ET PLVS VLTRA

RERVM MEDICARVM NOVÆ HISPANIÆ THESAVRVS

SEV

PLANTARVM ANIMALIVM MINERALIVM MEXICANORVM HISTORIA

EX FRANCISCI HERNANDEZ
Noui Orbis Medici Primarij relationibus
in ipsa MEXICANA *Vrbe conscriptis*

A NARDO ANTONIO RECCHO
Monte Coruinate Cath. Maiest. Medico
Et Neap. Regni Archiatro Generali
Iussu PHILIPPI II. HISP. IND. etc. REGIS
Collecta ac in ordinem digesta

A IOANNE TERRENTIO LYNCEO
Constantiense Germ.° Ph.° ac Medico
Notis Illustrata

Nunc primũ in Naturaliũ rer. Studiosor. gratiã
lucubrationibus Lynceorũ publici iuris facta.
Quibus Iam excussis accessere demum alia
quor. omnium Synopsis sequenti pagina ponitur
Opus duobus voluminibus diuisum

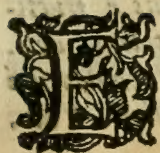
PHILIPPO IIII. REGI CATHOLICO MAGNO
Hispaniar. vtriusq. Siciliæ et Indiarũ etc. Monarchæ
dicatum.

Cum Priuilegijs. ROMÆ *Superior. permissu. Ex Typographeio Vitalis Mascardi.* M.DC.XXXXXI.

Del D.r D. Iu.n Joseph de la Mota

IACOBVS MASCARDVS TYPOGRAPHVS LECTORI S.

T summatim nunc quidem ego qui inter Pictorum, & Sculptorum m... mentatorum obseruationes, scriptionesq. multis annis circa huius Voluminis Typos versor, tibi indicauero, vt exantlati huius in thesaurum laboris, cognitionem præsumere queas.

FRANCISCVS HERNANDVS in Mexicana noui Orbis Regia Primarius Medicus, Regis iussu perquam sedulò, & diligenti multorum annorum obseruatione, perquisitione, atq. experimentis MEDICAM *ex toto illo Regno, necnon* PHYSICAM *omnem* MATERIAM *pluribus libris congessit ac misit.*

Eam NARDVS ANTONIVS RECCHVS in Hispania, eodem iubente Rege DECEM LIBRIS *distributam in compendium contraxit, quod Medico, & Philosopho non minus contemplanti; quam in humanæ sanitatis vsum reducenti, satis esse possit, & Methodo quidem tam ipsi disciplinæ, quam vsui perutili, & apprimè accomodatâ.*

Vtriusq. labores multis annis suso per studiosorum ora nomine, famaq. rediuiui, & peregrini, imò Mexicani Dioscoridis increbescente sui desiderium præmiserunt Iosephus Acosta Societate IESV *de natura Noui Orbis, ita etiam excitauit in suis Americanis lib. 4. c. 29.*
,, De Plantis, liquoribus, & alijs rebus medicis Regis iussu præclarum Opus Do-
,, ctor Franciscus Hernandus condidit in quo vniuersæ Plantæ ad viuum expressæ
,, describuntur numero 1200. comprehensæ. In hoc opus aiunt 60000. ducatos
,, impensos fuisse, cuius compendium Doctor Nardus Antonius Medicus Italicus
,, magna diligentia concinnauit, quo eos, qui de Plantis indicis plura scire desiderant, missos volumus. *Lege & in Tomis Americæ & Nauigat. in India Occidentalem. Edita hæc indicia ante triginta annos, & quidem pluries.*

Cuiusmodi insignis VTILITATIS *& admirabilis* NOVITATIS OPVS *annum iam ferè quinquagesimum delitescens, Academici Lyncei iuxta proprium institutum F. Cæsij Principis ope, & auspicijs, edendum, illustrandum, & augendum suscepère, ipsiusmet Recchi pictis exemplaribus, apud eius Nepotem doctissimum, omnisque iuris peritissimum Virum M. Antonium etilium asseruatis, adstipulantibus, amantissimè exhibitis.*

Et primo IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS decem Plantarum, Animalium, Mineralium Nouæ Hispaniæ libris NOTAS *adscripsit Physico, Medico, Chymico succo haud carentes, obseruationibus minimè vulgaribus respersas.*

Plantarum quoque ALIIS IMAGINIBVS *plurimis idem Terrentius perutiles etiam* NOTATIONES *adposuit, quibus præsertim genuini colores partium innotescerent,*

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBVRGENSIS Summi Pontificis ab Herbarijs studijs Medicus, in Romano Athenæo Professor, luculentissima ALIIS *Animalium* ICONIBVS DESCRIPTIONES *adiecit, &* SCHOLIA, *quibus præter confertas de eisdem omnibusque ferè congeneribus obseruationes, & eruditiones, Physica, Medica, Anatomica, plura noua habes, quæ impensè simul prosint ac delectent.*

FABIVS COLVMNA LYNCEVS operi vnuerso ANNOTATIONES, & ADDITIONES *adiunxit, in quibus, & Doctrina multiplex, & insignis illa in obseruationibus diligentiæ, rerum ac vocum acre & perpolitum examen, nouaq. non pauca; suum hunc Auctorem de Botanicis omnibus, pluribus quidem, & præclaris Voluminibus optimè meritum, perbellè referunt.*

Ex Principis FEDERICI CAESII LYNCEI, S. Angeli Principis NATVRALIS THEATRI Frontispicijs Coronis primo Tomo constituta, PHYTOSOPHICIS *scilicet ipsiusmet* Prin-

Principis amplioribus TABVLIS *in Botanici studij ac vniuersæ Plantaris Scientiæ institutionem adpositis, hisce priora prostabunt* SYNTAXIS *illius, qua ad numerum, methodum, plenissimum conspectum, certamque disciplinam, & Medicis, & Philosophis omnibus, ea non solum vniuersa perducuntur, quæ à Physiologis quibusq. de stirpibus hactenus tradita sunt; sed noua plurima, ab ipso primum adinuenta, exponuntur, simulq. cum veteribus ac Mexicanis Recchi, genuinis omniparentis Naturæ vinculis, veniunt in connexum Imagines Plantarum & Animalium circiter octingentæ paginis circ. mille exhibentur.*

[illegible], si naturali Historiæ addictus: si Medicus, si Philologus, si denique Phytoso-[illegible] si Florilegus Principum, aut Heroinarum blandiris delicijs: vel si nouis è fructibus, aut Pharmacis Mercator, Institor, Pharmacopola, Odorarius, sanitatem, oblectamenta quæris, aut lucrum, nouas hic certe habes Rerum, Imaginum, Vocabulorum Myriades, quæ & oculos, & mentem, & desiderium omni ex parte explere possint. Vale.

Im-

Imprimatur si videbitur Reueuerendiss. Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici.

A. Riualdus Vicesg.

Approbatio P. Balthassaris de Lagunilla è Societate Iesu qualificatoris Concilij Inquisitionis Hispaniæ, & à confessionibus Excellentissimæ D. D. Ducissæ del Infantado Oratricis, &c.

Librum inscriptum. *Rerum Medicarum nouæ Hispaniæ Thesaurus, seu Plantarum, Animalium, Mineralium Mexicanorum Historia, ex Francisci Hernandez noui Orbis Medici Primarij relationibus in ipsa Mexicana Vrbe conscriptis; à Nardo Antonio Reccho Monte Coruinate Catholicæ Maiestatis Medico, & Neapolitani Regni Archiatro generali, iussu Philippi II. Hispaniarum, & Indiarum, &c. Regis collecta ac in ordinem digesta, à Ioanne Terrentio Lynceo Constantiense, Germ. Phil. ac Medico notis illustrata.* De mandato Reuerendiss. Patris Fr. Vincentij Candidi Sacri Palatij Apostolici Magist. legi attenta consideratione, magnaque voluptate perfusus, miror equidem laborem improbum totius operis in tam diffusa rerum varietate vestiganda, & eruendâ illarum natura, & proprietate, quod mira, & nunquam satis laudanda eruditione consequitur ab Auctore, collectore, & illustratore. Opus sanè vtile nouo, & veteri orbi, cui multa in eo contenta cum magna vtilitate communicata videmus, & docet experientia, eaque inuenio consona his, quæ in alijs eiusdem argumenti Auctoribus curiosè obseruaui, & vidi studiosè per ferè viginti, & septem annos in Regno Peruano, in Insulis, & Prouincijs Mexicano Imperio vicinis. Si Panegiristam agerem, & non censorem in excellentissimi operis laudes diffunderem calamum; sed ne metas transeam officij commissi, ilud iudico vtile iocundum, & verum tam in rebus enarratis, quam in naturali sophia. Est certè thesaurus, qui profert noua Europeis, & vetera Americanis pleraque ignorantibus, donec repertus ab Auctore apertus, & communicatus est ipsis. Poterit igitur opus præclarum Typis mandari, quandoquidem nec bonis moribus, nec Catholicæ fidei est contrarium. Romæ postridie Kaledas Augustas, Anni Dominici 1651.

Balthassar de Lagunilla.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendissimi P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

Este Autor es, y pertenesce à Don Vincencio Josè Toledo Roa, Mro. Farmaceutico en esta Ciudad de Mexico [illegible]

Totius Hiſtorię, de Plantis, Animalibus, cęteriſq. medicis rebus, quę in noua Hiſpania inuentę vtroq. hoc volumine deſcribuntur compendioſa ſynopſis.

LIBER PRIMVS.

Prolegomena præmittit. fol. 1

LIB. SECVNDVS.

Aromata promit. 27

LIB. TERTIVS.

Arbores deſcribit. 44

LIB. QVARTVS.

Frutices, atq. ſuffrutices exponit. 101

LIB. QVINTVS.

Acres herbas habet. 131

LIB. SEXTVS.

Amaras herbas continet. 181

LIB. SEPTIMVS.

Salſas, & dulces herbas profert. 220

LIB. OCTAVVS.

Acerbas,& acidas herbas prodit. 259

LIB. NONVS.

Animalia exhibet. 313

LIB. DECIMVS.

Mineralia explanat. 134

SEQVVNTVR.

Aliorum nouæ Hiſpaniæ Plantarum Nardi Antonij Recchi imagines, & nomina cum Ioannis Terrentij Lyncei annotationibus. 395

Aliorum nouæ Hiſpaniæ Animalium Nardi Antonij Recchi imagines, & nomina cum Ioannis Fabri Lyncei Bambergenſis expoſitione. 460

Fabij Columnæ Liyncei in Nardi Antonij Recchi Montecoruinatis Medici Regij Rerum Medicarum nouæ Hiſpaniæ volumen annotationes, & additiones. 841

PARS PRIMA.

Phytoſophicarum Tabularum ex frontiſpicijs Naturalis Theatri Principis Federici Cæsij Lyncei S.Angeli,&S. Poli Princ.I.March. Montis Cælij II.&c. Baroni Romani deſumpta, In ſtirpium ſcientiæ, ac ſtudiorum inſtitutionem, totiuſq. Herbarię Syntaxis proſpectum, nunc primum à Lynceis edita. 90

Hiſtoriæ Animalium, & Mineralium nouæ Hiſpaniæ liber vnicus, in ſex tractatus diuiſus Franciſco Fernandez Philippi II. primario Medico Authore.

IN-

INDEX MEDICAMENTORVM NOVAE HISPANIAE

Secundum Corporis partes, & morbos : à Francisco Stelluto Lynceo Fabrianen: in ordinem, redactus.

Primus numerus Librum, secundus Caput, tertius Folium indicant: nisi vbi sub eodem libro plura assignantur Capita, aut folia : tunc enim Libri non repetitur numerus. Sed primus numerus Caput; secundus Folium indicat. Quando autem numeri asterico notantur, Solùm morborum generi, & non Speciei in textu correspondent: Sed quia ab Auctore ipso ità medicamenta designantur, nec mutari, nec omitti debuerunt.

CAPITIS.

Ad Capitis dolores.

Libro. 2. Capite. 3. Folio. 30: & c. 17. f. 39. l. 3. 29. 66: & 34. 68: l. 4. 16. 113.*: l. 5. 7. 140: & 34. 160: l. 6. 26. 197: l. 8. 50. 296.

Ex frigida Causa.

Lib. 2. c. 3 f 30.*: & 17. 39: l. 3. 1. 45: & 18. 56: l. 5. 21. 149: & 34. 160: & 36. 163: l. 6. 57. 214.

Ex calida Causa.

Lib. 3 c. 51. f. 99: l. 4. 12 108: & 16. 113: l. 6. 12 189: & 57. 214: l. 8. 26. 277: l. 9. 12. 322.

Ad corroborandum Cerebrum.

L. 2. c. 8 f 33: et 15. 38: et 24. 42 et 25. 43: l. 3. 5 48: & 9. 50: et 11. 52: et 16. 55: et 40 72: et 42 76: et 45 79: et 67 93: l. 4. 36. 125: l. 5. 51. 174.

Ad diuturnos capitis dolores.

L. 3. c. 34. f. 68: l. 5. 7. 163: et 36. 163: & 51. 174.*. l. 7. 46. 250:

Ad purgandum caput.

Lib. 2. c. 3 f. 30.*. l 3. 34. 68: et 68. 94: et 69. 94: l. 6. 26. 197: l. 8. 67. 305:

Ad Sumnum conciliandum.

Lib. 3. c. 18. f. 56: & 59. 89: l. 4. 32. 123: l. 5. 51. 174: l. 6 57. 214: l 8: 28. 278: & 59. 303: et 80. 312: l. 9. 14. 326:

Ad comitiales morbos, seu Epilepsiam.

Lib. 3. 40. 74: l. 4. 37. 127: l. 6. 51. 210: l. 9. 11. 322: & 14. 326:

Ad hemicraniam.

Lib. 5. 34. 160: l. 6. 2. 183: & 60. 216: l. 7. 57. 257:

Ad melanconiam, seu insaniam ex morbo.

Lib. 3. 7. 48: l. 5 34. 160: l. 6. 32. 200: et 7. 6. 224: l. 8, 3. 263: l. 9. 10. 320: & 29. 331:

Ad Capitis fluxiones.

Lib. 3. 16. 55: & 40. 72: l 5. 51. 174: l. 6. 20. 193: l. 7. 49. 252:

Ad capitis Vlcera & scabiem.

Lib. 2. 18. 40: l. 3. 34. 68.*: & 44. 78.* l. 5. 51. 174: l. 7. 36. 240.* l. 8. 50. 296:

Ad Ophiasim, seu fluxum Capillorum.

L. 5. 8. 141: l. 7. 42. 247: l 8. 46. 292: l 10. 26. 344:

NERVORVM.

Ad conuulsiones.

L. 3. c. 40. f 72: l. 4. c. 27 f. 120*: & 37. 127: l. 5. 15. 146: & 17 147: & 19. 148: & 29. 154*: & 30. 157*: l. 6. 47. 28: & 58. 214: l. 8. 12. 271: & 17. 274: & 42. 28: l. 9. 5. 317:

Ad stuporem.

L. 4. c. 27 f. 120*: l 5. 30. 157. l. 6. 23. 196: l. 8. 17. 274: & 22. 275. & 42. 289. & 58. 302:

Ad paralysim.

L. 3. 11. 52: & 16 55: & 40. f. 72. & 74: l. 4. 7. 105: & 27. 120*: & 37. 126: l 5. 10. 142: & 15. 146: & 30. 157*: l. 6. 2. 183*: & 5. 185: & 23. 196*: & 38. 203*: l. 8. 17. 274*: & 22. 275*: & 42. 289*: & 53. 298*: & 58. 32*:

Ad ægritudines, & dolores neruorum.

Lib 2 1. 28*: l 3 18. 56: & 19 57: l. 4. 6 105: & 18. 114*: & 37. 126*: l. 5. 35 162*: l 6. 13. 109*: & 31. 199:

Ad Contractiones neruorum.

Lib. 3. c. 40. f. 73: & 66. 93: l. 4. 37. 126: l. 5. 15. 146: & 56. 179: l. 6. 58. 214:

OCVLORVM.

Ad inflammationes oculorum.

Lib. 2. 22. 42: l. 3. 23. 59. & 26. 60. & 36. 69: & 64. 91: & 71. 95: l. 4. 5. 104: & 22. 117. & 25. 119: et 32. 123: et 39. 128. et 44. 129. l. 6. 12. 189: & 22. 195: & 53. 211: & 57 213: & 60. 215. l. 7. 228. 235*: & 32 237. & 46. 250: & 51. 253: & 60. 258: l. 8. 6. 265. & 26 278: & 48. 294: & 68. 306

Ad argemata, seu albugines oculorum.

L. 2. 21. 41: l. 3. 10. 50: & 7. 95: l. 4. 3. 103: & 5. 104: l. 5. 2. 134. & 31. 158: l. 8 35. 284. l. 10. 13. 339. & 14. 340:

Ad Encanthidem, seu excrescentem carnem in oculis.

L. 3. 40 73*: l. 4. 25. 119: l 6. 26. 197: & 60. 216: l 7. 17. 229: l. 8. 6. 265: & 35. 284: l 10. 13. 339:

Ad oculorum fluxiones.

L. 3. 24 60*: l 4 17. 113: l. 5. 14. 145*: & 40 166: l 6. 35. 201.

Ad sanguinolentos oculos.

Lib. 6. 57. 213:

Ad luscios os, seu ad clarificandum Visum.

Lib. 6. 20. 193: & 41. 205: l. 10. 13: 339. & 14. 340.

Ad prurigines oculorum.

Lib. 6. 28. 198:

Ad oculorum morbos in genere.

L. 3. 24. 60: et 40. 73: l. 4. 3. 103. & 5. 104. & 31 123: l. 5. 2. 134: & 14. 145. & 38. 165: & 40. 166: & 41. 167: l. 6. 20. 193: & 26. 197: l. 7. 24. 233: & 28. 235. & 51. 253: l. 8. 50. 296:

AVRIVM.

Ad aurium dolores.

Lib. 3. 39. 71: & 53. 86: l. 4. 16. 113. l. 5. 6: & 7. f 140: l. 7. 57. 257: l. 8. 50. 296.

Ad Parotidas.

Lib. 4. 16. 113*: l. 8. 50. 296:

Ad purulentas aures.

Lib. 5. 6. 140:

I N D E X.

Ad surditatem.
Lib. 3. *c.* 51. *f* 84: & 61. 90: *l* 5. 6. 140: *l.* 6. 20. 193: *l.* 8. 28. 278:

NARIVM.

Ad sanguinis profluuium.
Lib. 3. *c.* 81. *f.* 99: *l.* 4. 17. 113: *l.* 5. 34. 160: *l.* 6. 37. 202: *l* 7. 58. 257: *l* 8. 8. 267: & 268: *l.* 10. *c.* 5. *et* 6. 337:

Ad sternutamenta cienda, & pituitam educendam.
Lib. 3. 34. 68: *l.* 5. 12. 144. *et* 55. 179.

ORIS, ET LINGVAE.

Ad fœtorem oris.
Lib. 3. *c.* 42 *f* 76: *l* 4. 36. 125: *l.* 5 13. 144. & 34. 160: & 4. 167: *l.* 8. 70. 307:

Ad oris Vlcera.
Lib. 3. *c* 15 *f.* 54: & 35. 68: *l.* 4. 31. 123: *l.* 6. *c.* 55. 201*: *et* 58. 213 *l.* 7. 36. 240: & 60 258: *l.* 8. 15. 272: & 46. 292: *et* 48. 294: & 70. 307:

Ad Oris halitum commendandum.
Lib. 3 *c* 42. *f.* 76: *l.* 4. 36. 125: *l* 5. 13. 144 *et* 34. 160: *l.* 8. *c.* 70 307.

Ad humectandam, seu leniendam linguam.
Lib. 3. *c.* 47. *f.* 82: & 71. 95: *l.* 8. 1. 261: & 74. 309: *et* 78. 311.

Ad labiorum Vlcera.
Lib. 3. *c.* 47. *f* 82:

DENTIVM, ET GINGIVARVM.

Ad extergendos dentes.
Lib. 2. *c.* 25. *f.* 43: *l* 3 *c.* 12. *f.* 53: & 45. 79: *l.* 5. 7 140: *l* 8. 75. 310: *l.* 10. 2. 336:

Ad dolores dentium.
Lib. 2. *c.* 17. *f.* 39: *l.* 3. 16. 55. *et* 27. 61. & 37. 69: *et* 41. 75: & 53 86: & 66. 93: *l.* 4. 36. 125: *l.* 5 5 139: & 7. 140: & 35. 162: *et* 51. 174: *l.* 6. 6. 185. & 10. 188: & 57. 215: *l* 8. 40. 287. & 46. 292: *l* 9. 9. 300.

Ad firmandos dentes, et gingiuarum dolores.
L. 3. *c.* 15. *f.* 54 *et* 22. 59: *et* 26. 60: *et* 42. 76: & *c.* 76. 97: *l.* 4. 36. 125: *et* 42. 129: *l.* 6. 31. 199: *et* 55. 212: *l* 8. 48. 294: *et* 70. 307: *l.* 10. 24. 342:

Ad fluuidas gingiuas.
Lib. 3. *c.* 22 *f.* 59*: *l.* 6. 31. 199: & 57. 214: *l.* 8. 48. 294: & 75. 310:

GVTTVRIS, ET GVLAE.

Ad anginam.
Lib. 4 *c* 37. *f.* 127: *l.* 7. 53. 255: *l* 9. 17. 330:

Ad inflammationes.
L 7 *c.* 53 *f.* 255: *l.* 8. 50. 296: *l* 9. 17. 330:

Ad strumas.
L. 5 *c.* 27 *f.* 153: *et c.* 51. 175.

Ad Gulæ distillationes.
L. 3. *c.* 40. *f.* 72: *l* 6. 45. 207:

PECTORIS, ET PVLMONIS.

Ad expuitionem sanguinis.
Lib. 3. *c.* 64. *f.* 91: *l* 6. 11. 188: *l.* 8. 35. 284:

Ad Phtisim.
Lib. 3. *c* 23: *f.* 72:

Ad suspiriosos, et respirationem iuuandam.
L. 3. *c.* 11. 52: & 40. 42:

Ad tussim.
L. 2. *c.* 23. *f* 42: *l.* 3. 68. 94: *et* 78. 98: *l* 5. 34. 160: & 35. 161: & 36. 163: *et* 41. 167: *et* 43. 168: & 55. 179: *l.* 6. *c.* 15 *f* 191: & 19. 193: *et* 21. 194: & 28 198: 41. 205: *et* 45. 207: *et* 52. 210: *l.* 7. 22. 232: *et* 35. 240: *et* 51. 253 *l* 8. 6. 265: & 31. 281: *et* 48. 294. *l* 10 19. 341*: *et* 22 342:

Ad pectoris asperitates, seu emolliendum pectus.
L. 3. *c.* 37. *f* 69*: *et* 68. 94: *l.* 4. 5. 165: *l* 6. 3 183: *et* 15. 191: *l* 7. 15. 228: *et* 27. 235: *et* 40. 244: *l.* 10. 22. 342:

Ad pectoris dolores.
L. 2. *c* 8 *f.* 33: *et* 24 42: *l* 3. 29. 63. & 40. 73*. & 47 82: & 70. 94 *l.* 4. *c.* 1. & 2. *f.* 102: & 45. 130: *l* 5. 12. 144: & 19. & 20: *f.* 148. & 32. 159: & 34. 160: *et* 40. 166: *l.* 6. 7 186 *et c.* 13. & 14 *f* 190: *et* 34. 201: & 48. 208: & 64 218: & 66. 219: *l* 7. 16. 229: *et* 53. 255: *l.* 8. 23. 276: *et* 28. 278: *et* 31. 281: *et* 77. 310.

Ad asthmaticos.
L. 3. 11. 51: *et* 40. 73: *l* 5. 2. 133: *et* 32. 159: & 36. 163: *et* 44. 168: & 51. 170: *l* 6. 41. 205: *l.* 8. 8. 267: *et* 13. 271: *et* 80 312:

Ad omnia pectoris incommoda.
Lib. 3. *c.* 37. *f.* 65: *l.* 8. 23. 276: *et* 31. 281:

Ad pectoris distillationes.
L. 2. 23. 42*: *l.* 3. 40. 72*: *l.* 6. 18. 192: *et* 45. 207:

Ad corroborandum stomachum, et tabescentes restaurandos.
L 5. *c.* 12 *f.* 144: *l.* 6. 4. 185: *et* 34. 201:

Ad singultum.
Lib. 6. *c.* 58 *f.* 214:

Ad renitentes exscreationes.
Lib. 5. *c.* 51. *f.* 174:

Ad Pleuritim.
L 4 *c.* 4. *f.* 103: *l.* 5. 24 151: *l.* 6. 12. 189: *et* 20. 193: *et* 52. *f.* 210: *l.* 7. 23. 232: *l* 8. 9. *f.* 268. *et* 12. 270; *et* 23. 276:

CORDIS.

Ad deliquium animi.
L 3. *c.* 30 *f.* 66: *l.* 6 *c.* 25 & 26. 197: *l.* 8. 31. 263. & 73. 309: *l.* 9. 14. 326:

Ad Cardiacam.
L. 2. *c.* 23. *et* 24 *f.* 42: *l.* 6. 26. 197: *l.* 7. 36. 240: *l* 8. 73. 307: *l.* 9 14. 326: *l* 10 4. 337:

Ad Cordis dolores.
Lib 8. *c.* 77. *f.* 310. *l.* 10. 4. 337:

Ad corroborandum cor, seu tremorem, & pulsum cordis.
Lib. 2. *c.* 3. *et* 4 *f* 30: & 5. 31: *et* 8. 33: *et* 13 37: & 17 39: & 20 40: *et c.* 23. *et* 24. 42: *l.* 3. 5 48: *et* 17. 56: & 45. 79: *et* 65. 91: *l.* 5. 13. 144: & 48. 171: *l.* 6. 26. 197: *et* 57. 214: *l* 7. 36. 240: & 53. 254: *l.* 8. 3. 263: *l.* 9. 14. 326: *l.* 10. 4. 337:

Ad syncopem, et vanos timores.
L. 3. *c.* 30. *f* 66: *et* 42. 76: *et* 73. 96: *l.* 5 51. 172: *l.* 6 *c* 25 *et* 26 *f* 197: *l.* 8 3. 263: *et* 18. 274. *et* 77. 310: *l.* 9 14. 326: *l.* 10: 4. 337.

Ad mœrorem cordis.
L. 7 *c.* 30. *f.* 236: *et* 40. 246: *l.* 8. 73. 309 *et* 77. 310.

Ad tabescentes ex iracundia.
Lib. 8. *c.* 64 *f.* 304:

Ad cordis affectus ex calore.
Lib. 8. *c.* 73. *f.* 307:

IECINORIS.

Ad obstructiones Iecoris.
L. 3. *c* 27. *f.* 61*: *et* 29. 63: *l.* 5. 36. 163: *l.* 6. 12. 189: *et* 19. 193: *et* 23. 196*:

Ad refrigerandum Iecur.
L. 3. *c* 46 *f.* 80. *l* 6. 12. 189: *et* 21. 194: *l.* 8. *c.* 1. *f.* 261:

Ad Iecoris scyrrhum.
L. 5. *c.* 51. *f.* 174:

Ad Cachexiam.
Lib 3. *c.* 44. *f.* 77: *et* 66. 93: *l.* 5. 2. 133: & 29. 154 *l* 6. 12. 189*: *et* 21 194*: & 23. 196*:

Ad Hydropem.
Lib. 2. *c.* 3. *f.* 30: *et* 16 38 & 22. 42: *l.* 3. 33. 67: *l* 4. 11. 108: & 37. 127: *l.* 5. 2. 133: *et* 19 148: *et* 22. 150: *et* 29: 154. *et* 39 166: *l.* 6. 7. 186: *et* 23. 196: *et* 26. 197: & 34. 201: *et* 55. 212: *l.* 7. 29. 237: *et* 61. 258: *l.* 8. 29. 280:* *et* 42. 289:

FEL-

INDEX:

FELLIS.

Ad morbum Regium, & Ictericos, & arquatos.

Lib.4.c.15.f.112:l.5. 53.178: l.7. 17.229: & 38. 241: l. 8. 11. 269.

LIENIS.

Ad induratos lienes.

Lib. 3.c.29.f.63: l.5.6. 140: et 51. 174: l. 8. 58 302:

Ad lienis obstructiones.

L.3 c 28 f 62: l 5. 51. 174: et 53. 178 l. 8 58. 302:

Ad refrigeratos lienes.

L.2.c.16 f 38: l 6.c.23 f 196.

Ad minuendos exuberantes lienes.

L 2.c.16 f 38: l 3.28 62: & 29.63: et 40. 72: et 83. 100: l.5.6.140: & 51.172: et 51. 174 et 53.178: l 6 23.195*: l.7 27 235: et 44. 248: & 58. 257: l. 8. 58. 302: et 66. 305:

MAMMARVM.

Ad inflammationes.

Lib. 6.c. 51. f 210:

Ad Emundandum lac.

L. 6.c. 9. f. 187: et 51. 210:

Ad augendum lac.

L.3 c 41. f 75: l.5.34. 160: l.9.18. 330: l 10. 11 339:

Ad supprimendum lac.

L. 6. c.39. f. 203:

VENTRICVLI.

Ad vomitiones, & nauseam.

L.3. c. 42. f 76: l. 4. 31. 123: l. 5. 34. 160: l.6 11. 188: et 34 201: et 36. 202: l 8.35.284:

Ad prouocandum vomitum.

L. 2.c.19. f 40: l 5. 29. 154: et 49. 171: l. 6. 4. 184: et 21. 194: l.7. 33. 238:

Ad ventriculi dolores, et corroborandum eumdem.

Lib. 2. c. 3. f 30: et 5. 31: et 6.32. et 9 34: et 14. 37: et 15. 38. et 19. et 20. 40: et c. 22. & 23. et 24. f. 42: et 25. 43: l. 3. 4. 48: et 11.52: et 13. 53: et 15. 54: et 16. 55 et 17. 56: et 18. 57: et 40. 72: et 41. et 42.75 et 45. 79: et 51. 85. et 67. 93. l. 4. 36. 125: l. 5. 1, 133. et 3.135: et 11. 143: et 13. 144: et 16. 146: et 22. 150: et 35. 161: et 41. 167: & 47. et 48. 171: l.6. 12. 189: et 14. 190. et 17.192: et 21. 194: et 28. 198 et 33. 200*: et 40. 204: & 55 212: et 59. 215: l.7. 3. 222: et 7. 224: et 13. 227: et 22. 232: et 34 239: et 38. 241: et 40 245. et 46. 250: l. 8. 41. 288: & 45. 291. et 50. 296:

Ad ventriculi ardores, seu erosiones.

L.6. c. 59 f. 215: l. 8. 7. 266: et 50. 296:

Ad acidos ructus.

L. 2. c. 24. f. 42: l. 3. 16. 55: et 17. 56: l. 5. 11. 143: et 29. 154: et 45. 169: l. 6. 9. 187: et 17. 192: et 28. 198:

Ad Tormina ex flatu, & causa frigida.

L. 5. 10. 142: et 29. 154. l. 6. 40: 204: et 47. 208:

Ad frigidas affectiones ventriculi.

L.4 c.37. f 127: l. 5. 41. 167: & 45. 169 l. 6. 14 19:

Ad inflationes ventriculi, & satietatem.

Lib. 2. c 16. f. 38: et 19. 40*: l. 3. 18. 57*: et 40. 72*: l. 4. 5. 105. et 16. 113: l.5.45. 169*: & 47. 171*: et 51. 174: l.6.12. 189: et 16.191: et c.17. et 18. f. 192. et 19. 193: et 28. 198: et 391. 203: et 48.209: et 52.210. et 66.219: l.7.3.222: et 22.232: l.8.48.294:

Ad ciendum appetitum.

Lib. 2 c.28. f.39: l.4.27.121: et 39. 128: l.5.3.135 et 10.142: & 11. 143: et 49.171: et 57.179: l.6.16. 191. et 23.196: et 28. 198: et 36. 202: l.7.27 235. et 35.240: et 53 255: l.8.58 302: et 78.311:

Ad concoctionem iuuandam.

Lib. 2. c.9. f.34 et c.13. et 14 37: et 15.38: l.3. 18.57: et 27.61. & 37. 69: et 40. 72: et 43.76: l.4. 4 105: et 19. 115: et 41. 128: l. 5. 3. 135: et 10. 142: & 34. 160*: et 51. 172: et 51. 174: l.6. 28. 198: et 55. 212: et 54 214: l.7. 40. 245: l. 8. 41. 288:

Ad restinguendam sitim.

L. 3.c.10. f. 51. et 40. 73: & 41. 75: et 44. 77: l. 4. 21. 116*: l. 6. 23. 196: l.7.40.145: l. 8 1.261: et 59. 303. & 78 311.

INTESTINORVM.

Ad colicos dolores, et iliacos.

Lib. 2. c. 1. f. 28*: & 4. 30: & 5. 31: & c.6 & 7. f. 32. & 12. 36: & 13. 36: & 16. 38: l. 3. 10. 51: & 13. 53: & 27. 61: & 40. 74: & 70. 94: l. 4 1. 102: l. 5. 1. 133: & 4. 138: & 8. 141: & 11. 143: & 13. 145: & 16. 146*: & 19. 148: & 45. 169*: & 48. 171: et 51. 174: l. 6. 6. 185: & c.19. et 20. f. 193: & 28. 198:* & 33. 200: & 40. 204: & c. 47. & 48. f. 208: & 57. 214: & 65. 219: l. 8. 50. 297: et 58. 302: et 61. 303: l. 9. 5. 317: & 18. 330: l. 10. 8. 338:

Ad Intestinorum, seu ventris dolores.

Lib. 2. c. 7. f 32: & c. 18. & 19. 40: l. 3. 13. 53: & 5 .84: & 82. 99: l. 4. 1. 102: & 8. 106: & 45. 130: l. 5. 8. 141. & 11. 143 et 16. 146: et 21. 149. & 23. 151: & 25. 153: et 3.150: et 39. 166: et 48. 171. et 55 179: l.6.3 183: & 5. 184: & 19. 187: & 17. 192: & 30. 199: et 39. 203. & 57. 114: l. 7. 13. 127: et 6 229: et 22. 232: et 46. 250: l. 8. 58. 302: & 66. 305:

Ad disentericos, et Tormina.

Lib. 2. c 1. f. 28: & 8. 33: & 12. 36: & 23. 42*: & 26. 43: l. 3. 10. 50: & 19: 57: & 20. 58: & 34 68: & 41. 74: & 43. 76: & 46. 81: & 48. 82: & 58.89: & 60. 94: & 71.95: l. 4. c. 5. & 6. f 105: & 8 106: & 17. 113: & c. 19. & 20 f. 115. & 27. 121: & 29. 122: & 32. 123: & 38. 127: l. 5. 5. 139 & 8. 141: & 12. 144: & 31. 158: & c. 32. & 33 f. 159. l. 6. 5. 184: & 11. 188 et 12. 189: & 15. 191: & 27. 197: & 31. 199: et 42. 205: & 47. 208: et 49. 209: & 54. 211. & 58. 214: & 59. 215: l 7. 8. 225. & c. 10. 11. 12. f. 226: et 19. 230: et 26. 234: et 38. 241: & 52. 254: et 58. 257: et 60. 258: l. 8. c 3. f. 263. et c. 5. 264 et 6. 265: et 8 267: et 9. 268: et 11. 269: et 33. 283: et 35. 284: et 36. 285: et c. 37. et 38. f. 286. et c. 45. 291: et 47. 293: et 48. 294: et 50. 297: l. 10. c. 6. f. 337:

Ad cohibendum aluum, et dyarrheas.

Lib. 2. c. 23. et 24. f. 42: l. 3. c. 3. et 4 f. 47: et 4 48: et 19. 57. et 22. 59: et 36. 68*: et 26. 69: et 40. 72: et 41. 74: et 43. 76: et 48. 82: et 59. 89: et 60. 90. et c. 78. et 79. f. 98: et 81. 99: l. 4. c. 5. f. 105: et 19. 115: et 22. 117: et 27. 121*: et 29. 122*: et 32. 123: l. 5. 1. 133: et 34. 160*: et 43. 168: et 47. 171: l. 6. 20. 193: et 21. 194 et 42. 205. et 45. 207: et 58. 214. et 64. 218: l. 7. 7. 224: et c. 8. et 9. f. 225: et 14. 227: et 26. 234. et 33. 238: et 48 252: et 51. 253. l. 8. c. 5. f. 264: et c. 6. 265*: et 25.

& 25.277: et 30 281: et 33.283: & c. 34. & 35 f 284: et 36.285: & 37.386: & 45.291: & 47. 293: & 48.294:

Ad Lyenteriam.

L.2.c.23.f.42: l 3.34.68: & 36.69: & 40.72: & 46.81: l.5.36.160: l. 7.8.225.

Ad fluxiones alui.

L.2.c.5.f.31: & 20.40: & 23.42: l.3.15.54: & 19.57: & 34.68: & 41.75: & 44.77: & 63.91: et 66.93: & 76.97: & 77 98: l.4.5. 105: & 22. 117: & 27 121: & 32.123: l.5.34.160: & 41.167: l.6.5.184: & 39.203: & 58.214: & 59.215: & 63.217: l.7.14. 227: & 28.235: & 33.238: l.8. 6 265: & 25.277: & 30.281: & 34 283: & 45.291:

Ad Ciendam, seu Emolliendam aluum.

L.3.c.30.f.66: & 39.71: & 40.73: & 50.84: l.4.23. 118: & 41. 129: l.5.3. 135: & 55 179: l.6. c.5. & 6. 184: & 9. 187: & 22. 195: & 23.196: & 42.205: & 51.210: & 61.216: l.7.40.24: l.8.11.269: et 12.270: et 23.276: & 49.295. & 54.299: & 61. 303: & 71.308: l 9.18.330:

Ad purganda inteſtina.

L. 3 c.81.f 99: l. 4.4.103. & 47. 130: l.6.9. 193: & 22. 195: & 61.216: & 65.219: l.8.51.297: & 54.299:

Ad diſcutiendos Inteſtinorum flatus.

L.2.c 4 f.30 & 5 31: & c.6. & 7. 32: & 12. 36: l 3.11.52: & 15. 54: & 16 55: & 27. 61: & 66. 93: l 4.1. 102: & 4.103: & 10. 167. & 37. 127: & 46.130: l.5. 1.135: & 4. 138: & 11.143: & 16 146: & 17. 147: et 29. 153: et 31.158: et 33.159: et 36.163: et 39.166: et 48.171: et 56 179: l.6.5.184: et 9. 187: et 17. 192: et 19.193: et 21 194. et 23.196: et 28.198: et 33.200: et 34.201: et 39.203. et c. 47 et 48.f 208: et 55. 212: et 57.214: et 66.2 9: l 7.16 229: et 22.232: et 27.235: l. 8. 51.297:

Ad lumbricos, et tineas, ſeu vermes inteſtinorum.

L.3.c.39 f.70: et 40 f 72. et 73.l.5. 25.152: et 32.159: et 51.175.l. 6 5.184: et 34. 201: et 66. 219. l. 7.38.241: l.8. 62. 304: et 70. 307:

Ad hemorrhoidas.

L.3.c.72 f.96: l 5.19.148: l.6.64. 218: l 8 69. 306: l. 10. c.5. et 6. f. 357.

Ad Tenaſmum.

Lib. 8. c. 35. f 284:

RENVM.

Ad Renum dolores.

Lib. 5.c.28.f. 153: l.6.31. 199: l.7 28.235: et 53. 255: l.8.38. 186: l. 9.17.330: l.10. 12.339:

Ad lumborum dolores.

Lib. 8. c. 38 f.286: l.9. 5. 317: et 17.330:

Ad laterum dolores.

L.5.c.7.f.140: l.7.28 235.

Ad renum ardores.

Lib. 7. c.53 f.255: l.10.12.339:

Ad renum partes laxas.

Lib. 6. c 7.f. 32:

Ad renum obſtructiones.

Lib 2. c 7.f.32: et 9.34: et 11. 52: 13.37: et 16.38: et et 27. 61: et 35.68: et 40.72. et 44 77. l. 4. 25. 119: l.5. 34.160: et 41. 167: l.6.27 197. et 64.118: l.7.5.223: et 25.233: et 34.239; et 40.245. et 48. 252: l. 8. 12.278: et 41. 288: l. 9.13.324.

Ad renum Vlcera.

L.7 c.48.252: l 10.12.339.

Ad renum calculos.

L. 2.c 13. et 14 f 37: l. 3. 40 72: l. 5. 34. 160: et 36. 163: l 6 27. 197: et 46.250: l. 8.12. 270: l 9. 3. 316: et 14. 326: et 18 330.

VESSICAE.

Ad ciendum remorantem vrinam.

L.2.c.1 f.28: et 3. 30: et 5. 31: et c 6. et 7. 32: et 14. 37: et c. 15. et 16.f. 38: et c. 22. et 23: f.42: l 3. 10.50: et 11.52: et 15. 54: et 27. 61: ec 31.66: et 35. 68: et 40.72: et 41. 75: et 51.85: et 63. 91: et 66 93: l 4. 1. 102: et 15. 112: et 22. 117: et 23.118: et 24 119: l. 5.3. 135: et 8. 141: et 10 142: et 11.143: et 12. 144. et 13.145: et 16.146. et 17.147: et 19.148 et 23.151: et 28.153: et 29.154: et 33.159: et 34 160: et 38.165: et 39. et 40.f. 166: et 48.171.c.55: et 56.f.179. l 6.1. 182: et 3 183: et 7.186: et 9.187. et 12 189. et 21.194 et 22.195: et 27.197. et 33.200: et 34.201: et 39. 203: et 58. 214: l. 7. c.5. f 223: et 7. 224: et 17. 229: et 18. 230. et c.24. et 25. f.233: et c. 27. et 28: f. 235: et 31.237: et 34 237: et 37 241: et 40.244: et 40. 245: et 41. 246: et 46. 250. et 57.257: l.8 12. 270: et 13.271: et 27.278: et 34.284: et 41.288 et 48.294 et 58.202: l. 9.3.316: et 13.324. et 18.330: l.10. 7.337.

Ad Vrinæ anguſtias.

L. 3.c. 11.f. 52: et 15. 54: et 27. 61: et 34. 68: l.4.22. 117. l.5. 41. 167: l 7. 5. 223: et 42.247: et 46.250: et 53. 255: l. 8. 48. 294: et 49. 295. l. 9 12.322: et 18. 330: l 10 7. 337:

Ad Vrinæ Ardorem, ſeu acrimoniam.

L. 4. c. 25. 119: l.7.45.247: et 46. 250: et 53. 255: l 10.12.339:

Ad Vrinæ diſtillationem.

L. 9. c 14 f 326.

Ad Veſſitæ Calculos frangendos, et educendos.

L. 3. c. 35. f. 68. et 52 85: l.4.23. 118: l 5 34. 160: et 36. 163: et 41. 167. l 7. 37.241: et 46 250: et 57.257: l. 8. 50 297: l. 9. 3. 316: et 12.322 et 14 326: et 18. 330: l. 10. 7. 337:

Ad Veſſicæ Vlcera.

L. 4. c. 23. f. 118: et 8. 24.177:

VIRILIVM, AC pudendorum.

Ad Excitandam Venerem.

L. 2. c. 5. f 31: et 7 32: l. 3. 32: & 10 51: et 40. 72: et 46. 81: et 58. 89: l.5. 3.135: et 11.143: et 14. 145: et 29. 154: l. 6. 57. 214: l. 7.9 225: et 15. 228: et 33.238: et 40. 244: et 40. 245: 41. 246: et 50. 253. l.8 10.268: l 9. 2.315 et 4. 316: et 12.322: et 14 326: et 18 330:

Ad augendam genituram.

L. 3 c.58 f 89: l. 6.57.214:

Ad recuperandas Vires ad Venerem.

L 6.c 57.f.214: l.7. 40.246: l. 9. 14. 326:

Ad eijciendum ſemen retentum.

L. 4. c.24 f 119: l 6.5. 185: et 22. 195: l 7. 24.233: et 34. 239: l.8. 58 302.

Ad ſterilitatem ex frigore obortam.

L.2.c.9 f 34: et 20 41: l.3. 10.50: et 11. 52: l. 4. 1. 102.

Ad eos qui mingunt ſanguinem, vel ſaniem.

L.6.c 62.f.217: l.8 24.277:

Ad Pudendorum Vlcera.

L. 4. c 31. f. 123: l. 5.19.148. et 22. 150: et 56. 179: l. 6.21.194: et 43.206: et 57: 214: et 64.218: l. 7 45. 249: l. 8. 75. 310: l. 10. 10. 339: et 21. 341:

Ad Genitalium Phagedænas.

L. 7. c. 45.f. 249:

Ad

Ad herniam.
Lib 6.c.31 f.199: l.7 20.231: l.9. 18. 330:

VTERI.

Ad Vteri strangulatus.
Lib. 2.c.17.f.39 & 23.42: l.3. 1. 45. & 5. 48: & 10. 50: & 16. 55: & 17. 56: & 18. 57: et c. 30. & 31. f 66: l 5. 48.171: & 51. 174 l. 6. 8. 187: & 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297.

Ad menses educendos.
Lib. 2. c. 3. f. 30. & 5. 31: & 7. 32: & c. 13. & 14. f. 37. & 15. 38: l. 3. 10. 50: l. 4. 37. 127: & 46. 130: l. 5. 3. 135: & 10 142: et 11. 143: & 13. 145: & 19. 148: & 29. 154 et 34 160: & 36. 163: & 36. 179: l. 6 5. 185: & 7. 186: & 8. 187: & 16. 191. & 21. 194: & 23. 196: & 34. 201: & 47 208: l. 7. 70. 246: l. 8. 12. 270: l. 9. 18 330:

Ad sistendos menses.
Lib. [illegible] 6. f. 55: et 24. 60: l. 7. 14. [illegible] 7: et c. 57. & 58. f. 257: l [illegible] 50. 296: l. 10. c. 5. & 6. f [illegible]:

Ad secundas Pellendas.
L[illegible] c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: [illegible] 5 [illegible] 145: l. 6. 21. 194: l. 7. [illegible] 230.

Ad expellendum mortuum fœtum, seu partum iuuandum.
Lib. 2. c. 15 f. 38: l. 3. 11. 52: l 5. 13. 145: & 34. 160: & 36. 163: l. 6. 7. 186 et 21. 194: l. 9. 14. 326: et 18 330:

Ad puerperas iuuandas, et alleuiationem partus.
Lib 3. c 11. f 52: l. 5. 13. 145: et 36. 163: et 57. 179: l. 6. 7. 186: et 21. 194: et 47. 208: et 54. 2[illegible] et 59. 215: et l. 7. 52. 254: l. 8. [illegible] 5: et 13. 271. et 31. 281. et 34. 284: l 9. 14. 326: & 18. 330.

Ad probibendum abortum.
L. 3. c. 43 f. 76: et 69 94: l 8. 4. 264: et 35. 284: et 68. 306.

Ad Conceptionem iuuandam, seu fœcunditatem.
L 8. c. 4. f. 264: et 23. 276: et 48. 294 l. 9. 14. 326:

Ad Vterinos affectus.
Lib. 2. c. 3. f. 30. et 6. 32: et 8. 33: et 17. 39. et 23. 42: l. 3. c. 1. f. 45*: et 16. 55: et 17. 66: et 31. 66: l. 4. 20. 115: l. 5. 34. 160: & 48. 171: l. 6. 8. 187: et 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297:

Ad exulcerata loca.
Lib. 6. c. 43 f. 42:

Ad procidentem vterum.
Lib. 2. c. 22. f. 42: l. 3. 5. 48: et 31. 66:

EXTREMORVM MEMBRORVM.

Ad podagram.
Lib. 5. c. 51. f. 175: l. 6. 57. 214: l. 8. 50. 297. et 70. 307. l. 9. 20. 332:

Ad Coxendicos affectus.
Lib. 5. c. 3. f. 135: et 51. 175: l. 6. 57. 214*:

Ad articulorum dolores etiam diuturnos.
Lib. 2. c. 2. f. 29 et 25. 43: l. 3. 11. 52: & 29. 63: & 40 73: et 79. 98: l. 4. 1. 102. 6. 105: 17. 113: et 29. 122*: l. 5. 5 139: & 6 140. & 30. 157: & 49. 171: & 51. 175: l. 6. 57. 214: l. 7. 2. 222: l. 8. 41. 228: & 41. 289: & 57. 301: & 70. 307: & 79. 312: l. 9. 5. 317: & 20. 332.

Ad articulorum dolores ex frigida causa.
Lib. 3. c. 16. 15: & 66. 93: l. 4. 4. 103: & 7. 105: l. 5. 11. 143: l. 6. 38. 203: l. 7. 22. 232. & 61. 258:

Ad genuum dolores.
L. 6. c. 31. f. 199: l. 8. 41. 288*: et 42. 289.

Ad Articulorum topos.
L. 7. c. 22. f. 232:

Ad pedum tumores.
Lib. 3. c. 51. f. 84: & 66. 93: l. 4. 37. 127: l. 6. 48. 209: l 7. 10. 226: et 58. 257: l. 8 42. 289:

Ad inguinum inflammationes.
L. 7. c. 57. f. 257:

Ad Enterocelas.
L. 3. c. 44. f. 77: l. 9. 5. 317.

Ad Corroboranda membra.
Lib. 3. c 15. f. 54: l. 6. 48. 208: l. 8. 35. 285.

Ad laxas dorsi Vertebras.
Lib. 4. c 42. f. 129:

Ad Erisipelas, et sacros ignes.
Lib. 3. c. 44. f 77. et 50. 84: l. 7. 47: 251: l. 8 c. 34. f. 284: et 50. 296: l. 9. 35. 317:

Ad scyaticam.
Lib. 5. c. 3. f. 135: l 8. 50. 297:

AD MORBOS IN SPECIE, ET PRIMO AD FEBRES.

Ad Tertianas.
L. 4. c. 32. f. 123: l. 5. 50. 172: l. 6. 2. 183: l. 7. 16. 229.

Ad quartanas.
Lib. 2. c. 1 f. 28: & 2 29: & 3. 30: et 14. 37: & 22. 42: l 4. 2. 102: l. 5. 50. 272: & 51. 175: l. 6. 20. 193: l. 7. 10. & 11. f 226. & 16. 229: l. 8. 28. 278:

Ad Continuas.
Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 3. 34. 68: & 36. 69: & 39. 71: & 40. 73: & 46. 81: & 48. 82: & 80: 99: l. 4. 11. 108. & 21. 116: & 25. 119: & 26. 120: & 34. 125: l. 5. 29. 153: & 38. 165: & 40. 166: l. 6. 5. 184: & 9. 187: & 12. 189: 42. 205: & c. 51. & 52. f 210. & c. 57. & 58. f. 214: l. 7. c. 2. 222: & 26. 234: & c. 31. & 32. 237: & 34 239: & 35. 240: & 44. 248: & 46. 250: & 47. 251: & c. 48. & 49. 252: & 51. 253: & 59. 258: l. 8. 3. 263. & 8. 267: & c. 9. & 10. 268; & [illegible] 19. f. 274: & 23. 276: et 25. 277: & c. 27. et 28. f. 278: & 30. 281: et 34. 284: et 36. 285. & 40. 287: et 45 291. et 46. 292: et 48. 294: et 51. 297: et 74. 309: et 77. 310: et 78. 311. et 79 312: l. 9. 3. 316: et 17. 330: l. 10. c. 15. et 16. f. 340.

Ad febrium ardores.
Lib. 3. c. 40. f. 73: et 41. 74: et 44. 77: et 46 80: l. 4. 28. 121: l. 6. 58. 214: l. 7. 26. 234: et 40. 244 et 51. 253. et 53. 254: l. 8. 23. 276: et 30. 281: et 39. 287: & 45. 291: & 48. 294: et 51. 297: et 58. 302.

Ad algores, seu frigora febrium.
Lib: 2. c. 1. f. 28. et 2. 29: et 3 30: et 9. 34: et c. 13. et 14. f. 37. et 24. 42: l. 3. 5. 48: et 11. 52: et 80. 99: l. 4. 16: 113. et 19. 115: l. 5. 17. 147: et 29. 154: l. 6. 9. 187: et 42. 205. et 47. 208: l. 7. 7. 224:

Ad febrium circuitus, seu accessiones.
L. 3. c. 81. f. 99: l. 4. 3. 103: l. 6. 60. 216.

Ad interpolatas febres.
L. 3. c. 33. f 68: l 7. 6. 224:

Ad pestilentes febres.
L. 3. c. 44. f. 77: l. 6. 57. 214*: l. 7. 14. 226*:

Ad becticam.
L. 3. c. 46 81: l. 5. 3. 135:

Ad tabidos.
L. 3. c. 26 f. 60: l. 6. 59. 215:

TVMORVM PRAETER NATVRAM.

Ad exentemata, & morbillos.

Lib. 5. c. 49. f. 171: l. 7. 23. 232: & 27. 235: et 32. 237: l. 8. 11. 269:

Ad inflammationes.

Lib. 8. c. 26. f. 277: et 34. & 35. f. 284: et 46. 292*:

Ad furunculos, et Bubones.

Lib. 3. c. 30. f. 66: l. 5. 19. 147: l. 6. 12. 189: & 19. 193: l 7. 46. 250: et 57. 257 l. 8. 53. 298:

Ad Gangrenas.

Lib. 4 c 1 f. 102: l 8 70. 307:

Ad Panos.

L. 5. 18 147: l 8. 11. 69:

Ad steatomata, et meliceridas.

Lib. 5. c. 57. f. 153*: l. 8. 68 306*:

Ad discutiendos tumores præter naturam, et œdemata.

Lib. 2. c. 6. f. 32: et 14. 37: & 16. 38: & 18. 39: & 24. 42: l. 3. 11. 52: & 15. 54: & 18. 56: et 19. 57: et c. 30. et 31. f. 66 et 41. 74: & 66. 93: et 68. 94 & 75. 97: et 75. 98: l. 4. c. 9. et 10. f. 106: et c. 16. & 17. f. 113: et 27. 121: et 42. 129: l. 5. c. 5. 139: et 14. 145: & 18. 147: et 27. 153: et 34. 160: l. 6. c. 6. 185: & 12. 189. & 20. 193: & 21. 194: et 30. 199: & 35. 201: & 40. 204: & 53. 211: l. 7. c. 7. 224: et 33. 238: & 50. 253: & c. 57. & 58. 257: & 59. 258: l. 8. c. 24. & 25 f. 277: & 32. 282: & 39. 287: & 42. 289: & 48. 294: & 68. 306: l. 9. c. 15. f. 317: & 17. 330:

Ad tumores ex ictu.

L. 8. c. 24. f. 277: et 44. 291: l. 9. 5: 317:

VVLNERVM.

Ad Vulnera recentia conglutinanda.

Lib. 3. c. 11. f. 52: & c. 13. et 14. f. 63: et 36. 69: et 40. 73: & 45. 79: l. 4. 35. 125: l 5. 6. 140: et 39. 166: l. 7. 37. 241: l. 8. 12. 271: & 68. 306: l. 9. 19. 331:

Ad sistendum sanguinem ex Vulneribus erumpentem.

Lib. 3. c 13 f 53. et 40. 73: l. 6. 11. 188: et 53 211:

Ad sanguinis grumos.

Lib. 4. c. 24. f. 119:

Ad Inueterata Vulnera.

Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 4. 38. 127: l. 5. 31. 158: et 51. 172: l. 6. 46. 208: & 55. 212: l. 7. 20. 231: & 31. 237: l. 8. 68. 306

Ad Vulnera telis venenatis inflicta.

L. 4. c. 37. f. 127: l. 5. 7. 140: & 45. 169. & 51. 174:

Ad Vulnera carne replenda.

Lib. 6. c. 57. f. 214:

Ad infixa Vulneribus extrabenda.

Lib 2. c. 16. f. 38: l. 9. 15. 327: et 18. 330:

Ad Carnis excrescentias.

Lib. 6. 57. 214: l. 8. 70. 307: l. 10. 24. 342:

Ad Vulnera cicatrice obducenda.

L. 5. c. 51. f. 174: l. 8. 68. 306*:

Ad Vulnera interna.

Lib. 7. c. 48. f. 252:

Ad Venenata Vulnera.

Lib. 4. c. 37. f. 126:

Ad Tumores Vulnerum.

L. 3. c. 66. f. 93: l. 8. 44. 291:

VLCERVM.

Ad Vlcera depascentia, et diuturna.

L. 3. c. 11. f. 52: et c. 30 & 31. f. 66 et 38. 70: et 41. 75: & 44. 78: et 66. 93: & 68. 94: & 79. 98: l. 4. 12. 108: & 16. 113: l. 5. 34. 160: l. 6. 5. 185: l. 7. 17. 229: & 20 231: et 31. 237: & 33. 238: & 48 252: & 51. 253: & 52. 254: et 58. 257: et 60. 258: l. 8. 11. 269: & 42. 289: et 46. 292. et 48. 294: & 72. 308. & 79. 312: l. 10. 10. 339:

Ad inueterata, et inflammata Vlcera.

Lib. 5. c. 27 f. 153: et 35. 162: l. 6. 30. 199: et 33. 200: et 35. 201: et 46. 208: l. 7. 52. 254. l. 8. 42. 289: et 70. 307: l. 10. 10. 339:

Ad malefica, & putrida Vlcera.

Lib. 4. c. 37. f. 127: et 42. 129: l. 5. 5. 139: et 51. 174: l. 6. 19. 193: & 59. 215: l. 8. 37. 286: et 42. 289: et 68 306: et 70 307: l. 9. 8 319*:

Ad Vermes interiorum Vlcerum.

Lib. 3. c. 69. f. 94: l. 4. 33. 124: l. 6. 6. 185: l. 8. 70. 307:

Ad sinus, et fistulas.

L. 3. c. 51. f. 84: et 66. 93: l. 4. 17. 113: l. 8 50. 296:

Ad Vlcera ab Erodentibus facta.

L. 7. c. 36 f. 240*: l. 8. 50. 296:

Ad sordida Vlcera.

Lib. 6. c. 19. f. 193*: et c. 32. & 33 f. 200: & 35. 201: l. 8 76. 308:

Ad leniendum dolorem Vlcerum.

Lib. 4. c. 39 f. 128.

Ad abstergenda Vlcera.

Lib. 8. c. 11. f. 269

Ad desiccanda Vlcera.

Lib. 10. c. 24 f 342:

Ad Ambusta Vlcera.

Lib. 3. c. 31 f 66. et 66. 93: l. 5. 49. 171: l. 7. 48. 252:

LVXATIONVM, ET FRACTVRARVM.

Ad artuum luxationes.

Lib. 4. c. 18 f. 113: l. 5. 14. 145: l. 6. 20. 193: l. 8. 24 277: et 36. 285: et 44. 291:

Ad ossa fracta.

L. 2. c. 1. f 28: l. 4 c. 18. 113: l. 5. 14. 145: l. 6 20 193: l. 8. 24. 277: et 34. 284. et 94 291:

Ad eos, qui ab alto cadunt.

Lib. 8. c. 77 f. 310:

VENENORVM TAM MORSVVM, QVAM ICTVVM.

L. 2. c. 13. f 37: & 15. 38: et 25. 43: l. 3. 40. 74: et 53 86: l 4. 37. 127: l. 5. 7. 140: et 13. 145 et 32. 159: et 34. 160 et 51 17[illegible]: l. 6. 57. 214: l 7. 53. 254: et 57. 257: l. 8. 1. 261: et 41 288: & 56. 300 et 58. 302: l. 9. 14 326: l 10. 17. 340:

Ad Viperarum, et Serpentium ictus.

L. 3. c. 23. f 86: l. 5. 11. 143: l. 6. 32. 200: l. 7. 39. 242: et 54. 254: l 8. c. 55. & 56. f. 300: & 58 302: et 72. 308:

Ad venenatorum morsus.

L 4. c. 33 f. 124: l. 5. 11. 143: l 7. 39. 242: et 53. 255. et 57. 257: l. 8. 72. 308: l. 9. 2. 315: et 14. 3[illegible]6: et 17. 330:

Ad opium, et fungos malos.

L. 2. c. 15 f. 38.

Ad ictus Scorpionum.

Lib. 2. c. 14. f. 37: et 15. 38: l. 7. 53. 254: l. 8. 72. 308: l. 9. 2. 315:

Ad plagas venenatas.

L: 5. c. 45 f. 169: et 51. 174:

Contra Cacodæmones, et fascinationes.

Lib. 3. 17. 56 l. 8. 58. 302: l 10. 17. 340:

I N D E X.

Conta veneficia coitum impedientia.
Lib.4.37.127:l.8.58.302:
Fulmine ictos iuuantia.
L.5.c.34.f.160:l.7 48.252:
AD LVEM VENEREAM.
Lib. 2. c. 13. f. 37: l. 3. 27. 61. et 28.62: et 29.63: & c. 32. & 33. f. 67: l. 5. 14. 145: et 18. 147: et 36 163: & 52: 177: l. 6. 26. 197: & 32. 200. et 55. 212: l. 7. 13. 227: et 23. 238: et 61. 258: l. 8. 26. 278: et 41. 288*: et 51. 301. et 68. 306: l. 9. 1. 314: et 8. 319: et 10. 320: & 16. 328: et 19. 331: & 20. 332:
Ad Sedandos dolores e lue venerea ortos,
Lib. 2. c. 1. f. 28: l. 3. 62, 90: & 81. 99: l. 4. 1. 102: et 18: 114: & 27. 120: et 37: 127: l. 5. 6. 140: et 51. 174: l. 6. 5. 185: et 44. 201: l. 8. 12. 271: et 13. 289: et 53. 298: et 68. 306: l. 9. 16. 328:
Ad pustulas, et eruptiones, e lue venerea manantes.
l. 2. c. 17. 39: et 28. 62: l. 4. 30. 122: l. 5. 20. 148: l. 6. 12. 189: et c. 32. et 33. f. 200. et 57. 214: l. 7. 13. 227: et 21. 231: l. 8. 40. 287:
AD IMPETIGINES, ET SCABIEM.
Lib. 2. c. 3. f. 30: et 16. 38: et 18. 40: l. 3. 18. 56. et 30. 66: et 33. 68: et 41. 75: 51. 84: et 58 89: et 74 96: et 79. 98: et 82. 99: l 4. 16 113: et 27. 120: et 30 122*. et 39. 128: et 43. 129: l. 5. 5. 139: et 18. 147: et c. 19. et 20. f. 148: et 34. 160: et 51. 175: et 59. 180: l. 6. 21. 194: et 30. 199: et 60. 216: et 62. 217: l. 7. 38 241: et 40. 245: et 49. 252: l. 8. 3 263: et 45. 292: et 66. 305:
Ad lichenas.
L. 2. c. 3. f. 30*: l. 5. 27. 153: et 31. 158: et 34. 160:
Ad Lepram.
L. 3 c. 30. f. 66*: et 33. 68*: et 49. 83: l. 4. 16. 113: et 30. 122: l. 5. 59. 180:
Ad Pruritum.
L. 6. c. 16. f. 191:
DECORIS TOTIVS CORPORIS.
Ad Aloperiam.
L. 3. c. 33. 68*: l. 7. 42. 247*: l. 10. 26. 344*:
Ad pilos retardandos, aut leuandos.
L. 9. c. 19. f. 331:
Ad procurandam copiam capillorum
L. 3. c. 58. f. 89: l. 7. 61. 258:
Ad tingendam, et augendam cæsariem.
L. 3 c. 39. f. 71: l. 4 12. 109:
Ad maculas cutis tollendas.
Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 10. c. 26. et 40 f. 344:
Ad Verrucas, et callos.
L. 5 c. 5. f. 139: et 31. 158:
Ad colorem conciliandum, et vigorem iuuenilem.
Lib. 3. c. 11 f. 52: et 26. 60: l. 5 36. 163: et 41. 167: l. 6. 23 196:
Ad extinguendos varos.
L. 5. c. 49 f. 171:
Ad emendandas faciei maculas.
Lib. 2. c. 16 f. 38: l. 3. 68. 94: l. 4. 30. 122:
Ad furandam faciem.
L. 10. c. 20. f. 341:
Ad maciem fugandam.
L. 3. c. 46. f 81: l. 4. 27. 121: l. 6. 59. 215: l. 7. 40 244.
Ad Intumescentem faciem.
L. 4. c. 17. f. 113: l 8. 67. 305:
Ad membra ambusta.
L. 3. c. 31. f 66: et 66. 93: l. 5. 49. 171: l. 7. 48. 252:
Contra pediculos, lendos, et cimices.
Lib. 2 c. 18. f 40: l. 5 1. 133. et 12. 144: et 34. 160: l. 6. 13. 190: l. 7. 52. 254: l. 8. 68. 306. et 70. 307:
Contra Pulices.
L. 5. c. 51. f. 175:
Ad Muscas, et mures necandos.
L. 5. c 12 f. 144: l 8. 70. 307.
Ad gratiam, seu amicitiam conciliandam.
Lib. 3 c. 77. f. 97: l. 4. 32. 123: l. 8. 10. 278: l. 10. 17 340:
Ad odium procurandum.
Lib. 7. c. 45. f. 249:
Ad occidendos Leones, Canes, et cætera animalia.
L. 3. c. 10. f. 51: l. 5. c. 5. f. 139: l. 8. 70. 307:
Ad occidendos pisces.
Lib. 8. c. 70. f. 307:
Ad viscum faciendum.
Lib. 6. c. 15. f. 191:
Ad glutem pictorum.
Lib. 6. c. 33. f. 283:
Ad compingendum pigmentum.
Lib. 4. c 12. et 13 f. 109:
Ad tingendas lanas.
Lib. 7. c. 36. f. 240:
Ad fila paranda ad multos vsus.
L. 8. c. 12. f 270 et 20. 275:
Ad celeritatem viatoribus procurandam, et fastidium leuandū.
Lib. 5. c. 51. f 175: l. 6. 23. 196: l. 7. 40. 245:
Ad lassitudines ex itinere, aut alio labore.
L. 6. 31. f. 199 et 54. 211: l 7 17. 229: et 48. 252 et 52. 254: l 8. 31. 281: et 34. 284: et 38. 286: et 48. 294 et 59. 303. et 80. 312:
Ad conualescentes ex morbis.
L. 4. c. 27. 120: l. 6. 57 214 l. 7. 3. 222: et 46. 244: l. 9. 14 326:
Salutem aut mortem indicantia.
Lib. 5. c. 12. f 144:
Ad sedandam famem.
L. 7. c. 40 f. 243: l. 8. 59. 303.
Ad fabricandos scipiones.
Lib 6. c. 57. f. 213.
Ad corrigendum ingratum odorem in ædibus.
Lib. 5 c. 41. f. 167:
AD CORRIGENDAS QVALITATES IN CORPORE PECCANTES.
Ad corrigendum frigus prædominans internus.
L. 2 c. 1. f. 28. et 3. 30: et 7. 32: et 12. 36: et 13. 37: et 18. 40 l. 3. 1. 45: et 16. 55: et 17. 56: et 57. 89: et 66. 93: l. 4. 7. 105: et 17. 113: et 21. 116 et 37 126. et 37. 127: l. 5. 7. 141: et 9. 142: et 11: 143. et 14. 145: et 16. 146 et 20. 148: et 29. 153: et 36. 162: et 40. 166: et 48. 171: et 57. 179: l. 6. 13. 190: et 20. 193: et 24. 196: l. 6. 40. 245: et 40. 246:
Ad scissuras pedum ex frigore ortas.
Lib 10. c. 26. f. 344:
Ad corrigendum calorem, et refrigerandum.
L 3 c. 35 f. 69: et 41 75: et 46. 81: et 47. 82: et 50. 84 l. 4. 21. 116: et 28 121. et 39. 128: et 41. 229: l. 7. 40. 244: l 8. 26. 278: et 29. 280. et 74. 309:
Ad humiditates corporum contemperandas.
L. 3. c. 15. f. 54: l. 3. 35. 125:
Aduersantia frigori: et calori.
L. 6. c. 57 f 214: l. 8. 59 297:
Ad omnes dolores, et diuturnos morbos.
L. 8, c. 22. f. 275: et 41. 288:
AD PVRGANDOS HVMORES.
Ad Bilem.
Lib. 2. c. 19. f. 40: l 3. 26. 60. et 39. 70: et 44. 77: et 47. 82. et 50. 84: et 55. 87. et 57. 88. et 60. 90:

60.90: l.5.2.133: et 38.165: l.6.12.189: et 18.192: et c 25. et 26. f. 197: et 29.198. et c. 36. et 37. 202: et 40.204: et 63. 217: l.7.1. 221: et 38.241: et 56.256: l.8.48. 294: et 54.299: et 65. 305:

Ad Pituitam.

Lib. 2. c. 3. et 4. f. 30: et 19. 40: l. 3.4.48. et 26.60: et 33.67: et 39. 70: et 47. 82: et 50. 84: et c. 54. et 55. f. 87: et 57. 88: et 60. 90: l.4.9.106: l.5.2.133: et 6.140: et 2.144: et 23.151: et 38.164: et 51.172: et 1. 182: l. 6.18. 192: & 24. 196: et 26.197: et 29.198: & 35.201: et 36.202: et 40.204: et 65. 219: l.7.1.221: et 38.241: et 56. 256: et 61. 258: l. 8. 26. 278: et 48.294: et c. 65. et 66. et 67. f. 305: et 80. 312:

Ad atram Bilem.

L.3.c.40.f.73: l.4.37. 126: l.5. 53. 178: l.6.24.196: et 55.212: l.7. 40. 246:

Ad melancoliam.

Lib. 3.c.40. f. 73: l. 6. 32.200: l.9. 19. 331:

Ad lentos, et crassos humores incidendos, coquendos, et educendos.

Lib.2. c.5.f.31: et 7 32. et 13. 37: l.3.16.55: et 18.56: et 38. 70: et 50. 84: et c. 56. et 57. f. 88: l. 4. 19.106: et 11.108: et 37.126: l.5. c. 9. et 10. f. 142: et 13. 144: et 17. 147: et 38.164: et 44. 168: et 48. 171: et 52.177: et 54. 178: l.6.1.182: et 4.184: et 13. 190: et 22.195. et 23.196: et c.34. et 35. 201: l.7.4.223: et 54.255. et 55. 256: l.8.13.271. et 42.289: et 60. 303. et 62. 304: et 67. 305: et 68. 306:

Ad purgandum sanguinem.

Lib. 2. c. 25. f. 43: l. 7. 40. 245: et 41. 246.

Ad sanguinis redundantiam.

Lib. 7. c. 50. f. 253:

Ad sistendum sanguinem.

Lib. 3. c. 13. f. 53: et 20. 58: l. 5. 34. 160: l.6.11.188.

Ad coagulatum sanguinem.

L. 4. c. 24. f. 337:

Ad venas ruptas.

Lib. 5. c. 34. f. 160.

Ad sudorem eliciendum.

Lib. 2. c. 3. f. 30: et c. 6. et 7. f. 32: et 12. 36: et 16. 38: l. 3. 30.66: et 34.68: l. 4.4.103: et 7. 105. et 37. 127: l.5.16. 146: et 20. 148: et 29. 154: et 42. 167: l. 6. 12. 189: et 23. 196: et 34. 201. et 38. 203. et 42. 205: et 52.210: et 55.212: et 62.217: l. 7.7.224: et 22.232: l.8.41.288: et 42. 289.

Ad obstructiones tollendas.

L.2.c.3.f.30. et c. 6. & 7. f. 32. et 13. 37: l.8.11.52: l.5.19.148: et 29.153: et 33. 159: et 36.163: l. 6.12.189: et 19.193. et 21. 194: et 23. 196: et 48.209: et 66.219: l.8. 50.297.

PVRGANTIA VNIVERSIM, SEV EVACVANTIA.

L.3.c.67.f.93: l.4. 11. 108: l. 5.2. 133: et 4. 138: et 5. 139: et 9. 142: et 26.152: et 44. 168: et 52. 177: et 54. 178: l.6.1. 182: et 4. 184: et 21.194: et 22.195: et 28. 198: et 50.209: et 60. 215: et 64. 218: l.7.4.223: l.8.49.295: et 52: 298: et 60 303. et 63. 304. et 67. 305. et 68. 306:

ASTRINGENTIA MEDICAMENTA.

L.2.c.17.f.39. l.3.1. 45: et 3.47: & 22. 59: & 24. 60: & 36. 69 et 44. 77. et 45. 79: & 48. 82: et 49.83: et 51.84: et 64.91: et 71. 95. et 77. 97: l. 4. 5. 104: et 27. 120: l. 5.22.150: l.7.28. 230: et 50.235: l.8.5.264: et 36.285: & 39. 286:, & omnia ferè libri octaui: l.10.c.23. f. 342.

HVMECTANTIA.

L.3.c.44.f.77: et 47.82: l.7. 4 244: et 48. 251: l.8.7.266:

ALEXIPHARMACA.

L.5.c.4.f.138. et 5.139: et 38.168: l.7.40. 244: et c. 53. et 54.255: et 55. 256: et 61.258: l. 8. 41. 288: et 71. 308: et 80. 312: l. 9. 5. 317. et 10. 320:

NOCIVA MEDICAMENTA OBSTRVCTIONES FACIENTIA.

L. 3. c.46. f. 81: l. 5. 3. 135:

Insaniam facientia.

Lib. 8. c. 8. f 278.

Dolorem capitis excitantia.

L. 7. c. 15, f. 228:

Bilem generantia.

L. 7. c. 40. f. 244:

Pruritum, et exentemata facientia.

Lib. 8. c. 40. f. 287:

FINIS.

INDEX
PLANTARVM,
ANIMALIVM, ET MINERALIVM,

Quæ in decem libris Thesauri rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ describuntur, & explicantur.

Ac etiam eorum, quæ à Ioanne Terrentio, Ioanne Fabro, & Fabio Columna exponuntur, & obseruantur in eorum lucubrationibus.

Nempe Ioannis Terrentij à fol. 347. vsque ad fol. 455. Ioannis Fabri à fol. 459. vsque ad 839. & Columna à fol. 841. vsque ad 899.

A

ABIES Mexicana. pag. 92
Abies Mexicana I. maxima. 92
Abies Mexicana II. media. 92
Abies Mexicana III. minor. 92
Abies Mexicana IIII. minima. 92.
Absinthium Mexicanum. 208.
Acacia, vel Mizquitl. 455.
Acacia Ægyptia, & Mexicana cum figuris. 866.
Acacię Mesopotamiæ Icon 867.
Acaciæ Siliqua. 59.
Acacoyotl Arundo Vulpina. 262
Acaltetepon, seu Monoxillus mucronatus, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Latertus nouæ Hispaniæ. 315.
Acametl, metl arundinaceum 273.
Acapatli. 100.
Acatzan Aycxitl. 349.
Acaxaxa. 347.
Acaxaxan, seu Planta palustris lenta, quæ statim comprimentibus cedat digitis. Potamogetum Mexicanum. 263. 883.
Acaxochitl. 347.
Acaxochitl alia Icon. 454.
Achiotl medicina tingendo apta 74.
Acitli Mergus Americanus. 686.
Acocotlis Quauhnahuacensis, & Tepoztlanensis. 31.
Acocotlis Ligustici facie. 32. & 862.
Acocotlis tertia. 31.
Acocotlis alia Icon ibidem.
Aconitum fruměto simile Theophrasti. 891.
Acueyo, seu Ocixochitl, seu Omiquilitl. 32.
Acuilotl, seu volubilis aquatica 107. & 871.
Acnitzehuariacua, seu herba aduersa veneni. 254.
Acxoyatic herba Nunnij. 133. & 873.
Acxoyatl. 348.
Agies Haitinorum. 134.
Ahate de Panucho. 348. & 454.
Ahoaton, seu Quercus parua. 211
Ahuaca quauhitl, seu arbor querciformis, butiraceo fructu 89.
Ahuapatlis, Chamedris Mexicana. 133.
Ahuapatlis Tilacensis. 91.
Ahuatepatli. 264.
Alahuacaptli leptophyllum, seu lubricum, & tenuefolium medicamentum. 298.
Albana vina suauissima. 640.
Albanum Oppidum creditum fuisse id quod Albalonga dicebatur. 645.
Albatzapotl. 89.
Algazel, & eius Icon ex Aphrica 893.
Alkekengi Mexicanum. 296.
Aloe Americana. 883.
Alumina. 896.
Amacoztic, seu Papyro lutea, seu Tepeomatl Sycomorus saxatilis Mexicana. 81. & 896.
Amacpatli. 348.
Amamaxtla expurgans seu Rhabarbarum vocatum monacorum. 217.
Amara herba. 198.
Amazauhtli. 349.
Amazquilitl. 350.
Ambra grisea, seu odorata. 564.
Amolli 3. amara. 278.
Amolli alia. 278.
Amozotl. 349.
Amphisbæna Mexicana. 790.
Amphisbæna Europæa 797.
Amutzauhtli. 349.
Ananas. 311.
Anchoas, seu Zinziber masculum. 169.
Animalia alia nouæ Hispaniæ Io: Faber doctissimus Linceus descripsit, & illustrauit. 894.
Anime Indicum. 47.
Anime Gummis. 50.
Anona arbor. 90. & 870.
Anona cathartica. 90.
Anonyma I. Mechuac. 350.
Anonyma II. Mech. 350.
Anonyma III. 351.
Anonyma IV. 351.
Anonyma V. 351.
Anonyma VI. 351
Anonyma VII. 352.
Anonyma VIII. 352.
Anonyma IX. 352.
Anonyma X. 353.
Anthilion. 228.
Antrũ Puteolanum pestiferũ. 783

Aocoxochitl. 333.
Apanxaloa. 353.
Apatli. 286.
Aparaqua. 298.
Aper Mexicanus. 637.
Apes, eorum differentias, naturam Illustrissimus, & Excellentissimus Princeps Federicus Cæsius Romanus Lynceorum Institutor, descripsit, & edidit forma folij in tabulis. 894. & 895.
Apes Indici. 333.
Apatzi puntzumeti vel cuiutzeti 36.
Apatzi puntzumeti I. & II. seu Mustella odorata. 226.
Aphatzesirangua aliorum. 36.
Aphatzipuntzumeti. 226.
Apitzalpatli adstrictoria. 285.
Apitzalpatli alia. 299.
Apitzalpatli. 199.
Apitzalpatli tzontololotli adstringens. 199.
Apitzalpatlic. 41.
Apoyomatli, seu Phatzi feranda, Cyperum Americanum. 33.
Apozonalli Succinum Mexicanum. 336. 895.
Appensa aquosa herba. 117
Aqua acida, & Maizio. 247.
Aquæ gutta. 309.
Aquetzpolin, seu Crocodilus quem alij Caimanem vocant. 315. & 892.
Aquitzli. 354.
Aracus Aromatica. 38.
Arbor Achiotl ab alijs chacangarica, & Pamaca, medicina tingendo apta. 74.
Arbor Huaconex, ab Indigenis Balsamum vocatum Balsamifera II. 52.
Arbor stellata. 865.
Arel Arabum, & Persarum. 71.
Arena candida Mex: 340.
Arenosum pomum. 84.
Arisarum angusti folium Cichorium venenatum sannitum 891.
Aristolochia Mexicana II. longa 62. & 865.
Arum Ægyptium quod sit, & in quo differat a Faba Ægyptia. 861.
Arundo Vvlpina. 262.
Arundo Vvlpina alia. 262.
Asarum Michuacanicum Reechi. 36.
Asphaltion. 336.
Aster Peruanus Farnesianus flos. 861.
Atatexli Potio simplex. 81.
Atatexli Potio composita. 81.
Ate Pannicensis. 348. 454.
Atehuapatli. 195.
Atehuapatli, seu herba nascens iuxta riuos. 264. & 885.
Atehuapatli. 354.
Atenxihuitl. 355.
Atepocapatli. 33. & 862.
Atepocapatli alia Icon. 454.
Atexcalquaoitl. 354.
Atlancane, seu herba aquosis locis prouenięns. 264.
Atlatocnochtli. 77.
Atlatzopillin, seu aquosa herba appensa. 117. 872.
Atlinam arbor. 81.
Atlinam seu Frutex iuxta fluuios aquasve prouenięns. 124.
Atlinam circinata. 286.
Atlotzopillinxochitl. 117.
Atlotzopillinxochitl rubra. 117.
Atlychipinca, seu aquæ gutta. 309.
Atoili. 245.
Atototl Alcatraz, Onocrotalus Mexicanus dentatus. 672.
Atototl, Onocrotalus Mexicanus non dentatus. 673.
Atriplex odorata mexicana. 159.
Atzitzicaztli. 356.
Atzoyatl mirabilis mexicana 170. & 877.
Auellanæ catharticæ. 87.
Aueuetl Ahochoetl, seu Timpanum aqueum, Abies mexicana 92. & 870.
Auis Paradisea. 317.
eius Icon. 318.
Auis Anonyma nouæ Hispaniæ 710.
Auis mexicana Psittaci colore 709.
Auis varia. 320.
Auis picta Americana. 705.
Aura. 331.
Auræ caput. 94.
Axihuitlapapatlactli. 356
Axin, seu pinguedo vermium quorundam. 317.
Axixcoca Huitzpatli Yanguitalensis. 183. & 878.
Axixcocahuizpatli, seu medicina vrinæ lutea. 153. & 876.
Axixpatli. 355. 871. 882.
Axixpatli Quahuqueculensis. 233.
Axixpatli Texaxahuacensis volubilis quinque latera. 112.
Axixtlacotl, seu virga diurtetica 28.
Axochiatl, seu Flos aquæ. 241. & 882.
Axochiatl Decolan. 252.
Axochiatl altera. 257.
Axochio[illegible] 316.
Axolotl, [illegible] 316.
Aycacho[illegible] 357.
Ayocom[illegible] 45
Ayotettli, seu planta Cucurbitæ sensilis. 182.
Ayotic, seu proxahac herba similis Testudini. 184.
Ayotochtli, seu Dasippus cucurbitinus ab alijs Tatou, vel Armadillo dictus. 314. & 891.
Aztaxochitl. 357.

B

Bahei Palma Coyolli dicta. 75
Balenæ descriptio. 568.
Balsamifera arbor I. 51.
Balsamifera III. 53.
Balsamifera IV. 53.
Balsamum prouinciæ Tolù. 53.
Balsami frutex, indigeni Hispani vocant Maripendam, ibidem.
Bambagio Indiano, latinè Gossipium Indicum. 869.
Banaicxitl. 357.
Barbatus flos. 104.
Barcanum Indorum. 179. 357.
Batata purgatiua. 299.
Bellaria è semine. 234.
Betle, & piperis differentia. 876.
Bezoar lapis. 325. & 894.
Bitonco. 93.
Bitumen littorale nouæ Hispaniæ. 336.
Bituminum genera Franciscus Imperatus lib. de fossilibus edidit. 895.
Bixa Ouiedi. 74.
Brasilium Hispanorum. 121.
Brionia Mexicana. 278.
Butiraceus fructus. 89.
Buyobuyo piperis longi prima species. 125.
Buyobuyo II. 126.
Buyosamo Piperis longi tertia species. 125.

C

Cacacili. 35[illegible]
Cacalic Tlacopatli, seu f[illegible] dis glutinosæ medicina, Co[illegible] uoluulus Cinnamomeus. 4[illegible]
Cacaua Quahuitl, seu arbor C[illegible] cari cacauifera. 79. 86[illegible]
Cacamilxochitl. 3[illegible]
Cacaltzin Malinaniensium. 1[illegible]
Cacoloxochitl, seu flos ceruin[illegible] 94.
Cacachichit, seu herba amar[illegible] 198.
Cacalich Tlacopatli. 3[illegible]

Cacalic

Cacalich Coapitlanensis Trifolium spicatum mexicanũ. 284.
Cacamotic tlanoquiloni, seu Batata purgatiua. 299.
Cacamotic. 199.
Cacanaca. 184.
Cacanacxochitl. 287.
Cacanel Hoatl chullensis, Anagallis mexicana. 241.
Cacanocthli. 77.
Cacaocotl. 70.
Capapatli. 359.
Cacapipilolxochitl, seu herbosus ac pendens flos. 120. & 872.
Cacapolton. 69.
Cacapultic. 168.
Cacatlaolxochitl. 359.
Cacatlepatli. 153.
Cacauatl flos. 226.
Cacauifera. 79.
Cacauitzpatli, seu Medicina pabuli spinosa. 198.
Cacatzin seu parua Cacatl. 308.
Cacauaxochitl, seu flos Cacauatl. 226.
Cacaxochitl VI. 155.
Cacaxtlacotl. 189.
Cachos planta. 85.
Cachruiaqua. 359.
Cacica XII. Chilli species. 137.
Cæsia radix. 873.874.
Cahuazititziqui. 360.
Calamaium I. 96.
Calamaium II. 96
Camatotoncapatli. 360.
Camæleus mexicanus. 721.
Camochitl mexicanorum. 121.
Camolxochitl. 361.
Camopaltic. 360.
Cannella. 35.862.
Cannellæ folium ex Orientali India aduectum Icon. 864.
Cannellæ folium quid differat a Tamalapatræ folio. 864.
Canihume. 164.
Caninga. 43.
Canis mexicana. 466.
Caocolatl potio. 81.
Capillaceus flos. 68.
Capillus Sacerdotis. 258.
Capillus rubeus, sic herba appellata. 105.
Capilli fœtidi. 191.
Capolin humilis. 211.870.
Capolin, seu Cerasus dulcis Indica. 95.
Caprei nouæ Hispaniæ. 325.
Capsicum Actuarij. 134.873.
Capsici species. 135.
Capsici incommoda. 135.
Capsici vires. 134
Caput formicæ. 254.
Caput auræ. 94.
Caqualpensis. 306.
Caquiztli. 217.
Carapuehari. 241.
Cardui frigida quædam species. 189.
Caragna, vel Tlahuelilocaquahuitl. 455.
Caragna. 56. & 865.
Cardiaca arbor. 96.
Caryophilli Indici. 154.
Caryophillus Mexicanus. 156.
Caryophilli mexicani planta. 154
Caryophillus. 34. & & 862.
Caryophillus I. II. III. IV. 154. & 155.
Caryophillus mexicanus, V. VI. VII. 156.
Cassia lignea, Cinnamomum, seu Cannella. 35.
Cassia siluestris. 70.
Cassia fistula. 87.
Catus Pardus mexican. 512.
Cauda parui Tlacuatzin. 238.
Caxtlatlapan. 256. 299.
Catzotl. 309.
Cayolizan, seu Tepocan. 66.
Cayolpatli, seu muscarum medicina. 199.
Cayolpatli Vaxacensis, herba muscarum. 202.
Cayopatli Vaxacensis elaphoboscum mex. 168.
Cececpatli. 362.
Cececpatli alia. 362.
Cececpatli Acatlanensis, Glycirrizæ æmula. 241. & 882.
Celicpatli. 362.
Cempoalxochitic herba. 179.
Cempoalxochitl prima species. 154. 876.
Cenanan de Quahunahoac. 361.
Cenanam Tezcoquensis II. 362.
Cenanam Tezcoquensis seu mater spicæ Maizij. 185.878.
Cenantli. 185.
Centilinam. 185.
Cenzomecatl. 362.
Cerasus dulcis Indica. 95.
Cercopitheci, quos Mexicenses Ocumatli vocant. 318.
Cerui nouæ Hispaniæ. 324.
Ceruleum quomodo fiat. 109.
Ceualdilla Monardis. 307.
Ceualchichiltic, seu vitis siluestris, Lambrusca Indigena. 128
Chacangariqua. 74.
Chachalacametl. 361.
Chalcuitlatl. 267.
Chamecerasus Atlapalcensis. 230
Camedic Mexicana. 133.
Chamæleo albus caput echini modo profert. 860.
Chapopotli Bitumen littorale nouæ Hispaniæ. 335.
Charapeti. 120.
Charapeti. 277.
Charapetl. 362.
Chataluic. 70.
Chelonifcus Auctoris. 891.
Chian Atolli ex Mayzio. 245.
Chiantzolli, seu Planta in humore intumescens. 234.
Chiantzolli alia. 234.
Chiantzoltzolto. 238.
Chiauhxihuitl. 364.
Chicallotl, seu spina Papauer spinosum. 215.
Chicehec. 297.
Chichiahaucxihuitl. 233.
Cichiantic Coatlanensis, China adstringens. 227.
Chichiantic rubea herba. 237.
Chichicahoaztic. 143.
Chichicallotl. 215.
Chichicamolle. 278.
Chichicaquilitl. 364.
Chichicayotli Colocynthidis mexican: 182.
Chichictlapalezquahuitl, seu arbor rubri sanguinis amara sanguiflua. 91.
Chichicpatli I. 39.864.
Chichicpatli II. 200.
Chichicpatli III. 364.
Chichicpatli alia de Tlacotic IV. 365.
Chichicmecapatli, seu Chimicæ gentis medicina. 128.& 872.
Chichictzonpatonic de Ocopetlayuc. 366.
Chichizquahuitl. 366.
Chichihoalxochitl. 365.
Chichiltic Tepetlauhxochitl. 368
Chichilticpatli. 366.
Chichilticcihuapatli. 367.
Chichioahutli. 269.
Chichipatli. 31.
Chichipiltic. 367.
Chichiual Memeya, seu planta lacte manans. 172.& 877
Chichixihuitl. 192.
Chicometatl. 368.
Chillacotl. 140.
Chillapatli. 102.
Chilli arbor. 50.
Chilli seu Piper Indicum siliquosum. 134.873.
Chilli Indiæ Orientalis, seu Zingiber fœmina. 169.
Chilliatolli ex Mayzio. 245.
Chillocoztli IV. chilli species. 136.
Chilmechatl, seu Ycha. 140.& 873
Chilpan. 202.879.
Chilpantlacolli, seu signum stercoris. 140.

Chilpanxochitl. 140.
Chilpanxochitl, seu flos ſigni instar pendens mortuorum medicina. 210.879.
Chilpatli. 139.873.
Chilpatli. 367.
Chiltecpiz II. chilli ſpecies. 135.
Chimalatl Peruina flos Solis. 288.
Chimaltozatl, ſeu lapis ſpecularis. 336.895.
China mexicana differt ab orientali. 212.
China Mechuacanenſis Phacos. 213.
Chipahuacaiztic. 254.
Chipequa, ſeu herba firma. 293.
Chriſanthemum Peruuianum. 228.
Chocolatl potri. 81.
Chucte Pannucinorum. 51.
Chucungariqua. 368.
Chucungariqua alia. 369.
Chupiri, ſeu Charapeti aquam rubeo colore tingens Arcanũ Venerei morbi. 120.
Chupireni Micuacanenſium. 67.
Cicimatic, ſeu Planta Cimatl ſimilis. 265.
Cicimatic alia. 265.883.
Cicipini. 369.
Cihoapatli. 369.
Cihoapatli tepoztemica. 370.
Cihoapatli Xantetelco. 370.
Cihoapatli axitzalpatli. 370.
Cimapatli. 371.
Cimatl. 265.
Cimat humilis. 306.
Cinnamomum. 35
Citlalxihuitl. 371.
Ciuapatli Yacapichtlenſis, coniza mexicana. 157.
Ciuipatli Hemionitica. 186. & 878.
Coamacalli, ſeu maxilla Colubri 90.
Coacihuitzpatli, dentium medicina, 188.
Coaciuizpatli, ſeu medicina doloris. 301.888.
Coahuilxochitl. 371.
Coanenepepilli, Coturnicis. 204
Coanenepilli, ſeu Contrayerua. 301.
Coapatli, vel Tamacazqui ypapan. 414.
Coapatli ſiue Tlamacazquipan. 208.
Coapatli quauhnacenſis. 36. & 864.
Coapatli xararula. 184.
Coapatli teoitztle. 29.& 862.
Coapatli yancuitlanenſis. 300.
Coapatli Aſphodelina. 300. & 888.
Coapatlis II. 29.
Coapatlis alia. 301.
Coapatlis Detepequaquilic, coaptilis III. 29.
Coatlis xochitlanenſis. 301.
Coatli humilis. 223.
Coatli II. non tingens. 119.
Coatli, ſeu aqueus ſerpens. 119.
Coatomame angiuni. 295.
Coatzonte comatl. 250.
Coatzonte Coxochitl, lyncæis flos, ſeu lyncea. 266.883.
Coaxihuitl herba ſerpentis. 145.
Coaxihuitl herba colubrina. 267.
Coaxochitl. 156.
Coca Peruina. 302.841.
Coca huquixochitl. 258.
Cocatlicoztic. 156.
Cocauhcapatli. 372.
Cocci arbor. 71.
Coccum, ſeu Nux Indica ibidem
Coccum Indicum. 78.
Coccus de Maldiua. 72.
Cochitzapotl, ſeu Tzapotl ſomniferum. 89.
Cocobut Panucenſi. 257.
Cococaquilitl, ſeu Olus aquaticum. 171.877.
Cocochiatl. 123.
Cococxihohitl. 372.
Cococxihuitl Teuhcaltzincenſis. 142.873.
Cocoxochitl. 372.
Coconam. 96.
Cocoquauhitlvaxacenſis, arbor cardiaca. 96.
Cocotemecatl, ſeu funis volubilis aeris. 141.879.
Cocomecaxihuitl. 141
Cocoxihuitl, ſeu herba aeris. 158
Cocoxhiuitl expurgatoria. 142.
Cocozxochipatli, ſeu Medicina lutei floris. 188.878.
Cocoztamatl, ſeu luteũ Tamatli Vrinario mirabilis. 118.872.
Cocoztic. 118.
Cocoztic. 237.
Cocoyatic, ſeu herba Palmæ ſimilis. 144.873.
Cocoztin. 118.
Cocozotli. 118.
Cocuanexpille. 302.
Cocuapatlis. 302.
Coen, ſeu coentic. 252.
Coentic alia. 252.
Coentli. 190.
Cohayelli, ſeu chichica Hoazton ſeu herba ſerratorum foliorum. 143.873.
Colcoanepilli. 204.
Collotemecatl. 373.
Coltzitzicatli. 373.
Coltotl. 235.
Colubriolus. 187.
Colubri maxilla. 90.
Coma quid. 860.
Comalquilitl. 306.
Confectio. 224.
Coniza Mexicana. 157.
Coniquicuman chriqua. 373.
Coniza Dioſcoridis, Eupatorium Meſuæ. 878.
Contortina planta. 123.
Contrayerua. 301.
Contrayerua flore albo pallido. 119.
Conuoluulus cinnamomeus. 41.
Conuoluulus pennatus. 868.
Conuulſionis medicina. 128.
Copalli Dei. 231.
Copalli Montana, ſeu Tecopalliquahuitl, Copallifera V. montana. 47.
Copalli herba referens. 103.
Copallifera VIII. 49.
Copalliquahuitl tepoztlani. 455.
Copalliquahuitl Patlahoac, ſeu arbor copalli latifolia copallifera. 46.
Copalliquahuitl, ſeu arbor gummifera copallifera. 45.
Copalli totopocenſe copallifera, IV. 47.
Copaltic, ſeu arbor fundens gummi ſimilis copalli. 57.
Copalxihuitl, ſeu herba copalli referens. 103.
Copalxochitl, ſeu arbor gummoſa pruni formis. 82.
Copalxochitl altera pruniformis grumoſa. 82.
Copiton. 190.
Cornerina mexicana. 337.
Cornigera arbor. 86.
Corymbus quid 860. in quo differat ab vmbella & capitulo, ibidem.
Coruinus flos. 94.
Coyayahoal, ſeu Iſchiaton. 320.
Coyolli mexicanum. 71.
Coyolli. 75.
Coyolxochitl, ſeu Martagon volubili mexicanum. 267.
Coyopatli. 297.
Coyotomatl, ſeu Tomalcoyolli veſicaria mexicana. 204.
Coyotomatl. 297.879.
Coyotzin. 282.
Coyoxochitl. 374.
Cozamaloxihuitl, ſeu herba Iris 309.
Cozcaquauhitl, Regina aurarum 319.

Coz-

Coznocthli. 77.
Cozolmecatl, seu curarum funis china III. mexicana medicina admirabilis. 213.
Cozolmecatl fructifera. 213.
Cozolmecat sterilis. 213.
Cozquaquahuitl. 65.
Cozticacuilotl. 107.
Cozticacuilotlxochitl. 374.
Cozticmetl. 271.
Cozticmecapatli Tilacensis, crista Galli Mexican: 242.
Cozticpatli Acatlanensis, Talictrum mex: 235. & 882.
Cozticpatli II. 236.
Coztictecpatl cornerina mexicana. 337.
Cozticuiztipalancapatli, Yanquitlanensium. 289.
Cozticxihuitl. 303. 891.
Coztomatl Solanum pallens. 203.
Coztonatl Solani species. 203.
Crassa Planta. 312.
Crepitans arbor. 88.
Crepitantis fructus. 94.
Crocodilus nouæ Hispaniæ. 315. 892.
Cuapapalcatl Camæleo mexicanus. 721.
Cuaztalxochitl. 257.
Cucultzin. 177.
Cucumer moscatus. 90.
Cucurbita humilis. 201.
Cucurbitæ simili planta. 182.
Cucurbitina arbor. 87.
Cuechiliztomatl. 374.
Cuetlaxochitl. 375.
Cueyauhquilit. 375.
Cuicuiltictecpatl, smaragd. vilior mexic. III. 338.
Cuitcuitlapilli Glandularia. 248.
Cuitlacopalli, seu stercus Copalli, Copallifera VI. leprosa II. 48. 865.
Cuitlacotl Tepecuaquilicensis, Napiforme. 229.
Cuiztapollin. 236.
Cuiztapocollin, seu nidus Lacertarum. 236.
Cumtempta Michuacanensium. 99.
Cungariqua. 249.
Cupitri. 375
Cupressus fusa. 98.
Curaqua, seu Brasilium Hispanorum. 121. 872.
Curarum funis China III. mexicana, medicina admirabilis. 213.
Cureci. 306.
Currungariqua. 205.
Curutzeti. 36. 864.
Cutiriqui, seu Matlacaca. 268.

D

Dama nouæ Hispaniæ. 325.
Dasypus Curcubitinus Armadillo. 314.
Datura mexicana. 113.
Datura ternis floribus. 886.
Dentes Vetulæ. 128.
Dictamnum Creticum, Neapoli floruit, & semen protulit apud Columnam. 861.
Diurenta. 119.
Diuretica virga. 28.
Domina serpentum. 328.
Dracunculus Monoceros. 816
Disentericorum medicina. 225

E

Ecapatli, seu parua sambucus 112. & 871.
Ecapatli mexican. 126.
Ecapatli altera. 376.
Echiriome locotactos Lobellij. 410.
Eloquiltic herba geniculata. 210
Eloxchitl. 258.
Eloxochitl. 378.
Enguamba. 97.
Epazotl, Atriplex odorata mexicana. 159. 876.
Epimedij partus mirabilis. 875.
Erahueni. 159.
Etsalhoitzitzilin. 320.
Ezpatliquauhnauhnacensis sanguinis medicina. 127.
Ezpatlis. 91.
Ezqahuitl secunda. 59.
Ezquahuitl, id est sanguinis arbor, 59. 866. Neapoli fuit ibidem.
Eztecpatli Iaspis mexicanus 337.
Eztetl, seu lapis sanguinis Iaspis mex. II. 337.

F

Febri fuga. 116.
Fermentum ex Mayzio. 244
Fætida arbor. 68.
Ficus Indica quorundam. 76.
Filipendula IV. mex: 281.
Filipendula Michuacanica. 148.
Filipendula Mich: altera. 148.
Filipendula trifolia. 253.
Firma herba. 203.
Fistula Cassia. 87.
Flos acidus. 30.
Flos amarus. 192.
Flos Eloti. 258.
Flos niger Tlixochitl Aracus aromatica. 38.
Flos sanguineus Monardi. 162.
Flos signi instar pendens mortuorum medicina. 210.
Flos Solis minor. 228.
Flos Solis Peruanus tuberosus. 878.
Flos yetl. 258.
Flos Herois. 261.
Flos auriculæ. 30.
Flos aquæ. 251.
Flos passionis Granadilla dictus, 888. eius Icon 889.
Flos Tigris. 276. 884. & inde.
Fœmina candida. 286.
Foliorum differentia summa a Fab. Columna obseruata 847. aliæ differentiæ plures. 848. 853. 856. cum sequentibus.
Fracturarum medicina. 291.
Fusa Cupressus. 98.

G

Galiopifera. 57.
Galiopifera alia. 57.
Galium Siculum nouum. 881.
Gallus oua peperit. 773.
Gingiber Arabum. 169.
Gladiolus Indicus. 888.
Glandularia. 248.
Guinaxochitl, Caryophyllus, mex: primus. 154.
Glutinosa alba. 283.
Granadilla, flos passionis dictus 888. cum sequentibus Icon. 889.
Guacimo, vel Quaucholotl. 401.
Guao. 98.
Gossipium. 308. Algodon Vulgar
Guayacan. 63.
Guayacus Haitinorum. 84.

H

Hacal Ind. 279.
Hacazcolotl Acaciæ species. 60.
Hacoyochitl. 376
Hecelematzi. 302
Helichrysum mex: 232.
Helitropium mexic: 341.
Hemorrhoidalis mexicana. 306.
Hepatis medicina. 341
Herba acris. 158.
Herba aduersa venenis. 254.
Herba Nunnij de Chaues. 133.
Herba nascens iuxta riuos, 264.

Her-

Herba montana. 17.192.878.
Herba Principis. 291.
Herba candida. 41.
Herba calida Totopocensi, 201. 879.
Herba parua, & contorta. 177.
Herba serratorum foliorum. 143.
Herba muscarum. 202.
Herba aquosis locis proueniens. 264.
Herba lonchi folia. 41.
Herba Cardinalis Barberini cum sequentibus. 879.
Herba geniculata. 210.
Herba Iris. 309.
Herba lanuginosa. 218
Herba vsta I. 292
Herba vsta latifolia. 292.
Herba vsta II. ibidem.
Herbæ non transeunt in alias plantas, quamuis degenerare aliquo modo obseruentur. 850.
Herbosus flos. 120.
Hesarda. 896.
Hezmaytl. 377.
Hirco caprea. 893.
Hirsuties in plantis cultura deponitur. 877.
Hiuca, seu mizmaitl. 378
Hoacaltlaiot. 377.
Hoacaxochitl. 377
Hoahoahutli. 269.
Hoatzin, seu Auis edens vocem nomini similem. 320
Hoatzinquaxuitl. 378.
Hoauhquilitl, seu Olus seminis in cristam compositi. 883.
Hoautli. 269.
Hoaxacan, seu lignum sanctum. 62. 868.
Hoaxin Acaciæ species. 60.
Hoaxinuc. 83.
Hocoetzontecomatl, caput senis. 287. & 888.
Hoclicpatli, seu suauis medicina 286.
Hoeclipatlis. 58.
Hoelicpatlis. 41.
Hoilacapitxochitl. saxiuoluula. 211.
Hoitzcolotlo. 222.
Hoitziloxitl, Anetina, seu arbor resinam manans. 37
Hoitziloxitl, seu arbor Balsami Indici, seu Balsamifera I. 51.
Hoitzilziltenexochitl. 379.
Hoitzitzil, seu Auis varia. 320
Hoitzitziltotol, Auis picta Americana. 705.
Hoitzitzilmet. 272.
Hoitzitziltentli. 140. 873.
Hoitzitziltet. Helitropium Mexicanum. 341.896.
Hoitzitzittentli. 378.
Hoitzitxilxochitl, Origanina. 103. 871.
Hoitzmamaxalli, arbor cornigera. 86.
Hoizocensium. 250.
Hoitzxochitl sonchifolia. 39. 864.
Hoitztlacuatzin, seu Tlacuatzin spinosus Hystrix nouæ Hispaniæ. 322.
Holquahuitl, seu arbor chilli. 56. 865.
Hordeolum. 307.
Huacuiqua seu somnus animalis, Huacuique nomine. 303.
Huapahualizpatli, seu conuulsionis medicina. 128.& 872.
Huapahuizpatli. 379.
Huapahuizapatli altera. 379.
Huapaquiltic. 380.
Huazium. 380.
Hucimetl. 271.
Hucipochotl Auaxacensis, Ricinus Hispanus. 60. 868.
Hucuirus saluifolia. 40.
Huehuelicaton. 250.
Huemberegua. 287.
Huichocataqua. 254.
Huitz Tomatl. 108.
Huitztomatzin, seu Tomal spinosa. 108. 871.

I

Jasmines

Asminum Mexic: 279.
Iasmini flora. 231.
Iaspis obscurior I. Mex. 337.895 896.
Iaspis Mexican: II. & III. ibidem.
Iaspis Mexican: IV. coli iliorumque dolores sedans. 338.
Ictus oculi medicina. 206.
Ignea arbor. 67.
Insaniæ arbor. 56.
Intestina piscium. 229.
Intestina Tuccæ, Talpeucæ Indicæ. 215.
Iuncus capillatus. 42.
Irati hominis medicina. 304.
Itzecunpatli. 380
Itzticapatli. 381.
Izontecapatli, seu vulnerum medicina. 125.
Izqui Atolliex Mayzio. 246
Iztac serpens nouæ Hispaniæ, quadricolor. 774.
Iztac Attolli ex mayzio. 244.
Iztac coanene Pilli, volubilis diuretica. 119.
Iztacpatliquiza sepin. 381.
Iztactlatlauqui. 381.

K

Kiuhototonqui, seu herba calida Totopocensis. 201. 879.

L

Lacertus nouæ Hisp: 315.
Lacertus orbicularis nouæ Hispaniæ. 327.
Laccifera. 58.
Lambrusca. 128.
Lapis Bezoar. 325
Lapis specularis. 336.
Lapis sanguinis Iaspis mexicanus. 337.
Lapis Philippicarum. 338.
Lapis pictus. 339.
Lapis quo Indi enses, & pugiones parari solebant. 339.
Lapis Gossipij. 340.
Lapis christallinus. 340.
Laudes mayz: 243.
Laurus Michuacanensis. 98.
Lepræ medicina. 129.
Libanotis cachryfer Apulus. 882.
Licopersicum Galeni. 157.
Lignum Nephriticum non tingens. 119.
Lignum Nephriticum. 119.
Lignum Sanctum. 63.64.65.642 868.
Lilium Indicum. 277.
Limoni folia volubilis. 122.
Lyncea. 266.
Lyncurij lapidis vires. 536.
Liquidamberi arbor. 56.865.
Lisimachia Virginiana. 251.882.
Lonchifolia arbor. 39.
Loquiltic. 382.
Lubricum, & tenui folium medicamentum. 298.
Lupus mexicanus. 479
Lusus aquarum. 316.
Luteum Tamatl. 118.
Linx nostra. 526.
Lyncis flos, seu Lyncea. 266

M

Maboyaxi chilli species. 137
Macatozquitl, seu somnus cerui. 179.
Macayxtli. 382.
Macazpipilloli. 388.
Macozticmetl. 271.
Macpalxochitl. 382
Macapalxochiluahuitl. 383

Ma-

Macuilxochitl, seu maon. 155.
Macuilxochitl IV. 155.
Macuilxochitl alia. 155.
Mahuaquitili panacensis serpens 209.
Maluarica III. herba viua Acostæ 124.
Maguei. 270.
Maguei diuinum. 274.
Maguei montanum. 273.
Maguei montanum aliud. 274.
Maguei prunorum. 272.
Maguei serui. 275.
Maguei Tapayaxin. 273.
Mayzij aqua acida. 247.
Mayzij spicæ medicina. 179.
Mayzio similis. 94.
Mayzium torridum, & calidum. 115.
Mamaztlacotl. 383.
Manati. 323.
Maquiztetzauhatl, Amphisbæna Mexicana. 790.
Marabillas de Indias. 279.
Maripenda. [illegible]
Maron Indorum. 71.
Martagon volubile mexicanum. 267.
Matlacaca. 268.
Matlalquauhitl, Ricinus spinosus Panucensium. 62.
Matlalxiuitl de xalatlaco. 385.
Matlalxochitl. 383.
Matlalxochitl alia. 384.
Matlalytic tetzocana Triorchi mexicana. 253.
Matlaliztic. 300.
Mater spicæ Maizij. 185.
Matzatli, seu pinea Indica. 311.
Maxilla colubri. 90.
Mazame, seu Cerui. 324.
Mazaxochotl. 384.
Mecacacauatl. 89.
Mecapatli, & Honduras, seu Zarzaparilla. 288. 888.
Mecapatli paratla. 288
Mecapatli Mecatlanensis. 304.
Mecaxochitl. 144. 873.
Medicina admirabilis. 213.
Medicina temperata. 129.
Medicina Incisesudis. 130.
Medicina Disentericorum. 293.
Medicina vrinæ luteæ. 153.
Medicina fœmmarum. 186. 187
Medicina lutei floris. 188
Medicina doloris. 301
Medicina tingendo apta. 74.
Mel Indicum. 333
Melocarduus Echinatus. 410.
Memea. 218.
Memeya de Tepoztlan. 384.
Memeya Tepoztlan alia. 385.
Mergus Americanus. 686. 693
Metl, seu Maguei, Aloe Americana. 270. 883.
Metlcoztli, seu Metl luteum. 171. 884.
Metl lenissimum XVII. 275.
Metl luteum. 271.
Metl nigrum XII. 274.
Metl pictæ. 275.
Metl viride VI. 273.
Metzapotl. 90.
Mexcalmetl. 272. 884.
Mexochitl, seu Omexochitl. 124. 872.
Mexocotl. 272. 884.
Mexaxochtli. 273.
Mexcuitlatl Talch mexic: 336. & 895.
Miahoapatli, seu Medicina spicæ Maizij. 179.
Miaxihuitl. 385.
Micatlachpahoaztli. 386.
Micatzonteco mimiaootl. 323.
Michaxiuitl. 386.
Micaxoxo coyollin. 386.
Michaxochitl. 210.
Michuac diuret. mas. I. 238.
Michuac diuret. mas. II. 238.
Michuac diuret. mas. III. 234.
Michuac diuret. fœmina III. 239
Michuac diuret. IV. 164.
Michuacanensis laurus. 98.
Michuauh Atolli ex Maizio. 245.
Michuautliblito. 246.
Micuilpatli. 105.
Micui Tlaxcolli, seu piscium intestina. 881.
Milchilli VII. chilli species. 136.
Millefolium mexicanum. 194.
Miltomatl. 295.
Miltomama. 295.
Mimiyca huatzin. 387.
Mimosa herba Philippicarum Acostæ. 123.
Mintzintzin. 130.
Mizquitl, seu siliqua Acaciæ. 59.
Mizquitl, vel Acacia. 455.
Mizquitl Michuacanensis Acacia nouæ Hispaniæ. 60. 866.
Mizquixochicopatli capillifera. 50.
Mohuitl. 387.
Molle lentiscus Peruana. 54. 865.
Moloncapatli. 387.
Morbi venerei arbor. 67.
Moschum. 554.
Motinensis herba expurgans. 304.
Moyotli ayacatli. 388.
Mungo, seu phaseolus Orthocaulis. 887.
Icon ibidem.
Muscarum medicina. 199.
Mus moscardinus. 586.
Mustella odorata. 226.
Myuiytlilmoyoye cuitlatonpitzochitl. 388.

N

Nacazcul, seu Tloatzin, ab aliis dictum Datura altera mexicana. 113. 872.
Nana Americanum. 311.
Nanace. 205. 879.
Nanahoaquahuitl. 389.
Nanahuapatli. 200. 879.
Nanahuaquauitl, seu morbi Venerei arbor. 67. & 868.
Nanauhquiltic. 389.
Narcisus binis floribus. 886.
Narcisus Indicus serpentarius. 889.
Nasturtium Peruinum. 161.
Nauhyeteputz, cardui species. 189
Nauiyteputz quadri latera. 189.
Nechil Atolli ex Maizio. 245.
Neicotlalpatli Totopecensis vomitoria. 221
Neixpopoalloni. 108.
Nenexton. 390.
Nepeta mexicana. 224.
Nequametl metl species, 273. 884.
Nequametl metl V. Angusti folia. 273.
Nequa tolli ex maizio. 244.
Nerium 868. nostro cœlo succum luteum Apocyno similem, non candidum in ramis, sed in radice tantum candidum. 868.
Netlaxochitl. 290.
Netzahualxochitl. 251.
Nexboa de quanquecalla serpes bicolor mex: 775.
Nexoahutli. 269.
Nexmetl cinereum. 273.
Nexpayan. 390.
Nextalpe. 178.
Nextlacotlij Yacapichtlensis Limoni phylla. 230. 887.
Nexxihuitl. 390.
Neycotlapatli. 391.
Neycotapatli altera. 391.
Nidus Lacertarum. 236.
Nitrum mexicanum. 343. 897.
Nochezno palli, seu Nopalnochextli, id est coccum Indicum in tunis quibusdam nascens. 78.

No-

Para bubaticos

Molle arboldeel Peru

Nochoztic. 392.
Nocli, seu genus Tunarum. 76.
Nocturnus flos. 65.
Nonoclito. 392.
Nopalnocheztli. 75.
Nopalxoclicuezalticquizi. 392.
Nouaculæ enses, cultri ex lapide 339.
Nubilosa herba. 160.
Nucis Indicæ, & cocci vocati arbor. 70.
Nucis Indicæ liquor lacteus, & eius vires. 73.
Nucis Indicæ aliud oleum. 73.
Numularia Indica. 214
Nunnij herba. 133.
Nux Indica fructifera. 71. & 72.

O

OAtzontic. 393.
Oceloxochitl herba lætificans. 236.
Ochra mexicana. 341.
Ocixochitl. 33.
Ocoloxochitl, seu flos Tigris Tigridis dicenda. 276. 884.
Ocopetlal. 393.
Ocopiaztli scorpij spina. 222.
Ocopipin. 190.
Ocoquiltic. 393.
Ocoxochitly laualape. 394.
Ocuilpatli. 394.
Ocuilpatli altera. 304.
Ocymini folia. 122.
Olcatzan Pahuatlanica china mexicana. 212.
Olcacatzan alia. 213.
Oleum Enguan bæ. 97.
Ololiuhqui, seu planta orbicularium foliorum. 145. 873.
Ololtic. 184.
Olompatli. 395.
Oloxihuitl. 395.
Olus aquaticum. 171.
Olus seminis in cristam compositi. 269.
Omoxochitl. 124.
Omimeztli, seu os fœmoris. 276.
Omiquilitl. 33.
Omizochitl, seu flos osseus. 277.
Onocrotalus mexicanus dentatus. 672.
Onocrotalus mexicanus, non dentatus. 673.
Opuntia quorundam. 76.
Oquichitl, cocaxochitl. caryophillus mexicanus II. 155.
Orbiculi ex Mayzio. 247.
Origanina. 103.
Os fœmoris. 276.
Othonam Iouis flos. 154.
Otomitetumquiyeti. 277.
Ouis Peruana. 660.
Oxygeranium mex: 293.
Oxygeranium mex. II. 293.

P

PAbuli spinosa medicina. 198.
Pacifica herba. 891.
Pacxantin, seu planta subsidens 222.
Palancapatli. 108. 200. 265. 395.
Palla arbor quorundam. 76.
Palma montana. 76.
Palma Bahei 75. coyolli dicta 869 columnia dicta ibidem.
Palma nucifera Strabonis. 71.
Palma pumilionis. 71.
Panacea Americana Terrentij, est Nicotiana. 176.
Panis ex Mayzio. 246.
Panis ex semine floris Solis. 228.
Pantera. 499.
Panxochlit. 140.
Papauer spinosum. 215.
Papaya. 99.
Papaya Orientalis siue Pepo arborescens. 870
Papyrus lutea. 81.
Paradisea herba. 218.
Parua cacatl. 308.
Patera Iouis. 228.
Pati, seu Metl lenissimum. 275. 884.
Patlahoacxihuitl. 396.
Paxauac, vel Poxauac. 397.
Peco. 190.
Pelonchicilli. 161
Pelon Ichiatl Oquitl, ouis Peruana. 660.
Pelon Mexixquilitl, seu Nasturtium Peruanum. 161. 876.
Pennas aurium referens. 397.
Perpena. 396.
Petum Brasilianorum. 228.
Phacani. 396.
Phaco. 213. 879.
Phatzisirauda cyperus. 33.
Pheuuame, Aristolochia mexicana II. longa. 162. 876.
Piaztlacotl. 399.
Picus Americanus. 697.
Pinahuihuitztli, seu herba verecunda. 123.
Pinea Indica. 311.
Pinei cathartici. 870.
Pinguendo vermium quorundam. 317.
Piper Indicum Hispanorum. 134.
Piper Indicum siliquosum. 134.
Piper siliquosum mexic: 136
Piper Tauasci. 30.
Piper rotundum cum Icone folij 163. 876.
Piperis folij, & Betle differentia: 876.
Piperis longi I. species. 125
Piperis longi II. species 12. 872.
species III. ibidem.
Piperis longi IV. species. 127.
Piperis longi V. species. 127
Pipilolxochitl. 120.
Pipitzahuac. 133.
Pita. 275.
Pitzahoac cacazpatli. 189.
Pitzauac ciuapatli. 157.
Placentæ ex Maizio. 244.
Planta crassa. 312.
Planta in humore intumescens. 234.
Planta lacte manans. 172.
Planta maxima. 228.
Planta orbicularium foliorum. 145.
Planta quam cocam Peruinam vocant. 302.
Plantarum diuisio, siue varietas. 861.
Plantæ variant magnitudine ratione loci, & culturæ. 861.
Pluma fætida, Smaragdus vilior mex: IV. 339.
Pocayo. 398
Pollin. 327.
Pompoqua. 82.
Pomum arenosum II. maius. 85.
Popoyauhquilitl. 397.
Potio mihihoahuitli. 269.
Potiones mexicanorum. 81.
Potiones mexicanorum aliud genus. 81.
Poxauac, vel Paxauac. 397.
Pozahualizpatli. 398.
Poztecpatli Huaxacensis gemmata. 146
Poztecpatli mecatlamica, seu fracturarum medicina. 291.
Poztecpatlis. 277
Poztecpatlis altera. 291.
Proxahac, herba similis Testudini. 184.
Puniformis gummosa arbor. 82.
Pseudo milissa nouæ Hisp. 334.
Ptarmica. 27.
Pulegium humile. 146.
Pulegium Hispanorum in mexico. 196.
Pultes è Maizio Attolli. 244.
Pumaqua. 74.
Pusquam Michuacanica radix purgans. 164.
Pycielt Nicotianæ species, Tabacus. 173. 877.

Qua-

Q

Quahicle. 297.
Quahuicxihuitl. 41
Quahuicxihuitl. 58.
Quahunachaztli. 83.
Quahutepopatlis. 76.
Quahutlalamat. 70.
Quahutlepatli Ocymifolio. 122.
Quahuyetl Nicotianæ species III. 173.
Quahuyzquitzli. 404.
Qualancapatli, seu irati hominis medicina. 304. 891.
Quamecatl. 290.
Quametl VIII. montanum. 273.
Quamiauatl, seu spica arboris. 258. 883.
Quamochitl, seu arbor fructus crepitantis III. Maizio similis. 94. 868.
Quapopol. 218.
Quapopolton. 218.
Quapopoltzin. 38.
Quapopoltzin. 218.
Quaquahuton. 250.
Quaquahutzontic, seu fructus fe- ctus. 250. 882.
Quauchhochpahuatztli. 403.
Quauchillli I. Chilli species. 135.
Quaucholotl, seu Guacimum. 401.
Quautzictli. 402.
Quauhayohuatli, Auellanæ Catarticæ. 87.
Quauhayohuatli II. seu Cassia fistula. 87. 870.
Quauhayohuatli III. seu semen arboris cucurbitinæ nuclei Pinus forma purgans. 87.
Quauhcacauatl. 80.
Quauhchian. 399.
Quauhchichicpatli. 400.
Quahchilpacuitlaton, Pizixochitl. 402.
Quauhcoyolli. 401.
Quauhcuetzplacuitlapilli. 402.
Quauhecapatli. 200.
Quauheloxochitl. 203.
Quauheztli. 127.
Quauhmecatl Zarzaparilla II. & III. 289. 888.
Quauhmecapatli altera Zarza, IV. 290.
Quauhnex Atolli ex Maizio. 246.
Quauhpatlathli cacauifera V. 80.
Quauhrecopalli pitzahuac copallifera leptiphylla alia. 40.
Quauhtezhoatl. 405.
Quauhtechalotl Thliltic Sciurus Mexicanus. 582.
Quauhtlacpauaztli. 405.
Quauhtlatzin. 87.
Quauhtlatlatzin, seu arbor crepitans. 88. 870.
Quauhtlayexochitl. 404.
Quauhtlepatli, seu arbor ignea. 67. 868.
Alia Ocymi folia. 122.
Quauhtlepatlis II. volubilis limoni folia. 122
Quauhxilotl, seu arbor cucumeris moscati. 90.
Quauhxilotl alia species. 90. 406.
Quauhxocotl collulensi oxymalua. 216.
Quauhyetl. 173. 403.
Quauhytzapilli. 404.
Quauhyyac, seu Arbor fetida. 68.
Quauhtla Coyoatl Quapizotl, Aper Mexicanus. 637.
Quauhtzapotl seu Anona. 90.
Quaxoxohuqui. 406.
Querambeni. 241.
Querciformis arbor. 89.
Quercus parua. 211.
Quetzalictli, Metl XVIII. 275. 884.
Quetzalhoitzitzilin. 321.
Quetralxoquyac, seu pluma fætida smaragd. vilior Mex. 339.
Quetzalyzoc. 405.
Quexquic. 261.
Quilamolli, seu herba Amolli. 277.
Quilpozolli. 406.
Quimehpatli. Quauhtlepatli 307.
Cuadilla en Castellano 307

R

Radicum differentiæ plures, cum sequentibus. 850
Radix Cæsia 874. & inde
Rapuntij Genus herba Cardinalis cum sequentibus. 880.
Regina Aurarum. 319.
Resina Abietina Mex. 93.
Resinam arbor manans. 37.
Rhabarbarum Monachorum. 217.
Ricinus Indicus. 868.
Riuorum medicina. 195.
Rosmarinum Mexic. 232.
Rosmarinum verum Dioscoridis fæcundum. 232
Rostrum Passeris X. Chilli species. 137.
Rostrum Stroboli IX. Chilli species. 137.

S

Sabia Philippicarum. 126.
Sacchari cōficiēdi modus 110
Sacchari III. respume. 111.
Saccharum IV. Panellæ. 111.
Saccharum I. lealdo, vel masculum dictum. 111.
Saccharum Refinando dictum instrumentum Sacchanficum ibidem.
Sacsac Palma. 71.
Sal. 343
Sal amarum. 208.
Salium genera. 897.
Salui folia. 305.
Sambucus Mexicana. 99. Sambuc Mexican
Sanguiflua. 91.
Sanguinis arbor. 59.
Sanguinis medicina. 127.
Saporum in plantis repertorum differentiæ inuestigantur. 13.
Sassafras arbor, sic à quibusdam vocata. 61. 868.
Saxei vermes. 166.
Scammonium Mex. 256.
Scarabeus Mexicanus Vnicornis 832.
Scarabeus Mex. bicornis. 832.
Sciurus Mexicanus. 582.
Scopę montanæ medicatæ. 76.
Scorzonera Michuacanensis. 254
Seminum differentiæ à Columna obseruata cum sequentibus. 858.
Serpens Aqueus. 119.
Serpens bicolor nouæ Hispaniæ. 775.
Serpens quadricolor nouæ Hispaniæ. 744.
Signum stercoris. 140.
Siliquastrum Antiquorum. 134.
Smaragdus Mex. vilior I. II. & III. 338.
Smaragdus vilior IV. fætidus. 339.
Smilax aspera I. communis. 228.
Solanum Mexicanum. 295.
Solanum pallens. 203.
Solani Mex. aliæ species. 291.
Solan. Mex. aurei fructus. 295.
Solan. Mex. fructus viridis. 295.
Solan. Mex. rubei fructus. 295.
Solan. Mex. venerei fructus. 295.
Somnifera arbor. 89.
Somnus cerui. 179.
Spica arboris. 258.
Spicæ Mayzij montani. 223
Spina Scorpij. 222.
Stellio nouæ Hispaniæ. 744.
Stelluta Arbor in honorē Francisci Stelluti Lyncei sic denominata. 865.
Stora funis pabuli terrestris. 224.
Stramonij varietas. 886.
Stricnodendron VIII. Chilli species. 137.

Cuadilla en el otro orden dóde esta el

Suauis medicina. 288.
Subfideris planta. 222.
Succinum mexicanum. 336.895.
Succi plantarum differentiæ a Columna obferuatæ. 859
Sudes glutinofa, 41.
Sus Albana in marmore, 646.
Sycomorus faxatilis I. mexicana 81.
Sycomorus faxatilis Mexicana II. 82.
Syringa lutea, 115.

T

TAbaci Haitinorum quos Mexicani vocant Pycielt 312.
Tabaci, caufa facultatis narcoticæ, 174.
Tabacus Haitinorum. 173.
Tacuache, feu radix Michuacanica, 164.876.
Tamarindus. 83.869.
Tamatli luteum. 118.
Tapacpatli, feu hepatis medicina 341.
Tapayaxin Lacertus orbicularis nouæ Hifp. 327
Tapayaxmetl. 273.
Tarepeni. 407.
Tatacanaltic, Chamæbalanum Mexic: 237.
Tatama Ouiedi. 311.
Tatou Auctoris, & Clufij in quibus differat. 891.
Tauhquechulxochitl. 94.
Taurus Mexicanus. 587.
Tealte comaxochitl, feu Tlatecomaxhuitl. 407.
Tecacapan. 233.
Tecamactl actlatzin. 238.
Tecamilin. 408.
Tecauhquilitl. 237.
Tececequi. 408.
Techichis. 39.
Techichicotl, ftellio nouæ Hifpaniæ. 744.
Tecocahuitl Ocra Mexicana. 341.
Tecomahaca. 55.
Tecomaxochitl. 408.409.
Teconpatli prima longifolia. 193
Teconpatli fecunda longifolia. 193.
Teconquilitl. 116.
Tecopalliquahuitlpitzahuac, feu tenui folium, capillifera feptima leptiphylla. 48.
Tecocahuitl Ochra Mexicana. 341.896.
Tecpatli. 291.
Tehoaxin. 409.
Teixmincapatli, feu ictus ocu-li medicina. 206.879
Temamacame. 325.893.
Temecatl expurgans. 305.
Temecatl Yauctepeænfis Bryonis. 200.
Temeicaxihuitl. 410.
Temolin Scarabeus Mex: vnicornis. 832.
Temolin Ichcatzin Scarabeus Mex: bicornis. 832.
Tenamaznauapoloa. 129.
Tenamazton. 129.
Tenextlacotl. 222.
Tenocohoitzilin. 321.
Tentzonxochitl. 104.
Teoquilin. 166.877.
Tepari, feu craffa planta. 312.
Tepemexcalli, feu Maguei montanum aliud. 279.884.
Tepetlaxiuhitl, feu herba montana. 192.
Tepetlachichixxiuhitl. 192.
Tepeyautli, feu Yautli montana 167.
Tepeyzquixochitl, feu Tzquixochitl montana. 97.870.
Tepeyzquixochitl. 411.
*Tepezentli, feu fpicæ Mayzij Montani. 223.
Tepitzicxihuitl, feu herba firma 278.
Tepocan. 66.
Tepoztlanenfis Acocotlis. 31.
Tequaniytzoncal. 411.
Tequammecatl. 412.
*Tequixquitl, feu nitrum mexicanum. 343.
Terebintus anguftifol. Columnæ 865.
Teriopeti, vel Tzipalitzi. 412.
Terra acida. 342.
Terra alba. 341.
Terra fœtida Myfi. 342.
Tefochilli VI. Chilli fpecies. 136.
*Tetlatia, feu vrens Arbor. 98.
Tetlacian. 153.
Tetoxoxocoyollin. 195.
Tetziuaclis. 78.
Tetzmitl Tonallaeofedo mifticæ. 171.
Tetzquixochitl, feu Yzquixochitl faxea. 310.
Teuhquilitlic, feu herba Principis. 291.
Teuhtlacot zauhqui, feu domina ferpentum. 328.
Teuxochitl, feu flos Herois. 261. 883.
Teuhxochitl alia. 261.
Texatlezapotl. 90.
Texaxapotla feu Ptarmica Indica. 29.862
Texcalamatl, Papyrus faxorũ. 81
Texcalxiuitl. 412.
Texhuatl. 413.
Texichic deocoinico, vel Tzichichic. 434.
Texioquahoitl. 413.
Texixihuitli. 202.
Texochitl feu flos Yetl. 258.
Texoxolin. 257.
Tezcapatli. 413.
Tezompotonic, feu capilli fœtidi 191.
Thalictrum Mex: 235.
Thamarindus. 82.
Tharalhan Barbarorum. 891.
Theometl. 274.884.
Theotlaquilin. 279.
Thicatlalli, feu Terra alba. 341. 896.
Thlacamilxochitl quahquicalle 358.
Theuhcopalli, feu copalli Dei. 231.
Thuixochitl, feu flos pennas Auium referens. 97.
Ticaxochitl. 94.
Tigris Mexicana. 498.
Tiguar Indorum. 179.
Tingendi medicina. 74.
Tlaaca camecaxochitl, feu flos funis pabuli terreftris. 224.
Tlalcacauatl. 80.
Tlacamazatcazqui ypapau. 414.
Tlacametl. 274.884.
Tlacametl metl. 274.
Tlaccecec, vel Tlaliztic. 414.
Tlachichinoapatlahoac, feu herba vfta latifolia. 292.888.
Tlachinolxochitl. 415.
Tlachpahuaztic. 133.
Tlacimatl. 306.
Tlacocalacan. 222
Tlacocauhztli. 415.
Tlacochichic ocapetlayuce, feu faluifolia. 305.
Tlacochichit. 191.
Tlacochilton. 415.
Tlacocotl. 153.
Tlacolcoatli, feu coatli humile 223.
Tlacomtic. 417.
Tlacoozelotl Tlalocelotl Catus Pardus Mex:. 512.
Tlacopatlis hoaoxtepecenfium. 231.
Tlacopatlis Malinalcenfis Ariftolochia Mexicana III. 193.
Tlacotequilizpatli, feu medicina incifæ fudis. 130.
Tlacotequizpatli. 416.
Tlacotic. 417.
Tlacotl. 416.
Tlacoxihuitl. 158.
Tlacoxihuitl. 231

Vguana specie de lagarto y la virtud de sus piedras

Tlacoxhiuitl. 416.
Tlacoxiloxochitl flos barbatus. 104.871.
Tlacoxochitl, quam alij Tzontlatlauhqui, seu capillos rubeos vocant. 105.871.
Tlacoxochitl Iasmini flos. 231.
Tlacoxochitl aliæ. 418.
Tlacozazalic. 41.
Tlacozazalic. 418.
Tlacuitlaxcolli, seu viscera Terræ. 305.
Tlacuyloltecpatl, seu lapis pictus. 339.
Tlaelpatli Tonallac, seu medicina Dysentericorum. 225.
Tlaelpatli alia. 293.
Tlaelpatli. 254.285.879.
Tlaelpatli Acatlanensis Alsinæ folia II. 209.
Tlahueli loca quahuitl idest arbor insaniæ Caragna nuncupata. 56.
Tlahueliloca quahuitl, vel caragna. 455.
Tlalacxoyatl. 419.
Tlalahoacatl. 420
Tlalamatl arbor vomitoria. 70.
Tlalamatl, morbi venerei sedans dolores, & herba Ioannis Infantis ab alijs Tlalcimat, seu Cimatl nuncupata. 306.
Tlalamatl aliæ. 129.420.869
Tlantlacacuitlapilli Mexicensium. 164.
Tlalpaltic, seu Cocoztic, seu Tlalauhqui chioyantic, seu chichiantic rubea. 237.
Tlalatochictl, seu humile pulegium. 146.
Tlalauhquichioyantic. 237.
Tlalcacahuatl Chimalhuacan, ichalcensis filipendula IV. Mexicana. 281.887.
Tlalcauauatl, seu yztacixpatli filipendula trifoliæ. 253.
Tlalcamalin. 420.
Tlalcapollin. 211.881.
Tlalcapolin, seu Chamæcerasus Atlapulcensis. 230.
Tlachichinoa patlahoac, herba vsta III. 292.888.
Tlalchili II. chilli III. species. 136
Tlalchinolxochitl, Venerea medicina. 238.
Tlalchipillin Hoexotzincensis. 255.883.
Tlalchipillin alia. 255.
Tlalcocoltzin, seu parua herba, & contorta. 177.
Tlalcuitlapilli. 421.
Tlalezpatli. 119.
Tlalhoaxin. 425.
Tlalhuapatli. 421
Tlaliztapatzin. 422.
Tlaliztaquilitl. 422.
Tlaliztic, vel Tlacecet. 414.
Tlalla ala. 419.
Tlallantlacuacuitlapilli seu cauda parui Tlacuatzin Michuacanica diuretica. 238.882.883.887.
Tlallantlacuacuitlapilli alia trifolium Tetraphillon. 281.
Tlallayotli seu humilis Cucurbita. 201.
Tlally yetl. 423.
Tlalmatzalin Hoexotzincensis, Amygdaloides serrata. 294.
Tlaloaxin. 112.
Tlalocelloxochitl. 422
Tlaloto. 423.
Tlalpalnoctli. 77.
Tlalpatlactli. 423.
Tlalquequetzal Penna terræ. 194
Tlaltinopatli. 277.
Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayotli humile Siliquastrum Mex: 206.
Tlalxiloxochitl. 104.
Tlalxocotl, seu terra acida, & Alumen Mex: 342.896.
Tlalyac, seu terra fœtida Mysi Mex: 342.896.
Tlalixtomium, seu Yztomium humile. 219.
Tlalzitzicaztli, vel Tlalzitzaztli, 424.
Tlamacazcatacotl. 104.
Tlamacazquipā, siue coapatli. 28.
Tlamacazquiypapan, vel coapatli. 414.
Tlamacazquiypapan. 258.
Tlanatoahuizpatli. 424.
Tlanca cahoatli. 424.
Tlancapaz. 407.
Tlancuipatli. 425
Tlanexillum. 342.
Tlanoquiloni Huaxacensis. 178. 877.
Tlanoquilonipatli. 106
Tlanoquilonipatli Yancuitlanēsis lenifolia. 209.
Tlanoquizpatli. 178.
Tlanpanxihuitl. 420.
Tlaolli, seu Maizium. 242.
Tlapalcocatli. 155.
Tlapalcocatli coaxochitl. 156.
Tlapalezpatli, seu fluentis sanguinis medicina. 91.
Tlapalhoauhtli. 269.
Tlapaltecacayatl. 154.
Tlapaltehuilatl. 339.
Tlapaltic catalaxochitl. 94.
Tlapanquipatli. 257.
Tlapatl Stramonium. 278.
Tlaquatzin. 330.
Tlaquauhtilizpatli, seu venerea medicina. 225.
Tlaquilin mirabilis Peruana. 229.886.
Tlatecomaxouitl, vel Tealtecomaxochitl. 407.
Tlatica parientium. 254.
Tlatlacizpatli, vel Tzaltlacizpatli. 436.
Tlatlacizpatli, fluxionum medicina. 207.
Tlatlocotic. 426.
Tlatlacotic tepoztlanen. scabiosa fruticosa Mexicana. 106.171
Tlatlauhcapatli, 264.877.888.
Tlatlauhqui. 427.
Tlatlauhqui Ocelotl, seu Tigris Mexic: 498.
Tlatlauhquipatli. 428.
Tlatlalamatic. 426.
Tlatlancuaye, Piperis longi planta. 126. 872.
Tlanquaye. 210.
Tlatlapactzin. 427.
Tlataquaye. 428.
Tlatlauhcapatli, Alsini folia. 166.
Tlatlauhcapatli, Oxigeranium Mexic: 293.
Tlatlauhcapatli alia. 428.
Tlatlayotic, seu numularia Indica. 214.
Tlatocnoctli. 76.
Tlatonil Atolli ex Mayzio. 246.
Tlatzoan, Cupressus fusa. 98.
Tlavoyomoctli. 426.
Tlelatl Chinolxochitl. 429.
Tlepatlis. 102.871.
Tlepatli detepequacuilco. 429.
Tliatepecemitztlit. 429.
Tlicoxochitl de guastepec otequaxochitl. 430.
Tlylayotic, Iaspis mex. IV. Coli, Iliorumque dolores sedans. 338.896.
Tliltollin. 430.
Tlilzapotl. 430.
Tlipoton. 143.
Tlilxochitl. 145.
Tocacaxiuhitl. 431.
Tocancuitlaxcolli, seu Intestina Tuciē Talpæue Indicæ. 115.
Tocopotle. 431.
Tochtomahuactlacopillis. 42.
Tocizquiuh, seu Mayzium torridum, & calidum. 115.872.
Toconaxochitl. 431.
Tocpatli. 62.868.
Toloatzin. 113.
Toltecayztli. 339.
Toma. 208.
Tomahuactlacopatli, Aristolochia mex: 42.
Tomal spinosa. 108.

Mechoacan ē Tlacoluna antecedent
Zapotes negu

Tom atl arenosa. 297.
Tom atl, seu planta acinosa, vel Solanum. 295.
Tomatl coyoti vesicaria Mexicana. 204.
Tomoxihuitl. 218.
Tonacaxochitl. 251.
Tonal Axochiatl. 251.
Tonalxihoitl. 432.
Tonalxihuitl. 251
Tonalxochitl Ocoitucen: Solis Nuncius. 25.
Totecyxochiuh. 432.
Totocapollin. 432.
Totocuitlaxil. 433.
Totolicxitl. 306.
Totolinyzochitl. 158.
Totoncapatli, Syringa lutea. 115
Totonuxihoitl. 112.
Totocopecensis herba calida. 201.
Totoyixitl, Pes Passerinus. 256. 883.
Toxcuitlapilxochitl. 140.888.
Toyolchipahuac. 236.
Tozcacozhoitzilin: 321
Tozcuitlapilxochitl, lithospermon Arundinaceum aliud. 282
Tragoriganum Quauhnacense. 196.
Trifolium spicatum Mexicanum. 284.
Trifolium spicatum aliud. 35.
Tripolium Austrum diligit. 860
Triticum Michuacen: 247.
Truncus Sectus. 250.
Tunarum genus. 76.
Tuna Haitinorum. 76.
Turbith. 179.
Turbith Alexandrinum album, & nigrum. 180.
Turbith cineritium, Tapsia. 180.
Turbith Indicum. 180.
Tuzpatli. 147.
Tuzpatli Cæsia. 873.
Tzaguangueni III. seu Hemorrhoidalis mex: 306.
Tzahuengueni, seu filipendula Michuacanica altera. 148.
Tzapeloachquahuitl. 60.
Tzaponochili. 77.
Tzapotl somniferum; 89.
Tzatzayanatquiltic. 187.
Tzatzequa. 433.
Tzauli Gluten. 283.
Tzauxochitl. 433.
Tzazalicpatli. 434.
Tzene potio. 81.
Tzicatzontecomatl, seu caput formicæ. 254.
Tzichichic, vel Texichic de Ocoinico. 414.
Tzilocayotli, humile Siliquastrum. 206.
Tzimpalihuizpatlis, sternutamentum mouens. 29.
Tzinacanatlapatli. 434.
Tzinacancuitlaquahuitl. seu arbor ferens gummi simile stercori Vespertilionum laccifera. 58.866.
Triorchis Mexic: 253.
Tzinoma. 434.
Tzinquahuyo V. Chilli species. 136.
Tzintzequam. 60.
Tzioalitziti, vel Terepeti. 412.
Tzipesi. 36.
Tziphatsiti. 36.
Tzipipatli. 435.
Tziteli gummi. 212.
Tzitzin. 436.
Tzitziqui. 435.
Tzlatlacizpatli, vel Tlatlacizpatli 436.
Tzneycepohual. Caryophillus, Mexic: 154.
Tzocuilpatli. 149.
Tzocuilpatli alia. 149.
Tzcuilpatli altera. 183.436.
Tzompilihuizpatli. 437.
Tzonpelicxihuitl nectarea. 240.
Tzonpotonic Helichrysum Mexic: 232.
Tzontlatlauhqui. 105.
Tzontolli, seu iuncus capillatus. 42.
Tzontzoloxic. 41.
Tzopelicquahuitl. 437.
Tzopilotl, siue aura. 331.
Tzopilotlzontecomatl, seu caput Auræ. 94.
Tzqnixochitl. 97.
Tzypipatlis. 348.

V

Vacancxton Temiltzincensium. 287.
Vas Gossipinum. 257.
Venerea Medicina. 225
Venerei morbi arcanum. 120.
Verecunda herba. 123
Vina zinziberina. 169.
Vinorum præcipuorum in Regno Neapolitano catalogus. 641.
Virga amara. 191
Virga calcis. 222.
Virga nigra saxorum. 168.
Viscera terræ. 305.
Vitis Siluestris. 128.
Vitulus. 599.
Vitulus biceps monstruosus. 626
Vituli monstruosi caput ex Musæo Princ. Cæsij. 628.
Vitzquahuitl. 121.
Vomitoria arbor. 70. 221.
Vquiro Scorzonera Michuac: II. 255.
Vrens arbor. 98.
Vrinaria mirabilis. 118.
Vuahu Atolli ex Blito. 248.
Vulnerum medicina. 124.
Vulpecula, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. 332.
Vuia herba Peruina IV. 124.
Vxuqua III. Brasilij species. 121.

X

Xauhique. 144.
Xalquahuitl stipite punctato. 130.
Xaltomatl, seu Tomatl arenosum. 297.888.
Xalxocotl, Pomum arenosum. 85.844.869.
Xarapizqua. 49.
Xararo. 196.878.
Xararum Michuacanensium. 184.
Xauayztic. 437.
Xaxahoactli. 438.
Xeretzi Michuacanensium. 306
Xexocapatl. 241.
Xicama. 309.891.
Xicoxihoitl. 438.
Xihopatli. 438.
Xilometl pilosum XIII. 274.
Xiloxochitl. 104.
Xiloxochitl flore capillaceo. 68. 868.
Xiloxochitl flore coccineo. 68.
Xilxochi Origanina. 103.
Xiopatli. 112.
Xiopatli, seu lepræ medicna. 129 872.
Xioquahuitl. 48.
Xitomanæ maiores Poma amoris. 295.
Xiuh Cocolin, seu Planta contortiua. 123.872.
Xiuhquilitl Pitzahac, seu Anir tenuifolia. 108.
Xiuhquilitl Pitzahac altera. 108.
Xiuhtotina. 185.
Xiuhtotonqui, seu herba calida Totopocensis. 201.
Xiuhoitzitzilin. 320.
Xochicacauatl. 80.
Xochicopalquahuitl. 50.
Xochinacaztli flos auriculæ. 30. 862.
Xochiocotzoquahuitl, seu arbor liquidambari Indici. 56 865.
Xochicopalli, seu Copalli florens ab alijs Xarapizqua Copallifera VIII. 49.

Xo-

Xochipalli Artemisi folia. 240.
Xochipalcentli. 439.
Xocoatl. 247.
Xocoatl, seu Aqua Maizij acida. 247.
Xocohatolli, ex Maizio. 244.
Xocomecatl species vitis. 128.
Xonohonoctli. 77.
Xocoxochitl, seu Piper Tauasci. 30.
Xochoitzitzilin. 321.
Xoloitzcuintli Lupus mexicanus 479.
Xolometlmetl XIX. 275.884
Xomitacotli. 439
Xomotontli. 112.
Xonequilpatli. 105.
Xopoto. 440.
Xotlilitzi. 210.
Xoxocapatli Mexicanorum. 113.
Xoxocoyolhoihoilan. 440.
Xoxonacatic Hyacinthoide capillosa. 168.877.
Xoxonazatic. 440.
Xoxotlato. 441.
Xoxotlito. 441.
Xoxouhquitepatl smaragdus vilior II. mex: 338.
Xuchipatli. 439.
Xumatl, seu Sambucus. 99.

Y

Yacotomacquilitl. 441.873.
Yahoalxochitl. 35.
Yolopatlipitzahoac, II. species. 310.
Yamancapatlis. 138.
Yamancapatli, seu medicina temperata. 129.
Yauhtli, seu Nubilosa herba. 160
Yauhuacapatlis. 305.
Yautli montana. 167.
Ychcatetel, seu lapis Gossipij. 340.
Ycatlepatlis I.& II. 150
Ycatlepatlis III. Tlalsicapan. 150.
Yceceltic, vel Yceceltzin. 442.
Ycel Acocotlis Chullulensis, Rosmarinus ferulaceus. 232.882.
Ychachalotic, seu vas gossipinū. 257.
Ychacatlepatli alia Icon. 442.875
Ychcaxihuitl, seu Gossipium. 308
Ychcuxochitl. 442.
Ycotli. 443.
Ychuanitzoz Micuachanensiam. 289.
Yecotl seu Palma montana. 76.
Yetl Mexicensium. 173.
Yexochitl pallida. 258.

Ygnana, seu Hyguana vide. fol. 744. vbi de Lacerto Techichicotl.

Yhoaten. 443.
Yhuixochitl. 97.
Yllamatlantli, seu dentes vetulæ 128.872.
Yllamatlantli alia. 443
Yllamatzapolli. 444.
Yllamaxochitl. 444.
Ylli. 444.
Yocolxochitl. 445.
Yohualxochitl, seu flos nocturnus. 65.
Yol Atolli ex Maizio. 246.
Yolmimiquilizpatli. 197. 878. altera ibidem.
Yolochichiltic. 445.
Yolopatli prima species. 310.
Yolpatli Irina. 310.
Yoloxochitl Aristochyea. 40. 865.
Yotachoitzitzillin. 322.
Ytacquahuxiotl. 58.
Ytlilayotea Quetzaliztli, idest, obscurus smaragdus, ac Nephriticus lapis nuncupatus Iaspis III. Mexic: 337.
Ytzcuimpatlis, seu Canis interfector, vel Hordeolum. 307.
Ytzcuimpatlis II. 307.891.
Ytzcuimpatlis III. radice orbiculari. 307.
Ytzcuinteporzolli, Canis Mexicana. 466.
Ytzcuimpatlis prima. 307.
Ytzecuimpatli. 446.
Ytziperequa laurus Michuacanensis. 98.
Ytztacatzoyatl. 449.
Ytzicpatli, frutex febri fuga. 116.
Yuripitaquam, Michuacanensium. 306.
Yxiayahoal Chapaltèpecensis Nepeta Mex: 224.
Yxocuilpatli. 446
Yxpatlahoac. 447.
Yxpatli. 446
Yxpatli alia. 447.
Yxtenectic, seu oculi cinerei. 180.
Yxtlatlatzcan. 447.
Yxtomium, seu lanuginosa herba. 218.879.
Yxyayahuatl, vel Yxyayahoal. 448.
Yyacxihuitl. 448.
Yzaxalasmitl. 333.
Yzcuicuil, seu oculus depictus. 151.
Yzocuilpatli. 149. 875.
Yzpatli. 189.
Yzpatli Cardui genus. 189.
Yzpatli. 197.
Yzquiepapatli. 449.
Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. 332.
Yzquinchichioalli. 449
Yzquixochitl saxea. 301
Yzquixochitl. 69.868.
Yztacquauhxiotl, seu quauhxiolt alba galliopifera. 57.865.
Yztaccacalic, seu herba glutinosa, & candens. 283.
Yztaccihuatl, seu fœmina candida. 286.
Yztachoitzitzilin. 321.
Yztacchyatl, seu sal amarum. 208. 879.
Yztaccoanenpilli. 301.
Yztaccoapatlis. 29.
Yztaccocotlacotli. 450.
Yztacipatlis. 253.
Yztacixpatli, filipendula trifolia. 253.
Yztacnochtli. 77.
Yztacololtzin Collulensis Scammonium. 256.
Yztacpatli Tepexicensis Hoximum. 106.871.
Yztacpatli yanguitlanensis. 151.
Yztacpatlis pipitzahuac. 133.
Yztacpatli ygualapensis. 152.
Yztacpatlis Atotonilci. 152
Yztacpatli. 250.
Yztacpatli VI. VII. VIII. IX. 450 451.
Yztacpatli Tepexicensis alia Icon. 451.
Yztacparli manalismi. 452.
Yztacpatli Tepuzcullulæ. Linaria argentea mexicana. 197. 876.
Yztactexcaltlacotl, seu virga nigra saxorum. 167.877.
Yztactlacochichic, 191
Yztactlacocotic, seu herba candida sudi similis, herba lonchifolia. 41.
Yztactlalamatl. 452.
Yztactlalauhacaptli, yztacxalli, seu candida arena. 340.
Yztacxihuitl. 233.882.
Yztal, seu sal. 343.
Yztauhyapatli. 453.
Yztauhiatl, Absinthium Indicum 306.
Yztecpayoquetzaliztli smaragdus Mex: vilior. 338.
Yztehiulotl, seu lapis Chrystallinus. 340.
Yzticmicapatli. 211.
Yzticpatli maluacea. 116.
Yztli lapis. 339.896.
Yztlacatinipatli. 453.
Yztlehuayopatli, Radix Caryophyllea. 45.
Yztomium humile. 218.

Yzu-

Yzuhatomatl, Solani species. 295.

Z

Zarzaparilla. 288.888.
Zarzaparillæ secunda species. 289.
Zarzaparilla tertia radice tenui. 289.
Zarzaparillæ quarta species vsualis. 290.
Zarza non est China. 289.
Zenalchilli III. Chilli species. 136.
Zibetici Animalis fœminæ Icon Dom. Fabij Columnæ. 581.
Zibeticũ Animal Americanũ. 538
Zibetici Animalis maris Icon D. Fabij Columnæ. 581.
Zingiber mas. 169.
Zingiber fœmina. 169.
Zingiberis vultus. 169.
Zoophita, vel plantanimalia. 573.
Zochio hoitzitzillin. 322.

INDEX
AVTHORVM VIRORVMQ.
ILLVSTRIVM ET INSIGNIVM
Qui à Ioanne Fabro, & Ioanne Terentio Lynceis in eorum lucubrationibus, additionibusque his voluminibus insertis, inter nominantur, atque laudantur.

A

BEL, & Caim fratres. 543.
Adamus Elaisweer Pictor. 748
Adamus Melsius Parmacopæus. 536
Adrianus Romanus. 634.
Ælianus. 488.491.515.540.650. 666.776.
Albertus Magnus. 470.482.487. 720.
Alexander ab Alexandro. 834.
Alexander Benedictus. 549.552.
Alexander Petronius Medicus. 590.
Alexius de Alexijs Medicus. 590.
Aloysius Cademustus. 535.
Amatus Lusitanus. 557
Ambrosius Pareus. 597.820.
Americus Vespucius. 820.
Andreas Matthaus Princeps Caserta. 890
Andreas Matthiolus. 496.550. 572.704.746.750.792.
Andreas Baccius Medicus. 567. 671.
Andreas Cisalpinus Medicus. 480.
Andreas Libauius. 567.781.
Angelus Colius Medicus. 403.652
Antonius Belmiserius Parmacophaus. 546.
Antonius Persius Lynceus. 473.
Ascanius Cardinalis Sfortia. 718.
Augerius Busbequius. 548.
D. Augustinus. 497.809.
Augustinus Caraten. 706.
Augustinus Niphus. 679. 731. 759.
Augustinus Origius. 599.
Auicenna. 746.887.
Aulus Gellius. 791.

B

B*Alduinus Breyel.* 715.
Bartolomeus Ponsiski 641.
Bellonius. 726.
Benedictus Pererius. 478.
Bernardinus de Corduba. 550.580 581.886.889.
Bernardinus Gomesius. 666.
Bernardinus Radi Arebitectus. 569.
Bernardinus Sabellus Primus Ariciæ Dux. 646.
Bernardinus Paludanus. 742.
Brasauolus. 555.746.

C

C*Ælius Rodiginus.* 468.
Camerarius. 883.
Cardinalis Pij Encomium. 713.
Carolus Antonius Puteus. 674.693 697.
Carolus Clusius. 55.324.537.567. 575.706.712. *& alibi.*
Carolus figulus. 586.
Cassianus Puteus Lynceus. 470. 569.575.674.694.796.
Castelli Gandulphi Encomium. 641
Christophorus Columbus. 477.
Christophorus à Costa. 876.
Christophorus Clauius. 634.
Cicero. 485.660.764.823.
Claudianus. 400.
Claudius de Feure vir doctissimus 694.
Clemens Alexandrinus. 548. 625. 822.
Cleopatra. 720.
Columella de re rustica. 590.
Constantia Gonzaga. 715.
Constantia Magalotta. 720.
Constantius Varolius. 612.616
Cornelius Celsus. 733.
Cornelius labeo. 640.
Cornelius Trebellius Hollandus. 574.
Corona Pigbius. 783.
Cosmus primus Magnus Dux Æturiæ. 474.
Cyrus Rex Canino lacte enutritus 467.

D

D*Amianus Goes Eques Lusitanus.* 666.
Dionysius Alicarnassæus. 640.645.
Dodonaus. 156.276.

E

E*Pitectus.* 719.

F

F*Abius Columna Lynceus.* 23. 55. *Pluribus veterum plantis vitam restituit, plurimas nouas prodidit.* 526. *Epistola eiusdem de Zibeto ad Ioannem Fabrum* 550. *alia Epistola eiusdem* 580. 675.
Fallopius. 288.
Federicus Cæsius Lynceus Romanus Princeps Sācti Angeli. 216 462.464. *Nomen Telescopij excogitauit.* 573. 491. *Lignum fossile pulcherrimum inuenit.* 503.547.567 573 628.757.812 *Lynceorum Princeps, & institutor.* 847. 874. *& alibi.*
Ferdinandus Imperatus Neapolitanus. 216.634. *Theriacæ instaurator.* 866.895.896.

For-

Fortunius Licetus optimus Peripateticus. 572. 708. 732. 734. 735. 736.
Franciscus de Almeida Medicus, Lusitanus. 633.
Franciscus Calceolarius Veronensis. 555
Franciscus Gualdus, & eius Musæum. 740.
Franciscus Imperatus Neapolitanus. 787. 894. 897.
Franciscus Leo. 553.
Franciscus Lopez. 706.
Franciscus Mambrianus Chirurgus Romanus. 767.
Franciscus Maria de Monte Cardinalis. 779.
Franciscus Nydermaier Medicus. 722.
Franciscus Pifferus Camaldulensis Mathematicus. 473.
Franciscus Stellutus Lynceus. 543 Epistola eiusdem de Onocrotalo ad Ioannem Fabrum missa. 680 Persium Italico sermone explicauit. 719. Anatomen Apis mirabilem fecit. 757. 865. 895.
Franciscus de Verulamio. 634.
Frater Bartholomæus de Ygarza paruum Leonem Americanum descripsit. 743.
Frater Donatus de Eremita ordinis Sancti Dominici rariorum stirpium studiosissimus. 787. 890 899. & alibi.
Frater Petrus de Aloysa. 695. 696 698. 705. 745. 799.
Frater Sixtus ordinis Predicatorum. 896.

G

Galenus. 480. 483. 485. 487. 492. 495. 521. 531. & alibi.
Galileus Galileus Lynceus. 461. 506. 532. 634.
Garzias ab Horto. 35. 567. 571 814. & alibi.
Gaspar Bauhinus. 216. 865. 894.
Gaspar Saluianus. 826.
Gaspar Scioppius. 831.
Georgius Agricola. 584
Georgius Grembesius primarius electoris Bauariæ Medicus. 682
Gisbertus Vossius Cæsaris Archiater. 765.
Gomara. 649 869.
Gregorius Archinger Germaniæ Orpheus. 711.
Gryllus Medicus Parisiensis. 157.

H

Helena Antonia Virgo barbata. 765.
Heliogabalus Imperator. 720.
Hermolaus Barbarus. 536.
Henricus Coruinus. 64. 88. 303. 503. solertissimus Romæ Parmacophæus, & mirus Phytognostes. 670.
Herodotus. 811. 821.
Hesychius Aetius. 793.
Hieronymus Aleander. 831.
Hieronymus Benzonius. 597. 649
Hieronymus Cardanus, 550. 555. 667. 821.
Hieronymus Fabricius ab Aquapendente. 614. 624. 630. 756. 773. 795.
Hieronymus Matthæus Dux Iouij. 571.
Hippocrates. 495. 603. 613. 651. 733.
Horatius Poeta. 483. 619. 640. 666 719.

I

Iacobus Romanus. 634.
Ioannes Baierus. 783.
Ioannes Barclauius. 642.
Ioannes Baptista Cortesius. 669.
Ioannes Baptista Laurus. 642.
Ioannes Baptista Porta Lynceus. 75. 473. 496. 737. 785.
Ioannes Baptista Sersalius Neapolitanus. 881.
Ioannes Baptista Vuintbierius. Medicus. 503. 756.
Ioannes Boccar de Baliz Baro. 529
Ioannes Bustamantinus Medicus 806. 869:
Ioannes Carolus liber Baro a Kirchberg vir doctissimus, & nobilissimus. 758.
Ioannes Carolus Schad à Mitelbribrach. 532. 534. 682.
Ioannes Casimirus Comes de Erbach. 526.
Ioannes Ciampolus Lynceus. 505 506. 599.
Ioannes Dauidouiz Polonus. 786.
Ioannes Demisianus Lynceus. 473. 584.
Ioannes Faber Lynceus 114. 279. 894.
Ioannes Ferrerius. 700.
Ioannes Godefridus ad Aschausen Episcopus Bambergensis. 779.
Ioanne Goropius Becanus. 468.
Ioannes Leo. 534. 549. 742.
Ioannes Lerius. 699. 706. 787.
Ioannes Pona Veronensis stirpium studiosus. 882. 886. & alibi.
Ioannes Petrus Olina. 674.
Ioannes Præsotius Medicus doctissimus. 758.
Ioannes Ruellius. 549. 554.
Ioannes Schenkius. 492.
Ioannes Terrentius Lynceus 465. Epistola eiusdem ad Io: Fabrum ex China scripta, in qua de pluribus naturalibus agitur. 556. 864.
Ioannes Keplerus Mathematicus Cæsareus. 473.
Ioseph Barbarus Venetus. 535.
Ioseph à Costa e societate Iesu. 477 480. 598. 649. 668. 706.
Ioseph Quercetanus. 897.
Isidorus. 791.
Iulij Cesaris Caparij Encomium. 783.
Iulius Cæsar Lagalla. 473.
Iulius Cæsar Scaliger. 472. 489. 505. 511. 523. 543. 555. & alibi.
Iulius Mancinus Archiater Pontificis. 599.
Iulius Solinus. 501. 503. 749. 797 808.
Iustus Riyquius Lynceus. 646. 647
Iuuenalis. 485. 633. 807.

L

Laurentius Cardinalis Magalottus. 642.
Lelius Laurus Signinus. 538.
Leuinius Apollonius. 667.
Leuinius Terrentius. 468.
Lint Schotanus Historicus. 742.
Lobellius. 170. 276. 884.
Lucas Holstenius. 831.
Lucanus. 781. 809. 810.
Lucianus. 484. 803.
Lucretius. 505. 576. 623. 632. 689 764. 838.
Ludouicus Hassiæ Landgrauius. 722.
Ludouicus Cescarinus Medicus. 535.
Ludouicus Coltrius, Parmacophæus. 576.
Ludouicus Dominicus. 522. 753.
Lyncus Rex Scythiæ. 520.

M

Macrobius. 492. 640
Magdalena Venturæ. 764.
Marcus Antonius Lucianus Archiater. 577.

Mar-

Marcus Antonius Petilius Rechi Nepos. 788.
Marcus Antonius de Prosperis. 718.
Marcus Antonius Vlmus medicus 763.
Marcus Polus. 597.
Marcus Velserus Lynceus *Duumvir Augustæ.* 711.
Marius Schipanus medicus Neapolitanus. 864.867.870.894.
Marquedus liber Baro à schuuendi. 758.
Marsilius Cagnatus Medicus. 542.
Martialis. 509.592.595.640.659. 670.
Martius Colūna *Zagaroli Dux.* 55
D. Matthæus. 710.
Mercurialis. 620.621.623.492.
Mulier barbata. 763.
Mulier Florentina trigintasex filiorum masculorum mater. 474
Mulier Romana quatuor mammis lacte fæcundis prædita. 475.

N

Namysia Giorgippi uxor. 764
Nardus Antonius Re[?]us. 576.
Nicander. 881.
Nicolaus de Comitibus Venetus. 815.
Nicolaus Heluetius Heremita. 734.
Nicolaus Monardes. 32. 43.48. 572. 575. 830. *& alibi.*
Nicolaus Trigautius Societatis IESV. 563.731.
Nicolaus Villagag. 600

O

Odoardus Barbosa Lusitanus 561.
Olaus Magnus. 489.499.528.583. 791.805.
Oppianus. 480.510.714.
Osualdus Merlinger *Tornator artificiosissimus.* 532
Ouidius. 482.520.595.619.659. 664.668.727.734.741.748.
Ouiedus. 65.75.85.324.

P

Paulus Ægineta. 755.
Paulus Brill Belga Pictor. 749.
Paulus Sabellus primus Albani *Princeps.* 646.
Paulus *Zachia medicus.* 732.
Persius Poeta. 719.
Petronius Arbiter. 502.
Petrus Bellonius. 542.820.
Petrus de Cieza. 890.
Petrus Episcopus Adrimyttenus, Theologia, & humanæ prudentiæ peritissimus. 502.
Petrus Gellius. 504.513.524.596
Petrus Iarricus Societ. Iesu. 562
Petrus Hispalensis. 597.
Petrus Martir. 510.511.572.650.
Petrus Paulus Calorus medicus. 657.
Petrus Paulus Rubenius. 831.
Petrus de Valle Romanus. 864. 869.876.
Phætusa Pytheæ uxor. 764.
Philippus Cluuerius *exactissimus Cosmographus.* 635.639.645.
Philippus de Liano insignis Pictor 530.
Philippus Pigafetta. 567.787.815
Plato. 467.
Plautus. 497.666.838.
Plinius. 463.467.478.481.494. 501.504.519. *& alibi.*
Plutarcus. 468.471.652.726.739
Pompilius *Taliaferrus medicus, & Anatomus celeberrimus.* 767.
Ponzettus Cardinalis. 746.
Propertius. 638.
Prosper *Alpinus.* 60.
Prosper *Cicbinus Romæ Chirurgus primarius.* 494.
Prosper *Martianus.* 766.
Psitacus mirabilis Balduini *Breyel* 715.
Puella Romæ *a natiuitate credita in* Puerum *transit.* 546.

Q

Quintilianus. 528.753.838.
Quintus Serenus 755.805.

R

Ramusius. 745.815.
Raymundus Mindererus. 577
Rochus Ezechiel Bauthschner *medicus.* 559.
Romulus, & Remus. 543.
Rondoletius. 324.568.732.

S

Saba Regina. 517.
Salamon Rex. 517.
Scipio Cardinalis Burghesius. 713.
Scipio Cardinalis Cobellutius. 711.
Seneca. 464.486.534.591.595. 722.776.801.805.813.838.
Seruatius Marel. 567.
Seruius. 520.801.802.
Simon Maiolus. 675.
Statius. 713.

T

Tadeus Colicola *medicus eminentissimus.* 786.
Terentius. 796.
Tertullianus. 738
Theodorus Gaza. 636.731.
Theophilus Molitor *Lynceus.* 114. 488.503. *Eius relatio de Mergis.* 526.696.701.709.
Theophrastus. 871.886.
Theophrastus Paracelsus. 655.
Thomas Morus. 525.
Tibullus. 665.
Titus Liuius. 639.663.664.802.

V

Valerius Maximus. 588.
Varro de re rustica. 400. 588.590.665.
Vincentius Vincentij Vrbinas. 737.
Virgilius Poeta. 520.593.638.671 689.696.735.747. *& alibi.*
Virginius Cæsarinus Lynceus. 464.727.
Vlricus Faber Stanbingensis. 788
Vlisses Aldrouandus. 400. 555. 560.596.620. *& alibi.*
Vrbanus VIII. P. M. 642.

Z

Zonara. 470.

Errata, quæ in superiori indice, currente prælo, tam vel omissis, vel vitiatis vocibus, & plantarum nominibus, quàm suppositititijs numeris, vitari non potuerunt.

Errata	*Corrige*
Amacoztic fol. 896.	lege fol. 869
Axixtlacot fol. 28.	l. fol. 38
Axochiatl fol. 241.	l. fol. 251
Ayotetli seu planta	l. Ayotectli, seu planta
cucurbitæ sensilis	l. cucurbitæ similis
Caniuhme fol. 164.	l. fol. 168
Caocolatl potio	l. Cacauatl potio
Chimalatl. fol. 288.	l. fol. 228
Coanenepepepilli	l. Coanenepilli.
Coapatli, siue tlamacazquipan fol. 208.	l. fol. 28

D Coa-

Errata	Corrige
Coaquiltic, siue olus colubris, hanc adde fol. 187	
Colubriolus.	lege Colubris olus
Copaltic. fol. 57.	l. fol. 58
Coyolxochitl martagon volubili	l. volubile
Huitxiqua hanc etiam adde fol. 113	
Matlalytic Tetzocana, Triorche Mexicana.	lege Triorchis
Metlaliztic	l. Metlalitzic
Netlaxochitl. fol. 290.	l. 390
Ocixochitl. fol. 33.	l. fol. 32
Olcacatzan postec patli mecathamica	leg. Mecatlanica
Omiquilitl. fol. 33.	l. fol. 32
Quexquit fol. 261.	l. fol. 281
Tecpatli fol. 291.	l. fol. 191
Tepehoila capitzxochitl. quære fol. 211	
Tepemexcalli, seu Maquei montanum. fol. 279.	l. fol. 274
Tlaquilin. fol. 229.	l. fol. 279
Tlilxochitl. fol. 145.	l. fol. 38. & 145
Tlalcauauat	l. Tlalcacauat.
Tonaxochitl. folis nuncius. fol. 25.	l. fol. 251
Tozancuitlaxcolli, seu intestinæ Tuciæ. fol. 115.	l. Tuccæ fol. 215
Tomama, hanc adde ad fol. 295	
Tontonuxihoitl	l. Tontocaxihoitl.
Tzontzoloxic	l. Tzontzololoxic
Xiopatli	l. xiyopatli
Yahoalxochitl. fol. 35.	l. fol. 65
Yztaccihuatl. fol. 286.	l. fol. 208
Yzquixochitl. saxea 301.	l. yzquixochitel saxea 310
Yzhuatomatl. hanc adde fol. 295.	

EX IOANNIS TERRENTII LYNCEI

Notis omissæ nonnullæ, quas ad sua loca referas.

Ad Xochicopalli lib. III. Cap. VIII. pag. 49.

HErba cuius folia serrata, chaulis rubet, flos in vmbella luteus in oblongis calycibus, cacalia ferè similibus, vnde in Corymbifero genere reponi debet.

Ad Tepematl lib. III. Cap. 47. *fol.* 81.

Folia cordis, quorum nerui rubent, in summo quid rubrum, sed conuolutum conspicitur.

Ad Enguamba lib. III. Cap. 75. *fol.* 97.

Enguamba plena nodis folium Cardiacæ, neruis rubris secantibus calyces virides.

Ad Acapatli lib. III. Cap. 83. *fol.* 100.

An Marubio aquatico congener. radix crassa in caule; folia bina ex aduerso posita, & serrata, in toto caule pauca folia, est herba odorata.

Ad Tepeyantli lib. V. Cap. 41. *fol.* 167.

Caulis Castaneus, folia longa Camænerij, an Vmbella flores Cacaliæ similes.

Ad Tzocuilpatli alteram, lib. VI. Cap. II. fol. 183.

Habet etiam folia bina sibi opposita: flores flaui, figura absinthij; est Tzocuilpatli altera impressa.

Ad Teuhxochitl lib. 8. *Cap. I. fol.* 261.

Radix crassa, longa, caules virides, sed iuxta foliorum exortum coloris castanei.

Ad Acaxaxan lib. VIII. Cap. 3. *fol.* 263.

Folium huius est latius, & rubrum, cum pauco viridi permixtum, flos est stellatus, ita vt quatuor foliolis, alia quatuor subsint foliola.

Ad Cicimatic lib. VIII. Cap. VI. fol. 265.

Flos rubet lychnidis, sed sex constans foliolis.

Ad sasalic Coapitlanen. lib. VIII. C. XXXV. fol. 284.

Species est Phaseoli trifolij folio pyri, flos elegantissimus purpureus.

Ad Quauhmecatl lib. VIII. Cap. 42. *fol.* 289.

Vbicunque ramus è trunco enascitur ibidem, vel ex opposito (nam visui non satis patet capreolus exit) folia incisa sunt tribus, vel quatuor tantum incisuris, vt in Clematide, caulis caret spinis; nomen quidem cum Sarza conuenit, ipsa tamen planta alio videtur referri debere, forte ad Bryonias.

Ad Poztecpatli, lib. VIII. Cap. 44. *fol.* 291.

Radix colore Castaneo, vt & caulis.

Ad Tlachichinoa, Patlahoac lib. 8. *C. XLVI. fol.* 292.

Radix transuersa, caules foliati, vt in Coniza, in summo flores rubri limonio simles, caudam Scorpij efficientes.

Ad Coapatli Asphodelinam lib. 8. *Cap. LV. fol.* 300.

Dicitur etiam Iztacpatli Matlalyztic. Radix Asphodeli, caulis cannæ, folium Hellebori albi, caulem ambiens.

Vo-

AHuapatlis.	*Querna medicina ob folium.*
Ateuapatli.	*Herba iuxta riuos proueniens.*
Axix.	*Diuretica.*
Ayotectli.	*Cucurbita.*
Axixcocahuizpatlis	*Medicina vrinæ luteæ.*
Cacacili.	*Semen simile Cochleis.*
Cacachichic.	*Herba amara.*
Cayol.	*Musca.*
Cempoalxochitl.	*A multis folijs.*
Chichic.	*Herba amara, & serratorum foliorum.*
Chilpantlacolli.	*Signum stercoris.*
Cimatl.	*Hispani vocant Herbam Ioannis Infantis.*
Ciuipatli.	*Mulierum medicina.*
Coaciuizpatlis.	*Medicina doloris, quos lenit.*
Coaxihuitl.	*Herba serpentis, quia facit prudentem: nam sacrifici, ab ea superstitiosè accipiunt responsa per phantasma; vnde potius maniacorum dicenda fuisset.*
Cococ.	*Auis.*
Cocoztemecatl.	*Funis volubilis.*
Cocoxihuitl.	*Herba acris.*
Cocozxochipatlis.	*Medicina lutei floris.*
Cocoyatic.	*Planta palmæ, similis ob folium.*
Cohayelli.	*Anguis fœtens.*
Copal.	*Gummi.*
Copalquahuitl.	*Arbor gummifera licet nomen sit commune.*
Coz.	*Pallens.*
Coztic.	*Pallida.*
Coatl.	*Coluber.*
Hoitziloxitl.	*Affluens resina.*
Izapotl.	*Dulci sapore quo constat.*
Licoztli.	*Crocus.*
Palanca.	*Vulnera, vel Vlcera.*
Palancapatli.	*Medicina vulnerum.*
Patli.	*Medicina.*
Penahuihuiztli.	*Herba verecundiæ.*
Peyetl.	*Radix.*
Poztec.	*Fractura.*
Quahuitl.	*Arbor.*
Qualancapatli.	*Medicina hominis irati, facit hilarem.*
Tecopatlis.	*A auritie radicis, & colore ad rubeum vergente, vt est lapis Tecontlis.*
Tecpin.	*~~Culices.~~* pulex.
Tetlatia.	*Vrens medicina.*
Teuquilitlic.	*Herba principis.*
Tepetl.	*Montes fortè.* Mons.
Texcalxihuitl.	*Herba saxorum.*
Tezonxochitl.	*Flos barbatus.*
Theoquilin.	*Saxei vermes ob radicem.*
Tlacot.	*Virga.*
Tlacochichit.	*Virga amara.*
Tlal.	*Humilis.*
Tlael.	*Dysenteria.*
Tlacopilin.	*Cerasus humilis.*
Tlaelpatli.	*Medicina Dysenterica.*
Tlalahoehoetl.	*Infima Abies.*
Tlalquequetzal-	*Penna terræ ob folia, millefolium nostrum.*
Tlatlauqui.	*Capilli.*
Tlatlaucapatli.	*Medicina capillorum.*
Tlilxochitl.	*Flos niger propter siliquas.*
Tlil.	*Nigrum.*
Totocuilatl.	*Passerinum stercus.*
Tzompilihuizpatli.	*Medicina sternutatoria.*
Tzont.	*Rubei fortè.*
Tzontlahuaqui.	*Capilli rubei in floribus.*
Xacotl.	*Quæ acido.*
Xal.	*Puto Pomum.*
Xihuitl.	*Puto Acidum.*
Xoco.	*Herba.*
Xochitl.	*Flos.*
Ycha.	*Gossipium fortè.*
Yztac texcalt lacotl	*Virga candida saxorum.*
Yztac.	*Album.*
Zenal.	*Sol.*

Multæ diuersæ, quæ Patli habent in nomine, quia multæ medicinæ eiusdem morbi diuersæ

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Pag.	Linea	Errata	Correctiones.
3	34	mutuauimus.	*mutuati ſumus*
4	35	perſcribetur	*præſcribetur*
5	37	oſſerat	*offerat*
8	1	ſætentem	*fætentem*
Ibid.	32	eorum	*earum*
Ibid.	33	eorumque	*earumque*
9	26	ci	*is*
11	21	Pannicularum.	*Panicularum*
19	31	aere	*aëre*
20	10	Babilones erat	*Babilone ſerat*
Ibid.	34	cæteris	*cæteras*
Ibid.	38	leuitatem	*læuitatem*
22	39	lithoſpermami	*lithoſpermi*
Ibid.	40	Nymphęę	*Nymphea*
24	11	vero	*verò*
29	30	Fndica	*Indica*
31	7	Aneuriſmatim edetur	*Aneuriſmati medetur*
Ibid.	17	Quauhnacen-ſibus	*Quauhnabua-cenſibus*
32	21	feniculaceos	*fæniculaceos*
33	36	veluntur	*velluntur*
34	17	extinguitq:	*extinguit*
36	3	leues	*læues*
Ibid.	27	leues	*laues*
37	21	leuem	*læuem*
39	12	ſructus	*fructus*
40	26	leuibus	*læuibus*
42	11	leues	*læues*
45	18	vmape	*vruape*
Ibid.	24	colo e	*colore*
46	11	& quæ	*eo quod*
Ibid.	14	per multaq.	*permultaq.*
Ibid.	25	per quam, ſi-milib.	*perquam ſimi-libus*
47	18	Totopocenſi	*Totopecenſe*
48	14	lepræ	*lepra*
Ibid.	35	formicarum}	*formicis*
50	11	leuem	*læuem*
Ibid.	34	Dyſſentericiſq.	*Dyſentericiſq.*
53	22	& dolorem	*ad dolorem*
55	11	mediocri, & ſerrata	*mediocriter ſer-rata*
58	8	leuis	*læuis*
60	27	impingut	*impinguat*
61	13	leues	*læues*
63	7	epatis	*Hepatis*
Ibid.	29	tum	*cum*
64	10	nuci muſcati	*dele*
68	12	hcmini	*homini*
70	6	acinit	*acini*
Ibid.	7	floreq.	*floſetq.*
71	25	ſpatio	*ſpatium*
Ibid.	27	libris	*libras*
72	13	geni vinus	*vini genus*
73	40	ptotuliſſent	*protuliſſent*

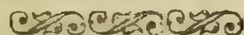
Pag.	Linea	Errata	Correctiones
77	6	leuia	*læuia*
Ibid.	39	Hieranii	*Geranij*
Ibid.	41	ſuut	*ſunt*
78	25	ſpecics	*ſpecies*
Ibid.	34	Allucinantur	*hallucinant*
Ibid.	40	Pampinulę	*Pimpinellæ*
Ibid.	40	Teueriiq,	*Teucbryjq.*
79	41	felici	*fælici*
80	verſ.pen.	epatis	*Hepatis*
85	20	vorundam	*quorundam*
89	1	felicis	*fælicis*
92	vltima	ſimili	*ſimile*
93	18	tumores	*timores*
Ibid.	23	diſtincti	*detenti*
Ibid.	32	tubaq.	*rubraque*
108	28	leues	*læues*
116	31	cenſentur	*cenſetur*
117	7	Zopollin	*Zopillin*
122	penult.	pręcio	*pretio*
138	2	eoluntur	*coluntur*
175	36	curationum	*eurationes*
182	15	chimæorum	*chimicorum*
Ibid.	17	ſalem	*ſaltem*
Ibid.	26	ſinſili	*ſimili*
191	38	eranthematis	*exanthematis*
197	8	tota	*ſita*
215	24	petrolo	*petiolo*
235	2	ſecuridare	*ſecuridiaca*
266	35	varia	*vna*
Ibid.	37	næturę	*natura*
269	17	comos	*comas*
277	24	leues	*læues*
296	11	abſcindens	*adſtringens*
302	18	ſequidrachma	*ſeſquidrachm*
304	7	Mecatlanenſi-bus	*Michuacanen-bus*
309	16	Ec	*De*
312	14	calcntibus	*calentibus*
337	7	cocchleæ	*cochleæ*
338	19	affeſtus	*affectus*
357	10	colóri	*colore*
Ibid.	14	quinæ	*quinquæ*
358	6	foliorum	*folium*
430	19	aliquod	*aliquot*
450	17	foiia	*folia*
458	18	TVAE	*TVA.*
868	11	p.61.26	*60.c.26*
Ibid.	35	p.68.35	*67.c.33*
Ibid.	47	p.69.35	*68.c.35*
873	46	p.148.18	*147.c.18*
878	39	p.192.17	*196.c.24*
897	41	p.196.24	*197.c.25*
951	2	quin imò	*quinimò*
Ibid.	26	Pertium	*Perſium*

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Primus.

PROLEGOMENA PRAEMITTIT.

Quid in hoc opere contineatur, scribendi occasio, eiusq. vtilitas. *Cap. I.*

VANQVAM priscorum pleriq. presertim Aristoteles, Theophrastus, Plinius, Dioscorides, & Galenus, ac recentiorum non pauci, de Medica materia verba fecerint; vna tamen omnes nondum ad medium, ne dicam ad calcem, fastigiumq. rem perduxere. Quippe adeò speciebus, ac viribus abundans, & ampla est materia hæc, vt meritissimo iure ea, quæ dignoscitur, pars illius quæ ignoratur, minima dici possit, Quod certè quotidie experimur: non enim tantùm vnaquæq. dies patefactis olim rebus lucem affert splendidiorem; verùm etiam varias materię huius species ac differentias, in nouo præcipuè Orbe detegit. Intellexerant enim Catholici atque potentissimi Hispaniarum Reges, cum primum in eorum potestatem noui Orbis nonnullæ regiones, diuino consilio & munere sunt redactæ, ex litteris ad eos missis ab his terrarum plagis, & à viris fide dignis acceperant, imò mille rebus ignotis ad eos hinc delatis, re ipsa cognouerant, quot nouus ille Orbis abundaret miraculis: quas nulli priorum visas Medicinas, nec auditas ferret, quæq. possent cum orientalibus merito conferri, forsitan etiam ijsdem præferri: quot odores emitteret, quibus Arabię fęlicitas cederet: quàm varias mirabilesq. animalium species educaret: quot metallorum fossiliumq. differentias atque thesauros in penitissimis visceribus per tot secula abditos contineret. Cumq. expugnatis plurimis regionibus & in Hispanorum imperium redactis, ob restitutas Christo errantes oues atque

Ecclesiæ Romanæ caulæ inclusas, mirum in modum gauderent; proxima cura erat in id incumbere, vt tantarum rerum historia tam in gratiā eorum, qui tunc temporis versabantur inter viuos, quàm illorum qui post essent nasciturі, æternitati consecraretur; tum etiam vt cunctis præclarissima illa, omniq. admiratione digna Dei Optimi Maximi opera paterent, & fragili mortalium corpori saluberrimis medicamentis repertis, consuleretur. Opus sanè Diuinum: Philippo II. Hispaniarum Regi eiusq. Maioribus solùm permissum. Et licet rei huiusce magnum negotium pluries fuerit motum, in eo tamen, quòd is, qui verè vtiliter & iactis principijs cōsentaneè scriberet, desiderabatur, necquidquā promotum fuit, quousquè tandem Philippus potentissimus Rex D. Francisco Hernando, Medico suo Indiarum primario prouinciam hanc exequendam mandauit. Is igitur huius noui Orbis rerum historiam in vigintiquatuor libros, plantarum verò icones in decem tomos, animalium autem in vnum cōgessit. Inspiciens verò Rex ad Rempublicam iuuandam, hæc nullius ferè esse vsus (quod tamen præter ipsius mentem erat,) tum ob plurimas ibi contentas res medico vsui non inseruientes, tum ob alias indistinctè, incompletè & inordinatè traditas: tandem mihi vni ex suis Medicis rem hanc inspiciendam, ac in medicum vsum redigendam demandauit. Qui licet hoc onus meis humeris longè impar, nonnullis ex caussis futurum dignoscam, vt tamen tanti Regis, cuius, quantus sum illius sum, mandatis obtemperem, Diuino confisus auxilio Opus hoc, in quo de Medica noui Orbis materia agetur, magno & ægrotantium & medentium, tum noui cùm veteris Orbis commodo medicæq. materiæ ditādæ, ac antiquorum iuniorumq. nonnullis dubijs dissoluendis, ne dicam erroribus confutandis perutile; paucis prius ad dilucidationem rerum, quæ in opere continentur prælibatis, aggredior.

Medica materia à quibus sumatur, quæq; in Plantarum Historia consideranda veniant, & de Auctoribus imitandis. Cap. II.

Lib. de arte non longe à prin. MAgnus ille Hippocrates omnium Medicorum, ac Philosophorum primus Medicinam esse, eamq. veram ac necessariam, aduersus artem negantes ac sanitatem fortunę adscribentes, hoc potissimum medio, nempe Materię medicæ viribus ac vsu comprobare nititur: eamq. artis huius essentiale principium, basim ac fundamentum statuit, hoc modo asserens. Omne quod fit, propter quid fieri comperitur, atque etiam in singulis adeo propter quid fieri videtur, vt plantas, animalia, & mineralia, è quibus materia sumitur medica, ad hominum valetudinem tuendam, morbosq. pellendos facta, censendum sit. Quare Galenus medicamenta omnia, partim esse partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut eorum liquorum (quos Græci ὀπούς vocant aut succos) partim verò ex metallis sumi litteris mandauit. Theophrastus verò, medicamēta ex varijs plantarum partibus, (vt sunt fructus, succi, folia, radices, & alia) sumi scriptum reliquit. Nam plantarum tantum historiā ac causas, omissis animalibus ac mineralibus, considerauit ac tractauit. In quorum medicamentorum historia duo consideranda sunt: Vnum, vt eorum differentias, reliquamq. naturā ex partibus, affectionibus, generationibus, vitaq. petamus, partes externas, totamq. figuram, ac etiā internas ita spectando, vt id, quod cuiq. proprium sit, quodq. cōmune, dignoscamus: Alterum verò, si id, quod alicui peculiare videtur, possit quandoq; ob aliquod nō esse.

6. Simp. Med. facult. c. I.

6. De hist. plant. c. 8.

Nam

Nam contingit aliquando plantarũ proprietates,ac figuras ita mutari,vt a nonnullis aliæ existimentur. Primum optimè explicauit in plantis Theophrastus dicens: Partium differentiæ (vt formula rem complectar) tribus ferè in rebus consistunt, aut in eo, quod quædam habent, aut non habent, vt folia, fructus, & cætera: aut quod non similia, neque paria habent; aut tertio, quod non similiter habent. Horum dissimilitudo, figura, colore, spissitate, raritate, asperitate, lenitate, reliquisq. affectionibus innotescit. ad hæc, omnibus saporum differentijs disparitas, aut in excessu, atque defectu magnitudinis, multitudinisue: non similiter verò habent, quæ positione ac ordine differunt. Quò verò ad generationem, quasdam sponte, alias semine, alias radice, alias auulsione, ramo nonnullas, aut surculo, alias trunco, lignouè minutatim conciso, prouenire asserit. Quò ad vitam, considerando quibus locis gaudeat hæc magis, vel illa, quantumuè proprijs in locis vnaquæq. viuere possit. Mutationes autem sparsim,quasi obiter tetigit. Dioscorides etiam duo illa considerat; aliter tamen. nam vires, & facultates medicamentorum vsui medico deseruientes docere intendens, idq. fieri non posse, nisi medicamentis prius cognitis,non ab re delineamentis quibusdam ea describens, differentias, partes, generationes, vitas considerat; mutationes, vti rarò euenientes, parum attingens. & si ambo vtrumque inspexerint; diuerso tamen modo tractarunt, differentes in scopo, & ordine. Nam Theophrastus Philosophis, Medicis, Agricolis, & alijs plantarum cognitionem profitentibus, scribit; Dioscorides tantum Medicis. Ille naturam,partes, differentias,ac vires, ad legentium admirationem proponit; hic cuncta eadem, vt facile a posteris dignoscantur,& medico vsui tutò adaptentur. vterque ordinem, ille naturæ, hic doctrinæ,insectatur. Sparsim ille ac varijs in locis plantarum descriptiones,naturas,ac vires disseminat; hic vniuersam earum formam in vnum colligit, mox vires annectit. Theophrastus ita plantas solas examinandas sumpsit, & de eis considerans præ cæteris extremam manum illis imposuit. Dioscorides verò intra medicinæ limites continetur,& non solum plantas,sed quidquid a metallis, cæterisq. fossilium generibus, nec non animalibus ars medica sumit, in vnum opusculum coegit. Quare Galenus cæteriq. omnes circa medicaminum examen Dioscoridi primas deferunt: quod quantum ad rem medicam spectat clarius, & exactius omnibus scripserit. At quia opus hoc in medicorum præsertim gratiam editur, in omnibus ferè Dioscoridem imitabimur. exceptis paucis, quæ a Theophrasto sumpsimus, quæue in medicamentorum facultatibus dignoscendis, a Galeno mutuauimus.

1. de histo. plant. c. 1.

lib. 2. de hist. plan. c. 1.

Quem ordinem in suo de materia Medica Dioscorides seruauerit, quiq. in hoc opere sit obseruandus. *Cap. III.*

MAteriam medicam tractans Dioscorides summa diligentia laborauit,vt non tantum vera,vtilia,& statis principijs consentanea scriberet, sed & vt ordinatè cuncta disponeret. huncq. ordinem, & in librorũ,& capitum connexionibus, & in vnoquoque capite,differenti tamen modo ab alijs tradito, seruare conatus est. damnans Iuniores, quòd materiam medicã vernaculam,cognitamq. vulgo dignam censuerunt,medicamentorumq. vires,probationesq. cursim complexi nullo experi-

in proem. non longe à prin.

mento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum cauſarum ſtudio verba fundentes, alia pro alijs ſcriptitando, rem in aceruum, congeriemq. controuerſiarum extulerunt; ac nonnulla, reclamante euidentia, prorſusq. veritati refragantia, non certa fide, ſed narratione potius ab alijs accepta, cumularunt. In ordine ijdem ipſi aberrantes, partim eorum aliqui diſcrepantes, nullaq. cognatione coniunctas vires colligentes, partim per elementa litterarum ſcripta in ordinem digerentes, genera, & eorum effectus a ſua cognatione diſiunxerunt. Dioſcorides verò libros, & capita connectens, medicamentorum genera, & effectus virium cognatione coniuncta, conſiderat. In primo libro nimirum de aromatibus, oleis, vnguentis, arboribus, naſcentibusq. ex eis ſuccis, lacrymis, ac ſeminibus materias, ac materiarum capita virium cognatione coniuncta connectens, pertractat. Sic & in ſecundo libro. in quo de animalibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus, ſubnexis herbaceis, quæ acri prædita ſunt facultate. idq. ideo, ne coniunctorum vires diſiunxiſſe videretur. In tertio radices, ſuccos, ſemina, herbas, & quæ vernacula, & inter ſe cognata cenſentur, ac ea, quæ pluribus ſcatent remedijs proſequitur. In quarto de radicibus, & eis, quæ reſtant herbis. In quinto de vinis, & metallis. In ſexto & vltimo, facultates medicamentorum, quæ nobis prodeſſe, aut obeſſe, poſſunt, recenſet. In ſingulis autem capitibus primò medicamenti nomenclaturas proponit, deinde ſpecies, ſeu genera recenſet, ſi plura reperiri contingat; mox eiuſdem delineationes, ac notas deſcribit, vt illud cognoſcere valeamus; poſtremo facultates, operationeſq. nos docet. ita vt vnumquodq. caput in tres diuidendum ſit partes, quarum prima nomenclaturam, & genera; altera deſcriptionem; tertia vires, & vſus contineat. Cūq. medicamenta omnia, quæ in hoc opere continentur, vel ſint partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquorum, quos Greci ὀπούς vocant, aut ſucci; partim verò ex mineralibus ſumantur, melius mihi viſum eſt, cum Galeno de plantis ante omnia agere; tum quia numeroſiſſimum illarum eſt genus, tum quia virium robore præcellentiſſimum; inde de animalium partibus tractare, vt poſt plantarum icones animalium ſucceſſiuè ſequerentur, hinc ad mineralia tandem deuenire. Itaque vniuerſum opus hoc, tribus præcipuis partibus conſtabit, illas tamen in decem libros diuiſum, abſolutiſſimè compræhendet. Hiſce enim Prolegomenis in Primo propoſitis, in ſequentibus ſeptem, de Plantis, non eo quidem ordine, qui in elementis viſitur; (hoc enim eſſet genera, & eorum effectus à propria cognatione diſiungere,) ſed eo, qui in Plantis genere coniunctis, & qualitatum familiaritate, ac præcipuè cognatione ſaporum connexis conſiſtit; Dioſcoridis potiſſimum inſtituto, quandoq; & ordine, ſeruato perſcribetur. Quare in Secundo de aromatibus; in Tertio de Arboribus, & naſcentibus ex eis, ſuccis, lacrymis, ac ſeminibus; in Quarto de Fruticibus, ac Suffruticibus; in Quinto de herbis acri ſapore præditis; in Sexto de ijs quæ amaro; in Septimo de his quæ ſalſo, dulciq.; in Octauo de his quæ ſaporibus reliquis cognatione quadam coniunctis, nempe acerbo, auſtero, acido, nec non & de inſipidis agetur. Si verò inter eas reperiri ſit aliquas pluribus, interimuè oppoſitis, præditas ſaporibus, has etiam collocabimus inter illas, quæ cum præcellenti cognationem habent: in Nono tandem de Animalibus; in Decimo de Mineralibus proſequemur.

lib. 1. de ſimp. med. facul. c. 1.

De Rerum

De Rerum, ac Medicamentorum Plantarumq. in genere nominibus, ac eorundem multiplicitate, & recta impositione. Cap: IV.

SVperiori capite diximus Dioſcoridem, non tantum in librorum, capitumq. connexionibus, ſed in vnoquoque capite ordinē ſeruaſſe, ita vt quoduis caput in tres diſſecari partes poſſit. prima nomenclaturam, & genera; ſecunda deſcriptionem; tertia vires, & vſus contineat. ſic & huius capita operis, in tres diuidi partes poterunt. in prima nomenclatura, & genera; in ſecunda delineatio, ac loca in quibus plantę naſcuntur, geographicè ac chorographicè ponuntur; in tertia vires habentur, ac vſus. Cumq. id quod primo occurrit, ſit plantarum nomen, ideo de nominibus plantarum huius operis agere operæprętium duxi; quibuſdam prælibatis prius de rerum, ac plantarum nomenclaturis in genere. Etſi natura ne an impoſitione ſint nomina non eodem modo antiqui ſenſere. Nam Hippocrates, nomina lege quadam naturæ indita eſſe aſſerit, ſpecies verò rerum non lege ſancitas, ſed naturæ eſſe germina. Plato verò natura eſſe aſſerit, Ariſtoteles poſitione, & ad placitum, conceptus & res denotantia nomina eſſe ſtatuit. ab eo tamen non diſſentit Plato dicens, nomina naturaliter ſignificare, quia a perito artifice imponente, talia imponuntur nomina rebus, qualia illarum naturis conueniunt, vt ex prællegatis Hippocratis verbis rectè intellectis colligi poteſt. eoq. magis quia ſolemus artificialia, quæ maximè naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare. Quorſum & illud eſt Geneſeos, omne quod vocauit Adam ipſum eſt nomen eius: ſed de hoc hactenus quod alterius eſt indaginis. At quia de Plantarum nominibus, rectaq. eorum impoſitione ad inueſtigandas plantarum noui Orbis nomenclaturas, hìc agere intendimus, meritò omiſſis alijs, dicimus: Plantarum nomina nonnunquam ſuis aſſignari inuentoribus: interdum regionibus, vel quia in his primum inuentę ſint, vel copioſius, aut viribus præſtantiores proueniant: Quædam ab effectus excellentia appellationem traxerunt: aliæ ab euentu rei: nonnullæ ex aduerſo ſua ducunt nomina. Quædam a fabuloſis veterum narrationibus ſunt: nonnullæ, quæ ab aliarum rerum ſimilitudine nomen mutuentur; quæ omnia etymon aliquod habent, ac nomen earum, vim quandam, & rationem naturæ exprimit. Cæterarum verò etymo diù ignoto, euenit vt poſteriores, naturis plantarum, facultatibus, locis, alijſuè longo ſatis vſu cognitis, alia illis nomina, horum aliquid in illis indicantia indiderint. quibus a poſteris receptis, deletis ac ab vſu reiectis primis nominibus, alia ſecundo impoſita remãſere. Itaque nominum aliquid denotantium nimius creuit numerus, paucis vix relictis nullam ſui nominis rationem manifeſtam habentibus. Quare cum varia hominibus imponendorum nominum ſe offerat cauſa, tam illis quæ antiquum nomen ſeruant, quàm etiam in quibus primum nomen deperditum eſt, diuerſa ſunt nomina indita, & ſic in vnico medicamento, duo & aliquando plura nomina reperiuntur. Antiquitùs plantarum cognitioni magna diligentia in veteri hoc Orbe vacabatur, veluti & nunc, & in veteri & in nouo inſudatur, ita vt in diuerſis regionibus diuerſæ eſſent nomenclaturæ. atque ab his facultas, ab illis ſapor, ab alijs color, vel ſimilitudo cum alijs plantis, vel cum animalibus ab alijs aliquid eiuſmodi notabatur. Etſi autem hæc nominum varietas confuſionem quandam in profeſſorum

Lib. de arte non longè à princ.

Cap. 2.

animis generare poteſt, non tamen eſt etiam abſque maxima vtilitate eorum cognitio. Primò, quia peregrinantes, Galeni more, ob exactam ſimplicium medicamentorum in varias regiones cognitionem, optimum eſt vt & eius regionis ad quam perueniunt, & nomen illorum quæ quæritant medicamentorum ſciant, quia ſic facilior eorum notitia reddetur. Secundo, quia ex nominum varietate ſæpius in cognitionem ſimplicis medicamenti venimus. Nam quod vnicum nomen non explicat, quandoque explicatur ab altero. Quorum nominum varietas quandoque a Dioſcoride in quibuſdam medicamentis adamuſſim explicatur; in alijs ex eorum deſcriptione colligitur, in quibuſdam verò neutrum fit, ſed ſola nominum varietas ponitur, cur autem ita nominentur, non ſolum non enodatur, ſed neque in delineatione includitur. At ſumma adhibita diligentia, nominum proprietatibus, atque etymo inueſtigatis, dubio procul multa nobis ſimplicia innoteſcunt, quæ alioqui non innoteſcerent. Nominis namque proprietas nunc medicamenti formam, nunc facultatem, nunc odorem, & aliquid eiuſmodi denotabit, ita vt aliqua nota effatu digna medicamento addatur, quæ faciliorem eius cognitionem reddet.

De Plantarum huius operis nominibus earundemq. multiplici nomenclatura. Cap. V.

IN plantis noui Orbis hoc in opere contentis, plura obſeruantur nomina etymon aliquod habentia, ac vim quandam, & rationem naturæ exprimentia, ac nonnulla etiam etymon nullum referentia offeruntur. Plantarum namque quarum nomina etymon habent, quædam a præcipua facultate, effectuſue excellentia appellationem traxerunt, vt eſt herba *Phahuame*, dicta ſic a facultate, qua puerperas iuuandi prædita eſt, a Dioſcoride Ariſtolochia nuncupata. ſic etiam *Tlahueliloeaquahuitl*, arbor inſaniæ dicta, quia dæmones pellendo, & faſcinum inhibendo eos curat, qui horum prauitare inſaniunt. *Ciuipatli* medicina fęminarum dicta, quia muliebres morbos, præcipue hyſtericos affectus curat. *Tetlatia* vrens medicina nuncupata, quia quarto ordine calida eſt, & vrentis naturę. *Coaziuizpatli* medicina doloris dicta, quia dolores lenit. *Qualancapatli* irati hominis medicina dicta, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. *Tlaelpatli* dyſentericorum medicina nuncupata, quia dyſentericos ſanat affectus. Aliæ a quadam peculiari proprietate, vt *Pinahuihuiztli*, ideſt herba verecunda, ſic dicta quia hominis tactum fugit, & eius flatu tabeſcit. Quędam a ſuis inuentoribus nomen duxere, vt *Teuquililtic* herba Principis dicta ab inuentore, qui erat illius regionis Princeps. *Cimatl* quam Hiſpani incolæ herbam Ioannis infantis, illius primi inuentoris, dicunt. A locis aliæ, vt *Chichimecapatli* quia *Chichimicæ* gentis eſt medicina. *Texcalxihuitl*, ſeu herba ſaxorum, quia in ſaxis oritur. *Atcuapatli*, ſeu medicina iuxta riuos proueniens, quia in fluentibus aquis oritur. A ſapore, vt *Cocoxihuitl*, ideſt herba acris, a ſapore acri, quo pollet nomen ſumens. *Tlacochichic*, hoc eſt virga amara, *Cacochichit*, ſeu herba amara ab amaritudinis ſapore nuncupatæ. A colore, vt *Tlilxochitl*, id eſt flos niger, nomen a nigro ſiliquarũ colore, nam huius plantæ flores mutari videntur in ſiliquas. *Cocozxochipatli*, hoc eſt medicina lutei floris, a florum colore ſic dicta. A ſimilitudine cum multis rebus facta, vt cum animalibus. quod ſcilicet vna plantę pars, vel quod ipſa vniuerſa

alicui

alicui animali ſimilis ſit, vt *Theoquilin*, id eſt ſaxei vermes, ſic dicta a radicibus capillaribus, vermium figuram referentibus. *Zazacilin*, ſic dicta, quia eius ſemen eſt ſimile Cochleis. a ſimilitudine cum alijs medicamentis, vel quod vniuerſa, vel quod eius pars ęmuletur illa, vel vniuerſa, vel illorum partem, vt *Tlalahoehotl*, ideſt infima abies. *Tlacopolin*, hoc eſt ceraſus humilis. a ſimilitudine quam habent cum vniuerſa planta. *Ahuapatli*, hoc eſt querna medicina, a ſimilitudine foliorũ quam habet cum folijs quercus. *Zozoyatic*, ſeu plãta palmæ ſimilis, a ſimilitudine foliorum, quam habet cum folijs humilis palmæ. *Yauthli*, id eſt nubiloſa medicina, ob flores comantes, qui nubila imitari quadantenus ſolent, dicta. A medicamenti, ſeu eius partis figura, vt *Cempalxochitl* a numeroſa foliorum multitudine ſic dicta. *Tlalquequetzal*, ideſt penna terræ, ſic dicta a folijs pennas auium imitantibus. a noſtris Millefolium dicitur. *Nauiytepuz*, id eſt quatuor dorſis, dicta ſic quia caules hæc herba producit foliaceis quibuſdam appendicibus, ſecundum eorum longitudinem ę partibus quaternis diſcurrentibus pennatos. *Tezopatli*, ſic dicta a radice, duritie & colore in rubeum vergente, imitante lapidem *Tezontli* dictum. *Tetzonxochitl*, id eſt flos barbatus, ſic dictus a floribus comantibus capillis longis & coccineis, qui ſimul barbæ inſtar iuncti ſunt. *Tzontlahuaqui*, ideſt capilli rubei: ſumpſit hæc planta nomen a tenuitate, colore, & forma comantium in ſummis virgis florum rubeos capillos referentium. Ab accidente quopiam, vt *Copalquahuitl*, id eſt arbor gummifera. & licet hoc nomen cunctis arboribus gummiferis commune ſit, per antonomaſiã tamen huic arbori inditum eſt. *Hoitziloxitl*, ſeu affluens reſina, eodẽ modo per antonomaſiam a copioſa reſina quam producit, ſumpſit nomen. *Xioquahuitl*, ſic dicitur, quia ſtipes lepra infectus videatur. Quandoque a duobus ſimul iunctis vnum fit nomen, vt *Axixcozahuizpatli*, hoc eſt medicina vrinæ lutea. a folijs infernè luteis lutea dicta, & a facultate euocandi vrinam medicina vrinæ nuncupata, fit nomen compoſitum a facultate & filiorum colore. *Yztactexcaltlacotl*, id eſt virga candida ſaxorum dicta, nomen compoſitum ex colore, & loco in quo oritur. Contingit quandoque vnam & eandem plantam plures ſortitam fuiſſe nomenclaturas, eaſq. diuerſas. vel quia in vna regione fuerit cognita vna præcipua facultas, a qua apud illas gentes nomen vim illam exprimens fuerit impoſitum, in alia verò regione facultate altera, ab hac diuerſa, cognita alterum nomen fuit inditum, & ſic in diuerſis regionibus, diuerſis cognitis facultatibus tanquam præcipuis vni & eidem plantæ inſitis, plures fuerint accommodatæ nomenclaturæ vt eſt *Texaxapotla*, id eſt lapidũ perforatrix. nam confricato ea madente lapide, vel quinque vncias craſſo, admotiſq. auerſa parte naribus, ita perciperet quis odorem, ac ſi naribus herbulam admouiſſet, penetrante vapore ſaxũ durum. Alij eandem plantam *Tzonpolihuizpatli*, ſeu ſternutamentũ mouentem vocant, quia naribus admota ſternutamentum excitat. vt eſt etiam *Tzompilihuizpatli*, ideſt medicina ciens ſternutamentum, a facultate excitandi ſternutamentum, qua pollet, ſic dicta. eadem ab alijs nuncupata *Tzontecompatli*, ideſt medicina caput expurgans. Obſeruatur quandoque nomenclaturarum pluralitas non tantum a varietate facultatum, quæ vni plantæ inſunt, ſed quia vna erit ſumpta a facultate, alia a colore, alia ab odore, alia a ſimilitudine, pro varietate earum qualitatum præpollentium, quæ diuerſis impoſitoribus innotuerunt. vt eſt planta illa, quam ab odoris prauitate *Cohayellim*, ideſt

ideſt anguem fœtentem appellant. alij eandem plantam *Tlilpoton*, ſeu nigrã, & fœtentem plantam, a nigro colore, & fœtido odore nominant. eandemq. *Chichic*, ſeu herbam amaram, & ſerratorum foliorum, a ſapore & figura nuncupant. Alia planta *Olliuhiqui*, a ſeminis coriandro ſimilis rotunditate. eadem *Coaxihuitl*, ideſt ſerpentis herba nuncupatur. tribuunt ſerpentibus ſapientiam & prudentiam, quare ſapientum planta appellatur. Sacrifici enim Indi, cum videri volebant verſari cum ſuperis, & reſponſa accepiſſe ab eis, ea veſcebantur planta, vt deſiperent milleq. phantaſmata, & dæmonum obuerſantium effigies circumſpectarent. tribuit enim id Solano maniaco Dioſcorides. quare ſatius fuiſſet, herbam deſipientium, & maniacorum, & non ſapientium nuncupare. Tot ergo diuerſis nominibus vnam plantam appellari non penitus abſonum duxi, immo non parum commodi, tum ad facilitandam plantæ cognitionem, tum ad eiuſdem virium & facultatum indagationem, futurum putaui. Namque opus hoc in lucem editum per varias noui Orbis regiones circumferri poſſet, & incolis illarum, ex peculiari regionis plantarum nomenclatura facilius innoteſcerent. aut ſi quis, ob harum plantarum certam notitiam, in varias ſe regiones conferat, ac plantam peculiari illius regionis nomine petierit, dubio procul planta ab incolis oſtenderetur, & erit voti compos. tum etiam ex nominum varietate plantarum facultates & vires (vt diximus) innoteſcerent. vnum enim nomen, vnam, aliud verò aliam explicabit facultatem. Et ſi plantarum huius operis nonnulla nomina etymo carere, vel ſi quod habent ignorari videatur, in poſterum etiam aut innoteſcere, aut alia nomina, vim quandam & naturæ rationem, exprimentia, aut aliquid prædictorum denotantia, imponenda eſſe ſperandum eſt. ob hoc cuncta harum plantarum nomina ad vnguem adnotare optimum fore exiſtimaui.

Generum Plantarum nomenclaturæ, differentiæ, conuenientiæ, ac degenerationes. Cap. VI.

ETenim dictum eſt, vnumquodque huius operis caput in tres diſſecari partes poſſe, quarum prima nomenclaturas, & genera, ſecunda deſcriptionem, & locos, tertia vires & vſus contineat. Cumq. duobus præcedentibus capitibus de plantarum nomenclaturis, rectaq. eorum impoſitione diſſertum ſit, in præſenti capite de nomenclaturis generum plantarum, eorumq. degenerationibus, conuenientijs, ac differentijs tractabitur, ne per ignota, tum in ordine tum in deſcriptione procedatur. Doctrina enim euidentius tradi ſolet, cum per genera, ſpecieſuè diuidimus. Quare rectè hunc in modum agetur, vbicunque fieri poſſit. Genera itaque plantarum prima ac maxima, a quibus omnia penè, aut plurima continentur, vt Theophraſtus inquit, quatuor ſunt, nempe δένδρον arbor, θάμνος frutex, φρύγανον ſuffrutex, ab alijs cremium dictus, πόα herba. Arbor eſt id Theophraſto quod ab radice caudice ſimplici ramoſum, nodoſum, ſurculoſum, haud facilè diſſolubile aſſurgit, ceu Olea, Ficus, *Tecomahaca, Tlahuelıloca quahuitl*, *Xochiocotzo quahuitl*, *Copaltic*, *Tamarindus*, *Huaconex*, *Hoitzil oxitl*, *Mizquitl*, *Saſafras*, ~~*Hoxacam*~~ Huaiacan, & aliæ ſimiles. Frutex, quod ab radice caudice multiplici, ramoſumq. ſe extollit, vt Rubus, Paliurus, *Tlepatli, Hoitzitzilxılxochitl, Tlatlacotic, Acuilotl, Ecapatlı, Huitxiqua, Nacazcul, Yzticpatli, Atlaczopillın*. Suffrutex, quod ab radice multis exiguis caudicibus, cauliculiſuè

1. de Hiſt. plant. c. 5.

culisuè exit,ramosumq. est,& in altum assurgens,mediamq. naturam inter herbam ac fruticem habens,vt Rosmarinus coronarius,Lauendula,Hedera, Spartum,*Coatli, Xalquahuitl, Xiopatli.* sunt qui dicant,suffruticẽ vno constare scapo lignoso,surculoso, humili minutisq. ornato folijs,vt Abrotanum,Sampsuchum,Serpillum, *Tzontecpatli, Tlacoxochitl, Tlacoxiloxochitl*. Herba, quod ab radice foliatum,sine caudice prouenit, semenq.caule fert,vt frumẽta,& olera. Sunt qui addant,quandoq;caule carere,sępius verò caules ferre, aut culmos minimè lignosos,sed molles,vt Borrago,Beta,Sonchus, Chondrilla,Melissa, *Acxoiatic, Chilmemecatl,Cococxihuitl, Zozoyatic, Epazotl, Yauhtli, Tacuachæ*, ac quamplures aliæ. Plantæ omnes quæ ex semine ortum ducunt, conueniunt in hoc, quod sato semine,ex eo radix primo oritur, mox duo foliola. Differunt verò, sola namque herba statim fundit ab radice folia, præter ea bina foliola prima, quæ cunctis generibus communia illico è seminis pulpa prodeuntia, sunt affinia radici. Arbor, frutex, & suffrutex,continuo ab ijs foliolis edunt stipitem, herba omnis alia insuper folia. procedente verò tempore, quædam etiam stipitem mittit, quædam nullum vnquam, quod de Cynoglosso scribit Dioscor. In nonnullis prouenit, vt in Beta. atque harum vna differentia pro tempore. sunt enim quæ cito, vt Borrago,sunt quæ ita serò,ita raro caulẽ mittant,vt aliquibus sine caule natura sua sint æstimatæ,qualis Tussilago. Altera differentia è Cauliũ numero vel frequenti vel singulari,ex eorundẽ magnitudine,ac perennitate.in alijs tribus generibus egreditur scapus,stipesuè vel vnus,vel plures.Si vnus,aut magnus,& est arbor,aut paruus,& est suffrutex. si plures,est frutex. Horũ verò affectus proprij sunt,Arboris,vt ne intereat, aut denuò subnascatur; fruticis, & suffruticis, vt aliqui tales sint,aliqui intermoriantur, id,quod cum herbis commune habent. Omnis ergo suffrutex differt ab Arbore magnitudine; aliquis etiam annuo interitu. Agrimonia namque interit, & alia multa vnicaulia. in eo autem conueniunt,quod vtrique truncus est singularis. Differt ab arbore frutex paruitate, in qua ei cum suffrutice conuenit; ab vtroque verò stipitum frequentia. nec necesse est ei perennare, sicut neque suffrutici,seu cremio. nam & Myrtus perennat, & Pæonia non perennat. Herba conuenit cum suffrutice stipitis vnitate aliquando, vt Brassica. nonnunquam cum frutice stipitum multitudine, vt Fœniculum. alias cum eorum neutro stipitis carentia. Differt omnis ab omnibus alio proprio discrimine, nempe foliatione,modo supra explicato. Contingit quandoque degenerare hæc genera plantarum,vel culturæ mangonio,vel negligentia,& incuria colentium,vel aliàs suapte natura, & sponte, ac alia in alia abire, sicut & species. nã Sisimbrij species in Mentam,Triticum in Lolium,& Hordeum in Auenam,sic & genera. Corylus si non colatur frutex est, item Punica, si auellantur soboles, arborescunt. Malua quandoque in altum se attollens, atque in arborem transiens. quippe ita fit, neque tempore longo,sed senis septenisuè mensibus, ita vt longitudine,crassitudineq. instar hastæ possit grandescere. Quapropter commodè ad vsum baculi venit. tempore verò longiore exacto pro ratione magis quoque incrementa capessit. simili modo, & Beta. nam ea quoque ampliorem magnitudinem capit,sed longè magis Amerina, Paliurus, Hedera,vt procul dubio arbores efficiantur, quamquam frutices sint auctore Theophrasto. Arbores è contra ni purgentur, earumq. cultura omittatur, in frutices degenerant, idque fruticare arbores appellant. Huius Idææ proportio quædam est in nonnullis alijs herbis, vt in

[Margin, handwritten: Plantarum degeneratio.]

[Margin: 1. de hist. plan. c. 5.]

Lactuca,

lactuca, cuius stipitem ad hortorum postes quæsitum prodijt Theophrastus. sic in Saluia, Androsemo, Polygonato, Hyoscyamo, Rhododendro, & plerisque alijs, vt Dioscorides inquit, fruticare, & suffruticare contingit.

De Plantarum Partibus. Cap. VII.

NOmenclaturas generum plantarum, differentias, ac conuenientias, degenerationesq. superiori capite ostendimus. Nunc explicationem partium plantarum prosequi conuenit. Cumq. planta res varia sit (vt Theophrastus inquit) atque multiplex, ob hoc partes in vniuersum de ea referre difficile est. signum huius, quod nihil penitus est quod commune accipi possit cunctis plantis conueniens, vt animalibus os, venter, & alia proportione eadem, alia quodam alio modo. Neque enim radicem, neque caulem, neque ramum, neque germen, neque folium, neque florem, neque fructum, plantæ omnes habere videntur. Cortex rursus, aut medulla, aut neruus, aut vena minimè omnibus inest, vt in fungorum, & tuberum genere patet. Quibus rebus, hisq. similibus natura vtique plantarum consistit. Sunt equidem arboribus, & fruticibus partes plurimæ, suffruticibus pauciores, quibusdam herbis paucissimæ. quarum quædam primæ maximeq. communes plurimorum sunt, vt radix, caulis, ramus, surculus, ex Theophrasto. quædam perpetuò suis adsunt stipitibus. aliæ non semper adhærent, sed pereunt, ac decidunt. quas idcirco nonnulli partes esse negant, alij annuas appellant. Perpetuæ partes sunt radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, & aliæ. annuæ verò, & non perpetuò præsentes, flores, calyces, iuli, fructus, semina, capitula, siliquæ, valuulæ, vmbellæ, pappi, & multis folia etiam, sed non omnibus tamen. Radix igitur est, quo terræ planta inseritur, atque cohæret, & alimentum allicit. cunctis plantis hæc inest, paucas si excipias, quæ sine radicibns viuunt, & augentur, vt Viscum, Stelis, & Hyphear, arborumq. Fungi. Caulis, id, quod ab radice simplex supra terram assurgit, & in quod alimentum defertur, scapusq. latinis nominari consueuit. ac in arboribus quidem, & fruticibus caudex, in herbis vero caulis dicitur. Soboles illa coliculorum, inutilisq. è radicibus fruticatio, Stolones appellantur. qui iuxta arborum, ac fruticum caudices erumpunt, quiq. euulsi, atque plantati viuunt, & adolescunt. Truncus inferior caudicis pars, quæ radici vicinior est, aliàs quæ truncatis superest ramis. Rami sunt, qui in caudice, aut caule fissi multiplices sparguntur, & veluti brachia quædam se expandunt, quos nonnulli nodos appellant. Surculus, id quod ex ramis simplex, ac indiuiduum oritur, quale potissimum germen annotinum apparet. At quia prædictæ partes cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur, constant, meritò de his dicendum. Est ergo cortex pars vltima, ac extrema a subiecto corpore separabilis, veluti crusta quædam ad tegendum data. quæ si velut ambiens membrana cingat, tunica a tuendo corpore dicta est, pars tamen corticis interior, quæ ligno præsius adhæret, propriè liber erit. is quibus scribimus libris nomen dedit. Corium a doctis non tam facies summa, quàm statumen quoddam crassius, cui & aliud subesse potest, nominatur. Sunt verò, & partes quædam, quæ per se nomine carent, similitudine autem ex animalium partibus appellationem sibi mutuantur. Quare appellant neruum id, quod conti-

[Margin notes: 1. de hist. plan. c. 1. — loco præ allegato. — Radix quid. — Caulis. — Stolones. — Truncus. — Rami. — Surculus. — Cortex. — Liber. — Corium. — Neruus.]

continuum, fissile, prælongumque spectatur, sed insociabile ac germine destitutum & venas habens. Venæ ipsę cætera neruo similes, sed maiores crassioresq. sunt, & ramulos & humorem habentes. In Ligno item existunt multa: interior pars cortice circundata, fissilis & dura, ac veluti corpus arborum, & fruticum; cuius exterior & cortici vicinior pars mollior, ac albidior Alburnum à quibusdam dicitur, quæ facilè putrescit & teredinibus obnoxia est. Caro est id, quod omnibus dimensionibus diuidi potest, quomodo terra, quęque ex terra constant: Vnde fit, vt inter neruum & venam ipsa media intercedat, ex Theophrasto. Matrix est id, quod in medio ligno residet, & tertium à cortice continetur, velut medulla in ossibus, quod nonnulli cor, alij medullam appellare malunt. Medulla etiam est id, quod in medio ligni fungosum continetur, veluti Sambuci medulla, Salicis, Virgæ sanguineæ, Rubi. Sciēdumq. etiam, quòd herbarum Caules si exigui sunt, cauliculi, aut coliculi dicuntur, quandoque & scapi, aut culmi, vt Fabarum scapus, frumentorum & paruarum Arundinum culmi. Folium est propriè quod ex carne cortice & neruis constat, plantasq. vestit atque exornat, quo cum spoliantur plantæ nudæ apparent. Flos gaudium est arborum, herbarumque: concipiunt enim plantæ varijs diebus, & pro sua quæq. natura grauidæ partus gerunt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt, cum florent; flosq. ruptis constat vtriculis vbi futuri fructus spes est. Sunt etiam quædam alia peculiaria parturientis arboris indicia, quę neque fructum, neque florem propriè dixeris, Κάχρυας Gręci vocant, suntq. sublonga pannicularum modo nucamenta, quæ squamatim compacta prodeunt è ramis, vt videre est in Larice, Picea, Platano, Iuglande, Tilia, Abiete & alijs permultis. Verum quod in Auellana, Nuce, Coryloq. compactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis singulari pediculo pensile nititur, Iulum tam Græci, quàm Latini vocant. Flores etiam suas partes habent, nempe calycem, stamina, apices, & vngues. Calyx est, quo flos primùm continetur, deinde fœtus clauditur. Stamina, quę veluti filamenta è calyce erumpunt ab intimo floris sinu. Apices sunt crassiuscula quædam dependentia, in staminum summo inhærentia. Vngues in Rosis cæterisq. foliatis floribus veteres intellexerunt imas foliorum partes, quibus calyci cohærent, decolores magna ex parte & ideo Medicinæ damnatæ. Fructus, quod carne & semine compactum est; frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine componitur, accipi solet: non rarò pro ipso semine, vbi nudum & nulli alteri inclusum nascitur. Sunt etiam herbarum permultæ partes, quæ ab humanarum similitudine nomen traxerunt, vt coma, caput, alæ, sinus, genicula, latera, capillamenta, fibræ, vertex, cacumē & aliæ. Coma quidquid hilari venustate, crinium modo, summū ramorum vel coliculorum exornat, vt frondes: cùm foliatum est cacumen, sæpe corymbi & flores comati dicuntur. Id, quod in globum extuberat, aut in orbem glomeratur, Caput dici consueuit: si magnitudine cesserit, Capitulum, à quo multa herbarum capitulata visuntur fastigia, vt Papaueris, Nympheæ &c. Cauus inter caulem & ramulos anfractus, vnde sinuatim noua proles egreditur, Alæ dicuntur, facta ab humanis alis translatione; velut in vtrorumq. complexu angulus, in quem coierunt, Sinus nuncupatur: sic alarum cauas sinusq. idem sibi velle fatebitur, qui rectè inspexerit. Atqui partes, quæ in quosdam nodos intumescunt, tam Articuli, quam

Venæ. Lignum. Alburnum. Caro. Lib. 1. de hist. plan. c. 4. Matrix. Medulla. Cauliculus. Scapus. Culmus. Folium. Flos. Cachryas. Iulus. Calyx. Stamina. Apices. Vngues. Fructus. Coma. Caput. Alæ. Sinus. Articuli.

Geniculum. quàm Genicula nominantur, à quibus persæpe & geniculatim & articulatim ramuli prodire dicuntur. Quod inter artus & genicula medium intercedit, Internodium dici consueuit. (Internodium.) Geniculatæ quoque radices nuncupantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ. Partes crassiores nodis conglobatæ, in quas internodiorum extrema coeunt, Vertebæ nominantur. (Vertebræ.) Lateribus etiam præditæ sunt herbæ, quibus laterales funduntur rami, aut vtrinque in ordinem digresſi prodeunt. (Latera.) Ad hæc, particulæ teretes & oblongæ in capilli modum extenuatæ, Capillamenta dici consueuerunt, (Capillamentum.) qui si contorta crispentur, Cirri mutuantur appellationem. (Cirrus.) Differunt Cirri ab Acetabulis: illi enim tota polyporum flagella sunt; hæc in flagellis cirrisq. rotundæ cauitates sunt. (Acetabula.) Capillamentis germanæ sunt fibræ, quæ plantarum minutiores sunt radiculæ, in quas veluti extremas crassiores effusæ sparguntur; (Fibra.) sic radices multæ fibris capillatæ, necnon etiam capillamentis fibratæ pinguntur, quæ veluti crinibus quibusdam cirratæ comantur. Vertex, Fastigium, Cacumen id esse constabit, quòd longisſimo à radice distat interuallo, (Vertex. Fastigium. Cacumen.) vt crus, quod proximum sit pedi. (Crus.) Oculus dicitur, quòd persæpe in huiusmodi alarum sinu videantur oculi; is inoculationi nomen fecit. (Oculus.) Ceruix pars illa est, quæ à capitis radicibus prodiens, prælonga, teres, in colli speciem figuratur, vt in Cæpis & Porris, & id genus similibus. (Ceruix.) Vmbella est, quæ in plantis summatim insidet; estq. floris seminisuè pedamentum, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti in latius continuò radiantur, singuliq. florem vel semen sustinent in orbem circumactum, vt in Sambuco, Fœniculo, Aniso ac Dauco, & nonnullis alijs. (Vmbella.) In orbem quoque radiatas herbarum comas cacuminaq. in fasces coacta, Latini Muscaria vocitarunt à flabri similitudine, cuius ventilatu muscæ è conuiuijs abiguntur. (Muscariū.) Cymæ sunt scaporum delicatiores tenerioresq. coliculi, quas à prima pullulatione præstant. (Cyma.) Pappus, lanosus villus est, qui deflorescentibus aliquot herbis remanet & postea in auras euanescit, vt in Carduis, Senecione, Soncho, & plerisq. alijs fit. (Pappus.) Herbæ quædam & arbores quadam lanugine pubent, quæ est lanata quædam hirsuties, qua stirpium aliquot folia, coliculi, termitesuè canescunt. (Lanugo.) Aculei sunt, quæcunqne duriuscula in cuspidem turbinata punctionem infligunt spiculorum modo. (Aculei.) Echinus est, quidquid numerosa congerie aculeorum stipatur siue tegmen, siue caput, siue cacumen: sic dictus, quòd globoso spinarum agmine maris Herinaceum mentiatur, vt in Castaneis. Dipsaco & Spina alba apparet. (Echinus.) Semina multis varijsq. conceptaculis recipiuntur; nempe siliquis, valuulis, folliculis, loculis, vasculis. Folliculus est theca cuiuslibet rei, quæ granum vel semen continet inuolutum. (Folliculus.) Siliqua tegumentum est, quo vel grana leguminum, vel herbarum semina concluduntur nam non legumina modo, sed quamplures quoque herbæ & frutices siliquantur: (Siliqua.) Valuuli cùm cæterorum leguminum folliculi, tum præsertim Fabarum appellati sunt, quia vallo quasi valuuoli grana excutiantur. (Valuulus.) Vascula reliqua seminum inuolucra, quæ si veluti paruæ capsulæ ea recludant, Loculamenta dicuntur; (Vasculum. Loculamentum.) si pecuniarij sacculi follicularem formam referunt, Vulgæ sibi nomen ascifcunt. (Vulga.) Circinatus florum vel foliorū ambitus, qui coliculos, aut ramulos herbarū coronat, Verticillū est, ab instrumēti muliebris similitudine dictū, quod fusi vertēdi gratia solitū est adhiberi. (Verticillum.) Omisſis verò partibus Frumēto & Viti dicatis, vti nostro

ſtro inſtituto minimè oportunis, alijſq. ad figuram pertinentibus, breuitati ſtudens, huic capiti finem impono.

Saporum in Plantis repertorum differentiæ inueſtigantur. Cap. VIII.

QVippe cum in ordine ſeruando, in tractandis plantis hoc in opere contentis, connexionem cognatione ſaporum eſſe ſeruandam operę pretium fore duxerim; ad clariorem ideò notitiam de ſaporum differentijs, quantum noſtro inſtituto conuenit, nunc agere intendo. Etſi hæc inquiſitio pertinet in ſumma ad ſecundum de anima, in ſpecie ad librum de ſenſu, & ſenſilibus, priuatim verò ad librum de ſaporibus; attamen quia tripliciter ſapores conſiderari poſſunt, primo in ordine ad guſtum, cuius ſunt obiecta, ſecundo ſecundum propriam naturam, tertio ſecundum ſubiectum, cui inſunt; primus, & ſecundus modus ad Philoſophos pertinent, quare de his Ariſtoteles in prælegatis locis diſſeruit, tertius ad medicos; atque ita Galenus conſiderans mixta, vt ad ſanitatẽ conferunt, ſapores, ad ipſorum temperies dignoſcendas, ordinauit. & ſic per ſubiecta diſtinguit. Et quamuis nulla qualitate, earũ quę ſecundæ appellantur, firmum ſatis indicium ad mixti temperamentum dignoſcendum, ſumi poſſit (ſola enim experientia id aſſequimur, cui vnicè fidendum) ex ſaporibus tamen non parũ iuuamur, cum ad id conſequendũ, tum ad plantas ipſas dignoſcendas. Sciendum ergo, quod de ſaporũ differentijs, ac numero, priſci non pariter ſenſiſſe videntur. Plato namque in Timæo, vt refert Galenus, quodãmodo octo poſuit, Acerbum, Auſterum, Acidum, Salſum, Nitroſum, Amarum, Acrem, & Dulcem; alio modo quinque. primos duos Acerbum, & Auſterum, eiuſdem ferè ſpeciei eſſe aſſerens, ſolum autem in ratione maioris, & minoris differentes. ſic ſalſum, nitroſum, & amarum. amarus namque ex nitroſi prouenit intenſione: ſalſus verò aut nitroſo imbecillior aut adſtrictionis quoque aſſumens aliquid, ex adſtrictione ſpecificam differentiam adſciſcere videtur. Alij addunt alium, quem Adſtringentem vocant. huncq. Plato eundem cum auſtero eſſe intellexit. nihil enim aliud eſt, quàm auſterus remiſſus, qui in malo Cydonio, & Medico reperitur. Theophraſtus addit Vnctuoſum, ſeu oleoſum, ſeu pinguem, qui potius in numero ſuccorum à Platone ponitur. Vnctuoſum enim eſſe non ad ſaporem, ſed ad modum ſubſtantię ſucci pertinet. Alijs nouem dicuntur, acer, acidus, pinguis, ſalſus, auſterus, dulcis, amarus, acerbus, inſipidus. tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, poſtremi è craſſa, atque terrena. Nos octo tantũ veluti noſtro propoſito oportunos explicabimus, acrem, amarum, ſalſum, dulcem, inſipidum, acidum, auſterum, & acerbum. Acris ſapor eſt, qui linguam, & os acrimonia ferit, cõpungitq. ac fauces mordet, ſimulq. calefacit, & interdum quaſi exurit. is maximè conſpicuus eſt in Pipere, Pyrethro, Euphorbio, Naſturtio, Allio, & Cœpa, *Ahuapatli, Chilli, Chilpantlazolli, Chilmecatl, Tazpatli, Anchoa*, & id genus alijs. Fit autem ex tenui, ſicca, calidaq. materia. quare omne id, quod guſtui acre, mordenſuè ſe prębet, igneæ naturæ particeps eſt. idem ſapor reperitur in edulijs quibuſdam, quibus vtimur pro obſonio, multis verò vt condimentis tantum, cum etiam in ſimpliciter medicamentis, tum in deleterijs. qui ſi nondum vehemens eſt, ſed infra tertium calefaciendi ordinem

1. ſimpl. med. cap. 35. & 36.

ſubſiſtit, vim, atque facultatem habet, intro ſumptus, penetrandi, meatus aperiendi, craſſosq. humores attenuandi. extrinſecus corpori adhærens, cutem rarefacit, humoreſq. elicit, ac rarefacit. Quod verò iam acrius eſt, tertiumq. caloris gradum exuperat, prçterque guſtus acrimoniam, caput tenui vapore ferit, ſi craſſioris ſit eſſentiæ cauſticum eſt, & aut veſicas excitat, aut cruſtas molitur. Sin tota ſubſtantia animanti aduerſatur, ſepticũ, ideſt putrefaciens, & deleterium eſt. Amarus ſapor inſuauis eſt, ac triſtis. guſtum diuellit, & linguã corrodit. eo inſignis eſt Aloe, Abſynthium, Gentiana, Centaurium minus, Colocynthis, *Cıımpatlı, Zenanam, Tecpatli, Ztomptonic, Tezompatli*, & eiuſmodi alia. Craſſa eius eſt materia atque terrena, quam exuperans calor preſſauit, & exiccauit. quare omne amarum calidũ, & ſiccum eſt. etſi aliter Auerroes ſentiat, negans ſaporem amarum ex calore fieri ſemper, ſed ex calore, aut frigore fieri poſſe, modo calor, aut frigus cũ deſiccatione coniungantur, idq. multis exemplis monſtrare nititur, vt eſt apud eum videre. cui
5. Collig. cap. 27. ſe ſubſcribit Valleriola. quorum rationibus ſatis optimè doctiſſimus Valleſius reſpondet. Hinc ſanè præcipua vis detergendi, & meatus expurgandi amaris ineſt,
9. lib. cõtr. introq. ſumptis infarctus expediendi, & admotis ſordida vlcera detergendi, & expurgandi. at quia exiccando, ſuperuacaneos humores abſorbent, aut detergunt, & dulcedini, quæ putredinis parẽs eſt, prorſus aduerſantur, putredinem inhibent, & corpora diù integra tuentur. Salſus ſapor eſt, qui linguam exactè ſiccando corrodit, non tamen admodum calefacit. in mediocri materia conſiſtit cum calore, & ſiccitate. aqueæ enim materiæ (quæ non exquiſitè ſimplex eſt) partes quaſdam terrenas permixtas calor externus tandem præaſſans, & vrens, atque ſiccans, ſalſum ſaporem inducit. fitq. à terreno ſicco, quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum, attenuatumq. eſt. neque igitur prorſus terrenus, vt Galenus inquit hic totus manet, ſed permixtus obtunditur; ſiccitas verò maior conquiritur, & perſiſtit. Itaque quod ſalſum eſt, poros contrahit, incidit, detergit, digerit, ſeu ſua ſiccitate potius humores abſorbet, ſine manifeſto caloris ſenſu. quo fit, vt à putredine vindicet. a ſale nomen accepit. quare hoc genere ſalis ſpecies omnes continentur, aqua marina, *Yztatl, Tequixquılıtl*, & his ſimilia. Dulcis ſapor ſuauis, ac iucundus eſt, nullaq. qualitatis exuperantia moleſtus. nam materiæ, & temperamenti mediocritatem obtinet. Hac de re exaſperata lenit, maturat, concoquit, & anodynus eſt, ac alimentorum omnium communis. omnium namque nutrientium cõmunis dulcedo eſt. quidquid enim nutrit, aut plus, aut minus eſt dulce, ex
4. ſimp. med. cap. 14. Galeno. Conſpicuus eſt hic ſapor in ſaccharo; melle, Glycyrrhiza, *Tzompelicxichutl, Tatacanaltic, Cuiztapazollin, Coltotl*, & huiuſmodi alijs. Inſipidus ſapor impropriè dicitur, vt qui ſaporum potius priuatio ſit, nullaq. qualitate afficit, nulloq. guſtu ſaporum percipitur. Huius materia tametſi quodammodo craſſa eſt, non tamen prorſus terrena, ſicca, & adſtringens, ſed humore quodam perfuſa. qui etiam non exquiſitè permiſcetur vi caloris. & quia eius materia emplaſtica eſt, meatus omnes infarcit, & obſtruit, exaſperata lenit, & ſoluta conglutinat. Quamuis autem ſapor hic dulci ſit affinis, diſtat tamen, quod paulò craſſiore, & crudiore conſtat materia. Id ſaporis genus in aqua excellit maximè, inde in Cucurbita, Peponibus, *Omimeztlı, Quodamolli, Thapatl*, & huius generis. Acidus ſapor eſt, qui guſtum penetrat, & tenuitate ferit, citra tamen vllum ſenſum caloris. in tenui

nui ineſt materia, frigidæ, ſiccantiſque eſt naturæ, ſuaque tenuitate ad penetrandum, & incidendum nihilo ferè infirmior eſt acri ſapore. quare incidit, attenuat, mordicat, detergit, obſtructa liberat, repellit, & ſiccat. frigoris enim altè ſubeuntis beneficio fluxiones omnes repellit, ſiccitateq. quę planè valida eſt, ſanguinis eruptiones ſiſtit, ac cohibet. Eius vis in aceto maximè depræhenditur, in ſucco limonũ, mali citri, & in Oxalide *Tomatl, Tlatlauhcapatli.* Auſterus ſapor eſt, qui moderatè os, & linguam coſtringit, & quadam aſperitate coarctat, ac quadantenus refrigerat, & exiccat. Conſiſtit in materia mediocri, quæ terrenæ, & aqueæ particeps eſt, in qua non calor, ſed frigiditas dominatur, & exuperat. luculenter refrigerat, extinguit, cogit, atque contrahit. fluxiones moderatè ſiſtit, atque repellit. proprieq. crudus humor appellatur. eſtq. immaturis fructibus peculiaris, vt in Meſpilis, Cornis, Pomis, & Pyris ſilueſtribus, Vuaq. acerba, *Gacapolton* fructu immaturo; *Tezotl* fructu incompleto; *Copalxochotl* etiam fructu immaturo. Acerbus ſapor auſtero finitimus eſt, eo tamen grauior, moleſtiorq. ac magis linguam, guſtumq. omnem conſtringit, & exaſperat. ac proinde magis tum ſiccat, tum refrigerat. eius materia planè terrena eſt, & ſicca, nec aquæ, nec humoris manifeſtè particeps. in qua non calor, ſed frigus exactè dominatur cum ſiccitate. Itaque vt frigidus fluxiones repellit, vt adſtringens humorum impetum ſiſtit, ac cohibet; vt ſiccans coarctat, atque denſat, vulnera cicatrice obducit; vt terrenus humores incraſſat. Sapor hic in malicorio, Galla Rhoe, & Cupreſſi nucibus, ***Exquahuitl***, & ***Mizquitl***, & huiuſmodi alijs cõſpicitur. Cumq. corpus acerbum terreum ſit, ac frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur, 4. Simp. vt Galen. ait, aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrumque ſimul perpetiens. med. c.8. Itaque ſi caleſcat dumtaxat, nec humidius fiat, neque mollius, ſed durum manens, ſolam acquirit dulcedinem, velut roburneæ glandes, ac potiſſimum quæ vocantur Caſtaneæ. ſi tantum humeſcat, ſiquidem ea craſſarũ ſit partium, & aquea humiditas, auſterum euadet. cuiuſque enim ſaporis vires aquea retundit, atque hebetat humiditas: ſi verò tenuium partium, & aërea ſit, aceſcet. oſtenſum nãque eſt, frigidum ſubtile, acidam efficere qualitatem: at ſi pariter humeſcat, & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea verò tranſibit in pinguedinem.

De Plantarum noui Orbis, ab indigenis veteris huius diuerſitate; earundemq. multitudine. & cur de paucis hoc in opere tractetur. Cap. IX.

HVius nonnullas veteris Orbis indigenas plantas in nouo Orbe ortum ducere, fama eſt; quamplurimas verò noui illius eſſe proprias, quarum penè nulla in hoc antiquo viſitur. Hanc Indiæ plantarum diuerſitatem ad aures Theophraſti perueniſſe eius verba, quæ ſcripta reliquit 4. de Hiſtor. plant. cap. 5. teſtantur. vbi loquens de Indica ficu, alijſq. Indiæ arboribus, & herbis, ac abſoluto ſermone de ficu, & alijs duabus congeneribus plantis, ſubdit. Sunt etiam alia plura ab ijs diuerſa, quæ Græcia gignit, ſed nomine carent. nec mirum quidpiam ex eorum proprietate putandum; nam, vt quidam referunt, nulla omnino arbor, nullus frutex, nulla herba ſimilis ijs comperitur, quæ in Græcia proueniunt, paucis exceptis. idq. etiam ex Iconibus, figuriſq. plantarum regijs in libris contentarum a quouis optimè ſatis percipi poteſt. Tanta namque arte, & peri-

tia depictæ sunt, vt tum in illarum partibus, totaq. figura delineandis, tum coloribus punctim applicandis, gens illa nec Apelli, nec cuipiam antiquorum cedere videatur. Imagines, & similitudines plantarum, & animalium ita ad viuum visuntur, vt res ipsæ, seu accidentia in rebus ipsis inhærentia appareant, vt ex nonnullis plantis, & animalibus ad nos delatis coniectari potest. Non ab re itaque omnes naturæ præstantiam in plantis admirantur, non tam quod infinitum earum numerum procreauerit, quam quod omnes sic variauerit, vt non sit reperire plantæ speciem, quæ alijs ex toto similis sit. Hanc plantarum specificam diuersitatem cœli, & soli proprietate, ac ratione fieri scriptum reliquit Theophrastus, vbi loquens de generatione plantarum spontanea, a principio statim inquit. Sponte autem alia exeunt (vt simplicius loquar) quæ minora consistunt, & maximè quæ annua, herbaceaq. natura sunt. Cæterum euenit, vt etiam maiora interdum ita gignantur, cum aut imbres frequentauere, aut proprietas aliqua in cœlo, & terra consistit. in fine autem capitis concludens, inquit. Itaque quantum in vniuersum exprimi liceat, generationes huiusmodi fieri necesse est, terra subferuefacta, coactoq. humore admixto, commutatoq. ex solis ardore, quemadmodum & animalia progenerari videmus. Quæ Theophrasti verba, æquo si recipiantur animo, plantarum materiam esse quatuor elementa, inferre videntur. Nam per terram subferuefactam duo sicca elementa, nempe terram, & ignem intelligit; per humorem duo humida, nempe aquam, & aerem, quæ simul cum siccis admixta, & coacta, plantarum materia euadunt. Caussam verò agentem solis statuit calorem operantem in elementa illa, vniendo, mutando, ac disponendo ad plantæ formam introducendam, virtutemq. formæ plantæ productiuam infundendo. Elementorum namque virtutes cuiusq. formæ mixti productionem attingere non possunt, nisi sit superior alia virtus. & hęc est à cœlo. Motus itaque cœlorum caussa vniuersalis est mutationum inferiorum, vt putà elementorum mixtorum, inanimatorum, plantarum, & animalium. non quia motus per se producat quicquam, sed quia est vniuersalis quædam conditio caussæ. nam sol & astra applicata, & lata per motum in situs diuersos, rerum diuersitates operantur, ex Aristotele. & hæc de plantis spontè nascentibus. Plantis autem ex semine, vel ex analogo ortum ducentibus (corpora enim cœlestia non eodem modo operantur in hæc inferiora) motus cœlorum non totam imprimit virtutem, sed coadiuuat aliam virtutem. Coadiuuat enim virtutem, & calorem naturalem seminis, vel analogi, qui est eiusdem rationis cum cœlesti. & sic cœlum omnium caussa est, non solum productiua, sed conseruatiua. non enim consisterent multum inferiora hæc, præsertim plantæ, & alia viuentia, motu hoc, & influxu cœlorum cessante. A syderibus quam magna vis oriatur in plantis, scriptum reliquit Theophrastus. Sed de his hactenus, alterius est operis. Etsi autem infinitus ferè sit numerus specierum plantarum; noui indigenarum Orbis, de paucis tamen agere in hoc opere visum fuit. nam tantum in his tria illa, quæ Galenus in medicis præceptis, ac cunctis alijs obseruãda statuit, reperiri contingit. quorum id erat in primis, quod ea, quæ tractantur, debent esse vera; secũdo vtilia; tertio iactis principijs conuenientia. Cum ergo inter tot mille plantarũ differentias hæc solæ reperiantur pluribus, ac notatu dignis præditæ facultatibus, ac

[Marginal notes: 1. de causs. plant. c. 5. — 2. de gener. tex. 55. — c. vlt. lib. 2. de caus. plant.]

vsui

vſui medico vtilibus (in commodum namque artis medicæ profeſſorum præcipuè pręſens editur opus, quibus plurimum, vt debeo, præ cæteris proficere, animus mihi ſemper fuit) iactiſq. principijs conſentaneis, ac antiquorum, præſertim Galeni, methodo non repugnatibus, non immeritò harum tantum hiſtorias, Icones, & Imagines diſtinctas prælo tradendas, operę pretium duxi.

Dubia eorum, qui aſſerunt, Inartificioſum, & Inutile eſſe tractare de plantis proponuntur, & breuiter cauſſæ, deceptiones in plantis efficientes, narrantur. Cap. X.

PLantarum deſcriptiones fallaces eſſe, earumq. virtutes inefficaces, atque euanidas pleriq. medicorum quæruntur, multaq. paſſim obuia apud veteres, quæ parum apte, ſi noſtris conferantur, ſuo nomini, ac deſcriptioni reſpondere, eoq. diuerſas eſſe herbas contendunt, licet noſtro æuo idem nomen obtineant. ſic Iberidem, Centaurium minus, Smyrnium, Hippogloſſum, Phyllitim, Pentaphillum, Phu, & nonnulla alia diuerſa eſſe exiſtimant, quia veterum deſcriptionibus non per omnia congruant. ac perinde de plantis noui Orbis opponunt, in illarum deſcriptionibus deceptiones quamplurimas contingere potuiſſe. tum etiam experimento ſatis conſtare, nonnullas plantas illius Orbis indigenas in veteris huius tranſlatas regiones obijſſe; quaſdam inefficaces, atque euanidas euaſiſſe; alias mutationes magnas perpeſſas fuiſſe. quare ob difficilem plantarum inueſtigationem, deſcriptiones fallaces, magnaſq. mutationes, tractare de plantis eſſe inartificioſum, & inutile opinantur. His vt ſatisfiat, ſcire licet, deceptiones multifariam in dignoſcendis plantis, ob earum mutationes contingere poſſe. Variantur namque plantæ quadrupliciter. primo ratione nomenclaturæ, ſecundo ratione numeri, tertio ratione delineationis, vltimo ratione facultatum. In nominibus enim proprietas eorum, & ſimplicitas conſideratur, quæ tum in plantarum generibus, tum ſpeciebus eſt. hiſq. vel vniuerſis, vel eorũ partibus. nempe hæc omnia ſuis, & non alienis, atque improprijs, nuncupantur nominibus, vt quod arbor eſt, arbor vocetur. ſic de fruticibus, ſuffruticibus, & herbis. pariter & circa ſpecies. in quibus non ſolum proprietas eſt conſideranda, vt ſcilicet appoſitis ſibi nominibus appellemus, ſed etiam vniuocatio; nempe, vt perpetuò vnum nomen, ſi fieri poteſt, vni, & non pluribus imponamus. Idem in plantarũ partibus obſeruandum eſt, vt quod radix eſt, radix nuncupetur, cauliſq. caulis nomine appelletur. ſic de caudice, ramo, cortice, folio, flore, fructu, ac ſemine. Hæc in nominibus obſeruanda ſunt. In ſpeciebus autem numerus potiſſimum ſpectandus. qui eſt, vel determinatus, cum dicimus, alicuius plantæ duas eſſe ſpecies, vel tres, vel quatuor: vel indefinitus, vt ſi plura eſſe alicuius plantæ genera dicamus. At verò in deſcriptionibus longè plura conſideranda ſunt. delineantur namque plantæ per ſubſtantiam, per quantitatem, tum continuam tum diſcretam; per qualitatem, quæ eſt viſibilis, odorabilis, guſtabilis, & tactilis, quæ etiam vel definitæ, vel indefinitæ ſunt; per figuram, ac per ſimilitudinem, quę etiam ad qualitatem referuntur; per ſitum, per ordinem, qui quandoque confuſus ponitur, nonnunquam explicatur; per tempus, quod aliquando determinatur, quandoque indeter-

minatum ponitur; per locum prçterea, & regionem. quç omnia mutari possunt, ac præter naturam reddi : & sic plantas variari, & deceptiones contingere. Facultatum denique ratione, triplici ex caussa in plantis error contingere potest. primo ratione plantarum, scilicet cum planta non induxerit effectum, quem promittit; secundo ratione corporis subiecti; tertio ratione affectuum prçter naturam, quibus plantç destinantur. At quia ex dictis quisq. facilè deceptiones, quæ in dignoscendis plantis ex mutatione, ratione nomenclaturç, & ratione numeri contingere possunt percipiet, meritò, ijs omissis, ad mutationes ratione delineationis in plantis contingentes deuenimus.

Modi mutationum in Plantis delineationis ratione euenientium explicantur. Cap. XI.

BIfariam mutationes in plantis delineationis ratione eueniunt. nempe vel quia plantæ non accommodantur descriptionibus, vel contra, quod descriptiones non accommodantur plantis. Plantæ quidem auctorum descriptionibus repugnare videntur ob mutatam faciem. idq. pluribus modis euenire potest; primo sui ipsius ratione, secundo ratione Cœli, tertio ratione soli, quarto ratione cultus. Sui ipsius ratione dupliciter est. nam vel ratione substantiæ, quæ in cunctis plantarum partibus consideratur, vt si aliquam quandoque in planta partem deficere, vel superaddi contingit, siue pars illa sit naturalis, siue præter naturam. naturalis quidem, vt capillamenta, quæ Tribuli aquatici caulibus adnascuntur, quæ nec folia, nec caules Theophrasto auctore esse videntur, sed Cauli adnascentia. sic & Viscum, & Stelis, & Hyphear, quæ non nisi in aliena arbore nascuntur. ita & Ledon Cisti species, in cuius folijs pingue quoddam verno tempore contrahitur. Ad substantiam etiam, gummi, lacrymæ, lac, succi, & id genus alia, referri possunt, quæ quandoque sunt, aliquando, cum esse deberent, deficiunt, vt Mastices, iuxta Chamæleonis albi radices; sic & quæ deficiunt, vt Chondryllæ. Alterum genus quod folia fert circumrosa; vt & Othonna, & Chamæleonis nigri radix, quæ interdum exesa est. Quæ præter naturam sunt, huiusmodi esse solent, vt cum Ficui scabies nascitur, ærugo Oliuis, atque eadem in frugibus, ex serenitatibus, flatibusq. austrinis, aqua, & rore in spicis insidente, quibus ex sole ferue factis ærugo creatur. sic & cum præter naturam aliqua deficiunt, vt in Myrto, quæ iuxta balneum sine nucleis exijt. Secundo modo planta sui ipsius ratione faciem mutat ex ætate, quæ in eius pueritia, adolescentia, & senectute consistit. etsi aliqui senectutem diuidentes in marcorem, & senectutem, considerent senectutem in planta dupliciter, primo modo antequam planta à terra euellatur, secundo postquam lecta est; nos tamen hac subdiuisione omissa, dicimus, plantas ætatis ratione mutare faciem. quia non eodem modo in pueritia adolescentia, & senectute erit, vt in Tussilagine apparet. quæ luteum florem prima germinatione vere emittit, quo vna cum caule confestim exuitur. inde nonnulli his carere existimauerunt ex Dioscoride ac ex hisce auctoribus suam de Tussilagine historiam sumpsisse Plinium credendum est, qui neque florem, neque caulem, neque semen proferre hanc plantam tradidit. sic & in alijs

Lib. 3. cap. proprio.

in alijs

in alijs quibusdam herbis idem Dioscorides in sui operis præfatione his verbis confirmat; quæ caussa etiã nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, verbi gratia Gramen, quinquefoliũ, & Tussilaginem amittere florem, fructum, & Caulem negant. & hoc non ob aliud, nisi quia non omni ætate herbas inspexerunt; ac propterea Dioscorides loco præallegato hæc verba prius scripta reliquit. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est, cum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest, neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, vt propter mutatam foliorum faciem Caulium proceritates, florum, seminisq. magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non prospexerunt, magno in errore versentur. & paulò post subdebat: Ergo, qui sæpius ad visendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. At si mutatio cœli ratione contigerit, hæc ob annorum varias constitutiones erit. prout enim cœlum varias reddit anni constitutiones, annus clementior quandoque aut horridior fit, & ita plantas variat. aeris namque inæqualitatem maximè spectandam esse, Theophrastus docet. Alijs enim imbres conueniunt, quibusdam repugnant. ita & flatus, & frigora, & calor. ex quo fit, vt si his adsint, illis desint, non paucæ varietates efficiantur. vel enim figuram mutant, vel minores solito, maioresq. redduntur, non solum vniuersæ plantæ, flores, frondes, radices, aliæq. illarum partes, vel tempestiuius, vel tardius proueniunt, vel etiam omnino marcescunt. vnde rectè in prouerbio est, vt Theophr. inquit, Annus fructificat, & non tellus. Soli ratione plantas variare quandoque contingit. ac perinde vt locus varias temperaturas in primis qualitatibus sortitur, ita multas diuersitates in plantis procreare potest. At quia dupliciter locus intelligi potest, vel pro vniuersa regione, vel particulari alicuius regionis loco; si primo sumatur modo, quamplurimas in plantis mutationes efficere solet, ita vt & stirpium indagatoribus, & Medicis, ac Philosophis in earum caussis inuestigandis maximum facesserit negocium. Quantum enim naturæ ob regiones varientur ex Hippocratis de aere, aquis, & locis, libris, ac Galeni opusculo, cui titulus est, Quod animi mores temperaturam corporis sequantur, percipi facilè potest. Ex regione homines timidiores, vel audaciores petulantioresq. effici videmus. in vna magnanimi, ac ad viriliter agendum, ac labores quoscunque perferendos aptissimi fiunt; in alia debiles, inertes, infirmique in hac mansueti, & mites, & in illa feri, & immanes nascuntur. Sunt & regionum omnium venti peculiares, & aquæ. sol etiam sicut vel rectè respicit, vel oblique, vel medio modo: sic etiam maiorem, aut minorem, aut mediocrem moram contrahit, & ob hoc hominum natura, mores, colores, & corporis habitus diuersissimi euadunt. sic & cæteris animalibus, multoq. magis plantis contingere posse, rationi consonum est, cum hæ leui quauis ex causa præ illis mutationẽ suscipere aptæ existant. Magnæ igitur ac plurimæ, regionum ratione, diuersitates in plantis esse possunt. amant enim plantæ has, vel illas regiones, ita vt quædam quorundam locorum vernaculæ sint, aliæ in quibusdam nasci nullo modo possint Theophrasto teste, qui Thus, Myrrham, Laser, Cinamomum, & Casiam plagis ad exortum, meridiemq. vergentibus veluti peculiaria,

[Margin: 3. de caus. cap. vlt.]

Hominum proprietates variantur ob regionum varietatem.

[Margin: 4. de hist. c. 6.]

minimè

minimè, verò septentrionem versus prouenire recenset. quasdam frigida loca amare, vt Pinus, Robur, Abies, Taxus, Castanea, Tilia & reliquæ similes. & ex plãtis humilibus nonnullas algentia loca quærere, vt Febrifuga, Absinthium. item quæ radice, succoue medentur, vt Veratrum agitatorium, Scãmonium, & cunctæ ferè, quarum radix expetitur. propterea substantiæ varietatem ex regione spe-
lib. 16. c. ctantes, inueniemus multas plantas, omnes partes non posse perficere. Plinius
26. loci vitio quædam fieri infructuosa tradidit, sicut cædua quæ in Paro sylua nihil
2. de Alim. facul. cap. 26. fert. Persicæ arbores in Rhodo florent tantum. Galenus in regionibus non admodum calidis, Palmas non perfectè maturare, asserit. Theophrastus verò inquit,
3. de Histor. plant. si quis Palmam nostratem in Babilones ferat, loci illius domestici similem reddi fructiferam. Quin & vitia, morbiq. regionis ratione plantis euenire solent:
4. de caus. plant. 16. & 2. cap. 9. nam apud Tarentum, vt Theophrastus refert, Oleæ cum florent, quandoque penuria flatus ærugine infestantur, nonnunquam situ quodam ex mari caliginoso, crassoq. cum floribus residente odorem amittunt. Quare etsi arbores maximæ, & pulcherrimæ illic sunt, fructum tamen minimum reddunt. idque etiam apparet in Ari specie illa, quam eruditiores Ægyptium Arum appellant, quamuè quamplures medicæ materiæ professores Colocasiam esse autumant. quæ quamuis in Ægypto, necnon in Sicilia omnes sui partes compleat, in Italia tamen, & Hispania neque semen, neque florem, neque caulem, vnguemq. vel certè rarò
lib. 3. de mat. med cap. proprio. proferre visa est. Idem etiam in Dictamno Cretensi apparet, quod vt Dioscor. ait, neque florem, neque semen proferre deberet, in Italia florem, in Creta semen proferre compertum est. at id mendosi codicis ratione euenisse, vt inferius dicemus, potius censendum est. Qui autem mira circa varietatem in substantia ex regionum natura scire cupit, legat quartum librum de histor. Plant. Theophrasti plerisque in locis, ac præsertim cap. 5. & 9. Nascendi tempus etiam a regione va-
8. de Histor. plant. c. 3. riatur, cuius rei multa leguntur exempla apud Theophrastum. inter quæ mirabile illud sanè videtur, quod in medio contingere in frumentorum ortu asserit. Cæterum quod magnitudinem variare possit regio, facilè sciet is, qui fructus ex India ad nos allatos inspexerit. sunt enim nostratibus decuplo maiores. quod cum
lib. 7. c. 2. animaduertisset Plinius, inquit, in India arbores tantæ proceritatis traduntur, vt sagittis superari nequeant. subdit deinde, Hæc facit vbertas soli, temperies cœli, &
8 de Hist. cap. 4. aquarũ abundantia. Theophrastus asserit, quodam in loco Asiæ vltra Bactra fru-
5. eiusdé. c. 9. mentum adeo grande fieri, vt oliuæ nucleos æquet. & alibi, Arbores in Corsica magnitudine amplissima, magnoq. discrimine cæteris superare refert. & circa Memphim, Arborem tantæ magnitudinis esse, vt tres homines eius nequeant
4. de Hist. plan. c. 3. amplecti caudicem. idem Theophrastus asseuerat, qualitates etiam variari ex regione sæpe contingere, vt odorem, colorem, saporem, & omnes alias differentias ad tactum pertinentes, vt duritiem, leuitatem, lentorem, atque his contraria, mollitiem, hirsutiem, & ariditatem, vt in Ægypto, vbi flores odorati, ob caussam
6. de caus. cap. 23. a Theophrasto narratam. Saporem in plantis variari ex regione colligi potest, ex Dioscor. lib. 2. vbi de Brassica asserit, quod in Ægypto propter amaritudinem
cap. 63. 2. de Alim. facul. non estur, in Hispania, ac Italia, alijsq. regionibus suauissimi est saporis. De Aro loquens Galenus inquit, Ari radicem, ad Cyrenem minimè esse medicamentosam, & acrem, vt Rapis etiam sit vtilior & eodem, quo Rapa, modo mandatur.

In

In Aſia magna ex parte eſſe acrius, & in quibuſdam regionibus ita acre eſſe, vt ad Dracontij radicem accedat. ſic de Cappari, de Lupino, de minori Chelidonio, & de Batrachio ſæpè obſeruatur. Color quandoque ex regione variatur. Taxus enim in Achaia naſcens folio nigro, aut puniceo conſtat, ex Theophraſto, in Ida flauo, & cedro ſimili. Quod ad tangendi qualitates attinet, alterationes in plantis fieri, vno ore omnes affirmant. & Theophraſtus in Piſſotis dictis, frumentum adeo firmum naſci tradidit, vt ſiquis plus comederit, diſrumpatur neceſſe ſit, & pleroſque Macedonum ita interiſſe. cuius cauſſam reddens, agri proprietatem eſſe aſſerit, nam ſi aliò transferebatur, commutabile fiebat. At ſi locus ſecundo modo ſumatur, nempe pro particulari alicuius regionis parte, duplicem adhuc habet conſiderationem. nam vel ita eſt, vt eius ratione figuræ variatio, vel magnitudinis, vel ſaporis, aut conſimilium contingat; vel quod alijs locis oriri plantæ inueniantur ab illis, quas Dioſcorides vel alij auctores recenſent, nihil immutata facie. vtroque enim modo deceptiones contingere poſſunt. Quædam namque loca ſunt pinguia, quædam macra, quædam arida, quædam vliginoſa, quædam ſabuloſa, quædam glutinoſa, quædam fertilia, quædam ſterilia. ſuntq. montes, & valles, plana, promontoria, lacus, flumina, loca maritima, prærupta, culta. ſunt & harum partium particulæ, vt ſemita, limites, ſepes, ſegetes, & id genus alia. Auctores ergo quandoque in his, aliquando in illis locis herbas oriri tradunt, ac quoſdam locos quibuſdam plantis peculiares eſſe. id verò non perpetuò verum eſſe ſciendum eſt, ſed magna ex parte. cumq. in loco eis minus proprio, vt ſæpè contingit, planta aliqua reperiatur, faciem adeo mutare ſolet, vt circa eius cognitionem dubium non contemnendum relinquatur. Singulis itaque locis ſuam eſſe in producendis plantis proprietatem, ſcriptum reliquit Theophr. Idemque alibi inquit. Mutationes verò, vt ſupra diximus, in ſapore, odore, & magnitudine tam ipſarum plantarum, quam fructuum, foliorumq. fieri ſolent; folia enim anguſtiora, latioraq. redduntur, & ad ſummam plantæ ipſæ ad hunc modum diuerſæ efficiuntur. Quapropter locum vnumquodq. ſibi conuenientem quæritat. Conuenit autem is, quo vigere maximè valeat. quamobrem non omnibus ſolum idem aptiſſimum eſt, ſed aliæ gracile, macrumq. amant, aliæ arenaceum, quædam etiam ſabuloſum, vt Braſſica. ea enim, quæ ſicca ſunt, ſiccum quæritant agrum, quę humida, humidum, & ſic alimentum pro ſuę naturę ratione quęq. attrahunt. Mutationes autem ex cultu contingentes dupliciter fieri poſſunt, vt puta cum cui debetur, cultus non adhibetur, vel e contra. vterque modus magnam in plantis varietatem efficit, ex quibus fit, quo minus cognoſcantur. nam variant magnitudinem, tactilem, qualitatem, colorem, ſaporem, odorem, formam. atque hanc non ſolum quia ex cultura diuerſę formę in fructus, folia, plantas integras imprimuntur; ſed etiam, quia quandoque vna ſpecies in aliam mutatur. nonnunquam & ſubſtantiam ipſam variant, addendo vel diminuendo in planta, vt cum ex fructiferis infructiferę fiunt, & è contra. Cumq. in delineandis plantis duplex mutationum genus contingere poſſit, vnum, quod ex ipſis plantis ortum ducit, cum hę ob mutatam faciem cum deſcriptionibus non conueniunt; alterum, cum deſcriptiones plantis auctorum culpa non accommodantur; propterea habito ſermone de primo, reſtat de altero verba facere.

3. de hiſt. cap. 10.
8. de hiſt. cap. 4.
4. de cauſ. cap. 10.
3. de hiſt. cap. 3.
2. de cauſ. cap. 22.

Deſcri-

Deſcriptiones namque non accommodantur plantis, vel ob ineptam comparationem, & ſimilitudinem, vel ob multorum ſignorum defectum, vel nulla appoſita plantarum nota, vel ob mendoſum codicem. nam inter alias difficultates, quæ auctores omnes de materia medica ſcribentes ſummopere fatigarunt, maxima ferè eſt, plantæ delineatio. vnde cum alicuius plantæ notas, vt poſteris cognoſcendam relinquerent, deſcribere vellent, nulla meliori via id aſſequi potuerunt, quam plantas plantis comparando. quod ſi ex plantis aſſequi non poſſunt, ad animalia ſæpius, interimuè ad alia multa confugiunt. Quare ſi Dioſcorides Iberidem deſcribens, eius folia Lilij folijs ſimilia dixiſſet, mala eſſet comparatio, & erroris cauſſam præbuiſſet. ſic ſi Acori folia, Narciſſi folijs ſimilia feciſſet, & Mei Athamantici folia Ferulæ comparaſſet folijs. Pariter ſiquis *Ahuapatlim* deſcribens, eius folia Lauri folijs ſimilia fecerit, aut ſi *Ayotectlis* folia Perſonatæ folijs comparauerit; vel ſi *Coapatlis* folia, Mali medicæ folijs ſimilia dixerit, deceptionis cauſſam præberet. & ſic in alijs comparationibus, quas breuitatis cauſſa omittimus. Contingit quandoque ob multorum ſignorum defectum deceptio, vt in Acacalide, Ariſaro, Ammi, Paliuro, nonnullíſq. alijs, in quarum deſcriptione paucas notas Dioſcorides poſuit, & multas omiſit. Ob id deceptiones in his dignoſcendis multæ contingere poſsũt. niſi quis diceret, Dioſcoridẽ poſuiſſe perpaucas notas, ita tamen pręcipuas, vt rectè intuenti, non ſit admodum difficile prędicta dignoſcere ſimplicia. ſic *Tlilxochilt*, ſeu flore nigro deſcribendo, ſi notæ ex ſiliquis deſumptæ omitterentur, deceptio contingeret. pariter in *Cozolmecatl*, ſeu Cunarum fune, ſi notę ex fructu ſumptæ non ponerentur. ſunt enim nonnullæ plantæ his ſimiles, ſed hiſce notis, viribuſq. ſatis differunt. ita etiam in *Hoitziloxitl*, ſeu arbore Balſami Indici, ſigna ex floribus ſumpta ſi in deſcriptione omitterentur, errandi occaſio præberetur. Interdum in plantarum deſcriptionibus nulla à ſcriptoribus ponitur nota, vt Dioſcorides in Bulbo eſculento, Struthio, Siligine, Scandice, Crocodilio, Spina Arabica, Pulegio, Caro, Stoebe, Lagopo, Epipactide, Chamæleuce, Empetro, & alijs fecit, quas tanquam ſuo tempore vulgo notas, ſuis ſignis deſcribere omiſit. temporis poſtea diuturnitate, & medicæ profeſſorum materiæ incuria harum rerum memoria perijt, & hinc erroris & controuerſiarum poſteris occaſio orta eſt. Ob mendoſum codicem errores quamplurimi quandoque contingunt, multæq. reperiuntur in Dioſcoride mendæ, quæ plantarum cognitioni ſunt impedimento; quod librarijs, aut verſoribus potius, quàm auctoribus adſcribendum eſt, vt in Dictamni Cretenſis deſcriptione tradita, in qua neque florem, neque ſemen proferri Dioſcorides aſſerit, quod penitus falſum eſt; contrarium namque ab omnibus obſeruatur. quem locum perbellè Bartholomæus Maranta, ſua de dignoſcendis ſimplicibus Methodo reſtituit, à quo nonnulla eorum, quæ diximus, mutuauimus. ſic in Braſſicæ Marinæ, tum etiam in Lithoſpermami, Nymphææ, ac Semperuiui tertij folijs à Dioſcoride deſcriptis apparet. eodemq. modo in Agallochi deſcriptione textus deprauatio in ſuſpicionem venit, dum Dioſcor. maculatum eſſe, inquit. qui textus à Matthiolo ex Oribaſio, à quo nulla fit macularum mentio, emendatur.

El lirio candeal por muy conocido omitió Dioscorides las señas como de otras plantas —

Errores

Errores in Plantis facultatum ratione contingentes inuestigantur. Cap. XII.

POstremo errores in plantis facultatum ratione contingentes considerare oportet, quos triplici ex caussa euenire posse diximus, nempe ratione plantarum, secundo ratione corporis subiecti, vltimo ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ destinantur. omissisq. postremis, tanquam nostro proposito minus oportunis, de deceptione eueniente ratione facultatum plantæ tantum verba faciemus. quæ erit cum planta, quem pollicetur effectum, non præstiterit, quod pluribus ex caussis euenire potest. Primo, si debita plantæ quantitas non ponatur, sed amplior, aut paucior debito; vel si conueniens fuerit quantitas, non autem perseueranter adhibita, vt si per multos dies esset propinanda, aut diutius loco adhibenda, semel tantum fuerit accepta, vel per modicum spatium loco hæserit. Secundo, si planta sola exhibeatur, quam cum alijs admisceri oportebat, quæ eius vim vel retunderent, vel augerent, vel id, quod erat impedimento, vt facultas ad actum exiret, remoueretur. Tertio, si debitam non habeat preparationem, quæ est in ablutione, torrefactione, vstione, trituratione, maceratione, alijsq. permultis. Quarto, ob malum delectum, videlicet, cum Planta, seu eius pars est incompleta, & immatura, aut nimia maturitate exoleta, vel quia non ex ea regione, in qua viribus pollet, sit accepta; aut ex conuenienti loco, aut oportuno tempore lecta, vel si illa plantæ parte, quę vsui medico non deseruit, quisque vtatur, vt si vis sit in folijs, & radix, vel flos, aut semen sumatur. Quinto, cum non debita ratione exhibetur, vt si quid exterius est ad mouendum, intrò sumatur, nempe si deuoretur quod per sedem, aliasuè corporis partes est immittendũ, & è conuerso. Derelictisq. breuitatis caussa alijs caussarum modis, quibus plantarum ratione deceptio in illarum cognitione contingere potest, de quarto modo tantum, qui est ob malum delectum, breuiter tractabitur. Plantarum itaque delectus duplex est, vnus qui fit per vniuersales regulas, quæ cunctis plantis accommodari possunt; alter qui fit per particulares, quæq. quibusdam tantum conueniunt. vtrumque Dioscorides nos docuit, nam regulas in vnaquaque planta seruandas ijs plantarum capitibus, in quibus opus fuit, adnotauit; vniuersales verò regulas, veluti separatam tractationem expostulantes, in sui libri præfatione quambreuissimè perstrinxit. Plantarum namque delectus, vel est ratione temporis colligendi, vel ratione regionis, lociuè, vel ratione particularium locorum, in quibus colliguntur. Tempus ad tria referri potest, nempe ad aeris constitutionem, ad ætatem plantæ dum colligitur, & ad eiusdem vetustatem postquam lecta est. Aeris constitutionem obseruandam his verbis suadet Dioscorides. Serena igitur cœli constitutione demetenda sunt: magni siquidem refert inter colligendum, si vel squallores, vel imbres infesti sunt. Ætatem verò plantarum considerari oportere idem his verbis ostendit. Verum in primis curam impendere oportet, vt suis temporibus singula demetantur, & recondantur. certè quod horum ratione medicamenta aut valent viribus, aut euanida sunt, nulloq. munere funguntur. At paulò post, inquit. Plerumque degenerant, ac minus viribus valent. multoq. magis, si non suo tempore, nec oportunè colligantur, aut si per imbecil- *In præfatione circa med.*

litatem

litatem tabuerint. & prope præfationis finem, ſubdit. Quæ verò fruticoſa ſunt, Stoechas, Triſſago, Polium, Abrotanum, Seriphium, Abſinthium, Hyſſopum, & alia id genus, ſemine prægnantia demetantur. flores quoque antequam ſponte ſua decidant. fructus autem, vt maturi decerpantur, neceſſe eſt, & ſemina vbi ſiccari cęperint, priuſquã defluant. Herbarum ſuccus, & foliorum elici debet germinantibus tum primum cauliculis. lac, & lacrymę excipiantur inciſo per ſummum adoleſcentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticeſq. vt recondantur, eximere conuenit, cum herbæ ſuis folijs exuuntur. hæc Dioſcorides, qui de tempore, vt ad ſimplicium vetuſtatem refertur, poſt eorum lectionem inquit. ſcire etiamnum conuenit, ſola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam, & candidum, multis durare annis, reliqua verò in trimatu inutilia, etſi in hoc vereantur aliqui. A loco, & regione ſimplicium delectum ſumi his verbis exprimit. Magni ſiquidem refert, ſi loca, in quibus prodeunt, cliuoſa, & ventis expoſita ſunt, & perflata, frigidaq. & aquis carentia. in his enim locis vires validiores intelliguntur. e contra, quæ in campeſtribus, riguis, & opacis, cæteriſq. locis à vento ſilentibus naſcuntur, plerumque degenerant, & viribus minus valent. De locis particularibus pro plantarum delectu, ac de varietate, quæ horum ratione contingere poteſt, ſatis ſupra dictum eſt. Quantum ſimplicium medicamentorum delectus pro deceptione euitanda conferat, Quiſque apud Galenum inſpicere poteſt. 1. de Antidotis cap. 20. & c. 12. & lib. de Theriaca ad Piſon. ei adſcripto cap. 12. & 1. de medicamentis ſimp. loc. cap. 2. & 7. de med. per genera cap. 4. & 5. eiuſdem cap. 2.

Refellitur opinio dicentium, Inutile, & Inartificioſum eſſe tractare de Plantis. eorumq. dubia ſoluuntur. Cap. XIII.

HIs igitur ea, qua potui breuitate diſcurſis, obiectionibus reſpondetur. & quo ad primam, in qua dicunt, deſcriptiones eſſe fallaces; quamplures namque plantæ à priſcis deſcriptæ, noſtris ſi conferantur, eſſe diſſimiles, noſtraſq. plantas priſcorum delineationibus non accommodari, etſi ex dictis ſatis reſponſum ſit, dicimus vlterius, quod in dignoſcendis plantis ex Auctorum deſcriptionibus, oportet fieri Chorum omnium notarum, quas Dioſcorides cæteriuè auctores plantis aſſignant. verum hac lege, vt ſiquæ non adſint, vel ſi adſint, mutationem tamen aliquam ſuſceperint, diligentius conſideremus, ſit ne hoc perpetuò in plantis, an ex accidente aliquo. cumq. ſciamus, locum, aliaſq. prænarratas cauſſas poſſe plantæ faciem immutare, num ſi harum ratione quicquam à naturali forma recedat, vel deficiat, vel ſuperaddatur; vt ſi ſapor, vel odor, aſperitas, lenitas, quantitas, maior vel minor, aut flos, vel caulis, vel id genus aliquod, non exiſtat in planta aliqua, cui adeſſe deberet, cætera tamen ſigna ad vnum conueniant, nihil nos mouere debet, quin ipſam eſſe pronunciemus. Dicebant ſecundo, noſtrarum plantarum facultates eſſe inefficaces, atque euanidas, & vſum, quem ex antiquorum deſcriptionibus promittunt, non præſtare; at quia nihil æquè perfectè, ac certò veras plantas nobis demonſtrat, quam earum effectus, facultateſq. quare noſtras plantas diuerſas eſſe ab his, quas priſci deſcripſere, concludunt. huic obiectioni

obiectioni sic satisfacimus. Etsi plantarum notæ potissimum a visibus, ac visu sumuntur, attamen quia hæc multifariam, vt dictum est, variari possunt, diligenter, propterea num per se, & ex propria natura, an per accidens id contingat, perscrutari opus erit. nam si ex aliqua prænarratarum caussarum plantæ facultates mutentur, hoc erit per accidens, & aliæ notæ non repugnabunt, & plantæ diuersitas re vera non erit: at si ob nullam harum caussarum plantæ facultas mutabitur, cæteræ notæ aduersabuntur, & plantæ penitus diuersæ erunt. Quare non temerè in plantarum facultatibus inuestigandis examen est faciendum, vt perbelle nos docet Galenus sub his verbis. Accedit huc quod ipsa simplicia medicamenta non paruo variant discrimine: at ego cum in præstantissimis virtutem pro vnaquaque specie, ac genere ostenderim, siquis in deterrimo per experientiam examinationem moliatur, examinabit quidem falsò, non autem facultatis eorum ordinem distinxerit. idq. latius alibi admonet. facto ergo diligenti examine in Iberide, Centaurio minori, Smyrnio, & alijs prænarratis herbis, siqua reperiatur mutatio delineationi repugnans, ea est ex accidente quopiam ex aliqua prænarratarum caussarum genito: pariterq. de illarum facultatibus asserendum. Obiectionibus verò, quas de plantis noui Orbis afferunt, sic respondetur. Etsi plantarum delineatio difficilis sit, (plantarum namque aptas similitudines inuenire adeo laboriosum est, vt semper aliquid in cunctis delineationibus desideretur) nos tamen venandarum delineationum regulis inhærendo, Dioscoridem insequentes pro viribus plantas, aliaq. simplicia in hoc opere contenta delineare, ac describere conati sumus. Ei autem, quod obseruatum est, nempe nonnullas plantas noui Orbis indigenas, in Hispanicas has regiones translatas, obijsse, paulumq. temporis permansisse, dicimus, id euenisse delectus culpa, vel cultus. Delectus, quia elegerunt plantas, seu earum semina ortum ducentia in regionibus, & particularibus illius regionis locis nullam conformitatem cum hisce regionibus, & locis Hispanicis habentibus, & forsan penitus dissentientibus. Cultus verò culpa, quia, etsi possent eligi regiones, & particularia loca illis congruentia, id neglexerunt, ac illa aduersantibus regionibus, ac locis seruerunt, plantaueruntq. Quantum enim quidam loci quibusdam plantis peculiares sint, quantumuè plantæ ex regionum, & particularium locorum repugnantia variari possint, satis supra explicatum est. Ad illud verò quod opponitur, ob plantarum facultatum magnam mutationem, viriumq. inefficaciam obseruatam in plantis è nouo Orbe in Hispanicas has regiones translatis; responderi potest, inter cæteras caussas plantarum vires mutantes supra narratas, id euenire potuisse ratione mali delectus. quia plantis, vel incompletis, vel nimia maturitate exoletis quis vsus fuerit, vel quia vnam plantæ partem pro alia sumpserit, vel quia plantas in non debita regione, eiusuè particulari conuenienti loco satas expertus sit. Et si quis instaret vlterius dicens, supra nos Hippocratis, & Galeni auctoritatibus innixos asseruisse, regionis, ac loci ratione in plantis, quamplurimas adeoque magnas fieri mutationes, vt & stirpium indagatoribus, ac Medicis, Philosophisq. maximum fecerit negotium, eoq. magis, quia in plantis, veluti & in quamplurimis alijs, duplicem reperiri naturam, vnam specificam, & innatam, alteram aduentitiam, & ex consuetudine contractam scriptum reliquit Theophrastus sub his verbis, Thracium Triticum etiam in me-

[Margin notes: 7. de cōp. med. per gen. c. 4. — 3. de cōp. med. per gen. c. 2. — 4. de cauſ. plan. c. 12.]

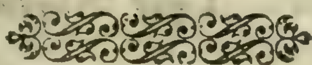
liora translatum, nihilò maturius germinare, propterea quod è natalibus aduen-
3.de caus. cap. 7. titiam naturam adiunxerit speciei. Idem alibi confirmat Androstenis auctoritate, vbi ait in Tylo, Insula Rubri Maris, aquas salsas fluentes, plus quam cœlestes iuuare tam arbores, quàm omne genus plantarum: & hinc agricolas loci illius statim post imbres riuis huiusmodi abluere sata solere, consuetudinem esse caussam dixerim. hæc enim veluti natura facta in illis est. hęc Theophrastus. Quantũ enim
Cap. 2. consuetudo possit, scriptum reliquit Galenus latius libro de consuetudine dicens, consuetudinem esse signum, & caussam naturalis familiaritatis, ob caussas ibi traditas latius. Ex quibus concludi potest, plantas noui Orbis in regionibus, & particularibus regionum locis, vltra specificam, innatamuè, naturam aduentitiam aliam, ex natalium consuetudine contraxisse. hancq. Hispanicas has regiones, & loca, tanquam aduersarias respuere censendum est. Huic obiectioni vt satisfiat, scire licet, etsi ex natalium mutatione quamplures, ac magnæ in plantis varietates fiant, rarò tamen contingit fieri in specifica, & innata natura, ac plantas in alias diuersas degenerare, nisi seminis vitio. idq. erit vel eius vetustate (teste Varrone asserente ex veteri Brassicæ semine sato, Rapas nasci, & è contra) vel eius imperfectione substantiæ, vt putà si semen fuerit rugosum, imperfectum, aut semiputridum. veluti de Tritici, Hordeiuè granis, alijsq. multis ex patris obseruatione nar-
1.de Alim. facul. cap. vlt. rat Galenus, vel ob alias caussas à Theophrasto traditas. Quò verò ad aduentitiam naturam ex natalium consuetudine contractam, dicimus quod inter cæte-
4.de caus. cap. 6. ras caussas, quibus coactus fui inter tot mille plantas noui Orbis indigenas, has tantum in hoc opere contentas eligere, hæc fuit præcipua, nempe delectus plantarum in regionibus, & locis noui Orbis ortum ducentium, conuenientiam habentibus cum nonnullis regionibus, & locis Europæ, præsertim Hispaniæ. Quapropter in cunctarum plantarum descriptione, regionem, & particularem regionis locum adnotare curauimus. dubioq. procul, si erit seminum delectus, vt decet, ac regionibus, locisq. conuenientibus tempestiuè serantur, & decens cultus adhibeatur, erit plantarum habentium cuncta in descriptione contenta, ac viribus, & vsu pollentium, optimus prouentus. Cumq. dicunt, inuestigationem plantarum esse difficilem, fateor; descriptiones verò esse fallaces, renuo. nam si plantæ experimento, & ratione inuestigentur, & descriptiones methodo tractentur deceptiones euitabuntur, & descriptiones nequaquam fallent. at si casu, & fortuna plantarum cognitio inquiratur; sic non res ipsæ, sed rerum vmbræ acquirentur, iuxta illud Platonis in Timæo dicentis. Sicut mechanici perpendiculo quodam vtuntur ad dirigendos parietes; ita & nos methodo quadam vti debemus ad quemuis actum necessarium constituendum. subdit. siquis enim scientis nomine insignitur, & methodo caret, omnia casu, & fortuna operatur, neque res ipsas, sed rerum vmbras prosequitur. Plantarum igitur inuestigatio magna diligentia, valido labore, & summo studio est tractanda. & ita nulla continget deceptio, sed perfecta earum acquiretur cognitio, qua nihil in arte medica exercenda vtilius.

RERVM

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Secundus.

AROMATA PROMIT.

IOANNIS TERENTII LYNCEI PRÆFATIO.

AGNA inter Botanicos, de plantarum speciebus constituendis semper fuit opinionum varietas, omnes tamen in eo conueniunt, eam diuisionem quæ species congeneres non seiungit, esse omnium optimam. Hinc enim non tantum facile cognoscuntur, sed & vires quæ plerumque sunt similes, facilius depræhenduntur. Vnde videmus Neotericos plerosq. hunc ordinem affectasse, quem fere & Author noster in hoc opere suo suscepit. Totum nempe de plantis opus in tres præcipuè partes diuidendo, cuius prima pars de arboribus, secunda de fruticibus, & cremijs, tertia de ipsis herbis tractaret. Atque hæc quidem prima plantarum diuisio, ab omnibus tanquam optima semper fuit habita, quamuis suas etiam patiatur difficultates. Nam, vt multa alia omittam argumenta, hæc etiam diuisio sæpe plantas congeneres seiungit, vt patet in Ebulo, qui herba tantum est, & Sambuco, quæ frutex & arbor, & dicitur, & dici debet, cum ambæ plantæ adeo sibi sint similes, vt nec ouum ouo similius dici queat. Sic etiam contingit quandoque vt vnum & verum genus physicum in hisce tribus speciebus reperiatur. sic legumen sub se continet non tantum herbas, sed & frutices, vt Genistam, & Anagyrim, & arbores vt est Acacia Siliqua, Cassia, Tamarindus. Sic ex sola locorum varietate, alimenti vbertate, solis calore, videmus easdem plantas hic herbas, ibi frutices, hic frutices, ibi arbores esse. Vnde patere puto hanc diuisionem nequaquam ita perfectam, vt Philosophis omni ex parte satisfacere queat, sed cum hactenus nulla melior à quoquam sit inuenta, hac vtamur. His tamen omnibus præmittit Author Aromata, de quorum genere constituendo non leuior Medicis ac Philosophis controuersia esse possit, cum non tam arbores quam herbas ac frutices in his reperiantur. Quoniam tamen Dioscoridem imitari voluit, qui ab Aromatibus exordium fecit, & hactenus in Medicorum Scholis Aromatum genus receptum fuit, Authori nostro ab eodem inchoare placuit. nec suis ambo rationibus destituuntur. Si enim sensum consulas, quid magis gustum titillat cum suaui iucunditate, aut magis nares demulcet cum iucunda suauitate quam ipsa Aromata? Hinc videas illam prærogatiuam in Culina & Medicorum Officina eadem nacta esse, vt sine his cibus palato quasi nullus sapiat, sine his vix vllum medicamentum cordi, cerebro aut stomacho ratum

tum ac vtile iudicetur. Vnde horum miscelam præ reliquis alijs quasi semper adiunctam videbunt purgantia medicamenta, vt videre est apud Galenum, & præsertim apud Mesuen in Canonibus Vniuersalibus. qui tantum aromatibus tribuit, vt existimauerit non tantum medicamentorum malignitatem his corrigi, principes corporis nostri partes corroborari, sed & purgantium facultates per aromata ad singulas partes deduci, per Nucem Myristicam ad caput, per crocum ad thoracem, per spicam Nardi ad hepar, per Acorum ad splenem, per Zinziber demum ad iuncturas. quæ tamen non sunt huius loci examinare. satis est nos causam reddidisse, cur Author Aromatibus in libris suis concedere primatum voluerit.

De COAPATLI, quam etiam TLAMACAZQVIPAN vocant. Caput Primum.

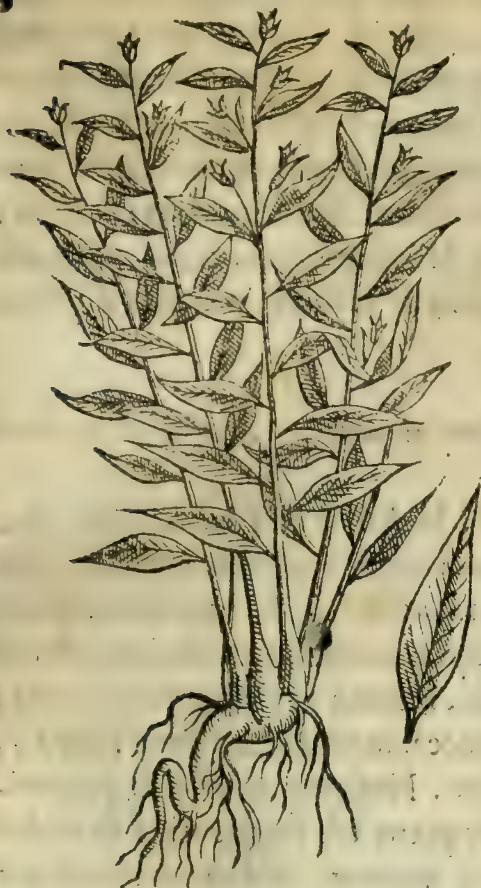
OAPATLIS, ab alijs *Tlamacazquipon* nuncupata, herba est, folia mali Persicæ similia ferens, sed aliquantò ampliora, primo statim exortu, hinc inde cauli adhærentia antica, postica verò parte nudum dimittentia caules, teretes, & rotūdos. flores comantes paruos in summo, & luteo candicantes. Radix fibrata est, muscum redolens, amara, & glutinosa, acrimoniæq; particeps, calidaq; & sicca quarto ferè ordine constat natura. Nascitur *Tyauhtepeci* quire febrium frigora tollit, flatum discutit, ossa consolidat, vrinam euocat, crassos, & lentos humores attenuat, & dolores quosuis à frigore originem ducentes placat. eius decocti dicitur euacuando curare dysenterias; cortex verò radicis typos quartanas, idem semunciæ pondere deuoratus per nouem dies continuos, dolores è lue Indica ortos, curare fertur, præcipuè si totidem diebus duplum ponderis infundatur. prima namque die aiunt euacuare omnes humores, reliquis non adeo; plurimumq; corroborare, atque ita mederi exquisitissimè morbo.

NOTÆ IOANNIS TERENTII LYNCEI.

Herba hæc in corymbifero genere continetur: id enim non solum coma lutea demonstrat, sed & odor aromaticus, & sapor excellens euincunt. ad hæc, folia ita cauli adhærent in omnibus commodis, vt latitudine sua plerumque sine pediculo, vel saltem foliato dimidium ferè caulem amplectantur. Exemplo sunt Ageratum, Costus hortorum, Calendula, Gnaphalium Americanum.

De COAPATLI TEOITZTLÆ. Cap. II.

COAPATLIS TEOITZTLÆ.
Coapatlis II.

COAPATLIS DETEPEQVAQVILCO
Coapatlis III.

COAPATLIS TEOITZTLÆ, quam alij *Yztac Coapatlin* vocãt, herba eſt, Limonicæ mali folium habens. cuius caulis, teres, & fuſcus, ſqualenſq. eſt, flos verò luteus, radix fibrata. *Teoiztlæ* prouenit, vnde cognomen eſt impoſitum. Cortex radicis trium drachmarum pondere deuoratus, quartanarum horrores tollit, & aliarum febrium frigora, & horrores. Ius verò decocti eius infuſum, lenit membrorum dolorem. ſapit, oletq. muſcum. acris eſt, calidæq. & ſiccæ temperiei ordine ferè quarto, & ſubtilium partium. vrit enim, ac guttur lancinat.

Congener videtur hæc planta priori. nam ex quauis ala folij cuiuſuis, exit pediculus florem deferens. vt etiam in Abſinthio & ſimilibus videre licet.

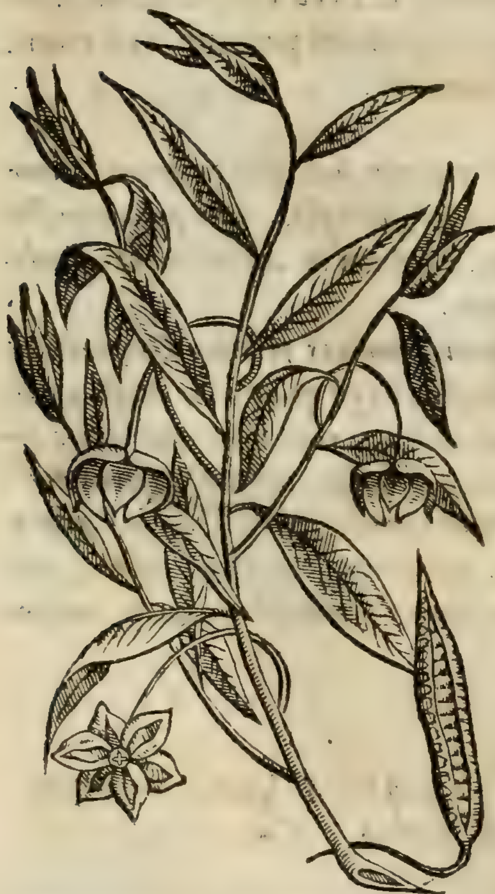
Huc affinitate nominis pertinet Coapatlis de Tepequaquilco, Herba eſt quæ radice craſſa, pulli coloris, conſtat, inde tres caules oriuntur ternis folijs (folij latitudo vnius, longitudo trium digitorum) ad ſummum vſque veſtiti, inſtar Lyſimachiæ, luteæ. in ſummo flos albus totus, papposus, lineis tamen quibuſdam luteis comparentibus.

De TEXAXAPOTLA, ſeu Ptarmica Indica. Cap. III.

TEXAXAPOTLA, ſeu lapidum perforatrix, quam alij *Tzimpalihuizpatlin*, Tzẽpilihuizpatli. ſeu ſternutamentum mouentem vocant, herba eſt, folia Lini exilia ferens, caules tenues ſerpentes per terram, purpureos; & flores multos, pallentes, radicemq. tenuem. oletq. tota planta mala Medica mirum in modum, ſapitq. acris eſt. Naſcitur calidis in regionibus Quauhnacenſibus Tlaquiltenacenſibus, &

in agro Hoaxtepecensi, adhærens saxis. calida, & sicca ordine ferè quarto, subtiliumq. partium. quare admota naribus, inspiratoq. eius vapore, medetur grauedini, & capitis dolori, citato sternutamento, & euocata pituita per os, oculos, atque nares. Mirum est in hac herba, quod nos sumus sæpius experti, confricato ea madente lapide, vel quinque vncias crasso, admotisq. aduersæ parti naribus, ita percipi odorem, ac si naribus ipsis herbulam admouisses. tanta enim est naturæ vis, vt exiles herbulæ durissima, crassaq. saxa, ac ferè mollia, & nulla penetrent. Eadem tusa, illitaq. ante quartanæ febris accessionem, eam curat. vtero confert, menstrua euocat, vrinam ciet, reserat obstructa, infrigidata calefacit, sudores elicit, dolores mitigat, ventriculum, cor, & caput, deuorata, vel applicata firmat, hydropen curat, medeturq. impetigini, & scabiei, nec tineæ parcit confricata.

De XOCHINACAZTLI, seu Flore auriculæ. Cap. IV. vel, Sueinacaztl

XOCHINACAZTLI, seu flos Auriculæ, arbor longis, & angustis folijs virore exaturato tinctis, & e pediculo veluti marcido, propendentibus in inferiora. flores in folia diuisos, interna parte purpurescentia, externa herbacea, auricularum penè forma, iucundo odore. Nascitur in calidis regionibus, nec quicquam est frequentius in Indorum emporijs inuenire, aut maiori habitum in pretio, quam flos: celeberrimæ potioni gratiam summam concilians, suauemq. odorem, & saporem, & salubrem quandam naturam, potioni Cacaotl addens. Calidę ordine quarto incipiente est temperiei; siccæ ferè tertio. ex aqua namque deuoratus, flatum dicitur discutere, pituitam extenuare, ventriculumq. frigentem, aut debilem, atque etiam cor, calefacere, & stabilire. Cacahu

Fructus huius arboris est siliqua, longitudine sex vnciarum, crassitie vero vnius digiti. semina intus ex mutua compressione fiunt angulosa, suntq. coloris sanguinei.

De XOCOXOCHITL, seu Pipere Tabasci. Cap. V.

XOCOXOCHITL, seu flos acidus vocata, arbor est magna, mali Medicæ folijs, floribus coccineis, mali Punicæ forma, sed odore florum mali Medicæ, atque adeo iucundiori, quod etiam folia ipsa vincunt. fructu orbiculari, acinoso, racematim dependente, primò viridi, mox fuluo, ac tandem in

nigrum

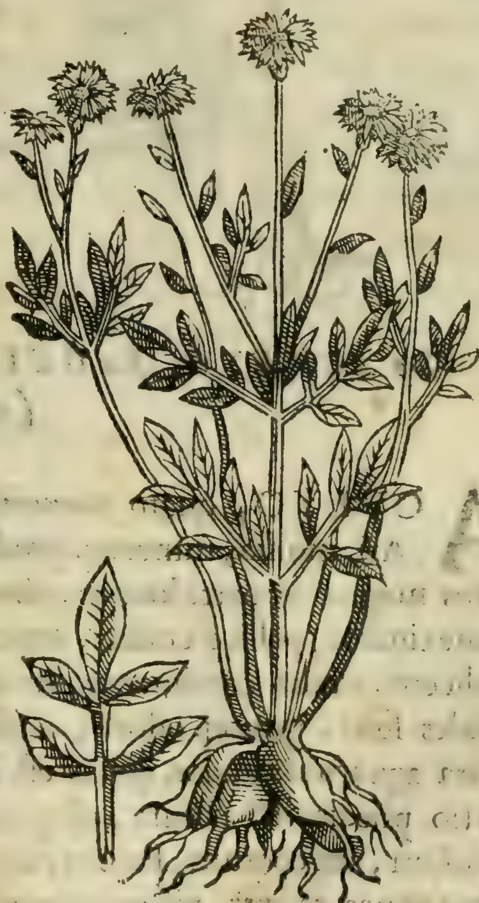
nigrum colorem inclinante, acri, odoratoq. & ordine tertio ſicco, atque calido. Piperis vicem ſupplere poteſt, & pro Carpobalſamo, aut Carpeſio ſubſtitui. Roborat cor, ventriculumq., vtero confert, flatum diſſipat, obſtructiones aperit, vrinam & menſes euocat, frigus pellit, cholicis, & iliacis opitulatur, venerem excitat, craſſos, & lentos humores incidit, & concoquit. quin additis *Colopatli*, *Coapatli*, *Tzitzicaztli*, & *Ololiuhqui*, & applicata dorſo, ex reſina, fluxiones alui coercet, appetentiam excitat, iliacis confert, frigoriq. & aneuriſmatim edetur. Naſcitur apud Copitlanenſes.

De ACOCOTLI QVAVHNAHVACENSI, & TEPOZTLANENSI. Cap. VI.

ACOCOTLIS

ACOCOTLIS alia Icon.

PLANTA, quam *Acocotli* Quauhnahuacenſes vocant, & *Chichipatli*, Tepuztlanenſes, herba eſt, folia ferens Nardi montani folijs ſimilia, in quina tamen diuiſa foliola, quorum aliqua ſunt ſinuoſa. in extremis verò caulibus, qui dodrantales, tenues, ac teretes ſunt, ſtellatos flores è pallido rubeſcentes, radices binas glandibus pares in totidem fibras deſinentes, fuſcas extra, intrinſecus verò candidas. hæc ad ſpeciem Liguſtici videtur ſpectare. Naſcitur in montibus Quauhnacenſibus. Radix guſtu odorata, amara, & acris eſt. calefacit & exiccat ordine tertio. eadem vnciæ vnius pondere deuorata

Chichicpatli.

alui

ACOCOTLIS
Ligustici facie.

alui dolorem subleuat, flatum discutit, vrinam euocat, sudorem ciet, frigus pellit, ventriculum ob frigus imbecillem confirmat, cholicæ aduersatur, obstructa reserat, & tumores admota dissipat.

Recte quidem auctor ait, hanc plantam similem esse Nardo, quo ad radicem, caulem, & folia. flos tamen nullo modo respondet. Nardus enim, vt & Valerianæ, vmbellam habet, in qua singulis seminibus flos insidet, pappofus. In hac autem planta, flos est Chrysanthemi, vel Bellidis.

Alia tamen figura eiusdem nominis satis congruit Ligustico, vel Podagrariæ dictæ. folia enim eodem modo habet incisa. vnde non incommode huc referri poterit, licet florem non appinxerit.

Acuecuye, seu cihuaxochitl, vel omequilitl.

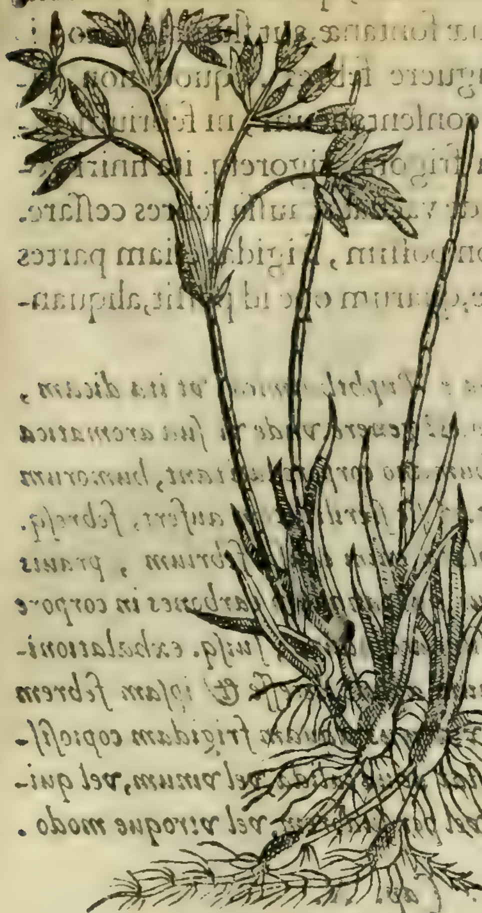
De ACVEYO, seu OCIXOCHITL, seu OMIQVILITL Cap. VII.

ACVEYO, quam *Ocixochitl*, seu *Omiquilitl* appellant, herba est, folia Ari, mollia, minoraq. producens, caules verò feniculaceos, quatuor cubitos magna ex parte longos, virore interdum diluto, interdum verò exaturatione tinctos, pollice crassos, ac per interualla geniculis interceptos; ac fibratam radicem. caules condiuntur, ac in nonnullos vsus seruantur. crudi quoque edules sunt, gratoq. odore, ac sapore constant. Prouenit calidis regionibus iuxta aquarum riuulos, qualis est Quauhtepecensis. Calida, & sicca ordine ferè tertio prædita est natura, estq. tenuium partium. quare ius decocti foliorum infusum, aut epotum, flatum, aut ab eo creatos dolores lenit. pellit frigus, obstructiones reserat, viscera infrigiditata calefacit, euocat vrinam, renes ac vesicam emundat, expurgat vterum, venerem excitat, ac trahit menses, lentos crudosq. humores attenuat, ac concoquit, sudorem elicit, corpusq. vniuersum perspirabile reddit.

De

N°. Tarazco.

De APOYOMATLI, seu PHATZISIRANDA Cypero Americano. Cap. VIII.

APOYOMATLIS, quem alij vocant *Phatzisiranda*, folia fert porrecea, longiora tamen & exiliora, Cyperi, Schoenanthiuè similia: ad quorum species videtur pertinere, caules Iunci instar, medulla refertos, geniculatos, sesquiulnam longos. Florem paruum, & angustum. Radicem longam, & tenuè, tuberculis rotundis per interualla nodatam, capillatamq. Huius radices vocant aliqui Diuæ Helenæ precarios globulos, odorata est hæc planta, & acris: calida, & sicca ordine tertio, & quartum circiter attingens, non sine quadam adstringentia, & resinati sapore. Prouenit *Tacambari*, & *Tepocuaculci* iuxta riuos, & aquosa. Pectoris dolorem, tusa, ac deuorata sedat. imposita verò dysenteriam compescit, & ventriculum. cerebrumq. & cor roborat, & vtero confert.

Nicolaus Monardes hunc Cyperum vocat radicem S. Helenæ, quod ex porta eius nominis, in Florida sita descriatur, sed in eo differt ab Authore nostro, quod radicem vi secundo gradu calidam asserat, cum in tertium, vel quartum gradum vsque hic euehatur, nisi forte in sicca temperamentum mutetur, vel loci varietas eam adferat differentiam. Carolus etiam Clusius lib. 4. cap. 10. eandem admodum similem describit, Drakena radicis nomine, cuius tamen odor euanuit vna cum sapore.

De ATEPOCAPATLI. Cap. IX.

ATEPOCAPATLIS herba folia producit Amygdali folijs similia, aspera; caules duas spithamas longos; tenues, teretes, ac purpureos; flores pallidos promiscuè, coccineosq.; radicem transuersam, è qua aliæ multæ prodeunt, Asphodeli, Rapunculiue similes: quæ gustatæ resinam sapiunt, & glutinosæ non sine quadam amaritudine sentiuntur, preterquam odore, & suaues. temperatis exultat regionibus, montosis, aut campestribus locis nasci gaudet. Septembri floret: radices verò, quarum est vsus in medicina, veluntur a Nouembri vsque ad Ianuarium, & in vniuersum annum reconduntur. Calidæ & siccæ ordine ferè tertio sunt temperie; atque ad sex obolorum mensura, ex aqua voratæ

voratæ, ventriculum, renesq. frigida intemperie laborantes restituunt, atque confirmant. medenturq. sterilitati ab eadem caussa obortę. sunt ex Indis medicis, qui asserant, decoctæ radicis ius, aquæ fontanæ, aut fluuialis loco bibitum, extinguere febres. quod non videtur rationi consentaneum, ni febrium intermittentium frigora, rigoresq. ita finiri velint, aut alicunde vacuatâ caussa febres cessare. etsi negare non possim, frigidas etiam partes in planta latere, quarum ope id possit, aliquando euenire.

Et hæc herba è Buphthalmico, vt ita dicam, siue Corymbifero, est genere. vnde vi sua aromatica omnia, quæ in humano corpore latitant, humorum vitia expurgat. & sic sterilitatem aufert, febresq. extinguitq.. ablata enim causa febrium, prauis nempe humoribus, qui tanquam carbones in corpore delitescentes, ipsum accendunt, suisq. exhalationibus in paroxismum agunt, necesse & ipsam febrem desinere. vnde videmus aquam frigidam copiosissime haustam non suo frigore prodesse, idem enim præstat aqua calida, vel vinum, vel quiuis alius liquor, sed fit expurgatione, vel per vomitum, vel per sudorem, vel vtroque modo.

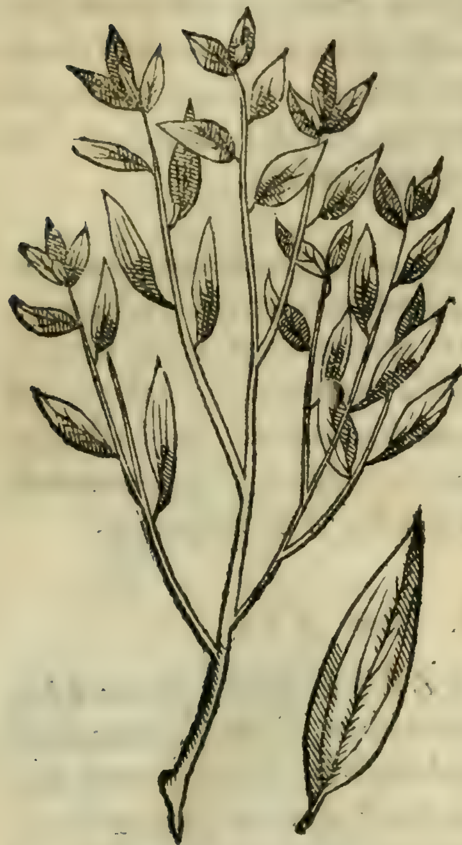
De CARYOPHYLLO. Cap. X.

ARBOR est ramosa, Caryophyllus, Lauro, forma, magnitudine, folijsq. persimilis, sed angustioribus, & copiosis. floribus oblongis, & clauorum instar, sed capitulis trifidis, primo candidis, mox viridibus, deinde rufescentibus, ac tandem in nigrum inclinantibus colorem, & in Caryophyllos ipsos euadentibus. Nascitur Maluccis, vbi fructum fert, cum reliquis in locis sterilis sit. Vires cunctis notæ sunt, formam tantum exprimendam curabimus non adeo perspectam omnibus, ex ramo ornato floribus ad nos ex Maluccis allato. etsi non desint, qui dicant Caryophyllum nihil aliud esse, quam rudimentum fructus, queadmodum in Malis, ac Pyris videre est, floremq. producere quaternis folijs constantem, & fructum huic rudimento insidere multis fibris plenum, veluti Myrti flos.

Eadem ferè apud Garciam ab Horto leguntur, & apud Clusium lib. 1. cap. 16. qui similiter iudicat ipsum Caryophillum, esse rudimentum fructus, in Notis ad Garciam.

DE CASSIA, LIGNEA, CINNAMOMO, *seu Cannella.* Cap. XI.

MEDIOCRIS arbor est Cassia lignea. Folijs Lauri Citriuè formam referentibus, frequentibusq. ac ternis nerueis discursibus secundum longitudinem procedentibus. Fructu nigro, & albenti flore. folia corticis ipsius saporem referunt, sed minus acrem, & celerius elanguescentem. ternis quibusque mensibus arborem delibrant, corrasa prius cuticula, quæ amara est. Cortex ipse recens adeo lubricus sentitur, atque glutinosus, vt mansus dentibus adhæreat, additusq. ferculis eadem in saliuosam quandam conuertat naturam; postea verò qua cernitur substantia constat. de qua in tanta luce nihil addendum putaui, præterquam experimento esse iam notum Cassiã, Cinnamomum, & Cannellam ex eadem perpetuò arbore, non ex diuersis, (quicquid antiquiores herbarij tradiderint) esse propagata, & varijs nominibus nuncupari. Ob ingens namque precium, maioremq. hominum lucri cupiditatẽ adulterabantur aromata, & ob hoc (tametsi plerumque eiusdem essent generis) diuersa illis indebantur nomina. In Mindanai, insula Philippica, vnde ramum magnum accepi, & alijs Indiæ orientalis partibus copiosè prouenit.

Historia Cinnamomi admodum eleganter descripta est à Garcia & ab Herbario Lugdunensi, in Appendicis capitulo primo. ex quorum descriptione, manifestum est illud esse Laurum quandam orientalem.

Casia

Nota cōtra antiquoꝝ opinionem quòd Casia, casia lignea, cinnamomū, cannella non ss. res diversæ, nisi in nomine tantum, ut quæ ex una, eademq; arbuscula prodeūt, et producunt. Unde in propter veteres herbarios casiam potiorem, et odoratiorem cinnamomū quæ non ita proba et fragrans esset, casiā tantum, vel casiā ligneam appelasse.

De

Quauhchinango.

DE COAPATLI QVAVHNACENSI. Cap. XII.

COAPATLIS QVAVHNACENSIS.
Coapatlis IIII.

COAPATLIS herba est Folia ferens oblonga, aspera, & firma; Caules leues teretes, & purpureos, ac sex spithamas longos; Flores in summis caulibus albos, pilosos, & orbiculares. Radix fibrata est. nascitur in calidis. Radix est acris, amara, & impensè odora; calidaq. & sicca ordine tertio, & subtilium partium. Eadem semiunciæ ferè pondere deuorata ex aqua, flatus discutit, tormina sedat, perfrigerationi medetur, sudores euocat, & vrinam. medetur egregiè colicis.

Flos huius herbæ depingitur luteus, sed in albedinem tendens, similitudinem habens Comæ aureæ. Calyx autem squamosus est aliquo modo sicut in Senecione. folia tamen aliter se habent. nam tria semper ipsum caulem ambiunt, quod admodum rarum est in genere Corymbifero. sic Eupatorium bina ex aduerso habet folia, vt & congeneres.

DE CVRVTZETI. Cap. XIII.

CVRVTZETI vocata planta à Michuacanensibus, ab alijs *Aphatzipuntzumati*, aut *Aphatzesirangua*, nos verò Asarum Michuacanicum dicimus, seu hædorum oculum, ob foliorum figuram, & prolixarum radicum impense suauem odorem. herba est, Folia ferens tenuia, mediocria, & vitigineis proxima, sinuosa, serrataq., supernè virentia, ac squallentia infernè. Caules cubitales, leues, lentos, teretes, ac graciles. Flores luteos, exiles, & comantes, vnde generatur semen fuscum, & quamminimum. Radices multas, tenuesq. & fibris similes, Ellebori albi instar. Nascitur in frigidis, ac montuosis prouinciæ Michuacanensis. Radix sola in medicamenta venit, quæ acri constat sapore, & suauissimo Musci odore. Calida est, & sicca in tertio ordine, & partium tenuium. puluis eius ex aqua, vino, Buglossiuè, aut Melissophylli succo, aut stillatitia

aqua deuoratus sex obolorum pondere iliacos dolores ſanat, cor roborat, ventriculum calefacit, ac frigore imbecillem confirmat, coctionem procurat, viſcerum temperiem frigidam tollit, ſatietati medetur, obſtructiones aperit, & quicquid renum, veſicæq. obſtruit meatus, emundat. menſtrua, vrinamq. prouocat, vtero confert, venenatis potionibus aduerſatur, flatum diſcutit, ac vires reſtaurat. Ius decocti, ſuccusuè idem præſtat. nec non puluis addito melle, aut ſaccharo in confectiones, quas Electuaria vocant, conformatur. Quin radix huius herbæ adiuncta Cacanacæ æquis pōderibus drachmę vnius, humores craſſos & lentos euacuat, flatum generantes, & Gallicam luem efficientes. Digniſſima hæc planta eſt, ob iucundiſſimum radicum odorem, quem cum primum naribus admouentur ſpirant, vt transferatur ad Hiſpanos & ad reliquas orbis plagas paulò gelidiores. Aiunt indigenæ febribus magnoperè aduerſari. quod euenire poterit, aut rigoribus ſedatis, aut pulſis aliqua parte humoribus. ſunt qui *Tziphatſiti*, & *Tzipeſi* vocent.

Quamuis author hanc plantam velit Aſarum vocari ob odoris præſtantiam magnamq eius ſimilitudinē, tamen quo ad genus in Corymbifero reponenda eſt. flos admodum ſimilis eſt flori Cacaliæ, è rubro in album tendens, calyx ſimiliter ſquamoſus è luteo rubet.

De HOITZILOXITL *Anethina, ſeu arbore reſinam manante.* Cap. XIV. Huitzilxochitl.

ARBOR eſt *Hoitziloxitl* mediocris, Liquidambaris plantę par, ſtipitem edit lęuem, rectũ, extra exſaturato virore tinctum, intra verò candicantē, folia ſerrata, acuminata, oblonga, & Ocyminis quadantenus ſimilia; flores pallidos, ex candido in luteum colorem vergentes. guſtu arbor hæc, atque etiam odore, quauis ſui parte, mirè refert Anethum, eiusq. effectus præſtat, verùm efficaciores, non ſine quadam adſtringentia. Naſcitur in calidis regionibus Quauhnacenſibus. & vbicunq; ligni fruſtrum infodiatur, radices ſtatim agit; calida enim, & ſicca prope ordinem tertiũ videtur natura. folia tuſa illitaq., frigora febrium arcent. ius decocti corticũ vrinam, & ſudorem euocat, obſtructa aperit, quartanam curat, trahit menſes, cor roborat, tumores præter naturam diſcutit, medetur ſatietati, firmat ventriculum, & vapor decocti Scorpionum ictibus medetur, ac Gummi odoratum fundit. Diuerſa eſt autem hæc arbor ab ea, quæ Fœniculum reſipit. apudq. Floridam naſcitur regionem, & iam apud Hiſpanos ſub nomine *Saſſafras* circumfertur. quam, tametſi adhuc reperire apud nouos Hiſpanos non potuerim, audiamq. apud Michuacanenſes prouenire, ex ramo tamen ad nos à Floridis allato, & deſcripſimus, & curauimus depingendam, vt latius habetur ſuo capite inter arbores inferius poſito.

De TLILXOCHITL *seu flore nigro* Araco Aromatico. *Cap. XV.*

VOLVBILIS herba est *Tlilxochitl*, folijs Plantaginis prędita, sed pinguioribus, & longioribus, viroreq. infectis saturato, singulis ex vtraque parte caulis alternatim exorientibus; ac siliquis longis, angustis, & penè teretibus, olentibus muscum, aut Balsamum indigenum, nigrisq. vnde nomen. Calidis regionibus prouenit, humētibusq. Arbores amplectitur, & prædictas siliquas verno tempore profert. Calidæ hæ, sunt ordine tertio, addiq. solitæ *Cacaoatl*, & *Mecaxochitl*. siliquæ binæ ex aqua resolutæ, & potatæ vrinam cient, menstrua euocant. cum *Mecaxochitl* partum accelerant, ac secundas, mortuumq. fœtum trahunt, ventriculum calefaciunt, & roborant, flatum discutiunt, humores crudos concoquunt, atque attenuant, cerebro vim addunt; & vtero auxiliantur. Aduersus venena frigida, gelidosq. venenatorum ictus, eædem siliquæ dicuntur esse remedio.

Folium longum est vncias vndecim, latum sex, siliqua vero longa vncias sex, craßa digitum vnum.

De AXIXTLACOTL, *seu Virga Diuretica. Cap. XVI.*

Nominat. etiã. Mexicano idiomate Iztcuinxihuitl.

AXIXTLACOTL, quam alij *Quapopoltzin*, alij verò *Yztacxihuitl* vocant, folia Anchusæ similia fert, minora tamen, serrata, mollia, exilia, hirsuta, & interuenijs secundum longitudinem procedentibus insignita. Caules tenues, teretes, & purpureos, è radice fibrata Elleboro albo proxima, mittit. flores per vniuersos ferè ramos exiles ex albo pallescentes, & veluti coaceruatos, odoros, acrisq. saporis. Radix, cuius est præcipuus vsus, gustu est odora, tenuium partium, calidæq. & siccæ secundo ordine temperiei. Prouenit apud Mexicenses montosis, saxosisq. locis. Radices tusæ & applicatæ infixa extrahunt, potæ verò trium drachmarum pondere vrinam mirè euocant, eiusq. extergunt meatus, cholico affectu laborantibus succurrunt, faciei maculas emendant, scabiem capitum puerorum, & vniuersi quoque corporis curant, febres euocato sudore finiunt, minuunt splenem, dolores sedant, flatum cum *Coltotl*, & *Chichic xihuitl* discutiunt, satietati medentur, hydropiq., ac dissipant præter naturam tumores. Et quamquam ita se hæc habeant, ab euocanda vrina solum nomen imposuere, aut quia ea est præcipua, aut præcellentior eius dos, aut quia quidam ex Indis medicis, qui vnam tantum, aut alteram facultatem singularum herbarum sibi cognitarum norunt, aut eam per manus traditam, veluti hæreditario iure a maioribus, adeoque a parentibus ipsis etiam medicis acceperunt, vrinæ solummodo ciendæ ferebant auxiliari, quod & nomine ipso expressere. quæ omnia de reliquis etiam plantis simul dicta esse volo.

De

DE HOITZXOCHITL Arbore Lonchifolia. *Cap. XVII.* Huitzxochitl.

ARBVSCVLA est *Hoitzxochitl*, comata, folia ferens Myrti longè maiora, sed rigidos, nocuosq. mucrones præseferentia: florem Coccineum, orbicularem, & modicum, quem Indi filo transfossum in suis emporijs globulorum precariorum more venditare solent. Huius est præcipuus vsus tum in medicamentis, tũ in condimento. Prouenit verò *Cuixci*, & *Tototepeci* calidis quibusq. locis, apud quos cortex ligni curat a Gallica lue ortas eruptiones leuigatus, & inspersus. Nuclei fructus resoluti ex aqua, & naribus instillati, dolorem capitis leuant, & dentibus applicati eorum quoque leniunt dolorem. Flos enim calidus est, & siccus ordine secundo, cum insigni quadam adstringentia, initio dulcedinem quandã præseferens, & tandem ostendens amaritudinem. Vterinis subuenit affectibus, cor roborat, & Croci in cõdimentis parandis, dapibusq. præstat vicem. Exhiberi autem solet prædictorum vsuum gratia ius decocti florum, bibendum, aut infundendum. Sunt qui *Xochipaltic*, alij *Neuhxochitl*, & quidam *Hoatzinxochitl* vocant.

Folia longitudinem habent quinque vnciarum, latitudinem vero duarum. fructus pomo similis, colore Amygdalæ cui florem insedisse videtur.

DE CHICHICPATLI. *Cap. XIIX.*

HERBA est *Chichicpatlis* ab alijs *Techichic* vocata, folia Chamædryos ferens, aspera; & luteos flores circa postremos caules coaceruatos, & caliculis oblongis contectos. Caules quaternas ferè longos spithamas, & radicem surculosam. Folia odora sunt, & amari saporis. Radix amaritudinis ferè expers, odora, & acris, calida siccaq. natura, & tenuium partium. Prouenit *Yztolucæ* inter sata. Egregium est medicamentum, ab indigenis habitum maximi. nam appetentiam deiectam radices excitant. folia tusa pugilli mensura, atque ex aqua deuorata, tumores discutiunt,

maturantuè. dolorem alui leniunt, frigori obsistunt, flatus discutiunt, scabiem capitis curant, & pediculos necant.

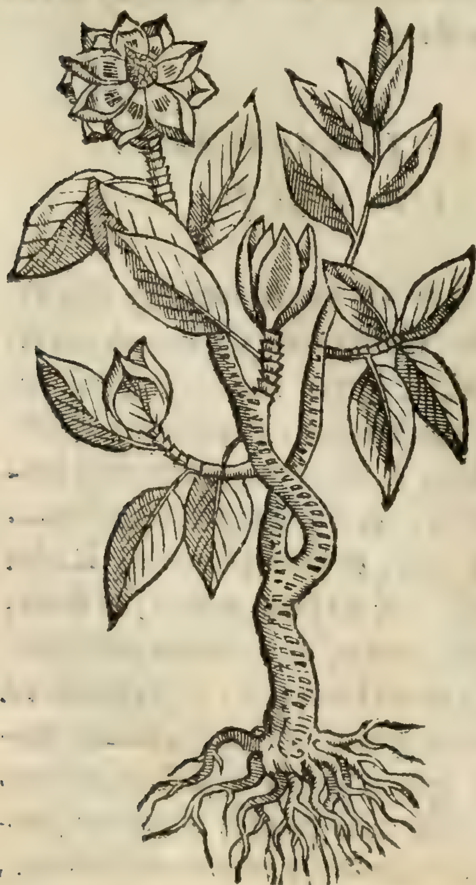
Quercula species hæc esse videtur.

Vtzicuro.

DE *HVCVVIRO* Saluifolia. *Cap.* XIX.

HERBA est *Hucuuiro* folia habens Saluiæ proxima, serrata, infernè subalbescentia, & circa exortum latiora, pediculis appensa prolixis. Flores promiscuè cyaneos atque coccineos. Radix tenuis est, & longa. odor, saporq. est Italici Nardi, quam alij Lauendulam vocant. calidæ & siccæ est temperiei. medetur dolori ventriculi, & alui. bilemq. ac pituitam vomitu pellit, si cocta, aut calens apponatur ventriculo, idemq. auxilium altera die repetatur. Nascitur in iugis, & temperatis montibus Prouinciæ Michuacanensis.

DE *TOLOXOCHITL* Aristochyea. *Cap.* XX.

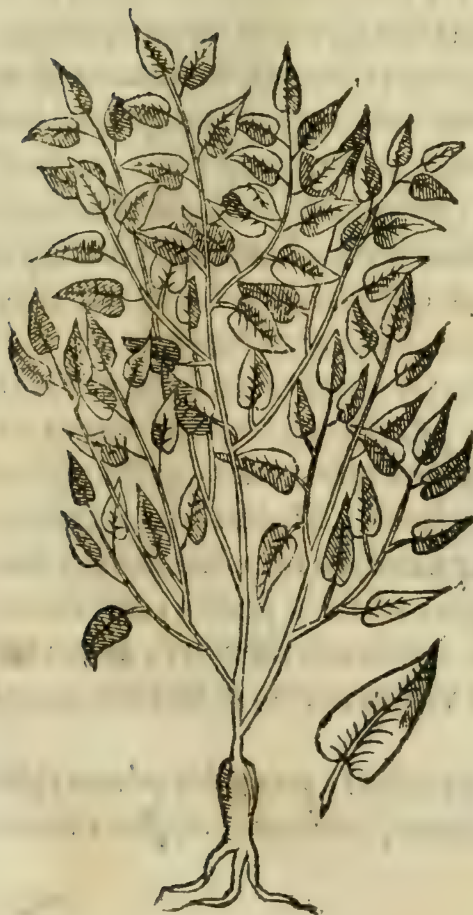
ARBOR est magna *Toloxochitl*, folijs Mali Medicæ, duplò tamen longioribus. vmbilico, ac flore, cordis figura, multis folijs stipato candidis, intrinsecus rubescentibus, pinguibus, leuibus, tenacibus, adstringentibus, glutinosis, & suauiter odoratis. Nascitur temperatis regionibus, qualis est Mexicana, campestribus, atque humilibus locis. possetq. quantum coniectura assequi valeo, in hortos Philippicos, seu Carpentarios, seu Hispalenses transferri. Floris folia calidæ sunt, & siccæ temperiei, quæ adduntur decoctis, aut ipsi potioni *Cacaoatl* non sine cordis, & ventriculi corroboratione, atque adstrictione fluentis alui (si opus est) eximia. ius decocti cordis eius *Mecaxochitl*, *Mexochitl*, *Xochinacaztlis*, *Tlilxochitl*, & *Cocopatlis*, cum Cauda *Tlacuatxin* vtero infusum, eximium

mium eſt ſterilitatis remedium. Habetur ab indigenis maximo pretio, tum ob medicos vſus, tum ob floris eius aſpectum, & odoris præſtantiam.

De YZTACTLACOCOTIC, ſeu Herba candida ſudi ſimili Herba Lonchifolia. *Cap. XXI.*

HERBA *Yztactlacocotic* quatuor dodrantes longa; folia producens oblonga, aſperaq. flores candentes, & paruos contectos calicibus; radicem ſurculoſam, cuius cortices fuſci ſunt. Planta hæc habetur maximi à Tlacotepecenſibus, apud quos naſcitur. Radix calida eſt, & ſicca, odora, reſinoſa, & ſubtilium partium, temperieq. illius *Amamaxtlacotl* quæ fundit ſanguinem. radix tuſa & trium drachmarum pondere deuorata mirè ſedat dolores.

De ÇAÇALIC TLACOPATLI, ſeu Sudis glutinoſæ medicina Conuoluulo Cinnamomeo. *Cap. XXII.*

ÇAÇALIC TLACOPATLIS ab alijs *Tlacozazalic*, *Tzontzololoſic*, & à quibuſdam *Apitzalpatlis* à fluxu coercendo ſic dicta ab alijs verò *Hoelitpatlis*, & *Quahuicxihuitl* à noſtris verò Cinnamomum, ob radicis eiusq. plantæ iucundum ſaporem, reſinoſum, & odoratum. nullum enim horum nominum pertranſire decet, aut ignorare, ne nominum aut linguarum diuerſitas nobis pariat caliginem. Planta hæc volubilis herba eſt, folia ferens cordis figura, multis diſtincta interuenijs, magis acuminata, & prolixiora, glutinoſa quadantenus, & ſaliuoſam naturam participantia, vnde factum eſt huic plantæ nomen. Caules teretes ſunt, folijs referti. radix lutea Rafano ſimilis, digitum minimum, craſſa non Tzotzoltic, Apitzlispatli, huelicpatli, quauhxihuitl.

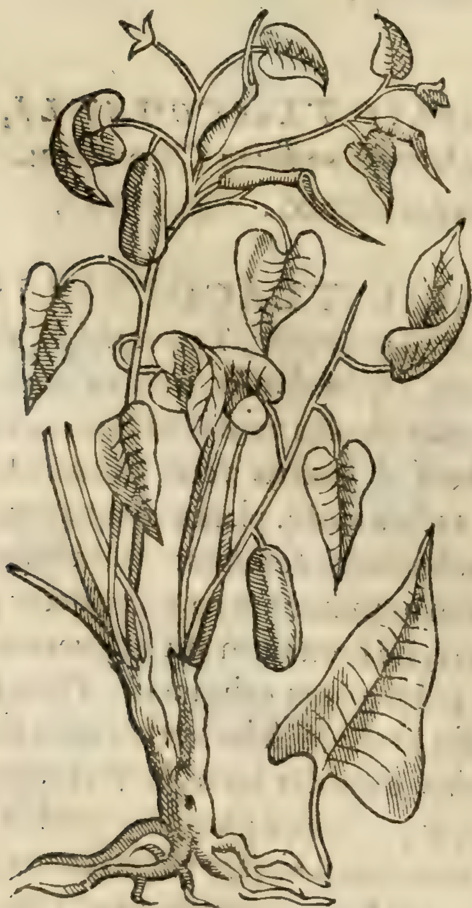
omninò fibris carens,iucundi ſaporis,reſinoſi & odorati. Naſcitur in calidis,qualis eſt ager Huaxtepecenſis, & Huacnahuaiacenſis. calida enim & ſicca temperie conſtat. Hæc ſemiuncia pondere deuorata,vrinam egregiè euocat,& quartanam curat,ante horrorem ſumpta. Hydropicis medetur,dolorem ventriculi tollit, vterum reducit,& conuulſionem enixæ curat,ſi ex vino ſumatur. elicitus ſeruetur ſudor ac inflammationibus oculorum opitulatur. verùm cum calida ſit, id non aliter euenire putandum eſt, quam diſcuſſis humoribus.

Tzontolin.

De TOZONTOLLI, ſeu Iunco Capillato. *Cap. XXIII.*

TZONTOLLI Iunci rotundi,& odorati ſpecies eſt,& fortaſſis ad Schoenantum pertinens Dioſcoridis. radices fundit capillatas, & ex his caules rotundos,leues,& cauos: & in cacumine capitula lutea & oblonga:radices dulces ſunt,adſtringentes, & odoratæ. tuſſi opitulatur, vrinam euocat, ventriculum, cor & caput roborat, membra debilia firmat, vterinis auxiliatur affectibus: laxam aluum adſtringit & fluxus cohibet. Naſcitur *Nexpe* Prouinciæ Totonacapenſis,montoſis ac campeſtribus locis, pinguibus tamen atque humentibus.

De TOMAHVACTLACOPATLI Ariſtolochia Mexicana. *Cap. XXIV.*

TOMAHVACTLACOPATLIS ab alijs *Tochtomahuactlacopillis* dicta,herba eſt volubilis folia ferens,cordis figura,ſimilia illis *Çaçalictlacopatlis*,ad cuius ſpecies videtur referenda, ſed maiora & tenuiora; caules tenues,prolixos,geniculatos, & purpureos, purpureosq. flores. radicem longam, craſſam, & pallidam; fructum vero craſſiuſculum, Cucurbitis ſtriatis ac pentagonis quadantenus ſimilem, refertum ſemine. naſcitur in montoſis ac calidis locis, qualis eſt Tlachmalacenſis, & Huaxtepecenſis. Radix eſt nonnihil amara, calens ordine ferè tertio,odora,guſtu adſtringenti & reſinoſa. Mederi dicitur tumoribus præter naturam impoſita,dolores lenire, & frigora febrium pellere; cor, ſtomachum ac cerebrum roborare; emundare pectus ac ventriculum, & fluxum alui cohibere.

Ad Ariſtolochiæ genera hæc planta referri merito debet. flos eius reliquis congeneribus eſt ſimilis, ſed longus, craſſities vero & ambitus non ſuperant calamum ſcriptorium.

De

De CANINGA *Arbore. Cap. XXV.*

CANINGA, quam Arabs Auicenna Rerfe aromaticum vocat, arbor eſt magna, craſſi caudicis, folia ferens Canellæ ſimilia, ſed tamen maiora & pinguiora, ſtipitemq. fuſcum. florum & fructus nondum accepimus formam. prouenit in Inſulis Cubu vbi deſcripta eſt, locis editis, & montoſis, diripitur ei cortex veluti Caſſiæ, qui tamen craſſior eſt. ad eadem vtilis, calidaq. & ſicca quarto ferè ordine natura. ſapore Caryophyllorum, acri, ſed paulò poſt euaneſcente. fercula magnopere commendat, ſanguinem veluti Caſſia quam vocant fiſtularem expurgat. venenisq. aduerſatur. eius aſſulę dentes aptè extergunt. ventriculum, & cerebrum abſumpta in modica humiditate firmant, dolores ventris ſedant, & flatum diſcutiunt. Ius decocti confert articulorum doloribus ortis à cauſa frigida, ſi contritus ex vino decoquatur. Cortex non eſt vt Caſſia etiam recens glutinoſus, ſed arens, atque leuigabilis.

Monardes huius arboris meminit, appellatq. lignum aromaticum, & in Habana portu Cubæ inuentum eſſe ait.

Idem lignum etiam depinxit & deſcripſit Cluſius in notis ad Monardum.

De YZTLE HVAYOPATLI Radice Caryophyllea. *Cap. XXVI.*

ARBOR eſt *Yztle huayopatlis* mediocris, folia Limoniæ mali habens ſimilia, inferne tamen candida, hirſutaq., ſuperne nigricantia flores candicantes, & modicos, ac fructum orbicularem, & paruum. Radices candidæ ſunt & ſiccæ gradu tertio, acres & odoratę guſtu, ſapiuntq. vocatos Caryophyllos, & poſſent vicem eorum, tum in ferculis tum in medicamentis compoſitis, ſupplere, atque ſarcire. cortices ſtipitum minus calefaciunt, & amaritudinis cuiuſdam ſunt participes. folia adhuc minus, Stœcada quadantenus odore imitantia. ſtipitum cortices duarum drachmarum pondere tuſi, atque deuorati, dicuntur dyſentericis maximam opem ferre. Naſcitur in calidis *Tilanci* collibus.

RERVM

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Tertius.

ARBORES DESCRIBIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

P*OSTQVAM Aromatibus, Dioscoridis more Author noster primum locum assignando (vt superius innuimus) procedere voluit; iure merito ad Arbores hic statim descendit, tum quia in generali illa plantarum, quæ est in summa genera diuisione, primas tenent, siuè habitum ipsarum solidiorem spectemus, & præcelsam illarum altitudinem, vt ingentes etiam Colossos, & Ægyptiorum altissimos obeliscos superent, vel superare contendant, siue perennitatem, & viuendi earum diuturnitatem contemplemur, vt singulari epitheto annosa Quercus insigniatur; tum etiam quia vitæ, & victui nostro insigne emolumentum adferre solent. Quam deliciosis enim fructibus nos recreant, seu fami escam velimus obijcere, seu deperditam appetentiam velimus allicere? Ne dicam quicquam de ingentibus illis arborum trabibus, quibus domicilia nobis paramus, quo tutiores à ferarum incursionibus, & tempestatum inundationibus persistamus, & naues ædificamus, quibus nos nostraq. committentes audacissimi homines turbulentissimo, & minacissimo oceano fidimus ignotas Terras, ignotaq. hominum commercia exquirimus. Innumera vero alia lignorum commoda quæ supellectili nostræ præstant hic lubens prætereo. Medicinales itidem vtilitates docebit ipse historiarum harum progressus.*

De COPALLI QVAHVITL, ſeu Arbore Gummifera Copallifera I. *Caput Primum.* Copalquahuitl.

RBOR eſt procera, folijs quernis forma & magnitudine ſimilibus, ſed longioribus; fructu obrotundo purpuraſcente, ſapore Gummi quod ſtillat ab eadem. id interdum ſponte fluit, interdum euocatur ſcarificata arbore. appellaturq. peculiari nomine *Copalli*, & ſi Indis hęc dictio quodlibet gummi genus ſignificare ſolet; quo fit, vt Arbos ipſa dicatur *Copal Quahuitl*, quaſi *Copallis* arbor. liquor hic (vt vniuerſæ Europæ innotuit) candidus, & traſlucidus eſt, ac concretus in formam aſſularum latiorum. & ſi à nonnullis arboribus, prędictis haud diſſimilibus, de quibus ſuo loco dicendum, *Xicalani Vmape* Prouinciæ Michuacanenſis fluat pallidum aureumq. & *Anime* perquam ſimile, adeo vt cōgener poſſit exiſtimari. Prouenit hæc arbos in calidis Quauhnacenſibus, & Micuahanenſibus, planis montoſisq. ſed humectis locis. verum nonnihil intercidit diſcriminis montanam inter & campeſtrem, tum forma arboris, tum colore ipſius liquoris. Gummi tertio ferè ordine calidum eſt, exiccantis adſtringentisq. nonnihil naturæ, facultatis diſcuſſoriæ, & odoris ſi in ignē proijciatur, adeo ſuauis, vt mos fuerit eo Thymiamate aut ſuffimento (quamuis *Tecopalli* quoque eiuſdem rei gratia vſi ſint) ſolo ſupplicare Deos. eodemq. primos huius orbis expugnatores, quos *Teuhtl* ideſt Deos, rudis illa ac imperita gens vocabant, exceperint. Capitis dolorem idem gummi, velut ipſe Arboris ſtipes, veluti radix, ſi ex frigida cauſa contigerit ſuffitu leuat, vteri ſtrangulatui medetur, & vt vniuerſim dixerim, morbis omnibus auxiliatur, qui ex frigida humidaq. cauſa orti ſunt. Cortex ſtipitum Anethum olet, ſapitq. ipſum fluens gummi. & adſtringenti quadam vi ſentitur pollere.

NOTÆ IO. TERRENTII LYNCÆI.

Inter arbores noui orbis primas adnumerandæ ſunt merito, Copal dictæ ob inſignes vſus, quos præbent tum in medicina, tum etiam in ſuffimentis. ſimiles porro admodum ſunt Lentiſco Balſamoq. figura & viribus, vnde & reſinæ ex eis ad nos delatæ Balſami nomina acceperunt.

Copal quahuitl patlahuac.

De COPALLIQVAHVITL PATLAHOAC, seu Arbore COPALLI latifolia, Copallifera II. Cap. II.

QVAMVIS Indis mos sit vocare per Antonomasiam *Copal quahuitl*, veluti dictum, eam arborem, quæ præcedenti capite est descripta, & eius gummi *Copalli*, tamen vniuersim arborem gummi manantem odorum eodem modo vocant, nostri verò eas solas, quæ candidum fundunt. quæ vero in fuscum colorem inclinantem & quæ Thuri sit quamsimillimum Indici Thuris aut *Anime* peregrini plantas. cum verò animus semper fuerit cum distinctione loqui, per multaq. arborum genera, huiusmodi liquorem fundant, quarum aliæ congeneres sunt, aliæ vero longe inter se differentes, de ijs seorsum agemus. & eius gummi differentiæ omnes, & si similis circiter facultatis esse reperiuntur, cum suis arboribus erunt nobis percurrendæ. Factoq. ab arbore in præcedenti capitulo narrata exordio, de præsenti verba facimus. Hęc ergo arbor ob amplitudinem foliorum, quæ cæteras congeneres videtur excedere, ita vocata, mediocri constat magnitudine, in conditaq. folijs serratis, & Rhoi obsoniorum perquam, similibus tum colore squallenti tum etiam magnitudine, & forma, sed pennatis stipitibus, & ramis. gummi candidum exhibet, nec absimile illi quod stillat è *Copal quahuitl*, parcius tamen, ac ijsdem præditum viribus. Nascitur regionibus calidis, ac præcipuè Quahunahuacensibus, vbi eam arborem passim vidimus nascentem etiam intra ambitum oppidi, ac curauimus depingendam. possetq. (vt ęgo quidem coniecto) in Hispaniæ feruentiores agros, non omnino inutili opera per maria deportata transferri.

Rami huius arboris rubent, baccæ ipsæ ex rubędine in flauedinem tendunt, folia alata oriuntur, similiter ac lentiscus non ex virga rotunda, sed compressa in latitudinem.

De

De COPALLI QVAVHXIOTL, seu de leprosa Arbore fudente Copalli Copallifera III. Leprosa. *Cap. III.*

Copal quauhxiotl.

ARBOR est *Copal Quauhxiotl* excelsa leuis, & quæ facile membranam externam exuat, vnde nomen. folijs paruis, oblongis, & rutaceis, sed maioribus, & longioribus. fructu acinoso, sed singulatim dependente. liquorem & hic resinosum distillat, *Copalli* colore, & odore similem, sed parum. Nascitur in calidis *Texaxahuaci* regionibus montosis, & asperis locis. Calida arbor est, ac sicca ordine tertio, odoraq. non sine quadam adstringentia. eundemq. liquorem dilutum ex aqua immiscent *Copalli*, atque ita aiunt egregie sistere diarrhoeas.

De COPALLI TOTOPOCENSE. Cap. IIII. Copallifera IIII.

De Tototepec.

ARbor est magna, folijs Mali Medicæ virore tinctis exsaturato. gummi stillat *Copalli* persimile, quod in assulas quoque candicantes, atque illis similes cogi solet, in eosdemq. recondi vsus.

Copallifera V. Montana.

De COPALLI montana, seu TECOPALLI QVAHVITL, Copallifera V. montana. *Cap. V.*

Tecopal quahuitl.

ARBOR est *Tecopallis Quahuitl* mediocris magnitudinis, folia Vnedonis, fructum glandibus similem, quendam veluti strobilinum continentem, opertum lubrica & resinosa quadam saliua, atque includentem intra se nucleum candidum, ad multa vtilem. Fluit ab hac arbore gummi illud, Thuri antiquorum, odore, sapore, ac viribus adeo simile, vt illi reputem esse congener. nam & in Philippicis insulis nasci copiose audio. quo factum est vt ab Hispanis huius orbis Thus ore pleno vocetur. quamuis a quibusdam *Anime* Indicum dicatur. Prouenit in calidis Papaloticpacensibus. possetq. ad feruidiores Hispaniæ regiones

giones transferri. calidæ ſunt tertio fere ordine, ſiccaq. & paulisper adſtringenti natura, omnes propemodum huius arboris partes, odorisq. gratiſſimi. ventriculum cor, cerebrum, vterumq. ſuffitu corroborant. fluxiones coercent, pituitam abſumunt, rigores febrium arcent, & fouent membra perfrigerata, vuluamq. procidentem in ſuum locum reſtituunt, atque reponunt, deciduamq. confirmant ac veluti affigunt.

Folia habet eo modo quo Fraxinus.

Conſulat lector caput primum Monardis de Copal & Anime.

De CVITLACOPALLI ſeu Stercore Copallis, Copallifera VI. Leproſa II. *Cap. VI.*

ARBOR quam *Cuitlacopallim* ideſt *Copallis* ſtercus vocant, a quibuſdam *Xioquahuitl* quod ſtipes lepræ infectus videatur nuncupatur, mediocris eſt magnitudinis, folijs obrotundis, paruis, acinisq. racematim dependentibus, Oxiacanthæ ſimilibus, valde odoratis, glutinoſisq. Gummi fert candidum, ſubodorum, ac valde durum. calida ordine fere tertio, & exiccante natura conſtat. Naſcitur calidis regionibus Yauhtepecenſibus montoſis ſaxoſisq. locis.

Folia ſitu & figura ſimilia ſunt folijs arboris Siliquæ Ceratoniæ.

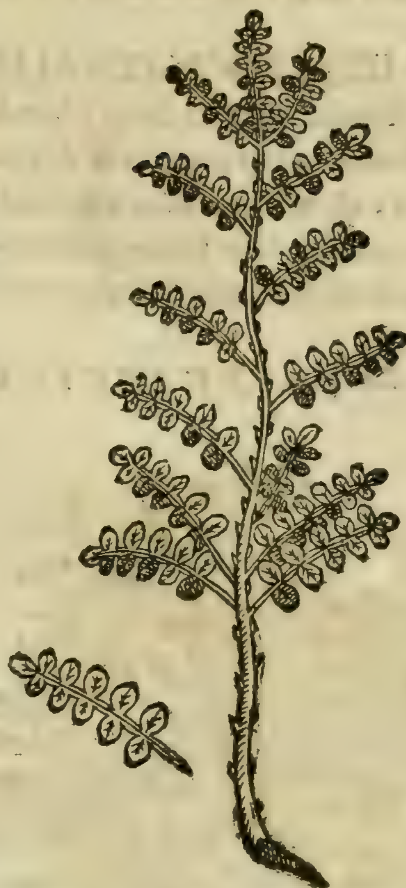
De TECOPAL QVAHVITL PITZAHVAC ſeu tenui folio Copallifera VII. Leptiphylla. *Cap. VII.*

REPERI dum apud Tepotztlanenſes deſcribendarum herbarum gratia moram agerem, nec non apud Hoaxtepecenſes arborem aliam mediocrem, ſtillantem lacrymam Thuriſue ſpeciem, in candidum vergentem colorem, ſed fuſco perfuſum, eiſdemq. viribus & odore præditam quibus præcedens. ſed folijs ex vtraque ramulorum parte ordine compoſitis, paruis, minime ſerratis, & rutaceis paulo maioribus. fructu vero paruo. coccineoq. & Piperi rotundo forma non abſimili, ſingulis biniſue acinis per interualla ramorum appendentibus. Gummi huius arboris permixtum formicarum & pucrorum ſtercori, aiunt vnius vnciæ pondere, bis terue epotum, inſanientibus citra febrem mederi.

TECOPAL QVAHVITL TEPOTZTLANI
Copallifera VII. Leptiphylla

QVAVHTECOPALLI PITZAHVAC
Copallifera Leptiphylla alia.

Copallifera VIII.

De XOCHICOPALLI, seu COPALLI florenti, ab alijs XARAPIZQVA Copallifera VIII. *Cap. VIII.*

ARBOR eſt mediocris *Xochicopallis*, folia fundens Menthæ, ſed profundius ſerrata ac ſtipites impenſe odoros. ſtillans liquorem fuluum, ac limonum odorem magnopere referentem, generibus Thuris Indici annumerandum. nam & arbor ipſa congener eſt eiſdem gummi præditum viribus, verum efficacioribus. naſcitur in calidis Colymæ, atque etiam Michuacanenſis regionis. Eſt & alia Arbor eodem nomine & liquore, ſed folijs *Xocoxochitl* quæ apud Teocalcinenſes prouenit.

De MIZQVIXOCHICOPALLI. Copallifera IX. *Cap. IX.*

MIZQVIXOCHICOPALLIS quam alij *Xochicopal Quauhitl* vocant, arbor eſt magna, folijs Mali Medicæ, & ſtipite candicantibus punctis diſtincto. floribus vero coccineis & modicis. Gummi fundit è fuluo in purpureum vergens, *Anime* vocatum a quibuſdam, ab alijs vero *Copallis.* maximi habetur ad cætera quibus alia huius generis inſeruiunt præſtanda, ſed præcipue ad odoramenta, & capitis roborationem. naſcitur Copitlani, & Colymæ feruentibus locis.

De HOLQVAHVITL, ſeu Arbore CHILLI. Cap. X.

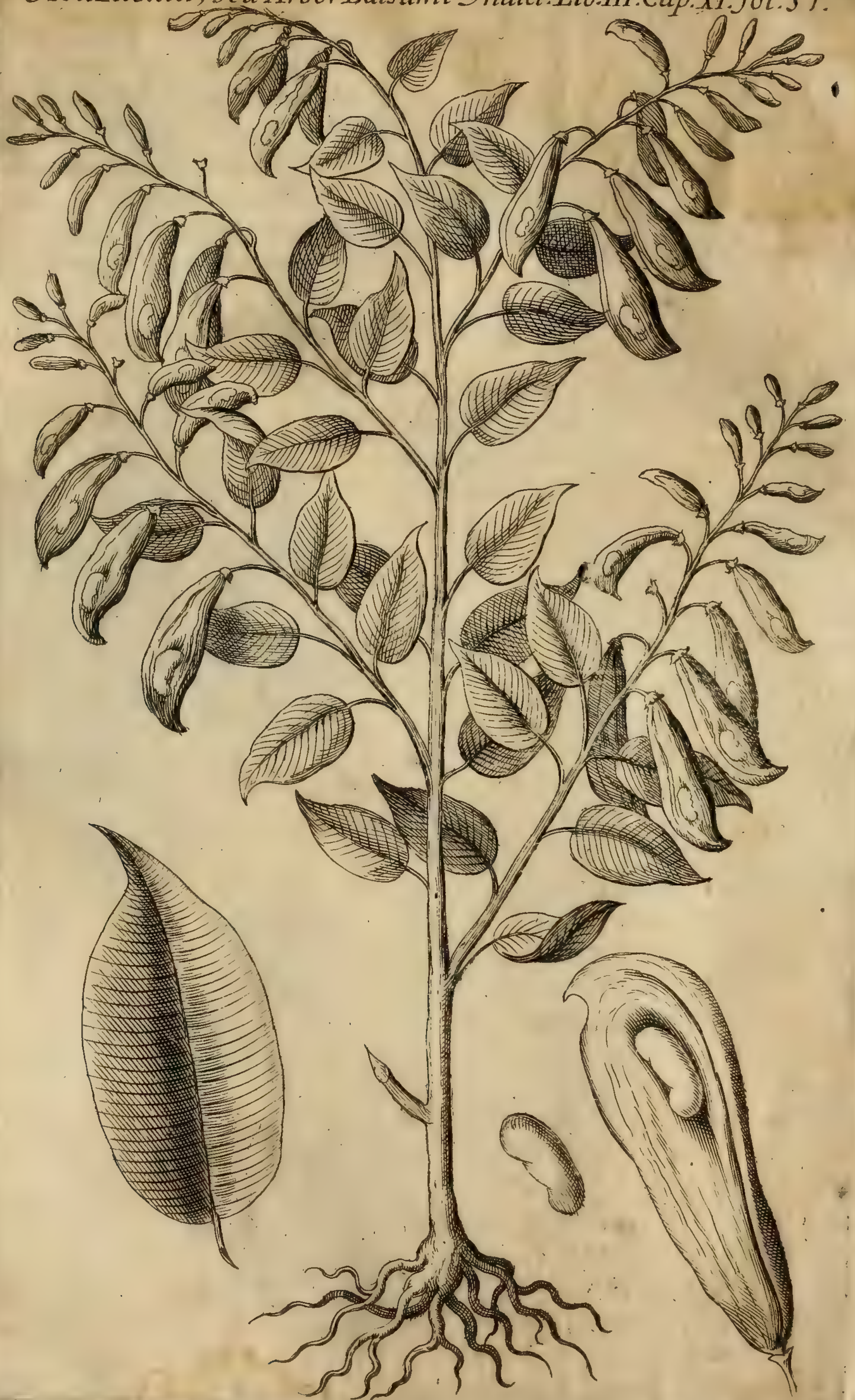
ARBOR eſt *Holquahuitl* cuius duo ſunt genera. Alterum ſtipitem profert magnum, leuem, fuluum, & lenta refertũ medulla, floresq. candicantes, folia maxima, & orbiculos ſtellatos, rubeſcentes ex pallido, adhæreſcentes ſtipiti, & refertos fructu, Ponticis nucibus pari, candenti luteaq. obducto membrana, & amari ſaporis. Alterum vero folia Mali Medicæ, ſed tamen maiora, vtriuſque arboris cortex amarus eſt. Naſcitur genus vltimum apud Michuacanenſes, vbi *Tarantaquam* vocare conſueuerunt. Primum verò *Mecatlani*, & *Thualavæ*. Cortex calidus eſt ordine tertio, & pauliſper lubricus. cuius decocti ius infuſum medetur dyſenterijs. Fundunt ſectæ gummi, ab Indis *Holli* vocatum, primo lacteum, mox luteum, ac tandem nigrum. poſtquam ſcilicet colligentiũ corporibus illitum ſit. Adeoque vndecunque reſiliens, vt pilæ palmariæ, aut eius, quæ a vento nomen habet, apud vulgus in ſphæricam aptatum figuram præſtet vices, & ad multa præterea vtile eſt. Nam vrinam mire euocat, emundat vterum, ſterilitatem admotum vuluę fugat, menſtrua elicit ſi digito madenti ſucco *Toloxochitl*, & *Holli*, vulua, & anus confricetur. dyarrhæis dyſſentericisq. opitulatur. deuoratumq. per ſe aut alijs quæ ſimilibus viribus pollent admixtum, aut ſi adiectum *Pycyelt*, & conformatum in pillulas, digito in anum quantum fieri poſſit, inducatur. additum cibis impinguat, & permixtum vermibus; *Axin* vocatis, ingeſtumq. agilitatem quandam, & ad volubiles corporis motiones promptitudinem ingenerare dicitur, & oſſa emollire vt facilius homines contorqueri flectiq. huc, & illuc poſſint, corpusq. more petaurorum iactare. & venerem

rem

Panuco le
Chute.

Huitziloxochitl.

Hoitziloxitl, Seu Arbor Balsami Indici. Lib. III. Cap. XI. fol. 51.

rem vehementer excitat, cholicis confert, ſedi admotum. trahitq. alui excrementa & dolorem, ſitimq. ſedat. vſtum vero argemata diſcutit. hoc eſt gummi illud nobile, quo Indi olim exercere ſolebant ludum *Bathei*, ſpectatu mirum, quem cῤra Corteſij videre aliquot ab hinc annis Hiſpani. eiuſdemq. arboris folia ſicca & leuigata, dicuntur leones & alia animalia interficere.

Bathei ludus quid ſit, apud Ouetum in hiſtoria naturali Indica, fuſe ſcriptum inuenies.

De HOITZILOXITL, ſeu de Arbore Balſami Indici. Balſamifera I. *Cap. XI.*

QVAM arborem Pannucini Chucte vocant, noſtri Indici Balſami arborem, Mexicenſes *Hoitziloxitl*, ſeu affluentem reſina nuncupare conſueuerunt, quia liquorem effundit Syriaco Balſamo ſimillimum, neque odore aut viribus inferiorem. Arbor eſt Mali Medicæ magnitudine, folijs Amygdali maioribus, tamen obrotundioribus, & magis acuminatis. floribus in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, ſed procedente tempore quorumdam veluti foliorum, cæteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cauitate, ſemina incluſa continentur, candicantia & in quendam pallorem inclinantia, oblonga, & pauliſper contorta, ſeminibus Mali Medicæ ſimilia, aut verius his, quæ Hiatini vocant *Manies*, ac ſaccharo, veluti ſtrobylinos noſtri incruſtare ſolent. Inciſo ergo quouis anni tempore huius arboris cortice ſtipiteue, ſed præcipuè exactis iam atque deſinentibus imbribus, liquor ille nobilis, toto orbe celeber, nec dum ſatis laudatus ſtillat, quem Balſamum appellant, è fuluo in nigrum inclinans colorem, ſapore acri, pauliſper amaro, odore vehementi, ſed tamen gratiſſimo. Regionibus prouenit calidis, qualis eſt Pannucina, vnde impoſitum eſt nomen, & ad Hoaxtepecenſes hortos a Regibus Mexicanis, delitiarum & magnificentiæ gratia, tranſlata. vbi eam rurſus vidimus editis ac montoſis locis. etſi ad campeſtria hominum cura & diligentia deſcenderit, cultaq. & Hortenſia veluti coacta amet. Vnde ſperare aliquis poſſet loca Hiſpaniarum calidiora minime fugituram. Sunt alij liquores, ſimplices atque compoſiti, quos eodem nomine Hiſpani qui ad has regiones penetrauêre appellant, de quibus inferius dicemus. Extrahitur idem liquor decoctis etiã ſurculis minutatim inciſis ex aqua & vitro excepto innatante liquore, ſed viribus inferior. Liquor ergo quouis modo extractus quarto fere ordine calidus eſt ac ſiccus, ſubtilium partium non ſine quadam ad-

Los de Panuco le llamã. Chute.

ſtrictione, & corroboratione,ac innumeris morborum generibus propellendis, atque ſanandis vtilis.nam tres quatuorue guttæ matutino tempore ante cibos linctæ, ventriculum a frigida cauſa imbecillem confirmant,vrinam & renum veſicæq. excrementa euocant,pelluntq. è corpore. aperiunt obſtructa, ac medentur reſpirationis difficultati, ventriculi & alui dolores ſedant. commendant colorem, ac iuuenilem vigorem diutius conſeruant, & tuentur. quin liquor ille in peſſulos efformatus, ac obditus vuluæ, ſecundas emortuosq. infantes trahit, partum accelerat, & ſterilitatem a frigidis humidisq. ortam humoribus profligat. dolores ab eiſdem cauſis enatos vbicumque contingant, extrinſecus illitus ſedat. flatus & tumores præter naturam diſcutit, cerebrum corroborat, neruorum origini impoſitus auxiliatur, paralyſi & eorum gelidis omnibus medetur morbis. Cholicis, Iliacisq. & articulorum doloribus mirè eſt vtilis. quin vulnera recentia conglutinat, & ſanat inueterata, ac diuturnarum febrium repetentia frigora, ceruiciq. dorſoq. illitus pellit. Idem præſtat ab ipſo ſemine expreſſum oleum,mitius tamen, benignius,ac mollius, quamuis acre quoque ſit,gratiſſimi odoris guſtuq. & odorum,& ſuaue,ac tertio calorificum ordine.quod nos omnium primi curauimus prælo extorquendum. eſt autem oleo quod ab Amygdalis amaris, aut nucleis Perſicorum exprimitur, odore atque ſapore ſimile, ſed odoratius, vehementius,& acrimoniæ longe maioris.

Flos Balſami admodum pallet, & Digitali aliquo modo eſt ſimilis. eamdem arborem deſcripſit etiam Monardes cap.9. ſub finem. eiq. duplicem tribuit corticem, vnum craſſum Suberis modo, alterum vero tenuem. fructum ait Ciceris, aut Piſi grano maiorem non eſſe, incluſum in extrema ſiliqua, anguſta, digitum longa, alba, tenuitate regalis ſimplicis. quam etiam ſiliquam eleganter noſter Auctor, ſed maiorem in pictura exhibuit. Quod vero Balſamum a Monarde primo loco deſcribitur, forte eſt illud quod ſequente 13. cap. exponitur, cum eundem excoquendi modum vtrobique inueniamus, & folium Vrticæ cum folio mucronis haſtarum non adeo diſſideat.

Carolus Cluſius lib.2.exot.cap.29. deſcribit huius Balſami fructum, ſiliquam nempe ſpadiceam, cum duobus nucleis incluſis. Monardes autem, forte ſiliquam nondum adultam deſcripſit. Ego vero puto fructum illum Cluſianum potius ex arbore, quam vocant Pecuniæ.

D. Henrico Coruino, Batauo, Pharmacopæo Romano, exoticorum diligentiſſimo ſcrutatori, miſſus fuit nomine Mamey.

Quauſconex.

De Arbore HVACONEX ex qua paratur vocatum ab indigenis Balſamum. Balſamifera II. *Cap. XII.*

ARBOR eſt mediocris altitudinis,& craſſitudine femoris,firma materia, & quæ terra defoſſa diutius duret incorupta, odora, luteisq. folijs denarij plus minus amplitudine.flore paruo & candicāti,fructu baccis Lauri ſimili.Cortice huius arboris cōfracto minutim,& quatriduo macerato ex aqua, ac demum inſolato & expreſſo, liquor extorquetur Balſami præſtans vires, ad multa vtilis, quique intra menſis vnius ſpacium peragatur. contrahitur etiam ex folijs ſtillatitius liquor, odore perquam iucundus, & multis per ſanandis affectibus aptiſſimus.

mus. quin ſurculi ipſi extergunt roborantq. dentes. ex quibus, vt hoc quoque obiter dicatur, Indi olim ſagittis mucrones addere conſueuerunt.

De Balſami frutice quem indigenæ Hiſpani MARIPENDAM vocant. N. Tarazco.
Balſamifera III. *Cap. XIII.*

ETSI planta hæc frutex ſit, inter arbores tamen, ob ſimilitudinem ac cognationem quam cum arboribus lacrymam ferentibus, præſertim eam quam habet eius liquor cum vocato Balſamo, reponere viſum fuit. Eſt ergo Maripenda frutex, ſtipites ferens viginti fere dodrantum altitudinem habentes, ramosq. fuſcos, ac folia haſtarum mucronibus paria, craſſa lataq. ſed ſuperna parte virentiora, & ſparſim purpuraſcentia è rubeo, & appenſa pediculis in coccineum colorem inclinantibus, fructu racematim dependente, & octo pene vncias longo, concinnato acinis vuarum fere ſimilibus, ſed tamen rarioribus, initio virentibus, deinde rubeſcentibus, & tandē è purpureo nigricantibus. Vtuntur Æthiopes folijs eius fiſtularum loco, ad hauriendum fumum herbæ vocatæ a Mexicenſibus Yelt, quem alijs per arundinum canales mos eſt haurire, paratis è folijs conuolutis quibuſdam tubulis. Arte vero extorquendi liquoris modus hic eſt. teneros eius plantæ cauliculos, tunſoſue, & interdum acinos minutim diſſecant, coquuntq. in aqua, donec in defruti denſentur craſſitudinem, atque ita ſinunt conſidere. Curat hic liquor mire vulnera, etiam alias inſanabilia. & recentium fluentem quoque ſanguinem ſiſtit. Sunt qui ex præfatis germinibus aquam ſtillatitiam extorquent, quam aiunt, ardenti ſeu Vitæ vocata aqua, eſſe ad quæuis præſtantiorem, ac præcipue vulneribus curandis, & dolorem ventris a frigore ortum compeſcendum, complurimasq. affectiones pellendas a prædicta cauſa ortum ducentes, multorum teſtimonio affirmatum ſcimus.

De Balſamo Prouinciæ Tolu Balſamifera IV. *Cap. XIV.*

AVDIO in Prouincia Tolu, euntibus ab vrbe quam vocant Nomen Dei in Indicam Carthaginem, occurrere arbores mediocris magnitudinis, Pinum generibus haud abſimiles, folijs ſiliquæ toto virentibus anno, cultis in locis prouenientes, cortice tenui, ac tenero veſtitæ, quæ liquorem Balſamum vocatum inciſæ effundant, ad omnia quibus conferre ſolet Balſamum Indicum a nobis ſupra deſcriptum, æque vtile aut præſtantius.

Videtur Auctor innuere ea, quæ de hoc Balſamo latè ſcripſit Monardes cap. 10. quem videre lector poterit, nam illud mirificis extollit laudibus.

Arbol del Piru.

De MOLLE Lentiſco Peruana. Cap. XV.

A Peruina vocata regione ad hanc noſtram Hiſpaniam, imo ad Hiſpanias noſtras, planta quam Molle vocant, iamdiu aduecta eſt, atque tranſlata. Arbor procera eſt, viſu pulchra, & ornandis domorum compluuijs, locisq. publicis, ac foris aptiſſima. comata, in latum pandens vndequaque ramos, qui è viridi colore tendunt in purpureum. vbi folia Oleæ profert, ſed longe anguſtiora, & tenuiora, & quodammodo dentata, ordine vtrimque diſpoſita, & oblique verſus ramos extremos procedentia. Flores exiles, albos, racematim dependentes, qui mox in fructum virentem, Oxiacanthæ ſemini parem, aut paulo maiorem, alit. & cum maturuerit, in colorem exo albo rubeſcentem, dulciq. carne præditum, cum quadam acrimonia & amaritudine. membranulaq. prædicti coloris contegitur, cui nucleus durus ineſt. Folia ac fructus Lentiſcum eiusq. lacrymam olent reſipiuntq. ſed permixtũ Fœniculo. vnde forsaſſe aliquis in Lentiſci referat ſpecies, ni malit eſſe plantam ſui generis: folia & fructus virent toto anno, alijs ſubnaſcentibus, alijs adoleſcentibus, & alijs matureſcentibus. Syluestris arbos eſt, neque vllis lenocinijs, aut cura vt proueniat opus habet; quamquã in delicijs iamdiu haberi cœperit, cultumq. & indulgentiam libenter admittat. Prouenit vbique, ſeu ſemine, ramo, aut viui radice ſeratur. ſed in calidis regionibus aſſurgit, lætiusq. viuit. Stillat ab hac arbore lacryma, quæ velut folia vniuerſaq. planta, Fœniculi & Lentiſci odorem habet, ſaporem vero acrem, ſubdulcem, & cum quadam amaritudine adſtringentem. calidaq. & ſicca ordine fere tertio conſtat natura. Nucleus ventriculum corroborat, calefacitq., ventrem adſtringit & (vt quidam aiunt) Therebinthi vicem præſtat. ſemen vero Cardamomi, vrinam elicit, flatus diſſipat, & membra corroborat. corpora nimis fluxa & humecta exiccat. folia lotionibus addita, Oedemata diſſoluunt, ore commanſa gingiuas dentesq. confirmant, & vlceribus oris medentur. Fructus, ſeu intus aſſumpti, ſiue exterius admoti, quemadmodum & lacryma, luculentius prædicta omnia præſtant. In Villa Madritij Prouinciæ Carpentariæ Hiſpaniæ, tres vidimus huius plantæ tenellas arbuſculas, caudicem femoris craſſitudine habentes, cortice ſubcinereo contectum, Fraxini humilioris, Orni Omeleæq. vulgo dictæ, magnitudine, ramulos vndequaque in latũ pandentes, iiſdem ornatos folijs, conſtantibus ex pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, multo tamen minoribus, ex viridi nigricantibus, ſerratis, ſub extremum anguſtioribus. quæ ab arboribus

Vires eius in medicina, & balneis

boribus

boribus decerpta, lacteo succo, lento ac viuido odoroq. scatebant. flores exiles albos, racematimq. dispositos habentes, fructus vndique Indicę prædictæ Molle similes. pari modo fructus & folia toto anno virent, ac vires, & vsus, omnino sunt pares.

Hæc etiam arbor species est Lentisci tum figura tum viribus, cuius primam fecit mentionem Clusius. Adoleuit Romæ in horto Excellentissimi Martij Columnæ Zagaroli Ducis in magnam arborem. cuius folia initio serrata sunt. arbore vero adolescente, omnes incisiones pereunt, vt etiam annotauit subtilissimus rerum naturalium indagator, D. Fabius Columna Lynceus, in opere suo de rarioribus quibusdam Apuliæ plantis.

De TECOMAHACA. Cap. XVI.

ARBOR est *Tecomahaca* magna, folia ferens obrotunda, mediocri & serrata, ac fructuum in postremis ramorum flagellis paruum, obrotundum, fuluum, ac refertum semine, nucleo Persici haud absimili. Nascitur apud Mistecas, necnon Tangiteri regionis *Michuacanensis*. possetq. in prouincias nostri orbis paulo calidiores, mediocri negocio transferri. Acris planta est, & odorata, cum quadam adstrictione. calidaq. & sicca ordine tertio. Fluit ab hac arbore scarificata aut incisa, & interdum etiam sponte sua, lacryma nulli ferè ignota, eadem prædita temperie & viribus, quam plerique loco Myrrhæ substituunt. dolores a flatuoso spiritu, frigidaue causa ortos sedans, flatus ipsos discutiens, lentos humores dissoluens, ac frigidam intemperiem corrigens, implastri modo adhibita. vtero amica ita, vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres hystericas illico liberet. Vmbilico apposita, menses sistit, & vterum suo loco retinet. distillationes, temporibus, aut post aures adhibita, sistit. dolores dentium sedat, cauisue dentibus indita, ipsos a corruptione liberat. neruorum vulneribus opitulatur. coxendici, ac arthritidi a frigida causa genitis opem præstat. cerebrum, neruos, ac ventriculum apposita roborat. magniq. est ad omnes affectus a frigida causa ortos vsus.

Los Mexicanos la nõbrã Copal hiyac, Memeyal quahuitl, ó tecomahiyac.

Describitur a Monarde, Tecamahaca cap. 2. Vsus eius apud Europæos permagnus est, ob odoris fragrantiam, præsertim ad catarrhos maturandos, & ad dolores cholicos, flatusq. discutiendos.

De TLAHVELILOCA, QVAHVITL, id est arbore insaniæ, CARAGNA nuncupata. Cap. XVII.

TLAHVELILOCA *Quahuitl*, quam Hispani *Caragnam* vocant, arbor est magna, fuluos stipites fundens, leues, nitidos, & odoros, folia oleaginea in Crucis forma composita, orbicularia. Odora arbor est, gustu acris, & nonnihil adstringens. Nascitur apud *Michuatanenses*, & Mexicam inferiorem, Gummi quod ab ea fluit, *Caragnam* quoque vocare audio, eisdem ferè viribus, quibus *Tecomahaca* præditam, sed vehementioribus, ita vt affectus quos *Tecomahaca* curare nequit, *Caragna* pellat. puluis ipsius stipitis deuoratus, mirè ventriculum & cor firmat, flatus discutit, frigidam emendat intemperiem, & vterinos curat affectus. Fama est apud indigenas Cacodæmones hanc arborem pertimescere ac fugere, & fascino aduersari. corticem vero ex aqua illitum conferre cordi, deuoratum vero *Cacahoatl* pectori simul & cordi ferre suppetias.

Resinæ huius vsum etiam indicauit Monardes. cap. 3.

De XOCHIOCOTZOTL QVAHVITL, seu Arbore Liquidambari Indici. Cap. XVIII.

Huayacocotla, Huauhchinango, Huayacocotla. Xicotepec.

ARBOR est *Xochiocotzo Quahuitl* magna, Aceris ferè folijs, in tres cuspides, duosq. sinus diuisis, altera parte albicantibus, altera verò obscurioribus, serratisq.. Cortex stipitis partim fuluus, partim virens est. Prouenit campestribus, calidisq. locis, & interdum etiam temperatis, velut *Hocyacocotlæ Quahuchinaci*, & *Xicotepeci*. Calida siccaq. natura constat, & odore iucundo. Inciso arboris huius cortice, Indicum fluit vocatum Liquidambarum ab indigenis Hispanis, a Mexicensibus *Xochiocotzol*, suauitate odoris Styraci persimile: calenti ordine tertio natura, siccantiq. quod additum Tabacis, caput, ventriculum, & cor firmat, somnum inducit, & capitis dolorem a frigida caussa ortum lenit: per se verò humores discutit, sedat dolores, ac impetiginibus cute digitis conuulsa medetur: stillat ab eadem arbore, aut sponte sua aut incisa, oleum haud cedens prædicto liquori, aut odoris iucunditate, aut medicis viribus. & si aliqui dicant, oleum stillare ex primo liquore, loco congruo posito, aut expresso, vt tenuior eius pars stillare possit; dicantq. esse calidum, & humidum, minus tamen recte. Discutit vtrumque flatum, ac præter naturam tumores dissipat, coctio-

coctionem procurat, ventriculum roborat, vterinis affectibus confert, & alia his similia præstat iuuamenta, seu per se, seu alijs medicamentis permixtum. Sunt qui elixis ex aqua stipitibus, id odoramenti parant genus. sed vilius ita est, ac minus ad prædicta præsidia expetibile, & nisi ad viliores quosdam vsus commodum.

Fructus huius arboris rotundus est, sed instar Polygoni habens multas superficies nigras, angulos vero luteos. vsum huius liquoris admodum copiose descripsit Monardes cap. 8.

De YZTAC QVAVHXIOTL, seu QVAVHXIOTL alba Galiopifera. *Cap. XIX.*

YZTAC QVAVHXIOTL
Galiopifera.

YZTAC QVAVHXIOTL
alia Galiopifera.

YZTAC *Quauhxiotl*, quam alij *Quauhxiotl* vocant, arbor est mediocris, folijs obrotundis, & stipitibus, atque pediculis rubentibus. Gummi stillat candidum, acris saporis. Prouenit in calidis *Ytzocani*. gummi tertio ordine calidum esse videtur, quod aluum fluentem cohibet deuoratum ex aqua scrupuli vnius mensura. dysenterijs mirum in modum opitulatur. quin dolores illitum sedat, ac discutit præter naturam tumores. aquam, in qua infunditur, lacteo tingit colore. est & aliud genus eisdem præditum viribus, formaq. vocatum *Tlatlahuic Quauhxiotl*, sed gummi manans rubescens, vt nomen indicat.

In Fi-

In Figura secundo loco posita, folia in ramis sunt bina ex opposito, sed in ramo toto sunt septem, eo ordine quo in Lentisco, sed magnitudine Aurantij. baccæ etiam rubræ ipsi trunco adnatæ, quæ magnitudine Pisum æquant.

An ad sequentem pertineat descriptionem cogitandum, præsertim cum idem nomen tribuat.

De COPALTIC, *seu arbore fundente gummi simile* COPALLI. *Cap.* XX.

EXCELSA arbor est *Copaltic* leuis, epidermide cuticulauè supernè vestita, quæ suapte natura desquamatur, vnde nomen. Ocymi folijs, fructu *Oxyacanthæ* paulò maiori, primo viridi, ac tandē coccineo. Resinam hæc fundit arbor candidam, & paulisper odoram, sed modicam. Nascitur in calidis locis montosisq. *Texaxahuaci.* suntq. qui *Ytac Quauhxiotl* vocant. Cortex ligni calidus est ordine secundo, odorus, & grati saporis, non sine siccitate, & amaritudine quadam. Gummi illud calidum apud Mexicanos circumfertur, habeturq. maximi in compescendis dysenterijs. Ex hac stillans arbore resina est, quæ ex aqua deuorata, vbi statim in lac soluitur, vnius oboli mensura, aut per se solum, aut permixta *Copalli*, sistit dysenterias, & sanguinem vndecumque manantem cohibet. Vitandum est tamen auctius pondus.

Tzinacan cuitla quahuitl.

De TZINA CANCVITLA QVAVHITL, *seu arbore ferente gummi simile stercori vespertilionum* Laccifera. *Cap.* XXI.

TZINACANCVITLA *Quahuitl*, gummi est, quod Laccam officinæ vocant. decidit ex arbore incondita, ac mediocris magnitudinis, quæ folia fert *Mizquitl*, seu exilia, pennas auium imitantia, breuia, tenuia, ex vtraque parte ramorum serie quadam procedentia. stipites, ac ramos purpureos, obtectos gummi, quod diximus, nequaquam a formicis elaborato, vt quidam per inscitiam putant, sed ab ipsis arborum ramis vndecumque stillante, & eisdem veluti tubuli quidam adhærescente. Nascitur in calidis, qualis est ager *Huatepecensis*, & *Quauhnahuacensis*, vbi sunt qui *Hoelicpatlim*, & *Quauhuicxihuitl* vocent. etsi in nonnullis Indiæ orientalis locis ortum ducat, varijsq. ibi nominibus nuncupetur. De eius viribus Arabes rogentur, ne nos rursus dicta dicamus in tanta temporis pænuria, & rerum describendarum copia.

Illud

Illud etiam notum est, admixta resina, massam ex eo gummi parari quam Lacram corrupta dictione vocant, signandis literis, alijsq. schedis aptissimam. addita verò his arena crassiuscule trita, percoctisq. omnibus in placentulam cogi, quæ admota igni è vestigio emollescat, perfrigerata verò eam duritiem ac firmitatem contrahat, quæ ferrum, lapides, & gemmas exedat, rumpatque, quod nos experimento cognouimus.

Folia huius arboris conferuntur folijs Acatiæ Aegyptiæ, rami ipsi sunt purpurascentes, & Lacca quasi nigra ramis adhæret.

Laccam arborem Acosta c.8. folio Pruni scribit se ex aliorum relatione intellexisse, id quod parum huic nostræ congruit. Vnde vel male obseruatum ab ijs qui parum huic rei studebant, vel alterius erit generis.

Vanum esse rumorem quod Lacca à formicis elaboretur ex auctore nostro patet. vnde licet alæ formicarum in ea reperiantur, non tamen argumentum est sufficiens huius operis. præsertim cum videamus & nostras formicas congerere potius frumenta, Muscas, & similia, quam aliquid apibus simile elaborare.

De EZQVAHVITL, id est sanguinis Arbore. Cap. XXII.

ARBOR magna est *Ezquahuitl*, folia ferens Verbasci, ampla, & angulosa, sanguine stillans, quem vocant Draconis, vnde euenit ei nomen. est enim *Ezquahuitl* sanguinis arbor. Prouenit *Quahuchinanci*. vis autem huius succi frigida est atque adstringens. corroborat dentes, fluxiones sistit; denique vim omnem, similitudinem, ac effectus eosdem præstat, quos sanguis Draconis nostri vsus, qui a Draconibus Fortunatarum colligi solet. de quibus, alijsq. Fortunatarum arboribus seorsum fortasse dicemus.

Arbor hæc secunda eleganter à Clusio descripta est initio suarum obseruationum, vbi eam Draconem vocat. quam etiam Pisis extare audio in Horto Serenissimi Magni Etruriæ Ducis.

De EZQVAHVITL secunda. Cap. XXIII.

OFFENDI etiam apud *Quauhnahuacenses* agros, qui pertinent ad *Tepecuacuilcum*, arborem *Ezquahuitl Quahuchinacensi* persimilem, folijs tamen magis orbiculatis, hirsutis, & asperis, crasso cortice, radice surculosa, ac iuxta aquas nascentem. quæ adstringens etiam est, & odorata, amara, calefaciens quodammodo, & ad eadem vtilis. Nam eius liquor, qui scarificata arbore copiosè fluit, oculis inflammatione laborantibus mirè subuenit. partes enim habet nonnullas frigidas, siccas, & adstringentes. quare non mirum est, si calidas etiam quasdam partes posidens, vincentibus frigidis in ea, id operetur.

De MIZQVITL; seu Siliqua Acatiæ. Cap. XXIV.

ARBOR est *Mizquitl* frequentissima Nouæ Hispaniæ, sua sponte in quibusque locis, sed maximè montosis, temperatis, aut frigidis, proueniens. incondita, & spinosa, folijs exilibus, pennas auium imitantibus ordine, vtraque ex Misquites para males de Tosogos

parte

parte ramorum diſpoſitis, flore Betulæ noſtratis proximo, ac ſiliquis edulibus longisq. & dulcis, pergratiq. ſaporis, refertis ſemine, vnde ſortita eſt nomen, hinc & inde dependentibus. è quibus placentulas parant *Chichimecarum* gens vicem illis præſtantes panis, veluti ex varijs ſeminibus, radicibus, ac fructibus alijs. Hæc eſt veriſſima antiquorum Acatia & quæ germanum Gummi Arabicum fert, cuius hic ingens eſt copia, & incuria fortaſſis pudenda adhuc incognita, & in noſtrum orbem nondum deportata. neque eſt vnica eius ſpecies, ſed plures. frigida, ſiccaq. & adſtringenti conſtant natura. liquor è tenerrimis huius arboris turionibus defluens, expreſſusq., aut aqua vbi aliquandiu ijdem maduerint, illita mirum in modum oculorum morbis auxiliatur, aut ius decocti corticum nimium menſium fluxum compeſcit. qui menſes ſi primiparæ ſunt (vt hoc obiter attingatur) tineæ, & lichenibus medentur. Sunt qui *Hoaxin, Hacazcolotl,* & alias nonnullas arbores quæ apud Nouam Hiſpaniam proueniunt, in Acatiæ referant differentias.

Proſper Alpinus inter alias Ægypti plantas, & hanc veterum Acatiam deſcripſit, cui ſi non eadem, ſaltem congener iudicari debet.

De MIZQVITL MICHVACANENSI Acatia No. Hiſp. II. Cap. XXV.

VOCANT *Michuacanenſes* ſuam *Mizquitl Tzintzequam* ſpinis carentem, & folijs exilioribus *Mizquitl* vulgari, quę etiam Acatiæ ſpecies eſt, & Gummi vocatum Arabicum quam optime fundit, eoſdem habens vſus & vires.

De HVCIPOCHOTL HVAXACENSI Ricino No. Hiſp. Cap. XXVI.

ARBVSCVLA eſt *Hucipochotl Huaxacenſis* vitium modo ſerpens ſinuoſis, ac tricuſpidibus folijs, floribus coccineis paruis, & aggregatis in comam. vnde generantur fructus Nucis penè Ponticæ forma, ac magnitudine, ſed ternos includentes Ricini more candicantes nucleos. toto anno folia, flores, & fructus fert. Naſcitur apud *Huaxacenſes*. dulcis eſt, calidaq. & humida, aut moderatè frigida temperie. Liquor ſtillatitius vires elangueſcentes inſtaurat, reficitq. vt homines pene mortuos ferant exſuſcitare. idem refrigerat, & impingu t aut ipſa arboris folia oleris vice deuorata, nitidumq. reddunt colorem. lacryma ſtillans e perfractis germinibus, inflammationi oculorũ mirum in modum confert. Nuclei quini, aut, ſi robuſtior homo ſit, ſepteni emundati a quadam illos tegente membrana, vacuãt egregiè pituitam, & bilem, per ſuperna & inferna, vſque adeo ſecuro euentu, vt vel leuis momenti re ingeſta medicamenti huius vis ſi ita expediat, coerceatur. Allata eſt eadem a Panucenſibus, ſtipite cubitali, ſubalbido, lento, leui & ſpinifero, vbi vocant *Tzapeloach Quahuitl*. aiuntq. lac eius firmare dentes, & carnem exhauſtam inſtaurare.

Sine dubio inter Ricini genera reponenda eſt hæc planta, vires tamen ipſius non ſunt tam vehementes, ac in Americæ illo de quo Cluſius in annotationibus ad Monardem, ait dimidiam tantum partem vnius grani valide per ſuperiora & inferiora purgare. Huius validi Ricini ſemina Romæ vendidit quidam agyrta magno ſanè numero, cuius vnum

vnum semen siue granum sumptum quibusdam vicies aluum mouit, sapore initio dulce est, sed dein vrit instar Cocci Cnidij; potest etiam fieri vt Ricini ab Auctore descripti semen, eandem vetustate induat acrimoniam, sicuti videmus in Zingibere, euenire, cuius radix recens in acetarijs ob multam humiditatem coniunctam editur.

De Arbore à quibusdam SASAFRAS *vocata. Cap.* XXVII.

Salsafraz.

SASAFRAS.

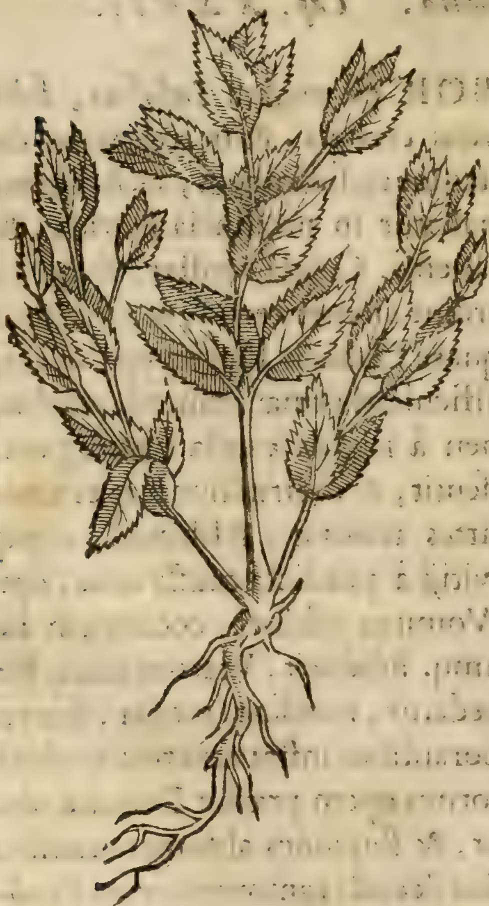

ARBOR est magna *Sasafras*, folia ferens crenata, & in tres partes diuisa, stipites leues, subrubeos, & Anisum olentes. nascitur in prouincia Florida, & Michuacanensi. Calida constat, & sicca natura, ordine circiter tertio, & subtilibus partibus. quare Cholicis, Iliacisq. opitulatur, necnon difficultati vrinæ, renumq. morbis, dum tamen à frigida caussa contingant. flatum discutit, & obstructiones aperit. internas partes roborat, Asthmati, alijsq. thoracis vitijs à prædicta caussa ortis, opitulatur. Vomitus cohibet, coctionem iuuat, aluumq. subducit. Vtero confert, sterilitati medetur, mensesq. mouet. lue venerea laborantibus instar cæterorum alexipharmacorum opem præstat. Dentium dolores sedat, & fluxiones absumpta caussa inhibet. Ius decocti ramorum, trunci, radicumque, præsertim corticum, sumendum octo vnciarum pondere, mane quatuor horis ante omnem cibum, sudorq. seruandus. Decoctum paratur ex media vncia radicum cum cortice assulatim incisarum, ac maceratarum per noctem in duodecim libris aquæ fontis. coquanturq. lento igne ad tertias Huius decocti parandi, & vtendi ratio, variatur pro laborantis corporis habitu, natura, temperamento, viribus, ætate consuetudine, & anni tempore. Ratioq. victus attenuans & exiccans sit, vt in cæteris luis Venereæ alexipharmacis. vtaturq. pro potu secundo decocto. idque habita prius vniuersi corporis ratione. Sunt

qui simplici decocto vtantur pro potu, aut solo, aut vino cum eo diluto, nulla præcedente vniuersi corporis vacuatione, neque ratione victus seruata. Debilibus, tabidis, & præter naturam extenuatis, huius decocti vsus aduersissimus est.

Ad quod arborum genus referri debeat ex solo folio indicare admodum est difficile, ex fructu vero qui hic deest facillimum esset. admodum aromaticum est hoc lignum vsusq. plurimos habet, præsertim in lue venerea: decoctum eius si fiat ad tertias valde multum deperdit olei fragrantissimi, vnde commodius fiet in vesica cuprea superimposito alembico cupreo, intus tamen probe plumbo albo obducto, sic enim eadem opera habebitur, & decoctum, & oleum.

Tocspatli. Sonat medicinã. cuniculorum.

De TOCPATLI. Cap. XXVIII.

ARBVSCVLA est *Tocpatlis* nascens in planis, calidisq. locis, surculosis innixa radicibus, vnde oritur stipes, & in eo folia syluestris Raphani, magna, serrata, hastarum mucronibus haud dissimilia, ac flores candicantes. Radix acris, odora, & nonnihil adstringens est. calefacit, exiccatq. ordine tertio. medetur Gallico morbo ius decocti foliorum & radicum eius, siue bibatur, siue erumpentibus tuberculis applicetur. qua radice ego libentius vterer (modo frigidi essent & tenaces humores, quales solent per eos morbos magna ex parte dominari) quam cæteris plantis, quarum est vsus apud Indos, & Hispanos ad prædictum affectum curandum. Eadem radix tusa, illitaq. splenem comminuit, & pristinæ restituit sanitati.

Huayacan.

De HOAXACAN, seu Ligno Sancto. Cap. XXIX.

Matlatlquahuitl.

HOAXACAN vocant Indi eam plantam, quam alij *Matlalquauhilt*, seu Cyaneam, tale enim est eius cor, seu medulla. arbor est mediocris magnitudinis, strigosis & inconditis stipitibus, ac veluti spinosis, folijs verò paulò rutaceis maioribus, longioribusque, & Cyaneis floribus. Cortex est cinereus, & si qui crassiorem stipitem vestit, fit fuluus. lignum pallet, ac medulla, vt dixerim Cyanea est, vnde sumpsit nomen. cortex est abun-

Huayacan

Hoaxacan, Seu Lignum Sanctum. Lib. III. Cap. XXIX. fol. 62.

HOAXACAN, LIGNVM SANCTVM

est abundè amarus. quò fit vt calidus ordine secundo, cum folijs quoque ipsis haberi posit, cum manifesta siccitate. etsi medullam non senserim amaram, referre verò quos effectus præstet in curanda Gallica lue, alijsq. diuturnis affectibus capitis, thoracis, ventriculi, epatis, lienis, renum, artuumq. doloribus, aut quis sit administrandi modus in tanta luce superuacaneum duxi. Nascitur in calidis *Ytzocanis*, & Misticæ inferioris. & apud Haitinos quoque prouenit.

Ailo en Yzucar, Huetlan, e Santo Domingo, Puerto rico,

GVAYACAN.

GVAYACAN est arbor Iuglandis, vel Ilicis magnitudine cuius cortex colore, extrinsecus cineritio permixtis tamen multis maculis viridibus intrinsecus vero subruber, non admodum densus, sed immodicè durus crassitudinis nempe semidigitalis, is ligno recenter cæso, adeo firmiter hæret; vt vix ferro separari queat, progressu vero temporis facile seiungitur.

Lignum in extremis colore qui in Buxo interne nigrescente conspicitur, & meditullium eius est maximum, totumq. adeo lignum splendida quadam donatum duritie.

Pinguitudo eius resinaceum quid spirat, vriturq. odore non insuaui, & ab accenso gummi profluit, quod prædurum est vbi refrixerit.

Pondus eius quale nulli præterea ligno, nulla eius quantumuis minima pars, in Aqua fluitat, sed mergitur continuo, & subsidit, vnde lignum est fortissimum quod duritie omne robur superat, & idcirco quam minime hiat, neque facile videas quod rimas traxerit.

Sapor non ingratus amarus statim, tum acrimonia miti palatum ac fauces compungens, qui semel cognitus, nunquam errare sinit emptorem in cognoscendo.

Decoctum eius æstate vltra tertium diem non perdurat.

Folium crassum, paruum durum viride multis venis distinctum quidam arbuto comparant, in ramo situm habet ex opposito alterius, vt in Siliqua vel Lentisco videre licet, quaterna vel sena.

Flores multi quasi Vmbellam, vel Corymbum constituentes, pediculis vncialibus insistunt pallidi lutei, senis constantes foliolis multis, è medio staminibusq. prodeuntibus in quorum medio rudimentum, fructus bursam pastoris effigie refert.

Fructus à quibusdam Castaneis ab alijs prunis similis refertur duobus lupinis sibi coniunctis, aliquando etiam tribus, vt Clusius refert, vel aceris fructibus, sed sine alis constat, cordis figuram eleganter exprimentibus leuissima porro distractione vnum ab altero sicut & aceris fructus diuellitur.

Longitudo est transuersi digiti latitudo paulominor, color totius corij Castaneus aliquantulum corrugatus, Pruni instar, in coniunctione cum altero fructu membrana est densitate, colore, duritie persimilis, ei quæ Iuglandis semen bifariam diuidit.

Corium externum corrugatum mollius est, internum vero nucis interno putamini duritie, & colore respondet eius densitas, in Icone ad viuum expressa.

Nucleus intus conclusus, apposita figura exhibetur, colore & varijs venarum ductibus Nuci Myristicæ, Nuci Muscati, vel Buxi radici admodum similis, hunc si diu in ore voluas, quasi pulpam quandam abradis, quæ acrimoniam manifestam linguæ imprimit, & nucleus in recenti fructu manet coloris Castanei, quasi transparentis, in alijs vero omnino nig[illegible].

Nucleum si secundum longitudinem findas, [illegible]ylorum offendes totumq. osseum flauum in recente cinereum in obsoleto, albæ autem lineæ transuersim parallelos, totum pertranseunt, vt admodum eleganter Lyncurium siue Belemnitem radius splendore referat.

In medio eius cauitas est longa à summo ad imum pertingens, sed sine vlla fere latitudine qualis in Euonymo etiam conspicitur, vbi seminis duo oualia, sed plana viridia quasi foliola seiuncta in summo vniuntur, corq. extrorsum versus componunt ad modum planè Euonymi, nisi quod cor in Euonymo versus pediculum sit constitutum.

Quæ omnia mihi videre licuit munere D. Henrici Coruini in re herbaria peritissimi, qui fructus hos sibi missos mihi dono dedit.

Crescit hæc arbor in Hispaniola, & in continentis regione Nagrando dicta, tanta copia vt numero superent Pinus Hispaniæ.

LIGNVM SANCTVM.

ARBOR est admodum similis Guayaco, sed minor magnitudine Populi stipitibus velut spinosis, cortex magis quam Guaiaci pustulosus, cætera similis, cinereus, maculisq. conspersus, intrinsecus vero obscure rubet, & in recenti ligno etiam facile separatur.

Lignum à Guayaco differt meditullio quod in hoc est paruum & in ramis nullum. Ipsius ligni color magis albicat, & ad luteum quendam colorem vergit; Meditullium parcè nigrum ad viride inclinat, euidenter, imo Cyaneum est in viridi vt nomen Hoaxacan traxit originem.

Tractanti nullus odor occurrrit, æmulatur tamen Guayaci odorem, vt in decocto & oleo eius distillato patet, qui tamen in integronon percipitur, adeo terreis partibus permixta est, vt ne ab inflammato quidem, nisi parum admodum defluat, cum tamen per destillationem plus olei, quam ex Guayaco extrahatur.

Pondus Guayaco idem est, æque enim cito in aqua subsidit.

Sapor

Sapor amarus, sed acrimonia longe maior, & euidentior, adeo vt amaritudo ab hac oppressa non statim percipiatur, ideoque Piperis instar, fauces pungit, mordicat, & puluis eius naribus inditus sternutamenta ciet, vnde longe ab incolis ob vires, Guayaco praefertur, nec enim tantum luem venereã, & quidem facilius curat, sed & multos alios morbos, quibus Guayacum non sufficit, expugnat, & ob miros suos effectus in maiore est vsu, & Ligni Sancti nomen non sine ratione obtinuit, quamuis immoderato vsu, & caloris vehementia, possit hominem nimium excalefacere, decoctum eius, & amarius est, & magis odorum quam Guayaci, flauumq. colorem magis habet intensum.

Folia exigua rutaceis paulo maiora Lentisci modo bina ex aduerso posita, & ordinata sunt, ita vt nullum vnicum sit, in extimo quod quidem in leguminibus plerumque euenit.

Flos Vincæ Peruincæ admodum similis est colore, & figura, sed sine aliqua longitudine eiusq. foliola quasi duplicata, sibi superposita apparent, florum etiam coniunctio ex pictura videtur ad Corymbum accedere.

Fructum auctor non addidit nascitur copiose in Insula Borichen, quæ nunc S. Ioannis ab Hispanis appellatur.

EX vtraque ergo descriptione, & figura manifestum est, has duas arbores, inter se specie distinctas esse, quamuis sub eodem proximo genere contineantur sic enim & Vites, & Pyri & Mali infinitas sub se species, continentes, suis tamen generibus conueniunt.

Hæc eo dico, quod cum ante octo annos, Lignum Indicum ex Hollandia Romam allatum esset, magna inter medicos, etiam libellis editis altercatio nata fuit, an Lignum illud esset legitimum, an vero repudiandum, quidam enim vnam tantum Guayaci arborem esse asserebant, ideoque hoc tanquam Pseudo lignum omnino repudiandum; alij vero authoritate Ouiedi, & Monardis suffulti, duo diuersa genera esse statuebant, illudq. Guayacum, hoc vero Lignum Sanctum, appellari debere asserebant, non obstante nominum, aliquando confusione. Quæ quidem posterior sententia, vt ex supradictis patuit, à quouis veritatis studioso, merito est recipienda; cum ipsæ plantæ ita quidem distinctæ exhibeantur, vt eas specie differre cuiuis pateat, merito tamen sub eodem genere reponi debeant.

Cui porro arborum generi hæ duæ sint adscribendæ, diu dubitaui, & etiam nunc hæreo. Putaui aliquando, Euonymo illas congeneres dici posse, sed quibusdam argumentis obstantibus ab ea opinione recessi.

An ad Buxum referri possint nondum plane apud animum meum decreui, quamuis multa id videantur suadere. Itaque hac de re, post maturiorem deliberationem amplior aliquando disserendi dabitur occasio.

Plura qui volet Ouiedum adeat in historia naturali Indica, & Monardem vbi ipsam Guayaci arborem cum fructu, & floribus à Clusio depictam inueniet, in qua tamen desidero duorum illorum fructuum seiunctionem à pictore minime expressam videat, & omnes qui de lue Venerea conscripserunt Medicos.

De YOHVALXOCHITL, *seu Flore nocturno.* *Cap.* XXX.

YOHVALXOCHITL, quam quidam *Cozquaquahuitl* vocant, alij vero *Yahoalxochitl*, seu florem orbicularem, arbuscula est, Folia Ebuli,

Sambuciq. ferens (ad quorum ſpecies eſt fortaſsis referenda, niſi quis malit ad Vitis ſylueſtris ſpecies pertinere) ſed minime ſerrata; vmbellas Sambuci, e floſculis aggeratas orbicularibus, & pallentibus, interdiu (vt ferunt) contractis, & hiantibus noctu. vnde acini fiunt racematim dependentes, initio virides, deinde coccinei, & tandem purpurei. radices verò reſinoſi ſaporis, glutinoſas, & guſtus nonnihil odori. Naſcitur *Chapultepec* non procul ab vrbe Mexicana, montoſis, editisq. locis, nec non in vallibus, planiſque. Floret Iunio. Calida, & ſicca ordine ſecundo conſtat natura, & ſapore amaro. tumores appoſita diſcutit, aut maturat, & rumpit. quibuſdam epota ex aqua ſudorem euocat, & alijs aluum ciet. puluis eius medetur inſperſus vlceribus inſanabilibus. & confert ſcabiei lepræq. Auxiliatur etiam reſolutis, & vterino affectu laborantibus. Sunt qui edant folia frixa expreſſo prius ſucco medicinæ gratia, aſſerantq. ita corpus extergere, atque impinguare, & vt carnem inſtaurat exeſam, & caſu aliquo exhauſtam, ſic ſuperuacaneam citra vllam noxam ſenſumuè doloris, corrodere, & abſumere. vanos timores pellere pectori impoſita folia. & ſyncopen inde profectam tollere,

Tepeçan, quaſi dicas arborem gibboſam.

De CAYOLIZAN, ſeu TEPOÇAN. Cap. XXXI.

ARBOR eſt *Cayolizan* mediocris magnitudinis, Folia ferens Saluiæ, ſed maiora, à quibus apud nonnullos indigenas Hiſpanos inuenit nomen, inferna parte ſubalbida, & ſupernè virentia, pinguia, & Verbaſci modo hirſuta, lubricaque. Florem in poſtremis ramis modicum, ac luteum, & in Corymborum formam veluti compoſitum. Odorata arbor eſt, & calentis naturæ, thus citra diſtinctionem vllam redolet. Calidis regionibus (nam in his quoque aliquando prouenit) minoribus ornatur folijs, latioribus verò temperatis, etſi vbique naſcitur, neque vllum refugit ſolum, fertile maximè, & humectum. Ius decocti corticum, ſtipitis, atque radicis ebibitum vterinis confert affectibus, ac vuluam proprijs reſtituit ſedibus. vrinam euocat, emundatq. corpus. Ipſæ verò radices, corticeſuè, aut folia impoſita tumores preter naturam diſsipant, aperiunt, atque extergunt, velut & quæcumque alia vlcera, vſtionibusq. medetur,

De

De NANAHVAQVAHVITL, seu morbi Gallici arbore. Cap. XXXII.

ARBOR est magna *Nanahuaquahuitl* comata, & excelsa, folia ferens Oleæ similia, paulisper odorata, amaraque. Decocti ius matutino liberalius ebibitum, Gallico medetur morbo. nascitur temperatis, humidisq. *Hociacocotlæ* locis.

[illegible] tla. fuit dicendum.

Fructus è Trunco enatus racemos oblongos componit, cuius pediculus quidem rubet, baccæ vero sunt virides, flos in imagine non conspicitur.

De QVAVHTLEPATLI, seu Arbore Ignea. Cap. XXXIII.

QVAVHTLEPATLIS, quam Miquahanenses *Chupireni*, seu plantam Igneam vocant, arbor est, Lauri effigie spectabilis, folia ferens oblonga, maiora, latioraque quam Amygdali; flores in rosam conformatos. eamq. arborescentem fruticem esse dicimus, quem Dioscorides appellat Rhododendron. Lac fundit vrentis naturæ, & tamen aiunt Indi, quatuor obolorum mensura deuoratum, perquam commodè vacuare pituitosos humores cachecticorum, gallicamq. luem patientium, atque hydropicorum. præcipue si à frigida caussa talis euenerit morbus. Verum ego non crediderim, vehementissimum istud medicamen, citra noxam intra corpus posse assumi. Quamobrem commodius adhibebitur (quod & Indi experimento testatissimum esse dixerunt) vmbilico modica quadam portione, atque ita quoque purgabit corpus.

Cuta-

Cutaneis etiam infectionibus, quales sunt Lychen, lepra, scabies, ophiasis, & impetigo, præsentaneo est remedio. Huexotzincenses vti solent eo pharmaco duarum drachmarum penè pondere aduersus febres interpolatas. Nascitur apud Michuacanenses, & Ocopetlayuecenses prope humentia, & aquosa loca. vbi parum abfuit, quin meo postremo malo lac eius degustauerim.

Ocopetlayocan.

Nerium in orbe nostro, quantum quidem lectione, vel auditione cognoui, nullum lac fundit, quamuis congener sit, Apocyno, in quo maxima est lactis copia, vnde humiditati; congruoq. calori Mexicanæ Prouinciæ id adscribendum fuerit.

Potens hoc medicamenti genus, etsi apud nos venenum habeatur, tamen & suum vsum habet, si debito modo adhibeatur non plus certe periculi ab eo imminet, quam à lacte Esulæ, vel Scammonio, Ricino Americano, Mezereo, quibus tamen innoxie vtimur, debitis cautionibus obseruatis. Nec si bestias necant continuo, & homini venena sunt; nam Vomica Nux, canes luposq. interficit, homini vero ad multa incurabilia remedium est, sic & Asclepias, Apocyni species magnum habet vsum in Hydrope alijsque morbis.

De QVAVHYYAC, seu Arbore Fœtida. Cap. XXXIV.

ARBOR est magna *Quauhyyac*, Mali Medicæ folia ferens, sed tamen acuminata. cortex adstringit, grauemq. odorem spirat. Nascitur *Ocuilæ* saxosis locis. calidaque & sicca constat temperie. fluxum alui coercet, ac elicit sudorem. naribus instillatus succus sternutamenta excitat, caput purgat, atque ita febres tollit, & capitis arcet dolorem. quarum rerum gratia in annuos vsus recondi consueuit.

Quauhxiloxochitl.

De XILOXOCHITL. Flore Capillaceo. *Cap. XXXV.*

XILOXOCHITL, seu flos Capillaceus, arbor est visendæ pulchritudinis, & naturæ. flores coccineos, in capillamentorum formam aptè compositos ante exortum foliorum (quæ obrotunda sunt, virescentia, & quina) proferens è quibusdam veluti glandibus pullulantes, quamquam sunt, quæ candicantes proferant. Prouenit in calidis *Quahcocolanij*, multisq. alijs eiusdem temperiei locis. Cortex radicis leuigatus, vlceribus gingiuarum opitulatur. vrinam, ex aqua absumptus, educit. renes, & vesicam à sanie, & quibusuis alijs obstruentibus excrementis emundat atque abstergit. & præcipuè si puluis

Xoco-

Xoxocoyoltxin peni immittatur. Eſt autem ſaliuoſæ, & frigefacientis temperiei, ſaporiſque & odoris ferè nullius.

De CACAPOLTON. Cap. XXXVI.

ARBVSCVLA eſt *Cacapolton* folijs Ceraſi, aut *Capolis*, ſtipite purpureo. Floribus in extremis ramis cæruleis, vnde fiunt acini ciceribus pene pares, primo coccinei, ac tandem è purpureo in nigrum vergentes. Folia ſunt frigida, & adſtringentia. repellunt præter naturam tumores, dyarrheas compeſcunt, febribus aduerſantur, & medentur vulneribus. ſuccus foliorum, acinorumue, curat inflammationes oculorum. naſcitur *Ocoituci*, & *Quauhquecullæ*, nempe temperatis, & calidis regionibus.

De YZQVIXOCHITL. Cap. XXXVII.

YZQVIXOCHITL, ſeu planta ferens florem ſimilem granis Maizij, quæ igni appoſita crepuere, arbor eſt excelſa, folia Mali Medicæ ferens, florem Cynorhodi formam referentem, noſtratisq. roſæ ſaporem habentem. aſpectu pulchra eſt, & florum odoratiſſimorum gratia, expetita ab omnibus, & digniſsima quæ, niſi amaret loca calidiora, exornaret hortos Philippicos. Naſcitur *Quauhnahuacenſibus* agris *Hoaxtepecenſibusq.* lętius verò in cultis locis. Temperies eſt aliquantulum frigida, & adſtringens. calidas amat regiones, etſi in frigidas quoque regum diligentia, humanaq. deſcenderit induſtria. ac toto floret anno. flos applicatus dentium dolores ſedat. ingeſtus medetur ſatietati, & pectoris morbis, coctionemq. iuuat & miſcetur portioni *Cacaoatl* commendationis halitus gratia.

En Tlaquiltenago, En Tepuztlan, y en otras partes.

De

TLALAMATL
Arbor Vomitoria.

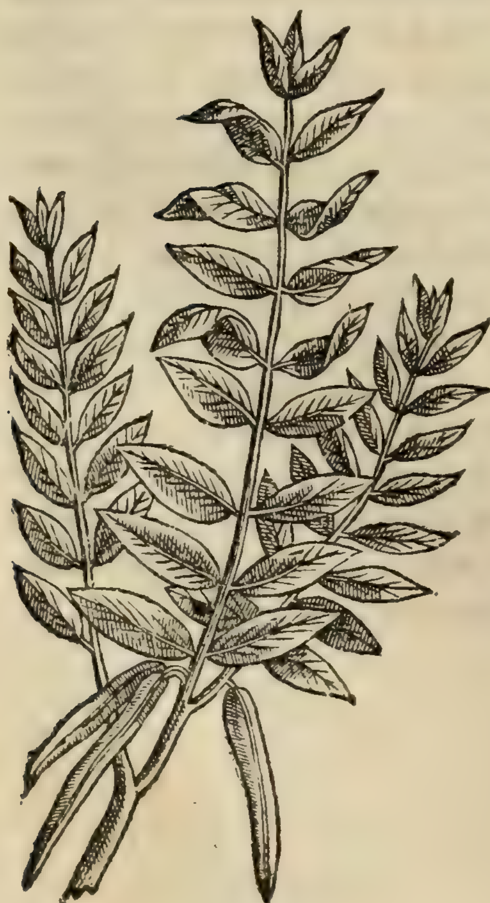
Quaubtlanmatlatl

De TLALAMATL. Arbore Vomitoria. *Cap. XXXVIII.*

ARBOR est *Tlalamatl* Saluiæ folijs pinguioribus, & mollioribus. floribus ſpicatis, paruis, & coccineis. ex quibus procedente tempore acini producuntur. Naſcitur in frigidis, floreq. menſe Februario, & accolæ *Quauhtlalamatl* vocant. Folia tuſa, & pugilli menſura deuorata ex aqua, dicuntur humores omnes, leniter & citra moleſtiam vllam euacuare per ſuperna. & tamen frigida, adſtringentique, & glutinoſa videtur conſtare natura. aiuntq., radicem leuigatam & inſperſam, vlceribus mederi.

Tlalamatl vt ex imagine hic expoſita conijcitur, videtur ſpecies eſſe leguminis folia quidem terna, vt in Phaſeolis flos Vitiæ, ſiliquæ vt in Securidaca arborea ex caſtaneo colore rubeſcentes.

De CHATALHVIC Caſsia Silueſtri. *Cap. XXXIX.*

Cacahua otzotli.

CHATALHVIC, quam alij *Cacaocotl*, alij Caſſiam, alij fiſtularem vocant, arbor eſt magna, ramoſaq. & perpetuo virens. ſtipites proferens tectos fulua lanugine, folia verò, quæ per modica eorum interualla prodeunt, Limoniæ folijs, aut Caſſiæ fiſtularis ſimilia, ſed longiora, & infernè candentia. luteos flores, & fructum, niſi tenuior & aſperior eſſet ac dulcis cortex, parem. Prouenit iuxta fluminum ripas agri *Xocotepecenſis*, & *Pumecenſis*. Cortex, qui calidus & ſiccus eſt ordine quarto; pulloque & candido variat colore, redactus in farinam, & deuoratus ex aqua matutino duarum drachmarum pondere, vacuat per ſuperna atque inferna bilem, & pituitam. lumbricoſque ac vermes, ſi qui forſan in corpore ſunt, pellit. egregium habetur ab indigenis

nis pharmacum. Idem cortex permixtus *Axin*, & applicatus post aures, tollit earum dolorem. fructus cortex, qui dulcis est, ac Cassiæ medullæ saporem referens, eodem modo atque pondere deuoratus, purgat bilem atque pituitam, aluum emollit, ac ventrem leuiter soluit. Idem tritus, & infusus aqua (si pecten ex ea aqua tingatur) capillos breui instaurat, ac prolixam cæsariem efficit. Semen verò intra fructum contentum, tritum atque ex aqua deuoratum placat febres. Quæ omnia mille patuere experimentis.

Huius meminit Monardes cap. 44.

De NVCIS INDICAE, ET COCCI *vocati arbore.* *Cap. XL.*

NVX Indica, quam vulgus Indorum *Maron*, Strabo verò (vt quidā volūt) Palmam vocat, à Mexicensibus *Coyolli*, à Lusitanis ob oculos quosdam Cercopitheci similes Coccum, à vulgo verò Persarum, & Arabum nuncupatur *Harel*. Arbor est vasta, Palmæ magnitudine, & figura, in cuius genus citra dubium est referenda. materie densa, fungosa, leui, & ferulacea, fructu orbiculari, aut paulò oblongiore: capitis humani amplitudine, duplici contecto cortice, externo villoso, interno nitido, prædnro, & nigri coloris vt inferius latius dicetur, racematim dependente, ac menstruo, sed intra trium mensium spatio maturescente, interdumq. septem, octouè, racemis centum sexaginta libris pendentibus arborem suam onerante: Cuius duo sunt præcipua genera, alterum fructui ferendo, alterum verò liquori euocando, idoneum. Nascitur passim apud orientales, & iam quoque apud occidentales Indos, ac præcipuè maritimis, arenosisq. locis. seruntur nucibus; & inde enatæ transferuntur plantæ, atque ita breuissimo spatio adolescunt, exhibentq. fructum. præcipuè si diligenter colantur, & cœlo gaudent feruido. hyeme etiam & cinere, & stercore inspergi volunt, & æstate aqua. ampliores tamen proueniunt iuxta ædificia, nam videntur puluere, & luto gaudere. In noua hac Hispania non vnicum obseruatur harum Palmarum genus, diuersaq. alia genera obseruantur in alijs locis. Aliud namque littoribus australis pelagi prouenit, fructum ferens longè minorem prædicto eisdem tamen, vt existimo, facultatibus. sunt & palmæ pumiliones apud Philippicas Insulas, vt à viris fide dignis accepi, quæ vix è terra erupere cum edunt fructum. sunt & aliæ vocatæ *Bahei*, & aliæ, quas *Sacsac* vocant. reperitur

Frugifera. Liquoris.

Minore fructu. Palmę Pumiliones.

Bahei. Sacsac.

peritur & altera Nux, quæ Coccus de Maldiua appellatur, de quo latius inferius tractabitur.

Vniuersæ penè descriptæ plantæ partes, sunt vsibus humanis aptissimæ. nam ex ligno fouentur ignes, splendentq. foci, fabricantur apud nonnullas nationes naues, nauiumq. tabulata, claui exacuuntur, aptantur mali, construunturq. ædium tecta. Stillat succus ex tenerrimis huius germinibus atque racemis circa postrema flagellatis & incisis, qui excipitur fistulis arundineis, vasisue alijs, ac vsurpatur pro vino prima die suauis, tribus aut quatuor sequentibus iniucundus, ac deinde prorsus superuacaneus, & inutilis, semper tamen ingratus, virus olens, crassos humores & flatum generans, modiceq. humectans, & calefaciens, & vino nostrati mitior, ac minus feriens caput si vasculis quibus excipitur nihil infundatur quod temulentiæ sit caussa, qualis esse solet *Manglæ*. Aiunt autem, id genus vini phtysicis mire conferre, adeoque esse opportunum vrinæ, renumq. vitijs laborantibus, vt vix sit in Philippicis Insulis quemquam offendere, siue ex indigenis siue ex nostris, similibus morbis affectum, emundatis ea potione his partibus, comminutis expulsisq. lapillis. & tamen lædere, aiunt eos, qui obstructione lienis præcipuè laborant, ac hydropem patiuntur. Ex hoc vino insolato, aut alicubi seruato per octo decemuè dies, acetum fit acerrimum, sed quod nostrate minus exiccet, ac admotum igni statim omnem acrimoniam amittat. Quamobrem ferculis iam refrigescentibus admiscetur. durat diutius, sed aqua admota, quam celerrimè euanescit, atque corrumpitur. Ex eodem vino carbonibus imposito spissatoq. paratur mel, ac saccharum adeo suaue, vt à multis, præcipuè indigenis, vero saccharo, ac melli, quibus abundant, præferri soleat. Calida humidaq. constat temperie, gustuiq. gratum est, diu incorruptum permanet. mollit pectus, grauedini confert, ventriculum cerebrumq. roborat, coctionemq. iuuat. Nux verò binis tegitur corticibus, nempe externo, qui villosa constat natura, ac veluti cannabinis, stupeisq. filamentis intexta in dulci harum Palmarum genere, circa initia eduli, & Cinaræ spiniferos resipiente acanthos, sed dulciori, & minus adstringente, aptissimoq. cohibendis diarrheis, satietati curandæ, & ventriculo instaurando. Ex hoc eodem cortice parantur peropportuna lychnia inflammando bellicorum instrumentorum pulueri, nauium funes, & rudentes firmissimi, & salsi humoris iniurijs quamminimè obnoxij. materiesq. stupea præstatur tabularum compagibus infarciendis, & quæ madens intumescat, arctiusq. obstruat rimas, impetumq. maris commodius arceat. Interno altero cortice prædicta operitur nux, nitido, præduro, & nigri coloris. parantur ex eo vasa pulcherrima, auroq. & argento exornantur, vtq. fama sit, saluberrimum reddere potum, ac paralysi, neruisq. corroborandis, (vtcumque se res habeat) valde conferre. Subest callus, nucleusq. candidissimus, edulis, ac sapore referens amygdala dulcia. ex quo contuso atque expresso, lac extorquetur citra ignis operam, vtilissimum necandis vermibus, ac lumbricis, si octo vnciarum pondere, (addito sale) matutino assumatur, & præcipuè à pueris, alijsq. natu minoribus. Miscetur quibusdam cibarijs parandis, veluti Orizæ, candido vocato ferculo, & similibus. verum crassum veluti & ipsa medulla præbet

præbet alimentum, & concoctu difficile, pituitamq. multiplicat hominibus in quibus abundat, nec tantillum delata noxia; cum tamen robustis, atque illius alimoniæ assuetis nihil inferat mali, veluti experimento compertum est in his qui Latronum insulas colunt, quibus est præcipuum nutrimentum. & venerem impensè excitat. Idem nucleus solet delibrari, secariq. in frusta, atque ita in loca apud quæ non prouenit, vendendus deferri. loco enim Castanearum in vsus reconditarum editur. quin ex ramentis nuclei (addita aquæ opportuna mensura) feruefactis, ac multum agitatis, oleum supereminere solet, parandis ferculis, dum recens est, non inutile, Medicinæ verò vsibus aptissimum. dulce est, liquidum, splendidum, & oleo amygdalarum dulcium non dissimile gustu. calida, humidaq. temperie constat, & sex, octoue vnciarum mensura epotatum, addita interdum aqua vbi Thamarindi aliquamdiu maduerint, ventriculum, intestinaq. leniter purgat. & humores, præcipuè melancholicos, atrabiliosósque, & pituitosos vacuare solet; cum tamen nucleus aluum dicatur coercere. verum recens extractum oportet assumi. Dolorem sedat, & præcipuè ortum à frigida causa, & vulneribus mirè opitulatur. nam & sanguinem sistit, saniem extergit, coercetq. dolorem, & tandem cicatricem inducit. oleo vocato Aparitij est efficacius. quin pectus lenit illitum, purgat infusum, & alia huiusmodi innumera præstat auxilia, quæ difficile possent singulatim recenseri. sed ex frustulis, quorum superius meminimus, extrahitur oleum vtile lucernis, Orizæ parandæ, neruis contractis laxandis, articulorum doloribus antiquis leniendis, & necandis lumbricis vtilissimum. Nec prædictos solum hæc arbor præstat vsus, nam vnaquæque nux continet intra se liquoris candidi, sero lactiuè similis, trium ferè librarum mensuram. siti, febribusq. extinguendis, caloriq. contemperando idonei, medendisque, & extergendis oculis, carni eorum absumendæ, & emundandæ mulierum cuti. eadem aqua frigefacit, & humectat. emundat sanguinem, ventriculum, & vias vrinæ purgat, sedat dolorem inflammatis oculis, medetur pectori, ac pergrato constat gustu. maximè æstuantibus, ac sitim sentientibus etsi sudore perfundantur, & quantamlibet assumant copiam, etiam matutino, & ventriculo adhuc vacuo, minimè videtur officere. plurimum præbet alimentum, & aduersus biliosas febres est potio mirabilis. Quin etiam qua die Pharmacum bibitur assumi potest, etsi flatum generet, sitq. ventriculi laxitatem patientibus, aut diarrhæas meritò vitanda. Eduntur germina, capitaue harum Palmarum, quæ suauissima sunt, sed cum certa arboris iactura. iuxtaq. suborientia folia non omnino sunt superuacanea. eis enim vinum Palmarum percolatur, vicem præbentibus coli, ac calceamentorum interdum parantur soleæ. De Cocco autem, quem de Maldiua appellant, ita sentiunt. Maldiuas Insulas aliquando continentem fuisse, inundatione tandem submersam, has restitisse insulas, in quibus Palmæ fuerint obrutæ, quæ hos protulissent Coccos, qui terra indurati conspiciuntur. An verò plantæ differant à nostris, cum nemo truncum aut folia inspexerit, certo quis asserere nequit. soli namque Cocci, nunc singuli, nunc bini coniuncti in littus eijciuntur, quos nemini colligere licet, nisi cum capitis periculo, eo quia ad Regem pertinet quicquid

Oleum & eius vires.

Aliud Oleum.

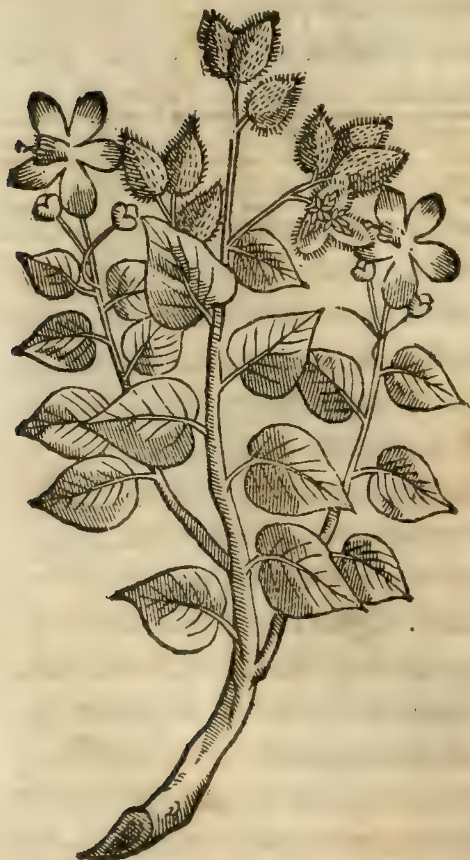
Liquor lacteus & eius vires.

Coccus de Maldiua.

è mari in littus eijcitur. Inueniuntur autem ipsi Cocci interdum exigui, figura ouali, magna ex parte nigro, ac nitido cortice contecti. medulla, seu pulpa interior, quæ siccata dura est admodum, & candida, ad pallorem tamen inclinans, in superficie rimosa est, nimisq. porosa, nullumq. saporem habens. Magni est huius Cocci vsus, præsertim pulpæ ipsius, apud earum insularum indigenas aduersus venena. aiuntq. aquam in vasis ex hisce nucibus paratis aliquamdiu contentam, ac conseruatam, adiecto medullæ momento, ad coli dolores, pulsa causa per vomitum, assumptam, esse vtilem, nec non ad paralysim, Epilepsiam, aliosuè neruorum affectus. Vlissipone hæc medulla siccata reperitur venalis, magno tamen pretio, ibique magni æstimatur, omnibusq. alijs Alexipharmacis præfertur. Huius medullæ ad decem granorum pondus, cum vino, aut aqua, pro morbi natura exhiberi solet. etsi eius vsum nullius esse momenti, aut parum conferre quotidie experiamur.

Quamuis author fusus sit admodum in hac arbore, eiusq. vsibus describendis, non tamen erit abs re si lector consulat Garciam de Nuce indica, & Clusij in eundem notas.

De ACHIOTL, seu Medicina tingendo apta. Cap. XLI.

ARBOR *Achiotl* vocata, ab alijs *Chancanguarica*, ab alijs *Pumaqua*, magnitudine est, stipite, atque omni prorsus forma Mali Medicę, folijs vlmeis figura, asperitate, & virore similibus. colore extrinseco corticis, trunci, & ramorum, fuluo; intrinseco in viridem magis inclinante, & ligno ipso aculeato, & candenti. floribus magnis, stellatis, quinum foliorum, ex albo rubescentibus, & fructu erinaceis simili, amygdalarum viridium, paruarumq. forma & magnitudine, quatuor modicis distincto angulis, qui secundum longitudinem discurrunt. Hi cum maturi sunt, dehiscunt, ostenduntq. intra cauitatem grana quædam acinis vuarum forma similia, admodum rubescentia. Prouenit calidis regionibus qualis est *Huitxocensis*, locis potius siccis quam humidis. Frigida est ordine tertio, & nonnullam siccitatem adstrictionemque participat. Indi maximi æstimant hanc arborem, atq; ideo eam iuxta domicilia serere consueuerunt. folia fert toto anno, ac fructum vere edit, quo etiam tempore colligi solet. Materies vtilis est igni veluti è silice excitando, si lignum ligno fricetur; cortex verò funibus texendis, qui sunt cannabinis firmiores. ac semen pictoribus coccineo colori exprimendo; innatans liquori æque frigido non minus vtile medicis. extinguit enim epotum aut admotum, febrientium incendia, opitulatur dyssenterijs, repellitq. tumores præter naturam. quo fit, vt Epi-

Epithematis frigorificis potionibus, vocatis Iulapijs, & quibusuis infrigidantibus cibarijs, & medicamentis misceri perquam commode possit. additur semen *Cacahuatl* refrigerij gratia, commendandiq. saporis atque coloris. dentium dolores à causa calida ortos lenit, corroborat, euocat vrinam, sitim extinguit, ac Croci apud aliquas gentes gerit vicem. Excipiunt parando pigmento grana iam matura, ac in calentem aquam proijciunt, agitantq. continenter eodem modo semper, donec totus penè color aquæ hæreat. permittunt demum subsidere, & in placentulas efformant eodem penè modo, quo diximus *Añil*, seu *Mohuitli* parari, & *Xiuhquilitl*, vt cum opus sit in vsus euocentur. Est verò adeo tenax hoc pigmenti genus, vt semel illitum, vix etsi vehementer extergas, possit deleri, vrinæ autem permixtum sit indelebile. Adstringit nonnihil. ideoque cum resina permixtum medetur scabiei, atque vlceribus, ventriculum corroborat, fluxum alui cohibet, lac auget permixtum crustis *Cacahuatl*, quem reddit innoxium quacunque mensura bibatur, eius siquidem gratia, facilè, ac citra satietatis incommodum solet concoqui.

Fructum huius arboris exhibuit Clusius exoticorum lib. 3. cap. 19. & arborem recte conijcit esse Bixam Ouiedi, à colore quo Indi se tingunt, ita dictam ab Ouiedo. eadem arbor etiam à Iulio Scaligero descripta fuit, folio Pruni, fructu qualis Castaneæ, cum erinaceo in quo coccus ruber. & quia nomen ignorabat, arborem finium regundorum appellauit, quod eo colore Mexicani fines prædiorum in tabellis depingerent.

Modum excitandi ignem mutua lignorum attritione describit Ouiedus lib. 6. c. 6. historiæ naturalis, speciem autem ligni non nominat.

Quæ vero ligna apud nos attritu ignem concipiant, doctiss. vir & in naturæ arcanis perquirēdis solertiss. Io. Bapt. Porta Lynceus lib. 12. suæ nat. Magiæ c. 1. abūde docet.

De Palma Bahei (Bunga) COYOLLI dicta. Cap. XLII.

COYOLLI arbor est stipitem fundens tenuiorem, breuioremq. Indica Nuce, & columnæ forma, fructumq. ante foliorum diuisionem cubiti vnius interuallo è viridi fuluescentem, qua pingitur forma, magnitudineq. Pyri paruæ, cortice obductum crasso, callum densum, durum, candidis punctis interstinctum, & è rubeo colore in nigrum inclinantem, intra se continentem. qui adstringentis est gustus, roboransq. Gestant quintam partem illius glandis ore indigenæ, & quocunque se conferunt circumferunt, admixtam folio dimidio volubilis *Buyo* vocati, & calce conspersam. ventriculum enim ita roborat, cere-

brumque, concoctioni auxiliatur, dentes firmat, vomitiones à frigore excitatas sedat, rubrificat labra, nutrit, & oris arcet fœtorem. Nascitur in locis humidis Philippicarum insularum, et in multis Americæ locis.

De YCÇOTL, seu Palma Montana. Cap. XLIII.

YCÇOTL, seu Palma Montana, ab alijs *Quauhtepopopatlis*, seu montanæ scopæ medicatæ dicta, arbor est fruticans, duos tresue ab radice stipites edens, folia longa, angusta, crassa, Iridis ferè similia, sed longè maiora aceruatim ab extremis stipitibus orientia. flores albos, odoros, racematim dependentes, ac sex constantes foliolis, ex quibus generantur fructus strobolis similes. Nascitur in locis montanis cuiusq, temperiei. frigida arbos hæc, & glutinosa natura constat. quo fit, vt germina tosta, & in læuorem redacta, epotaq. è liquore quopiam adstringente cum Chia, aut Boloarmeno, dysenterijs mirè opitulentur, ac detineant abortum. Ius decocti foliorum, & radicis, medetur syncopi, epotum eo tempore quo præsentitur inuasio. Sunt qui dicant satietati quoque mederi contractæ ab ægritudine aliqua, quod qui fiat, nisi roborato ventriculo, diuinare non possum. Non videtur silendum, è folijs huius arboris fila parari, linteis, storisq. intexendis perquam accommoda, politiora, firmioraq. eis quæ ex Metl passim fieri consueuere, madentibus in primis aqua, mox protritis, ac lotis, iterumq. & iterum maceratis, & insolatis, donec apta reddantur, vt neri possint, & in vsus accommodari. materies est leuis, ac lenta.

Maguey.

De NOCTLI, seu Tunarum genere. Cap. XLIV.

Nochtli.

Los de la isla de Santo Domingo.

ETSI planta illa, quam Haitini *Tunam*, Mexicani *Noctli*, & antiquiores (vt quidam decepti putant) Opuntiam, seu Pallam, arborem, aut Ficum Indicam vocant, nostro Orbi non paucis ab hinc annis innotuerit, cæperitque esse frequens in maximam admirationem, quæ sui, ob monstrificam formam, & crassorum, spinisq. horrentium foliorum portentosum nexum spectatores traxerit; tamen quoniam nullibi, præterquam apud Indos fructus perficiat, atque maturet, concoquatque, nec possit de ea alibi certius fieri iudicium quam vbi complet poma, & frequentissime in mensas tum ægrotantium, tum bene valentium hominum venit, libuit omissa forma, toto penè iam orbi notissima, varias eius differentias numerare, facultates percensere, palamq. facere quæ amet loca, qua cœli regione gaudeat, quo tempore serenda sit, & quo fructum maturet, proferatq. flores. Sumuntur ergo Tunarum differentiæ interdum à floribus, qui iam crocei, albiq. per extrema reperiuntur, extra lutei, intra verò ipsius pomi colore, veluti in *Tlatocnoctli* est videre; iam, extra lutei, intra verò ex albo in Coccineum vergentes. & nonnunquam quoque lutei. sumuntur item à foliorum, arborisq. magnitudine, & forma. omnes enim in fruticis magnitudinem tantum attolluntur, si excipias *Cacanocthli*, & *Xonochtli*, quæ interdum quoque arbores sunt. Item à folijs, alia siqui-

Tlatocnoctli.

Cacanochtli. Xoconochtli.

ſiquidem craſſa ſunt, alia tenuia; hæc ſpinis ſtipata, illa raris, breuibuſq. horrentia; quædam rotunda, alia oblonga; & cum nonnulla maxima ſint, alia admodum parua reperiuntur. ſed potiſſimum ex fructu, vnde & nomina, quæ latius proſequemur. Sunt ergo Tunarum ſpecies quo adhuc nouerim, quæ in Mexicana prouincia reperiuntur, prima *Yztac nochtli* vocata, quod albus fructus eius ſit, folia fert rotunda, parua, leuia, rariſq. horrentia aculeis, florem luteum, fructum ſpiniferum, & candentem, & in fruticis attollitur magnitudinem. Secunda quæ *Coz nochtli* dicitur, quod pallentem proferat fructum, folijs conſtat amplis, orbicularibus, multiſque & prolificis, horrentibus aculeis, flore Coccineo per extrema palleſcenti, & pomo luteo, ac raro. *Atlatocnochtli*, ſeu Tuna ex albo in rufum colorem inclinans, folia fert anguſta, oblonga, impensè aculeata, & nonnihil purpureſcentia, quod eſt huic tantum generi peculiare, cum cæteris omnibus viridia ſint; fructum item valde ſpinoſum, florem extra luteum, intra verò ipſius Tunæ colore. Quartum genus *Tlapalnochtli*, ideſt Coccineum, folia fert tenuia, anguſta, & oblonga, ſed breuiora præcedentibus, ac minus ſpinoſa, florem ex albo rubeſcentem, & paruum, pomum item non adeo ſpinoſum, ſed Coccineo, flammatoq, colore præditum. Quintum *Tzapo nochtli* ob ſimilitudinem quam habet cum fructu à Mexicanis vocato *Tzapotl*, folia fert ſquallentia, oui figura, quibuſdam horrentia ſpinis, & flores in his luteos, ex albo in Coccineum colorem vergentes. *Çaça nochtli*, ſeu herbacea ſilueſtriſq. Tuna in arboris magnitudinem attollitur, multis alis concaua eſt, folijſq. conſtans rotundis, paruis, & ſpinoſis, ſilueſtri fructu vix iuglandem nucem magnitudine ſuperante, ſed ſpinis horridiore, & pallidis floribus. Eſt & *Xocono nochtli* ſimilis forma *Çaça nochtli*, ſed tam ſolijs quam fructu acida, vnde nomen. Frigidæ ſunt omnes ordine ſecundo, humenteſq. (ſi excipias grana, quæ ſicca, & adſtringentia ſunt) natura. ſunt etiam frigida & humida folia, ſaliuoſaque. quo fit, vt foliorum pomorumq. ſuccus expreſſus, ardentes febres maximè extinguat, ſitim expleat, & arentia viſcera humefaciat. Poma cum granulis loco cibi ſumpta, aluum dicuntur ſiſtere, præcipuè ſi calor fluxus cauſa ſit. gratum præbet alimentum, refrigeranſque, etſi flatuoſum, veluti & cæteri horarij fructus, obnoxium corruptioni, atque æſtuantibus iucundiſsimum. quamobrem æſtatis tempore commodius, auidiusq. manditur, præcipuè ab his in quibus bilis, aut calida diſtemperies redundat. Gummi fert renum & vrinæ calorem temperans. ſuccus, aut aqua ſtillatitia mirabilis eſt aduerſus bilioſas, & peſtilentes febres, præcipuè ſi cum ſucco *Pitahaya* fructus miſceatur. Honorem dedit huic pomo præcellens vir Martinus Henricus huius nouæ Hiſpaniæ Prorex præclariſsimus, qui eius vſu frequenti à multis morbis ad bilem caloremq. attinentibus, quibus vexari ſolebat, eſt penè liberatus. Auxiliantur radices eius cum Hieranei quadam ſpecie Enterocoelis. Eriſipelatis medentur, ortum à febre calorem, aut alia quauis ex cauſa extinguunt, & iecinori vehementer concaleſcenti remedio ſunt. Folia eadem præſtant. & decocta, parataq. cum *Chilli* in frigidorum eſculentorum veniunt vſum. Vngunt Mexicenſes Carpentorum rotas nimio motu æſtuantes foliorum ſucco, atque ita peruri inflammarique prohibent. Radicem

Yztac-nochthli. Cozno-cthli. Atlatoc-nocthli. Tlapal-nocthli. Tzapo-nocthli. Çacano-cthli. Xocono-cthli.

etiam eius, quæ nonnihil amara eſt, aiunt mirè vlceribus ſubuenire. Montanis, calidisq. magna ex parte locis proueniunt. & quamquam in frigidis quoque naſcantur, in calidis tamen, aut temperatis ſaltem maturant fructum. florent primo vere, & fructum æſtate cum cæteris arboribus proferre ſolent. Quouis anni tempore, ſed vere maximè, defoſſis vtcumque folijs, aut pedibus conculcatis, proueniunt, nullaq. adhibita cura agunt radices, in iuſtamq. attolluntur magnitudinem. Ad Tunarum ſpecies pertinere videtur *Tetziuactlis*, quæ cum natura tum etiam forma ſimilis eſſet, niſi brachia, caulesq. teretem formam & ſtriatam ſortirentur, & aliæ permultæ, de quibus fortaſſe diſtinctionis gratia proprijs tractabitur locis.

Tetziuactlis.

De NOCHEZNOPALLI, ſeu NOPALNOCHEZTLI, ideſt Cocco Indico in Tunis quibuſdam naſcente. Cap. XLV.

REPERIVNTVR apud Mexicanos in Tunarum quodam genere *Nocheznopalli*, ſeu *Nopalnocheztli* vocato hac ſola ratione à pecorum armentorumq. iniurijs, quibuſdam in locis natura munitis aſſerto vindicatoq. Vermiculi rotundi, extra candidi, intra verò coccinei coloris, interdum ſponte ipſius naturæ, interdum hominum induſtria atque diligentia, ſemina ſuperioris anni ſtato tempore Tunis admouentium, quæ Indi *Nocheztli*, noſtri verò Cochinilla, fortaſsis à Cocco, ſeu Grano cuius ſpecies ſunt, appellare ſolent. Sunt qui diuerſam rem, hos eſſe vermiculos arbitrentur. Verum etſi non me lateat, Coccum noſtri orbis non Tunæ, quæ nullæ ferè ibi reperiuntur, ſed Ilicis cuiuſdam, quam Cuſculium recentiores vocant, eſſe excrementum, folijsq. adhærere, nec fructum eſſe, neque ſemen, ideoque facultate pollere minimè adſtrictoria, eiusq. interna, præſtantiæ & honoris gratia vocari Chermes, exteriora verò, quæ magis ſunt vulgaria, adhuc Græcam nuncupationem mordicus tenuiſſe; quare allucinantur qui Chermes ab infectorio Cocco differre arbitrantur. Tamen cum vermiculi ex hoc excremento gignantur, quibus vt in his qui in Tunæ genere hoc, ſeu ex eius ſemine gignuntur, æqua tingendi lanas coccineo colore natura ſit atque conditio, & promiſcuè ſint huiuſmodi vermes pictoribus tinctoribusq. vtiles, firmum habeo ad coccineum genus, vnde (veluti diximus) fortaſsis Hiſpanienſe nomen emanauit, non minus ac eos quos vocatæ Pampinulæ, Teuerijq. radicibus apud Peruinos innaſci fama eſt, eſſe referendos. Ergo ex *Nocheztli* purpureus interdum, interdum verò coccineus, pro varia parandi forma, conflatur color. fitq. exquiſitiſsimus ſi teratur ex aqua decocti arboris *Tetzuatl*, addito Alu-

Alumine, atque ſubſedimento efformato in placentulas. Adſtringit ex aceto tritus, admotusq. in forma emplaſtri vulneribus opitulatur. cor, caput, atq; ventriculum roborat, ac dentes egregiè extergit. Purpurarum ſanguine vſa eſt antiquitas quibuſdam in venis gutturis earum contento, dum lanas tingendas curabat, & Tyrio honore decorabat veſtes; verum iamdiu eo medicamento vti deſijt Orbis, eadem repetiturus cum libebit pigmenta, neque vnquam nouis inuentis ſatiandus, aut pedem aliquo in tempore fixurus.

Excrementa pluribus adnaſcuntur plantis, quæ deinde in varias inſectorum ſpecies tranſmutantur. ſic non tantum Coccus in Ilice naſcitur, ſed etiam quæuis Galla in Quercubus intra ſe Muſcam gignit. idem obſeruare licet in veſiculis Vlmi, Terebinthi alijsq. plantis compluribus.

De CACAVA QVAHVITL, ſeu arbore CACARI Cacauifera. *Cap. XLVI.*

AT in *Cacaua Quahuitl*, magna deteguntur humanæ ſortis volumina. in veteri ſiquidem Orbe, perq. priſca illa tempora, quæ vitæ hominum erant neceſſaria, atque adeo apud alios cum deeſſent quærenda, non rependebantur ære. nondum aureus argenteuſuè nummus circumferebatur, aut pecudum, Regumuè, aut Principum ſimulacra metallis cernebantur inſculpta. rerum viuebatur permutatione, vt olim factum cecinit Homerus, & fructuum quos recondebant facta alijs copia, mutuum ferebatur auxilium. tandem æra percuſſa atque ſignata ſunt, & mille rerum effigies numiſmatis impreſſæ conſpiciebantur. at in nouum hunc mundum nunquam auaritiæ ſigna penetrauerant, aut caput erexerat ambitio, donec noſtri, velis ventouè deuecti, impetum fecere. non vſque adeo ſplendebant illis argentum atque aurum quibus præcipuè abundabant; auium pulcherrimarum plumæ, lintea quædam goſſippina, & gemmæ, quæ ea fert affatim ſua ſponte tellus, erat diuitiarum, & copiarum ſumma. nondum Armillæ, torques, aut brachialia, niſi fortaſſis concinnata è floribus, plebi innotuerant, aut Margaritæ erant illis in pretio. nudi penè incedebant, vitam degebant hilarem. neque vaſtos congerendi theſauros, aut rei familiaris augendæ, veluti de futuro parum ſollicitos, cura euigilabat. in diem viuebatur, indulgebatur genio, humili ſorte, ſed tranquilla & felici, & potiſsimis naturæ bonis magna cum iucunditate potiebantur. Semen *Cacauatl* erat illis pro nummo, & eo præcipua vitæ præmio, cum opus erat, comparabantur. duratq. in hodiernum vſque diem non

non paucis in locis hic mos. Quid ni? Quando quibuſdam orientalium gentium Cochleæ Veneriæ, & alijs folia quarumdam arborum, & alijs alia pecuniæ gerunt vices. quin & ex eodem ſemine, quo commercia inibantur, feruebant emporia, & in varios dominos illius ope mercimonia transferebantur. concinnabantq. potum, nondum vini conficiendi ratione reperta, cum tamen nonnulla Vitium ſyluestrium, ac genera labruſcarum apud illos ſuapte natura in ſyluis paſsim prouenirent, arboreſque, & frutices, quibus aduoluebantur, vuis, acinisq. variorum colorum, & pampinis condecorarent, atque grauitate ſua incuruarent. De hoc celeberrimo ſemine, & quod in noſtram vſque tempeſtatem, & nummi & vini apud illos ſubeat vicem, agendum eſt, ab ipſa arbore ſumpto initio. Eſt ergo *Cacaua Quahuitl* arbor, amplitudine, & folijs mali Medicæ, longè tamen maioribus, atque amplioribus. fructu oblongo, Peponi magno ſimile, ſed ſtriato, & rufo, *Cacauacentli* nuncupato: ſemine *Cacahuatl* pleno, quod ſemen, vt diximus, Mexicanis pro nummo eſt, materiemq. potionis eidem genti gratiſsimè præbet. Subſtantia idem conſtat pulpa in diſpares diuiſa particulas, ſed probè compoſitas inter ſe, tenera, multi nutrimenti, ſubamara, ſubdulcique & temperata natura, aut paululum frigida, atque humenti. Sunt ergo quas adhuc compererim, quatuor huius arboris differentiæ. Prima *Quauhcacauatl* dicitur, omnium maxima, & ampliora ferens fructum. altera *Mecacacauatl*, quæ mediocri conſtat magnitudine, folia ac fructum ferens, magnitudine à prædicto ſecundum. tertia *Xochicacauatl* vocata, minor eſt, ac minorem profert fructum, ſemenq. extra rubeſcens, intra verò cæterorum colore. quarta omnium minima, & ideo vocata *Tlalcacahuatl*, ſeu humilis, pomum fert minimum, haud alterius quam cætera genera coloris. Quæ differentiæ omnes eadem pollent facultate, atque eoſdem vſus præſtant, licet poſtrema potionibus magis inſeruiat, cęteræ verò nummis aptiores, atque commodiores ſint. Poſſet quoq; & *Quauhpatlathli* ad earum arborum genus referri, ſed amplior eſt arbor, & ampliora folia, fructuſque, & ſemina, quæ dulciora quoque ſunt cæteris, & prò amygdalis poſſunt, toſta, aut ſaccaro condita edi, & vſurpari, quamquam parandæ potioni ſint incommodiora. Naſcitur in calidis, feruidisq. regionibus, locis vliginoſis, aquoſis, & humectantibus. Acuta igitur ægritudine laborantibus, exhiberi ſolet ex eo ſemine parata potio, cui nihil præterea commixtum ſit, contemperando æſtui, ac feruori placando, & his quos calida intemperies epatis, alteriuſuè partis vexat. Si verò quatuor granis

Quauhcacauatl. | Mecacacauatl. | Xochicacaualt. | Tlalcacauatl. | Quauhpatlathli.

QVAVHPATLATHLI
Cacauifera V.

granis vnica vncia misceatur gummi eius, quod vocant *Olli*, bibaturq. dysentericus affectus mirè coercetur. verum sunt gummi ipsum, ipsaq. grana prius torrefacienda. grana siquidem adeo pinguia sunt, vt exprimere, si libeat, possis ab eis oleum. gummi verò tenacissima, & valde glutinosa vi præditum. nimius autem huius potionis vsus viscera obstruit, colorem inficit, & ad Cachexiam, & insanabiles alios morbos ducit. Sed quoniam, & compositæ, & simplices parari ex eo potiones solent, atque hæ non vnica tantum ratione, aut eisdem ex rebus, iam his iam illis floribus, alijsuè plantarum partibus in farinam redactis & adiectis, in eis enarrandis fuerit haud immeritò aliquandiu commorandum. Primum ergo potionis genus ex eo semine parari solitum, *Atatexli* seu madens dicitur. fit hoc simplex ex centum plus minus granis *Cacauatl* crudis, aut torrefactis, sed probe contusis, & commixtis ei portioni frumenti Indici, eo quo diximus modo redditi mollioris, quæ vtrisque manibus apertis, coniunctisque, & in capacem figuram efformatis, possit commodè comprehendi. si verò libet parare compositum, addes *Macaxochitl* vocatæ plantæ *Xochinacaztli*, & *Tlilxochitl*, quæ suis describuntur locis, fructus contusos, & commixtos reliquis, mox verò quantum satis sit agitatis. transferenda autem ex celsiori loco in aliud atque aliud vas, hæc potio est, donec spuma demum excitata, partibusq. pinguioribus, & ad olei naturam propè accedentibus, ad superiora eleuatis sorbeantur, tantumq. leuiora sunt, & gustui gratiora, vt seorsim maiori iucunditate degustentur. Vis compositæ est Venerem excitare, simplex enim refrigerat, atque impensè nutrit. Aliud genus fit ex quinque & viginti granis *Cacauapatlatctli*, totidem *Cacauatl*, frumenti verò Indici pugillo vno. huic nihil addi solet ex prædictis, illa siquidem calida sunt. ex hac autem potione sola infrigidatio, & nutritio quæritur. Tertium verò *Chocolatl* vocatum, paratur ex granis *Pocholt*, & *Cacauatl* æqua mensura, quod magnopere traditur corpora impinguare, si frequentius ea vti contingat. Ergo contrita omnia in fictili funduntur, agitanturq. ligneo pistillo, donec portio pinguior magisq. spectans ad aeream naturam innatet. quam seponunt, ac seorsim collocant, residuoq. immiscent frumenti prædicti emolliti pugillum vnum. Postquam verò in liquorem sorbitioni idoneum omnia sunt redacta, id pinguedinis quod separauerant, rursus commiscent, atque ita demum tepidum potant, aut alijs sorbendum propinant. Hectica febre consumptis, tabidis, atque extenuatis mirè vtile. Aliud genus *Tzene* dictum, paratur ex frumenti Indici, & *Cacauatl* æquis portionibus torrefactis, & modica quadam eiusdem frumenti emolliti parte decoctis, donec sorberi posint. quæ demum refrigescentia, nutrimenti, non medicamenti vices gerunt. Seritur iuxta *Quahucacauatl* vmbræ gratia arbos *Atlinam* vocata, nullius præterea, quod nouerim, vsus.

Potiones Mexicanorum. Atatexli simplex. Compositum. Aliud. Chocolatl. Tzene. Atlinam arbor.

De AMACOZTIC, *seu Papyro lutea, seu* TEPEAMATL Sycomoro Saxatili Mexicana. *Cap. XLVII.*

AMACOZTIC, quam alij *Texcalamatl*, seu saxorum Papyrum, alij *Tepeamatl* vocant, arbor est, cuius duæ visuntur species. Prima est arbor

magna

Sycomor. Saxatilis Mex. II.

magna, folia ampla ferens Hederę, obrotunda, pinguia, purpurascentia, ac cordis ferè figura, corticem altera parte pallescentem ex viridi; altera verò fuluum. in ipsis verò stipitibus, qui ficulnei sunt, & lenes in modum Sycomori, fructum ficubus paruis similem, purpurascentem, semine minuto, ac fuluo refertum. adhæret saxis, non mediocriter spectando miraculo. Folia sunt saporis & odoris insignis expertia, frigefacientis naturæ, atque humectantis. Ius decocti radicum linguam febrientium humectat, pectoris doloribus confert, purgatq. nondum excusso lacte pituitam, ac bilem per superna atque inferna, si vnciæ tres, totidem aquæ libris ad vsque medietatis consumptionem incoquantur. Lac eius medetur vlceribus labiorum, cæterisq. inueteratis. Est & altera secundæ speciei arbos eodem nomine ac temperamento prædita, quam virgarum rectarum, leuiumq. vsum aiunt tantum præstare. Proueniunt *Chietlæ* montosis asperisq. locis, cautes, vt diximus indicare nomen, amplexa.

De COPALXOCHOTL, seu arbore Gummosa pruniformi.
Cap. XLVIII.

COPALXOCHOTL, quæ à Michuacanensibus *Pompoqua* vocatur, arbor est, folijs obrotundis, Prunis Hispanicis forma similis, sed fructu Medicis malis. qui prędulcis est, valde adstringens, & saliuam stillans impensè glutinosam. Prouenit regionibus calidis, & præcipuè Michuacanensibus. stillans saliua illita febres curat, medeturq. dysenterijs, ac diarrhœis. Materies est operibus intestinis aptissima, ac ad simulacra efformanda cęteris præstantior. nam prętérquam quod se facilem artificibus prębet, nec findi, neque putrescere, aut corrumpi est prompta. resipit gummi *Copalquahuilt* vnde nomen.

Fructus ex viridi est Luteus, rami vero sunt coloris Castanei,

De

De COPALXOCHOTL altera Pruniformi Gummosa II. *Cap. XLIX.*

EST alia eodem nomine arbos, sed folijs maioribus, quanquam similiter obrotundis, & in paruam cuspidem desinentibus, fructuq. prunis, aut nucibus iuglandibus forma, & magnitudine simili. Nascitur *Tlaquitenanci*. Fructus impensè adstringit, conglutinatque. & est, si decoquatur, dulcis, ac saporis grati præcedenti par, viribus & forma congener. Ossis nucleus gustu suauis est, & lepræ curandæ, si eo corpus illiniatur, perquam accommodus.

De THAMARINDO. Cap. L.

CONSVEVERE Indi Orientales, & Occidentales, necnon aliæ quamplures nationes, contra Græcorum, & Latinorum consuetudinem plantas ipsas relinquentes sine nominibus, fructibus tantum, & floribus nomina imponere, quod in *Thamarindorum* arbore videmus euenire. cui cum nullum contigerit nomen peregrinum, aut fuerit à Mexicanis impositum (nuper enim est ad eas oras translata) fructus tamen eius non vnicum, sed plura sortiti sint. Ita fit, vt Malauari, *Puli*, Guzarati, *Ambili*, & apud Arabes *Thamarindi*, seu Indi dactili nuncupentur. non quod hæc arbos è Palmarum generibus, aut Palmis similis sit, seu fructus eius analogiam cum dactilis habeat, sed vel quia ita appellari libuit, vel quod fructus, digitorum quandam repræsentent similitudinem, etsi crassiores sint, & magna ex parte longiores.

Est igitur arbor Nucis iuglandis magnitudine, aut Fraxini amplitudine, ramis dodrantalibus, foliolis refertis minutis, pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, Rutæ similibus, sed longioribus, aut his quæ fert *Mizquitl*, vocata, Mexicanis *Hoaxinue*, aut *Quahunachaztli*, materie firma, siliquis in digiti incurui, aut arcus figuram efformatis. quarum cortex initio virens, & post maturitatem est cinereus, & à quo facilè exuatur fructus, nucleis satiuo Lupino paulò maioribus, intus contentis, leuibus, & fului coloris, quibus abiectis callo vtuntur medici. dulcis, acidiq. & iucundi saporis. Ea est harum siliquarum natura, vt noctu folijs conuolutæ, sese à frigoris iniurijs muniant, atque tueantur, interdiu verò suapte natura explicentur, & è penetralibus foliorum erumpant, ac prodeant. folia sunt saporis acidi, & suauis, atque ita vbi earum arborum suppetit copia, in salsametorum vsum

Quausnacaztli.

vſum veniunt, citra aceti auxilium. Ex deſcriptione ergo, quam exhibemus, & vera huius arboris imagine ad viuum expreſſa atque repręſentata, cunctis patere poteſt, haberiq. indubitatum, Græcorum Oxiphœnica haud eſſe cenſendam arborem *Thamarindorum*, cum dactili non ſint, ſed ſiliquæ (vt diximus) digitis incuruis ſimiles, quantumq. aberrent Arabes, & caligent recentiores ad vnum omnes in eius deſcriptione, paucis exceptis. ex qua iudicare eſt promptum *Thamarindorum* arborem nunquam eos oculis perſpexiſſe. Naſcitur iam iuxta Acapulci portum, & apud *Quauhnahuacenſes* non longè ab vrbe Mexicana, vbi eius imaginem exprimendam curauimus. dedimusq. operam vt paſsim ſereretur ſemen, deferreturq. ad Hiſpanias, ſperantes quamcelerrimè vberem huius nobilis medicinæ prouentum euenturum. Frigida, & ſicca conſtant temperie ſiliquæ, foliaq. Siliquæ bilem concoquunt, pituitam incidunt, ſedant calorem, & prædictos humores, ſed potiſſimum bilem expurgant. Sunt qui virentes ſiliquas corticibus dumtaxat ſpoliatas, & addito ſaccharo ægrotantibus præbeant deuorandas, feliciori ſucceſſu quam ſi acetato vterentur ſyrupo humoribus, ſed præcipuè bilioſis, concoquendis, & ad vacuationem parandis. alij aqua, aut ſtillatitio liquore, in qua cum aliquandiu manſerint, & expreſſæ ſint, humorem bilioſum expurgant, tenuantq. craſſiorem. Nec deſunt, qui Nucis Indicæ vocato oleo permixtas epotent, atque ita leniter, & tuto vacuentur. aceti quoque vſum præbent, præcipuè maturæ, & earum folia tuſa Ereſipelatis vtiliſsimè imponuntur, quę in Hiſpanias, cęterasq Orbis regiones ab orientalibus deferuntur, ſale ſunt conditæ. nec puræ aſportantur, ne vitiari, putreſcereuè, maris, longiuè itineris cauſa, aut iniuria contingat. Fit ex eiſdem recentibus adiecto ſaccharo, confectio, qua egregiè, & citra moleſtiam vllam humores prædicti concoquuntur, & vacuantur.

In deſcribenda hac arbore author non diſſentit à Garcia ab Horto quem vide cap. 28.

Arboribus, quæ ſiliquas leguminum inſtar habent accenſeri debet Thamarindus, quales ſunt Ceratonia, Caſſia ſolutiua, quibus etiam in viribus eſt ſimilis.

De XALXOCOTL, ſeu Pomo Arenoſo. Cap. LI.

XALXOCOTL arbor eſt magna, *Guayabus* ab Haitinis dicta, cuius tria reperiuntur genera, vnoque omiſſo de duobus tantum verba faciemus. primum ergo folia fert mali Medicæ, ſed minora, ac multis diſtincta interueniijs, flores candentes, fructum orbicularem, granulis refertum, ficuum granis ferè ſimilibus, vnde nomen arenoſi. Folia ſunt acida, adſtringentia, & valdè odora. ſcabiem curant, & lotionibus ſolent adhiberi. cortex frigidus, & ſiccus eſt, atque adſtringens. Ius decocti eius tumentibus cruribus fert opem, & fiſtuloſis vlceribus medetur. conferre quoque referunt ſurditati, & dolores ventris tollere, partium quarumdam calidarum, quarum expers non eſt, miniſterio. Pomum calidum eſt, ac ſiccum, ac præcipuè exterior illius, ac ſolidior pars: nam interior, quæ mollis eſt, mitiorem videtur præſeferre calorem. Cimices quadantenus olet, & tamen non poſtremum in menſis,

Multū interest inter granaficuū et guayavaru grana ficuū. ss. mollia, et valdè tennia: guayavarū duriuſcula, et craſsiora.

Fallit quidē author, et oēs, qui aſserūt guayavam fœtorē prę ſe cymicū ferre; cùm ſit potius pomū nimis odoriferū. Cùm ergo ipſe fateatur vel folia huiuſce arboris eē valde odora: cur arbor gignat, et germinet folia odora, et pomum olidum? Vt loquit. iste Annotator.

XALXOCOTL
Pomum Arenosum.

mensis, imo iucundum permultis exhibet alimentum, sed non omnino inculpatum, etsi quidam contendunt coctionem iuuare, & calefacere ventriculum ob frigus imbecillum. Secundum genus fructum fert longè maiorem, & horrido illo, grauiq odore magna ex parte vacantem, & ob id habitum in delicijs, folia verò virentia mali Medicæ similia. Nascuntur in calidis locis montosis, & campestribus, & præcipuè *Quauhnahuaci*, vbi prædicta genera passim visuntur.

Pomū. est inculpatū. culpati, quia illud culpant.

Pomum Arenosum II. Maius.

Fusus est quoque Ouiedus lib. 8. cap. 19. historiæ Indicæ in descriptione huius arboris. addit fructum nimis maturum non ita bene sapidum esse, sed vermibus scatere, ac si immaturus decerpatur. Poma etiam intus diuisa notat in quatuor partes, intra quas semina durissima. Cortex Pomi delicatus est, & subtilis; summo fructui insidet corona foliolorum uorundam facile cadentium. Flos odorus est Gelsimini instar. Fructus immaturus comestus restringit diarrhæas. Arbor ipsa senium sentit intra tres annos; paulatim enim & saporis bonitate, & magnitudine Pomum decrescit. eadem fere habet Monardes cap. 64. Addit autem fructum maturum aluum soluere.

De Planta CACHOS *vocata. Cap. LII.*

OFFENDITVR in Peruanis siluis, quemadmodum à viris fide dignis accepi, arbuscula *Cachos* ab indigenis vocata, orbicularibus ornata folijs, tenuibus, ac virore tinctis exaturato, fructu verò Malis Insanis haud absimili, edulique referto, exili semine, fusco & compresso, nec ingrati saporis. quod vrinam aiunt euocare, coactos in vesica lapillos comminuere, ac propellere quæcumque vrinæ meatus occludunt. An verò hæc sit aliqua ex his quas apud nouam Hispaniam descripsimus, aut depingendas curauimus, cum illam nunquam viderim, iudicare nequeo. Id facient Peruani, ad quorum manus hi libri peruenerint.

Apud Monardem multa quoque habes cap. 30. de insignibus eius viribus in cienda vrina, propellenda arena, & calculo dissoluendo. Pomum ait altera parte sessile, altera turbinatum, cinereiq. coloris, acrimoniæ expers.

Semen tritum ex aqua aliqua idonea, sua vi Lithonthriptica calculum ferunt in lutum dissoluere.

De HVITZMAMAXALLI Arbore Cornigera. Cap. LIII.

ARBOR eſt *Hoitzmamaxalli* folia ferens *Mizquitl*, ſeu *Thamarindi*, flores luteos, ſiliquas edules, ac cornua taurinis valdè ſimilia, in arboris ſtipite, ac ramis prodeuntia. Folia, quæ nullum videntur ſaporem præſeferre guſtata, venenis dicuntur aduerſari, venenatisq. ſerpentium ictibus tuſa, & vulneribus prius ſcarificatis admota, aiunt, ſex horarum, plus, minuſuè ſpatio venenum omne inhibere, atque extrahere, & interim nigrum contrahere colorem. Generantur præterea intra corniculos Formicæ quædam tenues, fuluæque, & nigricantes, quarum morſus noxius eſt, doloremq. integrum diem durantem excitans. harum oua vermiculorum referentia figuram, redacta in puluerem, & auribus iniecta, inſtillatuſuè foliorum ſuccus, dolorem earum ſedant. ac dentibus applicatus ſuccus, eorum quoque placat dolorem. Naſcitur in calidis *Huaxtecæ*, propinquisq. mari ſeptentrionali locis, ſiue edita ſint, ſiue campeſtria.

Cornua iſta colore fere Caſtaneo ſunt depicta.
Arbor ipſa leguminoſa eſt, & Acatiæ ſimilis.

ch
De QVAVHAYOHVATLI I. Auellanis Catharticis. Cap. LIV.

Quauhayohuactli.

QVAVHAYOHVATLIS ab alijs *Quauhtlatzin*, seu crepitans dicta, arbor, cuius fructus à nostris Auellanæ purgatiuæ nuncupantur, ab ipsa facultate nomine imposito, arbor est magna, stipitem fundens magnum, fuluum, & contortum, ex quo prodeunt vtrinque rami folijs Rhododendri angustis, & longis, fructu obrotundo, Ponticis nucibus simili. Prouenit *Pahuatlani*, necnon *Thualupæ* iuxta littora Oceani Australis. Huius fructus nuclei, quini, septeniuè, pituitam mire expurgant, dum tamen paululum torrefiant, ac contundantur, & in vino permittantur aliquamdiu madescere, ac membrana quædam circumuestiens auferatur.

Quauhtlatzin

ch
De QVAVHAYOHVATLI II. seu Cassia fistula. Cap. LV.

ch
QVAVHAYOHVATLIS, quam nostri Cassiam fistularem, aut siliquam vocant, arbor est magna, stipitem cinereum fundens, laurina penè folia, flores luteos, stellatos, ac racematim dependentes, è quibus siliquæ prodeunt notissimæ. quæ dum teneræ, ac recentes sunt, saccharo condiri solent, atque ita trium vnciarum pondere deuoratæ bilem, & pituitam, citra vllam noxam vacuant. De siliquis maturitatem perfectionemque adeptis, earumdemuè viribus, & vsu, in tanta luce verba facere superuacaneum esset. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Yauhtepecensis*, & *Hoaxtepecensis* hortensibus, & campestribus locis.

cañafistola en Castellano...

ch
De QVAVHAYOHVATLI III. seu semine arboris Cucurbitinæ nuclei Pinus forma, purgante. Cap. LVI.

ARBOR est mediocris magnitudinis, folijs magnis, Lappæ similibus, obrotundis, & angulosis, fructu quibusdam prunis, nucibusuè iuglandibus simili, strobilinos ternos continente, totidem secretos cauitatibus, nostratibus pineis nucibus, forma, magnitudine, crusta, & nucleis, pa- Pinei Cathartici.

res, ſed facultate, viribuſuè longè diſſimiles. quando hi vi pollent per ſuperna, atque inferna, ſed maximè per ſuperna expurgare humores omnes, præcipuè craſſos, atque lentos. quamobrem aduerſus vetuſtas ægritudines magna ex parte ſumuntur, quini ſepteniuè, ſemper tamen impari numero, neſcio qua efficaci ratiocinatione aut cauſſa. verum prius ſolent reddi torrefactione mitiores, reſolui ex aqua vinouè, & in eis aliquandiu macerari. Calida, pinguiq. natura conſtant. Naſcitur in agris calidarum regionum, qualis eſt *Tepecuacuilcenſis*.

Proculdubio deſcribit author nucleos pineos Catharticos non auellanas purgantes.

Quidam putant inter ſpecies Ricini hos nucleos reponi debere, ſic fructus Ricini miſſus fuit D. Henrico Coruino pharmacopolæ cum inſcriptione Pignones purgantes.

De QVAVHTLATLATZIN, *ſeu arbore Crepitanti II. Cap. LVII.*

QVAVHTLATLATZIN, id eſt arbor crepitans, ſic dicta quia eius fructus cum maturuerit, ſtrijs aliquot crepitantibus dehiſcit, rumpiturq. tanto impetu, ac ſonitu, vt veluti tormento quopiam bellico iactatus, quam longiſsimè euolet. Arbor eſt magna, folijs Mori longè tamen amplioribus, ſerratis per ambitum, multisq. diſtinctis interuenijs, ſtipite fuluo, fructu orbiculari, ex vtraque tamen parte compreſſo, ac Melopeponis inſtar ſtriato, includenteq. intra ſe duodecim, aut amplius nucleos candidos, orbiculares, argenteo denario, aut verticillis, quibus fuſa torquentur, forma atque magnitudine ſimiles. bini ex his, detracta quadam interiori, mediaq. membranula, quæ ſolet inducere anxietatem, humores omnes, per ſuperna atque inferna, ſed præcipuè pituitam, atque bilem detrahunt,

hunt, ſecurum. & felicis ſucceſſus medicamen, mediocriter calidum, & morbis à frigore ortis conuenientiſsimum. Torrefiunt ergo mediocriter, & reſoluuntur ex aqua, atque ita matutino epotantur. Naſcitur in calidis locis, quibus eſt admodum familiaris.

An fructus Cholagogus Monardis? valde affinis priori videtur.

De AHVACA QVAVHITL, ſeu Arbore Querciformi butiraceo fructu. *Cap. LVIII.*

Aguacates

AHVACAQVAHVITL, ſeu arbor Quercui ſimilis, cui fructus appendet, arbor eſt procera, mali Medicæ folijs, virentioribus, amplioribus, & aſperioribus. flore paruo, ex albo palleſcenti. fructu oui forma, ſed interdum maiore, aut, ſi mauis, ficuum præcocium forma, & magnitudine, extra nigro, intra vireſcenti. pinguis qua butyrum æmulatur naturæ, & ſapore viridium nucum, folia ſunt odorata, calidaq. & ſicca ordine ſecundo temperiei, quamobrem commodè lotionibus adhibentur; poma quoque calefaciunt, guſtui ſunt grata, & non omnino malæ alimoniæ, ſed pinguis, humentiſque, & venerem mirum in modum excitantis, augentisq ſemen. Hæc nucleos continent è candido in rubrum vergentes, ſolidos, duros, nitidos, atque in duas fiſſos, veluti amygdala, partes, quamuis oblongi ſint, & columbinis ouis paulò ampliores; ij ſapore amygdalarum amararum conſtant, funduntq. ſi prælo comprimantur, oleum amygdalino haud abſimile, non odore modo ſed ſapore quoque, & facultate; medetur enim impetigini, ſtigmatiſque. Adſtrictione quadam opitulatur dyſentericis, ac findi capillos prohibet. Arbos toto anno viret, & quibuſuis regionibus, ſponte, aut culta adoleſcit, ac gaudet; calidioribus tamen, planiſque locis lætior prouenit, & in maiorem aſſurgit magnitudinem.

Contra impetigine, y stigmata contra dysentericos

De COCHITZAPOTL, ſeu TZAPOTL ſomnifero. Cap. LIX.

ARBOR magna eſt *Cochitzapotl*, atque incondita, folijs mali Medicæ, raris, ac ternis, ſtipite albis næuis diſtincto, floribus pallentibus, & modicis, fructu verò Cotonei forma, & magnitudine, vocato à noſtris Hiſpanis *Albatzapotl*, eduli, ſaporis grati, ſed non admodum ſalubris nutrimenti, & oſſis nucleo lethali, ac deleterio. Naſcitur in calidis, frigidisq. regionibus. cortex arboris ſiccus eſt, ac pauliſper dulcis, non ſine quadam amaritudine. folia tuſa, & appoſita nutricum papillis, infantulorum medentur diarrhæis. oſſa vſta, & in farinam redacta, opitulantur vlceribus putridis, vitiata carne prorſus exeſa, atque abſumpta, purgato vlcere, carne generata, ac cicatrice mira quadam celeritate inducta. poma ingeſta ſomnum conciliant, à quo nomen inuenerunt.

Cochitzapotl.

Sapotes blancos

Los huesos quemados para llagas putridas, ser san en forma de poluos consumen la carne viciosa, y la engendran nueva sicatrisandolas co toda breuedad

De QVAVHTZAPOTL, seu Anona. Cap. LX.

Quauhtzapotl.

QVAM Mexicani *Quautzapotl* vocant Haitini *Anonam* appellare solent, sub quo nomine apud Hispanos, huius nouæ Hispaniæ colonos frequentius circumfertur, alij verò *Texatlezapotl*, arbor est magna, amplaque, folijs mali Medicæ, sed angustioribus, floribus candidis, tricuspidibus, similibusq. pyris musteis, gratia, & suauitate odoris, fructu desuper punctis fuluis, & virentibus variato; melonis ferè magnitudine, nec absimili illa *Matzapotl*, cuius interna, quæ nigro semine paruoq. scatent, ferculo vocato ab Hispanis candido, mollitudine, colore, & sapore, similia sunt. non tamen pari gratia, atque nutrimento, quod flatuosum est, neque admodum probati succi; nuclei huius pomi diarrhœas sistunt. etsi acceperim inter *Tzontzonate*, ac *D. Seruatoris* oppidum, genus quoddam *Anonæ* prouenire, cuius seminis nuclei decem, duodecimuè deuorati, leniter, ac sine molestia, bilem, ac pituitam expurgent. Nascitur regionibus calidis, qualis est *Haitina* Insula, & prouincia nouæ Hispaniæ *Quauhnacensis*.

Matzapotl

Anona. Catharti-ca.

De QVAVHXILOTL, seu Arbore Cucumeris Moschati. Cap. LXI.

ARBOR est *Quauhxilotl* magna, ferens fructum similem spicæ Maitij iuxta aquarum decursus, folijs ternis ocyminis proximis, sed maioribus, & latioribus, spinulis vndique horrentibus, candicantibus floribus, cymbalorum figura, fructu Cucumeris falcati forma, viridis coloris, sed in luteum vergentis, striato, eduli, crudo coctoué prædulci, & Galliam Moschatam mira similitudine olente, quamquam facilè is odor euanescat, nec persistat diutius. Prouenit in calidis *Tauhtepecensibus* locis. ius decocti foliorum medetur surditati è frigore prouenienti instillatum auribus. calida enim, siccaq. ordine primo constat natura. Vidi aliam arborem fructu, & nomine ijsdem, atque natura, sed spinis carentem, folijs serratis, pennatisq. ramulis; seu differant specie, seu ea diuersitas soli tantum, aut ætatis ratione contingat, si prætermittatur nihil refert.

Yautepec, aun lado de Quernavaca.

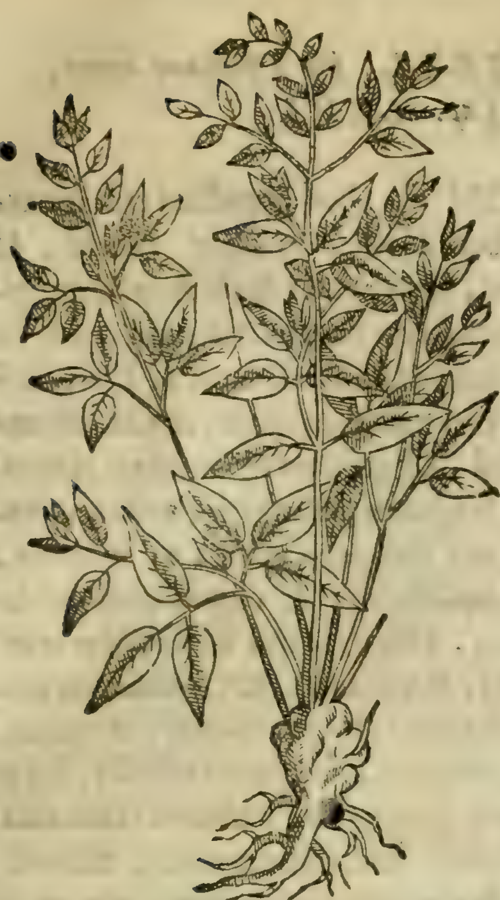
Alia species.

De COACAMACHALLI, seu Maxilla Colubri. Cap. LXII.

COACAMACHALLIS à foliorum forma Colubri maxillæ similis vocata, arbor est magna, folia qua diximus forma ferens, ac quadantenus similia folijs *Coanenepillis*, etsi volubilis illa est, hæc autem arbos magna, semen verò exile, & spicatum iuxta ramorum extrema, & siliquas refertas semine lentium figura. Nascitur *Hoaxtepecensi* agro iuxta montium fauces. folia illita dolores etiam à lue Indica ortos mitigant, auxilianturq. tensioni. sapor est adstringens, dulcis, & aliquantisper glutinosus. temperies quodammodo frigens, aut moderate calida.

Videtur legumen describere.

De

De TLAPALEZPATLI, *seu fluentis sanguinis medicina.* *Cap.* LXIII.

TLAPALEZPATLI, id est fluentis sanguinis medicina, ab alijs *Ezpatlis* nuncupata, arbor est mediocris, folia ferens Origani, florem paruum, & candidum, *Izquixochitl* similem, racematim dependentem, fructumque (vt ferunt) nullum. floret mense Septembri, gaudetque locis gelidis, montosisque, aut aliquanto calidioribus. Ius decocti corticum eius vrinam euocat, & quicquid ei impedimento esse potest. maximè si cum *Tlallacacuitlapilli* misceatur. sanguinem per colem fluentem cohibet. ipse verò cortex aluum coercet. frigida siccaque & nonnihil adstringenti constat natura.

De CHICHICTLAPALEZQVAHVITL, *seu de arbore rubri sanguinis amara*, Sanguiflua. *Cap.* LXIV.

Chichiltic tlapalezquahuitl.

ARBOR, quam Mexicenses vocant *Chichictlapalezquahuitl* folia fert oblonga, obtusa, & circa pediculum sensim attenuata. lac primò candens, & tandem rubescens effundit, vnde nomen; flore, & fructu, aiunt carere. Nascitur apud *Quauhnacensem* agrum, temperatis plagis, aut paulò frigidioribus. calida, glutinosa, resinosa, odoraque, & adstringenti constat natura. cortex stipitis tusus, ac sex obolorum pondere epotus ex aqua, sanguineam expuitionem per se cohibet, adstrictoria, quam participat; vi, & inflammatis oculis medetur.

De AHVAPATLI TILACENSI. *Cap.* LXV.

De Tilantongo.

ARBOR est magna *Ahuapatlis* spinosa ferens folia, & Ilicis folijs similia, sed paulò longiora, florem autem paruum, luteum, & orbicularem, ac demum nigrescentem fructum. stipes pallidus intrinsecus est. Nascitur in collibus, planisque locis, *Mistlecæ* superioris. Stipitis ramentorum decocti ius, ictericis dicitur magnopere conferre, & his qui bilis redundantis gratia, cordis vexantur affectionibus.

De

Ahuehuetl.

De AVEVETL & AHOEHOETL, seu Tympano aqueo, Abiete Mexicana. *Cap. LXVI.*

NON ob aliud appellata est hæc arbos à Mexicensibus *Aueuetl*, & *Ahoehoetl*, quam quod iuxta fluminum ripas, ac aquarum fluenta nasci soleat, & ex ea Indi tympana, quæ *Veuetl*, & *Teponaztli* vocant, consuescant parare. etsi alij dicant non ob id, sed quia iuxta aquas ab aere tacta, edat fragorem id nomen sortitam; præcipue cum tympana potius ex materia *Tlacuiloloquahuitl*, & *Capolinquahuitl* fabricentur. Hispani, qui ad has oras tranfretarunt, & Sabinam, & Cedrum ob materiei rubrum colorem vocant, at neque Sabinæ, neque Cedri species est vlla, sed in Abietum genus citra dubium referenda. nam præter fructum omnemq. faciem, quæ nostræ penitus fauent sententiæ, materies vt diximus, mollis, ac lenta est, corruptioniq. & vitio abunde obnoxia, maximè si terræ defigatur, cum cedrina dicatur esse immortalis, intra aquas namque integra diutius perseuerat. quo factum est, vt consueuerint Mexicenses Heroes, atq; Reges, eam veluti basim, & fundamentum, ædibus quas sibi circa hanc paludem fabricant, subijcere. Demum Micuachanenses *Peniamum* vocant. Sunt autem quatuor, quo adhuc intellexerim, huius arboris differentiæ, inter se magnitudine colore, & fructu distantes. Quædam siquidem illarum altissimas Pinus
Abies Mexicana I. Maxima. longitudine, atque amplitudine superant, & candidæ esse reperiuntur, earumq. nonnullæ quatuor & viginti, aut amplius pedes crassitudine æquant. Aliæ,
II. Media. quarum materia quoque candens est, & rubrum cor, sine medulla, his cedunt magnitudine, & nuces Pineas resina refertas producunt, sed quæ vulgares Oleas minimè magnitudine vincant, quas pictas libuit exhibere, quoniam in
III. Minor. his cæterarum omnium formas ostendisse, atque expressisse sat fuit. Aliæ his quoque inferiores spectantur, sed rubra materie, & orbiculatiore coma. Po-
IIII. Minima. stremæ & quæ omnium minimæ sunt, vix malos Medicas vulgares vincunt magnitudine, quibus materies rubra est, & candens medulla. Cortice omnes teguntur rubeo; foliaq. ferunt Abietina, etsi minora, & exiliora. Ex omnibusq. resina, si non sponte, at flammis liquata fluit. forma esset eadem quæ nostrati Abieti, ni folia, vt diximus, tenuiora, rami depressiores, & fastigia acuminatiora assurgerent; assulæ in vasa fictilia coniectæ, opertæque, igne supposito resinam effundunt. sed neque ea sponte manat, aut quidquam simili

vocato

vocato oleo, quod ebullantibus veſicis, circa ſtipites Abietum Indicarum (quas tamen à noſtratibus ne digitum latum diſcedere quorundam ſententia eſt) erumpere conſueuit, ſtillant. Quibuſuis regionibus proueniunt, atque ita facile poſſent transferri ad Hiſpanos, ſi circa fluenta, ſtagnanteſuè, aut lentè fluentes aquas, vliginoſauè loca, ſemine, talea, aut viua radice ſererentur. etſi omnium minima longè ab aquis, & naſci, & ſeruari ſoleat. Toto anno proueniunt, totoq. anno reſina ab eis euocatur, ſed nullo tempore aut loco inueniuntur florere. Ergo ſapor huius arboris de qua fit nobis ſermo, acris, adſtringensq. percipitur, non ſine quadam amaritudine, & odoris ſuauitate, temperies calens eſt, ſicca ordine tertio: nam & reſina eius Abietina longè acrior, & calidior eſt, & viribus, vt diximus, vehementior. Cortex vſtus adſtringit, ſanat ambuſta, deſquamatamq., & exeſam cutem, cum lithargyrio, & polline Thuris vlcera curat, ac cicatrice obducit, exceptus cerato myrtino. tuſus cum atramento ſutorio ſerpentia vlcera cohibet. Fœtus, ac ſecundas ſuffitu trahit, ventrem adſtringit, & vrinam euocat. Folia tuſa, atque illita crurum ſcabiei, tumoribusq. medentur. molliunt inflammationes, & ab eis tuentur vulnera, dentium dolores prohibent, ſi eis colluantur ex aceto. vanos, & citra vllam rationem obortos tumores pellunt. ſex obolorum pondere ex mulſa epota conferunt hepaticis. fructus, tedaq. idem præſtant. Reſina huius arboris acerrima eſt, vehementiſſimi odoris, & quarto ordine calefaciens. dolores ortos è frigore ſanat. morbo articulari è frigida cauſſa profectò mirabili celeritate medetur. flatum diſcutit. diſſipat pituita ortos tumores. laxat neruos, qui ab humoribus craſſis ſunt diſtincti, & reſolutos purgat, atque roborat. Denique eis omnibus prodeſſe ſolet, quibus curandis cætera mitiora medicamenta fruſtra ſunt tentata, aut parum profecerunt. Reſina Abiet. Mex.

Reſinam Abietis etiam commendat Monardes. cap. 10.

De BITONCO. Cap. LXVII.

ARBVSCVLA eſt *Bitoncus* vlnam vnicam longa, ſtipite firmo, intus candenti, & virenti, ſubfuſcoq. circa exteriora, folijs ternis, ſed eo quod medium eſt acuminato impenſius, ac haſtarum mucronibus ſimili, alijs verò binis, minoribus, & orbiculatioribus. Naſcitur in Philippicis Sinis. radix alba eſt, tubaque (de qua ſuo loco) odora, & calida, ſiccaq. natura conſtat ordine tertio, aliquantiſper amara, odoraq. & acri. membra laxa corroborat, & ventriculum, ac caput firmat. radicis tantum eſt in medicina vſus, quæ licet adſtrictionem nonnullam præſeferat, moderatè tamen vacuat, citraq. noxam & anxietatem vllam, ita vt quam egregium ſit, & magnopere commendatum alexipharmacum. inter pharmaca quæ vocant benedicta, poſſet meritiſsimè collocari, atque recenſeri.

De TZOPILOTLZONTE COMATL, ſeu Capite Auræ. Cap. LXVIII.

TZOPILOTLZONTE COMATL, ſeu *Tzopilotl*, arbor eſt magna, folia ferens longa & anguſta, fructum magnum & oblongum, nucleos quoſdam planos includentem, amaros, pectori amicos, ac referentes amygdalarum amararum ſaporem; etſi demum Moſchi odorem relinquant, & ingratum ſaporem. Prouenit *Hoitzoci* vbique, ſed præcipuè in collibus; nuclei calidi ſunt ordine ferè tertio, & oleagino quodam liquore, atque emolliente manantes. demum vires olei amygdalarum amararum videntur referre; atque ita tumores præter naturam diſcutiunt. tuſſi medentur, emolliunt pectus. infuſi naribus caput expurgant, & vlceribus conferunt. quin oleum expreſſum huiuſce fructus, faciem fæminarum emollit atque extergit.

Para embellecer

De QVAMOCHITL, ſeu arbore fructus crepitantis III. Maizio ſimilis. Cap. LXIX.

SPINIFERA arbos eſt *Quamochitl*, folia mali Punicæ ferens, paulò tamen obtuſioris cuſpidis, & capitula in poſtremis viticulis Epithymo ſimilia, maiora tamen, ac ſiliquas è purpureo rubeſcentes, refertas nigricanti ſemine, quod licet edule ſit, & grati ſaporis, halitum tamen inficit, inſuauemque conciliat odorem. Naſcitur in calidis regionibus, qualis eſt *Cuaauhchinancenſis* quibusq. locis. cortex radicis frigida & adſtringenti natura conſtat, dyſenterias, aliosq. fluxus cohibet. folia cum ſale ac Siliquaſtro medentur ſatietati, cum folijs verò Palmarum abortum coercent. ſuccus ſeminis inſtillatus naribus, humores aquoſos à capite affatim trahit. Idem præſtat puluis, efficaciusq. cum Ruta, adeo vt vermes vlcerum internorum pertrahat.

De CACALOXOCHITL, ſeu flore Coruino. Cap. LXX.

ARBOR eſt *Cacaloxochitl* mediocris magnitudinis, folijs mali Medicæ, longè tamen amplioribus, ac frequentibus, à dorſo in latera venis diſcurrentibus. fructus ſunt ſiliquæ permagnæ & fuluæ. flores magni, pulchriq. & ſuauis odoris, quorum magnus eſt vſus. Floridis namque adhibentur manipulis, torquibus, atque corollis, quæ Indis ſunt frequentiſſima, & tam magno in pretio habita, vt neminem quem reuereantur his in primis non oblatis, ſoleant adire, aut ſalutare. lacte manat, frigefacit, cōglutinat, atq; impoſita pectoris dolori medetur orto à calore. medulla eius duarum drachmarum pondere deuorata, emundat ventriculum, & inteſtina. Plura ſunt harum arborum genera, floribus tantū diſtincta. Sunt enim quæ flores ferant Coccineos, vocenturq. *Tlapaltic Cacalaxochitl*. ſunt quæ candentes, dicunturq. *Ticaxochitl*. nec deſunt aliæ, quæ è varijs colorum differentijs, varia ſortiantur nomina, velut *Tlauhquechulxochitl*,

Tlapaltic Cacalaxochitl. Ticaxochitl. Tlauhquechulxochitl.

Hoiloyxitl ayotectli, & si quę sunt huiusmodi alię, quæ omnes in regionibus multis huius nouæ Hispaniæ offenduntur. Sunt qui species has omnes *Cacaloxochitl* vocare soleant, asserantq. corticem earum cum cortice *Nanezin*, in puluerem redactum deuoratumq. atque ius decocti bibitum, enixas magnopere corroborare, atque firmare, quod tamen videtur absurdissimum. Hoiloyxitl ayotectli.

Frater Fracifcus Ximenez tractat plura de hac arbore.

De CAPOLIN, seu Ceraso dulci Indica. Cap. LXXI.

ARBOR est *Capolin* mediocris magnitudinis, folijs Amygdali, aut Cerasi nostratis, minutim serratis, floribus racematim dependentibus, ex quibus acini fiunt cerasis nostris, forma, colore, magnitudine, ossibus, nucleis, nec non & sapore, (nisi is mororũ Bati quadantenus esset) omnino similis. quo fit vt existimem, arborem hanc in Cerasorum genera referendam. etsi sint quibus videatur ad Lotorum differentias pertinere. Acidi paulisper fructus sunt, & adstringentes. etsi iam tempestiui, & exquisitam maturitatem assecuti, dulces euadunt, & magnam austeritatis partem amittunt. gustui sunt grati adeo, vt ex quorundam non parum sagacis palati sententia, nostris cerasis non videantur inferiores. temperatè calida, siccaque, & nonnihil adstringenti natura constant. Fit ex eis panis potioq. in annonæ & vini caritate. nutrimentum præstant melancholicum, & cordi quadantenus inimicum, dentes inficiunt nigro colore siquis eis diutius assuescat, sed qui, si cura adsit, possit facilè extergi, ac dentifricijs emundari. & tamen non desunt qui cæteris horarijs fructibus etiam vetusti Orbis audeant eos anteponere. Vere floret hæc arbos, fertq. per vniuersam pene æstatem fructum. temperato cœlo gaudet, quale est Mexicanum, vbi hæ arbores, in hortis campestribusq. locis, & humana diligentia & suapte natura proueniunt. Ius decocti corticis eius insolatum quindecim integros dies, ac deuoratum drachmæ vnius pondere, dysentericos curat. puluis verò eiusdem, argemata discutit, visum clarificat, oculorum inflammationibus opitulatur, ac linguam præ vehementi ardore arescentem lenit. quod etiam germinum liquor, aut succus præstare solet.

Baccæ colore flauo depictæ sunt.

De CALAMAIO. Cap. LXXII.

Calamaium I. ARBVSCVLAE genus est *Calamaium* duas differentias complexum. Prioris radix colore est extra fusco, intra verò rubescenti, binum digitorum crassitudine, & pingui cortice tecta, initio insipida, deinde verò modicum ostendente calorem. Calamaium II. Alterius radicis color est arentis arundinis, extra intraque sapore, & colore ligni, quod luteum est. folia vtriusque laurinis similia sunt, sed valde aspera, vtriusque etiam radicis ramenta ex aqua resoluta, & emplastri modo applicata, tumores præter naturam discutiunt, aut maturant, exterguntque, apertos carne implent, & ad cicatricem perducunt. Curant hæmorrhoidum omne genus in oleum iuglandium Indicarum coniecta, illitaque post tertium diem calentia adhuc, nec ante adhibita quam earumdem radicum suffiantur vapore. Exultant Philippicarum insularum sabulosis locis, & mari propinquis.

Coco quauhitl Huaxacensis.

De COCO QVAVHITL vaxacensi Arbore Cardiaca. Cap. LXXIII.

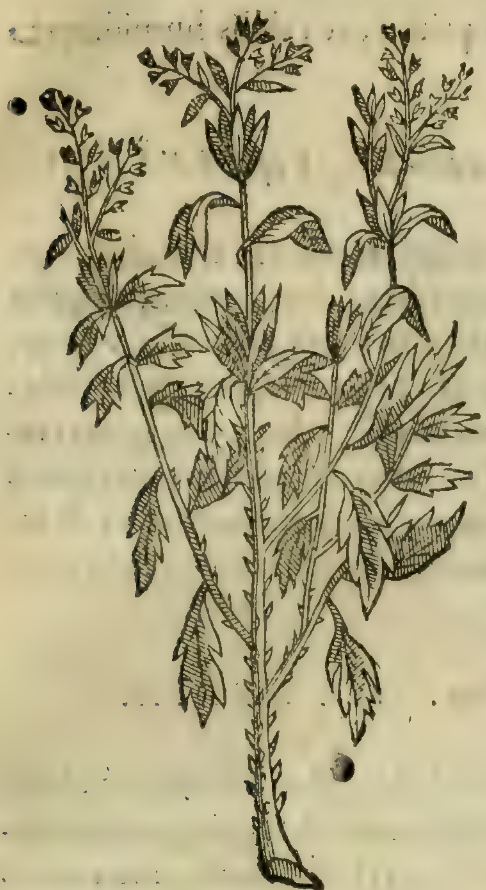
ARBOR est *Cocus Quahuitl* leguminis folia ferens, & circa eorum exortum exiles flosculos, ac rubescentem succum. frigida siccaque constat natura. syncopi, & lassitudini dicitur conferre succus semiunciæ deuoratus mensura, semel aut bis singulis quibusque diebus.

Tzoconan.

De ÇOCONAM. Cap. LXXIV.

ARBOR est *Çoconam* stipite fusco, candidis tamen punctis distincto, folijs Senæ minoribus, floribus in muscarij modum albis, & rubescentibus ex albo. folia tusa, ac resinæ permixta, tineæ, ac lychenibus medentur imposita. Hæc amara sunt & adstringentia, secundoque exiccant & calefaciunt ordine. Nascitur in iugis *Tzztoluce*. Planta insignis est ob duo morborum genera ferè insanabilia, quibus dicitur mederi.

De

De ENGVAMBA. Cap. LXXV.

ARBOR eſt *Enguamba* mediocris ſuburneo cortice veſtita, ſed luteo, & rubreſcente. ligno fuſco, & palleſcente medulla. folijs oblongis, & ſinuoſis, quorum nerui quoque è pallido purpuraſcunt, infernaq. ſunt valde ſubalbeſcentia. floribus in corymbi formam dependentibus, qui candeſcunt è viridi. fructu acinoſo nigroque. ex quo oleum exprimitur pallens, tumoribusq. præter naturam diſcutiendis, & perſanandis vlceribus mire vtile. Naſcitur in ſaxoſis locis *Vruapæ* prouinciæ *Michuacanenſis*. Oleum. Enguambæ.

De TEPEYZQVIXOCHITL, ſeu YZQVIXOCHITL montana. Cap. LXXVI.

ARBOR eſt magna *Tepeyzquixochitl* folijs *Yzquixochitl*, ſed maioribus, floribus candidis, calicibus hirſutis contentis, ac in magna muſcaria compoſitis, odoris tamen expertibus, *Yzquixochitl* quoque florum forma ſimilibus. Frigida natura, ſiccaque, & adſt. ingenti conſtat, & ſapore pauliſper dulci cortex tritus dolorem ardoremq. gingiuarum tollit, easq. ipſas tumentes reſidere cogit. dentes firmat commanſus. & deuoratus duarum drachmarum pondere, alui ſiſtit defluxiones. Naſcitur *Cocolani*, & *Chietlæ* calidis regionibus.

De YHVIXOCHITL, ſeu flore pennas auium referente. Cap. LXXVII.

ARBOR eſt magna *Yhuixochitl*, folijs oblongis, incuruis, quinis per interualla prodeuntibus, ac illis *Pinahuitzli* non diſſimilibus, flore rubeo, pennis auium ſimili, vnde nomen. Sunt & alia huius arboris genera, quorum alterum flores fert candentes, alterum verò albeſcentes ex viridi, cætera ſimilia. Aiunt Indi, eum, qui ferat ſecum eius arboris ramum, gratum fieri & amabilem cunctis cum quibus inierit conſuetudinem, gratiamq. apud Heroes, ac Reges aucupari, obtinereq. quidquid petierit ab eis. quod ad temperiem ſpectat, folia frigida & adſtringentia ſunt. febres

Yhuixochitl II.
III. Hæ ſunt Indorũ ſuperſtitiones.

extinguunt, inhibentque fluxus. floret vere primo, ac calidis humidiſque locis prouenit.

De YTZIPEREQVA Lauro Michuacanenſi. *Cap. LXXVIII.*

ARBOR eſt *Ytziperequa* Perſico paulò maior, modicam effundens vmbram, folijs Limonis, craſſioribus ac minoribus, odoratioribus, ac guſtu magis iucundis quam ſint laurina; ſemine Coriandro ſimili, ſed paulò maiore, primò viridi, ac demum nigro. Arbor eſt fortaſſis in Lauri ſpecies referenda. Naſcitur in frigidis *Tancitari* prouinciæ *Michuacanenſis*, adeoque in ipſius cœnobij viridario. Folia epota ex aqua duarum drachmarum pondere diarrhœas ſiſtunt, illita verò dolores tollunt. tuſsiq. dicuntur mederi ſeu ipſa per ſe ſumantur, ſiue carnibus incocta iure epoto, ferunt opem. ſunt enim calida ordine tertio, & impensè adſtringentia.

Tletlatia.

De TETLATIA, ſeu vrenti arbore. *Cap. LXXIX.*

TETLATIA arbor, ab Haitinis *Guao* dicta, eſt arbor magna, folijs mali Medicæ, fuluis, hirſutiſque, & minimè deciduis, pinguibus, mollibus, & è viridi in ſqualidum colorem tendentibus, inſignibusq. interuenijs multis, luteis aut flammeis, fructu virenti, Vnedonis forma, & magnitudine. Lac vrentis eſt naturæ, quo fit vt iumentis ad eam arborem ſeſe confricantibus, atque ſcalpentibus fluant pili, aut ſi eidem accubant. quin homines aliaué animalia ſub illius vmbra ſomnum captantia, incidunt in pilorum defluuium. lac attacta membra exulcerat, tanta eſt vis huius Mali. quodq. magis mirere, cortex huius arboris frigidus eſt, & ſiccus, nulliusvè caloris. & ius decocti eius non modo citra noxam vllam epotatur, ſed articulorum ſoluit dolores, & medetur ſcabiei bibitum aut illitum, ac diarrhœas, vt quidam Indi medici aſſerunt, coërcet. quin lac prædictum, lepram, ophiaſim, impetiginem, cæterasq. cutis infectiones, ſi prudenter adhibeatur, exiccat, vlceraq. inſanabilia curat. Sunt qui affirment, corticem duarum drachmarum pondere redactum in puluerem, ac deuoratum, aluum laxare. quod qui fieri poſsit non eſt facilè iudicare ſi diarrhœas cohibet, niſi compreſsione quadam vacuet, aut omnino exuccus adſtringat. Naſcitur in frigidis montoſisq. locis *Tepoztlani*, & calidiora non refugit.

Vix Nerium forte Apocyno congener.

De TLATZCAN. Cupreſſo fuſa. *Cap. LXXX.*

VOCANT Mexicani *Tlatzcan*, ſeu materiam fragilem, & vitream, eam arborem, quam Latini antiquiores, & inter eos Plinius, Cupreſſum fuſam vocare conſueuerunt. hanc ergo inſignem arborem memoratam à grauiſsimis auctoribus à nullo autem quem nouerim in noſtro orbe viſam,

deſcri-

deſcribendam ſtatui, tum qua dictum eſt ratione, tum quod apud hanc nouam Hiſpaniam, cuius plantas periclitamur, & deſcribimus, eſt valde familiaris, & frequens quibusq. locis; ſed præcipuè temperatis, & ad frigus attinentibus ſeritur viuiradice. Seminauit has arbores, & diligenter curauit excolendas habendasq. in delicijs *Cuitla Hoatzin Iztapalape* Regulus. Ergo eadem ei forma, quæ vulgari Cupreſſo ineſt, ſed patulis ramis, & diffuſis ad latera, & ad inferiora pene proſpectantibus, vnde nomen. eadem etiam natura, ſed materies odoratior, neque inteſtinis inutilior operibus. Amat montium cacumina. & accliuia eorundem loca, iugaque, & excelſos colles, iucunda proſpectus amœnitate exornat. fructum fert toto anno vulgaris Cupreſsi, ſed paruum, & Ponticis nucibus, quas auellanas quoque vocant, parem. ius decocti bibitum rigores febrium ſedat; ac febres ipſas puluis ex aqua epotus. cæteri verò vſus & facultates, ſunt quæ cæterarum congenerum arborum.

Thuyæ ſiuè arboris vitæ deſcriptionem habes tum apud Cluſium tum apud alios authores.

Xometl.

De XVMATL, ſeu Sambuco. Cap. LXXXI.

SAMBVCVS noſtras, eſt *Xumatl* vocata Mexicanis, quæ à Michuacanenſibus *Cumtemp[a* appellatur, arborisq. mediocrem aſſequitur magnitudinem. cuius folia applicata, aiunt capitis dolorem, à cauſſa calida ortum, tollere, fronti verò & naribus, ſanguinis fluxum retinere. deuoratam mederi acceſsionibus, quæ tertio quoque die, quartoq. repetere ſolent, vacuato fomite morbi per ſuperna, atque inferna. tuſam verò, atque admotam affecto loco, dolores ortos à lue Gallica curare, & enixarum mederi torminibus. aiuntq. aquam colatam in quam eius radices iniectæ ſint, purgare corpus, atque ita diarrhœas ſiſtere, & extinguere febres, & alios ventris, ſtomachiq. ſoluere morbos, ſuccumq. infuſum extergere inteſtina.

contra dolores o entuertos de las paridas.

[illegible] tollit dolores pedum scorbuticos decoctum eius addito vino et sapone nigro ex Senerto. et expertus sum sepius

De PAPAYA. Cap. LXXXII.

ARBOR eſt *Papaya* mediocris magitudinis, folijs magnis ficulneis, multis cuſpidibus inſignibus, fructu oblongo magnoq., guſtus quibuſdam grati, ſed parum commendati nutrimenti. hic lacte manat antequam matureſcat, impetigini, ac lychenibus vtili, ſuccoq. qui iam maturi dolorem ventris ſedet. Naſcitur ea arbor apud Haitinam Inſulam, vbi eſt longè frequentior. etſi eam offenderim quoque apud *Tauhtepecenſes*, vbi eam curauimus deſcribendam, atque depingendam.

contra empeines y sarna

Coapatli.

De ACAPATLI. *Cap. LXXXIII.*

ARBVSCVLA est *Acapatlis*, hominis altitudine, radice firmata, ſurculoſa, vnde ſtipes inſurgit cauus, læuis, & quadratus, folijs Raphani ornatus, ſed crenatis per ambitum, ſerræ, aut vocatæ Dentariæ in modum. Florem album, ac fructum nullum affert. Sapor eſt amarus, iucundus odor, ac vis calefaciens. folia tuſa & applicata, lienem abſumunt, & eius dolorem ſedant. Naſcitur apud *Panucenſes*, vbi etiam vocatur à quibuſdam *Quauhhecapatli*.

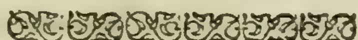
Lege librū. fratris Francisci Ximenez, qui agit de alijs nonnullis arboribus f. 49. b.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Quartus.

FRVTICES ATQVE SVFFRVTICES EXPONIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRAEFATIO.

OST arbores, de quibus ſuperius iam abunde actum eſt; Natura ipſa, quæ per gradus quaſi quoſdam, in admirabili ſua rerum creatarum omnium ſcala aſcendit & deſcendit, docet frutices debere reponi. ſub quibus cremia, ſiue ſuffrutices, & ſub his demum herbæ collocantur. Quid enim magis arbori vicinum quam ipſe frutex? qui inter lignoſas ſtirpes, altitudine & craſſitudine planè mediocris, vt arbori humiliter & libenter ſe ſubmittit, ſic de inferioribus ſibi ſpeciebus, omnium calculo facile triumphat; & quemadmodum caudicum multiplicitate ab arborum ille ſimplicitate diſcrepat, ſic horum ſtolonumq. luxuria per abſciſſionem arte factam coërcita, in arborem facile tranſcendit, cum ipſi præſertim perennitas vitæ ſuffragetur. Quare minimè mirum eſt ſi Author noſter poſt arbores, ſtatim in hac tertia parte ad frutices adeo ipſis vicinos, & ſuffrutices ſimul deſcendere voluerit. Illud magis mirum videri alicui poſſet, quod licet ab ipſo, fruticum ſeries ſatis exactè ſuis circumſcribatur limitibus, cremiorum tamen ſiue ſuffruticum tractatio, ſatis multas herbas ex infimo genere, non ſine ſpecierum diuulſione notabili, includere ſimul videatur: niſi hoc ipſum Authorem excuſaret, cremium ita ambigere inter fruticem & herbam, vt aliquando ad hanc magis, aliquando ad illum potius accedere comperiatur.

De TLEPATLI. Cap. I.

FRVTEX est *Tlepatlis* non quod igneus sit, sed à facultate, qua igneis affectibus succurrendi pollet, nomen sumens. radici magnæ insistit, ac fuluo indutæ cortice, è qua proferuntur caules fœniculacei, quadantenus sarmentosi, lineis secundum longitudinem interstincti, ac pleni medulla. amygdalina folia, paulò tamen maiora. flores parui, candentes, oblongique, calyculorum scabrorum forma, in capitula congesti. acria sunt folia, calidaq. & sicca ordine ferè quarto. Radix videtur principio amaritudinem quandam præseferre, quæ demum in dulcedinem finiat acrem. Subtilibus constat partibus, ac dicto citius vim suam gustu ostendit. Prouenit in calidis *Ocpayocani*, iuxta aquarum alueos. Ius decocti eius matutino epotatum, dolores quosuis tollit, etiam è lue Gallica profectos, si tamen mediocris victus ratio instituatur. dolorem ventris ex frigore ortum sedat, flatus dissipat, vrinam elicit, cholicos iuuat, & pectoris ægritudinibus mirum in modum confert. folia applicata medentur gangrenis. succus eius, & *Temecatl* iuuant conceptionem.

De CHILLAPATLI. Cap. II.

CHILLAPATLIS frutex est radici insistens fibratæ, folijs roseis, floribus coccineis, binisque iuxta singulos foliorum exortus, vniuerso caulis procursu. Prouenit in calidis *Hoaxtepecensibus*, & *Yacapichtlensibus*, vbi eius explorauimus vires. Calida, & sicca ordine tertio temperie constat. dolorem ventris, si deuoretur, sedat. & cum *Chillatolle* folia pugilli mensura, pectori mirum in modum prodesse feruntur. quin si exhibeantur his qui febrem quartanam patiuntur, breui ab ea liberantur.

De

De COPALXIHVITL, ſeu herba COPALLI referente Cap. III.

COPALXIHVITL frutex eſt, quatuor dodrantes longus, multos proferens ramos; caules lignoſos, paulisper fuluos; folia Ocymi, ſed obrotunda, infernè ſquallentia, ſupernè verò viridia, rara, & aliquantiſper ſerrata, & baccas rubeſcentes. odorem ſuauem ſpirat, ac Thymi ſaporem præfert. Naſcitur *Teotehuacani*, iuxta teſqua, aſperaque, & ſaxoſa loca. Calidus eſt, & ſiccus ordine tertio. febrium arcet typos, ac ſuccus expreſſus confert oculis.

De HOITZIT XILXOCHITL Origanina. Cap. IV.

Huitzitzil xocsitl. que vulgarmente llamã en Mexco los Españoles Miztos es el calamento.

HOITZIT XILXOCHITL *Origanina*, frutex eſt ab vna radice multos proferens caules, & ramos lignoſos, & in his Origani folia, vnde eſt illi impoſitũ cognomen, flores coccineos incuruos, teli quod Alabardam vocant perſimiles. Odor eſt Saluiæ, ſaporq. amarus. temperies ordine tertio calens, atq; ſicca, partiumq. tenuium. Sunt qui dicant, punctis auxiliari, corde fortaſſis roborato, & humore per meatus corporis expulſo, aut proprietate quadam occulta & incerta. peculiare eſt eis flatus diſcutere, iuuare coctionem, perfrigeratis membris mederi, dolores à frigida cauſſa ortos ſedare, ac inteſtinis retentas emundare feces.

IO. TERENTII LYNCAEI NOTAE.

Pleræque herbæ Pulegio, Saluiæ, Origano, Menthæ, Thymo, Ocymo ſimilibusq. congeneres ſunt aromaticæ, boni odoris, ſaporis acris, vel amari. vnde etiam ex illis oleum deſtillatione extrahitur, fragrantiſſimum, & acerrimum, quod aptum eſt per ſudorem quicquid in corpore noxium eſt pellere, concoctionem iuuare, atq; adeo cor ab omni veneno defendere.

De

De TLACOXILOXOCHITL flore Barbato. *Cap. V.*

TLACOXILOXOCHITL, quem alij etiam *Xiloxochitl*, alij verò *Tentzonxochitl*, ſeu florem barbatum vocant, alij *Tlamacazcatacotl*, alij *Tepexiloxochitl*, & *Tlalxiloxochitl* appellant, ſuffrutex eſt folijs *Mizquitl*, floribus comantibus, capillis longis, & coccineis ſimilibus, prodeuntibus ab acinis orbicularibus & rubreſcentibus, radice fibrata, extra fulua, & intra, cum ſecatur, rubra, rubris ſtipitibus, & fuluis ſiliquis. Naſcitur in planis, montoſisq. locis, & interdum iuxta aquarum fluenta. Cortex radicis, ſiccus, & adſtringens eſt, & nonnihil glutinoſus, calidaq. ordine tertio conſtat natura, & ſapore acri. Tuſi flores, & immixti aquæ, & inſtillati, oculorum morbis mirè opitulantur. nam inflammationes cohibent, adnaſcentem carnem abſumunt, & di-

& diſcutiunt argemata. radicis quoque decocti epotum ius, aut infuſum, ſiſtit fluentem aluum, & prodeſt dyſentericis, ſopitam excitat appetentiam, ſatietatiq. medetur. Sunt etiam qui dicant, pectus lenire, aluum ſoluere, bilem vacuare per ſuperiora, & tuſſientibus quoque eſſe remedio.

Fila huius floris per totam longitudinem depicta, ſunt colore coccineo, in ſummo autem ſunt flaui coloris, ſiliquæ luteæ ſunt, eius nempe coloris qui in Hedera lutea conſpicitur.

De TLACOXOCHITL, quam alij TZONTLATLAVHQVI, ſeu Capillos rubeos vocant. Cap. VI.

NOMEN ſecundum inuenit ſuffrutex hic à tenuitate, colore, & forma comantium in ſummis virgis florum. ſtipites plures à fibrata radice profert, folijs Lini longiuſculis, & anguſtis, ternis quaternisue, per modica interualla ornatos. Radix amara, & odora guſtu eſt, calida ſiccaque ordine tertio. Ius decocti eius medetur dyſenterijs, & confert doloribus articulorum.

Flos rubedini coniunctam habet albedinem.

De XONEQVILPATLI. Cap. VII.

XONEQVILPATLI frutex eſt radicibus inſiſtens ſurculoſis, è quibus edit caules fuluos, & in eis folia Salicis, ſed tamen minora, & anguſtiora, flores palleſcentes, paruos, calyculorum figura. calida natura tertio gradu conſtat, ſicca, & adſtringenti, atque vrenti guttur, quamquam initio dulcis appareat, Glycyrrhizæ ſapore, & nullum pene ſenſum caloris præbens epota. Folia tuſa, ac ſoluta ex aqua, ſemiunciæ menſura, articulorum dolores, & quoſuis alios à cauſſa frigida ortos mitigant, & eos qui oriuntur ex tenſione. ſudores eliciunt, neruos imbecilles corroborant, & omnibus penè morbis contendunt mederi, qui à frigida cauſſa ſint orti. & fortaſſis idem eſt cum *Micuilpatli*. pollet itaque aetheticæ facultate.

De TLATLACOTIC TEPOZTLANENSI Scabiosa fruticosa Mexicana. *Cap. VIII.*

FRVTEX est *Tlatlacotic*, qui radicibus firmatur surculorum instar, extra nigris, & intra candidis, multos proferens stipites, teretes, & aliquantisper purpureos, asperos, & prælongos; folia Limonis, maiora tamen, raris per ambitum ornata scissuris; ac interuenijs secundum longitudinem discurrentibus insignia; flores luteos, & orbiculares. Nascitur montibus *Tepoztlanicis Yauhtepecensibus*, & *Yacapicthlensibus*. Radix est acris, odora, subtilium partium, calidaq. & sicca ordine tertio natura, & ventrem dolentibus, tumentibusque impensè vtilis. flatum siquidem discutit, aluum expurgat, atque ita dysentericis dicitur mederi.

Capitula Scabiosæ sunt similia eoq. in genere reponi debere indicant cæteris non reclamantibus, vnde nomen nostratibus deduximus.

De YZTACPATLI TEPEXICENSI Hoximo. *Cap. IX.*

YZTACPATLIS *Tepexicensis*, quem alij *Tlanoquilonipatli*, *Michuacanenses Hoximo* vocant, frutex est folijs paruulis, pennis auium similibus, aut illis si mauis *Tlalmizquitli*, & luteis floribus. Nascitur in temperatis *Tepexicensibus* locis. acris est, calidaque & sicca ordine tertio constat temperie. cortex radicis tritus, ac drachmæ vnius mensura deuoratus, omnes humores, sed præcipuè pituitosos purgare dicitur; atque ita dissipare bubones, vnde postremum nomen.

De ACVILOTL, seu Volubili Aquatica. Cap. X.

ACVILOTL, seu planta volubilis, prope aquas proueniens, haud præter rationem à Mexicanis *Acuilotl* vocatur, quando humidis aquosisque locis nasci consueuit, repatque per terram, aut propinquis arboribus conuoluatur. Sunt verò illius duæ species colore tantum floris, ac nomine distantes, & foliorum amplitudine. prior enim flores fert candidos, & folia paulò minora, vocaturque *Acuilotl*. Acuilotl. alterius verò flores pallescunt, & folia maiora sunt, diciturque *Cozticacuilotl* Cozticacuilotl. à luteo colore florum. Stipites vterque profert rotundos, purpureos, lignosos, fragiles, & tenues, lenta fartos medulla. flores *Izquixochitl* candidos, vt diximus, & pallescentes, nec absimiles odore, & forma, floribus Rosæ illius quæ à recentioribus sub Moschatæ nomine circumfertur, cui hic frutex totus non omnino dissimilis est. Folia sunt Rubi, sed minimè serrata, nerueis discursibus recte secundum longitudinem discurrentibus, & odorem Cucumeris ferè præseferentia. flores in odoramenta, & corollas veneunt, floridosque manipulos Indis passim consuetos, ac familiares. è quibus ignis beneficio, stillatitia extrahitur, quæ valde odora sit, & iucunda. Temperato aut paulò frigidiore Cœlo exultare solet. Folia sunt amara, & tertio fere ordine sicca, & calida. quamobrem deuorata pugilli mensura ex vino, flatum discutiunt, tusaque & admota, contracta membra laxant, ac tumores præter naturam resoluunt.

Jasmines Americanos que son las mosquetas y vsan para purgar en Sevilla hecha en conserva en tiempo de verano purga benignamente como lo experimente e Don Agustin Ferrer que la vsaba y me dio la noticia affirmando son dichos Jasmines la misma flor que en España llaman mosquetas sin diferenciarse en nada. Y en esta ciudad hiso para purgarse con ella, y son los que llaman cenillos, y amarillean algo con vna palides agradable.

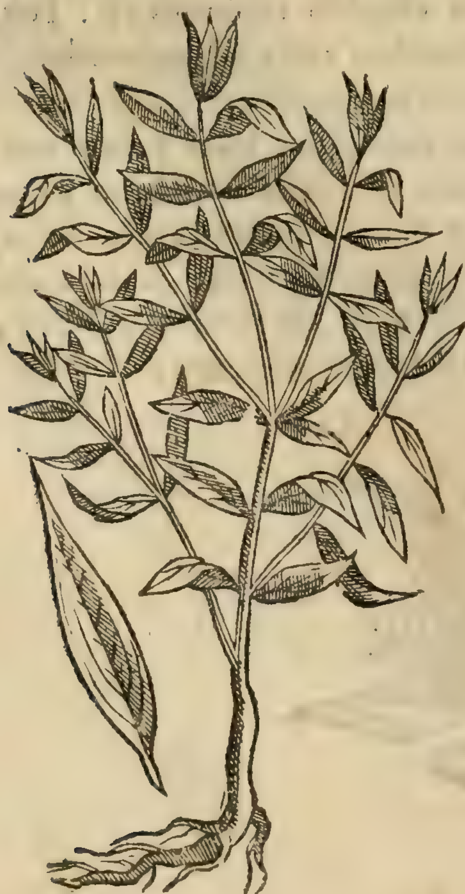
De

De HVITZ TOMATZIN. ſeu TOMAL ſpinoſa. *Cap. XI.*

HVITZ TOMATZIN, quem aliĳ *Huitz Tomal*, aliĳ verò *Neixpopoalloni*, ſeu oculos extergentem vocant, frutex eſt craſſæ & ſurculoſæ radici innixus, vnde profert ſtipites ſpiniferos, quatuor dodrantum, & in eis folia quadantenus vocatæ Spinachiæ ſimilia, inferna parte hirſuta, & ſubalbeſcentia; purpureum florem non ſine luteis quibuſdam capillamentis, ex quibus fiunt fructus ceraſis candidis ſimiles. Naſcitur in frigidis, ac humidis regionibus *Temucacenſibus*, & *Amaquemecenſibus*, in planis, & campeſtribus. Radix eſt amara, acriſque, & tertio fere calefaciens ordine. eiuſdem cortex ſemiunciæ menſura tuſus, atque ex aqua deuoratus, omnes humores vacuat per inferna. atque ita febribus, & difficultati reſpirationis, & hydropi mire confert.

De XIVHQVILITL PITZAHAC, ſeu Anir tenuifolia. *Cap. XII.*

XIVHQVILITL PITZAHAC, ſeu *Anir* tenuifolia, radicem vnicam fundit, è qua multi prodeunt ſtipites, ſex cubitos longi, ac minimum digitum craſſi, coloris cinerei, teretes, atque leues; folia ſimilia Ciceris folĳs. flores parui ex albo rubreſcentes. ſiliquæ aceruatim appenſæ cauli aſcaridibus craſſiuſculis, vermiculisq. ſimiles, plenæ ſemine nigro. Frutex hic amarus nonnihil eſt, & legumina quadantenus reſipiens, acris; calidaque, & ſicca ſecundo ordine natura. Puluis eius antiqua vlcera ſanat, abluta tamen prius vrina. quo fit, vt *Palancapatlis* multis vocetur. dolorem & calorem ingentem capitum puerorum folia contuſa, admotaq. dicuntur extinguere. reſolu-

ſolutaue ex aqua, atque illita, cerebrum. Fit ex eiſdem pigmentum nuncupatum ab Indis *Tlaccboili mebuitliue*, quo capillos atro colore tingunt. Naſcitur ſponte ſua in calidis regionibus, campeſtribus, montoſisq. locis. etſi aliqui in herbarũ genus referant, frutex tamen videtur duos annos viuens, viuaxq. perſiſtens. Parandi pigmenti, quod Latini Cæruleũ vocant, Mexicani verò *Mohuitli*, & *Tlecohuilli*, hic eſt modus. Folia inciſa, in ahenum cortinamuè feruentis aquæ, ſed iam ab igne ſepoſitæ, tepentiſque, aut melius, (vt rei affirmant periti) frigeſcentis, neque ignem expertæ, conijciuntur. concutiunturq. vehementer rutris. ac paulatim aqua infecta transfunditur in teſtam, aut dolium. & tandem per foramina paulò ſublimiora effuſo humore, quidquid è folijs deceſſit, permittitur reſidere. Fex illa pigmentum eſt. ſiccatur id ſole, & ſacco cannabino percolatur. mox efformantur paruæ rotæ, quæ catinis ſuperpoſitis carbonibus, ſolidantur, vt recondi tandem queant in annuos vſus. Seri quoque apud Hiſpanos integrum eſſet, calidioribus nempè regionibus, qualis eſt Betica, aut alia ex his quas alluit mare, ſeu campeſtribus, ſeu montoſis locis, in areas latè puluinatas ſparſo ſemine illius, Lactucæ more. menſe quidem Ianuario, ſi clemens ſit, aut calidum cælum, ſolumq. vdum, & irriguum. ſin minus, Septembri, Octobriuè & tempeſtiuè in liberiores campos, ſicut ipſe quoque paruæ Lactucæ ſolent digeſto, atque tranſpoſito. ſarritis tamen nouellis plantis, vindicatisq. à noxiarum herbarum tyrannide, quoties illæ nimium laſciuiere, & tandem euulſis, & accommodatis vſui.

Tlacſoylimiſuitl.

Ceruleum quomodo fiat.

De XIVHQVILITL PITZAHAC altera. Cap. XIII.

EST & alia eodem nomine planta, *Xiuhquilitl pitzahac* dicta, quæ cæruleo quoque tingit colore, fœminarumq. denigrat capillos. magnitudine tamen & forma, à prædicta diuerſa. Frutex ſiquidem eſt mediocris magnitudinis, multis inſiſtens radicibus, ſurculoſis, fibratiſque, vndè multi prodeunt ſtipites cinerei. Folia Piperis longi aliquantò maiora, nerueisq. diſcurſibus, ſecundum eorum longitudinem diſcurrentibus. & flores capillacei, candentes. Frigida, & humida conſtat natura. parandi pigmenti modus eſt vtriſque idem. & deterior huius tinctura, atque ideo de ſatu nihil.

De Sacchari Arundinibus, interpolandi ratione, atque ſatu, ac de modo extrahendi Saccharum. Cap. XIV.

ETSI non tantum Canarienſibus, ſed Haitinis quoque, & nouæ Hiſpaniæ colonis, quarum regionum res medicas omnes ſcribere animus eſt, Sacchari Arundines aduene ſcunt, & eorum regionibus frequentes; tamen quoniam apud Canarios ſum eas primum conſpicatus, libuit inter eorum plantas numerare, atque deſcribere. Prouenit ergo in planis, montoſiſque, ſed fertilibus, irriguis, calidis, ac præcipua diligentia cultis magnæ Canariæ locis, iuuante natura ſoli, colonum ſolicitudine & cura, Arundinum, ex quibus ſaccharum ſolet exprimi, ingens copia. vnde vberrimus eximij illius liquoris prouentus contingit. Rigandæ ſunt hæ bis, teruè ſingulis quibuſque ſeptimanis, neque

Conſule librũ. fratris Frãciſci ximẽz. f. 56. b.

ſegniter expurgandæ, atque ſarriendæ. atque ita poſt duos integros annos, in debitam aſſurgunt magnitudinem, quæ rarò denos dodrantes ſuperat. ſolida intus (à qua ſaccharum extorquetur) refertæ medulla, nec longioribus ternis vncijs diſtinctæ internodijs. folijs verò prolixioribus, & virentioribus, cæteris calamis. Seruntur è fruſtis earundem, germinibusvè tranſuerſim iacentibus. & quæ primò aſſurgunt, plantæ vocantur. quibus ad vſus amputatis, naſcuntur aliæ, ſeſquianni ſpacio iuſtam magnitudinem adeptæ. quas vocant *Çocan.* deinde anni vnius interuallo, quas *Reçocan.* & hæ ſeruari ſolent ad ſatum. niſi adeo fertiles eſſe contingat ob terræ commoditatem, & ſolertem cultum vt ſaccharo exprimendo idoneæ ſint, atque aliæ quarto demum prodeant, quæ ſatui videantur ſufficere. Contunduntur hæ troclea, binos, ſtriatos, vaſtosque rotante axes, alterum alteri impoſitum. & poſtquam minutim ſunt conciſæ prælo comprimuntur, haud diſſimili ijs, quibus noſtri orbis incolæ muſta extorquent ab vuis. Fluens ſuccus per appoſitum canalem procedit in vocatum *Tangue*. quo referto transfertur in ahenum à recipiendo cognominatum. Succo huic mellivè, ius vocato, miſcent duo aut tria coclearia magna, quæ *Pombas* vocant, lixiuij fortis, quod in eum vſum paratum habent. feruet paulatim cortina donec rurſus *Tanque* ferè referciatur pro capacitate aheni. Tunc deſpumant, auferuntq. craſſas, & immundas ſordes, quas *Cachazan* vocant, deinde in reliqua ahena transfundunt. vbi bullire permittitur, donec exquiſitè emundetur, addito paulatim lixiuio, quo excitetur ſpuma. Eundem ſuccum iam in mellis naturam coactum, transfundunt in *Tangue* per colatorium, donec impleatur. inde transferunt in dictas *Tachas* paruavè ahena, quæ tria ſunt. vbi in maiorem ſpiſſitudinem coit, haud aliter quam in tribus prioribus cortinis, in quas paulatim transfertur liquor. augetur ſenſim ſuppoſitus ignis, atque lixiuium. eorum verò quæ *Tachas* vocant, quatiunt ſolum tertium. & ne ferueat, atque effundatur liquor, butyrum vaccinum, aut oleum inſpergunt. Inde poſtquam in debitam ſpiſſitudinem mutatus eſt, transferunt in vocatas *Formas*. mox implent ſubſellium arundinum excrementis, collocantq. formas aqua abundè madentes. & obſtructis foraminibus, effundunt in ſingulas formas ſextarium liquidi mellis, quod *Lentum* vocant. poſtrema *Tacha*, ſiue ahenum in nouem digeritur formas. & has quatiunt artifices ſpatula lata ligneaque, ac replent paulatim, exhauſtum inſtaurantes liquorem. Sequenti die transferunt formas in loca dicata expurgationi. & amouentes ſubſcudes, eiſdem foraminibus ſaccharum perforant, permittuntq. expurgari decem duodecimvè dies, pro temporis more. deinde malleo quatiunt formam, atque ita ſi quid excrementi eſt, extrahunt, experiunturq. an ſatis ſit expurgatum. Quæ exactè mundatæ ſunt, reconduntur in formas, addito luto. quod non aliter inuentum eſt, quam gallinis quibuſdam, pedibus eodem infectis, formas conculcantibus, ea parte ſacchari, quæ conculcata eſt, mirum candorem contrahente. Quæ verò non, permiſſæ quantum ſatis ſit expurgari, tandem illiniuntur luto. & eo tempeſtiuè detracto, aliud ſecundo adijcitur. nec additur tertium, ne ſaccharum vniuerſum liqueſcat, & effundatur. etſi interdum ter lutum adhibere neceſſarium ſit. Saccharum ita paratum, vocant *Lealdado*, & alio nomine *Maſculum*.

Sacchari conficiendi modus.

Nec

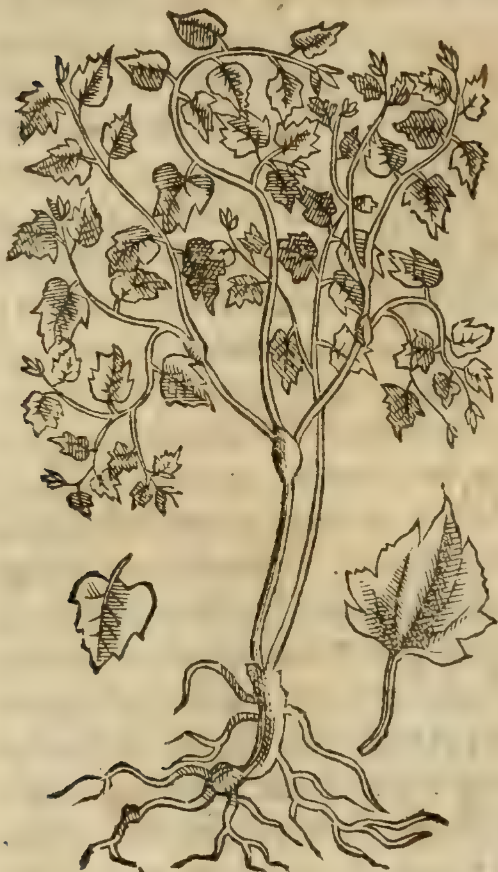
Nec maiorem admittit interpolationem; etsi quod minus candidum est *Mazcauado* nuncupetur. quod tamen, si libeat exquisitius interpolant. I. Saccharum Lealdado, vel Masculum dictum. Est & aliud genus, quod *Spumas* vocant, quoniam ex spumis ahenorum omnium soleat parari. Hæ quando extrahuntur, tendunt eas in ahenũ *Tanquete*, aut dolium, II. Spumę. ac deinde emundant in aheno, interpolantque, veluti saccharum. Sunt & vocatæ *Respumæ*, postremumvè saccharum. quod fit ex spumis haud aliter, quam III. Respumæ. reliquum dictæ *Panellæ*. *Panellæ* verò fiunt melle, quod fluit à saccharo per inferna. nempe inferiore, atque deteriore respumis. eodemq. interpolatur modo. IIII. Panellæ. Quæ omnia sacchari genera, soli exposita, demum in vsum reconduntur. Itaq; quoddam est genus mellis, vnde fiunt panellę. Aliud, quod *Decaras* vocant, fluit à saccharo, cum iam luti beneficio expurgatum est. Tertium verò, quod fluit à panellis. at mellatum dicitur saccharum ipsum, priusquam concrescat. Sed ramentum mel est, quod adhæret canalibus quibus expurgatur saccharum, ex quibus parant mel, panellasvè, aut, quod vocant *Refinado*. Refinado. Vasa autem, atque instrumenta, quibus saccharum interpolatur, sunt *Pombæ*, seu coclearia ænea Instrumenta sacchariﬁcum. decem duodecimvè, plus minus, capientia sextaria, manubrijs ligneis annexa, quibus melliginem ab ahenis in ahena transfundunt. *Despumatrices* sunt laminæ Mediolanenses, cribri modo perforatæ, nec sine ligneis manubrijs vlnam longis, veluti illa Pombarum, quibus melliginem extergunt, & emundant a spuma. *Remillones* sunt quædam coclearia ænea, tres quatuorvè capientia sextarios, infundendo lixiuio deseruientia, vt ita deinde spatula saccharum commisceatur. *Spatula* verò lignum est quatuor digitos latum, & ternas spithamas longum, quo agitant saccharum contentum formis positis in tendali. *Formæ* sunt vasa fictilia, infernè perforata, vbi expurgatur saccharum, accipitq. formam. vnde nomen. *Tendalis* est subsellium plenum ramentis Arundinum, vbi collocantur formæ. *Viradera* dicitur lignum rotundum, cui ferreus mucro additus sit. eo enim excauantur in ramentis sedes, quibus locentur formæ. *Paralucro* dolium magnum collocatum prope *Tacchas*, in quod melligo, quam *Mellado* vocant, conijcitur, & inde in *Tacchas* rursus extracta transfertur. *Tacchas* sunt ahena modica, & in trianguli formam locata. quarum vltima alam habet vbi saccharum agitatur. *Mornallas* nuncupant fornaces, quibus imponuntur ahena. *Reparitora* cochlear est ligneo insistens pedi, sesquidodrantem longo, quo transferunt saccharum in formas, cætera Bombis simile. Lutum verò quo expurgatur saccharum, vocatur *Mazapez*. quod genus cretæ esse aiunt, squallido colore, sed nonnihil in plumbeum tendente, humilibus locis, & penè palustribus reperiri solitum. quod expositum soli, in annuos vsus seruant, ne imbres per anni decursum decidentes, impedimento esse possint. Cum verò eo vtendum est, proijcitur in cortinas, lapidibus & calce constructas, addita aqua donec ex ea resoluatur. agitantque, atque commiscent pala quadam magna, vtrisque manibus mota. & statim colant, ac per cribum æneum transmittunt in aliam cortinam. lutum quod primo additur saccharo, liquidius est. secundum verò nonnihil spissius. quorum vtrumque ex humoris maiori, minoriq. copia constat. Audio nasci sponte sua apud Argentarium, quod vocant, flumen, Arundines sacchari, arborum magnitudine, quibus (quod dixerat Pli-

Mieles del azuc. son Melado - miel de caras - meladillo - miel de barrillos - miel de furos.

Rio de la plata.

nius in veteri quoque Orbe euenire) vi folis expreſſi ſacchari orbiculi, ſuprema parte adhæreſcant. Et hæc de ſaccharo, quoniam video latuiſſe ſuperiores, mihi obiter dicta ſunto.

De Texaxahuaco.

De *AXIXPATLI TEXAXAHVACENSI*. Volubili quinquelatera. *Cap. XV.*

VOLVBILIS frutex eſt *Axixpatlis Texaxahuacenſis*, radici innixus ſurculoſæ. è qua profert caules ſarmentoſos quinque laterum, & folia vitiginea. amaro conſtans ſapore, & calida natura. vrinam euocat ſuccus epotatus, & ictericis mirum in modum confert. Naſcitur iuxta aquas calidarum regionum.

Tlalxahuatzin, Totocaxihuitl, Xometon, Xometontli, Xiopatli.

De *ECAPATLI*, ſeu parua Sambuco. *Cap. XVI.*

ECAPATLIS, quam alij *Tlaloaxin*, alij *Totoncaxi hoitl*, ſeu calidam medicinam, alij verò *Xomatontli*, ſeu paruam Sambucum, alij verò *Xiopatli* vocāt, frutex eſt hiſpidus, folijs Amygdali, ſtipitibus lentis, purpureis, tenuibus, & teretibus. floribus luteis, mediocribus, in extremis ramorum flagellis ex quibus ſiliquæ oriuntur tenues, teretes, longæ, & maiori ex parte purpureis granulis Lenti ſimilibus, minoribus tamen, refertæ. odore eſt graui, ſapore amaro. Prouenit in locis campeſtribus regionum calidarum aut temperatarum. quamquam intra domos quoque, & viridaria, remedij cauſſa ſoleat coli. Calida & ſicca natura con-

conſtat, & nonnihil adſtringenti. Tumoribus medetur, vlceribuſque. & aurium dolorem ſedat. lac euomentibus infantibus auxiliantur eius folia, ſi contuſa apponantur ventriculo. admota verò illitaque, capitis dolorem leuant. & vniuerſo corpori applicata horrores febrium, aut pugilli menſura deuorata. Sunt qui dicant ſic quoque ſatietati mederi, & lepræ, teſta prius corraſæ, quam Indi *Xiotl* vocant, lychenibusq. impoſitam auxiliari.

De HVITXIQVA. Cap. XVII.

QVAM Michuacanenſes *Huitxiqua* vocant, *Mexicenſes Xoxocapatli* nuncupare ſolent. Eſt autem frutex folia fundens oblonga, ſerrata, & amplitudine mali Medicæ; inſertis tamen quibuſdam minoribus. ſemina vero, ac flores iuxta foliorum exortus in aceruos congeſta. Naſcitur calidis, atque humidis locis, quales ſunt *Mexicani*. folia calida, & ſicca, & pauliſper adſtringenti videntur conſtare natura, & Stœchadem quadantenus olere. Puluis eorum, medetur nomis, & depaſcentibus vlceribus. tumidam faciem curat. & impoſitus capiti, obſiſtit defluxionibus oculis affundentibus tenebras. naribus verò infuſus fluxum ſanguinis cohibet. & medetur dyſentericis. tumoresq. præter naturam, aut diſcutit, aut maturat, aut aperit. Succus infuſus confert oculis. ſuffitus iuris decocti eius, & *Iztauhiatl* aduerſus articulares dolores, & quaſuis alias frigidas noxas præſentaneam fert opem. Iztahuiatl.

De NACAZCVL, ſeu TOLOATZIN ab alijs dicto; Datura altera Mexicana. *Cap. XVIII.*

Nacatzcol.

NACAZCVL, qui ab alijs vocatur *Toloatzin*, eſt ſpecies *Tlapatl huexot Zincenſis* Prouinciæ alumnus. eſtque frutex caules Ficulneos proferens, radices candidas & ſurculoſas, folia vitiginea, odoraque, mollia, pinguia, & hirſuta. Fructus aculeatus eſt, ac demum ſpinas exuit, obrotundus, & in quatuor portiones, Melopeponis inſtar, diuiſus. Semen eſt fuluum, Raphanino ſimile. Naſcitur vbique in ruderibus, & maceribus *Pahuatlanenſibus*, & habetur ab indigenis ad nonnulla incommoda reparanda magno in pretio. Semen ſiccum, tritumque, & reſinæ immixtum, perfracta oſſa mirè ſolidat, & conglutinat, ac reducit luxata. Adiungunt Indi ſupernè auium pennas, & tabellis coërcent, ducuntq. ægrotantes in balneum ~~aeneum~~ ſiccum, quod *Temaz-*

Huextzicēſis.

Pahuatlan pu.

mazcalli patria lingua vocare ſolent. toties repetentes huiuſmodi medicamentum, quoties videtur expedire. quaterna folia tuſa deuorantur ex aqua contra totius corporis dolores, è Gallica etiam lue profectos, aut cum *Chilli* luteo illiniuntur. Cauendum autem ne excedat pondus, quoniam alienationem efficeret, & variæ, vanæq. imaginationes viderentur obſeruari.

Chilcoztic. Chile amarillo.

Nacazcul eſt ſpecies Tlapatl ſiue Daturæ, quæ ipſi Hyoſcyamo eſt congener. vaſculum Daturæ videtur quidem diuiſum eſſe in quatuor partes, ſed quando ſemen maturuit, duabus tantum partibus membrana hæret ipſi pomo, vtrimque vero multa hærent ſemina in craſſa & fungoſa ſubſtantia, ſicut etiam in Hyoſcyamo, & Tabaco videre licet. narcoticam vim Medici plerique adſcribunt frigori, non animaduertentes omnia narcotica eſſe odora & calida, vt etiam purgent. ſic Papauer etiam purgat, ſi ſemina eius non omnino matura deuorentur, vt mihi retulit ſibi experientia compertum vir Clariſſimus Theophilus Molitor Lynceus, profeſſor Ingolſtadienſis deſignatus Medicus, rerum naturalium diligentiſſimus rimator, ſicut omnia Rapacea facere ſolent, & nihilominus eſt narcoticum. nec opus eſt ad frigidas partes quæ inſunt confugere. nam oleum vini vtpote diſtillatum, nihil frigoris continet, & difficile fuerit in Nicotiana partes frigidas inuenire. Taceo vini vim Narcoticam quæ omnibus eſt notiſſima. Itaque aliunde vis pendet narcotica. ex fumis nempe, qui magna copia è pinguibus iſtis, & facile fumigantibus, in cerebrum euehuntur, ſpiritusq. animales ne ſufficienti quantitate partibus ſubiectis influant, impediunt. In lethargo certe caput apertum, & membranæ cerebri, eiusq. ſubſtantia, inflammata reperiuntur. Id obſeruauit non ſemel tantum, Excellentiſſimus D. Ioannes Faber Lynceus, ſimpliciarius ſummi Pontificis, collega & amicus meus ſingularis, in cuius ædibus & contubernio hi mei commentarij nati ſunt. quod euidenter conuincit, ſomnum illum non à frigore, ſed à calore ortum ducere. Vanus autem eſt ille metus qui à multis ſæculis Europæos corripuit in vſu debito narcoticorum, cum vniuerſus Oriens & Meridies impune & quotidie vtatur Opio, Datura, Bangue, & ſimilibus, & noui Orbis incolæ, quos hodie Nautæ ſeptentrionales imitantur, fumum Hyoſcyami, ſiue Tabaci, creberrime hauriant. Noxa vero ex nimia doſi, nunquam eſt tanto cum periculo, ac ſi quis in purgando debitam exceſſerit menſuram. Dolendum eſt infinitos mortales, dolorum cruciatibus perire vnius huius medicamenti ignorantia, qui orco eripi poſſent, ſi medici, conſenſu totius Orbis perſuaſi, eo ſæpius vterentur.

Vis narcotica non procedit a frigiditate. sed ab effumatione Salium.

De

De TOTON CAPATLI Syringa lutea. *Cap. XIX.*

TOTON CAPATLIS frutex eſt ſtipites ramosq. cauos proferens, purpureos, refertos luteis floribus, ac viſu ſpectandis. qui initio, cordis oſtendunt figuram, mox verò hiant in ſtellulas, quinque concinnatas folijs. ex his vaſcula erumpunt, in quibus ſemen nigrum clauditur, exileque. Radices ſurculoſæ ſunt, & folia Pyri. quæ primo guſtu apparent acida, poſtea verò planè amara ſentiuntur. quamobrem, calida ſiccaq. & adſtringenti conſtare natura, eſt iudicandum. Illita corpori, frigoribus rigoribusvè acceſſionum, narrantur mederi, enixas roborare, compeſcere dyarrhœas, ſatietatem pellere & dyſenterias curare infuſa, ventriq. admota, aut ſemivnciæ pondere deuorata. præcipuè ſi cum radice *Tacocoçauhqui* permixta ſint. Tacocozcauhqui.

Flos ipſi Blatariæ videtur ſimilis, flauus quidem extra, ſed verſus centrum rubeſcit.

De TOCIZQVIVH, ſeu Maizio torrido, & calido. Cap. XX.

FRVTEX eſt *Tocizquiuh*, folia ferens Chamædrios, ſerrata, pinguia, & infernè ſquallentia, hirſuta, aſpera, graui odore. radicem craſſiuſculam, fibratamque, & ſenſim graciteſcentem. flores verò longos. Prouenit in vallibus, ac ripis fluminum *Metztitlani*. tertio ferè ordine calida, atque exiccanti temperie conſtat. ori ventriculi ſi apponitur, vterinos affectus curare dicitur, ac fœminas illorum gratia tabeſcentes, ſanitati priſtinæ reſtituere. & ius foliorum infuſum, mederi dyſenterijs.

Folia ad Vrticæ ſimilitudinem vergunt, ſubtus etiam viridia. flos longiſſimis pediculis inequitat, corymbiferis quaſi ſimilis, totus luteus.

De

De YTZTICPATLI frutice.
Febrifuga. *Cap. XXI.*

YTZTICPATLIS, quem alij *Teçonquilitl* vocant, frutex eſt radicem fundens craſſam, & longam, intus candentem, teneramque, plenam ſucco, & ex ea ſtipites purpureos. folia in plures cuſpides diuiſa, & has ipſas interdum ſinuoſas quoque. florem candentem, ac paruum. & fructum rotundum, Ponticis nucibus penè parem. Naſcitur in collibus *Hoitzocenſibus.* Radix dempto cortice, qui impensè refrigerat, in læuorem redacta, aduerſus febres ſolet deuorari. Ius decocti eius, loco aquæ fontanæ aut fluuiatilis, bibitum, eundem vſum præſtat. præter quod calidas quaſuis intemperies emendat, ac corrigit. Nec eſt planta vlla apud has gentes, quæ in extinguendo calore, maiori in pretio habeatur, aut poſſit huic aliquo modo comparari.

Ad Geranium forte pertinet hæc planta, ſed repugnat radix tenera, ſucco plena quæ obſcurè rubet. folium fere Cannabis. caules etiam rubent. fructus nodo concluſus non conſpicitur.

Exponere hic libuit hanc quoque Maluaceæ vt videtur earum regionum imaginem, cui quamuis in autographo nomen inſcriptum non ſit, a nonnullis tamen affinis prædictæ Yztticpatli cenſentur. folia quidem ſunt Geranij. flos ex ala pediculo longo inſidet. calix magnus ferè caſtaneus. flos luteus, pallidus, radix craſſa.

De

De ATLATZOPILLIN, seu aquosa herba appensa. *Cap.* XXII. Atlatzonpilin.

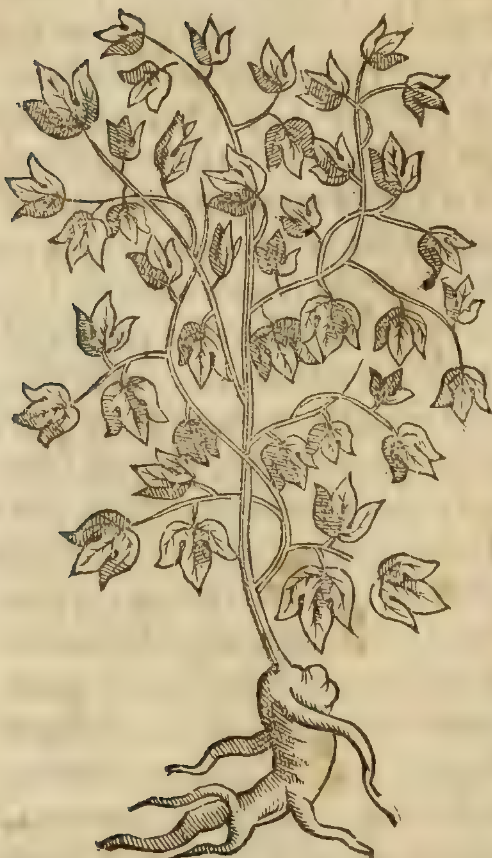
ATLAT ZOPILLIN, aquosamvè herbam appensam, eum fruticem vocant, qui ob loca iuxta quæ nascitur, & pediculos foliorum, quos similes capreolis hinc & inde effundit, sic nominatur. alij *Atlatzopollin xochitl*, idest florem *Atlatzopillin* vocare malunt. duas reperies huius plantæ species. alteram à rubeo colore rubram; alteram à paulo albidiore, appelles candidam. Radicem vtraque crassam, rubescentem, ac fibris refertam fundit. caules lentos, refertos molli medulla, Ficulneis proximos, teretes, quatuor cubitus longos, & minimi digiti crassitudine. Vitis viniferæ folia, in procursu stipitum hirsuta ac rara. florem rubrum, & oblongum. è quo fructus generantur ternis capitulis triangulis constans, corallorum instar rubescentibus, cibo idoneis, ac plenis nigro semine. Temperato, aut paulò calidiori cœlo gaudet, quale est *Mexicanum*, & *Tetzcoquense*, vliginosoq. & campestri solo. Augusto mense flores erumpunt, quibus, fructuque, ac folijs decidentibus, in annuos vsus velli solent, atque recondi. Radix frigida primo ordine videtur, humidaq & saliuosa natura. & ideo, aqua, vbi farina radicis, stipitisve aliquamdiu infusa maduerit, loco fontanæ aut fluuialis epota ab his, qui fluxum ventris patiuntur, aut quemuis alium à calida caussa ortum morbum, breui curat. vrinæ ardori, & retentioni medetur. nec non & oculorum inflammationibus.

Qui stamina, & calicem, & flores in maluaceis diligentius inspexerit, statim hunc fruticem eorum classi, nempe Altheæ adiudicabit. vires etiam reliquis probe correspondent.

cocostomatli

De COGOZTAMATL, *seu luteo* TAMATLI Vrinaria mirabili. *Cap. XXIII.*

COCOZTAMATL, quem alij *Cocoztic*, & *Cocozton*, & *Coccztli* vocant, frutex volubilis eſt, craſſam, ac pallentem radicem fundens, vnde nomen. ſtipites, læues, tenues, atque rotundos. folia ſinuoſa, & in tres diuiſa cuſpides. flores candidos, modicos, illis *Izquixochitl* perſimiles. è quibus oriuntur acini ceraſis haud abſimiles, ſed colore candentes. Radix pallet. & inodora eſt. ſapor verò ſaliuoſus. temperies mediocris, aut paululum in frigus humiditatemq. inclinans. Vrinam mirè euocat. arenas, & pituitoſa excrementa pellit. atque quicquid vrinarios meatus obſtruit expurgat, & trahit. carnemq. ibidem ſupercreſcentem reprimit, ſi in lęuorem redacta ſemivnciæ menſura ex aliquo liquore aperiente deuoretur. & agglutinato puluere radicis ex oui albumine, aut oleo amygdalarum dulcium, Iunco *Xomalli* vocato, Goſſippino tamen prius filo irretito circumuolutoque, atq; ita penis cauitati admoto. quemadmodum raro quodam exemplo cognitum eſt apud Mantuam Carpentariam, Philippi Secundi regiam, cum laboraret Epiſcopus Cordubenſis, qui tunc erat Conchenſis præſul, & à confeſſionibus eiuſdem Catholicæ Maieſtatis, grauiſſima quadam vrinæ ſuppreſſione. eo enim præſidio ſubdito, veluti per miraculum eſt liberatus, reſeratis vijs, vberrimaq. vrinæ copia penitus effuſa, haud ſine optima mercede artificis. cum tamen ille, neque vnde ſumeretur id genus auxilij noſſet, aut quidquam aliud quam ſe alioſq. permultos, à quodam Indico medico ſibi id arcani ſeruante, ab huiuſmodi ægritudinibus fuiſſe ſeruatos, atque ereptos. Et quamquam ſint qui contendant, non eo puluere, ſed cauda *Tlaquatzin* animalis, cuius etiam effigiem exhibemus, eueniſſe, quæ eiſdem morbis affectis mirabile quoque auxilium præſtat; re tamen diligenter conſiderata, atque inquiſita, inuentum eſt è radice huius plantæ, & non ex cauda prædicti animalis, mutuatum eſſe, quod narrauimus auxilium. Sunt verò qui dicant aluum mouere, ac ſoluere. & ea ratione *Chichime capatli* miſceri, ad pharmacum quod vocant Chullulenſe, componendum.

De IZTAC COANENE PILLI Volubili Diuretica. *Cap. XXIV.*

YZTAC *Coanene pillis*,ſeu planta folia ferens cordis figura,volubilis frutex eſt, radici innixus longæ, & fuluæ. è qua proferuntur caules tenues, teretes, & virides. & in eis folia ſubalbida, cordis forma ferè. ac flores ex albo palleſcentes,& exiles.radix vnciæ vnius menſura tuſa ac deuorata,febres dicitur arcere. mixtaq. *Yztac-Quahuitl*, aut ſumpta per ſe,vrinam prouocat,ſemen retentum pellit, nec non ſanguinem coactum in grumos, & lapillos. Dulcis eſt ſapor, frigidaq. aut mediocris natura.

Cum hac planta ſit congener ipſi Coanene pilli,& florum colore fere tantum differat, ibi de viribus plura videre poteris.

De COATLI, ſeu Aqueo ſerpente. Cap. XXV.

COATLIS, quem alij *Tlapalezpatli*, ſeu medicinam ſanguinis coccineam vocant,ſuffrutex eſt magnus, ſtipitem ferens enodem, craſſum. materiæ Pyri,& folia Ciceris,minora tamen,Rutaceauè,ſed maiora. flore luteo elangueſcente, paruo & longiuſculo, compoſito in ſpicas. Frigidæ eſt,& humentis naturæ, paululum è temperie recedentis. Prouenit regionibus moderatè calidis, qualis eſt Mexicana, & interdum etiam feruidioribus, qualis eſt *Quauhchinacenſis.* Aqua vbi ſtipitis eius quædam aſſulæ aliquandiu maduerint, quæ cæruleum paulò poſt contrahit colorem, renes, & veſicam epota extergit,refrigeratque,vrinæ acrimoniam temperat,febres extinguit,& cholicis medetur. Hæc autem potentius præſtat, ſi radices *Metl* adijciantur, quamquam ventriculum laxent. quod ego in me ipſo ſum aliquando expertus, & aliorum etiam patuit teſtimonijs. Aiunt quoque gummi eius, oculis inflammatis opitulari, excreſcentemq. in eis carnem extergere. Cœpit iamdiu id lignum deferri ad Hiſpanias, vbi lignum Nefriticum appellant, aquamq. ſic parant. Lignum aſſulatim conciſum,in optima aqua fontana maceratur, & in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus abſumpta ſit. qua ſumpta,altera inijcitur. totieſq. repetitur, donec aqua cæruleo inficiatur colore, dimidiaq. hora poſt iniectum lignum, cæruleum aqua contrahit colorem dilutiorem. qui ſenſim pro temporis ratione intenditur, ita vt miraculum ſpectatoribus appareat. Eſt & aliud genus huius plantæ, eadem præditum facultate, ſed aquam minimè inficiens. Coatli II.

Lignum eſt Nephriticum aquam cæruleo colore tingens,cuius iam iam crebrior vſus non ſolum apud Hiſpanos, ſed etiam Italos Medicos.

E genere leguminum eſſe colligitur,non tantum ex folijs Ciceris, flore luteo, ſed & ex eo quod apud nos Geniſtæ vim habeant ad calculum pellendum,& reliqua fere omnium leguminum genera.

Monardes huius etiam meminit cap. 27. vocans lignum ad renum affectiones,& vrinæ incommoda. apud quem idem aquæ parandæ modus.

De

Çacapilolxochitl.

De ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, *seu herboso, ac pendente flore.* Cap. XXVI.

ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, quem alij *Pipilol xochitl* vocant, frutex est folijs Menthæ, minimè serratis. floribus coccineis, longis, Periclymeni figura, binis candidis apicibus, è singulis intrinsecus prodeuntibus. ad cuius species fortaßis pertinet, quamuis viribus differat. Naſcitur in calidis *Ytztolucæ* collibus. Frigida, humidaq. temperie constat. cortex radicis semivnciæ pondere deuoratus, placat febres.

Flores huius Periclymeni ex luteo rubri sunt depicti. & quoniam Auctor scribit eius semivnciam febrium acceßus placare, necesse est vt sit calidi temperamenti, sicut & reliqua Periclymeni genera. Nondum enim compertum est, à frigidis & humidis medicamentis, nisi magna quantitate sumptis, vt sudorem mouere poßint, vel vomitum, febrium paroxiſmos sedari, vt vel ex nostro Auctore sæpißimè videre licet.

Nombres Tarascos.

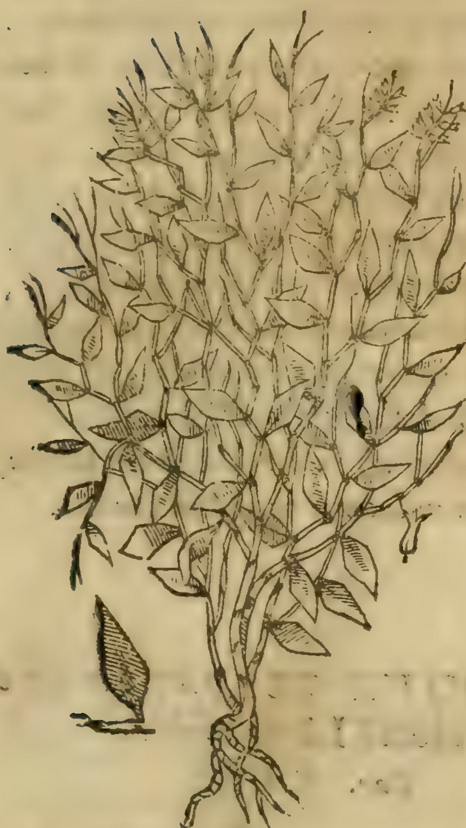
De CHVPIRI, *seu* CHARAPETI, *aquam rubeo colore tingente* Arcano Venerei morbi. Cap. XXVII.

FRVTEX est *Chupiri*, radici insistens crassæ, & longæ, externa parte pallescenti ex albo, & interna ex albo & luteo purpurescenti, vnde nomen. Prodeunt ab illa stipites, multiq. rami tenues, prolixi, exaturati viroris, & vergentis in colorem cæruleum, teretes, læues, ac referti mali Medicæ folijs, maioribus tamen, & luteis ac stellatis floribus. sapore, & odore insigni caret. Naſcitur in calidis *Michuacanensibus*, aquosis, & humidis locis. Sicca, & adstringenti constat natura. Habent hanc plantam indigenæ in magno pretio, eiusq. vires in arcanis recondunt (quas tamen magna cura atque diligentia, ab illis extorsimus) affirmãtes, plantas reliquas *Michuacanenses*, in sedandis à morbo Gallico ortis doloribus, facilè superare, ac vincere. curandisq. neruorum affectibus, scabie, atque alijs perniciosis, ac rebellibus morbis, & qui leuioribus medicamentis non cedant, si radix vnius vnciæ pondere recipiatur, aquæ vero bini congij, ferueantq. ad ignem donec tertia pars absumpta sit. iusq. decocti eius, semilibræ mensura, quotidie sorbeatur. eadem victus ratione instituta,

tuta, quæ *Guaiaci* decoctum aſſumentibus præſcribi ſolet. Idem decoctum medetur præter naturam tumoribus, vlceribuſque, & cæteris ſymptomatis ex eadem lue profectis. & potatum, & illitum, tumores capitis & brachiorum diſcutit, dyſenterias compeſcit, excitat appetentiam, & impinguat extenuatos. Guaiacon.

De CVRAQVA ſeu Braſilio Hiſpanorum. *Cap. XXVIII.*

Forte Cuburaqua

QVAM *Curaquam* vocant *Michuacanenſes*, & *Mexicani Quamochitl*, & *Vitzquahuitl*, & Hiſpani Braſilium ſolent nuncupare, frutex eſt ſpinoſus ſurculoſis candidiſq. inſiſtens radicibus. vnde profert ſtipites, extra fulueſcentes, ac intra rubeos, contortos, refertoſq. folijs cordis ferè figura, ſed mucrone appendentibus, frequentibus interuenijs inſignibus, è dorſo oblique procedentibus in latera. Naſcitur in frigidis *Michuacanenſibus*, campeſtribus ac montoſis locis. vbi offenduntur duæ aliæ ipſius ſpecies, quarum altera *Pinguiqua*, altera verò *Vxuqua* nuncupatur. Sapor eſt adſtringens, frigidaque ac ſicca temperies. Tingunt eius ligno fila coccineo colore. eſt enim perſimile arbori quam vocant *Santalon*. Ius decocti eius primò fit fuluum, deinde rubeſcit: quod ſi amplius decoquatur, cogitur in purpureum pigmentum, aut, ſi miſceatur alumen, in rubeum, & decentius Cinnabari. Refrigerat hæc arbos, febrem extinguit, adſtringit, & roborat.

Huitzquahuitl. II. Pinguiqua. III. Vxuqua. Alij dicunt Xacua. Sādalo colorado.

Fructum luteum Ericæ ſimilem in libro ſuo depinxit author. longè aliam Plantam Braſiliæ nomine deſcribit herbarium Lugdunenſe lib. 18. cap. 82. ex Theueto. arborem nempe magnam, folijs Buxo ſimilibus. cuius etiam ligni magnos truncos apud nos videre licet.

De QVAVH TLEPATLI Ocymifolia. Cap. XXIX.

Primas

FRVTEX est *Quauh tlepatlis* radici annixus crassæ, lignosæ, rubræ, & fibratæ. ex qua proferuntur stipites fruticosi, atque ligneæ naturæ, folia Ocymi serrata, flores è candido rubescentes, in supremis ramulis aceruatim congesti, verticillorum fere modo. Prouenit in locis campestribus *Xoxotlæ*. paulisper frigida temperataue, sicca, & adstringenti constat natura. Ius decocti eius curat quosuis dolores haud aliter ac illud *Guaiacani*, *Chinæ* aut *Zarzæ parillæ*. quindecim, aut pluribus diebus, si ita expediat, matutinò epotatum dysentericis magnopere confert, & quibusuis alijs defluxionibus cohibendis.

Xoxol

Venæ foliorum rubræ sunt in hac planta, flores rubri in luteum vergunt colorem.

De QVAVH TLEPATLI II. Volubili Limonifolia. Cap. XXX.

Secunda specie

QVAVH TLEPATLIS frutex est stipites fundens volubiles, & fuluos, folia Limonis, florem candentem, & modicum, radicem surculosam, fuluamque, longam & crassam. cortex radicis, quæ frigidæ est, & adstringentis naturæ, redactus in puluerem, atque appositus, medetur eruptionibus, quæ in Gallica lue solent oriri. idem præstare dicitur deuoratus duarum drachmarum pondere, atque ita fugare infectiones cutis omnes. Nascitur in calidis *Texaxahuacensibus*, vbi in maximo habetur prætio ab indigenis ad prædictas ægritudines exterminandas.

De

De XIVH COCOLIN, seu planta Contortiua. Cap. XXXI.

XIVH COCOLIN frutex est *Hoitzocensis*, stipites ferens tenues, teretes, perquè magna interualla geniculatos, squallentes, & hispidos. folia rara, magnaq; ex parte altero latere vnico dissecta sinu, hirsuta, & candentia, sed præcipuè infernè, oblongaque & Faseoli flores. radicem magnam, è candido vergentem in fuluum. Nascitur in calidis collibus, & campestribus locis. sapor radicis subdulcis est, & quadantenus leguminis, frigidæq; & adstringentis temperiei. cortex eiusdem leuigatus, & bis in die duarum drachmarum pondere deuoratus ex aqua, vomitum præcipuè puerorum compescit. medetur vlceribus oris, ac pudendorum. radicis succus, ac flos ex lacte, mirabiliter confert oculis.

De PINAHVIHVIZTLI, seu herba verecunda. Cap. XXXII. Pinahuitzxihuitl.

PINAHVIHVIZTLIS; quam alij (quoniam inducat somnum, soporemq; capiti imposita, aut quia tacti dormire videantur) *Cocochiatl* vocant, frutex est quatuor dodrantes longus, stipites tenues, spiniferosq; ferens, ac folia falcata per interualla sena, ac manipulorum forma sibi inuicem coniuncta, haud dissimilia illis *Ychixochitl*, radicem surculosam, flores verò, ac fructum forma erinaceis, primò viridibus, ac mox fuluis racematim dependentibus persimiles. Nascitur in calidis *Tepoztlanicis*, *Quauhtlani* quoque & *Hucitlalpæ*, & in collibus *Yacapithl.* Amorem dicitur conciliare. folia saporem Raphani quadantenus referunt. frigida constat, siccaq; & adstringenti natura, necnon & glutinosa. succus radicis medetur tertianis febribus, oculis inflammatis, somnumq; inducit; cortex verò ventris fluxibus. Hic est frutex ille, cuius folia ad quemuis hominis attactum, flatumuè, contrahuntur, iunguntur que inter se, atque marcescunt. hunc eundem esse existimo, aut eius congenerem, quem Insularum Philippicarum coloni, plantam sentientem vocant. de qua scribunt (vera an falsa nescio) nonnulla, quæ in hac prouenien- te prædictis in locis, vera esse nequaquam experimur. veluti est stipites rectos proferre, pennæ gallinaceæ crassitudine, ex singulis radicibus denos, duodenosuè, quorum vnusquisque duodenis ornetur folijs diuisis in quatuor ordines, duarum vnciarum inter se distantes interuallo. foliaq; esse Loto vrbanæ similia, flores cyaneos, Linguæ similes passarinæ antequam hient, hiantes ve-

[Margin notes: Cocochiatl. — Itzquixochitl. — Tepuztlan – Quauhtl — Hueitlalpã – Yacapich — Philippicarũ herba mimosa Acostę]

rò in terna diuidi folia modica. adeo offendi attactu, flatuq; hominum, vt attrectata digitis vltima foliorum serie mœrorem quendam præseferat, atque soporem, statimq; decidere reliqua folia, manentibus solis superioribus, quæ si rursus digito tangantur, pariter decidere. quin stipites, qua parte attrectantur, rumpi, ac in terram procidere, nigrescente incisa parte, veluti si igne fuisset combusta. quin si flatu hominis perfletur, totum procidere, ac rumpi. neque hoc euenire si ligno, baculoue, aut aliter tangi contingat, sed sola humana manu, aut spiritu. insipidam esse, nec vlla quo ad medicos vsus spectat pollere vi. Plantam etiam narrant nasci *Maluari*, quæ similiter ad manus contactum contrahatur, folijs Polypodij, ac luteis floribus. Alij aliam apud *Peruinos*, quæ & si tangatur arescat. nec non in nostro orbe, præcipuè apud Gades. Verum quæ nos de *Pinahuitztli* scripsimus experimento cognouimus, multiq; alij indubitatum esse millies comperere.

III. Maluarica herba viua Acoste.

IV. Peruina.

Huius leguminis Iconem exhibuit Clusius in notis suis ad Acostam cap. 56. nomine herbæ Mimosæ, quæ missa fuit ex Insula diui Iohannis à portu diuite. vbi etiam fructum erinaceis similem depingit, & totam plantam huic nostræ eandem diligenter describit.

Herba Mimosa Acostæ orientalis videtur differre à priore, cum saporem Glycyrrhizæ habeat. quamuis & loci diuersitas eam efficere possit differentiam.

Maluarica Auctoris planta describitur ACosta cap. 5[illegible]. & Herba Viua nominatur. estq; similiter è genere leguminum, & prædictis cognata.

De MEXOCHITL, seu Omexochitl. Cap. XXXIII.

FRVTEX est Mexochitl, hominis altitudine, fibratis radicibus, folijs mali Persicæ paulò maioribus, floribus paruis, comantibus, & ex luteo rubescentibus, & siliquis Chilli similibus, sed luteis, procedentibus secundum longitudinem. odorem spirat grauem, acremque. Prouenit *Hucitlalpæ* in humectis vallibus, aut collibus. folia contusa deuorantur aduersus venenatorum animalium morsus. excitata enim vomitione vulnerati solent restitui in pristinam salutem. eadem verminosis vlceribus applicata, noxia animalia fugat, atque necat. Hueitla

An Apocyni quædam species? nec enim facile inter legumina comam inuenias, nec inter Solana fætorem cum acrimonia, & vi emmetica.

De ATLINAM, seu Frutice iuxta fluuios aquasuè proueniente. Cap. XXXIV.

Alij vocat Cethinan.

ATLINAM frutex est stipites ferens plures, & in eis folia in longum producta, angusta, subalbida, serrata, hirsuta, & fere saligna. flores candentes, & magnos. radicem crassam, & surculosam, quæ castaneas inueteratas sapit. folia, quæ odora sunt, resinam. Nascitur in calidis *Quauhnahuacensibus* prope riuos & flumina, campestribus, ac planis locis. herba verò tota calida, & sicca constat natura. folia pugilli mensura tusa, & matutinò deuorata, febres

febres finiunt, vacuata supernè atque infernè pituita, & bili citra molestiam vllam purgata. Infunduntur eadem paulò maiori pondere, ac per inferna humores prædictos trahunt.

De IZONTECPATLI, seu vulnerum medicina. Cap. XXXV. Itzotecpatli,

IZONTECPATLIS suffrutex est stipites proferens sarmentosos, tinctos virore exaturato, teretes, tenues, & prolixos, & in eis folia Ocymi, sed non serrata, radicesq; fibratas. Prouenit *Tenampulci*, seu editis seu planis locis. Germina concisa lac affatim stillant, quod impositum recentes glutinat plagas, ac breui ad cicatricem perducit. Idem tertio ordine calefacit, & exiccat. acrisq; est, & amari saporis.

Tithymalis sine dubio adscribenda hæc planta. lac enim ex Cichoraceis, & Campanulis effluens, acre & amarum non est, sed vel dulce, vel amarum. correspondet etiam exaturatus viror, Esularum etiam natura suffruticis.

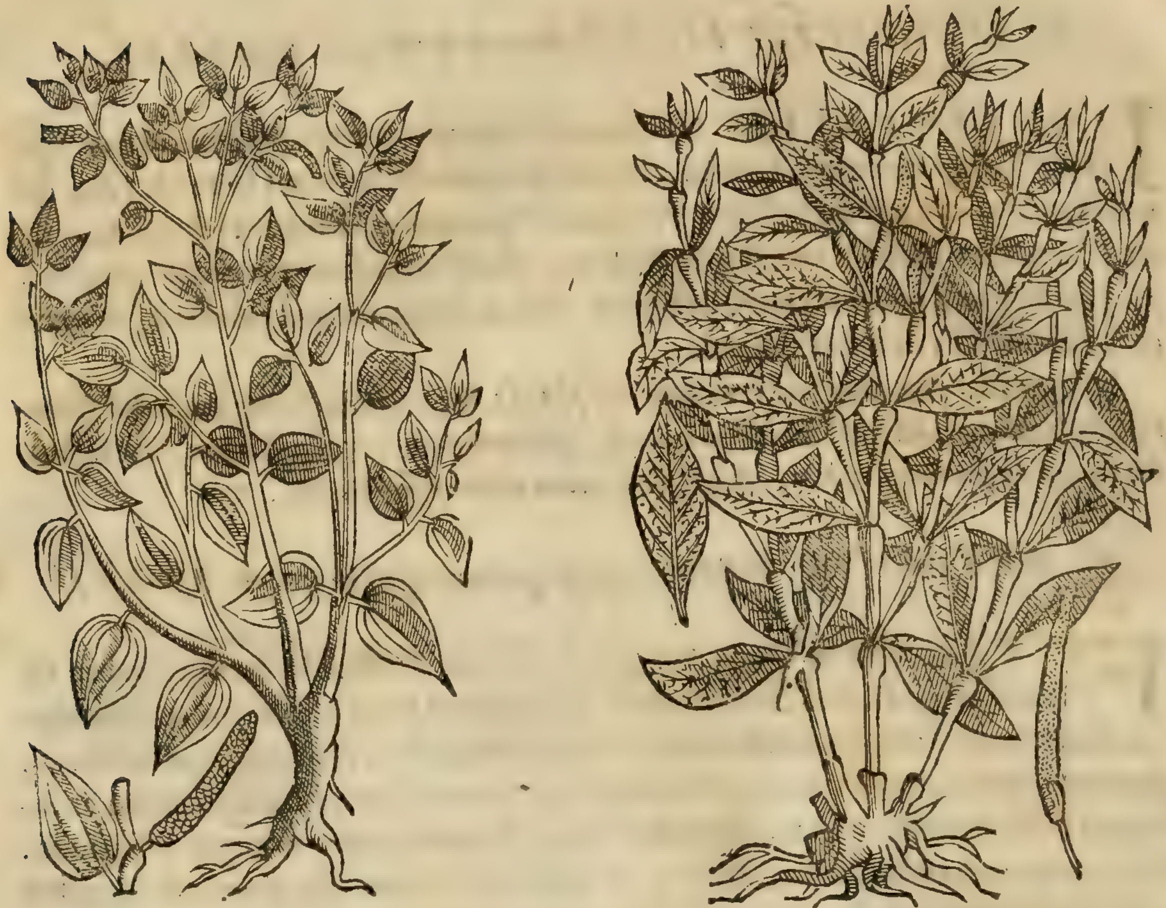
De BVYOBVYO. Piperis longi prima specie. *Cap. XXXVI.* Buyo etiam absq; geminatione.

FRVTEX est *Buyobuyo* vocatus in Philippicis Insulis Sines (Sine). species est Piperis longi, apud hanc nouam Hispaniam proueniens, folijs oblongis subalbidis, desinentibus in acumen, & acribus gustu, fructuq; Piperis longi, acriore tamen, & odoratiore. Nascitur in humidis locis Philippicarum insularum, seu mediterraneis, seu maritimis, & apud nouos quoque Hispanos. Vsus præcipuè est foliorum. Inuoluunt siquidem vnius folij portioni dimidiæ quintam vnius glandis *Bahei* adhuc teneræ (de qua inter species nucum Indicarum sumus locuti) calce conspersam, gestantq; ore, & sic ferunt corpus nutriri, cerebrum, & ventriculum roborari, iuuari coctionem, firmari dentes, sedari eorum dolores, pituitamq; illos erodere solitam arceri, carnem exhaustam iuxta eorum radices instaurari, ac labia contrahere roseum colorem ruboremq;, ingratum oris halitum fugari, & commendari iucundum. de cuius speciebus, viribus, & vsu, latius in sequenti capite tractabitur. vires namque & vsus narrati in noua Hispania ignorantur. Buyo. f. 75.

Huius Piperis meminit etiam Monardes c. 58. de Pipere. & fructum depingit similem Piperi longo, vel spicæ Plantaginis.

De TLATLANCVAYE *Piperis longi planta, alijsuè eius generibus. Cap.* XXXVII.

PIPERIS longi planta, quam Philippicarum Insularum coloni *Buyobuyo*, & *Sabiam*, Mexicenses verò, apud quos nascitur etiam, *Tlatlancuaye*, & *Ecaptli* appellant, frutex est stipites volubiles proferens, & sarmentosos, & in eis folia Piperis nigri, longiora tamen, & acuminata, ac fructum teretem, longum, Piper longum vocatum. folia sunt gustu odorata, acri sapore, calidaq; & sicca ordine tertio temperie, partiumq; subtilium. fructus nullibi plantæ suæ appendens eam assequitur perfectionem, quæ necessaria est vt commode recondatur. ideoq; immaturus, & in fuluum colorem inclinans colligitur, spansusque exponitur soli, atque ita in vsus seruatur. Virens editur, neque ingratum præbet alimentum, aut nimis acre. reconditus verò fercula commendat, dum tamen ignem non experiatur. statim enim decoctione vim, atque saporem amittit. Cortex stipitum redactus in farinam ac deuoratus, atram bilem apte expurgat, & venenatis plagis præclari alexiterij vices præbens medetur. resolutis neruis, aut conuulsis, auxiliatur. flatus discutit, & alios huiusmodi morbos ortos à frigore, crassisve & lentis humoribus, profligat. Tres apud hanc nouam Hispaniam huius plantæ differentias adhuc offendi, cum quinque, aut plures, audiam apud Philippicas Insulas esse repertas, quarum stipites ad nos sunt missi. nam præter *Buyobuyo*, de quo præcedenti capite dictum est, & eum de quo in præsenti capite sumus locuti, alias tres numerant,

Piperis lõgi species II.

Tlatlãquaye, Quauhyauhtle.

merant, quarum postremam *Buyosamo*, seu Simiæ dictam, *Buyo* quamsimillimam fructu esse ferunt; distare verò odore graui, perforatis folijs, & saniosis, acrique, & adstringenti sapore. Alias verò duas à *Buyo* prædicto affirmant differre foliorum paruitate, & asperitate, ac præcipue minorem. Maior enim maiora profert folia, cætera similis, gustu Piperis nigri, ac præcipue radicis, fructus autem Piperis longi, tenuior tamen, & acrior. Minor verò minoribus constat folijs, & ipse frutex minor est. folia sapore & odore carent. radix nigra est, cortex mellini coloris, leuis, fungosus, acris, & roborans. Radices horum binum generum propinantur aduersus venenatas potiones, veluti alexipharmaca drachmæ vnius mensura, in læuorem redactæ, & ex aqua nucis Indicæ resolutæ, aut vino Palmarum recenti. Subueniunt etiam ventriculi frigidis affectionibus ex iure decocti Chamæmeli, ortisq; ex crassis humoribus, quos percoquunt roborato etiam ventriculo. subueniunt ijs qui coire nequeunt ob veneficia, additis præcipue alijs ad eundem vsum pertinentibus. Affirmant Mexicenses, qui etiam *Tlatlanquaye* vocant, *Quauhyyautli*, & *Temoçotl* oriri in locis calidis passim iuxta aquas, septa, & saxa. succumq; radicum, & germinum expressum, epotum aut infusum, aquam intercutem vacuare. Ius verò decocti crurium œdemata, aut congestos pituitosos humores discutere. menstrua etiam euocare, & fœtus, ab eisq; ortum dolorem tollere. folia imposita vlceribus mederi, præcipue venenatis, dolores è frigore, aut lue venerea profectos lenire, faucium tumores discutere, & quosuis alios, sed præcipue adiecta *Centlina*, impeditum motum restaurare, euocare sudores, neruorum resolutioni mederi, & conuulsioni suffitu, iuuare epylepticos, ac pellere rigores, & frigora.

Buyosamo. III. species Piperis longi. IV. species. V. species.

De Pipere longo multa scribit Garcias lib. 1. arom. cap. 22. vbi Clusius eius genuinam proponit imaginem, quam sigillatim describit lib. 1. cap. 20.

Guilandinus non malè Piperis fruticem ascribit Hederæ, cui & figura, & vires respondent, præsertim purgatoriæ, & diaphoreticæ, quæ in omnibus fere aromatibus reperiuntur.

Differt figura Authoris nostri ab Icone Clusij, quoad situs foliorum. Clusius vnifolio vnum semper opponit folium, sed Author non bina semper habet ex opposito folia, ita vt ex ala folij fructus enascatur. Quæ differentia forte nata est ex differentia quinque specierum, quæ hic proponuntur.

De EZPATLI QVAVHNAVHACENSI. Sanguinis medicina. *Cap.* XXXVIII.

EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS, quem alij *Quauheztli*, seu medicinam sanguinis vocant, frutex est folijs Verbasci obrotundioribus, hirsutis, pinguibus, mollibus, & cordis pene figura. manat incisa sanguinem, vnde nomen. odorem Stœchadis grauem præfert. Cortex est calidus gustu, odorus, resinosus, siccus, atque adstringens, & demum amarus: secundo ordine calefacit, aut amplius. Ius decocti radicum, quæ rubræ sunt & surculosæ, infusum, aut potatum, medetur dysenterijs, ac veteribus plagis stillans è præ

fractis

fractis liquor. Nascitur in regionibus calidis, quales sunt *Quauhnauhacenses*, *Temiltzincenses*, & *Teuhcaltzincenses*, vbi eam conspeximus iuxta saxosa loca.

Cehual chichiltic, seu Ototoloctli, et Xocomecatl. Et hoc ultimo vocabulo nominant uvas nras.

De CEVAL CHICHILTIC, *seu vite syluestri, Lambruscaue indigena.* *Cap.* XXXIX.

PROVENIVNT apud nouam Hispaniam Lambruscæ, Vitesq; syluestres multis in locis, nec tamen ad nostra vsque tempora ab hac gente excultæ, ac seorsim, seu serie aliqua plantatæ. vsum enim Bacchi non nouerant, etsi alijs vini generibus libentissimè non modo explerentur, sed inebriarentur, neque parcant hodie nostrati, sed auidissime hauriant. Fructus est crassiusculus, purpureus, duriore callo, immitis, gratus tamen, ac dulcis, & qui (vt conjecto) mitesceret cultura; cætera nostris Vitibus similes. frigida, siccaq; natura, folia, ac palmites, & adstringenti constant. appetentiam excitant, impetigines curant, tumores repellunt, calorem nimium extinguunt, oculorum inflammationem arcent, febres placant, vlcerum leniunt dolorem, & saniem exiccant. Sunt qui *Xocomecatl* vocent, seu acidum funem, tum ob saporis genus, tum etiam ob palmites sese vicinis arboribus conuoluentes.

De HVAPAHVALIZPATLI, *seu Conuulsionis medicina.* *Cap.* XXXX.

HVAPAHVALIZPATLI frutex est, hominis æquans altitudinem, ferens stipites, ac ramos scabros, magna ex parte nudatos folijs, quę longiuscula, & angusta sunt, flores verò exiles, ac pallidi, calicum forma. Nascitur *Hocitlalpæ* editis, ac campestribus locis. Ius decocti, cuiusuis partis vniuersæ plantæ, propinatur mane, vesperiq;, tepidum, quinum aut plurium, si opus sit, dierum spacio ad motionem amissam restituendam. Frigida, siccaq; temperie constare videtur. nam sapore, & odore caret. Quamobrem conueniet, hos effectus præstare proprietate quadam occulta, aut siccitate, & adstrictione, quod multis alijs medicamentis huius Orbis videmus euenire.

De TLLAMATLANTLI, *seu dentibus vetulæ.* *Cap.* XLI.

FRVTEX est *Tllamatlantli* nomen habens à spinarum cum dentibus vetularum similitudine. stipites producens teretes, hispidos, & in luteum colorem vergentes, præcipue ea parte, qua sunt teneriores. folia vitiginea, neruis intercursantibus, qui ex pallido rubescunt, sed hirsutiora, & minora. flores albos, in luteum etiam colorem inclinantes. fructum acinosum, toto caulis procursu racematim dependentem, primò viridem, ac postea luteum, refertum candidis nucleis, multis, paruisque. Amarus est sapor, ac vis calefaciens, & adstringens. Nascitur in calidis, frigidisq; regionibus, conuallibus tamen, campestribusq; locis, & humectis. folium vnicum resolutum ex aqua, atque epotum, medetur satietati. & eodem modo, vacuata causa, febri. aut si folia

pugilli

pugilli mensura macerentur ex aqua, & liquor epotetur. Aluum nempe leniter subducit. admouetur capitibus puerorum inflammatis refrigerij gratia. modicus est enim eius calor.

De YAMANCAPATLI, *seu medicina temperata*. *Cap.* XLII.

FRVTEX est *Yamancapatlis* stipites ferens lentos, ac succo manantes, crassos, fuscos, læuesque, vnde non exoriuntur ramuli, sed qua parte prodeunt scabros, atque geniculatos, & in eis folia Portulacæ, sed quæ senectutis tempore trifurcentur. radicem crassam fibratam, & longam. quauis parte ictus incisusq; liquorem fundit glutinosum, odorem, saporemq; *Tecopalli*, patrijue Thuris referentem. Nascitur Mexici, vbi firmum habent mederi radicis puluerem vlceribus putridis, cachoesibus, atque cancerosis. Prouenit etiam apud Panucenses. calida, sicca, odora, & adstringenti natura constat: aiunt, fruticis huius liquorem firmare dentes, mederi dolori gingiuarum, vstionique, & articulorum imbecillitati, deuorata qualibet radicis mensura, & laxatis vertebrarum dorsi compagibus opitulari.

De XIOPATLI, *seu lepræ medicina*. *Cap.* XLIII.

XIOPATLIS suffrutex est, stipites habens multos, læues, teretes, atque virentes, digitali crassitudine, ac quaternis prolixos cubitis, in eis verò Mori folia, longe tamen ampliora, aspera, & serrata. radices lignosas, surculosas, multas, candentes interne, externe verò fuluescentes. Nascitur *Hocitlalpa* humidis locis, montiumq; faucibus iuxta aquas. frigida verò, siccaq; temperie constat, glutinosa, ac nonnihil adstringenti. Tusa folia, illitaque, lepram & lychenas curant, atque absumunt. præcipue si ægrotus ducatur in balneum post huiusmodi adhibitam curationem, quam Indi vocant *Temazcalli*. Ocitlalpan.

De TENAMAZ NANAPOLOA. *Cap.* XLIV.

FRVTEX *Tenamaz nanapoloa*, ab alijs *Tenamazton*, & nonnullis *Tlalamatl* dictus, radicem fert magnam & surculosam. folia Saluiæ forma, longa, & angusta, obtusa, terna, subalbida, & aspera. florem leguminis purpurascentem ex candido, in corymbi formam compositum, & fructum racematim dispositum, obrotundum, Nucum Ponticarum forma. Nascitur vbique in calidis. Frigida, sicca, & adstringenti temperie constat. & ideo liquor defluens ex germinibus tenuioribus, instillatus medetur oculis, si inflammatione tententur. adhibetur tumoribus præter naturam, ac febres extinguit.

Tlacotequilizpatli.

De TLACOTE QVILIZPATLI, seu medicina incisæ sudis. Cap. XLV.

TLACOTE QVILIZPATLI frutex est stipites multos fundens, binas spithamas lõgos, lignosos, teretesque, & in eis folia Origani, serrata. flores verò modicos, candentes. radicem longam, ac minimum digitum crassam, ac lignosam. Nascitur in cacuminibus montium frigidorum Misticæ superioris. Calidus est, & siccus ordine quarto. acris, resinosus, glutinosusque, gustuque impense odorus, resipit aliquantulum Coriandrum. Ius decocti eius medetur pectoris morbis, flatum discutit, aluique, ac ventriculi lenit dolores.

Xalquahuitl.

De XALQVAVHITL stipite punctato. Cap. XLVI.

XALQVAVHITL suffrutex est sarmentosus, stipites ferens geniculis interceptos, punctisq; distinctos, vnde nomen. folia Piperis longi folijs perquam similia. odora est & *Tlantlacuaye* hac in re quoque similis, adeo vt illi prorsus videatur congener. calida ordine quarto, siccaq; constat natura. Ius decocti eius exhibetur enixis corroborandi, flatus discutiendi, & menstruorum euocandorum gratia. ac satietati medetur.

Tlatlanquaye f. 126.

De MINTZINTZIN. Cap. XLVI.

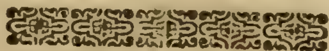
Mitzintzin.

FRVTEX est *Mintzintzin* stipites fundens fuluos, quaternis prolixos cubitis, folia Persici, atque albos flores. Nascitur in montibus temperatis Vruapæ prouinciæ Micuacanensis. amara est planta, odora, gustu non nihil acris, calidaq; & sicca ordine tertio. folia tusa, atque illita ventri, intestina à vitiatis emundant humoribus.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Quintus.

ACRES HERBAS HABET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

VANDOQVIDEM cum Auctore nostro Arbores in Syluis, Frutices in Dumetis, Suffrutices in Frutetis conspeximus, superest vt montes conscendamus, ad valles declinemus, Hortos perambulemus, Prata peragremus, Agros adeamus, ad Paludes properemus, & vt vnico dicam verbo ad mare illud magnum HERBARVM nos conferamus, in quo plenis velis cum Auctore nobis nauigandum fuerit. Tertium inquam plantarum genus, illudq; abundantissimum quod in HERBIS situm est pertractandum venit. Siue enim iumentis pascua parare, siue hominibus escam subministrare velis, siue sanos iucunditate odorum delectare, siue ægros suauitate saporum refocillare malis, HERBAE vberrimam segetem & vtrum eliges tibi suppeditabunt. Quare mirari desines vbi tertiam operis huius partitionem amplissimam intueberis, quæ MEXICANI orbis Herbas complectitur. in quibus infinita ferme figurarum apparet varietas, copiosa facultatum elucet vtilitas, & pulcherrima effectuum se prodit maiestas.

Quæ quidem tractatio cum sit varietate specierum amplissima, necessario in partes quasdam secanda fuit, ne vel omnium confusio nauseam legenti pareret, vel nimis

crebra

crebra earumdem rerum repetitio, curiosum lectorem retardaret. Et quoniam physica herbarum diuisio, à paucissimis tentata, à nullo adhuc facta est, (nam diuisiones ex loco, tempore, florum pulchritudine, colore, figura, radicum foliorumq; viribus, purgandi, alterandi qualitatibus elementaribus desumptæ, omnes sunt accidentales, & species nimis seiungunt,) ideo Auctor noster maluit diuisionem herbarum medicam, Dioscoridem nimirum secutus instituere, progrediendo per sapores, qui longe certissimi sunt omnium facultatum indices, vt & Galenus neruosè admodum peculiari opere, libro nempe quarto de facultatibus simplicium comprobauit, & ante eum Hippocrates, breuiter, sed accuratè attigit.

Omnium medicorum & philosophorum, quorum de saporibus extant monumenta in eo consentiunt, sapores constare ex terrena aliqua substantia, cui humiditas aquea sit commixta. modum tamen non explicant quomodo ea fiat mixtio, aut qua ratione fiat vnius saporis in alterum transmutatio. vnde in hac tractatione multæ adhuc supersunt difficultates enodandæ, in quibus philosophi sua poterunt exercere, & acuere ingenia. Inter sapores meritò primum locum occupat acrimonia, non ob vehementem tantum actionem, sed etiam virium varietatem. In hoc sapore deprahenditur per experientiam magna salis subtilissimi copia. qui sal terreis partibus vnitus, instar ignis in densa materia constituti, & linguam, & partes omnes corporis humani penetrat, diuidit, vrit, eoq; modo subtile vaporosum à crasso separat. vnde vires incidendi, per vrinam, & sudores purgandi exoriuntur.

Hæc etiam incidendi vis si naturæ humanæ sit molestior, parit omnes purgationes, quæ in quauis parte euenire possunt. sic acria naribus indita, sternutamenta prouocant, sic acrimonia humorum in capite epilepsiam, & conuulsiones excitat, vbi natura irritata omnibus viribus rem ita mordicantem, cupit expellere. sic acria per os sumpta purgant, & per vomitum, & per secessum, vt infinitis patet experimentis, herbarum, oleorum destillatorum, acrium, venenorum fere omnium, salium omnium, quæ infinitum foret singula persequi. Sic etiam in corpore humano acrimonia vrinæ est causa excretionis, & acrimonia humorum dysenteriam mouet. vnde Galenus ait hypercatharsim, libris de facultatibus simplicium, ab acrimonia humorum, & irritatione naturæ fieri. Sed hæc ab alijs fusè tractata sunt.

De

De *AHVAPATLI*. Chamedri Mexicana.
Cap. I.

HERBA fruticans est *Ahuapatlis* folia Quercus ferẽs, multosq; fundens caules purpureos, & in eorum summitate luteos flores, paruos, ac minimè senescentes. radicem longam, crassam,& fibratam. Nascitur temperatis regionibus, aut paulò calidioribus, qualis est *Yacapichtlensis*. Sapor est acris gustu, gratusq; odor. calefaciens quarto circiter ordine, & exiccans natura. Ius decocti depopulatur pediculos, fumus cimices fugat, dolores ventris, à frigida caussa ortos sedat, flatum discutit, dyarrhęas coërcet,& cholico, iliacoq; affectui infusa auxiliatur. Præcipuus vsus est radicum.

De *ACXOYATIC*. Herba Nunnij. seu Pipitzahuac.
Cap. II.

ACXOYATIC, quam alij vocant *Tlachpahuaztic*, seu scopas, alij verò *Tlacocol*, seu humilem radicem, ac vndulatam, ob contortæ radicis formam,& alij ob exilitatem *Pipitzahuac*, aut *Yztacpatli*, *Pipitzahuac*, parua est herba, folia ferens abiegnis similia, cauliculos spithamam longos, tenues, ternos, atque quaternos. flores in supremis cauliculis in spicam compositos, paruos & exiles. qui principio candentes, in semen demum mutantur fusci coloris. radicem gracilem, triplo tamen ipso caule crassiorem, contortam, seu conuolutam, atque candentem. Clementi cœlo nascitur, aut paulò rigidiore, quale est Mexicanum. quo fit, vt apud Hispanias, si semen eò deferatur seraturq;, sperem nascituram, atq; seruandam. Hæc est herba illa, quæ sub *Nunnij de Chaues* nomine passim celebratur. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, acrem præstat saporem; odorem tamen nullum. & est calidæ,& siccæ, ordine quarto temperiei. eadem contusa mediocriter, & è liquore aliquo conuenienti curando affectui, matutino tempore, atque inani ventriculo, sex obolorum pondere deuorata, humores omnes, sed maximè pituitam atque bilem, tum per superna tum etiam per inferna, citra molestiam aut noxam vacuare solet. atque ita hydropicis, cachecticis, astmaticis, tineamq; patientibus, magnoperè dicitur conferre.

Herba Nunij de chaues.

ACXOYATIC alia.

ferre. poteſt autem, ſiue febriat æger ſiue febre careat, virens radix, aridaue, tutius tamen arens paulò minori pondere, exhiberi. dum tamen vitiati ſucci redundent, quos vacuare ſit opus, & cibo, qua die ſumitur, ad meridiem, parcatur. Eadem tuſa, & reſoluta ex lotio humano, & inſtillata, morbis oculorum medetur, ac diſcutit argemata.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Acxoyatic, cuius hic imaginem exponimus, non eſt ea, quam deſcribit Author, ſed ei congener. illius namque effigie hucuſque caremus. huic vero radix craſſa, folia ſimul multa ex eodem puncto exeunt, vt in Larice. & ex ala quauis flos Volubili ſimilis, ruber cum albedine verſus calycem. vaſculum deinde ſequitur, quale in Volubili, vel Burſa paſtoris. Nam an planum, vel rotundum ſit diiudicari hìc nequit.

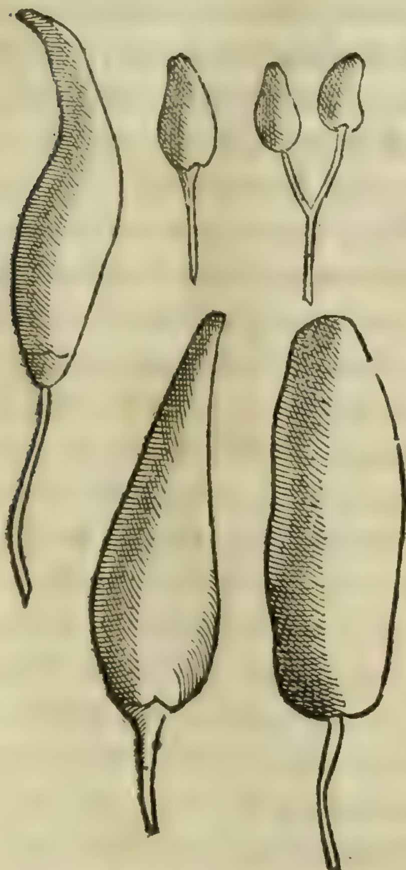
De CHILLI, *ſeu Pipere Indico ſiliquoſo.* *Cap.* III.

CHILLI, ſeu Piper Mexicanum, planta eſt ferens ſiliquas illas, quæ ab Haitinis *Agies*, ab antiquis, vt quidam volunt, ſiliquaſtra, & ab Hiſpanis Piper Indicum vocatur, & Capſicum ab Actuario nuncupatur. quæ licet diù in noſtrum orbem tranſlata ſit, ibiq; & in hortis, & in vaſis fictilibus, ornamenti & vſus gratia ſeratur, & habeatur in delicijs, tamen quoniam apud Indos multo plura eorum genera reperiuntur, & orexi excitandæ, commendandiſq; ferculis ſuppetias ferat, adeo vt nullam ſit reperire menſam ſine *Chilli*, atque ideo quotidiano experimento ſint illius facultates notiſſimæ, adductus ſum non modo differentias, quæ in noua Hiſpania proueniunt, de quibus modo agitur, verum ſpecierum fere omnium, quæ adhuc ad manus noſtras peruenerunt, exhibere imagines, formas deſcribere, vniuerſamq; facultatem, & naturam tradere poſteritati. Cunctorum ergo generum folia Solano ſimilia ſunt, & pene paria (ſi *Quauhchilli* excipias, quæ minora eadem fert) & flores candidi. è quibus ſiliquæ oriuntur, primo virides, mox maiori ex parte in rubrum, & demum in paſ-
Vires. ſeum inclinantes colorem, refertæ paruo ſemine, exili, candicante, contuſo, atque in orbem efformato, acris guſtus, atque vrentis naturæ; quæ ad ſemen præcipue attinet. Quartum hæ caloris gradum attingunt, & tertium fere ſiccitatis. etſi recentes excrementitio quodam humore abundant,

CHILLI, *Piper ſiliquoſum Mexicanum.*

dant, qui totus pene vetuſtate euaneſcit. vnde fit, vt ſæpe excitato flatu, Venerem ſtimulent, ac interim aluum non ſine quodam teneſmo, ac ſenſu doloris, ijs præcipue qui huiuſmodi condimento ante non aſſueuerant, leniter emolliant. Quanquam eius rei acumen nõ immeritò cauſſam eſſe affirmare poſſumus. Vrinam, & mẽſes euocant. corroborant ventriculum ob frigus imbecillem. coctionem eadem occaſione labefactatam iuuant. appetentiam contemperato ex eis cũ uocatis *Tomamæ* intinctu mire excitant. & pituitoſos humores vndecumque, potiſſimũ coxæ adhæreſcentes articulis, diſcutiunt, & euacuant. Aiunt, hecticorum peropportunum eſſe remedium, ventrem lumboſq; aculeis *Chilli* madentibus perpungere. nutrimentum item calens, ac ſiccum præſtant, &, vt Indi paſſim experiri teſtantur, haud modicum. renes tamen excalefaciunt, & inflammato ſanguine, atque iecinore ad nephriticos, phrẹneticos, pleuriticos affectus, peripneumonias, alioſq; tumores internos, & alia ſimilia ſymptomata, ſeu nutrimenti, vt ſæpiſſime Indi ſolent, ſeu condimenti vice, immodice, aut frequenter vtantur, perducunt. Tam calidis, quàm frigidis, temperatiſq; locis, ac regionibus proueniũt, ſed frequentius temperatis, ac fœcundius, aut calidis. Prior ergo ſpecies (vt ſingulæ iam membratim enarrentur) Mexicanis *Quauhchilli*, hoc eſt *Chilli* arboris; Haitinis verò, apud quos minor, orbiculatior, & à minori planta edita profertur; *Chilli* montanum dicitur. minimum eſt id omnium, & Oleaſtri baccas, forma & magnitudine repræſentant. cumq; omnia fere genera quarti ordinis calorem attingant, hoc cæteris omnibus ſentias vrentius, atque ideo in condimenta, & non in nutrimenta venire, ſolumq; intinctibus & ſalſamentis, piperis loco miſceri, & toto prouenire anno. Secundum genus *Chiltecpin* dictum, à Culicibus, quos paruitate & colore videntur imitari, ab alijs vocatur *Totocuitlatl*, quod eſt paſſe-

Margin: Miltomatl appellatur etiam.

Margin: Incõmoda.

Margin: Species.

Margin: I. Quauchilli.

Margin: II. Chiltecpin. dictũ à pulicibus non a culicibus: nam Indi vocãt pulices tecpin, culices verò moyot

rinum ſtercus, ob paruitatem & colorem, ab Haitinis verò (vt audio) *Huarahuae.* quod licet aliquando videatur prædicto virentius, citius tamen colorem amittit. At tres videas huius generis differentias natali ſolum loco, & tempore quo legitur, diſtinctas. Prior vulgaris eſt, altera priori ſimilis, ſed ſolis ratione in atrum inclinans colorem, atque ideo dicta *Tlàlchilli*, quod eſt *Chilli* nigrum. Tertia demum minor eſt omnibus, & poſt præcedentem fructum media. omnes enim huius plantæ ſpecies triferæ apud Indos ſunt. primus fructus maior eſt, poſtremus minimus, & natu medius, mediocris quoque eſt magnitudinis. Seritur Septembris menſe, & à Decembri ad Kalendas vſque Aprilis colligitur. Tertiũ à ſole *Tonalchilli* dictum. irriguis enim locis, ceſſantibus iam imbribus, id eſt Auguſto, & Septembri menſe ſolet ſeri, & producere fructum à Nouembri, vſque ad Martium, & ab Haitinis *Chilli* album. viride eſt primò, mox palleſcit, aut ex pallido rubeſcens eſt, & demum in rubrum, vt cætera circiter genera, mutant colorem. Quartum dictum *Chilcoztli* a colore, quo tingit croceo, quæ eo parantur condimenta, & ab Hiſpanis Haitinam inſulam occupantibus, eadem ratione Agicrocus. ſex ſeptemuè digitos longum eſt, mediocriter tenue, interdum ex albo rubeſcens, interdum verò inclinans in paſſeum. Seritur Decembri. & ab Auguſto in finem vſque totius anni fit vindemia. Quintum genus *Tzinquahuyo*, quoniam montanum eſt, vocatur, ab Haitinis verò, ob ſimilitudinem formæ, & coloris, Corallum: gracile eſt, & quinque digitos longum. Seritur Martio, & totius anni decurſu proueniens legitur. Sextum *Teſochilli*, ſeu *Maſſeum* vocatum à mollitudine, longum eſt, amplum, particeps dulcedinis, rubri coloris, atque adeo mitis acrimoniæ, vt cum *Tlaolli*, ſeu placentis ex Indico tritico paratis, mandi conſueſcat. multique, & optimi exiſtimatur ab Indis eſſe nutrimenti. Idem genus fumo expoſitum exiccatur, vt in annuos vſus commodè recondi poſſit. alioqui corruptioni valdè obnoxium ob nimium humorem excrementitium, quo redundat. *Pochilli* dicitur, totoq; anno & ſeritur, & fructum fert. Eſt & aliud *Milchilli* dictum haud minus præcedenti, ſed in acutum, tenuemq;

Tlalchilli II.
III.

III. Tonalchilli.

Tonalchilli dictũ. quia provenit in æstate, quãdo viget vis Solis: ſerit. enĩ. ante Auguſtũ. et Septẽbrẽ. Et in America non ceſſat pluuiæ in his mẽſib9. quin vis illarũ. ſolet eẽ in his duob9 menſibus.

IV. Chilcoztli.

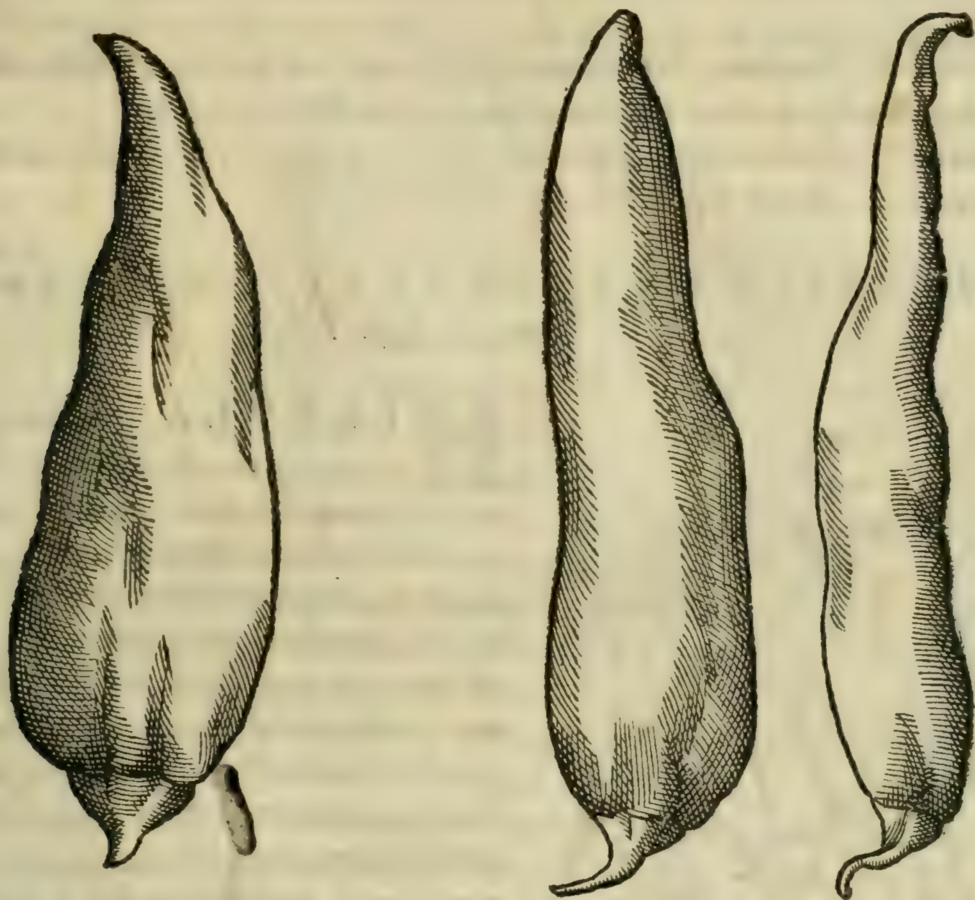
Tzinquauhyo, ita dictũ. non quia mõtanũ. ſed quia ex ſuo virgulto pẽdet pediolo quaſi lignoſo. Et licet oĩa chilli genera illũ habeat; Tzinquauhyo habet lõgiorem; vnde nomẽ accepiſſe videtur.

V. Tzinquahuyo.

VI. Teſochilli.

VII. Milchilli.

nuemq;

nuemq; ſenſim deſinens mucronem, tandem quoque rubeſcens. nec ob aliud
ita appellatum, quam quod tempore *Tlaolli* ſeritur, & metitur, & ſeri ſoleat, le-
ctum recondi. Quid memorem cæteras ſpecies Haitinis peculiares? inter quas
ea occurrit, Hiſpanis etiam nota, quę fructum fert Halicacabi fructui, aut Cera- VIII.
ſis dulcibus noſtratibus, forma, colore, & magnitudine, perſimilem, arbuſto mo Strycno-
dico innaſcentem. vocaturq; ab alijs *Strycnodendron*, ab alijs Pſeudo Capſicum, dendron. IX. Roſtrũ
& ab Hiſpanis *Guindas de Indias*. Alias præterea duas, quarũ alteram Roſtrum Stroboli. X. Roſtrũ
ſtroboli hodie vocant indigenæ, alteram verò Paſſeris. vtramque ob ſimilitudi- Paſſeris. XI. Mabo-
nem. Item *Maboyam boniacam* corniculatam, *Caçicam* hortenſem, & alias ya.
quarum hiſtoria, quoniam maioris eſt operis quàm vſus, timeo ne ſit lecto- XII. Caçi-ca.
ribus ingrata, atque iniucunda. Aliæ.

Hìc ab Auctore multæ huius Piperis ſpecies proponuntur, ſed & aliquæ omittuntur, vtpotè Medica curioſitate dignæ minus. Diſtinctio ſumitur à ſiliquarum figura, & colore ferè tota, ob id ſiliquarum ſolummodo imagines expoſitæ, integræ verò plantæ Icon vnica, quod in ea florum, foliorum, aliarumq; partium, non adeò inſignis ſit differentia. Siliquarum igitur quæ in prima figura à dextris, cornu ſimilis, conſpicitur Quauchilli eſt; Binæ Totocuilatl, media Quauhchilto. Inferiorum acutior dextera Chichimecachilli alia Pocheboachtli. In ſecunda maior Tlalchilli. longa illa, quæ in tertia Chilcotli, quæ in eius ſinu cordata Chiltlelotl. Quæ in quarta Texochilli eſt. In quinta Chilcoztli varietas, quæ exilior; quæ craſſior Chilpatlihoac. Sed & aliæ, & varijs nominibus appellatæ. Omnes fere noſtris iam Regionibus implantatæ, & in condimentis vſum habent, & varium in hortis ſpectaculum exhibent, in celeberrimo præſertim

Eyſtettenſi horto vbi(vt audio)plurimæ inter innumeras omnium plantarum differentias eduntur.

Monardes Capſicum Americanum deſcribit cap. 54. vna cum viribus. eiuſq; ſaporem, quem cibis condimenti loco conciliat, orientali Piperi anteponit.

Ouetus Hiſtoriæ naturalis Indicæ lib. 7. cap. 7. vocat Aſci, & præfert etiam Piperi orientali. præſertim ſi piſcibus, & carnibus iungatur.

De CHICHIMECAPATLI, *ſeu Chichimicæ gentis medicina. Cap. IV.*

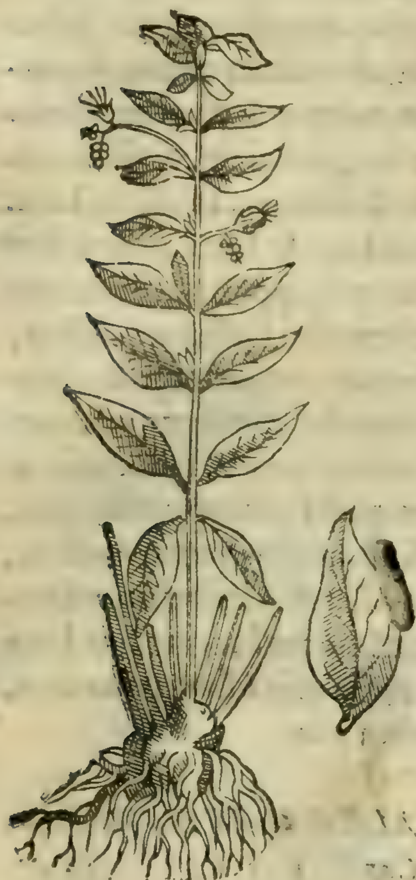
HERBVLA *Chichimecapatlis* nuncupata, ab alijs verò *Tamancapatlis*, quoniam primo guſtu radix dulcis, & temperata videatur, dicta, folia fert rara, longa, & tenuia, caulem verò tenuem, et cubitalem, radicem nuci Iuglãdi, forma & magnitudine ſimilem, lacte manantem valde tenaci, & glutinoſo, intus candidam extra nigram. Quę regionibus prouenit temperatis, paulouè frigidioribus, qualis eſt Mexicana, ac *Tetzcocana*, aſperis & mõtoſis locis. Radix virẽs, arenſuè (quamquam ſiccato lacte ſit innocentior) ex liquore quopiam deuorata ſcrupuli vnius cum ſicca eſt pondere, humores omnes, per ſuperna & per inferna euacuat, ſed maiori ex parte per inferna. Calenti ordine quarto conſtat natura, viribusq; vehementibus. Quamobrem non cuiuis temerè exhibenda eſt, ſed eis tantũ, qui viribus valent, nec acuta vexantur ægritudine aut his, quibus leuiora alia remedia tentata ſunt. flatum etiam dicitur diſcutere, & cholicis doloribus opportunè auxiliari. Ex huius radicis vncijs quatuor, & drachma vna *Cocoztic*, parat Chululẽſis medicus, nobile illud, ac tota noua Hiſpania celebre pharmacum, quo cunctis pene morbis obſiſtitur, tuſis permixtisq;, addito ſaccharo, & ad ſolẽ, donec humor abeat, expoſitis: deuorandum verò drachmæ vnius mẽſura, quod ita eſſe iuridico patuit teſtimonio.

Ricinis forte annumeranda fuerit hæc planta. folia enim Cannabis habet, & ſemen triangulare videtur. guſtuq; vt & in Ricini ſpeciebus initio ſubdulci videtur, deinde vero guttur vrit, vnde vix inter Eſulas reponi poteſt. omnes enim ſtatim acrimoniam ſuam produnt. Et licet Ricinus apud nos non lacteſcat, apud Americanos tamen lacte manare poſſe, non eſt incredibile, cum regio illa quàm noſtra ſit longè humidior calidiorq;. Sic enim & Nerium apud ipſos lacte abundat, quod in noſtro orbe numquam eſt viſum.

Vſus

Vſus porrò huius medicamenti vehementiſſimi, non tantum apud Hippocratem, ſed & noſtro æuo frequens eſt apud Empiricos, non ſine magno commodo & incommodo vtentium pro complexionis varietate, & medici peritia.

De CHILPATLI. *Cap. V.*

CHILPATLIS herba eſt folia fundens Ocymi, ſed maiora, minimè ſerrata, et infernè ſubalbeſcentia. caules virentes, & geniculis interceptos, ſex longos cubitis, ſeptemue. flores modicos, luteos, compoſitos in corymbos, & in coccineum inclinantes colorē, è quibus demum compinguntur acini, Piperi nigro, aut baccis Oxyachantę perſimiles. radicemq; fibratā. Prouenit in calidis *Pauhtlani, Pupaloticpaci*, et *Hocitlalpatl* locis planis, & montium accliuibus. ſeriturq;, & colitur in hortis medicinæ gratia. Acris eſt, calidaq;, & ſicca ordine quarto natura. initio reſinam ſapit, poſtea vrentem oſtendit vim. quatuor catapotia, paucioraue, quorum ſingula binis conſtent folijs, complicatis atque conuolutis, mira velocitate, & efficacia corpus a cunctis expurgat humoribus. plura verò inducerent periculum. dentium dolorem ſedant admota folia; vlceribus putridis, ac cancroſis opem ferunt: & infuſa aliquandiù *Tlaolli* potioni, medentur ſcabiei. lac verò verrucas exedit, & tumores præter naturam rumpit. quinque folia deuorata, aiunt, dyſenteriæ mederi, exterſo nempe cruore. nam adſtrictionis non eſt omnino expers. ſcabiei quoque & doloribus articulorum. Sunt qui ſagittas eius ſucco inficiant vice Toxici, atque ita commodius ceruos, feraſue conſternant.

Pahuatlan, Papaloticpac, Hucitlalpā.

Hæc ſimiliter Tithymalus eſſe videtur, cum lac calidiſſimæ naturæ præbeat, & florem in Corymbo poſitum habeat. vnde eaſdem plane vires habet, quas Hippocrates Peplio, alij Authores Eſulis aſcribunt.

De CHILPANTLAÇOLLI, seu signo stercoris. Cap. VI.

Tlaçoli non significat stercus, sed scobē; itaq; non bene vertitur signum stercoris; cū nullā habeat ad id conexionem. Dicemus Hispano idiomate: Mata, q. nace en vasureros parecida a la del chile.

Chillacotl.

CHILPANTLAÇOLLI, seu signum stercoris, quam alij *Toxcuitlapil xochitl*, alij *Hoitzitzil tentli*, alij *Chilpanxochitl*, alij *Panxochitl* vocant, herba est parua, ferens folia Salicis longa, serrata, & angusta. caules tenues, & purpureos. flores longos, rubeos, & circa extrema pallescētes. radicem longiusculam, & fibratam. Nascitur *Tototepeci*, & *Itzocani*, calidis in locis. Radix est acris, calidaq; & sicca ordine ferè quarto, vrēsq; guttur. tusa, appositaq; doloribus articulorum, etiam è morbo Gallico orietibus, spleni, contractis neruis, atque impedito motui mirè confert. vulneribus medetur, pituitam attenuat, & supra infraq; purgat radix tusa, ac trium drachmarum pōdere ex aqua deuorata. Ius decocti eius infusi auribus saniem exiccat, dolorem lenit, & audiendi facultatem instaurat. Est & alia herba *Chillacotl* vocata, prædictæ similis, dulcis tamen, sed quò adhuc repererim, nullius in arte medica vsus.

De CHILMECATL, seu Ycha. Cap. VII.

HERBA est *Chilmecatl* folia habens Solani, sed firmiora, caulem volubilem, radices multas, tenues, illis Pyrethri similes, non modo forma sed sapore acerrimo. calidaq; ordine quarto temperie. radix admota leuat dolorem dentium, veluti per miraculum, eosq;, atque eorum radices extergit, & dealbat. laterum dolorem ex frigore ortum, & cuiusuis alterius particulæ placat: præcipuè si cum resina Terebinthina admoueatur. auriū lenit dolores, inueteratos capitis fronti admota curat, & venenatis inflictis plagis applicata, vim adimit veneno. Nascitur humidis locis, calidisq; aut temperatis *Chichimecarum*, & ab omnibus indigenis in maximo habetur pretio. qui persuasum ha-

habent, mirabile esse remedium aduersus omnia morborum genera, quæ à frigore habent ortum. & nisi folia diuersam formam haberent, ad Pyrethri species hæc planta referri posset.

Quid si ad Clematides hanc plantam referamus? folia adsunt bina, sibi contraposita, sine pediculo fere cauli adnascentia, Solano similia, sed duriora. caulis etiam repit. & radix summam habet acrimoniam cum aciditate quadam coniunctam, qualem in Viornæ folijs deprahendas. quæ omnia simul sumpta, vix in alia herba quam Clematide reperias. omnem scrupulum nobis exemisset Author, si florem cum fructu, vel in figura, vel in descriptione addidisset.

De COCOTEMECATL, *seu fune Volubili acri. Cap. IIX.*

Cocomecatl

COCOTEMECATL, quam alij *Cocotemecaxihuitl* vocant, herba est folia ferens Ocymi forma, longe tamen maiora, angulosaq; & crenata. caulem purpureum, ac volubilem. flores in postremis ramulis pilosos, paruos, abeuntes in pappos, & ex albo purpurascentes, ac radicem fibratam. Prouenit *Yacapichtle*, & *Quauhqueculle* calidis, atque saxosis locis. Folia, quæ glutinosa sunt, tusa pugilli mensura, atque epota, dysentericis medentur. Radix autem caulesq;, quarto sunt ordine exiccantia, & calefacientia, tenuiumq; partium. Médentur ophiasi, & lychenibus. drachmæ duæ radicis deuoratæ, dolorem ventris ac tormina sedant, euocant vrinam, enixis opitulantur, earumq; morbis a frigore ortis medentur, placant etiam dolores a flatuoso spiritu genitos.

Quauhquechula.

Hanc esse Clematidem cuiuis manifestum est. illud vnicum dubitationem habet, quod folia dysenteriæ medeantur. Sed qui nostræ Viornæ folia degustauerit facile huius rei causam percipiet. folia illa primo adstrictionem magnam, cum quadam tamen aciditate, linguæ imprimunt; tandem verò acrimonia, sed valde exigua percipitur. nam sal acre permixtum partibus terreis calorem suum amittit, & vim astringendi gignit, sicuti videmus in Limonio, Rheo, Galla, & similibus euenire. vnde contingit, vt infusum vel decoctum eorum, purgare posit, præsertim per vrinam, & sudores. acrimonia enim in ius transfunditur, licet substantia ipsa exhibita, fluxiones omnes sistere queat.

De COCOXIHVITL expurgatoria. Cap. IX.

HERBA est *Cocoxihuitl* folia habẽs cordis figura, hirsuta tenuiaque, infernè squalida, supernè viridia. caules rotundos, & hirsutos. flores paruos, & luteos, & in postremis caulibus terna grana nigra ciceris forma, & magnitudine, vasculis contenta prodeuntibus ab ipsis foliorũ exortibus. & radicẽ fibratã, Tota plãta est gustu & odore Thymi, calideq; ordine quarto temperiei. humores omnes, supra infraq; expurgat. sed præcipuè crassos, & pituitosos, drachmę vnius põdere deuorata. exhiberiq; etiã potest pueris modica portione, ꝓ ratione ętatis & vigoris.

Inter Conuolulos hanc herbam reponendam puto. Videmus enim in omni volubili grana tria vel quatuor nigra, ostundis vasculis contineri. Et quãuis folium magnam habeat varietatem, tamen plerumq; ad figuram cordis accedit. Confirmat hanc opinionem vis purgandi vehemens, qualis nempe in Scammonio etiam reperitur.

De COCOCXIHVITL TEVHCALTzincensi. Cap. X. de Teocaltzingo.

HERBA est hęc *Cococxihuitl* folia fundens Menthæ, scabra, oblonga, subalbida, & serrata. caulem fuscum. fructum in summis caulibus capitulorum forma è viridi pallescentem. radicem verò surculosam. Prouenit iuxta cacumina mõtium regionum calidarum. Calida est, & sicca ordine quarto. gustataq; linguam adurit. odorem spirat Cumini, frigori aduersatur, & ab eo ortos flatus dissipat, tormina sedat, appetentiam excitat, seu herba ipsa deuoretur, seu succus iusue decocti absorbeatur. menstrua, et vrinam euocat, reserat obstructa, paralysi medetur, coctioni fert opem, crassos humores incidit, perfrigerata membra instaurat, aliaq; his similia præstat iuuamenta.

De

De COHAYELLI, *seu* CHICHICA HOAZTON, *seu herba serratorum foliorum.* *Cap.* XI.

CHICHICA HOAZTON, quam alij Chichica hoaztic, alij *Cohayelli*, seu anguem fętentem, alij *Tlipoton*, seu nigram, et fœtentem plantam vocant, herba est spinosa, proferēs Cirsij folia, longa, & angusta, serrata, et spinosa, vnde nomen. caules rotūdos, cauos, purpurascentes, et in eorum cacuminibus capitula spinifera, et obrotūda. radicesq; fibratas. Prouenit tēperatis ac mōtosis locis, quales sunt *Quauhtepecenses*. Calida ordine quarto natura constat, Sisaris sapore, odorato tamen, et acri. Radix trita, ac deuorata pondere drachmarum trium ex aquæ vncijs decem, ventriculi imbecillem calorem roborat, dolores ventris, ac cæterorum membrorum è frigida caussa ortos sedat, flatus discutit, cholicæ, et iliacæ confert, vrinam, et menses euocat, satietati medetur, venerem stimulat, ac ventriculum impensè frigescentem confirmat, et fouet, et morsibus serpentum venenatorum medetur. Quæ omnia efficacius præstat, si ex vino, liquoreuè alio calenti, et roborante offeratur. quin tumores præter naturam admota dissipat, humores articulis infartos attenuat, àc discutit, et cuiuis frigidæ medetur intemperiei.

Tzitzicahuaston. Tzitzicahuastic. coayeli.

Quauhtepec.

Ad Dipsacum, vel Scabiosam, forte referri poterit. capitula enim admodum sunt similia, & folia ex oppositione bina, quasi vnum fiunt, sicut & in Labro Veneris licet conspicere. quin & vires Scabiosæ non abludunt multum. est enim satis vehemens in purgandis omnibus humoribus, ob insignem amaritudinem.

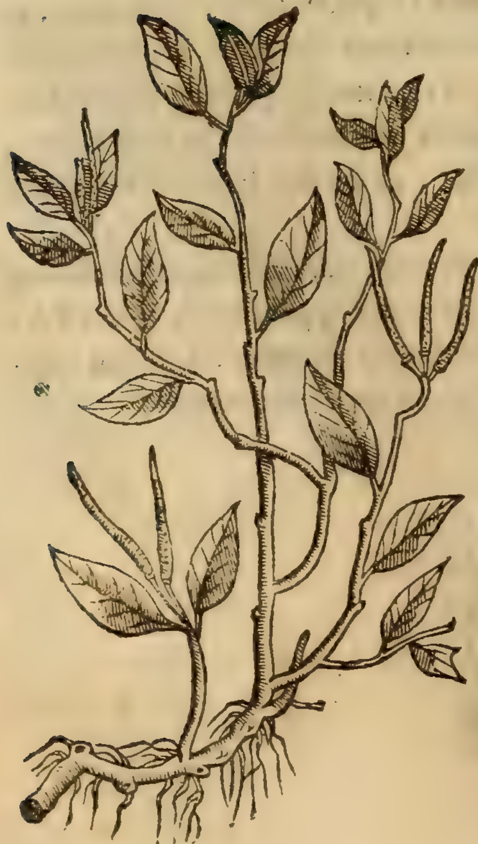
Cocoyatl.
Cocoyatzin.
Hispanico idiomate
appellat. lyrio sylvestre.

De ÇOÇOYATIC, *seu herba Palmæ simili.* Cap. XII.

COÇOYATIC herba, quam Michuacanenses *Xahuique* vocant, folia profert Porri, Palmæuè humilis, vnde nomen. et in caule flores longos, et purpureos, caliculorum forma. radicē capitati Porri instar. vbiq; prouenit. radix cōtrita, admotaq; narib. protinus sternutamentum ciet, ac trahit pituitam. quo fit, vt ea Indi Medici, quos vocant *Titici*, veluti certissimo quodam indicio periclitentur, qui nam ex ægris, qui curandi sibi contigère, sint morituri, aut qui sanitati tandem restituentur. eadem drachmę vnius mensura deuorata, vrinam dicitur euocare, et dysentericis mederi. mures necat carni permixta. ius verò decocti pediculos, si caput eo lauetur. Hæc est illa nobilis planta, quæ concisa minutim, et in mulsam cōiecta, muscas omnes pererrantes domū ęstatisq; præcipuè tempore morosas, atq; molestas, dulci esca inuitatas delet, ac perdit. Acris est, calidaq; et sicca ordine quarto. radix intestino recto postquā in pilulas conformata est admota pectori confert, pituitam trahit, et instaurat ob eius redundantiam contabescentes.

De *MECAXOCHITL.* Cap. XIII.

VOLVBILIS herba est *Mecaxochitl* binos dodrantes longa, per terram repens, folia ferens magna, pinguia, obrotunda, odora, et acris saporis. caules teretes, contortos, et (præterquam vnde oriuntur pediculi) lęues, per terram repentes. ac circa singulos foliorum exortus, radices oriuntur fibratæ, capillisuè pares. fructus Piperi longo persimilis est. Nascitur humectis locis regionum feruentium, qualis est *Quauhnahuacensis*, et *Hociacocotlensis*. quarto gradu calida est, et tertio sicca natura. et fortassis ad Piperis longi species attinens. Bibitur cum *Cacaoatl*, gratumq; illi saporem cōciliat. cor roborat, ventriculum calefacit, oris halitum commendat, crassos lentosq; humores attenuat, aduersatur

uerſatur venenis, iliacis,& cholicis confert. vrinam euocat. menſtrua,ac partus emortuos trahit cum *Tlilxochitl*, viuoſq; accelerat. obſtructa reſerat. frigora,& ex eis ortos dolores tollit. rigoribus febrium opitulatur. & alia his ſimilia præſtat iuuamenta.

dicta potius a fructu orbiculari.

De OLILIVHQVI, ſeu planta orbicularium foliorum. Cap XIV. Ololiuſqui.

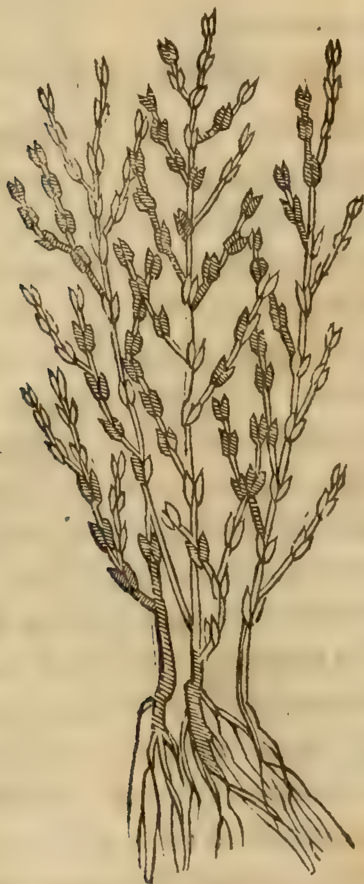
OLILIVHQVI, quam *Coaxihuitl*, ſeu herbam Serpentis alij vocant, volubilis herba eſt, folia viridia ferens, tenuia,cordis figura. caules teretes,virides, tenueſq;. flores albos, & longiuſculos. ſemen rotundum ſimile Coriandro,vnde nomen. radices fibris ſimiles. calida quarto ordine planta eſt. luem Gallicam curat. dolores è frigore ortos ſedat. flatum, ac præter naturam tumores diſcutit. puluis reſina mixtus pellit frigus. luxatis aut fractis oſſibus, & lumbis fœminarum laxis,aucto robore mirum auxiliatur in modum.Seminis etiam eſt vſus in medicina, quod tritum,ac deuoratum, illitumq; capiti, & fronti, cum lacte & *Chilli*, fertur morbis oculorum mederi. deuoratum verò, venerem excitat. Acri eſt ſapore, & temperie, veluti & planta eius, impensè calida. Indorum ſacrifici cum videri volebant verſari cum Superis,ac reſpõſa accipere ab eis,ea veſcebãtur planta,vt deſiperent, milleq; phantaſmata,& dæmonũ obuersãtium effigies circumſpectarent. qua in re Solano maniaco Dioſcoridis ſimilis fortaſſe alicui videri poſſit.

Nata eſt hæc planta in horto D. Coruini, Pharmacopolæ in plantarum notitia expertiſſimi, & curioſiſſimi; qua inſpecta facile cuiuis erat iudicare, eam Conuoluulis annumerandam eſſe, vnde & vires vtriuſque apte congruunt.

Smilaces læues phantaſmata varia gignere etiam apud antiquos notum fuit. vnde Dioſ. ait Conuoluulum cum Dorycnio ſumptum turbulenta ſomnia gignere. quod ei commune eſt non ſolum cum Solano manico, ſed etiam cum Papauere, Hyoſcyamo Bangue, Fabis, Nicotiana, omnibusq; alijs narcoticis. hæc enim multitudine fumorum quibus caput occupant, ipſos ſpiritus animales variè agitant, & diuerſas ſpecies eis, vt & ebrijs inducunt.

Ad maiorem porrò Authoris declarationem, libuit apponere ea, quæ à R. Patre aſſiſtente Hiſpaniarum Societ. IESV accepi conſcripta ab Americis Medicis, qui inquiunt. Omnem dolorem ortum à calore vel frigore, in quauis corporis parte, grana iſta in puluerem redacta tollunt. In doloribus podagricis vſus eſt talis. Pars dolens vngatur oleo Abietis, vel Liquidambar, vel Melle albo, vel in defectu horum omnium oleo calido; deinde puluerem inſperge, & ſpatio breuiſsimo videbis miros effectus.

Si duodecim, vel treſdecim grana ſeminis huius in puluerem redacta, cum vino albo ſumantur, tollunt dolores è lue venerea ortos, aliosq; in artubus exortos. & licèt in capite quædam excitent phantaſmata, id tamen non obeſt. Hactenus illi.

De POZTECPATLI Huaxacenſi Gemmata. *Cap. XV.*

HERBA eſt *Poztecpatli* folia ferens Rutæ, candida, puſilla, conuoluta, ac arborum erumpentibus gemmis ſimilia, quæ toto anno ſeruat, ac Naſturcium indiſtincta ſimilitudine ſapiunt. caules lignoſos, & fuſcos, ac radices tenues, fibris ſimiles. Naſcitur ſaxoſis locis, & aſperis montium fragminibus, regionis *Huaxacenſis*. caules & folia, calida & ſicca, ordine quarto natura conſtant. eadem tuſa, & drachmæ vnius pondere deuorata, ſuccurrunt neruis, tendonibusq;, aut reſolutis aut conuulſis, modo à frigida, & humida euenerit cauſſa, ac amiſſum reſtituunt motum. quod eſt permultis cognitum experimentis.

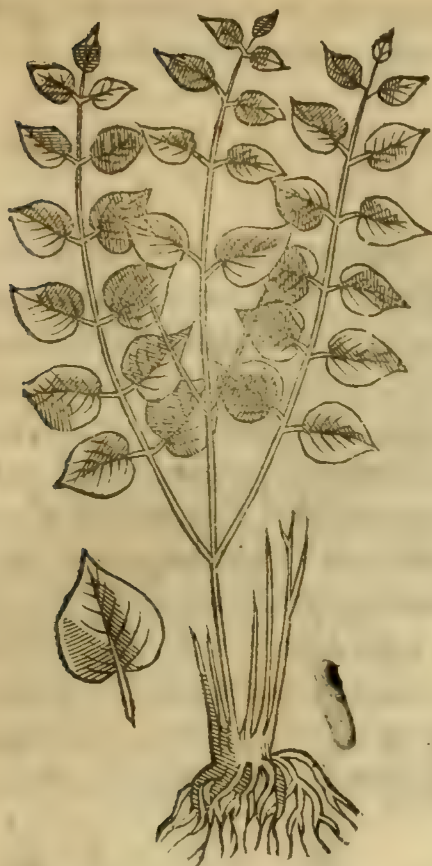
Tlalanxochitl.

De TLALATOCHICTL, ſeu humili Pulegio. *Cap. XVI.*

SPECIES eſt *Tlalatochictl* Pulegij peregrina, Tragoriganiuè. herba namq; eſt folia habens parua, ſerrata, Origano ſimilia, binaq; per interualla, & minora. caules tenues. flores purpuraſcentes ex albo. binos quoque ab ipſo foliorum prodeuntes exortu. radicem longam, tenuem, & fibratã. Prouenit montoſis, ac planis *Xalatlauhij* locis, vbi ſeruari in manipulos redacta in totius anni vſum paſſim conſueuit. Calida, & ſicca ordine quarto natura conſtat. & cum cæteris generibus vrentior ſit, linguam tamen, quam primum calefacit, paulò poſt velut *Atochictl* ſpecies, reddit impensè gelidam. Ius decocti eius diſcutit flatus. dolorem ventris tollit. cholicis medetur. frigus pellit. vrinam, & ſudorem euocat.

De

De TEPECVITLAÇOTL, *seu* CVITLAÇOTL *montana.* *Cap.* XVII.

HERBA est *Tepecuitlaçotl* Pyri habēs folia, sed maiora. caules sesquidodrantales, subalbidos. radicem surculosam. nascitur *Anenecuilci.* radix calida est, & sicca ordine quarto. acris gustus, vrēsq;. Hæc tusa, illitaq; dorso, rigores accessionum tollit. flatum discutit. crassos, & lentos humores attenuat. dolores à frigore, aut flatu ortos lenit. vrinam, & mēses trahit. sudores euocat. cōuulsis, & his quibus motus est impeditus auxiliatur. confert resolutis. aliaq; permulta exhibet auxilia, quæ ex simili temperamento solent secundum naturam prouenire.

Folium cordi simile aliquo modo, latitudinem habet trium digitorum. Herba porrò ipsa forte Apocyno adiungi poterit, quod ex fructu, si eum Author descripsisset, facile coniici potuisset. folia bina ex aduerso posita, & sapor ille acris, ad hanc suspicionem aliquem possunt mouere.

De TVZPATLI. *Cap.* XIIX.

TVZPATLIS herba est radicem ferens rotundam, Nucis Ponticæ magnitudine, fibrisq; refertam tenuibus, & cyanei coloris. vnde prodeunt pediculi tenues, & in eis folia sinuosa, & Polypodio penè similia, sed minora, & virentiora. & flos, vt aiunt, nullus. Nascitur in planis, editisuè, sed calentibus locis *Totopecensibus.* Radix est acris, odora gustu, calidaq; & sicca ordine circiter quarto, subtiliūq; partium. Curat hæc impetigines, panos, furunculos, & Gallicum vocatum morbū, & alios discutit prçter naturam tumores. radix deuorata, atque applicata alijs morbis succurrit, quod facilè ex prædictis viribus, quilibet methodo quadam

Forte Tototepec.

deprænhendet. Egregia videtur planta, & qua nullæ deberent carere Officinæ.

Folij longitudo naturalis est septem digitorum, latitudo verò maxima octo, estq; figura folij sinuosa, sicut in Acantho videmus.

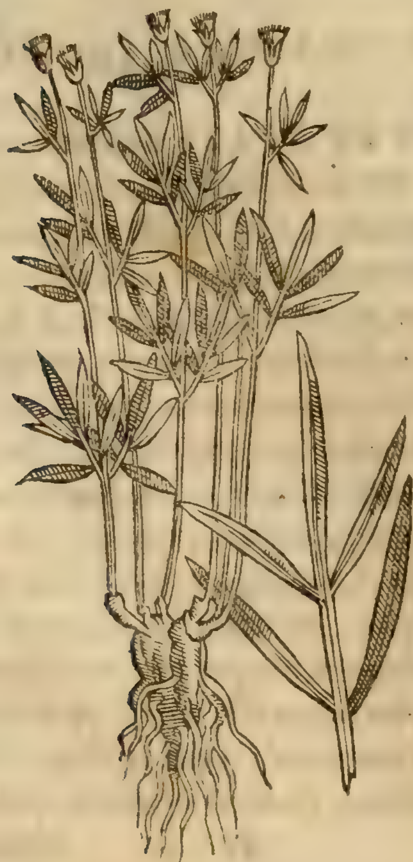
Inter steriles porrò herbas, cum fructu careat, reponenda erit. vnde Author, eam Polypodio comparauit. Hanc non puto esse Drackenam, cum radice constet rotunda.

De TZAHVENGVENI TZATSCVAVE, seu Filipendula Michuacanica. Cap. XIX.

HERBA est Filipendula Michuacanica, radicem fundens glandi similem, intrinsecus candentem, & extra fuscam, desinentem in tenuem, & longum funiculum; vnde prodit caulis purpurascens ornatus folijs in tres partes, quarum media maior est, diuisis serratisq;, & floribus circa postremos ramos per ambitum coccineis, ac media parte luteis, cum alba quadam Iride. Nascitur in frigidis mótibus, & eorum verrucis *Iacambaci* prouinciæ *Michuacanensis*. Radix est calida, & sicca ordine tertio completo, & quarto incipiente, acrisq; & subamari saporis. odoris verò *Copalli*, aut *Tecomahacę* persimilis. Folia tusa & admota, medentur scabiei, & redacta in puluerem vlceribus, & præcipuè pudendorum. radices tusæ, atque ex aqua deuoratæ duarum drachmarum pondere, vrinam, & menses euocant. conuulsionem curant. pectori conferunt. frigus pellunt. reserant obstructa. opitulantur cęliacis, hydropicis, cholicis, iliacis, & cæteris quibus medicamenta calida siccaq; ordine tertio, subtilium partium solent conferre.

Acambaro.

De TZAHVENGVENI, seu Filipendula Michuac. altera. Cap. XX.

TZAHVENGVENI herba est radices proferens illis nostratis Oenantes similes, sed paulò maiores, & fibris refertas, quinas, senasuè, inter sese connexas. è quarum singulis vnicus prodit caulis, refertus folijs angustis, & longis. floribus circa medium luteis. in ambitu verò purpurascentibus. Nascitur in frigidis *Michuacanensibus*, quale est *Pasquarum*. Radix *Copallis* vocati saporem refert, calida & sicca ordine quarto natura, & nonnihil amara. Scabiem illita dicitur tollere, & pustulis ortis à lue Gallica mederi, flatum discutere, pellere frigus, sudores euocare, calefacere membra refrigerata, & pectoris affectionibus conferre. subtiles partes sortitur. vnde quiuis posset facile permultos alios diuinare vsus.

Filipendula nomen generale est, & in pluribus

ribus

ribus plantarum generibus inuenitur. quædam enim in ferulaceo genere reperiuntur: aliæ verò Quinquefolijs adnumerantur. quas verò Author in hoc & præcedenti Capite describit, in alio prorsus sunt genere. nempe Corymbifero, siue Buphthalmico: florem enim herbæ describit similem Asteri Attico. nec vires huius generis abludunt. sunt enim multæ, aromaticæ, & calidæ.

De TZOCVILPATLI. Cap. XXI.

TZOCVILPATLIS ALIA.

HERBA est *Tzocuilpatlis* quatuor dodrantes longa, folia ferens Ocymi, parua, crenata, ac nonnihil spinosa, & caules radici fibratæ insistentes. flores verò abeuntes in pappos, summis quibusque caulibus senos, septenosuè appendentes. Nascitur editis, & calentibus locis *Papalotispaci*. Odora est, & quarto ordine calefaciens, & exiccans. Folia deuorata ex aqua pugilli vnius mensura, dolores capitis ac totius corporis tollunt, purgantq;. quin glans è radicibus parata, & supposita, ventris mitigat dolores, & extergit intestina. Papaloticpac.

De YCHATLEPATLI. *Cap. XXII.*

YCATLEPATLIS I. *YCATLEPATLIS II.*

YCHATLEPATLIS III. Tlalsicapan.

YCHATLEPATLIS herba est folia proferens mediocris magnitudinis, cordis ferè figura, infernè hirsuta, albidaq; & viridia supernè. caules multos, ac purpurascentes. flores virentes in formam corymborum compositos, obrotũdumq; fructum, & capillos quosdam iuxta foliorum exortus, radicemq; fibratam. Prouenit calidis regionibus, pręruptis locis, mõtiumq; faucibus. Acris, calidaq;, & sicca ordine quarto, & facultatis adstringentis. folia mirum in modum Chrysomelorũ odorem, aut malorum Cydoniorum spirant. Ius decocti eorum, dolorem ventriculi sedat. farina radicum inspersa, vlceribus pudendorum medetur. Cortex radicum ex aqua deuoratus, dicitur hydropi mirabili quodam successu mederi, si trium drachmarum sumatur mensura.

Huius Ychatlepatlis tres hic imagines exponi-

ponimus, tres huius generis differẽtias exprimentes. Primo loco posita, quæ cincinnis exornatur ex alis prodeuntibus; purpureos habet caules, folia ferè bina ex aduerso sita.

Secunda, vt in autographo depingitur, caules purpureos non habet. eiusq; spica viridis est, figura Ligustri, & flores obscurè rubent.

Tertia viridi quoque fœtu notatur, cincinnis orbata, vti & secunda.

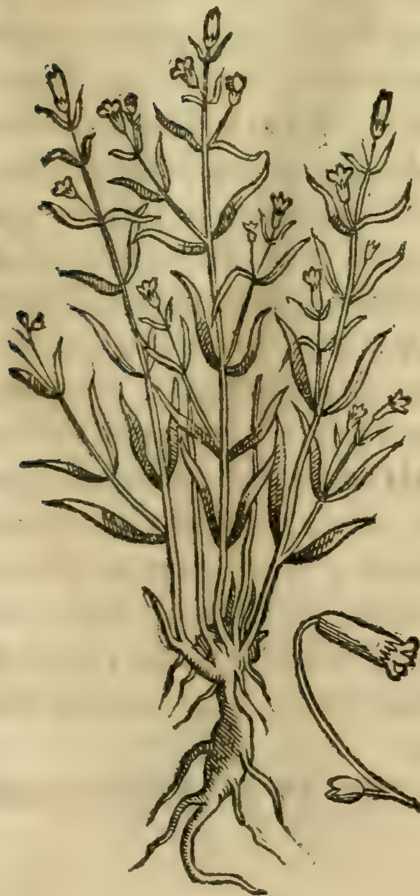

De YZCVICVIL, seu Oculo depicto. Cap. XXIII.

Yxcuicuil.

HERBA *Yzcuicuil*, caules fert exiles, & geniculatos, rutaceis folijs refertos, sed longioribus. flores candentes, & paruos circa singulos foliorum exortus. radicem Peoniæ similem, extrinsecus fuscam, intrinsecusq; albã. Quæ radix, cuius est in medicina vsus, initio sentitur dulcis, sed mox exurit guttur. puluis eius coniectus in aquam atque ita infusus aut deuoratus, ventris aufert dolorem, pituitam detrahit, & vrinam euocat, drachmæ tamen vnius pondere. Calida, siccaq; ordine quarto natura constat, ac vrenti facultate. seruatur radix in annuos vsus.

Flos huius herbæ ex omnibus alis foliorum ex aduerso positorum exit, vt in Anagallide.

De YZTACPATLI YANGVITLAnensi. Cap. XXIV.

YZTACPATLIS herba est, folia producens oblonga, angustaq;, & caules tres spithamas longos, tenues, cauos, & geniculis interceptos, coccineosq; flores, ac radicem fibratam, & sensim gracilescentem. Prouenit apud Mistecam superiorem. Radix est acris, & aliquantisper glutinosa, calida ordine quarto, siccaq;. eadem in farinam redacta, dicitur ventris tumores discutere; & punctis etiam, euocatis humoribus ad cutim, mederi, si bis die drachmæ vnius pondere ex aqua ebibatur.

Ocymastro videtur hæc herba similis, tum geniculis, binisq; folijs non serratis, tum verò flore ipso coccineo.

De

Yosualapa

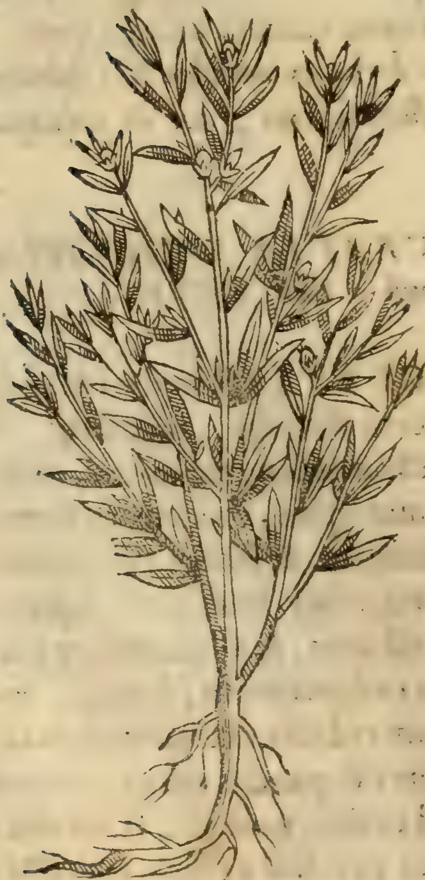

De YZTACPATLI Ygualapensi. Cap. XXV.

HERBA YZTACPATLIS *Ygualapensis* radici insistit fibratæ, vnde profert stipites tenues, teretesq;, ornatos folijs Ocymi, circinatis, & subluteis floribus in pappum abeuntibus. Nascitur in calidis, planisq;, & humidis locis regionis *Ygualapensis*. Radix est acris, nonnihil amara, calidaq;, & sicca ordine quarto. folia vnciæ vnius pondere deuorata; aut decoctarum radicum Ius, ventris dolorem sedant, & pellunt lumbricos.

Flos admodum similis est Virgæ aureæ.

De YZTACPATLI Atotonilci. Cap. XXVI.

Herba Francisci Zimbren.

YZTACPATLIS ATOTONILCI herba est, folia proferens Lini, argentea, longiuscula, & angusta. caules sesquidodrantem longos, teretes, lignosos, subalbidos. flores, vt dicunt, modicos, & candentes, ac radices surculosas. Nascitur apud *Atotonilcenses*, aridis planisq;, ac frigidis locis. vbi ea Franciscus quidam Zimbren, à quo etiam habet nomen, passim vtitur, reputans mirabile pharmacum, & reliquorum, quæ apud Indos inuenta adhuc sunt, præstantissimum. calida namque est; & sicca ordine ferè quarto, odoraq;. Radix semiunciæ pondere teritur, & redigitur in sphērulam, mox resoluitur ex vino, & bis, ter uè percolatur, ac bibitur succus, qui corpus citra vllam noxam, aut laborem affatim euacuat.

In figura fructus depingitur Mercurialem representans. qui tamen ob paruitatem rectè diiudicari non potest.

De

De ÇACATLEPATLI. Cap. XXVII.

CACATLEPATLIS, quam alij *Tetlacian*, seu vrentem medicinam vocant, herba est folia proferens Hordei, Graminisq;, flores luteos, calycibus contectos, ac semen exile, & rotundum, radicesq; multas Asphodelo, similes. Nascitur in frigidis locis, qualis est *Huexotzineum*, & *Xalatlaneum*. Radices calci additas, aiunt vetustis vlceribus egregiè mederi, sed præcipuè his, quæ fauorum more multis scatent osculis. dilatatis namque plagis, atque extersis, tandem eo vitio affecti, sanitati restituuntur. strumas etiam sanare impositas fęlici semper euentu, tumores præter naturam rumpere, atque patefacere, curare lychenas, & integram (si opus sit) carnem corrodere, & excauare. calida enim est ordine quarto, & vrenti natura, vnde euenit nomen. Tletlatzcan. Xalatlauco.

Asphodeli nostrates etsi quartum caloris gradum non attingant, tamen ad purgationes, præsertim per vomitum, non sunt inefficaces. quod longe etiam efficacius præstabit acrimonia sua hic ab Authore descriptus Asphodelus.

De AXIXCOÇAHVIZPATLI, seu medicina vrinæ lutea.
Cap. XXIIX.

HERBA est *Axixcoçahuizpatlis* folia ferens infernè lutea, vnde nomen, scutorum, aut Hederæ forma, multisq; distincta interuenijs. caules teretes, longos, lignosos. radicem verò breuem, crassiusculam, fibratam. Nascitur in collibus frigidarum regionum, campestribusq, locis *Tanguitlani* Mistecæ superioris. Radix est odorata gustu, acris, calidaq;, & sicca ordine tertio, subtiliumq; partium. vrinam euocat, & dolores renum tollit Ius decocti foliorum, semel quotidie tempore matutino epotatum.

De

De CEMPOALXOCHITL, seu Indicis Caryophyllis *Cap. XXIX.*

PLANTA ferens florem, quem Mexicenses à numerosa foliorum multitudine *Cempoalxochitl*, Hispani Caryophyllum Indicum, & antiqui ex quorumdam falsa sententia *Othonam*, aut Iouis florem vocant: herba est, cuius septem præcipue (quamquam sint & aliæ) in hac Noua Hispania differentiæ reperiuntur, flore, nomine, & magnitudine distinctæ. folijs omnes constant Tanaceti, floribus autem luteis, aut ex luteo rufescentibus. facultate ordine tertio calida, & sicca. sapore acri, tenuibus partibus, & non sine quadam grauitate

CEMPOAL XOCHITL
Caryophylli Mexicani planta.

CEMPOAL XOCHITL, seu Giuhnaxochitl. Tzneycepohual.
Caryophyllus Mexicanus I.

Vires. odoris. vi pollet discussoria, & aperienti. Foliorum succus ebibitus, aut folia ipsa contusa, & ex aqua epota, vinoue, ventriculum gelidum contemperant. menses, vrinam, & sudores eliciunt. frigora intermittentium arcent illita paulò ante accessionem. flatum discutiunt, venerem excitant, cachexiam à causa frigida ortam vitio hepatis curant, aperiunt obstructa. conuulsa laxant, hydropen leuant. vomitum ex aqua tepida procurant. & tandem febrium rigoribus, imò febribus ipsis, expurgata per vrinam & per sudorem caussa, medetur. Primæ speciei flos est luteus, cæterorumuè generum flores vincit foliorum amplitudine, & numero, & *Cempoal xochitl* propriè vocatur à Mexicanis ob innumeram, vt dictum,

Species. I. Cépoal Xochitl.

mira-

mirabileinq; foliorum congeriem. quorum diſpoſitione & forma, albam Roſam noſtratem quadantenus videtur imitari. Huius generis planta cæteris maior eſt,& amplioribus ornatur folijs. Secundus flos *Oquichtli*, ſeu flos maſculus II. Ocquichtli.

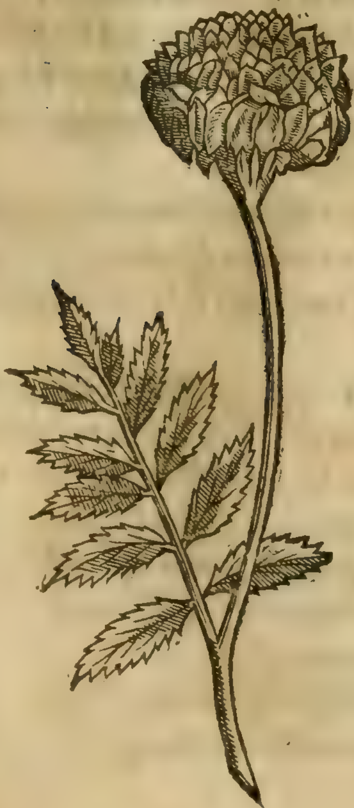
QQVICHTLI COCAXOCHITL.
Caryophyllus Mexicanus II.

TLAPALTE CACAYATL.
Caryophyllus Mexicanus III.

MACVILXOCHITL, ſeu Maon.
Caryoph. Mexic. IV.

dictus, ob magnitudinem foliorum & calycis, vt à primo genere totius plantę, floris, & foliorum amplitudine longo ſuperatur interuallo, ſic reliqua in omnibus (ſi foliorum numerum excipias, quo cunctis pene cedit) ſuperat, ac vincit. Tertium florum III. Tlapalte Cacayatli. genus *Tlapalte cacayatli* ob colorum varietatem dictum, minus eſt ſecundo; ſed folijs, vt attigimus numeroſioribus, & è luteo in venetum inclinantibus colorem. huius plãta minor eſt præcedentibus, & minoribus folijs conſtat. Quartum verò dictum *Macuilxochitl*, IV. Macuil Xochitl. tertio ferè eſt par, ſed pallenti colore. Quintum *Tlapalcoçatli*, vel *Coaxochitl* V. Tlapalcocatli. vocatum, prædictis omnibus minus eſt, & non vſque adeo numeroſis folijs, tertiumq; colore imitatur. Sextum *Çacaxochitl*, VI. Cacaxochitl. vel *Coçatli* dictum, luteum eſt, & minus

Coaxochitl.

TLAPALCOÇATLI COAXOCHITL.
Caryoph.Mexic. V.

COÇATLI COZTIC.
Caryoph. Mexic. VI.

TEPECENPOAL XOCHITL.
Caryoph.Mexic. VII.

VII. Tepecẽpoal Xochitl.

nus præcedenti. Maiuſculum eſt ſeptimum *Tepecenpoal xochitl* nuncupatum, ſed exilioribus, luteiſq; floribus, qualia ſunt quoque ipſius plantæ folia, quæ ſunt omnium minima. Quibuſuis locis & quouis tempore ſata video prouenire huius genera, ſed lætius in calentibus. emicuere iamdiu apud Hiſpanos, lætoſq; exteris quoque nationibus flores præſtitere.

Naſcitur hic flos elegantiſsimus, non tantum in Orbe nouo, ſed etiam apud Aphricanos: vnde à multis flos Tunetanus, vel Aphricanus nominatur.

Dodonæus eius vim veneficam eſſe prodidit, experimento in fele facto, & mures arroſis ſeminibus mortuos repertos addit, & puero exeſu floris os intumuiſſe, & porcis quibuſdam fuiſſe exitio. Quæ tamen omnia non concludunt hanc herbam venenum eſſe, & inter ſpecies Tanaceti referri non poſſe.

Herba certè corymbifera eſt, & folio nulli, quam Tanaceto in eo genere propior. flos & ſemen non multum abludunt à congeneribus,

ribus. odor quidem quam in Tanaceto grauior, sed tamen etiam in Tanaceto magna est odoris grauitas. vires porrò quod attinet, videmus ex Authore nostro esse medicamentum præstans, tum ad incidendum, tum ad purgandum. nec ea omnia venena iudicanda, quæ bestias, præsertim minores, & debiliores, necant. sic enim & Doronicum bestijs mortem infert, hominibus cordiale censetur.

Labia intumescere possunt facillimè à quauis herba calida, & acri. præsertim in puerili corpore, quod à quouis agente multum patitur. Quod si omnino ob prædictas causas venenum quis dicere velit, non minus Tanacetum, vel Absynthium venenum dicendum fuerit. Refert enim Gryllus in libro de saporibus, Medicum quendam Parisiensem, summitates Absynthij deuorantem, in periculum vitæ incidisse. Non male autem Lycopersium Galeni esse putatur, quo vsus erat Centurio ille Aphricanus ad ingentes articulorum dolores euocandos, sicut & nos vtimur Chamæmelo, Absinthio, similibusq. plantis calidis.

De CIVAPATLI YACAPICHTLENSI. Coniza Mexicana: Cap. XXX.

Cihuapatli.

CIVAPATLI YACAPICHTLENSIS, ab alijs *Pitzauac ciuapatli* vocata, Saluiæ profert folia, adeo glutinosa, vt tacta manibus, protinus adhærescant. flores in summis caulibus purpurascentes, & in corymborum formam compositos. radicemquè fibratam. Calida constat, siccaq. ordine tertio natura, & acri sapore. adeo Conizæ similis, vt nisi floribus ab ea distaret, in illius species videretur referenda. Ius decocti eius epotum, admotumue, humores imbibitos articulis aut neruis, mirè discutit, ac dolores quosuis (caussa ablata) leuat. Nascitur in calidis *Yacapichtlæ*.

las Indias curanderas, y parteras vsã de ella para dar su cocimiento a las paridas; y parece mera vulgaridad, y sin fundamento pues este escritor tan docto y diligente no dixo, ni supo que fuese q provocase el puerperio, que es el fin conque dan a beber su cocimiento

Etsi flos huius herbæ sit purpureus, & non luteus, id tamen non obstat quin Conizæ sit adnumeranda planta. nam flos sæpe variat in eadem specie, non quo ad colorem solum, vt in Tulipis videmus, sed etiam in situ. Sic enim Campanula alia spicam habet, alia Umbellam. Accedit etiam, hanc herbam esse glutinosam admodum, instar Conizæ, & vires esse admodum similes.

De GOCOXIHVITL, *seu herba acri.* *Cap.* XXXI.

ETSI Indi plantam hanc herbam vocant, in arboream tamen sæpenumero magnitudinem eleuatur, duarum, ac interdum trium vlnarum æquans altitudinem. atque ideo vtriusque imaginem exhibuimus apud Regis *Tetzocoquensis* hortos, vbi rei herbariæ aliquot vacauimus dies. ergo à sapore acri, quo pollet, nomen accepit. Folia sunt Polypodio non omnino dissimilia, sinuosa, & magna, distincta venis rubrescentibus è pallido. Flores in postremis ramorum flagellis spicati, ex albo pallescentes. è quibus fructus prodit, paruus, racemosus, & vtrimque desinens in acumen. amaro, & acri sapore constans, multoq; affluens succo. stipites hirsuti, ac teretes, & internè lutei, luteoq; succo manantes. Radix magna & surculosa, qualem exigunt arbores. folia altera parte viridia, altera verò subalbida. Calida est, & sicca intra ordinem quartum, non sine quadam adstrictione. Surculi cortice nudati, albugines atque argemata illitu discutiunt. Succus absumit flatum, curat lychenas, quod & fructus facit, & dolores à frigida caussa ortos lenit. Folia medentur veteribus. plagis tusa atque applicata, verrucas corrodunt, & præcipue præputij & pudendorum, quod certissimo patuit experimento. Sunt qui vocent hanc arborem *Quauhchilli*, a sapore acri & vrenti, Siliquastroque *Chilli* vocato a Mexicanis, quamsimillimo. Prouenit temperatis, calentibusq; regionibus, conuallibus, necnon in cultis, & hortensibus. Sunt etiam qui *Totolinyzochitl*, seu Passeris florem vocent. nec desunt qui *Tlacoxihuitl*.

Xochitototl.

Folia Acantho, vel Botry similia depinguntur, & venæ omnes intercursantes rubent. in summo spicæ sunt flauæ, quasi acini Berberis. Vide fratrê. Francisco Ximenez f. 82.

De EPAZOTL, Atriplici odorata Mexicana.
Cap. XXXII.

EPAZOTL, seu planta odorata, herba est odora, folia ferens oblonga, crenata, & rubescentia. caules cubitales, spicatum semen, ac radices surculosas. Nascitur in calidis, temperatisq. regionibus, coliturque in hortis nonnullarum commoditatum gratia. Acris est odora, & tertio ordine calefaciens. edulis etiam, cruda coctaue. & adiecta condimentis corroborat: pectori, asthmaticis, & obstructis confert, & gratam alimoniam praebet. Ius decocti radicum dysenterias coërcet, dissipat inflammationes, & noxia venenis pellit animalia.

Folia habet virētia; sed rubescentia qdo iā declinat in senium, vel arescit.

Folia rubra sunt, admodum similia Atriplici, vel Botry.

Pluribus alijs virtutib9 prestat: estque fere scordij species.

De ERAHVENI
Cap. XXXIII.

O, eranhueni, nombre Tarasco.

ERAHVENI herba est folia Origani fundens, caules teretes, flores longiusculos, cyaneos, & angustos, ac radicem contortam, glutinosam, & prolixam. olet Coriandrum, sed acrius quidpiam sapit. Nascitur in *Tancitari* temperatis locis. Calida & sicca ordine tertio constat natura, & subtilibus partibus. Ius decocti eius infusum, torminibus medetur, vrinam euocat, flatum discutit, & obstructiones aperit, crassa corpora extenuat, aliosque huiusmodi vsus permultos praestat.

Hierba p.a adelgazar

De YAVHTLI, seu nubilosa herba. Cap. XXXIV.

HERBA est *Yauhtli*, seu nubilosa planta, quam ob flores comantes, qui nubila imitari solent quadantenus, aut quia nubes oculorum discutit, sic appellant; Mexicenses verò *Yzitziqui* vocant; folia fert saligna, serrata, caules cubitales, è tenui radice assurgentes, flores luteos, in vmbellam compositos. odorem, & saporem citra distinctionem vllam Anisi, qualem folia quoque, & cæteræ eius plantæ partes referunt. quo fit, vt Anisi speciem quampiam existimare aliquis posset. gustu acri, & amaro, & subtilium partium. Temperata amat loca, quales sunt Mexicenses agri, & calidiora quoque exornat, etsi in montibus solet etiam prouenire. Floret imbrium tempore, id est Maio, vsque in Septembrem, quod tempus Veri nostro respondet. Colligitur semen Nouembri; folia, caulesuè Februario, sed Decembri radix. in orbem nostrum delata, Carpentario, quantum coniectura assequi potest, gauderet solo, hortosq; Philippicos læta exornaret. Calidæ est, & sicca quarto fere ordine temperiei. vrinam elicit, menstrua euocat, abortum grauidis procurat, emortuosq; partus trahit. quæuis eius plantæ particula quocumque modo illam corpori liceat admouere, pectori, tussiq; confert, flatum discutit, sistit aluum nimis fluidam, oris halitum commendat, lac generat, venenis aduersatur, venerem stimulat, dolorem capitis leuat, amentibus fert opem, & a fulmine perterritis, atque stupefactis. fluxum sanguinis compescit, sitim hydropicorum extinguit, frigora febrium, suffitu illituq; arcet. & viperino adipi immixtam epotamque, aiunt ruptas venas resarcire. vaporem verò Iuris decocti eius naribus, immodico humore perfusis, ferre opem. & tritam, inspersamq; auribus malè habentibus. tumores præter naturam, tusa atque admota dissipat, ventriculum calefacit: satietati & præcipuè puerorum medetur. renum, ac vesicæ lapillos, arenas, ac crassiorem pituitam ibidem infartam abstergit. humores extenuat. admota cum melle ventriculo vomitum coërcet, pus gignit, vlcera sanat, vtero confert, cimices fugat, arcet hemicraneas. Præcipua vtilitas est, aquam, vbi aliquandiu maduerit, nouem diebus matutino tempore sumptam lychenas, & impetigines mire sanare.

Omnes hæ vires, plerisque alijs ferulaceis conueniunt, ob subtilem illam vim penetrandi, quæ in illorum sale subtilissimo consistit, quod in magna quantitate ex horum seminibus vna cum oleo extrahitur.

De

De PELON MEXIXQVILITL, seu Nasturtio Peruino. Cap. XXXV.

TRANSLATVM quoque est ad Mexicanos, quorum viridariorum septa, & fenestras exornat, quod nostri Peruinum Nasturtium nuncupare solent, Mexicenses verò *Pelon Mexixquilitl*, seu *Pelon Chilli*. folia ferens obrotunda, & Veneris vmbilico similia, sed exilia, & angulis quibusdam interdum variata, appendentiaq; pediculo nequaquam media parte sui, sed è loco in alterum circumferentiæ ambitum inclinante, infernè squallentia, & virentia supernè. caulem rotundum, tenuem, volubilem, pergulisque, quibus ornatus gratia adhiberi solet, sese implicantem. florem è luteo rubrescentem, Aquilegiæ, Osiridisuè instar, gerentem inferna parte contortum tubulum, superiori vero septem foliolis constantem; quorum duo magnitudine præstant cæteris, ac duo alia minima lineas quasdam rubeas inscriptas gerunt, plagis Christi optimi maximi, quibus cruces passim exornari solent, haud dissimiles, tria vero reliqua, quæ mediocria inter prædicta sunt, tria veluti clauorum capita. Calida & sicca hæc herba est, ordine fere quarto. saporeque, & viribus nostras Nasturtium indistincta æmulatur similitudine, adeo vt in Nasturtij species, etsi longe forma differt, possit impune recenseri. viridaria, pergulasq; &, figulinis vasibus sata, fenestras, atriaq; ipsa exornat. Viret toto anno, floresq; producit, nisi frigoris inclementioris afficiatur iniuria. Adhibentur flores acetarijs quæ ex oleribus parantur, gratiamq; ita, & saporis & aspectus addit. Ventriculo ex frigida causa imbecilli, aut flatu dolenti subuenit; tussi au-

xiliatur. Tritus idem cum alumine dolores dentium ſedat. aufert dolorem, & tumores etiam à cauſſa calida ortos. nempe eadem diſcuſſa ſi frigidioribus adiungatur medicamentis, & vlcera curat inflammata. nam eo contra excitatos à frigore dolores, noſtrate Naſturtio admoto, vti mos eſt. Quibusq. locis, ſed præcipue calidis, totoq; vt dictum eſt, anno, niſi vehemens frigus ſit impedimento, & viret, & edit flores.

Herba hic deſcripta, ab omnibus hucuſque inter Naſturtij ſpecies eſt relata, reclamante figura, quæ nihil omnino habet ſimile Naſturtio, præter ſolum ſaporem, qui aliquando in diuerſiſſimis plantis, idem eſſe poteſt. ſic Cocci Orientales planè radices ſapiunt Hellebori, plantæ, vt locis, ita natura diuerſiſſimæ. Pyrethrum vmbelliferum à Ptarmica diſtat quam maximè. ſic etiam Saſſafras ſapore, & odore Fœniculum æmulatur.

Ego ſemper iudicaui eſſe Violæ, vel Iaceæ dictæ ſpeciem. vtraque herba repit, folium vtrobique rotundum, vel figura cordis, flos planè idem Iaceæ tricolori, niſi quod cauda ſit longior in Naſturtio. Lineæ etiã in flore licet differentes conſpiciuntur. Fructus vtrobique in tres partes diuiſus, extra tamen euidentius in Naſturtio, quam in Viola. Semen vtrobique magnum. Tandem & viribus conueniunt. nam ſi Violam Martiam exactè dentibus maſticaueris, ſenties acrimoniam magnam, vnde omnis vis purgans exoritur.

Monardes vocat cap. 69. Florem ſanguineum.

De *PHEHVAME*, Ariſtolochia Mexicana II. longa. *Cap. XXXVI.*

PHEHVAME, ſeu medicinam ad partum accommodatam, à *Michuacanenſibus* ſic vocatam, apud quos copiosè prouenit, Dioſcorides noſter Ariſtolochiam Clematidem vocat, atque quia neque illam apud alterius orbis colonos pictam, aut viuam mihi videre contigit, & huic orbi familiaris eſt, delineandam curaui, additis præterea ijs vſibus, quos hæc gens, & nunc ego ipſe comperi experimento. Ergo volubilis herba eſt, folia ferens cordis figura, flores purpureos, cæteris generibus Ariſtolochiæ ſimiles. radicem craſſam, longam, & ſubrubro cortice veſtitam. Huius eſt in medicina vſus præcipuus, vt quæ odora valde ſit, acris, calidaque, & ſicca ordine tertio temperiei, ac ſubtilium partium. Ius decocti, ſi eadem cura, qua *China*, aut Zarzaparilla paretur, aut ijſdem

Piper rotundum. Lib. V. Cap. XXXVII. fol. 163.

ijsdem misceatur, & persimili quoque victus, cæterarumq; rerum, quas vocant, non naturalium, institutione exhibeatur, quemuis frigorificum affectum, aut a lue Hispanica profectum, mire curat. tussi antiquæ, astmatiq; medetur, flatum discutit, comminuit lapidem renum, & vesicæ affectibus ex frigore ortis succurrit. dolores capitis, & quosuis alios, qui inueterati sint, tollit. vitiatum colorem emendat, menses trahit, partus accelerat, reserat obstructiones, ac frigus pellit. Habetur hæc planta maximi ab indigenis, & computatur inter saluberrimas. Nascitur temperatis, frigidisq; regionibus *Mechuacanensibus*.

Apud Clusium in Exoticorum libris, duplex Aristolochia Clematitis describitur, vna vulgaris, altera Betica, quibus hæc nostra annumerari potest. potius tamen ad longam ob radicis crassitiem referri debet.

Flos huius herbæ, purpureus quidem est, sed miscetur ei quiddam viriditatis, fructus autem ab omnibus nostris Aristolochijs differt figura, quæ in nostris est rotunda, vel oualis potius, at hic fructus quasi ex tribus est compositus, vt videmus in Nasturtio Indico.

De PIPERE rotundo. Cap. XXXVII.

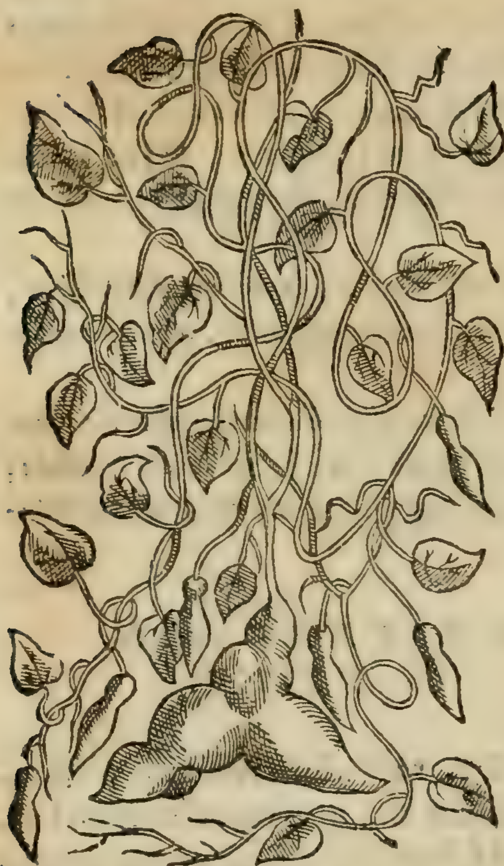
PIPER rotundum volubilis planta, ac similis illi, quæ Piper longum fert, frutex est folijs oblongis, ternis interuenijs secundum longitudinem procedētibus, distinctis, nullius fere acrimoniæ, aut odoris, & semine racematim dependente. Sunt verò plantæ Piperis longi, nigri, & albi distinctæ, contra antiquorum sententiam, sed tamen congeneres, præcipue plantæ nigri Piperis, & albi. quæ adeo similes sunt, vt vix distingui possint, nisi fructus tempore, etiam ab incolis. Nascitur in multis Sines, atque Indiæ Orientalis locis. in cæteris verò consulas antiquiores, & Garçiam ab Horto.

Admodum elegans quoque Icon, & descriptio Piperis extat apud Clusium libro primo Exoticorum cap. 19. & in notis ad Garçiam.

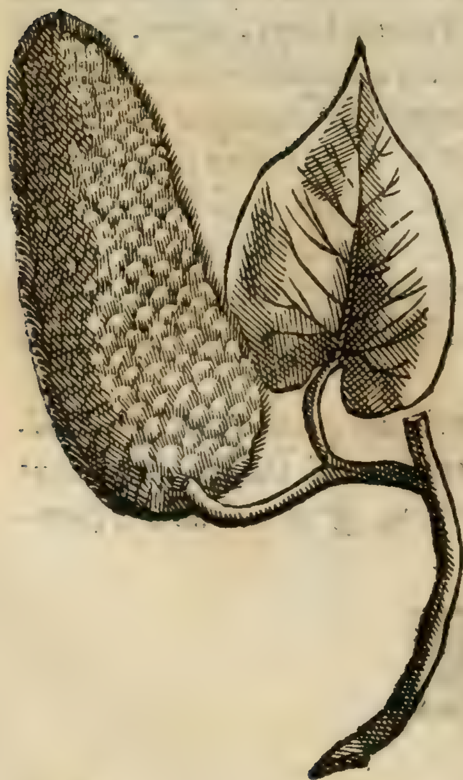
De TACVACHE, ſeu radice Michuacanica. Cap. XXXIIX.

MAS. *FOEMINA.*

FRVCTVS.

TACVACHE eſt radix *Michuacanica* purgans, quam alij *Puſquam*, Mexicenſes verò *Tlalan tlacacuitlapilli* vocant. Huius tres reperiuntur ſpecies. maſculum nos, & fœminam depingi curauimus, forma & viribus valde ſimiles. Vtraque, herba eſt fundens radicem longam, craſſam, & lacte manantem, candidamque, & ex ea caules volubiles, tenues, & ornatos folijs raris, cordis figura, ſed minoribus, floribus verò oblongis, & coccineis, ac fructu Peponis forma & magnitudine, lanugine obducto candenti, ac ſemine albo referto, tenui, latoque, non ſine bombicinis quibuſdam filis argenteis, & lentis. Radix calida eſt quarto ferè ordine, ſiccaque, guttur deuorata vrens. purgat omnes humores per inferna, ſed præcipue pituitam, ſeſquidrachmæ, duarumue drachmarum pondere, ex aqua, vinoque, iure pulli, aut ex tremulo

ouo

ouo voratu facilis, nec admodum ingrato gustu. Sunt qui lacte, aut expresso succo vtantur vice Scammonij. imò qui contendant, plantam ipsam ad Scamonij genera attinere, addantq; in Electuaria sicca cum saccharo, mirabilemq; dicant effectum præstare. Sunt qui radicem læuigatam, per noctem in aqua sex drachmarum pondere macerari permittant, mane percolent, & exprimant, & aquam propinent, atque ita parum iniucundo vtuntur pharmaco. in penuria, aut caritate Scammonij, additur in Electuaria, quæ illud solent recipere, & perquam commodum præstat effectum. Sunt etiam qui radicem illitam, asserant mederi febribus, & liquorem instillatum, oculis. Tertia verò species nigricanti solo saxosis locis precipuè prouenit, & radicem fundit tenuiorem, quæ aptissima sit duarũ drachmarũ põdere, parando exoluenti Electuario, addito saccharo *Tauhtlique* decenti mensura, aut Tragachanto. quo, ad leniter vacuandam bilem, aut pituitam, nequeas offendere præstantius vllum. Sunt qui ex iure decocti eius syrupum parent, qui trium vnciarum pondere pituitam, bilemq; mira facilitate purgat. Nascitur in calidis, planisque nouæ Hispaniæ permultis locis. etsi à Michuacanensibus, vbi primum reperta est, & vis cognita, præcipuum, nobiliusq; inuenit nomen. Nam & Temimiltcensibus est familiaris, qui ferunt vrinæ euocandæ permixtam radicem caudæ *Tlaquatzin* æquis portionibus, miram exhibere operam. siccanda autem radix, atque ita deinde reponenda, cauendum ab herba quadam per omnia penè simili noxiaque. Michuac. III.

Celeberrimum hoc Catharticum Michuacanicum (vt ex Authore nostro ac Monarde colligere licet) plures habet differentias. Monardes Bryoniæ similem plantam vidit, nempe cuius fructus baccæ quædam sunt exiguæ, nec ex eius familia inde remouenda quod ea non polleat acrimonia, sapores enim facilè augentur & minuuntur vt in Rapis manifestum est. Author noster hic primò quasdam Apocyni affines exponit, tertiam deinde quam fortè eandem cum Bryonoide Monardis existimes. Inferius autem lib. 7. de herbis dulcibus cap. 34. Tlalantlacuacuitlapilli aliàs è conuoluulis. Omnes quidem volubiles sunt, & purgantes virtute. A Monarde descripta mitior est species, sicuti & quæ hic tertia ab Auctore, & inferius positæ dulciores quæ potius diureticæ. Hæ vero priores mas, & fæmina acriores cæteris existunt magisq; pollentes virtute vtpotè quæ Scammonij æmulæ dicantur: habes itaque plenissime Michuacanica hæc medicamina: consule & Monardem qui in huius tum historia, tum vsu copiosissimus est.

Teocuilin.

TEOQVILIN.

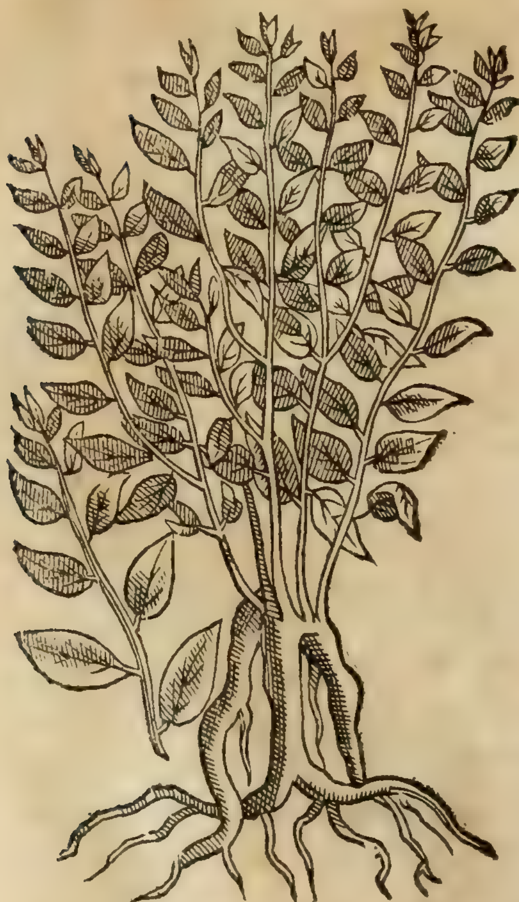

De TEOQVILIN, seu saxeis vermibus. Cap. XXXIX.

SPECTANDA constat forma *Teoquilin*. herbula namque est truncos initio mittens, veluti geniculatos, atque squamiferos, & circulis quibusdam palmarum instar præcinctos. qui capillis vndique prodeuntibus radicantur statim, terra solum attacta. & ex eisdem prodeunt folia cordis figura, rara, necnon & cauliculi, ni fructus vocare malis, Piperi longo persimiles. Gustu odora est, acrisque, calida & sicca ordine tertio, aut fortassis quarto. Læuigata hæc, atque inspersa vulneribus egregie medetur, flatum dissipat, ventris sedat dolorem infusa, viscerum frigus pellit, hydropem sanat, vrinam euocat, aliosque huiusmodi præstat vsus. Subtiles sortitur partes, & innascitur saxis locorum humidorum, & calidorum.

Totus caulis est foliolis vermicularis dicta contectus, & Iulus est punctatus, sicut etiam videmus in Acoro.

De TLATLAVHCAPATLI Alsinifolia. *Cap. XL.*

HERBA est *Tlatlauhcapatlis* folia Alsines, exilesq; ferens, caules dodrantales, & exiguos, albosq; flores, radicem verò surculosam, intus ac extra ex albo rubescentem. Nascitur in collibus regionum calidarum, qualis est illa *Tezcoqui*, & *Chietle*. Radix est dulcis, & nonnihil acris, calida, & sicca ordine tertio natura, nec lubricitatis expers. mirabile medicamentum aduersus pectorum, & oculorum morbos, vrinam euocandam, & frigidas alias affectiones propellendas, semiuncia eius matutinò deuorata. quin tumores maturat, ac discutit. nec desunt, qui febres curare dicant. fortassis interpolatas, aut vacuata caussa reliquas.

De TEPEYAVTLI, seu YAVTLI montana. Cap. XLI.

YAVTLI montana, seu *Tepeyautli*, quam alij *Yautli* citra cognomen vllum nuncupant, herba est folia ferens *Yautli* superius descriptæ similia, saligna, sed tamē minime serrata, ac lõgiora. caules tres altos cubitus. flores coccineos, & calyculorũ forma oblongos. radices verò multas, fibratasque. Calidarũ, ac frigidarũ regionũ alumna est, conualliũque, ac montium incola, & Septembri mense floret. gustu acris est, & odorata, ac facultate tertio ordine excalefaciente, tenuiumq; partium. succus dicitur mederi oculorum morbis, aut illitus, aut admotus capiti. vrinã, ac menses euocat, & quidquid in vijs vrinarijs, renibus, vesicaue præter naturam continetur. absumit flatum. ventriculum, visceraq; omnia ob frigus languescentia confirmat, colorem vitiatum emendat, aluumq; cohibet. bibitur puluis eius ex potione *Cacauatl* aduersus tussim, & pectoris frigiditatem. suffiuntur aulæ ex ea herba in ignem coniecta, contra grauem earum odorem, & potissimum à morbidorum hominum halitu iniucundo profectum. medetur satietati, alui torminibus, ac ventriculo frigida affecto intemperie.

De YZTACTEX CALTLACOTL, seu Virga ~~*nigra*~~ *alba saxorum.* Cap. XLII.

HERBA est *Yztactex caltlacotl* folia ferens Vrticæ, serrata. caules purpureos, teretes, quaternos cubitus longos. flores in cacumine comantes, pilosos, non senescentes, & purpurascentes ex albo. Nascitur in locis saxosis Xalatlauhcēsium. Sapor citra vllam distinctionem Anisum refert. Temperies calida, & sicca est, & tenues partes. Radix pugilli mensura tusa, deuorataq; ex aqua, seu vino, sudorem elicit dolorem passis, atq; ita eũ lenit, vt mirabilē præstet ea in re operam.

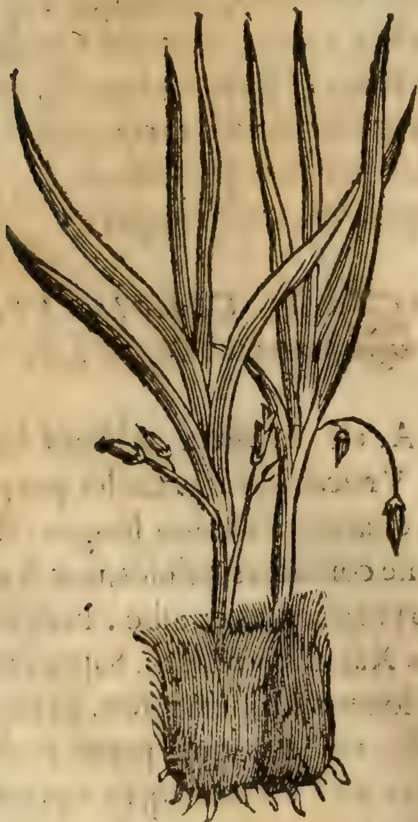
Licet hæc herba sapore Anetho sit similis, tamen in genere ferulaceo locũ habere nõ potest. folia enim Vrticæ præsertim bina, ex opposito; flosquè Tanaceto similis, nũquã in ferulaceis reperiũtur.

De

De CAYOPATLI Vaxacensi. Elaphobosco Mexicano. *Cap. XLIII.*

CAYOLPATLIS herba, quam alij vocant *Cacapultic*, Michuacanenses verò *Caniuhme*, folia serrata producit quina, Angelicæ ferè forma, aut Elaphobosci, cuius speciem esse arbitror. caulem tenuem, fœniculaceum, minime tamen geniculatum. flores in vmbellam compositos, & ex albo pallescentes. ac semen, quod orbiculare est, saliuosum, odorum, & paulisper acre. radicem verò digitalis amplitudinis, crassoq; cortice vestitam. Planorum, ac temperatorum locorum alumna est, & montium faucium: incola agri Vaxacensis, Ytzocanensis, & Michuacanensis. Radix, quæ calida & sicca est ordine secundo, initio Pastinacam sapit, ac tandem acris sentitur, & guttur pungens. tusa, & admota vmbilico, dicitur diarrhœas compescere. deuorata verò, tussi & raucedini auxiliari.

De XOXONACATIC. Hyacinthoide capillosa. *Cap. XLIV.*

HERBA est *Xoxonacatic* folia habens Cæparum folijs simillima, verum breuiora, & angustiora. flosculos longos & luteos, pediculis appendentes exilibus. radicem orbicularem, succo manantem, Nucis Ponticæ magnitudine, opertam quibusdam nigris capillamentis. Nascitur in frigidis, humidisq; locis, imbrium tempore. Binæ radices tusæ, atque ex aqua deuoratæ omnes humores purgant per inferna, citra vllam anxietatem, & laborem. leue, & securum est pharmacum, vt quod exhiberi soleat senibus, & natu minoribus, febrientibus, ac febre vacantibus, iacentibus in lecto, ac solita obeuntibus munera, seu virens, seu sicca. sed frequentius, & commodius sicca. seruatur verò duos, ac, si opus sit, tres integros annos. Aduersatur astmati eodem pondere. calida enim ordine secundo natura constat, lubricaque, ac guttur nonnihil vrenti.

Flores statim exeunt ab radice, vt in Colchico, & Croco.

De

De ANCHOA, seu ZINGIBERE masculo. Cap. XLV.

ANCHOAS folijs constat asperioribus, & crassioribus vulgari Zingibere, eadem forma tamen. radice quoque maiori, atque crassiore. sapore acriore cum quadam amaritudine. Vsus est apud indigenas aduersus ventriculi, & alui affectiones ortas è frigore, contusi, & oleo Nucis Indicæ conspersi, atque ita applicati mirus. nec non aduersus plagas venenatas parato lychnio eodem oleo intincto, atque ita demum adacto. Addunt, vim medicamenti maiorem participare marem quàm fœminam. quo etiam vina quædam ab Indis Philippicarum Insularum parari solent, quæ ad præsens referre non est opus. Vina Zinziberina.

De CHILLI Indiæ Orientalis, seu ZINGIBERE fœmina. Cap. XLVI.

QVOD Mexicani *Chilli* Orientale vocant, Arabes, Persæ, & Turcæ *Gingibel* appellant, officinæ autem Gingiber, aut Zingiber. Duo sunt eius genera, mas, & fœmina. de mare sub *Anchoa* nomine præcedenti capite dictũ. Fœmina vero, seu vulgare Zingiber, herba est duas tresue spithamas longa, radicibus tuberosis & transuersis, vnde profert caules arundini similes, & in eis folia longa, & angusta, Iridi, aut Gladiolo paria, & in summis caulibus capitula Stœchadi quadantenus similia. Nascitur in omnibus Indiæ Prouincijs, excultum satumq; semine, aut radice. nam quod sponte prouenit flocci penditur. Nascitur etiam in Philippicis insulis, & translatum iam est ad Haitinos & Mexicanos, vbi id ad viuum exprimendum curauimus. ac ibidem seritur pingui solo, stercoratoque, & pulchre exculto, & humilibus quibusdam arboribus adumbrato, regionum calidarum mense Martio, radice in frusta, pollicis magnitudine, dissecta, quinque digitorum interuallo, ac totidem pene profunditate. tegitur terra, rigaturq; statim à satu, ac deinde bis per singulas quasque septimanas, aut semel tãtum si vdus sit natura locus. sarriendum etiam est, sed ita vt plantæ nouellæ non conuellantur, aut vlla afficiantur iniuria. est autem terra, ter quaterue repastinanda per singulos annos. Vindemia fit arescentibus folijs; quod iuxta initium Ianuarij accidere solet. vulso verò, vt commodè recondi possit, corradendus exterior cortex est. conijcien- Zinziberis cultus

dumq; in labellum plenum muria, & permittendum ibi horam vnam, aut dimidiam manere. mox Soli exponendum æquali temporis interuallo. ac demum stragulis sub tecto insternendum, donec humor omnis exhalet. quod si adhuc madens perseueret, Soli rursus exponi oportebit. Si vero transferri conueniat, terra opertas radices seruari est necessarium thecis inclusas, dulcique aqua, aut imbribus quoties dictum est irrigatas noctu operiri, atque interdiu patere cœlo. De facultate nihil in tanta luce dicere opus est. Illud narrant incolæ Indiæ Orientalis, concisam hanc radicem, permixtamq; alijs herbis, & aceto, oleo, ac sale conditam, in acetarijs edi. nam non in quibusque Indiæ partibus, præcipuè si humidiores sint, æquè est ac apud nos, acris, & vrens.

De Gingibere plura vide apud Garciam libro 1. arom. cap. 41. qui illud Iridi facit simile, non Arundini. Acosta vero cap. 32. ait esse folio Lachrymæ Iobi. Inde diuersæ plantæ videntur esse, vt etiam Clusius, & Bauhinus annotarunt. Monardes autem cum Garcia consentit, vt & Lobellius, qui Siliquam similem Xyridi depinxit.

De ATZOYATL Mirabili Mexicana. *Cap. XLVII.*

HERBA est *Atzoyatl*, folia ferens hirsuta, & mollia, & figuram cordis, quanquam longiora sint, æmulantia. caules numerosos, geniculis rubris interstinctos. flores extra rubeos, intra verò candentes, palmum longos calicum prolixiorum forma, ac radices fibris similes. saporem, & odorem Anisi profert, non sine quadam acrimonia. frigidorum, montosorumque locorum

alumna est, & flores Septembri mense mittere solet. Calida, siccaq; temperie constat, cum adstrictione, & partium crassitie. quamobrem dyarrhœas coërcet, ventriculum firmat, flatum discutit, & dolorem è frigore natum tollit.

Videtur hæc esse quædam species Mirabilis Peruuianæ. respondet enim & figura totius plantæ, & vires. Acrimonia enim euidens est in nostra Mirabili.

De COCOCAQVILITL, seu Olere Aquatico. Cap. XLIIX.

COCOCAQVILITL herba est folia *Ocymi* proferens, sed profundius serrata, ac veluti sinuosa, punctisq; luteis distincta. caules sexangulos, ternos. flores Vetonicæ altilis, seu *Cempoalxochitl* syluestris. quorum folia coccinea sunt, in medio verò apex croceus eminet. Prodeunt ij à calicibus quibusdam squamosis Cyano haud dissimilibus. radices verò fibratas, & planta trium cubitorum assequitur longitudinem. Flos, foliaq; odora sunt, & acris saporis, illum Nasturtij paulisper imitantis, vnde euenit ei nomen. Edunt eam pro olere indigenæ. Vrinam, & menstrua euocat, flatum discutit, calefacit ventriculum, crassos humores attenuat, cor roborat, & vtero confert quomodolibet applicata. Seri semine potest, ad species *Cempoalxochitl*, vt dictum, referenda, quod odore etiam eius apparet indicari.

De TETZMITL TONALLAE Sedo Misticæ. *Cap. XLIX.*

SPECIES videtur Sedi *Tetzmitl Tonallæ*. herba namque est folia ferens longa, & angusta, raraque, & iuxta extrema latiora. caules teretes, flores verò orbiculares, & candentes, ac radices capillis similes. Doloribus vniuersi corporis medetur, appetentiam excitat, extergit varos, vomitum ciet, vstaq; curat. Ad vomitum ciendum bibendus est succus, atque ita longis, & insanabilibus medetur morbis. Lubrica videtur, & nullo insigni prædita sapore. etsi, cum primum linguæ admouetur, nescio quid acrimoniæ sentitur. Nascitur in calidis Misticæ Inferioris, iuxta littora fluuiorum.

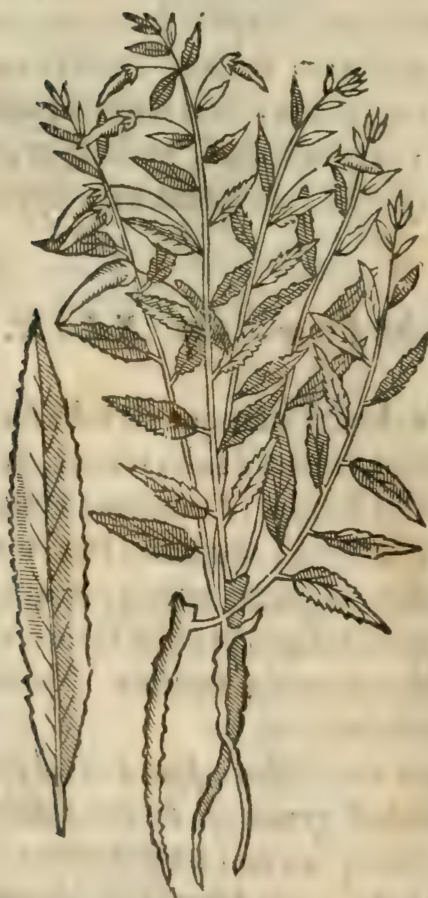
Conuenit hoc Sedum cum Vermiculari caustica in viribus. figura verò potius cum Sedo communi. Mirantur aliqui in eodem Sedi genere esse herbas calidissimas, vt est Sedum vrens, alias verò frigidissimas, vt sunt reliqua omnia Sedi genera. putantq; in vno genere semper easdem facultates esse debere. hi si diligentius

sapores plantarum examinarent, & inter se conferrent, rem longe aliter se habere deprehenderent. Ut enim pauca è multis exempla proferam, inter Solani species, quædam est insipida, vt Solanum; alia acida, vt Alkekengi; alia acerrima, vt Siliquastrum Americum. Immò inter ipsas Piperis Indici species, Strychnodendrum acrimonia caret. Sic in Rumicis genere, Rhabarbarum nostrum, & Oxalis acent. reliquæ species, vel insipidæ sunt, vel astrictoriæ. De Pomorum & Pyrorum varietate in saporibus res est manifestissima. In genere Rapaceo, alia acris, alia dulcis, alia amara, alia ex omnibus istis constat saporibus. Quin & in eadem planta, omnes sapores inuenire licet. sic in Rhabarbaro nostro radix amara, folium acidum, seminis cortex adstringens. Accedit, nos sæpe plantam iudicare insipidam, quæ tamen subtiliter examinata, alium in receßu saporem continet. sic Helxine, Noli me tangere, Violæ Martiæ, initio apparent insipidæ, tandem tamen post aliquam moram se prodit acrimonia. Contingit etiam in quibusdam plantis, humiditatem illam excrementitiam successu temporis euanescere, tandemq; acrimoniam emergere, vt in Zingibere, Anacardo, alijsq; annotauit Garcias. Vnde patet eos errare, qui ob diuersitatem facultatum Sedum causticum reliquis nolunt accedere.

Illud tamen apud me dubium non est, in eodem genere semper easdem esse vires, sed generales tantum. qua de re alibi ex professo dicendum. res enim à nullo tentata, peculiari declaranda est opere.

C

De CHICHIVAL MEMEYA, seu Planta lacte manante. Cap. L.

HERBA est *Chichiual Memeya* lacte manans, vnde nomen. & magnæ vtilitatis fertur esse medicamentum, seu planta sui generis sit, seu ad Tithymalorum genera pertineat. folia namque profert penè Castaneæ, serrata, & aspera. caules teretes. flores oblongos, vasculis similes, rubros, sed circa extrema in luteum elanguescentes. radices verò longas, teneras, ac fuluas. Nascitur locis saxosis, iuxta frigidarum regionum montes. Vacuat cortex eius febre quartana aut tertiana laborantes adeo fœlici successu, vt ægrotus statim ab euacuatione reddatur interdum incolumis. Assumendus autem duarum drachmarum pondere, ex aqua resolutus. Sunt qui misceant, commendandi saporis gratia, quatuor grana *Cacauatl*, totidemq; Ponticas nuces, aut amygdalas, atque ita propinent die quietis matutino tempore, & vitato somno, vt cum cætera assumuntur pharmaca, fieri consueuit.

Vix

Vix in Tithymalorum classem reduci potest hæc herba, quantum ex descriptione, & Icone licet conijcere. folia enim aspera, serrata, flos digitali similis, radix longa lutea, inter Esulas non reperiuntur. Quid si ad Campanulas referatur? licet acrimonia illis nulla insit.

De PYCIELT, seu Tabaco. Cap. LI.

PLANTAM, quam Mexicenses *Pycielt*, seu *Yelt* vocant, ab Haitinis appellatur *Tabacus*, à quibus non ad Indos solos, sed & ad Hispanos id defluxit nomẽ, eò quod suffumigijs admisceretur, quæ *Tabacos* etiam nuncupare consueuerunt. à Brasilianis Petum, ab alijs Herba sacra, à nonnullis Nicotiana dicitur. Non est autem vna huius plantæ species. alij namque tres in hoc antiquo Orbe reperiri affirmant, ac plantam hanc in *Tabacum* maiorem, minorem, & minimum partiuntur. At quia maioris, minorisq; Tabaci differentia pusilla est (consistit enim in magnitudine, & longitudine, ac adhærentia foliorum sine pediculis cauli, vt in maiori obseruatur, in minori verò folium est paulò minus, longo pediculo ramis inhærens, ac florum positura; cumq; id ob caussas mutationes in plantis efficientes, latius in procemio explicatas contingere potuerit) non immeritò duæ sunt tantum species, quæ obseruantur in hac noua Hispania. quarum alteram *Pycielt*, alteram verò *Quauhyelt* appellant. *Pycielt* ergo herba est, folia ferens lata, oblonga, ac Personatæ quadantenus similia. caules, quinque pluresvè dodrantes longos, atque hirsutos, inconditos, striatos, & læues. flores Hyoscyami lutei similes, eisq; decidentibus vascula prædicti Hyoscyami æmula, referta semine pusillo, Papaueris minore, ac ex ruso nigricante. radicem breuem, non admodum tenuem, sed fibratam. *Quauhyelt* verò in magnam assurgens altitudinem, Assyriam Malum, Limonẽ vocatã, æquat. Caule recto multos emittente ramos, & in eis folia mali Assyrij longiora, hirsuta, colore viridi dilutiore, vti tota planta diffusa. interdumque folia, soli, & cœli ratione variantur. quandoque enim cubitalem longitudinem, ac pedalem latitudinem assecuta sine pediculo caulem amplectuntur. nonnumquam verò folia minora, pediculis inhærentia ramis conspiciuntur. Flores Campanulæ instar fert, concauos, ac per extremum sex, septemuè angulis distinctos, candicantes, medio verò purpurescentes, ordine per ramulorum longitudinem dispositos. quibus succedunt capitula Ocymoidi similia, maiora tamẽ, plena semine pusillo ex cine-

Species.
Species I Pycielt herba reginæ.
Species II. Quauhyelt Nicotiana.

reo nigricante. Radices multifidæ ſunt, lignoſæ, ac fibratæ. Seritur vt lactuca, neque aliter, cum expedit, transfertur, & colitur, nullum (modò pingue, & humectum ſit) ſolum reſpuens. Ambæ ſunt acri ſapore, exiccantis, calidæq; ordine tertio completo temperiei. E quibus intelligas licet errorem eorum, qui arbitrantur frigidas eſſe plantas, & ad Hyoſcyami differentias pertinentes. nam tametſi Hyoſcyamo luteo prima ſpecies forma diſpar haud quidem ſit, viribus tamen pluſquam ex diametro pugnant. quod ſi ſoporem inducunt, non eſt ob frigus, humoremvè, quorum, citra dubium, ſunt ferè expertes, ſed ex calore. Excitatis nempe, leuatisq; in caput vaporibus, qui ſomnum inducunt. Iam facultates quotidiano cognitas experimento accipe Folia ſiccari permiſſa, atque in fiſtularem conuoluta formam, incluſaq; arundinis cauis internodijs, aut papyraceo canali, altera parte incenſa, altera verò ori, naribusq; admota, atque excepto fumo, obturatis ore & naribus, vt ad pectus vſque vapor inſpiratus penetrare poſſit, pituitæ expuitionem mirè euocant, aſthmati, veluti per miraculum, auxiliantur, difficilemq; anhelitum, & inde ortam leniunt anguſtiam. neque prædictis morbis inſpiratus ille vapor, quo diximus modo, tantum remedio eſt, ſed vteri etiam affectibus imp. nsè confert, ac præcipuè ſuffocationibus, quæ ob eius aſcenſus ſolent accidere. admoto ſiquidem medicamento in dictum ſibi locũ, dicto citius reſtituitur ægra, ſyncope fugatur, & anguſtia, morsq; magna ex parte in morbidæ mulieris corpus iam admiſſa, atque excepta, amouetur, caput roboratur, ſomnus inducitur, ſedatur dolor, ventriculus reſumit vires, curatur grauedo, laborumq; omnium, caſuumquè ſenſus hebetatur, ac otium facultatis animalis (quod poſſis ebrietatem quandam vocare) animo prorſus illabitur, & inducitur. Quin folia ipſa virentia manibus oleo perunctis emollita, & veluti marcida, concalefacta igne, & ori ventriculi, dorſoq; è regione applicata (ita tamen ne hepar attingatur, quod aliàs incenderent, atque inflammarent) coctionem iuuant, & ſatietati egregiè medentur. eadem tumorem lienis diſcutiunt appoſita, dolores è frigore ortos ſedant, vulnera cancroſa, antiquataq; extergunt, carnem creant, & cicatrice obducunt, ſi ſuccum foliorum mediocriter contuſorum inſtillaueris vulneri, ac mox arentium puluerem inſpergas, & demum folia, ex quibus ſuccum expreſſeris ſuperponas. Sanant eodem modo capiti inflictas plagas, dum tamen neque nerui, neque oſſa, aut læſa aut conuulſa ſint. dolorem dentium concalefacta ſedant, conuoluta, & loco dolenti, aut dentibus pituita excauatis, perforatisvè admota. Quin & foliorum puluis inſpiratus, tractusquè naribus, verbera, & cuiuſuis generis ſupplicia non ſinit ſentiri. vires addit, auget animum, & ad labores tolerandos infractam vim. illi verò, qui è cortice, quantum capiat putamen nucis deuorauerint, ita inebriantur, vt ſemimortui, amentesq; extemplo iaceant. Verumtamen qui eo auxilio frequentius quàm deceat, vti aſſueſcunt, redduntur decolores, linguam geſtant ſquallidam, & palpitans guttur, hepatis ardore afficiuntur, ac in cachexim, & hydropen lapſi, morte tandem obeunt. at qui eo præſidio vtuntur moderatius, à multis alijs liberari ſolent incommodis. nam prærerquamquod morbo Gallico egregiè auxiliatur, venenatis ſagittarum ictibus mirè obſiſtit, ſi mox plaga infarciatur

Vires.

Cauſa facultatis narcoticæ in Tabaco.

Celebre Tabaci ſuffumigium.

Cõtra venena.

ciatur puluere, & ita permittatur manere, donec puluis, & venenum in claui cuiuſdam forma copulentur, & coëant. Hoc remedij genus deſumptum eſt ab Indis Anthropophagis, Inſularum Haitinæ propinquarum accolis. qui cum ab hoſtibus venenatis oppeterentur plagis, hac herba ſola ſibi cauentes, reddebantur paſſim incolumes. confirmatumq; eſt teſtimonio Inſulam D. Ioannis incolentium. qui cum aduerſus Indos illos bellum gererent, multisq; eiuſmodi confoderentur vulneribus, ſolo hoc remedio extremum fatum effugerunt, quoties viſcera transfigi non contingebat. quin articulares dolores ſedari, tumoresq; & flatum eo ſolo auxilio diſcuti, & inueteratos rebellesq; diſſipari dolores. Pulicum etiam vitatur faſtidium, ſi iure decocti foliorum vniuerſa domus conſpergatur. Paratur ex eius folijs arefactis atque contritis, decem partium menſura, & vna calcis, medicamentum adeo ab Indis omnibus expetitum, & venale, vt illo ferueant emporia. venditur inuolutum folijs *Maizij* ſpicæ, geſtatumq; inter buccas & maxillas, ſuauem ſomnum, ſenſuumque, & mentis tranquillam quietem inducit, & laborum omnium hebetat ſenſum, redditq; homines ad quæuis corporis exercitia promptos, atque agiles, & præcipuè ad iter agendum. Dolorem etiam dentium, & ventriculi leuat, præſtatq; alia, quæ licèt à nobis nominatim dicta non ſint, poſſunt ex prædictis facilè comprehendi. inter quæ illud vulgare non eſt, oleum cui ſit infrixum, conciſum in tenuia fruſta, infuſum, cholicis mederi. necnon ſuccum eius, & nucleorum *Tlilitzqoil* vino permixtum, atque infuſum. folia, lychnij modo, obdita ano, quartanam arcere, ac reliquarum febrium frigora. Nec deſunt qui eius folia ſingulis diebus mane ieiuno mandi iubent vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, & ſaliuatione trudatur, & ita in artus confluere prohibeatur. Tum etiam folia Strumis vtiliter illini. Sunt etiam, qui conficiant ſyrupum ex ſucco foliorũ, aut ex decocto, aut ſtillatitia aqua & ſaccharo, aſſerantq; vtiliter propinari ad pellendos ventris lumbricos, vmbilico tamen folio impoſito. necnon aduerſus aſthma, & Orthopnœam, duorum cochleariorum menſura. Sunt etiam & alij, qui præbent ſuccum, quatuor aut quinque vnciarum pondere epotandum, aſſeruntq; aluum vehementer ſupra infraq; purgari. quod minimè tutum videtur, & fortaſſe ruſticis, & robuſtioribus ſolum permittendum. Scribit è recentioribus quidam, accepiſſe ab amico, aqua ex folijs per vitrea diſtillata organa, ſe ruſticos multos à febribus liberaſſe, hac pauco tempore ante acceſſiones propinata. deinde oleum ex relictis fecibus in ſacculo ſuſpenſis collegiſſe, quod ad ſcabiem vulnerumq; curationum ſingulare fuit, ac eximium. aridarum verò fœcum puluere, intertrigines, non modo hominum ſed & equorum, cito curari.

Medicamentũ inhibens famem ſitimq; la situdinem.

Et hic nata eſt magna inter Authores controuerſia, alijs Tabacum inter Hyoſcyami ſpecies annumerantibus, alijs ſui generis plantam cenſentibus. quibus poſterioribus etiam Author noſter acceſſit, vno ex virium diuerſitate argumento vſus. At quam id ſit inualidum iam ſupra declaratum eſt. & vel inde patet, plantarum genera, ex diuerſitate figuræ totius plantæ, ſingularumq; partium, ab omnibus authoribus ſemper diſtincta fuiſſe. id enim tamquam primum principium etiam in animalibus, atque adeò rebus omnibus obſeruari debet. Hoc vno principio negato, ruit omnis omnium

rerum

rerum naturalium scientia, quæ tota ex similitudine, & dissimilitudine externorum accidentium conflata est. Sic omnes stellas iudicant Astronomi eiusdem esse generis, quod motu circulari, lumine, figura, &c. conueniant. Et ne longius à proposito abeam, in plantis Persicaria, mitis & acris eiusdem generis censentur. Chenopodiũ est species Atriplicis, licet inter venena computetur. Lolium etsi viribus differens, tamen inter frumentacea nullo repugnante locatur. Quantum differt Colocynthis, & Cucumis asininus à reliquis Cucumeraceis? quàm venenatæ dicuntur Ferula, Cicuta, Coriandrum in genere tamen ferulaceo? Omitto Bursam pastoris speciem Thlaspios, quam frigidam, & sanguinem sistere aiunt. Prætereo Colchicum, & Crocum, & Hermodactylum, item Napellum, & Anthoram. id vnum addo, eandem plantam plerumque à se ipsa diuersis temporibus differre, saporibus & viribus, vt elegantissime à Galeno de facultatibus simplicium est annotatum.

Alia sequitur non minoris momenti disquisitio, quænam sit causa in Nicotiana alijsq; similibus, vt soporem inducat animalibus. Qua in re variæ admodum sunt Authorum sententiæ.

Plerique in eam abiere sententiam, à facultate frigida vim oriri narcoticam. Quæ quidem opinio non immeritò nostro displicet Authori. ob eam præsertim causam, quod in Tabaco summa sit acrimonia, ad tertium nempe gradum vsque, contra quam Monardes qui secundum tantum ponit. hinc enim & fauces vrit, & non minore purgat per vomitum violentia, quam ipse Helleborus, vt experientia multorum constat. Addi etiam potest, magna illa pinguedo, quæ in folijs tactu deprehenditur, qualis in Colo Iouis, vel Conyza etiam percipitur, quæque non est saliuosus aliquis humor, vt in Saponaria, sed mera oleositas, quod vel ipso odore & inflammatione facile cognoscitur.

Tandem nullum vnquam innotuit Narcoticum, quod non calidum, siue spectes experientiam, siue rationem. Papauer corniculatum, quod inter Erucæ species numero, Galeno purgat. Rhæas calidum iudicatur. Commune etiam purgat, si semen adhuc lactescens sumatur. Sapor idem testatur amarus. qui etiam magnus est in Camphora, Opio, Hyoscyamo. De vini natura calida, viq; somnifera, res est nota lippis & tonsoribus. Vnde concludo, vim Narcoticam non à frigore deducendam esse.

Ratio quam Author adducit, hoc modo intelligenda est, non quod Narcotica calore suo vapores excitent ex cibo in ventriculo contento, sed quod ipsa Narcotica calore ventriculi in fumos pingues abeant, caputq; tentent, impleant, inebrient, & spiritus cohibendo somnum inducant. sic enim in distillatione vini, primo prodit spiritus vini oleosus. sic etiam omnia narcotica & fumosa, varia obijciunt phantasmata, dormientibus & vigilantibus, vt in Datura, Fabis, alijsq; leguminibus rapaceis, Bangue Ololiuhqui, Opio, vino, Aniso, experientia compertum est.

Vires Nicotianæ infinitæ sunt, de quibus etiam Monardem potes consulere, adeò vt iure Panacea Americana nominari posit, quanquam omnibus antiquis medicamentis præferri queat. Cedunt enim Nepenthes, Moly, Pancratium, Panax, quibus singulis aut vis narcotica, aut purgans deest, quorum vtrumque in Tabaco reperitur. Modum quendam purgandi Cerebri singularem, quem à Capucino quodam didici, qui se multos à podagra liberasse asserebat, libuit adiungere. Ex Nicotianæ arido folio, quantum Iuglandi posis includere sumitur, digitisq; compressum linteolo mun-

do

do, vel serico includitur, & in nodulum nucis Ponticæ magnitudine figuratur, filoq; compingitur. eum nodulum ori indimus, & lingua ad palatum subleuamus per dimidiæ horæ spatium. statim effluit pituita tenacissima, fili instar ex ore dependens, quæ capite inclinato, in vas subiectum excipitur. Et licet aliqua cerebri vertigo sequatur, ea tamen, nisi cerebrum admodum calidæ sit naturæ, statim euanescit, estq; omnibus innoxia.

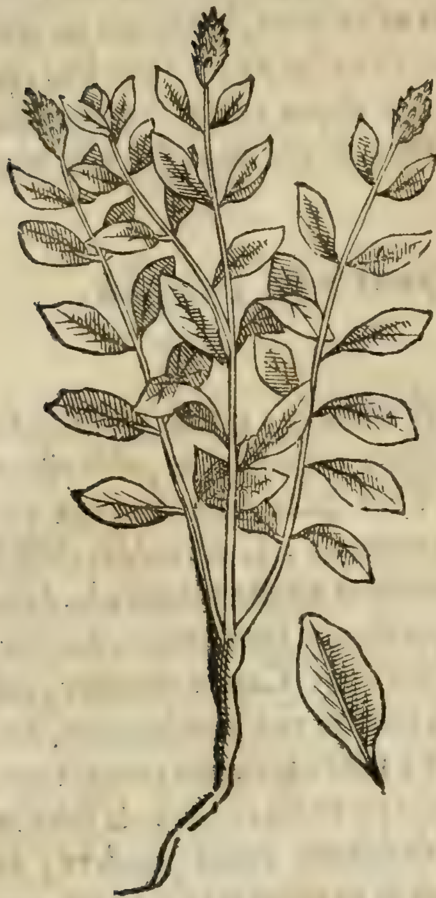
De TLALCOCOLTZIN, *seu parua herba, & contorta.* *Cap.* LII.

INVENI *Tithymali* genus apud *Tetzcoquenses*, quod ad *Helioscopium* referri posset, at quia non omnino effigies respondebat, describendam curauimus. *Tlalcocoltzin*, ab alijs *Cuculitzin* dicta, parua herba est, folia ferens Portulacæ, tenuiora, longiora, & acuminata, viridi colore diffusa per caules alternatim disposita. inter quæ obseruantur aliqua maiuscula, Anagallidis folia æmulantia, trina quaternavè, ea parte, qua rami ortum ducunt, nascentia sublutea, extrema verò parte purpurascentia. Caules quatuor, aut quinque, prope radicem rubentes, lactis copiosi plenos. radicem longam, extrema sui parte contortam, ac fibratam, cortice è rufo nigricanti contectam. Nascitur vbique, præcipuè locis calidis. Habentur ab Indis radices, & folia in magno pretio ad vacuandos omnes humores, drachmæ vnius pondere, & morbum, quem vocant Gallicum curandum, adeo vt in arcanis recondant, nec cuiquam velint facilè reuelare.

Tithymalorum vsus magnus fuit tempore Hippocratis, qui tamen apud nostros medicos in desuetudinem abijt. licet in Scammonio, quod plerumque Tithymalo adulteratum putatur, aliam personam induerit. Apud Empiricos autem in maximo est vsu, non sine magno successu. præsertim in corporibus humidioribus. eoq; vtuntur, non tantum in puluere, decoctis, infusione, sed etiam lactis guttas paucas lacti communi infundunt, hauriendumq; præbent.

De

De TLANOQVILONI Huaxacensi. Cap. LIII.

HERBA est *Tlanoquiloni*, folia proferens infernè hirsuta, & alba, Pilosellæ vulgaris similia, etsi breuiora. cauliculos hirsutos, & candentes, & in postremis caulibus capitula, Plantaginis Holostijvè capitulis paria. Nascitur in collibus, & campestribus attinentibus ad temperiem agri Huaxacensis. Aiunt, atram bilem vacuare radicem duarum drachmarum mensura ex aqua deuoratam, & splenis obstructiones reserare. mederi ictero, atque effusæ per vniuersum corpus bili. Initio dulcis apparet, ac paulò post, guttur videtur adurere.

Capitulum depinxit colore cæruleo. folia etiam bina, ex aduerso posita, sine vlla serratura. vnde ad Plantagines referri non potest.

De NEXTALPE. Cap. LIV.

NEXTALPE, ab alijs *Tlanoquizpatli*, herba est, folia ferens Oliuæ, minora tamen. caules teretes, & lignosos, & fructum Ciceribus similem. radicem verò surculosam. drachmæ vnius pondere sumpta radix, humores omnes purgare dicitur. expertum nempe medicamentum, & perquam salubre. acris est, odoraque, quarto ordine calida, & guttur vrens.

Suffruticem fortè Chameleæ congenerem licebit ponere. vix enim aliud inuenias cremium, quod folia habeat Oleæ, eaque inordinatè cauli circumposita, bacciferum, quod acre sit, & guttur vrat, nisi Mezerei aliquam speciem.

De CEMPOALXOCHITIC herba. Cap. LV.

CEMPOALXOCHITIC herba est, folia proferens Cicorei, spinifera, serrata, asperaque, sed circa exortum compressa, ac velut præcincta. caules dodrantales luteosque. & in pappos abeuntes flores. vnde nomen. radicem Raphano similem, forma atque magnitudine. Decoctæ radicis infusum Ius, quod amarum est, aluum soluit, vrinam elicit, & ventris dolorem leuat. calida enim est, & acris, subtilium partium, & exiccans tertio ordine natura. atque ita tussi quoque deuorata confert. ciet sternutamentum, & pituitam naribus trahit instillata.

Vide apud Rembertu Dodoneum qui florem vocat Africanum, cuius semen asserunt aliqui interficere mures tanquam eorum venenum.

De MACATOZQVITL, seu Somno Cerui. Cap. LVI.

HERBA est *Macatozquitl*, folia ferens Lactucæ, serrata, in caulibus cauis, rotundis, cubitalibusque. & in eorum extremis partibus luteos, ac modicos flores, qui in pappos abeunt. ac semen tenue, & fuluum, Sysimbrium alterum sapit, odoremq; iucundum fundit. radicem verò Raphani, ex albo tamen purpurescentem. quarto ferè ordine calefacit, & exiccat. subtilibusq; constat partibus. Neruos contractos applicata laxat, atque emollit. vrinam euocat, flatum discutit, & ab eo ortos dolores. euocat menses, ventriculumque ob frigus imbecillem confirmat, vlceribus pudendorum medetur.

De MIAHOAPATLI, seu medicina spicæ Maizij. Cap. LVII.

MIAHOAPATLI herba est Alsines haud absimilis, arborum truncis innascens, ab eisq; sumens alimentum, tenuibus, breuibusq; ramulis, rutaceisq; floribus, aut paulò minoribus, & candidis flosculis. Acris est, odorata gustu, & calidæ temperiei. Flatus discutit, & dolores à caussa frigida ortos tollit, pugilli vnius mésura trita, & ex vino deuorata. enixas instaurat, & corroborat. haud aliter ac herbæ vocatæ *Ciopatli*. appetentiã excitat, & satietati medetur. quin & illiniri corpori solet. & emplastris admouendis capiti adhiberi. Sunt qui addant *Ahoyacpatli*, *Tancapaz*, *Tetzontequani*, *Tcoalloyabatl*, & *Tchchipnica*.

De TVRBITH. Cap. LIIX.

ETSI *Turbith* planta Indiarum Orientalium incola sit, ob frequentem tamen eius vsum, & diuersas ambiguasuè Authorum sententias, inter has nouæ Hispaniæ plantas concisè tractare visum fuit. *Turbith* ergo plantæ nomenclatio Arabica semi-Mauraue est. eademq; Persis, ac Turcis recepta. in Guzarata verò, vbi frequens est, *Barchaman*, in Canara cuius ciuitas est Goa, *Tiguar* nuncupatur. Magna est inter auctores de hac planta controuersia. Siquidem Serapion, radicem esse Tripolij Dioscoridis asserit, vt ex eius descriptione patet. à quo fortasse non dissentit Auicenna. Mesues verò esse radicem herbæ ferulaceæ, lacte turgentis, scriptum reliquit. Hanc plantam peritiores quidam, esse Thapsiam Dioscoridis affirmant. inter quos non desunt qui dicant, plantam à Mesue descriptam, esse Alipum Dioscoridis. Inter recentiores Græcos Actuarius ponit duplex *Turbith*, album nempe, quod idem Author,

esse

esse Alipum Dioscoridis asserit, alterum verò Pityusæ radicem esse statuit. nec desunt, qui dicant, esse radicem Tithymali Myrsinitis, minus tamen rectè. *Turbith* verò, quo hac tempestate in officinis vtuntur, recentiores quidam duplex esse aiunt. vnum, quod ex Alexandria affertur, esseq; radicem Scammonij Antiocheni, quod adhuc differt. nam alterum est album & melioris notæ, alterum nigrum, & deterioris notæ. secundum verò officinarum cineritium à colore nũcupatur. estq; cortex radicis Thapsiæ vulgaris, quæ Hispaniæ frequẽs est. eiusq; radice pleræq; officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur, & Apuli ex Gargano monte per vniuersam ferè Italiam afferunt. Turbith verò prædictorum Indiarum Orientalium alumnum locorum, longè aliud est à prænarratis. Herba namque est folia ferens Ibisci, caules volubiles, per terram repentes, digito paulò crassiores, duos dodrantes longos, quandoq; verò valde prolixiores. floresq; interdum candidos, interdum verò ex albo rubescentes. radicem neque magnam, neque longam. Vtilis autem est in medicina caulis pars inferior duntaxat, radici proxima. nec desunt qui dicant, corticem illum quem officinæ ostendunt, esse huius plantæ caudicis inferioris, corticem exteriorem, medio exempto. plurimumq; trahi ex Guzarate in Persiam, Arabiam, Asiam, & Lusitaniam. quod an verum sit non satis constat. Nascitur in Cambaya, Surrate, Dio Insula, Bazaim, locisq; vicinis, adeoq; in ipsa vrbe Goa, licet inutilior in maritimis locis, sed quinque ampliusuè milliaribus à mari distantibus. De electione, viribus, ac vsu, prænarratos Authores, aliosq; recentiores consulas.

Alexãdrinũ album & nigrum.

Cineritiũ è Tapsia.

Indicum.

Varias de Turbith opiniones vide apud Garziam cap. 36. & Bauhinum in Phytopinace.

Turbith Indicum videtur inter Conuolculi species numerari debere. folia enim Ibisci reperiuntur in volubili cærulea. flos etiam maluaceis non absimilis. tota planta repit & plerumque parum, in quibusdam nihil lactis reperias. Tota herba insipida, in semine tamen quandam deprehendas acrimoniam.

Unde non malè faciunt ij, qui Scammonij, vel alterius Conuolculi radices pro Turbith orientali medicamentis miscent.

De TXTENEXTIC, *seu oculis cinereis. Cap. LIX.*

FOLIA fundit *Txtenextic* herba, Limonis forma & magnitudine, serrata tamen, hirsuta, scabra, & subalbescentia. caules tenues, teretes, hispidos, purpureos, ac cubitum longos. flores Chrysanthemi. radicẽ verò crassam, surculisq; refertam. Prouenit in frigida Xalatlauci regione, in collibus, atque vallibus. Radix est nonnihil amara, acris, vrensque, cuius vim è vestigio persentiscit guttur gustu, odora. sicca, & calefaciens ordine tertio, subtiliumq; partium. Discutit hæc tusa, atq; apposita, panos, & extergit lepram, & lychenas, curatq; ægritudinem vocatam ab Indis Mexicanis *Tzatzayanaliztli*, in qua vniuersum dehiscit corpus, illita resina, inspersoq; desuper puluere radicis huius, & præterea gallinarum pennis. habetur hoc medicamentum à Mexicensibus maximi.

Ad Conyzæ, vel alterius Buphthalmicæ plantæ speciem referri potest hæc herba.

RE-

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Sextus.

AMARAS HERBAS CONTINET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

AB acri ad amarum saporem iam noster progreditur Author, & ratione sic duci, & ipsius exemplo Galeni ita persuaderi sibi visus. Cum enim acrem, calidorum maxime principem, saporem in plantis pertractasset, ad eum nunc venit, qui proximum ab illo gradum est assecutus. quem amarum saporem esse, medicorum schola tota contendit. Galenus autem, si quis alius, in hoc probando copiosus etiam 4. de simplicium medicamentorum facult. videri potest. Ibi enim & Platonis & Aristotelis & Theophrasti testimonio cum acredinem omnium calidissimam asseruisset, huic statim pedissequam annectit amaritiem, cum etiam dulcissimum & nectareum mellis saporem haud amarescere velit, nisi aut externo ignis ardore, aut interno calidi nostri, & viscerum feruore torreatur, exuraturue, atque ampliorem sic caloris gradum adipiscatur. Quem ob id saporem, & calci, & cineri, & quicquid exacte perassatum fuerit, & fuligini & ipsius flammæ fauillæ, quæ omnia ait amara esse, assimilare non dubitauit.

Veruntamen, quamuis hic sapor, insignem & salutarem sæpe in multis medicamentis præbeat vsum, eius tamen essentia naturaq; in tenebrosa adhuc nocte sepulta delitescit. Cur enim tam facilè clarissimorum licet Medicorum, Philosophorumque auctoritati subscribamus, amara omnia, mole & substantia crassa terrena combustaq;

conſtare? cum videamus amaritudinem in his quoque præpollere, quæ vel eorundem Authorum edicto ſunt frigidiſsima, & ſenſuum iudicio leuiſsima exiſtunt atque ſubtiliſsima. Camphoram bona Medicorum pars frigidam, Opium vero maxima frigidiſsimum, ita vt etiam ſuo algore interneciuo, benignum illum natiuum noſtrum calorem extinguat, iudicauit. Et tamen in his qui ſummam amaritiem non ſentiet, lingua carere eum planè erit affirmandum. Quæ autem terrena craſsities in Agarico non parum amaro, aut in Colocynthide pomo vt leuiſsimo, molliſsimo, & tenuiſsimæ ſubſtantiæ, ita amariſsimo, vt etiam fel Terræ appelletur, vnquam fuit animaduerſa? ne dicam in Cucumeracei generis immaturis fructibus humidiſsimis, & Medicorum arbitrio valde frigidis, iniucundum planè & abominandum amarorem reperiri. Iam quoque ex ſanguine dulciſsimo, fel tamen, & aurium ſordes amariſsimæ ſeparantur, illud quidem à ſuaui hepatis calore, hoc vero à mitiſsimo cerebri tepore, qui tantum abeſt vt decantatum illud in Philoſophorum choro, & Medicorum foro Empyreuma poſsit inducere & relinquere, vt cerebrũ, ſi eius ad alias animalis partes internas fiat relatio, frigidum etiam ſtatuatur. Et quis non nouit qui Chymicorum ſaltem limina ſalutauit, ex combuſtis herbis terreſtrem ſimul cum Empyreumate ſubſtantiam remanere, ex qua illi ſalem ſalſum non amarum eliciunt? Itaque huius ſaporis natura non ita ſicco pede tranſeunda, ſed exactius foret inquirenda, quod tamen præſens nec locus nec tempus permittit, id vnum habet, vt naturæ noſtræ ſit inimicus maxime. nec noſtræ modo, ſed & aliorum animalium, & quod magis mirari licet, plantarum etiam. cum in ſtagno bituminoſo, ſeu mari mortuo ſalſo pariter ac valde amaro, nec animalia, nec plantæ viuant ſi Galeno credimus. Vnde amara & vehementer aluum ſubducunt, et, ſi quantitas excedat, veneni naturam quoque æmulantur. Sic Napellus, Nux vomica, Helleborus, inſignem habent amaritudinem. quæ ſi auferretur, proculdubio omnibus carerent viribus, vt in Hellebori nigri radicibus cuiuis experiri licebit.

De AYOTECTLI, ſeu Planta Cucurbitæ ſiuili. Cap. I.

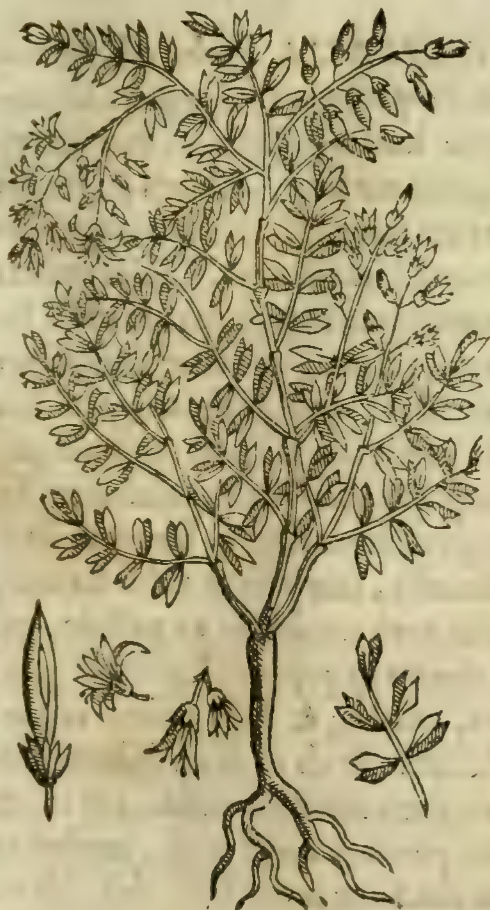
VAM plantam *Ayotectli* quidam vocant, alij *Chichicayotli*, ideſt amaram Cucurbitam vocare ſolent, eſt enim Colocynthidis, Cucurbitæuè ſilueſtris ſpecies, noſtro orbi incognita. Herba itaque hæc radicem fundit orbicularem, ſeptem alijs minoribus, pluribusuè, rotundis quoque hinc inde dependentibus, colore intrinſecus ex pallido purpuraſcente, extra verò fuſco. ramos volubiles, eoſdemque cum folijs, ac floribus Cucurbitæ hortenſis ſimiles, etſi minori magnitudine. vehementem radix pilulæq; appendentes præferunt amaritudinem. Naſcitur in montium Mexicanorum *Tetzcocanorum*, & *Quauhtepecenſium* temperatis locis. Radix, quæ quartum ſiccitatis, atque caloris attingit gradum, drachmæ vnius pondere vrinam euocat, & omnes humores purgat, per ſuperiora atque inferiora, ſed præcipuè craſſos, ac pituitoſos, ſi ex aqua deuoretur, aut paulò maiori pondere infundatur. ſecurumq; reputatur medicamentum. Non eſt pomum Indis in vſu medico, cum tamen noſtræ Colocynthidis fructui, magnitudine, forma, atque facultate reſpondeat, ſed hac aliquanto mitiori.

De

De TZOCVILPATLI altera. *Cap. II.*

HERBA eſt *Tzocuilpatli* altera, folia fundens Ocymi ſimilia, ſed longè maiora, profundius ſerrata, hiſpida, altera parte candeſcentia, & *Cihuapatli* non diſſimilia. caules teretes, hirſutos, ſubalbidosque, luteosque ſuperiori parte. orbiculares & piloſos flores. ac radicem fibratam. Naſcitur in montibus regionum calidarum, qualis eſt Panucenſis. Radix eſt odora, reſinoſa, amaraque, & calida prope ordinem quartum temperiei. Ius decocti eius ad tertias, ſemel dumtaxat bibitum, dicitur reſtituere motum impeditum. inſtillatum verò naribus, hemicraneæ mederi, detracta per nares pituita.

De AXIXCOÇA HVILIZPATLI Tanguitlanenſi. Cap. III.

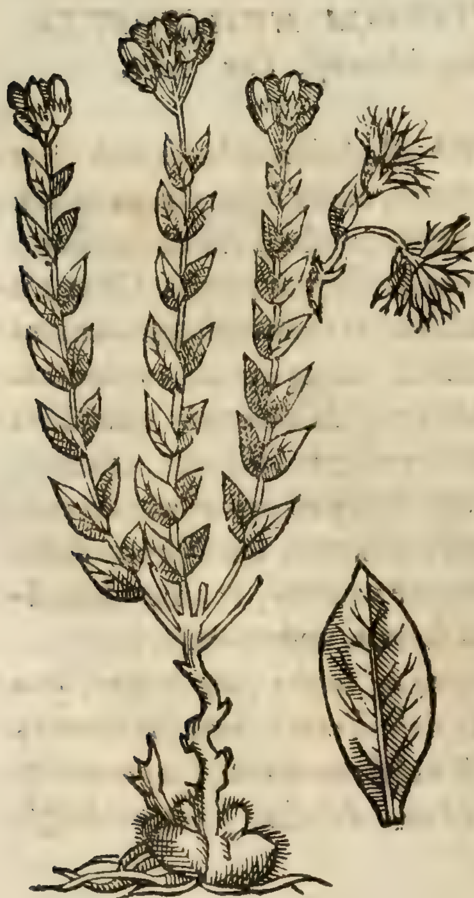
HERBA eſt *Axixcoça huilizpatli* folia proferens exilia leguminis caulem tenuem, teretem, nodis diſtinctum. flores luteos, paruos. & ſiliquas paruas, Cicerum ſimiles. radicem verò ſurculoſam. Amara eſt. calefacitque, atque exiccat ordine tertio. etſi poſtremò dulcedinem quandam ſimilem *Glycyrrhizæ* videatur oſtendere. Ius decocti eius, pectoris aſperitati medetur. ventris dolorem à frigore ortum ſedare, euocare vrinam, & emundare illius meatus dicitur. vnde nomen.

Inter legumina multæ ſunt herbæ, quæ Glycyrrhizæ dulcedinem habent, vt Ononis, Aquilegia, Thalictrum minus, Tragacantha. cui tamen aliquando alius ſapor coniungitur.

De ATOTIC, *seu Proxahac herba simili testudini.* Cap. IV.

AYOTIC, quam alij *Proxahac*, seu turgidum ac molle medicamentum, alij verò *Ololtic*, seu rotundum & orbiculare vocant, herba est folia ferens tenuia, longiuscula, & Gramini *Chichimecatl* similia, in cuius species potest referri. caulem sesquidodrantem longum, tenuem, iunceum, & per interualla geniculatum. flores exiles, & candentes, ex quibus terna generantur granula candentia, & in triangularem cohærentia formam, viridi membrana obtecta. radicem nuci Iuglandi, forma & magnitudine similem, candentem, solidam, & lacte manantem. Nascitur in temperatis, aut feruentibus locis, veluti *Quauhchinanci*, & *Tepoztlani*. cum tamen *Chichimecatl* nascatur locis frigidis, atque campestribus, & vehementioribus polleat viribus. floret cum reliquis plantis. amara herba est, & subdulcis. ordine tertio calefaciens, atque exiccans. radix tusa duarum drachmarum mensura, ex aqua deuorata, aut infusa paulò maiori pondere, humores omnes perquam commodè euacuat per inferna. siue arida, siue virens recipiatur. etsi leui occasione ciet vomitum.

De ÇAÇANACA. *Cap.* V.

CAÇANACA herba est, quam alij *Coapatli* vocant, ita dicta à lanugine innata radicibus, quæ fouendo igni aptissimæ sunt, & fibris augentur fuluis, luteum tamen, si dentibus conterantur, ostendentibus colorem. Caules profert multos, rotundos, & prolixos, & in eis folia oblonga, serrata, ac veluti spinosa per ambitum. licet, cum primum à caulibus oriuntur, præcincta sint, & quibusdam alis vtrimque exortis, nouam quandam foliorum representent figurã. Flores in summo capillaceos, intrinsecus rubrescentes, extrinsecus verò candentes ex pallido. qui tandem abeunt in pappos. Radix est acris, & amara, calidaq; & sicca ordine tertio. flatum discutit. & ab eo ortos dolores, frigoreuè, vacuatis intestinis infusa, aut trium obolorum pondere epota tollit. lumbricos pellit, ac medetur defluxioni alui. idem præstat eiusdem puluis, ex aqua vinouè deuoratus duarum drachmarum pondere. præter quæ satietati medetur. aluum enim leniter soluit, vrinam euocat, finit febres, ac ventris placat tormina. Vocant

cant hanc herbam *Micuachanenses Xararum*. aiuntq; succum radicis mederi doloribus è lue Gallica profectis, semen retentum elicere, enixarum renes roborare, impeditum motum restituere, instaurare eos qui obstructionis, aut cruditatis gratia sensim contabescunt, euocare menses, & lanuginem radici innascentem mederi vlceribus, & ignis aptissimam esse escam. Sunt & aliæ duæ *Çaçanacæ* species, quarum alteram *Xiuhtotina* vocant, sed de his suis locis. Nascitur frigidis, humidisque, aut temperatis plagis, qualis est *Tezcocum* iuxta montes.

De ÇENANAM TEZCOQVENSI, *seu Matre spicæ Maizij.* *Cap.* VI.

ÇENANAM TEZCOQVENSIS, quam alij *Çenantli*, alij verò *Çentlinam* vocant, herba est folia proferens ampla, & obtusa, oblongaque, & Verbasco, colore, lanugine & amplitudine similia. flores verò candentes, & in muscarij modũ compositos. radicem crassam, & longam. & fructum Siliquastro similem, semine plenum, vnde nomen. Temperatis, aut frigidis prouenit locis. Calida, & sicca constat natura ordine tertio. Amara est. vermes vlcerum necat, & quadrupedum confert inueteratis plagis. dolores dentium sedat, & tumores præter naturam apposita discutit. fæces induratas infusa educit. medetur cholicis, *Toloxochitl* ophyasi.

Nisi inter Periplocas reponatur hæc planta, vix video quo referri debeat. Coniecturam iuuant folia bina ex aduerso posita. siliqua similis Asclepiadi, flos in vmbella albus. pediculus floris oritur ex ala folij, fructus Siliquastri, & quod præcipuum est, adpicta est & illa lanugo, quæ in omnibus Apocynis reperitur. Vires etiam, ab amaritudine deductæ non abludunt. Repugnare tamen videntur folia Verbasci lanuginosa. Lactis etiam nulla fit mentio. quod tamen perpetuum non est. nam in Iasmino, Vincaperuinca, & Asclepiade, quæ tamen Apocyno sunt congeneres, nullum visitur. Denique an planta per se stet necne, ab Authore præteritum.

Pingitur etiam alia species in libro eiusdem nominis, sed folia largiora sunt, venis rubris perfusa, flores albi figura Ranunculi. quorum stamina lutea sunt, & siliquæ ex omnibus foliorum alis enascuntur, seminibus refertæ, lanugo tamen nulla apparet.

De ÇIVIPATLI Hemionitica. Cap. VII.

HERBA hæc, quoniam mulierum medetur morbis, & Hemionitidi foliorum figura est similis, *Çiuipatlis* Hemionitica vocatur. ab Hispanis verò mulieribus herba vterina dicitur. multos à fibrata radice mittit caules, tenues, rectos, teretes, & hirsutos. folia per interualla ab vtraque parte caulis, pinguia, hirsuta, oblonga, mollia, & Hemionitidi quadantenus similia, vnde cognomen. floresque albos, in vmbellam compositos. Omni regione, & tempore prouenit. calida est, & sicca gradu tertio. ideoque ius decocti eius, aut succus exhiberi solet parturientibus, duarum triumque vnciarum mensura, vt facilius enitantur euentu fœlicissimo. Qui succus pectori quoque magnificè confert. trita folia, ac pugilli mensura, ex aqua, aut liquore aliquo conuenienti deuorata, placant ventris tumorem, hydropem curant, vrinam, ac menses euocant. Seritur radice, ac semine. habeturque in delicijs, non in hortis modo, ac viridarijs, sed in vasis quoque fictilibus sata, quibus domorum tabulata, atque fenestras matresfamilias illustrare consueuerunt, & hortos pensiles ornare.

Conyzæ similis videtur hæc herba. folia enim cauli absque pediculo adhærent, mollia, oblonga, & hirsuta. Vires etiam Conyzæ ad vterum apud Hippocratem laudantur.

Alia vero Çiuipatli, quam huc reponimus, folio constat Altheæ, hirsuto. flores Parthenio similes, radijs albis, floccis verò luteis.

De ÇIVIPATLI maiori. Cap. IIX.

CIVIPATLI, seu fœminarum medicina, vocata maior, quoniã aliam ea minorem vincit magnitudine, *Çiuipatli* verò, quoniam vterinis medetur affectibus; radicibus innititur similibus capillis. è quibus edit caules tres spithamas longos. flores rubeos, paruos, in summis ramis spicatim compositos. folia penè Ocymi, sed magis orbiculata, & crenata. sapore amaro, & facultate tertio ordine calida, & sicca. confert mirum in modum vtero, euocandis menstruis, ac muliebribus morbis coercendis, vnde sumpsit nomen. Nascitur in calidis, ac montium faucibus.

De COALQVILTIC, seu olere Colubri. Cap. IX.

COALQVILTIC, quam alij *Tzatzayanatquiltic*, seu herbam Lauro similem vocant, herba est, folia ferens longa, crenataque, aut sinuosa, & Sysimbrio alteri, vnde nomen, quadantenus similia. caules cauos, purpurescentes ex albo, ac fœniculorum semen in muscarijs. radicem verò magnam, & surculosam, candentem, & crasso cortice vestitam, quæ succo madet. amara est, nec sine quadam acrimonia. calida tertio ordine, & sicca natura. Nascitur in montosis Culhuacensibus, benigno ac clementi cœlo. calida, vt dictum, subtiliumque partium est. vrinam euocat, discutit flatum, ventriculum calefacit, aluum lenit, cholicos iuuat, ventris sedat dolores, vterinis succurrit affectibus. deuoraturque aduersus accessionum frigora, ex aqua resoluta. exhiberi etiam solet pueris febre laborantibus, atque natura grandioribus. quibus subuenit, caussa fortasis aut percocta, aut profligata. Ius decocti radicis, nutricum emundat lac, cum fortè vitiatur ob satietatem.

Pastinacæ aquaticæ speciem esse asserit ipse Author. vnde vires quoque similes ei adscribuntur.

De

De COAÇIHVIZPATLI Dentium medicina. Cap. X.

HERBA est *Coaçihuizpatli*, caules ferens paruos, exiles, per terram sparsos, tenuissimis refertos folijs per interualla coaceruatis, ac candidis flosculis. radix longa est, & tenuis. quæ amara est, acrisque, & gradu tertio calens, & sicca. Nascitur clementi *Huaxacæ*, & *Tilanci* cœlo. radix dolores, ac præcipuè dentium lenit, & neruorum contractiones soluit, duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata aliquot continuis diebus, singulis quibusque semel.

Videtur inter Lychnidis species referri debere.

De COCOZ XOCHIPATLI, *seu medicina lutei floris.* Cap. XI.

COCOZ XOCHIPATLI herba est folia ferens Buglossi vulgaris, & flores Bupthalmi, luteos, vnde nomen, radices Pæoniæ similes. nascitur editis planisque locis, regionum temperatarum, quale est *Acatlanum* Misticæ inferioris. radix calida est ordine tertio, glutinosaque. dysenterijs medetur. vnciæ vnius mensura deuorata, vomitum sistit, sanguinemque vndecumque defluentem.

Chrysanthemum hoc Asteri non est absimile. flores quidem omnes lutei sunt, flocci autem rubri.

De

De NAVIYTEPVZT quadrilatera. Cap. XII.

NAVIYTEPVTZ, ſeu quatuor dorſis herba multiplex eſt. Prima ab vna radice craſſa fibrataque, multos edit caules, tres circiter cubitus longos, & minimo digito paulo craſsiores, fuluosque, & foliaceis quibuſdam appendicibus, ſecundum eorum longitudinem è partibus quaternis diſcurrentibus pennatos, vnde euenit illi nomen, & in eis folia aſpera, ſpiculorum mucronibus ni longè maiora eſſent, ſimilia. flores luteos, ſtellatos, & Chryſantemo maiores. Prouenit regionibus temperatis, qualis eſt Mexicana. non tamen odit calidiores, editauè, aut campeſtria loca. Radicum fibræ, calidæ & ſiccæ ſunt ordine tertio, odoratæ, acres, amaræ, reſinoſæ, & partium tenuium. hæ ſemidrachmæ pondere contritæ, atque ex vino vel liquore aliquo deuoratæ, ſatietati, vacuatis per inferna eſculentis vitiatis, medentur, & puſtulis è Gallico morbo ortis inſperſæ, ſi prius iure decocti *Ahuacatl*, & *Xalxocotl* lauētur. reſerantque, & abſtergunt furunculos. quin eandem radicem drachmæ vnius menſura deuoratam, aiunt bilem vomitu vacuare, & interdum aluo ſoluto, ac ciere vrinam. Sunt quibus placeat, maiori pondere deuorandam. nec non qui aſſerant euocare ſudorem, perfrigeratis mederi, & vacuata cauſſa, pleuriſi. febres etiam ipſas, & capitis dolorem tollere. ac oculorum inflammationes diſcutere. imbecillum ventriculum, ob frigidam cauſſam, calefacere, firmareque. reſerare viſcerum obſtructiones, menſes lentè fluentes trahere, cachexi ſubuenire, & frigidæ cuiuſuis viſceris intemperiei ferre opem. Quin ius decocti enixis infunditur. foliaq; admota tumores præter naturam, aut coquunt aut diſsipant. Secunda ſpecies huius videtur planta quædam flore magno è luteo purpuraſcente, ſed nullo fere ſapore, aut odore conſtante. quæ frigidam profert, ac humentem naturam, febrientibns confert, & oculis medetur inflammatis. quamobrem *Yzpatli* à quibuſdam vocatur. etſi *Chiautle*, vbi naſcitur, nonnunquam *Pitzahoac cacaxpatli*, frequentius verò *Cacaxtlacotl* vocetur. Quin & aliam *Nahuyteputz* vidi differentiam apud *Ytzocanenſes* radicibus Hellebori, acribus calidisque, & ſiccis ordine tertio, ac fluxibus dyſentericis coercendis perutilem. quam quod folijs careret, quando eam conſpeximus non curauimus depingendam. Eſt & alia frigidæ temperiei, ac calore Iecoris nimio placando mirabilis.

Yzpatli. Nahuyteputz. Frigida quædam.

E Carduorum genere videntur eſſe omnes prædicta.

De

De OCOPIPIN. *Cap. XIII.*

OCOPIPIN, quam alij *Coentli*, alij *Copiton*, alij *Ocopichin* vocant, ſeu plantam reſinam ſtillantem, herba eſt proferens folia longa, anguſta, ſinuoſa, & crenata. caules tres ſpithamas longos, geniculatos, & purpureos. flores rotundos & coccineos. radices Aſphodelo ſimiles, quaternas quinasuè, reſinam olentes, vnde nomen. Quarum ſuccus, odorus ac glutinoſus eſt, amarus, & ſapiens reſinam. folia Raphani folijs, ſapore & odore ſimilia, & eiſdem penè viribus. calida, atque exiccanti ordine tertio natura reſerante, atque tenuium partium conſtat. Puluis radicum reſinæ abditus, frigus vndecunque pellit, dolores mitigat, ac flatum per ſe, ac mixta *Tlaltecomaxochitl*, diſcutit. pediculos necat, tenuat humores, ac pectori confert.

De PEÇO. *Cap. XIV.*

HERBA eſt *Peço* folia ferens ſerrata, alis circa ex[illegible]tum inſignia, mox ſenſim attenuata, ac dilatata rurſus, iterumque attenuata, donec in mucronem finiant. denique forma quadam peculiari inſignia, & quæ nullis alijs queant comparari, niſi fortaſſis cuiquam Soncho ſimilia videatur. quæ pediculos habent dodrante longiores, è radice craſſa prolixaque ortum ducentes. flores verò rubentes, pediculo breui, radici innixo appenſos. Naſcitur temperatis locis, regionis *Michuacanenſis*. Radicis ſapor initio ſubdulcis eſt, & impensè reſinoſus, poſtea verò amarus, & cuiuſdam acredinis particeps, ac vis calida, & ſicca ordine tertio. Pectori eſt vtilis radix, ventriculoque ex intemperie frigida imbecilli, aiuntque ventriculi dolorem illitam ſedare.

De

DE TECPATLI. Cap. XV.

TECPATLI herba, est quinque cubitos longa. folia habens aspera, sinuosa, & oblonga. caules tenues, teretes, rectos, & sarmentosos. flores circa medium luteos, sed circumcirca purpurescentes ex albo, calycibus contentos scariosis. radicem verò crassam, fibratamque. Radix pastinacam sapit. sed resinosa est, & amara, glutinosaque, vnde nomen; calidæque, & siccæ ordine tertio temperiei, & iucundi odoris. Succus radicis confert pectoris asperitatibus. tussique, & dyssentericis miram præstat opem. ex eadem paratur viscum ad auiculas captandas valdè opportunum.

Licet Author herbam conferat Pastinacæ quo ad saporem, non tamen ideo inter ferulaceas reponenda est. repugnat enim flos Bellidi similis, qui in medio luteus est, circumcirca vero ex candido rubescit. calyx etiam scaber non reperitur in vmbelliferis in quibus nuda sunt semina.

De TEZOMPOTONIC, *seu Capillis fœtidis.* Cap. XVI.

TEZOMPOTONIC, quam alij *Tlacochichit*, seu virgam amaram, alij verò amarum florem vocant, duorum est generum. primum herba est folia proferens serrata, & oblongiuscula, salignauè. caules rectos, pennam anserinam crassos, ex viridi rubescentes. flores in summis caulibus candidos, comantes, odoros, & quadantenus Sambucinis similes. radices fibratas, fibrisuè similes. Nascitur in humidis locis iuxta aquarum defluxiones. odora est radix, resinosaque, necnon calida, & sicca ordine tertio, ac nonnihil adstringens, & amaro sapore. Satietati medetur, menstrua euocat, & appetentiam excitat. Sunt qui asserant, pectori, eranthematisque, & pruritui ius decocti eius mederi. Est & aliud genus *Yztac tlacochichic* vocatum apud *Huexocincenses*, tenuioribus folijs, & ad eadem vtile. Yztactla-cochichic

An Virga quædam aurea?

De TEPETLA XIVHITL, seu herba montana. Cap. XVII.

HERBA est *Tepetla xiuhitl* folia fundens Amygdali, longa, angusta, & serrata. caules tenues, teretesque. purpureos, sed paruos flores, iuxta ramusculorum extrema obrotundos, & vasculis contectos virentibus. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis, humidisque *Tepoztloni* locis. odora est, calida, & sicca gradu circiter tertio. alui dolorem, ventriculique dicitur sedare, flatum discutere. ac infusa, & deuorata mederi satietati, mundato ventriculo.

De TEPETLACHICHIX XIVHITL, seu herba amara in montibus prouenieme. Cap. XIIX.

TEPETLACHICHIX XIVHITL, quam alij *Chichic xihuitl* vocant, herba est folia ferens Chamædrios, odora, & serrata, aspera, & subalbescentia infernè. caules tres spithamas longos, tenues, fuscos, rotundos, ac læues. flores in summis caulibus è candido pallescentes, atque pilosos, in stellarum modum. vnde oritur oblongus, ac paruus fructus. radicem verò fibratam, candentemque. Nascitur in calidis collibus. radix est odora, & tertio ordine calens, atque sicca, & subtilium partium, non sine amaritudine, vnde nomen. Herba est magni momenti, & cuius decocti ius satietati, & pectoris affectionibus plurimum inseruiat, semel singulis quibusque diebus matutino propinatum. pituitam enim, atque bilem, per superna infernaque expurgat.

De

De TEÇONPATLI. Cap. XIX.

HERBA *Teçonpatli* radici innititur Pyri forma atque magnitudine, aut paulò ampliore, dura, & colore in rubeum vergente, *Tecontli* lapidem imitante, à quo sumpsit nomen. Solet autem hæc pendere ab alio tenui, longoq; & simili funiculo. Duplex huius plantæ species. Prima ab hac radice narrata fundit caules ternos quaternosque, læues, rotundos, geniculis interceptos, anserina penna paulò crassiores, ac refertos per interualla folijs longis, pinguibusq; & circinnatis; interdum verò varijs ornatis modis, multis distinctis interuenijs, ac dorso purpureo. Fructus est similis Siliquastro Indico, semine refertus plano, orbiculari, paruo, ac pediculis appenso. Nascitur montosis *Acolmani* locis. Radix est amara, grauis odoris, calidaque & sicca ordine tertio natura. quæ obstructiones dicitur aperire, & putrida vlcera curare. Confert cholicæ, tussi, satietati, expurgandis intestinis, ac flatui discutiendo, si ex vino trium drachmarum mensura, duarumuè, fuerit deuorata. Folia lacte manant, quod impositum discutit furunculos. Altera species similis est radice & caulibus, sed folijs mollioribus, latioribusque, & minus numeroso discursu neruorum, infernè hirsutis, ac læuibus supernè, lac etiam stillans, amaroq; sapore, & simili temperie.

Prima longifolia. **Secunda latifolia.**

Nec Tithymalis propter Siliquas, nec Conuoluulis ob easdem & fœtorem, nec Siliquastris, cum lac habeat, adiungi potest hæc herba. vnde meritò inter Apocyni aliquod genus collocanda videtur.

De TLACOPATLI Malinalcensi Aristolochia Mex. III. Cap. XX.

HERBA est *Tlacopatli Malinalcensis*, folia ferens cordis, scutorumuè figura, parua tamen. caules tenues, geniculatos, contortos, & volubiles. ac fructum oblongum, Ponticarum nucum ferè magnitudine. radicem verò fibratam. Nascitur *Malinalci, Hoitzoci, Tlacmalacaci*, & alijs temperiei similibus locis. Calida est ordine tertio, amara, odora, corroborantis facultatis, & acris saporis. radix surditati medetur. frigus, & ex eo ortos dolores, læuigata ac resinæ permixta pellit. discutit præter naturam tumores, & clarificat visum. secta in globulos, atque circundata collo, resistit defluxionibus. frigora, horroresq; febrium interpolatarum arcet. pleuritidiq; vacuatis discussisq; humoribus, medetur. ossa perfracta aut luxata, resina permixta roborat, & instaurat. surditatem per se curat, & morbis opitulatur oculorum, flatus discutit, ac vniuersim morbis frigidis penè omnibus auxilio est.

Hæc Tlacopatli ex Aristolochiæ genere, primæ Tomahuac tlacopatli lib. 2. c. 24. descriptæ similior videtur.

R De

De TLALQVEQVETZAL Penna terræ. Cap. XXI.

TLALQVEQVETZAL, seu Penna terræ, nomen sumpsit à folijs pennas auium imitantibus, quamquam ab Hispanis Millefolium vocetur, quod Stratioti Millefolio antiquorum sit similis. herba est à radicibus fibris similibus multos caules edens, teretes, subrectos, & tenues, & quatuor, plus minusuè, dodrantes longos, ramulos per interualla hinc inde prodeuntes, refertos folijs, vt diximus, pennis auium similibus. flores in summis caulibus, postremisq; ramis ex albo in luteum tendentes, paruos, & in corymborum formam compositos. Prouenit in regionibus tam calidis, quàm frigidis, totoq; anni decursu spontè emicat. circa irrigua tamen, fœcunda, atque campestria loca. haberi solet in delicijs, præcipuè à matronis, quæ vsum maximum, & impensè salubrem ab ea passim vterinorum affectuum oppressæ molestijs suscipiunt. seriturq; ab eisdem in viridarijs, vasisq; fictilibus, nigra tamen, pinguiq; terra substrata. nam & crebra aquæ inspersione, & solicita domesticorum cura, lætior ampliorq; fieri solet. Amara est gustu, non sine quadam acrimonia, odora, tenuium partium, & gradu tertio cum siccitate calefaciens. Succus eius epotus vrinam ciet, menses euocat, & ventriculum à frigida caussa debilem, seu extra admoueas seu in puluerem redactam propines bibendam, corroborat, & firmat. flatus discutit, dyarrhœas sistit, vlceribus pudendorum medetur, tumores præter naturam soluit, obstructiones, & potissimum vteri reserat, coloremque iamdiu elanguescentem corrigit, & instaurat. tusaq; & emplastri modo apposita, scabiem curat, capitibus puerorum innasci solitam, exiccante, extergenteque prædita vi. confert suffitus eius strangulationi vteri. Et in pessario obdita, aut è liquore quopiam conuenienti, puluere eius deuorato, partus accelerat, secundas pellit, retinet fluxum alui. tussimq; infantium, & prouectorum bibita curat. Nec desunt qui asseuerent, succum eius quinque vnciarum mensura epotum, purgare per vomitum omnes humores. quæ omnia adeo sunt a Stratiote Millefolio antiquorum aliena, frigidæ nempe naturæ planta, vt quamuis sit illi forma persimilis, atque ideo ad illius species fortasis referenda, ab ea tamen viribus longè abest.

Sæpe fit vt plantæ eiusdem generis, viribus multum inter se differant. præsertim vero saporibus. sic inter Rumices, multum differt Lapathum commune ab Acetosa. idem etiam contingit inter Tanaceti, Agerati, Millefolij species. quarum vna purgat,

alia

alia sistit purgationes: Idem videmus in Viorna, cuius folia vehementer astringunt, flos tamen, & semen vrunt. Quod quidem non aliunde oritur, quam ex diuersa salis cum terra mixtione. nam si minus sit salis quam terræ, sapor oritur austerus; si in plus, acris. Crescit autem copia salis ex humidiore & pingui terra, in qua magnam nitri quantitatem inesse conspicimus. Vnde non mirum Millefolium Americanum esse amarius & acrius quàm nostrum, cum non tam cælum ibi humidius & calidius, sed & cultura similis à mulieribus adhibeatur.

De TOTONCAXOXO COYOLLIN, *seu Riuorum Medicina.* *Cap.* XXII.

TOTONCAXOXO COYOLLIN quam nonnulli *Atchuapatli* vocant, seu medicinam iuxta riuos prouenientem, alij *Tetxoxo coyollin*, herba est vnicum caulem proferens, coccineum, cauum, rarisq; folijs rubrescentibus, ac vitigineis refertum, nec palmitibus quibusdam rubrescentibus dissimilem. flores rubeos, & orbiculares, è pediculis longis dependentes. semen verò exile, & quod è luteo colore in coccineum vergat, inclusum vasculis trigonis, papilionum ferè forma, in eamq; figuram compositis, vt si rubrescenti ac orbiculari membranæ, circulum alterum concolorem eiusdem materiei, ita vt angulos rectos efficiant, inserueris. radicem verò rotundam, candidam, ac totam ferè capillis inuolutam. Prouenit montanis, saxosisq; locis, regionum temperatarum, qualis est Mexicana, & *Tetzatquensis*. Amarum saporem radix præsefert, & nonnullum acorem, tertij ferè ordinis calorem nacta. eadem tusa, & infusa è liquore aliquo eidem rei vtili, expurgat intestina, semen retentum pellit, inflammatis oculis confert, & vrinam elicit. deuorata verò sesquidrachmæ mensura, humores omnes per inferna detrahit.

Inter Lapathi species hanc reponendam esse, cuiuis manifestum est. vnde vires etiam respondent, quæ similes sunt ipsi Rhabarbaro. quod etiam & amarum, & acidum est.

De TRAGORIGANO QVAVHNACENSI. Cap. XXIII.

ETSI plantam hanc, multi ex indigenis Hispanis Pulegium vocant, attamen Tragorigani formæ & naturæ propinquior videtur. quare & hac nomenclatura potius nuncupanda. est enim herba magna, Sampsuci folia proferens, caules purpureos, flores oblongos, & ex albo rubrescentes, calyculorũ figura, fibratas verò radices, sapore Origani, Pulegijque. Nascitur montosis locis, humidisq; calentium regionum, qualis est *Quahunahuacensis*. Ius decocti eius expertum est menstrua egregiè euocare, cachecticis, & hydropicis mederi, obstructiones aperire, colorem vitiatum restituere, discutere flatum, euocare sudorem, impeditos motus explicare, splenem minuere, humoresq; penitus infarctos educere, lentos verò, crassosq; extenuare ac pellere, appetentiam intermortuam excitare, & vetustis atque alioqui insanabilibus mederi morbis. quin tuta, & ore gestata folia, instar *Picyelt*, celeritatem addunt viatoribus, ac sitim extinguunt. temperie verò, Pulegij aut Origani constare videtur.

De XARARO. Cap. XXIV.

HERBA est *Xararo*, folia ferens saligna, sed aspera, serrataque, & inferna facie albescentia. caules teretes, ac fuluos. flores in summo pilosos, & rubrescentes, scariosis contectos calycibus. radices verò fibris similes, nigrasque. Montium temperatorum alumna, atque saxosorũ locorum incola prouinciæ *Michuacanensis*. similis est *Chichianton* & *Malacaxochitl*. Radix est amara, odoraque, atque calida, & sicca ordine tertio. sesquidrachmę pondere deuoratā, cũ semiuncia *Curitzeti*, aiunt purgare frigidos humores leniter ac securè, mederiq; per se lassitudini. & alia pręstare auxilia, quæ facilè quiuis posset ex eius temperie conijcere.

Flos figuram habet similem Cacaliæ floris folio la in summo colorem habent Eupatorij quod vocant Auicennæ, sed in imo flauent.

De

De TOLMIMI QVILIZPATLI. Cap. XXV.

HERBA est *Tolmimi Quilizpatli* folia fundens angusta, & longiuscula, caules prolixos, ornatos floribus pallentibus, radices verò tenues. Nascitur apud *Huaxacenses*. radix est amara, acrisq; & calens ordine tertio. eadem trium drachmarum deuorata pondere, syncopæ dicitur mederi, ortæ à crassis humoribus, vnde nomen. pituitam, & bilem euacuare, si bis quotidie deuoretur.

Folia bina ex opposito tota, faciunt geniculum coloris rubescentis. vnde videtur inter Lychnides recenseri posse.

De YZPATLI. Cap. XXVI.

HERBA *Yzpatli* folia profert tenuia, & longiuscula, cauliculos quatuor vncias longos, florem modicum, ac purpurescentem, radicem verò obrotundam, Pontica Nuce paulò maiorem. est enim Apios Dioscoridis, aut illi congener. Frigidorum, humentiumque, ac campestrium Misticæ superioris locorum alumna est, & *Huaxacensis* quoque agri incola. Radix lubrica est, guttur vrens, subamaraque, tertij ordinis caloris. medetur oculis, & carnem excrescentem in eis cohibet, & absumit. hydropem curat. syncopemque, & bilem, ac pituitam. per superna atque inferna duarum drachmarum pondere deuorata vacuat, atque ita cordis opitulatur morbis, & dolorem capitis leuat, ac luem Gallicam abigit.

Eadem sunt vires huius Tithymali, quæ in quouis alio reperiuntur.

De YZTACPATLI TEPVZCVLLVLAE. Linaria Argentea Mex. Cap. XXVII.

YZTACPATLI herba est folia ferens Lini longiuscula, & tenuia, similia Thymo, Stoechadiuè. caules dodrantales, tenues, & teretes. flores candentes, pilosos, & abeuntes in pappos. radicē verò lōgiusculam, tenuem, lignosamque. Nascitur in campestribus, & frigidis locis *Tepuzcullulæ* Misticæ inferioris. Amara est, calida, & sicca ordine tertio, tenuiumque partium, folia tusa, & vnius vnciæ pondere deuorata, medētur dysentericis. radix vero tosta, & leuigata, omne genus humoris, vrinæ meatus obstruentis amouet, & curat, si semiunciæ mensura deuoretur bis singulo quoque die. siue sit sanguis, siue quoduis aliud excrementi pituitosi, aut arenosi genus.

Calyx floris Senecioni similis est, & flores oblongi ex luteo candicantes.

De ÇAÇACHICHIT, seu herba amara. Cap. XXIIX.

HERBA est *Çaçachichit* sesquidodrantalis, hirsuta, tota subalbida, & minimis folijs, cauliculis contectis, flosculis obrotundis ex albo rubrescentibus, pilosis, & qui abeant in pappos, promiscue referta, radiciq; innixa fibratæ. Temperatorum locorum *Tepetlaoztoci*, *& Tetzcoqui* alumna, & planorum, atq; accliuium incola. Amara est valdè, vnde nomen, calidaque, & sicca ordine tertio. olet Buphthalmum. Succus, qui exprimi potest ex sesquiuncia illius, omnes humores, sed bilem præcipuè, & pituitam superna parte purgat. securum dicitur esse pharmacum, & nullum angorem ferè inferens. non tamen temerè quibusuis laborantibus febre propinandum. sed ventriculo, citra febrem, vitiatis humoribus redundante, satietatem curat, appetentiam excitat, & his quibus acescunt in ventriculo alimoniæ magnoperè confert. pruriginiq; oculorum medetur. sedandæ tussi, flatui discutiendo aptum est & aluo infusum opem fert.

De ÇACAVITZPATLI, seu medicina Pabuli Spinosa. Cap. XXIX.

CACAVITZPATLI herba est caules breues ferens, & in stellæ modum per terram sparsos, ac refertos folijs paruis, exilibus, & in spherulas aggregatis toto caulium discursu, longiuscula, & candentia iuxta herbæ vmbilicum filamenta. radicem verò paruam, & fibratam. Prouenit in frigidis *Taualiuhcani* arentibus collibus. seruanturq; illius radices in vsus annuos. Radices tusæ, deuoratæque ex vino *Metl*, aut aqua trium drachmarum pondere, bilem & pituitam, per superna atque inferna, dicuntur euacuare. amaro sapore constat, guttur vrit, & ordine ferè quarto exiccat, atque calefacit.

De ÇAYOLPATLI, seu Muscarum medicina. Cap. XXX.

HERBA est *Çayolpatli*, folia proferens Menthæ, circinata, terna, quinauè. caules fuluos. florem Ferulæ, aut *Acocotli*, & in ambitu Muscarij semina Piperis nigri forma, & magnitudine. radicem verò crassam, & longam. ad Ligustici genus videtur pertinere. Nascitur *Hoitzoci*, & *Texaxahuaci* calidis & montosis locis. Semen est gustu odoratum, & aliquantisper acre. radix initio dulcis, ac demum amaritudinis sensum præbens, & guttur vrens, succo manans, calidaque, & sicca ordine tertio. Cortex radicis illitus, scabiem, aliasq; cutis infectiones curat, & tumores præter naturam discutit. idem præstat semen, minori tamen efficacia. tumentia membra sanat, & ventrem. præcipuè si vncia vna radicũ ex vino deuoretur. ac vlceribus inueteratis remedio est.

De APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI Firmatrice. Cap. XXXI.

APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI, seu medicamentum adstringens, capillos habens rotundos, quam *Malinalcenses*, apud quos nascitur, quoniam glutinosa est, *Çaçaltzin* vocant, herba est folia habens numerosa, serrata, obrotunda, vnde nomen, Balloti similia, sed tamen maiora, aspera, hirsuta, atque cinerea. caules tenues, hirsutos, teretesque. flores pallentes in extremis caulibus Chrysanthemo similes, mediocres, ac multos aceruatim congestos. radicem verò surculosam. Prouenit in collibus regionum calidarum. Radix est gustu odora, aliquantisper acris, calidæque & siccæ ordine ferè tertio temperiei, glutinosa, nec omnino expers amaritudinis, ac sapore aliquantisper resinosa. quæ in farinam redacta, ac Terebinthinæ permixta, genuum frigus pellit, ac sedat dolorem. & si imbecilla ob nimium laborem sunt, corroborantur, atque confirmantur. Ius verò decocti firmat dentes, adstringitq; gingiuas, opitulatur dysentericis, vteri, ac renum laxitati, perfractis, ac patientibus lassitudinem. Mexicani Reges, ac viri primarij deuorare quondam consueuerant cortices leuigatos ex aqua, semiunciæ mensura, à ludo patrio *Bathei*, quod nos vocamus pilæ, vt à morbis, qui vehementes lassitudines sequi solent, se tuerentur. Est & alia planta, *Apitzalpatli* à quibusdam impropriè appellata, quæ potius aluum soluit, quàm adstringat. de qua sub nomine *Cacamotic* (ea enim est germana nuncupatio) inferius, Deo dante, dicemus.

Palancapatli contra lo Galico —

De NANAHVAPATLI. Cap. XXXII.

NANAHVAPATLI, seu morbi Gallici medicina, quam *Palancapatli* nuncupare solent. quoniam vlceribus medetur, herba est folia fundens squalentia, prolixa, & illis Pilosellæ vulgaris similia. florem Chamæmeli in caulis, qui tenuis, breuis, & teres est, cacumine. ac semen acre. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Temperatorum locorum alumna est, qualia sunt *Tepoztlanica*. Calida est, & sicca ordine secundo, & amari saporis, gustuq; odora. redacta in farinam & inspersa, vlceribus putridis medetur, vnde est, vt dictum, *Palancapatli* ab aliquibus vocata. melancholiam passos curat, ictosq; ab hemorrhoo *Pamicensi*, quem vocant *Mahuaquitli*. quin etiam tusa ex aqua resoluta, aut pugilli vnius mensura deuorata è liquore quopiam congruenti quoties expediat, luem vocatam Gallicam, aut Hispanicam, funditus expurgat, & curat. exiccatis quoque vniuersis vlcusculis corporis, atque tuberculis. Qua ex re luce clarius euadit, quod multos adhuc anxiè distorsit, morbum scilicet hunc ab Indis hisce Occidentalibus fuisse profectum, atque in alias propagatum veteris Orbis plagas. quoniam apud eam gentem, patrium germanumq; hic morbus, atque antiquum fortitus est nomen.

Hinc etiam patet, luem veneream, non requirere certum & specificum aliquod remedium, quod tota substantia, vel ex occulta aliqua causa huic morbo medeatur. cum videamus plurimas plantas inter se diuersissimas, ab Americanis ad hunc morbum expugnandum adhiberi. Quæ tamen omnes in eo conueniunt, vt sint acres, vel amaræ, habeantq; vim vel purgandi, vel diaphoreticam, vt ab authore nominantur, in hoc opere Conuoluuli Tithymali Corymbiferæ multæ.

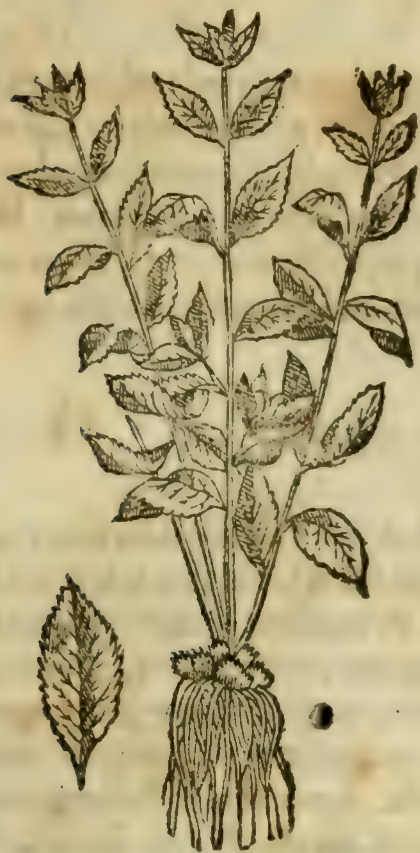
De TEMECATL YAVCTEPECENSI Bryonoide. Cap. XXXIII.

HERBA est *Temecatl yauhtepecensis* folia ferens obrotunda, & vndulata, mollia, & grauis odoris, fœtidiuè caules volubiles capreolis implexos, sarmentososque. ac fructum acinosum, toto procursu caulis racematim dependentem. radicem verò magnam. Calida constat natura ordine ferè tertio, & amaro sapore. cuius gratia quidam *Chichicpatli*, seu amaram medicinam vocant. Folia tusa, impositaque vlceribus, satietati, ventris dolori, & cuiuis alio ex Gallica lue orto medentur. vrinam deuorata euocant, & flatum discutiunt.

An ad Bryonias pertinet? consona enim facies.

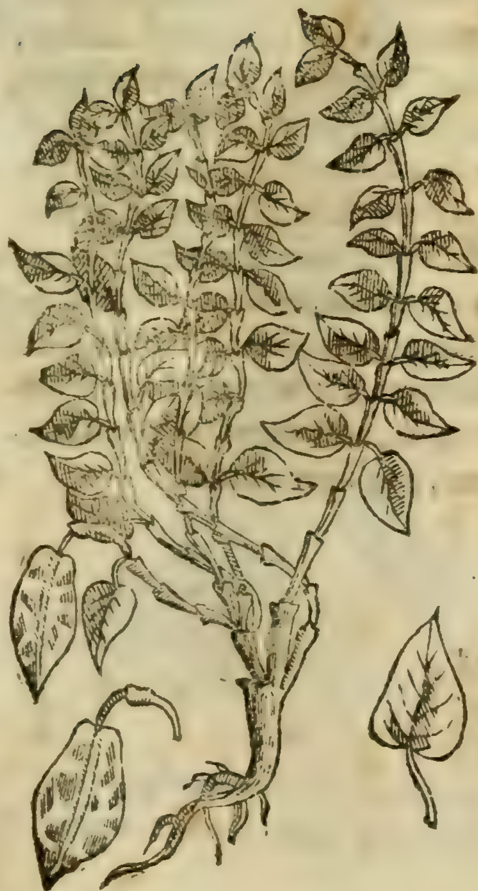
De

De XIVH TOTONQVI, seu herba calida Totopocensi. Cap. XXXIV.

XIVHTOTONQVI herba est, folia habens serrata, aspera, & Limonis ferè similia, sed maiora, infernè subalbida, & hispida. caules teretes. ac flores purpureos. radicem verò surculosam, Helleboro similem, lanugineque, aut esca obductam Çaçanacæ similis tota planta est, adeoque, vt eius species videatur esse. nam viribus est similis, ac tantum differt forma foliorum. quæ etsi aspera sunt, oblongaque, & serrata, tamen circa exortum non prorsus cum illis Çaçanacæ videntur conuenire. exultat in planis, calidisque locis. Radix est amara, calida, & sicca ordine circiter tertio, & subtilium partium. Ius decocti eius lumbricis propinatur interimendis, & propellendis à corpore. flatum discutit, menstrua pellit, vrinam euocat, hydropem curat, humores crassos & lentos attenuat, sudorem elicit, & dolores è Gallica etiam lue ortos sedat, stomachum firmat, ac pectori est valdè salubris.

De TLALLAYOTLI, seu humili Cucurbita. Cap. XXXV.

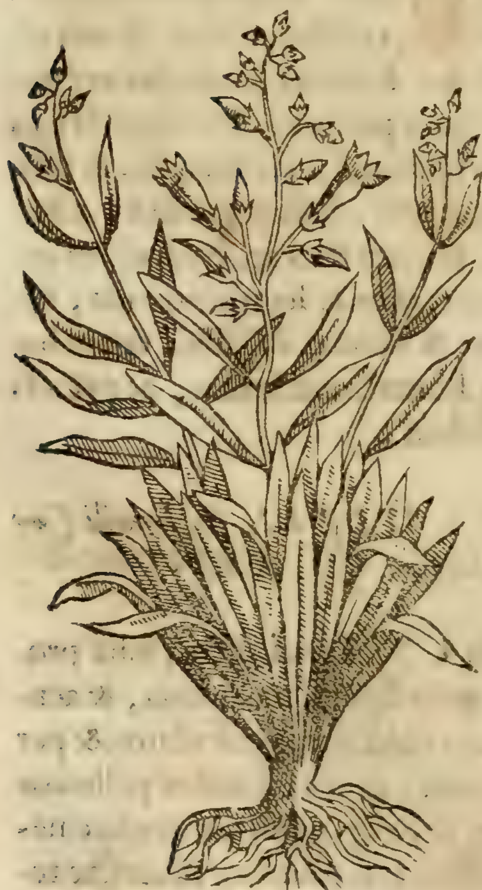

HERBA *Tlallayotli* dicta, folia profert cordis figura, mediocria, & acuminata. caules volubiles, geniculatos, & per terram repentes. ac cucurbitulas pollicaris crassitudinis, & longitudinis, maculis cinereis, & viridibus interstinctas, edules, ac refertas lanuginoso semine. radicem longam, teretem, ac fibratam. Nascitur in calidis *Yapichtlæ*, vbi folijs eius confricatis palpebris, vsque ad sanguinis extractionem, mederi solent Indi tumentibus oculis. Radix duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata, purgare dicitur per inferna, crassos ac lentos humores, admota verò maturare, ac rumpere tumores præter naturam, atque vlceribus mederi.

De ÇAYOLPATLI Vaxacensi herba Muſcarum. *Cap. XXXVI.*

ÇAYOLPATLIS, ſeu herba Muſcarum, planta paruula eſt, tota exilis, repens per terram, candidis & ſtellatis omni ex parte referta floſculis. foliolis, ac radicibus paruis, & tenuibus. cauliculis verò geniculatis. Naſcitur calidis, & ſabuloſis *Vaxacæ* locis. nonnihil calens eſt, & amara. Ius decocti eius, per ſuperna atque inferna, vacuat pituitam, ac bilem. atque ita appetentiam excitat, & vomitum coercet. ſumendum tamen matutino quatuor, aut pluribus, ſi opus, continuis diebus.

De CHILPAN. Cap. XXXVII.

HERBA eſt *Chilpan* folia tum è radicibus, fibris ſimilibus, fuluis, multisque, tum ex caulibus duos longis cubitos, & interdum prolixioribus, mittens, longa, ſaligna, pinguia & anguſta, & in coccineum quibuſdam in partibus colorem vergentia. flores verò in ſummis caulibus coccineos, & calyculorum ſpecie, qui ſigna quadantenus imitentur, vnde ei Mexicani indidere nomen, Septembri menſe profert. temperatorum locorum alumna, qualis eſt ager *Tetzocanus*, Mexicenſisque, ac in campeſtribus, montoſisq; locis incola. Radices drachmæ vnius pondere deuoratæ è liquore quopiam, bilem per ſuperna, & interdum per inferna quoque vacuare ſolent. alij tradunt, eaſdem redactas in læuorem, ſanguinem è naribus fluentem ſiſtere, deuoratas aut infuſas è liquore aliquo conuenienti, adſtringentiuè. Amara eſt, & calida natura. gutturque, dum deuoratur, pauliſper adurit.

De

De CHIPEQVA, *seu herba firma*. *Cap.* XXXIIX.

PARVULA herba est *Chipequa* multos proferens caules, tenues, & aliquantisper purpureos, ex radice fibrata, & in eis folia Lini, longa & tenuia, ac flores luteos per singulos foliorum exortus. Prouenit *Tacambari* prouinciæ *Michuacanensis*, temperatis aut paulò gelidioribus locis, vbi in maximo ab indigenis habetur pretio. Hæc amaro sapore constat, calefaciente, & exiccante vi. quò fit, vt tusa, resoluta ex aqua, atque epota, sudorem euocet, dolores articulorum mitiget, & quosuis alios è frigore ortos, & motum vitiatum restituat.

Restituye el movimiento perdido.

De COZTOMATL Solano pallenti. *Cap.* XXXIX.

COZTOMATL, seu pallens Solanum, herba est, folia fundens Solani, cuius est species, caules fuluos, luteumq; florem, vnde nomen, fructum contentum in vesicis, radicem verò crassam, longam, candentem, & surculosam. Nascitur regionibus temperatis, qualis est Mexicensis, cultis, & humentibus locis. Radix amara, & calentis naturæ. medetur satietati, flatum discutit, vrinam ciet, ac dolorem ventris admixta Siliquastro tollit, siue eadem deuoretur duorum obolorum pondere, siue ius decocti eius calens bibatur. fluxus à calida caussa ortos coercet, mammis applicata, lac exiccat, posteraque die ab assumpta *Tlacuitlaxcolli*, de qua suo loco exactè, extersionis, ac corroborationis caussa propinatur.

Vesica viridis est, sulci verò rubent obscurè.

De

De ÇOYOTOMATL, seu TOMATL COYOTL Vesicaria Mexicana. Cap. XL.

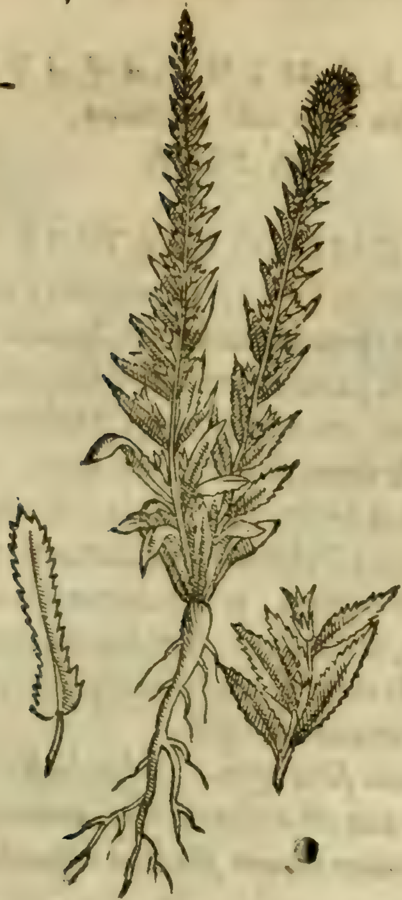

COYOTOMATL, quam alij *Çolcoanenepilli*, seu *Çoanenepilli* coturnicis vocant, herba est folia proferens Solani, in cuius species refertur, altera parte sinuosa, hirsuta, & pinguia. caules prælongos, quadratos, purpurescentes, & quaternis strijs, totidemq; insignes dorsis. fructum in vesicis magnis, & quinque angulorum contentum, glutinosum, orbicularem, & parem Nucibus Ponticis, refertum semine exili, & longiusculo, paleis persimili, initio amarum, sed cum adoleuerit dulcem, atque edulem. radicem verò magnam, & surculosam. Nascitur in calidis collibus *Tlalticapani*. calida, & sicca temperatura constare videtur, & amaro sapore. atque cum *Axin*, de qua suo loco tumores præter naturam dicitur discutere. cortex radicis rufus, & ex aqua deuoratus duarum drachmarum pondere purgat interdum per superna bilem, & pituitam, emundatque corpora, tormina patientium, & quorum ventriculus redundat crassis ac lentis humoribus.

Magna virium est diuersitas, non tantum in varijs Solani speciebus, sed etiam in diuersis eiusdem plantæ partibus. sic in Solano hortensi folium insipidum, radicis cortex ita dulcis, vt Glycyrrhizam deuorata sapiat. sic in Siliquastro, folium insipidum, fructus acerrimus. in Alkekengi fructus acidus, semen amarum. in Mandragora pulpa pomi quasi insipida, semen tamen amarum. Vnde non putandum omne Solanum frigidum esse, vt quidam arbitrantur. præsens species Vesicariæ, viribus similis est nostræ. vnde etiam ad renes expurgandos proderit.

De

De CVRRVNGARIQVA. Cap. XLI.

HERBA est *Currungariqua* innitens radici tenui, & longæ, fibratæque. vnde profert caules tenues,teretes,& ſeſquidodrantales,refertos folijs Pentaphylli, longiuſculis, & anguſtis, & circa partes ſuperiores, floſculis cyaneis, vbi generantur vaſcula orbicularia, referta ſemine. Prouenit temperatis, humectisq; *Viuapa* prouinciæ *Michuacanenſis* locis. Radix eſt amara, calidaque, & ſicca temperie. tuſſi, & aſthmati medetur, cæterisq; pectoris morbis, ortis à frigore, aut à craſſis, lentisq; humoribus. Puluis florum, cum ſaccharo & melle, inſpiſſatus,ſi binum cochleariorum menſura quotidie lambatur tempore matutino, viſum acuit, vnde nomen.

Flos huius Campanulæ, ex rubro in cæruleum tendit.

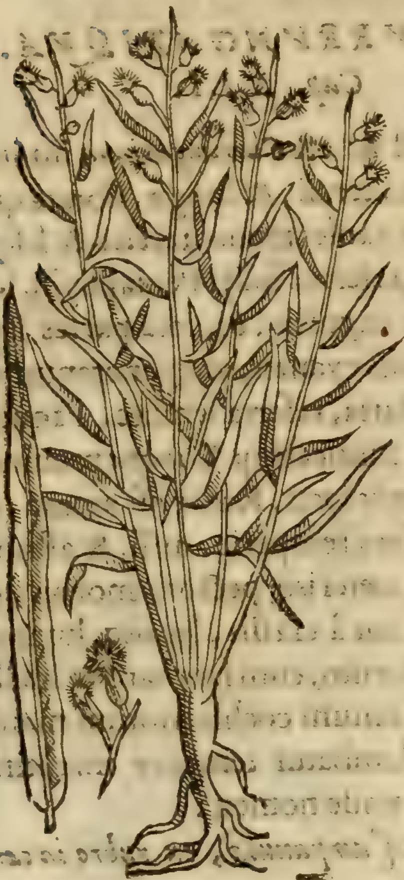

De NANACACE. Cap. XLII.

NANACACE, ſeu planta anguloſa, herba eſt,folia Vitis ferè viniferæ ferens, ſed aliquantulum oblonga, & in purpureum colorem vergentia. caulem vnicum, purpureumque. flores iuxta acumen luteos,ſquamoſis,oblongisq; contectos calycibus.radicem verò craſſam,& breuem in Ponticarum Nucum quandam ſimilitudinem,velut diuiſam, fibratam, obrutamq; lanugine. Prouenit montoſis locis, ac temperatis, qualis eſt *Xochimilelcenſis*. Radix eſt amara, & guſtu pauliſper mordens. quò fit vt calidam, ac ſiccam eſſe coniectem, curetque,aliunde vacuata cauſſa,febres,aut rigoribus pulſis. Aiunt etiam Indi Medici, crudam ſudorem euocare, aluumq; ciere, coctam verò mederi dyarrhœis, atque dyſſentericis.

Flos Onopordo ferè ſimilis. vnde Carduis accenſeri fortè poterit.

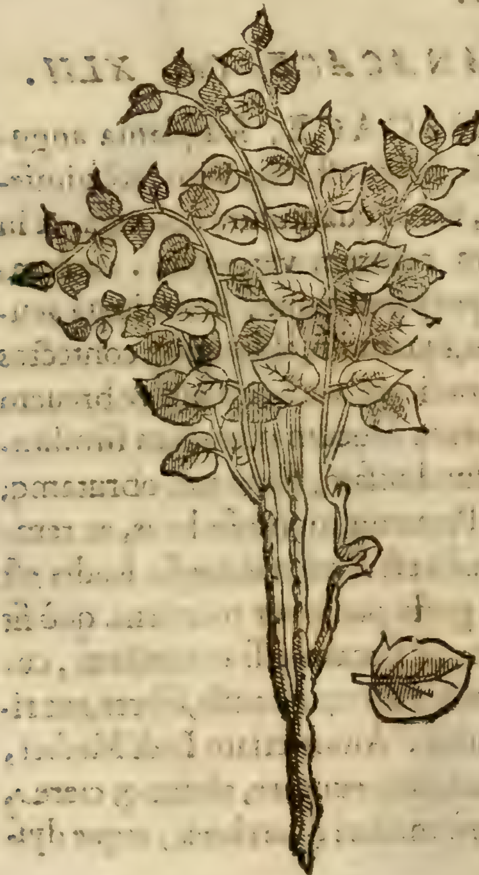
Idem medicamentum præparatione adhibita,alias plerumque vires conſequitur. ſic Rhabarbarum infuſione omnem vim nitroſam,& purgantem, in ius deponit, retinetq; vim adſtringendi. idem huic herbæ coctæ euenire putandum eſt.

De TEIXMINCAPATL*is, seu ictus oculi medicina.* *Cap.* XLIII.

TEIXMINCAPATLIS folia profert longa, & angusta. caules purpureos. semen geminum, luteum, rotundum, & paruum. radicem surculosam, & paruam, candentemque. Nascitur in calidis, & summis montium iugis. amara nonnihil herba est. calida, & adstringenti natura. vlceribus oculorum medetur, vnde nomen, pudendorumque muliebrium, & virilium, si puluis foliorum, aut radicis inspergatur, lotis prius vlceribus, & emundatis aqua.

Rapaceis forte affinis est hæc herba. Siliqua enim non est dissimilis Raphanaceæ. & semen rotundum luteum similiter respondet.

De TLALTZILOCAYOTLI, *seu Tzilacayotli humili* Siliquastro Mex. *Cap.* XLIV.

HERBA est *Tlaltzilocayotli* folijs ornata obrotundis, & altero latere magna ex parte exesis. ramisq; longis, & tenuibus, per terram sparsis. flore, vt ferunt, candenti. & fructu haud dissimili virenti Siliquastro, vnde nomen. radicibusq; longis, & candentibus, pollicem circiter crassis. Nascitur in saxosis collibus, arentibusq; frigentis regionis *Huexocincensis.* Radix amaro sapore constat, & calida temperie. quæ triũ drachmarum pondere deuorata, dolores è Gallica lue profectos sedat, quamuis sæua videatur inferre symptomata. verùm mos est Indis altera die ab assumpto pharmaco, ægros in balneum vaporis ducere, quod ipsi vocant *Temetxcalli,* intraq; illud aqua calenti abluere quoque.

Sæua illa symptomata, quæ ex hoc medicamento oriuntur, suspicionem mihi inijciunt; hanc herbam, inter Apocyni species referri debere. Confirmant opinionem folia rotunda, herba repens, flos albus, siliqua viridis. quæ omnia in Siliquastris, numquam simul inuenies.

De *TLATLACIZPATLI* Fluxionum medicina. *Cap. XLV.*

TLATLACIZPATLI herba eſt, folia Origani ferens, minutim ſerrata. cauliculos tenues, breueſque. floſculos candidos. exileque ſemen. radices verò capillis ſimiles. Naſcitur apud *Hoetxotzincenſes*. amara eſt, & nonnihil lubrica. atque ideo tuſſi dicitur mederi, & defluxioni illi, quæ eſt à capite, ſi ex aqua drachmæ vnius pondere epotetur, maximoque prædictis morbis remedio eſſe.

Radix longa, folia Teucrij, rami ipſi onuſti floribus luteis, quales in Abſynthio conſpiciuntur.

De TOMA. Cap. XLVI.

GENVS eſt Vrticæ *Toma*, herba in arboris magnitudinem adoleſcens. folijs ſinuoſis, & magnis, ſpiniferiſque, & hirſutis. ſtipitibus læuibus. ac candidis luteiſque floribus. Naſcitur in frigidis, calidiſque prouinciæ *Michuacanenſis* locis. ſapor eſt amarus, non ſine quadam acrimonia. calefaciens, & exiccans vis. Ius decocti eius in ſpiſſitudinem coactum, dicitur vetuſtis plagis mederi, ac dolorem capitis tollere.

De YZTAC CIHVATL, ſeu Fœmina candida. *Cap. XLVII.*

YZTAC CIHVATL, ſeu fœmina candida, herbula eſt, folia proferens Sonchi, infernè ſubalbida, & ſupernè viridia. caules tenues, tres quatuorvè, quorum ſumma parte emicant flores, illis vocatis Bellis ſimillimi, in pappos demum abeuntes, piloſos, & colore candenti. radix fibrata eſt, atque candens. *Copitlani* naſci gaudet, in planis. Ius decocti exhibetur enixis. flatus diſſipat, menſtrua euocat, conuulſioni medetur, tormina tollit, frigorique aduerſatur. calida enim eſt, amaraque.

De YZTACCHYATL, ſeu Sale amaro. Cap. XLIIX.

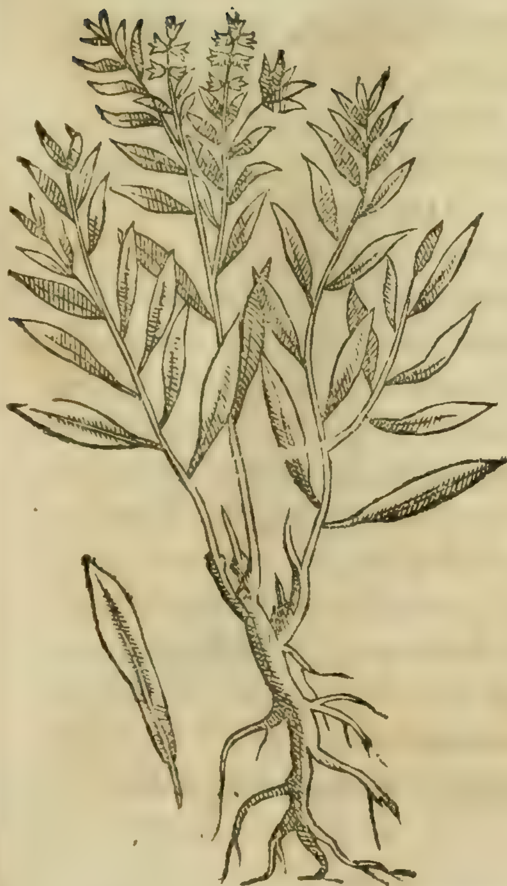
YZTACCHYATL, ſeu Sal amarum, herba eſt, forma, & viribus ſimilis Abſynthio, ideoque in hac noua Hiſpania paſſim pro eo ſuppoſita. duorum generum oſtenditur, latifolia, & tenuifolia. Naſcitur temperatis, calidiſque locis. poſſetque vel facili negotio in Hiſpanias aſportato eius ſemine, vt coniecto, transferri. Vtraque à frigore ortos dolores, flatusvè tollit. confert pectori. cholicis, iliaciſq; medetur, addito præcipuè *Quauhyetl*, aut *Picietl*. membra interna

Ia roborat. lac euomentibus infantulis, aut patientibus ſatietatem opitulatur, ſi ori inſtilletur. obſtructa aperit, cum *Ecapatli*, ſeu Lauro Indica, medetur reſolutis. iureque decocti eius debilia, tumidavè perquam commodè lauantur crura.

De TLAELPATLI ACATLANENSI Alſinefolia II. Cap. XLIX.

HERBA eſt *Tlaelpatlis Acatlanenſis*, folia habens Alſines, anguſta, & longiuſcula. caules ſpithameos, teretes, ac tenues. ſemen verò in ſpicatis folijs. radicemque tenuem, ac prolixam. Naſcitur quouis cœlo *Acatlanenſi*, iuxta colles. radix trita, & deuorata ſemiunciæ pondere, medetur dyſentericis, vnde nomen. eſt enim valde adſtringens, cum quadam amaritudine, & calore.

De TLANOQVILONIPATLI YANCVITLANENSI Linifolia. Cap. L.

TLANOQVILONIPATLI herba folia fert Lini, longa & anguſta, ſubalbidaque, & hirſuta. caules teretes, ac ſubalbicantes. flores luteos, ſpicatosque, & exiles. radicem verò longam. Naſcitur in collibus frigidis Miſticæ ſuperioris. radix eſt aliquantulum amara, & lubrica, non ſine quadam acrimonia. eadem tuſa ſeſquidrachmæ pondere, purgat omnes humores. eſt autem calida ordine tertio, ac guttur vrens.

Flores Abſynthio pinxit non abſimiles.

De CHILPANXOCHITL, seu flore signi instar pendenti Mortuorum medicina. *Cap. L I.*

CHILPANXOCHITL, ab alijs *Micaxochitl*, seu Mortuorum medicina nuncupata, herba est, folia Salicis ferens, angustiora tamen, & tenuiora. caules cubitales. flores coccineos in postremis caulibus, qui rubri quoque sunt, calyculorum forma, aut signa, vt dictum est, referentes. radicem verò paruam, fibris candidis, & teretibus plenam. Radix est nonnihil amara, & tamen frigidæ esse naturæ experimento compertum est: febrem etiam extinguere ex aqua opportunè epotam drachmarum trium, aut plurium, si opus est, pondere, inflammationes mammarum auertere, & epilepticis opitulari illitam, vnde secundum nomen.

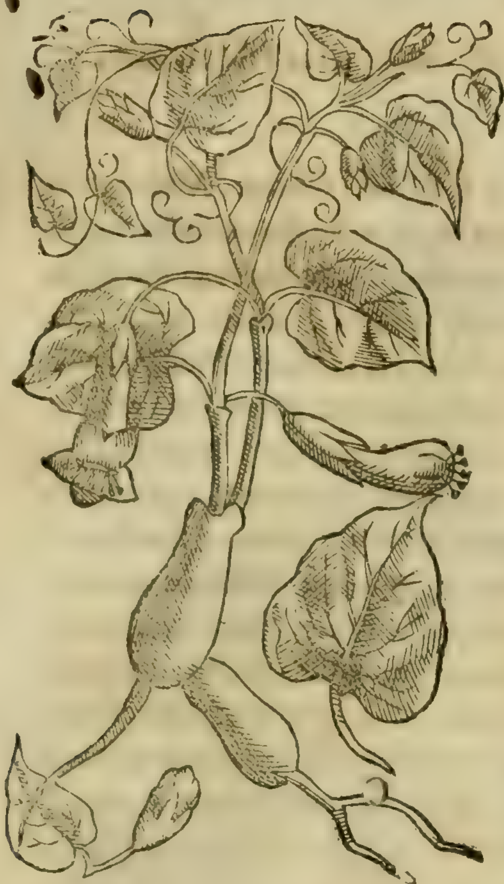

De ELOQVILTIC herba Geniculata. *Cap. L I I.*

ELOQVILTIC, quam alij *Tlatlancuaye*, seu herbam geniculatam, alij *Xotlilitzi*, seu nigros pedes appellant, folia Bliti profert. caules sarmentosos, & nodis per interualla diuisos, partimq; purpureos. florem, semenq; rubeum, atque minutum, in conorum modum, veluti ex Blito dependentia. radices verò surculosas, & rubrescentes. Regionum temperatarum alumna est, qualis est *Xochimilcensis*, & *Tezcoquensis*, in montibusq; incola. Sapor est nonnihil amarus, sed temperies cum humore frigida. lac vitiatum nimij caloris caussa emendat, febrem extinguit, & sudorem euocat, pota illitavè. pleuritidi medetur, & opitulatur tussi. Ius decocti eius, cui Bolus Armena fuerit permixta confert pleuritidi, quam *Matlaltotonqui*, Mexicenses vocant. lenit aluum, & medetur satietati.

Creso se engaña porque a esta fiebre maligna llaman matlaltotonqui no al dolor de costado aunq tal ves que viene complicado

De

De TEPEHOILA CAPITZXOCHITL, ſeu Hoila capitxochitl Saxiuoluula. *Cap. LIII.*

VOLVBILIS genus eſt *Tepehoila capitzxochitl*, quod alij *Tztic Mecapatlis* nuncupant, ſaxis ſe conuoluens. folia ſunt Hederæ. radix ſucco manat. Duo ſunt eius genera eadem facultate prædita, ſed primum, vt diximus, habet folia Hederæ, Vrticævè ſimilia, ſerrata; ſecundum verò ſcutorum potius vndulatorum forma. Naſcitur vtraque apud Mexicenſes agros. frigidæque, & humentis eſt temperiei, quamuis nonnullam amaritudinem participare videatur, parteſq; natura diſſimiles. Vtuntur ea Indi aduerſus calorem, & ad tumores præter naturam repellendos. necnon ad compeſcendum ſanguinem qui è vulneribus fluit, & curandos oculos inflammatione tentatos. præcipuè ſi miſceatur *Toloatzin*.

I. (margin, beside "sed primum")
II. (margin, beside "secundum")

De AHOATON, ſiue Quercu parua. Cap. LIV.

AHOATON, ſeu Quercus parua, quam alij *Tlalcapolin*, ſeu *Capolin humilem* vocant, herba eſt, folia ferens Origani, ſerrata, Chamædriosvè, aut Ilicis, minora tamen, vnde nomen, quæ inferna parte dilutiore virore nitent, ſupra verò exaturatiore. ſtipites rubreſcentes, è radice longa, & fibrata, fulua, ac mediocris craſſitudinis. flores coccineos, paruos, & longiuſculos. acinos primò virides, mox rubeos, ac demum nigri coloris, nucleos fuluos continentes. Radix ſapore eſt adſtringenti, & aliquantiſper amaro, non ſine quadam dulcedine, odore nullo, frigidaque, & exiccanti natura. quæ ſi vnciarum trium menſura coquatur, è tribus libris aquæ fontanæ ad tertias, & ius decocti potandum propinetur vice potus, enixas corroborat, dyſenterias compeſcit, laxatas renum partes confirmat, & acoporum medicamentorum more, labores ſedat eorum qui laſſitudinem ex longo itinere, curſu, lucta, aut quauis alia ſimili occaſione contraxerunt. Temperatas amat regiones, qualis eſt *Tenuchtitlana*, frigidavè, & ſaxoſa loca, atque montoſa.

De OLCACATZAN PAHVATLANICA China Mexicana. *Cap. LV.*

SPECIES est Chinæ Mexicensis *Olcacatzan*, quæ herba est folia ferens oblonga, acuminata, & lineis secundum longitudinem discurrentibus insignia. caules volubiles, & tenues. fructum acinosum, ac racematim dependentem in summis caulibus; qui cum maturuerit, nigrescit. radicem contortam, geniculatam, fuluam, & Arundinaceæ similem, sed densam, ac grauem. Arbores excelsas scandit, atque complectitur. Seritur interdum, excoliturq; vsus gratia in viridarijs, ac hortis. stillat gummi, quo vtuntur indigenæ ad corroborandum dentes. ijdem terentes atque mandentes ore vocatum *Tzitcli*. Ius decocti radicis contusæ, infunditur aduersus inueteratos morbos felici euentu. idem ius epotant aduersus Gallicam luem, ac chronicos alios, & diuturnos morbos. Differt ab Orientali China, cuius radix leuior est, rarior, albidior, tenera, ac minus adstringens, & tamen eosdem pene vsus præstare periclitatum est, quos illa, Guaiacum, aut Zarzaparilla præstare solent, eadem arte & victus ratione administrata. Qua de re ijs, quæ à multis ante me scripta fuere, ac pro diuersis regionibus, morbis, ac hominum temperaturis variabilia, nihil hic putaui adijciendum. Est autem hæc de qua loquimur radix, frigidæ siccæque, & adstringentis naturæ, sed amara, partiumque subtilium particeps. quò fit, vt ius decocti eius, præter iam dicta, ventriculum debilem corroboret, flatum discutiat, absumatque, & vacuet per poros eam atræ bilis, & pituitæ portionem, quæ pharmacorum refugit vim, dolores extirpet, ac leniat, aliaque præstet iuuamenta, quæ in prædictas plantas solent referri. Nascitur *Pahuatlanicis* agris sponte, vnde cognomen.

Differt ab Orientali.

De China Orientali, eiusq; vsu in lue venerea, morbisque alijs, multus est Garzias cap. 38. lib. 1. historiæ aromatum. & Acosta cap. 29.

De Occidentali verò scribit Monardes cap. 21.

Ex hac descriptione patet, Chinam hanc esse ex speciebus Smilacis asperæ, adeoque eodem genere Sarzæ parillæ. vnde mirum non est, easdem ferè vtrisque vires ab omnibus attribui, quas apud eos inuenies qui de morbo venereo multos libros conscripserunt.

De

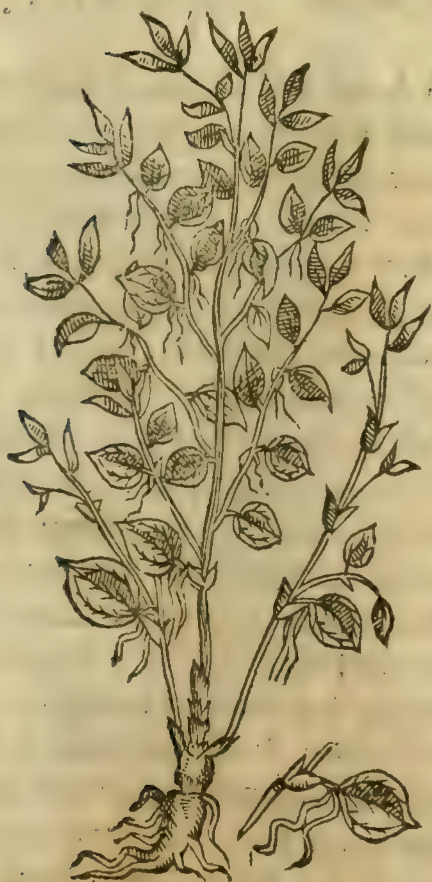
Cozolmecatl Chinæ Mexicanæ Species. Lib. VI. Cap. LVII. fol. 213.

De CHINA MICHVACANENSI Phaco. *Cap. LVI.*

EST quædam Chinæ ſpecies, quam à loco natali *Michuacanenſem* vocant. quæ herba eſt arundinaceæ innitens radici, rubræque, ſed denſæ, ac graui. è qua caules inſurgunt arundinei, læues, ac ferulacei, longi, pollicemque craſſi, folijs ornati per interualla magnis, cordis figura, ac neruis, ſecundum longitudinem diſcurrentibus. quod euenit in cæteris, quibus etiam viribus, & hæc ſimilis eſt. Naſcitur *Michuacani*, vbi *Phaco* vocant.

De COZOLMECATL, ſeu Curarum fune China III. Mex. medicina admirabili. *Cap. LVII.*

COZOLMECATL, quam alij *Olcatatzan* vocant, ad Chinæ Mexicanæ ſpecies videtur attinere. radice enim craſſa conſtat, obrotunda, rubra, graui, & fibrata. vnde profert caules iuxta radicem rubeos, geniculis interceptos, tenues, refertos capreolis, volubiles, & arbores propinquas in cacumina vſque ſcandentes. folia obrotunda, mediocris magnitudinis, & venis ſecundum longitudinem ternis diſcurrentibus. fructumq; Myrti refertum ſemine. Prouenit in oppidis Ioannis Conchenſis, calidis nempe regionibus, *Mecatlanique*, editis humilibusq; locis, necnon *Totonacape*. vbi aiunt, duas eſſe huius volubilis ſpecies. alteram, quam deſcripſimus, fructiferam & ſaluberrimam, è cuius ſtipitibus parantur ſcipiones pulcherrimi, lineis nempe fuluis, & nigris viciſſim variati. alteram fructu carentem, quæ potius pertinet ad venena. Mira audio, de hac quam delineauimus planta narrari, etiam ab ijs qui eius vſi ſint remedijs. ſanguinolentos nempe oculos breui illuſtrari, ac priſtino reſtitui nitori, appoſito tamen folio. vlceribus

Cozolmecatl fructifera.

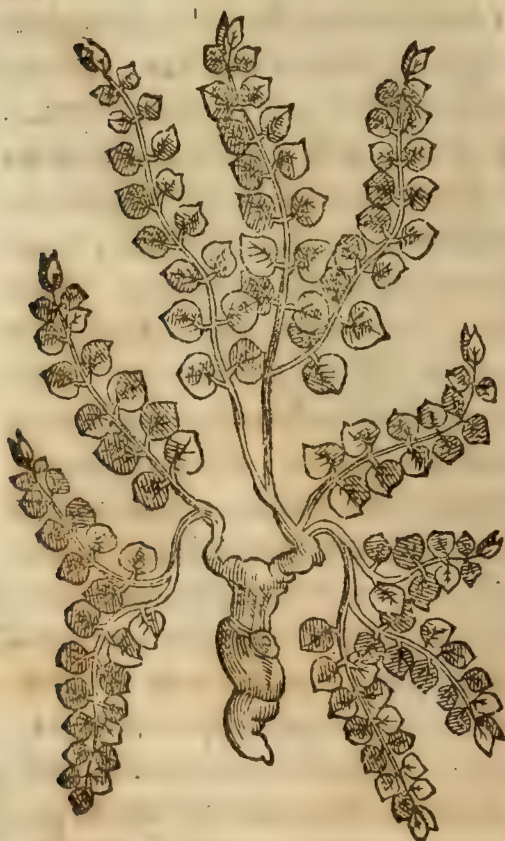
Cozolmecatl ſterilis.

Vires.

ribus

ribus oris mederi, pudendorumque Gallica etiam lue infectis, radicis puluerem carnem supercrescentem absumere, & decentem restituere. ad temperiem spectare, & tamen occulta quadam vi, calidis ac frigidis aduersari affectibus. Nec solum admotam, sed deuoratam quoque conferre, siue folia siue radix ipsa referatur in vsus. esseque qualibet mensura, ac pondere, innocentem. vires augere, ac firmare, sarcireq; exhaustas, & defectas, vel solum attrectatam. & calorem semiextinctum ita reparare, atque emorientes etiam homines reuocare in hanc lucem. admota folia dentium dolores, capitis, articulorum, & cæterarum corporis partium, veluti per miraculum lenire. & his dolenti loco adhærescentibus certissimam salutis haberi posse spem. adhærent enim cum sedandus est dolor, aliter statim irrita cadunt. venerem mirè excitare. iuuareq; capiti impositam, conciliare somnum. & deuoratam ex vino cholicæ mederi, flatum discutere, aduersari venenis, cor roborare, & adesse coctioni. veneris vsu nimiò exhaustos, ei incubantes magnopere vires resumere. febres tollere, & firmare gingiuas. Denique vix est morbus aliquis in tam varia, numerosaq; illorum silua, cui neget opem ferre. imò vel hac sola planta inuenta, atque nostri Orbis viris declarata, non fuisse irritos regios conatus affirmant, aut frustra adhibitos insumptus, & historicorum labores. quæ omnia, tempora quæ nos sequentur, rerumque exacta peritia, firmabunt & facient manifesta.

De TLATLAYOTIC, *seu Numularia Indica.* Cap. LVIII.

HERBA est *Tlatlayotic*, folia ferens parua, & orbicularia, Numulariæ vocatæ, aut Veronicæ fœminę similia, bina, ordine vtrimque disposita. caules volubiles, tenues, & duos dodrantales longos. & fructum edulem, Cucurbitæ similem, vnde nomen. radicem verò prolixam, ac ferè toto discursu crassitudinis æqualis. Nascitur locis campestribus. Radix est glutinosa, lacte manans. & quanquam aliquantulam participet amaritudinem, vincere tamen in ea videtur cum siccitate frigiditas. bibitur contra febrium ardorem. atque dyarrhœas, & dysenterias compescit. medetur singultui, vrinam euocat, & contractos neruos laxat. medetur vlceribus, & oris ampullis. si vrina euocanda sit, adiungitur *Cacaoatl* duarum drachmarum mensura; si verò coercenda aluus, idem *Cacaoatl*, sed coctum pariter deuoratur.

De TOÇANCVIT LAXCOLLI, *seu Intestinis Tuccæ Talpæue Indicæ.* *Cap.* LIX.

RADICIBVS innititur *Tozancuit laxcolli* herba, intestinorum instar conglobatis, vnde euenit illi nomen. à quibus fundit caules, & in eis folia Origani, sed asperiora, ac circinata. & circa caulium partes summas coccineos flores, calyculis similes. Nascitur humilibus, & montosis locis regionum frigidarum, veluti *Chalcicoatepeci* & *Xochimulci*. Vulgaris herba est, & cunctis nota, tum ob adstringendi efficaces vires, tum ob formam radicum raram, & quæ paucis plantis contingat. Radix est frigida, & adstringens, nonnihilque amara. ventriculum roborat, & eius calorem temperat, si sex drachmarum pondere læuigata deuoretur ex aqua. medetur vlceribus putridis, & cancrosis. impinguat tabidos. & enixis ab Indis Medicis corroborationis gratia solet exhiberi. fluxum alui, dyssenteriasque, vnciæ vnius pondere deuorata, coercet.

Folia ex luteo rubescunt. flores etiam ex rubedine in luteum tendunt, Digitali fere similes, à petrolo rubeo dependentes transuersim. Stamina florum rubra sunt.

De CHICALLOTL, *seu Spina.* Papauere spinoso. *Cap.* LX.

CHICALLOTL, quam alij *Chichicallotl* vocant, herba est spinosa, proferens folia Cardui benedicti, longa, angusta, sinuosa, ac spinifera, cinereiq; coloris. caules subalbidos, & spinosos. flores orbiculares, luteos, ac interdum candentes, Papaueris haud dissimiles. fructum oblongum, striatũ, asperumque, refertum nigro ac paruo semine. Nascitur Mexicano agro, nec vlla refugit loca, montana aut campestria. semen tritum, & duarum drachmarum pondere deuoratum, humores omnes, sed præcipuè pituitosos, & articulos infestantes, vacuat. saporem, & odorem Siseris videtur referre. lac oculis infusum cum lacte mulieris, quæ fœmellam peperit, inflammationes eorum sedat.

ſedat. aduerſatur febrium typis. flos verò ſcabiem curat appoſitus. amarus eſt eius herbæ ſapor. calidaque, & ſicca temperies. aiunt alij, liquorem ſtillatitium eius, ac germinum *Mizquitl*, nubes oculorum diſcutere, carnem ſuperuacaneam exedere, dolorem ex hemicranea ortum ſedare, alijs eorundem huiuſmodi morbis egregiè ſubuenire.

Papauer hoc ſpinoſum, etiam Europæ iam innotuit, & à quibuſdam Figo d'inferno vocatur. quamuis hoc nomen potius Ricinis attribui debeat.

Primus hanc plantam deſcripſit, & depinxit celeberrimus Ferdinandus Imperatus Pharmacopœus Neapolitanus in opere ſuo Italico, quo multarum rerum hiſtoriam tractat elegentiſſime. ſed à noſtro Authore mutuatus, cum quo magna illi familiaritas fuit. Eandẽ etiã in Phytopinace ſuo deſcripſit Gaſpar Bauhinus. hunc ſecutus eſt Cluſius, qui eandem diligentiſſimè, vt omnia ſua, depictã propoſuit, & enarrauit lib. 5. cap 7. rarior.

Hanc ego proſperè enatam & eleganter florentem conſpexi in horto rarioribus plantis ornato Illuſtriſ. *&* *Excellentiſ.* Lynceorum *Principis &* Inſtitutoris *Friderici Cæſii primi ex antiquiſsima Familia ſua Oppidi S. Angeli Principis, cuius Heroicis auſpicijs, & magnificis impenſis opus hoc prælo ſubijcitur, cuiusq; iuſſu hæc ego in ordinem meliorem digeſsi & ſcholijs illuſtraui, adnitente Cl.*Ioanne *Fabro* Lynceo *Bambergenſi Simpliciario Pontificio, in cuius ædibus hæc exarata fuerunt.*

Cum hæc planta ſit admodum ſimilis noſtro Papaueri, vires tamen habeat, vt multi putant contrarias, ſuſpicionem alicui inijcere poſſet, etiam noſtrum Papauer non eſſe adeo frigidum, præſertim cum etiam coniunctam ſibi habeat amaritudinem. Nam vbi in eodem genere, & in iiſdem partibus ſapores ſunt iidem ibi & virtutes non multum differre arbitror.

De QVAVHXOCOTL CVLLVLENSI Oxymalua. *Cap. LXI.*

HERBA eſt *Quauhxocotl*, folia minutim ſerrata ferens, & ternis magna ex parte ſinibus diuiſa. caules geniculatos, ſeſquidodrantem prolixos. radicem verò Napi forma ex albo rubreſcentem, teneram, ac plenam ſucco. Prouenit in humidis locis prouinciæ *Chullulenſis*. Radix eſt amara, ſubacidaque. folium acidum, & edule adeo, vt in ſpecies *Xoxocoyollin*, quas noſtri Oxalidas vocant, videatur ea herba referenda. fructus verò orbicularis, & acinoſus, nec vocatis *Tomame* diſſimilis. Radix duarum drachmarum pondere tuſa, ac deuorata, ventriculum, & inteſtina leuiter purgat, atque eorum membrorum grauitatem pellit. eadem exhibetur infantibus, ſed vnius tantum drachmæ menſura, matutino tempore, nullo prius aſſumpto cibo.

Folia Alceæ Americanæ ſimilia ſunt, ſed cum obſcura rubedine, vt & pediculi eorum.

De

De CAQVIZTLI. *Cap.* LXII.

CAQVIZTLI herba eſt folia Ocymi, minora tamen, & illis Origani proxima, minimèq; ſerrata, bina per interualla ordine diſpoſita, fundens. caules quadratos, rectosque. flores Cyaneos, longiuſculos, ternosq; ex vtraque parte caulis, binis foliolis circundatos. radices verò fibris ſimiles, ac rubeas. Naſcitur Mexicanis iugis. amara eſt, acris, calidæque & ſiccæ, ferè ordine tertio temperiei. Folia contuſa, & reſoluta ex aqua, ſcabiei dicuntur mederi, ſi corpori illiniantur. Ius verò decocti eorundem, ſudores bibitum elicit. quin ij, qui ſanguinem meiunt, è veſtigio reſtitui ſanitati dicuntur, ſi vaporem vini *Metl*, (quod album *Pulque* vocant) cui herba hæc incocta ſit, excipiant. modo à ſuffitu cubitum eant, pannis ſe contegant, ac ſudori ſtudeant eliciendo.

De AMAMAXTLA *expurgante, ſeu Rhabarbaro vocato Monachorum. Cap.* LXIII.

RADIX huius plantæ adeo ſapore, & odore, & colore, ſubſtantia, & viribus radicem veri Rhabarbari repræſentat, imitaturque, vt niſi folijs ab illo diſtaret, quæ deſinunt in acumen, (nam illa ex anguſta origine in latius finire cernuntur) verum Rhabarbarum Alexandrinum à nullo, qui vtramque plantam expendiſſet, non iudicaretur. quamobrem hortenſe *Hyppolapathum* congener eſſe vero Rhabarbaro cenſemus, poſſeq; in eius penuria ſubſtitui, ac pares penè vices præſtare. bilem enim benignè, & cũ quadam roboratione, quæ à craſſioribus, & adſtringentibus accidit partibus, præcipuè vacuat felici ſucceſſu, quemadmodum nos ſumus apud Hiſpanos periclitati ante hos triginta plus minusvè annos, & Mexici, vbi maximus eſt eius prouentus diligentia Bernardini Caſtilij, cuius optimis manibus hic honos debetur: viri, dum iuuenis eſſet, in propugnandis hoſtibus dexterrimi, atque animoſi, à primo verò ſenio, vſque ad obitum, & poſtremos halitus, in ſeminandis atque excolendis quibusque raris, & peregrinis plantis diligentiſſimi. Quoniam verò partibus conſtat ſubtilioribus, quæ ſunt expurgantes, alijs verò craſſis, atque adſtringentibus, conſueuere ijdem, ſucco expreſſo, veluti expurgante pharmaco, ſeſquidrachmæ pondere vti. fecibus autem eadem menſura, veluti aluum adſtringenti medicina. quod ſi cum totalitate ſua exhibere arriſerit duarum drachmarum portionem, ab his qui non difficile ſoluuntur, bilis aiunt quod ſatis ſit expurgari. cuius rei nos certiſſima fecimus experimenta. Miſcetur interdum vnica drachma ſucci, vncijs duabus electuarij è Caſſiæ nigræ fiſtulis confecti, atque ita bilẽ primò, & maximè, ſecundariò pituitam expurgat. Quibuſuis locis prouenit excultum, ſed maximè calidioribus, qualis eſt *Quauhnahuacẽſis* humecto & fertili ſolo, poſt quaternos à ſatu annos. Radix eſt medicinæ vtilis. colligenda verò ineunte vere, mundanda, ſecanda in fruſta, quæ boletos vocant, qua magnitudine illa Rhabarbari vulgaris ad nos conſueuerunt deferri ab Oriente, ſuper aſſeres collocanda, ac ſæpe ſæpius quotidie, (ne ſuccus, quo abundat, effluat) euertenda. quatriduo tranſacto, filo traiicientur firmiore, ac ſuſpendentur ad vmbram locis apertis, ſed quos radii Solis non attingant. namque ita duorum menſium interuallo ſiccari abundè ſolent, demumque recondi, & ſeruari. Hæc mihi de

Rhabarbaro Monachorum vocato dicta ſunto. non quod neſciam apud Hiſpanos quoque hanc plantam aliquot oppidis non admodum à Mantua Carpetaria diſtantibus aliquando fuiſſe excultam, ſed quoniam in hac noua Hiſpania apud *Quauhnahuacenſes* in horto prædicti viri vberrimus eſt eius prouentus: vbi patrijs plantis, vel eo maximè opus eſt, quod medicaměta extera, hunc in Orbem per tot maria tranſlata, emarcida vitiataq; tandem accedant: & vt Hiſpani meminerint, apud eos, ſi cura adſit, quantalibet copia prouenturum, ac in optimi Rhabarbari penuria, permittentibus conſciiſq; medicis, ſuffici pro eo ſæpenumero non incommodè poſſe. Cæterum fabulæ, quas quidam inculcant, vt perſuadeant, Rhabarbarum hoc Monachorum vocatum, eſſe Alexandrinum, dicentes, Turcas (cum illis per Henricum Galliæ Regem Marſiliæ portu, & vrbe potiri licuiſſet) Gallis quibuſdam Monachis ſemen impertitos veri Rhabarbari, vnde nomen defluxit, atque inde deuectum ad Hiſpanias, & has Indias, nugæ ſunt, quibus ſit omnino deneganda fides.

Vide Monardem apud Cluſium folio 312. Qui Rhabarbarum Americum iudicat adeo cum Orientali conuenire, vt ſi non ſit idem, ſaltem aliam eſſe ſpeciem parum differentem.

De YXTOMIO, ſeu lanuginoſa herba. Cap. LXIV.

YXTOMIO XIHVITL, quam alij *Tlmoxihuitl*, alij *Memeam*, alij *Quapopolton*, & *Quapopoltzin* vocant, herba eſt, folia ferens hirſuta, ſpinoſa, vndulata, & Anchuſæ proxima. caulem pallidum, duos cubitus longum. flores candentes, paruos, calyculis contentos, & in pappos tandem abeuntes. radices verò multas fibris ſimiles. Naſcitur in vallibus, planiſq; locis regionum frigidarum, & in annuos vſus vulſa radix ſeruatur, atque reconditur. radices duarum drachmarum pondere deuoratæ, omnes humores concitato vomitu vacuare dicuntur. calida enim ſiccaque natura conſtant, & ſapore aliquantulum amaro. tuſſim deuoratæ ſedant. & pectoris opitulantur morbis. renes, & veſicam abſtergunt. vlceribus putridis pudendorum, muliebrium & virilium ſuccurrunt. curant hæmorrhoides. & vacuata prius ſupernè defluxionis cauſſa, dicuntur quoque mederi diarrhœis.

QVAPOPOL.

Quam hic exhibemus Quapopol imaginem, ei ab Authore deſcriptæ affinem videtur plantam repræſentare. cuius caules purpurei ſunt coloris, folia ex aduerſo bina ſita. & ex quauis ala folij exit pediculus, cui multi floſculi Echio ſimiles, quaſi Vmbella inſident.

De TLALYXTOMIO, seu Yztomio humili. Cap. LXV.

HERBA est *Tlalyxtomio*, folia fundens Portulacæ similia, sed aliquanto maiora. caules purpureos, teretesque. flores in summo purpureos. radices verò crassas, & surculosas. quæ tritæ, epotæque ex aqua, duarum drachmarum mensura, pituitam per superna expurgant, emundant intestina, ac cholicis affectibus infusæ medentur. Amaræ valde sunt, calidaque, & sicca ordine tertio natura.

Ex radice transuersa multæ fibræ exoriuntur, ex nigredine ad luteum tendentes. rami punctis subrubris conspersi, folia terna Crassulæ similia, cauli sine pediculo adhærent. pediculus floris obscurè rubet; ipse verò flos quinque foliorum rubet.

Vnde inter Crassulæ, vel Semperuiui species reponenda videtur. cui etiam vires vermicularis vrentis admodum sunt similes. succus enim huius epotus vomitiones ciet, & à multis in quartana felici successu vsurpatur.

De PARADISEA Herba. Cap. LXVI.

ITA libuit vocare hanc herbam, quod folia ferat auis, quam eodem nomine vocant, plumis similia, in hispidis, fuluisq; caulibus à radicibus ortis fibrarum instar. Nascitur inter *Cocandiranum*, & *Atapanum* prouinciæ *Michuacanensis*. Amarissima est, calidaque, & sicca ordine tertio. medetur pectori, lumbricos necat, flatum discutit, curat satietatem, ac reserat obstructa.

Calyx floris cauli adhærens est viridis, & punctis conspersus. flos ipse totus est luteus colore Manucodiatæ.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Septimus.

SALSAS ET DVLCES HERBAS PROFERT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNO ipsi naturæ beneficio obstringimur, quod in tantilla corporis nostri particula, lingua inquam, tam ingens vitæ nostræ emolumentum posuit. qua quidem quæ ad sustentandum, & nutriendum nos necessaria sunt, apprime percipimus. Sapores enim, quos lingua deprehendimus, indices sunt & alimentorum, & venenorum. Hinc plerique amara exhorrescimus, vtpotè à natura nostra alieniora, & potius medicamenta, quàm nutrimenta, de quibus superiori libro satis dictum est, nunc ad salsa accingimur, magis nobis amica, & ad dulcia nobis omnium amicissima.

Herbarum autem salsarum, quæ hoc sapore gustui se nostro offerunt, non numerosa, sed pusilla est cohors. exceptis enim Cicerum foliolis, quorum superficies solummodo salsa apparet, pleræque omnes sunt maritimæ, vel ad quas salsus maris perflatus, quo inficiuntur, pertingere potest. sed neque sal ob grauitatem, & vt ita dicam, corpulentiam suam, in intima plantarum interuenia se insinuare, aut ab earum fibris facilè attrahi valet. quin neque multum prodesse plantis videtur, cum, sua acrimonia & acumine necare potius quàm viuificare eas censeri possit. Et tamen plantarum nullam speciem sine sale esse, tam calcinatione earum, & lixiuium ex cineribus parando, salemq; ex illo excoquendo, quam ex animalium nutritione plus nimis est manifestum. Homo siquidem sine sale, vti neque alia animalia viuere non potest. nutrimur autem ex quibus constamus. quod & excrementa nostra, sudores, vrinæ, catharri salsi, palam faciunt.

Quid

Quid quod ex ſanguine, carnibus, oſſibus, chymica arte, magna ſalis copia extrahitur, hic autem vnde niſi ex herbis, quibus reliquorum more animalium veſcimur?

Induſtrij Naturæ indagatores, qui neglecto cortice, nucleos rerum perſcrutantur, iam diligente diſtillatione in herbis Acribus, Ferulaceis, Tetraſpermaticis, & Buphthalmicis, multo plus ſalis quàm in alijs reperiri probe nouerunt. Atque hinc eſſe exiſtimo, quod ſalſedo non tam inimicas Naturæ, & aduerſas vires poſſideat vt amaritudo, nec adeò vehementes, & ſæpe cauſticas vt acrimonia, ſed inter vtramque media quadam via ingrediatur. Hinc etiam eſt, quod cum ſal incidendo ſimul corroboret, omnes digeſtiones iuuet, ſeparationes procuret, expulſiones promoueat, quin ſi maiore quantitate ſumatur, omnes humores noxios ſurſum deorſumque, prout complexiones, vel cauſarum morborumque diſcrimina variant, expurget, atque ab innumeris malis hominem liberet, vt videre licet in Sckenkij curioſiſſimis, & vtiliſſimis obſeruationibus medicis, tranſit tamen quandoque in veneni naturam, vt ex libris Nauigationum patet. vbi mira, quantum aquæ maritimæ potus nocuerit, exempla leguntur.

De dulcedine non eſt opus longius ſermonis filum producere. Dulcia vt nobis omnium ſunt amiciſſima, ita vires, & commoda eorum ſunt familiariſſima. Hæc enim cum à ſuaui calore, longa digeſtione, hunc temperatum ſaporem ſint adepta, non eſt mirum ſi nos adeo illis gaudeamus, cum inter omnia animalia ſimus temperatiſsima à Natura complexione dotati. Dulcia enim nec adeo terreſtria ſunt, vt ſalſa, & amara, nec adeo ignea, vt acria, ſed inter hæc media quadam ratione, tam quo ad ſubſtantiæ modum, vt vocant, quàm quo ad primas qualitates incedentia, vnde ſtatim exaſperatas corporis noſtri partes leniunt, & moderata corpulentia inanitas eaſdem replent, & reſarciunt.

De NEICOTLALPATLI TOTOPECENSI Vomitoria. *Cap. I.*

NOMEN habet *Neicotlalpatli* herba, ab ea quam excitat vomitione. folia, quæ fert Scammonij folijs ſimilia, per longa diſſita interualla, atque oblonga, ſed circa extortum à pediculo latiora, atque obrotunda. caules volubiles. flores candentes. ſurculoſas verò radices. Naſcitur calidis, ac planis locis. Radix eſt calida, ſiccaq; ordine ſecũdo, & graue virus olens. eadem drachmæ vnius pondere deuorata, dicitur bilẽ & pituitam, per ſuperna atque inferna, leuiter purgare.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Licet Author hanc herbam Conuoluulis videtur velle adſcribere, potius tamen inter Apocyni genera reponi debet. nam folia bina ex aduerſo poſita, ſemper in Apocynis reperiuntur, in illis nunquam me vidiſſe memini. Graue etiam virus in Conuoluulis nullum, ſed in Apocynis. Vis tandem purgans, & emmetica, magis eſt euidens in Apocyno, quàm Smilace.

Yerua de el sapo, la llama el vulgo y es el erynoio, se o un sus effectos, y especialmente en deshinchar los hydropicos moviendoles la orina.

De OCOPIAZTLI *Scorpij spina.* *Cap. II.*

OCOPIAZTLI, quam alij *Hoitzcolotli*, seu Scorpij spinam vocant, herba est spinifera. folia proferens Cirsij spinis horrentia prælonga, & angusta. caules longos, teretes, ac læues, quorum supremis partibus hærent capitula spinis horrida, illis Dipsaci haud dissimilia, ac flosculis contecta purpureis. Prouenit *Tonayuce* montanis, humidisque locis. Radix Eringium, Siserque, sapore quodam dulci atque odore, videtur imitari. calentique secundo ordine, & exiccante constat natura. Liquor, vbi aliquandiu maduerit, iusvè decocti, propinari solet ab Indis Medicis, his qui iam pene à febre conualuerint, vt reliquijs humorum febrem caussantium, per vrinam aut sudorem euocatis, perfectè ab ægritudine liberentur. quin articulari morbo laborantes, eadem ratione iuuat. in aliosque huiusmodi vsus, magna cum vtilitate solet adhiberi.

De PACXANTZIN, *seu planta subsidente.* *Cap. III.*

PACXANTZIN, quam alij *Tenextlacotl*, seu virgam calcis vocant, alij verò *Tlacocalacam*, herba est fruticosa, caules proferens longos duos cubitos, teretes, lignosos, striatos, & cinereos, inclinantes in purpureum, vnde nomen. folia rara, Saluiæ similia, aspera, sed internè subalbescentia, supernè verò viridia. flores luteos, magnos, prodeũtes è calyculis squamosis. radices verò fibrarum instar. Calida & sicca natura constat, ordine secundo, & odore graui, saporeque. Temperato gaudet cœlo, quale est *Tepoztlanicum*, ac mense floret Sepembri. Ius decocti radicum medetur satietati, debilem ventriculum roborat, pectus calefacit. exhibetur quoque ab aliqua ægritudine resurgentibus, & ducendis in balneum. folia tusa, permixtaq; *Chichiantic*, & *Tlatlaolton* æquis portionibus, ac contuso loco admota, quidquid humoris ad eum defluxit, siccant, atque discutiunt. verum tunc temporis consueuerunt Indi Medici infundere naribus puluerem *Tlacoxilo xochitl.*

De

De TEPEZENTLI, *seu ſpicis Maizij Montani. Cap. IV.*

HERBA eſt *Tepezentli*, folia ferens purpuraſcentia, Limonis forma, ſed maiora. caules quinque ferè dodrantes, longos, teretes, purpureos, digitum craſſos, geniculatos per interualla, fructum *Chilli*, refertum ſemine plane orbiculari, & lanugine comprehenſo. radicem verò contortam, & candidam, quibuſdam veluti glandibus adhęreſcentibus. Naſcitur in frigidis, & ſaxoſis locis. Radix extra intusque candeſcit. guſtata virus minimè ingratum olet, Pæoniæ ſimile. ac calorem, ſiccitatemque ordine præfert ſecundo, craſſamque ſubſtantiam. ſenſum aliquem caloris, ne dicam vredinis, præbet circa guttur. tuſa, ac trium drachmarum pondere ex aqua deuorata, omne humorum genus, ſupra infraque vacuare dicitur.

Hæc etiam ſpecies Apocyni haberi debet, vt cuiuis deſcriptionem legenti, & figuram intuenti patere poteſt.

De TLACOLCOATLI, *ſeu Coatli humili. Cap. V.*

TLACOLCOATLI herba eſt, quæ caules tenues, geniculis interceptos profert, refertos folijs Ericæ, exilibus, ac breuibus. flores ſunt candentes, longiuſculi, ac veluti è flocco concinnati. radices tenues, perlongas, adeoq; fibris ſimiles habet. Naſcitur in collibus, planisq; locis regionum frigidarum, qualis eſt *Huexocincenſis*. calida ſecundo ordine conſtat naturâ, lubricaque. Ius decocti radicum propinatur, difficile nec ſine dolore vrinam reddentibus. dolorem enim lenit, emundat meatus, atque vrinam, & quidquid illi obſtaculo eſt, euocat.

Spica florum ſimilis eſt Iulo Acori.

De

De TLAAÇA CAMECAXOCHITL; seu flore funis pabuli terrestris. Cap. VI.

HERBA est *Tlalça camecaxochitl* saligna folia proferens, oleagineavè, caules multos. flores ex albo rubrescentes, comantes, in summo exiles, & modicos. radicem verò transuersam, fibratamque. calida est, & sicca radix ordine secundo, atque odora. medetur eadem semiunciæ pondere deuorata, interpolatis febribus, mentemq; reducit his, qui eam casu amiserunt.

Caulis obscurè rubet, folia vero ex viridi tendunt in luteum, flores similes sunt Cacaliæ, vel Eupatorio Auicennæ dicto, cui forte congener fuerit.

De YXIAYAHOAL CHAPALTEPECENSI Nepeta Mex. Cap. VII.

NEPETÆ, Calamintævè videtur species nostro Orbi incognita *Yxiayahoal* herba, folia ferens parua, serrata, subalbescentia, & cordis ferè figura. lignosos caules, & tres spithamas longos. floresque multos, candentes, & modicos. radicem verò prolixam, & fibratam. Montosis, ac temperatis locis gaudet, quales sunt *Tetzcoquenses*, & *Capultepecenses*, vnde facta est eis distinctionis gratia cognomen. odora est, calidaque, & sicca ordine secundo. radix pota ex aqua, diarrhœas compescit, tumores præter naturam maturat, & rumpit, frigori febrium intermittentium aduersatur, sudores, & vrinam elicit, & vitiosos ventriculi detrahit humores.

De TLAELPATLI TONALLAE, seu Medicina dysentericorum. Cap. IIX.

TLAELPATLI TONALLÆ herba folia Lini tenuia fert. caules exiles, teretes, & longos. flores compositos in corymbos. radicem candidam, longam, tenuem, & fibratam. Nascitur *Tonallæ* Misticæ inferioris. radix est primo ordine calida, graue quodam virus olens, & nonnihil adstringens. eadem semiunciæ pondere deuorata, medetur dysentericis.

De TLAQVAVHTILIZ PATLI, seu Venerea medicina. Cap. IX.

HERBA est *Tlaquauhtiliz patli* folia longa mittens, & angusta, salignis maiora, subalbidaque, & firma, qualia esse solent arborea. caules breues. fuluosque, vt ferunt, flores. radices longas, ac tenues. Nascitur in montibus temperatis agri *Acatlanici*. sapor est Glycyrrhizæ, dulcis. calidaque, & humida, ordine secundo temperiei, aut primo completo. excitat venerem admota pudendo, ingestaque, vnde inuenit nomen. curatque puerorum diarrhœas, tosta redacta in puluerem, atque duarum drachmarum mensura deuorata.

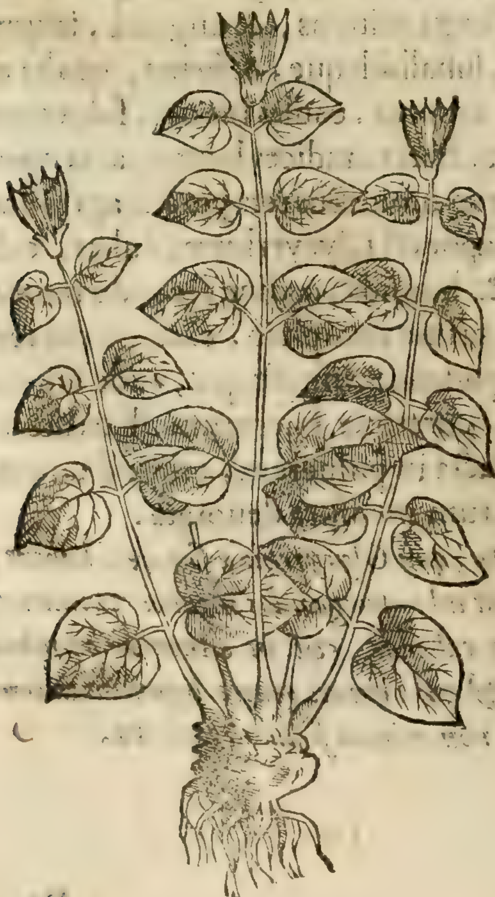
Plantæ, quæ Glycyrrhizæ saporem habent, vtiles sunt ad expurgandos meatus vrinarios, renumque calculos, vt in Anonide omnibus constat. & quia omnes genere leguminum continentur, non mirum si flatus excitent.

De APHATZI PVNTZVMETI. Cap. X.

FOLIA fert herba *Aphatzi Puntzumeti*, rara, longis appenſa pediculis, ocymina, & circinata. caulem breuem, rectum, teretemque. ac in ſummo flores orbiculares, Chamamelo ſimiles, è fuluo candeſcentes. ac ſemen Aniſo ſimile. radicem verò ſurculo ſimilem. Prouenit in frigidis regionibus *Michuacanenſis*. radix Coriandrum olet. calidaque, & ſicca conſtat temperie. eadem ex aqua reſoluta, atque epota, dyſentericis medetur, & ijs, qui quartanis circuitibus infeſtantur. Ius decocti eius confert cruribus œdemate affectis, ſi eo abluantur.

De APATZI PVNTZVMETI II. ſeu Muſtella odorata. Cap. XI.

HERBA *Apatzi Puntzumeti* altera vnicum profert caulem ſex ſpithamas, longum, tenuem, teretem, & ſtriatum, è binis ternisvè radicibus, exilibus & tenijs ſimilibus prodeuntem. & in eo folia longa, anguſta, ſerrata, raraAmygdalivè, & quæ in colorem fuſcum inclinant. & niſi paulò breuiora eſſent, ac ſerrata, Saligna viderentur. flores luteos, in pappos abeuntes. ac ſemen in ſummis capitibus ſimile Aniſo. radix Coriandrum indiſtincta olet ſimilitudine, ſapit verò Paſtinacam, ſimulq; Coriandrum permixta. & calefacientis naturæ eſſe reperitur. In cacumine montium prouenit, frigidisque locis, quale eſt *Pazquarum* prouinciæ *Michuacanenſis*. radix tuſa, atque è liquore quouis conuenienti deuorata, dyſentericis, vt aiunt, & quartanis febribus ſolet mederi.

De CACAVAXOCHITL, ſeu Flore Cacauatl. Cap. XII.

CACAVAXOCHITL herba eſt folia cordis figura fundens, caules dodrantes, flores purpureos, radices verò craſſas, fibratasque. Naſcitur *Yanguitlani* Miſticæ ſuperioris. Dulcis eſt radix, & nonnullam præfert amaritudinem, & cum ſiccitate calorem. eadem læuigata, atque epota ſemiunciæ pondere, dyſenterijs medetur.

Ad Altheas referri poteſt hæc planta. radix eius craſſa, & lutea depingitur. caules & folia ſimiliter ſubluteo ſunt colore. Calyx Ibiſci, flos ſuperiore parte ruber, inferiore verò in album vergit, inſperſis rubris maculis.

De CHARAPETI. *Cap.* XIII.

HERBA est *Charapeti* folia mittens serrata, Vrticæ, aut Ocymi proxima, sed tamen longiora. stipites multos, prolixos, ac fuluos. & iuxta cacumen flores ex albo rubrescentes, longos, & angustos. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis *Michuacanensibus*, & frigidis locis. at floribus decidentibus apparent vesicæ cordis figura, in quibus continetur semen. calida, & sicca natura radix constat. eadem tusa resoluta ex aqua, & sex obolorum pondere epota, scabiem curat, etiam Gallicam, ac ventris dolorem lenit.

An Scrophulariæ congener?

De CHICHIANTIC COATLANENSI China Astringente. *Cap.* XIV.

CHICHIANTIC COATLANENSIS herba est folia Vrticæ proxima mittens, sed pennatis pediculis. caules quadratos, sarmentosos, & hirsutos. flores purpureos, similes *Chinæ*, cuius est species. radices verò capillatas. Nascitur feruentibus regionibus, qualis est *Yauhtepecensis*, & *Coatlanensis*. semiunciæ pondere trita folia, epotaque ex aqua, fluxum alui cohibent. calida, siccaque, & adstringenti natura constant, & odore graui. & fluxum sanguinis prægnantium solet, quomodolibet admota, retinere.

De

De CHIMALATL PERVINA Flore Solis. Cap. XV.

CHIMALATL PERVINA, seu Magna, quam *Anthilion*, & Florem Solis appellant quidam, herba est folia ferens magna, serrata, infernè candescentia, & Vrticæ æmulantia formam. caulem vnicum, rectum, decem quindecimvè pedes procerum, brachium crassum, rotundum, cauum, atque exaturato colore virescentem. florem in summo orbicularem, aureo micantem fulgore, speciosis radiantibus per ambitum luteis folijs, media verò orbita quampluribus flosculis flauescentibus refertum, è porulis, faui mellis instar ordine dispositis, ortum ducentibus. ijsq; decidentibus semina insurgunt illis Melopeponum forma (etsi teretia ferè sint) lenitate, temperie, & cætera prope natura similia. radices verò aliquadantenus tuberosas, ac fibratas. Semina, licet liberalius deuorata dolorem capitis excitent, pectus tamen leniunt, ardorem extinguunt, & apud aliquas gentes tusa, coacta in panem, assaque, frumenti præbent vsum. etsi non desint, qui dicant, appetitus venereos excitare. maximè pediculos foliorum teneros, abstersis pilis in craticula coctos, sale, oleoq; conditos esui suaues, orique gratos. Huius aliud obseruatur genus, cuius caulis breuior, ac minor est, ac ramos duos, tres, pluresvè ferens, ac in singulorum summo flos insurgit priori similis, multò tamen minor. Nascitur in *Perù*, alijsque nonnullis Americæ prouincijs sponte, in alijs verò quibusuis locis planis, atque campestribus semine, lætior tamẽ campestribus, & cultis.

Panis.

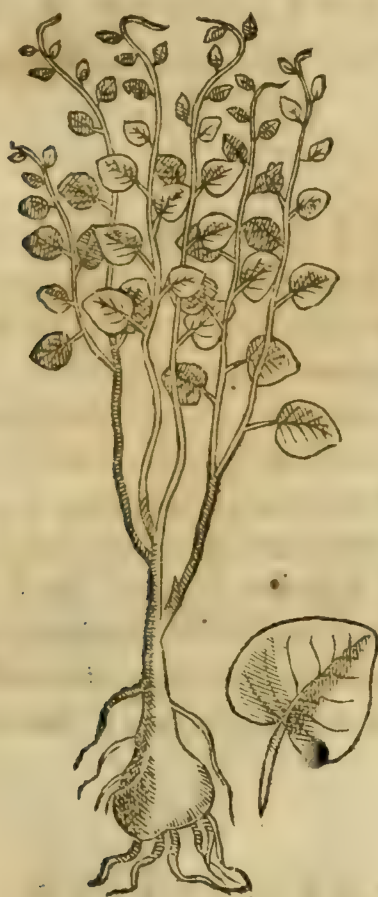
Flos Solis minor.

Flos Solis Indicus etiam Europæ à multis annis innotuit. eiusque magna conspicitur varietas in magnitudine foliorum, & floris, in altitudine & crassitie caulis, in colore florum, qui quandoque albus reperitur.

Consulendus etiam Monardes cap. 68. vna cum notis Clusij.

De

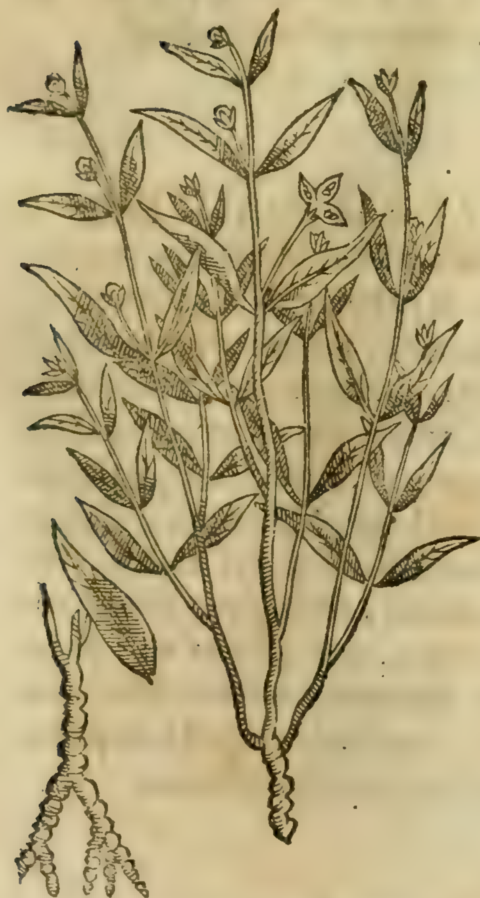
De CVITLAÇOTL TEPECVAQVILCENSI Napiformi. *Cap. XVI.*

HERBA est *Cuitlaçotl Tepecuaquilcensis* folia pinguia habens, cordis figura, Pyrivè. caules tres dodrantes longos, volubiles, partimq; purpureos. flores candentes. radicem magnam, obrotundam, candentem, ac fibratam. Nascitur *Xochimilci* temperato cœlo, in domibus ac hortis, sed eò translata, à calidis regionibus. nam & *Malinalci*, & *Tepecuaquilci* prouenit, planis & campestribus locis, maximèque iuxta aquarum fluenta. Radix Napum olet, sapitque, atque puluerem bellicorum instrumentorum, tormentorumvè. calore nonnullo prædita est. pectoris, ac ventris dolorem sedat, ac flatum discutit vnius vnciæ deuorata pondere. maximè si è liquore aliquo calenti, additoque Siliquastro, assumatur. Quartanis, tertianisque medetur, vacuata per superiora bile, & humore melancholico, si paulò ante accessionem sumatur.

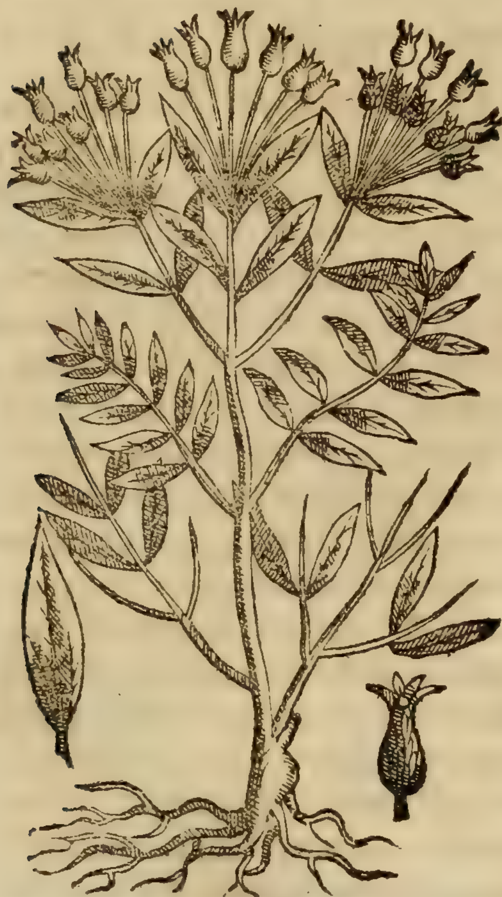
michcuitlaxcolli

De MICVI TLAXCOLLI, seu Piscium intestinis. Cap. XVII.

MICVI TLAXCOLLI herbula, nomen inuenit à radicis forma, vnde profert caules tenues, & in eis folia longiuscula, & angusta, & in summo flosculos candentes, exilesque. Nascitur apud *Panucenses*. radixque calida temperie constat. tusa & applicata, medetur vlceribus mira breuitate, etiam cancrosis, & alioqui insanabilibus. Quamobrem maximi habetur ab incolis. folia verò tusa & potata, medentur ictericis, & suppressam vrinam euocant. Radix verò, oculorum carnem excrescentem extergit, si puluis eius inspergatur. aiunt etiam, infusam ita corpus vniuersum purgare, vt homines alioqui pigros, & segnes, impigros efficiat, ac paratos ad quemuis laborem sustinendum.

Fructum apertum pinxit Xyridi similem, idest in tres partes diuisum. in quarum vnaquaque, duo semina lutea continentur.

De NEXTLACOTLY YACAPICHTLENSI Limoniphylla. Cap. XIIX.

HERBA est *Nextlacotly Yacapichtlensis* folia Limonis mittens, sed maiora, asperaque. caules in hominis assurgentes magnitudinem. flores pallentes, contectos in calycibus squamosis. radices verò surculosas. Nascitur in calidis, & frigidis regionibus, locis humidis, ac montium faucibus. calida est, siccaque, & gustu odorata. Ius decocti eius, aut radicis, foliavè duarum drachmarum pondere deuorata, vrinam euocant, & enixis magnopere à partu conferunt.

De TLALCAPOLIN, seu Chamæceraso Atlapulcensi. Cap. XIX.

TLALCAPOLIN herba est dodrantalis, folia serrata fundens, oblonga, & per interualla caulium quaterna, quinavè. caules purpureos. flores in postremis ramis paruos, & coccineos. fructum Cerasis nostratibus persimilem, minorem tamen, vnde contingit nomen. radices surculosas, & candentes, longas, & anserinam pennam vix crassas. Nascitur montosis, frigidisque locis *Atlapulci* in ilicetis. calida enim est, & adstringens. seruaturque radix tosta in annuos vsus. hæc herba redacta in puluerem, & infusa, dysenterias curat.

De TLACOXOCHITL Iaſminiflora. *Cap. XX.*

TLACOXOCHITL *Anenecuilcenſis*, quam alij *Tlacoxihuitl* vocant, *Hoaxtopecenſes* verò *Tlacopatli*, herba eſt, quæ folia fert ſaligna, ſubalbidaque. & è radicibus fibrarum inſtar, caules fuluos. & in ſumma parte floſculos ex albo rubreſcentes, longiuſculos, & compoſitos in comam. Naſcitur in calidis, planisque locis. audio à mari Auſtrali *Anenecuilcum*, ob remedij præſtantiam primò fuiſſe allatam. Calida eſt, & ſicca, adſtringensque facultas. atque ideo propinatur his, qui laxitudinem patiuntur. corroborare enim eos, ac veluti viuificare prædicatur. quin radicum puluis vetuſtis plagis dicitur egregiè mederi.

Radix huius plantæ vt ex Ymagine conſpicere licet paucas habet fibras, caulis aliquantum purpuraſcit, folia terna ſaligna. flores in ſummo caule rubri, oblongi, nempè figura Gelſimini, vel Quamoclit dictæ, ſeu Conuoluuli Pennati à doctiſſimo & nobiliſſimo D. Fabio Columna Lynceo in ſuis Rariorum ac minus cognitarum ſtirpium libris deſcriptæ.

De THEVH COPALLI, ſeu Copalli Dei. Cap. XXI.

HERBA eſt *Theuh copalli* folia mittens *Acocotli*, ſeu Liguſtici Indici. caulem cauum, Ferulæ ſimilem, geniculatum per interualla, & candentem. & in extremo caule fructum comantem in muſcarij modum, ſed exiliorem. & flores lanuginoſos. fibratam verò radicem. calida natura conſtat. atque ideo radice eius in puluerem redacta, additaque *Nanahuapatli Yohoalenſi*, tuberculis è Gallico procedentibus morbo, mederi ſolet.

De TZONPOTONIO. Helichryso Mexicano. *Cap. XXII.*

ITA vocant *Quauhquecullenses* speciem quandam Helichrysi peregrinam, quæ herba est folia fundens Saligna, aut Conyzæ, squallentia, & hirsuta. flores Helichrysi ex albo pallescentes, vmbilicumque circa medium rubeum. radicem surculosam, & fibratam. Nascitur in calidis *Quauhquecullæ*. calida constat, & lubrica natura, & odorata gustu. Ius decocti eius medetur tussi, satietati, & ventris doloribus. articulos humore obrutos, atque impeditos laxat, & mundat, sudorem euocat, ac flatum discutit.

Verum Diosc Rosmarin Fœcundum.

De YCEL ACOCOTLI CHVLLVLENSI Rosmarino Ferulaceo. *Cap. XXIII.*

HERBA est *Ycel Acocotli Chullulensis*, folia fundens Fœniculi, crassiora tamen, & latiora, iucundè olentia. caules cubitales, multis concauos alis, & in cacumine vmbellas. in quibus semen copiosum, candidum, Spondilio simile, rotundum, angulosum, ac resinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radicem crassam, longam, & Thus olentem. ex qua descriptione liquet, verum esse Rosmarinum fœcundum, descriptum quondam à Dioscoride, neque ab aliquo ante nos vera imagine expressum. nam illa Matthioli, cum descriptione Dioscoridis non videtur omnino conuenire. Nascitur in humidis locis iuxta montium fauces. vires sunt eædem, quas Lybanotidi cachrym feren i tribuit Dioscorides. quanquam *Chullulenses*, & *Tlaxcaltecæ* (apud quos nascitur) dicant, Ius decocti eius bibitum, exanthematis & punctis, quæ ex sanguine suscitatas febres comitari solent, mederi.

De

De *YZTACXIHVITL:* Basio Monili. *Cap. XXIV.*

HERBA *Yztac xihuitl*, quam alij *Tecacapan*, alij *Chichiahuac xihuitl* vocant, Volubilis eſt genus ad Hiſpanias iamdudum delatum, nuncupatum apud vulgus Baſium monile. calida, & glutinoſa natura conſtat. oculis medetur, vrinam euocat, & ſemen retentum pellit.

Flos huius Volubilis inferiore ſui parte depictus eſt colore luteo, in ſummo autem colore Echij.

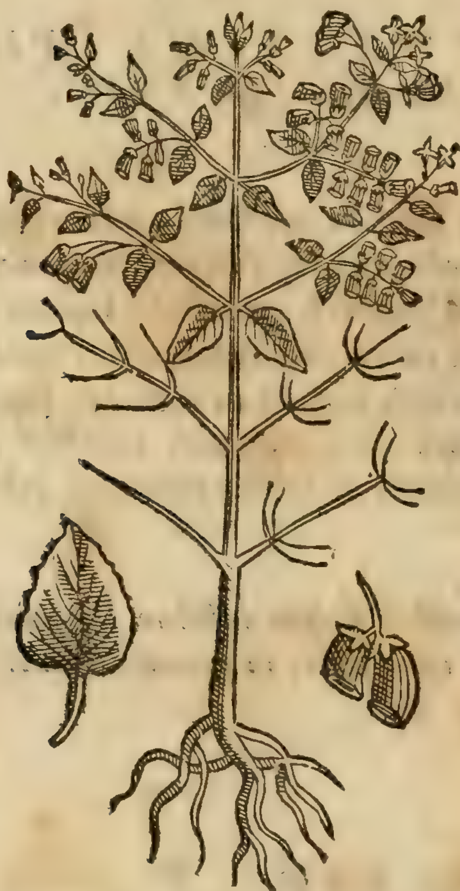
De *AXIXPATLI.* *Cap. XXV.*

AXIXPATLIS herba, quam à natali loco *Quauhnahuacenſem* vocare poſſes, folia profert oblonga, & ſerrata, folijs Menthæ ſimilia. caules teretes. flores exiles, & purpureos, in ſpicas tenues, & longiuſculas compoſitos, & à ſingulis foliorum exortibus prodeuntes circa caulium poſtrema. radices verò capillis ſimiles. Sapore, & odore inſigni caret, adeoque calore nimio. Naſcitur regionibus calidis *Xochitepecenſibus*, & *Quauhnahuacenſibus*, planis & campeſtribus locis. Radices tuſæ, & drachmæ vnius menſura ex Glycyrrhizæ decocto, aut alio ſimili, deuoratæ, mirè vrinam euocant, emundant quidquid illius meatus obſtruere poteſt, aut vrinæ reddendæ eſſe impedimento. Aliam herbam vidi *Quauhquecullæ* eiuſdem nominis, ſed odoram, & tertio ordine calidam, radice ſurculoſa, folijs ſalignis, ſerratis, & flore modico, & candente. quæ retentam vrinam euocat, ſi pugilli menſura folia ex aqua deuorentur. Axixpatli alia.

Chiantzotzoli.

De CHIANTZOLLI, *seu planta in humere intumescente. Cap. XXVI.*

CHIANTZOLLI ALIA.

PLANTA *Chiantzolli* vocata, herba est folia Hederæ proferens. caules quadrangulos, & sesquidodrantales. flores candentes, exiles, vasculis oblongis contentos. in quibus demum semen generatur, atque continetur, candens, compressum, planumvè Lentium forma. radices verò surculosas. Olet Thymum nostratem, sed è vestigio odor elanguescit. Folia, & radices omnino videntur expertia caloris, aut cuiusdam adstringentiæ, & amaritudinis. Semen verò frigidum est, aut caloris temperati, non sine quadam lubricitate, & saliuosa natura. quod deuorari solet matutinò, ac postremò vespere, aduersus febres, ac dysenterias, cæterasque defluxiones, ex aqua vnciæ vnius pondere miro successu. dum tamen ventri bis, aut ter applicetur emplastrum, constans aranearum telis, oleo rosaceo, & pariter infrixis aliquot ouis. Parantur ex eo, Saccharo aut Melle condito, atque interdum expurgatis Amygdalis, Melonum, atque aliarum plantarum seminibus, pergrata quædam genera bellariorum, potionumque refrigerantium, qualis est *Chiantzotzollatolli* vocata, extinguendis febrium caloribus aptissima, ac bonum, gratumq; præbent alimentum. quin belli tempore maximi habebatur. quo si saccum secum plenum illo ferrent, nihil, quod nutriendo esset commodũ, sibi arbitrabantur deesse. Miscebant verò id semen in farinam redactum Maizio torrefacto, atque contrito, vt diutius integrum, & immune à corruptione seruaretur. Cumq; exposcebat occasio, potionem parabant, cui interdum succum *Metl* ignem expertum vix Melli nostrati cedentem, & paululum Siliquastri solebant admiscere. Vbique sata hæc planta prouenit, locis præcipuè cultis, irriguis, & aquosis.

Bellaria.

Potiones nutritiuæ.

Folia Hederæ similia, longitudinem habent quatuor digitorum, latitudinem verò trium.

Exponimus & Chiantzolli aliam, cuius flos ruber, & folia in anteriori parte latiora, vt in Pyrola videre licet.

De

De COLTOTL. Cap. XXVII.

COLTOTL herba est caules fundens flauos, ac tenues, folijs refertos Securidacæ, ac flores in postremis stipitibus proferentes, capitulorum forma, purpurescentes ex pallido. radicem pallentem, longam, surculosamque. Mexici nascitur, alijsq; montanis, & temperatis locis. Calida constat, aut temperata natura, & Glycyrrhizæ penè odore, ac sapore. quò fit, vt si cum *Axixtlacotl*, & *Chichi xihuitl* tusa, dolenti alicui loco ob flatum, radix apponatur, aut frigus, illum statim à dolore reddat incolumem, splenemq; admota minuat. per se verò semiunciæ pondere deuorata, pectus leniat, & refrigeret, exanthematis opituletur, appetentiam excitet, atque euocet vrinam.

De COZTICPATLI ACATLANENSI. Thalictro Mexicano. Cap. XXIIX.

HERBVLA est *Cozticpatlis Acatlanensis* Adiantho similis, folia penè Adianthi ferens. caules tenues. flores pilosos, paruos, exilesque. radices verò fibris similes. videtur ad species *Cocoztic* pertinere. Nascitur iuxta flumina, & loca humentia calidarum regionum, præcipuè Misticæ inferioris. Radix est dulcis, & amaritudinis cuiusdam particeps, subtiliumque partium. Ius decocti radicum epotum vrinam euocat, & renum calorem, & dolorem mitigat. fluxum verò puerorum cohibent radices epotæ ex aqua semiunciæ mensura, & succus medetur oculis.

Et si Adiantho sit similis, tamen Thalictris annumeranda est. nec enim flores, aut semina, separatim in Capillaribus conspiciuntur. In hac itaque herbula non solum flores pilosi, foliola bina ex aduerso posita, semen, sed & sapor dulcis planè idem qui & in Thalictro minore percipitur.

Alia

COZTICPATLI II.

Alia Cozticpatli secundo loco exhibetur, cuius radices crassæ Amethisti colore, ex quibus multæ fibræ luteæ exoriuntur. caulis luteus. ramis enascuntur bina exopposito folia ex viridi lutea rubris venis pererrantibus. fructum non appinxit.

De CVIZTAPAÇOLLIN, *seu Nido lacertarum. Cap. XXIX.*

CVIZTAPAÇOLLIN herba folia fert Mori, terna. purpureos caules, tenues, & interceptos geniculis. flores rubeos, & paruos. semenq; simile Phaseolis. radicem verò digiti crassi udine, fibratam. Prouenit apud agros *Tlachmalacacenses*. Radix Glycyrrhizam sapore imitatur, attinetque ad temperiem, aut moderatum calorem, cum humiditate, & lenitione. Ius decocti radicum, aut ipsæ radices deuoratæ conferunt his, quibus venter tumet, aut aqua inter cutem molesta est, qualibet mensura. illinitur eadem affecto loco quotidie, donec ægrotus restituatur sanitati.

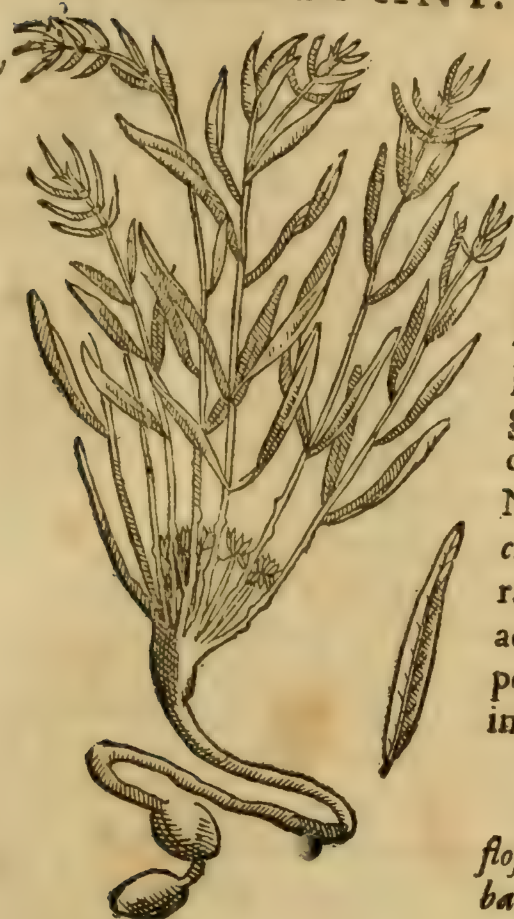
In figura folia Phaseolo similia depinguntur.

CVIZTAPAÇOLLIN.

De OÇELOXOCHITL. Herba Lætificante. *Cap. XXX.*

OÇELOXOCHITL, quam alij *Teyolchipahuac*, seu Exhilarantem cor, vocant, herba est Lini folia ferens, longa, & angusta, quaterna quinavè, per caulium interualla ordine disposita. & in summo flosculos purpureos, & obrotundos. radicem verò fibratam. Nascitur *Tlalmanalci* frigida regione. mœrorem cordis, maximè à Pharmaco dicitur radix remouere, semunciæ pondere ex aqua bis die deuorata, aut per se, aut cum *Nextamalli*.

De TATACANALTIC: Chamæbalano Mexicano. *Cap. XXXI.*

HERBA eſt *Tatacanaltic* folia Saligna fundens. flores modicos, atque purpureos. radicem longam, ſenſimque gracileſcentem: cui per interualla appendent Orbiculi Nucibus iuglandibus pares. Naſcitur in collibus *Tacapichtlæ*, & *Ocotuici*. nec deſunt, qui *Tecauhquilitl* vocent. radix dulcis, & pauci caloris, propinatur ad euocandam vrinam, & febres contemperandas. vetuſtisque plagis, læuigata & inſperſa medetur.

Caulis & folia, Puniceo ferè ſunt colore floſculi Ericæ ſimiles; radices verò Chamæbalano aſsimilantur, cuius ſpeciebus fortè annumerari poteſt.

De TLALAPALTIC, ſeu Cocoztic, ſeu Tlalauhqui chioyantic, ſeu Chichiantic rubea Herba Pallida. *Cap. XXXII.*

TLALAVH QVICHYOYANTIC, quam alij *Cocoztic*, ſeu pallidam vocant, herba eſt folia fundens oblonga, ſerrataque. caules inſurgentes è radicibus, fibris ſimilibus, multis, teretibusque, atque pallentibus, & Hellebori imitantibus formam. flores verò oblongos, candentes, forma canaliculorum, & fructus glandibus oblongis ſimiles. Naſcitur *Temuacacenſibus* agris, qui ad calorem ſpectant, necnon *Tepuzculullæ* Miſticæ inferioris, vbi vocant *Tlatlauhiquipatli* ob rubreſcentem è pallido colorem. bibitur aduerſus febres. miſcetur *Chichimecapatli* temperandi illius caloris gratia. aduerſus Variolas duarum drachmarum pondere deuoratur. inflammatis inſtillatur oculis, etſi nonnihil calidæ ſit temperiei, & lenis cuiuſdam naturæ particeps.

De TLALCHINOL XOCHITL. Venerea Medicina II. *Cap.XXXIII.*

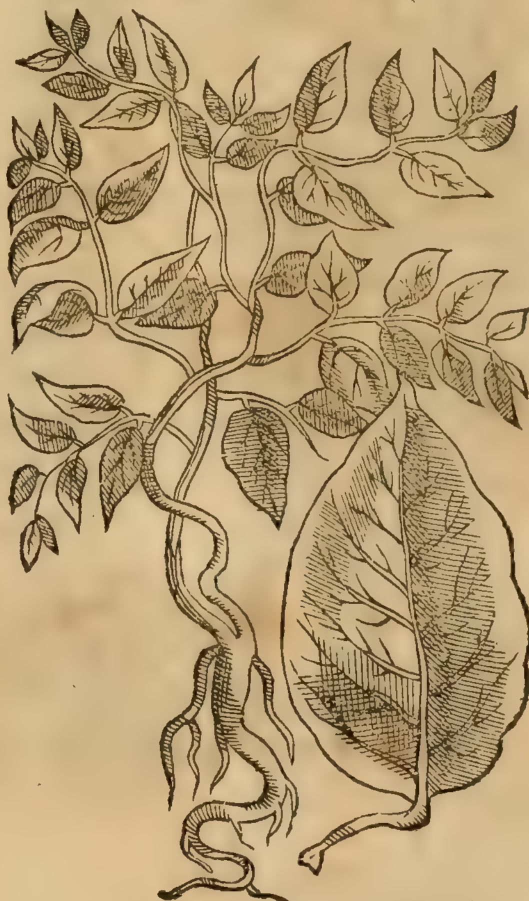
TLALCHINOL XOCHITL, quam alij *Chiantzotzolto* vocant, alij *Tecamactl actlatzin*, seu medicinã in ore sonantem dicunt, herba est radici innitens fibratæ. è qua multos caules fundit, binos dodrantes longos. & in eis folia per interualla quatuor vnciarum oblonga, & parua, aceruatim cohęrentia. interiectis floribus modicis, oblongis, paruis, & ex albo purpurascentibus, permultis capillamentis luteis hinc inde exorientibus. Nascitur in planis, calidisq; locis *Yacapichtlæ.* Adstringenti, dulciq; radix constat natura. atque ita folia trita, & epota è liquore aliquo adstringenti, aluum fluentem cohibent. radix, quæ subacris est, tusa, & duarum drachmarum pondere deuorata, vomitum ciet, medetur tumoribus prętern naturam, vlceribusque. Sũt qui *Cuatilizpatli*, quod venerẽ excitet, vocent. sunt & qui *Mecapatli*. ferũt namque, ius decocti eius morbo Gallico mederi.

De TLALLANTLACVACVITLAPILLI, seu Cauda parui Tlacuatzin. Michuacanica Diuretica. *Cap. XXXIV.*

MAS. I.

MICHVAC: DIVRET: MAS. II.

TLALLA-

MICHVAC: DIVRET: MAS. III.

MICHVAC: DIVRET: FOEMINA.

TLALLANTLACVACVITLAPILLI herba est, cuius duæ reperiuntur species, mas nempe, & fœmina. mas folia fert Solani mucronata, & iuxta cuspidem contorta. caules volubiles. radicem verò longam, tenuem, fibratam, candentemque. Volubilis quoque fœmina est, sed caule cinereo, & geniculato. folijs cordis figura, longè maioribus, ac latioribus. flore per hyemem candenti, & magno. fructuque oblongo, & ampliori, referto luteo semine, ac obducto candida lanugine. eadem constat vtraque natura. Nascitur in calidis *Tlachmalacensibus, Quauhnahuacensibus*, & *Atatlicpacensibus*, circa humentia loca, & fauces montium. Radix odore insigni caret, sed initio dulcedinem quandam præfert Glycyrrhizæ similem, postea verò amaritudinis nonnullum sensum præbet. Calida vtique, & humida constat temperie. semiuncia illius ex aqua deuorata, vel per se vel addito Siliquastro, vrinam retentam pellit, extergitque vias renum, & vesicæ. Ius decocti radicum, febres euocato sudore finit, ac dolores corporis leuat. Mas. Fœmina.

En Michuacanici medicamenti posterior classis. Plantas in ea habemus prioribus, vt sapore ita viribus mitiores; diureticas volubiles vt indicatum superius. Imagines quatuor. Mas dicitur quæ primum locum occupat, cui & duas subsequentes adiunge. vltima fœmina sit. Masculæ secunda maior est. Tertia crassiori è caudice erecta magis. Procumbit fœmina pluribus ab crassiori radice flexuosis ramulis erumpens: fructus paruo Peponi similis: Semen luteum sericeis candidis filamētis appensis refertum. folia tamen bina ex aduerso adpicta: vnde ambigas cui præcisius plantarum generi adscribi debeant, nam lanugo illa argentea, foliaq; bina Apocynum petunt, cum in alio nullo Volubilium genere reperiantur; at Peponi similis in Apocyno fructus nunquam, sed siliqua dua ex vno flore exortæ. Quid si media inter Cucumeraceam, & Apocyni familias statueris?

De

De TZONPELIC XIHVITL Nectarea. *Cap. XXXV.*

HERBA est *Tzonpelic xihuitl* folia ferens Ocymi similia, forma & magnitudine, bina per caulis interualla, sed alijs minoribus ex eisdem exortibus prodeuntibus. caules teretes, ac tenues. florem candidum, longiusculo pediculo appensum, paruis, oblongisq; spondylis similem. radices verò capillatas, ac tenues. Nascitur in calidis, humidisque locis, iuxta fauces montium *Panucensium*. Huius herbæ folia adeo dulcia sunt, vt mel ipsum, saccharumque, & quæcunque alia dulcedine præstant, longè inferiora videantur. itaque in hac vna sola planta visa est natura periclitari, quantam dulcedinem posset rebus naturalibus impertiri. neque sua caret vtilitate. nam febres sedant folia deuorata ex aqua. tussim, ac raucedinem placat epotus succus, & appetentiam excitat.

Florum vnitorum figura, spicam vel Iulum *Typhæ refert, colore ex luteo in rubeum tendente:*

De XOCHIPALLI Artemisifolia. *Cap. XXXVI.*

XOCHIPALLI herba est sex prolixa cubitos. foliaq; ferens sinuosa, magna, & Artemisiæ quadantenus similia. caules digitum crassos. flores *Cempoalxochitl*, sed paruos, & colore ex luteo rubrescentes. radices verò tenues, longasque. Nascitur passim in calidis, & est admodum vulgaris cognitionis. Floris tantum est vsus. qui caloris est temperati, grati odoris, ac saporis, corroborans cor, vterinos pellens affectus, & vlcera, ac præcipuè oris curans. maxima vtilitas tingendi lanas, ac rerum formas luteo colore exprimendi, sed qui vergat in rubeum. cuius gratia ex aqua coquitur, adiecto nitro, atque ita demum exprimitur succus, colaturque, quo veluti pigmento vtuntur Pictores, & Fullones.

De ÇACANEL HAOTL CHVLLVLENSI Anagallide Mex. *Cap. XXXVII.*

HERBA est *Çacanel haotl* è radicibus ſurculoſis cauliculos edens dodrantem longos, & in eis folia, & fructum Anagallidis. Prouenit in locis ſiccis regionis *Chullulenſis*. radix eſt dulcis, & temperati caloris. eadem tuſa reſoluta ex aqua, ac inſtillata peni, dicitur vrinam euocare, eiusque meatus, tractis etiam lapillis, extergere.

De ÇEÇECPATLI ACATLANENSI Glycyrrhizæ æmula. *Cap. XXXIIX.*

ÇEÇECPATLI ACATLANENSIS, herba eſt, folia ferens multa, ſimilia rutaceis, ſed minora. radices longas, ac tenues, è quibus inſurgunt caules. Naſcitur in calidis, campeſtribusque locis, & præcipuè Miſticæ inferioris, vbi quidam vocant eam *Charapuehari*, alij *Xoxocpatli*. nec deſunt, qui *Querambeni* appellent. Radix eſt dulcis, adſtringens, & moderatè calida. & tamen referunt, ventris tineas interficere, mederi dyſenteriæ, ſcabiei, puſtulæ, vulneribus, ictericis, vacuare bilem, & pituitam, ac dolorem ventris ſedare, vnciæ vnius pondere epotatam.

Glycyrrhizæ, Ononidiq; affine videtur hoc legumen, cum eodem conſtet ſapore, viresq; purgandi habeat. radix eius lutea depingitur, flos verò purpureus.

De COZTIC MECAPATLI TILANCENSI. Criſta Galli Mex. Cap. XXXIX.

COZTIC MECAPATLI herba eſt, folia habens obrotunda, parua, legumini, aut Numulariæ ſimilia. caules ſeſquidodrantem longos, & in ſummo flores ſpicatos, purpureos. radicem verò fibratam, pallidamque. Naſcitur in frigidis quibuſque locis *Tilancenſibus*. humida videtur conſtare natura, & moderatè calenti. morſibus ſerpentum, aiunt, illitam mederi, & quorumuis aliorum venenatorum animalium.

Radix longa, tenuis, lutea. in ſummo herbæ flores ſpicati, purpurei. ſed calyx luteus vt in Criſta Galli.

De TLAOLLI, ſeu MAIZIO; deq; potionibus, & placentularum generibus ex eo parari ſolitis. Cap. XL.

QVID mirum, ſi circa Mundi primordia, atque illorum temporum rudimenta, nondum excogitatis rebus ad vitam commodè tranſigendam inſeruituris, Cerere carentes, mirabili ſanè inuento, & naturæ omnium parentis bono, tuendæ ſanitati apprimè vtili, confugiebatur ad glandes, & Hordeum, quibus modò ſues, & ſiqua ſunt ſordidiora animalia conſueſcunt ſaginari, quando noſtra quoque tempeſtate alij Oriza, & Maizio, alij ſiliquis arborum quarundam, Iuncæ alij, herbæ notæ, radice, alij *Ilantho*, & *Guaiacis*, & (vt cætera, quæ innumera ſunt, prætermittam) alij *Tlaolli*, quod noſtri Frumentum Indicum, Haitini verò Maizium appellant, veſcuntur loco panis? Neque hoc dictum in vilipendium *Tlaolli*, quod tantum abeſt vt vituperem, vt maximè laudem. mirerq; Hiſpanos rerum exte-

exterarum diligentissimos imitatores, atque translatores, & vtilium inuentorum ampliatores, suis vsibus adhuc non accommodasse, & in suas oras transtulisse, excoluisseque frumentaceum genus, valentibus, & malè habentibus, si decenter eo vtamur, impensè salubre, cultu facile, vberrimi & securissimi, in quouis ferè solo, prouentus, siccitatibus & alijs cœli terræq; iniurijs parum obnoxium, & citius satu, fortassis à fame, & mille, quæ inde emanare solent malis, vindicare posset. Sed ne cui miraculo sit, gẽtes esse, quæ sine tritici vsu vitam transigant, & peregrinis, ac penè ignotis cibis, iucundè & magna cum voluptate, & vtilitate viuant, & vescantur, quale est *Tlaolli*, de quo quoniam Mexici non solum apud Indos incolas, sed apud aduenas Hispanos, est maximus creberq; vsus, instituitur nobis modò sermo. *Tlaolli* ergo à nobis dictum Maizium (notior enim, & vulgatior est hæc vox) à quibusdam recentiorum, Frumentum Turcicum; ab alijs verò consultius, Indicum appellatum, vt formam silentio toti iam cognitam mundo transigam, multas habet differentias (siluestre enim Maizium seorsim describetur) à colore, magnitudine, & mollitudine granorum, quibus spicæ ipsæ stipantur, desumptas. Reperias enim quamplurimas granis constantes albis, alias pallentibus, nigris multas, quasdam purpureis, nec paucas, flauis, cyaneis, & multorum colorum permixtis; demum alias quæ licet granis candentibus, vt priores constent, longè tamen ea habent maiora, teneriora, ac triplo maiori spicæ inhærentia. Seritur Martio, in singulas scrobes, inter se passum vnum distantes, quaternis quinisve granis coniectis, & reponitur Nouembri, Decembri, & Ianuario, repastinato solo. etsi pro varietate regionum, quæ apud hos Indos, ob dierum noctiumq; pene æquale interuallum, & varios Solis situs, modicis spatijs mirum in modum euariant, tardius citiusq; solet demessum trituratumq; recondi. Temperatum est, aut ad caliditatem, humiditatemq; paulisper decliue, substantia mediocri, concoctu facile, præcipuè his qui eo victu vti consueuere, non crassa, aut, veluti quidam opinantur, obstruenti, & viscosa, quod vel Indis ipsis, qui ex eo pane in placentulas formato viuunt, nec tamen obstructi, aut decolores conspiciuntur, periclitari licet. ijsdem affirmantibus, nullam in ventriculo grauitatem sentire post epulas, imò post paucas horas rursus ac si nihil ingessissent esurire, & magna auiditate, si adsit copia, repetere nutrimentũ, nec vel de nomine solo ad aduentum vsque Hispanorum, lithiasim nouisse. quin quod nullus est apud Mexicanos celebrior ægritudinum acutarum, & commodior victus. qui etiam ptisanæ

Laudes Maiz.

Differentiæ.

Tempus.

Vires.

præfertur, quod mille experimentis confirmatum, comprobatumq; est. Celeriter siquidem, aiunt, coctum descendere, corpora quantum sat est, nutrire, nullum inferre grauitatis sensum, mollire ventrem, & pectus, calorem febrilem demulcere, præsertim si puluis eius ex aqua permittatur brumali tempore gelascere, quo vti solent Chymistæ, vrinam euocare, viasq; omnes extergere. Cumq; mille videatur abundare commodis si aptè paretur, nullamq; noxam inferre, (nisi quis dicat, sanguinem, & bilis copiam generare, atque augere) non est cur consentiamus dicentibus, frumento esse calidius, difficile & concoqui & distribui, viarumq; moliri obstructiones. imò cur laudemus Mexicanos medicos, qui posthabita hordeacea ptisana, veluti ingrata gustui, & ægrotantibus inimica pultes è Maizio, quas *Atolli* vocant, permixtas præferunt, huic genti consuetas, & gratas, & quæ citra vllam noxam, suauem saluberrimamq; alimoniam præbeant. Quamobrem quot modis soleant parari, qua breuitate potero, tum sanis tum morbo aliquo affectis, deinceps sum edocturus. Modum placentularum ex eodem frumento parandarum differens in id quod sequitur caput. à *Nequatolli*, idest *Atolli*, cui calx sit permixta, ita vt aquæ sint partes octo, huius frumenti Indici sex, & calcis pars vna, sumens initium. tunc enim carbonibus pauculis impositum, in fictili obturato emollitur. quo tẽpore ab igne amouetur, linteis cooperiendum est, & tandem lapide, *Matlatl* vocato, pinsendum. mox in fictili decoquitur, donec cogi inspissarique incipiat. & eo tempore decima pars mellis *Metl*, de quo suo loco dicetur, permiscetur. tandiuq; permittitur bullire, quandiu opus est, vt ad pultem, placentulæve Hispanicæ perueniat modum. Refrigerat hoc, humectatq;, intemperie calida & sicca affecta corpora. emollit pectus, plurimum nutrit, corroborat, impinguatque corpus extenuatum, & amissas vires instaurat, atque restituit. extergit quoque, & est ægrotantibus conueniens victus. quid quod tabidis exhibitum, ptisanæ hordeaceæ gerit vices, & à grauissimis morbis resurgentibus manus auxiliares præbet? sunt qui adijciant Piper Indicum modica mensura, sed cum sunt beneualentibus propinaturi, & his, quos calida intemperies non infestat. ita enim gratus palato redditur, & venerem concitat. vtuntur eo alimento Indi quibusuis horis diei, seu valeant, seu ægrotent, sed potissimum mane, potum adijcientes. Cepit iam huiusmodi victus placere Hispanis, sed præcipuè his qui ab Hispanis & Indis, seu Indis & Æthiopibus, aut Æthiopibus & Hispanis (eò turpitudinis deuenere mores, atque is factus est inter nationes tam varias circa vitia consensus) nati sunt parentibus. Parant aliud genus *Atolli*, quod vocant *Iztac*, siue album, eodem quo dictum est modo. quamquam iam confectum, & in vasa, vnde sorbendum est, transfusum, virenti conspergant *Chilli*, & vocatis *Tomame*, admixta insuper salis debita portiuncula. Solent verò tria hæc aqua dilui (etsi multis sat esse putetur ingenitus illis humor, vt debitè inspergi queant) quin & acidum vocatum *Atolli*, quod *Xocoatolli* Mexicani nuncupant. Solent quoque parari permixta libra vna fermenti, seu massæ acidæ, libris binis Maizij, quemadmodum diximus, emolliti, atque contusi. fermentum autem parabitur, si capias Maizium nigrum, & conficias massam ex illo, quemadmodum dictum est, quatuorque, aut quinque diebus seruaueris, donec acescat, & tunc demum permiscueris, vt *Atolli* gratum quendam contrahat acorem, mox in vas transfusum,

Marginalia: Pultes è Maizio Atolli. — Placentæ. — Nequatolli. — Cõfectio. — Vires. — Iztac Atolli. — Xochoatolli. — Fermentũ.

fusum, sale, & *Chilli* conspergatur, atque ita demum ab ægrotantibus matutinò sumatur, vt corpus extergat, vrinam euocet, atque aluum expurget. Hoc eodem fermento, ex aqua frigida resoluto, atque epoto, corpus refrigeratur, aut per vehementem æstum, aut cum ex itinere aut labore, quispiam aut defatigatus sit, aut vehementius concaluerit, aut quando renes ita vruntur, vt lotium vrinarios meatus lancinet, atque exulceret. At album *Atolli*, quod Mexicani *Yol Atolli* vocant, ad hunc modum conficitur. Decoctum Maizium, ad eum qui dictus est, modum, sine calce tamen aut alterius rei admixtione, in pultim efformatur, permittitur refrigescere, ac liquatur aqua, vt bibi commodè possit, veluti acetatum, de quo paulò ante sumus locuti. sitim hoc dicitur extinguere quomodolibet excitatam, atque præcauere, nisi plusquam oporteat epotauerint, à quo lædantur. at *Chilli Atolli*, *Atolli Chilli* permixto, vt nomen indicat, paratum, veluti præcedentia conficitur. sed cum semicoctum est, permiscetur *Chilli* in aqua eliquati ea portio, quæ gratum faciat ei qui eo est vsurus. Summo mane assumitur contra frigoris molestias, corroborat ventriculum, firmatque coctionem, pituitam adhærescentem extergit, & renes, quibusuis euacuatis impedimentis, emundat. Paratur & *Nechil Atolli*, seu *Atolli*, cui est *Chilli* permixtum, & mel, veluti reliqua genera, sed additis prædictis semicocto, ea portione, qua gratum fiat sorbitoris. Calidum itaque innatum vigorat, ac venerem excitat. Est & aliud genus *Atolli*, *Ayocomoz Atolli* dictum, quod est *Atolli* cum Faseolis, fragmentisq; masseis eiusdem Maizij. quod fit Faseolis integris incoctis cum iam penè est confectum, & cum semicoctum fragmentis masseis Maizij *Chil Atolli* permixtis, adiectaq; herba *Epaçotli*, qua de suo loco. Nutrimenti id optimi & pergrati vicem præstat, & *Epaçotli* gratia, sanguinem à crudis humoribus expurgat. Potuisset *Chian Atolli* ad caput *Chian* differri, sed nomen ferè idem, adhortatur vt prædictis differentijs huius potionis, nunc primum interseratur. Paratur ex semine *Chian* torrefacto in patina, seu vocato *Comalli*, mediocriter, ac deinde læuigato, atque ita in annuos vsus recondito. nam cum vti puluere opus est, permiscent puluerem aquæ, agitantq; donec eam densitatem nanciscatur, quæ possit palato placere. Sunt qui hauriant hanc potionem simplicissimam. sunt etiam qui prius *Chilli* inspergant. absque eo calorem febrilem extinguit, aut alia ex caussa suscitatum. iter agentibus, ac præcipuè feruentibus regionibus opitulatur. & quibusuis alijs, qui eo nutrimento vtuntur libenter. Fit & aliud potionis genus dictũ *Chiantzotzol Atolli*, ex semine quodã maiusculo, de quo suo loco, eodem modo quo præcedens parandum, & eosdem vsus præstans. sed semen præparatum, celerrimè vetustatis solet sentire incommoda, nec adeo frequenti est in vsu. Paratur quoque *Michuauh Atolli*, idest *Atolli* sementiferum ex *Michihuauhtli*, de quo etiam dicato loco, torrefacto hoc semine, & redacto in læuorem, cumq; exposcit occasio, in aquam coniecto, ea mensura quæ nullam afferat spissitudinem, & densitatem, & inspersо melle *Metl* cocto (tria enim mellis genera, vt suo loco dicemus, ex eo conficiuntur) extergit renes, & vrinæ meatus, puerorum scabiem curat epotum, abstergente, qua pollet, vi. Et est frequens hisce gentibus cibus. Fit insuper ex Maizij parua quadam portione, maiori autem Siliquastri aridi læuigatique commixtis, addita herba *Epaçotli*,

Vires.
Yol Atolli
Chilli Atolli.
Nechil Atolli.
Ayocomoz Atolli.
Chian Atolli.
Chiantzotzol Atolli.
Michuauh Atolli.

Tlatonil Atolli. quod vocant *Tlatonil Atolli*, admotis igni simul omnibus,& donec herba percoquatur,quod breuì euenit,ingeriturq;calens.Et id potionis genus venerem excitat,euocat vrinā,& menses,calefacitq; vniuersum corpus, & roborat. Sed neque silentio præterire decet *Tlaxal Atolli*. quod paratur ex Maizio contuso, & efformato in placentulas, tres digitos latos crassas,in *Comalli* vocato. ijs postquam probè decoctæ sunt, cortex diripitur, mica teritur, ac rursus in frigidam proijcitur,in patinam reponitur,agitaturq; donec cogi incipiat. tunc extracta, atque in vascula cochleari digesta sorbitio epotatur, quæ deficientes vires mire reficit, ac fouet. Quin & è spica ipsa Maizij, decoctis granis vsta, atque in cineres redacta, *Tollo Atolli* vocatum parari consueuit. teritur etiam hæc, parsq; vna tribus Maizij partibus permiscetur. rursus verò teruntur similiter omnia, atque ex eis ad ignem *Atolli* paratur, postquam ad spissitudinem vsque percoctum sit, & polentæ densitatem. mox enim in vasa digestum, conspersumq; *Chilcoztli* sorberi solet, haud inutilis his qui nimio sanguine, aut flamma redundant. Fit etiam ex Maizio, & lixiuio vulgari percocto, quod vocāt *Quauhnex Atolli*,quoniam ex arborum cinere conficitur. hoc ab eo extractum ablui expedit (in lixiuio enim quandiù oportet manens emollitur, expurgaturque, & in insolitum, atque à cæteris longè distantem ita mutatur saporem) teritur postea, &, vt reliqua, decoquitur, donec iustam adipiscatur spissitudinem. atque ita demum deuoratum expurgare dicitur sanguinem, neque aliud aut medicamenti, aut nutrimenti vsum præbere. Sequitur *Izqui Atolli*, quod è torrido paratur Maizio, contusoque. sed cum iam decoquendi illud tempus est, Maizij decocti modicæ adijciunt portioni, & omnia tandiù agitant, quandiù opus est, vt iustam spissitudinem acquirant. & *Chilli* tandem insperso, potatur ab ijs qui ob cordis imbecillitatem, aut atræ bilis redundantiam,mœrore plerumque afficiuntur. Est & *Vauh Atolli*, quod ex Blitis rubeis fit, ingeriturq; insperso melle. præterea *Michiuauh Atolli*, quod ex *Michiuauhtli* paratur, picturato nempe Blitorum genere, quod Symphoniam, à varietate coloris quidam vocant. De Polentæ verò, Pultiumq; generibus, quibus vsa est antiquitas satis dictum est ab alijs. nos enim, quæ nouo Orbi sunt familiaria, nec dum veteri satis cognita, atque perspecta, scribenda statuimus.

[Margin notes: Tlaxal Atolli. — Yollo Atolli. — Quauhnex Atolli. — Izqui Atolli. — Vauh Atolli. — Michiuauhtli.]

De modo parandi panem ex Maizio. Cap. XLI.

EMOLLIVNT, eo quo diximus modo, Maizij grana, mox pinsunt, ac palmis vtrisque admotis efformant tenues, ac ambitus mediocris placentulas, quas statim vt oportet in *Comalli* carbonibus coquunt imposito. & hic est vulgatior, frequentiorq; parandi panem ex Maizio modus. Sunt qui triplo, & interdum quadruplo maiores efficiant. nec desunt,qui & crassiores. sunt qui efforment globulos Peponibus similes, & in dolia iuxta focum posita conijciant decoquenda, permixtis interdum Faseolis,atque eis, non citra voluptatem, vescantur; molles enim admodum sunt, concoctu faciles, & grati saporis. Alij hos in dodrantes vsque producunt, & quatuor digitorum crassitudinem, admixtis Faseolis, in patinis seu *Comallibus* assantes. At Proceribus Indorum placentulæ

parari

parari ſolent, ex colato Maizio, adeo exiles puræque, vt tranſlucidæ penè ſint, & à Papyro interpollatiore, tenuitate minimè vincantur. item orbiculi parui ex colato Maizio, qui etſi craſſi, tamen omnino videntur tranſlucere. Verùm hæc ad diuites tãtum, Heroasq; pertinent. Nec eſt inſuauis ille panis, qui *Baibacoa* paratur, ac coquitur. Ij enim, quos *Chichimecas* vocant, gens fera, barbara, atque indomita, à Mexicana Vrbe in Septentriones non plurimũ recedens, ac per montana campeſtriaque, pellibus tantum quaſdam corporis partes tecti, errabunda, ac vaga, Scytharum more, aut brutorum pecorumvè, venatuque & aucupio, & quarundam ſylueſtrium, ac ſponte naſcentium arborum fructu, vbi ſors tulit, viuentes; cum carnes libet coquere, ſcrobes in ipſa terra effodiunt, mox ignitis lapidibus ſternunt, medias collocant carnes, frumenti Indici maſſa obuolutas, ac demum ſimilibus ſaxis, & terra obruunt, tandiù ibi manere permittentes, quandiù intelligunt ſufficere exquiſitè decoquendis. decoctas extrahunt, eisque & pane ad prædictum modum parato, non ſine magna voluptate atque vtilitate, vtuntur in cibis. Defluxit iamdiù ad Hiſpanos Mexici degentes hic mos, &, vt huius rei ſumere poſſemus experimentum, nec nos aliquid lateret quod ad delicias, & gloriam gratiamvè palati ſpectare, poſſet. quid quod ſpicas ipſas torrefaciunt appoſitas patinis, aut incoquunt carnibus, & vtroque modo granis iucundè veſcuntur?

Orbiculi.

De XOCOATL, ſeu aqua Maizij acida. Cap. XLII.

SOLENT etiam, ex aqua & Maizio iam emollito, ac in maſſam redacto per noctem ſimul manentibus, parare *Xocoatl*, ſeu aquam acidam, inde matutino tempore expreſſam, vrinæ ardori extinguendo, ac calori. cui vis contemperando mirabilis, ſi decem, plus minusvè, vnciarum pondere continuis aliquot diebus ieiuno adhuc ventriculo epotetur. cuius rei admonendum lectorem è re mea fore quoque putaui. nec ſolum eſt vſus fructus. nam & culmi eius, arundinesuè torrefactæ, & redactæ in puluerem, Ophiaſi egregiè medentur, cum *Oxitl*, ſeu reſina miſceantur.

De TRITICO MICHVACANENSI: Cap. XLIII.

VIDI apud *Michuacanenſes*, noſtras triticum, ſed tanta natum vbertate, vt quæuis ſpica, ternas quaternasvè alias, veluti prægnans producat. quod non iudicaui indignum hac hiſtoria. velut nec linum etiam Europeum, apud eandem gentem prouenire, cuius nondum vſus nouerant.

Polyſpermon hoc miræ fœcunditatis Triticum, noſtris quoque Europeis regionibus adportatum innotuit, ſatumque vberrimam meſſem præbuit. vnde mirum ſit, à noſtris agricolis minus coli & propagari, quàm eius inſignis multiplicis fructus vtilitas poſtularet.

De CVICVITLAPILLI *Glandularia.* *Cap. XLIV.*

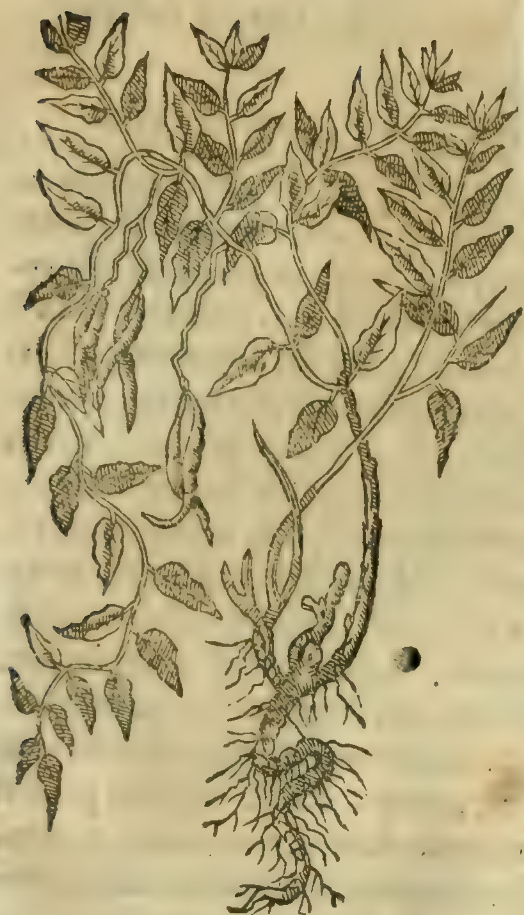

NON ob aliud herba hæc *Cuicuitlapilli* nuncupatur, quàm quod radices fundat paruarum glandium magnitudine, & forma, binas ternasvè. è quibus prodeunt fibræ caudis similes. est enim *Cuicuitlapilli* cauda *Tlacuatzin* defossa terræ. ergo ex ea radice prodeunt caules tenues, teretes, purpurei, ac dodrantales. folia per interualla oblonga, serrata, ac mediocris magnitudinis. semen autem in summa caulium parte, hoc est, bina granula, Coriandri forma, & magnitudine, binisque paruis testiculis similia. Nascitur vnaquæque planta seorsim, in collibus agri *Tepetlaoztocensis*. Radixq; est intus candens, extra verò nigra. propinatur resoluta ex aqua, semiuncię pondere aduersus febres, necnon ad splenem comminuendum. tametsi frigida sit, atque humens, aut saltem spectans ad mediocritatem. dulcis siquidem percipitur.

Hanc ad Mercurialem pertinere, non tantum figura ostendit, sed etiam vires purgandi similes demonstrant.

De CVNGARIQVA. Cap. XLV.

VOLVBILIS genus eſt *Cungariqua*, ac herba lentos fundens ramos,& aliqua ex parte purpureos, teretes, læues, ac tenues. folia longa, & anguſta, multis nerueis diſcurſibus inſignia. flores purpureos. & ſiliquas teretes, ac tenues, dodrantemque, & quatuor vncias longas, refertas ſemine albo, & orbiculari. radicem verò craſſam, candentem, longam, & capillatam. Prouenit apud editiora loca, calidaq; *Michuacanenſis* regionis, vbi cancroſis mederi pudendorum vlceribus,aiunt. Semen tritum,atque epotum ex aqua,dicitur, odium excitare eorum,quæ prius ſummè erant cara. Radix inſigni caret ſapore, etſi in dulcedinem nonnullam inclinet. necnon & ſiliquæ, ſemenque. frigida videtur natura, & ad temperiem attinente.

Huius leguminis duas hic ſpecies diſtinguere poteris. prima quæ imagine promitur deſcriptioni reſpondet magis. cuius vtpote longa radix, caulesq; volubiles magis,longioraq; folia. Secunda ſuis ramulis amplius erigitur, lentis quidem. Siliquoſæ ambæ, ſimilesq; longiſsimis illis è Phaſeoli claſſe ſiliquis, quibus Romæ coctis ex aceto & aromatibus veſcuntur.

FRVCTVS QVAQVAVHTON.

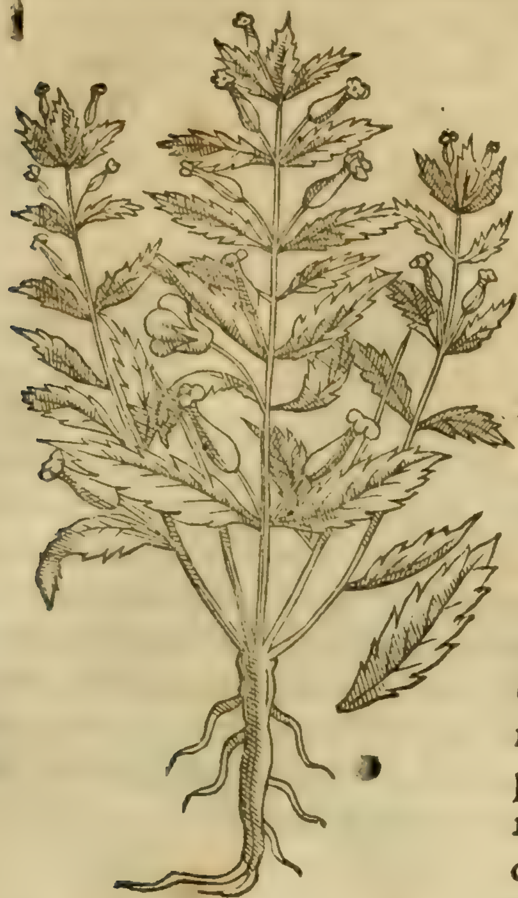
De QVAQVAHVTZONTIC, seu Trunco secto. Cap. XLVI.

QVAQVAHVTZONTIC, quam *Yztacpatli*, seu candidam medicinam *Houzocenses* vocant, alij *Quaquauhton*, seu truncum paruum, alij verò *Coatzontecomatl*, ob formam radicis rotundam, alij verò *Huehuelicaton*, herba est folia Pyri ferens, vtraque parte caulis singula, circa nodos orientia. caules cubitum ferè longos, & teretes. fructum Siliquastro vocato, dum adhuc viride est, persimile, sed tamen spiniferum, & argentea lanugine refertum, ac semine albo contuso. Radicem verò obrotundam nucis Iuglandis magnitudine, capillatamque. Nascitur campestribus locis feruentium regionum. Radix saporem præfert ex amaro & dulci permixtum, ac vim, non sine partibus quibusdam calidis, frigorificam, & lubricam. succus radicis medetur oculis inflammatione laborantibus. eadem radix, quæ Pepones sapit, in læuorem redacta, potaque ex aqua semiunciæ pondere, quater quinquiesvè, furunculos toti corpori innascentes curat. tusa & applicata, dolores antiquos capitis mirè sanat, febres mitigat, vrinæ calorem temperat, viarum eius vlcusculis mederi solet. & dolores ventris sedat.

Apocyno admodum similis est hæc herba, licet vires eius non sint vehementes. quod tamen etiam in Vincaperuinca, & Asclepiade contingit. quæ tamen absque controuersia eodem referuntur.

De

De TONALXOCHITL OCOITVCENSI Solis nuncio. Cap. XLVII.

TONALXOCHITL OCOITVCENSIS, quam alij *Tonocaxochitl*, seu florem cum Sole prouenientem vocant, herba est duas habens differentias. prima, folia fert Ocymi, sed longiora, & minimè serrata. caules volubiles, ac per interualla duorum palmorum. flores magnos, longos, intus luteos, extra nonnihil candescentes, ac circa labra, quæ fissa sunt, purpureos, luteis capillamentis intrinsecus prodeuntibus. Flores, Cappares vocatos olent, atque dulci sapore constant. radix verò surculosa est. Nascitur quibusque regionibus, ac locis montosis, amplexans arbores. etsi cultura ad campestria, hortensiaq; solet interdum descendere. Temperies est mediocris, aut in frigus paulisper inclinans. quamobrem pugilli mensura, ex aqua hordeacea, Cichorijque epota, extinguit febres, & erysipelatis confert admota. Humida enim quoque est, & glutinosa natura. Alia verò *Tonalxochitl*, quam *Yztac tonalxochitl* vocant, à florum candicante colore, qua in re sola à præcedenti distat, facultate ac cætera forma ei est omnino similis.

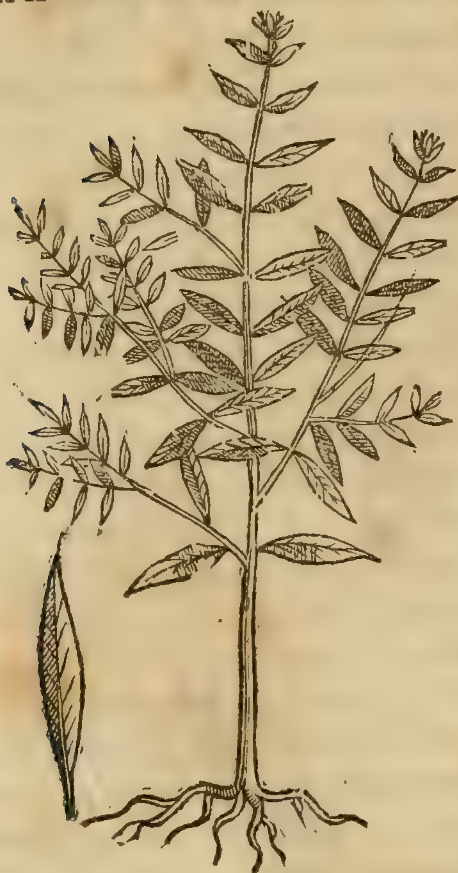
I. (margin)
II. alba. (margin)

De AXOCHIATL, seu Flore Aquæ. Cap. XLIIX.

AXOCHIATL, quam alij *Tonalxiuhitl*, seu *Tonal axochiatl*, alij verò *Netzahual xochitl*, herba est folia salignis proxima ferens. caules aliquantisper purpureos. florem oblongum, & luteum. & in vasculis longiusculis semen. radicem verò Raphani fibratam. Temperatis prouenit plagis, qualis est Mexicana, aut paulò frigidioribus, qualis est *Amaquemequensis*. Quibusuis in locis, assurgit cũ primis aquis, & floret cum postremis, vnde vocata est *Xochiatl*, seu Flos aquæ. Radix est paulisper dulcis, subamara, glutinosaque natura, ac frigefacientis humectantisque temperiei. Folia tusa ex aqua, epotaque pugilli men-

AXOCHIATL DECOLAN.

mensura, aut corpori illita, febrem dicuntur extinguere, mederi lassitudini corporis, diarrhœis, vstionibus, vlceribus internis atque externis, renum ardorem mitigare, & corpora fulmine contacta fouere.

Huius Axochiatl non vnica est planta. duæ hic depinguntur, quæ ab ipsa ab Authore descripta, facie aliquantulum discedere videntur. Primo loco expressa, radice, flore, & fructu consentit, minime verò folijs: namque Raphani radix est; flos ex rubro in flauum tendit; siliqua longa, qualis Keiri conspicitur; folia verò inferiora Erucæ sunt similia, superiora Drabæ, quæ in extrema parte rubent. Alia verò folijs constat ab Authore descriptis. exigua, quæ in summo flore apparent, rudimenta pallent ex viridi. Radix fibrata quidem, sed Raphano minimè similis.

De COEN, *seu Coentic.* Cap. XLIX.

HERBA *Coentic*, caules profert tenues, teretes, & volubiles. folia per interualla terna, quorum singula quatuor magnis sinibus diuisa sunt. siliquas quinque vncias longas, ac minimum digitum crassas, refertas granis compressis, Lentium forma. Radices sunt obrotundæ, tres quatuorvè, fibratæ, & veluti funiculis appensæ. Dulcis, & grati saporis, quo *Xitamam* vocatam videntur imitari, nec omnino improbati nutrimenti. Frigida temperie constat, & medetur febribus. siliquæ verò tusæ, atque impositæ, scabiei. cortex radicum fluxionibus obsistit. Sunt & aliæ herbæ eodem nomine, de quibus alibi.

De MATLALYTZTIC TETZOCANA Triorchide Mexicana. *Cap. L.*

MATLALYTZTIC herba est, crassa folia, Plantaginis forma habens, serrata, raraque; & circa exortum haud dissimilia arundineis, minora, & subalbescentia. caules geniculis singulis quibusque vnciarum spatijs interceptos, teretes, hirsutos, digitum crassos, ac duos dodrantes longos. flores cyaneos, calycum forma, & præcipuè iuxta caulium extrema. Triorchidis verò radices, cuius est peregrina quædam differentia, sed paruas, & multas. Nascitur in montibus Mexicanis. Radix discutit tumores præter naturam, à caussa calida ortos. tusa ac applicata, aut deuorata duarum drachmarum mensura, humorum impetus coercet, sanguinis reprimit redundantiam, æstumque refrigerat. cortice tegitur crasso. dulcisque est, non sine quadam amaritudine. quò fit, vt flatu excitato adiuuet venerem.

De TLALCACAVATL, seu Yztacixpatli Filipendula trifolia. *Cap. LI.*

HERBA est *Tlalcacauatl* per terram repens, radicibus affixa orbicularibus, aut oblongis, multisq; quibusdam veluti funiculis adalligatis. vnde prodeunt caules, & in eis folia terna, orbicularia, & parua. flosculi in extremis ramulis parui, coccinei, & modicis calyculis contecti. Prouenit temperatis regionibus, vbi sunt qui *Yztacixpatli* vocent, seu candidam oculorum medicinam, quod illis succus plantæ huius sit vtilis. radix frigida & humida natura constat. dulcis est, febremque extinguit, vnciæ vnius mensura deuorata. diarrhœas infantium compescit, tussim sedat, & vlceribus in puluerem redacta opitulatur. succus verò oculis, inflammatione aut perturbatione tentatis, dicitur prodesse.

De TZICATZON TECOMATL, seu Capite formicæ. Cap. LII.

HERBA est *Tzicatzon tecomatl*, folia Lini exilia ferens, per interualla agminatim exorientia, iuxta quædam veluti verticilla ad foliorum exortus prodeuntia, florum vice, quæ lutea sunt. caules tenues. radices verò longas, tenues, fuluasque, ac fibratas. Prouenit *Tlalticapani*. vbi sunt, qui *Tlaelpatli* vocent. Radix est dulcis, glutinans, lancinansque. folia verò frigida, & glutinosa. hæc læuigata infusaque, inueteratis medentur plagis. Ius decocti exhibetur enixis, ac passis lassitudinem, corroborationis gratia. talis est Indorum mos. Sunt qui dicant, pediculos illitum perdere, ac dysentericis potum mederi.

De ACVITZE HVARIACVA, seu herba aduersa venenis. Cap. LIII.

PLANTAM, quam *Michuacanenses*, apud quos nascitur, *Acuitze huariacua* vocant. alij à frigida temperie, & radicis candore, *Chipa huacaiztic* vocare solent. alij verò ab ipsa facultate, venenorũ hostem, antidotumvè. nec desunt, qui vocent *Huichocataqua*. Mirabilis ergo planta hæc herba est, folia Rumicis ab ipsa statim radice prodeuntia ferens. caules rotundos, sesquidodrantem longos, tenerosque. & in eorum suprema parte flores paruos, ex candido rubrescentes, & in orbiculos coaceruatos. radicem verò orbicularem, malo Cotoneo paruo, forma & magnitudine similẽ, sed candido intus colore, extra verò fuluescente. Regionibus quibuscunque prouenit temperatis, aut paulò calidioribus, humectisque, ac planis locis. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, æquali aut paulò frigidiore & humidiore natura constat, sapore grato, & dulci. succus eius, stillatitiusuè liquor, epotus qualibet mensura, febrium ardores sedat, cor corroborat. venenorum promptissimum, tutissimumq; est alexipharmacum. venenatorũ ictuum, & maxi-

& maximè Scorpionum resistit veneno, alexiterijq; præstantissimi vicem subit. præsertim si radix quoque ipsa tusa, malagmatis, aut emplastri loco imponatur. renum ardorem extinguit, vrinæ obtundit acrimoniam, excitat appetentiam, tumores faucium, ac pectoris dolores sedat, & mira quadam occulta proprietate morborum omnium quocunque modo ea vtare remedium est. Audio, alteram huius herbæ speciem nasci apud *Michuacanenses*, Baccaris folijs, *Vquiro* vocatam ab indigenis; alijs verò Scorsoneram, quam adhuc mihi videre non contigit. Vquiro. Scorsonera Michuac.

Scorsoneræ Hispanicæ inuentionem, & vires huic valde similes, lege apud Matthiolum in Dioscoridem, capite de Barbula Hirci.

TLALCHIPILLIN ALIA.

De TLALCHIPILLIN HOEXOTZINCENSI. Cap. LIV.

HERBA est *Tlalchipillin* folia Origani fundens, nonnihil serrata. caules sesquidodrantales, teretes, ac tenues. flores candentes, è quibus demum vascula progignuntur, quæ hiantia, semen candidum, rotundum, ac exiguum ostendunt. radices verò fibris similes. Prouenit imbrium tempore, circa loca humida regionis *Hoexotzincensis*. Radix est nonnihil calida, & saliuosæ naturæ. eadem duarum drachmarum pondere deuorata, omnes humores dicitur eximiè per inferna purgare. estque huiusmodi pharmacum apud indigenas habitum in magno pretio.

Mercuriali videtur aliquo modo similis.

Huc etiam, ob nominis & figuræ similitudinem, referri potest alia, quam hic exponimus, ab Authore non descripta, sed depicta tantum. cuius radix fibrosa, folia serrata Origani. ex ala quauis foliorum, exit paruus petiolus, fructum gerens ex viridi luteum, qui hiat in tres partes, sicut Xyris. & in quauis parte duo grana conspiciuntur, non secus ac in Micuitlaxcolli superius cap. 17. obseruatum.

De TOTOYCXITL Pede Passerino. *Cap. LV.*

TOTOYCXITL vocata herba, quod producat folia Passeris pedibus similia, sinuosa nempe, & in quinque, aut plures cuspides, more Quinquefolij, aut Heptaphylli diuisi, *Atotonilcenses* verò *Caxtlatlapan* eandem appellant, quoniam more cæterarum herbarum huius nominis, se se vicinis ramis aduoluat. radicem fundit ouis gallinarum, Pyroue, forma & magnitudine similem, lacte affluentem. ex qua caulem profert teretem, lentum, repentem humi, & in eo, qualia diximus, folia. florem Maluæ, purpureum, sed minorem. Temperato, frigidoque gaudet cœlo. Augustoque, aut Septembri mense floret. radix, quæ calidarum est virium, & grato sapore constat, tusa, atque ex aqua vnciæ vnius pondere deuorata, vniuersos inferna parte humores, citra noxam vllam, aut molestiam, purgat.

Fructus quasi rotundus & viridis depingitur.

De YZTACOLOLTZIN CHVLLVLENSI Scammonio Mex. *Cap. LVI.*

HERBA est *Yztacololtzin* radici insistens Scammonææ simili, ad cuius species fortassis pertinet, ac pariter lacte manante. vnde caules eduntur volubiles, & in eis folia prædictæ herbæ haud dissimilia, sed auriculis magis falcatis. flores oblongi, ex albo rubrescentes, & in vasculis quibusdam contenti. Prouenit circa loca arentia regionum frigidarum, qualis est *Chullulensis*. radix dulcem saporem præferre videtur. & tamen semiunciæ pondere deuorata, bilem ac pituitam euocat.

Acrimonia plantarum ita quandoque sub *humore*

humore viscoso delitescit, vt vel tardè, vel omnino non deprehendatur à quouis: vt fit in Aro, Conuoluulis, Nolimetangere, pluribusq; alijs. vnde sæpe plantam iudicamus frigidam, quæ tamen calida esset dicenda si accuratius animum applicaremus. quæ etiam causa est, vt statim, si quid tale vim purgandi, vel Alexipharmacam habeat, ad occultas causas confugiamus, pigritiæq; nomine, & inaduertentiæ, vel cælestem aliquam vim, vel occultam prætendamus facultatem.

De ÇOCOBVT PANVCENSI. Cap. LVII.

COCOBVT Panucensis, herba est folia Persici ferens, sed latiora, & crassiora. caules volubiles. radicem orbicularem, paruæ pilæ forma, & magnitudine, teneram, dulcem, ac iucundi saporis. florem, ac fructum, vt referunt, nullum. Radix applicata, bubones maturat, & rumpit, cæterosq; præter naturam tumores. deuorata verò, vrinam euocat, pellit lapillos, menses immodicos sistit. apposita fronti, medetur emicraneis. pota, aut applicata, resistit venenis, & venenatis morsibus. quamobrem maximi habetur ab indigenis, nec facilè extortæ sunt ab eis eius vires.

De AXOCHIATL altera. Cap. LIIX.

AXOCHIATL, quam alij *Cuaztalxochitl*, seu Florem capitis candentis, alij verò *Texoxolin* vocant, herba est folia ac radicem Cæparum, Narcisivè, cuius videtur species, fundens. caulem, & flores *Omixochitl* vere prodeuntes, sed longè maiores. Mexicanis prouenit agris. lubricitatem quandam cum amaritudine participat, ac nonnullum calorem. tumoribus pedum, & lienis aiunt auxiliari, tumores præter naturam pellere, nomasque, & depascentia vlcera. radix læuigata, & semiunciæ pondere ex aqua bibita, dysenterias coercet. succus verò eius si tantundem vrinæ humanæ permisceatur, & naribus instilletur, sanguinem fluentem sistit. addunt alij, aurium dolorem sedare, mensiumque fluxus sistere.

De YCHCACALOTIC, seu Vase Gossipino. Cap. LIX.

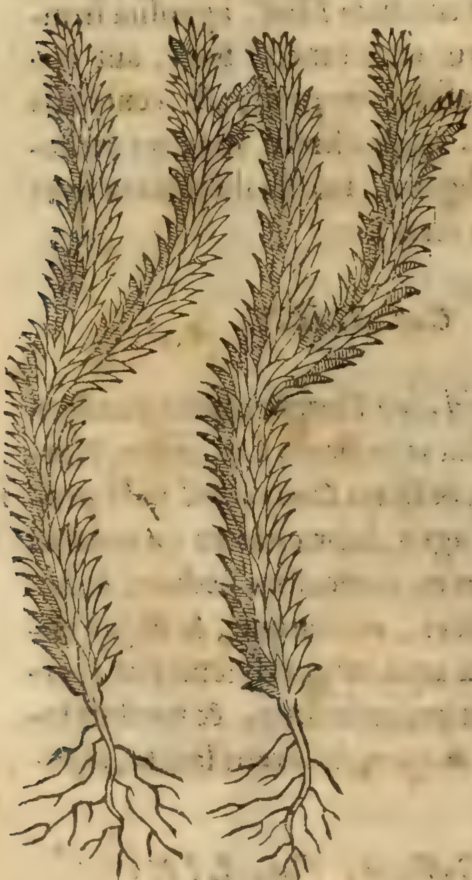
YCHCACALOTIC, quam alij *Tlapanquipatli*, seu medicinam perfractam vocant, herba est folia obrotunda, ac in orbem circumacta proferens, vndulata, sena, subalbidaq; præter alia quædam minora & albidio-

ra. cauliculos tenues, & breues, & in summa parte exiles flosculos. radices verò capillis similes, quibus saxis adhæret. Nascitur in montium accliuibus, humidisq; calidarum regionum locis, qualis est *Pahuatlanensis*. Lychenis species est peregrina, frigida, humidaq; eodem modo natura constans, verum edulis, ac dulcis saporis. febres extinguit, & tumoribus præter naturam repulsu confert.

De YEXOCHITL, *seu Flore Yeil.* *Cap.* LX.

YEXOCHITL, quam alij *Eloxochitl*, seu Florem *Eloti*, alij verò *Cocauhquixochitl*, seu *Yexochitl pallidam*, vocant; herba est magnam agens radicem, intraque candentem. cui, velut funiculis quibusdam longioribus, appendent quinque aut sex radices aliæ, porcinis renibus haud absimiles, sed aliquantò maiores, fibratæque. Multos hæc fundit caules, sarmentosos, quadratos, & geniculis interceptos, striatos, & quaternis distinctos canaliculis. è nodis oriuntur ramuli folijs Blito similibus referti. flos est oblongus, & luteus, vnde nomen, quem profert per æstatem fumo redolentem. Prouenit regionibus frigidis, & montosis locis, qualis est ager *Xochitepecensis*. Radix est dulcis, edulisque, ad temperiem pertinens, aut paulò frigidior. succus eius inflammatis oculis dicitur opitulari, ac ius decocti dysenterijs; puluis verò inspersus curat vlcera oris, & reliquorum membrorum. potissimùm si distemperies calida adiungatur.

De QVAMIAVATL, *seu Spica arboris.* *Cap.* LXI.

QVAMIAVATL, quam alij *Tlamacazypapan*, seu Capillum Sacerdotis vocant, herba est radici innixa capillatę, & rubrescēti, vnde mittit caules eius Sedi, quod recentiores Vermicularem vocant, cui similis esset, ni folia appararēt tenuia. Thytimalo paralio etiam assimilis est, in cuius, vt coniecto, differentias referenda. quamquam rami è caulibus à radice prodeuntibus rursus oriantur, quod in Paralio fieri non video, cuius gratia & describendam, & depingendam curaui. etsi nō dubitem, aut eandem cum eo esse, solis natalibus distantem, aut saltem congenerē. Nascitur montanis, saxosisq; *Tepoztlani* locis, & in hortis quoque medicinæ gratia seri consueuit. Hæc tusa, admotaq; capiti folia, capillorum vbertatem procurant. quod etiam prestant reliquis corporis partibus admota, in quibus pili solent oriri. omnes humores vacuare narrant deuoratam herbam, ex aqua duarum drachmarum mensura, sed pituitam præcipuè. atque ita mederi cachecticis, hydropicis, morbo Gallico, aut articulorum doloribus oppressis, & orbatis motu. sapore caret insigni. etsi virus quoddam spiret, caliditatem ostendens.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Octauus.

ACERBAS ET ACIDAS HERBAS PRODIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

SAPOREM dulcem in medio situm, ab vno latere salsum, amarum, acrem, calidos omnes; ex altero vero, acerbum, austerum, & acidum, frigidos sapores comites habere, iamdudum communis Medicorum schola approbauit. Horum omnium priuationem voluit insipidum esse. Noster hic Auctor sub vno genere austerum, & acerbum, sub alio acidum, & insipidum comprehendit.

Habent autem austera & acerba qualibet, multum terræ, parum salis, cum amara, acriaque, & salsa, sale, qui his nomen dedit, plurimo scateant, qui veluti dextra artificis Chymici operatione, ex his per resolutionem non paucus elicitur. sic eiusdem ingeniosa genesi austeris & acerbis ingeneratur, implantaturque. Ad oculum hoc facilè est demonstrare. Res enim insipidæ, & emplasticæ, quæ siccæ nempè naturæ fuerint, vt est Corallorum, vel alterius lapidis puluis, vel etiam ferri, quem Ferruginem, & Spagyrici Crocum Martis vocant, si cum sale aliquo subtili, qualis Ammoniacus est, sublimetur, iteratisque id vicibus fiat, tritis, probèq; commixtis, donec sal per minimos sese puluiculos insinuet, nec ab ijsdem facilè separetur, habebis mixtum, cuius sapor erit acerbus, vel austerus, magis minusvè, pro varia salis quantitate, & diuerso operandi modo.

Vis

Vis adstringendi & confortandi, quæ talibus inest mixtis, à nemine non probatur, & approbatur; purgandi autem facultas, non ita est in propatulo. Non rarò tamen, & hæc ex medicamentorum eorundem vsu, & cum admiratione quidem, visa fuit. Ecquid mirum? cum sal hic subtilissimus, quem inesse diximus, à Natura quandoque separetur, eiq; molestiam non leuem inferat. vnde ea irritata, spiritus auxiliatores commouet, & innoxia pariter cum noxijs deturbat. ad hoc non parum confert vis illa confortatrix, quam adstringentia præbent.

Acida longè aliam naturam possident. consistit enim sapor hic in partibus admodum subtilibus, vt manifestum est in destillatione salis etiam communis, Aluminis, & Vitrioli. quæ licet omnia, dum integra sunt composita, diuersos sapores præbeant; vbi tamen tenuiores horum partes, distillationis opera separantur, & post primam, eamq; insipidam satis aquam, eliciuntur, tam insignem aciditatem reperies, vt vel lingua carere censeri possis, si illam non percipias. Hoc probant etiam Naturæ opera in fructuum, herbarumq; digestionibus. Si enim Rosæ, vel Triticum, vel Brassica, aliavè similia in vas ligneum coniecta, in locum frigidum reponantur, post paucos dies planè acescunt.

Acidorum porrò facultas, frigida sit an calida, non segniter in medicorum foro est agitatum. Calorem affirmant, qui Vitrioli spiritum acidorum acidissimum, calidum tamen imò calidissimum statuunt, cum corpus humanum vrat etiam, siue intus sorbeatur, siue extra apponatur. Ab eodem spiritu Vitrioli metalla quoque, & lapides durissimi, veluti & ab alijs acidis benignioribus & plantalibus, ceu succo Limonum, & Citriorum pomorum, ijdem lapides, non aliter atque si acria ea omnia essent, corroduntur. Vnde vix putant euidentes hos effectus à frigore nasci posse.

Alij è contra, experientiam in hominibus toties factam reponunt, cum ex Vitrioli vsu spiritus non leuiter fuerint sæpissimè refrigerati. Hinc in tot prouincijs, regionibus, ac Regnis integris, consuetudo obtinuit vt non meri Empirici, sed prudentissimi Medici Galenici & Hippocratici, in febribus etiam ardentissimis, ceu dulce refrigerium suo modo paratum, hunc acidissimum spiritum & laudent & propinent. An forsan plurima calida exterius apposita refrigerant? tamen ex accidente, vt aiunt. sic Erysipelas, Aquæ vitæ seu spiritus vini, perfusione sanatur. An repercutiendo id fiet, dum acida ob mordicationem, per quam Naturæ vis aliqua infertur, spiritus ac sanguinem influentem repellunt, & locum affectum sic refrigerant? Intra verò si assumantur, an non possunt incidere materiam, vt à Natura postmodum expellatur, vel concoquatur? acetosis enim quiduis impositum fit magis tenerum. An ipsam expurgant materiam? sic enim multæ acidulæ, salutares sanè aquæ, licet minerales sint, vim purgandi obtinuerunt.

De

De TEVXOCHITL, seu Flore Herois. Cap. I.

TEVXOCHITL.

TEVXOCHITL ALIA.

HERBA *T...ochitl* caules fundit multos, tenues, teretes, lentos, virides, & interdum flauescentes, refertos folijs Ocymoidis, hirsutis. & flores purpureos, & exiles, paulò ante æstatem emicantes. radicem verò teneram, & tota planta duplo longiorem, lacte manantem, intrinsecus candidam, & extrinsecus fuluam. Prouenit gelidis regionibus. frigidaq; constat natura, ordine secundo. & ideo trita, epotaque ex aqua, quatuor scrupulorum pondere, sitim extinguit, linguam humectat, ac lenit, & nimium extinguit calorem. æstuantiq; iecinori remedio est. quin etiam aduersus venena pollet, & eorum perfringit vim.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Insipida inter sapida recensentur, sicut tenebræ inter visibilia, & silentium inter audibilia. illis minimum salis inest, quod lingua percipi queat. vnde iure inter refrigerantia recensentur. siue refrigeratio fiat repercussione caloris, vt fit effusione frigidæ, siue immixtione cum calidis, vt videmus tepidam feruenti infusam, totam reddere tepidam.

De ACACOYOTL Arundine Vulpina: Cap. II.

ARVNDO VVLPINA.

ARVNDO VVLPINA ALIA.

ACACOYOTL, seu Arundo Vulpis, herba est caulem prolixum proferens, arundinaceum, pollice crassiorem, & exaturato virore nitentem. folia ampla, pinguia, longa, & multis exilibusque interuenijs, in obliquum à dorso in vtramque partem discurrentibus. flores in Corymborum forma compositos, iuxta caulium cacumina, longiusculos, aurei coloris, & pulchros spectatu. è quorum singulis prodeunt semina fusca, dura, orbicularia, Ponticis Nucibus paulò minora. quorum gratia, nostri ad quos iamdiu ferri cœpit, Lacrymas Mosi nuncupare solent. nihil verò habet insigne præter spectandam amplitudinem foliorum, aureos flosculos, & semina visendæ rotunditatis, atque duritiei. Prouenit temperatis locis, aut paulò calidioribus.

Lithospermum maius arundinaceum Indicum merito appellari potest hæc arundo. eius enim fructus longè maior est, quam qui apud nos prouenit.

Semen vidi in Musæo varijs rebus naturalibus instructissimo, apud Illustriss. & Excellentiss. Principem nostrum Fridericum Cæsium.

De

De ACAXAXAN, seu Planta palustri, & lenta, quæ statim comprimentibus cedat digitis. Potamogeto Mex. *Cap. III.*

POTAMOGETVM MEX. I.

POTAMOGETVM MEX. II.

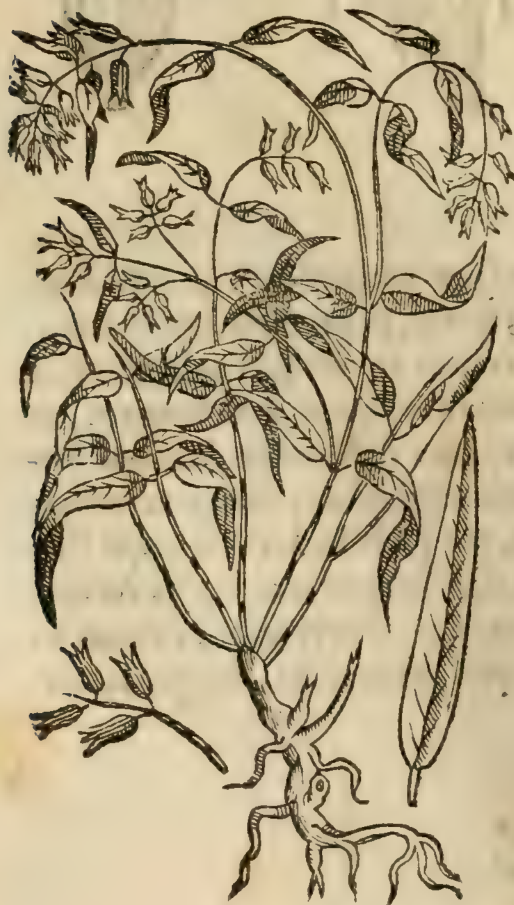
HERBA est *Acaxaxan*, iuxta riuos ac lacus proueniens, ac folia similia Potamogeto (cuius videtur species) ferens, postremò rubrescentia. caulem gramineum, arundinaceumvè, & eodem modo geniculis internodijsque distinctum. florem coccineum, & paruum. radicem verò longam, & circa geniculos fibratam. Duas huius plantæ reperies differentias, viribus formaque persimiles. Prouenit vtraque temperatis regionibus, aut aliquanto calidioribus, qualis est Mexicana, iuxta palustria, & aquosa loca. vbi sunt qui *Tocnacaztli*, seu Dasypodis auriculam, è foliorum similitudine vtramque, vocent. ambæque, frigefactoria humentique natura constant. febres sedant, vanos timores pellunt, dysenterias curant, animi deliquio subueniunt, languenti cordi opitulantur, scabiemque sanant.

De ATEHVAPATLI, seu herba nascente iuxta riuos. Cap. IV.

ATEHVAPATLI, quam alij *Ahuatepatli*, & *Tlatlauhcapatli* vocant, herba est folia ferens bina, obrotunda, hirsuta, serrata, infernè rubea, atque squallentia; denique Vrticæ proxima, Papauerque Rhæas sapore imitantia. caules hirsutos, teretes, purpureos, dodrantales. radicem verò teneram, longam, ac capillatam. cui appendent teniæ quædam iulivè, Piperis longi formam æmulantes. Nascitur *Quauhchinanci*, & *Copitlani* locis temperatis circa saxa. frigida & humenti constat natura, non sine quadam adstrictione. radix epota fœcunditatem procurat, præcipuè si cum vocato *Chilatolli* sumatur, & abortum prohibet.

De ATLANCANE, seu Herba aquosis locis proueniente. Cap. V.

HERBA est *Atlancane*, folia penè saligna proferens. caules longos, teretes, læues, fuluos, cauos, ac repentes humi, nec pennis Anserum crasśiores. flores in postremis ramulis oblongos, vasculis fuluescentibus persimiles. radices verò surculosas. quæ frigida & sicca natura constant. laxa adstringunt, dysenterias cohibent, ac cæteras penè defluxiones, eodem modo coercent.

De

De CICIMATIC, seu planta Cimatl simili. Cap. VI.

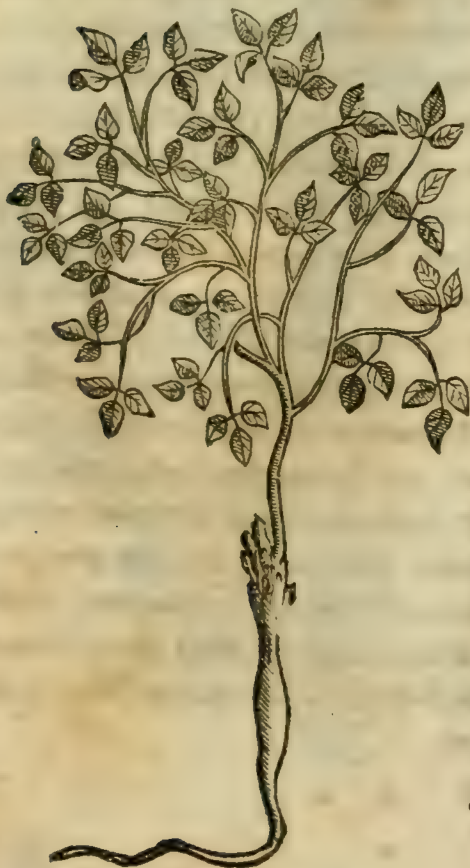
CICIMATIC.

CICIMATIC ALIA.

CIMATL.

CICIMATIC herba est Napo similis. radice fibrata. è qua prodeũt caules volubiles, & rubei, ornati folijs ternis, cordis figura, similibusq; cęteris Faseolis, quorum est species. ac siliquæ mediocres, ex purpureis ac velut racematim depẽdentibus, floribus. Nascitur in calidis, ac tẽperatis regionibus, qualis est Mexicana. Tẽperies est frigida, & glutinosa. Radix trita inspersaque, vlcera curat. abstergit enim illa, & cicatrice obducit. quò fit, vt *Palancapatli*, seu vlcerum medicina à plerisque vocetur. oculis tentatis inflammatione mirè confert. nubes, & supercrescentem carnem discutit, fluxum alui coercet, tussi auxiliatur, & enixas corroborat. Ius verò decocti radicis, opitulatur dysentericis.

Palancapatli – ad vlcera

Siliquæ longitudo non superat vnciam, latitudo verò quartam tantum partem.

Cimatl, cui præcedens herba comparatur, est legumen, cuius radix ferruginei coloris, caules repentes. omnes ramuli tria habent folia, cordis figura Faseolis similia, inferiore parte subalbida.

con mucha propiedad llamada de los Indios cabeça de serpiente con pintas de lince o tigre cuyas pieles son pintadas asal- ... en la misma forma

De COATZONTE COXOCHITL, Lyncis flore: ſeu Lyncea. *Cap. VII.* vulgo tecuanxochitl.

HERBA eſt *Coatzonte Coxochitl*, folia fundens Iridis, ſed longiora, & latiora. caules tenues, virentes, breues, læuesque. flores capitibus ſerpentum ſimiles, vnde nomen, rubeoque colore, punctis tamen interſtincto candido & palleſcente, promiſcuè. radices verò oblongas, ac præcoci Ficui adhuc vireſcenti valde ſimiles, ſtriatas, ac contortas. Calidis prouenit, & interdum etiam temperatis regionibus, iuxta rupes, aut arborum truncis adhæreſcens: licet iam ad hortos, cultaque loca deſcenderit, viridariaque exornet, in quibus excolitur, deliciarum ac florum gratia. Eſt enim flos forma ſpectabilis, Liliacei odoris, & quem quiſpiam vix poſſet verbis exprimere, aut penicillo pro dignitate imitari. à Principibusque Indorum ob elegantiam, & miraculum, valde expetitus, & in magno habitus pretio. blanditijs, & cultura non eget, ſed vnica radice fœcundiſſimus fit prouentus. Ex hiſce floribus èque alijs quarundam herbarum congenerum, & ex rubro Maizio, parabantur Principibus Indorum Placentæ, quas edebant pro contemperando ventriculi calore. ſiue is accidiſſet à Solis æſtu, ſub cuius radijs contraxiſſent moras, ſiue ab alia quauis, interna externavè, cauſſa. frigida ſiquidem, humentiq; conſtat temperie.

Hic elegantiſſimus flos, & colorum varietate, & macularum aſperſione, quemuis in ſui admirationem rapere queat. eum Lyncis, exemplo floris Tigridis, & plantam Lynceam duabus præcipuè de cauſis appellare libuit. Cùm quia verſicolorem Lyncis pellem varijs pulchrisq; maculis ſuis æmulatur, tùm quia Lynceorum Academiæ & Florem hunc, & totum hunc Mexicanarum plantarum nouum & curioſiſſimum librum, vt lucem aſpexerit, debemus, cui auguror, vt quemadmodum pulcherrimus Flos hic Indorum Principibus, ob elegantiam & Naturæ miraculum in delitijs habetur, & ex varia radice fœcundiſſimus prouenit; ita Lynceorum ſtudia, quæ opulentiſſimos clauſæ Naturæ theſauros recludere, & auidis hominum ſolertium ingenijs ſubijcere ſatagunt, & apud hos & apud Principes bonarum litterarum promotores & patronos gratiam mereantur, cumque pauci adhuc eorum ſint numero, radices tamen altas agant, fœcundaq; litterariorum monumentorum ſobole ſuauiſſimum Muſarum odorem longè, lateq; ſpargant, plurimos ſtudioſos ſibi deuinciant, pluresq; ad ſedulam Naturæ contemplationem ſibi ſocios excitent.

De COAXIHVITL, Herba Colubrina.
Cap. IIX.

COAXIHVITL, ſeu herba Colubrina, quam nonnulli *Chalcuitlatl* vocant, folia profert Hyperici, minora tamen, & minimè cribrata. flores purpureos, longos, calyculorum figura, iuxta ſingulos foliorum exortus toto caulium procurſu. caules rubros, tenues, & teretes, duos longos cubitus. radicem verò craſſam, fibratamque. Temperato gaudet cœlo, locisque montoſis, & Septembri menſe floret. ſaporis eſt, & odoris ferè expers, frigidaque, & glutinoſa natura. Ius decocti radicum medetur dyſentericis, aſthmati opitulatur, dolorem ſedat, febres reſtinguit, ac naribus inſtillatum, fluxum ſanguinis cohibet.

Campanulis, tum figura tum viribus, eſt ſimilis.

De COYOLXOCHITL, ſeu Martagone Volubili Mexicano.
Cap. IX.

VOLVBILIS herba est *Coyolxochitl*, folia habens arundinacea, sed breuiora, aut minori Plantagini similia, eodemque modo distincta neruis secundum longitudinem discurrentibus. caulem teretem, læuem, purpureum, & pennam anserinam crassum. flores extremo cauli aceruatim adhærescentes, calycum forma, spectatu pulchros, & è rubeo in viridem tendentes colorem, punctisque quibusdam variatos. intra quos latet semen compressum, ac rotundum. Liquor expressus è floribus, qui frigida, & lubrica constant natura, etsi partes calidas, acresque nonnullas continet, sanguinem narium sistit. radicum verò succus extinguit febres. punctis medetur, ac dysenterias cohibet. vsus est etiam florum in contexendis, & ornandis corollis. Prouenit in clementi cœlo, quale est Mexicanum, campestribus, cultisque, & hortensibus locis, vbi solet haberi in delicijs.

De CVTIRIQVI, *seu Matlacaça. Cap. X.*

QVAM herbam *Cutiriqui Michuacanenses* vocant, Mexicani *Matlacaçam* nuncupare consuerunt. hæc folia Betonicæ altilis fert, læuia, sed minora, & exiliora. caules læues, purpureos, teretes, ac per interualla geniculatos. flores luteos, siliquasque oblongas trigono, refertas semine, haud absimili Synapino. radices verò modicas, obrotundas, candentes, fibratas, Cæpis paruis similes, & nigra quadam membrana obuolutas. Nascitur regionibus frigidis *Chimalhuacanichalcensis*, saxosisque, & asperis locis. Radices, frigida humidaque constant natura, ac Xicamarum sapore. crudæ, coctæve edules sunt. coitum dicuntur excitare, ac extinguere febres, zelotypiam amouere, & conciliare coniugum amorem.

De

De HOAVHQVILITL, seu Olere seminis in cristam compositi. Cap. XI.

REPERIES in hac noua Hispania plura Atriplicis agrestis genera, quæ vniuersim *Hoautli*, seu *Hoa hoautli* vocare Mexicenses consueuerunt, & in hortis suis, atque viridarijs magna cura serere, atque excolere, qualia sunt *Tlapal hoaquilitl*, seu *Tlapal hoauhtli*. radice crassa, breui, & fibrata, vnde prodeunt caules rubei, & in eis folia eiusdem coloris, oblonga, & serrata per interualla. quæ elixa eduntur. suntq; adeo grati saporis, vt, cum quadam graui infirmitate Mexici laborarem, nihil cupidius ac id olus assumpserim, eiusvè decoctos, conditosque oleo & aceto, cauliculos. floribus rubeis, & in comos compositis. præterea *Nexhoautli*, viridis tota, edulisque, & *Chichichoautli*, quæ ob amaritudinem, locum non habet inter olera. foliis è viridi purpurascentibus. & coccineis floribus. & alia permulta, quorum nec vsus est, nec rationem vllam habendam duxi, pro olere magna ex parte eduntur elixa. Nascuntur calidis, ac frigidis locis, campestribus & humectis, sua sponte, aut in hortis satæ, & cultæ. Frigida, & humenti natura constant. aluum emolliunt. panos apposita discutiunt. Semen cum aqua mulsa potum, regium morbum sanat, & vocatos morbillos ad cutim pulso humore curat. parant Mexicani è duorum primorum generum semine globulos, ac potionem, *Michihoahutli* vocatam, qua vtuntur veluti gratissimo cibo. Folia tusa, & *Hoilanqui* permixta, inspersaque, dicuntur vlcera abstergere, carnem generare, exedereq; supercrescentem, & cicatrice tandem obducere. quin Ranam eisdem inuolutam, coctam atque ingestam, prodesse dysenterijs ferunt.

[Margin: I. Tlapal hoaquilitl. — II. Nexhoautli. — III. Chichichoautli. — Potio Michihoahutli]

De METL, seu Maguei. Cap. XII.

Differẽtia. METL plantæ, quam Mexicenses *Maguei* appellant, plures sunt differentiæ, de quibus seorsim agemus, incipientes ab ea, quæ folia Aloes fert, sed longè maiora, & crassiora, (arboris enim mediocris interdum æquant longitudinem) vtrinque spinifera, ac in rigidum, acutumq; desinentia mucronem. caulem duplo maiorem. & in eius parte summa flores luteos, oblongos, iuxta cacumen stellatos. ac procedente tempore, semen Asphodelino persimile. radicem verò crassam, breuem, & fibris scatentem.

Forma.

Cultus. Seritur ex germinibus qui circumcirca matrem oriuntur, quouis solo, sed præcipuè fertili, atque frigido. non enim tempestatum, aut inclementioris cœli patet iniurijs, aut per siccitatem statim marcescit. è nulla re prouentus est amplior.

Fructus. Planta hæc vnica, quidquid vitæ esse potest necessarium, præstare facile posset, si esset rebus humanis modus. innumeri penè sunt vsus, qui ab ea desumuntur.

Sepes. Tota enim illa, lignorum sepiendorumq; agrorum vsum præstat. caules

Tigna. tignorum, folia verò tecta tegendi,

Imbrices. imbricum, lancium, Papyri, filique, ex quo

Fili. Vestes. calcei, lintea, & alia vestium genera, quæ apud nos Lino, Canape, Gossipio,

Claui. alijsq; huiusmodi parari solent. è mucronibus fiunt claui, & aculei, quibus perforandis auribus, macerandi corporis gratia, Indis vti mos erat, cum dæmonum vacarent cultui. item aciculæ,

Acus. acus, tribuli militares, & rastilla idonea pectendis

Succus. subtegminibus. Præterea è succo manante, cuius, euulsis germinibus internis, folijsvè tenerioribus cultis *Yztlinis*, in mediam cauitatem stillat planta vnica

Mel. quinquaginta interdum amphoras (quod dictu est mirabile) Vina, Mel, Acetum, ac Saccharum parantur. succus namque destillatione fit dulcior, decoctione

Saccharũ. & dulcior, & spissior, donec tandem cogatur in Saccharum.

Vinum. Vinum fit ex eodem succo diluto fontana aqua, additis corticibus malorum Medicorum, Limonumque, & alijs. quibus facilius inebriantur, quod ea gens maximè affectat quasi pertæsa rationalis suæ naturæ, & auida sortis brutorum, atque quadrupedum.

Acetum. è Saccharo, quod ex eodem succo vt diximus cogitur, parant Acetum, nempe resoluto ex aqua, & nouem diebus insolato.

Vires. idem succus menses ciet, aluum lenit, vrinam euocat, renes, & vessicam emundat, lapides frangit, vrinæq; extergit meatus. succus, cui incoctæ sint *Piltzintec xochitl*, & *Matlalxochitl* radices, referunt punctis mederi.

Restes. e radice quoque restes fiunt firmissimæ, ad multas res perquam accommodæ. crassiores foliorum partes truncusque, decocta

vino de maguey que llamamos ... y ellos llaman, octli.

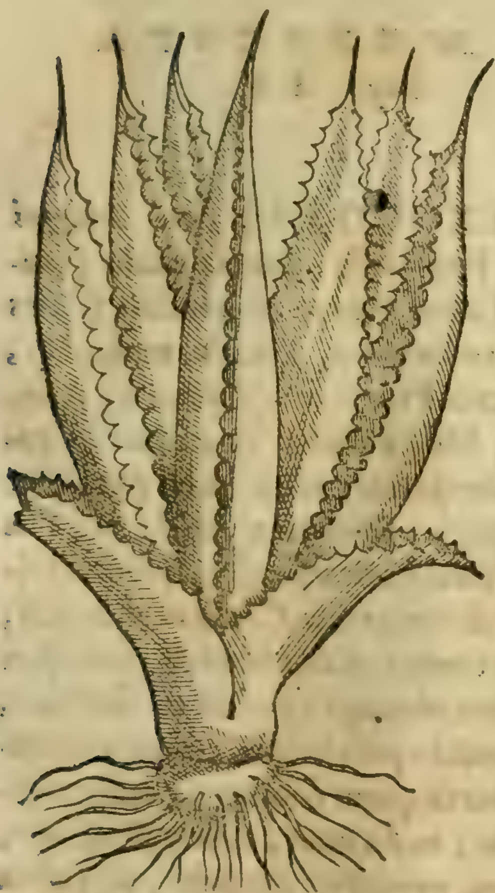
virtudes esperimentadas de el maguey.

cocta ſub terra (quod genus elixandi barbaricum vocant *Chichimecæ*) edendo ſunt apta, ſapiuntque citrea fruſta Sacharo condita. quin & vulnera recentia mirè conglutinant. fit enim ſuccus aſſatione glutinoſus. qui ſuapte natura frigidus ac humens eſt. folia quoque aſſa, & affecto loco impoſita, conuulſionem curant, ac dolores leniunt (præcipuè ſi ſuccus ipſe calens bibatur, quamuis ab Indica proficiſcantur lue) ſenſumque hebetant, atque torporem inducunt. Cibus.

Aloe Americana, licet ſpinis horreat, nihilominus tamen inter Acanacea reponi non debet, vt quidam videntur facere. ab ijs enim non ſolum viribus, ſed & tota facie differt. potius ergo inter Jrides, & Gladiolos numeretur, quibus flos admodum eſt ſimilis, & reliqua omnia nil abnuunt.

Eadem fere de viribus huius Aloes, inuenies apud Cluſium rariorum plantarum lib. 5. cap. 48. qui primus hanc propoſuit, vireſque ex Gomara appoſuit.

De METL COZTLI, ſeu Metl Luteo. *Cap. XIII.*

METL COZTLI, ſeu *Maguei* luteum, ab alijs *Coztic metl*, & *Macoztic metl*, ab alijs *Hucimetl*, ſeu magnæ vtilitatis dictum, ſpecies *Metl* eſt, ſed marginibus foliorum luteis, ſpinis paruis, & nigris, folijs verò modicis, ſi cum folijs *Metl* præcedentis comparentur. caule binos cubitos alto, digitumq; lato, & rubro. cum flore ceruleo palleſcenti, cacumen ejus occupante. & radice ſurculoſa. Campeſtribus locis Mexici naſcitur, quouis tempore, quamuis ſola æſtate floreat. ſeritur ex germinibus ortis iuxta parentem. Ius trium, quatuorvè foliorum, additis Siliquaſtris ternis, frigentes ac craſſos humores per ſeceſſum & vrinam, paulatim vacuat. idem propinari ſolet ab Indis, enixis mulieribus, aliquot diebus a partu, corroborationis gratia. ſuccus expreſſus, ab ſemiaſſis folijs, dicitur aſthmati conferre. Frigida verò conſtat, & lubrica natura.

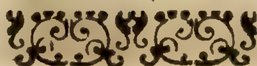
De MEXCALMETL. Cap. XIV.

MEXCAL METL, ſeu *Maguei* aptum vt aſſum comedatur, ſpecies eſt *Metl* parua, valde ſpinoſa, & virore admodum exaturato tincta. cuius folia eduntur aſſa, & ſunt præ cæteris grata guſtui. offenditur ea in montibus *Tepoztlanenſibus*.

De MEXOCOTL. Cap. XV.

MEXOCOTL, ſeu *Maguei* Prunorum, ſpinoſæ etiam plantæ, & ad *Metl* genera referendæ, ſpecies eſt, ſed fructu dulci, & acido, multiplici, ac perſimili Prunis, vnde nomen, & in orbem, Indicæ Pineæ quadantenus parem, compoſito, eduli ſucco pleno, & grati ſaporis. Folia ſunt *Metl*, aut illis potius Pineæ Indicæ ſimilia, ſpinoſa, fulua, ac veluti marcida. Caulis verò breuis, teres, ac craſſus. Radix fibrata, craſſaque. pruna ſunt oblonga, glandibus ſimilia, & ex candido palleſcentia, obducta membrana. intra quam continetur callus candens, ac, vt diximus, dulcis, & acidus, Pinearum Indicarum ſapore refertus. ſemine principio candido, ac poſtea nigro, obrotundo, & duriuſculo. Naſcitur in ſaxoſis regionum calidarum *Tepecuacuilci*. Temperies eſt frigida, & ſicca. Medetur oris vlcuſculis e calore ortis, fructus commanſus, ac geſtatus ore.

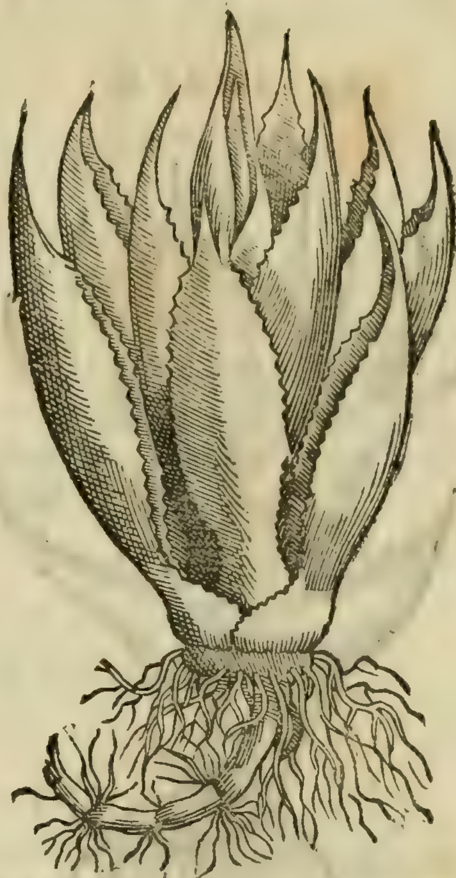

De NEQVAMETL, & alijs quibusdam Metl speciebus. Cap. XVI.

NEQVAMETL, METL V. Angustifol.

QVAMETL, METL VIII. Montan.

ACAMETL, METL. XI. Arund.

NEQVAMETL, seu Mellis potatrix, species est *Metl*, alijs congeneribus plantis facultate similis. rara est forma. folia namque digito trãsuerso paulò crassiora profert, aspera iuxta latera, ac impensè acuminata circa cuspidem. caulem brachij crassitudine. cuius cacumen fructus occupat oblongus, Pyrorum paruorum forma, vndique sepiens caulem. Nascitur in calidis. sunt aliæ quamplures species, quarum quoniam facultate similes sunt, & forma parum differentes, nomina, ac nonnullarum partium differentias subijciam. Prior omnium vocatur *Mexoxochtli*, seu *Metl* viride. Altera à cinereo colore *Nexmetl*, reliquis etiam similis. Tertia *Quametl*, seu Maguei montanum; squalenti colore fibrata radice, & longo, crassoq; insigni surculo. Quarta *Hoitzitzilmetl*, aculeis longis, purpureisq; radicibus, & spinis. Quinta *Tapayaxmetl*, seu Maguei *Tapayaxin*, præcedenti ferè similis. Sexta dicitur *Acametl*, seu Maguei arundineum,

Metl viride. VI. Nexmetl cinereũ. VII. Quametl montanũ. VIII. Hoitzitzilmetl. IX. Tapayaxmetl. X. Acametl arundinaceum. XI.

neum, albidioribus iuxta radicem folijs, & rubeſcentibus ſpinis, atque radicibus. Septima dicitur Maguei nigrum, ob colorem atrum, quamquam ſpinæ, radicesque ex nigro fulueſcant. Octaua *Xilometl*, ſeu *Metl* piloſum, rubeis ſpinis, & radicibus, quæ rariores præcedentibus quadantenus videri poſſunt.

Metl nigrum. XII. Xilometl piloſum. XIII.

TLACAMETL.

THEOMETL.

De TEPEMEXCALLI, ſeu Maguei montano alio. Metl. XIIII. *Cap. XVII.*

TEPEMEXCALLI, ſeu Maguei montanum aliud, forma *Metl* conſtat, ſed tenuibus ſpinulis. contuſa, atque deuorata, illitavè, curat eos, quorum artus motu priuati ſunt ob neruorum conuulſionem. Montoſis, ſaxoſisq; locis gaudet calidarum regionum, qualis eſt *Tepoztlanica*.

De TLACAMETL. Metl. XV. *Cap. XIIX.*

TLACAMETL, ſeu Maguei luteum, hæc eſt etiam ſpecies *Metl*, eadem penè forma, & viribus, quibus cæteræ, & eiſdem quoque vſibus. ſed inter reliquas, vigorem ac robur addit fœminis imbecillibus, aut ſyncope tentatis. Nomen habet à magnitudine.

De THEOMETL. Metl XVI. *Cap. XIX.*

THEOMETL, ſeu Maguei diuinum, ſpecies Maguei inter numeroſas alias quæ reperiuntur, eadem penè facultate, & forma. longa radice, fibrataque, & exilibus ſpinis. duas ſpithamas longa ſunt tantum folia. ſuccus verò epotus, aut illitus, febres extinguit. Naſcitur in frigidis, & calidis locis, editis, atque campeſtribus.

De

De PATI, seu Metl lenissimo.
XVII. *Cap. XX.*

PATI, seu *Metl*, ex quo fiunt lenissima fila, similis est *Metl*, sed folijs angustioribus, minoribus, & tenuioribus, magnaque ex parte purpurascentibus, è radice fibrata, crassaque. Species est vocatæ *Pitæ*. parantur ex ea, fila tenuissima, in magno habita pretio, pannisque lineis preciosis texendis aptissima.

De QVETZALICHTLI.
Metl.XIIX. *Cap.XXI.*

QVETZALYCHTLI, quam alij *Metl Pitæ* vocant, ad species *Metl* videtur posse referri. assurgit in arboream altitudinem. radicem fundit crassam, fibratamque, & sensim gracilescentem. folia verò spinifera, & *Metl* similia. fit ex ea quidquid ex *Metl* fieri consueuit, quod ex eius filis, delicatiores, & maiori in precio habitæ parantur vestes. Prouenit in calidis *Quauhquechullæ*, & *Mechatlani*.

De XOLOMETL. Metl.XIX.
Cap. XXII.

XOLOMETL, seu *Maguei* serui, species est *Metl*, tribus veluti orbiculis aggregatis, radice constat firmata, & fibris aucta rubrescentibus. vnde proferuntur folia coccineis horrida aculeis, raris, & à medio ad vsque mucronem procedentibus. succus foliorum expressus, ac bibitus decem vnciarum mensura, vniuersi corporis dolores, & præcipuè articulorum tollit, ac motum impeditum restituit. Verum quo bibitur tempore, corpus est magna cura operiendum. Nascitur *Huexocinci*, iuxta fauces fluminum.

Oceloxochitl.

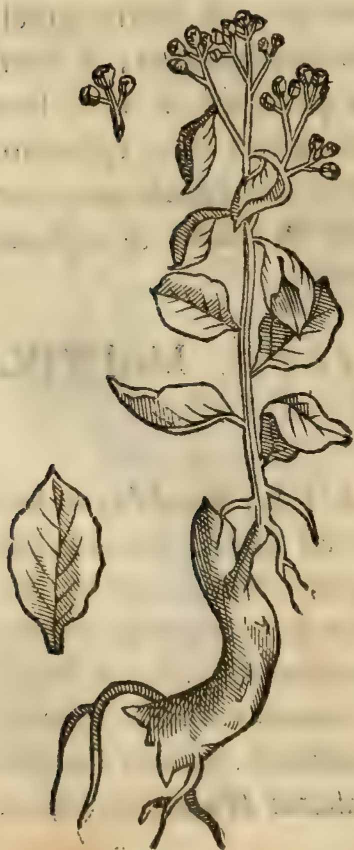
De OCELOXOCHITL, *seu Flore Tigris.* Cap. XXIII.

HERBA est *Oceloxochitl*, folia fundens Gladioli, nerueis discursibus, densis, & secundum longitudinem procedētibus. florem rubrum, magnum, ternis constantem folijs, sed circa medium pallentem, albumque, & Tigrinę pellis more maculatum, vnde nomen. Additur in Corollas, floridosque manipulos ob floris præstantiam. Radix verò Porracea est. quæ frigefacit, ac febrem extinguit, vncię vnius pondere ex aqua deuorata. & punctis aduersatur, quæ ardentes febres sequi solent. Sunt qui dicant, deuoratam, efficere fœcunditatem. edulis etiam est, frigentisque, nec omnino iniucundi nutrimenti, lubrica, & pectori conferens. Nascitur clementi cœlo, quale sortitur Vrbs Mexicana, hortensibus præcipuè, humidisque, & cultis locis.

Dodonæus, & Lobelius florem Tigridis à se nunquam quidem visum, sed à D. Ioanne de Brancion transmissum exhibuerunt. in qua tamen imagine est quod desideres in folijs illis tribus minoribus. quæ non simplicia, sed duplicata esse debent.

De OMIMEZTLI, *seu Osse femoris.* Cap. XXIV.

OMI-

OMIMEZTLI herba eſt, folia habens Ocymi penè figura, & nonnihil vndulata, ex viridi purpuraſcentia. caules purpureos, tenues, ac volubiles. flores in poſtremis ramis ex candido pallentes, & exiles, ex quibus vaſcula obrotunda, ſemine referta. radicem verò teneram, craſſam, longam, candentem, & fibratam, ſaporis atque odoris expertem, glutinoſam, frigidæq; & humentis temperiei. Sunt qui vocant eandem plantam *Otomite tumquiyeti*, alij *Poztecopatli*, alij *Tlaltinopatli*. Prouenit editis locis, montoſiſq; *Tomilozincinci*, *Ocpayocani*, *Oapani*, *&* *Totepeci*, nonnihil variante forma. Radix oſſa luxata reducit, fracta conſolidat. locis corporis, caſu aut ictu concuſſis, applicata fert opem. confert ſaniem meientibus, dolores tollit, ac repellit præter naturam tumores.

Folia Betæ potius ſunt ſimilia, longitudine trium digitorum, latitudine vero duorum.

De OMIZOCHITL, ſeu Flore oſſeo. Cap. XXV.

Omixochitl es la azucena.

HERBA eſt *Omizochitl* folia ferens Porracea, virentia, circa radicem tamen rubeo tincta colore. flores in ſummo caule candidos, oblongos, noſtriſque Lilijs odore ſimiles, [quamobrem Indica Lilia quidam vocant] & in foliola, ſtellarum inſtar, poſtrema parte diuiſos, ac circa medium neſcio quid ſublutei præſeferentes. caules virides, rotundos, & læues. radicem verò bulboſam, obrotundamque. Prouenit in frigidis, & temperatis regionibus. floreſque adduntur in corollas, & odores. Radix frigida eſt, & humida, ſaliuoſæque cuiuſdam, lubricæve naturæ particeps. ſpecies videtur Narciſſi, veteri incognita Mundo. Radix tumores præter naturam appoſita repellit, febres extinguit, & fluxus à calida cauſſa ortos, retinet deuorata.

De QVILAMOLLI, ſeu herba Amolli. Cap. XXVI.

QVILAMOLLI herba eſt folia mittens cordis figura, mediocris magnitudinis. caules volubiles. flores candentes, & prælongos, Cymbali forma. radicem verò tenuem, ac longam. Naſcitur in calidis collibus *Yztlani*. Sapore, & odore inſigni caret, frigidaque, & humenti natura conſtat. Folia reſoluta ex aqua, illitaque, medentur inflammationibus. dolorem capitis applica- Prima.

ta ſedant, euocant vrinam, calorem nimium pellunt,. & oculis puerorum inflammatione tentatis proſunt. Eſt & alia herba eiuſdem nominis, & facultatis, huicque, vt coniectari poteſt, congener, ſed folijs circa exortum à pediculo minimè bifidis, de qua hæc pauca dixiſſe ſufficiat. Quin & Brioniam noſtram, *Chichic amolle* vocant Indi. aiuntque, Ius decocti infuſum, mirè pituitam purgare, & Gallico morbo, alijsq; ægritudinibus, in quibus impeditur motus, antiquis, ac rebellibus mederi.

Altera.

Tertia Amara. Bryonia.

cautissimè vti ... bet, et in parvissima quantitate in clysmibus quia est violentissima

De TEPITZIC XIHVITL, ſeu Herba firma. Cap. XXVII.

HERBA *Tepitzic xihuitl* caules mittit purpureos, & tenues. & in eis folia parua, ſerrata, & obrotunda, forma illis Adianthi quadantenus ſimilia, quamuis minora. florem, è pallido rubreſcentem, oblongum, & vaſculo roſaceo penè ſimili contentum. radicem verò digitalem. Campeſtribus, montoſisque prouenit locis regionis Mexicanæ. Radix Septembri menſe ſolet ad vſus euelli, atque recondi. huius eſt præcipuus in medicina vſus. deuorata vrinam elicit, quacumque retentam ex cauſſa. Frigida verò, humentivè natura conſtat, atq; ideo ſimili mẽſura febres extinguit.

De TLAPATL. Stramonio. *Cap. XXIIX.*

TLAPATL herba folia fert Vitis lata, & ſinibus, aut profundioribus laciniata crenis. caules virentes. florem candentem, ac longum, vaſculorum figura. fructum obrotundum, ſimilem Erinaceis. radicem ſurculoſam, & candentem. Naſcitur in quibuſque locis, præcipue *Tepecuacuilci*, & Mexici. frigida temperie conſtat. ac ſapore, odoreque inſigni caret. Ius decocti foliorum, aduerſus febres, & quartanam præcipue, illini ſolet, aut lichnij modo obdi. fructus verò, foliave, aduerſus pectoris dolorem. eadem aurium ſurditati ex aqua inſtillata conferunt. ceruicali impoſita ſomnum conciliant peruigilibus, &, ſi paulò liberalius deuorentur, inſaniam. *Inter Stramonij, vel Daturæ ſpecies hæc numeranda*

randa est, ideoque Hyoſcyamo propior quàm Solanis, id quod etiam ex viribus conijci potest. In Solani enim genere nullam adhuc vidi, quæ vim habeat Narcoticam. Nec enim Mandragora, Poma amoris, Alkenkengi, Siliquastrum, Dulcamara, plus ſomnum inducunt, quam aqua Roſarum temporibus applicata. Hyoſcyami autem omnes congeneres, non tantum vires habent hypnoticas, ſed inſuper multa, & varia inducunt, tum vigilantibus tùm dormientibus, phantaſmata. Exemplo ſunt ea omnia, quæ de Hyoſcyamo, Datura, Belladonna, Stramonio, ab Authoribus ſunt prodita. qua de re vide Garciam, & Acoſtam de Datura, & Iulium Scaligerum in exercitationibus ad Cardanum. De Mandragora non ego tantùm experimentum feci perſæpe, ſed etiam Excellentiſs. D. Ioannes Faber Lynceus, Summi Pontificis ſimpliciarius, & in Vrbe ſimplicium Profeſſor, amicus meus colendiſſimus, & cum quo frequenter hæc mea ſtudia contuli, coram ſuis Auditoribus magnum Pomum, vna cum ſeminibus ieiunus abſumpſit, ſine vllo, vel ſomni vel alterius mali ſigno minimo. & vt experimentum eſſet certius, ieiunus vſque ad prandium, per aliquot nempe horas permanſit, & à vino, ne vis Pharmaci debilitaretur, abſtinuit.

De TLAQVILIN. Mirabili Peruana. *Cap. XXIX.*

PLANTA *Tlaquilin* à Mexicenſibus nuncupata, alijs *Theotlaquilin*, à nonnullis *Hachalindi* dicitur. in villa Madritij Hiſpaniæ, Marabillas de Indias, ob florum admirabilem in eadem planta varietatem, appellatur: ab alijs Mexicani Iaſmini, ob ſuauem florum odorem. à pleriſque, Solanum odoriferum, à foliorum cum Solani folijs ſimilitudine, & florum odoris gratia, vocatur. Herba eſt Solani folia ferens, ſed maiora, viridia, ſatis carnoſa, & ſucculenta, circa baſim ampla, per extremum mucronata, in ſingulorum ramorum geniculis bina ex aduerſo ordine diſpoſita, quæ trita grauem odorem, guſtata verò ingratum ſaporem referunt. Caulem duos tresvè cubitos prolixum, aut ampliorem, pollicari craſſitudine, ſucculentum, firmum, & ex viridi flaueſcentem, multis alis concauum, ac geniculatum, & in frequentes ramos pariter nodoſos diuiſum. Flores in extremorum alis ramulorum ſingulos, oblongos, concauos, in quinque ſinus, antequam aperiantur, complicatos, at vbi explicati ſunt, *Pycietl* floribus penè ſimiles, non in mucronatos, ſed obtuſos angulos, Conuoluuli florum inſtar, deſinentes, varijs micantes coloribus, nonnunquam ſaturata purpura nitentes, interdum obſoletè rubentes, aut flaueſcentes, aliquando flauos, aut pallentes, quandoque puniceos, interdum verò ex pallido candicantes, ſæpiſſimè binis coloribus ſimul eluceſcentibus, vel purpureo me- Differētiæ colorum in flore.

 diam

diam floris partem occupante, vel virgatim totum florem intercursante, vel radijs alternis, modò flauis modò purpureis, totum distinguentibus, aut interdum magnis purpurantibus maculis, nonnumquam exiguis, vario situ, & mixtura, toto flore vel flauescente, pallescenteve, aut exalbescente. odoris suauis Narcissum referentis, sex oblongis staminibus, stiloq; paulò longiore, e medio flore emergentibus. Hi enim flores, etsi ephemeri sunt, noctu tamen explicantur, postridie ante meridiem, per æstum præsertim, se contrahere incipiunt, ac temperatiore aura, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem tantum contrahuntur, nec vltra diem perdurant. singulis tamen diebus recentes explicantur. qui cum pridie decerptis (quod visu mirabile est) atque inter chartas repositis collati, ijsdem quidem coloribus constare, quibus illi deprehenduntur; at eorumdem situ & mixtione ab ijs variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet. tertio item die, & sequentibus similiter. Diutissime viret, & ab Iulio ad Octobrem vsque mensem, primasq; pruinas, numerosa florum sobole luxuriare solet. Semina fert singula, nulla membrana, seu pericarpio inclusa, mucrone, cui flos insedit, obtuso, infima verò, qua caliculo adhæret parte, tanquam exigua corona ornata, pentagona, baccæ Myrthi fere magnitudine, initio viridia, postea, vbi maturauerint, fusca, nigrantiave, & quibusdam veluti tuberculis obsita, sponte vel leuissima agitatione excidentia. nucleumque continent album. qui tritus, in candidissimam, &, Amyli instar, niueam, friabilemq; pulpam resoluitur. radix crassa, fibrataq; est, foris nigra, intus alba, gustu aliquantisper acris, cui admixta sit superficialis quædam dulcedo. Etsi planta annua appareat, viuax tamen est. Varietas illa colorum, quæ in floribus, eorumq; pediculis, ac caulibus, seminumq; crassitie, & breuitate visitur, licet sit animaduersione digna, nullam tamen specificam facit differentiam. Prouenit Mexici passim, & in hortis, florum & deliciarum gratia, coli solet. Radix frigida constat, humidaque, & lubrica natura. quamobrem deuorari refrigerij gratia, illinique solet, etsi, vt diximus, tantillum quid acredinis, cum pusilla superficiali dulcedine recipiat. Nec desunt, qui dicant, radicem eius, quæ vario est flore, duarum drachmarum pondere deuoratam, egregie aquas educere.

Consule & Carolum Clusium in rariorum plantarum lib. 5. c. 5.

Non adeo frigidam esse mirabilem Peruuianam, suadet satis magna foliorum acrimonia. Quod si inter Conuoluulos reponi debeat, vt figura floris, & vita eius ephemera, totaq; plantæ constitutio, aliquo modo innuunt, maiori iure calida quàm frigida statuetur, nec improbabiliter aquas subducet.

De

De TLALCACAHVATL CHIMALHVACANICHALCENSI. Filipendula IIII. Mexicana. *Cap. XXX.*

HERBA est *Tlacacahuatl* duos longa dodrantes, oblongis ornata folijs, Ocymi, sed crassiusculis, neruosis, serratis, binis per interualla. & asperis caulibus, teretibus, tenuibus, & nonnihil purpurascentibus. & circa summos caules floribus cyaneis, paruis, & in oblonga capitula, Stœchadi similia, compositis. & radicibus orbicularibus, Ponticis nucibus forma & magnitudine, haud dissimilibus, vnde nomen, non sine alijs capillamentis, hinc inde tum ab ipsis radicibus, tum ab inferiori caulis parte prodeuntibus. Nascitur in frigidis, saxosisq; locis, iuxta aquas. radices sunt frigidæ, atque humentes. deuoranturque quaternæ illarum aduersus febrium ardores. eædem, addita *Tepoxonacatl*, aluum sistunt.

De TLALLANTLACA CVITLAPILLI alia, Trifolio Tetraphillo. *Cap. XXXI.*

TLALLANTLACA CVITLAPILLI herba est folijs munita Ocymi, ternis, quaternisvè. caulibus tres longis spithamas, lignosis, & læuibus, partimq; rubeis. fructu glandium forma, spicato, ac partim coccineo, pleno modico semine. & floribus rubeis, ac stellatis. Insigni sapore caret, & lubricitatem quandam lancinantem præsefert: more earum plantarum, quas *Quexquic* vocant. Radix verò fibrata, surculosa, & crassa est. Nascitur in calidis *Tepoztlanensibus*. frigida, & humida est natura. tussi medetur, alijsq; pectoris morbis. referuntque, enixas, & lassitudinem passos roborare, & sedare dolores. Tragacanthi gummi gustatum credas mandere.

Quemadmodum in Trifolio pratensi mirum & rarum est cum quatuor folijs illud reperiri, sic hanc plantam raritatis gratia Trifolium Tetraphyllon appellare placuit, cum in eadem & tria & quatuor folia conspiciantur.

De TOZCVITLAPIL XOCHITL Lithoſpermo Arundinaceo alio. *Cap. XXXII.*

HERBA eſt *Tozcuitlapil xochitl*, quam alij *Coiyotzin* vocant, tranſlata iamdiu in Hiſpanias, vocaturque ibi, quod folia ferat Arundinis, fructum verò initio candidum, ac gemmantem, ac demum nigrum, & nitidum, & præcarijs vocatis globulis perſimilem, Lithoſpermum Arundinaceum. Et quamuis in calidis magna ex parte naſcatur, frigida tamen, & temperata loca non refugit. repellit præter naturam tumores. frigida ſiquidem radix, humidaq; conſtat temperie, grato etiam, & glutinoſo ſapore.

De

De TZAVTLI. Glutine. *Cap. XXXIII.*

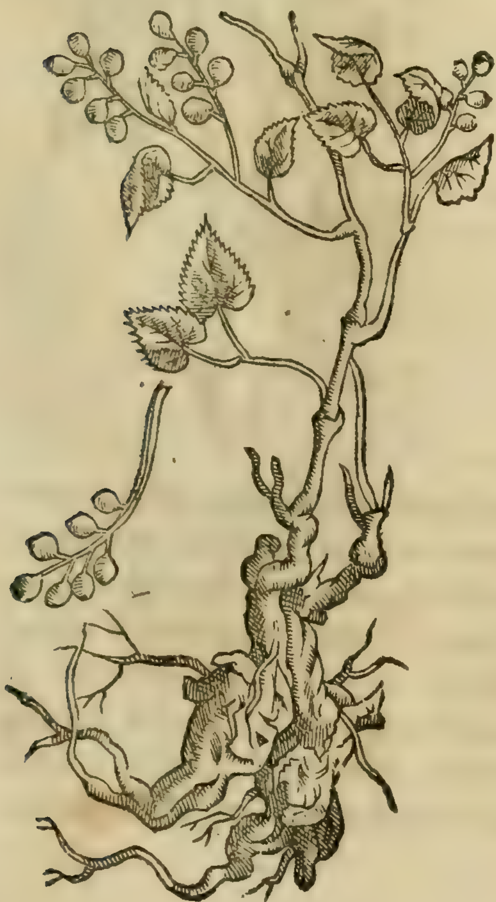

TZAVTLI, ſeu Gluten, herba eſt folia Porracea mittens, lineis diſcurrentibus ſecundum longitudinem. caules rectos,& geniculatos. in eisq; flores è luteo purpuraſcentes, Irinis forma quadantenus ſimiles, ſed longè minores. radices verò Aſphodelo ſimiles, candentes,& fibratas. Quibuſque locis viuit, editis ac planis, ſed præcipuè calidioribus. Radix eſt frigida, humidaque, & glutinoſa. ex ea enim præſtantiſsimum gluten, & valde tenax, quo vtuntur Indi, & præcipuè pictores, vt pigmenta tenacius adhæreant, ne rerum repræſentatæ imagines facilius deleantur. Secatur hæc in fruſta parua, & ſiccata Sole læuigatur, atque ita demum nobile illud glutinis paratur genus. aiuntque, radicem hanc ſemiunciæ pondere deuoratam, mederi dyſenterijs. verum cæteris etiam opitulatur morbis, qui e defluxione, nimiaq; laxitate oriri ſolent.

Bulbi plerique, vt Cæpacea, Narciſſi, Hyacinthi multam admodum in radicibus habẽt viſcoſam humiditatem, cui tamen ſæpe amaror, vel acrimonia mixta. vnde non mirum Viſcum ex illis parari poſſe. Quin etiam vis vomitiua, ex eadem cauſa ſuã videtur trahere originem.

De YZTAC ÇAÇALIC, ſeu Herba glutinoſa, & candenti. *Cap. XXXIV.*

GLVTINOSA ALBA.

GLVTINOSA ALBA ALIA.

VCLV-

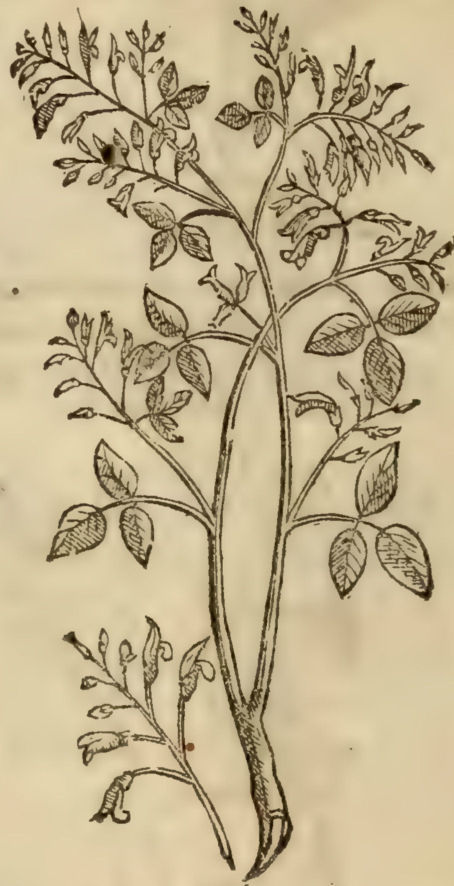
VOLVBILIS genus est herba *Tztac çaçalic*, nomen à radice impensè glutinosa habens. quæ internè candida, externè verò rubea est, insignique sapore caret. caulesq; mittit longos, tenues, conuoluentes sese. & in eis folia Alliariæ, Tussillaginisvè, læuiter serrata. ac florem, vt aiunt, nullum. fructum verò racemosum, vuis acerbis, forma & magnitudine similem, & capreolos hinc inde exorientes. Montanis, saxosisq; locis regionum temperatarum, qualis est Mexicana, prouenire solet. Radicum eius decocti ius medetur diarrhœis. radix verò epota vnciæ vnius mensura, itinere longo defatigatis succurrit. medetur fracturis cum *Xochinacaztli*. vrinam euocat vnius vnciæ pondere deuorata. exhibetur ducendis in balneum post ægritudines partumque, corroborationis, vt aiunt, caussa. applicata verò, dolores lenit, repellit inflammationes, & extinguit febres. frigida enim est, humentique, & glutinosa natura.

De ÇAÇALIC COAPITLANENSI. Trifolio Spicato Mexicano. *Cap. XXXV.*

TRIF. SPICATVM MEX.

TRIFOLIVM SPICATVM ALIVD.

HERBA est *Çaçalic Coapitlanensis*, folia ferens Amygdali, terna per interualla. caules lignosos, & tenues. flores coccineos, paruos, in corymborum formam compositos; & in summis ramulis quasdam veluti spicas paruas, pallentes, necnon exiguas quasdam siliquas, quæ concinnantur ex floribus, semine paruo refertas. radicem verò fibratam, tenuem, ac longam. Nascitur in calidis. frigida est, & glutinosa. vomitum, diarrhœas, dysenterias, & sanguinis excreationes sistit. abortum cohibet, tenesmum compescit, exedit carnem excrescentem in oculis, & argemata dissipat, inflammationes repellit, & membra

bra quæcumque ob calidam intemperiem debilia firmat, atque corroborat. Reperi aliam eodem nomine plantam in planis, faucibusq; montium *Quauhnahuacensium*, & *Tacapichtlensium*, necnon *Ocoituci*, eisdem facultatibus, & forma circiter præditam, sed ob situm fortasse, aut ætatem radicum, forma, foliorum latitudine, & summis spicis, paulisper differentem. Alia similis.

De APITZALPATLI. Adstrictoria. *Cap. XXXVI.*

APITZALPATLI, quam nonnulli *Tlaelpatli*, seu Dysenteriæ medicamentum vocant, herba est dodrantalis, folia bina, paruula, serrata, atque obrotunda, per longa interualla mittens. Caules dodrante paulò maiores, teretes, tenues, & subalbidos. & in postremis ramis caulem purpureum, atque exilem. radicem verò orbicularem, & fibratam. Nascitur apud *Xalatlauhcenses* regionibus frigidis, & locis campestribus. Radices sapore insigni carent, nec gustatæ effatu dignam adstrictionem præseferunt. & tamen duodenæ earum tusæ, atque ex aqua deuoratæ, diarrhœas, dysenteriasq; dicuntur cohibere, febrem extinguere, & laxa membra corroborare.

Huc etiam aliam eiusdem nominis plantam lubet apponere, in qua folia bina non sunt in summo. Calyx, qui ex luteo rubet, Baccamq; viridem, Solano similem, continet.

De ATLINAM circinata. Cap. XXXVII.

HERBA *Atlinam* circinata, ab alijs *Apatli*, quaſi Medicamentum naſcens iuxta aquas, dicta, Folia fert Saluiæ ſimilia, ſed maiora, & aſperiora, Cirſijvè, quod Bugloſſum quidam vocant. Caules rotundos, hirſutos, rubeſcentes, & quatuor cubitos longos. Flores toto caulium procurſu è pallido rubeſcentes, oblongos, & loculis haud abſimiles, vndè folliculus prodit oui figura, plenus ſemine gracili, & fuluo. Radices verò capillis ſimiles. Naſcitur in calidis, quale eſt *Hoaxtepecenſe* oppidum, in planis, & campeſtribus locis. Radix, ac folia, trita & in farinam redacta, vlceribus putridis, ſi illis inſpergas, medentur. frigida enim, ſiccaque conſtant, & adſtringenti temperie. quin diarrhœas ſiſtunt, dyſenterias cohibent, cæterasque defluxiones, maximè ſi ex calida cauſſa ortum ducant, coercent.

Inter Campanulas hæc herba locum ſibi vendicare poteſt. in quibus omnibus ſemen flauum nitens, valde minutum, multum, quinque vaſculi ſeptis incluſum, conſpicitur. & flos in figuram Campanæ, vnde nomen, efformatur.

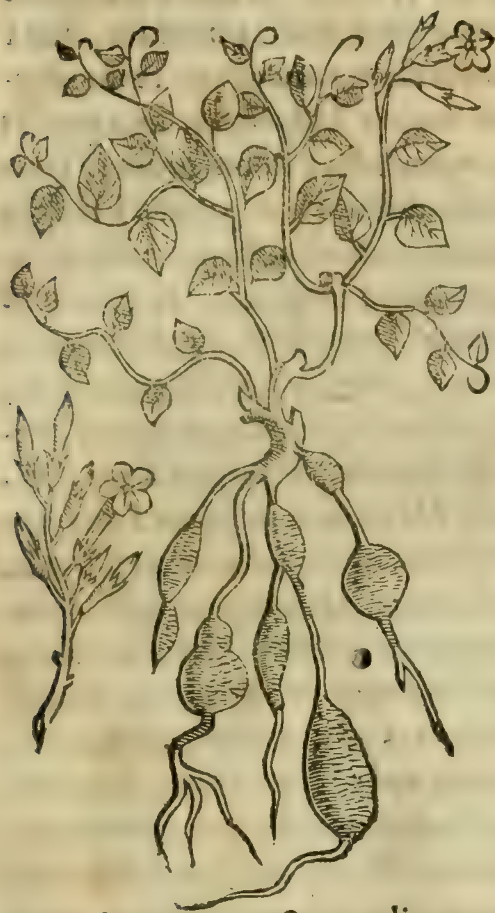
Vires omnibus eædem, frigidæ nempe, ob ſaporis inertiam adſcribuntur.

De HOCLICPATLI, ſeu ſuaui medicina. Cap. XXXIIX.

HERBA eſt *Hoclicpatli* duos dodrantes longa. folijs Rutæ, aut Leguminis. floribus coccineis, modicis. ſiliquis paruis, tenuibus, teretibusque. Naſcitur in montibus frigidæ regionis *Hoitzilacenſis*. Radix eſt frigida, glutinoſa, atque adſtringens. ſiſtit dyſenteriam. ac lumborum dolores, vnciæ vnius menſura deuorata, placat, ac eorum, qui longo itinere, aut laboribus improbis defatigati ſunt.

De

De HOCHOETZONTE COMATL. Capite Senis. Cap. XXXIX.

HOCHOETZONTE COMATL, seu Caput senis, quam alij *Çaçanacxochitl*, *Temiltzincenses* verò *Tacanexton*, seu Cuspidem cineream vocant, herba est volubilis, folia mittens ampla, cordis figura. florem coccineum, longum, & fistularem aceruatim dependentem. radices verò numerosas, orbiculares, mediocres, & funiculis per interualla appensas, intus extraque asperas, & fuscas, *Tecompatli* similes. Nascitur in planis, & campestribus locis *Tehoytztlæ*. Radix frigida, humidaque constat natura. editur elixa. refrigerat verò, atque roborat. olet liquorem stillatitium florum Mali medicæ, sapitque. illinitur tumoribus præter naturam. Insignis planta est, & grato gustu. exhibetur febrientibus, atque ita febrilem calorem compescit. Indis erat olim mos impartiendi illam natis, sed ea lege, vt totam non absumerent, sed portionem aliquam intactam relinquerent. persuasum habentes, eos qui illam ingererent totam, obituros nondum assecutos senectutem. quamobrem impositum est illi nomen *Hochoetzonte comatl*. quamuis alijs, vt diximus, *Çaçanacxochitl* dicta est.

De HVEMBEREQVA. Cap. XL.

HERBA est *Huemberequa*, folia mittens vndulata, & terna, sed medium longè maius cæteris, atque obrotundius. caules prolixos. fructum paruum, & racemosum, toto caulis discursu ab exortu foliorum prodeuntem. radicem verò longam, sensim gracilescentem, surculosamque. Nascitur in frigidis, & montosis *Michuacanensibus* locis. Frigida, & adstringenti natura constat, qua febrientibus quoque conferre solet. ius decocti corticis radicum, foliorumque, dentium, si eo colluantur, dolorem tollit, & quemuis alium. quin idem inspissatum, illitumque, vlceribus miram fert opem, è Gallica lue ortis. pruritum, & exanthemata excitat desuper meientibus, colligentibusque.

De

De MECAPATLI, seu Zarzaparilla. Cap. XLI.

MECAPATLI PARATLA.

I. Smilax aspera cõmunis.

MECAPATLI vocant Mexicenses nobile illud medicamentum, quod nostri Zarzaparillam nuncupant. cuius reperi apud hanc nouam Hispaniam non paucas differentias, referendas à nobis ordine, seorsimque maioris distinctionis gratia. Priorem omnium describendam mihi proposui eam speciem, quæ apud Hispanos, ac præcipuè apud Hispalenses, in vallibus, aggeribusque passim nascitur, referturque à Rhizotomis, & Herbarijs peritis in Smilacem asperã, descriptam à Dioscoride, repertam à me non longè ab vrbe Mexicana, in Beatæ Fidei oppido, locis frigidis, & aquosis, iuxta fontem aquæ dulcissimæ, ac saluberrimæ, quæ aquæductibus ducitur in Vrbem. Nascitur etiam optima apud *Tzompanum*, & vocatas *Honduras*. De forma eius nihil dicam, quoniam illam affabrè descripsit Dioscorides. Quod spectat ad vires, eædem prorsus sunt, quæ cæterarum specierum. etsi Dioscorides nihil de temperie protulerit, aut de vi, qua sudores eliciuntur, dolores articulorum, cæterarumque partium sedantur, rebellesque, & insanabiles profligantur & euertuntur morbi, sed solum explicuerit facultatem, qua venenis aduersatur, & Alexipharmaci vires subeat. Cæterum Zarzaparillæ speciem esse (quamquam Hispani, qui ad has oras non penetrarunt, vix id sibi persuadeant) nullo modo tergiuersabuntur, qui eam cum cæteris huius orbis Zarzæparillæ speciebus contulerit. etsi Indica semine caret. Sed mos est hominum ita admirari extera, vt nihil putent apud se nasci, quod longius deuectum in maximo habeatur pretio. Vis est frigida, siccaque, etsi partes habeat calidas, atque subtiles permixtas, quarum gratia sudores elicit, ventriculi calorem roborat (licet contrarium sentiant alij) renes, & vrinæ meatus expurgat, & lotium ciet, ac, vt dictum, articulorum, cæterarumq; partium dolores sedat, ac profligat, diuturnosque, & rebelles morbos curat.

Smilacis asperæ vires omnibus notæ sunt. Poterit tamen curiosus lector consulere Fallopium in tractatu de morbo Gallico cap. 63. vbi ait, se per biennium Pisis plurimos à lue venerea felici cum successu liberasse. idque etiam Guaiaco longe præfert in vlceribus gummatis dissipandis. Addit prodesse in scrophulis, tumore lienis, catharris acribus, tumoribusque qui difficulter discutiuntur.

Similia inuenies apud Mathiolum, qui asserit, Ghinum Medicum decocto Smilacis asperæ, multos lue venerea affectos curasse.

Vnde

Vnde etiam cum Authore nostro recte concludi potest, nostram Smilacem asperam, in locum Sarzaparillæ in omnibus morbis, præsertim lue venerea, commodissime succedere posse. maioreq. cum fructu curam successuram, cum recens radix haberi possit.

De *QVAVHMECATL* Zarzaparilla II. & III. *Cap. XLII.*

QVAVHMECATL, quam *Tamguitlanenses Cozticuizti palancapatli* vocant, *Michuacanenses* vero *Ychuanitzoz*, est species Sarzæparillæ, radicibus surculosis innixa. vnde profert caules volubiles, & spinis horridos, capreolos multos, ac semen nullum. folia verò Ocimi, acuminata, & nonnullis secta crenis, nerueis verò discursibus secundum longitudinem discurrentibus. Vis eadem, quæ cæteris. Inueni aliam speciem in radicibus Æthnæ, non longe ab oppido *Atattaco*, per omnia *Quauhmecaxochitl* similem, sed radicibus tenuibus, nec fibris crassioribus. cuius etiam vis eadem. nec tamen curaui depingendam. Sunt qui contendant, has omnes ad Chinæ genera pertinere; sed quoniam radicibus longè differunt, sui generis potius esse plantas existimandum est. quamuis foliorum figura, volubilibus caulibus, capreolisq. videantur esse similes, necnon frigida siccaque, qua sunt prædita natura, etsi non ita adstringenti. Placandis doloribus articulorum, alijsue à lue Gallica profectis, sunt omnes vtiles. sudoribus item euocandis, curandisuè mali moris vlceribus, morbisq. inueteratis, & insanabilibus, & qui è crassis, lentisq. humoribus habent ortum, aut ad neruos pertinent, & tumoribus præter naturam, qui rebelles sunt, discutiendis, curandis vlceribus, & alijs ad hunc modum persanandis, qui toti penè Mundo innotuere. Nam iure decocti per aliquot dies propinato, ea mensura quæ à multis iamdiu præscripta est, cum nota quoque victus institutione, cæterarumq. rerum, quas naturales vocant, aut puluere radicum, duarum drachmarum pondere, ex vino aut aqua deuorato, aut euocato sudore, aut insensibili quodam perspiratu, ægrotantes restituuntur. siue id contingat ob partes quasdam tenues & calidas, permixtas frigidioribus & crassioribus, aut ob siccitatem, seu ob occultam quampiam vim, siue ob prædictarum rerum commodam institutionem. Sed huius rei inquisitio, non est nostro instituto admodum necessaria. sunt qui aiunt, inspersum puluerem vlceribus mederi.

Secundæ species Zarzeparillæ.

Tertia radice tenui.

Zarza non est China.

Licet Author videatur distinctionem velle facere inter Sarzam & Chinam, id tamen non de generica aliqua differentia intelligendum, sed de ea quæ est inter congeneres

neres. adeo enim amba planta, baccis, folijs, floribus, radice, sapore, viribusq. conueniunt, vt non possint aliter quam diuersa eiusdem generis species, & in viribus secundum magis & minus, differre. sicuti dicimus, oleam domesticam ab oleastro, malum ab alia malo distingui.

De QVAVHMECAPATLI altera Zarza IIII. *Cap. XLIII.*

Quarta species vsualis.

QVAVHMECAPATLIS, seu *Quamecatl* hæc, est illa species Sarzæparillæ, cuius radices in nostrum Orbem deferuntur, folijs magnis, cordis figura, caulibus volubilibus, & spinosis & radice surculosa, fructu nullo, & capreolis hinc inde exorientibus. Nascitur *Tototepecensibus* agris *Metzitlanensibus*, & *Cuauhchinacensibus*. sed omnium melior in ea regione, quæ à profundita te nomen acccepit.

Sarzamparillam, congenerem esse Smilaci aspera, non tamen eandem planè, ex hac Authoris patet descriptione. in quam etiam sententiam, plerique rei herbaria scriptores concesserunt.

In viribus huius planta describendis, multus admodum est Monardes, alijq. scriptores botanici. His adiunge magnum illud opus, in quo coniuncti sunt authores omnes, qui de lue venerea vnquam scripserunt. in quo videre licet infinitam in ipso vsu varietatem.

Illud etiam adiungendum putaui, quod cum Sarzaparilla similis sit multis alijs plantis, & quasi congener, (sicut lupus cani homogenes dici potest) qua omnes semen in baccis osseum continent, ideo etiam ex his similes vires expectari posse. Sunt autem ha Ruscus, Hyppoglossum, Laurus Alexandrina, Polygonatum, Lilium conuallium, Asparagus, Corruda, Periclymenum cuius vltimi flores, & figura, & odore plurimum conueniunt.

De

De POZTECIATLI MECATLANICA, seu Fracturarum medicina. Cap. XLIV.

POZTECPATLIS ALTERA.

HERBA est *Poztecpatli Mecatlanica*, folia Mali Persicæ similia ferens, bina per singulos caulis nodos ordine disposita, infernè coccinea. caules digitum crassos, geniculis interceptos, teretesq. flores quinque constantes folijs rubescentibus eadem forma, sed longè minoribus, ac orbiculo circa medium pallescenti. sapore, & odore insigni caret. Nascitur *Mecatlanico* agro. Frigida, siccaque, & adstringenti, non sine quadam asperitate, natura constat. caules, foliaq. tusa, & icto loco imposita, tumores arcent. nec minus bibita conferunt. & vt nomen indicat, luxatis, perfractisq. ossibus medetur.

De TEVHQVILITLIC, seu Herba Principis. Cap. XLV.

TEVHQVILITLIC herba est folia Mali Punicæ proxima mittens, aspera, terna, & quouis caulis nodo exorientia. caules multos, coccineos, teretes, tenues, & lignosos. flores circa ramorum cacumina in corymborum formam compositos, quadantenus coccineos. vnde siliquæ generari solent paruulæ, includentes granula primo candida, & post maturitatem nigra. radicem verò tenuem, ac prolixam, extra luteam, intus verò pallescentem ex albo. Epota radix ex aqua, trium drachmarum, plus minusuè, pondere, febrilem calorem sedat. Frigidæ siquidem est, sed siccæ atque adstringentis naturæ. quo fit, vt fluentem quoque aluum cohibeat, & ventriculum ob nimium calorem imbecillem, instauret, atque confirmet.

De TLACHICHINOA PATLAHOAC, seu Herba vsta latifolia. Cap. XLVI.

HERBA VSTA I.

HERBA II.

TLALCHICHINOA PATLAHOAL Herba Vsta III.

TLACHICHINOA, quam alij *Texixiuhtli*, seu herbam saxorum vocant, herba est folia Limoniæ Mali similia proferens, interdum paulò minora. caules cubitum longos. & in eorum postremis ramis appensos flores, Scorpiuro similes. radicem verò crassam, fibratamque, dulcem, & mediocris temperiei, aut cum frigiditate nonnihil frigefacientis. Nascitur *Ocpayocani*, *Tauhtepequeci*, *Tlachmalacaci*, & in alijs huiuscemodi calidis regionibus. Vniuersam plantam vlceribus aiunt mederi, dentium dolores tollere, vulnuscula oris cicatrice obducere, tumores præter naturam repellere, febres sedare, delere scabiem, præcipuè sale & fuligine admixtis, ophiasimq.

Baccas quasdam virides, alias nigras depinxit, florem vero ex albo ad castaneum tendentem.

De

De TLAELPATLI *alia, seu medicina dysentericorum. Cap.* XLVII.

HERBA est *Tlaelpatlis*, multos mittens caules, tenues, spithamam ferè longos, refertos Veronicæ folijs, obrotundis, serratis ac paruis, & fructu Piperi longo simili, sed digiti transuersi crassitudine. Radix longa est, digitalis crassitudinis. Nascitur iuxta flumina, calentibus in locis Misticæ inferioris. radix est frigida, siccaque, & impensè adstringens. eadem semiunciæ pondere trita, atque deuorata, coercet dysenterias, & quidquid nimium fluxile est, & egens adstrictione.

Spica ei quæ in Plantagine similis conspicitur.

De TLATLAVH CAPATLI Oxygeranio Mex. *Cap.* XLIIX.

OXYGERANIVM MEX. I.

OXYGERANIVM MEX. II.

TLATLAVH CAPATLIS ſpecies eſt Geranij, ſed Raphani radice ex rubeo candeſcenti, vitigineis folijs, floſculis coccineis, ac roſtris Ciconiæ ſimilibus. Duæ ſunt eius ſpecies, radicis tantum colore diſtinctæ. quarum altera in candidius, altera verò magis in rubeum vergit, ſed eiſdem viribus. Naſcitur vtraque in frigidis, ac calidis regionibus, qualis eſt Mexicenſis, & *Quauhnahuacenſis*, montanis, ac campeſtribus locis. Frigida, ſiccaque, & adſtringenti vtraque conſtat natura. Radix, cuius eſt præcipuus in medicina vſus, & acido aliquantiſper ſapore, medetur dyſenterijs, alijsq. fluxibus, oculorum inflammationi, & ſatietati. Denique medicamentis omnibus, quæ ſimul refrigerant, & adſtringunt, aptè commiſcetur, & laſſitudini cuiuis fert opem. febres refrigerat, & calori nimio, præcipuè cum humore coniuncto, aduerſatur. Firmat dentes, gingiuas comprimit, ac roborat. trahit pituitam, ſedatque dolores, ſi aqua cui intrita ſit, locus colluatur. tumores præter naturam maturat, & rumpit, & conceptionem procurat, vlceribuſque oris, & quibuſuis alijs medetur. Sunt qui aſſerant, cum *Chilli* tuſſi conferre, & vrinas elicere. bilem verò per ſe purgare. quod niſi compreſſione contingat, qui fieri poſſit non video, cum viribus conſtet valde adſtringentibus.

In Geranijs noſtris nullum reperias, excepto vno Oxytriphyllo, quod acido ſit ſapore. radices enim dulces ſunt, vt apud Matthiolum eſt legere. hæ autem duæ ſpecies ab Authore propoſitæ, diuerſas ab alijs habent vires. vim nempè purgandi, quam ex aciditate, tenues partes alij vocant, prouenire credibile eſt. Sic enim folia noſtri Rhabarbari acida ſimiliter purgant. omnibusq. adeo acidis proprium eſt, humores corpore contentos incidere, naturamq. ad expulſionem impellere. quo tamen etiam vires adſtringentes, quæ ſuperſunt prodeſſe poſſunt, ſicuti apud Galenum, adſtringentia poſt liquida exhibita, aluum ſui officij admonuerunt.

De *TLALMATZALIN HOCXOTZINCENSI.*

Amygdaloides ſerrata.

Cap. XLIX.

HERBA eſt *Tlamatzalin*, folia mittens Amygdali, & anguſta, ſerrataque, vnde nomen. caules tenues, quadratos dodrantem, plus minuſuè, longos. flores verò per interualla exiles, atque purpureos. radices paruas, Napis ſimiles. Naſcitur humectis locis, ac montium faucibus, regionis *Hocxotzincenſis*. Folia ſunt odora, & nonnihil calida. verum radix, frigida ſiccaque natura conſtat, odoris & ſaporis ferè expers. eadem trium drachmarum pondere tuſa, & cum quatuor granis *Cacahoatl* reſoluta ex aqua,

atque

atque epota, dicitur corpus leniter purgare, mundare vias vrinæ, nimiumque contemperare calorem.

Inter cremia aromatica tetraspermata, hæc planta locum habet. vnde etiam vires habet easdem.

De TOMATL, seu planta acinosa, vel Solano. *Cap. L.*

MILTOMATL.

TOMATL, seu planta acinosa, inter Solani species connumerari potest, etsi à nostri Orbis Solani generibus differt. reperiuntur namque in nouo Orbe aliæ species, quarum fructus, quoniam orbiculares sunt, vocati *Tomatl*, membrana includuntur. Sicca, frigidaque ordine primo constát natura, nonnullumq. participant acorem. Verum maiores ex ijs *Xitomamæ* nuncupantur, quod est *Tomamæ* Cucurbitæ forma, rugosæque; minores verò *Miltomamæ*, idest sementini, qui cum *Tlaolli*, seu frumento Indico, seri consueuere. Ex prioribus quidam iucundi sunt aspectus, & nucibus iuglandibus paulò maiores, cumque virides primò appareant, in pallidum tandem colorem degenerant. dicunturq. *Coatomamæ*, quod est *Anguini*. Alij eadem forma, & magnitudine constant, sed in rubeum demum mutantur colorem. Alij è viridibus fiunt lutei, & Mali Aurancij vocati circiter æquant magnitudinem, vtroque latere leuiter compresso, & à parte qua pediculo adhærent, ad mediam vsque orbitam inconditè rugoso. Alij rubri sunt, cum exactè maturuerint, atque in eum quoque colorem è viridi abeunt, postquam pallidum, ac rubescentem prius induerint. eadem penè magnitudine constant, atque figura, etsi rugosis quibusdam eminentijs inconditè extuberantibus, non modo virile pudendum referunt, sed hæmorroidas quoque, & quidquid in feminis horridum, & obscœnum potest videri. Ex minoribus quidam, nuces iuglandes æquant magnitudine, & colore virescunt. Alij *Yzhuatomatl* dicti, Ponticis nucibus sunt maiores, minores verò iuglandibus, membranulæ vesicæ instar inclusi, vnde nomen. qui è viridi pallescunt. minores verò, dicti *Miltomamæ*, prædictis nucibus pares sunt, & eodem, quo præcedentes colore. Tales habentur *Coztomatl*, & *Tomatl*, quem Xalatlacensem vocauimus à natali loco, refertum seminibus, paleis exilibus paribus, quæ in medicamenta calore prædita, potissimum referuntur. Sunt & aliæ species, de quibus seorsim loquemur, quoniam nomina sibi vendicant certa, tatasq. sortiuntur naturas. Quod autem attinet ad prænarratas, ad vnum omnes

Xitomamæ maiores poma amoris. Miltomamæ minores. Coatomame Anguini. Rubei. Aurei. Venerei. Virides. Yzuhatomatl. Coztomatl. Tomatl. Aliæ species.

nes Solano similes videntur, imo eius species. At quæ maiorem ferunt fructum, maiores sunt, & folijs serratis constant. quæ verò minorem, vulgari etiam sunt magnitudine. Europæi Rhizotomi, quos ex ijs norunt fructus, Poma amoris vocare consueuerunt. fortassis ob veneream, & lasciuientem, quam diximus formam. Demum adeo plantæ figura, vires, fructus, pelliculæ, & poma quædam, Solani speciebus respondent, vt improbi hominis fuerit, manibus pedibusq. in illorum non ire sententiam, qui *Tomatles* omnes in Solani differentias referunt. Quibusuis locis proueniunt, sed præcipuè calidis, sponte, aut indulgentia, & cultura. Ex ijs intritis, ac permixtis *Chilli*, intinctus gratissimus paratur, & qui omnium ferè ferculorum, & nutrimentorum saporem commendet, & emortuam orexim exuscitet. Vis eius frigida & sicca, & nonnihil abscindens. Tam folia, quam fructus, ignibus sacris conuenientissimè illiniuntur. ægilopas, capitis dolores tusa, atque imposita sanant. æstuanti ventriculo auxiliantur, & parotidas cum sale illita discutiunt. Valet eorum succus aduersus gutturis inflammationes, & quæ serpunt vlcera, cum cerusa, rosaceo, & Lithargyrio. ad ægilopas cum pane, infantium adustioni, quam Syriasim vocant, cum rosaceo. persusus proficit in Collyrijs, aquæ vel oui vicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus. aurium dolori instillatus prodest, mensium in vellere subditus sistit abundantiam. idem gallinarum cortalium fimo subactus, & linteolo appositus, ægilopijs præsentaneo est remedio.

ALKEKENGI MEXICANVM.

Varias Solani species hic attingit author Poma Amoris, & Vesicarias.

Poma Amoris maiora satis Europæ sunt cognita.

Nuper in Horto ad S. Syluestrum in Vrbe, vidi Poma amoris, cuius fructus planè similis erat, magnitudine, figura, colore, Strychnodendro, folia vero adeoq; tota planta, Pomo amoris communi similia.

Alkekengi Americum viuit in Horto D. Coruini Pharmacopæi, quod à nemine adhuc descriptum video.

ALKEKENGI MEXICANVM.

Caulis vltra cubitalem altitudinem exurgit, viridis, rotundus, lignosus. folia non longe ab radice per totum caulem, longo pediculo adnascuntur, admodum idest tabaco *Peto minori similia, viridia, crassa. & ex quauis ala, noua foliorum soboles enascitur. longitudo internodij est duorum digitorum. ex alijs superioribus, flosculi multi, exigui, pallidi prodeunt, pediculo breuissimo, vt adnati videantur. Inde vesiculæ sequuntur similes nostræ Vesicariæ, quoad figuram, & colorem, sed minores longe. nec enim Auellanæ magnitudinem assequun-*

quuntur. Hæ caulem totum quasi circumsistunt, sicuti flores Clinopodij. Baccæ vesiculis inclusæ, Pisum cordatum æquant magnitudine, sed rubent, nostræ Vesicariæ similes sapor non ita gratus, sed longe amàrior. semina alba, plana, renibus similia, vt in nostro Alkekengi.

Huc referri possunt vires eius plantæ, quam in noua Hispania vocant Coyopatli Coyotomatl, Chichic, Quahielt, Hosaomipatli. Radix eius est amarissima, & quo amarior, eo citius vires prodit. Vsus eius est, vt drachma vna pulueris, inijciatur 4. vel 5. vncijs aquæ, frigidæ potius quam tepidæ, & sumatur ventriculo ieiuno, vel sub noctem sine cœna. Hausto medicamento, caue ab aere frigido per vnum diem. nam mouet corpus prout inuenit dispositum per inferiora, & quandoque per superiora. duratq. aliquando 4. vel 5. dies. donec videlicet malum tollatur. Sic tollit obstructiones, morbos ventriculi, eiusq. dolores, auxiliatur morbis matricis, calculum vesicæ rumpit, doloribus cholicis, & Ischiadicis subuenit, mouet edendi appetitum, iuuat & facilitat partum. Potest infantibus vnius anni exhiberi, nam pharmacum est securissimum. Prodest etiam puluis huius radicis, doloribus podagricis inspersus, si partes prius vngantur oleo abietis, vel Liquidambar, vel oleo communi, vel etiam sola aqua tepida. Sin huic pulueri addas ana pulueris Ololiuhqui, tollet quemuis dolorem, à calore vel frigore ortum. sed oportet prius, partem dolentem oleo abietis inungere, & videbis paucis horis miros effectus. Puluis intus sumptus tollit quemuis dolorem Ischiadis, & ventris. & horum omnium veritatem monstrabit experientia in prædictis morbis.

De XALTOMATL, seu TOMATL arenoso *Cap. LI.*

XALTOMATL species est Solani peregrina, radice Batatæ, Asphodeliuè, caulibus multis, folijs Limoniæ Mali, sed minoribus, fructuq. hortensis Solani. Vbique prouenit, nec vllum refugit cælum, aut solum. Frigida, siccaque constat natura, & iisdem quibus hortense Solanum viribus. quo fit, vt radix tusa, resolutaque ex aqua, ad febrilem calorem sedandum propinari soleat. amaritudinis tamen, & nonnihil caloris participat. quamobrem ferunt, sesquiunciæ pondere deuoratam, flatum discutere, intestinaque purgare à fecibus, quæ ab altero quopiam assumpto pharmaco concitata sunt, nondum tamen vacuata, grauitatem ventriculi dissoluere, atque ita demum dysenterijs prodesse.

Solanum hortense, frigidum ab omnibus recte dicitur. id tamen de folio, & bacca intelligendum est. nam aliæ partes, vt fit in plerisque plantis, diuersum habent temperamentum. nam amaritudo radicis, & seminis, vim habet planè contrariam.

De

De ALAHVACAPATLI LEPTOPHYLLO. seu Lubrico, & tenui folio medicamento. Cap. LII.

HERBA est *Alahuacapatli*, folia fundens tenuia, Lini similia, sed minora. flores candentes: radicem verò albam, pellucidam, fibratam, atque contortam. Nascitur regionibus frigidis *Yaualiuhcani*, iuxta accliuia montium loca. Radix trita, & semiunciæ pondere, ex aqua Buglossi, aut fontana deuorata, humores omnes vacuat. Est & alia *Alahuacapatli* spinifera, quæ ad Tunarum species est referenda, de qua suo loco tractabitur.

De APARAQVA. Cap. LIII.

APARAQVA herba est radici insistens longæ, lentæ, ac per interualla tuberosæ. vnde prodeunt caules multi, hominis æquantes altitudinem, & propinquas arbores scandentes, folijs ornati virentibus, Mali Medicæ folijs non plurimum dissimilibus. candentes, ac modici flores. & fructus nullus. Ius decocti radicum epotatum, medetur doloribus è Gallica lue profectis. bubonibusque, ac vitiatæ motioni fert opem. Nascitur in calidis, & arentibus *Huacanæ* locis.

De

De CACAMOTIC TLANOQVILONI, *seu Batata purgatiua.* Cap. LIV.

HERBA, quam *Cacamotic Tlanoquiloni* quidam vocant, alij *Caxtlatlapan*, alij vero *Apitzalpatli* ſolent nuncupare, folia fert appellatæ Amazonicæ forma, Hæderæuè, ſed angulis quibuſdam inſignia. caules exiles, teretes, & volubiles. flores maluaceos, & purpureos, calyculorum forma, cymbalorumuè. radicem verò obrotundam, candentem, & teneram. Naſcitur regionibus calidis, temperatiſque, ſponte ſua, ac etiam culta pertinaci quadam viuacitate, quales ſunt *Pahuatlanenſes*, & *Mexicenſes*. poſſetque in nonnulla Hiſpaniæ transferri loca. Radices, duarum vnciarum menſura, deuoratæ cubitum tendenti, aluum mira lenitate & ſecuritate expurgant. tracta etiam è venis bili, ac reliquis humoribus. quid quod dulci ſapore, & grato conſtat, nec macianis, pyriſuè noſtratibus cedente? Clamitet modò improba, & ſemper querula mortalitas mille paſſim pharmacis excarnificari, in tanta medicamentorum blandiſſimorum fœcunditate, & benignitate naturæ.

Cluſius lib. 4. rariorum plantarum cap. 51. tria Batatas deſcribit genera colore diſtincta. cortice videlicet purpuraſcente, palleſcente, albo. quæ omnia in alimentum Americanis & Hiſpanis cedunt. Addit noſter Author quartam ſpeciem medicamentoſam cuius, florem ait Maluæ ſimilem. vnde omnes has ſpecies, Cucumeraceis, non Siſaro, cuius quidem ſaporem refert, adnumerandas eſſe iudico.

Vide etiam Monardem cap. 53.

De

Matlalistic al- vera voca. adi- ferentia alterę plantę quę est Mexicana, aut Tescucana Matla- listic. quę reperies fol. 253

De COAPATLI *Asphodelina.* *Cap.* LV.

COAPATLI Asphodelina, herba est radices longas fundens, candidas, Asphodelinis non absimiles, vnde inditum est cognomen, aut *Matlalytzic*. & ex eis folia prolixa, & Porraceis paria. flores in postremis caulibus veluti spicatos, & Stœchadis capitibus persimiles. Nascitur *Quauhtlæ Hoitzilacensi*. Radices sunt molles, & refertæ succo, insigni sapore & odore carentes, frigidæque, & humentis temperiei. tusæ, & admotæ auxiliantur ictibus serpentium. idemque præstant ex aqua buglossæ epotæ.

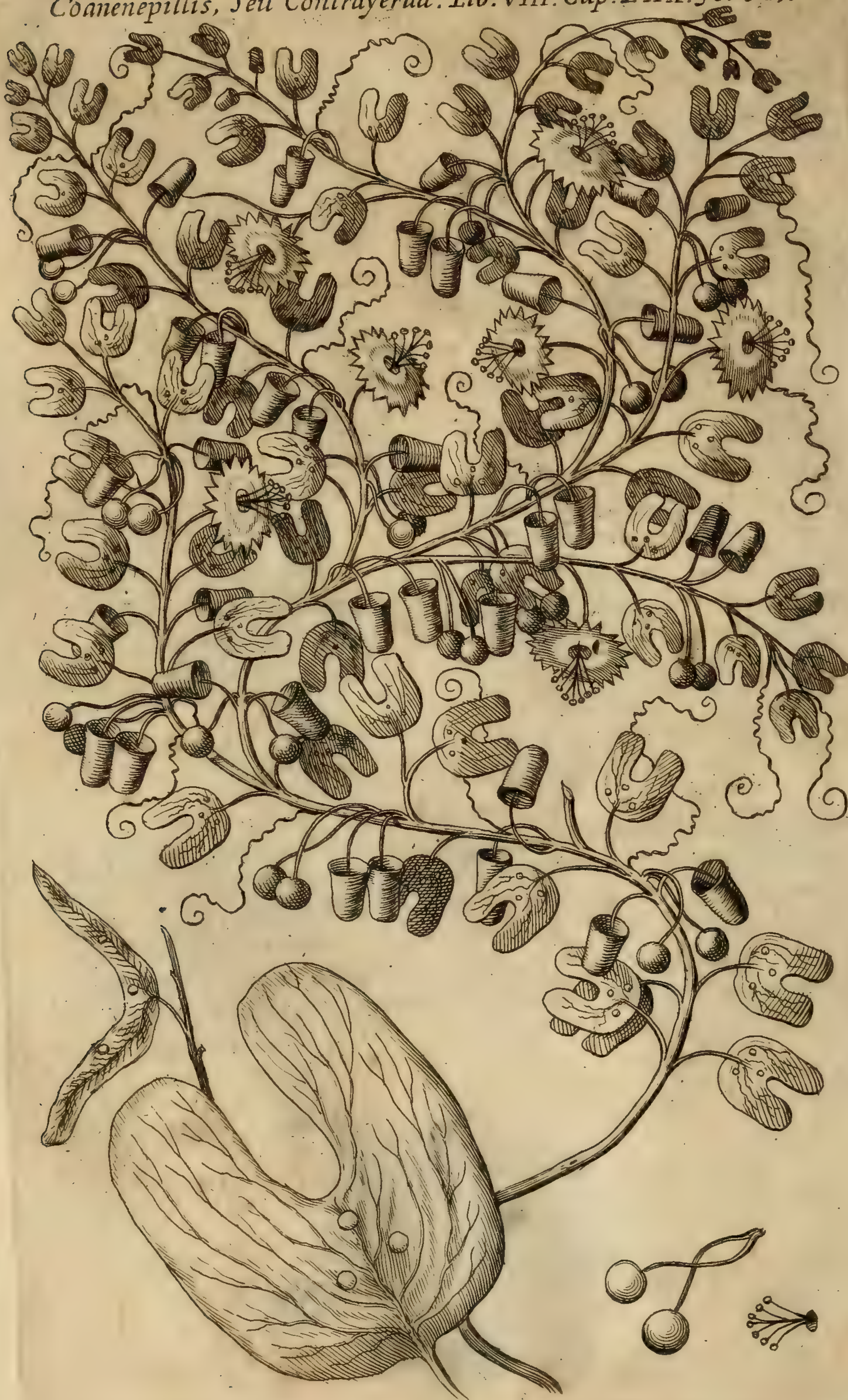
De COAPATLI YANCVITLANENSI. *Cap.* LVI.

HERBA est *Coapatli Yancuitlanensis*, ramulos frequentes mittens, folijs ornatos longis, angustis, hirsutisque, & infernè subalbidis. luteosque flores. radicem verò longam tenuemque. Nascitur in collibus frigidis Mysticæ superioris. Frigida videtur, & lubrica natura. Medetur venenatis potionibus, ictibusque serpentum, ter aut quater per singulos dies admota vulneri, aut semivnciæ mensura, è liquore congruenti resoluta, atque epota.

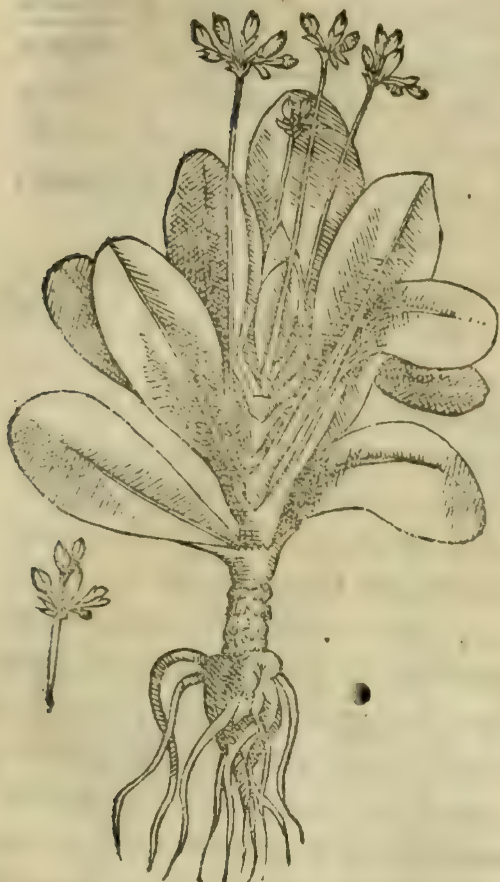

Coanenepillis, Seu Contrayerua. Lib. VIII. Cap. LIIX. fol. 301.

De COACIVIZPATLI, ſeu Medicina doloris. Cap. LVII.

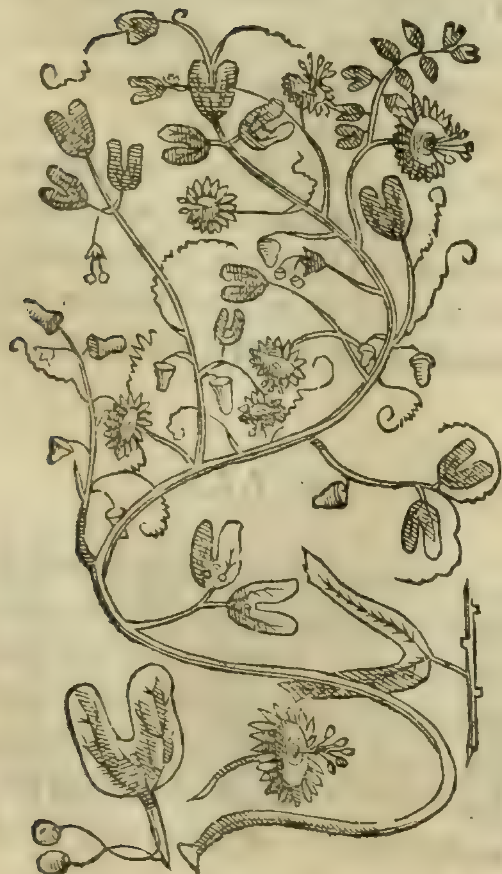

COACIVIZPATLI herba eſt folia Bugloſsi, ſtatim ab ipſa radice fundens. caules folijs paulò altiores, tres quatuorue, læues, teretes, tenues, ac rubeos flores in ſummis eorum partibus, è viridi rubeſcentes. radicem verò minimum digitum craſſam, fibratamque. Naſcitur in calidis regionibus *Papaloticpaci* inter ſaxa, præruptis cauiſque locis. adeo autem eſt mirabile ſanandis doloribus medicamentum, vt inde inuenerit nomen. Inſigni ſapore caret, & tamen nonnullum calorem participat. Aiunt, ius decocti illius, mirabile eſſe aduerſus Gallicam luem. menſura foliorum eſto manipuli tres, & aquæ totidem libræ. Decoquenda verò ſunt ad tertias, & ſorbendæ ſingulis diebus decem vnciæ matutino, velut ius decocti *Guayaci* aſſumi ſolet. Quin etiam interdiu potandum eſt. ita quoſuis dolores, ac præcipuè articulorum, placat.

Contra dolores Gallicos, et quosuis alios.

Flos fere ſimilis Limoniæ.

De COANENEPILLI ſeu Contrayerua. Cap. LIIX.

COANENEPILLIS, quam alij *Yztac Coanenepilli*, alij *Coapatli*, alij *Coatli Xothitlanenſem* vocant, herba eſt folia ferens lunæ creſcentis in modum, aut ſolearum quibus calceantur iumenta, ſignata quoque clauis luteo colore. caules volubiles, teretes, exiles, ac ornatos per interualla prænarratis folijs. item capreolos, & flores multicolores, Vetonicæ ferè forma, ſed longe minores. radicem verò prolixam, & conuolutam, minimum digitum craſſam, fibratamque, cuius eſt vſus in medicina. Naſcitur multis in locis agri Mexicani, ſed præcipue *Xochitlani*, vbi eius vires ſunt primò exploratæ, atque repertæ.

Communi fama Pharmacopeo- est species dictami qua de causa in omnibus morbis malionis exhibetur in noua Hispania

No tradujo todo

Radix namque est nonnihil dulcis, calidaque & sicca ordine fere secundo, & odora. quam tusam atque deuoratam trium vnciarum pondere, aiunt mederi spleni, restaurare motum impeditum, sedare dolores, appetentiam excitare, euocare vrinam, calorem temperare, ventris dolorem lenire, semen retentum pellere, ac per somnos insomniaue, à suis iam pene sedibus diuulsum, viperarum obsistere ictibus, venenatis potionibus, venenisq. alijs vim omnem adimere, expurgatis statim per inferna. præseruare etiam à meretricum veneficis insidijs, nocuisq. cibarijs, qua die fuerit deuorata demum venenorum omnium perniciosam vim hebetare. Sunt qui flores idem præstare existimant.

Singular propriedad. ademas de contrariar los venenos todos digna de notar.

Flores similes quidem sunt colore, Vetonicæ Altili, sed minores, & Bryoniæ forte potius comparari possunt, inter cuius species reponi possunt. Baccæ colore ex Castaneo ad nigrum tendente pinguntur.

Contrayerua tantopere contra omnia venena celebris, est vel hæc ipsa herba, vel saltem congener. id enim mihi confirmarunt duo Monachi, qui in Mexico multis annis habitarunt. & patebit amplius ex his, quæ de viribus huius herbæ à Reuerendo Patre assistente Hispaniæ acceptis subijciam, ex Hispanico translata. Hæc Radix est contra omnia venena, pestem, & speciatim eius mira effecta videbis in sequentibus. Drachma vna, vel sequidrachma, si personæ vires sufficiant, & grauitas morbi requirat, in quinque vel sex vncijs aquæ tepidæ, mane vel vesperi sumptas, deinde sudor procuretur, seruit per Tauadello. repete bis, vel ter. & licet videatur incendere, & augere calorem, tamen eum potius expellit, Similiter ad dolorem lateris, ventriculi, artuum, capitis, Ischiadis, matricis prodest. in morsu araneorum, viperæ, serpentis, & aliorum venenatorum animalium, est mirifica, nec est quidquam quod tam cito suos præstet effectus. & tandem est vnicum remedium in omnibus morbis vsurpata vt supra. Radix quidem varias habet figuras, omnes tamen ex planta sunt eiusdem speciei referuntq quasi omnium animalium venenatorum effigies, vt inde cognoscamus earum esse antidotos. Aqua vel vinum, in quibus radix sicca imposita fuerit, si bibatur quotidie ad prandium, præseruabit à peste, Melancholia, iuuabitq. digestionem, & dissipabit flatus, ventriculum confortabit. Et qui vsus fuerit hac bibendi ratione, nunquam ad morbos erit procliuis. Hæc radix melior est quam Bezaar vel Theriaca, vel Vnicornu, in suis effectibus. Vocatur hæc herba Contrayerua idest contra venena, item Cocuanenepilli, Cocuapatli, Hecelematzi, hactenus ille. Hæc nomina videmus etiam à nostro Authore huic plantæ tribui.

De Planta, quam Cocam Peruinam vocant. Cap. LIX.

HERBA est Coca Peruina, vt audio, quatuor spithamas, plus minusuè longa, folijs Myrti, sed paulò maioribus, mollioribusque, diluti viroris, & in quibus alterius minoris folij imago est expressa, semine verò racematim dependente, & Myrti instar, cum maturescere incipit, vergente in rubeum colorem, & tandem nigricantem. quo tempore folia colliguntur, in cratibusq. exiccantur, ac reconduntur in vsus. Quod spectat ad culturam, semen in primis serendum est in seminarijs, deinde transferendum, atque ordine veluti

fabæ,

fabæ, & ciceres, diſponendum, repaſtinato & culto ſolo. miſcent folia denticbus commanſa, pulueri tellinarum vſtarum, in catapotiaq. conformant, exiccantque, atque ita illis ſunt vſui. Ore ſiquidem geſtata, atque hinc inde conuoluta, ſitim dicuntur extinguere, egregie nutrire corpus, famem ſedare, vbi cibi, & potus copia non eſt, & tollere per longa itinera laſsitudines. Quin eiſdem catapotijs vti ſolent permixto, deliciarum gratia, *Yelt*, in oppidis domicilijsq. ſuis manentes, ad ſomnum conciliandum, ebrietatemq. inducendam, & laborum, curarumq. omnium obliuionem, atque quietem. Eſt etiam illis pro nummo, & eius plantæ commercio feruent emporia.

Vide & Monardem cap. 52. Conſule etiam eos, qui hiſtoriam Peruanam conſcripſerunt, & Cluſij notas ad Retre, in Garciam.

Extra dubium eſt, hanc plantam Ruſco vel Hippogloſſo eſſe congenerem, cum foliolum alteri inſidere ſcribatur, & reliqua in deſcriptione poſita non contradicant.

Eius folia vidi apud D. Henricum Coruinum Pharmacopæum, Ruſco omnino ſimilia, inſidentem tamen linguam non habuere, id quod ætati plantæ adſcribendum puto.

De COZTIC XIHVITL. Cap. LX.

HERBA eſt *Coztic xihuitl* folia Lini ferens longiuſcula, & anguſta. caules, tenues, dodrantales. ſemen orbiculare in ſummis ramis. radicem longam, tenuem, & fibratam. Naſcitur Chalci, frigidis locis ac collibus. Radix tuſa, & deuorata ex aqua, ſemiunciæ menſura, vacuat omnes humores.

Semen in ſummis ramulis depingitur viride. & in eo apparet linea quædam nigra, qualis in Chriſtophorianæ baccis conſpicitur.

De HVACVIQVA, ſeu ſomno animalis HVACVIQVE nomine. Cap. LXI.

HVACVIQVA volubilis herba eſt, folia mittens rara, Hederæ figurá, ſed anguſta, & longa. floreſque coccineos. caules, exiles, teretes, hiſpidoſque. Radicem verò tenuem. Naſcitur temperatis locis, planiſque, & humectis Viuapæ, vbi in magno habetur precio. Inſigni videtur ſapore carere. & tamen ius decocti eius infuſum, aluum lenit, aut puluis eius duarum drachmarum pondere deuoratus, eiuſque dolorem, contractum præcipue ex albore, leuat.

De *MECAPATLI MECATLANENSI.* Cap. LXII.

HERBA est *Mecapatlis*, folia habens cordis figura. caules volubiles, luteos, vnde nomen. florem purpureum, *Caxtlatlapan* similem, in calycibus luteis contentum. radicem verò longam, ac tenuem. Prouenit in calidis *Mecatlanensibus* syluosis locis. Ius decocti eius humores crassos, ac frigidos purgat, ac ventris noxia pellit animalia. Decoquenda est adhuc virens, & matutino potio propinanda. sicca enim inutilis est.

Hanc conuolnuli speciem vidi in Horto D. Coruini. flos eius est elegantissimus, sed caducus vt in reliquis speciebus. semen nigrum vasculis membranaceis concluditur.

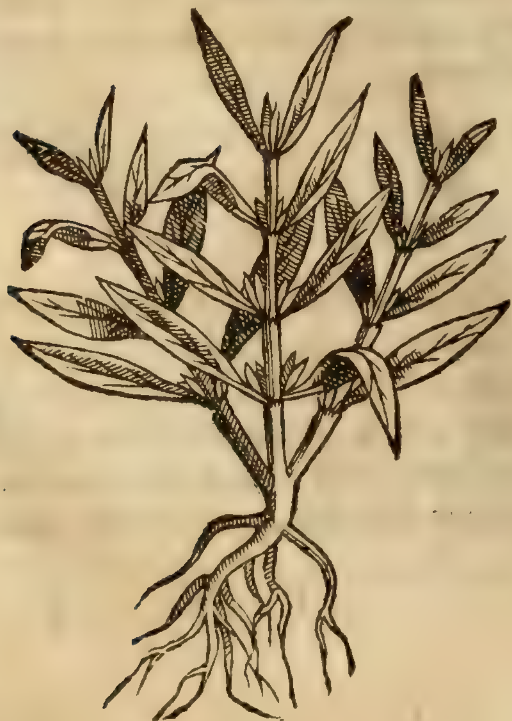
Huic alia ibidem nata, fuit admodum similis, sed flore cæruleo, eiusdem magnitudinis. semine admodum simili, sed folia cordis figuram non habent, sed similia sunt Gossipinis vel Hederaceis. hirsuta, caulis rubet. radix admodum subtilibus fibris constat. cætera omnia, vt in prædicta.

De *MOTINENSI herba expurgante.* Cap. LXIII.

MOTINENSIS herba, folia parua, cordis figura fert. caules rubros atque volubiles. flores rubeos, calycibus similes, vasculaque obrotunda, vbi includitur semen. radicem verò fibratam. Nascitur *Xiquilpæ*, & *Tharimbari* prouinciæ Michuacanensis. Semen tritum, atque ex aqua deuoratum drachmæ vnius pondere, omnes humores citra noxam vllam expurgat.

Et hæc admodum similis priori modo descripta. cui etiam vires purgandi respondent.

De *QVALANCAPATLI, seu irati hominis medicina.* Cap. LXIV.

HERBA est *Qualancapatlis*, folia saligna proferens. caules contortos, teretes, tenuesque. Nascitur *Hucitlalpæ*. Frigida est, humidaque, ac saporis & odoris prope nullius. Propinantur folia tusa, atque resoluta ex aqua, homini qui ob iram, acceptamue iniuriam malè habet. vnde nomen.

De

De TEMECATL expurgante.
Cap. LXV.

TEMECATL expurgans, herba eſt folia rara, tricuſpidia, ac modica mittens. caules tenues, lentos, repentes per terram. flores orbiculares, modicos, luteosq. iuxta ſingulos foliorum exortus, toto caulis procurſu, & tandem vaſcula referta ſemine, infernè hirſuta, & ſubalbida. radicem verò Raphano ſimilem, ſed tenuiorem. Naſcitur Alcomani vbique. Radices ſemiunciæ pondere potæ ex aqua, bilem & pituitam per ſuperna atque inferna, vacuant.

Et hæc herba ſpecies eſt Conuoluuli. vnde etiam vim purgandi obtinuit.

De TLACOCHICHIC OCAPETLA-YVCE ſeu Saluifolia. *Cap. LXVI.*

HERBA eſt *Tlacochichic*, ſurculoſæ radici innixa. vnde profert ſtipites tres cubitos longos, teretes, & purpureos. folia ſerrata, Saluiæ ſimilia, ſed aliquantiſper latiora, infernè ſubalbida, ac vireſcentia ſupernè. & flores in ſupremis caulibus candidos, & in pappos abeuntes. Succum vnciæ vnius radicum potatum ex aqua, aiunt, pituitam per inferna vacuare, mederique ventris dolori, ac ſcabiei, ſplenemque minuere.

De TLACVITLAXCOLLI, ſeu viſceribus terræ. Cap. LXVII.

TLALCVITLAXCOLLI, ab alijs *Yauhuacapatli* dicta, herba eſt folia habens Origani, ſed longiora, & anguſtiora, circinataque. & fructum rotundum, toto caulis procurſu vtrinque, iuxta foliorum exortum. Radices verò albas, tenues, & longas. Prouenit *Atlapulci*, vbi vtuntur ſucco eius inſtillato naribus, ad pituitam è capite euocandam, & leuandum eius dolorem, tumoreſque faciei diſcutiendos, & in magno habent pretio. Radices namque duarum drachmarum menſura epotæ, omnes humores pur-

gant, citato vomitu, & aluo soluta. Securum est atque innoxium pharmacum, etsi anxietatem aliquam nonnunquam excitet. mitius tamen est arens viridi, atque è calida aqua deuoratum.

Radix crassa, non tenuis, ex rubro in album tendens, depingitur. caules geniculati, vt internodium quoduis ipsi nodo insertum videatur. folia bina sibi opposita in nodis.

De TLALAMATL morbi Gallici sedante dolores, & Herba Ioannis infantis. Cap. LXIIX.

HERBA est *Tlalamatl*, ab alijs nuncupata *Tlalcimatl*, seu *Cimatl* humilis, ab alijs herba Ioannis infantis, à Michuacanensibus *Turipitaquam*, ab alijs verò *Cureci*, quæ folia fert obrotunda, terna, Nummulariæ similia. caules purpureos per terram serpentes. purpureos, spicatosq. flores. semenque paruum, & rotundum. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Nascitur temperatis locis, aut paulò frigidioribus, quales sunt Mexicani, ac nonnulli ex Michuacanensibus. Frigida, siccaq. natura constat, & adstringenti. medetur vetustis, ac recentibus plagis. diciturq. maturare, ac rumpere præter naturam tumores, & abortum coercere. quin & tusa, ac duarum drachmarum pondere deuorata dolores è morbo Gallico ortos sedare, & vacuare humores omnes. illita verò oculis, eorum inflammationi mederi, ac pediculos interficere.

Folia parum rubent iuxta petiolum in pictura.

Aliam videtur sub eodem nomine describere herbam Monardes, folio Oxalydis, ijsdem tamen viribus ad vulnera sananda præditam.

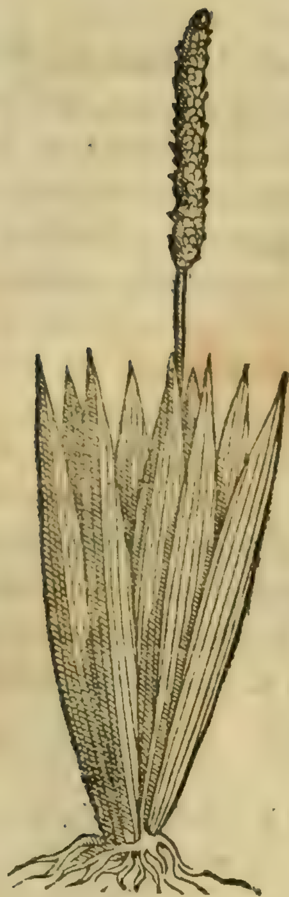
Vide cap. 16.

De TZAGVANGVENI III. seu Hæmorrhoidali Mexicana. *Cap. LXIX.*

TZAGVANGVENI, quam alij à natali loco *Çaqualpensem* plantam vocant, alij *Totolycxitl*, alij *Comalquilitl*, & Michuacanenses *Xeretzi*, herba est folia habens angusta, & prolixa, magnaq. ex parte quina, & similia *Iztauhyatl*, seu Indico Absinthio. caules sex dodrantes longos. coccineosque flores. Radicem verò fibratam. Prouenit *Quauhnahuaci*, campestribus vdisque locis. Admota hæc hæmorrhoidibus, aut brachio appensa, eas exiccat, atque corrugat.

De

De YTZCVIMPATLI, seu Canis interfectore, vel Hordeolo. Cap. LXX.

YTZCVIMPATLI, quam alij *Quimithpatli* vocant, Hispani verò Hordeolum, herba est, cuius tria reperiuntur genera. Primum folia fert oblonga, & angusta, lineisque secundum longitudinem procurrentibus insignia, è radicibus fibrarum æmulis. caulem verò tres dodrantes longum, ac minimum digitum crassum. cui hærent granula hordeaceis similia, spicatim composita, vnde nomen. Nascitur in regionibus frigidis. Semen vermes extinguit, vlceribus quorumuis animalium carnibus ingeneratos, si tundatur, & redigatur in puluerem. vlcera putrida, & mali moris, egregiè curat, carnem supercrescentem absumit, pisces inspersum necat, muresque, (vnde quidam *Quimichpatli* vocauerunt) & carnibus permixtum canes, vnde nomen. quin si puluis idem aquæ commisceatur, linteolumq. eodem humore madens, articulis applicetur dolentibus, mirum præstat auxilium. eadem aqua vlcera oris sanantur, colluta pediculi necantur, grauis anhelitus emendatur. & ius decocti spicarum, adiecto alumine, firmat magnopere dentes. Secundum genus apud Michuacanenses nascitur, eisdem viribus, sed radice Cæpis fibratis persimile. Est & tertium apud eosdem, folijs angustioribus, orbiculari radice, sapore ferè nullo, & quo ad cætera simile.

Prima. Secunda. Tertia radice orbiculari.

Describit hanc herbam etiam Monardes, sed sub Ceuadillæ nomine. & nisi mentionem faceret vaginularum quibus semen includitur, putarem non in frumentaceo genere hanc herbam reponendam, sed in genere Ranunculorum, vel Anemones. Vix enim in frumentaceis tanta acrimonia reperitur. & Author noster ait, folia oblonga, nec addit hordeo similia. vnde forte alterius generis fuerint, quali in lingua Dalechampij videas. addit caulem crassitie digiti, quem in frumentis non inuenias. spica tandem etiam inter Ranunculos, & Anemonum genera reperitur. in quibus etiam filamenta illa, forte hordei aristas repræsentare possunt. sed in hac re nil assero. Plantam quam Lugdunensis depinxit, ex descriptione tantum, vt mihi videtur, expressa est.

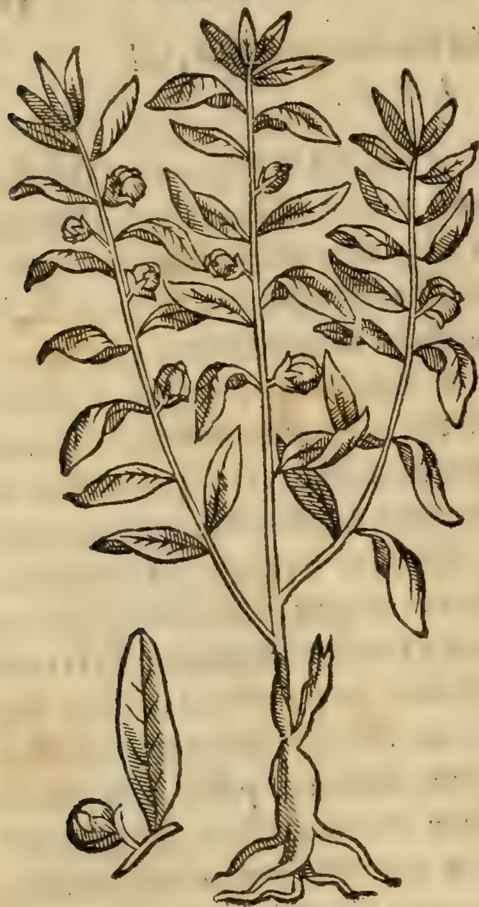
Sequentes vires accepi à Reuerendo Patre Societatis IESV Assistente Hispaniarum ab Indis exploratas. Puluis huius herbæ vlceri Cancroso impositus, necat Cancrum. Sanat vlcera quantamcunque sint antiqua & maligna. interficit vermes in vulneribus natos, tum in homine tum in bestijs. tollit omnem scabiem inspersio pulueris. Confirmat dentes, si eos aqua inqua puluis fuerit bis terue abluas. Tollit etiam dolorem dentium licet computruerint. Lauando cum aqua hordeoli scabiem eadem die liberat.

ceuadilla quimata los perros.

contra los dolores de la gota —

Monardes q. trato desta ceuadilla por causticos dice que ... lla la lengua vease dicho autor —

Virtutes eius ... obseruatione, & notitia cuiusdam Religiosi

De ÇAÇATZIN, seu parua ÇACATL. Cap. LXXI.

HERBA est *Çaçatzin* folia Mali Punicæ proferens, sed longè maiora. caules purpureos, ac fructum orbicularem cicere maiorem. Radicem verò fibratam. Nascitur in iugis arborum expertibus, regionum frigidarum, quale est oppidum *Tlilyuquitepece Tlaxcaltecarum*, vbi in maximo habetur ab indigenis pretio, putantibus incolumes ab omnium morborum iniurijs degere, ob eius herbæ copiam. Cortex namque radicis redactus in puluerem, ac duarum drachmarum pondere deuoratus, aluum leniter ac citra noxam vllam subducit.

De YCHCAXIHVITL, seu Gossipio. Cap. LXXII.

HERBA est *Ychcaxihuitl*, Gosipium à nostris nuncupata, quæ est huc nouæ Hispaniæ frequentissima, & cuius per singulos annos messis fit vberrima. Nascitur in calidis, humidisque, cultis præcipuè, locis. Germina tusa, atque epota ex aqua, aiunt, mirè resistere puncturis Scorpionum, Viperarum, cæterorumque animalium venenatorum. caulis videtur frigidus, siccusque, & adstringens. & vlceribus medetur leuigatus, & admotus. folia verò glutinosæ naturæ.

Gossipium Europæ notissimum, cuius descriptio vberior extat apud Matthiolum, Herbarium Lugdunense, & alios Botanicos.

De ATLYCHIPINCA, seu Aquæ gutta. Cap. LXXIII.

ATLYCHIPINCA herba est paruula, folia fundens Solani, Piperisvè, neruis secundum longitudinem procedentibus, molliora tamen, & magis acuminata. caulem breuem, tenuem, ac tenerum. Radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret. Prouenit in calidis *Pahuatlanensibus*, circa loca humentia, amplexa cautes. Frigidaque, & humenti constat natura. Propinatur vnciæ vnius mensura, ex aqua fontana, Buglossiuè, aduersus cordis affectus, quos vehementi ardore laborantes pati solent. Sedat enim calorem, arcet animi deliquium, omnemq. angustiam, atque anxietatem fugat.

De XICAMA. Cap. LXXIV.

HERBA est *Xicama* vocata, volubilis, quam Mexicenses *Catzotl*, seu radicem succo manantem, vocant, radicis crassæ, in orbicularem formam magna ex parte vergentis, candidæ. gratiq. nutrimenti, & impensè refrigerantis temperiei. vnde prodeunt rami tenues, teretes, longi, & per terram sparsi. è quorum singulis per longa interualla, terna oriuntur folia, composita in modum crucis, ac veluti per medium orbiculariter secta. siliquæ etiam mediocres, quibùsdam infartę lentibus. Vbique prouenit, sed præcipuè hortensibus locis, sata atque exculta. Vsus est radicum, vt quæ in mensas postremas subinde veniant, gratamque, & frigentem, & flatui generando aptam, prębeant æstuantibus alimoniam. neque admodum malam, si prius aliquandiù pendeant perflabili loco, ac permittantur ibi emarcescere. Sitim eædem extinguunt, linguæ calori, & siccitati aduersantur, febricitantibus peropportunum alimentum præstant, corporaq. refrigerant, humectant, & alunt. Saccharo conditas aliquando audio radices, aut arena obrutas, delatas fuisse in Hispanias, nec priusquam eò peruenirent vitium aliquod contraxisse.

Flores purpurei depinguntur in hoc legumine, siliqua vero nigra.

De COZAMALO XIHVITL, seu herba Iris. Cap. LXXV.

COZAMALO XIHVITL herba est radici tenui, & longiusculæ iunixa. vnde profert caules. & in eis folia rutacea, stipantia vtrinque caulem

caulem ordine quodam. floresq. albos, & candentes, forma *Hoaxim*. Nascitur in calidis temperatisq. collibus, Mysticæ inferioris. Frigida est, siccaque, & adstringens. extergit dentes, gingiuas carne explet, ac putredinem omnem dissipat. qua in re præstanda mirabile est medicamentum, si tula ipsa commansaué, aut eius succus applicetur. vlceribus etiam pudendorum succurrit.

De TETZQVIXOCHITL, *seu* YZQVIXOCHITEL *saxea.* *Cap.* LXXVI.

HERBVLA est *Teyzquixochitl*, folia mittens Lini. caules teneros, teretes, purpureos, ac lignosos. florem Chamæmeli in summis caulibus, sed candentis ambitus, vmbilici verò lutei, qui aliquando in purpureum vergit. radices verò surculosas. nec omnino videtur distare à nostrate minori Belli vocata. Prouenit in saxis, saxosisq. locis. Radix frigida est, & adstringens. exhibetur hæmoptoicis cum maxima vtilitate, quauis mensura. Seruatur verò radix in annuos vsus.

De YOLOPATLI *Irina.* *Cap.* LXXVII.

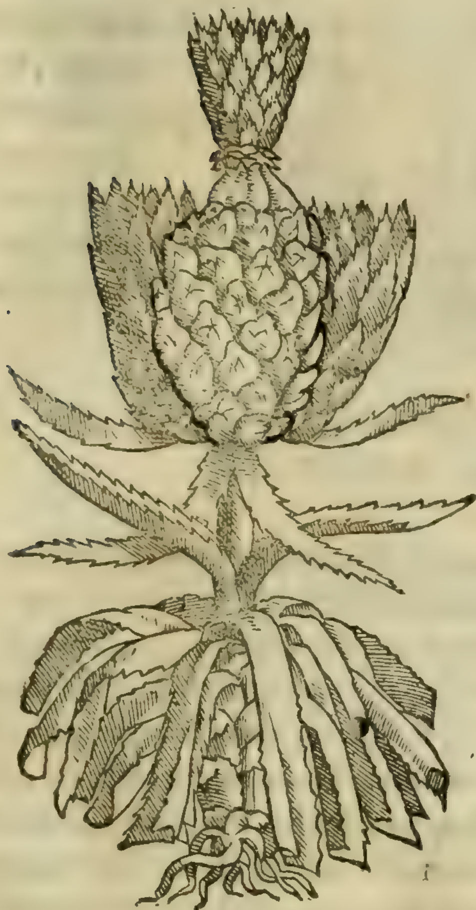
Prima species. YOLOPATLI Irina, (sic dicta à facultate cordi opem ferenti à foliorum figura Iridis folijs simili) herba est, cuius duæ reperiuntur species. prima, folia fundit Iridis minora, angustioraque. flores similes *Omixochitl.* radices verò Pyris paruis similes, subrubescentes, oblongiores, fibratasque. Posset in Narcissi species referri. Nascitur *Quauhchinanci* calida regione, iuxta montium fauces. Radix vnciæ vnius mensura deuorata, cordis dolorem, aliosque eius affectus, curare dicuntur, febres extinguere, ictisque, & ijs qui ex loco quodam excelso cecidere, aut verberati sunt, opitulari. Sunt qui asserant syncopi mederi, mœrori, ac pectoris morbis, cubitum iam euntibus deuoratam. Frigida enim, humentique constat natura. caloris, odo-

Secunda. risque expers est. Alia *Yolopatli Pitzahoac* nuncupata, herba est carens caule, flore, & fructu. folia verò fert Plantaginis similia, sed tenaciora, crassioraque, & angustiora, ex vnica radice, singula binaué, prodeuntia. Hæc in calenti prædicta nascitur regione, saxosis locis. trita ac deuorata, febres extinguit. frigefacit enim quoquomodo corpori admoueatur.

De

De MATZATLI, seu Pinea Indica. *Cap. LXXIIX.*

MATZATLI, ſeu Pinea Indica, dicta ſic ab Hiſpanis huius orbis colonis, ob fructum, ſimilitudinem Pineam habentem, planta eſt folia Iridis mittens, ſed ſpinoſa. radicem fibratam, craſſamque. & vnicum pomum, germinibus circumcirca exorientibus, ac altero in culmine Pomi. detractis his ac ſatis, radices ſtatim aguntur, alterumq. producitur pomum Pineis noſtratibus magnopere, vt dictum eſt, ſimile, ſimilibus ſtipatum germinibus. initio hoc apparet rubrum, ſed procedente tempore, ac rubeſcente adhuc germine, palleſcit. Alumna eſt *Haitinæ* Inſulæ, huiuſque nouæ Hiſpaniæ calidarum regionum, montoſisq. in locis incola. Sapor eſt dulcis, aciduſque. temperies frigida, atque ſicca, ac ſucco manans natura. Exhibetur febrientibus refrigerij gratia, & ad excitandam appetentiam. retineturque ore, vt ſitim mitiget, & linguam humectet. quamquam in bilem facilè conuerti dicatur. Sapor eſt eius fructus, quem vulgus Malocotoneum vocant, non ſine quodam, vt dictum eſt acore. condita aliquando ſaccharo, atque ita delata in Hiſpanias, gratiſſimo ſucco placuere. at recentia ſecantur in fruſta, ac muria permittuntur immadeſcere, vt pars in bilem apta nata conuerti, exiccetur, ac velut euaneſcat.

Hunc Carduum ſub Ananas nomine deſcribit Acoſta cap. 44. aitque ex Occidente in Orientem eſſe tranſlatum. Addit, cultellum, ſi per noctem in vulnere Pineæ illius relinquatur, corroſum eſſe. quod quidem à re quauis acida fieri cuiuis manifeſtum eſt.

Ouiedus lib. 7. cap. 13. hiſtoriæ naturalis Indicæ, iconem excepta radice propoſuit eleganterq. deſcripſit, ſub Tatama nomine. cuius verſionem lege apud Cluſium in notis ad Garciam lib. 2. cap. 5. de Mangas.

Citatur etiam Theuetus, qui Nana vocari ait ab Americanis.

Eadem habet Herbarium Lugdunenſe lib. 18. cap. 75. vbi etiam Icon exhibetur, differens tamen paululum.

Monardes cap. 63. Strobilium, & Nucem Pineam vocari ait.

De TEPARI, seu craßa planta. Cap. LXXIX.

TEPARI herba est folia ferens lata, serrata, oblonga, & mucronibus hastarum ferreis similia, spinifera, & pungenti lanugine insignia, velut illa vrticæ. caules longos, teretes, cauos, geniculis per singula quatuor vnciarum spacia interceptos. Radicem verò sensim gracilescentem, fibratamq. Nascitur *Pazcuari*. insipida est, odore carens, frigidæque temperiei. folia arida, tusaque, mederi dicuntur vlceribus, haud aliter ac ius decocti radicum eius. quod epotum dolores quoque sedat, febres placat, & arthriticis medetur cum adipe applicita.

De TABACIS Haytinorum, quos Mexicani vocant POCYELT. Cap. LXXX.

TABACOS vocant, Arundinum caua perforataque fragmenta; sesquidodrantem longa, puluere carbonum extrinsecus illita, intrinsecus verò *Yelt*, liquidambra, *Xochicoçotl*, & interdum alijs quibusdam calentibus plantis, atque odoribus referta. horum incensorum, ea parte qua pleni sunt, fumo ex altera tracto, deuoratoq. velut quodam suffimento, somnus inducitur, & omnis laboris, atque lassitudinis hebetatur sensus. Quin etiam dolores omnes, ac præcipuè capitis, sedantur, pituita fluens ad pectus expuitur, iuuantur asthmatici, & corroboratur ventriculus. Cauendus tamen est nimius eorum vsus, alioqui iecur distemperiem calidam contrahit, in cachexim q. & alias affectiones inciditur incurabiles.

Eadem ferè habet Monardes cap. 15. de Tubulis ad asthma perutilibus. quamuis compositionem non addiderit.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Nonus.

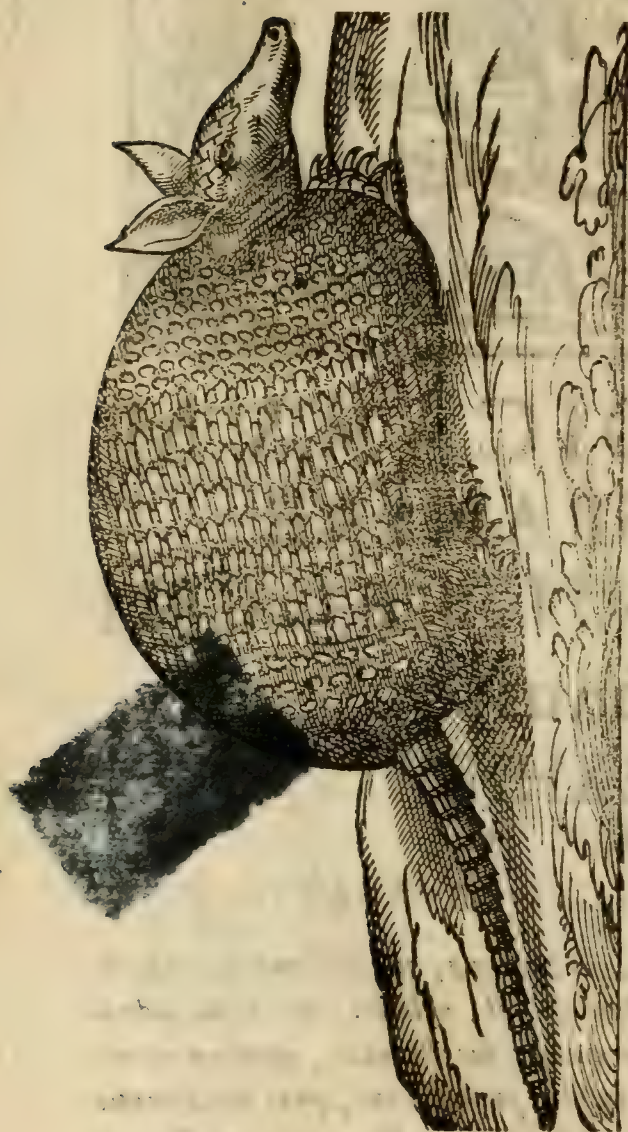
ANIMALIA EXHIBET.

IOANNIS TERENTII LYNCEI PRAEFATIO.

ERAX Rerum ac Polydædala Natura, quæ non machinata est, vt hominem cuius vnice studiosa est, oblectet, & in sui admirationem allectet? Quam multas hic Plantas, quarum ne nomina ad nostri orbis prius incolas peruenerant, quas occidentalis illa Mexicana regio copiosas fert, genuina sua icone expressas exhibuimus? Non ideò diues illa Natura in his vires suas euacuauit. sunt & animalia non pauca quæ Author his subiungit, facie, vsu, moribus, mirabilia, vt eorum historia declarabit, quæ longè ab Europeis nostris, Africanis, & Asianis differunt, adeò vbique omnipotens Deus, summam suam bonitatem humano generi palam facere voluit. Et licet animalia nobis inseruiant ad parandum cibum, ad œconomiam, & varias alias exercendas artes, non minimam tamen Philosophia in his sibi partem vendicat, quæ suaui animum contemplatione, in tam varijs eorum speciebus, & varijs magis eorumdem organis corporeis, & animi moribus adhuc magis varijs, pascit & recreat. Quare ad animalia nunc transimus, selecta quidem à Medico, & rara; qui & alia volet, legat Ouiedi Naturalium Indicorum historiam, qui summa eadem diligentia describit. Libri etiam historiarum & nauigationum, operam suam egregie præstiterunt in horum enarranda varietate.

De AYOTOCHTLI, seu Dasypode Cucurbitino, aliis Tatou, vel Armadillo dicto. Cap. I.

AYOTOCHTLI, seu Dasyppus cucurbitinus, animal est monstrificum, & suapte natura duris armatum laminis. canis Melitensis magnitudine, sed cauda valdè lõgiori. Pedes sunt Echini terrestris, rostrumque, sed gracile, & oblongum. armatur vndequaque crusta, bellico equorum tegumento persimili, in laminas connexas, atque mobiles diuisa, qua se conuoluit, & vndequaque tegit, vbi opus est. quare ab Hispanis Armadillo, quasi cataphractum, aut armatum, à Lusitanis Encobertado appellatur. Auriculæ sunt murinæ, sed longiores, nimisque graciles. Cauda longa, teres, ac geniculata, eodemque modo laminis circumuallata crustatis. Venter candet, & pelle operitur molli, humanę haud absimili, longiusculis, exilibus, ac raris pilis vestita. Formicas venatur cubans supra dorsum, & cauda ori admota, quæ rectè procedentes incidunt in insidias, & cibum deludenti suggerunt monstro. vix enim est vllum animal, qua se tueatur alatque, arte & industria destitutum. Cum fugit in præceps, caput caudamque ventriculo applicat, ac tuetur crusta, ac sese in spheram conuoluens rotatur. Quod si pertinacius quispiam insectari perseueret, sese in hominem contorquet, & interdum icto vehementer dorso suo, pectore exanimat. Versatur in vliginosis lacubus. lumbricis, piscibusque, ac vermiculis vescitur, nec non & quibusdam arborum baccis, ac pomis, & formicis, vt diximus. Caro est impensè pinguis, dulcis, & pituitosi alimenti, & excrementis redundans. Vtebantur antiqui cauda, ad eas quas Zebretanas vocant, (quarum erat apud illos vsus frequens) roborandas, & muniendas crusta verò ad multa, quæ tum ad bellicos tumultus, tum etiam ad pacem tranquillam spectarent. Aiunt, crustam illius tritam, ac dragmæ vnius pondere deuoratam ex iure decocti saluiæ, euocato sudore, magnopere morbo Gallico curando conferre. Versatur in locis calentibus, qualis est Yauhtepecensis, lacustribus, vt diximus, & vliginosis.

NOTAE IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

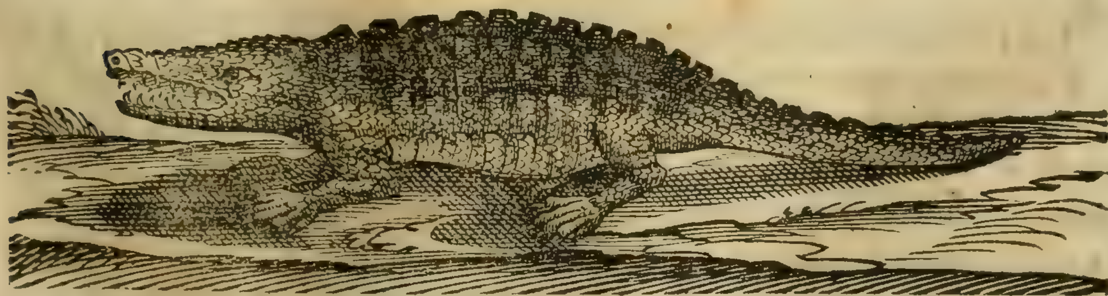
Animalculum hoc, describitur, à Monarde cap. 3. qui illud Armadillo nominat: reliquos Auctores vide in notis Clusij ad prædictum caput.

Describit etiam tria huius animalis genera Clusius in Exoticis cap. 15. quæ apud Iacobum Plateau Tornaci in suo Musæo animalib. præsertim auibus instructissimo, magna cum delectatione conspexi.

De ACALTETEPON, seu Monoxillo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacerto Nouæ Hispaniæ. Cap. II.

VERSATVR in *Quauhnahuacensibus* agris, alijsque feruentibus huius nouæ Hispaniæ locis, lacerti terrificum quoddã genus *Coloto* nostrati haud absimile, nuncupatum ab indigenis hispanis *Scorpius*, duas longum spithamas, prolixa cauda, breuibus cruribus, lingua, quam interdum versat, rubra, lata, ac bifida, toruo capite, incessu graui, tardoque, & crusta intectum dura, fuluis candidisque punctis, paruulas margaritas imitantibus, aut lithospermi semina, variata. quæ à cruribus posterioribus vsque ad extremum caput in varias digeruntur formas, ab eisdem verò ad extremum caudæ in lineas annulis similes, cingentes transuersim corpus per interualla, etsi tuluæ longè sunt numerosiores. Huius animalis morsus, noxius est sed minimè lethalis. quò fit, vt visu quam ictu sit horridius, nec quemquam impetat nisi læsum, & concitatum. Lumborum caro ingesta duorum obolorum pondere, venerem mirum in modum dicitur excitare, neque ea in re Scincis cedere, crustam verò Scorpionum aduersari morsibus. Nec desunt gentes, quæ arcus suos eadem operiant, muniantque, putantes, ita venenatorum animalium noxiam naturam hebetari, atque coerceri.

De AQVETZPALIN, seu Crocodilis, quos alij Caimanes vocant. Cap. III.

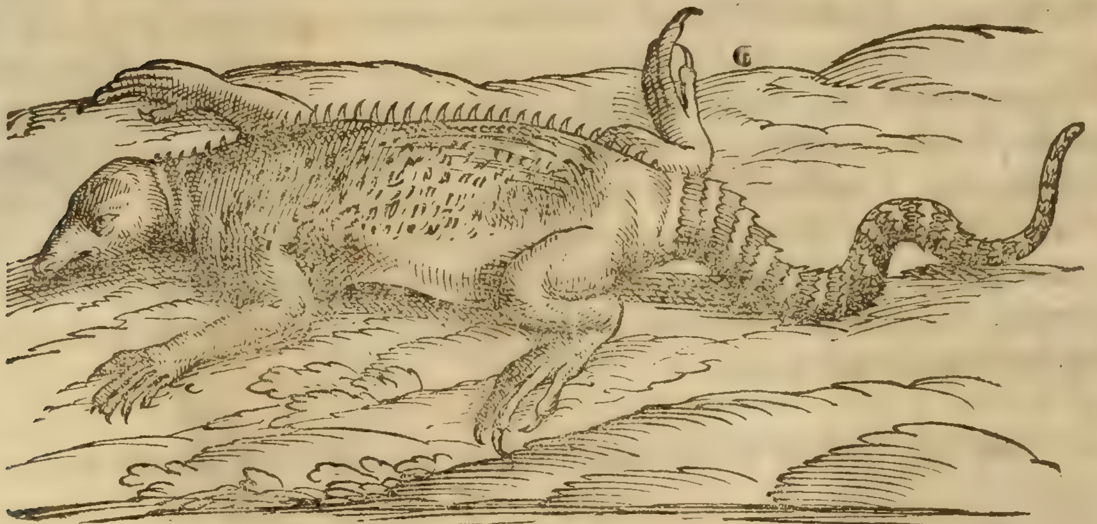

VIVVNT in quamplurimis paludibus huius nouæ Hispaniæ, alijsuè aquis stagnantibus, *Crocodili* miranda corporis magnitudine, rostro prolixo, ac dentato, corpore crusta prædura, ac velut in conchas assurgente contecto, ac forma coloris nostratibus simili. mira eorum natura, truculenti mores, feritas in timidos, fugientesque, & formido (namque fugiunt audentes) iam diu ab alijs auctoribus sunt enarrata, nos nonnulla alia, experimento & pere-

grinatione comperta, adijciemus. Illud in primis admirati, adeoque immanis vastæque bestiæ, vt quæ sex septemuè passuum longitudinem excedat, à pueris Indorum collum alligari, atque ita pertrahi ad littora, non valente, vt inquiunt, monstro alioqui tardo ac segni, caput nocendi gratia contorquere, si non è contrario, sed lateribus, & transuerso occursu inuadatur. Nec minus mirabile est, per famem ac alterius alimenti inopia lapidibus vesci, & hos ipsos in illorum ventriculis corrosos, & penè absumptos reperiri, redactosque in puluerem ac deuoratos, conferre lithiasi. præterque offendi iuxta *Crocodilorum* fauces, glandulas quasdam, fabis penè pares, suauissimum mosci spirantes odorem. & has ipsas, febres egregiè sedare, ac prorsus extinguere. Quin eorumdem ventriculus, ablutus emundatusque, probè sole exiccatus, & cum occasio offertur tritus, & deuoratus, lapidem renum, ac vesicæ frangit, ac pellit, & vrinam promptissimè euocat.

Horum lapidum meminit Monardes capite 33. eosque contra quartanæ paroxysmos, temporib. alligari ab Americis asserit.

De AXOLOTL, seu Lusu Aquarum. *Cap. IV.*

GENVS est quoddam piscium lacustrium, molli cute intectum, ac lacertarum more quadrupes, dodrantis longitudine, pollicemque crassum, etsi interdum cubitum excedit. Vuluam habet muliebri simillimam. ac venter maculis fuscis distinguitur; à corpore medio ad caudam vsque nempe prolixam, & quæ iuxta finem tenuissima sit, paulatim ac sensim gracilescit. Pro lingua est cartilago breuis, ac lata. quaternis natat pedibus, in digitos persimiles illis ranarum, desinentibus. Caput depressum est, & reliqui corporis proportione magnum. hiscens rictus, aterque color. Huic menstrua singulis quibusque mensibus fluere obseruatum sæpè sæpius est, haud aliter ac mulieribus, & ingestum venerem excitare, haud secus ac Scinci facere solent, quos terrestres *Crocodilos* quidam vocant, ad quorum fortasse genus pertinent. Salubre, ac gratum præbet alimentum, nec dissimile anguillarum carni. multis parari modis solent, frixi nempe, assi, elixique. verum ab Hispanis magna ex parte

ex

ex aceto, multo addito pipere, caryophyllis, atque ſiliquaſtro Indico, à Mexicanis verò ſiliquaſtro ſolo, ſeu intrito ſeu integro, familiariſſimo illis, ac prægrato condimento. Nomen accepit à rara, ludicraque, qua præditus eſt forma.

De AXIN, ſeu vermium quorumdam pinguedine. *Cap. V.*

NASCVNTVR in arboribus *Quapatli*, aut alijs, quas noſtri ob ſimilitudinem Prunos vocant, cum tamen ad Myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortaſſis videri poterit, vermes quidam hiſpidi *Axocuillin*, ſeu ferentes *Axim*, pallentes, vix longi, binos latos digitos, ac pennam craſſi anſerinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos, permittunt ad ignem ex aqua elixari, aut diſcoqui donec comminuantur, & adeps eiuſdem coloris *Axin* nomine ſupernatet, atque emineat. Colligunt hunc ad vſus multiplices incolæ, & conformant in globulos, è butyro vaccino parari ſolitis haud abſimiles; olei odore, & lenitate, & ad omnia quibus oleum conferre ſolet, præſtantiſſimos. non tamen in nutrimenti vſum adhuc venere. Dolores quamcunque corporis partem occupantes ſedant. neruos tenſos, laxant, emolliuntque. diſcutiunt tumores, aut, ſi natura ad id potius propenſa ſit, maturant. Eryſipelatis deſinentibus conferunt. vlceribus ferunt ſuppetias, conuulſiſque, necnon enterocœlis, addita reſina, ac *Picielt*. collectionesque cuiuſuis generis breui admodum minuunt, atque diſcutiunt.

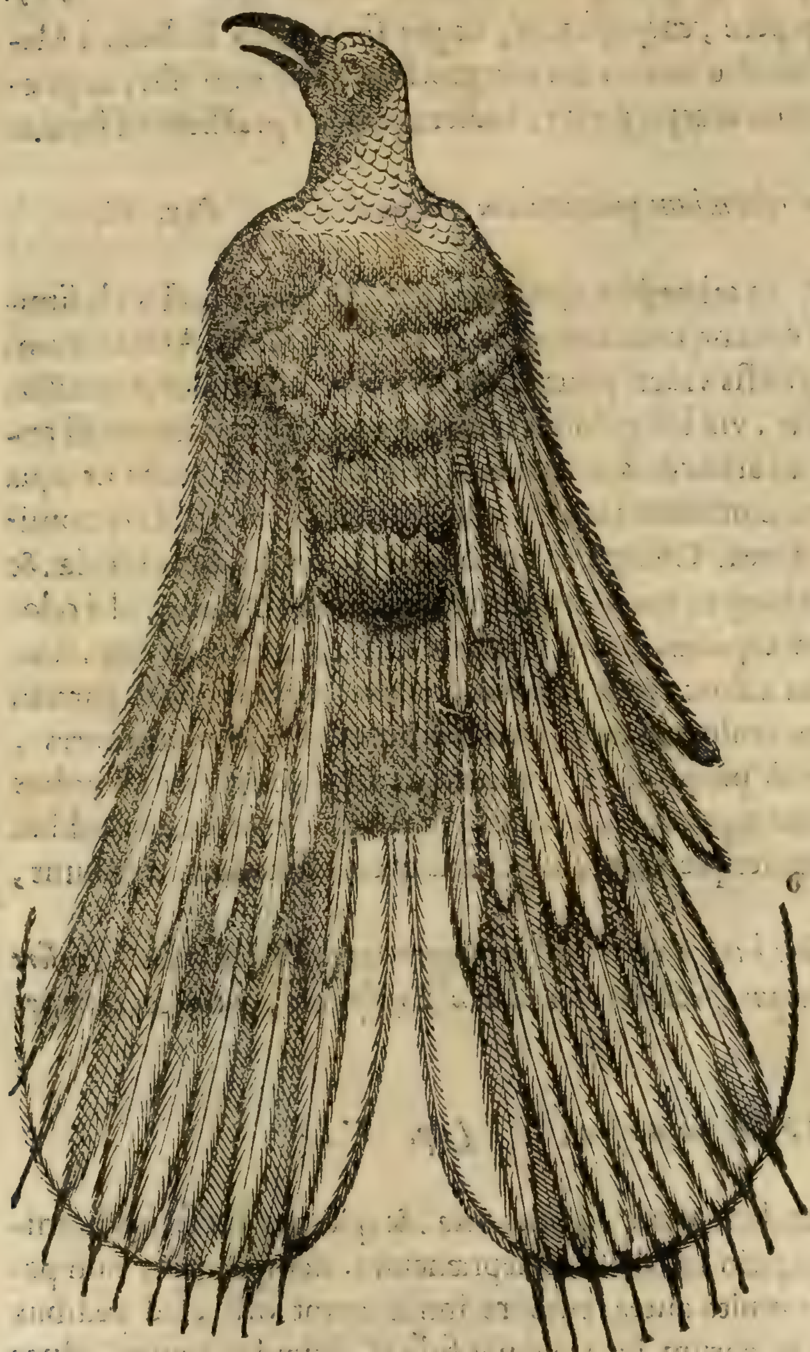
Simile quid de vermibus è terra erutis, & in vnguentum coctione mutatis, refert Monardes Cap. 52. eundemque effectum adſcribit in Eryſipelate, quem Author noſter huic vermium oleo.

De AVE paradiſea. *Cap. VI.*

OFFENDIT tandem veras Apodes vita, & quæ per tot ſecula homines latuerant, nauigatio in Malucas depræhendit. nempe aues, non pedum tantum vſu, quales multo antea tempore innotuerant orbi, ſed pedibus ipſis omnino carentes, & eorum loco pennas fuluas, hiſpidas, tenues, duas ſpithamas & quatuor vncias longas, à medio circiter corpore prodeuntes, crinium craſſiorum inſtar, ſortitas. quorum vſus eſt (ſi vſquam volatu ceſſant) arboribus appendere, quando conſedendi ſunt impotes, & alligari inter ſeſe marem & fœminam, cum foueæ dorſi maris impoſita oua, cauitate antica, fœmina incubat, fouet, & amplectitur. Sunt enim qui affirment, perpetuos volatus edere, ac ſublimi ſemper pendere cœlo. &, ſi in ſolum deturbari caſu aliquo contingat, à pueris facili opera deprehendi. neque enim difficile eſt in tanta corporis paruitate, ac pennarum amplitudine in aere ipſo veluti in arborum ramulis, aut in infimo collocari ſolo, ac veluti iacere. vix enim Carduelem, ac Anthillidem vincunt magnitudine, cum pennarum ambitu, quæ duas ſpithamas & vncias quinas prolixæ ſunt, aquilis non cedant. Sunt hæ magna ex parte tenues, rufeſcentes ex albo, & è ſcapulis & reliquo corpore, non ab humeris, brachijſuè, cum eis careant, procedentes. Roſtrum eſt nigrum, binas ferè pro-

 lixum

Picielt es tabac

lixum vncias, ac mediocriter incuruum. Colúbinum caput collumq́, sed caput partim aureo, & partim pauonino colore præditum; collum verò infernè pauonino, aureo verò supernè. pectus, ac dorsi pars quædam aurea est, sed fuluis hemicicyclis veluti vndulata. dorsũ verò ad extremum vsque caudæ, quæ admodum breuis est si cum reliquarum pennarum prolixitate cóparetur, fuluum, sed vergens in fuscum. Rore viuit, vaporibusque, & fortassis animalibus paruulis, ac penè nullis, nisi quæ fortè sunt in aëris parte excelsiori: prouidente natura, vt quæ nonnisi in aere pendere poterat, nullo, aut ibidem tantum parato vteretur alimento. & cum perpetuò ieiuna intestina sint; carnosum, & quantum satis est, & pinguedine redundans, corpusculum reperiri. Ornant indigenæ hac aue desiccata caput, vsi ea cristæ loco, ob pennarum pulchritudinem, colores varios, & eiusdem auis raritatem, ac formam spectandam.

Solertissimus rerum naturalium indagator Vlysses Aldrouandus, historiam huius auis vna cum speciebus diligentissime, & copiosissime in Ornithologiæ opere suo prosecutus est. Huic accessit Carolus Clusius, qui in Auctario suo ad exotica, opinionem illam iam ab omnibus receptam, has Manucodiatas, nempe pedib. carere, planè refellit, auesque in Hollandiam vna cum suis pedib. delatas esse asserit.

De CERCOPITHECIS. Cap. VII.

OFFENDVNTVR iuxta calidiora nouæ Hispaniæ loca, *Cercopitheci*, quos Mexicenses *Ocumatli* vocant, varia magnitudine, atque colore. Reperies nanque nigros, pallentes, fuscosque, magnos, mira paruitate, ac mediocres,

dioeres, alios capitibus caninis, ac omnes penè filiorum amplexu graues. Mirabile est, arborum ramos, quas conſcenderunt, in viatores torquere, & iaculari; transilire flumina caudis inuicem apprehenſos, & ab arboribus fluuijs vicinis vibratos. ac ſuper omnia, ſagitta alioue telo vulneratis, quantam poſſunt ne dicam quantam ſolent homines hominibus, opem ferre, admotisque folijs, aut arborum muſco vulneri, ſanguinem fluentem ſiſtere, atque ita vitam, ſi fieri poſſit, tueri. Educant filios ſingulos; pariuntque, & circumferunt, amplexu tenaci adhæreſcentes mira pietate, & amore erga prolem. atque id iuxta montium verrucas, & ſumma cacumina, vbi venatores pyram conſtruunt Maizio circundatam, adiecto lapide *Cacaotetl*, ſeu coruino, cuius eſt natura, igne calefactum, tonitruum edere, atque deſilire. Concurrunt *Cercopitheci* ac iuxta incumbunt, edentes ſparſum *Cacaotetl*. ſed perterrefaciente eam gentem ſubito lapide, obliti filiorum, ac veluti expertes luminis aufugiunt, deſerentes ſobolem cariſſimam, relinquentesque in prædam venatorum. Cæteraque ad eorum naturam ſpectantia, adeò nota ſunt cunctis, vt à me rurſus hac in parte referri fuerit ſuperuacaneum. Illud non eſt prætermittendum, Cercopithecorum oſſa tuſa atque deuorata, dolores à Gallica lue ortos, ſudore euocato, tollere, atque ſedare.

De Cercopithecis vide plura apud eos qui animalium hiſtoriam conſcripſerunt: quib. adde Cluſium in Auctario ſuo ad exotica, vbi noua quædam deſcribit genera.

De COZCAQVAVHTLI, *Regina Aurarum.* *Cap. VIII.*

REGINAM eſſe aiunt *Cozcaquauhtli* auium, quas Mexicenſes Auras vocant. Gnoſiarum aquilarum æquat magnitudinem. corpus vniuerſum, præter collum, & eas partes quæ ſunt iuxta pectus (ex nigro nempe purpuraſcentes) fuluum eſt, ac pullum. alæ ſubtus circa exortum nigræ, cætera cinereç, deſuper verò mixtim, fuluæ, nigræ, & vergentes nonnihil in purpureum: crura rubra ſunt, & vnci vngues. roſtri extrema, quæ pſitaci eſſe iudices (tam eſt indiſtincta ſimilitudo) alba ſunt; cætera ſanguineo colore tincta. amplum eſt narium foramen, oculi nigri, Iris fulua, rubræ palpebræ, ſanguineo colore perfuſa frons, & plicatilibus rugis torua, quas tamen nonnunquam explicat. qua in re vocatos Gallopauos videtur æmulari, & pilis quibuſdam veluti retorridis, rarisque, & Aethiopum pilis haud abſimilibus. Cauda eſt Aquilæ, inferne cinerea, foris verò nigra. Anguibus, muribus, ac lacertis, quos rapit, victitat, ſed morticinis maxime, humanoque cum fortè paratum illud offendit, ſtercore. Sublimipeta auis eſt, & nimium extenſis, expanſisque volat alis, vix volatum intermittens. Indigena eſt huius prouinciæ. Veris educat tempore. obſiſtit vi incredibili ventis, contranititurque aduerſantibus, eiſdem ſedibus perſtans immobilis. Caro eſt inutilis, & nutrimento à nemine (quod adhuc compererim) niſi medicinæ gratia deguſtato Fertur huius auis plumis mederi Indos vlceribus admotis, carnibusq; elixis alimoniæ loco, durãte affectu deploratis. quas aiunt etiam morbo Gallico, præſentaneo quodam remedio mederi.

Inferius cap. 19. huius ſpeciem Auram ipſam Tzopilotl deſcribit.

De

De COYATAHOAL. Seu Ichcaton. Cap. IX.

VERMIS est genus prædurum *Coyayahoal*, ab alij *Tzinehuilin*, & ab alijs *Ichcaton* nuncupatum, supernè fuluum, pedibus autem ex albo purpurascentibus, numerosisque. quorum gratia fortassis posset in scolopendriæ differentias referri. Arefactus hic, tritus, & ex aqua resolutus, illitusque maxillis bis quibusuis singulis diebus, dolores dentium sedat.

De HOATZIN, seu aue similem nomini edente vocem. Cap. X.

AVIS est, Gallinæ Indicæ penè magnitudine, incuruo rostro, pectore è candido in luteum inclinante, alis, caudaque maculatis per interualla pollicis, colore candenti pallidoque, dorso fuluo de suprema parte colli, sed vtrisque in fuscum colorem inclinantibus, præterea etiam & temporibus vsque ad rostrum & oculos, vnguibus nigris, ac fuscis cruribus. cristam gestat constantem plumis è candido in pallidum colorem vergentibus, sed dorso earum nigro. vescitur anguibus. Vox est magna, & vlulatum quendam repræsentans. Apparet autumno. inauspicata habetur ab Incolis. Ossa eius dolorē cuiusuis particulæ humani corporis a lancinatione sedant. suffitus quoque plumarū, mentem restituit his qui è morbo aliquo, ea parū constantes euaserunt. Pennarū cinis de-uoratus medetur morbo Gallico affectis ope mirabili. Viuit in calidis regionibus, qualis est Yauhtepecensis. magnaque ex parte arboribus iuxta flumina consitis insidet, vbi nōs eam auem conspicati, capiendam ac delineandā curauimus.

De HOITZITZIL, seu Aue varia. Cap. XI.

AVICVLA

AVICVLA est minima, plumis variorum picta colorum, quibus intextis, mira quadam inter se subtilitate compositis, ac artificis industria cohærentibus, diuorum figuras, & quarumuis aliarum rerum indistincta similitudine, Indi artifices exprimunt imagines. Ea est ei natura, vt non diutius viuat, quam

quam flores herbarum quarum alitur melligenæ, durent superstites. postquam verò marcuere, ad pinus, aliasque arbores sese quadam naturæ prouidentia conferat (quod est fide dignissimorum virorum testimonio compertum, & scribarum fide non vno comprobatum in loco,) eique rostro affixo se seruet appensam, donec sex plus minusuè transactis mensibus, ac decidentibus iam pluuijs, agris vernantibus, ac gratis herbis rursus ortis, atque florescentibus, denuò reuiuiscat, similes vices sæpius subitura. Nec nugæ sunt, aut cuiquam debet esse dubitatum. seruata quippe est non semel auis stipiti affixa intra cubiculum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi natura comparatum est reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit. Aiunt præterea, eius puluerem deuoratum, mederi epilepticis. Plures sunt harum auicularum differentiæ, colorum varietate, ac corporum distantes magnitudine. quales sunt *Quetzal hoitzitzillin*, *Zochio hoitzitzillin*, *Xiuh hoitzitzillin*, & *Tozcacoz hoitzitzillin*, *Totac hoitzitzillin*, *Tenoc hoitzitzillin*, & *Hoitzitzillin*.

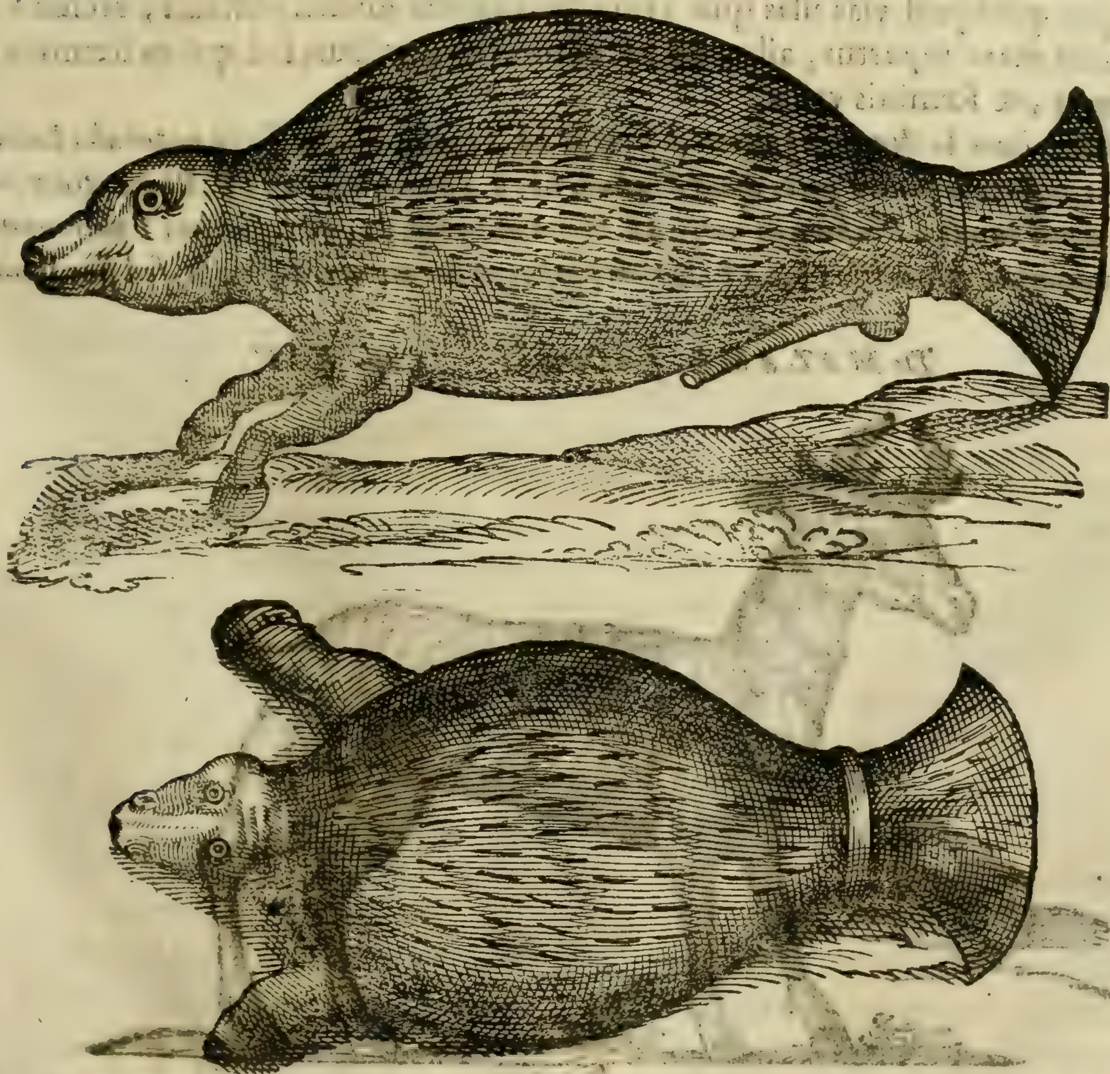
De HOITZTLACVATZIN, *seu Tlacuatzin spinoso Hystrice Nouæ Hispaniæ.* *Cap. XII.*

ANIMAL est *Hoitztlacuatzin*, canis mediocris magnitudinem æquans, colore nigrum, Melis aut *Tlacuatzin* forma, à quo trahit nomen. tegitur idem spinis cauis, acuminatis, tres vncias longis, & hystricis spinis aculeisque perquamsimilibus, pilis tamen quibusdam mollibus, si caput excipias, inter sectis, atrauè lanugine, sed circa exortum candenti. Iaculatur eas in canes insectantes, nulla eorum industria, aut conatibus excutiendas. nam sensim magis magisque iactatione defiguntur, donec viscera perforent quadam naturali vi, trahantque corporis innatum humorem, atque ita transfixum confossumque canem tabefaciant. Seruant Indi hos aculeos, aiuntque nouem horum, si leui igne calefiant, & exiccentur ita vt eorum vis non euanescat, in tenuemque puluerem redigantur, ac ex vino aut aqua propinentur, lapides renum frangere, emundareque vrinæ vias, ac vesicam, appetitusque venereos excitare, tum etiam dolori capitis sedando opem ferre, esseque vtilissimos. nam fronti, aut temporibus admoti, sponte sua adhærent figunturque, nec

nec prius decidunt, quam hirudinum more, cauitate ſanguine referta, vacuataque cauſa excitante dolorem, ægri fiant incolumes, liberenturque à morbo. Viſendum animal, ac non minus miranda aculeorum vis, & ſummis laudibus extollenda ſapientia atque potentia opificis ſummi, qui tanta rerum varietate, tamque varijs naturæ donis, hunc ornauerit mundum. Sunt verò aculei candentes, luteique, tenues, ac tres vncias longi, ſed mucronibus nigricantibus, & peracutis. Cauda breuior illa *Tlacuatzin*; paulò tamen craſſior, & aculeorum à media parte vſque ad extremum expers. Pedes ſunt quales *Quauhpeçotli*, ſed latiores. Roſtrum canis ſimile, ſed reſimum. Dentes ſupra infraque bini, velut illi vocatæ *Tucca*. Venter ſpinarum expers eſt, ac tectum pilis, quemadmodum & externa parte crura atque brachia. Cicurari poteſt, viuitque in calidis *Tonotla*, & *Tezotzocalci*. viueretque, quantum coniectura aſſequi poſſumus, apud Hiſpalenſes, calidiuſuè aliud Beticæ oppidum, ſi eò portaretur. Veſcitur fructibus fugacibus, ac montoſis gaudet locis.

De MANATI. *Cap. XIII.*

EDVCAT vterque oceanus, ſtagnaque, piſcem vocatum ab Haitinis *Manati*, beſtiam penè informem, vitulo parem, & caprino capite tumenti, cum ante-

anterioribus brachijs. forma fuscum, & pilis tectum raris, & quamquam furiosum, nullo tamen nocuum morsu. vitamque, & mari, & littore (ita tamen vt nonunquam deserat aquas) agentem, & herbis littoralibus, ac Phicorum marinorum vescentem genere. Cauda est illi obrotunda, ac transuersim sita. Caput, & os vitulinum. magnæ nares, mammæque. auriculæ paruæ, necnon & oculi. parui dentes, aspera labra, & corium taurino crassius, ac firmius. brachia bina anteriori parte sita, quinis distincta vnguibus, humanis similibus, ac pinnarum formam referentibus. vmbilicus patulus est, anusque. vulua muliebris, penis equinus. & caro, pinguedoque, veluti saginati suis, iucundi gustus, seu recens comedatur seu salita. & gallica laborantibus lue in primis noxia. costæ visceraque respondent taurinis, & monstrificam præseferunt molem. Humano more coit, fœmina supina in littore ferè tota procumbente, ac celeritate quadam superueniente mare. vnicus verò generatur fœtus. prægrandis enim est ille, & ea magnitudine, qua non soleant plures, nisi monstrificè generari. Offenduntur in huius animalis capite bini lapilli, quos leuigatos, ac deuoratos ex aqua, aut alio liquore aperiente, fama est, vrinam retentam euocare, adeoque quidquid vias illas quæ vrinæ peruiæ esse solent, obstruit, recludit. lapillus in mare repertus, albus est, & conferens maribus, sed qui in fœminis, subluteus, & fœminis vtilis.

Ouiedus hanc bestiam eleganter descripsit lib. 13. cap. 10. historiæ naturalis Indiæ quam translatam videre potes apud Clusium lib. 6. exoticorum cap. 18. Plura etiam inuenies apud eundem Clusium in notis ad Monardem cap. 32. de lapidibus Tuberonum.

Rondeletius etiam lib. 16. c. 18. historiæ piscium hoc animal descripsit, sed sine Icone.

De MAZAME, seu Ceruis. *Cap. XIV.*

INTER ceruorum genera, quæ apud nouam hanc Hispaniam adhuc mihi videre licuit (præter candidos totos, quos reges ceruorum esse Indi sibi persuasere, nuncupantque à colore *Tztac mazame*, & vocatos *Tlamacaz quemazatl*)

maçatl) primi ſunt, quos vocant *Aculliame*, Hiſpanicis omnino ſimiles forma, magnitudine, ac aliqua natura. Minores his apparent *Quauhtlamaçame*, ſed vſq; adeo à cæterorum timiditate alieni, vt vulnerati, homines ipſos adoriantur, ac ſæpenumerò interimant. Hos ſequuntur magnitudine *Tlalhuicamaçame*, qui forma & moribus eſſent eis omnino ſimiles, ni timidiores viderentur. Minimi omnium *Temamaçame* ſunt. Sed hos, ac reliqua Ceruorũ No. Hiſp. genera.

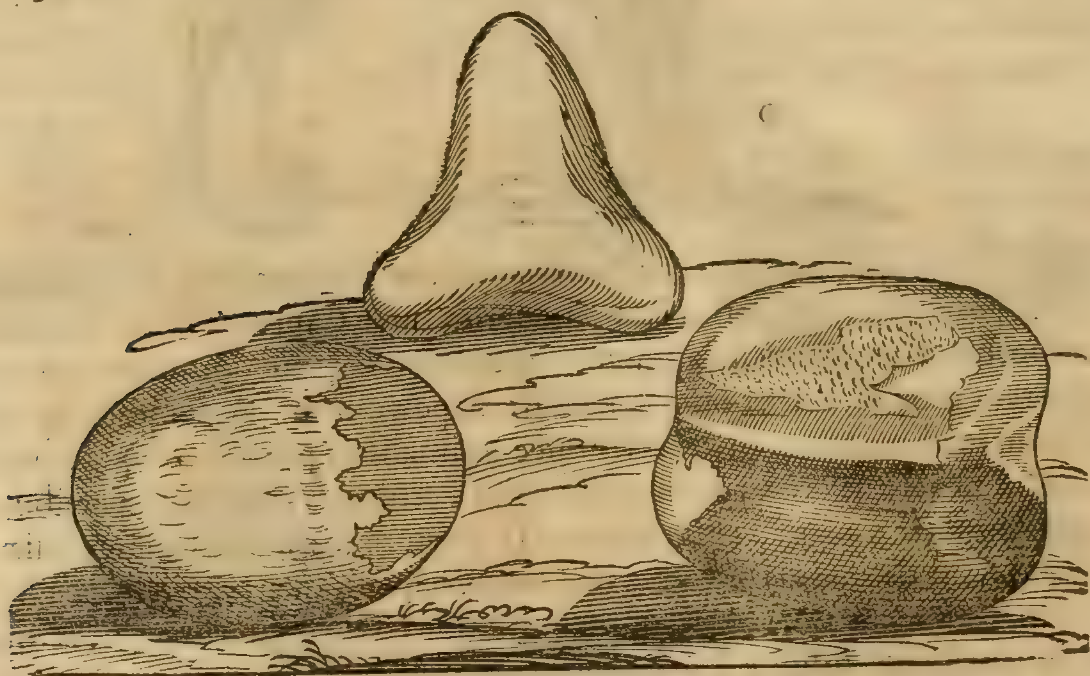
genera, inter quæ numerantur *Teuthtlalmaçame, Temamaçame*, & huiuſmodi alia permulta, ego potius computauerim inter Capreos. Nunc quinam Ceruorum, Dorcadumuè, lapidem vocatum Bezoar, aut dominum veneni generent inter ſe, erit vt opinor narrare opportunum. Accepimus à peritis venatoribus, & qui in diſſectis hiſce animalibus prædictos lapides non ſemel inuenerunt, reperiri in ouibus illis Peruinis, cornuum expertibus, quas *Bicuinas* vocant; (ſunt enim aliæ cornutæ *Tarucæ* vocatæ, & aliæ, quas dicunt *Guacanas*) præterea in *Teuhtlalmaçame*, quæ caprarum mediocrium, pauloue maiori conſtant magnitudine. Pilo teguntur cano, & qui facilè auellatur, fuluoq; ſed lateribus, & ventre candentibus, vnde Berrendos indigenæ Hiſpani vocare ſolent. Cornua geſtant iuxta exortum lata, ac in paucos, paruoſq;, teretes ac præacutos ramos diuiſa, & ſub eis oculos, quorum imaginem exhibemus. Deinde in quodam Damarum genere, quas *Macatl chichiltic*, aut *Temamaçame*, appellant, breuiſſimis cornibus, acutiſſimiſq;. coloris fului, fuſci, & infernè albi, quarum quoque præſtita eſt imago. Necnon in Ibicibus, quorum hic redundat copia; vt Hiſpanos & apud hanc regionem frequentes ceruos taceam, in quibus quoq; eſt lapidem, de quo præſens eſt inſtitutus ſermo reperire. Capreas etiam cornuum expertes, quas audio paſſim reperiri apud Peruinos. & vt ſummatim dicam, vix eſt ceruorum caprearumq; genus vllum, in cuius ventriculo, aliauè interna parte, ſua ſponte, ex ipſis alimoniæ excrementis lapis hic, qui etiam in Tauris, vaccisq; ſolet offendi, non paulatim con-

Caprei No. Hiſp.

Bezar lapidis hiſtoria.

crescat, & generetur, multis sensim additis, & cohærescentibus membranulis, quales sunt cęparum. ideo non nisi vetustissimis, & senio penè confectis, lapides hi reperiuntur. neq; vbique, sed certis, statisq; locis, vbi ea suppetit materia. qua ratione fieri posset, vt apud Hispanos, gentesuè alias, non ita facilè offendantur. Verùm non omnes hi lapides salubres sunt, tuendęuè sanitati, aut morbis profligandis apti, sed soli illi, qui depastis herbis saluberrimis producuntur. vnde non solum difficile sit cęnsere, an illæ facultates mirabiles, quæ de eò lapide nostra tempestate iactantur, narrariq; & prædicari cæperunt, veræ sint, sed etiam quinam sint eligendi, aut qui vtiles, aut inutiles offendātur, quibus de rebus certò quid affirmari nequit. Etsi fama est, venenis, venenatisq; omnibus subuenire, syncopem, & epilepticas inuasiones arcere, digitis applicatos somnum conciliare, augere vires, excitare venerem, facultates omnes roborare, sedare dolorem, renum lapides vessicæq;, non solum parua quadam portione deuoratos, sed manibus tantum retentos frangere, ac pellere, vrinæ destillationi ferre opem, partum iuuare, & procurare conceptionem, denique nulli ferè

Bezar vires.

non auxiliari morbo. adeo vt sint qui solius huius lapidis pręsidio, medici sententia sua euaserint consummati, pro talibusq; se se impudentes venditarint. Varijs eos reperies formis, & coloribus. alios nempe candescentes, fuscos alios, alios luteos, quosdam cinereos, nigrosq; & vitri, aut obsidiani lapidis modò micantes. hos oui, illos rotunda figura, & alios triangulari. quid? quod nonnulli eorum, basis centriuè loco glandem habent (& concussi sonant, nucleo intra crustam crescente, coactoq; haud aliter ac hi quos Aetites vocare solent, aut ipsi Aetites sunt, quos Aquilæ fortassis rapiant, & in suos transferant nidos) alij puluerem, alij lapillum. Tot verò reperies apud nouam hanc Hispaniam, vt iam vili veneant precio, ac vel vnico aureo singuli, & interdum etiam bini emi & commutari soleant, cum non paucis ante annis, vnicus & mediocris, ducentis, aut amplius aureis

reis extorqueri non poſſet a mercatoribus. Id dictum eſt a me, atq; admonitum, ne deinceps reliquus ſit locus ipſis impoſtoribus ex rapto viuentibus, iuſq; omne, dum rei familiari ſtudent quomodolibet augendæ, atq; cumulandæ, violantibus. quibus opus non eſt in tanta copia, & numeroſa redundantia, arte illos aut adulterio parare. quamquam & adhunc modum non pauci conflati reperiantur. Verùm lapides illi foſſitij, quos quidam Arabum, ab infringenda venenorum vi, eodem appellant nomine, reperiuntur per hæc tempora apud nos, ac præcipuè in fluminis *Tetzhuatlani* ripis, varij, multiformeſq;, influentibus vndis e montibus redundantibus bolo armeno, ſed minimè, quos ferunt ijdem, in angulis oculorum prædictorum animalium concreſcere, cum remedij gratia poſtquam deuorauerunt ſerpentes, ab antris vi halitus, aut occulta alia facultate tractos, ſe mergunt in flumina. Monſtrati ſunt nobis etiam lapilli, quos aiunt deuorari a fœmineo ceruorum ſexu, vt facilior enixus contingat, & in eius ventriculo reperiri, de quibus omnibus ſuo loco, deo dante, ſermo habebitur. Bezar Foſſil.

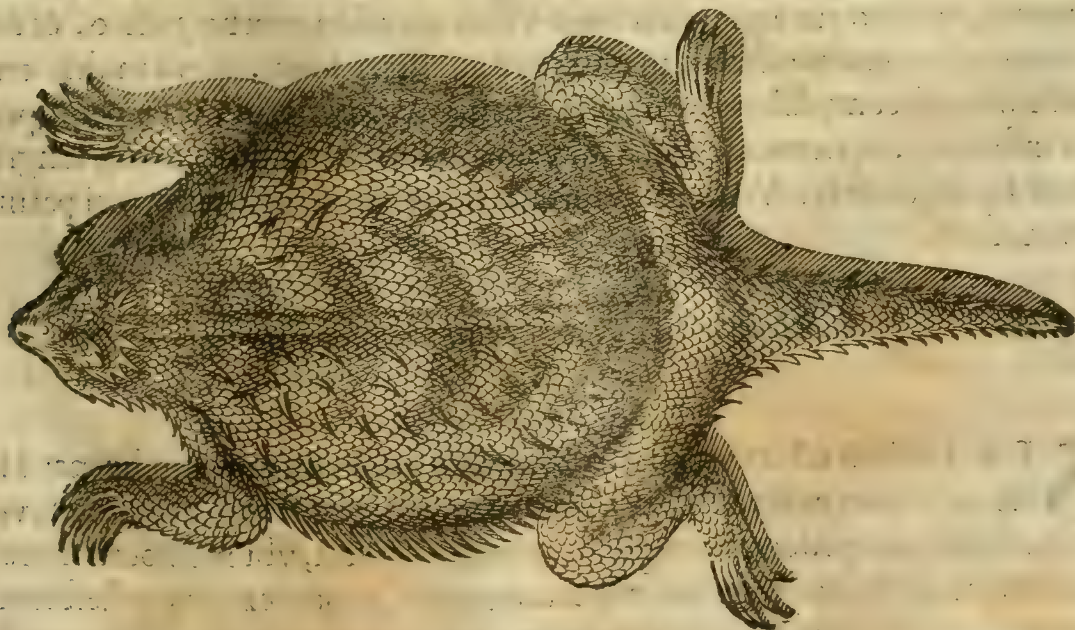
Monardes ſingulari libello vires Bezar Orientalis proſecutus eſt. cuius etiam Caput 34. perlege. Item Epiſtolam militis ex Peru conſcriptam ad Monardem.

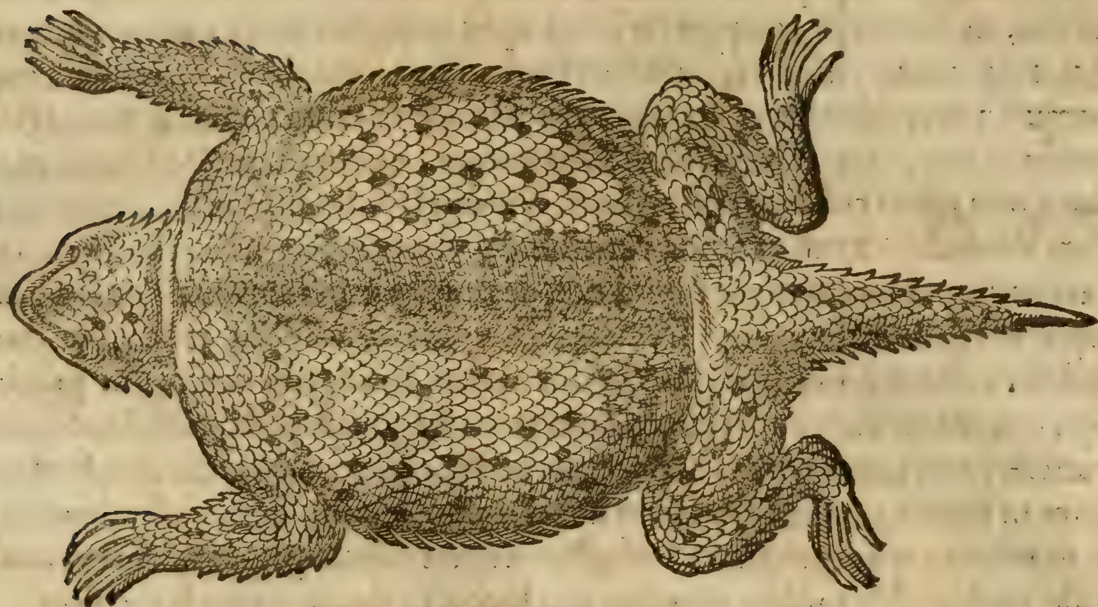
De POLLIN. *Cap. XV.*

ANIMAL quoddam eſt paruum Pollin, inſectumq; Centipedis forma, minus tamen. quod tritum atq; impoſitum, infixos aculeos, atq; ſagittas mira celeritate extrahit.

De TAPAYAXIN lacerto orbiculari No. Hiſpaniæ. *Cap. XVI.*

AD lacertæ differentias videtur pertinere *Tapayaxin*, quamquam orbiculari penè, planoq; conſtat corpore, ac Raiæ vocatæ quadam te-

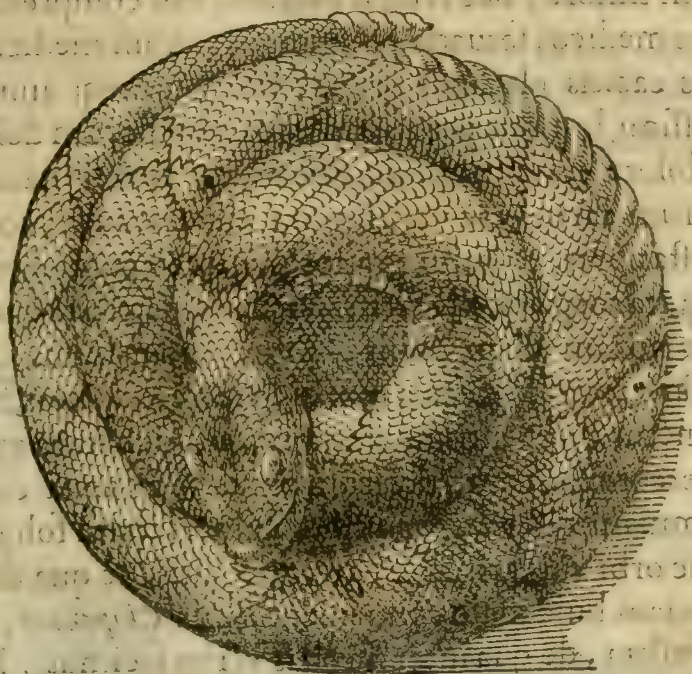

nus forma, ni longè minor esset, nec vncias quatuor, longitudine aut latitudine, equans. cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertum, tardi incessus, ac rarò mutans locum etiam contrectatum, atque apprehensum. Sed caput est durissimum, & quibusdam eleuatum horrensq; aculeis, corrollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus gestari, contrectariq;, placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis. quamobrem amicus hominis ab indigenis nuncupari solet. Illud est in eo mirabile, & nulli alij quod sciam commune, compressis, vexatisve oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine tẽperatissimo, & sana fruenti valetudine. tanto interdum impetu, vt ad trium passuum distantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in leuorem, deuoratumq; ex vino aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnopere auxiliari solet, quod multis certissimisq; est comprobatum experimentis, vacuata morbi caussa per superna infernaq;, ac demum euacuata vrina permixta pituitæ, alijsq; longis, crassisq; filamentis. Viuit in montibus frigidarum regionum; vbi passim offenditur.

De TEVHTLACOT ZAVHQVI, seu Domina serpentum. Cap. XVII.

SERPENS est atrocissimus *Teuhtlacot zauhqui*, quem indigenæ Hispani viperam ob lethalis morsus immanitatem atque sæuitiam, vocant, quaternos pedes aut amplius longus, & vnum, vbi mediocriter crassus est, latus, dorso eminenti, viperino capite, ventre ex albo pallescente, lateribus opertis candentibus squamis, fascijs tamen pullis per interualla

inter-

interstinctis. dorsum fuscum est, luteis tamen lineis se se in ipsa spina secantibus insigne. Multæ sunt eius serpentis differentiæ non plurimum inter se distantes, & ictu mortem inferentes, nisi celerrimè præsidijs occurratur. Conuoluitur in spheras irritatus, aut contrectatus, ac inæqualiter caput contorquet, sed ita sibi vndiq; cauet, vt nulla non parte se vindicet ab iniuria. Excogitatum est, icta humare membra, terraq; obruere, & ita sinere donec omnino cesset dolor, aut morbus sit curatus, prospero (vt audio) magna ex parte euentu. Per saxa fertur celeri cursu, ac per terrestria, planaq; quod mirum videtur, non adeò. ob quem Mexicanorum quidam, a vento nomen indidere, vocantes *Ecacoatl.* Quot annos natus est, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, in postrema parte caudæ vertebrarum instar connexa. Oculi sunt nigri, mediocris magnitudinis. Binos habet superna maxilla dentes, caninos, incuruos, quibus iaculatur venenũ. vtroq; autem latere oris, quinq; parui dentes supernæ maxillæ insunt, sed qui facilè conspici a quolibet aperto ore queant. Et sinuosè graditur. Ictus toto corpore hiantibus rimis fatiscit, & vigintiquatuor horis a morsu trãsactis, animam dicitur agere. Apprehensos cauda Indi qui eos venantur, tutò tenent, appendentes, sed tamen torquentes collum, perstrepentes sonalibus, corpus huc atq; illuc iactantes, ac nihil non molientes vt pœnas de venatore sumant. Audio a multis, qui eum serpentem domi alere solent, atq; educare, annum integrum durare absq; cibo vllo potuq;. Abscissumq; caput, decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses, in fœmoris crassitudinem, & longitudinem adolescere. Norunt cicurari posse per multi, qui domi alentes habent in delicijs. Venenum iaculatur caninorum tubulis, caui enim sunt. Nec desunt qui affirmant, viuum parere, etsi falsò, quemadmodum ex aliorum veriori narratione percepi. Cum læsus irascitur, sonalibus concussis vehementer perstrepit, erigitq; collum, non

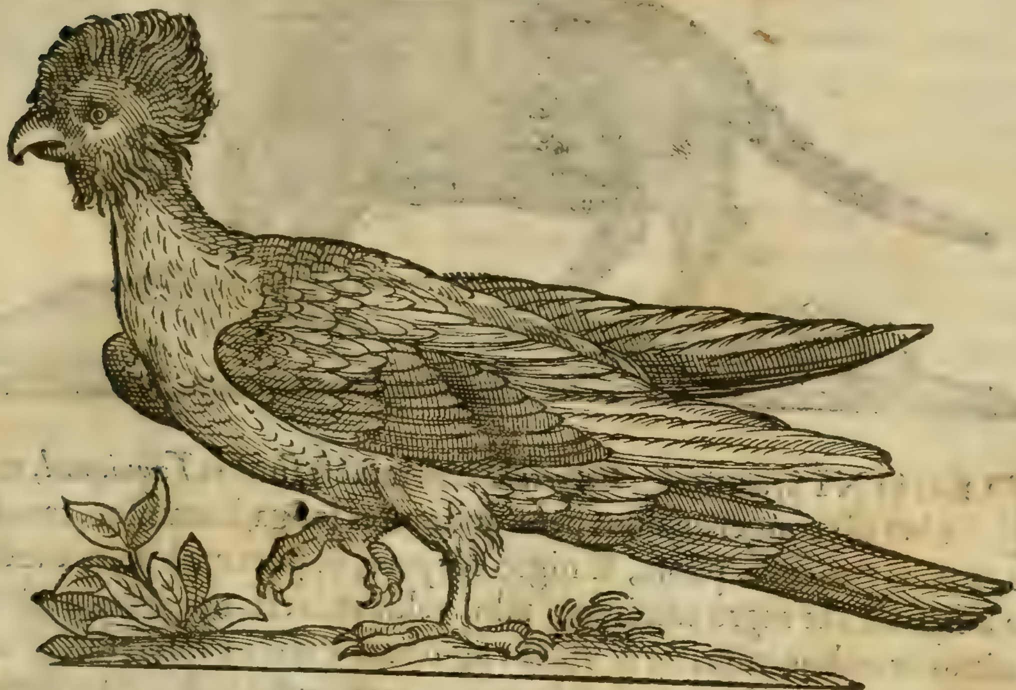
ſine adſtantium timore, nec tamen mordet, niſi compreſſus, & irritatus. Caninis in vſus medicos ſeruatis, pungunt Mexicani medici, collum, ceruicemuè dolores capitis placandi gratia. pinguedineq; animalis ferè omnium nocentiſſimi, lumbos perungunt ſedando illorum dolori, aliaſq; corporis partes dolore infeſtatas. ac diſcutiunt præter naturam tumores. edunt Indi eorum carnes, ac veriſſimum eſſe ſtatuunt, cohortalium carnibus eſſe præſtãtiores, ac guſtu gratiores. Linteo conuoluta quantum velis tenui raroq;, ita torpeſcit illa feritas, vt a puero deferri quolibet, citra formidinem, aut noxam vllam poſſit. Aiunt, caput huius ſerpentis alligatum collo, inſtar viperini, gutturi morbido ferre ſuppetias, febrientibuſq;. Medentur puncturæ ſerpentium omnium, quibus natura appendent ſonalia humano ſtercore duarum vnciarum pondere ex aqua congruenti propinato, aut commanſo *Picyelt*, & admoto vulneri; item folijs arboris *Hoitzmamaxalli* huic orbi vulgaris, tuſis, atq; applicitis, de qua dictum eſt inter arbores. Eſt etiam huic malo conuenientiſſima *Chipahoac*, ab alijs *Acuitzhuariracua* appellata, de qua inter herbas verba fecimus. Prouenit in calidis locis huius nouæ Hiſpaniæ.

De TLAQVATZIN. Cap. XVIII.

ANIMAL eſt *Tlaquatzin* canis parui forma, & magnitudine, binos dodrantes longum, roſtro tenui, prolixo, atq; depili. exili capite, tenuiſſimis, molliſſimiſq; auriculis, ac penè transſlucentibus. pilo longo, & candido, ſed circa extrema fuſco, aut nigro. cauda tereti, duos dodrantes longa, ac perſimili colubrinę, fuſca, ſed poſtremo candida, quæ mordicus, firmiterq; quidquid apprehendit retinet. corpore verò, ac pedibus Melis. Quaternos, quinoſuè parit catulos, quos vtero conceptos, editoſq; in lucem alui cauitate quadam, dum adhuc paruuli ſunt, claudit, ac ſeruat, intra ſcilicet locum a natura huius rei gratia fabricatum, dilatata, ac ſponte naturæ velut excoriata, iuxta mammarum ſedem, externa pelle, tanta æqualitate, ac vi, vt coaluiſſe cutem omnino putes, miro, viſendoq; naturæ artificio, & quod in nullo animali, quod eadem generauerit, vſquam ſit conſpicere. Oculi ſunt nigri, parui, viuidi, atq; exerti. Scandit arbores incredibili pernicitate. diù in cauernis latitat. veſcitur cohortalibus, quas, vulpecularum muſtellarumvè ſilueſtrum more iugulat, illarum ſanguinem abſorbens. Cętera innoxium, ac ſimpliciſſimum animal, quamquam verſutia quadam congenita ſe interdum mortuum ſimulet: cum ſcilicet non eſt aliter hominum manus effugere, aut cum deluſos apprehenſores mordere eſt animus. Cauda huius animalis egregium eſt medicamentum. trita enim dragmæ vnius menſura, atq; ex aqua aliquoties deuorata, nullo præaſſumpto alimento eo die quo hauritur, vrinæ meatus mire abſtergit, eadem euocata, tractiſq; Lapillis, & quacunq; alia re meatus obſtruente. venerem excitat, generat lac, & prefractis medetur, & cholicis, partũ accelerat, menſes elicit. extrahitq;, tuſa & impoſita, aculeos qui ſunt infixi, ac ventrem emollit.

emollit.& fortaſſis nullum extat medicamentum ad has res omnes peragẽdas præſtantius. Viuit enim in calidis, ac paſcitur carne, fructibus, pane, oleribus, frumentaceis, alijſq; generibus, veluti nos experimento cognouimus, alentes illud domi, ac in delicijs habentes.

De TZOPILOTL, ſiue Aura. Cap. XIX.

QVAM Mexicani *Tzopilotl* vocant, Auram alij vocare conſueuerunt. Auis eſt magna, tota nigra, Aquilæ mediocris, aut corui, cuius videtur ſpecies magnitudine. Vngues ſunt vnci, atriq;, crura fuſca, roſtrum pſitaci, eodem fuſcum modo, frons deplumis, plicatili cute obtecta, nec diſſimili *Quauhpecotli*, aut *Cozquaquauhtli*, quem pili rari, nigri, illis Æthiopum capitibus innaſci ſolitis perſimiles, circumſtant. Morticinis tãtũ carnibus victitat, ſtercoreq; humano. Nõ ſatis cõſtat, vbi auis hęc nidificet, aut educet filios, cum ſit vniuerſæ prope nouæ Hiſpaniæ frequentiſſima. Sublimipeta eſt, grauem ingratumq; odorem ſpirat, coruorum odori perſimilem. Gregatim conſident arboribus, & cadaueribus permultæ veſcuntur inſimul. Audio, pennas eius, vſtas & in cineres redactas, pilos renaſci prohibere, nõ minus ac ſtercus formicarum, & ſanguis veſpertilionum, & ſemiambuſta cutis vulneribus mederi admotas, ſi pariter edatur caro, quæ etiam gallico morbo opitulari ſolet. Cor ſole exiccatum, impenſè eſſe odorum, ſtercus verò drachmæ vnius menſura bibitum, melancholicis conferre.

De Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. Cap. XX.

TECHNIS, artibusq; *Vulpeculæ* nostrati est similis *Yzquiepatl*, atque adeo illi congener, duos pene dodrantes longa, humilisq;. tenui rostro, paruis auriculis, piloso, & nigro corpore, ac præcipuè iuxta caudam, quæ longa est, & nigro candidoq; pilo, velut vniuersum corpus vestita. breuibus cruribus, nigrisq; & vncis vnguibus. Viuit in antris inter saxa, vbi prolem educit. Vescitur scarabeis, atq; vermiculis, cohortales iugulat, solaq; eorum deuorat capita. Afundit cum ventris crepitu halitum fœtidissimum. pedit autem cum quis eam insectatur, his se muniens armis. quin ipsa tota teterrimum exhalat odorem, & vrina stercusq; est fœtidissimum, atq; adeo pestilens, vt nihil sit reperire in nostro orbe, cui in hac re possit comparari. quo fit, vt in extremo constituta periculo, reddita vrina, aut fœcibus deiectis ad octo pluriumuè passuum internallum (tanta vis est huius excrementi) se se ab omnibus vindicet iniurijs, ac vestes inficiat indelebilibus luteisq; maculis, & nunquam satis perspirante putore. alias innoxium animal, eduleq; & hac sola ratione horrendissimum. Editur eius caro, stercusq; saluberrimo euentu, ab his qui Hispanica lue, aut Indica potius (vnde citra dubium in alias nationes irrepsit) sunt affecti, & contra articulorum dolores. Fit ex ea oleum Vulpinum, non minus efficax eo quod ex nostrate Vulpe parari consueuit apud Hispanos. Sunt & alia duo huius Vulpeculæ genera, eadem penè forma, & natura. quorum alterum *Yzquiepatl* vocatum, fascijs multis candentibus distinguitur; alterum verò, *Conepatl*, seu Vulpecula puerilis, vnica tantum vtrinq; ducta, perq; caudam ipsam eodem modo delata.

I. Yzquiepatl.
II. Yzquiepatl.
III. Conepatl.

De

De APVM, Mellisq; Indici generibus. *Cap. XXI.*

YZAX ALASMITL.

MICATZONTE O MIMIAOATL.

MVLTA mellis genera in noua Hispania mihi adhuc obseruare licuit, non loco solum, veluti veteri orbe, verùm ipsa materia, & apum diuersis generibus distantia. Primum est Hispaniensi per omnia simile. idemq; & quod ab apibus Hispanicis congeneribus sponte in cauitatibus arborum fabricetur, quas Indi secta in apiaria reponunt, ac congerunt. Secundũ est quod parari ex arundinibus consueuit, vnde & saccharum quoq; paratur, cuius conficiendi traditus est a nobis modus quarto huius operis libro, cum reliqua sacchari omnium generum parandi ratione. Tertium fit ex Metl, cuius etiam opificium in huius plantæ capite proditum est. Quartum fit in regionibus temperatis, aut feruidioribus, a quodam apum minimè aculeatarum genere, simili formicis alatis, minoriq; nostrate, suspendente in saxis, & arboribus, sed maximè quercũ generibus aluearia, globulosuè quosdam, vocatos *Micatzonte camimiaoatl*, similes saccharinis, interdum hominis æquantes amplitudinem, constantes e corijs permultis, refertos vasculis, minoribus, densioribusq; nostris. Colore fusco, ac permulto, optimoq; affluẽtes melle, & numerosa sobole, atq; fœtura candida, & margaritifera. qua assa, & sale conspersa, nec ab amygdalis dulcibus distante sapore, quoties occurrit id genus examinis auidè vescuntur indigenæ. nec tamen castrantes aluearia, sed ore sugentes. dum verò editur mel non adhæret cera dentibus, sed quidpiam paleis simile. Conficiunt huiusmodi apes mel haud aliter ac nostræ. pariterq; floribus, ac rore viuunt. Septembri mense impensè fœcunda, & onusta mellaria reperiuntur. Quintum genus prædictis paulisper cedens, fit ab apibus

Mel No. Hisp. I.

Mel II.

Mel III.

Mel IV.

Mel V.

apibus quibusdā aculeatis, nostratibus longè minoribus, fuluisq;. Hæ enim oblongo orbe fabricato, quem *Acomimiaoatl* vocant, mellificare consueuerunt. Inuestigare vix potui, an regem habeant, seruentq; in opere, aut in administrandis rebus, ciuilem ordinem: sed verisimile est, hac in re nostrates apes imitari, quamquam adhuc ab hac rudi gente & imperita, obseruatum non sit: nisi satius sit putare, naturæ magis arrisisse; barbaras quoq; & siluestres extare apes; veluti & inter homines ipsos, quos eadem intellectus illustrauit lumine, gentes incultas, & ab omni ciuilitate, & aptè instituta republica prorsus alienas. Et vt prædictis nonnulla apum, vesparumq; ac pseudomellissarum genera adijciam, a me in hac noua Hispania obseruata, non est prætereundum silentio, Genus aliud paruarum apum expers aculei; subterraneis locis mellificans, & fauos construens orbiculares vocatum *Tlalneuhtli*, sed non adeo iucūdo opere, aut grato mellificio. Est enim acidum mel, & aliquantisper amarum, etsi in probatiorum generum penuria solet substitui, condimentisq; immisceri. Mellificat quoq; in foraminibus parietum, riparumq;, Vesparum quædam differentia, vocatarum *xicotli*, quæ aculeatæ sunt, nigræ, sed pallescenti dorso. Quid memorem pseudomelissas aculeatas, tetras, & cauitates lignorum, quas eædem effodiũt incolentes, *Quauhxicotli* a Mexicensibus vocatas? aut fuluas alias, noxio veneratoq; armatas aculeo? aut *Tlalpipioli* inerme apum genus, nostratium magnitudine, nigroq; & luteo colore varium? aut *Cuitalmia hoal* computandam inter vespas, noxij, ac venenati aculei? aliasue eiusdem generis minores, aut *Quauhxicotli* pseudomellissam, quæ tota nigra est, alas si excipias; quę rubræ sunt, venenatissimi, & prælongi aculei, & saccharinas arundines, adeoq; ligna ipsa punctura a summo ad imum vsq; (quod est a nobis perspectum, atq; obseruatum) findentis? Verùm velle naturæ singularia mirandaq; nominatim percensere opera, fuerit insolentiæ, ne dicam stupiditati vehementi adscribendum.

Mel VI. acidum.

FINIS LIBRI NONI.

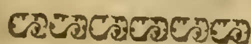

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Decimus.

MINERALIA EXPLANAT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

BENIGNA illa & ferax rerum parens, Terra nimirum, non plantas modò germinat, & animalia procreat, sed ingentem insuper in ventre suo thesaurum recondit, quem nostro tandem suoq; labore feliciter parturit. Metalla inquam, Gemmas, Mineralia, sales diuersos, variosq; succos, quorum omnium Mexicanus Orbis non minus atque aliæ Mundi partes fertilis prædicatur. Decimus hic liber aliquem eorum nobis gustum præbet, & inter hæc, lapides præsertim, terrarum, ac salium aliquot genera explicat. Inter lapides verò triumphant, & meritò principatum gemmæ obtinent, quæ tantam nobis admirationem varietate sua, coloribus, materia, decore pariunt, vt non abs re Plinius solertissimus Naturæ perscrutator, exclamauerit, in Gemmis fuisse in arctum coactam rerũ Naturæ Maiestatem, & plerisq; hominibus ad summam absolutamq. Naturæ contemplationem satis esse vnam aliquam gemmam. Quamquam autem, qui rerum Indicarum historias ediderunt, particulatim aliquid de petris gemmisq. simul scripserint; & Anselmus Boetius, Cæsarius olim Medicus, mihiq. familiaris, generatim & bene materiam hanc tractauerit; Recchus tamen noster plurima alijs aut omninò intacta notauit, aut minus certè obseruata curiosius disquisiuit, quæ tuis studiosè Lector commodis, Lyncei nunc euulgarunt.

DE

DE APOZONALLI Succino Mexicano. Cap. I.

Tletic Succin. Mex. I. ITa vocant Succinum noſtrum,cuius duas indicāt ſpecies. Alteram,quę in flauum colorem magis inclinat, quæ vocatur *Tletic*, ſeu flammeum *Apozonalli*. Alteram verò dilutiorem, quam *Quetzal Apozonalli*, ſeu plumæ Succinum vocare ſolent. Ad huius genera videtur pertinere *Xochipaliztli* vocatus, lapillus luteus,& obſcurus. quamquam ad Succinū potius, quem vocant coagulatum, aut Chalcidoniam gemmam pertinere quiſpiam putare poſſit. Eaſdem cum Succino vires habere cenſetur.

Quetzal Succin. Mex. II.

Xochipaliztli Succin. Mex. III.

DE CHAPOPOTLI Bitumine littorali nouæ Hiſp. Cap. II.

MInerale quoddam eſt *Chapopotli* ex atro fulueſcens,ab antiquis bitumen Iudaicum nuncupatum. Purpureo ſiquidem colore ſplendet, ac Trifolij,*Aſphaltitidis*, Rutæuè,grauem quendam odorem ſpirat,& eiſdē facultatibus pollet. Septemtrionali ſcaturit oceano,& liquidum fluens ſtatim in huius Hiſpaniæ nouæ littora decurrit. In laminas cogitur,bina paſſuum milliaria quandoque longas; craſſas verò, duas, treſuè (vbi ſors tulit) ſpithamas. Vili (tanta eſt eius in his regionibus copia) venditur precio. Vtuntur eo mulieres Mexicanæ commanſo, ac paſſim non ſine voluptate quadam ore retento,ad extergendos,& nitori antiquo reſtituendos dentes.

IO: TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Plurimæ ſunt Salium ſpecies, ſed plures Bituminum creduntur, quæ fœcunda Natura parens, terraq. mariq. profundit partim, partim ex varijs artificioſa manus mixtis deſtillatione elicit. Simile quoddam huic littorali Monardes cap. 3. deſcribit, quod in CVBA fontes circa littus maris emittunt, quem Lector videre poterit.

DE CHIMALTOZATL, ſeu lapide ſpeculari. Cap. III.

SPecies eſt *Chimaltozatl* lapidis diaphani, & candeſcentis, qui in laminas tenuiſſimas,numeroſaſque philuras facili opera dirimitur, vnde nomen. Eſt enim *Chimaltozatl* minerale candicans, & in laminas ſectile, quod antiqui vocauere ſpeculare. Combuſtum ſpeciem gypſi præſtat, pigmentiq. candido tingentis colore. Eſt & alius lapis huic non diſſimilis, à Mexicanis *Mezcuitlatl*, ſeu ſtercus Lunæ vocatus, qui in prætenues quoque ſecari conſueuit laminulas,ex aureo colore purpuraſcentes. quæ quantumuis in igne commorentur, neque exuruntur,neque (quod dictu mirabilius eſt) incaleſcunt. Verùm de hoc fortaſſe alibi latius.

Gypſum Mex.

Mezcuitlatl. Talch. Mex.

DE

De COZTICTECPATL Cornerina Mexicana. *Cap. IV.*

ITa vocant, quas nostri Cornerinas appellare solent, seu lapides luteos, aiuntque, cordis affectionibus sanandis magnopere inseruire. Quam facultatem, & cæteras omnes aliorum lapidum aiunt, Mexicani ab Hispanis accepisse, cum ante aduentum eorum solum essent eis ornamenti, & lusus gratia, haud aliter ac aurum, aut argentum (si quod eo tempore erutum erat) cocchleæ, ac pennæ.

De EZTECPATLI Iaspide obscuriore no. Hisp. *Cap. V.*

OStendunt & aliam gemmam rubram, & obscuram, sed viridi colore maculatam, eamq. vocant *Eztecpatli*, affirmantes, sanguinis obsistere fluxui: quam ego inter Iaspidis collocarem genera, etsi Chalcidoniæ quadantenus videatur similis. Illa verò, quam *Eztetl* vocant, & eiusdem vsus esse asserunt, viridior est, & minus rubra, de qua in sequenti capite dicemus. Hæc verò magis rubra est, & minus viridis.

De EZTETL, seu Lapide sanguinis, Iaspide Mex. I I. *Cap. VI.*

VIrentis Iaspidis videtur species, sanguineis tamen guttis respersus lapis ille *Eztetl* à Mexicanis nuncupatus. Aiuntq. alligatum metacarpo dysenteriam compescere, aliasq. sanguinis fluxiones. Sunt qui alligent collo, & puluerem eius naribus inspergant, fluente inde sanguine, aut cuiuis alteri, cui effusio contigerit.

Lapidem sanguinalem vocat Monardes cap. 36. quod sanguinem vndeuis fluentem manu detentus, vel alligatus, vel in annulum conformatus, & gestatus sistat.

De YTLIBAYOTEA QVETZALIZTLI, idest obscura smaragdo, ac Nephritico nuncupato lapide, Iaspide Mex. III. *Cap. VII.*

ESt alia Iaspidis virentis species huic plagæ frequens, & vulgaris, sed albis cinereisvè distincta punctis, quam *Ytlibayoteam Quetzaliztli* vocant, seu obscuram smaragdum. ad genus siquidem smaragdorum ipsi referunt. Aiuntq. brachio appensam, aut dolenti reni admotam, nephriticis mederi doloribus, renumq. lapides frangere, vrinam euocare, cunctaq. excrementa vrinam remorantia expellere. hac tamen lege, vt dolore infestante dolenti loco admoueatur, quo sublato, metacarpo appendatur è directo renis affecti. Sic enim vrinæ vias emundando, lapidem conflari prohibet, arenarumq. cumulum tenaci compactum flegmate dissoluit, ac disgregat, atque per vrinas expellit. Hic varijs effigiatus formis reperitur

ritur. Nempe piscium forma, auium capitibus similes, psitacivè rostris, ac plerique rotundi obseruantur spherularum instar, perforatique. Indi namque hos appensos gestare consueuerant. Præfertur viridior, magisq. splendidus, lacteisq. punctis conspersus.

De hoc lapide Nephritico similia vide apud Monardem sub dicto titulo cap. 31.

De TLYLAYOTIC, coli, iliorumq. dolores sedante. Iaspide Mex. IIII. *Cap. VIII.*

ETsi non admodum dissimilis à prædicta specie reperitur alia species virentis Iaspidis, vocata ab indigenis *Tlylayotic*, differt tamen pondere, colore, maculis, figuris, ac viribus, hic namque lapis grauior est, obscurioriq. viridi colore præditus, maculis (& non punctis, veluti prior) cinereis conspersus. Varijs etiam effigiatur figuris. nempe humana effigie, idolivè, nec non longa & rotunda columnarum modo, tum etiam plana rotunda, & quadrata, interdum rotunda spherularum instar. Qui saliua consperſus humana, ac aliquantisper manibus confricatus, vmbilico, dolentivè loco appositus, coli iliorumq. dolores, flatibus expulsis per superna atque inferna, curat. tum etiam metacarpo alligatus, ac gestatus hosce affectus fieri prohibet. Sunt & alij lapides subalbidi, quos *Yztec payoquet zaliztli* vocant, ad viliorum smaragdorum differentias referendi, colicis quoque & iliacis vtiles. Alius quin etiam circumfertur lapis prædictis, meo quidem iudicio congener, sed virore longe dilutiori, aut cinereo, ac paucis viridibus distinctus maculis, ad Iaspides virides pertinens, aut smaragdos viliores, quem *Yoxouhquitepatl*, seu viridem capillum vocant. Huius nondum insignis aliqua dignoscitur facultas. His etiam venit annumerandus lapis virens, & ad prædictorum pertinens differentias, sed maculis obscurioribus respersus, quem vocant *Cuicuiltic tecpatl*, seu depictum lapidem quanquam in quibusdam partibus, magis translucidus, cuius nihil narrant insigne.

Yztecpayoquetzaliztli *Smaragd. Mex. vilior.*

Xoxouhquitepatl *Smaragd. vil. II.*

Cuicuiltictecpatl

De lapide Philippicarum. *Cap. IX.*

MIttunt iam ad nos Philippicæ Insulæ, mira artificum opera, & spectanda alia, quæ sponte sua profert natura, de quibus pro dignitate dicere aliud opus. verum præter cæteras omnium generum gemmas ostendit nobis inter alias nauclerus quandam, casu, vt opinor, repertam, crystallina forma, candida, & translucida, sed in cuius medio agnus cyanei coloris, crucem gestans humeris, mirando naturæ opificio: nisi hisce euentis præsagire iam fas est, cæleste euangelij præconium ad eas oras penetraturum, ac fortassis eius rei occasione eam adeò immensam orbis plagam subijciendam imperio Philippi II. Regis inuictissimi, cuius iussu hæc scribuntur.

De QVETZALXOQVYAC, seu pluma fœtida. Smaragdo viliori Mex. IV. fœtid. *Cap. X.*

SMaragdi genus est valde virens *Quetzalxoquyac*, vile tamen, & minimè translucidum. cuius puluerem testantur mederi vetustis plagis, ac præcipuè pudendorum. Nomen inuenit à fœtido odore, quem dum interpolatur, spirare solet.

De TLACVYLOLTECPATL, seu lapide picto. Cap. XI.

CAndido lapillo similis est *Tlacuyloltecpatl*, sed purpureis maculis, coccineis, ac virentibus, translucidis, quem, referunt, augere lac vberibus appositum, gestatumque, at sui generis esse autumo.

De TLAPALTEHVILATL. Cap. XII.

ITa vocant Amethistum nostram, ac conferre aiunt renum, & vrinæ ardoribus, si renibus alligetur.

De TOLTECAYZTLI. Cap. XIII.

TOLTECAYZTLI, seu lapis nouacularis, varius, species habetur *Yztli*, de quo sequenti capite, variata nigro, ac minij colore, cuius puluerem admixtum crystallo ferunt argemata discutere, acuere visum, & carnem eisdem supercrescentem absumere.

De YZTLI lapide. Cap. XIV.

CVltri, quibus Indi vtuntur, nouaculæ, enses, pugiones, quamplurimaq. huiuscemodi ad scindendum apta instrumenta, quibus quondam (nondum ferri vsu reperto) vti mos erat (è lapide patria lingua *Yztli* vocato) solebant parari. Triplici hi colore distinguuntur, cyaneo scilicet, candenti, & nigro, etsi translucidi omnes. Fiunt ex eis apud Hispanos auro ornatis, atque argento, aræ maximo in pretio habitæ, referentes (adeo sunt tersi, ac lucidi, si semel expoliantur, interpolenturq.) rerum appositarum formas mira perspicuitate. Effossi ergo è venis, quarum multas apud Mexicanos reperies, secantur in frusta mediocria, & suaptè sponte angulosa, confricanturq. alijs asperioribus lapillis, vt mox eminenti ligni cuiusdam naso, pixidi vocati, arcabuzij haud absimili, lapide, vtriusque pedis digitis maiusculis, incuruatis in latera cruribus, comprehenso, artifices quadam industria, ac impulsu mirabili, laminas crassiusculas excutiant; vtrinque quadam eminentiori planitie, binis dorsis, ancipitiq. insignes acie, ac spithamas plus minusuè longas, gladijs nostris paulò crassiores, & Nouaculæ enses cultri ex lapide.

paulò ampliores lato digito, adeoque penetrabilis aciei, vt nihil acutius excogitari possit, sed fragiles, & quæ vel facilè hebetescant, desiliantq. ictu, ac minutim conterantur. Ex his cultris ligno quatuor lato digitos, vulgarisq. ensis longitudine affixis, & gummi illo genere, quod indigenæ *Tzinacancuitlatl* vocant, ferruminatis, efformant enses adeo immanes, & atroces, vt vel vno ictu homo integer in duas partes secari contingat, modò primus ille sit; reliqui enim cassi penè sunt, atque inanes, ea est huius teli acies, atque fragilitas. quo tempore præfractos gladiolos detrahentes, atque acuentes rursus, addunt, præfiguntq. sagittis, quibus excussis arcuum flexu, ac vi transfigant hostes eminus pugnantes, adeoque exanimen t, neque enim est harum in bello Indis minor vsus, quam ensium nostratibus, aut in iaculandis inferior dexteritas. Huius lapidis puluis admixtus crystallo eodem modo in leuorem redacto, mirè extergit oculos, & leucomata, argemataq. dissipat, exacuitq. visum.

De TCHCATETL, seu lapide Gossippij. Cap. XV.

TErræ est genus candentis *Tchcatetl*, quod febrientibus mirabili successu solet deuorandum propinari ex aqua, aut liquore alio frigido. Generatur hæc in saxorum cauitatibus *Xonotlæ*, iuxtaq. flumen ab excelso loco datum in præceps. Sunt huius complura, certissimaq. testimonia, nec est difficilis deuoratu, aut si non profuit, nocuit nunquam assumenti.

Boli Margæ Argillauè species hæc fuerit, quibus omnibus inest subtilissimus sal, qui per sudorem, & febres, & venena, & alios morbos expellit.

De TZTACXALLI, seu candida arena Mex. *Cap. XVI.*

ARenæ genus est *Tztacxalli Huitlalpæ* prouenienς, vbi aqua ex edito quodam præcipitatur loco, quod febrientibus egregiam, ac propriè diuinam fert opem, si drachmæ vnius mensura aliquoties deuoretur. Est autem *Tztaxalli* arena candens.

De TZTEHVILOTL, & lapide Crystallino. Cap. XVII.

EST apud nos lapis quidam delatus à Misteca superiori, quem *Tztehuitlotl* vocant, ad *yztli* differentias citra dubium referendus, nigerrimo, ac nitenti colore, nec alia ratione, quod adhuc compererim, commendabilis. Nec non alius Crystallo simillimus, cuius nomen adhuc non accepi, facultate, si vera narrant, mirabili præditus, vt qui dæmones fuget, serpentes, & quiduis venenatum arceat, & principum gratiam soleat conciliare.

De HOITZITZILTET Helitropio Mex. *Cap. XVIII.*

LApillos hos, aut, si mauis, gemmas, quas *Hoitzit ziltetl* Indi vocant, alij verò Æluri oculum, Helitropias nostrates esse autumo. Harum magnam copiam reperies apud Tototepecenses, sed paruulæ sunt, & quarum non admodum vtilis poterit esse prouentus. Earum vires tanquam ad magicas superstitiones potius quam ad medicos vsus spectantes omittimus.

De TAPACPATLI, seu hepatis medicina. Cap. XIX.

MInerale quoddam est *Tapacpatli* atri coloris, inter duo saxa *Tapoyolani* proueniens oppidi *Hocitlalpæ*, nec alibi scaturit. Ergo quo diximus loco, cogitur iuxta fauces, vnde colligi solet ab Indis, ac deuorandum præberi duarum drachmarũ pondere, tritum, ac resolutum ex aqua, tussim antiquam atque difficilem passis, bis, terue, aut quoties amplius expedierit. Informis verò quædam res est, ac hepati contuso persimilis.

De TECOÇAHVITL Ochra Mex. *Cap. XX.*

EMitur Ochræ, terręuè pallentis quoddam genus *Tecoçahuitl* vocatum, quo pictores luteum colorem imitantur. Cuti hæc frigore dehiscenti opitulari consueuit. Sunt ex hisce mulieribus, quæ faciem ex illo fucent. Viri autem corpus vniuersum eodem inficere consueuerant, cum olim essent in hostes impetum facturi, aut adituri bellum. ita enim illis fore terrori habebant persuasum.

De THIÇATLALLI, seu Terra alba. Cap. XXI.

Tizaltlali. Hispanis Tisate.

EFfoditur etiam è vena lacustri *Thiçatlalli*, seu terra alba, lutiq. in modum subigitur, ac conformatur inglobulos, igniq. admota sensim candentem contrahit colorẽ. estq. Cerusæ nostrati adeo similis, vt mineralem Cerusam appellare meritò possis. Nam tametsi illa ex plũbo aceto desuper pendente parari solet, hæc tamen quibusdam huius nouæ Hispaniæ locis sponte quoque candidissima prouenit. Frigida est, & exiccanti, ac citra morsum extergenti natura, & quæ puerorum intertrigini non minus quam illa, inspersa medeatur. Quid? quod vlceribus pudendorum mirum in modum confert, & quibusuis rebus candido tingendis colore ex vsu est. Tantamq. præbet lenitatem, vt Mexicanæ mulieres inspersis ea digitis, eum concilient leuorem, qui gossypio facilius nendo sit aptissimus.

De TLANEXILLO. *Cap. XXII.*

TLANEXILLVM gummi lutei genus eſt,molliſſimi, ac lubrici, quod ſaxis inuenitur adhæreſcens, ab inſilienti ſæpè verberatis vnda, pectoris aſperitati, tuſſiq. vtiliſſimum. nec diſſimile ab eo, quod è Poterio ſtillari ſolet. Sunt qui eiuſdem rei cauſſa addant *Tapachpatli*. Prouenit *Hocitlalpæ*.

De TLALYAC, ſeu terra fœtida Myſi Mex. *Cap. XXIII.*

ERuuntur apud nouam Hiſpaniam Myſeos, quod ijdem *Tlalyac* vocant, noſtri verò ac Arabes Zeg, & Zagi,duæ differentiæ,altera forma terræ, ſed laminulis argenteis, aut aureis interſtincta, altera ad lapidis naturam magis accedens, nigraque. Ambæ ſunt calidæ, & ſiccæ, & adſtringentis naturæ, & acris guſtus. Conficiunt ex eis indigenæ atramentum. quamquam idem è Thedarum fumo in fictilia excepto vaſa, ac poſtquam in glebulas coactum eſt deraſo, veluti antiquos etiam feciſſe conſtat, ſolent interdum parare. Quandoque etiam eo medicamento Braſilij colorem, eſt enim extra dubium antiquorum Myſi, aut illi veluti Chalcitis, & Pſori congener.

Tlalyac I.
Tlalyac II.
Atramẽtum Mex.

De TLALXOCOTL, ſeu terra acida, & Alumine Mex. *Cap. XXIV.*

NEc venis aluminis noua caret Hiſpania. cumq. hoc orbi noſtro ſciſſile, rupeum, & ſquamoſum cognita ſint, item è vini fecibus, & herba, Kali vocata ab Arabibus, confecta, cuius herbæ quinqne in nouo hoc orbe compertæ ſunt mihi ſpecies, & quod de pluma ob ſimilitudinem vocant, ſi modò id verum eſt alumen, & antiqui meminerint ſciſſilis, nobis cogniti, rotundi, item & liquidi, nobis ignotorum, meritò dubitare aliquis poſſet ad quod aluminis genus Mexicanum debeat referri. At ego liquido potius, ac ſtillatitio, quam alteri cuipiam generi putauerim annumerandum, atque adſcribendum, perſuaſus à parandi modo. Terunt ſiquidem in primis aluminoſam terram, ac in magna quædam,ac roſtrata fictilia profundunt,mox aqua effuſa liquant.quod ſtillat vtile eſt.Coquunt hoc quantum videtur expedire, ſed priuſquam in debitam duritiem percoquatur, in fruſta parua diuiditur, diſcinditurque, & exquiſitè coactum, venundatur in emporijs candens, lucidum, diaphanum, & acri, adſtringentique,velut noſtrum,ſapore. Temperant illo pigmenta ſua artifices, & coccineis adijciunt coloribus. Dentes adſtringit, ſiccat, atque extergit vlcera, & excreſcentem carnem exedit, abraditque. Vtile eſt tinctoribus, & fullonibus, ac demum totidem vſibus, quot noſtrum accommodari poteſt.

De YZTATL, seu Sale. Cap. XXV.

REperies apud nouam Hispaniam omnia circiter salis genera, quæ in reliquo proueniunt orbe. Nam nec marinum *Yztaxalli*, nuncupatum, cum suo flore, & spuma, fluuiatile, lacustre, fontanum, aut puteale desit; neque in generando fossili fuit alibi liberalior natura. Quid? quod aliud insuper genus nō paucis in locis è terra percolatur. Lymphis paratur, inferior reliquis, formaturque in crassiores placentas, nuncupatum patrio nomine *Yztayaholli*. Quid dicā de sale vocato Indo, quod Saccharum antiquorum esse constat, aut de Muria, Alatrone, & Alaxatro vocatis? qui sales sunt factitij, & familiarissimi omnes huic orbi. Naphtico tamen Amoniaco†, quod etiam Compassi vocant, & similibus salsis venis (nostra, vt opinor, incuria non plagæ huius omnium ferè rerum feracissimæ culpa) nondum in hunc vsque diem adinuentis? Omissisq. cæteris ad narrata salis genera attinentibus, de fontani gignendi modo nonnihil adijciendum putaui. Generatur ergo ex quibusdam salsis fontium aquis; multis erumpētium locis, coniectis in cauitates quasdam arte paratas, salis genus optimum, humidioribus partibus à solis calore consumptis, reliquis verò ad naturam terream potius accedentibus, cū nonnulla aquę portione coactis. Sal verò, aut nitrum, quod colligitur deraditurue ex alueo palustri, pluuijs cessantibus arescente, vt à terrestri portione separetur, maceratur in primis ex aqua, ac residente terra liquata, tenuior pars cum lympha fluit per canales ad hydrias. è quibus desumpta in cauitates prædictas dispertitur, vbi vi solis in salem coit.

Sal fontanus no. Hisp.

De TEQVIXQVLITL, seu Nitro Mexicano. *Cap. XXVI.*

NItri verissimi prouentu Haurac Arabibus vocati, Indis verò *Tequixquitl*, haud vlli terrarum noua cedit Hispania. Verrunt id è terra arescente lacu, aut è muris deradunt, antrisuè, roseum, ac candidum, plerumque leue fistulosum, & fragile, percolatumq. formam, & splendorem nostratis repræsentans. Quo fit, vt mirari subeat illorum sententiam, qui vulgare nitrum, quod liquandis, dissoluendisq. metallis inseruit, ac fert opem, tormentisq. bellicis plumbeas pilas excussuris, ab antiquorum nitro differre enixius contendunt, aut spumam nitri, quam in antris potissimum in spumæ formam, raram, & mirum in modum candescentem, & in specubus, alijsuè subterraneis meatibus conspicias, nesciant ab Aphronitro, quod mediam quandam nitri, & spumæ nitri naturam participet, distinguere atque separare, & contra ab Aphronitro Aphrolitrum diuersum esse contendentes. Nouæ ergo Hispaniæ è lacubus æstate arefactis verritur scopis, aut colligitur manibus nitri verissimi, & candidissimi Aphronitri in granula veluti vulgaris salis coacti, copia non mediocris, aç in vsus reconditur. Abundat eo totus

Mexi-

Mexicanus lacus. Paulò acrior vulgari sale est Nitri natura, sed adeo ei vicina, vt si crassiores particulas sæpius percolando separes, verissimum sal sis è nitro extemplo habiturus. Additur quibusdam ferculis, & obsonijs iucundius, atque commodius ipso sale; nec tamen omnino similem præstat effectum. Siquidem nonnihil adijcit gratius, & extergit ex aqua, aut vino caput, amouetq. furfures, & alias sordes ei innasci solitas. roboratque, & exiccat; eleuat ampullas, spumasq. non minus ipso smegmate, vocatouè sapone. Propinatur ab Indis Medicis permixtum alijs medicinis, quas ijdem *Patli* vocant, frigidumque esse aiunt. Quo minus mirer Caphuram adeo mordentem, & quam celerrimè abeuntem in flammas, frigefactoriæ esse naturæ assertum a multis. nitrumq. in vinum, aut lympham coniectum mirum in modum eos refrigerare liquores, ipsumq. grandinem, gelu, ac niuem in hac re præstanda vincere. Emollit præterea Maitij spicas, aquæ cui incoquuntur additum, gratiamq. addit non mediocrem. Abluuntur eodem aquæ insperso, & perquam accommodè exterguntur crura, ac pedes, & tuetur ea à frigore, & fixuris ab eo consuetis proficisci, corroboratione, & adstrictione quadam. Tineas, ophiasimuè mirè curari accepi à medicis mulieribus, si caput nitrata vrina vehementer abluatur, extergaturque, & mox menstruo primiparæ ad eam rem reseruato sanguine perungatur.

Vulgo elotes, cum dicto nitro incoquantur omnino insipidum est alimentum.

Nitri vsus in Germania, & Vngaria contra febriles calores, & linguæ nigritiem, quam Prunellam vocant, ex causo oriundam valde increbuit. Illud per se fundunt, vel momento sulphuris iniecto. Alij etiam salem ammoniacum addunt. huius placentulas typo efformatas, vel ore detinent, vel in aqua soluunt, osque probe præcolluunt, indeq. mirum sentiunt leuamen. Quin etiam hanc aquam per totum febris decursum loco Ptisanæ, vel Oximellis bibunt, multumq. inde refrigerantur. Imo quandoque purgantur. Vnde non mirum quibusdam frigidum visum fuisse. Milites eius defectu Pyrium pulueren eodem successu ebibunt, in aqua solutum, vnde quandoque, & per inferna, & superna expurgantur. hæc autem non tam frigori, quam acrimoniæ adscribendum esse, is negabit, qui salem communem, vel Ammoniacum, vel spiritum salis, vel vitrioli idem præstare nesciuerit.

In quouis Nitro salis puri aliquid separari norunt ij, qui Nitro ex terra conficiendo nauant operam. vbi cauendum ne lixiuium sapiat, vel amaritudinem coniunctam retineat.

FINIS LIBRI DECIMI.

RE-

ALIARVM
NOVAE HISPANIAE PLANTARVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES, ET NOMINA
IOANNIS TERRENTII LYNCEI
NOTATIONE.

IOANNES TERRENTIVS
LYNCEVS
LECTORI.

ABES & hic, curiosè Lector, quibus oculos saltem, si minus animum satiare valeas, plantas inquam à nostri orbis flore præcipue & fructu differentes stirpibus, adeò multa & mira adhuc in ærario suo abscondita claudit diues Natura, quæ indies Europæis nostris cum voluptate ostendit. Fruere interea nuda plantarum harum figura & partium delineatione, & colorum descriptione, quam ego ex Autographo diligenter excerpsi. Vires ab Auctore non additæ fuerunt, quod forsan adhuc Mexicano populo nondum cognitæ essent. Non omnia simul & semel Natura profundit. Multa nunc patent quæ olim latebant, & harum non dubitandum quin stirpium aliquando vera experimenta habituri simus.

ALIARVM NOVAE HISPANIAE PLANTARVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES, ET NOMINA.

ACAXAXA.

ACAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

ACAXAXA.

Ex ſingulis geniculis inferioribus fibras in ſolum demittit folia Gentianæ ſimilia in nodis ſingulis totum caulem ambiunt in ſummitate ex tribus folijs exit iulus longus, colore ex viridi flaueſcente.

ACAXOCHITL.

Limonio ſimilis, vel Echio; caulis rubet, folia longa Biſtortæ figura, flores rubei calycis foliola longa, flos barbam habet longam trium foliorum.

ACXOYATL. AHATE DE PANVCHO.

ACXOYATL. AMACPATLI.

Radix coloris caſtanei, ramuli ſanguinei, folia minutiſſima alata in ramis, Pino ſimilia.

AHATE DE PANVCHO.

Vel Ate Pannicenſis, aut Tzypipatlis fructu apud Mexicanos præcellenti arbor nobilis. Folium Aurei Pomi, fructus cæruleus, ſed in nigrum tendens, ferro polito ſimilis, rotundus totus quaſi ex glandibus conſtans, Pineæ nucis figura. Ramus vero coloris caſtanei, folia iuglandis.

AMACPATLI.

Coralli ſpecies, rami ſunt argillæ colore, puncta e nigro rubent, fila omnia rubra.

ACATZAN AYCXITL.

AMAZAVHTLI.

NOTATIONES.

AMOZOTL.

ACATZAN AYCXITL.

Similis Equiſeto, radix meris capillis ex flauo nigrantibus conſtat. caules vero amethiſtini coloris.

AMAZAVHTLI.

Vel Amutzauhtli, bulbacea è radice. folia craſſa, Tulipis ſimilia.

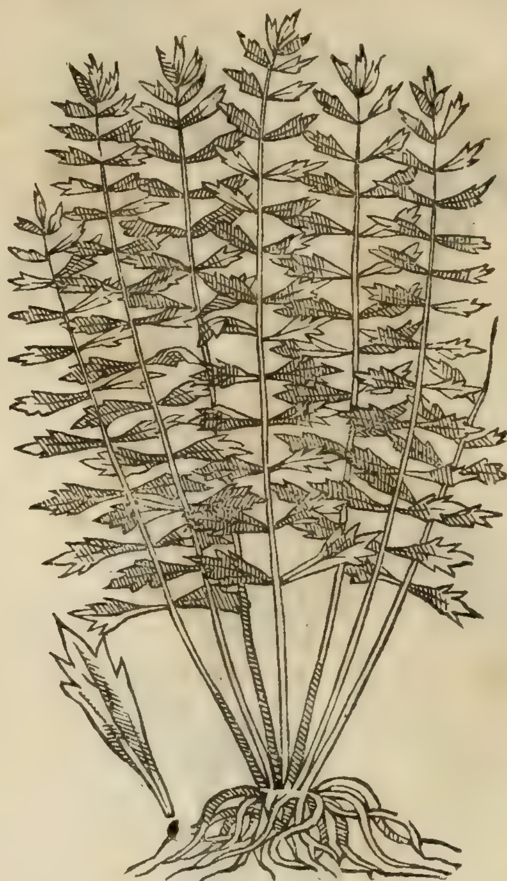
AMOZOTL.

Folia plerumque bina, Crithmi, longa, digiti latitudine. in ſummitate vua. Liguſtro ſimiles baccæ, quarum color viridis ad obſcuritatem tendens.

AMAZQVILITL.

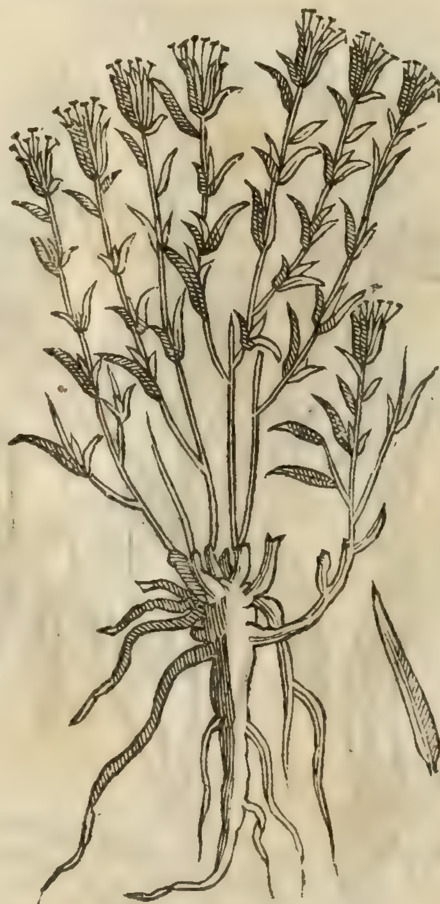

ANONYMA MECHVAC I.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA MECHV. II.

AMAZQVILITL.

Videtur eſſe arbor. ſtipes pullus. rami habent folia Phyllireæ latifoliæ, vnde oriuntur baccæ virides, breui annexæ pediculo.

ANONYMA MECHVAC I.

Radix conſtat multis fibris nigris, caules lutei, folia latitudine ſua adnaſcuntur. ſerrata ſunt, vt Sideritis fermè. in ſummitate quid viride triangulare conſpicitur.

ANONYMA MECHV. II.

Rami habent folia duo, parua, vna cum magno in quouis exortu. flores in ſummitate oblongi, quaſi in vmbella compoſiti ſunt.

ANO-

ANONYMA III.

ANONYMA IV.

ANONYMA V.

NOTATIONES.

ANONYMA VI.

ANONYMA MICHVACANENSIS III.

Surculos multos virentes emittit, folia Menthæ quadamtenus æmula, ex atro virescentia, serrata. Luteos flosculos oris purpurascentis. Calyces virides. Radicem habet fibrosam, ex flauo ad fuscum vergentem.

ANONYMA IV.

Hæc in pictura, longa, & crassa radice conspicua est, ex fusco flauo rubente. in qua extuberant partes nonnullæ, & à latere fibræ demittuntur. folia quasi Coluteæ.

ANONYMA V.

Radix oblongæ est crassitudinis, spadicei coloris. folia saturate virent, venis albicantibus. flores fere purpurei.

ANONYNA VI.

In ramulo omnia oblonga. folia, flores, pediculi, calyculi florum suaue rubent. ora lutea, exertis quasi linguis. folia fere Serratulæ ex saturato virent.

ANONYMA VII.

ANONYMA VIII.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA IX.

ANONYMA VII.

Bulboſa videtur, fibroſo è capite ſubflauo. folia breuiora, ſed Gladioli ferè. cauliculum promit geniculatum, longum, purpureum. bini ad nodos flores purpurei pariter pendent.

ANONYMA VIII.

Ex Maluaceo genere Anglicanum Bammi æmulari videtur colore, & venis. folia reſpondent, magis tamen cordata. Rubent flores, & ad oras dilutius ad calycem albicant.

ANONYMA IX.

Ramus tantum vt in ſuperiore pingitur, concolor. namque flores & folia pariter virent.

ANO-

ANONYMA X.

APANXALOA.

NOTATIONES.

AOCOXOCHITL.

ANONYMA X.

Radix crassa, & rubra, in flauum vergens, caulis ruber, folia bina, eminent flores in summo, similes Plumbagini.

APANXALOA.

Folia bina in quouis exortu foliorum apposita, Saponariæ similia. Caules rubri. flores longi, rubri aliquantum, cærulei Vaccariæ similes.

AOCOXOCHITL.

Serpit hæc herba, & ex quouis nodo emittit fibras in terram. folia bina Vaccariæ similia. exoritur quid rubrum ex quauis ala, sed quid sit, non conspicitur.

AQVITZTLI.

ATEHVA PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

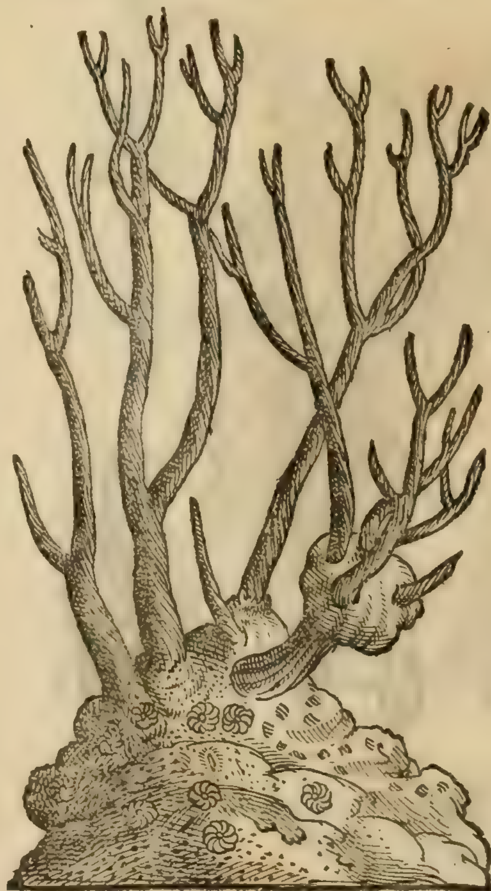
AQVITZTLI.

Scandit hæc herba, Caule rubro, maculis nigris conſperſo. quiſuis ramus tribus conſtat foliolis, inſtar Clematidis. folia etiam obſcurè rubent.

ATEHVA PATLI.

Radix rotunda eſt Ariſtolochiæ inſtar, folia bina, figuræ oualis, nerui tantum tres, in longitudinem folij excurrentes: reliqui vero in tranſuerſum diuaricatæ, ex quauis ala folij quid enaſcitur.

ATEXCAL QVAHOITL.

ATEXCAL QVAHOITL.

Rami quaſi lignei, coloris obſcuri Suberis. adnata ſunt, excrementa illa marina alba, punctis rubris, nigrisve variè conſperſa.

ATEN-

ATENXIHVITL.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

NOTATIONES.

AXIXPATLI.

ATENXIHVITL, seu HENXIHVITL.

Trifolia humilior planta, ſerratis folijs, fibroſa radice ex fuſco pallida. pediculi foliorum rubent dilutius.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

Craſſa, magna, magnisq. fibris radix, & ſpadicei coloris. folia longa, & ſerrata. flores Conyzæ lutei.

AXIXPATLI.

Folia bina, quamuis ſculptor aliquantulum in hoc defecerit. Flores lutei, calyculis virentibus. Radix dilutius rubet.

ATZIZICAZTLI.

AXIHVITLAPAPATLACTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AXOCHIOTL.

ATZIZICAZTLI.

Folia Vrticæ non bina, rami omnes rara habent folia, Vrticæ ſimilia; & ex quauis ala enaſcuntur alia.

AXIHVITLAPAPATLACTLI.

Folia bina ex aduerſo poſita, pediculo ſatis longo hærentia. foliorum tum longitudo tum latitudo ſex digitorum eſt.

AXOCHIOTL.

Hæc herba videtur ſerpere, rami folia cordis figura, & repanda habent ſitu liguminum, ſiue alato, ita vt in extima tria ſint folia.

AYA-

AYACACHQVAHOITL.

AZTAXOCHITL.

NOTATIONES.

BANAICXITL.

AYACACHQVAHOITL.

Folia Goſſipio ſimilia, ſublutea, in ſummo multa ſimul congeſta.

AZTAXOCHITL.

Quiuis ramus habet tria folia Vrticæ ſimilia alte inciſa ordinata vt in Phaſeolo Flos colori Maluæ, figura vero Anemonis, folia octonæ lineæ rubræ perreptant.

BANAICXITL.

A Napi radicula oriuntur quinæ. caules rubri. rami omnes alati, Glycyrhizæ modo ac figura. vltimum tamen foliorum Thalictro, vel Adianto ſimile.

acacili.

ÇACACILI.

CACALIC.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ÇACAÇILI.

Radix longa, ſubnigra. caules foliati Conyzæ inſtar, ſine pediculo in ſummo botri Oxalidis foliorum viridis diluti albicantis.

CACALIC.

Folium Cannabi ſimile, ſerratum inſtar Crithmi. nodi caulis magni. flos flauus. calix ſquamoſus.

CACAMILXOCHITL.

Vel *Thlacamilxochitl Quauhquicullè*.

Huic radix grumoſa, Thoræ inſtar, colore ſuberis. caulis bina habet folia ſibi oppoſita, Verbenæ ſimilia. Flos coccineus, in medio luteus, Roſæ ſimilis.

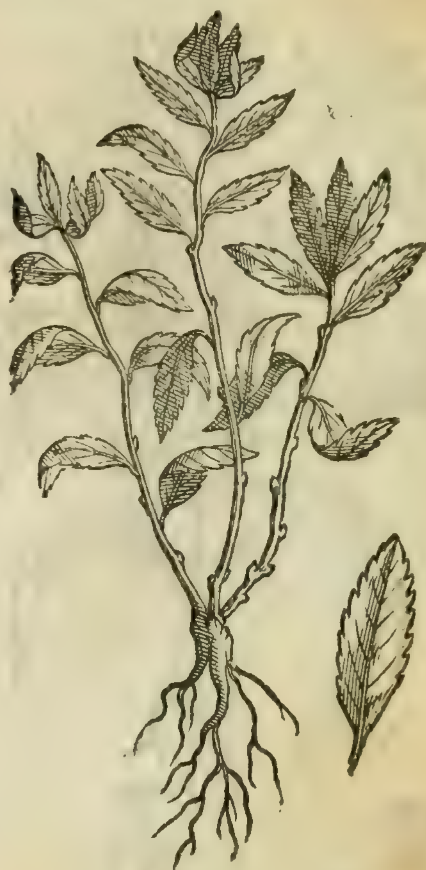
CACAMILXOCHITL.

CACAPATLI.

CACATLAOL XOCHITL.

NOTATIONES.

CACHRVIAQVA.

CACAPATLI.

Pediculi longi ab radice orti, quibus insident folia tria ſerrata Fragariæ inſtar.

CACATLAOL XOCHITL.

Folia Caſtaneæ modo ferè ſerrata. inciſione tamen non ita frequenti.

CACHRVIAQVA.

Ad Campanulas pertinere videtur. calix floris luteus, flos ipſe ruber.

CAHVAZTITZIQVI.

CAMOPALTIC.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CAHVAZTITZIQVI.

Radix longa, rubet instar Rhabarbar. flos longus carnei coloris, stamina lutea. herba est calida, & sicca, excessu tertio, & styptica.

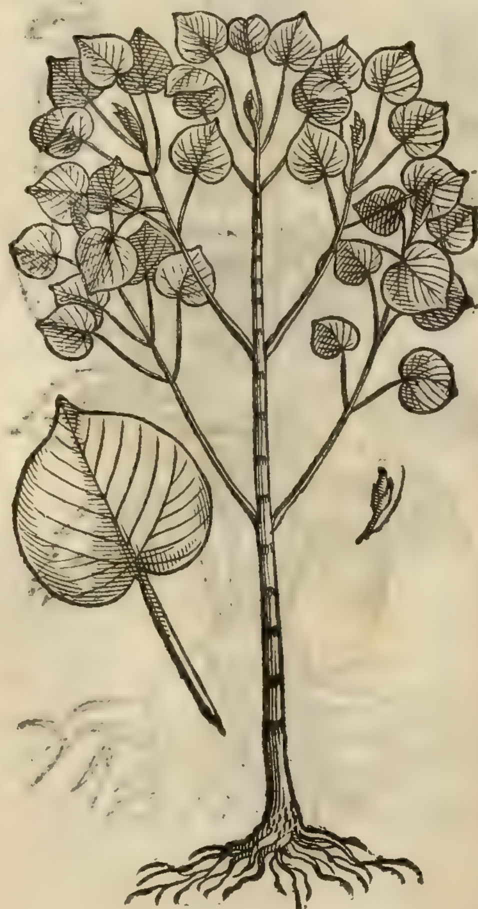
CAMOPALTIC.

Caules rubent. in summo flores multi simul, quiuis insuperiore parte diuisi in quinque partes. inferiore tamen sui parte videtur esse vnicus.

CAMATOTONCAPATLI.

Caulis nigris maculis conspersus. folium cordis, cuius longitudo, & latitudo fere eadem, quatuor nempe digitorum.

CAMATOTONCAPATLI.

CHACHALACAMETL.

CAMOLXOCHITL.

NOTATIONES.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

CHACHALACAMETL.

Eſt arbor baccifera: folia Pyro ſimilia longa 4. lata 3. digitos: baccæ ſunt quales Ribium.

CAMOLXOCHITL.

Arbor leguminoſa, folia in alas componit. Flos Caſſiæ ſimilis ex rubro flauus in 8. partes diuiſus, ſiliqua Piſo ſimilis.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

Foliũ Nerio ſimile, & foliolis ad maiorum alas erumpentibus, veniſque in tranſuerſum euntibus, Oræ foliorum & vena media rubent. Baccæ in vuam congeſtæ virides ſunt, vt in Solano.

CENANAM TEZCOQVENSIS

CECECPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CENANAM TEZCOQVENSIS.

Folia Periplocam græcam angustifoliam ad amussim æmulantur: coloris dilutioris viridis, venulis valde conspicuis rubentibus, directè sibi ex opposito respondentibus. Fructus & ipse ad latus exsculptus, Periplocæ fructui haud absimilis. Flores quinque albicantibus, cum sunt expansi, foliolis, & staminibus pallidis constant. Radix fului coloris, læuis, crassa & nodosa.

CECECPATLI.

Folia Costi hortorum, vel Menthæ S. Mariæ vocatæ similia: radix Raphani instar oblonga, & fibris horrida.

CECECPATLI ALIA.

Radix Filipendulæ similis: caulis ad exortum foliorum parum rubet. Folia ad Lysimachiam luteã accedũt.

CECECPATLI ALIA.

CELICPATLI.

CENTZOMECATL.

NOTATIONES.

CHARAPETL.

CELICPATLI.

Folia Vrticæ ſimilia & bina ſibi æqui diſtantia. Radix flauet & fibras altè demittit.

CENTZOMECATL.

Folia rara tribus tantum venis conſtant, plantaginem acutam imitantia, ſed ſubtus ſunt ſublutea; in calyce apparet quid viride Abſinthio ſimile. Hiſpani vocant quatrocientos cuerdas.

CHARAPETL..

Radix rotunda fibroſa coloris caſtanei. Pediculus initio rubet, folium Biſtortæ ſimile nigricans longum 12, latum 2. digitos.

CHIAVHXIHVITL.

CHICHICA QVILITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHIAVHXIHVITL.

Ptarmicæ ſpecies, quam ſatis adumbrat flos luteus, ſed in medio flocci ſunt colore Ochræ luteæ. Radix nihil ſingulare habet.

CHICHICA QVILITL.

Folia bina in exortu purpuraſcunt: flos flauus, ſtamina verò lutea. Nodi vbi folia erumpunt valde protuberantes.

CHICHICPATLI.

CHICHICPATLI.

Folia, qualia Anagallis habet, læuia vt apparet non ſerrata, dilutioris viridis coloris. Flores nulli apparent. Radicis media portio valde craſſa, ſuperior longa & erecta, inferior tenuis per terram ſerpit, coloris fuſci vniuerſa.

CHI-

CHICHICPATLI ALIA.

CHICHIC TEZPATLI.

NOTATIONES.

CHICHI HOALXOCHITL.

CHICHICPATLI ALIA.

Radix magna, folia Pomi aurei, bina ſibi è regione aduerſa: qua nota à priore multum diſtat.

CHICHIC TEZPATLI.

Radix magna & tuberoſa tota, Ochræ luteę colore. Folia bina Ocymi anguſti folij: videtur planta ipſa ſcandere.

CHICHI HOALXOCHITL.

Folia Chenopodio, vel Stramonio ſimilia: fructus oblongi, alij virides, alij lutei: flos albus, Stramonio ſimilis.

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

CHICHICEZQVAHIVTL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

Vaſcula Paronichiæ ſimilia, & viridia: Folia bina, tenella, ſubuiridia. Planta tota humilis .

CHICHI CEZQVAHIVTL.

Mirus in hac Planta florum ortus conſpicitur. Trifolia tota eſt.

CHICHILTICPATLI.

Caulis coloris Caſtanei: fructus ex viridi ad rubrum tendit. Radix ſatis craſſa & diffuſa.

CHICHILTICPATLI.

CHI-

CHICHILTICCIHVAPATLI.

CHICHIPILTIC.

NOTATIONES.

CHILPATLI.

CHICHILTICCIHVAPATLI.

Planta vt apparet ſerpendo prorepit. Folia Calaminthi folijs non abſimilia; ex vna parte virida, venis rubentibus diſtincta, ex altera, purpuraſcunt. E radice tenui fibræ capillares exeunt, ex cæruleo & luteo mixti. Cauliculus ad rubedinem tendit.

CHICHIPILTIC.

Rami rubent. Flores verò vt in Vicia ex cæruleo rubeſcunt. Et vt planta integra præſefert, ex leguminoſo genere eſt.

CHILPATLI.

Folia ſunt Alſines maioris. Flores conſtare floccis videntur coloris flaui. Radix ſubrubet, & copiosè per terram diffunditur.

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL. CHICOMECATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.

Flos eſt pulcherrimus,vt etiã ſine coloribus Icon monſtrat, & duplex dici poteſt. Internus prima facie Iridem repręſentat,rubri ſaturati coloris, reflexis vtrinque floris fimbris, quæ autem ex huius medio prodeunt ſtamina, luteoli ſunt coloris. Hunc quinque folia tanquam alter flos ambiunt florem, ſuauè rubentis coloris. tenella valdè, & venulis rubellis plurimis poſt hæc diſcurrẽtibus. Pediculus cui flos inſidet,rubet totus: hic inter duo folia compreſſus emergit, quæ ex radice bulboſa prorumpunt. & hæc radiculas ſeu barbulas ſuas,bulbaceorum aliorum more,coloris fuſci, & læues demittit. Maiorum cortex bulborum vndulatus, albis & viridibus diſtinctus lineolis. Minores bulbuli rubent, & albicant venuſta varietate. Folia Tulipæ folijs ſimilia ſed craſſiora, quæ & ipſa ex viridi rubent.

CHICOMECATL.

Folia obſcurè virent, longitudo cuius eſt 10. latitudo 4. digitorum. Florum nulla veſtigia comparent.

CHVCVNGARIQVA.

CHVCVNGARIQVA.

Videtur natura hic ludere, cum folia in caulibus ſint oblonga, in ramuſculis vero breuiora, & cordis figura. In his bina directè ſibi reſpondentia, & in illis bina inæqualiter ſita. In ramulis denique luteola,in caulibus viridia,in vtrorumq; tamen ſummitate flores emergunt pallidi, & compreſsi.Radix fibroſa ſatis.

CHVCVNGARIQVA ALIA.

CICIPENI.

NOTATIONES.

CIHOAPATLI.

CHVCVNGARIQVA ALIA.

A priore differt, quod minor & tenuior ſit tam folijs, quàm caulibus & radicibus, in reliquis planè conuenit.

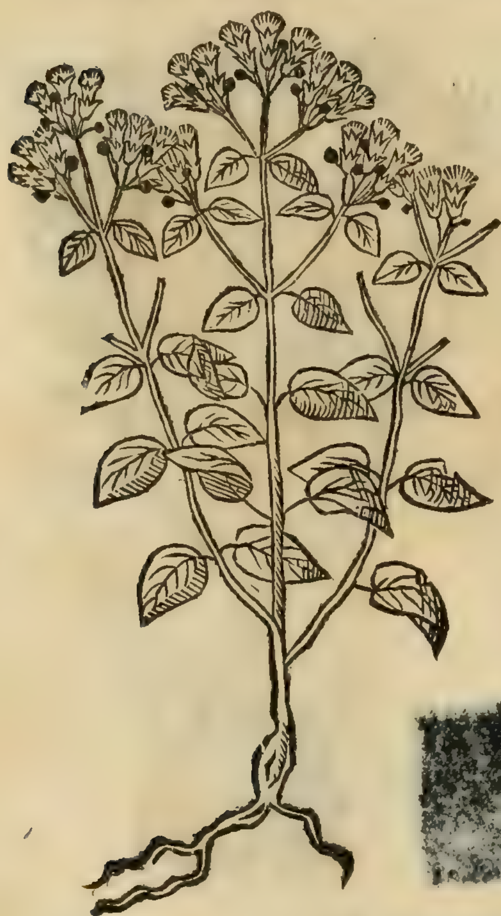
CICIPENI.

Foliorum ſex vt Anagyris: videtur ad Lyſimachiam luteam accedere, ſi plantam totam ſpectes.

CIHOAPATLI.

Radix craſſa radiculas hinc inde longas diſpergit coloris ſubrubri: caulem album concolorem gerit; Flores nulli conſpiciuntur. Folia Perſicariam æmulantur.

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

Radix mediocris, longa, ſubrubra, caules promit albos: folia, quæ bina æquidiſtantia exeunt venis albicantibus, variè pinguntur. Flores coniunctos plurimos gerit quinque foliolis conſtantes, calicem ex viridi & flauo mixtum habentes.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

Caulis obſcurè rubet. Vmbellæ Cacaliæ florem habent ſimilem parum rubentem. Folia crebris ſed non profundis inciſuris notata.

CIHOAPATLI AXITZALPATLI.

Nudi Caules, niſi prope ſummitates; circa quas ramos ambiunt ex quinque aut ſex folijs coronæ, idque vbi flores erupturi ſunt: qui lutei ſtæchadi ſimiles. Folia pentaphylli ſunt, non tamen ſerrata.

CIMAPATLI. CITLAL XIHVITL.

NOTATIONES.

COAHVILXOCHITL.

CIMAPATLI.

Rami vna cum folijs Lentiſco ſimiles. Radix in profundum deſcendit; vndę lignoſa & fruticoſa planta eſſe arguitur.

CITLAL XIHVITL.

Folia Vrticæ ſimilia ſublutea, ſed aliquantò maioribus inciſuris prædita & folia cauli propiora.

COAHVILXOCHITL.

Hæc planta ſpinoſa eſt. Folia habet Solani, & videtur cum ea plantą conuenire, quam Roſam Hiericunticam vocant; flos enim admodum eſt ſimilis.

COCAVH CAPATLI.

COCOCXIHOHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COCAVH CAPATLI.

Radix Napi caſtanea, vt & rami: fructus ſtrias habet quatuor, colore ex viridi in caſtaneum tendente.

COCOCXIHOHITL.

Caulis rubet obſcurè. Flos flauus Narciſſi, foliolis tantùm quatuor compoſitus.

COCOXOCHITL.

Folia Aquilegiæ. Flos violaceus magnus, in cuius medio quid flauum conſpicitur.

COCOXOCHITL.

COINIQVI CVMANCHV QVA.

COLLOTEMECATL.

NOTATIONES.

COLOTZITZICATZTLI.

COINIQVI CVMANCHV QVA.

Spica lutea: an ſit floris vel ſeminis, conijcere ex imagine non eſt.

COLLOTEMECATL.

Radix longa, craſſa, colore Suberis: Caulis rubet; folia vrticæ, venis rubris ornata. Tota planta videtur ſerpere.

COLOTZITZICATZTLI.

Caulis videtur repere. Flos luteus in calyce integro latitat nõdum apertus. Folia vitis modo inciſa.

COYOXOCHITL.

COZTICACVILOTL XOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CVECHILIZ TOMATL.

COYOXOCHITL.

Folia bina cordis figura, rubent vt Botrys.

COZTICACVILOTL XOCHITL.

Flores flaui ferè Ranunculo similes: Videtur tamen integer flos, superiore sui loco in quatuor diuisus partes.

CVECHILIZ TOMATL.

Radix magna; caules colore castaneo. Folia sua latitudine, quasi sine pediculo adhærescunt, de quo baccę pendent virides figuræ oualis. Nomen Tomatl, quod Solani est: cum eo fortè similitudinem vel affinitatem quandam dicit.

CVETLA XOCHITL.

CVEYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

CVPITRI.

CVETLA XOCHITL.

Fructus, an flos sit botrus ille flauus, dijudicare nequeo.

CVEYAVH QVILITL.

Portulaca quædam flore rubro. Hanc enim crassities foliorũ probè æmulatur.

CVPITRI.

Longissimi ab radice petioli, folium Plantaginis gerunt. Caulis in summo quasi aphyllus, habet spicam Plantagini similem.

ECAPATLI ALTERA.

ELOXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HAÇOYOCHITL.

ECAPATLI ALTERA.

Valde similis est Sopheræ Aegyptiæ. Flores multi lutei Caffiæ; filiquæ longæ fubluteæ vt Phafeoli edules.

ELOXOCHITL.

Videtur arboris ramus eſſe. Folia Muſæ ex vna parte ſaturati, ex altera valde diluti coloris, vt in folijs Oleę. Ramus eſt nodoſus vbi folia deciderunt, quemadmodum in Palmæ trunco apparet. Venæ frequentes in inferiore foliorum parte: In ſummitate rami folia valde conglobantur.

HACOYOCHITL.

Flos longus ruber in calyce vt Altheæ. Folium longum ſerratum Trachelij figurà.

HEZMAYTL

HOACALTLAIOTL

NOTATIONES.

HOACA XOCHITL.

HEZMAYTL.

Radix crassa & longa; ex ramis folium vnum Ranunculo simile; videtur dependens à longo pediculo.

HOACALTLAIOTL.

Folia Androsæmo hircino sunt similia, ex viridi in luteum tendentia. Flos coloris est amethistini.

HOACAXOCHITL. ——(1)

Vix differt hæc herba à nostro Aro: radix certè prorsus similis est.

(1) - Debe ser Hoacalxochitl ó Huacalxochitl, según edición matritense Tomo II p. 342.

HIVCA seu MIZMAITL.

HOATZIN QVAXVITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HIVCA seu MIZMAITL.

Planta hæc haud parua, vt in margine folij ipsius imaginis notatum est. Oritur in territorijs Ocopetl Yuca, vocata Mitzmaitl. Calida, sicca, aromatica est cortice præsertim & fructu: curat vlcera. Folium palmaris mensuræ. Vt verò ex icone ipsa deprænenditur, caulis nitidus ad colorem tendit castaneum: folium septifariam partitum habet. Vua ex albo ad flauum tendit; admodum similis esset maiori Serpentariæ, si baccæ essent rubræ. Vide Monard. cap. 53. qui vocat Cazaui, & alios omnes noui Orbis Historicos, præcipuè Ouiedum. Nullus tamen eorum quidquam de fructu scripsit.

HOATZIN QVAXVITL.

In geniculis internodia sibi inseruntur, ibiq. bini vel terni rami enascuntur.

HOITZITZIT TENTLI.

Caulis rubet; baccæ in summo nigræ. Folia vt Salicis incisa & bina.

HOITZITZIT TENTLI.

HOIT-

HOITZILZILTENXOCHITL.

HVAPAHVIZPATLI.

NOTATIONES.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

HOITZILZILTENXOCHITL.

Ranunculi quædã ſpecies videtur. Folium magnum, flauis venis compoſitum. Flos luteus, ſtaminibus rubris.

HVAPAHVIZPATLI.

Caulis coloris caſtanei, ab imo vſque foliatus: folia Ocimo ſimilia.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

Caules omnino foliati. Flores lutei, videnturquè hiare inſtar leguminis alicuius.

HVAPA QVILTIC

HVAZIVM

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ITZCCVNPATLI.

HVAPA QVILTLC

Caulis hirſutus ex nigro rubet, foliũ ferè Sonchi. Flos albus integer inferius, ſuperius diuiſus in ſex partes: calicis radij longitudine ſua florem longè ſuperant.

HVAZIVM

Radix Ochræ luteæ colore: ramuli Galegæ ſimiles. Folia ad Ciceris noſtri folia accedere potius videtur.

cuynpatli

ITZCCVN PATLI.

Ytzcuinpatli. yerua de la Puebla.

Radix craſſa, caules videntur ſcandere. Folium quoduis duabus inciſionibus, ferè vt in Goſſypio diuiſum; vnde inter Clematides fortè numerari poterit.

ITZTICAPITLI.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

NOTATIONES.

IZTACTLATLAVQVI.

ITZTICAPITLI.

Radix fulua, craſſa & oblonga. Folia Chamænerij alterna, & ſubluteis venis conſpicua.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

Radicem habet Ariſtolochiæ longæ, & folia Piſtolochiæ ſimilia: niſi quòd hæc rectis magis venulis ornantur. Videtur planta ſerpere potius, quàm recta adoleſcere.

IZTACTLATLAVQVI.

Radix craſſa & carnoſa valde, intus rubra, extra rufa; caules etiam rubeſcunt, folia ad flauedinē quandam accedunt. Aſpectu tota plantula iucunda eſt.

LOQVILTIC.

Vide fol. 210. vbi de alia planta vocata eloquiltic.

MACAYXTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

LOQVILTIC.

Radix longa colore castaneo: calices in iuba parum rubent.

MACAYXTLI.

Est spina quædam leguminosa & elegans; flores eius rubri mixta flauedine: Ipsæ siliquæ ex viridi nigricant, latæ 1. longæ 12. digitos: grana intus tria, vnde ad Anagyrim referri potest.

MACPALXOCHITL.

MACPALXOCHITL.

Plantæ huius radix ex albo subrubet. Folia sunt Maluæ rosea, sed luteis venis pulchrè subducta.

MAC-

MACPALXOCHI QVAHVITL.

MAMAZTLACOTL.

NOTATIONES.

MATLAL XOCHITL.

MACPALXOCHI QVAHVITL.

Arbor eſt. Flor comomano ab Hiſpanis vocata. Folia Mori ſunt. Flos vndeuis in ramis naſcitur habetq; figuram quaſi Tulipæ, colore maluaceo; & pro ſtamine exit quaſi manus, vel potius pes auis, coloris ſanguinei: cui à latere luteum quid coniunctum eſt. Flos admodũ magnus eſt, pro ratione arboris.

MAMAZTLACOTL.

Caulis folioſus & alatus. Flos Chryſanthemi luteus. Folia minutim incisa: Radix verò ſubnigricans.

MATLALXOCHITL.

Folia vt Valerianæ græcę, & flos ex luteo ruber, quinque vt mihi videtur, foliolis conſtans. Stamina lutea ſunt.

MATLALXOCHITL ALIA.

MAZAXOCHOTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MATLALXOCHITL ALIA.

Folia Vrticæ. Flos ex cęruleo viridis cum ſtaminibus. Calyx qualis in Sclarea.

MAZAXOCHOTLI.

Arbor videtur. Rami alati omnes pleni fructu rubro Berberis, qui longus, & latus dimidium digitum.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

Caulis virore diluto pediculos longos habet, quibus folium adnatum ex tribus conſtat. Siliqua Viciæ ſimilis. Flos quaſi Periclymeni conſtans tribus magnis albis foliolis: reliqua verò ſunt ſtamina.

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

NOTATIONES.

MIAXIHVITL.

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

Caulis totus rubet: Folia Helxines, ex alis floſculi rubri enaſcuntur.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

Truncus videtur parum ſpinoſus & viridis; ramuli Lentiſco ſunt ſimiles, nouenis binorum foliorum oppoſitorum conſtantes ordinibus: vltimum tamen ſolum vni ferè adnatũ, folia etiã adhærent latitudine quadam vt in Lentiſco: Vaſcula ſunt coloris carnei; floſculi cærulei coloris, qualis in Gentianis conſpicitur.

MIAXIHVITL.

Rami flaui, flos colore Keiri, foliolis conſtans quinque:flocci rubent, ſemen verò Clematidi ſimile. Folia Cinerariam referunt, ex viridi albicantia.

MICAXIHVITL.

MICATLACH PAHOAZTLI.

MICAXIHVITL.

Caulis flauet, folia omnia versus vnam partem torquentur. Flores ex luteo rubri, figura Hyacinthi: petioli: lutei. Aspectu mira planta.

MICATLACHPAHOAZTLI.

Rami coloris castanei & folia minuta instar Acaciæ. Radix fibrosa cum cauliculis rubet.

MICA XOXO COYOLLIN.

MICA XOXO COYOLLIN.

Radix bulbacea & rubens ex albo vt & caules: flos rubet matronali Violæ similis, constatque quinque foliolis. Calyx integer superiore sui parte in quinque radios diuisus. Folia stellam pulchrè referunt.

MI-

MIMIYCA HVATZIN.

MOHVITLI.

NOTATIONES.

MOLON CAPATLI.

MIMIYCA HVATZIN.

Radix crassa & nigra: flos violaceus quidem, sed non explicatus depingitur.

MOHVITLI.

Radix tota fibrosa, oblonga, flauescens. Caulis & ipse flauens, in binos & binos diuiditur oblongos rectosque ramulos. Folia directè sibi opposita. Rubicundos oblongos & pulcherrimos, siue flores haud explicatos, siue siliquas (discernere enim hoc difficile est) ex vno pediculo duos semper emergentes habet, vnum altero dimidio longiorem.

MOLON CAPATLI.

In ramis sunt folia bina sibi opposita Origano similia. Radix flauet: foliorum venæ albicant.

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT ZOCHITL.

MOYOTLI AYACATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT ZOCHITL.

Planta hæc, ex radice tuberoſa flaueſcente ſine folijs cauliculos glabros protrudit, ex quibus ramuli floridi prorumpunt. Flores rubelli ex calyce viridalbicante, vel in foliola diſtincti ſex, ex vno calyce integri quaſi & in ſummitate crenati emergunt, in quibus ſtamina ſubtilia rubeſcentia conſpiciuntur.

MOYOTLI AYACATLI.

Folium ſimile ipſi Lilach; in ſummitate plantæ flores rubri ex longis & rubris petiolis enaſcuntur, quinque foliolis cum ſtaminibus ſuis intermedijs diſtincti.

MACAZPIPILLOLI.

Color radicis tuberoſæ eſt ſubnigricans. Cauliculi repentes, ex quibus longo ſatis interuallo, viridia folia ſaturati coloris cum venis albicantibus exeunt. In ſummitate congeſta plurima foliola, à iam dictis maximè differentia rubicunda videntur. Et quod mirum, ex horum medio foliorum hinc inde flores enaſcuntur mirabili Peruuianæ ſimiles, ſed rari; ex quorum medio eiuſdem coloris ſtamina eriguntur.

MACAZPIPILLOLI.

NA-

NANA HVAPATLI.

NANAVH QVILTIC.

NOTATIONES.

NANAHOA QVAHOITL.

NANA HVAPATLI.

Caulis luteus punctis rubris consperſus & venæ rubræ in folijs. Vrticæ folium longum 4. latum 3. digitos. Planta videtur repere: Radice Ariſtolochiam rotundam imitatur.

NANAVH QVILTIC.

Radix Pæoniæ ſimilis; lobi Phaſeoli modo: terna tantum in quouis ramo folia, & ad latera radicum cauliculi enaſcuntur.

NANAHOA QVAHOITL.

Radix rubet, ſtipes recta ſurgit, ex quo iulorum ſimile quid floridum dependet. Folia bina & Galegæ non diſſimilia.

NENEXTON. NETLAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

NEXPAYAN.

NENEXTON.

Caulis rubicundus. Folium longum 9. latum 3. digitos, figura Citri. Radix oblonga ex rubro albicans & trifida.

NETLAXOCHITL.

Videtur ſpecies Amaranthi. Folium habet Atriplicis: pediculi ſunt rubri; ſtipes ipſe ſatis craſſus & prorſum rubicundus.

NEXPAYAN.

Fructus ex quauis ala enaſcitur flauus, figura Mercurialis; quamuis geminus non appareat, videturque hirſutus eſſe vel aſper. Folijs color eſt ex viridi luteus.

NEX XIHVITL.

NEYCOTLAPATLI.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

NOTATIONES.

NEX XIHVITL.

Folia ſibi oppoſita Coſto hortorum ſimilia, ſerrata, ſublutea.

NEYCOTLAPATLI.

Radix oui figura fibrata; in cauliculis tenuibus ſena folia ex eodem loco exoriuntur: ex quauis ala exit petiolus breuis, baccam flauam Anagallidi ſimilem ſuſtinens.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

Folia ſerrata & oblonga ſaturati viroris. Radix lutea, fibroſa.

NO-

NOCHEZTIC.

NONOCHTO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NOCHEZTIC.

Capitulum Scabiosæ simile florum rubrorum. Folia cordis figura supra virentia, subtus albicantia & bina ac rara.

NONOCHTO.

Folia Portulacæ similia. Flos carnei coloris Matronali Violæ similis, in calyce satis crasso. Caulis etiã instar Portulacæ crassus & carnosus.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

Planta hæc similis est ferè Sedo Portlandico apud Lobelium depicto; prouenit vt Tune vel Aloe. Flos eius obscure rubet, figura Caryophylli maximi pleno flore, stamina ipsa lutea, apices crassiusculi. Calyx autem floris squamosus ex rubro luteus. Elegantissima planta.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

OAT-

OATZONTIC.

OCOPETLAL.

NOTATIONES.

OCOQVILTIC.

OATZONTIC.

Folium ita ſerratum, vt ſpinoſum videatur. Spicas videtur Veronicæ erectæ ſimiles gerere ex viridi flaueſcentes, qui color & in folijs conſpicitur.

OCOPETLAL.

Rami alati folijs Gelſimini. Ex ala oritur ſpica longa inſtar Piperis longi vel Plantaginis, coloris ſubfuſci; cuius coloris & radix apparet.

OCOQVILTIC.

Radix Napo ſimilis colore carneo. Folia Pomi aurei, ſed multò tenuiora.

OCO XOCHITL Y HVALAPE.

OCVILPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

OCO XOCHITL Y HVALAPE.

Folia bina ſibi oppoſita Lyſimachiæ ſimilia, in exortu rubent obſcurè. Radix in longas fibras diffuſa.

OCVILPATLI.

Folia ſerrata Pſeudodictamno ſimilia, cùm ipſi cauli adnaſcantur. Radix copioſiſſimis fibris fuſcis onuſta.

OCVILPATLI ALTERA.

Caulis coloris caſtanei. Folia Salici ſimilia ſubtus flaua. Radix longis fibris rubet.

OCVILPATLI ALTERA.

OLOMPATLI.

OLOXIHVITL.

NOTATIONES.

PALAN CAPATLI.

Palancapatli.

OLOMPATLI.

Inter folia exit flos luteus vt in Acanaceis. Radix pulchrè rubet.

OLOXIHVITL.

Rami vestiti folijs Lauri in sũmo. Flores Scorpionis caudam efficiunt vt in Heliotropio, colore rubro.

PALAN CAPATLI.

Folium viride nigricans, figura Pomi aurei in ramo nodoso.

PATLA HOACXIHVITL.

PERPENA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

PATLA HOACXIHVITL.

Folij longitudo nouem, latitudo quinque digitorum, figura Coccygriæ.

PERPENA.

Tota herba ſimilis Trachelio, ſed folia videntur eſſe bina ſibi oppoſita, & ex quauis ala oritur flos Campanæ ceruleæ figura.

PHACANI.

PHACANI.

Phaſeolus. Radix contorta: caules diluti viroris. Folium ſuperiore ſuperficie atrorubente, inferiore virore albicante tingitur, eiuſque longitudo 4. latitudo totidem ferè digitorum, figura cordis.

PILTZIN TEVHXOCHITL.

POPOYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

PI TZIN TEVHXOCHI TL.

Flores rubri Bellidi minori ſimiles.

POPOYAVH QVILITL.

Folia Sanguiſorbæ ſimilia : ſiliquæ ſex grana continent. Flos luteus Caſſiæ ſimilis.

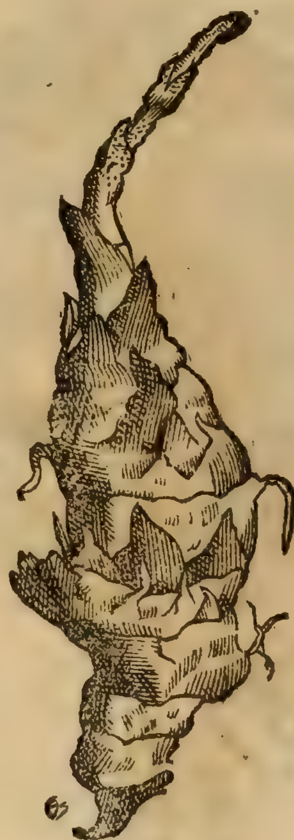
PAXAVAC, vel POXAVAC.

Radix coloris carnei figuræ oualis. Caulis inferior plenus fibris totuſque rubet. Folium Atriplicis cum venis rubris.

POCAYO.

POCAYO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

POCAYO.

Radix tota rubra. Caulis ſcandit: folia cordis eiuſq. venæ longæ; capreoli ex eadem qua folium, ala enaſcuntur. Habes in prima imagine folia & caules, in ſecunda radicem.

POZAHVALIZPATLI.

Veſicula Lychnidi ſimilis, florem continet flauum quatuor foliorum.

POZAHVALIZPATLI.

PYAZTLACOTL.

QVAVH CHIAN.

NOTATIONES.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

PYAZTLACOTL.

Folia Alchimillæ ſimilia: in sũmo herbæ ſpicæ luteæ, ſicut in Lagopo.

QVAVH CHIAN.

Caulis coloris caſtanei nigricantis; fructus vt in Abſinthio coloris caſtanei.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

Radix ſubfuſca, ex qua omnes cauliculi, & ex his nulli ramuli erumpunt. Folia atrorubentis coloris, eiuſdem, & ſeminum capſulæ rutaceis planè ſimiles.

QVAVH COYOLI CHIETLA.

QVAVH CHICHIC PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH COYOLI CHIETLA.

Folia quaſi bina oppoſita vt in Lentiſco: baccæ virides ſunt à lentiſcinis non abludentes.

QVAVH CHICHIC PATLI.

Folium longum quinque, latum tres digitos figura Iuglandis. Radix lutea & longa.

QVAVH CHILPAN.

Radix craſſa: caulis ruber & folia quaſi Lapathi intorta ſine pediculo adnata. Flos in ſummo ruber, figurà Nicotianæ.

QVAVH CHILPAN.

QVA-

QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

QVAVHCOYOLLI.

NOTATIONES.

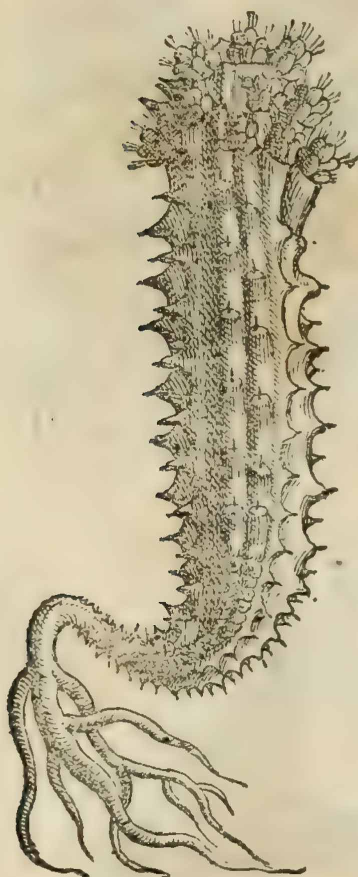
QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

Folium diluti viroris, & circa extremitates albidum. Frutex videtur, cuius fructus adeò Asinini Cucumeris dicti, fructum asperitate figura & viriditate æmulatur, vt nec ouo ouum sit similius. Stipes & radix nigricant.

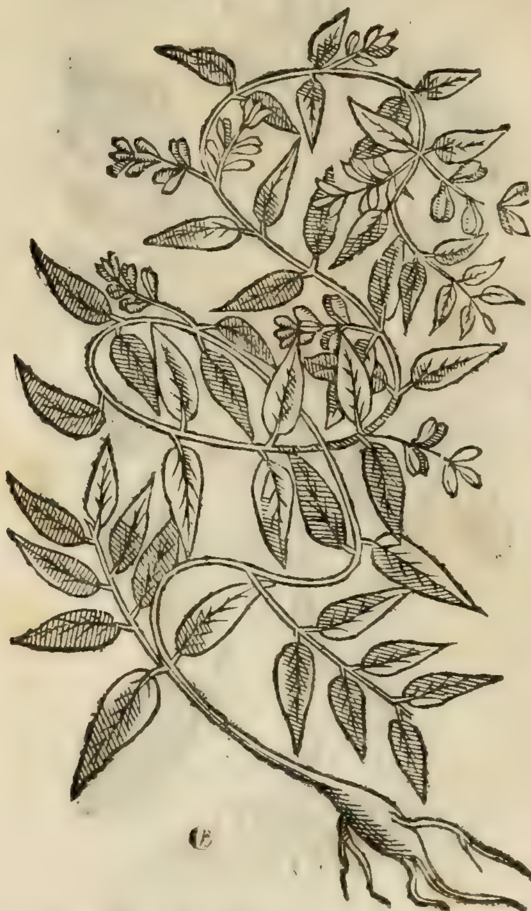
QVAVHCOYOLLI.

Ex Palmarum genere esse non est dubium. Radicis ad arborem hanc vix est proportio. Multiplex quidem hæc, sed nec crassa nec longa admodum, est cinerei coloris; subfusci verò stipes, in quo præter manifesta abscissorum ramorum vestigia, adsunt plurimi etiam ijq; subtiles sursum tendentes adhærent. Folia ramorum, quàm in Palma quam nos colimus, multò teneriora & subtiliora & pennata cernuntur. Fructus vuarum rubellarum & albicantium racemis planè similes.

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

QVAVCZICTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

Radix ex nigro pallida: Reliquum totum ex hac emergens vnum corpus eſt,ex compactis quaſi folijs conſtans, fiſſuris in longum diductis diſtinctum;quę ſtriæ viridis ſaturati ſunt coloris; dilutioris verò foliorum dorſum quod vndiq. tuberculis ſpinoſis horret. Flos ex conglobatis tuberculis, ex quibus ſpinæ lenes exeunt eiuſdem coloris, qui in Cynaræ flore conſpicitur, conſtat. Calyces ſunt virides aculei fuſci.

QVAVCZICTLI.

Radix Napi forma. Caulis Amethiſti colore ſcandens: folij figura oualis longitudo quatuor, latitudo duorum digitor.

QVAVHCHILPA CVITLATONPIZIXOCHITL.

Radix albicat & craſsiuſcula eſt; Caules erecti, ex quibus ramuli directi ſibi oppoſiti. Flores carnoſiores quales in Hyacintho, integri & caui ex cæruleo dilutiore colore.

QVAVHCHILPA CVITLATONPIZIXOCHITL.

QVA-

QVAVH ELOXOCHITL.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

NOTATIONES.

QVAVHYETL.

QVAVH ELOXOCHITL.

Folia laurina ſubtus flaua ſunt;in ſummo ex calyce exiguo prodit quid lutei coloris Auenæ figura.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

Rami bini & folia bina ſibi oppoſita figura Pyri. An cum Auellanis catharcticis illi ſit aliqua affinitas, ſuſpicari licet.

QVAVHYETL.

Eſt Nicotianæ ſpecies alia.

QVA-

QVAVH TLAYE XOCHITL.

QVAHVIZ QVITZTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH TLAYE XOCHITL.

Folia Hederæ arboreæ ſimilia.

QVAHVIZ QVITZTLI.

Caules rubent: Folia Teucrij adnata.

QVAVH YTZAPOLI.

Folia rara: pediculi longi ex quauis ala exeunt. Baccæ Solano ſunt ſimiles, flores vero lutei. Herba eſt valde mucilaginoſa.

QVAVH YTZAPOLI.

QVA-

QVAVH TEZHOATL.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

NOTATIONES.

QVETZALYZTIC.

QVAVH TEZHOATL.

Rami caſtanei coloris. Folia Lauri ſerrata. Flos Nerij carnei coloris, in medio cuius quid luteũ. Purgat ſuperiora & inferiora, drachmarum duarum doſi exhibita planta.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

Baccæ ſparſim in ramis breui pediculo exoriuntur, primùm virides: maturæ coccineæ:maiores Pi[illegible]

QVETZALYZTIC.

Radix ad Filipendulæ ſpeciem accedit,annexis globulis ex quibus aliæ radiculæ fuſci coloris : planta Polemonij æmula, vt Lychnidis ſpecies eſſe videatur. Flos in flore pallidus,qui in duas partes hiare conſpicitur.

QVA-

QVAVXIOTL.

QVAXOXOVHQVI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVXIOTL.

Huius arboris ſtipes rubẽs ramoſus eſt admodum:foliũ figura Coccygriæ, & color rubeus. Fructus totũ ramum occupat, quaterni decuſſatim ex eodem loco prodeuntes. Figura cuiuſuis fructus renem refert rubrum ex viridi: folium eſt venis rubris perfuſum, vt merito hæc planta inter Lentiſcos referri debeat.

QVAXOXOVHQVI.

Capitulum Cañabinæ aquaticæ ſimile, & colore & flore.

QVIL POZOLLI.

QVIL POZOLLI.

Folia inferiora rubent vt in Beta, venis tamen flauis percurrentibus; ſuperiora folia virent, ſed in aduerſa parte albicant: vnde videtur ad Atriplices referri poſſe.

TANCAPAZ. TAREPENI.

NOTATIONES.

TLATECOMAXOHVITL. Seu TEALTECOMAXOCHITL.

TANCAPAZ.

Caulis coloris caſtanei: rami obſcurè virent inſperſis rubris punctis. Planta tota ſimilis Adiantho nigro Lobellij.

TAREPENI.

Folia Teucrio maiori ſimilia; flos ruber, ſed inexplicitus.

TLATECOMAXOHVITL. Seu TEALTECOMAXOCHITL.

Radix Pyriformis & folium Saniculæ. Fortè ferulaceis adnumeranda.

TECECEQVI.

TECAMILIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TECECEQVI.

Radix crassa coloris castanei. Rami reptantes, & in quauis ala quid album capillorum instar. In summo flos Ranunculi: colorem non addidit Pictor.

TECAMILIN.

Radices luteæ ex rubro, & folia Lauri. Discutit hæc herba tumores præter naturam.

TECOMAXOCHITL.

TECOMAXOCHITL.

Flos longus & luteus figura Mirabilis Peruuianæ, superius in quinque oras diuisus: interna superficies ex rubro cærulea; folium verò plantæ est Citro simile. Radix lignosa & nigricans.

TECOMAXOCHITL ALIA.

TEHOAXIN.

NOTATIONES.

TEPEAMATL.

TECOMAXOCHITL ALIA.

Videtur arbor. Folia Circeæ ex viridi lutea; flos ſimilis Ori leonis dicto, totus luteus.

TEHOAXIN.

Apparet eſſe arbor leguminoſa: foliola Acaciæ ſimilia, ſiliquæ Piſo: quarum longitudo duodecim, latitudo duorum digitorum.

TEPEAMATL.

Folia cordis, quarum nerui rubent: in ſummo quid rubrum, ſed conuolutum conſpicitur.

TEMEICAXIHVITL.

TEPEHOAXIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEMEICAXIHVITL.

Hæc planta videtur ſcandere: folia nigricant.

TEPEHOAXIN.

Flos huius leguminis rubet. Fructus ex alis exit ſiliquoſus Piſi modo, ſed pendens; grana inſunt duo.

TEPENEXCOMITL.

Quæ a Pena olim & Lobelio, tum à Cluſio in Exoticis ſuis diligēter deſcripta planta Echinomelocactos dicta fuit, videtur ea eſſe quæ hic repræſentatur. Eſt tamen differentia non leuis, quam iam aſsignabo. Viderant viri illi doctiſsimi ex America tantùm allatas, nec domi illas ſuæ aluerant, quæ res excuſare eos poterat. Verùm celeberrimus Eyſtettenſis Hortus (qui liber regijs planè ſumptibus excuſus & affabra elegantiſsimè depictus manu, apud Ioannem Fabrum Lynceum Bambergenſem Horti Pontificij Præſidem, Illuſtriſsimorum Dominorum Fuccarorum donum exſta[illegible] hanc ipſam plantam in fictili per annum coluiſſe m[illegible]rat, & cum viris doctiſsimis iam dictis planè c[illegible]rdat. Hæc igitur noſtra, radice & fructu plurim[illegible]fert: cuius plures fibræ in radicem vnicam, craſſ[illegible]atis ac lignoſam coaleſcunt: ex qua folia Op[illegible]imilia, ſed arctè cohærentia ſphæram quodãmodo conſtituunt frequentibus ſpinoſis ſtellulis horridam, quam Pena pro fructu quodam Cucumeraceo, [illegible] tomentum pro flore deſcripſit. Tomentum hoc quod omnes in ſuprema ſphæræ huius parte aſsignant, in noſtra nullum conſpicitur, ex quo Cluſius folliculos ſeu vaginulas ſanguinei coloris emergere ſcribit floridas; quæ Lobelio Capſici, tũ Indici dicti piperis fructus æmulantur. Qui autem in noſtra fructus reperitur, ex folijs enaſcitur & non aliter ac in Opuntia ſeu Tuna ficus conſpicitur: in quo eodem prorſus modo flos ſuperſtat. Flos hic & ipſe rubet, & rubeſcenti ac maculis quibuſdam vireſcentibus ornato fructui pulchrè inſidet. Folia plantæ craſſa illa Opuntiæ æmula (nam alia fruſtra quærit folia Cluſius) ex colore viridi albicant mixto, ac luteis aculeatis ſtellulis conſtant. Et quoniam Cluſius nomen anxiè deſiderat, hoc curioſo Lectori libenter communicamus, TEPENEXCOMITL.

TEPENEXCOMITL.

TE-

TEOCOPALLI.

TEPEYZQVIXOCHITL.

NOTATIONES.

TEQVA NIYTZONCAL.

TEOCOPALLI.

Caulis geniculatus albus; folia ad internodia ſemper bina Naſturtio aquatico non abſimilia. Flores lanuginoſi comantes.

TEPEYZQVIXOCHITL.

Radix craſſa & lignea: Rami ſpadicei ſiue caſtanei; folia verò Pyri. Pediculus non longu[illegible]

TEQVA NIYTZON[illegible]

Radix tranſuerſim poſita, maſſam quãdam conſtituit; folia longa Cypero ſimilia, ad cuius ſpeciem videntur accedere.

TEQVAN MECATL.

TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEQVAN MECATL.

Folia vna tantum parte incisionem habent. Flos ex rubro est luteus; fortè inter erectas Clematides numerari potest.

TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

An Cacalia aliqua? Flos enim similis & carneus. Folium tamen ad maluacea accedit.

TEXCALXIHVITL.

Rami viroris obscuri, flos albus. Folia quodammodo Filipendulę ęmula.

TEXCALXIHVITL.

TE-

TEXIOQVAHOITL.

TEZCAPATLI.

NOTATIONES.

TEXHVATL.

TEXIOQVAHOITL.

Radix rubra & crassa, indequè similis crassitudinis caulis nodosus: Phillyreæ folia, sed colore viridi dilutiore.

TEZCAPATLI.

Omnes rami nodosi, vnde fortè arbor. Folia Tussilagini similia.

TEXHVATL.

Folium pulchrum crenatum: bini nerui in vtraque folij parte in longum protenduntur, reliquis omnibus in latum excurrentibus. Omnia folia ex viridi sublutea sunt.

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

TLAMACAZQVI Y PAPAN, vel COAPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

Radices longæ, tenues. Caulis ſcandit; folium figura cordis longum quinque & dimidium, latum verò quatuor & dimidium digitos, ſerratum Vrticæ inſtar.

TLAMACAZQVI Y PAPAN vel COAPATLI.

Caules teretes condenſis veſtiti folijs vt in E[illegible]a Myrtite; Flores comantes ex albo lutei.

TLAC CECEC vel TLALIZTIC.

Radix craſſa Napiformis; ramus Cardamines.

TLAC CECEC, vel TLALIZTIC.

TLA-

TLACHINOL XOCHITL.

TLACOCAVHZTLI.

NOTATIONES.

TLACOCHILTON.

TLACHINOL XOCHITL.

Flos similis Linariæ aureæ Tragi. Folia minuta. Exilis planta.

TLACOCAVHZTLI.

Radix flauet: flos omnino croceus, oblongus, non diuisus. Folia inferius tria magna; ex his ramusculus, in cuius summitate foliola adeò subtilia, vt videantur Limonij maritimæ plantæ flores æmulari, nisi quòd bene viridis sint coloris.

TLACOCHILTON.

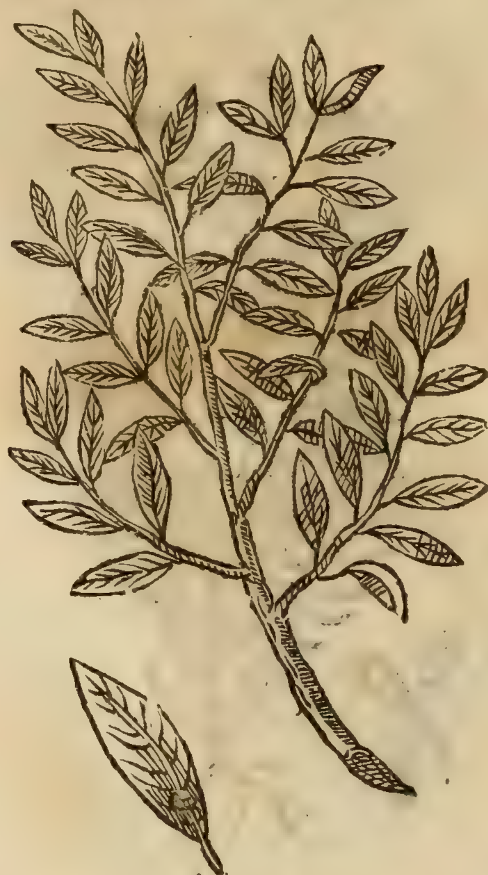
Folia situm & figuram Rutę obtinent: in summo calyculi rubri Lychnidi similes.

TLA-

TLACOXIHVITL.

TLACOTEQVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOXIHVITL.

Tota planta cinerei coloris, folia Artemisiæ marinæ, seu Cinerariæ similia. Caulis nodosus: radix magna & flaua.

TLACOTEQVIZPATLI.

Ramus arboris videtur. Cæterùm nihil, nisi quòd folia Oleam quodammodo repræsententent.

TLACOTL.

Multi rami ex eodem nascuntur principio. Folia Gossipio similia.

TLACOTL.

TLACOTIC.

TLACOTIC ALIA.

NOTATIONES.

TLACOMTIC.

TLACOTIC.

Radix fibroſa; caulis & rami quaſi rubent ex luteo. Folia Millefolij; in ſummo tres flores rubri, qui in altera icone deſignati, in qua anguſtioribus folijs, denſiſque magis radicibus planta exprimitur.

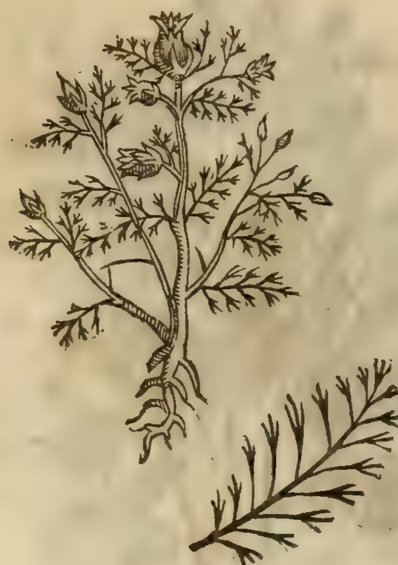
TLACOMTIC.

Radix ferè nigra: inde ſurgunt tres caules rubri. Folia inſummo figura Gnaphalij.

TLACOXOCHITL.

TLACOXOCHITL ALIA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

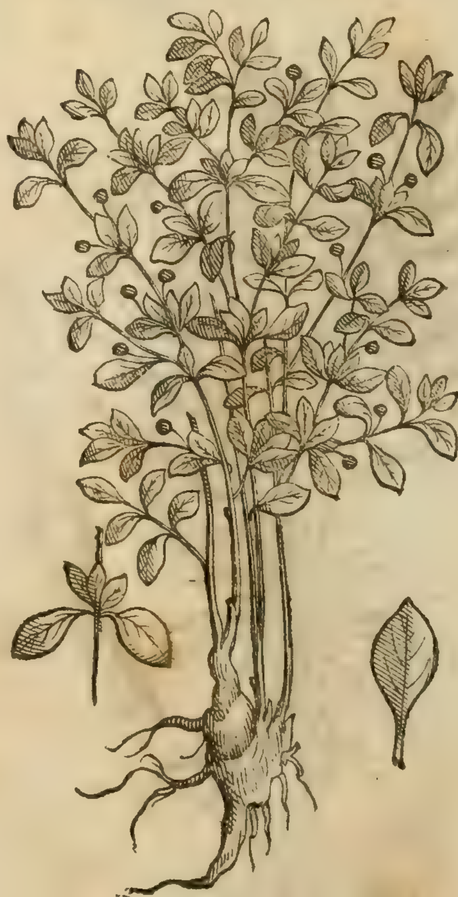
TLACOXOCHITL.

Radix flauescit, caules rubri & folia Teucrij. Flos Armerij rubri: foliola semper sunt quatuor parua inter duo magna.

TLACOXOCHITL ALIA.

Herbula caules habet rubros: vasculũ in calyce rubrum rotundum, sed in summo habet foliola flaua, ita vt fructus sit figura similis Malo punico.

TLACOZAZALIC.

TLACOZAZALIC.

Caules rubent. Folia bina sibi opposita Pyro similia: ex quauis ala vasculum, vel baccula emergens apparet Anagallidis instar.

TLA-

TLALLAALA.

TLALLAALA ALIA.

NOTATIONES.

TLALACXOYATL.

TLALLAALA.

Folia Betonicæ; caulis purpureus. Flos Medio ſimilis ex quauis ala enaſcitur, ſed coloris ex rubro albicantis.

TLALLAALA ALIA.

Folia Ricino Americano ſimilia: in ſummo ſpica quaſi glandium viridium, ex quibus exit floſculus ruber albedini permixtus, folijs constans quatuor, longoque conſiſtens pediculo.

TLALACXOYATL.

Radix longa, quæ inferiori parte fit maior: ramuli admodum foliati vt in Eſulis.

TLALAMATL. TLALAHOACATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALAMATL.

Radix ſurculoſa, craſſiuſcula, flaua, vnde ſcandentes caules. Folia bina ad internodia eaque cordis figura apice ferè recuruo, inferius ſubalbida: in ſummo tria. Fructus inuerſæ ficus figura apice deorſum viridi, ſuperiore ventre croceo, exiguo calyce appenditur, petiolo ad alam breui ſuſtinente. Flos comparet nullus.

TLALAHOACATL.

Flores habet luteos Senecionis inſtar. Folia Anethi: Radix lutea eſt & fibroſa.

TLALCHAMALLIN.

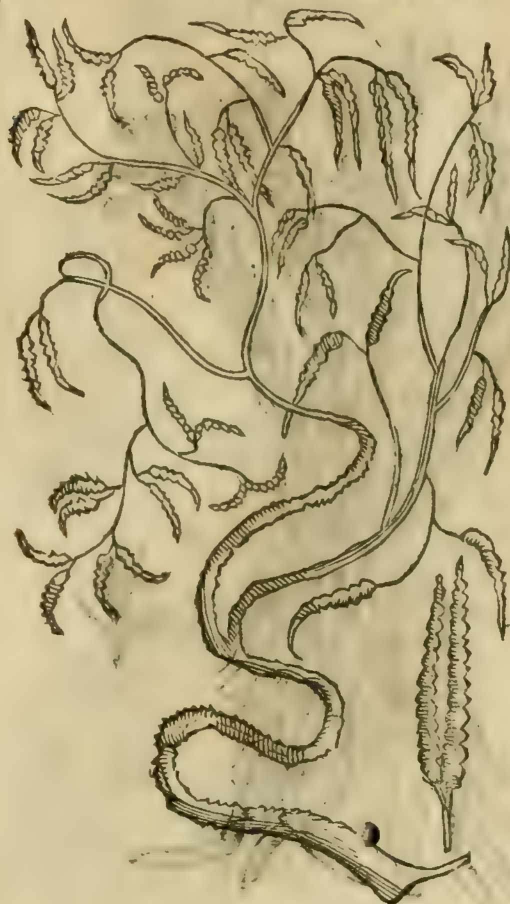
Radix longa, craſſa & quaſi ſquamoſa lutea. Folia ſinuoſa: in ſummo quid rubri conſpicitur, vt in Trifolio pratenſi.

TLALCHAMALLIN.

TLAL-

TLALCHICHICPATLI.

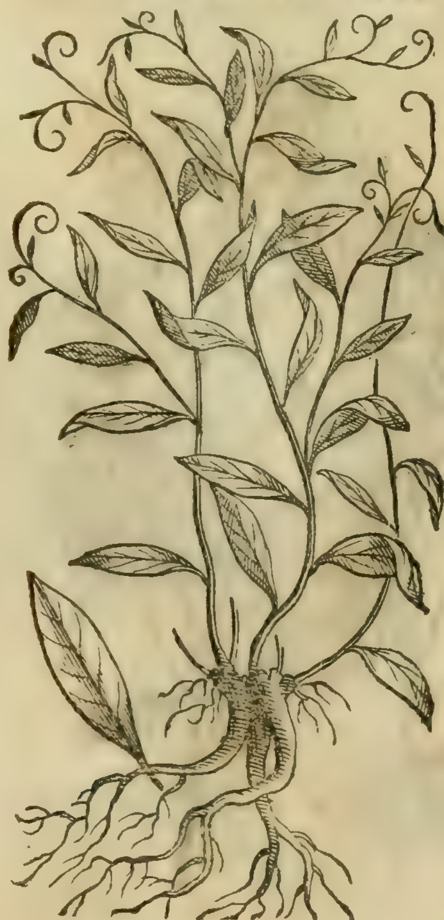

TLALCVITLAPILLI.

NOTATIONES.

TLALHVAPATLI.

TLALCHICHICPATLI.

Longiſſima radix Glycyrrhizæ ſimilis; folia parua Galegæ : flos luteus. Siliquę longæ tres, latæ verò digiti octauam partem, cui grana inſunt vnum ſupra viginti.

TLALCVITLAPILLI.

Pediculi & foliorum venæ rubent: cauliculus, qui repere videtur rubris guttis conſperſus eſt.

TLALHVAPATLI.

Caulis rubet; folium longum quatuor, latum ſeſquidigitos. Ramus in fine habet capreolum.

TLALIZTA PATZIN.

TLALIZTA QVILITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALIZTA PATZIN.

Radix Filipendulę. Caulis cinereus nodoſus, vnde fortè arbor fuerit. Folium longum quatuor, latum duos cum dimidio digitos figuræ oualis, eiuſquè venæ rubent.

TLALIZTA QVILITL.

Cauliculi rubri, cuius folia Vermiculari ſimilia. F[illegible]iculi albi ſex foliolis conſtan[illegible], cũ Ocimaſtri vtriculo. Con[illegible]omerata radicũ, ad Haſtul[illegible]giæ effigiem fermè congeries.

TLALOCELOXOCHITL.

Caulis ſanguineus videtur repere. Folia bina cũ nodis vt in Ocymo. Folio venæ rubræ; in ſummo flos Alteris, cuius centrum obſcurè rubet: radij flaui ſunt, binatim verò folia calycem attingunt; vnde non iniuria ſiue Lychnis, ſiue Bellis iudicari poteſt.

TLALOCO. TLALPATLACHTLI.

NOTATIONES.

TLALLY YETL.

TLALOCO.

Videtur repere. Folia quaterna Lysimachiæ luteæ similia; ex quauis ala exit pediculus Anagallidis modo, cui insidet flosculus albus.

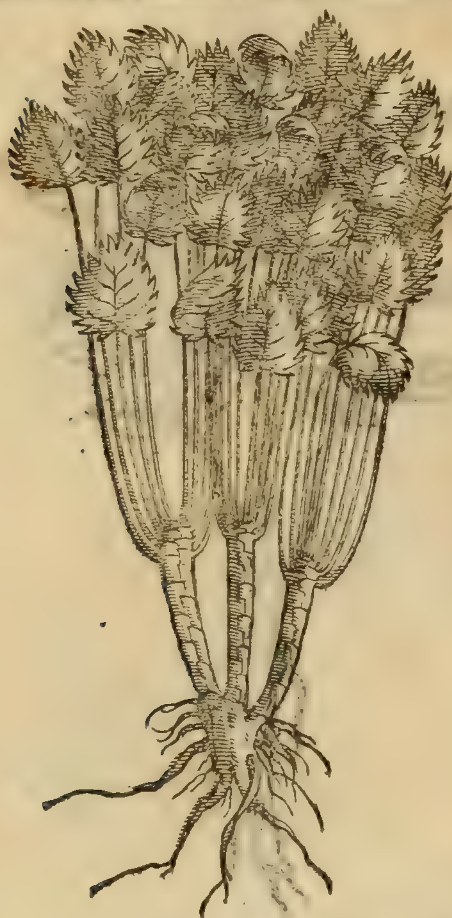
TLALPATLACHTLI.

Radix longa. Caulis co[illegible] Suberis videtur repere.

TLALLY YETL.

Caulis parum rubet. Folia Doriæ & flos Bellidis, cuius medium flauet; radij autem sunt albi.

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

TLANATOA HVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

Caules plures nudi, qui circa ſummum cauliculos multos ſiue potius pediculos prælongos ſuſtinent, è quorum ſummo apice foliũ emergit figura cordis, ſerratum adinſtar Vrticæ Romanæ. Spectabilis certè planta.

TLANATOA HVIZPATLI.

Folia ſima ex breui petiolo neruis luteis: longo pediculo inſidet flos Calthæ luteus.

TLANCA CAHOATLI.

TLANCA CAHOATLI.

Radix tota lutea; folia verò Craſſulæ ſimilia, non tamen ſerrata; quæ latitudine ſua multũ caulis ambiunt.

TLALHOAXIN.

TLALHOAXIN alia icon.

NOTATIONES.

TLANCVIPATLI.

TLALHOAXIN.

Legumen folijs Galegæ. Flores colore Viciȩ, ſiliqua verò longa & tenuis Aſtragaloidi ſimilis. Huius duas habes icones, in quarum prima flores & ſiliquas, poſteriore verò folia melius diſpicies.

TLANCVIPATLI.

Radix longa & nodoſa: folia verò caulem ambiunt, vnum tamen aliquis longius.

TLANPANXIHVITL.

TLAYOYOMOCTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLANPANXIHVITL.

Folia Goſſipio ſimilia habent quid purpurei. Flos Aſteri ſimilis in medio luteus, radij verò carnei coloris exiſtunt.

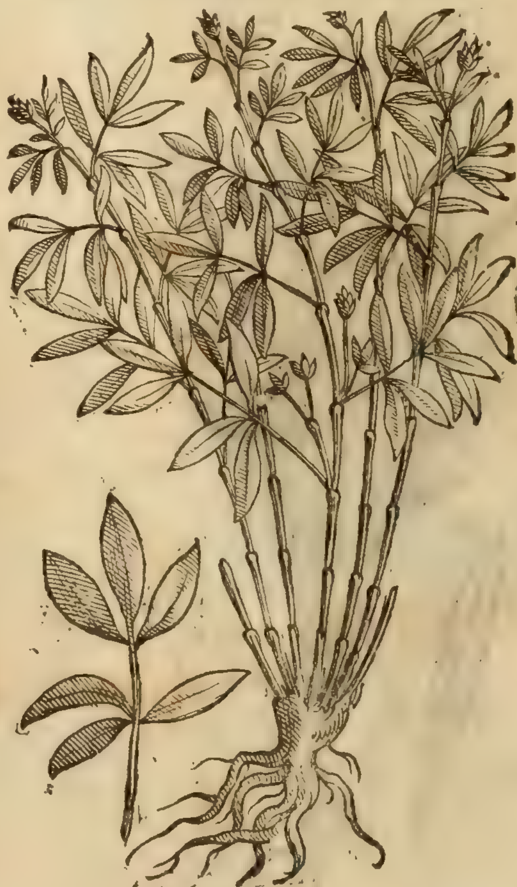
TLAYOYOMOCTLI.

Caules ex viridi in luteum vergunt. Folium longum duos, latum ſeſqui digitos. Flos albus vt in Virga paſtoris.

TLATLACOTIC.

Caulis geniculatus ita, vt internodium ibi inſeri videatur.

TLATLACOTIC.

TLATLA LAMATIC.

TLATLAPACTZIN.

NOTATIONES.

TLATLAVHQVI.

TLATLA LAMATIC.

Radix Napo ſimilis: folia bina ex alis purpureis enaſcuntur longa octo, lata vero dimidium digitum. Vaſculum Polemonio ſimile ſtriatum: flos cæruleus.

TLATLAPACTZIN.

Folia Lauri pediculo hærent breuiſſimo.

TLATLAVHQVI.

Radix rotunda; caulis ſcandit: folia tria Phaſeoli modo ſed longiora. Flores Fabæ.

TLA-

TLATLA QVAYE. TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLATLA QVAYE.

Radix ſubfuſca, caules geniculati virides. Folia Ruſci folijs haud abſimilia acuta valde, ſed interna parte diluti ſunt viroris: pollicem verò lata, & tres tranſuerſos digitos longa.

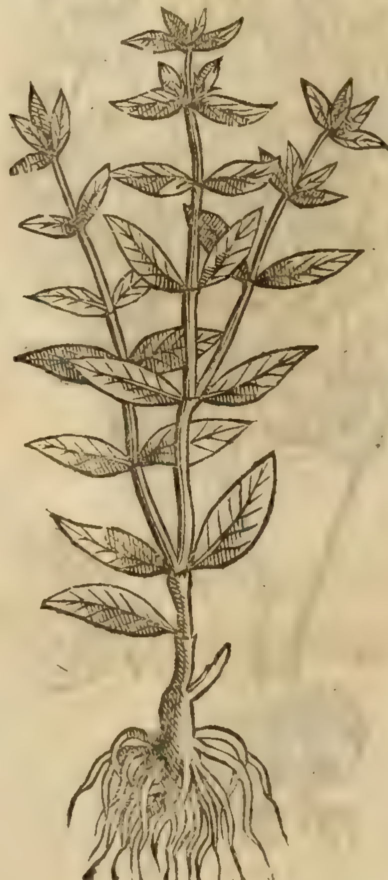
TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

Radix Minij colore ; flos in ſummo ruber. Folia Ocymi non ſerrata, nec bino ordine è directo ſibi oppoſita.

TLATLAVHQVI PATLI.

Calyx Ecchio ſimilis radijs quinque conſtans rubris, quid flauum inexplicatum continentibus.

TLATLAVHQVI PATLI.

TLELATL CHINOL XOCHITL.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

NOTATIONES.

TLIATEPECE MITZTLIT.

TLELATL CHINOL XOCHITL.

Folium longitudine duos, latitudine ferè digitum componit. Caules flaui: flores crocei Chrysanthemo similes.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

Radix satis crassa profundas radiculas demittens, subrubra vt caulis. Folia Seseli Aethiopico colore & figura respondent, neruulis albentibus distincta. Flores Caryophyllacei sex foliolis albicantibus constant, sed calix rubet. Folium duos digitos latum, & quatuor longum.

TLIATEPECE MITZTLIT.

Radix talis qualis in Doronico illo cum radice Scorpij figura, non tam frequentibus tamen radiculis fibrisq. abundat: ex albo rubet. Caulis geniculatus & vsque ad summum ferme glaber: folia sibi bina opposita cordis figura, diluti viroris. Exigua sed perennis planta videtur.

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC OTEQVA XOCHITL.

TLILTOLLIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC OTEQVA XOCHITL.

Exigua, vt radix tenuis monstrat planta est & quidem vmbellifera, quod folia & flores præseferunt: hi in vmbellam compositi albicant: illa cum caule dilutè virescunt. Folia hæc in trina & trina diuiduntur, sibique vbi emergunt, opponuntur.

TLILTOLLIN.

Aron peregrinum: eius caules rubent obscurè. Flores rubri quasi in spica.

TLILZAPOTL.

Fortè arbor. Pomum adnascitur breui pediculo simile Cydonio sulcis aliquod conspicuum, colore ferè Castaneæ.

TLILZAPOTL.

TOCAPOTLE.

TOCHACAXIHVITL.

NOTATIONES.

TOCHON XOCHITL.

TOCAPOTLE.

Folia bina Laureolæ: ſiliquæ Piſo ſimiles.

TOCHACAXIHVITL.

Folia Vrticæ bina oppoſita oriuntur ex geniculis rubris.

TOCHON XOCHITL.

Radix lutea: ramuli purpurei & folia Nepethæ ſubtus albicantia. Calyx Lauendulæ: flos longus, ruber, incuruus.

TONALXIHOITL.

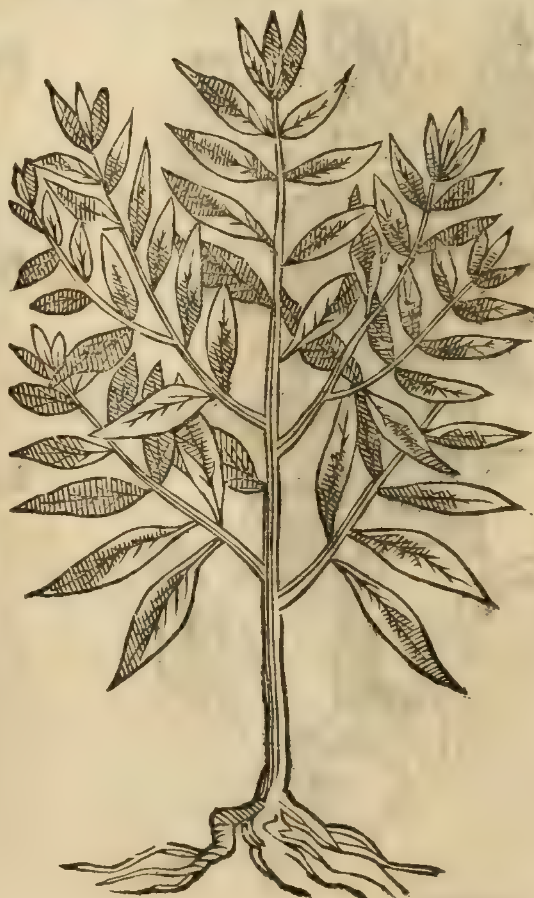

TOTECY XOCHIVH.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TOTOCAPOLLIN.

TONALXIHOITL.

Folia profundè secta & alicubi dentata, bino quidem ordine geniculis cauli apposita. Flos rubet.

TOTECY XOCHIVH.

Tota plãta similis est Heliotropio maiori. Flores albi.

TOTOCAPOLLIN.

Videtur arbor. Rami virides punctis albis conspersi: in quauis ala videtur latitare quasi bacca viridis.

TOTOCVIT LAXIL.

TZATZEQVA.

NOTATIONES.

TZAVXOCHITL.

TOTOCVIT LAXIL.

Siliquæ multæ, longæ, graciles & flauæ ex eodem loco enaſcuntur. Cum planta quæ Aſclepias appellatur, aliquam ſimilitudinem obtinet.

TZATZEQVA.

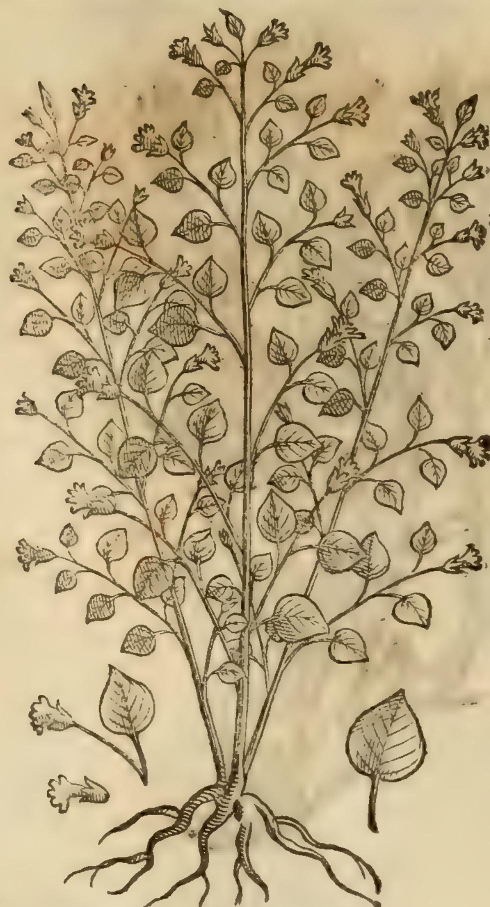
Radix figura Rap[illegible]ni; folia verò Lyſimachij lutei, [illegible]tis lata pediculo longo, lato, rubro adnexa. Vaſculum eſt quale in Ciſto reperitur.

TZAVXOCHITL.

Bulbus eſt Moly quaſi ſimilis: folia vt in Gentiana aut in Allio Vrſino. Flos viridis punctis rubris immixtis, figura quaſi Orchidis alicuius.

TZAZALICPATLI. TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZAZALICPATLI.

Ex multiplici radice erecti cauliculi assurgunt: folia serrata inferna parte dilutioris viroris: Flores sub rubentis coloris ex octonis constant foliolis, ac vbi conclusi sunt cum Iacea conueniunt.

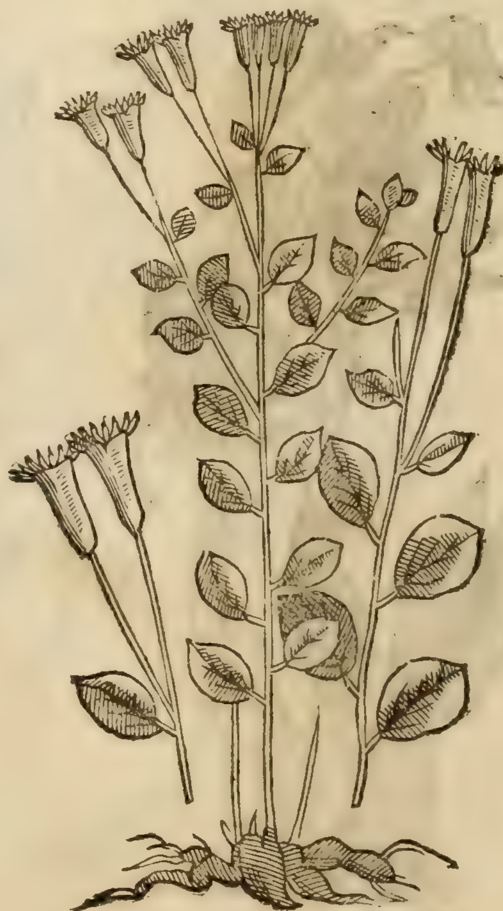
TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

Flos albus in calyce Lychnidi simili. Folium cordis figura neruosum.

TZINOMA.

Caulis coloris Hepatici, folium verò Pyrolæ: in summo flores Cacaliæ flaui, calyx est bene longus.

TZINOMA.

YOCOL.

TZINACANATLAPATLI.

TZIPIPATLI.

NOTATIONES.

TZITZIQVI.

TZINACANATLAPATLI.

Folium vt in Nasturtio Indico annexum non ita rotundum, sed latum, oblongumq. figuræ nauiculæ ex viridi luteum. Tota planta repit, quod Capreoli indicant & Leguminosam esse suadent.

TZIPIPATLI.

Flos Bellidis, vel potius Hieracij luteus: folium Vrticæ profundè satis serratum.

TZITZIQVI.

Caulis purpureus: flos Asteris, radij purpurei vt in Amello Virgilij, flocci verò in medio lutei. Radix calida in quarto gradu, vrinam euocat.

TZITZIN. TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZITZIN.

Videtur arboris ramus. Folia bina Castaneæ ſimilia : fructus non bene conſpicitur. Folium ſaturati coloris valde, & latum duos digitos tranſuerſos, longum quatuor.

TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

Oblongam fuſcamq. & multis ex latere fibris exeuntibus radicẽ demittit. Cauliculos rectos, folijs non ordinatim poſitis ſubrigit, quæ parua ſunt & minutim ſerrata. Ramulos in ſummitate floridos emittit, ſed floſculi qui ex viridi lutent, non ſunt explicati.

TZOCVILPATLI.

TZOCVILPATLI.

Folia Goſsipij ęmula, ſed longè maiora; longitudine nempe quinque, latitudine trium digitorum, ſerrata; hiſpida, ſubtus incaua. Flos luteus orbicularis & piloſus: radix odorata, amara, calida in quarto gradu.

TZOPELIC QVAVHITL.

TZOMPILI HVIZPATLI.

NOTATIONES.

XAHVALYZTIC.

TZOPELIC QVAVHITL.

Videtur arbor. Folia atrouirent & multum inflectuntur: rami flaui ex viridi.

TZOMPILI HVIZPATLI.

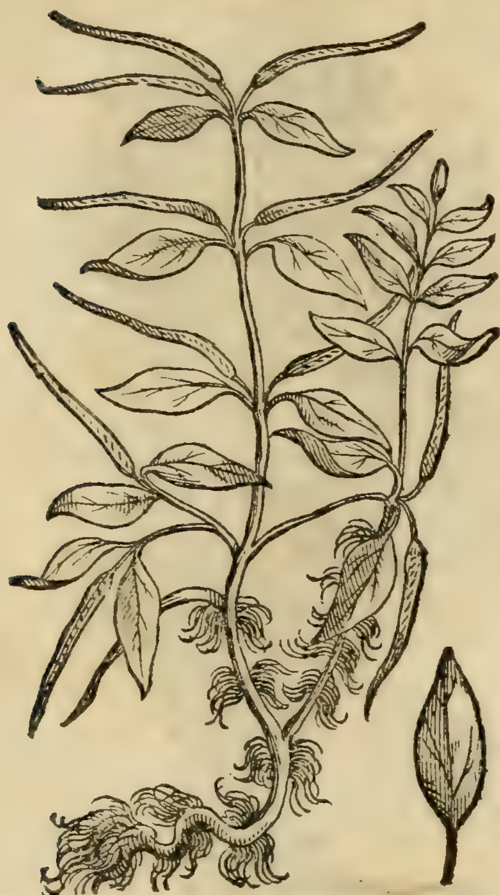
Flores lutei quasi p[illegible]pposi: folia subtus parum rubent.

XAHVALYZTIC.

Flores Viciæ similes. Folia tria instar Phaseoli. Radix Cyclaminis instar.

XAXAHOACTLI.

XIYOPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XAXAHOACTLI.

Folium longum quatuor, latum duos digitos: nerui quasi tres apparent. Ex quauis ala exit iulus Acori longissimus, sed viridis. Aquaticam plantam esse credimus.

XIYOPATLI.

Radix Glycyrrhizæ similis: siliquæ multæ incuruæ. Foliorum minutissimorum rara forma vt in Kali quodam.

XICOXIHOITL.

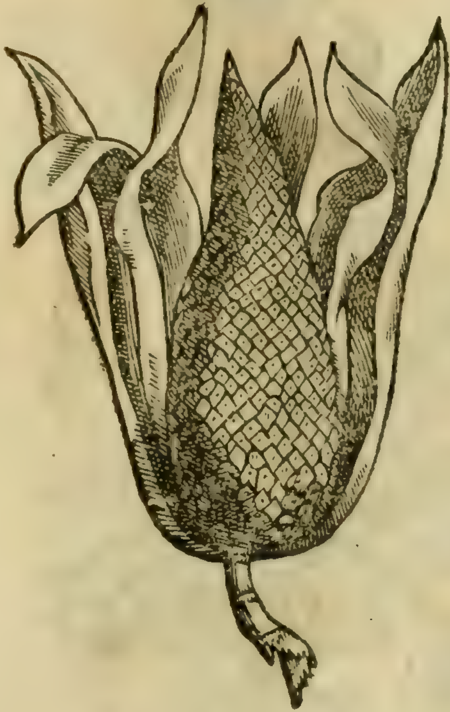
Caulis turget multis locis: Flores Saluiæ similes, ex cæruleo in album vergentes.

XICOXIHOITL.

XO-

XOCHI PALCENTLI.

XVCHIPATLI.

NOTATIONES.

XOMILACOTL.

XOCHI PALCENTLI.

Eſt ſpecies Maiz abſq. dubio fructus, qui longus eſt ſex digitos tranſuerſos & latus tres, rubelli diluti coloris eſt. Petiolus flauet: folia interna parte rubent, externa pallent.

XVCHIPATLI.

Folia bina figuræ æqualis: nerui tranſuerſi.

XOMILACOTL.

Caules rubent: folij longitudo trium, latitudo ſeſquidigitorum.

XO-

XOPOTO. XOXOCOYOL HOIHOILAN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

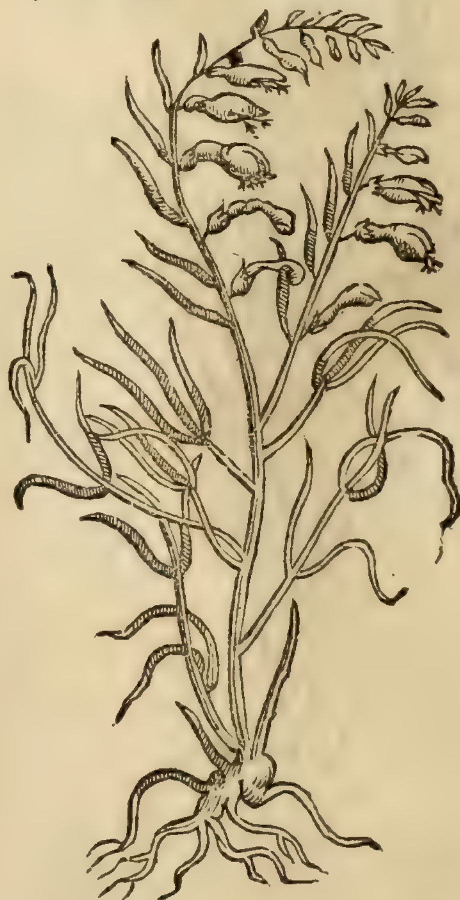
XOPOTO.

Folia Trachelio ſimilia, flauent ex viridi. Ex multifida radice plures etiam caules aſſurgunt.

XOXOCOYOL HOIHOILAN.

Eſt Oxys flore rubro. Noſtram flore luteo ceterùm omnino æmulatur.

XOXONAZATIC.

XOXONAZATIC.

Radix craſſa rubelli coloris plurimas ex ſe minores demittit. Cauliculi tenues & luteoli: folia vt in ferula ſubtilia. Flores amœnè rubeſcentes Antirrhini flores imitantur, ex quibus ſtamina flaua emergunt. Semina in fructu oblongo & rotundo clauduntur.

XO-

XOXOTLATO.

XOXOTLITO.

NOTATIONES.

YACATOMAC QVILITL.

XOXOTLATO.

Folia Artemisiæ flauent ex viridi. Flos Scabiosæ sed elatior. Ex Scabiosarum forsan genere est.

XOXOTLITO.

Caules rubent: flores Mirabili Peruuianæ, aut Caryophyllo simplici similes, rubei coloris. Folia cum Serratula quid simile habent.

YACATOMAC QVILITL.

Geniculos habet radix Equiseti instar, vnde enascuntur fibræ. Planta vt apparet serpẽdo prouehitur. Caulis nodosus vt in Persicaria Matthioli, sed hic bina folia & gemini nodi,

YCE-

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

YCHCAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

Radix hepatici coloris emittēs nigros quaſi capillos vel fibras. Caules Saxifragiæ marinæ ſimiles.

YCHCAXOCHITL.

Folia ſatis oblonga. Calyx floris Maluaceis ſimilis: flos magnus crocei coloris admixta multa rubedine: ſtamina exeunt piſtilli inſtar vt in Maluaceis, vnde inter ſpecies has recenſeri debet.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

Caulis purpureus: folia cordis infra hirſuta & albida, ſuprà verò viridia in corymbo. Fructus obrotundus.

YCCOTLI.

YHOATEN.

NOTATIONES.

YLLAMATLANTLI.

YCCOTLI.

Videtur arbor hæc primo aſpectu Cluſij in rariorũ Plantarũ opere Draconem arborẽ, aut Chamęriphẽ repræſentare, à quibus tamẽ multum differt: ſunt enim in hac venæ foliorum nigrę, flos Nerij luteus, vaſculũ verò Burſæ paſtoris ſimile, eiusq. diuiſio in duo vaſcula apparet; vnde inter Rhododendri ſpecies forſan reponenda.

YHOATEN.

Folia Limonio ſimilia & æqualiter diuiſa à vena rubra folium biſſecante: ſtamina floris lutea.

YLLAMATLANTLI.

Folia vt Botrys flauent venis rubris interſecta; flores albidi ſunt, calyx verò Maluaceus: Flos Campanula; fructus pomula viridia. Videtur Solano ſpinoſo, quod Hierichuntica poma vocant, apprime affinis eſſe.

YLLAMATZAPOTLI.

YLLAMAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YLLAMATZAPOTLI.

Videtur arbor. Cortex cinereus: fructus cono Pini similis, squamosus, longus tres & dimidium, latus verò duos similiter cum dimidio digitos. Cum nostratium nulla conuenit.

YLLAMAXOCHITL.

Radix rubra vt & folia. Flores rubri figuram ferè Trachelij habent, sed quasi intortam. Folia vt in Isatide.

Y L L I.

Rami colore castaneo. Nerui foliorum ferè transuersi; folij longitudo sex, latitudo duorum digitorum.

Y L L I.

YOCOL XOCHITL.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

NOTATIONES.

YOLO CHICHILTIC.

YOCOL XOCHITL.

Folia Peruincæ. Flores in vmbella carnei coloris, quinque constantes foliolis.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

Folia longiuscula & bina Lychnidis; in summo flores flaui, pallidi.

YOLO CHICHILTIC.

Caulis castanei coloris: folia Mori. Florem non explicauit Pictor, cuius color obscurè rubet.

YTZECVINPATLI.

YXOCVILPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YTZECVINPATLI.

Folia Artemisiæ candicantia. Flos quasi Artemisiæ viridis.

YXOCVILPATLI.

Folia Linariæ. Flores oblongi non aperti.

YXPATLI.

Radix flaua, caules rubri, folia bina Asclepiadis. In extimo quid viride, non explicatum.

YXPATLI.

YXPATLA HOAC. YXPATLI alia.

NOTATIONES.

YXTLATLATZCAN.

YXPATLA HOAC.

Radix Rhabarbaro colore ſimilis. Folia ex radice naſcuntur Limonio ſimilia & obſcurè virentia.

YXPATLI alia.

Caulis flauus Cannæ ſimilis: folium Hederæ arboreæ: ex ipſo geniculo fibræ circum circa exoriuntur.

YXTLATLATZCAN.

Folium figura cordis, cuius longitudo duorum, latitudo verò duorum cũ dimidio, digitorum.

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

YYACXIHVITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

Radix magna per tranſuerſum repens fibris ſcatens cineritij, cũ caulibus quamplurimis, coloris: folia bina, ex quorum exortu ramuli exeunt foliati (quod hic non ſatis obſeruatum) cordis figura & ſerrata non leuiter. Maiora inſtar Cochleariæ concaua ſunt, ſubtus diluti ſupra ſaturi viroris.

YYACXIHVITL.

Rami pauci: folium Aurantij. Fruticis alicuius ramus videtur.

YYAVH CENTLI.

Species Maizij, colore obſcuro ad cæruleum tendente. Folia palleſcentia. Petiolus flauet.

YZ-

YZQVIEPAPATLI.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

NOTATIONES.

YTZTACATZOYATL.

YZQVIEPAPATLI.

Folij lõgitudo duorum, latitudo vnius digiti, Flos rubeſcit.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

Radices pulli coloris, fibræ ex geniculis oriuntur flauæ: Flos & calyx Calthæ: in medio flore eſt capitulum viride Anagallidis, ex alia ala exit ſpica quaſi piperis.

YTZTACATZOYATL.

Folia longiſſima octo, lata verò medium digitum figurà Oleæ: ſubtus albent omnino.

YZTAC COCOCTLACOTLI.

YZTACPATLI VI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTAC COCOCTLACOTLI.

Folium longum quatuor, latum vnum & dimidium digitos: flores albi fortè papposi; capitula videntur Helichryso similia.

YZTACPATLI VI.

Nodosa est; bina folia opposita gerens, longa quatuor & dimidiũ, lata mediũ digitũ, quæ figura Salicis nõ tamẽ serrata flauẽt ex viridi: ex ala dependent siliquæ Asclepiadis longa quatuor, lata duos digitos. Radix Pœoniæ, vel triũ Naporum similis.

YZTACPATLI VII.

Lignosa est: folia bina Vrticæ vel cordis figuræ subtiliter serrata: fortè est Vrtica. Quæuis ala gignit. In sũmo baccæ virides Ligustri. Alius pediculus portat quasi Melonem vel quatuor semina.

YZTACPATLI VIII.

YZTACPATLI IX.

NOTATIONES.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

YZTACPATLI VIII.

Radix Napi viridis, & quinque ex ea caules. Ramulus quiuis quinque folia gerit.

YZTACPATLI IX.

Radix inſtar Hellebori nigri & nigricans. Rami omnes quinque habent folia oblonga & rotundiuſcula. Flores ſpicati ex viridi lutei conſpiciuntur.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

Huius hiſtoriam cum viribus deſcriptam, videre eſt ſupra libro tertio, capite nono. Quare ſtudioſum Lectorem illuc amandamus.

YZTACPATLI MANALISMI X.

YZTACTLALAMATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTACPATLI MANALISMI X.

Folia Telephij ſeu Craſſulæ habet ſupra benè viridia,ſubtus cana. Radicem glabram & profundè merſam. Flores in vmbellam formatos gerit; qui in vna vmbella albi(ſignum recentium florum)in altera rubent, orſan ſemẽ denotant. Videtur omnino ad Telephia pertinere.

YZTACTLALAMATL.

Phaſeolus trifolius,venis foliorum rubris; flores carnei papilionacei: ſiliqua Securidacæ arboreſcenti ſimilis.

YZTACTLALAVHCAPATLI.

Folia bina ſibi ex aduerſo poſita, figura Iuglandis. Sed herba eſt,non arbor.

YZTACTLALAVHCAPATLI.

YZTAVHYAPATLI.

YZTLACATINIPATLI.

NOTATIONES.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

YZTAVHYAPATLI.

Radix ouata & ferruginea: folia Salicis ſunt quaterna, longa non ſerrata, ſubtus cinerea; quorum longitudo ſex digitos, latitudo verò dimidium non excedit.

YZTLACATINIPATLI.

Caulis flauet cum lineis vt pedes Aquilarum. Folia magna Aurantij: ex oppoſito ſemper videtur ſpina.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

Radix fibroſa & longa. Folia ſerrata Menthæ Græcæ ſimilia.

ACAXOCHITL, alia Icon.

ATE vel AHATE DEPANNVCO, alia Icon.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

Omiſſa nonnulla hîc habes. Icones ſiue elaboratiores, ſiue aliquantulum diuerſas & quas non non ab re vel iterum conſpicias.

ACAXOCHITL quam pagina 347. aſpexiſti, diligentiùs hîc delineatam cernere potes.

Fructiferá pariter illam Pannucenſem AHATE dictam, quæ pineam illam conglobationem promit, ſuperius pagina 458. expoſitam.

Sed ATEPOCAPATLIS hęc, quę hîc pingitur ſimplicior, ramulis eſt & folio rariori, magiſq. & acuto & anguſto quàm ea, quæ lib. ſecundo capite nono ab Authore noſtro deſcripta eſt, vt pagina 34. videre eſt.

ATEPOCAPATLIS, alia Icon.

COPALLIQVAHVITL TEPOZTLANI.

MIZQVITL vel ACACIA.

NOTATIONES.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

COPALLIQVAHVITL TEPOZTLANI.

Copalliferi generis arbor. Copal quahuitl vniuersim vocant, ideſt Copallis arbores, ſed hæc præciſius ad latifoliam cap. 2. lib. 3. pag. 46. deſcriptam racemoſo, ſcilicet fructu ſpectare videtur.

MIZQVITL vel ACACIA.

Acacia hæc eſt Mexicana de qua capite 24. lib. 3. pag. 59. agit Author noſter, & diuerſa quidem aliquantulum prolixa foliolorum ſerie ſiliquorumq. nodis magis expreſsis, ab ea ſpecie, quæ Italiæ hucuſq. illata Romæ & alibi colitur. Mechoacanenſis vero de qua proxime agit imago, ſuperius eſt pag. 417. ſub Tlacotic nomine primo loco, quod à nonnullis Tlacotic etiam vocitata fuerit & fruticoſa potius videatur.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

De hac quæ Caragnæ nomine innotuit, agitur lib. 3. cap. 17. pag. 56. Arboris hic ſtolones vides non abſq. fructu, obrotundis ſiquidem baccis.

FINIS PLANTARVM.

Subsequentium Plantarum Icones adiecimus, eò quod accuratius delineatæ sint, quam eædem plantæ suis locis appositæ.

NEPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI, Fol. 392.

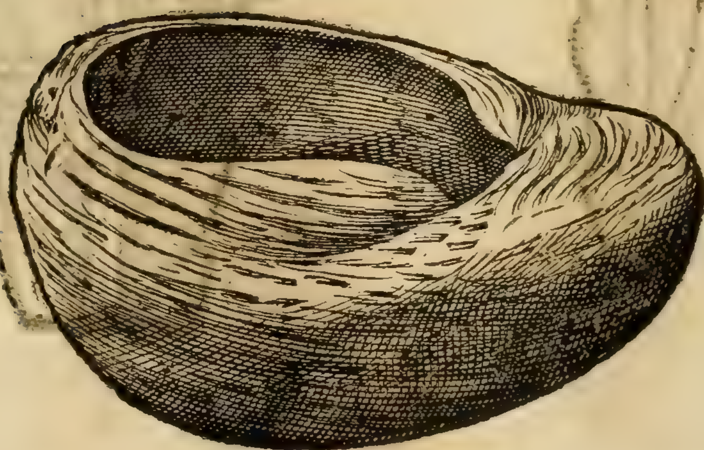

FRVCTVS GRANADILLÆ SEV FLORIS PASSIONIS Fol. 889.

AMOZOTL Fol. 349.

COCCVS MALDIVAE Fol. 72.

NO-

NOCHEZNOPALLI, SEV NAPALNOCHEZTLI IDEST COCCVS TVNE.
Fol. 78. Lib. 3. Cap. 45.

MACPALXOCHIQVAHVITL
Fol. 383.

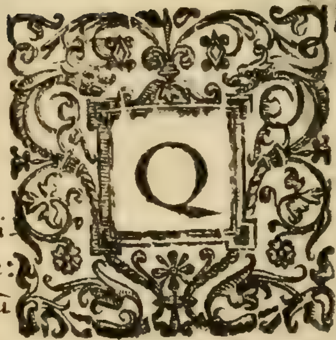

ALIO-

ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA. IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS.

Philoſophi, Medici, publici Profeſſoris Romani, & Summo Pontifici ab Herbarijs ſtudijs EXPOSITIONE.

VOTIESCVNQVE ad amœna Diogenis Laertij vireta, & Sapientiæ conſita floribus prata, illas inquam philoſophorum vitas, animi gratia, diuerto; admirabundus Amice Lector, *planèque obſtupeſcens hæreo, & ita mecum contemplari, ac colloqui ſoleo. Et quid rei eſt, Deus immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, tot inter vaſta philoſophorum volumina, inter tot, tantoſque præclarorum ingeniorum fœtus, partuſque nullam prorſus ſimilitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nullam apparere; ſed omnium horum ſcripta inter ſe diſſona, dogmata diſcrepantia, abſona, & ſibi inuicem, repugnantia, diſpariaque reperiri?*

Atqui hic de barbarica multiplici philoſophantium ſecta exordium ſumam, quam per contemptum Græci iſto nomine appellarunt; qui tamen ab hac, quidquid boni habent, Plato præſertim, Pytagoras, & Democritus, difficillimis quidem, ſed quæſtuoſis ſibi tamen maximè ad hos diſcendi gratia itineribus profecti veluti a matris ſuæ vberibus ſuxerunt: in qua floruiſſe nouimus Atlanticos Africæ philoſophos, Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnoſophiſtas, & Brachmanes, Perſarum Magos, Caldæos, Scythas, Hiſpanos, & Gallorum Druidas: Quos magni omnes nominis Ppyloſophos extitiſſe D. Auguſtinus præ cæteris, & Clemens Alexandrinus atteſtantur; & ipſe etiam in ſuo proœmio Diogenis Laertius inuitè quamuis hoc fatetur, qui inconſideratè, an maleuolè magis non difficile dixerim, hæc ibi habet. Philoſophiæ munus quidam à Barbaris principium habuiſſe aiunt: ſed non vident ſe Græcorum à quibus nedum philoſophia, ſed hominum genus initium habuit rectè inuenta ad Barbaros transferre.

iisquis ades, hęc lecturus: perpende quęso) quã parũ in hac caliginosa vita post plurimorũ annorũ studia ex scientijs assequamur: discẽtes sẽper, et nũquã ad finẽ pervenientes. Quid ergo agendũ? Vehemẽti, ac impetuoso sciẽdi studio, ac cupiditatẽ metã aliquãdo ponendã: ne in discẽdo tãtum vitam teramus, et in summam ruamur aliquando, quęsitis, desinẽtes discipuli sẽper esse. ...ndam geria non nihil tporis rerũ spiritualiũ scientię, animę incolumitati procurandę. Scientię quidẽ humanę cũ corpore pereunt. Hę autẽ in sedes cęlestes (quẽ ad finẽ. oĩs est creatus homo) animas evehunt, et collocant. ...

sferre. *Vt inquam, de his omnibus sibi non usque adeo conuenientibus nihil dicam: Viguit profectò* Italica *in magna illa Græcia à Pythagora, qui primus non Sophum, aut sapientem, sed Philosophum potius, & sapientiæ studiosum amantemq. appellari se maluit, olim instituta celeberrima, & à Barbarorum diuersa disciplina.* *Hanc* Græcanica *in ordine tertia excipit secta, non parum, & ipsa à prioribus diuersa, quin, & hæc ipsa Græcanica in* Poeticam *rursus,* Ionicam, *&* Eleaticam *fuit discriminata. Poeticam Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, non eiusdem etiam hi omnes sententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos; & si Varronem apud D. Augustinum audimus ad ducentas, & octuaginta octo sectas perueniire poterant, non quæ tunc omnes essent, sed quæ esse facilè potuissent, & quod mirum amplius cuipiam videatur, tam variæ hominum sententiæ, tam discrepantes philosophantium turbæ, ad tres adeò classes vniuersæ reducebantur:* Dogmaticam, Academicam, *&* Scepticam, *à quibus tanquam à primordiorum scaturiginibus, & philosophicarum aquarum fontibus, innumerabiles scientiarum (sed quid ego dico scientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.*

Dogmatici *certa quædam admittebant decreta, annuebant, & abnuebant.* Academici *incerta omnia statuebant, probabilia tantùm quædam concedebant.* Sceptici *& illa ipsa probabilia tollebant, nihil definientes, atque hoc ipsum quidem nihil definiri non permittebant.*

O vanas hominum mentes, o pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè sit quod Plato Theæteto *suo, hoc est doctissimo de scientia dialogo, vel Socrates ibi potius scientiæ deffinitionem à Theæteto anxiè quærat, & longis vix tandem interrogationibus,* Obstetricis *animorum munere fungens, partum hunc mentis extorquendo acquirat. Cum modo scientiam grauissimorum testimonio Philosophorum Theætetus vtens nihil aliud quam merum sensum modò opinionem, modò hoc, modò illud esse asserat, quæ omnia à Socrate probabilissima licet, refutantur tamen, vt humano simul generi ob oculos ponatur, quam obscurè illa scientiæ scintilla, quæ post* Adami *nobis lapsum remansit, nunc luceat, & quàm altà ignorantiæ caligine, & denso errorum cinere sepeliatur.*

Verùm cum ego in tam variantibus philosophantium sectis, per inextricabilem opinionum labyrinthum oberrando admirabundus magis, magisque harum causas, & exeundi simul viam indagarem, ecce tibi obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam dialogo, mea leniter apprehensa manu, bono sis animo inquit amice, eò te ducam, quo abire desideras. Et sanè admirationis meæ, sectarumque diuersissimarum, quæ inter tot philosophos natæ fuerant, ipsissimam Admirationem, *& præter hanc aliam nullam causam extitisse, certissimò mihi asseuerauit.*

Cum enim ibidem plurima Theætetus inter disputandum cum Socrate non intelligeret, diceretq. Per Deos ò Socrates magnopere quid ista sint admiror interdumq. ipsa inspiciens tenebris offundor. *Respondet Socrates.* O amice Theodorus non malè de tuo ingenio coniectasse videtur maximè enim philosophi hæc affectio est, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc est philosophiæ principium.

Admiratio *igitur tot nobis philosophorum familias, sectasq. genuit. Qui enim admiratur, dubitat, qui dubitat, quærit, qui quærit, ignorat, qui ignorat scire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerum causas indagat, & fortè fortuna earundem quà sensibus, qua ratione vtens, vnam atque alteram in spissa hac Naturæ miraculorum silua venatur, atque hoc modo Sapientiæ amans iure merito &* Philosophus *appellatur.*

Et mirabimur adhuc vllam orbis partem esse in qua philosophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum assignare liceat, in quo non plurimæ admirationis, *adeoque philosophici principij causæ prægnantissimæ oculis sese nostris ingerunt, & vel lumine captis palpandas manibus se ipsas obtrudunt, & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot Stellarum collucentium oculi nitent, & in qua sedem habet quidquid est Diuinum, minus quidem admiramur, quia quotidie intuemur, quod & Lucretius.*

—— Nemo fessus, *inquit,* satietate videndi,
Suspicere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum seriem accidit, hei quàm solicitè humanus tunc animus causas perscrutatur! Mirabantur, inquit Plinius Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, nouas subinde Stellas oriri, noctem vt diem lucere aduerterent. Hic ipse Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, deprahendisse memorat; propterea famam volasse cum Lunæ amore captum fuisse. Indignatur autem, quod summis nos, perpetuisque honoribus cælestium huiusmodi nouarumque apparentiarum inuentores non prosequamur. Non sumus profectò, *ait,* grati erga eos, qui labore curaque sua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum est mi Plini, quod Endymion ille tuus in Lunæ facie nouitatis obseruauit, si cum hoc beati illi Florentini *ciuem suum* GALILÆVM GALILÆVM Lynceum *comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem falsò Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerare voluit, sic à Trismegisto forsan edoctus, qui* Sol Deus Maximus, *inquit,* est eorum qui in Cælo sunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi, ac Regi.) *Sed tamquam Christianus* veri trini, & vnius Dei *astrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore pellectus, tam mirabilia* TELESCOPIO *suo, vti nouo* LYNCIS *oculo in cælo primus animaduertit & sæculi nostri hominibus propalauit: vt mortalium omnium ingratissimi simus, si hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipsum laudibus tam diu, quàm astra ipsa durabunt, celebremus & colamus.*

Magna, noua, admirandaq. ea sunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philosophorum iam disputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc sanè sunt, quæ Galilæus *nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem sciamus mortalium etiam per somnium visa, solusque primusque vidit atque æternitati consignauit.* Innumeras *nimirum alias supra iam cognitas existere* Stellas fixas, *nobisque per tubum opticum apparere* Lunare *etiam corpus non læui, & perpolita, vt creditum hactenus superficie, sed profundis asperum lacunis, & ingentibus variegatum tumoribus, ceu montibus quibusdam eminere.* Solem *cælestis lucis fontem, ac ducem, principem, moderatoremque luminum reliquorum, cor*

Cæli,

Cæli, & Ætheris, oculum limpidissimum creditum, maculis *tamen obnubilari. Nugatos veteres insigniter Astronomos de* Galaxia, & *nebulosis stellis fuisse, qui scilicet partes cæli crassiores dixerunt. Nam stellis innumeris confusis conflatam detexit Galilæus :* Cometarum *diuersum plane locum motumq. materiam quam hucusque ex Aristotelis & vulgarium decretis Astronomorum, credidit Mundus videri & esse : Sed, quod humanum propemodum captum superat omnem,* nouos quatuor *iuxta septem* planetas *veteres detexisse certumq. horum motum & periodum primum demonstrasse* Saturnum duabus *insignitum* auriculis, *ac* Venerem corniculatam *Lunæ instar aspectui nostro subiecisse.*

Felices animæ quibus hæc cognoſcere primum,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit;

Et dubitamus adhuc nostro etiam seculo fomitem nouis philosophiæ sectarijs, materiamque amplissimam subministrari?

Longum esset admirandas aeris impressiones, & sublimium phænomena euaporationum dinumerare : Pluisse nempe lacte, sanguine, carne, ferro, lana, saxisq. non Romanorum modo seculis, sed nostris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda sua Thaumatombria, *quæ mirandarum causas euoluit & effectus pluuiarum,* Illustrissimus, Excellentiſs. *idemq.* Doctissimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæsius Lynceus *Romanæ gloria Nobilitatis, demonstrabit.*

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum sonitus e cælo auditos fuisse. Fulgura exussisse vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurumque liquasse illæsis sacculis, & ferream gladij cuspidem (mihi visum) illæso vaginæ corio, emollitam fuisse, partum exanimasse viuente matre. Ego me hercle his ipsis meis oculis vidi.

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorsus oris, oculorum, cæterorumq. immobili situ locoq. membrorum, in ipso celeberrimo totius Europæ Nosocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi a fulmine extinctum perstitisse, in quo Anatomia peractam subiecto, miros sulfurei fœtoris colorisq. effectus, maculas nigrarum, cerebri membranis ac pulmonibus impressas summo cum stupore conspeximus.

Aquarum Terrarumq. considerantem miracula, quem non attonitum reddunt? Circumfundi Terræ vndique homines, conuersisque inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cæli verticem? Pendere ipsam ac non cadere nobiscum, cum in medio grauissima, aere fulciatur, nec sponte sua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in summis tamen montium cacuminibus, nec alio copiosius loco effluere? Antra subterranea reperiri, quæ plurima centena passuum milia extendant : illud præcipue in Cæsariensi Mauritania, vbi per viginti dies se Nilus abscondit, & disiito alibi spatio erumpit? Nihil hic dicam de suauissimis, & oderatissimis insipidæ Telluris fructibus, de pretiosissimo metallorum, gemmarum, & mineralium thesauro in terræ visceribus latitante, & ad nostros continuos vsus pullulante. Nihil de tot calidissimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus, vno eodemque loco erumpentibus. Quod vel Ætnæ montes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim.

hic plurimus ignis

Sem-

Semper, & assidua postes fuligine nigri.

Hoc sanè admirabile nec silentio inuoluendum, quod Plinius etiam portenti loco literis consignauit: In agro (*inquit*) Mutinensi, montes inter se duo concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdiu, eo concursu villæ omnes elisæ: animalia per multa, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. *Nec minus tremendum, quod ipsi etiam causarum nimis auido Plinio, mortis causa extitit Vesuuij incendium, Titi Vespasiani sub imperio, cuius cineres non Romam tantum, sed vltra mare in Africam perlati & Ægyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, pisces in mari coxit, in aere vero volucres suffocauit.*

Nemo igitur amplius hisce cognitis desiderabit philosophicarum controuersiarum orginem ac fontem, quæ homines otiosos ac maxime negotiosos, ad contemplandum, admirandum ac philosophandum, dum Librum Naturæ Cœlum nimirum Terramque legunt, impellere potuerunt.

Verum enimuerò hæc omnia magna, noua & admiranda vt videantur, sint ac prædicentur; vix tamen vlla sunt, si ad Animalium considerationem referantur. Superiora enim illa, & Astronomica, vt quæ à nostris remotissima sensibus exulant, quam certitudinem nobis philosophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, siue meteora, siue plantæ, siue mineralia fuerint, quid sumpta simul etiam esse poterunt, sic cum vilissimo quoque animalculo, quod viuit, spirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, si in re vlla alia, stupenda Omnipotentis Dei in animalibus Sapientiæ, Bonitatis, & Potentiæ *mysteria & insculpta digiti Dei stigmata.*

Quod enim Bestiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia *habet. Quod sensibus vtantur, vtilia cognoscant, vitent noxia, domicilia struant, à* Sapientia *Quod fœtus foueant alantq. ab inimicis defendant id demum à* Bonitate *Creatoris sui immensa sortiuntur. Iam quis vnquam satis admirabitur spontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fœtificationem? Lusciniæ cantum artificiosissimum? Et cum* inopi metuit Formica senectæ *sagacem huius maximè prouidentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam satis laudandam politici regiminis imaginem, & vtilissima hominumque meræ saluti destinata mellis opificia? vt verè in has illud Virgilij quadret.*

Diuinitus illis
Ingenium & rerum fato prudentia maior.

Si igitur Amice Lector, *aliquod etiam nouum, & admirabilem Naturæ, artisque fœtum in hisce meis in Mexicani Orbis Animalia commentarijs conscriptis, oculis, auribusque tuis sese obtulerit, ne mireris, nam mirabilia sunt opera omnipotentis Dei à quo cuncta procedunt.*

Opella hæc mea Illustriss. & Excellentiss. Federici Cæsij Lynceorum Principis iussu edolaui, cuius sumptibus omnis hic liber Mexicanus Reipublicæ litterariæ bono communis est factus. Hunc autem quanti semper ob eruditionem, & reconditam quandam Matheseos, & veræ ac, vt ita dicam, realis philosophiæ scientiam æstimetur, non opus hic recenseri. Vale interim, & fruere. Romæ è Musæo nostro ad Pantheon Agrippæ ipsis Kalend. Ianuarij Anni solemnis 1625.

ALIO-

ALIORVM NOVAE HISPANIAE. ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS

Philoſophi, Medici, publici Profeſſoris Romani, & Summo Pontifici ab herbarijs ſtudijs

EXPOSITIONE.

IC mihi, amice Lector, antequam Alto vela committam, proſper optandus eſt ventus in limine ſtatim, ne ſi ad ſcopulum aliquem forſitan appellere videar, id putes mea negligentia effectum fuiſſe. Non itaque ſis neſcius hos in animalia, quos modò commentarios edimus, mera noſtra conſcriptos eſſe induſtria ac coniecturà, ad quaſnam animantium noſtrarum ſpecies illa reduci poſſint, cum in Autographo præter nudum nomen & exactam picturam, de Hiſtoria ne gry quidem reperiatur. Quod quidem & in præcedentium aliquarum imaginibus plantarum vſuuenit, quas Ioannes Terrentius Lynceus *Amicus & collega meus ex Prototypo fideliter deſcripſit. Fuerunt igitur noſtris primùm verbis animalium horum Icones graphicè delineandæ, quorum quædam nominibus ſuis inſignita, alia ÿſdem carent. Ex quorum etiam deſcriptione* Scholia *porrò confecimus, naturalium admiratoribus & amatoribus rerum nec inutilia vt ſpero, nec iniucunda. Quare quiſquis hæc lecturus in manus ſumis, ſin minus inconditæ dictioni, anxio ſaltem te iuuandi ſtudio noſtro fauere digneris.* Docetur lector quid in hoc opuſculo agatur.

YTZCVINTEPORZOTLI
Canis Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMAL hoc monſtroſo quodam corporis habitu, ſi probè in pictura figuram intueamur, apparet. Caput cumprimis ad reliquũ ſi corpus referas, adeò eſt paruum vt pars hæc toti ſuo mediocri vix proportione reſpondeat. Oculi feritatem nullam ſpirant, ſed mites potius ac manſueti videntur. Roſtrum quod gibbum eſt & canino ſimile, totum albicat veluti & frons ac ſupercilia. Aures cum ſubiacente verſus rictum parte fului coloris ſunt & pendulæ. Collo eſt breuiſſimo & obeſo valde, ipſique ſtatim thoraci caput annectitur. Dorſum Cameli inſtar gibboſum, poſt collum ſubito ad pectus accliue, ſed coxas verſus decliue coloris itidem fului. Cauda breuis adeò, vt primos haud crurum articulos contingat, albetq. tota; ſub qua vulua & hæc prægrandis conſpicitur. Turgentes quoque magnaſq. per ventrem vtrinq. conſpicuas mammas, quæ ſex numerantur, gerit. Pinguiſſimũ ventrem monſtrat, quẽ pellis plurimis ijſquè nigricãtibus variegata maculis & pẽdula ornat; Crura ac pedes albicant digitis caninis diuiſi, & vnguibus valde exertis proſtant.

SCHOLIA EIVSDEM.

HÆc fideliſſima eſt ſuiſq. coloribus ex ipſo Autographo excerpta delineatio, qua probè perſpecta, facili quemuis aſſequi coniectura exiſtimo, hoc animal *Canem* & quidem domeſticam *Mexicanam* eſſe. Docent hoc præcipue *Caput*, *pedes* ac *mamillæ*.

Libuit

Libuit autem hunc nobis ab hoc animali Commentarium auſpicari, quod *Canis* apud veteres naturæ interpretes ac gentes pleraſque, ijs honorum titulis ſuperbiat, vt ceteris facilè anteeat animantibus cunctis. Et quo maiore obſecro ipſum encomio Plato afficere potuiſſet, quàm quòd ſecundo de Repub. Dialogo ſaltem nôn Philoſophum proclamauerit? Ciuitatis conſeruatorem profectò & cuſtodem Philoſophum eſſe debere præcipit; hunc autem ad Canis ingenium efformat, & docilitate quidem, ferocitate, notitia, velocitate & amore qui in Cane elucent effectus, præditum eſſe æquum cenſet. *In hac ſanè,* inquit, *beſtia hoc admiratione dignum eſt, quem enim ignotum viderit grauiter fert, etſi nihil mali ab ipſo ſit perpeſſus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab ipſo susceperit. At enim videtur hic naturæ ipſius effectus ingenuus ac verè philoſophus eſſe.* Atque hinc minus certè mirari ſubit, veteres *Cyrum* Regem maximum Canino lacte enutritum effinxiſſe. Rex enim vigilans, potens, ſagax & philoſophus eſſe deberet, vt rectè Academiæ Princeps aut Regem philoſophari, aut philoſophum regnare voluerit. Ex eodem niſi fallor fonte profluxit, licet ridiculum planè, quod Plutarchus aduerſus Stoicos memorat: Gentem fuiſſe apud Æthiopas, inter quos *Canis* regnaſſet, quem nullus interfeciſſet Æthiopum, ſed cui in amplo ſedenti ſolio honores regios detuliſſent adoraſſentque. Et Plin. lib. 6. *Ex Africæ* inquit, *parte Ptoembari & Ptoemphanæ qui Canem pro Rege habent, motu eius Imperia augurantes.* Ex quo facilis quoq. habetur cauſa, cur per Canem Socrates iuraret, quod perinde faciebat ac ſi per ipſam iuraſſet *Philoſophiam,* cuius ſymbolum, vt modò ex Platone deduximus, Canis præſeferebat: ob id nimirũ, quod ignorãtiam ipſe Canis peſſimè oderit, cùm hominem ignotum dentibus inuadat, notitiam verò cariſſimam habeat, adeòq notum blandimentis demulceat, licet in hoc penitus nihil mutatũ fuerit. Sola itaque ignorantia ipſi diſplicet, quam odit: hominem verò eà depulſà non odit, quod vt philoſopho proprium, ita maximè in ipſo laudabile exiſtit.

Cur à Cane principium ſumatur.

Canis à Platone Philoſopho & Ciuitatis cuſtodi cõparatur.

Canis Aethiopibus pro Rege honoratus.

Socrates per canem quaſi per philoſophiam iurabat.

Canem itaque ſic admirati ſunt veteres, vt alij quemadmodum in ſuperſtitiones prona erat fatua illa Gentilitas,

(*Prodigioſa loquar veterum mendacia vatum*)

Diuinos etiam huic beſtiæ honores decernere non dubitarint. *Mercurium* ſuum qui Ethnicis animorum cuſtos credebatur, canino dictum capite & eodem inſignitum *Anubim,* quod Iſidi & Oſiridi, vel vt alij falsò credebant, toti cuſtodiendæ vniuerſitati aſſignatus eſſet, exſtare voluerunt. Ægyptij autem præ reliquis *Cani,* nec huic ſolum, ſed ſurdis etiam quamplurimis alijs & ſenſus expertibus rebus diuinos pendebant honores, quos rectè propterea lib. 5. Satyr. Iuuenalis & ſalsè ridet.

Canẽ Gentiles pro Deo venerati.

——— *Quis neſcit,* inquit, *qualia demens*
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet ſaturam ſerpentibus Ibin.
Effigies ſacri nitet aurea Cercophitei.
——————— *illic*
Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam,

Ægyptiorũ de Dijs fictitijs fatua ſuperſtitio ridetur.

Porrum

Porrum & Cæpe nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina!

Sed operæpretium fuerit hic Christiano etiam homini ob oculos ponere, quam Ethnicus licet Philosophus Plutarchus inquã, in suo de Iside & Osiride opusculo de Dijs his fictitijs mentem habuerit. *Quidam enim*, inquit ille, *penitus aberrantes in superstitionem sunt lapsi, alij deuitantes veluti paludem superstitionem in impietatem quasi in locum præruptum, nec opinantes incurrerunt. Quamobrem debemus præcipuè doctrinam ex philosophia mystagogam nobis adiungere, atque ita singula quæ dicuntur & aguntur, pensare piè; ne vt dixit Theodorus, sermones suos quos dextera porrigeret, auditorum nonnulli acciperẽt sinistra:* Et posterius paulo. *Itaque non debemus in his colendis requiescere, sed per has in Numine Diuino venerãdo quasi per clariora & ad id naturà comparata specula. Res enim illa quæ spirat, videt, & motus ex seipsa habet fontem, notitiamq. conuenientium & alienorum, hæc ex intelligente (quo regitur authore Heraclito Vniuersitas) riuulum & portionem traxit. Quare non minus in his adumbratur Numen Diuinum, quam in æreis & lapideis opificijs, quæ interitum æquè recipiunt & infecturam colorũ, sensu omni & intellectu naturà vacant.* Verùm nos, quos Dei misericordia Christianos nasci & in sancta Filij eius lege immori voluit, missa hæc faciamus, & Ethnico philosopho relinquamus, qui aliquem saltem colorem dicere voluit, cur præ cæteris animantibus plus *Canem* Ægyptij coluissent, quod tam mirabili nempe inter bestias naturali instinctu à Conditore suo donatus fuerit, vt satis ipsum Plato, Aristoteles, Plinius alijq. Naturæ Mystæ laudare & admirari nequiuerint.

Plutarchus Ethnicorũ superstitionem sano modo interpretari nititur.

Hìc continere me non possum, quin *Ioanni Goropio Becano* viro eruditissimo & de antiqua ac veneranda Theologia summè merito assentiar, qui magnum illum *Leuinum Torrentium* laudatorem inuenit, quidquid aduersus ipsum Critici quidam blaterent, quòd & otio, & literis abusus fuerit, calumniantur. Hic tum in *Hermathena* sua, tum in *Hieroglyphicis* ac *Hispanicis* Canis Etymon probabilissima sanè coniectura à lingua *Cimbrica* radice Germanicæ deriuat. His enim *Can* & *Con* nihil aliud sonat, quàm *Scio* aut *possum*. quorum vtrumque in eo consistit, vt is qui potest vel scit, id quod potest vel scit, ante apprehendat & complectatur. Canis autem, vt supra iam ex Platone deductum, notitia plurimum valet, sed & animosissimum simul est animal. A Cimbrico igitur vocabulo *Can*, Latinis *Canis* & Græcis Κυνὸς sunt nata, quarum vocum nec hi nec illi rationem vllam assignare possunt. Vult quidem Plato Κύων, olim Canem Phrygibus significasse: docuerunt autem longè ante natas in Grçcia Athenas, Linus & Orpheus Philosophiam apud Thraces, à quibus ad Phryges: ab his serò tandem ad Græcos (qui non immeritò ob id forsan ab Ægyptio Sacerdote pueri appellabantur) peruenit. Sed quid Κύων vt peregrinum vocabulum Græcis denotet, Plato non assignat, vt idem Goropius notauit. Vnde miror non parum Cælium Rhodiginum, qui Κύων pro Cane Græcanicum facit & cum Eustathio παρὰ τὸ Κύω, hoc est ab amare deducit.

Canis Ethymonè lingua Cimbrica petitum.

Et de Canis quidem animositate hìc nihil dicere attinet: videri hæc possunt

poſſunt apud Ariſtotelem, Plinium, Plutarchum Ælianum alioſq. qui & fidelitatem ipſius varijs ſimul encomijs & exemplis celebrarunt. De notitia, ſagacitate & docilitate, quæ mihi nota ſunt breuiſſimè hic proferre non grauabor.

Canes Romæ Cæcorum mendicantium, duces, & mira horũ docilitas.

Viuimus in hac luce orbis terrarum ROMÆ nempe æterna vrbium VRBE, in qua plurimos quotidie oculorum vſu priuatos oſtiatim ſtipem colligentes contemplamur, quorũ pleriq. Cane mediocris magnitudinis catenulę ferreæ alligato vtuntur: hic ipſis dux & magiſter viarum: hic diluculo eos ad varia Vrbis loca educit, & ſoſpites veſperi domum reducit: hic fidiſsimus tota ipſis die ſocius aſsidet, & loco etiam ſolutus vbi parumper expatiatus fuerit, longè tamen haud diſcedit, & ad minimam heri ſui vocem recurrit, collum ſine vllo reniſu catenæ adaptandæ ſubijcit, & inter medias populoſæ Vrbis turbas longiſſimè ab ædibus etiam diſſitus, rectam viam ſine vllo diuerticulo, abſque vllo in foueã aliquam præcipitandi magiſtri ſui metu domum pergit, ac penſum laboris ſui diurni, panem nempe mucidum & aquam gelidam ab hero accipit. Et quod mireris amplius in hac docili beſtia (quod ipſi mihimet mendici cæci faſſi fuerunt) ad quæcunq. etiam longiſſimè diſtantia & aliquot milliaribus ab VRBE remota, vt eſt S. Pauli Baſilica in via Oſtienſi, loca eos deducit. Vbi enim Cæcus à ſua in qua habitat platea remotior paululum ad biuium aut triuium aliquod peruenerit, & auriũ iudicio quo maximè Cæci pollẽt, ſiue hoc ex fontium aquę cuiuſdã lapſu, ſiue fabrorum & artificum ſtrepitu collegerit ſe tali quodam loco conſtitutum eſſe: Et ſi ad SS. Petri aut Pauli, aut Ioannis Lateranenſis Baſilicas, quæ pluribus paſſuum millibus & in triangulo quodammodo collocatæ à ſe inuicem abſunt, properare deſideret, abſque eo quod vllum mortalium, quo loco ſit interroget, loro ſuo Canẽ ſemel tantum vel hac vel illac, & Eccleſias dictas verſus dirigit, tum ſecurus ad harum aliquam, quam ipſe in animo habet perducitur, veſperiq. ſaluus ſine vllo diuerticulo reducitur.

Quod ſi in longiſſimo quodam vico ſex ſeptemve Cæcus domos habeat, quas bis terue in ſeptimana Eleemoſynam poſtulaturus, ibique precationes dicturus ſuas adire ſit ſolitus, vbi ad huiuſmodi platearum aliquam, quas optime Canis cognoſcit, peruenerit, niſi ſingulas & iam ſibi notiſsimas ædes prius omnes acceſſerit, ex ea minimè diſcedit. Vbi autem precatiunculam iam mendicus inceperit, decumbit interea Canis quietemq. feſſus capit, & quando vltimam precationum voculam prolatam audiuit, confeſtim ſine vllo magiſtri monitu nutuque ſurgit, & ad alias conſuetas ædes greſſum dirigit.

Rarum induſtrię Canis exemplum.

Vidi profectò non ſine maxima animi mei iucunditate ſimul & ſtupore, dum Cæco cantanti & ſtipem petenti nummulus ex ſuperiori domus parte ante pedes proijceretur, induſtrium adeò ipſius Canem fuiſſe, vt illum quæſiuerit, & ore è terra ſublatum arreptumq. in ipſam heri ſui capſulam ſeu pyxidẽ repoſuerit: & ſi fortè fortuna eundẽ non protinus reperiſſet, baculo ab hero ſuo monitum & comminantibus verbis adactum, vt omni adhibita diligentia proiectum nummum indagaret. Si verò panis ex feneſtris deiectus

fuiſſet, Canis hic famelicus licet, niſi eum domino ſuo prius porrexiſſet & ab eo portiunculam accepiſſet, eundem minimè arroſit. Antequam autem ſuo Cæci famulitio Canem ductorem adaptent, bimeſtre aut ad ſummum trimeſtre diſciplinæ huic ſpatium impendunt, prout nimirum flexibilior Canis natura, eiuſque *meliore luto Titan præcordia finxit*. De domeſticis & amicorum relatione hæc non iniucunda, vt ſpero, promam. Solebat ædes meas amicus freqūeter inuiſere, qui cum ingentem ex Moloſſorum ferme genere Canem ſecum duceret, ipſique ego ad ſuperiores ædium partes aditum præcludi iuſſiſſem, penderet autem prope oſtium inferius mearum ædium Pes Capreoli funiculo illigatus, quo campanulam aduentantes & intrare cupientes pulſare docebantur, idque à domino ſuo iam ſæpius factitatum Canis conſpexiſſet, vbi admiſſo hero inuitus excluſus fuit, paulo poſt tintinabulo pulſato puer deſcendit, & præter Canem neminem offendit, qui pedibus ſuis Capreoli pede arrepto, intromitti geſtiens hominis inſtar funiculum traxerat; nec id ſemel tantum, ſed reiteratis alia die vicibus tentauit, nobis omnibus conſpicientibus, ridentibus & beſtiæ ingenium admirantibus.

Mirum Canis ingenium in pulſando

Hic ipſe Canis cum in ollam prægrandem vnguine illitam lingendi cauſa caput immiſiſſet nec reuocare poſſet, vbi diu multumq. luctatus ſed fruſtra, & vt ne vas illud figulinum rumperetur, leniter tractaſſet, tandem impatientia fractus, maximo cum impetu terræ impegit, in fruſta comminuit, & ea ſe mox moleſtia liberauit.

Quod autem Zonaras in Iuſtiniano miraculi veluti loco affert, Canem Byzantium fuiſſe adductum, qui ſpectante populo cuiuſque ex aſtantibus nominatim ore veſtes arripuerit & ſuum cuique annulum in cumulum prius compoſitum attulerit. Et ante Zonaram Plutarchus ſe ſpectante totū Theatrum & Cæſarem (interfuerat enim Pater Veſpaſianus in Marcelli Theatro) obſtupuiſſe ait, cum à Mimo Canem quendam introductū vidiſſent, qui mortuum ſe effinxerat, trahi retrahiq. permiſerat, donec ad vocis cuiuſdam articulum peruentum fuerat; qua audita tanquam è profundo expergefactus ſomno, ad illum ad quem oportebat, ſe contulerat. Hæc ita, inquam, trita ſunt & vulgaria, vt *Romæ* à Circulatoribus in *Circo Agonali*, quò honeſtam populo & ludicram recreationem præbeant, quotidie ferme agitentur. Obſeruant enim Canes nutum, obtutum & ſermonum momenta Magiſtrorum, ex quibus longo iam tempore edocti, quid facto opus ſit optimè callent.

Mimorum Canes quid olim Byzātij & Romæ præſtiterint hodieq. præſtent.

Credendum omnino cenſeo *Alberto Magno*: Canem fuiſſe, qui cænaturis in menſa conuiuis ſtabili veſtigio lumen tenuiſſet: cùm Nobiliſſ. S. Stephani Eques *Caſſianus Puteus Lynceus* amicitia mihi peruetuſtà coniuctiſſimus, bonarum & amæniorū literarum ac Philoſophiæ præcipue, Chymiæ & Antiquitatum apprime doctus, *Florentiæ* non ſemel ſe vidiſſe mihi affirmarit quendam Sereniſſimæ illius *Mediceæ* familiæ Principem Canem aluiſſe, qui ad nutum Heri ſui imperium omne reciperet, menſæ continuò inſeruiret, orbes apportaret, patinas reportaret & ore arrepto argenteo diſco, in quo calicem vitreum vino repletū ſtantem gerebat; ita affabrè Domino ſuo porrigeret,

ret, vt ne tantillum vini effunderet, cui & equum conſcendenti fideliter ſtapedem infixis dentibus arctiſſimè firmaret.

Enimuerò ridiculi fortaſſis ſimus, inquit Plutarchus libello de Animantium comparatione, *ſi docilitatem venditemus beſtiarum, quarum Democritus nos ſummis in rebus diſcipulos eſſe oſtendit. Araneæ in texendo & ſarciendo, Hirundinis in ædificando, in ſuauiter modulando Oloris, & Luſciniæ in cantu & voce fingenda. Et in arte medica, cum videmus Canes felle laborantes certa quadam herba ſe repurgare. Inedia curantur Lupi & Leones quando carnibus nimium ſunt oppleti cubantes fouenteſque ſe quieſcunt. Capræ Cretenſes, quæ Dictamo guſtato faciliè ſagittas expellunt, mulieribus prægnantibus monſtrauerunt huic herbæ vim elidendi partus eſſe.* Beſtiæ videntur quædam homines opificia docuiſſe, & medicamenta inueniſſe.

Doceri præterea Canes poſſe, vt ex profundo etiam aquæ aliquid foras portent; Arrepta ore pecuniâ ad macellum properent & à noto ſibi Lanione carnes, vel à Caupone etiam vinum emant domumq. reportent: Rem perditam omni diligentia requirant & inueniant: Currui aptati pueros trahant, Clitellis impoſitis ſarcinulas geſtent: Gladijs accincti haſtati & erecti incedant; Tympanum pulſent: Equorum ritu ad numeros ſaltent: In rota verſatili ambulantes, vel truſilem molam agant, vel carnes in veru ad ignem voluant: in venationibus & aucupijs ea demum præſtent, quæ vix homines norunt, partim nos cum voluptate vidimus, partim amici nobis experti retulerunt. Canes plurima doceri poſſunt.

Hactenus ego bona fide exoticum hoc animal Canem eſſe affirmaui, quod viuis nunc rationibus demonſtrare conabor, ex *Capite* nempe, *pedibus* & *mammillis*. Et à capite initium capiam; Nam etiam Plato in Timæo caput membrorum corporis diuiniſſimum reliquorumque membrorum princeps dixerat. Et in Phyſiognomicis Ariſtoteles eos qui hanc artem exercent, ex vultu maxime prædicere, & ad Canum figurã detorta ſi homines capita ſortiti fuerint (quos Plinius Cynamolgos vocat) Canum quodammodo moribus imbutos eſſe fatetur. Ex capite igitur quod Canino valde ſimile eſt, hoc animal Canem eſſe facile arguemus. Diffiteri tamen non poſſum, adhuc certius ſignum præter roſtrum aureſque Caninas fuiſſe, ſi dentes hìc ſerrati & Canini conſpicerentur, verùm in mitioribus qualis hæc beſtiola fuit, illa dentium feritas etiam vix latrantibus apparet. Hoc interim lectorem monere debeo, roſtrum à Sculptore paulò gibboſius & eminentius quàm in pictura eſt, effectum fuiſſe. Rationibus aſtruitur hoc animal Mexicanum Canem eſſe.

Si crura & *pedes* inſpiciamus, quin omnes nobis manus daturi ſint, nullus dubito. *Habent* inquit Ariſtot. 2. de hiſt. Anim. in principio ſtatim, *Quadrupedes omnes vice brachiorum crura priora, ſed præcipuè quæ multifidæ ſunt, hę manibus ſuo digitato pede reſpondent, hoc enim ad plura, quaſi manu, vtuntur.* Quæ autem animalia digitatos habeãt pedes, inferius paulò declarat dum ait: *Quadrupedum autem quę ſanguine conſtant eædemq. animal generant, aliæ multifidæ ſunt, quales hominis manus pedeſq. habentur. Sunt enim quæ multiplici pedum fiſſura digitentur, vt Canis, Leo, Panthera.* Iam autem probè noui, ex multifidis etiam Leonem, Lupum, Vulpem, Felem, Lupum Ceruarium & ſi quæ alia eſſe: Verum his noſtra figura non magis reſpondet, quàm pomo ouum. Quot Multifidarum quadrupedum crura brachijs & pedes manibus reſpõdent.

autem in digitis Canum pedes ſint fiſſi, operæpretium hic addendum cenſeo. Iulius Cæſar Scaliger vaſto illo ſuo ſuper Ariſtotelis Hiſtoriam Animalium volumine laudatum modò Ariſtotelis locum declarans hæc habet. *Canibus non quini digiti omnibus, ſed maiori parte quaterni, quintus aliquibus verè extra ſeriem aliorum altiùs appenſus. Venatores olim ſecuimus, lęduntur enim ibi multum & ſępè.* Hæc ego & falſa & dubia ex ipſa Natura & magiſtro Ariſtotele aſsero. Non clarum ſatis quod ait: *Canibus non quini digiti omnibus.* Cum nec inter poſteriores & anteriores diſcrimen hic vllum faciat, quod ad lucem huic loco afferendam plurimum conferre poterat. Audiamus communem præceptorem. Hic cum præclarè admodum lib. de partibus Animal. 4. cap. 10. de Hominis manus vſu & officio philoſophatus eſſet, homini nempe non quia manum haberet, ideò prudentiam tributam; ſed quia prudentiſſimus eſſet, ideò manu tanquam inſtrumentorum inſtrumento à Natura dotatum fuiſſe: Atque ideo in Naturam iniurios planè eſſe (inter quos & Plinium numerare ſoleo, qui Naturam non matrem ſed nobis Nouercam extitiſſe conqueritur) quod deterrimè nobiſcum agi exiſtiment, quia nudi & inermes naſcimur, quid inde? Cætera enim animalia vnum auxilium habent, idque nullo pacto permutare poſſunt, & ita calceata cum iiſdem ſemper armis, eodem perpetuò veſtitu dormire coguntur. Homini verò manus pro vngue, vngula, cornu, haſta, enſe & quouis altero inſtrumentorum inſeruit. Hæc enim ſibi manus omnia fabricare, in ſeipſa tenere iiſque aptiſſimè aduerſus beſtias vti nouit. Cum ita inquam, Ariſtoteles Philoſophatus fuiſſet, ſubdit tandem: *Flexus brachiorum homini tum ad cibum admouendum, tum ad ceteros vſus contra, quam quadrupedum generi aguntur. Illis namque introrſus poplites flecti neceſſe eſt vt ad greſſum vtiles ſint. Vſum enim pedum præſtant artus priores, quanquam illius etiam generis ea, quæ digitata ſunt, non modò ad greſſum vtuntur prioribus cruribus & repugnant, quod ſolipedes poſterioribus faciunt, non enim crura eorum priora cubitis manibuſq. proportione reſpondent, vt nonullorum ex iis quorum pedes in digitos finduntur, ob id pedes priores quinis diſtinctos digitis habent, poſteriores quaternis vt Leones & Canes, atque etiam Lupi & Pantheræ, quintus enim eorum quinto magnoque manus reſpondet.* Quæ omnia Scaliger vel oſcitanter legit, vel vt Canum more, ex qua familia oriundum ſe gloriatur, morderet & noui quid afferre videretur, nauci fecit, ipſique adeò Naturæ vim intulit. Quod ſi vel Canum Anatomen vllam vidiſſet, vel ea quæ de vnguibus hic attulit Ariſtoteles ad vnguem penſitaſſet, nobiſcum certè conueniſſet. Sunt enim in omnibus omnino latrantibus Canibus quaterni ſaltem in poſteriorum ſingulo pede digiti vnguesque, & quinque in prioribus, quorum recta ſanè ratione quintus minor ac maior dici poteſt, quod de pollice noſtro, cui is reſpondet, affabrè Ariſtoteles dixerat. Minor ſi figuram & magnitudinem ſpectes eſt pollex, ſed maior ſi vſum ac valorem conſideres, quia enim in apprehendendo maximè pollet, ideò *Pollicem* Latinis dictum exiſtimo. Hunc Ariſtoteles tanti fecit, vt manui veluti toti, aut ceteris quatuor digitis in animalibus æquiparârit. Veluti enim, manus ſi non eſſet, apprehenſio nulla fieret, ſic vbi hic deficeret, non eadem illa facultas proba daretur. Hic enim à parte inferiori ſurſum

Natura hominibus nō Nouerca, ſed benigna mater.

Canes in pedibus anterioribus quinque, in poſterioribus quatuor habēt digitos.

premit

premit, vt cæteri à superiori deorsum, ob id breuis crassusque formatus est.

Atque hic tam omnibus animalibus quibus apprehendendi facultas concessa fuit necessarius videtur, vt in Auibus etiam & Crustaceis quin Insectis plerisque longè à multifidorum tamen genere discrepantibus reperiatur. Vidimus & ad miraculum vsque obstupuimus ante pauculos dies domi meæ per Tubũ opticum miræ perspicuitatis artificiosissimè elaboratũ, à duobus Germanis huius artificibus fabrisq. nobis allatũ donatumque; quem à Telescopij imitatione, & rerum minutarum conspectu *Microscopium* nominare libuit. In pediculo fœdo quidem animalculo, hominis tamen non raro socio, non os modò oculosque, barbam & prætensa duo in fronte cornicula, sed pedes insuper ex vtroque latere ternos prælongos & articulatos, qui omnes vngues habebant recuruos duos, longum vnum, breuem alterum, & pollicis apprimè locum supplentem, quibus & cutem apprehendit & serpendo gradum figit: tantum huic pollici aut cuipiam particulæ simili huius loco, industria & nunquam deficiens Natura in minimis etiam & abiectissimis animalculis studere voluit! Et quoniam tam admirabilis hìc instrumenti optici, per quod remotissima vt maximè propinqua intuemur, mentio incidit, operæpretium esse duxi suam Inuentorum gloriam nulli inuidere. *Ioannem Baptistam Portam Lynceum* primùm huius Theoriam ac compositionem in ipsa sua Naturali Magia, necnon Mathematicas ipsius, vt ita dicam, radices in libello suo *De Refractionibus* ante quadraginta & plures annos ad amussim descripsisse, adeoque primum Auctorem extitisse sicuti huius ita & aliorum plurium mirabilium, quæ siue in Mathematicis siue in Physicis inuenit & ipse agnoscit & candidè ac libenter omnibus declarat *Io. Keplerus Germanus Mathematicus Cæsareus*: Primùm verò diligentissimum artificem Germanum vel Batauum quendam executioni dedisse & vel casu tubum construxisse libentissimè fatemur: *Galilæum* deinde vbi Patauij Mathemata professus de hoc inaudijsset saltem, sua sponte non viso prius Tubo similem construxisse, primoque & Venetijs & Patauij à se repertum ostendisse, vt in illius libro Italico idiomate perscripto, cui titulus *Il saggiatore* expositum est. Hic sanè Galilæus, quidquid siue strepant siue obstrepant inuidi, non solum vix audito rumore confecit, sed eo vsque perfecit, vt primus hunc cœlo Tubum inferret & admiranda illa omnia, quæ iam in proemio descripsi, mortalibus cunctis patefaceret.

Nouus & mirabilis Tubus optícus seu *Microscopium.*

Pediculi abiectissimi animalculi non visa prius effigies.

Tubi optíci Inuẽtio, & Constructio.

Eodem Romæ tempore Lynceorũ *Princeps Illustriss. Federicus Cæsius* rumore tantum è Belgio audito, idipsum instrumentum composuit & inter complures in vrbe Magnates distribuit, nomenquè *Telescopij* excogitauit & indidit: quod nomen etiam, cùm non multis post mensibus Galilæus Romam venisset, ipsumq. *dictus Princeps* & Antonium Persium, Ioannem Demisianum, Ioannem Terrentium, Franciscum Pisterum Camaldulensem Mathematicũ, Iulium Cæsarem Lagallam Peripateticorum in vrbe corypheum, & me quoq. cœnà (vt aliàs sæpe, qui delicias nullas nisi cum literis & literatis agnoscit) in Ianiculo post cœlestia terrestriaque nonnulla spectacula & Philosophicas disceptationes excepisset, in ipsissimo huius Instrumẽti vsu pluries repetijt & ita

Illustriss. Princeps F. Cæsius Tubo nomen indidit.

omnibus placuit acceptumq. fuit, vt deinde per vrbem orbemque passim increbuerit. Ab hoc nobis alterum *Microscopium* appellare visum fuit, per quod minutissima animalcula, & horum ea quæ visum planè subterfugiunt acutissimè cernuntur: illo quidem omnis generis remotissima, hoc verò minutissima quæque perspicimus sed maximè propinqua, quod quidem à Galilæo in Italia confectum, & ab eodemmet etiam anno proximè elapso in vrbem allatum, nunquam tamen ita diligenter elaborari ab vllis artificum manibus vel ipsius vel collegarum iussu potuit, quàm ab istis Germanis, qui sedulam in hoc nobis operam præstitere, nec pauca huiusmodi Microscopia, quæ Vrbem totam in admiratione pertraxerunt, elaborata nobis exhibuerũt.

Probatur tertiò à mãmis Canem esse hoc animal.

Superest vt *Mammarum* argumento hoc animal Canem esse comprobemus. Et cum Arist. cap. 1. lib. 2. de hist. Animalium differre mammas in quadrupedibus docuisset, duas nempe datas Elephanto tam mari quã fæminæ sub armis, easque pro corporis vastitate valde exiguas: ac eodem loco sitas quaternas Vrsæ: alijs inter fæmina binas binisque saltem papillis donatas vt ouibus & Vaccis, sed his quaternas datas papillas: quibusdam nec in fæminibus mammas esse sitas, verum in ventre vt *Canibus* & Suibus & his quidem esse plures, verum non omnes pares esse subiungit. Ex his nisi fallor pathognomonicum signum sumi potest, non posse aliud animal esse id quod Icon nobis exhibet, quàm Canem, cum in pictura sex mammillæ, ternæ nimirum in vtraque ventris parte numerentur. Tot equidem & ego eodem sitas ordine in mea domestica canicula reperio, (& forsan aliæ caniculæ plures habent) quibus duæ adhuc tamen adduntur in pectoris regione collocatæ sed exuccæ planè & ad lactandum vt censeo inutiles, nam & mares exiguas & lactis expertes obtinent. Licet si Scaligero credimus, hæ etiam valde aliquando intumescant, qui Leporarium se habuisse tam grandibus papillis scripsit, vt ex solo genitali mas esse nosceretur. Hæc autem nostra *Mexicana* fæmella est, quod vulua sub cauda protuberans ostendit.

Mamillæ etiam in masculis

Ac postquam huc pertigimus, non inutilis planè de mammis hæc quæstio moueri poterit, *debeantne his numero fætus respondere*? Quam enodasse libello de *Semine genitali* qui interijt, Scaliger profitetur. Falsum tamen axioma esse in suis iam sæpè laudatis Commentarijs innuit: cum duos vt plurimum Vacca edat vitulos & quatuor tamen papillas habeat. Sus etiam sexdecim, nec tot tamen mammis scateat: Mulier ternas sæpe proles pariat, cum duabus saltem mammis gaudeat, imò septem quandoque enixam esse, vt de familia, inquit, *Porcellorum* Patauij res clara est. Ego hic Scaligero neutiquam refragor, & quam ipse historiam Patauinam & quidem veterem citat, ego nostrorum fidem temporum appello. Vidi hìc Romæ (quæ ante tres demum menses, hinc ad plures septuagenaria maior è viuis abijt, & cuius filium ego ante viginti annos à Pleuritide liberaui) *Florentinam* mulierem, quæ cum vnico suo marito *Florentiæ* triginta sex filios masculos omnes, & semel vnico etiam partu viuos septem enixa est, qui omnes sacri Fontis lauacro abluti & à Serenissimo tunc Hetruriæ Magno Duce *Cosmo primo* (vt memorabile hoc simul factum nobilitaret) ex eo subleuati fuerunt, qui lepidis his Patrem verbis allocu-

An mammæ fœtibus numero respondere debeant.

Florentina mulier triginta sex filiorum masculorum mater, & vno partu septẽ edidit.

allocutus dicitur: Macte tua virtute mascula: si tali quo cæpisti modo processeris, de alio mihi Principatu dispiciendum dubito: periculum enim fore metuo, ne tam numerosam sis Sobolem progeneraturus, quæ bellum motura, his meis mihi sedibus demigrandi necessitatem imponere possit. Septem hi filij, tribus adhuc omnes diebus vixerunt & lac maternum suxerunt. Tres etiam non rarò vno partu editos & hìc & in Germania vidimus. Addam & hoc Naturæ insolitum factum. Viuit iam Romæ honesta fæmina & iuuenis, quæ cum marito suo plures quidem filias filiosq. sed singulos omnes procreauit, & tamen quatuor hæc à Natura mammis quæ lac omnes habent dotata fuit. Atque hæc licet parerga alicui videri possint, quin tamen recenserem superſedere nolui, quòd nobis mirabilem omnipotentis Dei virtutem, & benignæ fæcunditatem Naturæ nunquam satis laudandam & memoria æternà colendam ante oculos proponere possint. Romana mulier quatuor mammis lacte fœcundis prædita.

Nunc siquid nobis in hoc animali Cane videlicet, quod Aristotelem vel præterijt vel ab ipso omissum, sedulò animaduersum est, Naturæ Mystis minimè inuidendum. Rectè quidem ille 3. de partib. Animal. cap. 14. Quæ in sanguineo genere viuiparo vtrinque dentata & multifida sunt, hæc simplicem habere ventriculum; non simplicem illa, quæ cornigera, solipeda aut bisulca. Sed non rectè, dum eodem Capite Caninum ventriculum paruum esse, nec ampliorem multò intestino & læuem intus, scriptum reliquit. Hoc enim & naturæ rei & ipsimet Aristoteli repugnat, siquidem hic 1. de hist. An. cap. 16. *Ventriculus*, ait *humanus Canino similis est*. Humanus autem non exiguus, sed amplus planè & plurimarum sæpè tam esculenti quàm poculenti alimenti librarum capacissimus est, quod quidem non ex libris ego sed fideli in cadaueribus humanis (quorum centena propemodū secui) autopsia expertus scribo. Et amplo admodum vidi ventriculo canem exenteratum, cui Arsenici drachma vna data fuerat Antidoti probandi gratia, quod ex serpentum puluere certo modo conflatur & multum prædicatur, quod quidem exhibitū nihil profuit: post plurimas enim vomitiones, vlulatus & gyrationes, Canis tandem mortuus concidit & sectus fuit, cui forsan magis pinguia profuissent: memini enim me Romæ robustum iuuenem curasse, qui cum Risagalli puluerem in chartula quadam repositum cinamomum esse ratus pulmento suo inspersisset, torsiones passus est & vomitus molestissimos, cui ego Philonium Romanū ac Mythridatium cum iusculis pinguibus & lacte copioso exhibui & sanitati feliciter restitui. In canis autem ventriculo rugas ac veluti vibices sanguine atro subductos ob insignem Arsenici ardorē vomitus causam manifestam, conspexi. Atque hunc Aristotelis lapsum ipse etiam Scaliger aduertit, & Caninum ventriculū quadruplo intestino vel maximo etiam maiorem libenter concessit. De genitali Canis hoc erat ab Aristotele docendum, in Cane scil. penem osseum esse, quod ipse non scripsit, nos non raró vidimus. *Genitalis*, inquit, 2. de hist. An. cap. 1. *verò ipsius differentia numerosa est, alijs enim cartilaginosum carnosumq. est vt homini* (At cartilaginem nemo Anatomicorum vnquam in hominis pene etiam per somnium vidit, est enim hæc substantia sui generis nec carnosa planè, multo minus cartilaginosa) *quod vt*

Aristotelis lapsus de Canis ventriculo.

Canis post Arsenicum sumptum, quæ accidentia sit passus.

Iuuenis saluti restitutus à sumpto Arsenico.

Canis ventriculus ab Arsenico mortui.

In Aristotelem animaduersio de Genitali hominis & Canis.

parte

parte carnosa inflari nequit, sic parte cartilaginosa intumescit excrescitq. Alijs neruosum vt Camelo & Ceruo, alijs osseum vt Lupo, Vulpi, Mustelæ, Ictidi seu Viuerræ. Vbi canem prætermisit, si nō ad Vulpium aut Luporum forsitan speciem eūdem referri putauit. Et fieri sanè potest, vt ob hoc officulum (quod in Cane duorum longitudine palmorum, quatuor transuersos æquat digitos, & genitali ita concinnè annexum hæret, vt sulcum etiam qui meatum vrinarium sibi fixum excipit, incisum satis constituat) canes dum vrinam reddunt, crus alterum subleuent, vt Cardanus conijcit, ne eà ventrem conspergant, & vt ego autumo, diutius etiam in coitu hæreant; hoc enim officulum facit ne ita genitale citò flaccescat: Quamuis hæsionis huius alia & non incongrua ratio afferri possit, glandosa nempe corpora quæ penis radicem circulariter ferme ambiunt & in coitu plurimùm intumescunt. Tertium, quod in Aristotele corrigendum censeo, hoc & non leue est: *Caluaria*, inquit lib. 3. de Hist. An. cap. 7. *non simili modo in quoque Animalium genere habetur. Alijs enim osse continuo calua perficitur vt Cani, alijs compacto vt homini.* Vult nimirum Canem sine suturis vllis osse continuo caluam suam sortitum esse. Quem Scaliger errorem non vidit, saltem non correxit in expositione sua. Haud vidi maiorem magis in vtroque oscitantiam. Canis enim quod ex meo discere Sceleto Canino poteris, suturas omnes quas homo, & plures etiam in Caluaria sua impressas tenet. Est huic Coronalis, Sagittalis, Lambdoides, est insuper in Canibus os frontis suà diuisum commissura etiam in adultis, quæ in recens natis hominibus apparet quidem, in ætate verò prouectis planè obliteratur: quæ res fecit vt tam Aristoteles quàm Medici omnes huius frontalis diuisionis in homine non meminerint. Adesse eam tamen in Abortu & nuper natis infantibus manifestè conspicitur, & tam longè progreditur vt & nasi & maxillæ vtriusque ossa per medium rectè diuidat. Vnde vt credam, facilè adducor & ipsum bonum quandoque dormitasse Homerū, Aristotelem hominem quales nos sumus fuisse, & labi potuisse & aliquando ex chartaceis potius libris sapuisse, quam vtrumque Naturæ folium Cęlum inquam, & Terram penitius inspexisse.

Officulum in pene canis.

Aristotelis lapsus in Canis Caluaria descripta.

Calua Canis pluribus quàm hominis suturis distincta.

De dentibus etiam, de quibus aliquam apud Authores controuersiam inuenio, hoc quod dicam habeo. Vndiq; hi in vtraque maxilla sibi correspondent. Sex numerantur anteriores quos incisorios dixeris, sequuntur duo oblongi & erecti verè Canini ex vtroque latere singuli: tum sex molares in vtroque ibidem latere. Ita vt Canis cum socijs suis superioribus toto suo in rictu seu ore dentes quadraginta obtineat: Costas numero tredecim, clauiculis enim caret. Nec Talum habet: quid autem hic sit, alibi dicendi locus erit. Solent post partum, qui Canibus longè difficilior est quàm felibus, matres subito Chorion siue secundinam vt vocant, catulorum suorum, quod ipsemet vidi, deuorare & sic etiam obstetricis munere fungi, & mordicus vmbilicum, cum nullo hic ipsis amplius vsui esse possit, abscindere.

Quadraginta dentes canis obtinet.

Costas habet tredecim.

Partus Canis.

Antiquitus catulorum carnes frequentes in cibis & medicamentis fuisse ex *Hippocrate* etiā discimus, quin & hodie in *Sinarum Regno* cum alijs à lanionibus in macellis vēduntur carnibus, & populis eisdem quotidianus sunt cibus.

Carnes à quibusdam eduntur.

A fide

A fide dignis accepi, tabidis nullum præſentius remedium eſſe, quàm ſi frequenter in cibis ſuis Canino adipe vtantur. Stercus Caninum, quod *Album Græcum* forſan melius *Dræcum* pleriq; vocant, his libenter relinquimus, quibus adeo animalium fimeta pro medicamentis placent: quaſi ex ditiſſimo Naturę theſauro non millena nobis & meliora & gratiora ſuppetant. Felem vidi, quæ adultorum Canum non attigit carnes, catulorum libenter edit; quod illæ ob coitum hircum olerent. Sic nobis etiam exectorum carnes vt pecudum & caponum magis arrident. Vidi & catulum à felis vberibus pendentem, quæ pluribus ipſi diebus lac præbuit, ac probè enutriuit.

Atqui nô deerunt naſutuli quidam, quos iam mihi etiam ſe opponere audio, animal hoc de quo iam longam ſatis texui hiſtoriam, canem minimè eſſe, quòd nec figura huic admodum conueniat, nec in *America* (quæ ipſis ego arma miniſtro) ante Hiſpanorum in illas partes aduentum Canes vlli conſpecti fuerint, quod ex deſcriptione Tertiæ in Americam & in ſpecie quidem in Braſiliam Nauigationis clarum euadit. Quod & Gomara in generali ſua Indiarum Hiſtoria teſtatur. Cum enim Braſilienſes primùm ex Venaticorū genere Canem in *Villagagnonis* aduentu noſtris etiam hominibus applaudentem vidiſſent, obſtupuerunt valde; quod hic aliquam ſimilitudinem cum animali ipſis *Ian ouare*, Leone quouis ferociore gereret. *Chriſtophorus Columbus* quoque, vbi primum ad Inſulam *Boriquen*, quæ S. Ioannis nomine inſignitur, perueniſſet, *Indi* illi qui cum Hiſpanis bellum gerebant, vehemēter Canem ſubrubidum peregrinum ſibi timuerunt, qui duorum etiam ferè baliſtariorum ſtipendium merebat, acerrimus vt Barbarorum hoſtis, ita ſtrenuus Hiſpanorum defenſor. Et *Valboa* Hiſpanorum Centurio fortiſſimus, cum primum Auſtralem patefecit Oceanum, Canes quos ſecum habebat in Indos emiſit, qui fuga ſibi conſulentes, non minore ab his damno, quam à præſtantiſſimis Valboæ militibus terrore affecti fuerunt.

Obiectiones quæ fieri poſſent non eſſe Cane hoc animal.

Audi Hiſpanorum in Americam aduentum ibiq. nullos fuiſſe Canes cōſpectos.

Hic ego ab eruditiſſimo philoſopho & Theologo *Ioſepho à Coſta* è Societate IESV ſuppetias mihi poſtulo, qui ea de Noui Orbis Natura ingenij ſui acumine & experientia ipſa edoctus aperuit, quæ Veteres philoſophi friuolis perſuaſi ſine ſenſu rationibus (qui error & hodie plurimum contingit in ſcholis) pertinaciſsimè negare auſi fuerunt. Hic enim lib. 4. cap. 33. *Tria ait in India occidentali Animalium genera reperiri*, vnum ſoli *Indiæ* natiuum & proprium, alterum Hiſpanicis ſiue Europæis ſimile, tertium ab Hiſpanis primum in eam Orbis partem illatum. Et ex his vltimis quidem eſſe oues, vaccas, capras, ſues, equos, aſinos, *Canes*, feles, & his ſimilia. Probat autem hæc noua omnia Americanis fuiſſe, quoniam nulla propria nomina, quibus iam enarratas beſtias appellent, nouerunt, ſed meris Hiſpanicis & his corruptis admodum vtantur.

Ioſephus à Coſta laudatur.

Atqui hìc ipſe meum magis iugulum peto, dum Canes illuc aliunde illatos vltro fateor. Sed litem hanc facilè & tribus vt aiunt verbis ipſiuſmet Ioſephi, quibus laudatum iam caput concludit, componam & finiam. *In initio* inquit, *India Canes nullos nouerat preter genus quoddam pumilum, quod patria voce ALCO nominabant. Iam propter ſimilitudinem Canes ab ipſis Hiſpanis illati grandiores*

Reſpondetur obiectionibus.

Tria animalium genera, nunc in America reperiũtur.

diores hoc nomen quoque obtinent. Pumilos hos Canes Indi tantopere amant, vt sibi demant, illis quod obijciant, Peregrinantes eosdem aut dorso, aut sinu receptos secum ferunt. Aegri non secus ac congerrones, aut consolatores eosdem secum habent, conuersatione ipsorum dolores sibi minui credentes. Ex quibus statim sanioris iudicij quiuis, quid de hac nostra Icone statuendum sit, colliget. Ad vnguem enim animal, quod hic prostat nanum, pingue & mansuetum effigiatum, mihi videtur illud esse, quod Americani nomine communi ALCO vocabant. Erit igitur Canis, sed non Europæis nostris per omnia similis. Quandoquidem in Regni *Guineæ* descriptione, Parte Indię Orientalis siue volumine sexto Canes à nostris multum etiã discrepantes reperiuntur, qui nec latrant nec mordent, & magna à populo illo copia aluntur ouiumq; instar in forum venales aguntur, cibis valdè expetiti, apud quos nostri Canes in magno pretio habentur, propterea quod latrare possunt, audito enim Canum latratu *Nigritæ* illi loqui eos posse existimarunt.

Canes Americani nõstris nõ per omnia similes.

Libuit Coronidis loco & hæc ex cap. 170. Benedicti Pererij adiungere, & si vera sunt quæ ipse ex auditu refert, monstrosum quendam Naturæ lusum ac metamorphosin admirari. *Est* inquit, *apud Iapponios animal terrestre corporis magnitudine figuraq; non dissimile Cani, mollissimo pilo, suauissimisq; ad edendum carnibus: Hoc certo quodam tempore incipit vehementer appetere & frequentare ipsum mare, in quo identidem natans & sese mergens particulatim & membratim piscis fieri incipit. Tandem exuta prorsus terrestris animantis figurà totum in piscis similitudinem, & naturam commutatur.* Sed 2. Tom. in Genesis cap. 152. refert se Romæ hoc animal sed mortuum vidisse, non tum ex toto, sed aliquot tantum partibus piscem factum: cęterùm naturam animantis terrestris figuram retinuisse.

Canis Iapponicus terrestris in Piscem abit.

In Insula etiam *Hispaniola* Americæ Historiographi notant, Canes paruos exoticos repertos fuisse, qui partim Indis illis domi in delicijs, partim foris in Venatione vsui erant ad animalcula quædam ipsis propria cuniculorum instar capienda, qui similiter vocem nullam edebant ad necem vsque etiam verberati. Et cum Plinius lib. 8. cap. 58. scripserit: *Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continenti vocalibus durat genus earum: mutæ sunt etiam nunc in Seripho Insula, hæ tamẽ alio translatæ canunt.* Fuerunt qui hoc ipsum tentarunt, & huiusmodi mutum Canẽ ex *Nigaragua* ad Ciuitatem *Panamam* trecentis Leucis distantem asportarunt, sed æquè hic atque ibi mutus remansit. Hæc ego eius solùm gratia adferre volui, vt fidem huic meæ coniecturæ adiungerẽ, Mexicanum hoc animal *Canem* esse licet non vndiquaque nostrorum figuræ Canum respondeat. De rabie Canum subsequenti sermone agendi locus dabitur. Atque hæc fortassis plus satis.

XOLO-

X O L O I T Z C V I N T L I
Lupus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMAL hoc ex figura depicta ferocitatem toto Corporis habitu præsefert, & terrorem quendam ex visu spirat. Rictum nempe voracis bestiæ, toruos & lucentes oculos cum truculentis superciliјs, gingiuas & oris labra cruenta, dentes exsertos, caninos nempe duos valde conspicuos, posteriores verò serratos ac prægrandes ostentat. Ex superioribus labris hirti admodum pili retrorsum flexi, mollioribus Histricis aculeis non absimiles ex cinereo alboq. colore variantes erumpunt. Totum caput cinerei coloris, lineis quibusdam transuersim arcuatis subnigricantibus conspicitur. Aures erectas gerit longas satis, cinereas totas; quarum inter spatium maculæ latæ coloris fului, quæ & integram frõtem interstinguunt. Collum obesum crassumq. laxiore pelle, longa fuluaque macula preditum, cui similem in pectore gerit. Cinereo totum corpus colore constat, quod maculis tamen subinde fuluis maiusculis passim intermixtis ornatur: Lineis etiam ceu tænijs & fascijs subnigris à dorso ad latera deorsum hinc indè deductis. Ventre toto est cinereo excepta parte anteriore, vbi insignis eaq. vnica ac fulua macula visitur. Cauda huic est satis longa non villosa, cinerei coloris, in medio tamen subfuluam obtinet maculam paulatim euanescentem. Crura ac pedes cinerei & nigricantis coloris, lineis à summo ad imum deductis firmi crassiq. prostant, quorum priores quinque vngues, sed retractos admodum; posteriores verò quatuor exhibent.

SCHOLIA EIVSDEM.

Hoc animal Mexicanum Lupũ potius, quã Canem esse asseritur.

HIc ego Lupum auribus teneo, nec quo me vertam facilè scio. Etenim inter Canem Lupumq. ambiguum videtur hoc *Mexicanum* animal: cùm Lupum Cani pastorali simile faciat Oppianus. Et 8. Hist. An. 18. *In Cyrenensi agro cum Canibus Lupos coire* scribebat Aristoteles. Galenus quoque 3. de Vsu partium cap. 1. Cum Pindarum risisset, quòd Centauros generari posse fabulatus fuisset, mixta tamen animalia ex Equo & Asina, Asino & Equa, ex Lupo & Cane, Cane & Lupa, imò Vulpe nasci non inficiabatur. Lupum hunc tamen potiùs, quàm Canem esse animus inclinat. Cuius rei argumenta dicam luculenta, prius quam de Luporum partibus, natura, ac proprietatibus quicquam afferam.

Cùm de Cane superius agerem tria retuli esse in America animalium genera: Vnum ipsi exoticum, natiuum alterum, tertium inter hæc medium; hoc est, nostri Orbis animalibus non dissimile, cuiusmodi sunt Leones, Tigres, Vrsi, Apri, Vulpes, Lupi & feræ aliæ.

Qua via modoq animalia ex nostro orbe in Americam abierint.

Sed qua ratione viaque terrestria nostris similia in nouum Orbem, qui immenso Oceani spatio à nostro dispescitur, perlata fuerint, non leuis est controuersia. Hanc Iosephus à Costa enodat & imprimis quidem apud eundem S. Augustinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 7. miratur, quomodo in nonnullis nostri quoque Orbis Insulis Lupi, Pantheræ & feræ immanes aliæ, quæ generi humano, præterquam quòd vsui nulli sunt, damnum etiam notabile inferunt, reperiantur? nam in quibusdam, inter quas Anglia numeratur, Lupi nulli inueniuntur. Quod enim ad Canes, Equas, Boues, Elephantes & huius generis proficua animalia attinet, fieri potuit, vt deliberato hominum consilio nauibus eò perlata fuerint, quod de ijs, quæ feritate & sua atrocitate nobis formidabilia sunt, nec nisi dolum hominibus struunt, vix est probabile asserere. Quod si idem D. Augúst. Antipodes cognouisset, quid ipsi de hac difficili admodum quæstione statuere animi quæso fuisset? Neque enim vero simile ego existimo, credere ipsum voluisse, per ingens marium spatium ex nostro hæc orbe illa transnatare ad Antipodes potuisse, quod ipse in Insulis quibusdam nostris contigisse persuadere sibi visus fuit. Vult etiam Diuina procreatione, post vniuersale diluuium ex terra hæc enasci potuisse æquo ferme modo, quo in principio Mundi, quando Deus dixit, producat terra animam viuentem &c. Hoc quidem minimè Diuinæ potentiæ, attamen eius ordinationi aliquo modo repugnare videtur. Quoniam omnis generis animalia in Arca Noe conclusa fuerunt; quæ egressa postmodum seipsa per semen propagarunt. Si autem nuda Naturæ lex consideretur, minus adhuc concedetur ex Terra & putredine perfecta huiusmodi animalia, non aliter ac Muscæ & Ranæ solent, ortum sibi sumere. Quamuis *Andreas Cæsalpinus* acutissimus Peripateticus, & qui summus fuit in hoc *Athenæo* nostro Medicus, olim Magister meus hoc fieri posse Aristotelicorum vi principiorum in suis quæstionibus Peripateticis facilè deducat, quod de homine quoque affirmat. Sol enim

In Anglia nulli Lupi esse dicuntur.

S. Augustini de proposita quęstione opinio.

Andreas Cęsalpinus sũmus Romæ Medicinæ Professor.

enim & homo hominem generant, hoc est, Sol absque homine, vt ipse ex Aristotelis & verbis & mente conuincit. Adeò miserè obscura Aristotelis verba ab ipsius asseclis tractantur, & dogmata ceræ instar ad quamlibet opinionem parata obediunt. Quare Iosepho hìc laudato iam loco, facilè assensum praebeo, nouum hunc Orbem à cætero nequaquam quoquouersum auulsum & separatum esse, aut saltem quod mihi videtur, si iam licet separentur, non ita olim fuisse & tempore post Cataclismum in quibusdam omninò extremitatibus coniunctos hæsisse, quibus pedestri itinere tam homines quàm animalia vtrobique commeare facilè potuerint. Nam & nostrorum memoria patrum didicimus, in multis iam locis mare, vbi olim terra, & solum nũc esse, vbi olim Salum fuit, & Siciliam à reliqua nunc Italiæ parte per mare interiectum distractam, cui quondam adhæserat, historiarum fide nouimus. Nam fieri quidem posse, quinimò euenisse, quòd feræ periculis incitatæ totos sæpè dies noctesq. in vndis ad Insulas quasdam vicinas pernatarint, sed tantam itineris intercapedinem, quantà noster à nouo distat orbe, emetiri potuisse, id demum à vero absonum & ἀδύνατον planè esse videtur. Cùm & aues concitatissimo volatu mille & quingenta stadia superare non possint. Erunt igitur Lupi, Vulpes & similia cæteris bestijs etiam exitiosa animalia non de industria huc perlata, sed sua sponte ac naturali quodam instinctu, postquam ex Arca Noe egressæ fuerunt (Nam etiam ex plantis quæuis suo natiuo gaudent pabulo, aëre & solo, atque adeò, *hìc segetes, ibi veniunt felicius vuæ*) huc facilè concurrere seseque multiplicare potuerunt.

Iam autem hoc animal Lupum potiùs quàm Canem esse sic probare aggredior. Capitis cumprimis totius aspectus facile hoc euincit, qui ferocissimi animalis intuentibus imaginem præbet, ac tantùm non depictum etiam terrorem incutit. Inter animantes autem quæ perpetuò cicures sunt, Mulum; quæ cicures fieri possunt, Elephantẽ; at quæ semper feræ permanent, Pantheras numerat & Lupos Arist. 1. Hist. An. 2. Quamuis non ignorem ex mansuetorum genere fera quædam ipsius sententià, esse posse, inter quæ Canes ponit. Non tamen quæ fera natura suà sunt, mansuescere vice versa omnino posse. Cui Scaliger eius interpres ibidem consentit. Hoc ipsum Plinius lib. 8. cap. 17. probare visus fuit de Lupa Romuli & Remi nutrice verba faciens: *Nam quæ de infantibus*, inquit, *ferarum lactibus nutritis, cum essent expositi, traduntur; sicut de conditoribus nostris à Lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ arbitror.* Attamen ipsemet sui forsan parum memor Aristoteles 9. Hist. 36. Lupos cum piscatoribus amicitiam inire & ex eorum præda viuere dixit. *Apud Mæotidem paludem*, inquit, *Lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terram expansa resiccantur, lacerare.* Idem planè Aelianus annotauit. Albertus magnus profectò, quod re ipsa nunc expertus fui, optimè scripsit, *Catulum adhuc cicurari posse & Canis instar ludere, non tamen deponere odium ad venatores & agnos aliaq; minora animalia, quæ à Lupis vorantur.* Quod de domestica mihi Lupa retulerunt, vbi hæc agnum videat, appetitum ipsi excitari & palatum prurire. Dicamus igitur mansuescere quidem hanc bestiam posse, non tamen Lu-

Probatur hoc animal Lupum potius esse ex capitis aspectu.

Quæ fera, quæ naturà suà sint mansueta animalia.

Aristoteles sibi contradicere videtur.

pinam omnino deponere naturam, adeòq. (vt verbo fertur) pilos non animũ mutare. Antipathia enim quæ inter agnum & Lupum viget, in viuentibus haud cessat, quam aliqui post mortem quoque remanere crediderunt. De viuentibus Ouidij versiculi existunt.

Antipathia inter animalia vix cõciliatur.

- - - Sic agna Lupum, sic Cerua Leonem,
Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columbæ.

Nulla.n.vi inquit Nazarius *possunt coire, quæ naturali diuortio dissident, nec vlla tam fidelis est copula, quæ in diuersum tendentia nexu suo teneat.* Vnde & in adagiũ abijt: Lupus prius ouẽ ducat vxorem, quã inimicis conueniat. Cicurari tamẽ, quod Aristot inficiari videtur posse, certus sum. Cum ante hos octo dies quàm hæc scriberem, domi & in Musæo quidem meo Lupam adeò mansuetam viderim ac tractauerim, vt ipsius magister etiam eius ori manum insereret & mei gratia dentes numeraret. Ego sanè & collum & pedum digitos impunè vt libuit contrectaui. Didici autem Lupi dentes pedesq; tam posteriores, quam anteriores cum Cane adeò conuenire, vt nisi capitis aliquantisper figura differret, ipsissimum fuisse Canem iurassem. Trux enim erat in hac capitis vniuersi, oculorum nempè toruitas, dentiũ & pilorum circa rostrum aspectus, quæ in hac nostra pictura ad amussim omnia respondebant, veluti legenti descriptionem meam patebit.

Lupus cum Cane in pedibus & dẽtibus cõuenit, sed capitis aspectus distat.

Singularem quandam in hac pictura oculorum scintillationem animaduertere licet, quæ apprime cum Plinianis congruit verbis lib. 11. cap. 37. *Nocturnorum*, inquit, *animalium, velut felium in tenebris fulgent radiantquè oculi, vt contueri non sit, & Capræ Lupoquè splendent, lucemq; iaculantur*. Et Aelianus, *Acerrimis*, inquit, *atque acutissimis præditus Lupus est oculis, intempesta nocte, vel Luna ipsa silente lucis vsura perfruitur*.

Oculi scintillantes in Lupo.

Accedit vnguium situs positusq.: Hi enim, non vt in præcedenti animali exserti, sed retracti fuerunt depicti; quod quidem omnes, qui animalium naturas indagarunt, in Lupo obseruarunt. Voluerunt enim aliqui, quod Lupus dictus sit quasi *Leopus*, quod Leonem nempè in pedibus vnguibusquè imitetur. Siquidem hi non aliter ac feles retractis vnguibus incedant, ne audiantur. Quare Albertus scripsit, *Lupum cum fraudulenter incedit, pedes lambere ac lubricos facere, ne strepitus audiatur.* Addunt alij, si sepem transiliens occultè ouibus insidiaturus pede forsan strepitum excitauerit, mox pedem quasi reum mordere. Si tamen Isidoro credimus: dictus est Leopos, quasi vt Leoni in pedibus, ita huic sit virtus quicquid pede presserit, non viuat. Veruntamen de hac nobis Etymologia nulla lis sit; certũ est, Lupũ conclusis potius, quàm explicatis ambulare vnguibus, quod in Icone probè insinuatur.

Lupus retractis vnguibus incedit.

Color etiam, si & hic aliquid nobis argumenti præbere valet, in hoc animali talis reperitur, qualem Lupis cõmunem magis esse omnes fatentur, canus nempè nigricansq. Nec mirũ fuluas huic aliquot maculas intermisceri: Neq; enim Europæum, sed Americanum hic animal describitur. Et in Noruegia quoq; Moscouia, Lithuania, Samogitia (ne quid de magis Septẽtrionalibus dicam prouincijs,) candidissimi lupi, vrsi, lepores, ac vulpes reperiuntur. Quare nec hoc cuiquam alienum videatur, quod pilis curtis, & non villosa, vt in

Qualis color sit Lupis cõis.

vt in nostris, cauda depicta appareat. Hæc enim rei naturam non mutant. Et Rubum sine spinis; nec ideò minus Rubum, vidimus. Et Canes tam hirtis quàm mollibus, longis curtisq. pilis, imò excepta capitis aliqua particulà, toto corpore glabros & pilis nudos conspeximus. Et si quis ad rem aliquid hoc quoque facere putauerit, addam, vero valde simile esse, cùm sub præcedente Icone author libri huius Canem nobis Americanam depingeret, hic quoque non Europæum animal subiungere voluisse, sub Canis tamen generica & laxiore latitudine comprehensum. Aliud argumentũ hoc animal Lupum Mexicanũ esse.

Nunc Animalis huius mores partesque breuiter nobis perstringenda restant. Capitis figura, quæ Canino haud absimilis est, iam satis delineata patet. Oculi sunt lucentes vt dictum; rostrum quoq; pilis crassioribus ceu setis horridum. Aures in Lupo multò quàm in Cane erectiores & longæ satis. Dentes in Lupa illa cicure, de qua supra, quadraginta numeraui, eodem ordine & loco sitos, modoq. formatos vti de Cane iam scripsi. Canini tamen illi in Lupo quàm Canibus longiores & è labris erectiores eminent. Incisores prægrandes: molares magni & fortissimi, vt non malè Oppianus dixerit Luporum quoddam genus esse, dentibus adeò validis, vt lapides ac metalla vincere & perfringere possint. Partes huius Lupi explicantur. Dentes describuntur.

Hìc æquum omnino censeo, quid Galenus lib. 11. Capitibus 8. & 9. de vsu part. de numero & vsu dentium senserit, minimè silere. Ait autem Naturam vnum tantum in Homine, in vtraque parte caninum dentem produxisse, quòd sciret se animal ciuile ac mansuetum effinxisse, cui robur ac vires ex sapientia, non ex corporis fortitudine essent. Cum Leonibus, Canibus, Lupis ac ijs quæ καρχαροδόντα, hoc est serratos habentia dentes appellantur, multos vtrinque dederit. Quod Horatius innuere voluit, Lupo in dentibus, in calce Boui arma esse, Galeni opinio de dentibus examinatur.

. . . . *Mirum*, inquit,

-- *Vt neque calce Lupus quenquam, neque dente petit bos.*

Ego verò, quod & cum de Cane agerem, insinuaui, tam in hoc quam in Lupo, non nisi vnum vtrinque dentem caninum illumq. prælongum & exertum valde reperio. Sex autem incisores, quorum duo illi caninis viciniores, paulò quidem reliquis sunt longiores, quos ob id caninos ipse forsan appellauit, non labra tamen egredientes, sed eodem cum reliquis incisorijs ordine siti, eandem quoque meo iudicio, vtilitatem præstant. Superant igitur tam Canis quam Lupus hominem numero dentium, quod hic ad summum non nisi triginta duos; illi quadraginta possideant. Sex nempe in maxilla inferiore molares dictos in vtraque parte, totidem in superiore serratim respondentibus oppositos. Caninos tam supra quàm infra vtrinq; vnum, & sex incisores, in vtrauis maxilla singulos. Cùm Homo tantum quatuor habeat incidentes, molares quinq; at plerumq. quatuor, etiã in adultiore ætate. Solent autem (vt plurimis amicis meis vsuvenit) vltimi illi molares ætatis anno vigesimoquarto & octauo non raro, erumpere cum ijsdem planè dolorificis accidentibus ac molestijs, quibus pueruli dentientes affliguntur. Hos in Caluarijs quibusdã, suis in præsepiolis adhuc latitantes bene grandes conspexi. Homo ad summũ triginta duos, Lupus quadraginta possidet dentes.

Ex quo patet falsum esse, quod libello de Anatomia viuorum, qui Galeno adscribitur, memoriæ proditum fuit, Lupo multiplicem esse dentium ordinem concessum.

Aristotelis error de Lupi collo detegitur.

De collo Lupi facere non possum quin ipsissima Aristotelis verba 4. de Partibus Anim. 10. adducam: *Collum,* inquit ipse, *Arteriæ* (scilicet asperæ) *gratia habetur, quippe quòd eam atque etiam gulam protegat, amplexuq. suo tueatur, hoc cæteris animalibus flexile & vertebris compactum est, at Lupo & Leoni osse perpetuo riget, commodiùs enim ad robur quàm ad alios vsus collum ijs esse natura voluit.* Plinius lib. 11. cap. 37. Aristotelis vestigijs probè insistit. *Quibus Ceruix est* (inquit, nempe animalibus) *è multis vertebratisque orbiculatim ossibus flexilis ad circumspectum, articulorum nodis iungitur, Leoni tantum & Lupo & Hyænæ ex singulis rectisq. ossibus rigens. Cætero spinæ annectitur.* Hæc Aristotelis doctrina adeò ipsius sequaces commouit, ne dicam decepit, vt Ælianus hoc etiam figmenti addiderit: *Lupi collum in eas breuitatis angustias compulsum, atque vehementer compressum esse, vt retorqueri, retroq. versari non queat, & si retrò velit aspicere, totum corporis truncum retorqueat necesse esse.* Quæ ita veritati è diametro repugnant, vt vel ipso Cane agiliorem ferme Lupam, collumq. in quamuis partem faciliùs vertere, & ludicris cum magistro suo gesticulationibus quaquauersum ceruicem volutare in meo nuper Musæo & viderim & riserim plus satis. Collum quinimò arctè contrectaui & Aristotelem miserè hic hallucinatum fuisse probè didici. Et cum à Lupæ huius heris plures exenterati Lupi fuissent, vbi hanc ipsis Aristotelis opinionem de ceruice rigida vnius continui ossis proposui, & ipsorum sensum exquisiui, & me ac ipsum *petulanti splene cachinno* exceperunt. Sed quid hæc mirer aut exagitem? Cum idem Aristoteles in Caluaria Canis, vt supra monui, eundem errauerit errorem, illamq. osse continuo nullis contextam commissuris diu nobis persuaserit. *Atqui,* vt Lucianus ait, *ipsæ res melius loquuntur quã verba.*

Eundè errorem Plin. & Aelianus errarunt.

Aristot. lapsus in Canis caluaria.

Inter centena & plura animalium tam reptilium quàm volatilium, quadrupedum & aquatilium sceleta, quæ ego partim domi asseruo, partim imperfecta reliqui, vnum solùm reperi, quod os continuum loco vertebrarum sortitum est, nimirum Testudinis, siue hæc aquatica siue terrestris fuerit. Os autem hoc rigidum nullis mobile vertebris in sola dorsi & lumborum spina reperitur, peruium tamen æquè, & spinali medulla repletum. Collum interim & cauda æquè vertebris (vt reliqua omnia habent animalia) articulatis constant, quasi Natura has collo minimè denegare debuerit, cuius motus ad vitam admodum est necessarius: Quòd caput nempè collo impositum, in vtrumque prorsus latus, antrorsum, retrorsumque verti debuerat, cum in hoc ceu in specula quadam sensuum organa omnia collocata fuerint. Vertebris autem in dorsi spina eas carere voluit, vt ceu fornice ac domuncula, & vt Plinius vocat, putamine durissimo præditæ, sub hoc tutæ lateant, nullo modo siue ingredientes, siue procumbentes incuruare & conglobare se valeant, id quod Erinaceis facillimum est, qui hoc etiam præter Naturæ rerum & aliorum quadrupedum animalium seriem obtinent, vt Clauiculas habeant, quæ soli alioquin Homini, & Simiæ, singulari

Sola Testudo vertebris in spina dorsi caret.

quo-

quodam priuilegio conceſſæ fuerunt. Et ideò forſan quod Erinaceus adeò in globum ſe colligat, vt nec caput nec caudam, principium & finem eius internoſcere queas. Hoc cum Teſtudo præſtare non valeat, neque vertebras in dorſo habere debuit. Id quod fortaſſis & ipſum Ariſtotelem præterijt 3. de Hiſtor. Annal. cap. 7. *Initium vero*, inquit, *in omnibus, quæ oſſibus conſtant, ſpina eſt, quæ compacta ex vertebris à capite ad coxas porrigitur. Vertebræ omnes foramine medio peruiæ ſibi iunguntur.* Vides quam omnia Natura ad *numerum, pondus*, & *menſuram* neceſſaria moliatur, nec quicquam fruſtra faciat. *Huic* ego me malim, quam *Authori* vlli aſtringere, hanc ſequi, cum hac inuenta mea omnia ſedulò conferre. *Qua duce*, vt Cicero ait, *nullo modo errare poſſum*, & vt Iuuenalis,

Nunquam aliud Natura, aliud ſapientia dicit. Atqui nec ratio Ariſtotelis quicquam perſuadet, cum ait, ideò Lupo & Leoni, vnico rigens oſſe collum à Natura conceſſum fuiſſe, quod animalia hæc robore potiùs, quam alijs prædita vſibus voluerit. Neque enim facilè Ariſtotelem mihi aſſenſum prebiturum æſtimauero, ſi perſuadere ipſi conari velim, manum, vt probè ſuo fungatur munere, & fortiſſimè quicquid apprehendit, contineat, non viginti ſeptem, ex quibus compoſita conſtat, ſed tribus ſolummodò maioribus oſſibus contextam eſſe debere.

Galenus meherclè, acutius rem introſpexit, & colli partes vſumquè ſedulò magis nos docuit in libris *de vſu partium*, quos aureo dignos elogio cenſeo, cum in his Conditoris noſtri ſapientiam, ac prouidentiam in procreandis tam brutorum, quam humanæ fabricæ partibus diuinis planè, vt æquum fuit, hymnis celebrauerit. Libro itaque 12. Cap. 10. 11. & 12. hunc in modum philoſophatur: Spinam à Natura, ceu carinam quandam, animalibus datam eſſe, cuius nos beneficio recti ambularemus, illa ſuo quæuis modo ingrederentur. In qua duo erant neceſſaria: primum, vt intus excauata eſſet, hunc nempè in ſinem, vt ex cerebro, ceu fonte animalis facultatis, portio aliqua, ſpinalis medulla dicta, tanquam fluuius per ipſam ad motum ſubiectis partibus communicandum deſcenderet: Secundum, ne vno ſimplici & incompoſito oſſe rigeret, quanquam ad Sedem tutam id longè vtilius fuiſſet, neque enim tam facilè ſpina hoc modo luxari, ac diſtorqueri potuiſſet. Veruntamen Scopum Natura hic alium in conſtituendis partibus antiquiorem habuit. Non enim lapideum vel ligneum effingere animal, ſed vita motuq. præditum voluit. Si enim motu deſtituatur, parum abeſt, quin pro lapideo illud luteoquè habeamus. Quapropter cum motus animali ſecundum ipſius ſubſtantiam maximè inſit, ob id ſatius fuit, ex multis fuiſſe partibus conflatum. Si enim totius ſpinæ os vnicum fuiſſet, an non immobile, ac veluti veru quodam confixum aut palo affixum appareret? Miror profectò Ariſtotelem Lupo non cornua addi diſſe, huic enim ad arietandum illa colli rigiditas, quàm ad venandum conferre amplius potuiſſet. Iam autem cur tam collum, quam Μεταφρένον ſeu dorſum, quam Lumbus, & os quibuſdam ἱερὸν hoc eſt Sacrum ſeu magnum, ab alijs verò πλατὺ id eſt latum nuncupatum pluribus ſpondylis & vertebris, non autem tribus quatuorve oſsibus maioribus ceu Tibiæ & Brachia, conſtent, & Gale-

Cornua Lupo conuenirent, ſi collos rigidũ haberet.

nus loco iam dicto enucleatè satis explicat, & ad Medicorum potius, quam nostrum forum hoc longius prosequi pertinet.

Ecce quantum possit præoccupata & diu nutrita de magni cuiusdam viri doctrina, opinio! Nam

- *Cui quisq; ferè studio deuinctus adhæret*, hunc laudat, hunc imitatur, præ hoc omnia aliorum dogmata ipsi frigent sordentquè, & sic *semper itur in antiquam siluam*. Quilibet denique sequitur priores malè iter ingressos, & excusationem mereri videtur, quod publica via errauerit. Vt enim Seneca ait, *Multum dare solemus præsumptioni omnium hominum; apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri*. Sed & idem Seneca: *Tritissima quoque via, & celeberrima maximè decipit, nihil est magis præstandum, quàm ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur*. Ac reuera nunquam tam benè cum rebus humanis actum est, vt optima plurimis placuerint.

Deplorandum, quòd nos neglecta plerũq. rerũ magistra experientiã, nudis Authorũ verbis declarãdis immorimur.

Et quod deplorandum magis, res eò iam redacta est, vt temerarium æstimetur, velle aliquem in naturalibus præsertim studijs profiteri scireq., quæ alij hactenus ignorarunt, odiosum verò etiam, ea immutare conari, quæ longa iam consuetudine recepta, & ceu legibus quibusdam sancita & optima iudicata vidẽtur. Hinc consumimus plerumq. totum vitæ tempus, in aliorum sensibus (nunquã etiam forsan ab ijs authoribus pensitatis) eruendis & dilucidandis, Natura & rerum magistra experientiã longè interim valere iussa. Non certè Platonem Aristoteles interpretandum, aut hunc Theophrastus explicandum solum susceperunt, sed vterque suo modulo philosophari, vetera impugnare, & noua, quæ ipsis veriora videbantur, substituere voluerunt. Atqui *rationem rationem* conuincere, inclamant omnes; quam & ego si vera sit, admiror & exosculor.

Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.

Verum & hoc ex communi Præceptore Aristotele 3. de Generat. animal. cap. 10. didici, *Rationi fides est adhibenda*, inquit, *si quæ demonstrantur, conueniunt cum ijs rebus, quæ sensu percipiuntur*. Cuius si rationes eiusmodi essent, proh Deum immortalem! quam tædiosis nos laboribus in rerum naturalium perscrutatione liberasset? in qua & opes, & sæpè vitam conterimus, antequam veritatem in puteo latentem expiscamur. Sed audendum & nobis erit, vt adagio enim fertur, *Et Græci non nisi tentantes ad Troiam peruenerunt*. Sequamur hic Senecæ si libet, consilium: *Faciamus*, ait, *bonum patrem familiæ, faciamus ampliora quæ accepimus, maior ista hæreditas à nobis transeat ad posteros, multum adhuc restat operis, multumq. restabit, nec vlli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adijciendi*.

Quã rationẽ nos amplexari debeamus.

Senecæ Cõsiliũ studiosis omnibus cordi habẽdum.

Iam mammillarum quoque situs & numerus, quas in hac Lupa mãsueta conspexi, certo mihi persuadent cani valdè affinem Lupum esse, quod & os in genitali masculi, pluries, vt in Cane visum, ostendit, & ab Aristotele quoque notatũ. Reliquum igitur est, vt & ossium, costarum præcipuè & vertebrarum conformatio ac numerus cum Cane conueniat. Erunt igitur colli vertebræ septẽ, quot in meo Canino sceleto numerantur: tredecim verò dorsi, quibus totidem affixæ costæ tam veræ quam mendosæ (clauiculis enim caret Lupus & Canis) hærent, & in lumbis septem. Post has omnes os sacrum sequitur cum reliqua cauda, quæ simul septemdecim vertebris seu osiculis absoluuntur. Omnis igitur à ca-

Mãmarum situs ac numerus Canem Lupo simile monstrant.

Ossium in Lupo enumeratio præcipuorum.

à capite ad vltimum caudæ officulum numerus erit quadraginta quatuor separatarum particularum.

Accedit huc in pedibus etiam luporum cum canibus conformitas. Quinque enim in prioribus pedibus digitos, & quatuor in posterioribus eodem prorsus modo quo in canibus, vt Arist. 4. de part. animal. cap. 10. rectè scripsit inueni. Galenus etiam 3. de vsu part. 7. *Luporum, Leonum, & Canum pedes medios inter humanos & equinos facit quod nec planè articulati sint, vt humani, nec simplices adeò vt equini, ad omnem apprehensionem inepti, sed vtiles illis feris ad venationem & cibationem, anteriores præcipuè manibus proportione quadam respondentes. Cum & natura in humano pede manum hominis imitari quodammodo voluerit, qui & ipse apprehensorij instrumenti loco inseruire possit.* Quod equidem verissimum esse in *Heluetio* quodam hic Iuuene vidimus, qui brachijs destitutus pedum operà omnia illa perageret, quæ alius vix manibus perfecisset. Solebat autem pede cibum carpere & capere, ori poculum admouere, pileum deponere, taxillis ac chartis ludere, Tympanum ad numerum percutere, suere & nere, & similia plura peragere. Eleganti etiam scripturam charactere ab alio simili pedum ope exaratam conspeximus, quos à multiplici pedum officio ποδουργοὺς quis rectè appellare poterit.

Pedes Luporum ex Aristot. & Galeno.

Quidã pedum operà omnia manuũ opera præstitit.

Lupum Canis modo ventriculum sortitum, & quidem satis capacem esse, & vidi ipse & oculatorum testimonio didici, quorum aliqui pro certo mihi asseruerunt, nonnunquam Lupos terram deuorare & reuomere, cuius autem id gratia fiat, non ita planum est. An vt famem compescant? quod Plinius voluit, & ante hunc Arist. 8. Histor. anim. cap. 5. quod huic animali peculiare esse ait. Vulgus tamen Bufones quoque terra victitare autumant, de quibus alio loco. An vt Albertus arbitratur, Lupos famelicos non vt famem sedent, terra se replere, sed vbi grandia aggressuri sint animalia, boues, ceruos, equos, alces, id tentent, quo pondus sibi addant, & infixis dentibus hærendo bestijs, grauitate illos humi prosternant ac dilanient? Et cum certum sit tandem illos terram vomitu reijcere, credi vix potest hanc illis alimento esse. Retulit pro certo Amicus mihi, se non rarò lupos apertis faucibus rictuque hiante, in maximis frigoribus ambulantes aerem anhelantes auideque trahentes conspexisse; quod ipse eius gratia factum existimauit, vt ventriculum inanem saltem aere, cum carnes deessent, expleret. An vt longissimè distans cadauer olfaceret? odoratu enim vix Canibus cedunt. Quod in *Congiani* Regni descriptione docetur, vbi hæc verba habentur: *Lupi quoque eius regionis singulariter oleo palmarum delectantur, quod, cum vt canes sint sagaces, quamuis remotum indagant, & noctu nisi in tugurijs accuratè custodiatur, vel etiam in campis portatoribus ibi pernoctantibus & dormientibus, furantur. Oleum quod ex palmarum fructu exprimitur, crassum est & butyri in modum ductile, quod cucurbitarum corticibus excipitur, malè reseruatur, & mirum est, quam dextrè hi fures dentibus vasa comprehendant, & humeris, vt lupi nostrates oues furati inijciant, vt cursus tanto sit expeditior & persequentium verbera effugiant.* Alij in euiscerati ventriculo non nisi frustum ligni putridi sesquilibram pendentis, hoc enim in extrema fame sæpe vorant: alius caprinas vngulas ingestas, at non digestas: alius equina stercora, & alius demum non nisi

Lupi vẽtriculus.

Cur Terrã deuoret.

Quid in Lupi vẽtre repertum.

gramina

gramina quædam se reperisse mihi narrauerunt. Quamuis quod ad gramina attinet, hęc tantummodò Aristoteles ad purgandum vomitu ventrem Canes ingerere solere, loco iam dicto affirmauit.

Lupus strenuè famere potest.

Voracissimum autem vt hoc sit animal, inediam tamen strenuè tolerare potest. Recensebant mihi Lupæ iam sæpius nominatæ educatores, se singulis modò tertijs, imò quinquenis diebus (*Exsaturatus enim* inquit Aelianus *Lupus longum temporis interuallum inediam fert*) huic pabulum præbere, (interea tamen temporis sæpius bibit) nec præter carnem aliud quicquam, cuius viginti duas libras vna vice esse potest.

Vigitiduas carnis libras Lupa vorat.

Attamen parciore longè illam portione cibant. Et ob id quidem fame macerant, quo obedientiorem illam sibi habeant, & vlulare seu, vt ipsi dicunt *Cantare* cogant. Hac enim arte, dum populo lusum faciunt, collectis pecunijs, & se & Lupam, vel Lupa potius hos ipsos sustentat. Licet Aelianus contrarium innuere videatur: *Lupum nempe, vt famem multo cibo depulit, similiter occurrentibus, atque agnum mansuetum existere*. Panem edere ipsam nolle addebant: alij tamen luporum catulos eundem, pulmenta, & farinam, & pleraq. quæ canibus proijciuntur deglutiuisse viderunt. Sed nec Canum carnes gustare vnquam voluit, cum lupus tamen non rarò lupum deuoret. Quod Aelianus quoque fatetur; sed hæc præ summa fame lupos coactos facere, cum venationis facultate destituuntur, vbi enim vt Poeta ait,

Quibus cibis Lupus victitet.

Viuitur ex rapto, nec hospes ab hospite tutus, ibi

- - - - *Et fratrum quoque gratia rara est.*

Nec mirum hoc, cum in longis arctisq. obsidionibus homines etiam Anthropophagi euadant, atque in acerbissima fame aliqui morsu suismetipsis carnibus vim intulerint. Sic & Canum carnes à lupis in venationibus aut fame ingurgitari facilè crediderim. Nam & Canes à luporum carnibus (experimento vt audio sæpius tentato) etiam sale & fumo siccatis, coctisq. omnino abhorrent: Vbi tamen valde percoctæ fuerint, & ferinum illum deposuerint fætorem, tum adduci demum possunt, vt comedant; cum homines interim sæpius decipiantur pro bouina illas sumentes. Tantum nos à bestijs, quibusdam in sensibus superamur: Ita, vt dum Caniculæ meæ domesticæ lupi stomachum à duodecim iam annis exiccatum olfaciendum proponerem, statim hæc odore percepto retro ire cæpit.

Canes Luporum carnes nisi per coctas non deuorant.

Theophilus Molitor Lynceus Hassus (cuius Animæ benè sit) diligentissimus Naturæ animalium perscrutator fuit, olim familiaris meus, à quo & lupi stomachum, Intestina, sinistrum oculum & genitalis lupini portionem memoriæ, & si quid prosunt, etiam medelæ causa asseruo, cuius & industria manu omnia animalium, atq; hominũ quoque sceleta fabricata possideo. Hic sæpè mihi narrare solebat, in Hassia contigisse, dum lupi ad caulas aliquot accessissent, magnáq. in ouibus stragem fecissent, ac semiesas non paucas reliquissent, pastores relictam carnium partẽ custodibus canibus proiecisse: Vnde factum, vt post aliquot inde dies Canes illi luporum more in cõmissum sibi gregem irruerent, maximã illius partem occiderent, carnesq. lupina auiditate deuorarent. Ex quo rursum colligo à Lupo Canem non multum distare. In America profectò referunt

Theophilus Molitor Lynceus industrius viuorũ & mortuorũ animaliũ perscrutator.

ferunt Europæos iam canes adeò multiplicatos esse, vt horum plures silue-stres effecti, homines non aliter ac Lupi adoriantur.

Ventriculus autem quem ego ex Lupo penes me habeo exiccatum, substantia sua Vaccinæ vesicæ omninò similis & liquoris septē librarum ad minus capax est. Quamuis vt verum fatear, eiusdem capacitatis, sed substantiæ tenuioris ex *Gallo Indico maximo* (cuius sceletum adhuc custodio) ventriculum habuerim iam situ planè detritum. Intestina superiora nempè a stomachi substantia parum variant, nisi quod subtiliora magis in substantia sint, & pedes nouenos superent. Ex quo clarè perspicitur, quam vulgus hallucinetur, qui vnico rectoque à ventriculo ad podicem vsque hoc animal esse præditum intestino credit, voracitatem incusans, quæ faciat vt quamprimum cibum ingessit, recto tramite egerat, sicq. nouam semper ingluuiei materiam suppeditare nitatur. Si enim his tenuioribus sua quoque crassiora adderentur, non dubito quin ad pedes fermè viginti excurrerent. Humana certum est, viginti octo, triginta & plures sæpè pedes superare. Et cum Canes Lupis magnitudine pares reperire liceat, nec minus etiam forsan voraces, iterum clarum fiet, horum ventriculum non tam paruum esse, vt intestino maiori paulo amplior sit, quod in historia Canis Aristotelem credidisse scripsimus. Credo equidem fabulam hanc de simplici Intestino indè natam esse, quod *Olaus Magnus* de voracissimo quodam animali in partibus *Suetiæ* Septentrionalis scripsit, cui ob vorandi auiditatem *Gulonis* nomen datum fuit, magnitudine Canis; quod hoc nimirum, vbi cadauer reperit, tam violenter se cibo repleat, vt tympani instar venter extendatur, & ob id angustia inter duas arbores inuentà se stringat, & violentius, quod ingestum est, egerat, atque sic extenuatum, ad gulam & cadauer redeat, donec totum absumat. Sit fides penes Authorem. Nam qui in *Noruegia* fuerunt & eiusmodi animal preciosa munitum pelle viderunt, de hac re se nihil quicquam inaudijsse pro certo mihi affirmarunt. Iul. Cæsar Scaliger Exercit. 203. aduersus Cardanum huius etiam meminit belluæ & *Rosomacham*, Vulturem quadrupedem, ac Germanicè *VVildfras* (potius ego *Vilfras* à plurimum deuorando) appellat. Atque vt omnibus pateat, quam libenter arrepta etiam vltrò occasione Vir bonus hic integras Nationes mordeat & calumnietur, concepta eius hìc verba subiungam. Non enim vult consequi, homines Indigenas similes mores animalibus habere, quæ apud ipsos frequentia viuunt, quod *Cardanus* crediderat; Siquidem *voraces esse Anglos* ait, licet hoc animal gulosum Anglia non alat. *Præterea vulpes in Italia paucæ*, inquit, *esse tamen Italos cautos, omnium consensus Nationum persuadet. In Germania nostra* (Germanis nempè Principibus sanguine iunctum se facit) *in Suizeris, in Allobrogibus infinitæ. Tuiscis nihil simplicius. Eluetijs nihil inconsideratius. Sabaudianis nihil stolidius, inertius, stupidius.* Hæc Scaliger: Quem tanti tamen hodieque plurimi faciunt, vt vltra hominum etiam sortem ipsum extollant.

Nec minus hoc fabulosum, quod plerique Lupum coxas & posteriora crura debilissima & fermè paralytica habere existimarunt, vndè illud forsan Plauti natum est: *Quasi Lupus ab armis valeo: clunes infractos fero.* Quod vel inde redarguitur, cum Lupi æquè ac Canes cursu valeant velocissimo, quos nec facilè

Ventriculus Lupi exiccatus.

Ventriculus Galli Indici.

Intestina Lupi sicca ta.

Humana intestina triginta pedes superant.

Gulo animal Suetiæ voracissimum.

Scaliger pater etiā integras Nationes libenter mordet.

An Lupi in coxis sint adeò debiles.

Canes aſſequuntur. Hoc egregij tamen quidam mihi venatores perſuadere conati ſunt, ſi quis non auribus, vt verbo fertur, ſed cauda Lupum apprehendere queat, ſtringat ac trahat illam fortiter, tum vires Lupum omnes perdere, nec ad mórdendum ſe poſſe vertere. Ego quidem hoc alios tentare, quam ipſemet ſubire periculum malim. Si tamen vera narrant, non ita in promptu forſan reſpondere fuerit. Hoc interim cauſæ afferre haud mihi incongruum videtur. Caudam extremum Spinæ eſſe, in qua nobiliſſima illa ex cerebro deriuata ſubſtantia, medulla nempè ſpinalis latet. Quare in conſenſum facile per hanc, neruorum principium ipſum videlicet cerebrum, trahitur & patitur, motus quoque animali conſequenter imminuitur. Conſenſus iſte tali experimento arguitur. Si enim ex equina cauda crines illi longiores ſæpius euellantur, equi viſu debilitantur, eoque non rarò priuantur. Felis etiam quæ diutius vi quocunque ipſi modo illatà moriendo cunctatur, vbi caput ipſi premitur, & cauda multùm trahitur, facilè mortem, vt audio, oppetit. Sic vbi grandioribus quibuſdam beſtijs acutus in nucham, vt ſpinalem contingat medullam, ſtilus adigitur, motum facilè & ſenſum omnem perdunt. Tantum momenti in vita & morte hic cerebri funiculus obtinet. Iam autem non eſt eadem in præciſa cauda ratio, animalia enim plurima, ſi ipſis hæc decurtetur, non ideò moriuntur. Atqui & punctos ſaltem neruos lethalia inferre ſymptomata videmus, cum penitus præciſi vix mali quicquam afferant. Et fors etiam in lumbis Lupus vertebras habet quam in collo & dorſo laxiores. Verum omnium horum rationes & momenta afferre, quæ peritos non fugiunt Medicos & Anatomicos, nec locus nunc nec tempus permittunt.

Conſenſus caudæ animalium cũ cerebro.

Spinalis medulla in vita & morte maximũ momẽtum habet.

Quare cum & externa figura & interna ſtructurà Canes & Lupi tam ſcitè conueniant, an non & Lupi latrabunt, & Canes vlulabunt? De his res certa eſt, nemo enim noſtrum Canes perſæpè non vlulare & eiulare audiuit. Latrare verò Lupos pleriq. negant: *Albertus* affirmat. Ego nuper domi meæ herum Lupæ ſuæ vlulatus voce præcinere, hanc eodem tenore ſequi, cum voluptate percepi, latrare non audiui. Credo tamen Nobilibus Polonis amicis, qui Luporum catulos, quod & vulpes faciunt, latratus voces, non tam acutas tamen, ſed rauciſonas emiſiſſe, non rarò audiuerunt.

Vlulare & latrare quibus proprium.

Arbitror igitur à Deo & Natura Architecta vocis organa in vtroque animali non eodem prorſus modo fabricata fuiſſe. Latrantes enim Canes firmioribus longè pectoribus ac pulmonibus valere neceſſe eſt, cum aerem latratu fortiſſima expulſione percutiant. Lupi verò, vt vlulantem aſpicienti manifeſtum fit, aperto rictu ſine multa thoracis agitatione flebile illud carmen emittunt, & idem Canes, vbi ipſis ægrè eſt, facere aſſolent. Sit aliqua Laryngis itaque in vtroque differentia neceſsè fuerit. Dum olim enim recurrentem Cani neruum Laringi deſtinatum incideremus, latratum quidem poſthac Canis, ſed rauciſſimum & auribus vix perceptilem edidit. Ecce in quam anguſtam Iſthmum vtriuſque animalis, formæ eſſentialis diſcrimen concluſum latet, cum vna latret, altera vlulet beſtia. Quibus accidentibus, ſeu proprietatibus imperſcrutabilem formam philoſophi diſcriminarunt.

De coitu partuque, eodem ſe res modo habet, vt de canibus. In coitu enim hærent

hærent, quod visum dum caperentur. Numerosam prolem sex nempè & nouem catulos eosque cæcos pariunt, tenerè hos amant, & rumen cunctis præbent, decem enim mammillis fæmellæ scatent, quæ à canibus etiam ineuntur. Laudare possum hic Nobilem Polonum, qui *Gratij* paucos ante annos, Lupam trium annorum intra domesticos in ea Vrbe, parietes educatam, & cicurem adeò, vt cum pueris quoque luderet, excussis tamen caninis dentibus, ex cane domestico concepisse vidit, quæ catulos seu lyciscas septem peperit, matri formà similes, colore tamen variantes, qui omnes paulo post enecti fuerunt.

Lupæ cum canibus coeunt & pariunt.

Ingenio Vulpibus vix Lupi cedunt, quod in nidis suis & cauernis in loco remoto sub arbore quadam dextrè fabricandis & in venationibus maximè monstrant. Ex compacto enim loca in siluis diuidunt: hic retrò hanc, ille aliam post arborem se abscondit, tertius ceruæ inhiat, eamque cursu fatigat & eò propellit, vbi occultatos socios nouit, quam vbi in occursu habuerint, prorumpunt ex latebris, insiliunt miseræ, quam prosternunt facilè & dilacerant. At si quæ flumina gelu obducta ibi nouerint, studio omni addibito in glaciem adigunt: cum enim ibi cerua pedem figere non possit, statimq. procumbat, præda petità potiuntur. Est & hoc ingenioso matris amori adscribendum, quod catulis suis hædos, porcellos, agnos aliaque huiusmodi minuta animalia ore arrepta viua deferat, eosque ad rapinas & latrocinia tyrones instruat, quæ omnia certissima esse noui.

Ingenio lupi vix vulpibus cedunt.

Iucundum æquè ac mirum auditu est, homines reperiri *Luparios* dictos, qui luporum vlulatum non aliter ac si humana loquela vterentur, ad vnguem intelligunt, ipsisque vlulantes respondent (sed interim laqueos & insidias ponunt) siue illi ad prædam socios stimulent, & huic iam insiliant ac lanient, siue ad coitum se prouocent, aut plurimi conuenticula & quasi consilia agitent. Nam & Illustrissimus & Excellentissimus D. Princeps sæpenumerò in oppido suo *Montis Cælij* ex siluis subiacentibus huiusmodi luporum ad plures noctis horas durantem conuentum, ac diuersarum vocum conuentum, & vt cum Virgilio loquar,

Homines luparij dicti.

- - - - - - - - - - - *altè*
Per noctem resonare lupis vlulantibus Vrbem

audiuit, *lupinam musicam* hanc lepidè appellare solebat. Musicum hunc chorum si impunè ipsi liceret, voce sua ornare posset infausta illa auis, quam *Vlulam* & alio vocabulo *Huhu* vocant, ex funesto Noctuarum genere oriunda. De qua Poeta,

Musica lupina.

Infelix Bubo dirum mortalibus omen.

Cum itaque Lupum & Canem adeò congeneres esse hactenus ostensum sit, vt aliqui Lupum dixerint canem siluestrem esse, quamuis reuera cum Scaligero aduersus Cardanum censeam nec canem omninò lupum, nec hunc vlla metamorphosi canē euasurum: non verò miror à fatua illa Gentilitate paribus vtrosque & diuinis propemodum honoribus affectos fuisse. Quemadmodum enim Ægyptij Canem pro Deo, sic Lycopolitana Thebaidos ciuitas, vt *Macrobius* Saturnal. lib. habet, lupum venerata fuit. Sed & Ægyptios olim lupos coluisse, ex Aeliano discimus. *Proximè*, inquit, *Nilum herba nascitur*, *quæ non sine*

Lupus pro Deo à stulta Gentilitate cultus.

causa

causa Lycoctonos appellatur, quod eam Lupus calcans conuulsionibus moriatur. Propterea Aegyptij in terras suas eiusmodi herbam importari prohibent, quod hoc animal veneretur. Habeant quæso ipsi suos, & nostros etiam si velint, Lupos Aegyptij, & nobis ad exstirpandos nostros Lycoctonon remittant. Macrobij autem de Lycopolitana vrbe hæc sunt verba: *Quæ pari religione Apollinem itemque* Lupum, *hoc est λύκον coluit: In vtroque solem venerans, quod hoc animal rapit & consumit omnia in modum solis, ac plurimum oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit. Ipsos quoque λύκας ἀπὸ τῆς λύκης hoc est à luce prima appellatos quidam putant, quia hæ feræ maximè id tempus aptum rapiendo pecori obseruant, quod antelucanum post nocturnam famem ad pastum stabulis expellitur.* Ex quo loco etiam clarum euadit, cur *Apollo* modo *Lycius*, modo *Lycophos* à veteribus appelletur. Homerus ipsum *Lycigenem* vocat, quod ex Latona in Lupæ speciem conuersa editus esse credatur.

Lupi comparantur Soli.

De rabie Luporum.

Præterire hìc nefas duxerim, nisi de Luporum rabie, (quam plurimi negant) eademque Canum aliquid dixerim, quod locus hoc ipsum permittat & Medicinæ studiosorum vtilitas efflagitet. Galenus 6 de locis affectis cap. 5. hæc habet: *Cum enim reliquorum Animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur. Atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputum si humanum corpus contigerit: rabiem excitare possit.* Hic Galenus duo dicit. Primò hominem à Cane rabido concipere rabiem posse, quod Aristot. 8. de Hist. an. 22. negat, *qui nec hominem à Cane rabido morsum, rabie infici, nec mori* (quod vtrumque falsum est) audacter scripsit. Secundo solum canem sua nempè sponte rabie corripi, quod & ipsum veritati repugnat. Nam nos Luporum rabientium non pauca apud authores exempla legimus & à fide dignis auditu accepimus. Reperio in meis aduersarijs siue obseruationibus Medicis & Anatomicis, (has quinquennio illo collegi, quo Medicæ praxi in Nosocomio S. Spiritus addiscendæ operam dedi & Principium Anno seculari M. D. C. feci) quas *Iuuenilia* mea appellare soleo, Anno Sexcentesimo nempè tertio supra Millesimum, Mensi Septemb. nobis relatum quendam in vicinia tertio post decubitum & hydrophobiam die mortuum fuisse, qui ante Sesquiannum à rabioso Lupo morsus fuerat. Vltimis hic igitur & extremis vitæ suæ diebus, cum reliquum à morsu tempus incolumis egisset, adeò à vino & aqua abhorruit, vt in maxima siti bibere non posset, nisi per canaliculum, (contecto poculo, ne liquida videret) trahendo & sorbendo. Hic iteratis sepè vocibus, vt Lupus vlulabat & mentis planè compos assidentes rogabat, discederent à lecto paululum, ne dentibus ab ipso impeterętur. Ante annos nondum decem *Velitris* (quod à multis eius Vrbis incolis mihi relatum est) Lupus adeò rabie percitus sæuijt, vt ipsa Ciuitatis mœnia etiam interdiu ingrederetur, plurimosq; læderet, qui simili omnes rabie capti perierunt, præter vnum forsan & alterum, qui multorum spatio mensium Vulnera aperta tenuerunt, quò sanies illa & aura venenata paulatim exhalaret. Exempla plurima, ne longe abeas, apud *Ioannem Schenkium* reperies, quæ sunt *Fernelij*, *Petri Salij*, *Palmarij* & aliorum.

Aristot: negat sed male, hominem corripi rabie.

Mortuus quidam rabie à Lupo contracta.

Alia historia Lupi rabientis.

Ne & hic desit Canum Luporumq; Naturæ genericæ quædam Communitas: Præter rem minimè me facturum existimo, si, quæ tam mihi in praxi Medica & Anatome rabie correptorum, quam alicui meo Collegæ occurrerunt,

runt, hic breuiter enumerauero. Cum ante annos ſeptem ad plebeium quendam virum accerſerer, cui iam alius etiam Medicus operam præſtiterat, reperi ipſum hydrophobia laborare, & ſecunda poſt acceſſum meum die, ad plures è viuis abire. Fuerat hic ante quadraginta dies à Cane cuiuſdam Lanionis demorſus, quem rabidum fuiſſe non conſtabat. Quare vulnere, more ſolito, iam per conuenientia medicamenta à chirurgo probè conſolidato, reliquum temporis proſperè exegit, donec febricula quadam & ſtomachi dolore nauſeaque correptus, medicum vocaret: hic purgante potiuncula præſcriptà, cum aliud nihil aduerteret, eluuiem illam ventriculi ſe facilè expurgare ratus, ſanitati reſtituendæ inſiſtebat. Veruntamen, cum matutino tempore Pharmacopœus potionem in ſcypho vitreo pellucido ſatis, ipſi porrigeret, ſtatim concuſſo capite, & furenti ſimilis, (cum prius tale nihil quicquam in ipſo animaduerſum fuiſſet) Apage inquit, cum liquore iſto, quem nec bibere, nec intueri æquo animo valeo. Redit medicus, ægrum increpat, iuſculum carnis ſaltem adferri iubet, ſed ab hoc ſimiliter mirum in modum abhorruit. Tum demum aliquid diuini, (vt Hippocrates loquitur) in morbo hoc ineſſe ſuſpicatus, interrogare cœpit, vnquamne à Cane morſus fuiſſet? Annuit ipſe, & domeſtici: res itaque clara rabie ipſum detentum eſſe. Hic ipſe quoque, non rarò mentis compos familiares rogabat, ne ſi quæ forſan indecentia loqueretur, male interpretarentur: ſe enim aliter facere non poſſe, quin potum omnem auerſaretur, & mente non nunquam vacillaret. Gemebundam & vlulantem ſimul vocem per interualla edebat, quin & mordentis in morem, ora lodicibus admouebat. Creſcente demum febre, nec vllis proficientibus remedijs, intra triduum à concepta febre & ſecuta hydrophobia obijt. Voluerant autem prius fratres ipſius ad mare eum vicinum deportare, in illud bis terue mergere, hoc enim vnicum illi & præſentiſſimum reſtare remedium autumabant, quod tamen renuente ægro, & temporis inopia effectui haud datum eſt. Sed & non ita dudum eſt, quod Baiulus quidam hic eodem veneno & ſymptomatibus afflictus, vltimis tribus diebus, inuoluntarijs ac perpetuis pollutionibus, ſpiritum & ſemen effundendo, animam ſimul efflauit. Audio & rabioſum Canem hìc Nobilis fæminæ veſtis fimbriam ſolummodò trahentem, ſuum huic miſeræ & virus & mortem intuliſſe.

Hiſtoria à Cane rabioſo morſi & mortui.

Alia hiſtoria ſimilis.

Alia.

Aliam mihi Hiſtoriam ante annos viginti tres recenſebat *Angelus Colius Senenſis* Philoſophus & Mathematicus eximius, & primariæ dignitatis Romæ Medicus, quem tunc temporis in eodem S. Spiritus Noſocomio Collegam habui, ſtrenuum in Anatomicis meis exercitationibus ſocium, cùm ambo centena ibidem humana cadauera (vel propter illud maximè γνῶθι σεαυτὸν) ſecuerimus. Hic à Cane rabido plurimos morſos breui tempore interijſſe omnes, ſolam prægnantem fæminam quinquaginta quinq; dies ſaluam perſtitiſſe, tum peperiſſe, poſt duos à partu dies in ea omnimoda ſymptomata incidiſſe, quæ ceteri demorſi pati fuerant ſoliti, tertio porrò die obijſſe. Queſtio inter nos ciebatur: An Infans à matre hoc malum contraxiſſet? quamuis adhuc tale nihil quicquam perciperet. Videbatur nobis hoc argumento ſtabiliri poſſe, immunem

Alia curioſa. Angelus Colius Medicus inſignis.

Tt à rabie

à rabie futurum puellum, quod venenum hoc animalem potius & vitalem, quam naturalem inficere facultatem solitum esset; Cum Plinius lib. 29. cap. 5. ipsum Canis rabidi Hepar naturalis fontem facultatis, siue coctum siue crudum, non aliter ac antidotum aduersus hoc virus laudauerit. Attamen res in dubio relicta & Scepsis locum habuit, cum fæmina tunc nulla reperiretur, quæ puero huic lac præbere, ob contrahendi veneni metum, vellet. Quare (quod sæpius vidi) ex Capra ad aliquot dies enutriri debuisse illum omnino existimo.

Addam & hoc in Medicorum gratiam. Cum anno supra millesimum sexcentesimo & vndecimo, Mensis Octobris die vigesima in Nosocomio ad *S. Ioannem Lateranensem* à primario huius vrbis & eiusdem loci Chirurgo *Prospero Cichino* (cui & ego & Theophilus Molitor & Clariss. *Petrus Morettus* eiusdem modò Nosocomij Medicus, aderamus) cadauer ex rabie mortui humanum secari iussum fuisset, hęc in ipso animaduersa & reperta fuerunt. Nigerrimus in dextro Cordis ventriculo sanguis, quo omnino carebat sinister. Erat autem hic per pulmones mirè accensos & tumidos plurimus dispersus. Ventriculus, Oesophagus & Intestina ex inflammatione rubescebant. Contractæ rabiei, & superuenientium accidentium hæc fidelissima & memoria digna est historia. Cum hic triginta sex annos natus robustæ habitudinis & pilis nigris, agricola summo mane versus hoc ipsum Nosocomium in aliqua ibi vinea operaturus, pergeret, reperit in via Canem dormienti similem, quem vbi vt sibi cederet, pede percussisset, hic in faciem ipsi subito insilijt, labrum apprehendit, ex quo particulam abstulit. Mansit æger in hoc ipso Nosocomio ex vulnere propemodum sanatus. Post triginta demum dies sitire maximè, timere tamen aquam & ad liquida omnia nauseare cæpit, quare nec carnis iuscula assumere voluit. Vehementer & sæpè vomuit, aliquando mente motus fuit. Hoc sanè mirabile est, cum speculum ipsi vt intueretur, oblatum fuisset, vt vidit vt fugit, nec posthac videre amplius voluit, Canem, à quo morsus fuerat, contemplari se in ipso, exclamans. Hic quater toto vitæ suæ cursu à Canibus morsu petitus fuerat. Quare an hic vltimus rabie laborauerit, dubitare non pauci cæperunt, quod in hunc dormientem potius, quam furentem incidisset. Posse autem Felem non rabientem homini sua saliua saltem, dum cutem lambit & forsan sanguinem contingit, rabiem inducere lib. 11. cap. 37. scripsit his Plinius verbis: *Leonibus ac Pardis omnibusque generis eius etiam felibus, imbricatæ asperitatis ac limæ similis* (videlicet lingua) *attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuefacta* (alij legunt mansuefactorum) *vbi ad vicinum sanguinem peruenit saliua, inuitat ad rabiem.* De morsu sanè Felis domesticæ extat illa celebris in *Aede Diuæ Virginis ad Populum de Vrbe* sepulchralis inscriptio.

Prosper Cichinus Romæ primarius Chirurgus.

Quid in cadauere humano ex rabie mortui sit repertum.

Historia huius.

Hospes disce nouum mortis genus: improba Felis
Dum trahitur, digitum mordet & intereo.

Ex Felis morsu mortuus.

A Gallo gallinaceo mulieri Germanæ hìc vulnus illatum vidi tantæ malignitatis, vt secutum indè fuerit cacoethes; ac tantum non omnino lethale vlcus.

cus. Quare credere forsan non abs re fuerit, Canes nondum ipsa rabie infectos, sed ad hanc iam dispositos humano cruori suum facilè virus, ceu fermentum quoddam ac tincturam, vt Chymici loquuntur, communicare posse, quod paulatim vires acquirat eundo & spiritus vitales atque animales maximè petat. Disce hìc pariter dormientem Canem non temerè excitandum esse. Est & hoc consideratione dignissimum, in eodem *Lateranensi Nosocomio* mortuum fuisse, qui quidem olim semestri post morsum Canis spatio ab hydrophobia immunis fuit, vbi tamen interea temporis ab operis & laboribus diurnis vesperi domum rediјt, vicini omnes Canes longè prius quàm ipsum viderēt, latrare cæperunt ex solo eũ olfactu animaduertentes, ex quo latratu vxor ipsius certissimum signum aduentus mariti sui capere solebat. De medicamentis quæ rabiosorum morsibus aduersantur, tam multa Galenus præsertim & Plinius nobis scripta reliquerunt, vt si hic omnia illa referre atque examinare animus esset, iustæ magnitudinis mihi volumen exiret. Hoc dixisse suffecerit, plurimum hæc difficultatis includere, & plura opinionem potius, quàm veritatem sapere. Sed de venenatorum morsibus & ictibus animalium, cum de serpentibus acturus ero, plura dixero. Hoc nunc monuisse satis fuerit, vulnera & vlcera hæc tardissimè consolidanda & igne citissimè exstirpanda, adeoque mihi Hippocratis hic Aphorismorum coronidem mirè arridere; *Quæcunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat ea ignis sanat: quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet.* Canes olfactu rabie infectum cognoscũt. Medela vulnerum ab animalibus rabiosis inflictorum.

De Medicinis similiter, quæ ex Lupo petuntur, nec hìc nobis animus est Iliadem condere. Videri possunt Animalium Historiographi. *Galenum* solum adducam, qui 6. de Compositione secundum locos ad Hepaticas affectiones Hepar Lupi tam per se sumptum, quam cum Eupatorio mixtum prædicat. Qui tamen de simplicium facult. 11. scripsit. *Iecur lupinum sæpè in medicamentum indidi hepaticum, quod ex Eupatorio conficitur, nec tamen quod mentione dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine illo componitur.* Quo in loco experientiæ magis, quàm friuolæ vt existimo, rationi credidit, quæ plurimis iam persuasit, partes animalium quandam cum humanis sympathiam & Antipathiam hoc est, iuuandi aut nocendi inclinationem & appetitum habere, vt Cor cum Corde, Pulmonem cum Pulmone, cum Hepate Hepar: qua de controuersia alio loco disceptandi occasio dabitur. De stercore Lupino cholica passione laborantibus potando, vah quàm copiosus & propemodum odiosus est Galenus. 11. de Simplic. facult. Vbi longa verborum serie, quid & quantum in hoc affectu possit, commemorat. Vbi non deglutitum modo, sed suspensum etiam iuuisse testatur. Et illud maximè laudat, quod terram haud attigit. Vtque admirationem augeat, etiam ex vinculo è lana ouis à Lupo laniatæ confecto, suspendi illius sententià, qui plurimos ex hoc Symptomate liberauerat, præcipit. Concludit demum non voces hìc aut characteres, verum substantias naturales suspendi, & maiorem ob id fidem illi adhiberi debere censet, cum ipsemet etiam Galenus effectum non satis admirari potuerit. Eodem in loco stercora canum, humanum quoque suo modo vsurpatum, caprinum, bubulum, Medicamētis ex Lupo peritis quæ fides adhibēda. Galenus stercora Lupinum præcipuè in vsu medico laudat.

bulum, ouillum, columbinum, gallinaceum, murium, crocodilorum & sturnorum mirè celebrat, estque (sit venia verbo) totus ibi in stercore. Matthiolus etiam commento suo in Dioscoridis libri secundi caput trigesimum septimum, oleum ex oleto seu humano stercore (quamuis hoc ob fœtorem abominandum prius dixerit) & aquam vitreis elici organis dicit, quæ nescio quas admirandas, tam intus quam extra adhibita, effectus præstent. Sed *Coprophagis* his sua nos balsama, aut maleolentia potius medicamenta relinquamus, qui si ex principijs chymicis intellexissent, qua ratione hæc omnia vim suam exercerent, Salium nempè & Sulphuris ope, quæ in alijs gratioribus & suaueolentibus quoque substantijs pretiosiora & efficaciora reperiuntur, iam absurdis illis pharmacis longum vale dixissent.

Matthiolus etiam ex fimeto humano parat medicamenta.

Intestina tamen Lupi recentiores quidam Medici in Cholico dolore plurimum prodesse vociferantur. Ego, quid in Medica mihi praxi & cuidam collegæ meo contigerit, recensere hic minimè grauabor. Medebamur ante hos duos elapsos annos Illustri cuidam personæ in hac ipsa Vrbe, quæ ingentibus vexata cholicis simul & renalibus doloribus, ad insaniam quasi agebatur. Post varia medicamenta, cum dolor etiam secunda die non omninò cessare videretur, ab amicis propositus fuit hic ex Lupi Intestino & forsan cum ipso stercore resiccato, ab Idiota passim offerri solitus puluis, quem, vt æger noster assumere posset, anxiè à nobis efflagitauit; quod huic plurimum fidei idem ex aliorum commendatione haberet. Nos, vt voluntati ipsius satisfaceremus facilè assensum præbuimus, quod periculum saltem ex hoc nullum timeremus. In vino itaque albo dissolutus & ebibitus fuit, non grati certè odoris aut saporis, quod ego pitissando expertus fui.

Intestina Lupi, an adeò prosint in doloribus cholicis.

Postquam exhausit, statim ægrotus melius se habere & non satis Nepenthes hoc laudibus extollere valuit. Horæ enim vnius fermè spatio quiescere sibi visus fuit. Redierunt postmodum ijdem & acerbiores dolores. Vnde ad alios clysteres & olei Amygdalarum dulcium cum vino generoso & calido mixti potum, fomenta anodyna & vnctiones denuo est deuentum; donec tertia die, exhausta omnino sentinà & arenulis grandioribus per vrinam emissis, sæuiora illa accidentia mitigarentur, quæ post alui lenitionem ex leuioribus medicaminibus paratam, radicitus sublata fuerunt. Hic, quin semel concepta fiducia de stupenda huius medicamenti & ab amicis decantata virtute, spirituum impetum & agitationem aliquomodo quietauerit, adeoq. dolorem remiserit, nullus dubito. Hoc enim ego sæpissime ægrotis meis vsuuenisse obseruaui.

+ imaginatio [illegible]

Lepidam sanè & minimè hic tacendam historiam, coronidis loco inseram: qua confirmatur, quantum in nobis imaginatio de medicamento habita valeat, quam *Ioannes Baptista Porta Lynceus* (vir ille, cui sua iam immortalitatis famam scripta conciliarunt) Excellentissimo Principi Cæsio nostro Neapoli enarrauit. Cum ibi Illustrissima quædam fæmina partus difficultatibus plurimis iam horis molestata, ac penè debilitata eniti non posset, tentatis ferme omnibus remedijs, media tandem nocte ad ædes dicti *Portæ*, quem in arcanis remedijs ceu Oraculum quoddam suspiciebant omnes, missum, importunè pulsatum, & remedium efflagitatum fuit. Ipse Medicinam minime profiteri,

Ioannes Baptista Porta Lynceus scriptis suis celeberrimus.

Lepida historia docetur quantũ in morbis opinio possit.

& som-

& somnum sibi turbari conquerens, abire famulum iussit. Hic magis magisq. instare & sacram illam anchoram implorare. Quare, vt ea se *Porta* molestia, & portam suam à continua simul pulsatione liberaret, aquam nescio quam, Capillorum puto Veneris, in chartula præscripsit & subitò potandam parturienti esse, seruo præcepit. Ne autem à vento papyraceum folium agitatum aliò transportaretur, in parte enim domus superiore habitabat, obuias ex pauimento sordes, ac quisquilias collegit, chartæ inuoluit, vt pondus eidem adderet, & ex fenestra deiecit. Famulus ratus, se medicamentum iam ab ipso *Porta* præparatum domum ferre, iussit vt ebiberet Hera, quod attulerat. Quare mulierculæ assistentes ex vino puluerem illum sordidum confestim sorbendum præbuerunt, & bono simul animo parturientem esse iusserunt. Et ecce, quadrantis horæ spatio enititur illa pulcherrimum masculum. Dum mane è lecto in Musæum se recipit *Porta*, in ædibus suis plures Principis illius famulos siue Anteambulones vino nobilissimo Campano, carnibus, volatilibus, piscibus, fructibus, ac mensæ secundæ bellarijs ac verè lautijs onustos reperit: miratur rei nouitatem. Atqui isti, donaria hæc esse, quæ Princeps ipsorum ei mitteret pro arcano & quasi diuino sibi concesso medicamēto, puluere nimirum illo, quem ante aliquot horas parturienti Dominæ vxori suæ transmisisset, quo ebibito cum pauxillo vino, statim illa felicissimè peperisset. Porta rem simulare, gratias agi interim Principi iussit, se post meridiem illum accessurum & de fausto vtrique euentu gratulaturum. Quod & fecit, simulque quantum opinio semel animo impressa de medicamento & Medico, siue bona siue sinistra efficere possit, hinc disci monuit. Cuius & ego gratiā hæc afferre (licet parerga alicui censeri possint) simulq. innuere volui, sæpenumero nos effectum per se esse credere in nostris medicamentis, qui tamen ex accidenti potiùs, vt loquuntur, prouenit, atque hinc regulas illas, contraria contrarijs curari, quamplurimas falsò poni, & à scholis approbari, non intellectis medicamentorum viribus. Sed manum è tabula: nam & híc forsan nimius aliquibus fuisse videbor. Nota quantum conducat fides & opinio bona Medici apud ægrotantes. Vt remedia ipsis vtilitati sint.

Quare ne nunc, quidem, cum possem plurima, de *Lycoctono* Luporum Veneno quicquam dicam. Nec de Hominum in Lupos metamorphosi. cuius Plinius cap. 22. libri 8. meminit, fuisse, qui crederēt, & Græcum authorum *Euanthem* hoc scribere, ad quod Plaut. in Amphit. alludit,

Nam verum est, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Anticos in Arcadia homines,
Et sæuas belluas mansitasse, nec vnquam denuo parentibus cognitos.

Mirum est, inquit Plin. *quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat.* Quod vt verissimum est, hominem neque corpore, neque Anima in bestiam verti posse; Theologi tamē nostri, inter quos primo loco nominandus ac venerandus D. *Augustinus* lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 18. sano id modo explicat, ludificatione nēpe dæmonum fieri posse, vt tam sibiipsi phantasia persuadeat, quā alijs ita appareat, hominem Lupi, seu alterius bestię corpus induisse. Et si forsā onera viribus suis maiora portet, hęc à Dęmonibus ferri, vt hominibus illudatur. Verū hæc Theologis relinquamus, & finiamus.

TLATLAVHQVI OCELOTL, *seu Tigris Mexicana.*

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT, Felis nostratis figuram quodammodo repræsentat, vti & reliquum corpus non multùm ab Animali hoc dissidet. Caudam habet, quàm in Icone expressa fuit, paulò longiorem; aures curtas ac patulas, oculos conspicuos & lucentes, rotundosque. Oris rictum satis magnum obtinet; superiores Canini bene eminent dentes ita longi, vt inferiorem ad latera maxillam excedant. Barbæ pili pauciores sunt, quàm figura hæc ostendit, & hi versus pectus reflexi, nigricantes. Sunt & alij non multi ad rictum fixi, collum versus retorti. Nasum crassum valde habet: Tibias crassas valde, & mediocriter altas: In pedibus anteriorib. vngues acutos, quatuor longiores, & quintum breuiorem. Vniuersum corpus pulchro roseoq. subrubet colore, excepto inferiore ventre, qui albicat potius. Maculis rosarum effigie, sed grandioribus multò, quam præsens exhibet figura, nigricantibus omnibus intra suaue rubentem colorem, totum ita corpus, pedes & cauda ordine quodam distinguuntur, vt elegantem planè huic animali acu pictum tapetem, seu peripetasma impositum crederes. Sunt autem maculæ hæ in dorso & capite rotundiores, maioresque; versus ventrem verò pedesque oblongiusculæ, & multò minores.

Animaliũ maculosorum controuersa valdè nomina.

Non scio profectò an *Tigris*, *Pardalis*, *Pantheræ*, *Pardi*, *Leopardi*, *Thois*, *Variarum*, *Lyncis*, *Africanarum*, *&* *Chai* pluribus pelles maculis scateant, an horum natura animalium & nomina, plures nobis & maiores dubitandi causas suggerant. Ego Plinij consilio & imitatione, Aristotelem Naturæ vestigijs insistentem, in hoc meo opusculo libentissimè sequor. *Alexandro enim Magno Rege*, vt Plinius habet, *inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegataq. hac commentatione Aristoteli summo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Asiæ, Græciæq. tractu parere iussa, omnium quos venatus, aucupia, piscatusq.*

Aristoteles Alexandri Magni liberalitate plurimum in Animaliũ Historia adiutus.

tusq. alebant, quibusque viuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant, nequid vspiam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando quinquaginta ferme volumina illa præclara de Animalibus condidit. Hic igitur 6. Histor. animal. 35. πάνθηρ *Panther*, inquit, *parit cæcos Luporum ritu*. Theodorus Gaza *Panther* seu πάνθηρ *Lupum Canarium* vertit. Hoc Iul. Cæsar Scalig. commentario suo, sæpè iam laudato, improbat, τὸ πάνθηρ *Pantheram* interpretatur, Gazæ interpretationem mirans & reprehendens. Sed rursum *Niphus* vtramque hanc versionem, dum allatum Aristotelis locum declarat, refutare aggressus πάνθηρ, inquit, *à vetere interprete* (à quo Scaliger suam mutuatus est) *Panthera vertitur, sed Theodorus Pardalin vertit Pantheram*, πάνθηρα *verò* (*seu Pantherem*) *lupum Canarium; Sed quid sit lupus Canarius non satis constat*. Et rectè quidem Niphus; aliqui enim lupum Canarium putant esse animal voce vulpina, cum Leonibus congrediens: alij ex Cane & Lupa natum; alij genus Lupi longis asperisque pilis.

Panther an sit Lupus canarius.

Hoc ait Gaza.

Negat Niphus.

Quid igitur propriè sit *Panther*, forsan ignoratur. Hinc Oppianus hunc inter feras ignobiliores vti Feles, Glires, Sciuros numerat. Quare si huic credimus, neque Lyncem, neque Thoen, neque Pardalin, aut Pantheram esse patet, quod hæc non vilia & imbecillia sint animalia: neque *Pardus* siue Panthera masculus erit, cum aliam Pantheri ab hoc vocem, adeoque indiuidualem quandam (vt ita loquar) assignet proprietatem Author Philomelæ hoc versu,

Dubitatur quid sit Panther.

Panther caurit amans, Pardus hiando felit.

Et Aristoteles equidem, vnico solùm loco *Pantheris* mentionem facit, & quidem non vbi de Leonum (ad quos referretur, si *Panthera* esset) sed Luporum partu loquitur. *Pantheræ* verò vocem Plinius latinitate donauit, quam Græcæ illi πάρδαλις, apud Aristotelem frequenti, substituit, quod post hunc Gaza quoque fecit: *Pantheræ* enim Aristoteles vocabulum nusquam posuit, sed sæpissimè *Pardalis*, quod semper Gaza *Pantheram* interpretatur, quod & ipse Scaliger imitatur Coment. suo in 9. Histor. cap. 8. sed 6. in versione Gazæ πάρδαλις inquit Aristoteles, hoc est Panthera, *deuorato veneno, quod idcirco vocant Pardalianches, quærit hominis stercus. Iuuat enim*. Eodem planè modo 2. Hist. 1. Panthera ipsi ex Pardale vertitur, dum ait Arist. *multifida quædam esse, vt Leonem Canem, Pantheram*. & 8. Hist. 28. Quando Leones potius in Europa, Pantheras vero in Asia, in Europa nullas esse scripsit. Quin etiam, quando neutro genere παρδάλια *Pardalia* idem Scaliger P*antheram* ponit 2. Hist. 14. dum Aristoteles *Chamæleontem pallore lacerti, & perinde atq; Pantheræ nigrore variatum* asserit. Hic tamē Gaza pro *Pardalia*, P*ardum* non *Pantheram* reddit; sed nulla est differentia, vt iam videbimus. Concludamus igitur Aristotelem, quotiescunq; P*ardalis & Pardalia* habet, animal velle maculosum intelligere ferum, & ex Leonum genere. P*anther* autem ad Lupos potius, quam Leones pertinere videtur, nec an maculis careat, an illis aspersum sit, ex Aristotele patet. Non miror ideò quosdam *Lupum Canarium*; alios *Canem Luparium* pro P*anthere* interpretari voluisse.

Pantheræ vox latina reddita ex Græca Pardali.

Pardalis & Pardalia apud Arist à Latinis panthera & pardus vertuntur.

Panther ad Lupos potius, quam Leones videtur accedere.

Iam autem P*ardales*, P*antheras*, P*ardos*, *Varias*, *Africanas* vnum idemque animal esse, luculento Plinij etiam testimonio docebo. Hic lib. 8. cap. 17. Cum de P*antheris* ageret, dixit, Pantherarum mares P*ardos* appellari, & Pantheras

Quibus nominibus Plinius Pātheras appellet.

simpliciter

ſimpliciter *Varias* ob varium nempè & maculoſum colorem. Abſoluto etiam nomine Pantheras, *Africanas* appellabat, quod ex Africa nimirum adueherentur. *Senatuſconſultum fuit vetus*, inquit, *ne liceret Africanas in Italiam aduehere*. Locutus autem hic de *Pantheris* fuerat: propterea Varro dicebat, *ſi à Lybia Lucę boues dictæ eſſent, fortaſſe Pantheræ quoque & Leones non Africanę beſtiæ dicerentur ſed Lucæ*; quòd in Lybia nempe plurimæ tales naſcantur. Per *Pardalem* verò etiam Plinium intelligere *Pantheram* ex ſequenti fit capite clarum, vbi de *Camelopardale* ſermonem inſtituit, quod *Capite nempe ſit Camelino & maculis albis, rutilum colorem diſtinguentibus*. Maculoſum igitur cum ſit animal, Pardalis ſiue Panthera Latinis meritò nominis compoſitionem ingredi debuit. Eſt quidem & Tigris etiam maculoſum animal, verum hoc Plinio non orbiculatas, quales in Camelopadale ſunt, ſed oblongas ſortitum eſt maculas.

Cämelopardalis maculoſū eſt animal apud Plinium.

Ac poſtquam huc pertigimus & *Camelopardalis* quoque meminimus, ſpatioſus ſe campus aperit de nomine ſaltem beſtiæ huius aduerſus *Vlyſſem Aldrouandum* diſputandi. Hic igitur, vt & *Cornelius Vteruerius Belga* ſucceſſor ipſius & rerum Naturalium *Bononiæ* olim Profeſſor, libro *de Quadrupedibus Biſulcis*, Cap. de *Camelopardali*, errare eos dicunt, qui *Camelopardalem*, quod ex *Camelo & Pardale* generata ſit, ita appellari cenſeant. *Illud autem longè eſt falſiſſimum*, inquiunt, *Cùm & Pardus ipſe*, *ſiue Pardalis qui Græcè* πανθὴρ *dictus, generare non poſsit, eſt enim Hybrida, vt præter naturalium rerum ſcriptores, cultiſſimus Claudianus*:

Aduerſus Vlyſſem Aldrouandū de Camelopardale diſputatur.

Obuia fulminei properent ad vulnera Pardi,
Semine permixto geniti, cum fortè Leænæ
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter.
Hi maculis referunt patres, & robore matres.

Paulus eſt Hybrida claudiano.

Hìc ferme tot dubia & hallucinationes, ne dicam errores, quot voces reperio. Et imprimis ſupra dilucidè iam probaui, longè ex Ariſt. & Plinij mente, *Pantherem* à *Pardo*, ſeu *Pardale*, aut *Panthera* diſtare, quæ omnia hìc ſub vno animali nomina confunduntur. Nam Ariſtoteles ſæpè *Pardalis*, ſiue *Pantheræ*, maculoſi animalis; *Pantheris* verò ignoti animalis, & quod neſcitur, vtrum atrum an album ſit, ſemel tantum meminit, quod Gazæ *Lupum Canarium* nominare placuit. *Pardũm* etiam *Pãtheræ* marẽ planè à *Panthere* diuerſum ex Plinij authoritate deduximus. Porro quomodo *Hybrida* eſt *Pardus*, & Muli inſtar generare non poteſt? Cùm Plinius tamen dicat lib. 8. cap. 16. *Odore Pardi coitum ſentit in adultera Leo, totaque vi conſurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longiùs comitatur*; Leæna nempè adulterum Pardum. Verùm, inquies, coibit cum *Leæna Pardus*, non ideo generabit filium ex matre alium. At quæram ego, cuius patris hic Pardus ſit filius?

Perperam Panther, Pardus, & Pardalis confundūtur.

Pardus nō poteſt eſſe Hybrida Plinij authoritate.

Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter, inquit Claudianus.

Et quis hic viridis adulter? Huic poëta nullum hactenus nomen aſſignauit. An Pardus ſimul pater & filius? vt friuola de pullo & ouo eſt quæſtio, *vtrum horum prius fuerit*. Atqui ego, ex eodem Pliniano loco, cum Leæna non coïre modo Pardum, ſed ex eadem etiam catulos Leoninos non iubatos tamen, Leonum more procreare, reperio. *Leoni præcipua generoſitas*, inquit, *tunc, cum colla armoſq.*

veſtiunt

vestiunt iubæ. Id enim ætate contingit, è Leone conceptis. Quos verò Pardi generauere, semper charactere hoc carent. Simili modo fœminæ. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maximè spectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus feris. Ideò multiformes ibi animalium partus, variè fœminis cuiusque generis mares aut vi, aut voluptate miscente, vnde etiam vulgare Græciæ dictum, semper aliquid noui Africam afferre. Hæc Plinius: qui mixtum quid ex Pardo & *Leæna* procreari non negat, *Pardos* tamen hos partus non vocat. Qui *Pardos* minimè ex permixto semine ortos, sed suę speciei determinatum animal & quorum fœminæ *Panthera* sint, appellat. *Solinus* etiam cap. 29. de Leonibus loquens. *At ij, quos creant Pardi*, inquit, *in plebe remanent iubarum inopes, pariter omnes parcunt à sagina.* Iam si hoc etiam *Aldrouando* donem, *Pantherem* cum *Pardo* siue *Pardale* aut *Panthera* vnum idemque animal esse, quod paulò ante negaui, nihil tamen *Vlysses* hic euincet. Nam *Panther*, etiam Aristotelis authoritate non infœcundus aut sterilis est, *fœmina enim cæcos parit Luporum more, numero vt plurimum quatuor.* Et, vt quid amplius concedam, *Pardos* scilicet à *Pantheris* differens animalium genus. Et hi tamen generant si *Solinum* cap. 20. his verbis loquentem audimus: *in his siluestribus & Pardi sunt, secundum à Pantheris genus, noti satis: quorum adulterinis coitibus degenerātur partus Leænarum, & Leones quidem procreantur, sed ignobiles.* Non sum tamen nescius *Pardum* & *Leopardum* vocari aliquando ab Authoribus adulterinum hunc Leænæ fœtum, ex *Pardo* seu *Pātheræ masculo* progēitum, qui, vt *Philostratus* habet, maculosus est. & propterea non est mirum, si Claudianus hunc etiam *Pardum* appellauit poetica quadam licentià, cum adeò Pardo seu Pardali maculæ propriæ esse videantur, vt etiam 13. Hieremiæ legatur: *si mutare potest Aethiops pellem suam, aut Pardus maculas suas; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Quamuis de maculis Plinius nihil dicat, solumque iubæ defectum in spuria hac progenie insinuet. Maluit itaque hìc *Aldrouandus & Vteruerius* elegantis ingenij poetæ *Claudiani*, quam solertium Naturæ interpretum *Aristotelis & Plinij* fide vti. Atque huius solius hæc gratià adducere volui, vt demonstrarem *Pantherem* à *Panthera* longè differre. An verò Camelopardalis ex permixto sit semine genita & quale sit animal, vbi locorum reperiatur; hæc pertractare huius minimè sunt instituti. Videri potest *Petrus Bellonius* 2. lib. obseruationum, & apud hunc *Strabonis* verba, qui in colore describendo plurimum variant. Hic enim ait, cum Pardale similitudinem nullam habere, & coloris varietate Hinnulo simillimam Camelopardalim esse. Ille Pardi maculis varijs infectam adstruit. Ego saltem, aliquam nominum ambiguitatem è medio tollere volui, reliquam sequenti capite prosequemur. Nunc ad animalis præsentis Mexicani effigiem declarandam, & Naturæ eiusdem proprietatem enucleandam me confero.

Pardus coit cum Leęna & ex hac generat Leones nō iubatos.

Panther si etiam cum Pardo idē esset, tamē generare ex mente Aristotelis potest.

Pardus & Leopardus quandoque pro quouis maculoso animali sumuntur.

Camelopardalis à Bellonio describitur.

Hoc autem priusquam exequar, *Tigridi* etiam examen subeundum est, cùm non leuis hic dubitatio oriri possit, Tigridumne, an Pantherarum cohorti Animal hoc sociare se velit. Plinius equidem lib. 8. cap. 17. Cum Pantherarum considerationem instituisset, Tigridis pariter, maculosi animalis, recordatur. *Panthera*, inquit, *& Tigris macularum varietate propè solæ bestiarum spectantur, cæteris vnus, & suus cuiusque generis, est color. Pantheris in candido breues*

Tigridis examen.

macularum

Reprehenditur Plinius ab *Vteruerio*, quod Tigres solas & Pantheras maculosas scripserit.

Defenditur Plinius.

Canes Romæ pulchris maculis insigniti visi.

Petrus Episcopus Adramyttenus Theologiæ, & humanæ prudentiæ peritissimus.

macularum oculi. Noui hìc non leuis Plinium lapsus ab *Vteruerio* argui Cap de *Camelopardale*, quod solo Tigres & Pantheras macularum priuilegio gaudere scripserit, cùm *Lynces* tamen, *Leopardi, Vri* & *molossi* eodem fruantur. Atqui hìc ego Plinio suppetias fero, tùm quia non absoluto planè sermone à maculis bestias omnes exclusit, cùm *propè solas* dixerit, non *simpliciter solas* Pantheras & Tigres; tum quia forsan Canes ea macularum varietate ornatos minimè vidit; quales & nos, non multos ante annos, quacunque tandem ex regione primùm inuectos conspeximus. Fateor equidem me talium insignes duos cum admiratione, Pantherarum maculas apprimè referentes ex molossorum genere Romæ vidisse, quorum vnum ante elapsi anni finem *Augustà Vindelicorum*, eiusdem Vrbis Episcopi Suffraganeus Petrus *Episcopus Adramyttenus* vir morum integritate ac suauitate, sacrarum literarum cultu & humanarum prudentia conspicuus: alterum Illustriss. D. Nicol. Danielouiz, Regis Polon. Thesaurarij Filius, vterque amicitia mihi iunctissimus in hanc Vrbem adduxerat.

Quales in Tigride sint maculæ.

Mensæ Tigrinæ apud Plinium & Senecam.

Mensa Citrea.

Et quamuis Tigridem describat Plinius *tremendæ animal velocitatis esse*, quales tamen maculas, oblongasne an orbiculatas habeat, ibi non declarat, quas alio ex loco eiusdem collegimus Cap. 16. nempe lib. 13. vbi de *Cedrinis*, an *Citreis* mensis hæc leguntur. *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs*. Non moror hic siue alij legant, in *vertices sparsis*, in *vertice paruis* aut *prauis*, aut in *Cortice varijs*. Hoc enim quod sequitur, ad rem nostram facit: *Illud oblongo euenit discursu, ideoque Tigrinæ appellantur; hoc intorto, & ideò tales Pantherinæ vocantur*. Habebunt igitur Tigres non intortas siue orbiculatas, sed oblongas maculas, ad quarum similitudinem *mensæ Tigrinæ* appellationem accepegerunt. De huiusmodi *Seneca* mensis loquebatur libello de animi Tranquillitate; *Placet*, inquit, *mensa non varietate macularum conspicua, sed in vsum posita, quæ nullius conuiuæ oculos nec voluptate moretur, nec accendat inuidia*. Et idem 7. de Beneficijs: *Video istas mensas & æstimatum lignum Senatoris censu eò pretiosius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torsit*. Ex Citri nempe ligno, & quidem parte nodosa, illæ maculæ in mensis elucebant. Hinc venustè Petronius Arbiter:

- - - - - Ecce Afris eruta terris.

Citrea mensa, greges seruorum, ostrumque renidens

Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum.

Germani Tigrinas & Pantherinas ex Acere & Fraxino mensas pulcherrimas cócinnant.

Itali ex Indicis lignis idem faciunt. Sed pretiosiores ex versicoloribus marmoribus conficiunt.

Hic ad Germanos nostros nunc Luxus translatus est, sed ligneus verè luxus, cùm plurimas ex *Acere* & *Fraxino*, & ex harum quidem arborum frequenter radicibus venarum discursu pulcherrimè variantibus, atque vt Plinius ait, *vndatim crispis maiore gratia & fermè Pauonum oculos imitantibus* mensas elaborent, quæ vnguine seu pigmento, *Vernice* dicto mirè coruscant. Nec apud Italos ex varijs & elegantibus *Indiarum* lignis mensulæ confici desierunt, verùm quæ Senatorium censum pretio suo haud æquent; in quarum locum lapideæ suffectæ, & ex versicoloribus marmoribus, lapillis pretiosis, gemmisque quas Orientales plagæ subministrant, confectæ in delicijs habentur. Visa nobis fuit ante paucos annos in Romani cuiusdam Mercatoris ædibus lapidea eiusmodi mensa, intertextis artificiosissimè lapillis nobilioribus, duodecim aureorum millibus æstimata. Illustriss. tamen Princeps *Cæsius* noster, non luxus, quem nisi

nisi in literis solis agnoscit; sed luxuriantis Naturæ Thesauri recludendi gratià, mensas nobis nuper *Vrbique* toti ad miraculum vsque stupenti ex ligno fossili λιθοξύλῳ ipsi dicto, affabrè concinnatas fieri curauit. Hoc ipse Primus non procul ab Vrbe sua *Aquaspartana* detexit & erui curauit, tam varijs venustisq. vndarum maculis conspersum, cęterisque compactioris substantiæ dotibus ornatum, vt cum *Arundine* seu *Canna Indica* venarum elegantià certare, vel potius illam superare valeat. Verè *Tigrinas* dicere mensas possis, cùm fuluo ferme colore & vndis distinctæ luceant. Nam *Solinus* de Tigribus. *Fuluo nitent*, inquit, *hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum varietate apprimè decet*. [redacted]

Princeps Cæsius inuenit lignũ fossile pulcherrimũ.

Vsus & impigræ simul experientia mentis;

- - - - - veteres tellure recludit

Thesauros

Vt Poeta ait.

Verum hæc omnia luculentius ex scriptis ipsius, propediem lucem aspecturis (in quibus noua plurima ab ipso detecta & obseruata sunt) curiosus Lector docebitur.

Hic idem Princeps *Therebinthini* simul ligni ad antiquorum morem elaborandi, ex quo mensæ, scrinia, capsulæ & varia supellex conficitur, vsum nobis reuocauit, ac denuo *Romanis* suis ostendit. Abundant verò hac arbore montes sub ditione ipsius gemini, *Scopulosus* vnus in *Vmbria*; alter altissimus *Iani, Genaro* appellatus, in *Latio Albuneæ* illius *Tyburtinæ Sybillæ* olim sedes, quem omnium niue primùm candentem, & vltimò eadem spoliatum ex VRBE contemplamur.

Ex Therebinthino ligno varia & venusta supellex.

Proh quanta in hoc plantarum varietas! Quanta in eodem circa finem Maij florum amœnitas! Quæ auræ ibidem tum spirantis suauitas! Quàm spatiosa in sũmitate eius adinstar Amphitheatri cincta planities! Quàm copiosæ limpidissimarum aquarum ibi scaturigines! Apud hos *fontes Albuneos* sic à Sybillę nomine dictos, ante XIV. annos, dum magnam diei partem non sine dulci labore lustrandis eruendisque plantis, cum Principe nostro, vti aliarum scientiarum penè omnium, ita quoque rei Plantariæ & amantissimo & peritissimo, operam dedissemus, consedimus vespere, & *fracti membra labore* Anticenio nos refocillauimus *Ioannes Terrentius, Theophilus Molitor, Henricus Coruinus* & Ego, Herbarum studio omnes addictissimi. Sub noctem tandem in Arce & Oppido Principis, quod dicto monti incumbit *Sancti Poli* nuncupato, vt corporis vires basilica excepti epulatione collegimus, ita dulci animum pabulo, suauissima nimirum confabulatione, ac philosophicis symbolis recreauimus.

Montis Iani Genaro dicti encomium.

Profectus est ad eundem nũc Montem eiusdem *Principis Cæsij* Medicus *Ioannes Bapt. Vuinthierius Bauaro-Schonganus* ad *Lycum*, Vir pręter medendi artẽ, politioribus etiam litteris bene cultus, & Anatomes ac Herbarum scientià non leuiter tinctus; vt selectioribus & tam virtute quàm raritate præstantioribus plantis Principis sui penum & Hortos, ac nostrum quoque Viridarium *Vaticanum* locupletiora & auctiora faciat.

Ioan. Bapt. VVinthierius Germanus Medicinę & politiorũ literarum bene doctus.

Porrò, vt in viam reuertamur, Aristoteles 8. Hist. Anim. 28. Cum non locis omnibus animalia quælibet aut nasci, aut translata viuere docuisset: Pantheras

in Asia

in Asia potiùs reperiri, in Europa nullas. Tigrides verò Africæ & Lybiæ præcipuè tribuere videtur. Adiunxit in Asia bestias esse efferatiores, fortiores in Europa, & in Africa multiformiores; vndè prouerbium, quod ex Aristotele Plinius desumpsit *Semper aliquid noui afferre Africam*. Nam ex varia animalium commixtione nouæ animalium formæ videntur, vt *Canes*, inquit, *Laconici ex Cane & vulpe, Canes Indici ex Trigide & Cane*. Quæ si vera sunt, debet Cani Tigris similis esse, nec plus ab eo, quam Vulpes aut Lupus distare. Idem ipse enim Aristoteles 2. de Generat. Animal. cap. 5. concepta hæc verba habet: [redacted]*a generis eiusdem secundum naturam. Sed ea etiam, quorum genus di-* [redacted]*, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora* [redacted]*atis, rarò id fit, sed tamen fieri & in Canibus & in Vulpibus, & in* [redacted]*st. Canes etiam Indici ex bellua quadam simili & Cane generantur,* [redacted]co est ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους. Hanc autem belluam cani similem paulò ante dicto loco explicauerat Aristot. Tigrem esse. Ast ego hic non video, quæ Tigri cum Cane similitudo existat, nisi & Felem sic Cani similem dicas, à quo multum aberrat. Tigrem enim ad Feles, & minimè ad Canes pertinere, posterius probabo. Nemo siquidem inficiabitur facilè, Tigrem Leoni multò propinquiorem, quam Lupo esse: hic autem ad Canes magis, ille ad feles accedit.

Canes Laconici & Indici vnde nascantur.

Diuer[redacted] anima[redacted] coitus[redacted]

An [redacted] cum C[redacted] sit similitudo.

Leones & Tigres ad Feles potius, quàm Canes accedunt forma sua.

Tigres porrò à Pantheris raritate & nobilitate differre, vel ex Plinio discimus, cum enim Romę quadringentæ & viginti, vna vice Populo Pantheræ ostenderentur, non nisi in Cauea Tigris sola comparuit, libet ipsum Plin. 8. Histor. Naturalis cap. 17. audire: *Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas* (hoc est Pantheras) *in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisitq. Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus Ædilitate sua Varias* (hoc est Pantheras, siue mares siue fæminas) *centum quadraginta vniuersas misit. Deinde Pompeius Magnus quadringentas decem. Diuus Augustus quadringentas viginti. Idem Q. Tuberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Maias Theatri Marcelli dedicatione Tigrin primus omnium Romæ ostendit in Cauea mansuefactam. Diuus verò Claudius simul quatuor.* Hìc noto Plinium Pantheras vocare, *Africanas, quòd creberrimum hoc genus* vt ait, *sit in Africa & Syria*. Aristoteles in Asia reperiri eas dixerat. An in Africa, nec ait nec negat: in Europa tamen illas produci negat.

Tigres à Pantheris raritate & nobilitate differunt.

Inter quadringentas & decem Pantheras vna olim sola Romæ Tigris comparuit.

Tigris à veteribus valdè negligenter descripta.

Sed dolendum planè est, quod nec Aristoteles nec Plinius Tigridis nobis figuram coloremque exactius descripserunt. Petrus *Gillius* vir eruditissimus, Æliani interpres, ex suis ad hunc accessionibus à *Porphyrio*, *Heliodoro* & *Oppiano* desumptis, hæc nobis de Tigride scripta reliquit: *Tigride nihil*, inquit, *ex omnibus feris ad spectandum iucundius Natura solertia finxit. Nam formæ pulchritudine tam valde inter feras eximia est, quam longè ceteris auibus Pauo excellit. Leænæ omninò similis videtur, præter solam pellem, quam variam maculæ purpurascentes & efflorentes exornant. Ad cursum omnibus feris præstat. Megasthenes scriptis mandauit, in Prasijs Tigres gigni Leonibus duplo ferè maiores, eo robore, vt si de mansuetis vnus à quatuor hominibus ductus, Muli posteriorem pedem comprehenderit, ad se trahat.*

Quod inter Aues Pauo, hoc inter quadrupedes Tigris est pulchritudine, ex Gillij descriptione.

Tigres in aliquibus locis duplo sunt Leonibus maiores.

Hìc

Hic ego duo obseruanda existimo. *Primum*, maculas purpurascentes non nigras describi, quæ etiam an orbiculatæ, an oblongæ sint, haud patet. *Secundum*, eius magnitudinis Tigres esse, vt vel Leænã æquent, vel in *Prasijs* Leones duos corporis habitu superent. Quæ notæ faciunt, vt de illis, quas in Italia non rarò videmus Tigres, quarum non paucas semper Serenissimi Hetruriæ Magni Duces (apud quos admiranda Naturæ opera quamplurima alia conspiciuntur) aluerunt, dubitare quis possit, Tigres potius an Pantheras nominare libeat, illas præcipuè, quæ Leonibus multo sunt minores, & nigris orbiculatis non virgatis maculis colorantur. Scaliger Excercitat. CCVIII. aduersus Cardanum non procul ab hac opinione abit, quamuis alia persuasus ratione. *Tigrem dicunt animal ferum Indi hi*, inquit, *quos equidem iure ac merito orientales voco. At eum ego Pardum puto, quandoquidem & cursu minus valet, & ex insidijs victum quærit. Etenim saltu in arborem quampiam ij cum se dederint, in ea latitant; Vnde in viatores, aut in alias insiliunt feras. Id quod de Pardo quoque prodiderunt. Est igitur Pardus Indus.*

Duo obseruanda in prædicta Tigridis descriptione.

An omnes veræ sint Tigres, quę hoc nomine in Italia appellantur.

Scaliger potius Pardos putat, quos in Italia Tigres vocamus.

In hac ipsissima Excercit. duo adhuc sunt alia, quæ minimè mihi reticenda videntur. *Primum*, quod circa finem legitur, & hoc est: *Non est obseruatio contemnenda si παρδαλις est Panthera, quid sit apud Xenophontem in Commentario de Venatione, cum vtrumque statuit separatim παρδάλεις καὶ πανθῆρας*. Hic Scaligerum iterum confundere aduerto P*antherem* cum P*anthera* siue *Pardale*, cùm tamen supra apertè docuerim, longè diuersum animal esse, quod Aristoteli *Panther*, ab eo quod Græcè ipsi *Pardalis* siue *Pardalia* dicitur, quod Latini, Plinius præsertim, & posteriores omnes Latinè loquentes *Pantheram* vocarunt, & ipsemet hic Xenophon inter *Pardales* & P*antheres*, vt Scaliger monet, discrimen facit, quod huic solum sufficere potuerat. *Alterum* quod moneam, circa principium legitur. *Duo erant* ait, *Neraci inter Clathros Regis Nauarræ Leones: horum vnus cum obijsset, eius collum ab alijs visum: à quibus accepi non osse vnico, sed vertebris constare. Nunc nuper alterius effosso cadauere, idem nobis compertum est.* Macte tua virtute mi Scaliger, sic itur ad secretiora Naturæ veritatisq. adyta. Fateris tandem oculatis cõuictus testibus, magnum Aristotelem dum opinabatur collum Leonis vnico osse rigere lapsum fuisse, quod ego supra de Lupo aduersus eundem longa quoque sermonis serie pertexui, eiusq. hallucinationem demonstraui. Et forsan hinc *Iul. Solinus* Polyhistor errorem suum hausit, cùm cap. 28 de *Hyena* hæc scribit *Hyenam quoque mittit Africa, cui cum spina riget collum continua vnitate: flecti nequit, nisi toto corpore circumacto.* Hoc ego enim, licet Hyenam nunquam viderim, aut visurus sim, ex animalium Anatome adeò non dicam incertum, sed falsum esse æquè certus sum, atq. nomen meũ calleo. Sed de hac controuersia, dum de collo Lupino agerem, plura ante dixi. Sæpè etiam meo periculo didici, difficile esse aliquid probare,

Duo notãda.

Primum.

Scaliger confundit Pãtherem cum Pardale.

Secũdum.

Bona fide Scaliger fatetur aduersus Aristotelẽ collũ Leonis nõ osse rigido & vnico constare.

Hyenæ collum vnico osse a Solino constare perhibetur.

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa,

Vt Lucretius optimè loquitur.

Atqui, dum in hoc dubitationum inuolucro hærerem, accedo Illustrissimum Dominum *Ioannem Ciampolum Lynceum Florentinum* fautorem & amicum mihi colendissimum, vt si quid ipsi de Tigribus perspectum foret, explorarem: cùm similia sæpius animalia in *Theriotropheio*, seu ferarum viuario, Serenis-

Ioannes Ciampolus Secretarius Pontificius.

ſimi Magni Ducis Hetruriæ, Florentiæ, ſua nempe in patria, vidiſſet. Eſt autem vir hic non ſolùm in Hiſtoria ſacra & profana excercitatiſſimus, Philoſophiæ reconditioris, & verioris Matheſeos Condus ac Promus, à Galilæo Galilæi V. CL. æſtimatus, ſed ea etiam Ingenij amœnitate ac felicitate præditus, vt in proſa verſaque oratione, Ciceronis ac Pindari æmulatione, Latino & Hetruſco ſtilo ita polleat, vt vix hodie reperiatur facundior alter; ſummis proinde ob eloquentiam Pontificibus cariſſimus, cum iam ſecundò in ſcribendis ad Principes Chriſtianos literis Apoſtolicis, quas *Breuia* dicunt, ab ijſdem adhibeatur: eius etiam domus ab omnis ſcientiæ & elegantiæ cultoribus, tam indigenis quàm aduenis, quaſi Oraculum quoddam vel Eruditionis Templum quotidie frequentetur. Verum perſpectis ipſi lectiſque rationibus meis, eodem mecum in dubio manſit, an reuerà, quos hodie Florentiæ *Tigres* appellant, Tigres ſint, an Pantheræ potius antiquorum exiſtimandæ, ſi ſummo rigore & Plinij præſertim authoritate lis eſſet decidenda. Et ecce, dum ſic hæremus, commodùm ipſum ſalutatum aduenit Reuerendus admodum Pater F. *Gregorius de Boliuar* Hiſpanus Placentinus, Ordinis S. Franciſci de obſeruantia dicti, qui annos XXV. integros in *America* vixit, Regnum vtrumque *Peruanum* & *Mexicanum*, plurimaſque adhuc incognitas alijs, nec deſcriptas noui orbis prouincias peragrauit, verbo & exemplo infideli illi populo (cuius tres diuerſas linguas optimè callet) CHRISTI Euangelium annunciando, & ad veram ac Catholicam fidem illum inducendo: cuius rei gratia ad *Molucanas* quoque Inſulas & *Orientem* ipſum penetrauit. Hic noſtram facilè diremit litem, eaque de animali propoſito nobis enarrauit, quæ ad rem maximè facere videbantur; Tum ego, hoc inquam,

F. Gregorius de Boliuar Hiſpanus Ordinis S Frāciſci verè Coſmopolitanus, qui veterem & nouum orbem omnē peragrauit.

Hoc placet, hæc dubiam vincit ſententia mentem.

Hic mira nobis de nouo orbe & huius Animalibus retulit.

Mirabilia, & alia quàm plurima de nouo nobis orbe recenſebat, quorum poſthac nonnulla ſcriptis meis inſeram, quæ tunc auidi, & ab ore ipſius pendentes excipiebamus. De *Tigribus* autem *Americanis* (inter quas iſtud animal, cuius hìc effigiem exhibemus, vlla abſque controuerſia collocabat) quæ dehinc ſequuntur fideliter ab ipſo nobis communicata, ſcribemus.

Ne verò quis retuliſſe ipſum exiſtimet, quæcunque in buccam ac mentem venerint, ſciat induſtrium ac Religioſum hunc virum à *Generali* ordinis ſui Antiſtite magni fieri, & Hiſtoriam *Americani orbis* non modo adfectam in ſcrinijs, ſed penè iam confectam habere, qua, Deo volente propediem fruemur. Hic enim autopſia plurimorum mores animalium, proprietates ac membrorum conſtitutiones exactè adeò didicit, vt iuſtè ac meritò pluribus ipſum prætulerim Authoribus, qui

Hic breui Hiſtoriam Americanā editurus eſt.

- - - *Sapiunt alieno ex ore petuntque*
Res ex auditis potius, quàm ſenſibus ipſis.

Hunc autem in ſenſum Tigrem nobis Americanam delineabat, eiuſque proprietates deſcribebat.

Tigris Americana a F. Gregorio Boliuar Hiſpano deſcripta.

Tigris ferociſſima ac fortiſsima eſt omnium animalium, quas India occidentalis producit. Reperitur in plurimis Americæ regionibus tam *Nouæ Hiſpaniæ*, ſeu *Mexicani*, quàm *Peruani Regni*: Et ibi copioſiùs, vbi extenſi magis,

gis, atque impenetrabiles montes ſunt poſiti, qui, quò horridiores & magis aſperi ſunt, eò terribiliores & efferatiores hæ beſtiæ reperiuntur. Rarò autem in planitie ſtabulantur vaganturque, exceptis tamen *Peruanis* prouincijs quibuſdam, quales ſunt *Chicas*, *Lipes*, *Atacama*, *Tucuman* & *Paraguay*. Et hanc maximè ob cauſſam, quòd ſiluæ paſſim hìc ſint vaſtiſſimæ, denſiſſimis conſitæ arboribus ad plurimas Leucas extenſæ, & aſperrimis ſubiacentes montibus, in quibus vllo abſque impedimento filiorum procreationi & educationi operam dare faciliùs poſſunt. Accedit, quòd prouinciæ iſtæ copioſiſsimis abundent animalibus, quæ Tigribus in victum & horum filijs in paſtum cedunt. Sunt autem, *Vaccæ* & *Tauri* ſilueſtres, *Equi* & *Equæ* feræ, *Alces*, *Cerui*, *Dorcades* ſeu *Capreoli*, *Gamos*, *Guanacos*, *Vicunnas* & plurimæ aliæ beſtiæ, quæ in Tigrium ſuſtentationem ibi procreantur. Vbi reperiatur. Paſtus Tigridum in America.

Propter hanc paſtus abundantiam, ac Climatis eius proprietatem maiores efferatioreſque ibi Tigres generantur, quàm in vlla orbis vniuerſi parte, & tales profectò, vt cum quouis etiam ferociſsimo Africæ Leone duellum committere, & indubitatam reportare victoriam poſsint. Vnde iure ac meritò in *America Tigridi regale ſceptrum*, quod apud nos *Leoni* debetur, & dominium in omnes omnino belluas aſsignatur. Tigridi in America, & nō Leoni ſceptrū regale debetur.

Magnitudo talis eſt, vt altitudine ſua ordinaria quatuor aut quinque palmos attingat, facilè etiam excedat: longitudine ad ſex vel ſeptem extenditur. Formoſiſsima, & colorem benè maturi Aurantij pomi referente pelle à Natura Tigris ornata eſt plena maculis, quarum extremus circulus punicei ſiue ſpadicei (*Lionato* dicunt Itali) eſt coloris: vicinior & interior albicantis; & centrum ipſum nigricat, & quò maculæ hæ, quæ tot oculos repræſentant, capiti dorſoque ſunt viciniores, eò florent rotundiores; oblongiores verò redduntur, quò magis ad ventrem & crura belluæ accedunt. Magnitudo huius. Pellis formoſiſſima.

Aſpectu truci horrendum eſt animal. Oculos ſcintillantes ac penè ardentes oſtendit. Pedes tam grandes ac robuſtos, anteriores præcipuè, quibus manuum vice vtitur, ob id in quinque vngues diuiſos; vt ad reliquum corpus collati vix aliqua appareat proportio. Hinc mirũ minimè eſt, quod Taurum per medium ferme diuidere, armum eius certè, aut coxam vnica tantum percuſsione vnguibus ſuis acutiſsimis maximiſque detrahere valeat. Aſpectus trux. Pedes fortiſſimi.

Eſt animal agile valde ſeruato tamen in motu ſuo decore, & quadam vt dici ſolet, morũ grauitate. Vnde velocitatem ſuam vix aliter prodit, quam tribus primis in ſaltibus maximè præcipitibus: his enim, dum ad animal capiendũ collimat, vtitur, vt ferè quicquid geſtit, capere poſſit; qui ſi minus ex deſiderio ipſi ſuccedant, ab incepto deſiſtit. Verum hoc rariſsimè contingit, vt quod intendit, non aſſequatur. Ac propterea, antequam aggrediatur, conſiderat opus, ac veluti conſilio in arena capto, prius ſtationem certam, vnde poſsit ex inſidijs erumpere, exquirit. Perſpectas ſuas maximè vires & valorẽ habet: quare, vbi ex dictis animalibus aliquod occiderit, vt primum ſanguinem omnem ſuxit, dentibus arreptũ humeriſq. impoſitum, retorquendo verſus animal caput, trium etiã ſpatio milliarium ad filios aut fæminam ſuam lactantem illud deportat; & ſi viuum ſuſtollere poſſit, adfert, ſimulque venandi & beſtias adoriendi filios ar- Agile animal cum decore quodam. Prædam quomodo ferat.

Docet filios suos artem venandi.

tē edocet, aſſiſtendo omnique procurando diligentia, ne præda aufugere poſſit.

Duos ſaltem parit Catulos.

Ordinariò duos ſaltem catulos partu edit, nec pluribus fæmina lac præbet. Partum habet moleſtiſſimum. Et ſi ex filijs aliquem cum aliqua imperfectione & naturali defectu naſci contigerit, genitores illum vel occidunt, vel enutrire nolunt.

Imperfectos abijcit filios.

Humana carne valde delectatur.

Eſt Tigris infeſtiſſima omnibus armentis, hominem, niſi prius ex carne eius comederit, timet potius. Huius autem vbi ſemel ſanguinem & carnem deguſtauit, mirum, quàm palato ipſius arrideat; ita vt ab ea poſtmodùm abſtinere non valeat; perſequaturque ipſum ad quadraginta etiam milliaria, ſumma cum attentione, vigilantia, & patientia, donec tandem incautum, nocturno præſertim tempore, & dormientem adoriatur.

Hiſpanis magis parcit.

Hoc maximè animaduerſione dignum eſt, ſi dormientem in cubiculo Canem ſimul & hominem offendat, occidet primò Canem, poſt hominem lacerabit: ſin verò hìc Hiſpanus fuerit & mancipium aliquod ex *Nigritis* è *Guinea* ſecum habuerit, & hoc primò interficiet. Sin hominem Americanum, hunc primò ſimiliter adorietur. Ita, vt hoc planè *Hiſpani* priuilegio ijs in partibus gaudeant, quòd his quàm maximè Tigres parcant, nec niſi vltimo demum loco deuorent. Quod ſi plures, omneſque Hiſpani fuerint, ex his primo illum, qui puſillanimis magis & excors fuerit, trucidabit.

Ignē terretur.

Non eſt ſecurior ab hac bellua ſe defendendi modus, quàm ignem ipſi opponere, hoc eſt, vel faculam ardentem, vel titionem accenſum, & ego ipſe (inquit F. Gregorius) altera manu gladium, facula tenens altera, Tigrem profugaui.

Modi Tigres capiendi.

Modus verò capiendi & interficiendi eas, talis eſt. Ponuntur *decipulæ* ex fortibus compactæ aſſeribus, quibus intus Canis funiculo illigatus aptatur, ſicq. vbi deprædatum Tigres Canem eiulantem acceſſerint, decidunt muſcipularum inſtar aſſeres; qui, cùm impoſitum ex lapidibus pondus mille & quingentarum librarum habuerint, aut Tigrem occidunt, aut ſemiuiuam ſaltem relinquunt. Subinde retro aliquam ſe arborem Venator recondit, Tigrim ſagitta aut plumbeo globo traijcit ac confeſtim arborem aſcendit, ijſdem in beſtiam armis denuo fulminaturus. Veruntamen, ſi arbor craſſæ admodum ſit magnitudinis, celerrimè in eam Tigris ſalit, & inimicum ſuum occidit. Quare Venator aut bipennem aut aciem acem ſecum fert acutiſsimum, quibus ſalienti animali, vel manus vel truncum ſaltem cui vngues figit, detruncet, atque humi ſic proſternat. Si verò arboris truncus nō ſit craſſior, quàm v.g. mediū hominis mediocriter craſſi corpus, aſcendere beſtia minimè valet: ſic enim, dum truncū amplexari ſatagit, vnius manus vngues alteri infigit, ac ſibi ipſi impedimentum creat. Erit igitur ſecurior venatori arbor tenuior, quàm craſſior, dummodo ſatis alta ſit; alioquin vnico in eam ſaltu, quo plurimum valet, prorumpet & vnguibus arreptum venatorem detrahet.

Non poteſt niſi craſſas admodum arbores aſcendere.

Pelles Tigriū cōſumunt alias iuxta poſitas.

Euidentiſsimum & hoc ſignum eſt, cæteris Tigrem beſtijs in America dominari: quòd nimirum, ſi plurimarum detractæ pelles cum hac ipſa in arca quadam concludantur, facilè omnes reliquæ depilabuntur & eò citius illæ, quo huic iacent viciniores, ſolà Tygrinà pilum ſuum firmum fixumque retinente.

Eſt Tigris tolerantiſſimum famis ſitisque animal, hanc ad quindecim, illam

illam ad octo facilè dies sufffert. Leonis modo Tertianam febrim patitur, eamque sex saltem diebus in qualibet Lunatione; tribus diebus nempe ante, & totidem post Lunæ coniunctionem. Tunc temporis ad remotiora loca recedit, & quasi elanguescens animi ferocitatem deponit. Ex rapina viuit, nec præter carnes quicquam comedit: quare indifferenter animalia quæuis adoritur, nulli parcit; quin arbores quoque dexterrimè conscendit, & magnarum auium nidos vastat, pullosque earum deuorat: verùm id summa præcauet diligentia, ne plumas deglutiat, quæ presentissimum ipsi venenum forent. Quòd si aues illas deplumare non valeat, solum exsugit sanguinem, auibus ipsis abiectis. Suffert ægre famem & sitim. Patitur Tertianam.

Pinguedo huius animalis, nō aliter ac Leonis aut Pantheræ subtilians valde, magnamque penetrandi vim possidet. Retractis inseruit neruis, siue in collo illi fuerint, siue in manibus pedibusue, & propterea nisi dextrè hæc vnctio applicetur, periculo non caret. Medicamēta ex Tigre.

Vtuntur *Americani* corollis ex dentibus Tigris confectis, quas filiorum suorum collis circūdant, easque aduersus Anginam, destillationes ex capite & alia, quæ asperam Arteriam infestare valent accidentia, plurimum momenti habere sibi persuadent.

Summà, hoc animal plurimas alias proprietates quin obtineat, nullum est dubium; quas nobis tamen cognoscere minimè licet, quòd indomitum sit, ac homini parum sociabile, quodque domesticum etiam quodammodo redditum, horrorem tamen intuentibus incutiat. Nō omnes Tigris proprietates adhuc perspectæ.

Atque hæc hactenus F. *Gregorius de Boliuar* partim Hispanico, partim Italico idiomate non sine voluptate auscultantibus nobis recensuit, latinè vtcunque à me expressa, eoquè libentiùs, quod maximam eorum partem cum veterum enarrationibus conuenire reperio. Explicatur allata historia.

Et imprimis quidem esse Tigrem animal ferum, indomitum, sæuum, atrocissimum, ex his Ouidij verbis discimus. Ferocitas Tigris.

- - - - - - *Neque enim de Tigride natus,*
Nec rigidos silices, solidumue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit; nec lac bibit ille Leænæ.

Et Virgiliana Dido in maritum, vt fingitur, sæuum ac crudelem Æneam.

- - *Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.*

Nec mirum, quòd antiquis tantum in *Taprobane*, *Hyrcania* & *Armenia* maximè celebrarentur Tigres, cúm *Americæ* nulla adhuc notitia esset, in qua cum habeant Tigres, qua suam exerceant feritatem, magnam bestiarum copiam, crudeliores etiam alijs perhibentur. Quamuis & Romanorum in spectaculis *Martialis* Tigrem introducat, qui Leonem laniauerat, quod in siluis, inquit ille, ausus non fuisset. Martialem ipsum audire libeat. Romę olim in spectaculis exhibita.

Lambere securi dextram consueta magistri
Tigris, ab Hyrcano gloria rara iugo.
Sæua ferum rabido lacerauit dente Leonem,
Res noua, non vllis cognita temporibus.
Ausa est tale nihil, siluis dum vixit in altis,
Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

Maculæ in Americana Tigre non oblongæ.

formosissima pelle ornatam esse ex nostra, P. Gillij, & P. Gregorij descriptione patuit; qui tamen à Veterum maculis hac ratione distinguit, quòd hi in Tigribus suis oblongas & virgatas, nos orbiculares agnoscimus. Vt partim ex Plinij mensis Tigrinis partim ex Oppiani 1. de Venatione verbis colligitur, dum *Equorum quos Orynges appellat, aliquos floridis decorari maculis multis, siue tænijs oblongis Tigrium instar; alios vero rotundis, vt Panthera, scriptum reliquit*. Et *Solinus*: *Tigres*, inquit, *bestias insignes maculis nota, & pernicitas memorabiles reddunt; fuluo nitent, hoc fuluum nigricantibus segmentis rotundatum varietate apprimè decet*. Color hic fuluus cum nostro valdè coincidit, maculæ discrepant.

Tigris animal, & flumen à velocitate dicta.

Verùm hæc macularum varietas (quæ tamen circa ventrem in nostra quoque Tigre sunt oblongiusculæ) earum Naturam forsan nihil immutat, quemadmodum nec velocitatis defectus, cùm veterum Tigres velocissimæ habeantur; vnde *Tigris* vocabulum, Armenæ originis, *Sagittam* significans, quod huic bestiæ ob agilitatem, & rapacissimo illi flumini ob cursus velocitatem fuit impositum. Quare celeritatem summam indicare volens lib. 5. Lucanus dixit,

Ocyor & cæli flammis, & Tigride fœta.

Idem animal in diuersis regionibus natum posse differre in aliquibus.

Nostræ autem Mexicanæ, non nisi primis tribus saltibus sagittæ instar in bestias inuolant. *Gonzales* profectò de *Ouiedo* in *Historia sua Indiæ Occidentalis*, Carolo V. inscripta, Tigrem describens, non mirum esse ait, si eiusdem etiam speciei animal sub diuerso climate natum, non eosdem planè mores & proprietates habeat: Hoc enim in plantis & quam plurimis alijs rebus sæpè vsuuenire: se tamen non obstinatè huic sententiæ repugnantibus obsistere, nec Americanas has bestias veras esse Tigres adstruere velle.

Tigris Americana vera Tigris.

Ast ego omninò veras esse Tigres arbitror, nam quod mox describendum sequitur animal, à præsente multum differens, Pantheræ vel Leopardi potius nomen & naturam exprimere videtur. Cuius historia hanc ipsam magis dilucidabit. Cæterùm in depingenda sua non variat Ouiedus Tigride, à nostra descriptione: ait enim, caput ei magnum esse Leonis instar, & hoc cum toto corpore maculis scatere nigricantibus, colore suauerubente easdem plurimo ambiente amæno adeò, vt picturæ respondeat pulcherrimæ; vel, vt mihi videbatur, peristroma artificiosè elaboratum & acu pictum referente.

Flos Tigridis.

Mirari itaque desinant curiosi plantarum cultores, quòd *Mexicani* flori venustissimo, quem studiosè in Hortis suis alunt, lingua sua OCOLOXOCHITL dicto, *Tigris* appellationem dare voluerint.

Hic enim *Flos Tigris*, (etiam à Dodonæo & Lobelio exhibitus, sed nec visus ipsis, nec bene satis delineatus) ruber est, magnus, ternis constans folijs, sed circa medium pallens, albusq. & Tigrinæ pellis more maculosus; vnde & nomen traxit. Insigniemus igitur Tigridis nomine hoc nostrum animal, vtcunque Ouiedus se minimè repugnare dicat, si quis nec Tigrem nec Pantheram, sed ab vtroque differens aliquod animal dicere malit. Splendorem in oculis, ignis instar rutilantem Oppianus agnoscit: & pedum robur maximum, supra etiam insinuatum, vbi dictum, quòd Mulum quamfacillimè trahere possit.

Alius interficiendi Tigres modus.

Præter dictos iam duos modos interficiendi Tigres, tertium P*etrus Martyr* addit in sua *Occidentalis Oceani descriptione*, cùm meminit in excauata scrobe cratibus

tibus

tibus ſtrata, & ſudibus acutis in fundo fixis, Tigrem incidiſſe, ibique hæſiſſe, & quendam qui ex illa carne comederat, retuliſſe, quòd bouina non deterior eſſet. Improbat tamen Galenus 2. *de Alimentor. facultatibus* eos, qui Vulpium, Canum, Pantherarum ac ſimilium beſtiarum carnes vorant. Et fors non incongruum fuerit, cùm carniuora ſit beſtia, deleteriam herbá eſcæ ipſius immiſcere, quemadmodum Aconitum Lupos necat. Americanæ Tigres ardentibus facibus; Veterum illæ Tympani ſonitu abiguntur & ad inſaniam ferme adiguntur vt Ælianus & Plutarchus teſtes ſunt. De partu nihil ferè apud Antiquos: de Conceptu hæc fabula extſtat: *Curſu ſimilis eſt*, inquit Oppianus *Zephyro genitori ſuo, nam à vento eos concipere falsò creditur*. Putarunt nempe aliqui Tigres omnes fæminas eſſe. At nos ſupra ex Ariſtotele docuimus, ipſum crediſſe Tigrem marem cum Cane fæmina coire, indeque naſci Canes Indicos.

Quem ſaporem carnes Tigrinæ habeãt.

Tympani ſonitu noſtrares Tigres terrẽtur.

An à vento Tigris concipiat.

Moleſtia, quam in partu Tigris experitur, forſan ad præacutos catulorum vngues erit referenda.

Partus cur moleſtus.

De ijs, quæ Plinius de raptu fœtuum habet, vbi raptor catulorum appropinquante matre abijcit vnum, quem illa tollens paululum moræ trahit, dein iterum conſequitur, donec in nauem ingreſſo raptore, irrita ſæuiat in littore feritas; Americani nihil ſciunt. Interfecta enim prius matre, aut abſente, facilè fœtus rapiunt.

Quòd autem Americana Tigris Canem priùs, aut mancipium, aut vilioris ſaltem animi hominem dilaniet; habet neſcio quid occulti Naturæ miraculi. An forſan quòd Canes impares ſint congrediendo, & repugnando, illi citius metuant, nam vt Virgilius,

Cur Tigris vltimo cor datos deuoret.

Degeneres animos timor arguit.

Et ideo minus reſiſtunt. In hunc puto cenſum illa ſunt, quæ Scaliger exercit: CCVIII. aduerſus Cardanum de Tigre an Pardo? habet: *Indam fæminam, cùm inter duos Hiſpanos ſomnum caperet, neglectis illis ac relictis, in mulierem inuaſiſſe.* Contrarium in Leone docet, *hunc nempe dormientem Virum, & eius ſolummodo Cor ac naſum abſtuliſſe, relictis coxarum muſculis quibus pinguius paſci potuiſſet, & filiolo prope cubante.*

Contrarios mores Leo dicitur habere.

Quòd huius pellis aliarum pellibus beſtiarum iuncta, eas depiles reddat; ſimile quid in Aquilarum pennis narratur, quæ Anatum pennis commixtæ, has omnino perdant.

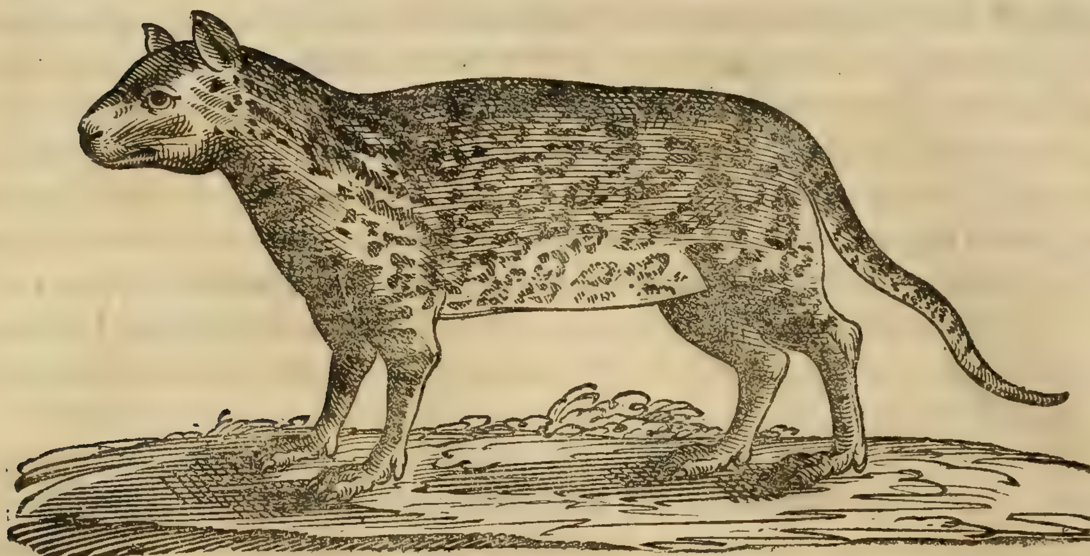
Hanc ita egregiè famere & ſitire poſſe, forſan rapacibus omnibus commune erit beſtijs: certè in Lupis hoc ipſum vidimus, quòd vbi præda in promptu eſt, ita ſe ingurgitent, vt pluribus poſtea diebus habeat ſtomachus quod digerat, ſi victus, quod ſæpe accidere poteſt, deficiat.

Cur poſſit diu famem ferre.

De medicamentis non eſt quod addamus quidquam, cùm in Hiſtoria de his abunde ſit annotatum.

TLACOOZELOTL. TLALOCELOTL.

Catus Pardus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

SI, quod nunc in Theatro comparet, animalis figuram ſpectemus, cum antecedente nonnihil corporis delineatio congruit: ſi colorem & maculas, quibus pingitur, plurimum diſcrepat. In hoc totius color corporis non rubicundus, ſed ſubniger aut obſcurè cinereus apparet, præter ventrem tamen, qui albicat. Maculæ nec ordinatæ adeò, nec ita rotundæ, roſeiue coloris & figuræ, ſed oblongæ, nigricantes omnes, in medio verò albicantes ſparguntur. Crura non ita fortia, pedes anteriores albent. Dentes exerti hic nulli terrent, & pili vt in prægreſſo, aut circa barbam aut rictum vix vlli conſpiciuntur. Caput quod Felinum eſt, in hac effigie paulo minus, quam in autographo repræſentatur.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVanto ingenio ac ſtudio Zoographi maculoſorum naturas animalium non penicillo, ſed calamo depingere conati ſunt, tanto mihi & ampliore forſan labore, eorum vel ſenſum indagare, vel vbi à via veritatis deflexerunt, intento, vt dicitur, digito ad eandem eos reducere euincendum fuit: Vt Augiæ ſtabulũ quis citius Herculeo planè labore expurgare anniti debeat, quã Veterum diſcordantes plerumque ſententias conciliare. Aliquid iam in *Tigre* præſtitiſſe mihi viſus ſum. Iam alterum, à priore non multum diſſimile animal ſequitur, quod P*antheræ* fortaſſis nomine cuipiam inſignire libebit.

Obſcura Antiquorũ ſcripta sũmam nobis difficultaté pariunt.

Iulius enim *Solinus* cap. 20. *Pantheræ quoque numeroſæ ſunt in Hyrcania*, inquit, *minutis orbiculis ſuperpictæ, ita, vt oculatis ex fuluo circulis, vel cærulea vel alba diſtinguatur*

stinguatur tergi supellex. Cum paulo ante Tigris fuluum colorem, nigrantibus segmentis & non orbiculis interundatum obtinere scripsisset. Distinctio hæc Tigridis & Pantheræ è maculis, ex Plinio quoque clara est in mensis Pantherinis & Tigrinis, vt capite superiore disputauimus. Erit igitur hoc præsens animal Pantheræ multò, quam Tigri vicinius, si positam rectè descriptionem contempleris. Animal hoc magis cum Panthera, quã Tigre conuenire videtur.

At enim hæc bestia ferocitatem, quæ Pantheris æquè atque Tigribus innata est, vix vllam ex aspectu minatur, cum ad Felis potius similitudinem accedat, quam Tigris, à qua Panthera non multum abit. Et cùm, vt Petrus Gyllius in Aeliano ait, *velocissimè currant & recta via ferantur Pantheræ, ita vt diceres sagittam neruo expulsam*; Ventris profectò crassities, quæ in hoc animali nostro conspicua est, agilitatem haud tantam arguit. Cur nõ sit Panthera nostri orbis.

An igitur, quando hìc Americanum, & minimè nostri orbis animal describimus, Mexicanam Pantheram indigitabimus? Hoc autem ex ipsa descriptione exactissima, quam idem *F. Gregorius de Boliuar* Hispanico nobis idiomate communicauit, & Latinis ego totidem verbis expressi, manifestum euadet. An sit Panthera Americana.

Est itaque Panthera Americana, inquit ipse, tam figura, quàm natura sua Tigri valde adsimilis, nisi quod viuaciore & elegantiore macularum colore Tigrem longè superet, quamuis multo sint minores & rotundæ minus, quam in dicta Tigre. Caput huic minus est, & pili vbique delicatiores mollioresque. Oculos verò maiores, sed minus scintillantes: collum & crura graciliora & magis cętero corpori, quam Tigris, habet proportionata. Pantheræ Americanę descriptio F Gregorij de Boliuar. Color in Panthera pulcherrimus. Caput.

Et, vt Tigre est longè velocior, ita minus ferox est Panthera. Altitudine ad quatuor palmos ascendit, non raro sex longitudine superat. Ventrem, à costis nempe vltimis ad coxas vsque gracilem habet, qualem in canibus venaticis cursoribus videmus: caudam etiam quam Tigris longiorem, vt ferme terram attingat. Corporis cõstitutio.

Et quamuis animal sit voracissimum, & homini, vbi huius semel carnes gustauit, planè infestum, timidum tamen, & à quo citius quam à Tigre se homo defendat, abigat & interficiat. Timida magis quã Tigris.

Non descendit ad plana & frigida loca, sed in montanis plerumque & regione calidiore habitat, qualis est Brasilia, in qua plurimæ Pantheræ reperiũtur. Locus habitationis.

Non audet cum Leone duellum committere, nec maioribus vt Tigris, sed minoribus saltem animalibus insidiatur. Timet plurimum Canes, & à paruo aliquo horum facilè in fugam vertitur, & subitis in arborem proximam se saltibus recipit, vbi à Venatore sagitta vel globulo plumbeo traijcitur & deijcitur. Si tamen arbori Venator stat vicinior ad viginti etiam passuum distantiam, summa, quod mirum est, velocitate in hunc se Panthera præcipitem fundit, eum dilacerat & in arborem denuo recepta tamdiu ibi perseuerat, donec à Canibus latratu fessis liberetur. Quæ animalia adoriatur. Timet Canes. Longissimè saltat.

Non patitur Tertianam vt Tigris, nec tanto famem sitimque tempore suffert. Propter solam ferme pellem capitur, quæ aspectu pulcherrima est, ideoque quæritur maximè, vt ea ornentur tam Ephippia, quàm sedilia: Carnes tamen eorundem locorum Barbari deuorant. Non patitur febrem vt Leo, Tertianam. Pelliũ vsus.

Animal

Alacre animal.

Animal est valde inquietum complexionis calidioris. Visu ac facie sua alacritatem summam, quod in Tigre omnino est contrarium, semper spirat. Magis ipsi sanguis placet, quam carnes, quo sustentatur. Ab igne non terretur. Plerumque in spissis arborum ramis dimoratur, dormitque, in quibus etiam à venatoribus quæritur ac capitur: & non rarò cum fames ipsam stimulat, si in alijs arboribus *Simias* aut *Cercopithecos* conspexerit, se mortuæ similem in ramis hisce supinam componit, extensis omnibus leniter pedibus. Tum Simiæ illæ, prout curiosum est animalium genus, ex vna in alteram saliendo arborem, suisque indulgẽdo gesticulationibus, vbi periculosa sua ignorantia Pantheræ viciniores factæ fuerint, olfaciunt eam, & an spiritum trahat, exquirunt, quam si mortuam iudicant, iam metus omnis expertes corpori ipsius insiliunt & insultant. Hæc autem occasionem, famem suam abigendi, tam præsentẽ nacta ex inopinato veluti expergefacta, vnguibus suis modò hanc, modo illam Simiam corripiens & dentibus dilanians, ex arbore in terrã præcipites dat, descendit, viciniorem lacerat, quod vult vorat, reliquias verò vel socijs vel filijs affert. Et ita stolida Simiarum curiositas Pantherarum fami succurrit, ac nutrimentum optimum præbet. Summa, Panthera est animal astutum, velox, formosum & in illis regionibus ceu specialissimum quid æstimatum. Hæc ex F. Gregorij nostri accurata non minus, quam vera relatione.

Non terretur ab igne.

Quomodo Simias capiat.

An noui & veteris orbis Pantheræ conueniant.

Commodum hic primo indagare fuerit, cõueniantnè noui orbis cum veteris mundi Pantheris? Et quidem quod dictum est, Pátheram Tigri admodũ similem esse, non abs re est, cum etiam in plerisque nostra hæc ambo animalia concordent, excepta macularum figurà, quæ in Tigribus virgata, in Pantheris orbiculata ab Antiquis describitur. Quamuis vt semel, quod res est, dicam, hodieque veræ Tigres ex nostro orbe allatæ in Aula Augustiss. *Rodulphi* secundi Cæsaris semper inuictissimi (quo seculi spatio nec curiosior, nec rerum naturalium intelligentior Princeps vixit) visæ fuerint, quæ magnitudine Leonem superarunt, pulchritudine Pauonem adæquarunt, suo nempe in genere quadrupedum eminentes. Tales non dubito, quin Serenissima & Florentissima *Medicæa* Domus sæpe etiam aluerit, vt vt fiat, sepe vt Pantheras minores Tigribus, harum nomine vulgus honestet. Nec refert multum, si oculorum potius circuli, quàm virgarum segmenta in his etiam nostris videantur; nec color vsquequaque cum antiquis congruat. In Canum etenim, Lyncum vulgò dictarum, Equorum & Leonum, quæ non varietas coloris & macularum pro regionum diuersitate quotidie à nobis conspicitur? Retulerunt autem mihi, qui ante hos triginta annos *Rodulphi* Imperatoris Tigres viderunt, quouis Leone illas maiores, insigni capitis magnitudine, pilis mundissimis, orbiculis ex fuluo nigricantibus ac pulcherrimis ornatas fuisse.

Rodulphus Secũdus Imperat. pulcherrimas aluit Tigres.

Posse Tigres dici, etsi non adeò in maculis cum veterum descriptione conueniant.

Discrepantia inter Pantheras nostras & Americanas.

Est & hæc inter nostras & Americanas Pantheras discrepantia: quòd Antiquorum Tigris, vt perhibent scriptores, pulchritudine sua hoc inter quadrupedes existat, quod Pauo est inter volucres. Atqui Americana Panthera Tigrem suam colorum venustate longè superat, quamuis vtrumque animal speciosissima sit pelle prẹditum. Veterum certè Pantherarum pelles non illa amœnitate placent, cum dicat Aristoteles Chamæleonem habere pellem pallidam nigris

gris

gris distinctam maculis vt πάρδαλις hoc est Pardus vt Gaza vertit, Pardus autem & Panthera Plinio idem sunt animal, sexu solo distincta. Et hunc quoque ab Aristotele dictum colorem in Pantheris nostris reperimus, minoribus nempè illis animalibus, quam sint veræ Tigrides, quæ certè & pilo, colore, figurà, statura, decorem longè præseferunt Pantheris nobiliorem.

Quæ de capite, oculis, collo, cruribus, ac cæteris membris maiorem ad reliquum corpus proportionem habentibus, in enarrata iam historia scripta sunt, inutili planè repetitione porrò recensere haud opus est. Operæpretium tamen videtur, hìc integrum Aristotelis locum ex cap. 8. physiognomicorum inserere, vt ex vtraque genuina descriptione, æquus Lector conuenientiam & differentiam inter vtriusque orbis Pantheras animo concipere queat. Sic igitur Aristoteles habet: *Pardalis autem inter ea, quæ fortia videntur fœmininæ formæ magis est, nisi secundum crura, his autem operatur, & opus aliquod fortitudinis facit. Habet enim faciem paruam, os magnum, oculos paruos albos, concauos ipsosq, circumuagantes magis. Frontem longiorem, versus aures rotundam magis quam planam. Collum longum valdè & gracile, pectus expers costarum, & longum dorsum. Coxendices & coxas carnosas. Quæ verò sunt circa ilia & ventrem, leuia magis. Color autem varius, & totum inarticulatum & incommensuratum est. Forma corporis talis est. In his autem quæ circa animam, pusillum est & furax, & in summa dolosum.* Pantheræ delineatio ex Aristotele.

Et hæc de Antiquorum Pardale, quæ in quibusdam cum nostra Panthera congruunt, in plerisque discrepant. Et vt ea, quæ vltimo loco ab Aristotele allata fuerunt, primo dicam; benè hic monet, quod ex insidijs potius quàm aperto Marte cætera animalia adoriatur, quod Ælianus lib. 2. cap. 23. diligenter annotauit, & eundem ferme decipiendi Simias modum, quem in Americana recensuimus, enarrauit. In hoc tamen variat, quod dicat Pantheram non arborem conscendere, sed sub illa in qua Simias videt, se abijcere, nec supinam sed pronam. Cæterùm etiam remissè tibias porrigere, oculos claudere, spiritu compresso se se ab anhelando continere & vero mortuam videri. Tum Simias illas ex audacioribus vnam semel, bis terue, demittere, & ad Pardalis examinandum affectum præmittere, oculos mirari clausos, & vbi spiritum nullum persentit tractum vel emissum, iam propius omni seposito metu accedere. Hoc vbi sociæ in arbore conspiciunt, fiduciam & ipsæ colligunt, frequentes ex arboribus decurrunt, saltant, ipsique Pardali ceu hosti suo insultant. Atqui tripudium hoc diu non durat, & caro ipsis nimium constat. *Nam vbi Panthera*, inquit, Ælianus *omnia sustinens, ipsas insultando & illudendo defatigatas intelligit, ex inopinato exiliens, earum partem vnguibus lacerat, partem dentibus distrahit atque opimum & apidale ex hostibus prandium sibi abundè comparat, & tanquam Vlysses ancillarum contumelias & procorum, sic diu multumque harum insultationes perpetitur, vt hostes vlcisci queat,* Pantheræ fraudes in capiendis Simijs ex Aeliano.

Atque dum ex Aeliano hæc ita cum voluptate excerperem, animaduerti Aesopicam illam Vulpeculam apud Plutarchum libello *Animi an corporis deteriores sint ægritudines*. Et altero *de septem Sapientum conuiuio*, non tantopere suam aduersus Pantheram iactare versutiam debuisse. Cùm enim coram Iudice ambo Aesopica Vulpecula cum Panthera de varietate litigat.

ce ambo hæc animalia de ſua diſceptarent varietate, & Pardalis pellem tot picturatam maculis oſtentaret, hanc Vulpes flocci pendens ſordidum id, nec aſpectu gratum eſſe dixit: *Me verò*, inquit, *ſi introſpexeris iudex præ iſta pelle variam magis videbis*, morum ſignificans verſutiam, multis modis pro re nata alternantem. Hoc inquam Vulpi parum ſuffragatur, nam veluti iam audiuimus, vt Pantheræ varia eſt pellis, ſic Vulpina non deeſt aſtutia.

Panthera Vulpi vafritie vix cedit.

Eâdem, vt idem Aelianus habet, vafritie vtitur Panthera in captandis Dorcadibus, Hinnulis, Capris ſilueſtribus. Nam admirabili quadam odoris ſuauitate, qua diuino quodam munere prædita eſſe dicitur, eiuſmodi animalia allicit, vbi ſub folijs aut arborum frondibus deliteſcit, ex quibus tanquam è latebris exiliens, ea poſtmodum capit. De hac odoris fragrantia Americani nihil ſciunt. Et mirum ſanè eſt, ſi vera modò ſunt, quę plures alij de hoc optimo narrant odore Authores, Pantheram per fragrantiam alias decipere beſtias, ſe ipſam tetro odore ac fætore quodam ineſcari, & capi permittere. Nam ipſemet Aelianus vltimo dicti Libr. Cap. hæc habet: P*ardales cum Mauri venantur, eiuſmodi inſidias collocant, vt intra ædificatiunculam lapidibus, quam primo ſtruxerant, putreſcentis iam carnis fruſtum ex longiore funiculo appendant. Deinde ex arundinibus ianuam raram ſtructura imponant, per eas vt fætidæ carnis odor emanet, & longè latequè vagetur. Hunc incluſum fætorem feræ beſtiæ ſentiunt, nam quodammodo tetris odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione huc illuc circumferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attractæ, & incidunt in laqueos, & infelici eſca conſtrictæ tenentur, atque ſic illaqueatæ pœnas dant liguritionis & helluationis importunæ.*

Fragrantia odoris in Panthera prędicatur quæ tamen ipſa per tetros odores capitur.

Vino dulci Pantheræ ineſcantur & capiuntur.

Verum & vino dulci admodum duci & inebriari is ipſe Aelianus docuit, quod venatores animaduertentes prope fontem, vbi bibere ſolitæ conueniunt, ſcrobem excauant, dulcique Lyæo replent, & miſeras ſuaui eſca fallunt. Sed quid mirum, ſi vino Pantheræ delectantur? (Quamuis vt vulgaris habet verſiculus,

Vina bibunt homines, animantia cetera Lymphas)

Pantheræ Baccho ſacræ.

Cùm Baccho olim eæ ſacræ fuerint, Nam vt Philoſtratus lib. 3. de vita Apoll. habet, à Rege Armeniæ *Arſace* eidem dedicatæ fuerunt. Capta enim in *Pamphylia* fuit Panthera circa collum auream torquem habens, cum hac Armenica inſcriptione, *Deo Nyſæo Rex Arſaces*. Bacchus enim ab Indis *Niſæus* à Niſa quæ in India eſt, non ſolùm, ſed & à populis omnibus orientalibus ita appellatur, ſolent autem, eodem ſcribente Philoſtrato, aromatum maximè odore trahi Pantheræ, in India frequentiſſimorum. *Tales enim feræ*, inquit, *aromantibus gaudent & ex longinquo odorem ſequentes trahuntur: & ex Armenia per montes profectæ ad Storacis lachrimam feruntur, quotiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent*. Sed quonam modo hæc iterum cum illis, quæ ſupra Aelianus de tetro odore, quo eas delectari dixerat, conueniant; non video.

Bacchus cur Niſæus dictus.

Pantheræ bonis aromatum etiam odoribus trahuntur.

Alia contradictio authorum ex toruitate & alacritate vultus Pantherarum.

Neque inſigni caret controuerſia, quod apud Solinum cap. 20. legimus: *Tradunt*, ait, *odore Pantherarum & in contemplatione armenta mire affici, atque vbi eas perſentiſcant, properatò conuenire, nec terreri, niſi ſola oris toruitate. Quam ob cauſam*

ſam Pantheræ abſconditis capitibus, quæ corporis reliqua ſunt, ſpectanda præbent, vt pecuarios greges ſtupidos in obtutu populentur, ſecura vaſtitate. Plinius etiã lib. 8. cap. 17. *Ferunt odore Pantherarum*, inquit, *mirè ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate terreri*. Cùm tamen Petrus Gillius in Aeliano dicat: *Alacrem Pantheræ vultum eſſe*, & noſtra hoc ipſum Americana, vt iam relatum fuit, comprobet. Sed de bono animalium odore, in ſequente forſan capite diſputãdi locus dabitur. Panthera itaque, ex Græca Etymologia, à πᾶν καὶ θηρίον vt aliqui exiſtimant, ita dicta erit, quòd omne animal ad ſe alliciat, ſiue hoc odore, aut corporis decore, qui Americanæ noſtræ mirus ineſt; ſiue aſtu demum & ſolertia quacunque eueniat. Atque hoc demum ſenſu à πᾶν καὶ θήρα fortè melius dicentur: quemadmodum apud eoſdem Græcos πάνθηρον vocatur illud filamenti ſeu retis genus, quo animalia diuerſa concluduntur: θήρα enim ferarum capturam, ſeu venatum, ſignificat. Quæ de velocitate diximus, hæc vtriuſque orbis Pantheræ maxima ineſt. Etymologia Pantheræ.

Cæterùm de Antiquorum Panthera plura non adfero. Concludo enim, quod nos hic impreſſum exhibemus animal, *Pantheram* haudquaquam eſſe: non veterum quidem, cùm Ariſtotelis ex phyſiognomicis allata deſcriptio huic minimè competat, ſi caput præcipuè & ventrem in vtraque delineatione probè intueamur. Corpulentum hoc noſtrum ėſt animal: Ariſtotelis autẽ *Panthera* circa ilia leuis, & gracilis, quod & in *Americana* animaduertimus, vt quaſi hoc ſignum pathognomonicum dicere poſſis. Multò minus *Americana Panthera* fuerit, quæ pelle adeò formoſa veſtitur, vt non minus homines in ſui admirationem, quàm Antiquorum illa beſtias, allicere poſſit. Præſens animal nõ eſt Panthera.

Exſtat quidem graphica huius, & viuis ſuis depicta coloribus Icon, in Nardi Antonij Recchi autographis: non quidem vt alia, quæ nunc exponimus animalia ſeparatim poſita; ſed maieſtatis Regiæ Motazumarum, Mexicani Regni olim Dominorum, imagini ſuppoſita. Horum enim Regum effigies, ſuis illuſtrata coloribus, in ijſdem libris repræſentatur, varijs rariſque indumentis condecorata. Regium ſolium integit Pantheræ pellis, & ipſum animal regijs pedibus ſubſtratum cernitur, eodem prorſus modo depictum, quo à F. Gregorio affabrè deſcriptum antea exhibuimus. *Salomonis* ſane ad exemplum, de quo 3. Regum cap. 4 cùm *Regina Saba* ipſum viſitaret, hæc legimus verba: *Fecit etiam Rex Salamon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus, & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori, & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo Leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim Leonuli ſtantes ſuper ſex gradus hinc & indè*. Credo equidem, cùm Reges iſti argento auroque adeò abundarent, vt hæc, (quod de Salamone eodem loco legimus, *tantam fuiſſe* ipſi *argenti copiã, quãta lapidum*) vileſcerẽt planè pretioſiſſimis eos his metallis, venuſtiſſimã Pantheræ pellem, ſuæ adornãdæ ſedi regię, præferre voluiſſe. Nec defuerũt, qui Salamoni aurũ ex *Ophir* allatũ, ex nouo hoc orbe petitũ fuiſſe dixerunt; qui tamẽ multis argumẽtis, ſed hoc pręcipuè refutãtur, quod veteribus magnetis vſus in nauigationibus omnino incognitus fuit, abſque cuius directione tam vaſtũ peragrare pelagus, quantũ inter noſtrũ & Americanum orbem interiectum eſt, tranſmittere tuto minimè potuiſſent. Effigies veræ Pantheræ Americanæ, qualis, vbi ſit. Motazumę olim Reges Mexicani.

An hoc animal possit Leo Americanus dici.

Atque dum hæc anxiè ita peruestigo, alia quædam animo dubitatio incidit: An scilicet *Leonem*, non *Africanum* quidem, sed Americanum, hoc ipsum animal appellare liceat? Hic enim ab Africano non tam virium fortitudine, quam corporis staturà plurimum superatur, & Indis *Puma* appellatur. Hunc autem in mei, imò commodi publici gratiam, ita nobis *F. Gregorius* delineauit: Puma est Leonis species, & in aliquibus à Leone Africano rebus differt, quem communiter animalium omnium Regem nominare solemus.

Descriptio Leonis Americani à F. Gregorio de Boliuar nobis concessa.

LEO AMERICANVS

Reperitur *Puma*, seu Leo Americanus in omnibus fermè occidentalium Indiarum regionibus, exceptis tamen prouincijs (quarum non paucæ sunt) vbi frigora plurimùm dominantur. In illis autem, quæ moderatè frigidæ sunt, hoc animal minimè deest, & damna nõ exigua infert. In temperatis itaque locis prçcipuè Pumę stabulãtur, vel quia à locis mõtuosis calidioribus ad hęc subindè descendũt, vel quia deserta & frigidissima fugiũt, & in hęc se recipiunt, quod hic non desiderentur valles aliquæ, & loca augustiora ac conclusa, ob idque calidiora, in quibus prolem suam commodè procreare valent, & ad quæ hominibus vix vllus accessus patet. Ex his subindè ad terras habitatas se conferunt, & màximum armentis damnum inferunt.

Magnitudo qualis Cani mastino.

Color.

Caput.

Crines.

Cauda.

Vngues.

Est huius ferę ea magnitudo, quę magni Canis Molossici, quẽ Mastinum dicimus, sed crura minus habet eleuata. Color est inter gryseũ fuluumq. medius. Caput obtinet crassum ad eam ferme figuram, qualem in Catto Pardo maximo est cernere. Os magnum, & dentibus firmis, præcipuè quatuor illis caninis bene stipatum: Oculos paruos, ardentes, ac tristes: nasum crassum, naribus bene patulis: amplam frontem, rotundas ac curtas aures, barbam longam, in Thorace crines lõgiores quàm in reliquo sint corpore: superius labrum diuisum aliquatenus; in aspectu ferociam habet. Caudam gerit crassam, & æqualiter pilosam: fortes crassiq. tam anteriores quàm posteriores ei sunt pedes, & vnguibus armati fortissimis, acutissimisque.

Rapacitas.

Vbi Mulam forsan (cuius maximè carnibus afficitur) aut aliud maius animal, siue Vacca, seu Taurus fuerit, reperit; dorso eius insilit, & vnguibus veluti tot harpagibus, carnibus affixus hæret, donec humi prosternat, dilaniet aut per medium nonnunquam discerpat, & quantum volet, rabidam hinc famem expleat.

Frequens est in America.

Quomodo capiatur.

Medicamenta ex hoc.

Et quandoquidem multò hic Leo in America communior est, quam Tigris; maiorem inde domestico pecori noxam infert. Quare omni adhibita diligentia earum prouinciarum incolæ ipsum occidere conantur. Hic igitur canibus circumuallatus derepente arborem quærit, quam velocissimè scandit, ex qua sclopetis aut sagittis impetitus, vel viuus vel mortuus deturbatur. Potest itidẽ laqueis vel scrobibus in terra excauatis capi. In multis domibus pinguedo eius adseruatur ad plurima vtilis, ad membra præsertim paralytica. Omnes mirũ in modũ obstructiones aperit, & efficaciter relaxat, vti molliens & resoluens medicamentũ.

Pellis vsus.

Pelle vtuntur incolæ aduersus solis æstum, & sua ex his sedilia exornant. Animal hoc calidæ naturæ est, ac valde vorax, quare suæ vix vnquam fami satisfacit.

Hæc F. Gregorius.

In hac verò descriptione licet nonnulla comprehendantur, quæ animali huic picto vtcunque conueniunt; capitis nempe Felini, & aliqua pedum constitutio, ac corporis statura; plura tamen sunt in quibus variant. Maculosa scilicet pellis,

tot

tot ouatis, rotundulisque maculis insignita, quæ in Leone seu *Puma* non elucent. Nec ferocitas illa hìc, siue oculorum, siue dentium, eminet. Quare nec Americanum Leonem esse facilè sibi quiuis persuadere poterit. Hæsi aliquantisper in ea dubitatione, an *Lyncem* seu *Lupum ceruarium* vulgò dictum appellare hoc animal rectius possemus? Vidi enim nonnullas ad viuum exemplar depictas Lyncum Icones, ijsdem penè coloribus, ac maculis, præditas. Caput in Lynce quoque, capiti huius belluæ non multum est dissimile. Auxit suspicionem, quod apud *Ouiedum* in *Summario Indiæ occidentalis* lego, animal sub nomine *Gatto Ceruiero*; vocatur autem à plerisque hodie Italis etiam Lynx *Lupo ceruiero*. Est igitur nominis aliqua saltem similitudo. Atqui huius nos rei certiores fieri poterimus, vbi ex Veterum scriptis genuina *Lyncis* historia presśius fuerit examinata. Quam tamē rem dum aggredior, magnis me iterum tricarum & opinionum difficultatibus inuoluo: cùm & nomen & figura *Lyncis* cōtrouersa magis sint, quam vllius alterius maculosarum bestiarum. *Lyncem* quidem non Itali modò, sed Latinè plerique loquentes *Lupum Ceruarium* (Germani verò *ein Luchs* quasi Luchsam à Lynce deriuantes) appellant. Atqui & Lyncis & Lupi ceruarij nomen, non idem pasśim apud scriptores animal designare videtur.

Cur nostrũ hoc animal non sit Leo.

An possimus Lyncē esse, asserere.

Res & nomen Lyncis plurimum controuersa.

Vt à *Lyncis* nomine auspicemur, hoc ter apud Aristot. quando ex professo de animalibus agit, bis nēpe 2. & semel 5. *de Hist. Anim.* reperio, quod æquè Latino, atque Greco est, *Lyncis* vocabulo ab Interprete exprimitur. Sed quale animal sit, nō ideò claret, cùm de hoc Aristot. aliud nihil habeat, quàm quod *ex auerso vrinam reddat*, hoc est, non fæmina solum (omnes enim bestiæ fæminæ hoc faciunt) sed mas etiam; quod & Leonem & Camelum, ac Leporem assolere idem docet. Secundò, quod *auersi Lynces coeant*, hoc est admotis inter se clunibus, quod itidem Leones & Lepores facere ait. Et demum quod *Semitalum habeat. Talum* enim proprie bisulca habent Aristotelis authoritate, multifida nō habent, excepta Lynce, quæ semitalum habet; & Leone, qui anfractuosum posśidet & tortuosum; homo minimè habet. Ex quibus omnibus hoc solũ colligimus, ex multifidorum genere animalium Lyncem esse, hoc est, pedes in digitos diuisos obtinere. Quid autem propriè *Talus* sit, alio in loco exponemus.

De nomine Lyncis.

Aristotelis loca.

Ab Aristotele ad Plinium nos transferamus, videamusque, si quod certius ab hoc argumentum eruere valeamus. Hic itaque lib. 8. cap. 21. *Lyncas*, inquit, *vulgò frequentes, & Sphingas fusco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaque alia monstra similia*. Et lib. 28. cap. 8. *Peregrinæ sunt Lynces, quæ clarissimè omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficacissimè in Carpatho Insula tradunt. Hoc cinere poto* (fortasse legendum, *propudia*) *præpudia* (alij legunt præputia) *virorum, eiusdem aspersu fæminarum libidines inhiberi. Item pruritus corporum, vrinas, stillicidia vesicæ. Itaque eam potius terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & iugulorũ dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertamur ad nostrum orbem; primùm cōmunia animaliũ remedia, atq. eximia dicemus.*

Plinij loca de Lynce.

Ex huius loci vltimis, & principibus prioris verbis, hoc colligo: Plinio Lyncē animal nō modo non fuisse Italicum, sed ne Europæũ quidem. Quandoquidem supra in Æthiopia dixerat generari; nunc alterius quàm nostri orbis (Europam puto intelligit) facit, Africanum insinuans, minimeque in Italia natum.

Plinio Lynces in Aethiopia nascuntur.

Ouidio Lynces sűt Indicæ.

Ouidius etiam 15. Metamorph. Lynces his versibus Indicas facit:

Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho.
E quibus, vt memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

De Vrina Lyncum in lapidẽ cõcreta.

Plinius certè Lyncum humorem, seu vrinam, glaciari in gemmas carbunculis similes, *Lyncurium* vocatas, lib. 8. cap. 38. scripserat, sed qua id in regione aut mundi parte fieret, non addiderat. Hic ipse lib. 37. cap. 2. fabularum de Succini generatione authores adducens, inter alia hæc habet: *Demostratus Lyncurion id vocat* (nempe Succinum) *& fieri ex vrina Lyncum bestiarum, è maribus fuluum & igneum, è fæminis languidius atque candidum. Alij dixere Langurium, & esse in Italia bestias Langurias. Zenothemis Langas vocat easdem, & circa Padum ijs vitam affirmat.* Quod si, vt non nemo autumat, *Langæ* & *Languriæ*, cum Lyncibus idem sunt, erunt & in Italia Lynces ex Plinij si minus, aliorum tamen, consensu. Huc etiam facit Virgilij locus Ecloga 5. In qua (vt Seruius existimat) Iulij Cæsaris mors sub Daphnidis nomine deploratur.

Ex Virgilio & Cõmentatoribus ipsius aliqua de Lyncibus.

Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum, montesque feri, siluæque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru subiungere Tigres
Instituit.

Hoc, ait Seruius, *propriè ad Cæsarem pertinet, quem constat primùm Sacra Liberi Patris transtulisse Romam.* Et recentior Virgilij Commentator, eodem loco, *Mancinellus: Lynces*, inquit, *& Tigres currum Bacchi trahunt, vt & Statius scribit. Sed videntur Baccho assignari, teste Probo, vt per earum colorem, in vino varias esse hominum mentes intelligamus: vel, vt per eas sæuitia demonstretur, quod quidem poti infinitam excedant crudelitatem.* Ex quo rursum loco colligo Baccho Indis celebri, bestias Indicas Pantheras, Tigres, Lynces sacras fuisse.

Octauam porrò his verbis Ecclogam incipit.

Pastorum Musam Damonis, & Alphesiboei
Immemor herbarum, quos est mirata iuuenca
Certantes, quorum stupefactæ carmine Lynces.
Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Vbi Poëta, vt Seruius explicat, quando non solum Iuuencas suauitate carminis ductas, vt mansueta animalia, à pascuis abstinuisse; sed feras admodùm etiam, quales *Lynces* sunt, & sensus expertia flumina obstupuisse, fingit, vim carminis horum pastorum insinuare voluit. Primo Aeneidos etiam Venus Aenææ filio & Achati in siluis, Venatricis sub habitu, ignaris,

Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes

Occurrit, hisque alloquitur verbis:

Heus, inquit iuuenes monstrate, mearum
Vidistis siquam hìc errantem forte sororum
Succinctam pharetrà, & maculosæ tegmine Lyncis,
Aut spumantis Apri cursum clamore prementem?

Vbi Seruius iterùm: *Lyncus Rex Scythiæ fuit, qui missum à Cerere Triptolemum, vt hominibus frumenta monstraret, susceptum hospitio, vt in se gloria tanta migraret,* interi-

interimere cogitauit; ob quam rem irata Ceres eum conuertit in Lyncem feram, varij coloris, vt ipse variæ mentis extiterat. Hæc fabulosa vt vt sint, aliquam tamen semper veritatis vmbram includunt, quam hìc signari autumo; & ferum hoc animal, crudele, ac technis plenum esse. Scio *Ascensium* hanc loci huius explicationem, quæ minime displicet, adducere, poëtam significare voluisse, Venatores & venatrices, pelles plerunque Lyncum, quas interfecissent, ab his detractas trophæi quasi loco circumtulisse; id quod hodièque faciunt illi, quibus

Insidijs cursùque feras agitare volupe est.

Veruntamen, vt peregrinum & exoticum hoc animal esse veterum testimonio credere propemodum cogamur, rarum tamen non adeò fuisse, vt monstri loco haberetur, vel ex Galeno *6. de Administratione Anatom.* cap. 1. discimus. Suadet is siquidem, si quis se Medicus in exemplo Anatomico exercere velit, vt accipiat Simias, si hæ desint, Cynocephalos, & *Lynces*, aut vno verbo, ea animalia quibus artuum extrema in quinque discreta digitos fuerint. Adducor etiam vt credam, ipsum non rarò Galenum Lynces secuisse. Nam 11. *de vsu part.* Cap. 2. omnia examinat animalia, quæ paruos, magnos, neruosos, imbecilles habent musculos temporales. Vbi Lynces adducit; neque cum Lupis, Leonibus, Canibus, quibus maximi & neruosissimi sunt, sed cum hominibus & Simijs collocat, quæ debiles habent & exiles. Quo in loco de Lyncum etiam maxilla inferiore verba facit, atque nullum animal minorem hanc habere quàm hominem, maiorem quàm equum & asinum. *Cur autem*, inquit, *maxima omnino maxilla inferior, Porcis, Asinis, & Equis fuit, minima autem hominibus, Simijs, Cebis, Lyncibus; media verò magnitudine inter vtraque animalium aliorum fuit; antea diximus, cùm ostenderemus ijs animalibus nihil opus esse; vt prona cibum ore sumerent; quibus autem manus eßent, quomodo hominibus, aut velut manus, quomodo Simijs; quibus verò hæ non essent, vt Equis; ea & collum maius, ob idque ipsam maxillam etiam habere maiorem.*

Lyncem vt ex Galeno discimus, nô potuisse esse rarû adeò inuêtu animal.

Quales maxillas Lynces habeant.

Ex quibus Galeni dictis colligo Lyncem ex multifidis esse, quod Aristoteles quoque dixerat. Deinde vel Romæ, vel in Græcia, quibus in locis Galenus vixit, frequens hoc animal fuisse, quod Romam attinet, videtur forsan hoc Plinius laudato iam sæpiùs loco lib. 8. cap. 21. voluisse docere, quando scripsit *Lyncas vulgò frequentes in Æthiopia generari*, quæ tamen verba: *vulgò frequentes*, non nihil ambigua sunt, cùm nesciatur an illhic vbi Plinius degeret, an in ipsa Aethiopia vulgaria essent. Magis tamen in illam sententiam inclino; cùm ea quæ alibi rara, Romæ, ciuium potentià & industria vulgaria essent. Galeni enim temporibus, qui sub Antoninis Principibus in Vrbe vixit, non infrequentes fuerunt: vt modò diximus. Et sanè quod ad huiusmodi peregrinorum animalium Romæ frequentiam spectat, vel vnicum insolentissimi Imperatoris Heliogabali exemplum nos doceat, qui vna in cæna *Sexcenta Struthionum capita, ex quibus cerebella tantum assumerentur*, conuiuis proposuit. Phœnicem etiam se appositurum pollicitus: vt nihil Romanis ἀδύνατον tanquam orbis ac Naturæ Dominis, iactare pro fastu videretur. Et quoniam supra iam diximus, Lyncem à plerisque hodie Nationibus *Lupum Ceruarium* appellari, videndum porrò an

Ex Aristotele discitur Lyncê esse multifidam.

Lamprid. in Heliog.

De Lupo ceruario Plinij præsertim loca adducũtur.

rò an huius Veteres etiam mentionem aliquam fécerint, & idem planè animal, quod Lynx est, esse crediderint.

Ludouicus Dominichi, qui Latinum Plinij textum Italico, non infeliciter omnino, Idiomate traduxit, vbicunque in Plinio *Lyncis* fit mentio, *Lupi ceruarij* (*Lupo ceruiero*) voce exprimit. Qui meo quidem iudicio non leuiter errat, cùm Plinius de Lupo Ceruario & Lynce varijs vti Capitibus, sic diuerso etiam sermone pertractet.

Italicus Plinij interpres notatur.

Et libro quidem 8. cap. 22. de Lupis agens, quibus *Lupum Ceruarium*, ceu ex eodem genere (vt sibi persuadet) annumerat: *Sunt in eo genere* (Luporum nempe, inquit) *qui Ceruarij vocantur, qualem è Gallia in Pompei Magni harena spectatum diximus. Huic, quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi surrepere aiunt, digressumque quærere alium.* Et lib. 11. cap. 37. *Insatiabilia*, inquit, *animalium, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, vt Lupis Ceruarijs, & inter aues, Mergis.* Et quandoquidem Plinius dicit, Lupum Ceruarium illum Pompei magni ex Gallia fuisse allatum, paulò ante dicto lib. 8. huius mentionem fecerat, verum non sub Lupi Ceruarij, sed *Chai* aut *Raphij* appellatione his verbis: *Pompei magni primum Ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis.* Vbi obiter hoc noto: Italicum Plinij interpretem iterum lapsum fuisse, cùm hoc animal *Chaum* dictum, *Galliraphium* appellatum scripserit; cùm dicere debuisset, *Gallos* hoc *Raphiũ* vocasse.

Plinio Lynx & Lupus ceruarius non idem sunt animal.

Chai & Raphij nomina.

Erit igitur Plinij *Lynx*, minimè ipsius *Lupus Ceruarius*, non tam quòd hic Galliam, illa Æthiopiam pro patria agnoscat (poterat enim, dicet quispiam, ex Æthiopia ad Gallos, & ab his ad Romanos transferri; quamuis hoc si fuisset, Plinius non tacuisset:) quàm quòd nominibus discrepent; & hic semel tantum in Ludis Pompeianis visus, illa vulgò frequens fortè Romæ fuerit; hic à voracitate memorabilis, illa à vidẽdi acumine celebris extiterit. In ijsdem Pompei ludis comparuerunt alia animalia *Cephi* appellata, ex Aethiopia allata, quorum pedes posteriores pedibus humanis, priores manibus fuerunt similes. Quod animal postea Roma non vidit, vt idem Plinius habet; quod si *Lupus Ceruarius* id ipsum natale solum agnosceret, non Gallia, cuius inquilinus saltem fuisset, sed Aethiopia, hoc in loco nominari quoque debuisset.

Cur Lynx Plinio non sit Lupus ceruarius.

An ab Aristotele igitur, quid Lupi Ceruarij sint, discemus? Hic lib. 9. cap. 44. *Histor. Anim.* de *Thoïbus* loquitur, quos Gaza Lupos Ceruarios vertit. Hæc sunt præceptoris verba à Gaza Latinè reddita: *Thöes igitur*, quos Lupos Ceruarios diximus, inquit Gaza, *hominem diligunt, & neque offendunt neque metuunt valde; pugnant cum Canibus & Leonibus, quò fit, vt nè eodem loco sint Ceruarij* (*seu Thöes*) *& Leones. Optimi Ceruarij qui minores sunt; genera huius alij duo, alij tria statuunt; plura ijs esse non videntur, Sed vt piscium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita Ceruarij quoque per tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme æstateue trahunt, atque æstate nudi, hyeme hirti redduntur.* Hic Gaza malè ait, *plura ijs genera non videntur*, sufficiebat dicere, *plura non videntur*, cúm reuerà nec sint diuersa genera, nisi quodlibet accidens statim speciem distinguere putaueris, qualia sunt pilosum, & depile esse.

An Thoes Aristotelis sint Lupi ceruarij.

Gazæ lapsus.

Hic singulariter ego animaduertendum censeo, cùm dicitur *Thöes cum Leone pu-*

ne pugnare ferox & generosum aliquod animal insinuari, quod ex genere Luporum esse videtur, cùm *quia pilum*, quod etiam in prouerbio est, *non animum mutat*; & propterea plura esse genera videntur; videntur inquam, at non sunt, vt iam dictum, cùm solo pilo & colore varient: tum quia idem Aristoteles lib.3. cap. vltimo, Lupis annumerare Thoës videtur, cùm inquit: *Quin etiam Thos* (quem *Lupum ceruarium* appellamus ait Theodorus Gaza) *interna omnia similia Lupi habet*. Ex quo iterum loco deduco, Thóem non posse esse illud animal, quod propriè à Plinio *Lupum ceruarium* vocari diximus. Hic enim suo Ceruario Lupo vnicum & rectum, à ventriculo ad podicem concessit intestinum, quod in Lupis quibus Thóes interiora omnia similia possident, minimè verum esse supra in Lupi Historia demonstrauimus. Nisi dicere velis, etiam Lupum habere vnicum non interruptum, aut ex varijs separatisque nexum, intestinum; quod quidem in omnibus animalibus & homine quoque ipso verissimum est. At non istud hic agitur. Licet enim in omni animali varia nomina intestinis indantur, hæc tamen omnia non contiguitatem, sed continuitatem habent, & sola crassitie ac tenuitate siue, vt Medici loquuntur, substantiæ modo, distinguuntur, suntque simul sumpta longissima & anfractuosa, non recto tramite (vt Plinius in Ceruario Lupo contingere ait) à Pyloro ad podicem descendentia. Thos videtur esse ex genere Luporum. Thoëm nõ esse Lupũ ceruarium ex intestinis probatur.

Sed quid coniecturis certare opus est? quando ipsum Iudicem, Plinium inquam, qui certò litem hanc dirimat, adire licet? Hic quæ de Thoïbus Aristot. habet, probe in suos retulit Commentarios lib.8. cap.34. *Nam Thöes*, inquit, *Luporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini; habitum non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi*. Vbi minimè hic, quod Gaza ausus est, Thöem Lupi ceruarij nomine extulit, sed *Thoïs* nomen Græcum relinquit, quale apud Aristotelem reperitur, quod alioquin Plinio insolens est, cùm alibi ex *Pardale* voce Græca, *Pantheram* Latinam quasi vocem fingat. Quin lib.10. cap.74. *de illis, quæ inter se conueniunt & dissident, animalibus*: *Dissident Thoës & Leones*, inquit, *& minima æquè ac maxima*, nempe animalia. Quid autem propriè sint *Thoës*, non huc pertinet explicare, satis nobis est nec *Lynces*, nec *Lupos ceruarios* dici debere. Ex Plinio ipso deducitur Thoës nõ esse Lupos ceruarios.

In his itaque angustijs constitutus, Iulium Cæsarem Scalig. consilij petendi gratia adeo, & quæ Exercitat. sua 210. aduersus Cardanum adfert, diligenter lego; reperio eam subtilitatem, quæ cuiuis è triuio obuiam se præbeat: *Lynces* nimirum nihil formæ Lupinæ habere; *Lupos* vocari tamen, quòd Luporum sint auiditate, & *Ceruarios*, quòd Oppianus scribat, eos maximè Ceruis insidiari: cæterùm maculis inter se differre, quarum aliæ breues orbiculares, aliæ productas habeant. Sed id, quod nos quærebamus, & in quo rei cardo versatur; an nostræ nempe Lynces sint Antiquorum vel Lynces, vel Lupi ceruarij, hoc tacet, & nos sub cultro relinquit. Iul. Cæs. Scalig. nihil subtile pro hac lite affert.

Debemus tamen aliquid Scaligero, quod lib.2. cap.47. Commentariorum suorum *in Histor. Animal.* Aristotelis hæc verba explicans. *At verò vtraque dentata maxillà vnitum ventriculum habent, vt Homo, Sus, Canis, Vrsus, Leo, Lupus. Quin etiam Thoës omnia viscera Lupo similia obtinent*. Debemus inquam, hoc Scaligero Scaliger Thoëm Aristotelis etiam Thoëm, & bene vocat.

ligero quòd verbum verbo reddens pro *Thoë Thoëm*, & non *Lupum ceruarium*, vt Gaza facit, substituerit. Explicatio eius hæc sequitur: *Aristoteles mentionem hic facit animalis, quod Thoëm vocat, de quo in Historia nostra satis scriptum est, Lupum ceruarium vocat Theodorus, nos vulgò Lyncem ceruarium dicimus. Plinius in Capite de Lupis, ceruarij facit mentionem, neque eius figuram ostendit nobis, cùm tamen spectaculorum memoriam proderet, vnius è Gallia Romam allati. Thoës verò, quasi aliud animal; Græca voce appellat & alibi eiusdem libri, & decimo.*

Modo sui oblitus Lupũ ceruariũ appellat.

Sed ridiculum mehercle, quod tam subito suiipsius Scaliger oblitus, eodem vasto suo volumine lib. Hist. Anim. cap. 35. prout ipse ea diuidit, particulam hanc explicans: καὶ οἱ θῶες δὲ ὁμοίως κυΐσκονται τοῖς κυσί. *Lupi Ceruarij* (inquit ipse in translatione) *implentur coïtu & Canes.* Pro *Thoës* non, vt prius, verbo verbum reddidit, sed ipsum, quem reprehenderat tamen, Gazam secutus, *Lupos ceruarios* interpretari, contra suammetipsius & Plinij mentem, voluit. Audiamus tamen commentum ipsius: *Alibi docuimus*, inquit, *quare Lupi, cùm tamen nihil Lupi præter auiditatem habeant, vocentur. Ceruarij autem, quia ceruorum hostes acerrimi Lynces sunt, & Oppianus Thoas vocat, quos etiam Plinius Luporum genus esse ait. At videtur neque Lupos ceruarios, neque Thoas, neque Lynces, nisi ex aliorum fide, nouisse.*

Ab Aristotele & Plinio ad alios transitur.

Cùm Aristotelis igitur & Plinij (quantumuis hi Antesignani nostri sint,) authoritatibus nihil hactenus effectum sit, inferiores æquum est scriptores consulamus, & Solinum inter hos primùm cap. 7., qui *Lynces* inter Luporum genus reponit. Prima igitur in classe Lupos reponit ordinarios & vulgò notos, in quibus hoc est naturæ miraculum, quòd in cauda eius villus, vt ait, amatorius perexiguus reperiatur, quem spontaneo damno abijcit, cum capi metuit, neque enim hic potentiam habere, nisi viuo detrahatur, stulte creditur. Secundo succedit loco, *Ceruarius Lupus*, qui hoc singulare obtinet, vt post longa etiam ieiunia carnes mandens, si respiciat, obliuiscatur præsentis copiæ, & quæsitum eat aliam, quam reliquerat, satietatem. Tertiò *in hoc genere animalium*, inquit, *numerantur & Lynces, quarum vrinas coïre in duritiem lapidis fatentur pretiosi.* Erant igitur teste Solino Lynces in genere Luporum, in quo & ceruarij sunt: sed cum his non ijdem erunt, sed suæ propriæ speciei *Lynces*. Quare nec hoc euincemus Authore, Lupos *Ceruarios* & *Lynces* idem animal esse. Fuerit tamen hæc authoritas in causa, vt iuniores Scriptores Lynces etiam Lupos ceruarios vocare voluerint.

Quæ Solinus de Lupis ceruarijs habeat.

Solino Lynx & Lupus ceruarius non idem animal.

Aelianus de Lyncibus nihil habet.

Ælianus Lyncum non meminit: *Petrus* tamen *Gillius* huius interpres ex *Oppiano*, sed malè, *Lynces* facit *Pardalium*, seu *Pantherarum* generis, cùm inquit: *Pardalium duplex est genus, aliæ enim Lynces nuncupatæ, paruæ quidem contra Lepores comparantur, aliæ maiores in ceruos atque Oryges facilè insiliunt; eiusmodi ambo corporis figura similes sunt, & similiter vtrisque oculi suauiter fulgent. Facies vtrisque alacris perlucet, paruum vtriusque caput. Solus color dissimilis. Minores quidem rubro, maiores verò croceo sulphureoque flore distinguntur.* Quæ omnia vera esse videntur ex mente poetæ Oppiani, præterquam quod Lynces Pardalium species facit. Sunt enim animalia sui generis, & cum Pardalibus siue Pantheris nihil magis habent similitudinis, quàm cum plurimis alijs differentissimis,

Gillius Oppianum non bene citat.

mis, pellem præbet maculosam. *Albertus* Magnus præter ea, quæ de Thoe scripta sunt, nihil singulare affert. Et *Isidorus* illa, quæ Lupo Ceruario conuenire diximus. *Lynx dictus est*, inquit, *quia in Luporum genere numeratur, bestia maculis in tergo distincta vt Pardus, & similis Lupo.* Data hic operâ etiam illa huc inseram, quæ in libro *Horti sanitatis* titulo, ex lib. de *Naturis rerum* citata reperio, & hæc sunt: *Lynx adeò perspicaces oculos habet, vt subtilitate visus etiam solida corpora penetret. Constat enim, quòd oculus in humido situs est, iuxta Philosophum. Tria verò sunt in aqua, scilicet aquea humiditas, diaphaneitas, & lucis perspicuitas, & hanc vltimam communicant cum natura cælesti. Lynx habet linguam serpentis similem, sed maiorem, quam in longitudinem porrigit, & collum circumagit: vngues habet grandes, vnicum fœtum facit, & vrina eius in gemmam durescit.* Ex qua descriptione liquet, quàm miserè non rarò decipiamur, dum nudis authorum verbis fidem habemus, nec res expendimus ipsas. Quod & hoc in loco vsuuenit, cum *Lynci* serpentis lingua tribuitur, quæ Iyngi auiculæ & non Lynci quadrupedi à Natura concessa fuit. Est autem Iynx, si Bellonio assentimur, ex *Picorum* genere, & Aldrouando *Torquilla* vocatur: lingua huic longa est insigni cuspide præmunita. Hanc autem ferunt linguæ aculeo velocissimè exerto transfixas formicas venari. Eodem prorsus modo, emissa instar sagittæ prælonga lingua muscam transfigere Chamæleonem vidi, vti suo loco dicam. Iam similem velle sibi in Lynce quadrupede linguam imaginari, hoc potius somniare, quàm philosophari esset.

Liber de Natura rerum quæ dicat.

Iynx & Lynx confunduntur.

Iyngis Auis lingua serpentina.

Quid igitur? Lyncem in rerum Naturę Vniuersitate nullã reperiri, sed *Sphingis* instar, *Gryphis, Pegasi, Hippocentauri*, aut alicuius modo *Chimeræ* à poëtis fictã, ab otiosis hominibus pictam bestiam autumabimus? Eique non *Æthiopiam* cum *Plinio*, sed cum *Aristophane* νεφελοκοκκυγίαν, aut cum *Thoma Moro Vtopiam* pro patria assignabimus? Vel in solo mentis Intellectu, instar Entium rationis, vt Scholastici loquuntur, existentiam obtinere credemus?

An Lynx pro mera Chimera sit habenda.

O quàm optarē ego nunc mihi *Icaro-Menippi* illius apud *Lucianum* alas dari! Non vt his ad Lunam eueherer, sed quò dextræ alæ, quæ aquilina erat, virtute suffultus, eam cernendi vim & acrimoniam acquirerem, quà, vt *Menippus* in *Lunæ* orbe constitutus, repente factus *Lynceus*, cuncta quæ in terra sunt, dignouit homines, feras, ac propemodum etiam culicum nidos; ego *Aquilæ* instar *Lyncem* reperire meam, ac intueri queam; à qua *Lynceos* postmodum mutuando *oculos*, in cætero qui mihi restat Animalium labore, perspicax magis fiam, vereque *LYNCEVS*. Sapiēter certò, *Plutarchus* opusculo *de Iside & Osiride* omnia bona à DEO petenda esse monet, sed præcipuè *Veritatem*, quòd nihil homo accipere grandius, vel largiri DEVS ipsa possit augustius. *Cætera enim*, inquit, *DEVS hominibus quidem, quorum sunt indigi, donat. Hanc possidet ipse peculiarem, eaque vtitur*. Et quid ni?

Optantur Aquilę oculi ad Lyncem reperiendam.

Veritas apud solũ DEVM, qui ipsa est veritas.

DEVS omnia nouit,

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura trahentur.

Siquidem DEVS ipsa est *Veritas*, cuius nos in rebus naturalibus præcipuè, vmbram quandam possidemus, & ad eam contentis quidem oculis ceu sagittarij ad scopum collimamus, at sæpiùs aberramus. Id, siquando mihi euenire

contige-

contigerit, minimè perturbor, cùm & illos *qui doctrina sua nobis præluxerunt, adeoque Duces nostri, sed non domini* vt Seneca ait, *fuerunt*, tale quid sæpius passos nemo Philosophantium ignoret.

Etymon Lyncis. Cùm igitur nomina sint vmbræ rerum, & sæpe vocis Etymon habeat nescio quid reconditæ rei, non miror *Lyncem* à plerisque recentioribus *Lupum ceruarium* dictum fuisse: videntur enim *Lynx* & λύκος, idest *Lupus*, aliquid in vocabulo conuenientiæ habere. Germani etiam multi *Lyncem* non *Luchs* modò, sed etiam *Thiervvolf* appellant, hoc est animalium quadrupedũ præsertim, *Lupum* ac deuoratorem; vt *Lucium* etiam *piscium Lupum*, seu vastatorem, nominamus; quòd in ijs stragem non leuem facere soleat. Volunt aliqui etiam λύκον, hoc est Lupum, ἀπὸ τῆς λύκης id est à luce, vt in Lupi historia me explicasse memini, dictũ: quod Etymon, cui conuenientiùs quæso quàm Lynci, animalium omnium perspicacissimo, adaptari potuit? Sed relinquamus tandem has Veterum tricas, quas extricare non ita est facile, non in animalibus modò, sed plantis quoque, ab illis adeò breuiter & obscurè descriptis, vt in plerisque quid voluerint, penè ignoretur. In qua *Fabius Columna Lynceus* spectata Generis Nobilitate & Doctrina conspicuus iam triginta ferme annis desudauit, eoque ingenij sui acumine processit, vt genuinæ *Theophrasti* ac *Dioscoridis* insistens menti, innumeras ab alijs perperam nominatas plantas, speciei, loco, ac nitori suo non modò restituerit, sed plurimas insuper nouas penitus nobis antea incognitas, publici nunc iuris fecerit.

Fabius Colũna pluribus veterum plantis vitã restituit: plurimas nouas prodidit.

Ego itaque animal illud, quod hodie *Lupum ceruarium* nominamus, commodissimè *Lyncis* nomine insigniri posse censeo. Præditum enim omnes fatentur oculis splendentibus, & igneo quodam fulgore coruscis, cum longissimè dissitam prædam oculis viuam speculetur, non Vulturũ more putridum naribus cadauer olfaciat. Hinc ad venationem se accingit, Leporibus, Dorcadibus, ac Ceruulis insilit; nè quid de minorum gentium animalibus dicam. Non igitur mirum est, si vtraque ex proprietate & *Lynx* ob Visus præstantiam, & *Lupus ceruarius* ob gulæ auiditatem & rapacitatem sit dictum.

LYNX NOSTRA.

Lupus ceruarius Lyncis nomen optimè meretur.

Et quamuis ego hoc animal viuum nunquam viderim, tres tamen è viuis expressas Icones obtineo. Quarum prima ad Illustriss. & Excellentiss. *Principem Cæsium Florentiâ*: Altera ab Illustrissimo *Ioanne Casimiro Comite de Erbach*, ex Serenissimi Saxoniæ Electoris Theriotropheio: Tertia à *Theophilo Molitore* è Carinthia ad me transmissa fuit, quæ omnes corporis quidem figura & partium symmetria satis conueniunt, coloribus verò mirè variant. *Florentina* illa quæ magnæ staturæ, vt ex membrorum proportione colligi poterat, fuit, colorem planè ferrugineum ad fuscam rubedinem vergentem, habebat, nullis penè maculis, præterquam in cruribus & ventre (qui simul albicabat) raris ac fuscis. *Saxonica*, non multo minor, colorem talem referebat, qualem nucum putamina viridia aquæ incocta exprimere solent, pectus tamen, venter inferior, & crura pedesque omnes albebant, maculis vniuersæ pelli interspersis nigricantibus. Tertia *Gratiensis* minor ceteris apparebat, pellem sortita subruffam splendicantem, pectus tamen & ventrem ac crura ex rubro albentia habebat, punctulis vndique tam in capite quam dorso plurimis non nigris illis; sed atrorubentibus commaculatam. Ad huius planè modum coloremque, nuper apud

Icones tres diuersæ Lyncis seu Lupi ceruarij dicti.

Florẽtina.

Saxonica.

Gratiensis.

apud Pellionem quendam Romanum decem pelles *Lyncum* non ita dudum detractas, ſanguine adhuc ſicco ſuffuſas & maxillæ inferioris ſuperiorisque dentibus etiam inhærentibus, conſpexi; quas in *Liguria* captas affirmabat.

Et quantum ex relatis Iconibus, viſis pellibus, & diligenti Lyncis deſcriptione quæ in *Theriotropheio Sileſiaco* extat, conijcere poſſum, *Lynx* ſiue *Lupus Ceruarius* noſter, animal eſt acerrimi morſus, quod dentes inſinuant, qui Leonini ſunt, vt poſtea probabo. Eſt oblongum ſatis, ſed cruribus breuibus, quod integræ detractæ pelles monſtrant, & Icones præſeferunt. Pellis plerunque eſt albicans, ex fuluo purpuraſcens, ſed maculis oculorum inſtar variata, vt plurimum nigricantibus. Hic tamen color; vt Italicis ferme ſemper eſt communis Lyncibus, ſic in alijs variat. Nec mirum eſt idem animal in Auſtralibus, occidentalibus, Septemtrionalibus aut Orientalibus locis natum colore plurimum differre, vnde Aſiaticarũ Lyncum pelles, noſtras quoque pilorũ pulchritudine, vbertate, longitudine, & maculis plurimùm ſuperare animaduerti.

Deſcriptio noſtræ Lyncis.

Diuerſorũ locorũ animalia colore variant.

Oculos etiam fulgentes & ferme radiantes, qui eos viderunt, ipſi attribuunt: Capite apprimè Felem repręſentat, atrocitate nequaquam formidabili. Auriculæ curtæ ſunt, curuæque, & ſigno quodam proprio Lyncem ab alijs omnibus quadrupedibus ſeparantes: ſuntque apices illi villoſi, conferti, inſtar holoſerici nigri ſplendentes, molles & venuſti ex ſummitatibus auricularum enati, ac ſurſum trium forſan digitorum tranſuerſorum longitudine elati, & acuminati. Linguam ego non vidi, quam ſpinoſam & aculeis refertam referunt, & ferme limæ ſimilem eſſe, quod obſeruantia dignum cenſeo, & in Felibus etiam cernitur. Dentes ipſe numeraui tres ex vtraque parte tam ſuperioris, quàm inferioris maxillæ molares, ſerratim ſe ſe recipientes. Duos ſaltem prælongos Caninos in vtraque maxilla, & inciſores ſex vtrobique intra duos illos Caninos comprehenſos.

Oculi.

Aures quid ſingulare habent.

Lingua.

Dentes.

Acutiſſimos etiam huius animalis luſtraui vngues, ex cinereo albicantes duros & recuruos, quinos in anterioribus quidem pedibus, & quaternos in poſterioribus. Caudam habet valde breuem; ſex forſitan tranſuerſorum digitorum longitudine, cuius plerumque extrema nigredine inficiuntur. Scribunt qui per Anatomen animalis huius interna ſcrutati ſunt, patellam oſſeam oblongam amygdali figura in poſteriore flexura ineſſe, anteriori verò deeſſe; in huius vicem ſubire oſsiculum minutum fabæ magnitudine & figura. Has ego patellas itidem reperio in meo Felis ſceleto (Feli autem iam dixi putare me ſimilem Lyncem eſſe) in cruribus nempe poſterioribus forma Cordis oſsicula, quorum acutior pars ſurſum, latior deorſum vergit; in anterioribus autem cruribus oſſicula nulla inuenio.

Vngues.

Cauda.

Crura.

Ventriculum quoque ampliſsimum ac rotundum Lyncibus aſſerunt: quod credi facilè poteſt, cùm voraciſsimum animal perhibeant, in cuius exenterati ventriculo aliquando repererunt Venatores Porcellorum ferorum, & Leporum carnes, quas pellibus ac oſsibus tantum confractis deuorarant Lynces. Hæ (vt dixi) non raró inuadunt Ceruulos & Capreas, ſæpiſsimè Lepores & Porcellos ſilueſtres, aiuntque (quod etiam ſuo Lupo Ceruario Plinius attribuit) his inteſtina minus tortuoſa & anfractuoſa eſſe: ob id animalia hæc voraciora,

Ventriculus.

Cibus Lyncum.

ciora, quod ingesta citius transeant, meritò haberi.

Mores Lyncis. Astutia. Rapacitas. Vt vno dicam verbo, hæc bestia agilis est valde, & in longum saltus suos extendit: Rapax vt Lupus, sed multò eo calidior. Tam hominibus quam pecudibus pariter insidians, in quos ex arboribus, quarum vmbris furtim latitat, prætereuntes desilit, adiuuante maximo oculorum acumine: quo cæteris animantibus præcellit. Asseruerunt mihi fide digni, maximo in pretio apud Germanos Lyncum Vngues haberi, & auro inclusos à pueris aduersus Epilepticos insultus gestari: Verùm, vt certum huius rei experimentum non habeo, ita qui vngues, & ex quo pede capi debeant, ignoro.

Vngues aliquibus aduersus Epilepticos laudantur.

Pelles Lyncum orientalium cariores. Pelles harum sunt magni pretij etiam apud Magnates, si præcipuè orientalibus sint Lyncibus detractæ, nostrates enim nō illam habent speciem, & Luxus ostentationem. Carnes non eduntur, nisi ab ijs forsan, quibus Felium carnes arrident, quorum inter Italos nonnullos vidi (quas ego carnes vt non probo, ita ab ijs abhorreo valde) qui eas deprauato quodam gustu inter delicias habent. Axungiam conuulsis luxatisque conuenire articulis, haud improbabile est.

Carnes Lyncum & Felium in cibis reprobantur.

Olaus magnus nostras pro Lyncibus recipit. Olaus magnus, vt in eius Epitomes lib. 38. cap. 9. videre est, Lyncem vulgatam nostram pro Lynce item & Lupo Ceruario agnoscit. Et quoniam præter illa, quæ iam attuli, alias quasdam Lyncum proprietates insinuat, eius hìc verba recitare volui: *Lynces in septentrionalibus siluis non adeò frequentes generantur vt Lupi, licet impares haud sint in auiditate prædarum. Natura igitur Lyncis est, vt non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu præcipitet cursum. Cibus illi siluestrium catorum frequentior aut suauior est, quia sicut illis libentius vescitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, insidiatur. Pelles harum mollioribus plumis & pulchrioribus maculis præditæ satis carò venduntur, præsertim in asperrima hyeme prædatæ, tunc enim in virtute & colore sunt aptiores, vti æstate viliores, imò deteriores.*

Quid ad Aristotelis & Plinij prius allata loca dicendum. Sed quid ad Aristotelis interim & Plinij, grauissimorum Scriptorum authoritates respōdebimus? vel quomodo e dubijs eorum locis aliquā opinionis certitudinem, aut ex obscuris aliquam sententiæ lucē eruemus? Plinium tamen quod attinet, non adeò moror, qui pleraque ex Aristotele *de Animalibus* excerpsit, ipse autem Aristoteles in multis idem fecit, & obscurissima (quod & nos non raro facere solemus) sicco pede transiuit, notissima verò, ne tempus inutiliter tereret, largiore descriptione declarare renuit; veluti si quis hodie nec lactucam, nec Muscas, aut Mures, longiore verborum serie depingere dignaretur. Atque hinc factum est, vt quæ vetustas tacuit, temporis progressio *dias in luminis auras* eruerit. Nec tamen veteribus subitò est succensendum, si quando ipsis, quod humanum est, labi contigerit: quin illud potius Eloquentiæ Magistri probis ac modestis Ingenijs semper ante oculos habendum: *Neque id statim legenti persuasum sit*, inquit, *omnia quæ magni authores dixerint, vtique esse perfecta, nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur. Modestè & circumspecto iudicio de tantis viris pronunciandum est, ne (quod plerisque accidit) damnent, quæ non intelligunt.*

Ad Pliniū. Ad Aristotelem. Nec ideò succensendum veteribus si lapsi sunt, ait Quintilianus.

Optimè sanè Quintilianus. Quidam enim libidini ac prurigini sui ingenij indul-

indulgentes in rebus sæpe minutulis magnos viros carpunt: hoc est, dum singulis pene cum syllabis commorantur, nullum calumniãdi finem faciunt. Quod idem alibi Quintilianus dilertè sic improbat: *Omissa rerum (qui nerui sunt in causis) diligentia, quodam inani circa voces studio senescunt.* Si igitur rei studiosus res præ manibus ipsas habeat, consultius longè faciet, si verba rebus aptet, quam si extrinsecus res alias arcessat, quibus hæc verba conueniant. Notantur recẽtiores quidã Critici.

Nos interea Lyncem nostram habemus, quam hoc nomine ab VRBE & orbe hodie condecorari nouimus, nec tanti refert, si vel ab Aristotele minùs exactè descripta fuerit, vel ei de natali solo cõtrouersia moueatur. Hæc duabus maximè pollet facultatibus quæ in Lynce quoque laudãtur, vidẽdi acumine & voracitate. Nec nouum est Aethiopicum animal posse simul & Europæũ esse, cùm plurima eadem animalia in nouo & vetere orbe nascantur. Ex Galeno profectò docuimus, non fuisse adeò rarum in Italia & Græcia Lyncem; vt monstri loco haberetur. Et quid, si forsan Plinius ignorauit, Lynces in Italia reperiri; certè non sunt adcò in hac mundi parte frequentes, nisi in *Liguria* Sabaudis finitima, & apud Rhætos. Et forsan quod animal Plinius *Chaum*, aut *Raphium* vocat, aut *Lupum Ceruarium*, Lynx fuerit Gallorum, ab Aethiopica non parum discrepans, cum & ego duas Germanicas iam suprà notatas ab eodem colore, differentes sufficienter ostenderim: Lynx nostra mere-tui hoc nomen. Lynx Galeni tẽpore videtur frequens fuisse.

Hic alias poteram, & plures subnectere causas,

Quibus *Lupum ceruarium* nostrum veram *Lyncem* esse, astruerem: quamuis supra propositis, ex Plinio præsertim, dubijs respondere, qui rem ipsam fortassis minus bene intellexit, non adeò de nihilo sit. Libet itaque totum negotium paucis verbis proponere, &, si licet, arbitrario etiam iure componere, auctoritate maximè, & sententia Illustris viri *Ioannis Bouar de Baliz Liberi Baronis* quæ in Gesnerianis descriptionibus Animalium exstat. Vbi idem Baro monet Lyncem Indicam vel Africanam, cuius Plinius meminerit, multùm à nostro Lupo ceruario differre. *Qui noster cùm sit maximus*, inquit, *vix attingit mediocrem Lupum magnitudine. Ista verò Constantinopoli depicta ferocem atque ingentem bestiam ostendit. Præterea istorum nostrorum Luxorum, qui in Moschouia, Lituania, Russia, Polonia, Hungaria, Germania capiuntur, rari sunt admodum insignibus maculis in dorso conspersi, sed in ventre tantum: Scotia tamen & Suecia mitti omnium pulcherrimos. Isti verò de quibus loquor, sunt maculis tam in dorso, quàm ventre, alijsque membris pleni; nec sunt adeò villosi & delicati, vti nostrates; cùm habeant pilos asperos, setosos & breues. Insuper nostrorum maculæ sunt rotundæ: istorum verò triangulares & similes folio vocato Kleblat, hoc est Trifolio.* Respondetur ad Plinium.

Atque hæc, de dubijs concessa est optio nobis.

Si cui verò hæc minus arrident, virũ se præstet ac meliora reponat; quæ tantùm abest, vt aspernaturi simus; vt grato ea nos animo acceptaturos promittamus.

Sed quando absolutis tricis tandẽ concludẽdum est, in quà animantiũ classe Lyncem ego collocandam existimem; more meo atque instituto id deinceps explicabo. *Lyncem* plerique *Lupum Ceruarium esse*, & in *Luporum* genere reponendã audacter pronũciant & credunt. Ego tamen cũ *Lupo Lyncem* non magis congenerem statuo, quam cũ Cane Felem. Vt enim superius cũ Cane Lupũ coniunxi; In qua animalium classe Lynx sit ponenda.

Dentes mõstrant in quo genere animalium Lynx sit collocãda.

ſic cum Fele nunc Lyncem. Congeneres, quin etiam animalibus hiſce & Leonem & Tigrem facio. Quò ita ferocia, dentium ſitus, numerus, figura inducunt, quod Achillæum mihi quoque in Lupo & Cane argumentum fuit. Eſt tamen exigua etiam in his dentibus differentia, alioquin Felem pro Leone, & Tigrem pro Lynce venditare poſſemus.

Dentes Felis.

Felis itaque, cuius exactum valde ſceleton habeo, tam in ſuperiore, quàm inferiore maxilla duos obtinet dentes Caninos, ſuperiores inferioribus paulò longiores: hoc ipſum apparet in Lynce noſtra, in Tigre, & Leone; amborum enim horum animalium vltimorum Caluarias politiſſimè à carnibus liberatas & filo æneo connexas nunc domi adſeruo, non meas quidem, ſed proprias *Philippi de Liano*, è prima claſſe Pictoris non modo Romæ, ſed & alibi ac præcipuè in Aula olim Sereniſſimi Magni Ducis Hetruriæ Coſmi Secũdi, ob artem celebrati. Cui & hoc laudis debeo, quòd noſtra omnia animalium ſceleta, doctiſsima pridem manu delineauerit, & in ære expreſſa naturalium rerum ſtudioſis publica facere voluerit. Intra Caninos, qui in Leone prægrandes ſunt, ſex inciſores reperiuntur; eiuſdem omnes magnitudinis in Fele; non ita in Lynce, & Tygre, atque Leone. In his enim tribus inferior horum ſex dentium ſeries paritatem habet, ſuperior verò duos Caninis viciniores paulò longiores & craſsiores oſtendit, Caninis tamen minimè annumerandos, quod ſuperius & in Lupo demonſtratum.

Philippus de Liano inſignis Pictor Romanus.

Dẽtes Leonis Lyncis & Tigris.

Quod verò tam viſu pulchrum, quam notatu dignum videtur, hoc eſt, quòd dentes Canini in Leone, & duo illi ex inciſoribus, Caninos quodam modo æmulantibus, ſunt omnino per longum fiſsi, & in duas æquales partes diuiſi, vti linea diuiſoria manifeſtè oſtendit. Hoc idem, ſed non tam euidenter, in Tigris dentibus quatuor verè Caninis, minimè vero in duobus illis ſuperioribus inciſorijs, obſeruatur.

Poſt Caninos ac inciſores, molares veniunt, quorum tres, tam ſuprà, quàm infrà, in vtraque maxilla & latere exiſtunt, qui ſimul numerati ad duodecim pertingunt. In ſuperiori maxilla tam Tigris quàm Leonis vltimus molaris maximus eſt omnium, tribus eminentijs ac veluti cuſpidibus conſpicuus; ſecundus & is tribus eminentijs inſignis, ſed multò minor ſuccedit; demum verſus dentem Caninum eſt adeò paruus molaris, vt vix vnam ex minimis illis cuſpidibus æquet. His correſpondent tres inferni, quorum vltimus non tribus, at duabus tantum cuſpidibus, ſed fortibus planè, videtur, ſocio ſuperiori ſuo multò minor. Secundus eiuſdem cum ſocio ſuperno magnitudinis & figuræ. Tertius ſuo compari longè maior, tribus & ipſe eminentijs clarus. Nam hac ratione inferiores ſua mole æquant ſuperiores. Mirum eſt quam ſolida candidaque ſubſtantia, quam reciproca aptaque inſertione dentes hi ſuperiores & inferiores ſerratim ſe ſe excipiant, vt imaginari ſibi facile quiuis poſſit, nihil eſſe in animalium corpore ſiue cartilagines, ſiue oſſa ſint etiam, quod Leonum, Tigrium ac Lyncum morſus effugiat. Quæ de *Leone* iam dixi, ad Vnguem ita omnia in *Tigre* videre licet & *Lupo Ceruario*. *Felis* tamen aliquo modo variat. Quæ tres quidem in maxilla inferiore, duos vero tantùm in ſuperiore dentes molares, ſed adeò magnos obtinet, vt tribus

Molares quomodo ſe habeant.

Quomodo Felis dẽtes ab alijs differant.

infe-

inferioribus æquales censeri poſsint.

In Caluarijs porrò horum animalium non eadem prorſus eſt proportio. Frontis oſſa Leoni & Tigri, media inter oculorum orbitas ſita, plana ſunt omnino & depreſſa. Syncipitis oſſa in medio elata, & ad latera caua. Occipitis os triangulare ordinem Caluariæ claudit, primæ colli vertebræ inſidens; quæ omnia ſuturis affabrè diſtinguuntur. Felis caput tamen à naribus non plano & recto, ſed curuo & gibbo, ad oſſa ſyncipitis, tramite aſcendit; cùm totum alioquin ad orbicularem figuram conformatum ſit. Cætera perſequi nimis tædioſum foret. In vnguibus tam Lynces quàm Tigres & Leones cum Felibus apprimè iunguntur, quas omnes vidi & probè examinaui, quinque nimirum in anteriores pedes, & quatuor in poſteriores diſtributis. Caluariæ etiam in his animalibus variant. Vngues horum animalium conueniũt proportione quadam.

Cùm itaque in capitis ſtructura, præſertim dentium numero, & figura, & pedum forma Lynces cum Felibus conueniant, ad harum certè claſſem, quam Luporum, iuſtiùs repoſuero. Nam ſi ſecundum internorum ſaltem viſcerum ſimilitudinem congenera ſociare volueris, compones ſeiunctiſsima, ſegregabis coniunctiſsima. Feles enim, Canes, & Porci, Hepatis, Lienis, Ventriculi, Cordis, ac Pulmonum, nec ſitu nec figura multum diſcrepant; non ideò tamen eiuſdem hæc ſunt ſiue generis proximi, ſiue ſpeciei beſtię: manifeſtiſsimam enim in dentibus differentiam demonſtrabunt, ſi capitis horum anatomen probè excuſſeris. Lynces non ad Lupos, ſed ad Feles, Tigres, & Leones accedunt. Vnde conuenientia & differētia animalium deducenda.

Eſt & hìc ex occaſione, Galeni de dentibus Leonis doctrina ſub incudem reuocanda. Is enim 11. *de Vſu partium*, cap. 8. de dentibus hæc habet. ***Quod autem fortibus animalibus acuti multi dentes ac fortes ſunt comparati, ne id quidem poſſunt reperire*** (illi ſcilicet qui omnia fortuito ex atomis fieri putant, vt Democritus & Aſclepiades, aduerſus quos Galenus diſputat) ***cur motus temerarij opus ſit habendum. Quod ſi Ouis & Leonis dentes vnquam vidiſti, diſcrimen vt arbitror, agnouiſti: verùm quod Caprarum dentes ouium dentibus ſint ſimiles, Pardaleon verò & Canum Leoninis, quo pacto id non eſt admirandum?*** Hactenus Galenus, qui Pardalium ſiue Pantherarum (dicam ego Tigrium quoque) & Leonum dentes Caninis, adeoque Lupinis, ſimiles facit. Si ad figuram, non ad numerum potius ſimilitudinem referat, bene dicit: ſi hunc includat, fallitur. Superat enim Canis ac Lupus Leonem, rapaciſsimum ac fortiſsimum animal, duodecim dentibus: neque enim Leones, Tigres, Pantheræ, ac Lynces pluribus à Natura dentibus donati fuere, quàm plerique homines, viginti octo nimirum; quin homo, cùm ſæpè triginta duos acquirat, manſuetum animal & ſociabile, Leonem tamen, voraciſsimum & ferociſsimum, in hoc ſuperat; Ex quo diſcas velim, non dentium numero, ſed maxillarum & muſculorum temporalium robore mandendi valorem æſtimandum eſſe. Galeni doctrina de dentibus Leonis examinatur.

Sed audio non neminem mihi nunc nimiam in Lynce perplexitatem & moram exprobrantem. Poſſet quidem mihi iure quiſpiam ſuccenſere, niſi hoc me purgaret: Lynci nempe adeò me deditum eſſe, vt huius ferè ſolius gratia, totum hoc ſcriptionis opus & onus in me ſuſceperim. Lynci profectò non minimũ debetur, quòd *Liber* hic *Mexicanorum medicamentorũ*, veluti alter Dioſcorides noui Orbis, in lucem prodierit. Sum enim & Ego Studioſiſſimæ huic Lynceorum à Lynci non parum debetur quod nouus & vtiliſsimus hic liber de plãtis Mexicanis lucẽ videat.

sæpè laudato Principe *Friderico Cæsio* institutæ Academiæ & Cõsessui iam dudũ adiunctus,& hoc vnum cum socijs annitor,vt Lyncis instar animalis perspicacissimi,non præmeferam quidem plus alijs sapere & videre; sed conatum omnem adhibere,vt si quid forsan tot sæculorum doctissimos viros, vel temporis iniuriâ,vel experimenti inopiâ impeditos præterijt; vel nimia de superiorũ hominum auctoritate,cõcepta opinio credulos magis reddidit; ego saltem alijs indicium faciam,& ad Veri nucleum facilius eruendum,detectis & reiectis corticibus,aditum liberis hominibus; & nullo sectæ alicuius Philosophicæ præiudicio addictis,parem.

Quando Lynx(siue nostra,siue Antiquorũ tandem ea sit)clarissima & acutissima videndi acie præditum animal,huic LYNCEORVM *Academiæ* nomẽ dederit;illa inquã,à qua perspicacissimus is siderũ speculator & subterraneorũ detector *Lynceus*,& cõplures alij nomẽ mutuũ cęperũt.Hoc enim *Academici Lyncei* solũ satagunt, vt non tã corporis,quàm mẽtis oculis eò progrediãtur, vt in Physicis præsertim ac Mathematicis studijs nõ plus,sed meliùs quid scire possint.

Qui olim oculorum acie plurimum valuerint.

Nescio tamen an fabulis annumerem,an Veteres reuera credidisse mihi persuadeã,quod Plutarchus *libello aduersus Stoïcos* memorat, *Lynceum* illũ oculorum acie Quercus & saxa penetrasse. Et Plinius,*Strabonem* quendã nomine ex Promõtorio Sicilię Lilybęo exeuntis è portu Carthaginis classis,nauium numerum vidisse,& dixisse. Qui & de *Callicrate* habet, quòd ex ebore formicas tã paruas fecerit,vt earum partes à cæteris discerni nõ possent. De *Myrmecide* quoque,qui ex eadem materia quadrigam fabricarit,quam ala Muscæ integeret. Ego quousq. *Telescopio* suo *Galilæus Galilæi Lynceus* in nouis astris reperiendis penetrauerit, Elegia quadam mea olim cecini,quam hoc conclusi epiphonemate.

O audax factum, penetrasse adamantina cæli
Mœnia, CRYSTALLI tam fragili auxilio!

Historia ferè incredibilis, verissima tamen de visus acumine in quodam Germano.

Osvvaldus Nerlinger Tornator artificiosissimus.

Granũ piperis Torno excauatũ recipit mille sexcẽtos alios caliculos ex ebore Torno laboratos.

Quæ verò *Microscopium* præstare posit partim dixi;partim iã dicturus sum. Veruntamen hæc omnia oculorum adiumenta dici possunt. Habemus tamẽ & nos *Germani* nostros *Myrmecides* & *Callicrates*. Rem memoria vti dignã, ita fide penè carentem hìc narrabo. Fui ante quatuor hos dies in ædibus Domini *Ioannis Caroli Schad à Mittelbibrach* antiquæ nobilitatis & priscę fidei ac virtutis viri, Serenissimo Electori Palatino Duci Bauariæ Maximiliano, post Cęsarẽ Patrię cõmunis Germanię nostrę Patri, à Cõsilijs & intimo Cubiculo; hic de nouo quodã *Myrmecide Osvvaldo Nerlingero Sueuo* Torni artifice,ea artis miracula narrauit, quę cùm ego audiui(vt verũ fatear)inter credendi temeritatẽ,& explodẽdi negãdiq. pudorem medius planè hæsi; donec manus meæ oculatæ factæ crederent tandem,quod videbant. Monstrauit is nobis granum piperis, magnitudine sua paruulum vix Pisum adæquans, innixum pediculo, & clausum operculo artificiosè ex ebore laboratis. Erat autem poculi instar ipsum quoque granum subtilissimo ferro ad tornum excauatum. Et hoc vna ex parte mensæ stabat. Altera ex parte cumulus iacebat caliculorum seu scyphulorum ex ebore itidem per Tornum lynceorum acumine oculorum fabrefactorum, ad formam inquam calicum. Superior enim pars lata & caua, pes similiter latiusculus, pars inter hæc posita gracilis ac tenuis. Horum aliquot caliculo-

rum

rum meo *Microſcopio* ſuppoſui, illi nempe tubo optico, qui res minimas, quaſi maximæ eſſent, apparere mentitur. Et quilibet horum ſcyphulorum ſub craſſitie & longitudine extremi articuli, auricularis digiti, qui in viro eſt mediocris ſtaturæ, nobis viſus fuit. Conſumpſimus duas integras numerando horas, donec ad mille ad ducẽtos caliculos perueniſſemus,quos omnes ad vnum grano iſti piperis excauato indidimus,nec cauitatem illam impleuimus, quæ proquadringentis alijs ſuffecit quos idem *Dominus Schad* poſtmodũ cõmodè immiſit.

Memini adhuc puero mihi hunc decantatum iocum, in nouo ſcilicet orbe Apes eiuſdem cum ouibus noſtratibus magnitudinis reperiri. Tum ego, & quanta, inquam, ibi aluearia eſſe debebunt? Eiuſdem, reſpondit fabulator, molis cum noſtris. At quì, inquam ego,egredi & ingredi Apes tantæ poterunt? Hanc ait ille,curam ipſis relinquo. Hoc ipſum nunc aliquis mihi forſan obiecerit diſquirens, quomodò mille ſexcenti caliculi, quorum quilibet minimi digiti articulum ſub microſcopio æquabat, aut imponi, aut extrahi potuerint. Verùm hìc hallucinatio viſus dubitationem excuſat. Nam reuera tam minuti ſunt hi ſcyphuli, vt aciem noſtram ferè effugiant; magiſtri verò & artificis illius Germani obtutui maiores patuerunt, cum omnibus his certam ac legittimam ſuam formam calicis attribuerit: imò (quod mirabilius) limbum ſingulorum auro etiam obduxerit.Confecit & aliud ſimile è grano piperis pocillum, pede & operculo ex auro ornatum, in quod indidit pocula alia parua, ſeu ſimiles caliculos ex puriſſimo auro ad tornum politos, non mille quidem, ſed trecentos; auri enim materia, non ſimiliter vt eboris artificioſæ manui & inſtrumentis obedit: quod ipſum Sereniſſ. Elector & Dux Bauariæ in Pinacotheca ſua, cum alijs Naturæ & artis theſauris, cuſtodit. Crediderim hinc facile,noſtrum *Microſcopium* rem ſibi ſubiectam pluſquam triginta mille vicibus, in triplici illa corporum dimenſione,multiplicare,& oculo noſtro ſpectandam exponere.Neque enim viginti grana piperis eius magnitudinis, quæ in hoc excauato fuerat,ſimul iuncta æquabunt illam, quæ oculo noſtro,ex minimo atq. vnico caliculo ſuppoſito illi *Microſcopio,* apparet. Hunc ergo *popularem* noſtrum *Tornatorem* non *Myrmecidæ* & *Callicrati* parem modò, ſed longe præferendum, & dignum planè cuius nomen immortali famæ conſignetur.exiſtimo.

Aliud granũ piperis,quo trecenti caliculi ex puro auro tornati claudebantur.

Microſcopium multiplicat rẽ obiectam tricies millies.

Germanus Tornator ſuperat Callicratem & Myrmeciden.

Et quoniam curioſum lectorem ſum nactus,non metuo,nè mihi ſuccenſeat, ſi rara quædam Naturæ (vt ita dicam) miracula, quæ in hoc nobiliſſimo viro *Iaanne Carolo* Schad obſeruaui,hic in Medicorum ſaltem gratiam recẽſeam. Agit hic ætatis ſuæ annum iam ſexageſimum& ſeptimũ;iſque ad annum ætatis ſexageſimum quintum vini abſtemius vixit, iamq. à duobus annis illud nec cũ voluptate,nec cum nauſea, bibit. Conſuetum huic eſt,vt integris ſæpe octo aut decem diebus,à potu omni abſtineat. Hoc mirum magis, cùm ante annos quinq. iterũ Romam veniſſet, & medio Septẽbris *Monachium* ab VRBE proficiſceretur,quò ad finem tandẽ Octobris peruenit, toto ipſum exacto ſeſquimenſe, nũquam omnino bibiſſe,nec ſitim quidem vnquã paſſum fuiſſe.Hoc autẽ ego fructibus,qui eo anni tẽpore frequentes ſunt, & quibus ipſe mirè delectatur, plurimùm eſitatis tribuo.Et, à vino etſi toto vitæ ſuæ curriculo ferè abhorruit, abſtinuitque; tam rubicunda tamen eſt facie, & ſanguine ita florido vegetus,vt ad

In Nobilì viro rara quędã Naturæ dona.

annũ vſque ætatis ſexagemũ quintum, bis in anno, autumno ſcilicet ac vere ſemel à vena baſilica dextra, ſemel à ſiniſtra, ſanguinem ſibi extrahi curauerit; id quod nunc quoque facere aſſolet, verùm ſemel tantum in anno, & ad vnius libræ ferme ſemper quantitatem. Quæ eò magis mihi cognita ſunt & explorata, quod duobus hiſce poſtremis annis ipſi medicinam facio.

In America nullæ ſunt Lynces ſeu Lupi ceruarij.

At neque *Lyncem* ſiue Antiquorum, ſiue Recentiorum eſſe expreſſum hìc animal, ſole clarius eſt. Tùm quia enarratis, quæ in *Lynce* iam deſcripta fuerunt, ſignis & proprietatibus haudquaquam reſpondet; tum quia in *America F. Gregorius* huiuſmodi *Lynces* ſiue *Lupos ceruarios* (quorum ipſi, vt varias pelles, ita coloribus aliquot depicta ectypa commõſtraui) minimè reperiri, mihi prorſus affirmauit.

Animal de quo iã tractamus, eſt Catus Pardus Americanus.

Quo tandem igitur nomine hoc animal rectè nuncupabimus? *Arduum eſt*, inquit Seneca, *de ijs quæ coniectura ſequenda ſunt, aliquid certi promittere*. Ego tamen non eſſe aliud animal certus ſum, quam illud quod communiter nos *Catum Pardum* appellare ſolemus, qui Americanis *Catus montanus* nominatur: non paruum illum Catum ſilueſtrem ferumuè intelligens, qui illis ac nobis æquè frequentiſſimus; ſed corpore prorſus maiorem, & pelle differentem maculis item quamplurimis nigricantibus conſperſà, quem & *Pardum* ac *Leopardum* quamplurimi appellant. Habet is colorem talem, quem ſuo quoque Hiſpani idiomate *colorem Pardum* dicunt, & eſt ex griſeo, fuſco ruffoque mixtus; frequentibus etiam nigricantibuſque maculis diſtinctus apparet. Ea magnitudo plerunque ipſi eſt, vt altitudine duos ſuperet palmos, longitudine quatuor attingat, & raro excedat. Hoc etiam à Pantheris Tigribuſque diſtinguitur, quod pilum non hirtum, ſed mollem ac lanoſum, noſtrarum inſtar Felium ferme habeat, ex qua commodè hic confici manicas illas vidimus vtrinque apertas, brumæ tempore inſerendis ac confouendis manibus aptas (*manichotti* vocant Itali) quæ pretio ſuo ad pelles *Lyncum* Orientalium nunquam aſcendunt; quod colore minùs grato non adeò probentur.

Magnitudo maioris ſed non maximi Canis.

Pili lanoſi.

Non ea eſt crudelitate qua Tigres, Leones & Pãtheræ.

Animal hoc *Americanum*, cum *Africano*, quod in Italia non raro viſitur, apprimè conuenit. *F. Gregorius* noſter *de Boliuar* ait, non illa eſſe crudelitate, qua *Tigres*, *Leones*, & *Pantheræ* ſunt *Americanæ*: nec maiores beſtias aggredi, ſed minores tantum; arbores etiam confeſtim aſcendere, magnis ibi alitibus inſidiari, imò ad villas & ruſticorum tuguria accedere, Vulpiumque inſtar gallinas ſuffurari. A lædendis verò hominibus, niſi incitatum, abſtinere: quos maximè potius timet, & ab his in fugam facilè vertitur. Frequens in ſiluis reperitur, & Cati, vt domeſtici quoquomodò effigiem, ita Felinos mores aliquatenus videtur imitari.

Homines timet potius, quam offendit.

Leopardi Africani.

Inuenio in *Ioannis Leonis* nona *deſcriptionis Africæ* parte. *Leopardos* in *Barbariæ* ſiluis reperiri, & eſſe beſtias fortes ac crudeles (ſic enim Africani quoque Leones ferocitate Americanos ſuperant) homini tamen nequaquam nocere, niſi contingat (& rarius quidem) hunc aliquo anguſto loco beſtiæ obuium fieri, vbi ei non poſſit de loco cedere; aut ſi illam prouocet, aliamuè illi moleſtiam inferat; tunc enim humanam in faciem, quod noſtræ quoque Feles factitant, inſiliunt, & vnguibus tantum carnis abripiunt, quantum comprehendere illis

lis possunt. Armentis vix damnum vllum inferunt, acerrimi tamen Canum hostes habentur. Fatetur in Itinerario suo *Ios. Barbarus Venetus*, se in *Ecbatana* Ciuitate maioris *Mediæ* Metropoli, nunc *Tauris* dicta, *Leonzam* catena vinctam à magistro suo ad spectaculum ductam vidisse, animal Leænæ simile, sed pilo purpureo, virgis nigris transuersim distincto, capite similiter rubro, maculis nigris albisque variegato, ventre albo, cauda Leoni simili, ferocia non vulgari: ita, vt cùm in eius præsentia *Leo* comparuisset, in hanc quin *Felis* instar alacri saltu prorumperet, à custode vix prohiberetur.

Leōza quale animal.

Ex hac descriptione eam forsan quis non ineptam coniecturam duxerit, *Leonzam*, Italico vocabulo sic dictam, Antiquorum Tigrem esse, cùm non *orbiculatis maculis*, sed *Virgatis* (quod Tigrium veterum proprium esse diximus) *fascijs Leonza* dicta pingatur.

Videtur cū veterū Tigre conuenire.

Leonzas etiam *Aloysius Cadamustus* à *Leopardis* separat, quando à Regno *Senegæ*, apud Nigritas, reperiri ait *Leones, Leonzas*, & *Leopardos*. Quid autem per *Leonzam* authores propriè intelligant, non ita manifestum est. Iam diximus videri Antiquorum Tigrem: *Americam* tamen incolentes *Europæi Leonzam* vocant, quæ proprie *Panthera est*, & non *Tigris*. Et si Leonzæ, seu Onzæ, vel Vnciæ figuram in Gesnerianis descriptionibus intuemur, videtur etiam illud animal esse, quod iam *Catum Pardum* diximus; si verò descriptionem *Ioannis Caij*, quæ ibi exstat, legimus, diuersum adhuc animal ab eo, quod in Icone deformatum, videbitur. Alij non dubitant *Lyncem* esse *Lonzam*, quasi hoc vocabulum barbarum ex Lynce sit deriuatum. Ita omnia confusissima apud varios auctores, nomina varia & vocabula pro arbitrio suo vsurpantes leguntur. Et Veteres quidem præter indagandi laborem, & sedulum posteros iuuandi studium, Lynceis vix aliud quicquam affirmati reliquerunt.

Pāthera vocatur Leōza ab Hispanis in America.

Videtur etiam ad *Catū Pardum* posse reduci.

Alijs à Lynce videtur deriuari.

Huiusmodi Catum Pardum ante annos quindecim in *Cardinalis Cæsij Patrui* iam sæpè laudati *Principis Cæsij* Aula, eiusdem scil. *Principis* prope *Vaticanum* palatio, pulcherrimarum Antiquitatum, Inscriptionum & statuarum copia celeberrimo, conspexi magnitudine molossi Canis cauea minime inclusum, sed catenæ illigatum, quinimò non raro eadem solutum cicurem adeò, vt prætereuntibus, ad ipsumque accedentibus nihil detrimenti inferret. Erat hic pilo pelleque (præterquam quod plurimis nigris maculis esset conspersa) & facie Felibus nostris omnino simili. Ludouicus Ceschàrinus ætate & aspectu venerandus, moribus amabilis, doctrina conspicuus, iudicio & longa medendi experientia præstans, quo ægrotans ego Medicus, Medico feliciter vtor, sæpe mihi narrauit, dum in Heri sui comitatu, Cardinalis scilicet *Sfortiæ*, Serenissimos *Medicæos* Principes non raro in Venatione sequeretur, Leopardum, siue huiusmodi Catum Pardum vidisse adeò mansuetum effectum, vt eodē cum Magistro suo vel custode equo veheretur, qui cùm in siluis Capreolum aut Leporem obuium habuisset, demissum tribus maximis saltibus bestiam plerumque assecutum: vbi autem illa elapsa fuisset, perstitisse hunc, nec Canis instar vlterius progressum fuisse, sed ad equum ac dominum suum spe frustratum redire consueuisse.

Cati Pardi feritatem plerunque deponunt.

Ludouicus Ceschārinus celeberrimus Romæ Medicus.

Catus Pardus Venationi inseruit.

De *Lyncurio* quin Corollarij loco aliquid addam, præterire minimè possum.

Lyncurij

Lyncurij itaque voce Theophrastus & Diocles gemmam adeò duram nobis descripserunt, vt exsculpi etiam possit. Apud Plinium *Demostratus* Succinum ita appellauit. *Lyncis Lapis* tertio est loco pharmacopolis omnibus hodie notissimus, qui fractus tanquam ex centro ad peripheriam deductos radios ostendit. Alij demum *fungiferum lapidem* nobis pro Lyncurio venditant. Omnes hi ferme ex Lyncis vrina in terram defossa nascendi principium sumpsisse creduntur.

Andreas Cæsalpinus, lib. 2. Metallicor. cap. 45. Ex *Euace* lapidem Lyncis dicit illum esse, quem hodie fungiferum appellamus, cum Theophrastus quoque dicat Lyncurium fungos ferre. Hunc Euax, vt ait Cæsalpinus, ex vrina Lyncis micta in montibus, & in lapidem coagulata originem trahere scribit: valere contra dolorem stomachi, Icteritiam, & fluxus ventris. De hoc *Hermolaus* ita habet: *Oritur fungus & e saxo, id est lapide Lyncurio siue Lynceo vulgari voce dicto, admirabili natura: præciditur hic in esum, & alius subnascitur anno toto: pediculi pars duratur in silicem, atque ita semper crescit lapis restibili fæcunditate, nec credidimus antequam domi natos ita manducaremus*. Idem Cæsalpinus plantarum lib. 3. cap. 45. *Fortè huiusmodi lapis*, inquit, *ex corticibus Populi fit aliquid conferente vrina Lyncis. Tradit enim Dioscorides corticem tam albæ, quam nigræ Populi, segetibus stercoratis inspersum fungos vtiles innocentesque toto anno ferre.*

Lyncurij lapidis vires.

De hoc quid mihi perspectum sit fungifero lapide, vel in Germanorum saltem meorum gratiam libenter edisseram. Eius generis tres mihi prægrandes donauit *Adamus Melfius*, ad Insigne *Pineæ Nucis aureæ* prope Pantheon Romæ Pharmacopœus, annis iam & experimentis grauis, vir probus & frugi, & propter fidem & peritiam, qua in arte sua præstat, non tam vulgo quã Romanis quamplurimis Principibus carissimus. Hos ego in Hortulo meo domestico ad semestre ferme spatium custodiui, terræ illos paucillo obruens. At, non nisi semel tantùm, fungos mihi protulerunt, & circa vernum quidem tempus ternos, ingẽtes, spatiosos, ex luteolo rubicundos, odore gratissimo, quorum maximus palmari diametro erat. Hos, vt verum fatear, nec in cibos aptaui, nec radicitus euellere volui. Quare, vbi plurimis fungi isti diebus ibi perstitissent, in lignosam tandem substantiam transiere. Certior tamen sum factus, in cella vinaria collocatos, & superficie tenus terra opertas, aquà interim tepida irroratos, toto anni tempore saluberrimos, & qui difficultati vrinæ succurrerent, fungos protulisse.

Fungi Lyncurij lapidis in lignũ abeũt.

Lælius Laurus Signinus celebris Romæ Iurisconsultus, Lyncuriorum siue lapidum fungiferorum patriam & originem ad vnguem mihi declarauit. In monte nempe illo, qui in *Tusculano* agro initium sumit, ac versus *Neapolin* porrigitur, circa *Sermonetam* præcipuè, ac Ciuitates *Coranam* atque *Signinam* plurimos eiusmodi fungos ex Lyncurijs pullulare, eo maximè loci, vbi arbores istæ confertim reperiuntur, Quercus nempe, Aceres, Fagi, Ilices, Castaneæ; nullas tamen ibi Populos exstare asseuerabat, nè ex harum corticibus, ad Dioscoridis mentem quis, eos enatos forsitan suspicaretur. Nec Lynces ibi vnquam visas, quarum ex vrina lapidum illorum (si modò lapidum nomine sunt digni) generatio fieri potuisset.

Et quamuis *Euax*, non contemnendæ authoritatis Scriptor, dicat esse *Lapidem*

pidem, ex quo fungi dicti consurgunt, & Hermolaus relictam pediculi partem ex fungo in *silicem* durari adstruxit; Pace tamen ipsorum nec siliceam nec lapideam hìc duritiem animaduertere potui, sed terream quandam ligneamque substantiam, communem, vtriusque tamen duritiem excedentem & tophi quodammodo naturam æmulantem. Friabilis enim horum est substantia, & quæ manibus facilè teri possit, vbi præsertim extra terram aliquot septimanis adseruantur. Hoc etiam mihi vsuuenit, cùm prædictos tres Lyncurios *Germano* cuidam Principi optimè reconditos, arboreoque musco ac terræ paucillæ inuolutos in capsa lignea transmisissem, post bimestre itineris spatium eò delatos, præter terram friabilem & infæcundam massam, aliud nihil ostendisse.

Tophacea duritiies in his pediculis fungorum.

Posset itaque non nemo facilè credere, Lyncurios nihil aliud, quàm putrefactas arborum radices, terris obseptas esse: ex veterum enim arborum truncis non raro fungos surgere videmus. Atqui hoc si esset, accidere nonnunquam posset, vt is Lyncurius, ex quo fungi pullulant, adhuc radici arboris aliqua saltem in parte non putrefactæ hæreret, cùm ex viuæ arboris etiam trunco quotidie fungi nascantur. Veruntamen Lyncuriorum tanta aliquando frusta è terra fuerunt egesta, vt vnū Equo onerando suffecerit, absque vlla radicis vel substantia vel figura eminente. Accedit quòd rotunda plerunque, raro longa figura Lyncurij reperiantur; & quòd hæ separatæ quoque ab arborum radicibus dissitæ, nec adeò profundæ delitescant.

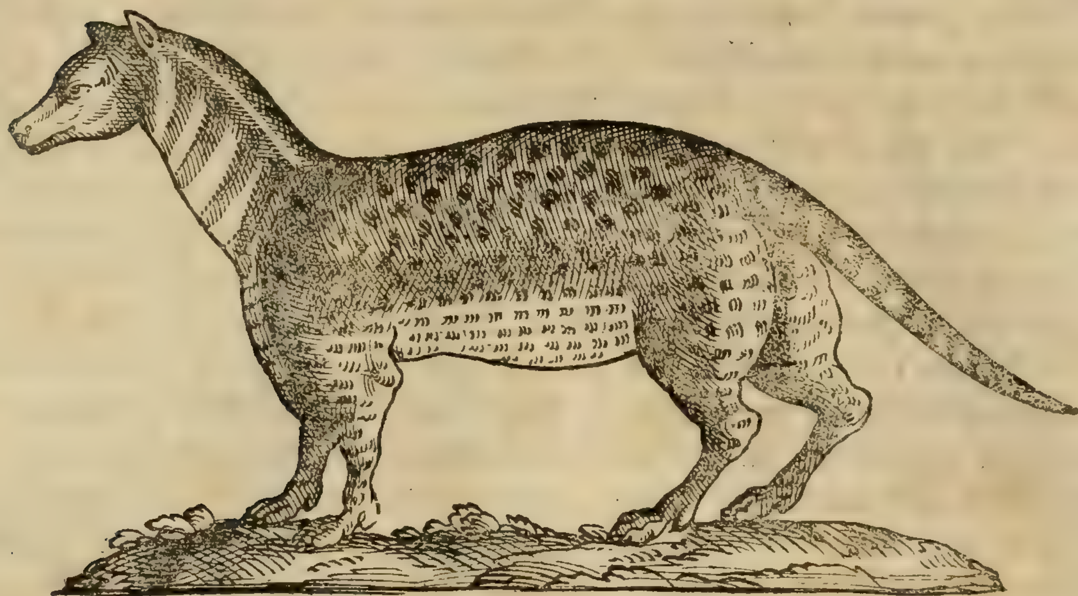
Lyncurij etiam in maxima mole reperiuntur.

Et vt semel dicam, videtur fungorum seminium eorundem, in certa sua terra latere, quæ eosdem protrudit; quemadmodum & *Tubera* terræ (*Taratuffoli* Itali vocant) non omnis fert tellus; nec illa quæ fert, vbiuis locorum eos producit. Odore ea Porci deprehendunt, & rostro latentia eruunt. Sic vbi Lyncuriorum periti indagatores eiusmodi è terra surrectos fungos aduertunt, fossione facili Lyncurium subditum reperiunt, extrahunt, & aliò distrahunt. Fieri itaque ego autumo, vt vbi fungifera illa terra vnum atque alterum extruserit fungum, qui euulsus non fuerit, radiculas eiusdem terræ hæsisse, & in lignosam quandam substantiam cum ipsa sua terra coaluisse, quæ multiplicata ad maxima etiam frusta deuenire æquè potuerit, atque in minima sæpe portione inuenitur. Videtur huic meæ coniecturæ Hermolaus fauere, cùm inquit, *Pediculi pars duratur in Silicem*, duratur, inquam, sed non in Silicem; in hoc enim deceptus Hermolaus fuit, sed in lignosum quid. Habere autem fungos suas quoque radiculas nullum est dubium, quamuis vulgò dicatur, quod adeò quid imperfectum sit in natura plantali fungus, vt pro solo folio æstimari debeat.

Seminium fungorum.

Verùm de fungis ego plura non addam; hos exactè satis in Rarioribus Exoticisque suis *Clusius* descripsit. Longè tamen his exactiora tam in Historia, quàm Theorice & Physiologia expectamus, ex Libris *de imperfectis Plantis* Illustrissimi & Excellentissimi Principis Cæsij, propediem lucem visuris.

ZIBETHICVM ANIMAL AMERICANVM.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ALIQVALEM & hoc Animal, cum proximè præcedentibus duobus iam deſcriptis conuenientiam habere videtur, ſi maculas ſpectes. Veruntamen plures differentiarum notæ in reliquis ſeſe corporis membris offerunt. Caput imprimis non craſſum, ſed tenue, & acutum habet, vt roſtrum Caninum potiùs, quàm Felinum eſſe iudicares, quod cum labris ſuis ſubrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces ſunt, nec magni admodum, albicant. Ceterùm ſubcineritij coloris eſt caput, & pili in barba vix vlli. Collum quoque longiùs, quàm in Tigre aut Cato Pardo, quod pulchro quodam ordine alternis nigriuſculis & albicantibus faſciolis, veluti totidem torquibus arte adpictis exornatur. A Capite ad dorſum, per colli longitudinem ſupernam ſimilium colorum lineæ excurrunt. Dorſi medium à collo ad caudam linea nigricans piloſa valde diſtinguit. Maculis in corpore cinereo minus obſcuro nigricantibus, rotundis, & oualibus ordinatim ſecundum lineam rectam, verſus caudam productis, inſigniter decoratur. Ita vt ſuperiores, dorſo quippe viciniores, ſint maiores, mediocres paulò inferiores, & quæ in imo ſunt ventre ſenſim euaneſcant. Caudam gerit alternis ſimiliter, vt in collo dictum, faſciolis nigreſcentibus ac cineritijs diſtinctam, ac ſatis longam. Sub cauda tria foramina eminenter viſui ſe præbent, anus ſcilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur & extrahitur, ac vulua: medium tamen cæteris duobus maius apparet.

SCHOLIA

SCHOLIA EIVSDEM.

Libet hic à *F. Gregorij* nostri *de Boliuar* veridica non minus, quàm curiosa Animalis huius Zibethici historia auspicari, quam ex Hispanico idiomate totidem hic verbis latinis efferam. Animal Zibethicum à F. Gregorio describitur.

Hoc animal inquit ipse, nascitur in multis Indiæ orientalis atque occidentalis partibus, cuiusmodi in Orientali sunt prouinciæ *Bengala, Ceilan, Sumatra, Iaua maior & minor, Malipur* ac plures aliæ. In quibus locis reperiatur in India Oriētali.

In *Noua Hispania* verò sunt prouinciæ de *Quatemala, Campege, Nicaragua, de Vera Cruce, Florida* & magna illa *Insula Sancti Dominici* aut *Hispaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa* & aliæ. In Noua Hispania.

In *Regno Peruano* animal hoc magna copia reperitur, In *Paraguay, Tucaman, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Tungas, Andes, Chiachiapoias, Quizos, Timana, Nouo Regno* & in omnibus prouincijs magno flumini *Maragnone* confinibus, quæ circa hoc ferme sine numero ad duo Leucarum millia sunt extensæ. Multo adhuc plura eiusmodi animalia nascuntur in *Brasilia* vbi mercatura vel Cambium Zibethi siue Algaliæ exercitatur. In Regno Peruano. In Brasilia.

Magna horum abundantia quoque est in *Guinea*, in prouincijs nimirum *de Loango, Congo, Manicongo*, circa flumina *Angolæ*, vsque ad *Cafres* & finem *Bonæ spei*, maximè autem in grandissimis & extentissimis montibus qui ibi prostant quos *fragosas Cuspides* appellare solent. Et ex parte quidem *Cafres* montium de *Torea*, aut de *Luna* vbi maxima Algaliæ quantitas exstat, quæ tali modo acquiritur & præparatur. In Guinea.

In hisce montibus quos animalia hæc pererrant omni adhibita diligentia, Nigritæ siue Mori illi perquirūt veteres arborum aridosque truncos, & vbi aliquas maculas magnas easq. oleosas obseruauerint, eò se conferunt, & globosam quandam materiam truncis ijsdem adhærescentē, nuculas aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue & oleosum remouent, mundioribus vasis infundunt, vsuique reseruant. Atque hæc est omnium optima ac purissima Algalia. Quomodo Zibeth colligatur.

Iam si cui dubitandi animus esset, legitimumne an adulteratum id Zibethum esset, quod empturus est, infundat hoc in vas, in quo aqua bullit; & statim quod heterogeneum & Algaliæ admixtum fuit, fundum petet, Zibethum autem sincerum aquæ superficiei innatabit. Quomodo sincerū ab adulterato dignoscatur.

Hæ autem pilæ siue globuli Zibethici arborum truncis adhærent, quoniam à tali humore hoc animal maximè vexatur, cum ex intimis corporis partibus ad emunctoria, vt vocant Medici, prorumpat & sudoris instar sub axillis præcipuè, & loculis intra clunes sitis colligatur, non procul à genitali membro. Vbi humor hic in animali reperiatur.

Alius colligendi Algaliam modus talis est. Ex huiusmodi Animalibus aliquo modo domi cicuratis, quod nempe in caueis magnis adseruentur, cum enim humore hoc quasi oneratæ molestantur, tunc velociter per caueam ambulant, donec ferme sudor ipsis prorumpat. Tum enim auriculario, siue minimo quodam cochleari loculos emundant, humorem illum abstergunt & collectam Quomodo Zibeth in cicuribus colligatur.

Algaliam

Algaliam in vasa appropriata reponunt.

Exigua huius animalis cum Felibus similitudo. Habet hoc animal exiguam cum Felibus nostris, si corpus saltem spectes similitudinem, quibus tamen multo maius est. Altitudo ad tres palmos & longitudo ad sex pertingit. Elongatum habet & caput & collum, crura autem breuia omnia. Vngues quoque obtusos breuesque. Pellem obtinet cineritij coloris cum maculis tam rotundis, quàm longioribus tæniarum instar, sed coloris obscurioris ita, vt è reliquo totius corporis colore maximè eluceant. Pili pectoris ac ventris albescunt magis, sed non tot maculis consperguntur.

Corporis quæ sit proportio.

Pellis quali colore prædita.

Mãmillas sex habet. Est hæc bestia Cholerica multum, ac inquieta. Sex habet mammillas vnitas ac minutas & totidem fætus, mammillarum nempe pares numero edit. Enutrit suos Catulos in magnarum arborum cauernulis, vbi sibi suisque filijs tutam stationem esse putat, quamuis sæpè capiatur cum filijs, domique facilè educetur. Vorax est & ex aliorum animalium rapina viuit, auium præsertim; quarum captura gaudet, cum velocissimi sit cursus. Temperaturæ est calidissimæ. Pellis ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectionibus: Ventriculum præcipuè roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur & quotidie gestetur. Nigri illi *Guineæ*, & *Brasilienses* barbari, huius quoque animalis carnibus vescuntur, vtcunque sit pessimi odoris, & digestionis durissimæ, quam ad venerem tamen præstare maximum stimulum affirmant. Naturalium rerum Professores alias quamplurimas Animalis huius proprietates norunt, quarum ego minus curiosus indagator fui. Hæc ille.

Vbi habitet.

Victus qua is ipsi.

Tẽperatura. Et remedia ex hac.

Quidã huius carnibus victitant.

Hucusque F. Gregorius qui tenacissimæ est memoriæ. Miror profectò *F. Gregorij* nostri summam in Animalium perquisitione industriam & tenacissimam, eorum quæ vidit vnquam, memoriam. Iuro tibi mi Lector, hæc omnia quę hactenus ipsius ab ore & scriptis hausi, & posthac dicturus sum plura rarioraque, absque vllius ipsum ope libri memoriter descripsisse & per compendium quodammodo (cum inter colloquia protractiora etiam plura afferat) tantùm contraxisse.

An Veteres hoc animal nouerint. Meretur sanè hoc animal, vt non minus diligenti, quàm in præcedentibus factum est, examine, Veterum de hoc thesauri, si quid modò de tam odorifero ipsis animali inolu[illegible], excutiantur.

Admirabilem quandam odoris suauitatem olet Pardalis, inquit Ælianus 2. Hist. An. cap. 22. *quam bene olendi præstantiam diuino munere donatam cùm sibi propriam planè tenet, tum verò cætera animalia hanc eius vim præclarè sentiunt*. Et longè ante Aristoteles in problematis quærit, cur sola Pardalis siue Panthera inter animalia bene oleat? Ex his, nisi fallor, locis aliqui, atque inter hos *Petrus Gillius* Æliani Interpres, in hac olim opinione fuerunt, hoc nostrum Zibethicum animal Antiquorum Pantheram esse, cum alia huius apud Aristotelem ac Veteres reliquos memoria nulla extet: & odoris quidem vnico argumento ducuntur.

Putant aliqui Pãtheram Veterũ esse hoc animal.

Improbatur hęc opinio. Sed enim haud certum est Antiquorum Pantheram gratum hominibus odorem, qualem nunc Zibethum spirat, præbuisse. Nam idem Aelianus hunc cęteris solummodo animalibus iucundum odorem, a quo veluti ab esca incitarentur,

rentur, fuisse, his verbis eodem loco insinuauit. *Hinnuli, Dorcades, Capræ siluestres, atque alia eiusmodi animalia quadam suauis odoris illecebra attrahuntur & proximè accedunt.* Animaduertimus etenim, quod, quemadmodum homines, si bile suffusos oculos habeant, omnia quæ vident flaua existimant, & si eandem lingua imbiberit, quæcunque edunt amara arbitrantur, ita pro varia cerebri & mammillarium processuum olfactus organorum dispositione, modò gratum odorem ceu fœtentem abominari, modò pessimum pro iucundissimo posse habere.

Homines pro varia organorũ sensus dispositione varie de obiectis iudicant.

Vidi fœminam, quæ adeò à Casei odore abhorrebat, vt si cultro saltem, quo Caseus incisus fuerat, improuidens panem sibi diuisisset, in Lipothymiam ferme incideret: vbi tamen hæc prægnans fuit, bis terue ita Casei odore oblectabatur, vt absentem etiam, veluti præsens esset, olfacere continuò diceret, & quod mirum magis, auidissimè semel atque iterum eundem comederet. Ex viris etiam plurimos, non nisi putrido cloacam spirante ollari illo Caseo, quem alij ceu fimetum stomachabantur, vesci non aliter, ac si *Iouis* ipsis *cerebrum* appositum fuisset, & vidi & videndo nauseam concepi. Poterit itaque bestijs etiam aliquid in Panthera, quod nobis fœtet, bene olere.

Quæ Caseum fęmina abhorrebat, grauida mire appetebat.

Aristoteles profectò lib. 9. de Hist. Animal. cap. 7. *Pantheram*, inquit, *sese abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat.* Vbi quidem Aristoteles bestias ceteras Pantheræ odore capi, at non ideò iucundum hunc esse hominibus, affirmabat. Nam & eadem Panthera abominando humani fimeti fœtore, ceu suaui quodam odoramento capitur, & eidem veluti remedio, suum aduersus venenum *Pardalianches* dictum, inhiat, deglutitque. Verba eius hæc sunt: *Panthera cum venenum, Pardalianches ab angore dictum, ederit; quo Leones etiam intereunt, stercus hominis quærit, eo enim ipso iuuatur, quocirca venatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua abeat petens suum medicamentum. Itaque insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans in se efferenda immoritur.*

Pantheræ odor bestijs tantũ gratus.

Panthera fœtori humani stercoris inhiat.

Et licet ipsa hoc quærat, vt medicamentum, medicamenta autem (quod obijcere quis mihi posset) omnia ferme nobis ingrata sint, probabile tamen existimo DEVM ipsis animalibus medicamenta quoque sub specie quadam iucunditatis proponere voluisse, ad quæ naturali appetitu, illecebrà veluti ducta, non aliter ac nos ad pabulum, ferrentur. Neque enim ego ipsa bruta hoc intellectus discursu vti existimo, quod nempe velint etiam eligere medicamentum sua natura ingratum quidem, modò gratissimam sanitatem summum ipsis bonnm recuperare valeat. Veluti & nos sæpè hoc medio amarissimo, medicamento inquam, ceu quid dulcissimum esset, vtimur: quia finis, propter quem assumitur, hoc est ipsa sanitas (sine qua & diuitiæ & liberi, & Principum fauores & coniugum amores sordent) dulcis & iucunda existit.

Bestiæ iucunditatis specie ad sua medicamenta feruntur.

Et propterea quando iam laudatum Aristotelis locum Iul. Cæs. Scaliger explicans, *Mirum verò*, dicit, *Pantheram carniuoram, herbam* (pardalianches nempe) *deuorare, prudentia remedium nosse, nocumentum non præuidere!* Duplex ipsi responsum

ſponſum oppono. Primum, animalia bruta inſitis quibuſdam, vt Scholæ loquuntur, ſpeciebus tam venena quàm auxilia ſua cognoſcere, vt fugit Agna Lupum, & pullus gallinaceus Miluum, quem prius nunquam conſpexerat. Attamen hæc æquè vt nos decipi poſſe, quis dubitabit? Si quis enim voraciſsimo Lupo Lycoctonon, aut Cani famelico Nucem vomicam in puluere carnibus inſpergat mandenda, an non eodem prorſus modo fallentur, vt nos? quibus aliquando incautis per fraudem, loco ſalis aut Sacchari, *Arſenici* puluis in cibis offertur, aut per inaduertentiam & bona fide præbetur: vt contigiſſe memini erranti Seplaſiarij puero, qui loco farinæ ex oryza confectæ magnam *Arſenici* pulverizati copiam dedit, quod & cum lacte ceteriſque aromatibus coctum plurimos, qui ex pulmento hoc eſitauerant, è vita ſuſtulit; alios antidotorum ope, vix tandem ſemiuiuos, reliquit. Certus ſum vaccas, vt alias taceam beſtias, quamplurimas venenoſas herbas, ne olfactu quidem dignari, ſi ſolæ ipſis offerantur, incautas tamen ſæpe eas cum reliquis herbis, vti & *Bubreſtim* eſitare, vndè adeò inflantur, vt niſi faſcijs obuoluantur, per medium crepare videantur, plurimæ etiam moriantur.

Iul. Cæſ. Scaliger.

Reſpondetur Scaligero miranti Pantheram herbas vorare.

Primò.

Incautæ beſtiæ ęquè à venenis vt nos ipſi decipi poſſunt.

Secundum reſponſum tale eſto: Non abſurdum videri, carniuoram beſtiam herbis quoque ſubindè victitare, id quod ſupra in Lupo vidimus. Et ego domi Feles duas teneo, quæ Melopeponum, quorum hoc Auguſti menſis tempore eſus nobis frequens eſt, pulpà ſeu carnibus adeò afficiuntur, tam auidè è manibus meorum familiarium eripiunt, ac ſi animalium veræ carnes aut piſces eſſent. Domeſtica in Canibus ac ſuibus exempla quoque habemus varij cibi voracitatis. Iucundum certè ſpectaculum ſæpe mihi præbuerunt tria diuerſorum generum animalia, quæ domi olim meæ alebam; *Felis* ſatis magna, *Cuniculus*, & *Sturnus*. Hæc prandentibus nobis diligenter præſto erant, & quoſcunque è menſa ipſis cibos proijciebamus, gnauiter ore excipiebant. Vnanimes quinimò ex vna eademq. patina comedebant. *Cuniculus* tamen timidiſsimum animalculum creditum, reliqua duo morſu non rarò abigebat. Vt vel hinc diſcas, diuerſum cibum vt eadem animalia, ita eundem diuerſa ſumere. Plurima huiuſmodi omniuora animalia Græcis dicta παμφάγα tam aquatilia, quam terreſtria, cap. 32. libro doctiſſimo ſuo *de continentia, vel de ſanitate tuenda* recenſet *Marſilius Cagnatus* Medicus Romanus, quo olim ego Doctore & Medicæ Laureæ Collatore, poſtmodum collega, quà in docenda Medicina in Athenæo hoc Romano, quà in curandis ægrotis noſtris ſæpiſſimè vſus fui.

Secundò reſpondetur.

Marſilius Cagnatus eruditiſſ. Romanus Medicus fuit.

Et quandoquidem nunc euicimus Pantheram non eſſe Zibethicum noſtrum animal ſiue *Algaliam*, cum corporis totius figura, capitis cumprimis maximè reclamet, an *Petro Bellonio* aſſentiemur, qui Antiquorum *Hyænam* potius ſubſtituit? Hic enim lib. 2. cap. 20. ſuarum obſeruationum, ait ſe Alexandriæ *Ciuettam*, hoc eſt animal Zibethum fundens vidiſſe ita cicur redditum, vt cum hominibus colludens, naſum illis, aures ac labra ſine morſu prehenderet, quod ab ineunte ætate humano lacte enutritum fuiſſet. Hoc autem Antiquorum Hyænam eſſe. Non dubito quicquam feritatem ſuam eiuſmodi beſtias deponere ſolere, quod in Lupa quoque vidimus, ſed humano id lacti attribui debuiſſe aſſenſum vix præbeo. Niſi

Cum Panthera non ſit Zibethicũ animal an ſit Hyæna veterũ.

An lacte humano paſta bruta māſueſcāt.

Lupinos

Lupinos confestim mores ex Lupino lacte *Romulo* ac *Remo* dare velimus. Quod enim alter horum Fratricida fuerit, non quidquam probat; Nam & *Caim Abelum* fratrem, optimo *Euæ* primæ Matris nostræ lacte altus, occidit. Et catelli sæpius mulierum vberibus applicantur deplentes abundantiam lactis, qui in ferino suo ingenio ob id nihil mutant. Solet feritatem hanc potius continua quædam cum hominibus conuersandi assuetudo mitigare. Memini mihi à *Francisco Stelluto Lynceo* Fabrianensi viro, vt ob animi candorem omnibus est carissimus, ita ob Matheseos sciētiam tam *Clauio*, *Valerio*, & *Magino* olim amicissimus, quàm à *Galilæo* nunc æstimatissimus, oculato teste narratum fuisse, cum Serenissimi *Ducis Parmensis* Bestiarius Leoni maximo Diaria præberet, & manibus ioculari ipsum palpo demulceret, ausum etiam fuisse caput suum Leonis rictui inserere, quod ludibundus Leo leniter dentibus arrodebat, nec vllam ipsi noxam inferrebat. Dux, vbi hoc ipsum stupens pauensque conspexisset, globo plumbeo Leonem quam celerrimè traijci & interfici iussit. Ne iteratis vicibus tentaturæ idem bestiæ, non iocandi, sed laniandi subiret dira libido. Et Bellonius quidem certò sibi persuadet, vt dixi, si cum veterum descriptione, quam *Hyænæ* assignant, *Ciuetta* (vt ipse hanc bestiam Zibethicam nominat) conferatur, prorsus vnum idemque animal esse.

Franciscus Stellurus Lynceus Vir ob animi candorem & Mathesin æstimatissimus.

Et quandoquidem hic Veterum authoritatem implorat, Aristotelem ipsi maximè suffragari censere quis poterit. Hic enim de Hist. Anim. lib. 6. cap. 32. de Hyæna agens, Lupi colorem ipsi tribuit, qui etiam in nostro est animali Zibethico. Secundo præter genitalia & excrementorum meatum, alium adhuc assignat loculum Aristoteles non peruium, qualis quidem omnino in *Ciuetta* conspicitur, ex quo odoramentum Zibeth dictum, colligitur & extrahitur. Et hunc meatum ait Aristoteles, tam in masculis quam fæminis reperiri, & hic in Zibethica bestia eodem prorsus modo se habet. Atqui hæc non sicco sunt pede transeunda. Aristotelis enim testimonio Hyæna habet iubam per totum dorsum, quæ Algaliæ nostræ deest. Vnde locum hunc paulò supra Aristotelis laudatum Scaliger declarans. *Iubam habet Hyæna quemadmodum Equus*, ait, *sed seta duriore. Iubam autem in fronte tantum habet Hircus, in fronte & collo Equus, in collo & armis Leo, in toto dorso Hyæna*. Quæ ex 8. de Hist. Animal. cap. 5. didicerat.

Bellonius confutatur Hyænam putans esse Zibethicā bestiam.

Ad Aristotelis dicta contraria opinioni Bellonij.

Primò.

Est & aliud huic aduersum opinioni, non parui momenti argumentum. Cum enim Antiquis persuasum fuisset, promiscuum esse in eodem animali sexum, ob tria nempe illa iam dicta foramina: Vnde Ouidius quoque 15. Metamorph. inquit - - - - - *& quæ sit fæmina tergo*

Passa marem, nunc esse marem miretur Hyænam.

Secundò.

Aristoteles eos confutat, & vtrumque separatim sexum dari in Hyæna, vereq fæminas ac mares esse, asserit. Deceptionis hanc causam assignans, quod ex tribus illis foraminibus vnū perpetuo imperuiū sit, nec intra corpus, (quod in pudendis fieri tamen solet) penetret. Et quidem imperuium meatum, tam in mare quā in fęmina sub cauda statim collocat, sub hoc excrementorū exitū, sub quo genitalę. Quæ Iul. Cæs. Scalig. Cōment. suo in hunc locū, optimè vidit & egregiè

Cur putetur Hyæna mas & fœmina esse.

 explica-

explicauit, à ſitu argumentum capiens, meatum ſeu rimam illam imperuiam non poſſe eſſe pudendum, ſiue matricem, eſſet enim ſupra podicem collocata, id, quod animalium nulli contingit: Hæc ipſiuſmet verba ibi leguntur: *Eſt igitur inutilis meatus ille fœminæ naturæ facie, tum quia eſt imperuius: tum à ſitu. Quomodo enim matrix ſupra rectum inteſtinum ſub dorſo eſſet, ſi meatus excrementorum inter illam rimam & veretrum eſt?* Ingenuè ſatis hæc, verùm quæ minimè concordant cùm ijs pauculis, quæ de Hyæna aduerſus Cardanum ſcribit Excercitatione 217. particula ſeptima. *Negat*, inquit, *Ariſtoteles in maſculo* (Hyæna) *eam rimam, quæ ſub excrementorum exitu eſt, peruiam introrſum eſſe*. Dicere debuiſſet, *quæ ſupra excrementorum exitum eſt*, ſi Ariſtotelis mentem declarare, nec ſibiipſi contradicere voluiſſet. Sed labi humanum eſt, quod mihi, ſi aliquoties vſuuenerit in hoc ſcripto, vt culpam libens fatebor, ita non illibenter caſtigationem recipiam, vt poſteri meo errore etiam melius ſapere, & aliquid diſcere valeant.

Scaliger modò dextrè explicat Ariſtotelem de Hyæna.

Modò ſiniſtrè.

Atque his ita poſitis conceſſiſque, Zibethicum animal ab Hyæna differre planè colligimus, in Zibethica enim beſtia inuerſo quodammodò ordine rima hæc imperuia ſitum ſuum obtinet. In fæmina namque ſub cauda immediatè excrementorum exitus, ſub hoc rima, ſeu loculus Zibethi, & demum vulua conſpicitur. In mare verò eundem primum ſub cauda locum podex, poſt hunc rima & demum veretrum ſiue maſculinum genitale ſitum habet. Cum in Hyæna vtroque in ſexu, rima illa pudendum fæmineum mentiens imperuia illa ſtatim ſub cauda collocetur. Taceo nunc alia quæ ab *Ariſtotele, Plinio, Iulio, Solino, Alberto Magno* alijſque Scriptoribus de *Hyænæ* corporis conſtitutione moribuſque afferuntur, quæ cum *Algalia* noſtra commune nihil habent, quin potius aliqua monſtro ſimiliora & fabulis proximiora videntur. Quòd nempe ſpina ipſi dorſi adeò rigeat, vt collum continua vnitate flecti nequeat, niſi corpore toto circumacto, quod falsò etiam Leoni & Lupo Ariſtoteles attribuerat. Quòd voces item, ſingultus ac vomitus mentiatur humanos, vt tam homines quàm Canes fallat voretque. Quòd varietatem in oculis colorum omnimodam oſtendat, in quorum pupillis lapidem gerat *Hyenium* dictum illa poteſtate præditum (ſi credere fas eſt) vt, cuius hominis linguæ ſubditus fuerit, prædicet futura. Quòd animal ter ab hac luſtratum amplius ſe mouere non poſſit. Quòd in Aethiopia cum Leæna coiens monſtrum generet aliud *Crocuta* dictum, cui adhuc magis monſtroſas affectiones affingunt. Quæ ſi vera eſſent, hactenus nobis innotuiſſent, cum Itali iam, Hiſpani, Germani, Galli, Luſitani, Angli, Belgæ, Poloni vniuerſum orbem, quà maritimis, quà terreſtribus itineribus paragrarint, & plurima alijs ἀδύνατα putata publicarint.

Quomodo Hyæna à Zibetho animali differat.

Aliqua de Hyæna à veteribus allata fabulas ſapiũt.

Sed hìc ad ſecretiora Naturæ myſteria penetrandi lata patenſque ſe via aperit. An inter animalia etiam Hermaphrodita reperiantur? habent enim neſcio quid reconditi ſenſus, hæc quæ ex Ariſtotelis lib. 3. cap. 6. de Generatione animalium verba ſubnecto: *Quin etiam de Trocho & Hyæna ſtultè, magnoque errore narratur, Hyænam enim complures aiunt, Trochum Herodotus Heracleota ſcribit duplex genitale habere, maris ac fæminæ, & Trochum ſeipſum inire,*

An inter animalia ſint Hermaphrodita?

Hyænam

Hyænam inire & iniri annis alternis: sed visa est Hyæna mas & altera fœmina sui discrimine genitalis.

Quid Aristoteles per *Trochum* suum, quem nec describit exactius, nec alio in loco eius meminit, intelligat, equidem cum ignorantibus plerisque ignoro. Sunt qui ipsum Melem animal putent, quod Plinius lib. 8. cap. 38. illa solertia præditũ scripsit, *vt in metu agitatum, sufflatæ cutis distentu ictus hominum & Canum morsus arceat*, quod nos hodie *Tassum*, vel *Taxum* appellamus. Et *Melem* aliqui dictum volunt à melle, cui auide inhiat. Hoc enim nonnulli vtroque sexu pollere crediderant, & Zibethum siue Algaliam dicebat Cardanus *Meli* seu *Taxo*, quod ad caput præcipuè, similem esse. Sed hæ meræ coniecturæ sunt; forsan enim Aristoteli nec *Meles* cognitus fuit, de Zibetho certè parum sciuisse videtur, cum odorati liquoris circa pudenda colligendi nullam mentionem fecerit. Plinius lib. 8. cap. 30. *Hyænis inquit, vtramque esse naturam, & alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere sine mare vulgus credit, Aristoteles negat.* Hic ego Aristotelem oscitanter à Plinio lectum animaduerto, neque enim vnquam negauit Aristoteles Hyænas sine mare parere, qui nec quemquam mortalium hoc docuisse voluit, nec vulgò hoc creditum fuisse. Hac enim ratione seipsam Hyæna inire debebat, nisi à vento (quod in alijs bestijs fieri posse aliqui somniarunt) forsan concepisset. De *Trocho*, & non de *Hyæna* hoc ex mente Herodoti Heracleotæ scripserat. Hoc solum negauit, alternis annis tanquam marem fæminas inire, & alternis à maribus ceu fæminam superueniri, hoc est non esse Hermaphroditas, non habere nempe vtrumque sexum; cum fæminæ æquè atque mares rimam quandam præter consueta genitalia loca habeant, quæ ad conceptum ac initum nihil faciat, cum intra corpus non penetret;

Ignoratur quid Trochus sit apud Aristotelem.

Aliqui putant Taxũ seu Melem esse.

Et hoc animal quidã Hermaphroditum credunt.

Plinius Aristotelem oscitanter legit.

Aristoteles explicatur.

Hermaphroditos tamen in rerum natura existere, viuæ reclamare, vt existimo, experientiæ propterea non voluit. Siquidem lib. 4. cap. 4. de Generat. Anim. Vtriusque sexus genitalia membra in animalibus esse posse, his verbis admisit: *Quibus autem gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ; ijs semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum subindè delitescat, quoniam præter naturam est. Agnatum est enim modo abscessus, nam & abscessus assumunt aliquid nutrimenti, quamuis post geniti sint, & præter naturam.*

Aristoteles concedit Hermaphroditos.

Plinius similiter lib. 11. cap. 49. Hermaphroditos concessit etiam in quadrupedum genere. *Hermaphroditos* ait, *quadrupedum generi accidisse primùm Neronis principatu arbitror. Ostentabat certè Hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas, ceu planè visenda res esset, Principem terrarum insidere portentis.*

Plinius etiam concessit.

Ego quid in hoc portentorum genere, vt Plinianis dicam verbis, mihi vel visum vel auditum, ingenuè fatebor. Eodem, quo ex patria mea carissima, nimirum *Bamberga* Romam proficiscerer, hoc est Millesimo quingentesimo & nonagesimo octauo à Christi Natalibus anno, puerum ibi pauperculum quinquennem vidi, cui inter pudendi muliebris labra veretrum grandiusculum propendebat, ex quo vrinam quoque profundebat, vt masculus vestiebatur, *Iacobi* nomen in sacro Baptismate nactus.

Bambergæ Hermaphroditus visus ab Authore.

Romę puella à natiuitate credita, in puerum transit.

Ante annos triginta Sedente feliciss. recordationis *Clemente Papa Octauo*, *Romana* puella mirabili Metamorphosi in masculum transformata fuit. Est autem hæc fidelissima rei transactæ historia, quam ab ore *Antonij Belmiserij* peritissimi Pharmacopoei, ad Beatæ Virginis Lauretanæ Aedem *Romæ* habitantis, excepi, qui eodem ipso tempore, quo hæc fierent, in ædibus dictæ puellæ Hermaphroditicæ habitabat.

Historia dictæ Metamorphoseos.

Possidebat hæc puella vtriusque sexus genitalia, veruntamen, cum mentula vix appareret, & testium rudimenta saltem aliqua adessent, ipsaque ex pudendo muliebri, quod sub masculino collocabatur, vrinam excerneret, ad ætatis suæ annum decimumtertium fæmina credita, acu pingere, nere ac flere muliebres edocta artes, fœmineo quoque habitu vestita incessit, donec repente vrina per biduum ipsi suppressa dolores cieret ingentes; de quibus apud matrem conquesta. Hæc locum muliebrem indagans, quidpiam cartilagineum intus enatum reperit, quod profundendæ ex solito foramine vrinæ remoram fecit. Hoc vbi Chirurgo perito indicasset, & hic simul virile membrum longiusculum solito factum aduertisset, fomentis emollientibus adhibitis, illudque digitis sæpiuscule & leniter tractasset, effecit, vt maxima vrinæ copia per ipsum penem stupentibus omnibus proflueret. Quare superiorum iussu & imperio, primarij VRBIS Medici & Chirurgi vocati, rem vbi probè totam exploratam habuerunt, posthac vestitu virili indui adolescentem iudicarunt. Hunc ego à viginti quinque annis noui, nam postremis his duobus annis, vt vir Cl. *Ludouicus Cescharinus*, qui ipsi medicinam facit; nuperrimè adhuc mihi retulit, domi se continet, cum in eam crassitiem ac pinguedinē illi corporis moles excreuerit, vt vix se amplius mouere possit. Fuit autem fœminei semper habitus & complexionis pituitosæ, imberbis, quamuis altæ satis staturæ. Cælibem hactenus vitam duxit, neutro enim in sexu quicquam valet. Apparent tamen adhuc pudendi etiam muliebris vestigia labra vuluæ nimirū, & mascula vasa productiora. Artem Pharmaceuticen à Patre didicit, & nomine eodem, quod in sacro ipsi fonte donatum fuerat, adhuc gaudet ANNÆ nimirum. Atque hæc non prætereunda hoc loco, & in hac ipsa qua viuimus Romana vrbe, Historia mihi visa fuit.

Aristotelis locus de quibusdā, qui Hermaphroditi creduntur.

Dixerat Aristoteles *quibus gemina sunt pudenda, vnum ratum, alterum irritum esse*. At hic noster in neutro quicquam potest: An hunc non verè Hermaphroditum dicemus; sed talem, cuius prædicto capite circa finem Aristoteles meminit his verbis? *Pueris etiam quibusdam genitalis postremum, & meatus qua excrementum vesicæ transit, non eodem tetenderunt, sed infra meatus ille transegit, quam ob rem demissis clunibus mingunt, qui testibus paulò in partem superiorem retractis, videntur à longè simul & maris habere genitale & fæminæ*. Verùm vtrumque hic sexum rectè habuit, cum per vtriusque pudenda vrinam emiserit. Ast neque hoc verum Aristotelis decretum, Hermaphroditos vnum genitale saltem ratum, alterum verò irritum habere. Certorum enim mihi fide testimoniorum constat, fuisse egregia statura & venusta facie iuuenem, qui modò gladium cingebat, modò colum tractabat & agere patique posset. Nisi Aristoteles intelligat, qui fœcundum virile profundit semen, concipere non posse: aut vice versa, quæ grauida sit, gene-

An verum sit in alterutro tantum Hermaphroditos sexu pollere.

generare in alia fœmina nequeat. Quod an verum ſit, ignoro equidem.

Si tamen meis aliquam oculis fidem dare cogor, adducor ferè vt contrarium Ariſtotelis dictis credam. Exenterauit Theoph: Molitor domi meæ ante annos quatuordecim murem domeſticum maiorem illum quem *Rattum* appellare ſolemus, viuus autem hic captus fuerat, ne oſsa cõminuta ſceleti confectioni obeſſent. Et ecce rem miram! Hermaphroditus erat, & prægnans nouem muſculos in vtero concluſos gerens, non maiores, quam magna aliqua formica eſſet, viuos omnes, & in quibus cor manifeſtiſſimè pulſare videbamus. Erant huic omnia fœminam conſtituentia genitalia, & ſemen præparantia, conficientia, teſtes nempe, ac deferentia vaſcula cum ſua matrice. Altera ex parte aderant ſimiliter dicta omnia vaſa ſemen facientia & iaculãtia maſculina, cum ipſo veretro, teſtibus quoque ac veſiculis ſemine denſo & optimè cõcocto onuſtis. Vidit & obſeruauit mecum hęc omnia iam ſæpè laudatus *Princeps Cæſius* noſter, qui & Iconem ſtatim à pictore confici, ego ſceletum parari, iuſſimus, vtrunque adhuc domi meæ curioſorum voluptati aſſeruo, & ſingulis oſtendo. Cum itaque Natura nihil moliri fruſtra perhibeatur, quin *Mus* hic in vtroque pudendo ſexuque potens fuerit, facere non poſſum, quin aſſenſum præbeam.

Mus domeſticus maior verus Hermaphroditus ab Au-hore viſus & adſeruatus.

Iucunda & mira viſu in hoc mure obſeruata.

Vnico hìc & luculento, pace Lectoris mei curioſi, Naturæ miraculo & argumento probabo, quam facilè nos in diiudicandis Hermaphroditis ſubinde falli poſſimus, ſi externa ſaltem membra intueamur, nec diligenti poſt mortem animalium ſectione interna rimemur. Reperio in *Iuuenilibus* meis, hoc eſt quinquennalibus Medicis illis Obſeruationibus, quas in *Noſocomio S. Spiritus* olim collegi, ante hos viginti tres annos inter proiectitios illos infantes (quos veluti magnis locus hic ſumptibus educat, ita amore materno prorſus ſuſcipit) ſuſceptum & pro Hermaphrodito iudicatum puellum, vt Sacerdos de imponendo in baptiſmate, nomine etiam dubitaret, inclinauit tamen animus *Ioannem* appellare. Hic infans itaque in inguinum regione tres ſanguine ſuffuſos tumores oſtendebat, quorum medius erat productior & ſimilitudinem aliquam cum pudendis virilibus, quæ in Cynocephalo Simia illa maiore viſuntur, gerebat. Sub hoc vuluæ putatæ labra, ſed imperuio foramine concluſa latebant: Vnde an mas, an fęmina, an Hermaphroditus potius eſſet, exactius cognoſci nõ potuit. Plurima alia monſtroſa in hoc cernebantur corpuſculo, quæ alio loco, ſi quando DEVS otium, vires & ſuppetias dabit, vt poſt tot alios de *prima Hominis vita* aliquid mediter & Medicinæ ſaltem ſtudioſis promam, exactiſſimè deſcribam. Decimoquinto hic à natali ſuo die obijt: cum enim veſica careret, & anum clauſum haberet, atque ideo vtrumque excrementum ex vno illorum in inguine tumorum tertio die reſerato effunderet, viuere diutius non potuit. Hic Anatome à D. Angelo Colio Senenſi & à me ſubiectus, in ſtuporem ferme nos ambos egit. Reperimus enim tumores ſupra nominatos ſanguine ſuffuſos ex inteſtino Colo eo loci prolapſo erupiſſe, computruiſſe, fæces indè profluxiſſe. Ad eundem locum vnus vreter deſinebat, ſiquidem Veſica vt dictum, carebat, qui ſerum ſuum ibidem deponebat. Et cum genitalia membra & ſpermatica ſiue ſeminalia vaſa indagaremus, maſculina prorſus nulla reperire potuimus. Sed ecce mirabile dictu, duos intra ventrem concluſos offendimus vteros,

Docetur quã facile in diiudicandis Hermaphroditis fallamur.

Monſtroſus infans pro Hermaphrodito habitus.

Quid in huius cadauere repertũ.

Nec mas nec fęmina nec Androgynos, ſed duplex fuit fæmina.

vteros, cum annexis vtrobique teſticulis, ſed vnico tantum teſticulo vnico ſuo vtero adhærente ac vaſis deferentibus ſemen, vti & præparantibus. Harum vna matrix intus penitus abſcondebatur, nec ceruicem ad externa porrigebat: altera in dextro nempe latere exterius collum ſuum producebat & vuluam dictam, (quæ viſa quidem, ſed haud penetrans iudicata) conſtituebat. Erat enim foramen, ſeu ductus ille adeò anguſtus, vt vix aciculæ caput admitteret. Et ſic, qui infans nec mas, nec fæmina, nec Hermaphroditus cognoſci verè poterat, duplex fæmina fuiſſe inueniebatur. Atque hæc eius gratia libentius adducere volui, cum legiſſem apud Clementem Alexandrinum eruditione varia & morum ſanctitate conſpicuum Scriptorem, Pædagogiæ ſuæ lib. 2. cap. 10. Hyænam nunquam mutare naturam, idem enim animal non habere ſimul ambo pudenda maſculi & fœminæ, quod nonnullos exiſtimaſſe ait, Hermaphroditos prodigioſè narrantes, & hanc ex mare ac fæmina naturam innouantes. Et quod ad Hyænam attinet, hanc habere ſub cauda quid ſimile quidem pudendo fœmineo, verum neutiquam in matricem deſinens, quoniam Hyæna nimirum, animal ſit ſalaciſſimum, & in hoc foramine tam fœmina poſt conceptum, quando auerſi ſunt meatus à Natura ad concipiendum deſtinati, quàm maſculus etiam, qui ſimiliter agat & patiatur, ſuam expleant libidinem. Vult igitur, vt concludam demum, Clem. Alexandrinus Hermaphroditos non dari aut produci à matre Natura, quod manifeſtæ tamen, quam modò produximus, experientiæ repugnat. Sed mittamus tandem Hyænam peregrinum ſcilicet animal, forſan hoc nobis tempore ignotum; vtcunque non deſint, qui Lupum putent eſſe Africanum, quòd hic villoſus ſit maximè, & veſpere, ſiue nocturno tēpore ambulet (quod quidem Hyænę proprium eſſe ſcribunt) cum interdiu lateat ac Leonem tunc non minus, quàm ouis ipſum Lupum timeat. Et nunc ad Zibethicum noſtrum animal regrediamur.

Clemens Alexandrinus negabat dari Hermaphroditos.

Poſtquam igitur tam *Pantheram* quàm *Hyænam* Zibethicum animal eſſe negauimus: videndum porrò, à quibus tandem ſcriptoribus primò id nobis innotuerit. Sed antequam hoc agam, facere non poſſum, quin de Hyæna exploratiora & iucunda quædam ex *Augerij Busbequij* Epiſtola prima, quam de Legatione ſua Turcica ſcripſit, hìc afferam.

Busbequius de Hyęnis certiora quædā habet.

Hic igitur, cùm *Amaſiam* proficiſceretur, & *Ancyram* Galatię, Turcis *Angur* dictam, perueniſſet, ſcribit ibi locorum plura Turcarum ſepulchra ingentibus onerata ſaxis ſe offendiſſe, idque fieri duplici de cauſa. Prima vt ſi accuſante Dæmone & defendente bono Genio vitæ anteactæ rationem redditurus ſit mortuus, in eo ſepulchro commodiorem ſedendi & cauſæ ſuæ dicendæ locum inueniat: huic enim ridiculo, miſeri illi Turcæ figmento credunt. Secunda, vt à beſtiarum iniurijs, *Hyænarum* præcipuè furtis, quæ mortuis corporibus inhiant, cadaueribus ſuis proſpiciant. Ait enim *Busbequius* in ijs regionibus *Hyænas* frequentiſsimè ſepulchra ſuffodere, ad ſuas oſſa ſpeluncas congregare, tam humanorum, quam ferinorum cadauerum. Et ob id Hyænas facilè inueniri ex oſsium cumulo, ante harum ſpeluncas conſpecto.

Hyænæ ſepulchra ſuffodiunt.

Deſcribit autem *Hyænam* (id quod à paucis oculatis teſtibus factum memini) Lupo aliquantò humiliorem, ſed nihilò breuiorem eſſe. Pellem habere

Deſcriptio Hyænæ ex Busbequio Teſte oculato.

Lupi

Lupi similem, nisi quòd pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Et (quod maximè hic notandum censeo) caput Hyænæ dorsi spinæ contiguum sine vllis vertebris esse, vt cùm respicere velit, totam se vertere necesse habeat. Ex quo discere libet verissimum esse, quod iam bis terue superius monui, fieri non posse, vt quod animal collum habet, non itidem in eo vertebras sit nactum, quod de *Lupo* & *Leone* & *Hyæna* à veteribus fuit falsò proditum ijsdem illa carere. Ait enim *Busbequius* collum huic animali minimè esse, & caput dorsi vertebris immediatè adhærescere. Pro dentibus etiam os continuum habere, creditum esse. Quæ quidem omnia sæpè ex aliorum relatione scribuntur, cùm in ipsa Anatome longè quid diuersum subinde deprehendatur. Fidem tamen viro Nobili doctissimoque derogare minimè voluerim, cùm duas ipse Hyænas Constantinopoli viderit. *In amatorijs*, inquit, *ei vim magnam Turcæ, vt etiam veteres, tribuunt: cumque essent duæ eo tempore Constantinopoli, mihi tamen vendere grauabantur, quod se Sultanæ, hoc est Principis vxori, eas reseruare dicerent, quippe quas philtris & magicis artibus animum mariti retinere, recepta in vulgus, vt dixi, opinio est. Fallitur verò Bellonius qui Hyænam putat, quem Cattum siue Felem Zibethum vocant.* Hæc Busbequius. Ex recentioribus etiam Ioannes Leo in Africæ suæ Nona descriptione, hoc ait ab Arabibus *Dabbu*, ab Africanis vero *Iele* appellari, esse forma Lupi, habere pedes humanis similes, humanis maximè cadaueribus delectari, quæ ex sepulturis auferat. Animal esse minimè astutum, & cum cantu ac Tympani sono maximè recreetur, fieri, vt interea venatores adeò ad Musicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque.

De vertebris colli in Hyæna quid sentiendum.

Turcæ Hyæna ad amatoria philtra frustra vtuntur.

Ioannes Leo Africanus huius quoque recordatur.

Redeamus igitur eò, vndè digressi sumus, & dicamus *Ioannem Ruellium* de materia medica, plantis præcipuè, plurimùm meritum, Lib. 1. de Natura stirpium cap. 27. Cum de Mosco locutus fuisset, de Zibetho hæc subiungere: *Simile quippiam eruitur è genitalibus locis feræ animantis, quod Zibettum recentiores Græci nominant, peregrino sermone. Ea autem Feli, quæ veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis; è cuius natura sordes manat odoratissima, quæ solet præcipuè purgari, cum pars ea hac scateat vligine, tum vase vitreo, vel alio recipitur. Græci hoc animalis genus, ex quo odoratum id recrementum elicitur, Zapetion appellant.* Hæc ex *Ruellio* in suos dein commentarios ijsdem ferè verbis *Matthiolus* transtulit, nisi quòd Catos hos ex *Syria* allatos sæpè Venetijs viderit. Ruellius quoque addere debuisset, qui essent illi recentiores Græci, qui primi Zibethicæ huius bestiæ meminerint, apud quos nihil tale inuenio.

Ioannes Ruellius de re plantaria plurimum meritus.

Sed longè ante Ruellium, circa annum nempe Christi 1478. *Alexander Benedictus* egregium suo æuo Medicorum decus, Lib. de *curandis singillatim morbis* hæc de Zibetho reliquit? Esse animal nempe haud veteribus cognitum, in Felium genere haberi, lingua tamen haudquaquam aspera, id quod mihi illud ex Felium genere eximit, pilo duro esse, atque odorato: barbam habere atque oculos noctu lucentes. Sunt autem & hæc eius concepta verba: *Odoramentum ex eo colligitur, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & testes, auriculario veluti instrumento osseo. Est autem excrementitius quidam lentor, primò butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachmæ pondere.*

Alexander Benedictus insignis suo tempore Medicus.

Hic Zibethicum animal describit.

Carnibus

Carnibus duntaxat vescitur crudis, in siluis mures sectatur. Vix mansuescit Mas. Feri odoris atque ingrati est ipse liquor, & eò plus præsertim, cum propius tusto naribus subijcitur.

Quid Cardanus & Scaliger sentiant. Cardani verba de Zibetho. Nec Cardanus hìc nobis, & strenuus eiusdem Antagonista Scaliger indicti abibunt: Et Cardanus quidem lib. 10. Subtilitat. ait: Zibethicum animal ab Hispania mitti, dentibus armatum ac ferum esse, nunquam mitescere, pilo simili vt in Taxo animali. In huius tam masculi quàm fæmellæ genitalibus folliculum genitum esse, ex quo semen argenteo cochleari excipiatur, adeò odoris fragrantis, vt vel grana tria pondus librarum plurium cuiusque arboris vincant. Scaligeri opinio. Scaliger verò Exercit. 211. Liquorem hunc odoratum Smigma faciei, minimè semen, sed strigmentum esse, nec ex loculis genitalibus exactum docet. Nec verum, quod nunquam mitescat, & quòd patriam habeat Hispaniam, cum India potiùs sit; sed nescio an Cardanus voluerit hoc in Hispania nasci, cum dicat Hispaniam illud nobis transmittere (siue Lusitaniam) quod verum est.

Ex qua determinata corporis parte Zibeth eximatur. Verum propius hìc accedendum, & non tam ipsum animal, sed pars illa corporis certa, ex qua tam fragrantis excrementum odoris elicitur, indaganda. Matthioli opinio. *Matthiolus, Gignitur*, inquit, *in exteriore testiculorum vtriculo cuiusdam animalis Feli, qui veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Est autem Zibettum tanquam sudor inter huiusce animalis testiculos concrescens, calidæ humidæque facultatis.* Quæ refutatur. Quæ si vera sunt, ex solo masculo hic liquor odoratus colligetur, soli enim mares testiculos extra pendulos, fæminæ intra reconditos habent, tam in brutis omnibus, quæ mihi videre contigit; quàm in humana specie. Colligitur enim Zibethum in parte exteriore &, ex Matthioli scripto, in Vtriculis testiculorum. Veruntamen in fæminis æquè atque maribus succum illum reperiri, non est vt quis dubitet. Cardani opinio. An igitur ex genitalibus loculis eruitur, vt Cardanus habet, & est semen potius, quàm quidquam aliud? Atqui hoc Scaliger improbat.

Fabius Columna litem hanc dirimit. Hanc litem (vt spero) facilè *D. Fabius Columna Lynceus* sedulus maximè rerum naturalium perscrutator diremerit, qui non modò in Iuris scientia plurimùm pollet, sed in Mathesi, Optica præcipuè, ac Plantarum Animaliumque cognitione, Neapoli nunc ab omnibus, ceu oraculum consulitur. Hic, vbi me operam quandam Mexicanorum explicationi Animalium dare resciuit; vltrò, vt Instituti nostri Lyncei fert consuetudo, iuuandi me occasionem arripuit, & quæ in Zibethico animali ipse oculis vsurpauerat, ea omnia hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Fabij Columnæ epistola de Zibetho ad Authorem. Quamprimùm Vir clarissime, & communium studiorum Collega, ab Illustrissimo & Excellentissimo nostro Principe *Cæsio* certior fui factus, te operi huic egregio insudare, & symbolam quoque tuam Mexicano isti libro conferre, gauisus non parùm fui, opellà mea licet exiguà, tam commoda oblata occasione, te iuuari posse. Et cùm in Zibethico iam commentando te animali occupatum intellexissem, accessi statim hìc Neapoli *D. Bernardinum de Corduba*, virum, vt antiqua Nobilitate clarum, ita Musis amœnioribus, & Naturalium studijs rerum addictissimum, qui ob id plurimas tam bestias exoticas, quàm res Indicas alias adseruat. Hic licet lecto affixus, ac Podagræ molestijs distentus hæreret, ea tamen, (quæ viri est erga omnes benignitas)

gnitas animi)alacritate & promptitudine ſubitò famulis iuſſit,vt tam maſculum quàm fœmellam Zibethicam,viua animalia afferrent, & me inſpiciente illum odoriferum lentorem detergerent, vt ego nimirum rem totam oculis aſpicerem & ipſam ad te veritatem perſcriberem.

Primò itaque allatus fuit maſculus: qui,quāprimùm in cubiculo, in quo eramus,varios caniculos,Cercopithecum,prægrādem & ruberrimū pſittacū,aliaq. animalia conſpexit,fremere quàm maximè, & ſetas pelli dorſi ſpinę infixas eleuare cæpit,quæ minimè erectæ quidē apparent,præterquā in cauda,niſi animal iracundià percitum illas commoueat ſuſtollatque, quæ caudā verſus magis magiſque vbertate ac lōgitudine creſcūt;& in quiete etiā manifeſtè apparent elatę. Maſculi Zibethici deſcriptio.

Affirmabat mihi diuerſorum hęc animalia morū exiſtere,quod aliqua nempe cicurarentur,alia minimè; hæc videlicet,quæ non iuuencula, ſed grandiore iam ætate caperentur domiq.cuſtodirentur.Et fæmina quidem, quam humeris impoſitā ac māſuetiſſimā famulus inferebat,iunior omnino ipſi donata fuerat. Māſueſcūt vbi iuniores capiūtur.

Color varius eſt,plerunq. tamen cinereus ſubnigricantibus diſtinctus virgis, quamuis in fœmina albidior erat ad flauum tendens, & pluribus maioribus nigriuſculis Cati Pardi maculis notatus. Effigies ad Canum quàm Felium,aut potius Vulpium figuram accedit;quod roſtrum non harum ritu obtuſum,ſed illorum formà oblongum habeat. Aures ipſi ſunt paruæ ac rotundiuſculæ, pilus qualis in *Mele* ſiue *Taxo*, ſed nec mollis,nec aſper admodum. Corpus porcinum ferme apparet,& à dorſo ad imum ventrem palmaris diameter eſt; pedes potius parui quàm magni,breues quàm alti,& à Cane altitudine ſuperantur. Corporis proportio totius quaſi Muſtelæ,quæ Martes dicitur,reſpondet.Et cum cruribus valde ſit breuibus,nec vnguibus multum valeat,argumentari licet nec velocem ad modum,nec rapacem multum beſtiam eſſe,quamuis morſu facilè irruat. Color animalis. Figura. Pilus. Pedes.

Cùm odoriferum liquorem illum ex maſculo detrahere pararent,ex famulis vnus lorum ſeu catenulam,qua ligabatur, trahebat.Poſteriores alius pedes tenebat.Tertius teſticulos ſiue vtriculos potius reuoluebat, qui medij inter anū ac pudendum prominent,tā in mare quàm in fœmina.In mare tamen duplò grandiores apparent.Hi vtriculi interna ſui parte,vbi pili curti hærent,capacem ſatis cauitatem obtinent,in quam ingreſſus patet exiguus & cartilagineus. In hac cauitate ſcaturiginem ſuā liquor ille Zibethicus,cōſiſtentię prorſus melleæ,ſumit. Hic extrahitur immiſſo auriſcalpij maioris ſimili inſtrumēto,quod per cauitatē quaquàuerſum ſæpiuſcule reuoluitur. Hoc vbi in vno atque altero folliculo ſeu vtriculo(duo enim in quolibet animali Zibethico proſtant)præſtitiſſet,& liquorem illum extraxiſſet,goſſipio vtriuſq.pilos abſtergebat.Ac vbi ſexies forſan cochleari illo paruo vtrumq.vtriculum emundaſſet, tantum fermè Zibethi collegit,quantum auellanæ nucis cortici implendo ſatis eſſet. Addebat idem D.de *Corduba*,æſtate liquidiorem,quàm hieme ſuccum colligi, ita vt in caloribus illis, ſingulis binis diebus ſemiuncia corraderetur: hiberno verò tempore vix ſemel in ſeptimana ſuccum illum, nec tantam eius quantitatem acquiri. Ex fœmina poſtea minus Zibethi educebat,quæ nullatenus repugnabat, cicur ſcilicet facta,cùm mas tamē dētibus ſe defendere pararet,fremenſq.voce obtuſa aliquoties morſum in famulum vel in aera iaciens,*Chrach* ſonitum exprimebat eo modo, quo Modus colligendi Zibethum. Vtriculorū in quibus hic ſuccus latet delineatio. Aeſtate plus quam hieme colligitur. Minus liquoris ex fœmina educitur.

do, quo homo viſcoſam pituitam exſcreatu difficili è gutture & vi expellere ſolet. Dentes horum animalium ad Canum omnino dentes formà accedũt, & propriè illi Canini dicti duo, tam ſupra quàm infra ſatis manifeſtè exſeruntur. Carnibus, pulmentis, varijsq. horarijs fructibus veſcuntur. Et hæc ambo quidẽ ſua ſimiliter diaria, vt ipſi famuli Domus, carnes nimirũ & obſonia, accipiebãt. In Hiſpania piſcibus veſci illa aſſerebant: inde maiorẽ ſucci prouentũ fieri. Hæc autem, quippe illi haud aſſueta cibo, à piſcibus abhorrebant. Matthioli figura, ſiue animalis huius Icõ *in Edit. Valgriſ. An.* 1581. melior eſt, quàm Geſneriana. In hoc tamẽ erratũ eſt, quod pedes nimis explicati pingũtur & roſtrũ nimis acutũ. Fœmina corpus caputq. craſſiora habet quam mas: tempora quoque latiora obtinet.

Dẽtes potius Canini quam Felini.

Victus.

Fœmina caput craſſius habet.

Sub dictis vtriculis, folliculis, ſiue teſticulis (nam alij teſticuli haud apparẽt) maris Genitale ſitũ eſt, qui illud retrò emittit, nec ſuperuenit in coitu fœminam, cùm huic inequitare non valeat, quod veretrum nempe ſuum antrorſum ſub ventre ex porrigere nõ poſſit. Fœmina fiſſuram ſiue vuluã ſuam ſub dictis folliculis collocatam habet, quibus immediatè adhæreſcit, ita vt coëant hæc animalia poſterioribus initis, *Bombicum* more.

Retrò ſiue auerſa coeunt.

Niſi ſuo & ſolito tempore liquor hic euacuetur, cauearum, quibus incluſa detinentur, lignis ſeſe affricant, & illis odoriferum hunc ſuccum illinunt, qui facilè euaneſcere & deperdi ſolet.

Niſi colligatur, perditur hic liquor.

Hæc *D. Fabius Colũna*: cui ob exactã ac fidelẽ planè animalis huius deſcriptionem non parũ etiã poſteritas debebit. Sed nõ omni nos ſcrupulo ideò liberati ſumus. Quid enim illa ſibi verba volunt, cũ ait *ex folliculis illis, vtriculis ſiue teſticulis Zibethũ eximi?* Habebũt ne igitur fęminę quoq. extra prominẽtes Didymos, vt aliquis forte inde cõijceret, quod prius nos audacter negabamus. Ex fœminis enim nõ minus atq. ex maribus odoramentum hoc corraditur. Sic ego aliquantiſper in hoc hæſitaui dubio, & interea (donec à *D. Colũna noſtro* rẽ accuratius per alium Nuntiũ intelligerẽ) F. Gregoriũ adij vtpote qui ſæpe ſæpiùs huiuſmodi animalia viderit & obſeruauerit. Hic igitur mares ſolos foras eductos & cõſpicuos teſtes, intus concluſos fœminas geſtare & ipſemecum ſenſit. Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vuluã & anum ſitas, teſticulos eſſe ſibi perſuaderẽt. Hos enim tumores, ſolos eſſe illos folliculos & vtriculos a Natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethũ paulatim colligitur, & indè euacuatur. Et cùm duo ſint (vt graphicè hos Doctiſs. Columna noſter deſcripſit) imponere facilè poſſent etiã valde gnaris, & Naturæ ſtudiorum non inexpertis, vt teſticulos eſſe ad credẽdum adducerentur. Qua ratione tamen è teſticulis, qui ſunt compacta corpuſcula, nec cauitate vlla prædita, ſtrigmentum ſiue ſudorem illum, vt vocant, quiſquam eliciet? Et quoniã ijdem vtriculi in eadẽ regione, vbi maris teſticuli hærent, poſiti vidẽtur, illoſq. veluti inueſtiunt & cooperiunt, hinc fieri poſſet, vt crederẽt aliqui teſtes eſſe. Ac propterea Colũna ſcripſit, vtriculos ſiue marſupiola hæc, in quibus ſuccus hic latet, in maribus duplo eſſe maiora, quã in fœminis, quod, vt ego cõijcio, præter hæc vaſcula, etiã ipſi adſint teſticuli, qui molem augent. Et hoc eſt, niſi fallor, quod Alexãdri Benedicti ſuperius laudatis verbis diximus, *Odoramentum hoc colligi in fœmina intra genitale & aluum, in mare vero intra genitale membrum & teſtes.* Non autem ex teſtibus, ſed propè hos,

Dubia quædam examinantur.

Solutio.

Fœminę nõ habẽt prominentes teſtes.

Vtriculorum ſitus tam in fœminis quã maribus.

Alteri

Alteri, nec minori ferè dubio satisfaciendum hic restat. Ex *F. Gregorij de Boliuar* descriptione scilicet, Zibethicum succum non tam ex his vtriculis elici, quàm sub alis & inguinibus bestiæ huius colligi assertum fuit: cuius rei nominati Scriptores nequaquam meminerunt. Non est leuis planè momenti hæc obiectio. Attamen audiendus imprimis ipse *F. Gregorius*, qui sæpius hæc, quæ de modo colligendi Zibethi scripsi, suis oculis vsurpauit. Veridicum etiam adducere testem possum, *Ioannem Leonem* in nona Africæ suæ parte, qui his verbis *F. Gregorio* probè patrocinatur: *Zibethi Feles naturæ siluaticæ sunt, atque in Æthiopiæ siluis reperiuntur. Mercatores Catulos saltem comparant: quos lacte furfure ac carne nutrientes in caueis alunt: excrementum verò bis vel ter singulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi sudor est: nam virgula crebris ictibus percussum frequenter per caueam agitatur, donec erumpat sudor, quem sub coxis, brachijs, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur.*

Aliud dubium proponitur, an alibi quam in his vtriculis reperiatur.

Responsio pro F. Gregorio, ex Ioāne Leone Africano.

Non est mirum, inquam, si Zibethicæ Feles, quæ tamen malè sic appellantur, in Æthiopia caueis inclusæ, verberibus agitatæ, in dictis locis sub alis nempe, inguinibus &c. sudorem hunc odoriferum exprimant, cùm idipsum in siluis magis, vbi sua sponte & libertate donatæ hinc inde discursitant, facere soleant. Et cùm sit nemo, qui molesto eas excremento illo & dubio procul, acrimonià prædito, ob idque partes, quibus insidet, vellicante ac titillante, liberet; vicini[?]se arborum ramis truncisque applicent affricentque, necesse prorsus habeant. Nam & ex *Fabij Columnæ* relatione percepimus, hic in *Italia* hiberno tempore parum, plurimùm verò æstiuo Zibethi colligi, quod argumento nobis sit, necessario natiuis ac calidissimis hæc animalia regionibus, vberrimo hoc liquore excrementitio, locisque corporis varijs abundare.

Cur affricent se arboru truncis hęc animalia.

Iam, in quanam Animalium specie sit reponenda hæc bestia, disquirendum. *Felem* & *Catum* Zibethicum plerique appellāt. Pellis etiam, tum suo hirtiore pilo, tum maculis nigricātibus ad Pantherarum, nō Americanarum quidem pulcherrimarum, sed Africanarum pellem accedit: Pantheram autem ad Feles pertinere, prius docui. Verùm dentium figura ac numerus planè reclamat, qui Vulpium, Canum ac Luporum potius est. Hoc m[?] docuit *Franciscus Leo* Illustrissimi ac Reuerendissimi *Odoardi Cardinalis Farnesij* à Cura supellectilis rarioris, apud quem & pellem integram huius animalis vidi. Solebat autem ipse Cardinalis, prout est inter cæteras Heroici animi dotes rerum Naturalium studiosissimus, marem & fæminam Zibethicam domi suæ tenere: vbi bis terue fœmina peperit, & tres ac quatuor adeò Catulos aliquantisper lacte suo aluit: breuis tamen vitæ sobolem ac caducæ. Solebant item hæc animalia cibari modò carnibus, modò ouis: quorum quadraginta singulis diebus vtrique simul præbebantur. Pellis, quæ fœminæ detracta supererat, palmos longa erat quatuor, maculis distincta pluribus nigris, cui cauda adiungebatur & ipsa palmari fermè longitudine. Totius pilus corporis horridior multo erat, quam in Cato Pardo: & tam colore quàm duritie sua Luporum, aut Melis pilos æmulabatur. In dorsi spina quoque, manifestissima illa adhuc setarum surrectio (quæ tamen longè manifestior est in viuente & iracundia per-

In qua animaliū specie sint collocanda.

Ad Canes potius quā Feles pertinent.

Illustriss. Card. Farnesius marē ac fœminā in palatio suo aluit.

Pellis mortuo animali detracta describitur.

cito animali) conſpicitur. Eiuſmodi animal viuum, ſed Farneſiano hoc multo minus, in ceteris ſimillimum ante annos hos viginti in circo Agonali hic mihi quoque viſum, ex quo ſubinde Zibethum eximebatur.

Occaſio de Moſcho Zibetho & Ambaro a Matthioli exẽplo deſumpta.

Cum Matthiolus in Dioſcoride commentando arrepta leui *Muſci* arborei occaſione, ad *Muſcum* ſiue *Moſchum* odoratiſſimas illas deliciarum potius illecebras, quàm medicamentum ſe cõferat explicandum, atque ab hoc ad Zibethum & Ambarum tranſeat: non mihi à quoquam vitio verti debere exiſtimo, ſi poſt Zibethicum animal, ad moſchiferum etiam deſcendam, ac de *Ambaro* demum aliquid dicam. Idque eo facio libentius & audacter magis, quod videam Antiquis *Moſchum* incognitum, Græcis inquam, illis proceribus noſtris: ab Arabibus dubiè tractatum: à Iunioribus litibus implicitum ac controuerſum adeò redditum, vt quid de hoc æquus Lector cenſere debeat, cum ignaris illis penitus ignoret. Nitar autem hac ego in re, more meo ſolito, fauore & authoritate *F. Gregorij de Boliuar* amici mei, oculatis cuius experimentis in Moſchi confectione fidem derogare, nefas duxerim.

Moſchi tractatio controuerſijs plena!

MOSCHVM.

Inter antiquiores, qui de *Moſcho* dilucidius ſcripſerit, reperio neminem præter *Serapionem*, non illum inquam, Empiricorum patrem, de quo *Cornelius Celſus* in proœmio ſuo: *Serapion*, inquit, *primus omnium nihil hanc rationalem diſciplinam pertinere ad medicinam profeſſus, in vſu & experimentis eam poſuit*. Verum illum, qui ex Dioſcoride, Galeno, Paulo Ægineta & Arabibus pleriſque, & ipſemet Mauritanæ ſcholæ non ignobilis ſcriptor, ſeptem de ſimplicibus medicamentis libros congeſſit. Inutilem prorſus laborem ſumplero, ſi quæ ipſe lib. 3. cap. 41. longa ſatis ſerie de moſcho pertexit, concepta nunc verba referam. Summa igitur rerum capita innuere libet. *Gazellas* itaque vocat animalia illa ex Caprearum genere, quæ moſchum pretioſiſsimum odoris genus ex vmbilici vomica quotannis expromant, in conterminis Tumbaſci ac Senitarum plagis. Gazellas haſce alijs Capreis omnino facit ſimiles, dentibus caninis ſolummodo, quod palmi nimirum longitudine *verrium* modo emineant, exceptis. Vomicæ folliculum, in quo nempe hæc ſanies reconditur, à Venatoribus ſagittis aut miſsilibus decuti (malunt hìc legere aliqui ipſas potiùs Gazellas miſsilibus decuti) aut Capreas laqueis capi, ſuſpendi folliculos, vt teter ille fætor, qui ſaniei ineſt, primum in aere exhalet, & ſuauis moſchi odor puri illi concilietur: nam & arborum fructus acerbos & maleolentes maturitate dulces & ſuaueolentes reddi. Alio accidere modo poſſe inſinuat, vt vomica ſua ſponte in animali matureſcat, lancinante illud humore noxio deinde titillatum, cotibus ac ſaxis ſe affricare, vomicam aperire, maturum humorem puris inſtar, in illa effundere: vlcus dein cicatrice obduci, denuò ſanguinis impetum eo ruere, nouum apoſtema fieri, rumpi, reſarciri, & ſic moſchum nullo artificio colligi. Ab indigenis effuſum hac ratione moſchum accipi, & in vtriculis earundem captarum ferarum aſſeruari.

Deſcriptio Moſchi ex Serapione.

Quę Ruellius habeat.

Ioannes Ruellius lib. 1. cap. 27. de Nat. ſtirp. de Moſcho plurima habet, & horũ quædã ex *Aetio* deſcripta laudat, quæ apud hunc tamen authorem non comparent, ſed Simeonis Sethi eſſe potius videntur. Quod Moſchus nimirum omnis in vmbi-

vmbilico cuiusdam animalis gignatur Capreæ similis, vnico cornu armati; cum bicorne tamen hoc fecerit Serapio aliarum more Caprearum. Et quòd huic bestiæ vmbilicus intumescat eo tempore, quo in Venerem ruit, quo fæculento se liberet sanguine ac sanie, in terram crebrò se voluendo, quæ purulenta materies iucundum cum tempore odorem acquirat. Matthiolus præter ipsissima Serapionis & Simeonis Sethi ex Ruellio descripta verba nihil aliud noui affert.

Vlysses Aldrouandus copiosus magis est lib. 1. de Quadrupedibus Bisulcis cap. 9. & 20. qui videri poterit, ne & nos, quod in alijs reprehendimus, transcribere pleraque videamur. Tamen non dedecet, vbi dediscendum nobis est, veterum recentiorumque errores, totidem ipsorum verbis recensere, & medelam si fieri potest, adferre. Et vt semel dicam, totus est in hoc, vt animal id quod moschum præbet, ex Caprearum specie esse constituat. Hoc ex *Cardano* quoque & *Scaligero* deducit, quorum is *Mediolani* hoc animal mortuum Capreolo simile se vidisse scriptis reliquit: hic verò Exercit. aduersus Cardanum 21. simile Gazelæ animal moschum gignens depingit in *Regno Pegu*, cuius inferiore mandibula æquè dentes vtrinque singuli exerantur. Sub eius ventre sanguinis collectionem in tumorem, apostema vocatum, fieri. Nolo hic addere, quæ de collectione huius sanguinis ac saniei, vt sibi persuadet, odoriferi enarrat. Et Exercit. 203. partic. 3. sibi hoc animal Capreoli facie *Meßanæ* visum esse, ea planè formâ, qua Arabes, Serapio & Auicenna describunt, affirmat. Ibidem tamen à suis didicisse affinibus, qui in Syria fuerant, memorat Gazelam penitus esse figurâ Capræ, non autem Capreoli. Cum hi earum in Syria multos greges viderint. *Vbi vides,* inquit, *Cardane scribendi periculum, quando fides nostra ex aliorum sæpenumero pendeat mendacijs.*

Aldrouandus.

Cardanus.

Scaliger.

Brasauolus αὐτόπτης quoque testatur fuisse, qui Ferrariæ Duci *Alfonso* Gazelam vendere voluerint, moschum in ventre gerentem. Verum de dentibus aliqua apud varios authores se offert controuersia, quam hìc enodare inconueniens esse iudico, cum de ipso animali nondum quid certi constet. Poterit & *Bellonius* legi lib. 2. obseruat. cap. 51. Ne memorem hìc *Albertum Magnum, Isidorum, Alexandrinum Benedictum* & alios non paucos, qui *Serapioni* subscribunt. Recentissimum quoque adiungam testem *Franciscum Calceolarium* Iuniorem Veronensem, qui à Patre, quam opimam rerum naturalium creuit hereditatem, non ampliorem modò reddidit, sed ante annũ demum elegantibus tam Iconibus, quàm Latinis descriptionibus publici iuris fecit. Hic itaque primus solusq. quod equidem sciã, moschiferi illius animalis imaginẽ in ęs incisam nobis delineauit libro illo, quem *Musæi Calceolariani* Titulo insigniuit. Hoc animal anno MDCXXI. Venetias aduectum, indeque Veronam transuectum, vt effigies exprimi posset, nunc vnicum in tota Italia, sed mortuum vt puto, exstat. Hoc Capreoli figuram staturamque satis æmulatur, duobus præditum corniculis erectis, nec ramosis, vt apparet, dentibus etiam duobus Caninis superioris maxillę oblongis, & infra maxillam inferiorem recuruè inflexis. Ceterùm qui pili, quisue horum color, ibi non explicatur.

Brasauolus.

Calceolarius Iunior.

Hi omnes enumerati Capreoli figurâ huic animali tribuunt.

Disputat eo loci *Calceolarius* aduersus *Catelanum* primarium *Monspeliensium*

Lis inter Calceolariū & Catelanum.

Pharmacopœum, quod hic *Scaligerum* increpet dicentem Moschi animal Capreolum esse, cum Capra sit potius, vt *Bellonium* testem laudat. Hic *Calceolarius* minimè Scaligerum erroris damnari, sed *Catelanum* negligentiæ insimulari debuisse potius censet, qui vel oscitanter, vel non omnia illa, quæ Scaliger de Gazela habet, legerit: cum disertè *Capram* esse profiteatur id animal, quandoquidem dicat hoc à suis affinibus, qui in Syria fuerant, inaudijsse. Verum cum ego hunc Scaligeri locum probè examinassem; in ea ipsum potius sententia hæsisse comperi, Capreolum esse, non Capram; licet hoc ipsi affines persuadere conati fuerint. Subiungit enim, sæpè scripta nostra eorum fide, qui historias singulares nobis enarrant, suffulta de mendacijs periclitari: cum paulo scilicet, antea dixisset se animal hoc *Capreoli* facie vidisse, & reuera *Capreolum* esse. Et cum ipse etiam Calceolarius Moschiferam illam bestiam suam, Capreoli effigie nobis depingat, & cum vna esse debeat veritas, quam Scaliger profitetur cum Arabibus, quibus illa bestia nota est, erit ex mente Scaligeri Capreolus potius, quàm Capra; quicquid affines ipsius eum docere demum voluerint, quorum dictis videlicet minus credere, quam oculis suis debuit. Vide mi lector, quantum ego nunc pro hoc animali depugnem, vt ex Capreolorum genere illud esse demonstrem, vt vel in tui gratiam bonam eorum partem, quæ ad me perscribit *Ioannes Terrentius* meus, ex meditullio *Regni Chinensis*, vbi modò commoratur hìc referre & tibi minimè inuidere velim, cùm inter alia naturalia auditu iucunda ac rariora de *Moschifero animali* mentionem quoque inijciat. Sunt autem hæc eius ipsissima verba.

Cōtra Calceolarium deciditur.

Excellentissime D. Faber. Pax Christi.

Epistola Ioānis Terrentij ad authorem ex China scripta, in qua de plurimis naturalibus agitur.

Heri 21. Aprilis anni 1622. accepi primam ab E. V. epistolam bene longam, scriptam anno 1620. Mense Ianuario, quæ me non parum exhilarauit, tam quod prægnans esset multis optimis nouis, quàm etiam quod diu desiderata fuerit. Integrum biennium hæsit in itinere, quod hisce temporibus tam turbulentis mirum videri minimè debet. Vnus enim annus abit antequam *Goam* deferatur, alter annus antequam *Amacaum*, & ad interiora Regni ad nos perferatur, & difficultas *Amacao* ad me non minor, quàm *Roma Goam*, ob difficultates itinerum, ac magnam distantiam. Nunc ad epistolam paucis tantum respondeo, forsan pluribus alia vice responsurus. Accepi heri literas ex *Manilia*, *Maluca*, *Goa* de varijs rebus, quas mihi curaui deferri. Amicus meus *Mozanha* Italus, qui *Goæ* moratur, scripsit in *Arabiam* ad quendam Regulum, qui illi transmisit tres arbores *Thuris*, illarum duæ succreuerunt *Goæ*. Ramus mihi mittitur, quem nondum accepi. *Mirrham* scribit ex *Æthiopia* haberi, nec in *Arabia* inueniri. Ex *Magor* expecto *Costum* verum, & *Asam fœtidam*. Miserunt nuper mihi *Acorum* verum pro *Costo*, legentes in mea epistola *Pacho*, ita *Magores* vocant *Acorum* pro *Pucho*, ita vocatur *Costus*. *Animal* illud *pigerrimum Malacæ* inuenitur, picturam expecto. *Sandali* albi & citrini flores & fructum habui ex Insula *Solor*. Lignum *Aloes* expecto ex *Cochinchina*. *Rha* nascitur in meo horto, sed nondum floruit, putabam initio *Betam* esse

Cam-

Camphoræ folia iam alias misi, fructum & florem expecto anno sequenti. *Zedoaria*, *Zurumbet* inueniuntur in *India*, sunt similes *Gingiberi*. Flos *Gingiberis* nondum comparuit, vix inuenitur, puto esse congenerem *Acoro* vero. *Cubebe* in *Iaua* tantum crescit, nondum vidi. *Benzoin* expecto ex *Borneo*. *Galanga* nascitur copiosè in *Macao*, & in *India*, folia similia vt & tota plantæ magnitudo *Cannacoro*, sed flos ferè similis *Digitali*, remanet fructus rotundus, ruber, magnitudine *Moscatæ*, intus trifariam diuisus, vt in *Asphodelis*, semen sapore *Cardamomi*. Iconem vnam habeo, nec est qui depingat iam, mihi enim non vacat cum vix habeam tempus scribendi hanc epistolam. *Animal*, in quo nascitur *Moschus*, est ex *Ceruorum* genere, vel *Capreolorum*, sed in remotissimis locis. Vidi picturam in libris impressam, est similis *Dorcadi*, sed sine cornibus. *Fabam Ægyptiam* quotidie edimus æstiuo tempore, est congener *Nymphææ*, cui flos omnino similis, fructus autem planè *Fabam* refert, & optimè quadrat descriptio *Theophrasti*, fortè iam accepit delineationem in alia mea epistola. Est quoddam genus febrium hic, planè nobis inauditum, valde lentum, in quo moriuntur, qui aliquid edunt, dant illis pauxillum aquæ, in qua orizæ quid decoctum est, est instar Aquæ hordei, sustentant per octo, imò quatuordecim dies, nec quicquam aliud gustant, & sic euadunt. Sit E. V. paucis his contenta, donec mihi plura nascantur. Ex *Hiatim* prope magnam vrbem *Sutschen*. 22. Aprilis Anno 1622. Hanc vnicam epistolam iam scribo in Europam.

Arabibus tamen, ac horum omnibus asseclis intrepidè vnus ex iunioribus Medicis opponit se *Amatus Lusitanus*, quem virum bonum nescio qua ratione fabularum conditorem plures indigitent; Hic itaque, vt *Vlysses Aldrouandus* ex *Fuchsio* ipsum adducit, Moschiferum animal Capreoli minimè, sed Leporis formâ facit, quod viuum adhuc virgis cæsum necetur, & exenteratum contundatur, caro optimè pista in globos redigatur, pelle occisi animalis obuoluatur, & vesicarum illa forma (nos vtriculos appellamus) ad nos feratur. Idem Aldrouandus *Albertum Magnum* quoque & *Isidorum* carnem totius animalis, præter apostema, quod odoriferum magis & præstantius carne creditur, odore optimo præditam concedere affirmat. Amatus Lusitanus opponit se prædictis authoritabus.

Sed quoniam plurimum hactenus fidei F. Gregorio nostro tribuimus, qui Orientis & Occidentis Solis regna perlustrauit, & lineam Æquinoctialem septies incolumis nauigando transiuit, rerumque naturalium curiosus non minus indagator, quam indefessus verbi DEI buccinator fuit: æquum prorsus existimaui, si & huius de Moscho veram sententiam, vt quæ nostram facile dirimere litem possit, huc adducerem, quam Hispanico ipse idiomate hunc in sensum mihi communicauit.

Vt illas, inquit, iam diuersorum, qui de Moscho (Hispani vocant *Almisqu*) scripserunt, opiniones omnes recensere supersedeam, hæc certè conficiendi Moschi verissima est Historia, quam oculis meis vt vidi, ita sæpè experientia confirmata fuit. F. Gregorij veridica moschi descriptio.

Quod in certis nimirum Regni Chinensis Prouincijs, quales sunt *Xantien* & *Quinzay*, aliæque, animalcula quædam reperiantur, quæ in siluestribus locis, vbi Cuniculorum modo terram suffodiunt, generantur. Magnitudine & forma Forma moschiferi animalculi.

 sua

ſua mediocrem Canem ex paruorum illo genere æquant. Colore ſunt pardo, vt Hiſpani dicunt, ſiue ex obſcuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigriſque maculis ſignantur: pilos raros, diſtitos ac duriuſculos habent. Pedes ipſi ſunt largi, vnguibus canis inſtar armati, ſed longioribus acutioribuſque, quibus facilè ſibi ſpeluncas in terra fabricant. Roſtrum oblongum, Caninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiuſculas, oculos paruos & minimè alacres, ſimiles illis, qui morti vicini ſunt. Non quidem multum agilia, ſed vafra admodum ſunt, vbi abſcondendi ſub terra neceſſitas illa vrget His artibus autem ab illis, qui moſchi mercaturam exercent, hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in ſubterranea loca profugere compellunt, quæ poſtea ſubfodiendo, vel alia induſtria extrahunt, in tanto ſæpius numero, vt ad trecenta etiam capiantur. Hæc ſubitò iugulant, ſanguinem, qui in ipſis maximè abundat, in vaſe aliquo mundo (*Porcellanam* vocant) colligentes. Tanta autem, quod mirum eſt, ſanguinis copia in quouis horum animalculo inuenitur, vt ſæpenumero, quando extractus fuit ac concreuit, videatur totius reliqui corporis molem ſuperare.

Modus capiendi illa.

Modus parandi moſchi pretioſioris.

Poſthæc pelles ipſis abſtrahunt, exenterant, & ab omni illuuie inteſtina emundant. Quamuis aliqui, vt maiorem moſchi quantitatem nanciſcantur, impura cum puris relinquant. Qui verò priore modo procedunt, cum ſanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum muſculoſam carnem, cor ac hepar ſimul in lapideo mortario vnam in maſſam contundunt, ex qua folliculos, ſiue ex pelle horum, ſiue aliorum animalium paratos inferciunt, loco vmbroſo ſuſpendunt, ſiccantque. Et vbi iam ſemiaridi fuerint, ſub terra defodiunt, ibi nempe, vbi quotidie vrina proijcitur. Poſt tres inde quatuorue dies refodiunt, omninoque in vmbra exiccari permittunt. Et hic eſt præſtantiſſimus moſchus, qui pro Rege ac Principibus ſaltem conficitur.

Modus cõficiendi minus nobilem moſchum.

Sed ille, qui communiter circumfertur moſchus, craſsiore Minerua elaboratur. Contunditur enim totum ſimul animal cum omnibus ſuis partibus, oſsibus, inteſtinis, & pellis quoque portione, donec ad maſſam tenerrimam redigatur, ex qua vtriculi illi ex eiuſdem animalis pelle confecti implentur, & inteſtini aliqua parte obuoluuntur, pauliſper ſiccantur, loco vbi vrina effunditur, ſub terra per paucos dies reconduntur, & denuo in vmbra ſuſpenſi exiccantur.

Odoris in moſcho deperditi recuperatio.

Et ſic quoque, ſi quis veſiculas illas moſchi plenas, quæ ob temporis diuturnitatem odorem perdidiſſe videntur, haberet, has linteolo prius obuolutas eo loco ſepeliat, quo ab hominibus vrina reddi ſolet, poſt quatuor aut quinque dies refodiat, vento, non Soli exponat, redibit priſtina odoris præſtantia. Atque hæc veridica confectionis moſchi eſt Hiſtoria, cum aliæ omnes fabuloſæ mihi videantur. Velim & hoc ſciri, maximam inter primum ac ſecundum moſchum eſſe differentiam, cum tanta prioris ex ſanguine ac carnibus cum Corde & Hepate confecti ſit odoris præſtantia atque fragrantia, vt vnica drachma plus virium habeat, quàm vncia tota alterius. Quare prior ille Regni Chinenſis Proceribus tantum cedit; poſterior extra regnum per varias regiones à mercatoribus

Differentia inter primum & ſecundum moſchum.

ribus

ribus distrahitur, & maximæ loco gratiæ habendum, si ex primo quis à Chinensibus aliquid extorquere valeat.

Narrant aliqui de nescio quo alio animali, quod eodem in Regno Chinæ, ac nouo quoque Mexico inueniatur, figura *Mustelæ* altius longiusque paulò, quàm sit *Sciurus*, testiculis oneratum adeò enormibus, vt suspensos minimè gerere, sed terram contingentes trahere cogatur, quique æquali cum toto reliquo corpore sint pódere, quibus oppressum, cum à Canibus agitatur & euadere non potest, ipsosmet dentibus illud mordicus detruncare & liberrimè postea aufugere. Hos vero à Venatoribus colligi ac contundi testiculos, qui optimum ipsis Moschum præbeant. Hoc ego, cum nunquam viderim, nec quicquam propterea de eo certi affirmatique afferre possum.

Alij animal aliud moschiferum descri bunt.

Ex huius testiculis moschum confici dicunt.

Alij non desunt, qui animal quoddam ex Ceruorum genere prædicant, ex quo folliculi illi moscho pleni auferantur, quod pro mera similiter fabula habeo. Atque sic denuo primam moschi, quam attuli historiam, confirmo, quippe quam oculi mei, quibus credere possum, conspexerunt. Hucusque F. Gregorius noster.

Alij aliud esse credũt ex Ceruorum genere.

Hæc F. Gregorius αὐτόπτης.

Atque dum huic opusculo meo ita inuigilarem, nonnunquam me visum venit Rochus Ezechiel Bauthschner. Hic decennium integrum in Hispania exegit, qui ex milite quem in Africa egit, Medicus effectus, Salamanticæ Hispaniarum illis Athenis non contemnenda Galenicæ doctrinæ fundamenta iecit, & Arte, quàm Marte [illegible]larere maluit. Hunc ego percontatus sum, quid de Moscho sibi apud Africanos & Lusitanos innotuisset, Qui cum ea mihi respondisset, quæ cum F. Gregorij historia valde conueniunt, hìc adscribere illa non grauabor.

Animalcula illa, inquit, ex quibus Lusitani suum conficiunt moschum, ego ipse in certis Lusitaniæ locis desertis, quæ peragraui, non semel tantum vidi, quæ paulo sunt maiora, quàm illa, de quibus supra F. Gregorius historiam suam pertexuit. Figura sua non Cani tamen, sed Feli sunt persimilia. Habitant in locis saxosis plerumque ac siluosis, vbi Oleastri præsertim & Quercus consitæ viuunt, quæ glandes ferunt dulciores castaneis nostris, quæ ob id ab incolis magni æstimantur, diligenter colliguntur, ac vicinioribus amicis dono mittuntur. His se animalia ea libenter sustentant, & vbi necessitas premit, in ijsdem arboribus etiam se abscondunt; quibus laquei ac pedicæ ex filo æneo parantur, & cuniculorum modo illaqueata capiuntur. Horum sanguinem Venatores extrahunt, carnes separant & loco perflabili, vbi nec Sol, nec humiditas dominantur, resiccant.

Animalia ex quibus Lusitanicus Moschus fit, Felibus sũt similia.

Aues deinde capiunt quasdam, ab ipsis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen minimè sunt, sed Accipitribus nostris forma similes quidem, mole verò duplo maiores. Harum itidem carnes ac sanguinem reponunt siccantque, & ad Aprilis mensem vsque reseruant; quo tempore viret, vigetque maximè herba quædam, ab Incolis *Pico di Grulla* dicta, hanc quoque tunc demetunt. Est autem planta hęc tam fragrantis moschati odoris, vt certò affirmare possim, me longinquis è locis eandem crescentem olfecisse, euulsisse non rarò, & pro mea recreatione in itinere mecum detulisse; Ab hac planta odorifero plena humore

Auium quarundam caro & sanguis ad moschum adhibetur.

deter-

Moſchi cõfectio Luſitanici. determinatam quandam ſucci quantitatem exprimunt, & cum prædictis carnibus ac ſanguine commiſcent, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam, vt memorauerat F. Gregorius, ad vnguem adhibent operam. Tum in loco, in quo ſæpe vrina euertitur, bene inuolutam paſtam ſepeliunt; vel vtriculorum aliquot horum in vaſe illo, σκαφίον vocant Græci, in quo (ſit auribus honor) humanorum tam ſiccorum, quam liquidorum colluuies recipitur excrementorum, ſuſpenduntur, ad tres quatuorue dies detinentur. Exemptos inde & in vmbroſo cubiculo bene ſiccatos externis mercatoribus diuendunt. Locus animalium horum natiuus eſt in Portugalliæ Confinibus, imò magna pars in ipſa eſt Portugallia ſita. Termini Luſitaniam attingentes vocantur *Serra de Gatta*. In ipſa autem Luſitania exiſtens locus dicitur *Serra de Stela*. Atque hæc eſt ſuccincta moſchi Luſitanici parandi narratio. Moſchi quidem opificium ipſe ego non vidi; animalia tamen & plantam moſchatam ſæpius vidi. Reliqua curioſitatis gratia ab Incolis didici, quibus fidem denegare piaculum duxi. Hæc Rocchus Ezechiel Bautſchner Medicus.

Odor ex fætore ipſi concilia-tur.

Apprimè hæc omnia cum F. Gregorij enarrationibus congruunt, quæ ſi vera ſunt; non erat, quòd tantopere Amatus Luſitanus à pleriſque ſcriptoribus illis, qui ex libris, quàm rerum vſu & magiſtra experientia diſcere malunt, exploderetur. Neque enim Arabum de Moſcho ſcriptis tradita documenta eam vim & energiam habent, vt nullum dubitandi locum relinquant, neque ea veriſimilitudine mihi videntur, vt omnium ſubitò animos capiant, & contrarium ſentientes refellant.

Quid in hac controuerſia ſtatuendũ. Quid igitur in hac nobis controuerſia ſtatuendum? Certitudine forſan omni deſtituti in ambiguo hucuſque verſabimur? Aut conuenire putemus, vt tot clariſſimis animalium Scriptoribus vnicum tandem *F. Gregorium* noſtrum, & *Amatum Luſitanum* opponamus? Atqui nec aduerſariorum argumenta Herculea mihi penitus eſſe videntur. Legat cui placet, *Aldrouandi* cap. 20. de Quadrupedibus Biſulcis. Reperiet miram eorum, de ortu moſchi varietatem: quandoquidem horum aliqui vmbilicum huius animalis moſchum faciunt; aliqui veſicam circa eundem; alij in inguine abſceſſum: *Scaliger* ſanguinis collectionem ſiue apoſtema in ventre: alij folliculum certum eſſe in hoc animali conſtituunt, qui ſi ſemel excindatur, non producat amplius moſchum: alij vt *Alexander Benedictus*, ſimile quid euenire, quod in mulieribus menſtrua patientibus opinatur. Et ferme quot homines, tot ſententiæ.

Qui moſchum ex Capreolo petunt, nõ ſatis ſibi conſtant.

Non miror itaque *Fuchſio* apud *Aldrouandum* ſuſpectum eſſe *Arabum* hoc decretum, quoniam in moſchi deſcriptione plurimum variant. Hic itaque moſchifero animali tumores tales eſſe autumat, quales in *Caſtore* & *Leporibus* reperiri inquit, quos vulgus teſtes nominat, & ob id Lepores omnes ſimul mares ac fæminas eſſe credit, à quibus ipſe odoratum illud pus emanare arbitratur. Sed & hunc non minus erronea duci opinione exiſtimo. Cum enim moſchi animal capreolum æmulans, tam rarum ac peregrinum ſit, ex quo illud extrahi tam nobile odoramentum creditur, vt in hodiernum vſque diem à quoquam vix rectè deſcriptum aut depictum videatur (neque enim æquè notum eſt atque Zibethicum, familiare iam penè nobis effectum) vnde quæſo tanta odora-

Cur moſchum nõ poſsit eſſe tumorum excrementum.

odoratissimi huius siue puris, siue saniei, ex vno atque altero tumore, siue sanguinis coagulati quantitas eximatur, vt cunctæ non modo *Europæ*, *Asiæ* & *Africæ*, sed *Americæ* etiam toti sufficiat? Cum in solo *Peruano* Regno *F. Gregorius* mihi certò affirmet plus moschi in cibis, potu, dulciarijs, vestibus, alijsque delicijs consumi, quam in Europa vniuersa. Neque enim in singulis ferme poculis potus sui moschum tantummodò soluunt & abliguriunt, sed in integris quoque vinorum dolijs compositionem ex charyophyllis, Cinamomo, Citri & Aurantiorum corticibus, cum plurimo moscho in sacculos congestam suspendunt. Quam & ad Epithemata cordis confectionem in stillatitia florum Citri atque Aurantiorum aquis macerant, & in virium debilitate applicant, intingentes pexum, sed nondum in fila contortum, in hoc ipso liquore sericum, & cordi admouentes.

In solo Regno Peruano plus moschi cōsumitur quā in tota Europa.

In cibis potu & medicamentis maxima moschi copia in Peru cōsumitur.

Cibus etiam sine hoc vix parari posse censetur, siue pulmenta fuerint, siue illinctus, intrita aut panis dulciarius, crustulata, liba, placentæ aut artocrea coquantur. Addebat *F. Gregorius ex China* locisque vicinis vbi Moschus paratur, quotannis mille *Arrobas*, hoc est viginti quinque librarum millia vehi vēdique, ac per varias orbis partes distrahi, sed maiorem huius portionem in *Nouam Hispaniam* ac *Peruanum Regnum* portari, vbi cum minoris argentum æstimetur, quam alijs in regionibus, plus ibi Mercatores propterea lucrantur. Tantam autem moschi copiam quomodo vix nomine etiam nota bestia nobis subministrabit?

Vltra viginti quinque millia librarum moschi ex China quotannis extrahuntur.

Fauent huic non coniecturæ, sed veritati, nostri Vnguentarij & Chirothecarij Romani, qui mihi certissimò attestātur, moschū sibi aliud nihil videri, quàm sanguinem & carnes tusas, se enim dum in aquis illum odoriferis soluunt, filamenta sæpius reperire, ac veluti neruosa & carnosa quædam corpuscula, pelliculas quoque, quæ vbi diutius aqua fuerint maceratæ, etiam in tumorem aliarum instar membranarum attolluntur. Nec mirum adeò videri debet, carnes ac sanguinem moschum olere, cum alui retrimenta etiam quorundam animalium, illius præcipuè quod *Martes* siue Martorellus dicitur, moschum odore planè æmuletur, id quod sæpissimè in Germania expertus fui, vbi animal hoc non cicuratum quidem, sed sua sponte per domorum tecta, gallinarum oua suffurans sorbensque vagabatur.

Argumentū efficax pro F. Gregorij sententia.

Excremēta Martorelli moschum spirant.

Ne autem *F. Gregorium*, omni quis destitutum scriptorum authoritate existimet, laudare hic possum *Odoardum Barbosam* Lusitanum, qui in *Summario suo Regnorum ac populorum Orientalium*, verba faciens de Regno *Aracam* inter *Bengalam* & *Pegu* posito, his vicinos ait montes *Capelangam* dictos, cuius habitatores inquit, ferre Rubinos & Moschum ad magnam ciuitatem *Aua*, ex qua in *Pegu* & hinc in *Bengalam* & *Narsingam* & *Pacem* per *Malacam* transportantur. *Moschus*, addit ipse, *ex animali simili Capræ conficitur. Animalia hæc excoriantur & caro cum sanguine contusa in vesicas siue vtriculos ex eadem pelle confectos aptatur, quos nos vocamus Papos. Et hæc est veritas moschi, & non est apostema sicuti communiter fertur, & qui bene examinat moschi massam, in illa ossa contusa reperit.* Hæc suffragari *F. Gregorio* & *Amato* plurimum possunt, vtcunque dicat Barbosa, Caprarum formà animalia illa, & non Catulorum aut Felium figurà reperiri.

A varijs authoritatibus F. Gregorij relatio cōfirmatur.

Odoardi Barbosæ de moscho verbo pro F. Gregorio.

Verun-

Veruntamen hunc quoque ex auditu potius hausisse, quàm oculis perlustrasse planè mihi persuadeo, cum hic ipse alio in libro eodem hoc primo Nauigationum volumine collectoris *Ramusij*, de ijsdem agens locis *Aracam*, & *Pegu*, contraria quodammodo dictis suis afferat proprijs. Quæ singula penè verba in suas aduersus Cardanum Exercitationes Scaliger transtulit, Exercit. nempe 21. non facta *Barbosæ* tamen mentione, cum eo tempore liber hic nondum impressus quidem, per doctorum tamen hominum manus iret. Huiusmodi historias Indicas cum plures prælo nondum commissas Scaliger possideret, & in suos subindè Commentarios aliquid rari nouique, quod Cardanum latuisset, insereret, magnam sibi nominis inde celebritatem conciliauit. Ait autem vterque, Animal moschi in Regno *Pegu* simile esse *Gazelæ*, album, dentibus Elephanti sed paruis, sub ventre & pectore ei apostema nasci, quod vbi sectum fuerit, hirudines pro reliquo extrahendo sanguine, animali admoueri, has postea siccari, contundi, prioris sanguinis per apostematis sectionem extillati, & viribus efficacissimi pauxillo, hos pulueres vigorari, & adulteratum ita moschum præparari. Hæc inquam, omnia quanto auritis minus, quam oculatis fidendum sit testibus, indicium non leue facere possunt. Vt verum sit, quód supra etiam ex Scaligero monui, scribendi periculum sæpenumerò ex aliorum pendere mendacijs.

Vnde Scaliger non rarò Indica noua afferat.

Sed lepidum mehercle est, non deesse, qui iam causas repererint quoque, cur Natura tumores illos Moschum cótinentes in Capreolo vel Capra fabricauerit, vt videre licet in Calceolarij Iunioris musæo impresso, has nempe quod animal hoc páruo Liene præditum, in huius subsidium eiusmodi tumores nactum fuerit, vt per eosdem humor ille fæculentus expelli posset. Cùm tamen, qui eo modó philosophantur, nec animal viderunt, aut si viderunt, an illud verum moschum fundat, anatome certè an magnum, an paruum habeat Lienem, experti nunquam fuerint. Scilicet adeò in procliui est Rationalibus dictis Medicis, ad quodlibet propositũ problema sæpenumerò etiã data operà fictum, rationibus respondere, atque imber quãdo pluit: sed rationibus profecto plerumque plumbeis & elumbibus. Adstipulantur & *F. Gregorio* hæc in Gesnerianis descriptionibus *Roderici Lusitani* verba: *Moschi verò compositio ex multis potius, quam naturalis res est, cui basis animalis cuiusdam Dapsico, id est, Cuniculo similis, sanguis est, qui ex India præcipuè Pegu prouincia ad nos, tanquam pretiosissimus odor affertur.* Nec recentissimi desunt nobis fauentes authores. *Aldrouandus* dicto loco, cum Denominata moschi recenset, & circa finem hæc verba adiungit: *Regnum præterea Chinæ animalia generat magnitudine Canum, quæ moschum producunt. Incolas aiunt, ea occidere atque sepelire, vt sic putrefactorum carnem sanguinemque in puluerem redigant. Aiuntque & alia in India generari animalia moschi plane odore, quibusque hic adulteratur.*

Nimis faciles quidam sunt in causis reddendis.

Authores quidam F. Gregorij sententiæ fauentes.

Rodericus Lusitanus.

Aldrouandus.

Et demum quid clarius his *Petri Iarrici* Iesuitæ verbis? qui è postremis vnus est, qui res Indicas descripsit Lib. 2. cap. 17. *Thesauri sui Rer. Indic. Est in China* inquit, *aut non procul inde animal, quod moschi materiam suppeditat, quod odoramenti genus veteribus tam Græcis, quam Latinis incognitum fuit, nares tamen quam iucundissimè afflat: & sanè Chinense moschum ceteris præfertur. Animal est Vulpis magnitudine*

Petrus Iarricus Soc. Iesu.

gnitudine, siluas incolere solitum: hoc assiduis virgarum fustiumque verberibus enecant, vt toto sanguis diffundatur corpore. Cadauer putridum & iam aridum frustatim, non detracta pelle discindunt, sacculosque inde parant, quos Lusitani Papos nuncupant. Pantoia verò è ventriculo animalis cuiusdam feri, quod Fele paulo grandius, educi moscum credit, nec in China ipsum, sed in regione proxima reperiri. Cibettam haud dubiè intelligit: vel si idem omnino animal cum eo quod descripsimus, credendum nobilius ac pretiosius moscum ventriculo aluoque educi, vtque maior illius sit copia, verberibus ipsum, quo ad cetera membra diffundatur odor, enecari; Chinenses tamen Lusitanis ipsum, quamuis alio eductum loco, diuendunt.

Is, qui extremam porrò manum Chinẽsis Regni descriptioni addidit, est *Nicolaus Trigautius* amicus meus, qui duos integros in illo Regno dimoratus annos, Romam postea veniens, non semel me tantum inuisit, & Ordinis sui Societatis Iesu sacerdotes ad idem nunc Regnũ plures reduxit. Hic libro, cui *Christianæ Expeditionis apud Sinas* titulus, capite illo, quo describit res naturales, quarum ferax est Sinensis ager, inter reliqua hæc habet: *Medicas herbas alit, quas aliæ regiones non nisi importatas norunt, maximè Rhabarbarum & Muschum, quæ ab occasu Saraceni Asiæ vniuersæ, & exinde Europæ inferunt incredibili commercij lucro: cum hic vilissimo pretio distrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, Senis septenisque aureis in Europa diuendes.* Hoc ipsum mihi *F. Gregorius* confirmabat, moschi ibi vnciam quarta parte aurei venire, quæ hic Romæ sedecim Philippicis, siue Scutatis venum datur. Verum hoc non satis capio, quod *Trigautius Muschum* inter medicatas herbas reponit, nec ex animali desumptum meminit, quod ipsum fugisse tamen vix credi potest. Neque enim per *Muscum*, tomentum illud arboreum, quod veteres non ignorarunt, intellexisse putare illum quis possit, quod à Sinis ad nos deferri nemo vnquam commemorauit. His itaque verbis quid dilucidius dici potuit? Licet enim prædicti nobis assentientes authores exactam moschi confectionem, qualem ex *F. Gregorio* habemus, nobis non dederint, in id omnes tamen inclinant, nõ *Capreoli*, sed aut *Canis*, aut *Felis*, aut *Vulpeculæ* effigie moschiferum animal esse. Ne tamen tot Arabibus & Latinis iunioribus pertinacius obsistere velle videar, non absurdum duxerim, posse & hoc odoramentum ex Dorcade, siue Capreolo etiam aliquo colligi. Veruntamen, cùm omnes, qui de simili animali monimentis aliquid suis consignarunt, ex aliorum potius relatione, quam propriâ nixi experientiâ & visâ moschi ex apostemate illo extractione scripserint: ego sanè reprehendi minimè debeo, si illi magis fidem adhibeam, qui moschi ipsemet fabricam pluries vidit, & clarorum authoritate scriptorum testimonijs defendere se potest, quàm qui ex varijs quidem libris, sed omnibus vnum tantum authorem sequentibus, discere maluit. Neque enim absurdum esse sibi quis persuadeat, iucundissimum moschi odorem tam herbis quàm animalibus, & fors etiam mineralibus communicari potuisse. Plantæ notissimæ sunt inter plures *Geranium moschatum* & *Iua muschata*, & *flores bulbi* illius, qui Vomitorius Dioscoridis aliquibus esse creditur & *Dipcadi, Muscari & Moschio Greco* ob id Italis dicti. Inter fructus numerare licet *Pyra moschatellina & moscharola* dicta, *vuas* quoque *moschatellas*, quamuis à sapore potius, quam odore hoc nominis acquisiuerint. Ex animalibus *Polyporum*

Nicolaus Trigautius Societ. Iesu.

Posse forsan etiam concedi ex Capreolo aliquo moschum peti.

Odor moschi in varijs rebus reperitur.

In plantis.

In animalibus.

lyporum speciem vidi Moschum apprimè referentem. Sunt & *Cercopitheci*, & *serpentes* quidam, & *Muris* quoddam genus, cuiusmodi sibi à Ludouico Gozadino donatum scribit Aldrouandus, Moschi odorem fragrantia. Qui idem, *D. Hieronymum*, dum *moscum peregrini muris pelliculam* esse dicit, huius odorati muris pellem intellexisse arbitratur: vtcunque alij interpretentur, potuisse S. Hieronymum intelligere potius folliculum illius animalis moschiferi, ex cuius pelle adhuc pilosa vtriculi fiunt & moscho implentur, qui muris pellem quodammodo imitari videntur, vnde forsan *Moschi, seu Musci Etymon* a *Mure* nempe deriuatur. Sed de huius Etymologia plura leges apud Aldrouandum.

Iucunda narratio de Elephātorū sudore Moschum olente.

Deessem hic partibus meis, nisi, quod cum animi delectatione mihi auscultanti idem F. Gregorius narrauit, recensere pergerem. Ab Elephantis nempe in Indijs Orientalibus suauissimum moschi odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, si cubicula eorum, vbi in vmbra detinentur, ingrediatur. Quotiescunque autem operis adhibiti in sole versari coguntur, sudor ipsis erumpit tam suaueolentis moschati odoris, melleæque consistentiæ, vt à longè muscas omnes ad se deprædandum alliciat, quæ turmatim confluentes, miserum malè animal diuexant. Cum enim nec cauda breuiore, nec proboscide se satis defendere queat, extendit quàm potest maximè & explanat pellem suam rarissimis & longè à se dissitis pilis consitam, adeoque glabram planè, ac molestissimis muscarum ſuctibus expositam: ac vbi ingentem bestiam muscarum Myriades obsident & moschatum melleumque depascuntur sudorem, Elephas momento temporis totam corrugat pellem, & in rugis plicisque illis ebrias veluti bestiolas ex inopinato comprimit, occidit, sicq. earum sese molestia liberat. Si quis autem sudorem illum cōchyliorum testis, quod Indis facere consuetum est, detergat, & in vascula corriuet, moschi odori minimè cedentem & suaueolentem naribus succum lucratur.

Aristoteli plurima animalia ignota fuerunt odorem optimum spirantia.

Hæc, si Aristoteles nouisset, cui Elephanti ignoti nequaquam fuerunt, non quæsiuisset Sect. 13. problemate 4. *Cur animalium nullum suauiter oleat, exceptà Panthera?* Iam enim plura odorem optimum fundentia, non bestijs tantùm alijs, quod in Panthera ipse fieri putauit, sed hominibus etiam gratissimum spirantia animalia descripsimus, Et quod mirum quidem est in sudore & fæcibus earum illum reperiri, quæ tamen ceu excrementa & cruditatis aliquid participantia, ex mente Aristotelis eodem loco, fœtere potius omnia deberent. Sed nunc non libet ex Aristotelis, in Problematibus, placitis odorum essentiam causasque rimari & examinare, quod alio commodiore fiet loco. Nunc igitur imposito, *Algaliæ* & *Moscho*, fine ad *Ambram* odoratam griseam & *Ambracani* plurimis dictam, me accingo.

Hucusque de Zibetho & moscho.

AMBRA GRISEA seu odorata.

Multorum, Disquisitio Ambræ, clarissimorū Naturæ Professorū, Medicorū ac Historiographorum ingenia hactenus torsit. Quare, ne actum agam, plerasq. horum cōtrouersias prçteribo, vel summa saltem rerū capita delibabo: vbi tamē quod F. Gregorio de Boliuar & mihi probabilius videtur, proposuero prius: cū rectū & sui & obliqui regula rectè dicatur. Hic igitur meis inductus precibus hác suā patrio, vt solitus est, sermone de *Ambra* grisea seu odorata, non de *Succino* inquam,

quam, antiquorum *Electro* sententiam mihi scriptis consignauit.

Et de Ambra inquit ille, non desunt qui diuersimodè opinantur. Aliqui semen esse statuunt Balænæ, qui falluntur. Alij quid vomitu reiectum, qui & ipsi errant; cum non doceant, qua ratione, aut quibus expleta cibis eum bestia patiatur. Quod æquè illis vsuuenit, qui excrementa esse alui credunt. Et licet aliquando quod dicunt, verum esse contingat, tam exigui tamen Ambra illa excrementitia est momenti, vt decem huius libræ, valore & viribus ab vnica veræ Ambræ vncia vincantur.

F. Gregorij verba & mens de Ambra odorata.

Errant qui putant esse Balænę excrementū.

Hoc igitur certissimum est, Ambram non esse aliud quam Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab eiusdem visceribus in maris abysso vi mineralibus innata, expellitur. Experientia enim constat, immensam huius quantitatem ibidem generatam & expulsam non tam terræ ipsi, quam scopulorum & cautium radicibus spongiformi quidem, sed molli admodum substantià adhærescere. Huius autem substantiæ mixtura talis est, vt cuncti omnimodò pisces magis illam, quam vllum alium cibum escamue appetant.

Ambra est Bituminis species.

Piscibus lautus cibus est.

Ast quoniam hæc vt diximus, in mari imo stabulantur, quò omnibus indifferenter piscibus, propter frigiditatem & profunditatem penetrare haud est concessum; hinc fit, vt non nisi Balænæ eò pertingant. Quemadmodum enim inter gressilia ac reptilia, alia arbores altissimas & montium culmina conscendunt, alia in superficie terræ gradiendo corio eius adhærent: cursus aliqua sunt velocissimi, & alia tardiùs incedunt: & inter volatilia vix humo se aliqua tollunt, vt *Hirundines*: alia etiam ad supremam aeris regionem contendunt vt *Aquilæ*, & alia media volant via: ita in mari prorsus euenire putandum est, vt piscium aliqui in suprema dominentur huius regione, alij mediam sulcent, & Balænæ demum infimam attingere valeant. Est autem inter *immania Cete* species quædam, quæ corporis mole reliqua vt omnia superat, ita in profundissima pelagi descendit, ibique hac bituminosa viscosaque materia, siue Ambra vescitur. Esse autem pinguem Ambræ aliorum instar bituminum substantiam, vel hinc disces, quod nec aqua nec aceto, sed oleo dissoluitur, cum simile simili gaudeat, eique libenter adhæreat,

Ad maris profundū non omnes pisces penetrant.

Balænæ ad maris ima descendũt.

Ambra pinguis est.

Cum ingens igitur hæc belua ad imum se maris fundum demisit, tanta in Ambram gulæ auiditate inuolat, vt cum maximam eius partem vorare tentet, partim rostro, partim caudà se hinc inde motitando, & fors etiam toto se corpore cautibus, quibus Ambra adnascitur incumbendo, ne à mari interea dum appetitui suo satisfacit, sursum pellatur; immensam eius molem separet ac distrahat, quæ ad centena aliquando librarum millia ascendit. Hæc vbi iam suæ satisfecit voracitati, superiora petit, & non rarò vbi maiori quam ferre possit, se onerauerit copia, eius partem reuomit, quæ si ita confestim haberi posset, satis adhuc præstans Ambra foret. Alui autem excrementa nauci sunt & Ambram parum redolentia.

Balæna maximā Ambrę molem ā terra & scopulis separare valet.

Balæna vomit aliquādo Ambræ partem.

Perfectissima verò Ambra illa est, quam Balæna non deglutiuit, sed

Bbb quæ

Optima Ambra quæ sit.

quæ sua sponte ad maris superficiẽ eructauit, id quod ipsi haud difficulter euenire potest, cum naturâ suâ pinguis ac leuis existat. Vbi itaque ad supremam illam maris regionem emersit, eiusdem incolis piscibus præda fit optatissima. In hanc enim maximâ illi copiâ se accingentes irruunt, massam discerpũt, & quilibet ex tam opiparo sibi cibo particulam abripit, eam tam diu agitant, donec ad maris littus adiuuante ipso vndarum reciprocantium motu, propellant. Fieri tamen non rarò solet, vt procellarum æstu & ventorum propulsu maxima etiam frusta antequam piscibus esca fiant, extra mare proijciantur. Vbi autem iam littori vicina aliqua massa reperitur, ibi minorum gentium pisces turmatim congregantur, & quantum volunt possuntque, exsaturantur. Quod vbi in sicco iam collocata Ambra demum firmatur, nec adhuc à prædatoribus tamen Cancris auibusque tuta remanet, quæ tam diu huic insistunt, vorantque, quamdiu à sole non penitus exiccatur. Et nisi his subiaceret periculis, iam maior huius copia inueniretur, viliorique pretio diuenderetur.

Ab omnibus indifferenter piscibus comeditur.

Nec à Cãcris & Auibus tuta est.

Quid sit Ambra grisea propriè.

Solent verò Cancri illi magis *Ambræ* portioni inhærere, quæ *grisea* dicitur. Est autem hæc nihil aliud, quàm partes Ambræ magis fibrosæ. Videtur enim hæc per neruos seu venas ac quodammodo radices suas scopulis ac ipsi sub mari terræ adhærescere, per quos neruulos seu densiores particulas Ambra suum ex terra originem & incrementum adipiscitur. Et hanc ob causam grisea Ambra densior, grauior adeoque efficacior etiam existimatur.

Vbi F. Greg. illam repererit.

Atque hæc vera & realis Ambra est, qualem ego vidi in oris & littoribus *Brasiliæ* & *Mosambigue*. In Oriente quoque in littore *Angolæ*.

Et præter hanc relationem reliquæ omnes sunt absque fundamento, ob id dubiæ, & nihil causarum afferunt, cur ijs credatur. Quod si tamen nonnemo meis velit fidem verbis denegare, sua ipsimet libera maneat phantasia & opinandi potestas, hunc enim ego certum securumque redditum velim, a nemine mortalium ob id, vllam hæreseos suspicionem ipsi impingi debere. Atque hæc volui ex F. Gregorij mente ac præscriptio statim meis prælibare Lectoribus, ne in hoc Ambræ pelago controuersiarum vndis plenissimo, dubitabundi diutius fluctuarent, sed certum in prospectu portum haberent, ad quem vela dirigerent. Reperio autem à diuersis scriptoribus, Ambram tam Plantarum, quam Animalium ac Mineralium in classe collocari, ex his enim tribus omnem Galenus & ceteri Medicorum filij materiam medicam deriuant.

Hucusque F. Gregorius.

Scaliger Ambram plantale quid facit.

Plantis *Ambram* Scaliger accenset Exercit. 104. cap. vel particula 10. his verbis: *Facilius inclinat animus Ambram esse fungi speciem. Cortice siquidem obductam massam vidimus, nec sine squammularum vestigijs vt in Fungo vetulo. Intus globulorum cohæsionibus potius accedit ad Tuberum naturam quorundam, quæ papillatim concreta sunt. Si quid ad persuasionem facere potest, aliud huc adducendum. In Rutenis fungillos nasci perpusillos, valde odoratos, ad Pyrenæos etiam odoratiores, quos Mosserones vocant*. Verum hæc, quæ vltimo affert loco de odore argumenta, parum persuadent. Iam enim supra Moschi odorem

quoque

quoque tam in Plantis & Mineralibus, quàm Animalibus reperiri probauimus. Spongiformis ſubſtantia etiam, cum è viuentis cranio & cerebro læſo hominis, vt planta ex terra creſcit. Quin è metallicis tam Naturæ ſponte, quàm artis induſtria elaboratur. Vidi argentum viuum ad hanc ſubſtantiæ formam arte adductum, & exiguo labore in Mercurium currentem reductum.

Fungus Scaligeri puerile figmentum eſt, inquit, *Libauius* in ſuo de Ambra tractatu. Videtur autem ipſi hæc opinio duplici de cauſa explodenda: tum quia videndum eſſe iubet, an ſub mari fungi planta naſci poſsit? tum quia in tãtam molem, quanta reperta fertur trecentarum librarum, imò Inſulę magnitudine, non videatur poſsibile excreſcere fungum poſſe. Veruntamen priori Libauij obiectioni facilè ſatisfit, cum videamus non paucas in fundo maris imperfectas, aliaſque perfectas plantas viuere. Imperfectarum à ſe in mari obſeruatarum, in ſuo de *Imperfectis plantis* Lib. mentionem faciet *Princeps Cæſius* noſter. De perfectis hæc habet *Pigafetta* ex *Odoardi Lopez* nauigatione ad Congianos inſtituta: *In parte Inſulæ Loandæ continenti oppoſita, naſcuntur in locis humilioribus ſub aqua arbores poſt defluxum maris conſpicuæ, quarum radicibus magnæ adhærent oſtreæ, carne pugnum humanum æquante, ſapore iucundo.* De mole ingenti huiuſmodi fungi reſpondendum foret, maris vaſtitatem non dedecere vaſtiſsimam plantam imperfectam, & fungoſam præſertim, quæ minerale terræ excrementum videatur, informe veluti & telluris inutile pondus; ſi organorum & partium diſtinctione ſaltem intueri velis. Conſiderare quoque poterat, nullum vnquam terreſtre animal marinas belluas mole attingere, cum Plinius memoret *Balænas* quaternum iugerum, & *Priſtes* ducenum cubitorum. Idem Alexandri Magni claſsium Præfectos retuliſſe ſcribit, huiuſmodi beſtiarum oſſa quadragenum cubitorum longitudinis reperta fuiſſe. Quare minus mirum, ſi etiam marinus, quam terreſtris fungus maior exiſtat.

Scaligerũ Libauius impugnat.

Reſpondetur Libauio pro Scaligero.

Maris vaſtitas vt ingentes beſtias, ita maximos fungos producere poſſe videtur.

Andreas Baccius, quem inter claſſicos iure ac merito ſcriptores collocare poſſumus, quo ego primo vt *Romam* veni ſeſquiennio, magiſtro vſus, ſecundo vix elapſo Cathedram ipſius in rerum naturalium profeſſione adeptus ſum, in opere ſuo de *Thermis* celeberrimo, lib. 5. crediſſe viſus fuit *Ambram* eſſe Animalis excrementum. *Non diſsimile autem veri fit* inquit, *quod relatum ab Indis audiui a viro Principe: Ambar piſcis quoddam eſſe excrementum, vt Zibethum Catti Indici, & Moſchus & Caſtorium, qui quarundam adnaſcentium herbarum pabulo ſatur, gignat aliquando abſceſſum in ventre intimo. Quo dirupto tria habentur Ambaris genera. Aut liquor emanans ſupernatat aquis, idque optimum: aut à piſce ſponte euomitur, quod vilius, nec ſatis digeſtum: aut piſce mortuo ac eiecto ad littus inuenitur promiſcuum partim candidum partim nigrum.*

Andreas Baccius Medicus Rom. celeberrimus Ambram animale quid cenſet.

Huic opinioni valde illa quadrant, quę *Carolus Cluſius* in Annotationibus ſuis ad *Ambari* caput *Gaziæ ab Horto*, adfert: intellexiſſe nimirum ſe à *Seruatio Marel* Burgundo, qui Ambari, Moſchi & Gemmarum cognoſcendarum cauſa plurimas peragrauerat regiones, *Ambarum* nihil eſſe aliud, quam recrementa in veræ Balænæ ventriculo collecta. Plurimos autem in hoc decipi, quod pro *vera Balęna orcas. Phyſeteres* & ſimiles Cetaceos magnis dentibus pręditos piſces habeãt, cum vera Balæna dentibus careat, piſces integros voret, inde viſcoſa in ſtoma-

Alia argumenta ex Cluſio quod ex Animali fit Ambra.

Quæ vera dicatur Balæna esse.

cho & indigesta massa congeratur, in qua sæpius deuoratorum rostella Polyporum inueniantur. Non mirum itaque, cum in magnorum Cete ventribus Ambram nullam repererint, si hanc ideo opinionem, Ambar animale quid esse, reprobauerint, quandoquidem veras nunquam Balænas secuerint.

Opportunissimum nunc accidit, vt de hac vera putata dentium experte *Balæna*, vel in *Romanorum* nostrorum gratiam ea hic scribam, quorum partem ipsi mecum viderunt, partem ex fide dignorum auditione ego accepi, cum ea præcipue ad hanc nostram aliquid facere controuersiam, & lectorem ipsum non parum delectare videantur.

Veræ putatæ Balænæ descriptio.

Circa Februarij mensem elapsi sexcentesimi vigesimi quarti supra millesimum anni, eiusmodi Balæna non procul à Castro *S. Seueræ* maritimo triginta forsan ab VRBE milliaribus distante, inter duos scopulos sed iam exstincta appulit. Erat hæc bellua longa palmos LXXXXI, crassa L. Os longum XVI. latum X. in quo aperto & trabibus suffulto, commodum equo insidens homo spatium habere poterat. Lingua longa XX. palmos, quæ ex neruosis crassissimisque fibris carne rubra intertextis componebatur.

Mirabilis dentium forma in hac Balæna.

Dentes hìc nulli, sed horum loco videre erat corneas laminas nigriusculas, splendentes & oblongas, veluti si tot retortorum gladiorum, quos Acinaces appellare solemus, vaginæ coriaceæ essent, eo ordine positas, vt fistulę illæ stanneæ in Musicis disponi organis solent. Harum breuissima (quarum duas ex recentibus gingiuis, si modò gingiuæ dici merentur, abscidi, domique conseruo) semipalmari lõgitudine erat, cęteris paulatim accrescentibus, vt longissima sex palmos etiã superaret, sed crassitie vix digiti minoris vnguẽ attingeret, latitudine verò ad quatuor vix digitos ascenderet. Hæ omnes subtiliore & tenuiore sui parte secundum totam earũ longitudinem pilos etiam semipalmari longitudine adeò hirtos promittebant, vt meras porcinas setas esse iurasses. Quæ tamen, vt probè ego examinaui, aliud nihil erant, quam mera fila siue productæ fibræ ipsissimam illam materiam corneam (si tamen corneam appellare licet) constituentes. Vbi enim alimentitio glutine hæ cõpingebantur, ibi cornea siue coriacea illa substãtia resultabat, & vbi hæc finiebat, pili ijdem soli lõgius excurrebãt.

Cur dentes hi cornei potius quam ossei esse debuerint.

Et quoniam Natura non voluit, vt hæc tam mirabilis dentiũ forma ac series, instar aliorum ossea tota ac durissima esset, quippe cum dentes hi sub palato fluctuarent, nec alueolis vt alij comprehenderentur, ideo debuerunt superiore quà palatum cõtingunt parte, molliores ac veluti pilosi esse; inferiore dura, cornea, coriacea ac quodámodo ossea, vtcũque appellare libeat, substãtia præditi, vt alimẽntum, quod deuorat bestia, aliquam ibi saltem resistentiam reperiat. Sunt enim hi dẽtes diuerso planè modo situque, quam in alijs contingit, ordinati per oblongum videlicet palati fornicem porrecti, & minimè ex imo sursum erecti.

Rondeletius in huius Balænæ dentium descriptione videtur lapsus fuisse.

Aduertendum hìc tamen moneo Doctissimum *Rondeletium* lib. 16. cap. 11. de Piscibus, vel hallucinatum fuisse, dum Balænas huiusmodi describit inquiens: *Dentes in ea nulli, sed horum loco in vtraque maxilla corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes, desinentes: quæ anteriore & posteriore siue interiore oris parte breuiores sunt, in media longiores: ab interioribus lingua intus continetur & coercetur, inde educta, vel abscissa ita diffunditur, vt in eundem locum recipi postea non possit.* Vel reuera Ba-

ra Balænas tales inueniri, quæ in vtraque maxilla eiusmodi dẽtes sortitæ sint, id quod vt credam, difficulter adducor. Nostra enim iã descripta in solo palato siue superiore maxilla mirabilẽ illum dentium ordinẽ, figurã & cõstructionẽ monstrabat. Inferioris verò maxillæ labrum osseum, nigrum, obrotundum, maximæ crassitiei, sertis illis respondebat, quibus murorum summitates coronari solent.

Oculorum orbita maiori alicui vmboni siue parmæ, pupilla verò tornato ex finissimo Ebeno globo similia cernebantur. Cutis mollitie & colore Anguillæ pellem æmulabatur. Circa corporis medium duæ siue alæ, siue pinnæ palmorum X. vtralibet, prominebant; vbi corpori fixæ hærebant, trium erat latitudo palmorum, quæ finem versus semper decrescebat. Cauda bifurcata lata X. & longa VI. palmos; circa hanc caro mera neruosaque nec pinguis: superiora autem versus lardum potius quàm caro apparebat, ex quo magna olei copia lucernarum vsui seruiens eliquata fuit. Sub hoc tamen lardo vera ac rubicunda caro latebat. Ossium, propter horrendum putrefacti cadaueris fætorem, non potuit tunc temporis examen institui.

Descriptio oculorum. Cutis. Pinnarum. Caudæ. Carnis.

Tota illa dentium ferme compositio suis adhuc connexa ordinibus Romam delata, ac Illustrissimo & Reuerendissimo Principi *Francisco Cardinali Barberino* (cuius felicibus auspicijs huic operi iam incumbimus) oblata, à Nobilissimo Equite *Cassiano Puteano Lynceo* cum admirandarum alijs thesauris rerum naturalium, studiosè conseruatur.

Dentium hãc seriem conseruat Nobiliss. Cassianus Puteanus.

Similis, sed ingen●or bellua Anno MDCXX. circa *Corsicam* & ipsa iam mortua reperta fuit, longa pedes centum. Solum lardum, siue carnea pinguedo pendebat librarum centum & trigintaquinque millia. Pro extrahendo intestino recto nisu maximo & coniunctis viribus septemdecim viri fortes operam suam impendebant. Hoc eius erat capacitatis, vt insidentem caballo suo equitem facillimè admitteret. Triginta duabus spina dorsi vertebris constabat, ex quibus varia sedilia conficiebantur. Et cum hæc fæmina esset, vtero fætum conclusum gerebat, pedes longum triginta, pondere mille ac quingentarum librarum. Ex huius mensura etiam præcedentis, quæ paulo minor fuit, proportio si cui minus accuratè eam descripsisse visi fuerimus, facilè æstimari poterit.

Alia similis Balænæ delineatio maioris.

Erit igitur hæc vera Balæna, cum dentibus eiusmo●i, quos nos plerunque dentes osseos albosque alueolis suis infixis dicimus, careat, si *Seruatio* illi apud *Clusium* credimus, & ex hac sola pretiosum illud odoramentum *Ambra* scilicet extrahetur. Verumenimuerò hanc belluam minimè antiquorum Balænam esse, rectè quidem meo iudicio Rondeletius autumat. *Aristoteles* enim lib. 1. de Hist. an. cap. 5. *Alia animal gignunt*, inquit, *perfectum, alia ouum, alia vermem. Procreant animal homo equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere aquatili, quæ Cete appellamus, vt Delphini & quæ cartilaginea vocantur. Quorum alteris fistula data est, branchiæ desunt vt Delphinis & Balænis. Habent Delphini fistulam in dorso, Balænæ in fronte.* Et *Plin.* lib. 9. cap. 6. *Ora Balænæ habent in frontibus, ideoque summa aqua natantes in sublime nimbos efflant.* Huic autem iam à me descriptæ beluæ, cum branchiæ adsint & fistula desit, qua ratione esse Aristotelis & Plinij Balænam asseuerabimus? Confirmauit autem mihi *D. Bernardinus Radi* Eques & Centumcellarum (Vulgò Ciuità Vecchia) Architectus, fistulam in hoc Cataceo pisce

Cõtrouertitur an descripta bellua sit vera Balæna antiquorũ.

 se nul-

In hac Balæna nostra nulla fuit fistula.

ſe nullam reperiſſe, cum diligenti tamen examine cadauer beſtiæ perluſtraſſet, & deſignatum ære quoque euulgaſſet. Exiſtimat igitur Rondeletius hoc noſtrum Cete, cum Balæna neutiquam ſit, potius Ariſtotelis & Plinij Muſculum eſſe, quẽ Græci μυσίκητον dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Muſculus marinus, qui Balænam antecedit, nullos habet dentes, ſed pro ijs ſetis intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum.* Ariſtot. verò lib. 3. de Hiſt. An. cap. 12. *Muſculus etiam piſcis* ait, *pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, ſuillis ſimiles.*

Videtur Antiquorũ Muſculus eſſe.

Cur non fit Muſculus hæc Balæna.

Rectè hæc omnia Rondeletio adſtipulari videntur, Balænam neganti & Muſculum eſſe affirmanti. Et tamen non leuem mihi ſcrupulum inijcit: quod Ariſtoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos pilos enaſci, cum in noſtra hac beſtia ex corneis illis laminis, quæ probè à palato ſeparari poſſunt, originem ſumant. Accedit Plinij authoritate credi debere, Muſculum non magnum piſcem, ſaltem non ex Balænarum claſſe eſſe, cum dicat lib. 9. cap. vltimo: *At è contrario amicitiæ exempla ſunt præter illa, de quorum diximus ſocietate Balæna & muſculus, quando prægraui ſuperciliorum pondere obrutis eius oculis infeſtantia magnitudinem vada prænatans demonſtrat, oculorumque vice fungitur.* Hunc *Oppianus* & *Ælianus Ducem Balænæ* appellant, & *Claudianus* his verſibus parui corporis facit:

Si ruit in rupes amiſſo piſce ſodali
Bellua, ſulcandas qui præuius edocet vndas,
Immenſumque pecus paruæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monſtro.

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus illis & cetaceis piſcibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipſis paruum hunc piſcem attribuit:

Pondere magnorum membrorum tarda feruntur,
Et lentè æquoreo circumuoluuntur in æſtu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo ſemotus ab illo
Præcedit, monſtratque viam, ducitque per æquor.

Aſt quoniam idem *Plinius* lib. 32. cap. vltimo Muſculum non inter paruos piſces ſed belluas marinas, vt *Phyſeteres, Balænas, Priſtes, Orcas* & ſimiles numerat, putat Rondeletius eundem lapſum fuiſſe, dum priore citato loco, pro Balænæ duce Muſculum aſſignauit.

In huiuſmodi Balænis aliquando Ambra reperta fuit.

Scribit quidem *Rondeletius*, in huiuſmodi edentulorum muſculorum, ſiue Balænarum malè creditarum, ventriculis non rarò Ambram inuentam eſſe: ſed hoc, vt ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digeſtorum piſcium viſcoſa maſſa enatam fuiſſe, cum idem ipſe affirmet in eorundem ſtomachis nihil præter aquam, ſpumam, mucum, & fætentem Algam ſine vllis piſcibus, aut piſcium fruſtis reperiri, vt vel hinc clarum euadat, eam minimè carniuoram beſtiam eſſe. In noſtra certè belua, quam ad noſtrum hoc mare mediterraneum appulſam iam ſatis delineauimus, noſtri homines præter malè olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et

Et hanc quidem bestiam, & quæ in ipsa continebantur pleraque, exacta disquisiuit diligentià ex famulis quidam Illustrissimi *Principis Cæsij* nostri; quem, cùm ipsemet (quod maluisset hic rerum Naturalium curiosissimus Spectator & Obseruator) ob negotiorum & longioris viæ incommoda *Aquaspartæ* in vrbe sua retentus, coram adesse non posset, eò ex *Ciuitella Cæsia* Castro suo à Maioribus Cęsiæ Gentis in Tuscia ędificato, nec longè à *S. Seuera* dissito, ablegauerat. Qui cum exquisitam partium omnium proportionem mensus esset, dentes etiam aliquot secum abstulit, qui in Principis Musæo hodieque inueniuntur.

Princeps Cæsius per famulum missum Balænam hàc perlustrari curauit.

Non defuerunt tamen nostra quoque memoria aliæ Balænarum species, dentibus non coriaceis aut corneis, sed veris ac osseis præditæ, quarum vna *Asturæ* loco non multum ab antiquissimo *Neptuni* maritimo oppido distante, in maris littus proiecta occubuit. Hoc cum littus eodem tempore animi & obseruandarum simul quarundam maritimarum gratià raritatum, forte fortuna idem Princeps Cæsius legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Balæna nactus est, non absimilem planè illis, quibus *Hippopotamos* hìc *Romæ* instructos vidimus.

Prope oppidũ Neptuni alia Balæna veris dentibus instructa reperitur.

Et pauculos ante annos demum, similis cetaceus & dentatus quoque piscis, sed paruus &, vt apparebat, iunior prorsus *Maccaresium* Arcem mari contiguam, Illustrissimi *D. Hieronymi Matthæi Marchionis Iouij* propriam, vndis iam & maris æstu confectus appulit. Hic etiam Marchio; qui non tam nobilitate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematicarum præcipuè scientiarum laude clarescere discupit, & ob id *Principi Cæsio* amicissimus, mihi beneuolentissimus; Costam huius piscis Principi trãsmisit, quę cũ rarioribus plurimis Naturæ artisque donis, atq. inter alia cũ Vasculo quodã ex ipsiusmet Cetacei piscis Vertebræ cuiusdã interiori spõgiosa & medullę cõtigua parte faberrimè elaborato, in Musæo suo ab eodem *Illustriss. Principe* asseruatur.

Alia huiusmodi dentata Balæna Maccaresium appulit.

Hieronymus Matthæus Marchio Iouij.

Castagneda in Orientali Historia sua friuolam adhuc magis opinionem fouet, excrementum hoc Ambarinum in Balænis repertum stercora esse auium quarundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis vescantur herbis, in rupes & scopulos Insularum earundem sua retrimenta deponant, quæ mari innatantia à Balænis deuorentur & necdum concocta vomitu postea reijciantur.

Castagneda vult Ambram esse auium stercora.

Garzias ab Horto verò loco iam supra dicto, Terram quandam esse putat: *Ceterùm hæc mea est opinio*, inquit, *veluti pro regionum natura terra interdum rubra est, vt bolus Armenus, interdum candida vt Creta, nonnunquam nigricans: sic verisimile est aut insulas, aut terras similis cum Ambaro formæ inueniri, quod terra sit aut fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem inuenta sunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli se integram ex Ambaro insulam vidisse, quam cum postea requirerent, nunquam comparuisse.*

Garzias ab Horto ait Ambram esse Terræ speciem.

Ingentes Ambrę moles aliquãdo repertæ.

Verum de insulis eiusmodi Ambarinis *F. Gregorius* nihil sibi vnquam visum nec auditum fuisse sanctè mihi affirmauit. Posse ingentia Ambræ pondera interdum mari innatare non absurdum putamus, quæ hyperbolicè Insulæ dici queunt. Nam & illi, qui iam descriptam vulgò Balænam seu potius Musculum

appel-

appellatum ante ſeſquiannum ex Turri maris, vbi aduerſus pyratas excubiæ aguntur è longinquo conſpexerunt, inſulam primo rati eſſe fuerunt. Et cum, vt experientià clarum eſt, Ambra quaſi integra ſit pinguedo quædam, iam autem nec auium fæces, nec Balænarum ſtercora aut viſcoſus earum in ventriculis humor adipioſa ſint, nec vlla vnquam inſula quæ plantas & animalia alere queat, pinguedo fermè mera, qualis Ambra quæ oleo & non aqua vt terræ ſolent, ſoluitur, fuerit; conſequens erit vt in nulla horum claſſe Ambræ locum dare valeamus.

Ambra quaſi tota eſt pinguedo.

Multò noſtræ ſententiæ vicinius accedit *Nicolaus Monardes* de medicam. noui orbis. Cap. 7. *Varia eſt circa Ambari originem*, inquit, *opinio: ſed veriſſimum eſt, Bituminis genus eſſe ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expoſitum illico denſatur, vt ſolent pleraque quæ ſub marinis aquis tenella & mollia ſunt, & aqua exempta durantur vt corallium & ſuccinum*. Et paulo inferius: ***Verum eſt meo tempore Balænam circa Canarias, quas Inſulas Fortunatas putant, captam in qua inuentæ ſunt plus quam quatuor Ambari arrouæ*** (ponderis apud Hiſpanos genus, quod viginti-quinque libras pendet) *ſiue centenæ libræ: poſtea tamen infinitas Balænas cum ſuis Catulis interfecerunt, ſed nihil Ambari in eis inuentum eſt.*

Nicolaus Monardes magis noſtræ ſententiæ fauet.

Matthiolus titubat, & quid certi determinet, ignorare ſe ingenuè his verbis fatetur. ***Ceterùm ex antedictis quæ ſit Ambari hiſtoria vt verior accipienda, non equidem auſim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam.*** Adfert tamen *Simeonis Sethi* & *Serapionis* (quamuis hunc non nominet), opinionem & ipſiſſima ferè verba, quorum ille *Ambræ* non minus ac ſulphuris & Bituminis fontes in terra ſtatuit: hic ipſam in maris alueo non ſecus atque in terra fungos oriri exiſtimat. Nos poſtremæ huic ſententiæ libentius, quam vlli alteri ſubſcribimus. Non ob id tamen in plantarum, ſed mineralium potius genere Ambram collocari volumus.

Matthiolus de Ambra ignorantiam ſuam fatetur.

Quæ noſtra ſit ſententia.

Poſſe autem mineralia non in Fungi tantum forma ſiue in rudimenti illius modo, in quo Natura veluti ſtirpes fabricare addiſcit, ſed perfectioris etiam alicuius plantę figurà è terra germinare, varij varia documenta authores adferunt, quæ ſummatim collegit ***Fortunius Licetus*** acerrimus Peripateticæ ſectæ propugnator Lib. 4. Cap. 72. de Spontan. viuent. Ortu, vbi ex *Petro Martyre* in noui Orbis ***Hiſpaniola*** Inſula Aurum è terra ſurgere, & vitis modo circa arbores ſerpere. Ex ***Fulgoſio*** apud ***Firmium*** Pannoniæ vrbem, interdum in vitibus Capreolos ineſſe repertos verè aureos, ex ijs auream cuſam monetam fuiſſe. Ex ***Ariſtotele*** de ***Admirandis,*** Aurum defoſſum, aut in terram proiectum excreuiſſe, Æs comminutum & ſeminatum, vbi aquæ illud irrigarunt, aucta extitiſſe, adducit.

Aurũm aliquãdo plãtarum inſtar germinaſſe.

Fortunius Licetus optimus peripateticus.

Poterat igitur vitalem quis in metallicis ſibi ſpiritum facile imaginari, & à plantarum anima vegetante non longè ſeponere. Seminari enim, creſcere, germinare non poſſe videntur, niſi quæ ex vegetantium ſunt genere. Veruntamen *Licetus* huic illico ſatisfacit dubio, vt pleriſque facillimum eſt Ariſtotelicis ad quodlibet propoſitum problema, & ad eius contradictorium ſi placet quoque, rationibus reſpondere. Ait igitur ſupponendo ea omnia vera eſſe, quæ de auri æriſque vegetatione allata fuerunt, vel primò dici poſſe non verè

An mineralia vegetentur.

Reſponſio Liceti ad hoc dubiũ.

Capreo-

Capreolos sed æquiuocè fuisse; vel eodem modo creuisse, vt cornua in ceruis, in quibus vita nulla sit, imò veros etiam in vitibus Capreolos se habere vt vngues & cornua, hoc est, sine vita; vel vites per radices suas è terra attraxisse humorem metallicum, in quo humore fuerit auri prius geniti aliqua portiuncula, metalla autem à prædominio esse aquea & generationis eorum materiam humorem esse fluidum, adeoque facilè obsequentem. Vel demum hoc fieri posse ex natali mollicie, ab angustia loci, materiam vi pulsam è terræ finibus contorquente. Si aurum vitis in morem arboribus adhæreat, hoc illi accidere ob lentorem, ac molliciem facultatemque rigendi extra natale solum. *Quod si verò*, inquit, *aurum defossum alicubi, posse renasci concedamus; dicimus id renatum fuisse, non quia vetus aurum, plantarum more, nouum metallum sibi consimile geminauerit: sed quia vetus illud aurum materiam sibi propinquam, ad quam auri naturam dispositionis quomodocunque, & vndecunque adeptam in nouum aurum commutauerit, ea ratione prorsus, qua ignis ligna in ignem nouum conuertere consueuit, & aqua vetus aerem in aquam nouam physicè transmutare solet.*

Atqui hoc mihi modo dubium obscurum per obscurius solui videtur. Metallicarum gnari rerum philosophi & artifices, hæc non sicco ita pede transirent. Cum enim in minerarum puteis ac metallorum venis, seminium quoddam latitare certa sciant experientià, per quod metalla certis determinatisque locis maturantur, fæcundantur, se instaurant ac propagant, adeoque suo quodam modo crescere & germinare dici valeant, id omne operis sine vegetatione aliqua non posse accidere videtur. Sed hæc alterius loci fusius explicare fuerit. An valida sic Liceti responsio.

Et quid si Ambram forsan inter minerale & plantale medium quippiam astruamus? An Naturæ hoc insolens erit? quæ ab vno ad alterum extremum non nisi per medium transire est solita. Vt enim inter Angelum & brutum animal Homo est medius, ita inter hunc & abiectissimam bestiam Simia interiacere videtur. Inter perfecta bruta & plantas perfectissimas se interponunt Zoophyta, *Plantanimalia* philosophis appellata. Certè quid supra plantarum naturam *Spongiæ, Lorica, Vulua* & *Mentula* cuncta marina & informia prorsus animalia, præter obscurum constrictionis & dilatationis motum habeant, non video. Huc referri possunt plantæ, quæ verè plantarum facie terræ infixæ immobiles manent; nisi quod homine accedente ipsasque contrectare tentante, ramos contrahant, quarum vna apud *Malabaros*, altera in *Pudefetania* esse à Recentioribus memoratur: quæ ob id *verecundæ arboris* nomen meruit: His tertia accedit mirabilior in Insula propè *Cimbubon*, cuius folia in terram lapsa humi repunt, & sub tangente manu diffugiunt. Quibus si placet *Agnum* adde *Scythicum*, animalis formà, plantali carne, terræ hærentem & herbas vicinas veri animalis instar depascentem, quem etiam Scaliger describit. Iam *Tubera* terræ cum nec radices nec folia nec flores ramosue habeant, quis in plantarum classe facilè reposuerit? vegetante tamen anima prædita esse, quis dubitabit? Non igitur adeò absonum fuerit *Ambram* inter mineralia & plantalia mediam collocare: quod si substantiam spectes, bitumen sit; si pullulandi è tellure morem, plantas imitetur. Hanc inter Plantas & mineralia mediam Naturam primus inuenit & detexit Illustrissimus & Excellentiss. *Princeps Cæsius* noster: de qua

Ambra videtur quid medium inter plantã & minerale.

Natura ab vno extremo ad alterum per media incedit.

Mirabiles plantæ sensu tactus prædita.

de qua ex professo in suis libris de *Metallophytis* inde à se cognominatis agit, quorum specimen & species diuersas anno præterito ad Illustriss. Principem *Franc. Card. Barberinum*, Aquaspartà Romam transmisit.

His ita stabilitis, quid ad Scaligeri opinionem, qui fungum esse Ambram voluit, dicendum sit, iam liquet: non esse plantam nimirum veram, quales reliqui sunt fungi terrestres, horum enim nullus pinguedine tanta, quanta in Ambra est, pollet. Dici tamē fungus potest, tum quia fungi facie germinat, cum quia inter stirpem & terræ excremētum minerale fortassis intermediat. Quod autem fungus hic immensus, si quando maris turbulenta ingruit tempestas, & vt Serapio loquitur, *sævientibus procellis agitatum pelagus, cum prouolutis impetuosè saxis expuatur in littus Zing vocatæ regionis: tum homines, qui præsentiunt maris insultus, ad vada se quam citatissimo cursu conferant, vnde & apud illos Michere seu veloces cursoresue appellantur, & quod eructatum est Ambarum, congerant*. De hoc inquit F. Gregorius, à neutris quicquam *Indis* compertum haberi. Quin falsum esse, si ventorum etiam turbine adeò mare intumescat, vt cælum terræ misceri videatur, aquam in fundo maris vllo modo conturbari, multo minus quæ ipsi inhærent terræ, Ambræ inquam & ingentia saxorum volumina è mari exturbari. Placidissimam enim in fundo stationem Vrinatores, siue illi qui margaritarum piscationi operam dant, tunc experiuntur, cum maris superficies etiam inquietissima furit.

Fungiformem hanc Ambram non à maris agitatione cum saxis eijci.

Mare supra agitatū infra quietū est.

Et qui in Naui illa, admirabili *Cornelij Trebelij* Holland. ingenio excogitata, & *Londini* in Anglia, vbi hodieque visitur, fabricatà sub mari nauigarunt, sanctè mihi iurarunt, furentibus æquore ventis, nullam in imo maris molestiam percipi. Recipit autem hæc nauis viginti quatuor homines, quorum octo remos agunt, reliqui suis in cubiculis persistunt, qui viginti quatuor horarum spatio aere alio nullo indigent, soloque illo in naui concluso contenti viuunt, quibus exactis, superficiem maris petunt & reserato nauis operculo ac paulisper aperto nouum aerem hauriunt, quo postea clauso operculo sub aquam denuò tam profundè merguntur, quam nauis Rectori ad Orgias etiam si vellet quinquaginta, visum fuerit. Et quod mireris magis, ibi quoque magnetico indice cursum dirigunt, vbi locorum sint norunt, remisque facillimè nauem agitant. Quodque fidem ferme omnem subleuat, est, quod eo loci vbi remigantes morantur, nauis absque fundo est, vt aquā ipsi continuò aspiciant, ab ea verò minimè sibi timeant: cum in scamnis suis paulo altius sedentes pedibus haud quaquam ipsam contingant. Sed non libet nunc omnia persequi, quæ ab ipso Artificis Genero mihi non ita dudum relata fuerunt.

Describitur miraquædā sub aquis nauigatio.

Nec vero simile mihi videtur *Azelum* maiorem, aut alias etiam minores pisces deuoratà Ambrà, ab ingesto veluti veneno interire. Præterquam enim, quod experientia hoc minimè constat, ratio etiam reclamat, cum Ambra non aliorum instar Bituminum nauseoso & acri chalchantino spiritu ac sale, sed ex suauiore quadam minerali tamen, pinguedine componatur, quæ non dicam piscibus Pamphagis illis Neptuni pecudibus, sed nec hominibus exitio esse comperitur. Pinguia autem terrestribus quibusdam particulis mixta, ab animalibus & appeti valde, & eadem nutrire multum, in carne maximè porcina

Ambram piscibus nō venenū sed cibū optimum esse.

& caseo

& caſeo pinguiore Ruſtici experiuntur. Nec abſurdum eſt, mera etiam mineralia noſtræ licet minus congrua Naturæ, à piſcibus tamen deuorata digeri poſſe, cum viderim ſæpius in exenteratorum ventriculis piſcium maiorum, minores piſces modò integros adhuc, modò ſemiliquidos contabuiſſe, & conchyliorum teſtæ in humorem quoque chyloſum abeunt, non vt vulgus Medicorum ac Philoſophorum credit à magno ſtomachi ipſorum calore, noſter enim longè potentior nunquam hoc efficeret, ſed ab alio principio, à quo videmus & vniones & corallia duriſſima in limonum ſucco & aceto, frigidis ab ipſis creditis humoribus, facilè liqueſcere: Quis enim intenſus ſit in ventribus piſcium gelidis in vndis ſemper degentium calor? cum multis ego vicibus in Teſtudinum tam aquaticarum quàm terreſtrium etiam viuentium ſanguine, & corde palpitãte extracto, nullum non dicam calorem, ſed ne teporem quidem quin merum frigus ipſo Iulio Menſe, & Syrio ardente ſenſerim, quod & in piſcium mihi ſanguine, in quo præcipuus animalis calor ſitus eſt, vſuuenit. Sed hæc altiori & quam hæc tempora non capiunt, ſpeculationi reſeruantur.

Piſces nobis indigeſtibilia cõcoquunt, non à maximo calore.

Teſtudinũ & piſcium ſanguis & cor ad tactum frigida.

Neque hoc ſilere debeo: *Monarden* in *Ambra* ſæpe Auium roſtra, ac conchylia, & oſtrearum teſtas reperiri ſcriptum reliquiſſe. Veruntamen *Cluſius* hæc non Auium ſed *Sepiarum* roſtella, aliorum ex mente eſſe annotauit. Non eſt omnino de nihilo hæc dubitatio. Vidi enim hic Romæ non rarò, vbi ſepiæ quam plurimæ venduntur, earum roſtella Auium adeò roſtris ſimilia, vt incauto facilè auium illa fuiſſe imponere potuiſſent. Et Cluſio quidem ego libens aſſentior, ſæpius hoc accidere poſſe. Attamẽ nec hoc diſſimulare volo, me verũ & genuinum Auiculæ roſtellum oblõgum, anguſtum, & acutum, integrumque in magna ſatis Ambræ odoriferæ optimæ maſſa, quã iam ſæpe laudatus Eques noſter *Puteanus* Lynceus (vt pretioſorum huiuſmodi medicamentorum, quà naturalium, quà arte paratorum inſtructiſſimam habet ſupellectilem) *Venetijs* tranſportari huc curauerat, vidiſſe ac manibus tractaſſe. Solent autem, quæ ex *Sepijs* ſumuntur non oblonga & tenuia ac compreſſa, ſed craſſa, breuia, ac lata valde eſſe, qualia vel in *Piſce Orbe* Nilotico meo, vel in Auicula *Coceotrhrauſte*, & ob id ab Italis *Friſone* & *Groſſobecco* vocata, inueniuntur: vt affabrè hanc cum plurimis alijs in ſuo *Auiario* æri inciſis & euulgatis *Ioannes Petrus Olina* I. V. Doct. egregius, ſub fauſtis *Puteani* noſtri auſpicijs delineari curauit, luculento ad omnes addito commentario, qui ſi ita perrexerit, herbam ipſi, vlla abſque controuerſia, ornithologi alij omnes & Aldrouandus porrigent. Atque hæc de ſepiarũ & Auium roſtellis adducta ſint, vt magis *F. Gregorij* ſententiam cõfirment, qui non tam maris beſtias, quam cæli volucres Ambræ eſui maximè inhiare teſtatum voluit. Quod ſi tamen vllam ex *Ambræ* paſtu Balænam vnquam interijſſe contigit, id copiæ potius ingeſtæ, quam deleteriæ pretioſi huius odoramenti facultati tribuendum arbitror. Nam & *vini* ac *panis*, quorum hic corpus, illud Animæ vinculum ſpiritus maximè refocillat, nimia quantitas veneni vicem ſubit.

Auium & ſepiarũ roſtra in Ambra repeririuntur.

D. Caſſianus Puteanus pretioſiſſima medicamenta aſſeruat.

Atque hucuſque candide Lector, *Zibethi Moſchi* & *Ambræ* diſquiſitio, longiuſculum forſan, quam voluiſſes, teque meque tenuit. Sed cum incerta illa Authorum varietas, qui vt *Lucretius* ait:

Cur protracta fuerit longius hæc diſquiſitio.

Sæpiunt

Sapiunt alieno ex ore, petuntque
Res ex auditu potius, quam sensibus ipsis.

Hactenus nos cæca caligine mersos omnes traheret, puto aliquam saltem per me, disputatione hac lucem controuersijs illis allatam fuisse: nempe

Sic vnumquodque paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit auras.

Cum itaque tam Moschi quam Zibethi exoticorum Animalium, dilucidam, vt spero, historiam dederimus; contraria verò iuxtà se posita magis elucescant, poteram his admirabile animalculum quoddam adiungere, in quo Natura omnem mundi corriuando veluti fætorem commiscere voluisse videtur *Anna Tuya Peruanis* dictum, à *F. Gregorio* graphicè mihi descriptum. Veruntamen cum & *Nardus Ant. Recchus* noster in hoc ipso opere suo, similis propemodum meminerit *Mexicanis Tzquiepatl*, nobis nomine *Vulpeculæ, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore*, vocatum, eò vel lectorem nunc remittimus, vel vbi otium nobis supererit, in eodem commentando capite, aliquid de nostro addemus.

Anna Tuya fætidissimũ animal Peruanum.

De Electione *Ambræ* & quid aliud dicã faciamuè, quam vt Nobilibus his Medicorum Collegijs, *Romano* inquam meo, subscribam & *Augustano*? Quorum hoc in *Germania*, illud in *Italia* ceteris facilè præcellit. In hoc autem concordant ambo voce ac calamo, probari odoratissimam, leuem, sordibus carentem, grisei coloris, venis modò cinereis, modò albicantibus & notulis quibusdam rufis, croceum colorem imitantibus distinctam, ac pinguem ita, vt si acu candenti perfodiatur, olaginei aliquid succi resudet. *Romanum* Collegium griseam ac nigram tantùm agnoscit: hanc verò reijcit, & vnguentarijs ac Chirothecarijs relinquit. Ast neque hi, si griseam nancisci possunt, nigram emunt fragrantià à griseà longè victam. *Augustanum* tamen etiam albam nouit & reijcit, quæ & ipsa nostris Chirothecarijs nõ est ignota, sed ob odoris debilitatem grisea ignobiliorem repudiant. Scio à plerisque hanc Struthiocameli ouum candore æmulantem, ceu quæ imposturam sapiat, reprobari: volunt autem aliqui hanc gypso admisto talem concinnari, quod vix crediderim, ponderosior enim, quam est, inueniretur.

In Ambræ electione, probatur Romani & Augustani collegij medici assensus.

Grisea ceteris præfertur.

Ludouicus Coltrius exercitatissimus & rerum naturalium maximè gnarus Pharmacopœus, qui è regione *Panthei Agrippæ* ad insignia *S. Georgij*, instructissimam quà factis, quà infectis pharmacis tabernam habet, & *Theriacæ* præsertim ac *Mythridati* confectione cæteris facilè palmam præripit, sibi non semel tantum contigisse affirmauit, quod grisea illa optima Ambra, vbi senio confecta fuisset, albescentem colorem, id quod & mihi in *Ambra* octo annorum quam domi detinui, vsuuenit; acquisiuisset, euanidi prorsus ferme odoris. Hoc multoties nos in cæruleo Vitrioli experti fuimus. vbi diutius aeri exponeretur albedinem planè contraheret. Attamen & albam quæ recentior apparet, inueniri certus sum, sicut & nigram recentem, quod quidem in plantis & mineralibus non est ab earum natura absonum, ne de animalibus quicquam dicam, etiamsi esse partes prorsus homogeneæ essent, posse tamen in aliquibus particulis colore differre. Quid igitur mirum, si in massa ingenti adeò, quantà fungorum more è terra, cautibus, rupibus, ac scopulis maris emergit Ambra, color

Ludouicus Coltrius materię medicæ experiẽtissimus pharmacopœus.

Grisea Ambra senio albescit, sicut & vitriolum.

In vna & eadem magna massa Ambræ posse esse diferẽtes colores.

color ſimul ſit albus, nigricans, & cinereus ſiue griſeus, cuius differentiæ rationem ſupra etiam F. Gregorius aliquam rationem probabilem attulit. Quod *Auguſtanum* verò Medicum Collegium illam etiã, quæ auium roſtris, conchyliorum & oſtreorũ teſtis permixta cernitur, refutat, id demum non omnino admittendum iudico, niſi ſordes aliæ terreſtres cõiunctæ ipſi hæreant. Supra enim in Ambra optima auiculæ roſtellum me reperiſſe monui. Ambra auicularũ roſtris immixta non eſt omnino reijcienda.

Fungitur autem digniſſimè iam laudati Collegij *Romani* Medici hoc anno M.DC.XXV. Archiatri ſiue *Protomedici* munere *M. Antonius Lucianus*, acutiſſimus prҽter medendi artem Philoſophus, & Medicinæ, quæ Theoremata explicat, Profeſſor publicus, ac meus ante hos XXV. annos in *Noſocomio S. Spiritus* collega & amicus. In edolanda verò ac promulganda, quà Galenicis quà Chymicis medicamentis locupletiſſima *Auguſtana* Pharmacopœia, primariam contuliſſe ſymbolam ſuam mihi videtur *Raymundus Minderer us*, qui ea in ſcribendis libris ſuis, quorũ complures vtileſque edidit, & praxeos Medicæ felicitate donatus fuit, atque *Cæſari* ob id *Matthiæ* acceptiſſimus, vt ſuum *Sueuia* prҽcipuè *Auguſta Vindelicorum* amœniſſima Ciuitas *Hippocratem* iure ac merito appellare poſſit. Raymundus Minderer us Sueuiæ ſuæ Hippocrates.

De optimi Moſchi ſignis Lectorem ſimiliter conſulere iubeo vtramq. pharmacopœiam ſiue *Antidotarium Romanum & Auguſtanum*. Eſſe debere nimirum ſiccum ac perodorum, ſubſtantiæ mandendo friabilis facilè, & fragrantiæ cerebrum nonnihil ferientis, colore modò ſubflauo, aliquando ſubnigro, & ferè ferrugineo. Quod non eſt mirum, cum ſanguinem cum carnibus contuſum ac torrefactum, ex quibus conſtat, imitetur. De Zibetho demum medicamentis rarius addi ſolito, plerique qui de Animalibus commentati ſunt, authores videri poterunt. Nobis ob temporis anguſtiam (plurima enim adhuc dicenda reſtant) non licet ſingulis his diutius & minutius immorari. Electio Moſchi. De Zibetho alij videantur.

O quam ego nunc vellem per ſuaueolentes illos odorum campos latius expatiari, odorumque naturam penitius explorare! Cur fœminarum præſertim vterus cum gratis odoramentis *Zibetho, Moſcho* & *Ambra* tantam habeat cõuenientiam ac ſympathiam, cùm fætoribus verò tam inſignem diſcrepantiam atque antipathiam; vt his reluctari, illa animalis alicuius viui inſtar amplexari velle videatur? quҽ hyſtericas interim, ſi harum naribus percipiantur, tanto faſtidio mulieres afficiunt, vt & animo linqui & mortuis ſimiles iacere videãtur. Vidi eiuſmodi fœminam de *Ambræ Moſchique* odore delibutis Chirothecis grauiſſimè conquerentem, cum & ignara eius qui illas gerebat, aduentus viri eſſet, & multis ab ipſo paſsibus remota in ſuprema domus parte reſideret, cum per inferiores hic interim gradus aſcenderet. Variæ fieri poſſent de odoribus ſpeculationes.

O quàm itẽ optarẽ ex interiore Principiorũ Phyſicorum medulla, non calidi inquam, frigidi, humidi & ſicci miſcela, quæ omnia ad hanc rem nihil aut parum faciunt, rationes diſquirere! Cur odorifera illa bene olẽtia, cordiq. vt aiunt, proficientia adeò, balſamica pharmaca, vigorem, gratiam ſuam ac fragrantiam à fætidiſsimis tamen hominum recrementis, vrinis ac peſtifero latrinarum halitu recipiant, illamq. diutius conſeruent? Et quomodo ſpiritibus noſtris odores conſociari, & per hos illos nutriri dici queat? ſi quando ad nares admotis odoriferis rebus in ſyncopẽ lapſi refocillamur. Cuius gratia ex Ambra, Moſcho, Xyl- An odores ſpiritus nutriant?

aloe, Cinamomo, Zibetho & ſimilibus pilæ *Poma Ambræ* vocatæ, concinnantur, quæ Peſtis etiam tempore circumferũtur. De hac enim ſpirituum nutritione dubitandi anſa illis præbetur, qui frigidæ in vultum aſperſione aquæ, eoſdem Syncope affectos reſtitui, abſque vlla ſpirituum nutritione vident. Sic, qui tactu molliore, ac Muſices ſono longè ſpiritus magis exhilarari noſtros animaduertunt, vt ſono etiã à nobis grato percepto, inuiti quaſi ad tripudiãdum incitemur.

An odores per ſpecies intentionales propagentur.

Eſt & hoc occultum non minus: an per ſpecies vt vocant, intentionales, tam longè ſe Moſchi odor diffundat, vt vnica huius drachma decem duret annis, & decem ſufficiat ciuitatibus odore ſuo imbuendis, ſi ab vno ad alterum continuò locum deferatur.? quemadmodum fieri videmus, dum lumen à lumine accenditur, abſque prioris ſubſtantiæ deperditione, vbi non rarò patrem filij, ſiue progenita genitores ſuos ſuperant. An ſubſtantia potius verè ſpirituoſa & corporea, licet admodum exigua, adeoque exilis à corpuſculo illo Moſchi prodeat, vt ponderi ſenſibile nihil dematur? Veluti & ex *Antimonij Vitro* ac *Regulo*, vt vocant, non qualitates intentionales, ſed veri ſpiritus corporei, aluum laxandi ac ſtomachum ſubuertendi obtinentes potentiam, in vinum aliumue liquorem, quibus infunduntur, iteratis ſæpe vicibus abeunt, ſine vlla, quæ ſenſu percipi queat molis ac ponderis diminutione. Et ſi per ſpecies intentionales vix intellectu comprehendendas, odores dilatantur, quomodo hæ tam fixæ hæreant, vt ſolo canes odoratu non ferarum tantùm, quæ ante horas plurimas tranſcurrerunt, veſtigia inſequantur: ſed aliquot etiam poſt dies, viæ inſiſtentes, qua patroni ipſorum inceſſerunt, locum vbi ipſi commorantur, ad vnguem inueniant? quod fieri poſſe aliter haud videtur, niſi quod odorata corpuſcula per ipſas quoque calceorum ſoleas, & corneam vngularum ferarum ſubſtantiam, ipſi impacta diutius perſeuerent telluri, quæ noſtro olfactui quidem ſtatim obliterantur, Canum verò odoratui ceu recentia odorum ſemina inſinuantur. Nam neque *Mures* per obſcuram nos noctem contuemur, quos *Feles* & vident & captant, argumento certiſſimo, plurima animalium ſenſibus eſſe obuia, quæ nobis occultantur, cum ſenſuum organa conſtructione partium & tẽperamento plurimum varient. Sic multis diſtantia paſſuũ millibus cadauera *Vultures* odorantur, & prædã quam captuſæ ſint, *Lynces* longiſſimè diſſitam oculorũ acie ſpeculãtur.

An per ſpiritus potius corporeos ſe diffundant.

Nõ ſi quid nos non videmus aut olfacimus, idem fit in beſtijs.

An odoratiſſima ideo ſint calidiſſima.

An ſummus præterea & acutiſſimus odor in mixtis inſignem, leuem, aut nullum etiam ipſis ineſſe calorẽ arguat? cum Moſchum certè & Ambra tam acrem, amarum, aut ſalſum ſaporẽ caloris latentis maximi ſobolem & ſigna, linguę non communicent, quæ odore tamen præ reliquis maximè pollent mixtis. *Camphora* quin etiam & *Opium* ſi vulgo Medicorum credimus; frigida ſunt, & ſimul tamen odoratiſſima. An vice verſa calidiſſima vehemẽtem vibrare odorẽ debeãt? quod in *Mercurio* ſublimato ac pręcipitato, plurimiſq. alijs metallicis & Cauſticis haud quaquã ſuccedit axioma. Eſt autẽ ex Ariſtotele & Galeno odor caloris ſoboles.

Quomodo res quæ ſeparatim poſitæ ſint inodoræ cõmixtæ vero fætidiſſimæ.

Quomodo demum fieri poſſe autumemus, vt res duæ, ſi ambę ſeparatim examinentur, prorſus ſint inodoræ, quamprimum autem commiſcentur abſq. vllo humore, calore, & igne externo, tam horrendum fæteant, vt illis nemo aſſiſtere valeat? Huius autem rei experimentum non ſemel cæpi in *Calce viua*, ac *Sale Armoniaco* in puluerem redactis, quorum vtrumlibet ſibi relictum, fatui eſt & nullius

lius odoris, manibus verò commixta, mirum est, quam dirum & in momento temporis quidem iaculētur fœtorem. Quod si hos *Retortæ* vt vocant Chymici, vasi destillatorio indas, ac per ignem vrgeas, tam pestilentis putoris aquam elicies, vt præ hac Cloacæ omnes, ac latrinę balsamum tibi spirare videantur. Quę si naribus admoueatur, cōtinuò cerebrum penetrat, eiusdemque menynges ita ferit ac vellicat, vt cum imprudens puer meus attracto vehementer spiritu illam olfecisset, clamore furentis instar sublato, in terram præ dolore concideret.

Quæ quidem omnia, an per quatuor primas illas adeò in Medicorum ac Philosophorum Scholis decantatas qualitates, quibus se problematibus qualibuscunque physicis satisfacere promittunt, expediri possint, auidus audire desidero. Nisi forsan quintam illam incognitam & occultam qualitatem adiungant, doctæ ignorantiæ asylum, & à sexto, si placet, sensu perceptibilem. Si enim eiusmodi Philosophus aut Medicus quidam fossorem aliquem interroget, cur purgantia medicamenta exempli gratia, humores, eosque determinatos è corpore deturbent, vt in fide parentum credimus; hicque se ignorare hoc statim ingenuè fateatur; tum philosophus: atqui, parum philosophus es, inquit, nescis hoc esse à qualitate occulta? à proprietate totius substantiæ, à Forma rei? Et à philosopho fossor denuo petat, quid sit illa occulta igitur qualitas? quæ facies illi sit proprietati totius substantiæ, & quæ forma rei Formæ? ille verò musset, nec quid respondere possit inueniat, nisi hoc vnicum, formas rerum nobis ignotas esse: an sibi non poterunt ambo coniungere dextras, & cæcus cæcum ducere? Non quod ego nunc plurima in Natura latere, & nobis ignota diffiteri velim; hoc ipsum enim est, quod sæpius reprehendendo inculco, nos nimis esse in reddendis rationibus faciles, quæ non rarò nullæ aut friuolæ sunt. Sed quod hìc aduertendum censeam: non si quid quatuor illarum potestate qualitatum, nobis non subito in soluendis quæstionibus naturalibus ex animo succedit, ideò ad occultas confestim fugiendum qualitates esse. Neque enim, si inuenire non possis, ex quatuor elementis & horum calore, frigore, humiditate ac siccitate, neq. ex secundis appellatis qualitatibus, ortum à prædictis sumentibus, cur res duæ frigidissimæ, diu prius in niue nempe refrigeratæ, quamprimum se contingunt, absque vllo actuante externo & alieno calore, ignis instar, temporis momento incalescant? Cur duæ res insipidæ prius, coniunctæ postea sapidissimæ, & separatæ ambæ inodoræ, similiter odoratissimæ fiant? Cur *Aqua* stygia siue fortis dicta, rem mollissimam, ceram nempe laminæ æneæ aut ferreæ inductam, minimè consumat, sed subiectū potius metallū durissimum erodat? Cur eadem illapsas in librum aliquem ex atramento scriptorio maculas emaculet, ipsos tamen impressos characteres minimè deleat? Et cur argentum viuum mollem, chartaceam aut ligneam capsulam in qua asseruatur, non perforet: argenteam tamen, auream, plumbeamue vllo sine igne non perforet tantùm, sed ferme deuoret? Horum inquam, & similium problematum, etsi tibi per vulgaria principia solutio nō succurrit, non ideò ad arcana statim Naturę mysteria, quæ Angelis ferme solis nota sunt, confugiendum. *Non omnia nouimus omnes*, inquit ille, & multa alijs patent, quæ nos latent. Sed manum iterum è tabula.

Parum differunt ab Idiotis qui pleraque quasi quæsita per occultas qualitates soluunt.

Nō si quid per primas & secūdas qualitates non solui potest subito ad formas rerum est fugiendum.

Difficilia problemata quædā.

Nō omnia nouimus omnes.

Atque hìc tandem finis mihi odoriferis illis tribus, siue ægrorum medica-

Icones Animalis Zibethici Masculi & fæminæ à Fabio Colũna trãſmiſſæ.

mentis ſiue delicatulorum blandimentis ſit imponendus. Verùm dum ego in hoc ſum, aliæ ecce ab eodem *D. Fabio Columna Lynceo* literæ mihi *Neapoli* adferuntur, & ipſæ ad viuum vtriuſque Zibethici animalis, maſculi ac fæmellæ expreſſæ icones; quas niſi hìc inſererem, putarem me in ſtudioſorum naturalium rerum commoda peccare, cum præſertim ſciam, á nemine geminas has adeò graphicè depictas fuiſſe. His autem me verbis iterum *D. Columna* compellat.

Noua Columnæ ad Authorem epiſtola de Zibethico animali.

Noſti amiciſſime *D. Faber* quantum te amem, quanti æſtimem, & quàm tibi gratificari cupiam. Quamprimum igitur reſciui aliquod tibi ex vltimis meis literis dubium de loculis illis, ex quibus Zibethum extrahitur, hæſiſſe, eſſentne teſticulorum nomine dignandi? teſticuli autem in ſolis maribus promineant, in fæminis tamen Zibethicis ex ſimilibus quoque locis, vtriculis ſcilicet teſticulorum more apparentibus humor ſiue ſuccus ille odoratus eximatur: volui denuo eadem reuiſere animalia, illa ipſa diligentius inſpicere, fidelemque eorundem à *D. Bernardino de Corduba* antiquæ Hiſpanæ nobilitatis, ac viro humaniſſimo promptè exhibitorum delineationem tibi tranſmittere.

Animalis Zibethici Maris Icon
D. Fabij Columnæ Lync.

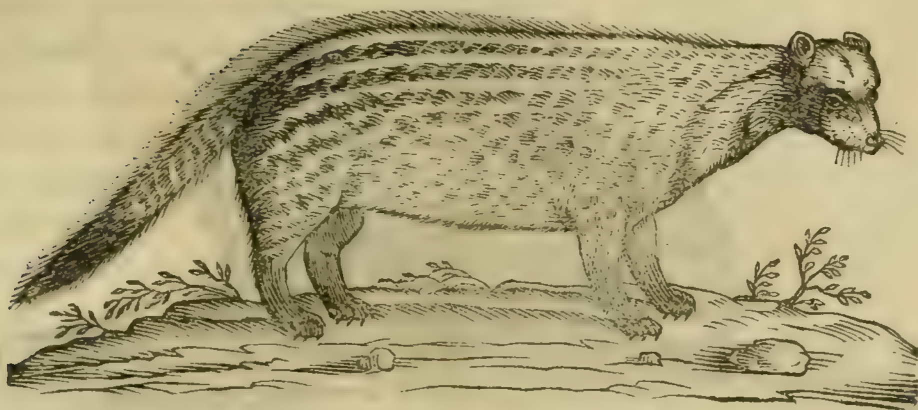

Mitto icones expreſſas, & illà qua potuere diligentia, exceptas, cum animal ſit inquietum, ſemperque in clathris ſuis ligneis deambulet, niſi defeſſum humi quieſcat. Maculæ in mare, quia nigriore pilo eſt, minus conſpicuæ & minores ſunt, quam in fæmina. Teſtes ex lateribus folliculorum cum manibus euerſi, tam magni eos attrectanti manifeſtantur, quàm ab ijſdem folliculis contineri poſſunt. Humoris illius verò odoriferi ſeu liquoris ex mare plus extrahitur quàm ex fæmina, quod ſeſquidupla magnitudine folliculos maiores, eoſdemque liquore hoc non minus turgidulos & refertos atq. fęmina poſſideat. Alternis diebus eximitur liquor æſtiuis temporibus: hieme verò, quia minus eſt fluidus, bis in hebdomade. Figura iuxta adpicta deſcribit regionem, vnde humor exhauritur, folliculoſq. ipſos manibus inuerſos ſpectabiliùs proponit, quibus folliculis ad latus foraminum (quà inſtrumento humorem exempturo ingreſſus datur) in externa parte teſtes adhærent.

Quæ copia Zibethi colligalur ex his animalibus.

Ani-

Animalis Zibethici Fœminæ Icon
D. Fabij Columnæ Lync.

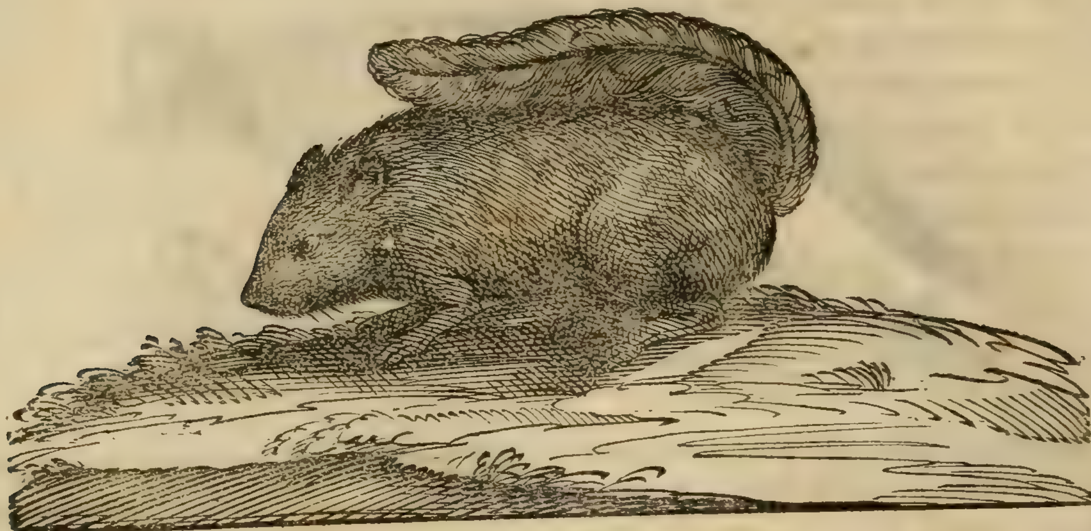
In fœmina testes illi perquisiti, non inueniuntur; molliores enim sunt illi vtriculi seu folliculi, nec vt in mare grumositas illa & durities oblonga testium percipitur. Asserit D. *de Corduba* se olim in ædibus *Illustrissimi Card. Farnesij* fæminam Catulos duos enixam vidisse. Mammillæ in nostra quatuor inuentæ sunt, plures enim, quamuis adhibita summa diligētiâ, horum animalium Custos non potuit obseruare: quia animal euerti se non patiebatur, nec in ventre manuum attactum admittebat, vtcunque alioqui in clunibus & sub brachijs, sine vllo molestiæ sensu se palpari permitteret. Cætera fæmina cum Mare communia habet. Partus & mammillæ huius animalis fœminæ.

Oculorum pupilla nigricans oblonga, parum supernè rotunda, infernè in acutum terminatur. Oculi verò nec albidi sunt, vt Felium; sed nigriores ex colore castaneo & flauescente mixto: nec hilares, sed potius tristes, & depressi magis, quam eminentes. Rostrum pilis denudatum, & nares nigricantes vt Canum, fissura satis infra rictum. Pedum digiti quinque omnes simul cum paruo pollice internè sito, nec longe distincto vt in Fele. Vngues nigricantes, breues, crassosque obtinet, sed parum aduncos. Si animal gradiens in conspectum veniat, potius depressum apparet, ob pedum siue crurum breuitatem, quæ non excedunt semipedem, cùm totum animal ad dorsum vsque non excedat altitudine sesquipedem, sed satis longum. Quare depressius est Cane plebeio & Vulpe, ac magis Fele, ad *Martis* siue *Melis* proportionem satis accedens. Corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superat. Oculorum descriptio. Rostrum. Vngues. Crura breuia valde. Corporis proportio.

Quantum hæc icon ab illa *Mexicana* & ab alijs nostri orbis differat, ipsa pagina ostendit. Ego regionis & climatis differentiam plurimum posse non nego: cum & hominum facies Orientalium & Occidentalium, vt vocant, *Indiarum* plurimùm varient. Noui tamen & hoc: non leuem sæpenumerò à Pictoribus errorem committi, quod & ego aliàs expertus sum, & Plinius quoque retulit lib. 25. cap. 2. *Verum & pictura fallax est*, inquit, *& coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione Naturę multum degenerat transcribentium sors varia.* Hęc tamen nostra, cum aliarū iampridem impressarum cōparatione existimari omnino exactior potest. Atque hæc tantùm notare amplius potui: quæ boni vt consulas precor, & optimè vt valeas, voueo. Neapol. Calend. Octob. Anni M.DC.XXV. Cur icones horū animalium ab Americana nostra non parum varient.

QVAVHTECHALOTL THLILTIC.

Sciurus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMALIS huius color ipſam ferme nigritie fuliginem refert, & noſtratem apprimè Sciurum repræſentat. Si tamen ex icone aliquid conijcere licet, grandiuſculus hic magis eſt noſtris. Caudam habet pilis valde obſitam & villoſam, latamquè à dorſi poſtrema parte ad collum vſque reflexam & protenſam. Inferiores caudæ pili minus nigricant. Vngues erectos & plurimùm acutos quinque poſſidet. In auribus ac barbula cum noſtratibus conuenit.

SCHOLIA EIVSDEM.

HOc vbi *F. Gregorius de Boliuar* animalculum, tam in lignea tabula ſculptum, quàm in Autographo coloribus ſuis expreſſum vidit, ſtatim *Sciurum Americanum* eſſe pronuntiauit, quod Hiſpanis *Hardilla* dicitur, & his mihi id verbis delineauit.

F. Gregorij de Boliuar deſcriptio Sciuri Americani. *Sciurus* eſt quoddam animal paruulum, viſui valde gratum pulchrumquè, magnitudine parui *Cuniculi*. Proueniunt communiter hæc animalcula in omnibus *Indiæ Occidentalis* ſiue *Americæ* regionibus. Et illa quidem, quæ locis valde frigidis nec admodum montuoſis generantur, coloris inter cinereum ſub rufumque ſunt, ac minus pulchra; ea verò, quæ in ſolo calidiore & montano ſimul procreantur, formoſa ſunt, colore aurum imitantia. Cauda horum pilis maximè abundat, aſpectu placens, tam longa & larga, vt totam corporis molem cooperire poſſit; ſiue enim ſtet, ſiue ſedeat, erigit illam ac verſus caput reflectit.

Color pro regione variat.

Cauda.

Vtuntur anterioribus pedibus pro manibus.

Tam ſunt agilia & ad motum prompta hęc animalcula, vt vix ea vnquã quieſcere conſpicias. Dum comedunt, cibum tenent manibus, ſiue anterioribus pedibus

dibus Simiarum more. Cicurari facile, ac domi asseruari pro recreatione possunt, & placent præcipuè propter munditiem. Caput vsque ad collum *Muris* maioris capiti haud est dissimile. Digiti manuum ac pedum longiores quam illi in muribus, qui ad quoduis arripiendum facilè inflectuntur. Vngues, quales in *Noctua* sunt, similes. Catulos suos vel in rupibus, vel in altissimis educant arboribus, quos si transportant aut ad victum quærendum educunt, dorso lumbisque suis imponunt, cauda tegunt velantquè, ne videantur: illi interim vnguibus suis parentum pellibus leuiter in fixis, ne decidant, firmiter adhærent. Sunt animalia venerea valde & calidissima, ideoquè ferme nunquam quiescunt, nisi quando dormiunt. Hæc omnia apprimè cum Europæis nostris concordant. Caput. Vngues similes illis in Noctua. Catuli. Calidissima & venerea sunt animalia.

Alui ego triennio integro *Romæ* eiusmodi animalculum nigri similiter coloris, & cicur adeò effectum, vt quouis illud modo manibus tractarem, in iram tamen interim valde pronum, vt me non rarò etiam morderet, nec ab alijs quam domesticis meis tangi se permitteret, adeoque verè cicuratum, vt Feles aut Canes solent esse, dici non potuit. Reperio tamen in *Theriotropheo Silesiaco Genitale* mari osseum esse: *Lienem* ruboris sanguinei; *Hepar* pallidiusculum, in cuius sima parte hæreat vesicula fellis subflaui exigua. In *Ventriculis* dissectis repertos nonnunquam fungos fuisse, quos credi potest depellendæ famis causà (cùm consueti cibi, qui sunt Castaneæ, Nuces Iuglandes & Auellanæ, Amygdala, Piceæ & Abietis strobili ac Pineæ nuculæ deessent) ingessisse. Meum etiam fructibus horarijs vescebatur & pane: carnes respuebat. Dicunt etiam aliqui *Glires* & *Sciuros* cæcum intestinum tantùm habere, quod magnitudini ventriculi facilè respondeat, idquè *Vesalij* authoritate probant. Mihi hoc difficulter creditur, qui tale quid in nullo animali viderim, licet & de Lupo hoc ipsum asseratur voracissimo Gulone, quod supra tamen falsum esse demonstraui. De dentibus hoc habeo: non dissimiles esse illis, qui in muribus reperiuntur, superiores nempe & inferiores vtrinque anteriores duos, prælongos latiusculos & acutè incidentes. Vnde non est mirum, quód durissima Nucum & Amygdalarum putamina tam facilè erodat. Caro huius non est insuauis, quam ego in *Germania* & quidem in *Franconia*, vbi rufi coloris frequentiores sunt *Sciuri*, quàm nigri (licet contrarium alij asserant) assam comedi. Galenus 3. de Compos. med. secundum locos, *mirabiliter in excellenti aurium dolore prodesse*, asserit, *Sciuri adipem in Strigili tepefactum instillatum*. Alia, quæ ego sciam ex hoc animalculo remedia peti, nulla sunt: nisi pellicularum ope ventriculo humano applicatarum calorem eiusdem foueri dicamus, quod aliæ plurimæ quoque animalium pelles præstant. Hucusq F. Gregorius. Interna viscera qualia. Victus eorum. Dētes quales in muribus. Caro nō est insuauis. Medicamēta ex Sciuro.

Inuenio in Epitome *Olai Magni* Cap. 13. lib. 18. contrarium asseri illi, quod *F. Gregorius* dixerat. Hic enim in America animalcula hæc colore formosiora esse dixerat, quò degerent in locis calidioribus, vt pelles etiam auricomæ viderentur: *Olaus Magnus* verò & ipsorum copiam, & colorem amœniorem frigori maximo tribuit his verbis: *Vna adiecta infallibilis sit regula, quod quantò magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores (frigore causante colorem) sunt harum bestiarum pelles, sub eleuatione Poli scilicet, 77. graduum* Controuersia de coloribus Sciuri. Olaus Magnus de Sciuris Septentrionis.

inci-

incipiendo, versus supremum Polum: in quo spatio venatores magis fatigantur, quam satiantur, hac infinità prædà vbique in arboribus veluti grege piscium in aquis, abundante, ea præsertim commoditate, quod arbores non sint sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quantò magis reditur ad Austrum, tantò deteriores, & magis fuscæ occurrunt pelles. Caro huius bestiolæ assa venatoribus est pro esca suaui.

Eadem animalia in Germania & Italia colore variãt.

Et videtur sanè de coloribus res ita se habere. Nam *Italia*, quæ regio est calidior, ferme *Sciuros* omnes educat nigriusculos; frigidior *Germania* verò rutilos plures, paucissimos nigros, quæ & vaccas habet plerunque rufas, & porcos albicantes, paucos nigros, qui tamen sunt frequentissimi in *Italia* vbi paucæ quoque vaccæ rufæ, pleræque grisei & nigrioris coloris, quicquid iam de *Americanis* animalibus sit dicendum.

Proprietates Sciuri.

Notat Olaus tres præcipuas *Sciuri* proprietates. *Prima* harum est, quòd exiguo insistens ligneolo, caudà villosà pro velo expansà facilè amnes tranare possit, quæ si alioquin aqua imbueretur, natationi impedimento foret. *Secunda*, quod miros in arboribus & super congelatis niuibus ludos, pulcherrimo spectaculo ostendat. *Tertia*, quod sagacissima bestiola caloris tempore, longæ metuens hiemi, in nidos varios & sufficientes cibos reponat, quos claudat dextrè & aperiat nidos, pro flatus asperitate. Ego natationem nunquam conspexi, sed in siluis iucundam in arboribus agilitatem, & varias domi gesticulationes cum voluptate sæpè contemplatus sum. Et prouidum simul animalis ingenium risi & admiratus sum, vbi ciborũ copia ipsi oblata fuit, quam auidè amygdalas exempli gratià, non deuoraret quidem, sed vtrasque adeò buccas ac genas inferciret, vt plurimùm tumerent, & in capsulam quandam vicinam, pro vsu suo reponeret.

Ioãnes Demisianus Lynceus Græcè & Latinè doctissimus. Philos. & Theolog. insignis.

Ioannes Demisianus Lynceus Cephalleniensis, vir Latina & Græca poesi facundus: Platonicæ, Aristotelicæ, Sacræ veræque Philosophiæ Christianæ apprime gnarus, & ob id Romanis Purpuratis quampluribus Principibus charus, inter doctorum colloquia virorum, ceu Polyhistor magni æstimatus: & ipse post seueriora studia, miris animalculi huius, quod ipse cicuratum planè ita assuefecerat, Natura & lusibus delectabatur, quod postmodum Excellentissimæ Principi Cæsiæ *Principis nostri* Coniugi, ex Illustrissima illa & antiquissima Saluiathorum familia prognatæ donauit. Hoc tamẽ certis temporum interuallis (vt referebat Illustriss. Princeps) Epilepticis insultibus corripiebatur, id quod post coitum (quæ parua nonnullis Epilepsia dicitur) Cuniculis non raro vsuuenire scimus; quare *Sciurus* ille Epileptico eo tandem symptomate perijt.

Ad quod genus animaliũ pertineat.

Agricola ad Glirem videtur referre.

Nunc more nostro ad quodnam animalium genus *Sciurus* sit reponendus, disquirendum. *Georgius Agricola* in suo de *Animantibus subterraneis* libello, videtur *Gliri Sciurum* associare. Eodem enim capite de vtroque agit, & post *Glirem* hæc verba subiungit: *Ab eo differt bestiola paulo minor, quam alij Græci hac de causa* Καμψίουρον *vocarunt, quod vertat & sursum versus flectat caudam: aliqui verò* Σκίουρον, *quod cauda sua villis vestita & conferta, quasi flabello corpus soleat inumbrare: aliqui* Μῦν σκίουρον, *quod præterea similitudinem quandam gerat, speciemque muris.* Et nescio, an non hæc quoque *Plinij* verba *Agricolæ* faueant, Cap. 38. lib. 8. *Præuident tempestatem*

peſtatem, inquit, *& Sciuri : obturatiſque, qua ſpiraturus eſt ventus, cauernis ex alia parte aperiunt fores : de cetero ipſis villoſior cauda pro tegumento eſt. Ergo in hiemes alijs prouiſum pabulum, alijs pro cibo ſomnus*. Ex hoc loco aliqui voluiſſe Plinium etiam *Sciurum* dormire hieme, coniecturam fecerunt, vt Glires etiam Ariſtotelis teſtimonio 8. de Hiſt. animal. cap. 17. in eo maximè genere recenſentur, quæ latent, dormiunt & pingueſcunt. *Glires etiam latent in ipſis arboribus*, inquit, *pingueſcuntque per id tempus* (hiemem nempe) *vehementer*. Nec facie multum à *Gliribus Sciuri* diſcrepant. Non defuere etiam, qui hunc ipſum Ariſtotelis locũ ad *Sciurum* potius, quam *Glirem* vi vocabuli Græci ἐλειὸν torquere maluerunt. Aduerſus quos tamen rectè quidem Scaliger 210. partic. 4. inſurgit ſequentibus verbis: *Sciurum Gliremque temerè quidam confudere. Nihilo verius quod aiunt*: Ἐλειὸν *ab Ariſtotele dici, quem nos Sciurum, quod caudam inuertat; hoc enim eſt* Κάμπτειν, *id eſt flectere, non autem* Ἐλελίζειν, *id eſt vertere aut voluere; ſed quia in cauis arborum inuoluit ſeſe, vbi dormiens pingueſcat. Sciurus autem ab vmbra caudæ & a flexu* Καμψίουρος. Addo ego, nec *Sciurum* de ſe illud Martialis affirmare poſſe,

Tota mihi dormitur hiems & pinguior illo
Tempore ſum, quo me non niſi ſomnus alit.

Cum æquè hiberno atque æſtiuo tempore, diurnis horis vigilet, & vix aliquot paucis nocturnis inquietiſſimum animal dormiat.

Coniecturæ pro Agricola.

Non pertinere ad Glirem bene Scaliger.

An ſit ex Muſtelarũ genere.

An potiore igitur iure *Muſtelarum* generi *Sciurum* accẽſebimus? Vnde & non pauci Animalium Scriptores (cum *Sciuro* Latinum nomen nullum ſit hactenus conceſſum) *Muſtelam Quercuum* illum appellãt, quod & Germanica vox nominis ipſius dicere videtur, dum vocãt *Eichhermlein*; cum corruptè poſtea alij *Eichhornlein* dixerint. Nam *Hermelein* aliquæ *Germaniæ* prouinciæ *Muſtelam* domeſticã (Italis dicitur *Donnula*) vocant: hinc *Armelini Muſtelæ* illæ omni niue candidiores, excepta caudæ extremitate: quæ nigra ſemper reperitur. Huiuſmodi pelles pretioſiſſimæ cum *Zebellinis* ex *Moſcouia* & gelidiſſimo *Septentrione* ad nos mittuntur. *Armelinorum* enim pelliculę (quarum ego quam plurimas integras oblongas & anguſtas, vt Muſtelæ ſunt, Romæ vidi) ad tam altum honoris faſtigium penetrarunt, vt non tam Imperatoris & S. R. I. Principum Electorum, quàm Summorum Pontificum & S.R.E. Cardinalium Epomides condecorent. Non parum huc facit, quod Ariſtotelis etiam teſtimonio, oſſeum maſculo Muſtelæ, non aliter, atque *Sciuro* genitale eſt.

Armelinorum pelles pretioſæ.

Suadent, ſed non perſuadent prorſus hæc argumenta. In hoc ego enim vim maximam facio ad reperiendam animalium affinitatem, vt dentium ſcilicet conformitatem in agnatis inueniam beſtijs. Atqui, Muſtelæ non habent anteriores dentes binos in ſuperiore, & totidem inferiore maxilla latos & longos, ſed breues, quod ſignum tanquam inſeparabile & infallibile, *Sciurum* ab ipſis diſtinguit: hic enim quatuor illos admodum longos & recuruos obtinet, quales in muribus planè omnibus obſeruaui; veluti Sceleton meum oſtendit, quod habeo probe confectum & diligenter cuſtoditum, magni illius Muris Androgyni, de quo in Zibethico animali aliquid dixi: quem *Rattum* etiam vocant & falsò *Glirem* antiquorum eſſe (quo nomine à pluribus audit) exiſtimant. *Glires* enim, qui ſiluas incolunt, & hieme in excauatis arboribus dormiunt,

Non eſſe Muſtelam quia dentes repugnant.

non

non rarò *Romæ* venales & cibis aptos exponi vidi: *Rattos* autem ferculis inferri absurdum omnino est. Est præterea Mustela adeò Muribus infesta, vt tam maiores quam minores, & tam domi quam foris venetur Mures, cauernas etiam subeat & Talpas occidat, maioremque vtilitatem rusticis in frumentorum horreis, quam Cati solent, præstet. *Sciurus* autem Mures nec aggreditur, nec illis vescitur. Et *Carolus Figulus* quidem Mustelæ nomen Græcum ob id fecit, ex Μῦς, id est Mus, & στίλω surripio, quasi *Mustela* fur sit Murium, quamuis hoc alijs non placeat: vt nec illud, quod alij à Μῦς & τῆλε, hoc est longè, quasi dicas *longus Mus*, deducunt. Quin igitur, si cuiuis in re obscura coniecturà licet vti; nos *Goropiano* more ex *Germanica lingua* totam vocabuli essentiam & genuinam significationem deriuamus. *Mus* enim Latinis, idem Germanis animal eadem voce, vel *Maus* aliquibus signat: *Stelen* furari significat. Vtramque si vocem in vnam *Mustelæ* contrahas, habes *Murium furem*, quæ huic bestiolæ essentialis est proprietas.

Mustela capit mures vnde forsan ipsi nomen datum.

Sciurus nō vescitur muribus.

Mustelæ Etymon ex lingua Germanica.

Quid igitur in hac controuersia determinandum? Ego profectò non tantas ausim componere lites. Lupus, Vulpes, Canis, Mustela ossea habent ex Aristotele & rei veritate genitalia; at cum nullo horum in dentium seu figura, seu numero & structura congruit. Accedit magis ad Mures, Lepores, Cuniculos, Erinaceos & Histrices, quibus oblongi illi dentes conspicui, omnibus sunt, incisores nimirum, in molaribus tamen non parum discrepant singulæ species. Nisi itaque interna probè viscera examinauero, certi nihil statuere valeo. Hoc tamen silere non debeo, Muris speciem pulcherrimam, quæ Romæ non infrequens est, & *Moscardinam* vocant, cuius memini, dum de Moscho agerem, *Sciuro* in colore, figura & cauda villosa plurimum assimilari. Est autem paruus valde musculus, vix medium manus digitum longitudine æquat, rutili & pulchri coloris, adeò cicur, vt sinum etiam & hominum caligas libenter subeat & planè sit φιλάνθρωπος. Quare si cui interea placuerit *Muribus* (nam & in ciborum quibus delectantur, ferme qualitate conueniunt) *Sciurum* annumerare, quod & Matthiolus facit, cum ipso nolo nunc tædiosius rixari. Atque de *Sciuro* tam *Europæo* quam *Americano* hæc satis sint. Neque enim plura ex Veteribus Græcis adferre libet. Aristoteles nusquam huius meminit: semel Galenus & Oppianus inter antiquiores Græcos: Plinius semel inter veteres Latinos. Cetera iuniores Græci & Latini adiunxerunt, quæ à quouis videri possunt.

Lis pendēs in hoc animali.

Mus Moscardinus.

TAVRVS

TAVRVS MEXICANVS.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ERRIBILEM Animalis huius Icon, & feri quidem Tauri alicuius ſpeciem repræſentare videtur: licet in autographo nec Latinum nec Mexicanum nomen compareat. Totum corpus fului ſiue rufi illius, quem Itali *Lionato* dicunt, eſt coloris, exceptis cornibus quæ albeſcunt, & in cuſpide nigricant. Vngulæ cinerei ſunt cum nigricante mixti coloris. Villis denſis longis & in cirros magnos conglobatis tota beſtia horret, propendente longà è collo ex iiſdem cirris ad tibias implicatà iubà. Tibiæ quæ humiles ſunt, ſiue quatuor crura in poſteriore ſui parte, & ipſa villis eiuſmodi veſtita; in anteriore glabra apparent. Tota capitis anterior pars glabra eſt, præterquam in intercilijs, vbi piloſa quædam congeries prominet. Oculi non multùm truces, ſed viuidi potius & alacris aſpectus. Aures magnas valde non erectas, ſed ad latera protenſas ac piloſas gerit. Maxillæ longis admodum pilis collum verſus vergentibus, veſtiuntur. In ventre inferiore, qui pilis omnino denudatus eſt, prope genitale, quod maſculinum eſt, aliquid, quod nolarum aut tintinnabulorum aliquot formam refert, coxæ internæ ſiniſtræ alligatum conſpicitur. Caudam longiſſimam, eamque oblongis adeò denſam pilis obtinet, vt Equinam potius, quam Bouinam dicere queas. Tantæ gibbum magnitudinis habet, vt Camelum prorſus imitari videatur.

SCHO-

todo lo q se sigue no es mas q ostentar erudicion del todo impertinente: ni es escholio para explicar lo q es Sibolo; sino vn parche generico, y ni aun generico a el caso.

esto es perdedero de tiempo para el escopo de el libro

SCHOLIA EIVSDEM.

Cur longior in hoc animali author quam proposuerat, esse cogatur.

PRorsus iam cum animo meo, in his quæ sequuntur, conscribendis Animalium historijs breuiloquum me fore constitueram: quòd in antecedentibus prolixior iusto non nemini visus fuissem. Ast vbi eorum qui ante me Animalium naturas explicarunt, Iuniorum dico scriptorum, & inter hos *Vlyssis Aldrouandi* Polyhistoris illius ingentia volumina inspexi, infans præ istis planè ego mihi visus fui. Ea enim, quæ de solo Bubulo hic pecore habet, de quo & nobis modò aliquid dicendum incumbit, si separatim edidisset, iustæ molis librum conficere poterant. Quid igitur restat? inter clamores soli ne mihi silendum? an mei quoque Bouis mugitibus aer verberandus? Verum ego hìc Romanorum doctissimum *Varronem* & re ipsà si potero, sin minus, verbis saltem, quæ sequentia sunt, imitabor: *Quare dicam de bubulo pecore, quam acceperim scientiam, vt si quis quid ignorat, discat; si quis scit, vbi nunc labar, obseruet.*

Prima causa quod prolixior sit author.

Et quid ni hoc faciam? An non prægnantissimæ mihi quoque prę ceteris rei huius causæ suppetunt. Scribo hęc in *Italia*, cui *Bos*, quod ipsi nomen prębuerit, maxima certè ęstimatione vt sit, omnino par est: quod idem *Varro* de *Re rustica* docet. *Nam Bos in pecuaria, in maxima debet esse authoritate*, inquit, *præsertim in Italia, quæ à bubus nomen habere sit æstimata. Græcia enim antiqua, vt scribit Timæus, Tauros vocabat* ἰταλοὺς *à quorum multitudine & pulch[ri]tudine & fœtu vitulorum, Italiam dixerunt. Alij scripserunt, quod è Sicilia Hercules persecutus sit eò nobilem Taurum, qui diceretur Italus*. Quam ob rem, cum idem *Varro* dixisset *Gallicos* boues ad opus, *Ligusticos* ad iugum adhiberi; voluit *Italicos* his amplitudine pręstare, & ob id ad victimas farciri, atque ad Deorum seruari supplicia. *Qui sine dubio*, inquit, *ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis & coloris sunt præponendi.*

Italia à bubus nomen habet.

Secunda causa.

Altera causa est, quòd hęc ROMÆ scribam; cui, vt *Vrbs Vrbium* clueret, & Orbis tum cogniti ferme vniuersi Dominatrix euaderet, vna *Vacca*, vt stolida illa sibi Gentilitas persuadebat, in *Auentino* monte *Dianæ* olim immolata effecit. Libet ipsum Romanum Patritium *Valerium Maximum*, patria & elegantissima sua lingua hac de re orantem audire. *Seruio Tullio regnante*, inquit, *cuidam patrifamiliæ in agro Sabino præcipuæ magnitudinis & eximiæ formæ vacca nata est, quam Oraculorum certissimi authores in hoc à Dijs immortalibus editam responderunt, vt quisquis eam Atheniensi Dianæ immolasset, eius patria totius terrarum orbis imperium obtineret. Lætus eo dominus, bouem cum summa festinatione Romam actam, mactandam in Auentino ante aram Dianæ constituit, Sacrificio Sabinis regimen humani generis daturus: de quà re Antistes templi certior factus, religionem hospiti intulit, ne prius victimam cæderet, quam proximà se aquà abluisset, eoque alueum Tyberis petente, vaccam ipse immolauit, & vrbem nostram tot ciuitatum, tot gentium Dominam pio sacrificij furto reddidit*. Hæc eadem à *Plutarcho* in *Quæstionibus Centuriatis Romanis* memoriæ prodita fuerunt. Cum enim quæsiuisset, cur in ceteris *Dianæ* templis Ceruorum cornua, Boum verò in Auentino figerentur? id ob iam dictum ibidem peractum vaccæ sacrificium, quod Romæ in reliquas orbis gentes, *Italiam* præci-

Cęca Gentilitas Romæ à Vacca dominiũ orbis sibi spondet.

præcipuè totam imperium ſpondebat, contigiſſe affirmauit.

Accedit huc maximum, quo ad vberiorem de *Boue* ſcribendi materiam inſtigor, momentum. Quod eodem nempe *Varrone* authore, *ex Boue putrefacto naſci dulciſſimas Apes mellis matres, à quo eas Græci* βουγόνας *appellant*, didicerim. Vnde & indubitata nos ſpe lactamur, Rempub. Chriſtianam bonis auibus, imò felicibus *Apibus*, gubernatum nunc iri ſub VRBANO VIII. PONT. OPT. MAX. *Vrbis & Orbis Arbitro*, ac militantis in terris Eccleſiæ CHRISTI *Præſide*, quem nobis *Paſtorem*, qui *Popello* ſuo *Mel* præbiturus eſſet Euangelicum, Gentilitijs ipſius Armis tres *Apes* inſidentes iam dudum augurabantur. Tertia cauſa. Ex Boue Apes naſcuntur. Felicitatem Orbi Apes Barberinę pollicentur.

Et quarto demum loco: proxima, quam animo concipio & voueo, de Illuſtriſsimo *Principe* meo *Franciſco Barberino* Cardinale, reditus in VRBEM, *Lætitia*, quæ mihi currenti etiam calcar addit, vt obſequentem ipſi voluntatem demonſtrem in enodanda *Vituli Bicipitis* Anatome, cuius benigniſsimè mihi prouinciam ante ſeſquiannum delegauerat. Cum idem Vitulus primo ab VRBE lapide in Villa quadam Illuſtriſs. D. *Marcelli Sacchetti* Apoſtolicæ Cameræ Quæſtoris, menſe Aprili anni M.DC.XXIV. natus, ac veluti inſolens quoddam Naturæ molimen, ipſi (vt haberet quod miraretur) Principi Cardinali, à Villæ Domino oblatus fuiſſet. Liceat mihi cum *Goropio* meo 4. *Hermathenæ* lib. ſerijs nunc ludere iocis, & ridentem dicere verum: *Vitulum* nimirum, à *Vita* dictum, & non diminuentium more formatam ideo hanc dictionem fuiſſe, quod minus vitæ hoc animal; ſed quod gratiorem & delicatiorem illam, minoribus nempe omnibus animalibus communem habeat: vt dum corculum, ocellos, baſiolum, & ſimilia longè, quam ſint voces primitiuæ, gratiora nominamus. Vnde & *Vitulor* exultantis, geſtientis ac tripudiantis vox, vt ab os oſculum & oſculor deriuantur. *Vitula* etiam pro *Lætitiæ Dea*, quam alij non bene *Victoriam* interpretantur, iam olim ſumebatur. Tunc enim nobis iucunda peragitur vita, dum gaudijs indulgemus. Si quis tamen etiam pro *Victoria Vitulam* habeat, ego minimè moror, qui vtramque, & *Lætitiam* & *Victoriam* Illuſtriſs. Cardinali huic noſtro exopto: quibus ambabus ſe vt *Pax* quoque iungat, ipſum bonum ſimul DEVM veneror; *Pax* illa *Italiæ* nunc tam ardentibus votis, imò *Europæ* vniuerſæ deſiderata, quam ipſe inter duo illa præcipua Regnorũ potentiſsimorũ, in hoc Orbe Chriſtiano, *Capita* ſtabilire omni conamine tentat. Vt eo modo *Lætitia* populorum, *Pax* Principum Chriſtianorum, & *Victoria* ſanctorum Pontificis noſtri deſideriorum, tres illæ *Apes* ſint *Barberinæ* immortalitati conſecrandæ, quæ ex Vitulo natæ, originis ſuæ memores, gaudeant, lætentur, & quàm diutiſsimè ac feliciſsimè vitulentur. Quarta cauſa. Vitulus biceps non procul ab VRBE naſcitur. Vituli Etymon ſpem lætitiæ promittit. Vitula olim lætitiæ Dea. Authoris vorum de tribus Barberinis Apibus.

Eſt tanta profectò *Apis* ac *Bouis* intrinſeca quædã & cognata ſympathia, atq. ſocietas, vt nõ modò in rebus eluceat ipſis, & ex mẽte Plinij lib. 21. cap. 14. adeò *Apibus* etiã *fimum bubulũ* prodeſſe cõſtet, vt illo ſuffiri aluearia ſępe cõueniat, quod innaſcẽtes beſtiolas necet, *Araneos*, *Papiliones*, *Teredines*, ipſas verò *Apes* mirè excitet: ſed in voces illa quoq. conueniẽtia trãſierit. Quod *Apis* nempe Bos ille apud *Ægyptios* vocetur, quę illi cũ multis alijs abſurdis & ridiculis maximè rebus, quas ſupra in *Canis* hiſtoria inſinuaui, Numinis vice colebãt, & vafris Cacodæmonis artibus deluſi, auguria ab hoc ipſo & reſponſa capiebãt, dum è manibus conſu- Apum ac Bouis ſympathia in rebus iſis. In vocibus quoque.

lentium ille cibos capiebat. *Germani Cæsaris manum auersatus est*, inquit Plinius, *haud multò post exstincti.*

Magni fiebat Bos apud Romanos.

Non ea dementia *Romani* erant, vt Aegyptiorum more *Bouem* adorarent, tanti ipsum tamen faciebant, prioribus illis temporibus, in ipsa VRBIS adolescentia, vt Plinio teste *fuerit inter exempla damnatus, qui occiderat Bouem, actusque in exilium tanquam colono suo interempto.* Est enim, vt *Aristoteles* ait 1. *Politicor.* cap. 1. *Bos pro seruo pauperibus.* Et *Varro* iam supra laudato loco. *Hic socius hominum in rustico opere est,* inquit, *& Cereris minister. Ab hoc antiqui ita manus abstineri voluerunt, vt capite sanxerint, si quis occidisset.* Neque hoc absque iustissima, vt ego iudico, ratione factum: cum *Populo Romano* & honores, & diuitiæ, & vectigalia à cultis per boues bene agris tunc tēporis solummodo prouenirent. Nā vt Cato refert: *quem virum bonum colonum dixissent, amplissimè laudasse existimabant.* Et *locupletes* dicebant *loci*, hoc est agri plenos: veluti à *pecore pecuniam* appellabant, quam in ære primus *Seruius Rex* ouium, boumque effigie signauit.

Causæ cur æstimauerint Bouē Romani.

An exiguo sibi Boues quoque honori ducere poterant, quod ab ipsis Imperatoribus, hoc est Triumphalibus exercituum Romanorum Ducibus acti, laureato terram vomere proscinderent? *Aranti* inquit Plinius, *quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato viator attulit Dictaturam, & quidem vt traditur, nudo plenoque pulueris etiamnum ore.* Romanis ita ex agris sæpissimè per viatores suos, siue nuntios Senatum Ducesque arcessere mos erat.

Honorificum Bobus quod in arando ab Imperatoribus Rom. ducerentur.

De Animali hoc in autographo nec Latinum, nec Mexicanum nomen exstat: nostrà igitur coniectura hìc merà vtemur; adiuti tamen non integrà quidem, vt in præcedentibus factum est, *F. Gregorij de Boliuar* descriptione, sed aliqua saltem, & conformi ex libris Nauigationum Americanarum desumptà, quæ nostræ opinioni faueat, attestatione. *Taurum* autem nobis potius, quam *Bouem* appellare libuit. Tametsi enim *Bos* communi quadam notione omne bubulum genus adultius maximè, designet: qui tamen accuratius loqui voluerunt, inter Latinos Authores *Valla* præcipuè, hoc inter Bouem Taurumque discriminis posuerunt: quòd Bouem voluerint dici, qui castratus est; vt ideo aptior aratro fieret, aut opimiùs saginaretur. Taurum verò, qui procreationi reseruaretur, dux & maritus vaccarum. Quam etiam differentiam *Columella de re rustica* cap. 20. agnouisse videri potest, dum ait: *Neque enim alio distat bonus Taurus a Castrato, nisi quod Tauro torua facies est, vegetior aspectus, breuiora cornua, torosior ceruix, & ita vasta, vt sit maxima portio corporis, vētre paulò substrictiore, qui magis rectus, & ad ineūdas fæminas habilis est.* Quæ verba aptissimè Tauro nostro congruere mihi videntur.

F. Gregorius hoc animal nobis non descripsit.

Cur Taurus potius quam bos nobis vocetur.

Quamuis non sim nescius, etiam Boues grandes aratro commodos à *Virgilio* Tauros vocari 1. Georgicorum, cum ait:

Tauros pro Boue & Bos pro Vacca aliquando accipiuntur.

- - - - - - - - - *Ergo age terræ*
Pingue solum primis extemplò à mœnibus anni,
Fortes inuertant Tauri.

Et Boues pro *Vaccis* ab eodem acceptos esse, me mouent sequentes 3. *Georg:* versiculi, in quibus docet quæ Vaccæ sint eligendæ pro Iuuencis ad aratra gignendis: *Seu quis velit*, inquit,

Fortes ad aratra iuuencos,

Corpora

Corpora præcipuè matrum legat, optima torua
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullo lateri modus, omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo
Aut iuga detrectans interdumque aspera cornu.
Et faciem Tauro propior, quæque ardua tota
Et gradiens ima verrit vestigia cauda.

In quibus postremis verbis *Tauri* significatum propriè pro *Vaccæ marito* sumit, cuius faciei aliquatenus Vaccæ πρόσωπον simile esse debet.

Cum autem *Varro* loco iam supra dicto, quatuor in bubulo genere gradus faciat ætatis; Vitulorum, Iuuencorum, Boum nouellorum & vetulorum: in tertio ac quarto Taurum ac Vaccam reponit. *Et castrare non oportet*, ait, *ante bimatum, quod difficulter, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutiles fiunt. Quæ sterilis est Vacca, Taura appellatur: quæ prægnans, Horda: ab ea in Fastis dies Hordicalia appellantur.* Quatuor gradus ætatis in bubulo genere.

Videor in præsenti hac nostra icone talẽ mihi Taurum, viua veluti sub imagine repræsentari, qualem vitæ suæ prodigus *Thessalorum* aliquis è gente olim in pugna exoptabat; vel nũc audacissimus *Iberus* quispiã in ludis Taurorum, etiamnum apud *Hispanos* vsitatis expeteret, & qualẽ inter alios his Plinius verbis depingit: *Tauris in aspectu generositas torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota commotio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans spargensq. in altum arenam & solius animalium eo stimulo ardescens. Thessalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice Tauros necare: primus id spectaculum edidit ROMÆ Cæsar Dictator.* De Ludis Taurorum apud Veteres.

Et spectacula quidem ferarum, quæ inter se committerentur matutinis horis *Populo Romano* exhibita fuisse, ex Senecæ Epist. LXX. veluti crudeles hominum pugnas meridianis agitatas fuisse, ex eiusdẽ Epist. VII. discimus: illa ad voluptatem, hæ ad omnem tollendam humanitatem præparatæ. De his ille vltimo hoc loco. *Casu in meridianum spectaculum incidi*, inquit, *lusus expectans & sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est: quidquid ante pugnatum est, misericordia fuit. Nũc omissis nugis mera homicidia sunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustra manum mittunt.* De priorioribus verò in fine lib. 3. de *Ira*, hæc quæ iram cuiusuis indomiti animi compescere valeant rectissimè, dicta leguntur. *Quid seruo? quid Domino? quid Regi? quid clienti tuo irasceris? sustine paulùm, venit ecce mors, quæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina harenæ spectacula, Tauri & Vrsi pugnam inter se colligatorũ: quos, cum alter alterum vexarit, Sus cõfector exspectat. Idem facimus. Aliquem nobiscum alligatum lacessimus: cum victo victoriq. finis æquè maturus immineat.* Scio quid hìc *Iustus Lipsius* seculi nostri eruditorũ Lumen, coniecturæ moueat, pro *Sus, suus* legendo: at mihi *finis* magis arridet, quod *finis* nẽpe *cõfector* siue *mors* animalia hęc nõ minus post diuturnã pugnã exspectet, ac victo victoriq. homini *finis ęquè maturus*, quem mors excipit, immineat: vt ibi quasi seipsum Seneca explicat. De pugna & Romanorũ spectacula à feris & hominibus exhibita. Senecæ loca. Iustus Lipsius.

natura Taurorum plura habes in Æliani lib. 4. cap. 37. ex Gillij acceſſione.

Nunc examinandum an rectè *Taurum* hoc animal & quidem *Mexicanum* appellauerimus. Poterat nonnemini videri ad B*iſontes* potiùs ablegandum eſſe, de quibus *Solinus* cap. 22. *In omni Septentrionali plaga Biſontes frequentiſſimi ſunt,* inquit, *qui boues feris ſimiles ſetoſi, colla iubis horridi. Vltra Tauros pernicitate vigentes capti aſſueſcere manu nequeunt.* Horridus & villoſus noſtræ beſtiæ habitus, & iuba cirroſa nonnihil perſuadent. Sed reclamat *Gillius* in *Æliani* prædicto libro, vbi ad Ceruorum potius ſimilitudinem accedere illos ſcribit, & cuius à media fronte inter aures vnum cornu in excelſitatem magis dirigatur, quam ea, quæ nobis nota ſunt cornua.

An ad Biſontes hoc, animal ſit referẽdum.

Verumenimuero hæc Gillium nón ſatis conſideratè de B*iſonte* pronuntiaſſe, quæ ex *Cæſaris* lib. 6. nulla huius facta mentione tranſcripſerat, & bene monuit *Aldrouandus* & ante ipſum Germanus Zoographus, qui Cæſarem non B*iſontem* ſed *Rangiferum* potius deſcripſiſſe eò loci affirmauit. Eſſe tamen villoſum animal & Seneca in Hippolyto ſcripſit.

Tibi dant variæ pectora Tigres;
Tibi villoſi terga Biſontes,
Latiſque feri cornibus Vri.

Putauit etiam *Aldrouandus* à *Calphurnio* Æglog. 7. certiſſimo B*iſontem* his verſibus deſignari, quamuis nominis Biſontis nullam ibi mentionem faciat:

Vidimus & Tauros, quibus aut ceruice leuata
Deformis ſcapulis torus eminet, aut quibus hirtæ
Iactantur per colla iubæ, quibus aſpera mento
Barba iacet, tremuliſque rigent palearia ſetis.

Tamen quale nã hodie, & vbi terrarum id animal ſit, nõ facile demonſtratur, & id eo mirum magis; quod Romanis olim in ſpectaculis indomitũ & ferox vt vnquam fuerit, ab Orbis domitrice penè vniuerſi, Roma inquã, tamen productũ, & Equi inſtar ad currũ adhibitũ fuerit. *Martialis* id docet lib. 1. Epig. quos verſiculos animalia varia cõprehendentes hìc referre elegantia & neceſſitas ſuadẽt.

Dubium valdè vbi veri hodie ſint Biſontes.

Roma orbis domitrix etiam feros Biſontes domuit.

Picta quod iugu delicata collo
Pardus ſuſtinet, improbæque Tigres
Indulgent patientiam flagello,
Mordent aurea quod lupata Cerui,
Quod frænis Lybici domantur Vrſi,
Et quantum Calydon tuliſſe fertur,
Paret purpureis Aper Capiſtris,
Turpes eſſeda quod trahunt Biſontes,
Et molles dare iuſſa quod Choreas,
Nigra bellua nil negat magiſtro.
Quis ſpectacula non putet Deorum?

Et quamuis hæc noſtrę beſtię imago aliquam cum B*iſonte* ſimilitudinem, ſi gibbum dorſi & iubam colli aſpicies, habeat; diſcrepat tamẽ in alijs, quod in noſtra nempe tota corporis pellis vndique ſit villoſiſsima & cornua ſatis exigua, quæ à *Laurentio Surio* Carthuſiano, cuius authoritatẽ *Aldrouandus* laudat, tã deducta & por-

Non eſſe Biſontem hac noſtrã beſtiam.

& porrecta describuntur, vt in ijs tres bene corpuléti homines insidere queant.

Nec facilè *Vrum* esse mihi persuadere possum. De *Vris* autem duo apud *Plinium* (apud Aristotelem nihil) extant loca lib. 8. cap. 16. *Paucissima Scythia gignit* (animali nempe) *inopia fruticum, pauca contermina illi Germania: insignia tamen* Boum *ferorum genera, iubatos* Bisontes, *excellentique & vi & velocitate Vros, quibus imperitum vulgus* Bubalosum *nomen imponit, cum id gignat Africa, vituli potius Ceruiue quadam similitudine.* Et lib. 28. cap. 10. *Nec Vros aut* Bisontes *habuerunt Graci in experimentis, quamquam* Boue *fero refertis Indiæ siluis, portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est.* Ex *Cæsaris* commentarijs discimus *Vros* esse quidem Boum similitudine, verùm Elephantis paulò minores. Et cornuum eorundem amplitudinem figuram ac speciem, longè à nostrorum boum cornibus differre. *Solinus* ait *hæc ob capacitatem dempta inter regias mensas potuum gerula fieri*. Meminit & *Virgilius* 1. Georg. eorundem his verbis.

An ad vros potius referatur.

Cui super indiguas hiemes, solemque potentem
Siluestres Vri assiduè capreæque sequaces
Illudunt.

Et 3. Georg. de pestilentia boum

Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæsitas ad sacra boues Iunonis; *& Vris*
Imparibus ductos alta ad donaria currus.

Dubitatur an veros hoc vltimo loco *Vros* Virgilius, an magnos quoslibet Boues accipere voluerit. Certum est *Vros* non habere illum, quem in nostro conspicimus Tauro gibbum, & incertam valde huius animalis, tam apud recentiores nostros, quam veteres Scriptores historiam & delineationem esse, quod nisi ad necessaria magis pergerem, & discordantibus eorundem verbis hìc liquidò demonstrare possem, sed alteri loco reseruo.

De Vris etiam dubia pleraque.

Nunc an *Bubalis* potius accenseri debeat, & ipsum nō inutiliter planè examinandum. Cornua aliquam cum *Bubalorum* cornibus conuenientiam habere apparet. Et cum peregrini animalis iconem hanc ostenderem cuidam Reliso viro *Familiæ S. Francisci* Hispano quidem natione, virum qui annos triginta integros in *Peruano* Regno vixerat, & maximam quidem partem in Ciuitate illa amplissima *Quito* sub Aequinoctiali linea sita sanior longè & minori cum caloris molestia, vt mihi affirmabat, quam nunc Romæ transegerat, interrogaremq. quo ipse hoc terrificum animal nomine insigniret? Hoc solum responsi accepi, *Bubalū* sibi videri. Cū enim simile animal in *Peruano* Regno nunquam conspexisset, neque ad *Mexicanos* vnquam, quemadmodum *F. Gregorius* fecerat, penetrasset, *Bubalis* quam maximè assimilari existimauir. Ast neque in *Hispania*, neque in *Orbe Nouo* toto vitæ suæ curriculo, septuagenario iam paulò minor, Bubalos prius viderat, quàm in nuperrimo itinere VRBI vicino, quod ipse ex *Centum cellis* (*Ciuità Vecchia* vocant Itali) *Romam* eundo conficiebat. His enim in locis, in quibus celebre illud *S. Spiritus* Romanum *Nosocomium* non pauca oppidula possidet, Equorum ac Bubalorum ad amplificandam eorundem procreationem, centena aliquot vagantur & sustentantur eam quidem solā ob causam, vt *Domui* huic verè piæ, plurimumque Charitatis operibus intentæ

An ad Bubalos pertineat hoc animal.

In Quito sub Aequinoctiali optimè degitur.

Nec Hispania nec America Bubalos alit.

Vectigal vberimum ex his pro Nosocomio S. Spiritus.

vberius inde vectigal proueniat, ad tot millia ægrorum, puerorumque proiectitiorum alenda. Memini enim, nos toto *Anni Secularis* M.DC. curriculo, quo ibi mansi, vltra duodecim millia ægrotorum suscepisse, & necessaria alimentorum ac medicamentorum ope cunctis succurrisse.

In hoc Nosocomio duodecim millia ęgrorum vno anno fuerunt.

Veruntamen *F. Gregorio* maiorem ego fidem habeo renuenti, qui certissimè, neque in *Peruano* neque *Mexicano* Regnis *Bubalos* vllos reperiri mihi asseruit. Et licet cornua in hac nostra bestia non teretia omnino, sed latiora & pressa aliquantulum vt in *Bubalis*, se habere videantur, reliqua tamen corporis, capitis maximè proportio *Bouem* perbellè refert. Est & hic *Taurus* noster villosissimus: Bubalorum pellis ferme depilis & *Elephantorum* instar glabra, aut raris certè pilis conferta.

Cur non sit Bubalus.

Et quandoquidem Romanus ager præ ceteris Italiæ locis hoc animali fertilis & nobilis est, ex quo non minora forsan commoda, quàm ex ipsis Bobus incolæ capiunt, & de his locus ac tempus me aliquid dicere adhortantur.

Inter Europæ Nationes *Italis* præsertim, nec his omnibus tamen notum est animal illud, quod hodie quidem *Bubalum*, sed nescio qua authoritate ducti omnes appellamus. *Buffelum Itali* vocant, & vulgari voce *Bufala* tam marem quam fæminam comprehendentes. An ab Italico Etymo Latinum, an ab hoc illud descendat, æquè ignotum. Et si à Latinis etiam *Bubalus*, & à Græcis βούβαλος efferatur, aliud tamen & longè diuersum à *Buffelo* animal designari volunt, qui ante me animalium historias nostri æui scripserunt. Ego quidem superius monui à Plinio imperitum Vulgus carpi, quòd *Bubalorum* nomine & *Vros* & *Bisontes* ferorum illa boum genera vocet, cum *Africa Vituli* vel *Cerui* facie, *Plinio* teste, *Bubalos* gignat. Hanc ipsam *Bubali* dictionem apud *Aristotelis* interpretes tam *Iul. Cæs. Scaligerum*, quàm *Gazam* inuenio 3. de Hist. Anim. cap. 16. vt Scaliger textum secat, cuius hæc ibi verba leguntur: *In plurimorũ animalium insunt sanguine*, (fibræ nimirum) *in Cerui, Damæ, Bubali, aliorumque quorundam non insunt*. Vbi in Græco non τοῦ βουβάλου, sed τῆς βουβαλίδος Bubuli voci respondet. *Bubalis* igitur potius, quàm *Bubalus* dicendum foret. Et eò miror magis, *Scaligerum* in versione hac *Bubalum* pro *Bubali* aut *Bubali* describere voluisse, cum differentiam hanc tamen minimè ignorauerit. Exercit. 206. enim, tacitè *Plinium* reprehendit, quod vsus voce *Bubalus* pro *Bubalis* fuerit: ait enim ibi *Scaliger*, quod *Plinius* legisset aliquando *Bubalin* esse Africæ peculiarem, quando scripserat vulgus *Bubalorum* voce *Vros*, ac *Bisontes* efferre.

Non rectè Bubalum nostrũ Bubalum vocari.

Bubalis & non Bubalus ex Gręco vertendum erat.

Quid autem propriè sit *Bubalis*, nolo modò anxius inquirere: cum in veteribus, *Aristotele*, *Plinio*, *Oppiano* explicandis Iuniores nostri haudquaquam conueniant. Aliam sibi fingit *Scaliger*, aliam *Bellonius*, aliam *Horatius Fontana* apud *Aldrouandum*, alij aliam: vt ferme quot capita, tot sententiæ sint. In hoc tamen probè omnes concordant, vulgarem nostrum *Bubalum*, *Bufalum* aut *Buffelum*, expressis nusquam verbis ab antiquis descriptum fuisse, nisi quis sub his *Aristotelis* cap. 1. lib. 2. de Hist. anim. designatum putet, quando scribit: *Apud Acharotas etiam Boues siluestres sunt, qui differunt ab vrbanis, quantum inter Sues vrbanos & siluestres interest. Sunt colore atro, corpore robusto, rictu leuiter adunco, cornua gerunt resupinatoria*. Quæ non malè in *Bufalis* nostris signa elucent. Cornua

Quid Bubalis veterũ fuerit, forsan adhuc nescitur.

Buffelus noster non videtur expressè ab antiquis descriptus.

nua enim ita resupinata ac retrò reflexa gerunt;vt, cùm tantum illis non posint in hominem, cui infesti sunt, impetum facere, quantum Boues eorundem cuspidibus, qui etiam abdomen alicui lacerare ac intestina extrahere valent (id quod hìc misero cuidam lanioni ante hos duos menses contigit)non frustra tamen illa sibi à natura concessa norunt, sed & illis depugnant, tundunt, contunduut, ac iteratis calcium presionibus etiam quem sub pedibus hominem habent, conculcant donec trucident. An autem *Martialis* hoc versu suo.

Plus valent cornibus Boues quã Bufali.

Illi cessit atrox Bubalus atque Bison.

Intellexerit vulgarem nostrum,illis etiam *Romanorum* temporibus hic frequentem, quod non improbabile est:an *Vrum* potius Boum maximum siluestrium, vt alij credunt, nolo iam importuniùs disputare. Ferocitate mehercle nec *Vris*, nec *Bisontibus*, nec feris vllis quicquam bestijs concedunt, vbi ad intuitum rubrarum fortefortuna vestium exasperantur. Tum enim tantá furoris rabie abripiuntur, vt eorum incursum aliquando vix purpurati etiam Principes declinari potuerint. Quamuis *Gillius* ex *Oppiano* idem factitare *Boues* scribat, cum ait: *Qui ad* Boues *accedunt, rubram vestem idcirco non ferunt: neque item splendidam qui ad Elephantos appropinquant, quod certè eiusmodi colore constet eas bestias efferari*. *Seneca* quoque lib.3. de *Ira* hoc nouerat. *Quod accidere vides in animalibus mutis*, inquit, *idem in homine deprehendes: friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad vmbram Aspis exurgit, Vrsos, Leonesque mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana*.

Martialis iocus de Bubalis.

Bubali & Boues rubrarum vestium obiectu exasperantur.

Senecæ locus de ira cohibenda.

De hoc eleganter in *Metamorph. Ouidius*:

Haud secus exarsit, Circo quam Taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Puniceas vestes, elusaque vulnera sentit.

In circo olim vestes rubræ obijciebantur Boui.

Obijciebantur enim in circo ad irritandos Boues vestes rubræ fæno suffultæ hominum formà, *Fænei homines* & *Pilæ* appellatæ,quod ceu *Pilis Boues* illis luderent & cornibus impositas in aerem proijcerent. Hinc Martialis:

Iactat, vt impositas Taurus in astra pilas.

Lipsius hìc *oppositas* legit, & meo iudicio conuenientius. Et vt ferocissimi sint etiam B*ufali*, *ductorum* tamen atque magistrorum suorum imperio facile audientes se præbent, fæminæ præsertim; quibus nomina sua imponunt propria. Vbi enim à Curatoribus suis nomine quæuis sibi indito ad mulctra vocatur, hæc dicto obediens, ex numeroso etiam grege discedens, accurrit illico, & se mungi permittit. Ex quo lacte, pilæ lusoriæ aut ouali forma moleque, caseoli concinnantur sapidissimi (*Prouatura* vocant *Itali*) nec alio loco quam *Romæ* frequentiores. His miram lactis copiam, si à nutricibus esitentur, generari fæminæ nostræ experientià, vt asserunt edoctæ, sibi persuadent.

Bufalæ ad muliebra vocatæ accurrunt.

Caseus Bufalinus.

Portandis in curru ingentibus oneribus, bigis quadrigisque facilè, & nauibus quoque trahendis,difficilius aratro tamen aptantur. Vidi & *Equi* instar solum traxisse currum, & equitatum fuisse. Vt autem facilius cicurentur, ferrei vitulorum ætate, annuli naribus inseruntur cum funiculis, quibus à ductoribus suis trahuntur & reguntur. *Saturnaliorum* quoque diebus,vt ludicra Populo

Onera ingentia trahunt.

Cursu decertant.

recreatio

recreatio exhibeatur, post Equos, Equasque & Asinos, ipsi quoque Bufali cursu pro præmio decertant non liberi tamen, sed funibus ab Equitibus tracti.

Alexander Petronius Romanus Hippocrates æstimatus.

De *Bufalina* carne hoc habeo quod addam ex *Alexandro T. Petronio* de *Victu Romanor.* quem fama hodieque ceu *Vrbis* huius *Hippocratem* commendat aliquem, hæc sunt eius lib. 3. verba: *Bubali Caro visu pulchra, albida, tactu lenta & crassa, ægrè concoquitur. Recens comesta, præter id quod ingrata est, alui fluorem mouet: salita minus lædit, magis sapit: Iudæorum cibus est: lumbaris eius musculus, hepar, lingua, & mammæ in fœminis adhuc lactantibus mirificè commendantur. Neque solum apud Hebræos, sed apud Romanos Nobiles plerosque in pretio esse videntur.*

Caro Bufalina.

Cornuum Bufalinorũ quis vsus sit.

Ex cornibus *Bufalorum*, quæ in alias etiam longinquas regiones distrahitur, mirum est, quàm varia politissimaque *Romæ* supellex præparetur, *Annuli, Globuli precarij, Cruces, Capsulæ* variæ, *Pectines, Auriscalpia*, cultrorum *Manubria* & similia, quæ nitore & valore finissimum *Ebenum* superant, vt etiam his solis elaborandis sui opifices & tabernæ hìc instructissimæ inueniantur.

Spasmo flatuoso dicitur aduersari.

Qui flatuoso illo *Spasmo* ac conuulsiuis motibus detinentur, annulorum eorundem gestatu se ingens beneficium percipere affirmant. Vidi principem virum eiusmodi molestis symptomatibus etiam nocturno tempore tentatum, qui hoc solo se remedio liberari mihi fatebatur, quando in ipsa Spasmi accessione & paroxysmo, integrum *Bufalinum* cornu exactissimè politum, quod sub ceruicali continuò eum in finem seruabat, manu statim amplexatus fuisset.

Restat igitur vt Taurum & Mexicanum quidē voce mus hanc bestiam.

Iure igitur ac merito *Tauri Mexicani* nomine hanc bestiam condecoraui- mus. Tametsi verò *Petrus Gillius* in *Æliano* ex aliorum mente Boues ad ferenda onera haud idoneos ait, cuius hæc sunt verba: *Quid inquit Cicero de bobus loquar? quem ipsa terga declarant, non esse ad onus suscipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum, tam vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda.* Is ipse tamen paulò ante de *Bobus Scythicis* hæc habet: *Scythici, in quorum dorso gibber est, & procerissimi & ex omni parte albi perparuis cornibus sunt & minimè acutis: similiterque vt Cameli eminenti dorso existunt, simul & cum dorso clitellæ imponuntur, perinde vt Cameli genuflectunt, rursumque suscepto onere surgunt, quod ipsum hominum, qui ijs ad grauissimorum onerum vectiones vtuntur, disciplina facere solent.*

An Boues ad ferenda onera sint conditi.

Hæc eadem cum in Gesnerianis Aldrouandus historijs legisset, quærit ex quo Authore descripta hæc fuerint, qui si *Ælianum* à Petro Gillio latinum factum vidisset, vt videre potuerat, sciuisset. Nec difficultatem negotio facit, quod, vt ipse inquit, *Iulius Pomponius Sabinus* in Comment. Virgilij ad Georgica de Scythicis bobus loquens, nullam gibbi faciat mentionem. Nam & ipse fatetur *Aristotelem* 6. Histor. 28. scribere: *Boues Syriacos more Camelorum nodos flectere scapularum*. Cum Ælianus absque gibberis mentione eos ipsos describat.

Aldrouandi gibbosus Taurus non est noster.

Vlterius hoc indagandum: an, quam gibbosi Bouis *Aldrouandus* proponit Iconem, ad nostram sit referenda? *In Madagascar, ait, insula, tantam boum esse copiam tradunt nauigationum in nouum orbem Authores, vt bouem cochleari, aut alia re viliori commutarent. Gibbum habent in dorso ex mera puraque pinguedine. Iconem adieci ex Diario nautico Batauorum in Indiam Orientalem.* Atqui nostrum qui cum illo bouem cõferet, reperiet præter solum gibbum, similitudinis nihil apparere.

rere. Nec cornuum figura eadem eſt, nec animal villoſum eſt, nec vſqueadeo gibbus reſpondet. Quæ *Scaliger* habet de Gibboſis Bobus Exercit. 206. cap. 6. Sunt eadem ferme ipſa, quæ paulò ſuperius ex *Gillio* citaui, ſolis immutatis verbis, & quos *Gillius* in Scythia, hic in agro *Comanduano* Tartarorum reperiri ſcripſit, & nouo ipſis indito nomine B*ocamelos*, veluti *Cameloboues* diceres, appellauit. Veriſimile tamen eſt, ex M. Poli lib. 1. cap. 17. hæc ipſum deſcripſiſſe, qui & Ciuitatem nominat *Comandu* in regione *Reobarle*, vbi eiuſmodi boues gibboſi pilo albiſsimo, exiguo & plano naſcuntur, & Camelorum more Agaloni obediunt.

Veruntamen hęc omnia aliena adhuc à noſtro *Tauro Mexicano* exiſtunt. Propius accedit *Petrus Hiſpalenſis*, qui Boues ait eſſe in *Quiuera* Orbis noui prouincia, gibbum in humeris habentes ad ferenda onera, & anteriora horum villis prælongis obtecta eſſe. Adhuc vicinius appropinquat icon illa, quam ego perluſtrando noui orbis nauigationum volumina, inueni in *Hieronymi Benzonis Americæ* parte quinta, & quidem in Tabula Chorographica *Nouæ Hiſpaniæ* in India Occidentali: vbi ære inciſam hanc noſtram beſtiam ad vnguem noſtræ reſpondentem videre eſt: hoc ſolo tamen diſcrimine addito, quod noſtra figura *Taurum*, vt ex genitalis maſculini ſignis conſpicuis patet, illa vaccam cum luculenta vberum oſtentatione repræſentat. Huius beſtiæ gibbo auis inſidit cum *Pſittaci* inſcriptione. Recte igitur & ordine factum eſt, vt huius hiſtoria præclaro huic operi de *Nouæ Hiſpaniæ* plantis, Mineralibus atque Animalibus insereretur, *Mexicanus* potius, quam generali vocabulo *Americanus Taurus* vocitaretur.

Petrus Hiſpalenſis magis conſentanea noſtra Tauro dicit.

Adhuc magis conſentit figura Hieronymi Benzonis.

Sed proximè omnino, & vt verbo fertur, rem acu tangit, *Theuetus*: & ex hoc *Ambroſius Pareus* lib. 24. cuius hic libet verba recitare. ***Proditum apud Theuetum legimus***, inquit, ***in noui orbis Florida ingentes cerni Tauros***, Butrol Barbarorum ***linguà dictos, pedalia cornua gerentes, gibbamque in dorſo Camelinæ ſimilem, pilo promiſſo & fuluo, cauda Leonina; non eſt ferè aliud magis ferum animal, nunquam enim cicuratur, niſi matri ereptum. Pellium tegminibus Barbari aduerſum hyemis inclementiam, cornibus verò velut alexiteriam vim habentibus aduerſum venena ſe muniunt.*** Exſtat hoc ipſo *Parei* libro *Tauri* huius tam ferocis ſatis ferox imago, in qua hoc quod reprehendam, habeo, quod rictum nimis apertum verſus aures Pictor produxerit, qui in noſtra figura noſtratium boum oris diductionem minimè excedit. Reliqua membrorum proportio, & crinium colli, ceterorumq. corporis pilorum promiſſio cum noſtra ſatis congruit. Ex hoc iam iterum, quod ſupra monuimus, luce clarius patet, non *Peruanum*; ſed *Mexicanum*, ſiue *Floridanum*, ſiue *Nouæ Hiſpaniæ*, hoc eſt illius noui orbis partis eſſe animal, quæ à *Peruano* ſeparata & ſuos olim ſeparatos Reges ſiue *Motazumas* habuit.

Omnino cum noſtro Tauro conuenit Theueti icon deſcripta.

Eſt tamen in rictu peccatum.

Non poſſum, quin vel curioſi Lectoris gratia non contemnendam hic quæſtionem expediam: Sitne hæc beſtia *Nouæ Hiſpaniæ* indigena, an ex *Europa* eò delata? Audiamus *Ioſeph. à Coſta* in ſua generali Indiæ Occident. hiſtoria, an nodum hunc nobis diſſoluturus ſit. Certa animalia ait ille, *Nouo orbi* ſunt ſoli familiaria, nobis æquè peregrina, atque orbis ipſe incognitus olim fuit, vt erit exempli gratia Canis, quem primo loco deſcripſi: alia cum noſtris conue-

An hæc beſtia ſit Nouæ Hiſpaniæ aduentitia?

Hoc ex ipso à Costa enodatur quæsitum. niunt, vt Vrsi, Leones, & similia. Alia illis incognita planè gentibus, à nostris primum eò delata fuerunt. Qualia inquit Iosephus lib. 4. cap. 23. sunt *Oues, Vaccæ, Capræ, Sues, Equi, Asini, Canes nostrates ac Feles*. Boues & Vaccas ait, mirum in modum propagatos fuisse & ita multiplicatos, vt millenario persæpe numero in montanis diuagentur. Hæc à seruis æquè ac liberis petuntur, occiduntur, excoriantur, & commercia inde coriacea in *Noua Hispania* celeberrima agitantur. *Tergorum enim*, inquit ille, *innumerus numerus in Hispaniam effertur. Anno 87. ex Sant Domingo 35444. corijs bouinis, vaccinisque naues onerabantur. Ex Noua Hispania autem 60350. iungebantur, quæ pretio æstimata 96532. pesos siue Regales octonorum reddunt. Merces has, qui in Seuiliæ littoribus expositas lustrat, eo spectaculo in stuporem datur.*

Mirum vectigal & prouentus ex corijs vaccarum boumque noui Orbis.

In hunc sensum & hæc sunt, quæ lib. 1. cap. 21. habet: *His adde*, ait, *quod ante hæc tempora nec vtilium pecorum greges inibi fuerint, qui tamen postquam Hispani has* Insulas *(Cubam nimirum, Hispaniolam, Iamaicam, Margaritam, Dominicam) occuparunt, nunc numerosis gregibus oberrant: siue Tauros, siue Equos, siue Porcos velis Canesue. Vaccarum greges tot tamque frequentes sunt, vt nullo dominio priuatim addictæ quoquouersum cumulatè vagentur, & ab incolis ferarum modo indiscretè figantur capianturque saltem corij causa, quod detractum exiccant, & merce istiusmodi negotiationes suas agitant.*

Bubulum pecus innumerabiliter creuit in nouo Orbe.

Volui hæc Authoris pluscula licet, verba recitare, vt quid in hac controuersia decidendum lector velit, ipsemet iudicare possit. Videtur is bubulum pecus ab *Hispanis Americæ* illatum fuisse, concludere velle. Ast, vt ego *Mexicanum* nostrum *Taurum* prius *Hispanicum* fuisse credam, nulla ratione adduci queo. Reclamat peregrina animalis facies, nec *Asiaticis*, nec *Africanis*, nec *Europæis* visa prius in Vrbibus aut saltibus. Vt enim, quos supra proposui diuersimodos Boues aliquam cum hoc Tauro partem similem habeant, siue iubam, siue caudam, siue cornua, siue colorem pilorum rutilum, siue gibbum aspicere velis; nullum tamen reperies, qui omnia hæc coniuncta obtineat. Nec nisi temerè credi potest, nostratium aliquem Bouem ab *Americano* siue solo, siue cælo, post plures etiam prolium propagationes tam mira metamorphosi mutari potuisse.

Quæstionis decisio.

Dicendum potius illi regioni natiuum hunc Taurum esse.

Huc facit, quod *Indicæ* titulum *Vacca* illa *Tauro* nostro persimilis in Chorographica, vt dixi, tabula expressum habeat: quasi Scriptor ille dicat, genti isti *Indianæ* hoc animal proprium ac natiuum esse; cum & *Theuetus Taurum* hunc *Floridæ* veluti incolam, & natiuum adscribere voluerit. Nisi *Iosephus* non omne forsan bubulum pecus, sed illud solummodo ab *Hispanis* ad *Indos Occidentales* transportatum voluit, non quod ferum & siluestre, sed cicur & vrbanum fuit; multiplicatū tamen ob regionis fertilitatem opima pascua, cælique clementiam, innumera prole siluas postea repetere coactum fuerit. Maneat igitur hic *Taurus* verè *Mexicanus*, & forsan *Iosepho à Costa* minus cognitus, quod in *Peruano* potius hic Regno vixerit, cui regioni hæc bestia minimè familiaris est.

Explicari tamen potest Iosephus.

Existimo quoque, vt ferocissimum sit animal, Indos tamen, priusquam nostræ *Vaccæ* eò transferrentur, siluestrium harum lacte vaccarum victitare potuisse, & adhuc ibi viuere, quò nostræ nondum peruenerunt; quod distenta quæ in icone tabulæ chorographicæ illa apparent, vbera insinuant. Et matribus

Potuisse Indos etiā harum siluestrium vaccarum lacte viuere.

bus ereptos vitulos domari potuisse *Theuetus* quoque meminit. Ac nescio quam argumenti huius speciem mihi præbet subligaculum illud coxæ annexum, cum sex rotundis pilis inde dependentibus quasi nolis sonantibus, ac tintinnabulis aut alijs quibusuis ornamentis nolarum defectu studiosè illis Tauris vaccisque alligatis, veluti & nostris campanulas in collo vaccis adaptamus. Nam quòd nonnemini, qui hanc mecum in autographo picturam bene miratus est, viderentur esse verrucæ eiusmodi, quales sæpe in Equis innasci ac Mulis cernimus, non habet multum verisimilitudinis. Sunt & ijdem illi *Americani* non omnes adhuc ab *Hispanis* domiti, semiferi & agrestes homines, eodem quasi cum bestijs domicilio gaudentes, quos sibi vt pareant, difficili haud negotio conficere possunt. Atque hæc de Tauro hoc Mexicano, quæ mihi dicere licuit: siue paucula, siue nimia æqui bonique lector consulat.

VITVLVS.

TAVRVM tollet, qui vitulum sustulerit, antiquum erat prouerbium. Et ego qui Taurum iam tuli, an vitulum non sustulero? An qui de Boue non pauca dixi, de Vitulis non pluscula etiam commentaturus ero? Et quidem cum tam opportuna se offerat occasio *Principi* meo *Cardinali Barberino* me sistendi, & Anatomen monstrosi ac *Bicipitis Vituli*, quam benignissimè mihi prouinciam iniunxerat, enodandi: & *Summi* simul *Pontificis* VRBANI. VIII. nutui subiectissimè obediendi. Cum enim *Sanctitas* sua eiusdem *Vituli* partium ichnographiam, & breuem earundem explicationem sibi à me exhibitam vidisset: rem non indignam censere visa est, quæ publicis etiam typis committeretur. Id quod ego, non vt ad nutum hunc quàm obsequentissimum me non præstarem, in hunc vsque diem distuli; sed vt tempori potius inseruirem.

Occasione Bicipitis Vituli aliqua de Vitulis dicētur.

Erant autem cum Summo Pontifice tūc in *Vaticanis* curæ meæ cōmissis *Hortis*, qui ab amœnitate aspectus pulchriformiū, siue Calliopeiorum (Itali *Beluedere* dicunt (nomē meruerūt, *Ioannes Ciampolus Lynceus* supra memoratus, *Iulius Mancinus* intimus & Cubicularius Pontificius *Archiater*, vir non Aristotelicà modò philosophià & Hippocraticà Medicinà eminentissimus, sed Chymicarum quoque rerum gnarus, Anatomicus insignis, & liberalium plurium aliarum artium non tam amator, quam exactissimus iudex & æstimator. Hi dum varia mecum de monstro hoc confabularentur, accessit tertio loco *Augustinus Vegius* vt suæ Sanctitati adhuc Cardinali à Theologicis studijs, ita à dispensandis nunc secretioribus Eleemosynis, vir doctissimus & probissimus: qui omnes variarum nobis controuersiarum campum aperuerunt. Et in primis quidem: An animal hoc simplex, an duo potius dici meruisset, ob duo exactissimè formata capita: siquidem *Cerebro* & non *Cordi*, quod *Aristotelici* faciunt, primatum *Medici* attribuunt. An aer à pulmonibus haustus cor ingrederetur, quod vulgò creditur; cum in hoc monstro hi per tubulum inflati, soli absque corde intumuissent? An, cū in hoc *Vitulo* gula deesset, & vnus idēque meatus aeri in pulmones, & cibis in ventriculos deferendis inseruiret, diu hoc monstrū superstes esse potuisset? De quibus in historia sigillatim aliquid, si tēporis permittet angustia, philosophabor. Et si quos hactenus scripta nostra solūmodo forsan delectarunt: spero nunc eadem vtilia ijs maximè fore, quod quandam animalis huius partium anatomicam lucem allatura sint; quæ vel ab alijs neglecta, vel non detecta fuit.

Iulius Mācinus Archiater Pōtificius, plurimarū liberalium disciplinarum peritus.

Quæ de hoc vitulo monstroso in quæstionem venire possint.

Nec

Principes etiam viros in aspectu vilibus rebus philosophari debere.

Nec indecorum prorſus eſt, Summos quoque Principes ad hæc aſpectu quidem vilia, philoſophica tamen, & neſcio quid reconditi præſeferentia *Naturæ* molimina, interdum ſe dimittere, & magnam in paruis rebus admirari DEI ſapientiam. Non aliter certè,ac Ampliſſimo *Cardinali* huic noſtro, ita *Carolo* V. *Biceps* olim V*itulus*, vt quod miraretur,haberet, oblatus fuit, *Nicolao Villagag.* his verbis id teſtante: *Carolus V expeditione Africana cum in Largheram nobilem Sardiniæ vrbem appuliſſet, eàdem nocte res inſolita contigit. Bos enim vitulum bicipitem peperit,quem mulier cuius bos erat,videndum Cæſari obtulit.* Ingredimini amici: nam & hìc Dij habitant,dicebat *Heraclitus*, dum in vili quadam caſula, forſan ſe calefaciens & opera diuina admirans, ſederet. Nos veriores Philoſophi, qui Chriſtiani ſumus, infinitam & impenetrabilem *Creatoris* noſtri ſapientiam in omnibus etiam abiectiſſimis creaturis, ne dicam inſoliti quippiam habentibus, quod in hoc noſtro V*itulo* eluceſcet modó, non ſatis ſuperque vnquam admirari & laudare poterimus. Aggrediamur igitur opus, & hiſtorico ſaltem filo nunc vituli huius, tam internas quam externas diligenter partes delineemus: & illa, quæ controuerſiam facere videbuntur, ampliore etiam ſermone poſtea enucleemus.

Vituli huius bicipitis deſcriptio.

Die igitur 18. Aprilis, Anni M. DC. XXIV. iam ſæpe memoratum *bicipitem Vitulum* domi meæ præſentibus ferme omnibus *Romanæ vniuerſitatis* noſtræ Medicinæ ſtudioſis, ſecui. Natus autem fuerat mortuus, licet iam maturus partui,& vi quaſi à matris vtero abſtractus, quem forſan ob duplex caput commodè illa parere minimè potuerat. Longus erat ſpithamas, ſiue palmos (pro vna eademque menſura hæc ego vocabula ſumo) quinque, & ſatis extenſos.

Magnitudo.

Caput.

Vtrumque caput perfectum, ſatis magnum, & proportione corpori reſpondebat. Dextrum tamen ſiniſtro paulò maius: hinc dexter & poſterior pes etiam nonnihil erat contractior, quaſi ſcilicet ob maioris capitis molem latus illud abbreuiatum atque retractum fuiſſet. Singula ſuos dentes capita quoque oſtendebant: quatuor enim in quolibet anteriores inciſores erant in maxilla inferiori, quibus in ſuperiore nulli reſpondebant. In vtraque tamen maxilla tam ſuperna,quàm inferna,ſui erant molares ordine ſiti,quos tamen non numeraui. Hoc ſcio interim, in perfecto atque adulto hoc animali Boue, ſiue Vacca; hos dentes determinatos reperiri: octo nempe anteriores inciſores omnes eiuſdem prorſus figuræ in maxilla inferiore: ſed deſunt illi, qui canini in alijs animalibus dicuntur. Ex vtroque latere eiuſdem maxillæ decem: in ſuperiore nulli adfuere, qui cum inciſoribus correſponderent, nec vlli canini. Molares nouem numerabantur,tam ex vno quam ex altero latere. Erunt igitur ſimul ſumpti omnes numero quadraginta ſex vaccini dentes.

Dentes & huius & Vaccini.

Oculi, nares, aures, & cerebrũ.

Oculos, nares, aures & cetera omnia perfecta hìc iuueni. Cerebrum quoque integrum, quod in vno ſaltem capite perueſtigare volui: ſanguinolentum hoc tamen conſpiciebatur, quod ipſi ex conatu forſan ac niſu matris,ob partus difficultatem,accidit.

Vertebræ colli & totius ſpinæ dorſalis.

Vtrunq; etiam *Caput* hoc ſuæ particulari vertebræ inſidebat,& vtraque hæc vertebra tertiæ cuidam in medio ſitæ,quæ & ſuprema colli dici poteſt, lateraliter adhæreſcebat. Priorum vtraque vnico tantum foramine prædita erat, per quod

quod ſpinalis medulla ex capite egrediens tranſibat, & vtrinq. in tertiam vertebram ingrediebatur tribus donatam foraminibus, duobus nẽpe lateralibus quæ iam dictam medullam admittũt, & tertio inferiori, per quod medulla egreditur, & in ſuppoſitam ſibi vertebrã ingreditur. Hoc tamen hìc aduertendũ, vtramq. medullam, ex vtraq. occipitis baſi ſeu foramine egreſſam in hac tertia vertebra (quæ ob id lõgè maior eſt, quam duæ ſociæ laterales) vniri, coaleſcere, ac vnicum tandem medullæ truncum per totam dorſi ſpinam deſcendere, ſimplicem dico, ac non duplicem, quod quis ſuſpicari forſan potuiſſet.

Medulla ſpinalis primò bifida, poſtea ſimplex.

Erat autem priorum vtraq. dictarum vertebrarum, quàm arctiſſimè connexa tam capiti, quàm vertebræ illi, quæ inter vtramq. media ſedebat, & triangularis erat, cum priorum vtraque plana potius, & per tranſuerſum oblonga eſſet. Huic tertiæ poſtmodum triangulari, & vt ita dicam, triforatæ vertebræ, quinq. aliæ ordinariæ & his ſexta adhærebat, quæ ſpinam ſiue appendicem valde elatã habebat, quod in alijs non videre vertebris fuit. Ex hac eminẽtia candicans firmiſſimus vtrinque *tendo*, nihil ferme muſculoſæ carnis poſſidens, inſtar albi alicuius ligamenti enaſcebatur. Hic autem in vtrumq. occiput inſerebatur, pro capitum videlicet eorundem extẽſione, mira vterq. Naturæ ſagacitate fabrefactus. Has aliæ ordine ad caudæ vſque finem vertebræ ſequebantur. Notandũ hoc tamen velim, dorſi ſpinam non lineà prorſus rectà, ſed arcuata veluti proceſſiſſe. Atque hæc de capitibus & ſpinali medulla dicta ſunto.

Muſculus tendinoſus biceps in vtraque capita inſertus.

Internæ oris partes lingua nempe & larinx, figuram ſuam ex omnibus conſtituentibus particulis integrã in vtroq. capite ſortitæ fuerãt. Aſpera etiam Arteria ex quolibet capite ſingula exoriebatur, quæ ambæ paulo poſt ortũ in vnã coaleſcebant. Verũ quod nunc ſequitur monſtroſum magis eſt, quam quod vel vnquam viderim, ſcriptũ legerim, aut ab alijs mihi recenſeri audiuerim. Immiſſo enim alterutri aſperæ arteriæ canaliculo, pulmones inflari iuſſi: elati fuerunt vehementer in vtroque latere, vtrobiq. in tres lobolos diuiſi, maior erat inferior tres longus latuſq. digitos trãſuerſos, alteri duo ſuperoires pollicis magnitudinẽ haud ſuperabant. Sed cor ne tãtillum quidem vel mouebatur, vel eleuabatur. Id quod mihi quidem nouum minimè viſum fuit, rapuit tamen in admirationem non leuẽ Auditores meos & ſpectatores, quibus aliud longè perſuaſum erat. Credebãt enim præceptorum à Magiſtris ſuis traditorum perſuaſione, aerem à nobis & alijs animalibus in pulmones receptum, aliquam ſui portionem ſiniſtro cordis ventriculo per arteriam venoſam pro ſpirituum vitaliũ fabrica communicare. Quod falſum tamen eſſe nõ tam animalium maiorum minorumq. aliorum, quam humanorum etiam cadauerum pulmones per follẽ etiam inflati, vt experienti patebit, commonſtrant: cùm ne tantillum quidẽ cor ex inflato aere intumeſcat, quod tamen ſi meatus vlli occulti forent & oculo noſtro inperceptibiles, iam per fortem aeris impulſionem aperirentur. Nam & inuiſibiles & alijs medijs impenetrabiles arteriolarum cum venulis anaſtomoſes in *plexu Choroide* & *Reti mirabili* Cerebri, hoc ego ſolo medio, flatu nimirum, ſæpe detexi. Aſt crepent potius ac diſrumpantur propemodum pulmones violentià intruſi flatus, antequam cor aerem admittat, neceſſe eſt. Veruntamen hoc quod iam dixi, mihi admirationem nullam mouit, ſæpius enim eiuſmodi ſpectacula ſpe-

Internæ oris partes.

Inflatis pulmonibus per aſperã arteriam cor non mouebatur.

Non videri meatus vllos dari intromittendi aeris ex pulmonibus in cor.

Quod iam ſequitur mirabilius longè eſt.

ctaueram. Aſt quod nunc dicam, id demumme extra me ipſum quaſi rapuit. Cum enim iterum iterumque pulmones inflari curarem, vt prę conceptam ipſis opinionem de cordis ſimul motu facto ex mente eradicarē; toties ſub ipſo Diaphragmate vtris inſtar aliquid ſubleuari, diſtendiq. animaduerti. Hæſi diu quid hoc rei, aut monſtri potius eſſet: cum ea in regione nec vllum ex pulmonibus foramen factum, & ſtomachorū ſeu vētriculorum ibi ſacculos ſitos eſſe noſſem, deferri autem ad ciborum marſupia aeris ſubſtantiā per aſperā arteriam, ea res deniq. totā inuertere rerum naturam, ac partiū animaliū ſeriem mihi videbatur. Quare immiſſo ſtylo per aſperam arteriam, incepi per longum deſcendendo illam cultello diuidere, ad mediam thoracis regionem vſq. penetrando. Et ecce mirabile viſu! eundem ductum ſiue canalem in vētriculum ſub diaphragmate poſitum deſinere animaduerti, quod equidē niſi manibus toties palpatum & ipſis quoq. noſtris vſurpatum oculis fuiſſet, nec à nobis adhuc etiam crederetur. Sed & hic Naturæ induſtriam & admirabile omnipotentis DEI artificium ſatis ſuperq. ſtupere non potui: quòd hoc ipſum aſperæ Arteriæ corpus ſuo non probè modo inſtructum eſſet capite Larynge, nimirum Epiglottide, oſſe Ypſiloide dicto, & reliquis nodū hunc pneumaticū conſtituētibus partibus, ſed & illud ipſum cartilagineis ſuis annulis conſtaret, & aliquò vſq. ad ſpatiū quatuor forſan tranſuerſorum digitorum eadem ſubſtantia protenderetur. Tum idem ductus in aliā ſubſtantiā omnino mollem ac carnoſam, & vt vno dicam verbo, ipſiſſimā *Oeſophagi* ſubſtantiam mutabatur, quæ in ipſum vt dixi ventriculum deſcendebat ac deſinebat. Hìc iterum non potui nō ſuſpicere & laudare mirabile prouidæ Naturæ ingenium. Hæc enim aſpera Arteria non (quod in alijs omnibus fieri tamē videmus) bifurcata diuidebatur, vnū in hunc, & in alterū pulmonem aliū ramū demittēdo, ſed recto ſtatim tramite porrecta in gulā, ſiue *Oeſophagum* trāſmutabatur. Vt tamen & pulmonibus aerē impertiretur, cuius gratia eſt efficta, fiſtulares tubulos ex ſeſe in vtriuſq. pulmonis lobos ſuperiores, qui ipſi aſperæ Arteriæ agglutinabantur, demittebat, per quos & aer in omnem pulmonum ſubſtātiam porrò ingredi & egredi liberrimè poterat. Hi omnes tubuli ſiue bronchia aſperæ Arteriæ per omnes poſtea lobos diſſeminabantur, quod nobis patuit, dum inflarentur ijdem & denuo detumeſcerent.

Mōſtruoſiſſimum quid in aſpera arteria.

Aſpera arteria in Oeſophagum tranſit.

Atque hìc per tranſennam ſaltem, illius quæſtionis quam ſupra mihi motam dixi, meminero: *An hic vitulus diu ſuperſtes eſſe, cibumq. ac potum per eandem aſperam Arteriam, aeri in alijs animalibus deſtinatā, tranſglutire potuiſſet?* Id enim nobis quotidie vſuuenire nouimus, vbi quid inter prandendum ſiue ex cibis ſiue potibus ad pulmones illabitur, tuſſim illico cum ſuffocationis metu excitari: quare quid hic ſit reſpondendum, facilè patere videtur.

Curioſa quæſtio. An ali hoc monſtrum potuiſſet.

Atqui ego inconueniens minimè cenſuerim, per aliquod etiam tēpus hoc mōſtrum lacte materno ſucto ali potuiſſe. Neq. enim reſpirationi obſtaculo eſſe debuerat, cū aer ad latera per ſua ſe diuerticula in pulmones recipere, cibus recto interim itinere in ventriculos deſcendere facillimè potuerat. Et quid ſi aeris etiā portio non parua cum cibo deſcendiſſet, inde mali ſecutum fuiſſet? hoc enim nobis frequēter euenire, dum ex anguſtioris orificij vitro bibimus, experientia teſtis eſt, & *Hippocrates* hoc monuit libello de Flatibus: ***Omnia quæ eduntur & bibuntur,***

Reſpondetur quæſtioni.

tur, inquit, *spiritus in corpus inferunt, aliquando plures, aliquando etiam pauciores: id autem inde manifestum fit, quod plurimis eructationes post cibos & potus euenire solent.* Redit enim inspiratus aer foras, quia si eidem *Hippocrati* libello de Corde credimus, nullum neque ipse, neque aqua homini aut animali alimentum præbent. *Merito autem*, inquit, *recurrit spiritus & aqua, non enim humanæ naturæ alimenta hæc sunt. Quomodo enim hominis alimentum sint ventus & aqua cruda?* Idem tamen *Hipp. libello de Flat.* (vt hoc obiter dicam) contrarium asserit, sic enim ibi ait: *Corpora enim omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animantium à triplici nutrimento sustentantur, horum autem nutrimentorum nomina hæc sunt cibus, potus, spiritus. Ac spiritus quidem qui in corporibus sunt, flatus vocantur: qui verò extra corpora existunt, aer. Qui sanè maximus est in omnibus quæ corpori accidunt, & author & dominus.* Sed & vice versa, vt in ventriculum aerem, ita in pulmonem potum descendere voluit idem Hipp. eodem de corde libello. *Etenim homo multò maximam partem in ventrem bibit: gula enim siue stomachus velut infundibulum potus copiam & quæcunque volumus, excipit. Bibit autem & in guttur ac arteriam, minus verò & quantum latere possit per rimam illapsum.* Ait etiam ibidem aquam in pericardio contentam ex potu scilicet in pulmonem labente, veluti vrinam cordis esse. Quam mirabilem suam philosophiam his verbis concludit. *Hunc itaque humorem cor de pulmone vna cum aere abducit: aerem quidem igitur, vbi in medelam cessit, necessario oportet retrò per eandem viam qua abduxit, reijcere. Verum humorem partim in culeum [illegible]am suam ex[illegible]it: partim rursus vna cum aere foras propellit.* Solidiorem tamen cibum ceu fænum, herbas, frumenta, legumina, non puto ab hoc vitulo deuorari potuisse. Cum dicto iam loco dicat Hipp. *quod operculum Laryngis, Epiglottis, lingula siue minor lingua appellata, ne permiserit quidem aliquid amplioris potus penetrare.* Vnde, cum credi facilè potuisset, quandoquidem duo capita essent, singula suum habere Oesophagum & asperam arteriam, adeoque quatuor vasa esse debuisse. Hìc natura tamen adeò defecit, vt pro quatuor vnum solùm fabrefecerit, quod cibo nihilominus liquido, aerique detrudendo satis fuisset.

Hippocratis loca controuersa.

Hipp. dicit pulmonem & cor bibere.

Historiam porrò persequamur. Ventriculi igitur post pulmonem, vt iam annotatum fuit, qui quatuor sunt numero, & ipsi ex immisso flatu attollebantur. Quæ autem horum omnium & nomina sint, & officia, inferius expediam, quando de *Ruminatione* tractaturus dubia quædam authorum loca explicabo. Hoc interim hìc nouisse satis fuerit, in *tertio* ventriculo plicatilium serie quadã membranarum conferto, nihil prętér sesquiunciam fortè mucaginis cuiusdam repertum fuisse. In *quarto* autem & vltimo ventriculo vbi chylus absoluitur, & coagulum in lactantibus colligitur, inueniebatur semilibræ pondere humor chylosus quidam, adeò tenax, viscosus, sibiq. cohærens & albicans, vt gluten Taurinum probè æmularetur, ita vt ab ipsa etiam madefacta spongia non imbiberetur, sed aqua elui ac manibus deturbari necesse haberet.

Quæ excrementa in ventriculis reperta sint.

Dubium profectò non leue ea mihi res mouit, quibus in hunc ventriculum vijs tanta huius humoris copia perduci potuerit: sicuti & illud, quod totius animalis huius caro omnino acidi lactis odorẽ spirabat. An dicendũ, dum in vtero ex sanguine materno fœtus nutritur, sæpe cum sanguine lac misceri? Est enim facilis gressus & regressus ab vtero, sanguinis ad vbera & ab his ad vterum,

Tota caro lactis acidi odorem emittebat.

quod fæminæ etiam noſtræ philoſophicas has minimè edoctæ ſpeculationes, nouerunt. Sed hæc patentiorem contemplandi campum deſiderant.

Inteſtina.

Huic igitur vltimo ventriculo *inteſtina* eiuſdem propemodum cum ipſo ſubſtantiæ, annectebantur; quæ ego haud diſſecare volui, cum ex recto inteſtino ſua ſponte eiuſdem coloris ac conſiſtentiæ excrementum efflueret, quale illis eſſe videmus, quæ iam paſta fuerunt. *Vitulus* autem hic nec lac quidem à matris vberibus ſuxerat, cum mortuus editus fuiſſet.

A vena nutricula inflata quæ partes internæ inflatæ fuerint.

Dum autem ventrem inferiorem aperiri iuberem, ſimul *venam Nutriculam* ex vmbilico hepati inſertam conſtringi curaui, quo illa poſtmodum pro inflando hepate inſeruiret. Quæ vbi ex tubulo flatum recepiſſet, viſu iucundum & mirabile dictu, confeſtim inflatum eſt *hepar*, *pulmones*, *cor*, *lien* atque ipſi *omnes ventriculi*: qui, cùm vna communi tunicà inueſtiantur, imponunt alicui vnicum ſacculum & non plures eſſe, exiſtimanti. Hæc autem, qua ratione contingãt, in Medicinæ ſtudioſorum gratiã ex *Iuuenilibus* meis paulo poſt ſubiungam.

Cor & quid in hoc inuentum.

Quatuor Cordis vaſa nec tempus, nec opus examinare fuit, quæ ego alijs vicibus in perfectis ac imperfectis vitulinis fœtibus quam exactiſsimè fieri potuit, perquiſiui & deſcripſi, Corde tamen aperto, & ſiniſtro eius ventriculo inſpecto, globulum quendam nigrum, durumque reperimus, carneæ ſubſtantiæ ſimilem, adnatum internæ huius ventriculi cauitati, quem vbi diſcidi, effluxit ſanguis nigricans remanente pelle duriuſcula: ſanguis ille autem magnitudine nucis moſcatæ exquiſitè ſphæricus, ac rotundus prorſus globulus erat. Sed neque in hoc, neque dextro ventriculo ſanguinem vllum inuenimus alium, id quod notatione digniſſimum cenſeo. *Veſica* vrinaria liquoris ſui expers & parua admodum erat. Incisà illà, per ſtylum vas *Vrachon* dictum indagaui, qui meatus manifeſtè peruius erat. Sumit autem *Vrachos* initium ſuum ex fundo veſicæ, & vrinam in veſicam ex *renibus* corriuatam, dum adhuc in vtero vitulus concluditur, deportat ad membranam quandam *Allantoidem* dictam, eum in finem à Natura fabrefactam, vt inſtar alicuius vtris excrementum illud ſeroſum colligat, donec partus tempore ex vtero excernatur. Eſt autem *Vrachos* ex quatuor illis vaſis vmbilicum conſtituentibus vnum. *Secundum* eſt *vena Nutricula* quæ ſanguinem maternum in hepar refundit, *tertium & quartum*, ſunt ambæ illæ *arteriæ vmbilicales* appellatæ, quæ in deſcendẽtis *Arteriæ magnæ* ramos *Iliacos* vitalẽ matris ſpiritum tranſportant. Quæ omnia vaſa hìc probè conſpiciebãtur.

Sanguine cor caruit.

Veſica & Vrachos.

Quatuor vmbilicalilia vaſa.

Lien.

Renes.

Lien perexiguus erat, nec ſingulare quicquam obtinebat. *Renes* diſciſsi non carnem, ſed merum potius congelatum ſanguinem referebant. Cohærebant tamen fibris carneis, ita vt quid medium inter carnem ſeu parenchyma, & ſanguinem coagulatum exiſtimarẽtur. Ceterùm interna omnia viſcera perbellè ſe habebant. *Teſticuli* etiam (maſculus enim hoc mõſtrum fuerat) qui tamen latentes & parui erant, vix Auellanam nucem ſuperabant. Atque hæc fideliſſima eſt *Monſtri* huius *Anatome*, quæ ſummà, quam adhibere & potui & debui, diligẽtià trium horarũ ſpacio à me adminiſtrata & abſoluta fuit. Qui merito labor meus illi dedicatus ſit *Principi*, qui eũdem mihi benignè cõmiſit. Et cui ſoli à *Medicorum filijs* gratiæ ſint habẽdæ, ſi quid vtilitatis nacturi ſunt, tã ex enarrata hiſtoria, quàm ex ſequẽtibus meis vberioribus diſquiſitionibus, quas nũc ſubnectam,

Teſticuli.

Solius Principis Cardinalis Barberini honori hic labor dedicatur.

quæ

quæ in meis forſan aduerſarijs alioquin delituiſſent ac computruiſſent.

Sed priuſquam has obſeruationes meas *Iuueniles* quidem, Naturà tamen dirigente & dictante ſcriptas, publicas faciam; rogandus mihi eſt docilis & ſtudioſus lector, ne ita facilè Philoſophaſtris quibuſdam fidem adhibeat, tam audacter quiduis negantibus, quod ipſi nec manibus tractarunt, nec oculis vnquam vſurparunt: eam ſolam ob cauſam nimirum, quod Veterum illud ſcriptis aduerſari, infringere eorum dogmata, & obſtare authoritati videatur: qui DEO ipſi, & Naturæ leges præſcribere, & vim inferre præſumunt, dum miſelli hi omnia ſuo arbitratu, cogitatione, & temerario iudicio fieri debere ſibi perſuadent. Nos æquum eſt *Naturæ*, & non hanc nobis ſe accommodare. Quare friuolæ omnes eorum ſunt rationes, quas *rerum magiſtra experientia* impugnat.

Experientiæ potius quam nudis imaginationibus credendū.

Deſcripturus ſum itaque iam *Vitulinam* Anatomen, quam ante hos annos viginti, ea quà fieri potuit induſtriâ, exercui, vt fideliorem quarundam controuerſiarum enodationem indè nanciſcerer. Vtar autem hìc ijſdem penè verbis, quæ in meis *Iuuenilibus* ſcripta reperio; ad quæ ſi opus ſit, etiam lectorem prouoco, ne quis me in alium ea ſenſum detorquere voluiſſe, cenſere poſſit, vt quę in *Monſtro* hoc eueniſſe dixi, propterea magis confirmarem. Eadem enim nunc Natura eſt, quæ ante tot millia annorum fuit: ſed nos mutamur, & alia ſubinde de eadem nobis imaginamur.

Vitulina alia Anatome.

Cordis igitur *Vaſa* hanc ſortiebantur conſtitutionem. *Vena Caua* ex He-[illegible]aſcendens Cordi, non aliter in oſtium quoddam ante dextrum eius ventriculum, atque in nobis aperitur: & iuxta dextrã cordis auriculam cum *Arteria venoſa*, quæ ad ſiniſtrum cordis Ventriculum pertinet, per manifeſtum admodum rotundumq. foramen continuatur, per quod ex *Caua* ſanguis in hanc *Arteriam Venoſam* tranſfluit, minimeq. in dextrum ventriculum influit: & ne in *Cauam* regrediatur, membranula ſubtilis operculi vicem ſubiens, foramini ſiue oſtiolo illi apponitur. Prope hoc oſtiolum, foraminulum longè adhuc minus reperitur, ex quo vena producitur *Coronaria* cordis dicta, per cordis baſin diſſeminata. Dexter autẽ ventriculus humano erat ſimilis, tot carnoſis tamẽ ac fortibus fibris haud præditus. Hæc ambo vaſa eiuſdẽ ſunt ſubſtantiæ; venoſæ nimirũ, non arterioſæ.

Cordis vaſorum venoſorum deſcriptio. Vena Caua. Arteria venoſa. Venæ coronaria cordis.

Arterioſa autem duo hoc modo ſe habebant. Et quidem, quod ex his primò in oculos incurrit, omnibus imponit *Arteriam magnam* eſſe, & ex ſiniſtro cordis ſinu ortum ducere arbitrantibus: cum tamen planè contrarium exiſtat & ſit potius *Vena Arterioſa* ac ſuperincũbat ipſi *Arteriæ magnæ*, quæ reuera in exortu atq. egreſſu ſuo ex ſiniſtro ventriculo, non eſt tam magna lataq. atque hæc ipſa vena arterioſa. Cũ igitur *Arteria magna* enaſcitur & egreditur ex Corde, progreditur ad latitudinem tranſuerſi pollicis (in hoc vitulo ſaltem ita conſpiciebatur) deinde in duplo ampliorẽ truncũ, quam ab exortu fuerat, definit. Ex hoc alius aſcendit truncus tã amplus, vel pauló minor quam ille fuerat, qui ex Corde emergebat; atque hic eſt truncus *Arteriæ magnæ* aſcendẽtis. Magnus autem dictus truncus partim ad ſpinam dorſi deflectens, conſtituit *Arteriam magnam deſcendentem*: partim verſus cor reflexus illudq. ſubiens, per dextrum nempe ventriculum, *Venam* facit *arterioſam*: quæ tamen, antequam cordi inſeritur, bifurcata ſingulos ramos in vtroſq. pulmones ſpargit. Dico autem *Venam* hanc *arterioſam* ingredi cor,

Vaſa arterioſa cordis. Arteria magna. Vena arterioſa.

di cor si exortum eius inspicias, quem ab *Arteria magna* siue *Aorta* nanciscitur: quamuis si officium spectes, melius ex corde egredi dici queat, cum ex dextro ventriculo sanguinem educat in pulmones nutriendos, in nobis iã in lucẽ editis.

Venæ arteriosæ quis vsus in fœtu.

Si *fœtum* verò considerare velimus, iam alium prorsus vsum hæc *vena arteriosa* habet. Hæc enim cum magna arteria in ductu quodam omnino communicat. Vbi etenim Spiritus materni per vmbilicales arterias in Iliacos ramos infusi, per *descendentis Aortæ* truncum ascendunt, & cordi iam vicini sunt, tunc duas ibi statim vias reperiunt; vnam quæ ingreditur *Aortam* partim cor subeuntem, partim ascendentem & caput petentem, in quam quidem viam communem spiritus subeunt, sed cor neutiquam ingrediuntur. Altera via est in venam arteriosam dextro cordis ventriculo insertam, quæ ex eadem magna illa Arteria siue Aorta enascitur. Itaque spiritus hi vitales & sanguis arteriosus maternus, ad superiora partim sibi viam parant, partim per venam arteriosam in ambos pulmones disperguntur, in cor verò minimè illabuntur. Euidens autem rei huius ratio in propatulo est, quod valuulæ obstent semilunares, vel *Sigmoides* dictæ à figura, quam obtinent. Quare dum inflari curarem magnæ Arteriæ descendentis truncum, inflabantur subitò & pulmones ambo, & illa ipsa extra cor sita vena arteriosa: cordis interim dexter ventriculus neutiquam mouebatur.

Paradoxō. Spiritus vitales & sanguis in fœtu cor non ingrediuntur.

Inflata per tubulum Aorta quæ partes fuerint tumefactæ.

Ast neque hac flatus impulsione sinister cordis ventriculus attollebatur, cum eædem semilunares pelliculæ hic obstarent, quæ egredienti quidem materiæ patent, ingredienti sese opponunt. *Statuendum* itaque (licet pluribus visum paradoxum fuerit) hoc erit: *in cordis ventriculis nec spiritum nec sanguinem vllum in fœtu contineri.* Nam cur ex *Vena caua* in dextrum ventriculum sanguis refunderetur, cum in eodem existens *Arteria venosa* illum recipere & ad pulmones (quod tamen in adultis semper fit) deferre haud valeat? quæ spiritu vitali ex *Aorta* sibi communicato, vt diximus, turget.

Obiectio aduersus hoc paradoxon.

Ast inquies dextro cordis ventriculo *Vena Caua* sanguinem infundit: manifestissimè enim ante illum panditur. At verò aliud autopsia conuincit: caua enim non in ventriculum per pelliculas siue valuulas illas tricuspidales sanguinem suum deponit (quod tamen fit postquam animalia nata fuerunt) sed in cauernulam illam ante dextrum ventriculum positam, quam ego *Antecameram* non satis Latina voce, appellare soleo: qui statim in *Arteriam venalem* & foramine satis grandi, & substantiâ eadem sibi proximam, continuam, similemque recipitur, & ad pulmones vtrosque ablegatur. In *sinistro* etiam *Ventriculo cordis*, nullus spiritus stabulatur: neque enim ex *Arteria magna* in cor aditus patet, semilunaribus impeditus à valuulis, sed spirituum pars *Arteriæ magnæ ascendenti*, pars *Venæ* committitur *arteriosæ*, ex qua in pulmones fit transumptio.

Responsio.

Alia Anatome Vitulina.

Atque hìc, vt firmiorem verbis meis fidem adstruam, ex alia *Vitulina Anatome* non minus claras, quam iucundas demonstrationes promam. Eodem ipso die, quo iam scriptam confeceram administrationem anatomicam, alium ex Vaccino vtero *vitulum* exemptum artificiosè secui. Hic autẽ vix spithamam siue palmum sua longitudine superabat. Huius ego cum imprimis venam curassem inflari *Nutriculam*, inflatum simul est *Hepar, Cor* & *Pulmones*. Ex *Vmbilicali* enim hac vena in *Portam*, ex qua in *Cauam*, ex Caua in *Cordis* dextrũ nõ quidem Ventriculum

Ex inflata vena Nutricula, Hepar cor & pulmones inflati.

triculum, sed huic *antepositum sinum*, ex hoc per foramen in *Arteriam venalem* extra cordis sinistri sinum positam, è qua demum in *pulmones*.

Iussi inflari similiter *Vmbilicales* arterias: statim intumuit *Hepar*, inde *Pulmones*, sed *Cor* minimè motum. *Hepar* quidem propter arteriam satis grandem ex descendenti *Aorta* trunco sibi communicatam; *Pulmones* verò propter *Venam arteriosam* ex *Aorta* originem sumentem: sed *Cor* haudquaquam, quia neque ex *Aorta*, neque ex *vena Arteriosa* in hoc aditus vllus patet.

Inflatis arterijs vmbilicalibus non cor sed Hepar & pulmones inflati.

Præcepi demum vt *Aspera arteria* & ipsa inflaretur, & statim mirè elati fuerunt *Pulmones*, qui cum aliàs rubri admodum essent, & carne potius solidiore quam spongiformi præditi; iam albicantes tamen subitò, & spongiosi fuerunt effecti. Tumefieri & *Cor* visum est: cuius sinistrum ventriculum datà operà incidi paulisper, ex cuius foramine cum spumoso quodam sanguine aer exilijt. Quod ego quidem contigisse existimo, non quòd sanguis in sinistro illius ventriculo vllus contineretur; vt nec in alijs visus est fœtibus, sed quòd vi quadam insufflationis in tenello adeò corpusculo, ex *Arteria venali* rupta, quæ à *Caua* sanguinem receperat, in cordis hunc sinum cum ipso aere compulsus fuisset. Cum tricuspides præsertim illæ membranulæ siue valuulæ sint duæ tantùm, & tam extra quàm intrò meanti humori non multum obsistant. Dexter autem ventriculus, quantùm ego animaduertere potui, nequaquam inflabatur.

Inflata aspera arteria pulmones inflati & cor parum & cur hoc.

Hîc commodè admodum illam *Venæ arteriosæ* cum *Arteria magna* communionem notare potui. Si quis enim in huius descendentem truncum dextrè stylum immittat, sursumque porrigat, tres reperiet vias: quarum vna in ascendentem Aortæ truncum pertingit: altera sinistrum cordis ventriculum ingreditur, & est ipse magnæ Arteriæ exortus: tertia versus dextrum cordis ventriculum abit, & *venam arteriosam* constituit. Qui tamen tertius hic ductus exiguus cùm sit, in natis iam animalibus facilè coalescit; atque sic spiritus, cum non possint amplius postea per hunc meare, sursum ac deorsum saltem, dum ex corde per Aortam scaturiunt, per huius truncos ferantur necesse est. Memini me hunc ductum in adultioribus hominibus ita vietum & euanidum reperisse, vt ligamenti instar Aortam & venam arteriosam colligaret. Videre simul in hoc corde erat *venam coronariam* & *Arteriam coronariam*, quæ statim ex Aorta enascitur, vbi hæc ex corde egreditur.

Communio venæ arteriosæ cum Arteria magna.

Arteria coronaria.

In neutro cordis ventriculo sanguis aut spiritus vllus visebatur. In primo fœtu aqua in pericardio contenta instar loturæ carnis erat: in hoc vltimo nulla obseruata fuit, nisi forsan iam effluxerat. Est autem de sanguificatione & spirituum vitalium vt in fœtu peragitur, procreatione & distributione hæc mea philosophia: quam in Iuniorum gratiam saltem Medicorum, qui in Anatomicis minus sunt versati, proponam, & prouectiorum in hac arte simul calculum expectabo. Nec vitio mihi verti velim, siquid in scriptione hac vt difficillima, ita vtilissima repetiero, non satis enim dicitur, quod bene dicitur. Ex diligentissima igitur hac autopsia non in Animalibus modò, sed Infantibus quoque habità, sic ego speculari soleo. Sanguinem venosum ex materni vteri venis per *Nutriculam* ad Hepar in Portæ venæ ramos per ipsum dispersos conuehi: ex his in Cauam, ex Caua in partes inferiores per descendentem truncum

Nullus sanguis in cordis ventriculis.

Authoris speculatio de sang. & vital. spirit. generatione in fœtu.

Quid de sanguine agatur.

aliquam

aliquam huius ſanguinis portionem pro nutriendis illis partibus, alteram verò ad ſuperioris corporis membra euehi, & in itinere hoc quidem, Venam cauam cordi aperiri, & ſanguinis partem in oſtium illud, cauernam, ſiue antecameram iam dictam effundi, reliquum ſanguinem thoracem, caput & artus petere ſuperiores. Nullum autem ſanguinem cordis dextrum ventriculum ingredi, cum nullus ipſius ibi vſus ſit. Neque enim vt hic attenuetur, veluti materia pro ſpirituum vitalium in ſiniſtro vẽtriculo generatione; ſpiritus enim in fœtus corde nulli generantur, ſed à matre ſubminiſtrãtur. Neque vt cor hoc ſanguine nutriatur, huic enim vſui Coronaria dicta vena ſeruit, quæ per cordis ſubſtantiam diſpergitur: quin neque in nobis iam ſanguis in ſinũ cordis effuſus, nutriendi officium habet. Is autem iam dictus ex venæ Cauæ apertione ſanguis in oſtio hoc collectus, ſtatim per foramen iam ſupra deſcriptum in Arteriam venalem Cauæ non contiguam hìc, ſed continuam prorſus tranſcendit. Et licet hæc Arteria venalis ad ſiniſtrum cordis ſinum pertineat, ſanguis tamen hic receptus eundem ſinum minimè ingreditur: eſt enim hic foraminis coalitus extra vtrumque cordis ventriculum, & Arteria hæc venoſa bifurcatur, & in ambos pulmones ſtatim ramos emittit: quare immediatè receptus in hanc ſanguis, pulmones nutriendi cauſa ſubit. Quis enim eius in ſiniſtro ventriculo vſus eſſet, cum ſpiritus vitales in hoc neutiquam conficiantur? *Arteriæ* autem *Vmbilicales*, vbi maternum ſpiritum vitalem ad *Iliacos ramos* conuexerũt, ſuo ſatisfecerunt officio. Hic autem per Arteriam magnam deſcendentem [illegible]dit, & ad aſcendentem Aortam ſupra Diaphragma peruenit: huc vbi delatus; iam cor, quod verum eſt vitalium ſpirituum domicilium, ingredi ipſum æquum foret. Veruntamen huic oſtium cordis ſiniſtrum pulſanti, acceſſus denegatur; valuulæ enim ſeſe opponunt illæ ſemilunares, quæ egredientibus quidem ſanguini & ſpiritui aperiuntur, ingredientibus clauduntur. Quapropter pars horum peregrinorum, & à matre fabricatorum ſpirituum, per Aortam aſcendentem ſuperiora petit, pars in Venam illabitur arterioſam, quæ & huius Aortæ propago eſt, & eundem cum ipſa ſubſtantiæ modum (vt Medici loquuntur) obtinet.

Quid de ſpiritibus fiat maternis.

Non ſum tamen neſcius: Aortæ in adultis corpus paulò durius eſſe, quam ſit Venæ arterioſæ; quod inde prouenire credibile eſt, quoniam illa, in animali extra vterum matris conſtituto, perpetuis non motibus modò agitatur, ſed ſpirituum vitalium quoque copia repletur, & partes obambulat non rarò ſicciores frigidioreſque, vnde dureſcit magis quam Vena arterioſa, quæ extra pulmonum & cordis ſitum non protenditur. In fœtibus certè & recens natis ego nullam horum differentiam vaſorum, ſi duritiem ſpectes, animaduertere potui. Hæc autem vena arterioſa & ipſa in ambos pulmones ramos diuidit, maioreque & vero ſuo trunco, in dextrum Cordis ventriculum implantatur. Itaque ſpiritus illi aduentitij ſimiliter pulmones ſubeunt, in dextrum autem Cordis ventriculum nulli deſcendunt, quia & hæc non aliter Vena arterioſa, atque Aorta, habet valuulas immiſſioni oppoſitas, emiſſioni patentes.

Cur Aortæ corpus in adultis ſit durius quã in fœtu.

Obiectio aduerſus dicta.

Attamen cor inquies, viuere cum debeat, vitali haudquaquam ſpiritu fruſtrari conueniens fuerit. Neque hoc ego inficior. Aſt huic vſui arteria ſufficit

Reſponſio.

ficit coronaria appellata, per cordis basim probè dispersa, quæ riuulos suos etiam ad intima transmittit, & ipsa instar venæ huius nominis, extra cordis ventriculos ortum suum nanciscitur ab Arteria magna. Et quæ necessitas quæso cogit, vt per magnam Arteriam in sinistrum cordis sinum spiritus vitales intromittantur, cùm iam fœtui ab vtero illos materno sufficienter subministrari, nec in corde fœtus elaborari debere, probauerimus? Sed neque per Venam arteriosam in dextrum cordis ventriculum spiritus vllus penetrare, aut debet, aut potest. Non potest, quia obstant valuulæ, quæ ab interna cauitate foras aperiuntur, exterius verò ad interna eunti cuicunque rei clauduntur. Nec debet, in dextro enim hoc sinu spiritus vitalis non habet locum, in quo si vllus est spiritus, hic naturalis potius est ab hepate huc transmissus, qui tamen in animalibus an detur etiam, & à *Galeno* & alijs viris doctissimis hucusque dubitatum scimus.

Iucunda de motu cordis in fœtu obseruatio.

Atque postquam huc peruenimus, quod in alio quodam vitulino fœtu memoratu dignum animaduerti, vt studiosis Medicinæ meis gratificer, nec hîc referre pigebit. Cum igitur abscissis vmbilicalibus vasis ex Vaccæ recens mactatæ vtero fœtus extractus vt mortuus propemodum, in terra iaceret, Lanio noster duas ex vmbilico propendentes nobis & quidem pulsantes arterias demonstrauit, quas vbi stupens lætusque admirabar, aperiamus inquam, thoracem, vt quà ratione cor pulsui huic respondeat disquiramus. Appenso igitur per posteriores pedes ad parieti fixum clauum fœtu, & ventrem & thoracem per lineam rectam discindendo quàm citissimè aperui. Et ecce mouebatur tunc cor, & quidem eodem quo arteriæ vmbilicales, rhythmo; nulla tamen seruata inter systolem ac diastolen proportione vniuersali. Solebat videlicet aliquando ter quaterue, ac pluries etiam cor pulsare, deinde ad sex octo vel decem quoque pulsationes subsistere, rursusque ad pulsum redire, tamdiu postmodum quiescere, donec ego illud solo cultri cuspide tangendo, excitarem, quem vt primùm tactus sensum percepit, moueri cæpit, atque sex vel plures pulsationes reiterans, ad quietem demum redijt: iterumque vel cultro vel digito saltem meo contactum ad dilatationem fuit excitatum. Quinimo intra meam contentum palmam, hoc corculum pulsauit, qui motus post apertum omnino sternum ad horæ quoque quadrantem durauit, diutius forsan duraturus, nisi cordis superficiei vulnusculum leuiter inflictum fuisset. Cùm autem *Cordis mucro* hoc situ deorsum penderet, in ipsa cordis diastole siue dilatatione ipse ad superiora retrahebatur. *Respiratio* quoque, quod hic simul notandum censeo, nulla fiebat, cum pulmo maneret immobilis, & Diaphragma ad apertum ac dilatatum pectus ipsum quoque disruptum esset.

Cor ad sensum tactus iam immotum iterũ pulsabat.

Mucro cordis in motu sursum trahitur.

An cor in fœtu adhuc conclusio in vtero pulset alibi expedietur.

Nolo hic contentiosius controuersiam illam. An cor in fœtu pulset, agitare, quæ commodiore à me loco expedietur. Qui interea vtrarumque partium rationes nosse velit, legat Andreæ Laurentij Anatomen & Ioannis Riolani filij Anthropographiam, quorum hic cordis motum in fœtu probat, ille negat.

Ex his nisi fallor, facilè quiuis rationem indagabit, cur in monstroso hoc nostro vitulo inflata *Nutricula Pulmones* & *Cor* eleuarentur: non ita facilè tamen, cur simul & *Lien* & *Ventriculi* ciborum receptacula dilatarentur. De *Liene* hæc

causa

causa assignari poterit, quod vena nimirum hæc vmbilicalis siue *Nutricula* pars sit manifesta ipsius *Venæ Portæ*: *rami* autem illi *Splenici* siue venę Lienem adeuntes, & ipsæ ad *Portam* pertineant: vtrobique igitur flatus non difficulter permeabit. Obscurius adhuc, cur quatuor illi ventriculi seu stomachi inflarentur. An hoc fieri potuit per venam insignem quæ ex Liene in ventriculum desinit *Vas breue* appellatam? quam ego tamen hic non ita vt in humanis olim cadaueribus exactissimè feceram, indagaui. An verò hoc etiam non extra omnem est improbabilitatem, flatum hũc in hepate ex Nutricula receptum, per meatus illos *Cholidochos*, siue Bilis flauę expurgandę vias in *Duodenum* appellatum intestinum fuisse conductum, & ex hoc *Ventriculos* subijsse? Et hoc vt suspicer saltem, quam in *Bouis hepatę* exercui Anatome, mouere me potest, quam nunc describam.

Quomodo bilis ex hepate ad duodenum feratur.

Cùm in bouino itaque hoc hepate bilis flauæ ductus obseruarem, notaui quam plurimas eorundem in hepatis superficie, versus vesiculam fellis excurrentes, ex interna tamen hepatis substantia originem suam desumentes apparere. Hæc autem differentia notari poterat: quod ex parte hepatis crassiore profundiores magis ductus scaturirent, in tenuiore verò eiusdem portione magis essent superficiales. Hi omnes demum coeuntes prope collum seu ceruicem vesiculæ Fellis in ramum vnum desinebant, qui per obliquum latus in Duodenum intestinum, non inter tunicam ac tunicam, sed in ipsam intestini cauitatem hians ferebatur. Erat autem manifestissimus hic insta[illegible]lulæ prot[illegible]tis ductus, qui magnitudine quemuis crassissimum scriptorium calamum superabat; valuula huic nulla tamen adiacebat: verum ipsa protuberantiæ huius substantia conniuebat, quæ turgente intestino obstabat quo minus bilis ad hepar remearet, non autẽm quin noua semper ex Hepate huc corriuaretur bilis, impedimentum vllum procreabat.

Alia quæstio de Bilis ductu ad duodenum alio loco decidetur.

Poteram hic forsan illas Anatomicorum rixas sopire, quibus altercantur inter se plurimùm, an ex hepate potius via rectà ad intestina, quam ad Bilis prius cystim, & ex hac postea in eadem flauus ille, amarus & acris naturæ pro quotidiano datus clystere humor fluat? Sed tædiosus nimium essem: hoc igitur satis nobis iam probasse ex anatome fuerit, meatum manifestissimum in Bubalo saltem genere ex hepate in intestina dari, in quæ flatus receptus, forsan ventriculos ipsos replere ac distendere in hoc monstro nostro potuit; nisi quis hoc ipsum non minus, quam reliqua quæ memorauimus, monstrosum dicere maluerit.

Ratio probabilis cur ventriculi inflati à Nutricula inflata.

In hoc eodem bubulo hepate insoliti quidpiam simul conspexi, quod tale fuit. Inuenimus in ductibus illis bilem, ad suam vesiculam vehentibus, animalcula quædam plana, circularia, magnitudine & figurà *Vlmi* florem referentia, coloris liuescentis, crassitie vnguis substantiam æquantia. Hæc ex circumferentia ad centrum se contrahebant, in quibus nec cauda, nec caput apparebat manifestum, contracta ita manebant, duplo quidem crassiora, sed simul tamen minora ac restrictiora efficiebantur. Hęc nostro optimè nota Lanioni erant, qui eadem Italicè *Biscoli* nominabat, & quando adessent, prauæ in vaccis & bobus dispositionis signum esse, & ob id nec hunc bouem à tribus iam diebus fænum comedere voluisse, nobis affirmabat.

Animalcula circularia vesiculæ fellis adnata.

Sed

Sed quod ego hìc admiratus valde fui, hoc est, quod Galenus in libris *de simplicium medicam: facultatibus* docuerit, amarum saporem adeò viuentibus omnibus inimicum atque contrarium esse, vt in *Lacu Asphaltite*, ob eius aquæ amariciem, nec animalia, nec plantæ etiam viuere velint. Hæc tamen animalcula amarum hunc adeò aueant trahantque succum biliosum, vt ex illo generari, simulque nutriri & viuere ament. In alijs enim hepatis venis, vbi dulcior est sanguis, nulla reperiebantur: sed sub ipsa vesicula, ad ipsius ceruicem, quò pertingit internus quidam ductus, tam copiosa visebantur, vt pulicum instar suam ibi prolem gignerent, alerent, & quinquagenarium numerum excederent. Ex maioribus autem illis viuentibus & sese mouentibus vermiculis septem pluresue numerabantur. Sed & hoc obseruaui. In *Vena* scilicet *Caua* sanguinem calentem quidem adhuc, veruntamen iam grumosum, vibrantem ac palpitantem quamdiu caluit, motum habuisse; qui vbi refrixit, & ipse motus cessauit. Quod forsan alicui argumento esse poterat, & in ipso sanguine venoso non deesse spiritus naturales, id quod in dubium à multis tamen reuocatur.

Mirũ quod in humore amarissimo nascantur & nutriantur.

Sanguinis calidi motio.

Iam quibus tam iuniorum, quàm veterem authorum paradoxon æstimari queat, quod de corde hactenus asseruimus, porrò demonstrandum fuerit. *Hippocratis* quidem hìc fidem implorare, aut contrariam eius mẽtem indagare superfluum iudico: rudis enim adhuc ipsius tempore anatome fuit, quare tam exactè hæc explorata apud eundem minimè reperimus. *Galenus* primus dilucidum valuorum in fœtu quæ cordi & pulmoni seruiunt, nobis doctrinam reliquit, quem tanti *Andreas Laurentius* in Anatomicæ suæ Historiæ lib. 8. quæst. 25. fecit, vt vesano quodam contradicendi studio, aut ambitionis stimulo agitari censeat illos, qui hìc saltem eidem reclamant. Cum tamen is ipse Galeno 6. de vsu part. cap. vlt. cor in fætu dilatari & constringi asserenti, egregie aduersetur.

Quibus nostra sententia de generat. spirit. vitalium sit paradoxa.

Fateor mehercle præclarè Galenum in plerisque de Vsu part. hum. corp. libris philosophatum fuisse: hìc tamen experientiam à nobis allatam omnino ipsi refragari existimo, siquidem Arteria magna inflatâ cor minimè attollitur, quod signum est, nec flatum quidem, nedum sanguinem spirituosum, seu vitalem in sinistrum cordis ventriculum penetrare, quod *Galenus* tamen facile, & cum hoc ipse *Laurentius* crediderunt. Hæc autem concepta sunt Galeni verba lib. 6. de vsu part. cap. 21. ***Quocirca mirari amplius non oportet, si, cum cor neque sanguinem neque spiritum mittat pulmonibus, neque totius corporis arterijs suppeditet, vt perfectis, ad solam propriam vitam quam paucissimo spiritu indiguerit: quem maximè quidem vt opinor, ex ipsa etiam magna arteria ducere poterat: nam membranarum epiphysis (vt antea ostendimus) non vt nihil omnino, sed ne multum neue repente ac simul in ipsum quippiam immigret, à natura fuit inuenta.*** Ast ego neque repente, neque pedetentim spiritum cor ingredi, flatus (cui omnia patent occulta quoque, maximè oscula) argumento deduxi. *Simonis Petrei & Francisci Rosseti* nobis aduersantium medicorum Gallorum opiniones, iam dicto libro ipsemet *Laurentius* confutat. Cuius tamen ratio non satisfacit, aliquam ideò spiritus vitalis portionem ex Aorta in cordis cauitatem migrare, vt hoc & vita & nutritio ipsius fomentetur. Hæc enim à vena & arteria Coronaria sufficienter præstantur,

Quanti facienda sit Gal. authoritas in hoc nostro paradoxo.

Petreo, Rosseto & Laurentio nostra quoque sententia est paradoxa.

Laurentij ratio refellitur.

tur, quæ per cordis ſubſtantiam diſſeminantur. Nam neque ſanguis in cordis ventriculis, vt dictum eſt, inuenitur; neqne extra venas iam & arterias elapſus, iterum in ſubſtantiam cordis imbibi & diſpergi debet, nec ſanguis & ſpiritus in cauitatibus illis inanibus, cum cor publico haud munere tunc fungatur, vt reperiantur, neceſſitas vlla cogit.

Conſtant. Varolius exactiſs. Anatomicus.

Sed longè paradoxa magis *Conſtantio Varolio* hæc noſtra ſententia viſa fuiſſet: Cuius ego de *Reſolutione corporis humani* anatomicum libellum tanti æſtimo, vt in hoc non Tyrones modò, ſed prouectiores quoque in hac arte, quod addiſcant, reperturos eſſe non dubitem. Hic igitur ſingulari ſuo quodam de quatuor cordis vaſis modo philoſophatur, & omnia hoc officij præſtare affirmat, vt contrario motu, tam inferant, quam efferant ex corde materiam. *Per Aortam*, ait ille, *ſanguis incultus ſiniſtrum petit ſinum, mox abſolutus inde reuertitur & cum alio ſanguine per totum digeritur*. Neque hoc in auram hanc vitalem ſolummodo ſpirantibus, ſed in vtero quoque latitantibus adhuc animalibus, fieri autumat, vt lib. 4. cap. 5. eiuſdem videre eſt. *Si ergo*, inquit, *vt omnes concedunt, ſicut negare non poſſunt, in fœtu ſanguis arterialis, extrinſecus à matre tranſmiſſus, per lumborum arterias ſurſum aſcendit, cordiſque ſiniſtram cauitatem ingreditur, qua de cauſa in nato hoc modo non procedet?* Vbi quidem pro confeſſo ſcribit *Varolius*, quod Natura tamen negat, ſanguinem arterioſum in fœtu ſiniſtrum cordis ſinum ingredi, cum nec flatus quidem ab hoc per magnam deſcendentem Aortam inflatam admittatur.

Huius opinio nobis oppoſita de vaſis cordis in fœtu.

Hæc autopſia refutatur.

Galenus lib. 6. de Vſu part. cap. 20. partim ignoſcendum, partim ſuccenſendum illis eſſe ſcribit, qui eundem vaſorum cordis vſum eſſe arbitrantur animalibus in vtero geſtatis, qui in lucem iam editis præſtò eſt. Ignoſcendum quidem quod hic ſophiſtas non agant, nec verbis ludant: ſuccenſendum, quod in diſſectionibus fuerint negligentes. Atqui nolim ego exercitatiſſimos ambos hos in ſectione Anatomicos *Galenum & Varolium* hac culpa implicari, & negligentiæ in ipſa ſecandi ſedulitate argui, quos ambos tamen lapſos fuiſſe ſuperius oſtendi. Non quòd ſectione non omnia rimati ſint, ſed quòd, vt ego conijcio, inſufflationis induſtrià vſi non fuerint, quæ ſola *Varolium* docere potuerat, non confertim per deſcendentis Aortæ truncum ſanguinem arterioſum ex matre hauſtum, ſiniſtrum cordis ſinum petere: *Galenum* quoque ac *Laurentium* admonere, non paulatim ſpiritum vitalem ſubire, quod valuuulæ nempe in Aorta opponerent ſe etiam flatui, nedum craſsiori alicui corpori. Sed in ſectione quoque fortaſsis hallucinati fuerunt, cum in neutro cordis ſinu, in fœtibus ipſis, ſanguis reperiatur ſiue venoſus, ſiue arterioſus.

Galeni, Laurentij & Varolij error vnde ortus ſit.

Concluſio huius noſtræ cõtrouerſiæ.

Quid igitur nunc aliud agam, dicamue aduerſarijs meis, quàm vt ipſiuſmet *Galeni* verbis, laudato iam loco ſcriptis, reſpondeam ijſdem, & longiorem hanc tandem controuerſiam finiam? *At natura*, ait ille, *ſine tumultu & clamoribus ſuam indicat æquitatem: quam certò ſcio omnes, qui vel audient, admiraturos quidem, at non æquè magnam certè aures præbent admirationem, ac oculi: proinde faciendum eſt, vt non hæc modo, ſed quæ etiam memorantur alia, noſtriſmet oculis intuentes experiamur.*

Libet

Libet nũc ad arcaniora Naturę penetralia properare,hoc eſt:Vterum ipſum contemplari,in quo veluti domicilio ſuo,vitulinus foetus cõcipitur, gignitur & conformatur. Quæ quidem,quò ſecretiora & mirabiliora ſunt,DEI & Naturæ opera,eò à pleriſq. negligũtur magis,aut minus certè perueſtigãtur. Satius enim eſſe non paucis etiã Medicis videtur,omiſſa rerũ(qui nerui ſunt in cauſis)diligẽtià,quodam inani circa voces ſtudio cõſeneſcere. Cum autem animi gratià vaccinos ſubinde vteros inſpicere mihi cõtingeret,vt ſimul quæ eſſet cum humano diſcrepãtia,& an Duces noſtri in arte Anatomica, probè omnia annotaſſẽt,addiſcerem : accidit, vt diligenti ſectione hæc animaduerterem. Clem. enim Alexandrini conſilio, non modo cibum,quod Hipp. ſuaſit, ſed etiam cognitioni exiſtimaui debere laborem præcedere. Reperi nimirum, tres manifeſtiſſimas in vitulino foetu tunicas,*Allantoiden*,*Chorion*,& *Amnion*. Et Allantois,quam vtrem quendam diceres aqua plenum,nõ aliud erat quam membrana oblonga, tranſparens, peritonæi inſtar ſubtiliſſima,nullis vſquam vaſis, aut ſpongioſis illis carũculis(de quibus mox dicturus ſum) *Chorio* alligata: ſed ſibi omni ex parte libera,aqua limpidiſſimà repleta, Hęc autẽ aqua nihil eſt aliud, quã ſerum vrinariũ,quod ex veſica fœtus per *Vrachõ*,ſiue vrinaculũ dictum vas,in hãc deriuatur. In hac enim *Allantoide* foramẽ mihi viſum eſt,poſtquã vmbilicum abrupiſſem,ex quo effluxit aqua ſiue vrina illa,veluti per fiſtulã aliquã prorumpẽ: hac incisâ tunicâ,omnis illa effuſa eſt aqua,quę librarũ forſan ſeptẽ põdus ſuperauit Erat autẽ pilis carẽs foetus,& lõgus ſpithamas ſiue palmos tres, quẽ periti huius rei laniones ſeptimeſtrẽ fuiſſe iudicabãt. Sed & præter dictam hanc *Allantoidis* aquã, inciſo *Chorio* & *Amnio* prius alia effluxerat,quę duas facilè libras æquabat.

Arcana Naturæ opera diligentius eſſent perueſtigãda.

In vtero vaccino & fœtu quæ ſint viſa.

Allantoidis deſcriptio.

Verum,priuſquã vlterius progrediar,hoc nouiſſe non abs re fuerit,apud *Hippocratem* de *Allantoide* vrinæ in foetu capſula, nihil reperiri. *Galenus* diligentior *Sene* noſtro Anatomicus,hanc perbellè cum duabus alijs deſcripſit tunicam 15. de Vſu part. cap.4. *Toti enim animãti*,inquit,*dum adhuc vtero geritur, membrana tenuis vndiq. eſt circumiecta, quam ἄμνιον,id eſt,amiculum appellant, fœtus velut ſudorem excipiens. Huic autem extrinſecus tenuior alia incumbit,quam ἀλλαντοειδῆ,id eſt,inteſtinalem nuncupant,in ipſius veſicam perforata: quæ & hæc in ſe ipſa colligit,vſq. ad partum, ipſum veluti fœtus lotium. His autem extrinſecus in orbem χόριον, id eſt, Secundæ,ſunt circumiectæ,matricem totam intrinſecus ſubcingentes,vt quod ipſis ſubeſt,nullo pacto matricem contingat: per eaſque medias fœtus matrici connectitur*. Et ſubſequente capite circa initium,eadem de *Allantoide* affirmat, quam inteſtinalem ideo appellatam voluit,quòd ſimilitudinem,cum ἀλλᾶσι,id eſt inteſtinis figurà ſua gerat.

Hipp. de Allantoide nihil. Gal. plura habet, ſed fuit deceptus.

Quæ quidem,cum *Galenus* de omnium animantium foetibus audacter pronunciet,humanum certè,de quo maximè in his libris ipſi ſermo eſt,nõ excepit. Atqui nos *Allantoide* carere humanos foetus αὐτοψίᾳ didicimus, in quibus præter *Amnion* & *Chorion*,membranam reperire aliam non licet. *Placenta* enim illa *vterina*,mera potius carnoſa maſſa eſt,quàm mẽbrana,& quæ vrinæ continendæ minimè inſeruit. Et quid? cum nec omnia animalia *Allantoidem* habeant. Solis penè cornigeris eadem tributa eſſe cognoſcitur. Ex quo non incongrua forſan coniecturà deduci videtur, *Galenum* bouinos & ouillos foetus cum ſæpius ſecuiſſet,in quibus prædicta tunica maniſeſtè locum habet,in animum ſibi ſuum induxiſſe,eandem in humanis quoque reperiri debere, quos ſectione, vt mihi

Allantois in humano fœtu nulla eſt, quod Galenus ignorauit.

Fff per-

perſuadeo, nunquam attigit. In his enim illam, quæ farcimen ſeu inteſtinum tenue, aqua repletũ referat, nemo Anatomicorũ, ſi probè inquiſiuit, vnquã vidit. Et hanc quidem coniecturam meam firmiter ſtabilit eiuſdem. Lib. De ſemine cap. 10. Galeni authoritas: cum enim quæreret, cur *Allantois* non à natura latior ſimiliter, vt *Chorion*, effecta fuiſſet? reſpondet hoc ideo cõtigiſſe, quia fæmineum ſemen, ex quo hanc *Galenus* membranam fabricat, ſit longè minoris quantitatis, quàm maris. *Non poterat igitur*, ait, *& in latitudinem, & in longitudinem extendi inteſtinalis, ſed longa neceſſariò, cum vtriſq. vuluæ cornibus appenſa ſit, extitit; atq. ita, & meritò, & neceſſariò anguſta euaſit.* Vbi ad vnguem cornigerorũ nobis animalium, cornibus ſimiliter præditum vterum, & exactam in illis inteſtinalis huius tunicæ ſitum figuramque depinxit.

Capiuacceus cum Galeno errare voluit.

Miror equidẽ exactiſſimum *Capiuacceum* ita mordicùs hãc *Galeni* ſui ſententiam arripuiſſe, vt cum hoc errare, quàm cũ Natura bene ſentire, maluerit. Hic enim Practices ſuæ lib. 4. cap. 5. quæcũq. dicto loco de triũ harum ex ſemine generatione membranarum, *Galenus* in humano ſibi fœtu finxit, ipſe ambabus, vt dicitur, vlnis eſt amplexatus.

Aquapendens celeberrimus Patauinus Anatomicus.

Oculatior fuit *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, celeberrimus *Patauinæ* olim Scholæ Anatomicus, quæ vix ipſi parẽ hac ætate reperiet. Hìc igitur egregio ſuo de *formato Fœtu* opere, Parte ſecunda, cap. 5. & *Homines*, & *Canes*, *Feles* & omnia prorſus animalia vtrinq. dẽtata *Allantoide* deſtitu[illegible] optimè animaduertit. Veruntamẽ excernendę vrinę; cum vaſculum quoddam neceſſario itidẽ, à Natura fabricari debuiſſe æquum fuerit; hoc autẽ non ſit inteſtinalis illa tunica, quæ vt iã probatum eſt, non cunctis cõceſſa animãtibus fuit, data autem omnibus illa fuerit, quæ *Chorion* dicitur: in hãc *Aquapendens* ſententiã inclinat, *Chorion* in ijs animalibus vrinæ cõceptaculum eſſe, quæ Allantoide deſtituuntur. Et libro quidẽ iã laudato, cap. 4. ſuum ingenuè errorẽ fatetur, diutius ſe credidiſſe, ſudorẽ & vrinã cõmiſta, à tunica quæ *Amnios* dicitur, excrementa contineri, in vtrinq. dẽtatis, donec tandẽ anno 1592. in *Canibus* certior factus fuerit, ſudorem quidẽ ſub *Amnio*, ſub *Chorio* autem vrinæ ſerum adſeruari. Hoc idem in homine fieri, teſtem etiam *Fallopium* laudat. De *Canibus* quidem hoc experimentum affert Parte prima, cap. 10. *Si Catulum*, inquit, *capite apprehenſo ſuſpenſum teneas, liquidò apparebit duo excrementa, vt puta vrinam & ſudorem in diſtinctis tunicis lociſque contineri, vrinam quidem in Chorio inferius, ſudorem verò in Amnio ſuperius.*

Aquapendentis ſententia de loco vrinę & ſudoris in fœtu humano.

Experientia aduerſus Aquapendentem ab authore producta.

Verumenimuero, ſint vel non ſint vera, quæ de catulis *Aquapendens* affert, in humano certè fœtu ego meos quoq. oculos habui. Cùm enim anno ſupra milleſimum, ſexcenteſimo octauo, in *Noſocomio Beatæ Mariæ de Conſolatione* dicto, in Vrbe, inter cæteros præſente eiuſdem loci primario Chirurgo, nunc Medicinæ etiam Doctore *Proſpero Cichino*, octimeſtris & omnino perfecti, verùm cũ matre mortui fœtus maſculi Anatomen inſtituerẽ, & pictoris operã diligentiãq. in deſignandis puelli ſitu, tuniciſq. vterer, hæc de fœtum obuoluentibus membranis, & inter has, aquam continentibus mihi haud oſcitanter obſeruata fuerunt, nam vt omnia hìc perſequar, nec locus nec tempus permittunt.

Afferã autẽ hìc eadẽ penè ſcripta, quę in meis *Iuuenilibus* legũtur. Neq. multis verò nunc verborum ambagibus, quid per *Chorion* & *Secundas*, ſiue *Secundinam* intelligendũ apud authores veniat, diſputabo, quæ partim apud *Aquapendentem*

videri

videri poſſunt,partim,ſi DEVS vitam prorogauerit,in meo *de prima Hominis vita*,opuſculo diſcutiam.In conſpectum igitur mihi primò venit, inter ſecundinæ partes,*placenta* illa *vterina* appellata, quæ in hoc fœtu quaſi quadrata erat,obtuſis tamen formata angulis, æquè lata ac longa, ſeptem circiter tranſuerſorum digitorum,in quam vmbilici vaſa deſinebant. Videbatur autem maſſa quædam hæc eſſe, ex venis, arterijs & coagulato quodam ſanguine compoſita, magis quidem Lienis carnem, quam Hepatis; ſed magis adhuc virilis pudendi ſubſtantiã diſciſſam æmulans,craſsitie, quæ eſt auricularis digiti,coloris rubicundi & plumbei, propter vaſorum congeriem. Placenta hæc veluti ſcutum anteriori fœtus parti obtenditur,à collo incipiens, manus, brachia & pedes omnino contegens:nam fœtus ferme totus cooperitur, cũ incuruatus ſit, ideoque breuis ad modum exiſtat. Ex anteriore itaq.fœtus parte,ſola facies,nec illa omnino libera cernebatur.Superficies illa,qua vteri lateribus placẽta adhæreſcebat, aſpera, rubra,carnea ac,vt iam dictũ,ſanguinea erat,nulla enim ibi mẽbrana adeſt,ſed arteriarum ac venarum orificia,in hac placẽta vaſorũ vteri oſculis agglutinabantur. Altera autem,quæ fœtum reſpicit ſuperficies,læuis ac polita apparebat,quia membrana obducitur, quæ vaſa ex vmbilico per placentam diſſeminata connectit,& veluti in ordinem redigit.Hæc autẽ mẽbranula,portio eſt ſecundę membranæ fœtus, quam paulo ſuperius dicto loco, *Galenus* malè *Allantoidem* vocat; quæ verè *Chorion* appellari meruit. Et fortaſſis ad hanc(quod tamen vt nõ pror[illegible]o,ſic nec p[illegible]nè nego) placentæ tunicam,*agnina* ſiue *Amnios*,intima ſcilicet, fœtus tunicula immediatè fœtum veſtiens etiam concurrit. Nam quando vmbilicalia illa ex ventre fœtus egredientia vaſa in placentam inſerũtur, acquirere ſtatim ambas mẽbranas fœtum obuoluentes,probabile eſt;quæ vaſa illa nõ aliter cõcomitãtur,& obducunt,atq.*Pia* ac *dura mater* ſpinalẽ medullã,& neruos ipſos: intertexto ſimul tamen glutinoſo quodã humore, ad roboranda vmbilicalia vaſa, quæ ſpiritũ & ſanguinẽ vehunt, ne inter ſe cõplicẽtur,aut collabãtur.

Quę membranę in humano fœtu ab authore ſint repertæ.

Placenta vterina.

Huius cõpoſitio ſitus & vſus.

Hæc itaq. placẽta,hoc vteri iecur,vt nõnullis nominare libuit,*Primum* eſt fœtus inuolucrũ,ſi exterius numerare incipias, nõ totum tamen infantẽ, ſed anteriore ſaltẽ ex parte,vt monui,cingit,& præter nutrimenti vſum, quod per venas atq.arterias huic infixas defertur,calorẽ ſimul fœtus,non aliter atq. in nobis vẽtriculo impoſitę pelles atq. panniculi,conſeruat,auget,fouetq. *Secundum* humani fœtus inuolucrũ, eſt iam dicta mẽbrana *Chorion* totũ prorſus corpus inuoluens, albicãs, non multùm pellucida,nõ ſubtilis admodum, quæ facillimo negotio ab *Amnio Tertia* tenella admodùm membranula, digitis etiam ſeparatur.

Hæc primum & extimum fœtus eſt inuolucrum.

Chorion ſecundum eſt inuolucrum.

Hoc primùm iã notari velim, ſi *Chorion* ab *Amnio* ſit vndiq. detracta pellicula, tũc ſingula fœtus mẽbra ita apparere, ac ſi intra clariſſimũ cryſtallinũ vitrũ aut per rariſsimæ texturæ velũ ſplẽdida inſpiciãtur.Sin autẽ adhuc tertiæ ſecũda mẽbrana adhæreat,mebra illa haud tranſlucẽt, excepto ſolo capite, vbi etiã per vtrãq.tunicã ſubtiliſſimi quiq. caluæ pili trãſparẽt. Eſt enim præter modũ ſecũda tunica ibidẽ ſubtiliſſima. An ideò hoc natura induſtriè,vt omnia facit,machinata eſt,cũ caput primũ eſſe deberet,quod à nouimeſtri ſe carcere liberare,& vitales prius auras rupto vtroq.moleſto induſio,aſpicere,eaſq.haurire cõueniebat?

Amnios di cta tunica ſubtiliſsima eſt.

Secundariò & hoc notandum, hanc ſecundam cum tertia tunica immediatè adeò adhæreſcere, & conglutinari (vtcunque facilè vna ab altera deglubatur)

Nulla Vrina inter Chorio & Amnion exiſtit.

vt ne guttula aquæ inter vnam & alteram intercipiatur, tantum abest, vt secunda hæc, ad vrinam continendam in homine effiƈta fuerit.

Succedit ordine tertia membrana *Amnios*; omnium, quas in humano mihi corpore videre contigit, subtilissima, vt ob id laceretur facillimè, & maximè pellucida. Intra hanc & ipsum tenellum fœtus corpusculum aqua sudori, aut vrinæ, colore & substantia persimilis stabulatur. Vrinam hanc ego vix dixero, per quod enim vas eò refunderetur? An per membrum virile, aut pudendum muliebre? At tot sunt, quæ rei huic fidem denegant, vt præter euidentissimas rationes, authorum quoque scripta, & ipsa se opponat rerũ magistra Experientia. Cur enim nõ æquè in vtero matris suæ cõstitutus infans, ipsam picem æmulantia alui quoque excremenea excerneret, cum post natiuitatem mox hæc, & vrinam copiosè non raro profundat? An per ipsum vas vmbilicale *Vrachon*, siue vrinaculum hoc ipsum fieri quisquam autumet? Atqui hoc non in *Chorion* diƈtam tunicam, sed intra abdomen delitescens ad abdominus ostium, vbi vmbilicus siue ingreditur, siue egreditur; fertur, ambabus ibi arterijs vmbilicalibus, & venæ Nutriculæ arƈtè alligatus. Intestinalis autẽ, siue farcimini similis tunica, in vitulo vrinæ receptaculum quidem, in humano hoc fœtu verò nulla, vt iã toties inculcatum est, conspiciebatur. Et quæ pro Herculeis ego argumentis habeo, hæc duo fuerunt: aquam nimirum hãc ad libræ pondus, manifestissimè intra *Amnion* & cutem fœtus huius visam fuisse, & vesicæ fundum, cui *Vrachos* siue ligamentum illud, ad vmbilicum pertingens anneƈtitur, in omnibus [illegible] nis infantibus me imperuium semper inuenisse.

Serosa materia sudori aut vrinæ similis sub Amnio cõtinetur.

Non videtur esse vrina, & quare.

Duo potissima rei huius argumenta.

Huic meæ nõ opinioni, sed ipsissimæ veritati, exercitatissimus in seƈtionibus *Varolius* fauet, cuius paucula, sed rei naturam explicantia diƈta lib. 4. conclusionis loco subneƈtere haud grauabor. *Meatus autem ille*, ait, *quem ferme omnes confinxerunt, & vrachon dixerũt, reuera nõ est perforatus, per ipsumq. vrina nequaquã ad spatium inter Amnion & Allantoidem accedit, vt pleriq. dicũt: imò illæ membranę eodem pacto inter se sunt connexæ, quo variæ intestinorũ & ventriculi tunicæ sibi mutuo adhærent, nullumq. prorsus humorem inter seipsos admittunt. Sed vt vesica cõmodè tantã lotij quantitatem contineret; ex illius fundo ligamentũ veluti tendonem ad vmbilicum inter arterias vmbilicales transmittit, qui ibi firmiter connexus detinet vesicã extensam, & adeò suspensam, vt suo pondere minimè huc atque illuc agitetur, diruptionisue periculũ incurrat: extra autem infantis corpus, nullũ huius ligamenti vestigiũ per vmbilicale intestinũ progreditur.*

Authoris sententiæ Varolius fauet.

Galeni *Allantoidem* in humano sibi fœtu imaginantis error, prolixiorem me paulo reddidit: nũc *Chorij* vt in vitulino apparet fœtu, à me visi descriptio breuiùs expedienda. Quod itaq. hìc veluti singulare aliquid & nouum inspexi, hoc fuit. Corpora nimirum, vndiq. vaccino intus vtero quædã adhærescebant, quæ vltra sexaginta erant, pisciũ illorũ (quos Germani *Carpas*, siue *Carpiones*; Romani verò *Rainas* & *Burbaros* vocant, cum sint potius *Cyprini* veterum) massulis ouorum simillima, coloris lutei & porosa, quibus alia quædam inhærebant corpora, quæ in ipso sita & fixa erant *Chorio*, rubra omnino ac sanguinea, ad priora substantiæ suæ modulo satis alioquin accedentia, similiter quoque porosa, sed paulo minora: quorum talis erat nexus ac colligatio, ac si quis arte quadam duas sibi spongias affabrè ita conglutinare posset, vt vnius substantia

Chorij in Vitulino fœtu delineatio.

Spongiosæ quidẽ sed diuersæ carnes in vtero & chorio.

in alterius poros latiores ingrederetur, & suis item foraminibus alterius substantiam exciperet. In his corpusculis *Cotyledonum* & *Acetabulorum*, rixæ variæ, atque authorum controuersiæ omnes versantur, quas præter rem existimo huc adducere: videri apud *Aquapendentem* possunt, & consopiri. In hæc spongiosa & prærubra, quæ per *Chorion* videlicet, fixa sparguntur, corpora desinunt vasa omnia vmbilicalia, non aliter ac *Polypus* piscis brachia hinc inde sua expandit, quæ reducta demum ac coeuntia, ambas illas perreptant tunicas, *Chorion* & *Amnion*. Et per hæc ipsa corpora ex vtero fit attractio sanguinis ac spirituum. Sed reuera tamen in hac spongiosa carne, quæ in vtero hæret, non licet videre vasa vteri adeò propagari, vt cum alterius carnis rubræ existentis in *Chorio*, vasis vniantur: per quam tamen *Chorij* carnem rubentem, vsque ad vltimum eius terminum, vasa progrediuntur, & in spongiosorum vteri corporum cauitates inseruntur; vt rectè dici non possit, Symphisin osculorum in vtrisque carnosis illis corporibus fieri, & sic arterias fœtus pulsare propter vterinas, quibus strictè adeò hæreant & connectantur: quæ quidē alio accuratiùs loco sunt examinanda. Solent autem spongiosa hæc vteri corpora, in prægnantibus *Iuglandium* magnitudinem æquare. In non prægnantium matricibus quoque reperiuntur; sed tam exigua, vt aliqua maiores vix *Lentes* superent, aliqua fæminarum *Papillis* vix tandem assimilentur, substantiæ minimè raræ, ac porosæ, sed duriusculæ potius & compactioris. Est autem inter vtramque hanc tunicam exigua ad- [illegible] vitulino fœtu differentia: cū *Chorion* nimirum, membrana sit nonnihil crassior, asperior & nigricantior, *Amnios* autem læuissima, albissima, & aliquanto tenuior, Peritonęi substantiam apprime imitans, multoque oblita humore, & ambæ suis fibris donatæ. Diffiteri tamen nequaquam debeo, me plures aqua plenas vesicas in *Chorio* & *Amnio* reperisse, quæ aqua, an sub amnio, an inter hanc & *Chorium* collecta fuerit, equidem vt verum fatear, discernere exactius tunc non potui. Detracta vtraque igitur tunica, reperimus fœtum dormienti similiter iacentem, nisi quod reuoluto collo, caput dorso applicaret, vt minus nempe spatium occuparet, capite autem vteri orificium spectabat, pedes contractos, ac diuaricatos habebat. Vteri Vaccini talis erat constructio. Nequaquam enim eiusdem cum humano est figuræ & constitutionis. Orificium vterinum quasi triplex apparet; vt facilius, quod ego existimo, claudi posset: tam arctè enim in hoc coalescebat, vt vix communis styli cuspide penetrari posset, cum in grauidarum interim fęminarum vteri osculis calamus scriptorius, & absque omni renisu ingrederetur. Pugnum etiam sua magnitudine ęquabat, & substantia decuplo crassior, quam reliqui vteri tunicæ, existebat; hæ enim nullo modo crassæ & carnosæ, sed ambæ vix soleæ calceorum crassitiem referebant.

An fiat Symphisis vasorum vteri & vmbilicalium.

Quæ differentia sit inter Chorion & Amnion in fœtu vitulino.

Situs fœtus vitulini.

Vteri vaccini constructio.

Orificium ipsius.

Penetrato igitur interno orificio, quod nec membranosum, nec carneā refert substantiam, sed dura quædam, & albicās, ac mera potius glandula videtur, vnica quidem vteri cauitas subitò conspicitur, sed mox pariete quodam in dextram ac sinistram partem discluditur, vbi duo illa cornua sunt, quorum finis acutus valde, & in quę semen deferētia vasa implantātur: quibus externis vaccarū testiculi nexi adhærēt. Interna & reliqua vteri substātia, quæ spōgiosis dictis corporibus carebat, granulata, vt ita dicā, erat; hoc est, tuberculis siue glādulis quibus-

Cauitas siue capacitas interna.

dam minoribus & albicantibus ſcatebat, quæ grauidationis tempore, in maiora illa ſpongiarum ſimilia corpora ſuccreſcunt & intumeſcunt, & tanquã benignæ naturæ penaria loca, Spiritum & ſanguinem in ſe recludunt, fœtuique poſthac alimentum ſuppeditant. Plura licet cõmodè poſſem, non addam; ne tædium Lectori pariam: quem tamen rogatum obnixè volo, vt & ipſe experiẽdo nitatur ſuperare maiores. Cum enim vt Quintilianus ait, difficile, imò impoſſibile ſit imitando alterius ſimilem fieri, ſtudendum potius eſſe arbitratur, vt ſuperemus; ſic enim fortaſſis æquaturos nos eſſe, quos imitari conamur. Experientia etenim facit artem, vt inquit Ariſt. in Metaph. inexperientia caſum.

Concluſio ex vtero Vaccino & tunicis fœtus.

Quod Epictetus olim de morali, hoc de phyſica ego noſtra philoſophia ſtatuendum quoque cenſeo. *Non debet quis verbis, inquit ille, oſtendere ſubitò, ſi quid in philoſophia profecit, ſed opere: ſicut oues lacte & lana oſtendunt, quantum comederunt.* Id quod omnium noſtrum, qui naturalem hanc ſcientiam profitemur, in *Scholis*, aureis ac ſeſquipedalibus literis ſcribendum foret: ſic enim ſuperuacuis tot contentionibus, & digladiationibus, quibus ingenij quidem acumen acquirimus, temporis autem pretioſiſſimæ rei, iacturam facimus, nec res ipſas lucramur, abſtineremus, & in magis neceſſarijs operam cum fructu noſtram locaremus. Video ego hanc, quam nunc præ manibus controuerſiam examinandam habeo, *Ruminationis*, adeò perplexam & perturbatam eſſe, vt neque veteres, *Ariſtoteles* & *Galenus*; neque Iuniores, *Mercurialis*, *Aldrouandus* & alij, qui de hac aliquid commenti fuerunt, eadem dicant. Et *Aldrouandus* quidem vel *Thomas Dempſterus* potius, Baro Scotus (quem virum Græcè & Latinè doctiſſimum, Iuriſque conſultiſſimum, ars medica mea amicum mihi conciliauit, cum ante quatuor hos annos grauiſſima ipſum febre oppreſſum Romæ liberaſſem) vbi lib. de Quadruped. Biſulcis eruditiſſimè & grauiter de *ruminatione* diſputaſſet, his demum verbis varias authorum de hac opiniones concludit. *Vtcunque ſit, diligens Anatomici inſpectio controuerſiam dirimet.*

Quare nec veritus, nec verundatus ſum, Lanionum etiam officinas ingredi, & quæ Natura in vitulis & vaccis *ruminationis* organa molita eſſet, quibuſque ventriculi ipſorum dotibus & eſculenta onuſti materia fuiſſent, non ſine admiratione inſpicere. Idipſum enim Ariſtotelem factitaſſe, vel facere debuiſſe ſaltem, mihi perſuadeo, cuius æquum eſt nos veſtigijs inſiſtere, niſi à *Perſio* nos notari, & inter illos recenſeri velimus, quos

Genus ignauum, quod tecto gaudet & vmbra:

appellare ſolebat.

Cum igitur hac plerique ætate in Ariſtotelis Caſtris militemus, huius veluti Anteſignani noſtri, ſtatim ſub initio verba proferenda eſſe, fas iudicaui; ad quæ veluti normam quandam, cæterorum ſenſum authorum examinare poſſem. Is igitur de Hiſt. anim. cap. 17. lib. 2. hæc ſcripſit. *Sed ventris diſſimilitudo primum, quod quadrupedes viuiparæ, cornigeræ, altera maxilla dentatæ, quaternos eiuſmodi habent ſinus: quæ quidem & ruminare dicantur. Gula enim incipiens ab ore deorſum tendit ad pulmonem, ſeptumque tranſuerſum: hinc ſe ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiore aſper, interceptuſque eſt, ac propè gulæ commiſsuram, ſinum ſibi adnexum habet, quem ex argumento reticulum vocant: eſt enim ventri extrinſecus ſimilis,*

lis, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo quam venter, minor. Hunc excipit Omasum parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma oblongior, cancellis intus & crustis multis, magnis, & leuibus inormatus: mox intestinum iam sequitur. Et paulo inferius. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte vtraque dentes.* Hæc ex Gazæ versione.

Iul. Cæs. Scaliger in suis ad hunc locum commentarijs, paulo aliter Aristotelem vertit: *Primum* quidem, cum Gaza sinum hunc, *ventrem magnum* vocat, & conuenienter; cum & Arist. κοιλίαν τὴν μεγάλην, eum appellet: Italis *la Trippa* dicitur. *Secundum*, cum Gaza *Reticulum* dicit, nec quicquam hic peccat: quod fæminarum reticula, vnde nomen Græcis κεκρύφαλον, referat, & Italis ob id *la Scuffia* nominatur. At in *Tertio* describendo, toto, vt aiunt, cælo aberrauit. *Omasum* quidem & ipse cum Gaza interpretatur, & ab asperitate, cum Græca vox ἐχῖνος sit, dictum censuit, sed cum ait *similis est fauis aluneariorum, cellulis differtus in spongiæ modum quas πλάκας vocat Aristoteles, vnde Latinum nomen plaga*: miserè fallitur. Hæc enim interna, fauorum mellis distincta cellulis similis facies, non tertio sed secundo iam descripto *Reticulo* nempe appellato, est ventriculo. *Tertius* autem ventriculus ex pluribus pelliculis sibiipsis superpositis constat, vnde & Itali illum *Centopelle*, quasi ex tot pelliculis constaret, & *Germani* aliqui eleganter atq. congruenter *Librum*, veluti pluribus compactum folijs, appellarunt: in quibus pelliculis cum sint vndique quidam eminentes culpides, spinarum acuminibus similes, ideò Græci ἐχῖνον nominarunt. Hic solus propemodum ventriculus Romæ in vsum & esum hominum, non cedit, sed à Lanionum pueris, matutinis totius anni horis, per VRBEM, pro *Felium* ferculis diuenditur. Iucundum præbetur spectaculum, cum cateruatim ex ædibus Feles ad horum puerorum voces euocatæ accurrunt, & *Diaria* ab heris suis lamentabili voce postulant.

Aquapendens tamen, suo de ventriculorum varietate opusculo, *Omasi* hic vocem præter genuinam suam positam fuisse significationem conqueritur, cum hæc Latinis vel crassum & pingue intestinum, vel pingue & distentum abdomen significet, vnde *Horatius* 2. Serm. Satyr. 5.

Ceu pingui tentus omaso.

Obscuratam itaque vim vocabuli Græci autumat, cum veteres ἀπὸ τοῦ ἐχίνου id est ab *Erinaceo* spinosæ pellis animali, hunc vocare voluerint. *Scaliger* alijs iterum verbis, quam *Gaza* fecerat, quartum describit ventriculum: *Post hoc, ait, est, quem Asellum vocant, omaso quidem minor est* (Gaza dixerat magnitudine amplior omaso) *sed prolixior* (Gaza formà oblongior) *refertus multis sinibus grandibus & leuibus*. Hunc cum *Rusticis* suis, vt ait, *Asellum* appellare maluit, cum prisci Latini bellorum, quam culinæ scientiores, nomen illi nullum dederint; quare Gazam *Abomasum* dicere conatum esse, nisi quis ait, cum *Varrone Faliscum* vocitare velit. Sed cur *Asellum* dicat, rationem nullam affert. *Itali* nostri longè conuenientius *Il Quaglio*, quasi *Coagulum*, quod in hoc ventriculo in lactantibus illis bestijs, coagulum reperiatur, appellant. Nec placet, quod Scaliger hæc Aristot. Verba ἔχει δὲ ἐντὸς πλάκας πολλὰς, καὶ μεγάλας, καὶ λείας, ita reddat: *refer-*

tus

tus multis finibus dicendum erat potius, *multis plicis*, nam reuera rugosæ plurimæ in hoc sunt plicæ, & veluti pelliculæ, quare eadem voce πλακώδης, vsus est in tertio ventriculo, *Centipelle* dicto, vbi plicarum siue pellicularum illa congeries reperitur.

Abomasi vox non placet Aquapendenti.

Aquapendenti nec ipsi placet *Abomasi* vocabulum, cum *quartus* ventriculus ab Aristotele ἤνυστρον vocetur, hoc autem ex Græca sua origine *perfectibile* signet. Et *Ioannis Grammatici* 4. Analyt. authoritatem hic implorat, qui vltimum ventriculum nominat illum, qui cibum perficit, ventrem: quod putet in quatuor his finibus, semper magis magisque à primo ad vltimum transeundo, cibos læuigari, concoqui, ac in chylum conuerti. Picturam horum videre poteris in dictis *Scaligeri* commentarijs, sed adeò malè concinnatam, vt nec vmbram ipsorum exprimat.

Cur de ruminatione porrò aliquid sit dicendum.

Eadem prorsus, quæ eruditissimum Italiæ Medicum *Hieronymum Mercurialem*, me quoque incessit cupiditas, de *Ruminatione* posteris aliquid scriptum relinquere, cum huius absoluta nondum à quoquam quod sciam, tractatio in vulgus edita fuerit. Verum ego, quæ ad anatomē attinent potius, quam illa, quæ philosophica obscuraque ratione erui possent, indagabo, cum & in his quæ oculis intuemur, Talparum more, ne dicam in dubijs illis ratiocinationibus, non rarò occæcemur. In duellum igitur *Mercurialis* lib. 5. cap. 13. variar. lection. *Aristotelem* & *Galenum* adducit: quod is lib. 3. cap. 14. de part. animal. in cornigeris ventrium quatuor munus hoc modo expleri dixerit, *dum* [illegible] *alio cibum recipit* (remansum per ruminationem, vt ait Mercur.) *scilicet, primus inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius pleniùs, quartus perquam plenè confectum. Verum Galenus 6. de Anat. administ. cap. 3.* inquit dicto loco Mercurialis, *cibum ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in Omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima labatur; sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidior adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus, & mollis ita factus est, vt iam trāsire queat.* Attamen hanc vtriusque contentionem probè sopiri posse existimat, si dicatur *Aristotelem* loqui de animalibus, quando non ruminant: *Galenum* verò de tempore ruminationis, neque enim perpetuò ijsdem animalibus ruminationem accidere.

Mercurialis in duellum adducit Arist. & Galenum.

Aldrouandus nititur hanc dirimere controuersiā.

Aldrouandus hanc controuersiam vidit & fugit, quid enim responsurus esset, suspendit. *Vel Aristoteles*, inquit ille, *foramen, quod ait Mercurialis pertingere in reticulum, non aduertit: vel falsum est, viam ab ore ad reticulum dari, quæ non prius ad primum ventrem pertingat. Mihi eam viam minimè necessariam esse videtur.* Rationem assignat, vt sibi videtur, probabilem: primum videlicet ventrem, cum intus asper sit, non mirum esse, cibum crasso modo in ore incisum, prima vice retinere; iam remansum verò per ruminationem, vtpote læuigatum & lubricum, non amplius amplexari, sed in reticulum facile elabi permittere. *Vtcunque tamen sit*, inquit, *diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet.*

Sed frustra hoc facit.

Ego mehercle apud *Mercurialem* & *Aldrouandum* hæc vt legi, vt risi. Cum neque eorum quicquam, quæ de *Galeno* & *Aristotele Mercurialis* comminiscitur, in

eorum

eorum scriptis legatur, neque allatæ aliquid rationes valeant. Meræ potius hæ mihi de *Lana Caprina* rixæ videntur, & vt vno dicam verbo, hìc

Maxima de nihilo nascitur historia.

Et *Aristotelem* quidem, quod spectat, hìc ne somniauit vnquam, quod *Mercurialis* ipsi imponit, cibum remansum & ruminatione in ore magis detritum, iterum ad primum, & consequenter cæteros deuolui ventriculos, vt magis magisq. eliquetur. Hic enim loco iam laudato 3. de part. anim. dicit ruminantibus animalibus quatuor propterea ventriculos datos fuisse; vt, cum officium suum os in molendo non satis præstat, ob dentium defectum, hoc multiplicitas ventrium compenset; id quod rectissimè fieri quoque potest, si primus loco dentium inseruiens venter, cibos crassos recipiens comminuat eo modo, quo equus exempli gratià, faceret in ore, cui vtrinque dentes adsunt: qui vbi postea cibus in ruminantibus ad palatum per Oesophagum recurrit, molarium operà dentium comminuitur melius, attériturque. Nec ait *Aristoteles*, hunc ita remansum debere ad primum denuo ventriculum descendere, neque ad secundum, quod vult *Mercurialis*, neque ad tertium, aut quartum, sed de hoc prorsus tacet. Verùm nos, quid de eodem remanso fiat, paulo inferius indicabimus.

Mercurialis Aristotelem aut nō bene legit, aut malè intellexit.

Ast operæpretium est, ipsissima *Aristotelis* verba hìc recitare, vt æquus lector de lite hac ipse iudicet. *Ruminat etiam Camelus*, inquit, *more cornigerorum, quoniam ventres similes cornigeris habet. Habent hæc singula plures ventres, vt Ouis, Capra, Ceruus, & similia: vt cum officium oris non satis in molendo cibo adhibetur, propter inopiam dentium, munus ventrium expleat, dum alius ab alio cibum recipit, primus scilicet inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus per quam plenè confectum. Ita fit, vt genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura, quibus nomina hæc aut indita sunt, aut indere licet; venter, arsineum siue reticulum, omasum, abomasum.* Hic de cibo remanso nihil. Iam autem quis ex sequentibus *Galeni* verbis conuincet, id quod *Mercurialis* persuadere nobis voluit, primò ex ventriculo reuomi cibum in os, deinde ab ore in *reticulum*; inde in *omasum*, tandem in *abomasum* mitti? Vult quidem Gal. cibum ruditer concisum, ex primo ventriculo ad os conscendere, hìc remansum in alium sinum siue ventrem descendere, sed neque *reticulum* nec *omasum* hunc nominauit. *Galenum* ipsum audiamus loquentem. *Porrò quoniam nonnulla animantia validis aluntur nutrimentis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias machinata est. Si itaque animans nonnunquam videas siue ex India, vel etiam Lybia, siue Scythia profectum, quod antea non conspexeris, alimentum ligneum, spinosumque assumere, magnum huic & asperum noueris constructum esse ventriculum: si autem superiores etiam dentes non habeat, ventriculos huic necessario plures existere, vt in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat, deinde rursus in alium ventrem degluttiat: ex hoc rursus in alium statim transferat.* Sed *Mercurialis* nempe hic falsus est, quòd cibum remansum non aliò, quàm ad secundum ventrem *reticulum* nimirum, delabi posse, existimauerit.

Aristotelis mens melius ex ipsius verbis capietur.

Neque Galeni verba id dicunt, quod Mercurialis insinuauit.

Causa erroris à Mercuriale cōmissi.

Ne igitur auidum meum diutius suspendam Lectorem, rem vt se habet, ob oculos ipsi ponam. Solebat autem eiusmodi in artibus controuersias, *Galenus* Comment. suo in Hipp. de nat. hum. duobus iudicandas esse criterijs asseuerare:

Quomodo de varijs cōtrouersijs in artibus sit iudicandum opinio Galeni.

rare: *ſenſu* videlicet, ac *demonſtratione*. Et vbi de ciborum quidem concoctione, & humorum generatione veterum opiniones ſunt iudicandæ, rationes locum habere: vbi verò in quæſtiones venit, an ruminantia animalia quatuor ſint ventribus, an vnico ſaltem prædita, tunc ſenſum præualere, & ad corporum diſſectiones prouocandum eſſe, inculcabat. *Vt enim*, inquit, *ſi quis Cretam eſſe inſulam negauerit, ſtatim ab omnibus, qui id audierint, deſpicietur, quippe qui probè nouerint eam eſſe inſulam. Sic, ſi quis canibus quatuor eſſe ventres affirmauerit, vnicum verò ruminantibus; hunc illi, qui ruminantibus quatuor, & vnum in canibus inſpexere, facilè deridebunt*. Sed hìc optarim ego Lectorem ſimul mecum ſpectatorem fuiſſe, ſic enim facilius ipſi, quod probare mihi eſt animus, perſuaſerim. Quare eodem *Gal.* loco in hunc ſenſum hoc ſcripſit: *Igitur, cum ſcriptis cogimur cum his contendere, qui de aliquo diſſectorio theoremate, quod ſenſum imprimis iudicem habet, impudentiſſimè pariter ac imperitiſſimè pronunciarunt, fieri nequit, vt ignari eorum, quæ in diſſectionibus videri ſolita ſunt, poſſint mendaces à veridicis diſcernere*.

Noſtra & vera de quatuor ventribus ruminantium obſeruatio.

Sed agedum, dicamus modò quæ nos ipſi non rarò in eiuſmodi ventribus obſeruauimus. Hoc igitur indubitanter eſt credendum, Oeſophagum vbi deſinit, non vnico tantummodo orificio ſiue foramine in ventrem maiorem pertundi, ex quo aditus pateat in *reticulum*, ex hoc in omaſum, & ab hoc in abomaſum, vt facile ſibi quis imaginari poſſet; verùm *duplici* ſtatim ductu ferri, vno quidem in *ventrem* iam dictum *maiorem*, altero in *omaſum* ſiue tertium ventriculum, *Italis Centopelle* dictum, à quo in quartum eſt tranſitus. Et [illegible]perq. hìc Naturæ beneficium & artificium mirari haud potui. Non enim hæ ambæ viæ, vt idem vnuſque cibus in primum ac tertium ferretur ventrem conſtructæ, ſed quia animal non ſemper vno eodemque cibo veſcitur, diuerſi ideo ductus fabricati fuerunt. Incipit autem animal, poſtquam vitali hac aura frui ipſi conceditur, lacte materno veſci. Hoc verò in primum haudquaquam ventrem, ſed in vltimum, *il Quaglio* ob id dictum *Italis*, deſcendit. Cum enim hoc alteratione minima, vt in chylum cederet, indigeret, non opus habuit præcedentium calore, & ſubactione ventriculorum.

Mira Naturæ induſtria in horum fabrica ventriculorum.

Aquapendens propè quidem ſed non omnino ad veritatem accedit.

Diligentiſſimus *Aquapendens*, dicto ſuo de ventricul. varietate opuſculo, hoc ſciuiſſe mihi viſus eſt: *Siquidem*, inquit, *hic quartus tantùm lac ſuſcipit, nequaquam alij: & coagulum quod nihil aliud eſt, quam lac concoctum & coagulatum, non niſi in hoc quarto reperitur*. Sed viam tamen hanc particularem ab Oeſophago ſubito per tertium ad quartum ignoraſſe, argui forſan poſſet ex ſequentibus eius verbis: *Lac igitur, ore exuctum ſtatim in quartum ventrem tantùm deſcendit per viam, quæ etiam cæteris ventriculis communis eſt. Qui etſi ſuperiores quarto ſint, in eas tamen lac non intrat, quod à tribus nequaquam propter ſui diſſimilitudinem, ſed à quarto tantùm, tanquam ſibi ſimillimo attrahatur*. Hactenus vera retulit *Aquapendens*, in ſolo quarto lac reperiri, attamen reuera in hunc via nulla lactantibus alia eſt, quam per tertium, in quo quidem minimè moratur, ſed aditum ſolummodò liberum nanciſcitur. Vſa autem Natura hoc in loco hac arte fuit, & induſtriâ. In fine nempe *Oeſophagi*, quem *Itali il Grumale* vocant, hoc eſt in ſuperiore ſtomachi orificio, duo oblonga & teretia veluti labia, meatum illum obſerant, clauduntq. ita, vt ſi cibus craſſus denſuſque, fænum, ſarmenta ac paleæ, aut ſimilia ſemi-

com-

commanſa deſcendant, hęc labra carnoſa nimirũ & membranoſa facilè cedant, & aditum grauiori ac ponderoſiori cibo in ſaccum maiorem, *primum* nempe *ventrem*, permittant. Vbi verò lac ipſum liquidum delabitur, conniuentia reperit hæc oblonga corpora, quare ſuper hiſce tanquam ſuper canali quodam decliui currens, ad tertium immediatè ventrem labitur, & ex hoc ad quartum illico decliuiorem ſuo pondere ruit atque delabitur, vixque guttula huius in ſecundum ventrem, *Scuffiam* dictam, tertio ſuppoſitum, aut in primum ſaccum deſtillat. Sed eſt quod ſummopere mireris oculatiſſimum Naturæ myſtam *Ariſtotelem*, inexcuſabili prorſus errore ſe induiſſe, quem vel à quouis e triuio paſtore, vel quauis anicula caſeorum fabra edoctus, emendare potuerat: *Coagulum* videlicet, vt is credidit, non in *quarto*, ſed in *tertio ventriculo* colligi & adſeruari, clariſſima eius ſunt verba 3. de partib. animal. cap. 15. *Habent*, ait, *quod coagulum vocatur, omnia quæ plures continent ventres, carent, quæ vnum habent, excepto Lepore: habent, quibus hoc datum eſt, non in magno ventre, nec in reticulo, neque in vltimo, quod abomaſum appellamus, ſed in eo, qui inter vltimũ & duos primos poſitus eſt, quod omaſum vocatur.*

Oeſophagi & ſuperioris orificij ventriculi cõſtitutio.

In alium ventriculũ lac, in aliũ fœnum deſcendit.

Ariſtotelis inexcuſabilis eſt error, quod coagulum in tertiò & non quarto ventre putarit adſeruari.

Per verioris philoſophiæ amorem te precor amice Lector, paulliſper tuam mihi aurem hìc commoda, & quid doctiſſimus, de hoc *Ariſtotelis* loco, *Mercurialis*; quidque de eodem ego ſentiam, æquo animo auſculta. Ille cap. 16. lib. Variar. lect. errorem errore cumulans, quaſi re præclarè geſtà iam ſibi rationes etiam ſe inueniſſe plaudit, quibus magiſtrum ſuum tueatur. *Ego*, inquit ille, *ſi quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in ſecundo mutari quidem atque incaleſcere, ſed non adeò, vt poſſit in caſei formam craſſefieri: in quarto percoqui, & ſtatim in inteſtina, inde per Meſeraicas in corpus diſtribui: in tertio verò ſolum craſſefieri poſſe, atque ibi retineri: tum quia locus ſatis calet, & lac præparatum iam eſt, vt facilè craſſefieri queat: tum quia ſic craſſefactum non facilè per foramen abomaſo & omaſo commune, in abdomen tranſmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaſo, quia ibi cauſa effectrix, nimirum calor, magis craſſefacere valet, & quia ſimul retineri poteſt: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, ſi fiat, vt in omaſo retineri nequit.*

Mercurialis non veretur Ariſtotelis errorem alio errore tueri.

Credo equidem, nec vana fides prorſus, *Clem. Alexandrinum* noſtri ſeculi philoſophorum mores dudum præuidiſſe, quando ſcripſit: *Aliqui à philoſophia Græcorum, non aliter ac Vlyſſis ſocij à Sirenibus, detinentur, vt nunquam poſſint reuerti.* Ita enim noſtrorum aliqui philoſophantium, rationes antiquorum, *Ariſtotelis* præcipuè, imbiberunt, vt purpureum colorem lana, è qua nũquam dilui poteſt:

Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des,
Non mare, ſi totum velit eluere omnibus vndis.

Vt *Lucretius* cecinit. Nec mirum eſt; naſcimur, alimur, & cum hac philoſophia *peripatetica*, adoleſcimus & ſeneſcimus.

\- - - *Adeò in teneris conſueſcere multum eſt*, ait Poeta.

Clem. Alexand. de quibuſdam philoſophis ſenſus.

Difficile eſt opiniones relinquere, quas à teneris vnguiculis imbibimus.

Rationem ego laudo, proboque, quæ auriga dominaque eſt omnium humanarum actionum, ſine qua nil agi, dici, aut cogitari poteſt. Sed & hoc ſimul noui: rationibus nullis, abſque longa examinatione credendum eſſe, vt *Marſilius Ficinus* me monet, & in phyſicis noſtris problematibus verum eſſe quotidie ego experior. Ita *Dogmaticis* nonnullis, hodie, rationibus quæque probare procliue eſt, atque imber quando pluit, nec ea modò quæ nunquam viderunt, ſed

fal-

falsissima quoque pro veris venditant (quod Mercurialis hìc noster facit) quibus non aliter, atque *Pythagoreis* olim illa magistri authoritas pro veritate est, & sufficit illud : *Ipse dixit*.

Aquapendẽs Aristoteli se opponit, quia sensui magis credit.

Non ita *Aquapendens* simplici *Aristotelis* dicto assentitur, nec magni facit, quod causam huius de coagulo opinionis, in problematibus suis se dixisse affirmet, quæ quandoquidem in ijs, quæ ad nos peruenerunt, nulla exstat, putat *Mercurialis* in illis scriptam fuisse, quæ physica problemata erant, & nunc desiderantur, à *Plutarcho* verò *Apollonio, Athenæo* & *Laertio* citantur. *Ego autem*, inquit, *Aquapendens, aio reperiri coagulum in quarto, non in alijs, quia sic comperi, & sensui multiplex quoque ratio consentit*.

Quare Aquapẽdentis rationes & ipsę parum valent.

Verum vt, quod res est, dicam, nisi veritatem hanc sensus ipse, cum quilibet tactu ac visu in quarto vẽtriculo, & nequaquam in tertio coagulum esse cognoscat, approbaret; *Aquapendentis* aduersus *Aristotelem* vix quicquam rationes impetrarent. Non enim quia tertius ventriculus asper est, ac veluti tuberculis spinosis plenus ideò lac minus amplecti potuit, sed ad quartũ læuigatum ac perpolitum lacti similem, debuit ferri, vt *Aquapendens* arguтat. Imò, quò in *Lienteria* vbi læuitate præternaturali *ventriculus* peccat, cibus est mollior, eò minus retinetur, quare me in simili vitio cremorem hordei, eo ipso momento quo bibitus fuit, per podicem euacuatum vidisse recordor. Et vteri læuitas retinendo semini molli corpori, valde obest. Et quartus demum ventriculus plurimis rugis, plicisque scaber est, & inæqualis. Nec maioris est momenti altera hæc ratio, tertium ventrem exiguum admodum esse, nec lacti recipiendo sufficere. At inquam ego, paruitas non inde accidit, quod non possit maior esse, sed quia natura hunc non pro lactis receptaculo habere voluit. In non lactentibus enim, hìc tertius quarto longè maior est, & primus in lactentibus minimus, tum tertium ac quartum quoque magnitudine superat, quia natura aliter planè hoc, in herbis fæno ac paleis vescentibus, quam in lac sugentibus vtitur. Vnica hic igitur meo iudicio, & sola ratio sufficit: Naturam voluisse quartum ac vltimum hunc ventrem, pro lactis receptaculo vsurpare, quoniam lac aliorum ventriculorum coctione nulla indigebat, & iam propemodum à matre alimentum debitum, recens natis præparatum fuerat. Sed de benigno hoc liquore, nunc plura non addam, in mellifluum enim ac lactifluum adeò flumen immergerer, vt longo vix post tempore inde emergerem. Quare, vna iam à Natura quidem, sed singulari adhibito studio & artificio, tendens ab Oesophago per tertium in quartum ventriculum, à me iure *via lactea* dicta, fabricata ac demonstrata fuit: cùm per hunc in recens natis vitulis lac solum ad quartum, vbi *coagulum* reperitur, & non in tertium vt Aristoteles credidit, fluat, ibique moretur & cogatur.

Vera ratio cur lac in quartum solummodo vẽtrem feratur.

Via lactea ruminantiũ bestiarum cornigerarum.

Qua via cibus durior in vẽtrem eat.

Altera via ab Oesophago rectà ad primum fertur ventrem, & per hanc omnis alius cibus qui à lactentibus assumitur, præter vnicum lac descendit. Didici enim ex frequenti ventrium siue stomachorum eorundem dissectione, tam vitulos quam Hædos aliquando solo lacte frui ab vberibus maternis sucto, aliquando etiam, si fæni & herbarum copia detur, & hæc non illibenter carpere: atq. ita partim cibo tenerrimo, lacte scilicet, quod non ruminant, partim etiam

duriore

duriore alimento, quod remandunt; vesci, & hoc quidem in primum sacculum, illud in quartum ablegare, nullo itineris impedimento facto. Est autem primus venter in lac solum sugentibus paruus valde, & tam exiguus quidem, vt simul cum secundo ac tertio sibi iunctis, quadruplo à quarto sua magnitudine superetur. Neque hoc cuiquam admirationem mouere par sit, siquidem horum omnium trium primorum in lactantibus vsus, aut officium haud vllum exiitit. Vbi verò simul animali herbis ac fæno victitare placet, primus ac secundus venter intumescunt magis, tertius tamen mediocriter se habet.

Ventrium horum in lactãtibus & uon lactantibus proportio.

In lactantibus.

Iam verò vice versa in illis, quæ lac non sugunt amplius, animantibus ruminantibus, *Primus* venter amplissimus est, cum sibi adiuncto secundo: & tertius admodum turget, quartus exiguus plane si cum prioribus conferatur, apparet. Nec sua hìc ratio deest. Hoc enim tempore cibus crassior omnis in primum detruditur saccum, tanquam in promptuarium quoddam, vt ex hoc denuo ad os regurgitet, comminuatur & aliò postmodum conuehatur. ***Secundus*** autem ventriculus ***Reticulum*** dictus, vt verum fatear, primi quædam potius proles dici potest & additamentum, quàm distinctus venter quidam. Quinimò videbis, si exactè examines, etiam primum ventrem circa fundum suum diuiduum ac quasi bifidum esse, quem tamen ita duplicatum pro vnico omnes habent numerantq. ventriculo. Hæc sola differentia conspicitur quod in fundo primi ventris substantia non tantum sit attrita, quantum est in Reticulo, vt supra quoque insinuauimus. Ab hoc secundo ventre patens ad tertium via datur, ad Omasum videlicet, *Centopelle Italis* dictum, qui & ipse venter non parum tunc turget.

In non lactantibus.

De horum omnium ventrium vsu sic mihi, probabili saltem cõiecturâ, quam alijs diiudicandam ac recensendam libentissimè subijcio, philosophandum esse visum fuit. Cibum primoribus labris, ac inferioris maxillæ dẽtibus apprehẽsum ac ruditer cõcisum, per Oesophagum in primum detrudi vẽtriculum, eòque ibidem tantisper emollitum, redire (quocunq. id demum modo fiat, quod haud disputo) ad palatum & molarium operâ dentium moli magis, comminuique, eâdem regredi viâ, & succum quidem qui ex continua attritione dentium cum pituita ex capite in palatum destillante, aliundeq. affluente saliuâ mixtâ oritur, non ad primum quidem ventrem, sed more lactis supra labra illa superius descripta deferri, & in tertium ventriculum, atq. in quartum ab hoc subito influere. Masticata autem & exucca veluti cibi reliqui massa, iterum in primum, & ex hoc in secundum propè orificium primi situm ventrem subit, vbi paulisper maceratur, & in tertium ex hoc sibi vicinum orificioq. connexum intrat; ibique denuo magis eliquatur, donec in quartum & vltimum deuoluatur.

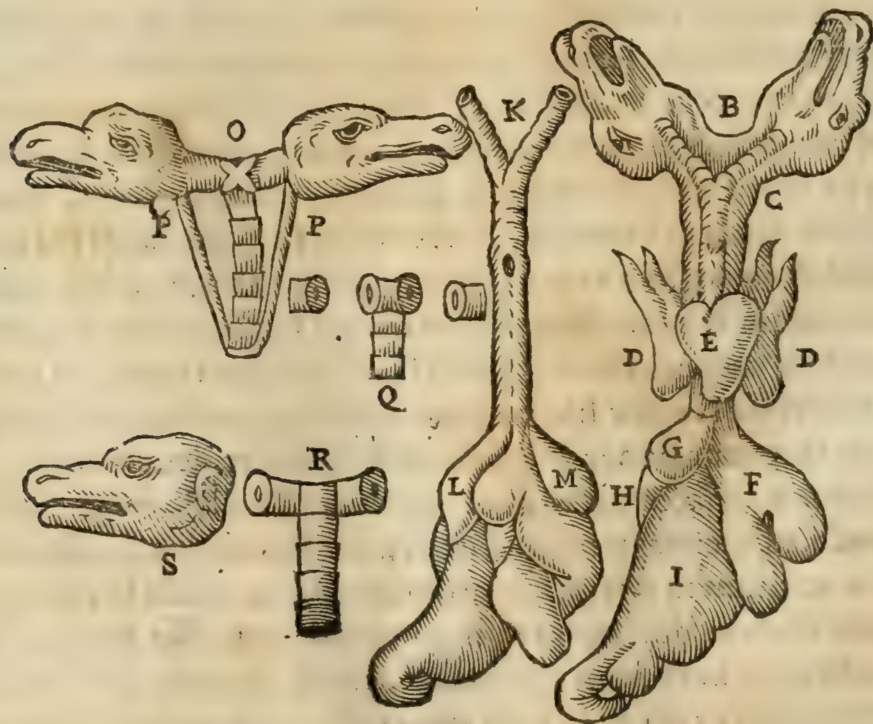
Auctoris coniectura de horum ventrium vsu.

Videbis autem in sacco illo maiore cibum crassum esse, magis comminutum in huius fundo, adhuc magis insuper in secundo sacculo seu *Scuffia* attenuatum, magis adhuc attritum in tertio, liquatum demum ac veluti læuigatum in quarto. Ne tamen ibidem albicantis chyli, quod nonnemo sibi finxit, substantiam te videre existimes; herbarum comestio colorem illum ac substantiam, quam nostro in ventriculo ex carne ac pane intueris, haudquaquam inducit: vtcunque ex hoc bouino Chylo idem rubicundus in hepate ac venis sanguis generetur, & in carnes postmodum ac ossa transmutetur.

Qualis sit Chylus in quarto ventriculo.

a Vitulus *monstrosus biceps, mense Aprili, Anno M. DC. X*[illegible]*. prope Romam in Villa quadam Illustriss. D.* Marcelli Sacchetti, *natus, detracta pelle hic studioso Lectori exhibetur. Cuius alterum caput vt paulo fuit elongatius, ita pes alter & coxa fuit retractior. In quo quid monstrosi repertum fuerit, partim ex historia iam supra data clarum est, partim in sequenti etiam figura delineatur.*

b *Duo capita cum sua Aspera arteria*, Pulmonibus, *Corde*, *& Ventriculis quatuor.*

Vtriusque

c *Vtriusque capitis asperæ arteriæ in vnum truncum coalescentes.*

d *Pulmones Cor amplexantes, quorum tres in vtroque latere lobi, inferior maior, superiores duo minores.*

e *Cor inter pulmones vtrinque ambientes vnicum sedens, sed pro animalis proportione maius.*

f *Primus ciborum ventriculus*, Italis la Trippa, *dictus.*

g *Secundus Ventriculus, Latinis Reticulum*, Italis la Scuffia, *vocatus.*

h *Portio hìc tantum tertij ventriculi apparet, qui Omasum nobis*, Italis Centopelle, *appellatur.*

i *Quartus Ventriculus Abomasum vocatus*, Italis il Quaglio. *Hic in lac sugentibus omnium est aliorum maximus.*

k *Duo asperæ arteriæ rami in vnum desinentes, substantiæ modum cartilagineorum annulorum obtinentes, vsque ad designatum in medio hoc canali punctum: hìc enim asperæ arteriæ substantia in Oesophagum (* Itali *vocant* il Grumale *) transmutatur. Vt per eundem ita ductum & aer & cibus transire debuisset, quod est omnium, quæ hìc visa sunt, monstrosissimum, vt in historia notatum fuit.*

l *Hepar adumbratur, de quo reperies in historia, quomodo varia animalis viscera, huius inflata Venà nutriculà, inflata & ipsa fuerint.*

m *Lienem denotat, qui & ipse inflato hepate fuit eleuatus. Reliqui in medio sacculi, quibus litera (* n *) apponi debuerat, sunt ijdem in superiore descripti figura ruminantium animalium quatuor ventriculi.*

o *Duo capita, vt quæ mediantibus duabus vertebris, singulo in latere singula; tertiæ cuidam, quæ suprema est colli, vertebræ adnectuntur.*

p *Duo admodum tendinosi musculi, qui ducentes ortum in septima ceruicis vertebra processum valde elatum habente, in occipitia vtraque inseruntur, ad maiorem firmitudinem & capitum horum extensionem, miro Naturæ artificio fabrefacti.*

q *Vertebræ illæ duæ separatæ, & adnexæ tertiæ cuidam & supremæ colli vertebræ: quarum vtraque portionem spinalis medullæ ex occipitis basi seu foramine egredientem, secum ferebat. Hæ ambæ medullæ postmodum in maiore illa tertia (hæc enim multo grandior est, quam sociæ duæ laterales) & media vertebra vniuntur. Et sic vnica medulla & non duplex, per totam dorsi spinam descendebat.*

r *Dictarum iam vertebrarum sibi vnitarum designatio.*

ſ Protuberatio *Ossis occipitis, qua à vertebra sua excauata excipitur. Verùm hæc omnia beneuolus lector, si historiam consulere dignabitur, exactius cognoscet. Quæ ego videri possum amplius forsan omnia dilatasse, & limites egressus esse, intra quos Mexicana solummodo animalia coercenda erant. Verùm quoniam internas monstrorum partes pauci attigerunt, erit fortassis vt apud nonnullos, gratiam etiam hac ratione initurus sim.*

Ex Musæo Principis Cæsij.

In Principis Cæsij Musęo hoc monstrosũ caput videtur.

QVæ hìc prostat Icon, delineata fuit ex eiusmodi vero & monstroso capite, quod in iam sæpe laudati *Principis Cæsij* Musæo, variæ ac curiosissimæ rerum naturalium supellectili, ipsisq. Musis potius quàm pompæ dicato, adseruatur. Hìc videre est, ex vna ceruice duo esse enata capita, aut vt verius dicam, ex vna ceruice ac simplici calua, gemina rostra, cum quatuor suis oculis, sed duabus solummodo auribus Vbi autem locorum, & quo tempore hoc monstrum in lucem prodierit, id nos latet. Videbis similem omnino figuram lib. 1. de Quadrup. Bisulcis apud *Aldrouandum*, quem ipse vitulum ex *Euagrio* in Hist. Ecclesiastica, circa *Nisibin Persiæ* vrbem natum, & plurimas portendisse calamitates scribit. Et in huiusmodi monstris Vitulinis tam describendis quam depingendis, planè copiosus est *Aldrouandus*, quem adire & consulere potes.

Cur Author de ruminatione aliqua dicere cogatur.

Et libet nunc summam addere manum: reliqua enim quæ ad *ruminationem* attinẽt, apud *Aquapendentem* in citato iam sæpius opusculo videri possunt, in quo plurima *Aristotelis* de hac re axiomata, acri perstringit examine, quæ passim in lib. de Histor. & part. Anim. extant. In quibus tamen, cum non desit, quod Ego quoque vel addam, vel mutem, vel explicem; mihi etiam, si paucula hæc adiecero, vitio verti minimè debet, sunt quidem in his

——————— *Longæ*

Ambages, sed summa sequar fastigia rerum.

Aristotelis quædã rationes examinantur.

Atque primo dicam loco, non ideo (quod *Aristoteles* tamen & *Galenus* pro confesso recipiunt) cornigera animalia dentibus carere superioribus mihi videntur, quòd materia horum in cornua digeratur. Quia dentium substantia durissima, à Cornuum substantia molliore & spongiosa, quod & *Aquapendens* notauit, diuersa, statim à quouis iudicatur. Et quæ proportio quæso, fingi potest inter vastissima *Ceruorum* cornua, quæ toties ab ijs etiam abijciuntur, ac renouantur, ad eorundem exiguam pauculorum dentium in superiore deficientium maxillà, magnitudinem? Estque hoc omnium potentissimum, *Aristotelem* impugnans argumentum, quod supra ego cum dentium numerum attuli, ad oculum demonstraui dentes illos superiores incisores, qui quatuor esse debebant

bebant, superiori deesse quidem maxillæ, adesse tamen inferiori duplicatos, cum in hac loco quatuor, qui in non ruminantibus solūmodo numerantur, octo reperiantur. Materia igitur horum non in cornua cessit, vt illi sibi persuaserunt, cum dentes omnes adsint, & tantummodò transponantur.

Nec causam cum *Aristotele* in superiorum dentium defectum quis conijciat velim, quòd à Natura plures in eiusmodi Bestijs vētres generati fuerint, quamuis hoc ita semper eueniat. Neque enim vllis omnino carent dentibus, & molares æquè Bobus, atque Equis ad mandendum, frangendum & molendum cibos, id quod in ruminatione videmus contingere, adsunt. Non igitur *Aristotelis* ratio concludit, plures ventres in ruminantibus dentium defectui succurrere, & horum veluti vicariam operā præstare. Huic statim consequens & hoc est, ruminationē non ideo institutā fuisse (vt *Arist.* voluit) quia dentes superiores deessent. Hic ipse enim *Mures Ponticos* & *Piscem Scarum*, vtrinq. dentata animalia, ruminare scripsit: & in *Leuitico* habetur, *Leporem* & *Cuniculū*, integris vtrinq. dentibus cibos remādere. Neque hoc perpetuū & vniuersale est decretū, propterea plures inesse vētres animalibus illis, quòd cibum integrum veluti, & parum cōcisum deglutiāt, vt successiuè in varijs illis finibus magis magisq. elaboretur. Vidi enim sæpenumero hic *Romæ*, piscē quē *Romani Merluciū* vocant, quasi dicas *maris Luciū*, veteribus *Græcis* & ὀνὸς, & ὀνίσκος, *Latinis Asellus* dictus, vnde & *Ouidius*.

Et tam deformi non dignus nomine Asellus.

Vidi, inquam, hunc piscem, alios sui generis & integros, & semicoctos in ventre pisces habere, qui tamen vnum saltem ventrem obtinet; nec cibos mandit, licet dentibus probè quoq. non in vtraq. maxilla modò, sed in palato duplici ordine acutis sit instructus, nec eos postmodum remandit. Sic tres semidigestas, & quatuor teperi integras *ranas* in vnico *Ciconiæ* nigræ ventriculo, cuius *Auis* palustris Sceleton adhuc domi asseruo.

Minus hæc *Aristoteli* concedimus, quòd quæ cibum lignosum, aridum ac spinosum, durumq. assumunt animalia, ea ob id vētres plures sint sortita, quæ causa ipsi affertur, quod *Camelus* cornibus carens, plures nihilominus ventres necesse sit habeat, quoniam dicto iam cibo nutriatur. At nos *Equos* scimus eodem modo vt *Boues*, stramine fænoq. vesci. Et sarmenta vidimus, ac portas storeas ab *Asinis* deuoratas fuisse; quibus *Cardui* pungentissimi, non rarò quoque sicci, *vt similes scilicet habeant labra lactucas*, delicatum in esum cedunt. Hinc spinosi cardui species *Onopordon*, hoc est Asini crepitus appellatur. *Onopordon enim*, ait Plinius, *si comederint Asini, crepitus reddere dicuntur*. Hi tamen vnico saltem ventre cibos, & recipiunt, & absoluunt. Has cum *Aquapendens* perplexitates secum ruminaret, vt illas tandem concoqueret, plures in *pennatis* ac *cornigeris* ventriculos hanc ob causam constructos fuisse excogitauit: nōn quòd hæc operà dentium, illa rostrorum duritie carerent, quo minus in ore etiam conterere cibos valerent, quod ruminando molaribus dentibus *cornigera*, rostellis verò suis Aues semina decorticando, & si vellent etiam comminuendo conficere possent. Non igitur in dentium aliquorum, eorumq. pauculorum inopiam, ruminationem esse referendam. Sed quod vtraq. animalia, nòn mansos prius & masticatos cibos deglutiant. Non mandi autem eos ab *Auibus* ob metum, ne si diutius illis

Non ideò plures esse debent ventres, quia superiores incisorij dentes adsunt.

Nec propter horū defectum ruminatio esse debuit.

Nec plures esse vētres necesse est, quia cibus quasi integer deglutitur.

Merlucius & ciconiæ nigra cibos haud mandunt vno tamen ventre saltem prædita.

Nec propter cibum duriorem deuoratum plures esse vētres debent.

Aquapendentis sententia de ruminationis necessitate examinatur.

rapiendis insistant, ab hominibus capiantur. Quare raptim ac festinanter easdem, modò in aere muscas, modò in aquis pisciculos capere, modò in terra semina colligere, atque hæc omnia non fracta, sed integra deglutire.

De pennatis plures habẽtibus ventres.

Cornigera verò interdum vult cibos mandere, interdum minimè. *Mandunt quidem,* inquit, *cibum, cum collectum & congregatum habent, neque enim indagare, aut pro indagando multùm laborare est opus, vt in stabulis hordeum, & fœnum. Non mandunt autem, cum sparsum habent, & motu indagant. Tunc assumptum atque excerptum protinus deglutiunt, propter eandem causam, ne in eo mandendo tempus & alimentum ipsis tunc frustra pereat. Etenim mandere, & indagare cibum, alterum alteri moram facit.*

De Cornigeris.

Ex his *Aquapendentis* verbis ac rationibus, hoc ego colligo dogma: tunc animalibus, quibus ruminatio concessa fuit (Aues autem, licet plures ventres habeant, minimè ruminant) maximè cibum ad os regurgitare, eaq. in quiete ruminare, cum illum in pascuis, quasi furtim ingerunt, minimè verò, cum in stabulis ad libitum eodem fruuntur. Atqui hoc rursum communis magistri doctrinæ aduersatur, quæ luce clarior est, 9. Hist. an. cap. 50. *Iacent,* inquit, *cum ruminant omnia, & hibernis præcipuè mensibus solent ruminare, septem ferè mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur, gregales leuius, minusque temporis ruminant, quoniam foris pascuntur.* Quæ quidem *Arist.* verba, *Aquapendentis* pronunciato plurimum refragantur, deberent enim gregales bestiæ, quæ in pascuis carptim, raptim ac festinanter, vt ipse ait, cibos deglutiunt, non *leuius* sed *fortius*, atque intensius ruminare, quàm vbi abundantia ipsis suppetit; intra tecta, domosque; quod tamen haud exequuntur: Quod ipsemet eodem opusculo Aquapendens fateri coactus est, cum dixit: *Vnde conuertitur propositio, quod quando animalia valde asperum & lignosum cibum sumunt, & ipsum quoque ruminant: quando verò mollem ingerunt, nequaquam ruminant.* Mollis autem in pascuis plerunque, durus in stabulis suppeditatur. Aduersatur eidem *Aquapendentis* inuento, adhuc clariùs eodem loco, idem *Aristoteles*; qui vult præter *Ceruum*, reliqua cornigera siluestria omnia, minimè ruminare, cum tamen æquè quatuor obtineant ciborum sacculos, & non ex delectu, sed, vt ita dicam, ex raptu viuant: *Ruminant,* ait, *quæ superiore dentium ordine carent, vt boues, oues, capræ, ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, vt ceruus, hunc etenim ruminare certum est.* Eundem in sensum hæc apud *Plinium* lib. 10. cap. 73. leguntur: *Ruminant præter iam dicta siluestrium, Cerui cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quam stantia, & hyeme magis quàm æstate septenis fere mensibus.* Nota hìc *Plinium* non satis *Aristotelis* mentem percepisse, neque enim hic ideo *Ceruos* ruminare scripsit, quod à nobis alantur, vt ipsum legenti patescit. Neque *Albertus Magnus* 7. de Animal. cap. 4. vt optimè *Mercurialis* obseruauit, *Aristotelis* sensum est assecutus, cum scripsit: *Ruminantia post septimum ætatis mensem ruminare*, cum *Aristoteles* septem cuiuslibet anni menses significare voluerit. Quamuis vt ego iudico, *Alberti* quoque dictum verum esse possit, vtcunque sit præter *Aristotelis* intentionem; videlicet, cornigerarum filios posse ac velle, septem à partu mensibus à matris vberibus pendentes lac sugere, & duriore ita cibo abstinere (ex lacte autem solo hausto, probabile est animalia haudquaquam ruminare) postea ad cibos solidiores transire & ruminare.

Aquapendentis rationes cum Aristotelis doctrina haud congruunt, & sibi ipsi repugnant.

Alia loca Aristotelis & Plinij Aquapendẽti aduersa.

Plinius & Albertus non satis Aristotelis sensum assecuti sunt.

Albertus explicatur.

Quid

Quid igitur nobis in hac caligine rerum, verborumque tricis restat? Si rationes ab *Aristotele* & Iunioribus propositæ, cur animalia ruminent, pleræque videntur vacillare? An dicemus (*Id quoque enim non ab nulla ratione videtur*) ea omnia, quæ cibum remandunt, frigidiora longè, aut vt melius dicam, minus illis esse calida, quæ vnico prædita sunt ventriculo? Vt quod in his vnus & calidus valde perficit venter, in illis tepidioribus, plurium opus sit elaboratione. Non aliter planè, ac si *Veneris* effecturus statuam sculptor aliquis, bipennibus crassiores ligni partes primò dedolet, rudioribus postea scalpris, tandem scalpellis minoribus totam statuæ superficiem læuiget, atque perpoliat. Videtur huic fauere argumento, ipsa rerum magistra experientia, quod ruminantia pleraque videantur frigidiora, id non obscurè inde elucet, quod sint meticulosa, degeneres autem & minus feruentes animos timor arguit. Notissimum hoc est, in *Ceruis* ac *Leporibus*, quorum ambo ruminant, & mirè timent.

Author in his tenebris rerum aliquid probabile dicere conatur.

An quia animalia ruminantia sunt minus calida.

Videtur huc facere *Plinij* authoritas iam paulo supra dicto loco: *Cornigera*, inquit, *vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, seuo pinguescunt. Bisulca, scissisue in digitos pedibus, & non cornigera, adipe.* Frigidius autem esse adipe seuum, ex hoc elici potest, quod à frigore facilè seuum concrescat, & adeps tam intra quam extra animalia, magis liquidus maneat. Vtrumque ex *Aristotelis* fonte hauritur axioma.

Authoritate Plinij videtur hæc ratio stabiliri posse.

Sunt hæc fateor, mira quadã probabilitatis specie conspicua. Est tamen, quod [illegible] opponi potest, inter ruminantia calidissima quoque nonnulla reperiri, si actiones modò temperamentorum indices esse solent. Et vt de *Bubalis* nostratibus, *Bisontibus* & *Vris* ferocissimis, animosissimis & iracundissimis bestijs nihil dicam, *Tauros* videbis, qui cum fortissimo quouis *Leone Lybico* congressuri nihil pensi habeant. Qui furor, veluti ab atra & adusta bile, vt nostri Medici dicunt, in *Maniacis*, ita à nimio arbitror calore potius, quam frigore in beluis illis subministratur. Volui hìc solius *Tauri*, cui *Hircum* petulantissimum potes adijcere, mentionem facere, ne mihi ex *Aristotele* quis obijciat, siluestres feras cornigeras, præter *Ceruum*, nullas ruminare, quod etiam an verum sit, admodũ dubito. Cuius enim gratià illis Natura quatuor ventres dedisset? quos quæ habent animalia cetera, etiã non cornigera, omnia ruminant; vt in *Camelo* apparet.

Non videtur intellectui satisfacere prædicta ratio.

Si dixeris *Hepar* horum animalium vt calidissimum, in quo retorrida illa bilis coquatur, *ventriculos* verò frigidissimos (id quod Medici sæpius nobis accidere contestantur) esse posse; & propterea cibos plurium opus receptaculorum habere, quæ cum vicissim illi subeunt, magis paulatim, magisque atterantur. Responsio in promptu est, non caloris semper energià cibos elaborari. Quis enim ex nobis, cum magno ventriculi calore, quem possidemus, crudos, incoctos, integrosque pisces digereret? Et quidem breui ita temporis spatio, id quod me in hoc ipso libro bis iam innuisse memini, & idem nunc affirmo ex quotidiana, imò hodierna experientia in *Merlucio* dicto pisce, in quo non integros modò alios *Merlucios* minores, sed *Sepias* quoque inueni integras, qui paulisper pisces ingesti, in mucum contabescunt & per angustum, idque posterius ventriculi foramen in proximum intestinum descendunt: in quibus tamen viuentibus piscibus vel nullum crediderim inesse actualem calorem, vel certè

Corroboratur prædicta de calore ratio, sed denuo infringitur.

Maximus humani ventriculi calor haudquaquã præstat quod minimus in piscibus potest.

teporem

Ventriculus in Merlucio vt se habeat.

teporem potius quam insignem aliquem feruorem. Est autem *Pylorus* in hoc pisce, siue infernum ventriculi orificium, non in fine ventriculi (qui oblongus est, & infra acuminatus) situm, quemadmodum in alijs animalibus plerisque reperiri solet, sed propè ipsum superius orificium, vbi *Oesophagus* nempe desinit, collocatum.

Aut ignoratur cur fiat ruminatio, aut quo modo ciborum cócoctio peragatur, ne scitur.

Existimo igitur, aut nos prorsus hoc ruminationis mysterium, quod Natura in similibus moliri animalibus voluit, ignorare: aut aliter profectò de calore ac frigore, ipsaque ciborum concoctione (quam sibi etiam non satis notam fuisse *Cornelius Celsus* Medicorum *Cicero* ille, in aureo suo proæmio innuit) philosophandum esse, quàm hactenus philosophorum & Medicorum plerique (quos ad *Hippocratis* interea de *Vetere Medicina*, libellum ablego) docuerunt. Id quod in problematibus quibusdam meis paradoxoteris (quæ aliquando DEO vitam prorogante, lucem visura sunt) disputabo. Et si nodum hunc non prorsus enodabo, doctioribus tamen eundem dissoluendi materiam non contemnendam communicabo. Interea temporis, hìc ego vel *Academicum*, vel *Scepticum* omnino agam, donec meliora ab illis, in quos (si vera esset falsa illa Veterum quorundam credita *Metampsychosis*) *Aristotelis* anima transuolasse videri potest, subministrentur. Hoc vnicum ego scio, & experior: difficilè admodum esse, aliquid probare, vt *Lucretius* ait,

Ab Aristotelis filijs veriora expectantur.

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa.

Adhortatio ad candidum Naturæ studiosum.

Et tibi ex animi mei sententia affirmo, quisquis in hæc [illegible] lect[illegible]us in[illegible]deris, non me tam mihiipsi placere, aut palpum hunc obtrudere cupere, qui *Cornicum velim oculos configere, mortuos iugulare*, & ex depressa veterum authoritate, inanem mihi gloriam conciliare: exquirat mecum quisque prius ipsam *rerum Naturam*, antequam se cuiuis mancipet Authori: cóferat postmodum DEI, Naturæque opera, cum nostris friuolis non raro ratiunculis, & quid demum statuendum sit, secum ponderet atque stabiliat, & si posteris non inuidet, veritatem physicam ipsam quæso nobis, eiusdem sitientissimis pleno poculo propinet, nec Zoilos vllos & Criticos pertimescat.

Homines etiam ruminasse Aquapêdens obseruauit.

Memoratu dignissimum est, quod *Aquapendens Patauij* obseruauit, duos homines, quorum alter ex Nobilium ordine *Patauinorum* fuit, qui ambo ruminabant. Et hic quidem licet in vtraque maxilla dentes omnes sortitus esset, cibos tamen absque horum officio deglutiebat, eosq. in os retrahere, non absque insigni oblectatione, & rem andere cogebatur. Dum verò contigisset eum à morbo quodam conflictari, & lecto decumbere, ruminationem solitam prorsus intermittere cópulsus fuit, quod in morbosis quoq. bobus rustici fieri affirmant. Sed risum, ne dicam cachinnum, mihi penè sequentia ipsius verba excusserunt. *Quibus*, inquit, *omnibus addendum omnino est, quod eius pater paulo supra frontem in capite corniculum durissimum, crassitie digiti manus minimi, longitudine verò oliuæ Hispanæ habebat insculptum & extuberans, substantiæ vngui persimile; ex quo fortè datur nobis intelligi, parentes ferme aliquam habuisse affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuisse, genitum filium simile quid à parente contraxisse*. Mira hominis Philosophia! qua docetur, quomodo *Corniger Hesperidum* hic filio suo ruminationem implantauerit.

Ridicula ruminationis causa in hoc Nobili Patauino.

Ioan.

Ioan. Baptista Vindthierius Principis *Cæsij* Medicus, quem supra quoque laudaui, ex proprijs ac Physicis obseruationibus, vt curiosus est Naturalium studiorum indagator, hanc mihi communicauit, quam fusius ipse in suis ad *Q. Serenum* Varijs Lection. dilatauit. Fuisse in *Germania* virum quendam, *Sueuum* natione, qui cum tam cænæ quàm prandio cæteris lætus conuiua assedisset, remotis tamen epulis, post mediam horam à consessu in angulum cænaculi se solus composuit, & ingestum, quam citissimè potuit, cibum deruminauit. Quæsitus quonam id modo facere coactus esset? Respondit, sibi quidem à puero acidos exurrexisse ructus. Postquam verò trigesimum attigisset annum, tum demum neutiquam euitare potuisse, quin cibum resurgentem in ipsum os admitteret. Rogatus dehinc, an quid ex iterata cibi illa tractatione voluptatis caperet? Equidem, inquit, mel videor mihi merum lingere, ita dulci perfundor suauitate. Iam memorati viri filius, viginti quatuor annos natus idem præstare potuit, quoties voluit. Honestà tamen & iuuenili verecundià, in hominum conuentu cohibitus, repotia hæc remandere, ceu turpe quid, auersatus est. Alium autem prædicti Ruminatoris secundum filium, nulla ruminandi necessitas solicitauit. Corniculatos tamen hos, qualis ille *Aquapendentis* erat, minimè fuisse asseuerauit *Vindthierius*.

Alia obseruatio hominis ruminantis à Ioan. Bapt. VVindthierio suggesta.

At quid mirum existimemus, homines hoc siue vitio, siue libidine, siue connata quadam necessitate tentari & vrgeri? Cum non desint, qui *Cælestibus* quoque *signis, Ariete* inquam, *Tauro*, *Capricorno*, eandem conuenire *Ruminationem* pueriliter credant. Lepidam hanc mihi sed seriò; non fabellam, verùm historiam pauculos ante dies verissimam *Franciscus de Almeida Lusitanus*, Medicus doctissimus, & Indicarum regionum ac rerum experientissimus, recitauit. Accidisse sibi, vt purgantem aliquando potionem, docto cuidam viro, sed Astrologiæ plus æquo addicto, præscriberet. Ast, heus, inquit hìc, ad Medicum, ne ita me amusum, & literarum omnium, Mathematicarum præcipuè disciplinarum expertem autumes, vt velim catharticum hunc potum, crastino diluculo ebibere, eumque cum nausea postmodum euomere: Cum *Sol* hodie *Taurum* sit ingressus, vnum ex ruminantibus animalibus, quæ causa fuerit, vt secum & ipse ego pharmacum ruminem, illudque per os eijciam. Bene se habet, mi Domine, ait medicus, ideoque author tibi fuerim, vt non nisi duabus post diluculum horis, iam claro sole exorto, illud ebibas. Tum enim temporis nosti eiusmodi animantia, quæ ruminant, pascuis intenta, cibos deglutire & haudquaquam ruminare; cum ipsis noctu præcipuè quiescentibus ac iacentibus, *Aristotele* ac *Plinio* testibus, regurgitatio illa cibi contingere soleat, & sic quidem, quod de medicamenti ruminatione timeas, nihil habebis. Placuit Astrologo Medici consilium, & mane exhausto pharmaco minimè ruminauit.

Puerile quorundã figmentum qui ruminationem etiã in Tauro cælesti agnoscunt, & lepida huius historia.

Franciscus de Almeida Medic. Lusitanus doctissimus.

Haud vidi profectò vanum magis genus hominum, quam tales, qui vt *Iuuenalis* ait

——————— Quicquid
Dixerit Astrologus, credunt à fonte relatum
Amonis.

Quam parum fidendum sit vanis Astrologorum prædictionibus.

Cum in nulla equidem disciplina probabiles minus coniecturas, quàm in Astro-

logia

logia iudiciaria reperire liceat. Id quod præter quotidianas experientias, à tribus etiam ſeculi noſtri Mathematicarum Coryphæis ſcientiarum didici, *Adriano* inquam *Romano*, ſummo & Medico, & Mathematico, ſcriptis clariſſimo, *Herbipoli* olim magiſtro meo: cuius filius *Iacobus. Romanus* nunc *Louanij* egregiè patrizat. *Galilæo Galilæi Lynceo*, amicitiæ & Academiæ noſtræ arcto mihi vinculo iuncto: & *Chriſtophoro Clauio* demum, ciue meo ac populari, *Bambergenſi* nimirum, qui omnes vel verbis mihi, vel ſcriptis publicis, quam parum iudicijs, ex aſtrorum ſitu deſumptis, fidendum ſit, palam ſæpe fecerunt. Poſſum & ego verè conteſtari, in hac ipſa, qua viuimus VRBE, & orbis LVCE, ſub ipſa ſolaris, eiuſque inſignis Ecclipſeos hora, plus quam ſeptuaginta perſonis, febribus acutiſsimis laborantibus, ſanguinem non ſcarificatu, ſed ex maioribus detractum venis fuiſſe, diligentiq adhibita obſeruatione, vix tres vel quatuor poſtmodum, non *Solis* defectu, ſed febrium periculoſiſsimarum affectu, obijſſe. Nec vererer ego hoc ipſum in me periculum tentari, adeò nihil, certà iam experientià doctum, vel Ecclipſes, vel aliæ maleficarum (vt maleuolè blaterant Aſtrologi) ſtellarum poſitiones, me terrerent. Non ignarus interea ſum, quid temporum mutationes principaliores in morbis poſsint, quæ *Canis* ſolummodo *Arcturi, Pleiadumq* ortu vel occaſu, vt meris ſignis, non effectricibus cauſis ab *Hippocrate* indicantur ac deſignantur; quid item Aquiloniorum & Auſtrinorum flatuum, pluuiarum deniq. copia, vel defectus valeant, de quibus ſolis, & non de Planetarum, aliorumque tot aſtrorum concurſibus, oppoſitionibus, varijſq. alijs ſitibus, & cæleſtium domorum Chimeris bono huic *Seni* noſtro ſermo eſt, vt non habeant quod Genethliaci, alijque maleferiati Medici, ab hoc auxilium & conſilium implorent, & ex aſtris veluti remedia petant, quæ vt *Plinius* ait *pauperrimi cuiuſque plerumque hortulus ſuppeditat*. *Lunæ* phaſes variæ, quid in debilioribus nonnullis tam ſanis, quam aduerſa valetudine oppreſsis, virium habeant hominibus, & ego noui, & habent hæc forſan cauſas ſuas phyſicas, quas Aſtrologi deducere haud norunt, ſolà cæcà, cum *Chaldæis*, experientià & complurium ſeculorum vt aſſerunt, obſeruatione contenti, quæ ſi ſufficiunt, cur non, vt optimè in ſuo de *Augmentis ſcientiarum* libro Doctiſs. idemq. & Nobiliſs. *Franciſcus de Verulamio* ſcribit, *cur*, inquam, *quis non eàdem operà, & Auguria reuocet, & Aruſpicinam, & Exta, & omnigenas fabulas deglutiat. Nam & hæc omnia, vt diutinæ experientiæ, & per manus traditæ Diſciplinæ, dictamina fuiſſe aſſerebantur*. Atque hæc obiter, licet vt ſpero, opportuno loco.

Etiam in Ecclipſeos ſolaris hora, plurimis ſanguinem detraxiſſe nō nocuit.

Quā Aſtrologiam in morbis Hippocrates profeſſus fuerit.

Non ſufficere Aſtrologis, aliquot ſeculorum obſeruationes iactare.

De *Topho Iuuencarum*, quem coronidis loco huc inſerere æquum eſt, hæc apud Plinium lego. *Et in Iuuencarum ſecundo ventre, pilæ rotunditate nigricans tophus nullo pondere. Singulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, ſi tellurem non attigerit*. Huiuſmodi tophos duos prægrandes à *Ferdinando Imperato* rerum naturalium *Como ac promo*, cum plurima alia naturali, maritimarum præcipuè rerum, ſupellectile dono accepi, cum anno ſupra milleſimum ſexcenteſimo octauo eiuſdem *Muſæum* iam dudum celeberrimum, & deliciosiſsimam, ſimul *Neapolitanam Vrbem* inuiſerem, eò *à Paulo V*. miſſus, vt *Horto Vaticano* de plantis rarioribus proſpicerem. Verum *Tophus* hic, non in *Secundo*, vt *Plinius* voluit, ſed in *Primo* tam Vaccini generis, quam cornigerorum aliorum domeſticorum

Tophus Iuuencarum ex proprijs ac Plinij obſeruationibus deſcribitur.

corum

eorum animalium stomacho *Italis la Trippa* dicto, reperitur, quod ego in varia eorundem sectione animaduerti. Cum enim lactantes tam *Hædi*, quàm *Vituli*, sese matresq. suas sæpius lambant, plurimum pilorum, cum lacte, & absque ipso deglutiunt. Quod si rariores illi ac pauculi pili fuerint, cum lacte ad quartum ventriculum delabuntur, & in colato *Coagulo* quoque reperiuntur. Vbi verò plusculi conglobantur, in primum rectà descendunt ventriculum, quos ego Auellanæ nucis magnitudine, tam in lac solum sugentibus, quàm simul iam fæno vesci incipiẽtibus, in hoc eodem sacculo siue primo ventriculo, & non alio inueni. His magis magisq. alij pili aggeruntur, donec massam eam rotundam, perpetuò in stomacho illo mansuram efforment, quæ nunquam cum cibo postmodum ruminando ascendit, nec vllum grauedinis interea, aut molestiæ ipsi sensum procreat. Quomodo generetur.

Est autẽ substantia hæc discissu difficilis, & rariori pileorum ex pilis texturæ ac compositioni simillima, quò verò maior eius quãtitas, diutiusq. in animantis ventre hospitata est, eò difficilius acutissimo etiã cultro discinditur ac separatur. Qualis ipsi sit substantia.

Cui verò vsui seruiat, equidem cũ ignaris ignoro. Quòd enim *Plinius* ait, *ægrè parientibus prodesse*, id neque in quaquã fęmina expertus ego sum, nec experiẽs me quisquam docuit alius, nec qua ratione cõtingat, *Plinius* explicauit. Nisi forsan eiusmodi sit medicamentum, quale *Cap.* de *Lupo* dixi, in partu enitẽdo profuisse, illas *Ioan. Bapt. Portæ, Lyncei* quisquilias & pauimẽti sordes. Est tamẽ ratio aliqua, quæ persuadere possit, partui conducere promouendo, si in subtilissimum pollinem contundatur, aut crémetur hic tophus, & puluis ille, cum vino aut alio liquore exhibeatur. Tunc enim acuti, quem in se continet, *Salis* ratione, cum sero & sanguine ad matricem delati, irritare non leuiter facultatem expultricem poterit, & partum solicitare, quod idem Boracem acutissimum salem præstare nouimus. In pilis autem plurimum sulphuris ac salis esse norunt, qui Chymico cultro, igne inquam, eius Anatomen vnquam administrarunt. An vsui alicui seruiat. Si partum accelerat, qua id ratione fieri possit.

Quod autem *nec terram prius contingere debeat*, hoc ridiculum demum est, ac fabulosum, vt plurima alia huius farinæ apud *Plinium* ac *Dioscoridem* leguntur: quæ verorum ignaris principiorum imponunt, vt vel occultas rerum causas, vbi nullæ sunt, somnient ac implorent, aut superstitionum lernam, cum maximo fidei nostræ Christianæ scandalo ac dedecore introducant, foueãt, ac tueantur. Poteram de natura monstrorum, vt promiseram, & de alijs internis vitulorum partibus à me obseruatis, scitu iucunda plura dicere. Sed ista ego vel alteri loco, vel alijs relinquo: & hæc nonnemini fortè nimia videbuntur, quare abrumpo, & ad reliqua animalia accingor. Sed hìc temperare mihi non possum, quin animo meo, vt benigno prosim lectori, nunc morem geram: & quod ipsi forsan incauto imponere posset, mendum detegam. Mantissæ igitur loco hæc paucula superaddam. Superstitiosum videtur quod terram nõ debeat cõtingere vt partui subueniat. Causa huius appendiculæ est locus Aristotelis de intestino recto.

Dum superiùs, quatuor in ruminantibus bestijs ventriculos ex Aristotele descripsi, hæc ex *Gazæ* versione lib. 2. Hist. anim. cap. 17. addidi verba. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte vtraque dentes*. Hunc eundem *Scaliger* Pater Arist. locum paulo aliter vertit. *Sunt*, inquit, *quibusdam appendices intestinorum: neque enim recta intestina vlli, quod vtraque maxilla dentatum non est*. Gazæ & Scaligeri versio in quibus discordent.

Et

Et in commento hæc habet. *Theodorus* (ſcilicet Gaza) *incurrit imprudens in ambiguam orationem: ait enim inteſtinum rectum nulli: at hoc falſum eſt: habent ea quoque inteſtinum, quod rectum vocatur. Eam perplexitatem vt vitaremus, transferremusq. ad Ariſtotelis ſententiam, plurali numero poſuimus.*

Bene monet *Scaliger*, pluribus erroris anſam eſſe potuiſſe hunc Latinum *Ariſtotelis* textum, arbitrantibus inteſtinum vltimum, quod *Rectum* ſolemus dicere, nulli animalium conceſſum fuiſſe, cui non æquè ſupra atque infra dentes adſint. Quod equidem eſt falſiſſimum. At quid *Gaza* faceret? qui verbum verbo, quod ingenuum decet interpretem, reddidit, & ſingularis numeri vocem Græcam *Ariſtotelis* εὐθύντερον & ipſe ſingulari numero protulit, & *Inteſtinum* potius, quam *Inteſtina* exprimere maluit. Aſt vt etiam hoc *Scaligero* donemus, ſatius eſſe inteſtina recta quam inteſtinum hìc interpretari, vt amphibologia euitetur. Neſcio tamen, quam & hoc verum eſſe poſſit. Quaſi verò inteſtina potius recta, quam vt ſinuoſa volumina, in ſpiras collecta, ſint illis animantibus, quæ dentibus ſupernà infernaq. maxillà decorantur. Suem ſi velis, inſpicias, vtrinque dentata hæc beſtia eſt. Et in qua alia plures quæſo inteſtinorum gyros, aut minoris illa rectitudinis tamen ineſſe conſpicies? Quod enim hic *Ariſtoteles* innuere velle videtur, alijs, quæ ſunt ruminantia, & non vtrimque dentata, animalibus appendices, quas ipſe ἀποφυάδας vocat, in inteſtinis eſſe: eòque forſan minus recta. Ego mehercle, quid ipſe his verbis inſinuare voluerit, non capio, neque enim *appendices tales in Vitulis* aut *Hædis* vnquam deprehendi, aut magis curua inteſtina, quàm in ſue eſſent, animaduerti. Æquum fuerat à Scaligero eaſdem nobis potius appendices explicari, quàm in vocularum quarundam, Grammaticorum more, enucleatione hærere, quæ pleriſq. legentibus tædium, Naturæ verò ſtudioſis etiam incommodum, & temporis iacturam adferre ſit ſolita. Ignoro igitur, & mecum, vt exiſtimo, *Scaliger*, quid *Ariſtoteli* in mentem venerit, quando ſola animalia vtrinq. dentata habere inteſtinum vel inteſtina recta, ſcriptum reliquit. Verùm de hac re ſupra etiam, dum de *Lupo* & *Gulone* ſermo nobis eſſet, aliquid diximus: quæ ob voracitatem animalia falsò à nonnemine putantur vnicum rectumq. à ventriculo ad podicem protenſum inteſtinum obtinuiſſe. Appendices in inteſtinis haud alias facilè reperies, niſi *Cæcum* ſic dictum inteſtinulum has ſuppleat. Verùm hoc, vt nec rectitudini aliquid addit, ſic neque ſpiris gyriſq. quippiam detrahit. Inteſtinum autem illud, quod tritâ iam voce *Rectum* appellamus, non tam in vtraque, quàm vna parte dētatis certo certius exiſtit, & *Scaliger* quoque faſſus eſt. Cum interfectum enim nuper à lanione vitulum, exhauſto prius omni ſanguine, viſceribus poſtmodum cunctis atque inteſtinis exemptis, quadrante etiam poſt mortem horæ contemplarer, non muſculoſam tantummodo ventris inferioris carnem trementem ac vibrantem conſpexi, ſed inteſtini quoque recti vocati portionem eam, quæ relicta fuerat, manifeſtiſſimo, reciprocante ac conuulſiuo motu deſcendentem & aſcendentem, muſculo ſphynctere ſe ipſum motitante, in mortuo & exenterato iam animali prorſus ſum admiratus.

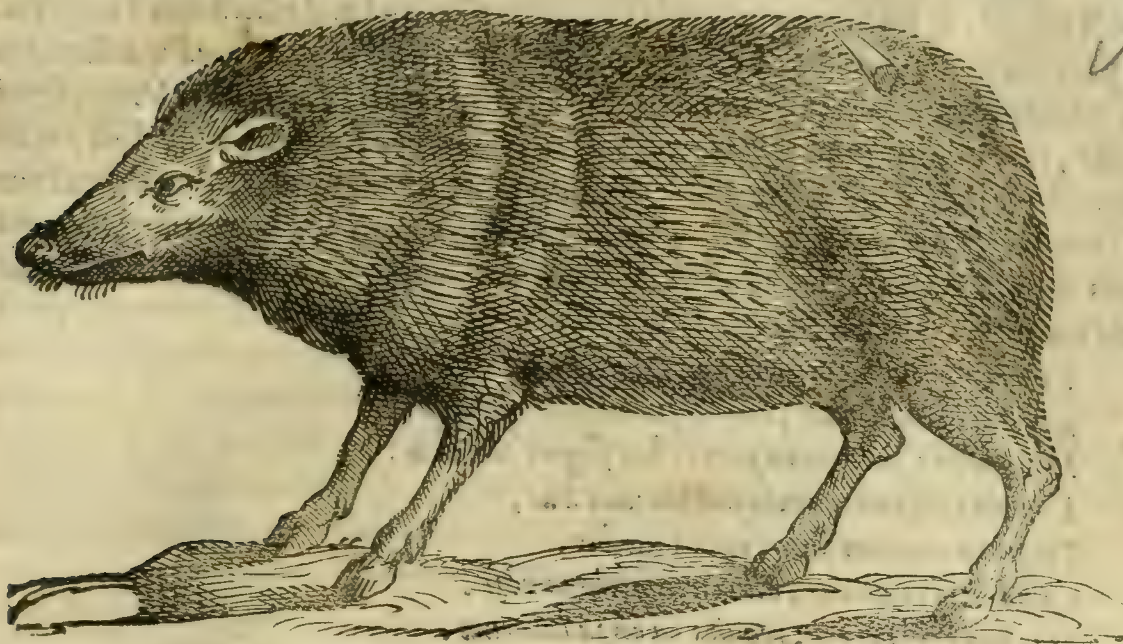
Siue inteſtinum rectum ſiue recta veritas, vtrimque lapſus & error eſt.

Ignoratur cur Ariſt. dixerit ſolis animalibus vtrinque dentatis eſſe inteſtina recta.

Narratur hiſtoria de vitulo mortuo, in quo aliquæ adhuc partes mouebantur.

QVAVHTLA COYMATL. QVAPIZOTL.

Aper Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VT ex figura coloribus inducta videre licet, Aper hic est: non Sus domesticus: Setas enim habet (si coniectura & pictura aliquid valent) hirtas valde, hirsutosque pilos, colore ad fuscum spadiceum tendentes. Inter collum dorsumque albicans linea, adinstar fasciæ seu collaris circumducitur. Ab hac vsque ad oris apicem sub collo albicantes setæ, sed circa aures nigriores. Rostrum ipsum cruentum, & rictus rubet, non eminentibus tamen illis, veluti in nostratibus Apris conspiciuntur; recuruis dentibus. Cætera rostri pars nigricat. Dorsum & clunes quoque nigri, albent pectus & latera. Bisulci, sicuti in Vrbanis suibus, pedes. Cauda vix visibilis. Sed quod maximopere admireris, ac præter Naturæ seriem contigisse dicere queas, nec vllis alijs in bestijs animaduertas, est: quod animal hoc protuberantiam quandam in dorso sortitum fuerit, eminentem apprimè, & detruncati formà intestini conspicuam: & hanc in dextra quidem sui parte, prope spinam dorsi sitam, clunes scilicet versus, perpendiculariter genitalis masculini potius, quàm vmbilici regioni, in ventre adesse porcis soliti, respondentem.

SCHOLIA EIVSDEM.

SI præcipuæ magnitudinis illa, & eximiæ formæ *Vacca* in *Sabinis* nata, *Seruio Tullo* regnante, atque in *Auentino* monte *Dianæ* immolata, *Romano* valuit Populo totius Italiæ Imperium promittere, vt superius etiam ex *Valerio Maximo* recitaui; non miror, si *Scrofa* quoque longè prius *Æneæ* cum socijs

Cæcæ gentilitatis ex Vacca & Sue vaticinia.

circa *Laurentem* agrum, cum eandem ibi triginta enixam porcellos reperiſſet, augurari potuit, tot errorum ac laborum ſuorum requiem,& futurum tam ſibi in *Italia* regnum, quàm *Aſcanio* ſuo elapſis triginta annis *Albam longam* ædificandam. Quos illi annos, vt Poeta habet (erat enim cæca Gentilitas vaticiniorum ſcientiæ, & futilibus eiuſmodi præſagijs plus quàm deditiſſima) triginta iſti porcelli præſagiebant. Non ineptà forſan coniecturà, & meà quidem, hoc ego addidero: eundem porcellorum numerum, triginta *Latinorum* Vrbes ſignificaſſe, in quas ſingulas *Albani* Colonias (quas inter *Roma* quoque fuit) miſerunt: *Alba* tamen *longa* à *Roma* poſtmodum deſtructa legitur, vt non præter rem dictum fuerit, *à filia matrem interemptam eſſe*. Sic autem per Somnium *Tyberinus* Deus *Æneam* 8. Æneidos alloquitur, idemque, quod Æneid. 3. olim *Helenus*, vaticinium de Albana ſue recantat.

Sus Alba originem Albæ longæ dicitur dediſſe.

Vaticiniũ Aeneæ in ſomno datum de Sue alba.

Expectate ſolo Laurenti, aruiſque Latinis,
Hìc tibi certa domus, certi, (ne abſiſte) penates,
Iamque tibi, ne vana putes, hæc fingere ſomnum.
Littoreis ingens inuenta ſub Ilicibus Sus,
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba Solo recubans, albi circum vbera nati.
Hìc locus vrbis erit, requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis Vrbem redeuntibus annis,
Aſcanius clari condet cognominis Albam.

De hac re *Propertius* quoque lib. 4. Eleg. 1.

Et ſtetit Alba potens, albæ ſuis omine nata,
Hac, vbi Fidenas longa erat ire via.

Quemadmodum autẽ *Vacca* illa opima *Dianæ*, ſic nobilis hæc Sus *Iunoni* ſacrificabatur, Æn. 3. ex Heleni item Vatis imperio. Teſtatur Poeta in 8. Æneid.

Cur Sus illa Iunoni ſit immolata.

Ecce autem ſubitum, atque oculis mirabile monſtrum,
Candida per ſiluam cum fœtu concolor albo,
Procubuit, viridique in littore conſpicitur Sus:
Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
Mactat, ſacra ferens, & cum grege ſiſtit ad aram.

Duplici autem ratione Iunoni hanc hoſtiam importatam à Troiano Vate crediderim, tamq. feriò Lib. 3. eius Poëmatis inculcatam. Imprimis vt eius, Troianis ſemper infenſæ beneuolentia conciliaretur: deinde vt Terram illam, ad quam, poſt tot diſcrimina rerum appulerant, propitiam ſibi ac frugibus ferendis vberem & idoneam redderent. Per *Iunonem* autem Terram ſignificari notius eſt, quàm vt hìc demonſtrem. Vnde *Virgilius Iouem* per *Æthera* deſignans, in coniugis *Iunonis* gremiũ *Tellurem* inquam ipſam, deſcendere ita canit.

Primo vt ipſam Aeneas placaret.

Secundò vt terram eam ſibi proficuam per quam Iuno denotatur, redderet.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium lætus deſcendit, & omnes
Magnus alit, magno commiſtus corpore fœtus.

Terræ autem porcà facere ſolebant antiqui, quod *Goropius* quoque lib 9. in ſuis *Veneticis* & *Hyperboreis* obſeruauit, quò fœcunditatis illam admonerent, & ipſa non minùs benignam ſe cultoribus, quàm Sus nutricantibus ſe præberet.

Cum hoc animal ex immundo, vilissimoque victu, copiosissimam, ac suauissimam (humanæ quoque sua temperie æmulam, si *Galeno* credimus) carnem reddat: semen similiter tam multiplici restituat fœnore, vt plures, quàm vix vllum aliud animal, fœtus producat. *Æneæ* certè *Scrofa* triginta vno partu eiecerat. Quocirca *Terram* veteres precabantur, vt pro stercore & seminibus, quæ ipsi committuntur, vberrimam semper messem refunderet, & auaris agricolarum votis hilariter responderet.

Quid si euicerim ego, primam ab *Ænea* in suo ad *Laurentem* agrum atque in *Latium* aduentu, vrbem ædificatam *Troiam* fuisse appellatam? non tam ad destructi *Ilij Troiæque* memoriam conseruandam, & spem socijs noui fundandi imperij conciliandam, quàm ad huius ipsius *Porcæ albæ*, quæ laborum finem imposuerat, celebrandum honorem, & agri præsentis fertilitatem indicandam. Ridiculus forsan videri potero, non tamen importuna non omninò & friuola locutus. *Æneam* imprimis statim post suum in *Laurentinum* agrum accessum, *Troiam* ædificasse *nouam*, præter quamplurimos alios authores sunt *Liuius* & *Virgilius*, hic quidem lib. 10. vbi *Venus* ad *Iouem*.

Cur prima in latio ab Aenea cōdita vrbs Troia dicta fuerit.

—————— *Muris iterum imminet hostis*

Nascentis Troiæ.

Et mox *Iuno Veneri* respondet,

Indignum est, Italos Troiam circumdare flammis

Nascentem?

Liuius verò lib. 5. *Troianos, Ab Sicilia,* inquit, *classe Laurentem agrum tenuisse. Troiæ huic loco nomen est. Ibi egressi Troiani, vt quibus ab immenso prope errore nihil, præter arma & naues, superesset, cum prædam ex agris agerent, Latinus rex Aboriginesq. qui tum ea tenebant loca, ad arcendam vim aduenarum armati ex vrbe atque agris concurrunt.* Vult autē *Philippus Cluuerius Germanus,* (cui neq. nostra tēpora, neque priora secula tulerunt Cosmographię studio magis addictum) in sua *Italia antiqua,* hanc nouam *Troiam* non fuisse aliud, quàm quod nos *Ostiense* vocamus opidum antiquissimum nempe, & minimè ab *Anco Marcio,* vt pleriq. tradūt historici, exstructum: si modò non sit fabula penitus, quod ipse & *Goropius* arbitrātur, de *Ænea* in *Italiam* aduētu, & rebus ibi gestis, ad similitudinem rerum *Euandri* conficta. Vult igitur *Ostiæ* originem esse antiquissimā, multis sęculis ante Romanorū Regem *Ancum Marcium,* ab *Euādro* potius primo *Romanorū* Rege conditā, postquā is pulsis *Siculis* Romā Vrbē occupauerat, cui tunc Portū hunc struere voluerit.

Philippus Cluuerius exactissimus Cosmographus.

Hic probat Ostiēse opidum fuisse illam Troiam.

Sed quam verisimilitudinē habeat, *Aeneam* suam nouam *Troiā*, ad Scrofæ illius memoriā ita vocare voluisse, nunc videamus. Quę non alia certè erit, quàm ipsa vtriusq. nominis cōmunitas & cōgruentia. *Troia* enim tam *Cimbricà* illa antiquà *Phrygiàq. Troianorū*, quām adhuc *Belgicà, Gallicà,* & (quod mireris etiam) vulgatissimà *Italicà* linguà hodieq. aliud nihil sonat, quàm *Scrofam.* Et qui se falso *Messalæ Coruini* titulo ornauit, quò sua Lectoribus veluti antiquiora imprudētibus obtruderet. Suem apud *Latinos* antiquitus *Troiam* quoq. fuisse dictā, ab occultioris antiquitatis perito aliquo homine probè didicit, quāuis antiquissimam veramq. vocis originē ignorauerit. De quà, qui plura velit, *Goropiū* suadeo adeat, inuenietq, *Trou* dictione *Cymbricà* & *Germanicà* linguà, *fidum* significari;

Troia hæc ob Scrofæ nominis agnationē conditam fuisse.

Troia enim in pluribus linguis idē sonat quod Scrofa.

cumq. nullum animal beneficium fidelius restituat, quàm *Sus*, ideò *Troiam* vocatam fuisse. Qui autem veriorem *Troiæ* huius tot linguis adhuc vsitatissimam Etymologiam afferre nouerit, id per me licebit, audacter faciat, cui fideliter gratiam reponemus.

Fieri itaque non sine maturi consilij ratione potuit, vt *Troiani* triginta annis prius quam *Albam*, ab *alba sue* denominatam, conderent: *Troiam*, primam suam mansionem ab ipsamet hac *Scrofa* siue *Troia* denominatam, exædificarent, simulq. *Scrofâ* eàdem *Terræ* immolatâ, hanc precarentur, vt sibi & propitia foret ac fœcunda. Quantum autem honoris prisci illi gentiles veriore Euangelico lumine cassi, *Terræ* impenderint, ab eaque emolumenti, dum *Suem* prægnantem ipsi immolarent, sperauerint, & ideo *Magnæ matris* & *Bonæ Deæ* titulo ipsam insigniuerint, *Cornelius Labeo* apud *Macrobium*, Saturnal. lib. 1. cap. 12. nos docet, cuius verba, cum hoc meum egregiè illustrent argumentum, huc adferre necesse duxi. *Affirmant quidam*, inquit Macrobius, *quod Cornelius Labeo consentit, hanc Maiam, cui mense Maio res diuina celebratur, terram esse: hoc adeptam nomen, à magnitudine: sicut & mater Magna in sacris vocatur, assertionemque extimationis suæ etiam hinc colligunt, quod Sus prægnans ei mactatur, quæ hostia est propria terræ. Et Mercurium ideò illi in sacris adiungi dicũt: quia vox nascenti homini terræ cõtactu datur. Scimus autem Mercurium vocis & sermonis potentem. Author est Cornelius Labeo, huic Maiæ id est terræ, Ædem Calendis Maijs dedicatam sub nomine Bonæ Deæ, & eandem esse Bonam deam & terram, ex ipso ritu occultiore sacrorum doceri posse confirmat. Hanc eandem etiam Bonam, Faunamq. Opemq. & Fatuam, Pontificum libris indigiari. Bonam quòd omnium nobis ad victũ bonorum causa est, Faunam, quòd omnium vsui animantiũ fauet: Opem, quòd ipsius auxilio vita constet: Fatuam à fando, quòd (vt supra diximus) infantes partu editi, nõ priùs vocem edunt, quam attigerint terram. Sunt qui dicant hanc Deam potentiã habere Iunonis: ideoq. regale sceptrum in sinistra manu ei additum. Eandem alij proserpinam credunt, porcàquè ei rem diuinam fieri: quia segetem, quam Ceres mortalibus tribuit, porca depasta est.*

Macrobij locus de Terra & magna matre.

Næ isti *Æneadum* Soboli *Iuno* seu *Tellus*, pro mactata sibi *alba Sue* cum triginta filijs, vberrimum fructuum omnium & vinorum maximè cornucopiæ in *Latio* vniuerso, *Albano* tamen præcipuè agro, hactenus rependit. Sunt enim duo hodieque loca, *Albanum* nunc dictũ opidum, & *Castellum Gandulphi* appellatum, vinorum suauitate celeberrima, *Dionysius Halicarn.* lib. 1. his verbis depinxit. *Subiecti autem vrbi* (*Albæ longæ* nimirum) *sunt campi, amœnitate admirandi, omnis generis frugum fertilissimi, nec cedentes vlli agro Italiæ, præcipuè bonitate vini suauissimi, & pulchri coloris, quod Albanum vocant: præcellens omnibus reliquis, si Falernum excipias.* Atqui, cùm *Falernum* nunc nobis forsan desit, primas *Albano* & *Castelli Gandulphi* iure, dederis, quæ ipsum etiam superorũ nectar si vllum esset, superare mihi videntur. *Martiali* sanè, *Iulæo* in monte, hoc est *Albano*, in quo *Iulius Ascanius Albam* suam extruxerat, *vinum Albanum* his versiculis celebratur.

Loca circa Albam longam. Albanum præcipuè & Castellum Gandulphi amœnissima & fertilissima.

Vina hic suauissima.

Veteribus celebratissima.

Hoc de Cæsareis mitis vindemia cellis
Misit, Iulæo, quæ sibi monte placet.

Et Horatius Carm. lib. 3. ode 11. quà *Phyllidem* inuitat ad epulas die Natali *Mæcenatis*,

Est

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus.

Dioſcorides etiam lib. 5. cap. 10. primas *Falerno*, ſecundas *Albano* dat, inter Italica vina. Et *Plinius* lib. 14. cap. 4. Diuum Auguſtum, *Setinum* cunctis prætuliſſe, ſecundam nobilitatem *Falerno* tribuiſſe, in tertiam palmam *Albana* veniſſe, vrbi vicina, prædulcia, ac rara in auſtero. Sed prioribus hoc tempore vel abrogatis, vel dignitate & excellentiâ illâ orbatis, ſolâ *Albanis*, viciniſq. locis, natis gloria remanſit. Hæc enim tam ad conſeruandam, quàm recuperandam valetudinem, reliquis omnibus præferuntur. *Caſtelli* præſertim *Gandulphi* vina nectareâ ſuauitate, laudabili ſubſtantiâ, gratiſſimo odore, nec tenuia planè, & exilia, nec fortia admodum, aut cerebrum obnubilantia, tam Principum hoc tempore omnium menſas ornant, quàm lapſum fractumq. conualeſcentium appetitum prouocant, inſtaurant, confirmant.

Et ſanè *Albano* primas deberi, vel hoc me mouet: quòd cùm ante complures iam annos *Neapoli* ab Illuſtriſs. *Bartholomæo Poſinski*, veteri mihi familiaritate iuncto, Sereniſs. tum *Poloniæ Regis* ibidem *Internuncio*, prandio exciperer ſplendido & opiparo: ſumma ibi gloria *Albano vino*, conuiuarum omnium calculo delata fuerit. Hoc ſiquidem ipſe, honoris ac ſaporis iucundioris gratiâ *Neapolin Româ* quotannis itinere maritimo conuehi iubebat, quod eius quoque temporis *Prorex Dux Beneuentanus*, libentiùs quàm vllum *Campaniæ felicis* vinum, e[illegible]ati *Internuncij* inſtructiſſima vinaria cella petitum quotidie menſæ adhibebat.

Albanum ſapore Neapolitanis Siculis, & Calabris, præſtat vinis.

Bartholomæus Poſinski Regis Poloniæ Neapoli Internūcius.

Hoc enim nō *Aſperinum* modò, lōgis poſt ſe paraſangis relinquebat, illi vino ſimillimū *Aricino* nēpe, quòd nō ſine ratione & ioco Regis Pyrrhi olim legatus *Romam* proficiſcēs, ob acrimoniā & auſteritatē meritò tam altâ cruce (*vlmorum*, in quibus pendent vites, proceritatē intuens) dignum dicebat, ſed principibus illis quoque vinis inuidiā conciliabat: *Græco* nimirū Campano *Veſuuij* filio, *Magnaguerro* Campano, *Beluedero* Calabro, *Syracuſio* Siculo, *Vernaccio* acriū dentium, & minacis vultus, Calabrorū illi fortiſſimo; *Chiarello* auricomo, & *Centulæ* huius ſorori, *Græco Pauſilypo*, *Lachrimæ* Coccineæ, purpuræ illi potabili & roſeo nectari. Ne quid de minorum gentium, & dictorum pediſſequis memorem, *Græco Iſchiæ* domino, *Scalea* Chiarelli ſimia, *Maſſicanis*, *Vernoticis* & *Surrentinis* de quibus vltimis hæc *Plinius* lib. 14. cap. 6. *Surrentina conualeſcentibus maximè probata propter tenuitatem ſalubritatemq. Tiberius Cæſar dicebat conſenſiſſe Medicos vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin eſſe generoſum acetum. C. Cæſar qui ſucceſſit illi, nobilem vappam*. Et demum de *Falagnina*, *Puteolorum* incola, quod vini genus tamen ad mirabilem *Albani* noſtri ſuauitatem vtcunque accedere mihi videbatur. Vina profectò in eo conuiuio omnia erant præſtantiſſima,

Catalogus præcipuorum in Regno Neapol. vinorum.

Sed Latio huic noſtro tantùm ceſſura Lyæo.

Puteolanū vinum Falagnina, vulgò dictum, Albanum aliquo modo æmulatur.

Atqui loca illa, circa quæ nunc *Caſtellum Gandulphi* ſitum eſt, non vinorum modò prēſtātia, ſed duabus alijs prērogatiuis celeberrima mihi ſemper viſa fuerunt. Quarum primam dicam, quòd *Romani Imperatores*, periti voluptatum Architecti, *Nero* præſertim ac *Domitianus*, his ceu ſeceſſu amœniſſimo vſi fuerint. *Dio* & *Suetonius* in vita huius referunt, ante imperium dum patrem metueret,

Caſtelli Gandulphi encomiū.

Hic locus ab Imperatoribus olim Romanis æstimatus.

hìc eum sæpius egiſſe. Poſt adeptum verò Imperium hunc locum ſub *Albano monte*, ceu arcem, ſibi delegiſſe, *Quinquatria* hìc magnificè celebraſſe, *Mineruæ* hìc collegium inſtituiſſe, certamina poetarum, oratorum, & gladiatorum exhibuiſſe: venationes agitaſſe: centenas, varij generis feras, ſæpe in hoc ſeceſſu *Albano* confeciſſe: & ſcenicos ludos libenter ſpectaſſe. Quare & *Amphitheatri Coliſeo* vulgò dicti, non paruæ quædam ruinæ non ita pridem eo loci viſebantur.

Núc quoque ab VRBANO VIII. Pont. Max. amatus.

Altera, nec minor, *Caſtello* huic *Gandulphino* dignitas acceſſit, ex prætorio ſeu *Villa*, nō ſumptuoſiſſima quidem illa, ſed amœniſſima, quam ibi *Maffæus*, *Cardinalis Barberinus*, iam pridem exſtruxit. Ad quam non rarò ab VRBE, vt animum grauioribus, publici boni causâ, ſtudijs curiſq; diſtentum relaxaret, & in ſeceſſu illo DEO magis ſibique vniretur, receſſit. Iam verò *Summus Pontifex VRBANVS VIII.* Orbis felicitati natus, *Romanæ Vrbis* & Dominus, & totius Chriſtiani Imperij Fideique *Arbiter* datus, eandem amare pergit meritò, & nitidiſſimè inſtaurare.

Magnum ſui pręconem inuenit.

Sed quem præſtantiorem ego locorum eorundem, antiquæ præſertim ALBÆ reliquiarum, Encomiaſten, quàm hunc ipſum *Principem* indagauero? Qui inter Poëmata ſua diuina, nouo auſu non adfecta & tentata modò, ſed feliciadeò conamine (quod ante ipſum Latinorum poetarum nemo eſt aſſecutus) ad PINDARI æmulationem perfecta, vt viam quidem poſteris ſtrauerit, ſed qui pari cum ipſo paſſu eandem decurrat, reperturus ſit neminem: Inter poemata inquam hæc (curantibus omni eruditione clariſs. viris Amicis meis, *Ioanne Baptiſta Lauro, Sanctitati ſuæ ab interiori cubiculo* & *Ioanne Barclaio*, vt publici iuris fierent) elegantiſſimo carmine epico ad ruſticandum ſecum in eadem Villa inuitat *Laurentium Magalottum*, tum vtriuſque Signaturæ Referendarium, nunc verò ob excellentiſſimas animi dotes, numero Purpuratorum Patrum adlectum: cui & ego religioſum me cultorem profiteor, quòd etiam mearum aliquas prælectiones publicas in *Athenæo Romano*, cum non paucis alijs, *quos iam ſacra Purpura veſtit*, præſentiâ ſuâ cohoneſtare voluerit. Vt igitur *Melle Barberino* acidiuſculum & amarum hunc meum ſcribendi ſtylum leniam, adeoque γλυκύπικρον quoddam condimentum efficiam; *Apis* inſtar, ex poemate illo cedro auroque digniſſimo, paucula quædam delibabo, & beneuolo Lectori ita ſaliuam mouebo, vt libellum hunc ipſum, non minùs, quàm ego feci, auidis percurrat luminibus, animumq. hoc nectare paſcat, gratias mihi, ob indicium, certiſsimò debiturus:

Laurētius Card. Magalottus, eminentiſſimarum ingenij dotium Princeps.

Melle Barberino authoris ſtylus dulcorandus, & ſimul Caſtelli Gandulphini laudes decantandæ.

Ex diuino Maffei Cardinalis Barberini poemate ſequentia ſunt deſumpta.

Arua madent pluuijs, & amabilis aura calores
Iam fregit, celeriſque fuga ſe proripit æſtas,
Rura vocant, latiſque patens in collibus äer.
Hìc recreor, ſpatiorque libens, vbi libera longis
Lumina metiri gaudent obtutibus agros:
Hìc reficit corpus vires, ſeniumque moratur,
Hìc bona ſollicitam tranquillant otia mentem,
Si MAGALOTTE placet, triſtes deponere curas,
Quà lacus Albanus vitreis diffunditur vndis,
GANDVLPHI Pagus veteris pars altior ALBÆ,

Excipiet

Excipiet lare nos modico, qui sufficit vsus,
Quos paruo contenta petit Natura; superbæ
Non ades, animi requies facit vna beatos;
Hanc, tibi quæ cordi, solùm parat ardua virtus.
Huc igitur secede, bonis quæ detulit anni
Hora, parensque suà tellus dat sponte, frueris.

Atque vbi hìc varias, quibus oculos simul spectator, & animum exhilarare posset, enumerasset delicias rurales; ex alto veluti prospectu vicinarum diuitias vinearum camporumque, & circumiacentia, veteribus Historicis decantatissima loca, ostendit, & oculis quodammodò spectanda repræsentat:

Mox gradiens vario quà tramite diuidit hortus
Areolas, mistoque olerum florumque colore
Pingit humus, nemoris gratas ascende per vmbras,
Est vbi montis Apex, capiet te mira voluptas:
Si circumspicias, aspectu videris vna
Oppida, camporum tractus, syluasque comantes,
Pascua, clementes colles, vineta, lacumque,
Et maria, & montes, augustaque mœnia ROMÆ.
Nunc age, solertes protende per omnia visus.
En propè subiectis vites in collibus vuam
Obijciunt oculis, ostro quæ certat, & auro,
Et latices fundit, referunt qui vina Falerni.
Ostentat Pomona suos ex arbore fœtus,
Quæque fluant musto promit sua prela Lyæus.
Aspice planitiem, gregibus quæ gramina passim
Exhibet, & latè campos quos præbet arandos,
Vt largà Tyberis ditescant horrea messe,
Quæ populum reserata beant sub PRINCIPE PAVLO.
Hinc etiam diffusa procul maris æquora cernas,
Quæque ferunt celeres albentia carbasa puppes:
Longiùs assurgunt altæ fastigia rupis,
Quam Circe tenuit: pelagi se prodit ab vndis
Pontia, nunc dumis horrens & inhospita; quondam
Christiadum exilijs celebris, cùm dira premebat
Sæuities CHRISTI cultum, vicinus in auras
Prominet Albanus vertex, vbi cæca Quiritum
Est ætas operata Iouis Latialis ad aram:
Ardua Soractis ceruix, vt in aëra fertur?
Apparent Cimini montes, collesque Sabini,
Et iuga Samnitum summas æquantia nubes.

Locorum circa Albam longam amœnitas & fœcunditas.

Cumque gratissimas frondosarum arborum vmbras, & siluarum commoda descripsisset, pergit porrò ligata strictaque oratione illa enarrare, quæ amplo diffusoque sermone *Liuius, Dionysius,* alijque Historiographi de *Albanorum* principijs, gestis, & successibus pertexunt; quæ quoties lego, denuo relego, immen-

mensamque inde alacritatem haurio, quam nec Lectori inuidebo, cùm hoc præsertim Poëma non omnium manibus teratur:

Eorundem ex antiquis histori js descriptio.

——— Nemus hac petitur, speculumque, Dianæ:
Hoc lacui nomen fecit, quæ pura liquentis
Lympha vitri speciem referens sinuatur in orbem.
Abditus hic inter syluas est creditus æuum
Hippolytus duxisse, nouo de nomine dictus
Virbius, auxilio Triuiæ reuocatus ad auras
Æthereas: arcebat equos hinc vana vetustas,
Quòd pauidis abreptus equis per deuia letho
Sit datus Hippolytus. Valeant insomnia Pindi,
Vt veterum quæ vera virùm iucunda recursant
Mentibus apta facem rebus præferre gerendis:
Hinc oriens primùm Romana potentia fluxit,
Post varios casus, dubijque pericula Martis:
His Pater Æneas profugus consedit in oris,
Quem tandem rapiens absorbuit vnda Numici.
Filius Ascanius constructis mœnibus Albæ
Dat Regum seriem, quorum de sanguine felix
Romulus auspicijs æternam condidit vrbem.
Linquimus Ægeriæ lucum, quò prouida virtus
Aucta Numæ, populumque rudem, belloque ferocem,
Formauit studio pacis. Non funere fratrum
Territus hìc ternos prostrauit Horatius hostes.
Immodicis Albanus aquas lacus auctibus olim
Extulerat, nullis manantibus æthere nimbis:
Si ripis emissa, maris non influit æquor
Vnda lacus, Delphis inquit consultus Apollo,
Romani capient obsessos milite Veios:
Permeat hinc subiens cæsi per viscera montis
Iugis aquæ riuus. Species ambesa Theatri,
Stirpibus innatis squallet, quater hostibus Alba
Ludibrium iacuit, densis en obsita dumis
Regia, quam posuit Romani Flauius hæres
Tertius imperij, fastu qui turgidus egit
Hìc annos epulas inter, mimosque loquaces,
Delicijs fractus. Iactet nunc stemmata gentis,
Ignotos extrema dies insignibus æquat:
Ingentem subitus syluam cum corripit ignis,
Confundunt Cineres quercus, humilesque myricæ:
Mitte superuacuum cultum, curisque solutus
Eripe te rerum strepitu. Sibi viuere dulce est.
Viue DEO, tibi sic viues, te sola sequentur.
Post cinerem benefacta, rapit reliqua omnia lethum.

O in-

O insigne & DEO, & tanto Principe dignum epiphonema: *Viue DEO, tibi sic viues*! præter hoc enim omnia momentaneus quidam fumus sunt: & inanis vmbra rerum.

Ad Campos autem illos sub *Alba longa*; Cereris, Pomonæ & Bacchi diuitijs ac delicijs affluentes, opidum illud maximè spectat etiam, quod nunc *Albanum* appellamus, non procul ab *Aricia* veteribus nominatissima, & 13. circiter millia passum à *Roma* distans: quod non nostri modò æui homines (vt *Cluuerius* obseruauit) sed iam inde CCCC. circiter annis post natum IESVM, *Eutropius*, tum *Seruius*, & alij idem esse opidum, quod Ascanius relicto *Lauinio* olim exstruxisse dicitur, & *Albam longam* nominauit, existimarunt. *Hodie etiam*, inquit Cluuerius, *ipsi Albani opidi incolæ adeò persuasum habent, opidum suum esse veterrimam illam ALBAM longam, vti etiam super portam, quæ Romam versus emittit, lapidem imponi curauerint, cui Sus illa cum 30. porcellis incisa. Verùm prisci illi mortales, & nostri huius seculi homines, præcipuum opinionis suæ argumentum, ex his Liuij sumpsisse videntur verbis; Vrbem sub Albano monte condidit. At vnus hoc tradit Liuius, reliqui omnes in monte conditam affirmant.* Hæc *Cluuerius*, qui nescio an picturà potiùs, quam sculpturà porcellos illos 30. expressos, & portæ impositos dicere debuit. Cæterum suam pluribus fulcire, mihi videtur & rationibus, & authorum testimonijs, opinionem.

ALBANVM nūc dictum opidū & nunc & olim ab aliquibus creditum fuisse id quod ALBA LONGA dicebatur.

Cluuerius hoc in sua Italia antiqua luculenter cōfutat.

Dionys[illegible] *Halicar.* lib. 1. *Albam longam* exstructam esse testatur iuxta montem, & lacum Albanos, ita vt medium inter vtrumque obtineret spatium; ac veluti muri vterque vrbem tuerentur, ne facilè caperetur. *Nam & mons admodum altus est*, inquit Dionysius, *& lacus profundus ac magnus*. Quare ex *his verbis* situs *Albæ longæ*, non potest esse nisi omnibus notissimus, quæ dici potuit à *Liuio sub monte fuisse ædificata*, quòd reuera ab his tumulis, siue montis dorso, in quo erat *Alba*, adhuc montis iugum altiùs ascendat: & tamen rursus in monte eadem dici potuit fuisse collocata, si ad circumiacentes, & dorso hoc longè humiliores amœnissimos campos respicere quis velit. Cùm verò hodierni *Albani opidi*, quod ad *Viam Appiam* est positum, non sit hic situs, quia *Alba* olim ad orientalem lacus ripam supra prædictum *Albanum* opidum collocata erat; iam quilibet facilè cognoscet, hic vbi *Albanum* nunc est, ibi *Albam* olim veterem minimè fuisse.

Argumenta Cluuerij.

Probat item Cluuerius luculentis Ciceronis aliorumq. fide dignissimorum testimonijs, vbi nunc *Albanum* est, ibi quondam CN. POMPEII VILLAM, ALBANVM (nempe rus seu prædium) POMPEII dictam, stetisse: & supra hanc POMPEII villam versus lacum, & Albæ longæ vestigia siue templa, P. CLODII villam & ipsam dictam ALBANVM; quæ omnia clariùs ex oratione *Ciceronis* pro *Milone* habita elucescunt. Quòd si quis existimet rudera illa, quæ circa recens hoc *Albanum* opidum reperiuntur, *Albæ veteris* reliquias esse, næ ille egregiè decipitur: Cum *Alba longa Tullo Hostilio* regnante, eodem *Dionysio* authore, solo æquata fuerit, cum 10. post ædificationem annos, XIII. demptis, stetisset, & triginta opidorum *Latinorum* mater fuisset, templis tantum Deûm ex ea ruina seruatis. Idem hoc *Strabo* lib. 5. affirmat, qui addit, post

Vbi nunc Albanum est ibi olim CN. Pōp. villam fuisse.

post dirutam *Albam*, excepto templo, *Albanos* ciuibus Rom. adſcriptos fuiſſe. *Plinius* quoque inter *Latij* opida, quæ eius ætate interierant, ſine veſtigijs, *Albam* nominat. Si alia, huic aſſertioni ex alijs ſcriptoribus, obijci poſſe videbuntur, his probè omnibus *Cluuerius* reſpondet, qui commodè adiri poteſt.

Paulus primus Albani Princeps, Bernardinus primus Ariciæ Dux ex antiquiſs. & illuſtriſs. Sabellorum proſapia.

Dominantur autem nunc *Albano* huic opido, & veterrimæ *Ariciæ*, *Paulus* ac *Bernardinus*, ex antiquiſſima illa Illuſtriſſimaq. *Sabellorum* familia, pater ac filius, quorum hic *Ariciæ* primus *Dux*, ille verò Primus *Albani Princeps* audit, & FERDINANDI II. *Verè Pij ac Catholici* CÆSARIS AVGVSTI, apud *Summum Pontificem Orator*, vt Natalium claritudine, ita munificentiâ ſplendidiſſimus. Quem & ego, ob inſignem eius erga me affectum & benignitatem, meritò colo ac veneror.

Sus Albana in marmore antiquiſſimo viſitur.

Sed hic non incommodum erit, ſi *Scrofæ* illius *Albanæ* Sciographiam cum aliquo ſaltem porcellorum numero (vt enim omnes adderentur, tam exiguum marmoris ſpatium prohibebat) expreſſam repræſentem.

Hanc ego *Iuſto Ryckuio Lynteo Gandauenſi* debeo, viro in omni tam Græcorum quàm Latinorum Scriptorũ antiquitate verſatiſſimo, quod præter alia *Capitolium* Romanum ab ipſo ſcriptis erutum, reſtitutum, & vulgatum conteſtatur: & ob elegantiam tam verſæ quam proſæ orationis celebratiſſimo, nunc verò Romæ *Federico* Principi *Cæſio* noſtro, à cura Bibliothecæ. Hic enim primus antiquiſſimum hoc marmor, cui *Scrofa* hæc inſculpta eſt, mihi demõſtrauit, ſimulq. monuit: figurâ hac *Suem* illam *Albam Æneæ* fatalem denotari; ſibique videri, hunc eundem lapidem fragmentum eſſe, cuiuſdam Arcus triumphalis, qui vni ex *Cæſaribus* illis Romanis â IVLIO originem trahentibus, ad antiquitatis ALBÆ veteris, *Romanæ Vrbis* matris, & nobilitatis ac ſtemmatis ſui gloriam conteſtandam, erectus & dedicatus fuerit. Quapropter circa Scrofam hanc trium ocreatorum caligatorumq. militum, *Æneæ* puta ſociorum, veſtigia comparent, qui in *Laurente agro* hanc Suem primi circumſiſtant, & tantam porcellorum ſobolem veluti rem inſolitam, & Vaticinij exitum admirabundi contemplentur. Extat hoc marmor è regione *Eccleſiæ S. Ioannis in* Pinea vt vulgò dicunt, & an-

& angulum domus fulcit *Iulij*, ex antiquissima illa *Porcariorum* Romana familia oriundi, cuius maiores magnam similium fragmentorum veterum supellectilem olim possidebant.

Nolo etiam Lectorem elegantissimo eiusdem *Iusti Ryquij* fraudare epigrammate, quo Suem illam Albanam luto penè obrutam, nitori & candori suo pristino reddidit. Neque hac tantum de causa *Ryquio* meo plurimum debeo, quàm quod ab annis iam sexdecim amicitiam meam sanctè coluerit, cui rei & literæ ipsius ad me scriptæ, iamque in Centurijs eius Epistolicis editæ, & alia sparsim in eius scriptis amoris erga me testimonia, abundè fidem facere possint. Epigramma autem hoc est.

Quisquis adhuc prisca te Maiestatis amore
Oblectans, refugas, quæris in Vrbe notas.
Adspice in hoc saxo Gradiuæ exordia ROMÆ,
Atque ALBANORVM condita sceptra PATRVM.
Nimirum hæc illa est inuenta sub ilicibus Sus
Littoreis, Phrygio quam cecinere Duci;
Alba, solo recubans, ter denos nixa, labores
Finijt, & longæ dura pericla viæ.
Stans humili contempta loco, ROMAM atque QVIRITES
Arguit, & Latiæ condita signa LVPÆ.
Debuit hæc potius TARPEIA sede locari
[illegible] iuxtà parte micare poli.
Nec tamen alterutras optet contingere sedes,
Cum FABER, in Scriptis se videt esse tuis.

Aper Mexicanus tandem explicari incipit.

Ita profectò est (vt ibi tandem incipiam, vnde longo satis tramite diuerteram) quemadmodum *Plin.* lib. 11. cap. 3. scripsit. *Mihi contuenti se persuasit rerum Natura, nihil incredibile existimare de ea.* Hoc est, vt ille ibidem insinuare visus est, & toties huc usque ego inculcaui, non subitò rationibus, quæ bellæ etiam sæpe vt nobis blandiuntur, sic imbelles non rarò reperiuntur, fidendum, sed quantum Natura valeat, videndum, & æqua prius lance ponderandum. Hoc, quod præ manibus habemus animal, rei huic fidem fecerit. Vtcunque enim hoc monstrum maximum videri posit, vt paulo post probabo, monstrorum tamen è classe eximendum videtur, quod non *indiuiduum* (vt Scholæ loquuntur) solummodo aliquod, quod in monstris contingit; sed totum *genus* seu species huius, monstrositate illa per successiuas *singularium* procreationes ita afficiatur. Legat, cui placet, *Aristot.* lib. 2. cap. 1. & *Plin.* lib. 11. cap. 42. vbi longo vterque sermone animalium omnium partes pertexit, quæ tam Naturæ ordine eueniunt, quàm eiusdem limites excedunt, & nihil tale, in nostro hoc quod animali conspicitur, ab ipsis obseruatum fuisse comperiet.

Dici potest monstrum & non monstrum.

Optimè *Aldrouandus* lib. de Bisulcis: vix vllum animal esse magis diuersum, quàm Suem animaduertit. Hunc, imprimis enim *Aristot.* & *Plin.* non bisulcum tantum, sed solipedem quoque esse annotarunt. Locus *Aristotelis* iam citatus clarus est. *Nam & in terra Illyriorum & in Pæonia*, inquit, *& nonnullis alijs locis Sues solipedes gignuntur.* *Aelianus* lib. 6. in *Macedonia* mutos esse, in

Vix in vllo animalium genere maior est differentia quam in suibus.

Aethiopia

Aethiopia cornua habere, apud *Clazomenios* alatum exortum fuisse, qui agros illos vastauerit, scriptum reliquit. In Prouincia *Darieni* inter *Mexicum* iacente & *Perù*, caudis carent. In eodem nouo Orbe & in Insula *Cubagua*, nominatim vngulæ sesquipedali mensura excrescunt. In *Brasilia*, in vtroque elemento viuunt, id est, gramine pascuntur, & in aquis degunt. Eadem in regione *Hermaphroditæ* sunt Sues & sexum commutāt insuper. Reperiri aiunt similiter Leonum colore, Leporinis dentibus, & qui molares palato quoque infixos habeant. In *Asia* & *Perside Europæis* nostris bobus maiores esse, quorum vnus dens molaris quatuordecim quandoq. pondo penderit. Ne hìc diuersorum mentio colorum fiat, aut piaculares recenseantur, qui superstitiosis olim Aruspicibus diuinandi ansam præbuerunt, dum pedibus, manibus, capite, aut alia humanis membris simillima parte nascerentur. Hæc videri apud *Aldrouandum* commodè possunt magis, & latius explicata, quæ ipse ex *Indicarum* Nauigationum, & terrestrium itinerum tomis collegit.

Quæ sequitur descriptio est F. Gregorij de Boliuar qui sæpè hunc Aprū viuum & mortuum vidit.

Nunc, quem nos præ manibus habemus *Aprum*, si minus coloribus, verbis tamen *F. Gregorij* nostri *de Boliuar* potius depingamus, qui eiusmodi bestias & viuas & mortuas sæpissimè conspexit, & earundem tam interna viscera, quàm externam cum admiratione effigiem, veluti nobis fassus est, contemplatus fuit. Sequentem autem animalis descriptionem mihi fideliter communicauit.

Nomen huius Apri.

Locus vbi viuit.

Magnitudo eius.

Victus ipsius.

Porcus montanus siue Aper, quem Americani *Zaino* vocant, in montosis syluosisq. locis generatur, calidam tamen & humidam mag[illegible]periem nactis. Nostratibus paulo minor hìc Apris est, ferox admodum & damnosus. Pascitur radicibus plerunq. in locis humidioribus paulo, nascentibus: & maiore qua potest sollicitudine cuiuscunq. generis serpentes, ac bufones venenatos indagat. Atque vbi horum aliquod animal reperit, prioribus illud pedibus apprehendit, capiti morsum dentibus infert, & vnguibus pellem serpentis aut viperæ quam dexterrimè, à capite ad caudam vsque dilaniando, excoriat, detrahit, carnemq. auidè vorat. Postea radicem, aut certæ arboris corticem sibi notum quærit, quem comedit, ne veneno inficiatur, & hac ratione optimè nutritur, crescit & augescit.

Mirum quid nulli animantiū alteri concessum in hoc reperitur.

Mirum & singulare, quod *Aper* hìc obtinet, est: quòd intestina & ventris viscera contrario prorsus alijs animalibus situ obtinet, renes versùs nimirum reuoluta: Ita vt, quæ in ventris parte inferiore ac prona esse annexa deberent, superiori eadem potius ac supinæ, vbi spina excurrit, adhæreant: & quæ spinæ dorsi contigua esse nata sunt, hæc eadem inferiori in parte ventris situentur. Vmbilicus exit per spinam circa clunes. Et vtcunque satis arctè sit clausus, per ipsum tamen graueolens quidam halitus transpirat. Quare si quod animal eiusmodi mactatur, necesse est prorsus, vt confestim ipsi vmbilicus exscindatur, quod nisi mediæ horæ spatio fieret, esui haud amplius aptum animal foret, tam teter enim inde fætor efflatur, qui vix sufferri

Modus capiendi ipsum.

potest, & reliquam carnis massam omnem inficit. Venatores Aprum hunc & canibus capiunt, & sagittis conficiunt, qui acerrimè tamen se defendit & venatores æque ac canes grauiter offendit. Eorum incolæ locorum huius

huius carnibus libentiſſimè veſcuntur, ſapida enim valde eſt, & pinguitudinis minimum obtinens, cum ex quatuor partibus, tres omnino macilentæ exiſtant.

Minimè pinguis eſt.

Hæc *F. Gregorius* non auritus, ſed oculatus teſtis. Huic proximè accedit *Ioannes Lerius* in Nauigatione ſua in *Braſil.* cap. 9. *Aper autem Americanus*, inquit, *quem illi Taiaſſou vocant, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque ijs qui apud nos gignuntur, formà valde ſimilis eſt, dentibus etiam & prolixis & acutis, vehementer damnoſus: tamen cum macilentior exiſtat & gracilior, frendeatq. terribiliter, illa quoque deformitate inſignis. Habet à natura foramen in dorſo, quemadmodum in capite Suem marinum habere dixi, quo ſpiritum emittit, admittitq. Ne quis verò illud prodigioſum exiſtimet, Author Generalis Indicæ Hiſt. memoriæ prodidit, apud Nicaraguenſes, qui non multum à Noua Hiſpania diſtant, Sues naſci, quibus vmbilicus in dorſo eſt, qui procul dubio ad idem genus cum ijs de quibus hìc trado, reuocandi ſunt.*

Præter F. Gregoriũ alij authores de hoc ſcribunt.

Lerius in Braſilia ſua.

Huic *Hieronymus Benzonus Americæ* ſuæ *Parte* 5. adſtipulatur, qui cum à portu *Achlenſi* ad *Panamam* terreſtri itinere cum ſocijs mercatoribus pergeret, & in monte aliquo ad mapalia quædam perueniſſet. *Ab illis incolis*, inquit, *pane, piſcibus fructibus, & aprugna carne (Apri autem illi Indici, ſeu agreſtes Sues vmbilicum in dorſo gerunt) donati, viciſſim illos cultellis aliquot, & ſalis paululo remunerati ſumus.* In annotatione ad hoc caput hæc leguntur. *Idem confirmant qui in Noua Hiſpania agreſtes Sues viderunt. Idem de Migaraguenſibus Apris ſcribit Gomara Hiſt. general. lib. 5. cap. 204. Neque diſpares Braſilienſes ſunt, quas Barbari Taiaſſou vocant, de quibus Lerius in Nauigat. Braſilienſi.* Apud *Ramuſium* vbi à familiari quodam *Ferdin. Cortesi, N*[illegible]*ſpania* deſcribitur, reperio hoc ipſum, ibidem Sues vmbilicum ad ſpinam dorſi ſortitos eſſe. Apud eundem *Ramuſium* eodem Vol. 3. *Ouiedus* in Summario Occid. Indię hęc habet. *Apros* ab Hiſpanis ad Inſulas S. Dominici, Cubam, S. Ioannis & Iamaycam ab *Hiſpanis* conductos, multiplicatos quidem eſſe, verùm in *Terra firma*, vix audere noſtros tranſportatos eò Apros, in ſyluis comparere, quod à *Tigribus, Leonibus* & *Ceruarijs Lupis* ſubito dilaniētur, eſſe tamen quoſdam etiã illarum regionum *Apros* indigenas, qui cum turmatim incedant, de eiuſmodi animalibus rapacibus nihil penſi habeāt. Qui tametſi caninis illis exertis dentibus careant, quales in noſtris nouaculæ inſtar acuti, hominibus beſtijſq. terrori ſunt, mordaciſſimos nihilominus eſſe, & Canes ſæuè dilacerare. Sunt noſtris paulo minores, pluribus tamen pilis lanæ inſtar veſtiti, vmbilicum in medio dorſo gerunt, vngulas nõ partitas ſiue biſulcas habent, in cæteris cum noſtris conueniunt. *Indiani* tam laqueis capiunt, quàm ſagittis interficiunt. Hũc porcum *Chuchie* appellant. Quando *Chriſtiani* mandram & agmen horum forte obuiam habēt, ſubitò in cumulum aliquẽ lapidum, aut arboris truncum, trium modo ſpithamarum ſit altitudine, ſe recipiunt, ex quo tranſeuntes hos Apros lancea aut iaculo feriant, quorum aliqui à canibus poſtmodum ſuperati noſtris præda fiunt, ſunt autem damnoſiſſimi, niſi venatores habeant, vbi ſe tutos ſiſtant. Reperiuntur aliquando poſt partum abſente matre eiuſmodi porcelli, carne valde ſapida, & magna eorum inuenitur ibidem copia. Hæc ex *Ouiedo*.

Benzonus huius Apri meminit.

Gomara idem facit, & Corteſi familiaris.

Ouiedus idipſum cõfirmat.

Accedunt huc quoq. condimēti loco, quæ diligētiſſimus *Ioſephus à Coſta* è Societate IESV, quarto loco Hiſt. Americæ libro annotauit. *Saynos animalia ſunt*, inquit, *Apri formà vmbilicum in dorſo gerentes. Horum in mõtibus integri greges. Feroces admodum & frendentes nulli homini cedunt, ſed obuios inuadentes quantùm poſſunt, læ-*

Ioſephi à Coſta Ieſuitæ de hoc eodem teſtimoniũ.

dunt. Irritati setas vt nouacula, acutas erigunt, quibus insectatores suos sauciunt periculosissimè, nisi ictus declinent. Hac arte capiuntur. Saynis se quis spectandum offert. Visum illi rapidè insectātur. Tum hic in proximam arborem subsilit, & ad pugnam se instruit. Interim Sayni arboris radicem mordicus infestantes, rodentesq. laborant, vt eam deuciant sternantq. Qui in arbore est, telis aut missilibus extortis eorum quot vult, conficit. Victor prædam occupat. Caro eorum commodissima esu est. Priusquam tamen in cibum detur, Vmbilici tumore in tergo prominente præsecto, abiectoq. opus est. Nisi hoc fiat, vno die caro putrescet ac corrumpetur. Fatemur quidem Saynos porcis similes esse, sed iuxta minores.

Hæc omnia cū F. Greg. ferè descriptione cōueniunt, in paucis discrepant.

Atque hæc sunt omnia, quæ ex varia ego rerum *Indicarum Occidentalium* historia, colligere testimonia potui, indubitatā narrationi nostræ fidem adstruentia: *Zaino*, siue vt Iosephus ait, *Sayno* esse *Aprum* illum, cui vmbilicus non in ventre, sed in dorso prominet, quæ inter se tamen nonnihil variant: quamuis in hoc omnia conueniāt, vmbilicum circa dorsi spinam existere. Nos interea *F. Gregorij nostri* viginti quatuor annorum *Americæ* Incolæ, & vastarum non minus solitudinum, quàm cultarum vrbium habitatoris, relationi plurimum tribuimus, qui eiusmodi animalia pluries vidit. De dentibus & cauda quāuis nullā iniecerit mentionē, apparet tamē quod paulo ante ex *Ouiedo* docui, in hoc *Apro* nostro etiam caninos illos minaces dētes abesse. Et cum caudæ vestigium vix vllum in hoc ipso appareat; erit ex illorū specie forsitā, de quibus Petrus *Martyr* in Summario suo Occid. Ind. loquitur, In *Vraba Hispanos* tame adeò oppressos fuisse, vt & ex palmarum fructibus, & *Aprorum* carnibus se sustētare cogerētur, quas magis nostrorum porcorum carnibus sapidas esse affirmabant: era[illegible]igua autē eiusmodi Apris cauda, vt prorsus abscissa iudicaretur. An verò etiā in dorso vmbilicum ferētes porci, aliqui solidipedes sint, quod Scriptorū nōnulli asserūt, ego haud disputabo. Noster *Aper* certè bisulcus est, talisq à *F. Gregorio* hęc Icō visa, & vera iudicata fuit. Si autē nostri orbis etiā Sues hanc differentiā, vt prius ex Aristotele docui, nacti sunt, quid ni hoc ipsum in nouo orbe contingere possit, vbi pleraque animalia, si cum nostris conferantur, monstri quid simile alunt?

In dētibus & cauda variant à nostris Mexicani.

In eodem animalium genere caudata & caudis priuata esse minimè nouum.

Absurdum equidē minimè est, in eodē animātium genere caudata & caudis orbata reperiri. In exēplum nobis solæ *Simiæ* veniāt, inter quas illæ quæ generis nomen retinent, caudā carēt. *Cercopitheci* verò & *Cynocephali* dicti, lōgissimas eas habēt. De horum vltimis nimirum refert Petrus *Martyr* apud *Ramusium* Tom. 3. Aliquos tam forti & prælongā esse caudā donatos, vt *Americanum Aprum* ab ipsorū vno præfocatum viderit, dū arctissimè suā is gulę porci caudam implicaret, strangularetq. Et hominū genus apud *Britannos* memorant, quibus tā importunè coccyx excrescit, vt Belgę illos *Stertmenner* linguā suā, hoc est, *caudatos viros* appellitēt. Adeò Naturæ plurima licent, quæ nobis etiā cogitatu vidētur illicita.

Miraculum in natura, vmbilicum in dorso esse.

Verùm hoc momenti parum habet, quædam sine cauda animalia nasci, atq. ita porrò propagari; veluti in hoc *Apro* nostro videre licet. Id demum quoddam Naturæ vel ludibrium, vel miraculum, arguit integrum aliquod animantium genus seu speciem, præpostero viscerum imi ventris ordine, & contraria *Vmbilici* collocatione situq. prædita, procreari.

Hippocrates Lydius Medicorū lapis, ad quē verū ab adulterino aurū, in nostris cōtrouersijs Physico-medicis dignoscere solemus, Libello de *Natura pueri*, se geniturā à fidicina illa, cū ipso iubente hæc septies in terrā desilijsset, excussā vidisse,

affir-

affirmat, quæ ſexto poſt cōceptū die, pelliculâ incluſa apparuit, illi prorſus ſimili membranę, quę in ouo interna eſt: *In cuius medio*, inquit, *tenue quiddam extabat, quod mihi vmbilicus eſſe videbatur, & per illum primùm reſpiraſſe.* Veruntamē an dorſo, an abdomini fœtus huius vmbilicus reſpōſurus eſſet, idē author minimè aſſignauit, qui nec adhuc vllā ibidē membrorū diſcretionē, vt puto, viderat. Hic vt obiter hoc notē, *Hippocrates* iuſiurādum ſuum mihi violaſſe videtur, quo ſanctè promiſerat, ſe neque venenum vlli porrecturū, neque vt porrigeretur, authorem futurum, neque ad corrumpendum fœtum vlli ſe operam præſtiturum, id quod *Chriſtianis* quoq. legibus, vt conforme, ita meritò ſancitum eſt ac puniendum.

In medio genituræ vmbilicus ab Hipp. viſus.

Hipp. contra ſuum iuſiurandū egit, dum abortum procurauit.

Sexto autē à cōceptu die nō fuiſſe adhuc diſcreta corpuſculi mēbra, *Cōſtantij Varolij* authoritate moueor vt credā, qui in abortu viginti dierū hominē confuſè figuratū, ſub magnitudine grani hordei ſe vidiſſe ſcripſit, in quo caput & alij ventres extra collū prominentes, formā minimi *phaſeoli* repræſentabāt, exteriùs verò brachiorum, & crurū nulla prorſus veſtigia apparebāt. In abortu quadraginta dierū ſub magnitudine *Apis*; oculos, nares, oris cauitatē, cor, pulmones, coſtas, dorsū, hepar, diaphragma, vētriculū, renes, inteſtina, mēbrū virile, omneſq. partes cōſpexit. Extremitates autē pullulare inceperāt, minimę tamē, vt crura *panici* grani magnitudinē nō excederēt, brachia duplo maiora eſſent. Vidit ſimiliter ſub magnitudine *Fabę, Scarabęi, Ranæ* & alia quauis maiore forma, in quibus ſemper tamē extrema minora erāt, quā reliqui corporis proportio requirebat.

A Varolio & authore varij ac minimi abortus viſi.

Mihi quoq. duorū, triū, quatuor, quinq. & ſex menſiū abortus viſi: horū Icones aliquorū penes me adhuc habeo, aliquorum etiam anatomē exercui, in quibus ritè omnia formata viſcera inueni. Sexaginta dierū abortus demptis extremis, (quæ breuia valde erant) vix primum articulum indicis digiti longitudine æquabat, caput ſolum longius, craſsiuſq. quam thorax & integer ſimul inferior venter. Nonaginta dierū fœtus formata magis ad corporis ſymmetriā extrema habebat. Totius lōgitudo, auricularē digitū vix ſuperabat. Caput grādius ſimiliter, quàm proportio expetebat, virile mēbrū valde conſpicuū. Reliqua nō addo.

Hippocratem tamen in abdomine, & nō in dorſo vmbilicū collocaſſe, & vbiq. agnouiſſe, vel ex hoc ſolo eius libro de *Alimento* claret: vbi tum docuiſſet principium alimenti ſpiritus, eſſe nares, os, guttur, pulmones & reliquā reſpirationem: alimenti verò ſicci & humidi, eſſe os, gulā ac ventrē, *Verum antiquius*, ait, *& primordiale alimentum per abdomen vmbilicus.* Hoc idē *Ariſtoteles* ſenſit 1. de Hiſt. An. cap. 13. *Venter*, ait, *infra pectus eſt parte priore, eiuſq radix vmbilicus eſt, & ſupra vmbilicum hypochondrium eſt.* Hæc ad vmbilici ſitū in parte fœtus anteriore poſitum adſtruendū, ſatis ſint. Nā per eundē augeri etiā Embryonē, vt vocāt, idē Ariſt. 2. de gen. anim. cap. 5. aſſeruit cū inquit. *Augētur fœtus qui formā animalis naſcuntur, per vmbilici annexum: cum enim vis quoq. in animalibus inſit, vmbilicum ſtatim quaſi radicem agūt in vterū.* Et eodē capite inferius paulò. *Qui infantes ali in vtero aiūt, ſugētes carunculā quandam, nō rectè dicunt. Idem enim & cæteris animalibus eueniret, quod tamen nuſquam videmus, atqui facilè per diſſectionē videretur, ſi eſſet. Omnes enim fœtus tum volucres, tū aquatiles & pedeſtres, pari modo membranæ tenues ambiūt, ſeparātes ab vtero & humoribus admiſſis: ſed nec in ijs ipſis tale quicquā ineſſe videmus: neq. fieri poteſt, vt per eorū aliquod alimentū hauriant. Itaq. nō rectè aiunt, qui ita dicunt, vt Democritus.*

Hippocrates, vmbilicum ſemper in abdomine eſſe ſcripſit.

Ariſtoteles idem ſenſit.

Ariſtoteles Democritum impugnat: qui fætus in vtero ſugere ſcripſit.

Suctionem hanc etiam Hipp. agnouisse videtur.

Ab hoc ipso *Democrito* veluti congerrone & amico suo, haud scio, an non simillimum hoc dogma suum hauserit *Hippocrates* lib. de *Carnibus*, cuius hic inserere verba, minimè pigebit, vt magnos etiam quandoque viros, diuersis in libris dissonantia docuisse palam euadat. *Cæterum puer*, ait, *in vtero comprimens labra ex vtero matris sugit, & tum alimentum, tum spiritum cordi intro trahit, vbi sanè mater respirauerit. Est enim hoc calidissimum in puero, & hoc calidum etiam reliquo corpori, & alijs omnibus partibus motum præbet. Si verò quis interroget, quomodo hoc quis sciat, quod puer in vtero trahit & sugit: illi sic respondendum est. Pueri nascuntur stercus in intestinis habentes, & vbi nati fuerint, celerrimè ventrem, tum homines, tum pecora exonerant. Atqui non haberent stercus nisi in vtero suxissent, imò neque mammam statim vt natum est sugere nosset, si non in vtero suxisset.*

Hippocrates à plerisq. ab hac absurda opinione, absoluitur.

Prosper Martianus Medicus Romanus doctiss.

Non ignoro ægrè plerisque Hippocraticis, ob hunc textum esse, & variè, vt respondeant, se torquere. *Andreas Laurentius* certè lib. 8. quæst. 23. Hist. Anat. suæ ait, hæc vel adiectitia esse, & à Senis mente aliena, qui modus respondendi omnes veterum næuos facilè abstergit, vel rudē *Hippocratis* seculo Anatomen fuisse. Atqui memini ego hunc eundem me locum, sæpius cum *Prospero Martiano* olim agitasse, Medico Romano doctissimo, viro probo, & mihi familiarissimo; atque acerrimo Hippocraticæ doctrinæ propugnatore, cuius posthumum nunc opus sub prælo est, (curantibus *Angelo Colio*, & *Alexio de Alexijs* Medicis Romanis pariter maximè conspicuis, eius meisq. amicis,) Commentaria scilicet in plerosq. *Hipp.* libros, in quibus ipse meris ac co[illegible]bus Hippocraticis dictis, obscura eiusdem *Senis* loca explicare conatur, vbi sicut operam haud pænitendam lusit, ita insignem apud posteros laudem est meritus. Hic igitur genuinum hūc Hippocratis textum esse, sæpissimè mihi affirmabat, quem nec experientià destitui confirmabat, qua de re si quicquā in hoc ipsius opere extabit, libentissimè vt audiam, ita auidissimè amplexabor. Hoc interim scio: *Hippocratem* libello de *Natura pueri*, contrariū asseruisse, cū inquit. *Ex delapso* (in vterum) *& concreto materno sanguine caro gignitur, ex cuius medio vmbilicus extat, per quem spiritum & incrementum recipit.* Nisi quis verū esse velit, quod absit, *Hippocratem Scepticæ* addictum sectæ fuisse, inter quos Philosophos eum in vita *Pyrrhonis Laertius Diogenes* numerat, *quòd humanè scilicet & ambiguè locutus fuerit.*

Hipp. sibi aduersatur.

Epicurus apud Plutarchum etiam hanc suctionem sed minimè Plutarchus agnouit.

Epicurus & ipse, si *Plutarcho* 5. *de Placit philosoph.* credimus, hanc de suctione papillarum in vtero sentētiam fouit, vnde edoctum puellū prius voluit, vt Nutricis postea mammam apprehenderet. Ipse tamē *Plutarchus* opusculo suo *de natiua in progeniem suam charitate*, sanguine per vmbilicū nutriri potius fœtum voluit. Cum enim matricem mēstruis imbribus sæpè irrigatam agro comparasset: *Postquam genituram verò excepit*, ait, *amplectens vterus eam obuoluit acta radice. Siquidem vmbilicus primò in vtero authore Democrito, vt iacta anchora aduersus fluctuationem, ne iactetur fœtus, defigitur pedamentū, & palmes cōceptui iam nato & ei qui expectatur. Namq. menstruas & purgātes fistulas natura obstruit, sanguinemq arripiens manātem pro alimento eum vsurpat, partamq. qui iam structuram accipit, & conseruationem, rigat, dū solennibus numeris interno incremento motus alia incunabula & locū efflagitet.*

Sanè hæc de vtero, qui agri instar se habeat, & de fœtu, qui plantæ assimiletur, ideoq. radicibus in vterum, veluti terram suam defixis, ad ymbilicum tanquam

quam ad truncum corriuatis, denuo in ramos, per vniuersum fœtus corpus dispersis, alatur, nutriatur, augeatur, non recēs sed antiquissima *Hippocratis* & *Aristotelis* fuit sententia Huius quidem lib. 2. de gener. animal. cap. 4. *Sed cum fœtus quidem potentia animal sit*, inquit, *sed imperfectum, aliunde accipiat alimentum necesse est, quamobrem & parente, & terra planta vtitur ad cibum hauriendum, donec perficiatur, & iam sit animal potentià gressile*. Et paulò infra. *Incrementum igitur fœtui per vmbilicum contingit, eodem quo plantis modo per radices*. *Hippocrates* autem vtcunq. suo semper Laconismo vtatur, laudato tamen de *Natura pueri* libello, luculentà certè & diffusa oratione, hanc seminis animalium, cum plantarum germinatione comparationem prosequitur, quam his demum verbis concludit; *Quæ ex terra nascuntur ea omnia ex terræ humore viuere asßero, & quemadmodum terræ humor habet, ita & se habere quæ ex ipsa oriuntur. Sic & puer in vtero ex matre viuit, & vt valet mater, ita & puer. Quod si quis quæ de istis dicta sunt, ab initio ad finem vsq. secum reputare volet, is eorum quæ è terra nascuntur, & hominum naturam per omnia similem eßе comperiet*.

Vterũ terræ, vmbilicum radicibus assimilari antiqua est opinio.

Hipp. in hac fusus est.

Iam autem cur in abdomine potius, quam in dorso vmbilicus figi debuerit, hoc cur nemo dixerit, consideratione dignissimum censeo. An quod censuerint veteres illi doctrinarum duces nostri, id quod aliter à Natura fieri haud potuerit, id extra quæstionis aleam esse debere? Nouimus autem (vt tandem intimiùs hoc meum thema agitem) & ex *Hippocrate* & ex ipsa rerum vniuersitate, radices arborum alimentum primò in truncos conuehere, ab his ramos & folia exoriri. Manus item ac pedes animalium, ramis arborum, vmbilicum radicibus respondere, truncum esse venam maximam *portam* & *cauam*, in quarum vtramque, (si exactiori *Aquapendentis*, quàm *Galeni* & aliorum Anatomicorum plerorunq. sectioni fides est adhibenda) *Nutricula* siue vmbilicalis vena pertunditur. Hæ ambæ autem vbi insertio est, non in gibba, sed in caua hepatis parte ortum suum nanciscuntur. Gibba autem dorso, caua abdomini obuertitur. Debebat igitur *Vmbilicus* in ipso situari abdomine, vt huius pars nutricula vena, trunco suo esset quàm vicinissima, sicut & ipse plãtarum stipes siue truncus, in corio terræ hæret, radiculis suis quampropinquissimus. Quare minimè mirum est, si Natura animantibus cunctis, in abdomen potiùs, quàm dorsum, vmbilicum inseruit; tam piscibus inquam, siue hi ex semine in vtero vt Delphin, ac vitulus marinus, siue ex ouo extra vterum, vt fermè alij omnes, siue ex ouo intra vterum generantur ac formantur, id quod hic *Romæ* in *Galeorum* genere sæpiusculè vidi, quàm pennatis, ac serpentibus, quæ intra ouum excluduntur; quod & ipsum multoties conspexi, & vmbilicum probè indagaui; quàm in quadrupedibus tandem perfectis. Hoc enim & commoditas loci & nutrimenti compendium, & ipse partium ordo, quem Natura inuiolabiliter obseruat, requirebant.

Cur veterum nemo causam ob quam vmbilicus in ventre esse debeat assignauerit.

Hæc ab authore affer tur: à situ hepatis.

Quapropter non satis admirari possum, quod *Aristoteles* 6. de Hist. anim. cap. 3. vmbilicum in pullis gallinaceis, in cor, & non in hepar desinere, scriptum reliquerit, inquit enim. *Cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit, quod punctum salit iam, & mouetur vt animal. Tendunt ex eo meatus venales sanguigeri, duo tortuosi, ad tunicam ambientem vtramque dum augetur*. Paulo item post.

Aristoteles ex corde & non ex hepate venas vmbilicales deducit.

Meatuum quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Quod quidem dogma Commentario suo *Staliger* Pater approbat. *Vt & hinc Galenus discat*, inquit, *ab ipsius cordis vi cerebrum constitui, & Hippocrates falsò putet iecur prius corde generari.* Quas ambas ego controuersias neutiquam hìc dissertabo, veluti nec illam: an ex albumine pullus generetur, & ex vitello nutriatur? id quod idem *Aristoteles* eodem loco asseueranter docuit, *Hippocrates* autem contrarium planè credidit. Hæc enim alio à me loco, & hoc ipso forsan in libro disputabuntur, & viuà, vt spero experientià, hic nodus à me dissoluetur.

Huic Scaliger assentitur.

Hoc silere haud debeo, si oculis ego meis fidem quoque, non vno verùm multiplici experimento corroboratam, adhibere valeo: vmbilicum minimè ex corde, sed ex hepate scaturire, vel in idem terminare assero. Cùm enim ante hos sex annos, plurima gallinis oua supponerem, eademq. quotidie ferè aperiendo, subinde inspicerem, vt formationem pullorum, internamque horum viscerum conformationem, addiscerem, vnum præcipuè vigesimo secundo post incubationem die, diligentius examinaui. Aperui hoc autem parte eius obtusiore, reperi ibidem cauitatem (retractà nempè internà oui pelliculà) qua apertà, ichorosa quædam materia siue aqua loturæ carnis simillima effluxit, quæ ex reliquijs non vitelli sed albuminis remanserat. Apparebat posthæc luteum oui suà pelliculà inclusum, ne effluere posset, & in duas quidem partes distinctum didymorum, siue duorum testicul[illegible] instar, à quibus ambobus communis ductus vmbilicus nempe, in ventrem animalis penetrabat, & quidem in parte admodum inferna, podici planè vicina. Erat autem prominens hic vmbiliculus intestinuli formà, crassitudine calami gallinacei maioris. Discissà igitur vitelli pelliculà, & tenuiore ligneo cuspide, meatui vmbilici immisso, in ventrem penetraui, quo aperto, venulam omnino sanguineam, rectà in hepar tendentem offendi, quod hepar cum sua vesicula fellea conspectui se manifestè offerebat. Corculum quoque ipsum vidi, veruntamen vmbilicalibus venulis destitutum, rubicundum hoc valde erat, cum hepar è diuerso minus rubrum ac potiùs pallidiusculum appareret.

Author aduersus Aristot. autopsia didicit, non in cor sed hepar nutriculam desinere.

Pullorum gallinaceorum anatome hoc cóstat.

Occurrit iterum hìc aliquid, quo Aristoteli litem intendere valeamus, estq. ipsiusmet authoritas 4. de part. animal. cap. 12. *Vmbilicum omnia habent*, ait, *quæ vel vtero viuiparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur, sed auibus iam adultis hic delitescit, incertusq. est, vt patet per generationem eorum. Intestini namq. coalitu vmbilicus auium consistit, & non venarum pars vlla est, vt in viuiparo genere.* Hæc nescio, quomodo cum supra dictis concordent, quando ex corde meatus venales sanguigeros duos tortuosos, ad vmbilici regionem ferri scripsit. Neque enim intestinum, hosce ductus, sed meatus venales, quales reuera sunt, appellauit. Est tamen rursus quo *Aristoteli* suppetias ferre valeamus, quod instar intestinuli meatus hic se habeat prorsus, vt iam ex propria obseruatione notaui, ex qua hæc quoque addiderim. In regione vmbilici, non satis adhuc perfecti pulli, foramen satis magnum mihi visum fuit, per quod commodè quis calamum adigere scriptorium, per idemq. foramen in ventrem facilè inspicere poterat, quare vmbilicalia etiam vasa hæc mobilia erant, nec ventris cuticulæ ag-

Aristoteles sibi aduersari videtur.

Quid pro Aristotele responderi possit.

læ agglutinata. In alio tamen *Anatrino* pullo iam perfectissimo, foramen dictum haud amplius comparebat, sed nec vestigium vllum rubrum, nec ex vitello luteum, nec vas vspiam vmbilicale apparebat. Quare verissimè scripsit *Aristoteles* in adultis vmbilicum delitescere, cum in pullis omnia consumantur vasorum orificia, nec vt in nobis, aut quadrupedibus fit, signa & eminentiæ relinquantur.

Alia pullorum anatome.

Stultam ac vesanam *Paracelsi* opinionem, qua scripsit primos parentes nostros, genitalibus in *Paradiso* caruisse, nec nisi postquam ob peccatum eiecti fuerunt, eadem nactos fuisse, rectè *Libauius* Parte prima *Singularium* suorum confutat. Quæ causa enim instituti coniugij, aut quæ generationis ratio fuisset? At non minus hic mihi ridiculus, atque Paracelsus delirus, fuisse videtur, cum inquit: *De vmbilico tamen coniectura est, Adamum eo caruisse, licet de Eua non sit manifestum, cum modus creationis non sit explicatus.* Et licet in arcana DEI inquirendum non putet, existimat tamen piè cogitari posse, cum Terra magna matrix sit, ex qua homo factus, hunc eiusdem glebæ quæ reliquæ terræ affixa erat, hæsisse; ita vt in ventrem stratus fuerit, tergo verso ad cælum: per *Vmbilicum* itaque matri suæ, telluri nempè coaluisse, postea à DEO versum, & spiraculum vitæ ipsi inspiratum fuisse. Quasi verò is Creatori vel consiliarius, vel spectator astitisset: aut DEVS, vt *Vmbilicum* efformaret, actuali illa hæsione ad terræ glebam opus habuisset, qui vt hominem primum vndiq. perfectissimum, & non tam visceribus, quàm minimis ac singulis particulis (quas nos spermaticas dicimus) absolutissimum creauit, cur non venas & arterias vmbilicales, & seminales quaslibet partes postmodum in generatione & humani generis propagatione maximè necessarias, eidem simul omnipotente verbo suo, vt piè credere licet, indiderit? Sed luxurians non nunquam, delirans aliquando, & non rarò famelicus intellectus noster, necesse est habeat, quam subinde offam ingerat, coquat, recoquat & deprauet.

Delira Paracelsi & ridicula Libauij opinio de genitalibus & vmbilico Adami & Euæ.

Verumenimuerò, si penitius rem introspiciamus, forsan non tantum erit Naturæ miraculum, *Apros* hos *Americanos*, insculptum dorso vmbilicum gerere, vt dignum illo sit epiphonemate, quo aliquando *Galenus* exclamauit, cum per angustum adeò ceruicis vteri spatium, tam insignis magnitudinis fœtum prorumpere videret: *hoc humanum superare ingenium, & nos id mirari quidem posse, intelligere haud posse.* Sunt enim *Suibus*, cum in vtero adhuc latitant, peculiares quædam, paucis alijs concessæ bestijs, proprietates, quas *Aquapendens* suo de Formato fœtu opere diligentissimè obseruauit, annotauit, & figuris æneis delineauit. Et *imprimis* eodem lib. cap. 1. duas illis saltem tunicas in vtero concessit, non tres, veluti Oues habent & Boues, *Allantoide enim*, ait, *destituuntur.* Quamuis parum sui memor illo ipso opere figura 49. porcinum fœtum depingat cum *allantoide*, & conceptis verbis ipsum tres habere tunicas dicat.

Suibus vmbilicum in dorso esse, videtur non esse præter naturæ institutum ob sequentes causas.

Prima.

Secundò in omnibus fermè animantibus, dictas præter tunicas, carnea quædam adest substantia, per quam vasorum vmbilicalium radices matricum venulis adhærescunt. Hanc carnem nos in humano fœtu nunc placentam vterinam, Galenus verò adnatas carnes adenosas nominare potius voluit. *Ego in*

Secunda.

omnibus

omnibus viuiparis, ait, *Aquapendens* dicto lib. cap. 3. *quæ secui, carneam hanc molem ac substantiam comperi, porcis exceptis, & equis, & piscibus, vtrumque fœtum gestantibus, hoc est, ouiparum & viuiparum. Adde his pennata, quæ ijs similiter carnibus carent.*

Tertia. *Tertiò* Cotylidones non habet porcinus fœtus, & vterus. Hos enim *Arist.* lib. 3. Hist. anim. cap. 1. cornigeris saltem concessit, & vna parte dentatis, & præter hæc etiam Lepori, Muri, ac Vespertilioni. Nam cæteris vtrinque dentatis, veluti porcis & Equis, vuluam ait non asperam sed læuem datam esse. *Galenus* lib. 15. de vsu part. cap. 4. huius rei causam reddit, quòd ad saliendum procliuia sint cornigera, ideoque cotyledonibus, quibus vmbilicalia vasa matrici fortiter hærere debeant, opus habere. Equa tamen salit, & læuem interim, vt Anatomicis patet, vterum habet.

Quarta. *Quartò* membrana Chorion dicta, propterea plurimis intertexta vasis, venis inquam, arterijsque scatet, quibus vtero pertinaciter affigitur. Hæc ideò tunica carnosior multo est, crassiorq. quàm in plerisq. alijs animantibus euenit. Quæ cum vasa æqualiter & indifferenter tam sursum quàm deorsum discurrant, quid mirum est, si æquè in fœtus dorsum, quàm eiusdem abdomen insculpi possint, & ibidem vmbilicum constituere? Neque enim adest hìc placenta illa, quæ vt in homine, sic in quamplurimis alijs animalibus, scuti instar pectus semper & abdomen integit, sub qua vmbilicus ceu radix in ventrem figitur. Quin porculus suo *Amnio* potius, *Chorioque* cinctus vndique, nec[illegible]dum incuruatus, sed pedibus haud ita retractis liberior latitat, ipsique perinde est, siue per aqualiculum, siue per lumbos alimentum recipiat, modò opimè à matre sua habeatur, & vel in vtero materno etiam (quod huic animali proprium & procliue est) saginari addiscat. Atque hæc causa est, cur neque tam longus in porco, atque in homine vmbilicus extra corpus fœtus, ad matricem protendatur. Quò enim plures sunt in vtero fœtus, eò necessariò breuiores vmbilicos existere par est. Plurimos autem Porca gestat, cuius vterus gyris & anfractibus suis, intestinis nostris haud multùm est dissimilis, ideoque fœtuum capacissimus.

Porcus cupit saginari, siue per abdomen, siue per dorsum nutrimentum capiat.

Cur porca plurimos fœtus pariat.

Addo hoc etiam, arterias vmbilicales multò viciniores esse insertioni suæ, si in dorso ingressum nanciscantur, ad *Iliacas* nimirum arterias constitutæ: cum per lumbos & dorsum descendat arteriæ Aortæ truncus, quàm si ventrem pertundant. Cum enim si per abdomen introeant, non rectà ab Vmbilici regione in dorsum eas ferri conueniat, ne intestinis, ac Mesaræo impedimentum concitent, ideò necesse fuit, vtramq. arteriam, ad vesicæ latera glutinari, propagari, & ad *Os sacrum*, vbi descendentis arteriæ magnæ truncus, propinquare: hac ratione enim arteriæ hæ nec nimis pendulæ, nec minùs tutæ incedunt. Cum inquam, tot adminiculis Natura indigeat, vt arteriæ hæ securiùs ab abdomine ad dorsum perueniant; per compendium potiùs, & ex consilio atque de industria egisse censeri poterit, si ibi ingressum molita est, vbi citra ambages viam insertionis suæ inuenit immediatam.

Arteriç vmbilicales per dorsũ ingredientes viciniores sunt suæ insertioni.

Vena autem nutricula, etiamsi intra gyros intestinorum inserta, in ligamentum postea degeneret, eorundem tamen anfractibus haudquidquam obstat,

obſtat, cum neque in ventre ſita eoſdem impediat, & Hepatis cauæ parti dorſo obuolutæ, in hoc Apro rectè infigatur, illudque non aliter ſuſpenſum teneat, quàm in noſtratibus vſuuenire ſolet. Atque hæc fuſius forſan alicui à me deducta fuiſſe videbuntur, ſed rei nouitas, ordinis peruerſitas, & anatomes neceſſitas; maiorem quoque lucem deſiderabant. Verùm non omnia ſimul & ſemel.

Nec abſurdum, adeò venam nutriculam in dorſo ingredi.

Hoc autem ſpeculatione philoſophicà & anatomicà digniſſimum cenſeo, quòd niſi exiguo poſt mortem tempore, animali huic vmbilicus exſcindatur, tam tetro carnes fætore corripiantur, vt nares etiam, nedum os illas longè horreant & abominentur. Ego hìc mei imbecillitatem ingenij ingenuè profiteor, & quid certi de hac re ſtatuam, in ambiguo verſor. Niſi alicui hoc arrideat, fętorem illum per vrinaculum à Veſica ad vmbilicum tendens, ſeu *Vrachon* vas dictum, erumpere, & viciniæ implantari: quod animal hoc peſſimi forſitan odoris vrinam habeat, cuius vapor in mortuo retentus, nec vt in viuentibus fieri ſolet, in auras à calore difflatus, integram carnis maſſam, per partem poſt partem, vt dici ſolet, inficere queat. Vrinæ enim quorundam animalium tam horrendum fætent, vt à nemine tolerari poſſint. Et quod mirum eſt, ſi quid ſemel imbuerint, id tincturam earundem radicitus impreſſam ſeruat. Cōtigit mihi tegumentum cuiuſdam libelli à *Felis* ſemel vrina cōſpurcari: quod licet abluiſſem ſæpius, odoris optimi aromatis conſperſiſſem, aeri diutiſſimè expoſuiſſem, imò plures poſt[illegible]s aliâ Chartâ Pergamenâ cooperiri iuſſiſſem; nihil tamen egi: tam pertinaciter virus illud inhæſit, vt à reliquis planè libris is ſeparandus mihi poſtea fuerit. Hoc autem ſalis *Ammoniaci*, qui vrinæ ineſt, fætori eſt adſcribendum, quem qui experiri volet, hic ſalem & calcem viuam in puluerem redacta abſque igne, & abſque aqua, quod ſupra quoque monui, miſceat, & eo ipſo temporis momento puluerem qualibet latrinâ fætentiorem experietur.

Cur, niſi poſt mortem huic Apro vmbilicus ſubitò exſcindatur, tam horrendè carnes fœteant.

Prima cauſa huius poteſt eſſe vrinaculum, ſeu Vrachos.

Vrinæ quorundam animalium peſſimè olent, & vnde hoc fiat.

Sal Ammoniacus maximè fœtet.

Sed & fors etiam ad hunc vmbilicum componendum ex inteſtinis portio quædam deriuatur: quod licet monſtroſum ſit, in hominibus tamen ſubindè quoque accidiſſe Medicorum obſeruationibus docemur. Simile quid *Beniuenius* 6. de abditis refert: puerum octimeſtrem ſe curaſſe, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis ſimilitudinem, ex quo ſubinde ſpiritus erumpebat: vnde medici iudicabant, inteſtini inde portionem enatam fuiſſe. *Beniuenius* carnem eam vinciens, ac ſingulis diebus arctiùs deligans, ſtringenſque, non prius deſtitit, quam præmortuam partem feliciter abſtuliſſet, illâque puerum excreſcentiâ liberaſſet.

Secunda cauſa forſan à portione inteſtini ad vmbilicum deducta.

Parem ac geminam ferme hiſtoriam pauculos ante dies ad me perſcripſit *Pet. Paulus Calorus* doctiſs. *Tiferni Tyberini*, quod nunc *Ciuitatem Caſtelli* dicunt, non autem *Tiferni Metaurenſis*, quod vulgo nunc appellatur S. *Angelo in vado*, Medicus, cuius arctiorem mihi amicitiam conciliauit *Carolus Gratianus* ex primaria nobilitate eiuſdem vrbis, vir & morum iucunditate, & agendorum negotiorum dexteritate *Romæ* plurimis cariſſimus (à quo nec filius eius *Pallas* degenerat) *Ant. Mariæ Gratiani Epiſcopi* olim *Amerini*, ſcriptis clariſsimi Nepos. Is igitur *Calorus* adſtipulante *Gratiano*, literis referebat, Menſe Maio anni 1625. Nobili cuidam *Tifernatium*, natum eſſe filium, cum excreſcentia carnea quadam

Petri Pauli Calori Medici Tiphernatū doctiſs. obſeruatio de inteſtini portione ad vmbilicum delapſa.

Ant. Maria, Carolus & Pallas Gratiani.

dam

dam ad vmbilicum sitâ, quæ intestini recti extremitatem probè æmulabatur.

Puer hic prima die per anum, intestinorum excrementa in vtero collecta, secundo verò per vmbilicum tantummodo reddidit. Fuerunt qui hunc minimè vitalem prædicerent: cum, quia rupta, lacerataq. ea in regione intestina existimarent: tum, quòd stylo ferreo podicis foramen tentatum, vltra trium digitorum transuersorum spatium, penetrationem non admitteret. *Calorus* tamen ad curam vocatus, diuersum sensit, sibique videri dixit, Naturam hìc luxuriasse, & aliud *intestinum rectum* ad vmbilicum direxisse. Primò, quoniam ventris crepitus (sit venia verbis, & auribus honor) præter fæces, ex vmbilico prodirent: deinde, quia puer nec doloris indicia vlla præberet, nec ventrem tumidum haberet, quæ in intestinorum laceratione adesse signa debebant: postremò, quia nec mater in partu quicquam præter solitum passa fuisset. Quare se iudicare, vbi excrescentia illa paulisper consumeretur, ductum hunc prorsus obliteratum iri, & per locum à Natura retrimentis destinatum, eadem deijcienda fore. Voluit igitur, vt arctè fasciolà sericeà, omnis illa vmbilici prominentia stringeretur, eaque ignito ferro inureretur, id quod felici cum successu peractum fuit. Post aliquot enim à natiuitate dies, puellus hic, absque eo, quòd intestini recti occlusio interior vllo instrumento chirurgico aperiretur, per idem, veluti naturæ consuetum locum, fæces deposuit, lac semper alacriter suxit, nutritus feliciter fuit, hodieque cum annum ferme post natalem suum diem compleuerit, viuit valetque, obliteratâ illâ omninò excrescentiâ. Hæc ex *Calori* datis ad me literis excerpta, Medicorum filijs proponere libuit.

Historię huius progressus ac felix exitus.

Mihi tamen magis persuadetur, virulentum illum vaporem, Apri carnem contaminantem ex vrinaculo potiùs exhalare. Cui enim vsui in omnibus prorsus *Apris* illis *Americanis*, intestini portiuncula ad vmbilicum annecteretur, cum neque intra vterum alui excrementa (quod tamen vesica præstat) neque extra eundem, per hunc meatum excernantur? Hoc autem vt credam, alijsque persuadeam, mouent me, quæ apud *Ioannem Lerium* in Nauigatione Brasiliensi lego cap. 9. vbi de fætido quodam animali *Sarigoy* appellato loquitur, *quod ob fætorem*, inquit, *à Barbaris non comeditur. Nos autem hoc comedimus, extractis prius renibus, vnde fætor ille manabat*. Ecce vt renes per quos veluti vrina destillat, omnem similiter animalis huius carnem putore imbuere posśint, quod & in nostro *Apro* contingere potest. Ceterùm benignus lector non hoc solummodo miraculum Naturæ suspiciat, plura suo loco sequentur in alijs *Americæ* animantibus, quæ in summum nos stuporem rapient. Notat enim idem *Lerius* eodem loco, nullas in quadrupedum genere animantes, figurà nostratibus omnino similes in toto Brasiliensi orbe reperiri. Neque solere *Tououpinambaultios* ex istis aliquas, nisi percquam raro cicuratas domi educare. Atque de Apro Mexicano hæc satis.

Probabile esse fætorem hunc vmbilici ex vase Vracho prouenire.

Locus nunc exposceret, vt de nostri quoque orbis Apris, Suibusq. mitibus, aliquid produceremus. Verùm hæc abundantiśsimè *Aldrouandus* vel *Dempsterus* potius collegit, qui adiri potest. Non possum mihi tamen temperare, quin de *dentibus* saltem aliqua ex scriptoribus delibem, cum hos præsertim minaces & emi-

Postremo loco de dẽtibus aliquid dicẽdum.

& eminentes in *Americano* hoc nostro abesse diximus, vt vtriusque animalis probè magis differentia patescat.

Et imprimis quidem ex *Arist.* Hist. anim. cap. 5. *Elephantes habent dentes deorsum vergentes, qui proni deuiant.* His omnino contrario sunt situ positi Aprini, cum hi exerti tam superioris quàm inferioris maxillæ, quatuor planè sursum vergant. Propter hos pugnacissimum dicitur animal, ac canibus maximè formidandum, quibus etiam ne lædantur, grauiterq. vulnerentur, lorica & Millum, à venatoribus indui, adaptariq. solent. *Aprum, priusquam in aliquem inuadit, dentes exacuere ferunt. Cui rei testimonio est Homerus cum ait, Album acuens dentem. Ælianus* lib. 5. cap. 10. Et *Gyllius* apud eundem ex *Oppiano* lib. 3. de venatione. *Cum ad terram procumbit,* ait, *canibus & multis hastis debilitatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere ignescere dicunt, vt si quis de ceruice setam detractam ad eiusdem etiam inspirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur, & aduratur, ac si eo dente canes insectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimantur.* Atque hinc est, nisi fallor, quod antiquitus eodem modo locoq. fulmine afflatas, & Apri dente sauciatos haberent. Hinc *Venus* apud *Ouidium* 10. Metamorphoseos.

Elephantorũ & Aprorum dentes contrario prorsus situ sunt positi.

Fulminei antiquitus Apri dentes dicebãtur.

Fulmen habent acres in aduncis dentibus Apri,
Inuisumque mihi genus est.

Nec sine ratione, si fabulis fides esset habenda: cum *Adonis* tantoperè, ob præcellentem formositatem, à *Venere* adamatus *Apri* dente sub inguine percussus, interierit, qui in sui postmodum nominis florem commutatus, hodieque *Flos Adonidis*, herbula illa Chamæmelon facie æmulans flosculo suauerubente prædita, à Botanicis appellatur. Quapropter iure merito *Martialis* dixit.

Dente timetur Aper.

Atqui, vtcunque canibus mortem minetur hæc bestia, quos lethaliter non rarò ferit, hoc mihi tamen ab amicis venatoribus relatum memini: visam sibi aliquando siluestrem scropham, à pluribus canibus in ventre sauciatam, ex quo intestina longo tractu prolapsa in terram decidissent, quibus alius canis mordacem interim dentem intulisset, eorumque bonam portionem dum ipsa partim cum canibus luctaretur, partim cursu sibi consuleret, deuorasse. Est enim inter *Canes* & *Apros* irreconciliabile odium, quod neque in Ceruos, Lupos, Vulpes, aut alias feras illi tam infensè exercent.

Canum & Aprorum summum est odium.

Aristoteles citatò iam libro cap. 3. *Maribus dentes,* inquit, *plures quam fæminis, vt in genere ouium, suum, caprearum patet.* Quæ suo à me loco perpendentur. Hoc tamen rectè noui, multò in fæmellis Suibus, quàm maribus minores dentes, illos præcipuè quatuor, qui foras exeruntur, reperiri. Ego inter *Sceleta* mea Scrophæ agrestis caput probè perpolitum teneo, in quo præter dictos iam quatuor exertos, sursum vergentes, aduncos, atque intus haudquaquam solidos dentes, hos quoque numero. In maxilla inferiore incisores quatuor prælongi, & duo laterales dimidio breuiores, septemq. in vtrolibet latere molares prostant. In superiore verò, non nisi quatuor incisores, molares verò in vtroque latere octo, serrati omnes, & pectinatim inferioribus molaribus respondentes, visuntur. Erunt igitur dentes omnes simul sumpti, quadraginta quatuor.

Minores sunt in fæminis dentes quam in maribus.

Quot dentes in Sue siluestri numerentur.

Animam sui pro sale datam ait Cicero, & Chrysippus

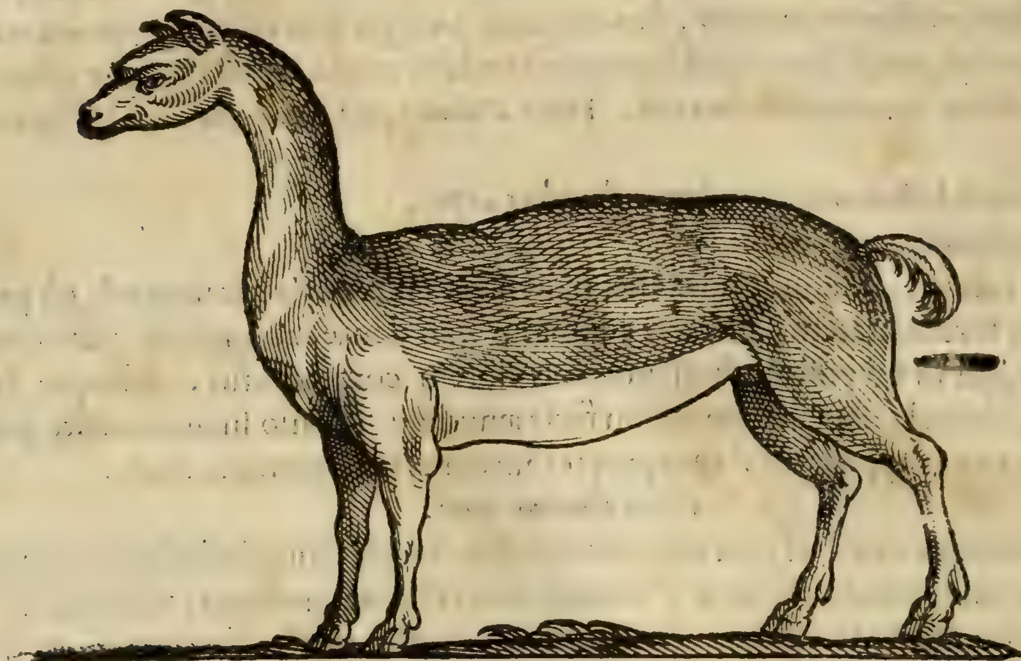
Galenus & Plinius quę alimēta & medicamēta ex porcis petantur, describunt.

quatuor. His voracissimum hoc animal molæ instar omnia alimenta atterit, vt pinguescat, & humano generi non prolificum modò, sed nutritiuum maxime existit. Hinc rectè *Gyllius* apud *Ælianum*: *Sus, inquit Cicero, quid habet præter escam, cui quidem ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus: quà pecude, quod erat ad vescendum hominibus apta, nihil genuit natura fæcundius.* Quam autem salubris sit porcina caro, *Galenus*, &, quæ inde medicamenta peti possint, *Plinius* consulantur, ne pleraque transcribere videamur, & vt penso nostro, quod in pluribus adhuc Americanis nobis animalibus restat, satisfaciamus.

icscatl oquicstli.

PELON ICHIATL OQVITLI

Ouis Peruana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EXPRESSA hæc ouis Peruanæ Icon, picturam satis bene imitatur, nisi quòd collum hic paulo elongatius, & productius sculpi debuisset, ad Camelorum similitudinem. Caput equinum propemodum videtur. Aures erectas antrorsum porrigit. Totius color corporis subflauus est, magis tamen in ventre albicat. A capite ad caudam per dorsi spinam linea nigra ducitur. Collum nigricantibus similiter maculis variat. Cauda breuis subfusca, & fæmora versus falcata, atque recurua est. Pili non crispi vt ouilli, vel lanæ similes, verùm equini potius, ac plani, & veluti ex pictura conijcere licet, molles ac delicati. Pedes bisulci, vngulæ nigrescunt.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

HVnc priusquam Commentarium auspicer, visum fuit *F. Gregorij de Boliuar*, exactissimam animalis huius descriptionem & historiam, quam mihi ad *Americanos* denuo abituriens, reliquit, præponere; quæ ex Hispanico in sermonem latinum versa, ita habet. F.Greg. de Boliuar Authori hanc Ouis huius descriptionem communicauit.

Aries, siue *Ouis Peruana*, animal est, quod maiore ex parte, in *Regno Peru*, veluti in proqria, ac naturali sua terra, suoque magis temperamento conueniente, ac vera patria, nascitur. Locus. Conducuntur hæ oues ad alias quoque regiones, vt est *Noua Hispania*: sed curiositatis magis, quàm gratiâ vtilitatis. Verùm in *Peruano Regno* omnibusq. eius prouincijs, quæ quatuor milliariorum millium includunt spatium, à *Potosi* ad *Caracas* vsque, numerus prorsus excedens, & infinita ferè eiusmodi animalium multitudo inuenitur, adeò vt 4000000. siue quatuor milliones, vt dicitur, singulis annis absumantur: & ita paulatim numerus vsque ad Ciuitatem *Cusco* in pluribus prouincijs, quæ includunt spatium quadrigentorum & quinquaginta milliariorum, gradatim decrescit vsque ad *Caracas*. Numerus maximus.

Animal hoc vtilissimum tam indigenis, quàm aduenis existit. Vtilitas huius. Incolæ enim omnes suas prope opes ex hoc solo lucrantur. *Hispani* verò breui temporis interuallo, adeò huius operâ ditescunt, vt in *Hispanias* inde locupletissimi redeant. Quia præterquam quod esui sit valde commodum, omnis etiam generis merces ex vno in alterum locum transportat. Quantum oneris portet. Imponitur autem ipsi communiter centum & quinquaginta librarum, quarum quælibet sedecim pendet vncias, onus: & quod robustius paulo est, ducentas ac quinquaginta ferre non recusat.

Singulis diebus decem milliariorum iter absoluunt, idque ad quinque dies hæ oues continuant, quarto enim vel quinto die plerunque quiescunt, & sic itinera etiam longiora ad quingenta milliaria perficere solent. Quantum itineus cōficiant. Firmo ac securo admodum, passu incedunt, ita vt haud necesse sit, fascinas diligentius ipsis alligare, quando præsertim iam bene cicuratæ fuerunt. Securè incedunt. Occupantur maximè in trāsportandis mineralibus, pręcipuè verò ex *Monte Potosi Oppidi Imperialis*, vbi continuò trecenta millia horum animalium vecturæ adhibentur, vt ex monte illo infectum argentum, siue venas metallicas argentiferas, ad illos artifices conuehant, qui argentum à petris ac fæcibus separant. In mineris portandis valde occupantur. Reuehunt postmodum ad eundem montem commeatum, & alimenta, pro eorum qui fodinis præsunt, & operam suam ibi insumunt, sustentatione.

Hæ Oues post tertium ætatis annum portare valent, & ad duodecimum vsq. perseuerant, quo exacto, iam senio confectæ moriuntur. Quanto tēpore laborare possint. Est hæc bestia valde pituitosa, cicur, domestica, & ad Indorum naturam seu consuetudinē maximè accommodata. Cicur est valdè hæc bestia. Quando iter conficit, eique alicubi mora diutula stando transigenda est; tum cautissimè genua demittit, tenditurque corpore suo ad terram deorsum directè secundum longitudinem, ne ipsi quod portat onus, de dorso decidat, non secus planè, atque Cameli facere consueuerunt. Camelum in decumbendo imitatur. Quod si sibilo

à ſuo ductore moueatur, erigit ſe in pedes ſtatim, ſuumque decenter iter per agit, nec in alterutrum magis latus declinat. Comedit autem modò hìc, modò illic, vtcunque & vbicunque poteſt. Noctu verò nunquam comedit, maxima licet fame conficiatur, ſed ſolum illud quod interdiu dentibus rudi ter commolitum ingeſſit, nocte ruminat. Dormit directè, reflexis tamen pedibus.

Noctu nũquam etiã in ſumma fame comedit.

Plurimum hæ pecudes laborando ſufferunt; ſi quando vltra modum fatigantur, oneri ſuccumbunt, nec ratio vlla, quò reſurgant, compellendi eas reperitur, etiamſi percutiantur, vel ipſis teſticuli, quod vltimum eſt remedium, comprimantur. Vt aliquando propter colli longitudinem, ex vtroque latere caput terræ illidant, nec ceſſent priùs, quàm foras ipſis oculi, ac cerebrum erumpant, atque ita miſerè moriantur.

Patientes ſunt in laborando.

Pertinaciſsimè aliquãdo ſuccumbunt oneri.

Non habent, quibus ſe defendant alia arma, quam ſputum, quo ſibi vicinos conſpuunt, quod etiã *Camelus* facit; cui, auribus & dorſo exceptis, ouis hæc valde eſt ſimilis, niſi quod lanam hæc habet & circa ventrem quidem longiorem, vnde aliquando ad dimidiæ vlnæ longitudinem, ex vno atque altero latere dependet. Sunt hæ in colore ſimiles noſtratibus ouibus, albi, nigri, pardi, vel ex omnibus mixti, quæ vltimi coloris oues, vocantur ab incolis *Moromoro*.

Spuunt in vicinos.

Lanarum color.

Longitudo ipſarum octo palmorum, ſiue ſpithamarum (quæ Romanis *Canna* eſt menſura) excedit, altitudo ad quinque vel ſex palmos aſcendit. Collum ſolum quinque in aliquibus eſt ſpithamarum. Caput habent bene figuratum, oculos magnos, os aliquantulum eminens ſeu longum, labra craſſa, inferius autem nonnihil pendulum. Dentes ſolummodo in parte inferiore, anteriores nempe ſeu inciſorij adſunt, quibus ſuperior caret maxilla, in qua ſoli ſunt molares, quibus & ſui in inferiore reſpondent. In hac inferiore duo præterea, in vtroque latere ſinguli nimirum, acutiores & longiores. Aures medij palmi longitudine roſtrum verſus porrectas gerũt, quas ad auditum facillimè mobiles habent. Pedes ad vaccæ pedum formam ſunt. Cauda eſt lõgitudine vnius palmi erecta parumper, pauxillum lanæ obtinẽs. Stercus, caprinum æmulatur. Genitale maſculum tenue eſt, & recuruum, poſteriores pedes verſus declinãs, ita vt inter fæmora meiendo, eodem loco, quo fæces cadunt, vrinã profundat. Eſt autem luxurioſum valde, & turpius in exercendo Venereo actu, quam vllum Mundi animal. Fæmina enim vuluam habet nimis paruam, quę in terra iacens ita ſe componit, vt mas illi ſuperuenire queat, qui tunc temporis gemitus ſpecie maximè vociferatur, nec aliud tũc quaſi fit, quàm quod vnũ alterũ conſpuat, & non rarò diem integrum conſumant, antequam actum ipſum Venereum incipiant, & abſoluant. Ita neceſſe ſæpe eſt, vt paſtor ſiue curator earum, ipſa ad inuicem acccommodet, & adaptet, ſi modò velit, vt pecudes ſe ſuæ multiplicent. Pariunt poſtea noſtratium more.

Longitudo & altitudo ipſarum.

Collum.

Caput.

Dentes.

Aures.

Pedes.

Cauda.

Genitale.

Luxurioſum eſt animal ſed difficulter coit.

Sunt autem harum duæ ſpecies, & cuilibet ſpeciei ſua denuo differentia. Primum genus ſeu ſpecies illa eſt, de qua modò diximus, & in hac aliquæ collum habent ac pedes ſubtilia, & infirmarum virium, vt ſic non niſi pro lanæ & victus quotidiani gratia educentur. Aliæ ſunt paruæ & pygmææ, & curtos quidem pedes obtinentes, ſed fortes interim, vt quæ ad portanda omnia domui neceſſaria onera, prout eſt aqua, frumentum &c. adhibentur.

Species harum duæ.

Debiles aliquæ.

Fortes alteræ.

Sunt

Sunt hæ ita robustæ, vt quælibet harum pondus ferre possit ducentarum & quinquaginta mercatoriarum librarum. Aliam speciē vocant incolæ *Pacos*, quę non sunt ita corpulentæ, vt iam dictæ. Hæ minores omnes corporis partes, caput præsertim, ac aures, habent, & exigui ob id roboris: nunquam se onerari permittunt, nisi harum aliquæ iuxta onerarias educentur, & paulatim ferre assuescant, quæ cibum postmodum ac vestimenta *Indorum* portant, quando hi ad Campos proficiscuntur. Ita lanà abundant, vt in solo collo, ac capite plus eius singulæ habeant, quàm tota nostra Ouis, & maximam eius proinde copiam ex toto corpore *Indi* detondent. Sunt aliquæ ita nigræ, vt ex sola lana, nullo adhibito alio artificiali colore, pannum conficiant, qui cum aterrimo quouis serico comparari facilè possit. Aliæ sunt alterius coloris, vt pardi, albi, nigri diluti, subruffi & similium colorum, vt apud nos quoque videre licet: estque ipsarum lana ita mollis, subtilis, tenuis ac delicata, vt ex hac pretiosissimi parentur panni, ex quibus aulæa, siue peristromata, stragulæ, quibus lecti, mensæ & animalia insternuntur, ac vestimenta demum varia concinnantur, serico bombycino haudquidquam cedentia. Diutius quoque, quam vlla lanea alia ac sericea supellex, durant. Quin ex hac lana panni quoque texuntur, qui Damascenos nostros & vndulatos imitantur, & qui floridum suum colorem, post centesimum etiam annum adhuc conseruant.

Alia species Pacos dicta.

Lana maximè abundant.

Lanarum color & vtilitas.

Vera pannificia ex eiusmodi lana.

Solent hę *Indis* delicatiores, quam reliquę, pro cibis ęstimari. Quamuis vtręq. solitum & quotidianum ipsis alimentum præbeant. *Bezoardici* lapilli speciem in se procreant, verùm parui admodum, & vllius vix efficaciæ, aut æstimationis. Pleru mq. vnum pro vice fœtum edunt, raro gemellos. Proles vbi nata est, subitò matrem sequitur. Vbera tantùm duo habent, & perpusilla. Complexionis sunt pituitosæ, & propterea quò magis regiones ad frigidum cęlum tendunt, eò magis generatio earum multiplicatur: peiùs se habent in calidioribus prouincijs, quia statim moriuntur ex pruriginosa, & combusti sanguinis quadam scabie. Quinimo in propria sua patria, infirmitate hac, scabie videlicet, persæpe vexantur, in qua curanda *Indi* maximam curam adhibent, ex sulphure & pinguedine mixto linimento, eas inungendo.

In cibis.

Bezoar ex his.

Vnum fœtum ferunt pro vice.

Bina vbera.

Cōplexionis sunt pituitosæ.

Scabie laborant.

Opportunè maximè hìc accidit, vt post *Taurum* & *Suem* de *Oue* nunc quoque tractatio suscipiatur. Hæc tria enim animalia sunt, quæ celebratissima antiquis illa *Suouetaurilia*, siue *Solitaurilia* constituebant. Horum cumprimis *Romanæ* conditor historiæ *Liuius* lib. 1. in gestis *Seruij*, meminit, qui Rex censum *Populi Rom.* tanto futuro Imperio, rem primus instituit saluberrimam. *Censu autem perfecto*, inquit ibidem Liuius, *quem maturauerat metu legis de incensis latæ, cum vinculorum minis, mortisq. edixit, vt omnes Ciues Romani, equites, peditesq. in suis quisq. centurijs in campo Martio prima luce adessent, ibi instructum exercitum omnem, sue, oue, taurilibus lustrauit, idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est.* Et cum hìc census populi, quinto quoq. exacto anno fieret, ac lustrum, siue expiatio illa nouaretur: sic pro quinquennali tempore, quod erat Græcis *Olympias*, *Lustrum* dici *Latinis* cœpit. Peracta autem fuit illa lustratio in *Campo Martio*, & forsan hac ipsa, quà ego nūc habito VRBIS regione, ad *Agrippæ Pantheon*. Erat enim, vt apud eundem discere *Liuium* licet lib. 2. *Ager Tarquiniorum, qui inter*

Hucusq. historia F. Gregorij.

Suouetaurilia à Sue, oue & Tauro dicta.

Census Romanus quādo institutus.

Lustrum cur significet quinquennium.

Vbi fuerit campus Martius. *VRBEM ac Tyberim fuit consecratus Marti, Martius deinde Campus dictus.* Ex quo liquet, quicquid inter *Capitolium* & *Tyberim* interiacet, *Campum* fuisse *Martium*. Nam *Vrbs* prima ad *Capitolium* finiebatur. Ne quis forsan existimet *Campum Martium* solummodo illum censeri, qui flumini vicinior, hodieque quasi solus id nominis apud *Romanos* nostros adeptus est.

Marti tria dicta animalia immolabâtur. Vetustissimum autem institutum fuisse, *Marti* dicta hæc tria animalia immolari, ex *M. Catone* summo antiquæ *Romæ* Imperatore, Senatore & Oratore, *de re rustica* doceri possumus, cuius me verba, quò priscam magis redolent latinitatem, eò delectant magis: quæ Lectori etiam grata fore existimo, ideoq. subiungo. Verba Catonis de hac re. *Agrum lustrare sic oportet imperans Solitaurilia* (siue Suouetaurilia) *circumagi cum diuis volentibus. Sic dicito: Mars pater, te precor, quæsoque, vti sies volens propitius mihi, domo, familiæque nostræ, quoius rei ergo agrum, terram, fundumque meum, solitaurilia circumagi iussi, vti in morbos visos, inuisosque viduertatem, vastitudinemque, calamitates, intemperiesque probibessis, defendas, auerruncesque: vineta, tu fruges, frumenta vtique, virgultaque grandire, beneque euenire sinas, pastores, pecuaque salua seruassis, duisque bonam salutem, valetudinemque mihi, domui, familiaque nostræ.* Et paulo post, *vbi porcum*, inquit, *immolabis, agnum, vitulumque.* Plura de *Suouetaurilibus*, *Soli* & *Solitaurilibus* reperies apud *Dionys. Halicarnass. Cornelium Tacitum*, *Quintilianum*, *Festum*, *Asconium Pædianum*, & alios, qui etymi etiam rationem, quam hic lubens relinquo, afferunt. Qui de solitauribus scripserint.

An hostiæ antiquæ gratæ aut inimicæ falsis suis Dijs fuerint. An verò hæc tria animalia *Marti* accepta, an inimica fuerint, quod de similibus hostijs dubitare licet, non est longioris indaginis hic locus. Supra certè ex *Labeonis* mente apud *Macrobium*, *Sus* Terræ videbatur ideò oblata, quia segetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depasta esset: ideoque inuisa potiùs Deæ, quàm grata fuisse, asserebatur. Quare in Metamorphosi *Ouidio prima putatur*

Hostia Sus meruisse mori, quia semina pandò
Eruerit rostro, spemque interceperit anni.

At *Goropius* meus lib. 5 *Gallicorum*: *Egregium verò*, ait, *epulum Cereri apponunt, qui inimicum animal apponunt. Idem faciunt videlicet, si Iudæo ad conuiuium vocato, solam suillam dent comedendam.* Ne verò & pacatissimæ *Oui* deesset, quam culpam affingerent, vt ad sacrificium raperetur *Ouidio* 1 Fastor. *Verbenas carpsisse dicitur.* Quid ouis meruerit vt hostia fieret.

Pauit ouis pratum, verbenasq. improba carpsit,
Quas pia Dijs ruris ferre solebat anus.

Improbatur hæc opinio. Ast mihi hostiæ gratæ semper, puræ, sinceræ & immaculatæ esse debere visæ fuerunt. Et propterea à *M. Varrone* de Re rust. cap. 11. porculi non nisi decimo iam die mundiores facti, sacrificio adhibebantur, & ob id *Puri, sinceri* & *Sacres* appellabantur. Qui etiam loci Plautini in *Menæchmo* meminit, cuius facetissimi Poetæ hæc verba sunt.

Adolescens-quibus hic pretijs porci veneunt
Sacres, sinceri? nummos eos à me accipe.
Iube te piari de mea pecunia,
Nam ego quidem insanum esse te certò scio.

Qui

Qui mihi molestus homini ignoto.

Sic *oues* in sacrificijs *lectæ* vocabantur, vt *Virgilius*

Mactant lectas de more bidentes.

Porci etiam *eximij* epitheton merebantur, quòd præstantiores ex armentis eximerentur, & *Boues egregij*, quòd è grege seligerentur. Et quis nescit hostias acceptas, & minimè inuisas esse debere, & cum ijs, quibus offeruntur, similitudinem aliquam & congruentiam habere? Hoc apud *Aldrouandum Dempsterus* quoque obseruauit, cum cæderentur *Boues fordæ*, idest, prægnantes in Curijs 17. Cal. Maias, *Telluri*, ipsa similitudine placituræ, vt annus proueniret fæcundior: Terra enim hoc tempore grauida quoque conspicitur. *Pordicalia*, & *Fordicalia* vocabantur istiusmodi sacrificia: & *Hordicalia*, quia *Vacca* prægnans *Varroni* *Horda* dicebatur. *Ouid.* 4. Fast. hæc habet. — Hostiæ nō debent esse inuisæ.

Nunc grauidum pecus est, grauidæ quoque semina terræ,
Telluri plenæ victima plena datur.

Et veris principio, propter pabuli præstantiam, pinguissimi quoque agni immolabantur, vt videre est 1. Georg. *Tibullus* eò alludit 3. Eleg. 1.

Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes
Clamet Io messes, & bona vina date.

Vtque acceptiores victimæ essent, non claudæ solummodò, morbosæ atque vitiosæ excludebantur, sed floribus insuper coronabantur, & cornua auro inducebantur. Sic DEVS *Opt. Max.* apud *Hebræos* offerri sibi iussit meliora, pulchriora, & robustiora holocausta: *Et odoratus est odorem suauitatis*. E diuerso Gentiles etiam *Plutoni* suo nigram pecudem dedicabant, vt *Tibullus* habet: — Quę in hostijs gratis requirebātur.

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Ita *Terræ* etiam aliquando ceu nigræ, *nigram*: & *Soli albam pecudem* offerebant, & *Neptuno Arietem* ad collaudandam maris placiditatem. Quæ causa fuerit, credo, vt apud *Aristophanem Paci* victima *Ouis* fieret. Hanc quoniam *Pacem* tam obnixis nunc precibus *Orbis Christianus* vniuersus exoptat, & profusis à DEO lachrimis implorat, concedat illam nobis *Ouis* illa purissima, & immaculata *Hostia DEO Patri* in Cruce pro peccatis olim nostris oblata, de qua *D. Ioannes Baptista*; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ad hoc sacrificium quæcunq. priscorum oblationes non referebantur, eæ vanæ, mendaces, idolomania plenæ, ad mortem, & non ad vitam comparatæ erant. — Ouis olim paci offerebatur. — Hāc nobis desideratissimam immaculatus Agnus Christus Iesus largiatur.

Ouium esus, & vsus tam antiquus est, vt *Varro* de re rust. putauerit has ex feris primas fuisse, ab hominibus comprehensas ac mansuefactas. Hic enim lib. 2. cap. 1. inquit, *summum gradum fuisse naturalem, cum viuerent homines ex ijs rebus, quæ inuiolata vltro ferret terra, ex hac vita in secundam descendisse pastoritiam, e feris atque agrestibus, vt ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomaque colligerent ad vsum: sic ex animalibus, cum propter eandem vtilitatem, quæ possent siluestria deprehenderent, & concluderent ac mansuescerent. In queis primum non sine causa putant oues assumptas, & propter vtilitatem & propter placiditatem: maximè enim hæ natura quietæ, & aptissimæ ad vitam hominum. Ad cibum enim lac & caseum adhibitum: ad corpus vestitum, & pelles attulerunt. Tertio denique gradu, à vita pastorali ad agriculturam descenderunt.* — Pastoritiū studium ab ouibus cæptum esse.

Huius causa & animalis placiditas & vtilitas fuit.

Et quid ni hoc factum existimemus? cum Oues, ferarum omnium (feras autem has quoque exstitisse grauissimi scriptis prodiderunt authores) placidissimæ sint, ac quietissimæ, & facillimà curà mansuescant. *Ælianus* profectò libro 6. cap. 35. *Omnium maximè animalium oues ad parendum faciles sunt*, inquit, *Etenim ad verba pastoribus obediunt, & canibus obtemperant, & Capras sequuntur, simul & inter se amant. Luporum insidijs minus idcirco patent, quòd non ita separatim à reliquis errant, quemadmodum singulæ Capræ à gregibus suis segregantur.*

Vtilitatem autem pastoribus suis maximam viuentes, dum lanam præbent, & varia lactis opera ministrant, & plurimam in cibis quoque occisæ afferunt. Non ignoro tamen nonneminem vix agninam carnem commendare, ex hoc Horatij loco lib. epist. 1. epist. 15.

An caro agnina olim fuerit in pretio.

——————— *Patinas cænabat omasi.*

Vilis & agnini.

Fuisse tamen *Agninum caput* inter gulæ cupedias, ab *Athenæo* olim repositum, & à *Plauto exta agnina*, veteribus in delitijs habita esse obseruatum, *Aldrouandus* refert, Plautinis his in *Pseudolo* verbis.

——————— *Pseudole arcesse hostias;*

Victimas, lanios, vt ego huic sacruficem summo Ioui:

Nam hic mihi nunc est multo potior Iuppiter, quam Iuppiter.

BA. Nolo victimas, agninis me extis placari volo.

C. Propera, quid stas? accerse agnos, audin', quid ait Iuppiter.

Caro veruecina laudatur.

Hispanica præsertim.

Et nos certè hìc *Romæ* tam ægrotantium nonnullis, conualescentiumq. plerisq. quàm sanorum omnium mensis, *Veruecinas* siue castratorum arietum carnes tam assas quàm elixas non sine palati delectatione apponimus. Qui in *Hispanijs* egerunt, non satis superque mihi hanc carnem, per Antonomasiam *Hispanis Carnero* dictam, ob saporis excellentiam; nutriendi præstantiam, & copiæ animalium horum abundantiam, laudare & deprædicare potuerunt. Vescuntur enim ibi Thymo, Serpillo, Satureia, Libanotide coronaria, quam Rosmarinum vocant, Cytiso, Lotoq. & alijs aromata propè olentibus herbis & fruticibus, aere quoque gaudent liberiore, quibus omnibus, & carni nimia adimitur humiditas, & odor acquiritur gratissimus, compactior denique substantia ad alendum commodissima roboratur. Tradit autem *Damianus Goes* Eques *Lusitanus*, hac etiam tempestate in *Hispania* regulos multos, quos pastores, inquit, *Hispani* vocant, tricena & quadragena millia ouium possidere. Proximam ab his reor, dignitatem meretur nostra hìc veruecum caro, qui in *Ostiensi* agro, eique finitimo *Portuensi*, consimilibus ferè pascuis saginantur. Inueni enim ad maris illa littora, decimo ab vrbe lapide, ad quæ non semel ante plusculos diuerti annos, vt *Hortum* Pontificium nostrum *Vaticanum*, maritimis inde petitis plantis ornarem, plurimam Rosmarini illius copiam spontè nascentem, in siluulis illis & dumetis campestribus. *Bernardinus Gomesius* quidem lib. 1. *De sale*: vix in vllo alio locorum se suauiores, teneriores, ac pinguiores veruecinas carnes, quàm has Romanas seu Ostienses gustasse affirmauit, quas dotes eisdem præter dictas herbas, ipsi præcipuè sali tribuit. Circumfusi enim sunt hi agri multis paludibus atque Salinis. Salem autem pecori

Postea Romana.

maximè

maximè prodeſſe *Plutarchus* & quærit, & prægnantes quæſiti huius rationes deducit.

Non improbabili igitur coniecturâ duci quis cum *Varrone* poſſit, ſi aſſerat paſtoritium ſtudium, quod apud Veteres adeò viguit, vt non Reges id modò exercuerint, ſed etiam Deos ſuos immortales *Homerus, Apollinem* ſcilicet, *Mercurium, Mineruam* paſtores fecerit. Et apud *Apollinium Orpheus* Nymphas ὀιοπόλους, hoc eſt, vt ſcholiaſtes interpretatur, ouium curam gerentes, appellauit. Non errabit igitur, ſi quis inquam, dicat, primos omnium paſtores ouium facilè parabilium pecudum greges ſociare & curare cæpiſſe, ad maiora poſtmodum armenta tranſijſſe. Reges & Dij gentilium paſtores olim habiti.

Verùm ad noſtras nunc oues *Peruanas* redeamus. De quibus quid alij etiam Scriptores memoriæ prodiderint, volupe eſt hìc memorare, vt noſtra magis hiſtoria vel dilucidetur, vel ſi aliqua ſe ingerit varietas, dextrè eadem explicetur. Et quoniam non omnes mihi nunc ad manus libri ſunt, ex *Aldrouando*, quæ capite de Ouium loco habet, paucula huc tranſcribam. *In Perù,* inquit, *regione, quod ſit calida, oues ad aſellorum magnitudinem creſcere aſſerit Cardanus in opere* de Rerum Varietate, *longis cruribus, craſſo corpore, capite longo, collo & effigie quaſi Cameli, carne optima, agnorum maximè, caſtratos aratrum ducere, & dorſo ferre ligna, & alia, non clamare nec moleſtos eſſe, colore eſſe albo, nigro & cinereo.* Et *Leuinus Apollonius Gandobruganus Middelburgenſis,* in opere de *Peruuiæ* regionis inuentione & rebus in ea geſtis, de hiſce ouibus diligenter in hæc verba ſcribit. *Equorum egentiam quanquam imparibus, & ineptis ad bellum viribus, ouium copia ſupplet, quæ equis magnitudine pares, & ceterà formà præter toroſi pectoris ſtrumam Camelis perſimiles, quinquaginta oneris pondo ſuſtinent, & virum in terga ſublatum ad aliquod paſſuum millia vehunt. Veſci tamen ſi vrgeantur, ſedentes ore conuerſo, ringentes fœdo odore conſpurcant. Si onuſtæ ſint, tum humi ſe acclinant, nec indè vllà verberum vehementià ipſis aſinis contumaciores, niſi penitus clitellis exonerentur, propelli poſſunt. Vtile profectò animantium genus, non ad ſupplendam modò abſentiam equorum in ſarcinis, viriſq. vehendis commoditatem, ſed ad alimoniam etiam, & optimi lucri vſum. Lanæ enim tenuitate, longitudineq. & copià facilè noſtras ſuperant, & ipſius carnis ſuaui gratitudine veruecum atque iuuencorum noſtratium, delectabilem ſaporem adæquant. Frumento veſcuntur, ſed pauciſſimi cibi ſunt, vſque adeo verò exigui potus, vt illo triduo, quatriduoue abſtineant.* Hæc ex *Aldrouando* ſeu *Dempſtero*. Hic *Cardanus* cum *F. Gregorio* noſtro minimè congruit. Exiſtimauit enim is *Peruanas oues* magnitudine aſinis æquales, quod in calidiore degant regione: cùm hic contra referat, perire has oues, ſi ad calida deducantur loca, & vice verſa in frigidioribus non meliùs modò habere, ſed mirè etiam prolificare. Et noſtras ſimiliter oues ait *Ariſt. 9.* Hiſt. animal, frigoris patientiores eſſe, quam ſunt capræ.

De Ouibus Peruanis aliorum authorum loca laudantur.

Cardanus.

Leuinus Apollonius.

Cardanus examinatur.

Quod autem *Leuinus Apollonius* ſcribit, aſinis illas eſſe contumaciores, & quandam ita fatuitatem ipſis attribuit, non aberrat. Nam & *Ariſtoteles* iam dicto loco, noſtratibus ouibus amentiam aſſignat, & mores ſtultiſſimos. *Ouile enim genus quadrupedum omnium ineptiſſimum,* dicit, *cum ſæpe ſtent oues nec abire velint, niſi mares à paſtore ducantur, ita enim reliquus grex conſequitur.* Miratus ego mehercle,

Idem fit de de Leuino Apollonio.

Oues Canem pelle arietinã vestitũ sequuntur.

Sæpè imus quà itur non quà eundum esset.

mehercle, non semel harum ruditatem cum risu fui, dum laniones, vt quò vellent perducere oues, possent; si arietem, quem illæ sequuntur præeuntem, forsan ad manus non haberent, cani Molosso alicui pellem arietinam induerent, & eundem, tintinnabulo simul e collo suspeso, præmitterent, quem stultus grex reliquus non aliter atque ductorem solitum arietem, sequebatur. Atque vtinam nos quoque Naturalium nostros duces ac magistros scientiarum, non sæpiusculè pecudum more, vt aliàs monui non quà eundem esset, sed quà itur, improuidè sequeremur. Hæc pecudum stupiditas etiam in prouerbium cessit, dum

Veruecum in patria, crassoq. sub aere natos,

Homines stupidi cur pecudes vocentur.

Dicimus, quibus ingenium non ita perspicax est, sed subtiliore spiritu animali minùs irradiatum, quos itidem minimè emunctæ naris homines appellamus, quòd ouibus nares semper muco quodam diffluant. *Ouis & asinus*, inquit, *Ælianus* lib. 5, cap. 20. *ineptissimis sunt moribus & degeneribus animis*. Non sibi tamen

Sopitur aliqua contradictio Aeliani.

ideò contradicit, cum de Ouibus loquens (vt paulo supra memini) ad parendum eas faciles dixit. Ferocitatem enim tantùm, atrocitatem & vafritiem cæteris fermè communem feris, ab illis remouere, & placidam quandam potiùs simplicitatem, aut stupiditatem inesse, innuere voluit: quæ in comparatione versutiæ & fraudis Vulpium & Luporum manifesta fit, quam imbecillam rationem vocat *Gryllus* apud *Plutarchum*, *Vlyssi* de ingenio bestiarum respondens; & inesse ouibus voluit, si cum Vulpe conferantur. Reliqua quæ *Leuinus* habet, non attingo: cum quilibet facilè perspiciat historicam *F. Gregorij* relationem multo ampliorem esse; & quæ ouium harum naturam magis ac intimiùs rimetur, & ob oculos ponat.

Alia authorum loca pro nostræ historiæ confirmatione.

Non desunt tamen alia authorum testimonia, quæ conclusionis loco hìc breuiter interserenda existimo, si quid præsertim habeant, quod nostræ defectum narrationis supplere queat. *Iosephus à Costa* imprimis lib. 4. cap. 41. ait, DEVM pauperculæ huic genti, de iumentis simul seu onerarijs bestijs, & cibis atque amictu, in hoc vnico animali prospicere voluisse. Hoc enim *Indi* absque vlla ferme cura, sine victus certè delectu, cum obuio vbique gramine vescatur, nec soleis ferreis calceetur, nec frænis aut ephippijs cingatur, maxima

Oues Peruanæ duorum generum.

cum vtilitate vti possunt. Recenset autem duas species seu genera, laniferum vnum, & alterum quodammodo lanis carens, oneribus aptius, ex quo nisi fallor, nostrum in Icone propositum est animal: lana enim vt apparet, exigua ipsi appingitur.

Pacos primas dicunt obstinatissimas & lanigeras.

Prioris generis Oues vocat *Pacos*, quæ obstinatissimæ sunt, vt inde prouerbio pertinacissimum & duræ ceruicis hominem *impacatum* dicant. Hæ vbi in terram semel ira percitæ prouolutæ, iacent, remedijs vix vllis inde dimoueri & erigi possunt. Aliquando tamen placantur, vbi Barbarorum quispiam illorum, trium vel plurium horarum spatio eis assideat, blandiatur, & suauibus ipsarum iram verbis deliniat. Ex lana huius, duplicis differentiæ, pannos texunt incolæ: viliorem *Hauasca* vocant, delicatiorem *Cumbi*: & quod mirum est, ex vtraque panni parte, ita lana prominet, vt nulla filorum vestigia emineant. Tinguntur colore ex herbis expresso.

Secundæ minus lanigeræ.

Secundi generis, quæ breuioris nempe lanæ sunt, hoc habent, quo risum mouent,

sent, cum aliquando erectis capitibus diutissimè actores suos aspiciant, quasi admirabundæ, imperterrito quodam, & nec metus nec gaudij participe animo, elatæ. Nonnunquam tamen perterritæ fugam arripientes in scopulos se cum onere recipiunt; vnde vt dimoueantur, arte nulla effici potest, nisi sclopetis interfectæ decidant, vt argentum, quod plerunque gestant, recuperetur. Addit *Iosephus* insuper non semel se miratum, cum videret ex Monte *Potosi* vsq; ad *Aricam*, septuaginta spatio leucarum, aliquando 2000. *Barras*, siue argenteas quadras, quæ ad minimum 300000. ducatis censeri possint, ab his ouibus gestatas fuisse, nullo comitatu aut satellitio stipatis. Nam præter pauculos *Indos*, qui viam præirent, & onera moderarentur, vix vnus atque alter *Hispanus* congrediebatur. Tantam esse ait viarum in *Peru* securitatem. Ita vt etiam sub dio dormirent, vbi actores tentoria erigebant, & succensis lignis potu ac epulis viarum tædio medebantur. Si iter longum conficere coguntur, quatuor singulis diebus leucas absoluunt: sin vnius solius iter diei aggrediantur: octo vel decem etiam leucas emetiuntur. Quæ sequente capite de *Bezoardicis* lapidibus, quorum ex his ouibus, *Pacis* nempe, aliqui extrahuntur, sed, vt supra quoque dictum, minimæ efficaciæ; ea ad alium à nobis locum reseruantur, vbi datâ operâ forsitan de *Bezoar* fuerit disputandum. — Hæ habent quid ridiculi. — Securitas viarum in Perù.

Ioannes Baptista Cortesius Medicus Messanensis in suo laborioso, ingenioso tamen Miscellaneorum medicorum opere, Decade 8. *Bezoar* lapidis historiam describens ex *Iosna Ferro* duorum meminit horum animalium, *Glamæ* & *Paci*. Et *Glamam* ait esse maiorem *Paco*, & vbi cum onere ceciderit illa & forsan irritetur, tanta nonnunquam bile commoueri, vt mordeat, & simul quicquid comederit ac biberit, ad os reuocet, & huius partem violenter in hominum faciem inspuat. De *Paco* nihil aliud addit, quam obstinationem ipsi summam, quæ vocabulo *Pacos Indis* designatur, inesse: carnem etiam habere sapidam, & vtilem. — Quæ de his ouibus Ioan. Baptista Cortesius habeat.

Si quæ adhuc restant, ad ouium harum naturam explicandam attinentia, ea apud alios rerum *Indicarum Occidental.* Scriptores legi possunt: non lubet huc omnia transcribere. Hoc vnum interim non leue alicui dubium ciere possit: An reuera inter oues hæc animalia censenda veniant? Ego profectò, quid hic certi constituam, non habeo. Formâ hæ oues, si gibbositas, & strumositas in dorso essent, cum *Camelis* haud difficulter conuenirent. Bisulcæ imprimis sunt, paruo capite, elongato collo, ruminant, & non sunt cornigeræ: quod *Aristoteles* nulli excornium, excepto *Camelo* & pisce *Scaro*, concessit: qui, Idem lib. 5. Hist. anim. cap. 2. ait, *quod vterque mas & fæmina Camelus, totam diem coitu transigant*, quod supra de nostris his quoq; *Indicis* ouibus asseruimus. Cruribus quoq. *Camelorum* more, onera aut depositurae, aut recepturæ, se humi componunt. — Videantur alij etiam scriptores. — Dubitatur an ad oues an ad Camelos potius pertineant?

Atqui hæc non prorsus euincunt argumenta, licet enim excornes sint hæ oues, fors hoc non mutat speciem subitò. Cum *Boues* etiam in *Scythia Hippocrates* lib. de aere, aquis & locis, absque cornibus nasci testatum reliquerit, quod præ frigore regionis cornua eis non enascantur. Et ceruæ Arist. & sensu teste, cornibus carent, & pleræque in *Gallia*, quod *Scaliger* quoque aduertit, & in *Germania* sine cornibus fæminæ oues sunt: non ita in *Italia* tamen, vbi arietes mirè quoque præ alijs regionibus cornibus luxuriant. Vidi hìc non bicornes

modò,

modò, ſed tricornes, quadricornes, quinquecornes, & ſecornes. Vnicornes nondum conſpexi.

Ex dentibus ſigna veriora ſumi potuiſſent.

Quod ſi mihi capitis earum, aut ſolorum copia dentium conceſſa fuiſſet, iam ad *Oues*, an ad *Camelos* accederent, magis perfectè, quod in alijs quoque præstiti animalibus, diiudicaſſem. Carere eas dentibus inciſorijs in ſuperiore maxilla, & in inferiore duos grandiores & erectiones ex inciſoribus, eminere, iam in hiſtoria notatum fuit. Horum occaſione hic plura de *Bidentibus* dicere poſſem, quæ rixa tamen ad politioris tantùm literaturæ viros pertinet, quamque apud *Aldrouandum*, vbi de *Oue* tractat, videre poteris, ſatis bene enucleatam. Quid? ſi quis hanc *Glamam*, & hunc Pacum, nec *Oues*, nec *Camelos*, ſed ſui generis animalia appellaret? non video cur grauiter ideo peccaret. Neque enim Ariſtoteli propterea error affingendus foret, quod præter cornigera ſolum inter quadrupedia *Camelum* ruminare ſcripſit: hæ autem *Peruanæ* noſtræ pecudes, nec cornigeræ ſint, nec *Cameli*, & ruminent tamen. Ignoti enim nulla ſcientia, aut dementia eſt: *Ariſtoteles* autem nec animalia *Noui mundi* eſſe ſciuit, nec ibi viuere poſſe vnquam credidit, intra *Tropicos* præſertim, à quorum torrida regione & bruta, & homines, & plãtas ipſas longè exulare, ob infirmas rationes quaſdam, à ſenſu & experientia funditus iam euerſas, & ſolo datas, voluit. Sunt autem in *America* plurima animalia à noſtris eſſentiali quadã ratione, non externo ſaltem habitu diſcrepantia, vt aliàs quoque monui, quorum in numero, ſi quis *Peruanas* has *Oues* collocare velit, per me licebit: ſin minùs, *Oues* ſui generis appellitet, vtrarumque enim hiſtoriam, mores, ac proprietates ſi intimiùs examinet, quid ipſi iudicare ac credere opus fuerit, probè & cõfeſtim intelliget.

An ſui generis ſint animalia.

Ariſtotelis error circa zonam torridam.

Quæ autem *F. Gregorius* de Ouium earundem ſcabie, & huius medela ex ſulphure monuit, cum noſtris ea planè ouibus conueniunt. Quandoquidem & noſtræ contagioſa hac lue, vnde *Morbida facta pecus totum corrumpit ouile*, non raro corripiuntur, & ſulphure etiam rectè percurantur. Cum enim ante annos hos vigintiquatuor, *Tibur* animi gratià, & ad mõtem inde *Ianuarij* dictum, *Principis Cæſij* noſtri proprium, videndarum, & colligendarũ ibidem ſtirpium causà proficiſceremur, Ego & *Henricus Coruinus*, ſolertiſſimus *Romæ* pharmacopœus, & mirus phytognoſtes, amicus mihi percharus: vidimus per *Albulas Aquas*, ſapore non ſatis grato, odore ſulphureo, coloreq. albo & corrupto præditas, in via *Tiburtina*, oues quamplurimas ſæpius tranſigi. Et cum rationem huius ab Vpilionibus ſciſcitaremur, oues ſcabie laborare reſpondebant, cui ſulphureus hic & breuiſſimus fluuius mederetur. Diſtat autem hic à *Tiburtina Vrbe* quatuor paſſuum millibus, quod olim *Martialis* quoque 1. Epig. 13. notauit.

Noſtræ oues cum Peruanis eodẽ morbo vexantur & iiſdẽ remedijs curantur.

Henricus Coruinus miram ſtirpium notitiam habet.

Albularum aquarum origo & progreſſus.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque ſulphureis Albula fumat aquis.
Rura nemuſque ſacrum, dilectaq. iugera Muſis,
Signat vicinà quartus ab vrbe lapis.

Hæ ex Lacu ſulphur olente (quem ſimul vidimus, & in eo breues inſulas herbis conſitas, quæ ſæpe aliquot paria boum ſuſtinent, fluctuare admirati ſumus) effluentes, ad *Anienem* vſque delabuntur. Has *Virgilius* 7. Æneidos, his verſibus deſignauit.

At

At rex ſollicitus monſtris, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucoſque ſub alta
Conſulit Albunea, nemorum quæ maxima ſacro
Fata ſonat, ſæuamque exhalat opaca mephitin.

Quem ſulphuris putorem, *Martialis* itidem innuere voluit 4. Epig. 4.

Quod ſiccæ redolet palus lacunæ,
Crudarum nebulæ quod Albularum,
Malles, quam quod oles, olere Baſſa.

Sed proh DEVM immortalem, quàm rerum omnium eſt viciſſitudo! Vbi nunc ſunt quæ ad *Albulam* olim fuerant, *Albuneæ* nemus? *Fauni* oraculum? dilecta Camœnarum, ſiue Muſarum iugera? & *Sybillæ Tiburtinæ* fanum? Hæc omnia eo loci in paſtorum nunc tuguria, & beſtiarum ſtabula commutata, gementes admirati ſumus. Vt verè *Seneca* ſcripſerit, de Conſolatione, vel quiſquis ille poeta fuit,

Tempus inducit magnam rerum Metamorphoſin.

Omnia tempus edax depaſcitur, omnia carpit,
Omnia ſede mouet, nil ſinit eſſe diu.

Et quo nunc quæſo earundem dignitas aquarum receſſit, quæ *Strabone* ſcribente lib. 5. ad multos ſalutiferæ morbos, tum potu, tum lauationibus adhibitæ laudabantur? Atque vt *Andreas Baccius*, quem in hac profeſſione mea Anteceſſorem habui, opere ſuo non ſatis laudando de *Thermis* teſtatur, illæ in *Augusti Cæſaris* & *Neronis* quoque vſum ceſſerunt. Hæ à primarijs priſcorum temporum Medicis approbatæ fuerunt, *Antonio Muſa*, *Andromacho*, *Aſclepiade Archigene*, *Cælio Aureliano*, *Galeno*, *Aetio*, *Paulo Ægineta*, alijſque, ad neruorum morbos, coxendicum dolores, ſeminis profluuium, muliebres fluxus, ſanguinis vomitum & tardas veſicæ paſſiones. Recentiores etiam ad vrinæ ardorem, veſicæ vlcera, callos, arenulas, lapides extenuandos, ad calidas hepatis intemperies, & manantia vlcera puſtulaſque mirè commendarunt.

Albulæ olim in vſu medico laudatiſſimæ nunc in deſuetudinem abierunt.

Sed quotuſquiſque nunc *Romanorum* eſt Medicorum, qui *Galenum* ſuum lib. 1. de ſimpl facult. cap. 7. ſecutus, in vſum haſce reuocare, vel tentet ipſe, vel conſulat ſolummodo?

Tantum æui longinqua [illegible] mutare vetuſtas!

Vt vetera pleriſque & præſentia ſordeant, longinqua & noua mirificè placeant. Et ſic, quæ olim Imperij *Romani* Principibus medebantur, nunc abiectæ ac neglectæ, viliſſimarum vix ouicularum ad ſcabiem medicina remanſerunt. Cum tamen nunc eadem ſit Natura, idem cælum, tellus illa, quæ olim fuit; An igitur medicamenta, quæ quondam profuerunt, nunc eadem obfutura exiſtimemus? Sed, ne hìc iterum nimietatem accuſes meam lector, hæc de *Ouibus Peruanis* ſatis ſunto.

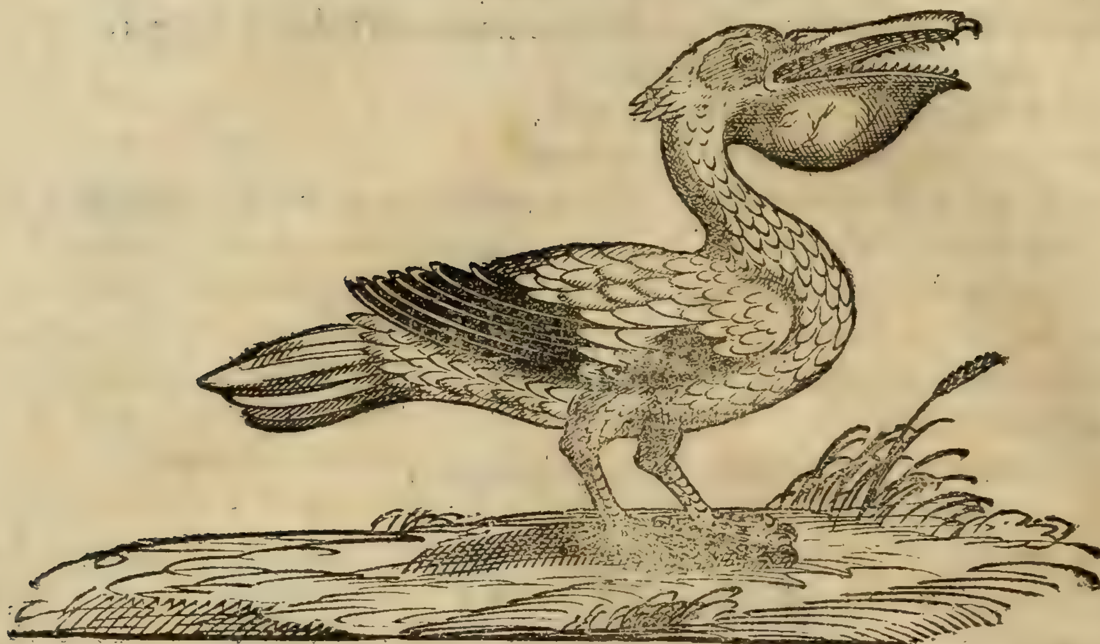
Recentia & abſentia veteribus & propinquis præferuntur.

ATO-

A T O T O T L

ALCATRAZ.

Onocrotalus Mexicanus dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

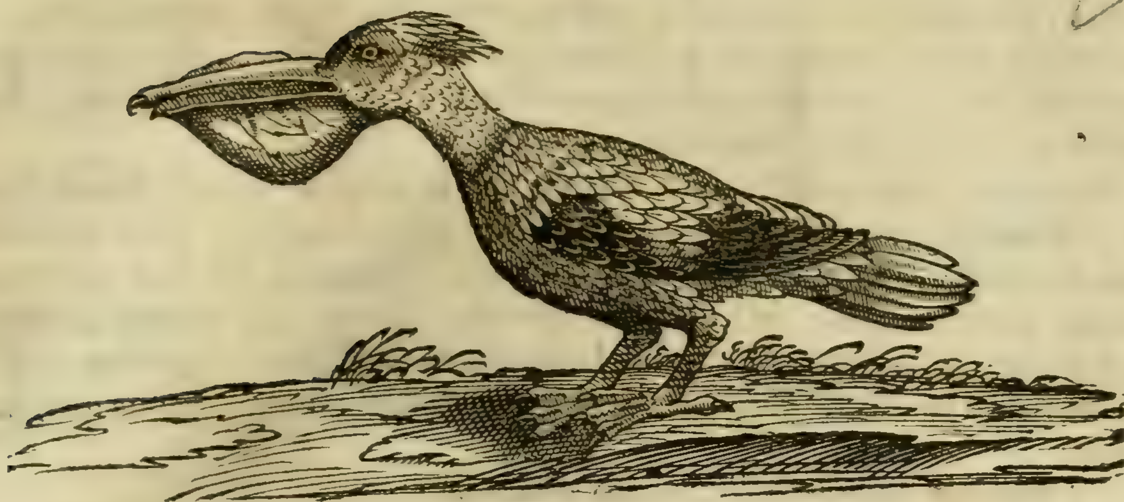

ROSTRVM in hac Aue crocei eſt coloris, dentes albi, lingua rubeſcit, quæ non ſatis porrecta apparet. Sacculus, quem piſcatoriam perā dicere queas; inferiori roſtro nexus ex rubro flaueſcens pendet, plurimis iiſque rubellis fibris, venuliſq. diſtinctus. Superioris acumen roſtri, vnguis inſtar recurui, ad inferiora prominet. Oculorum area flauet, quorum albumen croceum, pupilla rubet, cuius centrum citrineſcit. Circulus verò tunicas oculorum ambiens, albus eſt admodum, vt hæc colorum varietas, miram intuenti hos oculos delectationem præbeat. Totam hanc peripheriam alia adhuc exterior linea ambit, carnei coloris, à naribus incipiens (quæ oculis ſunt viciniſsimæ) ad aures recurrens, & ab his ad oris rictum pertingens. Cæterum caput albicat, criſta ad collum reflexa, alba croceaque, & denſa conſpicitur. Collum integrum, & venter inferior totus ad caudam vſque albentis ſunt, & ſuauerubentis coloris. Alarum principium candicat, poſtea nigret, dein iterum albet, extrema in longum denuo nigrent. Cauda capiti ac criſtæ, colore reſpondet. Pedes trifidi diſtincti apparentes, intermedia tamen membrana cohærentes, vngues conſpicui, at recurui, calcar in poſteriore pedis parte, crocei coloris omnia, rubedine intermixtà. Totus animalis huius habitus magnam auem repræſentare videtur: in qua hoc etiam valde mirabile eſt, quod dentes, vel dentata roſtra habeat, quibus illæ, quas noſtris in regionibus vel captas vidimus, vel deſcriptas legimus, prorſus carent.

ATOTL

ATOTOTL

Onocrotalus Mexicanus non dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIS hæc vt clarè patet, priori congener eſt: hæc ſola inter vtramque differentia conſpicitur, quòd dentes in hac nulli adſint. In ſuperiori roſtri parte membranaceum quid eminet, eiuſdem cum roſtro coloris, rubri nimirum, quo ſacculus etiam venis hinc inde diſcurrentibus tinctus apparet. Oculi in hac omnino minores, quorum medium nigricat, circulus autem & veluti halo, ipſos ambiens, eſt croceus. In criſta plures, ſubtiliores, ac longiores ſunt plumæ. Reliquum corpus & alæ, à priore aue non differunt colore. Pedes autem non flauent, ſed rubent. Sacculus in vtraque alite principium ſuum à gutture deſumit, & ad roſtri vſque inferioris extremum protenditur, & vt apparet, cum hoc ipſo pertuſo ac peruio continuatur. Lingua in hac tota rubra, quæ conſpiciendam valde ſe præbet. Adeſt tamen adhuc inſignis in vtriuſque collo diſcrepantia, vt intuenti eſt manifeſtum; quod illud in priore cygnæum quaſi ob longitudinem, hoc columbaceum veluti, ob breuitatem exiſtat.

SCHOLIA EIVSDEM.

ADmiranda magis, abſtruſiora, & pluribus inuoluta controuerſijs, non puto in vniuerſo animantium genere, quàm quod *Auium* eſt, à naturalium Scriptoribus hiſtoriarum, literis conſignata fuiſſe. Cauſam hanc ego eſſe facilè conijcio, quod à noſtra, in qua nos viuimus regione, pleræque aues diſ- *Cur tam perplexa ſit Auium hiſtoria.* ſitiſſimæ volent, quæ aerias habitare domos, vt plurimùm aſſolent. Quare & Pſaltes dixit: *Benedicite omnes volucres cæli Domino*, per cælum aerem ipſum intelligendo. Hinc mirum minimè eſt, ſi minorem earundem, quàm alia-

rum beſtiarum quæ terram & aquas incolunt, notitiam poſſidemus, ſi non tam exterum corporis habitum, quàm mores atque ingenium earundem conſideremus.

Quibus authoribus plurimum debeamus in auium hiſtoria.

Maximam itaque gratiam debemus *Ariſtoteli, Plinio, Solino, Æliano* & *Alberto Magno*, qui auium diffuſam nobis cognitionem reliquerunt: nec minorem ex Junioribus *Vlyſſi Aldrouando*, qui tribus ſuis Ornithologiæ voluminibus ea posteritati conſignauit, quæ antiquorum non modò ſcripta dilucidarunt, ſed & veteribus noua plurima adiunxerunt.

Verumenimuero, cum Naturæ campus tam ſit amplus, vt rectè *Plinius* dixerit, *Nos omnem experimentis naturam aſſequi non poſſe*, nedum vt vnius hominis vita, breuis illa & ærumnoſa, peruideat omnia; commendandi ſunt quorumcunque etiam conatus, qui antiquis recentia, & non rarò veriora addere moliuntur. Ex horum ego numero laudare poſſum Illuſtriſs. Equitem *Caſſianum Puteum Lynceum*, & *Carolum Antonium* ipſius Germanum, nobile par fratrum

Caſsianus Puteus Lynceus & Carolus Ant. fratres laudatiſsimi, in animal. hiſt. enucleanda.

(*Queis non deſidias molles, nec marcida luxu*
Otia, nec ſomnos animus permittit inertes)

Qui animi ſcilicet, gratiâ ad iucundiſſimam animalium contemplationem, à grauioribus ſubindè negotijs ſtudijſque diuertentes, nullis parcunt ſumptibus, vt ex peregrinis etiam regionibus *Aues* conquirant, & præſertim domi ſuæ detineant atque examinent, per proprium ad id operis deputatũ pictorem delineari quoque curent, hunc ſolum ob finem; vt veritatem, quæ tam profundo latitat *Puteo*, ex hoc eodem, qui ipſis pro nomine, & armis Gentilitijs eſt datus, expiſcentur, & Naturæ ſtudioſis libentiſſimè communicent vniuerſis. Id quod nuper quidem ſimili cum ipſis ſtadio decurrrens, *Ioan. Petrus Olina* I.V. Doctor familiaris eorundem, in præclaro ſuo Romæ euulgato Auiario comprobauit.

Ioan. Pet. Olinæ auiarium laudatur.

Perplexam autem eſſe auium hiſtoriam, vel hinc ſaltem dignoſcere licet. Vt enim iam nihil dicam de auibus illis, quas etiam *Plinius* lib. 10. cap 49. pro fabuloſis habet, alatos eſſe *Pegaſos* ex volucriũ genere, & *Gryphas* aurita roſtri aduncitate, licet idem lib. 7. cap. 2. ex *Herodoto* & *Ariſtea Arimaſpos* ad Septentrionem ſitos populos, (ſine vlla fere hæſitatione) cum gryphis ferarum volucri genere, vt aurum his cuſtodientibus eripiant, bellum gerere ſcribat. Et fabula quoque ſit, ex *Democriti* mente aues eſſe, ex quarum confuſo ſanguine ſerpens naſcatur, quem qui comederit, alitum colloquia ſit intellecturus. Vt inquam, de his ac ſimilibus nugis nihil memorem; an non æquum fuerit, de alijs nonnullis dubijs non minùs, quamuis pro certiſſimis à nonnemine creditis, inquirere, & quid firmi ſtatuendum ſit, ſemel tandem explorare?

Cur auium tractatio ſit perplexa.

Fabuloſæ aues.

Et de *Phœnice* quidem quid referam? de qua licet *Plinius* dubitet, *Manilius* tamen apud eundem, hanc annis viuere dixit centum & ſexaginta, & ſeneſcentem, ex Caſiæ & Thuris ſurculis conſtruere nidum, rogumq. replere odoribus, & ſuperemori: atque vt *Herodotus Mela, Solinus*, pluresque fide digni Scriptores conteſtantur, inde renaſci quoque. Quid de *Vulture*? num verum ſit, omnes in hoc auium genere eſſe fœminas, vt *Ælianus* affirmat, quæ ex vento concipiant, ideoque nec nidificent, nec oua ponant & excludant, ſed ſtatim alatos & volatiles

Præter fabulas meras ſunt multa dubia in auibus exploranda.

De Phœnice.

De Vulture.

tiles pullos pariant. Quid de auibus illis? quas *Bernecas* quidam doctiſſimi viri, *Berneſtas* alij vocant, & Anates Scoticas in *Scotia* & *Hibernia* ex putrido ligno in mare delapſo naſci ſcribũt, quas ideo quadrageſimali ieiunio eſiles cenſent, veluti ab animantibus non procreatas è ſanguine. De his *Fabius Columna Lynceus* noſter circa finem *Phytobaſani* ſui, doctiſſimè diſputat, & *Balani marinæ* ſpeciem eſſe arguit. Quid de *Iſida* aue? cuius detractam cum plumis pellem, & parieti affixam Libro de *Natura rerum* Author, & alij tradunt, quotannis pennas mutare, ac ſi auis viueret. *Albertus magnus* hoc negat, *Simon Maiolus* verò in diebus ſuis *Canicularibus*, adhuc Neapoli id videri aſſeueranter affirmat.

De Anatibus Scoticis.

De Iſida.

Simon Maiolus colloquia dier. canicular. ſcripſit.

Apud hunc eundem *Maiolum* ſexcenta alia de noſtri etiam Orbis auibus reperies, quæ lecta vel audita miraculi inſtar animum concutiunt, & Authoribus tamen ſuis fidem his aſtruentibus, minimè deſtituuntur. Eſſe nimirum aues cornutas, deplumes, piloſas, noctu lucentes, ſolo aere victitantes, ferrũ deglutientes & digerentes, humanas voces tam Latinè quam Græcè imitantes, in deferendis epiſtolis nuntiorum loco ſeruientes, perpetuo volatu vitam finientes, nidos ſuos mari ſoli credentes, ſupinas etiam; cũ pleræq. pronæ hoc faciant, volitantes.

Apud hunc plurima de auibus mira legũtur.

Sed vt propiùs ad inſtituti noſtri rationem accedam, controuerſia minimè caret, quid ſit *Pelicanus*, adeò à veteribus decantatus, à pictoribus delineatus, & à plebecula, veneratione ferme quadam cultus & æſtimatus, quem aliqui *Onocrotalum* (de quo inpræſentiarum nobis ſermo eſt) eſſe voluerunt, alij negarunt, alij eiuſmodi auem quæ, veluti depingitur, pectori vulnus ſuo infligat, & ex ſanguine proprio ſemimortuos ſuos pullos reſuſcitet, in rerum vniuerſitate reperiri audacter pernegarunt.

Pelicanus etiam dubius.

Quare nec ego operam omnino luſero, *nec me labor iſte grauabit*, ſi eandem adhibuero diligentiã in *Auibus*, quas præ manibus nunc habeo, quã in Quadrupedibus à me hiſtorico ſtilo expeditis, vel pręſtiti, vel pręſtare ſaltẽ anniſus fui, cũ à *F. Gregorio* præſertim in his parum adiutus fuerim: operi itaque me accingo.

Commodùm certè euenit, vt *Ouem Peruanam* ruminantẽ ſcilicet beſtiam, Auis nunc inſequatur inter omnes forſan volucres, hęc ſola illud admirationis habẽs, vt ruminanti quid ſimile moliatur, *Onocrotalus* nimirum, de quo *Plinius* lib. 10. cap. 47. hęc concepta verba habet. *Olorum ſimilitudinem Onocrotali habent, nec diſtare exiſtimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineſſet alterius vteri genus. Huc omnia inexplebile animal cõgerit, mira vt ſit capacitate. Mox perfecta rapina ſenſim inde in os reddita, in verã aluũ ruminãtis modo, refert. Gallia hos Septentrionalis proxima Oceano, mittit.*

Onocrotalus quaſi ruminans auis, aliam ruminã. item beſtiam hic ſequitur.

Atqui vt vt ſit, *Cygno* in multis *Onocrotalum* eſſe ſimilem, cum vtræq. aues ſint στεγανόποδες ſiue palmipedes, & aquas non modò ament, ſed in his ob pedum præcipuè ſtructuram, etiã natent; quod Ciconiæ, Ardeæ, & Grues, licet frequentiſsimè aquis adſint, facere tamen rarò ſolent, quibus volatus quam natatio magis congruit: & vt corporis ſtaturà, & pennarum colore vix etiam differant (niſi quod *Cygni* candidiſsimi, *Onocrotali* alterius coloris eſſe poſsint, qui etiam, vt mihi videtur, Cygnis longè maiores excreſcunt) vt ob dictam iam ſimilitudinem, *Aldrouandus* etiam in tertio ſuæ *Ornithologiæ* volumine *Cygno Onocrotalum* ſubiungere nõ dubitauerit. Differunt tamen haud parùm, nõ ob ingluuiem (ſeu vt *Plin.* vocat, vterum) ſolummodo roſtro ſubnexam, ſed ipsà etiam formà

Conueniũt & differunt inter ſe Cygnus & Onocrotalus.

tam roſtri, quod longius multò eſt in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice verſa in *Cygno* longitudine præcellit. Hæc mihi vtramq. gnauiter intuenti auem comperta ſunt, non ſolùm cum politiſſimum ex *Cygno* (quem fel. mem. *Virginius Cæſarinus Lynceus* mihi donauerat) ſceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ aſſeruo; ſed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. *Romæ* Anno Iubileo 1625. viſum accederem.

Quæritur ad quodnã genus auiũ Onocrotalus pertineat.

Verumenimuero, antequam de proprio hìc ego quicquam dicturus ſum, pro mei ratione inſtituti diſquirēdum erit, ſub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum cenſeamus. Et an communi præceptori noſtro *Ariſtoteli* is innotuerit? De hoc enim plurimùm inter ſe *Aldrouandus*, & Germanus Ornithologus (a quo *Aldrouandus* pleraq. in ſuos deſumpta commentarios tranſtulit) altercantur. Et eſt hæc non omnino de nihilo diſputatio. *Aldrouandus* igitur in veſtibulo ſtatim ſuæ de *Onocrotalo* tractationis, *Sed priuſquam* ait, *huiuſce alitis hiſtoriam exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, eum verò potiſſimum qui Ornithologi* (hoc autem nomine Geſnerum intelligit) *de auibus lucubrationes legit, ne vnà cum ipſo Onocrotalum diuerſum à Pelecane Ariſtotelis exiſtimet. Ornithologi enim Pelecan* (*ſiue vt vocant recentiores*, Pelicanus) *Ardeæ genus eſt.* Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Ariſtotelem*, nuſquã Onocrotali vox reperiatur, quotieſcunq. P*elecan* apud ipſum legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiam opinionem ſuam firmiſſimis probari poſſe argumētis, ſibi perſuadet. Interpretes *Ariſtotelis Gaza* & *Scaliger*, & ante hos P*linius*, pro P*elecane* P*lateam* reponũt *Cum enim Ariſt.* lib. 9. Hiſt. animal. cap. 10. dixiſſet P*latea* (Grçcum verbum eſt πέλεκαν) *fluuiatilis conchas maiuſculas laueſq. deuorat, quas vbi ſua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, teſtis exuens, atque edat.* Et hæc ex Gazæ verſione. Hæc ipſiſſima penè verba P*linius* lib. 10. cap. 40. repetit. P*latea*, ait, *cum deuoratis ſe impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs eſculentas legit, teſtas excernens*. *Plinius* igitur, quod *Ariſtoteles* Pelecani tribuit, ad P*lateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuerſo etiam capite de *Onocrotalo* locutus eſt, quem locum ſupra attulimus, cum *Cygno Onocrotalum* ſimillimum fecit.

Aldrouandus putat Ariſtotelis Pelicanem eſſe Onocrotalum.

Videntur huic repugnare Ariſtotelis interpretes.

Hi potius Pelecanem vocant Plateam.

Volui porrò ad vaſtã *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, vt ipſe æquum ſe iudicem inter litigantes hoſce interponeret, & rixas has tandem cōponeret. Verum nihil extorſi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos ſub cultro relinquit. Cum enim *Ariſt.* lib. 8 cap. 14. vt ipſe textum Scaliger diuidit, dixiſſet. *Et* P*lateæ locum mutant, volantq. à Strymone fluuio ad Danubium, atque ibi pariunt. Scaliger* hæc in commentario. πελεκᾶνες P*lateæ ex* P*linij Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non appoſuit. Qui* P*lateam & Onocrotalum putant eſſe eaſdem aues,* P*linij authoritate ſuam ſi velint, tueri poſſunt opinionem: videtur tamen eas diuerſas facere. Onocrotalum quidem Galliæ ſeptentrionalis facit incolam: at* P*lateam Ariſtoteles Strymonis, & Danubij*. Hic idem *Scaliger* tamen ad iam *Ariſtotelis* laudatum locum 9. Hiſtor. *Plateas quæ in fluuijs degunt, deuorant magnas conchas, eaſque laues &c.* Hæc in commentario adiungit. P*linius in Decimo* P*lateam* πελεκᾶνα *vocat*. P*uto eſſe Onocrotalum, quem etiam nonnulli Italorum Tarabuſum dicunt. Huic prolobus, ſiue ingluuies vaſtiſſima. Conchas quia non poteſt frangere, integras deuorat. Ex calore coacta hiant,* ita

Scaliger conſultus, ſed amphibologicè loquitur.

ita euenit, vt carnes exeant. Vides, vt dormienti similis modò annuit, modò abnuit.

Aldrouandus interim pertinacissimè sua in opinione persistit, *Pelecanem Aristotelis* esse nobis dictum *Onocrotalum*; & quam pro Platea, & Pelecano auem Ornithologus depingit, quæ etiam *Cochlearia*, *Anser Cochlearius*, ab Italis *Cucchiarella*, à Germanis *Læffelgans*, appellatur; quòd rostrum huius auis Cochlear apprimè imitetur, hanc inquam *Aldrouandus Ardeam* potius *Albam*, siue *Albardeolam*, & λευκορώδιον *Aristotelis* firmissimè credit, vt quæ cum *Aristotelis Pelecane* commercij, prorsus nihil habeat. Aldrouandus suam adhuc tuetur opinionem.

Argumenta suæ huius opinionis duo promit planè Herculea, quorum *primum*, sed minoris vt ait, ponderis hoc est: *Pelecanem Aristotelis* τὸν ἐν τοῖς ποταμοῖς γενόμενον, *id est, in fluuijs agentem, hoc est, palmipedem esse: Leucorodius verò, siue Platea illa, & Ornithologi putatus Pelecanus, prope tantum fluuios & aquas versatur*, ergo Aristotelis Pelecan minimè esse poterit. *Alia ratio est*, ait, *eaque longè maioris momenti: capacissima illa ingluuies, quam vt diximus, Plinius tribuit Onocrotalo, nam & Aristoteles suæ Pelecani eam attribuit, nimirum* τὸν πρὸ τῆς κοιλίας τόπον. Quod nempe Arist. dixerit Pelecanem suum ingerere conchas in ingluuiem &c. Duo Aldrouandi argumenta.

Veruntamen hæc, vt quod res est, dicam, non talia sunt, quæ si Ornithologo fauere velim, in partes *Aldrouandi* me trahere valeant, Neque etiam Ornithologi rationes eiusmodi sunt, quæ, vt ipsis assentiar, me cogere possint. Euenit huic planè, quod nonnullis iuris & æqui peritis accidere solet, qui bonam dum causam & actionem, non bonis satis, firmisq. legibus tueri moliuntur, fine suo haudquaquam potiuntur. Hæc tamen parum mouent.

Quod autem *Aldrouandus* minoris efficaciæ argumentum, & primo loco, quod maximum tamen est, se afferre dixit, hoc fuit: Plateam, siue Ornithologi Pelecanum esse *Ardeæ* speciem, *Ardeæ* autem nō sunt palmipedes, est autem *Aristotelis* Pelecan palmipes; consequitur igitur facilè victoria *Aldrouandum*. Et habet is Ornithologum hìc sibi obsequentissimum, qui lib. 3. de auibus Cap. de *Pelecano*, his verbis *Pelecanum* ex Ardearum familia facit. *Videtur sanè mihi Pelecanus noster, ardearum generi adnumerandus, in quo non tam alio insigni, quàm rostri latitudine differt, quamquam Aristoteles etiam Ardeæ albæ rostrum latum & porrectum attribuit*. Verba hæc totam euertunt Ornithologi machinam, & *Aldrouando* suffragantur. Si enim hìc *Aldrouandus* euicerit *Plateam*, siue *Pelecanum* Ornithologi, siue anserem hunc Cochlearium ex Ardearum esse genere, iam meritò de sua causa triumphabit. Primum argumentum efficax est, & examinatur.

Duo igitur hìc pro indubitatis sunt præsupponenda, priusquam priori huic obiectioni respondeatur. *Primum* nempe, *Pelecanem Aristotelis* auem esse aquaticam & palmipedem, quod superiùs quoque probatum est. Palmipedes autem eodem teste *Aristotele*, in aquis maximam partem viuunt, vnde etiam Natura pedum digitos ipsarum membranâ coniunxit latiore, vt his tanquam remis, ad natandum vti valerent. Fidipedes verò illæ appellantur, quarum pedum digiti sunt diuisi. Harum aliquæ nonnunquam etiam aquas ingredi solent, & ex harum genere sunt *Ardeæ*: *Aristotelis* textus lib. 8. cap. 3. hist. anim. clarissimè hoc docet. *Omnium ferè auium aliæ victum è terra petunt, aliæ à fluuio, aliæ à lacu, aliæ* Vt quæstio hæc resoluatur, duo sunt præsupponenda. Differentia inter palmipedes & fidipedes.

à mari. Sed palmipedes in ipsa aqua partem maximam versantur, & aliquæ ingurgitantes se, quærunt quod comedant. Fidipedes circa aquam, earumque nonnullæ terra contentis altilibus vescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola, quæ magnitudine minor est, rostro lato porrectoque.

Secundum præsuppositum. *Secundum* verò, quod tanquam concessum pono, & iam ex Aristotele probatum existimo, hoc est: *Ardeas* non esse palmipedes, nec in aquis (quod tamen *Pelecan* facit) vt plurimùm agentes. Cum enim ait Aristoteles: *petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola*, iam præsupponit eas non esse ex fluuiatilibus, de quibus paulo ante locutus fuerat. Et eò magis, quia de his mentionem facit, cum iam de fidipedibus deseruisset, quod his potius *Ardeas* associaret.

Ornithologus quoque de *Ardeis* in genere agens, hæc habet verba. *Digiti pedum terni, longi, membranis modicè iuncti, & quartus retro pro calce similiter longus.* Quæ ipsissima verba *Aldrouandus*, ardeas in genere explicans, repetit. Non igitur Ardeæ fuerint palmipedes. Accedit huc, quòd vterque picturà & iconibus ostendant, quantum *Ardearum* pedes liberi, explicati, nullà fere membranà connexi, differant à *Cygni*, *Onocrotali*, *Anseris*, *Anatis* & similium palmipedum volucrium pedibus, qui non aliter ac vespertilionum alæ tenaci & coriaceà membranà compinguntur. Et ego, qui Ardeæ sceleton adhuc inter alia habeo, & olim etiam Plateam, siue Cochleariam secui, quod discrimen in harum pedibus repererim, adhuc bene memini.

Pelecan non est ex Ardearum genere.

Non igitur, quia apud *Aristotelem Pelecan* scribitur fluuiatilis auis, qualis *Onocrotalus* est, ideò *Onocrotalus est Pelecan Aristotelis*, vt iam *Aldrouando*, hoc probare tentanti, cum rationibus firmis refragati sumus. Neque Ornithologo me addico asserenti, *Plateam* sibi dictam, siue *Cochleariam*, esse ex *Ardearum* genere: certissimum enim est, longè differentem *Ardeis* magis faciem esse, quam huiusmodi *Plateis*, quod ex supra dictis itidem deduximus. Ego itaq. existimo *Plateam*, siue *Cochleariam*, ad *Anserorum ferorum* speciem potius reducendam, non modò quia *Anser cochlearius*, *Germanis* (quod idem est) *ein Læffelgans* nominatur, sed quia rostri, colli, alarum & pedum constructio ad anserem multo viciniùs, quàm *ardeam* accedit.

Vt Pelecā Arist. non est Onocrotalus, sic neque Cochlearia est Ardea.

Cochlearia videtur ad anseres accedere.

Videndum modò, an *secundum Aldrouandi* argumentum tantæ sit efficaciæ, vt in ipsius nos manibus pedibusq. cogat ire sententiam. Est autem hoc, quòd *Pelecani* suæ *Aristoteles* velit inesse *ingluuiem*, in quam conchas nonnihil coquendas, indeq. reuomendas conijciat: hanc autem ingluuiem non esse in alia aue, quàm in *Onocrotalo*.

Respōdetur secūdo Aldrouandi argumēto.

Sed hìc *Aldrouandus* pro vero supponit, quod probandum priùs fuerat, per ingluuiem *Pelicanis*, sacculum illum *Onocrotali* externum intelligendum esse. *Gaza Aristotelis* textum ita vertit: *Quas conchas, vbi sua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat.* Paulo aliter *Scaliger*: *Quas cum receperint eum in locum, cui ventriculus subest, euomunt, vt hiantibus illis, exemptà vescantur carne.* Scio quidem *Scaligerum* hìc *prolobum*, siue peram illam externam designare velle. *Plinius* loco citato, hunc locum suis ita verbis retulit: *Eadem Platea, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentum legit, testas excernens.*

Variæ interpretum Aristot. versiones.

Hæc

Hæc omnia adducta simul loca, nescio quomodo nos cogant, vt potiùs externam, quàm internam, vel ingluuiem propriè in auibus dictam, vel ventriculum, vel aliud huic annexum, concharum receptaculum intelligamus. *Plinius* manifestis inquit verbis, *calore ventris* (qui intus est, & non extra propendet venter, quem non ventrem in *Onocrotalo*, sed alterum veluti vterum appellauerat,) conchas prius macerari, & postea euomi. *Augustinus Niphus* quoque dictum *Aristotelis* locum ita explicat, vt de interno aliquo, non externo sinu loquatur. *Æliano*, inquit Niphus, *eluuies, & ingluuies, & receptaculum gulæ appositum idem est, quam Albertus perperam pappam appellat, quoniam pappa secundum Latinum sensum est puerorum cibus, tamen Albertus consueuit accipere pro receptaculo auis, in quo primum cibus reponitur, scilicet antequam deducatur in ventriculum, vbi concoquitur*. Viden' vt huic non de illa determinata Onocrotali pera, quam aliæ non habent volucres, sed auium plerarumq. aliquo ante ventriculum posito receptaculo, sermo est? Et est quidquam *Æliani* verbis clarius? qui lib. 15. cap. 46. *Pelecanes*, ait, *quæ alio nomine Plateæ, siue Platealeæ appellantur, fluuiatilibus se conchis complent, easque, cum stomachi calore concoxerint, euomunt, atque testis iam alui calore diductis, eligunt ex his, quæ sunt esculenta*.

Quid per ingluuiem possit intelligi.

Augustin. Niphus Aristot. commentator in lib. de animalibus

Sed quid amplius nos authoritatibus pugnamus? ipsummet *Aldrouandum* confitentem reum habemus, reperiri prope *Plateæ*, siue *Cochleariæ* nostræ quoq. ventriculum, intus scilicet, ingluuiei loco, magnum aliquem sinum; in quo, quin *Platea* hæc conchas possit reponere (id quod *Aldrouandus* soli proprium *Onocrotalo* putabat) reuomere, carnes secernere, & ad verum postea ventriculum demittere, atque digerere, quis amplius dubitabit? Cum is enim auem hanc, quam minimè cum Ornithologo *Aristotelis Pelicanem*, sed huius *Ardeam* albam esse contendit, sectam examinasset, ait se præter alia, quæ ibi describit, sequentia reperisse. *Ventriculus*, inquit, *nullis sinibus aut asperitatibus inæqualis, sed læuis & simplex intus, Lucij piscis frusta quatuor semicocta continebat. Ingluuiei loco, quam nullam habebat* (cum sint plurimæ aues, quæ hanc obtinent) *proxima ventriculo pars, seu orificio superiori imminens, amplam satis habet capacitatem, seu sinum. Vorax enim auis est, & integra omnia esculenta deglutit, & in ventrem demittit, traijcitq.*

Aldrouandus ipse nostram tuetur sententiam.

Qualis ventriculus sit in Platea.

Ex his iam in vtramque partem agitatis, duo hæc elucere manifestissimè arbitror: *Primum, Aldrouandi* argumenta, hoc vltimum præcipuè, non id quod præseferebant, probare: *Secundum*, apertum simul fieri, quàm arduum sit, quod initio quoque dixi, ex antiquorum scriptis aliquid certi eruere. Incertum igitur est, an *Aristoteles Onocrotalum* nouerit: Incertum pariter, ad quodnam auium genus eundem referre æquum sit. Hoc interim ex dictis certum est, *Pelecanem Aristotelis*, non esse *Onocrotalum*, vt *Aldrouandus* sensit. Obscurum autem, an *Pelecan* sit *Platea* illa, siue *Cochlearia* Ornithologi, & Recentiorum. Neque enim hæc sola, *Pelecan* nempe, cibum deglutit & reuomit, facit hoc idem *Æliano* teste, *Ciconia* & *Ardea*: nec *Pelecan* tamen ideo *Ciconia*, aut *Ardea* est. Nunc itaque ad *Onocrotalum* properare libet.

Quæ certa quæ incerta in hac disputatione sint.

Principium hìc ab epistola sumam *Francisci Stelluti Lyncei* nostri, viri non tam ob Mathematica & Poetica studia spectabilis, quàm ob moderatioris ani-

mi

mi virtutem amabilis, de quo aliàs quoque memini. Hic itaque ex patria sua *Fabriano*, ante sesquiannum sequentia de aue hac ad me perscripserat.

Amicissime & doctissime Domine Faber,

Epistola in qua Franciscus Stellatus Lynceus auem hãc describit, ad authorẽ missa.

Non dubito, quin iam aliæ tibi meæ redditæ sint literæ, quibus felicem meum, DEO fauente, reditum in patriam significaui. Cùm autem iam noua scribendi se offerat occasio, quam tibi non iniucundam fore spero, propter annotationes, quas in libri *Mexicani* Animalia meditaris, hanc prætermittere nec volui, nec debui.

Scias itaque, cùm ab amicis hic inaudijssem, auem peregrinæ formæ, & staturæ non solitæ, huc perlatam esse, ego absque mora, qui eiusmodi rerum naturalium curiosissimus sum spectator, eo me loci contuli, vbi ostendebatur. Et ex primo statim picturæ, quæ præ foribus prostabat, intuitu, *Onocrotalum* esse cognoui, cum plures ante annos, in celeberrimo *Ferdinandi Imperati*, tibi olim amicissimi, Musæo *Neapoli*, eiusmodi auem sed mortuam, suà tamen formà integrà conseruatam, vidissem. Volupe mihi est, hac in re opellam tibi meam vsui esse, & libro simul *Mexicano* symbolam meam conferri, cum non ignorem, in ijs animalibus, quæ doctà tuà indigent explicatione, *Onocrotalum* quoque reperiri.

Statura Onocrotali.

Est autem auis hæc, longè maximo *Ansere* maior, *Cygno* vel par, vel magnitudine etiam superior: coloris albicantis, verùm nõ candidi omnino, sed qui fuscedine & rubedine aliqua obscuratur. Nec vniformis hic etiã totius est color, cum alarum pennæ reliquis totius corporis plumis sint magis fuscæ. Tribus digitis membranà quadam connexis, & retro calce, pedes constituuntur. Rostrum brachialis fere est lõgitudinis, sed minimè dentatum: superior rostri pars ad extremitatem instar vnguis alicuius auis, recurua deorsum flectitur. Non potui linguam videre. Conspexi tamen, vbi alioquin linguæ radix fixa hæret, corpuscula quædam perforata. In Capitis vertice eleuatæ quædam pennæ emicabant, cristam æmulantes.

Color.

Pedes.

Rostrum.

Ingluuies.

Bursa, quæ sub rostro pendet, & quæ ab alijs *Onocrotalum* alitibus differentem admodum efficit, membranacea est, quam ita nonnunquam auis hæc rostrum versus retrahit, vt ampliùs ferme non sit conspicua, eandem postmodum ita sibi dilatari permittit, vt plurimarũ etiam aquæ librarũ capax reddatur. Imo is ipse, qui auem hanc circumducebat, totum planè huic caput proprium inserebat, & in aliquam etiam Oesophagi partem penetrabat. Hanc etiam saltitare, & in spectatorum gratiam ludos alios exercere iubebat. Sed quoniam mihi certò persuadeo, eandem sequente anno, qui *Iubileius* erit, *Romam* deferendam fore, ideò reliqua breuitatis gratià, quæ ibi obseruare poteris, data hìc operà, relinquo. Hoc solum adhuc mihi dicendum restat: dum, vbi locorũ *Onocrotalus* hic captus fuisset, inquirerẽ, hoc me retulisse respõsũ; in *Germania* captũ prope *Danubium*, dum adhuc iuuenculus esset: quàuis postea intellexerim, quòd ab *Indijs* allatus esset, ductorem eius aliquibus persuasisse. Piscibus nutriebatur recentibus, quando ad manus erant; sin minus, sale saltem conditis. Qua ratione in fluminibus piscaretur, & ingluuiem suam inferciret, se monstraturum

Capacitas ingluuiei.

Locus natiuus.

Victus.

pro-

promisit, quod prætermissum tamen fuit. Atque hæc quæ obiter obseruare potui, boni fac consulas: felicissimum interea tuorum tibi studiorum progressum apprecor. *Fabriani* 10. Decemb. 1625.

Euenit prorsus ita, vt *Stelutus* prædixerat, anno enim proximè elapso, qui fuit post *Christum* natum millesimus, sexcētesimus & vigesimus quintus, isque *Iubileius*, *Romæ* eundem *Onocrotalum* aliquoties cum voluptate vidi, & eadem singula, quæ ad me *Stelutus* perscripserat, annotaui. Miratus autem in primis sum, cum amplissimè diducto rostro, in vastam illam *prolobi*, siue ingluuiei voraginem, à viro magnæ staturæ caput integrum abscondi viderem, in quam postea triginta ferme librarum aquam fundebat, & effundebat, adeò sacci illius membranà distentà, vt transparens etiam plurimis intercurrentibus fibris venulisque, appareret.

Idem Onocrotalus Romam delatus ab authore visus.

Prolobus caput viri magni abscondebat, & triginta libras aquæ recipiebat.

Duo recentes pisces *Merlucij* dicti, qui quatuor facilè libras pendebant, funiculo colligati, aui præbebantur, quos vlla absque mora non in sacculum suum recondebat, sed per Oesophagum repente in ventriculum deglutiebat. Paulo post deducto denuo animalis rostro, vir is cubitum cum manu integrum in gulam demittebat, & apprehenso funiculo pisces minimè fractos extrahebat. Tenuiter ipsum Dominus suus, & vilioribus piscibus nutriebat, quod si mediocris pretij pisces offerre voluisset, aureus vix vnus in singulos dies nummus suffecisset. Vorax enim, quod alij omnes quoque annotarunt Scriptores admodum hæc volucris est. Addebat idem auis ille ductor, naturalis quodammodo loco miraculi, hanc solam reperiri bestiam, quæ narium foramina non in capite, sed intra rostrum ad gulam sita haberet, ibi enim foramina duo manifesta mōstrabat. Sed fallebatur vir bonus: erant enim illa non *Narium*, sed *Asperæ arteriæ* foramina, membranulà quadam intermedià disclusa, quæ principium laryngis constituebant. Nam in capite quoque duo manifesta, quamuis exigua valde foraminula, ad cerebrum penetrantia deprehendi, quæ olfactui seruiebant.

Gula quātum dilatari possit.

Voracissimū est animal.

An nares habeat intra rostrū.

Asperæ arteriæ foramina pro naribus credita.

De *Lingua* (quæ in altero ex nostris *Mexicanis* clarissimè perspicitur) hoc verum est, hic eam me sedulò perquisiuisse, reperire minimè potuisse. Ornithologus in anatome huius auis, quam in suo opere describit, mecum sentit, *Linguam nullam esse*. Solius igitur Laryngis organo, absque linguæ opera, absonam illam rudenti *Asino* similem vocem edit, à qua ipsi nomen, cum ὄνος *Asinum* signet, impositum arbitrantur. Ego hanc non audiui, verùm magister huius auis, ad iram cum ipsam prouocaret, & rostrum percuteret, hæcque mordenti similis facta, manum ipsius aliquando apprehenderet, stridorem & sonum Ciconiæ (de cuius voce author philomelæ, *Gloterat immenso de turre Ciconia rostro*) aut anseris instar emittebat, eumque satis exilem, & raucum. *Bellonius* vult, illam dum volat; sonum alarum ictu ciere instar *Cygni*. Et quamuis videri possit, hanc grauem, tardam, melancholicam, & ad volatum ineptam prorsus esse; sunt tamen qui mihi referunt, *Florentiæ* in Serenissimi *Magni Ducis* Theriotropheio visam esse, quæ valde in aerem se libraret, & in eundem se placidè postea locum demitteret. Hæc autem, quam ego diligenter contemplabar, mensulæ cuidam quieta semper insistebat, quam cum ipsius curator in terram deponeret, iuberetque, vt ad eundem locum, qui vix sex erat palmo um altitu-

Lingua nulla in hac aue visa.

Quem sonum edat.

Quis ipsius volatus sit.

altitudinis, euolaret, hoc ab illa ægrè impetrabat. Atqui hoc ego illi causæ, quod cicurata fuerit, & domi perpetuò detenta torporem quendam & corporis & animi contraxerit, tribuendum putauero. Scribit enim *Bellonius*, alioquin illam alacrem, animosam, & capite recto ac sublimi esse.

Valde dubium est, quod sit natiuum ipsius solū.

De *Patria* huius certi nihil asseuerare valeo. Is ipse enim, qui *Stelluto* meo hanc autem *Germanicam*; alijs postea *Indicam*, mihi *Lusitanicam* esse affirmauit, nisi ab *Indijs* in *Lusitaniam* allatam fortasse voluerit. ***Plinius Gallicam***, ***Martialis*** his verbis.

Turpe Rauennatis guttur Onocrotali:

Italicam, & *Rauennatem*, *Matthiolus Hetruscam* fecit, dum ait. *In Hetruriæ maritimis vulgaris est, omnibus præsertim his, qui circa Argentarium promontorium habitant, nam circa Herculis portum, & Vrbicelli stagnum frequens reperitur: Incolæ agrotto nominant.* Hæc quantum fidei mereantur haud scio: hoc scio, plures *Matthioli* populares, vix pictos aliquando Onocrotalos vidisse; qui si ibi adeò frequentes essent, *Romæ* & alijs *Italiæ* locis non tam peregrini æstimarentur. Alijs dicuntur *Padum*, alijs *Mantuanum* lacum amare; quibusdam *Danubij* accolæ perhibentur. Quod si ita est, non subitò tamen ***Aristotelis Pelecan*** fuerit *Onocrotalus*; quòd hoc authore *Pelecan* à ***Strymone*** ad ***Istrum*** seu ***Danubium*** migret, cum & in ***Danubio*** frequenter *Platea* siue ***Cochlearia***, nonnullis **Pelecan** credita, capiatur.

In Danubio sæpe videntur.

Retulit mihi Nobilis Dominus *Ioannes Carolus Schaad*, quem supra quoque dum de *Lynce* agerem, laudaui; tres olim in *Danubio* qui *Bauariam* interfluit, *Onocrotalos* globulis bombardicis petitos fuisse, & duobus interfectis, tertium adhuc viuum, ad Serenissimi *Bauariæ Ducis* Aulam perlatum, ibidem annos quadraginta integros vixisse, hominum conuersatione apprimè, & musicà tam vocali quàm instrumentali mirè delectatum fuisse. Canentibus enim, ac tubis clangentibus, libentissimè assistebat, & erecto capite, atque inclinatà ad musicam aure, qui tamen ipse asininum dicitur ruditum edere, dulcissimam illam sonorum harmoniam hauriebat. Confirmant hęc illa, quę apud ***Aldrouandum*** leguntur de ætate *Onocrotali*, qui *Mechliniæ* quinquaginta annis altus fuit, & octuagenarius certò credebatur.

Onocrotalus, 40. annis in aula Bauarica vixit & mirè musica harmonia capiebatur.

Georgius Grembsius primarius Electoris Bauarię Medicus.

Cum autem sciscitarer ego, an *Bauariæ* incolæ essent eiusmodi aues, à *Georgio Grembsio* populari meo, & Serenissimi Electoris *Bauariæ* doctissimo Archiatro & Consiliario, his ille verbis respondit. *De Onocrotalo hoc scias velim, hanc auem non esse Bauariæ indigenam. Cum enim Serenissimi nostri Electoris aucupes interrogarem, an in Bauaria nidificaret, hoc ad vnum omnes negarunt, sed à maritimis subinde locis huc aduolare, tam in Danubio, quàm alijs Bauariæ lacubus capi, asserebant: Præter pisces nihil vorare aliud. Memini me* Bambergæ, *dum puer adhuc essem, iuxta Peninsulam Geiersvverd dictam, eiusmodi auem, cum oblongo collo, & enormi gutture, meo & aliorum plurium cum stupore vidisse.* Plurimæ etiam circa Danubium in *Vngaria* conspiciuntur, minus plures in *Croatia*, & pauciores in ***Polonia***. In *Heluetia* rarissimè capiuntur. *In Ægypto sæpe Onocrotalorum greges se vidisse Bellonius* memorat. *Orientales* etiam, Author de *Natura rerum*, facit. In ***Finlandia*** verò, & Septentrionalibus regionibus, *Olaus magnus* frequentes enumerat. Nominis

In Bauaria sæpe videntur.

Danubium præcipuè amant.

In noua Hispania manulátur.

minis ratio huic nostræ Aui hìc præfixi *Nouæ Hispaniæ* incolam esse similiter conuincit. *Ouiedus* quoque in Summaria sua Indiarum Occident. *Historia*, & illius præcipuè tractus, qui *Terra firma* Hispanis appellatur, animalia enarrans, Auis recordatur *Alcatraz* ibi dictæ, similis planè *Onocrotalo* eiusmodi, qualem ipse *Bruxellis* prandente *Carolo V.* ad iocum productum viderat, magna ex pelui piscibus & aquâ plenâ, rostro suo piscantem, & pisces integros deuorantem; Auem ait esse aquaticam & marinam, anserinos pedes habentem. Horum *Americanorum* autem *Onocrotalorum* scribit maximum sæpenumero gregem conspici volantem, circa *Panamam* præcipuè, vbi mirum, & iucundum ad fluxum & refluxum maris habitatoribus spectaculum præbeatur. Ouiedus Onocrotalos in Indiæ Occident. Terra firma ait esse.

Cum enim Oceano intumescente, & ad *Panamam* appellente, ingens piscium *Sardorum* aceruus & alluuies simul congregetur, infinita *Onocrotalorum* eorundem multitudo aerem ibi obnubilat, qui in mare se modò præcipites dant, vt pisciculos suffurentur, modò in aera se subleuant, vt illis tutò vescantur, idque toties repetunt, donec diræ suæ fami satis parentauerint. Sed quod adhuc magis ad spectatorum voluptatem facit, hoc est: quod aliæ ibidem grandes admodum, & rapacissimæ volucres dimorentur, *Caudæ infurcatæ* dictæ, quæ mirum est, quam *Onocrotalos* hosce persequantur, vt coacti etiam sint piscium prædam euomere, quam aues rapacissimæ illæ priusquam in mare decidat, inter volandum in aere piscantur. Subiungit demum tantum ibi *Onocrotalorum* numerum reperiri, vt *Christiani* ad scopulos, & insulas *Panamæ* vicinas subinde mittant, pullos volatui adhuc ineptos deprædatum, quibus nauiculas & Canoas suas impleant, domumq. reportent. Verùm cum propter nimium hi adipem haudquaquam esui sint idonei, eundem liquant & lucernarum vsui adhibent. Nouo itaque & veteri Orbi haud desunt huiusmodi volucres. Ita vt *Onocrotalus* iure merito dici possit *Cosmopolitanus*, hoc est vniuersi orbis terrarum ciuis & incola. Quomodo ibi pisces suffurentur. Onocrotalus est Cosmopolitanus hoc est vniuersi orbis ciuis.

Insignes adeò duæ in *Onocrotalis* Mexicanis notæ elucescunt, vt per has à nostratibus primâ statim facie, à quouis etiam internoscantur. Intuere si placet, *Secundum*: quid huic cum *Oloribus* similitudinis quæso est? à quibus Plinius tamen vix *Onocrotalos* distare aiebat, nisi illo è faucibus altero veluti vteri genere propendente. Habet enim *Cygnus* collum longum: secundus hic *Onocrotalus* noster breuissimum, nec rostrum adeò erectum, quod supra quoque insinuaui. *Primus* autem à *secundo*, & nostri similiter Orbis Onocrotalis, rostro suo denticulato, manifesto satis discrimine separatur. Duæ notæ quibus Mexicani a nostris Onocrotalis distinguũtur.

Aldrouandus in sui anatome *Onocrotali*, conspectam sibi fuisse ait superioris rostri mandibulam *Plantaginis* angustifoliæ, quinqueneruiæ dictæ, intus exactè figuram expressam gerentem, excurrentibus per eam quinque lineis, quæ cum asperæ fuerint, ac veluti oblonga tubercula, se credidisse eadem huic aui ideo data, vt comprimendo pisces ad inferiorem mandibulam, totidem veluti dentibus illos interimeret. Ast nostri huius *Onocrotali* longè diuersior est figura rostri, quod euidentibus sanè dentibus est conspicuum, tam supra enim quàm infrà, rostri margines dentiformibus apicibus insigniuntur. Nostri Onocrotali habent tubercula quædam loco dentium.

Similes dentatas aues apud eundem reperio *Aldrouandum*, *Mergum* nimirum *Cirrhatum*, in quo dentes esse scribit duros, firmos, serratos & retrorsum flexos. Aliæ dentatæ aues apud Aldrouandum.

Hoc

Hoc ipsum in aue *Fibro Bellonij* reperitur. *Anseres* quoque serratis esse dentibus scimus, quos elegantissimis apud *Petronium Arbitrum* verbis, *Encolpius* ille fabularum dux, nobis descripsit. *Vix ad casæ*, inquit, *hostiolum processeram, cum ecce tres Anseres sacri, qui vt puto, medio die solebãt ab anu diaria exigere, impetum in me faciunt, fœdèq. ac veluti rabioso stridore circumsistunt trepidantem, atque alius tunicam meam lacerat, alius vincula calciamentorum resoluit, ac trahit: vnus etiam dux ac magister sæuitiæ non dubitat crus meum serrato vexare morsu.* *Cardanus* tamen lib. 10. *subtilitatum*, inter omnia animantia minimo esse capite aues ob volatum voluit. Ad huius paruitatem duo ait sequi: primum, vt stolidæ essent, alterum vt dentibus carerent.

Hunc Scaliger refutat.

Hunc *Scaliger* Exercit. 241. more suo salsè ridet. Et ne de paruitate capitis hìc quicquam aduersus ipsum ex eodem *Scaligero* afferam, dentes ait esse & auibus *Diomedeis*, & *Anserino* generi, & alteri illi *Cornicis* magnitudine Oceani incolæ, quæ Balænæ os hiantis ingrediatur, vẽtriculum erodat, cor petat, & tam vastam belluam interficiat, quæ à fluctibus eiecta postmodum & secta, aues eiusmodi viuas intra se nutritasplures habeat pinguissimas, & in cibis gratissimas.

Cardanus à Plinio defenditur.

Non destituitur suo interim patrocinio *Cardanus*. *Plinius* enim grauissimus author lib. 11. cap. 37. *Volucrium nulli*, inquit, *dentes præter Vespertilionem*. Veros autẽ, & alueolis suis infixos *Vespertilioni* dentes esse, meum inter murem & auem ambigentis huius animalis Sceleton ostendit, quod maiore ideo est industriâ filo argenteo connexum, quia subtilissimis à Natura fuit officulis compactum. Sed quid *Vespertilioni* cũ auibus commune est, si solum excipias volatum? Huic enim nec pẽnæ, nec veræ sunt alę, nec pedes habet auium. Adsunt præterea vbera, & est viuipara bestiola, & caudam insignem trahit, quæ quoniam non nisi in Sceleto videtur, aliquibus deesse fuit credita. Estque vt vno dicam verbo, *Mus volans*. Poterat igitur absoluto potius sermone *Plinius nullam auem dentatam esse* pronuntiare. Nam eiusmodi veros dentes in nulla adhuc volucri inueni, quarum plures tamen & vidi, & aperui. Quid igitur? monstrane Naturæ fuerint, si quas aues dentibus minaces exhibemus?

Vespertilionis meũ Sceleton monstrat huic cum auibus nihil esse cõmune.

Aues veræ non habẽt dentes veros.

Quid ad hanc controuersiam respondẽdum.

At non libet hìc omnem dentium notionem excutere, fiet id alio magis commodo loco. Hac sola puto, controuersiam hanc distinctione interea sopitum iri: si dicamus nempe, analogicè quosdam dentes dici, quòd aliquam cum veris similitudinem, tam si ipsam figuram intuearis, quàm si actionem respicias, gerant.

Natura nonnunquam metaphora vtitur.

Dentes igitur quoque nominabuntur, licet haudquaquam alueolis infixi per gomphosin, ex illis vel arte eximi possint, vel morbo vetustateue excidere soleant, quemadmodum in perfectis plerisque quadrupedibus vsuuenit: sed ex ipsa vel maxilla, vel rostro exorti non contigui, sed continui illis, Serræ aliicuius denticulatæ figuram exhibeant, non formâ vt in nostris fit dentibus, distincti, nec ad determinata ac varia masticationis officia distributi. Concedenda enim nonnunquam videtur Naturæ etiam, non Oratoribus solummodo & Poetis metaphoræ vsus, si loco hæc verorum dentium præsertim, pinnis quibusdam dentiformibus abutatur. Quinetiam absque his solâ labrorum acutie ad frangendum, & scindendum in nonnullis tantùm pollet, vt dentibus nihil

nihil concedant. Noui, cum quidam temerario prorsus ausu, ex *Testudinis* marinæ maximæ ore, pressum adhuc, fixumq. *Truttæ* caput (nam plurimis hæc alijs *Truttis*, capita saltem, in piscina quadam morsu præsciderat) extrahere satageret, nec dentes eius, quod nullos haberet, pertimesceret; huic semipollicem subitò à bestia hac præmorsum fuisse, sine dentibus quidem, ast non sine vicario dentium instrumento, nouaculæ instar ferme incidente. Habet enim hæc rostri margines præacutos, itaque artificiosè compositos, vt inferiores simplices à superioribus bifidis, pyxidis modo recipiantur, & arctè adeò claudantur, vt quicquid apprehendant, diuidant necesse sit, atque comminuant. Sunt mihi tam marinæ, quàm terrestris exquisita sceleta *Testudinum*: in quibus hoc mirabile valde extiterit, quòd *Pulmones* nō in medio ventre seu thorace, verùm sub diaphragmate, inusitatissimo Naturæ ordine, repererim. De quarum anatome alia vice. Hoc meum magis magisq. *Paradoxon* interim corroborat, *nullum à pulmonibus receptum aerem cor ingredi*, de qua re supra aliquid, dum de *vitulo bicipite* agerem commentus fui.

Rostrum acutissimū loco dentium Testudine datum.

Pulmones in ventre inferiore Testudinibus.

Sed hic mirari subit, cur *Onocrotalo Mexicano* dentes dati fuerint, qui ad tria in plerisque alijs animantibus inseruiunt officia, ad vocem inquam explanandam, masticationē iuuandam, & vim aduersus alia animalia propulsandam. Atqui vox nostris etiam edentulis est Onocrotalis: masticatio molaribus potiùs quàm serratis, quales hìc conspiciuntur, fit dentibus: defensio verò exertis tributa est, *exerti autem nulli sunt, quibus serrati*, Plinio teste: nec auis hæc nostra multum est belligera, vt exertis egeat dentibus. At natura nihil frustra molitur. Quid igitur stabiliendum? *Plinius* idem lib. 11. cap. 37. *Præterea in os vergentes sunt dentes*, ait, *ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum*. Huiusmodi planè sunt dentes huic *Onocrotalo* exotico in os recurui, vt his capiat commodiùs, retineat faciliùs, deglutiat perfectiùs.

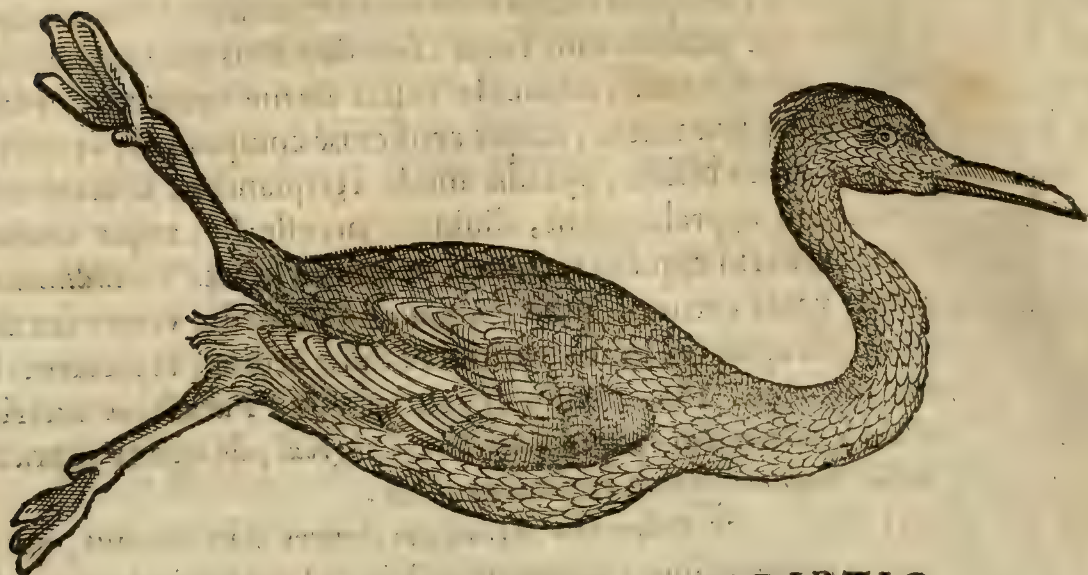
Cui vsui esse possint dētes Onocrotali.

Et tales prorsus in os vergentes dati sunt dentes etiam inter pisces voracissimo, & anthropophago, *Lamiæ* inquam seu *Carchariæ*, veluti cum admiratione in capite carnibus denudato vidi sesquipedalis tantùm longitudinis, quod in *Cassiani Putei Lyncei*, iam sæpius laudati musæo adseruatur. Hoc quatuor solummodo dentium ordinibus est instructum, & ob id vt conijcio iuuenculæ alicui fuit ablatum, cum sex alioquin ordines habeat, & ad eam, bestia hæc *Cerberum* infernalem rictu suo terribilissimo æmulans, immensitatem excrescat, vt *Rondeletius* scripserit, aliquando *Massiliæ Niceæ* captas fuisse *Lamias*, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus fuerit. Quinimo seipsum, ait, in *Santonico* litore eam oris gulæq. vastitate *Lamiam* conspexisse, vt hominem etiam obesum facillimè capere potuerit, & canes ventriculum eius, piscium reliquias voraturi subire commodè valuerint. Quare existimare se *Ionam* in eiusmodi piscis ventriculo, diuinà prouidentià viuum triduo cōseruatum fuisse. Sunt igitur huiusmodi serrati dentes, non ad masticandum, sed rapiēdum potius, & escæ suæ vulnera raptim infligendum, a Natura effecti. Hinc non est mirum, alicui ex *Onocrotalis* etiam *Americanis* nostris, voraciori quippe animali, ex rapto furtim, & vt diximus in fluxu ac refluxu maris *Sardarum* prædà viuenti, tales etiam dentes concessos fuisse. Et sic finio, plura qui velit *Aldrouandum* adeat.

Terribiles dentes & rictus in Lamia.

A C I T L I

Mergus Americanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ERGORVM familiæ aggregari hanc auem debere, totius videtur corporis habitus præſeferre. Penitus enim ad *Anates* pertinere eam, roſtrum refragatur, quod minimè largum, ſed omnino acutum longumq hic exiſtit. Nigricat autem, niſi quòd extremitatem verſus luteolum ſit. Oculi flammantes cum nigerrima pupilla. Superior pars capitis cum criſta ad collum reflexa, ad fuſcedinem tendit, quo colore ſuperior quoque pars corporis tingitur. Alarum pennæ maiores in marginibus albicant. Cauda, quàm reliquum corpus, dilu tioris nigriuſculi eſt coloris. Inferior tamen colli, ventriſque regio plumis albentibus veſtitur. Inſtar *Anatis* pedes gerit, tres in digitos quidem diuiſos, (calce ſua addit a) ſed hos membranâ ſimul coriaceâ, & latiuſculâ coniunctos natationi idoneos. Crura pedeſque eiuſdem ſunt coloris, caſtanei nimirum. Notandum hìc, roſtrum longius paulo, & acutum magis, quàm ſculptum eſt, in pictura proſtare.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVò penitiùs in hoc aquaticarum auium pelagus, piſcandi illas, captandiq. gratià me promoueo, eò in Syrtes magis incido laborioſas, & obſcurato cælo meras palpo tenebras. Hanc enim, quam præ manibus habemus, coloribus ſuis egregiè depictam, & membrorum proportione ſua aptè ſcriptam, in *Mergorum* genere reponendã eſſe Auem, animus diu ſuaſit, nec adhuc penitus diſſuadet. Aſt cum *Mergis* interim ipſis, & ego mergor, & dũ auxilium à veterum noſtrorum monumentis imploro, auxiliatricem quidem hi manum mihi porrigere tentant, verùm ambo demum à vorticibus illis obſcuritatum, & perplexitatum inuolucris, quæ oſcitantia nobis antiquorum in deſcribendis auibus peperit, prorſus abſorbemur.

Videtur hæc auis ad mergos pertinere.

Sed de Mergis apud veteres maxima eſt difficultas.

In

In primis enim, cum *Mergi* vocabulum haud Græcæ sit originis, & à Græcis illis scientiarum culminibus *Aristotele* præcipuè, nos pleraq. nunc temporis mutuemur, variæ Iuniorum qui *Græcos* interpretati sunt, natæ fuerunt opiniones, quænam vox Græca, *Mergos* significare debeat. *Mergos* enim vbiuis in aquis obuias volucres quin veteres Græci nouerint, extra omnem controuersiam esse debet. Sed cum & *Anates* aquis se mergant, & *Mergis* vulgò, hoc tempore ita appellatis, in pluribus signis sint simillimæ, hinc non leuis & hæc dubitatio orta fuit: an *Mergorum* etiam nomine *Anates* donare æquum esset.

Dubitatur quæ vox Græca latinis Mergũ signet.

Aristoteles lib. 2. cap. 1. vbi aquaticorum animalium differentias assignat, inter ea, quæ in aqua quidem degunt, in hac victum, sed non aquam pro victu capiunt, nec ibi pariunt, etiam *Mergum* collocat, Græcà voce *Aethiam* eum appellans: hanc enim vocem & *Gaza* & *Scaliger* ita vertunt. Et hic quidem eo loci, *Mergum*, inquit, *Latini, quoniam mare agat: hoc enim est mergere, Græci à colore fusco* αἴθυιαν. *Est autem sub vno summo genere cum Ardeis.* Atqui hoc ipsum *Scaligeri* argumentum, *Aethiam Aristotelis* esse *Mergum* à colore fusco quẽ *Mergus* obtinet, desumptum; vnde & nomen *Aethiopibus* datum, persuasit forsan *Edoardo Vuotono Anglo* cap. 144. lib. 7. de different. animal. pro *Aethia Aristotelis Cornicem marinam* potius reponẽdam esse. *Eandem esse*, inquit, *Aethiam cum* Κορώνῃ θαλάσσιᾳ, *id est, cũ Cornice marina: Authores sunt Hesichius & Suidas*: Quãuis rursus *Aethiam* & *Cornicem marinã* separet *Arrianus*, vt apud eundẽ legere est *Vuotonum*.

Putant aliqui Mergũ esse Aristotelis Aethiam.

Alij per Aethiam alias aues signant.

Aldrouandus & ipse audiendus: *Ornithologus, inquit, ex cuiusdam eruditi Hispani relatu Mergum coruum marinum (Cueruo marino) Hispanis appellari asserit. Sed hoc nomen apud eos vnam tantum fortè Mergi speciem significat; illam scilicet, quam Mergum magnum, nigrum, & Carbonem aquaticum Albertus vocat, & multi Aristotelis Coracem seu coruum marinum esse volunt. Idem de Anglorum Cormorant est dicendum.* Sed idem *Aldrouandus* ait postea, hìc more suo cuique suum se relinquere iudicium, cum nihil certi hìc statui posse videatur. Quid? quod aliqui, vt *Perionius*, credunt *Virgilium Fulicas* appellare, quas *Aratus Aethias* dicit. Alij, inter quos *Scaliger* quoque, existimant *Mergos* ad *Ardeas* pertinere. *Bellonius* aliam ac peculiarem auẽ producit, in *Cysta* vrinari solitam, diuersam à *Cormorant* & reliquis *Mergis*, eamq. *Aristotelis Aethiam* esse arbitratur.

Huc facit non exigui momenti argumentum, quòd *Aristoteles* lib. 5. cap. 9. Hist. An. dixerit, *Mergi* (hoc est Æthiæ) & *Gauiæ saxis maritimis oua bina, ternaue ponunt*. *Plinius* verò lib. 10. cap. 22. *Mergos* suos in arboribus nidificare scripserit. Ex quo loco cogere nonnulli volunt, *Mergos Latinos* non esse *Aethias* apud *Græcos*, cum aues quæ in marinis scopulis nidos fabricant, quàm maximè differre videantur ab illis, quæ in arboribus pariunt. Quamuis hoc ego tanti non faciam, cum *Plinij* hæc ibi verba legantur. *Gauiæ in petris nidificant, Mergi etiam in arboribus.* Quasi dicere velit, *Mergos*, & in saxis, & in arboribus nidum ponere solere. *Anates* certè siluestres siue lacustres, à quibus *Mergi* non multũ differunt, licet cõtinuò in aquis degãt, fide dignissimorũ tamen, partim relatione, partim experientià ipsa edoctus noui eas non modò turmatim in *Germania*, ex locis illis, vbi aquę gelu rigescũt, & corio durissimo claudũtur, discedere, calidiora loca petere, & in itinere sępe integros agros herbis satis luxuriantes

Argumentum ex Plinio Aethiã & Mergum esse differẽtes.

Huic argumento respondetur.

denudare, & herbam illam ad radicẽ vſque demetere ac deuorare: ſed ſua ſemper oua in proximis arboribus veteribus ponere, ibique, ne à maribus reperiantur, abſcondere. Mares enim harum vbi oua inuenerint, frangunt, & deuorant, vt ſuis cum fæmellis denuo coire queant. Excluſis verò pullis, vnum poſt alterum ore arripientes in vicinum deportant lacum, donec omnes cõgregauerint. Deinde matres per totum diem pullos comitantur, donec pennis hi corpore tecti liberè natare, ſecurè auolare, & cibum ſua ſponte quærere valeant. Interea tam ardenti ſuos amore pullos proſequuntur, vt licet fugentur, redeant tamen ſubitò, ipſoſque imbelles filios ſub alis, ab omnibus tutos inſidijs tegant, & quantum licet, tueantur.

Aquaticæ aues etiam in ſicco oua ponũt.

Sed non eſt mirum aquaticas aues etiam ad ſicca concedere. Nam *Virgilius* etiam lib. 5. *Æneidos* ipſos gaudere *Mergos* locis ſiccis nouit, cum *apricos* eos his verbis, *& apricis ſtatio gratiſſima Mergis*, vocat: licet hoc ita *Aldrouandus* interpretetur, quod ament loca ideo aprica, vt ſicceſcant, cum aquis continuò fere immergantur. Mirum hoc magis eſt, quod mihi iucundum ſimul & ridiculum præbuit ſpectaculum: cum viderem *gallinam*, terreſtrem volucrem, quæ pullos *Anatinos* excluſerat, quæq. eos ceu mater aſcititia comitaretur, quando iam ad paludem forte fortuna anaticulæ illæ prima vice perueniſſent, & relictis pullis gallinaceis ſocijs ſuis, *Natura* duce, aquas petijſſent; cum viderem inquam, *gallinam* eam hæſitantem diu, gemebundam, glocitantem, & anaticulas ſuas euocantem: tandem, quòd plus apud has Naturæ motus, ceu veræ matris amor & inſtinctus poſſet, quàm affectus quo in nouercam veluti ſuam, *gallinam* inquam nutriculam, ferebantur, redire noluiſſe comperi. Vnde & *gallina* aduerſus naturalem ſuam inclinationem, materno potius amore, quàm nouercali odio commota, aquam ingreſſa & ipſa, & aliquouſque anaticulas illas natando comitata fuit.

Gallina terreſtris volucris etiã aquas petijt.

Verumenimuero nondum de *Mergo* ſopita hæc lis tota eſt: nouum hìc ego ex *Ouidio* argumentum, & nouum ſimul emergere *Mergum* procurabo. Cùm *Æſacus* regia progenie ſatus, nymphen adamaſſet *Heſperien*, hæcq. inſectantem fugiſſet, & à *Colubro* morſa interijſſet; *Æſacus* dolore motus, vt mortem ſibi ſimul conſciſceret, è ſcopulo in mare ſe præcipitem dedit. Sed huius *Tethys* miſerata cadẽtis, molliter ipſum excepit, & plumis texit, & in *Mergum* vertit. Quod dũ ille ægrè ferret, & mori continuò tentaret, ſub mare repetitis vicibus mergebatur. Huius deſcriptionẽ ex *Ouidij* libri vndecimi fine *Metamorphoſeon*, cum ad noſtrum iuuentum mirè faciat, huc adferre planè neceſſarium eſt. Ait igitur:

Authoris nouus Mergus ex Ouidio allatus.

Hic ex libris Metamorphoſeon deſcribitur.

Indignatur amans ſe inuitum viuere cogi,
Obſtariq. animæ, miſera de ſede volenti
Exire, vtque nouas humeris aſſumpſerat alas,
Subuolat, atque iterum corpus ſuper æquora mittit.
Pluma leuat caſus, furit Æſacus, inque profundum
Pronus abit, lethiq. viam ſine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput eſt à corpore longè.
Aequor amat, nomenq. manet, quia mergitur illo.

Conſiderandi hi quoque diligenter ſunt, qui in principio huius fabulæ leguntur verſus:

Protinus aut idem, ſi fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem ſubſtrictaq. crura gerentem.
Aſpicis, (oſtendens ſpatioſum in guttura mergum)
Regia progenies, &c.

Hæc profectò verba, niſi omnia me fallunt deſcripta ſigna, minimè nobis eam depingunt auem, quam hoc tempore pro *Mergo* venditamus. Quare locus hic *Ouidianus* etiam *Aldrouando* negotium faceſſit: ob id inquit, *peculiarem hìc Mergum deſcribi: quis autem ille ſit, vnicuique ex his Ouidij verbis hariolari licitum eſſe*. Certum enim eſt, noſtris vulgaribus *Mergis collum* nec adeò productum, nec *longa internodia crurum* eſſe, quin ab *anatum* cruribus non multùm ea recedere. Et propterea *Ornithologus* dicebat, veteres non plura *Mergorum* genera feciſſe, quòd cum *Anatibus* ea confuderint. Sunt enim *Mergis* noſtris crura non admodum abſoluta, & breuiora potiùs, & non eodem ſitu, ſed poſteriùs: quamobrem incommodè ingrediuntur. Et vt lib. de *Natura rerum* legitur: *pedes habent in cauda, ita, vt in terra ſtantes inſtar hominis pectus erectum præſeferant*. Ouidij Mergus non poteſt eſſe ille quem nũc ita vocamus. Rationes afferuntur.

An autem *Ouidianus* hic *Mergus* tam affabrè deſcriptus, ſit idem cum *Virgiliano* & *Lucretiano* (hi ambo Poetæ enim non corporis figuram, ſed clamorem potiùs deſignant, varium pro varia tempeſtate) adhuc valde eſt ignotum. Et *Virgilius* quidem Georgicor. lib. 1. Dubitatur, an Virgilij & Lucretij mergi ſint ijdem cum Ouidiano

Iam ſibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore Mergi,
Clamoremque ferunt ad littora, cumque marinæ
In ſicco ludunt Fulicæ.

Lucretius autem lib. 5.

Accipitres atque oſſifragæ, mergiq. marinis
Fluctibus in ſalſo victum, vitamq. petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant prædaque repugnant,
Et partim mutant cum tempeſtatibus vna
Raucisonos cantus.

Hæc cum animo meo probè conſideranti omnia, in mentem venit; nullam ex illis auibus, quas *Aldrouandus*, & ante hunc *Ornithologus Germanus* pro *Mergis* deſcripſerunt, verum *Ouidianum Mergum* eſſe. Quare quouis contendere pignore auſim, nulli aptiùs aliti, carminibus ſupra delineatam formam, quàm illi, quæ omnibus nunc *Ciconia nigra* vocatur, conuenire. Videtur hanc meam coniecturam *Oppianus* quoque ratam habere, cuius verba (cum is ad manus mihi iam haud ſit) ex *Aldrouando* recitabo. *Æthiæ* (has mergos plerique vertunt) *inſatiabiles ſunt*, ait, *& maximè voraces, piſces ingeſtos mox aluo reddunt, atque etiam viuos nonnunquam. Solæ inter amphibias aues volitando piſcantur, ita vt ſimul vtrumque faciant. Congros, Anguillas, & alios lubricos laueſq. piſces deglutiunt. Alios quoque piſces Delphinorum & Canicularum in-* Probabile valde eſt Ciconiam nigram dictam, eſſe Ouidij mergum. Rationes huius afferuntur.

ſtar perſequuntur. Ex his luce clarius eſt meridiana: *Æthiam*, ſiue *Mergum* hunc in magnarum ſubſellijs auium volitare, cum *Congros Anguillaſq.* poſſit & viuas deuorare, & viuentes per aluum reddere. Hoc autem *Ciconias* albas factitare (quibus *nigræ* magnitudine reſpondent) *Germani* norunt, quibus auis hæc eſt communiſſima. In vulgò dictis *Mergis* tam maioribus quã minoribus, tale quid hactenus minimè eſt animaduerſum; vt qui corporis mole longè à *Ciconijs* ſuperantur. Noui, qui autopſiâ didicerunt, *Ciconias*, & *Pauones*, cum ſæpius ſerpentes, quos deglutiuerant, per podicem viui illis exijſſent, erecto vropygio ad parietem, tam diu anũ applicuiſſe ne inuitis elaberentur, donec ſenſiſſent nempe intus ſerpentem demortuũ fuiſſe. Vocamus autẽ *Ciconiam* communi nomine *Albam*, licet nigris quoq. pẽnis veſtiatur. *Nigram* verò *marinam* hanc *Ciconiam*, quam *Ouidij Mergum* credimus eſſe, quòd excepto ventre, tota nigricet: albis vero nigriſque alarũ pennis altera illa *Germaniæ* & *Galliæ* communiſſima, in *Italia* verò rariſſima, adornatur. Ego ſanè viginti octo his annis, quos *Romæ* egi, non niſi ſemel, & vnicam quidem albam in culmine *Turris Comitum* (*Torre di Conti* vulgò) conſpexi *Ciconiam*, neſcio quò vento huc perlatam. *Aldrouandus* quoque *Italus* ſe nondum, iam tamen ſenex capularis, *Ciconiam* (quòd ager hanc *Bononienſis* non alat) vidiſſe fatebatur. Sed mirandum prorſus: cùm certùm ſit *Ciconias* ante hyemis aduentùm, ex *Germania* ad loca tepidiora, & calidiora migrare; *Italia* autem *Germaniæ* ſit contigua, & calidior, quòd huc non peruolent. Quare optimè *Plinius* dixit lib. 10. cap. 20. *Ciconiæ quonam è loco veniant, aut quò ſe referant, incompertum adhuc eſt. E longinquo venire non dubium, eodem quo Grues modo, illas hyemis, has æſtatis aduenas*. *Ariſtoteles* quoque lib. 8. Hiſt. anim; cap. 16. inter aues quæ hyeme latent, & *Ciconiam* numerat. Verùm apud *Ariſtotelem* capitis huius ſenſus adeò latet, vt neque *Gaza*, neque *Niphus*, neque *Scaliger* illum ſatis hactenus eruere potuerint, quos adire poteris interpretes. Atque de *Ciconia alba* hæc obiter dicta ſatis ſint.

Ciconijs & Pauonibus ſæpe per podicem viui deglutiti ſerpentes exeunt.

Quæ differentia ſit inter Ciconiam nigrã & albam.

Ciconię albæ in Germania frequẽtiſſimę, in Italia rariſſimæ.

Vnam ſolã author Romæ vidit in viginti octo annis.

Ciconiæ, neſcitur vnde veniãt, & quò abeant.

Nigram verò *Ciconiam*, ſiue *Mergum* hunc noſtrum *Ouidianum* diligentiùs deſcribere lubet, cum hunc domi meæ & exenterari, & perpolitum ex hoc Sceleton, integrum inter alia plura adhuc exiſtens, erigi curauerim. Huius longitudo à roſtri cuſpide ad pedes vſque, ſex cum dimidia, eſt ſpithamarum, quam eandem menſuram expanſæ alæ conficiunt. *Roſtrum* ſolum, (in quò lingua ſubrubens & breuis conſpicitur,) *Romanum* pedem eſt lõngum, duarum verò ſpithamarum crura ſunt. Capacitas *gulæ* tanta erat, vt aue per pedes appenſâ, ex eadem ſua ſponte *rana* grandis excideret, & adhuc quatuor integræ in eius *ingluuie* reperirentur. In *ſtomacho* verò ex duriore carne compacto, oſſicula erant plurima *ranarum*, & exucca quædam maſſa, fimo haud abſimlis. Ceruix etiam ſeſquiſpithamam erat longa. *Pedes* & *crura* macilenta. Quæ omnia *Ouidianæ* deſcriptioni apprimè quadrant:

Nigræ Ciconiæ ſiue Mergi Ouidiani exacta deſcriptio.

Author habet Sceleton huius.

——————— *ſubſtrictaque crura gerentem*,

Hoc eſt, non in breuitatem contracta: ſed macra, & exilia, veluti *ſubſtrictam*, hoc eſt, aridam pellem & cutem dicimus. Dixerat enim poſtea *Ouidius*: *Fecit amor maciem*. Et addit, *Aſpicis (oſtendens ſpatioſum in gutture mergum)* Hoc eſt, tantæ capacitatis *gulam*, *vt & ranas* integras, eaſque plures, & vt *Oppianus* vult

Ouidij delineatio examinatur.

vult, viuas quoque *Anguillas* & *Congros* ingurgitare valeat. Hunc *Mergum* quoque nostrum, siue *Ciconiam nigram*, vt iam à me annotatum est, insinuare voluit, vbi dixit, idem *Naso*: *Longa manet ceruix, caput est à corpore longè*. Adsunt demum *longa internodia crurum*. Solum pennarum colorem *Ouidius* nobis haud depinxit, qui talis est, vt & ipsum ego examinaui, & ad viuum artifice pictoris sui manu, coloribus exprimi curauit sæpe iam memoratus *Cassianus Puteus* noster *Lynceus*. Alarum, dorsiq. totius color subniger est, vsque ad ventrē imum. Hæc tamen nigredo subcæruleo, purpureoq. licet obscuriore, colore est mixta, sed prædominante fuscedine, in maioribus præcipuè alarum pennis. Collum à dorsi colore iam ampliùs recedit, & gratissima quadam subcærulei, purpurei, rubescentis, subuirescentisq: miscela oculos mirè delectat. In *Columbarum Anatumq.* collo eundem repereris florentem colorem. Et quoniam non nisi inferior ventris regio longè sub pectore incipiens, plumas habet albicantes & molliores; auis tota, nigra potiùs propterea, quàm alba appellatur. Gratissimus est in oculorum orbita, in toto rostro, in cruribus, pedibusq puniceus, & *Minium* antiquorum, siue *Cinabrium* nostrum æmulans rubor: quæ omnia simul iuncta, hoc est, magnifica corporis totius structura, & ex varijs iucundisq. coloribus composita symmetria, auem oculis nostris exhibent elegantissimam. Non est quidem omnino *palmipes*, vt *Anates*; sed tres pedum digiti tenaci tamen ad medietatem vsque membrana cōnectuntur, calce sua retro satis longa, & vngue forti roborata. Quare non sine ratione *Oppianus Æthiam* hanc *amphibiam* dixit, quòd nempe volando, & natando sibi victum indagare possit. Et *Ornithologus* ideo in *Heluetia* hanc reperiri in siluosis, montanis, simulq. in fluuiatilibus locis, bene animaduertit.

Vocatur nigra & tamen non est verè nigra.

Cur vocetur amphibia.

Huic nostræ opinioni robur addit, quòd à nullo veterum *Ciconia nigra* hæc designata fuerit. Vnum enim genus solum *Ciconiarum*, album illud, quod in vrbibus agit, in summis tectis, fumariorum cuspidibus, & turrium apicibus nidos ædificat, ab *Aristotele* & *Plinio* proditum fuisse; animalium historiæ ab ipsis editæ probè nobis contestantur. *Albertus* tamen hunc *Mergum* nostrum *Ouidianum Ciconijs* associat, dorso omnino nigram, ventre subalbam, & in locis non habitatis ab hominibus, sed in paludibus deserti nidificare eam voluit. At si colorem acutiore oculorum acie perlustres, non est niger, qualis in veris *Ciconijs*; sed ex varijs mixtus, qui *anatibus* nonnullis, *Indicis* præsertim dictis, est vsitatus. Atque, vt ex aucupum nostrorum mihi fide constat, paludibus, lacubus, & maritimis ripis hæ assident aues, in has volant aquas rapinæ inhiantes, & sæpe sub has sese mergentes piscando vitam sustentant. Non est admodum frequens *Romæ* hæc auis, quæ nonnunquam tamen cum alijs maritimis alitibus in *Campo Floræ* venū exponitur. Tā verò piscosum caro habet fœtorē saporemque, vt etiā *Felis* nostra illā sibi proiectam auersaretur, nec attingere vellet.

Ciconia à veteribus non reperitur descripta.

Hæc circa paludes & loca maritima reperitur.

Caro habet piscosum odorē.

Neque est quod mihi obijcere quis possit: veros *Mergos* piscibus potius, quibus insidiantur, vesci; in hac autem *Ciconia nigra* nos nihil piscium, sed ranas meras reperisse: Insuper Ornithologus in sua dissecta hac *Ciconia nigra* inuenerit quisquilias quasdam stercorosas, cum reliquijs *scarabæorum*, vel *locustarum*, eorundem nempe capita & vaginas; vnde conijcit eam tum herbis, tum crusta inte-

Varijs cibis vescitur.

intectis vesci *insectis*. Existimo enim non inter quadrupedia solummodo, sed quoque in volatilibus pamphaga quædam reperiri animalia. Nouimus *Ciconias albas* serpentibus, lacertis, ranis, non modò intentas & infensas; & ob id lege in quibusdam regionibus cautum esse, ne interficiantur, cum à venenatis illas purgent animalibus: sed nouimus hoc quoque, inuisas simul esse illis, qui aluearia plurima habent, & mellificio dant operam: mirum est enim, quàm ingens *Apibus* damnum inferant, cum floribus insidentes incautas adoriantur, & confestim deglutiant, vt in earum ventribus myriades *Apum* non raro repertæ fuerint. Quare huius gratià nocumenti, non arceantur modo à pratis, sed sclopetis etiam petuntur nonnullis in locis, & prorsus necantur.

Hoc etiam Ciconiæ albæ faciunt, quæ ranas, serpentes & apes vorãt.

Verùm quid magis mirabile, quàm cogente fame aliquando ab hominibus non solùm, sed vilissimis quoque animalibus ea deuorari alimenta, quæ nunquam priùs gustauerunt? *Talpas* sub terra viuentes solo radicum esu vitam traducere certissimum est. Nuperrimè tamen binas viuentes captas, viginti quatuor horarum spatio ex pede suspensas domi habui: ac cùm iuberem vt puer meus alteram viuam aperiret, vt internorũ viscerum structuram in ea, & cordis rectiùs motum intuerer; vbi primùm alteram huic dilaniatæ famentem admouerem, tam rapido motu, tam auido morsu in mortuam viua inuolauit, vt non cessarit, nisi & intestina, hepar, ventriculum, cor, pulmonesq. priùs, quin carnem omnem musculosam, sola pelle & ossibus integris remanentibus, quàm citissimè absumpsisset, atque ita integrum ferme animal in aluum suam recondidisset. Quæ & ipsamet *Talpa* viginti alijs suspensa horis vixit, & post mortem vix quicquam in ventriculo suo chyli, ex tanta carnis portione reliquum habuit. Instruxit profectò *Natura* hoc cæcum animal pulcherrimo dentium ordine, cui similem prorsus in nullo adhuc alio conspexi. Valde autem (quod vix credideram) murium dentes ab his variabant. Habent enim *Talpæ* in vtrauis maxilla sex incisores, binosq. caninos, & hos superiores triplo longiores inferioribus, & quinque vtrinque molares pectinatim, & ad amussim seipsos recipientes, atque durissimam quamq. materiam comminuentes molentesq. ita vt tota dentium series, ad triginta sex ascendat, & tam abiectum, lucifugum, cæcum, subterraneum, pusillumq. animalculum, hominem *Naturæ* magnum miraculum, quaternario dentium numero etiam superet.

Cogẽte fame animalia non rarò edũt insuetissima sibi.

Exemplum de Talpis, quę carnes etiam vorant.

Mira structura dentium in Talpis.

Atque hæc mea de *Ciconia nigra*, est sententia: quæ si cui minus arridet, is veriora nos doceat, & auem cumprimis producat, cui *Ouidiani Mergi* notæ competant magìs, & ad quam speciem similiter auium, hæc eadem *Ciconia nigra* sit reducenda, astruat. Non ignoro placere nonnemini, hanc *Ciconiam nigram*, *Ibin* facere. Sunt enim *Ibes* ex *Aristotelis* testimonio lib. 9. Hist. anim. cap. 27. *Albæ & nigræ*. Sed obstat imprimis: quòd hic nempe author Ibes, siue Ibides *Ægypti* incolas facit, quam mirè amari ab illis scribit *Ælianus*, propter humiditatem, lib. 15. cap. 20. *Si quis enim*, ait, *vi atque impetu Ibin ab Ægypto exportet, illa quidem ab insidiatoribus vltionem capit, vel cum magna sua pernicie: mortem enim sibi fame consciscens, raptoribus studium in se exportanda extra Ægyptum vanum esse ostendit*. Et idem *Plinius* lib. 10. cap. 28. *Inuocant & Ægyptij Ibes suas contra serpentium aduentum*. Hanc alij timent rursus auem, vnde *Iuuenalis* Sat. 15.

An Ciconia nigra sit Ibis.

Ibis Aegypto est propria tantũ.

Cro-

——————— *Crocodilon adorat*
Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibin.

Per *Ibin* puto rapacem diramq. volucrem intellectam ab *Ouidio* fuisse, quod Elegia suà in *Ibin* mordacissimà demonstrauit, cum detractorem, inimicum & calumniatorem suum, suppresso proprio, *Ibidis* saltem nomine dirè proscindit, & mala huic simul omnia imprecatur. Ibis ad rapaces videtur pertinere. Quid Ouidius per Ibin suam intellexerit.

Secundò repugnat, quod *Ciconia hæc nigra*, siue *Mergus Ouidij* rostrum habeat rectum, *Ibis* verò aduncum. *Plinius* enim lib. 8. cap. 27. *Simile quiddam*, inquit, *& volucris in eadem Ægypto monstrauit, quæ vocatur Ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborum onera maxime salubre est.*

Post tam varias igitur disceptationes hæc tandem subijt mentem sententia, posse forsan non incongruè *Gallis Anglisq.* Auem dictam *Cormorant*, antiquorum *Mergum* appellari, de qua necesse prorsus iudico hìc illa enarrare, quæ *Carolus Antonius Puteus* obseruauit in piscatione, quam auis hæc exercebat in Gallijs, præsentibus huic ludicro spectaculo Christianissimo Rege, & Illustrissimo Cardinale Barberino; hoc verborum tenore ad me perscripsit. Cur Ciconia nigra non possit dici Ibis. Videtur Cormorãt Gallorum esse Mergus antiquorum.

Solent in *Anglia* assuefacere *Coruos marinos* ad piscium prædam, nõ aliter atque nos in *Italia* volucres rapaces ad auium rapinam edocemus. Vendũtur autem ita edocti *Corui marini* pretio nõ exiguo. Huiusmodi piscatoriam venationem in gratiam *Legati Cardinalis Barberini* exhibitam, & *Coruos* seu *Cormorants* simul piscantes in Fontebellaquensi, Gallicè Fontenablo, dicto loco quatuor vidimus, qui omnes cum *vulture* quodam maximo *Galliarum Regi* ab *Angliæ Rege* dono missi fuerant, vnà cum harũ auium magistris & instructoribus. Corui hi sæpius in canali ibidẽ in *Truttarum* piscatione exercitabãtur. Dum autẽ è cubiculis suis ad piscinas transportarentur, capita & oculi ipsis obuelabantur, ne in transitu perterrefierent. Detractis igitur vbi ad flumina peruentum erat, obuolucris illis, & ima colli parte prius per ligulam coriaceam leuiter astrictà, ne deglutire quos cæperant pisces, valerent, in torrentẽ præcipitabantur. Hi repente aquis sese immergebant, diuque sub his pisces velocitate mirabili sequebantur fugientes, quas vbi assecuti rapuissent, ex aquis emergebant, piscemq. quilibet rostro suo leuiter compressum deglutiebat, donec quatuor vel sex pisces hoc modo quiuis ingurgitasset. Tum demum à magistris suis *Anglicanà* linguà ad manum seu pugnum vocabantur, ad quem obedientissimi conuolabant, & paulatim pisces omnes, vnum post alterum nempe, eosq. tantillùm saltem rostri pressurà læsos euomebant. Finita autem piscatione, loco eminentiore his coruis collocatis, ligulam ex collo soluebant, vià ipsis ad ventriculum liberà permissà, & pro cibo, prædæ partem cuilibet piscem vnum inquam, proijciebant, quem dexterrimè hi per aera descendentẽ hiante rostro excipiebant. Voces autem quibus ad manum vocitabantur hi *Corui*, erant *Con, Con*, (*Germani* dicerent *Kum, Kum*) quod linguà *Anglicanà*, nihil aliud sonat, quam *Veni, veni*. Hæc *Carolus Antonius Puteus*, cuius supra quoq. industriam in explorandis animalium plerorumque, *Auium* tamen præcipuè proprietatibus, iure ac merito laudaui. Carolus Ant. Puteus piscationẽ quã Auis cormorant dicta exercet ad authorem exactè perscripsit.

Immensi laboris esset, si nunc eas quoque controuersias componere ausim, quæ de hac ipsa aue *Cormorant* occurrunt. An sit *Corax* nimirum, siue *Coruus*

Aqua-

Supersunt plurimę de hac aue Cormorant cõtrouersiæ quas alij decidãt.

Aquaticus (vt *Gaza* vertit) *Aristotelis*? Et an *Aristotelis* hic *aquaticus Coruus* idem sit cum illo, qui à *Plinio* sub hoc nomine producitur? An verò *Plinianus* hic *Corax* sit *Phalacrocorax* Iuniorum Græcorũ? Et an hic idem *Phalacrocorax* idem sit cum *Aristotelis Corace*? Has lites, quas neque *Ornithologus*, neque *Aldrouandus*, nec alij plurimi decidere hactenus doctissimi viri potuerunt; cõponant, quibus maius est otium. Hoc solum dicam, productam à nobis auem piscatricem hãc *Cormorant Gallis & Anglis* dictam, prorsus esse illam, quam *Albertus Carbonem aquaticum*, & *Mergum magnum* vocat. *Aues palmipedes sunt*, ait, *Mergus varius & Mergus magnus niger, qui à quibusdam Carbo aquaticus vocatur*. Et cum hic niger sit, vt paulo post subiungam, ideo nonnullis, inter quos *Ornithologus*, non ineptè *Aethia* esse *Aristotelis* existimatur. Alij potiùs *Coracem*, quàm *Aethiam* esse volunt eiusdem *Aristotelis*. Adeò *Cimmerijs* obruta omnia sunt tenebris in veterum monumentis, vt veritatis tibi sol nusquam illuceat. Nobis certè non licet esse tam beatis, vel placet esse tam laboriosis, vt in abstrusis veterum sensibus, aut possimus semper veritatem eruere, aut velimus subinde quod hodie plurimi conantur, dum Naturam negligunt, tempus perdere.

Sæpius altercãdo, & subtilius veterum sensus inquirẽdo veritatem & tempus perdimus.

Hoc interim quod affirmem, nunc vnicum habeo: hunc *Carbonem aquaticum* seu *Coruum marinum* siue *Cormorant*, plerisq. nunc *Scharbum* dici, vt coniecturam non absonam prorsus *Ornithologus* ducit; *Vel*, inquit, *à Coruo, qui Italis Corbo & Coruo dicitur, vel ab atro carbonis colore: nam vicini nobis Galli carbonem vocant Scharbon, ipsi charbon scribunt*: (pronunciant nempe aliter quam scribunt) *in qua sententia etiam Albertus fuisse videtur, carbonem aquaticum hanc auem nominans, vel ab acumine marginum rostri eius, nostri Germani enim acutum dicunt Scharpf.* Hæc ille.

Cormorãt cur hodie Scharbus dicatur.

Atque ob hanc reor causam *Galli Cormorant* quoque, quod nihil aliud sonat quàm *Coruus moriens*, appellant, id quod etiam ab eruditissimo, & reconditioris doctrinà philosophiæ pollente, suauissimorumq. morum viro, amico meo *Claudio le Feure Parisiano* mihi approbatum fuit, quod ob colorem nempe luridum, nigrumq. morti dedicatum, hoc nominis auis hæc sortita fuerit. Hic mihi idem affirmabat, dum *Sequana Parisijs* inundaret, eiusmodi *Cormorant* non paucos comparuisse, qui & ipse eorundem piscationem paulo ante descriptam in patria sua sæpius conspexerat.

Cormorãt Gallis sonat Coruus moriens.

Claudius le Feure doctis. & humanissimus vir.

Hanc similiter auem idem *Eques Puteus* noster, genuinis suis coloribus, & vera partium magnitudine in *Gallijs* exprimi curauerat, quam penes me iconem habeo apprimè *Ornithologi* & *Aldrouandi* descriptioni competentem. *Longitudo* quatuor & amplius est spithamarum, corporis crassities *Anserem* fermè æquat. *Color niger*, nisi quod capitis vertex capillatus, colli supremi mediocris portio, & sub capite ad rostri principium plumæ albescant, maculà inter hanc albedinem nigriusculà & non parua interclusà. Sub ventre quoque ad crura præcipuè candidæ sunt pennæ. Reliqui corporis pennæ omnes nigrent, verùm non tam saturo atroq. colore vt in *Coruis* nostris, sed aliquid cinerei sub obscuri, atroq. rubentis & in collo subcærulei admixtum habeat. Oræ pennarum in cauda quoque albent. *Crura* quæ breuia sunt, & *pedes* valde nigrent, quorum *digiti* perpetuis circulis annulati, crassa coriacea membrana nigraq. ad extremos

Vera delineatio Scharbi siue Cormorant a Cassiano Puteo authori cõcessa.

mos vſque vngues validè ſatis compinguntur. *Roſtrum* (quod longum erat quinque digitos, & luteolum) hoc peculiare obtinet, quod ſuperior eius pars in fine acumen habet, quo vnco veluti harpagone acutiſsimo, ad extrahendos firmandoſq. piſces dexterrimè vtitur. *Gulam* patentiſsimam habeat oportet, cum hæc quatuor, & ſex etiam mediocrium piſcium priuſquam in ventriculum detrudantur, capax exiſtat.

Tot igitur relictis alterationibus, hanc quam hic exhibemus aquatilem auem, *Mergum Americanum* aſſeueremus, quæcunque tandem auis illa ſit ab *Ariſtotele Aethia* appellata, quam *Gaza Mergum* vertit. *Si namq. omnia argumenta pro vtraq. parte ad lancem exegerimus, ſilentium tamen indicetur. Pauca enim admodum ſunt ſine aduerſario, cetera etiamſi vincunt, litigant*, vt *Senecæ* hic verbis & ipſa rei veritate vtar. *Mergum* hanc auem voco, non quod *Mergis* noſtratibus, quorum & icones & deſcriptiones apud *Aldrouandum* & *Ornithologum* videre licet varias, in omnibus ſit ſimilis, ſi *roſtrum* præſertim conſideres (quod huic *Americano* eſt acutum magis, longiuſq. & *collum*, quod productius quàm *Europais*) ſed quòd authoritate *Americanorum* hominum hoc ita eſſe edoctus nunc probè fuerim.

Mergus Americanus eſſe hæc auis aſtruitur.

Non eſt tamen omnino noſtris Mergis ſimilis.

Non ignoro à *Carolo Cluſio* in *Exoticorum* ſuorum lib. 5. *Mergum* ſimiliter *Americanum* proponi, verùm is cum noſtro hoc ſimilitudinis prorſus parùm habet. *Mergum* autem eam auem eſſe *Iacobus Plateau*, à Nautis ex *America* redeuntibus acceperat, nautarum eorundem ſolo fretus teſtimonio, & *Cluſio* ita perſuaſerat. Hos ego nec laudo, nec vitupero teſtes. Poſſunt enim in *America* æquè, atque penes nos diuerſæ *Mergorum* ſpecies exiſtere.

Carolus Cluſius alium Mergum Americanum producit.

Veluti autem anno proximè elapſo à *F. Gregorio de Boliuar* plurimum cognitionis & auxilij in hac mea componenda hiſtoria accepi, ita nunc iterum à Reuerendo admodum *Fratre Petro de Aloayſa* maximè fui adiutus. Eſt autem vir hic doctiſſimus, *Ordinis S. Dominici* ſodalis, in *America* & quidem in principaliſſima *Peruani* regni ciuitate *Limana* natus, qui adfectum etiam librum habet de *Americanis* ſui ordinis negotijs, prælo propediem committendam. Huius amiciſſima confabulatione, cum ſæpe hic *Romæ* de *Americanis* rebus colloqueremur, mirabiliter fui recreatus. His autem mihi verbis *Mergum* hunc delineauit.

Frater Petrus de Aloayſa Limenſis in pluribus authorem iuuit.

ACITLI ad ſpeciem illarum auium accedit, quæ Hiſpanico nomine *Pato* dicuntur, & *Mexicana* hæc vox *Acitli* aliud propriè non ſignificat, quàm hanc auem, quæ quoniam in aqua & ſubtus aqua continuò commoratur, ideo hoc nomen accepit. *Acit* enim idem dicit, quod *Aqua*, & *Li* rem aliquam, ad aquã nimirum pertinentem. Vocatur autẽ auis hæc *Peruanà* linguà, *Nunnuma*, & duplex earum differentia reperitur. *Vna* earum eſt quæ longiſſimè volant: ſunt enim corporis mole graciliores, & ſapore in victu excellentiores, cum carnem habeant abſque oneroſa pinguedine. De his compertum eſt, quod pullos ſuos ſtatim vt eos natare vident, derelinquant, vt ipſi pulli cibum ſibi quærere cogantur inter *Iuncos* præcipuè, vbi procreantur. Sunt hæ in natatu præſtantes, & ſub aqua quidem velociores, quàm ſupra eàdem; ita vt nullus eos facilè piſcis effugiat. Submergunt ſeſe aquis, diuq. valde ſub ipſis dimorantur.

MERGVS AMERICANVS.

Auis hæc noſtra Mergus eſſe Americanus a F. Petro di Aloayſa approbatur & deſcribitur.

Vocis Acitli explicatio.

Acitli potius ſonat aque leporem. Propter eius fere in natando celeritatem.

Viſu

Visu pollent acutissimo; ita vt turbata etiam aquâ, & longè & acutè cibum suum speculentur, capiuntq. *Indi* varijs has modis capiunt, sed præcipuum dicam. In *Palude Mexicana*, vbi harum plurimæ stabulantur, *Indus* aquam intrat, suumq. caput in *Angaram* aliquam immittit, quæ similitudinem habet cum quadam cucurbita rotunda, ibique ad collum vsque submersus manet, eminente solo capite vasi eidem infixo. Vas itaque tantummodo supernatare conspicitur, quod cum auibus imponat, securæ lignum illud esse putantes, circumnatant. Quare *Indus* arreptis auium pedibus, capit eas submergit, enecatq. donec ceteræ insidias olfacientes diffugiant.

Prima Mergorum species describitur.

Modus capiendi hos Mergus.

Secunda species earum est, quæ nunquam volant, licet alis haudquaquam destituantur, sed quoniam ab his grauior corporis moles, haudquaquam sustentari potest. Propria harum imago auium hæc est, quæ hac in tabella prostat. Sunt *Mergi* hi in natando admodum veloces & promptissimè ad piscium raptum se submergunt. Ponunt oua sua in terra, & pullos suos non aliter ac gallinæ procreant. *Indi* has aues immundas censent, ideoq. ab earum esu abstinent, nescio qua vana persuasi opinione, quòd eas cum *bufonibus* sub aqua coitu commisceri censeant. Penis in his est longus valde & retortus? Nescio etiam an non superstitionem sapiat, quando *Americani* tantopere aduersus fascinationem laudant auium harum pedes & rostra, quæ subinde infantulis suis è collo, ceu certissima quædam amuleta, suspendunt, ne ipsis maleficus aspectus noceat. Hispani dicunt *Aoiar con mal ojo*. Vnde & *Virgilius*.

Secunda species describitur.

Ab harum esu abstinent Indi.

Medicamẽta ex his desumpta.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Pinguedo harum quoq. laudatur ad tollendas maculas, in facie oriri solitas, *Hispano* sermone *Pecas* dictas. Pennis quoq. earundẽ vtuntur ad medendum mulieribus vteri dolore vexatis. Harum enim combustarum pẽnarum fumus naribus ab ipsis hauritur, quamuis hoc commune sit alijs rebus fætentibus crematis, lanæ præsertim sordidæ, si ab hystericis fumus incẽsæ recipiatur. Verùm *Indi*, qui vera CHRISTI fide nondum sunt imbuti, existimant Deorum suorum futilium nutu, iussuq. auem hanc mulierum vuluis, & infantium morbis destinatam atque dicatam fuisse. Hæc *Frater* Petrus, de *Americano* suo *Mergo*.

Superstitio Indorum de hac aue.

Hactenus F. Petrus de Aloysa.

Nos etiam nostros habemus maiores, minoresq. *Mergus maior* aliquibus etiã *Colymbus* maior, à κολυμβᾶν, id est, natare, & *Vrinatrix maior* vocatur. *Minorem* solemus *Mergulum* appellare. Talibus *Franconia* nostra in stagnis suis, ac piscinis, quarum plurimas & vtilissimas habet, abundat, & in fluminibus etiam eiusdem *Pegnitio* & Moeno, vbi non rapidè feruntur, sæpius cum voluptate mergentes & emergentes, veluti ludibundos eos conspexi.

In Franconia plurima sunt stagna & plurimi Mergi.

De *maioribus Mergis* referebat mihi olim T*heophilus Molitor Lynceus*, hos semper in aquis degere, in littore rarò sedere, nidificare in lacubus, in folijs nempe *Iuncorum* ac *Typharum* inclinatis, in hisque tam artificiosè nidum construere, & erigere, aquis innatantem, vt à vento hinc inde vllo absque periculo moueatur. Quinque etiam aut sex oua ponere. *Minores* aiebat frequentiùs sub aqua se abscondere, quando præcipuè sibi insidias strui aduertunt, & post longum denuo interuallum, alio in loco erumpere. Quare à piscatoribus sub aqua interdum in retibus capi.

Relatio Theoph. Molitoris Lyncei de nostris Mergis.

PICVS

PICVS AMERICANVS.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NOMEN hìc nullum adſcriptum eſt. Roſtrum in aue nulla maius reperiri exiſtimo. Superior autem huius pars roſtri, inferiore dimidio latior eſt, variegantibus multa cum venuſtate coloribus ex viridi, albo, cæruleo, croceo, rubro, flauo verſus extrema tamen, & acumen ipſius, magis magiſq. rubello. Eſt & hoc cũ admiratione quadã ſpectandũ, medietatẽ capitis, adeoq. frontem integram in roſtrum abſumi. Oculorum pupilla nigerrima, reliqua tunicarum pars flaua circulus has ambiens puniceus, & extra hunc area alba eſt. Colli inferior pars crocei diluti coloris, pectus verò caſtanei ſaturati, inter hoc tamẽ & collũ rubedo leuis apparet. Dorſum nigriuſculum. Alæ ex triplici colore conſtant, fuſco nempe, ſubfuſco & caſtaneo mixtæ, qui in extremis magis diluitur. Inferior ventris & poſterior pars niuea, & caudam verſus rubello colore ſcintillat. Cauda autem nigerrima ſimulq. ſolito longior, id quod à ſculptore hìc non obſeruatum fuit. Pedum digiti ante ac retro bini, ijque duplo, quam in hactenus deſcriptis auibus videre licet, longiores, coloris ſubalbidi ſunt, & recuruis vnguibus. Crura per interualla cæruleo colore notantur.

SCHOLIA EIVSDEM.

ANtequam de meo hìc quicquam addam, operæpretium eſſe cenſeo, eam prius breuiter delineationem ſimilis ferme auis ſubnectere, quam *Carolus Antonius* P*uteus* mihi lubens communicauit ex viua aue deſumptam,

Carolus Antonius Puteus ſimilem auẽ viuã apud

Nnn quam

Regē Galliæ vidit, cuius iconem authori dedit.

quam ipſe apud *Galliarum* Regem in *Fontebellaquenſi* atrio, loco Gallis *Fontainebleau* dicto, viderat. Quantum autem ex effigie coloribus ſuis inducta, mihi animaduertere licuit, hæc eius facies, hi colores fuerant.

Auis huius in Gallijs viſæ deſcriptio.

Magnitudo.

Auis hæc Picà ordinarià paulo maior eſt. Roſtrum quod latum eſt admodum, ſuperiore ſui parte, vbi capiti adhæreſcit, viridiuſculo colore tinctum ex eodem virore ad acumen ipſum lineam producit, inferiore verò parte capiti quoq. commiſſa cæruleo lucet colore. Totum reliquum roſtrum inſtar ligni ſerpentini atro rubentis, intercurſantibus nigris maculis ac lineis quamplurimis eſt pictum.

Roſtrum.

Roſtrum autem eidem vacuum fuit & concauum, & adeò propterea leue, vt vires exiguas haberet, & neque morſibus acrioribus rem apprehenderet, neque perſtringeret. Hocque interna ſui parte croceo, verſus extremitatem tamen illius cæruleo, fulgebat colore.

Lingua mirabilis.

Linguam gerebat compreſſiſſimam, non multum formà ſuà diſſimilem prælongis pennis illis, quas in collo galli gallinacei habent, hanc per roſtri longitudinem deducebat, & extendebat; eratq. coloris verè carnei, & quod miratus eſſes, ex vtraq. ſui parte quibuſdam veluti plumulis filiſq. minutiſſimis diſtinguebatur, quæ eandem veræ pennæ faciem æmulari faciebant.

Pnnæ in collo.

Pennæ autem in collo vſque ad pectoris medietatem, vt albicantes erant, quarum extrema fuligineus terminabat color; ſic in dorſo & capite erant nigricantes.

Oculi.

Reliqui corporis pennæ.

Area rotunda oculos ambiens, nuda pennis, criſpata tamen aliquantulum pilis, violacea cernebatur, prout in *Pſittacis* quoque videre licet. Reliquum corporis coopertum erat pennis muſtelini coloris. Caudam non habebat, verùm in procinctu erat, eandem emittendi, aut potius delapſam remittendi Cuius initia quidem ex pennis conſtabant obſcurè albicantibus, nigri, muſtelini, & cinabrium æmulantis coloris. Hæc etiam caudæ ſuæ præludia, auis ſæpiſſimè eleuabat, ac demittebat, quemadmodum facere Reguli auiculæ minimæ, aut Motacillæ aſſolent.

Pedes.

Vox.

Pes quilibet in binos erat fiſſus digitos, tam retro quam ante, & coloris quidem ſuperiùs violacei, inferiùs cinerei. Saltitabat frequenter, & cantum ſiue garritum picarum non abſimilem voci, edebat. Hanc minimè caueæ incluſam, ſed ligatis alis, in quodam aſſerculo parieti infixo, ſeruabant; ibi garriebat & ſpatiabatur. Rebus omnibus fermè, vti & pſittaci faciunt, veſcebatur, auidiſſima tamen erat acinorum, ex vuarum racemis decerptorum, quos euulſos ſibiq. proiectos dexterrimè per aerem delapſos raptabat. Caro totius corporis ſaturatum violaceum referebat colorem. *Hæc Carol. Ant. Puteus*.

Victus.

Alia relatio de ſimili Aue Fratris Petri Aloaiſij.

Et cum in hoc ſim, vt eorum qui ſimilem auem viuam aliquando conſpexerunt, teſtimonia producam, non prætermittendum cenſeo quod *Fr. Petrus de Aloiſa Americanus*, quem ſupra etiam cum laude nominaui, de eadem mihi narrabat.

Vocatur hæc auis Hiſpanica lingua Carpintero, & Peruana Tacataca.

Quæ de hac aue, *inquiebat*, vernaculo ab Hiſpanis ſermone *Carpintero*, & linguà *Peruanà*, *Tacataca* dictà, commemorantur, hæc ſunt. Quod caput videlicet habeat rubrum, & illius proprietas ſit arborem excauare, multiſque in

in partibus perforare, vt nidum ibi pullis suis conficere valeat.

Persuasum autem sibi habent *Indiani*, huic aui notitiam esse cuiusdam herbæ, quæ vim habeat, ferrum etiam disrumpendi, aperiendiq. omnes seras. Vt autem herbam illam *Indiani* consequi valeant, aiunt se pessulo nidum occludere, & ad arboris pedem aliqua linteamina apponere: tum ad herbam istam confugere auem, eandem apportare, claustro admouere, quod statim frangatur & dissoluatur; quo effracto, herbam dimittere, quæ in terram cadens ab istis colligatur. Vocatur autem *Peruanis* herba hæc *Pyto*, ex qua similiter auem *Pyto* quoque appellare consueuerunt. Si eos quæras, vbi locorum herba ea reperiatur, omnes ad vnum se hoc ignorare fatentur.

Indis persuasum est hanc auem reperire herbã quæ claustra ferrea etiã aperiat.

Vocatur etiam Pyto Americanis.

Cerebrum huius auis si dentibus applicatur, qui iam mouentur & casum minantur, tam firmiter iterum consolidat, vt nunquam laborasse videantur. Hæc *Fr. Petrus de Aloaysa*.

Nondum quicquam hìc à me determinãdum est, priusquam aliorum quoq. historiæ Americanæ, scriptorum de simili aue testimonia producam, vt quantùm cum nostra conueniant aut discrepent eorundem descriptiones, vnicuiq. clarum euadat. Placuit autem primo loco ipsissima *Ioannes Lerij* verba recitare quæ cap. 10. leguntur historiæ nauigationis suæ in *Brasiliam* factæ. *Inter reliquas aues*, inquit, *Americanorum, primus locus cuidam Toucan nomine, dabitur. Is columbi est magnitudine, colore ceu Coruus, excepto pectore, quod crocei est coloris, torque miniato ab inferiore parte circumducto, detracto Barbari ad genarum, aliarumq. partium corporis ornatum vtuntur. Tum verò maximè apud illos est in pretio, quod saltaturi ea vtantur. Nomen inde est sortitum Toucan tabourace, hoc est, plumæ ad saltandum. Nihilominus tanta illis earum auium suppetit copia, vt mercibus nostratibus permutare eas non grauentur. Auis istius rostrum reliquum corpus longitudine superat, cum quo Gruis rostrum minimè est comparandum. Itaque pro monstrosissimo totius orbis rostro est habendum. Ergo non immeritò Bellonius vnum cum nactus esset sub finem tertij libri descriptionis auium depingendum curauit: nomen quidem non edit, at ea omnia quæ ab illo narrantur, de isto rostro necessario sunt intelligenda.*

Quæ Ioannes Lerius de simili aue scripta reliquerit.

Color.

Nomen.

Hic idem *Lerius* eodem libro capite 7. se magis his verbis de pelle detracta explicauerat. *Partis illius pellem* (quæ circa ingluuiem est nimirum) *detractam siccant* (*auis nomen retinet*) *siccatam vtriq. genæ applicant cera agglutinatam, quam Trayetic nuncupant. Quibus ita aptatis dicas vmbones lupatarios ex ære inauratos ab illis gestari.*

Volupe fuerit lectoribus meis huc ea similiter interserere, quæ in Summ. *Ouiedi* historiæ Occident. Indiæ Italico idiomate scripto, & quidem capite 43. reperio. Ait autem in *Terra firma* auem reperiri, quæ à Christianis *Picuto* appelletur, quod rostrum obtineat admodum grande, si cum corporis reliqui paruitate hoc compares, & quod valde graue sit, & plus omnino quàm reliquum corpus totum ponderet. Hanc enim auem non maiorem aut certè paulo maiorem esse *Coturnice*, plurimis tamen pennis vestitam, ideoque minus carnis habere quàm plumarum, quæ venustæ planè sint, ac diuersorum colorum. Rostrum ipsi datum maximè longum, & tellurem versus recuruum, vbi capiti adhæreścit tres digitos transuersos latum. Linguam quam obtinet, &

Quæ Ouiedus de eiusmodi aue scripta reliquerit.

Rostrum.

Lingua pēna videtur.

qua sibilum edit, pennam videri potius. In arboribus foramina excauare in quæ intret, ibique sibi nidum fabricet. Auem esse profectò visu mirabilem, quoniam plurimùm ab alijs differat, tam quod linguam attinet, quæ vt dictum, potius penna sit, quàm si rostrum ad reliquum corpus, vbi ferme nulla videatur proportio, metiaris. Nec vllam reperiri auem, quæ securior de suis pullis sit, nec *Cercopithecos* insidiantes plerisque auium pullis, pertimescat. Siquidem non possunt ipsi pullos suffurari ex nidis, quoniam vigilantissima hæc auis sit, nam vbi inimicorum aduentum animaduertit, iam ita se in nido suo componere, vt ex eiusdem foramine rostrum exserat, atque eo modo *Cercopithecos* excipiat, vt confestim discedant, & gratiam etiam aui habeant, ne peius quid ipsis contingat.

Cur sit mirabilis auis.

Quomodo resistat Cercopithecis pullorum suorū raptoribus.

Quę Aldrouandus de hac aue habeat.

Sed nolo iam diutius illis immorari, quæ de hac aue alij recensuerunt, solum ex recentioribus *Aldrouandum* adducam, qui lib. 12. capite 19. Ornithologiæ suæ historiam huius breuiter perstringit, sub nomine *Picæ Bressilicæ*, quòd *Picæ variæ* sit similis, si rostrum demas, & quod in *Bressilia* reperiatur. Scripserat olim ad Ornithologum *Ioannes Ferrerius* hanc latinis *Piperiuoram* dici, quod piperis nempe esset voracissima, & vbi hoc ingessisset, egereret citissimè, quod postmodum eius regionis incolis maximo esset in pretio. Verùm *Americani* amici mei, quibus hac æstate hic familiariter vsus sum *Romæ*, de hoc ne verbum quidem, quare non leuem hac de re dubitandi ansam habeo. Describunt hanc similiter *Theuetus* in sua Gallica Antarctica historia, & *Ambrosius Pareus* in opere suo chirurgico, *Boterus* demum sed breuissimè, in suis Relationibus.

Cur vocet Picā Bressilicam.

Vocatur etiā piperiuora.

Qui scriptores alij huius meminerint.

Hoc monere satis nunc habeo, duas ab *Aldrouando* proponi icones, veluti ab ipso quoq. Ornithologo; sed neutram cum nostra vsquequaq. conuenire, sicut nec illa quæ in *Gallijs* à *Carolo Ant. Puteo* visa fuit, cum nostra quadrat prorsus. Id quod me, vt credam mouet, non vnicam tantum huius speciem esse. *Theuetus* certè vt ipsum Ornithologus citat, duas agnoscit, vnam quæ magnitudine pipionem seu pullum columbinum, alteram quæ *Picam* referat. Et qui harum nobis depinxerunt effigies, in rostro non paruam dissimilitudinem ostenderunt. In altera enim denticulatum siue serratum hoc faciunt: alteri asperitatem eam omnino adimunt. Nostra profectò effigies dentibus carere manifestè cernitur.

Vix vlla icon ab alijs producta cum nostra cōgruit.

Theuetus duas habet species.

Rostrum in aliqua harum auiū denticulatum depingitur.

Sed animaduersione dignum censeo, quod *F. Petrus* & socij ipsius *Americani Hispaniq.* diu Noui orbis incolæ, pro certo mihi affirmauerint, hanc auem rostro suo arbores perterebrare: illa autem in *Gallijs* visa tenuissimum & leuissimum rostrum habuisse asseratur, quo vix molliusculam materiam, nedum duriorem arboris corticem lignumq. perforare potuisse iudicata fuerit. Et *Aldrouandus* tale sibi rostrum in suo Musæo adseruatum fuisse scripsit, tenuissimum membranæ instar, sed osseà tamen substantià, splendidà, leuissimà, cauà, atque aeris intus capacissimà. Vbi rectè obseruandum existimo, quòd licet tenuissima fuerit substantia, ossea tamen extiterit: qua si animal viuum dextrè vtatur, mirandum minimè est, si repetitis tot vicibus atque percussionibus, corticem etiam arboreum, & lignum forsan putridum, (hoc enim instin-

Quomodo intelligendum sit quod tenuissimæ substantiæ rostro arborem excauet.

instinctu quodam ab hac aue quæri crediderim) forare ac penetrare valeat, cum gutta etiam leuissima sæpe cadendo lapidem cauet. Et vel formicarum pusillorum exemplo animalculorum docemur, quid labor improbus possit. Cum enim *Plinius* lib. 11. cap. 30. miram earum diligentiam cursum ac recursum descripsisset. *Silices*, inquit, *itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacunq. assiduitas*. Quare non inuenusto *Hispani* vernaculo sermone suo, hanc auem *Carpintero*, hoc est fabrum lignarium, & *Peruani* à continuæ percussionis sono, qui tac tac est, *Tacataca* appelarunt. — Formicæ continua ambulatione silices atterunt.

Atque hæc me causa mouit vt *Pici* potius, quàm *Picæ* nomine insignire eam voluerim, contra omnium eorum, qui ante me de hac aue quicquam commenti sunt, sensum ac mentem. Assentietur mihi, qui nidi fabricam considerauerit, quam *Pica* non in cauis arborum, sed in arboribus altissimis sibi concinnare studet. Lege si placet apud *Aldrouandum*, & oculis intuere depictum mirabilis artificij nidum, quem *Pica* in media arbore *Malo*, ex enascentis visci ibi ramulis construxerat, spinosis plurimis ramis ex *Oxyacantho* & *Pyrastro* obseptum, atquè ita arctè clausum, vt nec vnde exiret, nec vbi *Pica* ingrederetur, obseruare quis facilè potuerit.

Pici verò nidos sibi construunt omnes in cauis arborum, vt rectè *Plinius* lib. 10. cap. 18. monuit: sed non item rectè, quod *Picos* omnes *Martio* cognomine insigniuerit, adeoq. specie pro genere (vt scholæ loquuntur) vsus fuerit: cum *Picus martius* determinatam *Picorum* formam signet. Nisi quis hoc ipsum modo tueri velit, quod *Pici* forsitan omnes, veluti animosæ aues, cum integram etiam crebra rostri percussione arborem deijcere posse credantur, *Marti* ideo sacræ fuerint; vel quia auspicatæ sint aues, & in bellum siue *Martem* abituri *Romani*, non nisi auspicatò *Vrbem* egrediebantur. Libet *Plinium* ipsum audire. *Sunt & paruæ aues, vncorum vnguium vt Pici, Martio cognomine insignes, & in auspicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subreptum felium modo, illi verò & supini, percussi corticis sono, pabulum subesse intelligunt, pullos in cauis educant, auium soli*. Ast neque solos *Picos* in arborum cauis nidulari, sed *Vpupam* quoque hoc factitare, ex *Aristotele* discimus lib. 6. de Hist. animal. cap. 1. *Vpupa vna*, inquit, *suo in genere non nidificat, sed stipitem arborum subiens, parit sine vllo stramento in cauis*. Miror hoc in loco *Aristotelis* interpretem *Augustinum Niphum*, quòd *Albertum* reprehendat, inquiens: *Hæc quæ Aristoteles ait de vpupa Albertus mentitur de pico marino*. Licet enim *Aristoteles* non dixerit, *Picos* in cauis arborum nidos ponere, *sed supra arbores, & non humi considere veluti perdices faciunt, & coturnices*: verissimum tamen est, quod *Albertus* dixit, cui & experientia, & *Plinius* adstipulatur. Erit igitur ob nidi structuram, locumq. *Auis* hæc nostra *Americana*, *Picus* potius appellanda, quàm *Pica*. — Pici in cauis arborum nidos suos struũt. — Cur Pici Marti sint sacri. — Non soli Pici nidificant in cauis arborũ vt Plinius vult. — Niphus malè reprehẽdit Albertum. — Ratio prima cur nostra auis sit potius Picus quam Pica.

Et quoniam in *Picorum* varietate enumeranda, non conuenire reperio, qui de his aliquid memoriæ prodiderunt, addam breuiter illa, quæ olim mihi scripta reliquit *Theophilus Molitor Lynceus*, non auritus, sed oculatus testis, in auium enim natura atque proprietatibus indagandis, perspicacissimus fuit. Hic igitur septem omnino *Picorum* species obseruauerat. *Primus*, aiebat

Authores in Picorum speciebus variant, de quibus certiora retulit Theophilus Molitor Lynceus.

ille, est *Picus niger*, de hoc multa fabulantur chymici, de radice quadam nempe, quam ore ipse apportet, & nidi sui foramen ligno per vim intruso, clausum reseret. Hic Picâ maior longiorq. est, capite rubro, rostro longo & nigro, linguam non latam (quam falsò *Aristoteles Picis* tribuit) sed teretem & in acumine corneam habet. Pennas in cauda acutas obtinet, quibus in ascensu arborum quoque vtitur. Excauat arbores durissimas, in quibus oua sua locat.

Prima species.

Secunda species.

Secundus est *Picus martius*, seu viridis notissimus, & hic in cauis oua quinq. sex & octo etiã, sine vllo stramine ponit, pullos suos vermibus & muscis educat. Hic ramos aridos hyeme excorticat, sub illis vespas, ac vermes quærit, quos comedit; his deficientibus ad aluearia conuolat (quod plerisq. *Picis, Paro, Rubeculæ & Ciconiæ, Apiperdis* illis auibus est familiare) rostro illa aperit, apes euocat & deuorat. Maio mense in silua arborem quærit interiùs putridam, ascendit, rostro percutit, audito sono violenter ferit. Corticem & lignum quercinum viride etiam, interdum ad quatuor vel quinq. digitorum transuersorum crassitudinem perterebrat, donec ad lignum putridum perueniat, quo inuẽto, dimidiæ etiam vlnæ profunditate arborem excauat, in qua oua sua excludit.

Pici apibus insidiátur.

Tertia species.

Tertius & in ordine primus, ex maculosis (triplex enim maculosus est) *Picarius* etiam vocatur. Hic niger est & albus, per corpus totum maculatus. Plures tamen nigras pennas in tergo habet, quàm albas. *Picâ* paulo est minor. Sub cauda rubet vti & in capite. Rostrum huic longum & lingua teres est. Apibus valde est infensus. Oua ad plurimum septem ponit.

Quarta species.

Quartus est *Merulâ* paulo minor; priore adhuc maculosior. Pennæ in cauda mediæ sunt nigræ, & acutæ. Oua sex ponit.

Quinta species.

Quintus & in maculosorum ordine tertius, & inter hos minimus, circulos habet in pennis per integrum corpus, quorum vnus albus, alter niger est. Hic *Passere* domestico paulo est minor. Carne *Rubeculum* ferè æquat. Linguam prælongam habet ac corneam: pedes paruos, sed vngues longos.

Sexta species.

Sextus Cinereus vel *Cæruleus* dicitur. Hic rostrum quidem longum sed linguam breuem habet. Non est ei cauda acuta, in qua tamen veluti in alis quoque & capite cinereum ac cæruleum, in pectore, collo & sub cauda luteum, vel ex luteo rubrum; in gutture album obtinet colorem. Pedes ipsi breues sunt. Nidum hoc exstruit modo. Inuento aliquo sibi congruo foramine sed ampliusculo, circumlinit illud luto, vel terrâ madidà, quam rostro adducit, nõ aliter ac *hirundines* facere solent, & foraminis eam relinquit capacitatem, quæ sibi ac fæmellæ suæ ad ingressum sufficiat. In hoc oua locat & pullos educat.

Septima species.

Septimus gryseus vix *Carduelem* magnitudine excedit, ascendit & descendit per arbores victum quæritans, maculis eiusdem coloris in nigro consperius est, vt *Perdix*. In rimis arborum aridarum nidificat, intra cortices ac lignum. In cauitatibus etiam murorum inter lapides oua sex plerumq. ponit, vna ex parte rotunda, ex altera verò oblonga valde, & acuta. Non canit, quamuis nec reliqui *Pici* cantillando aliam vocem exprimant, quàm Ghik, Ghik. Hæc *Molitor* noster, qui exactissimam plerarumque nostratium auium historiam vllo absque libro (adeò ipsi familiaria hæc erant) mihi reliquit.

Hucusque Theoph. Molitor.

Accedit huc alia, & potior quoque coniectura, ad *Picum* potius, quàm

Picam

Picam referendam esse hanc auem *Americanam*. Quòd pedes nimirum hæc binos in digitos, ante ac retro diuisos gerat. Id quod solis *Picis* peculiare esse *Albertus* annotauit, si *nocturnas* tamen quasdam *aues*, *Psittacum* etiam, & *Iyngam* excipias. Quamuis & *Pico murali* & *nigro* tres ante, & retro vnum, esse alij scribant. Et scimus nos etiam *Cuculo* binos ante, & retro totidem digitos concessos esse. Sed quoniam & in cæteris proprietatibus, tam aptè cum *Pico* magis quàm *Pica*, quæ tres ante, & vnum retro habet digitos, cōgruit, ad *Picum* libentius eā retulero. Vnde maximopere miror, plerosq. *Ornithologos*, & inter hos diligentissimum nostrum *Aldrouandum*, rostratæ huic *aui Americanæ* siue *Picæ Brasiliensi*, vt ipsi vocant, in suis omnibus Iconibus, tres digitos ante, & vnum pro calce appinxisse, cùm tamen & nostra pictura, & sculptura, & ipsum animal viuum in *Gallijs* visum & depictum, reclament, vt ex supra datis descriptionibus, cuilibet manifestum euadit.

Alia ratio, ex pedibus desumpta cur Picus potiùs quā Pica sit hæc nostra auis.

Aldrouandus & alij male huic aui Americanæ digitos in pedibus tres ante, & vnū retro apte pingunt.

Nomen autem illud *Picuto*, quo ipsum *Ouiedum* hanc insignijsse, supra monui, neque à *Pica*, neque à *Pico*, sed à rostro deriuatur, quod *Hispani* suo idiomate *Pico*, & Itali *Becco* appellitant. Sub huius *Picuti* nomine, hanc etiam *Cardanus* lib. 10. subtilitatum descripsit, cum inquit. *Rostrum maius est toto corpore, corpus autem coturnice paulo maius. Rostrum igitur longius, latum vbi capiti iungitur, tribus digitis, aduncum quo terebrat arbores, atque ibi à caudatis Simijs arte ac rostro, quanquam pusillum se tuetur pulchrè. Illud in eo mirum quod pennam habeat pro lingua, vnde à natura aliorum omnium multùm dissidet, sibilat vehementer.*

Cur dicatur Picuto.

Cardanus hanc sub Picuti nomine intellexit.

Ridet hæc omnia salsè *Scaliger* pro ingeniosa subtilitate sua, Exercitatione 234. *In maxima omnium coturnice*, ait, *pectus nunquam vidi latum digitos binos. Quantum igitur caput, cui affixum sit rostrum sesquialterum? Rostrum etiam debebat potius rectum fuisse, quam aduncum, ad perterebrandam arborem, & inferendos ictus.* Sed cur risu dignus sit *Cardanus*, si ipse hęc ad verbum ex *Ouiedo* oculato teste, (licet hunc non nominet) transcripsit? Et cur non reprehendit *Ouiedum* potius *Scaliger*, quem ipse dubio procul vidit, legitq. cùm non rarò ex hoc, & ipsemet suppresso *Ouiedi* nomine, *Indica* naturæ quædam miracula narret? Et cur accusandus *Cardanus*, si Natura in monstroso hoc ludere rostro voluit? quod cum reliqua aue non eam habet proportionem, quam in plerisq. nostris videmus alitibus. Κόσμος hic mundus noster est, in quo polydædala Natura pro varietate sua, pulchritudinem inducit, & vt *Plinius*, ait, *quæ nobis miracula, ipsi ludibria sunt*. Præterea cum auis hæc non terebri modo arborem directè perforet, sed bipennis loco rostro suo ad excauandam arborem, & ibi nidum suum collocandum vtatur; non video cur non æquè aduncum, quàm rectum volucris rostrum, hoc præstare & fortasse commodiùs possit.

Scaliger Cardanum hic ridet sed absque vlla causa.

Quæ naturę ludibria, hæc nobis miracula censentur.

Sed finiamus tandem, & admiremur simul, idem nunc, & olim persuasissimum fuisse figmentum, barbaricæ isti *Americanæ* genti, claustra aperiri nido huius auis applicita, ab herba quadam, quam ea ore apportet, quod *Plinius* etiam de *Picis*, ad quos hanc nostram retulimus, scriptum reliquit, loco paulò supra laudato. *Adactos*, inquit, *Cauernis Picorum à pastore cuneos, admotà quadam ab his herbà, elabi creditur vulgo. Trebius autor est, clauum cuneumuè adactum, quanta libeat vi, arbori, in qua nidum habet* (Picus) *statim exilire cum crepitu arboris*,

Miram est, quod Americanis etiā hæc fabula de herba claustrum aperiente sit persuasa.

Plinius hæc olim scripsit.

boris, cum insederit clauo aut cuneo. Hoc ipsum quoque *Democritum* & *Theophrastum* credidisse *Matthiolus* in nũcupatoria sui Herbarij epistola scripsit: quem ego miror magis, hæc ibi verba addidisse. *Quin etiam Æthiopide herba tactu claustra omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis: id quod mihi miraculo non est. Memini enim dum superioribus annis Venetijs agerem, me quendam suspendio damnatum vidisse, cui fores omnes patefierent disiectis seris, vna tantùm herbà admotà, signaculis quibusdam decantatà. Talis ferè facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proueniens, qua ab equis calcatà, continuò ferrei soluuntur calcei.*

Mirum magis quòd Matthiolus similia friuola credidit.

Authori difficillimè hæc persuadentur, qui similia nec vidit nec audiuit.

Ego vt ingenuè fatear, potiorem vitæ meæ partem herbarum quoque studijs insumpsi, & plurimorum simul familiaritate rhizotomorum sum vsus. Verùm eiusmodi naturalia plantarum miracula, nec vidi vnquam, nec à fide digno quoquam audiui.

In huiusmodi miraculis supernaturalibus res sępe suspecta est de diaboli commercio.

Quòd si admurmuratis verbis cantilenisq. res agitur, iam illa de diaboli commercio, auxilio, & suggestione suspecta fit. Scio equidem, plerosq. hominum non facilè contentos esse, ijs, quæ vbiuis obuia, & quotidiana sunt: Sed ἀφρύσικα illa libentissimè credere, appetere, & amplecti. Adeò fabulæ, deliramenta anilia, & superstitiosæ, Cacodæmonis astu excogitatæ ceremoniæ, per vniuersum orbem facillimè disseminantur, vt ad *Americanos* & *Antipodes* nostros quoque iam olim penetrauerint.

Et quidni? Cum enim luce Euangelica variæ orbis nostri cogniti regiones essent illustratæ, & fraudes Sathanæ ideo detectæ migrandum sibi putau[it] ad gentes noui orbis barbaricis ritibus plenissimas & veri DEI cultu orbatas. His cùm superbiam, arrogantiam & tyrannidem suam diu miserè exercuit, apud has idololatriam perfidè fixit, vt licet iam bona pars earum CRISTI doctrinam amplexata fuerit, remanserint tamen antiquarum superstitionum fomites quidam, è quibus continuò adhuc idolomaniæ igniculi exhalant. Et quantum apud illos Americanos perditissimus hic humani generis hostis possit, partim historiæ eius orbis nos docent, partim ab ipsismet ego Americanis sed iam Christianis; partim ab illis etiam qui ad infidelium loca penetrarunt, vt miseros illos & à dæmone dementatos homines CHRISTO lucrifacerent, edoctus fui. Sed legat hac de re qui velit, Iosephi à Costa quintum librum historiæ suæ occidentalis Indiæ: mirabitur simul & gentis illius miserebitur. Atque de *Pico Americano* hæc satis sunto.

HOI-

HOITZITZILTOTOTL

Auis picta Americana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM oblongum, acutum, tenue & tantisper curuatum nigricat: cum hoc caput, collumq. quod longum satis, in magnitudine proportionem obtinent. Colores niger, viridisq. saturatus, adeò per minima commiscentur, vt oculis se quasi nostris ambo occultent, qui tamen paruorum instar punctorum ex croceo, aureoq. pulcherrimo colore effulgent. Ex nigro vndiq. sed diluto magis, inferiorem colli partem color, vsque ad pectus, idemq. dorsum venustat, nisi quòd in hoc albæ minimæq. maculæ quædam apparent interspersæ. Putares in hac elegantissima & exotica aue, merum superbi *Pauonis*, aut *Phasiani* masculi, aut variegatum rutilantis *Columbæ* collum intueri. Alæ nigricant, sed anteriores harum partes candidis maculis lucent. Cauda subfusca ferme tota, principium huius tamen virescit, albescit extremitas. Pedes habet longos, nigricantes, subtiles, tribus ante distinctos digitis, cum quarto posteriore, ex breuibus cruribus enatos.

SCHOLIA EIVSDEM.

PArum est, quod commentarij loco hic adnectere possum, & iam nonnemini diffusior paululum visus fui. Adponam tamen hic primo loco quæ *Fr. Petrus de Aloaysa* mihi reliquit. Hæc auis, *inquiebat ille*, quam *Mexicani Hoitzitziltotl*, *Peruani* verò *Pilleo*, appellant, non comedit frumenti grana, nec corpore eum quicquam, nisi tantùm substantiam & medullam florum, sed præ- *Fr. Petri de Aloaysa Americani de hac aue verba.*

sertim

Alimẽtum huius auis melleus liquor.

sertim florum spinis armatorum. Habet autem pulcherrimas pennas, quarum vsus est imagines conficiendi picturis simillimas, & alia huiusmodi precij magni opera.

Recchus nostre huic consimiles alio loco describit.

Nardus Antonius Recchus noster, hoc ipso *Mexicani* voluminis sui, quod nunc primùm mundo publicamus, libro 9. cap. 11. Auiculas plurimas sub *Hoitzitzil* nomine, & pictas exhibet, & calamo describit, cum quibus magnam hæc nostra vt corporis effigie, sic nomine similitudinem gerit. Hæc sola inter vtrasq. est differentia; quod nostræ præter vtrisq. communem appellationem *Hoitzitzil*, additur vox hæc *Tototl*, quamuis & illis septem differentibus vnius speciei auibus, sua differentia etiam nomina dentur à *Reccho*, quæ tamen in hoc omnes videntur conuenire, quod sint *Hoitzitzil* Quapropter fere adigor, vt credam, hanc nostram auem quæ sine historia hìc prostat, ad illas referri posse, de quibus loco laudato singulare caput *Recchus* scripsit. Licet enim ibi colores non enumeret, sed varios solummodo esse dictitet, quare & auem illam latinè *variam* nominat: credi tamen potest, eas huic nostræ haud absimiles esse, cum & ex illarum, & nostræ pennis ac plumis, artificum *Indorum* industriâ, imagines elegantissimæ construi dicantur. Et cum his verbis caput illud concludat: *Plures sunt harum auicularum differentiæ, colorum varietate ac corporum distantes magnitudine*. Æquum est credere & nostram hanc, licet picturâ grandiusculam, in illarum classe locum habere. Confirmat hanc opinionem meam, quod *Fr. Petrus de Aloaysa* dixerat, hanc nostram sola florum medullà nutriri; & *Recchus* asserat, suas illas tamdiu solummodo esse superstites, quamdiu melligenarum herbarum flores ex quibus aluntur, perdurent.

Quæ differentia inter nostrã & illas sit.

Rationes cur conueniant.

Prima.

Secunda.

Videntur hæ nostræ aues cum paruula illa Tominejo Clusij conuenire.

In mentem itaque venit, an non affinitate quadam hæc nostra auis & à *Reccho* enumeratæ *variæ* seu *pictæ*, attingant illam, quam *Carolus Clusius* Exoticorum lib. 5. cap. 2. describit, quæ *Ourissia*, siue *Tominejo* appellatur. De hac enim sequẽtia apud ipsum legũtur. *Franciscus Lopez de Gomara in Historia, quam de Mexicanæ vrbis expugnatione scripsit, Vicicilin eam auiculam* (quæ alijs nempe *Ourissia*, & *Tominejo*, & *Paßer mosquitus*, & *Gonambuch* dicitur) *nominare videtur. Maximè inquit, admirabilis est in noua Hispania auicula incolis dicta vicicilin, corpore non maiore quàm Crabronis, oblongo & gracili rostro: melle rore & florum succo alitur, rosæ tamen non insidet. Eius pennæ valde exiles, elegantis mixti coloris, à Phrygionibus admodum expetitæ, vt aureis staminibus intertexant, præsertim illæ quæ in collo & pectore natæ. Expirare, siue obdormiscere creditur Octobri mense, pedibus ex aliquo ramo appensa, aprico loco: renasci autem siue expergisci Aprili multis floribus iam vigentibus, propterea Renata vocatur.* Qui plura de hac nosse velit, ipsum adeat *Clusium*, vel ipsos potius oculatos testes consulat, quos ipse citat *Consaluum, Ferdinandum Ouiedum* cap. 48. sui Summarij. *Augustinum Caraten* lib. 1. cap. 8. Hist. Peruanæ. *Iosephum à Costa* lib. 4. cap. 37. *Theuetum* cap. 48. singularium Franciæ Antarcticæ, & *Ioannem Lerium* cap. 11. Hist. Americanæ.

Hæc dicitur sex mẽsibus arbori affixa dormire.

Conueniunt mehercle omnia quæ modò retuli, cum *Recchi* nostri historia, quæ suis ille *Hoitzitzil*, siue auibus varijs tribuit, de somno præcipuè illo quo arbori affixæ pluribus detentæ hærent mensibus, *nec nugæ sunt*, inquit, *aut*

cuiquam

cuiquam debet esse dubitatum, seruata quippe est non semel auis stipiti affixa intra cubiculum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi natura comparatum est, reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit.

Somnum huius auis etiam in suis cognoscit Recchus.

Sed de mirabili hac & pusilla auicula, ea quoque commemorare libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* mihi pro certissima historia communicauit. In multis, *aiebat ille,* prouincijs ac Regionibus Indiarum tam *Nouæ Hispaniæ*, regionis *Peruanæ*, *Brasiliæ*, & *Guineæ*; quàm *Indiæ Orientalis*, in *Insulis Philippinis*, & alijs, numerosa est diuersitas magnarum auium & paruularum, varijs coloribus distinctarum. Quapropter cum de paruulis agamus, quas in suo libro refert *Nardus Antonius Recchus*, quæ in *Noua Hispania* reperiuntur, dico relationem eam quam de illis habet, quæ sub nomine *Hoitzitzil* depinguntur, à veritate nequaquam alienam esse: excepto tamen, quòd illæ omnes, quarum septem sunt, ibique à *Reccho* referuntur, eam proprietatem non habent, ad arborum concaua confugiendi, ibique per sex menses hyemis mortuas, vel quasi mortuæ videantur, latitandi, rostellisq. suis in arborem defixis, firmiter inhærendi. Ineunte autem vere, reuiuiscere, alimoniamq. sibi quærere ex melle, quod in arborum, plantarumq. floribus delitescit. Quoniam primum hoc, quod dictum est, videtur tantummodo verum esse, in illa specie auium, quæ minima est omnium, & à *Peruanis Tomin,* vel *Tominejo* appellatur. Reliquum verò, quod de illis commemorat, certissimum est, quodq. ex earum pennis preciosæ vestes & imagines conficiantur & elaborentur. *Tomin* itaque auicula est adeò parua, vt nulla in orbe vniuerso minor reperiatur. Eius magnitudo est instar *Crabronis*, varijs perfectißimisq. depicta coloribus. Pedibus admodum pusillis & curtis. Est ex his aliqua, quæ caudam curtam habet, & rotundam pipionum more; alia verò tam longam & completam, vt bis, teruè longitudine sua reliquum totum adæquet corpusculum: In hac tres vel quatuor sunt pennæ colore precioso variegatæ. Rostrum habent longum, tenue ac delicatum, & linguam instar acus, quam dum proferunt, duplo est, quam rostrum, longior. Hac mel extrahunt ex occultiore & profundiore centro florum, etiamsi sit *Lilium album*, vel flos etiam oblongior.

Fr. Gregorij de Boliuar de hac parua auicula historica relatio, authori communicata.

Sola illa parua auicula ita dormit.

Hæc graphicè describitur.

Et quemadmodum DEVS & Natura neque in minùs vtilibus abundantiam, neque in necessarijs defectum monstrare voluerunt, sic etiam huic auiculæ idonea pro alimentorum suorum acquisitione, instrumenta procrearunt, linguam inquam, longißimam, qua ad intima florum penetrare posset; & mirabilem hanc facultatem concesserunt, vt ipsa rei nulli inhærens, in aere saltem libero volitando, persistere tamen & ex floribus, sursum deorsum vbi velit, illis haudquaquam innitens, linguà exertà melleum lambere rorem, pro illo temporis spatio, quo indiget, valeret.

Linguam longam valde habet, qua mel exugit.

In aere hærens nec floribus insistens ex illis mel sugit.

Alas autē tāta pernicitate mouet, vt visu percipi motus minimè possit; quin alis potius carere videatur, & vel tam exile corpusculum, absque alis subsistere appareat. Sic autem in aere suspensa, & ad partem inferiorem superioremq. floris conuersa, liquorem illum rostello colligit, & linguà suà quam deducit eò vbi necessarium est, suffuratur. Tanta autem velocitate ex vna arbore ad aliam, ab vno loco ad alterum se confert, vt in hoc reliquas aues antecellere

Alas celerrimè mouet.

tecellere

tecellere & ſuperare longè videatur vniuerſas, & ipſa volans oculis ſæpiſsime percipi minimè poſſit.

Hucuſq. F. Gregorius.

Hæc ſunt præcipua quæ de huiuſmodi auiculis *Tominejos* nuncupatis, dici poſſunt. Reliquæ ſpecies dictum hunc modum inſequuntur plus vel minùs, pro earum corpulentia vel natura, quamuis maxima etiam illarum, creſcendo nunquam attingat medietatem minimæ auiculæ, quæ in *Europa* inuenitur. Hæc Fr. Gregorius.

Quæ de hac aue ampliùs examinari poſſent.

Duo ſunt, quæ ampliorem hìc diſquiſitionem mererentur. *Primum*, quomodo hæc auis ſolo melleo florum liquore paſtuq. cibetur? *Alterum*, qua ratione tot menſium inediâ macerata, ſuperſtes tamē adhuc arbori adhæreſcat? Veruntamen hæc cum altiora ſapiant principia, quæ hoc loco examinare operæ minimè eſt pretium, ad alia tranſeamus æquum exiſtimo, cum præſertim de mellis ex floribus hauſtu, naturâ, & fabricâ, ſuccinctè quidem, ſed neruosè, & ſolidè diſputauerit *Princeps Cæſius* noſter, in *Apiario* ſuo *Romæ* typis expreſſo, quod conſuli poteſt. De fame verò diuturna, quam varia ſufferre innoxiè animalia poſſunt, ſi temporis permiſerit anguſtia, aliquid inferiùs, vbi *Chamæleontis* dedero hiſtoriam, delibabo.

Ariſtoteli notiſſimū fuit aues quaſdam hyeme occultari.

Hoc vnum nunc reticēdum haudquaquam cenſeo, *Ariſtoteli* minimè ignotum fuiſſe, aues quaſdam hyeme abdi, & occultari, inter quas lib. 8. cap. 16. de hiſt. An. præcipuè *hirundines* numerat. *Iam enim viſæ ſunt*, inquit, *multæ hirundines in anguſtijs conuallium nudæ, atque omnino deplumes*. *Scaliger* ad hunc locum. *Sed & in cauis arborum*, ait, *deprehenſæ ſunt aliæ aues apud nos nudæ, idque hyeme. Mutant enim quotannis aues plumas, idque æſtate. Natura ſapiens, cum plumas aduerſus frigoris incommoda condidiſſet, non abſtulit eas per frigus*. Atqui nos ſcimus eas quæ hyeme ſe abſcondunt, hyeme plumis ſpoliari. Hunc eundem *Ariſtotelis* textum explicans *Auguſtinus Niphus*, hæc habet. *Vnde vt Albertus inquit, iam viſæ ſunt hirundines, quæ in concauis arborum ſe condiderunt, & ſpectatum eſt in Germania in ſylua quadam, vbi quercu putridâ inciſâ inuentus eſt cumulus hirundinum deplumium. Nec ſolum Albertus hoc probauit, ſed Pompeius Columba vir maximus rerum naturæ rimator, ſe idem in Germania reperiſſe in concauo cuiuſdam arboris in imo fluminis exortæ, teſtatus eſt mihi*.

Scaliger hoc idem probat.

Hoc ipſum Niphus docuit.

Et quando iam *Germaniæ* facta eſt mentio, prætermittere haud debeo, quin pro rei huius confirmatione, & illa producam, quæ *Fortunius Licetus* lib. 3. cap. 10. *de his quæ diu viuunt ſine alimento*, annotauit. *Afferenda huc ſunt*, inquit, *quæ de natura hirundinum Germanicarum mihi retulit Mathematicus inſignis* Galilæus, *fratrem nempe ſuum in Germaniæ ſtagnis hyeme vidiſſe retibus à piſcatoribus captas congeries multarum hirundinum, pedibus, roſtro & alis mirum in modum ad inuicem conſarcinatarum, quæ in thalamis tepidioribus comportatæ, quaſi reuiuiſcentes mouerentur primùm, ſeſe expedirent poſtea, mox etiam auolarent: audiſſeq. ab incolis aduentante hyeme, quotannis hirundines in ea regione, aëris inclementiam fugientes, non in remotiſſimam inde Aphricam (quod efficiunt Italicarum plurimæ Lybiæ viciniores) ſed multas, vt dictum eſt, in vnam congeriem colligatas, ſub aquas demergi, vbi minus ſæuit hyemis, atque ibi latere ad vernum tempus ſemianimes*.

Hirūdines ſub aquis lateſcere Galilæus in Germania vidit.

Addam & ego aliquid ex *Germania* noſtra ab oculato teſte *Theophilo Molitore*

tore Lynceo de *Cuculo* mihi relatum, finiamq. Hoc itaque sibi domi suæ contigisse affirmabat. Cum famuli etenim aui paterni sui in prato quodam *Salices* vetustas, aridas & arboreas eradicassent, domumq. vexissent, & duo earundem capita in fornacem, pro calefaciendo hypocausto coniecissent, audiuerunt in eodem hypocausto tertiâ vice *Cuculum* cantantem. Admirati hâc *Coccygis* hyeme vocem, exeuntes, & capita *Salicum* è fornace extrahentes, in altero se quidpiam moticare animaduertetunt: quare arreptâ securi foramen aperuerunt, & immissâ manu primùm pennas meras extraxerunt, postmodũ viuum quoque animal arripuerunt, hoc est ipsissimum *Cuculum*, vegetum quidem, sed nudum ac pennis omnibus exutum spoliatumq. & commeatu planè destitutum: quem pueri gesticulantes, per biennium integrum in hypocausto enutrierunt. Theophilus Molitor Cuculum pẽnis spoliatum in arbore latitantem vidit.

AVIS MEXICANA
Psittaci colore.

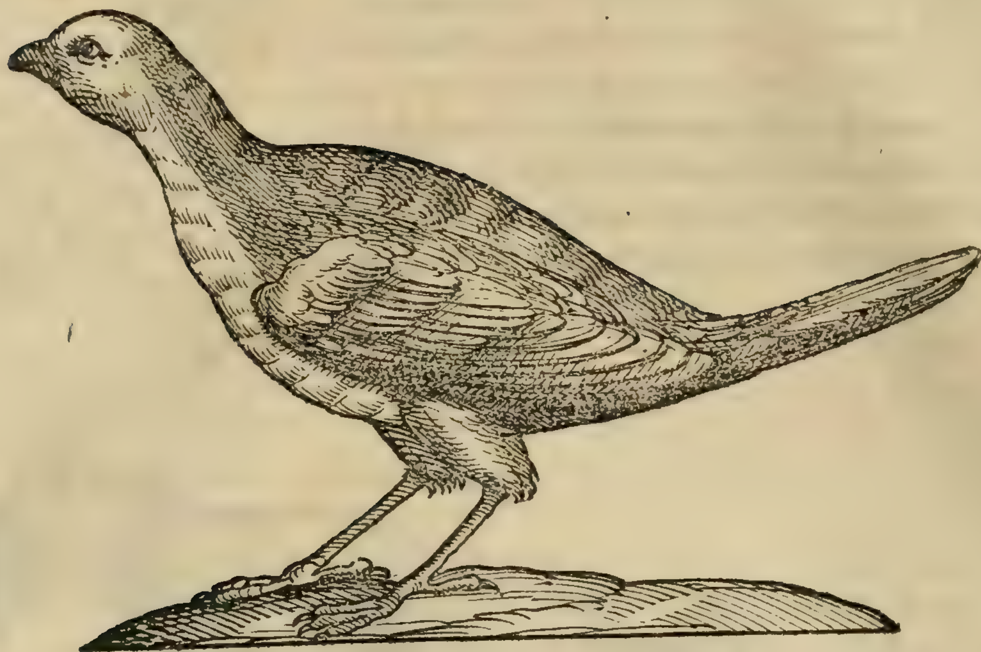
IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ÆC auis statim in rostro, (quod aduncum nonnihil & cineritium est totum) inferiore parte ad caudam vsque, hoc est in ventre toto minij colore rubet: qui idem color sursum per vropygium, ad dorsum porrigitur, nisi quod alarum versus principium cum virore rubor confunditur, qui ad ipsum ita collum protenditur, quod omnino virescit. Caput autem amethystino, aut hyacinthino colore dilluitur. Circulus cui pupillam ambit, valde albet, orbita verò oculi est cærulei saturati coloris. Vbi suum sumunt principium alæ, color est subluteus. Sequitur primus pennarum in alis ordo cum secundo & tertio dicti hyacinthini coloris. In medio tamen harum pennarum circumferentia intercurrit linearis subuiridis vsque ad finem. Cauda tota est amethystini coloris absque viriditate, dilutioris tamen versus finem. Pedes, qui tres ante & vnum retro digitos habent, inter cinereum ac violaceum ambigunt.

AVIS ANONYMA.

Noua Hispania.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

OSTRVM imprimis aduncum ſatis, & nigri admodum coloris eſt. Nigerrimos quoque oculos oſtendit. A roſtro ad verticem cæruleus color emicat. A collo verò per dorſum integrum, ad caudam vſque ex nigro & viridi commixtus ſcintillat. A roſtro autem inferiore per ventrem luteolus color cum albicantibus quibuſdam maculis hanc auem venuſtat. Alæ ſunt viridis ſaturatioris coloris, maculis tamen eiuſdem coloris, ſed longè dilutioribus, hinc inde pulchrè intercurſantibus. Cauda ſimilis cum alis eſt coloris. Tibias pedeſq. fuſcos habet, & vngues digitoſq. prælongos, tres anteriùs, & ponè vnum.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVod ex ſacratiſsimo ſuo ore ſalutis æternæ reparator noſtræ *Chriſtus* Matthæi ſexto capite pronunciauit inquiens: *Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis. Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt; non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salamon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis*. Hoc æquiſsima nos ratione de auibus quoque prædicare poſſumus, quas Deus in nouo præcipuè orbe, tam ſpecioſis ornauit pennis, tam varijs diſtinxit coloribus, tam ſplendidè & ſuperbè veſtiuit, vt *Peruani* olim atque *Mexicani* Reges, ex pulchriformibus earundem plumis, regalia ſua parauerint indumenta, eaſq. argento, auro, gemmiſq. longè prætulerint, & hodieq. illius orbis habitatores, perizomata, & inſignia capitis cæteriq. corporis ſui ornamenta,

Aues ſplẽdidè à Deo veſtitæ.

Auium pulcherrimæ pennæ in nouo orbe auro præferuntur.

menta ex his elaborata gestent, aulæa & tapetes texant, clypeos, gladiosq. suos ornent, & miro artificio vtensilia ex his varia construant. Quin in locis quibusdam mercatura publica plurium dierum ex hisce exercetur, & apud Mexicanos nundinæ ex auibus instruuntur, quæ cùm ad victum, tum ad opera plumaria coemuntur.

Varia parantur ex his vtensilia.

Ex his publica mercatura exercetur.

Sed & quicquid pictores penicillo tentare valent, hoc ipsi Apellæa planè arte, paruis plumulis æmulantur, & ex his variarum icones rerum, plantarum, inquam, animalium, hominumq. effingunt, quæ ad nos quoque deferuntur. Veluti & magni valoris, elegantisq. decoris tabulas aliquot, ex pennis elaboratas vidi in *Summi Pontificis* cubiculis, quæ *Christi* & *Sanctorum* imagines repræsentant, tam ab *Occiduis*, quam *Eois Indijs* huc transmissas.

Et imagines pulcherrimæ concinnantur.

Verùm & ad *Germanos* quoque plumatilis hæc ars iamdudū transijt: quandoquidem domi meæ habeo ex minutissimis plumulis, auiumq. villis, varij generis auiculas, tam concinnè compositas, tam veris expressas coloribus, inter quas & *Psittacus* triumphat, vt ipsas te viuas contemplari, & tuis palpari digitis putares, gestiresq. volucres, non quidem in pictura adumbratas, sed statuarum ritu solidè extantes. Has cum ego olim *Scipioni Cobellutio Cardinali* amplissimo, doctissimoq. Bibliothecario Apostolico (cuius vt ego semper religiosus cultor exstiti, sic ipse me vnicè amauit) monstrarem, proh Deum immortalem! inquiebat, & quò non humani ingenij industria peruadit? In quo artificio *Europæis*, imò *Americanis* quoque omnibus palmam longè præripiunt, industrij & dexterrimi *Augustæ Vindelicorum* incolæ, Vrbis *Germaniæ* totius, dixero, nitidissimæ, amœnissimæ, & ingeniosorum opificum feracissimæ, ne quicquam nunc dicam de literarum bonarum, variarumq. linguarum, quibus habitatores eius plurimi pollent, cultu & exercitio: de splendore nobilitatis, in qua præter cæteros Illustrissimi *Comites Fuccari* religionis Catholicæ assertores ibidem florent: & de regimine Reipub. illius, in qua non ita dudum *M. Velserus Lynceus* eiusdem *Duumuir* sapientissimus, Vrbi & orbi notissimus, & rei literariæ illo seculo *Triumuir* dominatus est.

Germani quoque norunt hanc artem plumatilem.

Author habet varias auiculas arte ex plumis elaboratas.

Scipio Cardinalis Cobellutius.

Augustæ Vindelicorum encomium.

Ex eadem igitur Vrbe prædictas dono accepi auiculas, cum raris alijs munusculis à *Gregorio Aichingero* ibidem Canonico, ob musicesq. præstantiam *Germaniæ Orpheo*, & ob incorruptam triginta annorum amicitiam nostram, vero meo *Pylade*.

Gregorius Aichinger Germaniæ Orpheus.

Sed misso antilogio ad rem accedamus. Hanc itaque, quam præ manibus habemus auem in earundem venustissimorum colorum classe volucrium collocandam esse autumo: ex quarum pennis & olim se *Americani* ornauerint, & eas nunc quoque maximi faciant. Quæ autem hæc auis sit, & quo nomine decoretur, cum ignarissimis equidē & ego ignoro. Cum huius nec nomen, nec historia in nostro autographo vlla existat. Malui tamen *Psittacis* eam, quàm alijs associare alitibus, si colorem saltem spectes varium & pulcherrimum. Nam si rostrum aduncum magis haberet, & pedes in duos tantum, ante retroq. digitos fissos gereret, iam quin omnino *Psittacum* appellaremus, nulla penes me dubitatio exstaret. Hoc enim *Psittacis* omnibus, at non solis competit. Ast notaui ego hoc sedulò, quod à nemine scriptum reperio, ipsos nempe

Cur auis hæc nostra ad psittacos pertinere videatur.

Quomodo psittaci modò duobus modò tribus pedum digitis vtantur.

psittacos, quotiescunque gradiuntur, ascendunt, descenduntq. per clathras suas duos pedum digitos ante retroq. porrigere, vbi verò cibum capiunt, & ori admouent, tribus hunc digitis carpere, stringere & ita strictum tenere, donec rostro comminuerint, & deglutiuerint. Et quod mirum videri queat, maiorem posterioremq. digitum tam dextrè antrorsum, retrorsumq. flectunt ac mouent, vt te nescire fatearis, an Natura illum magis ad gradiendum posteriùs, an ad vescendum anteriùs, vtendum voluisse creauerit.

Aues psittacis in America plurimæ similes, maiores & minores.

Quòd autem tam minores quædam, quàm maiores *Psittacis* aues, ob similes ferè colores *ad Psittacos* referri soleant, licet tales minimè sint, ex *Vlyssis Aldrouandi* lib. 11. Ornithologiæ disco. *Nam cum in vtraq. India*, inquit, *quamplurimæ auiculæ minutiores reperiantur, & multiplici colorum varietate haud secus atque psittaci picturatæ, certè harum specie prima fronte multas ab initio descriptas fuisse constat, quod eas à psittacis minusculis ægrè dignoscerent. Tales suo loco sub nomine passerum Indicorum aliquot describentur*. Et paulo inferius subiungit. *Ad psittacos etiam, quàm ad aliud auium genus potius referendæ sunt, quas in India teste Iosepho à Costa Guacemaias vocant, aues psittacis maiores, sed colorum diuersitatis venustate illis per omnia similes*. Operam hìc ego prorsus luderem, & post *Apellem* pingere velle viderer, si quæ idem *Aldrouandus* à *Ioanne Bittnero Germano* (vt ipsemet ingenuè fatetur) egregiè adiutus, exquisitissimè, tam in *psittacorum* differentijs enodandis, quam in capitis totius & linguæ præsertim atque loquelæ organis eorundem anatomicè explicandis, posteritati consignauit; vel renouare, ac veluti *Crambem bis coquere* hìc tentarem, vel plura nouaq. magis attexere existimarem. Si præcipuè *Carolus Clusius* in Exoticis suis quoq. consulatur, qui nonnihil post *Aldrouandum* adiunxisse visus est, ad quos ambos benignum ego lectorem meum ablego.

Aldrouandus in historia psittacorum exactissima à Ioanne Bittnero Germano maximè adiutus.

Quæ Romæ ab authore in psittacis obseruata.

Ne tamen mori nostro morem non geramus, hoc est, omnino nobis dissimiles atque Laconici prorsus iam fiamus, quæ hìc *Romæ*, de pulchritudine saltem, & humani sermonis imitatione, nobis in *Psittacis* quibusdam obseruare licuit (à duabus enim his dotibus, animi, vt ita dicam, ac corporis, verè laudantur) & nos proferamus, æquum iudico.

Maximus & pulcherrimus ab authore visus fuit Romæ apud Cardinalē Madrutium.

Egregiæ magnitudinis sanè ac pulchritudinis, cæteros, quos *Romæ* videre potui, antecellit *Psitaccos*, ille, quem S.R.I. Princeps, & S.R.E. *Cardinalis Madrutius* omni cultu à me honorandus alit, *Phasianum* masculum non adæquans modò, sed superans etiam. Quatuor enim spithamas, seu mediam cannam, vt *Romani* nostri vocant, quæ quatuor est palmorum, ferè superat, si à summitate rostri, ad imum caudæ mensuram extendas. Hìc coloribus tam variè bellèque pictus est, vt octo diuersos in toto eius corpore facilè numerare valeas, rubrum nempe, viridem, luteum, subluteum, albicantem, nigrum, cæruleum, subcæruleum, quem etiam colorem venetum, siue marinum appellamus.

Descriptio huius psittaci.

Hic ipsissimus est, quem *Aldrouandus* inter *Psitaccorum* species, secundo loco enumerat, & *Psittacum maximum alterum* vocat. Rostri pars superior alba & & adunca valde, inferior nigra est. Circa oculos, qui subuiridem colorem ostendunt, campus apertior & tempora albicantia. Caput, gula, pectus, dorsum, venter, femora, alarum principia, omnia pulchro ac puniceo colore rutilant.

lant. Et vt reliqua *Aldrouandi* potiùs aptissimis, quàm meis verbis dicam. *Denique cauda*, inquit, *tota supernè pulcherrimo colore puniceo decoratur*. (Addo ego extrema subcæruleo, mixtoq. ex rubro ac cæruleo elucere) *Sed & remiges pennæ interiore parte simili colore puniceo rubent. Remigum tegetes, secundo in alis ordine luteo sunt, puniceis marginibus, cæruleo velut ocello prope apicem ornata. Remigum exterior superficies, & vropygium infernum saturo cæruleo colore tinguntur. Crura breuia ac pedes, digitis oblongis, vncis vnguibus armatis composita, fusca seu cineritio obscura.* Psittacus hic heri sui nomen, quod *Carolus* est, sæpe ingeminat, sed preter hoc & P... *galli* vocem, pauculas profert alias. Olim plura loquebatur, musicales notas proferebat quoque, *vt, re, mi, fa &c.* nunc ætate prouectior, viginti nempe duorum annorum, pleraq. obliuioni tradidit.

Ad hunc coloribus & corporis mole (nisi quòd caudà iam, quæ prælonga erat, mutilatus sit) accedit ille, qui apud Illustriss. Cardinalem *Carolum Emanuelem Pium* Principem verè magnificum, & præter prudentiam, qua maximè pollet, physicis quoque, mathematicis & alijs amœnioribus studijs excultissimum, conspicitur. Veruntamen virium robore priorem hic superat. Cum enim liberrimè nuper in cubiculo quodam deambularet, paucis rostri sui durissimi morsibus ligneum quendam sedis pedem ita vulnerauit, vt illum mordicus quasi disruperit. Vnde *Oppianus* etiam monet, non in ligneis caueis, quas rostro corneo suo exedit, sed ferreis eũ seruari debere, quæ nec ipsæ quandoque illæsæ permanent. Hic ob loquacitatem olim hero suo charus, nunc nescio an ob senium, an ob desuetudinem plurimas certè humani sermonis voces dedidicit. Cardinalis Pij encomium. Hic magnum & robustum valde psittacum habet.

Et his similis planè *Psittacus* apud Amplis. Cardinalẽ *Scipionem Burghesium* videtur, qui varia alia in amœnissimo Suburbano prædio suo ali curat animalia. Hunc cum liberè expatiari permittat, coerceri tamen ferreà catenà sesquilibram pendente pedi affixà, mandat, quam facilè trahit nõ solum, sed non rarò etiam perrumpit. Quod & ipsum insignem auis fortitudinem demonstrat. Apud Cardinalem Burghesiũ varia animalia exotica.

Sed cum hi omnes veterum psittacũm ab *Aristotele*, *Plinio* & *Solino* memoratum, coloribus & facie sua haudquaquam agnoscant: hinc fit, vt aliqui potius *Coruos Indicos* (nescio quàm bene) quàm *Psittacos* appellare maluerint maiores hos, & versicolores. Antiquorum enim ille viridis totus fuit, torque tantum miniaceo in collo notatus, quod præter *Plinium* etiam *Apuleius* monuit his verbis. *Sed color ille est viridis*, ait, *& intimis plumulis, & extimis palmulis, nisi quòd sola ceruice distinguatur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo velut aurea torque, pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur*. Vnde & *viridis auis*, quasi per antonomasiam olim à poetis dicebatur. Veterum psittacus ab enumeratis iam distat. Describitur veterũ psittacus.

De hoc *psittaco Statius* lib. 2. Syl.

Psittacus ille plagæ viridis regnator Eoæ,
Quem non gemmatà volucris Iunonia, caudà
Vinceret, aspectu gelidi non phasidis ales.

Ast hoc encomium longè veriùs, nostri temporis, & à me iam commemoratis *Psittacis*, quàm veterum illi toti viridi conuenire queat.

Sed audio Aristarchum, *Iulium Cæsarem Scaligerum*, in Exercitation. suis

Scaliger negat psittacum esse pulchrum.

Cardano, mihi, illisq. omnibus qui in *Psittacis* pulchritudinem agnoscunt, obstrepentem. *Auis enim hæc*, inquit, *non admodum pulchra. Nihil inquam pulchri præter oculos. Caput excreuit supra modum indecora magnitudine. Rostrum fœdum. Crura fœdissima. Linguâ nihil turpius. Quin etiam fuscis siue cinericijs color tristis, nitor nullus: ne à colore genus commendes vniuersum*. Sed æquum fuit hìc quoque *Scaligerum* quærere, quod reprehenderet in *Cardano*, ne scilicet Scaliger non esset. Quare *Aldrouandus* laudato iam supra de *Psittacis* loco, huic Momo respõdet his verbis, & *Cardanum* simul ac nos tuetur. *Astutè hoc postremum velut tacitæ occurrens obiectioni adiecit Scaliger. Subolebat enim neminem fore tam stolidum, qui non statim ipsi responsurus esset, pulchrum esse psittacum non rostro, aut pedibus, sed colorum variorum decore, quæ etiam procul dubio Cardano mens erat. Sed ludit Scaliger, non disputat. Multa a viris etiam doctissimis sæpe extundit contradicendi, aut forsan exercitandi ingenij studium, quæ alioquin, vtpote non vndequaq. satis firma procul dubio tacituri erant.*

Cui Aldrouandus sal sè respondet.

Quod si hôc viris, doctis vsuuenire solet, quid de indoctis censeas? quibus minimè pensi est, in philosophia & rerum naturalium historia, susq. deque omnia habere, & pro libitu suo, quicquid in mentem ipsis, in buccam, ac pennam venit, chartis illinere, modò viris se magnis opponendi campum sibi dari, & aliorum crescere, atque clarescere se nomine posse, ita prauè iudicent. Adeò scripturiendi hoc à meris calumnijs natum, fotumq. cacoethes, ceu scabies quædam, multorum nunc animos occupat, miserè torquet, maceratq. Verùm ad *Scaligerum* redeamus, qui eodem reor, argumento formosissimam auium omnium, non Europæ modo nostræ, sed orbis, vt ego iudico, vniuersi, turpitudinis arguere poterat, *Pauonem* inquã, quod caput in hac alite, pro reliqui proportione corporis minutum nimis, & pedes luridi tristisq. coloris appareant. Attamen cum suas explicat alas, & surrigit vropygium..

Scribendi & contradicendi scabie multi pruriunt.

Poterat Scaliger etiã Pauonem sic turpem dicere.

Quam non gemmatâ volucris Iunonia caudâ
Vinceret?

Pauo tamẽ est pulcherrima auis,

In quam hos aureos fudit *Oppianus* versiculos. lib. 2.

Non secus ac si ales Iunonis Pauo *superbus,*
Caudâ versicolor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipsa Iouis prudentia & alma voluptas,
P*ulchrius aspectu mortalibus ante creauit.*

Et lib. 3. idem

Quippe feris tanto præstat formâ inclyta Tigris,
Quanto præcellit Pauo *genus omne volantum.*

Si tam excellentem igitur veteres *Psittaco* suo, viridi prorsus & vnius coloris aui, formam gratiamq. tribuerunt, vt neque à *Phasiano*, neque à *Pauone*, illum vinci putarent, quid de maioribus his nostris pulchricoloribusq. quos tam Occidentales, quàm Orientales nobis iam Indiæ mittunt, dicturos fuisse eos, si vnquam vidissent, existimabimus?

Habemus & nos veterum Psittacum.

Sed neque adhuc desijt ad nos adferri *Alexandri magni* ætate notus, & *Romanis* olim non infrequens, *Psitacus* quem appositissimis profectò verbis describit *Aldrouandus*, cuius delineationi ad vnguem vidi similem hoc ipso tempore,

pore,

pore, quo hæc commentaria edo, apud Excellentissimam *Principis Cæsij* nostri coniugem, quæ suauiter auis huius garrulitate, dum aduersâ nuper affligebatur valetudine, recreabatur. Hanc *Perroquet*, & si minor paulo sit etiam *Parochino*, vulgò, nominant. Non sum tamen nescius, maximos illos versicolores, & bicubitales ob vocis sonum, quem plerumque edunt, ab alijs quoque *Perroquet*, appellari. Nolo hic omnia ex *Aldrouando* repetere. Hoc saltem in minore tali *Psittaco* de torque miniaceo monebo. *A rostro (quod supernè rubet, infernè ex rubro nigricat) sub mento linea ducitur deorsum nigra ad pectoris vsque initium, quæ vtrinq. ad colli latera abit, donec cum circulo seu torque illo miniaceo, qui posteriorem ceruicem & collum cingit ad latera coeat*. Loquitur psittacus hic totus viridis, non paucas voculas hominum sermonis: Classici, seu tubæ militaris clangorem, sed & canem latratu, eiulatu felem articulatissimè imitatur. Puellarum, puerorumq. aspectu & præsentiâ mirè afficitur & delectatur.

Atque hæc de forma satis videri queant. Neque enim ego tot nunc Romæ species, quot *Aldrouandus* aliquando vidit, obseruare potui, quæ in toto *Psittacorum* genere adeò variant, si colores & magnitudinem præcipuè inspicias, vt is dicat ἀδύνατον planè esse, omnes pennâ exprimere, sed penicillo potius delineandos fore. Visus mihi tamen etiam ille fuit, quem idem *Ornithologiæ* suæ lib. 11. cap. 10. describit, à se *cinereum, siue subcæruleum* appellatum. Plurimæ sūt species psittacorū.

Est hic columbæ domesticæ magnitudine & non maior, quare rectè *Bellonium* falsum fuisse *Aldrouandus* notauit, dum is cinereos omnium maximos putauit. *Rostrum* huic nigrum, lingua valde crassa ac breuis: *Pupilla* oculorum nigerrima, *Iris* lutea, circa *Oculos* area largior candida. Totius *corporis* color est *Cinereus*, vertex tamē albicat, & vēter dilutioris quàm dorsum, est coloris. Et nisi *Cauda* quæ pulcherrimi cinabrij est coloris, breuiorq. obstaret, *Accipitrem* potiùs, quàm *Psittacum* dicere liceret. Neque enim in hoc caput tam deformiter excrescit, vt supra de *Psittacis Scaliger* conquerebatur, sed pro reliqui proportione corporis iustæ satis est magnitudinis. Hanc alit nunc Illustrissima Domina *Constantia Gonzaga*, *Asdrubalis Matthæi Marchionis* coniunx, quem ex *Germania* dono sibi missum, à *Gaudentio Madrutio* acceperat. Vnde adhuc *Germanici* aliquid callet sermonis, & non paucas hic quoque *Italicas* voculas addidicit. Cineritij Psittaci descriptio.

Verùm vnus, (qui hic agmen claudat) instar omnium mihi sit, quem cum admiratione non rarò loquentem & ludentem conspexi, apud *Balduinum Breyel Antuerpiensem* morum honestissimorum & suauissimorum virum, qui negotia & mercaturam Romæ agit, amicum meum haud vulgarē. Non quòd hic pennarum pulchritudine, primos à me descriptos vel superet, vel æquet *Psittacos*; sed quòd mores, ingenium & loquela fermè humana, huic insint. Hunc esse illum existimo, quem *Aldrouandus* citato libro cap. 5. depingit, & *Psittacum* vocat *viridem alarum costa supernâ rubente*, quamuis descriptio eius cum hoc non per omnia quadret. Mirabilis psittacus non à forma, sed ab ingenio & sermone describitur.

Maior hic est quam modò dictus *Cinereus*, quare *pullastrum* etiam annicu- lum corpulentiâ vincit. Totus ferè est viridis, absque miniaceo colli torque. *Caput*, & prior inferiorq. colli pars pulchrè flauent. *Rostri* cuspis albicat, ni- Forma huius adumbratur.

grescit

grescit tamen versus narium foramina quæ capiti valde sunt vicina. Oculi *pupilla* similiter nigra, sed *iris* aurantij est coloris. *Oculos* circulus ambit albus exiguus. *Venter* dilutiore viridante, quàm dorsum, & alę, est colore. In *alis* hoc singulare eminet. Quod in his nempe costæ illæ, vbi hærent pectori, & vbi dorso sunt contiguæ, rubellæ florent plumulæ. Maiores etiam & remiges pennæ earundem, atropurpureæ, circa finem micant. *Cauda* præterea triplici colore insterstinguitur. Vbi enim podici hæret, cinabrinus, paulo inferius luteolus, & in extremis pennarum viridis, per transuersum cernuntur colores. Veruntamen hæc exactè haudquaquam videntur, nisi auis hæc alas explicet, caudamq; distentam surrigat. Hoc autem facere assolet humanum quasi assecuta sensum, quando ipsi palpum obtruditur. *O quàm pulcher est noster, hic psittacus, & sponsus!* idque lingua *Belgicâ*. Tunc enim alas distendit, caudam dilatat, collũ torquet, deambulando conspiciendum se præbet, ac veluti cristas præ gaudio attollens, & nescio quæ secum immurmurans, laudatori applaudit, atque de sua sibi forma mirè gratulatur.

Videtur humanum sermonem nõ callere modò, sed etiã intelligere.

Sed quid dicturus fueras, si mecum sæpiusculè vidisses, audissesq; quæ modò subiungam? An non summam Creatoris nostri sapientiam, & omnipotentiam laudasses, & admiratus esses, qui etiam in aue hac vmbram quandam intellectus humani, diuinitatis nempe suæ radium illucere voluerit, humanum sermonem, inquam, & rationalem quandam ingenij sagacitatem, quæ duo nos à bestijs omnibus longa intercapidine distinguunt.

Sermo & intellectus hominibus propria.

Loquitur autem hic *Psittacus* tam articulatè *Belgicum* sermonem, vt etiam superioris *Germaniæ* incola aliquis, hunc facilè (quòd ipsi tamen difficile est, si *Belgas* properanter, vt solent, loqui audiat) intelligat. Et quod mirum magis est, auis ipsa loquẽtes intelligere, & ad rhombum respondere videtur. Cum enim hoc ipso quo hæc scribo, manè, ex *Balduini* familiaribus quidam auem hanc me præsente increparet, vrgeret, & virgulà ligneà, nisi cantillaret, minaretur, respondit auis, *Relinquas me, iam iam* scilicet cantatura sum, dicere volebat. Has enim voces ingeminabat, *lat my gan, ter stunt, ter stunt*, quod idem est, quod iam latinè expressi. Audiui hæc & penè præ admiratione non obrigui.

Historicè docetur, hunc psittacum aliquid intelligere.

Eiusdem farinæ & hoc sit. Cum nuperrimè puerum quendam, qui in fenestra *Psittacum* hũc stantem, è platea ad loquendum prouocabat, in cubiculum vbi auis morabatur, accerseremus: *Seyt Vvilkom*, ait, *psittacus*, hoc est, *gratus sit aduentus vester*. Et cum per quadrantem horæ, puer illum loquentem detinuisset, & abire simularet, *Vvaer gaed ghy*, ait auis, id est, *quo abituri estis*? Cum postmodum ad caueam eius digito pulsasset. *Vvye clopt daer*? hoc est, *quis hic pulsat*, interrogabat.

Alio exemplo probatur.

Hæc plures mecum *Belgæ* & *Leodienses*, qui tunc aderant & audiuerunt omnia, & obstupuerunt, & in alite hac præter brutam naturam, aliquid simul excellentius inesse debere, affirmarunt. Ego quoq; cum ipsi caput subinde scalperem, quod facilè patiebatur, ob pruritum forsan, quem ibi percipiebat, appositissimè mihi dixit, *crau, crau*, hoc est *scalpe, scalpe*.

Et adhuc alio quod authori cõtigit.

Sed hæc omnia leuia & exilia adhuc sunt, præuit *Cantilenas* modulatur integras

tegras, deprimit & exaltat vocem, veluti muſicalibus characteribus mox eaſdem expreſſas dabo. *Cachinnũ* tam verum variumq. ſuſtollit, vt ſi auem haud videas, certiſſimè hominem eſſe, qui rideat, iures, cum ipſam quoque longè abſentem audias. *Tubæ* ſonitum & ipſum diuerſis exprimit modulis. *Peregrinantium*, qui ex *S. Iacobi* in *Galitia* itinere reduces cantando ſtipem colligunt, cantus modulationem artificiosè imitatur. Multis mirisq. modis *canum* latratus effingit, *gallinas* in plateis ſpatiantes cum videt, certa voce conuocat.

Mira alia hic pſittacus præſtat.

Canit, ridet, tubæ ſonum, & canum latratus imitatur.

Dumquè ſua ſolus ſecum ſpatiatur in æde;

Neſcio, quæ tacitè modò murmuret, garriat, rideat, & quaſi cum altero loqui, loquentem audire, & audientem interrogare videatur.

Aſt hoc pulchrum magis iucundumq. auditu eſt. Auis cum famet, & herus prandet, mirum quibus illi blãditijs ſe inſinuet. Matrẽ ac ſeruam tunc implorat, vt aliquam ſaltẽ ex ferculis buccellam miſero *Papagallo* (ſic ſe ipſum nominat) præbeant, vel offam ex pane & vino, quam vocat *Vvinſuppe*, ingerant, & hæc omnia linguà *Belgicà* petit. Solet tamen iam etiam *Italicum* addiſcere ſua ſponte idioma, ab illis præſertim, qui Romam perambulando, & ædes ipſius pertranſeundo, quæuis venditant victualia, & ſuo quęlibet nomine proclamant. Itaque expreſſis nunc clamat verbis *Sal bianco, Finochio* & ſimilia.

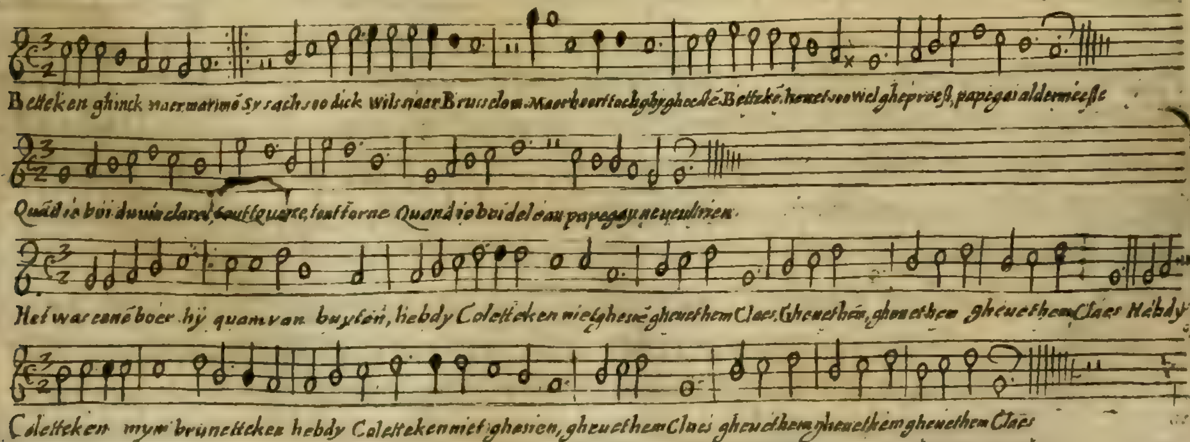
In menſa cibum petit.

Didicit ſua ſponte Italica quædã vocabula.

Mirabatur & rectè quidem, olim *Plinius Luſciniæ* cantum, tantam in tam paruo corpuſculo vocem nimirum, tam pertinacem ſpiritũ, ita puſillo in gutture tam varios ſonos, plenum, grauem, acutum, crebrum, extentum, vibrantem, conciſum, inflexum, contortum. *Deinde in vna*, inquit, *perfecta muſicæ ſcientia, modulatus editur ſonus*. Et licet *artis eſſe*, dicat, *cum plures ſingulis luſcinijs ſint cantus, nec ijdem omnibus, ſed ſui cuiq. Breuiterq.* reperiantur *omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit*. Habet tamen *luſcinia* à primæuis ſuis exordijs, propriam & vocis diſpoſitionem, & abſque hominis diſciplina canit. Atque vel ſolà naturà ducente, vel matre docente, tam aptè cantillat, quod meditata eſt, & cantillando ſe ipſam emendat ac perficit. Aſt quid hæc habent miraculi, ſi cum *pſittaci* noſtri cantilenis comparentur? Quandoquidem hæ non ab alia aue, ſed ab hominibus excogitatæ ſunt variæ varijs; & muſicalibus hìc notis quoque deſignatæ. Has igitur nunc ſubiungo.

Plinius rectè luſciniæ cantum mirabatur naturalem.

Sed pſittacus eum non à natura, ſed ab arte habet.

Poſſem

Possem hic totidem *Latinis* interpretari verbis, quæ *Belgica* & *Gallica* iam expressimus. Sed quia verbo verbum reddendo, aut quoquo modo sensum explicando, gratiam forsan amitteremus, quam quærimus; ideo hæc intacta, & lectori potiùs indaganda relinquemus, vbi hoc solum monuerimus: In *Gallica* cantilena scilicet, Papagallum insinuare velle. *Quòd vbi vinum claretum bibo*, inquit, *tunc mihi caput vertitur*, *vertiturq.* atque vt poeta ille ait.

Sola cantio Gallica hic explicatur, & quare.

Totum vertigine tectum
Ambulat, & geminis insurgit mensa lucernis.

Ast vbi aquam poto, ait, *tunc ægrè* Papagallo *est, nec aliud nosse cupio.* Quasi Italicè diceret, *Quando beuo l'acqua, non voglio sapere altro.* Reliquæ duæ *Belgicæ* cantiones de amasijs potiùs, quam vinis loquuntur. Hoc ridiculum interim factum reticere non debeo, cum tritissimo apud *Germanos* nostros prouerbio, Papagallos illos homines appellemus, qui multa sæpe blaterant lecta, vel ab alijs audita, cum ipsi tamen quid verè dicant, non intelligant. Me æquissimo nunc iure dicere posse, *Psittacum* hunc nostrum, pueros illos *Italos* in vicinia habitantes *Papagallos* reddidisse, quòd illi nempe cum *Psittacum* toties cantantem audiuerint, & cum ipso confabulati fuerint, non paucas *Belgicæ* & *Gallicæ* cantilenarum voculas tam probè addidicerint, vt conceptis easdem verbis cantent, quid autem dicere velint, prorsus ignorent.

Psittacus hic effecit quasi Papagallos, pueros Italos.

Scio probè, quæ *Ioannes Lerius* sua in *Brasiliam* nauigatione, de *Psittaco* quodam ita bene edocto memoret, vt ad heræ suæ nutum ac imperium, in pertica subito saltauerit, sibilauerit, cantauerit, & à cantu cessare iussus, dicto obedierit, quem ipsa tanti æstimauerit, vt nec æneo illũ belli tormento permutare velle dixerit, quemq. ob id *Cherimbaue*, hoc est, dilectissimum suum appellabat.

Recensentur insignes psittacorũ mores. Ex Ioanne Lerio.

Noui quoque, quæ in Exoticis suis *Clusius* de alio scriptum reliquerit, qui *Gallicà* ridere linguà iussus, riserit quidem, sed & hæc subitò verba eodem idiomate reposuerit: *O te stolidum, qui me ad risum prouocas!*

Ex Carolo Clusio.

Legi demum, quæ Aldrouandus habet omnia, de auis huius loquela, moribus & ingenio, vbi inter reliqua hoc mirabile ex *Cælij* antiquis lectionibus narrat: *Psittacum* fuisse *Romæ*, *Cardinali Ascanio* centum aureis emptum, qui veritatis Christianæ symbolum integris & continuatis verbis enuntiauerit. Hunc *Ascanium Cardinalem* ex nobilissima & antiquissima *Sforzarum* familia fuisse; verùm non integrum, sed plurima saltem symboli Apostolici verba recitare *Psittacum* consueuisse, mihi postmodum contestatus est *M. Antonius de Prosperis* vnus ex primarijs amicis meis, polyhistor, & ob memoriæ dotes mirabilis, omnisq. ita philosophiæ gnarus, vt in Vrbe per antonomasiam, *Philosophi* nomen iam adeptus sit. Rediuiuum in ipso te *Diogenem* videre, & audire arbitrareris.

Ex Vlysse Aldrouando. M. Antonius de Prosperis rediuiuus Diogenes.

Veruntamen hæc omnia, à dictis iam scriptoribus enumerata, & ex auditu potius, quàm visu percepta, vix aliquid memorandi habent, in quo *Psittacum* nostrum vincere valeant. Disputat idem *Aldrouandus*, qua ratione, artificiosa hæc in psittaco loquela comparetur. *Persius* eam fami, in suo proloquio tribuere visus est, cum ait.

An fames sit in causa, vt Psittacus discat.

Quis

Quis expediuit psittaco suum χαῖρε? Persius ait.
Coruos quis olim concauum salutare?
Picasq. docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingeniq. largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Coruos poetas, & poetrias Picas
Cantare credas pegaseum melos.

Auidè expecto, quàm concinnis hæc & reliqua nobis versibus *Italicis*, & luculento suo commentario, explicaturus sit *Franciscus Stellutus Lynceus*, qui iam adfectum, & sub prœlo dispositum habet à se *Italico* sermone versum, & loquentem eundem *Persium* poetam.

Attamen *Aldrouando* videtur, necessitatem ab inedia inductam, vix posse præcipuam esse causam industriæ & loquelæ in *psittaco* conciliandæ. *Cuculum enim, quantumque inedià domes*, inquit, *assiduò instruas, vt humana efformet verba, nihil vnquam præstabis, est enim Cuculus, non psittacus aut luscinia.* Et ego in hoc ipsi assentior, Nam Negat Aldrouandus.

Parisios siquis stolidum transmittat asellum,
Si fuit hìc asinus, non ibi fiet equus.

Hoc tamen etiam pro *Persii* honore reticere non debeo, ipsum non huius fuisse mentis, vt quamlibet auem per inediam eò ducendam fore putauerit, vt humanas addisceret voces, sed illas solùm, in quibus idonea ad loquendum Natura struxit instrumenta. Quare hìc *psittacos* solos cum *picis* & *coruis* nominat. Verùm nec hæ quidem, nisi præmio alerentur, fameq. tantisper macerarentur, frugi quicquam facerent.

Hoc enim certissimò affirmare valeo, hunc nostrum, quotiescunque famet obedientiorem suo instructori esse, saltare, gesticulari, ridere, loqui, cantare, & vt vno dicam verbo, omnia concinniùs, ad hominum voluptatem præstare, quàm post epulas, quando somniculosus quasi torpet potius, ipsiq. accidit, quod de senectute extrema affecto dicitur, At' exēplo nostri Psittaci probatur.

Vt lauit, sumsitq. cibum dat membra sopori,

Verè itaq. de se *Horatius*, quod *Aldrouandus* tamen improbat, canit.

Et laris & fundi paupertas impulit audax
Vt versus facerem.

Et *Epictetus* tam insignis philosophus, solus à *Luciani* scōmatis non tactus, plus puto olei quàm vini absūpsit, vnde & lucerna ipsius tāto precio æstimata fuit.

Non sum tamen nescius, vt ingenium, *duris in rebus egestas* acuit, ita in philosophia præsertim naturali, remoram eam esse longe maximam. Cum ad variorum veritatem assequendam experimentorum, nummi plurimi, & *Crœsi* etiam thesauri requirantur. Quam in *Magno Alexandro* suo liberalitatem *Aristoteles* est expertus, & magnus inde quoque ipse euasit. Paupertas ingeniū quidem acuit, sed in quibusdā scientijs magno est obstaculo.

Sint Mecænates, non deerunt Flacce Marones.

Itaq. cum apud neminem adhuc scriptum repererim, quod oculis ipse meis vsurpaui, & his auribus hausi, quæ *psittacus* hic noster præstat, is certè omne

tulit

tulit punctum, & meritò ab hero suo ita amatur, vt ducentis etiam aureis venum illum haudquaquam daret.

Heliogabalus profusi luxus in dapib. ex phasianorũ, & psittacorũ capitibus.

Næ, si nunc *Heliogabalus* illud vitiorum monstrum, & luxus omniuarij magister reuiuisceret, ac Palatinis suis, quod olim facere consueuit, ex *phasianorum*, atque tam carè emptorum (veluti hic noster est) *psittacorum* capitibus, ingentes iterum dapes instruere vellet, næ, inquam, ille *Cleopatræ* quoque luxoriosissimæ fæminæ lautitias, opes & dapes, vnica vnione, vnà in cæna profusas, sumptibus hisce superaret.

De puellarum ac puerorum amore, quo tam perditè ardere dicuntur *psittaci*, verissimum est, quod plurimi annotarunt, & *Albertus* quoque nouit. *Amat hæc auis loqui cum pueris*, ait, *à quibus etiam ceteræ aues faciliùs loqui addiscũt.*

An psittaci puellarũ & puerorum amore libidinoso capiantur?

Hic etiam noster *psittacus* puerum decennem puto, præ reliquis elegit, cum quo totis è fenestra garrit horulis, hunc vt videt, vt ridet, gesticulatur, confabulatur. Hoc an libidini sit adscribendum ignoro equidem, licet *Scaliger* alitem hanc libidine flagrare scriptum reliquerit.

Oscula à psittacis præbentur.

De moribus eius (psittaci) *hoc compertum quoque nobis est*, ait. *Fuscũ mediocris magnitudinis obseruauimus, cũ ei affectata abblandiremur attrectatione, accendi libidine solitum, mihiq. vltro offerre osculũ, adeoq. obturbari, vt ex ingluuie cibus in os redundaret.*

Hunc profectò *Balduini psittacum* sæpissimè pedẽ petenti porrigere, & osculum postulanti præbere vidi, cuidã ex eiusdẽ *Balduini* familiaribus tuueni, qui cũ hoc *psittaco* ex *Belgio Romam* venit, & ipsi sæpius cibũ ministrare solitus est.

Cardinalis Barberini duo psittaci.

Sunt & *Cardinali Barberino*, cui has inscribimus vigilias nostras, duo eiusdem cum hoc nostro commemorato coloris & magnitudinis *psittaci*, quorum alter ridiculus valde est & garrit plurimùm, & præterea puerorum præsentia & colloquio adeò capitur, vt ex fenestra (veluti mihi relatum est) ad vnum ex illis se præcipitem dederit, etiam, & cerebrum saltem non illiserit. Hos ille à matre sua Excellentissima Domina *Constantia Magalotta*, prudentissima & pijssima Heroina, dono acceperat.

Coronidis loco & hoc addidero, nuperrimè ab amico quodam mihi relatum, hic *Romæ* nempe fuisse Dynasten quendam, qui lasciuum & pulcherrimum *Cercopithecum*, ac *psittacum* simul alebat speciosissimum. Illam autem *simiolam*, ad *psittacum* sæpius accessisse, & obscæna nescio quæ coitus exercere genera cum illo tentasse: Herum autem vtriusque animalis turpitudine illa turbatum, iussisse vt *Cercopitheco* testiculi exsecarentur. Hoc vbi factum, refrixisse in illo Venerem, illecebras desijsse, & omnem ludendi simul voluntatem, cum aliquo etiam heri mœrore extinctam fuisse.

Nouũ & peregrinũ libidinis genus in Simia erga psittacum.

Atque hic ego *psittaci* metas pono, qui plura de his nosse desiderat *Aldrouandum* & *Clusium* consulat. De sequente *Aue*, quam *anonymam*, siue innominatam voco *Mexicanam*, non habeo quod quicquam vel noui proferam, vel ab alijs prius authoribus memoratum in lucem producam. Cum nec ad quã speciem ex nostratibus facilè reducenda sit, diuinare queam. Si quid tamen posthac mihi innotuerit, id beneuolum meum lectorem celare haudquaquam volo, in secundo operis huius vniuersalis volumine, cui *Deo fauente Lyncei*, statim, hoc euulgato, manus admouebunt.

Finis historiæ de psittaco.

De altera aue nihil nec noui, nec ab alijs relati adferri potest.

CTA-

CVAPAPALCATL.

Chamaleo Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMAL hoc lacertam vtcunque æmulatur. Cuius superior pars capitis, cum auribus coloris est subfusci. Aures longas, latas, patulas, crenatasq. seu in ambitu sectas, habet. Oculorum pupilla nigra, iris lactescit, flauescit albugo. Orbita extra oculum albicantem constituit circulum. Cutis, quæ vtrasque maxillas vestit, subflaui est coloris. Palearia, vt ita dicam, siue pellem ab imo mento ad pectus propendentem, linea serrata interstinguit. In collo ad auris radicem, oualis figuræ macula est cineritia, nigro circumducta circulo. Cutis à collo, per dorsi spinam ad caudam vsque protensa similiter crenata, hispida & aculeata videtur. Totum corpus, ex cinereo ac subluteo colore constat. Colli tamen & ventris latera subnigrent. Animal ita macilentum apparet, vt costæ etiam transparere videantur. In collo versus vsque medietatẽ dorsi, & in femoribus, ac circa eadem, minuta quædem punctula, siue grana squamosa veluti, atque nigricantia eminent. Quinque tam in posterioribus, quàm anterioribus pedibus, digitos habet, sed hos in posterioribus longiores, mediosq. longissimos, ex quibus vngues prominent, ceu felibus nostris acutissimi, sed non ita adunci. Cauda ad corporis proportionem est sesquialtera, & spithamæ quadrantem superat. Vtriusque verò longitudo est spithamæ seu palmi maioris. In dorso renum versus regionem, magnæ & quadratæ eminent maculæ quædam. Prima in scapulæ superiore parte, versus spinam dorsi. Secunda iuxta spinam, in lumborum regione. Tertia in osse sacro versus caudam acuminata. In his præcipuè squamosa illa punctula, vt & in dorso & femoribus, (quæ in principio sui sunt carnosa) conspiciuntur.

SCHOLIA EIVSDEM.

AB admirabili aue *Psittaco*, ad non minùs admirandum transimus animalculum, *Chamæleontem* inquam, quadrupes ouiparum, quod *Democritus*, si *Plinio* credimus, peculiari etiam dignum volumine existimauit. *Aristoteles* profectò, non vllum aliud diligentiori descriptione declarauit. Quod idem si vbique in animalium historia studiũ præstitisset, næ ipse nos posteros suos, tam tædioso indagandi labore, & per coniecturas non rarò inueniendi conatu liberasset. Ast ipse quoque non pauca auditu potiùs, quàm visu didicit (quod in *psittaco* eidem contigit) & sicco ob id eadem pede pertransiuit. *Chamæleontem* autem, cum dubio procul sæpius oeulis vsurpauerit, non mirum est, si luculentà eundem magis historià sit prosecutus.

Arist. diligẽtissimus fuit in describẽdo Chamæleonte.

Verùm quoniam & post *Aristotelem* fuerunt, qui plura in *Chamæleonte* sunt commentati, & Naturæ rerum inexhaustus esse thesaurus videtur: forsitan & nobis eiusdem relicta portiuncula fuit, quam vt aliquem lectori nostro gustum præbemus, hìc quoque attexemus, cùm & nobis viuum hoc animal, cum animi stupore quodam videre sæpiusculè concessum fuerit.

Post Arist. tamen alia adhuc de Chamæleõte dici possunt.

Et quid ni in tam mirandi fabrica animalis expatiaremur? *Curiosum enim nobis natura ingenium dedit*, inquit *Seneca* libro de otio sapientis, *& artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia, spectatores genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formosa solitudini ostenderet. Hæc qui contemplatur, quid Deo præstat? ne tanta eius opera sine teste sint.*

Præmittam autem hìc epistolam, quam vir bonarum literarum studijs, praxiq. medicà præclarus, peregrinatione quoque in *Gallias*, *Hispanias*, *Italiam & Germaniam* vniuersam consummatus *Franciscus Nydermaier* Monacensis, Serenissimi *Landgrauij Georgij Hassiæ* Medicus primarius, hoc anno ad me perscripsit, & *Chamæleontem* tam viuum quàm mortuum anatomicè descripsit, cũ eundem prius nos ambo *Romæ* vidissemus apud *Ludouicum Hassiæ Landgrauiũ*, *Georgij* patrem, cum hàc iter faceret, & viuum hoc animal à Sereniss. magno Magistro Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani in Melitensium Insula dono accepisset. Sic autem eius habet epistola.

Franciscus Nydermaier authori Chamæleõtem viuũ & mortuũ describit.

Admodum Illustris Domine, & fautor obseruandissime, Quod vestris beneuolentià & amore plenissimis literis, subitò vt animus mihi erat, & acceptorum gratitudo beneficiorum iubebat, non responderim, benignè apud Dom. vestrã me purget absentia mea à *Darmstadio*, vbi Princeps nunc meus clementissimus commoratur. Eò igitur vt perueni, lapidem omnem moui, vestro vt quæsito satisfieret.

Huius epistola,

Chamæleontem itaque eundem, quem Sereniss. *Hassiæ Landgrauius Ludouicus* anno 1619. *Melità*, *Romam* tulit, quemq. nos vnà viuum ibi vidimus, hunc eundem inquam, ego biennio prius, dum eàdem in Insula *Melitensi* versarer, sæpius

Ludouicus Landgrauius Hassiæ Romam viuum tulit Chamæleõtem.

sæpius conspexeram. Fuit autem *chamæleon* hic summa industriâ, in cauea quadam conclusus, pellibus ac pannis, à vento & frigore, quod in *Germania*, quando eò appulimus adhuc asperum erat, præmunitus & custoditus. Quoniam in frigidiusculo magis aere, animal hoc torpidum; & quasi immobile persistebat. Hunc author quoq; vidit. Nô patitur frigus.

Sed & diuersissimo situ, mirisq. posituris, apparebat: modò pedibus anterioribus sursum prorepens, seq. appendens, posterioribus insistens: modò autem contrario ordine pedibus vtens, quod ad stuporem vsque sæpissimè intuebamur.

Sereno verò tempore & calidiusculo, splendescenti soli, suo cum claustro exponebatur, vbi aliquem motum reptilem, sed tardissimum edebat, vnum post alterum eleuans pedem, & nisi firmiter vni innixum insistebat, alterum haudquaquam mouebat. Claustrum illius illinebamus nonnunquam melle, aliquando eidem sacharum inspergebamus, vt muscæ allectarentur, quarum vbi vna forsan eidem appropinquabat, quatuor insistens tunc pedibus suis, corpus commouebat, *linguam* exerebat longam, flaui coloris, exilem, sed in apice latam ac rotundam, caputq. aciculæ magnitudine & formâ adæquantem. Et tametsi in omnibus actionibus suis animalculum hoc esset tardissimum, in sola tamen muscarum venatione, mira præstabat agilitate. Nam temporis quasi momento linguam vibrabat, & eiusdem extremitate muscam agglutinabat, quam illico deuorabat. Tardissimè mouetur. Muscas capit celerrimè. Linguæ in viuo descriptio.

Os ad tam paruum collatum corpusculum satis grande habebat, quod ipsum alio haud vnquam tempore aperire animaduerti, nisi quando muscã capiebat, quod equidem quatuor aut quinque mensium spatio, sexies vel septies, ab eo factitatum fuisse arbitror. Propterea non absurdâ omnino coniecturâ diuersi authores ducuntur, cum *chamæleontem* ex aere viuere autumant. Quod equidem, vt absolutè non est verum, cum & Serenissimus Princeps meus, & ipsemet ego, multiq. mecum alij, magno sæpiusculè cum risu venationis illius muscarum spectatores fuerimus: sic consideratione dignissimum iudico, quomodo hoc animal, ex vnica musca, tanto temporis tractu plurium non solum dierum, sed vnius atque alterius etiam mensis spatio, sufficiens haurire nutrimentum potuerit. Os habet magnum. Quomodo dicatur ex aere viuere.

Nares constituebant duo foramina paruula, sed patula. Attractionem aeris tamen, aut pectoris commotionem in hoc nullam vnquam aduertere potui. Nô videtur thoracẽ dilatare aut constringere.

Oculi proni, nigri, cooperti, cum rotunda palpebra, maiores interiùs & minores exteriùs apparebant. Et quod mirum est, hos in gyrum & rotationem omnimodam ad libitum versabat. Oculos in gyrum voluit.

Caudam satis longam trahebat ad ventrem inflexam, quà in rependo vtebatur, siquidem nunquam proreptabat, nisi illam bene affixam, & caueæ suæ firmiter inflexam teneret. Caudã inflexam habet.

Quòd ad *colores* attinet, nullos alios, quos assumeret obseruare mihi licuit, quam nigrescentem, cineritium, albũmq. & aliquando ex his omnibus mixtum, modò maculis nigris, albisq. punctatim, modò iisdem in lineas transuersas non longas diductas. Qui colores in hoc aduertãtur.

Alios colores verò, viridem præcipuè, ac rubrum, quorum animal hoc capax & susceptibile affirmant non pauci nec vulgares scriptores, ego equidem diligenti adhibita obseruatione, videre haud vnquam potui. Et indubitatam velim Domin. vestram his verbis meis fidem adhibere.

Internarum ipsius partium descriptio.

De interioribus ipsius partibus, hoc quod subiungam habeo: non quidem me post animalis mortui sectionem eiusdem spectatorem fuisse, hæc tamen quæ sequuntur, ex *Darmstadiani* Medici, & Principis nostri veridica relatione Chirurgi vobis communicare posse. Dictus igitur *Chameleon* paucas septimanas, postquam *Darmstadium* perlatus fuit, superuixit, an incuriâ hoc illorum acciderit, quorum concreditus custodiæ fuerat, an aeris potiùs inclementiâ, qui tunc temporis frigidiusculus, pluuiosus, ac ventosus erat, affirmare non ausim.

Parum sanguinis habet.

Aperto igitur per incisionem *ventre*, nihil quasi sanguinis profluebat, ad latera *costarum* tamen, quæ costis, siue spinis piscium assimilabantur, venulæ aliquæ minutæ conspiciendas se præbebant, quæ, vbi apertæ fuerunt, sanguinis instar quidpiam stillabant.

Huic pulmo, hepar & cor parua.

Pulmo paruus fuit, cum mea tamen quoque opinione prægrandis censeretur, quod aeris plurimi attractione sola plerique hoc animal diutius absque cibo viuere posse sibi persuaserint. *Hepar* itidem paruum, in quo aliquid sanguinis repertum, obseruabatur. *Cor* verò minutissimum apparebat.

Intestinum quasi omnino rectum.

Intestinum à gutture vsque ad anum aut excrementorum exitum, vnicum, album, non admodum crassum, & circa ventris medium nonnihil curuatum conspiciebatur, & ob id longius paululum quàm totus corporis tractus erat.

In hoc excrementa, vix scitur vnde veniant.

In hoc aperto, & secundum longitudinem scisso, aliquid instar materiæ excrementitiæ nigricantis ad viriditatem tendentis, absque vllo tamen fœtore, reperiebatur. Vtrùm fuerit excrementum ex muscis, quas præteritis mensibus comederat, & paucis illis quidem relictum, an ex humidiore aere attracto collectum, atque compactum, hoc ego alijs enucleandum relinquo. Circa ventris medium intestino, huic *ouorum piscium* simile quid adhærescebat.

Linguæ in mortuo delineatio.

Lingua post mortem animalis in oris cauitate acutissima, & parua prorsus delitescebat, cum illam tamen ego, quando muscas venabatur, longiusculam satis, & in apice specilli globulum siue caput referentẽ, viderim. Ast in promptu ratio videtur, euanescentibus nimirum vitalibus & animalibus spiritibus, post mortem plurima, quæ in vita tumescebant, collabuntur. Sub *lingua* porrò *venula* humore quodam flauescente turgens videndam se præbebat. Vtrùm veneno hæc scatuerit, non vlla absque ratione prorsus dubitandum existimo, cum non pauci *Chamaleontem* venenatum perhibeant.

Sceletõ huius, Saxoniæ Sereniss. Electori transmissum.

Sceleton huius *Chamæleontis* postmodum, cum sceleto vnius ex duobus illis animalibus *Gazellis* vocatis (quæ simul mecum Dom. vestra Romæ vidit) ab eodem quoque magno Magistro Equitũ *Melitensium Landgrauio Ludouico* donatis, imò cum altero viuo masculo nimirum, transmissa ad Sereniss. *Saxoniæ Electorem* fuerunt, qui non pauca exotica alit animalia, & sceleta diuersissimo-

rum

rum adseruari iubet, *Leonum* videlicet, *Tigrium*, *Equorum*, *Camelorum*, *Simiarum*, aliorumq., & in hoc Musæo vestro, in quo sceleta quamplurima quoque prostant, nihil conceditur quin prorsus superetur.

Atque horum nunc ego breuiter recordari potui, reliqua cum vnà essemus, voce etiam me explicasse memini. Quæ omnia boni velim consulat, & pro ingenij sui perspicacitate, cum reliquis Academiæ vestræ doctissimæ Lynceorum socijs, ponderet, dilucidet, amplificet. Cuius me fauori & beneuolentiæ committo. *Darmstadij*, duodecima Decembris 1626.

Atque hæc amicus meus. Hoc mihi similiter animalculum in cauea, cui auiculæ includi solent, viuum est visum, dum *Princeps* supra laudatus *Romam* veniret, meaq. operà in adeundo, ac venerando PAVLO V. *Pont. Opt. Max.* vteretur. *Longum* erat, si caudam cum cætero corpore metireris; spithamam vnam, siue palmum maiorem, *Cauda* nempe medietatem, hoc est eandem, quam reliquum corpus, longitudinem efficiebat, quam semper recuruatam gerebat, & inæqualiter ac miro quodam situ pedes diuaricabat.

Hucusque Franciscus Nydermaier.

Author quoque viuum hanc vidit bestiolam.

Hoc capere semel *muscam* ego quoque ex inopinato, cum quadam animi alacritate vidi, & risi. Cum enim forte fortuna propè illud hæc conuolasset, & fraudis nescia consedisset, hoc oculi ictu celerius, sagittæ instar linguà, digiti indicis longitudine, eiaculatà muscam arripuit, ac deuorauit. Veruntamen plurimi solent elabi dies, antequam simili præda fruatur, quo tempore ex aere solo, vt sustentetur, credibile par est.

Quomodo chamæleo muscam capiat.

Narrabat idem, *Franciscus Nydermaier*, *Chamæleontem* hunc nunquam bibisse, nec vocem vllam edidisse. Et cum inquit, nunquã bibat, rarissimè edat, mirũ videri tamen debet, in cauea illa excrementa semper aliqua reperiri, parua, magnitudine grani canabini, nigricantis ac viridantis coloris, ab aluo subinde egesta.

Nunquã bibit rarissime edit & excreméta tamen alui emittit.

Motum quoque tardissimum perficit, vt longiusculo etiam temporis tractu, vix spatium octo pedum ambulando emetiatur. Quare cum è suo semel effugisset claustello, & per fenestras egressum, lacertarum more, per muros reptaret, & ascenderet, facillimè cohiberi, & capi manibus, tunc potuit. Hoc quoque idem *Nydermaier* referebat, quòd cum *Chamæleon* hic aliquando pilum cũ musca fermè deglutiuisset, in ipsaq. deglutitione tantùm pateretur, vt saltem non suffocaretur; se aperto bestiolæ ore, digitum inseruisse, pilumq. extraxisse: os autem tam amplum se reperisse, vt primorem pollicis articulum capere facilè potuerit. Attestari hoc ego & ipsum valeo, colores ipsi dicto chamæleonti eosdem fuisse, qui suprà memorati fuerunt. Vbi enim pelliculæ albæ insedit albicantem, vbi panno nigro impositus fuit, nigricantem assumpsit colorem, minimè autem rubrum, aut viridem, licet hi ipsi supponerentur.

Tardissimũ edit motũ.

In quos colores se vertat.

Inter iuniores rerum naturalium obseruatores reperio diligentissimũ fuisse *Bellonium*, qui exactam etiam huius nobis tam externam, quàm internam anatomen reliquit, veluti totidem ipsius concepta verba ex Gesnerianis Com-

Bellonius anatomen huius fecit.

mentarijs, si opus foret, huc transportare possem, mihi enim ad manus nunc non est *Bellonius*.

Ex huius descriptione quid discere valeamus.

Quod autem nostræ descriptioni deesse videtur, hoc mihi sedulò annotare placuit, Quod duplicem nempè *Bellonius* describat *Chamæleontem*, sed neutrum, cum neutro nostrorum, hoc est, neque cum *Mexicano*, neque cum eo, quem huc allatum vidimus, congruentem. *Arabicus* enim *Bellonij Chamæleon* pusillus est, vix *viridem* excedens *lacertam*, colore albicante, subfuluis ac rubentibus maculis distinctus. *Aegyptius* verò, duplò maior, colore inter viridem & indicum ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutare solet.

Variarum partiū eiusdem descriptio.

Quæ sequuntur, cum nostris quà conueniunt, quà discrepant. *Oculis* hoc proprium nimirum esse inditum, vt vnum sursum, alterum deorsum flectere, & res diuerso collocatas situ, intueri possit. *Famem* ait, ab ipso octo mensibus, aut integro etiam anno tolerari posse. *Nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis sit*, inquit, *ventum intro magno impetu attrahit, eoque intumescit*.

Præter foramina *narium*, etiam ad auditum sua adesse ait. Et *maxillas* dicit dentibus serratis præditas. *Linguam* esse longam sesquipalmum. Palmum autem, hic minorem intelligit, qui quatuor est transuersorum digitorum. *Hanc*, inquit, *à longè in insecta, muscas scilicet, scarabæos, locustas, formicas, iaculatur, & mucore suo, quem in extremo linguæ spongiosum habet, arripit, & in os deducit*. In *pedibus* naturam lusisse memorat (quod *Aristoteles* quoque nouit,) cum in anterioribus sint terni digiti intra, & bini extra, contrario in posterioribus se res habeat. Duodecim insuper ait, *oua* excludere lacertarum more. *Hepatis* lobos duos esse, & *cor* muris domestici magnitudine.

De sanguine nihil *addidit*, qui vbi reperiatur in hac bestiola, supra memorauimus. An verò Splene careat, quod *Plinius* voluit, haud scio. Aristoteles hoc sensisse visus est, cum inquit. *Lienem conspicuum nusquam continet*. Nec noster dissector de hoc quicquam meminit. Nec *Plinius* aut *Aristoteles* de *Intestino* aliquid latiùs consignauit memoriæ.

De pulmonibus res cōtrouersa est.

De pulmonibus res mira prorsus est, cum noster Anatomicus dicat pusillos in hoc *chamæleonte* fuisse. *Bellonius* verò magnos eosdem descripserit, per ventris latera exporrectos, qui in causa sint, vt fames diutiùs ab hac bestiola feratur. Quasi hi aere repleantur, & hic alimenti postea vicem eidem præbeat. *Aristoteles* nullam pulmonum mentionem fecit. *Plinius* tamen lib. 11. cap. 37. *Chamæleonti*, inquit, *pulmo portione maximus est, & nihil aliud intus*. Et ob id nisi fallor, lib. 8. cap. 33. dixit. *Ipse* (chamæleo) *celsus hiante semper ore solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento*.

Plurimi scriptores maximum ipsi pulmonem tribuunt.

Solinus hunc ipsissimum ijsdem ferme verbis cap. 43. expressit. *Hiatus eius æternus* ait, *ac sine vllius vsus ministerio, quippe qui, cum neque cibum capiat, neque potu alatur, neque alimento, quàm haustu aeris viuat*. Sed longè ante *Solinum*, & *Plinium*, ipsi *pulmonem* maximum & aere humidum *Theophrastus* concessit, vt videre est apud *Plutarchum* lib. de animantium comparatione. *Vertit se* (*chamæleon*, (ait *Plutarchus*) *non quò quicquam struat, vel tegat se se* (sicut facit *Polypus* piscis)

Solinus & Theophrastus quoq; pulmonem magnum in chamæleōte agnoscunt.

piscis) *verùm metu, nullaq. alia de causa variat, naturà trepidus ac timidus. Consequitur etiam venti vis; vt est author Theophrastus. Corpus enim huius animalis penè vniuersum est vento* (vel vt alij legunt *pulmone*) *refertum*. Et ob id *Ouidius* 15. Metamorphos. cecinit.

Id quoque quod ventis animal nutritur, & aura,
Protinus assimilat, tetigit quoscunque colores.

Scaliger præterea in exercitationibus suis aduersus *Cardanum*, hæc habet: *Quod aer Chamæleonti pro cibo sit aliquandiu, ex eo patet: quòd & annum integrum aiunt inediam tolerare: & vbi excipit hiatu auram, & occlusit malas, turget ei venter.* Quòd si venter turget, non exiguo, sed maximo constare pulmone hunc par est, eoq. per ipsum ventrem descendente; qua enim alia quæso ratione adeò ipse intumesceret? Videtur hoc ipsum Scaliger sētire.

Hic ego in biuio hæreo, & quò me vertam nescio, An spreta veterum authoritate, anatomico nostro assentiar? qui autopsià minimum in *Chamæleonte pulmonem* se inuenisse affirmat. An potius hallucinatum hunc esse dicam, *Plinio* autem *Solino* & *Bellonio* subscribam? Vtrumuis statuam, vix culpà vacare videar. Venit nunc in mentem mihi, ne (si modò venter attracto aere in hac bestiola turgidulus fit) similis hic sit *pulmonum* constitutio, quam præter omnem rerum seriem in *testudine* inueni. Habet enim cum *testudine* nescio quid conformitatis *Chamæleon*. Vtrumque animal est quadrupes ouiparum. Et vt *Aristoteles* ait, viuit *Chamæleon* dissectus aliquandiu, vt *testudo*, & vt hæc similiter tardè incedit. Addo ego, quòd vtrumque egregiè famere potest animal. Dubitatur vtri opinio ni sit adhærendum. Dubitatur ne eadē sit chamæleōtis & testudinis pulmonū constitutio.

Subiungam igitur vel in curiosi naturæ perscrutatoris gratiam, quæ mihi non vna tantùm vice in *testudinis* anatome obseruare, cum quodam animi stupore, licuit.

Cum ante septem annos insignis magnitudinis mihi *testudinem* marinam ex *Neptunio* oppido maritimo submisisset Illustriss. *Virginius Cæsarinus Lynceus*, quem aliqui *Pico* illi *Mirandulano* æqualem, multi etiam superiorē agnouerūt, vt ipsum de internarū partium ordine postmodum, (qui nostræ *Academiæ Lynceæ* mos est, mutuis se se iuuare studijs) edocerem, perscripsi ad ipsum ea, quæ omnia sibi visa fuisse paradoxa respondebat. Quare *Romam* rediit, & aliam huc paulò minorem testudinem perferri ex mari curauit, voluitq. ipse in ædibus meis anatomæ huic præsto esse, eamq. manibus proprijs, *Democritum* magnum imitans philosophum, adiuuare. Veruntamen ex ea huc transferre solummodo illa placet, quæ respirationis organa attingunt. Vt ipsum itaque certiorem redderem, quod promiseram, *pulmones non in thorace* hìc, *sed in ventre inferiore sub ipso sitos esse diaphragmate*, rem totam hac ratione demonstraui. Curaui *asperam arteriam*, aliqua ex parte detruncari, ac tubulo ex arundine immisso, eandem insufflari. Statim ambos *pulmones* in ventre imo conspicuos habuimus, ad extremum eiusdem, vbi *intestini recti* exitus habetur, pertingentes, & versus thoracem surgentes, in latitudine valde crescentes, rubicundos, ac plane coloris elegantissimi. Testudinis anatome, quod ad organa præcipua attinet. Hanc Virgin. Cæsarinus Lynceus cum authore exercuit. Pulmones in hac testudine fuerunt in vētre imo.

Hoc ita esse, *Cæsarinus* suismet digitis explorauit, comprimendo *pulmones* à parte inferiore ad originem ipsorum, quæ sub ipso est septo transuerso. Tota

autem

Quomodo situs pulmonum in testudine hac se habuerit.

autem ita se res habet. Descendit à *larynge* in thoracem *aspera arteria*, quæ in eadem pectoris capacitate quoque bifurcatur, & vbi ambo hi rami Diaphragma perfoderunt, sub hoc in pulmones ingrediuntur. Hi sua substantia sunt subtilissimi, ita vt inflati vesicæ quædam rubræ esse appareant, sed verè tamen pulmonum substantiam obtinent, & parte illa, qua dorsum respiciunt, firmiter adhærent, ita tamen, vt digitis, non cultro auferri, & à dorso liberari valeant.

Quid in thorace repertũ fuerit.

In medio ventris verò, siue thoracis cauitate, *cor* nobis conspicuum fuit, suã intra capsulam siue pericardium conclusum, quo disciso, aqua effluxit, & cor erupit, hocq. ad corporis totius comparationem perexiguum. Aderant verò ad cordis latera, duo corpuscula tam magna, vt ambo coniuncta cordis molem longè excederent, quæq. prima statim fronte, imponere alicui potuissent, vt pulmones crederentur, nisi hoc vnicum obstitisset, quod intra capsulam cordis hæc scilicet reposita fuerant. Erant autem hæc corpuscula *cordis auriculæ*, quæ veluti duæ vesicæ, non corpora planè solida comparebant, sanguine ambæ prætumidæ. In vtramque deriuabatur *vena*, vna ex dextro hepatis lobo in dextram, ex sinistro in sinistram altera. Ambæ postea auriculæ inuicem communicant, & sanguinem in dextrum cordis sinum refundunt.

Cordis, auricularum eiusdem & vẽtriculorum descriptio.

E dextro autem ventriculo manifestus fuit in sinistrum aditus, sine vllo intermedio pariete, vbi vero sinister incipit, crassior tantummodo quædam ac neruosior substantia, & formà foraminis manifestam se præbuit. In sinistro hoc sinu duo erant vasa arteriosæ substantiæ, quæ vbi paululum ex cordis ventriculo sunt egressa, in alia duo diuidebantur, quò autem porrò abirent, penetrare satis haud potui. Reperi interim, in hoc specu diuersa illa ostiola semilunaria nempe, & tricuspidem referentia. Mirum etiam fuit, quantum in aquatico hoc animali sanguinis nigricantis inquam, ac crassi venosi, tenuis itidem, & rubicundi valde & arteriosi contineretur.

Pulmones cum corde hic nullam videtur habere communionẽ.

Sed quid me cẽses de *pulmonibus* dictur ũ? Hi verò non in *thorace* (vt sole clarius patuit) sed in ipso ventre collocati sunt inferiore, hac saltẽ in maritima testudine. Quomodo enim hi aerẽ cordi subministrabũt, si ipsi cor minimè amplexantur, nec etiam cum venis atque arterijs cordis per *asperas arteriolas* communionem vllam sortiuntur? Cor enim in medio ventre reclusum, & per diaphragma à pulmonibus, sub hoc latentibus seclusum existit.

Insigne argumentum aerem ex pulmone in cor non ferri.

Quin & hoc cõsideratione dignissimum autumo, quod non solùm pulmonibus & corde intra animal suo in situ remanentibus, cor nullo modo elatum motumve fuerit inflatis pulmonibus, verùm hi etiam euulsi, & extra animal inflati, aerem probè tamen receperint, nec illi vllã in partem exitum permiserint. Id quod vel idiotæ cuilibet argumento esse potuit, quam minima *cordis* cum *pulmonibus* in *testudine* esset, per vasa pneumatica, aerem ex his in illud deferendi vt creditur, consensus atque connexio.

Authoris speculatio, cur in ventre imo sint testudini pulmones.

Atque hoc ego philosophica medicaq. trutinà dignissimũ arbitror, & illis præcipue, qui *respirationis vsum* anxiè magis enucleatiusq. perscrutari moliũtur. Ego tũc *Virginio Cæsarino* nostro mentẽ ita meã explicaui, & valde ipsi sentẽtia arrisit.

atrisit. Videri nimirum mihi, cũ *testudo* hæc sit animal aquatile, propter domũ, quam inhabitat terrestrem, & grauissimum, sibi periculum esse, ne in profundo maris semper stabuletur, nec dias in luminis auras emergat, ibiq. ad tempus quoddam cõmoretur: huic à natura pulmones fuisse concessos adeò grandes, aerisq. ita capaces, vt thorax ijs capiendis haudquaquam sufficere potuerit. Debuisse ergo in ventre poni eos inferiori, & semel inflatos, animal in aquæ superficie sustinere. Non aliter atque pueri, dum natare addiscunt, vesicas aere plenas, vel cucurbitas exiccatas axillis supponunt, ne profundentur. Ne quis autem existimet, pulmones hos esse meras vesicas quasdam, sciat velim, pulmonum verorum, tenuiorem tamen, substantiam obtinere, & asperis arterijs simillimis, quæ in nobis sunt, præditos existere. Neque tales vesicas esse, quales in *Barbis* alijsve piscibus aere semper tumefactæ reperiuntur.

Verumenimuero dum ita mecum ipse philosophari soleo, & *Cæsarino* nostro mihiq. placeo, hæc interim quoque subit sententia mentem. Debere igitur in terrestri testudine contrario modo pulmonem in thorace, & non sub thorace collocatum esse, quod terrestris testudo videlicet amphibia non sit, aquam non petat, & si in eandem ponatur, exitum citò quærat, maritima quoque ad tempus solummodo aliquod liberiore aere fruatur, & tunc præsertim, quando somnum sereno cælo, & splendente sole captare desiderat. Tunc enim suauiter dormiens, diu in maris superficie fluitat haud dubiè pulmonũ follibus aere distentis subleuata. Hoc se vidisse non modò mihi affirmauit *Alexander Rondeninus* Nobilis Romanus, elegantioribus literis, & prudentiæ vsu vir præstans, & ob botanicũ studium mei amantissimus; sed & in eadem qua vehebatur naui, talem, & maximam quidem testudinem à nautis captam, ac dormientem ita in nauem depositam fuisse, vni pedum iniectis vinculis, ne elabi posset, quæ vbi è sopore emersit, seq. illigatam sensit, vi maxima, & ingenti strepitu aduersus nautas pugnauit, manus tamen vel pedes dicam potius, captori suo post coacta dedit. Similem ferè piscationem testudinum narrat Plin. lib. 9. cap. 10.

Alia dubitatio de pulmonibus in terrestri testudine.

Testudo marina dormiens & mari innatans capta.

Vt itaque huic me dubitationi eximere, *terrestrem testudinem* aquæ immersi, quam vbi multùm reluctantem, exitumq. quærentem animaduerterem, id facilè ob pulmones in thorace sitos euenire coniectare cæpi. Quare & hanc incidi, pulmones tamen non aliter atque in maritima est dictum, sub diaphragmate ad pedes vsque posteriores descendere, per insufflationem tumefactos vidi. Sunt hi ex substantia rarissima, ac meris quodammodo vesiculis, & pellicula subtilissima compositi.

In terrestri testudine, quod mirũ, idem pulmonum situs.

Iam itaque philosophandum foret, quem vsum hi in terrestri hac testudine obtineant; Hoc sanè persuasissimum cuiuis esto, nullam horum cum corde connexionem existere. Exciso enim corde, adhuc per tubulos tamen pulmones ipsi retento in se aere, nec per spiracula siue aperta, siue cæca erumpente, optimè insurgebant. Et priùs inflatis pulmonibus, corde præsente, hoc ne tantillum quidem attollebatur. Habebat autem *cor* systolem suam, atque diastolen, absque vllo pulmonum motu, hi enim depressi remanebant, nec infla-

Pulmones cum corde nullam habuerunt cõnexionem.

inflabantur ab illa aeris attractione, quod fieri potuisset tamen ab animali adhuc viuente, licet capite truncato, quod ego subitò antequam aperiri curarē, abscindi iusseram. Hoc autem huius maximè gratià tentaueram, vt sanguinem tam arteriosum, quâm venosum probarem, calidus ne actu, an frigidus in viuo animali hoc existeret. Quem volâ manus exceptum, frigidum reperi, non quidem vt est glacies, sed vt aqua erat fontium illius temporis, sub mense nempe Augusto. Viuit itaque hoc animal actu, & tactu cum sanguine frigido. Imò & cor ipsum eodem modo actu erat frigidum, quod similiter eximi iussi. Vitales autem hæc testudo actiones habuit horæ spatio absque corde (quod etiam Aristoteles nouit) sed & absque capite, nam pedes mouit ad tactum nostrum, & sine eodem quoque retraxit. Tamdiu similiter cor iam exemptum & mensæ impositum, vibrante suo motu vixit. Sed iterum parerga hæc esse exclamabis, quæ tamen Medicinæ studiosis non ingrata fore auguror. Reliqua de testudine marina non addo, quæ iustæ etiam magnitudinis libellum efficere possent.

Sanguis & cor in hac testudine viua sunt actu frigida.

Hæc sine capite & corde, & hoc sine animali vixit.

Adduci non possum, vt credam hunc pulmonum situm, oculatissimi *Aristotelis* industriam effugisse, in animali tam noto præsertim, & ipsi vbiuis obuio, licet hunc non expresserit. Lib. enim 3. de part. anim. cap. 6. hæc habet. *Quæ viuipara sunt maiorem & copia refertum sanguinis habent pulmonem, propter calorem suæ naturæ. Quæ contra ouipara sunt, exiguum & siccum, sed aptum ampliari & extumescere, cum inflatur; qualis eorum est, quæ ex terrestribus, quadrupedes ouipara sunt, vt lacertorum, & testudinum, & cæterorum generis eiusdem.* Nisi quis ex hoc eodem capite *Aristotelem* hoc ipsum insinuasse autumet, cum ait, ad cordis palpitationem nihil pulmones conferre, cum quia in homine spes rei futuræ eandem ciere queat, *tum quia in pluribus animalibus (* & hic intelligere testudinem potuit *) cor laxo interuallo à pulmone distat, situmq. superiùs tenuit.*

An Arist. hunc pulmonū situ nouerit?

Attamen propiùs ad nos accessit *Plinius*, qui hunc *Aristotelis* locum dubio procul vidit, & vt plurima alia quoque, in sua commentaria retulit. Nouisse videtur pulmones in testudine sub diaphragmate totoq. sub tegmine comprehendi. Lib. enim 11. cap. 37. hæc habet verba. *Sub corde pulmo est, spirandiq. officina, attrahens, ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca eum (vt dictum est) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumosum, nec sanguineum, ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu ranæ ac phocæ vrinentur. Testudo quoque quamuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet.* Videntur eadem & diuersa dicere *Aristoteles, ac Plinius*. Hic magnum in testudine, ille paruum agnoscit pulmonem. Aristoteles tamen, ex paruo magnum fieri vbi inflatur (quod verissimum est) non diffitetur modò, sed pro confesso quoque ponit. Vterque non multo sanguine turgere, quin eum exanguem quasi statuit, quod ipsum quoque experientia attestatur.

Aristoteles & Plinius in describēdo hoc pulmone discrepant & conueniūt.

Hactenus rectè *Aristoteles*. At quod mox sequitur, naturæ minimè respondet. Lib. 1. enim cap. 16. Hist. anim. *Cor etiam*, ait, *arteriæ* (*asperam* semper intelligit, nam quam nos dicimus nunc *arteriam* simpliciter, ille venam aortā appellat ibidem) *obesis, cartilagineis, fibrosisq. vinculis: & qua annectitur cauum est.*

Arist. putat è pulmonibus aerē in cor trāsire.

est. Spiritus dum arteria inflatur, an subeat cor? minus in nonnullis constat, scilicet minutis. At in grandioribus animalium, spiritum cor subire ipsum apertum est.

Atqui marinæ testudines, in quibus nos probauimus minimè aerem è pulmonibus cor subire, non minuta sunt animalcula, cum *Plinius* dicat, *in mari Indico tanta magnitudinis reperiri, vt superficies earum singulæ, casas integant habitabiles, atque inter insulas rubri maris his cymbis nauigent. Nicolaus Trigautius* quoque, qui primus è *Iesuitis* ex *Sinarum* Regno *Romam* rediјt, aliosq. socios (inter quos *Ioannes Terrentius* meus fuit) eòdem, ad prædicandum *Christi Euangelium* traduxit, hic inquam, cum aliquoties domi meæ esset, certo mihi asseuerauit, in mari illius Regni *testudines* vidisse se, tantæ magnitudinis, quantæ est cubiculum meum, quod passus est longum decem, latum septem. Licet autem hìc *Theodorus Gaza* ex suo potius addiderit, *scilicet in minutis*, cum textus Græcus *Aristotelis*, hæc non habeat, nihil tamen impedit, quin hoc Aristoteles voluerit, cum dicat statim, in grandioribus animalibus spiritum ab arteria inflata in cor subire. *Scaliger* hunc locum explicans, hoc Aristotelis, atque adeò totius scholæ medicæ dogma ratissimum habet. *Necessariò in cor dimittitur aer*, ait. *Quid enim ageret in arteria nisi prorsum subiret? Porrò altera ratio est. Non eget arteria aere ad refrigerandum, exanguis est. Frigida est sua naturà. Cor calidum. Igitur eget inspiratione. Item expiratione vt exoneret se fumis.*

Reclamat experiẽtia in marina testudine.

Nicolaus Trigautius Iesuita, primus, ex regno Chinæ Romam venit.

Hic ingentes ibidẽ testudines vidit.

Scaliger cõfirmat aerẽ inspiratum ad corde ferri.

Sed hoc Aristoteli statuisse nõ satis est, vias quoque cap. 17. & meatus docet, quibus aer in pulmonibus contentus, ad cor corriuetur. Et quoniam limpidiore hìc *Scaliger* oratione mihi vsus videtur, quàm *Gaza*, eius potius latina verba adducam, quæ sic habent. *Meatus autem qui à corde in pulmonem ferunt, ij & eodem scinduntur modo, quo arteria: & arteriæ fistulas totum per pulmonem assequuntur. Sunt autem in parte cordis superiori. Neque verò vnus communis est, sed inter se coaptati recipiunt spiritum, quem ad cor transmittunt. Alter enim in dextrum sinum: alter in sinistrum meatum.* Horum nisi fallor, verborum hic est sensus. Non communem vnum meatum esse, qui aerem ex omnibus *arteriæ asperæ* fistulis recipiat, sed anastomosin fieri meatuum, ex corde prodeuntium in pulmonem, & cum minimis fistulis arteriæ coalescentium, hinc introire aerem, exire fuligines. Verum hunc textum declarans *Augustin. Niphus* ita concludit. *Animaduerte tamen hæc, quæ dixit de meatibus, & de colligantia meatuum, esse obscura, nisi per dissectiones, quæ visu constant, innotescant.* Rectè profectò, præterquam enim, quòd Arist. hìc vult aerem ad dextrum quoque cordis ventriculum deferri, nulli vsui ibidem futurum: sectiones, mihi credas, nihil quàm minus obscurum hoc axioma dilucidabunt. Quam enim anastomosin non detegit, per tubulos intrusus flatus in vasis minutissimus, eandem minimè scias, per diligentissimam etiam sectionem manifestatum iri. Sic equidem mihi sæpius, hoc solo insufflationis medio visa fuit venularum & arteriolarum, in plexu choroide intra cerebri ventriculos existente, subtilissimarum symphisis, quam frustra quamuis faberrima dissectione indagare quis potuisset.

Arist. etiã huius transitus vias reperit.

Nunquã vasorum minimorũ cõnexionem sectio detegit, quàm insufflatio non patefecit.

Nec moueat quemquam communis obiectio in mortuo corpore omnia collabi & occludi oscula, ideòq. aerem penetrare haud posse. Falsum id esse ipsiusmet

ſiuſmet pulmonis per tubulum inflati extrema tumefactio oſtendit, & venularum arteriolarumq. in cerebro minutiſſimarum reſeratio.

Natura in alio dogmate Ariſtoteli eſt contraria.

Necdum hìc quieſcit natura, quæ in alio quoque *Ariſtoteli* filio ſuo reclamat dogmate. Hic enim hoc ipſo & capite & lib. 7. ſupra *ſeptum tranſuerſum* ſua *pulmonibus* ſubſellia aſſignauit. *Sub pulmone ſeptum*, ait, *tranſuerſum pectoris eſt, quæ præcordia & cinctum appellant* &c. Nos tamen in teſtudine tam terreſtri, quàm marina, contrarium demonſtrauimus. Miror mehercle, exercitatiſſimi in piſcium anatome *Rondeletij* manum hæc non obſeruaſſe, vel ſaltem tacuiſſe ipſum, quin lapſu maiore ruiſſe. Hic enim lib. 16. de piſcibus cap. 3. ſic habet. *Pulmones in teſtudine maiores ſunt, & multò denſiores, quàm in terrenis animantibus, ne vt opinor aquæ maior copia, vnà cum alimentis hauſta in tenues meatus ſe penitus inſinuans, reijci tota non poſſet per foramina illa, quæ narium loco in ſuperiore roſtro habet; quibus aquam reijcit non aliter quàm delphini per fiſtulam.*

Doctiſſ. Rondeletius pulmones in teſtudine malè obſeruauit

Miror magis hoc ipſum ab *Ariſtotele*, quem *Rondeletius* ceu communem præceptorem neglectà autopſià ſecutus eſt, ſtatutum fuiſſe. Cum etenim *Ariſt.* lib. 3. cap. 7. & 8. de partibus animal. decreuiſſet quadrupedibus ouiparis omnibus fungoſum eſſe pulmonem, & ob id veſicam illis deeſſe, excepit tamen ab hac regula teſtudinem marinam. *Veſica enim omnia carere*, ait *inſecta, piſces, penna, ſquama & cortice intecta, tum propter humoris aſſumpti exiguitatem, tum quia quantum excrementi contrahitur in ea ipſa abſumatur, excepta teſtudine inter corticata, in hac enim tantummodo natura caſtrata eſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd marinæ teſtudines pulmonem habent carnoſum, ſanguineum & ſimilem bubulo, terreſtres autem proportione maiorem; ſuperficies etiam quia obtenta præduraq. modo ſilicis eſt, facit ne humor diſſlari, euaporariq. poſſit per carnem laxiorem.*

Sed hic Ariſtotelem quam naturam ſequi maluit.

Poſſem hic eàdem ego *Rondeletium* excipere compellatione, qua is in *Ariſtotelem* inuehitur, quod hic ſplenem admodum exiguum in teſtudine lutaria videre potuerit. Renes autem & veſicam videre non potuerit, quæ lutariæ ineſſe negauit. *Quare inquit Rondeletius, cum maiorem τῇ αὐτοψίᾳ, quam cuiuſdam hominis authoritati fidem adhibeam, affirmo teſtudinem lutariam & veſicam manifeſtam ac magnam & renes carnoſos habere prope teſtes.* Quod ſi bene igitur *Rondeletius* oculis ſuis in terreſtri, marina, & haud dubiè lutaria teſtudinibus vſus fuiſſet, in his pulmonem non denſum & bubulinum, ſed flaccidum, ac tenui ſubſtantià præditum reperiſſet.

Sed eadem reprehenſione qua Ariſtotelē mactat dignus videtur.

Reuertamur modò ad *Chamæleontem*, de cuius diuturna ab omni alimento abſtinentia, & longiſſimo hominum quorundam ieiunio, ex iunioribus medicis, ac philoſophis variè varij philoſophati ſunt. Quorum omnium opiniones, cum in cumulū vnum congeſſerit, & perſpicaciſſimi ingenij ſui acumine examinauerit atque explanauerit *Fortunius Licetus*, doctiſſimis quatuor libris *De his quæ diu viuunt ſine alimento*: eò lectorem meum ablego, qui ſi plura ſcire aueat, *Paulum Zachiam* conſulat cenſeo Medicum Romanum in lib. tertio *Quæſtionum ſuarum Medico-legalium*, quem propediem prælo committet, cum in prioribus duobus, egregium ingenij ſui ſpecimen exhibens, vtiliſſimam tam Iuriſconſultis, quàm Medicis operam nauauerit. Equidem non plurimarum ſolummodo beſtiarum, *Teſtudinum* inquam, *Glirium*, *Vrſorum*, *Hirundinum*, & *In-*

Relicta teſtudine chamæleontē proſequimur.

Agitur de longa ab omni alimento abſtinentia.

& Insectorum plerorumq. ad multos etiam menses nutrimenti carentia, iam scriptis & experientià certa est: sed miram & insolentem eandem quoque in hominibus quibusdam, tam nostris, quàm auorum nostrorum temporibus, animaduersam fuisse fidelissimorum monumenta historicorum nos docere possunt.

Hippocrates noster lib. de *carnibus* seu *principijs* probare volens *hominis vitam septem dierum numero circumscribi: Quòd tot diebus genitura eius ad vterum perueniens omnia acquirat quacunque ex corpore ipsi accedere par sit.* Id ex hoc quoque fonte deducit. *Quod plerique quidem ex his qui septem diebus nil edere aut bibere volunt, in his moriuntur. Quod si qui eos superauerint, nihilominus tamen moriuntur. Nonnulli etiam ne per inediam è vita discederent, sed vt comederent, & biberent persuasi sunt: verum venter non amplius admittit. Ieiunum enim intestinum in his diebus cohærescit, quibus etiam illi moriuntur.* Hipp. septẽ dierũ inediam in homine mortalẽ censet.

Quare mirari subit tam crudeles olim quosdam medicos extitisse, quorum *Gal.* 8. *Methodi* cap. 6. meminit, qui *Diatritariorum* sectam introduxerunt, quòd non nisi tertio exacto die ægris suis cibos primùm exhiberent. Et *Cornelius Celsus* inter priscos illos fuisse memorat, qui quinque etiam & sex dies ab omni alimento abstinere ægrotis suis imperitabant. Longè mitiores & indulgentiores sunt hodie Medici, nostri præcipuè *Romani*. Quamuis *Neapolitani* hos ipsos ceu parcos adhuc calumnientur. Quare cum ante plures iam annos *Neapolim* vrbem pulcherrimam visum iuissem, & à primario quodam eiusdẽ Medico (claruit autem ea præstantissimis semper & opulentissimis Medicis) libellus dono mihi oblatus fuisset, *de modo cibandi ægros in vrbe Neapolitana*, hoc mihi is circumstantibus nonnullis iunioribus Medicis improperauit. Velim hunc legas libellum, discasq. ait, qua ratione ægri sint cibandi, cum vos Romani Medici strictâ ac tenui nimis diæta maiorem ægrotantium vestrorum partem perdatis. *Tortam, tortam*, hoc est ex carnibus contusis succum ipsis præbere oportet, & liberaliter magis egregièq. nutrire. Ego longiori non esse locum disputationi concessum aduertens, cum eidem, ceteri ridentes omnes applauderent. Bene mones, inquam, mi Domine, & magnam tibi gratiã, quin forsan statuam quoque ex auro *Philippeo Neapolitani* tui, pro tam salutifero ipsis documento relicto debebunt. Semel profectò saltem, dum aura hac fruimini vitali, vobis sufficienter & bene est comedendum. Id quod integrà dum sanitate estis, haud facitis, cum vix alio tunc cibo, quàm *brassicà*, (vos *bruocoli* vocatis) victitetis. Æquissimum igitur est, ægrotis vestris opimiori magis cibo prospicere. Atque ita reciproco risu rixæ nostræ, quæ nullæ erant, solutæ fuerunt. Veruntamen posse & mori & mortem euadere, qui septem dierum spatio inediam etiam in morbis periculosissimis tolerarunt, ego ipse testimonio suffragari possum. Ante annos viginti tres, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus* in Vrbe perlatus fuit, qui manià percitus, penem & ambos sibi testiculos ad vnguem absciderat, & cum ad ripam *Tiberis* habitaret, in idem flumen & hæc & cultrum proiecerat. Qui cum non solùm in suammetipsius carnem iniurius fuisset, sed in *Deum* quoque ac *Diuos* eius, contumelias iaceret: reprehendit ipsum acriter, qui illius loci *Prior* dicitur, & num *Symboli* nō-

Crudeles veteres quidam Medici qui ęgris triũ & sex dierũ inediam præscribunt.

Hodie sunt liberaliores Romani præsertim.

Hos Neapolitani adhuc pro parcis proclamant.

Author defendit Romanos iocosè aduersus Neapolitanos.

Moriuntur & viuere nō possunt qui septem dierum ieiunium tolerunt.

Mirabilis casus eius qui pudẽda sibi abscidit, & decẽ diebus ab omni alimẽto abstinuit

ſtri *Apoſtolici* articulos veraciter crederet, obteſtabatur. Credo, inquiebat ille haec omnia, *Et credo di più, che chi non fà, come hò fatto Io, che non và in Paradiſo*. Hoc eſt, & hoc amplius credo, quòd niſi quis meo exemplo ita ſeipſum caſtrauerit, regnum cœlorum ingredi non valeat. Cui ego, atqui tu paucos certè ita ſocios habebis.

Hic decem integris exactis diebus, nec cibum, nec potum vllum aſſumpſit.

Denæ illum noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina, viderunt inopem, potusq. cibiq.

Quin etiam vbi per vim ipſi aliquid ingereretur, aut in faciem præbentium expuebat, aut de induſtria prouocato ſibi vomitu id eructabat. Redierat enim, per ingentem illam ſanguinis arterioſi & venoſi profuſionem, ad mentem ſaniorem, & ſe ipſum, turpitudine facti, & verecundià ductus, inedià interficere cupiebat. Vndecima demum die perſuaſi ipſi, vt vitellos ouorum duos aſſumeret, quod factum, & poſt hos eadem die, binos alios capiebat. Sequentibus porrò diebus paulatim cibari & pauxillum vini ſorbere perrexit. Decimaſeptima verò die non ex vulnere, quod omnino perſanatum fuit, ſed ex obſtinata illa inedia obijt.

Hic inedia ſpontanea ſe occidere voluit.

Decē dies abſque omni cibo vixit.

E regione eiuſdem Noſocomij fæminam quandā mea ſub cura habui, pauperculam ac vetulam, miris vexatam ſymptomatibus, nunc epilepſià, modò cataphorà, iam lethargo, mox ſingultibus, & ventriculi ſuccuſsionibus, horrendisq. motibus agitatam; ita vt vndecim dierum ſpatio nonniſi vnicum oui vitellum ſorbuerit. Quæ cum ſiti ingenti vexaretur, & aquam auidiſsimè peteret, ori quoque admoueret, hanc tamen ob conuulſiuos ſtomachi motus, ac gulæ læſionem tranſglutire haud potuit. Dixiſſes illam *Tantali* pœnà affectā, quærebat enim aquas in aquis. Siquidem is vt *Ouidius* ait,

Fæmina quædam ægrotās vndecim diebus nihil potus aut cibi ſumēs conualuit tamen.

Semper eget liquidis ſemper abundat aquis.

Quare, & hi *Ouidiani* verſiculi miſerculæ illi fæminæ quadrare poterant.

Oraq. vana mouet, dentemq. in dente fatigat,
Exercetq. cibo deluſum guttur inani.

Euaſit tamen Dei gratià, ex periculoſiſſimis illis accidentibus omnibus, & continuo vndecim dierum ieiunio, quam biennio poſt, pleuritide laborantem feliciter denuo curaui.

Verùm non his ſimilia modò plurima, ſed vnius, duorum, quinque & ſexdecim menſium abſtinentiam, quin ad annos quoque duos productam, ad tres & quatuor ſimiliter protenſam, ad duodecim durantem, & vltra duodecim demum protractam, reperies apud eundem *Licetum*, & cum quodam animi ſtupore lectitabis. Memorandum hoc factum eſt, quod *Nicolaus Heluetius* (hunc *Bruder claus* vocant ijdem *Heluetij*, & ob vitæ tranſactæ ſanctimoniam in veneratione habent) *poſt ſuſceptos ex coniuge quinque liberos, cum haud longè poſt ab oppido ſolitariam vitam ageret, peracto decimoquinto anno ſine vllo cibo potuq. deceſſerit*. Vt apud *Eborenſem* legimus. Hunc vt Beatorum catalogo adſcribatur, *Epiſcopus Conſtantienſis*, in cuius Dioceſi is vixit, iam *Romæ* adnititur, productis quæ in vita, & poſt mortem edidit, miraculis.

Licetus recēſet hiſtorias illorū qui ad plures menſes & annos abſque alimento vixerunt.

Memorabilis hiſtoria Nicolai Heluetij etiam ob Sanctos vitæ mores conſpicui.

Neque hic conſarcinare placet, ſingulorum opinantium, & tam portentoſæ

ſæ inediæ cauſas & argumenta dicentium ſeriem, neque ſub incudem reuocare, quas de hac re diſquiſitiones idem *Licetus* exquiſitiſſimè examinat. An animalia videlicet & homines illi interea, dum alimentis abſtinent, inſpirato alantur aere? an exhalatione magis per aerem ſparſa? vel pituità intra corpus ante congeſtà? aut ſucco melancholico potius in nutrimentum poſtea cedente? an pinguedinis colliquamento? an ſanguine menſtruo benigno tantiſper in homine latitante? an ſit diuinæ virtutis & Dei opus, tam longa inedia? an ad Angelos, Cacodæmones aut aſtra rectiùs referenda? num ſympathia & indiuidualis proprietas quædam, ecſtaſis, cataphora, cutis conſtipatio hìc aliquid valeant? aut viſcerum conſtrictio, tabes, atrophia, ventriculi ſtupor ſint in cauſa? an pharmacum aſſumptum hoc poſſit præſtare? an demum hoc ipſum conſuetudini ſit attribuendum? Varij varias cauſas tam diuturnæ inediæ afferunt.

Hoc interim ſilere haud debeo, eundem *Licetum* nullatenus permittere, aerem inſpiratum in alimentum cedere. Quod alimenti requiſita aer non habeat. Non ſit tangibilis ſcilicet, ſapore careat, nec animatus ſit, nec exanimato deſumptus, & proximà careat potentià ad induendam animam. Sed neque mixtum perfectum ſit, quod neceſſe foret, cum ex ijs nutriamur, ex quibus conſtamus. Et cum *Hippocrates* lib. de *Corde*, alimentum intra corpus retineri velit, aer autem inſpiratus denuo expiretur, hanc ipſi quoque conditionem deeſſe. Licetus nullo modo vult aerem nutrire poſſe.

Aſt neque ſpiritus etiam ſolos, licet retineretur aer, ab hoc ali pugnat *Licetus*. Si dicas *Galeni* placitum hoc fuiſſe, ſpiritus nutriri & cibari aere, vt in opere de *vſu partium* videre eſt. Reſpondet, *Galenum* communiore nutritionis vocabulo vſum, adeòq. metaphoricè & æquiuocè locutum fuiſſe. Quemadmodum *Virgilius* quoque fecit, dum 1. Æneid. ait. Quomodò Gal. intelligat ſpiritus aere cibari.

Quem ſi fama virum ſeruat, ſe veſcitur aurà
Aetherià.

Nam neque aerem poſſe verti in præexiſtentis ſpiritus ſubſtantiam vult, quod eſſet eos alere, neque in nouos ſpiritus commutari, quod propriè generatio foret, quod fieri tamen poſſe *Galeno* placet, *Liceto* diſplicet. Et quoniam huc perueni, atque *Licetum* meo egregiè fauere paradoxo comperio, quod eſt, ex aere inſpirato gignendis in corde ſpiritibus vitalibus, nullam præberi materiam poſſe: cum hic illud minimè ingrediatur. Operæpretium eſt, philoſophiæ & artis duo culmina noſtræ, *Ariſtotelem*, inquam, & *Hippocratem* ipſum in theatrum producere, & quid ipſis animi de hac re fuerit, ex dicto *Liceto* referre, ac cunctis æqua lance ponderandum proponere. Licetus fauet authori neganti ex aere ſpiritus fieri.

Hic itaque philoſophus prætendit *Ariſtotelem* cap. 8. de *reſpiratione*, *minimè velle reſpirationem fieri alimenti gratia, quaſi calor internus* (hoc eſt ſpiritus) *alatur aere inſpirato, qui ceu igni ſuccenſo, velut fomes per inſpirationem adijciatur, abſolutaq. nutricatione foras quæ ſuperſunt excrementa per expirationem detrudantur, fictitiumq. eſſe calorem ex aere fieri, quem ex alimento, nimirum ex ſanguine fieri conſpicimus, caloris & ignis interni nomine ſpiritum appellans.* Probatur hæc ſententia ex Ariſtotele.

Hippocratis autem verba, niſi candidè explicentur, vulgari Medicorum errori ſuppetias adhuc ferre videntur. In libro enim de *Flatibus*, *Animantium* Probatur ex Hipp. quoque licet hic pri-

ma fronte cōtrarium sentire videatur.

corpora à triplici nutrimento sustentari inquit: *nempe à cibo, potu & spiritu. Spiritū verò* in corpore animalis contentum appellari flatum, extra corpus dispersum esse aerem, qui maximus sit in omnibus, quæ corpori accidunt, & author & dominus. Accedit ex lib. de Alimento Hipp. adhuc clarior sententia. *Pulmo*, inquit, *contrarium corpori alimentū trahit, reliqua omnia idem. Principium alimenti spiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua respiratio. Principium alimenti & humidi, & sicci, os, gula, venter. Verùm antiquius & primordiale alimentū per abdomen vmbilicus.*

Explicātur Hippocratis loca. Alimētum duplex vnū re, alterum solo nomine.

Hucusque ex *Hippocratis* authoritate deduci videtur, spiritus aere inspirato, ceu vero suo pabulo nutriri. Sed quoniam hic eodem opusculo, paulò ante dixerat: *Alimentum non alimentum, si nutrire non potest, nomen est alimentum, non opus: opus & res est alimentum, non nomen.* Obscurioribus his verbis dilucidat magis priora *Licetus*. Duo nimirum apud *Hippocratem* alimenti nomine insigniri. Vnum reuera cum nutriat, alimenti nomine re & opere dignum est: alterum cum verè non alat, solo nomine contentum est, & æquiuocè alimentum appellatur. Hoc ita intelligendum esse asserit. Cum cibus & potus conseruent viuentis substantiam, re ipsa præstant, quod *Aristoteles* ab alimento requirit, & *Hippocrates* opere ac re ipsa alimentum nominat. Et hæc est vera nutricatio. Ad quam cum & hoc requiratur, vt calor contemperetur, ne ipsius æstus subitâ ac vehementi sua operatione consumat humidum, hunc autem æstum aer inspiratus moderetur, qui vt ingreditur, ita egreditur, propterea hic non opere, sed nomine solo alimentum vocatur.

Quid intelligatur per cōtrarium alimentū.

Atque hinc est, quod *Hippocrates* ait, *per pulmonem* (quod etiam per nares, os, guttur, & reliquam respirationem fit) *contrarium corpori alimentum trahi. Non contrarium autem per os, gulam ac ventrem deferri.* Quasi dicere velit, pulmonem attrahere contrarium alimentum, quoniam aer ad contemperationem æstus, qui in spiritibus residet, ductus, contrarius dicitur, quoniam calorem refrigerat: quicquid enim excedentem quamcunque qualitatem remittit, id rectè illi contrarium statuitur. Ast cibus & potus, cum in substantiā corporis verti debeant, sunt idem ipsum corpus in potentia, quemadmodum sanguis est potentiâ caro, licet & ipsi cibi ac potus, antequam concoquantur, actu corpori dissimilia dicantur. Tamen siue concocti, siue non concocti, merentur veri alimenti nomen, quod re ipsa tale esse possint. Si enim aer quoque in spiritus ex *Hippocratis* sententia commutari valuisset, non illum vtique contrarium alimentum dixisset, esset enim is potestate spiritus vitales, qui corpori nequaquam sunt contrarij, sed ad eiusdem constitutionem pertinent. Quare æquiuocè tantum erit alimentum, quo sensu, alio loco, Hippocrates, vbi de principijs videlicet, dixerat, *Alimentum calidi frigidum est.*

Cibus & potus re ipsa, aer tantū nomine, & contrarium alimētū dicitur.

Ego hanc *Liceti* ingeniosam explanationem non modò non repudio, sed ambabus etiam vlnis amplexor. Et tantum abesse autumo, vt aer inspiratus vel in spiritus, vel in animalis vllam corporis particulam conuerti valeat, vt quasi pronunciare ausim, *nullo vnquam tempore vllam aeris atomum, vel in aquam, vel in ignem, vel vice versa aquam in aerem* (quod strenuè tamen à plerisque philosophorum, Peripateticorum præcipuè scholis, propugnatur) *commutatam fuisse*. Possem clarissima ad placitum hoc meum παραδοξότερον corroborandum, argumenta,

Authori Liceti explicatio placet. Audax authoris pronunciatum nec aerē in aquam, nec hanc in aerem verti.

menta, & saltem non demonstrationes producere. Verum hoc alio à me loco fiet, factumq. iam est in vna ex meis prælectionibus, quas tempore studiorum renouationis, in hoc nostro *Athenæo Romano* quotannis, præmittere in publico doctissimorum consessu, & Illustrissimorum corona virorum, eram solitus.

Hoc interim, ne prorsus nihil dicam, æquus sibi lector persuadeat. Quod si vllus exstaret aerem in aquam cōuertendi modus, is dubio procul esset summa aeris compressio. Nam veluti, si ita aer rarefiat, vt amplius sub forma aeris consistere nequeat, ignis efficitur, quemadmodum contingere aiunt illi, si aer exempli gratia, inter silicem ac chalybem interceptus subtilissimè attenuetur, & ignis euadat: sic vbi adeò compingitur, adigitur, cōstringitur, & incrassatur, atque in locum quendam, vbi exitum nullum inueniat, arctissimè compellitur, aer esse desinet, & aqua fiet. Id quod existimo in nubibus, ex mente ipsorum, vsuuenire, quando aerem in aquam densatum guttatim decidere credunt.

Placiti huius aliqua probatio.

Atqui *Vincentius Vincentij Vrbinas*, quo ego familiarissimè vtor, subtili ingenij sui speculatione, & dexterrimà manuum operatione nouo planè ausu, ante hos quinque menses, in hac ipsa *Vrbe Roma* inuenit, qua ratione *Bombardam manuariam* fabricaret, quæ globulum ex argilla durissimum, aut glandem etiam plumbeam, ea celeritate, impetu & violentià expelleret, illaq. ferme omnia præstaret, absque vllo igne & puluere fulminali, sed solà aeris dynami & agitatione, quæ præstare est solita vsitatissima nobis *bombarda* fulminea & igniuoma dicta. Atque hoc inquam, mero fit aeris in illam cōpulsu, adactione, & vt credere par est, constrictione violentissima, quem ibi ad vigintiquatuor pluresue horas detinere, secumq. hinc inde deferre, & ad libitū postea, data aeri vià, glandes illas explodere, atq; ad scopum quam directissimè collineare solet. Res, quæ doctos, indoctos, magnates æquè ac idiotas ita in admirationē rapuit, vt cateruatim ad ædes ipsius quotidiè peruolent hoc artis miraculū spectaturi.

Vincentius Vincētij Vrbinas, nouo ausu nobis bōbardam pneumaticā confecit Romę anno 1627.

In hanc cōpellitur maximè aer qui in aquā nunquam abit.

Sunt verò multi, qui primum inuentum & excogitatum instrumentum tribuunt, & meritò, *Io. Baptistæ Portæ Lynceo*, quod etiam suæ Nat. Magię 19. librum non segniter legenti clarissimè patet. Et iamdiu retulit mihi Illustriss. *Princeps Cæsius* noster (qui apud hunc eundem *Portam* antequam penè ætatis crepundia reliquisset, auspicatus est seueriorum scientiarum primordia) cui tum adolescentulo Auditori suo dictus *Porta* significauit, se inuenisse & exposuisse *lib.* suæ *Taumatologiæ* modum conficiendi non solùm Sclopetū pneumaticū, sed & alia similia sine aeris aut ignis auxilio. Ita mirabilia inuenta huius in omni scientiarum genere excellentissimi Viri, velut superiùs quoque cum *Telescopio* accidisse commemoraui, à posteris fideliter praxi commissa suum effectū quotidie cōsequuntur; Vt vt ea initio multis visa hyperbolica, ac velut à tumultuario philosophantis enthusiasmo profecta, impossibilia iudicata fuerint.

Plurimi hoc artis miraculum visum eūt.

Ioan. Bapt. Porta Lynceus aliquibus creditur primus inuentor.

Vocatur ab authore bōbardā pneumatica.

Atqui nunquam compertum fuit, inclusum hìc aerem in aquam resolutum fuisse. quin hoc diligenter est annotatum, quotiescunque in loco humido, vel subterraneo, vel vbi fontes & stagnantium aquarum essent receptacula, aere bombarda solo sine glandibus impleretur, & manus foramini, vnde erumpere in explosione ille aer solet, opponeretur, volam manus paulisper quod mihi quoque contigit, madefactam fuisse. Vbi autem eadem bombarda aere in

Nunquam aer in hac conclusus, in aquam abijt.

aperto loco, aut ſolaribus illuſtrato radijs, vaporibusq. ob id minùs ſcatente, oneraretur, humiditatem illam minimè poſt viginti etiam quatuor horas animaduerſam eſſe. Quo ſpatio & ampliore paululum præterlapſo, non ampliùs effectum aer ille incluſus, in extrudendis adeò fortiter globulis præſtare ſolet: non quòd in aquam is abierit, ſed quòd per poros forſan etiam orichalci, ex quo *ſclopetum* hoc totum eſt confectum (eſt enim *aer Plinio* teſte, *per cuncta rerũ permeabilis*) & per occulta commiſſurarum ſpiracula expirauerit. Amplius quid dicam, hic artifex in fontes quoſdam portatiles, vi, aeris maximam copiam impellit, & ſex ac octo dierum ſpatio ibi detinet, cui vbi laxamenta data fuerint, mirùm, quo impetu aquam is eiaculetur, ſed quod hic interea in aquam abeat, nec viſum, nec auditum eſt vnquam.

Expirat ſucceſſu tẽporis hic aer.

Detinetur tamen integer per octo dies in fontibus artificioſis.

Eſt autem pars, ac veluti ciſtula illius bombardæ, in quam aer quaſi per ſiphonem compellitur, longa duodecim tranſuerſos digitos, & lata quatuor, quę eandem duodecies multiplicatam per impulſum, portionem aeris recipit, cuius ſimpliciter, per ſe, & naturaliter capax eſt. Non arbitror profectò, in vllaaeris regione, in arctum magis locum, & compreſsiùs aerem compingi poſſe, quando ex hoc pluuias generari aiunt,

Hæc bombarda recipit duodecies plus aeris, quã naturaliter eſt capax.

Nunquã cũ pluuię fiũt, ita arcte aer cõſtringi videtur.

Cum ruit æthere toto
Turbidus imber aqua, denſisq. nigerrimus auſtris,

vt poeta Latinus loquitur, cum aeris regio ſit fluida, & mollis vt ita dicam, nec parietes habeat aut ligneos, aut lapideos, multò minus metallicos, quibus tàm duriter aer, veluti in carcere quodam denſatus concludatur. Neque hìc frigus in aeris regione exiſtens, mihi obijcias, quod ad aeris condenſationem & aquæ generationem plurimùm iuuet. Noſtra bombarda in media & crudiſſima hyeme eundem effectum præſtitit, quem iam in æſtate experimur. Et videmus in Chymicorum ergaſterijs, ſæpiſsimè *Capellum* vt ipſi barbarè vocãt rei diſtillandæ ſuperpoſitum calidiſsimum, vt ne contingere quidem manibus abſque harum læſione illud valeas, & tamen quod ex re ſubiacente, in forma vel aeris, vel vaporis aſcendit, vbi eò pertigerit, condenſari probè & per roſtrum in aquæ forma delabi conſpicimus.

Frigus non eſt præcipua cauſa vt ex aere fiat aqua.

Harum vna bombardarum potentiſſ. *Hiſpaniarum* Regi, alia *Poloniæ Regi* fuit hinc tranſmiſſa. Curaui & ego vnam fabricari pro Sereniſſ. *Leopoldo Archiduce Auſtriæ* Principe magnificentiſsimo, & benefactore meo munificentiſsimo, ſubiectiſſimè ſemper à me colendo.

Paueę hactenus huiuſmodi bombardæ cõſtructæ & pro quibus præcipuè.

Atque hæc alio ſine à me adducta non fuerunt, quàm vt partim indè hoc paradoxon meum, *nec aerem in aquam, nec hanc in illam verti*, probarem: partim artificis huius amici mei nomen immortalibus, ſi fieri à me poſſet, chartis conſignarem.

Cur hactenus author de hac bõbarda egerit.

Nunc ad colores quoque eſſet tranſeundum, in quos *Vertumni* inſtar ſe mutat varimodos hæc beſtiola, vt inde prouerbio hominem verſipellem & vafrum ſi notare velimus, dicamus *Chamæleonte mutabiliorem* eſſe. Et *Tertullianus* libello *de Pallio* ſcripſit, propriè *Chamæleonti* datum eſſe, quod vulgo fertur, *de ſuo corio ludere*, hoc enim animalculum, ſi *Polypum* & *Tarandum* excipias, penè ſolum in ſua pelle, dum variè coloratur, egregium hominibus luſum exhibet.

Reddenda cauſa eſſet variationis colorũ, ſed hoc difficillimum eſt axioma.

Verùm,

Verùm, si vllo in axiomate physico & mathematico inscitiam meam professus vnquam fui (ego enim quàm pauca sciam, multaq. me fugiant, & plurimos socios habeam, qui multum tamen sibi sapere videntur, iam toties inculcaui) in hoc, illam quæ de coloribus est, audacter omnibus denuncio. Noui equidem, si quæ à philosophis circumferuntur, sub *rationis incudem* reuocentur, & *experimentorum malleis* probè contundantur, haud diu subsistere posse. Si præcipuè à quatuor in mixtis persistentibus elementis dictis, (quorum cuilibet, sui quilibet colores attribuuntur) hos eosdem venari voluerint.

Fatetur author sponte ignorantiã suã, & plurimos habet socios.

Solus *Mercurius*, & *plumbum* solum, pro diuersa tantùm digestione, coctione & alia quauis chymica elaboratione, quàm varios quæso & elegantes sortiuntur colores? *Plumbum* vstum enim modò virescit, modò flauescit, modò citrinum, rutilum, & cineritium euadit, idq. ex sola sæpissimè contusione contingit. Ita vt persuasissimum haberes, toties iam formas suas vtrumque innouasse, quoties faciem & vestitum externum ceu laruas quasdam singulares, in totidem coloribus mutarunt, & in idem tamen *plumbum* sine qualitatum, nedum substantiæ noxa, & in eundem *Mercurium* seu argentum viuum, quod magis quàm *Chamæleon*

Argent. viuum & plũbum colores maximè mutant.

Omnia transformat sese in miracula rerum

pauxillo artis auxilio, imò sua sponte postliminio reuertuntur.

Mercurius inter metalla miraculum.

Aristoteles noster 2. de Hist. an. cap. 11. *Mutat suum colorem Chamæleo*, inquit, *inflatus*. Et 4. de part. anim. cap. 11. ad metum hanc colorum variationem refert. *Est*, ait, *omnium ouiparorum pedestrium tenuissimus Chamæleo: quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est, quæ nimio namq. metu multiformis efficitur, metus enim refrigeratio per inopiã sanguinis, calorisq. est*. Ast hìc *Arist.* dissona sibi docere videtur, cum supra per *inflationem*, hìc per *constrictionem*, colorum variationem effici scripserit. In metu enim animalium habitus non intumescit, sed comprimitur.

Aristot. sibi contradicere videtur in variatione colorũ in Chamæleonte.

Plutarchus hoc dilucidissimè argumentum, quomodo per contractionem nempe cutis, & non eius eleuationem id fiat, in *Quæstionibus* suis *naturalibus* explicat, quem philosophantem audire operæpretium fuerit. Quærit ibi, *cur polypus* (quod quæsitum æquè ad *Chamelæontem* transferri debet) *colorem variet? Vtrum*, inquit, *vt Theophrasti opinio fuit, quod animal natura meticulosum sit? Ergo vbi perculsus est, vnà cum spiritu conuerso, vertat hominis more colorem. Hinc in prouerbio est, vertitur ignaui color*. Sed non satis esse, addit, variati coloris causam indagasse, quærendum restare, cur similem exprimat ei rei, cui se applicat. Vt si *Polypus* videlicet illius saxi marini colorem repræsentet, cui proximus adstat. Vnde *Theognis*,

Plutarchi philosophia in hac varietate colorum.

Polypodis mentem cape versicoloris, adæquat
Qui corium petræ, cui sese adiunxerit omni.

Quare altiùs *Plutarchus* penetrat, & ita ex mente *Empedoclis* speculatur,

Videtur res quælibet effluuia pati.

Effluuium noscens res natas mittere cunctas.

Non enim, ait, *ex animantibus modò & plantis, & terra & mari multa assiduè effluũt, sed & ex saxis, ære, & ferro. Intereunt enim cuncta, & exolescunt, quod perpetuò resoluatur ex eis aliquid, & pereat continenter*. Vult igitur à petris marinis (vt has

nunc

nunc in exemplum ducat) ramenta, & fragmina minuta frequentia decidi cõtinuò, quæ alijs, atque alijs infecta coloribus, non cuilibet corpori, sed determinatis quibusdam adhæreſcant. Nam quæ animalia ſpiramenta habent admodum adſtricta, ab his dilabuntur, quæ admodũ ſpongioſa, per hæc effluunt & perlabuntur. *Polypi autem caro*, ait, *eſt aſpectu fiſtuloſa & fungoſa & effluuijs patens. Quoties iam in trepidatione eſt, ſpiritu varians & profugiens, ex timore conſtringit corpus, contrahitque: vt capiat & retineat rerum, quibus adiunxit ſe, in facie corporis effluuia. Huiuſce cauſæ indicium eſt magnum, quod non omnia quibus ſe applicat, referat, neque colorem Chamæleon albus: ſed ſola vterque, quorum effluuijs reſpondentia habet ſpiramenta.*

Plerique antiquorũ tribuũt variationem colorum in chamæleõte ipſi metui. Cui hæc arridet philoſophia, is eam per me acceptet licebit. *Plinius Ariſtoteli & Plutarcho* de timiditate ſubſcribit, cum dicat *nullum animal pauidius, & ideo verſicoloris mutationis eſſe.* In hoc cenſu eſt *Solinus* quoque, qui cap. 32. *Tarandum, Polypum & Chamæleontem vertere metu habitum*, ſcribit. Sed in his poſtremis duobus, aliam adhuc cauſam addit, quæ ipſi hæc, mihi nulla eſt. *Faciunt hoc idem in mari*, ait, *Polypi, in terra Chamæleontes* (ſcilicet colorem variant) Solinus ſibi cõtradicit. *Sed & Polypus & Chamæleon glabra ſunt, & pronius eſt cutis læuitate, ſpeculi modo proximantia æmulari.* Et mox ſui oblitus tamen cap. 42. non læue, ſed aſperum, quale reuera potius eſt, in *Chamæleonte* coriũ agnoſcit. *Corpus in Chamæleonte*, ait, *aſperum eſt, cutem qualẽ in Crocodilis deprehendimus.* Aſt in Crocodilis maioribus, tuberculis vndique prona pars corporis maximè exaſperatur. Quamuis nec hoc vſquequaque verum ſit, in minimis Crocodilis etiam, cum ego paruulum admodum habeam, qui ſemiſpithamà ſaltem *Chamæleontis* longitudinem ſuperat, eſtq. certè vtriuſque corij ſumma differentia, cum eminentias illius & protuberationes, quæ in hoc ſunt, in Chamæleonte nequaquam videas, vt qui abſque his aſperam cutem nactus eſt.

Quæ differẽtia ſit inter cutem Crocodili & Chamæleontis.

Alia variationis colorum cauſa. Aliam ſibi cauſam Geſnerus excogitauit. *Ego tenuiſſimam*, ait, *cutem (qualem eſſe in ſceleto animaduerti) inſtar tenuis laminæ corneæ colores facilè reddere puto, præſertim, cum neque ſanguis impediat, neque viſcera admodum, cùm ſolus ferè pulmo manifeſtus in eo ſit.* Sit fides penes authorem. Ego tamen in duobus mortuis & exiccatis *Chamæleontibus*, hanc pellis tranſparentiam vt vt probè illam indagauerim, videre non potui. Quorum vnum planè integrum habet in phyſica ſua ſupellectili, ſæpe laudatus *Princeps Cæſius* noſter: alterum ſed caudà mutilum adſeruat Eques *Franciſcus Gualdi Ariminenſis* in Muſæo ſuo, varijs Antiquitatum reliquijs, numiſmatis, & curioſis induſtriæ artis operibus inſtructo. In vtroque aſperitatem quandam exiguam, & cineritium colorem reperies, non palleſcentem, vt *Ariſtoteles* in mortuis deſignabat.

Franciſci Gualdi Muſæum.

Miratus tamen non parum fui, dum ventrem adhuc tumidum, à tot poſt mortem annis, vidi & contrectaui, quando viſcera ibi reperiri ſolita hoc minus efficere queant, cum *hepar* non admodum magnum habeat, & vt aliqui volunt, *liene* careat, vel puſillum valde obtineat, & *vnico inteſtino recto* potius, quàm in gyros reflexo conſtet, quæ res me cogit ferme, vt *pulmones* in ventre inferiore ipſi aſſignem.

Ratio aliqua, cur in ventre pulmones ſint.

Videtur & *Seneca* in *Quæſtionum ſuarum natural.* lib. 1. *Ariſtotelis* ac *Plinij* ſenten-

ſententiam ratam habere. Agit autem ibi aduerſus eos, qui nubes tanquam ſpecula ſe habere, in arcu cæleſti aſſerebant. Colorem igitur ab illis tantum recipi, & non imagines, quod erat ſpeculorum proprium, affirmat: id quod etiam fieri ait in ceruice *pauonum*, & quando

Senecæ de coloris mutatione ratio.

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata Columbæ.

Nunquid ergo dicemus, ait, *ſpecula eiuſmodi plumas, quarum omnis inclinatio in colores nouos tranſit? Non minùs nubes diuerſam ſpeculis naturam habent, quàm aues, quas retuli, & Chamæleontes, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipſis mutatur, cùm irà aut cupidine accenſà cutem ſuam variant humore ſuffuſo; aut poſitione lucis, quamprout rectam vel obliquam ſuſceperint, ita colorantur.* Atque hæc de coloribus ſatis ſunto, quos enim nos in noſtro viuente animali, alij in ſuis quondam reperêrint, abundè dictum eſt. Differunt igitur, vt credi poteſt, hæ beſtiolæ inter ſe, & colore & aliquo etiam corporis habitu, cum noſtro *Mexicano Chamæleonti cauda* nec ita longa ſit, nec in ſui extremitate in ſpiram conuoluta, vt *Aphricani* præ ſe ferunt.

Hactenus de colore.

Hunc denique impigro *Ariſtotelis* mei ſectatori nodum proponendum, & diſſoluendum duxi. Cum itaque is lib. 1. cap. 4. de *Generat. animalium*, probare cogitaret, ad generationem non eſſe neceſſarios *teſtes*, quòd *ſerpentes* & *piſces* his careant, & tamen coeant, & copioſum ac prolificum ſemen emittant. *Vtq. in ratione cibi*, ait, *voraciora, auidioraq. ſunt, quibus inteſtinum rectum*; (non conuolutum nimirum) *ſic ea quæ teſtibus carent, meatusq. tantùm habent, aut non carent, ſed intus habent; omnia propenſiora; celerioraq. ad venerem ſunt*. Hæc confirmata ſunt 3. *de part. animal.* cap. 14. cum ait: *Cetera etiam omnia, quibus inteſtina ſunt recta, ciborum auida ſunt, cum enim cibus celeriter egeratur, proindeq. breuis vſus fruendi ſit, breui repetant cibum auida neceſſe eſt.* Hæc eodem capite paulò infra adhuc magis explicat cum dicit. *Quæ igitur animalia continentiora eſſe ad cibi deſiderium conuenit, hæc ſua in aluo laxiores ſinus non habent, ſed anfractus, orbesq. plures continent, nec recto inteſtino vtuntur. Laxitas enim inteſtini auiditatem auget cibi, rectitudo accelerat auiditatem. Quamobrem animalia quæ vel ſimplex habent inteſtinum, vel conceptacula ampla, cibum aut copioſum capiunt, aut celerius repetunt.*

Scrupulus de inteſtinis chamæleontis ex ſcriptis Ariſtot. natus.

Hæc ſi vera ſunt *Ariſtotelis* dogmata, & *Chamæleo* noſter, vt ex anatome ipſius ad nos perlatum eſt, inteſtinum rectum & vnicum obtinuit, næ ille non colorem ſolummodo ſuum, ſed naturam prorſus omnem & eſſentiæ proprietates mutabit, hoc eſt vel *Leo*, vel *Lupus* potius euadet, voraciſſima & auidiſſima beſtia ab *Ouidio* depicta.

Oblitus & ſpumis & craſſo ſanguine rictus,
Fulmineus rubrà ſuffuſus lumina flammà,

Lupo enim, ob voracitatem vnicum ſaltem à *ſtomacho* ad podicem, illudq. rectum vulgus tribuit inteſtinum. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. ita in *Lupo ceruario* eſſe voluit, *Inſatiabilia animalium*, inquit, *quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, vt Lupis ceruarijs & inter aues Mergis*. Quod ſupra ego in *Lupo* meo *Mexicano* ad oculum falſum eſſe demonſtraui. *Leonem* autem imitabitur, cum & hic ex *Ariſtotele* lib. 8. de Hiſt. animal. *Cibo incontinenter admodum*

Si Chamæleon habet vnicum inteſtinum & rectū, erit voraciſſima beſtia ex Ariſtot. dogmate.

vtatur,

vtatur, multaq. deuoret solida sine vllo dissectu? Verum in hoc non imitabitur, quod *Leo* postea biduo aut triduo inediam ferre potest. Quia nimirum ventrem priùs vltra satietatem etiam inferciuit, & quia intestina eius gyris conuoluuntur, in quibus diutiùs alimenta moram facere consueuerunt.

Cur chamę leo hæc bestiola vocetur.

An igitur animalculum hoc *Chamæleo* veteribus nostris non iusta absque ratione aliqua dictus fuit, quasi paruus, pumilus & *humilis leo*. Veluti herbas quasdam *chamæcyparissum*, *chamædryn*, & *chamæpityn* dicimus, ab arboribus, quas vel folijs, vel odore æmulantur, à *Cyparisso*, *Quercu* & *Pinu*. Volunt autem sic appellatum aliqui *paruum leonem*, quod *capite leonem* æmuletur, quod tamen *Aristoteli* haud placuerit, cum dicat huius *rostrum esse simiæ porcariæ simillimum*. Alij vt Gesnerus, à cauda deriuant nomen. *Cauda sanè animalis huius leonis alcaam*, ait, *quodammodo repræsentat*. *Liceto* magis placet ita dictum à rapina & venatione, quam in alia animalcula exercet. Annotat enim ex alijs *Dalechampius* in cap. 34. lib. 8. *Plinij*, Quamuis famem multos *Chamæleo* menses toleret, linguâ tamen sesquipalmum minorē longè exertâ, ac vibratâ, mucoq. oblitâ, *locustas, formicas, muscas, scarabæos* & alia insecta, quibus vescitur, eum corripere, retinere, & ad se adducere. Hæc siquis Aristoteli aliquo modo suffragari posse crediderit, me minimè repugnantem, vt communis Præceptoris semper dicta & facta tueri valeam, habebit.

Alij à capite, alij à cauda, alij à rapina dixerunt paruum leonē.

Scrupuli suprapositi aliqua solutio.

Adhuc recentiores non desunt qui hoc animal solo aere viuere putant.

Et tamen adeò Plinij aliorumq. opinio, qui solo aere victitare *Chamæleontem* sibi persuaserunt, præualuit, vt qui nunc etiam diligentissimè orientalium nationum, & animalium mores descripserunt, & loca eadem ipsa adierunt, ab ea dimoueri nondum potuerint. Notat *Pigafetta* in *Regni Congiani* descriptione, & quidem in *Bamba*, quæ ex eiusdem regni sex prouincijs principalior est, ibi reperiri *Chamæleontes* quoque, qui habitent in altissimarum rupium cacuminibus. Non autem nutriri vt reliqua animalia herbis, aut alijs fructibus è terra nascentibus, sed solo aere sustentari.

Alij scriptores credentes Chamęleontē vel ex aere solo viuere, vel ex vapido etiam rore.

Lintschotanus quoque, in quarta *Indiæ orientalis* parte cap. 1. hæc habet: *Chamæleonum, quos solo aere victitare famâ fertur, ibi numerus frequens est, qui tamen innocui, & nullis infesti oberrant*. Miror magis *Bernardinum Paludanum* in annotationibus suis ad hunc locum, hæc adiunxisse. *Solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris & roris vapidi alimento vtitur*. Adeò difficile est, magnis quoque viris, qui iurarunt in verba magistrorum, veteribus in manifesta etiam re falsis obloqui, vt hoc tentantes aduersus quodammodo stimulum calcitrare sibi videantur. Et *Paludanum* fugisse, quòd *Chamæleontes muscas* saltem venarentur, easq. deuorarent, vix credideram, virum in animalium & plantarum historia versatissimum, quique apud *Enkhusanos* suos, animalium, aliarumq. rerum omnium *Indicarum*, tam *orientalium* quàm *occidentalium*, penum habuit instructissimam: quorum omnium catalogum ad Illustriss. *Cardinalem Barberinum*, transmissum nuper cum voluptate perlegi.

Vel ex solaribusque radijs.

Ioannes Leo præterea, in 9. sua *Aphrica* parte, etiam ex *radijs solaribus* nutriri hoc animal scripsit. Ex hoc scriptore *Scaliger* in fine Exercitationis suæ centesimæ nonagesimæ sextæ, quæ habet, & quomodo præcipue *Chamæleon ex ore*, filo saliuæ transmisso in caput venenati serpentis, hunc occidat, omnia

omnia transcripsit. Qui amplius quid de hoc nosse cupit, Tomum primum nauigationum *Ramusij* adeat, & Relationem *Andreæ Corsali Florentini* consulat, in qua *Sucotram* Insulam & *Chamæleontem* bene describit, deq. coloris variatione suo modo argumentatur.

Chamæleo hactenus descriptus est paruus leo metaphoricus.

Hucusque *paruum leonem* metaphoricum dedimus, quòd ob exiguam nempe similitudinem aliquam, ita *Chamæleo* vocatus fuerit, nunc verum autem *paruum leonem* describemus, quem longè magis *Chamæleonis* nomen mereri comperiemus. Huius, vti & plurium aliorum animalium, atque plantarum Americanarum (quæ singula aliquando publici iuris faciam) descriptiones mihi lubens communicauit Reuerendus admodum P. Fr. *Bartholomæus dela Ygarza Hispanus*, ex Ordine *S. Dominici*, qui septennis in *Americam* delatus, ibi quadraginta annis ad montem illum argentiferum, toto terrarum orbe celeberrimum, & metalli huius fertilissimum, *Potosi* dictum, vixit, & operationum metallicarum exquisitissimam habet peritiam, cuius doctissimis colloquijs anno proximè elapso aliquot etiam mensibus, recreatus fui. Sunt autem hæc F. Bartholomæi verba.

F. Bartholomæus de Ygarza verum nobis paruũ leonem Americanũ descripsit.

Verba Fr. Bartholomæi.

In Cuzco reperiũtur pusilli admodũ leones.

In montibus del *Cuzco* quædam species est *leonum paruulorum*. Quidam enim albi sunt & nigri, alij vero rubei, varijsq. distincti coloribus. Verùm tamen in omnibus sunt *leones* verissimi, coronam in capite gestant, iubàq. è collo pendente decorantur. Vnguibus paruulis leoninis acuminatis sunt prædit i. Ad iram non aliter, atque si magni essent *leones*, se quoque componunt & efferantur. Generantur verò tantum in huiusmodi partibus, quæ montuosissimæ quidem sunt, sed in extremo tamen quasi gradu calidæ & humidæ. In quibus hac de causa omne genus arborum, & animalium nociuorum, ac venenosorum procreatur. In hisq. tantummodo partibus del *Cuzco* istiusmodi leonuli, (vt sic dicam) reperiuntur, quos ego meis quoque oculis vidi. Tantopere hi ibi æstimantur & amantur, vt mulieres nobiles in pectore vel manicis eos deferant, quia frigoris inclementiam pertimescunt, quod vbi aliquo in excessu sentiunt, moriuntur. Qua de causa vsque ad Ciuitatem *de Lima*, quæ distat ab illa de *Cuzco* centum & quinquaginta leucis, deferri necdum potuerunt, propter loca frigidissima, per quæ necessariò iter est habendum. Hinc factum est, quòd ad manus *Regis* peruenire hactenus non potuerint, qui sanè dignissimi essent, vt Regiæ suæ Maiestati præsentarentur.

Gaudẽt humidis & calidis locis montuosis.

Frigore perculsi facilè moriuntur.

Hucusque F. Bartholomæus.

Atque sic Deo gratiam suam conferente, optatum *Chamæleontis* etiam historiæ finem imposui. Hic Colophonis loco, de remedijs ex hoc desumptis aliquid annectere tempus moneret: sed dehortantur me & experimentorum ab ipso sumptorum defectus, & Græcæ vanitatis mendacia pro veris remedijs credita, quæ *Plinius* lib. 28. cap. omnia recensuit, vt ipse & lectores inde voluptatem potius, quàm vtilitatem caperent. Quis enim tam bardus est, vt credat Chamæleontis ipsius iecur combustũ imbres & tonitrua ciere? Linguam viuenti exemptam ad vincendas lites, cor verò alligatum ad quartanas pollere? Dextram maxillam (quam scilicet non habet) contra formidines & pauores valere? Sed hæc, & alia, Lector abundè legit apud Plinium.

Finis historiæ de Chamæleonte.

Cur de remedijs ex hoc deprõptis nihil dicamus.

Vanissima & risu digna sunt, quæ Græci pro remedijs vẽditarunt.

TECHICHICOTL.

Stellio Nouæ Hispaniæ.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EX Lacertorum genere quin ſit hoc animal nulli ignotum eſſe poteſt figuram hanc intuenti. A maxilla inferiore per totum ventrem inferiorem cærulei diluti valdè eſt coloris, qui in parte crurum interna quoque emicat. A roſtro ſuperiore per tergum ad radicem caudæ, cum externa crurum parte, color viridis ſaturatior, cum maculis vtrobique plurimis cæruleis ſe pulchrè manifeſtat. Totum corpus eſt ſquamoſum. Squamæ porrò ſunt diuerſorum iam aſſignatorum quoque colorum. Pedes (qui in digitos quinque finduntur) diluti virides. Cauda cum rubro luteſcit, quæ eandem cum toto corpore, excepto capite, dimenſionem habet, & non paucis ex viridi ſaturatiore colore maculis ornatur. Oculus oblongus eſt, vt in lacerta, quod in alijs album, hìc cæruleum apparet albumen. Pupilla nigra, & orbita lutea eſt.

SCHOLIA EIVSDEM.

Author petit veniam ſi forſan nō commodè ſatis hæc animalia latinis nominibus donet.

HIc iterum quod initio horum quoque commentariorum feci, à beneuolo lectore meo, æquioris animi ſui aura mihi imploranda eſt. Vt, ſi forſan in aſſignandis animalium *Mexicanorum* latinis nominibus hæſitem, id, quòd ignarus ſim idiomatis *Mexicani* potius, quàm vt oſcitantiæ meæ, tribuat, rogitem.

Videtur aliquo modo Yguanæ quadrare, quā F. Petrus de Aloayſa deſcripſit.

Et cum lacerta hæc ſit, atque venuſto ſmaragdino ſimul colore decoretur, & ſimilis in *Yguana* eniteſcat, dubitaui primùm, an non huius nomine inſignienda foret. Huius autem *Yguanæ* deſcriptionem exactam & hiſtoriam cum mihi iam ſupra laudatus quoque *F. Petrus de Aloayſa Americanus Limanus* reliquiſſet, ſubnectere huc eam placuit. Non ſum tamen neſcius *Carolum Cluſium*

quoque

quoque in *Exoticis* ſuis hoc ipſum animal ex *Ouiedo* totidem latinis nobis verbis deſcripſiſſe, & ex ſuis aliqua quoque addidiſſe. Veruntamen, quia noſtra hiſtoria vel cum illis variat, vel plura & minimè ignoranda continet, hanc neutiquam intactam relinquam, quæ ſic habet.

Yguana lacertæ figurà animal eſt aquatile & terreſtre, quod in *Regno Mexicano*, & præſertim in *Terra Firma* de *Panama*, in magna quantitate reperitur. & in illis regionibus huiuſmodi animalis carnibus (quia dicunt piſcem eſſe) diebus prorſus omnibus veſci licet, etiam in *Quadrageſimali ieiunio*. Generat hoc in ventre ſuo copioſam ouorum multitudinem, quorum aliqua *pipionum* ouis ſunt maiora, & aliqua minora, egregij ſaporis, ſicuti ſunt oua *gallinarum*.

F. Petri ab Aloayſa verba.

Huius animalis carnes ſapidiſſimæ etiam in Quadrageſima eſitantur.

Yguana la virtud que tiene piedra para males de vrina

Hoc animal ex fructibus & herbis terræ ſe ſuſtentat, curſuiq. aptum, velox ac pernix eſt, ſed magis in aſcendendo arbores valet. Eſt coloris *viridis*, & ſub gutture ingluuiem ac veluti ſtrumã habet, longa ipſi ac pinguis eſt cauda, in cuius fine ſeu acumine inuenire licet lapides *Bezoares*, ſed hi non ita ſunt albi, nec ita duri, vt in alijs animalibus *Bezoar* generantibus. Admirabilem hi vrinæ vitijs medelam præſtant. Calculos renum & veſicæ lapides extermi-nant, viſcoſumq. in vrinarum meatibus contentum, & harum exitum retardantem humorem diſſoluunt.

Veſcitur herbis & fructibus.

Gerit lapides Bezoar in cauda, qui mirè præſtant in affectibus vrinæ.

Eſt hæc præterea animalis huius proprietas. Cum capitur, viginti etiam dierum ſpatio vix quicquam comedit, etiamſi ei cibus præbeatur. Contriſtatur tunc temporis maximè, & tamen licet neque bibat nec manducet, non moritur, quia (vt communis fert opinio) proprijs ſuis viſceribus alitur, vitamq. propagat, hoc eſt ſuo ipſius *hepate*. Et ideo tam diu hoc aiunt viuere, quamdiu *hepar* perdurat, & euidenti comprobatum experientia eſſe, quod aliqua horum animalium, poſt occiſionem ſine hepate reperta fuerint, alia dimidia ſaltem habuerint, & alijs plus alijs minùs, ex eodem relictum fuerit, prout plures, paucioresq. dies à tempore capturæ eorum præterierint.

Hoc animal captũ diu à cibo abſtinet.

Aiunt ſuo hepate tũc viuere.

Lapis Bezoar iſtius animalis, quem dixi vtilem eſſe ad vrinam, & ad tollendos lapides de renibus, aliasq. viſcoſitates, quæ in his partibus procreantur, diſſoluitur in vino, & melius in aqua quæ vocatur de *Azahar*, & cum eſt ieiunus infirmus, bibit eam, & ſtatim ſanus euadit. Ego non paucos habui ex iſtis lapidibus, ſunt aliqui parui ſicut *Auellanæ*, alij magni veluti *oua columbæ*, & omnes tam parui quàm magni albi ſunt coloris, qui facili negotio diſſoluuntur in aqua, & incolæ colligunt quamplurimos lapides paruos iſtius animalis, & ex his facta maſsà componunt lapidem magnum *Bezoar*, quem adſeruant, pro futurum huiuſmodi malis, ceu indubitatam medelam. Vidi meis oculis huius Medicinæ efficaciam, nam plurimi accipientes eam, ſanati fuerunt.

hi en vino o agua de az. No solo limpia de las piedras sino viscosidades

Hi lapides in vino precipuè diſſoluuntur.

Experiencia ocular de el autor gran calificacion

Atque hæc F. *Petrus de Aloayſa*, qui *Yguanæ* ſuæ viridem adſcribit colorem, quam is noſtræ huic præſenti eſt *lacertæ*. *Scaliger* tamen, nigrum corium *Yguanæ* aſſignat, aut maculis interſtinctum, & *Higoanam* appellat, malè *Hyuanam* ab aliquibus vocari innuens. *Sub terra latet is*, inquit, *lacertus qui niger eſt, aliorum more lacertorum. Eſt capite criſtato, ſerrato dorſo, ad criſtam vſque. Pro delicatiſſimo cibo, venalis eſt in mercatibus*. *Carolus Cluſius* lib. 5. *Exoticorum*, poſt *lacertam Indicum*, & *lacertum peregrinum* alium, etiam *Yguanam* (quam ipſe tamen

Scaliger & Cluſius nõ viridẽ ſed nigrum, fuſcum, & cinericiũ colorẽ Yguanæ tribuũt.

Yuanam nominat) & verbis & icone repræſentat. *Tota cutis, ait, partim cineracei, partim fuſci coloris, veluti ſquamis tecta, in dorſo quidem cruribus & caudæ initio maioribus, in ventre autem minoribus* &c. Ceterum ſerratum & dorſum, & caudã depingit. Cui palearia ſub mento, ſiue ingluuies ad pectus quoque propendet. Ex quibus allatis notis adducor, vt noſtrum hunc quem præ manibus habemus *lacertum*, vix affirmare audeam *Yuanam* eſſe. Magis adhuc cum *Cluſij* pictura conuenit illud hoc opere *Mexicano* à *Reccho* deſcriptum animal, & formà ſuà, cum ſerrato dorſo in tabella exhibitũ, quod is *Axolotl*, ſiue *Luſum aquarum* vocat. Sed neque hoc *Yuana* eſt, vt hiſtoriam eiuſdem perlegenti patebit.

Noſtrũ hoc animal non videtur eſſe Yguana.

Cur author hunc lacertum vocauerit ſtellionem.

Cum autem *Reccho* licitum vbiuis fuerit, plantas *Mexicanas* latino donare nomine, à leui aliqua ſimilitudine, quam cum noſtratium plantarum aut folijs, aut floribus vel fructibus participant, deſumpta, id mihi hìc quoque priuilegium minimè denegari velim. Audebo igitur *lacertaceum* hoc animal *Stellionem* appellare, ob maculas, quibus tam in cauda, quàm dorſo conſperſum eſſe deſcriptio noſtra indicauit. Volunt enim authores, inter quos *Dalechampius* quoque ad lib. 11. cap. 26. *Plinij Stelliones* ita vocatos fuiſſe, *quòd tergum eorum veluti ſtellis eſſet notatum*.

Quomodo ſtellio à lacertis & ſerpẽtibus variet.

Eſt autem *Stellio* à *lacerto* quid differens, ſi *Ariſtotelem* audimus *lib. 8. hiſt. an. cap.* 17. quando cortice intecta maxima ferè ſui parte ſeceſſus, ſuo tempore latere, & ſenectutem exuere ſcripſit. Et inter hæc *Teſtudinem* minimè recenſet, vt quæ corticem ſeu teſtam ſuam nunquam exuit; Verùm hoc accidere ait *ſtellioni, lacerto, & ſerpentibus*. Quod paulo ſuperiùs cap. 15. nempe, expreſſis magis his verbis quoque docuerat. *Sanguinei generis multa ſe condunt, vt ea quæ intecta cortice ſunt, ſerpentes dico, lacertos, ſtelliones, crocodilos fluuiatiles*. Hìc vt ego reor, *Ariſtoteles ſerpentum* nomine generice, & *lacerti* vocabulo ſpecificè vſus fuit, vt ab vtriſque excluderet *ſtellionem*, quem neque *lacertum*, vel *lacertam* in ſpecie, & non communiore ſignificatu ita dictam eſſe vellet, nec in *ſerpentum* genere comprehenderet. Quale autem verè animal, veteres per dictum ſuum *ſtellionem* intellexerint, adhuc ſub iudice lis eſt.

Aliqui dicunt ſtellionem eſſe viridem. Ponzettus Cardinalis hoc negat.

Vetus gloſſographus apud *Auicennam* & *Braſauolus*, volunt, *Stellionem* eſſe *lacertum viridem*, *Ragano* vocant Romani. Hoc improbat *Ponzettus Cardinalis* de Venenis agens, & aliam ſubſtituit *lacertulam*. *Stellio multas maculas paruas in dorſo habet*, ait, *ſimiles ſtellis. Non enim eſt illa lacerta, quæ aſpicit homines, iſta enim eſt viridis* (*Ragano* nempe Italicè dicta) *illa habet colorem æruginis æris, & fortè eſt de genere earum, quæ verſantur in ædificijs, & domibus antiquis, & rarò mordet quia habet dentes tortuoſos, quos relinqueret in vulnere*. Putat Geſnerus *Ponzettum* hìc non de alia ſentire *lacerta*, quàm de illa, quæ *Romanis* ac *Tuſcis Tarantola* vocatur. Quod ſi hanc intellexit, mendum haud vulgare in eo commiſit, quod dixit, hanc *colorem æruginis æris* habere, cùm autem ærugo æris ſit adeò viridis, vt abſoluta voce *viride æris* dicatur: profectò ſic *ſtellio Ponzetti* viridis eſſet, quẽ ipſe colorem tamen repudiauit. Dicere itaq. is potius, & ſcriptor magis ſcribere debebat, *æruginis ferri*. Hunc enim colorem luridum ferruginis æmulum, *Tarantula* habet, & neutiquam illum *ſmaragdinum*, *æruginem* ſeu *viride æris* referentem. *Matthiolus* noſter *Ponzetto* ſuffragari videtur, commentario ſuo in caput

Videtur Ponzettus per ſtellionem intelligere vulgo dictam Terrantolam.

Matthiolus videtur ſubſcribere Ponzetto.

caput 59. Dioſcoridis libri ſecundi, vbi *Seps* deſcribitur, hæc autem ipſius verba ſunt. *Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia, quoddam lacertarum genus Terrantola vulgo dictum* (alij *Tarantolam* vocant) *quoniam ſub terra deliteſcat. Quæ cum homines morſu perimat, fecit, vt mecum quandoque cogitauerim, an ea fortaſſis Nicandro & Dioſcoridi chalcidica eſſet lacerta, aut ſtellio, quod ſtellis maculata inſignitaq. cernatur*. Hic idem lib. 6. *Dioſcoridis* cap. 4. vbi de *Salamandra* agitur, denuo *ſtellionum* mentionem inijcit. Et vbi multis argumentis deduxiſſet, *magnos* illos *lacertos*, quos aliqui vocant *Ramarros*, alij *Liguros*, nos vt dixi, hìc *Romæ Raganos*, non eſſe *ſtelliones*, quòd minimè homini ſint inimici, ſed amici, *nullum autem animal homini inuideat fraudulentiùs ſtellionibus, Plinio* teſte. Quod item virides illi *Ragani* in campeſtribus degant, *ſtelliones* verò in ſepulchris & domibus oberrent. Probat magnos virides lacertos nō eſſe ſtelliones.

Et cum ſecundum eundem *Plinium ſtelliones* non aliter ac *Chamæleones*, rore tantum viuant, præterquam *araneis*, magni autem & parui *lacerti* noſtri, cochleas, cicadas, locuſtas, & papiliones deuorent, quin *apes* quoque furentur vt *Columella*, & 4. Georgicon *Virgilius* monent,

Abſint & picti ſqualentia terga lacerti,
Pinguibus à ſtabulis.

Hoc eſt, ab aluearijs, ne *apes* deprædentur. Concludit demum, non aptiùs vllis *lacertis ſtellionum* nomen & proprietates conuenire, quàm illis, quas nos *Romæ* & in *Hetruria Terrantulas* appellamus, quod & hæ araneis veſcantur, & in Italia præcipuè proueniant, veluti *Ariſt.* de ſtellionibus aſſeruit, quòd venenũ etiam in morſu relinquant, & quòd maculis tandem ſtellarum modo radiantibus niteant. Hìc vt obiter hoc addam, neſcio equidem an rore & *araneis* ſolummodo *ſtelliones* victitent, cum *Virgilius* iam citato loco hos etiam aluearijs inhiare hiſce verbis innuerit: Sed illos potius qui Terrantolę vel Tarantolæ Romę & in Hetruria vocantur.

At ſuffire thymo, ceraſq. recidere inanes
Quis dubitet? nam ſæpe fauos ignotus adedit
Stellio.

Scio quidem præter *Plinium* etiã 9. Hiſt. an. cap. 1. *Ariſtotelem* hæc ſcripta reliquiſſe. *Inter ſtellionem etiam & araneũ bellum eſt, deuorantur enim aranei à ſtellione.*

Atqui hoc non arguit, *ſtellionem* cibos alios ideo non aſſumere. Et deplorandum eſt, bonas illas *apiculas* à duobus ſimul inimicis inuadi, qui & ipſi inter ſe hoſtes ſunt. Nam eodem *Virgilio* authore, & ipſa aranea ad aluearium rete ſuum expandit vt captet miſeras. Sic enim ibidem canit:

——————— *Aut inuiſa Mineruæ,*
In foribus laxos ſuſpendit aranea caſſes.

Sed vt ingenuè fatear, neque me *Matthioli* argumenta tantùm mouent, vt *Tarantulas* has noſtras, *ſtelliones* veterum eſſe credã, cùm has neque hominibus adeò inſidiari, nec hos à Tarantulis demorſos, & periculũ paſſos fuiſſe qui frequentiſſimas illas viderim, hactenus obſeruauerim: neque ipſummet *Matthiolum* hoc ita prorſus eſſe, iuraturum mihi perſuadeam. Dubitat enim eodem in loco, an *ſtelliones* etiam ad *lacertarum* genus ſint reducendi: *Sed an lacertarum generi legitimè ſtelliones adſcribi poſſint*, ait, *profectò non auſim decernere.* Matthioli argumenta hoc non cõuincunt & ipſemet quoque hæſitat.

Itali timẽt valde Tarantulas huiusmodi, & quare.

Hoc interim negare non debeo, vbi *Itali* noſtri *Tarantulas* in cubiculis ſuis, in quibus libenter, quando muri vetuſtiores ſunt, perambulant, conſpexerint, horrore quaſi percelli & timore affici, quaſi magni quid mali, ex iiſdem immineat illis, cum tamen fanaticus quidam potiùs motus hic videatur, & magis ipſos coloris fœditas atque deformitas, quàm animalis ira & malignitas perterrefaciant.

Parum ſcimus præſertim quãdo ex obſcuris veterũ ſcriptis hariolari volumus.

Ecce iterum ad *Democriti puteum* rediuimus, demittimus hamum, piſcamur, ſpe noſtra fruſtramur, & plerumque non niſi verba capimus, rixarum fomenta, & perpetuarum irritamenta controuerſiarum. Cum hucuſque nemo nobis ex veterum hiſtorijs legitimum demonſtrare *Stellionem* potuerit. Vt ita nec mirum propterea alicui videri debeat, ſi nos *Noui orbis* hunc *lacertum* noſtrũ, *Stellionis* nomine inſigniuimus, quod eidem conuenire ideo putauimus, quia maculis quamplurimis (quod *ſtellioni* proprium eſſe volunt inter *lacertos*) interſtinguitur, & quia aliquo ſaltem Latino à nobis nomine donandus erat.

Cauſa etiã ex Ouidio affertur cur author hoc animal ſtellionem vocarit.

Hoc autem vt facerem, ingenioſiſſimi poetæ *Ouidij* fabula, quam 5. *Metamorphoſ.* de puero in ſtellionem verſo reliquit, me impulit, & quæ vnica ferme ex tota antiquitate ſtellionis magnitudinem monſtrat, & ſufficit forſan, vt credamus eam ipſam, quam paulo ſupra *Terrantulæ*, aut *Tarantolæ* nomine deſcripſimus, veterum *Stellionem* eſſe. Siquidem hìc ſtellio fertur maculis plurimis depictus fuiſſe, & minor lacertà communi, quæ ſemper parua eſt. Vtrumque in Tarantola noſtra, vulgo ſic dicta, eluceſcit ſignum. Cùm itaque

Fabula Cereris quæ filiam Proſerpinam quærebat inducitur ex Ouidio.

Ceres feſſa labore in quærenda filia ſua *Proſerpina* à *Plutone* rapta, ſitiret vehementer, & ab anicula ruſtica potum peteret, hæcq. polentam paulo ante coctã præberet, eamq. auidè illa biberet & ab aſtante puero rideretur, Ceres irà percita in *ſtellionem* illum commutauit. Libet autem, vt duriuſculam hanc proſam meam orationem molliam, leniſſimos & elegantiſſimos *Naſonis* verſiculos hìc interſerere.

Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Conſtitit ante Deam, riſitque, auidamq. vocauit.
Offenſa eſt, neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido miſta perfudit Diua polenta:
Combibit os maculas: & quæ modo brachia geſſit,
Crura gerit: cauda eſt mutatis addita membris:
Inq. breuem formam, ne ſit vis magna nocendi,
Contrahitur, paruàq. minor menſura, lacerta eſt.
Mirantem, flentemq. & tangere monſtra parantem,
Fugit anum, latebramq. petit, aptumq. colori
Nomen habet, varijs ſtellatus corpora guttis.

Adamus Elshaimer Germanus nobiliſſim⁹ Romæ pictor.

Vix partes hìc meas, iudex etiam rogatus & arbiter, interpoſuero: Vter elegantiùs hanc nobis fabellam repræſentauerit, *Ouidius* ne eloquentiſsimis verſibus, an venuſtiſsimà picturà ſuà *Adamus Elshaimer Francofurdianus*, frequentiſſimus olim domi meæ hoſpes, qui eandem fabulam in tabella cuprea ſeſquiſpithamam longã & vnam latã, tam ſolerti, graphica, docta & ingenioſa manu depinxit, & in æs poſtmodum incidi permiſit, vt ſimile nunquam artis picto-

pictoriæ opus *Romæ* visum fuerit, & ob id plus quàm ducentis *Philippicis* diuenditum. Hic, vbi pusillæ figuræ aliquæ animatæ veluti, ac spirantes, eæq; vel sub obscura nocte adumbrandæ, vel *solis* in ortu, aut occasu propalandæ, vel pluuiæ, maris æstus, aut similis aliqua tempestas fingenda ac pingenda forent, pictoribus sui temporis palmam omnibus præripiebat. In syluarum & arborum amœnitatibus, florum gratijs, rurum delitijs colore viuo repræsentandis, ita Naturæ genium & ideam est assecutus, vt non coætaneis modò suis, sed (hac in re præcipuè) posteris quoque pictoribus oculos aperuerit, quod vel solus *Paulus Brill Belga* præstantissimus nuper *Romæ* pictor docere potuit, qui *Adami* modulum postquam fuit secutus, his vltimis viginti vitæ suæ annis, ea in hoc genere picturæ, (*Paesi* vocant *Itali*) opera nobis reliquit, quæ plane aurea sunt, sed ærea illa (vti ita dicam) quæ ante hos viginti annos, cum tamen tunc quoque famâ floreret, mundo is ipse communicauit. Verùm hæc verba esse inquies. Quare ad ipsa te opera Adami contemplanda prouoco, quorum aliquot, sed pauca, domi meæ quoque conseruo.

Hic in paruulis figuris ad viuũ exprimẽdis parem vix habuit.

Posteros suos pictores Paulum Brill præcipuè verũ modum arbores pingendi docuit.

Verumenimuero non deerunt, quibus conuenientiùs longè facere visus fuissem, si *Salamandram* potius, quàm *Stellionem* hoc animal indigitassem. Est enim *Salamandræ* haud dissimile, quæ *Plinio* scribente lib. 10. cap. 67. *animal est lacerti figurâ, stellatum*. Et *Dioscoride* lib. 2. cap. 54. adstipulante *lacerti genus & varium*. Quale apprime nostrum esse, Figura quoque quam Zoographi, *Matthiolus* præsertim, posuerunt, non multùm refragatur. Ast quoniam *Salamandra* non magnum est animal, nec in molem insignem excrescit, quod in *lacertis* tamen alijs euenire solet, nec squamis vnquam operitur, veluti in *Germaniæ* locis subterraneis non raro inuentã fuisse memini, & grande satis caput *Salamandræ* est, quod in nostra non apparet, ideo *Stellionem* libentius, quàm *Salamandram* hoc nostrum appellauero. Color quoque reclamat, in *Salamandra* abominabilis niger & luteus, qui ambo in serpentibus reperti horrorem intuentibus incutiunt, viridis autem cum cæruleo in nostro mixtus magis longè est placidus.

Rationes cur hoc animal posset Salamãdra vocari.

Impugnatio earundem rationum.

Quoniam igitur *Salamandræ* mentionem quoque inijcimus, non abs re forsan fuerit, errorum aliquot, quos apud duces nostros & antesignanos animantium historicos, reperio, posteros admonere. *Aristotelem* ex horum numero eximam, qui *Salamandram* forsan nunquam vidit, cum dicat lib. 5. cap. 19. Hist. animalium. *Nonnulla corpora esse, quæ igne non absumantur, Salamandra claro*, ait, *documento est, quæ vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit*. Hoc puto æquè forsan verum est, atque alterum, quod eodem loci adiunxit, *de muscis quibusdam maioribus, quas in fornacibus*, inquit, *ærarijs Cyprijs nasci, quæ per ignem innoxiè saliant atque ambulent*. Hæc *Matthiolus* ridet, & si vera essent, inquit, Galenum quoque diligentissimum ærariarum fornacum Cypri inquisitorem, harum aliquam facturum mentionem fuisse. Cui ego assentior, qui sciam quam energiam ignis habeat, vt omnia etiam metalla, excepto auro, nedum animalia destruat. Nisi tales fortaissis muscas fuisse credibile fuit, quales nuper à *Claudio Menetri* Gallo antiquitatis, numismatum maximè, peritissimo confectas ex chalybe vidi. Has vbi operculo pyxidis cuiusdam, in

Errores aliquot, qui in historia Salamãdræ occurrunt.

An Salamãdra ignem extinguat, & muscæ quædam in igne nascãtur, vt Aristoteles voluisse visus est.

qua certo modo magnetis frustula quædam dispo[s]uerat, imposuisset, hæ ocyssimè, quasi volarent, ad locum vbi subtus magnes occultatus fuerat, transcurrerunt. Sed & *Dioscorides* lib. 2. cap. 56. frustra creditum ait, ignibus non vri Salamandram. Et *Matthiolus* facto periculo, breui eam ab igne combustam vidit. Est enim ignis non aliter, ac *tempus edax rerum*. De hoc *Plinius* etiam lib. 2. cap. 107. *Quæ est illa natura*, inquit, *quæ voracitatem in toto mundo auidissimam sine damno sui pascit? Excedit profectò omnia miracula, vllum diem fuisse quo non cuncta conflagrarent.*

Vtrumque hoc ridet Matthiolus.

Rationes pro Matthiolo.

Tantùm nihilominus potuit apud hunc siue *Aristotelis* authoritas, siue vulgi persuasio, vt lib. 11. cap. 37. vt *Pyraustas* quoque admiserit. *Gignit*, ait, *aliqua & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus, ex medio igni, maioris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes, appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta. Quamdiu est in igne viuit: cum euasit longiore paulò volatu emoritur.* Nollem magnum illum philosophum, *Senecam* meum, hunc ipsum induisse errorem, qui libro 5. natural. quæstionum hæc habet. *Ignis qui omnia consumit, quædam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur.*

Plinius tamen Aristoteli credidit.

Hoc ipsum fecit Seneca.

Atqui ego malim hic ipsis Naturæ essentijs, & viuis rerum experientijs acquiescere, quam plurimis Cathedrariorum decretis, absque vllis experimentis, & reali ratione prolatis, fidem adhibere. Quod mecum etiam *Ouidius* fecit, cum scripsit:

Author maiore habet rationẽ essentiæ rerũ & experimẽtorum, quam tot authorum.

Nec tu aliud Vestam, quàm puram intellige flammam,
Nataq. de flamma corpora nulla vides.

Verùm ad *Salamandram* reuertamur. *Plinium* primò mirari licet claudicantem nec sibiipsi consentientem. Libro enim 10. cap. 67. *Salamandræ tantus*, inquit, *rigor inest, vt ignem tactu restinguat.* Libro 29. verò cap. 4. hoc negat. *Ex ipsa*, ait, (Salamandra) *quæ Magi tradunt contra incendia, quod ignes sola animalium extinguat, si forent vera, iam esset experta Roma.* *Sextius* quoque apud eundem probat, Venerem quidem ab hac comesta accendi, sed ignem restingui negat. *Alterum est*, quòd *Matthiolum Dioscoridi* suo repugnare, & huius mentem atque clarissima verba non satis capere stupeas planè. Hic enim lib. 6. cap. 4. respondens aliquibus, vt ait, dubitationibus: Quomodo *Dioscorides* hoc in capite potuerit aduersus venenum *Salamandræ*, eadem probare antidota, quæ *cantharidibus* resistunt? cum *Salamandræ* venenum sit frigidum, *cantharides* autem calidissimæ & siccissimæ existant. Conciliat hoc ipse, vt sibi persuadet, commodissimè, & talibus verbis respondet. *Quod vbi Dioscorides Salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus quæ in vniuersum fiunt, duntaxat, intelligit, nempe vt quàm citò fieri possit, venenum è ventriculo & intestinis extrahatur, crebris vomitionibus, & clysmatis acrioribus: in cordisq. præsidium dentur, Theriaca, Mythridatium, aliaq. generosa antidota, quæ pota cor ipsum à venenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Dioscoridi tradenda fuit, ne eadem per singula capita sæpe frustra, & ineptè repeterentur. Quare scite, cum ad cantharidum remedia legentes, reijcit, de generalibus tantum intelligit.* *Auicenna eandem Salamandris adhibet curationem,*

Reditur ad Salamãdrã in cuius historia Plinius sibi nõ constitit.

Matthiolus etiã in hac explicanda Dioscoridi suo aduersatur.

rationem, quam opio, quod tam hoc, quàm illæ frigidißimæ sunt temperamento, præsertq. ceteris, Theriacam, Mythridatis antidotum, resinam therebinthinam, styracem, vrticæ semen, & cupreßi frondes. Hæc debui necessariò ex ipsis *Matthioli* commentarijs transcribere, vt quam qualitatem (frigidam scilicet) is *Salamandris* adscribat, proprijs verbis conuincatur. Iam velim autem *Matthiolus* considerasset attentiùs, quæ *Dioscorides*, quem ipse interpretandum, & explanandum sumpsit, de calida aut frigida huius animalis intemperie libro 2. annotauerit. Cuius hæc sunt verba. *Vim habet* (Salamandra) *erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur vt cantharis in medicamenta, quorum vis est exesse, & lepras abolere, similiq. modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata detractis pedibus & capite in melle seruatur ad eundem vsum.* Qui ex apertissimis hisce *Dioscoridis* verbis, non colligit, calidissimam esse *Salamandram,* quemadmodum *cantharis* est, & non frigidissimam, veluti esse *opium* creditur, is aut oculis orbus est, aut quæ videt, ac legit, hæc negligit & intelligere haud cupit. Quid igitur opus fuit, vt *Matthiolus* paraphrasi tam longa, & excusatione hac vteretur, nouoq. quodam modo explicaret, medicamenta cantharidibus debita, generaliter tantùm *Salamandræ* competere? Ast si mihi hariolari liceat, rem acu certè tangere, & *Matthiolum* dubio omni procul, ex duobus capitibus permotum & adactum fuisse affirmare ausim, vt *Salamandram* frigidissimam esse sibi persuaderet. *Primum* ex ipsomet *Dioscoride* sumere potuit, quando *Salamandræ* venenum tale esse monuit, vt in homine id accipiente *mentem & sermonẽ præpediret, tremorem etiam cum torpore aut horrore quodam induceret.* Sunt autem hæc omnia perniciosi potius frigoris, quàm caloris soboles, si Medicorum axiomatis assentimur.

Matthiolus indicat Salamādrā esse frigidissimam.

Dioscorides cōtra, statuit calidissimā.

Ergo erat opus vt Matthiolus nouo modo Dioscoridem explicaret.

Author diuinare videtur, quomodo Matthiolus deceptus fuerit.

Primo ex verbis Dioscoridis.

Alterum est clarissima *Galeni* authoritas, 3. de Simplicium facultat. cap. 6. *Dicant igitur si lubet,* ait, *papauer, mandragoram, cicutam, Salamandram esse calida. Verùm nemo id dicit, sed velut vno ore omnes frigida pronunciant.* Nec est quòd mihi hìc opponat aliquis, *Galenum* in subsequentibus verbis, non negare, etiam calidam esse *Salamandram,* sic enim ait. *Atqui animal est Salamandra, quod & nutritur, & crescit & mouetur, quæ sanè calido in mistura vincente prouenire asserunt.* Hoc enim & non aliud vult hìc dicere. In se quidem consideratam calidam esse, cum frigus naturæ opus non ingrediatur, & vita in calore consistat, ad hominem verò collatam, frigidam: quippe quem frigefacere strenuè possit. Idipsum ergo de *cantharide* asseruero, vt animal, hanc à calore aliquo vitæ munia obire, ad hominem verò comparatam, cum hunc in excessu quodam calefacere valeat, calidissimam iudicari. E contra frigidissima homini fuerit *Salamandra* si modò vera sunt, quæ *Galenus* pro confesso posuit, cum hanc sociam faciat *papaueri, cicutæ, mandragoræ* frigidis per ipsum venenis, quod 3. de Temperamentis cap. 1. quoque repetit & *lactucam* insuper adiungit.

Secūdo ex authoritate Galeni.

Galenus diuerso respectu Salamādram ait calidam, & frigidam esse.

Attamen vt huic, quod posteriore loco dictum fuit, primò respondeam. Nescio quomodo *Matthiolus* doctorem suum *Dioscoridem*, quem tantis euexit laudibus, cuius singula ferè verba, singulis illustrare commentarijs voluit, à cuius gloria & ipse immortalitatis sibi famam quæsiuit, nescio inquam, qua eum iam fronte posthabeat, ipsiq. discipulum *Galenum* præponat? qui boni quic-

Respondetur posteriori argumento.

quicquid in suis de mendicamentorum simplicium libris collegit, ex *Dioscoridis* fontibus ferme totum hausit. Atque vtinam intra limites *Galenus* se continuisset, nec ad temperamentorum gradus, & graduum quoque diuisiones, siue, vt medicamentorum compositores vocant, *mansiones*, tam prope accedere tentasset, in quibus assignandis tam securè, & audacter decernit, elementorum miscelas, & proportiones tam rectè callere præsumit, ac si socios, vel magistros habuisset Deos illos fictitios, siue *Dionysium*, siue *Vulcanum*, siue quemuis aliũ, quos *Plato* in *Philebo* suo mixtionis officium sortitos fuisse, iam olim commemorauit. Non est autem de nihilo prorsus hoc argumentum, quod primo loco ponebatur & fortasse *Matthiolo* imponere potuit, cum videret, torporem, horrorem, tremorem, sermonis & mentis præpeditionem, & quandam corporis exolutionem, à *Salamandra* induci, quæ omnia à frigore originem trahere vero haud absimile erat. Nam & idem *Dioscorides* capite de *Cicuta*, refert hanc consimilia accidentia inferre, oculis nempe caliginem offundere, mentem turbare, artus extremos gelidos reddere, & conuulsionem demum concitare. Est autem omnium consensu Medicorum, *Cicuta* frigidissima. *Plinius* lib. 29. cap. 4. Inter omnia venena memorat *Salamandræ* scelus maximum esse, quòd non singulas, vt alia venena faciunt, personas, sed populos etiam improuidos necare possit. *Nam si arbori irrepsit*, ait, *omnia poma inficit veneno, & eos qui ederunt, necat frigida vi nihil Aconito distans*. Et paulò tamen inferiùs hæc habet. *Sextius ait Venerem accendi cibo earum* (Salamandrarum) *si detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle seruentur*. Hìc quis non contradictoria statim emergere aduertit? Quomodo enim *Plinius*, si *Sextio* modò credidit, Venerem accendi, & frigida vi enecari hominem, ab vno eodem animali affirmare ausus fuit? Atque vt verum fatear, hæc vltima *Plinij* verba, videntur mihi *Dioscoridis* illa corroborare, quando *Salamandræ* venenis *cantharidum* antidota opponit. Nam & ipsæ *cantharides* Venerem quoque non vrinam solummodo promouent. Lepidam hic historiam narrabo. Noui puerum quendam nobilem, qui præceptorem olim suum, nimis sibi forsan durum & seuerum, veneno tollere constituerat: cumq. hoc effectui dari posse, per ipsas *cantharides* existimaret, emptis harum aliquot à pharmacopola, & in puluerem tritis, duas tresue, in cantharũ siue lagenulam, in qua præceptor potum suum asseruabat, immisit, & quod in votis habebat, sibi successurum certò sperabat. Sed cum hic neque prima, neque secunda, neque tertia die moreretur, ab incepto puer destitit. Interea vir ille bonus, tentigine maxima vexatus, & Venere æstuans, nec vnde hoc proueniret, diuinare valens, remedia etiam spiritualia, vt probis moribus erat, ab illis, quibus in confessione conscientiam suam credere solebat, postulare coactus fuit. Res hæc multo post tempore manifesta euasit. Et ne quis hic *Plinio* se fore auxilio existimans dicere possit, venenum quo *Salamandra*, siue aquam, siue poma conspurcat, frigidum esse, cum carnes tamen animalis calidæ venerem solicitare queant (heterogeneas enim eiusmodi partes frigidas inquam & calidas, in quouis ferè mixto Medici facilè vt statuunt, ita quibusuis obiectionibus per has facillimè respondent) ne inquam, sic quis tueri *Plinium* putet, ipsemet *Dioscorides* renititur, qui supradicta symptomata, non à sputo solùm anima-

Galenus nimis temperamentorũ gradus nos se præsumit.

Gentilitas Dijs quibusdam mixtionis officiũ tribuit.

Respondetur primo argumẽto.

Plinius quoque Salamandram credidit esse frigidã.

Videtur tñ hanc etiam calidã esse admittere.

Et probare hanc idem posse quod cãtharides.

Lepida historia, quomodo cantharides venerem moueant.

Quomodo pro Plinio responderi posset.

Sed Dioscorides & Matthiolus hoc non permittunt.

animalis, sed ab ipsamet hausta Salamandra superuenire posse, clarissimè scripsit. Et *Matthiolus* ibidem: *Non solùm,* inquit, *veneno inficit & necem affert, Salamandra sicca & in puluerem pota, vel clam cibis admista, sed & morsu viperarum modo, ceterorumq. serpentum venenum eiaculantium.*

Est & aliud quod non leuem hìc *Plinio* controuersiam facit, quod hic *Salamandræ* venenum frigidæ facultatis, cum *Aconiti* tamen veneno comparauerit. Ast *Aconitum* nemo vnquam mortalium, quod equidem sciam, inter frigida venena enumerauit, si modò hæc quoque in rerum natura reperiuntur. *Galenus* expressissimis verbis lib. 6. de *Simplicium medicament. facultatibus*. *Aconitum,* ait, *septicæ & deleteriæ facultatis est.* Septica autem apud eundem 5. lib. cap. 15. non frigida, sed calida admodum sunt. Quare ibidem *Aconitum* cum sequentibus calidissimis enumerat his ipsis verbis. *Verùm nouisse expedit, ea medicamina quæ septa & septica nuncupantur, vt sunt auripigmentum* (ἀρσενικὸν *Græci vocant*) *Sandaraca, Chrysocolla, Dryopteris, Pityocampe, Aconitum, omnia eliquare, tum colliquare, ac potissimum carnem tenellam, idq. absque dolore.* Ego equidem repereram iam id, quo ab hac manifesta quasi contradictione magnum hunc scriptorem *Plinium* vindicarem, si dicerem, ipsum inter velocitatem, & violentiam, qua tam *Aconitum*, quàm *Salamandra* energiam suam exerunt, instituisse comparationem potius, quam ad frigidam vtriusque qualitatem respexisse. Est autem hic *Plinij* locus minimè obscurus, lib. 27. cap. 2. *Sed antiquorum,* ait, *curam diligentiamq. quis possit satis venerari? Cum constet omnium venenorum ocyssimum esse aconitum.* Et alio loco, *inter venenata omnia Salamandræ scelus maximum* prædicauerat. Atqui *Ludouicus Dominichi* non permittit, vt *Plinium* excusem, qui hunc ex Latino in Italicum idioma transtulit, & verba ipsius ita interpretatur, vt velit *Plinium* innuere planè voluisse, *Aconitum* & *Salamandram*, inter se conuenire in *vi veneni frigida*. Hæc enim ipsius sunt Italica verba, quando ait, *Salamandram* conscendentem in arborem, veneno frigido (in quo *Aconito* similis sit) poma corrumpere. *Percioche,* inquit, *se ella monta sù vn albero, lo corrompe tutto di veleno, & con la sua fredda forza, laquale non è punto differente dall'aconito, vccide tutti quelli, che ne mangiono.*

Plinius cōtradicere sibi videtur qui Salamādram eiusdem cum aconito qualitatis facit.

Aconitum calidissimū est, & septicum.

Quomodo Plinius defendi posset.

Hoc tamen ipsius interpres non concedit.

Siquis aliam *Plinio* medelam adhibere velit, ac possit, id vt faciat per me licebit. Ego vt hoc semel hìc dicam, non maledicendi studio adactus, veterum subinde errores detego. Pessimè enim maledicum odi, & *Quintiliano* adhæreo dicenti: *Maledicus à malefico non distat, nisi occasione.* Cuius & hoc prudentissimum monitum magnifacio: *Nos multas ad discendum commoditates habemus præ antiquis. Illis enim inuenienda fuerunt, nobis cognoscenda. Tot nos præceptoribus, tot exemplis instruxit antiquitas, vt possit videri, nulla sorte nascendi ætas felicior, quàm nostra, cui docendæ priores elaborauerunt.* A quo tamen & hoc subinde nobis inculcari aduerto, & verissimum reperio, quod supra me quoque monuisse memini, *sed non satis dicitur quod bene dicitur,* quare denuo repeto. *Nequid statim legenti persuasum sit,* ait, *omnia quæ magni authores dixerint vtique esse perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur.* Quod si hoc Classicis etiam authoribus vsuuenire solet, quid de me, de te, mi

Author nō studio maledicendi aliquando veteribus resistit.

Loca pulcherrima ex Quintiliano quid de antiquis sit statuendum.

lector

Ridiculum esse nobis persuadere, nos falli nõ posse.

lector futurum putas, qui tyrones adhuc sumus? An nos extra humanam positos conditionem censes, & errare à nobis alienum arbitraris?

Scribimus indocti, doctiq. poemata passim.

Quomodo decipiãtur nõnulli qui effectus quosdam frigori adscribunt.

Nunc *Matthiolo* quoque vt satisfiat, tempus monet. Ego mehercle vt sincerè, quod sentio, eloquar, non capio hunc arguendi modum, quo tam veteres plerique, quàm horum asseclæ recentiores plurimi vtuntur. Cum vident forte-fortunà, à frigore actuali effectum aliquem manifestum subsequi, siue hic torpor sit, siue tremor, siue virium prolapsus, siue membri alicuius resolutio, siue somnus præcipuè; quotiescunque eadem symptomata in humano alio postmodum corpore suboriri animaduertunt, statim à frigore, & non aliunde profluxisse, conclamatis quasi votis iurent.

Huius rei historia ab ipso Matthiolo posita.

Verùm vna hìc nobis contra *Matthiolum* & dicta ratione philosophantes, ab ipsomet *Matthiolo* posita historia sufficiat, & agmen claudat. Hæc autem in Commentarijs ipsius in *Dioscoridis* librum 4. & caput 73. habetur. Is igitur post *Aconiti* tractationem, *Napelli* vires enumerans (quod aliqui inter *Aconiti* species recensent) hoc cum *Auicenna*, excalfacere & siccare ordine quarto non negat. Et tamen hæc subsequentia symptomata ab eodem oriri affirmat, quæ si à *Cicuta*, *Mandragora*, & *Opio* frigidissimis putatis venenis emanarent, quin omnes à summo frigore originem ea ducere sibi persuaderent, nullus dubito.

Datur cuidam drachma Napelli, quid inde secutũ.

Huius immanitatem ait se *Romæ* vidisse Anno salutis reparatæ 1524. Mense Nouembri in *Capitolio*, in quodam ad furcam damnato, vt *lapidis Bezoardici* virtus aduersus venena exploraretur. Misero igitur huic *Napelli* drachma exhibita fuit, quam vbi sumeret, asserebat sibi videri, merum piper deglutire. Accidentia autem hæc fuerunt. Post vomitum biliosum ac porraceum, aura frigida in caput percipiebatur ascendens, stupor quidam paralysi similis, & quasi motus extinctus: ita tamen, vt dum alterutrum brachium attolleret, alterum eleuare non posset. Dicebat sibi venas omnes quoque refrigescere. Accessit & oris & oculorum conuulsio, facies liuida, labra nigra cernebantur, & venter hydropicorum in morem attollebatur. Mente etiam mouebatur, vnde modò cantare, modò plorare, modò de vita desperare, post septem tandem à sumpto antidoto horas, ad se redijt & conualuit. Vides nunc vt calidissimum venenum, frigidissimæ etiam ab alijs existimatæ causæ effectus reliquit? Ast *opium* hanc nobis controuersiam lucidissimè declarabit. Hoc omnes vno ferè ore frigidissimum statuunt, quia sensum tollit, motu priuat, & somnum inducit. Fateor ego à maximo frigore hæc fieri posse. Nam & plurimos inter niues consedisse, dormiuisse, obriguisse, & mortuos fuisse perspexi optimè.

Accidentia hæc dici potuissent à frigore emanare. Quid de opio sit statuendum.

Ex nimio vini spiritu hausto, eadem omnia accidentia quæ ex opio.

Ast conspexi his meis oculis ante hos triginta annos *Herbipoli* iuuenẽ quendam, cum magnam spiritus vini (quem *aquam vitæ* appellant, & aqua mortis dici potest malè vtentibus, quos mori similiter ex superfluo huius vsu vidi) copiam absorbuisset, septem horarum spatio perstitisse absque loquela, immobilem, ac veluti lethargo correptum, cui licet capillitium velleremus, eundem verberaremus ab vno ad alterum locum transportaremus, mortuo tamen similis,

lis, nisi quod respiraret placidè, nobis visus fuit, donec exactis septem horis vllo absque remedio ipsi exhibito, ad se rediret, nec eorum quæ ipsi acciderant, memoriam vllam haberet. Qui vino generoso *Maluatico* maximè, indulgent, somniculosi quoque sunt, & morbis frigidis plurimùm, paralysi inquam, & Apoplexia tentantur. Et qui Naturalium rerum enarrationes legit, is nouit *Crocum* calidum alimentum & medicamentum simile quid præstare. *Amatus Lusitanus*, vt apud *Schenkium* videre est, recenset *Pisaurensem* quendam Agatonem, super duabus *Croci* sarcinulis dormientem, eadem nocte obijsse. *Dauid Otto* ex principalioribus mercatoribus *Venetis*, & amicis meis, hoc mihi pro certo retulit, cùm *Romam* redijsset ex *Aquilana* vrbe, in qua quæstum facere solet maximum ex *Croco*, quod ibi & copiosissimum prouenit & preciosissimum: contigisse nimirum, vt præteritis annis, ex *Mulis* illis clitellarijs, quibus sarcinæ ex *Croco* imponi solebant, plurimi interierint, ex solo illo stupefactiuo *Croci* & potentissimo odore, donec tandem antidotum ex *Allio* contuso, & vt reor, aceto permixto, & naribus *mulorum* apposito, nihil tale amplius interueniret. Et quis ignorat, qui in *Germania* vnquam fuit, in temperatissimis eiusdem tepidarijs, siue hypocaustis, faciliùs longè sibi somnum ex *calore* obrepere, quam sub rigido Aquilonis *frigore*? Et quid de *musica* dicemus & *cunarum motu*? quibus non infantibus modò, sed adultioribus quoque in morbis quibusdam & vigilijs pertinacissimis soporem conciliamus? Atque hæc omnia quà calida, quà frigida, partim nec calida nec frigida sunt, & eundem tamen cuncta diuersa licet, effectum in nobis producunt. Concludendum igitur existimo, hæc vniuersa aduersissima licet, in vno quodam conuenire oportere. Cum *vnius effectus*, qui *somnus* est exempli gratià, *vnam* tantùm esse necesse sit *causam* immediatã, si modò Metaphysicorũ axiomata vera esse perhibentur. Intelligis ergo, non solum & simplex *frigus* esse debere, quod somnũ producit, id quod Medicorum tamen schola quasi tota hactenus stabiliuit. Verùm hac de re forsan commodiore loco plura dabimus. Quid igitur hinc discimus? hoc, quod iam dudum inculcaui & improbaui, nos ad pauca, scilicet, respicientes, nimis esse properos in rerum causis reddendis, quæ longiori & doctiori plerunque indagine perscrutanda forent. Disputationem hanc, quæ paulo acrior nobis cum *Plinio* & *Matthiolo* fuit, *Gesnerus* quoque olim attigit, apud quem & veterum loca complura videre licet, quæ & ipsa non carent dubijs. An videlicet, *Salamandra* lactescente sua sanie, quam ore euomit, quacunque humani corporis parte contacta, capillorum defluuium moliatur? quod *Plinius* quidem annotauit, an hoc potius eueniat ex cinere combusti animalis? vt *Galenus* & *Paulus Aegineta* voluerunt, an magis ad hoc præstandum hæc bestiola in oleo macerari debeat? vt *Dioscorides*, & *Plinius* similiter alio loco censere visi sunt.

Crocus idẽ præstat quod opiũ in somno producendo.

Calor prouocat somnum.

Hoc idem facit musica & motus.

Hæc omnia in alio conuenire debent, quàm in frigore.

Vnius effectus vna tãtùm est causa immediata.

Sumus nimis próperi ad reddendas causas.

Aliud dubium, quomodo Salamandra inducat capillorũ defluuium.

Est autem opinio hæc, quod capillos erodat, ab antiquis adeò recepta, & approbata, vt *Q. Serenus* quoque in versibus suis eandem decantauerit, qui hi ipsissimi sunt.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Seu raro lauitur, seu vis epota veneni,

Seu

Seu Salamandra potens, nullisq. obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Q. Serenus defluuium capillorum etiam à Salamandra fieri scribit

Videtur hìc per contactum venenosi illius humoris, defluuium capillorum fieri concedere velle. Veruntamen tot mendis scatet, tot vulneribus saucius est *Serenus*, vt quoniam hactenus à Medicis illectus & neglectus fuit, nõ absque iustissima ratione, huic Medicam, & Criticã simul manum adhibere statuerit *Ioannes Baptista Vindthierius* Philosophus & Medicus doctissimus, quem supra quoque laudaui. Expectamus igitur propediem sanatum, ac restitutum hunc Poetam Medicum, varijs lectionibus ex Codicibus *Vaticanis*, ac commentariolis succinctis quidem, sed neruosis, & vtilissimis tamen illustratum.

Ioan. Baptista Vidthierius Q. Serenũ emendatiorem nobis dabit.

Hoc vnum ex tot veterum authoritatibus colligo, cum *Salamandra* ex psilothris sit, hæc autem insigniter calida esse deceat, cũ radices quoque pilorum erodant, mirari iterum me non satis posse, quomodo viri doctissimi nonnulli eandem frigidissimam esse scripserint, quæ hac ratione firmare & corroborare potius capillos debebat.

Si esset frigida Salamãdra deberet potius capillos firmare.

Est & hoc in *Salamandris*, non satis rectè ab antiquis obseruatum, quòd has sexus nimirum expertes sibi persuaserint. *Plinius* lib. 10. cap. 68. *Quædam verò gignuntur*, ait, *ex non genitis & sine vlla simili origine. Ex ijs quædam nihil gignunt vt Salamandra. Neque ex ijs genus masculinum fœmininumue, sicut neque in anguillis omnibusq. quæ nec ouum nec animal ex sese generant. Neutrum est & ostreis genus, & ceteris adhærentibus vado vel saxo.*

Error veterum qui dixerunt Salamãdras sexu carere.

Verùm de Salamandris eruditissimus Medicus & Criticus *Dalechampius* hũc eundem *Plinij* locum recensens, oculari inspectione edoctus, contrarium nos docuit. *Ex grauida Salamandra*, ait, *mense Martio, dirupto ventre plus, quam triginta fœtus ad huc palpitantes, & in aqua nantes, ac plus quàm triginta oua prodierunt. Ego quidem fœminam vidisse memini prægnantem tum ouis, tum catulis plenam, alijs inchoatis tantùm, alijs iam perfectis gradientibus & in aqua natantibus, vt falsum esse, quod tradit Plinius, nihil eas gignere manifestum sit.* Huic assentitur *Bellonius*, & alij, qui volunt *Salamandram* ex ouis primùm in vtero conceptis, catulos sine vllo inuolucro excludere, quod huic proprium hoc sit, in genere *lacertarum*, quemadmodum proprium est *viperis* in genere serpentum, viuos parere.

Recẽtiores quidam Salamandras viperarum instar catulos viuos parere viderunt.

Hæc testimonia faciunt, vt neque in *ostreis* facilè *Plinio* & *Aristoteli* fidem adhibeam. Voluit autem hic, vt grauiter caput 15. lib. 5. de Hist. animalium perlegenti patebit; *Cum purpuras, tum etiam reliqua testis inclusa è limo fere & materia putrescente oriri. Cum enim hæc omnia saliuam quandam velati fauaginem emittant*, ait, *hanc vbi rupta est, humorem quendam in terram demittere & ibi gigni purpurulas.*

Rationes cur dubitetur quoque an ĩ ostreis sit sexus defectus.

Veruntamen fidelissimi duo Aristotelis Cõmentatores *Augustinus Niphus*, & *Iul. Cæs. Scaliger*, magistri sui decretis non vsquequaque subscribere videntur. Hunc enim *Aristotelis* locum, *Purpuræ igitur verno tempore eundem in locum congregatæ faciunt id, quod vocant fauaginem*; Explicans *Scaliger*: *Est igitur*, ait, *quasi modus coeundi si conueniunt, vt quasi à mare & fœmina emittatur saliuæ genus.* Quapropter hunc sensum *Aristotelis* latinis verbis enũcians ita expressit *Plinius*

Niphus & Scaliger cõtra Aristot. sentire videntur.

lib. 9.

lib. 9. cap. 37. *Purpuræ congregantur verno tempore, mutuoq. attritu lentorem cuiusdam ceræ saliuant*. Hunc attritum agnouit, hic autem quid est aliud, quàm quædam forma coitus? Coitus autem inter marem & fæminam datur. Quomodo ergo idem scriptor lib. 10. fęminas aut mares in ostreis, hoc est, in omni genere testa indutorum animalium, negare potuit? Et quando Aristoteles ait, *Ex humore illo in terram effuso gigni purpurulas exordio admodum exiguo consistentes. Et per angustiam veluti vuæ specie fœtum formari. Niphus* hæc verba ita declarat. *Hìc igitur ex saliuatione emissa tanquam ex seminario mucore purpurulæ gignuntur.* Et paulo post. *Concludit demum Aristoteles qua forma formetur fœtus* (purpurarum) *sui initio, & vult illum formari similitudine racemi vuæ, vt etiam de apum fœtificatione poeta dicit:*

Confluere & lentis vuam demittere ramis.

Unde dicit Aristoteles. Itaque per angustiã fœtus formatur specie vuæ. Id est ad similitudinem vuæ, quando inuoluitur in se ipsa propter loci stricturam. Hic igitur perspicuũ est, fœturus testaceorũ non fieri, nisi facta congerie prius ex mucore illorum tãquam ex Seminario (ecce seminalem vim admittit) *& ad modum racemi vuæ, cum vua incipit fieri.*

Ego prorsus nihil dubito, si quis *Microscopio*, hoc est, à me hoc nomine donato perspicillo vti vellet, quo res minutissimæ triginta mille vicibus & amplius grandiores, quàm in se sunt, apparere solent, veluti supra, cum de *Lynce* agerem, ex Arithmeticis & Geometricis principijs deduxi, & *fauaginem* hanc examinare posset, quin in hac, *oua testaceorum* manifestissima reperturus esset. (Siquis microscopio in fauagine purpurarũ vteretur, forsan in hac oua reperiret.)

Hoc oculorũ præsidio *Princeps Cæsius* noster plurimas plantas hactenus à Botanicis sine semine creditas, distinctissimis seminibus luculenter turgentes per Pictorem suum ad hoc operis designatum in cartis delineari curauit. Mirareris in Polypodio minutissimos eos puluisculos foliorum dorso adhærentes piperis grani magnitudine spectabiles, existimatos hactenus à Natura tantùm cõcessos esse in herbulæ ornatum, quos *Princeps* quidem ante *Microscopij* vsum iamdiu in libris suis seminis nomine donari debere cẽsuit, & ita huius generis *plantas Tergifœtas* meritò nuncupauit. Sed huic similes innumeras alias Obseruationes, ac nouas penè dixerim, naturas à Principe detectas habebimus, cum olim imperfectarum Stirpium libri sui & lucubrationes lucem aspicient. (Princeps Cęsius plãtas sine semine creditas, semine scatere demõstrat.) (Tergifœtæ plãtę Principis Cęsij.)

Hoc eodem *microscopio Franciscus Stellutus Lynceus*, tam mirabilẽ nobis anatomen præbuit partium omnium externarum, quæ in *Ape* sunt minuto animalculo, *oculorum* inquam, *linguæ, cornuum, iubæ, aculei, pedis, degitorum* aliarumq. & nuper in æs incidi commisit, atque felicitati VRBANI VIII. dedicauit, vt hæc omnia malim te oculis tuis intueri, quàm rudi meo calamo adumbrare. (Francisc. Stellutus Lynceus mirabilem Apis anatomen nobis dedit.)

Accedit hoc maximum probabilitatis indicium, *ostrea* & *conchas* genitalia semina terris committere, & fluminibus, ex quibus noua soboles sublatis matribus paulatim renascatur. Experti sunt id *Germani* nostri in *conchis margaritiferis*. Licet enim *Sinus Persici perlæ* omnium præstãtissimæ celebrentur, quibus cedunt illæ quæ in Insulis *Zeilan*, *Sumatra*, *Barneo* & *Indijs Occidentalibus* reperiantur; habet tamen *Europa* suos quoque *vniones*, veluti in *Historia gemmarum* enucleatissima *Anselmi Boetij, Rodulphi secundi*, olim Medici eminentissimi videre est, vbi perlarum feraces nominat *Scotiam*, *Silesiam*, *Bohemiam*, *Lotharingiam*, *Voitlandiam*, *Frisiam*, oblitus nisi fallor preciosarum *mar-* (Coniecturæ quædã ostreacea non ex putri humore nasci.)

In Ilſa prope Paſſauiũ optimæ margaritæ reperiuntur.

Io. Carolus Liber Baro à Kirchberg vir doctiſs. & nobiliſs.

garitarum, quæ in *Ilſa* fluuio inueniuntur, prope *Paſſauium Germaniæ* Vrbem percelebrem & vetuſtiſſimam. Veluti mihi iam retulit eiuſdem Vrbis Eccleſiæ Cathedralis Canonicus & *Officialis* generalis, Græcè & Latinè doctiſſimus ac Iuris peritiſſimus *Ioannes Carolus Liber Baro à Kirchberg* nuper ad *Sanctitatem ſuam* à Sereniſſimo *Archiduce Leopoldo Guilhelmo, Ferdinandi ſecundi filio* miſſus, quem ex antiquis meis amicis & fautoribus honoris causà nomino. In hoc itaque fluuiolo *Ilſa*, ob ſubiectum puto ſolum, nigricante ſemper aqua conſpicuo, ad determinatum ac trium ſolummodo milliariorum ſpatium, *Conchæ* eiuſmodi *margaritiferæ* naſcuntur, quæ *vniones*, in candore, læuore, magnitudine & orbe, aliquando etiam Orientalibus vix inferiores, producunt. Cùm autem ante compluſculos annos, ſedem ibi exercitus quidam fixiſſet, tam nobilis prædæ auidiſſimi milites, *Conchas* per totum illum fluuij tractum expiſcati ſunt, vt vix paucæ adhuc ibi ſuperfuerint. Quæ tamen aqua *concharum* earundem denuo copià abundat. Quod eueniſſe à ſeminio relicto, & temporis progreſſu ad maturitatem perducto, an non rationi valde conſonum eſt & probabiliſſimum? Locus autem hic tam religioſè cuſtoditur, vt nemini licitum ſit hìc piſcari, præterquam *Epiſcopo*, qui idem eſt *Sereniſs. Archidux* iam ſupra cum honore laudatus, & eiuſdem *Adminiſtratori*, qui eſt Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus *Marquardus liber Baro à Schvvendi*, *Cæſari* & *Imperij Principibus* ob ſummam prudentiam cariſſimus, quem ego ante hos triginta annos *Romæ* colui, & nunc quoque benefactorem liberaliſsimum experior.

Videntur côchæ margaritiferæ ſeminium in aquis relinquere.

Marquardus liber Baro à Schvvendi Paſſauienſis Epiſcopatus & Principatus digniſs. Adminiſtrator.

Cur author ad ouorum conſiderationem hìc tranſeat.

Commodum accidit, vt de *Ouis* hìc ſimul ſermonem aliquem inſtituamus. Eſt enim hic *ſtellio* noſter *Nouæ Hiſpaniæ* ex *Lacertarum* genere. *Lacertæ* autem *Ariſtotele* lib. 5. cap. 33. *Hiſt. animalium teſte*, per oua generationem ſuam propagant; *quæ ſponte in terra aperiuntur, vitam enim earum annum non compleri, ſed per ſemeſtrem finiri aiunt*. Ego autem ſæpiſſimè harum oua in vaſis terrà aridà plenis, ſed ſtirpibus deſtitutis in hortulo meo domeſtico, reperi, examinaui, & modò recentia, modò intus naſcentia animalcula vidi, atque depingi curaui.

Conſiderãda ſunt primò oua gallinarum, vt notiora.

Et quoniam curioſum hìc quoq. lectorẽ vt opto, ita vt nanciſcar, fore ſpero, in huius gratiam expatiabor nonnihil, & quomodo in ouis animalium generatio peragatur, aliquid ſaltem delibabo. Veruntamen quia raro *Lacertarum* atque *Serpentum* oua nobis in conſpectum ſeſe offerunt, quæ animalia latebras quærunt, à manifeſtioribus verò & notioribus ad occulta magis, & obſcuriora nos procedimus, *Gallinarum* autem nobis oua & inſpicere frequentiſsimè, & *pullorum* natales vbique intueri conceditur, ex horum notiſſimorum cognitione abſtruſiora, veluti quodam parallelo facto, indagabimus.

Exactiſſimè de ouo & pullo ſcripſit Aquapẽdẽs. Hunc librũ Aquapendentis Io. Præuotius doctiſs. Medicus publicauit.

Attamen hìc iterum, quod ſupra de *Aldrouando* quoque in *Pſittaco* iudicium tuli, *poſt Apellem pingere viderer*, ſi quod accuratiſſimè proſecutus eſt argumentum, de *Oui & pulli formatione Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, immortale *Patauinæ ſcholæ* ornamentum, nunc ego vel renouare, vel innouare attentarem. Quia tamen ante hos ſeptem annos, priuſquam eum librum poſthumum *Ioannes Præuotius Germanus*, ex eloquentiſſimis & primarijs vnus Medicinæ practicæ *Patauij* profeſſoribus, & Horti ſimplicium Antiſtes, *Caroli Medicei Cardinalis Ampliſſimi* honori dedicaret, ego quoque in hac paleſtra

ftra excercuissem, vt fami meæ, qua in rerum naturaliũ studia innato quodam impetu feror, satisfacerem: non vereor ex meis etiam laboribus, hic aliquid & fortassis ab alijs indictum attexere, & *Aquapendenti* modò suffragari, modò veritati addictior, eidem, & si res ita ferat, *Aristoteli* quoque refragari.

Duo autem sunt, quæ ego præ omnibus examinanda suscipiam. *Primum*, an reuera *ouum*, dum *Gallina* id parit, tenero seu molli cortice exeat, & vbi quamprimum aerem expertum est is, indurescat? *Secundum*, ex luteo nè, an ex albumine *pullus* nascatur? Video enim his de quæsitis doctissimorum hominum rixas, & publicis consignata monumentis argumenta pugnantia agitari. Id quod satis stupere non possum, hactenus nihil ferme certi, in re tam leui & mulierculis propemodum ridenda, à summis philosophis decretum fuisse. Sed his nempe magis placet sub vmbra veterum scripta euoluere, quam DEI & *Naturæ* opera curiosa indagine in propatulo reuoluere. Duo in ouis author examinabit. Primum an ouum mollè edatur. Supina desidia nostrorum philosophorum.

Et *Aristoteles* quidem lib. 6. cap. 2. *Hist. animal.* ex *Gazæ* versione hæc sentit. *Vbi perfectum est* (ouum) *absoluitur, atque exit putamine, dum paritur, molli: Sed protinus durescente, quibuscunque emergit portionibus, nisi morbo vuluæ defecerit. Scaliger* hunc *Aristotelis* textum Græcum his paulò alijs verbis interpretatur. *Cum verò perfectum fuerit, absoluitur atque exit. Quo tempore è molli mutatur in durum. Cum enim egreditur, nondum concreuit: & simul atque prodijt, spissatur, ac durescit, nisi morbo quopiam præuentum sit.* Ad hæc nihil aliud *Scaliger*, quàm, quòd *Gazam* reprehendit, qui de suo addiderit, *quibuscumq. emergat portionibus*. Quæ quidem ex *Plinio* huc transtulit etenim lib. 10. cap 52. *Exeunt* (ait *Plinius* oua) *à rotundissima sui parte, dum pariuntur, molli putamine, sed protinus durescente quibuscunq. emergant portionibus.* Quid Aristot. de cortice oui sentiat. Hic vult corticem intus mollem, & extra indurescere. Plinius Aristoteli subscribit.

Aquapendens laudati sui opusculi capite secundo hæc scribit. *Etenim Aristoteles & cum eo Plinius dicit, corticem non intus gigni, sed cum ouum editum est: atque prout exit, ita ab aere externo obdurari. Calore externo euaporante humorem.* Et quandoquidem hic *Aristotelis* tutelam & suffragium implorat *Aquapendens*, & hunc in publicum producamus oportet, videamusq. quàm æquus sit ipsi Aquapendenti, & quam sibi ipsi constet. Sic itaque, primo de *Gener. anim.* cap. 8. decernit. *Aues & quadrupedes oua edunt perfecta, quæ vt seruari possint, duro iam constent putamine oportet. Sunt autem quamdiu increscunt, molliora. Testa autem efficitur, calore externo euaporante* (hoc est consumente) *humorem. Itaque calidum esse locum, in quo id fiat, necesse est. Talis autem locus septi transuersi est, quippe qui cibum concoquendo perficiat. Quod si oua contineri in vulua necesse est, vuluam eorum, quæ oua edunt perfecta, sitam esse ad septum necesse est, eorum autem quæ imperfecta, infrà. Ita enim in promptu erit. Et suà verò naturà vulua propensior ad situm inferiorem, quàm ad superiorem est, nisi quid aliud opus naturæ impedit, infra est enim exitus eius officium.* Aquaprudens Aristoteli suffragatur. Aristotelis verba.

Augustinus Niphus hunc locum ingenuè explicãs, ait ouorum cortices indurari ex *Aristotelis* doctrina quam hoc loco protulit, non extra *Gallinam*, sed intra hanc ipsam, & loco quidem illo, qui *Septo* siue *succincto* est vicinus, sub ipso nempe pectore, ibique foueri à calore nõ extimo aeris, sed intimo animalis. Hic enim internus calor vt *Aristoteli* videtur, consumit hunudum, quod Augustinus Niphus vult Aristotelẽ docere, ouum intra gallinam indurescere.

 in

in molliori adhuc testa consistit, hancq. indurat, cum terreum quasi solum relinquatur. *Aquapendens* ergo, ex hoc adducto philosophi loco, opinionem suam parum feliciter fulcire poterit. Aliam igitur machinam mouet, nouasque copias ex 3. de Generat. animal. cap. 2. adducit, vbi hæc leguntur, *Perfecto ouo, durum ac rigidum euadit, ita modicè, vt exeat adhuc molle, dolorem enim moueret, nisi ita exiret, egressum statim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimum, qui exiguus inest, relictaque portione terrena.* *Niphus* hic in latino suo textu non ponit *frigus*, qui si à *frigore* voluit indurari oui corticem, oblitus est se supra à calore sub septo transuerso vigente, hoc fieri pronunciasse. Et quicquid demum de *frigore* sit, contradicit sibi *Aristoteles*, quod modò extra *Gallinam*, modò intra eandem corticem obdurescere docuerit. Et in hoc hallucinatur turpiter, quod *ouum* cortice obduci, sub *Septo transuerso* existimauerit, cum hoc in loco non reperiatur, nisi merus, purus & putus oui *vitellus*, absque vllo *albumine*, nedum *cortice*, quem infra circa podicem, in vtero suo ad hoc muneris destinato acquirit; quem quoque vterum, vuluam, siue voluam, idemmet *Aristoteles* in *Gallinis* hoc inferiori loco consistere pernegauit, & animalibus saltem illis assignauit, quæ oua pariunt imperfecta, quæ omnia veritatis lucem, ignorantiarum nubibus obscurare mihi videntur.

Alius Aristotelis locus in quo vult ouum non intra, sed extra gallinam corticem durum acquirere.

Aristot. nesciuit, quo in loco ouum acquirat suum corticem.

Et lapsus est in vteri gallinæ assignatione.

Quid igitur hic faciat, tentetvè *Aquapendens*? diù multumq. in vtramq. se partem versat torquetq. Ac imprimis ratione & experiētià Aristotel. aduersatur, aitque oculata se fide, durum in ouo corticem intra ipsam *Gallinam* reperisse. Fæminas etiam hoc fateri, dum digitis duritiem oui, quod mox *Gallina* emissura est, in abdomine pertentant. Præterea durum valde esse creditu, in partu, tam citò, ac momento veluti temporis, duro cortice ouum rigescere. Et quando *Gallina* molli cortice ouum peperit, quod non raro euenire assolet, haud ideò corticem illum indurescere. Friuolum etiam *Aristotelis* argumentum esse, quod de dolore mouet, qui *Gallinæ* inferretur, nisi hæc molle ouum extruderet. Mulieres enim in partu, longè quid mirabilius præstare, cum fœtus bene corpulentos, per angustum adeò claustrum propellant. Sed ego ex mea parte pro communis honore Præceptoris, hoc argumentum addidero. Est mihi domi *terrestris* sceleton *Testudinis*, semispithamæ longitudine, in qua emortua, ouum reperimus columbino paulo minus. Hoc si per medium secundum longitudinem secuisses, possibile haudquaquam fuisset, vt medietas huius siue intrasset, siue exijsset per illam capacitatem, quæ ad caudam & podicem est animalis, inter superiorem inferioremq. testam, carne omni membranisq. iam denudatam. Qua ratione igitur hoc integrum ouum, per angustissimum eundem isthmum intestinis oppletum, carnibus cinctum, & membranis obseptum penetrare potuisset? ne quicquam nunc dicam, de ossea vtriusq. corticis, arctè loca illa stringentis, duritie, & renitentia. An non igitur meritissimè dicturus fueras, hoc ipsum *ouum*, vt per meatus illos angustissimos erumperet, si durum fuisset, aut rumpi, aut mollissimum certè ac ceræ instar flexibile euadere debuisse?

Aquapendēs primo contra opinionem Aristotelis disputat.

Sed author graui argumento defendit Aristotelem ex ouo in Testudine reperto.

Aquapendens tandem & ipse posthabitis omnibus à se allatis rationibus, pro tribu-

tribunali sedens æquus fit *Aristoteli Iudex*, & hunc in modum tulit sententiam. *Hæc vt dixi, ita probabiliter diù sustinebam, quia tamen ratio omnis quiescat oportet, vbi experientia refragatur. Ideo concedo quoque ego ouum cortice obductum, & constitutionem inter molle & durum adeptam, iam in exitu statim impensiùs obdurari, concrescente circa putamen è vestigio propter humoris euaporationem, vt ait Aristoteles, viscosa ac tenaci quadam humiditate: cum qua madefaciens in tota superficie ouum nascitur, & recenti cortici adherescens exiccatur, obduraturq. frigido ambiente nonnihil interea conferente. Id quod facilè intueberis, si Gallinam domesticam domi habueris, & ouum ei in exitu dextrè manu arripueris.* Hæc *Aquapendens*, qui absolutissimam tamen nobis historiam, de *pullo & ouo* anatomicè, & physiologicè enucleatam tradidisse visus est.

Aquapendens tandē pro Aristotele fauorabiliter concludit.

Laudibus extollit veteres *Plinius* lib. 2. cap. 46. In *ventorum* indagatione, quòd his orbe etiam discordi, & in regna, hoc est, membra diuiso inter bella præsertim, & infida hospitia, cordi fuerit, rerum naturalium, obseruationes prodere. Sui verò temporis desidiam deplorat, quòd pace tam festa, tam gaudente prouentu rerum, artiumq. principe, omnino nihil addisceretur noua inquisitione, immò ne veterum quidem inuenta perdiscerentur. Hoc nos de nostri seculi hominibus conqueri non possumus omnibus. Plurima iam patent; quæ olim latebant. Regnat tamen, nescio quæ socordia, aut *inuidentia* dicam, in nonnullorum pectoribus adhuc, quæ nouarum rerum inuentoribus detrahit, pro sciolis hos, & *ardelionibus* venditat, quasi *Natura* inexhaustos suos thesauros, iam olim omnes profudisset, & veterum inuentis standum, quiescendumq. esset solis, nec his amplius quicquam adiungi posit profuturum. Magna fateor, apud me veterum est authoritas, & existimatio, plus tamen *matri*, hoc est ipsi *Naturæ* vetustissimæ, quàm filijs huius tribuo ponderis, & venerationis. Quapropter cum experimentis crebris, aliquid, quod à veterum decretis dissonat, in rebus ipsis reperio, hoc ego pro *Naturæ* lege habeo, huic me addico, hoc alijs pro veritate vendo.

Plinius veterum diligentiam laudat in rerum naturalium inquisitione.

Sed sui tēporis socordiam vituperat.

Nunc nouarum inuentores à non paucis culpantur.

Maior est habenda Naturæ matris, quam filiorū eius authoritas.

Nunc igitur argumentum dicam euidentissimum, cur *Aristoteli* & assectis ipsius in hac, quam de *cortice oui* agitamus, controuersia, applaudere vsquequaq. non valeam. Id præmonere autem conuenit, quòd si quispiam, in aliqua problematum physicorum opinione pertinacior manere, in animum suum induxerit, tot ipsi effugia præstò esse, vt illum cōuincere vix vnquam valeas. Et vt *ouum* hoc nostrum, in exemplum nunc ducamus. Siue hìc aduersus *Aristotelem* dicas, & vidisse, & suppositis manibus, quod mulierculæ aliquot mihi fassæ sunt, excepisse *gallinæ* partum, hoc est *ouum duro cortice tectum*, siue in gallina mortua & calente adhuc te tali reperisse. Facillimè respondēt, vt hoc à frigore, vel expirante, atque debilitato, animalis calore, ita illud ab aere ambiente temporis momento contingere. Sic *corallium* sub aqua molle, ab hac extractum confertim obrigescere. Et quandoquidem ita volunt, iubentque; ita opinantur & insaniunt, ne similis ipsis euadas, tempus differendo teras, & vt dici solet, aquam verberes, vel ipse des manus illis, aut disputare cum eis cesses oportet. At quam nunc probationem dabo, nisi & ego mente labor, conuincet illos solidissimè.

Vix aliquis obstinatis ingenijs satisfacere potest.

Pertinaces missi sunt faciendi.

Argumentum Herculeum quo probatur ouum intra gallinã habere durũ corticem.

Contigit domi meæ, vt vna ex meis gallinis quæ cum ferocior paululum esset, & alarum partem ipsi, ob id familiares mei detruncassent, arrepto irrito volatu, ex alto admodum loco, in vicini cauædium præcipitem se dederit, & mortua subitò remanserit. Hanc vbi aperiri iussissem, reperi *ouum*, quod intra horæ spatium deponere forsan debebat, in vtero inferiori disruptum, *albumen* & *luteum* per totum vterum dispersum. Ego *corticem* diligentissimè contemplans, inuenio illum adhuc quidem calentem, sed plus, quàm in centum particulas, vitri instar fragilissimi, diffractum, pelliculæ tamen illi, quæ immediatè eidem subtenditur, pertinacissimè adhuc hærescentem. Viden, vt nullus tibi amplius diuertẽdi aut elabendi angulus relinquatur? Qui hic cortex durus, ac ruptilis fuisse dicatur necesse est, non enim aliter vitrorũ more, frangi in tot minutas portiunculas potuit. Sed neque *vteri gallinarum* situm & locũ, in quo ouum formaretur, *Aristoteles* nouit, nempe in animali (quod miror) domestico, vbiuis locorum prostante, & mensarum omnium amico. Vt vitio nobis vertendum minimè sit, si nos quoque in illarum bestiarum partibus declarandis cæcutiamus, quæ aditus colunt inaccessos.

Aristot. ignorauit vterorum gallinę anatomen.

Hanc ego rudioribus rudem saltem dabo.

In tyronum autem Medicinæ saltem gratiam, *gallinarum vteri* anatomen, vt is se meis manibus aliquoties obtulit, adumbrabo, neque enim exactiorem descriptionem tempus & locus hic mihi permittunt.

Vbi & quo modo ouũ formetur.

Ouarium.

Infundibulum.

Vteri superior pars.

Sub *thorace* igitur, aut sub *septo*, vt ait *Aristoteles*, *ouarium* est, aut *vitellarium*, siue *vitellorum racemus*, qui ex meris constat nectiturq. vitellis ouorũ minimis, mediocribus, maioribus. Et in hac quidẽ *gallina* maiores, qui semper in imo sunt loco, siti, *nucis auellanæ* magnitudinem æquabant. Horum vnus post alterum abrumpitur à petiolo suo, quo hæret, & per tubulum quendam *infundibuli* formà effectum, ac longum auricularem digitum, tenuioris substantiæ, *ouario* hærentem, descendit in aliam cauernosam partem, siue vas quoddam oblongum, instarq. intestini conuolutum, habens forinsecus capillares suas, ac veluti venas mesaraicas adnexas. Huius substantia interna candida est, & rugosa. Rugæ autem vermiculorum formam non per transuersum, sed per oblongum positorum referunt. Est huic longitudo, si extendatur, spithamæ & mediæ, capacitas tanta, quæ facilè digitum indicem admittat. Per hunc ductum, siue vteri partem (*Aquapendens* secundum vterum appellat) *vitellus* paulatim descendit, & forsan etiam *albuminis* portionem in itinere hoc assumit, donec tandem per alium ductum instar parui intestinuli, in ipsum vltimum *vterum* detrudatur, vbi tam diu persistit, donec *cortex* illi durus & perfectus inducatur, & ex hoc demũ loco à *gallina* excludatur. *Vterus* hic extẽdi insigniter, tantusque, quantus ad capiendum ouum sufficit, fieri potest, quem si exterius intuearis, pellem esse dices, non septam eiusmodi, mesaraicas æmulantibus venulis, sed his per corpus eiusdem disseminatis. Interna superficies subfusci est coloris, & plurimis inæqualitatibus non *vermium* formà variegata, sed tuberculis copiosis grana *milij* aut *canabina*, imitantibus exasperata, & hoc loco, *ouo* datur exitus per canaliculum quendam, paulo maiorem quàm illum esse dixi, per quem ingressus eidem fuerat. Estque finis huius prope podicem, vbi *Sphynctere* clauditur musculo; qui in hac *gallina* admodum conspicuus erat, annu-

Inferior vteri pars vbi ouum corticem durũ acquirit.

Vteri vbi ouum perfectum delitescit, descriptio.

Vbi ouum exeat.

lum

lum apprimè referens, qui auricularem digitum informare potuisset. Prope hoc foramen, vicinissimum erat aliud, ipse nempe *intestini recti* finis, & ostiarius musculus, sed præ altero vix conspicuus. Quod si stylum per hoc adigas, in ipsum *intestinum rectum*, & non in *vterum* penetrabis, quod facies tamen, si per prius foramen illum ipsum intrudas. Hoc interim studiosè hîc monere volo, in illis *gallinis*, quæ oua non pariunt, tam *ouarium* quam subsequentem vterum (*Anteuterum* à me vocatum) & ipsum *infernum vterum*, perfecti oui receptaculum adeò delitescere, vt vix appareant. Quare hac in re licet friuola, eo verbosior paulo fui, quò magis mihi displicet *laconicos* nimium Præceptores nostros fuisse.

Vbi excrementa emittantur.

Gallinæ quæ oua non pariũt vix conspicuos habẽt vteros.

O quam desiderarem ego nunc, quod toties iam optaui, vt philosophi nostri simul, cum veterum, *Plinij* præsertim & *Aristotelis*, verbis, res ipsas, an hæ cum eorundem dictis congruerent, in *animalibus* saltem considerarent.

Votum Authoris vt quilibet cũ verbis, res ipsas consideret.

Sed proh dolor! hæc vota sunt solummodo, & vereor ne verissima sint, quæ *M. Antonius Vlmus* phil. & Medicus *Bononiensis* doctissimus, quondam in sua, acri ingenio elaborata, *physiologia Barbæ Humanæ* conquestus est his ipsis verbis. *Næ fuit mortalium sapientum Aristoteles homo felicissimus, qui vniuersam posteritatem catenatum habuit mancipium. Vnusquisque satagit & miscet mare cælo, vt saltem verbulum ipsius exponat, quouis machinarum genere adhibito. Iam sapiunt omnes ferè illius cerebro, adeò suauis est desidia*. Atque ego hæc, solo hoc fine refero, vt magnum hunc virum, *in quem* vt multi censent, *Natura omnes suas videtur dotes effudisse*, quiuis imitari tunc studeat, cum illũ videat, rebus ipsis manus admouisse, & non vniuersaliores, remotas, & longinquas causas attulisse, quod ipse etiam in antiquis philosophis nonnunquam reprehendit. Hac enim ratione Logicè potius, & Philologicè, quàm physicè & realiter philosopharemur.

M. Ant. Vlmi de Aristotele censura.

Arist. magni faciendus vbi res ipsas cum verbis con gruentes habet.

Solet autem *Vlmus* ratione & experimentis plurima, hoc libro aduersus veterum dogmata agitare, quæ ad *Barbæ humanæ* naturam, finem & vsus spectãt, vix ab alio quoquam cogitata & animaduersa. Hunc adeat Lector, suadeo, si causas nosse velit, cur *Barbæ in mulieribus* aliquando erumpere sint solitæ. Veluti hesterna ego die, quæ fuit vigesima Iulij anni huius salutiferi 1627. In hac ipsa *Vrbe Romana* in circo siue *platea agonali*, & plurimi mecum cum admiratione viderunt fæminam quandam, viuam sanamq. 48. circiter annos natam, cui *barba* nigra, densa semipedem longa, ex mento dependebat. Labia quoq. tam superius quam inferius, maxilla vtraque, & submentum, pilis nigris longisq; obsita erant.

Vlmus dum naturam indagat, plurima aduersus veteres docet.

Romæ visa mulier bene barbata.

Est autem hæc fæmina rustica, ex *Castello* quodam *Cumuli* dicto, *Asculanæ* Dioceseos oriunda, quæ suum quoque maritum secum ducit. Estque hæc tota rei historia, sicuti ipsamet mihi fassa est. Cum annorum esset quatuordecim, coniugium inijt cum hoc suo marito, cum quo octodecim annis sana, vegeta & menstruis bene procedentibus, sed sine grauidatione vixit, quibus exactis, impleta à marito fuit, & filium peperit, lac quoque præbuit, & alium post biennium genuit. Cùm verò vterque moreretur, ipsique paulatim menstrua subsisterent, sexto post horum suppressionem mense, capilli sub temporibus plures ipsi enati fuerunt.

Historia huius mulieris barbatæ.

Barbescere cæpit primò sub temporibus.

Et pari-

Et pariter mollem malis demittere barbam incepit, vt *Lucretius* canit. Postea in *mento* & dictis iam locis consimiliter pili eruperunt, hirsutaq. facta est in pectore, intra mammas, quas nobis fæmineas iam dudum sororiantes, & bene turgidas ostendit, qui pili omnes cum capitis crinibus nigri sunt, veluti, ac facies subfusca apparet. *Cumq. ita vernarent dubia lanugine malæ*, & *mentum* hirsutum quoq. fieret, verecundari cæpit, & simul, non semel tantùm, pilos sibi abradi procurauit, qui importunius magis magisq. repullularunt.

An olim Romanæ mulieres frequenter fuerint barbatæ. Videtur hoc doceri ex Plinio.

Posset nonnemo ex *Plinij* loco lib. 11. cap. 37. argutari, hoc ipsum frequentissimè olim *Romanis matronis* contigisse, sic enim illic scribit: *Infra oculos malæ homini tantùm, quas prisci genas vocabant, duodecim tabularum interdicto radi à fæminis eas vetantes. Pudoris hæc sedes, vbi maximè ostenditur rubor*. Monet enim *Vlmus*, non defuisse, qui existimarent prohibitum fuisse *Romanis* mulieribus, ne genas nouaculà raderent, & strictim pilos tollerent, ne barba illis succresceret. Atqui malè hos, legem hanc, *Mulieres genas ne radunto*, interpretari, ex *Ciceronis* lib. 3. *Tusculanarum quæstionum*, liquidissimum euadere, quando ait. *Ex hac opinione sunt illa vana & detestabilia genera lugendi, pœdores muliebres, lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones*. Volebant igitur *Romani* vetare pessimam illam veterum consuetudinem, etiamnum apud barbaras fæminas quasdam, seruatam, qua in morte suorum, capillos sibi vellunt, & faciem vnguibus lacerant, aliaque indecora præstant, quæ *radendi* verbo, olim omnia significabantur.

Respondetur ex Cicerone.

Rarum hoc fuit apud veteres & apud nos quoque. Exépla ex Aristotele, & Plinio.

Non est igitur neque nunc, neque olim adeò fuit frequens, vt *barbam* luculentam fæminæ promitterent. *Aristoteles* lib. 3. cap. 11. Hist. an. ait: *Pili in mento mulieris non prodeunt, nisi interdum pauci, cum menstrui cursus substiterunt. Et vt in terra Caria mulieribus Sacerdotibus euenire aiunt, quod diuinationis indicium interpretantur. Plinius Aristoteli*, vt solet, subscribit lib. 11. cap. 39. his verbis. *Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ, vt & lanugines oris, cum menstrui cursus stetere.*

Exempla duo ex Hippocrate.

Apud *Hippocratem* nostrum sexto Epidem. in fine, non nisi duas eiusmodi historias legimus. *Vna* fæminarum harum fuit *Phaëthusa Pytheæ* vxor, quæ vbi priùs fæcunda fuerat, postquam maritus in exilium abijsset, huic menses steterunt, dolores & rubores ad articulos suborti, corpus virile euasit, & tandem produxit *barbam*, facta est hirsuta, & vox reddita aspera. Non potuerunt reuocari menses, nec multo postea tempore vixit. *Altera* fuit *Namysia Gorgippi* vxor, cui nec ipsi suppressi menses potuerunt restitui, & paulo post obijt.

Constitutionis, & morum descriptio in nostra hac fæmina vocata Magdalena Venturæ.

Nostræ autem nomen est *Magdalena Venturæ*. Optima valetudine toto vitæ suæ cursu vixit, neque quicquam detrimenti ex suppressis mensibus sensit, nisi quod priore à cohibitione, tempore, dum periodus priùs solitæ euacuationis rediret, sibi mammas tantisper impleri & lumbos doleri, percepit. Munia hæc obijt semper virilia, cum bobus suis arando, agros colendo, maritum quoque in exilio sequendo, & inimicis resistendo, erat autem iam tum barbata, quamuis vestibus semper muliebribus veluti nunc quoque vteretur. Vocem non habet asperam, nec faciem valde virilem. *Laryngis* caput, quod in viris prominet, in ipsa planum est. Quadrati est habitus, & iustæ staturæ.

Barbam

Barbam quam semipedem iam longam gerit, ab vndecim tantùm mensibus, ita nutriuit, cum eam priùs semper abradi sibi permitteret. Non sum tamen nescius, plures eiusmodi mulieres, tam in *Germania*, quàm *Italia*, hac etiam nostra ætate, visas fuisse. Extat apud *Vlmum* epistola *Gisberti Vuossij* Inuictissimi *Ferdinandi* secundi, *Archiatri* præstantissimi, qua describit *Helenam Antoniam* virginem prolixà admodum *barbà* donatam, quam plurimi, *Gracij*, ex amicis meis viderunt, & apud Serenissimam *Ferdinandi Matrem* in Gynecæo nutriebatur. Hìc iterum limites excessi, sed nec inutilia, nec prorsus iniucunda, vt spero, dedi.

Gilbertus Vuossius Cæsaris Archiateralia describit.

Parerga hæc videntur esse vtilia & iucūda.

Ad *ouum* à *barba* reuertamur. Sed priusquam secundæ controuersiæ nodos enodemus, dubio, quod supra aduersus nostrammetipsam conclusionem attulimus, satisfaciamus oportet. Idque hoc fuit. *Qua ratione duri corticis ouum ita bene magnum, ex Testudinis vtero, duabus corneis testis, ceu carceris parietibus, arctè compresso egredi potuerit?* Fateor mehercle, antequam *Testudinis* anatomen vidissem, hoc mihi non nouum solummodo, sed insolens quoq. apparuisse, cum aliquando *Testudines* fæminas grandioribus his ouis, assidentes, ac veluti flatu & anhelitu suo fouentes, contemplatus essem. Veruntamen res ita se habet. Inferior huius bestiæ tabula, seu testa, quæ ventrem integit, vnam habet per totam sui longitudinem ferme, & tres per transuersum positas suturas, siue commissuras, illis quæ in caluarijs videntur, haud quaquam absimiles: vnam prope caudam, tertiam prope collum, tertiam in media ventris regione collocatam, ad hunc solum, vt existimo, finem vsumque, cum *Natura* nihil frustra, sed omnia in *numero, pondere, & mensura* procreauerit, ibidem impressas, vt si animal hoc aliquem duriorem maioremq. bolum per os transglutire, vel infra aliquid sibi molestiam creans emittere vellet, hæc ipsa cornea, atque ossea substantia, non aliter, atque mollis quædā cartilago cederet, aperiretur, extenderetur que Conuenientiùs huic obiectioni responderi posse, nec per plurimas quidem acutasq. philosophorum rationes easque friuolas, quàm nunc factum est per simplices ac pauculas has, verasq. Naturæ demonstrationes, prorsus autumo.

Ad ouum fit regressus.

Respondetur obiectioni ab authore motæ.

Quomodo exitus detur ouo duri corticis, ex vtero Testudinis.

Hoc fit propter Suturas in testa inferiori testudinis.

Est autem inter suturam mediam, illamq. quæ caput versus extat, alia triangularis, quæ ossiculum parte interna, figura simili quoque exhibet, externa autem parte, rotundum nummulum repræsentat. Quem vsum hoc habeat, adhuc ignoro, nec scio an hìc ludere *Natura* voluerit, errare certè non voluit. Eiusdem prorsus formæ triangularia ossicula, in aliquibus humanis *caluis*, in vertice inueniuntur, præstantissimum, vt aiunt, Epilepticis remedium.

Alia & mira est in testudine Suturæ.

Nunc alteram ordiamur litem, quæ inter *Aristotelem* & *Hippocratem* voluitur. *An ex lutto oui formetur pullus, & albumine nutriatur*, vt hic censuit: *an contrarium fiat*, vt ille voluit? Libuit autem hic paradigmatis loco, ouorum tam *gallinæ* quàm *lacertæ*, icones subijcere, mox declarandas, quas ex ipsismet *ouis* olim, à me examinatis, & à pictore delineatis, viuàque experientià comprobatis, desumpsi, vt hinc constare valeat, vtri nos calculum nostrum adijciamus.

Ad Secundam controuersiam fit trāsitus.

Hippo-

Hippocrates vuit ex luteo aué generari.

Hippocratem primò in aciem producamus, ad quem veluti ad *Cynosuram*, in fluctuante opinionum mari, *Medici* vela nauesq. dirigunt suas. Hic igitur libro de *Natura pueri*, cum diceret fœtum deficiente alimento, quod à materno illi sanguini haud ampliùs suppeditatur, seipsum iactare, repagula soluere, membranas disrumpere, & exitum quærere, vel hoc argumento probabat, quod simile quid *pullus* in *ouo* tentet, cum alimento orbatur, quod *albumen* esse, ex *luteo* verò eundem natum fuisse, asserebat. *Procreatur autem*, inquit, *auis ex lutea, alimentum autem & incrementum continet, quod in ouo est candidum. Quod omnibus qui animum aduertere poterunt, conspicuum esse potest.*

Hanc suam opinionem nullis probat argumentis. Quæ pro ipso Aquapendens dicit.

Pro stabilienda hac *Hippocratis* sententia, nullis fulta probationibus, has ipsi *Aquapendens* suppetias mittit. Imprimis quidem ex *Athenæo* liquere, ita *Anaxagoram* sensisse, qui ideò albumen ὀρνίθων γάλα, hoc est *lac auis* appellauerit. Hoc ipsum quoque *Alcmæonem Crotoniatem*, imò plerosq. tunc temporis, homines sensisse, vt *Aristoteles* innuit 3. de generat. an. cap. 2. Posse & hinc deduci, quòd quæ oua *duo lutea*, siue *vitella* habent, duplicem quodammodo pullum procreent, duobus nempe capitibus, & quatuor cruribus præditum, cum tamen vnicum tantùm adsit *albumen*.

Prosper Martianus acriter pro Hippocrate pugnat. Aduersus quem sæpe author pugnauit.

Verùm *Prosper Martianus*, cum quo aduersus *Hippocratem*, sæpe hanc pugnam pugnaui, cum experimentis proprijs meis aliquantulum magis credere sim solitus, quàm nudis authorum verbis; ne & mihi scilicet, quod pluribus accidit:

Scribere sic liceat, iubeat quodcunq. voluntas.

Martianus miratur in re sensibus obuia Hippocratem & Aristotelem dissentire. Author cur hoc fiat causam assignat.

Martianus inquam, qui nullam fere voculam obscuram *Hippocratis* præterit, quam non vel locis ex eodem consimilibus, vel à se excogitatis rationibus corroborare satagit, & hìc quoque *Hippocratem* suum mordicus tuetur.

Admiratione tamen dignum esse ait, primos secretorum *Naturæ* interpretes, *Hippocratem* & *Aristotelem*, circa materiam, quæ sensus iudicio determinanda videtur, in contrariam sententiam omnino abijsse.

Hoc ego non miror modò, sed deploro penitus, quod veteribus nostris, & addictis horum cultoribus plerisque, magis speciosæ quædam & argutæ ratiunculæ, quam labores in rerum naturis indagandis exantlandi, arrideant. Et quotusquisq. nostrorum *Medicorum* iam est, aut *Chirurgorum* (ne de *oui* &

pulli

pulli examine facillimo, neglecto tamen, nihil dicam) qui vtilissimam, suam totique humano generi proficuam operam, studiumq. in fœtus humani, ex vtero cum salute educendi, artificio & industria ponat, doceatuè? Cùm *ars* hæc simul cum mundi origine nata, nobilissima, summè necessaria, communissimaque, ad solas *obstetrices*, ineptas plerumque, iam omnis proh dolor! transierit. Nec *Chirurgi* nec *Medici* sint (quibus nimirũ ex officio hoc muneris incumberet) qui easdem, antequam manum huic periculi plenissimo negotio adhibeant, vel examinent scientes, vel instruant nescientes, vel ipsimet demum, in extremis vitæ periculis, in doloribus acerbissimis, parturientibus miserculis succurrãt. *Lachrimis* hæc ego, non atramento nunc scribo. Cum nudiustertius, quæ fuit 27. Iulij anni 1627. vt infortuniũ maximum à non satis perita *obstetrice*, domi meæ in mortuo filiolo, sacro tamen baptismate donato, sum passus, ita salutarem manum à *Francisco Mambriano*, Chirurgo *Romano*, peritissimo & vnico huius artis operatore, *Pompilij Tagliaferri Parmensis*, Medici & Anatomici celeberrimi, discipulo, vxor mea amatissima, morti, ob vitiosum partum vicinissima, accepit, & ab hoc ipso viro secundam veluti vitam recepit.

Deplorat author, à Medicis & Chirurgis hodie tam vilipendi, nobilissimam artem obstetriciam.

Authoris infortunium in filio mortuo.

Sors bona in recuperata vxoris vita quasi deplorata in partu vitioso.

Hæc restituta fuit à Francisco Mãbriano obstetricũ omnium magistro.

Ad *Martianum* redeamus, qui mauult *Aristotelem*, & huius asseclas à sensu ratiocinantes deceptos esse, quàm *Hippocratem*, qui in ouorum inspectione diligentissimus fuerit, veritatem non percepisse. *Hippocratem* autem his potissimum rationibus moueri potuisse adiungit. *Primò*, quòd *luteum*, vt quid nobilius, ante *albumen* generari considerârit, quod veluti opifex & principium animalis in medio, ceu tutissimo ideo loco, fuerit collocatum, huic postea albumen superuenerit alimentum, vtpote frigidius, quod tamen *Aristoteles*, præter omnium Medicorum mentem, calidius luteo esse scripserit. *Secundò*, *piscium oua* solo luteo constare, & albuminis loco aquam ceu alimentum subire. *Tertiò*, deceptos illos fuisse, qui *vmbilicalia vasa* in luteo conspicientes, putarint, propter alimenti attractionem facta fuisse, cùm *natura* in ouo hæc subitò condiderit, vt per hæc *efficiens* & *materia*, pro prima *pulli* fabrica traduceretur. *Quartò*, quia *Hipp.* vidit exorto pullo, nihil *albuminis* superesse, *lutei* tamen adhuc portionem aliquam restare, ideo hoc pro materia, illud pro nutrimento assignarit. *Quintò*, quia vbi *gemina* sunt *lutea*, septo separata, ibi etiam *gemini pulli* enascantur. Reliqua apud eundem *Martianum* in *Notationibus* suis ad *Hippocratem*, videantur.

Martianus suũ tuetur Hippocratem quinque præcipuè rationibus.

Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta.

Aristotelem nostro egere patrocinio haud arbitramur, vt qui seipsum satis superq. tueri valeat. Et 3. quidem de *Generat. animal.* cap. 1. hæc habet. *Pars igitur eius* (oui) *quæ calida est, propius ad formam in membris constituendis accedit, quæ autem terrosior est, corporis institutionem præbet, & remotior est, quamobrem in bicoloribus ouis, animal initium suæ generationis in candido sumit. Initium enim animale in candido est, cibum à luteo capit.* Secundo verò capite, deceptum fuisse, *Alcmæonem Crotoniatem*, ait, quòd ideo putauerit *albumen* esse alimentum pulli, quia lacti simile apparet. *Vitellum* autem oui quia per calorem gallinæ incubantis fit humidius, ideo esse potius alimentum *Aristoteles* statuit, cum ad huius naturam spectet, vt sit humidum, cum è diuerso *albumen* per calorem, crassescat, & induretur. *Cum enim naturam quoque contrariam*, ait, *habent candidum &*

Arist. pro seipso argumenta dicit.

Quæ à natura cãdidi & lutei desumit.

luteum

Hæc examinat, quid à calore & frigore pati possint.

luteum. Luteum namque gelu duratur, & coit, calore contra humescit. Quapropter cum vel in terra, vel per incubitum concoquitur, humescit, atque ita pro cibo animalibus nascentibus est. Nec verò cum ignitur, assaturque, durescit, quoniam natura terreæ est, vt cera. At candidum gelu non concrescit, sed magis humescit, igitur solidescit. Quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, crassescit, ex hoc enim consistit animal; luteum autem pro cibo est, & membris subinde instituendis hinc incrementum administratur. Quocirca luteum & candidum membranis inter se distinguuntur, quasi materiam habeant diuersam.

Luteum Aristoteli quid terreum & frigidum est, albumen verò calidum & spirituosum.

Est autem hæc vtriusq. diuersitas, in hoc sita; quod *Aristoteli*, & huius expositoribus *luteum* se habeat vt *terra* inter reliqua Elementa, imo nimirum loco subsidens, & frigida qualitate dotatum. *Albumen* autem, altiore loco collocatum, & spiritibus scatens caliditate sit donatum. Quapropter dicebat simile quid in ouis fieri, dum vrina redduntur, quod vino accidit, quando acescit. Vinis nempe hoc ob perturbatam fecem, ouis itidem ob terrenam conquassatam partem, id ipsum contingere. Et hoc quidem calidioribus potiùs, quàm tepidioribus diebus vsuvenire.

Authoris excusatio, qui inuitus Aristotelē oppugnat.

Hìc iterum inuitus cogor, & verecundià quadam moueor, tanto me toties viro opponere. Vbi tamen hæc monita apud *Quintilianum* lego, animos resumo, & audacior factus mea quoque profero, lectoribus consideranda & censenda. Inquit autem hic eloquentiæ magister: *Verecundia est amabile vitium, virtutes facilè generans. Sed sæpe nocet.* Et iterum: *Valde difficile, imò impossibile est, imitando alterius similem fieri, quare potius studere debemus, vt superemus, sic enim fortassis æquabimus. Nec qui maximè imitandus etiam solus est imitandus.*

Si luteum ceræ comparatur nō erit terreū à prædominio. Ex vitellis ouorum exprimitur oleum. Ergo debet potius aer in his quā terrā dominari.

Verùm nolo iam, quod iure possem tamen, cum *Aristotele* acriùs dimicare, quod commodiore loco fiet, qua ratione dicere potuerit *oui luteum* terrenam eius partem esse, & tamen *ceræ* comparari? At nouimus omnes nos *ceram* habere maximam cum *igne* potiùs, quàm *terra* symboleitatē, & in quem cum conuertatur, iugiter profectò illum nutrit, & ab ipso demum consumitur & dissipatur. Rectè hanc instituit *Aristoteles* comparationem, at non rectè fecit, quod *vitellum* & *ceram* terrea, à prædominio pronunciauerit. Ex *vitellis* ouorum namque, in sartagine frixis & expressis, bona olei bene pinguis copia elicitur, oleum autem philosophi nostri hactenus bona fide crediderunt, plurimum aeris possidere, quod aquæ nempe hoc innatare videant, quæ philosophia suo quoque tempore examinabitur. Atque hinc fit, quòd *Terebinthina resina* pinguis & inflammabilis, non cum aqueo aliquo liquore, aut cum terrea substantia vniatur, liquabili forma compareat, & talis perseueret; sed cum *luteo* oui probè commisceatur, talisq. reddatur, vt sorberi facillimè etiam possit, quod peritis pharmacopoeis notissimum est. Non alia hoc ratione fieri arbitrandum est, quàm quòd hìc pingue suo pingui societur.

Similia similibus cōiungi maximum est axioma in philosophia:

Atque hoc ipsum axioma *similia similibus coniungi*, friuolum prorsus reddit *Aristotelis* argumentum, quo probare tentat, *luteum* oui terreum esse ideo, & graue, quod rupto ouo, & albumine cum suo luteo mixto, coctoque, *luteum* tamen locum petat medium, centro ceu *Terræ* destinatum. Sic enim cap. 1. circa finem scribit, candida enim pars oui naturà humida est, caloremq. animalem

intra se continet, quamobrem circum ipsa discernitur lutea, & terrena intus manet. *Et si plura oua coniecta in patinam, aut tale aliquod vas, coquis igne, ita ne motus caloris citatior sit, quàm ouorum distinctio, idem in vniuersis ouis, quod in singulis euenit, vt lutea cuncta in medio constituantur, candida circiter ambiant.* Hoc enim ideo accidit, quia oleosa oleosis, aquosa aquosis, salsa salsis ex constituto *Naturæ*, & à DEO rebus indito ordine, tanquam similia similibus copulantur. Atque hoc est, quod *philosophi* decantant: *Calorem congregare homogenea & sepa rare heterogenea*, quæ priùs ita erant inuicem permixta, vt ea oculis carneis minimè peruideres, lumine tamen mẽtis optimè perciperes, si cultro præsertim anatomico *chymicorũ, igne* inquã, easdem separare non raro studuisses. Quis enim in aridissimo *ligno aquã*, in siccissimis *pilis* & *cornibus, oleũ* inesse dicturus fuisset, nisi vtrũque ex vtrisq. *Vulcanus* elicuisset, & priùs oculis tuis manibusq. obtulisset?

Respondetur Aristotelis experimento probantis luteum esse quid terreum.

Chymicorum Vulcanus verè separat heterogenea, copulat homogenea.

Neque scio quàm verum sit, *candidum oui* gelu minùs, quam *luteum* concrescere. Noui certè, aquam faciliùs quam oleum congelascere. Ita plurima priùs viuis essent experimentis tentanda, & probè examinanda, quàm vt fidem adeò facilem priscis artium doctrinarumq. magistris nostris adhiberemus, & sæpè pro indubitatis, incerta acceptaremus, ex quibus in absurdiora lapsus longè grauissimus consequitur.

Difficile est creditu cãndidum oui minus gelascere quàm luteum.

Verùm vt vt rationes vtriusque Scriptoris antiquissimi, tales sint, quæ horũ discipulos ad idem prorsus sentiendum suauiter inducere, ne dicam vafrè seducere potuerunt; vna tamen sedula obseruatio, ex *pulli* nascentis in ouo ana tome facta, has omnes pessundat atque prosternit, quæ hæc ipsa est, quam inter quamplures alias *Aquapendens* quoque adducit, mihi autem semper sola satisfecit. Per *albumen* videlicet æquè, atque *luteum* venulas dispersas sanguifluas esse, quæ omnes in ramulos maiores desinentes, in truncum cunctæ demum ampliorem, qui *ductum* constituit *vmbilicalem*, terminentur, per quem sanguis in animalculi *hepar* deriuetur. Quid igitur dicet quispiã, tibi aduersus tantos viros animi est, quiduè statuendum æstimas? Hoc ipsum, inquam, quod ego iamdudum, antequam de *Aquapendentis* opusculo, hac de re conscripto; quicquam mihi innotuisset, diligentissimè obseruaui. *Pullum nempe ortum suum ex chalaza ducere*, quam *itali la Galladura, Germani* aptissimè *den vogel*, hoc est *Auem* vocant, quòd ex hac *auis* enascatur. Quæ particula inter & *vitellum* & *albumen, grandinis*, aut *margaritæ* maiusculæ, & oblongiusculæ formà, collocatur, & diuersam paulo ab albumine substantiam, duriorem nempe, & tenaciorem adepta est, & quam ob id, qui cibis parandis student, dum aut iusculum cum *ouis* miscent, aut aliud quidpiam esculenti, ac liquidi ex ijsdem parant, ne impedimento sit, separare satagunt, quippe quæ sedula etiam agitatione, vix dissoluatur, nisi *salem* huic aut *sacharum* aut *acetum* adijciatur.

Vnicâ experientiâ Aristotelis, & Hippocratis rationibus respondetur.

Quid author in hac controuersia sentiat. Pullum nẽpe ex chalaza ortum ducere.

Atque ex hac, & non alia parte, siue *albi* siue *lutei, auem* seu *pullum* generari conspexi, quando *gallinæ* subditum, tertio post incubitum die, *ouum* effregi. Reperi enim ibi, vbi *chalaza* fuerat, carneam quandam massulam, *formicæ* grandioris magnitudine, informem adhuc, & in qua nihil aliud videre & distinguere poteram, quàm humores *oculorum, crystallinum* maximè, instar minutissi-

Quod viuo experimento comprobatur.

mæ *lenticulæ* iam condensatum quoque, ac transparentem. Ita vt forsan absurdum haud fuerit, si quis dicat, in *auibus* saltem, *naturam* à *capite* ac *cerebro* priùs, quàm à *corde* fabricam suam ordiri. Quamuis, quia etiam in bene formato *pullo*, *cor* pusillum admodum est, hìc forsan adumbratum, sed nondum ita perfectum fuit. Erant autem in hoc *albumen* & *vitellus* integra adhuc, ac prorsus incorrupta. *Aquapendens pullum pulicis* magnitudine ex *chalaza* natum vidit. Quod iam de *corde* ac *oculis* dixi, ex *pulli* sectione confirmatur, ex *ouo* eruti, quod tredecim diebus gallina fouerat. Eò enim aperto, omnia formata membra, interna, & externa conspicua fuerunt, *pulli* longitudo auricularem digitum æquabat, ad quam vix peruenerat *humanus fœtus* sexaginta dierum, aliàs à me visus & picturà apud me expressus. Humor *crystallinus* in hoc magnam etiam *lentem* referebat, & mole sua *cor* ipsum duplo superabat, hoc enim habebat exiguum valde, ac rubicundum, quo paulo maius solummodo, *hepar* erat.

Forsan caput primò formari incipit in pullo.

Quid in pullo repertũ quod tredecim diebus sub gallina fuit.

Quod autem in icone superiùs, *ouum*, cum suo *pullo perfectiore* prostat, illud ipsum est, cuius descriptionem iam dedi, hoc libro folio 654. quando de *Vmbilico Apri Mexicani*, sermo mihi fuit, quo lectorem meum, ne magis ipsum onerem, mitto. Inueniet enim ibi, *albumen* æquè atque *vitellum*, sanguinem in se continuisse, cum rupto *ouo*, statim (ceu lotura carnis essent) *reliquiæ albuminis* effluerent. Situs etiam *pulli* huius, cum oculis subijciatur, hìc pluribus haud verbis est explanandus.

Declaratio primi oui quod supra in icone exhibitũ fuit.

Alterum verò, quod hìc sub imagine expressum est *ouum*, *pullum* huius planè magnitudinis propositæ, in se gerebat, post hoc est primum articulum saltem auricularis digiti longitudine attingebat, incubitum, quem non nisi octo diebus *gallina* ipsi præstiterat. Rupta oui obtusiore parte, simile spatium vacuum fuit visum, quale in altero iam ouo perfectioris *pulli* fuit descriptum. Laceratà etiam, quæ sub hoc spatio est, pelliculà, duo in conspectum confestim venere puncta nigricantia, grandia, & prominentia, *oculi* videlicet huius *pulli*, in *capite* valde magno, & quod magnitudine sua, reliqui totius corporis molem æquabat. Et cum esset tam minutum animalculum, mirabile tamen fuit, hoc ipsum vixisse, pedesque, & alas iam bene figuratas mouisse. In hoc quoque *ouo candidum* erat sanguineum & *luteum* venulis rubentibus conspersum, sed maiore hæc quantitate, & veluti permixta, nec ita distincta bene apparebant, vt in perfectiore videre contigit. Debebat profectò *Aristoteles pullorum* ex *ouis* primam formationem acutiùs introspicere, sic enim *chalazis*, quas *Gaza* vertit *Grandines*, munus suum quod in generatione obeũt præstantissimum, non inuidisset, quod tamen his verbis 6. Hist. an. cap. 2. fecit; *Grandines autem dictæ, quæ initio vitelli adhærent, nil ad generationem conferunt, quanquam aliqui ita non existimant*. Fuerunt ergo *Aristotelis* tempore quoque qui hanc nobiscum veritatem agnouerunt, quos ipse deceptos potiùs autumauit. Sed quia *chalazæ albuminis* substantiæ ac colori similiores sunt, quàm *vitelli*, ideo forsan quis *Aristoteli* magis, quàm *Hippocrati* hac in lite fauere possit.

Secundæ iconis explanatio.

Pullus huius oui vixit & omnia mẽbra formata habuit & erat octo dierũ.

Aristoteles male a generatione pulli chalazas exclusit.

Ab ouo vsque ad mala, antiquum est verbum, hoc est à principio ad finem nunc tendimus, quod priscis vsus esset hominibus, ab *ouis* plerumque cibos suos auspicari, & *malis* seu *pomis* cænas claudere. Et nos enumeratà adhuc

Author ad finem properat.

vna

vna *oui* & *pulli* hiſtoria à gallina perfectè excluſi, ad finem quoque properabimus.

Eſt autem hæc: quam non ingratam fore exiſtimo rudioribus, qui ſimilia experimenta, nec tentarunt, nec viderunt. Cum itaque ouum quoddam, in quo pipientem audieram pullum, aperirem, & quidem parte oui obtuſiore, vbi generatio in *chalazæ* corpuſculo inſtitui ſolet, reperi imprimis aliquantiſper ab interna parte foras ruptum corticem, non tamen, vt ibi vllum foramen, per quod aer intromeare potuiſſet, appareret. Notandum autem, hoc loci ſpatium à cortice ad ipſam pelliculam, qua auis obuoluitur, aere aut vaporibus exiſtere plenum, vnde abſque externi vllius aeris ingreſſu, auis ex hoc reſpirare, & vocem emittere valet, quando roſtello ſuo, illam, qua clauditur, pelliculam rumpit, & in hoc ſpatium roſtellum ſuum protrudit.

Completi generati pulli hiſtoria.

Volui autem, quod in nullo alio tentaueram *ouo*, durum & externum corticem vndique deglubere: quo detracto, & cum hoc ea ipsà, quæ immediatè eidem ſubtenditur, pellicula; quando ad locum illum perueni, vbi ipſum animalculum cubat, hoc eſt, poſt illud ſpatium inane, non potui cum duro cortice molliculam illam membranulam, veluti prius factum tamen fuerat, detrahere, vt quæ valde tenaciter alteri cuidam pelliculæ adhæreſcebat, quæ totum fœtum ambibat, atque vndique ita claudebat, vt ne minimum aeris exire, aut penetrare ad pullum valeret.

Chorion in quo iacet pullus.

Hæc autem interna, ipſum fœtum videlicet *obuoluens pellicula*, meo quidem iudicio fabricata fuit, ex ipſo *oui albumine*, non *vitello*: hic enim ab hac remotus & ſeparatus ſemper, ſuà incluſus membranula cernitur. Hæc itaque obuoluens membrana, ac veluti *chorion*, vt dixi, ſine vlla læſione integra erat, & intra hanc conſtitutus *pullus* ſuo ſitu naturali iacebat: capite nempe, intra alas & pedes recondito, niſi quòd in hoc nonnihil à ſuo loco dimotum caput eſſet, roſtello nimirum verſus illam partem, vbi ſpatium vacuum eſt, protracto. Pertuderat itaque dictam pelliculam apice roſtelli ſui *pullus*, vt ex ſpatio illo aerem ſufficientem attrahere, pipire, & corticem oui interiùs pulſare, rumpere, ac ſibi exitum parare poſſet. Non eſt autem dubium, quin cum hoc motu, & capitis atque roſtri agitatione & impulſu, ſubſequi debeat pellicula fœtum inueſtiens, alioquin debebat largius multo foramen auicula moliri, quò poſſet & roſtrum ſuum, & tam magnum caput exerere, vt ad corticem pertundendum penetraret, cum ab hoc diſtet caput pulli ſpatio tranſuerſi digiti.

Vnde hæc pellicula ſit generata.

Vnde aerē in ouo pullus trahat.

Et vt ad membranulam hanc, quæ fœtum circundat, redeam, effracta hac, reperi *pullum* ſitu illo iam deſcripto, ſine vllo commeatu cubantem, hoc eſt, abſque *vitello* & *albumine*, abſque ſanguine, & vllis humoribus, & excrementis. Hæc membranula intus ſolummodo fuit ſanguine oblita; *vmbilicus* illi adhuc adhæreſcebat, ſed tam craſſus, ac longus minimè erat, vt in altero pullo repertus fuit. Hic enim pullus iam maturus & idoneus erat, vt exiret, & ob id totum ſuum nutrimentum abſumpſerat: alter autem duos forſan dies adhuc natiuitati ſuæ deſtinatos reliquos habebat, quē quidē pullum vltimum vix vitalem exiſtimaui, quod violento quodā modo, detracta ipſi veſte in qua latebat, eū enaſci curauerā. Vixit tamen, & ſuperſtes diu fuit, quod iam iam ſua ſponte

In hoc ouo nec album nec luteum poſt perfectum pullū fuit.

excludi debebat. Quem ideo etiam pipientem audiui, quod alij tamen non præstant, in quibus nutrimentum omne nondum est absumptum. Pipiunt etiam integerrimo oui cortice, quando ad tempus exclusionis pertigerunt. Posset forsan hinc argumentum non nauci duci, qua ratione planctus & vagitus puerorum nonnunquam in vtero materno auditus fuerit, cui speculationi & ego aliquando operam dedi, & olim forsan de hoc aliquid commentabor.

Integro etiam ouo pipiunt pulli.

In anatrinis ouis ac pullis hoc notaui (solent autem hi pulli post quartam heptomadem & gallinacei post tertiam excludi) post quartam etiam septimanam emortuos in suis ouis, absumpto omni penitus albumine remanente luteo in forma paruæ pilæ seu globuli, adhærente vmbilico, consistentiæ non multũ tenacis, & obducto suà proprià membranulà, qua discessà effluxit vitellus.

Anatrini pulli quot diebus perficiantur.

Hoc ideo contigisse arbitror, quod exitum moliti fuerint ante perfectionis, & absolutæ periodi tempus, & priusquam intra corpus alimentum omne à natura sibi destinatum absorbuissent. Et si aliquà coniecturà hic mihi vti fas est, dicerem, *albumen* priùs *vitello* absumi, quod in aliquot etiam *gallinaceis* comperi verum esse, quoniam *albumen* cum spermaticis partibus, *ossibus* dico, *cartilaginibus, neruis, membranis*, atque huiusmodi minùs sanguineis, & albicantibus potius, maiorem habet conuenientiam, quas necessitas requirit, primò omnium veluti bases totius animantis, nutriri, & augeri, quàm cum illis sanguineis, quas *carnes* & *parenchymata* vocant Medici, veluti sunt *musculi, hepar, cor, renes* & similes, quæ postremò tandem accrescunt & augmentantur, ex affluxu *vitelli*, qui facilè in sanguinem conuertitur, & propterea vltimo demum loco intra corpus succedit. Verùm hac de re liberè quęque philosophari permitto.

Quas partes nutriat albumen, & quas vitellus.

Sed quod iam subiungo, consideratione dignissimum censeo, quòd in his *pullis* viderim, ex *vasis vmbilicalibus* aliquot, intra ventrem ad *arterias Iliacas* surculos suos porrigere. Quid igitur hìc dicendum erit de *spiritibus vitalibus?* Signum enim ita aliquod elucet, quasi hi extra generentur, vt fit in *humano fœtu*, & ad arterias illas descendentes elaborati deferantur, altera autem portio sanguinea ad *hepar* corriuetur. *Luteum*, quod hìc simplex erat, in alio *pullo* diuisum offendi: an autem ouum ob id *geminos vitellos* habuerit, ignoro equidem. Hoc interim scio, neque *duplicem pullum*, neque quatuor *pedibus alisue*, quod contingere in bipartito luteo asserunt, propterea enatum fuisse. Quin pro certissimo mihi relatum fuit, *gallinam* quandam, *oua* omnia sua cum *duobus vitellis* peperisse, ex quibus simplicissimi saltem pulli procreati fuerint.

An spiritus vitales in ouo extra pullum generentur.

An duo lutea faciant duos pullos.

Noui & hoc ex fide dignorum relatione, quod vbi *Phasiani* masculi, *gallinis* nostratibus in coitu superueniunt, ex earum *ouis phasianos* quidem excludi, sed omnes eiusdem prorsus coloris, qui in *gallinis* fuit. Hos *phasianos* hinc enatos, tam masculos quàm fœminas, *mulorum* instar, steriles euadere, neque ampliùs fœtificare. Habui domi meæ *gallinam* nigram, quæ variatis figuris, & magnitudine, oua protulit, modò nana, *Iuglandem* nucem vix æquantia, modò tam grandia, vt *anserina* esse censuisses, aliquando ouiformia, non raròomnino rotunda, in medio sui subinde contorta, simul quoddã naturalis formæ, & magnitudinis, sed cortice molli, in parte acuta habens appendiculam, instar *intestinuli*, longitudine & crassitie minimi digiti alicuius *infantis*, in medio etiam

Quid fiat si phasiani cũ nostris gallinis coeant.

Oua diuersarum formarum ex eadem gallina authoris.

cauam,

cauam, vt prorſus inteſtini particulam credere aliquis potuiſſet. Et ab amico quodam pro certiſsimo habeo, ſe à *gallo gallinaceo* quatuor *oua* enata, inſtar *columbinorum* conſpexiſſe & vnum horum in acutiore ſui parte contortum. Dicam & hoc, vix fidem apud aliquos reperturum, veriſsimum tamen, hic *Romæ* duo in diuerſis ædibus, ac temporibus cocta, & aperta *oua*, durum vnum, & alterum molle, ac ſorbile, & in vtroq. *ſcorpionem* repertum fuiſſe, in hoc viuum, in illo mortuum. Habui oculatos teſtes, etiam equeſtris ordinis in primo, in ſecundo verò familiares ferme meos; de his non eſt locus, nunc latiùs euagari, in aliud hæc omnia tempus reſeruo. Oua gallus peperit.

Atque hæc hactenus de gallinarum ouis. Quod in icone ſuperiore hìc adiunctum eſt tertio loco, *lacertæ* noſtræ communis eſt ouum, tam integrum, naturali ſuà formà ac magnitudine, album & molliuſculi corticis, quàm apertum quoque, cum ſua *lacertula* intus enata, conſpicuum, vbi adhuc portiunculam tam *albuminis*, quàm *lutei* videri fuit, ſignum manifeſtum, eam nondum penitus abſolutam fuiſſe. Et quia hæc *oua* à *ſerpentum* ouis vix differunt, in ſequente forſan capite, vbi de duobus *ſerpentibus* acturus ſum, aliquid de generatione & horum, & *lacertarum* ſimul commentabor. Interea ſiquis vtilia magis & iucundiora, quàm quæ ex meis hucuſque laboribus attuli, deſideret, is præfatum *Aquapendentis* opuſculum adeat ſuadeo, & *Encomium oui* legat *Erycij Puteaui* Regij apud *Louanienſes* hiſtoriarum profeſſoris, viri Latinè ac Græcè eruditiſsimi. Paruũ ouũ in icone exhibitum eſt lacertæ. Hæc nondum fuit perfectè genita. His nondũ contentus videat Aquapendentem, & Erycium Puteanum de encomio oui.

De *ſtellione* præterea quid ego hìc dicam, quod dictum iam pridem non fuit? Reperio de hoc animali eadem prorſus apud omnes. Sic libri & ſinuoſa volumina creſcunt, quæ à pleriſque tranſcribuntur potiùs, quàm proprio marte componuntur. Inter recentiſsimos tamen videri poteſt *Ioannes Buſtmantinus de Reptilibus ſacræ Scripturæ*. Nos qui naturalia hìc potius, quàm alegorica, anagogica & alia, quæ fabulas ſæpeſapiunt, proſequimur, ab *ouis nunc ad mala* peruenimus. Et ſi non *cibum ſolidum philoſophis* conſummatis dedimus, *lac* ſaltem Medicinæ noſtræ alumnis inſtillauimus. Author de ſtellione nil addit amplius iã pleraq. ab alijs dicta.

Atque ne paginæ quod reliquũ eſt, nobis pereat, & vt dici ſolet *dies ſine linea abeat*, hìc *corollarij* loco, hoc mihi olim à *puero* problema propoſitũ ſubijciam. *An facere nimirũ poſſem, vt ouum obtuſiori ſui acumini inſiſtens, erectum in menſa ſtaret?* Nota eſt hiſtoria *Columbi noui orbis* repertoris, cum æmulis hoc ipſum ſuis, propoſuiſſet, cumque nemo ipſorum hoc effectui dare poſſet, impingens ille *ouum* ea parte menſæ, & planum ex rotundo reddens, præſtitit, quod promiſit. Veruntamen, quod iã dicã, *ouo integro, & in ſua forma naturali permanẽte fi rĩ debebat.* Cumq. ego hìc me victũ faterer, arrepto puer ouo, egreſſus cubiculũ, regreſſuſq. ait, (ioci cauſa) ſe neſcio quæ carmina *ouo* obmurmurare debuiſſe, effecitque, vt hoc erectum, nec vllam in partem inclinans perſiſteret. Hoc vt vidi, vt, qua id ratione fieri deberet, ſpeculatione ſum aſſecutus. Quare aliud ouum petẽs, exiui ſimiliter, illudq. ipſum multoties motu agitans, donec exiſtimaſſem, tam *album* quàm *luteum* eius ex illa conquaſſatione inter ſe confuſa & commixta fuiſſe, cum aliorum admiratione & pueri riſu, idem quod puer fecerat, probè fui imitatus. Cauſam huius rei ſi velit quis, facilè indagauerit. Problema rarum & iucundum de ouo erectè ſtante. Columbus idem olim propoſuit. Sed hoc noſtrum plus habet artis. Author quomodo hoc fieri deberet mente penetrauit. Et effectui ſtatim dedit.

I Z T A C

Serpens nouæ Hispaniæ quadricolor.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

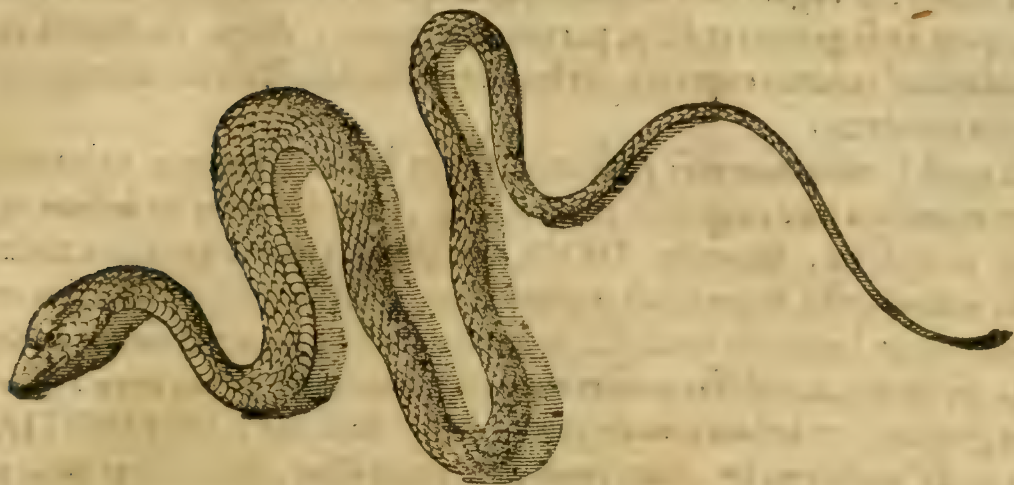

MAGNVS hic esse serpens videtur, in quo quatuor vulgò dicta elementa propemodum repræsentata elucent. *Ignis* in squamis caudæ, quæ tota ignea, seu rubra est, quæque partis quartæ ad totum corpus, proportionem obtinet. Subsequitur ventrem versus *portio aerea*, alba nempè, quæ & ipsa quarta totius animalis est portio. Postea est *pars aquea*, hoc est, quæ cæruleum maris colorem, *marinum* vocatum, æmulatur. Sed hæc vix quartam reliqui corporis partem constituit. Demum *terram* referre, ipsum caput videtur, minor, breuiorq. totius portio, coloris subfusci, cum cæruleo quodammodo mixti. Atque in capite quidem cum exigua colli parte, sunt omnes quatuor denuo colores mixti. Nam tempora sunt flammea. Occiput constat ex tribus magnis squamis, ceu loricis quibusdam, contextum, coloris aerei. In fronte aliæ duæ squamæ, aerei & marini coloris apparent. Omnes hæ squamæ, lineâ quadam nigricante, per medium dorsi, ad caudæ rubedinem vsque, eàque fuscâ excurrente diuiduntur, secanturque. Circa os subfuscus est color. Oculi lucentes admodum, ex luteo colore conspiciuntur. Nares sunt apertæ, & biceps lingua exerta terret.

NEX-

NEXBOA de Quanquechbolla

Serpens bicolor Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

IDETVR non paruus esse serpens. Annotatio enim, quæ in autographi margine prostat, hoc ipsum linguà Hispanicà innuit. Quòd serpens hic palmos longitudinis habeat octo, latitudinis verò siue crassitiei duos. Additur autem, quòd plùs adhuc crescat. *Color* dúplex saltem est, ex *subfusco* & *albicante* commixtus. Caput satis est magnum. oculos ostentat viuidos, nigricantes, & quod in alijs album est albumen, hìc viridem præsefert colorem. Linguam itidem exerit bifidam, quam pictor in tabella hac tamen exprimere oblitus fuit.

SCHOLI EIVSDEM.

HOrrendus aspectus, dirum venenum, fœdissimus color, tremendus sibilus, linguæ vibratio, dentium exertio, oculorum fulgor, capitis iactatio, caudæ flexio, motus agilitas, squamarum asperitas, corporis totius denique, in gyros, atque orbes conuolutio, & immanis quædam eiusdem non rarò immensitas, abominabilem nobis non visu modò *Serpentem* reddunt, sed menti quoque nostræ, hæc saltem cogitanti, terrorem incutiunt, & pauorem quodammodo phanaticū imprimendo, cor ipsum lancinant, con figuntq. Quapropter res mira adeò videri non debet, si *terra* quoque (vt *Plin.* lib. 2. c. 62. habet) sensibus licet destituta, quam supra in *Apro* meo *Mexicano*, ex *Macrobio* *magnam matrem* & *bonam* ideò *Deam* à priscis illis Gentilibus appellatam docui, quoniam *hac nascentes nos excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper, & nouissimè complexa gremio suo, à reliqua natura abdicatos cooperit.* Si *terra*, inquam, creaturis alioquin omnibus benigna, & benefica, *Serpentem homine percusso non ampliùs recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit.* Atque vel hinc puto, maternæ venerationis cognomen adepta fuit.

Serpentum facies eff virum fortem perterrefacere videntur.

Terra benigna mater, vbi hominem percussit serpens, non amplius intra sua huc viscera recipit.

Aelia-

Præter Plinium hoc Aelianus quoque testatur.

Aelianus hoc ipsum rarissimum habet, & *Lybicis* atque *Aegyptijs* testibus confirmatissimum: *Serpentem*, quæ hominem interfecerit, idcirco terræ gremium ac latebras subire non posse vlteriùs, quòd hæc in exilium illam eiecerit, vnde errare, & vagari eam cogi, neque ampliùs à coniugibus adiri, neque ab illis, quos ex se genuerat, filijs, parentem agnosci. Atque sic diuina annuente prouidentia, rationis expertia, ob hominum cædes, aduersus delinquentes vindictam sumere.

Inimicitia hominis cũ serpẽte ex sacris Biblijs clara est.

Et quid? mirumne esse putemus, si nos hodie *serpentem* exhorrescimus? Cum *inimicitia* hæc in ipso mundi exordio, inter *hominem & bestiam* hanc initium sumpserit. Sic enim DEVS *Genesœos* 3. Cùm *Eua* prima nostra *mater* malũ *malum*, astu & persuasu *serpentis* comedisset, nobisque filijs suis omnibus *malum* morte luendum intulisset, *serpenti* maledixit. *Et ait Dominus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* INIMICITIAS *ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius.* Scio hìc quoque, ac firmiter credo, per *fœminam* hanc, maximè *Beatissimam Virginem* MARIAM æquiorem nobis *Euam* intelligi, quæ per *semen* & cum *semine* suo IESV CHRISTO, contriuit *caput Diaboli*, antiqui illius *serpentis*, hostis nostri infensissimi. Verùm hæc extra cancellos meos præsentes. Quæ veneror & sileo.

Beatiss. Virgo MARIA contriuit per semen suum caput serpentis.

Poteram igitur & ego hanc de *serpentibus* scriptionem ob antiquissimum odium missam facere; & venenosis his bestijs longum vale dicere. Verùm quoniam *venenorum* doctrina non ideo scienda est, vt damnum, vel nobis, vel proximo nostro hinc inferamus, sed ob id magis addiscenda, vt noxam per hostes nobis illatam, aut inferendam auerruncemus, ideo & hìc per venenorum campos nonnihil expatiari licebit. Quamuis *Plinius humano* minimè, nec *Christiano* more hoc intellexerit, propterea existimans à *tellure venena* nobis producta, & subministrata fuisse, quasi hæc nostri miserta, etiam maioris euitandi doloris, & vitæ in angustijs collocatæ nostræ, abbreuiandæ causà, per venena ipsa, miseris hominibus remedia generare, & solatia voluerit. Sic enim loco iam laudato ait. *Quin & venena nostri misertam* (terram) *instituisse credi potest, ne in tædio vitæ diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret tabe, ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsita morte, sepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id, cuius facillimo haustu, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sitientibus similes: qualiter defunctos non volucris, non fera attingeret: terræque seruaretur, qui sibi ipsi perisset.* *Seneca* noster ab hoc *Pliniano decreto* non facit alienum *sapientem* suum, epistola LXX. Vbi cum vitam nauigationi comparasset, & de annis nostris, non aliter fieri dixisset, atque in mari, vbi *terræque vrbesq; recedunt*, & tandem nobis ventum sit ad generis humani finem. *Scopulum illum esse*, inquit, *dementissimi putatis? Portus est, aliquando petendus, nunquam recusandus. Itaque sapiens viuit, quantum debet, non quantum potest. Si multa occurrunt molesta, & tranquillitatem turbantia, emittit se: nec hoc tantùm in necessitate vltima facit;*

Quomodo de venenis sit tractandum.

Plinius malè putat venena à Tellure producta ideò fuisse vt nos sponte interficiamus:

Seneca videtur hoc ipsum sentire sapientẽ sibi posse vitam eripere.

sed

sed cum primum illi caperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunquid illo die desinendum sit. Nihil existimat sua referri, faciat finem, an accipiat: tardius fiat, an citiùs, non tanquam de magno detrimento timet. Epistola quoque LXXII. *Mortem* inter indifferentia collocat. Et epistola itidem LVIII. *At si inutile ministerijs est corpus*, inquit, *quid ni educere oporteat animum laborantem? & fortasse paulò ante quàm debet, faciendum est, ne cum fieri debeat, facere non possis: & cum maius periculum sit malè viuendi, quàm citò moriendi, stultus est, qui non exigui temporis mercede, magnæ rei aleam redimit.* Verùm qui in CHRISTI *seruatoris* nostri *schola* fuerunt educati, saniorem de *Morte* mentem & doctrinam sunt adepti, non fugiendam hanc quidem, quando DEVS, & *Naturæ ordo* nos vocant. Sed nec temerè quoque sibi ipsi eandem inferendam, & suimetipsius homicidam euadere, si etiam *fortuna* diris nos omnibus exagitare suis tentaret. Cum quę nostra non est, sed à DEO nobis cōcessa, vitā perdere haud valeamus debeamusq. Insignis profectò DEI benignitas, & non nisi ipso, ceu *summo bono* dignissima in nos miseros homunciones collata elucescit, in quos, cum minimis etiam venenosis animalculis vis sit, iram si velint, suam exercendi,

Dum læsa venenum
Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt;

Atque è vita non rarò nos ipsos tollendi: eadem tamen morti, quam nobis virulentià suà inferre tentant, remedijs postea succurrant, & antidotum aduersus venena sua, sic iubente diuina gratia, porrigant. Dei in homines summa beneficentia.

Non defuerunt enim præstantissimi viri, qui cum sedulò *magnalia DEI*, & *Naturæ secreta* perscrutarentur, in hanc venerunt opinionem. *Nullum venenatum esse animal, quod veneni sui antipharmacum simul secum non circumferat*, & in suo genere bonum sit, dumque homini est venenum, alteri sæpe animali alimentum præbeat, & remedium, quin ipsi homini quoque aduersus suimetipsius virus, salutarem medelam adferre possit. Prius confirmant *aranei*, qui *gallinas* alunt, cum nos interficiant, & ab alijs auiculis ægris deuorati, humoris maligni, & morbifici purgationem, cum salute moliuntur. *Bufones, qui tactu omnia fædant immundo* à *serpentibus* tamen vorantur, Attamen, Quod animalia quæ venenant, etiam antidotum prębeant. Horum animalium catalogus. Horum aliqua nutriunt alia animalia.

Hi quorum furiale malum, citò membra pererrat
Omnia nostra; à *Ciconijs* & *Ceruis* innoxiè rursus deglutiuntur.

Posteriora ad exempla *Apes* pertinent, quarum aculeum *mel* sanat. *Bufonius lapis* in capite *bufonis* vt aiunt repertus, huius venenum infringit. Et siccus *bufo* aduersus virulentam *bufonis* vrinam impositus iuuat, quem etiam pestilentibus bubonibus admotum noui, qui cum venenum extrahit, tunc quoque intumescit. Sic prouerbio tritum est, non nisi *pilis rabidi canis*, vulneri ab hoc illato impositis, rabiem arceri posse. *Iecur* huius tostum & comestum, valde in eiusdem morsu laudant, ne æger aquam timeat. Ne *murium* vrina facultate septica, carnem exedat, eorum cinerem inspergunt. *Crocodili* adeps huius morsus persanare dicitur. *Os ex corde cerui*, aduersus venenum, quod in *cerui cauda* latet, si quis hoc improuidens degustasset, præstare volunt. *Serpentem axungia*, & horum capita contrita, & vulneribus à se homini immissis, imposita prodesse perhibentur. *Scorpionum oleum*, vel ipsum contusum *Scorpionem*, huius Alia homini etiam sunt remedio.

vene-

venenosæ puncturæ occurrere posse, lippis notum est, & tonsoribus. Et vnde obsecro celebritatem suam *Andromachi theriaca*, decantatissimum antidotum, nunc æquè atque olim *Imperatoribus* carissimum, nisi à *viperina carne* adepta fuit? Quæ non *viperarum* morsibus tantummodo, sed omni prorsus veneno, siue ex *plantis*, siue ex *animalibus* alijs, siue ex *metallis* inferatur, summo iam *Medicorum* consensu, & applausu propinatur.

Quid author per Theriacam præstiterit.

Et quamuis vino vendibili non sit opus suspensà hederà: attamen, quoniam huc pertigimus, quid ego per *Theriacam* præstiterim, in syndrome morborum quadam propemodum deploratorum, in depellendo nimirum *viperino veneno*, vel in iuniorum gratiam medicorum huc referre non pigebit. Venerat anno 1603. circa finem Iunij, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus*, vespere, ex messoribus quidam, quem circa meridiem extra *vrbem Vipera* momorderat, in sinistræ manus digito prope medij articuli nodum. Miser hic perterritus, cum nec quid facto opus esset, consideraret, subitò ori digitum admouens, virus exugere tentat,

A vipera morsus quomodo restitutus ab authore fuerit.

Et sic pestifero sua polluit ora veneno.

Vnde *labra* illico, atque *lingua* mirè intumuerunt, quin febris ipsa hominem apprehendit, factumque quod *Virgilius* cecinit:

Ac dum prima lues, vdo sublapsa veneno,
Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem.

Oruietani theriacalis confectio quid possit.

Quare *Oruietani antidoti* portionem cum *aceto* hausit, sed nihilo melius inde valuit, nisi quòd bis terue *vitellinam bilem* euomuerit quam quidem confectionem plebei homines plerumq. secum ferunt, à circulatore quodam huius nominis, sic appellatam, *Theriacà* longè inefficaciorem, vulgo tamen vsitatiorem, ceu viliore pretio emptibilem. Itaque *messor* hic equo impositus, circa vesperum ad nos defertur, & lecto committitur. Vocor ego, *faciem* rubicundam, & prætumidam intueor, *linguam* adeò excreuisse stupeo, vt *os* ipsam ægrè ampliùs capere posset, vnde nec verbum quidem eloqui tunc valuit. Ego de ipsius *animæ* salute, nòn minùs, quàm de recuperanda *corporis* valetudine solicitus, *peccata* ipsum sua, ceu perniciosa *animæ venena*, si quæ haberet, euomere priùs iubeo, ob idque confessionem impero, quam *Sacerdos* ad nutum factam interrogando excepit.

Horrenda accidentia in hoc ægro.

Remediorum series quibus sanatus fuit.

Interea hæc ego remedia procuro. Imprimis *Theriacæ* drachmam vnam, & scrupulum vnum *cornu ceruini* præparati, cum vncijs quatuor *aquæ Scorzoneræ* sorbendam præbeo. Verùm hic scypho argenteo opus fuit eiusmodi, cui rostrum satis longum prominet, per quod violenter quasi, *gulæ* intrusum, liquorem infundi iussi alexipharmacum. Et cum *lingua* iam iam etiam putrilagine corriperetur, atque vlcerata appareret, hanc & *palatum* cũ *labijs* continuò inungi curaui ex *Theriaca* & *aceto* bene inuicem agitatis, per famulos nostros ad hoc muneris à me destinatos. *Cordi* similiter inunctionem præscripsi, ex vncia vna *olei corticum citri*, per infusionem facti, & drachma vna *Theriacæ*. Et quoniam *manus* in tumorem erat eleuata, *brachioque* simul venenum communicabatur, præcepi, vt manus tota vulnusculis pluribus, per *lancettam Italis* dictam, siue gladiolum, quo venas incidunt, sauciaretur, & *hirudines* aliquot affigeren-

gerentur, quæ ſanioſum illum, & tabe manantem, ibique conculcatum ſanguinem exhaurirent, cui poſtmodum affectæ parti hoc fuit inductum linimentum, ex maiore parte *olei Scorpionum*, mediocri *Theriaca*, & minore *aceti* compoſitum. *Brachio* autem, ne venenum ſurſum magis, magiſque ſerperet, & limpidas *vitalis fontis* vndas tetra ac funeſta ſua labe pollueret, ex *Bolo Armenia*, & *albumine ouorum* ſimul agitatis, linteamina infuſa, imbibita & impoſita fuerunt.

Atque hæc cura, nocte integra, per conſtitutas, vt eo loci fieri ſolet, vicarias famulorum vigilias, repetitis ſæpiſſimè prædictis medicamentorum vnctionibus ita tranſacta fuit, donec manè ægrum noſtrum inuiſeremus iam hilarem, & ſibi nobiſque redditum. *Infantium* enim more balbutire incipiebat. Fuerunt quatuor tunc *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ, ob haud exiguam febrem, qua adhuc vexabatur. Veſperi bene loquebatur, comedebat, exacto triduo conualuit, lecto ſurrexit, ad ſolitosq. labores ſuos, rus conceſſit, & *gloriam* DEO, pro immenſa ſua bonitate dedit, qui morti vicinum, per ſaluberrima remedia vitæ ipſum poſtliminio reſtituiſſet. Diligentia quæ ab aſſiſtentibus huic fuit ægro adhibita. Hic DEO agitgratias pro ſecũda veluti vita.

Subiungam & ſequens medicamentum, ex *viperina* carne ſimiliter concinnatum, non vt minorum gentiũ medicis ſolummodo, ſed primoribus quoque, & qui *Principum* ſanitati conſeruandæ præſunt, gratificer. Hoc autem Illuſtriſſimus *Franciſcus Maria Cardinalis de Monte*, qui nobiliorum, & pretioſiorum, vltra quadraginta annos, medicamentorũ non modò collector indefeſſus fuit, ſed vbi per occupationes ipſi publicas licuit, proprijs etiam manibus, *chymiæ* nempe magnus amator, & admirator, qui & me quoque aliquoties de his diſſertantẽ libentiſſimè audiuit, & honorificè excepit, eadem elaborauit, & gratis poſtmodũ pauperibus æque, atque ditioribus ægrotis, diſpenſauit. Hic inquam anquã remediũ ſecretum, nec auro redimendũ, ante annos hos quatuordecim communicauit Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. *Ioanni Godefrido ab Aſchauſen Epiſcopo tum Bambergenſi*, poſtea quoque *Herbipolenſi*, atque ad PAVLVM V. *Matthiæ ſecundi Imperatoris* Oratori, Patriæ meæ *Principi*, à quo etiam *Romæ* beneuolentiſſimè fui habitus, de cuius laudibus iam hiſtoriæ loquuntur. Ab hoc in mandatis mihi relictum fuit, vt quoniam *Franconiæ* noſtræ *viperæ* deſunt, vt ſingulis annis, harum carnes certo modo præparatas ipſi tranſmitterem. Interim compoſitionem hanc, donec vel ipſe, vel *Cardinalis* viueret, occultam haberem, & alto ſilentio premerem, quamverò publico nunc libentiſſimè committo, cum vterque hic *Princeps* meliore vita fruatur. Sunt autem hæc ipſiſſima compoſitionis verba, moduſq. Narratur aliud ex vipera medicamentum nobiliſſimum. Hoc Cardinalis de Monte Epiſcopo Bambergenſi donauit. Cardinalis huius encomium. Epiſcopi huius Bambergenſis egregia facta hiſtoriæ loquuntur.

Recipe *viperas* quot vis, cum ſunt in magno vigore, ijs caudam & caput ſimul amputa, ne torqueri poſſint, & ſtatim proijce in aquam, ibique mori ſinito. Deinde excoria & exentera (aduerte autem, ne cyſtis fellis rumpatur, quod ſi rumperetur, abijce totam *viperam*, nam felli venenum ineſſe volunt) cum exenteraueris, exoſſa, carnem quæ reſtat, linteo bene ſicca. Poſtea recipe panem, ex furfure tritici, in furno bene coctum, non vſtum, & teſſellà cruſtæ eius ſublatà, excaua, tantum medullæ extrahens, vt carnem *viperinam* capiat, mox repone teſſellam corticis panis eo, vnde extraxiſti, & glutine facto Medicamenti ſupradicti compoſitio veriſſima.

ex

ex farina & aqua, rimulas diligenter illine, & repone in furnum, donec *viperina* caro ſiccetur ita, vt contundi & in puluerem redigi poſſit. Cum caro bene ſicca erit, abijce panem, carnem ſerua, & pulueriza, & ex hoc puluere fac pilulas, ciceris magnitudine, cum *opobalſamo* orientali albo liquido, & optimo, ſecundum artem Aromatariorum. Has pilulas tanquam rem pretioſiſſimam, ſeruato in lignea pyxide, in puluere *Cinnamomi*, vt humiditas arceatur. Harum pilulas tres qualibet ſeptimana, ſtomacho ieiuno, quatuor horas ante prandiũ ſumi poſſunt, quoniam vitam producunt, bonam valetudinem, viſum, iuuentutem conſeruant, renes & vniuerſum corpus iuuant. Mirè venenis, putredinibus, catarrhis, & podagris reſiſtunt.

Et quoniam non Medicis ſolùm in arte & praxi prouectis, verùm & tyronibus maximè ſcribimus, quibus vel librorum copia deeſt, vel vſus inopia officit, ideo modum, quo carnes *viperinæ* in quotidiano victu, ſi neceſſitas cogat, exhibeantur, paulum delineabo. Eſt autem hic facilis nec magno apparatu indigens, quo Illuſtriſſimos quoſdam viros, in affectu cutaneo *lepræ* non abſimili, feliciſſimo cum ſucceſſu, vſos fuiſſe noui. Vt vernali nempe tẽpore, vel autumnali, *viperæ* captæ, detruncatiscapite, & cauda, & detracta pelle, exemptisq. interaneis, ſale nonnihil fricentur, in frigidam proijciantur. vbi tam diu relinquantur, donec moueri ceſſent, & moriantur. Hæ in fruſtula diſſectæ, vt in paruis factitari noſtris *anguillis* ſolet, quas *Romani* vulgò *ceriole* vocant, in aqua ſimplici cum tantillo ſalis, & ſi placet *petroſelino*, ſi anethum fortè diſplicet, elixantur. Ex iure harum, iuſcula cum ouis, vel panis tritus, aliaue fercula præparantur, & carnes *anguillarum* more, ſimul comeduntur, ſemel vel bis quotidie, idque ad dies quadraginta plerunq. continuatur.

Explicatur modusquo carnes viperinæ parantur & eduntur.

Scio & hunc modum, *Principibus* quibuſdam fæminis maximè delicatioribus, vſitatum eſſe, vt ex iure & carne elixa, cum pulpa panis ſubacta, *pulli & capi* nutriantur ad plures dies, qui in cibos poſtmodum illis cedunt, & omnia propemodum, quæ carnes comeſtæ, præſtare ſolent.

Alius modus pro delicatioribus.

Fuit autem hìc *Romæ* quidam, qui oculorum vſum perdiderat, ex carnis *viperinæ* eſu liberatus, alij ab impetigine & leproſa prurigine emundati, alij ſeniores præcipuè, acutiorem videndi aciem iterum adepti, alij reiuueneſcere ſibi viſi fuerunt. *Dioſcorides* certè, *viperinæ carnes*, ait, *ſi coctæ edantur claritatem oculis afferunt.*

Quem effectum viperinæ carnes eſu præſtiterint.

Sed res prorſus admiranda eſt, quod remedium hoc contra *Elephantiaſin* præſtans, caſu quodã inuentũ ſit, vt *Galenus* lib. 11. *de ſimpliciũ facultatibus* nobis perſuadet, quòd in meſſorum vinum ruri expoſitum, cum eſſet *vipera* vini auidiſſima, ijs inſcijs illapſa, ibique mortua, & extracta meſſores perterrefeciſſet, hi miſericordiâ moti, elephantiaſi correpto homini, in vicinia habitanti, illud obtulerunt, rati expedire illi, potius mori, quàm in illa miſeria viuere. *At ille vbi bibiſſet*, inquit *Galenus*, *admirandum in modum ſanitati reſtitutus fuit: Nam tuberoſum omne illud cutis totius, non aliter quàm animalium à teſtæ mollitie nuncupatorum malacoſtracon, tegmen decidit: quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit inſtar cutis cancrorum & locuſtarum, vbi extima teſta fuerit detracta.* Hoc ſi verum eſt, & vnius illius vini potio, non repetitis itidem vicibus, hunc, &

Hoc remedium contra elephãtiaſin caſu dicitur inuentum.

alium

alium elephanticum, sanitati restituit, cui scortum suum domesticum, eiusmodi vinum viperatum, vt interficeret eum potius quàm sanaret, propinauit, vt idem *Galenus* memorat: miror mehercle, non parum, cur hodieque non vtantur *Medici* nostri, tali libẽtiùs quæ vnica die expediri potest, curà, quàm vt quadraginta dierum spatio, & *carnes*, & *Trochiscos* sæpe *viperinos* quoque exhibeant. Et quomodo lethale virus suum *viperæ*, quod promptum in ore gestant, vino non communicauerint? Neque enim hic imaginationis potestas, spernentis energiam veneni, quicquam præstare potuit, cum miserrimi hi homines, nescientes venenosum animal vino mixtum fuisse, illud ebiberint. Voluit enim *Libauius prima singularium suorum parte*, *Tractatu de venenis*, animosum illum *Catonem*, animi generositate superasse venenum, quod dubio procul, aquæ illi serpentibus scatenti, inesse debuerat, quam ipse intrepidus bibit tamen, cum per desertam, arenosam, & siticulosam *Lybiæ* partem, militem suum ducendo forte fortuna vnicum inuenisset ibi fontem, quod lib. 9. *Lucanus* elegantissimis his nobis hexametris describit:

Cur Medici non vtãtur potius vnica vini viperati potione, quam tot diebus carnes præbẽdo. Quomodo Viperæ vino suum venenum communicent. An confidentia possit elidere veneni vires?

-------- Inuentus medijs fons vnus arenis
Largus aquæ: sed quem serpentum turba tenebat,
Vix capiente loco stabant in margine siccæ
Aspides: in medijs sitiebant dipsades vndis.
Ductor vt aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur, vana specie conterrite lethi
Ne dubita miles, tutos haurire liquores.
Noxia serpentum est admixto sanguine pestis:
Morsu virus habent, & fatum in dente minantur:
Pocula morte carent dixit, dubiumq. venenum
Hausit, & in tota Lybies fons vnus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret vndam.

Videtur hoc Cato præstitisse.

Libauius, loco dicto, *Non ego certè bibissem illam aquam*, inquit, *refertam serpentibus. Aut confidentia Catonis tantum habuit roboris, vt debile dilutumq. aquis venenum infirmauerit, aut sitibunda natura potentiùs mutauit.*

Ego, vt de me hic aliquid quoque addam, ante biennium, æstiuo tempore sitiente sub *canicula*, cum siti vexatus, gelidam ex æreo vrceo aquam auidissimè haurirem, *Scorpionem* simul in os mihi illapsum magnum sanè, sed mortuũ persensi. Quem vbi expui, nihil propterea animo turbatus, aquã nec reuomui, nec *antidotum* vllum sumpsi: cum certus quasi securusq essem, tantillum animal, aut minimè aquam veneno suo, quod pungendo potius, quàm eandem diluendo, emittit, polluisse, aut sufficiens haud quaquam certè fuisse, per tantam putealis aquæ copiam dispersum, vt interimere me potuisset. Existimo tamen, si verè aqua illa venenata fuisset, nihil, aut parum saltem, animi mei confidentiam suffragari mihi valuisse. Eoque minùs timore perculsus fui, quòd olim, dum *Matthioli oleum Scorpionum* dictum, componeremus, vidissem intrepidè Rusticos nostros, qui *Viperarum*, & *Scorpionum* venationi dant operam, aliquot centena *Scorpionum* viuorum, manibus suis apprehendendo, digitisq. reuoluendo,

Authori Scorpio cũ potu aquæ frigidæ in os illapsus. Hic nihil ipsi obfuit. Quidã innoxiè scorpiones viuos manibus tractãt

uendo, non aliter nobis numerasse, atque si tot nummos aureos contrectassent. Ego tunc vni eorum viuentium *Scorpionum*, caudam amputaui, eiusq. *aculeo*, in superna *indicis digiti* parte, vulnusculum mihi ipsi inflixi, experimentum hinc desumere cupiens, an reuera *Venenum* suum eodem modo, quo ipse *Scorpio* pungendo facit, mihi communicaret, iam enim, si quid sinistri accidisset, de præsentaneo quoque remedio ipso *Scorpione* contuso & superposito, securus eram. Verùm noxæ nihil, præter exiguam rubedinem, *lentis* magnitudine, quæ sequenti die disparuit, inde contraxi.

Author seipsum pupugit innoxiè cum scorpionis aculeo.

Quapropter parum abfuit, quin in hanc deuenerim sententiam, *Venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad obiectum*, & eius quidem *naturam, modumq.* inficiendi imperscrutabilem nobis ferme esse: cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo, aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeòque, vel à nobis, vel alijs, vel à seipsis, ad iram eadem prouocata fuerint. Id sæpè in *felibus, canibus* & *gallis gallinaceis*, iracundià flagrantibus contigisse animaduerti, vt vulnera tunc infligerent cacoethea prorsus, & ægrè sanabilia, cùm tamen, quando placidè nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus. Sic in hac ipsa *vrbe* pharmacopoei cuiusdam famulum intellexi, à capite *Viperæ* iam post tertium diem abscisso, & inter sordium quisquilias iacente, cum is hoc pede prius protrusisset, deinde manibus quoque apprehensum proijcere tentasset, lethaliter in digito morsum, & efficacissimis vix tandem theriacalibus medicamentis sanatum fuisse. Quod caput autem hoc tam diu vixerit, mirabile est, sed mirabilius longè, quod *Recchus* noster, hoc ipso in opere *Mexicano*, de *Serpente* atrocissimo *Teuhtlaco Zauhqui*, quem *Hispani* indigenæ *Viperam*, ob lethalem morsum vocant, commemorat. *Audio à multis*, inquit, *qui eum Serpentem domi alere solent, atque educare, annum integrum durare, absque cibo vllo potuque. Abscißumq. caput, decem aut ampliùs dies ferunt apud Panucenses, in femoris crassitudinem & longitudinem adolescere.* Est & hoc non minus insolitum alijs *Serpentibus*, huic verò proprium, ac naturale: *Quot annos natus est*, ait idem *Recchus, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, in postrema parte caudæ, vertebrarum instar connexa.* Huiusmodi sonalia perstrepentia, & connexa, sed à *Serpente* separata tamen, ante pauculos dies monstrauit mihi in *Musæo* Illustrissimi *Cardinalis Barberini* (in quo publici boni gratià, tam *noui*, quàm *veteris orbis* naturalium miraculorum gazam recondere hic *Princeps* cogitat) *Thobias Aldinus*, Spagyricus, Botanicus, & gnarus rerum naturalium perscrutator, qui eiusdem *Musæi* curam gerit. De huius *Serpentis* admiranda prorsus natura, & propagatione, plurima habeo à *F. Gregorio* meo de *Boliuar* mihi communicata, quæ ad secundum operis huius tomum reseruo.

Videtur dicendû nullum absolutè venenum dari.

Vnde hoc probetur.

Caput viperæ post tertiû diê abscissum adhuc lethaliter vulnerauit.

Mira res de Serpente quodam Mexicano, sonaglero vulgò dicto.

Talia serpentis sonalia in Musæo Card. Barberini videntur.

Et vt semel simulque dicam, in tota arte medica vix quicquam magis controuersijs implicitum, quàm *venenorum naturam*, existimo. Cum nondum constet, quibus rebus etiam *veneni* vox propriè competat, adeò inter se digladiantur doctores, atque ductores nostri, *Dioscorides, Plinius, Galenus, Fernelius, Capiuacceus*, & qui de *venenis* ex iunioribus Medicis scripserunt. Cum quidam *Alexipharmacis* virulentam hanc quoque labem aspergant, alij è contrario, *murium*

Nihil magis perplexum videtur, in tota arte medica, quàm natura venenorum.

rium ac *muscarum venena* lambenda nobis, ceu salutifera remedia suadeant. Crede mihi, citiùs *balneatorem*, qui sudore haud vnquam perfusus, aut *Carbonarium*, qui nunquam fuligine tinctus fuerit, quàm prædictos inter se conuenire Scriptores offendes. Exemplo nobis vnico, instar omnium, sit venenosus, vt creditur, è terris, rebusq. varijs expirans vapor, non post menses, aut hebdomades, nec horas multas, sed momento ferè temporis, nos, & animalia quæuis interficiens. Inter terrarum miracula *Plinius* lib. 2. cap. 93. hæc annotauit. *Spiritus lethales alibi*, ait, *aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucribus tantùm, vt Soracte vicino vrbi tractui: alibi præter hominem ceteris animantibus: nonnunquam & homini, vt in Sinuessano agro, & Puteolano: Spiracula vocant, alij charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem, locum, quem qui intrauere moriuntur, simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantùm magnæ Sacerdoti innoxium.*

Probatur hoc vnico exemplo vaporis pestiferi, ex varijs rebus exhalantis. Ex quibus terris expirat. Præcipuè propè Puteolos.

Huius quoque *Puteolani* antri, aliarumq. pestiferarũ scrobium, ex alijs authoribus mentionẽ similiter in suis *Antiquitatibus Puteolanis* inijcit *Iulius Cæsar Capaccius*, vir eruditis à se cõplusculis euulgatis libris celebris, ad quem vbi *Neapolim* cõcessi, non raró quoque eiusdẽ tunc vrbis *Secretarij* officio fungentẽ inuisi, doctissimo ipsius colloquio libẽter fruens, non tralatitio insuper ab eodem honore mea præter merita affectus, quod nominis mei, suo in *libro de Illustribus viris ac fœminis*, memoriam extare voluerit; hic quamuis funestam hanc scrobem & quoduis animal ingressum eandem, mori attestetur, noui tamen ante hos viginti duos annos, *Ioannem Baierum* Iuris & Matheseos peritissimum in comitatu & cura tunc temporis Illustriss. *Caroli Fuccari* veteris amici mei, *Baronis*, & *Canonici* nunc *Salisburgensis* & *Constantiensis* doctissimi, noui hunc inquam ingressum illam atque egressum, incolumem, cum audaci quadam curiositate victus, dimetiri hoc antrum baculo quodam, vlnaris longitudinis omninò, vt fecit, pruriret; qui præter calorem insignem, quem in pedum plantis percipiebat, incommodum aliud se minimè sensisse mihi candidè asseuerabat. Hoc idem prorsus, iam dudum antea iuuenili quadam audacia tentauerat *Corona Pighius*, qui postmodum *Caroli Ducis Cliuiæ, Iuliæ & Montium*, formandis moribus, & dirigendo per *Italiam* itineri præfuit, & auro dignum *librum* scripsit, cui titulus, *Hercules Prodicius*, quem adolescentes ex illustri stirpe orti, nocturna atque versare diurna lectione deberent. *Pighius* hic elegantissimis dicto in libro, verbis idem antrum, & prolixè satis describit, quem aliqui ex *Italis*, cum illæsum & sanum redeuntem ex hoc conspexissent, vetitæ magiæ peritum clamarunt, nec aliud sibi persuaserunt, quam secretis quibusdam incantamentis, præsentissimam pestem illam eundem auerruncasse. Et tamen, neuter *Germanorum* horum *magnæ matris* sacerdos fuerat.

Iulij Cæsaris Capacij encomium.

Hoc antrũ Io. Baierus Germanus illæsus ingressus est.

Corona Pighius idẽ fecit.

Locum hunc ipsummet bis ego quoque non inij quidem, sed adij, naturæ hoc miraculum, ad stuporem vsque sum contemplatus. Cum enim periculum in *cane* villatico faceremus, furcę illigato, nostràque pecuniâ, veluti mox lethum subituro, ab illis qui non procul ab hoc antro habitant, coempto, & in hoc ipsum intrusissemus, semimortuum paulò post extraximus. Hunc vbi herus ipsius proximum in lacum dimisisset, paulisper vitæ redditus, surrexit, & orco

Author hunc locũ cum stupore vidit, & quid in canẽ immisso fieret aduertit.

qui fuerat vicinissimus, aufugit, sæpiùs in eadem postea adhuc tragœdia comparituras.

Etiam vene nata anima lia in hoc antrũ conie̜cta moriuntur.

Animaduerti autem hoc præterea, intrusum antro illi *canem* hunc, tentasse cupidissimè caput sustollere, & auras lambere altiores, quasi proximæ solo exhalationes, molestiam ipsi afferrent maximam. Mortuos quoque fuisse *canes*, diù in hoc specu detentos, veluti *busones*, *ranas*, *serpentes* aliaque venenata animalia, huc coniecta, idem passa esse infortunium, illius loci incolæ nobis memorabant.

Historia Romana vaporis mortiferi ex putei spiraculis exhalantis.

Memini quando ante annos plures quam viginti, hìc *Romæ* noua platea, quam *Rasellam* vocant aperiebatur, domusque nouæ construebantur, cum puteus recenter esset excauatus, & in hunc *gallus gallinaceus* fortè decidisset, vnum ex operarijs illis, per funem se demisisse, vt *gallum* extraheret, verùm nondum aquam attigerat, & ecce mirabile dictu, mortuus in puteum concidit, subsequitur alius operarius, vt & socium iuuaret, & animal leuaret, qui & ipse mortem subitò oppetijt. Tertius descendit, sed rogauit, si signum daret, confestim extraheretur. Quare vbi medietatem putei attigit, statim ab aura quadam vertigini quid simile patiens, clamore edito semianimis, reliqui verò duo non nisi mortui educti fuerunt. Puteus terræ mole statim oppressus & impletus, alioque in loco aqua inuestigata fuit.

Historia fumi mortiferi ex carbonibus accensis.
Bernardinus Paulinus Germanorum fautor.

Et quot miserè quæso, ex *fumo carbonum*, non probè accensorum, in cubiculum aliquod clausum delatorum, perierunt? Vidi olim in ædibus *Bernardini Paulini, Clementis* VIII. *Datarij*, mei & *Germanorum* plerorumque, apud magnum hunc *Pontificem* fautoris benignissimi, Sacerdotem *Calabrum*, in lectulo suo dormienti prorsus similem, manibus pedibusq. placidissimè compositis, ob carbonum fumum, quos in ipso suo lecto, sibi ipsi sudorem prouocaturus, adaptauerat, extinctum.

Putei frumentorum expirant similem pestiferum halitum.

Sed & spectabiles viros, qui *puteis* illis subterraneis, quibus frumentum conseruatur, improuidè viciniores facti fuerant, quando aperiebantur, & mephitim exhalabant mortiferam, vitæ non leue incurrisse periculum noui. Verùm quodnam obsecro, venenum *Tritico*, ex quo optimum homini alimentum coquitur, inesse dixeris? Hoc enim ex eodem puteo sublatum, non mortem, sed in pane vitam nobis largitur.

Mustũ etiã fermentatione bulliens suo odore interficit.

Dicam quid amplius, ne terræ hìc fœtorem aliquem culpes. Pretiosissimus, suauissimus, ex vino halans spiritus, vitali nostro adeò congener & sociabilis spiritui, hunc deficientem refocillans nonnunquam, & instaurans tam amicabiliter, vt sensum, motum & loquelam deperdita, omnia restituat & redintegret. Hunc nihilominus ex *musto* per fermentationẽ suam bulliente, expirantem vbi clausum aliquam cellam vinariam abundantissimè impleuerit, homines illuc ingredientes, non temulentis modò similes efficere, sed stupidos & attonitos reddere atque in terram mortuos prosternere, qui non norunt, vim huius atque potestatem parum norunt. I nunc, & hoc viuificum nectar, hoc vitæ Elixir, hoc cæleste donum, mortiferi toxici, & dirissimi veneni etiam, quia homines necat, si placet, argue. Domi meæ ante annos compluscũlos, cum

Non est probabile hunc vaporem mustenm esse venenosũ.

dolium

dolium semiplaustri mensuram, ruptis circulis ligneis crepuisset, vinumq. totum effudisset in loco non satis spatioso, subeuntem & nihil tale suspicantem puerum meum, fragrantissimus ille vini spiritus eiusdem cerebrum ita improuisè, & repente oppleuit, vt clamore sublato, in terram concideret, & à nobis efferri, aquà quoque frigidà perfundi cogeretur.

An igitur dicendũ existimemus, eiusmodi vapores rarò esse venenatos, sed pinguedine quadã, cum acrimonia mixta constare? quemadmodũ in hac musti exhalatione manifestissimũ deprehẽditur. Totum enim illud, quod perit & ex musto expirans, per ambitum loci illius, vbi vinum seu mustum ebullit, si colligeretur, quod *Ioannes Baptista Porta Lynceus*, libello suo de *Distillatione*, qua id fieri queat ratione, dilucidè monstrat, in nobilissimum & suauissimum vini spiritum inflammabilẽ, quod amici mei quidam factitarunt, abiret. Huiusmodi igitur vapor venenatus frustra est creditus, cùm impetu quodã cerebrũ ipsum subiens, retrocedere versus suum centrũ ipsos facit spiritus. Etquoniam est materia oleosa, quæ est continua vt patet, & non retis instar vndiq. peruij, sed instar linteoli strictissimorum foraminum, vt ita loquar, vnita, causa est eadem, ne spiritus illam possit permeare, sed vt quasi vniti cogantur eousq. retrocedere, quousq. hic vapor procedit. Ita vt demum vapor is (addo quòd narcotica eiusmodi pinguetudine omnia constantia, statim torporem inferunt, sed fortassis propter hanc eandem causam, quam modò assignaui) eo compellat spiritus, vt hi vniti, in aquam abire cogantur, & sic consequenter homo, vel quoduis animal, ex eorundem defectu, atque alias ad partes influxu, sensu menteq. labatur, motu destituatur, concidat demum ac moriatur.

Quid authori probabiliter dicendum videatur de vaporibus illis interficientibus.

Io. Bapt. Porta Lynceus modũ docet colligendi vaporem musti in vini spiritum. Modusquo nos spiritus tales interimere possint.

Argumenta demõstrationi meæ, hæc dicã clarissima, quòd videlicet qui vel suaui vini halitu perculsi, vel tetro carbonum fumo obnubilati moriuntur, hi omnes placidissimè obdormiuisse videantur. Quod canibus etiam ex antro illo, dicto *la Grotta de' cani*, eductis vsu venit, & in puero olim vidi fulmine occiso, dum dormiret, qui nec digiti indè articulum mouit. Inuenimus autem cerebri panniculos in secto huius cadauere, sulphureis tam odore, quàm colore, maculis tinctos. Si enim horum quisq. ex *pulmonum* ac *cordis*, & non *cerebri* potiùs, atque animalium spirituum suffocatione moreretur, næ ille brachiorum iactatione, tibiarum attractione, & totius corporis denique agitatione, atque labore molestaretur. Arguit & curatio ipsa hoc meum dogma, quæ est aquæ frigidæ perfusio. Verùm de hac re hæc satis, & forsan nimia.

Argumẽta pro authoris opinione.

Cerebrum & non pulmonem in eiusmodi morientibus pati.

Et cum contraria sub eodem genere *Philosophis* nostris esse dicantur: *Alexipharmaca* autem cùm *venena* destruant, horum contraria esse dicantur; non est mirum, si in his quoque debile intellectus nostri lumen, æquè vt in venenis cæcutit. Quamuis & hoc probè sciam, *scholasticis* nostris *contrarietatem* non ni si in *qualitatibus* dari, *venena* autem *tota substantia* agere Medicis dicantur. Quæ tamen enucleatiùs omnia examinare non sunt huius loci, & temporis.

Vt venena ita etiam contraria a lexipharmaca habent uim occultam.

Superiùs innui, in omni ferme animali venenato, eiusdem veneni antidotum reperiri, vnde & *Theriaca* ex *viperinæ carnis* virtute, *viperarum* toxico aduersari creditur. Solent & *Serpentium*, & alijs venenis auerruncandis, in *Germania* præcipuè, puluerem ex *Serpentibus* componere, & mirè deprædicare.

Puluis ex serpẽtibus certo modo paratus dicitur venenis resistere.

Sic à fide digno mihi narratum est, litterarum *studiosum* ibi quendam quinque *Serpentum corda*, in vmbra priùs exiccata & in puluerem redacta, vna vice deglutijsse, ex quibus hoc sit consecutus, quòd nullum ipsi venenum ampliùs nocuerit, *serpentes* nullos timuerit, quin hos amauerit, & tractare manibus semper voluerit, & inter rudera eos, ac saxa latentes, odorari potuerit, *serpentes* tamen hunc valde metuisse, & fugisse. Varij puluerem hunc variè componunt: hanc mihi tamen, ceu optimam compositionem donauit, & commendauit *Ioannes Dauidouiz Polonus*, pharmacopoeus non vulgaris notæ, sed & chymicis exercitijs, & literis latinis optimè tinctus.

Quidã per os sumpsit quinq corda serpentũ & quid ipsum iuuerint.

Authori cõpositio huius pulueris communicata à Io. Dauidouiz.

Hæc autem sic habet. *Serpenti* viuenti lingua extrahatur, hæc iuncta eiusdem *cordi* & *hepati*, quæ ambo filo transfixa in bullientem aquam tantillum immergantur, postea nouem dorsi adiunctis vertebris, in vmbra aut prope ignem placidè siccentur, puluerizentur; capiatur tantum, quantum cultelli cuspis admittit. Hunc puluerem *Pragæ* olim in pestis præseruatione, & curatione, plurimum valuisse mihi seriò affirmauit. Fides sit penes authorem. Ego similis *pulueris Serpentini* (cuius tamen compositionem ignoro) ex *Germania* allati doses aliquot, vt vocant Medici, canibus post *arsenici* esum propinatas, nihil prorsus profecisse scio, cum tamen scriptum fuisset hunc omni prorsus veneno aduersari.

Vires huic pulueri tributæ.

Non resistit omni veneno.

Duo adhuc valde aduersus quæuis venena & febres malignas laudantur hodie *Alexipharmaca*, *Scorzonera* præsertim *Hispanica* inquam, & *lapis Bezoardicus*. De ambobus quid frequenter & quotidiana medica in praxi, mihi innotuerit, licet haud ignorem, volui tamen aliorum quoque mentem explorare. Quapropter interrogaui virum Cl. *Thadæum Collicolam*, primæ classis *Vrbis* huius, & præstantissimum Medicum, quid ipsi de vtroque hoc auxilio certum expertumque esset: plurimam autem huic fidem adhibendam censui, quod in vtroq. vt difficillimo, ita maximi momenti itinere, primo ad *Christianissimum Gallia-rum*, secundo ad *Catholicum Hispaniarum Reges*, *Cardinalem Barberinum* Patronum suum, cui Medicinam facit, fidelissimè secutus sit, eique vel hoc nomine plurimùm debeamus, quòd hunc nobis *Principem Italiæ pacis procuratorem*, & sanum, & incolumem ex tanto discrimine rerum reduxerit, cùm in hoc posteriore itinere plurimi ex familia, & comitatu *Cardinalis*, febre maligna sublati fuerint. Hic igitur verè mihi contestatus est, apud *Hispanos Medicos* non eo Bezoardicos lapillos in precio & æstimatione haberi, vt nobis imaginamur, neque ab his ea in febribus & venenis depellendis, miracula edi, vt hactenus creditum fuit illis, qui exotica sæpenumero supra fidem humanam extollunt: in quo me facilem assensore habet. Ita neque eximiam illam, *Aquæ Scorzoneræ*, vim inesse, vt huic non æquipolleat ea, quæ ex *Ruta capraria* nobis elicitur, eoque magis *Hispanicam aquam Scorzoneræ* displicere sibi, quòd in vasis plumbeis *sublimatio* illa, & *deliquium chymicum* ibi paretur. Quare vt is sinceriorem haberet, datà operà, in *Hispania*, ex vitro eadem concinnari, & inde aquam destillari iussit secum Romam auferendam. *Ciuitellæ* verò *Cæsiæ*, cùm Princeps Cæsius noster ibi cõperisset Scorzoneræ, Hispanicæ sanè nihilo inferioris; magnum prouentum, aquam, vt ne longè ab Vrbe peteretur ijsdem organis

Quam prærogatiuam Bezoar & Scorzoneraaduersus venena habeant. Iudicium de his Thadæi Collicolæ Medici eminentissimi.

Hispani Medici nõ tantum Bezoardicis lapillis tribuunt, quãtum nos credimus.

Aqua Scorzoneræ.

ganis elici præcepit, in priuatæ & publicæ salutis Romæ, dispertiendam vsum.

Elixir vitæ multum ualet in corroborandis nostris spiritibus.

Nolo etiam nobilissimam illam compositionem chymicè paratam, quam *Elixir vitæ* appellant, sua laude fraudari, qua in minima quantitate haustâ, spiritus nostri ita animantur, corroborantur, & instaurantur, vt ad propugnanda venena, Herculeis viribus insurgant. Huius nuper nobis quatuor Libris, modum conficiendi & vtendi appositè descripsit, & vasa chymica graphicè depinxit *Fr. Donatus de Heremita*, Ordinis *S. Dominici*, antiqua mihi familiaritate iunctus, qui instructissimum *Neapoli*, pharmacopolium, & post famosum *Francisci Imperati Musæum*, primas in asseruanda ibi supellectile exotica, tenet. Restat nunc, vt quales sint *Serpentes* hi nostri *Mexicani*, enodemus, quod à non nemine hìc quæri, & auide à me expectari non dubito. Verùm hisce in vltimis animalibus, *Religiosorum* eorundem virorum, à quibus in prioribus adiutus fui, historica relatio me destituit, vel quia præproperè nimis *Romà* discesserunt, propriis in negotijs suis valde occupati, vel quia forsitan hos *Serpentes*, ex nuda pictura non satis internoscere potuerunt. Quin tamen ex mediocris magnitudinis numero sint, & icones & descriptio ipsa indicare videntur. Nam vt ex maximis hos fuisse mihi persuadeam, adduci non possum, quos ad incredibilem quodammodo magnitudinem peruenire, in vtrisq. *Indijs*, illi qui nauigationes suas in vtrumq. orbem factas descripserunt, publicis tabulis consignarunt. Sed quod mirum est, barbari illi populi carnes eorundem *Serpentum* in delicatioribus quoque cibis reponunt.

F. Donatus de Heremita huius compositionem & usum optimè describit.

Cur author de his nostris Serpentibus Mexicanis parum dicere queat.

Indici serpentes plerumq. sunt magni & edules.

Brasiliani Serpentes a Lerio descripti.

Joannes igitur *Lerius* in sua *Brasilia* hæc habet. *Comedunt*, inquit, *Brasiliani etiam serpentes crassitudine brachij, quinque ferè pedum longitudine. Has immanes anguillas terrestres frustatim conscindunt, apparantq. insipidæ tamen sunt & perquam exigui saporis.* In sexta parte *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ*, ad *Africam* pertinentis descriptione à *Batauis* perlustrati, reperio, *Serpentes* ibi viginti palmorum longitudine, & quinque latitudine inueniri: aliquem quoq. ibi captum fuisse, triginta pedum longitudine, cui sex viri portando, vix sufficere potuerint. Fauces eosdem habere capacissimas, vt *gallinas* & *anseres* integros deglutire valeant. Vbi ventrem cibis distentum habent, ebriorum hominum more, somno indulgere, ita interfici, & à *Nigritis* deuorari carnes eorum, quas gallinis ipsis præferant. *Philippus Pigafetta* in *Regni Congi* descriptione his assentitur, sed plura ac mirabiliora addit, quæ in curiosi lectoris mei gratiam huc inserere non abs re duxi. *Serpentes ibi sunt*, ait, *magnitudinis horrendæ, si conferantur cum nostratibus & præcipuè palustres, quorum aliqui longitudine viginti quinque & in latitudine quinque spithamas excedunt, ventre tam capaci vt totum ceruum, aut aliud eius magnitudinis animal, vna vice deuorent. Ex aquis egrediuntur, & pasti eo redeunt, vnde & ab incolis magnæ Natrices appellantur. Ascendunt quamuis altissimas arbores, in quibus circumeuntia animalia quasi in specula spectant. Et vbi victum quærentia accesserint, summa vi se in ea demittunt, atque ita & mole & morsu occisa, & in solitudinem aliquam tracta tota cum pelle & ossibus & carnibus deglutiunt. Et sæpius etiam accidit, vt cibo nimium repleti quasi ebrij reddantur, & in somnum maximum incidant, ita vt vel puer eos occidat. Durat hæc satietas & somnolentia vel quinque vel sex dies continuos, post quos demum experrecti ad consuetas*

Serpentes Guineæ à Batauis uisi.

Serpentes Regni Congi à Pigafetta memorati.

Hi ceruum integrum deuorare possunt.

Ascendunt altissimas arbores.

Post satietatem in soporem maximum incidunt.

ſuetas ſuas venationes redeunt. Pellem ſtatutis temporibus mutant, aliquando etiam nimia dilatatione ex cibo nimio rugoſam ante tempus exuunt, quæ inuenta homines in admirationem belluæ magnitudinem inde cognoſcentes, rapit. Aethiopes has carnes, quando inueniri poſſunt, in delitijs habent.

Aethiopes his libenter ueſcuntur.

Vlricus Faber Germanus ingentem ſerpentem prope flumen Parenau vidit.

Vlricus Faber Straubingenſis meminit in ſeptima parte deſcriptionis *Americæ* ſe vidiſſe, ad dextrum latus *fluminis Parenau* ingentem *Serpentem*, longum pedes vigintiquinque ſimiliter, & craſſum inſtar alicuius viri, qui tormentis bellicis interfectus fuit, quiq. lauantes in flumine plurimos priùs *Indianos*, caudà circumuoluens, deuorauerat: cuius & ipſi *Indiani* poſtea carnem aſſam, & elixam in ædibus ſuis comederunt. Hic nigro & flauo colore lucebat.

Et quoniam coloris hic mentio incidit, ſilentio præterire non debeo, colorum varietatem, quam in hoc primo *Serpente* noſtro obſeruaui, dum ipſiſſima *Recchi* noſtri exemplaria perluſtrarem, in quibus *Animalium* horum, & *plantarum* icones ſunt depictæ, proprijsq. ac venuſtiſſimis coloribus illuſtratæ. Dum autem in hoc ſum; ecce *Recchi nepos* magna animi attentione has mecum conſiderans, an non, inquit, quatuor elementorum hoc in *Serpente* adumbratos, & quadam veluti proportione diſtinctos colores animaduertis? Eſt autem is *M. Antonius Petilius*, vir totus literarum ac virtutum ſtudijs deditus, qui quantum *prudentià* polleat, cuius Symbolum apprimè *Serpentes* exiſtunt, non illà ſolummodo inquam, quæ *Iuris*, *Aequi* & *legum* eſt, ſed *Politica* maximè, demonſtrant ampliſſima, & doctiſſima eius de *Exarchia* iam dudum euulgata volumina, in quibus Regnorum, Monarchiarum, & Rerumpub. leges ac regulas; ſtatuta, & decreta perpendit, ac trutinat, Philologus quoque eſt, & Hiſtoricus inſignis, atque Antiquitatum, tam ſacrarum, quàm profanarum mirus propterea indagator, quòd libri aliquot adhuc penes authorem detenti, docere luculenter poſſunt, qui de *prima Mundi lingua*, non minùs eruditè quàm dextrè, vt ego de his iudicare potui, ſcripti deſſertant. Debeo & hoc eximio erga me amori ipſius, quòd nō paucas ſtudijs ſuis horas, mei gratià ſubtraxerit dū prædicta volumina mihi exhiberet, oſtēderetq. quò figuras illas peruiderem, atque diligentiùs examinando deſcriberem. Sed plurimum profecto *Auunculus* ipſius *Recchus* nimirum, eidem obligatur, cuius nomen, vt immortalitati conſecraretur, opus ipſius tantopere dignum, ac nobile, non vlterius ſopitum iaceret, ſed publicæ vtilitati donaretur, meritòque cum Authoris honore lucem tandem adſpiceret, omni *Petilius* vrgendo affectu, deſiderio ſummo, & perquam ſolicitè contendit. Et merentur, mehercle, plurimùm huiuſmodi viri induſtrij, qui nil aliudcogitant, nil aliud quærunt, præter ipſam virtutem, qui in hoc ſoli ſunt, & ſtudijs atque vigilijs ſuis, in hoc vnum incumbunt, vt poſteritati, ſuis ſuorumque laboribus prodeſſe valeant, qui demū verbis, ſcriptis, atque exemplis proprijs, literarum ſtudioſis ita prælucent, hos ita mouent, atque inducunt, vt & ipſi digniſſimos ingeniorum ſuorum fructus producant, & humano eos generi lubentes relinquant.

M. Antonius Petilius Recchi nepos uir doctiſſimus & laude digniſſimus.

Huic multū author debet.

Sed plurimū illi Recchus auunculus debet quod huius per nepotē ſcripta lucē uideant.

Nos itaque, qui à *Lynce*, ſtudijs noſtris propoſita, nomen ſortimur, præterquam quòd totis animi neruis, in hoc ex inſtituti noſtri primaria ratione incum-

cumbimus, vt studiosæ posteritati rectè consulatur, si præsertim aliquid noui, & reconditi per nos afferri queat: etiam propter hunc præstantissimum virum, qui sui tantopere erga *nos* affectũ amoris ostendit eò libentiùs, ac promptiùs, præter ipsas à nostro *Principe* collatas expensas,& operas, nostros quoque cum *Principe* labores, vigilias, & sudores proprios, hosque non exiles & nauci, contribuimus, vt tandem aliquando haud exiguo Philosophorum beneficio, opus hoc minimè sepultum ampliùs, aut cassum, perditumq. remaneret,cum vltra quadragesimum ab ipsa conscriptione annum, litteraria respublica eo caruerit; vtque *Recchus* demum ipse,debitam sibi iam diu gloriam & honorem indipisceretur.

Et de colore quod ait *Plinius* lib. 8. c. 23. *Quod ad Serpentes attinet, vulgatũ est, colores earum plerasq. terras*(sic enim legant quidã)*habere, in quas occultentur.* Quasi velit dicere,& quasi nemo hoc ei facilè credat,serpentes terris,quas inhabitant, vel colorem quem ipsi habent dare,vel eosdem ab eadem mutuare. Nouimus enim,suos cuique serpentũ generi proprios,determinatosq. esse colores,siue hi atram, siue albam, gryseam seu rubram incolant terram. Et noster hic *quadricolor serpens* domicilium suum forsan in vnicolore fixit tellure. Videmus quoque ijsdem ferme in ruderibus varios, & ex eodem erepere antro. Et quadricolore longè magis versicolorem depingit nobis *Virgilius* 5. Æneid. serpentem, dum *Æneas* patris *Anchisæ* manibus sacrum faceret anniuersararium, ibi enim dicitur, quod

Plinij dictum de colore serpentum expenditur & refutatur.

———— adytis tum lubricus anguis
Septem ingens gyros septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapsusq. per aras,
Cæruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso Sole colores.

Serpẽs Virgilianus varicolor.

Hìc *Virgilius* indicare voluit serpentibus omne coloris genus inesse posse, ob id *Iridi* siue cælesti arcui, ex pluribus composito coloribus variegantibus,hunc suum *Serpentem* comparauit. Quamuis non sim nescius, *Donatum Virgilij* Commentatorem, hoc loci hanc expositionem afferre. *Color eius & splendor idcirco speciei cælesti comparatus est*, ait, *vt ostenderetur, non ex illis esse quorum detestanda natura est, & saluti hominum infesta*, sed hæc parum suffragantur *Virgilij* menti, & rerum *naturæ* ingenio, quæ sub venustiore etiam splendidioreq. *anguium* colore, dirius, infestius, & atrocius nonnunquam abscondere venenum potuit, sic poeta ait:

Huius expositio à Donato facta.

Hęc non videtur esse ad mentem Virgilij & naturæ.

O formose puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Quando etiam sub pomi cortice elegantis coloris, sæpe vermis latet corrodens, & virulentus. Atque vt vnico dicam verbo, vt vnico in hortulo trecentorum flosculi colorum (exemplo nobis sint *Tulipæ*)ex vniusmodi coloris terra emergunt, sic vnius coloris solum, variorum genus serpentum coloribus distinctorum, generare, nutrire, & procreare valet.

Vnius coloris terra diuersorũ colorum flores, & serpentes potest alere.

MA-

MAQVIZTETZAVHVATL

Amphisbæna Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT & caudā versus, in hoc serpēte animali, partes maximè squamosæ apparent. In capite hoc singulare, ne dicam monstrosum, quòd hæc nimirū bestia ab illo incipit tenui & subtiliore, atque per integrum corpus, caudam versus, crassitie semper crescit, ita vt cauda duplo sit capite crassior & corpulentior. Squamæ coloris violacei diluti, sunt & nigricantis, in medio tamen corporis, cineritij diluti, ac penè argentei. Si ex pictura est ducenda coniectura, animalculum potiùs, quam animal grande appellarem, illudq. ex corporis fòrma & constitutione vtrinq. progredi valere, facilè asseruerim.

SCHOLIA EIVSDEM.

Mirabile quod homines odio habeant serpentes, & tamen venerētur.

RES insolens profectò & admiranda videtur, quòd homines nimirum, cum non visos modò sibi *Serpentes* exhorrescāt, sed vbi hos mente, & cogitatione, imò per somnum solummodo comprehenderint, adeò paueant subinde, & contremiscant, vt saltem non animo linquantur, & extra se toti rapiantur. Esse tamen interea alios, (quales *Troglodytæ Aethiopes* sunt) qui his vescantur libenter, & non deesse alios, qui in veneratione illos habeant, ac veluti Deos adorent. Atque *Romanos* præter, qui olim *anguem Aesculapium Epidauro Romam* attulerunt, colueruntq. sunt hodieque *Calecuthi Reges*, vt *Gillius* est author, qui tanta *Serpentes* in religione habent, vt qui eosdem occidat, pœna eadem, ac si hominem interfecisset, plectatur, quòd illos è cælo delapsos ob immedicabile vulnus, quod inferunt, perperam arbitrentur. Quin in ipso quoque cælo, vt maius ipsis decus accedat, inter sidera etiam serpentes reponi meruerunt. *Stellarum signa, Serpentum* titulo ab antiquis astronomis fuerunt indigitata. Et qui magni olim Duces, atque Imperatores audire voluerunt, nonne honori sibi

Aliqui serpentes pro Dijs habent.

sibi

Horum etiã patres fuisse perhibẽtur.

sibi duxerunt, à *Serpente*, qui matri eorum concubuerit, prognatos se fuisse, palam profiteri? hoc de *Alexandro Magno* & P. *Scipione Africano* ferebatur. Ipsi quoque futiles & inutiles Ethnicorum Dei, à serpentibus celebritatem nominis sui, & immortalitatis, vt ipsi putarunt, adipisci adoream voluerunt.

Gentilium Dii celebres à Serpentibus esse voluerunt.

Apollo de *pythone* serpente occiso celebratur. *Aesculapius* huius filius, *Draconem* aluit, qui ipsi appingitur. *Hercules Hydram* trucidauit. *Minerua Gorgonis* angues gestat. *Mercurius* in caduceo suo serpentes duos, Herculeo implexos nodo extollit. *Ceres* Draconibus vehitur, *Saturni* Currus Serpentibus trahitur. Quid multis? ipsemet *Iupiter* in Serpentem mutari, & libidinari voluit.

Maxima in Serpẽtibus varietas reperitur.

Et hoc insuper cum stupore quodam obseruamus, quòd inter creatas à Deo Opt. Max. bestias, vix vllum earum genus reperiamus, in quo varietas maior, virulentia sæuior, Naturæ potentia vnitior elucescat. *Isidorus* dicere solebat, *Serpentum tot sunt venena, quot genera, tot pernicies, quot species, tot dolores, quot colores.* Stupenda planè, si vera quoque hæc sunt, quæ de *Basilisco* à *Plinio*, *Solino*, *Aeliano*; *Alberto* & alijs referuntur.

Quid Basiliscus possit.

Hunc nimirum extinguere herbas, necare arbores, corrumpere auras, rũpere saxa, sibilo fugare serpentes, solo intuitu hominem miserè perdere, & neci dare.

Quæ sit Aspidis astutia.

Et quæ de *Aspidis* astutia prædicantur, hæc vt euitet incantantis verba *Marsi* alicuius, aurem vnam terræ allidit, alteram caudà obturat, ne eius vocem audiens, cauernà suà egredi cogatur. Diuini vatis talia sunt hac de re Psalmo 57. verba: *Furor illis* (peccatoribus) *secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium venefici incantantis sapienter.* Vt de *Iaculi* interim, *Dipsadis*, aliorumq. serpentum miris venenorum viribus nihil dicam.

Quid monstrosi sit in Serpentibus.

Est & hoc inter Naturæ miracula annumerandum: *Serpentes* reperiri anserinis pedibus, tripartitis linguis, vt *Plinius*, aut bifidis, vt *Aristoteles* annotauit. Duas similiter aliquos caudas habere, & in nonnullorum caudis tintinnabula sonare. Ne repetam nunc, tam monstrosas serpentum magnitudines, vt horum aliqui *ceruum*, sed quid dico ceruum? hominem etiam integrum sedentem in equo, si *Possidonio* fides est habenda, deglutire potuerint.

Maximi Serpentes ab Olao magno, & Aulo Gellio descripti.

Noruegicus certè ille *Olai magni Serpens* magnus, ducentos pedes longus, viginti crassus, *vitulos, agnos, porcos* vorabat, & maria transmittens, homines quoque in sublime columnæ instar se erigens ex nauigijs raptabat, ne obstupescat forsan *Aulus Gellius* lib. 6. c. 3. & putet se solum inusitatæ magnitudinis serpentem, ex *Tuberonis* libris descripsisse, cum ait: *Bello primo Punico Attilium Regulum Consulem, in Africa Castris apud Bagradam flumen positis, prælium grande atque acre fecisse aduersus vnum Serpentem, in illis locis stabulantem inusitatæ immanitatis; eumque magna totius exercitus conflictatione, ballistis, atque catapultis diu oppugnatum, eiusque interfecti longum corium, pedes centum & viginti, Romam misisse.*

Morsus secundus quorundã Serpentum curat primũ.

An non & hoc mirabile? quod in *Brasilia* serpentes esse dicuntur, quorum geminati morsus minùs sint noxij, quàm vnicus? & hìc nouo felicitatis genere secundi sint expetendi, vt primi persanentur. Simile quid ipsis *anguibus* accidere creditum est, quibus prior arundinum percussio plerunq. sit lethalis, si verò secunda accedat, priori hæc salutem afferat. Et quid dicemus de eiusdem planè generis *Serpentibus*, qui aliquibus in locis sine veneno sint, in alijs verò pesti-

pestiléntissimi: & in *Africa Psyllos*, in *Italia Marsos* fuisse populos, qui odore suo *Serpentes* sopiuerint, sputo solo, aut sudore eosdē occiderint, atque à nocentissimo eorū veneno ita tuti fuerint? Sūt hęc fateor, omnia mira in oculis, & mirabiliora in animis nostris. Verùm non mirandā minùs hanc esse dixerim, quam nunc declarandā proponā, bestiolam *Amphisbęnam* scilicet, & quam huic eidem subiungam, *Draconem* vulgo dictum, siue *Serpentem* potiùs *alatum*, atque *pedatum*. Quid enim magis *Naturæ* limites, & rerū ordinem creatarū excedit, quàm pingere, aut fingere etiam, nedum viuum intueri animalculum, duobus capitibus, non vno in loco, quod in monstris satis frequenter visitur, sed vnum vbi caput naturaliter situm est, alterum vbi cauda esse solet, nexum ac posituram suam obtinuisse? idque non fortuitò & siue ludentis, siue errantis Naturæ vitio, aut ioco, sed serio consilio, in tota illa animalis specie, atque progenie, ita semper obtingere solitum esse: quod in *Amphisbæna* euenire grauissimi authores contestantur. Aut quid absonum magis censeri potest, quàm *Serpentem* procreatum esse, qui pedibus suis incedat, & alas adeptus sit, quibus in aera se sustollere valeat? Id quod nostro in *Dracone* euenisse, clarum faciemus.

Amphisbęna & Draco admodum miri sunt Serpentes.

Duo capita habere, & horum alterum, vbi cauda esse solet, valde est insolens.

Nec minus naturæ videtur aduersari Serpentem esse, & pedes ac alas habere.

Et vt à priore exordiar: *Plinius* quidem noster, lib. 8. c. 33. *Geminum*, ait, *caput Amphisbænæ, hoc est ad caput & ad caudam, tanquam parum esset vno ore fundi venenum?* *Galenus* quoque de *Theriaca* ad *Pisonem*, *Amphisbæna animal est biceps*, inquit, *quemadmodum sanè & nauigia vtrimque proram habentia, cui natura ex superfluo substantiæ duo capita est largita*. Quod ab *Aeliano* & *Solino* quoque confirmatur, & *Lucano* lib. 9. cum ait:

Amphisbænæ ex antiquis descriptio.

Qui duo in ipsa capita statuant.

Et grauis in geminum surgens caput Amphisbæna.

Liber qui *Hortus sanitatis* inscribitur, authorē citans *Iorach*, talibus iam dicta verbis rata habet: *Amphisbæna Serpens frigori cōmittit se vigil & solicitus de ouis suis, valde cum eis cubat. Nam dum quædā pars eius dormit, altera tunc vigilat. Et cum per semitam incedit, duo capita regit, nuncque caput anterius, nunc posterius subsequitur.*

Atque hæc antiquioribus nostris Scriptoribus, habita pro confesso, & firmiter credita fuerunt. Verumenimuerò *Andreas Matthiolus* ad caput 48. lib. 6. *Dioscoridis*, qui *Amphisbænæ* hìc non formam, sed venenum describit, fabulosā hæc omnia asserit, quę de duobus capitibus veteres in hoc Serpente commenti fuerunt. Posse quidem etiam ex *Aristotelis* mente lib. 3. c. 3. de *Generatione anim* aliquando duobus capitibus animalia nasci, præsertim ex illis quæ numerosam prolē edunt, veluti sunt aues, & id etiam in serpente contigisse his verbis fatetur: *Iam serpens etiā biceps visus est, videlicet eadem de causa, nam id quoque genus oua parit, & multa numero.* *Amphisbæna* autem non ex monstrorum est numero, nec ibi nexa duo capita gerit, vbi *Natura* caput locare solita est, nam talem *bicipitem Serpentem* reor ego hunc monstrosum *Aristotelicum* fuisse, quandoquidem etiam *pulli gallinacei* duobus contiguis capitibus nonnunquam ita monstrosè nascuntur. Ex *Naturæ* autem præscripto, semper duobus capitibus, in vtraque extremitate positis, edi *Amphisbęna* perhibetur. Hæc longè ante *Matthiolum*, *Aetius* ambo capita improbauit, qui homines ideo deceptos putauit, *Seytalæ* & *Amphisbęnæ* Serpentibus, bina capita affingentes, quòd has non

Matthiolus refragatur prædictis authoribus.

Fabulosa hæc duo capita facit.

Aliquando biceps visus fuit Serpens, sed monstrosus ex Aristotele.

Amphisbęna non inter monstra recēsetur.

non à crassiori capite, in tenuiorem caudam desinere viderent, vt solet reliquis *Serpentibus* euenire, cum sint in vniuersum æqualis crassitudinis *Amphisbæna* & *Scytale*, & propterea discernere haud quaquam potuerint, iuxta vtram partem, caput aut cauda sita fuerint. In hoc autem *Scytale* & *Amphisbæna*, *Aetio* arbitro, differunt, quòd hæc, non illa, ex vtraque parte progrediatur, vnde hoc nomen ipsi *Græci* indiderint, vt Etymologiam scrutanti non est obscurum. *Hesychius* quoque in eandem sententiam hæc scripta reliquit. *Amphisbæna species est Serpentis, porrecto capite, cubitalem caudam, & decurtatam habens, & ea sæpe incedens, ita vt quidam, num duo habeat capita, dubitent.* Hesychius, Aetius, & Matthiolus negant duo capita in Amphisbæna esse.

At libet hìc paulisper quoque philosophari. Ego mehercle mirificam hanc duorum capitum constitutionem ac situm non parum *Naturæ* ordini refragari, & animalis saluti obstare, vel ex ipso *Aristotele Naturæ Genio* demonstrare conabor. Hìc itaque lib. de *partibus animalium* cap. 10. hæc duo ceu verissima proponit & præsupponit. *Primum*, ait, *in omnibus vita præditis, & perfectis partes maximè necessariæ duæ sunt. Altera qua cibum capiant, altera, qua excrementum emittant, non enim fieri potest, vt sine cibo vel seruentur, vel augeantur.* *Secundum*, eodem capite. *Duo sensus, id est audiendi & videndi maximè in capite positi sunt, propter sensoriorum naturam.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. de *Capitis* dignitate verba faciens. *Hanc habent sensus arcem*, ait, *huc venarum omnis à corde vis tendit, hìc desinit, hìc culmen altissimum, hìc mentis est regimen, ab eo proficiscitur somnus. Quæ cerebrum non habent non dormiunt.* Rationibus ex Aristotele & Plinio mõstratur, in hac non posse esse duo capita.

Ex his, nisi fallor, perspicacissime lector, hæc de necessitate consequi facilè iudicaueris. Cum per vtrumq. os, (quod in capite quoque positum est) cibi nempe receptaculum, alimentum capiatur, vtrique horum suum excrementorum emissarium, vel ad alterutrius oris capitisq. terminos, vel in medio certè corporis, subnixum & collocatum esse debere, quo enim alio in loco cloaca illa, & excrementorum sentina statuatur non video. At indecens videtur, prope locum, vbi cibus ingreditur, alui sordes ac fæces egredi, & ignobilius atque absurdius longè, in medio corpore, vbi viscus locari debet dignissimum, *cor* videlicet, officinam hanc stercoream sedem sibi fixisse. Cum *Aristoteles* laudato iam loco, tantæ nobilitatis honore, *cor* ipsum condecoret, vt sensuum quoque principium, aduersus illos determinet, qui dignitatem hanc *Cerebro*, (quod *Medici* plerique faciunt) concedi debere autumant. Quod si verò auditus & visus sensoria animalibus ideo concessa fuerunt, vt his mediatoribus & admonitoribus, speculatoribusq. vel caueant sibi ab infortunio impendente, vel quod vtile ipsis & volupe est, amplexentur. An non fieri facilè quiuerit, vt cum ex vno capite cibum sibi prospiciat proximum, hunc prosequi, ex altero verò parem siuè coniugem suam audiat *Amphisbæna*, hanc itidem amplecti gaudeat, vel si vtroque etiam visus organo hostem prospectet, atque huc, vel illuc fugere, anxia satagat, an non inquam contingere facilè poterit, vt vnum idemque animal motibus contrarijs, eodem temporis momento, agitetur, varias in partes locorum distrahatur, sibique ipsi vim & molestiam inferat maximam & tædiosissimam? Ne dicam nunc hanc nonneminem necessitatem extorquere velle, cum duo sint formata, & non monstrosa *Capita*, duo his subesse

Primò propter excrementorum exitum.

Secundò propter sensuum visus & auditus.

Videretur etiam hic duo corda debere habere.

besse *corda* simul oportere. Veruntamen hæc per transennam potiùs attingere, quàm ad medullam anatomicam, & philosophicam, quod hìc tentare commodè possem, penetrare libeat.

Quapropter ego quoque *Hesychio*, *Aetio*, & *Matthiolo* assensum facilè præbuerim, fabulam hanc esse de *bicipite Amphisbæna* æquè censentibus, atque illa est, de *Septicipite Hydra* à poetis excogitata. Posse tamen *Amphisbænam* nihilominus vnico capite progredi, & retrogredi, non habet quicquam à naturalium constitutione animalium alienum. Solemus nos ipsi erecti ambulantes hoc præstare, & infantes nostri humi reptantes hoc ipsum factitant. *Brutis* multis hoc frequentissimum est. *Vermes* quidam centipedes, & vnicipites, vt ita dicam, *Amphisbænæ* modo gradiuntur: *Camaris & Cancris* hoc vsitatissimum est, vt illos *Camarorum* gradu ambulare per adagium dicamus, hoc est retrogredi, non progredi, quibus negotia non ex animi sententia fluunt. Miratus sæpe sum tam dextrè *equos Romanos* nostros institutos esse, qui currus illos heriles seu bigas, quarum maior in VRBE, quam alia in ciuitate est copia, (carrozze hìc vocantur) eadem facilitate, retrorsum agunt, qua prorsum vix alij alio locorum propellerent. Eoque magis *Amphisbæna* hoc præstare potis est, quòd ex *vermium* hanc ego genere potiùs, quam *Serpentum* existimem. Cum autem vtrorumq. motus non parum inter se variet, de hoc paucula quædam in curiosorum gratiam dissertare placebit.

Etiam cum vno capite posset progredi & retrogredi.

Hoc homines & alia multa bruta faciunt.

Præsertim equi Romani.

Quomodo Serpentum motus fiat.

Quæ *Aristoteles* duobus libris, vno *de communi animalium gressu*, altero, *de communi eorundem motione* inscriptis, doctè quidem sed laconicè, & obscuriusculè disputat, hæc opusculis aliquot suis, dilatauit magis, & explicauit neruosè sanè, & anatomicè, *Hieronymus ab Aquapendente* iam supra à me quoque laudatus, ob *Patauinam Scholam* nobilis, vel hæc propter ipsum etiam celebris. Et libello quidem *de Reptatu*: Tametsi omnia talia animantia super terram, & terræ innixa eamque contingentia repant, tamen reptionem multipliciter contingere posse affirmat. Cum alia vndis, seu vndatim, siuè vndando procedant. Alia partim se contrahendo, partim extendendo. Et quæ vndosè repunt, bifariam hoc denuo faciant, vel quod vndæ per dorsum eorum fiant, appareantq. & supernè incuruentur, veluti *Erucæ* repunt & *Hirudines*, in alijs vndæ obliquè per terram fiant, quæ communiter spiræ appellantur, vt in *Serpentibus*, quæ per spiras mouentur, & vt poeta ait.

Aquapendens Aristotelem explicat de motu Serpentum.

Quam variè repentia & serpentia incedant.

——————— *ima per orbes*
Squameus intortos, sinuat vestigia Serpens.

Quæ verò repunt se contrahendo partim, & partim extendendo, sint *vermes* terræ, siue *lumbrici*. Quibus quarta demum species accedat eorum quæ arcuatim procedunt, quali motu illa incedat *Eruca*, quæ *Geometra* appellatur.

Nunc quid de nostra *Amphisbæna* statuendum sit, diligenter est peruidendũ. Si *Aetio* credimus, ab vtroque animali *Amphisbæna* & *Scytale* demorsis, contingit morsus obscuros esse, ac vix apparere, veluti muscarum puncturæ sunt. Hinc ego cum *Matthiolo* non ineptam coniecturam duco, *Amphisbænam* esse *vermibus* terræ non multo maiorem. *Nicander* nobis fauet, qui eam *lumbrico*, aut *intestino terræ* non crassiorem his verbis scriptum reliquit.

Quali motu procedat Amphisbæna.

Hæc lũbrico similis est, cuius ad modum mouetur.

Præte-

Præterea occurrit gracilis, pariterq. pusilla
Amphisbæna biceps, semper cui lumina nube
Caligant densa, nam palpebra nutat vtrumque
Ad caput obtusum, verùm color æquus arenæ,
Robusto in corio variato stigmate multo.
Amphisbæna tamen similis est vermibus, vda
Quos genuit terra eiusq. intestina vocantur.

Cum autem *Serpentes* habeant ossa, vel spinas, & musculos, quibus *vermes* carere, vel certè analogum quid illis obtinere videntur, perplexum valde est, & difficile cognitu, quomodo hi terræ innitãtur, seipsos cõtrahãt & promoueant, cum hæc omnia sine ossium & musculorũ ope fieri haud quaquam cernantur. Quòd ex *Aristotelis* nimirum doctrina, vndosè & tractim moueri, denotet aliquid, quod trahitur & mouetur, aliud quod trahit ac mouet, & aliud demum, cui innititur illud ipsum, quod trahitur ac mouetur.

Pleraq. animalia ope musculorũ & ossium mouentur.

Relicto igitur hic motu, quo *Serpentes*, & illo, quo *Erucæ* serpunt, de hoc solo mihi sermo nunc fuerit, qui *Amphisbænæ* competit, & idem prorsus esse censetur, qui in vermibus terrestribus manifestatur. In quo non leuis se iterum prodit difficultas, quæ vt pulcherrima, ita solutu ardua est, & obscurissima, quam his ipsissimis *Aquapendentis* verbis proponam ac soluam. *Etenim dum vermis anterior corporis pars quæ ad os & caput spectat, reptatu anteriùs procedit, tantùm abest vt contrahatur, crassior fiat ac breuior, quin potiùs extendatur, tenuior & prolixior reddatur. Quòd si dum aliqua pars mouetur, non potest nisi musculorum ministerio moueri, actio autem musculi est, vt perpetuò contrahatur, breuietur & crassior reddatur, cur contrarium fit dum vermis progreditur, cum anterior pars potiùs subtiliatur?* Respondet appositè valde *Aquapendens*, vult igitur duplex esse genus musculorum, in vermibus, *vnum* longorum per totum vermem, hinc inde positorum, cuius beneficio fiat contractio & vermis abbreuiatio, quod fit maximè, dum vermis aliquod triste obiectũ percipit, tunc enim contrahitur & crassescit. *Alterum* est orbicularium musculorum, quos *Sphyncteres* vocare possumus, qui in orbem per totam vermium longitudinem excurrunt, quique tot sunt, quot annuli seu incisuræ, (hæ autem sunt numerosissimæ) in vermibus inueniuntur.

Difficultas de motu vermiũ & Amphisbænæ, ex Aquapendente.

Qui appositè sibi respondet. Duplices sunt musculi in vermibus long: & orbiculares.

Iam si ei imaginetur aliquis, omnes hos musculos vnum post alterum, vermium corpus constringere, continget profectò anterius tum produci, tum subtiliari corpus vermium. Ratio in propatulo est, quia corpus molle crassumque, si in orbem constringatur, tum tenuius redditur, tum prolixius euadit.

Dubium ratione & experientia soluit.

Atque hæc nisi fallo commoda iam ratio reddi potest, cur hæc nostra siue *Serpentis* siue *vermis* icon, caput versus multo tenuior, quàm ad caudam sit depicta & in tabula quoque expressa. Quod haud dubiè nimirum, dum à pictore viuum hoc animalculum delinearetur in motu id fuit, & ad partem se anteriorem rependo agebat, vnde constringentibus se musculis orbicularibus ad caput sitis, pars ea longior & subtilior de necessitate fieri debebat.

Ratio cur hoc nostrũ animal cuius ad caput sit tenuius depictum.

Atque dum in hoc totus sum, vt fabulis potiùs, quàm rei veritati *bicipitem Amphisbænam* asseram, & rationes quoque comminiscor non contemnendas. Ecce præter spem omnem, atque opinionem meam Illustrissimus Eques

Cassianus Puteus Lynceus veræ amphisbænæ iconem authori subijcit.

Cassianus Puteus Lynceus noster, verissimam *Amphisbenæ* imaginem, seu iconem coloribus suis etiam proprijs depictam mihi ostendit, quam hac ipsa, quo superiora hæc scripseram, & typographo iam imprimēda commiseram, hebdomade, *Parisiis* allatam, & ab amico quodā suo exoticarum rerum apprime curioso, atque ex ipsomet animali delineatā fuisse, attestante, sibi transmissam affirmauit. Haud scio profectò, exhilarauerit me magis, an ruborem quendam potius mihi verecundiamq. incusserit penè puerilem. vt qui partim tam rarum animal, à veteribus toties decantatum, hucusq. à zoographorum nemine verè effigiatum, nisi iam tandem cum voluptate vidissem: partim palinodiam canere, qui duo nempe in hoc capita negaueram, quodammodo coactus fuissem.

Author, vt veritas rerum naturaliumpateat libenter reprehenditur. Vellet vt alij etiam se naturæ accommodarent.

Ast qui me norunt, hoc pariter non ignorant, mortalium nemini fortasse minùs displicere, suorum errores studiorum agnoscere, eos libenter fateri, & agnitos retractare, atque mihi ipsi, qui hactenus nihil aliud scribendo, disserendo, perorando, & inclamando ingeminaui, quam hanc vnicam trenodiam, iniquum esse nimirum, *Naturam* efficere ex libera seruam, famulam, & phantasiarum nostrarum pedissequam, vt nostrum hæc ad modulum genium q. inuita se componere, fingere & efformare cogatur, æquum potiùs fore eidem nosmetipsos, quæ à DEO non errante ducitur, regiturque, subijcere & accommodare. Quod si mecum eorum nonnulli, qui hodie *Philosophi* ferme soli audire auent, factitarent, quos veterum anticipata, & medullitus mentibus eorum impressa authoritas propemodum fascinauit, næ in animalibus, plantis, & metallicis saltem, iam præstantiora haberemus, & maiorem earundem rerum partem sciremus, quàm proh dolor! ignoramus.

O fortunatos nimium, sua si bene norint,
Agricolas!

Dicebat olim poeta. Et ego fortunatissimos illos censuero, quorum hodie *doctiorum* nomine, molles gaudent auriculæ, si haud philautià inflati, non tam quod sciunt exiguum cognoscerent, quàm quod in scientijs illis deest maximum, agnoscerent. Hoc enim modo felicitati sibi ducere possent, illud acquirere, quo carent, & non damnare, quod ipsi assequi vel nolunt, vel non possunt: nec ex illis reuera essent, quos acriter *Terentius* perstringit inquiens:

Homine imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Et vt semel dicam, magnus non est, nec sapientiæ amator, qui illud γνῶθι σεαυτόν, & verè hanc philosophicā Latini oratoris sententiā, nusquam non cordi habet: *Optimus, ac grauissimus quisque confitetur se multa ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda.* Quamuis hoc sæculo nostro, detractum non paucis velum ab oculis fuerit, & plurimi iam in clara *Naturæ* luce atque philosophiæ libertate collocati, plura videant, quàm illi olim in antro cyclopum latitantes, qui ex auditu magis, quàm visu *Naturæ* thesaurum discernebant, ponderabant, atque vtinam etiam non parum cæcutiebant.

Multi hodie liberè philolophantur.

Amphisbenę verę descriptio.

Totum hoc animalculum, si pictura non mentitur, ad spithamæ longitudinem vix accedit, crassitudinis eiusdem est, quam digitus minor habet. Squamis sed minoribus vestiri apparet, color dorsi bene luteus est, ventris albicans.

Caput

Caput peculiare quid obtinet, quod alijs vllis in *Serpentibus* nec viuis, nec mortuis, nec fictis, nec pictis me vnquam videre memini. Hoc caninum aut arietinum imprimis rostrũ æmulatur, appendices sub capite cutaneę aut carneę potius, non pisciũ pinnis similes, sed *gallorum* palearia ac veluti barbam (*Aristoteles* πώγων vocat) æmulantes propendent, longæ latæque adeo, & quodammodo tricuspides, eiusdem cum toto corpore coloris, vt ad reptatum nihil prorsus hæ conferre, quin eundem probè impedire etiam posse videantur. Sed vt delectatiunculà aliquà lectorem meum aspergerem, hanc bestiæ figuram artificis manu in lignea tabula incisam, atque hic impressam dare volui.

Amphisbæna Europæa.

Quod si reuera tale animal in rerum vniuersitate reperitur, quid ego iam aliud faciam, dicamue, quàm illud poetæ? Author si hoc animal reperiatur intellectũ captiuat suum.

Omnia nunc fiunt, fieri quæ posse negabam.

Quamuis vbi tot veterum illustria sunt testimonia, iniustum quasi sit, fidem ipsis derogare, inter quos non exigua authoritate pollet *Iulius Solinus*, qui cap 29. *Amphisbæna*, inquit, *consurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte qua cauda. Quæ causa efficit, vt capite vterque sexus nitibundo serpat tractibus orbiculatis.* Valeant igitur (si hæcita se habent) & meæ, licet plausibiles, & *Cardani lib. 9. Subtilit*: in contrarium adductæ subtiles rationes, cum ait, esse omnino monstrificum, animal vnum habere plura motus principia & capita: tum quia, quod paucioribus absolui potest, natura pluribus haud perficit: tum quia idem animal sibi ipsi posset dissentire, aduersari, & quod ego monui, cõtrario velle gressu moueri. Ex *Solino* enim apparet vtrumq. caput pro vnico eidem seruire, & pari passu incedendo, corpus reliquum in semispiræ, & orbiculi modum trahere. Quod si hoc in nullo alio animali hucusq. animaduertimus, quid tum postea? ita *Creatori* placuit *Amphisbænam* effingere, & *Apro* nostro *Mexicano* insculpere *vmbilicum*, non in ventre, sed in dorso, & varias alijs figuris, modisq. *Noui orbis* bestias producere, quæ omnes ad nostras comparatæ, monstrosæ viderentur. De vsibus autem partium tam

Solinus describit Amphisbænã.

Hinc facilè elicitur, quomodo duobus capitibus pro gradiatur.

Deo nihil impossibile.

Amphisbæna non videtur in eadem claſſe cum hydra eſſe locanda.

externarum, quàm internarum, niſi animal ipſum videro, examinauero, & diſſecuero, ſuperfluum & inane eſſe iudico nunc amplius quicquam diſceptare. Atque ita neſcio quàm ſit *Matthiolo* aſſentiendum, qui in ijſdem ſubſellijs fabularum poeticarum *Hydram* & *Amphisbenã* locat, de qua *Hydra Nic. Erythræus*, *Hydram ſepticipitem eſſe*, ait, *tam verum eſt, quàm Caſtorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è Serpentum dentibus armis instructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratam à Diomede Venerem, perlatum vtribus Vlyſſem*. Verùm de *Septicipite* aliquo *Serpente*, non omnino fabuloſo forſan, ſed *Indico*, aliquid inferius, quando de *Dracone* mihi ſermo futurus eſt, ſubiungam. Nunc quæ de *Amphisbana* ſuperſunt, breuibus expediam.

Cur author hoc animal Mexicanum vocauerit Amphisbænam?

Hìc ſtatim me conueniet quiſpiam, & cur peregrinum hunc ſiue Serpentem ſiue vermem *Amphisbænæ* potiùs, quàm alterius nomine appellare maluerim ſciſcitabitur, cum tamen in hoc non duo expreſſa capita conſpiciantur. Cui hoc ego reſponſi dedero: me hactenus eorum in libris, qui *Serpentum* & hiſtorias, & icones prodiderunt, *Amphisbanam* nuſquam bicipitem depictam vidiſſe, ſed huic noſtro ferme ſimilem, cauda nempe prædipitam craſſiore, vt quandoq. capitis hanc fungi vice, aliquis facilè ſibi imaginari potuiſſet. Quapropter & Græcæ vocis origo, & compoſitio, ex vi ſui nominis non *Serpentem* notat duobus donatum capitibus, & ἀμφικέφαλον, ſed ἀμφισβαίνω ſeu vtrimque gradientem. Hoc cum noſter hìc puſillus Serpens preſtare commodè poſſe mihi videretur, nec alterius cuiuſcunq. imagini accederet propinquiùs, veriùſque, quàm *Amphisbænę* à noſtris ſcriptoribus delineatæ aſſimilaretur, hoc titulo illum meritiſſimè honorare debui. Mihi enim perpetuò in his animalibus, ſuà hiſtorià, & non raro *Mexicanis* nominibus quoque deſtitutis, coniectandum, & hariolandum fuit, vt vatem hìc magis, quàm medicum promittere debuerim. Vt enim *Hirudinem* ſiue *Sanguiſugam* potiùs nominarem, quod non nemini placuit, mihi diſplicuit. Licet probè nouerim, in hac etiam vix à cauda caput diſcerni, & retrogradam quoque eſſe atque caput ſuum attenuare maximè poſſe; quod *Aldrouandus* ſimiliter lib. 7. de *Inſectis* obſeruauit, cum inquit. *Eluctatur corpore ſuo etiam per anguſtiſſima loca, ſi vas non obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatem ſe extendere, & os acuere poteſt, maior preſertim, vt per linteum etiam rariùs contextum euadat.*

Author per coniecturas nomina his animalibus dare coactus eſt. Noluit vocare hirudinem, licet & hæc retrograda ſit.

De veneni, quod *Amphisbana* fundit, viribus non vſquequaq. conueniunt *Dioſcorides* & *Aetius*, hic obſcurum ab hac morſum fieri ſimilem muſcarum puncturis, neque enecare, ſed inflammationes duntaxat inducere; ille eadem læſis ab ipſa euenire, accidentia ſcribit, quæ à *Vipera* demorſis & eadem antidota quæ viperino veneno debentur, conuenire. Hanc ego controuerſiam non facilè diremero. *Ariſtoteles*, quod miror, huius nunquam meminit, quam tamen *Plinius*, qui in animalibus pleraque ſua à *Philoſopho* mutuatus eſt, & in *Serpentibus* recenſuit, & nõ adeò innoxiam fecit, cũ de *Natura* more ſuo ſolito, conqueſtus dicere voluerit, parum ipſi fuiſſe quòd animalia procreauerit, quæ ab vno ore venenũ fundant, niſi etiam *Amphisbęnam* produxiſſet, quæ ab vtroq. capite virus eiacularetur. Et lib. 30. cap. 14. cum *vipera* quaſi in veneno, per vapo-

Dioſcorides & Aetius diſſentiunt de veneni viribus in Amphisbæna.

Author hic nihil determinat, videtur tamẽ potius Dioſcoridi aſſentiri.

vaporem saltem illato, parem facit, ait enim: *Viperam mulier prægnans si transcenderit, abortum faciet. Item Amphisbænam mortuam duntaxat.* Verùm de hac si quid nobis amplius innotuerit, in secundo operis huius tomo, si vires & vita suppetant, libenter promulgabimus. Hoc interim non tacebo, Reuerendum admodum Fratrem *Petrum de Aloaysa* Americanum *Limensem*, cum ante annum hic *Romę* iconem huius Americani nostri animalis apud me vidisset, hæc mihi statim subiecisse verba, *Ille serpens quem apud nos vidi anno 1623. non valde huic dissimilis, potius est coluber habens duo capita, reliquum verò corporis atratis, & rubris tessellis discriminatur. Admodum est terribilis, cuius ferientibus dentibus medela nulla est.* Erit igitur quod persuadeam mihi, *Amphisbænæ* etiam nostratis, quod *Dioscorides* monuit quoque, morsus non leue inferre periculum posse.

Petrus de Aloaysa Americanam Amphisbenam describit.

Ad vmbilicum volumen hoc meum perducturo, vnus deest *Scarabæus Mexicanus*, quem mox subiungam, & scriptionem hanc meam tandem abripiam. Verùm hunc priusquã describã, moderari mihi non possum, quin aliud quoddam admirãdæ formæ animal, & quale sanè hucusq. à nullo, quod ego sciã, animalium scriptore ad vnguem, atque ita exactè, vt ego facturus sum, depictũ, & descriptum est, delineẽ, explicem, & cum veterũ monumentis diligenter conferam. Est autem hoc, *Draco* siue *Dracunculus* quidam *monoceros*, quem *Cardinalis Barberinus*, cui has vigilias nostras dedicamus, inter exotica sua reconditum seruat animalia, non viuum hunc quidem, sed integrum tamen, nec vllis suis membris mutilatum, verùm à tempore edaci rerum gulone corrosum, ita tamen, vt veritati hac ratione situ squalidus, & cute nonnihil laceratus, fidem adstruat multo maiorem, cum interiora eius ossa, vertebræ & costæ detectæ pateant, quàm si pelle sua incorrupta existeret, & sic nonnemini fucum facere velle videretur. Non desunt enim qui fabulosos eiusmodi *Dracones*, non aliter atque *Sphynges*, *hippocentauros*, *Syrenes gryphes*, & similia poetarum somnia, chymeras, atque phantasmata arbitrentur. Eò verò libentiùs de hoc vt aliquid commenter permoueor, quod videam inter *Hispaniarum* & totius orbis potentissimi *Regis*, atque inter summorum optimorumq. duorum *Pontificum Romanorum*, *Gregorij* dico Decimertij, & *Pauli* Quinti insignia, siue arma gentilitia, *Draconem* talem triumphare, hoc est *Serpentem* quendam *alatum* atque *pedatum*, quem vulgò nunc homines *Draconem* appellare sunt soliti; quàm autem rectè hoc faciant, posteriùs erit considerandum.

Author ad finem properat.

Sed prius Draconem Card. Barberini describet.

Hic non est fabulosus.

Causæ quæ ipsum vt de hoc tractaret, permouerunt.

Nescio profectò an de vllo animalium genere opposita tot epitheta affirmentur & contrariæ magis passiones (vt scholæ loquuntur) prædicentur, quàm de ipsis *Draconibus* fieri apud veteres scriptores reperio. Nunc hos enim memorant ingentissimos, vt cum *Elephante* quilibet non pugnare modò, sed eius sanguinem ebibere vniuersum valeat, nunc adeò exiguos dictitant, vt ab aue *Ibide* occidantur. Nunc pulchriformes & decoros laudant, nunc deformes maximè & abominandos vituperant: modò rictum, & hiatum oris ipsis ingentem tribuunt, modò tàm pusillum scribunt, vt veluti per fistulam quandam alimentum sugere cogantur: modò venenosissimos & nocentissimos proclamant, modò domesticos, & mansuetissimos prædicant. Iam per terram serpen-

Discrepantissimæ de Draconibus sunt authorũ opiniones.

ſerpentes & apedes conſtituunt, iam iterum pedatos, & alatos adſtruunt. Nunc triplici dentium ordine tremendos pingunt, nunc edentulos ferme efformant. Aliquando armis, telis & baliſtis depulſandos & interficiendos ſuadent, quandoque ſacros, adorandos, & deorum loco venerandos ſtatuunt.

Pro reconciliatione eorum quo remedio opus ſit.

Vt ergo authorum dicta hæc inter ſe contraria, ritè, quod decet, explicentur, hoc ante omnia pro confeſſo aſſerendum & ſtabiliendum cenſeo. *Draconis* nomen non vno ſignificatu apud quoſuis innoteſcere, aut rem eandem denotare, quod tam ex ſacra, quàm profana hiſtoria manifeſtum reddam. Illuſtrium teſtimonia ſcriptorum *Virgilij*, *Plinij*, & *Senecæ* fuerint, *ſacra Biblia* hoc idem conuincent.

Plinius quo modo draconis nomen ſumat.

Laocoõtis ſtatua nunc & olim celeberrima.

Priore loco *Plinius* prodeat qui lib. 36. cap 5. vbi nobilitates operum, atque artificum in marmore exponit, hæc habet. *Deinde multorum obſcurior fama eſt, quorundam claritati in operibus eximijs obſtante numero artificum, quoniam nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Laocoonte, qui eſt in Titi Imperatoris domo, opus omnibus, & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. Ex vno lapide enim & liberos, draconumq. mirabiles nexus de conſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij.* Hic *Dracones* vocat *Plinius* duos ſerpentes horrendos, & ingentes, qui *Laocoontem* cum filijs duobus miſerè interfecerunt, quos *Virgilius*, modò *angues*, modò *ſerpentes*, modò *dracones* quoque appellauit. Et poſtquam *Laocoontis* hic iniecta eſt mentio, quemcunque vrbis illius quondam triumphantis, atque orbi terrarum imperantis, nunc FideiChriſtianæ caput tenentis, ROMÆ inquam, antiqua monumenta luſtrandi auidum aduenam inuito, ſuadeoq. *Hortos* adeat & *Palatium Vaticanum*, in quo oculis ſuis cum voluptate intuebitur, mecumq. admirabitur, hanc ipſam tantopere à *Plinio* celebratam *Laocoontis* ſtatuam, inter ruinas ædium *Titi Veſpaſiani*, tot annis, quod ſtupeſcas, conſeruatam, è rudeRibus extractam, & in his ipſis *Hortis* cum *Appolline*, *Venere*, *Cleopatra*, *Antinoo Hadriani Imperatoris Genio*, *Nili* ac *Tyberis* fluuijs, alijsq. raræ artis, & pulchritudinis antiquiſſimis ſtatuis collocatam. Non poſſis quodammodo lacrymis temperare, dum videas *Troianum* hunc *Laocoontem Neptuni* Sacerdotem, lacrymante vultu, gemebundo ore, nitente, ſed necquicquam proficiente corporis motu, & brachiorum flexu, inſontium filiorum adoleſcentium, draconibus implexorum, & opem fruſtra implorantium, cruciatibus ſubuenire conantem. Sed operæpretium eſt artificioſiſſimos & elegantiſſimos *Virgilij* verſus 2. *Æneidos*, de miſerabili hoc caſu huc tranſcribere, non tam vt famoſiſſimam hanc *Vaticanam* ſtatuam celebremus, quàm vt ſcopum hunc noſtrum comprobemus.

Hæc in Hortis Vaticanis cũ admiratione viſitur cum plurimis alijs.

Geſtus in vultu Laocoontis artificioſiſſimè à ſculptore expreſſi.

Artificioſiùs a Virgilio deſcripti.

Hic alìud maius miſeris multoq. tremendum
Obijcitur magis, atque improuida pectora turbat,
Laocoon ductus Neptuni ſorte ſacerdos,
Solenneis taurum ingentem mactabat ad aras.
Huc autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues,
Incumbunt pelago, pariterq. ad littora tendunt.

Pectora

Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubaq.
Sanguineæ exuperant vndas, pars cetera pontum
Pone legit, sinuatq. immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo, iamq. arua tenebant:
Ardenteisq. oculos suffecti sanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus visu exangues, illi agmine certo
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum, serpens amplexus vterque
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
Corripiunt, spirisq. ligant ingentibus, & iam
Bis medium amplexi, bis collo spumea circum
Terga dati, superant capite & ceruicibus altis.
Ille simul manibus tendit diuellere nodos
Perfusus sanie vittas atroq. veneno.
Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
Quales mugitus, fugit cum saucius aram
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, sæuæq. petunt Tritonidos arcem,
Sub pedibusq. Deæ, clypeiq. sub orbe teguntur.

Et quamuis non ignorẽ *Seruium* ad hunc ipsum locum commentando dixisse: *Angues aquarum sunt; serpentes terrarum: Dracones templorum.* Hoc tamen hìc minimè obseruasse poetam, qui eosdem omnino serpentes his diuersis nominibus vocauit, iam apertissimum euasit.

Seneca etiam *Dracones* vocat serpentes quosdam, qui minimè immensi illi sunt, quos antiqui hoc nomine quasi proprio insignierunt, cum dicat hos adeò mansuescere, vt in mensis inter pocula & sinus obrepant, atq; id libro quidem 2. *de Ira*, quando hominis iracundiam his verbis increpat. *Illud ante omnia cogita fœdam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cuius beneficio etiam sæua mansuescunt. Aspice Elephantorum iugo colla submissa, taurorum pueris pariter ac feminis persultantibus terga impunè calcata, & repentes inter pocula, sinusq. innoxio lapsu Dracones. Pudebit cum animalibus permutare mores.* Eruditissimus *Lipsius* ad hunc locum: *Haud abnuam* ait *in mensa etiam repsisse. Quidam tamen libri* Ocula, *ex quo aliquis* Oscula. *Porrò Dracones istos feminæ in delicijs habebant vt apud Martialem: Sic gelidum Collo nectit Gratilla Draconem. Et hodie fit in Italià.* Quid hic per Dracones intelligat.

Ego prorsus nihil dubito hos à *Seneca* insinuatos *Dracones* eiusdem planè generis fuisse, cuius sunt *Serpentes* illi, qui à *Romanis* nostris hodie, vulgari idiomate suo *Ceruoni* dicuntur, quique duos, tres & ampliùs sunt cubitos sæpe longi, brachiali etiam crassitudine, adeò cicures, innoxij, & mansueti, vt hos pueri, colla sibi & corpora cingentes palam circũgestent, feminę in sinu foueant, plurimique æstiuo tempore, ad tactum gelidos secum in lecto cubare permittant, Seruius quid ad hunc locum cõmentetur. Quomodo Seneca Dracones vocet.

vt ab

vt ab ijs probè perfrigerentur. Ager noster *Romanus* his satis abundat, quos audio, *ranis*, dum ruri vagantur, *muribus*, *lacertis*, *auiculis*, & harum pullis ouisque victitare, dum nidos earum visitant, dextrè arbores conscendendo, vbi autem domi detinentur ad plurimos menses sine omni cibo viuere possunt. Hos frequentissimè circulatores nostri circumferunt, quorum *color* in prona parte albet, & dilutè flauescit, in supina cinereus est, per totum tamen dorsum, à capite ad extremum caudæ, lineæ virgæque nigricantes quatuor, valde conspicuæ decurrunt. *Caput* potiùs paruum, quàm magnum, *dentes* plures spineos, & reflexos habet, similes illis qui in *vipera* visuntur, prioribus attamen illis duobus maioribus, sub pelle & sacculo veneni pleno, latitantibus exceptis. Quare venenum nullum, etiamsi mordeant, imprimunt, quod *viperæ* subinde ex primis dentibus infundunt.

Natura & proprietas horũ mansuetorum Serpẽtium.

Hos igitur à *Seneca* denotari serpentes, sub nomine *Draconum* existimo, licet *Dracones* minimè sint. Verùm tam *Seneca*, quàm *Plinius* & *Virgilius* generico hìc vocabulo, quàm specifico vti maluerunt, & quemuis etiam serpentem, *Draconum* titulo honorare voluerunt. Diu hæsi, quodnam latinum, mansuetissimis his *Serpentibus*, nomen tribuerem. Non inueni aptiorem quàm *Anguis* appellationem: Interea non sum nescius, etiam *Anguem* omne genus *Serpentum* veteribus significare. Superfluum iudico, hoc loci id pluribus demonstrare. Est tamen *Anguis* etiam specificum, & quidem terrestris *Serpentis* nomen. Quamuis vt paulò ante scripsi, *Seruio* placuerit magis, *Angues esse aquarum proprios, veluti Serpentes sint terrarum, & Dracones templorum*, quod non moramur. *Plinius* mihi testis sit, lib. 29. cap. 4. qui *Anguem* propriè & specificè, *Serpentem* illum, *Æsculapio* sacrum determinauit. *Neque Anguis venenatus est*, inquit, *nisi per mensem Luna instigatus. Sed prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidem monstra ex his conficit, vt possint auium sermones intelligi. Atque anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgoque pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere. Titus Liuius* lib. 29. ex *Græcia* quondam, valetudinis populi causà, *Æsculapium* accersitum memorat lib. 10., cum *Romæ* portento similis clades pestilentiæ esset, libros aditos, quodnam remedium daretur. Inuentum in libris, ab *Epidauro Romam Æsculapium* accersendum. Quare in Epitome sequentis libri vndecimi hæc leguntur. *Cùm ciuitas pestilentià laboraret, missis Legatis vt Æsculapij signum Romam ab Epidauro träsferrent, Anguem qui se in nauem eorum contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoq. in Insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Æsculapio constituta est.* Hæc exactiùs adhuc, & elegantiùs *Romanà* eloquentià suà *Valerius Maximus* lib. 1. cap. 4. annotauit, huncq. eundem Serpentem, etiam *Anguem* appellauit.

Hos putat author à Seneca nomine Draconum notatos. Videtur ipsis nomen latinum Anguis cõpetere.

Anguis nomen æquiuocum est.

Æsculapij Serpens à Plinio propriè anguis vocatur.

Authores qui referũt hunc esse Romam delatum.

Quamuis *Macrobius* lib. *Saturnaliorum* 1. cap. 20. *Draconem* potius quàm *Anguem* vocet Serpentem illum, qui *Æsculapio* appingitur, & pro ipso colitur, quemq. in valle *Pelethronia*, quæ sita est ad *Pelij* montis radicem, Deus ille educasse dicitur. Cum igitur *Macrobius*, longa satis doctaq. oratione ostendisset, omnes deos Gentilium, referri ad vnicum *Solem*, id est de *Apolline*, *Libero patre*

Macrobius hũc Æsculapij Serpẽtem potius Draconem appellat.

seu

seu *Baccho*, de *Marte*, & *Mercurio*, argumentis euincentibus probè deduxisset, de *Æsculapio* id ipsum probare conatur. *Hinc est*, ait, *quod simulachris Æsculapij & salutis Draco subiungitur: quòd hi ad Solis naturam Lunaeq. referuntur, & quia præstant* (hæc sidera) *vt humana corpora velut infirmitatis pelle deposita, ad pristinum reuirescant vigorem: vt reuirescunt Dracones per annos singulos, pelle senectutis exuta, propterea & ad ipsum Solem species Draconis refertur, quia Sol semper velut à quodam ima depressionis senecta, in altitudinem suam, vt in robur reuertitur iuuentutis.* Ait præterea quod *Draco Solem* imitetur, quod is acutissimè omnia peruideat, ideo ædium, adytorum, oraculorum, thesaurorum, & puto ego hortorum ob id *Hesperidum*, custodiam *Draconibus* assignari. — Hic vult probare oēs Deos vanos ad Solem referri. — Draco ob visus acutiem quandam cum Sole similitudinem gerit.

Iam autem non esse obscurum quoq; *Æsculapium* eundem esse, atq. *Apollinem*, non propterea solummodo, quòd ex hoc ille natus dicatur, sed quòd etiam *Æsculapio* diuinationis ius adiungatur. Nec mirum id esse, cum diuinationis & medicinæ consociatæ sint disciplinæ, vt etiam ex magni *Hippocratis* præcepto, *Medicus* scire teneatur. — Cur Æsculapius sit idem cum Apolline.

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura sequantur, in morbis inquam præsagiendis, dignoscendis, & persanandis. Hinc *Æsculapius* æquè, atque *Apollo*, Medicinæ inuentor perhibetur. — Medicus debet esse valde prouidens.

Æsculapium autem diuinationibns non minùs, & vaticinijs præfuisse, atque *Apollinem*, festiuissimus nos docet apud *Lucianum* Dialogus, qui *Alexander*, seu *Pseudomantis* inscribitur, vbi mira leguntur, de sceleratissimo impostore hoc, & astutissimo præstigiatore *Alexandro*, qui *Podalirij* filium sese postquam venditasset, cum sceleris & fraudis socio quodam, cui cognomen *Cocconas* erat, *Pellam* abijt, quæ ciuitas olim sub *Macedonicis Regibus* floruit, & *Alexandri Magni* patria fuit credita. *Ibi*, inquit Lucianus, *cum conspicerent immani magnitudine Dracones, placidos admodum ac mansuetos adeò, vt à mulierlbus alerentur, & cum pueris vnà cubarent, & calcantes ferrent, neque commouerentur, siquis stringeret, premeretque: denique perinde atque infantes lac è papilla sugerent, (nam sunt id genus apud illos permulti, vnde verisimile est olim illam de Olympiade fabulam increbuisse, cum Alexandrum conciperet, huiusmodi Dracone quopiam opinor, cum ea concumbente) mercati sunt ex his Serpentibus vnum, qui esset pulcherrimus, obolis sanè paucis.* Inde ad populares suos abijt *Alexander Paphlagones*, homines minimè emunctæ naris, crassi ingenij, ac stolidos, quibus & cor, & cerebrum exemptum videretur, quique præter solam figuram nihil à pecudibus distarent, his egregiè imposuit, apud hos mirifica arte vatem promittens, & prophetam agens, responsa pro *Aesculapio* reddidit. Sciebat enim, nihil æquè mortalium animos obsidere, quàm *spem & metum*, hæc duo scilicet in hominum vita tyrannidem obtinere, hæc ambo semper lubricæ fortunæ rotæ assidere, continuò hanc voluere, & reuoluere. Si quis igitur præscientiam profiteretur, hunc deniq. facillimè ditescere. Sic *Delphos* olim, *Clarum*, *Delum*, ac *Branchidas*, non tam ad famæ, quàm diuitiarum culmen pertigisse. — Æsculapius etiam diuinationibus claruit. — De hac re legatur Lucianus qui mirum præstigiatorē describit. — Dracones placidissimi. — Spes & metus quid in hominibus possint.

Fecerat autem iam priùs parauerat q. è linteis cōfectum *Draconis* caput, quod speciem quandam humanam, coloribus additis, præ se ferret: tum pilis equinis sic aptauerat, vt & os per hosce aperire, claudere, linguam exerere bisulcam

atramq.

atramq. illi valeret. Imò adaptatâ ori fistulâ, per hanc aliquando vt à capite vox ederetur, procurabat.

Quomodo Æsculapius ex ouo anseri-no sit natus.

Postea *Ouum anserinum* excauatum, & in hoc recentissimum *Serpentis* fœtum concludens, occlusumq. ad non ita dudum excauata templi fundamenta, nocte quadam sepelijt. Manè furibundo similis, & veluti à *Cybele* Deorum matre afflatus, nudusq. eò concurrit, & totam ciuitatem permouit, dixitq. pro concione, *Æesculapium* Deum, suo aduentu ciuitatem illam beaturum. Quare postulans phialam, vnà cum aqua lutoq; piscando ouum illud hausit, in quo Deum suum condiderat: quo rupto *Serpentulum* populo viuum ostendit, digitis suis eundem obuolutum. Omnes alta tum Deum voce consalutantes, felicem illam, ac terq. quaterq. beatam ciuitatem dictitarunt.

Hìc iterum iocosè Lucianus, *Aesculapium bis natum dixit, cum semel duntaxat nascantur homines. Atq. non ex coronide per Iouem, id est cornicula (nam id matris nomen fertur) neq. ex cornice, verum ex ansere progenitum.* Et quid multis? cum ciuitas intra paucos dies aduenis esset plenissima, *Alexander Pellæum* suum *Draconem*, qui maximus, pulcherrimusq. erat, totum collo circumdedit, caudam foras solum prominere sinens, sub alis caput cicuris bestiæ obditum recondebat, Linteaceum verò illud, humanoq. simile factitium *Draconis* caput, altera in amictus parte dexterrimè contextura ostendebat. Nec fucus à populo attonito, tumultuanteq; in loco non satis capaci, nec admodum lucido, facili animaduertebatur. Stupefacti autem inde omnes magis fuerunt, quod viderent tam pusillum *Serpentulum*, pauculos intra dies, in tam immanis magnitudinis tractabilem, placidum ac mansuetum *Serpentem* creuisse. Hac arte præstigiator, effectus est *vates Aesculapij*, (qui Deus *Glycon* ab eo vocabatur) & vota omnium excepit, & pro *Glycone* suo, secretò hunc in adytis consulere simulans, responsa tulit fraude vtens mirabili, qua obsignatas chartulas, in quibus vota inscripta offerebantur, aperuit, legit, iterumq. absq. læsione vlla obsignauit. *Denique merces erat vnicuiq. responso præstituta*, inquit Lucianus, *nempè drachma cum obolis duobus*. Ne verò exiguum aut pusillum quis hunc quæstum fuisse existimet, ait in annos singulos ad septuaginta, aut octuaginta millia redijsse, vsqueadeo auidis, & insatiabilibus hominibus, vt singuli supra decem, aut quindecim rogationes traderent.

Præstigiæ pseudouatis Aesculapij.

Lucrum huius vatis ex respõsis pro Aesculapio redditis.

Hæc omnia longiusculo nonnihil sermone protrahere volui, vt tum *Macrobio* fidem facerem, vaticinijs quoq. celebrem olim *Aesculapium* fuisse, tum quòd *Anguis* ille, à *Plinio* dictus, *Aesculapio* sacer, etiam *Draco* vocatus fuerit, comprobarē. *Lucianus* certè, vt laude summa dignissimus est, quòd fictitios Ethnicorum suorum Deos, salsè risit, egregiè & facetè semper perstrinxit, ita culpà ac scelere non caret, quod *Christianis*, quos hoc in dialogo impios non raro dicit, impijssimus ipse potiùs, infensissimus hostis fuerit. Apparet ex hoc præterea Luciani scripto, *Serpentes* illos, siue *Dracones Pellæos*, *Romanis* nostris anguibus benignis, & innoxijs, qui vt dixi, hìc *Ceruoni* appellãtur, non absimiles forsitan fuisse. Nam & nostræ *Romanæ* fæminę quędã, hos sæpe in sinu, aliqui in lecto fouent, plurimi etiam eorum carnibus, non aliter, ac si *anguillæ* essent, vescuntur, terreum tamen quid sapere, mihi attestati sunt, qui aliquoties hos esitarunt.

Causæ cur author aliquantũ sic lógior fuerit.

Nostri Serpentes cicures & innoxij vidētur esse similes Draconibus Aesculapij.

Recor-

Recordor probè mihi puero in patria mea narratum esse sæpissimè, de *serpentibus* quibusdam domesticis, qui cum rusticorum infantibus multoties in cunis reperti, cum his panem lacti intritum etiam, ex eadem communi patina comederint, nec hos vnquam offenderint, domosq. illas valde reputatas ab incolis fortunatas fuisse, in quibus hi *serpentes* oberrauerint. Hoc idem fermè, apud *Olaum Magnum* lib. 21. cap. 30. hic verbis postea legi: *Sunt etiam domestici serpentes, vt penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino, vel ouino nutriti, cum infantibus sub tectis ludunt, & plerunque in cunis vt fidi custodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquiæ sunt veterum superstitionum, omnino susceptà catholicà fide interdicti.* Habet igitur hic placidus *serpens*, nescio quid cum *Aesculapio* commune, cum vbique honoretur, & apud barbaros quoque, gentesq. difficillimas, veluti sacer genius quidam religiosè, imò superstitiosè, colatur. Huiusmodi serpêtes etiam in regionibus frigidis reperiuntur.

Si quis adhuc plura de *Dracone Aesculapij*, & huius templo, olim *Romæ* in *Insula Tyberina*, vbi nunc *S. Bartholomæo* ædes sacræ sunt, condito, scire percupit, is doctiss. *Vuinthierij* nostri *Q. Serenum* consulat propediem lucem aspecturum, quando Poëtæ huius, & Medici vtilissimi proæmium explicat, in quo *Serenus*, Poëtarum more, *Aesculapium* inuocat his versibus: Vvinthierius plura de dracone Aesculapij in suo Sereno habet.

Tuq. potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in cælum manes reuocare sepultos;
Qui colis Aegæum, qui Pergama, quique Epidaurum.
Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,
Tarpeias arces, atque inclita templa petisti,
Depellens tetros præsenti numine morbos,
Huc ades: & quicquid cupido mihi sæpe roganti
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.

Hactenus ex profanis scriptoribus deduximus, *Draconis* vocem non proprio semper, stricto, veroq. suo significatu acceptam venire: sed latiore nonnunquam liberalioreq. sensu serpentem quemlibet denotare. Imò quidlibet, licet animal haud sit, quod in gyros saltem, & volumina contorquetur, significare. Sic idem *Seneca* lib. 3. *Naturalium quæstionum, Dracones* dicit, vasa quædam in thermis, & canales, per quos aqua calefieri solet, à forma serpentina ita vocitatos. *Facere solemus*, inquit, *Dracones & miliaria, & complures formas in quibus ære tenui fistulas struimus per decliue circumdatas: vt sæpe eundem ignem ambiens aqua, per tantum fluat spatij, quantum efficiendo calori sat est.* Quinimò in Cœli firmamento, stellarum congeriem quandam, quòd contorti funis instar, hæ posituram obtineant, *Draconem* maiores nostri appellarunt. Legat, cui placet, *Hyginij poëticon astronomicon*, reperietq. veteres scriptum reliquisse: *Draconem* hunc cælestem, inter duos *Arctos* collocatũ, aurea mala *Hesperidum* custodijsse, & ab *Hercule* interfectum, à *Iunone* inter sidera collocatum. Ab alijs verò confictum ita fuisse, *hunc Draconem à gigantibus Mineruæ obiectum esse, cum hæc eos oppugnaret, Mineruam verò arreptum Draconem contortum ad sidera iecisse, & ad ipsum axem cæli fixisse, itaq. adhuc etiam implicato corpore videri, vt nuper ad sidera perlatum.* Tempus monet vt genericà quoque notatione in *Sacra pagina*, Draco etiã res inanimatas significat. De his Seneca. Veteres etiã ad stellas draconem applicarunt.

Ex sacra Scriptura quoq; patet Draconem sæpè genericè sumi. Virga Aaron conuersa in serpentem.

Draconis nomen acceptum esse, demonstremus. Et *Exodi* quidem septimo capite, vt Deus induratum cor *Pharaonis*, per seruos suos *Moysen* & *Aaron* miraculorum igne, & efficacià emolliret, hæc facta & scripta legimus. *Dixit Dominus ad Moysen & Aaron: Cùm dixerit vobis Pharao, ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle Virgam tuam & projice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum. Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tulitq. Aaron virgam coram Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrum. Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptias & arcana quædam similiter. Proieceruntq. singuli virgas suas quæ versæ sunt in Dracones. Et deuorauit virga Aaron virgas eorum.*

Ioãnes Bustamãtinus quomodo hunc sacræ Scripturæ locum explicet.

Ioannes Bustamantinus Medicus *Hispanus* vt doctissimus, ita sacrarum literarum peritissimus, lib. 4. de *Reptilibus Sacræ Scripturæ*, *hoc modo* præcedentia verba explicat. Virgam *Aaron*, in verum *Colubrum* conuersam fuisse, *Colubrum* inquam, sic propriè dictum, postea in veram virgam, vel numeralem vnã, vel specie vnam redijsse. Virgas verò maleficorum, in *Dracones* specificè quidem vocatos tales, apparentes tamen, mentitos atque fictitios commutatas fuisse. Propterea sacrum textum habere, quod malefici illi, per incantationes fecerint *similiter*, quasi dicere velit, non verè ac realiter, sed similitudine quàdam ab illis *Dracones* productos, (quod in *Colubro* re ipsa, Dei operà tamen, *Aaron* præstiterat) exstitisse, atque deuoratos fuisse.

Cõsideratur sacræ Scripturæ explicatio à Bustamãtino facta.

Addit idem *Bustamantinus*, cũ *Dracones* sint vasti corporis, & debilis veneni: *Coluber* verò paruus quidem, sed potentissimæ virulentiæ serpens, *Diabolo* longè factu faciliùs fuisse, molem cumulare indigestam, & grandem, virium tamen expertem, quæ in *Draconibus* est, quàm dynamin producere efficacem, quà *Colubri* præpollent. Atque huc alterum veluti miraculum accessisse, quod paruus *Coluber* magnos deglutire *Dracones* potuerit.

Hæc refutatur ex ipsis Scripturæ verbis.

Puto ergo per *Colubrum* hic ego, & per *Dracones* non determinata hæc animalia, ab alijs omnibus *Serpentibus* distincta intelligi; verùm tam *Draconum*, quàm *Colubri* voces in latissima *Serpentum* significatione accepta fuisse. Quod vel ex sequentibus septimi capitis huius verbis conijcio, & elicio. Cùm enim hoc miraculo minimè permotus *Pharao* esset, iussit Deus, vt *Aaron* adhuc aliud ederet, hoc est percutiendo flumen, cum illa eadem virga sua, aquas omnes, quæ in tota *Ægypto* essent, in sanguinem verteret, quod & ipsum subsecutum est. Verba sacri textus sic habent: *Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas & stabis in occursum eius, super ripam fluminis & virgam quæ conuersa est in Draconem, tolles in manu tua &c.* Viden? vt hic de eadem virga illa sermo est, de qua superiùs paulò Scriptura memorabat, quod conuersa esset in *Colubrum*, iam in *Draconem* & non in *Colubrum* mutata fuisse, affirmatur. Pro vno igitur, eodemque *Serpente* sacræ literæ, hoc in loco saltem, *Colubrum* & *Draconem* habuerunt. Et quid ni hoc ita fuerit? Cum de vna, eademq. virga loquantur, quà *Aaron* in digito Dei, miracula illa patrarat. Consequens igitur fuerit, ex *sacris* etiam *Biblijs* patere, aliquando *Draconis* nomẽ æquiuocè & genericè (quod hic probare instituimus) sumi, & *maleficorum*

Ratio adducitur.

Draconis nomen aliquando est genericum in sacris Biblijs.

Draco-

Dracones, nõ ad legitimos *Dracones* referẽdos esse, sed pro cõmuni *serpentis* genere acceptos fuisse. Qualis autẽ is *serpens* fuerit, hoc ignorare me libenter fateor. De *colubro* idem dicendum iudico, vocem huius quoque esse largæ, & genericæ significationis, vt mox demõstrabimus. Videtur etiã ad literã *sacræ Paginæ* probari posse, eiusdẽ speciei *serpentes* illos fuisse, quos *magi* in medium produxerũt, cum illo, quem *Aaron Pharaoni* commutationis gratiâ ex commutata sua virga ostendit, licet diuersis nominibus in primo textu appellentur. Scriptũ enim est, quòd *malefici* fecerint *similiter*, hoc est similis, talisq. figurę, vt ego opinor, *serpentes* exhibuerint, qualis ille *Aaronis* fuerat. Ne viderẽtur *Pharaoni* suo, in vi & energia miraculorum inferiores fuisse, quàm *Aaron* erat, vnde *Pharaonis* etiam cor similia credens miracula, magis magisq. aduersus Deum exacerbatum, & induratum remansit.

Idẽ dicendũ de colubro.

Malefici eiusdẽ speciei serpẽtem produxisse videtur quem Aaron.

Nunc quod promisi exequar, docendo nimirum *Colubri* vocabulum non raró pro quouis *serpente* à multis authoribus accipi, vt quando *Iuuenalis Sat. 6.* ait.

Dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?

Et Virgilius lib. 7. *Æneid* vbi luctificam *Alecto furiam* describit.

Tam sæuæ facies, tot pullulat atra colubris.

Hanc *Iuno* adijt, postquam

Flectere non posset superos, Acheronta mouebat.

Et aduersus *Æneæ* surgentem meliorem fortunam, atque connubia cum *Latini* filia ineunda, commouit, cum sciret *furiam* quoque

Hanc posse vnanimes armare in prælia fratres.

Loca authorum quod Coluber pro quouis serpẽte capiatur.

Iuno instigat furiam Alecho aduersus Aeneam.

Imperauitq. vt *serpentem* inijceret in sinum *Amatæ*, futuræ Socrus *Æneæ* discordiam inde domus procuratura, & futurum filiæ huius cum *Ænea* matrimonium dissolutura. Hunc autem *serpentem* nihil pensi *Poëta* habuit, vt modò *Colubrum*, modò *Anguem*, modò *viperam* elegantissimus versibus hisce appellarit:

Virgilius eundẽ serpẽtem vocat, v perã, anguem, & colubrum.

Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis,
Principio Latium & Laurentis tecta tyranni
Celsa petit, tacitumq. obsidet limen Amatæ,
Quam super aduentu Teucrûm, Turniq. hymenæis,
Femineæ ardentem, curæq. iræq. coquebant.
Huic Dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit, inq. sinum præcordia ad intima subdit.
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Ille inter vestes & læuia corpora lapsus
Voluitur, attractu nullo, fallitq. furentem,
Vipeream inspirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longæ tænia vittæ:
Innectitq. comas, & membris lubricus errat.

Nam quid reuera sit ipsissimus *Coluber*, quem aliqui *aquaticum anguem*, alij *terrestrem serpentem* mala gramina pastum, alij paruum, alij ingentem, alij breuẽ, alij longum dicunt, adhuc sub grauissimis authoribus lis pendet, quam decidere, vt difficile, sic neque mei nunc fori est. Quare diuinare non possum, qualem serpentem *Ambrosius Pareus* indicare voluerit lib. 20. cap. 23. quando remedia

Non satis cõstat quis sit verus coluber

Ambrosius Pareus antidota aduersus colubrum describit.

theriacalia adhibuit salubria, coquo cuidam, quem *Coluber* momorderat, inter sepes *lupulos* legentem. Gauisus tamen non parum fui, eandem, parem, ac geminam prorsus medelam, huic à *Pareo* doctissimo suppeditatam, quam olim ego messori meo, (de quo superiùs in primo *serpente*) à *vipera* commorso, applicueram. Videri poteram, omnia à *Pareo* mutuatus, cuius tamen eo tempore nomen nec auditione acceperam, nedũ quod ipsius libros etiam legissem. Ex quo simul clarescit, sæpenumero vnum idemq. inuentum à differentibus personis, tempore diuerso, & distantissimis locis propalari posse. Posteaquam igitur sufficienter nobis tam sacri, quàm prophani codices suffragati sint, *Draconis* vocem, serpenti nõ rarò cuiuis obuio accommodari solere, æquum censeo ad proprium magis genus accedere, & speciem ipsam (vt cũ scholis loquar) specialissimã indagare, in qua *Dracunculus* hic noster domicilium sibi constituere valeat.

His olim iiidem ferme aduersus viperæ venenũ vsus erat.

Quis verus Draco sit indagatur.

Et mirari comprimis licet, quod linguis tot nationum varijs, vno eodemq. vocabulo, tam conformiter *Draconem* appellari, incertissimum tamen adhuc esse, quis verus sit *Draco*, videamus. Qui enim Latinis *Draco*, is *Græcis* δράκων, *Italis Dragone*, *Germanis Drach*, eodem fermè sono, & ethymologià vocitatur. At interim veteres de re ipsa non ita facilè conueniunt. *Aristoteles* lib. 9 cap. 1. de Hist. animal. *Dissidet Aquila*, ait, *cum Dracone, vescitur enim Aquila anguibus.* Hoc dissidium *Plutarchus* quoq; & *Ælianus* confirmarunt, & mirabilis *Poëta Latinus* 11. *Æneidos* pugnam hanc, dextrè, concinnè, & venustè, vt omnia sua expresit, comparans cum certamine, quod inter *Tarchontem*, & *Venulum* egregios præliorum ductores gestum est:

Draconis vox multis linguis cõmunis, res dubia est.

Aristotelis Draco cũ Aquila dissidet.

Vtq. volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuit pedes, atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens, sinuosa volumina versat,
Arrectisq. horret squamis, & sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem rostro, simul æthera verberat alis.

Huius pugnę descriptio.

Ex quo clarũ est, cũ *Aquila Draconem* hunc in altum ferre possit, non illã ingentissimã bestiam esse, quam *Plinius* nobis lib. 8. cap. 11. memorat, tantæ magnitudinis, vt ipsi nihil pẽsi sit, cũ enormi bellua *Elephante* in arenã descẽdere, & duello cõmisso, de vita dimicare, circumflexu nempe facilè illũ ambire, nexuq. nodi perstringere. Sequente capite *Dracones* esse ait tantos, vt totũ sanguinẽ *Elephantis* exhauriant. *Et quam quis aliam*, inquit, *tantæ discordiæ causam attulerit, nisi Naturæ spectaculum sibi paria componentis?* Quasi innuere velit, *Naturam* non aliter, atq. nos solemus, hos magnos duos gladiatores, in mundi theatro, vires suas committentes, cum voluptate spectare voluisse.

Aristotelis Draco paruus sit oportet.

Alij authores hũc magnũ faciũt.

Hoc idẽ *Solinus* cap. 27. confirmat, qui à *Draconibus*, *Elephantos* non nisi potu grauatos inuadi, scribit, vt venis propensiùs irrigatis, maiorem sumãt de oppressis, hauriendo frigidũ eorũ sanguinẽ, satietatẽ. *Nec aliud magis quàm oculos petũt,* inquit, *quos solos expugnabiles sciunt. Vel interiora aurium, quia is solus locus defendi nõ potest proboscide. Itaq; cum ebiberint sanguinem, dum ruunt belluæ, Dracones obruuntur, sic vtriusque fusus cruor terrã imbuit, fitq. pigmentum quicquid soli tinxerit, quod (innabarin vocãt.* Hęc omnia propemodũ *Solinus ex Plinio*, trãscripsit, qui in *Æthiopia*

Nam Draco cũ Elephante pugnat.

Dra-

Dracones Indicis pares generari asserit, vicenū cubitorum. Sed hoc par est, præut *Ælianus & Onesicritus* hos depingunt, quorum ille *Æthiopicos Dracones* triginta passuum longitudine, hic verò duos memorat *Indicos*, vnum sex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum. *Strabo* adhuc maiores facit, octoginta vnum nimirum, atque centum & nonaginta cubitorum alterum, *Pierius* verò, *Maximi Tyrij* testimonio, tradit *Alexandri Magni* temporibus, apud *Indos Draconem* quinque iugerum magnitudine fuisse. Quæ si fabulosa non sunt, reuera maiora animalia non reperiuntur super terra, vt *S. Augustinus* in enarratione Psalmi 148. ait. *Lucanus* quoque immanem quandam *Draconibus* magnitudinem adscribit his versibus.

Immensæ magnitudinis Dracones.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaq. tota secuti
Rumpitis ingentes, amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia letho,
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Lucani Dracones.

Videntur igitur *Pierio* asserente, *Dracones* illi propriè vocari, qui corpore sunt immaniori vastioreq. hoc est, *serpentes* annosi valde, & qui multa ætate in magnitudinem excreuerunt inusitatam. Vnde & prouerbiū natū, *Serpens nisi ederit serpentem non fiet Draco.* Ad quos *Dracones* referri debent illi, quos *Strabo* ex *Iphicratis* authoritate, nasci scribit apud *Hespericos Æthiopes* adeò magnos, vt herba illis innascatur, de quibus paulò infra.

Dracones videtur esse serpētes maximi & annosi.

Quare longè æquiùs *Draconum* nomen merentur, *Aristotelis* prægrandes illi *angues*, de quibus lib. 8 cap. 28 *Hist. anim.* quàm eiusdem paruus, cum Aquila pugnans *serpens* Sunt autem hæc *Aristotelis* verba. *In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa boum multorum vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus, nō dubitarent, cū triremes productas in altum, quamprimum angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent.*

Tales etiā Aristoteles descripsit.

Verùm hic mihi scrupulus inijcitur hæretque, an *Lucani Dracones* sint illis similes, quos iam ex *Plinio, Æliano* & alijs dedimus. Prædicti enim sine pedibus, alisque, in arbores serpunt, implicantq. se illis, ad quas pastū veniunt *Elephantes*. *Lucani Dracones* autem alarum remigio altum in aëra tendunt, & verbere, caudarum puto, *Elephantes, taurosq.* trucidant.

Cū Lucani dracones sint alati, dubitatur, an huc pertineāt.

Quapropter *Draconum* nomine, *serpentes* illi veniunt quoque, quibus *Natura* alas, ioco an serio, vix dixeris, adaptare molita fuit. *Verorum Draconū duæ sunt species*, inquit *Greuinus*, *Quidā enim alati sunt, quidam verò sine alis. In ceteris nāq. prorsus similes sunt.* Liber, qui *Hortus sanitatis* inscribitur, antiquus satis, hæc ex *Physiologo* adducit. *Draco super omnes serpentes maximus: & super omnia terræ animantia. Qui quandoq. super aërem, fertur ipsum concitando ac vehementer impellendo.* Item sequentia. *In abyssis terræ (sicut dicit S. Augustinus) aliquando Draco moratur, & cum in aere sentit humiditatem, egreditur, & super aëra fertur, magnis alarum remigijs aërem concitans & impellens. Alis quàdam pelliceà volubilitate extantibus: & secundum corporis sui magnitudinem latè diffusis: vbicunque moratur, aerem inficit.*

Distinguitur Draco in alatum & non alatum.

Ad Dracones etiã serpentes alati pertinét.

Erunt igitur *Draconum* titulo decorandi *serpentes alati* quoque, qui & ipsi non vnica in classe tantummodo coercentur. Et *Aristoteles* quidem, lib. 1. cap. 5. *Hist. anim.* ex auditione potius, quam visu, tales serpentes adstruit. *Volucrum autem alia pennâ volant*, ait, *vt aquila, vt accipiter: aliæ membranâ siccâ vt apes, vt scarabæi: alia cute, vt vulpecula, vt vespertilio. Volant pennis, aut cute, quæ habent sanguinem. Membranis siccis, quæ sanguine carent, vt insecta. Sunt porrò, quæ pennis, vel membranis volant, omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum, auem appellamus: reliqua duo genera nomine carent communi.* Ex quo loco ego deduco, *Aristotelem* quidem non improbare, *serpentes alatos* reperiri, sed non statim ex hoc authore certum esse, an pennis hos volare, an cute potius alis intertextà voluerit. Quandoquidem tam apeda, quàm bipeda, hoc est tam serpentes, quàm aues, æquè pennis, ac cute volare posse, non inficiatus est. Et quamuis *Lucanus*, pennis hos magis, quàm cute vti, in volatu dixerit,

Aristoteles hos ex auditu saltem admittit.

Non claret tamen, an Arist. hos pennis, an cute volare censuerit.

Lucanus videtur Draconibus pẽnas dare.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis.

Poeticè tamen magis locutus cẽseri potest.

Poeticè, & metaphoricè tamen ipsum hìc loqui voluisse, faciliùs crediderim, quàm ex rei natura, abutentem pennarum voce, pro cute. Is ipse enim lib. 6. simpliciter huiusmodi *serpentes, volucres,* siue *volantes* appellat, cum ibi mulier venefica quædam necyomantià vtens, omnis generis venena pessima pro mortuorum vmbris euocandis conquireret, quibus hos *serpentes* quoque addere voluit.

Volucres alio loco simpliciter hos serpẽtes dicit.

Huc quicquid fœtu genuit Natura sinistro,
Miscetur; non spuma canis, quibus vnda timori est,
Viscera non Lyncis, non diræ nodus Hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non Arabum volucer serpens, inuentaq. rubris
Aequoribus, custos pretiosæ vipera conchæ.

Volãtes hi serpẽtes & parui, & cute potius, quam pennis volare videntur.

Addiderim & hoc ex coniectura mea, licet *physiologus*, & *Liber de natura rerum*, atque ipsemet *Lucanus*, apertè affirment, *alatos serpentes* maximos esse, hos tamen pusillos potiùs, aut reuera tam immanes minimè existere, vt *Elephantes* aggrediantur & *tauros*. Idque ex *Herodoto* scriptore antiquissimo colligo, qui & paruos, & cute hos volare memoriæ simul prodidit. *Est Arabiæ locus*, inquit lib. 2. *ad Butum vrbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, quòd audierim volucres esse serpentes. Eò cum perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum; quarum acerui erant magni, & his alij atque alij minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, huiusmodi: Ex arctis montibus, exporrigitur in vastam planitiem, Ægyptiæ contiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos, ineunte statim vere, in Ægyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues Ibides, non prætermittere, atque ipsos interimere; & ob id opus, ibidem magno in honore ab Ægyptijs haberi. Serpentis porrò figura, qualis hydrarum, alas non pennatas, sed glabras gerit, & alis vespertilionum valde similes.*

Probatur hoc ex Herodoto.

Idem

Idem author lib. 3. hunc in sensum, consimilia sequentibus verbis nobis reliquit. *Atque viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia, aut certè non adeò frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Casiam autem sic. Postquam sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs, alijsq. pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alta, circa quam, & in qua degunt feræ alatæ, vespertilionibus simillimæ stridore diro, & viribus prævalentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, sic Casiam metunt.* Ex quibus ego hariolor, *serpentes hos alatos*, cum oculos præcipuè impetant, & ab his arceri queant, exiguo esse corpore præditos. Quam coniecturam meam, adhuc magis idemmet *Herodotus* corroborat, hoc ipso in libro, *serpentes hos alatos*, siue *Dracones*, *Colubrorum* etiam *subalatorum* nomine pronunciando. *Ad meridiem*, ait, *vltima è regionibus, quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium, nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ladanum. Cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes Storace suffientes, legunt ea, quæ Phœnices ad Græcos exportant. Hac suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore, discolore specie, permagno numero, circa singulas arbores, ijdem videlicet, qui aduersus Ægyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus, quàm Storacis fumo, submouentur, vniuersam terram oppleturi, (vt Arabes aiunt) nisi, vt ijdem narrabant, simile quiddam his contingeret ei, quod nouimus contingere viperis, idq; (vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentià. Nam quæ & timido animo sunt, & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit vt lepus quem omnia venantur fera, ales, homo, tam ferox sit: sola quæ ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in vtero gestans pilis vestitum, alium nudum, alium tantùm non formatum, alium concipit. Et lepus quidem talis est.*

Alia similis Herodoti authoritas.

Alio loco hos vocat colubros subalatos.

Hos ait esse exiguo corpore.

Animalia esculenta magno numero procreantur; sed maligna côtrà.

Volui hìc datâ operâ, paululùm prolixior esse, in enarrandis hisce *Herodoti* verbis, cùm, vt opinioni meæ fidem adstruerem, tum vt eundem scriptorem, vera partim, ac partim falsa nobis persuadere tentasse manifestarem. Existimauit enim hic animalia noxia, *viperas* præsertim, & *alatos serpentes*, dum nascuntur, matris suæ vterum erodere, matremq. interficere, & ob id paucu-las eiusmodi bestias inueniri. Neutrum verum est. Hoc norunt, qui viuente, ac salua matre *vipera*, vnico partu plurimas eiectas ab hac *viperulas* viderunt; quod inter alios *Ferdinandus Imperatus* Neapolitanus à se obseruatum, olim mihi confirmauit.

Causa cur author sit prolixior.

Error Herodoti.

Præterea sibiipsi refragari in hoc *Herodotus* videtur; cum alias scripserit, hos *alatos serpentes*, magno numero thuriferas arbores obseruare, & facto exercitu eosdem in Ægyptum tendere, & horum ossa atque spinas multitudine supra fidem ad enatrandum se conspexisse, quorum aceruí magni erant, & his alij atque alij minores, ingenti numero.

Et huius contradictio.

Verum ipsummet libet *Herodotum* loquentem audire, qui hodieq. plures lectores credulos, & commenti huius sui admiratores inuenit. *At Leæna*, ait, *validissimum ferocissimumq. animal, semel in vita vnum parit. Nam vna cum fœtu vterum emittit. Cuius rei causa hæc est, quod catulus leoninus, vbi moueri in vtero in-*

Herodoti propria verba quæ in errorem multos induxerunt.

ro incipit, cum habeat vngues longè acutissimos, ex omnibus feris, vterum lacerat, augescensq. magis & magis, vngues imprimendo exulcerat ita vt ad postremum, dum partus adest, nihil vteri relinquatur incolume. Quare si viperæ & alati Arabiæ serpentes ita gignerentur, vt ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facultas. Nunc autem cum libidine agitantur & per paria coeunt, fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, sorbensq. non priùs dimittit, quàm deuorauerit. Et mas quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit masculo pœnam, quod filij dum adhuc intra vterum sunt, patrem vlciscentes, matricem ambedunt, eiusq. aluo ambesa, ita partum faciunt. Ceteri serpentes, qui non sunt hominibus perniciosi, oua pariunt, & magnam vim fœtuum excludunt. Atque viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur, alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia aut certè non adeò frequentes.

Fabulosa sũt quæ de Leænæ & viperæ partu narrat.

Atque vt in coitu *viperæ*, & huius atque *Leænæ* partu, *Herodotus* turpiter lapsus est, ita in *leporis* fœcunditate, cum rei natura & Aristotelis saniore doctrina rectè consensit. Hic enim lib. 6. cap. 33. de Hist. animal. *Lepores auersi coeunt, ait, vt expositum est, retrò enim vrinam reddunt. Coeunt & pariunt quoque tempore, dumq. vtero ferunt, superfœtant, & singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt non vniuersos, interpositis enim diebus, quod res tulerit, peragunt partionem. Habet fœmina lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit fœtum. Plinius* lib. 8. cap. 55. huic planè consentanea scribit, & quod vulgus hodieq. pro verissimo habet, ex *Archelao* adducit, in *leporibus* nullum sexus discrimen esse. *Archelaus author est*, inquit, *vtramque vim singulis* (leporibus) *inesse, ac sine mare æquè gignere. Benigna circa hoc Natura, innocua & esculenta animalia, fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.* Et mirari subit, quòd *lepus innocuum*, vt ait *Plinius, animal*, timidum, & iucundum, *omnium tamen prædæ nascatur*. Vt hic non immeritò de venatoribus his verbis conqueratur:

Herodoto assentiũtur Aristot. & Plinius de leporũ fœcunditati.

Archelaus putauit in quolibet lepore esse vtrunq; sexum.

Ego paruus lepusculus,
Quid feci hominibus?
Quod me sequuntur canibus.

Diu me torsit hæc de *leporibus* dicam dubitatio, an persuasio? omnes ad vnum *hermophroditos* esse. Et cum hoc ipso elapso proximè mense Ianuarij anni huius 1628. *Princeps Cæsius* noster ex suo Oppido *S. Angeli*, vbi tunc in arcis nuper à se constructæ ædificio animum refocillandi gratiâ morabatur, *lupum* mihi submisisset viuum, & prægrandem, vt hunc per sectionem, quam *VVinthierius* noster exercuit, diligentiùs examinarem, videremq. an quæ ego aduersus *Aristotelem* capite de *Lupo Mexicano*, hoc ipso in meo opere disputaueram, veritati conformia essent? quæ mox subiungam. Incessit me cupiditas, ab eodem *Principe* viuos, aut mortuos aliquot *lepores* non exenteratos tamen postulandi, vt huic me dubio tandem eximerem. Sed commodum accidit, vt eo ipso me tempore, aliquoties visum veniret, Nobilis & strenuus vir *Iulius Sinibaldus*, armis & venationibus deditissimus, qui eodem cum diu desiderio mecum flagrasset, vno anno vltra centum *lepores* domi suæ, hoc est in oppido *Montis Leonis Spoletanæ Diœceseos*, cepit, omnesq. accuratâ sectione perquisiuit, serióq. mihi conte-

Dubium an lepores omnes hermophroditi existant.

Hoc soluitur à viro strenuo Iulio Sinibaldo, oculato teste.

contestatus est, inter hos vix quatuor se masculos reperisse, reliqui omnes fœminæ, & quod mireris, pleræq. grauidæ fuerant. In quibus distinctissimum tamen sexum agnouit, & fœminea quidem vasa genitalia in fœminis, virilia in masculis, in hisq. nerueum *penem*, & *testiculos* bene luculentos, extraque corpus, quemadmodum in canibus videntur, propendentes. Addebat frigidissimo anni tempore meliores & habiliores esse. Atque hoc est, quod *Plinius* dicebat, *esse animal intolerandi rigoris alumnum*, cum tamen quia timidissimum est, frigidissimæ complexionis quis affirmare ideo potuerit. Ecce vt *Natura*, in procreandis tot fœminis, quæ singulæ sæpius implentur, fœcunditati in esculento & sapido animali, de quo *Martialis*: Habent distinctũ singuli sexum plures tamẽ sũt fœminæ.

Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

sedulò studere voluit.

De *Lupo* verò parergon hoc addiderim. *Aristotelem* 4. de *partibus animal.* 10. & *Plinium* lib. 11. cap. 37. egregiè deceptos fuisse, dum *Lupo* vertebrarum mobilium loco in collo, os integrum, rigens, & perpetuum substituerunt. Et licet ego ex mera coniectura mea, errorem hunc supra folio 484. satis expugnauerim, & septem in *Lupi* collo flexiles, atque vertebratos articulorum nodos assignauerim, hos tamen ipsos iam nec plures, nec pauciores in ipsamet colli quoque inspectione & sectione vidi, ac deprehendi. Et quid ni hoc sibi quispiam facilè imaginari potuisset? qui mecum vnquam, vel visu vel auditione accepit, *Lupos* vbi oues furati fuerint, has arctè dentibus arripere, & humeris suis inijcere consueuisse, id quod absque vertebrarum flexura fieri haud quaquam potest. *Sic fide carent plurima*, vt inquit *Plinius*, *priusquam facta aut visa sunt*. Et vt *Seneca* ait, *Patet omnibus veritas, nondum est occupata, qui ante nos fuerunt, non domini, sed duces sunt, multum ex illa etiam futuris relictum est.* Neque hoc dedecori statim veteribus nostris fuerit, si deprehẽdatur, aliquãdo ipsos hallucinatos fuisse. *Quisnam sagittarius artis suæ tam peritus est*, inquit *Demosthenes*, *vt non aliquando erret à scopo?* Melius equidẽ omnibus, quã singulis creditur. *Et dignoscit qui inuenit, inuenit qui quærit, quærit qui putat se ignorare.* Verùm his nostris temporibus, quod sua tempestate etiam *Aristoteles* conquerebatur, *Quibusdam magis est operæpretium, videri sapientes, & non esse, quam esse, & non videri.* Aristot. & Plinius nesciuerũt lupum vertebras in collo habere. Lupus habet septem in collo vertebras. Veteres nõ omnia sciuerunt, nobis etiã aliquid reliquerunt.

Sed nolo te studiose lector, reliquo, quem ex *Lupi* quoque internarum partium anatome hausimus, gustu priuare, hunc igitur accipe, hoc fruere. Recẽsẽtur lupi partes internæ.

Ventriculus plenus rugis interhè, & loculis, in quo tertio à die, postquam captus esset, *Lupus*, continebantur folia quercus, taleæ, surculi arborum, & dimidij pugni magnitudine laceræ lineæ, aut canabinæ telæ. Ventriculus.

Intestina in spiras conuoluta, ad totius corporis truncum mensurata, ternam eius longitudinem continebant, tantum abest, vt vnicum rectumq. hoc, à ventriculo ad podicem (ùt nonnulli credunt) protenderetur. Intestina.

An *cæcum intestinum* veluti succenturiatus ventriculus sit, dubitari potest. Nam certè cum cetera intestina haberent plicas intus rectas, & paucas, intestinum cœcum habuit multas perplexas, velut ipsemet ventriculus, quæ confusæ & strictæ, plenæ tamen erant muco, ùt ipse ventriculus. Intestinum cœcum.

Valuula post intestinum cœcum, similis erat ei, quæ in homine, & quæ in Valuulæ in intestinis.

lupi

lupi pyloro, hoc eſt, ruga tantùm tranſuerſa, ſiue orbicularis, non autem ſacculus, ſed quæ ruga, puto, in orbem plicata extendi poterat, & ita obſerare.

Brōchij musculi non aderant. *Bronchij musculi* deerant in larynge, aderant verò bronchiotyroidei.

Nerui recurrentes. *Nerui recurrentes* per ſiniſtram partem reuoluebantur in muſculos laryngis, inter Tyroidem & Cricoidem.

Vuula non erat. *Gargareo* ſeu Vuula defuit.

Iecoris maior pars in ſiniſtro latere. *Iecur* in ſex lobos fiſſum, quorum tres planè, & maiores in ſiniſtra parte, ſub ventriculo iacebant.

Lien. *Lien* exiguus, oblongus, gracilis, accipiebat venas ex ramo ſplenico, per totam longitudinem.

Muſculi epiglottidis. *Duo musculi epiglottidis* euidentiſſimi, ab oſſis hyoidis baſi exorti. Vnde patet quamuis in homine videatur eſſe ligamentum membranaceum, velut frenum linguæ & penis, muſculi tamen vicem ſubire, vt rectè *Veſalius* contra *Galenum*, muſculos erigentes epiglottidis ſtatuat.

Apophyſis ſtylois. *Apophyſis ſtylois* coniungebatur cum oſſe hyoide in baſi.

Annuli tracheæ. *Annuli tracheæ arteriæ*, ſquamatim & imbricatim ſibi committebantur, interuentu membranæ, vt ita ſufficerent, à naturali ſitu in alium, multæ diſtenſioni, & amplificationi.

Atque hæc omnia me præſente *VVinthierius* obſeruauit, & pro ſolita diligentia inter aduerſaria ſua retulit.

Sed qui iam per Dracones & ſerpentinos meatus, à tramite recto diuertimus, redeamus in viam ſi placet, vt tandem *Dracunculum* noſtrum, cuius gratià diutiùs euagati ſumus, deſcribamus.

Plinius Herodoti hiſtoriam de Cinnamomo pro fabulis habet, quod à veſpertilionibus cuſtodiatur. Videtur *Plinius* lib. 12. cap. 19. quam ex *Herodoto* authoritatem attulimus, fabulis potiùs annumerare. *Cinnamomum*, ait, *& Caſiam fabuloſa narrauit antiquitas, princepsue Herodotus, auium nidis, & præſertim Phœnicis decuti. Item Caſiam circa paludes propugnante vnguibus diro veſpertilionum generi, aligeriſq. ſerpentibus his commentis augentes rerum pretia.* Quamuis haud ſciam, volueritne *Plinius* fabuloſos *aligeros ſerpentes* innuere, an hoc inter fabulas ſolùm ponere quod *ſerpentes* hi cum *veſpertilionibus Caſiam* & *Cinnamomum* reuera aduerſus homines, à collectione, & ſectione tueantur. Ne autem mirum alicui videatur, quà ratione *veſpertiliones* non niſi noctu volantes, has arbores defendunt, ait *Plinius*, *Non cædi hunc fruticem niſi aut ante ortum Solis, aut poſt occaſum*. *Theophraſtus* lib. 9. cap. 5. fabulis quoque accenſet, *à ſerpentibus mortiferis cinnamomum defendi*.

Garzias ab Horto de hiſtoria cinnamomi conſulatur. Cicero etiam aligeros ſerpentes eſſe dixit. Hoc ipſum atteſtantur Strabo, Mela, Solinus. Recētiorū de eade re teſtimonia. *Garzias ab Horto* lib. 1. cap. 15. exactiſſimè *Canellam*, & quæ inter *Cinnamomum ac Caſiam* conuenientia, aut diſcrepantia ſit, deſcribit, qui aromata hæc, locis illis ab *Herodoto* & *Plinio* aſſignatis, nunquam nata fuiſſe, apertiſſimis ibi argumentis docet, & vnde antiquorum fabulæ illæ enatæ fuerint, detegit, quæ cum huius loci non ſit examinare, is ipſe adiri poterit. Interea *Ciceronem* quoque de *Natura Deorum*, de *aligeris* his *ſerpentibus* teſtem laudare poſſumus. *Ibes auertunt*, inquit, *peſtem ab Ægypto, cum volucres angues ex vaſtitate Lybia* (alij dicunt ex *Arabia*) *vento Africo inuectos interficiunt atque conſumunt*. Inter veteres his accenſeo *Strabonem*, *Melam*, atque *Solinum*. Nec ſeculi noſtri, quo plurima veteribus ignota & incredibilia, nobis innotuerunt, fideliſſimis teſtimonijs

uijs destituimur. In *sexta parte* descriptionis *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ* ad *Africam* pertinentis, à *Batauis* perlustrati, hæc reperio. *Sed & aliud Serpentum genus ibi reperiri dicunt, quos Dracones vocant, alis & caudà rostroq. bene longo, & dentibus acutissimis, quibus pecudes & carnes crudas quascunque conficere facilè possunt, formidabiles. Colore sunt cæruleo & viridi, & ab Æthiopibus pro Fetisso habentur. Odio Elephantes prosequuntur maximo, quos etiam calliditate suà interimere possunt. Vlnarum sunt in his regionibus plerunque decem, quamuis alibi inuenti sint Dracones centum pedum longi, qui volando eousque ascendere & attollere se se potuerunt, vt vel aues in aëre comprehendere potuerint.* In Regno Guineæ sũt tales Serpentes, siue Dracones.

Philippus Pigafetta ex *Edoardi Lopez acroamatis*, in *Regni Congi* descriptione hæc habet. *Reperitur præterea etiam ibi animal auis magnitudine, formà verò Draconis, alatum enim est, & caudam habet longam. Caput quoque oblongum ore pluribus dentium acutissimorum ordinibus referto. Carnibus crudis victitat. Cutis glabra quasi subuiridibus squamis depicta. Gentiles id venerantur pro Deo & in hodiernum diem magnà curà, & admiratione educatur à primatibus, qui propter vberem ex oblatis prouentum, aliquando id populo adorandum proponunt.* In Regno Congo tales similiter reperiuntur.

Apud *Ramusium* in primo tomo, hæc *Odoardus Barbosa* annotata reliquit, cùm de monte quodam Regnum *Narsingæ* à *Malabaris* diuidente, sermonem inijceret. *In hoc monte*, ait, *sunt serpentes alati & volantes, admodum venenosi, de quibus fama fert, quod halitu suo, & intuitu solo interficiant, si quis ad eos propiùs accedat, ab arbore in arborem conuolant.* Similes sũt circa Regnum Narsingæ.

Nicolaus de Comitibus Venetus, apud eundem *Ramusium* inter alios serpentes prouinciæ *Malabar*, quos ibi notat, hos quoque valde truculentos memorat, longitudine cubiti, *alis vespertilionum*, & *septem capitibus* præditos, vnum post alterum secundum corporis longitudinem habentes positum. *Hi maximè*, ait, *sunt venenosi, qui arboribus insident, nam solo etiam anhelitu & spiritu suo interficere hominem sunt soliti.* Iidẽ apud Malabaros

In *tertia parte Nauigationum* dicti *Ramusij* asseritur, in Regno *Palimbotræ esse serpentes, duorum cubitorum longitudine, & cum alis vespertilionum, noctu hi volant, & vbi guttulas aliquot vrinæ emittunt super aliquem, hunc ipsum occidunt.* In Regno quoq; Palimbotræ.

Atque hactenus à me producta, tam iuniorum, quàm veterum testimonia historicorum, facilè quemuis (nisi cui *durum circum præcordia ferrum* hæret) inducere poterunt, vt credat, *Naturam Dracones* siue *Serpentes alatos* produxisse, qui hodie varijs in regionibus, calidioribus præcipuè conspiciuntur. Certũ igitur est, esse Dracones alatos.

Verùm quod nunc propositurus sum animal, nescio equidem, an fidem confestim apud quosuis reperturum fuerit, adeò enim à reliquorum modulo, constitutione, & forma exorbitat, vt dubitem, ne ad ceterorum protinus monstrorum poëticorum stabulum, quispiam id ablegare voluerit. Sed iã describendus Card. Barberini Dracũculus valde aliorum Draconum limites excedit.

Ast quamuis ratio reclamet, vera negetq.
Credere posse animum, victus fateare necesse est,

Id tamen ita esse, si hoc mecum oculis tuis perlustraueris, manibus palpaueris, & mente denique ipsà comprehenderis. Non negãdum subitò, si quid ratio tua non comprehendat, sẽsus tamẽ approbet.

Difficile est ratione docere, & vincere verbis.

Veruntamen *non potest de veritate dubitari, quoties cum incertis experimenta consen-*

ſentiunt ait *Quintilianus. Et pluris*, inquit *Plautus, eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè ſciunt.* Hoc ego animal iuſſu & permiſſione Ampliſs. *Cardinalis Barberini* in cuius *Pinacotheca* idipſum oſſibus hęrens, & corio ſuo tectum integrũ fermè adſeruatur, in gratiam auidiſsimi naturalium miraculorum ſcrutatoris, graphicè priùs in tabella expreſſum, iuſtamq. ſuam magnitudinem repræſentans exhibebo. Poſtmodum ad vnguem, pro virili mea deſcribam, verumq. ac genuinum, non fictum, non arte conſarcinatum eſſe, confirmabo. Denique ad quodnam animantium genus referendum ſit, diſſertabo.

Dracunculus Monoceros

ILLVSTRISS. CARD. BARBERINI.

Dracunculi Cardin. Barberini accurata delineatio. Huius longitudo. Caput & rictus. Dentes.

SI totum extendas dimetiarisq. hoc animal, cum capite & cauda, ſpithamam tibi eius longitudo, & digitos quatuor tranſuerſos conſtituet. *Caput* oblongum & roſtratum obtinet, quinimo roſtri cuſpis merè eſt cornea. *Rictum* quoque pro beſtiæ exilitate, iuſto maiorem habet. In vtraque mandibula vtrinque *dentes* tres numerantur molares, ſed eminentijs & cuſpidibus quibuſdam elatis exaſperati, ſeipſos tamen egregiè excipientes, vt ſimul ſumpti duodecim exiſtant. Sunt & canini in vtraque mandibula bini, terribiles, ſed non exerti, ſuperiores tamen inferioribus paulò grandiores. Inter hos videre eſt ſex alios dentes inciſores, & ſuperiores quidem longè inferioribus maiores. Nec hi quidem æqualis prorſus longitudinis, cum duo illi qui vicini ſunt caninis, paulò ſint productiores quatuor alteris medijs, eiuſdẽ planè magnitudinis. Sex inciſores autem in maxilla inferiore, tam ſunt exiles, vt vitreis oculis opus habeas,

Habet duodecim molares, duodecim inciſores & quatuor caninos.

beas, si rectè hos discernere cupias. Quare *microscopij* nostri auxilio vsus, eosdem numeraui, qui omnes simul sumpti viginti octo constituunt.

Foramina, vbi olim *oculi* fuerunt, magna satis, & *auriculas* adhuc cutaneas, collapsas tamen, acutas & non exiguas conspicere licet. In apice capitis *Corniculum*, quod mireris, protuberat, extremum ferme indicis digiti articulum longum, recuruum, & collum versus reflexum. Hoc pelle squamosa obducitur, versicoloribus punctulis venustà, quę cum aliquantulum lacera sit, sub hac ipsa cornea substantia perbellè elucet. Totum caput duos transuersos digitos longum, & pollicaris crassitiei est. Ab hoc *collum* incipit, quod palmi minoris, siue quatuor digitorum est longitudine, donec ad primas thoracis vertebras pertingat. Crassitiei talis in sui initio, quæ digiti est indicis, & pectus versus, quæ pollicis est. Situs & positura eadem huius colli est, quæ in auibus, elatum enim hæc bestia illud, & non rectà lineà exporrectum gestat. Oculi. Aures. Cornu in capite. Collum.

Thorax post collum sequitur, cuius principium duæ clauiculæ ordiuntur, finit sexta costa: neque enim comprehendere potui thoracis regionem pluribus, quàm sex costis & clauiculis, quæ in brutis rarissimæ sunt, excepta *simià* & *erinaceo*, vt ego vidi, circumscriptam fuisse, videtur enim sterni os inter has sex costas interseptum. An autem sequentes octo ab vtroque latere costæ, cartilagine in medio sui cohæserint, ignoro equidem, vetustate enim hæ quodammodo collapsæ, nec aliquid, nec nihil omnino tale ostendunt. A thorace *venter* incipit, & caudam versus octo adhuc *costæ* numerantur, vt omnes simul sint quatuordecim, præter clauiculas. Venter est triplo thorace longior, & in medio sui duplo latior, ad caudam accedens paulatim angustatur. Cum *cauda* detruncata appareat, tota eius longitudo ita exactè mensurari haud potuit, exiguum autem quid deest. Ab vltima tamen cauda incipiendo, *vertebras* triginta vsque ad os sacrum dinumeraui, quod ad vltimi ventris costam desinit. Politissimæ certè sunt istæ vertebræ, & à sua carne probè denudatæ, itaque arctè ac firmiter connexæ hærent, ac si glutine quouis tenacissimo, aut filo argenteo, veluti in sceletis meis factum est, compactæ fuissent, in spiram quoque eleganter conuolutæ. Thorax. Costæ sex in thorace. Et octo in ventre. Venter. Vertebræ in cauda.

Ad clauiculas *femoris ossa* articulata hærent, duos longa digitos transuersos, quibus tibiæ breuiores paulò, & his *pedes* adhuc breuiores copulantur, in quatuor digitos, acutis satis vnguibus armatos fissi atque diuisi, æqualis fermè longitudinis, & nullà, quod ego animaduertere potui, membranà connexos, quibus demum quintus accedit digitus pollicis instar, breuior prioribus scilicet, internà parte locatus. Ossa femoris & tibię. Pedes.

Alas gerit hæc bestiola binas, duos latas digitos, & tribus paulò longiores, quadratas quodammodo, nisi quòd cuiuslibet oræ, seu fines in tres cuspides arcuatim desinunt, inter quas, semilunares duæ incisiones intercurrunt. Extremitas principij harum, suprema sui parte, exiles duos exporrigit vnguiculos. Infima pars earundem ventri proxima, bene breuior est supremà: Inter septimam autem & octauam, hoc est in medio quatuordecim harum costarum, eædem annectuntur. Extensæ verò hæ, oras suas seu cuspides extremos non in altum erigunt, sed caudam versus porrigunt, id quod diligenter hìc notari Alæ & quę in his diligenter sũt obseruãdæ.

velim, atque hic mos eſt omnibus, quòd ego ſcio, veris auibus. Apparet autem has non ex pennis eſſe compoſitas, verùm ex mera quadam cute conſtare, tribus tamen in qualibet alarum nerueis, & ſatis robuſtis per longum fibris tranſcurrentibus, pellemq. illam firmantibus, alij vnguiculi, præter puſillos & vix conſpicuos dictos, in alarum oris nulli videntur, qui *veſpertilionibus* ſunt proprij potius, quibus parietibus, muris, & arboribus fixi hærent.

Alarũ ſubſtãtia & color

Tranſparet autem hæc *alarum pellicula* ad candelæ lumen, quarum color internè parte palearum eſt, ſed obſcurior, externà cæruleo, & aliquantulum rufo atquè nigricante relucet. Multis quoque hæ extrà orbiculis oblongioribus, & ouatis, quaſi pauonum oculis, diſtinguuntur, quæ oculis noſtris delectationem magis quàm terrorem incutiunt.

Maxillarum & *femorum oſſa*, *thoracis* ac *caudæ vertebræ*, & pleræque coſtæ, carne ac cute ſuà denudata omnia, non ſpinas piſcium atque ſerpentũ ſimilant, ſed vera quadrupedum, aut auium oſſa æmulantur. *Pellis* tamen ſiue cutis, qua totum animal obducitur, ſerpentina potius videtur, quàm alterius vllius beſtiæ, licet ſquamoſa non multùm ſit. *Color* varius, præcipuus eſt viridis cum cæruleo, ſubluteo, & nigricante mixtus. In dorſo, & ſupinà corporis parte magis vireſcit, ſub collo, ventre, & prona parte magis flaueſcit. Atque hæc ſuccincta quidem, genuina tamen, & veriſſima animalis huius, non à circulatore aliquo artificiosè compoſiti, ſed à Deo, ac Natùra realiter in lucem producti, eſt expoſitio. Quod ſicuti verbis in charta, ita lineamentis ſuis in tabella expreſſum, curioſi lectoris oculis, & menti exhibere voluimus, idq. eo libentius præſtitimus, quòd certiſſimè ſciamus, à nullo Zoographo, ita exactè deſcriptum, atque concinnè eiuſmodi *Draconem* depictum, veluti hìc factum, vnquam fuiſſe.

Oſſa vera in hoc sũt non ſpinæ vt in piſcibus & ſerpentibus.
Cutis ſeu corium.
Totius animalis color.
Similis & tam accurata animalis huius deſcriptio vix à quoquã alio eſt facta.

Prodijt nuper magnum ſatis opus, cum figuris pulcherrimis in æs inciſis, naturalium rerum mirabilium, quæ in celebri *Calceolarij Veronenſis* muſeo iamdudum conſeruantur, in quo dum verum *Draconem* nunquam forſan ſcriptor vidiſſet, nedum habuiſſet, coactus fuit falſum, vt ipſemet *Calceolarius* fatetur, nobis proponere ex *Raia* piſce, à circumforaneo, niſi fallor, quodam concinnatum, de quo hæc eius verba habentur: *Monſtroſum hoc animal, quod ſpectandum exhibetur, formam illius virulentiſſimi Baſiliſci imitari dices, verùm ſcias, ne quid mendacij hoc noſtro in Nomenclatore reperiatur, Baſiliſcum non eſſe, nec Draconem, ſed eſſe piſcem maris alumnum, Raiam nimirum læuem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.*

Artificioſus Draco à Calceolario proponitur.

Quod ſi ex *Ariſtotele* ſciſcitatus eſſes, an *Natura* vnquam ſerpentem bipedem produxiſſet? per omnia tibi ſacra, iuraq. hoc nunquam ab ea factum, nec fieri poſſe iuraſſet, hic enim, *Gaza* interprete, ipſe lib. 1. cap. 5. hiſt. animal. ſcripſit: *Enimuerò alijs pedes Natura dedit, alijs negauit, & quæ obtinent pedes, aut binos hæc habent, vt homines vt aues, duo hæc tantummodo genera, aut quaternos, vt lacertæ, vt canes: aut plures vt Centipedes & apes. Auguſtinus Niphus* ad hunc locum ait, *non eſſe alia bipeda, quàm homines & aues. Iulius Cæſar Scaliger* quoque hunc textum ita vertit: *Animalium præterea quædam pedes habent, quædam non habent, & illa quidem aut binos, vt homo & auis ſola.* Rectè *Scaliger*, ita enim

Ariſtoteles nũquã ſerpentes bipedes admiſiſſet.

enim Græcè Aristoteles loquitur. *Καὶ τῶν ἐχόντων τὰ μὲν δύο πόδας ἔχει οἷον ἄνθρωπος καὶ ὄρνις μόνα.* Erit igitur hic *Dracunculus* noster, cum homo non sit, & *Serpens* ex Aristotelis doctrina, esse nequeat, erit, inquam, *ὄρνις*, hoc est *auis*. Nam eodem libro cap. 24. ait: *Caret pedibus omne genus Serpentum vt pisces.* Idem lib. 5. hist. animal. cap. 4. *Quæ autem pedibus carent*, inquit, *& longo sunt corpore vt Serpentes, vt murenæ, ijs coitus complexu mutuo supinarum partium agitur.* Et licet hìc ex aliorum sententia *Serpentibus alas* quoque dare voluerit, *pedes* tamen nusquam concessit.

Ex Aristotelis mente Draco noster esset potius auis quam serpens.

Quamuis enim *pedes lacertis* tribuerit, hos tamen à *Serpentibus*, quos *apedes* perpetuò dixit, separauit. Itaque 2. hist. animal. cap. 17. ait: *Genus Serpentum omnia ferè proxima lacertis, ex terrestri ouiparo genere habere species, si pedes ijs demas, longitudinem addas.* Et vt demus *lacertos* etiam ex *Serpentum* genere quodammodo esse, quatuor tamen his semper, veluti & *Crocodilis*, binos verò pedes nunquam assignauit.

Serpentes vbiq; apedes nō pedatos, minimè bipedes Aristoteles statuit

Veruntamen hìc aliquis Aristotelis sensum mentemq. explorare meritò posset, quomodo solam *Auem* cum *Homine bipedem* esse statuerit? Cum tamen *Vespertilio bipes* quoque sit, & auis tamen minimè censeatur, est quidem *volucris*, sed non *auis*, hoc est *ὄρνις*. Aristotelis hæc, non mea doctrina est, sic enim loquitur lib. 1. hist. animal. cap. 5. *Scaligeri* versione: *Volucres autem aliæ pennis præditæ sunt, vt aquila, & accipiter: aliæ earum loco membranas, vt apes, & scarabæus: aliæ corium habent, vt vulpes & vespertilio, pennatorum igitur genus auis vocatur, (ὄρνις καλεῖται) reliqua duo genera vnum nomen, quo dicerentur, non habuere.* Vespertilio igitur cum pennis careat, auis non erit, hoc est *ὄρνις*, & bipes tamen est, quare pulchrè de hoc animali hoc eodem loco *Scaliger*: *Mirum animal*, inquit, *bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns non luce, cæcus in luce, extra lucem luce vtitur, in luce luce caret, auis cum dentibus, sine rostro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit.*

Vespertilio an auis sit.

Vespertilio mirum animal.

Possem & ego ad vespertilionem, cuius exquisitum sceleton inter alia colligatum teneo, symbolam meam conferre, nisi parergon censerem. Hoc interim reponendum illis volo, qui arguere possent, *vespertilionibus* pedum nullum vsum esse, cum dixerit contrarium Aristoteles lib. 1. hist. animal. cap. 1. *Animal quod volucre tantum sit, vt piscis natatile solummodo est, nullum nouimus, nam & quæ pennis cuteis volant, ingredi possunt, vnde vespertilioni etiam pedes sunt, & vitulus marinus pedes habet minutos.* Pedes igitur vespertilioni ad ingrediendum concessit *Philosophus*. Verum de *aue Paradysea* quæ apes esse, & semper volare creditur, de qua noster hoc libro author etiam, nos fortè in secundo tomo disputabimus.

De vespertilione etiā rari aliquid author afferre posset.

Vespertilio pedibus suis vtitur.

An dentur aues apedes?

Nunc ad *Dracunculum* redeamus. Hunc igitur bipedem esse cum constet, *hominem* autem dicere nefas sit, & *auis* esse nequeat, quod pennis non sit vestitus, & à *Serpentum* numero, quia binos pedes habet, excludatur, *vespertilionem* vt facias, ex Aristotelis decretis, solum restat. Atqui *vespertilio* plurima habet, quæ *Dracunculo* minimè competunt, & vt alia taceam, cutis sola reclamat, quæ in hoc est squamosa, & glabra, in *vespertilione* pilo-

Nescitur ferme ad quod animaliū genus noster Dracunculus sit reducendus.

 sa, &

ſa, & villoſa, qualis fermè in muribus eſſe ſolet, ſic vndique ſunt anguſtiæ.

Dantur ſerpentes pedati & quidem bipedes aduerſus Ariſtotelis decreta. Draco Anglus celeberrimus Pirata orbis vniuerſi maria nauigauit.

At nos, vt vt Ariſtoteli cõtrariũ id viſum fuerit ſerpentes eſſe bipedes, ex diligenti tamen itinerum atque nauigationum lectione, vtriuſque orbis tam occidui, quàm ſurgentis ſolis, comperimus *Dracones*, ſeu mauelis dicere, *Serpentes alatos*, atque *pedatos* ſimul, & duobus quidem ſolis pedibus ingredientes, non rarò viſos fuiſſe. Huiuſmodi *Dracones* memorabilis ille pirata, qui vniuerſum terrarum orbẽ circuiuit, & in vaſtiſſimo Oceano, infinitas propemodum naues deuorauit, hoc eſt prædam immenſam, opimamq. domũ reduxit, *Draco*, inquam, iſte *Anglicus*, in ſecunda itineris ſui parte *Gallico* idiomate *Pariſijs* excuſa, paginà 109. quando de *Regno Congi* loquitur, hæc habet. *Ibidem conſpiciuntur etiam animantes altitudine Arietis quæ alatæ ſunt, quemadmodum Dracones. Caudam habent, & roſtrum oblongum, pluresq. dentium ordines. Veſcuntur crudis carnibus duosq. tantum pedes habent. Pellis eſt illis rubra, viridibus & cæruleis maculis conſperſa. Iiſdem coloribus cernuntur ibidem chamaleontes*. Fuit autem hìc *Draconi Anglo* ſermo de Serpentibus, viperis, & huiuſmodi venenoſis ac nocentibus beſtijs.

Americus Veſputius Florẽtinus in America Dracones bipedes vidit.

Inuenio hæc præterea in decima deſcriptionis *Americæ* parte, & illa quidẽ nauigatione, quam primã in *Pariam Americus Veſputius Florentinus* tentauit, & regionem hanc à ſuo nomine ſicut hodieq. remanet, *Americam* appellauit. *Ibi populum quendam offendit piſcationi operam dantem, & complures ibi caſas Hiſpani conſpexerunt, quas piſcationem exercentes (hi populi autem qui erant ad quatuor millia conſpectis Hiſpanis aufugerant) ac varij generis feras piſcesq. elixantes atque torrentes ibidem conſtruxerant. Inter alia ſerpens alatus craticulæ ligneæ erat impoſitus, qui in maximum ſtuporem Hiſpanos conuertit. Paulò longius progreſſi, in reliquis tugurijs complures eiuſmodi Serpentum viuos offenderunt, quorum pedes vinculis alligati, fauces funibus conſtrictæ erant, ne quid hominibus damni inferre poſſent, quemadmodum vrſis, canibus, equis, alijsq. feris capiſtra inijcere ſolemus. Vſque adeò immane tuebantur, vt abs contactu illorum prorſus Hiſpani abſtinerent*. In pictura, quæ hoc in libro conſpicitur & beſtiam hanc exprimit, pedes bini ſaltem appinguntur.

Bellonius depingit Dracũculũ noſtro valde ſimilem.

Petrus Bellonius obſeruationum ſuarũ lib. 2. cap. 70. *Habet Ægyptus*, inquit, *multos præterea Serpentes, quorum non meminimus: quæ de nocentioribus dixiſſe ſatis eſt. Quoniam porro condita atque integra quorundam Serpentum alis & pedibus præditorum (quos ex Arabiæ parte in Ægyptum aduolare ferunt) corpora vidimus, vnius ex ijs Iconem lectorum oculis ſubijcere voluimus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi*. Veruntamen, vt diligentem omnem etiam curam adhibuerim, hunc *Bellonij* librum tamen de *Serpentibus* conquirere non potui, quare quæ de ſimilibus *Draconibus* ſcripſerit, me fugit. Hoc ſcio, cuius figuram in his obſeruationibus ſuis propoſuit, ad noſtri *Dracunculi* imaginem proximiùs accedere, quàm ad aliarum vllam à nobis ex alijs authoribus, excepto *Herodoto*, allatarum.

Huic non abſimilẽ Pareus proponit. Plinius de noſtro Dracone nihil habet.

Conſimilẽ prorſus figurã *Ambroſius Pareus* lib. 1. depinxit. Verùm quid *Dracones* ſint, & vnde veniãt, nõ docuit, ſola illa quæ *Plinius* habet, attulit, quæ ad rẽ noſtrã nihil faciũt, hic enim de *Dracũculo* noſtro ne ſõniauit quidẽ, verùm magnos ſerpẽtes quoſdã, vt ſupra memini, *Draconum* nomine afficere voluit. Addit *Pareus* aliũ maiorem tricornem, monopodem hunc, aut multipidẽ dicas, haud

ſcias

ſcias, vno verbo monſtroſam potius quam naturalem beſtiam. Hi ambo *Dracones* ab alijs omnibus animalium ſcriptoribus, quos ego vidi, vt delineantur, ita minimè explicantur, vt probabile valde ſit, vnum ſcriptorem ab altero hos mutuos accepiſſe. Quod autem inter noſtrum verum & hos diſcrimen intercedat, poſteriùs paulò declarabo. Dracones à diuerſis ſcriptoribus ijdem mutuati videtur propoſiti.

Cardanus tamen lib. 9. *Subtilit.* ſe nobis opponit & ſerpentes alis, ac pedibus priuat. Rationem hanc aſſignat: quia ſic pernices & pernicioſi maximè ſimul forent, quod *Naturæ* benignitas non permittit. *Ea de cauſa*, ait, *nullam auem venenoſam Natura fecit, aut ſi fecit facietue, debile venenum illi erit, vt veſpa, aut non magna, aut diuturna, aut non frequens & puſilla, aut in deſertis locis habitabit. Manifeſtum eſt igitur ex fine ipſo, cur Serpentes ſine alis & pedibus ſint.* Sed & finis huius rationem adduxit, quòd putauerit nimirum, venenum horum ex ſiccitate nimiâ eſſe ſicciſſimæ ſubſtantiæ, quare æquum fuiſſe, vt cornua, vngues, oſſa, & plumæ venenoſorum carnibus animalium immiſcerētur, vt hæc ſicciora ita efficerentur & nocentiora. Quæ *Scaliger* in *Exercitationibus* ſuis aduerſus hæc diſputauit, videre poſſunt, quibus otium commodum magis eſt. Ego verò eundem *Cardanum*, vel hoc ipſo in loco, nō ſatis ſibi conſentanea docuiſſe mihi perſuadeo, quando adhuc venenoſiores *Serpentes* illos, quibus vngues & cornua non carnibus immixta fuerunt, ſed extremitatibus eorū adnata, ſcripſerit: *Serpentem verò*, ait, *quicunque etiam vel in cauda vngulam vel in fronte cornu habent, immodicè ſicci ſunt, atque ideo pernicioſiſſimi. Vt igitur Serpentes veneno præditi eſſent, pilis, plumis, cruribus, alijsq. carere debuerunt, & parum etiam bibere his neceſſe fuit, & vt oculi ruberent. Hac de cauſa nulli ferme piſces venenoſi: quod ſi ſint, ſicciſſima parte tales ſunt, vt lepores marini felle, & ſpinis aranei piſces.* Hæc omnia, & quæ *Scaliger* cōtradicit, ſub incudē ad longū referre, nunc nō licet, nec libet, alio id loco fiet. Cardanus alas & pedes ſerpētibus adimit. Rationem huius adducit. Cardanus contraria ſuis decretis docet. Scaliger aduerſus Cardanum.

Hoc ſolum pro aſſerendo, confirmando, & à dolis fraudibusq omnibus eximendo *Dracunculo* noſtro, ex alio *Cardani* lib. de *Rerum varietate* nempe, cap. 29. lib. 7. attuliſſe, & *Cardanum* nolentem volentem veritati aſſenſum præbere debuiſſe, mihi ſufficeret, huiuſmodi prorſus, vt ego opinor, *Dracunculos* ab ipſo *Pariſijs* viſos, qualis noſter eſt, iam dudum fuiſſe. Hęc cōcepta ipſius, dicto iā loco, ſunt verba. *Sed de Serpentibus alatis, dum Lutetiæ eſſem, quid viderim apud Gulielmū muſicum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc deſcribam: qui cum omnes diuerſis temporibus habiti eſſent, formâ verò eadem penitus, indicabat non fuiſſe commentitios: neque enim diuerſi homines, eadem ad vnguem, & maximè diuerſis temporibus fingere poſſunt. Erant autem bipedes alis exiguis, vt vix volare poſſe crediderim. Caput paruum & Serpentum capiti ſimile: Color lucidus, plumæ nullæ, nec pili. Magnitudo eius, qui præcellebat alios, cuniculi. Præſtitiſſet ſi confecti fuiſſent, alas tam grandes addere, vt poſſe volare exiſtimarentur: delatos ex India conſtat: Dracones vulgus vocat.* Hos ego, vt iam ſcripſi, noſtro *Dracunculo* congeneres fuiſſe conijcio, quamuis notas omnes, quæ in noſtro ſunt, non expreſſerit *Cardanus*. Pedes verò *Draconibus* quoque *Scaliger* dedit *Exercit.* 189. *Draconibus autem crura eſſe, & notum eſt, & puerilia illa eſſe*, inquit, *vt Serpentes veneno præditi eſſent, oportuiſſe eos carere cruribus propterea, pilis plumis, & parum bibere.* Cardanus tamen alatos & pedatos & morbo ferme ſimiles Dracones quinque Pariſijs vidit. Scaliger quoq; pedes Draconibus conceſſit.

Inuenio præterea in Geſnerianis notis ſequentia verba ex *Brodæi Miſcellan.*

Herodæus alatũ Draconem in Gallia visum esse testatur. Hoc testimoniũ latis est contra Cardanum.

lib. 3. cap. 1. *Esse porrò Serpẽtes quosdã mẽbranaceis pinnis alarũ instar vtentes, memoriæ proditur: quod ætate nostra ita esse compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gallorum Regem Draco pennatus, apud Sanctones à rustico, cum in eum inuolaret, ligone cæsus: hunc multi eruditi, spectatæq. fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Putabant autem ex transmarinis regionibus, vento pulsum, in eam prouinciam emigrasse, nam Gallia monstris eiusmodi caruit.* Hìc licet *pedum* nulla fiat mentio, volui tamen *Cardano* auctoritatem hanc oculatorum testium opponere, quia præter crura serpentibus, etiam alas ipse iniquo iure adimere conatus fuerat.

Author purgat se à prolixitate & arrogãtia.

Aurea dicta Senecæ & Clem. Alexandrini philosophiæ studiosis consideranda.

Hic beneuolus mihi lector meus rogandus, ne aut prolixitatem meam, in enarrandis authorum dictis accuset, aut in ijs refellendis arrogantiam culpet: *Ipsorum enim dogmatum conflictus, dum inter se conferuntur, veritatem conciliat, vnde sequitur cognitio,* inquit *Clemens Alexandrinus*. Est quidem vna via veritatis, sed in eam tanquam in fluuium, alia aliunde fluenta influunt. Et cum Seneca meo, ad posterius, hoc regero. *Non me cuiquam mancipaui, nullius nomen fero, multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid meo vindico, nam illi quoque non inuenta, sed quærenda nobis reliquerunt, & inuenissent forsan necessaria, nisi & superflua quæsiuissent. Multum illis temporis, verborum cauillatio eripuit, & captiosæ disputationes, quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguam significationem verbis alligamus, deinde dissoluimus.* Quare alio idem loco indignabundus, in has querelas erumpit. *Pudet me, in re tam seria senes ludimus. Mus syllaba est, mus autem caseum rodit. Puto nunc me istud non posse soluere, quod mihi ex ista sententia periculum imminet? quod incommodum? sine dubio verendum est, ne quando in muscipula syllabas capiam, aut ne quando, si negligentior fuero, caseum liber comedat. Nisi fortè acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem caseum non rodit, mus ergo caseum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus, in hoc barbam demisimus, hoc est, quod tristes docemus & pallidi.* Hæc studiose rerum naturalium indagator, aurea tibi dicta sunto. Tempus, cuius exigua nobis relicta est portio, non inutilibus, & nugacibus verbis, sed & frugiferis rebus impende, & cum eodem *Clem. Alexandrino*, nulli te sectæ addicas, *Philosophiam non Stoicam, non Platonicam, non Epicuream, non Aristotelicam, sed quæcunque ab his sectis rectè dicta & facta videris, hoc totum selectum Philosophiam dicas.* Et quæ cum sacris magis literis congruit, hanc toto animo exosculare.

An Dracũculus hic ad serpentes pertineat?

Verùm & nos temporis rationem aliquam ducamus, & ad finem tandem properemus oportet. Ad quem priusquam perueniamus, explorare operæpretium fuerit, sit ne *Dracunculus* noster ex *Serpentum* progenie oriundus? Ad hoc quæsitum, si *Aristotelis*, & *Plinij* doctrinam sequi velis, negando, si *Naturam* consulere malis, affirmando respondebis.

Ex Plinio probatur, non ad serpentes illũ attinere. Idque eo argumento quia cornu verum habet.

Cornu in primis corneum, non carneum obstat, ne *Serpentem* ex horum decretis authorum esse credas. Quamuis enim *Herodotus* lib. 2. dicat: *At circa Thebas sunt sacri Serpentes, nihil omnino hominibus noxij pusillo corpore, binis præditi cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt, huic enim Deo illos sacros esse prædicant.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. *Cornua quoque referat, multis quidem & aquatilium, & marinorum, & Serpentum data esse modis.* Ait tamen, *quæ verò cornua intelligantur, quadrupedum tantùm generi concessa esse.* Idem

Cochleis

Cochleis ad prætentandum iter (ſcilicet data ſunt cornua) *corporea hæc ſicut ceraſtis* (hoc eſt ſerpentibus huius nominis) *aliquando & ſingula*. Itaque ex *Plinij* hiſtoria, habemus quidem *Serpentes cornutos*, verùm non duris oſſeiſque, ſed mollibus, & vt, ipſe loquitur, corporeis cornibus inſignitos. Noſter autem *Dracunculus*, vnicam omnino corneæ, & duriſsimæ ſubſtantiæ, in apice capitis geſtat, *cornu* inquam verum, non *Criſtam*, quam aliqui *Draconibus* attribuerunt. Quare idem *Plinius* lib. 8. cap. 12. *Id modò mirum*, ait, *vnde Dracones criſtatos Iuba crediderit*. Et laudato iam ſupra loco, cum de animalibus, quæ criſtas habent egiſſet, *Draconum enim criſtas qui viderit*, inquit, *non reperitur*.

Ariſtoteles autem lib. 2. Hiſtor. anim. cap. 1. Cum de animalibus, quæ cornua gerunt, ſermonem inſtitueret, *Serpentum* minimè recordatur. Et *biſulca quidem ſola facit, vt plurimùm cornigera*. *Oryx* ipſi quoque *biſulcus* cum ſit, non bicornis tamen, ſed vnicornis exiſtit. Et *Aſinus Indicus*, *ſolipes* non biſulcus, *monoceros* eſt. Hoc eodem porrò capite cum *Plinio* probè congruit. *Quæ autem cornuta ſunt, eadem omnino quadrupeda eſſe certum eſt*, ait, *niſi quid per tranſlationem cornu habere dicatur: quemadmodum Ægyptij de Colubris Thebanis perhibent, quaſi aliquid illis veluti veſtigium cornu extuberet*. In noſtro verò *bipede Dracunculo*, non quadrupede, *Corniculum* non per metaphoram & tranſlationem, ſed realem eſſentiam, atque exiſtentiam, non molle, ac tenerum, ſed durum & oſſeum prominet. Quin & *roſtri cuſpis* merum quoddam *cornu* exiſtit. Et quod mireris planè, ac præter *Ariſtotelis* doctrinam accidiſſe dicas, animal hoc noſtrum ſuperioribus inciſorijs dentibus, cùm iure carere debuiſſet, quia cornigerum eſt, hoc tantum abeſt vt ita ſit, vt hos etiam inferioribus comparibus ſuis & correſpondentibus, triplo maiores auctiores atque longiores obtinuerit. Hoc ipſo enim, & libro & capite *Philoſophus*: *Sunt alia vtrimque dentata*, inquit, *alia altero dentium ordine carent*. *Quæ enim cornua gerunt, hæc non dentata vtrimque ſunt, quippe quæ primoribus maxillæ ſuperioris careant dentibus. Quamquam ſint nonnulla, quæ cornibus vacent, & vtrinque dentata non ſint, vt Cameli*. Non igitur mirum eſt, ſi in *Camelo* contra Naturæ legem & *Ariſtotelis* regulam, hoc euenit, poſſe ijſdem aduerſari decretis *Dracunculum* etiam noſtrum, qui licet corniger ſit, dentibus tamen nullis in ſuperiore maxilla ſit deſtitutus. Verùm de cornibus plura in ſequente, & vltimo capite hoc noſtro, vbi de *Scarabæo cornigero* ſeu *Tauro volante* agemus, ſuppeditabimus. Hoc interim pro more, & amore meo, *Philoſophiæ Tyroni* meo inculcandum denuò cenſeo, *plurima vera eſſe, quæ parum ſunt credibilia*. Venire veritatem etiam interdum in lucem, non quæſitam. *Et interdum ita perſpicua eſt veritas*, ait *Seneca*, *vt eam infirmare nulla res poſſit, interdum tamen eſt adhibenda vis veritati, vt eruatur*. Quod ſi nos quandoque aduerſus *veteres* hoc ipſum diſputando præſtamus, id non calumniandi illos, per quos plurimum profecimus, ſed ab erroribus eorum, ſi qui irrepſerint, iuniores tutandi ſit gratiâ. *Tantam enim*, ait *Cicero*, *ſemper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiuſq. hominis ingenio, aut arte ſubuerti potuerit. Et licet in cauſa nullum patronum aut defenſorem obtineat, tamen per ſeipſam defenditur*.

Hoc ipſum ex Ariſtotelis doctrina diſcitur.

Cõtra Ariſtotelis decreta corniger Dracũculus eſt, & dentes omnes habet.

Adhortatio ad Philoſophiæ ſtudioſos.

Videamus vlterius ſi placet, an *dentes* in hoc *Dracunculo Serpentini* ſint nec ne? *Ariſtoteles* 2. hiſt. anim. cap. 17. *Gaza* interprete, *Dentes exerti omnibus ſunt*, ait,

Probatur argumento dentiũ non pertinere ad Serpentes.

ait, *Serpentibus*. *Scaliger* ad hunc locum, *Illud nequaquam excusatur*, inquit (in Gaza videlicet) *cum* Καρχαρόδοντας *interpretatus est exertos dentes. Nam neque id sonat vox Græca, neque verum est, neque exerti sunt duo illi, quos longissimos tradit Plinius, quanquam præ cæteris exstent*. Bene hæc *Scaliger*, sed ante ipsum priùs hæc *Niphus* aduerterat, hæc enim in explicatione textus huius, verba eius leguntur. *Deinde quales sint dentes narrat* (scilicet *Aristoteles*) *& dicit dentes* Καρχαρόδοντες, *idest serrati omnibus sunt. Nescio cur Theodoricæ* (hoc est *Gazæ*) *translationes habent exertos? cum hoc sit contra sensum. Patet Serpentes habere dentes serratos, & non exertos. Est etiā contra verbum Græcum, nam* Καρχαρόδοντες *interpretamur dentes serratos, siue asperos, vel inflexos, siue vallatos*. Sed ambo hi tàm *Augustinus Niphus*, quàm *Iulius Cæsar Scaliger*, à *Plinio* hoc ipsum discere iam olim potuerunt, qui lib. 11. cap. 37. *Dentium tria genera*, ait, *serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne contrario occursu atterantur, vt Serpentibus, Piscibus, Canibus*. Quales reuera in *Viperis* & alijs *Serpentibus* inueni, non erectos tamen, sed recuruos. Ast narro tibi, mi lector, *Draculi* nostri *dentes* non *Canum*, sed *Felium*, vno verbo, *Leonum dentibus* simillimos esse, quibus ad vnguem comparantur. Ad quos accedunt etiam illi, qui in *Tigre* & *Lynce* videntur. Quare ne *crambem bis coctam* tibi apponam, & eosdem *Leoninos dentes* hic denuo repetam, depingam, atque enumerem, remitto te ad operis huius mei paginā quingentesimam & trigesimam, vbi sufficienter eos enarratos, atque delineatos offendes. Igitur nec *dentes*, vt vides, *Dracunculum Serpentibus* associabunt, neque ad *Nicandri Dracones* pertinebit, his enim ille triplicem *dentium* ordinem hisce verbis assignauit, & *palearia* appendit.

Idq. ex dictis Aristotelis.

Gaza à Scaligero reprehēditur & bene quidem.

Plinij doctrina de dētibus serpentum.

Dracunculi nostri dētes nō sūt serpentini, sed merè Leonini.

Formosa apparet species, pulchro illius ore,
Triplice conspicui se produnt ordine dentes;
Magna sub exigua scintillant lumina fronte,
Tinctaq. felle tegunt mirum palearia mentum.

Quid de *rictu* huius, de *auribus, collo, pectore, costis, ventre* dicam? *Rictus* huic bestiolæ pro exiguitate maximus est, vt si verum est, quod *Plinius* monet, quæ illum grandem habent animalia, laniatu viuere, hunc etiam *Dracunculum* rapacem, & laniatorem dicas necesse habeas. Et quamuis haud nesciam, *Serpentibus* plurimis, adeòq. *Draconibus* supra à me traditis, apertissima ora esse, vt ceruos quoque integros deuorare valeant: *Solinus* tamen cap. 32. veris *Draconibus* rictus nequaquam magnos, sequentibus verbis attribuit. *Porrò veris Draconibus ora parua, & ad morsus non dehiscentia, sed arctæ fistulæ, per quas & trahunt spiritus & linguas exerunt. Quippe non in dentibus vim, sed in caudis habent, & verbere potius, quàm rictu nocent.*

Draco hic habet rictū magnum.

Solinus cōtra Draconibus ora parua attribuit.

Auriculæ præterea nulli datæ sunt *Serpentum* generi. Hoc *Plinij* est edictum, loco iam nuper citato. *Sed auriculæ*, inquit, *omnibus animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino, atque Delphino, & quæ cartilaginea appellauimus, & viperis. Hæc cauernas tantùm habent, aurium loco, præter cartilaginea & delphinum, quem tamen audiri manifestum est, nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono, quonam modo audiant mirum. Simili modo squamigeris atque Serpentibus*, scilicet cauernæ tantum ad auditum. Hæc *Plinius* more suo solito, ex *Aristotele* compilauit,

Serpētibus desunt auriculæ.

lauit,qui & ipſe meritò eſt audiendus. Lib. 1. cap. 11. hiſt. animal. *Eorum quæ ſenſum obtinent audiendi, alijs auriculæ ſunt, alijs deſunt, meatusq. patent ipſi audiendi, vt ijs quæ pennà,aut cortice,ſquamàue integuntur. At ea quæ animal generant omnia auriculas habent, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis ita cetarijs. Vitulus ergo marinus continet manifeſtos,quà audit: at delphinus audit quidem, ſed nullis cauernis, quæ vicem præſtent aurium.* Aſt *Dracunculus* noſter, tantùm abeſt, vt ſerpentum more *auriculis* careat, vt *Apuleianis* etiam fermè pares gerat, & ſubrigat. Dracunculus noſter auriculas magnas habet.

Vituli marini cum vterque ſcriptor hìc meminerit, de hoc quid mihi compertum ſit, ſimul apponam. Nudius tertius cum *Principe* noſtro *Cæſio*, hunc viuum in clathris ligneis prægrandem, decem circiter pedes longum,hìc *Romæ* viſum iuimus,extra aquam (niſi quod eàdem ſubinde perfundatur,)vltra menſes duos conſeruatum, in mari *Neapolitano* captum, & huc perlatum. Eſt autem hic quartus, quem à triginta annis in VRBE vidi, & priorum omnium maximus: & is ipſe planè, quem *Rondeletius* lib. 6. cap.6. priori loco deſcribit, ad poſteriorisq. differentiam (qui maris Oceani eſt) maris Mediterranei incolam facit. Hunc *Princeps* diligenter depingi curauit, cuius in *ſecundo* noſtro *tomo*,Deo fauente, mentio fiet. Quod hìc innuam,aliud non habeo, niſi nos omnes miratos maximè fuiſſe,cum *auricularum* nulla,imò cauernarum, & foraminum vix vlla veſtigia apparerent, per quæ vox intimiùs penetrare potuiſſet, hunc tam exactè tamen *heri* & *magiſtri* ſui vocem audijſſe, & tam promptè ad hanc obedijſſe,vt quoties illum *Cola*, *cola* vocitaret, hoc nomine audito,confeſtim toto contorto ad hunc corpore, perrexerit. Græcis βώκη à boatu, quem edit, *Virgilio Phoca*, alijs ferè omnibus *Vitulus marinus* appellatur. Hunc præcipuè boatum edit, cum ipſi eſca ſua, hoc eſt, piſces monſtrantur,quorum triginta & plures libræ vix ſingulis ei diebus ſufficerent.Qui hunc circumferunt, & populo monſtrant, *Lupum* & *Draconem marinum*, quàm *Vitulum*, appellare malunt. *Draconem* quidem, licet cum hoc ſimilitudinis nihil habeat, vt nouitati pretia addant, *Lupum* autem, vt *Rondeletius* quoque refert, quia inferior maxilla lupinam refert, *Vitulum* verò, cùm ob boatum, tum quia *naribus* eſt *vitulis* terreſtribus affinis,& vt ego iudico,capite ipſis quoque non valde diſſimilis,ſi auriculas haberet; reliqua non perſequor.

Vitulus marinus ſatis magnus ab authore Romæ viſus.

Hic auriculis carens exquiſitè tamen audit.

Hũc herus ſuus vocat Draconem & Lupum marinum.

Cur vitulus vocetur.

Quis autem verus ſit *Draco* & *Dracunculus marinus*, ego quoque eò inclino, non eſſe *Serpentem marinum*, qui Græcè ὄφις θαλάσσιος appellatur, quem errorem aliqui ex *Plinio* haurire potuerunt: non eſſe *Hippocampum*, quem pro *Dracone Matthiolus* nobis ſubſtituit: non *Trachurum*, quem I*ouius* de *Piſcibus Romanis* agens, nobis perſuadere conatur: verùm eſſe illum,qui Δράκων *Græcis* antiquis, recentioribus verò *Dracena*, *Romanis* noſtris hodie *Tragina*, *Latinis* & *Draco marinus* & *Araneus* nuncupatur. In harum mare controuerſiarũ, plenis nunc velis inuolare mihi non eſt animus,adeat ſuadeo,ſi quis his ſtudijs capitur,vt veritatem nanciſcatur, 10. cap. *hiſt. anim. aquat. Hippolyti Saluiani* Medici olim *Romani* noſtri, quod incomparabile opus, ita ingenij ſui fœcunditate, atque figurarum ære excuſarum venuſtate illuſtrauit, vt palmã, qui in hoc ſtadio cucurrerunt, curſuriq. ſunt, præripuerit facilè omnibus. Eòq. magis egregius ipſius cona-

Quis ſit verus Draco marinus

Hippolyti Saluiani ſcriptoris de piſcibus encomium.

conatus est laudandus, quòd dispendiosum quidem, ast vtilissimum hoc opus à magnis etiam *Principibus* ipsi inuidendum, sed imitandum tamen, proprijs sumptibus, adiutrice industriorũ artificũ manu, domi suæ edolauit, veluti filius ipsius *Gaspar Saluianus* adhuc in viuis, & illis qui amœnioribus Musis delectantur omnibus charissimus, mihiq. amicissimus, nuper nobis est contestatus.

Collum in hoc Draco ne auẽ potius quàm serpẽtẽ repræsentat. Nec costæ serpentum cũ Dracone conueniunt.

De *Collo Dracunculi* nostri, quid aliud dicam? quàm quod supra quoque insinuaui, hoc è *thorace* sursum elatum, non autem rectà lineà antrorsum protractum *auem* iustiùs longè æmulari, quàm *Serpentem*.

De *costis* hoc habe. Aristoteles lib. 3. hist. animal. cap. 17. *Serpentibus*, ait, *costæ totidem, quot dies mensem integrum complent: singulis enim tricenæ*: In vtrouis autem *Draconis* nostri latere, quatuordecim *costas* inuenio, quibus si duas addas *clauiculas*, habebis tricenarium numerum, erit igitur *serpens*. Bene habet. Attamen existimo ego, Aristotelem in quouis latere voluisse tot costas, quot dies sunt in mense, atque sic omnes sexaginta essent. Hoc ex capite 15. lib. 1. hist. anim. eruo. *Dorsum pone pectus est, cuius partes scapulæ, & spina, infraq. è regione ventris, lumbi habentur, communes autem partis superioris, inferiorisq. costæ octonæ, nam de hominibus Gentis turdulorum (Scaliger* legit *lygniorum*, λυγνίων enim *Aristoteles* habet, alij *Ligurum) quos septenis costis ferunt creari, nullius idonei authoris testimonio constat*. Recenset igitur Aristot. non vtrorumque, sed singulorum tantùm laterum costas, quomodo enim omnes hominis costæ octonæ saltem essent?

Probè Aristotelẽ *Plinius* imitatus est lib. 21. cap. 37. *Pectus*, ait, *hoc est ossa* (alij legunt costas) *præcordijs & vitalibus natura circundedit, at ventri quem necesse erat increscere, ademit, nulli animalium circa ventrem ossa: Pectus homini tantùm latum, reliquis carinatum, volucribus magis, & inter eas aquaticis maximè. Costæ homini tantùm octonæ, suibus denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta*. *Dalecampius* ad hunc locum hoc optimè animaduertit. *Lego verò costæ homini tantùm duodenæ, nisi fortè superiores* (quæ excusatio in Aristotele forsan quoque locum habebit) *octonas tantùm intelligat veras, & legitimas, non adnumeratis quatuor spurijs*.

In Dracone hoc costæ non in pectore solùm, sed in ventre etiã inferiore existunt.

Verùm, & alia ex hoc *Pliniano* loco animaduersio suboritur, cum ait: *Nulli animalium circa ventrem ossa*. Quam legem dudum priùs Aristoteles decreuerat, lib. 3. hist. anim. cap. 7. his conceptis verbis: *Pectus etiam costis impositum est, quæ quidem aduersæ inter se coeant, cum reliquæ breuiores sint, quàm vt facere idem queant, nullum enim animal est, quod circa ventrem os habeat*. Paulò aliter hæc vertit *Scaliger*, sed quæ id, quod nos intendimus, non mutant. Ast nostro in animali certissimum est, dictas vtrimque quatuordecim *costas*, non *pectoris* solummodo regione comprehensas, sed per *ventrem inferiorem* quoque dispositas, vsque ad *os sacrum*, vbi *coccyx* & *cauda* incipit, pertingere, & has quidem, vera *ossa*, non *spinas* quales in piscibus sunt, apparere, & esse, sole meridiano clarius patet.

Determinatur ad serpentes potiùs quàm alia animãtia Draconem esse referendũ.

His tamen omnibus modò allatis obiectionibus non obstantibus, & haud quicquam proficientibus, si quis me iudice, decernendum iubeat, ad quodnam animalium genus *Dracunculum* reducendum censeam? Ego inter *Serpentes* potiùs, quàm vlla alia in specie animalium ipsi remanendum iudico.

Hoc

Hoc enim mihi concedat æquissimus lector, nullus dubito, tam insignibus instructum membris, tam varijs ornatum organis animal, ex *putredine* minimè emergere potuisse. Ex *verme* etiam quòd oriatur, vix est probabile, ex *ouo* igitur excludatur, aut *viuum* è matre sua enascatur oportet. Rationes huius decreti.

Ouipara autem vel *exanguia* sunt, vel *sanguinem participantia*. *Illa* aut mollia, testacea, crustacea vel insecta sunt: nullum ex his, *Draco* est. *Sanguinea* autem *ouipara* vel volant, vel natant, vel incedunt. *Volatilia* solæ *aues* sunt, quæ non sufficit, quod alas ad volandum possideant, sed plumis insuper ac pennis vestiri necesse habent, horum in *Dracunculo* nihil est. *Natatilia* omnia *pisces* sunt, vel *Serpentes* etiam *natrices* dictæ, verùm hæc omnia pedibus nullis egent, nisi *amphibia* sint. *Ouipara terrestria*, vel ἄποδα, hoc est sine pedibus, vt *Serpentes*, sunt, vel *pedata*, eaq. quadrupeda, quæ cum *Serpentibus* plurima communia habent, & pleraq. sunt *amphibia*. Sunt tamen ex aquaticis hisce aliqua, quæ ouum quidem intra se generant, & ex hoc postea fœtum viuum edunt, quòd & *vipera* cum paucis quibusdam *Serpentibus* molitur. Diuisio animalium.

Inter *viuipara* solus *vespertilio* volat, reliqua incedunt omnia. Iam autem suprà probauimus, *Dracunculum* non esse *vespertilionem*, cum *cutis* obstet, quæ *Serpentis* est in *Dracone*, *muris* verò est in *vespertilione*. Addo caudam in *Dracunculo* longam, in *vespertilione* viuo vix visibilem, in sceleto tamen, carne probè denudato, satis conspicuam. Concluditur dracone hunc esse serpétem.

Iam autem quid indè incommodi nascetur, si dicamus *Dracunculum* esse *Serpentem pedatum*, adeòq. *bipedem* & *alatum*? licet Aristoteles hunc nusquam viderit, auditione nunquam acceperit, & in rerum natura haud esse crediderit, neque ideo etiam descripserit? At inquies, hoc implicat omnino contradictionem quandam, scilicet *Serpentem* appellari, qui non serpat, sed volet, atque pedester, auium instar ingrediatur. Nec obstat quod hoc fortè Aristotelis doctrinæ aduersetur. Obiectio.

Hunc igitur per me licebit, vt lubet, voces, & nouæ animalis formæ, nouum, si placet, nomen affingas, ego non moror. Nam reuera etiam ad Serpentes potius, quàm ad quadrupeda animalia perfectiora, *Lacerti* pertinent, licet pedibus quatuor incedant. Et quid mirabilius est, quàm *pisces* natare, & volucres simul esse? quod in *Miluo* nostro, *Hirundine marina*, quarum mihi vna est latissimis membraneis alis, & piscibus illis *Indicis*, quos Hispani *Boladores* appellant, quotidiana experientia testatur. Quid si igitur *Dracunculus* serpat, incedat, & volet, si opus fuerit, an hoc absurdum existimemus? Volare autem illum, tot præclaris scriptorum veterum, ac recentiorum testimonijs, iam supra adstruximus. Hoc tantum adiungo, qui nobis hunc *Draconem* depingunt, solere alis erectis id facere, atque vt *pinnæ*, & oræ extremæ non caudam versus respiciant, quemadmodum in nostro reuera videre est, sed sursum erigantur, eundem delineare. Quod an reipsa inter volandum ita eueniat, an ex pictorum potius excogitatione hoc ortum duxerit? anxius valde adhuc hæreo. Responsio. Rationes pro opinione authoris. Quæ sit differétia posituræ alarum in vero & picto cõmuniter Dracone.

Huiusmodi *Draco* alis ita extentis, & in altum sublatis, *Aquilæ* subiectus, arma gentilitia decorabat PAVLI V. P. O. M. Hunc cum *Draconem* *Scipio* Card. *Burghesius* PAVLI Nepos, in prædio suburbano suo, quod extra *Portam Pinciam* amœnissimum, raræq. artis statuis, atque picturis ornatissimum extruxit, Pauli V. arma gentilitia Draconem habét.

xit, *Viridarij* eiuſdem frontiſpicio præfixiſſet, luſit in hunc olim Epigrammate eruditiſſimo & venuſtiſſimo, tum Cardinalis *Maffæus Barberinus*, nunc & ipſe *Sum. Pontifex*, & *Optimus Princeps* VRBANVS VIII. quod ex pluribus ipſius poëmatis, immortali gloriâ digniſſimis deprompſi, vt lectorem meum exhilararem, atque poſt amariſsimum, tot *Serpentum* & *Draconum fel*, eidem (bono tamen animo) à me hactenus pleno poculo propinatum, dulciſsimo *Apum melle* refocillarem, hìc iure ſubijcere debui.

De hoc Dracone Card. Maffæi Barberini eruditiſsimũ carmen.

Draco Aereus in Fronte Laureti in Virid. Ill.mi C. Burgheſij.

Non ſedeo custos, adſto venientibus hoſpes,
Non magis hæc Domino, quàm tibi villa patet.
Hìc requiem captare licet, paſſimq. vagari,
Aëris hic hauſtu liberiore frui.
Nec ſpecies animum turbet metuenda Draconis,
Non ego, quæ flammis Hydra perempta, cadat.
Non ego ſum Python, feriant quem ſpicula, lauros
Ecce mihi credit Cynthius ipſe ſuas.

Porrò ſi quis ex me ſciſcitetur, quæ huic *Dracunculo ſit patria, quique penates?* reſpondeo ex coniectura quidem, ſed probabiliſſima, hunc non eſſe *Americanum*, non *Europæum*, non *Africanum*, ſed *Aſiaticum*, & quidem *Arabicum* indigenam, *Bellonius* enim, quem ſupra adduxi, ait, ſe tales in *Ægypto* vidiſſe *Dracones*, quos ex *Arabiæ* parte, in illam aduolare narrabant.

In qua orbis parte tales Dracũculi naſcantur.

Arabia his patria eſt.

Congruunt hæc mirè cum illis, quæ ex *Herodoto* in hunc ſenſum attulimus, vtcunque *Plinius* fabulatorem hunc nominet, quo nomine & ipſemet apud non paucos inclaruit. Figurâ ſiquidem, quam *Bellonius* nobis exhibet in ſuo *Dracunculo*, ſi non proximè omnino, prope tamen ad noſtrum accedit, veluti vtriuſque iconem conſideranti palam fiet. Huius farinæ & formæ ſunt illi quinque *Dracunculi*, quos *Cardanus* ſe *Lutetiæ* vidiſſe meminit, qui licet hos ex *Indijs* allatos ſuſpicatus ſit, parum refert, ſolemus etiam nos hodie pleraſq. res exoticas, priùs haud nobis viſas *Indianas* appellare, quòd *Indiarum* nomen, incogniti Orbis, & mirabilium rerum plerunq. nobis memoriam refricet. Et omnia quaſi ex longinquis allata locis, vel magna credimus extollimuſque, quia parui ſumus, cum multis rebus non ex natura ſua, ſed ex humilitate noſtra magnitudo accedat: vel incredibilia ducimus, quia rara & exotica ſunt, cum quotidiana, licet maximè mirabilia negligamus. *Adeò naturale eſt magis noua, quàm magna mirari.* Et quid, ſi etiam aliqua à communi naturę lege, quandoq. exorbitent? non ideo confeſtim ſunt explodenda, *ignorat enim Naturæ potentiam, qui illi non putat aliquando licere, niſi quod ſæpius facit.*

Cur Cardanus hos Indicos vocauit.

Aeſtimamus plerunque magis externa quàm noſtra.

Si quis præterea me interroget, an *pullum* hunc exiſtimem, fuiſſe alicuius magni *Draconis?* An verò naturalis hæc corporis ſui magnitudo, & conſtitutio fuerit? Ego quouis depoſito pignore, certare auſim, vel veram hanc corporis proportionem eſſe, vel certè paulò maiorem ſaltẽ exiſtere debere. *Bellonius* nec magnũ, nec paruum dixit, cùm tamen, vt ex icone ipſius patet, noſtro congener, & ſimilis fuerit, credi etiam fas eſt, paruum fuiſſe, quoniam ex quinque

An hic Dracũculus naturaliter maior eſſe poſſit.

Non videtur multò grãdior debere eſſe.

iſtis,

istis, nostro & *Belloniano*, similibus, maximus eorum ad *Cuniculi* saltē, parui animalis, longitudinem & altitudinem accessit, quos *Cardanus Parisijs* obseruauerat. Hoc aliâ confirmo coniecturâ, quoniam *Herodotus* ait, *alis esse vespertilionum illos Dracunculos, qui ex Arabia in Ægyptum conuolant*, & ibi ab auibus *Ibidibus* seu *Ibibus* nō maioribus, vt reor quàm *Ciconiæ* sunt impetuntur, debellantur ac trucidantur, parui igitur hi *Dracones* fuerint. Roboratur hoc ipsum aliâ quàdam ab experimentis anatomicis desumptâ ratione, quæ hæc est: Omnia ossa, quæ hìc detecta cernuntur, vetuli, nō iuuenculi animalis sunt, quæ albissima, durissima, siccissima esse conspicias, cum, si tenellorum fœtuum sint, ossa post mortē celerrimè denigrentur, contabescant, & computrescant, hoc in alijs animalibus sæpè expertus fui. Argumento insuper irrefragabili, hoc comprobauero, ex *dentibus*, qui integri, perfectissimiq. hìc omnes comparent, quod in recentissimo *pullo* haudquaquam eueniret.

Ratio huius prima ex Herodoto affertur.

Secunda ab ossium natura.

Tertia à dētibus petita.

Quæ si ita se habeant, vt ego mihi persuadeo, non erit hic noster immanium illorum *filius Draconum*, in quorum, vt supra ex *Strabone* memini, dorso & tergoribus herbæ innascuntur. *Bustamantinus* lib. de *rept. sac. script.* lepidè profectò de plantis hisce philosophatur, vult enim *Dracontæam* & *Dracunculum* herbas, ita vocatas esse, quod ex *Draconum* substantia vitam & vigorem nanciscantur, conseruent etiam per semen terræ immissum, conceptam ex *Dracone* virulaginem, & corrosiuam suam acrimoniam, atque colorem luridum, varium, & horrendum, quem *Dracontæa* fultis ostendat, ideoq. senectam magis *Serpentis* alicuius illum, quàm plantam repræsentare. Huic similiter animali deberi, vult, plantā, quæ *Sanguis Draconis* vocatur, quod sanguine *Draconis* cū priùs fuerit nutrita, eundem postea colorem auulsa licet, & terræ cōmissa rediuiuum in filijs plantulis, rubicundū ac floridum imitetur, iterumq. producat. *Folijs imò Draconem*, inquit, *sculptum forma & effigie tenent exorta illa, dictu mirabile nimis, norunt Indi Hispaniæ nouæ, & nos vidimus, communiter plantis aduectis, & 2. lib. 7. cap. hist. Indiar. occident inuisitur. Hæc enim planta altissimas radices immittit, pertingentes intima vasa seminaria animantis huius, lumbis adnata, per quos seminis ductus decurrunt, semen vt trahere possint formatum, prolificum, efficere potens Draconem verum, formetq. vt illum folijs primo: Draconibus inserta ortu acceptâ virtute: seruataq. imposterum terræ commissa, loco fruticis, quæ nullum alium fructum gerunt vnquam, quàm folijs Draconem efformatum* (*mirabile satis!*)

Non est ex genere illorū ingētium Draconum, in quorū dorso herbæ nascuntur. De his herbis curiosa Bustamātini philosophia.

Quomodo planta sanguis Draconis dicta nascatur.

Quare effigies Draconis in huius folijs insculpta videatur, mira speculatio

Hæ si cui rationes philosophicæ placent, acceptet eas, sine meo periculo, ego hìc tantisper iudicium suspendo, & *scepticum* ago. Interea non possum intermittere, quin *Nicolai Monardis* ipsissima de *Sanguine Draconis*, herbâ nempe ita appellatâ, & fructu *Draconis* effigiem repræsentante, huc verba adducam, quæ cum *Bustamantino* non vsquequaque concordant.

Quid de herba hac sanguinis Draconis Monardes commētatus fuerit.

Hic igitur cap. 38. fructum arboris describens, *lachrymam* illam fundentis quę *Sanguis Draconis* dicitur: *Est autem*, inquit, *hic fructus admirandus, nam sublatâ, qua integitur pelle, illicò Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur: collo oblongo, ore hiante, spinâ aculeis horridâ, caudâ oblonga, & pedibus conspicuis. Ab eo fructu denominationem proculdubio sumpsit arbor & eius lachryma, quæ ex illa, per incisionem legitur, quam ex*

Carthagine Peruana selectissimam aduehunt, vnde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur; qui quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorabant. Magna est arbor, cortice satis tenui, & qui facilè incidi potest. Eà vulneratà, liquor ille effluit, quem sanguinem Draconis in lachryma dicunt, ab eo differens, quem sanguinem in pane vocant, quòd in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella. Hactenus *Monardes. Carolus Clusius* annotationem hanc subdit, *sibi ab hortulano Regis Hispaniarum missos fuisse fructus quosdam nomine Dragonatis, qui Bruxellæ terræ commissi prodierint, folijs Iridis oblongis, viridibus, per oras rubris. Fructus Cerasi magnitudine fuisse, sed pelle sublatà, animalis nulla, nedum Dracunculi effigies visa fuit.* Verùm de hac re innotescet fortasse nobis aliquid certiùs cum *secundo tomo* manum admouerimus; interea non putamus præter institutum nos egisse, si admirabili huic animali, admirabiliorem plantam subiunxerimus, lectoriq. ansam præbuerimus, laudandi DEVM, *Naturæ* Dominum, qui pro bonitate sua, tam admiranda, & vix ab intellectu nostro comprehensibilia opera creare, nobisq. contemplanda, & fruenda donare voluit.

Quid de eadem plãta Carolus Clusius dicat.

Hęc omnia dubiorum plena alio loco excutientur.

Omnipotẽtia Dei suspiciẽda & laudanda.

De *venenis* nunc & *remedijs*, quæ à *Draconibus* desumuntur, aliquid coronidis loco adiungendum esset, ast *Plinius* lib. 28. cap. 4. *Draco non habet venenum*, ait. Cui *Aëtius* adstipulatur: aliqui aërem tamen à *Draconibus* infici meminerunt. Hoc alteri ad meteora retulerunt, *Dracones*, inquam, ignitos atque volantes. Quidam hæc ita conciliant, vt dicant ex sua natura innoxios esse, hinc *Lucanus* eos *innoxia numina terris* proclamat, pro locorum verò constitutione noxios fieri, quare idem *pestiferos ardens* facit *Africa*, inquit. Verùm & hæc regula fallit.

An Dracones venenũ habeant?

Res dubia apud authores.

Et quoniam potior veterum authorum pars existimat, morsus magis à *Draconibus* impressos timendos esse, quàm venenum illatum nocere, ideo de antidotis quoque parum solliciti fuerunt. Quæ autem ex *Draconibus* remedia, alijs vtilia malis petantur, ex *Plinio* colligantur, quæ absque risu non legi. *Caput Draconis* nempe ianuarum limini subditum, fortunatam domum facere. *Oculos* huius inueteratos, cum melle tritos, humanis inunctos, ab imaginum nocturnarum pauore, homines immunes reddere. *Cordis* piguitudinem conferre iudiciorum victoriæ. *Dentes*, mites præstare dominos, potestatesq. exorabiles. *Hæc credat Iudæus Apella, non ego.*

Plinius ridiculosa remedia ex Draconibus petit.

Nunc quicquam superesse amplius non video, nisi hoc vnicum, vt illis nempe etiam gratificarer, qui amœnioribus litant *Musis*, & aliquid, quod antiquitatum amatores quoque delectatione afficeret, in medium adducerem, & inprimis quidem, de *Draconibus* commentarer, scriberemq. qui *insignia* erant *cohortium Romanarum*, & à *Draconarijs* ad prælium ferebantur, qui hastis illos illigabant, vasto hiatu, & caudarum voluminibus tremendos. De *simulacris* deinde dicerem, quibus varij gentilium Dij *Draconum* effigie efformabantur, veluti *Apollo, Mercurius, Minerua, Æsculapius, Serapis, Ianus alijq.* & quinam horum, metamorphosi quadam in *Dracones* mutati falsò credebantur. De fabuloso etiam *Dracone hortorum Hesperidum custode*, ab *Ouidio* depicto,

Antiquitatum studiosis etiã esset nũc satisfaciẽdũ.

Dracones cohortium bellicarum erant apud Romanos insignia.

Erant quoque variorum gentilium Deorum simulacra.

Qui crista, linguisq. tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.

De *auspicijs* itidem, *prodigijs, ostentis, portentis, diuinationibus, oraculis, cultu* etiam, ac *ve-*

Plurima alia de his dici posset

ac *venerationibus*, ab antiquis huic bestiæ exhibitis, & si quæ alia sunt, quæ veterum loca authorum obscuriora, quando *Draconum* meminerint, illustrare poterunt. *Nobis qui Musas colimus seueriores*, & tristibus ægrotantium querelis plerumq. aurem accõmodamus, aut necessarijs crebrò negotijs occupamur, *non licet esse tam felicibus*, vt in hæc amœnissima *Musarum* vireta, nisi per diuerticula subinde quædam, & furtim quasi exspatiari valeamus, quamuis id maximè libeat. Quare hæc amicis meis commendo, non quibus otij quidem plus sit, quàm mihi, sed qui tanto me interuallo in humanioribus literis, historiarum peritià, & antiquitatum indagine anteuertunt, quando ego ipsos desiderio assequi, quod maximum est, anhelo. Hi sunt illustres viri *Gaspar Scioppius*, Consiliarius Regius, qui suà laude iam claret, meà non eget, quem ego seculi nostri *lapidem lydium linguæ latinæ* iure appellare soleo. *Hieronymus* deinde *Aleander Card. Barberino* nostro, à secretioribus *latinis* epistolis, quem alio elogio iam non decorabo, quàm eodem, quo VRBANO VIII. illum idem *Scioppius*, in suo virorum eruditorum indiculo, his iamdudum verbis laudauit: *Hieronymus Aleander Iurisconsultus*, & *Poëta politissimus, græcè* & *latinè bene doctus*, *& antiquitatum Ecclesiasticarum*, *& secularium non paucis gnarus*. *Lucas* præterea *Holstenius Germanus*, eiusdem *Cardinalis* familiaris, qui præter linguas *Græcam* & *Latinam*, quas elegantissimè scribit, & vtriusque nunc opuscula sub prælo habet, in *Cosmographia* adeò excellit, vt sibi vix vllum iam parem habeat. *Petrus Paulus Rubenius* demum, *Antiquitatum* in marmore, & ære *comus* ac *promus*, qui & ipse *Germanus*, cum fratre *Philippo* libris editis claro, ambo olim *Lipsij* discipuli, digni ipsius Cathedræ successores esse poterunt. Sed & in hoc quoque rarissimæ fortunæ *Petrus Paulus* exemplum est insigne, quod *arte pingendi*, per *Germaniam*, *Belgium*, *Italiam*, *Galliam*, *Angliam* & *Hispaniam* adeò inclaruerit, vt viginti circiter annorum spatio *Antuerpiæ* sibi, vltra *ducenta aureorum millia*, ex hac ipsa nutricula sua lucri fecerit. Hunc cùm olim *Romæ pleuritide* grauiter laborantem, per DEI gratiam, sanitati restituissem, *Gallum* mihi depinxit gallinaceum, cui iocosa hæc verba, erudita tamen subscripsit.

Authoris excusatio cur his immorari nõ possit.

Amicis suis hæc se lõgè doctioribus relinquit.

Gaspari Scioppio.

Hieronymo Aleandro.

Lucæ Holstenio.

Petro Paulo Rubenio.

P R O S A L V T E
V. C. Ioanni Fabro M. D.
Aesculapio meo,
olim damnatus
L. M. votum soluo.

Verùm quoque effigiem meam mihi simillimam, in magna tabula, coloribus expressit, quæ ob artis præstantiam magni à pictoribus æstimatur.

Atque sic cum *Bono* DEO ad finem optatum tandem peruenimus, quem *Serpentibus* & *Dracunculo* feliciter imponimus. Restant adhuc nobis duo *Scarabæi Mexicani*, quos leui brachio perstringemus, & tandem hoc opus nostrum, æquissimo curiosi lectoris iudicio committemus.

TEMOLIN — *Scarabæus Mexicanus vnicornis.*

TEMOLIN ICHÇATZIN. — *Scarabæus Mexicanus bicornis.*

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

QVÆ & qualia hæc ſint animalia, ſi quis vnquam *Scarabæos* noſtrates domeſticos, pratenſes, aut ſylueſtres eſt contemplatus, non ampliùs in hoc dubio hæſitabit. *Scarabæi* ſunt, & quidem *Mexicani, nigri coloris* ambo, & quod in his iconibus album apparere vides, id totum caſtanei ad rubicundum vergentis coloris eſſe ſcias, quem *pedes ſex* in vtroque animali pilis refertiſſimi probè æmulantur. In prioribus pedibus diſtincti *quatuor vnguiculi*, ſeu digituli veriùs conſpiciuntur, & vnus in medio radij, calcaris inſtar appoſitus. *Vnicornis* eſt *primus* Scarabæus cuius recuruum è capite enatum cornu retrò flectitur. Ad huius radicem & ad capitis ſimul cum reliquo corpore connexionem luſit Natura, triplicem figuram ſemicircularem appingens. *Alter duo cornua* gerit *taurorum* more, & prorſum quidem protenſa, ramis nullis exaſperata, verùm interna eorum parte fibroſis compluſculis excreſcentijs, vt pictura indicat, ornata. Inter duo hæc cornicula, è medio capite cuſpis quidam protuberat, cornu tamen minimè eſt.

SCHOLIA EIVSDEM.

Caſus aliquando artem ſuperat.

CAſu profectò non pauca quandoque, quàm conſilium efficere potuiſſet, eueniunt meliora, perfectioraque. Sic, vt *Plutarchus* author eſt, pictor ille, cum *equi ſpumantia labra* arte & penicillo imitari haud poſſet, ſpongià varijs imbutà coloribus in *equi os* coniectà, fortuitò expreſſit, quod ingenium ſubminiſtrare nequibat. In *Corinthiaco* pulcherrimo *ære* efficiundo, ſimiliter caſus luſit.

Mi-

Mihi hìc idem contingere animaduerto, appositissimè enim *Scarabæus* vltimum operis mei animal existens, *Draconem* subsequitur, cuius tractationem satis longam, extra limites etiam meos, & animalia Mexicana instituerám. Siquidem tam conformiter *Draco* atque *Scarabæus* inter se congruunt, ita à concordantibus veteribus pro vno eodemq. falso numine culti fuerunt, vt ambos hos dixeris, non discrepantia esse animalia, sed gemellos prorsus ab eadem matre progenitos fratres. Voluerunt enim ethnici illi, scientià veri Dei orbati, *Solem* tàm à *Scarabæo*, quàm *Dracone* significari, horum imaginibus eundem repræsentari & honorari. *Macrobius Saturnal:* lib. 1. cap. 19. *In Mercurio solem coli*, inquit, *etiam ex caduceo claret, quod Ægyptij in specie Draconum maris & fœmina coniunctorum figurauerunt Mercurio consecrandum*. Et quoniam *cælum*, *Sol* & *Luna* ad generationem maximè faciunt, ad quam summopere *Amor* requiritur, hinc osculum in duobus Draconibus caduceum amplexantibus additum fuit. *Necessitas* quoque horum *Draconum nodo* subindicatur.

Casu accidit vt Draconem Scarabæus sequatur, sed bene satis.

Draco & Scarabæus pro eodem falso Deo olim colebantur.

Draco pro Sole colebatur.

Pinnæ adiectæ sunt, quæ principis huius sideris velocitatem demonstrant: *Ad huiuscemodi*, ait idem *Macrob. argumenta Draconum præcipuè volumen lectum est, propter iter vtriusque sideris flexuosum. Atque hinc est, quod simulacris Æsculapij & salutis Draco subiungitur: quod hi ad Solis naturam Lunæq. referuntur. Et est Æsculapius vis salutis de substantia Solis, subueniens animis, corporibusq. mortalium. Salus autem naturæ Lunaris effectus est: quo animantium corpora iuuantur, à salutifero firmata temperamento.*

De *Scarabæo* similiter non desunt testimonia, nam *Plinius* lib. 30. cap. 11. *Propter Scarabæum*, inquit, *qui pilulas voluit, Ægypti magna pars Scarabæos inter numina colit, curiosà Apionis interpretatione, qua colligat, Solis operum similitudinem huic animali inesse ad excusandos gentis suæ ritus. Diogenes Laërtius* præterea in proœmio suo, hanc de Dijs & iustitia philosophiam *Ægyptiorum* fuisse scribit, *vt materiam dicerent principium ex qua quatuor essent discreta postmodum elementa, tum animalia quædam effecta, Deos esse Solem & Lunam, quorum hæc Isis, ille Osiris appellaretur, & Scarabæi Draconis, aliorumq. animalium nomine obscurè significarentur.*

Scarabæum pro Sole similiter Ægyptij venerabatur.

Cur autem pro *Sole Scarabæum* coluerint, docet nos *Plutarchus* opusculo suo de *Iside & Osiride*. *Iam aspidem*, inquit, *mustelam, & Scarabæum colunt, in quibus imagines quasdam obscuras sibi, sicut in radijs Solis Deorum potentiæ considerant. Siquidem Scarabæorum genus fœminà carere aiunt: Mares omnes emittere semen in materiam, quæ fingitur in globum eamq. voluunt aduerso gradu propellentes, vt videtur cælum Sol, dum ipse ab Occidente in Orientem conuertitur, in contrarium contorquere.*

Huius ratio à Plutarcho affertur.

Accedit huc, nescio quæ alia congruentiæ ratio, vltimorum horum animantium quæ agmen claudunt, cũ primo à quo librum meum auspicatus fui, cum *Cane*, inquam, qui & ipse ab *Ægyptijs* olim adorabatur.

Primũ huius libri animal, canis nempe habet etiam quid simile cum vltimo Scarabæo nimirum.

Dracone demum ex eodem *Macrobij* lib. cap. 9. *Ianum* quoque adumbrabant, siue per hunc *Solem* demonstrare vellent veteres, & ideo geminum pingebant, quasi vtriusque ianuæ cælestis potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat: siue *Mundum* potius innuere cuperent. *Ianumq. ab eundo dictum* (verba sunt *Macrobij*) *quòd Mundus semper eat, dum in orbem voluitur: & ex se initium faciens, in se refertur. Vnde Cornificius Ethym. lib. 3. Cicero, inquit, non Ianum, sed Eanum* nomi-

Draco non pro Sole tantùm, sed pro mundo etiam sumebatur.

nominat, ab eundo. Hinc & Phœnices in sacris imaginem eius exprimentes, Draconem finxerunt in orbem redactum, caudamq. suam deuorantem, vt appareat, mundum & ex seipso ali, & in se reuolui.

Draco & Scarabæus huius operis nostri finem figurant.

Draconis itaque tam peripherica figura, quàm *Scarabæi* globus, in quibus neque principiũ, neque finis cernitur, completũ nostrum opus denunciabunt. Aut si terminus vltimus, atque initium in his appareat, finem nobis à principio feliciter huc lapsum denotabunt, & coronidem diu nobis optatam, diutissimè ab alijs expectatam, libro huic nostro laborioso saltem & curioso, si non docto & ingenioso, faustis sub *auspicijs Barberinis*, impositam tandem fuisse contestabuntur.

Recensentur absurdi antiquorũ Dij

Si quis præterea nouisse exoptet, quantâ animorum insipientiâ, & quàm absurdas res antiquitas coluerit, is calcem adeat librorum omnigenâ eruditione refertissimorum *Alexandri ab Alexandro*, reperiet ibi, mirabitur & detestabitur, inauditas superstitiones & nefanda gentilium sacrificia, quibus res absurdissimas honorabant & pro Dijs venerabantur. Non inquam *Dracones* solos & *Scarabæos*, sed *testudines* quoque, *hircos, lupos, boues, vaccas, cercopithecos, crocodilos, ibides, feles*. Atque vt de *cælo*, *astris* & *elementis* nihil dicam, res abiectissimas alias, & inanimatas, eodem numero, & cultu habuerunt, vt *hastas*, seu *ligna* corticibus suis delibrata (vnde *Romani* antiquissimi singulis Deorum simulacris hastas dabant) *arbores, enses, ventos, montes, colles marinos* & *mæandros*, vilia hor, torum *olera* insuper, vt superius diximus.

Verùm antilogio hoc misso, audiamus si libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* noster, de *Scarabæo Mexicano* mihi scripta reliquit, hæc autem ex *Hispanico* idiomate translata ita Latinè sonant:

Fr. Greg. de Boliuar hanc Scarabæi noui orbis descriptionẽ authori dedit.

Prima species vnicornis.

Alæ quatuor.

Caput magnum.

Scarabæus linguâ *Peruana Acatanac* vocatur, in vna ex duabus speciebus *cornu* in superiore capitis parte erumpit, retròq. æqualiter vertitur, cuius acumen ad humeros fertur. Habet *sex pedes* cum multis vnguibus in quolibet pede fortibus, & incuruis. *Alæ* sunt quatuor, subtilis atque transparentis telæ siue substantiæ, quarum duas bene inuolutas, & vndequaque custoditas inferiore & intimiore sede tenet; reliquæ duæ pro tegumentis, ac munimentis eisdem inseruiunt, duræ hæ admodum sunt & nigræ. *Caput* proportionem totius non seruat, hoc enim æquè magnum est, atque medietas vniuersi corporis, totumq. coopertum est, eodem duro cortice seu corio, siue crustam appellari malis. Quando *volat*, maiorem strepitum ac murmur edit, quàm rota alicuius currus, non vnguine perlita. *Damnosum* & fastidiosum est *animal*, quandoquidem eò volatum præcipuè dirigit, vbi lumen accensum videt, huic vbi appropinquat, vel extinguit, vel in terram illud deijcit, atque ita, quousque non interfectum, aut expulsum fuerit, haud sine timore perferri potest.

Strepitus in volatu.

Secunda species bicornis.

Crustã habet coloris pulcherrimi.

Secunda species eiusdem naturæ & magnitudinis cum priore est, nisi quòd *duo* habeat *cornua* antrorsũ porrecta, & cuspidibus siue extremitatibus suis sibi opposita. Crustam adeptum est, siue tegumenta sua veluti *encausto* quodam tessellata, adeoq. venusta sunt nonnulla, vt cum quouis viridi certare *smaragdo* valeant. Obtinet præterea *cingulum* iustæ æqualitatis, circa alarum iuncturas, luteoli coloris. Qui naturaliũ rerũ indagandis proprietatibus student, magnos

in his

in his *Scarabæis* abuſus committunt, quandoquidem, vt horum in volando ſtrepitum ac rumorem perceperunt, ſtatim aliquam nouitatem prædicunt, & ſubitò, atque alicui eorum aliquis vicinior factus fuerit, aut in ipſum volitando impetũ fecerit, bona vel mala eidem noua denunciant. Quin his vtuntur quoque pro faſcinationis quodam genere in conciliando fœminarũ amore viris, & virorum fœminis. Neq; vllus *Scarabæus* ad magnitudinẽ illã quod ipſe viderim accedit, quæ in iconibus hiſce cõparet, verùm ſunt tertiâ etiam parte minores. Ad ſuperſtitiones & faſcinationes Americanis ſeruit.

Hæc amici mei *Fr. Gregorij* exquiſita & veridica eſt *Scarabæorum* deſcriptio, quam vltimam huic operi meo annecto, reliqua ab ipſo mihi communicata varia & iucunda, tomo ſecundo inſerenda reſeruo. Ex allatis tamen ipſius verbis hoc mecum quiuis facilè deprehendet, non *Mexicanos* ſed *Peruanos* ipſum ſolummodo *Scarabæos* deſcripſiſſe, nam hi, quos icones noſtræ exhibent, neque colore, neque magnitudine, cum iam dictis conueniunt, tantùm enim abeſt, vt *Mexicani* tertia parte, noſtris in tabula & charta hac expreſſis, ſint minores, vt ego meis oculis, hìc *Romæ* in *Araceli* monaſterio ita dicto, his ipſis duplo grãdiorem *Mexicanum Scarabeum*, verum & non depictum, anno proximè elapſo *Iubileo* 1625. viderim, manibusq. tractauerim, quem ex *Franciſcanorum* familia *Frater* quidam *Hiſpanus* ex *Mexicano orbe* ſecum tulerat. Vidit eundem mecum iem *Boliuar* noſter, vnicornem, & apprimè iconem primam noſtram, ſi ipſi ad magnitudinem aliquid addas, referentem. Hucuſque Fr. Gregorius. Peruani nõ Mexicani ſunt hi iã Scarabæi deſcripti. Author Romæ magnũ valde Mexicanũ Scarabæũ cõſpexit.

Promiſeram hoc loci vberiorem de cornibus phyſiologiam inſtituere, ſed vrget me Typographus, alia atque alia ſubripiuntur negotijs tempora, quare hanc mihi beneuolus lector veniam dabit, ſi abrumpo, & fidem modò non ſoluo, cum interim, quo animum paſcat, ipſi non deſit, atque vtinam, ne meam ſic etiam nimietatem accuſet. Quæ de cornibus hic dici poſſent ad ſecundum tomũ reijciuntur.

Hoc tamen ſilentio haudquaquam eſt inuoluendum *Fr. Gregorium* noſtrum, non totius generis *Scarabæorum* diuiſionem, ſub hac bimembri ſua partitione nobis dare voluiſſe, ſed illam ſolummodo *ſpeciem* quæ *cornigera* eſt, quã vel vno, vel duobus ſaltem, non tribus verò præditam corniculis cenſuit. Ab hoc *Aldrouandus* lib. 4. de *Inſect.* non diſſentit, quamuis alicui prima fronte contrarium videatur. Huius diligentiſſimi ſcriptoris, in hoc maximè animalculo verba neceſſe eſt, vt hìc producam: *Suprema Scarabeorum genera duo facimus*, ait, *ob partium varietatem: alia enim cornuta: alia abſque cornibus: quę verò cornuta ſunt, aut vnicum habent cornu: aut duo, aut tria, quę raro videntur: rurſus quę vnicum,* μονόκεροι *nuncupantur, apud Ægyptios nobiles: quæ duo, aut ſunt Lucani ſiue Tauri, quorum nimirum cornua ſunt dentata, ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cum apprehendere quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodoſa ſunt, ad pretendendum iter facta: Tria, quę habeant in capite nulla*, (optimè ergo Fr. *Gregorius* hæc non poſuit) *niſi impropriè habere dixerimus. Reliqua quę ſunt ſine cornibus, differunt inter ſe multifariam.* Poterunt igitur præcipuæ *Scarabæorum* differentiæ apud eundem *Aldrouandum* videri. Nam ſi quis ex *Ariſtotelis* ſe putet ſcriptis has haurire poſſe, egregiè decipitur, *Ariſtoteles* enim, inquit idem *Aldrouandus, quod ſciam, Scarabæorum genera nulla expreſſa conſtituit, ſed inter ea inſecta, quæ Coleoptera dicuntur, Cantharum, Melolonthen, Carabum, & Cantharidem, pracipua connumerat. Sed horum nullam quod ſciam,* Fr. Greg. de cornigeris ſaltem Scarabæis locutus eſt. Aldrouãdi verba de Scarabæorum differentijs. In Ariſtotelis ſcriptis nihil determinati de Scarabæis extat.

corpo-

Plinius Aristotele diligētior fuit, sed nec hic sine controuersijs legitur. Ex hoc discitur in plurimis veteres mancos fuisse.

corporis notam suis, quæ extant, scriptis Philosophus exhibuit. Carabo autem (quem Gaza modò Taurum, modò Fullonem vertit ineptè) ait cornua prætendi, vt Papilioni. Plinius plura Scarabæorum genera, & distincta magis commemorat, sed nec hæc quidem controuersijs vacant. Ex quibus hoc, amice lector, discere vales, difficilem adire prouinciam illum, & arduum opus aggredi, qui ex veterum monimentis omnia in naturali philosophia expedita se dare, nobis promittit, Non enim plurimos solummodo hodie *Scarabæos* notissimos nobis, nescias quibus *Aristotelicis* vocare nominibus valeas, sed nec illa ipsa ab eodem posita nomina, quibus accommodes *Scarabæis* nostris, facilè reperias.

Cornigeri Scarabæi nobis tantùm describentur.

Relictis igitur excornibus illis, de cornigeris his nostris paucula hæc tandem dicamus, & finiamus. Quem nos *vnicornem* vocamus, *Græci Monocerotem* dicerent, & *Ferdinandus Imperatus* in *hist. sua nat. Rhinocerotem* libentiùs appellat à similitudine cornu, quod huius nominis quadrupes gestat; *Is modò si nasum Rhinocerotis habet.* Volatum huius non vidi, quem idem *Imperatus* adeò pigrum, tardumq. esse scribit, vt quasi vltrò in manum eius, qui eundem apprehendere velit, inuolet.

Vnicornis.

Bicornis.

Bicornem Mexicano nostro similem, nec *Imperatus* nec *Aldrouandus* depingũt, hoc est cornibus quodammodo glabris, & quæ nullis dentibus, ramisq. ex illis protuberantibus asperentur. Talem igitur calamo & picturà, omnes proponũt authores, & nos sæpissimè vidimus, qualem ob *ceruinorum* cornuum similitudinẽ *Cardanus* lib. 7. cap. 28. *de variet. rer. Scarabelaphũ* non ineptè, siue *Scarabæum ceruum* nominat, *cornua* enim hic gestat pulcherrima, nitentia, ramosa, ceruinis similima, in hoc tamen longè ab illis discrepantia, quòd *Scarabæus* ea moueat, stringat, & arctè adeò, si quid ipsis medium interseratur, claudat, vt puerorum improuidorũ digitos profundo sauciatos vulnusculo sæpe conspexerim, atque prorsus idẽ præstant, quod *chelis* suis *cancri*. Quare *Iul. Cæs. Scaliger* exercit. 194. de his *corniculis* aduersus *Cardanum* pro subtilitate sua: *Tametsi*, inquit, *apud subtiliores, qualis tu es, chelę potius illæ, quàm cornua dici queant, harum enim vsus, vt cancris brachiorum.* At nescio, quare ideo cornua esse desinent, si moueantur, quod priuilegium alijs etiam veteres concessisse animantibus cornutis memini. Huiusmodi *Scarabæi, cerui volantes* à *Gallis*, *Germanis*, & *Italis* quoque non paucis nominantur. *Romæ* hi non sunt frequentes, multò frequentiores in patria mea, *Bambergæ* nimirum, *maiali* præsertim, vernali, ac iucundissimo tempore, qui in sylua quadam capiuntur, quæ Vrbi amœnissima præiacet, *pinastris*, *piceis*, ac *quercubus*, (ex quarum hi aridis lignis nasci creduntur) refertissima.

Scarabæi cerui descriptio.

Bambergæ frequentissimi sunt huiusmodi Scarabæi cerui volãtes.

Hunc magnum & cornutum *Scarabæum* omnium minutissmè, perfectissimè & elegantissimè descriptum reperies in *Theriotropheo Silesiaco*, quo te remitto & tempori hìc ac chartæ parco.

Germanis vocantur Schröter, & quare. Caput abscissũ etiã cornua stringit.

Germani nostri hunc *Schröter* vocant, quo eodem nomine *baiuli* isti, homines robusti & lacertosi, ad quosuis Herculeos labores nati (*Romæ* dicuntur *Facchini*) à *Bambergensibus* appellantur. *Schroten* enim nihil aliud significat nobis *Germanis*, quàm comprimere, arctè stringere, & propellere aliquid, quod corniculis suis *Scarabæi* illi probè moliuntur. Et quod mireris, abscissum horum caput diutiùs

tiùs viuit, & cornua etiam tunc constringit, quæ si quid ipsis interponas, fortiter comprehendunt.

Hoc præterea monuisse, non debeo prætermittere, inter vnicornem & bicornem, nostrates *Scarabæos*, hoc esse discriminis, quod vnicornis caput statim ventri adnectatur, in bicorni verò alia pars corporis inter caput & ventrem intercedat, quæ thoracis portionẽ constituere videtur, & quidẽ mobili suà iuncturà ab vtroque distinctà. Picturà hanc meliùs *Aldrouandus*, quàm *Imperatus* exprimit, propterea bicornis longior est quàm vnicornis, hæc tamen differẽtia in Mexicanis non apparet. *Carabus* Aristotelis, quem *Imperatus Taurum* vocat, habet longa valde & nodosa cornua, quæ *antennæ* rectiùs dicentur. Discrimen inter vnicornem & bicornem nostratem.

De medicinis ex hisce desumptis, certi nihil promittere valeo, vidi tamen quosdam perpetuò aduersus fascinationes duo amuleti loco secum circumferre, *hydrargyron* inquam, siue *argentum viuum*, nuculæ *auellanæ* excauatæ inclusum, quod contagium pestis similiter auertere: & *Scarabæi* huius cornicula, quæ calui ab alto etiam conferre, sibi persuadebant. Et hæc cornicula quidem infantibus quoque auro argentoq. conclusa, è collo non raro suspenduntur. Quidam aiunt ad eorum vrinam, quæ præter modum excernitur, cohibendam: alij ad timorem ipsis eripiendum: alij ab epilepticis insultibus eisdem præcauendũ. Refert enim *Imperatus Scarabæos* hos *Lombardiæ* familiares, *Italis* magno esse in pretio, & ad neruorum dolores, contractionesq, feliciter vsurpari, quod malũ tam *Neapolitani*, quàm *Romani, il Granchio, Germani den Grampf* appellant, & reuera, vt hæc remedia vana & nulla etiam omnia sint, venustatis tamen gratià, non aliter, atque *corallorum* ramuli, *cornicula* hæc pulchrè rubentia, vitri instar splendentia, denticulata, & ramis paruulis, quasi arte dextrè elaborata, ornataq. *infantulos*, cũ reliquis delicijs suspensis decorare possunt, & delectare. Quæ medicamẽtá ex Scarabæis sumantur. Inseruiunt pro amuletis plerumque. Ad neruorum dolores & contractiones præcipuè. Infántibus cornicula propter elegãtiam appendi.

Plinius plerumque horum amuletorum pater & author est, vel ex propria sua inuentione, vel ex *magorum* certè mendacijs, atque relatione. Sic lib. 30. cap. 15. *Vrina infantium cohibetur*, ait, *muribus elixis in cibo datis.* (Huius experimenti praxin ego aliquoties vidi) *Scarabæorum cornua grandia, denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent*. Et eodem libro cap. 11. *Magos*, ait, *ad quartanam adalligare Scarabæum, cui sunt cornicula reflexa, sinistrà manu collectum*. Videmus igitur *Scarabæum* animal esse, quodammodo ad superstitiones, amuleta, fascinationes, & artes magicas exercendas natum, tam in nouo orbe, quàm nostro vsitatum. Verùm omnia hæc nos mendacijs & erroribus plena missa faciemus, & si quæ naturalia, quæ non desunt, ex *Scarabæis* remedia vera comperiemus, studioso lectori tempore suo largiemur. Plinius amuletorũ pater. Scarabæus vbique ad amuleta adhibetur.

Hei quanta nobis hìc sese disserendi messis offert, ex *Scarabæorum* satu, ac generatione suborta? Verùm hic campus tam latus est, materia ipsa, in tam nauci animalculo adeò fœcunda, vt nouus mihi non sermo tantùm, sed liber integer quoque subnasceretur. Atqui ego iam fessus labore sum, lectores meos pariter tædio affectos subuereor, quare hæc omnia vel alijs, vel mihi ipsi, alio in loco disputanda relinquo. Plurima dici possent de Scarabæorũ nascendi modo. Hæc alio in loco explicabũtur.

Apes hìc opto & spero, hoc est beneuolos lectores mihi fore auguror, qui innato animi candore, industrià & benignitate suà, *mel* saluberrimum à *veneno*, Promittit sibi apes, hoc est benignos lectores.

si quod

ſi quod eſſet, quod DEVS auertat, ſeparare poſſent, vellentq. Mihi quidem ſatis eſt, vni atque alteri (quicquid alij blaterent) viro bono, & docto placere, *nam*, vt *Seneca* dicebat, *ſi de me bene vir bonus ſentit, eodem loco ſum, quo ſi omnes idem ſentirent, par illis idemq. iudicium eſt; vir bonus enim*, ait *Menander*, *bonum nunquam odit*: Eſt miſerorum, vt maleuolentes ſint, atque inuideant bonis. *Qui inuident egent, illi, quibus inuidetur, rem habent*, dicebat *Plautus*. Quamuis fortaſſe mihi adhuc non tam bene ſit, vt inuideatur, eſt tamen, quo me mordeat forſitan aliquis, quòd acriore ſubinde, & ipſe cenſurà, *veteres* notauerim, ego quidem *Senecæ* conſilium non aſpernor, quo ait: *Veteres excuſandi ſunt, ſi in quibuſdam errant, nec omnia ſimul inuenerunt*: *Excuſandi*, inquit, *non laudandi*, ne & nos ſimul cum poſteris in errores eorum trahamur. Et verè quidam ex antiquis: *Mirum eſt*, ait, *quòd homines cum ſeipſos magis, quàm quemq. alium diligant, tamen ſuam de ſe exiſtimationem minoris ducunt, quàm aliorum*. Sed facilis reſponſio: *Nos magis laudamus illa, quæ tunc fuerunt, quàm quæ nunc ſunt, non quia ſi eligendi facultas eſſet, ſemper illa habere mallemus, ſed quia vſitatum hoc humanæ mentis vitium eſt, cum intueatur illa, ſemper magis velle, quæ deſunt*.

Inuidia inuidis nocet.

Excuſatio ſua quod veterũ ſcripta nõnunquam acutiùs peruideat.

Cur plerique veteres magis quam ſeipſos æſtiment.

Quapropter mi tyro, & rerum naturalium ſtudioſe, reuerere quidem præceptores tuos antiquos, & benignum, atque ingenui plenum pudoris exiſtima, fateri, per quos profeceris, non tamen in his imis ſubſellijs tibi ſedendum ſemper, ſed ad ſumma quoque enitendum, nilq. deſperandum puta, etiamſi citra conſiſtendum ſit. *Non differendum eſt tyrocinium*, ait *Quintilianus*, *in ſenectutem, nam quotidie metus creſcit, maiusq. fit ſemper, quod auſuri ſumus, & dum deliberamus, quando incipiendum ſit, incipere ſerum eſt*.

Adhortatio ad rerũ naturalium ſtudioſum.

Enitẽdum ad ſumma.

Nec deterrearis, ſi quis à multitudine te aberrantem, recto quidem, ſed anguſto tramite, cum paucis in rerum naturalium inquiſitione, & in via veritatis conſtitutum, derideat. Idem olim *Senecę* in morali philoſophia contigit: *Omnem operam dedi*, ait, *vt me multitudini educerem, & aliquà dote notabilem facerem, quid aliud, quàm telis me oppoſui, & maleuolentię?*

Non timẽdum à vulgo & multitudine.

Quid inde? Tibi contingat iſte deriſus, æquo animo ferenda ſunt ineptorum conuitia, & ad veri indagationem vadenti, ſiue vetera rimeris, ſiue noua inquiras, contemnendus eſt ille contemptus, nec refert, ſi innouator voceris.

Vetera examinanda, noua non repudiandà.

Nam gaudere nouis rebus debere videmur,
Cùm veteres obſunt, aiebat *Lucretius*.

De me verò non habeo nunc aliud, quod ſubiungam, niſi hoc vnicum, quod in exordio huius operis quoque feci, denuo præſtem, orem, inquam, atque exorem lectorem beneuolentiſſimum, vt ſi quem à me commiſſum forte errorem comperiat, me candidè moneat, amicè corrigat, & humaniter ignoſcat, atque animo ſuo prudenter perpendat, quàm periculi plenum mare, hoc biennij ſpatio ſulcauerim, eiq. nauiculam meam ſine velis & remis, & abſque clauo ac gubernaculo committens, illam ſolà meà induſtrià rexerim, hoc eſt, animalia hæc ſine vllis hiſtorijs, ac deſcriptionibus, quin imó, nominibus non raro quoque ſuis deſtituta, meo tamen Marte deſcribenda ſuſceperim, dilucidauerim, ac proprijs incunabulis, quantùm per me fieri potuit, reſtituerim.

Authoris peroratio ad beneuolum lectorem.

Cauſæ cur ipſi ſit ignoſcendum, ſi humanæ ſorti ſubiectus aliquando lapſus fuerit.

rim. *Res ardua est*, ait, *Plinius*, *vetustis nouitatem dare, nouis authoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suę omnia*. Quæ si non præstiti, omnia præstare certè volui. Tu vale & diuturniorem mihi à DEO vitam precare, vt in tuæ quoque vitæ commodum, meos tibi labores aliquando, quod voueo, valeam largiri. Ex Museo meo ad *B. Virg. super Mineruam*, 16. Mart. anno *Redemptoris nostri*, 1628. ætatis verò meæ quinquagesimo tertio.

Gratiæ DEO, DEIPARAEQ. Virgini MARIAE.

Ad Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalem

FRANCISCVM BARBERINVM

ΜΟΥΣΗΓΕΤΗΝ.

LVCAE HOLSTENII HAMBVRGENSIS

EPIGRAMMA.

DVm tibi ROMA suas offert, atque æmula *Roma*
Græcia diuitias officiosa suas;
Muneribusq. *Oriens* varijs dum certat vtrique;
Ingenioq. tibi quisque placere studet:
MEXICA barbaricum munus dat & ipsa, politum
Auspicijs CAESI *Principis*, arte FABRI
Nam tu muneribus cum poscas munera, *Princeps*:
Quid mirum, *Antipodes* si tibi dona ferant?

EIVSDEM ELEGIA

In Naturalem *noui orbis* historiam Cl. V. *Ioannis Fabri Lyncei, Bambergensis*, Medici *Romani*.

DVm FABER æternis complecteris omnia chartis,
MEXICA quæ clauso condidit ante sinu.
Cærula dum bifidi penetras discrimina Mundi,
Ausus inaccessam primus inire viam:
Ignotumq. oculis lustrando Lynceus *Orbem,*
In lucem quæ nox presserat atra, trahis:
Nec conspecta prius cuiquam, nec nota animantum
Secula, das scriptis conspicienda tuis:
Atque Anazarbæum *studio,* Ciuemq. Stagiri
Doctrinà nobis ingenioq. refers.
Dic, quibus extollat sese inclita gloria terris?
Quæ pateant laudi digna theatra tuæ?

Ille

Ille animo intrepido, cæptiq. ingentibus ausis
Clarus, Solis *iter nomine vtrumq. replet:*
Quo duce perrupti patuerunt claustra profundi,
Angustiq. orbis meta remota fuit:
Qui bene diuisi iunxit commercia Mundi,
Intactasq. noui retulit Orbis opes.
Materiamq. noui sceleris mortalibus amplam
Subdidit, & vitijs larga alimenta nouis.
Sed qui cuncta animo quærens, lustransque, remoti
Innocuas primus protulit Orbis opes:
Omniaq. exhibuit nullo spectanda labore,
Lumine vicino, sepositoq. metu:
Quæ procul à nostris oculis subduxerat æquor
Immensum, & longæ mille pericla viæ:
Illi angustâ nimis gemini discrimina Mundi,
Nec satis ad laudes Orbis vterq. patet.

S*I quis* Naturæ *penetrauit mente recessus,*
Scitq. quibus Mundus *voluitur ordinibus.*
Si quis contractum *parua sub imagine* Mundum,
Diuum opus agnouit, artificemq. DEV M.
Si quis Democritus *varijs* animantia *formis*
Vidit, & internas dissecuit latebras.
Si quis prima *animo speculatus* semina *rerum,*
Pluribus occultas comperit inde vias.
Si quis & abstrusis quæ terra recondidit antris,
Dona metallorum *callet, & arte polit.*
Si quis Apollineâ *miracula præstitit* arte,
Multa herbis, succi multa potentis ope.
Si quisquam Aonidum *latices de fontibus hausit,*
Queis condire animi Dia reperta *queat.*
Si quis Principibus charus, *si quem ordine* quinque
Summorum *fouit* Gratia *PONTIFICVM.*
Si quisquam omnigena doctrinæ *copiâ abundat.*
Virtutumq. *omnes pectore claudit opes.*
Impauidus numen *testor*, mentesq. beatas,
Omnibus his tibi par nemo, priòrue FABER.

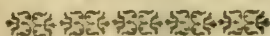
V. Cl. *Ioanni Fabro Lynceo* honoris & gratitudinis monumentum in VRBE æterna ponebat *Ioan. Baptista VVinthierius Vindelicus*, Ciu. Rom. Ph. & Med. D. Illustriss. & Excellentiss. Principis Cæsij Medicus.

FABII COLVMNAE
LYNCEI
IN NARDI ANTONII RECCHI
MONTECORVINATIS MEDICI REGII
RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE
Volumen.
ANNOTATIONES, ET ADDITIONES

ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΦΑΒΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΛΟΥΜΝΙΑΔΟΥ,

ΛΥΓΚΕΙΟΥ ΕΝΔΟΞΩΤΑΤΟΥ.

ΟΥΝΟΝ Φοῖβον ἄνακτα τέκεν ποτὲ πότνια Λητὼ,
Ἠματίου φαέος ταμίην· ἵν' εὔτροχον αἴην
Διχθὰ διαζομένην καθαροῖς σελάεσσι φαείνη·
Ὄφρα τιτυσκόμενος διὰ πάντα φερέσβιον ὄμμα,
Αἰθέρα τ' ἀτρύγετον, καὶ ἰχθυόεντα κέλευθα
Θάλψη ζωογόνοις ὁρμαῖς, καὶ βένθεα γαίης·
Καὶ Μουσάων μεδέων μέλψη φόρμιγγι λιγείη
Ἀντίλυρον ζαθέου μήδεος χαρίεσσαν ἀοιδὴν·
Ὄφρα καὶ εἰρομένοισι θεοπροπίας ἀνελίξη,
Ἤπια τ' οὐλομένων πορέη ἀλκτήρια νούσων·
Ἀμφότερον σοφὸς ἰητὴρ, καὶ μάντις ἀμύμων.
Αὐτὰρ ἐπεὶ σὲ λόχευσε, φίλον κάρα, νήδυμον ἄστυ
Παρθενόπης, ὄρπηκα Κολουμνιάδων μεγαθύμων,
Μούσαις, καὶ αὐτῷ πεφιλημένον ἔξοχα Φοίβῳ,
Ἦ ῥα τότ' ἀθρήσαντο βροτοὶ διδυμάονε φοίβω.
Τὸν γε μὲν οὐλύμποιο κατάσκοπον, ὄμμα τε κόσμου,
Καὶ ζωῆς πρύτανιν· τὸν δὲ χθονίοις μέγ' ὄνειαρ,
Καὶ γλυκερὸν σοφίης φάος. Οὕτως πάμπαν ἔοικας
Ἀντίδη, γενεὴν τ' ἐρικυδέα, καὶ φρένας αἰνῶς.
Ὃς καὶ μήκιστον πραπίδων σοὶ Πλοῦτον ἐνῆκε·
Ἀτρεκέως τ' ἐσορᾶν δῶκεν, καὶ πάντα νοῆσαι.
Οἷος γὰρ χαροποῖσι περιγλαυκώμενος ὄσσοις
Ὀξέα πανδερκὴς ἀναθρεῖ λύγξ, ἔνθα καὶ ἔνθα
Αἴγλην παμφανόωσαν ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀναπέμπων,
Αἰθομένοιο πυρὸς, καὶ ἀστέρος ἴκελον αὐγῇ·
Τοῖα σοι ὀξύτατον περιδέρκεται ὄμμα καρήνου.
Τῷ δ' αὖ εἰσορόων νῶτον παμμήτορος αἴης,
Ἀγνῶτας τε φυτῶν δυνάμεις καὶ δύσκριτα φῦλα
Ἔγνως, καὶ διὰ νόσφιν ἐκρίναο εἶδος ἕκαστον.
Πῆ μὲν προτόπτης δείξας πάντεσσι κρυφαῖα,
Πῆ δὲ παλαιοτέρων εὑρήματα θεῖα πιφαύσκων·
Ὅσσα θ' ἑῆς πολύπειρος Ἀναζαρβεὺς σχίδεσσιν,
Ὅσσα τε ἠγαθέοισιν ἑῆς κατεβάλλετο βίβλοις
Ευκτιμένης Ἐρεσοῖο κλέος, μέγα κῦδος Ἀθηνῶν.
Τοὺν μὴν καταδὺς μυχίου ἐς βένθεα πόντου
Πάντοσε παπταίνων, κυανώπιδος Ἀμφιτρίτης
Ἀργύφεόν τε μέλαθρον ὀπωπας, καὶ φιλερίθους
Νηρῆος κούρας ἁλιανθέα φάρεα χερσὶν
Σπερχομένας ῥέξειν, νεοτευχέα κόσμον ἀνάκτων.
Ἔνθα δὲ νεισσόμενος φέρες ἐς φάος ἠελίοιο,
Τηλοῦ ἀπ' εἰναλίων Τυρίων εὐδαίμονος ἀκτῆς,
Αἱμοβαφῶν πλῆθος κόγχων· μέγα θαῦμα ἰδέσθαι.
Σοί γε καὶ οὐρανίων καθαρῷ δι' ὠτὸς ἔγεντο
Κύκλων ἁρμονίη θελκτήριος· ἣν κελαδοῦσιν
Εὖ μάλα θρηϊκίης χέλυος φθόγγοισι συνῳδὸν,
Ἄντυξ ἀστερόεντος ἐπήορος, οἵ τε κατ' αὐτῆς,

Ἔγραψε γὰρ περὶ φυτῶν βιβλία διάφορα.

Ὑπομνήματα εἰς τὸν Διοσκορίδην καὶ Θεόφραστον.

Περὶ πορφύρας.

Σαμβύκην, ἤτοι ὄργανον μουσικῆς παναρμόνιον.

Μεσσηγὺς τε βαρυγδούπου τροχοδινέος αἴης,
Ἐπταπόροις γύροισιν ἀλήμονες ἀμπλανάονται.
Οὐχ οἷον δὲ κέκευθας ἐν οὔασι καὶ πραπίδεσσιν
Ὠδὴν σειρήνων, ταῖς ἵζανεν αἰθέριος Ζεὺς
Κύκλους εἰς ὑπάτους· σχεδόθεν δέ τοι ὄμμα πελάζων
Αὐτόθι θ' Ἑρμείαο λύρην εὔμολπον ἐσεῖδες.
Ἥποτε ὠγυγίας φήγους Ῥοδοπήϊος Ὀρφεὺς
Ὑψικόμους τὲ δρύας, συφελῶν τ' ἀποκόμματα πετρῶν
Ἤγαγε, καὶ ποταμῶν φιλήκοα στῆσε ῥέεθρα·
Θῆρας τὲ συγεροὺς θέλξεν, καὶ ἀμείλιχον ᾅδην.
Ἣν δὲ χαριζόμενος μούσαις ἐς ὁμήγυριν ἄστρων
Στήριξεν Κρονίδης, ὀλοὴν μετὰ μοῖραν ἀοιδοῦ.
Κείνης Σαμβύκην ἐναλίγκιον ἄμμιν ἐτεύξω,
Οὐρανίης ἴνδαλμα λύρης, καὶ γνώμονα φθόγγων.
Ὑδραυλικά. Τῷ δ' ἄρα καὶ ποταμῶν κρηνῶν τὲ δυσηχέα ῥοῖζον
Ῥεύμασιν αὐτομάτοις ψίθυρον ῥύθμισας ἐς ἠχὴν·
Ἥδιον ἀδομένην, ἢ ὁππότε ποιμένες αἰγῶν
Ἀμβολάδην ὕμνοις αἰνοῦσιν ἐρωτίδα νύμφην.
Ὑπομνήματα εἰς τὰ Ἥρωνος πνευματικά. Οἷα τὲ ηὕραφε ἀθρόως κατέδησεν ἐν ἀσκῷ
Αἴολος ἀντομένων ἀνέμων βαρυήκοον ἶνα,
Καὶ ξένιον δῶρον ταλασίφρονι δῶκεν Ὀδυσσεῖ·
Τοῖα δὲ σωλήνων πολυειδέϊ μήχεϊ πῆξας
Πνοιὰς ἰλλομένας, καὶ στεινοπόροισι κελεύθοις·
Ἠδυμελῶς τε ῥέειν, καὶ ἔργματ' ἄπιστα τελέσσαι.
Τῶν ἐξωτικῶν ζώων καὶ φυτῶν ἱστορίαν. Ὑστάτιον δ' ἐπιβὰς χρυσαυγέϊ ἅρματι Φοίβου
Ἀντιπόδων περινόστησας Ἀτλαντίδα γαίην·
Ἣν δεινὸν κοτέοντα Ποσειδάων' ἐνέπουσι
Ἀντιβίην διὰ ὕβριν εὐγλώχινι τριαίνῃ
Νόσφιν ἀφ' ἑσπερίων συῤῥηξέμεναι, οἶδμ' ἀκέλευθον
Ἀσπέτου ὠκεανοῖο παρεμβάλλοντα μεταξύ.
Τοῦτο δ' ἀμειβόμενος, γαίης ἀντίχθονος οὖδας
Δέργματι λυγκείῳ διαθρήσαο· πάντα νοήσας,
Δαιδαλέων τὲ φυὰς βοτανῶν, δένδρων τὲ γένεθλα,
Ζῶα θ' ὅσα χθόνα δῖαν ὑπέρχεται· ἠδὲ μέταλλα,
Ὅσσα γε παμμήτειρα βαθεῖ κρύψασκ' ὑπὸ κόλπῳ·
Ἐνδόμυχον φύσ[ε]ος πλοῦτον, καὶ ὄλβον ἄδηλον.
Τὸν δὴ σὺ κρυφίων μύστης, κεδνός θ' ὑποφήτης,
Πρόξενος ἀνθρώποις ἀριδήλως ἴδμεναι ἔθηκας.
Χαῖρε Κολυμνιάδων βαθυδόξων κῦδος ἀγαυὸν,
Τηλαυγὲς σοφίης φάος· ὄμμασιν ἀπλανέεσσι
Λυγκός τ' ὀξύτερον, καὶ δεινωποῖο δράκοντος
Πάντα διοπτόμενος, τ' ἀφανῆ τὲ σαφέστατα φαίνων.
Χαῖρε μοὶ αὖθις, χαῖρε· σέθεν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται·
Αὐτὰρ ἀεὶ ζείδωρος ἄρουρα, καὶ οἶδμα θαλάσσης,
Ἀργυρέοι τὲ ῥοαὶ πηγῶν, ποταμῶν τὲ ῥέεθρα
Οὔνομα φθέγξονται γεραρὸν· καὶ ἄφθιτον εὖχος
Ὠκείαις πτερύγεσσι λιγυπνείοντες ἀῆται
Ἔνθα καὶ ἔνθα οἴσουσι δι' ἠέρος ἤπιον ὕψος·
Χαῖρε, σὲ γὰρ σφετέρῳ ὁμόφοιτον ἐφ' ἅρματι Φοῖβος
Ἡμετέραν τὲ καὶ Ἀντιπόδων δνοφερὴν περὶ γαῖαν
Εὐκλειὴς στεφάνῳ μετὰ πᾶσι τετιμένον ἄξει.

ΛΟΥΚΑΣ ὁ ΟΛΣΤΕΙΝΙΟΣ.

ILL.MO ET EXCELL.MO PRINCIPI

FEDERICO CAESIO

L Y N C E O

S. A N G E L I. E T S. P O L I

P R I N C. I.

MARCH. M. CAELII. [redacted]

B A R O N. R O M.

FABIVS COLVMNA LYNC. FEL.

ITERAE tuæ vix acceptæ excellentiſſime Princeps, meam inclinarunt adeò voluntatem, vt quod poſcebas protrahere nè dum potuiſſem per exiguum horę ſpatium. de iſto opere Mexicano iam luce donando quid ſentirem, dum rogares vna imperabas: poſtulationem enim tuam iuſſum in me validum ſemper habui; ergo autem vtpotè Platonis inſtitutionibus enutritus, quo pacto ipſe extulit amorem in ſuo conuiuio commendare ratus fui præſens opus, præſertim quod ſecum trahit tantum opus omnium virtute præditorum effectus. Laudabo igitur, & ab ijs quæ antecedunt: & ecce nobilitas, & quæ ſunt, & ecce magnitudo, & quæ ſequuntur, & ecce vtilitas, quæ ante iuerunt ſit ipſa natura, quæ vt omnium antiquiſſima cuncta præſtat nobilitate: quod ſi nobilitas definita fuerit ab Ariſtotele, vt ſit antiquæ diuitiæ; & quæ opes vetuſtiores ijs naturæ theſauris, quos aperit ſuperiori orbi ab inferiore ſublatos liber hic tua cura fabrefactus? continet ergo quid magnum, equidem

magnum, noui orbis nimirum nouos ſoli fœtus, & ante hac noſtræ tectos agnitionis, cætero qui ad medendum languoribus noſtris, quibus opplemur prȩſtantiſſimos, & ad multorum explendam curioſitatem. Quapropter à magnitudine ad vtilitatem gradum fecimus; & ego ad finem factus proximior, dum putarem eſſe initio dicendi: reliquum eſt ergo, vt ſi ſtuduerim hiſce meis annotatiunculis reſpondere deſiderio excellentiȩ tuȩ, & non fecerim ſatis, enixè rogem excellentiam tuam, vt poſt habita tenuitate ingenij mei, ac iudicij, arguas potius (modo ſit carpendum, quod ſummam meretur laudem) tanti opus magnitudinem, quȩ ſi peracutam aciem altiorem quoque iudicij formam poſcebat, vale *Excellentiſs. Princeps*, & meos, & *Academiæ* laudabiles conatus, quod facis promouere perge. Neapoli Kalend. Iunij 1628.

FA-

FABII COLVMNAE LYNCEI

In Rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ

NARDI ANTONII RECCHI MONTECORVINATIS

MEDICI REGII VOLVMEN.

ANNOTATIONES ET ADDITIONES.

Libro primo.cap.1.pag.2. Ad lin. 7. Post verbum permissum.

LTERI sanè Magno Pompeio: imò Maximo existimando. Qui non modò suum auxit Imperium, sed & subditas sibi Indicas nationes, vt etiam Romanum Pontificem *agnoscerent, &* sanctæ Romanæ Ecclesiæ *parerent, effecit. Illudq. magis, non repertis Commentarijs, vt hominum omnium saluti consuleret, confici* rerum medicarum volumina, *quæ illis regionibus experimento vtiles prædicarentur, demandauit, Quæ nunc in manus omnium Illustriss. & Excellentiss.* Federici Cæsij sancti Angeli Principis & Montiscœlij Marchionis, *omnium scientiarum genere ornatissimi*, Lynceorum *Institutoris ac Principis liberalitate, magnificentiâ, ac sedulitate perueniunt, Principis tanti Regis imitatoris: cuius etiam iussu hæc nos qualiacumque sint, libenter notauimus, vt pro virili laudatissimam litterarum culturam promouentes, nostro Principi obsequium præstaremus.*

Quo operæ Medica noui Orbis volumina publici iuris facta.

In fine cap.

Laudandus profectò est Auctor noster, qui non modò eruditè & methodicè, sed eleganter ac facilè noui Orbis medicamenta, non pauco labore concinnata, latinè descripta reliquit. Opus quidem ipsum Auctoris doctrinam, & plantarum cognitionem non vulgarem ostendit, vt meritò huius operis describendi munus, à tanto Rege ipsi demandatum fuerit.

Auctoris laudes.

Pag. 9. cap. 6. lin. 18.

Ab ipso tamen Dioscoride *in cap. de Tussilagine, & in Proëmio, florem ante foliorum eruptionem, vel cum ipsis folijs proferre dicitur, vt quotannis primo vere obseruari potest, qui facile in pappos euolans, & marcescens, folia toto anno vidua relinquit.*

Pag. ead. lin. 31.

Supplendus est Auctor noster hoc loco, foliorum differentias, quibus non modò Arbores, sed Plantæ omnes facilius dignosci possunt exponendo, ex nostris in Dioscoridē *Commentarijs excerptas.* Foliorum *summa* differentia *est quod* alia *sunt læuia, à Græcis* λεῖα *dicta:* Alia *hirsuta, lanosa, quæ* δασέα: Alia *aspera quæ* τραχέα. Alia *spinosa vel aculeata, quæ* ἀκανθώδη: Alia *in totum spinosa, vt spina sit pro folio:* Alia *iuxta folium habent spinam, quæ* παρακανθόφυλλα. Læuia *sunt, vt Beta habet, Lapathū.* Lanosa *vel* hirsuta, *vt Verbascum, Lychnis.* Aspera *vt Buglossum, Echium.* Aculeata *vel* spinosa, *vt Carduorum folia, Aquifolium. Alia* in totum spinosa, *vt Myacantha,* Scorpio. *Alia* iuxta folium habent spinā, *vt Capparis, Malus medica: Alia* in ipsa spina folium gerunt, *vt Rhamnus vulgaris, Spina sancta denominata.*

Differētiæ foliorum. Varietas in spinis.

Differunt etiam, quod alia *sunt* lata & rotunda, *quæ* πλατέα, *vt quæ Petasites habet, Persona*

In latitudine.

sonata, siue Arction. Alia angusta, *quæ* στενά, *Quinquenervia, Scorzonera, Arisarum angu-*
stifolium. Alia tenuia admodum, *vt Capillaria, quæ* τριχώδη, *vt Pinifolia, Fœniculacea, &*
Graminis species folijs angustissimis capillaceis, à doctiss. Gasparo Bauhino *dicuntur species*
37. 39. 46. *& aliæ in suo Prodromo Theatri Botanici. Alia* magna & ampla, *vt quæ Peta-*
Et amplitudine. *sites, Nymphæa,* & maxima, *vt Aegyptij Ari folia, & Musæ: Alia* parua *vt Aristolochiæ, Violæ*
martiæ, & minima *vt Chamæsyces.* Ex angustis, magna *vt Quinqueneruiæ*; parua *vt Oleæ:*
minima *vt Herniariæ. Differunt etiam, quia alia* longa, & plana, *vt quæ Iris, Gladiolus.*
Alia longa, & canaliculata, *vt Porracea, & Arundinis. Alia intus caua, vt Cepæ & Gethij.*
Alia solida, & farcta, *vt Iuncifolia. Alia* arundinis modo nodis intersecta, *vt Graminis*
species aquatica, & arundinaceo folio Lobelij, *quæ à* Gasparo Bauhino *Gramen iunceum ar-*
ticulato folio dicitur in suo Prodromo Theatri Botanici. Differunt etiam, quod alia sunt carno-
sa, & in latitudinem aut Orbem expansa, *vt quæ Beta, Cotyledon, Cymbalaria nostra, & Portu-*
Et pulpa. *laca, quæ* σαρκώδη *dicuntur. Alia* in rotunditatem & longitudinem, *quæ pulposa &* στρογγύλα
dicuntur, vt quæ Vermicularia, Kali, & Iuncus Aquaticus.

Ex magnis & prauis folijs, latis *vel* angustis, longis *aut* breuibus, *alia sunt* circumserrata
in magnis, *vt in flore Solis, Vite, Acere.* In minoribus, *vt folio Castaneæ, Menthæ, Vrticæ.* In
longis, *Ptarmicæ. Eufragiæ syluestris* in breuibus. *Alia sunt* leniter sinuosa, *vt habet Chon-*
drilla tuberosa, Sonchus leporinus, Leucoion. Alia leniter incisa, *vt Quercus, Blattaria. Alia*
profundè, *vt Eruca, & Rapacea. Alia* profundius ad neruum vsque, *vt Agrimonia, Fraxinus,*
In magnitudine. *Sorbus, Scabiosa syluestris. Alia* in summo *tantum* folij *diuiduntur, quæ* ἀκροσχιδῆ *dici pos-*
sunt, vt Plantaginis aquaticæ species bifida in summo à Lobelio *depicta: Phyllitis laciniata,*
Ononis non spinosa, Telephium à nobis propositum. Alia in imo folij *tantum, vt Acetosa, Sagit-*
taria, Arum. Alia ex medio folio *laciniam proferunt, vt Hyppoglossum, & Brassicæ species*
crispa, quæ non modò folium, sed & Thyrsum è medio folio profert.

Ex profundè ad neruum vsque insectis *rotundis ambitu sunt, quæ Dracontium, Elleborus*
niger, & Cannabis habent. Profundè tantum incisis, *Platanus, Ricinus.* Ex longis profundè
incisis, *Cichoreacea. At profundius ad neruum vsque insectis, alia* simplici *constant* petiolo,
vt quæ Agrimonia, Fraxinus, Ebulus, quæ pennata dicuntur, à Græcis πτεροειδῆ *vt in Ebu-*
lo Dioscorides *dixit. Et etiam* μονόσχιδα, *vt in Filice, qui vnicam pennam insectione imitantur,*
Incisione. *&* σχιζόπτερα *dici possunt. At quia sunt & alia folia non simplici petiolo, sed* in ramos, & in
alias alas diuisa, *vt in Filice fœmina, Fœrulaceis, Apio, Cicuta, quæ* πολυσχιδῆ *dicuntur, nos*
alio nomine distinguenda putauimus. Et quamuis Theophrastus *vir doctissimus, quæ* penna-
ta sunt, vt Sorbi folia, Fraxini, & Hipposelini, in historia plantarum μανόφυλλα *denomina-*
uerit, ad differentiam Apij hortensis cuius folia πυκνόφυλλα *dixit: non tamen ita propriè nobis*
dictum hoc videtur, vt non exactiùs atque distinctiùs dici possint illa folia, quæ raro folio *sunt,*
& ab illo μανόφυλλα *dicta, ad illas pertinere tantum plantas, quarum ramulis alternatim sin-*
gula folia hærent. Et quæ denso *sunt* folio, *&* πυκνόφυλλα *dicta, ad illas referri debere plan-*
tas, quarum ramuli, siue nodi, aut genicula pluribus *exornantur* folijs, *vt in Pino, Larice, Ru-*
bia, Osyride, Equiseto, & similibus. Eòque magis, cum non propriè folia sint illa, quæ plura
in Hipposelino & Apio conspiciuntur, sed veriùs partes, & Lobi folij, illius scilicet, quod
vnum habet initium ab radice vel ramulo, à quibus profertur. Idem enim Theophrastus *nos*
docuit, illud totum appellari folium, quod scilicet omne cum petiolo decidere solet, vt Iuglandis,
Fraxini, Sorbi, Apij, Ferulæ, & similium, non enim partes decidunt vetustate, sed totum illud
foliatum ab origine ramuli, vel radicis. Igitur partes illæ folij, lobi sunt, & laciniæ, non pro-
priè folia; quamuis in multis folia videantur distincta, sicuti aliàs diximus in nostro volumi-
ne cap. de Ceratia in prima parte, & cap. de Smirnio in secunda minus cognitarum Stirpium
Romæ impresso.

Folia *igitur quæ* non vnicà pennà, *vt Filix mas, sed* pluribus *vt Filix fœmina, sicuti* Diosco-
rides *notauit, diuiduntur; vel alio modo* multiplici diuisurà *fissa sunt, vt ramosum folium di-*
cas: quæ latos habent lobos, lacinias, siue partes quamplures, πολυπλατυσχιδῆ, *folia dici pos-*
sunt, vt Apij, Cicutæ, Angelicæ, Sphondylij & similium. Quæ verò angustioribus lobis *diuidun-*
tur, πολυστενοσχιδῆ *vel* πολυλεπτοσχιδῆ, *vt Ligustici, Thapsiæ, Rutæ. Alia verò quæ* longè te-
nuioribus lobulis & lacinijs *diuiduntur in capillorum ferè effigiem,* πολυτριχοσχιδῆ, *vt Feru-*
lacea,

lacea, Ammi, Millefolium, & similia: nam simpliciter ζυχόφυλλον *dici potest Pinus, Graminis species, Crocus, quarum folia ex vno principio, radice, vel geniculo multa exoriuntur: atque illa sunt folia simul exorta, & non laciniæ, siue lobi, & scissuræ foliorum, vt supra diximus de Rubiæ folijs, & similibus, quarum plura folia simul ramis, vel trunco hærent quæ* πυκνόφυλλα *dici debent: & quæ in capillares lacinias diuiduntur* ζυχοειδῆ *appellanda diximus; non* ζυχόφυλλα, *quod simplici, & capillari folio conuenit, & sine scissura, vt de Gramine Peritisi.* Gaspari Bauhini *& similibus retulimus.*

Alia foliorum numero *distinguuntur: vt Vnifolium, Lingua serpentina, Moly luteum. Alia* bifolia, *vt Bifolium dictum.* Trifolium, *cuius plures species, Lysimachia lutea.* Quadrifolia, *vt Herba paris, Cruciata, Rubia leuis.* Quinquefolium, *omnibus notum. Alia* Heptaphylla, *vt Heptaphyllon sic dicta, Tormentilla, & lacinijs diuisa Vitex & Lupinus.* Octophylla, *vt Mollugo, & Asperula.* Nouenis lacinijs, *vt Elleborastrum &c.* Distinctio foliorum numero.

Est & alia foliorum diuisio *ex ipsa* germinatione *desumpta, quod* alia *statim è terrâ simul iacentia producuntur, vt quæ* ἐπιγειόφυλλα *dicuntur, & quæ ab radice exeunt,* ῥιζόφυλλα: *quæ vel etiam* sine pediculo *sunt, vt in Lactuca, Tragopogono, & Bulbaceis: vel* cum longo petiolo, *vt in Malua, Geranio, Cyclamino: vel* breui, *vt in Lychnide, Ocymoide, & similibus.* Alia *non ex* radice, *sed ex supite, & ramulis: & illa* vel sine petiolo *hærent, vt Mentha, Hyssopus & καυλικὰ & ἐπικαυλόφυλλα dicuntur;* vel longo *insident* petiolo, *vt Betonica, & Geranium.* Alia foliolū pro petiolo habent, *quia illi insident, & nodo hærent, vt longè differat à lacinia, & insectione, quæ sine nodo diuiditur à petiolo ipso, in his peculiare, vt sunt Mali Aurantij siue Arantij folia, quæ geniculata dici possunt.* Alia *alio modo, & centris ipsis foliorum stipiti hærent, & ab illo perforantur, vt in Periclymeno obseruatur, Perfoliata, Centaurio luteo à* Lobelio *depicto.* Germinatione.

Differunt *etiam foliorum* positu, & ortu, *nam* alia *ordinatè caulem cingunt, vt quæ bina hærere solent,* vel *alio numero, vt in Myrtho, Rubia, singulis geniculis.* Alia *inordinata, & singula hærent: quamuis nec ista tàm inordinata dici possunt, vt non aliquo numero, quino, aut maiore, vel minore in circuitu ramuli ordinem aliquem obseruent, vt in Vermicularia, Tithymalo, & similibus.* Positu & ortu.

Differunt etiam, quia alia *colore sunt virente, vt maior pars foliorum, tàm herbarum, quàm Arborum,* alia *colore in luteum languentia,* alia *obscurè virentia,* alia *ad cæruleum vergentia,* alia *candida, & incana,* alia *rubentia,* alia *mixta ex viridi, luteo, & rubente colore,* alia *maculosa.* Hilari virore *videntur folia Graminis in Pratensibus, folia Vitis, Lactucæ, Senecionis, & similium.* Obscurè virentia, *folia Lauri, Aurantij & Ari.* Ad cæruleum vergentia, *sunt folia Rutæ. Cariophyllorum vulgarium, Vermiculariæ & Telephij.* Ad luteum languentia, *sunt folia Ellebori albi, Nardi Celticæ, & similium.* Candicantia *folia habent Dictamum album Creticum, Saluia, Marrubium album.* Incana *sunt folia Stachidis Flandrorum dictæ à Lobelio, Iaceæ mōtanæ à* Gâsparo Bauhino *in suo* Prodromo *depictæ, Polij marini, siue Gnaphalij luteo capite, Polij veri syluestris.* Supernè virentia, & infernè candicantia *sunt Oleæ folia, Tussilaginis, & multarum.* Rubentia, *Lapathi species, Bliti, & Lactucæ.* Mixto colore, & vario *Bliti species illa Symphonia dicta & Amaranthus tricolor.* Albis maculis variegata *aut insignita, Cardui lactei folia Leucographidos, Cyclaminis, Lamij, & Vrticæ mortuæ, Pulmonariæ, Echij, Borraginis syluestris, & hortensis in Apulia, Cerinthes recentiorum, & Ari maioris.* Nigricantibus maculis, *Ari montani minoris, Orchidis digitatæ, & bulbosæ etiam, Persicariæ mitis, & Trifolij pratensis speciei.* Rubentibus maculis *aspersa sunt folia Ocymi fimbriati, Lactucæ agrestis spinosæ.* Neruulos habentia candicantes, *Isatis, Lysimachia virginea, & maior pars herbarum.* Rubentes neruulos, *Lapathi species & syluestre Cichorium.* Spinosis neruulis *infernà parte, Lactucæ agrestis, Smilax aspera, Rubus, & Rosa.* Colore. Maculis.

Est & alia in tempore differentia, *nam* alia *quotannis prodeunt, & decidunt, vel marcescunt,* alia *diuturniora sunt, & perpetuò virere dicuntur, quamuis aliquando singula decidant, & alia proferantur, vt in* Lauro, *Aquifolio, Malo Aurantio, in herbis: Polio, Adiantho, Semperuimagno, quæ* ἀείφυλλα *dicuntur.* Tempore.

Differunt *etiam præter innumeram ferè foliorum effigiem* variâ *eorum* magnitudine, ac diuisurâ, *quod* alia *varias exprimunt animalium effigies, eorumq. partes: alia aliarum rerum.* Animalium *quidem referunt, scilicet vt quæ,* Dioscorides *ait, Delphini modo sunt incisa & oblonga,* Plātę, quæ animalium & partium illorum figuras referentes.

Linguas. Pennas. Auriculas. Capillos. Cor. Lichen. Lienem. Pulmoné. Vmbilicũ. Pedes. Vngulas. Maculas. Dentes. Caudas. Cristas. Vermes. Sagittam. Lanceam. Gladium. Galerum. Cymbam. Lunam. Rotam. Ellychniũ. Tomentũ. Cutim porosam. Labrum. Fasciam.

longa, ideo sic appellata planta, quia Delphinum referunt. Scolopendram imitantur folia Asplenij, Scolopendria dictæ. Linguam, Aizoi maioris folia singula, & Cymbalariæ, Vmbilici Veneris secundæ speciei, teste Dioscoride, sicuti eadem cõpacta oculum referre dixit. Linguam agninam, Arnoglossum. Linguam Bouis, Buglossum. Linguam ceruinam, Phyllitis. Linguam equinam, Hyppoglossum. Pennas Auicularum, Stratiotes, Millefolium. Pennas, siue Auium alas, Filix. Struthij pennas Struthium. Pennas, quæ galeis imponuntur, folia Musæ. Auriculam Vrsi, planta sic dicta à recentioribus, & à nobis pro Alismate proposita in Phytobasano. Auriculam muris, Myosotis, & Alsine. Canos hominum, Polium. Capillos, Fœniculum, Cuscuta, Epithymon, Muscus quernus dependens, & Aquatica Conferua. Cordis figuram Aristolochia, Smilax aspera. Lichenis effigiẽ, Lichen dicta, sicuti Hepar, Hepatica. Lien, Galiopsis, & Lamiũ. Pulmonaria à pulmonis maculis, sicut ab effigie muscus pulmonarius. Vmbilicũ, Cotyledon, sicuti Cotylã, siue acetabulũ. Pedẽ Leonis, Leontopodiũ. Pedem Cerui siue Milui, Coronopus: quæ & Cornu Cerui dicitur ab effigie. Pedẽ Anseris, Atriplex, & Eryngium marinum à Porta nostro. Pedem Vrsinum, Acanthus Pæderos. Pedem Columbinum, Geranium sic dictum. Equorum vngulam, Tussilago. Pedem Asini, Alliaria. Serpentium maculas, Dracunculus, Anchusa, Cerinthe, & Buglossi species, quæ etiam extuberantes tumores repræsentant: item Arum, Pulmonaria, & Orchis palmata. Dentem Leonis sic dicta planta à recentioribus inter Cichoreacea. Equinam caudam Equisetum siue Hippuris. Cristam gallinaceam, Horminij species sic dicta, Centrum galli. Vermes, Semperuiuum ab effigie dictum, Vermicularia, Sedi secundi species. Sagittam, Sagittaria Aquatica, Scammonium, Oxalis. Lanceam, Ruscus. Gladium Xiphium, Xyris. Galerum Petasites, quæ & Fungum imitatur. Cymbam siue Cochlear, Cymbalaria nostra, & Cochlearia Batava Lobelij. Lunam in defectu, Lunaria Botrytis, & Hemionitis. Minus plenam, quæ orbiculata sunt, Viola, Asarum. Rotæ speciem, Cirsij folia, & aliarum stratarum. Ellychnium, Lychnis. Tomentum, Gnaphalium. Cutis poros, Hypericon. Labrum siue Alueolum, Dipsacus: sicuti peluiculas, folia Tithymali in Vmbellis. Cingulum siue Fasciam Alga.

Signa ad vires nomen, & cognitionem plantarum conducũt.

Harum rerum signa in folijs, pleraque ad plantarum vires dignoscendas conducere videntur, vt ea quæ ab effectu nomina plantis indidere, sicuti Pulmonaria, Hepatica, Milzatella recentiorum, vel ab imagine, vt Vermicularia, Dracontium, vel maculas repræsentant venenosorum, vt Arum, Dracontium, Anchusa, Cerinthe, quibus venena propelluntur. At signa, vel rei inanimatæ similitudo, vt Cymbalaria, Muris auricula, ad nomen retinendum, & plantæ notionem prosunt. Multa possent cumulari, sed hæc sufficere nunc visa sunt.

Pag. 9. lin. 35.

Herbæ in alias plantas non transeunt. Exemplo sunt Indicę plantæ.

Grauis est testis: nos autem auctoritas non cogit. Has mutationes non alio modo accipimus, nisi vt quandam congenerum degenerando similitudinem primà facie ostendant. Nec enim credimus herbas cultu, aut neglectu, loci mutatione in alias transire plantas, sicuti asseritur Lolium è Tritico, hoc enim non affirmat Theophrastus, *nasci verò solitum inter Triticum, & Hordeum, nulli est dubium. Transire Sisimbrium in Mentham ob alimenti inopiam, similiorem scilicet fieri: vel aliàs ob alimenti copiam adolescere, vt fruticare, & arborescere, quod per antonomasiam dicitur, non autem frutices, aut arbores fieri. Hoc experimento affirmare possumus ex Indicis plantis, semine, aut radice ad nos translatis; in quibus hucusque vix aliquis mutationem aliquam obseruasse similem, referre audebit. Degenerare in magis & minus adultam, foliorum incisuris, hirsutie, læuitate, hilaritate & similibus, concedimus: non autem in aliam transire plantam vel speciem, omnibus notum putamus.*

Pag. 10. cap. 7. lin. 21.

Differentię radicum. Magnitudine. Multitudine. Soliditate.

Radicum adde differentias, quarum alia, quæ simplex est, à Græcis εὐθύῤῥιζος dicitur, & cum sit etiam vnica, μία & μονόῤῥιζος. Quæ aliquando est parua atque tenuis, & dicitur μικρὰ & μικρόῤῥιζος. Quæ magna est & crassa, παχεῖα & μεγαλόῤῥιζος, vt Bryoniæ radix. Sed quæ simplex est & longa μακρὰ & μακρόῤῥιζος, vt Rhaphani, Lapathi & Pastinacæ, quæ cum etiam sit profunda βαθεῖα & βαθύῤῥιζος dicitur. At quæ contrario modo breuis est & tenuis, λεπτὴ dicitur, & βραχεῖα, vt Holcstium, & Britannica. Quæ verò longa est & non profunda, quia obliquè per summam terram repit, vt Gramen, ἐπιπολῆς, & ἐπιπολαιόῤῥιζος dicitur. Ex longis quæ lignosa est, vt Nerium, & Equisetum, ξυλώδης. Et quæ neruosa, vt Tragacan-

gacantha, *νευρώδη ἰνώδη*. *E contrario, quæ* mollis *est*, *vt Myrrhidis*, *ἁπαλής*. *Harum alia* corticosa, *vel* crassi corticis, *vt Panax, Mandragora, quæ φλοιώδης, & παχύφλοιος dicitur* ex longis. Ex rotundis *Crocus Colchicum*, *& Cyclamen*. *Quæ* molli pelliculâ sine cortice, *vt Ari, & Dracontij, atque Orchidum dicitur ἄφλοιον*. Carnosarum *vero quæ σαρχώρριζος dicitur, est* ex longis *Rhaphanus, & Brionia*. Ex crassis rotundis, & tuberosis, *Rapa Arum, Cyclaminus, & Bulbacea*. Ex rotundis, bulbos; bulbosis, & capitatis, *radix vnica, quæ σρογγύλη, aut σρογγυλόρριζος dicitur, vt Cotyledonis, Arisari, & Cyclaminis*. Ex capitatis, *quæ κεφαλόρριζος*; ex bulbosis, *quæ βολβώδη dicitur, est Capà, Scilla, & Narcissus*. *Et harum alia est* squamosa, *quæ λεπιδώδης*, *vt Lilium*: *alia* multiplici tunicâ, *quæ φλοιώδης, vt Cæpa, Scilla*. *Aliæ* sub tunica lanam habet, *& dicitur Eriophorus bulbus*. Alia *scinditur, vt quæ* Fissilis *dicitur*, *& Ascalonia, à Græcis σχισὴ in oblongos pares bulbos eodem anno foliosos*. Alia scissilis *est, sed non nisi post annum diuisibilis, vt Allium, quod non rotundos bulbos distinctos, sed trigonas sectiones, & simul coniunctas profert, vt vnicus bulbus, non plures videantur; nisi post annum terræ commissæ, nucleatim diuisæ extuberent, & folia proferant: solo Allio proprium: cuius partes scissiles* Theophrastus *proprio nomine γέλγεις appellauit, & naturalem illam vegetationem cum diuisione sobolum, γεγγιδοῦται dixit: quod verbum nisi à diuaricatione sit deductum, ignorare fatemur, & comprobat idem* Theophrastus, *cum ait διαιρεῖται πάλιν εἰς τὰς γέλγεις*. Dioscorides *verò Allij diuisiones illas, quas nucleos latini, &* Plinius *non nimis propriè, cum nuclei sint ossiculi à carne fructus obducti, vt in Oliuis, & similibus per verbum ῥᾶγας ἀγλίθας expressit ῥᾶγαι quidem scissuræ sunt, & ἀγλίθαι Allij nomen est Doriensium lingua, ἀγλίδιον dictum, quod verbum litteræ λ, si præponeretur γ, ἀγλίδηιον, Allium vti Italicè appellatur, exprimeret: & sic describit soboles illas in vnum idem caput compositas in Allio*. *Quare à* Columella, *& alijs spicæ nomine soboles illæ trigonæ coniunctæ, sed diuisibiles sint denominatæ, nisi spicæ verbum ab effigie teli, spiculi dicti, sit deductum, nec propriè ita dici videbuntur: spicæ quidem non sub terram, nec in radicibus, sed in summo plantarum, & aëre circumscriptæ obseruantur, semina ad perfectionem, & plantæ propagationem sic Naturà proferentes*. *Magis quidem proprium vulgare Neapolitanum nomen, & ferè latinum*, Spicolo di Aglio *appellatum*. *At σάχυς nomen, græcum, quod Latinis est* spica *à nullo Auctore pro radice, aut radicis parte describitur, & frumentaceis tantùm conuenire docet* Theophrastus *de frumentacris loquens, Tritico, & hordeo, & congeneribus neque alijs herbis, quæ alio modo fructum ferunt, conuenire, quæ flores non lanugineos, sed foliosos edant, & siliquas aut iubam etiam*. *Minus verò impropriè* Dioscorides *Betonicæ fructu spicæ modo, & Satureiæ similem, quia in summo Plantæ, in longam seriem, spicæ modo, esset dispositum, quamuis à frumentacea spica differat*. *Quam igitur Analogiam poterit spica habere, quæ in summo plantæ producitur, cum radicum lobis? nullam inuenimus, nec ijs assentire possumus, qui Nardi Indici oblongas, foliosas illas germinationes, spicas appellant, quia longè differunt à spicis ipsius Nardi, quod satis ex ipso* Dioscoride *liquet, Nardi Indici genera, radices, comã spicas, & caulem enumerante, quæ omnia in eadem planta diuersa sunt adinuicem*. *Et* Plinius *lib. 12. c. 12. ait, foliũ habere paruũ, densum, cacumina in aristas spargi, & spicas & folia celebrari gemina dote Nardi, & in initio dixit*: De folio Nardi plura dicere par est, vt principali in vnguentis. *Ergo radix non erat in vsu, & diu controuertitur à posterioribus volentibus, vt pars illa ima plantæ sic densata, quam alij radicem dicunt, sit & appelletur* Spica Nardi, *cum nihil aliud sit, quàm ima plantæ villosa pars supra radicem, ex veterum germinum, & nouellorum foliorum gramineorum postremæ sobolis, sic densè coacta, in quorum medio, vt obseruauimus, & penes nos habemus*, & *quilibet etiam obseruare poterit*, caules *rotundos, iunceos, binos habebat, in quorum summo non erit dubitandum, quin spiceum quid proferatur, ex natura plantæ media inter Gramen, Iuncum, Spartum, & Algam*. Radices *habet exiguas, fibrosas, lignosas, nullius vsus, saporis expertes*. *Cur autem à posterioribus* Dioscoridis *&* Plinij *Nardostachis vel Nardi spica, sit dictum Nardum Indicum, si diuinare liceat nobis, illud in causa fuisse putamus, vt non, quia partes illæ imæ Nardi foliosæ, & coactæ sint spicæ vel similes, sed ad differentiam aliorum Nardorum, Celtici, scilicet, & Montanæ, quibus nullæ spicæ tribuuntur, cùm in vmbellam floreant, hoc Nardum Indicum spicam ferens, intelligatur, & accipiatur*. *Pars quidem illa Indici Nardi foliosa, simul coacta, potius pro coma accipi posset, quàm pro spica; cum Comæ nomen possit plantæ supra terram effusæ, illamque operienti, tribui*

Cortice. Figura. Sectione. Quid in spicæ in radice. Spicæ nomen. Nardi quæ spicæ. De Nardo plusculа. Nardi distinctio.

tribui, vt de Peplo, & alijs ait Dioscorides, qui Syriaco suo Nardo multã comã, verbo πολύκομος, & etiam Gangitidi tribuit, vt non sine causa diuinare voluerimus: cum planta hæc, vt in Gramineis, & Iunceis obseruatur, satis supra humum copiosis, densis germinibus se effundere possit. Sed ad Bulborum differentias in radicibus reuertamur. Alia paucas emittit ab imo
Sobole, latere soboles, vt omnes feræ Bulbosæ, sic Narcissus, Hyacinthus, Tulipa & similes. Alia plurimas, vt ferè totus Bulbus in bulbillos dissoluatur, vt in Ornithogalo vulgari, & paucis obseruatur, & in Ampeloprasó prolifero siue inter flores bulbifero, siue potius Allio: nam capite est rotundo, non oblongo Porri: imas sub bulbo capillares fibras, siue radicis pilos, in bulbulos omnes extuberantes Maio mense obseruauimus, præter ipsius bulbi extuberantias intra corti-
Multiplicitate. cem ipsum. Alia duplex διπλῆ, ex longis est Mandragora. Ex bulbosis parum oblongis, quæ ἐπιμήκη dicitur, Orchis, Nardus montana, & Anthora, quæ lateribus hærent. Alia est, quæ aliam sub se gerit, & alteri insidet, vt Gladiolus, & Crocus syluestris. Est quæ triplex etiam, vt Mandragora non rarò, vt traditur à Dioscoride: ex bulbosis est Triorchis dicta, & Nardus montana & Circæa non semel. Refertur etiam à Dioscoride quadruplex, vt Circæa, quin-
Numerata, tuplex, & sextuplex radix Alceæ, & Graminis Parnassi. Sed quia radicis huius multiplicitas à loco potius aptiore, quam à Natura producitur, cum varietate sub multiplici numero radicum relinquemus. Multiplex igitur radix est, quæ in plures æquales ferè radices diuiditur, πολύρριζος, & πυκνόρριζος dicitur, vt est Elleborus, Aristolochia, Pistolochia dicta, & Clematis, Baccharis, Ranunculus, & similes ex fibrosis tenuibus. Ex crassis, Asphodelus, Ranunculus Pæonia fœmina, & similes. Radicum etiam alia est, & dicitur, æqualis, ὁμαλὴς, quæ etiam
Aequalitate. lata, & πλατεῖα à Dioscoride, vt Radix Tragacanthæ, Althea. Aliæ sunt anomalæ, & inæquales, vt fibrosæ radices.

Colore, Est & alia coloris differentia in radicibus, nam aliæ sunt in totum candidæ, vt Rhaphanus, Rapa, & similes. Aliæ intus albæ, foris nigræ, vt Cyclamen, Scorzonera, Tragopogon Apulus verior, & similes. Aliæ foris ruffescentes, vt Iris nostras, Colchicum, Nardus montana. Aliæ foris nigræ, intus virescentes, vt Smirnium, Polypodium. Aliæ virescentes ex luteo, vt Phalangium, Asphodelus luteus montanus. Aliæ ruffæ vt Xyris, Zinziber. Aliæ flauicantes, vt Rhabarbarum. Aliæ luteo colore, vt Chelidonium maius, Lapathum rotundifolium, Curcuma. Aliæ intus rubræ, vt Centaurium magnum, Anchusa, Pastinaca rubra, quæ etiam foris rubescit, & similes.

Lacte, Aliæ lac fundunt dulce, vt Scorzonera, Erinus, Tragopogon. Aliæ amarum, vt Lactuca silueStris, Cichorium, Papauer. Aliæ acre, vt Tithymali, Thapsia. Aliæ croceum succum, vt Chelidonium maius, Argemone, Aliæ rubentem, vt Centaurium maius, & Atractylis. Aliæ vescæ sunt, & ori gratæ, quæ ἐδώδιμος vt Rapa, Siser, Pastinaca: Aliæ, amaræ, & ingusta-
Sapore. biles, vt Gentiana, Aristolochia, quæ ἄβρωτος & κακώδης. Aliæ sapore acerbo, vt Dryopteris; austero vt Polypodium: subadstringente, vt Filix mas: adstringente, vt Quinque-
Succo. folium: salso sapore, vt Nerij radix. Feruenti, vt Pyrethri. Aliæ sunt gummosæ, vt Tragacanthæ, Chondrilla, Chamæleon albus. Aliæ mucosæ, vt Acanthus, Symphitum maius.
Facultate, Aliæ medicamentosæ, quæ φαρμακώδη, vt Gentiana, Rha, Elleborus niger. Alia morbifera, quæ νοσώδη: Alia mortifera quæ θανάσιμος. Alia inutilis, & superuacua, quæ ἄχρηστος, ἀχρεῖα, vt Senecio & maior pars suffructicum.

Odore. Differunt etiam odore, nam alia est Aromatica, vt Iris, Asarum, Baccharis; alia inodora, vt Blitum. Alia Rosæ odorem refert, vt radix Rhodia. Alia aromatica, sed cum grauitate odoris, vt Valeriana, siue Phu. Alia grauis odoris, vt Polygonatum, Scammonium. Alia terram olet, vt Pycnocomon, Lunaria, & similes.

Nodis. Differunt etiam, quia alia est geniculis distincta, vt Arundo, Iris. Alia articulis siue nodis distincta, vt Gramen, Cyperus. Alia denticulata, vt Dentariæ. Alia strumosa, vt Scrophularia, Leontopetalon, & Cymbalaria, à nobis descripta.

Imaginum signis. Aliæ alias imagines referunt, quas Phytognomici maximè perquirunt; vt quæ hominis
Hominis. quodammodo figuram imitari videtur, quæ ἀνθρωπόμορφος dicitur, vt Mandragoras. Cuius radicem tripedalem vidimus Neapoli apud quendam Chymicum distillatorem, puellæ imaginem æquantem, corpore in vmbilico extuberante ac etiam in posterioribus, à quibus femorum, & tibiarum modo in acutum desinebat, supernè verò brachijs elatis crassis, in quibus flores emisit, Dryadum & Daphnidum iconem repræsentãtem. De qua aliàs in phytognomicis, Deo dante.

Alia

Alia quæ Hominis *vel* Canis & Hirci testes *imitatur,& quę Orchis,Cynosorchis,& Tragorchis dicitur,& similes. Quæ cum erumpunt,etiam velut* Genitale *referunt germine, vel ipsa radice,vt Triorchis dicta. Alia* Manum *imitatur vt Orchis palmata. Alia* Digitos *tantùm, vt Hermodactylus. Alia* Cordis *figuram,vt Nardus montana,Anthora. Alia* Pulmonem,*vt Radix caua. Alia* Rostrum suillum, *vt Sysirynchium à nobis descriptum. Alia* Murem, *vt Napellus murinus, sic dictus à radicis effigie. Sicuti* Scorpium,Cammarum,*vel* Squillam *imitatur Doronicū dictū,& Scorpio* Theophrasti *atque* Dioscoridis *Pardalianche.* Insectorū, & Serpentiū tabellatū corpus *imitatur Iris, Gentiana, Acorus,Galanga,& similes. Alia* Pedes Auium, *vt Radix Phu. Alia* Polyporū acetabulos,*vt Polypodium. Alia* Malū cotoneum, *vt Lotus Aegyptia. Alia* Malum,*vt Cyclamen,quod Malū terrestre vulgò dicitur. Alia* Oliuæ figuram,*vt Orchis, Arisari radix, & Vmbilicus Veneris paruus. Alia* Tritici grana, *vt Chelidonium minus. Alia* Pyri fructum,*vt Apios. Alia* Glandes,*vt Asphodelus. Alia* Clauam, *vt Nymphæa. Alia* Folliculum, siue Sacculum, *in quo includitur, vt Nardus montana, quæ Thylacitis dicitur. Alia* Muris caudam, *&* Trigonis marinæ,*vt Pastinaca nigra, siue rubens. Alia* Rete,*vt Napellus reticulatà radice,& Gentiana cruciata. Alia* Dentes,*vt Dentaria,Alabastrites dicta. Alia* Calculos,*vt Saxifragiæ bulbilli. Alia* Scrotum,*vt Porri radix. Alia* Vterum *siue* Vmbilicum *vt Cyclamen, & Aristolochia rotunda.*

Testium & genitaliū. Manus. Digitorū. Cordis. Pulmonis. Rostri. Muris. Scorpij. Insectorū. Pedum. Malorum. Oliuæ. Tritici. Pyri. Glandium. Clauæ. Folliculi. Retis. Dentium. Calculorū. Scroti. Vteri.

Pap. 11. Cap. eod. lin. 18.

Florum differentias *omisit Auctor noster, sed quia ad plantarum differentias noscendas non parum conducere videntur, hoc loco afferre voluimus. Florum alij* folijs tantum constant, *quos* Theophrastus ἄνθη φυλλώδη *lib.1.cap. 21. appellat, sed quia verbum* φύλλα *pro frondibus plantarum propriè acceptum putamus,quæ etiam latinè folia dicuntur, nos floris foliola, ad differentiam foliorum,plantæ frondium scilicet,* πέταλα *dici magis propriè censuimus: sic enim* Dioscorides *Rosæ florum foliola denominauit in cap. de Vnguent. rosac. & etiam Isopyri florum folia,ad differentiam frondium plantæ, quas verbo* φύλλα *distinxit. Sic etiam* Alcman Poëta *Chrysanthemi florum folia vmbonem coronantia denominauit his verbis,*

Florū differentiæ.

Χρύσεον ὅρμον ἔχον, ῥαδινὰν πετάλοισι κάχλαν.

Aureum torquen habens, teneram * petalis Cachlam.

* Siue bacculis.

*illaq.vt de Bellide flore lib.21.cap.8.*Plinius *ait,*Barbulas *latinè appellare possumus.Grammatici* Bracteam *siue* Lamellā *interpretantur. Vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap.1.de Isopyro, & in 1.part. minus cognitar. stirp. de Soncho montano tetrapetalo cap. 92. Alij* pilosi *sunt, &* lanuginei,*vt* Gaza *vertit verba illa* Theophrasti, τὰ δὲ χνοώδη *Flores scilicet* lanuginei,*vt flos Vitis, Mori, Ederæ.*Foliati *verò,vt Amygdali,Pruni,Pyri. Alij* foliati *sunt* & simul lanuginei *vel* lanosi,*vt qui bini sunt, &* bicolores,*vt scilicet foris foliati sint, & internè pilosi: vt alter alterum medium florem gerat,vt in Rosa obseruatur, quæ intus pilorum congeriem luteorum habet* ἕτερον ἄνθοι ἐν τῷ ἄνθει ἔχει κατὰ μέσον ὥσπερ τὸ ῥόδον, καὶ τὰ κρίνου. *Sic etiam* Dioscorides *de Rosæ flore in cap. de Rosa, medium illud floris pilosum* ἄνθος *appellauit, sicuti* Theophrastus *aliàs languinosum,nec mirum,cùm verbo illo* ἄνθος, *flos,& efflorescentia quæuis lanosa dicatur, sic* ἁλὸς ἄνθος *flos* Salis, *Chalcanthum, Alumen scissile,quod quasi flos globosi intelligitur* τοῦ βωλίτιδος ἄνθος, *quod pilosum, siue* plumosum Alumen *dicitur: est enim efflorescentia,sicuti Ammoniacum,& Sulphur capillare,in specubus igneum fumum eructantibus* Puteoli *obseruatur. Sed adde quod omnes flores præter externa folia, & interna stamina, quæ cellularum,vel fructuum,vt plurimum numero sunt, medium habent stylum, siue fructus apicem, quem* Theophrastus *(vt* Gaza *vertit)* Colum *appellat, quo si flos careat, sterilis est omnino, vt in quibusdam obseruatur floribus, qui non insident eorum fructui, & nunquam illum pariunt, sic in Malo medica* Theophrastus *obseruauit lib.1.cap.22. cuius florem si colo illo medio careat, decidere, & infructiferum esse asserit,quod experientià comprobatur. Alij* non habent medium stylum,*siue* apicem, *sed* numerosa *illa* tantùm stamina,*vt in his, quæ* multiplicem habent fructum *coaceruatum, veluti Anemones, Ranunculi, & quæ* capitata *sunt,vt Papauer, Nymphæa, quorum fructus medius imminet, & sine apice est deciduo; vel vt in* siliquosis, *idem fructus & siliqua stylus est. Alij qui* multiflori, *& quorum flos insidet numeroso fructui siue semini,totidem habent apices,quot flores,& fructus,vt in Cichoreaceis,Carduis, Chrysanthemo, Anthemide, & similibus. Sed & sunt* flores,quorum stamina *non semina, sed*

Colus floris pars.

floris diuisuram *sequantur, quæ ex ipso originem trahant, vt in Tabaco siue Pycielt, Caryophyllis syluestribus, Datura, Verbasco, & similibus, quorum fructui stylus imminet. Sunt & qui* longum habent medium stylum, *quia in imo occultum habent fructum. Alij habent* in summo magis crassescentem, *vt flos Ari. Alij contrà* in acutum desinentem, *vt Arisari, Dracontij flos, qui etiam, quia multiplici fructu est internè, multis densis flosculis ad imũ exornatur. Alij* stylum *habent* in summo bifidum, *vt Caryophyllorum genus, Gentiana, & similes. Alij* trifidum, *vt Crocus syluestris.* Trigonum, & capitatum, *Tulipa, Lilium.* Latum & cauum, *Crocus satiuus.* Quadrifidum & capitatum, *Lysimachiæ siliquosæ nouæ species ex Virginea, cuius siliqua ima in quatuor cellas diuiditur, & dehiscit perfecta: & Cynoglossarum genus, quamuis primo aspectu vnicum; sic* quinquefidum, *quamuis in initio acutum, Geraniorum rostra & similium. Ab initio* conspicuà diuisurà, *sed* in se intortà, *Violæ marianæ, Trachelij, & congenerum: & regulariter iuxta fructus diuisionem, illius apex capitatus diuidi solet, & debet.*

Est & Maluacearum genus, quod stylum *siue colum veriùs habet* in summo pilosum *sui generis, & ferè comatum, nullis alijs in imo staminibus, cuius summum se perficiente in tot diuiditur filamenta, quot futura sunt semina, quod in Malua rosea simplici obseruauimus. Similem habent, Cucurbita, Viola mariana, & congeneres. Sunt &* flores *qui* bini, & extra foliati, intus pilosi, *qui* tot apices *habent,* quot *sunt* semina, *vt in Anemone, Ranunculo, & similibus, quorum præter varium & omnimodum colorem, alij sunt* vnicolores, *vt Chondrilla* cæruleo; *Alcea fruticosior* purpureo; *&* luteo colore *in Ranunculis, quorum omnium exempla quisque sibi afferre poterit.*

Differentiæ in flore externo.

Differentias *nunc prosequamur* alias, *quæ florem externum distinguunt ab alijs. Alij* vno tantum folio constant, *& illo conuoluto, vt Dracontij, Ari, Arisari:* Cucullato folio, *vel pilei modo* Dioscoridi, *vt rotundæ Aristolochiæ.* Cauo, & oblongo, *vt Cerinthes, Solani somniferi, Digitalis, Symphyti maioris, Violæ marianæ, & Tracheliorum, Gentianellæ.* In imo magis angusti, & in summo ampli, *vt Scammonij, & Conuoluuli.* In imo tubulosi, *vt Rhamni, Iasmini, Narcissi, & similium.* Orbiculati, *vt Lilium conuallium, Vnedo, Erica, Hyacinthus botryodes montanus cæruleus, Scrophularia montana.* Alij acinosi effigie *quamuis distinctis folijs sint compacti, vt Ellebori nigri nostratis, & vulgaris à* Dioscoride *sub nomine βοτρυώδη, scilicet figura acinosa, nam & Acinus, & Racemus eodem nomine explicantur, & racematim acinosi flores insunt.* Aperti, & latiores absque tubulo imo, *vt Soldanellæ, siue Brassicæ marinæ* Dioscoridis, *& Conuoluuli minoris, Helxine, Cissampelos Herbariorum.* Planiores, & expansi, *vt Sambuci, & Verbasci flores, qui integri decidere solent, & perforati.* Binis foliolis *rariores sunt admodum, vt Cuminum siliquosum* Matthioli, *pro legitimo Hypecoo à doctis.* Clusio *propositum, Circæa Lutetiana* Lobelij, *Alsines facie noua planta, à nobis in Phytobasano proposita.* Ternis foliolis, *non minus rariores, vt Plantago aquatica, & Sagittaria palustris, Militaris Aizoides.* Quaternis folijs *frequentissimi, vt Brassicarum, & Congenerum Leucoia, Papauera, & Clematis cerulea, Cruciata Pannonica* Lobelij, & Clusij, *Sonchus purpureus, à nobis descriptus, Gentianella fimbriata, & purpurea à nobis proposita in nostro volumine minus cognitar. stirp.* Quaternis *Ruta, sed quod mirum* quinis primus, & medius flos, *qui solus emicat inter alios posteriores.* Quinis, *vt Maluacearum genus, Quinquefolium, Ranunculorum simplicium, Rosarum, & Caryophyllorum familiæ, Geraniorum genus, & maior pars florum.* Senis foliolis, *vt Liliorum, Ornithogali, Moly, Iridum, Xiridum, Tuliparum, & Cæpaceorum familiæ, Elleborum album, & similes.* Septenis *non naturaliter, sed ob defectum obseruauimus.* Octonis *foliolis, Trifolium Hepaticum, siue Trinitas dicta.* Nouenis *foliolis, vt Caryophyllus Mexicanus tubulosis floribus, ac etiam simplici flore à nobis descripti in minus cognitar. stirp. part. 2. & similes. Alij* denis *folijs, vt Granadilla Mexicana. Alij* pluribus foliolis *siue barbulis* vsque ad quinquagenas quinas, *quas* Plinius *Bellidi tribuit, quos nimis molestum esset, longumque referre: vt Chrysanthemi, Buphthalmi, Bellidis, Parthenij, Calendulæ, & similium vmbone medio præditorum. Alij* pleno *sunt* flore, & *ita naturà* multiplicibus foliolis, *vt Hieracium, Chondrille, Cichorium, Tragopogon, Scorzonera, & similes. Alij* pleno *sunt* flore naturà vel cultu, *qui etiam simplices inueniuntur, vt Rosa muscata, Damascena, & aliæ: Pæonia, Anemone, Ranunculus, Papauer fimbriatum, & cristatum, Primula veris, vt Caryophyllorum genus.*

Alij

Alij pleno sunt flore, ac multiplici, sed foliolis tenuibus, & admodum diffectis, *vt pilosi videantur, & capillares, vt Carduorum, Scolymi, Chamæleonis albi, Centaurij medij, & Iacearum squamoso capitulo præditarum plantarum vt plurimùm. Alij* pilosi *sed* in globum *siue sphæram* compositi, *vt Globulariæ cæruleæ dictæ, Cuscutæ, Cumini syluestris* Matthioli, *Spinæ albæ, Eryngij, Platani, & Acaciæ* Aegyptiæ.

Alij varias imagines imitantur, *& horum alij* pileati, *vt Aristolochiæ, Arisari latifolij, Napelli, & Aconiti. Alij* nutãtes *imitantur* Nolam, *vt Campanulæ dictæ à Recentioribus, Scammonium, & Conuoluuli. Sed ijdem* resupini, & erecti, Calathos, & Cyathos, *vt etiã Viola mariana, Tracheliorum varietates, & Viola Calathiana dicta inter Gentianellas, & Pneumonanthe. Alij* galericulati, *vt Saluia, Verbascum saluifoliũ dictum, Calamintha, Lamiũ, & Verticillatæ omnes plantæ. Alij* Comicos hiantes *representãt, vt Lonchitis prima* Dioscoridis. *Alij* Tubã, *vt Caryophyllus Mexicanus tubulosis floribus à nobis, vt supra, descriptus. Alij* Vesparum fauos, *vt Caryophyllus Mexicanus polyanthos, etiam à nobis descriptus. Sed orbiculatà effigie non planà, vt sicut illi* Poculum *imitentur, siue* Scyphum. *Alij sunt* caudati, *vt Violæ martiæ omnes, Pinguicula Recentiorum, & Delphinium, siue Consolida regalis vulgò dicta.* Aquilegia *siue Isopyrum, Osyris & Linaria, Nasturtium Indicum, Fumaria Orchidum genus, Staphisagria. Alij* Columbam *effigie imitantur, vt* Aquilegia, *quæ vulgò* Columbina *dicitur, à Græcis* φασσίολον, *non* φασίολον. Auiculam *imitatur Viola purpurea martia, & Staphisagria.* Delphinum *conspicitur in Consolida regali strigosiore: ideo Delphinium putata, Osyride, & Noli me tangere.* Elephãtis caput *cũ auribus magnis dependentibus in Elephante Planta, à nobis proposita in* 1. *part. minus cognitar. stirp.* Papilionẽ *Leguminosarum flores, Genista, Anagyris, & similes ostendunt.* Os Leonis, *aut* Vituli *Antirrhinum.* Os Lupi *Lycopsis*. Alaudam *Fumaria bulbosa*. Pauonis penniculum *in capite, Vmbelliferæ omnes. Alij* Oculum *Vmbone imitantur, vt de Buphthalmo dicitur, Chamæmelo, & similibus.* Alij Stellam *vt Semperuiuum,* Aster *Atticus.* Alij Solem *vt Flos Solis dictus, Chrysanthemum & similes.* Alij Lunam in defectu *vt Tithymalorum flores lunati. Alij* Arcum fœderis *versicolorem conuexum, vt Irides geniculatæ, & bulbosæ. Sed effigies quamplurimæ aliæ eæq. variæ, veluti* Hominis maris, & fœminæ, Cercopitheci, Apis, Vespæ, Ranæ, Auiculæ, Galeri militaris, Culicis, Cimicis, Delphini, Lacertæ, atq; aliarum rerum *in Orchidum familia conspiciuntur, à* Cornelio Gemma, *& à nobis obseruatæ, præsertim* Hominis *vtriusque &* Cercopitheci, *quas in* nostra *minus cognitar. stirp. Ecphrasi videre poteris in* 1. *&* 2. *par. propositas & delineatas. Item alij* Cirros Polypi, *vt Vrticæ fœminæ. Alij* Vmbellam, *vt quæ Vmbelliferæ sunt. Alij* Laternam *vt Ari, Arisari* cũ Candela interna. *Alij* Vterum cum fœtu, *vt Ari ventriosa ima pars, fructum continens adhuc imperfectum. Alij* Columnã, Flagella, Clauos *eodem flore, vt Granadilla Mexicana, quæ Flos passionis dicitur. Alij* Flagella, *vt Amarãthi species spicatis paniculosis floribus, à* Lobelio *proposita. Alij* Flabellũ, *quo fœminæ vtuntur, effingũt* Amaranthi *scilicet species latis floribus, reticulatis* Lobelio, *veluti in Myrto, Myrtidanum. Alij* Corniculos *cùm primùm erumpunt, vt Rapuntium corniculatum, à nobis descriptum, & Trachelium minus petræum, à doctiss.* Ioanne Pona Veronense *in sua* Baldi montis *descriptione, nostro Rapuntio congener. Ille florem hunc ampullæ distillatoriæ,* Ciconiæ *dictæ, vulgò* Storta *similem fecit, & rectè cùm primùm erumpunt, sed postea quia finduntur* Coli *nostratis,* Conocchia *vulgò dicta, effigiem representare videntur, vt in ipsa historia nos retulimus. Alij* Cordis figuram *floris folijs, vt Lychnis, Ocymoides. Alij* Auripigmenti colorem & splendorem *imitantur, & vim habent, vt Ranunculi lutei flores. Alij alias Imagines &c.*

Varias quoque effigies imitãtur vt. Nolæ. Cyathorũ. Tubæ. Fauorum. Poculi. Columbæ. Auiculæ. Delphini. Elephãtis. Papilionis. Alaudæ. Oris. Oculi. Stellæ. Solis. Lunæ. Arcus. Hominis. Cercopitheci. Apis. Culicis. Lacertæ. Cirrorũ. Vmbellæ. Laternæ. Vteri. Columbæ. Flagellorum. Flabelli. Corniculorum. Cordis. Auripigmenti.

Differunt *etiam, quia alij* proliferi, *vt Calendulæ, Scabiosæ,* Lobelij & Bauhini, *& Plantaginis* Caroli Clusij. *Alij* alijs insidentes *oriuntur, vt Primulæ Veris Anglicæ, Ranunculi species, & Tatulæ nigro purpureo flore. Alij* in spicam dispositi *florent, vt Agrimoniæ, Plantaginis, Mercurialis fœminæ, Oleæ, Hyacinthi aruensis, & Frumentacearum. Alij* in paniculam, *vt in graminum species & Amaranthi.* Alij singuli oriuntur inter folia, *vt in Cucurbita, Asaro. Alij* plures, *vt in Aquifolio, Chamædaphne. Alij* in summo tantum caulis, *vt Tulipæ, Primulæ veris thyrsoidis, Capacearũ. Alij* subtus folia, *vt in Peplide, Peplo, & Chamæsyce. Alij* ex medio folio, *vt Hippoglossi, Rusci, Lauri Alexandrinæ. Alij* auersà parte folij, *vt Phyllitidis, Aspleni, Filicis, & aliarum capillarium Plantarum.*

Alia florũ differẽtia.

Alij simul conferti & inordinatè, *vt Chrysocomæ, Sãbuci,* Agerati. *Alij* ordinatè, *vt Corymbosi,*

bosi, Vmbelliferi, & Verticillati. Alij in curuam,& longam spicam, *vt Heliotropij maioris, Anchusarum, & congenerum*. *Alij* in rectam spicam, *vt Agrimoniæ, Plantaginis*. *Alij* verticillatim inter foliorum geniculos, *vt Clinopodij, Marrubij*. *Alij* in summo tantùm, *vt Menthæ, & Viticis*. *Alij* semper surrecti,*vt Chrysanthemi, Buphthalmi*. *Alij* deorsum spectantes,*vt Aquilegiæ, Loti, Hormini,& Leguminosarum plurium, Alij* singuli singulis ramis, *vt Chrysanthemi. Alij* plures,*vt in Galega,Vicia,& Leguminosis, quorum alij* in sūmo cōferti *sunt,vt in Meliloto coronata,Colutea, Coronilla.Alij* erecti,*vt Lupini, & Genistellæ infectoriæ.*

Alij fructui siliquoso insident,*vt in Lysimachia siliquosa,Chamęnerio. Alij* fructui vasculo incluso,*vt in Hyoscyamo & similibus*. *Alij* nudo fructui,*vt Cucurbitæ, Cucumeraceorum,& Acanaceorum genus*, & quorum semina pappo euolant, *vt Carduorum, Chondrillæ,Hieracij Helenij, Parthenij, Chrysanthemi, &* quorū capita squamosa *sunt. Sed & sanguisorbę Pimpinellæ,Psyllij,Plantaginearum,Frumentacearum,Spicatarum,& Vmbelliferarum.* Et ex Bulbaceis,*Colchici, Orchidum,Croci, Narcissi*: in Arboribus *Pomiferarum,Mespili, Mali Punici; Rosæ in* Fruticibus,*& similium. Alij* fructum continent,aut proferunt in vmbilico, *vt in Aurantio,Assyrio pomo.* Ex Herbis *Malua, Brassica,Ranunculo,Anemone, Geranio,Papauere, Thlaspide,Leguminosis.* Ex Bulbaceis,*in Ornithogalo,Tulipa,Asphodelo, Iridum specie, & Capaceis. Aliæ* Plantæ florem habent supernè,& fructum longè à flore pariunt, *vt Milium Indicum,Lachryma Iobi, Ambrosia,Xanthium,Ricinus,Sparganium,Heliotropium minus,& similes. Aliæ* è latere floris dependentem gerunt fructum,*vt Tithymalorum genus*. *Aliæ* fructum supra terra, & *etiam* sub terra proferre traduntur in radicibus, *vt Arachydna, quæ Amphicarpa dicitur. Aliæ* radices *siue bulbillos* cum ipsis floribus, & fructu,*vt Saxifragia bulbosa, Ampeloprason carneo flore, siue Moly serpentinum* Lobelij.

Et pag. ead. lin. 34.

Fructuū differentia ex forma.

Fructuum *verò alij sunt* orbiculares, *vt Cerasus, Aurantium, Præcocia mala*. *Alij* oblongi pyriformes,*vt ipsa Pyra,Colocynthis,Aristolochia,Ficus,& Prunorum quædam species*. *Alij* ouales *vt Glans, Olea,Cornus, Limones*. *Alij* oblongi admodum, *vt Cucumis, Cucurbita anguina. Alij* oblongi,& Iuli modo,*vt Piper longum & Betre. Alij* Coni figurà,*vt Pinus, Abies, Lupulus,Cynara,quorum figura squamosa. Alij* rotundi,& squamosi,*vt Cupressus,& horum alij edules, alij minimè*.

Alij pulpà, osse,& semine *constant, vt Armeniaca malus,Pruna,Olea,Cerasus,quorum pulpa edulis est: alij non, vt Nucis Iuglandis. Alij* pulpà,& semine sine osse medio, *vt Mala, Pyra, Cucurbita, quorum semina cortice tantùm vestiuntur*. *Alij* echino cortice semina condunt,*vt Castanea, Fagus, Ricinus. Alij* echino tantùm,*vt Caucalis,& aliæ Vmbellifera, Echinophoræ à nobis descriptæ. Alij* osse,& cortice, *vt Auellana*. *Alij* semine tantùm in globum conferto *Echinum referunt,vt Butomum,Platanus, Spina alba. Alij* siliquis in globum densis, *vt Glycyrrhiza. Sed &* fructuum simplicium *alij* rotundi pyriformes,*aut* oblongi pulpa *sunt* edules, *quæ extima est,vt Mala,Pyra, Cucumis*. *Alij* ingustabiles,*vt Colocynthis,Cucumis syluestris,& etiam Cucurbitæ species quædam amara* ex oblongis.

Ex racemosis edules *sunt Vuæ,Ribes,Cerasa, non edules Hederæ,Ligustri, Ari. Alij* amaro cortice *atque acri fructu intus pulpam habent insipidam, interius verò acidum succum, vt Limones, Poma Adami, Citria,& id genus*. *Alij* lignosum *habent* corticem, & osse continent semen, *vt Pinus*. *Alij* fungosum,*& squamosum etiam* corticem tantùm,*vt Cupressus. Alij* Cartilagineum,*vt Abies. Alij non squamoso, sed* læui, & vasculi modo fructu semina continent,*vt Papauer, Nigella,Lychnis* ex rotundis. *Alij* in Poculi ampli effigiem,& Vesparum faui cartilaginosi modo in cellulas excauati, *vt Fabæ Aegyptiæ veræ*. Ex longis *qui &* siliquosi in arboribus,*Cassia Cathartica, Siliqua vulgaris.*Ex Herbis *verò Leucoion,Papauer corniculatum,Leguminosa, Pisum, Lupinus,Anagyris. Item Siliquosi fructus*. *Alij sunt* læues,*vt Pisi, & similiū. Alij* nodosi *vt Rhaphani, Acaciæ, Orobi, Scorpioidis. Alij* simplici siliquà,*vt Genista. Alij* vētriosà,& rotūdà siliquà,*vt Pisi. Alij* depressà planà,*vt Securidacæ.* Alij multiplici,*vt Meliloti. Alij* leui siliquà,*vt superiorū. Alij* asperà & multiplici,*vt Calēdulę,Glycyrrhizæ,Ranūculi echinati.* *Alij* sine cortice,*& in totū dura semina sunt,vt Piper,Cubebæ* ex rotūdis, Ex longis *Caryophylli,& Piper caudatū.Reliqua nuda semina nō ita.Alij* paleaceo acerosо cortice semina continent,*vt Thapsia,*Angelica,*Panax asclepium, Lapathū,& Thalictrum*Cordi, *siue Ruta pratēsis. Alij* fungoso,*vt Hippomarathrū,& Cachrys.Alij* vtriculis semina cōdunt, *vt Ver-*

vt Verticillatæ plantæ Vitex. Alij infra vtriculos fructum habent inclusum, *in quo semina vt Hyoscyamus, Tabacum, Agrimonoides à nobis descriptum, Trißago Apula, Elephas Campoclarensis, & similes.* Alij glumis, *vt frumentacea.* Alij folliculis, *vt Gentiana, Rheseda.* Alij calyce fructum, *vt Quercus, Ilex: Quorum calycum alij* læues, *alij* asperi, *vt Cerris.* Alij vesica semina occludunt, *vt Staphylodendron, Pisum cordatum.* Alij sub vesica pulposo fructu semina continent, *vt Alkikengi, Solanum Somniferum, & Lethale.* Alij pulpa tantum *vt Solanum hortense, Solanum manicum, Bella Donna, Bronia.* Alij pulpam habent internam, & semen in superficie parum exertum, *vt Fraga.* Alij lato & rotundo compresso fructu fungoso *semina continent, vt Paliurus Herbariorum.* Alij rotundo, & orbiculari, *vt Cupressus.* Alij alato, & expanso, *vt Acer. Item alij* singulares, & rotundi, *vt Malus punica, Solanum Manicum.* Alij duplices rotundi *&* bini, *vt Mercurialis, Cynocrambe, Coriandri spurij, Galij, Rubiæ.* Alij duplices oblongi, *vt Seselis, Myrrhides.* Alij duplices lati, & compressi, *vt Thlaspeos, Leucoij Alyssoides à nobis descripti, Veronicæ.* Alij trifidi, *vt Iridis, Gladioli, Ricini, Heliotropij minoris, Cæpaceorum, & Bulbosarum, Cisti Aconitorum & similium* Quadrilateri, *vt Sinapi agrestis echinato semine à doctissimo* Gasparo Bauhino *pro Eruca Monspeliensi quadrangula siliqua proposita in Prodromo Theatri botanici. Tatulæ siue Daturæ, Euonymi, Cynoglossæ, & Rutæ præter Medium.* Quinquepartiti stellati, *vt Semperuiui, Cotyledonis, Crassulæ, Nigellæ* Sexanguli, *Corona Imperialis.* Decanguli, *Nigella Constantinopolitana, reflexis, & planis apicibus, quæ aliàs imperfectior* ex ramulis septenis, octonis, nouenis, & denis, *in perfectioribus, Semperuiuium rubrum Gnaphaloides à nobis descriptum. Alij* plurium, *vt Alceæ species, Abutilon dicta ab herbarijs.*

Sunt & fructuũ differẽtiæ ab effigie varia, *qua res alias imitari videntur. Alij similes* Caluariæ, *vt Antirrhinum.* Dentiũ congeriẽ *Pineæ nucis fructus exprimit:* Molaris Dẽtis *Iconem Hyoscyami cytinus coronatus, qui etiam semina denticulata continet. Alij similes* Lnguæ, *vt Isatis, Glastum. Alij* gutturis lõgam annulorum effigiem, *vt siliqua Cassiæ Catharticę.* Disco, *vt Thlaspi, Tordylion, Leucoion lunatum.* Duplici Disco, *Alyssum, &* Leucoium *Alyssoides à nobis propositæ.*. Bursæ, *Bursa Pastoris, & Polygala* Lobelij. Vesicæ *Staphylodendron, Colutea vesicaria, Pisum cordatum.* Testes hirsutos repræsentat, *Mercurialis mas* Ollã cũ operculo, *Hyoscyamus,* Ampullã, *Valeriana, & Nardus montanæ. Vel potius* pilosam araneam siue Phalangium, aut Polypum. Vasculũ siue Alabastrũ, *Papauer, Nymphæa lutea* Calathũ, *Caryophillus, & Lychnis.* Araneam *imitantur semina Atractylidis, Carduorum, & papposarum, sicuti, &* canos capillos *Senecio, ob id sic dicta.* Taurinum caput *Acetosa Neapolitana, & Tribulus.* Lucustam bipedem *imitatur, Auenæ fructus.* Vituli narices *simile Antirrhin fructus.* Clauam asperam *Sinapi agreste, & Ranunculorum fructus.* Cristam, *Coronopus echinato semine, Nasturtij species nobis, perperam à* Matthiolo *pro Ambrosia propositus, & Hedysarum Clypeatum* Lobelij *siue Crista galli.* Galeam, *Cassida à nobis descripta.* Infundibulum *Moluca syria.* Pileum, *Scabiosa hispanica.* Barbam hircinam hispidam *Tragopogon Apulum, à nobis descriptũ.* Caput Viperæ, & Auiculæ, *Echium, Borrago, Symphytum maius, Cerinthe, Anchusarum genera.* Caput Viperæ cum lingua exerta, *Cynoglossa à nobis descripta.* Lucernarum modo caui sunt, *&* cum Ellychino, *Cynoglossa, Lychnoides à nobis descripta.* Pedẽ Anseris, *Borrago quædam Apula à nobis descripta.* Vmbilicum *Aparinæ fructus.* Alarum speciem, *Aceris fructus.* Cornu erecti *figuram imitatur Fœnum Græcum,* Cornu contorti, *vt Arietis, Cytisus nostras à* Maranta Venusino *propositus. Astragali siue Hedysari species à* Lobelio *depicta.* Soleam equinam, *Ferrum equinum à nobis descriptum Polycheraton.* Cochleam, *Medicæ variæ, Kali cochleato semine.* Polyporum cirros, *Clymenum, sed ipsum* Polypum *Nardi fructus, & Valerianæ, vt diximus.* Caudam vulpinam, *Graminis species, eodem nomine, scilicet,* & caudam murinam, *Cauda muris ab effigie.* Caudam Equinam *Equisetum.* Iubam effusam *scilicet comam, Milium, Bromos.* Pedes Auium, *Ornitopodium.* Linguæ serpentis *similes lingua serpentina.* Pectini, *Pecten Veneris sic dicta.* Rostro gruino, *Geraniorum familia.* Spiculo angulofo, *Trifolium acetosum.* Gladio, *Securidacæ siliqua, nam illius semen ancipitis securis imaginem refert.* Angui *Cucumis anguinus.* Canino Peni *Siliquastrum siue Piper Indicum.* Testes *imitantur Mercurialis, Cynocrambe, Morsus Gallinæ à* Lobelio *depicta.* Tribulos æreos, *tribulus terrestris & aquaticus, Stella Calcitrapæ.* Echinum marinum, *Chamæleo albus, Cariophyllata, Arction siue Bardana Personata.*

Fructuum differentiæ ab effigie.
Caluatiæ.
Dentium.
Linguæ.
Gutturis an nullati.
Disci.
Bursæ.
Vesicæ.
Testium.
Ollæ.
Ampullæ.
Polypi.
Vasculi.
Calathi.
Araneæ.
Canorum capillorũ.
Taurini capitis.
Locustæ.
Clauæ.
Cristæ.
Galeæ.
Barbæ hircinæ.
Capitis viperini.
Lucernarũ.
Vmbilici.
Cornu.
Soleę equinæ.
Caudæ.
Lingue serpentinæ.
Rostri gruini.
Gladij.
Anguis.
Testium.
Echini.

Verticilli. Caudæ scorpij. Vermium. Lunæ. Cordis. Fauorum. Verrucarũ. Sphæræ.

Verticillum *Paliurus vulgaris*. Nidum Auis, *Pastinacæ syluestris Vmbella*. Caudam Scorpionis, *Scorpioides*. Vermes *Phyllitis*. Lunam *Senæ folliculi, & Lunaria Græca dicta*. Cordis figuram, *Citria mala, & quædam pruna*. Vesparum Fauos, *Faba Aegyptia*. Cornucopiam, *Valerianella Cornucopioides, à nobis descripta*. Verrucas, *Heliotropium minus, & Esula*. Lappas *Arction, Xanthium, Pastinacæ species, Caucalis & aliæ Echinophoræ congeneres, Panicum*. Sphæræ in modum rotundi, *Sparganij, Platani, & Cupressi, & simili modo echinati, Stramonij*.

Differẽtia, & effigies seminum.

His addenda visa fuit seminum *etiam* differentia eorumque variæ effigies. Semen *in Plantis ita nos accipimus, vt illud sit, quod fructu obductum interna eius parte continetur, ab eodem fructu suo cortice vel libro separabile; ad Plantæ nouam germinationem propagandam aptum satione*. Fructus *verò dicitur, id quod* è medio flore *solet emergere tuberosius, vt in Citrijs, Papauere, Brassica, & Leguminosis: vel* in imo floris *subest, vt in malo Punica, Rosa, Cucumeraceis, & similibus, & infra plura: vel* vnicum semen *continere obseruatur, suo libro vel cortice vestitum*. Fructum varietates *iam supra memorauimus, qui vel* carnæ externa osseum putamen, *in quo semen, vt in Præcocijs, Amygdalis, Ceraso, Pruno, & similibus: aut* osseo externo cortice semen continent, *vt Corylus: vel* carneo tegumento concretũ *siue gelatum* succum, *in quo semina, vt in Aurantijs & congeneribus: vel* cartilagineo tegmine carnem & interius semen, *vt in* Cucumeraceis: *vel* succosos acinos, *& in illis semen inclusum, vt in Punica, & Flore Passionis Indica planta: vel* succosa carne vel pulpa semina continent, *vt in Vuis, Ebulo, & similibas. Alias varietates* Coniferarum, *& Verticillatarum superius retulimus, nec repetere est opus, cum hoc loci seminum varietates tantum, & eorum similitudines in animo sit referre, quas obiter obseruasse nunc meminimus: Iamdiu est quidem, quod plantis, & similibus caremus, domesticis alijs obnoxij negotijs*. Semina *igitur* nascuntur aut *carnoso, vel lignoso,* aut *corticoso fructu inclusa, acino, cono, siliqua* aut *vtriculo contenta, quæ* ἐλεβοσπέρματα, *&* ἐμφλοιοσπέρματα *suo tantũ cortice vestita quæ* nuda, *ad differentiã appellãtur* γυμνοσπέρματα, *vt sunt Piperis Cubebæ, quæ singula distincta, vel* bina, *vt in Vmbelliferis, tam rotunda, quam oblonga, vel* plana, *vt in* Coriandro *spũrio, Rubia Galiorum familia, & ferulaceis: Vel* singula & distincta, *vt in Valeriana, & Nardo montana: vel etiam in Agrimonia, cuius semen asperum deorsum nutans, vt à* Dioscoride *notatur, sub nomine Græco* σπέρμα, *quamuis non minus rectè dici etiam potuisset* Fructus; *quia post florem emergit suo cortice hirsuto aspero tectus, & distinctus: & non raro* Dioscorides, *quod verè* semen *est, &* σπέρμα *folliculis inclusum nomine,* Fructus καρπὸς *græcè denominat, vt in Cap. de Xyride, & Circea, Staphide agria, & similibus: qua de re potius* semen *dici debebat, græcè* σπέρμα, *& verius. Non negamus nudum semen, vt in Vmbelliferis, & Agrimonia, & similibus, non minus semen, quàm fructus appellari posse. cum* Fructus *generalissimè illud denominari possit, quod marcido vel deciduo flore quoquomodo erumpit, & perficitur postremò, pro ipsius plantæ complemento & perfectione ad aliquem vsum aut plures, vel ad suæ plantæ tantum propagationem procreatum. Et* semen *illud sit, quod suo tantùm cortice vestitur, vel in aperto productum, aut alioquin amplius circumductum, & inclusum. Cuius medulla sua subsistentia, vel est* mollis, & humida, *vt in* Cucumeraceis, *Amygdalo, Nuce, & alijs, quæ potius in massam, quam in puluere contusa tegitur*. Vel *est* dura, sed friabilis *admodum, vt facilè in pollinem, vel puluerem abeat, vt in Frumentaceis, & similibus. Vel est* omnino dura, & ossea *substantia, vt cum difficultate tundatur, & in puluerem ducature vt est seminis Rusci, Smilacis asperæ, Xyridis, & similinm*.

Fructus quid vocetur latius. Semen præcisè.

Seminum varietates.

Seminum varietates *plures obseruantur, nam alia* leui cortice *sunt* obducta, *vt quæ fructui præsertim inclusa reperiuntur, vt in Pomiferis esculentis, Cucumeraceis, & capitula gerentibus: vel nullo modo inclusu fructu,* suo tantum cortice vestita, *vt in Vmbelliferis quibusdam ferulaceis, vt etiam paucis racemosis: quorum alia* rotunda, *vt in Racemosis Pipere, & Cubebe Fumaria: in Vmbelliferis* Coriandro *spurio, & similibus. Alia* depressa & plana *ferè, vt in Ferula, Sphondylio, & similibus, quæ à* Theophrasto φυλλώδη *appellatur, à Dioscorride* ἀχυρώδη, *quia cartilaginosa, Alia* canaliculata & striata, *vt in Libanotide Cachrysera, Hippomarathro, & similibus, quæ à* Theophrasto γραμμώδη, *à* Dioscoride γωνίας *habere dicũtur. Alia* canaliculata & pilosa, *vt in Cretica plãta Libanotidis nomine ab* Honorio Belli Carolo Clusio *missa. Alia* magis aspera, *vt Pastinacæ vulgaris. Alia* in totum echinata, *vt in Caucalide, &*

de, et Echinophoris à nobis descriptis. Alia Cylindri effigie oblonga, & rotunda, vt secundæ Securidacæ Lobelij, Galegæ siue Rutæ caprariæ appellatæ. Alia oualia, & rotunda, vt Oleæ. Alia oualia sed depressa, vt diximus Ferulaceorũ, et Cucumeraceorũ. Alia oualia sed altera parte acutiora, vt Mali, Pyri, et similiũ. Alia incurua & contorta parum, vt Phaseolorum familia, et Ferri equini. Alia rotunda sed altera parte rostrata, vt Ciceris, Buglossi, et congenorum. Alia parum depressa, & similiter rostrata, vt Psyllij. Alia triãgula coni effigie, vt Cicerculæ Harmalæ, Bulbosarum, et Staphidis agriæ. Alia vtrinque acuminata, vt Securidaca vera Dioscoridis. Alia trigona in cuspidem acuminata, vt Polygoni, Lapathi, et similiũ. Alia quadrata sed depressa, vt Hedysari. Alia rhomboide quadrato, vt Pimpinellæ sãguisorbæ à nobis pro Sideritide secunda propositæ. Alia alia effigie quarum quædam, quæ quibusdam rebus referri posse videntur non iniucunda Phytognomicis et nunc in promptu se offerunt notare non pigebit. Cerebri medulam imitari videtur, Iuglandis siue Regiæ Nucis semen suo putamine detectum. Dentium congeriem, Hyoscyami semen asperum pineæ modo denticulatum. Ipsos dentes ouali Punici semen carne obauctum ostendit. Oculi pupillam, Lenticulæ semen, sed dimidiatæ lenticulæ modo Phalangij semen, teste Dioscoride. Cordis figuram Citrij et Aurantij semen cum similibus. Vmbilicum, Valerianellæ, vmbilicato semine à nobis descriptæ, et Apparinæ Dioscoride teste. Renes exprimunt Phaseolorum familiæ, et alia nonnulla leguminosa: sed ex alijs generibus Solani, Halicacabi, et aliorum, Genitalis caput, siue Glans Faba dicta, Fabæ semen. Genitale cum testibus gerentibus, Cicer album vulgare, quamuis etiam rubro colore Cicer magis Arietinum caput naso crassiore in rumo prominente exprimat, oculis et cornibus intortis è regione vtrinque expressis, quapropter Arietinum Cicer à Dioscoride dici refertur, non addita causa: quæ omnia in albo Cicere inesse obseruantur, naso exiguo tantùm variante. Sed si quis atramento illius oculos extuberantes circumscribat è regione nasi, rostrum imitantis Noctuæ caput satis expressum videbit. Ventris extuberantis ima pars suupra muliebria, etiam Ciceris albi aduersa pars ostendet. Testes imitantur Rubiæ et Galiorum semina duplicia coniuncta, Coriandri spurij, Smirnij Cretici ab Herbarijs putati. Cimices & Blattas, siue Cantharos, Ferulaceorum, Sphondylij, et Cucumeraceorum semina. Araneam imitãtur papposa omnia semina [illegible] dicta, sed Phalangiorũ maximè et pilosarum Aranearum Valerianæ, et Nardi montanæ, et congenerum piloso pappo semina. Pulices imitantur, Psyllij semina, teste Dioscoride. Viperæ caput cum lingua exerta, quia rostro sunt retuso et plano Cynoglossarum semina à nobis descriptarum perbelle referũtur, quamuis aliorum Serpentium acutiore rostro, à Dioscoride referre dicantur Echij, Anchusarum, et congenerum semina: quæ etiam ad Auium rostratum caput accedere non minus quis censere posset, vt in Cap. de Cynoglossa montana in nostro minus cognitarum stirpium volumine retulimus. Polypum, aut Leporem marinum exprimere non ineptè dicitur, semen Valerianellæ stellato semine à nobis descriptæ, et Scabiosarum. Echinum terrestre Pastinacæ vulgaris, et Caucalidum asperum. Erucam asperam, et pilosam Tragopogi, et Scorzoneræ semen detracto pappo. Ricinum Animal, denudatum suo cortice Ricini semen, sic à Dioscoride descriptum. Insectum bisulca cauda Asteris, et Buphthalmi, et congenerum semen. Cochleam intortam, Medicæ semen, sed Cochleæ Animalis effigiem potius Kali semen cochleato semine dicti. Insectorum tabellatum corpus, siue insectum Maluæ semen compactum antequam disiungatur obliquè inspectum: quod etiam integrum Echinum marinum spinis denudatum exprimere videtur. At singula semina depressa lunata sunt. Securim imitantur, Cicerculæ vulgares Dioscoridis, Lathyris dictæ. Ancipitem securim æmulantur Peluini, & Asclepiadis semina, teste Dioscoride, vnde nomen inditum plantæ fuit. Sagittæ modo in cuspidis formam Iunci semina, quæ Theophrastus ἀκιδώδη dixit. Triquetram cuspidem imitantur trigona Polygoni, & Lapathi semina, & Lonchitidis teste Dioscoride. Quadratã Pimpinellæ semen. Chirurgorum incuruum cultrum, vulgò Gammaut, exprimere videntur Trifolij Asphaltitidis siue Bituminosi seminum extrema pars, quæ non minus Falcem, aut Serpentium dentem, Felium vnguem imitari quis dicere potest. Contractos vngues Milui, Vulturis vel etiam Polypi flagellos, Calendulæ semina incurua in se conglobata, Margaritas siue vniones candore, splendore ac lapidea duritie, Lithospermi semina, teste Dioscoride ac Plinio.

Sunt & in succis herbarum differentiæ, quæ signaturam habent, tàm conspicuã in virentibus plantis, quàm in siccis extractionem per infusionem, & decoctionem manifestatis, tam in

Semina Phytognomicis obseruata, quas partes referat. Cerebrum. Dentes. Pupillam. Cor. Vmbilicũ. Renes. Genitale. Caput arietis. C. Noctuæ. Ventrem. Testes. Cimices. Araneam. Caput Viperæ. Polypum. Echinum. Erucam. Ricinum. Cochleã. Securim. Cuspidem. Falcem. Vngues. Felium. Milui. Vulturis. Margaritas. Differentiæ in succis herbarum.

herbis

In caudicibus in effigie. *herbis*, quam *arboribus*, & *eorum partibus*, *de quibus aliàs*.

Sunt & differentiæ aliæ in plantis, *tàm* in caudicibus, caulibus *eorumq.* effigie *rotunda, trigona, quadrata, vel angulosa, nodosa*, & *geniculata: in eorum* superficie *læui, aspera, corticosa dura vel fungosa, spinis horrida, et maculosa. Tum etiam* in ramificatione *ordinata, vel inordinata, cum* in foliorum *circa illos* dispositione *ordinatè vel inordinatè et eorum* numero *bino, terno, quaterno, quino vel alio numero, illoque simplici, aut multiplici, pinnatim, cruciatim, cochleatim, quæ et aliæ differentiæ adhuc minus digestæ, amplum volumen requirerent, quod notarum modum et breuitatem longè latèque excederet.*

In superficie. in ramificatione. in foliorum dispositione, & numero.

Pag. 11. Cap. 7. lin. 36.

Coma *quid sit, et quomodo intelligatur ex* Dioscoridis *mente, diffusè in nostro volumine minus cognitarum stirp. de Hyssopo, quare hìc repetere noluimus.*.

Pag. 12. cap. eod. lin. 25.

Omisit Auctor noster Corymbi descriptionem, et notas in quo differat ab Vmbella, et Capitulo: quare nos addemus tanquam vtiles ad plantarum figuram dignoscendam. Corymbus igitur generalissimè acceptus, pro quouis summo cacumine vel fastigio cuiuscumque rei sumitur. At in plantis, vt apud Plantarum scriptores, quos hoc loco sequi oportet, Corymbos appellasse propriè racemos Hederæ reperimus. Auctorem habemus Plinium *lib. 16. cap. 24. Hederæ descriptionem prosequendo dicentem:* Racemis in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. *Quorum* Dioscorides *in cap. Hederæ remedia tradens pluries mentionem fecit, et in cap. de Hippophae nobis apertè illorum effigiem declarauit cum ait*, Flores Corymbis Hederæ similes veluti racemi cohærentes inter se. *Itaque Corymbus racemus est quidam orbicularis ex cauliculi summo se diffundens, multis in orbem petiolis circumactis in quorum extremo singuli flores, singulis petiolis, et deinde totidem fructus continentur. Nec alio modo ab Vmbella differunt, nisi quo pars à toto. Vmbella quidem ex pluribus corymbosis petiolis ex caudicuto diffusa construitur: singuli quidem petioli Vmbellarum corymbosi conspiciuntur: diuiduntur enim in summo plures in orbem dispositos flores, et fructus substinentes; quos* Plinius dependere *dixit, de Elaphob osco loquens ibi*, semine in Corymbis dependentibus Silis effigie. *Sed* Dioscorides Cap. *de Hipposelino, illius comam flore plenam in Corymbos, priusquam efflorescant, compactam dixit: et tamen Vmbellarum propriè deferrè, nemo ambigit. Capita etiam sub Vmbellæ nomine* Plinius *appellauit cap. de Smirnio ibi*, Capitibus cauliũ orbiculatis vt Anethi. *Et* Dioscorides *de Dauci tertia specie ait: Caput et semen Anetho simile habere; et tamen Anethum Vmbellam propriè, non caput proferre quisque fatebitur. Quapropter ob quandam orbicularem formam Vmbellarum præsertim adhuc non diffusarum, capita dicuntur habere, ac etiam Corymbos quamuis* capita *verius dicantur, quæ compacta sunt, vt Thymi, Stœchadis, Polij, et Chrysanthemi, et similium, et hæc quia ex pluribus constant floribus et fructibus ab vno initio exorientibus, et in Caput simul extuberantibus. Capita Corymborum specie Polij capitula dixit* Dioscorides. *Addendum etiam hoc loco, Vmbellas* alias *esse ordinatas ex vno principio, et basi, vt in Pastinaca, et ferulaceis*, alias *esse inordinatas, et Vmbellarum speciem referentes non propriè: quamuis ob quandam primo aspectu similitudinem sic appellatæ sint, vt Sambuci, Achilleæ, et similium: quarum veluti Elicbrysi, Chrysocomæ, et Origani, Onitidis atque Agerati flores ex coniunctis Corymbis composita in Vmbellam esse dixerit* Dioscorides. *Harum Plantarum comæ ex pluribus petiolis plures flores singulis continentibus ad similitudinem Corymborum, et simul coëuntibus Vmbellæ similitudinem exprimere prima facie videntur, in summo tantum Plantæ comam habentes floridam, quare comantes flores habere dicuntur plantæ illæ, et similes, vt de Chrysocome dixit* Plinius.

Corymbus

Corymbi descriptio.

Vmbellæ distinctio.

Capita quæ.

Pag. 12. Cap. eod. lin. 34.

Adde Chamæleonem *album, cui à* Dioscoride *caput Echini marini modo spinosum tribuitur, de quo, et eius gummi Ixia multa retulimus in Cap. 1. nostri Volum. minus cognitar. stirp. Quorum capita spinis horrent, Acanacea à Græcis appellata, quasi Acanthacea, vide* Theophrast. *lib. 6. histor. Plant. cap. 3.*

Pag. 20. Cap. 11. lin. 1.

Sic de nostro Tripolio obseruauimus in australi tantum plaga prouenire, vt in histor. minus cognitar. stirp. c. de Tripolio. vbi de similibus plantis propria loca diligentibus etiam fit mentio.

Et lin.

Et Lin. 19. ibidem.

Aegyptium Arum Neapoli *annis præteritis floruit, & sequentibus, & nobis etiam ex Planta in Salernitano agro à* R.P.F. Donato de Eremita *naturalium rerum studioso reperta, & allata, vbi spontanea: de quo in nostra hist. minus cognitar. stirp. 2. par. cap. 1. vbi & quid sit Colocasia, & in quibus à Faba Aegyptia differat, disseritur: & distinctè Aegyptij Ari florum differentia ab Ari vulgaris floribus notatur, odoris præsertim, quæ ab horti etiam Pisani Præfecto* Casaubono *fuit obseruata, & odoratissimum fuisse florem Aegyptij, cum aliorum Arorum flores fœteant: sic refertur à doctiss.* Bauhino *in suo Theatro Botanico lib. 5. sect. 6. cap. de Aro. Et curiosi non pauci* Neapoli *anno 1626. Aestatis fine obseruarunt in horto Clarissimi viri* D. Bernardini de Corduba *Equitis Hispani, præter Politicam, Militarem & alias disciplinas, quibus ornatissimus est, Exoticorum studiosissimi, tàm Animalium, quàm Plantarum, qui præterito etiam anno floruisse testatus est: cumq. à nobis audiuisset adhuc esse, qui minime florere putent, cùm ipsi non viderint, risu non potuit se continere. Fabam autem Aegyptiam ibidem à nobis memoratam, frequentem esse in cibo apud Indos Aestate, anno 1622. ex* Hiatim *propè magnam vrbem* Sutschem *in Chinensi regione doctiss.* Io. Terrentius Lynceus *litteris ad* D. Io. Fabrum Lynceum *Collegam testatus est, quas in hoc volumine fol. 557. videre poteris,* Theophrasti *descriptioni respondentem, cuius effigies eidem antea missa ab eodem* Terrentio, *vtinam longo itinere in* Fabri *manus, & non in alienas incidisset, quæ nunc exhiberetur, vt nihil amplius in dubium Recentioribus veniret.* *Ari Aegyptij flos.* *Faba Aegyptia.*

Lin. 20. ibidem.

Dictamni Cretici Neapoli *florem, & semen collegisse meminimus* Ferdinandum Imperatum *naturalium rerum studiosissimum; & surculo facillimè seritur, vt nos fecimus lignoso. De illo autem & Pseudodictamno aduersus Recentiores in nostro* Dioscoride, *si DEO placuerit, veriora tradentur.*

Lin. 35. ibid.

Magnitudine *variare Plantas, & Fructus ratione cultus, loci, & Cœli, non autem hìc herbas, alibi arbores, sed arborum similitudine prægrandes fieri posse concedimus.* Arborem *intelligimus mutatà specie, vt sit perennis, & alias habeat arboris proprietates, quod minimè posse fieri credimus, at diuersas specie Plantas, ab eodem genere variantes, quæ etiam translatæ eandem seruent naturam, concedimus.* Plantæ, & fructus magnitudine variant.

Arboris caudices prægrandes *ita nos* Campoclari *in* Matesij radice *obseruauimus, vt non solùm tres homines, sed quatuor vix amplecti potuissent, Castanearum, & Nucum Iuglandium, vbi non rarò in tabulas sexpedum latitudine diuidunt serrà, nec ibi vllo pacto mirum videtur, frequens enim est spectandaq. pariter cum prægrandi magnitudine, & ipsa multitudo.*

AD LIBRVM SECVNDVM

Post præfationem pag. 28.

Diuisionis Plantarum *ratio* alia *est, quà Plantæ in arbores, frutices, cremios, & herbas diuidi solent:* Alia *quà in genera, & species.* Alia *quà in Aromaticas, & illas in medicatas, vel gustu suaues, & condimentarias.* Alia *quà in Catharticas, gustu insuaues;* Alia *quà in Alexipharmacas, vel Venenatas, & sic de alijs qualitatibus. Primà, & secundà diuisione* facies Plantarum *distinguuntur, Herbarijs oportunà. Tertià cum reliquis* odores, sapores, & qualitates, *quarum cognitio medicis, vt plurimùm, est necessaria.* Diuersæ plantarum diuisiones.

Nec immeritò de Nouæ Hispaniæ *re medica tractaturus Auctor noster,* Dioscoridis *vestigia secutus, à sapore, & odore præstantibus initium sumere voluit, tanquam ab illis quæ impressiùs percipiũtur tàm gustu, quàm olfactu, vt sunt Aromatica, & Acria de quibus agit. Facilior quidẽ est cognitio excessus odoris, & saporis ab alijs rebus minus sapidis, vel odoratis, aut in totum sapore, & odore destitutis. Sic in Mathematicis linea facilius à puncto, & centrum à circumferentia, quàm punctus à puncto, vel circulus à circulo, & in Herbis arbor ab herba, quàm à frutice, vel cremium ab herba distinguitur. Reliqua doctissimè Collega noster proposuit.* Auctor Dioscoridem secutus est in noui Orbis historia describenda.

Pag. 28. Cap. 1. *Coapatli. Tlamacaz quipan.*

Adde, radix castaneo colore, folia obscurè virentia, & floribus in summo albicantibus: ita

ita ex pictura colorata ex ipsa Mexico, *& in duobus voluminibus distincta, quæ apud Auctoris Nepotem Iurisconsultum Virum doctissimum non solum legum peritiâ, sed & Politicis omnibus disciplinis, & priscarum linguarum recondita eruditione refertum* M. Antonium Petilium *obseruare licuit, dum Romæ ageremus, ipsius scilicet* Recchi *exemplaria.*

Pag. 29. Cap. 2.

Coapatlis. Teoiztle. *Vide duas alias Plantas,* Coapatli *nomine frigida temperie infra lib. 8. cap. 55. & 56. Theriacales. Tertiæ verò Coapatlidis folium in* Recchi *exemplari depingitur duos pollices longum, & vnicum ferè latum. Radix colore cinereo nigricante carnosa. At quia in prima Coapatlide Synonymum est, Tlamacazquipan, quod nomen inuenimus in alijs plantis, quarum imagines, & nomina tantùm in exemplaribus extant fol. 414. in alia parum variante figura sub nomine, Tlamacazqui, y, Papan, uel Coapatli, quæ figura tertiæ descriptæ Coapatlidi quodammodo affinis videtur: an Pictoris varia sors, vel Plantæ varietas sit, proponitur expendenda.*

Pag. 30. Cap. 3.

Texexapotla. Ptarmica Indica. *Vt herbæ vis in lapide permeando ipsius odore sine fallacia dignosci possit, in latissimo lapide, vel potius exiguo, sed parieti amplo alicuius domus compacto, vt ex altera lapidis parte, in qua herbæ succus impositus fuit, nullo modo aër vicinus permeare possit, periculum est faciendum, alioquin aër ille circumfusus odore repletus, astantium nares feriens, fallax experimentum reddet.*

Pag. 32. Cap. 4.

Xochinacaztli. *Huius flos rarâ figurâ quodammodo similis videtur flori Plantæ Toloxochitl fol. 40. Cap. 20. sed huic simplex est, & colore extra lutescente, intus parum purpurascente, & diametro pollices duos cum dimidio æquat, folia verò longa sunt pedem, & lata pollices tres, vt in* Recchi *exemplaribus.*

Pag. 32. Cap. 6.

Acocotlis. *Primæ & secundæ Iconis huius capitis historia delineationem tantum habet, nam Auctor ab alia seiunxit hoc modo dicens:* Hæc ad speciem Ligustici videtur spectare, Nascitur &c. Dioscoridis *Ligusticum est, potius* Matthioli. *Iconem alteram Libanotidi latifoliæ Recentiorum similem Auctor accepisse videtur, cuius folium integrum in* Recchi *exemp. quatuor pollices æquat longitudine. Ex his hæsitandum, quanam sint vires superiorum.*

Pag. 33. Cap. 9.

Atepocapatlis. *Radicum color est ex fusco purpurascente: foliorum figura vix historiæ accedit, cum aspera & Amygdalæ similia esse describantur. Floris vmbo prominens virentibus est foliolis, reliquum lutescens, vt Barbulæ coccineæ ex* Recchi *exemp. Asteris vel Baccharis potiùs familiæ adscribenda Planta.*

Pag. 35. Cap. 10.

Caryophyllus Aromaticus. *Caryophyllorum Icones doctiss.* Carolus Clusius *in sua Exoticorum historia ramulis, folijs, & fructibus exactiùs delineatas ante hunc exhibuit fol. 181. & 267. & quam idem maximè probat fol. 376. quam postremò habuit; Iudicium tamen sit eius, qui siccæ Plantæ ramulum saltem viderit, & contulerit.*

Pag. 35. Cap. 11.

Cannella, Cassia, Cinnamomum. *Quid alij de Cannellæ, siue Cassiæ, & Cinnamomi historia, & differentia sentiant, vide* Garziam, Acostam, *&* Monardum *latinè à* Carolo Clusio *in suo Exoticorum volumine: qui aliorum etiam Recentiorum historias refert, & notat. Insuper, &* Lobelium *qui neruosum folium exactè delineatum expressit in Plantarum obseruationibus. In* Recchi *exempl. folium obscurè viret, longum pollices quinque cum dimidio, & latum duos: pluribus quam tribus neruis depictum. Non desunt, qui veram Cassiam, siue Cannellam, & forsan vt alij dubitant Cinnamomum habere se censeant: eo quod baculus aromaticus cum tenui libro læui sit illis allatus, sapore Cannellæ acutissimo. Sed quia tenui sit* cortice, *quo delibrari nequit, & Cannella siue Cassia sit cortex delibratus à ligno, ideo ab Antiquorum Cassia alienus. Alijs quia* baculi cortex *tenuis est ad delibrandum minimè aptus, nec cortice aliàs delibrato, vt in Subere, non parùm accedere videtur ad Cinnamomum, nisi quia vnciali sit crassitie baculus, & pedali longitudine. Nos talem baculum, quem non vidimus, decorticatam Cassiam, tenui libro interno relicto, si fides* Garziæ *est adhibenda, qui duplicē habere corticem asseruit, cēseremus: aut Pseudocassiam à* Dioscoride *descriptam, quæ medullæ siue ligno hærentem corticem habet. Nec enim quia* sapore *sit*

Pseudocassia.

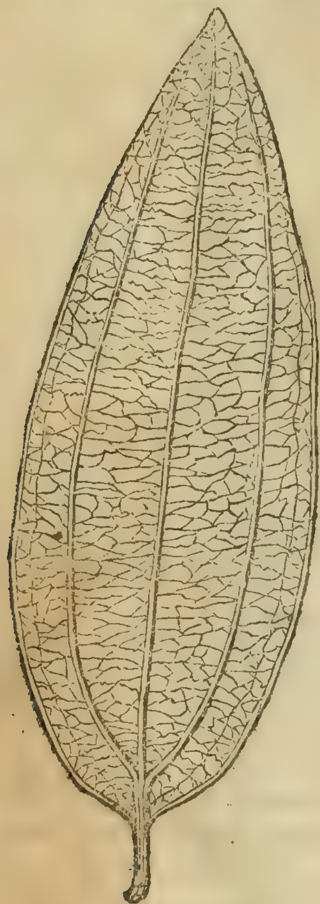
Can-

Cannellæ acutissimo, & lignum cum cortice Cinnamomum esse debet. Dioscoridis Cinnamomum quidem longè à crasso, longo, enodi baculo differre iam satis omnibus notum putamus: qui tenues habere virgellas dixit, illis verbis, λεπτὸν ῥαβδίοις, tenue ramulis, ὄζοις συνεχέσιν κεχρημένον, continuis per totum ramis siue nodis: qui à radice detrahendi essent ad electionem, & probationem. Et alio nomine inferiùs dixit, vellito à radice surculum, per verbum, θαλλὸν; quod nouellum germen significat, minimè baculo respondens. Sicuti & inferiùs Cinnamomi ramulum eligens, similem probat Mosyliticæ Cassiæ, cuius ramulos, vt tenues, & nouellos, germina denominauit verbo, βλάστος μοσυλῖτις. Et quidem apud Græcos verbum βλάστος, non baculum crassum lignosum, sed germen, & nouellum stolonem, aut saltem silignosum, nouellæ virgæ parem pro Plantæ natura, & magnitudine, quæ ex Antiquorum descriptione breuis erat admodum, vt minimè talem baculi crassitudinem absque maxima longitudine posset emittere. Ex quibus, vt suprà diximus, decorticatam Cassiam potius, quàm Cinnamomi ramulum putandum. Non tacendum hoc loco Garziã suberis modo suam Cannellã duplicem habere corticem, sed non tam crassum, & distinctum retulisse: verùm nos vulgaris Cassiæ, fistulæ partem habemus, cuius cortex extimus manifestè videtur, scaber enim est extra, nodum, & rugas, ramulique vestigium indicans, & paulò superiùs colore est cinereo albicante: & non abrasum, nec intimum esse corticem quisque facilè dijudicat, sapore & odore Cannellæ adhuc vegeto. Habuimus etiam Cannellæ aliam speciem rariorem cortice crasso, duro, denso, eodem colore, saturo, dulci sed ipsius Cannellæ sapore, cuius arbos non describitur, quæ Cassiæ antiquorum varietas est, præter alios aromaticos cortices similes. Cinnamomum Dioscoridis. Cassia Mosylitica.

Nec mirum, nam Recentiores qui de Cannella hactenus scripserunt, adhuc inter se minimè conueniunt. Garzias Cannellæ fructum Oliuæ, vel Lauro similem facit, & calycem habere negat. Alij glandulas calyce suberino ligneo apud Acostam, cuius imaginem Clusius posuit è regione folij Tamalapatræ, siue Indici folij dicti: tribus neruis per longum dispositis, quibus Zeilanica Cannella, quæ magis aromatica est cæteris, carere, & glandiferam esse arborem sui generis, idem Garzias dicit. Sed Acosta pro Cannella vera illam asserit. Alij Citri (Mali medicæ) simili folio esse cum Garzia, vt Lobel. Lugd. Historiæ Plantarum Auctor, & Bauhinus in suo Matthiolo depinxerunt, cum baculis corticosis. Auctor verò noster tribus etiam neruis, vt Acosta, describit: sed folium in Recchi exemplar. obseruatum pluribus neruis inæqualibus depingitur, vt è regione expressum est. Quare in hac controuersia quid sit asserendum, ignoramus: Aut dicendum calycem in fructu alios non obseruasse: aut aliam Zeilanicam orientalem Citrij folio venoso magis aromaticam: aliam tribus neruis distinctã Malauaricam: aliam vel eandem in alijs locis, vt Auctor noster ait, in Insula Philippica, in Mindanai: aliam Oleæ fructu Zeilanicam: aliam Glandiferæ modo calycem in fructu habentem, quæ in Malauar, & Peru oritur: aliam sui generis Cannellæ similem fructu Pilei vel Petasi, à Monardo descriptam ex nouo Orbe. Quæ omnia non ab Historicis, vel Medicis, sed à curioso, & diligenti quopiam doctoq. Botanico, qui vtramque Indiã peragrasset, describi cuperemus. Foliũ quidem tribus neruis distinctum latitudine variare obseruauimus, atque laurino carnosius, & durius eodem sapore, quod pro folio Indo exhibuerunt. Cannellæ verò folium aliud tribus neruis, sed minus, & Cannellæ sapore, aliud Citrij folio simile venosum, quod Cannellæ acuto sapore prædicatur. Sed nos foliosum ramulum peruidere optaremus, vt aliquid asserere possemus. Denique certum est, ramulos tenues, siue nouella germina, vt in Citrio notauimus, sapore, ac odore lignosos, & vetustiores longè superare. Quapropter mirum non est, si à Dioscoride tenues ramuli, & non baculi crassitie probarentur. Sed quod à radice ad probationem vellerentur, quæ nec crassa, siue magna esset, vt in quarto genere, nec densa radice, vt in quinto: Si verum est, vt Recentiores asserunt, quod non aliud Cinnamomum nostro æuo paruus frutex reperiatur natura, vt ab Antiquis refertur; in animo est, quod arboris cespitem, siue caudicis nodum aliàs recisum, & iam nouellis germinibus emissis, vt in Silice, Vlmo, Balsamo, & demessilibus arboribus fieri solet, auulsum Dioscorides obseruàrit, & pro radice forsitan descripserit. Sed adhuc desideranda est similitudo multorum ramorum, effigie fruticis Corallij æmula à Dioscoride relata, & in cap. de Corallio repetita. Plinius fabulosam Antiquorum de Cinnamomo, & Cassia historiã arbitratur. & nos Recentiorum minus accuratam, & variam, vt quæ aliorum etiam relationibus nitatur, qui non harum Plantarum veritatis eruendæ, sed potius negotiandi, & acquirendi gratià in ea loca inciderunt. Et quod sit verum, foliosum ramulum cum floribus, & fructibus Cassiæ, aut Cinna- Cannellæ controuersia. An Cãnellæ diuersæ species.

Cinna-

Cinnamomi nemo adhuc depinxit, vt Piperis, & Caryophyllorum, & similiũ, ob difficultatem, & loci distantiã, in quo nascuntur. Vtinam noster Collega Ioannes Terrentius Lynceus, *vir omni doctrinâ ornatissimus, ac naturalium studiosissimus, vt ex eiusdem in hoc volumine scholijs siue notis quisque certior fieri potest, qui in internis Regni Chinensis nunc reperitur, in animo concipiat, Cassiæ, &* Cinnamomi *veritatem eruere, vt de alijs indagare cœpit, non ampliùs profectò de illis dubitandum esset.*

Similitudo cum Tamalapatra.

Sed ecce vulgaris Cannellæ *folia ex Orientali India allata, & nobis communicata sunt, quorum iconem apponi curauimus ex folijs mediæ magnitudinis expressam, quæ* Cannellæ *saporem in breui illo petiolo, quo hærebat, habere cõperimus, in reliquo folio percipi non potest: nec à folio Tamalapatræ vix dignosci, nisi sapore petioli, & quod folium Tamalapatræ magis in medio latum videatur, neruis illis tribus, & folij reliquis signis similibus, vt non ouum ouo magis simile sit; &, vt diximus, sapore tantùm differret; quare nisi fructu differre dicatur, eiusdem generis esse, sit iudicandum.* Garzias *tamen Cannellæ folium tribus illis neruis, per medium folij, vt folium Indum habet, carere dixit. Ex quibus, vt suprà meminimus, nec illi credendum adeò firmiter est putandum. Obseruandum esset à nobis folium Cãnellæ Citrij effigie obliquè venosum, vt ab eodem describitur, & à* Lobelio, & Bauhino *receptum depingitur, an eodem sapore Cannellæ vulgaris sit, vel maiore, vt aliquid amplius in medium afferremus, sed quia Exoticis caremus, & vix est qui* Neapoli *audiuerit, nedum habuerit tale folium, ideo tacendum nobis est, donec, DEO dante, aliquid vltra obseruare contingat. Hæc verò folia attulit nobisq. dedit clarissimus genere, omnivariæ doctrinæ, virtutis præcipuè strenuæ, peregrinationisq. splendore* D.Petrus de Valle, *inclytus Romanus Eques, qui antiquos illos Heroes nostrâ tempestate repræsentare valet. Si quis enim variorum euentuum historiam, qui ipsi maritimo, & terrestri itinere acciderint, perceperit [plura fortè ex ipsius, quod graphicè descriptum itinerarium expectamus, percipiet] hunc* Vlyssis *æmulum, imò alterum* Vlyssem *dicet, qui multarum gentium mores vidit, & Vrbes; vt enim menti suæ curiosiùs satisfaceret, proprijs ijsq. magnis impensis non patrio conclusus, nec contentus solo, Orientalem propemodum omnem plagam peragrauit: linguarumq. plurium cognitione præditus,* Arabicam *præsertim, & Persicam coluit multos annos, non modò cum illius regionis Regulis, Optimatibusq. versatus, atque honorificè ab illis exceptus; ita & magno Persarum Regi, ob virtutum præstantiam hospes acceptissimus. Rediens porrò ex Naturalibus raritoribus, quę collegit, & mihi hæc folia, atque alia quæ suis locis, & sui amantissimo clarissimoq.* D.Mario Schipano *Medico Neapolitano exhibuit, in cuius gratiam haud pauca amoris ergò contulit.*

Pag. 36. Cap. 12.

Coapatlis Quauhnaeensis. *Huius nominis tres alias Plantas in initio proposuit huius libri, facie variantes, sed huic terna folia exprimuntur tertiæ quodammodo respondentia, illius autem circa petiolos lunata.*

Pap. 37. Cap. 13.

Curutzeti. *Radix colore castaneo fibrosa è capite carnoso, folia dilutè virent, & pollices quatuor diametro: flores purpurascentes ex calycibus viridi-flauicantibus. Flosculorum series in imo plantæ à dextris, & corniculum non videtur huius, sed flores tantùm è regione sinistra. Huius Icon, & historia nisi caulem habuisset ad* Cortusæ *Plantam non parùm accedere videretur, cuius congeneres nos ad* Dioscoridis *Alisma referendas proposuimus.*

Pag. 39. Cap. 17.

Hoitzochitl. *Flores bini, aut terni ex basi quinque foliata, qui antequam pandantur ex luteo rubescunt apicem habentes medium luteum, & maculas quinas intus lutescentes, ex* Recchi *exempl.*

Pap. 40. Cap. 18.

Chichipatlis. *Radix carnosa obliqua longis fibris nigris villosa: folia dilutè virent diametro pollicem superant,*

perant, vix descriptioni congruentia, flore vidua depicta est in Recchi *exempl.*

Huius nominis duæ aliæ reperiuntur icones variæ sine historia fol. 354. *&* 355. *quarum folia minimè respondent, & alterius videntur generis.*

Pag. ead. Cap. 19.

Folium depingitur latum pollicem vnum, & tres longum cum petiolo tantundem longitudine. Radix colore fusco, & parum exuberantibus partibus. Huemimi salutifolia.

Pag. 41. Cap. 20.

Radix in Recchi *exempl. colore castaneo obsoleto, caudice vestigijs petiolorum infecto. Flos externa parte media virescens, circa ora ex cinereo lutescens: diametro quatuor digitorum. Floris verò folia interna parte caua sunt, & purpuro rubentia, & in extremo lutescentia. Vmbonem habent medium virentem, & singula pollicem æquant. Huius floris effigies non parum similis flori Xochinacaztli; descripto fol.* 30. *cap.* 4. Tolouochitl Aristochyca

Pag. 42. Cap. 22.

Ex genere longæ Aristolochiæ videri posset, sed quia floris, & fructus descriptionem Author omisit, nihil certi asserere possumus. Zozalitl copatl.

Pag. 42. Cap. 24.

Folia huic longa pollices quatuor, lata fere tres. Flores dilutè virent, vt in Clematide. Radix extra colore castaneo. Aristolochia Mexicana. Conuoluulus Cinnamomeus.

AD LIBRVM TERTIVM.

Pag. 48. Cap. 5.

Folium imminens alijs pennatis duplo maius reliquis ex Recchi *exempl. vt sit digitali longitudine. Non prætereat Lector notas* Clusij *post illum in lib. Exotic. fol* 297. *qui Xolochopalli, & Copalcuhuiti & Copaiyua recenset.* Copallis minima.

Pag. ead. Cap. 6.

Non parum effigie accedere videtur ad Balsamum de Tolu gummi duro, sed hoc candido colore describitur. Cuitlacopallis.

Pag. 49. Cap. 8.

Folia longa pollices quinque cum dimidio, lata pollices duos obscurè virentia, & ramulorum geniculi magis rubescunt. Flores ex longis calycibus dilutè virentibus, densis staminibus luteis compacti. An Balsamum folio Vrticæ simili, de quo Monardus *cap.* 9. *ab Indis Xilo, alijs Zilo dictum?* Copallifera.

Pag. 50. Cap. 10.

Huius arboris durum nobis, vel aquiuocum nomen, & copiosi stellati fructus stipitibus frequenter adhærentes, satisque nostro iudicio, priuata arboris nota, in mentem reuocauit, vt molliore firmioreque denominatione illam decoraremus, & ob id, Stellutam arborem, *copiosis scilicet refertam stellis appellaremus, in mutui amoris signum, quo maximè deuincimur ab immensa erga nos beneuolentia non modò genere, sed omni virtutum, ac disciplinarum varietate clarissimi Viri D.* Francisci Stelluti Lyncei *Collegæ nostri, cuius laudes, quamuis à nobis hoc loco taceantur, ex varijs doctissimi viri scriptis iam omnibus ferè satis notæ sunt.* Holquahuitl. Stelluta Arbor.

Pag. 55. Cap. 15.

Nos potius Terebinthũ quam Lentiscum referre putamus, tam habitu floris, racemo, & alijs, ac gummi præsertim primum lacteo, deinde ad cæruleum vergente paucos post menses: ac viribus etiam. Quapropter angustifolium Terebinthum diceremus: eoq. magis, quia ventrem mollit non minus ac Terebinthum, vt Dioscorides *de Terebintho refert. Et à recentioribus ob id* Molle *appellata planta: vt à clarissimo D.* Gaspare Bauhino *refertur in suis in* Matthiolum *Synonymis, vbi pro Cathartico ab incolis regionis vsurpari scribit, quo blandè humores omnes vacuentur, & hydropicorum aquæ educantur, drachmæ vnius pondere absoluto cum aliquo liquore decenti, vel decocto, vel aqua epoto.* Terebinth Angustifol.

Pag. 56. Cap. 17.

Huius icon prætermissa, reposita fuit fol. 455. *quam vide.* Caragna.

Pag. 57. Cap. 18.

Radix ex luteo obsoletè flauicat, sicuti caudex. Folia tres pollices æquant diametro, & fructus veluti aculeatus, flauicantibus aculeis circum tuberculos nigro-cæruleos, in Recchi *exempl.* Xochiocotzoquahuitl Liquidambar

Pag. ead. Cap. 19. & 20.

An sit congener Antiquorum Balsamo, sicuti sequens planta cap. 20. *scilicet succus in aqua soluitur in lac album, vt quædam Copallifera congeneres. Huius folia lata sunt pollicem vnum* Tzinacanquahxiotl copaltic.

cum dimidio, longa pollices duos, Terebinthi ferè paria, & in ramulis extuberantes globuli, colore rubescentes, qui pro Baccis habentur à nostro Collega, quarum icones etiam aptari possunt ad sequentem descriptionem. Pag. 59. Cap. 21.

Tzinacacui tlaquahuitl lactifera. *Folia Abietis modo, & ordinata hilari virore depicta. Radix cinereo colore, sicuti caudex, gummi in trunco oblongum, veluti Erucarum effigies, in summo cæruleis capillamentis comatum in* Recchi *exemplar.* Pag. 59. Cap. 22.

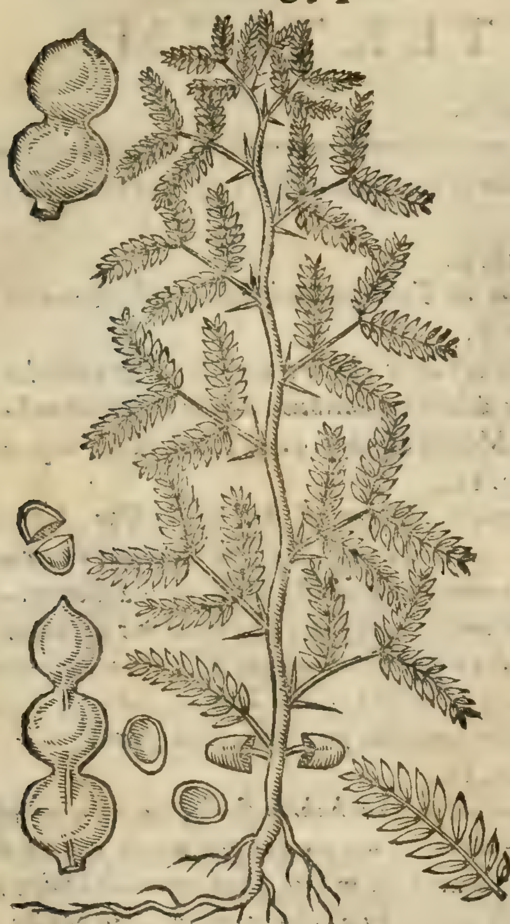
Ezquahuitl sanguinis arbor. *Draconis arboris binas plantas tenellas, sed folijs palmaceis potius, vt à* Clusio *depinguntur è Canarijs Insulis aduectas* Neapoli *biennio aluit* R.F. Donatus de Eremita *aromatariæ præfectus in monasterio S. Catherinæ à Formello dictæ, apud quem vidimus inter alia rariora, quorum est studiosissimus, quæ post biennium malà culturà perierunt, in cado enim ligneo, in quo aduectæ fuerunt, nihil sub radice terræ, quàm cum lignea ima parte cadi putridam reperimus.*

Mizquitl. Pag. 60. Cap. 24.

Acacia.

Plantam ex semine natam triennio aluimus Neapoli, *sicuti &* Ferdinandus Imperatus *noster, iam famà & scriptis clarus, à quo semina accepimus: adoleuit tripedali longitudine, caudice rufescente, sicuti ramulis Vlmo similibus, in quibus folia pennata quaterna in singu-*

Acacia Aegyptia.

Mizquitl Acacia Mex. Recchi.

lis petiolis, ex virgarum geniculis alternatis prodeuntia, in quibus binæ spinulæ hærebant: folia verò ex denis, vel pluribus lobulis Rutæ ferè magnitudine densè dispositis, pennarum ritu constructa sunt, quæ manè & Sole hæmispherium illustrante, vel etiam nubilo meridie dehiscebant, occidente verò adeò simul cohærebant, vt absque lobulis folium vnicum censeretur, sed primò ex semine bina crassa lunata foliola, sibi aduersantia prodiere, deinde vnicum folium pennatum octonis lobulis insectum, cauliculusq. in quo spinulæ binæ, & folia quaternis pennis diuisa, vt diximus. Florem non protulit, quem vtinam dedisset, nam post triennium ambobus etiam adultæ plantæ hyemis sæuitià perierunt. Ex huius siliquis Imperatus *noster prius madefactis, eliciebat succum acidum, adstringentem, rufescentem, pellucidum, in placentulas coagulatum pro optima Theriaca conficienda, in qua omnem adhibebat diligentiam, vt vix vno, vel altero vteretur succedaneo, vt meritò* Theriacæ Instauratoris *nomen sit adeptus. In sicco semine ex si-*

Ferdinãdus Imperatus Theriacę instaurator.

liquis nodosis compressis exempto, adhærens reperitur succus concretus, veluti illitum gummi rufescens, aridum, splendidum quod madefactione colligitur liquatum, & exsiccatione conglobatur. Hanc Dioscoridis *Acaciam secundo loco descriptam referre censemus, quia semen Lenticulæ modò compressum, & latum, sed minus, in siliqua depressa tribus, aut quatuor distincta cellulis, inclusum habet, vt in Lupino obseruatur. Huius Icon omissa fuit à typographo, quam inde fol. 455. emißam commodiùs hìc prope nostram ad differentiam reposuimus.* Illustriss. & Reuerendiss. D. Card. Odoardus Farnesius *rariorum stirpium exoticarum studiosissimus, aliam Romæ similem folijs, & spinis Plantam in suo viridario alebat præteritis annis, sed pluribus pennis senis, vel septenis in singulis petiolis vtrinque obseruauimus, tenuioribus lobulis insectis, & flores edebat rotundos in globulos pilosos luteo colore, alijs plantis leguminosis, seu siliquis proferentibus dissimiles: nam & siliquas protulit crassas, ventriosas Pisi modo, & magis etiam, nullo modo depressas vt in Lupino, rotundis qualibus seminibus inordinatis repletas, nec gummosis siue succosis, vt in vulgari Acacia orientali, siue Aegyptiaca, nec latis, & depressis, suis cellulis distinctè, & ordinatè inclusis, vt in Lupino, & supradicta vulgari Acacia obseruatur. Nec etiam sapore simili, sed acri admodum, & Allij fœtido odore quare à Theriaca ablegenda. Radice longà admodum singulari, nec ramosà. Plantam sibi sub nomine Sarzæ mißam fuisse dixit, quia Sarzam appellant Exotici Plantã, quæ sit spinosa.* Prosper Alpinus *in libro de Plantis Aegypti, Acaciam depinxit, & descripsit floribus globosis, pilosis, luteis, siliquà verò compressà, & effigie* Lupini, *& semine intus simili Carobis, vt est siliqua, quæ ab* Imperato *exhibebatur, & ex qua succum eliciebat, vt diximus, quæ nunc vulgaris est doctis & curiosis Pharmacopæis. A* Lobelio *depingitur Acacia, cuius Icon Plantæ à nobis obseruatæ respondere præ cæteris videtur, folijs quaternis ex singulis petiolis, sed minus diligenter expressis, siliquà autem diligentiùs, sicut etiam in* Matthioli *Epitome à* Camerario, *& ab* Alpino *quoque, ast folia hic non obseruauit, nec à pictore effigies rectè depicta est, cùm è regione in ramulo, & in ipsa arbore vario numero, & inordinatè disposuerit, à nobis verò quaterna ex singulis spinarum ramulis, ipsaq. pennata obseruata sint. Ex annali plantula icon excerpta, à nobis exposita est.*

Acacia. 2. Dioscor.

Acacia Farnesiana.

Acacia Alpini.

Acacia Lobelij.

Acaciæ folijs frutex Mesopotamicus.

His addenda visa fuit elegans, & rara planta alia, Acaciæ folijs, & ramulis adsimilis, quæ nec amarorem, acrimoniam, aut Allij fœtorem, vt de proximè relata Farnesiana asseritur, refert: sed nec manifestam adstringentiã in hac, vt in Acacia Aegyptia vulgari experti sumus, obseruare gustu potuimus. Ramulum, cuius picturam exhibemus eãdẽ quà est magnitudine, folijs, siliquis, & seminibus, vnà cum pluribus rarioribus plantis, radicibus, succis, mineralibus atque alijs ex Oriẽte redux, vt superiùs indicauimus, attulit doctißimo D. Schipano, *clarissimus, ac liberalium artium, linguarumq. cognitione ornatissimus, & Arabicæ præsertim studiosus, Vir optimus, Romanus Eques, nobilitate Familiæ, propriaque virtute conspicuus* Petrus de Valle: *à quo deinde nos etiam liberaliter, vt studiosis exhiberemus, accepimus. Folijs est pennatis, & senis pennarum ordinibus vtrinque dissectis: ac lobulis ferè viginti vtrinque admodum exiguis, vt vix picturà rectè exprimi potuerint, incisis. Spinas ex lignosis ramulis vlmeo cortice vestitis, non simul binas in exortu foliorum, sed distinctas habet, & vnicam tantùm in illorum exortu. Semina pauca profert effigie Pyri, sed maiora, minora parum Aegyptiæ Acaciæ, compressa, leuia, nitida, & colore*

 spa-

spadiceo, siliquis siue crassis lobis contortis, obesis, medullà pallente, fungosà turgidis, obliquè dispofita, inclusa: nec vt in Acacia Aegyptia vera, cuius siliqua est depressa, latitudine contenta. Florem ignoramus cuius sit generis, nã in sicco ramulo non aderat. In Mesopotamiæ itinere cum alijs quibusdam rarioribus Plantis fuisse tunc temporis collectam, Inclyti eiusdem Viri manu inscriptum erat, prout & in alijs plerisque missis. Fruticem amplum, non arborem sublimem esse vt veram Acaciam, deinde certiores facti sumus ab eodem D. Petro de Valle, qui humanam altitudinem non excedere, & iuxta flumen Tigridem in Mesopotamia, & in deserta Arabia iuxta Euphratem, vel parùm dissito loco reperiri asseruit, cuius siliquam ab incolis ad sanguinis fluxum cohibendum vtilem vsurpari accepit, & vulgariter, siliquam hanc, etiam vt Ceratoniam Charnub dici, generico forsitan nomine siliquarum.

Pag. 61. Cap. 26.

Hucipochotl Huaxacinsis. Ricinus Indicus.

Folia diametro quinque pollices quoquouersum hilari virore, venulis ramosis, & flores quinquepartiti, staminibus etiam quinis luteis è centro prodeuntibus, ex Recchi exempl. Arborescentis Ricini Indici Plantam vidimus nouellam in horto Illustrissimi D. Card. Farnesij magnis folijs, & maioribus nostrate, carnosis, obscurè virentibus, & multis incisuris, sed non ita profundè, rotundiore ambitu.

Pag. 62. Cap. 27.

Sassafras.

Sassafras historiam non minus diligenter prosequitur Monardus, qui folia ficulnea in angulos desinentia describit: Nouella forte Pyri magnitudine, & formà, quæ angulorum vestigia habeant, semperuirentia ob subcrescentiam nouellorum in locum decidentium vetustorum. Odorata sunt, & obscurè virentia. Vires, facultates, modumq. vtendi prolixè describit, quæ ob breuitatem videre poteris simul cum Clusij scholijs in eius Exoticorum volumine fol. 320. & 21. Antuerp. impress. for. folij.

Pag. ead. Cap. 28.

Tocpatlis.

Folia depinguntur longa dodrantem, radice crassiore, & flauicante in Rechi exempl.

Pag. 63. Cap. 29.

Hoaxacan lignum sanctum Guaiacum.

Aliam Iconem foliorum paucitate, & florum in globum compactorum multitudine variantem exhibuit Clusius in lib. Exotic. & scholijs ad Monardum fol. 314. & fructibus multis racematim dependentibus: & folijs siue lobis quaternis, vel senis in singulis petiolis rotundis ferè: quam ibidem vide: nam similibus etiam fructibus à Collega nostro depingitur, & describitur; cui floribus, & fructibus non parùm accedere videtur, sed non folijs planta Tzquixochitl fol. 69. cap. 37. vt icon ostendit.

Pag. 66. Cap. 31.

Tzquixochitl. Cayolizan.

Huius Radix iterum radices emittens in Recchi exempl. depingitur, caules geniculati, & folia serrata, pollices quatuor latitudine, & dupla longitudine.

Pag. 67. Cap. 32.

Nanahuaquahuitl.

An idem sit nomen, T in Q tantùm mutata, cuius Icon adest fol. 389.

Pag. 68. Cap. 35.

Quauhtlepatlis. Nerium.

Nerium nostro Cælo, non lac, sed copiosum luteum succum Apocyno similem, quod alij pro Asclepiade vsurpant, habet, in radice tamen albũ copiosum lac emittit, quod Amicis, & F. Donato de Fremita, in cuius horto radicem, & ramulos excidimus, ostendimus, & hìc annotatũ voluimus, vt quid amplius diceremus. Sic etiam in Periplocis obseruatur, & vulgari Asclepiade, vt in nostro Phytobasano exposuimus multis abhinc annis; vt & in Conuoluulis, nam pennatus

Quamoclit Cõuoluulus pennatus.

Conuoluulus sub nomine Quamoclit à nobis depictus, in nostro Volumine minus cognitar. stirp. copiosum flauicantem, & acrem, aliæque Plantæ dilutum succum habent, cum nouellæ ante caulis perfectionem, deinde crassescentem, & albicantem, vt in Cichorio, Lactuca, & alijs obseruare licet. A nostrate Nerio magnitudine differt folijs longitudinis pedalis, & latitudine pollicum trium cum dimidio, & quod neruuli foliorum circa folij ora coniungantur. Notandum etiam non tantùm à Dioscoride, sed & à Nicandro contra serpentium venena vtile hominibus prædicari, quamuis Animalibus noxium, sed vt Collega noster doctissimè animaduertit, debitâ dosi, & modo vtendi.

Pag. 69. Cap. 35.

Xiloxochitl.

Folia, vt in Agno casto, & Castanea Equina, sunt composita quina, quorum summum maiusculum, media minora, reliqua minima, vt dupla parua à maioribus superentur, vt in Plantis, quibus comparata sunt, obseruatur. Huic latiora, & in summo magis lata, neruulis obliquis, & circa foliorum ora coniunctis. Maius & medium folium longum est pollices sex, latum quatuor. Flores pilosi in summo lutescentes, reliquum coccineum: basi includuntur quinque foliata calycis vice, ex viridi coccinea in imo, & lateribus. A Ioanne Pona Veronense Natura-

lium

lium studiosissimo, in suo monte Baldo *italicà linguà edito Planta depingitur herbacea trium cubitorum altitudine, flore veluti ex hac Icone excepto, adeò simili, verùm folijs suæ lobis septenis non quinis, reliquis in totum eandem Plantam, & figuram referre videtur. Nomen et italicè* Bambagio Indiano *imposuit, quod idem est, quod Gossipium Indicum latinè.* *Bambagio Indiano.*

Pag. 69. Cap. 37.

Similitudo floris duplex ab Auctore refertur, quam ex Recchi *exempl. sic expressam vidimus. Flos basim habet virentem magnam quinque foliatam, vt est ipse flos, qui albus exiguo flauicante vmbilico, ex quo stamina plura virentia prodeunt. Fructum habet in acutum desinentem, distinctionem valuularum per medium ostendentem, vt Guaiaci ligni, à Collega nostro depictum, colore ex viridi purpureo fusco luteis punctis inscriptum. Folia longa pollices quatuor, lata pollices duos.* *Yzquixochitl.*

Pag. 70. Cap. 38.

Si Auctor pro acinis siliquas posuisset, facilè ad Anagyrim referri possent Icon, & Vires. Siluit (Auctor) foliorum numerum ternarium in pictura expressum: & saluta similitudo vix aptari posset, nisi quoad magnitudinem intelligere voluisset. *Tlalamatl.*

Eiusdem nominis est alia Planta longè differens ab ista, fol. 420, sed fol. 451. adest alia Icon similis sub Synonymo vocabulo Yztactlalamatl. *Yztactlalamatl.*

Pag. 71. Cap. 39.

In Recchi *exempl. Siliqua bipedalis depingitur Cassiæ solutiuæ modo, & folia pennata senis lobis vtrinque, vnico in summo, obscurè virentibus, & latis pollicem, sed longis pollices duos cum dimidio.* *Chatalhuic Cassia syluestris.*

Pag. 75. Cap. 41.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, in flore stamina sunt coaceruata lutea, apicibus coccineis, & floris diameter æquat pollicem vnum cum dimidio. *Achiotl.*

Pag. 75. Cap. 42.

Huius arboris caudex ab Auctore Columnæ formà describitur, ideirco Illustrissimus & Excellentissimus Princeps Federicus Cæsius Lynceorum *Institutor & Princeps* Columniam arborem *nobis dixit, vocariq. iussit, quapropter hoc loco adnotauimus, ne non tanto Principi obsequi videremur.* *Palma Bahiceyoilt. Columnia Princ. Cæsij.*

Pag. 76. Cap. 42.

Yccotl, *seu Palma montana. Huius Icon prætermissa, sed fol. 443. reposita est.* *Yccotl.*

Pag. 79. Cap. 46.

Primæ Iconis fructus maturi rubescentes, & sanguinei, Punicæ fructibus æmuli longi pollices septem, lati tres cum dimidio, strijs vndosis. Secundæ verò radix flauicat, sicut & caudex. Folia obscurè virent in superna parte, infernà verò candicant. Flores quinque partiti colore dilutè carnei rosei. Fructus longi pollices quinque, lati tres aut magis, rotundiores primis obscurè flauicantes maculosi & venenosi. Vide quæ Clusius *Exoticorum de Cacao fructu & Cacauate moneta eiusque arbore tradit lib. 2. fol. 57.* *Cacauaquahuitl. Quauhpatlahtlç.*

Pag. 82. Cap. 47.

In Recchi *exempl. fructus in summo colore rubente per longum hians, & ostendens quinque semina ex cinereo cærulea per ordinem digesta, & in imo rotundus flos nigro purpurascens ex calyce virente, ac purpurascente prominens. Huius autem nominis* Amacoztic *siue Tepeamatl duæ describuntur species, alterius iconem, fol. 409. reperies.* *Amacoztic.*

Pag. ead. Cap. 48.

Folia longa pollices quinque, lata pollices tres cum dimidio in Recchi *exempl.* *Copalxochitl.*

Pag. 84. Cap. 50.

Nobis ex semine nata Planta folia protulit ex aduerso bina cauli opposita, illaque pennata, an hoc eueniat dum parua est, vt in plerisque obseruauimus, incompertum est, cùm adultas non viderimus, quia nostro Cælo hyeme perierunt. Vide Alpinum, *qui historiam, & Iconem Plantæ à nobis obseruatæ respondentem proponit, &* Garziam *cum* Clusij *notis in lib. Exotic. fol. 271.* *Tamarindus.*

Pag. 85. Cap. 51.

Gomara *eadem habet ferè in historia generali cap. 67. qui varietatem in fructu hispanicis pomis* Camuesas *appellatis similes referens, modò rotundos, modò alia forma omnino viridi, forisq. Mespili modo coronatos esse ait; quæ* Clusius *in suis Exoticorum scholijs addidit ad* Monardum *fol. 346.* *Xilxocotl.*

Pag. 87. Cap. 54.

Quauhayohuatlis 1. *De Auellanis purgantibus vide* Monardum,& Clusium *in suis Exoticis fol.* 334. *qui etiam fructus depinxit.*

Pag. 87. Cap. 55.

Quauhayohuatlis 2. Cassia fistula. *Vide* Acostam, *&* Clusium *fol.* 271. *Exoticorum, & etiam* Garziam. *Sed ab his dissentit* Monardus, *qui folio Pyri esse retulit. Aliam foliorum Iconem posuit* Lobelius *&* Bauhinus, *sed simplici flore. Meliorem historiam, & Iconem ex* Alpino *petendam esse censemus in libro de Plantis Aegyptiacis.*

Pag. 88. Cap. 56.

Quauhayohuatlis 3. Pinei Cathartici. Purgatiua de S. Domingo. *Radix dilutè ex flauo ad carneum colorem declinat in* Recchi *exempl. fructu longitudine pollicis vnius cum dimidio, & latitudine vnius colore lutescente. Appellatur in* Mexico purgatiua de santo Domingo.

Pag. 89. Cap. 57.

Quauhtlazlatzin. *Folium longitudine dodrantali, latitudine pollices octo, & circa petiolum lunatum, sed fructus, vt depingitur, non videtur descriptioni respondere.*

Pag. 90. Cap. 60.

Anona. *An sit eadem cum Anona* Ouiedi, *quam refert* Clusius *Exoticorum lib. 2. fol.* 229. *ad cap. de Mangas.*

Pag. 93. Cap. 66.

Aueuetl. Abies Mexicana. *Rami purpurascentes ex fusco obsoleto; foliorum petioli palmum longi; fructus squamosi, veluti Pinus, qui perfectiores, reliqui globuli rotundi vesicæ sunt, in quibus oleum solet reperiri.*

Pag. 95. Cap. 71.

Capolin. *Flores ex pallido candicantes quinquepartiti, in* Recchi *exempl.*

Pag. 97. Cap. 76.

Tepeyzquixochitl. *Huius nominis Tepeyzquixochitl prætermissam iconem habes folio* 411.

Pag. 99. Cap. 82.

Papaya Orientalis, siue Pepo arborescens.

Eiusdem nominis Planta ab Auctore nostro proposita est in Occidente, & vt ex ipsius historia, nisi eadem sit, eiusdem generis esse videtur: quare hanc rariorem orientalem addere visum fuit, icone appositâ, quæ in occidentali Papaya defuit. Ex semine nata anno 1626. Neapoli *apud doctissimum* D. Marium Schipanum *Virum omni doctrinarum genere præstantissimum, obseruare contingit. Ex fibrosa radice candicante caulem protulit duûm dodrantum longitudine, digitali crassitie, leuem, candicantem, fungosum, rotundum, non absimilem Ricini cauli, eodem modo interfectum ex deiectione foliorum ex imo deciduorum: folia longo petiolo alternatim obliquè in gyrum hærebant à à medio ad summum, illaq. lata quoquouersum quatuor, vel quinque vncias, quinquepartita veluti Ficulnea, sed partes illæ profundis admodum sinibus dissectæ, vt non parum accedant illis Anguriæ, siue Citrulli officinarum* Lobelij, *leuia, dilutè virentia hilarique aspectu: quæ hyberno frigore omnia deciderunt, & caulis deinde paulatim à summo tabescens, cum radice tandem vnà periјt. Huius Plantæ semen ex Oriente cum aliјs rarioribus Naturæ donis post duodecimum suæ peregrinationis annum ad nos tulit Nobilis ille Romaniq. animi peregrinus* D. Petrus de Valle, *de quo suprà.* Ab eodem, *quæ nos per epistolam de huius Plantæ naturà accepimus, nunc proferemus. Arborescentem esse Plantam, & aspectu non dissimilem nostrati Ficui, hilariorem verò: illius flores non vidisse in India: fructum verò esse vulgari nostrati Melopeponi similem, ouali effigie, minorem, leui & virente cortice, nullis aut vix apparentibus striјs.*

ſtrijs; Internà parte carnem habentem Aurantij colore ſaturo, ſapore dulci noſtratibus ſimili, ſed quid ampliùs aromatici præ ſe ferentem, vt gratiùs quid ſapiat: Fructiferam etiam ſatis eſſe aſſeruit, & ſemen colore nigreſcente, dum recens, & poſtea, vt ex ſeminibus allatis didicimus, ad caſtaneum dilutum inclinans exiccatum, quod Coriandri ſemen æquat craſſitie, verùm oblongius, & densè aſperum. Sectum medullam oſtendit parum candicantem, ſapore dulci ad oleoſum accedens, vt in rancidis noſtratibus Melonibus euenit diuturnitate, nam biennale, & magis erat. Addit etiam fructuum petiolos ante maturitatem Fici modo lacteſcere, ex quibus eadem cum illa ab Auctore noſtro deſcripta videtur, eò magis cum in Oriente aduena Planta cenſeatur. Ramoſa non minus quàm Ficus, ſed quia nos non niſi nouellam ex ſemine quadrimeſtrem Plantam obſeruauimus, qualem vidimus depinximus. Fructum verò ex relatione ouali formà.

IN LIBRVM QVARTVM.

Pag. 102. Cap. 1.

Folia lata pollicem, longa duplum. Tlepatlis alia florida icon, eſt fol. 429. *Tlepatlis.*

Pag. ead. Cap. 2.

Folia lata pollicem vnum cum dimidio, longa duos. Flores ex ſquamoſis calycibus exigui compacti, veluti in plantis corymbiferis. *Chillapatlis.*

Pag. 103. Cap. 4.

Huius flores Herbarij Galericulatos appellant ab effigie, ſicuti in omnibus ſimilibus odoratis, & acribus plantis coronarijs, & condimentarijs. *Hoitzitxilxochitl.*

Pag. 104. Cap. 5.

Folia in Recchi *exempl. veluti obliquè ſquamoſa lineis depinguntur, quia forſan coniuncta veſperi erant, vt in Acacia, & alijs obſeruatur. Florum ſummum veluti capilli luteſcentes, reliquum coccineum. Siliquæ dependent ex illis, deinde plures ſimul extuberantibus intus ſeminibus craſſis, colore flauicantes.* *Tlacoxiloxochitl.*

Pag. 105. Cap. 6.

Huius nominis alia eſt Icon latifolia, & altera tenuifolia multùm fol. 418. *ex his, quæ ſine hiſtoria ſunt. Sed aliam cum hiſtoria vide fol.* 231. *cap.* 20. *Tlacoxochitl.*

Pag. 106. Cap. 8.

*Folia longa pollices quatuor cum dimidio, lata ferè duos. Flores lutei ſquamoſi ex calyce virente noſtratem Diaboli morſum dictam Plantam refert. Tlacocotic alterius generis, vt videtur Icon ſine hiſtoria eſt fol.*426. *Tlatlacotic.*

Pag. ead. Cap. 9.

Radix flauicat, ramuli geniculati, & alas habentes in imo petiolo Geraniorum modo, vel Leguminoſorum ritu. Floſculi veluti galericulati. Vide aliam ſimilem Iconem, & eiuſdem nominis, & cognominis fol. 451. *quo loco alias plantas eiuſdem nominis Yztacpatlis plures reperies inter ſe longè differentes, vide alias cum hiſtoria, fol.*151.152. & 197. *Yztacpatlis. Yztacpatl. alia.*

Pag. 107. Cap. 10.

Folia longa pollices duos, lata vnum. Flores valde ſimiles Arabico Iaſmino, ſiue Sambac Aegyptio ab Alpino *deſcripto, octonis foliolis, ſiue angulis quaternis, decuſſatim ſuper alijs inſidentibus, ſtaminibus intus luteis ex calyce cruciato virente prodeuntes.* *Acuilotl.*

Pag. 108. Cap. 11.

Folia longa dodrantem, lata pollices quatuor: Floris folia violac[illegible] flauo purpuraſc[illegible] in medio. Planta videtur ex genere Solani, vel Mandragoræ ſpecies fe[illegible] nodoſa, fibris albis noſo Theophraſti. *[illegible], Flores pallentes.* *Huitzmamaxalli.*

Pag. 112 Cap. 15.

*Eiuſdem nominis, ſed diuerſi generis eſt depicta, fol.*355. *Axixpatlis.*

Pag. 113. Cap. 16.

In Recchi *exempl. ſumma folia bina in ſingulis petiolis latiora ſunt, & maiora: reliquis decreſcentibus circa ramulos, lata pollicem, & longa duplum. Flores ſeptem foliolis conſtructi ex flauo rubeſcentes, ſtamina intus habentes craſſa, & obliqua. Ecapatlis imago altera maior eſt expreſſa, fol.*376. *Ecapatlis.*

Pag. 114.

Pag. 114 Cap. 18.

Nacazcul. Datura. *De Datura in nostra Phytobasano multis abhinc annis, quæ scire potuimus retulimus, & quid apud Antiquiores esset, proposuimus in Cap. de Solano manico, & infra lib. 8. cap. 28.*

Pag. 115. Cap. 20.

Tecizquiuh *Radix flauicans, folia longa pollices tres cum dimidio, lata duos, vel amplius. Flores lutei veluti Phialæ angustæ, & oblongæ.*

Pag. 116 Cap. 21.

Yztiepatlis. *Secundæ Iconis foliorum similitudo etiam ad Maluæ speciem siue Alceæ laciniatis folijs referri potest, non enim foliorum imago tantum, sed potius floris & fructus speciem Plantarum designant, vt diximus in 2. par. minus cognit. stirp. à nobis edita cap. 27. Geranios Auctor noster sub nomine Tlatlaubcapatli rostratis fructibus infrà descripsit lib. 8. cap. 48.*

Pag. 117. Cap. 22.

Atlatzopillin. *Folia pollices septem diametro quoquouersum, obscurè virentia flores ex basi foliata, & calyce prodeuntes oblongi coccinei saturi, capitatum apicem habentes effigie Maluaceæ, vel Altheæ modo, vt Collega noster rectè notauit, cuius varietates videntur Bammia Aegyptia* Alpini, & *Sabdariffa* Lobelij, *quarum folia magis vitiginea, vel cucurbitina, vt etiam Abdelmosch* Ioannis Ponæ *Veronensis in suo* monte Baldo. *Differunt verò fructus cacumine acutiore, & flore luteo.*

Pag. 118. Cap. 23.

Cocoztamatl Vrinaria. *Bryoniæ congener non tantùm ex effigie, & descriptione, quàm ex viribus videtur. Folia in* Recchi *exempl. quinque pollices æquant diametro quoquouersum, neruulis siue venis crispis ramosis pallentibus, colore sunt diluto ex viridi, petioli contorti, radix verò obliquè rugosa.*

Pag. 120. Cap. 26.

Cacapipilolxoduil. *Radix colore inter carneum dilutum, & flauum fuscum. Folia longitudine bipollicari obtusiora in summo. Flores veluti pulposi ex flauo rubescentes nostratis Periclymeni ex carneo rubescunt externè, sed in valle* Campoclarensium *luteis floribus, & vulgari maioribus obseruasse meminimus Iunio mense.*

Pag. 121. Cap. 28.

Curaqua Brasilium. *Radix in exempl.* Recchi *magis fibrosa depingitur, colore castaneo diluto, & maculosa, ramuli geniculis purpureis, & flores veluti lutei vtriculi: folia atro virent.*

Pag. 123. Cap. 31.

Xiuhecoclin. *Folia longa pollices tres, lata duos, & contortæ summitates, sint ne flores, fructus vel siliquæ, vix ex* Recchi *exempl. colligere potuimus, omnia namque viridi sunt colore, & indistincta, vt teneræ potius videantur germinationes.*

Pag. 124. Cap. 33.

Mexochitl. *Ad Nerij speciem etiam referri posset.*

Pag. 127. Cap. 37.

Tlatlancuaye. Piper longum. *Prima Icon longè differt à secunda, nam illius folia sunt quinqueneruia parua, longa pollices duos tantùm, & rotundiora geniculis ramulorum rubentibus, quod in fructus Icone tantum è regione est expressum. Secunda Icon folium habet longum pollices octo, latum duos cum dimidio, venulis crispis admodum.* Clusius *aliam Iconem expressit fructus tantùm ex* Monardo *in Exoticorum volumine fol. 342. similem Iulo, siue Spicæ plantagineæ, cuius sapor & odor orientali magis iucundus, & validus percipitur.*

Pag. 128. Cap. 40.

Huapahuaizpatlis. Huapa... peri... *Eadem sit cum Huapahuaizpatli hoc loco descripta, duas alias Icones ... secunda floribus respondere videtur.*

Pag. 128. Cap. 41.

Yllamatlanitis. *... fol. 443. quam vide, & hoc loco repone.*

Pag. 129. Cap. 43.

Xiopatlis. Xiopatl... *Icon est fol. 418. sine folijs, & siliquis in summo multis, quæ non describuntur in h... ...oria, quare alterius sit generis ambigitur.*

AD LIBRVM QVINTVM.

Pag. 134 Cap. 2.

Flores villosi, in extremo purpurei, in imo candicantes, ex calyce virente, & folia quina ramulis simul hærentia, fructu rotundo, & in apicem non desinente. Planta proposita a descriptione, vt Collega noster notauit, non parùm abesse videtur. *Acxoyatic.*

Pag. 138. Cap. 3.

Primæ Iconis fructus à dextris, Quaubchilli, colore est sanguineo coccineo: à sinistris sunt, Totocuilatl exigui fructus, quorum dexter colore rosaceo saturo: alij simul à sinistris coccineo saturo. Fructus inferior à dextris Chichimechachilli colore roseo saturo: sinister verò nomine Pocheboachili colore purpureo violaceo parùm. In secunda tabella maior fructus Tlalchilli, colore roseo, saturo, fusco. *Chilli Capsicum Mexicanum.*

Pag. 139 Cap. 4.

Potiùs ad Tithymali speciem, quæ Apios dicitur, referri censeremus, radice tuberosà, fructa ex pelui prodeunte, cuius semen non obest, quod dulce gustu percipiatur, nam Lathyridis semen, Dioscoride *teste, sine cortice dulce gustu esse dicitur. Et quamuis huius Plantæ folia longa sint, atque tenuia, & plura ex geniculis simul prodeuntia, quod alijs Tithymalis videtur alienum, nisi in summis ramulis, ex quibus comæ, & vmbellæ producuntur; vires tamen præter effigiem, & vsus cum reliquis notis illam ad tale genus remittere videntur. Nerium verò nobis lac habet in radice, & luteum succum in reliqua planta, vt Apocynum, veluti suprà diximus.* *Chichimecapatlis.*

Pag. ead. Cap. 5.

Alia eiusdem nominis Icon reperitur fol. 367. *Chilpatlis.*

Pag. 140. Cap. 6.

Sub vocabulo Synonymo Hoitzitzitentli exactior Icon adest fol. 378. *Hoitzitzitentlis.*

Pag. 141. Cap. 7.

Folium longum pollices tres, latum duos, obscurè virens non modò, vt Collega noster ait, ad Clematidem Cruciatam præsertim, sed etiam ad Periclymeni speciem referri posset ex Icone, nec minus ex viribus, quàm ex effigie Asclepiadis, nisi acrimonia summa prohiberet. *Chilmechatl.*

Alio nomine dicitur etiam Ycha, vt ab Auctore refertur, cui Ychatomac dicta, cuius Icon fol. 441. non videtur absimilis. *Ychatomac.*

Pag. ead. Cap. 8.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, obscurè virentia: ex Recchi *exempl.* *Cocotemecatl.*

Pag. 142. Cap. 9.

Aliam eiusdem nominis, sed alterius generis cum sua historia reperies fol. 158. *Cocoxihuitl.*

Pag. 143. Cap. 11.

Viribus acribus, & natalibus cum reliquis accedere videtur ad Crocodilij vires, vt etiam ex Galeno, *sed effigie ad Dipsacum, veluti iam Collega noster animaduertit.* *Cohayelli.*

Pag. 144. Cap. 12.

Folia lata pollicis dimidium, longa pollices septem. Flores Rapuntio similes, latiores quàm in Icone ex Recchi *exemplar.* *Cocoyatic.*

Pag. 145. Cap. 13.

Folia longa pollices quatuor, lata duos cum dimidio. Iuli ex viridi-flauo purpurascunt, pilosi, & longi pollices tres cum dimidio. Radix ex viridi-nigro purpurascit nodosa, fibris albis. *Mecaxochitl.*

Pag. 146. Cap. 14.

Folium obscurè viret in Recchi *exemplar. magis lunatum circa petiolum. Flores pallentes ex albo-virente, nec biantes.* *Ololiuhqui.*

Pag. 148. Cap. 18.

Planta Cæsia.

Tuzpatlis Cæsia.

Exhilarans animos intuentium Cyaneus color, siue Cæsius in huius rarissimæ Plantæ radice ab Auctore nostro obseruatus, qui in nullis alijs tam veteris, quàm noui Orbis Plantis, quod sciamus, huc vsque fuit notatus: ac etiam eximiæ, & aromaticæ facultates plures, quas Auctor *Cæsia radix rara.*

noster

noster refert, vt hisce denique verbis concludere voluerit: quamobrem nullæ officinæ hac egregiâ herbâ carere deberent; *ansam nobis præbuerunt illam* Illustrissimo, & Excellentissimo *nostro* Principi Cæsio *dicandi, ac illius cognomine eandem nobilem Plantam decorandi. Sicuti enim ista Planta hoc ipso, quoniam in radice huius coloris vna præ alijs sumpsit priuilegium, dici debet, & haberi rarissima, & è tota herbarum familia in primis obseruari: ita* Illustriss. Cæsius Princeps *noster, quoniam iuxta Natales antiquissimos Illustrissimi generis, in quo post regium, & clarissimum Pontificiæ dignitatis fastigium, cæteri gradus dignitatum, & honorum in belli, & pacis vsu, summis, & clarissimis viris, atque etiam vitæ innocentiâ, & sanctimoniâ præsignibus, semper claruerunt, ac præter vulgarem tùm exteriorum, cùm animi dotum excellentiam, quæ omnem Principem exornare debent, priuatim alia quoque superiora innumera prærogatiua accepit, tum id præcipuè quod, veluti iam nemini ignotum est, ei parum videbatur liberalium artium studia amasse, nobiliores scientias, & disciplinas tractasse, imò omnium naturalium rerum, & hyperphysicarum sapientiam pectore suo comprehendisse, nisi harum persequendarum, in alios quoque corriuaret amorem non solùm, sed & promouendarum nouo instituti genere omnibus Principibus admirandum daret exemplum. Vt ita meritissimò* Cæsius *alter, quasi Iouis filius &* γλαυκώπιδος, *Cæsiæ Mineruæ frater dici possit, si antiquo, mythologico quidem more, laudes exprimere velis, ad quem adeò huius versus scribendi causam olim habuimus:*

Dux tibi Lynceidum Cæsi, Lynx, Cæsia Pallas,
Cedunt: mente, oculis nam tibi cuncta patent.

Neque hæc tantùm Cæsia Planta optimo iure, sed & reliquæ quæcunque istius ampli voluminis, & ipsum Volumen, Cæsium ferre nomen, Cæsiumq. dici debet, dum nostri Principis Cæsij *sedulitate, magnanimitate. ac liberalitate, studijsq. simul ac sumptibus, & quidem ingentibus, quibus ipse latè prospicere publico omnium voluit bono: in mortalium manus editum producetur. Parum autem hoc tanto Principi! Plura* Lynceorum *namque volumina varia, eiusdem liberalitate, ac paterno erga suos* Lynceos *affectu, & effectu iam impressa multis abhinc annis per Orbem vagantur, nec liuor, aut inanis latratus obstant vel minimum, prorsus enim illi post habentur, (si quosdam habent:) multa etiam sub prælo sunt: nullis parcit ille expensis, vt ex* Lynceorum *studijs respublica litteraria iuuetur. Quapropter omnes Orbis Vrbes tanto* Principi *veroq.* Mecœnati Cæsio, *& huiusmodi studij Promotori plurimùm sicuti debent, ita eius imitatoribus, eiusque operibus ipsis, nullo modo carere deberent, quod & de Planta ipa Cæsia* Recchus *Auctor noster affirmat. Quid autem nos vlterius impulerit, vt hanc potius Plantam quàm aliam, quæ cyaneo siue cæsio colore in flore præcipuè micaret, aspectuq. forsan gratior videretur, elegerimus tanto constituendam Principi, paucis dicemus.*

Cæruleo siue Cæsio colore florentes plantæ adeò sunt vulgares, vt nullus sit olitor, qui in suo horto, vel saltem Cichorium non habeat: rarioremq. in floribus cyaneis effigiem nullam, quæ nos ad hoc excitare posset, adhuc cognouimus. Hanc etsi non floridam, quod & obijci posset, id ab Auctore nostro potiùs dubitanter his verbis asseritur, & flos, vt aiunt, nullus: *quapropter nullà obseruatione contrariâ existente, quod flore omnino careat, nō desperandū existimauimus, quin florida esse possit, quamuis Cæsius in flore non adsit color.* De *Plantis ex Filiceorum, & Capillarium genere, quod flore, & fructu careant, iam diu recepta est opinio, etiam teste* Dioscoride: *sed vt maximum medicæ materiæ Virum illum omnibus præferendum, defendere videamur, cui præcipuè mortales omnes debent, & nos priuatim, illud intelligendum existimamus, quod scilicet conspicui vulgò sint, non quod doctis, & curiosis naturalium indagatoribus sint occulti, & ignoti: Et quamuis Auctor noster Plantæ folia similia Polypodij folijs minoribus, sed virentioribus posuerit, illud* virentioribus *differentiam parit, vt non ex Polypodij, sed ex alterius genere esse possit: ex quo noster doctissimus Collega, ad Acanthi foliorum diuisuram accedere dixit, atque ob id floridæ Plantæ affinem: sed quod non modò effigie sit Polypodio similis, foliorū scilicet diuisura concessa est, sed etiam ipsâ substantiâ, & naturâ, quod ab Auctore, si ita fuisset, esset expressum, & sic ex genere Filiceorum. Floridam, & fructiferam esse adhuc Plantam hanc, asserendum duximus, & mirum in modum, quod etiam non modò à nobis iam multis abhinc annis est obiter annotatum, sed etiam ab* Illustriss. *nostro* Principe Cæsio *inter multa alia præclarissima cogitata, & scripta in volumine illo, cui vt nobis relatum, titulus;* De Plantis imperfectis, *elegantissimè atque doctissimè disseritur, & demonstratur.*

Cæsia mirè florida, ac fructifera.

Quid

Quid enim vetat, quod omnium mater Natura plantis tribuerit alio vel alio loco vterum & fœtum gerere, & excludere magis, minusq. conspicuum? Et si Rusco, Hypoglosso & Lauro Alexandrinæ flores, & fructus in summo foliorum constituit conspicuos quia mirum; in Filiceis & Capillaribus, si in eorum dorso non tam conspicuos, sed paruos adeò nasci voluit? quos nullo in his diligenti examine, vel anatome præposita, à iuuentute adesse animaduertimus. Hæc ab Illustriss. *nostro* Principe Cæsio *non modò iam diu obseruata sunt, sed nunc apertius demonstrata parui illius Telescopij adiumento, quod mirum magnumque in modum obiecta, vel minima ob oculos distendit magis quidem, minusq. iuxta artificis præstantiam, & lentis exiguitatem, & illius varietatem, imò exigua, vel Atomo paria obiecta, ita magna oculis obijcit, vt quisque in admirationem incidat, ac Polypodij, & congenerum semina Piso, vel Ciceri paria offert oculis, quæ arenæ exiguo grano paria simplicioribus existimantur. Qui autem suo tempore pilosam illam extuberantiam in similibus Telescopio paruo obseruauerit, & flores virescentes magnos, & semina, vt diximus, conspiciet, & insuper in semine vmbilicatam partem etiam qua hærebat, & alimentum, & incrementum capiebat, clarissimè obseruabit, qui absque Telescopio vix nigram arenulam splendidam conspiciet: in hac scilicet pilosa flauescente in folij dorso extuberantia bino ordine dispositos corymbos deprehendet quinquagenos circiter flores siue fructus cum seminibus in singulis. Ex his non imperfectam plantam, sed sua natura dorsiparam existimandam, & sic perfectam, si etiam hæc nostra planta ex eo esset genere; vnde & rarissimam ob Cæsij coloris in radice obseruati, & ob aromaticas facultates dignissimam nostri Principis cognomine decorare maluimus, illique omnino dicare.*

Plantæ quidem, vt & Theophrastus *etiam lib. 1. cap. 1. adnotauit; non solùm vario loco fructum gerunt, & subtus folia, quarum plantarum, non inuenimus expressum, an de Capillaribus, & Filiceis, vti diximus, intellexerit; quod potuit fieri: vt supra folia, vt de Lauro Alexandrina expressit supra terram conspicuum; sed etiam infra terram occultum, vt defodi tellus oporteat si quæratur, vt in planta Arachydna, quæ Amphycarpa etiam dicitur, & obseruata, & descripta fuit à clarissimis* Carolo Clusio *lib. 1. Exoticorum, & à* Ioanne Pona *in suo* monte Baldo *italicà linguà* Venetijs *impresso. Et quia locus videtur, addendum censuimus, quod ab alijs memoriæ adhuc proditum non est, à nobis autem obseruatum multis abhinc annis, plantas non modò fructum edere, & perficere supra terram intra mensem, bimestre, vel trimestre interuallum, aut quoduis, sed plantam quoq; esse, quæ integro anno vterũ cum fœtu gerat infra terrã obrutum, nec nisi post annum supra terram proferat, & perficiat. Hoc in planta euenit à nobis dicta in nostro Phytobasano, Epimedium, & vulgo Lunaria racemosa, quæ Maio mense exit supra terram foliosa tantùm, vel foliosa cum racemo etiam, sic enim à terra assurgit, & quæ ab initio caret racemo, illo semper carere est obseruatum; si enim ab initio natam produxit, nec amplius racemum apta est proferre. Et nos obseruauimus in quamplurimis Plantis in Aequicolarum montibus omnes plantas in imo petiolo supra radicem folliculum habere quendam, veluti Ari florem exiguum, in quo plantulam exiguam veluti fœtum, complicatum extare vidimus intra folliculum vteri vicem gerentem, integram foliosam tantùm, quæ racemo vidua erat post annum proferenda, & quæ racemosa, cum ipso exiguo, sed integro racemo conuoluta: & hic mirum Naturæ institutum! Alias plantas simili modo infra terram vterum gerere agnouimus, & suo tempore proferre, sed non anno integro, & forsan nec medio, verùm à noua radicis ipsius extumescentia, vt in bulbosis quibusdam, in quibus intra bulbum ipsum spicatum cauliculum obseruauimus suo tempore proferendum.*

Epimedij partus mirabilis.

Plantarum folliculus.

Pag. 149. Cap. 21.

Huius nominis icon tertia omissa fuit, cuius folia vix apparent serrata, lata pollices duos cum dimidio, longà tres cum dimidio, crassis dentibus, & inordinatis parum circumscissa, alterà parte obscurè virentia, alterà candicantia, radice crassà, obscurè flauicante, cauli ex viridi candicante. Flores in summis ramulis copiosi, stellati, flauicantes, staminibus fuscis in medio, ex Recchi *exemplar. Vide fol. 183. cap. 2. lib. 6. vbi reposita est, & describitur. Alia etiam eiusdem nominis reperitur icon fol. 436. cum qualitatis nota, ex* Recchi *picto exemplari desumpta, quæ margini aderat.*

Tzecuitetlis.

Pag. 150. Cap. 22.

Huius nominis Tchatlepatlis, alia est icon fol. 442.

Tchatlepatlis.

Pag. 151. & 152. Cap. 24. 25. & 26.

Yztacpatlis *Eiusdem nominis Yztacpatlis præter descriptas, & depictas fol.* 106. & 197. *alias varias sine historia reperies fol.* 450. 451. & 452.

Pag. 153. Cap. 28.

Axixocabuizpatlis. *In* Recchi *exempl. Radix videtur tuberosa, in imo latior, colore flauicante, folia lunata pollices tres cum dimidio, & tres lata.*

Pag. 157. Cap. 29.

Cempoalxochitl. *Tubulosis floribus plantas rariores, atque aspectu iucundiores in nostra 2. part. minus cognit. stirp. proposuimus, alteram simplici flore, alteram multifloram. Polyanthon verò degenerare in magis, & minus dehiscentibus tubulis, ore scilicet magis biantibus, & barbulis longioribus, alijs verò rotunda, tubuli recisione sine barbulis; atque domesticas gallinas auidè aliorum congenerum simplici flore folia pluries sine noxa esitasse, obseruauimus.*

Pag. 159. Cap. 32.

Epazotl. *Vera Atriplex latioribus est folijs ferè trigonis, fructu foliaceo, vt aliàs diximus, viribus ferè contrarijs.*

Pag. 162. Cap. 35.

Pelonmexixquilitl. *Tricoccos fructus quos notauimus, acrimonià præditos esse reperimus, præsertim quibus singula semina, vt Tithymali, Chamelææ, Ricini, & similium.* Camerarius *huius plantæ iconem exactiorem habet.*

Pag. 163. Cap. 36.

Phehuame. Dioscorides *ad longæ Aristolochiæ speciem refert Clematidem, nec ob radicum longitudinem, sed viticularum Clematidem dici putamus, sicuti quæ propriè Clematis Planta dicitur. Radix flauicans, & rugosa est. Folia tripollicari diametro. Flores virentes punctis obscurè purpureis intus & extra depicti.*

Pag. ead. Cap. 37.

Piper rotundum. *Piperis iconem hactenus elegantiorem, vt Collega notauit, doctiss.* Clusius *expressit, non modò Exoticorum lib.* 1. *cap.* 19. *sed iterum in notis ad* Garziam *cap.* 22. *At etiam videndus est* Christophorus à Costa *cap.* 17. *de Pipere, in quo similitudinem, atque differentiam refert foliorum Piperis, & Betle, quam nobis anno præterito obseruare contingit, munere clariss.* D. Petri de Valle nob. Rom. *suprà memorati; cuius humanitate inter alia Exotica rariora, Piperis, & Betle folia accepimus. Horum folia quanquam inter se magnitudine vix differant, similique modo sarmentis arbores scandentibus hæreant, effigie, atque alijs non parum disiungi videntur. Piperis enim folia quæ non tribus tantum, sed quinque neruis per longum folij ferè plantagineis distinguuntur, carnosiora & solidiora sunt folijs Betle; magisq. ad oualem figuram accedentia, & inde in acutum desinentia. Betle verò ijsdem neruis tenuioribus molliora, & delicatiora sunt admodum, & circa petiolum latiora, atque in summo sinuosa, vt ipsius Coni potius quàm vllam Oui effigiem exprimere videantur. Piperis folium maius, quod habuimus, latum in medio erat vncias quatuor, & duplà longitudine, quamuis aliqua oblongiora, ac etiam obesiora reperiantur, non tamen in imo ita lata, vt in* Clusij *pictura, sed acutiora circa pediculum, qui non lignosus, sed neruosus est, dimidià folij longitudine, Piperisq. sapore, si dentibus teratur. Iconem ex ipso folio expressam adijcere voluimus, vt cum ob exiguitatem plantæ arborem scandentis depictæ, quædam minus rectè sint expressa, in hoc maiore folio curiosus lector magis adspicere possit.*

Betle & Piperis foliorum differentia.

Pag. 165. Cap. 38.

Tacuache Mechuacan *Huius plantæ fructus nulli nostratis plantæ fructui similis est: non Cucumeri asinino; non Colo-*

Colocynthidi, quamuis flore cum dictis, Scammonio & Conuolualis conueniat semine interno cum Apocynis, sed non fructu. Nulli plantæ à Monardo *propositæ, nam prima illius Bryoniæ, secunda Scammonio, & Conuoluulis accedit, sicuti tertia magis syluestris, quæ fructum habet cartilagineo cortice conuoluulis similem. Quod autem radice tuberosà varient non mirum, cum alijs eueniat: quare hucusque sui generis, vel media inter illas esse plantas videri potest. Folium iconis cum fructu longitudine quatuor pollices æquat, latum tres, colore viridi-cæruleo obscuro: fructus ex albo flauicat obsoletè. Est & alia icon in* Recchi *exempl. eiusdem nominis Tlalantlacuacuitlapilli, cuius radix crassa est, & carnosa, sed in fibras multas desinens, colore castaneo pallente, viticulæ longæ nodosæ, folia rotunda lunata, fructus veluti ouum, longitudine pollices quatuor, crassitie pollicum duorum cum dimidio, exiguis maculis vt punctis depictus, colore obscurè virente.* *Tlalantlacuacuitlapilli.*

Pag. 166. cap. 39. *Teoquilitl.*

In Recchi *exemplar. caules squamosi virentes, folia lata bipollicaria: Iuli, siue siliquæ, aut fructus ex dilutè viridibus-flauicantibus punctis notati.*

Pag. ead. cap. 40. *Tlatlauhcapatlis.*

Aliam iconem vide fol. 428.

Pag. 167. cap. 42. *Yztactexcaltlacotl.*

Radix intortis fibris, colore castaneo. Flores terni in summo ramulorum colore purpureo, violaceo, calyce albicantes.

Pag. 168. cap. 44. *Xoxonacatic.*

Si quis nostrates bulbos acrimonia præditos experiretur, facilè catharticas vires inueniret, Colchico meliores atque innocentiores. Græci vim Scillæ ventrem emolliendi tribuerunt ex bulbaceis, non esculentis, nam Cæpa, & Allium bonam facere aluum tradunt.

Pag. 171 cap. 47. *Atzoyatl.*

Hirsutis folijs adhuc nobis inuisa congener, fieri tamen posse arbitramur loci varietate, nam Cichorium dulce à nobis in nostro volumine propositum in montano natali loco, & frigido hirsutum est admodum, translatum, & cultum Neapoli *omnem hirsutiem deposuit, sic etiam in Sanguisorba, & alijs obseruatur, & maritima Brassica oleracea. Congenerum verò flores varietate eleganti obseruauimus, nam alij sunt longo tubulo, alij amplo, & patulo ore, alij rubentes, alij purpurascentes, alij albi, alij lutescentes, alij mixti ex duobus coloribus distincti, in quibus aliquando alius magis albicat medietate, alius magis rubet, sic alijs coloribus, alij inscripti lineis, & variegati versicolores.* Mutatio in plantarum hirsutie. Florum in hac varietas.

Pag. ead. cap. 48. *Cocoquaquiltic.*

An voluisset Auctor describere plantam vulgatiorem nobis, Fior Velluto *appellatã ab Herbarijs, ex Caryophyllis hispanicis, ignoramus; folijs non parum congeneribus accedit, flore verò si ita sit minus rectè depicto; obest etiam Nasturtij odor. In* Recchi *exempl. non fuerunt folia omnia depicta in ramulis, sed tantum initia, vbi erant apponenda, quare sculptor etiam hic mutilam expressit figuram.*

Pag. 173. Cap. 50. *Chichiualmemeya.*

Folia dodrantem longa sunt, & lata pollices duos. Radix veluti nodosa, castaneo colore diluto; & flores, qui describuntur vasculis similes, non sunt expressi, sed tantum Siliquæ modo, Chilli, Siliquastri scilicet in acutum desinentes rubentes, & in summo ad luteum vergentes cum virore, & aliæ minores in summis ramulis virides sunt, ad rubedinem parum inclinantes, nec aliquo modo hiant, vel floris imaginem referunt, quare adhuc cuius sit generis nos ignorare fatemur.

Pag. 177. Cap. 51. *Pycielt* Tabacus.

Planta proposita, vt ex icone colligi potest, minori speciei similior videtur, quæ ab Herbarijs dubius Hyoscyamus dicitur, pallentibus floribus: in alijs maioribus, & vulgatioribus flores ex candido, vel pallente rubescunt. In hac planta, vt Recchi *exemplar habet, pallente sunt colore flores, & folia rotundiora in summo, quæ in vulgaribus angusta sunt admodum circa flores: Vide* Monardum *cap.* 14. & Clusium, *qui in suo Exoticorum volumine duas elegantes icones proposuit, & depinxit.*

Pag. 178. Cap. 53. *Tlanoquiloni.*

Potius ad coronarias plantas capitatas, vt Stoechadis, Thymi referenda: flosculi depinguntur ex capitulis prodeuntes cærulei, vt in similibus obseruatur.

AD LIBRVM SEXTVM.

Pag. 183. Cap. 2.

Tzocuilpatlis altera.

Radix in Recchi *exempl. flauicans obscurè, folia lata pollices duos cum dimidio, longa tres cum dimidio, crassis dentibus inordinatè serrata, altera parte candicantia, flores stellati staminibus fuscis. De hac quoque verba fecimus in lib. 5. cap. 21. vbi duæ aliæ describuntur. Vide etiam fol. 436. aliam iconem eiusdem nominis, & facultatis, floribus inter folia in iconibus alijs cum nominibus.*

Pag. 183. Cap. 3.

Axixcocahuilixpatlis

Hæc flores habet à leguminosis alienos, quinquepartitos, staminibus intus multis nigris, & siliquas oblongum semen vnicum continentes, vt ex Recchi *exempl. figura colligitur, quare vix inter leguminosas reponenda, non enim omnes plantæ siliquas proferentes leguminosæ idcirco censeri debere videntur, nos enim potius à flore dijudicaremus.*

Pag. 185. Cap. 6.

Cenanam Tezcoquensis.

In Recchi *exempl. flores depinguntur coccineo colore ex calycibus virentibus, altero verò ramulo basis coccinea, & flos insidens luteus: forsitan coloris varietatem in flore ostendere voluit. Siliquæ semine flauicante, lanugine candida oblonga dependente refertæ. Pictura non habet folia obtusa, nec maiora longitudine pollicum quinque, & latitudine vix digitali: Quare non parum Nerium vel eius speciem, aut congenerem hirsutam plantam folijs, vt in siliquosa Lysimachia dicta obseruatur, in palustribus nostratibus, binis hirsutis folijs referre posset: Nos in Vinca peruinca vulgari cæruleo flore Neapolitana succum lacteum, vt in Asclepiade luteum sicuti in Nerio, amicis Herbarijs ostendimus perpetuò obseruandum, vt ab opinione contraria discederent. Huius nominis Cenanam, reperitur altera icon cognomine Tezcoquensis fol. 362. Et altera de Quahunahoac fol. 361. quæ similes, & congeneres videntur.*

Pag. 186. Cap. 7.

Ciulpatlis Hemionitila.

Nullam ex Dioscoride *nos Hemionitin agnouimus pennatis folijs, & ignorare fatemur de qua noster Auctor intelligat, nisi Trichomanen accipiat, quam alio nomine pro Hemionitide acceptum non reperimus: nisi pro Hemionitide* Dioscoridis, *Aspleni delineationem intellexerit folijs Polypodij. Nam Hemionitidis veræ folia lunata Dracunculi modo describuntur (quibus secundæ iconis plantæ magis accedere videntur) & descriptioni respondentia, bina cauli hærentia, & reliqua.*

Pag. 188. Cap. 8.

Cocozxochipatlis.

Nouum est in Asteribus radices tuberosas dependere, vt in hac planta depinguntur, quæ an alijs Buphthalmicis sit affinis, difficilè est asserere; sed minimè mirum congeneres plantas alias radice fibrosa, alias tuberosa obseruari, nam & Peruanum Solis florem ex Indijs tuberosum habuimus, de quo in nostra 2. par. minus cognitar. stirp. verba fecimus, & iconem proposuimus: inde alia postmodum obseruata in hisce Annot. inferiùs addemus. Et etiam in nostratibus Gerania, & Ranunculos præsertim radice tuberosa, & fibrosa variare, omnibus notum speciemq. distinguere non genus.

Flos Solis Peruanus tuberosus.

Tepetlaxiuhitl.

Pag. 192. Cap. 17.

Folia longa pollices duos ex Recchi *exempl.*

Xararo.

Pag. 196. Cap. 24.

Folia longa pollices septem, lata vnum cum dimidio, & ad Iaceas dictas plantas capitulis, & folijs accedere videtur.

Tolmimiquilizpatlis.

Pag. 197. Cap. 25.

Huius iconem prætermissam reperies infra fol. 445.

Tztacpatlis Tepuzcullula.

Pag. ead. Cap. 27.

Huius plantæ icon, & vires non parum conueniunt Conizæ minori Dioscoridis, *quam nos* Mesues *Eupatorium diximus,* Matthiolo *minimè cognitam, sed* Lobelio, & Petro Penæ: *Ast illi folia non sunt candida, sed lutescentia potius. Eiusdem supradictæ plantæ nominis varias effigies inter se genere differentes reperies fol. 450. & 451.*

Pag. 199.

Pag. 199. Cap. 31. *Nanahuapatlis.*

Folia latiora: & lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio.

Pag. 200. Cap. 32. *Xiuhtetonqui.*

Eiusdem nominis Nanahuapatli est icon sine historia fol. 389. quæ minimè huic historiæ respondet.

Pag. 201. Cap. 34.

Folia lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio ex Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 35. *Tlallayotli.*

Ad Cucumeris syluestris aliud nouum genus referri posset, licet viribus purgantibus, & facie differat, quia fructus edulis dicitur ab Authore, & semen lanuginosum.

Pag. 202. Cap. 37. *Chilpan*

Digitales appellatæ plantæ, vt Lobelius *Anglorum experimento refert, non parùm facie, & viribus accedere videntur, de quibus in nostro volumine cap. de Ephemero* Dioscoridis *verba fecimus.*

Pag. 204. Cap. 40. *Coyotomatl.*

Radix flaua, maculis castaneis, nisi sint cauitates. Folia altero latere dentata, lata pollices duos, longa pollices tres. Fructus siue folliculi pollicari diametro, sed oblongiores.

Pag. 205. Cap. 42. *Nanacace.*

Viniferæ vitis folia minimè referre videtur planta depicta, nisi fortè magnitudinem non formam referre videatur.

Pag. 206. Cap. 43. *Teixmincapatlis.*

Folium longum pollices sex, latum dimidio minus. Flores pilosi veluti Amelli, ex flauo rubentes, in Recchi *exempl.*

Pag. 208. Cap. 47. *Yztaciihuatl.*

Radix castaneo colore diluto, longioribus, & crassioribus fibris elleboraceis, flores in calycibus squamosis, flauicantibus. Cardui mitis species videtur.

Pag. 209. Cap. 49. *Tlaelpatli.*

Ad Symphyti petræi species referri posset, ni parùm amaresceret; radice castaneà, fusco colore, folijs rotundioribus, digitali longitudine sesquipollicem latis in Recchi *exempl.*

Pag. *ead.* Cap. 50.

In Recchi *exempl. flores calycibus Rutæ colore rubentes pilosi, radice pallente: folium è regione latiùs, oblongum, non extenuatum in medio, colore rutaceo.*

Pag. 210. Cap 51. *Chelpanxochitl.*

An Anthirrhini species.

Pag. 213. Cap. 66. *Phaca.*

Huic similem iconem absque historia reperies fol. 398. sub nomine Pocayo.

Pag. 216. Cap. 61. *Quauhxocotl Cullulensis.*

Folia longa, & lata quoquouersum pollices quatuor cum dimidio in Recchi *exemplar.*

Pag. 218. Cap. 64. *Yxtomio.*

Quia in pappos semen abit non erit ex genere Anchusæ, vel Echij: propter alias partes similes, aut florem tantùm, nisi fructu, vel semine quoque respondeat, vt suo generi, referri possit. vide de his quæ scripsimus in nostra minus cognit. stirp. 2. par. cap. 27.

AD LIBRVM SEPTIMVM.

Pag. 226. Cap. 12. *Cacauaxochitl.*

Flos est cauus, integer, Campanulæ, vel Trachelij colore carneo, coccineis punctis depictus, & in summo apices tenet saturiores. Reliquis non multùm abest, sicuti & viribus astringentibus, & exsiccantibus. Amplæ huic familiæ addenda visa fuit rarior sequens spectabilis Planta.

Planta Cardinalis Barberini.

Herba Cardinalis Barberini.

Inter Rapuntia maximum coccineo spicato flore.

Exotica nobis, & inprimis elegans planta nuper studiosis aduecta, cùm peculiari patrioq. nomine carere videretur, atque coccineis copiosis, ac diuturnis esset floribus, aspectu iucundissimis, in crassam & longam spicam confertis, Cardinalitiam vestem colore referentibus; herbæ Cardi-

nalis denominatione ab Herbarijs insignita, & euulgata fuit, vt conijcere potuimus. Ob elegantiam igitur nos, & nouitatem illam obseruantes, atque ad proprium genus reuocantes, ex notis aliàs à nobis pro cognitione specierum plantarum in minus cognit. stirp. 2. part. traditis, illius tam praeclarum Cardinalis *nomen delere, aut immutare nullo pacto voluimus, imò potiùs clarius reddere, atque sub generico nomine ad suam speciem, vel proprium indiuiduum referre. Itaque Cardinalis appellationem in genere sumptam, praestantem proculdubio beneq. conspicuum Cardinalem exprimere palam est, vnde profectò in* Vrbe, *hoc praesertim quo innotuit tempore felici* Barberinum Cardinalem *subindicare voluisse, sicut existimare debuimus, ita omnibus decreuimus declarare, qui praeterquam quod omni scientiarum genere in hac sua virenti aetate praeditus, sanctissimisque moribus perornatus existit, prudentià quoque maximà, ac erga omnes humanitate, pietatisq. summa studijs nemini vnquam secundus, ac meritò quidem Nepos Sapientissimi ac Beatissimi* Pont. Max. Vrbani VIII. *quapropter Cardinalis, vt diximus denominatio, tali de purpurà conuestito Pontificis Summi Nepote plerosque intelligere, ambigendum non est, qui cum naturà, cunctisq. animi conatibus Apum Regum, reliquarumq. sedularum inter mysticas illas, nobilesq. volucellas, praeclaras virtutes in subditis rectè regendis, omnibusq. benignè fouendis abundè prae se ferat, non sine mysterio Apum Insignia trino numero, tribus angulis disposita à suis maioribus delecta fuerunt, mirabili quodam, vt ita dicam, praesagij spiritu, quasi praescijs hunc futurum qui Maximum propè Patruum in magno totius Christiani Orbis onere sustinendo, regendoq. leuamen afferret, quorum praeclarissima gesta cum Amicis litterarum cultoribus non raro commemorantes, debitisq. laudibus prosequentes synopticis, emblematicisque encomijs ab* Illustris. & Excellentis. Principe Federico Caesio *Lynceorum Institutore, ac Principe doctissimo, in* Apiario *ex naturalis sui Theatri Frontispicijs deprompto, non minus aptè quàm eleganter in* Barberinas Apes *prolatis, pleniùs recoluimus, ad quod* Romae *annis praeteritis impressum, lectorem ablegamus. Non abs re interim plantam hanc suo Cardinalis nomine simpliciter receptam, posthac addito Illustris.* Barberini *cognomine proferendam producimus: Eoque magis cùm hanc hucusque à nemine descriptam, nos primùm obseruauerimus, illiusq. historiam, plena cum icone publici iuris fecerimus: tuoq. cognomine, Amplissime simul & doctissime* Barberine, *decoratam, tibi dicare humiliter atque offerre ausi sumus. Sit illius in plantis nomen, qui inter omnimoda studia illarum quoque & scientià, & nominibus non parùm oblectatur, eaq. speciosos suos* Apibus Barberinis *exhibeat flores, vigente semper atque nitente purpurà, quibus fouentibus diutius reliquas inter fulgere poterit. Ex radice igitur haec perenni, vegeta, fibrosa, candida, repente lateribus, cespite facilè se propagante, tenerà, lactescente, dulci, cum pauca caliditate, plures caules, siue soboles, iuxta radicis vetustatem, & vbertatem promente Aprili mense, sed primo vere folia in terra strata erumpunt, vulgari Rapuntio non dissimilia: nisi quia minora, & angustiora, laeuia, obscurè virentia, & in orbem iuxta radicis caput expansa, quae deinde in laeui candicante rotundo, sed anguloso caule (tripedalem obseruauimus, & aliquando multis alis diuisam) qui crassior, & vegetior est Rapuntio vulgari, minimi digiti crassitudine, maiora & latiora fiunt, illi alternatim haerentia, & cochleatim quino ferè ordine circumdantia, semperq. maiora, vt in medio caule semipedalia fiant longitudine, ac duarum vnciarum latitudine, parùm incurua, per ambitum dentata, illaq. disrupta lacte manantia, sicuti tota planta, verùm non ita copioso vt in cõgeneribus, sed exiguo. E medio caule folia decrescere incipiunt ad summum vsque, in quo flores coaceruatim in spicam crassam, longam, dodrantalem, & in summo duplici veluti vmbellà coronatam Iunij initio obseruauimus:*

FLOS CARDINALIS BARBERINI.

nauimus: illisq. se perficientibus spica producitur, & flores rariore ordine inter foliorum alas densè exeruntur, breui petiolo hærentes, & ex calyce quinquefoliato Rapuntij modo, tubulo oblongo sesquiunciali, & in summo colore saturè coccineo, hilari admodum, paulatim dehiscentes circa finem Iunij, in quinque foliola diuiduntur nouo quodam ritu in hoc genere, vt tria foliola dependeant effigie barbularum, bina alia superiora, & angustiora veluti alæ obliquæ, tubulum medium exiguum ex illorum centro siue medio emicantem amplexentur, colore etiam coccineo, in cuius summo caput cæruleum, siue violaceum auiculæ cuiusdam rostrum incuruum æmulans, profertur. Ab alijs congenerum floribus hi variant, vt non Campanulas, sed galericulatos potiùs flores imitari videantur, non parum ad Gladioli flores accedentes, quanquam naturà sint tubulosi: at in summa dissectione differentes: quod in nullo alio plantarum siue florum, nisi in hoc Rapuntiorum genere, hucusque obseruauimus, vt in corniculato montano Rapuntio diximus, in nostro minus cognit. stirp. Volumine suo capite: ac etiam in 2. part. cap. de Rapuntio vmbellato, & sequentibus, & in Cretico Rapuntio, Petramarula dicto, etiam variante. Huius floris medius tubulus, ex quo caput exeritur violaceum, supernam externi maioris floris tubuli partem disrumpit, relicto canali, sicuti, & medius internus stylus fructui insidens. In floris exte. na parte ima supra fructum si tubulus eximatur, melleus liquor non paucus reperitur, qui etiam in Viola Mariana dicta congenere conspicitur. Huius flores non modò in hortis, & fictilibus summo studio coluntur, & expetuntur, quia copiosi, & hilari coccineo colore conspicui, oculis afferunt voluptatem, sed etiam, quia diutius immarcescentes permanent, vt tota spica sit florida, & in phyala reposita cum aqua pluribus diebus seruentur, paulatim dehiscentes. Fructus in calycibus extuberantiores obseruantur perfecti, semina flauicantia minuta, vt in congeneribus continentes: Iulio & Augusto mense perficiuntur, & ab imo planta denuò regerminat. Sapor dulcis in tota planta cum quadam caliditate, vt in Viola Mariana obseruatur, quæ etiam ad Rapuntiorum genus refertur. Vires Rapuntio similes, atque validiores esse propter maiorem acrimoniam dulcedini mixtam, non dubitandum arbitramur, de quibus aliàs plura diximus in nostro Phytobasano cap. de Erino Dioscoridis, & Nicandri, *inter quas Alexipharmacas cōtineri, ex* Nicandri *sententia retulimus. Hanc obseruare licuit ex humanitate reuerendi admodum & doctissimi Viri* Ioannis Baptistæ Sersalis *Clerici Regularis Neapolitani Theatinorum, rariorum florum cognitione præstantissimi, à quo & alia præclara, rarioràq. nobis communicata sunt, de quibus suo loco.*

Pag. 228. Cap. 15. *Chimalatl.*

De alia specie rariori, tuberosà radice, quam Peruanū Asterem & Farnesianum florem (quia in horto Illustrissimi Card. Farnesij Romæ *primùm cultam vidimus) nuncupauimus, in nostra minus cognit. stirp. Ecphrasi in 2. part. verba fecimus, iconem cū historia apponentes, sed nunc ex ipsa viua planta apud nos culta, obseruationem proponimus. Radice nititur tuberosà, foris flauicante, intus albicante, succosà, dulci, aqueo sapore, foris veluti geniculata in vetustiore, sed in nouella radice rotundiore aspectu, & in acutum candicantem extumescente, & multos bulbulos emittente: ex qua post annum caulis vnicus, vel plures enascuntur, folijs primùm binis rotundis, deinde oblongioribus, cruciato ordine ex aduerso caule hærentibus vsque ad caulis sesquipedalem altitudinem, postea alternatim hærere incipiunt singula, & alas inter illa edere: sed post adeptam caulis magnitudinem ferè arboream, in coni effigiem floridam plantam aspicies, stellatis floribus, latis, tripollicari diametro, squamosis capitibus insidentibus, vt iam depinximus: oculos hilari aspectu recreantibus. Semine simili sed minore admodum, nigrescente cortice, medulla ingrata sapore & odore, minimè vt vulgaris eduli: quo tempore radix in imo caulis fibrosa, & lignosa reperitur, in extremo fibrarum bulbulos exiguos proferens, ad nouam sobolem propagandam: reliqua ibi vide.* Aster Peruanus, Farnesianus flos. Eius obseruatio plenior.

Pag. 229. Cap. 17.

Trigono fructu, calidà temperie obseruatur, præter Irides, Xyrides, vt Collega noster annotauit, Chamelæa tricoccos, Tithymalorum genera, Heliotropium minus, Ricinus, Bulbacea non pauca, Elleborus albus, Aconita cum quibus Staphis agria, & aliæ. *Micuitlaxcolli.*

Pag. 230. Cap. 18.

Ex genere Medij siue Iacearum vulgò videtur, calyce squamoso. *Nextlaxotly.*

Pag. ead. Cap. 19. *Tlalcapolin.*

Florum positus in geniculis plurium simul, Galij vel Rubiæ genus exprimunt, fructus Cerasis adsimilis, at exiguus & coaceruatus, à nobis obseruatus est in nouo quodam Galij genere, è Sicilia *misso: rubescens, mollis, quo marcescente, semina bina remanent etiam coaceruata,* Galiū è Sicilia fructu rubescēte.

& Galij ritu, de qua, Triuno *adspirante, cum alijs rarioribus suo tempore plura.*

Pag. 231. Cap. 20.

Tlacoxochitl. *Folia terna simul hærentia, longa pollices tres, & minimum digitum lata; in* Recchi *exempl. & vires adstringentes, Lysimachiæ familiam referunt, quamuis flores Viscariæ dictæ sint similes; calida, frigidave sit Lysimachia ex* Galeno *non habemus; vide quæ notauimus fol.* 105. *& alias figuras fol.* 418.

Pag. 232. Cap. 23.

Ocelacocotlis. Libanotis Rosmarinus Cachryfer Apuliæ. *In Cerignolano* Apuliæ *agro copiosum, spontaneum, Cachryferum Rosmarinum, siue Libanotidem, totoq. caule resinosâ crustâ, veluti scabie infecto, resinam emittentem obseruauimus anno* 1600. *multamq. ex caule collectam (vt* Plinius *etiam retulit in caule proferre)* Imperato *nostro tunc temporis misimus in admirando suo naturalium rerum Museo reponendam. Nomine & figurâ similem reperies plantæ iconem fol.* 442.

Pag. 233. Cap. 24.

Yztacxihuitl. R*adix lutescens, folia longa pollices duos, lata dimidium vel amplius in* Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 25.

Axixpatlis Cozticpatlis *Duæ plantæ Axixpatlis describuntur; est tamen icon eiusdem nominis fol.* 355. *sed quæ huic descriptioni minimè respondeat, an pictoris fuerit culpa, ignoramus.*

Pag. 235. Cap. 28.

Tlallantlacuacuitlapilli. *Thalictri nostratis, & sic ab Herbarijs dicti, radices catharticæ experimento dicuntur: Rhabarbari colore, & viribus.*

Pag. 239. Cap. 34.

Michuacan diureticum. *Quoad primã iconẽ; Radicis color fuscus obsoletus: folia rotundiora in* Recchi *exempl. lata pollicem cum dimidio, longa duos, & dimidium. De quarta icone locuti sumus in cap.* 38. *lib.* 5. *supra de Tacuache.*

Pag. 241. Cap. 38.

Cececpatlis. *Eiusdem nominis alia reperitur icon fol.* 453. *longè differens.*

Pag. 250. Cap. 46.

Quaquahuitzontic. *Eiusdem nominis alia est icon longâ radice, & alijs differens fol.* 399. *sed sub synonyma appellatione Tziacpatlis fol.* 450. *sub numero sexto huius varietas reperitur.*

Axochiatl. Lysimachia Virginiana

Pag. 252. Cap. 48.

Lysimachia Americana.

Primæ iconis plantam, ni fallimur, vel illi admodum similem, satam habemus ex Virginia *Noui Orbis allatam, & sub nomine Lysimachiæ luteæ à doctiss.* Ioanne Pona Veronense *nobis cum alijs rarioribus dono missam, cuius flores (pictoris forsan incuriâ in summo non densè depicti) siliquis insidentes apparent, longo lobulo prodeuntes lutei, qui crescente caule paulatim inter foliorum sinus alternatim, & in spicam disponuntur: marcescentibus verò illis crassescunt siliquæ quadratæ, duas vncias longæ, duræ, & perfectæ, in quatuor partes dehiscentes: copiosa intus, parua, angulosa, fusca, insipida semina continentes, & facilè, vento agitatâ plantâ, decidentia, vt necesse sit cum incipiunt dehiscere, colligere. Augusto floret, & Septembri perficitur. Folia sapore insipido, quæ primâ facie Keiri siue luteæ Violæ similia videntur, finibus leuibus excauata, quæ in caule vix sinuosa apparent, vt facilè salignis æquiparari potuerint. Flores fructui insident longo tubulo, foliato capite, qui etsi quatuor foliolis constructi sint, non tamen ideo cum Keiri aliquid commune habent, siliquâ non biualui, non capitatâ, nec semine compresso: nec etiam cum vera Lysimachia folijs inordinatis, non ternis, nec adstringentibus: fructu diuerso cum siliquosa dicta si-*

sine Chamænerio non parùm, nisi semina huic non papposa essent. Planta est leuifolia, radice longâ parùm, & fibrosâ, lignosâ, quæ regerminare solet. Iconem expressam addimus. Aliam eiusdem nominis plantam bulbosâ radice, infra reperies alterius generis fol.257.

Pag. 255. Cap. 54.

Secundæ iconis planta ad Violarum speciem referenda videtur, quia fructu trigono, semine turgido eodem modo, quamuis non flore, sed radice cathartica ponatur. *Tlalchipillin.*

Pag. 256. Cap. 55.

Conuoluulo laciniato Althææ folio Clusij, *similis videtur, ast radice hæc tuberosa differt.* *Totoyexitl.*

Pag. 258. Cap. 61.

Sub synonyma Tlamacazquiypapan vel Coapatli depingitur alia icon, & florida fol.414. *Quamianatl.*

AD LIBRVM OCTAVVM.

Pag. 261. Cap. 1.

An ex genere Rapuntij, siue Erini, vide de his in nostris voluminibus. *Tenxochitl.*

Pag. 263. Cap. 3.

Potamogeton vulgare spicam edit plantagineam, vt in lacubus montanis obseruauimus, hinc illam potius Plantaginem lacustrem diceremus, hæc autem alio modo florida est, quare sui generis videtur. Depingitur alia nomine, & genere similis fol.247. sed quæ Iulum, siue Spicam nostratis vulgaris Potamogetonis fortè similem exprimere voluerit. *Acaxaxan.*

Pag. 264. Cap. 4.

Folia duas vncias lata, & parùm oblongiora, in Recchi *exemplar. Atehuapatlis alia icon est fol.354. folijs Vrticæ, verùm radice variat rotundâ.* *Atehuapatlis.*

Pag. 265. Cap. 6.

Primæ iconis flores non sunt leguminosarum, sed potiùs Conuoluulorum colore puniceo; Secundæ verò spicæ vel capitella, ex cinereo-purpureis squamis conflata, ex quibus prominent, an flores vel fructus, vix dignosci potuit, sicuti siliqua è regione depicta, colore cinereo, maculis ad purpuram inclinantibus. *Cicimatic.*

Pag. 266. Cap. 7.

Huius flos, vt ex icone in Recchi *exempl. coloribus expressa, colligere potuimus, ad proliferum Orchidum genus referri posset, quamuis non in spicam, vt in illis, sit dispositus. Colore sunt extima petala carneo, colore pallente, maculis inscripta purpuro-rubentibus, media candicantia rubentibus punctis puniceis: interna verò ad violaceum inclinant. Radix non testiculata, sed bulbos coniunctos refert, quod mirum in planta talem Orchidis florem emittente: quorum genus fœcundissimum vtinam sempiternam prolem* Lynceis *pronunciet & ferat, quemadmodum ipsa sibi planta proferendo perennat.* *Coatzontecoxochitl.* Lyncea.

los Yndios la llaman tambien tecuanxochitl porque tiene forma de cabeça [illegible] o culebra atigrada en las pintas

Pag. 269. Cap. 11.

Huiusmodi plantas, vt diximus in 2. part. minus cognit. stirp. cap.27. ad Bliti genus potiùs referendas putamus, quia flore, & semine non sunt Atriplici similes, sed ipsi Blito. A clarissimo Clusio *similis pro Atriplice baccifera syluestri exhibetur. Huius baccæ coccineo colore inficiunt, nec post annum euanido, vt in alijs plantis.* *Hoauhquilitl.*

Pag. 271. Cap. 12.

Romæ, & Neapoli *iam multis abhinc annis caules (arbores certè dixeris) istius generis plantæ protulerunt, bene scilicet grandes eos, & viginti ac triginta pedum longitudine pluribus circa summum ramulis, floribus in condensas gradatim eruptiones onustis, cuius iconem peritissimus* Camerarius *cum suo* Horto medico, & Hercynia Thalij *ante alios omnes anno* 1588. *num.5. proposuit, accuratamq. ad eam* Cæsalpini *descriptionem indicauit, præter ea quæ in suo Horto pag.19. de ea adnotauit, vt iam nec picta, nec verbis descripta facies vllo pacto deesse possit, quapropter non opus erat ab alijs multos post annos iterum proponi. Quam verò hoc capite imaginem habemus, alterius humilioris quidem species est ab ea, quæ arborescenti caule nostris in regionibus reperitur, & floribus magnitudine potiùs, quàm multitudine conspicuis, vnde nostra inter sequentes erit, quæ absque flore proponuntur.* *Metl. Maguei.* Aloë Americana.

Pag. ead.

Pag. ead. cap. 13.

Metleoztli. *Cathartica hæc & lutea, quæ à virium vtilitate in toto hoc genere, quasi insignior notatur, absque flore hic est, nec ab hospita nostra reliqua figurà multùm differt.*

Pag. 272. cap. 14.

Mexcalmetl. *Asperior hæc aculeis, & minor ab omnibus non parùm distinguitur.*

Pag ead. cap. 15.

Mexocotl. *Hæc verò sui, vel alterius quidem à reliquis hisce Magueis esse generis, tam ex icone, quàm ex historia apertum videtur, non enim ex folijs, & alijs, sed ex flore, & fructu, vel semine plantarum species, & genera dignoscuntur, vt pleniùs in nostra rar. stirp. 2. part. diximus cap. 27.*

Pag. 274. cap. 16.

Nequametl. *Plures hìc species, tres icones habemus, prima à reliquis differt, quæ inter se conueniunt magis. Elegantior illa, & singulari floris productione spectabilis, necnon tenuissimo inter alias omnes numerosoq. folio. Plures profectò desideramus, quæ vix indicantur.*

Pag. ead. cap. 17.

Tepemexcallis. *Caremus hucusque icone, sed 8. fortasse accedet, cùm montana pariter dicatur, sed tenuibus spinulis, facultate quidem haud spernenda.*

Pag. ead. cap. 18.

Tlacametl. *Hæc lutea pariter dicitur, vt 5. cui & figurà similis est.*

Pag. ead. cap. 19.

Theometl. *Paruitate hæc distat, titulo autem eius aduersus febres facultas extolli videtur, quæ certè satis ampla videri potest si omnes comprehendit, & intus extraque adhibita idem præstat.*

Pag. 275. Cap. 20. 21. & 22.

Patl. Quetzalichtli. Xolemetl. *Harum quas habemus duæ imagines faciem aliquantulum ab alijs diuersam in foliorum ratione ostendunt, sed flores desunt; priores ambæ pannorum gratia expetuntur, dum fila exhibent preciosæ tenuitatis, ac nerui, præsertim quæ inde lenissima dicitur, delicatioremq. ex ipsa facie inter omnes constitutionem ostendit. Vltima medicinæ potiùs gratiâ. Vtinam omnes adferantur, vt suis omnibus cum partibus obseruari à nobis possint; & frequentiorem hic vsum habere simulque & hortos nostros exornare, siquidem genus hoc, specie perquam eleganti, & numerosa varietate ita oblectare valet, sicuti & præcipuis viribus, multisq. & multiplici vsu prodesse atque iuuare.*

Pag. 276. Cap. 23.

Ocoloxochitl. Flos Tigris. *Faciat vna hæc* Mexicani *nostri* Thesauri *planta, quominus quispiam à naturalibus semotus studijs, aut illis sobriè addictus, Naturæ vires restringere audeat, & illa duntaxat quæ ipsemet proprijs oculis viderit, admittere velit. Proximè elapsi seculi Botanici, imò illi etiam qui ad hanc vsque peruenerunt ætatem, visa huius Tigrini floris imagine, imposturam timuerunt, simulque cum florilegis omnibus haudquaquam reperiri huiusmodi florem in rerũ Natura existimarunt, quasi verò defuissent Naturæ industria, facultates, instrumenta, quibus elegantiora, quæ videntur nobisq. spectanda magis, concinnare potuerit. Dum igitur, qui edidere, potiùs malè audiunt, nemoque voces, aut suspicionem compescere, allata ipsiusmet plantæ notitia potis est: En prodit flos ex occidentali ipsius penu, proditq. ipsa præmissa (quæ perturbata aliquantulum exterat) imagine pulchrior, nomenque patrià linguà secum fert ab ipsa Tigridis similitudine. Et quid magis? pulchriorem multò eodem in bulboso genere, & maculoso dispersorum, & colludentium colorum ornatu Lyncis nostræ subsequitur florem, in quo spectenda magis non macularum tantùm varia perfusio, sed & figuræ ipsius ratio. Animalia certè ipsa cũ suis nominibus, & varietate habes fol. 498. & 512. à doctissimo* Fabro *Collega exposita. Nõ abs re igitur* Dodonæus *iconẽ dedit, nec improbandus est quamuis patriam nescierit, licet icone pictoris defectu minus rectè expressa, ad Dracunculos à Bulbis amandauerit, nec enim plura, aut alia accepit à* D. Brancione *(qui dicitur ei misisse) quæ proferre, & dignoscere posset, & ditandi, si quis huius studij gratia ea dederit, quæ conquirere potuerit, licet non omni ex parte explorata, ei tamen grates à studiosis habendæ sunt, non enim omnia ab ipsius Naturæ pleniùs largientis manibus excipere possumus, nec alias atque alias remotas, vt opus esset regiones visitare ad minutiores vsque obseruationes pro desiderio, cuique datum est. Bene ita protulit inde* Lobelius, *& cum* Dodonæo *de Dracunculi affinitate dubitauit, radicis præsertim, nec non floris longiùs radiasque producti occasione, si verò ambobus illis videre, & obseruare minimè datum est, certè misse* nun-

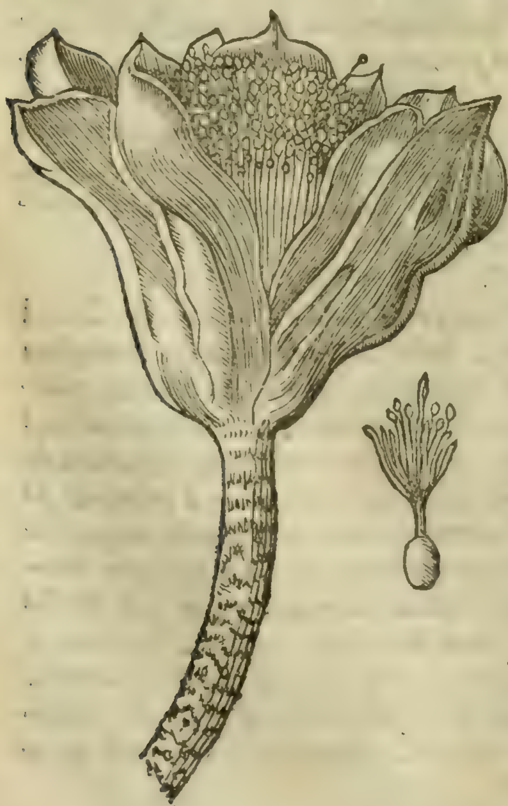
(Floris Tigridis Dodonæi icõ. — Lobelij quoque corrigenda.)

nuncio icone qualicunque edita alijs saltem desiderium habendi excitarunt, vt facilius multis simul quærentibus, & indagantibus, res tandē ipsa comparere inde posset. Iam igitur icone nostra restituenda ea est, vt non solum in flore ea fiat emendatio, quam Collega noster Terrentius *indicauit, sed etiam in bulbo, ac foliorum ab eo productione, vt cæteros ad bulbos reducatur. Plenior porrò conspectus ipsius viuentis plantæ ad nos traductione exquirendus est, cum alijs compluribus, quorum & nomina, & historias, & icones habemus hoc in volumine, plenoq. cognitionis iure non iam ad Indos tantum, sed ad nos quoque Auctorum, & Promotorum operis beneficio spectant. Hæ porrò à Lynce & Tigride appellatæ, præter cæteras dotes, pulchritudine complures præcellere ex illis poterunt, quæ à florum prærogatiuis in pretio hodie summo, ac in delitijs habentur, si non primas prorsus inter eas omnes habere. Quamuis enim multæ in hoc libro ex bulbosarum classe plantæ non sint, quod Auctor noster (vt à plerisque hodie fieri consueuit citra vllam Naturæ, aut virium proprietatumq. considerationem, citraq. historicam ipsam, vel sedulam saltem obseruationem) flores sibi perquirendos in delicias minimè proposuerit, sed tantùm medicas res in sanitatis emolumentum, peculiaresq. proprietates in naturalis scientiæ additamentum, nobis seligere congerereq. voluerit: illæ tamen quæ ex bulbosis adducuntur, si pulchritudinem, & elegantiam, si vires ipsas respicias, multarum ad instar esse poterunt, & pro multis satisfacere, selectissimis licet floribus, vel etiam illis, qui aliud hoc in genere ab ipsis floribus desiderant nihil. Secundas ferat à* Lyncea Tigridis *hic* flos, *cui & Indicam aliam & maculosam & è bulbis pulchritudinem subnectamus, non sine raro quodam interim ac mirando, præter consuetum in bulbis, Naturæ opere.*

Narcissus Indicus Serpentarius.

παχύφυλλος, siue πολύκαρπος.

Cùm enim non longè absimilis sit, maculis non in flore, sed in caule, & hæc Indica bulbosa planta nuper nostro sub Cœlo aduecta, nec ab aliquo hucusque descripta, inter has Mexicanas in studiosorum gratiam libuit reponere Excellentiss. Principe *nostro* Cæsio *annnuente. Hæc sub nomine Narcissi Indici missa fuit, à quadam forsitan cum Narcisso similitudine, radicis nempe bulbosæ, & magnæ, foliorum duorum, quæ plana sunt, æqualia, & minimè carinata, quinque vnciarum latitudine, & bipedali longitudine, carnosa admodum, vt meritò inter ea* quæ Theophrastus *folio pulposo, siue carnoso cōstare ait, græcè,* φύλλα σαρκώδη *sit cōnumerāda & ideo plāta* παχύφυλλη. *Certè pulposa magis nō nouimus, nisi quis Aloës folia in mediū adducat, quæ dorso sūt crassiora. Huic humi ex opposito strata iacent suo tempore folia, quæ vt in autūnali Narcisso, & Colchico euenit, post floris amissionē emergere solent. Autūni initio, caulem promit pedalem, aut maiorē, nō rotūdū sed depressū, ex viridi pallentem, maculisq. distinctū, ac variegatū, obliquis purpurascentibus ex castaneo colore Serpētariæ, siue* Dioscoridis *Dracūtij caulis æmulum, vnde cognomen nobis interim inditum. In eius summo flos emicat nudus ipsis floris folijs in coni effigiem siue spiculi conuolutis post primas Aestatis fine pluuias, qui dehiscens magnus fit admodum, trium ferè vnciarum diametro, magnis folijs carnosis, duris, parùm striatis, septem externis, & tribus minoribus internis, colore sanguineo rubente, internà verò parte dilutiore, magnum calycem efformans; in quo (veluti in Carduorum capitibus obseruatur, quæ flores habent singulis seminibus insidentes) copiosi fructus densi ouales, Oliuæ nuclei magnitudine tunc temporis, virentes*

gentes continebantur, vt πολύκαρπος dici possit, nulli bulbosæ similis. Hi singuli præter medium stylum oblongiorem oblongo candicante capite micantem, sena exilia stamina rubentia capitibus luteis definita, quinque angusta rubescentia foliola ex breui candicante petiolo è summo fructu prodeuntia, staminula, & apicem continentia deferunt: vt magnam pilorum congeriem rubescentem cum capitellis luteis calycem floris replentem, (quod hucusque in nullis bulbaceis est obseruatum) oculis offerant non ingratam, vel potius nouitate admirandam, & contemplandam. Sic iste rarior flos, veriùs dici poterit duplex, cùm foliatus sit magnis folijs externis, & interiùs etiam exiguis foliolis, quæ stamina cum stylo supra singulos obseruantur fructus, quod in Rosa, & Lilio non obseruatur, cùm tantùm pilosam congeriem staminum intra se contineant, & tamen à Dioscoride dicitur, Flos, qui in medijs Rosis inuenitur, τὸ δὲ ἐν μέσαις ταῖς ῥόδοις εὑρισκόμενον ἄνθος. Florem appellans pilosam congeriem, siue stamina lutea interna. In nostro flore veriùs alij flosculi foliati exigui, stamina & stylum continentia obseruantur.

Duplex flos.

Alia in floribus differentia.

Quapropter in diuisione illa florum à nobis in initio proposita ex Theophrasto, qui ait, Flores alij sunt foliati, & simul lanuginei, siue pilosi, vt qui bini sint, & bicolores, vt scilicet foris sint foliati, & internè pilosi, vt alterum alter contineat velut Rosa, & Lilium &c, Addendum sit, & sic distinguendum: Quod alij flores sint extrà, & infrà foliati, & insuper interiùs pilosi: quorum alij terni, vt in noua Daturæ specie nigro-purpureo flore, atro virentibus folijs obseruatur, à doctiss. Io. Pona in suo Baldo Italicè, & ab Alpino in lib. 2. de Exoticis descripta. Alij verò bini, vt in flore Narcissi candidi marini, & congenerum lutescentium terrestrium: Et in alio genere in Primula Veris, cui alter flos alteri insidet. Alij bini, quia proliferi, vt in Calendula, quæ perfectos alios flores foliatos, & pilosos ex primo producit. Alij bini, extra scilicet foliati & intra pilosi, vt de Rosa ab Antiquis traditum fuit. Alij singuli & in totum foliati extrà & intrà, vt de Primula Veris multiplici siue pleno flore & similibus. Hanc alij vnico folio integro, diuisuram tamen in summo habent, vt Viola Mariana, & congenerum, Cucumeracea, quæ colum habent comatum. Alij vnico folio nec diuiso in summo, sed tantùm lineis siue plicis coniunctionem distinguunt, vt in Brassica marina, Scammonio, & similibus habent stamina, & hæc satis.

Datura ternis floribus.

Narcissus binis floribus.

Anno præterito in fictilibus floridam obseruare licuit apud Illustriss. D. Bernardinum de Corduba Catholicæ Maiestatis à Consilijs Status, & Neapolitanæ Arcis nouæ iuxta mare Gubernatorem, qui vt diximus, præter alias disciplinas, naturalium est studiosissimus, iam Sole Libram ingressuro, imaginem excepimus, nec amplius ob aduersam valetudinem fructus, & seminis perfectionem obseruare licuit, cùm recisum etiam florem dono amicis miserit. Ex fructus quidem contemplatione, vt aliàs diximus, an sui, vel alterius generis planta fuerit, statuere potuissemus, quod nunc affirmare nequimus, nisi iterum eiusdem Domini humanitate, mea gratia, fructum, si edat, perficere permittat, atque alia circa saporem, & vires obseruare. Quæ, vt speramus, si antequam volumen prælo dimittatur, obseruare simul cum alijs rarioribus contingat, in appendice ad libri calcem addendam proferemus.

Tlapatl

Pag. 279. Cap. 28.

Stramonium.

De Datura vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap. de Strychno Manico: & Caroli Clusij scholia in Acostam volumine Exoticorum cap. 53. Sed aliam adde speciem flore pleno sub nomine Stramonij Aegyptij à doctissimo Ioanne Pona Veronense in suo Baldo monte, italicà linguà descriptam, & depictam, quam superius proximè indicauimus, cuius semen nobis ab eodem communicatum, & satum flores protulit triplices: altero alteri insidente, vt primus, & exterior binos alios contineret, parùm, & digitali ferè gradu exertos. Secundum à primo, & sic tertium à secundo flore. Externà parte nigro-purpureos, internà verò candicantes, vt gratum oculis reddant aspectum. Ex his igitur quinque differentias nouimus. Primam vulgare Stramonium fructu rotundo deorsum spectante, & aspero. Secundam flore albo etiam, & fructu rotundo, sed folijs incisis per ambitum Xanthij modo, vt ab Acosta describitur. Tertiam similiter albo flore & Xanthij folijs, sed fructu oblongo spinoso, & in quatuor angulos distincto, & sursum spectante, à nobis pro Solano manico propositam in Phytobasano, & à Clusio probatam. Quartam speciem flauo flore, & circa petiolum rubente. Quintam sub nomine tertiæ speciei ab eodem Acosta flore Hyoscyami colore.

Stramonij Ægyptium flore pleno.

Stramonij quinque species.

Tlaquilin.

Pag. 280. Cap. 29.

Aliam speciem Mexicanam depinxit Auctor noster lib. 5. cap. 57. radice fibris tenuibus diuisà,

uisà, odore, & sapore Anisum referentibus, viribus disparibus, cuius semen tacuit, vel non obseruauit.

Pag. 281. Cap. 30.

Sub nomine Tlancacahoatli parùm variante à Tlalcacahuatli: Planta est depicta adeò similis, vt eadem videatur, fol. 424. *Tlalcacahuatli.*

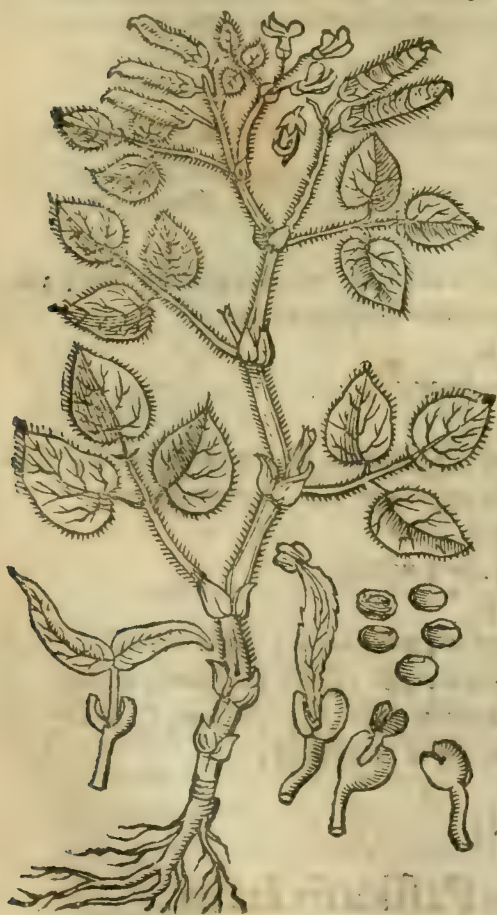
Pag. ead. Cap. 31.

Trifoliæ plantæ aliæ sunt spicosæ, vt pratenses equorum pabulum, aliæ leguminosæ & siliquosæ, vt Phaseolus, Medica, Cytisus; quarum flores imitantur Papiliones: aliæ quamuis terna folia emittant, sui vel alterius generis sunt, vt Trifolium acetosum, Hepaticum, Melilotus italica, Trifolium bituminosum, & hæc, de quibus aliàs. *Tlallantlacacuitlapilli alia.*

Pag. ead. Cap. ead.

Mungo, siue Phaseolus orthocaulis.

Mungo, apud Indos orientales à Persis, ac etiam à Turcis dicitur Masc, *quod ab Hispanis diceretur* Max. *Planta est tripedalis, hirsuta tota, folijs Phaseoli nostratis effigie, & magnitudine, albicante hirsutie obsitis, caule erecto, nec procumbente, angulis quinis distincto, singulisq. geniculis auriculatis, vt in Phaseolo, nunc in dexteram nunc in sinistram inflexo, alternatim longis petiolis hærentibus, & ad cacumen vsq; semper decrescentibus. In summo ex foliorum alis breues producuntur petioli Septembri mense, in quibus flores parui ex viridi lutescente colore languido, Phaseolo similes, ex quibus Siliquæ hirsutæ triunciales in rostrum incuruum desinentes, per maturitatem rufescentes, in quibus dena semina distincta continentur, primùm virentia oblonga, teretia, vt in Phaseolis latere hærentia, in quibus est linea alba; sed non incurua, & perfecta nigrescentia, exiguis castaneis maculis variegata. Apud orientales in cibo frequens elixum semen, & butyro conditũ, vti alia legumina, quibus hoc in delicijs habetur, & suauius ac iucundius alijs videtur. Sato semine post aliquot dies germen extra terram exurgit, turgidum capite bifido ferè ex petiolo purpuro-rubente, vt in icone ima è regione. Postea hians emittit parumper foliola in summo seminis corticem deferentia; tertio, magis emissa foliola coniuncta ostenduntur, adhuc seminis corticem habentia; quarto expansa foliola ex germinis medio erupta: deinde caulem emittit, & in singulis geniculis terna folia, plantaq. perficitur. De Mungo* Garzias ab horto *lib. 2. cap. 21. hæc refert.* Est Mungo semen viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri sicci magnitudine, pabulum est equorum, interdum etiam ab hominibus editur. Guzarate, & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur. Febricitans cibo abstinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: post quos huius fructus decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanserit: deinde cortice delibratum Mungo, & instar Orizæ coctum febricitanti exhibent; Panem verò triticeum non nisi post multos dies. Nasci etiam ferunt in Palæstina hoc Mungo. Eius meminit Auicenna lib. 2. vocatq. *Meisce.* Bellunensis eius interpres, *Mens. Mex* autem dici debere ab eruditis medicis Arabibus edoctus sum. *Et nos à peritis Arabicæ linguæ tàm Mex, quàm Max, interpretari posse: Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 499. sub nomine Meisce, hæc habet.* Integrum paululùm siccat; cortice detracto in siccitate, & humiditate temperatum: cætera proximum naturà Fabæ. Minus inflat, & deterget quàm Faba: citius per aluum descendit; minus refrigerat quàm Lenticula: & addito Cardamomo in cibo salubrius est. Bonum

succum gignit præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abiecto priore decocto iterum elixum aluum cohibet, & valentius addito Rhoe cum acidi Punici succo. Cum vino aut sapa, & Croco leuat cruciatus articulorum, & tusis, vulsis, ruptisq. auxiliatur.

Pag. 282. Cap. 32.

Tzecuitlaxilxochitl. *Hanc* Pena *&* Lobelius *Cannacorum appellasse videntur, quia ipsis Cannam, quæ est Arundo, & Acorum, referre videbatur, sed alij, inter quos* Camerarius *in suo* Matthiolo, *potius* Gladiolus Indicus. *Xyphium, siue Gladiolum Indicum denominarunt; quia flore, & fructu trigono magis conuenire existimarunt, & melius nostrà etiam sententià, donec plenius obseruare contingat ex viua planta. Lachryma Iobi dicta, & Lithospermon maius ex genere miliaceo censetur: hæc autem potiùs bulboso, & tuberoso accedit, nec aliò, nisi seminis duritie cum Lithospermo conuenire potest.*

Pag. 287. Cap. 39.

Hochoetzon tecomatl. *Folia obscurè virent, longa pollices quinque, lata verò quatuor in* Recchi *exempl.*

Pag. 288. Cap. 41.

Mecapatlis *Smilacis asperæ speciem aliam folijs non oualibus, nec iuxta petiolos lunatis, vel sinuosis cordis figuram æmulantibus, sed ventriosis, & latioribus circa petiolos, asperioribus viticulis* Sarza-parilla. *densitate spinarum, nec duplices capreolos habentibus, singulis foliorum exortibus, aut alio modo, vt in Mexicanis iconibus exprimitur, in Zacyntho* Prosper Alpinus *obseruauit, & in libro suo de Plantis Aegyptiacis depinxit cap. 43. de qua vide illum affirmantem, esse Sarzam-parillam, vel congenerem viribus respondentem.*

Pag. 290. Cap. 43.

Quauhmecapatlis. *An fructum ferant Sarzæ istæ quærendum est, etsi ab Auctore nullum proferre dicantur, quod potiùs inobseruantiæ tribuendum censeremus. Nostrates Smilaces fructum facilè ferunt racemosum, rubentem, aliæ verò nigrum, vt doctissimus* Clusius *obseruauit rar. stirp. lib. 1. c. 80.*

Pag. 292. Cap. 46.

Tlachichinea. *Sine dubio Heliotropium* Dioscoridis *maius refert prima icon, & reliquæ quodammodo, sed radice tam crassà, vt in tertia icone hucusque nostris regionibus inobseruatum.*

Pag. 294. Cap. 48.

Tlatlauhcapatlis. *Radix primæ colore fusco, purpurascente, secundæ verò coccineo.*

Pag. 207. Cap. 51.

Xaltomatl. *Solani hortensis nostratis folia commanducata calorem aliquem in fine imprimere visa sunt potiùs, quàm frigiditatem, quare potiùs emolliendo calore expirante pars refrigeratur.*

Pag. 300. Cap. 56.

Coapatlis. *Tres plantas nomine Coapatli lib. 2. Aromaticas cap. 1. & 2. retulit.*

Pag. 301. Cap. 57.

Coaciuizpatlis. *Auriculæ vrsi Herbariorum, & Alismati nostræ congener, vel eadem: cuius decocto luxati articuli fouentur: nostras verò manifestè calefacere, sapore, & effectu colligitur, quamuis à* Matthiolo *frigida sit putata. Vide quæ in cap. de Alismate in nostro Phytobasano, & in cap. de Paralytica montana cap. 98. minus cognit. stirp. in prima parte retulimus.*

Pag. 301. Cap. 58.

Granadilla Hispanis. Flos Passionis Italis.

Cum sarmentis, capreolis, & flore non admodum distare videatur hæc rarior aspectu iucundissima planta, & exotica; hoc loco opportunè addi posse existimauimus, addita eius icone cum partibus eius, quam à Monardo *primum descriptam, sed non depictam habuimus: nec priuatim adeò obseruatam.* Granadilla *dicta fuit hæc ab Hispanis, qui primùm illam nostro detulerunt Orbi: à similitudine quadam cum fructu Mali Punici, cùm interna, tùm externa; nisi quod minor sit, & careat summa illa corona. Ab Italis, qui floris venustate potiùs allecti partes illius obseruarunt,* Fior della Passione, *nominata: Flos scilicet Passionis; eo quod non pauca instrumentorum signa referat, quibus in Passione Domini nostri IESV Christi vsi fuerunt Iudæi, vt infra notatum. Quo nomine à Peruanis appelletur, & incolis regni de Quito, vbi spontanea dicitur, ignoramus. Ibi frequens, & duorum generum, plantas scilicet esse admodum*

dum sarmentosas, magnumq. iter in sepibus implere, legisse meminimus in quodam Historico & Geographico manuscripto libello regni de Quito, multis abhinc annis tempore, quo Prorex erat Neapoli Illustris. Comes de Lemos, *qui illius regni Præses antea fuerat. Vtinamque iterum in manus peruenisset libellus ille, vt generis differentiam, & descriptionem excipere in studiosorum gratiam licuisset.* Planta Neapoli *culta apud* R.P. Fr. Donatum de Eremita, *naturalium rerum studiosissimum, inter alias peregrinas quas alit, radice nititur viuace, perenni, fibrosa, repente, fractu facili, colore albicante ex pallido, sapore subdulci, recentem Fabam imitante; natura Vitiginea, more Clematidis, sarmentis multis tenuibus, prælongis ex viridi rubentibus,*

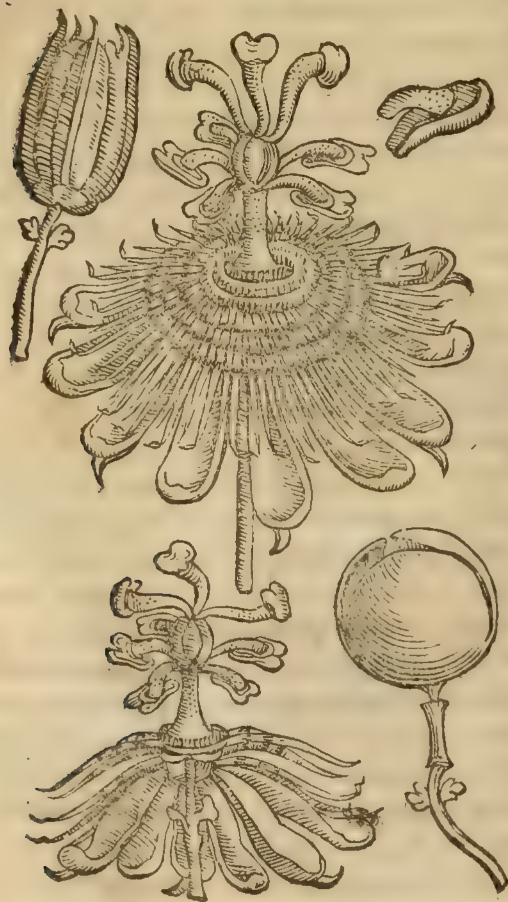
GRANADILLA FLOS PASSIONIS.

terramque tangentibus facilè sese propagantibus ex geniculis, siue alis foliorum radicem demittentibus, repentibus siue scandentibus quæcumque proxima fulcra, frutices, vel arbores reperiat, quibus incumbat. Capreolis ex singulis foliorum sinibus illas amplexantibus, aut alioquin in sese contorquentibus, funiculos imitantibus. Folijs trifidis lanceam imitantibus, alternatim dispositis, quatuor vncias quoquouersum magnitudine, per ambitum densè incisis, minutis serræ dentibus, neruosis, venosis, rigentibus colore virente, & circa petiolum binas quasdam extuberantias habentibus magis virentes, & Milij magnitudine, quod in aliorum folijs vix obseruatur. Odore graui Xyridis, & acri parùm sapore. Floribus ex singulis foliorum alis, quotidie totà Aestate ad Autumnum vsque emicantibus, odore iucundo Mellis vel Hyacinthi: effigie primùm antequam pandantur Nigellæ fructus folioso virente calyce imitantibus, oblongis, angustis, longo petiolo ferè trigono insidentibus, in quinos apices desinentibus, totidemq. folia non rostrata claudentibus: quibus deinde dehiscentibus, candida intus, & caua foliola conspiciuntur. His insident rotæ densarum fimbriarum fili crassitudine, duplici ordine dissectæ, purpureis maculis suffusæ, quibus flagella imitari videntur, sanguineis guttis asperfa, quarum superiores rectis filamentis breuioribus parùm expanduntur, inferiores verò rotæ longioribus, illisq. in extremo aduncis vno cursu, quia ob maiorem illorum longitudinem, cauis calycibus foliorū comprimebantur. Ambæ quinquagenis, aut sexagenis circà filamentis dissecari, obseruauimus in nouella planta. Ex harum & internarum aliarum breuissimarum vmbilico stylus siue colus, effigie columnæ cum basi, vel imo torculo, longitudine ferè vnciali assurgit erectus, rotundus, læuis, dilutè virens, globulum parùm oblongum pro capitulo eodem colore sustinens: hic verò parte imà, qua hæret columnæ luteis quinque lamellis pendulis circumdispositis coronatur: ex obliquis crassiusculis, maculosis petiolis parùm incuruis rigidis dependentibus, radiatum diadema rotundum æmulantibus. Ex globulo verò summo tres capitati claui erecti oblongi assurgunt; ex viridi albicantes, trigono positu inter se distantes in summo, & parum contorti, litteram S, oblongam imitantes capitibus crassis, saturiore colore distinctis, & supernà parte leni incisurà diuisis, vt bifida capita videantur, quanquam eorum ambitus sit rotundus, & veluti quinque partitus. His similes in Liliorum floribus at singuli obseruantur, huic plantæ naturà terni: verùm aliquando ob nimium humorem quatuor, & quinque non raro conspiciuntur. Manè, vt annotauimus, Augusto mense horà decimà quartà dehiscebant flores: tota die biantes manent, noctu clauduntur, nec amplius aperiuntur, sed flauescunt & decidunt; nisi, quod raro, nostro Cælo fructum gerunt extuberantem Mali Appij magnitudine rotundū, colore cinereo tribus distinctum cellulis, quæ etiam in integro fructu animaduer-

maduertuntur, ob lenem quandam exuberantiam, & trianguli effigie in summo circa apicem, Acinos intus continet obliquè dispositos, centrum petentes, non à summo dependentes, vt quidam depinxerunt: similes quodammodo illis Mali Punici, vulgo Granato *dicti* (*vnde nomen huic* Granadilla, *quasi paruum Granatum*) *duplo maiores, basi cauà, quà petiolo hærent, in acutum desinentes, minimè anguloso & lato capite, vt in Punico sunt, candicantes, diaphani, & molliores. Semine intus Mali formà & nigro, quod intra carnem acinorum diaphanam, succosam, & mollem apparet, effigie quadam cordis æmula, & exceptum ab illa, cauis punctis impressis asperum cernitur, medullam habens candidam, & ferè insipidam: Augusto mense habuimus. Exiccato fructu, semina intus, vt in Cucurbita, si agitetur, crepitant. Inueniuntur etiam dissecto fructu semina adhuc nigra, carne illà obducta, exucta, viscosa, nigricante, dulcique sapore, veluti Cassiæ fistulæ, & alia detecta, & soluta ex flauo candicantia, asperiora, osseo veluti cortice, datà proportione Persici Mali ossibus similia, non enim cortice vt in Pyro, vel Malo, sed osseo ferè tegumento obducuntur. Huius plantæ cortex est veluti coriaceus, vt Colocynthidis, intus cartilagineus candicans, odore suauissimo, & gratissimo, sed remisso. Acinorum recentium sapor in maturo fructu ex dulci ad acidulum vergit, admodum gratus, & iucundo odore palatum feriente inter Fragam & Melopeponem. Aiunt multum comesum aluũ lenire, & subducere potius quàm grauare. Flos ipse ob signa Passionis Domini deuotè in eius memoriam habitus, & gestatus, immundos spiritus arcere existimatur, atque contra incantamenta, & veneficia valere. Aprili mense erumpit, & Autumno perficitur. Fluminum ripas adamare* Petrus de Cieza *in historia Peruana part. 1. cap. 28. his refert verbis.* Amplam istam vallem de Lile dictam, in qua oppidum Cali, medium secat flumen, cuius ripæ abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum saporis, & iucundi odoris est Granadilla nuncupata. Monardus, *in historia simpl. med. noui Orbis ait, in montibus oriri sponte, & historiam narrat, quam latinè redditam vide in Exotic. volumin. doctiss.* Caroli Clusij. *Vanum est denique interimi Muscas supra folia insidentes, quæ diu sine noxa in illis morantur, & aliquam ab Aranea interemptam inuenire facilè fuit. Huius iconem, & breuem historiam æneis typis expressam, nobisque dicatam, cum floribus, fructu, & semine obseruatis, primus omnium in Italia publici iuris fecit anno 1622.* R. P. Fr. Donatus de Eremita, *suprà nominatus. Florum fructus, & seminum iconem maiorem, sed naturalium minorem adiunximus, vt facilior sit cognitio, & maior aspectu delectatio in alia tabella, in qua deinde quid amplius à nobis, quod hucusque à nemine fuit obseruatum: præsertim fructum, non ex imo flore, vel floris basi, in imo petiolo in quo nodus est, supra illa exigua foliola bina, nec ex columna siue stylo floris, qui etiam torulo distinctus apparet, & striatus more columnarum Ioniarum, colore etiam distinctus rufescente, sed ex globulo illo superno clauos proferente perfici, vt ex pictura liquet effecta ex fructu cum ramulo nobis misso, ex summa viticula dependente ab Illustriss. & Excellentiss.* D. Andrea Matthæo Aquauiuio Casertæ ciuitatis Principe, *atque clarissimo aurei velleris Equite, ac Regiæ Maiestatis Catholicæ à consilijs status, ex horto suo Casertano rariorum amœnitate florum instructissimo: quibus, præter alia virtutum exercitia delectatur adeò, vt pro illis adipiscendis nullis omnino parcat impensis, quod iam non solùm Floripolis, & Bulbipolis Belgicis, sed & alijs quibuscumque satis notum est.*

GRAN. F. PASS. FLOS ET FRVCTVS.

Pag. 303.

Pag. 303. Cap. 59.

Coca Peruuina.

Alterius folij imaginem, non folium alterium insidens habere, tam Auctor noster quàm Monardus *scripsit.*

Cozeicxibuitl.

Pag. ead. Cap. 60.

An potius ad Thymelææ speciem referendam?

Qualancapatlis. Pacifica.

Pag. 304. Cap. 64.

Qualancapatlis Mexicano nomine dicta hæc planta, nostra verò lingua ab ipsomet Auctore lib. 1. cap. 5. irati hominis medicina, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. Quæ potius ad animum, quam ad corpus pertinere videntur: Sicuti quæ Oceloxochitl lib. 7. cap. 30. hilaritatem afferre dicitur: sed hæc ablata causa intrinseca, quæ à contrario naturæ pharmaco erat illata. In nostra verò planta, nihil de intrinseca, sed potius de extrinseca iniuria refertur. Quare quod planta hæc homini non modò ab intrinseco humore irritato, sed vel ab extrinseca etiam causa irato medeatur, & sic animo potiùs quam corpori, maximæ eius virium efficaciæ est tribuendum, quia vesanum illum, ac furentem in hominibus ignem restinguere possit, impetusque ad blandam temperiem reducendo sedare, vnde Pacificam *libuit vocitare.*

Tlacochichil.

Pag. 305. Cap. 66.

Huius icon sub nomine Tezompotonic reposita est lib. 6. huius voluminis folio 191. *cap. 16. cuius folia effigie maioris Conizæ serrata, longa pollices tres, & lata vnum, venis lutescentibus, colore dilutè virentia, sicuti florum calyces, flores verò dilutè ex albo violacei depinguntur in* Recchi *exempl: atque papposi. Radice longa, fibrosa, & fibris flauicantibus, non parum effigie, & viribus Conizæ respondens, & Barbarorum Tharalhan, de qua vide cap. 42. de Eupatorio in nostra minus cognit. stirp. historia part.* 1. Romæ *impressa.*

Tharalhan Barbarorũ.

Tyzcuimpatlis.

Pag. 307. Cap. 70.

Rectè Collega noster putat Ranunculis congenerem, eoque magis quia radice variat tuberosa, & glandulosa, nostro Ranunculo bulboso leptomacrophyllo gramineo folio affinis fortè, in nostra 1. *part. minus cognit. stirp. cap.* 141. *descripto. An autem hanc, vel congeneris simili folio, vel potiùs angustifolium Arisarum, quod Samnites, eo quod angusto, & oblongo virente folio exeat, primis Cichorij folij æmulo Cichorium venenatum appellant. frequens in* monte Maiella, *intellexit* Theophrastus *in cap. de Aconito, quod frumento simile dixit, breuem herbam folio cichoreaceo, radice nuci proxima tuberosa, nisi quia semine ait esse non spicoso, viribus tamen putrefactorijs, siue causticis simile non parum hæsitandum, si textus, vt iacet, sit incorruptus. Vide quæ in cap. de Scorpione, siue Thelyphono* Theophrasti *diximus in 2. part. minus cognit. stirp. cap.* 19. *Arisari quidem fructus potiùs recemosus. quàm spicosus dici debet, folia verò tam Cichorium non incisum, quàm in frumentum possunt referre, & in tactu obseruatur à feris.*

Arisarũ an gustifolium Cichorium Venenatũ Sannitum.

An Aconitum frumẽto simile Theoph.

Xicama.

Pag. 309. Cap. 74.

Plantam hanc virentem vidimus præteretis annis iu cultissimo Exoticarum stirpium horto Romæ *ad ædes* Illustriss. Cardinalis Farnesij, *& edulem esse accepimus.*

AD LIBRVM NONVM.

Ayotochili

Pag. 315. Cap. 1.

Χχελόνισκον, *siue testudinati Porcellionis nomine animal depinximus, atque descripsimus: rarum profectò animal, nec nostro Cœlo visum, in nostro Plantarum volumine, cui titulus, minus cognit. stirp. Ephrasis, in Aquatilium, & Terrestrium obseruationibus cap. 7. Ex qua nostra exactiore tegminis animalis, ni fallimur, icone, in quibus differat ab illa proposita à doctissimo* Clusio *in suo Exoticorum volumine lib. 5. cap. 15. & hac Mexicana, quamuis ex ipso aspectu dignosci possit, ad faciliorem tamen eorum cogtionem paucis exponemus. Differt quidem nostra icon ab illa* Clusij, *medijs illis tabellis, quibus animal contrahi, atque produci potest, nam in illa* Clusij *tres in animalis medio depinguntur æquales zonæ, siue fasciæ totum corporis ambitum cingentes: in nostra verò illæ non æquales, sed in tegminis clauiculis, siue articulis vtrinque in acutum desinunt nouellæ Lunæ modo, & in medio in elatiore parte latiores sunt admodum, vt cum animal conglobatur, superna tegminis pars circularis diametri longitudine amplius extensa dorsum contegere possit, & quia cartilagine quadam coniunguntur, cum animal se exerit, & producitur, illæ contrahuntur, ita vt illa ferè proportio, quæ est diametri ad semicir-*

Cheloniscus Authoris.

Differentia imaginum Tatou Auctoris, & Clusij.

micirculum, chordæ scilicet ad arcum. Amplius in nostra quatuor sunt fasciæ siue tabellæ, non tres, atque fimbriarum modo depictæ, quarum pars media latior, & vt magnitudinem exprimamus, singulis lata est sesquiuncia, & iuxta clauiculas in acutum desinunt, & imbricatim dispositæ, & cum animal exertum graditur, occultantur in totum, cum aliàs conglobato animale tertiã animalis partem cooperiant. De reliquis non ambigitur, quin idem animal voluerit pictor ille exprimere, quamuis minus rectè, ni fallimur; ex qua pictura Clusius *suam tabellam exarauit. Hoc animal tertium Tatou genus constituere, ex iam sibi cognitis idem* Clusius *retulit: nam primum genus illud esse statuit, quod primum innotuit, & à* Monardo *fuit descriptum omnium antiquius, & vulgatius, quod videre licuit in ditissimo* Imperati *nostri Museo, & maius est omnibus alijs, corpore, cauda oblongiore, squamis contectum. Secundum genus quod est minus & simile, vt ait* Clusius, *idem forsan cum hoc ab Auctore nostro descripto breuiore statura, & cauda, sed simili. Tertium est à nobis descriptum, & depictum, Pictura ex testa demortui, & animal descriptum coniecturà: cuius cortex non squamosus, vt in superioribus duobus, sed testudinato, biualuo, osseoq. tegmine, cauda breuissima, & alijs differens miro Naturæ artificio, vt diximus, quo se in globum contorquet. Animal verò à doctiss.* Clusio, *ex colorata icone ad ipsum à studioso* Iacobo Plateau *in epistola adiecta, vnde breuem historiam concinnasse refert, sic describitur.* Habebat porrò id animal pedis vnius, & quatuor vnciarum longitudinem: corporis verò ambitus erat quatuordecim vnciarum, binis videlicet minor longitudine: eius tegmen durum, & testaceum, fuliginosi coloris, quem fortè vetustate, & manuum tractatione contraxerat, quodammodo tessellatum, à collo ad mediũ, corpus quasi orbiculatæ figuræ tessellis variè pictis distinctũ; medio autem corpore, ternis ordinibus quadrangularum tessellarum variè etiam pictarum insignitũ; postrema tegminis pars similibus orbibus distincta erat, qualibus pars anterior: totum etiam caput ad nares vsque similibus testis tectũ, aures patentiores, nec adeò mucronatas habebat, vt illud quod in scholio ad Monardum exhibitum: cauda breuis erat, duobus digiti humani articulis extremis nõ maior; tota etiã orbiculatis tessellis tecta: ventrem nullà crustà tectum fuisse, sed villis duntaxat obsitum, pictura representabat, quemadmodũ etiam crurum posteriorem partem, atque guttur, & nares: posteriores pedes ternis digitis, & calcari præditos fuisse pictura fidem faciebat, anteriores verò duntaxat binis, & calcari, nisi à pictore fuerint prætermissi: penem satis longũ, & exertum habebat. *Huius animalis testudinem biualuam, à nobis* Romæ *repertã, curiosè seruamus, tanquam rarum quid Naturæ, & admirandum, osseum, tessellatum, testudinatum, compositum, quod, vt diximus, & oblongà, & rotundà figurà fit ad animalis libitum. Huius singulas tessellas crescente animale crescere oportet quoquouersum, quamuis osséa sint duritie, & substantiæ, & non cornea, vt in terrestri Testudine, in qua singulis tessellis extremæ ambientes lineæ illud argumentum ostendunt, quod in hoc animale minimè obseruatur, cum varijs turbiculis, non lineis sit depictum, & asperum. In testaceis clarum est incrementum fieri testæ in extremis oris per additionem, in crustaceis verò per totam crustã, & sic per dilatationem. Hoc animal, vt post nostrã editionem, ab Exoticorũ* Clusij *volumine, quod postea* Romæ *venale fuit, didicimus, Brasiliana Tatou, Hispanica Armadillo, Mexicana verò voce Aiotochili, id est cuniculus cucurbitinus appellari, quod nomen magis huic, quàm alijs congruere videtur, licet conglobentur. Vide* Theuetum *vltra* Monardum.

1. Tatou. Monardi.
2. Tatou minus an Recchi?
3. Tatou Authoris, & Clusij.

Pag.ead.Cap.3.

Abutzpatlin. Crocodilus Mexicanus,

Hic nostra confirmatur propositio, in loco vbi sit materies apta, & eadem Cæli constitutio siue similis qualitatis materies, & Cælum, indeque eadem temperies; eadem similibus locis generari posse. Nec nisi Maris qualitas, & similis Cæli temperies supra montem adsit, posse supra montem oriri maritimum, quamuis posse alibi genitum aqua ipsa prouehi, sicuti nec in lacustribus terrestria, nec in terrestribus, & siccis lacustria, nisi loci conuersione prius acta.

Pag,315.Cap.eod.

Nostram sententiam adiuuat etiam Plinij *auctoritas, qui lib.5.cap.1. refert, flumen Darat, in australi Aphricæ parte post promontoriũ Solis Crocodilos gignere: at etiam vltra post Aethiopas Daratitas flumen Bamborum, Crocodilis, & Hippopotamis abundare: & præter fluuiatiles inueniri quoque* Crocodilos *marinos, cùm in aqua dulci & falsa fuerint obseruati. Terribilis hæc belua est contra fugaces, & fugax contra insequentes. Hæc* Plinius *recenset lib.8. cap.16. cuius mores, et vires etiam medicas apud eundem vide.*

Pag.318.

Pag. 318. Cap. 6.

Aliam nouam speciem describit, & depingit doctiss. Clusius *in Auctario ad Exoticorum volumen cap. de Manucodiatarum, siue Paradisearum auium Rege credito, cuius picturam, & historiam refert, & præter alias notas quamplures, magnitudine, colore, & alijs, hanc præcipuam differentiam notauimus, quod scilicet rotundæ illæ pennæ siue Cerdonum filis similes tenuitate, pilosæ, & admodum longæ, quibus suspendi asseritur vice pedum; in hac specie, præter breuitatem, & tenuitatem, læues sint, & in summitate tantum ad vnciæ longitudinem in orbem conuoluantur, ab vno duntaxat latere tenuissimis villis prædita, prona parte coloris viridis, saturi, splendentis, & elegantis, penè instar pennularum, quæ Anatis feræ maris collum tegunt, magnam sanè venustatem addentes, supina verò parte fusci coloris. Inueniri etiam tradit alias aues, quæ setas habeant alteram super alteram versus extremum decussatim sitas.*

Pag. 327. Cap. 14.

Algazel ex Aphrica.

Quia ab Auctore nostro inter animalia Bezoarifera nouæ Hispaniæ præter Ceruorum speciem Mazame *vocatam, ceruinis cornibus præditam, aliæ minores species, quarum aliæ feræ, aliæ mitiores, & timidæ, ac aliæ minimæ pluribus etiam differentijs distinctæ referuntur, quas non inter Ceruorum species vt priores, at inter Capreas potiùs recensendas iudicauerit, vt postremam* Temamaçame *dictam breuibus, nec ramosis cornibus, & toto reliquo ferè corporis habitu non parum animali à nobis nunc exhibendo, nisi maioribus esset cornibus (quod forsitan ex ætate) respondens illud depictum, & à nobis obseruatum hoc loco addere non ingratum studiosis fore putauimus. Animal est exoticum à quodam Turca diuite ex Aphrica* Neapolim *muneris loco Principi viro missum, magnitudine Capreæ,* Capreoli *dicti, cui toto habitu prima facie simile, nisi quod cornibus nulli magis quam Hirco similioribus sit præditum, quare arabicè* Algazel *dicitur, vt à* D. Gasparo Principe Fez, *cui notum hoc animal est, relatum fuit, quod idem quod* Capra *sonat, nam cornibus, & statura Capram prima facie videtur æmulari, vt* Temamaçame. Algazel.

Hirco-caprea, *vel* αἰγοδόρκας *dici possit. Pilo est breui, leui, flauicante, at in ventre, & lateribus candicante, sicuti in internis femorum, & brachiorum, illoq. Capreolo molliori. Altitudo illius in posterioribus, quæ sublimiora sunt anterioribus tibijs, tres spithamas æquat. Corpus obesius, & collum crassius habet, cruribus, & tibijs admodum gracile: vngulis bisulcis admodum dissectis, illisq. tenuibus, & hircinis oblongioribus, & acutioribus similitudine Alces, &*

nigricantibus. Caudam habet dodrantem ferè pilosam, hircinam, & è medio ad extremum vsque nigrescentem. In exteriori posterarum tibiarum iunctura quid callosum extumescens obseruatur, quia cum residet forsitan comprimitur, vel alia de causa, nam & in anterioribus genibus depilatum quid crustosum, propter genuflexionem, conspicitur. Hilaris aspectu facies, oculi magni, nigri, lucidi, lati, aures longæ, magnæ, patulæ, in prospectu elatæ, illaq. intus canaliculatæ quinquefido strigium ordine nigricante, extumentibus circa illas strijs pilosis candicantibus, & linea tenui circumducta; quod in hoc animale obseruare contingit. Cornua pedem romanum longa, retrorsum inclinata hircina, ex nigro castaneo colore cochleatim striata, & interno situ adinuicem sinuata, & post dilatationem reflexa, atque deinde in extremo parum acie resupinata. In his rotundum, quod à fronte ad medium vsque striæ illæ in cornibus elatæ scissura quadam laterali hinc inde diuisæ, aut intersectæ apparent, & quod magis striges strijs opponi videntur, vt interruptus ordo cochleatus appareat: donec post medium illorum scissura deleta, siue coniuncta ad summum vsque iterum seruetur. Hoc autem accidere putamus, quia cornibus incrementum internè prouenit, & siccior externa pars veluti excrementitia iam facta, nec ad illud recipiendum amplius apta, findi oportet, vt in Quercus, & Vitis cortice obseruatur, & similibus. Nasus colore magis ruffo, sicuti ex oculis parallelo ordine linea nigricans dependet ad os vsque reliquis candicantibus. Nares, & labia, os, & lingua nigrescunt; quod satis, dum ruminabat, obseruauimus, dentibus ouium modò exiguis, & vix conspicuis, vocem edit non absimilem suillæ. Animal est omniuorum, vescitur quidem herbis, hordeo, pane, ferculis quibuscunque ad hominis etiam vsum paratis, nec non & dulciarijs. Dum mingere, vel corpus exonerare sit opus, è solito loco mansionis secedit, & vbi rimam in aulæ pauimento conspicit, in illa mingit, & paulò post longè excernit, nec locum mansionis vult deturpare. In minctionis actu renes deprimit se inclinans, vt quadrupedibus mos est similibus, deinde se erigens ad secessum vadit. Mansuetum est animal, quia forsan ab ineunte ætate assuetum hominibus à quibus cibus ministrabatur: cornibus tamen tactis, suam in illis fortitudinem induit vim faciens, & illa minimè decidua esse putamus. Dum de loco in locum migrat festinanter succursitans, domus angulum petit, vbi posterioribus versis illico quiescit, indeque aliqua de causa discedens, simili modo alium alterius cubiculi angulum petit, ne forsitan imparatè auersa parte lædi contingat, nam & tactis posterioribus calcitrans aufugit, & in angulo positum, arrectis auribus hinc inde prospiciens consistit: quod etiam Ceruæ expauescenti naturà inditum est, vt simili modo aures in prospectu patulas erigat, vt postea obseruauimus. Quare timidum, & suspectum est animal, & hæc obseruare licuit apud clariss. D. Marium Schipanum *naturalium studiosissimum, Philosophiæque demonstratiuæ ex Chymia profectæ, præter logophysicam illam scholarum dominam, obseruatorem diligentissimum, à cuius manu hoc animal, quamuis parum timidum, non semel dulciaria etiam accipere vidimus, & hilariter deuorare, cui dictum animal ob scientiarum, morumque præstantiam dono & amoris ergo fuit oblatum.*

Scriptores de Bezoar. *De Orientalibus, & Persicis lapidibus, & animalibus illos generantibus vide quoque* Garziam ab horto *in lib. Aromatum cap. 45. qui ex quadam Hirci specie illos erui asserit: cuius cornu effigies tuberculis circa ima coronati, & eiusdem vngulæ à clarissimo* Carolo Clusio *post doctissima scholia exhibetur. Verùm nos eiusdem animalis cornu, quod parum illius iconem superabat striatum obliquè, sed absque tuberculis illis apud doctiss.* Franciscum Imperatum Ferdinandi filium *simul cum rufescente lana breui eiusdem animalis, & ouium modo molli obseruauimus. Videndus est etiam libellus clarissimi* Gasparis Bauhini *de Bezoar orientali, occidentali, atque germanico, in quo diffusè cum breuitate, quæ ab Arabibus, & Recentioribus de supradicto lapide scripta sunt, singulari methodo referuntur.*

Alia animalia Mex. *De Quadrupedibus alijs nouæ Hispaniæ ab Auctore nostro non descriptis, sed nuda pictura exhibitis, adeundus est doctiss. Collega noster* Io. Faber Lynceus, *qui diligentissimè illa descripsit, & scholijs etiam luculentà eruditione refertis illustrauit fol. 465. ad finem vsque.*

Pag. 333. Cap. 21.

Apes. Mel. Ind. *De Apum generibus, speciebus, differentijs, moribus, ingenio, virtute, mellificantium, vel non mellificantium, generatione, fœtura, & alijs: De mellis differentijs, ipsarumque vniuersa historia doctissimè, & elegantissimè in suo Apiario egit Illustriss. & Excellentiss. itemque omni scientiarum genere præstantissimus* D. Federicus Cæsius Princeps S. Angeli, & Montis Cælij

Mar-

Marchio Lynceorum Institutor, ac Princeps, *cuius exemplum ex Frontispicis naturalis sui Theatri ab eodem Illustriss. descripti, depromptum, & impressum*, à Lynceorum *Academia* S. D. N. Papæ Vrbano Octauo *in perpetuæ deuotionis symbolum oblatum fuit anno* 1625. *cum nostratis Apis imagine accuratissimè à clariss.* D. Francisco Stelluto Lynceo, *viro præterquam in alijs omnibus, vt suprà diximus, scientijs in naturalibus etiã studiosissimo, nouo quodam Microscopio obseruata; vt qui illam viderit, in admirationem incidat, dum tam multas partes organaq. ipsa apertè depicta discernit, quæ ab intuentium oculis in ipso animalculo omnino absconduntur. Theatrum porrò, & aliæ variæ supradicti Excellentiss. Principis doctissimæ lucubrationes quamprimùm, in studiosorum gratiam, prælo subijcientur, ex quibus quantùm scientijs varijs acquirendis insudauerit, & quantùm in ijs profecerit, omnibus palàm fiet; tantique Principis scientiam eruditionemq. summam, ac rempubl. litterariam adiuuandi studium, solertiam, ac liberalitatem, quam nos superius & hic attigimus, summis laudibus in toto Orbe extollendam existimamus.*

AD LIBRVM DECIMVM.

Pag. 336. Cap. 1.

Apozonalli. Succinum Bitumina.

De Succini, & Bituminis generatione, varietate, natura, splendore, colore, piscatu, tempore, modo, & loco, atque herbis marinis in ipso vigentibus vsu medico vide Goebellium, Bellonium *ac* Ferdinandum Imperatum *in sua historia naturali italica lingua* Neapoli *impressa lib.* 14. *cap.* 5. *vsque ad* 9. *&* Franciscum Imperatum *eius filium in lib. de Fossilibus.*

Pag. ead. Cap. 3.

Chimaltezatl. Mezcuitlatl.

Differentiæ huius lapidis Mezcuitlatl, tam in substantia, magnitudine, colore, & ad ignem mutatione, vel contumacia doctissimè referuntur à nostro Imperato *hist. natural. lib.* 25. *vsque ad cap.* 4. *Qui flamma vento in laminam irruente, Lunæ dimidiatæ iconem argenteo colore, atque splendore in medio excitabat, flammam intra limites signatæ Lunæ effigiei paulatim circumferendo, sic enim eo loci flamma vento illata, lapis mutationem coloris acquirit argentei amittendo transluciditatem. Id facilè quisque facere poterit, si artificem vitreorum, monilium, & iocalium adierit, qui simili flamma mollit vitrea; aliàs si tota igni exponatur lamina, tota simili colore afficeretur, si rectè sint ignita.*

Pag. 337. Cap. 5.

Eztecpatlis. Iaspis nostr. Hisp.

Iaspidis Antiquorum varietates, & natura à doctiss. Ferdinando Imperato *referuntur lib.* 22. *cap.* 39. *qui in ea est opinione illum longè differre ab Iaspide Recentiorum, qui vulgò* Diaspro *dicitur. Nam Antiquorum Iaspis, alius est Smaragdo similis, alius Crystallo, alius aëri, alius Phlegmatis effigie, alius veluti fumo permixtus, alius lineis cinctus albis, splendidis, alius Terebinthinæ, Resinæ similis, & lapidi Callaidi. Quæ differentiæ ab ipso* Dioscoride *referuntur. Ex* Plinio *verò comprehenduntur etiam Heliotropium Chalcedonium, & Corneolarum varietates, quorum varietas in colore, nullam affert substantiæ lapidum varietatem, similis quidem, immò eadem est eorum substantia & ortus. Ex eodem genere censetur lapis, quem Recentiores* Turchesam *appellant, cuius ortus & substantia longè variat, & ab Antiquis, quia colore sit aëri similis,* Aerizusa *dictus fuit: quorum ortum intra cærulei saxi mineralis cauitates obseruatum ab amico scimus, & varij coloris, saturi, & dilutioris, varij gradus, & magnitudinis, vt scilicet exigui reperiantur Milio paulò maiores, & magni Fabam excedentes, splendidi, sed non transparentes.*

Quem verò Recentiores Iaspidem siue Diasprum appellant, Achatem Antiquorum noster Imperatus *putat, atque eius ortum in* Sicilia *copiosum, magnitudine enormi, atque multicolorem esse, ait: & alium colore palumbino, alium corneo, alium sardo, alium sanguineo, alium candicante, alium arborum iconem repræsentantem distinguit. Est & alia species Corallio similis, quæ igni imposita & vsta Myrrhæ odorem refert: alia quæ aureis punctis, vt in Sapphyro, distinguitur in* Creta *frequentissima. In* India *verò maiores varietates habere, vt quæ flumina repræsentet, nemora, quadrupedes, equorum ornatum, & alia varia; atque in tali lapidum specie, vitri transluciditatem maximi æstimari scribit.*

Pag. ead.

Pag. ead. Cap. 6.

Eztetl; Iaspis 2, Nou. Hisp.

Diaspri nomine apud nos est lapis iste, & vulgò stagnasangue *appellatur, quia sanguinem sistere adalligatum, docuit experientia, & vulgaris est.*

Pag. 338. Cap. 7.

Tlylayotic. Hesada.

Hunc lapidem sub nomine Hesada nouimus, sed qui maiore sit fama, experimento, vidimusq. magnitudine duarum vnciarum diametro, effigie faciei hominis Ægyptij apud R. P. Fr. Sixtum *Ordinis Prędicatorum* Neapoli *in Conuentu* S. Catherinæ de Formello, *qui magni æstimabat, verum pro sua infirmitate ad alia medicamenta potius recurrere opus erat; an autem quia lapis non esset illius regionis, vel alterius speciei, vel genuinus, & minus efficax, ignoramus. Virium efficaciã in hoc lapide ex loco, in quo nascitur habere apparet, nam alij huic lapidi maximè confidunt, eiusq. vires extollunt, se illo liberatos affirmantes, alij nequaquã. Euenit etiã modo illius vtendi, & loco in quo detinetur, sicuti à fide digno accepimus, qui cùm maximis doloribus diu fuisset vexatus, neque medicamentis Cassiæ catharticæ, & alijs remedium vllum sentiret, tandem hunc lapidem ab amico nactus, ad brachij sinistri media alligauit, deiectoq. cum vrina lapide, & magna arenæ copia, à morbo liberatus fuit; sed quod admirandum, cum postea soror eodem malo laborans, lapidem ab ipso mutuata fuisset, & per mensem illo carẽs, iterum morbo correptus, ast eodem recepto, & alligato spatio duarũ horarum, deiectis iterum duobus lapillis, & arenæ copia, pristinæ sanitati restitutus (lapide semper brachio adalligato) & nunquam posthac tali morbo afflictus fuit. Lapidis huius effigies quadrata plana, colore ex cinereo obscurè virente, nullis maculis, sed tantum inconcinnis quibusdam lineis varijs, quandoq. densis pluribus, alibi raris vtraque parte inscripti, vt liuorem minuant. Aëri expositus lapis, vel Soli, Alabastro obscuriorem transluciditatem, veluti fumosam, ostendit. Quare non mirum si alij lapides, vt ille supradicti Monachi, qui erat longè virentior, solidior, & splendidior, sed non transparens, vt diuersi generis; nihil auxilij attulissent. Vidimus, & alios eodem nomine insignitos, maculis albis magnis distinctos, & liuore lucentes, an dictis viribus sint præditi, ignoramus: quare experientià prius comprobandi sunt, quàm emantur. Lapis verò à nobis descriptus, crassitie quartam vnciæ partem æquabat, latus vnciam, & sesquiunciam longus.*

Pag. 340. Cap. 14.

Tetli.

Imperatus *noster hunc lapidem ad siliceam, vel potius vitream accedere naturam putat lib. 22. cap. 2.*

Pag. 341. Cap. 18.

Heitzitzilzet. Heliotropium Mex.

Heliotropium nostrate inter Iaspidis species enumerat Imperatus *noster lib. 23. cap. 10. Auctoris lapidem, quia exiguus refertur, ab Europæo differre putamus.*

Pag. ead. Cap. 20.

Tecozahuitl Ochra Mexicana.

Ochram, Dioscorides *ait habere vim vstam & lotam, adstringendi, erodendi, collectiones, & tubercula dissipandi, excrescentias in carne reprimendi, cauitates cum cerato explendi, & articulorum tophos comminuendi.* Imperatus *noster eius varietates lib. 5. cap. 24. & seq. enumerat, quem videre poterit lector curiosus.*

Pag. ead. Cap. 21.

Thicatlallictetra Alba Mexicana.

Albæ terræ variæ apud Dioscoridem *describuntur, nam Eretriæ, Samiæ, Chiæ, Selinuntiæ, Cimoliæ; an autem Cimoliæ congener, quia liuorem digitis afferre ait Auctor noster, & Cimolia teste* Dioscoride, *sit pinguis, asserere nequimus, nam & inuenitur alia terra alba, quæ vulgo* Calcimonia *dicitur, quia Calcis modo alba sit, friabilis, & solubilis, & vsum præbet, cuius vis est refrigerandi, sed si vratur, acquirit acrimoniam. Est & Agaricum fossile vocatum, quia terra leuissima sit & candida, & aqua soluta lac referat,* Lunæ lac *appellari dicitur: & viribus Samiæ similibus prædicatur. Vide quæ* Imperatus *noster lib. 5. cap. 40. & 41. refert.*

Pag. 342. Cap. 23.

Tlalyac.

Vide de his omnibus congeneribus, quæ Imperatus *noster in sua hist. naturali lib. 13. tradidit.*

Pag. ead. Cap. 24.

Tlalxacotl. Alumina.

Præter has species à Dioscoride *traditas, Aluminis scissilis, siue trichitidis liquidi, & rotundi, sunt & naturales aliæ, crustosi nempe, & crustosi botryoidis, quod in acinorum extuberantium modum, tumidum apparet. Quas species omnes in foro Vulcanio nos* Puteoli *obseruasse meminimus. Vide* Imperatum nostrum *in sua naturali historia lib. 13. cap. 10. 20. & 21. De factitio Alumine, quod rupeum est, vulgò de Rocca, sic enim rupes italicè dicitur, scribit*

Matthio-

Matthiolus *& idem* Imperatus; *& non solùm fieri potest ex lapidibus, & ex terra aluminosa, sed etiam ex ipsis Aluminis naturalis speciebus, infusioue, & coctione facilius elicitur. Vires diffusè* Dioscorides *docuit, & in* Plinio *etiam leguntur. Liquidum alumen appellatum à* Dioscoride. *non est illud vulgare factitium, transllucidum, sed naturale, pingue tactu, molle, opacum, & ita* Puteoli *reperitur.*

Pag. 343. Cap. 25.

Yztatl. Sal.

Salium genera, differentiæ, ortus, natura & vires elegantissimè à nostro Imperato *in sua hist. natur. lib.* 13. *cap.* 4. *sicuti & aliorum succorum mineralium proponuntur. Sed Salium diuersa nomina, & genera parùm esset scire, nisi illorum etiam variæ qualitates & vires notæ sint, nec enim quia omnia genera Salium salsa sapore, in eodem salso sapore nulla est differentia, nam præter illud magis; & minus salsum, inest vel acrimonia, vel amaror, vel acerbitas, aut aciditas coniuncta, quæ omnia differentiam paruam in sapore, viribus tamen magnam ostendunt. Quocirca aliquid hoc loco de illis placuit referre.*

Salium natura.

Sal igitur omne compositum est ex Terra, Sulphure, & Mercurio, sed quia Sulphur & Mercurius non conspiciuntur, vt postea dicetur, Sal appellatur quod est duplex, fixum & volatile. In Sale sapor exeritur, in Sulphure odor, in Mercurio potissimum colores. Et quamuis tanquam principium firmum, fixum, & substantificum rerum omnium, comparetur elemento Terræ puro, non tamen vt illa Terra pura elementaris, est frigidum & siccum (quæ qualitates sunt mors rerum compositarum, & sterilitas in non compositis) sed est calidum qualitate actiua præditum, inseruiens generationi rerum cunctarum. Diximus compositum ex Sulphure, nam Sulphur confertur Igni, quia pabulum est illius, sicuti alia bituminosa, oleaginea, pinguia & resinosa. Item ex Mercurio, qui respondet suà naturà Aquæ & Aëri, non enim de minerali Argento viuo credendum est, sed ita dictum, quod humidum sit, & in vaporem siue Aërem dissipetur calore admoto. Terra igitur & Aqua, siccum & humidum si misceantur, non cohærent, nisi adsit quoddam medium inter siccum & humidum, inter fixum & volatile, quod est pars pinguis sulphurea, quæ participat de vtroque & natura sua tenax & efficax ad gluten faciendum, iustamq. eorum trium mixtionem. Sulphur igitur siue oleaginea substantia, Salis & Mercurij est mediator, & vtrumque copulat, Salisq. acrimoniam, & Mercurij aciditatem, quæ vt plurimùm in eò reperitur, reprimit & contemperat, haud secus ac spiritus & humidum illud viuificum seu radicale; animalem incorpoream substantiam, cum corpore, quod toto genere distat, coniungit.

Salium differentiæ;

Sed ad Salium diuersitatem redeamus. Salium aliud est commune, quod Mare per secretos Terræ meatus toti Orbi communicat, quod tanquam aliorum saporum magis expers, hominum & animalium cibo aptum est, alimenta distribuens, & condimentarium.

Sal Gēmæ.

Aliud Sal gemmæ amarum vim habet extergentem, euacuantem siue purgantem, & aliæ herbæ amaræ, item omnia fellea, quibus Sal amarum inest, & nitrosum.

Sal aluminosum. Vitriolum Armoniacum.

Sal aluminosum saporem habet acerbum, & communicat acerbitatem. Vitriolum quod etiam ex genere Salium est, saporem habet adstringentem stipticum. Armoniacum habet aciditatem, quare Sal quod aliquam supradictorum mixtionem tenet, participat de illa qualitate, sicuti de sapore, diuersos ex illo sapore patiens effectus, idque beneficio duorum Salium volatilium, quæ omnium optimè commiscentur propter subtilitatem atque substantiam spirituosam. Armoniacum acidum, copiosum in Vitriolo, eiusdemque fermentatio, est coagulationum, & dissolutionum omnium rerum causa, Atque aciditas illa Salis Armoniaci, seu Sal Armoniacum spirituale, reperitur non tantum in Vitriolo, & Vegetabilibus acidis, sed etiam in Sale communi, in Nitro, Sulphure, & rebus omnibus. Nam illa aciditass illud ipsum est, quod Sulphur coagulat, & copiosè in eo inuenitur, nam aliàs Sulphur ipsum fluidum esset, & non cohæreret, vt liquores oleaginei, quod longè diuersum est à natura Sulphuris, imò contrarium, cùm non modò ignem non concipiat, sed etiam puluis pyrius ne accendi possit, præstet, habeatq. vim quoque acidam dissoluendi margaritas, corallia, corporaq. solida, coagulandi verò spiritus ardentes, qui inflammationes in corpore internas vel externass excitant. singulare remedium, ac proinde ad febres extinguendas præstantissimum. Si plura & clariora desideras, vide clarissimum D. Iosephum Quercetanum *in lib. de priscor. Philosoph. veræ Medicinæ vera materia, & in tract. de simpl. signat. intern. vbi maximè delectaberis.*

Pag. 344. Cap. vlt.

Toquixquitl. Nitrum,

Nitri generatio, substantia, qualitas & differentia à nostro Imperato *distinctè traduntur in sua nat. hist. lib.* 13. *cap.* 10. *& etiam à* Francisco *eius Filio in lib. de fossilib. vbi omnia*

nia in Museo Imperati *contenta obseruantur, & diligentissimè traduntur.*

Notatur à doctiss. Collega nostro, ne in separanda Salis portione à Nitro è Terra confecto, lixiuij vel amaritudinis pars aliqua relinquatur. Hinc occasionem nacti, addendum existimauimus, Nitrum siue Sal nitrosum habere quandam amaritudinem coniunctam, & propterea comparari inter alios corporis humani succos, amarae bili, sicuti Sal aluminosum pungens, & stipticum, pituitæ vitreæ; Sal vitriolatum, æruginosum, bili æruginosæ; Sal Armoniacum, acetosum, pituitæ, & melancholiæ acidæ. Sal commune simpliciter salsum, pituitæ salsæ: Sal dulce saccharinum pituitæ dulci, Sal verò Arsenicale & stipticum malignis, & pestilentibus humoribus, ex quibus anthraces, vlcera cancrosa & similia. Quæ Salia omnia, si spagyricà arte medicamenta fiant, & spiritualem induant qualitatem, pluribus, omnibus quidem dixerit, morbis remedio fore, ne dubites. Vide Quercetanum *loco citato, & medicamina mira comperies.*

Appen-

Appendix ad Serpentarij Narcissi descriptionem.

Ne immemores verborum in calce descriptionis elegantis huius nouaeq. plantae videamur, & ne quis nobis ignauiae notam inurere forsan possit, pro virili enixi sumus, vt quid amplius huius plantae historiae adderemus. Hoc anno mense Septembri floruit. Illustriss. autem D. Bernardinus de Corduba *(de quo suprà) vt & nos, & rei herbariae studiosos solito fauore prosequeretur, florem iussit custodiri, donec fructum perficeret, quem etiamsi minus ad maturitatem protulit, ex eodem tamen imperfecto multa licuit obseruare, & notare, ita vt plantam hanc rarioris, nouiq. planè generis existimare debeamus, nullis nostri Orbis plantis nec fructu vel flore, nec specie similem.*

NARC. SERP. BVLB. ET SEM.

Proprium habet, vt fructũ ferat copiosum in summo caulis, & floris ouali plana basi, duabus vncijs longa, & paulò minus lata. Post Solis in libram ingressum marcescentibus, & dependentibus floris folijs, & longis petiolis ex albo virentibus, & maculosis etiam nonnullis semiunciam & plus longis, fructus profert Oliuae nuclei magnitudine trigones, quibus flosculi insidunt, vt diximus, copiosè numero plusquam centum. Flosculis decisis, quod euenit in fine Septembris, quo tempore hoc anno 1628. notauimus, dum haec imprimenda erant, rubescunt, aream trigonam in summo eorum deferentes, ternas cellulas habentes, in quibus singula semina ab imo ex breui petiolo trigona dependebant, & quia adhuc immatura, & ex albo virentia, an plura emittat nescimus: sapore erant ex acerbo amaro. Bulbus, vt ablatâ parùm terrâ licuit obseruare (non enim vltra permissum, ne bulbo vis auferretur) iam folij cacumen vix exerebat extra terrã ex bulbo: magnus est, Alabastri modo candidus, solidus, & squamis crassis tribus distinctius, quae, vt existimamus, ora fuerunt, ex quibus aliàs caulem, & folia producat. Vtinam propagata in sobolem planta vlterius obseruare permisisset, plura sanè cum exactiore historia proferre nunc nobis licuisset. Iconem quidem, quoad fieri potuit, accuratam exhibere voluimus, vt pro viribus Botanicae studiosis satisfaceremus.

PHYTOSOPHICARVM
TABVLARVM

Ex Frontiſpicijs Naturalis Theatri

PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI

S. ANGELI, ET S. POLI PRINC. I.
MARCH. M. CÆLII, II. &c. BARON. ROM.

deſumpta

Prima Pars,

In Stirpium Scientiæ, ac Studiorum Inſtitutionem,
totiuſque Herbariæ Syntaxis
Proſpectum:

Poſt Mexicanas Recchi, quæ cæteris cum omnibus
Plantis in ea copulam inire debeant

NVNC PRIMVM A LYNCEIS EDITA.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro Sacri Palatij.

A. Episcopus Bellicastren. Vicesg.

PLantarum, reique herbariæ Phytosophicas tabulas Illustrissimi, & Excell.mi Principis Federici Cæsij Lyncei, à Reuerendiss. P. Fr. Nicolao Rodulfio Sacri Apost. Palatij Mag. recognitionis causâ ad me transmissas accuratè legi, diligenterque recensui, & earum sum admiratus industriam: in his enim ex naturalibus principijs inuestigata Sophia, ad plantarum essentias, facultates, ac vires cognoscendas viam planè aperit; & (quod magis est) artificium ipsius Naturæ in gignendis plantis, in extendendis illarum neruis, in venis intertexendis, in musculis earumdem acaptandis, in coloribus exprimendis, sub methodo philosophica omnia tantâ sedulitate locantur; vt vel quo nam lacte, quibus aquis, quovè aëre plantæ nutriantur, augeantur, atque infirmentur, ex vsu harum Tabularum minimè ignoretur. Omnia quidem ea eruditionis sacræ, ac prophanæ vbertate conspersa, vt me lateat, eruditio ne, an philosophia in eximio viro magis laudanda sit: vtrumque certè tam in Auctore, quam in opere summè conspiciendum existimo. Quapropter ad Italicam gloriam id plurimum facere arbitror; vt quamprimum & Tabulæ istæ, & reliqua eiusdem Illustrissimi, & Excellentissimi Viri egregia monumenta in lucem emittantur. In quorum fidem ex nostris ædibus Vaticanis xv. Kalendas Nouembris M. DC. XXVIII.

P. F. Fortunatus Scacchus Augustinian. Apostolici Sacrarij Præfectus.

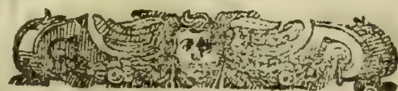
Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Lupus Socius Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost. & Vicarij Ord. Prædicatorum.

EXCELL.^{MO} DOMINO

D. RODERICO DE MENDOZA DVCI DE INFANTADO, &c.

EXTRAORDINARIO REGIS CATHOLICI LEGATO, AD SVMMVM PONTIF. INNOCENTIVM X.

FRANCISCVS STELLVTVS LYNCEVS FABRIANENSIS S. P. D.

TABVLAE Phytoſophicæ, ſeu Viridarium hoc omni Plantarum genere refertum, tuam *Excellentiſs. Princeps* petit vmbram ne Solis iaculis ardentibus areſcat. Frontis tuæ inſtar Cæli ſerenitatem amat; etenim tuorum ſtellæ luminum vtpotè nullis obductæ nubibus, puros, ſecundoſque emittent influxus. Huius ſolum, in quo perennis vernat Aprilis, tuam exoptat aſſiduam præſentiam, ac deambulationem, vt pes tuus.

Quicquid calcauerit hic roſa fiat. Pe[illegible] tyr. 11.

Aquaſque benignitatis tuæ ſitit, vt ſi labore ſummo *Principis Cæsij Academiæ noſtræ inſtitutoris peritiſſimi conſitum*

 ſitit,

fuit, adeò fœcundo patrocinij tui imbre irrigatum, in tui, & ſui nominis gloriam ſemper vireſcat. Quod cum enxè ego c urem ad tuam confugio humanitatem, cui meæ pignus ſeruitutis do, & ſubijcio æternum, dum tantum *eruditiſſimi Cæsij* opus tibi exhibeo, & dico: quapropter Plantarium hoc, quod iam diu concluſum, & à nemine viſum ſub tenebris latebat; nunc tutelæ tuæ iubare, ac auſpicijs irradiatum, cultoribus omnibus gloriæ tuæ, & Principis liberè pandetur. Vale.

Romæ 1651.

DEVS

DEVS OPT. MAX.

Quod est Ens. Substantia. Subiectum. Physiologis.

PERFECTIO.

Infinitum. Creator. CAVSARVM CAVSA.

Continens. Fouens. Conseruans. Beans. Viuificans. Illustrans. Comprehendens.

ANGELVS.

EMPIREI CAELI SV... NATVRA

Absque corpore, spiritus, spirituale, intelligibile Physiologis.

ANIMAE SEPARATAE.

Ideæ abstractiones animi.
Prima materia Peripateticorũ.
Rationis Entia plura, quæ humani capitis cælo concluduntur, quibus homo se superscendere cõtendit, & immateriata enititur.

Morali via hìc à Sapientibus ad Amusos, à ciuibus [ciuilibus quidem] ad Agrestes descendens, vltimo Simias, Psittacos, Socraticosq. Canes respexeris.

Sentiens, propriè magis Animal. Corpus sensatũ Physiologis, externè globuli radens, & occupans.

Ratione & intellectu præditũ, [Rationale, & intellectiuum] Physiologis, [Risibile] Scholasticis, potius Democrito. liceat [VESTIBILE] verius dicere, vt cius nuditas, & miseria, quæ virtutum, artiumq. habitu contegi, & vestiri potest, simul indicetur. —Homo

Absque ratione, sensu tantũmodo donatum [sensitiuum] Physiologis, multiiuga, vnde Homini adumbratio Virtutũ & Vitiorum, & sane [moraliter] per horrendæ Circeæ, & Pythagoricæ transmutationes. —Brutum { Perfectius. Minus perfectum.

Testaffixum carens facultate se loco mouendi.
—Phytozoum Animal plantæ nihil retinens.
—Zoophytũ Plantanimal duabus naturis.
—Zoolithophytũ lapiplãtanimal confusis tribus a nobis inuentũ.

Duplicis naturæ quodãmodo, Animal viuẽs, multiplici organo ex mouente, & moto conflatũ.

Animalium oua hìc in considerationem venient Physico, quod compeditã cõcludant vegetãdi vim, & sopita adhuc, vel potius complicita sentiendi exordia: hisce analogicè succedent plantarum semina, inde respicienda bulbillorum gemmantium in noua germina caruncularum initia. Ossaq. & plures partes, quæ in sentientibus vegetant ipsos prope sensus.

Vegetum, sensus expers, tribus primis [nutriendi, augendi,] semet [propagandi] præditum [vegetatiuum] Physiologis. globuli tegmen, amictus: monilia: ornamẽta: fusus ille omniuarius viror, Si propinquum viuentibus loco, & natura; si pro ipsis sit, & pronum iuuandis omni ex parte; si ipsa Cæli, Terræq. respectu diuersimode pronum positione, cõsiderare volueris: haud ineptè PRONIMAL vocitaueris. —Planta. {

—Sensiplãta quodãmodo ad Animal accedens a nobis considerata.
Perfectior: quam hìc vniuersim insuas classes distribuimus, & Mathematice, ac physice primũ conspeximus.
Minus perfecta, quam primo speciatim adinuenimus, & in historiã physice adduximus.
—Metallophytũ anceps inter stirpes, & metalla a nobis inuẽtũ, quod pluribus libris explicamus.
—Lythophytũ: Planta ad lapidem accedens: a nobis primo in historiã physicam adductum.

Quæ nunc sumenda, & in Syntaxin redigenda, & contemplanda.

— Lapisurgens: ad Plantam vergens lapis, siue plãtalisa nobis consideratus, cui in ulterioribus proximior.
Figulapis.

Firmius constitutũ, cõpleto opere: perfectum Physiologis.

Huius loci, quæ à Physiologis, historicis præsertim, obseruata PETREFACTA sunt, quæ in Musæis asseruari solent, si in naturæ officina considerentur, in qua opere recuduntur iterato pariter METALLIFACTA, quæ ipsi primum adinuenimus, cum plena obseruatione adhuc physicis in ancipiti Petrefacta, asseruissemus, artificis Naturæ gradatim ab vna in aliam conditionem ipsummet processum ostẽdentes quo ipsam in opere inchoato ad medium; ad vmbilicum perducto; comperire licuit.

Simplicis Naturæ: Inanime: primaria Terræ proles: orbiculi ipsius, & viscera, & venæ. [Minerale] Physiol. vel magis latine, minusq. propriè [Fossile] dictum, aut diffluente vocabulo [Metallum.] Nobis verò à Terra, eiusq. internis, & interaneorum quadam in globulo analogia dicere si non licuit, saltem libuit.

Interraneũ { Solidius, firmiusq. cõcretũ, Terræ magis. Fluxum versatile, Aquæum magis, & succi.

In quibus perfectionis multiplex gradus, beneq. minutus, & lubricus, si vel concretionis ipsius, & excretionum ab ea; vel quascũque ad ignẽ succos incudẽ, cœlumque, & contingentia mutationes; siue ipsissimas inde solutiones, citra vel iuxta focorum candentium lucẽ, respicere, atque examinare volueris.

Cõpositum, Mixtum magis, replicatis variè mixtionib⁹ heterogeneum. Elementatũ Physiologis, Disiectum.

Partes: cadauera: Artium materia: segmenta; & quæcumque Naturæ corrumpuntur, vel nostra auferuntur iniuria, ... à naturali statu exturbantur. Miscellæ: extillata: exiccata: præparata: excocta: vitra, & huiusmodi; hìc obiiciuntur contemplanti, conditionis respectu: mutilata, scilicet imperfecta. —Prometeorum, siue Abelementum.

Insolens, admirandum, perfectius, ad cõpletorũ mixtorũ conditiones accedẽs, ac velut: artificis Naturæ, reliquiæ aut resegmina, & fragmenta ex ipsis operibus detracta. peculiari à nobis Taumatombriæ volumine explicatum.
solutũ, ab Elementorũ dictorum cõditione parũm discedens, primordijs, aut rudimẽti quadã in ipsa officina similitudine.

Vix mutatum: impetu quodam violenter, vt ita dicam agentiũ, tumultuario in Natura opere conflatum. Infirmum... præiudij ad ..., & quidem in maioribus officinis. Imperfectum mixtum; Physiol. Vagi fere aeris prorsus instabili conceptum sinu. si autem, vt consonum rationi esse videtur comprehendere latius volueris ampliorum corporum primas inclinationes primas proles PROLEMENTVM dixeris, & ab alto humilia etiam, imo subterranea agnoices. Vlteriores profecto in insolentibus excessus habes. —Meteorũ.

Pluuia certè ab aqua nisi loco, modoq; non discernitur; minus ab aëre ventus, aut ab igne, qui infra terram, aut in altioribus ardores; arena, argillaq. à terris parum multo discedunt.

Nobis proximum: mutabile: corruptioni, mixtioniq. maximè subditum vel ipsis in scholis. Elementum Physiologis ... potius ex duobus prioribus elementis in permixtum eadem ... heterogeneum, variegatum globulum primo, contumulans. Maiora certe ex homogeneis corpora, vel saltem nostros ad oculos consimilibus. —Orbiculus.

Terra; Aqua; Aër; Ignis.

Quorũ natura & differentiæ rimum in ipsorum concepta lis & latebris quærẽnæ.
Et Tellus quidem quamuis cior succos reddet.
Aquam, Aerem quãuis fug. hunc, fluentẽ illã consequeri Minus quidem facile quam, claudum fecteris ignem affec & conuenire poteris.

Non pauci hic potius cometas è Meteorum grege sublatos accendere, vel potius illuminare voluerunt: quo pariter alij naturæ vires ad nouas etiam stellas distenderint. constitia quidem celestia inter corpora, atque Elementa haudquaquam albis discreta columnis apparent, nec quæ multa absque lite consistant.

Collectũ stella. Vnde { Lux Radius Calor

Hic porrò qu multa, quam ... ens, quam cæ mortali ... cetunt certe cælo, deque o bus disputa res, quæstione ticulisque c. ta illa nobis ... tinos cogniti illorũ, magis ... gaq. remaneat.

Corporeũ, sensibile Physiol. { simplicior, amplior potius, simplex Phy siol. magis cõgregatum. Finitum Creatura.

Elatius, à nobis remotius. Corruptioni aut mutationibus vllis præterquam loci apud cõrlo res Physiologos minime subditum. Sed Quintum corpus, seu Quintum esse nec paucis immateriatum, aut e natura virtus exemplum: Mixtioni tantum quibusdam obnoxium. Quibus quintum Elementum ex Arist. qui Elementum stellarum agnouit. Amplissimum certe corpus omnium comprehensione vix secluso, aut potius in se clauso globulo nostro, & proxime ambientibus. hoc in nostro Cælispicio in contemplationem plene adducere, & cælestem asserendo Naturam, pro viribus inspicere conati sumus pluribus libris. —Cælum naturale. Expãsũ Orbis Aether Physiologis.

Benedicite omnia opera Domini Domino.

A DEO, & in DEVM, qui A & Ω. Ad cælum, & lucem sicuti & oculos hic, ita in altum mentem eleua: lumen à PATRE LVMINVM es Conscende per gradus, quos vndequaque multiplices, faciles exhibent scalæ. Pyramis hæc per admirabilis opificij creaturas ita te ad illum extollit apiciem, ita in SV ... OPERE ... te ... perducat; vt beata illa diteris sapientia, cuius opera mirari ...

Exordij vel potius præludij modo. In genere simul, ac specie. Præfinitio quadã. Supra centrũ. *Indicatio causarum, & historiæ. Theoricis, ac practicis signis præiunctis.*

A PVNCTO, ipsius scilicet primi, summique *Plantæ* nominis *Centro*, per titulorum omnium LINEAS, in capitum SVPERFICIEM à quibus corpus deducatur pertractas, præsigni adumbratione præmissa, quà *Obiecti* & *Tractationis* circa illud indicia summatim ex omni materia præsumi possint, vnde Plantæ proferendæ ad omnifariam cognitionem. Vago Intellectu in frõte prospectante. PHYTICHNOGRAPHIA quædam designantur. ¶ *Repræsentatio Plantæ ad plenã cognitionem.*

Studium circa stirpes, omnisque Plantarum Scientia præscribitur.

Circumscriptio. In genere. Agitatio quædam. Circa centrũ. *Causæ vniuersales & historiæ. Seiunctis Theoria, & Praxi.*

Mole *Obiecti* tota in CORPVS subsequẽte, vt sua cũ materia ad enucleationẽ vsq; omni ex parte in prænunciatorum implemẽtum exposita remaneat, modis videlicet quibus ab Intellectu sumitur.

- *Citra vllam præcisam applicationẽ, aut discretionem ampliori prout latè funditur, cunctaq; complectitur collectione, in* vegeti corporis notionibus generalibus *ab istius dotibus, affectionibusq; cũctis insumptis, vnde vniuersim comprehensæ stirpes exhibeãtur.*
  - & integri & scissilis corporis facie.
    - THEORETICIS prægressionibus illorũ omnium, quæ ex Plãta vel inire in contemplationem possunt, quibus materiam perlustramus. Intus, & in cute versanda per omnes cõiũctas partes indistinctè collectim agnoscẽte. Percurrente PHYTOSCOPICA omnis contẽplatio instituitur. ¶ *Quæ consideranda in Plantis, & cognoscenda.*
  - indiscisso corpore.
    - PRACTICIS stirpiũ perquisitionibus, tam *in natura*, quã *in chartis*, ad plantas cõsiderandas, & cognoscẽdas legitima norma, indeque exercitijs, quibus moles tota in obsequiũ intellectus pertractatur, ad certioris, vel singularum notitiæ opera. Præhensante PHYTOGNOSTICAE regulæ excitantur. ¶ *Quibus Plantæ considerandæ, & cognoscendæ.*

Cõsidẽte. Pernoscente.

- Disciso, secto corpore. *Discernendi, ac diuidendi applicatione, indeq; TOTVM considerandi prout ex PARTIBVS cõflatur in quas discindi debet, mox ad partes illius positarum, scilicet tam* in specie plantarum finitionibus, *discretim sumẽdas obseruatione per suas causas, inde praxes per singulas.*
  - *Cõmunes* adhuc amplioribus partibus *Naturas* generatim per gradus descẽdẽdo, *Plantarũ classes, genera, ac species medias* apta diuisione è Naturæ plãtificis officinis deductas, cõstituẽdo, latiuscula cõtẽplatione.
    - *Priori in ampliora agmina partitione.* Separante DIGNOSTICA distractione partes sumuntur. ¶ *TRIPHYTOLOGIA summi explicati plantarij generis Tripartitio.*
    - *Secũdarijs in manipulos sectiunculis.* Diuidẽte LOGANATOMIA procedit ad partes partiũ minuendo. ¶¶ *Priorum mẽbra, & quæ à sũmis interdiuidũtur cognita, et sub sequentibus Tabulis distributa.*
  - Vltimus præcisius partes *infimas species, ipsasmet* scilicet *Plãtas*, à suis originis vitæ figuræ viriũ fõtibus, in serie Mathematicè, Physicè, medicè deriuando. Infidẽte Mente. Peruidẽte. Displicãte, ac discernẽte PHYTOTOMIA imprehẽdendo ad illa vsque continuatur, quæ numerum dũtaxat constituunt. ¶¶¶ *Postremis paulatim discretionibus Homonyma ferè contenta, & vix exigua quadam varietate sectiũculis modum exhibentia, quæ Indiuiduorũ complẽtur numero in Syntaxis cõplementum ordinatè ostensa.*

Enumeratio, ac expositio. In specie. Diuisio, ac finitio. A centro. *Causæ, & historiæ peculiares. Iunctis Theoria, & Praxi.*

Ad

Ad ſtirpium ſcientiam latior præſignatio in vniuerſæ Syntaxis indicationem.

Plãtæ repræſentatio, indeq; cõtemplatio ad plenã cognitionem eſt, vel

Theoricis potius meditationibus, ac doctrinæ inſtitutionibus.

Vniuſcuiusq; ſingillatim, hinc

- Plantæ Aſpectus, Partes, Compoſitio, Structura, & quæ Quãtitatis ſunt, Diſpoſitionis, ac Loci.
- Vita, & Cauſæ, quæ ipſius Naturæ.
- Vires, & Vſus Applicatæ, quæ Actionis, Qualitatis, & Conditionum: Nosq; præcipuè reſpiciunt.
- Moralia nobis ſigna.
- Tituli ex Nobilitate, Pulcritudine.
- Nomen, Nominis rationes, ac re cũ ipſa Coniugia, Auctoritas, Cõtrouerſiæ.
- Perfectio Gradus.
- Tractatio ipſa, quæ à Scriptoribus, Hiſtoricorumque obſeruatis.

Pluriũ comparatione, hinc Rationes

- Similitudinis quibus Plantæ conueniant.
  - Vniuerſæ Plantæ. Plantalium membrorum.
    - *Propinquius.*
      - Genus eiuſdem nominis.
      - Varietas proxima ab Anteſignanis.
      - Affinitas. magis hinc interſtitijs diſtantijs varijs minusq.
    - Reſpectus. aliquãtulũ etiã iungẽs
  - Plantalis conſtructio.
    - Copulatio. claſſes ſuperiores ampliores inferiores ſubductæ anguſtiores
    - Ordo. Diſpoſitio. Series per gradus, & loca ex Phyſico proceſſu, breui quoque magis abditarũ intuitu.
    - Diuiſio.
  - *Remotius.*
- Differẽtiæ, ſeu diſtinctionis; quibus ad inuicem recedant, ac diſiungantur.

Practicis quoque additis, nec ſine contemplatione complementis.

Hinc ſumẽdo.

Plantam intus, extraq; cunctis partibus totam. Ex libro Naturæ.
eiusq; vicarijs exemplaribus iconiſmis
coloribus
lineis
notisque
obiectam expoſitum
dictis
ſcriptis
inſcriptionibus
Naturæ ipſius quaſi loquentis euidentia. Nomen legitimum certo congruens æquè addictum.

Ritè conſtitutis Phytognoſtes.

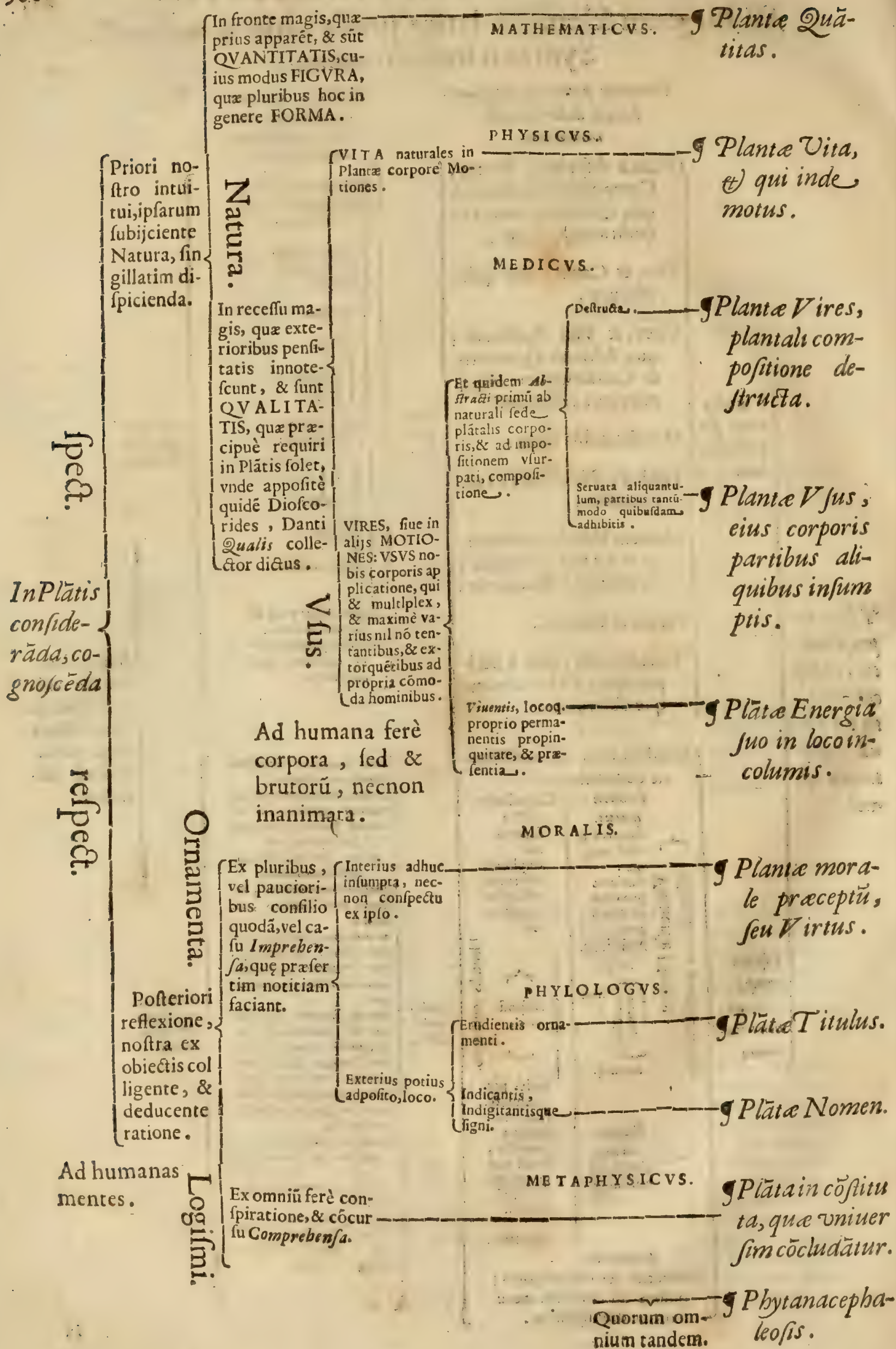
Inde deducẽdo.

Suis ſucceſsiuè inſcriptas nominibus plantas, Prout à Natura proprijs ſtatuuntur agminibus, à primis ad vltimas vſque ordine repræſentatis ac per ſuas deſcribendo differentias diuiſis ſimilitudine adiunctis, indeque ſimul definitis, ac locatis vt ampliora genera per medias ſpecies ad infima, quæ proximè indiuidua comprehendunt, explicentur. Reiectis interim diſcordibus illis familiarum titulis, quibus renuente Natura antiqua forſan contubernij necesſitate cogebantur, remanentibus duntaxat ex conſuetudine ſignis rectis. Genuina vt diſtributa conſtitutaq; Plãtametatio cõſiſtat. Et ab ea quæcunque de ſtirpibus cognita & quomodo dictaq; à quibusuis Phytologis ritè haberi omnifariam recteq; poſsint.

Ad ipſam, vt tandem Phytoſophiam.

Synopticis tabulis vniuerſalibus inde ad vltima vſque peculiaribus deductis.

In

In Plãtis conside-rãda, cognoscẽda
Priori nostro intuitui, ipsarum subijciente Natura, singillatim dispicienda.
Natura.
In fronte magis, quæ prius apparẽt, & sũt QVANTITATIS, cuius modus FIGVRA, quæ pluribus hoc in genere FORMA.
MATHEMATICVS.
Plantæ Quãtitas.
In recessu magis, quæ exterioribus pensitatis innotescunt, & sunt QVALITATIS, quæ præcipuè requiri in Plãtis solet, vnde appositè quidẽ Dioscorides, Danti Qualis collector dictus.
PHYSICVS.
VITA naturales in Plantæ corpore Motiones.
Plantæ Vita, & qui inde motus.
MEDICVS.
VIRES, siue in alijs MOTIONES: VSVS nobis corporis applicatione, qui & multiplex, & maximè varius nil nõ tentantibus, & extorquẽtibus ad propria cõmoda hominibus.
Et quidem Abstracti primũ ab naturali sede plãtalis corporis, & ad impositionem vsurpati, compositione.
Destructa.
Plantæ Vires, plantali compositione destructa.
Seruata aliquantulum, partibus tantũmodo quibusdam adhibitis.
Plantæ Vsus, eius corporis partibus aliquibus insumptis.
Viuentis, locoq. proprio permanentis propinquitate, & præsentia.
Plãtæ Energia suo in loco incolumis.
Vsus.
Ad humana ferè corpora, sed & brutorũ, necnon inanimata.
spect.
respect.
Ornamenta.
Posteriori reflexione, nostra ex obiectis colligente, & deducente ratione.
Ex pluribus, vel paucioribus consilio quodã, vel casu Imprehensa, quę præsertim notitiam faciant.
Interius adhuc insumpta, necnon conspectu ex ipso.
MORALIS.
Plantæ morale præceptũ, seu Virtus.
Exterius potius adposito, loco.
PHYLOLOGVS.
Erudientis ornamenti.
Plãtæ Titulus.
Indicantis, Indigitantisque signi.
Plãtæ Nomen.
Ad humanas mentes.
Logismi.
Ex omniũ ferè conspiratione, & cõcursu Comprehensa.
METAPHYSICVS.
Plãta in cõstituta, quæ vniuersim cõcludãtur.
Quorum omnium tandem.
Phytanacephaleosis.

In Plātā sunt Quantitatis.

Simpliciter considerata.

Discretæ.

Continuatæ.

PARTIVM

Constituētium / *Complentium*

Internarum / *Esternarum*

Formaliū, vt aiunt, & Accidentalium.

Genuinarum / *Adscititiarum*

Certarum / *Ambiguarū, vt scirpi radij*

Propriarum / *Communium*

Similarium / *Dissimilarium*

Differentium / *Conueniētium*

Similium / *Dissimilium*

Simili modo / *Dissimili se habentium*

Fluentiū / *Solidarum*

Perennium / *Annuarum*

TOTIVS

Membrorū præcipuorum cōstituentium

Radicis

Folij

Caulis, & rami

Floris

Seminis

Componentium, & iungentium.

Per longū Neruorū Venarū

Per latum Membranæ Cutis, corticis Cartilaginis.

Per crassum Musculorum Medullæ Cordis

Per totum Carnis Succi

Particularum peculiarium Membrorū

Fibrarum

Foliolorum

Squamularum

Alarum

Petiolorum

Ramulorū

Flosculorum

Conceptaculorum

Loculorum

Vasculorū

Calycum

Cucullorū

Articulorum

Staminum

Villorum

Apic. col.

Septorum interstinguentium

Pericarpiorum

Ossium

Fungosarum / *Spōgiosarum* / *Lignosarum* } Particularū

Organorum singulorum

Habitus

Excessus

Paritas

Defectus

Priuatio

NVMERVS Multitudo

Paucitas

Simplicitas

Multiplicitas

Densitas

Raritas

Certi quoti numeri ratio — *Ratio*

Incerti numeri varia — Arithmeticè

Dupla / Tripla / Quadrupla } ratio — *potius habita*

Bina / Terna } in ordine

Combinatio foliorum

Ordinata

Inordinata

Harmonica quodammodo ratio — Musicè

Constructio / *Coagmentatio* / *Connexio* / *Conspiratio*

Symmetria / Structuræ ratio — In coordinatis partibus præsertim floris ad semen. Seminis, & corculi ad Plantā, & productionum ordine. — *Modus* / *Ordo*

Proportio — *Relatio*

Crassitudo exilit. gracil.

Humilitas

Breuitas

Angustia

Altitudo

Longitudo

Latitudo

Inanitas

Plenitudo

Paruitas

Magnitudo

Amplitudo

MOLES

Spiralis ratio caulium, & productionum

Cochleata

Sphærica

Quadrata

Angulata

Fastigiata

Oblonga producta

Collecta

Expansa

Diducta

Ratio Geometricè *potius*

Sitæ, in proximè sequentibus paginis.

In

- **In Plãta sunt Quantitatis sitæ.**
  - *Quoad corpus propriũ ad*
    - Cõpositionem, & terminos
      - Interiores.
        - *Consistentia.* — *Ordo turbæ tricæ textura omnis varitas densit. laxit. farct. solidit. fragilit. sectil. fissil. Plenit. inanit. spongiosit. fistulosit. tubul. succ. aridit. petrosit. limosit.* — Contextus. Compositio interior, ex qua sectionibus, & apertionibus multiplex figura. Essentia quodãmodo Physiol.
        - Compago. — *Coriac. cartilag. carnosit. fibrosit. lanosit. crassitudo, tenuitas, gracilitas.*
        - Tactus. — *Rugosit. lenit. planit. Hirsut. glabrit. Calor frigus actu, vt dicunt.* — Cutis finientis, & obducẽtis ratio.
        - Lux. — Præter lignorum putrilucidas partes, sunt quæ etiã quibusdam lucere dicantur Plantæ, vt Baaras Iosephi, Aglaophotis, Aster Atticus, vt alibi notauimus.
        - Color. — *Color, & varij ab albo ad nigrum à plumbeo ad cæruleum, sed communis illa membris in pluribus exterior, præcipuè viriditas, albicans intus facies, quæ ex ampliorisbus crassiusculis positionibus. cruditatem, terream Peripatetici dicunt.* — Facies.
      - Exteriores.
        - *Figura. Species.* ipsa apparens totius partium — *Anguli sinus sect. curuit. plan. inæqual. Rotund. oblong. teret Cylind. Mixtæ ferè omnes figuræ, & quæ omnes nostras regulas perbellè eludant. Tub. bulb. rap. capilli com. vmbell. spic. caput.* — Termini exteriores. Exterior compositio.
        - Hic considerandus interuenit Ordo in partibus, positionis ratione, quo completur figura. — *Nod. grum. vt Fructus supra / infra, à latere, in cacumine, folia, in caudice in petiolis, ita in Germinibus. Folijs. Floribus. Radice.* — Membrorum ordo, organorum conspiratio.

Lineas in Iũcis habes, sphæras in bulbis pomis, ac tuberosis, Oui ambitũ in Brassicæ capitibus, Pyramidis aspectũ infastigiato beneq. florido Cãpanulæ illius thyrso. quid verò enumerem plures in eadem Planta, omnes in omnibus figuras, & multifariã dispositas? si verò vsum circini quæris Fungos pete.

- Motum, dispositio partium.
  - Minorũ ad
    - Internas fũctiones vitales
      - Organorum forma quoquo versũ spectata, quoad officia, & examen superius numerum magnitudinẽ figuram ortum, & relationem inter se mutuam. — *Mouentes partes excernentes Motæ excreta. Digerentes, digestæ, assimilatæ, excretæq. partes vnde similaribus dissimilares constituantur, rarius, densiusq. dispositis, & in figura obsequium subiectis.* — Robur ex colligatione partium.
      - Ductus spiritũũ succorum. — *Ab radice, qua alimẽtũ terrei succi, quasi ori analoga hauritur mittitur in plantæ reliqua membra ampliore per medullam, veluti syphonem mechanicum scilicet Diabetem via, inde minoribus alijs distribuitur ductibus cauisq; particularũ loculis ad petiolos vsque fructuũ florum, & foliorũ excipientium, nec oscula desunt, quæ a rorido quoque aëre exteriores sibi suxerint partes.* — Constitutio ad vitæ vsum.
    - Externam euaporationem.
      - Effluuia particularum odores efficientiũ præsertim è floribus. — *Meatus, & quæ transitum relinquunt partes, quæ admittunt, excipiunt.* — Excernendi, & transpirãdi rationes.
      - Aërem corrigentium, alterantium dũ per illum diffundũtur.
      - In Rores, Mannas, & huiusmodi abeuntium, indeque stillantium. — *Quæ exiliunt, & permouentur particulæ, & quæ in spiritus erumpũt, aut ex abiturientibus à Plãta ab illis asportantur, siue dissipatum eant, siue inde repluere debeant.*
  - Maiorũ ad localem exterius
    - Incrementa quoquo versum
      - Sursum qui à globo impetus; Ad latera; Deorsum — Quæ apponuntur, simulq. comprehẽsę distenduntur varijs organorum ductibus. — *Distributarum particularum, quæ, & quomodo appositiones, & coniugationes ascendentium, & secum ducentium spirituum in altum, crassiorumq. & spissiorum deorsum actarum, & mediarum circum vndique adiectarum.* — Apertio, fugẽdiq. & recipiẽdi aptitudo, ac in se miscẽdi, & subigendi, vnde & eleuatio, & profunditas, & omnis magnitudo.
    - Agitationẽ Librationem.
      - Staruminum, & diuaricationum apta per membra constitutio, cõnexusq. obedĩẽtia — *Diductiones molis. Distractiones pensationes ponderum, radicum & ramorum variè in orbem respondentium ad inuicem rationes.* — Agilitas passiuè. Leuitas. Grauitas. Ponderitas. Firmitas. Aequilibrium. Cauitas.
    - Concussionem sonoram.
      - Quæ percutere, & repercutere aërem valent particulæ, & in vndas crispare, turbulasq. conciere. — *Quæ consistunt, & allisionibus varijs concutiuntur.* — Conformatio reciproca ad diffractiones, repercussiones, & impulsus.

Papauera quædam Arabes à fractu vasculi sono simili Sciachaich vocant, & in Aphrica herba dicitur sonum Huahua ab homine tacta, emittere quasi persentiat.

Par-

Quoad cõtermina corpora respectu

- Partium. *Positio.* Prout scilicet in loci occupationem distendũtur, ac respiciunt
  - Et ambiẽs totum, & circũpositas partes, coniunctę.
    - Erectio. rectitudo. declinatio obliquitas flexus. supinitas. Prostratio.
    - *Nec satis modorum habeas, præsertim si ad singulas stirpes respexeris.*
    - Prout interueniente partium nexu impetuq. inde spirituum, missis in musculos succis sustinentur, aut incuruantur mole, vel pōdere, siue superiora petant, aut inferiora magis & quę grato circũstãt cõtubernio.
      - *Quæ robore suo prosurgunt, vt Cupressus, Pinus.* — Protensio.
      - *Quæ contortæ vario nisu sustinentur. vt Vitis.* — Conuolutio.
      - *Quæ congenito statumine carent & alieno fulciuntur, & scandunt, & aduoluuntur, vt Hederæ volubiles.* — Scansio.
      - *Quæ procumbunt, & humi amplexæ supinæ iacent, vel reptant humirepæ, vt Chamecissus Nummularia.* — Accubatio.
  - Seipsas inuicẽ, si diuersis portionibus disiunctim insumãtur, & dispositione referantur.
    - Plures. — *Ad totam plantam.*
    - Aliquæ. — *Vel similes partes.*
    - Quodcumque segmentum. — *Aliquantas diuersas.*
      - intus
      - *Extra latius, pressiusq.*
      - Ad circumstantia.
        - *Qua, & quibus mensura rationibus.* — Collatio.
        - *Quomodo.* — Respectus.
        - *Inter quas.*
        - *Quibus* { *Ante : retro. Ad quod latus. Supra : infra.* } — Collocatio.

- Totius. *Locus.* Qui quidem si cum producendi, & conseruandi natura cõsideretur, à quantitatis modis, mensuræq. rationibus ad eos, qui qualitatis sunt vergit.
  - Latius sumendo ab ipso corpore retinente.
    - Ampliori fuso magis, quod
      - Rarius *Quasi Nouercæ quodam modo se habeat, vel potius hospitis*
      - Frequentius *Quæ mater.*
        - *Aqua* { *commersa, emergentes* } { *salsa, dulcis* } { *stagnãs, fluẽs* }
          - Mare.
          - Stagna marina.
          - Lacus. Palus.
          - Fons. Riuus. Fluuius.
        - *v agenatantes, vt Haybalem Stratiotes* — Vliginosa rigua fontium.
        - *terræ nixæ, vt Tribulus.* — Humida. Limosa.
        - *Terra* { *infra superficiem sepultæ. in superficie ad aërẽ* } { *varijs halitibus, aquis fœta, & perfusa; mineris flatibus* }
          - Littora. Scopuli.
          - Cretosa, arenosa, glareosa, sabulosa.
          - Petrosa, saxosa, arida, sterilia, macra, gracilia.
          - Prærupta.
          - Pinguia, glutinosa, fertilia.
    - Angustiori. parasitico quodam abusu
      - *Interdum: Planta reflexione quadam, qua stirps stirpi, & locus, & venter est, & ortu, & alimonijs præposteris.*
        - *Arbores, aliaq. etiam humiliores plantæ* | *ramis strumosis, muscalis.* | *radicibus muscosis, terrosis corticibus.* — Participatione vicinarum plãtarum efflantium.
  - Siquidem diuersæ, diuersis halitibus exurgunt Plantæ. Aluminosis Agrifoliũ gaudet cuius plantæ indicio alumina in Thuscia Græcus inuenit, quæ suis in regionibus eiusdem Plantæ syluulis subessent.
  - respectu obice reflexione
    - Varijs quoad
      - Solem
      - Vẽtos
      - Alia corpora
        - habitudine varia, præsertim humano ab opere
          - inculta
            - *Tesqua* — *Prata*
            - *--Rudera, parietes, maceria.* — Conuersantium animalium.
            - *--Via, semitæ, limites.*
            - *--Sepes, margines.*
          - culta
            - *Arua segetes, satione varia.*
            - *Horti plantatione varia.*
            - *CõsitaVineæ, Pomaria, Oliueta.*
  - A corporis retinentis affectione exteriori præcisius, cælestiũ, terrenorumque respectu quoad
    - Sedem ipsã inter contermina
      - Collocatione varia ratione
        - adiacentium
          - inumbrantium — *Muscosa, fronde tecta.* *Sylua, varia opaca.*
          - abscedẽtiũ — *Aprica aperta.*
        - ipsius terræ
          - eleuatæ. — *Montes colles promontoria*
          - adæquatę. — *Planities cuiusmodi plu's Insubria, Campania, Romanusque ager habent*
          - in caua depressę. — *Valles, Conualles in Vmbria, & Sabina frequent.*
      - Diuerso Solis, cælique pręcisius aspectu, & aëris ambientis.
      - Ventis varie perflari Zephyris, beneque fœtis, & corpulentis Austris.
      - Aura maritima.
      - Turbis diuersis Cõclusionibus, quibus aër, quãdoq. stagnare videtur.
    - Cæli, solique ampliores plagas, & seiunctim.
      - Quę Patrię regiones, aut tractus, latius, angustius: quæ grata, & quæ difficilia hortorum hospitia, & diuersoria.
        - *Patriæ varijs quidem finibus, scilicet plantas dicimus Europeas, Italicas, Sabinas, Calabras Aphricanas, Aegyptias, Niloticas, Americas, Mexicanas, Michuacaneres, vlterius Romanas, Nucerinas: eiusdemque montis, vt Baldi, Ianarij nostri, & Verulani horti Centauri dicti.* — Regionis totius, aut plagę foto fœto diuersis perfuso permixto.
      - Tegens cælum patrium per climata, variasque partes.
        - *Quæ ab Occidente Canario ad Orientem, quam longitudinis dicunt; aut ab Aequatore ad vtrosquePolos, quam latitudinis; ratio: vel vnius simplex, vel vtriusque simul.* — Diuerso vertice cælesti variè distributa lumina, radiosque infundente, imprimẽte permouente.

Ger-

Germinet terra herbã virentẽ &, facientem semen, & lignũ pomiferum faciens fructum iusta genus suũ, cuius semen in semetipso sit super terram. Gen. I.

Vita Plantę naturales motus in ei⁹ corpore.

Ab promouentibus principijs initio.

Externis causis.

Influentijs cæleſtibus, cæloque ipso alternis ritè, rectèque vicibus, & ſudo, & madido inde *Sol pater Anaxagoræ, & Aristoteli*, ſcilicet, *Generationis initium.*

Radij, lumina ſyderum, immiſsio particularum. Imbriũ, rorulentæq; aſpergines, & Niuiũ fomenta. Nonnunquam diuerſarum plantarum ſeminijs fœta pluuia facũdiores, vt piceſe illa, ex quibus laſerpitium, & ſylua Cyrenis.

Hum-aqueis ſubſtratis partibus aptè ad ſpiritus, ſuccoſque conſtitutis inde *Terra mater Aristoteli*, vtpotè alimẽti initium, & ſubminiſtra.

Aggerendorum, increſcendorumq; putri-læta ſubminiſtratio.

Internis.

Quà motis, quà mouentibus, & inſtrumentis.

MATERIA { CALOR, HVMOR — *Tenuiora concitanda. Sequaciora ad pingenda.*

MOTVS. — *NEXVS.*

PARTICVLAE. — Simplicitas. Commixtio Remixtio var. par.

Superiorum Elementorum, aut potius partium cũ inferioribus *reſpectus, & copula.*

Concitum fermentum ex permixtis corpuſculis, quæ conſimili quodã veluti cõputrium feruore in ſeminium coeunt, & ſeminibus æquipollentes grumulos.

Generatio. Sponte Natura ſibi ſemina præſtituente, quamuis obſcuriora nobis. A ſemine inferius, è planta.

Excitatio. Eductio germinis. Pullulatio.

Conformatio. totius } productio. partiũ } *Figuratrix* dicta. Figuram inducens vis. *Tempora.*

Vita ipſa: viuendi actus: *vigor*: *viror*. Nec *natura* tantum, vt latius nonnulli loquuntur, ſed huiuſmodi, quæ *vegetandi anima*, aptis ad eas, quæ infra functiones *organis*, & *partium obſequio* vſa. *Sanitas* hinc eiusq. *conſeruatio* præſertim ex caloris, humorisq. modis, Symmetriaq. quodammodo, & Harmonia membrorum, partiumq. interfluentium inde, & ambientium, & retinentis ſemper ventris qualis Anaxagoræ tellus, vel potius vteri materni: à cuius ſinu quamuis explicentur ſtirpes non tamen facile vnquam abſolui ſolent.

Viuens corpus. Sanum. Vitæ ſtatum *Vitalitatem* dicunt.

Senſum; dolores; voluptates, connubia interim, & vlterius *mentis, ac cognitionis veſtigia* illa, quæ ex *Empedocle Anaxagora*, nec inuito forsã *Platone* afferũtur refellentibus *Theophraſto, Aristotele*, ac *Galeno* non niſi metaphoricè acceperis, & eleganter. Analogicè verò ſi libet *ſexum* quemdã ad animaliũ modos.

Inſidet porrò ea qua viuunt *Anima* in corpore toto, præcipuè verò ab radicis fontibus per medullam illam, quaſi ramoſa viſcera, & diſtenſum cor, in membra diffunditur, neruoſas itidem, ac fibroſa partes, interueniorumque plexus, nec parum in ipſo cortice, vtpotè ijs, quæ benè ſubacto, lentoq. nec facilè diſſipabile ſucco conſiſtunt, in eius loculos, & latibula.

Inſiſtente anima, *Variè fuſa, ac diffuſa.*

Educatio à partibus ſeminio obſequentibus, ſocijsq. cauſis eſt, ſuccisq. quaſi terræ matris lacte, complexuq. benigne fouente circumfluo aëre, radijsq. benignis, & opportunis inſperſionibus: quæ etiam ars ipſa, quandoq. prouocans pro viribus ſuppeditauerit.

Educatum.

Fũctiones vitales, quæ à vitæ, & ſanitatis gradu.

Cõſeruationis.

Nutritio. *Alimenta*, *Excrementa* { facultate { attrahendi, retinendi, cõſequendi, ſuperfluum reijciendi. | *Ore ipſius radicis* | *Oſculis* { *interius per partes.* | *Subiugatio inſumtorum.*

Excretitiæ ſtirpes paraſiticæ. Excretitij ſucci. Lacrymæ resinæ. Gummi. Oleoſæ effuſiones.

Exterius quæ ab ae re roſcido haud parum inſugere, & inſumere poſsint.

Tempora Membrorum. Officia. Partiũ omnium.

Nutritiua. Alimenta ſucco ex aqua, & terra ſimplici. ſtercore, pinguibus, ſalibusq. } additis, in plantã ad robur, & ſpiritus ducendis.

Complementi, ſeu perfectionis.

Incrementum. *Totus* intẽſio { Surſum, ad latera, Deorſum. *Additio* aſſumtio. *Diſtenſio.* *Complementum.*

Admirabilis hæc in Meri ſœu inque Solis flore inde Planta max ma dicto, ac Tune, & in pluribus ſaxariplantis, quæ Chamaleontino more aëre potius ſ. ui videntur.

Extenſio quoquouerſum. *Augmentatiua.* Perfectio completo corpore.

Multiplicationis.

Fœcũditas. *Flos* Naturæ ridentis Venus; ſeminis præludium; promiſſio; confertis à ſpiritibus minutè in colores elegantes.

Partus Numero, tempore, modo, membris.

Semen Manifeſtum, ſimplex, multiplex.

Nexus obſignati multiplicatio veluti fermentum reliqua in ſe trahens ſubigente ſpiritu: ex ſale, & ſulphure fixo chimici: ex ſubſtantia plantæ ſcholaſtici.

Conſperſio, coniectio, ſeminum.

Gremij terræ, varia ratio, varia ſeminum receptio, ea tepefactum ſemen complexu ſuo diffundit, & elicit ex eo herbeſcentem viriditatem Ciceroni.

Fœtus incubante Natura varius.

Sexus, & Hymenea Plant. in Palma celebrata, in Mercuriali obſeruata à nobis. *Generatiua.*

Spirituum florida eruptio cõceptionis præuia.

Conceptio. Vterus. Receptio. Sopor Plantulæ in ſemine. Embryon plantulæ.

Cõcluſio totius plantulæ in ſeminis ouo an nutritio, an incrementum.

Et ea vis mirã à ſemi... vt complicitã plantulam emittẽdã per multos annos, per turbationes multas cõſeruet ad vitã imo ad terrę vterum, ſi ratſponte ſua, xiij. annorum... mõtanarũ quarundã ſtirpium ſemina prouenisſe ſcimus, & Altheæ à nobis ad Nephriticos vſus contuſa, diuq. ſtillatitijs aquis macerata, germina in ipſa phiala per anguſtũ os emiſerũt. Per ſtercus quoque nõ turdorũ, ſed equorũ gallinaceorũ, aliorumq. & fruges, & Gith, aliaſque enatas ſcimus. De Lupini ſemine quamuis inter vepres ſuſpenſo radicibus miſsis terram petẽte ſcriptum.

prolis à ſemine eruptio. diuerſis dierum ſpatijs alijs primò inde alijs miſſis plantæ partibus. Magis, minusq. viuaci ſpiritu, aut perenni virtute.

Concepticorticis effractio, dilatatione, inſumpto à nutrimento, indeq. incremento ſeminis, rumpente. *Stirpinitium ſurgens.* *Aligerminafouentia.* { *Semunifolia ex vniualue.* *Sembifolia ex biualue*

Excluſio. incunabula *Sembifolia* in omnibus ferè, à reliquis foliis diuerſa è ſeminis ipſius pulpa.

Inſurgentium in plantam particularum ſeries.

Propagatio varia prout ſcilicet expãſum per partes ſemen fuſa ſeminali, & quoquouerſum interdum virtute in illis maximè exiſtit, quæ viuacem ſpiritum animæ in condenſo, pertinaciq. humore conlocatum obtinent, in viuiradice ramis ferè cunctis, ſementicijsq. germinibus, gemmis, tuberculis, nodis, bulbis, radicibus folijs, quinimo ſuccis; contrito ligno multifariam notatur multiplicatio, & per Inſitionem etiam de qua inferius non ſine aliqua mutatione.

Collecta in principium, nouumq. caput ſtirpis virtute, Miſsis maiori, minori que compendio adultis partibus. Vel etiã à maiori plãta abſolutis, & in noua cõſtitutis germina. Aut in alijs ſuperductis.

Partium à matre in nouas proles receſſus ex collectionibus varijs.

Adiunctiones, appoſitiones.

Noua è membris, membra in nouorum corporum conſtitutiones.

Ab ani-

Vita Plantæ naturales in eius corpore — Ab animæ ipsius spiritu, & energia, eo completo.

Quis autem nexus, quamve robustus in semine vlterius cognosce. Meditatio in rediuiuis illis à rogo, à contusione plantis fit, quæ è cineribus saleque; quæ è concritis prosurgunt ad figuram, ad vitam corporibus; quæ in salis micis, fusoque latice, ipsas figuras repetunt peruicacius. Iam consignati à Natura interius, exteriusque plexus firmitatem spectato, si ea confringentis Tuditis, si destruentis camini, vel ipso in busto, & fragmentis immanem violentiam frustrauerit, irrefragabilis prorsus, & inuicta speciem inde redierit in suam, membraque reddiderit illa, quibus ad prioris vitæ functiones, officiaque constituitur; quid vnquã pertinacius impressum, quid mirabilius obsignatum, obseruaueris? Ad de breuissimum operis cõpendium, & surgendi impetus, ac resurgendi repetitas pro calore admirandas vices.

- **Interna**
  - Aetas longior, aut breuior vitæ duratio, & peculiaris partium, mutatio habitus figuræ.
    - Iuuentus, Vigor, Senectus — partium — Contractio, Apertio
    - *Consignati nexus in persistendo vis longæuitas quæ plurimum in*: Soliditate; Succo multo bene condenso, & lẽto; Radicibus lõgis; Cultu putatiue; Sicciori loco
    - *Debilitas breuitas quæ*: Cito nimis prouentu; Imbecillo corpore; Radicibus in superficiem actis
    - Annua, Terrestris, Perennis — Conditio, & varia lõgioris, aut breuioris æui.
    - Radicem, Caulẽ ramos, Folia, Flores, Semina fructus — Quę nunquã amittunt, rarius quæ, aut crebrius producũt, vnde vitę, & perfectionis organorũ ratio, non parũ innotescit.
  - *Morbi*
    - Intrinseci, Extrinseci — Compositione, Intemperie, Solutione continui
    - Communes, Proprij — Pericula cum — Germinaturiunt, Fructum fecerint
      - Nutritionis: *Sphacelus*; *Sideratio*
      - Alimẽti: *Roratio in vite, in frugibus nostri Mannam vrentem dicunt.*
      - Germinationis: *Articulatio*; *Hirculatio*; *Scabies*; *Rubigo*
      - Ortus: *Foliorum, & fructum lapsus*; *Cittosis vnarum*
      - Fœcũditatis: *Vermiculatio* — Vermes, Erucæ, Pediculi, Lepas in Myrto F. Columnæ, Aranei, Culices; *Fungus*; *Ictus & vulnera*
    - Generis, Specierum, Partic. — Remedia
    - Subsidia
    - Totius, Partium — Præcautiones
      - Partes à nexu exorbitantes ad solutionem, conclusionum foculis in putres vsque turbulas rebelles.
      - Et quæ meatus impediũt, & particularum conspirationem interturbant, continuataq. interstinguunt.
  - Aestu siccitate, Frigore, Humido — Intrinsecus, Extrinsecus; Iniurijs, separatione partiũ, & totius à terra.
    - Planta — Eruatur, Atteratur, Frangatur, Vratur in cineres, Priuetur nutrimẽto
    - Pars ipsius — Abscindatur, Findarur, Diffingatur cõtra rijs oppositis, vel dentibus rodatur. Vratur radijs.
    - Corruptio, Lãguor, Ariditas, Putrefactio, siue *Interitus*
      - *Venenum vt menstruum, eiusque vel halitus tantum.*
      - *Ariditas, & mors.*
  - *Animalia in Plantis genita.*
    - *Computridis partibus in Vesicis Vlmi, Terebinthi: in cornibus Hoitmamaxalli Recchi.*
    - Fermenta spirituum fœta, ad altiorem viuentium gradũ superbientium.
  - *Abortus.*
  - *Perseuerantia.*
  - *Degeneratio*
    - *Monstra vt cornucopiæ Cardus Imperati, & forsan Quauhcuetz placuitlapilli Recchi.*
    - *Plananchusa nostr.*, *& huiusmodi.*
    - *Carduos nuperi olitores in gibbum contortos turgere cogunt. Intybum Lactucã crispant, & in candorẽ, & succos cũ Cichorio Soncho & Asparagis ducũt. Brassicæ carnosã vim à flore in villosum spisso germine cerebrum præuertunt. Cypriam, scilicet illã. Cerebrassicam nos, nec abludente colore nuncupauimus.*
    - Exceffus, vel defectus materiæ, vel virtutis, vel iniuria quæpiam, aut superadditum fomentum. Quod ars quoque edocta, vt gulæ, vt marsupio satisfaceret, multiplici opere pręstitit, magnatum, dum voluptates herbarijs quoque legibus vim faciũt, & stirpium etiam naturam in sui deturbant obsequium.

      Cõparatur hæc Theophrasto transmutationi vermium in aurelias indeque Papiliones.
    - *Transmutatio quæ varia legitur potius quam compareat, & notari in ea posset defectus à propriã virtute quo non sufficiant ad propriam speciem proferendam, & ad affines transeant, ita vt si inopia virtutis, & alimenti sit, & putrefactio, aut resolutio seminis, vel herbæ magis, minusque in inferiores descendant; si copia spirituum, & alimenti affluat in superiores conscendant, scilicet perfectas magis, & pleniores.*
      - Tritici in Lolium Theophrasto. Hordei in Auenam. Brassicę in Rapum et è cõtra Varroni. Raphanus in Brassicã vetustate. Caprifici in Ficum. Populi albę in nigram. Cassiæ in Cinnamomum. Hederæ Helicis in fœcundam. Sysimbrij in Mentham. Ocymi in Serpillum. Frumentorum in ea, quę inde dicuntur Frugũ Vitia. Linũ in alias quibusdam. Insolẽs porrò quæ de Quercu dicitur, quæ ab imo excisa degeneret in Genistam.
      - Transformatio plantalis Metaphytosis quædam per particularum à nexu, eiusque signis effluxiones, lubricosque in proximiora motus.

Affectiones, & Mutationes.

Metaphytosim nec obseruauimus, nec vidimus quod verò vegeta alia, atq; alia, diuersi etiã generis ex se producãt, Viscũ ipsũ pręter cæteras Parasiticas euidẽtius cuiuis ostẽderit: corruptione deinde ea absoluta proferi, quę in perfectis partium loco se habere solent, fungi euincẽt, qui staminum in floribus promissorũ ad instar erumpunt e computribus ad humum stirpibus. Vlterius certè Tubera resolutarum in cõpactum ferè frondium, in syluestris tractibus non sine halitu collectiones, seminio nõ solum nõ potantur pertinaci; sed robustius interdum constringuntur in tophos illos, nec vita cassos, qui fungos etiam iterato opere ègerminare non cessant, perenni cõplexu scaturiginem fouentes. Porrò in fungis vis mirabilior, & maior, fungiferis. ad tertium vsque supernatos vidimus: vidimus à fungorum frustis putridis iacentibus missos fungulos, parte suum totum, ita in potestate habente, ita continente, vt progignere valeat; de quibus omnibus suo loco.

- *Externa.* pag. sequenti.

Tab. 6.

Affect. & Mutationes

- *Naturæ motibus, siue contingentibus varijs.*
  - Iuuantibus fouentibus in hilariorem semper valetudinem
    - Terreis *aqueis, altilibus, succis benè dispositis.*
    - Radijs *syderum propitijs.*
    - Fauente *per anni tempora Cælo.*

    Vegetior, prosperior habitus Plãtæ, eiusque feracitas.
  - Iniurijs, aduersisque.
    - Calore, *frigiditate, humiditate, siccitate, cæloque ipso, & radijs.*
    - Contrarijs *è solo succis.*
    - Humanis *ferro, & manibus; animalium dentibus destruentibus. Et præter maiores inuadentes, minoresque vel in ipsis latitantes; sunt mures, & talpæ, talpæ quoque inter insecta peiores multo, quæ vel in ipsius matris gremio iniquissimè deuorent, depopulentur, radicitus extirpantes.*

    Strigosior, imbecillis, infelici prouentu.

Multiplici flore, quę magis placere possint hinc Ars sibi plantas congignere videtur, rarioraq. semper in florum coloribus exquirit: ita Pæoniæ florem flammeum diuerè studet vt candidum habeat, hoc scilicet pacto, & Pauones albi in delicijs rarioribus habentur: folia quandoq. commaculant, vt præter tricolorem Amaranthum, & striatum Gramẽ, Ocymum violaceum, rubensque Blitum, & Betam, incanã etiam Mentham viderimus. Vix certe de violaceo Cariophylleo cogitauerant cum prodijt. iam & vmbellas in Chatalonici Iasmini floribus expectamus, vt componendi sedulitate Florilegi liberentur. Tulipæ certè & Anemones iã & Phrygiones quoscunque, & pictores omni ex parte occuparunt, & deuicerunt.

- Externæ.
  - *Cultus operis, quę diuersas regulas, & tempora agnoscunt, facilèque circa mites, sed circa agrestes, difficilè, suum finem consequuntur.*
    - In solo materno.
      - Aratione, *fossione, pastinatione, sarculatione, ablaqueatione, occatione, exossatione illa Persij ablatis lapidibus.*
      - Rigatione, *Stercoratione, fæcibus ad fæcunditatem immundis, cineribus, salitisque alijs ad salacem Venerem.*
      - Miscellis *varè temperatis, variè subacto inspersionibus, mangonijsq; diuersis, vnde mutationes exquiruntur.*

      Figuræ, & qualitatum mutatiũculæ.
      Multiplicitas in floribus, vbertim exageratis lætioribus succis.
      - Vstione *illa quidem execranda: qua Virgilio sæpè profuit incendere agros; sed sæpissimè nocuit, pomarijs vineis, casis, domibus, castris combustis, consumptisque, & brutis, imo hominibus in discrimen adductis.*
    - In Plantis ipsis.
      - Satione *praua maceratione, decorticatione, apertione, pericarpij detractione, exsiccatione fructus, aut recentis, vel integri, simplicique commissione. Et vel ardenti aqua Palmulæ maceratum semen celerius nascitur.*
        Semina præterea non tantum medicare, & perfundere serentes, vt apud Virg. quandoque solent; sed & radices, bulbosque, aliasque plantarum partes vnguinibus, ac tincturis appositis.
      - Plantatione, Translatione, Peregrinatione — *totius aut partium.*

      Multiplex diuersarum conquisitarum plantarũ prouentus, vberior, facilior, additis nostris ministerijs Naturæ operi.
      Exoticæ plãtæ nostrates fiunt, agrestes, montanæ, marinæ, ciuitate donãtur.
      - Insitione
        - *Surculis ramo.*
          - *Nõ abscisso.* — *Traductione in foramine per terebrationem.*
          - *Abscisso.*
            - *In fissura scissi caudicis, inter corticem, & lignum.*
            - *In caudice ad medullam terebrato.*
        - *Cortice.*
          - *Inoculatione per tubulum.*
          - *Emplastratione gẽma sola.*
            - *Aperto excipiente cortice.*
            - *Detracto, alioque gemmato adpacto, quæ æstatis dicuntur.*
      - ἐμφύτευσις *Adpositione varia, quæ hospitij quodã modo sè habet*
        - *In trũco*
        - *Intertrũcum, & corticem.*
        - *In cortice*
        - *In radice*
        - *Trunco apposito*
          Est Paliadij, quæ Ramo Salicis brachij magnitudine perforato, Planta Persici omnibus ramis spoliata immissa, eoque infosso fit.
        - *Semine Theophrastea quædã insitio.*
          - *In Ramis vt Lentisco in Ficus cortice, Ruta in varijs, adpingentes, simulque fouentes fimo, vt fertur de Viso, & Turdis sibi mortem, &c.*
          - *Capitibus*
            - *Bulborum vt in Cæpa. Linũ in Scylla nõnulli.*
            - *Radicum, vt Brassica, Rapi.*

      Plantarum diuersarum in vnum coitus, fructus inde vtrinque participes, vel maiores, vel diuersis saporibus gratiores, ac ad lautiores mensas multiiugis adinuentis, locupletati, qui multifariã palato adblãdiãtur.
      Felicitas diuersarum plantarum diuersimodè exquisita, coniugijs varijs.
      Præcocia, & serotina in pomis, & fructibus adinuenta, omni mestres Rosæ comparatæ.
      Sapores etiam ac odores, à coloribus aliquantulum immutati.
      - Putatione, Pampinatione.

      Collectior plantæ viuacitas.

Iam ted forum quoque iniurias floribus vicimus, hyemat nunquam, vernat semper. Decembri toto Hyacinthis, Narcissis, Anemonibus, Violis, Rosis, Aurantiorum floribus imperente bruma scatent Romana viridaria; sed & Aquasparta nostra ab Vmbriæ montanæ quamuis rigentibus medituliijs misit. Ridet naturam obuios niuis inspersis flocculis insurgentes ipsos niueos propellens flores, candoresque gelidos rubentibus, spirantibus, distinguens igniculis.

Tab. 6.

Ad vitæ gradum in Plantis, & eius ab eo qui in ſentientibus, diuerſitatem.

Quæ pleniſſima in cultu obſeruatio, & penetralia ad vſque pertingens, ea nobis ſtirpium, quæ de vitæ gradu ſunt oſtendat vlterius, vt ſcholio quodam hic ſubnotemus. Animalis eam agnouimus ab eo ſecto trifariam, adſtipulante cum pluribus Philoſophis Peripato. Sui autem peculiaris generis, & ingens à Brutis ad Plantas, perfectis, perfectas, interuallum. Viuacitas à ſpiritu eſt paulò ſupra Interraneorum halitus promoto, ſuperioribus radijs. Corpus vita motum ſi cum ferino comparationem ſubeat, Vniuerſi membris, ſcilicet terrenæ cutis parte, imò aëre, & aquis integratur. Benè nimirum Anaxagoras ventrem ipſi, ſeu ventriculum potius à terra ſubſtrata agnoſcit, & circumfuſa. Vterum in conceptione dicamus, & appenſione radicis quaſi ab vmbilico alimentum, & deinde à perpetua quaſi nutrice: ſinum præterea quo ſemet tuto recipit aduerſo cælo: matrem titulis pluribus. Hinc os eſt, nec vllis opus eſt organis, craſſioribus ingerendis, concoquendis, excernendis: ſi purum putum chilum, cibos ſcilicet omnes in ſuccum redactos, ab radicis oſculis exugunt. Rectè ex Galeno Epar. quid Cardane ſtercora hinc expectas? potius vt Scaliger ſalsè à te vrinas plãtis expoſtulet in iudicia febriũ. Muſculoſa, neruoſa, venoſa traductio ab Epate eoq. & capite in ramos eſt: in vicarios inde flores, & partus. hoc vegetum animal. Excrementa, ſudores, verrucæ, tubercula: vltimarũ vtpotè digeſtionũ: nõ craſsũ quid, aut fœculentum. Quid alia quæritas mẽbra? anne ſplenem quoque in his, & pulmonem? reſpirant ne & illa præſtant, quæ nos cum reliquis ſenſu præditis eiuſmodi organis. Diuerſis indigent inſtrumentis functiones diuerſæ: indigebunt talibus ſtirpes ad functiones non ſuas? Ramoſa illa traductio à radicis capite, & cor, & cerebrum, & viſcus omne eſt: & membrum, & membra transferri nõ debet Animal, nec artubus vllis permoueri, nec ita sẽtire. Quid de appetitu? Imbres terra appetit, brutum eſcam: medium infra hoc, ſupra illud, loces appetitum, qui de ſtirpibus dicitur, nec erraueris. Idipſum de odio, fuga, amore credideris. Senſuum modo affectiones, altioris indaginis. Tactum vult Guilandinus obſcuritatem excuſat noſtrorũ hebetudine ſenſuum, ſtirpium ruditate. non tamen facilè vtut obſcurum quis coniectare poterit, nedum cõparentem vnquam. Siquidem diſiungere à ſentientiũ membrorum motibus æquum minimè videri poteſt. Tacta retrahitur Spõgia vt ſuperioris gradus. In planta exciſa, aut percuſſa, quo talis innoteſcat conditio, motum habemus nullũ. Scimus plures ridere quã referre ruſticos, arborem coram vibrata bipenne, antequã ipſum adactũ ſit nutare ferrum. Cur nõ potius in nutrimenti arrhabonem affuſorũ liquorum guſtatus quidam, & genitalibus in operibus ſpirituũ conceptione, & emiſſione quaſi venereæ lætitiæ nõnihil ſuſpicandum, indagandum in ſtirpibus, pro organorum, & analogiæ modo? quod ſentientibus reſpõdeat, citra tamen ſenſum. dum haudquaquam pro ſaporum ratione eligere, aut iucundis titillationibus in Venerem duci debent; nec voluntate, aut inſtinctu, ſed vegetæ determinatione naturæ in ſemen parturiant: affuſum nõ quæſitum, ſuccum cõbibant. Cõtactus ſimilitudo ab internis quidem, in alimenti augumenti partus ipſius, & ſanitatis, necnõ excretorum modo, læuiuſcula profert indicia. Potiora quæ ab exterioribus, nullum ferè veſtigium referunt. Quæ tactu patiuntur animalia licet infima, nunquam membrorũ abſciſſionibus gaudere, ac proſperiora reddi ſolent. In Plantis inſitio facilis, grata putatio, pãpinatio opportuna, faciliora in vitã germina à reſecatis radiculis, à contortis, attritis, ſciſsis, contuſis ramulis; nedum diſſectis ab omnibus; & læſionem ferè omnem à ſectione excludere videntur, & quemuis huiuſmodi tactus dolorem, & ſenſum. Si quis autem eo quo diximus modo ineſt, is ab vſtione feruentium radiorum, aut rigentis brumæ iniurijs, intrinſecus etiam peruadentibus in ſpirituum, & complexus perniciem, ſumendus eſt. Nec ſexus à ſterili fœmina mare fœcundo, vt perperam, & præter naſcendi quæ in Animalibus leges, fit; ſed à diuerſa, quæ ab eodem ſemine proſurgit prole, & maris, ac fœmina connubijs quaſi, & conuictu; vti in ſuis inferius oſtendemus locis. Porrò diuerſo in genere ſumus, ea vtere analogia quã eius diuerſa exigit ratio; & quæ præcipuè eam ſequantur diuerſitatem cape.

Vegetantis huius Animalis vita affixa eſt. Terræ fouentur gremio, aëris ſinu, aquæ lacte, corporis partem, mundi ipſius partem habent, conuiuunt elementis, accedit tellus ipſa in membrũ, vniuerſi ſpiritus fouent.

Conſtitutio inde non vna, nec facies, nec totum ſimul & ſemper; abijcere, amittere membra poteſt. & recuperare renouatione quadam. Contrahere ſeſe, & in radice; vel radice ſe abſcondere, & bulbo, reliquis ammiſſis omnibus; vel in radice, & caudice reducere, frondibus nec dolenter dimiſſis. Exerere, vel ſeſe Superficie dicta tota ſcilicet ab radice reſurgentibus omnibus: [renouatis dixeris, & renatis iterum, atque iterum] vel nouas frondes promittere, quod diuerſimodè; aut eodem ferè conſpectu ſemper perſeuerare, diuerſis datum, vt ſuis patebit locis. Omnibus certè nouella erumpunt germinatione, quæ propria.

Partes in ſuum ita ire totũ valent; vt in id vertantur ſi abſciſſæ à parente, magnæ Telluris parentis cõmittantur ſinu, ſiue illum demiſſæ contingãt, in quo ventriculũ obtineant. Quæ ſeminij virtus Viuiradicis dictæ efficacia, ſatis oſtendit animam ipſam vegetam ita in qualibet parte diffuſam eſſe; vt diuidi ſine vllo reliquæ præiudicio poſſit, & plenitudine, ac multiplicitate longe eam, quæ in Brutis eſt ſentientibus ſuperare, quæ inſeparabili vnitate continetur.

Alijs etiam appoſita membra imò membrorum particulæ conuiuunt, & coaleſcunt inſitione, meliuſque prorſus habent. Vlterius tenſatur ipſa alligatio, & compoſitio cum mundi membris, quod abſciſſa etiam artubus viuere poſſint, diuq; illi ſeruari. ramuli, & faſciculi ſuis cum floribus diu certè rident in aqua, ſed & ſemina proferunt ſrèq; perficiunt. Nõ rarò Lilia ab exiccatione etiam, & ab aqua ſemota refloreſcere ſolent.

Admiranda in Pulegio prorſus decennium [vt ipſi obſeruauimus] iam exſiccato, florem bis in anno ſingulis ſolſtitijs rurſus aperiente, & emittente, & vitæ vis & ſyderum ratio; in nullo iam remanente ſucco, arenti penitus corpore. Nouit hoc forſan Cicero. cauſa alibi à nobis aperienda. Notius commoueri tiſſirros plantarum liquores in vaſis, dum ſui generis, plantæ in flores, fructuſque aguntur; colore, & partibus; quinimò in commadefactis etiam, & pertinacibus maculis conſentire.

Conculcata, & contuſa plura in hoc agmine lætius eriguntur. Hiſpanicum exemplo ſit Chamæmelum. Triticum à Septentrionali frigore percuſſum miram nanciſcitur à niualibus gelidis abollis, à ſcythicis pruinis vbertatem. Nec Taxi tantum Aquilone, & frigoribus exhilarantur; ſed ea in quibuſdam in ſeruando nexu vis adhuc tenellis à ſemine miſſis [contra quam vllis ſentientium pullis permiſſum ſit] vt gelidas etiam compreſſiones exuperet. Ita Tunc nobis plantulæ vix vnciali foliolo, benèque ſuccoſo exporrecto reſtiterunt nocturnis brumæ iniurijs, quibus hoc anno ampliores eiuſdem generis, benèque lignoſæ arbores plurimum conciderunt.

Ea virtus eſt, vt annorum oneribus multo minus quam ſentientia ſuccumbat; ſiquidem longiſſima in multis ætas, in multis fœcunditas; vix finem, vix ſterilitatem tangat. Et annoſa Iliaca, Herculea, Quercus, vel vna amplum præbeat exemplum.

Vt extenſio ipſa, & creſcendi impetus, quæ vagandi libertati Brutorum reſpondere videntur; cum hæ ramis magis, magiſque diſtendantur, ictuſque telorum etiam ſuperare contendant, ſurgendi ſpiritu indefinito. Nec in Pino tantum Abiete, ac Cupreſſo, Fagis, Populisq; ſed & in alijs, etiam quandoq; ſuperbientibus, vt in Aquaſpartana noſtra Vlmo.

Etſi ad bruta emittenda, quæ ſponte proſurgere dicuntur vis particularum in connexum cõuenientium extenditur. Iam plantæ, quæ infra conſiſtunt [nec mirum] ortum duplicem, ortum multiplicem, & propagationes ſortitæ ſunt; tum ab illis omniparentis compulſis opere; tum à ſeminali virtute per illarum corpora pluribus in locis in prolem, & fœtum cum germine præſertim effuſa.

Ars præterea non ita Naturæ iura in brutis in variam multiplicandis ſpeciem miſcere poteſt, & temporum leges præuertere, ac in his ferè ad arbitrium in quæ dies magis facere videtur.

Superauerint ea propter reliquas in Natura rerum claſſes quaſcunque, varietatis, & familiarum numero. Luſerit ea in his primo ferè in figuras, firmioreſque eas, & benè impreſſas ducens, pictura in copiam luxuria ſimul, & licentia.

Tab. 7.

Vires Plãtæ, eius cõpositione destructa

- *Simplicis alicuius plantæ seiunctim. Compositi, scilicet ex pluribus plantis. Quandoq. alÿs etiã ex materia Medica vniuersa adiunctis.*

- *Particulis cõminutione cõfusis.*
  - Peculiari plantæ in illis nexu, nil ferè aut parum immutato; vt eædem seruentur plantæ vires, ab ipsis imprimentibus.
    - Ducibus, vel Cruribus medicinæ, vt dicũt, inde primo
      - Experimento. *Hæc prima quidem, & certior quadam Preceptio quæ & temperies, & quæ inde emanant facultates patent, nec alia illæ innotescunt, quæ aliqua saltem in tanto doctrinæ fastu, & sapientiæ hodierno præsertim luxu diffluẽtibus auro serico, multicoloribus multisonisq. pompis humanæ ignorationis multo quidem latius fusæ, cõfessione,* occultæ *dicuntur* qualitates. *Sed quãuis periculum facere periculosum sit, factis tamen aliena ope periculis vti, iucundissimum, & absq; vllo periculo; ita in hac medicina frequentissimũ est, Dioscoridis, Galeni,* Recchi, *& huiusmodi Scriptorũ beneficio, quos potius quam nares, aut linguã, vel peritiores Medici consulere solent: nec solum rationes, indiciaq; facultatum, & quæ inde dogmata posterius habere; sed hæc omnia periculis illis antiquis, eleganti addita ratiocinatione superstruere consueuere; dum ab his vsum, à ratione ornamenta dumtaxat disputationum sibi adsumere queunt.*
      - Ratione. *Quæ si vera esset, vel potius veram nosceremus, & nihil imponeremus nostri, primas ferret; sed non rarò, & plausum, & pulchritudinem potius habet; quam veritatem. pulchra profectò rationis est si eam in stomacho hilaritatem facere sericum dicamus, quam oculis exhibet colore, eamque aurum voratum, quam detentum marsupio.*
    - totis / partibus — collectis / seruatis / præparatis, — varijs tẽpore loco, modisq. ope Pharmacopæorum vnguẽtariorum.
    - TEMPERIES Radix Fũdamentũ Prænũcia Facultatum
      - ***Huius Indicium***
        - Odor *quo saporis societate quadam cum illo quoque similia nomina cõquisiuit, potius autem pari obscuritate, & multitudine, & dicitur, & latere solet, & quoad Plãtas in floribus ferè præsignis est, reliquis autem in partibus omnibus, in eadem plãta, vt plurimum sibi similis, quod rarò in saporibus contingit. Innumeros certè potius animo designaueris res per ipsas discurrens.*
          - *Acutus* — Acutus, Acer, Aromaticus, Virosus, teter
          - *Suauis* — Asper, Dilutus, Suauis, Iucũdus, Leuior
          - *Inodorus* — Grauis, Putridus, situm ref., Inodorus

          > Odores saporibus proximi non confusi, nec fœtores ab illis nisi voluptas distinxerit. pleniores alios, ac diuturniores spiritus fecerit spissus, & pinguedo. Inefficaces illos ne credas, Texaxapotla moneat quæ lapides terebrat: Matu Cortusi, quod cerebrũ percutit: Cæpe quod in lachrymas oculos stimulat. Sarcire nutrimeto quodã spiritus, indeq. virẽs, dicant vel syncope correpti
        - Sapor. *Indicium, & arrha. In plerisque plãtis diuersus, in paucis tota plãta similis.*
          - *Vnus*
            - *Perceptibilis*
              - *Simplex*
                - *Calidus*
                  - *Magis partium*
                    - *Tenuium* — Acris
                    - *Crassiorum* — Amarus, Nitrosus, Salsus
                  - *Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.* — Dulcis
                - *Frigidus*
                  - *Crassiorũ partium terrarũ*
                    - *Magis* — Acerbus
                    - *Minus* — Austerus, Adstringens.
                  - *Subtilium aquosarũ partiũ, & anceps.* — Acidus
              - *Mixtus diuersè ex simplicibus diuersis, qualem plerumque est reperire, vt vinosus ex acido, & dulci.*
            - *Imperceptibilis ferè insipidus nobis, ad torporem*
              - *Aqueum*
                - *Subtilibus* — Aquinsipidus.
                - *Crassius* — *glut.* Humilentus; *ping.* Oleosus
              - *Terreum*
                - *Non sine succo* — Adoreus
                - *Aridius.* — Ligniterreus
          - *Plures in diuersis scilicet Plantæ partibus diuersi: sumas exempla in pomis Punice, & Citrÿ, corticibus inquam, carne, & nucleis.*
          - Perstãs / Mutabilis — Aetate, Maturitate, Aëre, Loco, Arte

          > Nec tamen insignes sapores insignes consequũtur plantarũ vires. Scorzonera illa mirabilis Alexipharmaca, & Cathartica Michuacanica vix quidquam sapiunt: & summa in fũgo virulẽtia cibi cõsueta, & grata à specie tegitur. Letifer ille Napellus insipidus est.
        - *Cõplexio*
          - Medica *antiquorum*
            - *Caliditas, Frigiditas, Humiditas, Siccitas*
              - *Simplex* 1, *Cõposita* 2, *Cõbinata* 3, *vt cal. sicc.* 4 — grad. — *init. med. fin.*
              - *Varia in omnibus intensione, & remissione, effectus ratione habita.*
          - Chimica *nuperorum*
            - *Sal* — *Cinere* — *Sapore*
            - *Sulphur* — *Flãma* — *Odore*
            - *Mercurius* — *Fumo* — *Colore*
            - *Huic Bitumen substituit Libauius.*

          > Colores qui in plantis numeras, vt inde non tingendi quidem, sed & quascunque teneas, & qualitates, & vires, quod tot esse virtutes in ipsarum qualibet, quot colores audisti, difficile sanè opus tentas difficile iudicium. Nimis enim in vnaquaq; multi. tactus pariter experiméta nõ felicius addes. pauca hic prorsus notat, & plurimum falli solet. Concoctionum, cruditatum, assationum, impuritatum rationes a coloribus, siue superficiei contrectatæ notis, deductæ in incerto habentur. Interim dum ad numerum redigere contendis, si minutius inspectare volueris cõfitearis omnino necesse erit, omnes illos in vnaquaque parte, in vnoquoque comparere corpusculo. Vnde multo commodius redieris ad quæ superius indicia, vel ex ipsis natalibus, aut etiam significantibus figuris,

      - FACVLTAS pag. 919 & 920.
        - *Conditio in alterius corporis ingressu, & subactione partium adinuicem,*
          - Simil. — Similares, Dissimilares.
          - Consistentia — tenuis / crassa; laxa / cõstricta; lenta / friabilis; grauis / leuis
        - Qualitates posteriores à Medicis variè, primarum è complexu gradatim deductæ; distantiæ ab illis, operosique magis, minusq. effectus, ratione habita.
          - Secundæ. Emolliendi, Indur. Adstring. Contrah. Incid. Rar. Cond. Aperien. Constip. Attrah. Reper. Absterg. Expurg. cien. discut. Obstruen. Incrass. Exten. Anodina. Narcot. Caust. Sept. Empiast. Sisten. Congel. Fund. Tend. Laxan. Exasp. Len. Illin. Suppur.
          - Tertiæ. Sarcotica Conglutin. Epuloticaquæ Cicatr. Call. induc. Diuret. Lithonthrip. Mens. secũd. pellen. Vener. Lac verm. Gen. Spermat. Bechica Soporifera, Roborantia. Læuig. Lubric. Colliq. Vren. Concoq.
          - Quartæ Venena Alexipharm. Cathart. Impell. Ment. alien. Amulet. Sympath. Antip. Quæ alia inferius recensione ad medicas facultates.
  - Receptis / Appositis — varia — Cõiunctione, Penetratione, Contactu, Gestatione, quę Amuleta.
  - Siue puluere, siue liquore ducente, aut iungente, cõponente multiplici Pharmacopæi artificio, & aquæ, & ignis ope.
  - *Penitiori* ferè nexu *immutato.* pag. 920.

- *Solutis ferè part.* pag. 921.

Sedulis hoc contẽplãtibus, vt opus inde deducant ipsissimã ansã suas notas habet, inscriptos scilicet stirpiũ figuris charactẽres, quos signaturas nuperi dicunt, quãuis rideat Dodonæus, vt obnoxias fortè pluribus exceptionibus, quam Grãmaticorum regulas, nec cõuersione firmatas. At indicia nõnulla satis in his esse possunt. Habet & quę prægustatione quadam nobis subministrẽt animalia, natura docẽte Chelidoniũ posse ad oculos ostendentibus hirundinibus, Dictamnũ ceruos, & huiusmodi plura, vt ut illa, quę de Pico, & Vpupa feruntur plura, fabulam sapiant, & imposturas.

Hęc perquisitionib. vtitur à tẽperie, & conditionibus ingressũ habens. Fusarũ scilicet in halitũ particularũ receptione odores habemus, & quãuis remotissimè illos percipiãt nares non tantũ canũ, muscarũ, & vulturum [si & hi cadauera præsentiunt antequam fiant] sed & ægritudine lõga emaciatorum, quibus expedita magis instruméta apertæ que viæ; minimè tamen discernere, proprijsque nominibus distinguere tã multas, tã remotas diuersitates valemus.

Horũ pleniorẽ gustum in proxime seq pag. sumas licebit, pcipuè nimirũ in plãtis dignotionis, vnde plurimũ, & ipsæ dignosci possint; quarũ p cõtactũ impressis in linguã particulis attritione in liquorem ferè destructis, saporẽ dum habemus, haud parua nobis consistentiæ quoque pars imprimitur. Porrò ex terrena substãtia aquea humiditate mixta describi omnes solẽt, dum ad numerũ, & regulas, sed ægre quidẽ reducũtur.

Quæ à saporibus proximè pagina in altera minutius examini subijcere voluimus.

Hæc verò quæ deinde ducũtur simplicius certè potiusq. ratione partium tũ recipientis rei, tum in illam aduenientis; pro receptionis, connexionisq. modo habeamus, & vtrinque vel quiete, vel motu; trãseundi, & permutandi vicibus; egressu aut retentione, ablatisq. siue relictis hinc inde particulis, in alio, atq; alio statu collocationum corpore remanente.

Sapores, quibus scilicet Plantæ tibi sapiant, tu illas plurimum sapias.

Act.

AMARVS

Terra vsta.

Tristis, Naturæ viuentium aduersus, gustu linguam diuellit: constare dicitur terreis combustis partibus, crassiusculis quibusdã, alijs verò subtilibus, vnde calidum habeas, & forti coagulatione frigoris ope, ancipiti, & falsa ratione sigillum tam in calidis, quam in frigidis, tam in leuibus; quam in grauibus comperimus, nec Opij, & fructum ante maturationem frigiditas in confesso esse pariter possit. Chilpanxochitl, Eloquiltic, Olcacatzan, & aliæ Reccho, & frigidæ, & amaræ sunt. aquea potius quam terrea Colocynthis est. Ineptum nutritioni solum omnes fatentur, aperire plures scribunt, ita vt orificia venarum reseret, hæmorrhagiam, & sitim excitet, sanguinem fluere faciens. tenuare, incidere, mordere, exasperare, abstergere, liquare, attrahere; minus tamen vehementer adurere & siccare, & consumere, putredini tamen resistere, superuacuos humores absorbendo, & dulcediniaduersando: calidum tamen & siccum ad secundum vsque gr. volunt. notatur in

Crassiusculè sc. terra in ignem vsque adustione ad subuertendũ mota

mat. craſ.

Absinthio	Colocynthide quę inde in sacrispag. mors in olla.	Melle Sardo antiquo.
Ciuipatli		
Tepatli.		
Centaurio min.		Opio.
Aristolochia.		
Amygdalis amaris, & rancidis.		Aloë.
Fructibus immaturis.		

ACRIS

seu Acutus, cal. sic. imò igneus subtilissimo sale terreis in feruidã, atque vrentem concitatione vnico, vehementer citoq. agit, penetrat, aperit, à lõginquo attrahit, incidit, separat, rodit, attenuat, calfacit, imò vrit & inflãmat, resoluit, discutit, farctu liberat, excoriat, vlcerat, crustã facit, perrumpit, molestẽ q. incitare ad expurgationem, & perpurgationem quoquouersum valet. Summam ad vsque siccitatem, & calorem, sed varijs gradibus promouent, prout tenuior, aut crassior, & diuersæ corpulentiæ materia accenditur. est in

Ex Aqua, & Terra tenuissimæ particulæ.

var.

Ipsissimã prope ignis aciem ad persoluendum cõcitatæ.

ten.

tenuioribus præsertim Diureticis	crassiusculis causticis

Intensior in siccioribus.	Remissior in humido aqueo aliquantulum perfusis	Ranunculo
Pipere		Chamælæa.
Euphorbio.	Allio. Cæpis, Porro, Nasturtio, Sinapi, vnde	Clemàtide.
Chilli, Anchoa	& arte per aquam temperari solet, si bis, terve ea fiat decoctio.	Thapsia.

— in tenuissimo soluendo —
— in tenui, & acuto ancipites —
euertendo — in corpore actiuo — incidendo

ACIDVS

Aqua ignit.

Anceps, & qui nõ parũ contrarijs qualitat. indeq. facultatũ æstimationib. Medicos angat. Nobilis Vitriolo controuerso. Nobilior crassiuscula apud vulgares Philosophos caloris, & frigoris obscuritate. Frig. & siccũ dicũt ad 2. vsq. partib. subtiliss. substantiæ aquosæ indigestæ cõstituunt. quasi indigesta humida nõ sit aqua, nec calida si aquosa subtilitas. quasi indigestio igniculos addere possit citra calorẽ. Inde gustũ ferit, nauſ. tollit, appetit. citat, penetrat, mordicat, rodit absq calore, pariter densare, repercutere dicitur, quod frigidũ est apud Medicos, nec solũ; sed & aperire, abstergere, exasperare, attenuare, farctu liberare, perpurgare. Alijs interim nõ soluere, nec dissipare quod substãtia, frigiditas obsit, imò alte subeũtis frigoris beneficio fluxiones sistere. Mundare omnibus & incidere eatenus vt rodat, & penetrãdo sæpe in cõstipationis refrigeria sedare, & sãguinis eruptiones siccitate valida: putred. resistere, à calore denique, calceq. ipsa fieri, sed frigido finiri. Colligamus & vrere & perfrigerare; siccare quamuis ab humore. Vel potius ignis esse & aquæ; caloris & frigoris, contrariorum omnium, vt facilè dubites an à se quoque differat. est autem in

Tenuissim[a] scilicet aq[ua] in ignem v[s]que ad in[ce]dẽdum pe[r]cita cũ ha[bi]tu terteo.

Oxalide Oxy	medio quodã modo in Limonum & Citrij succo	sed Aceti ipsius ad ignem accedit, & acris affinitatẽ, ob putredinẽ dicũt, ita facilem transitum a frigore ad feruorẽ; ab aqua ad ignẽ faciunt, nec tamen agnoscun[t]
Tomatl		
Omphacio		
Berberi		
Oxygeranio Mexic.		

Nitrosus.

abest pinguedo.
adest grauitas.

Terra spiritib[us] cõpulsa.

Med inter salſ. & amar. hoc imbecillior, illo intẽsior dicitur: sed cum vox tantum ap. Medicos crassa remaneat, famigerato iam Nitro, nullibi ferè exposito, nil mirũ si eius sapor obscurus pariter sit. Salsamarus tamẽ colligitur, & quod affertur rarũ ad indicationẽ potius, quã vsum à Physiolog. pro legitimo Nitro, quodve Halinitri nomine a nuperis substituitur, potius cũ vehementi salso adstrictionem exerit, quã amarorem: quiq[ue] tñ extra salis familiã haudquaquã ierit. aluũ mouere, renes abstergere notatur. in

ad mordicãdũ & corrodẽdũ

Nitro Arab. Baurach.
Helxine Blito.
Beta Brassica.

SALSVS.

Cal. sic. ad 2. gr. notãt, terreſ. mixt[us], varius, nõ igneus, ex adustione terrestriũ dicitur in mari, & cũ siccis, amarisq. aquosũ permiscetur. angulos certè exerit, sed proximos rectis, hisce aperire potis est, incidere, mordicare, exasperare, abstergere, mundare, cõturbare, ad expulsionẽ pũgere, expurgare, ventriculum subuertere, sitim mouere, pariter siccare, humores ebibẽdo obstruere, aggregare, densare, roborare, constringere, contrahere, obscura adstringendi, vi condiẽdo seruare, prout dispositis partibus applicari contigerit. in

— rodendo

Kali Salsola, Salifica Rauennatũ & maricolis, & in Ciceris tãtũ folijs obseruatur, cũ acerbo in Rohẽ præsertim cort. fructus.

DVLCIS.

Cal. citra vstionem, & cum humore tẽperatus, & siccitatis modo; ad primũ aiunt, gratæ scilicet salsed. nis initiũ crassiusculis parumper in igniculos motis partibus. Solus nutritionẽ facit, coquit, & anodynus digerit, rarefacit, æquat, matura reddit, lenit, laxat, lauat, & quia citius rapitur, replet & hepar, & lienem obstruit. Numquam frigidum faciunt, nisi parum dulce, & nimis aquosum. sese magis, minusq. exerit. in

Glycirrhiza.	Melle.
Cypero exculento.	Manna.
Polypodio.	Saccharo.
Tzonpelicxihuitl.	
Fructibus plerisque, præsertim Palmę Ficus.	

Vis amica

Vis corrosiua.

mat. Terraqueæ cum spiritu temperatæ partes. med.

nutrien. conuciens.

ACERBVS.

stringendo —

mat. craſ.

Ponticus linguam contrahit, & inæqualiter exiccando exasperat, densat, coarctat, incrassat, frigidus, terreus magis in

Cornis.
Castaneis syluestribus.
Rhoe. Cupressi nuc.
Copalxochotl.
Mizquitl. Sorbis.
Galla Malicorio.

Austerus.

Stipticus, subacerbus, minus frigidus, & siccus, exasperat minus, linguam moderatè constringit, sistit, ac roborat, aqueus magis in

Terr[a] spirit[u] cõm[o]ta.

Fyris, Cornis, Vuis, Mespilis, Prunis } immaturis.

Refrigerant, resiccant, ad tertium gradum vsque, vt notant, adstringunt, repellunt, concrassant, externam superficiem condensant, corrugant. claudunt, indurant, sensim qualitatem deponunt, simulq. à Scriptoribus non raro confundi solent.

Vis alexipharmaca.

ad cõprehẽdendũ

Adstringens.

Sicc. craſ.

Austerus imbecillior. remissum dicunt, vt Cydonij mali. & Polygoni Rosæ, & Hyoscyami quibusdam.

mat. med.

Med.

OLEOSVS.

Pinguis, vnctuosus, temperatus, ab humido, aëreo, & moderato calore: aqueum alij admittunt. Tardus & imbecillis, oblinit gustus instrumenta. Agendo humectat, lenit, mollit, laxat, obstruit, flatus, & nauseas excitat, obscura quadam & remissa dulcedine, & substantiæ mediocri modo. in

Aqua in aereã elata coagmẽtũ.

Oleis, & quæ huiusmodi sunt succis & in Malua, & Althæa, & congeneribus, quæ ad Humilentum accedunt.

Pinguis relaxãdo.

— sese insinuante — in liquore — sese insinuante —
sese apponente.

Mea.

AQVINSIPIDVS.

Ab aqua diffluente, nullius ferè terrenæ siccitatis participe, crudo, vagoq. cõsistit succo, vnde refrigerat quidem, sed multo magis humectat à 2. ad 3. grad. dicunt. addamus tamẽ, ni vel in corpore, vel extra corpus nostrũ inuersione facta, acorẽ cõtraxerit, quo maximè incendet ad Medicorum admirationem vsque. in

Muci dus si tuosus madefaciendo.

Aqueã diffundũ effluens.

Cucurbita.	Quinimo aqua ipsa, quæ aliorum Interraneorum venis caret, quæ simplicior fluit.
Anguria.	
Cucumere.	
Omimeztli.	

Pass.

LIGNITERREVS.

Crassior, hæc prorsus terrea, & iners saporũ fœx, posthaberi quidem potuit, at non prætermitti. sapit certe animantibus nonnullis, & caloris & spiritus & humoris non dicam nihil habere, sed quod minimũ haberi potest. Chymici caput mortuum norũt. In lignis, terrisque, quæ metallicis venis, præsertim carent, arentibusque, & exuccis magis corporibus.

Terra absq. spiritu depressa prorsus terrea.

mat. craſ.

Emortuo superponendo.

HVMILENTVS.

Crassa, lentaque materia aquea scilicet, in qua terra ipsa bene quidem diducta corpulentiam fecerit, humida gustum minimè afficit, Dulci crassior, crudaq. magis. Emplastica infarcire meatus, disiecta conglutinare, exasperata lenire, incrassare potis est. In Tragacanthina lachryma cremoribus, Amyli iusculis, in aquosum glutinũ corporatis, Viscidis diductis pulticulis, & mucilaginosis dictis. Pomorum aureorum pulpa.

mat. craſ.

frig. obſc.

Aqua ad Terram depressa ipsi scilicet Terræ bene in torpidum liquorem subacta

— in corpore obtuso —

Pass.

ADOREVS.

Nec inter sapores amplior, nobisq. addictus magis, aut amicus. Abscedit a dulcedine, quod pigra vix sentiatur materia, ea tamẽ crassiuscula, sed bene temperata ad terreã æquè subactã siccitatem, quę facillimè patiatur, & in corpus recipi, & ire queat, simulq. solidescere. Omnis hic non Farris tantum, sed farinæ sapor, vnde & panis, & victus. Infrugũ granis omnibus, Aquatici Tribuli nucleo exiccato, & reliquis ferè in panificiũ ascitis dignoscitur.

Receptibilis imponẽdo.

Terreã aquis spiritibus sedatis præfigni nõ sine adiunctis succis.

mater. æqual.

Quanti-qualitas

Quali-tas — Pafsio. — LVX — actio. — Motus.

Imminutio. | Compofitio. | Magnitudo — Lapis.

Paruitas. Tenue. Ratio-ne occupationis fpacij.

Humidum.				Siccum.			
Soluitur. Diducitur.	Peruium. Percurritur. Nil obftat.	Liquidum. Humectat. Lubricũ reddit.	Molle. Lentum reddit. Conglutinat.	Cedens. Parũ ob-fecundat.	Ductile. Siccat	Durum. Refiftit Arefacit.	

mutationis loci.

Ignis. Soluit. Vrit. Percurrit. Penetrat.

Totum hic ex componentium, fiue motu, fiue fedata dificctione, & apertione, quæ vel impetat, vel tranfmittat magis, minusque; aut in folutum, fiue compactum, concurrat, vel conueniat.

Quæ affufæ confunduntur partes, & inuafione, vel inũdatione potius, omnẽ fuffocãt excitationem.	Occludunt quę, & qua fi dilutione quacã humore inũdato, ob tundunt, lã guidosq., & onuftos fpiritus reddunt.	Leni, quæ irroratione motus tẽperãt, & acriores in folutionẽ particulas in nexã vin ciunt, duritiẽq. ab arido relaxant.	Interpofita, quæ vias fucco inducto leniunt, lubricasq. partes, reddunt.	*Medÿs, quæ, ex-ftãt partibus, vt tractari æquè pof-fint coag-menta.*	In humores, quæ fubeũtes, alijs, in firmiorẽ complexum adiungunur.	Vlterius, quæ impactæ, fuo reliquas fucco adftringunt, & colligant.	Cõfertæ, quæ magis cohærere, ftrictiusque interponi pofsũt, & fuccum exprimere, plurimumque haurire.	Siccius, dẽ-fiusq. quæ imprimi, & opprimere, inq. cõ pactum refiftere. Sunt qui hunc nõ admittant, nifi cũ vftione.

Hos Matthiolus cum alijs pluribus non agnofcit gradus.

Aquofo vltimo, excedẽte gradu, medijs, initijs liqueris. Siccant aliquantulũ, manifeftius, ftrictius iã, vltimo. — Phyfica.

Moti-qualitas — Concitatio — Calidum.

Ingreffum habens motum facit, partefque hinc inde difponit, & rectè apponẽdo, motas rite collocandum modũ ad æquitatem habet, vt deinceps.

Calefacit. Subtiliat.	Naufea. Caloris, vt ignis aqua venenofa extinctio.	Flatus. Oppilatio. Obtufæ actiones. Pigrities. Languor.	Motus mẽbr. imbecil. reddit. Sang. & fpiritus craff. Acrim. humorũ ob tufa. Laxatio.	Lenitio. Lubricatio.	Temp. *Aequa diftributio.*	Firmior, & vegetior in corpore conditio.	Colligatio. Adftrictio.	Cõftrictio meatuum. Tranfit, & excret. impedim. Expreffio fucci e cor pore. Tabefactio	Humoris abfumptio. Interceptio. fuffocatio. Mors.	Medica. Abfoluta.
Digerit. Aperit.										
Maturat. Rarefacit.	Cucumeraceorum fuccus N.		Blitum. Violæ. Lens pal.	Malua. Inıytũ Cicorij flores N.		Verbafcũ. Braffica. Beta.	Caffutha. Amurca. Verbena.	Piper. Acacia. Sabina.	Sinapi. Nafturtiũ. Iiacis fat.	

4	3	2	1	Grad.	1	2	3	4
				Calor cum Humore. — Siccitate.		Affa A	Chilli Xochinacaztli	Allium G Coapatlis R Caniga R Ammi G
	Pinei parui A Coccum Nux Ind. I [P]ertula Camp. I Satyrium I		Lentifcus A Lingua auis A		Fœnicul. Neriũ G	Amomum G Dictamnũ Cret. G Cinnamomum G	Acorus G Copallis R Molle R ammi G	Haufurũ arbor A
	Ex oleis plures Bugloffum. Chryfolachanũ.	Tlaquahuiti lepatlis	Horminiũ A Phifticũ A Gezar A		Artemifia Ocymũ G	Anethum Balfamũ G Coanere pillis R	Aloẽs Chamæpythis	
			Sacchariũ Orchis A Kulele A	Pinei Lini femẽ Halimus Lens Faba G Frumentũ A	Anthemis G Quauhxilotl R	Nardus G Eruum G Agaricus G	Abfinthiũ Tetaphyllum G	

E feruido impetu, cõfictus concitatior, qui variè difpellat, accendat, deftruat.

Calefac. pr. percip. ignic. init. manif. effic. vehem. mira fum vi.

Inflam. Rubef. cauter ad bul. vef. puftul. Cõsũp. mortif. Attractio. Acuitas.	Oliliuhqui Thapfia Euphorbiũ	4
Iflam. init. col-liq. in fud. Attractio mod. Mordic. incif. Matur. coctio.	Afarum Tomahuatlacopatlis Anifum	3
Meat. aper. ablata obftruct. Rarefactio. Attenuatio.	Hoaxacan Apium Ezpatlis	2
Innati humani caloris adauctio.	Chamæmel. Tuffillago Tlaelpatlis	1

A cõmotione agmen, & tur ba, quę difcurgat diffundatur digeratur ad feruorem vfque.

Partium in te nutta tãdi ductio, & cõ motio.

Prima quædã ex penetratione partiũ excitatio ad motus expeditiores.

Motiones, quæ naturæ congruunt obferuat; motus quieti attemperatus.

Refrigerant parum euidenter vehementer calorem extinguunt omnino.

Temp. R — *Sedatio partium* — Grad.

Calore	Granũ Haretm. A Carduus Arfat. A Chiantzolli R Hucipochotl R Coacamachalli R Cocoztamatl R	Eryngium G Cafia fiftula A Atractilis G Glycirrhiza G	Lingua bouis A Cozolmecatl R Cera G Propolis A	Afparagus G Trichomanes G Adianthũ G Sefamũ G Bahelenti fim. A	Aphaca G Lyciũ G Gẽbus Ro fę ipes A Maftix G	cum Calore
Humor cũ						Siccitas
Frigore	Cacauatl R Coatlis Nephrit. R	Lentifcus no ftras G Sebeften A	Meifce A	Lotus fat. G Quauhtlepatlis R		cum Frigore

Quies corp. — Glacies. — Conftipatio. — Frigidum.

Primo, quæ interpofita, quietis initia faciant.	Inn. cal. diminutio. Modica per tẽporẽ refrigeratio, magisq. deinceps.	Atriplex Myrtus Parietaria	1	Mala diuerfa I Atlazopilin R	Malua A Helxine Hieracia	Auricula muris A Spinacia A	Iuiubæ A Pulicaris	Tragacantha G	Amylum A Hordeum A	Myrobalani A Glans A	Milium Platanus A	Corallium I
Vlterius eam firment, ac fpiffent.	Eiufdem caloris obtufio. Incraffatio.	Teuxochitl Pfylium Lactuca	2	Pruna A Tune R Aquæ diuerfæ I	Cucumis fatiuus Potamogetum G	Perfica A			Coronopus I Elatine I	Hippuris A Alga.	Mizquitl Rhus A	Cornus I Pyra I
Ita repleant, vt fuccũ expellãt, & occlufis meatib. diftributio è prohibeant.	Meat. coarct. occl. oppil. pro hib. diftribut. Expreflio nãli fucci. ftupefac. fentiũ ad plũbeum colorẽ.	Mala infana Mala Aurea N. Mãdragora	3	Solanũ amnif. Papau. fatiu. G	Portulaca. Fungi A		cum Humore.	cum Siccitate.	Sedum Solan. hort.	Achiotl R	Ribes A Hyofciamus A	
Cõfi pent ple ne, & narcãt ad coagulationẽ vfque.	Cõgel. mortific. interfectio venenum.	Stramoniũ Meconium Papauer.	4	Cicuta Dorichniũ G	Fungi G		Frigus.					Opium A

Complexa.

Infrigidat, digeftionem impedit, compingit, infpiffat.

Phyfica penfatione Medica abfoluta. Complexa.

Tab. 7.

Particularis comminutione confusis

Scholasticū certè est vt quæras, an Formæ, vel materiæ sit, quod inde aduersarium, vel amicum habetur. Nec facile certè dijudicauerit quispiam; cui prius disiunctim eas attrectare, & commodius quidem non licuerit. Meo interim cōsilio ita composueris tutius, nec importune; vt formatæ materiæ, ab hac scilicet vel illa planta tibi petas, & à partium nexu rem habeas; qui adapplicari alijs corporibus diuersimode possit. Vnde & momenta perpendas medicaminum. Certè in Reccho nostro, vt saporis in Tzonpelicxihuitl odoris in Texaxapotla ita virium pōdus in Cozolmecatl habes, quæ potius quam materiam, quam formam ad opus, ad solidam contemplationem pensitanda.

FACVLTAS

SALVBRIS

Altilis {hinc—Nutrientia & quę cumque venire solent in cibum}

{bene / male} {Euchyma / Cacochyma} {cito / tarde} {multum / parū} {tenui / medio / crasso} } succo {facilia / difficilia} } concoctu

{succosa / flatuosa} diuersarum qualitatum {toto vt Olera / partibus vt Legumina}

In his præparatio, modus, ignis, quantitas, commistio, dispositio vtrinque plurimum fecerit.

Brutorum, *vt folia pleraque Prata, Fœnum, Palea.*

Communia vt semina plura, & ex illis precipuè quæ crassiori pericarpio, aut nucleo pingui, & carnoso prædita: carnosæ quoque radices.

Sunt quæ peculiaria membra nutrire dicantur, vt Cicera pulmones, nec absonum de reliquis etiam, si diuersa membra sua quæque similia expetere existimare debemus; quamuis hæc minus nobis nota, aut obseruata.

Hominum, *hic Frumenta, Fruges, Fructus, fruentibus nobis dicta, primas tenent; præsertim Poma, Nuclei, vescaque semina; inde olera ab alendo, si alus, & aluus: vel si mauis ab olla: inde condimenta, & huiusmodi. Condita Prata videt Plautus, & quas herbas pecudes non edunt, homines edunt. Sed Ammianus Poeta apud Græcos mactatum hortum, plenius ad cœnam concelebrauit, veritus tandem ne & ipsum fœnum apponeretur, & conuiuas oues existimaret a Faba aufugit: amplissima enim herbacea conuiuia.*

Vnicū aurea ętate è stirpibus demptum alimētū. vnicū Pythagoræ, & sectatoribus notatū, sed & vbiuis tēporū, & locorum, quid supra panē quid supra vinū? nonne è Plantis hæc, & pluribus si Panis e Tritico frugibus leguminibus, glādibus Castaneis, Aquatico Tribulo; sed & radicibus, & alijs: Vinum è Vite Palmis, Pomis Lupulo frugibus ipsis alijsq.

—Alimenta medicamentosa
—Medicamenta alimentosa

{magis / minus} {totis / partibus} {simplicibus / cōpositis} {nutriunt / alterant}

Omnes ferè plantæ. Sunt enim medicatæ omnes: & venenatæ si nō aliqua sui parte hominē nutriunt, certè animalibus alijs in cibum venire posse non negauerim.

Medica

*Aromata *hic medio sapore, odore, ac spiritu inter plantas velut gemmæ inter lapides præcellunt, quæ & medicamenta, & cibos locum inter habentes condiunt, corrigunt, dirigunt, ducunt, peculiaria quoque membra singillatim respicere videntur.*

Immutans Alterans *dicta, vt Hordeum refrigerans Zarza exiccans, humectans Cucurbita, calefacientia tā multa, Poeonia caput præcipuè roborans, fumos noxios dissipans; & alia, quæ peculiaribus fauent membris, vt Mentha ventriculo, Capparis spleni, Eupatorium iecori, cordi Crocus, Chamæpytis articulis, Betonica capiti, Hyssopus pectori, Artemisia vtero.*

§Cathartica. *Purgantia seu euacuātia, quæ nec peculiaribus ita humoribus trahendis tuto destinata, ipsorumq. limitibus finitas, sicut nec ipsos numero & finitionibus comprehensos omni ex parte facilè crediderim. Pariter non obscurè, & occulta, vt aiunt qualitate omnia; sed plura manifesta vi Naturam intrinsecus quoquouersum quasi aciculis perpungere, & pruritare, inde humores acrimonia impellente in expurgationem elicere, vnde prout medio ad nos modo se habere videntur, ita viribus amicæ; odore, sapore, ipsaq; agendi molestia, aduersa naturæ dignoscuntur. Vnde cauendum maximè ne modum excedant, & vim effrenatius inferant. Niger Helleborus, quod Viru ab atro nomen obtinuit, venenatum prorsus ob vehementiā apud Hispanos, conuulsiones excitat, & languores. Mitiora, quæ partes solummodo peculiares stimulāt, superioribus accedunt. Sicula Scylla non parū descendit.*

in fluorem agens
{per se / per accidens}
{e toto / e partibus}
Errhina Apophlegmatismi
E parte infixum telum
{Per deiectionē / Per vomitum / Per vrinam / Per sudorem}
Menstrua
Sputū mucos
Vno vel pluribus

Deleterica, *venenata, vitæ inimica, quæ summa frigiditate, vel summa caliditate, vel potius occulta itidem cerebri nostri qualitate, agere dicuntur, quibus potius omnibus crediderim; nam veneni opus destructio est, scilicet penitissima partium diuisio, & signati nexus dissolutio; hoc à summa concitatione quæ caloris est, hoc à summa constipatione, quæ frigus, prouenire poterit, & pluribus occultum, & dici, & esse. Septica verò illa, quæ putrefaciunt dicuntur, in quibus multisecam vim facilè dixeris. Sunt quæ peculiaribus membris obsunt, quamuis alijs prodesse possint, Mezereū Iecori, Aloës hæmorrhoidibus, Eruum renibus, & vesicæ, Hyoscyamus capiti.*

Bezoartica *in oppositum ad hæc accensent, quæ vitæ amica venenis obstent, ac destruentibus; siue hæc simplicia, siue composita e multis addente semper conseruationis desiderio, copijs quasi in venenatos hostes conscriptis, auxiliaribusq; vndiq; vel in numerum conquisitis, in quibus siue apertis, siue reconditis, primæ qualitates haudquaquam satisfacere videntur; nec enim æqua temperies, quæ extremis obstare videtur satis esse potest, quæ ad nutriendum potius apta videatur; sed magis quæ æquam illam in nobis tueantur, aut reddant, & à contrarijs liberent quoquomodo; & quæ aduersa quæq; siue iniectis sedare compedibus, siue protinus extrudere, viribusq; arcere, vel forti conclusione valeant.*

Cōueniētia {Sexui / Aetati / Complexioni / Membris / Tempori / Loco}

Electio Notæ melioris
Modus
Dosis officinarum

Caūtio
Correctio

Remedia

NOXIA
Exitialis

—Media quadam, minusq. violēta mutatione, per

{Pressionē, macerationē. quæ ab arte citra, vel vltra ignis adiumenta, hinc} {Succi {recentes / concreti} / Vina sang. terra / Olea}

Minus pure {Cereuisia Germanorum / Syceræ antiquorū Hebr. / Cia Sinensium / Cahue Persarum / Cremores diuersi}

{*in cibos potiones Medelas Illituras artium pluriū*} *tēperat coquit aqua, vino, oleo, melle diuersis succis Ars, quæ in nostra cōmoda disponit.*

Naturalē sponteneā, vel prouocatā eliquationē, hinc {Mel / Manna / Saccharum ex omnibus præcipuè {Floribus / Arūdine / Ceratia / Metl / Musa} / Cera / Resinę {Fraxino / Orno} / Gummata lachrymæ dictæ.}

Penitiori ferè nexu immutato pag. sequenti.

Seq. 920.

Aequa ad brutorum coagmentum

& compagem nostram cōpositione, partibus in temperatum, in similem statū, in pergratā inde dulcedinis mixturam dispositis; quæ insumi, quę apponi cū nostris possint

A similitudine, quæ nostra parumper recedūt, & multo cū nutrimento aliquantulum immutant.

Ad similitudinem quæ nostrā aliquantulū accedunt, & aliquo cum nutrimento multum immutant.

*Spiritibus quæ abundant indeq. facilius ingrediuntur, imprimuntur, permiscentur, citiusq. & efficacius agunt. Quæ ita quidē dissimilia sunt, vt inter nostras partes interiecta, earum conlocationem aliquantulum cōmutare valent, & confirmare, hinc mēbrorū diuersis constitutionibus, benè disponēdis, formādisq. alia, atque alia apta sunt: hinc composita, quę diuersè, & quæ vniuersim roborant multi nominis, ac cogitationis. Quibus iā numerus deesse prorsus videtur. Cōgessit Mesues: spissarunt nuperi Pharmacopæis Antidotarijs, & Medicis, & Chymicis.

§Hæc acie nō carent, qua penetrationem habeant, & ab ingressu secum ducendi per motas, naturæ graues, partes, in succum actas possint: quæ verò suis pro Ingrediēdi, & pungendi modis diuersos humores è corpore propellant, & vulgatum quidem duci.

Bilem, Rhabarbaro, Aloë,
Pituitam, Turpeto Agarico,
Atram Bilem Veratris
Sanguinem ignota Galenica illa, & Eruo quibusdā, aut potius omnibus, vel nullis.

Potius & mixtos, & diuersos, & nondum affatim, aut distinctos, aut nominibus donatos, discreueris per membra humores, & per Pharmaca ipsa, quæ diuersos singillatim nec forsan numero comprehensos, & agant, & agitent. Res plena, & periculi, & salubritatis.

Acutissimi in his mucrones, immo multisecæ nouaculæ; nec quæ vndequaque secta, infarciant, complicentq. desūt ipsa quo proruūt furore. hinc veneficia, lurida illa Aconita, Taxica à Taxo, & Fungi peior multo pernicies, quæ dolosè gulam extra, intraq. aggreditur, nec nomina id tacent.

Et contra Mexipharmaca illa quæ occurrunt, siue simplicia, Coanenepilli, Coccum Maldiuæ, Gentiana, Napum; siue composita, vt Theriaca, Mitridatium, & nostrū Lynceorum Alexipharmacum, Antidotaque alia, quæ siue torpentem oneribus naturā liberent; & vniuersim roborent, & ad insurgendum, & expellendum quidquid morbosum, ac inimicum moueāt; siue spiritus addant, eosque vniant, partes adstringendi moderata vi firment; vel glutino quodam obducto quosuis aditus hostilibus occludant; aut crassioribus interpositis excipiēdo cassos reddant, vel manes; vel potius hos compescāt restincto opportunis succis igneo furore; aut pluribus simul obsistant.

Tab. 7.

Vires destructæ Plantæ

Particulis comminutione confusis

- Putrefactione naturali ferè ad
  - Noua vegetantia inferioris gradus, quasi in hoc genere vermes; præsertim in massis Lapicuberis fūgiferi Lyncurij quibusdam dicti.
    - Fungos frondigenas, arte quoque addente diuersos.
  - Animalia feruido, confertoque in altiorem gradum plantali spiritu, triplici saltu.
    - Araneos
    - Vermes
    - Erucas
    - Chrysalides
    - Nymphas
    - Papiliones
    - Scarabeos
    - Merulæ similem Albertianā è Saluia volucellam nescio an habeas. Certe Rutaceam omnem ab Eruca per Chrysalidem à D. F. Columna L. diligentissimè habes.
- Penitiori fere nexu, opere vario immutato, & magis minusq. perturbato,
  - Percoquente ignead moto, varijs cōclusionum ergastulis
    - Extractione, seu eductione latentium
      - Liquoris.
        - Aquei
          - Aqu. Tinctur.
          - Aq. ardent.
          - Arcan. Magister.
          - Essent. vbi tandem Quintā, siue decimam nescias.
          - Elexir.
          - Spirit.
        - Oleosi
          - Clissi ex multis cōiunctis
      - Salis
        - Extracta succo crasso, glutinoso concreto.
    - Elici, vel potius excoqui è plantis Metallica alia illi benè norunt; qui è Punicis, aut Berberis, acinis, & Aronia Mespilo Vitriolum habent: inesse qui rodentem æruginem in ipsorum folijs, vt Oxalidis, & Rumicis obseruant; & qui Cretica illa Idæ montis auro mandentium dentes obduci sciunt.
    - Productione nouicorporis plantali euerso, & ad alium compositionis, & consistentię gradum protracto.
      - Vitrum

> Nec pretiosa requiras, aut quæ abscondita, reconditaq. magis medicamina, vel deperdita, & pluribus exoleta iam annorum circulis, hominūq. ætatibus. Scilicet alijs, atque alijs regionibus, ac sæculis, quam opportune plantas distribuit Omnipotens, signisque commode nobis indigitauit, nostrasque & exoticas abunde exposuit.

FACVLTAS

- Cosmetica *decorans, fucans, mangonizās mulieres præsertim; iure merito venenis proxima, quod multiplici veneno mentes circumueniat, præcipitesq. & imminutas reddat: quod ipsum ex veneno, & venere Veneficium.* — Quæ scilicet detegūt partes, aut mollefaciunt, diuersosq. inducunt, aut obducūt colores, & nitores.
- Inficiens *tingens, quæ omnifariā rerū facies immutare valet, innumeros appingēdo colores insignis in Luto Isatide Rubia Xochipalli Achiotl: inde quæ obducit, & nitida reddit, vt Sinensis illa bituminosa resina Cie ex arborū corticibus in Speculi nitorem, & Sandaraca Vernigonobis dicta. obducuntur ad leuitatem plura, & arcendas aquæ iniurias, & aëris; pice, resinis diuersis, ceraque & huiusmodi alijs.* — Colores, quæ inferūt, aut se, aut suos diffusius, aut partes corporis, quod ingrediuntur in aliam faciem præuertunt, vel exterius in superficiē appinguntur.
- Emundans *fullonia smegmatū, quæ partibus sese inserere inde asportare abstergere detractis solet, vt struthium saponaria.* — Leniter quæ sese inserunt, & mordicando purgata cū detersis abscedentes sordibus relinquūt.
- Spirans *quæ rerum spirationes iucundas in humanum vsum siue sanitatis, siue deliciarum vnguentarijs subministrat.* — Spiritu quæ pollent halitu, quæ æque nostris inferēdo sensibus abundant.
- Glutinans *quæ varia cōnectit, iungitq. in vnum dissita, interiectis tenacibus collis varijs, gummatibus resinisque.* — Aeque iunctas, quæ partes in viscidum nexum habent facilè quæ applicari queant.
- Resistens *igni, vt inunctis manibus succus Portulacæ, Mercurialis Visci, vel potius ex Ibisci radice.* — Constipare, & occludere, quæ crassum valent.
- Metallurgica *variè agens in*
  - *Vitris smaltis dictis*
  - *Fictitijs adulterinis Gēmis,*
  - *Metallis ipsis, & ferro præcipuè Tēperaturis dictis.*

  — Variè quæ dirimere, aut componere, & conlocare possunt, & in alia, atque alia coagmēta formare, atq; ab opaco ad diaphanum vsque transferre.
- Alchimistica *spuria proles tingens vt Curcuma, mollefaciens vt Caricis, passisq. & Lasere fœtido, immutare variè tentans, Mercurium coagulare Lunarijs Borissis Sferracauallo pluribus nimirū; omnibus ferè, in cassum, vtuntur vel potius abutuntur; dum in aurigenum lapidem illū tam multis, & vel ipsis vsque vnis perquirendo omnem ludunt operam.* — Quæ violenter permouere, stringereq. creduntur, & partes in nouam constitutionem firmare,
- Varia *[vti prope concludamus] in alijs operibus imò artium ferè omnium vsu; siue etiam in venationibus feras alliciendo, siue in conuiualibus ludis; siue etiam iocis, spectrisque, incutiendis timoribus, & huiusmodi.*
- Specifica *porrò dicta, quæ specioso titulo nesciri solet. abstrusa. magicis nominibus à quibusdā ornata facultas. quartæ illius qualitatis proles: cælestis pluribus: Astralis nonnullis, et si aliud nomen, quod rei purissimam ignorationem elegantius tegere possit. hæc Aethiopis insolētissimè claustra aperire dicta nescio an & credita. Spina Theophrasto aquam congelare, ni hoc ab interna sit viscositate, vt de Psyllio similia, & Aquifolij flore, de cuius baculo in animal emisso sponte sua accedente, aliaque mira. Viticis inde Agni casti dicti contactu si non propinquitate & præsentia veneris quoscunque igniculos extingui, castarum Matronarum Atheniensium documento, quæ ex huius folijs sibi in Thesmoporijs cubitum sternebant, virgaq. eiusdem manu detenta viatores ab intertrigine tutos reddi: Quauhnacensis vero Recchi Tragorigani folijs ore gestatis, ijsdem addi celeritatem: Cozolmecatl, vel tractata vires instaurari. Corni arboris qualibet parte contrectata demorsos à rabido cane quamuis iam olim sanatos in rabiem rursum agi, eaq. affectos maximè concitari additis morbo viribus, admirabili, & perhorrenda facultate, idemq. quod maius, quod peius Sorbo inumbrante cōtingere, & huiusmodi non pauca, quæ libentius profecto videris, quam audieris. Si autem legitimum Visci querni aduersus Cephalica incommoda, vertigines præsertim, & epileptica initia, Amuletum adscripseris; poteris pariter experimento, quod ipsi fecimus comprobare. Quod autem de Corallio domi habito inuidiam amoliri dicitur; neque hic meo cōsilio, neque alibi adnotaueris. potius, quod margaritis, & adamantibus absentibus viso ea tantum Corallio liuescere non soleat, vel quod specie, ac colore quodcumque luridum, lividumq. ab huius quā maxime distet purpura: vtcūq. veritati illuserit pulchritudo.* — Abditis hic particulis longe lateq. fusis spiritibus nempe qui ingruentes acutius diuersis partibus congruere, imprimereque & imprimi possunt, non parum tribue, nec omnia à nobis sentiri posse credas; sed multa sua se paruitate abscondi. nosque fugere, quæ minimè frustra sunt in rerum natura. Habet Recchus noster Qualancapatlim Pacificam, quę irā temperat; Cutiriqui quæ Zelotypiam amouet; aliasq. amorem quæ cōciliant, non tamē huius loci hæc esse crediderim, & occultæ virtutis. Restinguit prima igniculos circa cor, circa lumbos alia missos facit, qui Veneris sunt, quos tertiæ instimulauerit omnes Cocoquahuiti, quæ cordi mirabiliter prodest, & quæ huiusmodi, blādis spiritibus suauiter ipsum refecerint, obscurorumq. fuligines dispulerint. Nec quæ gratiam facit Yhuixochitl alio existimauerim quam floridæ hilaritatis modo.

Solutis ferè particulis. pag. sequenti.

Tab. 7.

Vires destructæ Plantæ

Solutis ferè particulis

Crassius. *Fumida exhalatione tãtum, quod ab ipsa Natura, tũ arte varia, multis modis vsurpentur e stirpium genere, partes ad suffimenta, in multiplicem* Capnurgiam *in quibus scilicet vis*

Estumans

E simplici planta

Herbæ ipsarum partes, vt Rosæ, Rosmarini, ligna, vt Agallochi, Santali, Narcapthi. Germanis autem Iuniperina ligna ad hoc, vel vulgo vsurpata. Gummata, & resinæ Thus, Myrrha, Styrax Laser Balsam. Copallis Animæ.

Verbenasq. adole pingues, & mascula Thura.

En herbæ, & resina Virgilio fumantes. Thus primas inter hæc habere, vel ex ipso nomine videtur, siue à tusis glebis, siue à frequenti in sacrificijs vsu, nomen deducere velis: certè quod ad odoratos fumos incendatur Incensi nomen apud Italos præsertim, per antonomasiam obtinuit.

E cõpositis, e plãtis ipsarũq. partibus.

Cyphi Dioscoridi, Thymiamata, Pastilli diuersi Auiculas Cyprij, odoras nõ canoras; Carbocandelas *Lusitani iam mittunt præsuaues, quæ à carbone citra flammam in odoratum fumum paulatim abeunt, & candelabra occupant, quæ non oculis sed naribus pergrate famulentur.*

Laxante igne vincula conclusæ, colligatæq. particulæ [illegible] uersos, quæ nobis æquè [illegible] ponantur, aut opportunè in halitus abeant. modos pro cerebri ratione, & affectionibus quis generatio [illegible] quam sigillatim vnquam cogitauerit.

Medicus autem vsus præter [illegible] aëris corrigendi, & præseruãdi a corruptionibus [illegible], iuuandi mox, & roborandi præcipuè caput fumis, necnõ vterum, & pulmones haustu. his Tabaco fumantes apud Neandrum respice, & frequentiora infumibula.

Deliciarum quoque causa & floridis aërem odoribus respergimus solutis in halitus præciosos præcipuis aromatibus resinis præsertim.

Lucens

Vstionem simul, & lucem habes. Discerne an hæc blanda iucunda, magis, vel grauis illa, & violenta? Clarane hæc fulgidaq. magis, per quæ omnia spectare licet; aut obscurissima potius quæ penitus delitescant intellectui nostro? Ambiguum pariter: sed quod absurdius videri debet, excitatur ignis à nobis quotiescunque libuerit, accendentibus, & cum eo Lychnobijs præsertim lux, vtrumque ad mensuram: excipitur lucis portiuncula à Solaribus furtiue sublata radijs [nec enim Promethiæ nostro sæculo desunt] concluditur pyxide, transfertur, infertur tenebris. Speculis, vitris, aquis, & lux, & ignis diffunduntur, glomerantur in vnum in fulmineam vsque virtutem: Et nihilominus plenissime nesciri solet, nec lux magis quam ignis. ignoratur illud, quod nostris factitatur, attrectatur manibus; quotidianis quod operis nobis famulatur; maxime quod sentitur, ac penetrat; quod frequentissimum est, quibusque humanis notissimum sensibus; exulat certe nostro ab intellectu, imò ad elementorum extima, & Lunæ cauernas in exilium ab intellectu plurimo truditur. Nos autem hæc ad libros nostros de naturalibus focis.

—*Rudimentum illud præmittatur, dicas præfiguratam lucem; dicas leuiusculam eius adumbrationem si placet. In putridis illis lignis [nos in Populi obseruauimus] in Alcionio illo inquam, quod à faui marina similitudine nomen habet; Si quæ de Baara, & Aglaophotide de Astere, vel de Pæonia apertis in grana vasculis dicuntur, recondita admirata potius videntur, quam explorata. Lunaribus hanc innoxiam, frigidamq; compares, si igneam Solaribus radijs, sicuti enim minus multo, quam existimari soleat caloris ipsa acies ab acuto distat frigoris gelu; ita quod à concitatis mittitur lumen haudquaquam longo disterminatur interuallo ab eo; qui à placide, vel in ipsa quietè dissectis habetur: vt lucis, & ignis consortia sint, diuortia, & de quibus suo egimus loco, nec in ipsa niue, chrystallinaq; glacie modicum eniteat lucis.*

Particularum in maxime equã apertionẽ sedata tamẽ dispositio, solutione quadã præsertim ipsius succi; vt frigida nobis videatur, & nomina à putredine etiam habeat, ac pingui constitutione, ignis certè æmula.

Lumministris pluribus. De cera, & olei æmulatione, indicauimus in nostro Apiario. Tedas, Faces, varias ab Antiquarijs petas. Cedrinas candelas, aliasq; è ligno, aut ligni stirpiumq; succis, & quæcumque luculentius lucent è resinis, plantisque è Physica historia. ligneas certè faces si nescis hodie, accipe, & ride. Obolarias adstante ad id officina paratas, Neapolitana crypta dabit, quæ amœnissimum Pausilypum perforat. Scilicet nunc quoque spiraculis caret, vt Senecæ tempore, & talibus è virgulis stipulis, sarmentisque auertenda puluerosa illa, & obscura fuit molestia, de qua infelix ille morum præceptor conquerebatur. Sunt ex Quernis vstulatis flagellis, quibus Aquaspartani nostri clangores inter ac strepitus, nubentibus viduis turbulẽta, atrataque luce rumoribus intermixta multiplici debacchatione ominentur. Ostendent venatores, quibus hallucinatas feras, misellos præcipuè lepusculos capiant. Primordia hic innuere satis esset in fungosa primum Ferula,

Clara Prometheo munere ligna fumus

Sed & à fungis esca illa petatur ignis, malleo etiam diducta, quæ primò, concipit, allicit, nutrit. Assula folia, & huiusmodi fomites, & suscitabula.

Suscepitque ignem folijs, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam

Elychnia certè è plantis ad lucem plura, vt inferius; hic autem ab ipsis fomitibus Igniarius subnectatur funis. Miccio vocitant, è Cneori Cæsalpini (Sanamundas Clusius nominat) ramulis exiccatis, inque restim ductis; è villoso Cocci Indica Nucipalmæ cortice Mexicanis quo serpens igniculus ad tormenta siue manuaria, siue muraria incendenda, & contineatur, & detineatur vehemens quamuis obscurius delitescens in insidijs.

Soluente quæ aguntur ad dilatationem, & æqualẽ aperturam igne; vtpotè reclusa magis. siue ea laxiori pinguitudinis suspensa contextu; siue inanitatibus dũ exaruerint abscendente ab humore remanentibus veluti in spongiosum rarum, ac difflatile corpus foraminosa: hæc excussis liquoris vinculis; illa diffluentibus à composito inuicem particulis; introrumpentibus hiatia: Aut quæ vi quidẽ constrictis, sed in apertũ iturientibus illis conflata. Talia, inquam omnia, quæ ad solutionem igneam lucidamque dum procliuia sunt, ad lucem ipsam promoueri, & eam alijs inferre queant, nobis dispellere tenebras, fulgetras, & coruscas præferre valeant.

—*Festiuos accenseamus ignes, noctilucos illos in latos variè discurrentes splendores, variè distributos; qui huiusmodi succis; qui resinosis, piceis, pinguibusque corporibus, lignique bustis carbonibus; à stirpibus materiæ plurimum agnoscant.*

Subtilius. *Flammea exolutione penitiori ex ipsis carbonibus, prunis, stipulis, pinguibusque, succis igni tis excitata; in* Igniariam *vnde qualitas*

Ardens hinc ignes

Militares festiuis quidem focij, nec tamen ludicro, sed serio, nimisque multo excitantur; dum perniciem destructionemque ipsam pernicius ministrant, & inferunt. Sic fulmina quoquouersum æmulantur; ac terramotus. quæ incendunt, quatiunt, aperiunt, vorant horreas terribiles faces: Chasmata horreas. Præsertim à Physico, à Mathematico Duce, qui figuris, qui materijs aptè vti nouerit, vt in nostra militari Philosophia scripsimus.

In ardores per concitationem rabidam, ita proruẽtes partes, vt impetens earum destructa multitudo destructionem faciat. Habeas inde præter deuastationes has, ad pacis etiam & conuictus omnis vsum

Fabriles artificum. Pyrotechnia vniuersa ministrante Vulcano: quæcunque ab arte, aut natura fiunt, præsertim verò metallariorum lapi coctorum, omniumq. artificum, qui fornacibus vtuntur, qui vitrinas obsident. Quid si omnes nostros cum cibis incalescimus stirpium adiumentis, & rigentis bruma repellimus iniurias? Dicant Germanorum Hypocausta, dicant priscorum Patrum in Vrbe Therma, Thermopolia, ipsiq. qui hodie videntur Thermopotæ.

Coctiones, excoctiones, fusiones, ad puriora, simpliciora que reductiones: Ex partium in ignem actarum ingressu.

Calores quoscumque, & quæ inde adiumenta, ab ijsdem ad mocum distributis.

Nec tepores prætermiserimus, qui ex herbarum cumulatis madentibus adhuc partibus concipiuntur, & in furentes vsque ignes euadunt. Norunt Agricolæ, imò non rarò ciues, quæ ab huiusmodi fœno, ac paleis male proueniant, & Chimici, ægriq. non pauci suis cum medicis, quam benigni fomenta caloris ab vinaceis, fracibusq. imò ipso fimo, qui ab ingestis, egestisq. fumat stirpibus, & stirpes coquit, inque guttas cogit coactus in ergastula.

Halituum particularum omnium in exolutione licentius ab incompositis, destructisque rebus motarum, conclusa, comprimentibus obstructionibus in concitationem vsque præfocatio; vnde diuersi caloris modi.

Sed hæc iã & ignis, & lucis à qualitate redire videntur ad modos quãtitatis, quod superioribus indicatũ esse potuit, & alibi fusius.

Tab.7.

Tab. 8.

Vſus Plantę, eius peculiarib⁹ partibus nōnullis ſūptis.

- Diſcerptis internis præcipuè neruoſis partibus, ad villos.
  - Animalculorū arroſione, inde excoctione, & diductione.
    - *Bombycum Serica, pretioſum illud, ac ſplendidum repertum, mirabile, mutuo, & naturæ, & artis, hominum, & vermium opere,* — Ex Moro
    - *Erucarū, & huiuſmodi plurium diuerſa fila nentium è quibus varios folliculos, minimoſque videmus.* — Ex diuerſis, ferèque omnibus ſtirpibus.
    - *Araneorum etiam ſylueſtrium quorundam Aranea.*
  - Humana arte macerationis, excuſſionis, explicationis.
    - *Simplici exempto neruorū villo inde explicito.*
      - *Ramulis, cortice ipſo.* — Cannabis, Vrticæ, Iunci, Maluæ, Lini, Tribuli terres., Mori, Ficus
      - *Folijs* — Metl Rec chi pręſertim, Pitæ.
      - *Bulbo* — *Theophraſto teſte extincta nuperis arte, villo licet conſpicuo, eoque prætenui, & copioſo.* — Eriophoro inde dicto, in hortis etiānū, ſed otio sè vigēte.
    - *Replicata in cōnexionē, commaceratione, & preſsione ad chartam, noſtroſque libros.*
      - *Pannorū fracidis dilaceratis reliquijs in pultē redactis, inde craticulis in folia exceptis, & exſiccatis, quæ ex varijs varia, prout in cōmixtione etiam admittuntur, ac digeruntur, ſecernūtur, diluunturq; diuerſa; aqua porrò plurimum in opere habet.* — E Lino, Cannabe, aut alijs, quæ ſuperius.
      - *Similiter redactis pānorum aliorum fruſtis.* — E Goſſipio, aut Serico.
- Neruoſis ſegmentis detractis, ſeu in Phyluras, aut prætenues, & quam latiſsimas lamellas, vel potius membranas, acu [vt vulgati codices, potius lato ferro, vt concludit Guilandinus] diſciſsis: è medio Plantæ ſcapo.
  - *Rectis inde [vt multi quidem operis, ſed plurimi fructus rem intelligamus] in ſtratum appoſitis, ſtatuminis coriū, ſiue ſtaminis, & tranſuerſis alijs ſubtegminis dicti ſecundum, vt duplex ſcilicet charta, amputatis reſegminibus in plagulas, folia ſcilicet, antiquis conſiſteret. iūgebat ipſa Nili aqua, vel turbidi liquoris pinguedo, aut flos pollinis in glutinum: conſtringebat prælum: complanabat malleus: ſiccabat in ſolatio, vel ipſe humoris exitus: læuigabat Cochlea. quominus ſcabrities, contumacia, lentigo, aut tinea officere ſcriptoribus poſſent. ita quidē operoſa priſcis charta, nec ſcio an ſatis cōmoda: quod fungoſa quodammodo, & continuitatis neruo imbecillior, integriſque rudior fibris. diuerſi porrò generis, & nominis, vt in ſequenti.* — E Papyro, & Sari, præſigni inde familia priori chartificio.

hinc

- *Fila variè pertracta, & contorta magis, magiſque à ſimplicitate deducta.*
- *Funes, multiplicatis ſcilicet, & conuolutis in vnū diuerſo numero, ac ratione filis.*
- *Retia quibus apertam quādam texturam habemus, vel potiùs texturæ rudimentum, aut imaginem.*
- *Pāni quorū ſpecies e luxus fœcunditate vberrimè prodeūtes, non facilè multisplenisque paginis dinumeraueris; quando plus in illis ornamenti, quā tegumēti, & plus certè Phrygij, quā Latini habemus.*
  - *Lintea-mina quæcūque & mantilia. Tētoria. Veſtes diuerſi generis, ac modorum, pro loci, tēporis, ac crebroſa ratione.*

Charta, de qua in ſequēti pagina.
- *Noſtras*
- *Orientaliū.*
- *Priſcorum Patrum.*

Neruuli plantarū tenuius, craſſiuſque producta conuolutione in longum compliciti.

> Et à vermiculis indumenta petimus nudi, ac miſelli: vincimur inde tenuitate, nitore fili, atque opere, nec tantum æquo animo ſuſtinemus ſecundas, ſed & inſeruire huiuſmodi beſtiolis ad ouorum vſque ſolemus incubatum, quo vel delicatulæ toto pectore heroinæ fouere non dedignantur. ah cur potius noſtra non reſumimus, quæ mentis ſunt, & villos, & colores, & quæcunque puerilia, quæcunque vermium ſunt miſſa prorſus facimus omnia?

Inde tranſuerſa multiplici ad appoſitionem, interpoſitione, & reflexu alternatim diſpoſiti in contextum conſtricti.

> Pluribus artificibus hinc materia non minus ampla, quam varia, neceſſitate primum magiſtra inde commodo, tandem peritiſsimo nimis perditiſsimo luxu. Non ſatis fuit in nitidos floccos, in criſpos cincinnos flores, figuraſque omnes ſericum miſiſſe; variegatos colore, nitore, ſigniſque pannos expandiſſe, itum eſt ad metalla, eaque in fila in obſequium ducta, panniſque interducta ſunt, aurum ſcilicet, & argentum in fulgorem; interdum & ſuperbo mentis faſtu, pretioſa qui faſtidiret, ac temneret, ipſe in fila mollefactus, vulnificus chalibs; ipſe in veſtes prodigiosè interpoſitus, nudos qui parentes, qui artifices, fortitus erat.

Contextus confractione, & confuſione plurima in connexū compreſsi, vt plurimi nerui compliciti in neruoſum bene foliū, beneque æquum diſtendantur, & explicentur.

> Vt cutes eſtendamus, & frondes lituris excipiendis, quæ minimè marceſcant, Plantas adimus, à Plantis petimus: in liquidas conterimus pultes, in madentes ſquamulas contundimus, quæ tenuiſsima in omne ſicceſcant, dureſcant æuum.

Contextus naturalis partes exemptæ, & in ſe replicatæ, inde in plagulas, neruulorum plurimis adiunctionibus firmatas preſſæ.

> Mirum quot habemus folia ab ipſa, quæ folijs plurimum caret Planta; & vt magis, vtiliuſque non minus vulgata, quam antiqua illa eludatur regula: Quot fructus ab ea, quæ fructus expers dicitur? Siquidem ierit tibi in folia, ſeruauerit, prompſerit abunde fructus; imò in te parere potis illa erit. Execrandum profectò ſi in aleas demiſeris, peſsimo ad perditionum fructus abuſu.

Varia quæ amplitudo, à ſcapi craſſitie, & altitudine eſt, & appoſitarum inde Phylurarum numero, quibus locus ſectionibus variè fit: tenuitas, denſitas, candor, læuor, à materie, & artificij puritate, huiuſque diligentia.

Et tot chartis detur hæc huius facies ipsi chartæ, vel parenthetica si opus fuerit in Chartophylacium licẽtia; nõ enim quæ ab ipsis prouenit, nõ admitti à stirpibus poterit

CHARTA.

Antiquis Romani totius Orbis, Aegypto plurimum emittente, multo ante ipsum crediderim Alexandrum, & aliundè quam à Charta illa Tyri, quibus celebrior potius. Nec enim Homerum, Hesiodumque preterieris, quamuis à Sarpedone, & Sybilla, infossisque desumere nolueris Numæ libris. Papyri huic etiam à stirpe nomen, quod omnibus inde Chartis.

- Macrocolum, seu Macrocollum chartæ genus antiquius pedem, aut sesquiped. habens in latitudine à maiori corio nuncupatum Regio quoque titulo donatum.
- Augusta prior ex Hieratica epistolis dicata. } optimæ xiij. digitorum.
- Liuia secundæ dignitatis. } optimæ xiij. digitorum.
- Hieratica iij. præcise à sacris scriptis dicta nomine ab adulatione demisso, vel à potiore Hieratica Papyri stirpe. hæc Straboni Papyrus, & dig. xi præstantior, vtilior.
- Fanniana x. quam & Grammaticus, & Chartopola Fannius ex inferiori elegantiorem reddidit.
- Amphitheatrica ix. Athribiticam à Nomo Aegyptio corrigit Guilandinus. mauult primum ab Alexandrino Amphiteatro Scaliger.
- Saitica ix. ex vilioribus prope corticem ramentis à Sai Oppido, ni potius à Sari minori, & corticosa quasi degenere Papyro Sariticam deducere velis.
- Emporetica vi. segestribus cucullis, inuolucrisque varijs mercium in Emporijs præsertim tributa, huic Cucullaria, & Cærulea è nostris successerint.
- Taniotica, Hermolao, vel Tanitica, Guilandino, Taneotica alijs, cortici propior venalis pondere non bonitate.
- Claudia xiv. vel xv. densata triplici corio, & aucta, nec mirum Imperatore Grammatico. Nominantur ab alijs Lybiana, & Thebaica, porrò Aegyptia, Memphitica, Niliaca, & Mellonis paginæ, & Meleteæ chartæ variè dicuntur.

Quale hic charta stirpium munus, quę gratia plenis è Charitum manibus ne facile nedum in huius chartæ angulis, sed nec chartis in omnibus explicauerim, ipse de se, vel tacentes loquuntur chartæ. Plinium laudatæ laudant reciproca testimonij auctoritate. Illi chartæ vsu humanitas vitæ constat, & memoria, imò ipsa hominum immortalitas. En Plinij viuum chartis nomen, viua memoria vim superat sæculorum. Comprobatum vtrinque, & quod non minusculorum tantum ignium, sed & leuiusculis digitorum iniurijs prorsus destruitur: id infiniti quadam imagine, & spatia transuolare quæcunque, & ætatum metas, numerosque transigere potest; supra quam æra, marmoraque; supra quam fusæ per æthera pennæ, aut quiuis currentium valeant impetus. Charta nimirum humana præsentia, quoquouersum funditur, nectuntur commercia, frustrata remanent quæcunque nos dirimunt interualla, & locorum, & temporum; & quasi ex vno multi, multis reddamur chartis, opera simul multa præstare eius multiplicibus, promptisque ministerijs valemus; quæ amplissima studijs nostris, & per accommoda supellex: quæ litterarum basis, proma scientiarum, & conda, artium omnium theca, atque scrinium existit; quæ mentis nostræ conceptus vniuersos in ditissimum veluti thesaurum, ac promptuarium excipit, summaque seruat, suggerit, exhibet fide, promptoq. siue conclusos, siue apertos velis obsequio, ad nutum quemlibet habere possis; vt vel hoc vnum ab herbis collatum beneficium, quo doctiores, quo ampliores, & perennes effecti, & vel cum posteris ipsis loquentes, atauos audientes à sæculis; non affectu, non studijs omnibus, cultuq. in Plantas perquam diligenti, quo, à stirpibus, quæ omnes proueniunt, stirpibus aliquantulum reddantur chartæ; satis vnquam rependi possit. Ea dignitas, ea huius admirandi Phytocharismatis magnitudo est.

Nobis iam omnem ferè per Orbem Christianum præsertim, absq; vlla Papyri, aut Aegypti ope amplis, & frequentibus officinis.

Europea

Litteraria

Scriptorũ

- Studijs dicta, candida amplior quam primam merito fecerimus, Graphicis, Pictorijsque omnibus exercitijs inseruiens. Philosophica aptè diceretur. Gallicam Regalem, Imperialem diuersas, scilicet ab amplitudine, soliditate nostri distinguunt, Addita, & Papalis in gratiam Conclusionistarum excogitata, quibus iam nulla satis erat charta, vtpotè trans omnes mensuras suis ierant trophæis.
- Epistolis præcisius tributa, cuius plura genera candoris tenuitatis, & amplitudinis ratione. optima apud nos Fulginas, inferiores, Interamnas, Nucerina, Prolacensis, & aliæ. Tiburtina otium illud crassum sapit. respondere videtur hæc salutatrici antiquorum, quæ calamis inanibus plurimum præsertim in Aulis teritur.
- Computis, abacisque, mercimonijsque omnibus destinata plenior, & rudior.

Impressorũ

- Alba Typographis, librarijsque opportuna plenior, Fabrianensis primas tenet frequentissima, inde Interamnas à puritate discedens magis. mensura triplex erat, amplior nimirum media, ac parua, sed media in maiorem quoque, & minorem distincta est.
- Cærulea ex ipsis cæruleis l[illegible]cis confecta, vilior esse solet, & inuolucris destinata, sed præstantior, maiorque non raro prælo premitur, quod quibusdam oculis gratior facilior sit.

Prophanis vsibus accommodata

- Fenestraria, quæ ficciores quidem repellat aëris iniurias è tabernis pauperum.
- Cucullaria si placet varia, quæ crassiuscula à flore, alijsque signis notatur.
- Bibula interpositionibus foliorum à celeriter in aduersarijs scribentibus ad excipiendas, siccandasque lituras præsertim oeconomicis adhibita.
- Infima rudior, vilior à laceris vulgo suas, quæ habet etiam in oeconomicis partes.
- Crassior, rudior, varia corpulentiâ, tegumentis, non scriptionibus destinata, Cartone, Cartoncino vulgo.

Asiatica

Persica Arabica

- Nitida, quæ maior, minorque amplitudine, crassitie densitate colore quoque varians.
- Bissina, quæ dicitur roseo perfusa est candidior corium etiam soliditate quadam æmulatur est: & tenuissima translucida velaminis modo, quę adamussim lituras vtrinque referat: admittuntur, & arborum ad quasdam cortices.

Indica

- Indorum magis litterati Sinenses, qui litterarijs nos etiam typis sæculis præcesserunt, & frequentia præcellunt, cedunt quidem charta, sed peculiaribus quibusdam eius generibus non carent. Notum de Gossipina quoad materiam. Amplitudine Quadrata est, quæ passum æquat. Amplissima neruosa solida quatuor vlnarũ: quæ huc afferuntur. Porrò in alijs regionibus, ciuitatibusque, vel similes, vel amplitudine, alijsque dotibus magis, minusque diuersas facilè quis chartas offendere poterit.

Quæ non sibi patres folia è quibus, e rebus non sumere conati sunt, vt quæcunque ab humana mente proueniunt, darent literis, scriptisque, & mitterent, & seruarent? Ab Interraneis arenis primo, & cineribus præsertim Geometricè exaratis, areas, metallicasque diuersas tabulas, lateritias, saxeas, lapideas habuere, imò Gemmeas. Ab animalibus Elephantino ebore, atque omentis Draconum vsque, & aliorum intestinis vsi sunt: scitale: ex corio, & membranis, quæ è Pergamo non primæ [antecedentibus saltem hebraicis] sed copiosæ magnis Attalicis, Ptolemaicisque regibus instruentibus Bibliothecas. Ab herbis tandem nostris à pomis, fungisquè rudius incisis, & libros corticosos, & digniores, quæ à cedro schedas, tabellas [vti inferius] sumpsere addita, & Cera necnon Maltha, Gypsoque deletilibus quibusdam. Folia multo aptius, quæ & nomen dedere perpetuum, linteamina nonnulli vtut iuncta minus, scabraque magis. Ventum tandem est ad Papyri sectiones candido, neruosoque viscerum alliciente contextu: inde multi iugo, quo supra labore purior, fœcundiorque deducta calamo coniux, conquisita, & Principibus & Plebi charta: & vulgatis, & arcanis: & litteris, & mercibus: diuersis, vt vides nominibus, & apparatu. Dignissimis ea quidem si recolis pertrita calamis. Quæ Homeros nobis, & Pindaros; quæ Platones, Aristoteles, Theophrastos, Cicerones, Virgilios, Ouidios, Plinianos Thesauros, Hebræos, Græcos, Romanos explicat, & pandit: Romanam rem omnem tanta molis vndequaque repræsentat.

Candidior nobis, & fortior, commodiusque paratur Charta, propagatur Germanicis typis scriptio. Quinimo ligneis Sinensibus vetustissimis pleno stirpium iure: iam & facilis librorum copia, nec amplius curta, sed & multa & facilis quauis studiorum supellex: perennat mens perpetuum: extinguitur obliuio, obliteratur omni ex parte, litterarum fœcunditate immortali. Tantum sobolis a charta, calamique coniugio: tantum in plantis est potestatis. subministrauerint hæ pariter fumosum, resinosum, oleosum, laticem, qui ipsius etiam administri ignis, furentes euincere possit iniurias. Dummodo voluptatum otia altum nobis non iniecerint soporem non excusserint rationes è mentibus, amouerint ab oculis paginas, à digitis calamos.

Loquitur certè stirpigena hæc candida proles virentis matris, & sine vlla vocis molestia; imò ita tacet, vt simul audiatur ab ipsis etiam absentibus, nec quemquam interpellet inuitum. Vices humanas subit, & superat, & semper, & vbique: imo, & Regias, & Philosophicas. Animos pascit: mentes reficit: peragit negotia Regnorum, Ciuitatum, domorum: iussa fert & sententias, & oracula: ferit, excitat, agitat, & virtutes, & viros. Ab ea testimoniũ fidem, & memoriam obtinent quæcunque sunt hominum. Quid inuentum, præceptum, testatum vnquam, quod in ea depositum, ab ea seruatum, redditum non sit? Quid absque Charta, aut Principes, aut Ciues, aut negotia; siue ea belli, siue pacis? quid ipsa moderatio? Viden vt calamo instructa manus, mentis per chartam ministra, multo quam imago quæuis apertior, quam lingua ipsa, & potior, & promptior, & res, & sermones exprimat, imprimatque: cogitationes concludat, & referet: temporum quosuis prosternat sæuientes impetus; leui aut pluma, aut tubulo, vniuersum, æternumque spectet? & mirari potes vitam in tumultu fuisse Charta sub Tiberio deficiente, & à Senatu dispẽsandi arbitros fuisse præficiẽdos.

Tab. 8.

Quis inquam non debere, aut possit, aut velit, & plurimum quidem plantis per Chartam scientias, artesque omnes ministrantibus, nostræ rationis vsum longè, latèq. diffundentibus? Quis eas non amet? non hæc amœnissima colat studia? si indè præter propriam Herbariam, & libros quoscunque habemus, & litteras; si virtutum, disciplinarumq. omnium semina; nisi ingratus prorsus, & qui huiusmodi indignus spernat, nec agnoscat gratias.

Vsus Plantæ

Abſciſſis craſſioribus membrorũ partibus.

- Ad materiam ex conſiſtenti, neruoq. compacta interiori ſoliditate; aut villoſo ductu ad
  - Fulcra: Trabes, Statumina, Longurios, Stipites, Palos, Furcas.
  - Septa: Parietes, Tabulata, Contabulationes, Clauſtra, Tigna.
  - Nexus: Ductus, Vimina, Flagella, Floccos.
  - Conceptacula: Fructa, Partes varias.

HINC Aedificia aliaq. ex Plantis induſtri artis manu variè ſuperaddita.

- *Ipſammet habitationem, quæ ab aëris inclementia, ferarum, ferhominumq; iniurijs nos tueatur.*
  - Stabilem, ſolo fixam.
    - *Domus lignea, Tabernaculũ à tabulis propriè, caſa, ſiue à caſu, quod facilius riſeris, ſiue à cauitate: lignea certè humilior: in quacunque verò oſtia pluraq; ex ligno, & in quibuſdam, vt inferius, imbrices.* — Ampliores, compoſitæ, confixæ, adiunctæ, quæ egeno omnium miſello homini & tegmen, & nidulos exhibeant.
    - *Molendinum dictum, huiuſmodique officinarum tabernæ, quæ ſupra aquam pendere, alligatæq; ripis fluctuare ſolent.*
  - Mobilem, aquæ innatantem.
    - *Nauigia quæcunque Triremes, quæ cuicunque inducuntur aquæ, aut fluentibus lignea committuntur, vnde claſſes quaſi mobiles Ciuitates.* — Quæ citra natandi laborem per aquam diuidentẽ nos ducant, mundiq. omnẽ vnam patriam communẽ coniunctam reddãt.
  - *Aggeres Vallationes, & quæ ex Ridicis, Palis, Arundinibus, aggeſta terra ſtruuntur.* — Quæ quoquomodo muniant.
  - *Caſæ, & Tabernacula, minoraque Gurguſtiola, Tuguria ex Arundinibus, paleiſque, & flagellis, vt in Indijs plura.*
  - *Rhedas, curruſque omnifariam hic nota; quaſi gradientes traductas ædiculas: Carpenta: Couinos: Plauſtra: Vehicula: ſunt hodie quæ pretio, plures ſimul ædes exuperent.* — Quæ ab ambulãdi etiam onere ſubleuent, & alienis pedibus vti faciant.

Quæ virgarum, & faſciũ authoritas, vel ligni potius è quo adſumũtur, non percuſsionis tantum gratia cum clauis, ac fuſtibus, vnde, & Plautina illa Virgidemia, ſed & honorũ etiam ac Imperij. Quid? nonne & qui Ducibus Chiliarchis, qui omni Magiſtratui præferuntur baculi à plantis, ligniq. robore ſunt? vnde ipſiſsima Regum ſceptra? nonne, & Regum inde imagũculæ ſi nõ æmuli Narticophori inter quos præceptor ille Siculus ſe recepit, ingrata pueris ferali, ſiue feriẽte Ferula, verendos ſeſe, ac formidabiles reddunt vel læuiuſculi munimento ligni, inde à ferendo dicti, & cõmoditati meribibuli, nutantipedis, titubantigradi, Bacchi dicati: vnde minutum Baculi nomen per me quoque ſumas licebit, nec Thyrſum dũtaxat ſocium, ſed temeti lymphas in cauſam agnoſcas.

- *Multiplicem, & variũ vſum plurima ſupellex non quidẽ Corynthia, ſed lignea, innumera inſtrumẽta Conuictus Pacis, & Belli Agriculturæ, & Venationis Muſicæ, Mechanicæ & ferè omniũ artiũ operũ.*
  - Sectione, dedolatione, ſcalptura, compoſitione, & huiuſmodi.
    - *Scrinia, Armaria, noſtri à ſtudio dicunt, quæ reuera à luxu eſſe ſolent: loculariæ capſas diceres, benè, & multas ſimul, & arcanas arculas.* — Quæ ſeruent, ſuſtineant, & inſeruiant, concludant ſubminiſtrent.
    - *Arcæ Mactræ Capſæ inde, quæ ſimplicius concluduntur.*
    - *Plutei, Trapezophora, Menſæ, Quadræ, Abaci.*
    - *Simpinia, Obbæ, Pixides. Vaſa diuerſa, & ad eſcam, & potum varia.*
    - *Cupæ, Cadi Mulctræ, Orbes Socci, ſed & quibus eminent mulieres Pediſcamna potius quam Sandalia.*
    - *Vectes, Arcus, Clauæ, Haſtæ ex noſtra Corno præſertim, & Taxo fortiſsimis.*
    - *Baculi, Bacilli, Scipiones, Pali, Valli.* — Quæ & crura addunt, & fulcimina.
    - *Quid deſculptis inſeram? aut omnia, aut nihil: indicare ſatis ſit, & ſtatuas, & ſigna rerum ferè omnium; & Emblemata, & Xiloſtrota, quæ lithoſtrotis anteſtent, de quibus in noſtris Metallophytis. Columnæ, cornices, Architecturæ membra omnia, imò Ichnographica tota. Colophon autem hic. Plantæ Plantas referunt: Plantas monſtrãt: docent, noſtris Typis. Dicat Mexicanum volumen: dicant ſubſequentes tabulæ. Et ſi ſculptum lignum, Picturas in infinitum parit, immittit chartis imagines, veſtigijs ſemper luculentis à quibus, & quicunque literarij, ac Hieroglyphici Typi antiquiſsimè à ſtirpibus apud Sinenſes; à plantis id demirandum. Iam verò quæ ſcribantur* — Quæ iam repræſentent, imprimant, exprimant.
    - *Schedæ, Schidiæ, Aſſellæ, ſeu Tabellæ ſcriptoriæ à punctione Pugillares, vnde à caudice Codices, ſcindulæ inde ſiue ſcandulæ rudiores, craſsioreſque quæ tegularum vicem obtinent.* — Lignea quã plena ſeges, quæ in cõmoda noſtra quoquouerſum ire poſſit, quæ artifici vndequaque ſe exhibeat, ſecare, diſcindere velit, aut iungere, vel flectere, ſiue in figuram quamcumque ducere. Plurima quidem, omnia dixerim talia Plantarum partium in connexum præſtat robur.
    - *Crates Tranſennæ Cancelli, & quæ craſſioribus fiſsis lignis texuntur in hortis, quadrata quoque illa Cerealia Neapolitana vbertatis.*
  - Contextu.
    - Subtili, & cõplexo magis.
      - *Veſtes linteamina diuerſis modis.*
      - *Panni Goſsipio, vel arborũ floccis, vt laniferis Aethiopũ nemoribus, & Erioxilon, quæ de ligno ab Arborib⁹, ſcilicet lana, et Goſsipini qui lepide in Aulæa Perſis, Armeniſq. depingũtur.*
      - *Elychinia, olychnobi nõ tantum ex Goſſipij villo: ſed etiam virenti Verbaſci, & inde Lychnitidis dicta folio, ſucci ipſius obſequio inſuper, quæ ad chartam inuitent ab eadem parente Papyro.*
      - *Reſtes, Rudentes, Prymneſia, craſsiora ad ſaccos, Fila, Funes, Igniaria Calceamina, Pilei ex Sparto, & ex eodem à ſoleis, coliſque vrna etiam, & amphora, & papyracea quoque ac ſcyrpea, & præterea quæ tam multa ſuperius ex Cannabis, & Lini neruis aliqua ex Plantarum folijs. Ex Cyperi verò ad ſedes contextus, flabella inde, & delicatiores pilei Florentini ex paleis tenuioribus quibus quamuis ruſtica Pales, ipſis adminiſtrat Regibus.* — Exhibiti ab ipſa Planta Villi coliculi, ramuli, virgulæ, ſiue maiuſculæ, & duriores, ſiue minores, flexileſque, & pleniores, aut diuiſæ, quæ texturis abſque vlla ferè præparatione in multiiugum cõponentis obſequium ſupponantur.
    - Craſſiori, ſimplici magis.
      - *Caniſtra, Corbes, Quali, Ciſtæ Clitellæ, Sirpiculi, Arundine, Sparto, Vimine vario in texturam multifariam eunte ad fiſcinas vſque, & fiſcellas, quæ pretioſas etiam pecunias continere poſsint.*
      - *Tegetes, Storeæ, Tapetes eadem, è Vincorum, & Sparti ſupellectili, & Holoſchoeno.*

Hinc antonomaſticè lignum Materia, & qui ligno vtuntur Materiarij: quod reuera artificibus cunctis ad innumera ferè conficienda materia lignum ſit, nec vtilior alia, aut amplior in rerum Natura vniuerſa: & pro muſculorum diuerſa ratione, ligna diuerſarum plantarum operibus diuerſis. Inde cum metallo ad elementi vſque dignitatem, & titulos promotum à Sinenſibus Philoſophis lignum eſt. Nec ab re, ſi conſtituenda ſint elementa artibus quoque, quæ nihil ferè abſque ligno, & ferro compoſuerint.

Betulam extollas faſcibus, & libris. Quid verò ſupra ad authoritatem; ſi in eius ſcriptum corticibus Bibli vice? Si ea baculos Magiſtratibus dedit legum vindices?

Nota quam tibi multa gracile, deforme, ſtrigoſum ſterile producat Spartum.

Tab. 8.

Adornamenta pag. ſeq.

Vsus Plantæ, absciss. crass. membr. partibus

Scis à Plātis & Resinas, & Pices: gummata & Laccā illā quæ à formicis dicitur; agnosce & Ceram, quāuis minutius ea à Mellificum Volucellarum collecta digitulis prostet, & vermiculorum etiam apud Sinas. Inferas inde tam multa, præter quæ ad ignē ad lucem notata, scilicet horum corpori & cereo præsertim debetur, quod obediat artificibus, obstruens, tegens, muniens oblitū, obductum: quod in figuras ducatur, facies induat ac colores, tam multa ornet quocūque pertractum & adhibitum.

Iungendarum partium ratione.

In cōfertum cumulatæ cōtutio. ne.

In constrictum.

Strata Anaclynteria, quæ præter paleam ac fœnum; á Sparto, & Alga ipsa exhibet, quam inde lānam appellitant Venetam.
Puluini succedant eadem è materia, necnon Typhina lanugine Gossipij, pappo, ipsisq. frondibus.
Eodem conferenda & lana Aethiopicarum arborum, quæ villo ipso à Natura demisso exhibetur. Arboris quoque Gossipij, & plurium ex Apocyni floccigera familia villus.

Et aliæ itidem particulæ, quæ in vsus veniant.

Fasciculi, scopæ ad verrendum, ac flagella. quibus tantum nascitur Tamarix Plinio.
Paniculæ verò, siue ex Melica dicta, siue Arundinibus, necnon è graminibus pluribus, Ericæ quoque virgulta, ita præsto sunt ad opus, vt vix adiunctione vlla opus sit. Nec enim superuacua Arundinis coma notatur Plinio, quæ pro pluma strata cauponatum explet, durior contusa interijcitur nauium commissuris in ferrumen.
Pinnati pariter exhibentur flocci ad capitum leuitatem, & volitantium æmulos spiritus.

Siue in stipulas festucas, teniasq; siue in villos, floccosue, aut ramulos, virgulasq; dispositæ offerantur.

Fecit hic compendia nostris artibus Natura, præsertim verò ad scribendū inuitans. iners ille sit, vel torpeat potius, qui hæc, & quę huiusmodi plura nobis parit, ac parturit, & mente, & calamo attingere renuerit.

In toto ferè corporis coagmento.

Vimina ad vinciendum, inde ad vitium nexus, ex Amerina præsertim Salice, nostrate Genista, & Iunco qui maxime iungit. Salici certè tertium in æstimatione ruris locum attribuit Cato ex ea, emsta, Populo, Vimo, Sanguineo, Betula, Corylo, Vite quoque parata vincula.

Et quæ neruosa in ligulas,

Spongiæ, & eius loco Muscus Hebræorum ad aspersiones, vt alibi ostendimus.
Muscosa inde, & corticosa plura. Suber primas tenet corticis arbor, in quo scilicet fructus, plurimum nobis siccæ leuitatis officijs inseruiens. is præcrassus, ac renascens Plinio certè nostri gratia, iterum atque iterum sese conuestit, deglubique se permittit, quasi sponte offerat spolia: piscantium tragulis, cadorum obturamentis, hyberno fæminarum calceatu ad vsum, vt ille ait: nostris tamen diebus mulierum pedibus grandiora ligna submissa sunt, altius vt Venus immineret.
Stupea & hic adscribenda materies ex arboribus corticibusque, præsertim ea quæ ad Nucipalmæ Indicæ fructum, de qua superius.
Dipsaci asperiora capita ad pannorum villos subexcitandos.

Aut neruulorum foraminoso, apertoque contextu, in spongias

Et Elychnia hic quoque absque quod nectere debeamus confecta, præparata prostant è Sambuci medulla, exucca, bibula, fungosa, candida, producta, quæ flammam adusque inuitent.

Sine spongiosa productione in funiculos, obueniant.

In prōptu à simplici ferè abscissione ad vsurpationē collectis, Natura ipsa ita nostrum ad opus elaborata promente; vt vix quidquam supra ipsius ministeriū addendum sit

Lagenaria Cucurbita. Antiquum quod nobis nascitur vasis genus. inde Plinio in balinearum vsum vrceorum vice, & iampridem etiam cadorum ad vina condenda. siccantur eidem condendis hortensium seminibus rusticæ supellectili. Etrusca salem concipiunt.
Nucipalma, quæ Oenophoros dat lignoso, eoque perpulchro fructus cortice. Indicorum fructuum cōceptacula, quibus Balsama etiam excipiunt.

Vel excauata capacitate ventricosa ad excipiendum.

Arundo, tubulos, calamos, vascula ex articulis vtrinque nodo conclusis. quam multa thecæ, cuculli? Maizij folia, quæ spicam complecti solent non rarò Copalli, Caragna, & huiusmodi receptant ac seruant. Arundinea supellex Plinio principem inter Aquatica Arundinem fecit. Belli, pacisque experimentis necessariam, atque etiam delicijs gratam tegulas, cameras, sagittas, calamos, plura ex ea in pompam producit. Porrò quod de singulis Germaniæ arboribus cauatis, quòd nauiculas prædonibus exhibeant, vt aliquæ triginta ad vsque homines deferant; id amplius mirabiliusque internodijs Indicæ Arundinis celebratum, quæ singulæ nauigij præstent vicem ab ipsa natura ad opus cauata. Tibias, ac fistulas illas canoras, morosas, prætiosas multo deinceps, sed multo potius adnotaueris, siue è Syringia, siue ex Auletico.

Vel producta cauitate, & nodis obturata, aut in cucullis aliquantulum concepta, aut aptè excauanda; ducente, & præparante nobis in figuras natura.

Sumendam ferè singillatim figura modo.

Corticum libri ex Betula præcipuè Tilia, Phylira, Thya, Citro, membrana Iauæ Papyriferæ inde dictæ arboris panni, subpuniceiq; illi, & Tidoræ libri, plicatili substantia nuciferæ Palmæ Indicæ. nobiliores ex Fago. Religiosum huius corticem in quodam vsu sacrorum, ait Plinius, Tiliæ quoque bietis, & Piceæ in magno vsu scripturis in recentibus ab exploratoribus ad Duces incisis à succo litteris, vasis quoque & corbibus ad vsus agrestes & tuguriorum.

In cortices quoque obsequiosos, volubiles, plicatiles.

In exterioribus terminis potius.

Folia iam vnde folia dicta nostrorum librorum, in quibus & à Sibylla & antiquissimè scriptum. In Maluarum ait Guilandinus, quod in Palmarum libentius legissem: incommodum illud, hoc frequens. & præter angustiores lamellas vulgaris Palmæ, ampla Musa Palmeta Guayabara, Tal, Santor, Copey Brasiliæ, latifolia. Amplissima, quæ deferendum tectū ministrat viatoribus, & illa quæ singula abollæ vice cubile tegere possunt pulcherrimæ arboris a Platani nomine [latiora certè] Americanis dicta. Crassiora certè Metl, & Tune litteras Indis excepere. Angustissima Oleæ, & Antiquis idem præstitit. At Maluæ vt et a Cinna versus habeant, & a Pythagora laudes [quæ forsan à viribus, vnde omnimorbia quibusdam, vel a cibo vti Heliodus] subhirsuta, & in flaccidam lacernam crispa folia sunt, ni forsan è congenere Gossipio acceperis. habes Pelagicam chartam, Fuco Gyganteo imperati Algam illam latam neruosam, coriaceam qua Oceanicolæ, vt Emporetica Saccari conos conuoluunt, nescio an & calamo percurrant. Sunt quæ à Papyro apud Recchum nomen habent, vt Tepeamatl, forsan a chartæ similitudine, aut vsu quopiam.

Aut in viuas comprimente pagellas ad nostræ mentis lituras excipiendas, vt non se solum chartæ nobis cum Papyro, & lino materiem dedisse, sed etiam chartam ipsam ostenderet, & in nitorem vsque nullo vsa dente lanigaret, ad scriptionem vndequaque inuitando.

Accense & folia, quæ & homines, vel humani saltem corporis partes contegebant, nescio an aureo, antiquioribus certe sæculis.

Vestes, seu tegmina distendendo.

Arbores, syluæque summum munus homini datum (vt ex Plinio strictim arripias) ipsi notatur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro vestis, ex ijs recreans membra, olei liquor, viresque potus vini; tot annui sapores: mensæque etiam secundæ. Mille vsus earum sine quis vita degi non possit. Arbore sulcamus maria, terrasque admouemus: arbore exædificamus tecta: ex arbore & simulacra Nominum fuere. Quid igitur mirum si arboris ramis; floribus, frondibusque & ornamenta sumantur, quæ honorem, quæ lætitiam, quæ præmium nobis dicant.

Iam & pluribus feminibus monilia nobis comparat natura Aurea pilula coccineum illud, nitidumque Legumen, & corticosi, ac nitidi, fereq. ossei globuli, Coco dicti, quam pulchra si traijciantur ornamenta exhibent, quam lætis coloribus?

Baccas vsque tornādo, & præparando, quasi præmiorum signa.

Ad ornamenta seq. pag.
Tab. 8,

Vsus
Ad orn:

Vsus Plantæ, abscis. crass. membr. partibus

Cedat quæ vestium purpura. Crescit hæc, & nitet, non à vermiculo sumitur, nec timet tineam. baccas quoque, nec marcescentes protulerit; si tornare quoquo modo volueris; ne expolitis deceptus, nacas à frutice, cum non nemine existimes. quodcūque interim scalpseris, id pelliciet, id recreabit, beneq. fulgido colore.

Deliciarum causa, quæ scilicet iucūditatem, hilaritatem, ac pretiū in luxu respicere videntur.

- Ad figuras suis picta coloribus.
  - Perennant iam qui in floribus flores, quæ sese folia incidenda in perelegantes figuras exhibeant, vt flores quasi auro, argentoque obductos, non in anunculis tantum, & Elichryso, atque huiusmodi pingit natura; sed Cinaræ pomo, & Punicæ cytinis squamas nobis, quibus concinnare æmuli, nec nostris possimus diuitijs.
  - *Ad flores hic à floribus subministrans, vt in sui æmulationem hilariter pelliceret; aquis, riteque iunctis particulis.*
- Perēniā, perpetua fere
  - Ad nitidos colores
    - Ramis frutisq. elaboratis, & perpolitis.
      - Corallium pulchrum illud, nobile, & bene auspicatum gestamen. Quo vtinam mulieribus satisfactum esset, & adamantum, ac margaritarum vectigalibus parcerent, aut ornamentis si gauderent non pretio, quo dumtaxat hoc viluit, minimè ad rusticas, & infantulos hos purpureos pelagicæ Veneris fructus demandassent.
      - Osseis, vt Cuci & Dactilorum ad anulos vsque.
      - *Gemmas, & in Plantis non temporarias tātum florum, sed & perennes surgentis in purpuram fruticis depromere voluit.*
    - Partibus quibusdam, præsertim medullæ ad tessellata, emblemata, & globulos.
      - Etiam. Sitah ex Arazim aricis, seu Cedri genere nobilis in Salomonis templo materies, an Aegidi compar.
      - Ebenus. Indica nux. & Pic. Canna Indica farcta purpurea, siue nigra.
      - Ziziphus Cornus, Sorbus, Rubrerica Mexic. Brasiliun. Buxum, cui honorata Plinio materies subiungitur Bruscis, ac Mollusc's Acernis. immò ipsius etiam Alni crispis, intortisque musculis ex arboris tubere. Pyrenæi Buxea hodie quoque Brouchon vocant Dalechampio. Quid, quodque lignum, Plinius dixerit. laminæ, seu bracteæ, quæ posterius ex generibus Aceris ipsi sunt Buxo, Palma, quisolio, Ilice, Sambuci radice, Populo præcipua. Nec Cornus spernitur, placent & colore diebus nostris Cerasus, ac sorbus rubentes. Venis Olea, vtrisque Taxus & Iuniperus. Solido Ceratonia contextu.
      - Terebinthus à nobis operi restituta, materie lenta ad vetustatem fideli; eximij, ac nigri, nunc quoque maculosi splendoris, nigrior olim Syriaca, ex qua calices tornabat Thericles, Ebeno succedebat; Cytisus inde forte congener; Africana Lotus si colorem respicias medulla. Splendidiusque variegatum maculis, & colore præcipuum nuperis Colubrinum.
      - *Et in lignis, quæ colore crispis, varijsq. maculis interuentorum discursu solida ad læuorem densitate, placere magis possunt & lapillorum locū in plantis habere. vel quæ temporum iniurias, aut teredinum nequaquam, aut minimum sentire solent.*
  - & odores præsuaues.
    - Metallophytum lignosum à nobis inuentum, & huiusmodi operibus varijs adhibitum.
    - Agallochum odore potius, & pretio, quam planta notum; & Calambac.
    - Cupressus, Cedrus, Thuya, Iuniperus, Aspalathus, Santalum. Almugim Salomonis. Subiunge & Citrum, Atlantica munera, quæ sestertijs tam multis, prædijs quoque commutata, mensis Ciceronis, Afinij, Ptolæmei, Tiberij, & potiore eius liberti Nomij famigerata; si à Cedro & Thya distinguis, nam Cedri & Citri suorum fruticum ait Plinius, & Thyam quoque habet seiunctim: quod suis dispiciendum locis. Inde & Roseam quam radicem dicunt, ni ad Aspalathum pariter, vel Santalum. alia apud globularios & scriniarios, & semper aliquid noui, plantis quidem; nedum facie; sed nec a nomine salutatis.
    - *Odorosq. etiam spiritus emittere, aërem ipsum odorum reddere, & cōclauia perfundere,*
  - Ad sonitum, & crepundia saltationū.
    - Ahouai Indorum.
    - *vel ipsemmet concrepare.*

Ad ornaméta, quæ ex figura, pulchritudine quadā, & exteriori nitore, vel decora acceptione cōsistunt.

- vel Temporaria, breuem exhibēt aspectū.
  - Apposita architecturæ, & picturæ rationibus, modisq. dispo nentibus.
    - Festiua ornamenta ramulorum, frondium, florumque, quibus postes, parieteq. varie exornari solent, præsertim Myrto, Buxo, Musco, Aquifolio, Asparago, Abietinis, Laurinis, Tino etiam Laurocerasoq. adscitis: Funebria dicit Cupressus, indicante mœrorem obscuriori natura, vel etiam apud Sinas. interueniunt in omnibus chartacei colores.
    - *Aptius, quæ Phytarchitecto inseruiant, & decorē, numerum, ac symmetriā dicere possint.*
  - Asportata hinc inde in partium festiuam speciē, & ornatum.
    - ad
      - Florilegia.
        - Sparsiones plenis Liliorum manibus. & sepulcra, & mensæ, necnon viæ, & pauimenta decorantur.
        - Coronas Gregarias Symposiacas scilicet, & Venereas, Serta, Corollas, Strophia, Strophiola [strupi è Verbena] olijs, floribus, simpliciatæ, aut permixtione, odore, colore, varietate placentibus, & vel Catoni probatis.
      - Frōdilegia.
        - Fasciculos [Seruiæ antiquis.] Principum Amasiarum, sed & Scholasticorum conclusionistarum, & quarumcumque congressionū; vt iā in hortis ampliores dominis, certe è floribus, quā a fructibus prouentus, & oliueta cedant violarijs omni ex parte, mortalium plurium crescente, & luxu, & lusu. Corollas, manipulos, torques è Cacaloxochitl odoro, & perelegantí, reuerentis salutationis gratia Mexicani offerunt. Interueniunt & ramuli vt Myrti, qui in conuiuijs antiquitùs suas partes habebant, vnde ad Myrtum canere dictum, carmina præsertim Aeschili, & Stesichori.
      - *Elegantiora, odorataq. magis, & quæ hilarius nitent, aut virent. Et quæ mysterij celebritatem quandam, aut signum habebant, vt in sequentibus, quæ varietatem, aut gratiā oculis, naribusque nostris; necnon manibus: capitibus certè, vel auriculis etiam fœminarum.*
    - Thyrsi Dionysiaci, & Festiui, & militares, Hedera plurimū circumuoluēte. nondum enim Medici infimis prostituentes operibus eam ab arborū, murorumq. foraminibus ad factitia humano in corpore traduxerant, ia quirorumq. ... busque certe semota immundis cauernulis, in Bacchi ierat superbas trophæis.
    - *Virores inter ac furores, strepitus, ac impetus quæ festiua.*

Celebretur à Plinio, vestium cum floribus antiqua æmulatio. illarum certè plurimi è plantis colores, & e Cocco prior, non alia hodie purpura, non conchilio. Vestes superantur, vel etiam in sacris, vel etiam regiæ; nec mutuatis aliunde coloribus.

Honorū ergo, quæ dignitatū si gna, gloriæ humanarū actionū insignia, præmiorū arrhæ, esse solent.

- Viritim ad tributa solemniter conferenda, aut proferenda.
  - Coronæ. quas & sacras, & militares auro, Quercu, Pino, Olea, Loto, Myrto, Aesculo, Ilice, Gramine, Bacchare, Apio capiti circumeuntes antiqui habeoant, & collares, & futiles, & pactiles. Ianus inuenit. Addiderunt nuperi Brassiceas, & Pampineas, vt Archipoëtas luderent. Prima autem floris Papyri, chartacea scilicet auctoritate dignitas, è quo antiqui Deos coronabant. ipsa tandem Hedera in Antistherijs solemnibus viurpabatur, & doctarum frontium præmia, quæ non Bacchi tantūm, sed Alexandri exercitum coronauit. Graminea Romanis nobilior, quæ obsidionalis, quæ Fabij, illius qui rem cunctando restituit.
  - *Cōcinna denique magis in plātis, & quæ spectatu decora, at in Papyri flore, nec pulcritudo, nec nisi cœnosus odor: sed propria chartæ dignitas, & Dijs tributa, & quamuis simplex corona merito Agesilao placuit. Charta si quidē famā & dare, & firmare potis est, in ea perēnis ipsi corona, in qua hucusque vixit, viuetq. diu securius ab hinc fœcunaissima impressione ea in multiplicem prolem propagata.*
  - Palmæ ex Palma inde dicta, nam si figuram spectes Chamæriphen dumtaxat à nomine accipies. habes autem ex Oleis quoque, & alijs clarioribus stirpibus Palmas suis quidem à titulis, eo autem ab ipsa Palma victorio nomine, quod pondera vincat, contra ea resurgens, præter aliorum stipitum morem, qui inferius flectuntur, vnde nobile illud & famosum problema. Subiunge & varios ramos, quibus & victoriam dicebant & lætitiam, & venerationem. Ferebant & Victoriæ nuntij, vt illi ab Hidaspe.
  - Sagmen illud Hierobotani Verbenæ virgula, quæ victoribus porrigebatur à victis, vnde herbam dare prouerbio. scilicet, & Fœciales, & Patratus Pater fœdera facturi, vel bella indicturi e sacris Capitolij sumpta Verbena tempora vincti: & Verbenarij legati dicti sunt. Simplicius certe succedebat & Gramen.
  - *Quæ altius quidquam exprimere solent.*

I nunc, & plantas sperne, qui Physicæ solidioris fastidis studia; iam & honores è stirpibus sumis, & titulos, quibus incedas inflatior, nec satis est ære, marmoreq. vultus, ipsūq. corpus, vel etiam vndequaque in colossum extendisse: ni simul & metalla, & lapides, ac gemmæ palmas exprimerent, corollas, virgellas, sequacesq lambentes Hederas; quibus potiora sumeres, & illa quæ cum plantis ipsis minus forte intelligis ornamenta.

- In locis constituta, spectandaque in egregiæ ipsius actionis memoriam, & celebritatem.
  - Trophæi modo. florida, frondeaque trophæa, ramique arborum, hostium spolia in trophæa sustinentes. quibus secundò adscripseris, qui ad insignium Virorum fores affigebantur rami.
  - *Quæ decenter & fulcire, & ornare possunt, beneque conspicua.*

Si pro brutis modò aliquid colligere vis, ijs supellex tota, immò & quæ reliqua, aut habent, aut habitant, si à cauernulis primæ matris excipias, in plantis est. Quid verò præter nidos dices? vides latibula, & structuras, ædificia vides. vin' vlterius habitum? vin' vestes, & armaturas? non solum vegetantiū e genere est quodcumque animalia conuestit, quodq. ab ipsis nos abripimus; sed a plantarū visceribus expetitur Xilophthoro quod ipsum mun ... quo in tegumento cochleas, quibus armis Erinaceum æmulatur, & Hystrices. hinc e dum includitur, ab his dum prorumpit nostras ludit vermiculus lacinias, & quæ mutuatæ communiunt, squamas, herbaceis musculis festuculis indutus, lignei ruderis veste.

Nil ferè vt inutile, nil non plurimum vtile è plātis agnoscere debeas, simulq. spectandum: cōtemnendum numquam.

Collige cum D. Ambrosio. Nihil vacat, nihil inane terra germinat, quod tibi putas inutile; alijs, immò tibi ipsi frequenter alio vsu est vtile.

Tab. 8.

Tab. 9.

Energia, & præſtãtia Plãtæ viuẽtis.

Corpore agens ipſo.

Immediatè quidem appoſito, partibus

Inferioribus nimirũ radicibus. — *Interfluis non ſolum liquoribus terra attemperatur ariditas; ſed & intermiſſis radicibus, atque radiculis quaſi ligamentis labiles in compoſitum colligantur partes, neve in hiatus fatiſcant, connectuntur in vnum, viuis terra palis. viuis fulcitur trabibus. apprimè Dantes ita arbores dixit; nec abluſit acernis, itidem trabibus præceptor Virgilius. Quid verò poſſint gleboſi ceſpites reſiſtendis ictibus, qui muniunt, qui defendunt, probè milites ſciunt. Quæ autem exiccatio vliginoſæ Hydropis in terra ab ebibentibus radicibus, Agricolæ.*

Superioribus.

Perpetuis, ſeu perennibus membris.

- *Protenſis ſcilicet in condenſum ramis, ſempiterna, vel alterna fronde, tegumenti non parum habemus. Habent bruta: terra habet. Huic veſtis pleniſſimo viridario: varia radiorum diſpenſatio, varia ſtillicidij vel moroſi ratio, & illis & nobis vmbra gratior quam prætendunt, ipſaq; temperies, fontiumq; vindicata, importunis ab æſtibus refrigeria.*
- *Parietum inde, vel à ſyluis plenioribus; vel non tantum mortuis; ſed viuis etiam, & armatis ſepibus, quibus repellantur iniurijs quicumque, ſiue ratione careant, ſiue ea abutantur; quinimmo altiores illæ, vel etiam ipſis colluctantur ventis, eorumq; frangunt vires, disijciunt agmina, in auras tandem molliunt amicas. Porro pacem & regionibus faciunt ſtatutis, ſeruatis non ſaxeis, ſed viuentibus in teſtimonium terminis, quod & in agris ſepiuſculè, & agellis præſtiterint.*
- *Pergamus in Aediſtirpium. extollimur brachijs quaſi ſcalis, ne aqua, ne dentes deſtruant, obruant. Cunas priores hominum, miſeliique, vel beatiores potius ſuſpendunt: nidos auiculæ ab humore, ab inſidijs inhabitantes longius. Fuère qui turritis arboribus ſigna in conuictum, Nolaſque proferrent in altum.*
- *Domos ipſas arboreas, tabernas ſcilicet, caſasq; appoſitas, & ſuperpoſitas tabulationibus additis, vt in condenſis bene Moris non raro videre erit. Quæ ſponte & ſylua durioribus apparauerint, gramine molliuſculo in grabatum ſubſtrato. Palatia certè è Multifico illa Indica, & grandioribus Platanis, cœnacula in pluribus, & antra, cryptas, vel in vnius caudice in cauernam aperto: latibula, ſpelea ferarum, auium habitacula vniuerſa. Quam multa & nobis abſcondunt & illis? Quam multum ruboris virore excuſatur: Non raro tamen magis exerunt aurium, quam impediant, vel retineant oculorum.*

Fructuũ à fœtu abſoluto diſpenſatione. — Nobis *ſcilicet pariunt, colligendosq. porrigunt nobis fructus, quos abſque* * *iniuria plantæ vlla vſurpare licet.*

Eminus miſſis particulis.

Difflatione, ac euaporatione ſolita partiũ.

In circumfuſum aërem

- *Salubrem ipſum reddendo, noxamq; eius, & prauitatem corrigendo, vt* — Olea. Vitis. Roſmarinus. Laurus. Aurantiorum omne genus.
- —*Odoribus reſpergendo bene ſuſis, ſiue etiam minus gratis, indeq; fœtoribus.* — Eleagno florente: Paradiſeam vocant. Azadaracth, itidem, & Nocturniflora, inde Triſti dicta. Alapathus rorata; Irinis ad inenarrabilem vſque ſuauitatem Plinio. imbribus Roſa illa odorifolia vna, Neglenctir Belgæ vocant.
- *Corrumpendo, vitiando, vt* — Cicuta. Cannabis. Buxus. Oryza. Frumentacea plura.

In adſtantia corpora ¶ *vmbra, ſcilicet*

- *Magis, minusq; fouendo, iuuandoque, vt* — Pinus, Iuniperus, Acer, Fraxinus, cuius vmbrã venenatis ſerpentibus inimicam dicunt.
- *Nocendo, perturbandoque, vt* — Taxus ad mortem vſque, vt ſcribunt, Sorbus, Buxus, Nux, Iuglans, vt vulgo quoque notum. Cupreſſus denſior.

Vt Calampac [præſtantiſs. ſcilicet Agallochum] & radix Tauzarghent Mauritanorũ quæ non alio igniculo in ſuffimenta, ſed proprio inhalitus ſpiritu ſoluẽte cõclauia replent odoro particularum effluuio. Arabiæ felicitas multiplici huiuſmodi perfunditur ſpiritu, quam vel ſupra annuos prouentus expilatã, vno vt adoleret in die Poppeę ſuæ Nero ille qui laudatorem Cardanum ſortitus eſt, compilauit, cõcremauit.

Emiſsione occulta partiũ, inſolẽti, rara, ac mirabili efficacia. — *Hac in domo, aut villa ſata arbore Aquifolij veneficia propulſantur, Plinio* † *ramis fulgura, & faſcinationes, Ruſticis apud Matthiolũ. Hàc Scylla in veſtibulo viuẽs [cuius præſentia omnes plantas iuuari ac tueri ſcriptũ] arcere maleficia dicitur, quod albo Chamæleoni Carlinæ dicto, etiã dum floret exiccato tribuitur. eadem Phu implantata, domeſticã concordiam facere, Aſphodelus ante portas Villarum ſatus contra Veneficiorum noxam antiquis. Ramni tertij ramus valuis ac feneſtris impoſitus: Betonica à piaculis omnibus domum in qua ſita ſit immunem reddere. Altius porrò Ficus & Laurus fulminibus obſiſtere. Huiuſmodi fortè ſpirationibus Palma mas fœminã cum obices altitudine ſua tranſcenderit reſpicit, atq; fœcundat, quod tamen multò faciliùs receperis. nec Bulbum aut Ficum vel prouerbijs ſuaſus contra fulmina quæritaueris.*

—*Quæ delectent ſimul, & proſint ſiue forma, ſiue odoratis ſpiritibus, & Naturæ vel artis miniſterio exhibita plures erunt in hoc genere. Mouebit florum gratia non nares tantum, & oculos, ſed & mentem ipſam. Ea vel hyemali, vt adnotauimus tempore Ver tibi pleniſſimum in Bulborum familia, & Anemonum effundet ſi à Colchicis, Crocisq; inceperis. Omnimeſtres plures, kalendas ornare poterunt, concurrente Roſa. plurimam anni partem Gelſimina floribus copiosè promiſsis. Omni tempore fructibus Aurantia. Florum & fructuum mira in multiferis vbertas. Succeſſio inordinata in dies effuſione* Ephemerorum, Hemerocallium, aliorumque. *Contextus in Conuoluulis quaſi appenſis aulæis. aureis in Acriuola floribus, pomis in Balſamina, cæruleis veluti gemmulis in Lazura, lacteis calathis in Smilace, triquetris marſupijs in cordato Piſo. Pyramidalis in Cupreſſo viror, comatus in* Pino, *crucibus eleganter decuſſatus, diſtributus in Abiete, in faſtigiatam denſitatem lepidè protractus in Beluedere inde vulgo dicta. humiſparſus in Nummularia capillatus in Cuſcuta, ſquamoſus in holoſerici nitorem in tapetis inſtar in Lycopodio. Quid porro multiflora & prolifera? Quid ſpicæ, vmbellæ, racemi, corymbi? Aſter Sol ille inter Plantas? Quid cæleſtis Iridis nitor, & colorum in Amarantho illo Pſittacorum æmula concertatio, frons in tam multis ſempiterna, & Elychriſi aurum marcoris neſcium? nonne omnia excitare, recreare nos valent?*

Agminatim inde ſi inuaſerint, quæ in conſpiratione illa, quã elegans quoquouerſum effunditur ſpecies? Viror ſeges, & ſimplicior, & frequentior pulchritudinem habet multa viroris æqualitate: Linũ & quæ calcantur gramina replicata denſitate. Minutus in Vineto obſcurior aſpectus, Rutilus in Laureto, incanus in Styracetis noſtris, quam iucundè ſeſe obijciunt? placet vel ad cinereũ dilutus in Tyburtinis, & Interamnatibus oliuetis. ſita inter Fabeta per lymphas ſcaphis, thalamisq; ſubeuntes conuiuari, delitiari ſolebant Aegyptij, gratiſſimis & vmbris & viroribus inuitati ac retenti. Cymbula inter Roſifloras Nympheas, adoleſcentes nos quandoque in noſtro ſuburbano Ceſiæ villæ lacu non parum oblectati ſumus. Placent herboſa, placent virentia quæcumque.

Quæ collectionũ natura eſt, ea replicatis firmatur in vnum nexibus, cõprehendit ea corpora, vincit, roborat, vnit.

Interiecta quæ plurifariam iuuãt, quæ impediendo modum faciunt, & locum, aut in diuerſa adiutoria protenduntur, ſusque, deque, & circumundiq. diſponuntur. Primas habeãt Platanus, Lotus, Ficusq. illa multipes. Miratur Plinius vmbræ tantùm gratia Platanũ ex alieno per maria petitam orbe, vinoq. enutritam infuſo: celebratã in Athenienſi Academia, magis in Lycia ad gelidum fontẽ Lucinij Mutiani Conſ. conuiuio intra eã & thoros præbente cũ xiix. Comite. Veliterna inde Caij Princ. xv. conuiu. capaci triclinio. monumẽtis nobilior Cretica, ſemper virens Gortynica, quæ Ioui adeò placuit, vt ſub ea thalamũ ſibi ad Europã comprimendam elegerit. Lotus autẽ domibus expetitur Plinio ramorũ petulantia breui caudice latiſs. expatiantiũ vmbrã, & in vicinas domos ſæpe transilientium, nulli opacitatem breuiorẽ quæ nec Solem auferat hyeme decidẽtibus folijs: nulli corticẽ iucundiorem eſſe quodve blandius oculos excipiat; nulli lõgiores, validioresq ramos, aut plures, vt dixiſſe totidẽ arbores liceat. Denique Ficus illa ſe ſemper ſerens demiſſis ad terrã ramis in multiplicem propaginẽ, operę, vt ait Plinius topiarioq; decora, ſubter intuẽti ſpecie procul fornicato ambitu cõtextum exhibet concludentis circumſepientis nemuſculi. Iniuria illa fuerit qua deprimuntur arbores ne altiores nobis difficiles videantur in fructibus porrigẽdis vt pulcrũ Chameplatanos alioſq. in hoc genere pumiliones habere.

*Poma, Nuces, Baccæ, Acini, & quæ legenda offeruntur legumina. In nos mittit Oxiſapertis protinus exhibet mar ſupijs Balſamina vix tactu prouocatæ. eiaculatur Impatiens illa: ventis diſtribuenda credunt, quæ pappum in pennas habent.

Particulæ a plãtis excretæ, & in halitus fuſæ quæ aëri intermixtæ vel disijciant, ac diffundant; vel torpidum ac craſſiuſculum reddant: & ſiue odorum, ſiue fœtidum, & graue. Longius autem, latiusq. effundi, vel a grauioribus diſcamus: ſiquidem Dracunculi cucullus, & Phalli cœnoſa illa excretio, quàm longiſſime lentitæ, muſcas prouocant, & conuocant; Tulíparum & Roſæ ſpiritus, quamuis ſuauis Scarabæos. quid ſi Vua ipſa quamuis parùm odore à nobis ſentiatur, Apes, Veſpas, & huiuſmodi Volucellas à longè ad ſe trahit?

¶ Particulæ, quæ ſolaribus radijs pertrãſeuntibus miſceãtur, eosq. ita qualitatibus infectos reddãt, imbutoſque; vt ad corpora cum illis ſimul ferãtur, & impingãtur.

† Ignores hic facile, & occultũ prorſus dicas, an mittantur particulæ à plantis, & quæ, & quomodo; pariter an aliquid ita ſit, vel fiat.

Facies, ſpeciesq. nimirum, quæ ex coloribus, figuris, odoribus qui in nos mittuntur, vel in ſingulis ſtirpium familijs, & conſitis ſeu complantatis. Nec humus ipſa, noſtrique, aut Naturæ parietes; & quæ rigua percurrunt, aliud præter fundamenta, aut diſtinctiones quidquam apponunt. Proſcenij decor, omnisq. hilaritas multiuirentium ſtirpium ex vegetantis matris opere, vndequaq; conſurgit.

Aſpectu pag. ſeq.

Energia Plantæ viu.

Ipsiusmet Naturæ opere duntaxat.

Regionum oræ, quæ specie, ac amœnitate splendent, ridentq. nemorum obscuriuscula, conclusaque facies, aperta renidensque pratorum, ornatiq. tractus terreni corticis, quales in Belgica felicitate plures, in Neapolitano, Florentino, nostraq. Vmbriæ agris præcipuè. Sed nulla ferè regio sua pulchritudine caret, qua pluribus si non omnibus placere possit, præsertim incolis multiplici nexu adalligatis. Peculiares verò, & Tempe æmulæ partes, Naturæq. horti, siue montes, siue valles sumas, & nemora, siue ad fontes, riuosque decliuia, & ad mare, littora; plura inuenies, quæ siue Studiosum; siue Amusium reficere valeant. Scis laudatum Tybur, & angulum illum Horatio præter omnes ridentem. Scis doctas ad Tusculum amœnitates, Romanasq. supra aliàs Baianas, quæ à Marone condito, rediuiuos Arcades per lepidas Sannazarij Veneres obtinuerunt. At quæ tum multo honore plantarum, culeuque pereleganti tum fluuiorum, montium, ipsiusque tota facie soli, Vrbibus, Oppidis, villulis, ædificijs simul distributa, præsigni Naturæ, spectabiliq. artis spectaculo diffulget: Vmbriæ vallis illa est, quæ à Perusio per Asisium, Fulginiumq. deducta Spoleto concluditur, cui medijs partibus ad Propertianam vetustam Meuaniam nostris ita Psychogogijs imminemus; vt periucundis totam luminibus, æstimare liceat.

Aspectu, & Cõspectu.

Artis multiplici superaddito ministerio.

Cõsitis, varieque distributis diuersis stirpibus, agmine, serie, ordine, vario, sexcunciali &c. Varieq. locatis, vt ipsa cõpositio, & distributio, viror multi-uariusdiuersimodè fusus, florumq. gẽmulis, omnifarijs coloribus, ac figuris interstinctus, odoratis auris respersus hilaritatẽ, sanitateq. faciat, vt sanos exteriùs, interiùs corda tos viros, & studio, & contemplatione, & specie oblectet.

Plantæ intermixtæ diuisæ.
In areolis, locellis, angulis, vasculis locatæ.
Parietibus appositæ.
In parietes excitatę, & cõdensos quidem Cupressi, ac Iuniperi.
Incuruos in Fornices cõcameratæ.
In Sepes connexæ.
Opere Topiario, varioque in figuras hominũ, nauium, animalium contextæ, vel morosa Cupresso, tristiq. Iunipero in obsequiũ ductis, hinc mixtione quadam architecturę cum agricultura, in viuentia, ac virentia ędificia.

Affixæ.
- *Ipsam ad humum iacentes.*
- *A solo eleuatæ.*
  - *Fornicibus in areas extollentibus parietibus. Pẽsiles horti.*
  - *Erecta noua hortuli parietarij species, quam ipsi addidimus. Admœnianiq; huiusmodi specimẽ dedimus nouo ex muro accũbentibus hiãti spectaculo*

Mobiles.
- *Testaceis, ligneis vasis, areolisque.*
- *Adonidis hortulos dicunt leuiusculos, indeq; Adonium Abrotanum fenestrale scilicet, breuiculos leuiculos in prouerbiũ vsq; Veneri non fructui dicatos. Rus in fenestra habes apud ludentem Martialem. exuccos sitientesque crediderim qui Tantali dicuntur. cæterum non testulas iã sed quæ pregrandes delia imitata arbores vsque enutrire possint; quæ fructibus etiã onustæ in speciem ac luxũ porticus & ambulacra exornent; nuperi Deliciarchæ [scilicet] habent, vt nemuscula hinc inde constituere, & deducere possint.*

Syluæ.
Luci.
Viridaria.
Horti.
Vineæ.
Vlmiuineæ.
Pomaria.
Oliueta.
Segetes.
Arundineta.
Glasteta.
Lineta.
Cannab.
Card.

Diuersarum stirpium huiusmodi plãtaria, aut singillatim cultus, & nostratium exceptiones, exoticarũq. traductiones, & hospitia.

Terrestris naturæ ornatus omnis, qui vestium est; varietate, coloribus, pictura. humanas mirè reficit ab oculis mentes. Interstinguẽtibus nimirũ omnigenis stirpibus, varia dispositione, ac situ Natura ita suas hasce diuitias, deliciasq. repræsentat; vt negotij plurimum pingentibus, cælantibusq. nobis facessat; dum omnem lapidem mouemus, vt vel imagine pigris illata cubiculis, illis frui liceat, quæ efficta quoque specie, plurimum iuuare queant.

Similior sibi nec pulchra minus, quę Ciminię in Etruria Dodonæ in Chaonia, Arduęnnæ in Gallia, sed amplissima Germanica Hercyniæ itineris dierum 60. intacta æuis roborũ vastitate congenita mundò; quæ & colles vsq; attollat spiritu. Ipsummet herbosũ Mare quas velut e speculo mersarũ plantularũ species, Corallia inter & Villos & Squamulas & contuberata Alcionia, Algas Phycosq. omnes repræsentat. Pelagica nimirum natura haudquaquã virentibus speciosisq caret indusijs.

Quæ vegetantiũ Parentem permoueant diuersas vt facies hinc inde suis cõstituat fœtibus, colentiũ non tantùm agnoscas manus, ingenia, cupiditates, mores; sed multò prius radiorum cælestiũ receptationes, indeq. proiectiones vmbrarum, discurrentes Lymphis genitales vitales illos Thaleticos succos, qui infusi in lac iuscula chilum ipsum excitent, nutriãt, augeant. Aegyptij Nilo perfusi alienis indigent nullis. Salodienses temperiẽ vel in rigidis regionibus obtinuerunt ab aquis. Amalphitani maritimis auris, profilientibus e saxis fontibus, lætis gaudent in Mare propendentibus supercilijs. Ianuenses sicciorem naturam ad plenissimas delicias instimularunt, vberem, & præsuauem fructum. Rorulenta ea aura ad Sali vicinias quæ affunditur. mira ad Partenopæi Crateris oras pulchritudo. Syluosis at insulis quam elegans per Græca Aequora, & vbicumque contigerit aspectus.

Periucunda species, ac dispositio.

Olor fusus, ac viror, quibus animi exhilarantur.

Elysiæ hinc antiquis deliciæ.

Pensiles quoq; vineas Tiburtini habent, quod Romanorum ædificiorum amplissimum illud ciuitatibus distinctum, Adriani scilicet villa vastissimo iam rudere Agricolis cesserit. pariter arcuatæ Mœcenatis extructiones. Vt vineales ita fornices, nec paucos montani illi nepotes sortiantur.

Quæ maximi in Vrbe Circi olim magnificentia in hortensem hodie cessit vbertatem: traducta cõscriptorum Patrum ad olitores humum hinc inde conscribillantes ligonibus iura. profusa circuit Sambucus: Erigitur Obeliscorũ vice, replet non densus humeris Romanus ille Populus, sed virens Populus eaq. & frequens & alba: ora hinc inde quæ magnis olim Senatorum capitibus cõspicua erant, iam non alijs, quam benè turgentibus glomeratisq. brassicaceis occupantur. ludit per totum varia Brassica circum. Imminent excelsis è Palatij ruderibus superba minis, elata comis feruleta, in miserandam profectò amœnitatem: antiquæ Maiestatis sepulcreta nec in Vrbe rara. non hodie spectacula. sed sapores ità celebrantur è Circo, vt multis Syrorum oleribus; vt Campanis foliatis dapibus minus inuidendum sit.

Hortorum certè amænitates inter præcipuos Romanorum Imperatores haud ignauus ille Diocletianus florentis tunc Monarchiæ magnitudini vniuersæ prætulit.

Scilicet miræ oblectationis ergo ipsismet cubiculis additi sunt hortuli, & adinuenti, qui transferri possint, ipsaq. ab humo insumptæ partes; vt viuentes plantæ, vel inuito Physico Locomotiuam [vt dicunt] obtinuerint.

Hortorum amplitudo maiestatem quispiam dixerit, plenos sibi exigit libros. satis sit si ad aspectum hic prouocauero. fidem si Babylonijs, aut Hesperidũ, aut Phæacibus illis Homericis Alcinoi non habes; Lucullianos, Sallustianos, Mœcenatis Ouidij Lucani & magistri hortorum si vides minus; vrbem pete Florentiam, pete & quæ Principum Magnatumq. sedibus gaudent ciuitates; nec credideris Italicos nostros, vel Indica felicitate superari. Neapolitani viridaria sibi minus ornare solent, id præstante Natura, vt inibi vniuersus ferè ager amœnissimum sit viridarium. propè Tyburtini Estenses insignes sunt ad prodigium vsque. in Vrbe temet si receperis Pontificios ad Quirinale, & Vaticanum, Mediceos ad Pincium, Farnesios ad Palatinum, ad Viminale Perettios, Burghesianos ad Pincij suburbia, Matthæios ad Cœlium, eruditiores Barberinos inter Pincium, & Quirinalem omni ex parte admirari poteris, nec satis. Scriptum ab alijs iam olim de Cæsijs nostris ad Vaticanũ, antiquioribus, immò antiquarijs simul plenissimis à nostris Auũculis Cardinalibus in eruditionem, ac delicias compositis, lastructisq.

Pertinax naturæ vis, lubrica vicissitudo rerum. Importune nuper hortos ruderibus iacentis antiquæ Maiestatis; refuitat ab arte natura: deuicta succumbit hæc, quæ superinstabat in vastum, herbamq. porrigit victrici. quid herbam etiam porrigere autumo? si & hanc a natura habet? cogitur scilicet ars vndequaque in natura ire ministeria quæ et ipsius sint, præter quæ nihil habet, restituere omnia.

Tab. 9.

Tab. 10.

Ita si flores, fructusque legere volueris; Næ tu periucundũ, perutilemque intellectui pabulum, coronam animo, laboribus perennem fructum tibi constitues.

Non ita presto Animalia ad condocendum fuerint, nec ita nobis gesserint morem. Abscondita quæ terræ intrusa visceribus, aut altiorem quæ sublata in aërem, vtrinque difficilia obuenerint. Plantæ in aspectu in conuictu nobis, semperque ad manum, nec fugaci nec vllis proripiuntur latibulis.

Flores immaculati candoris, & omnium instar Albi Lilij [antiquis Iunonis lacte] quod etiam antonomasticè floris sibi nomen adsciuit, & inde dicta Florentia semper florens, suis ostendit insignibus, quamuis mutato colore, Susianaque iam olim præsferebat Regia; Puritatis incontaminatæ decorem. Pudicitiam, virgineam pulchritudinem, Regis clementiam, referunt: Angelicas Christianas virtutes à Christo Domino dicunt. Huiusmodi concipere in te flores, atque enutrire satagas, nec frustra spectaueris.

Hieroglyphicũ.

Succedant Rosaria, quæ spinas inter flores habent in gratiam è Veneris vsque sanguine Priscis; quæ nobis vberiores multiplici è vulnere fructus, & circumdatas asperioribus lætitias, eligenda quæ sint ostendant, & odore magis dum appositis Allijs, Cæpisque absonis pollent spiritu sumendas ab inimicis vires dicant; Quæ ephemero decore fragilitatem referant humanam. Anemone postmodum ventoso, flaccidoque Cremio, labili Scolymi, & huiusmodi flosculis morborum impetus, viresque labiles corporum. Amaranthinis contra, vel potius Helichrysi omnis marcoris nescijs, perseuerantiam in sanitate imperturbata, & bonorum vigore. Iuuentutem omnes, ac spem, & hilarem pulchritudinem, & si cista colligantur, aut fasciculo ver ipsum multiflorum, & decorum commonstrare poterunt affluentiam. Porrò non morbosos tantum, sed & qui funesti habeantur flores interuenire, vt Fabæ atratis litteris, & Smilacis obscuris vaporibus non ab re erit; si obiecerint animo commista semper huius vitæ mœroribus gaudia, honoresque periculis.

Iam si tam multis decerpendis fructibus auidus inhias, cur non & mente perfruaris salubri? Grossos, poma, racemos, baccas, ne tantum retuleris ad palatum. Si glandem non ructas amplius, Balanophagos, Arcades, Tegeates, Tegos, & quidquid inde petitur obscœnum simul & respue: duraque ab arbore, antiquis ramis & cauitatibus priores, quæ exhibuit casas, non rusticam feritatem; sed robusto siue rubris venis, siue incorrupta materie fortitudinem robore, perpetemque ab annosa planta intellige Principatum; non exoletis in cariem vsque augurijs illis, sed principe stirpe, & Iouis apud Celtas signo: Inde stabili sceptrum imperio, & ciuibus corona seruatis, Herculeam quoque clauam virtutis indicem, iram quamuis remotam si adiungatur Oliuæ; officiosamque pluribus agnosce. Poma quæ placent magis, quæ colore, odore, gratia, figura; veneres, amores spirant, horaria simul accipe, lubricam felicitatem voluptates, intus ergo dentibus vermiculis marcidas, caducas, & Persici nucleo plagis diuulnerato plusculis, damna quæ imprimuntur. Puerilia prorsus ni ad stellas cogitatum transtuleris, quæ Hesperides noctis filias, quæ auro rutilant poma. vide quam benè è malis voluptatum coronam deposuerit Apollo, vt virtutum lauream insumeret. irritum ne demiseris exemplũ. Reijce quæ à Vitis cruore nimio titillationem, Lampsacenum Bacchi, & Veneris prolem referat: libertatem, hilaritatem, lætitiam cum modo sume, à succo, ab aspectu non furente; sed heroicis experrecto laboribus Baccho. Vindemia haudquaquam inani flore, sed multifluo copiosa fructu: felicitas, fertilitas confertim. Vinea, Vitis cum palmitibus; cultu, nexibus, charitatis complexu sacram christianam congregationem tibi in mentem reduxerint. Ficulneus ne ita sis vt abutaris Ficu; illius Thrioni folio, aut fructui nihil imponas obscœni. Sycitem agnoscat Bacchum Syceram, fructus Ambrosia & Nectare stipatos, & quid aliud nisi dulcedinem, delectationem cibum? traduc ad veritatis mella, quibus Mercurio antiquis litatum.

Simplici signi expressione & præsentatione, inde

Singulas si plantas considerare suis cum proprietatibus diligentius volueris, multiplicis documenti, incitamenti, stimuli, virtutes elicies; siue ex internis proprietatibus: siue in cute, primaque ex facie desumere velis, alias atque alias, prout diuersimodè, insumere

Sedet Prudentia in Moro, tantum abest vt à stultitia deducas nomen, nec à colore, sed à moræ ipsius laudibus quod sero germinet, pruinæque præmissas deuitet iniurias, contra quam fiat in Amygdalo festinante, & pericula aperiente præcocium ingeniorum. Breuis in hac iuuentus floribus cito deperditis, senili inde ætate folijs expressa remanente.

Oleæ nomina multa à stirpe, & succo. Mansuetudo in statuis. Ramulis ad Cornucopiam, clemens animus, à Mercurio Agricultura, cum caduceo felicitas, ex abundantia, pace, vtilitate, quæ priora. vnde eleemosyna, misericordia, & amaritudine addita correctio. Virore perpeti Iustus ærumnas inter imperturbatus, & quæ fructu compleatur spes: obsonio parsimonia: puritas quod à castis colligeretur: hilaritas bacca numerose profusa: pinguitudo liquore: Aeternitas materie nisi ab igne inuicta: Pax à Numa, ab Vrbis, verius ab Orbis initijs: Victoria à Coronis Trophæis, præsensione quadam communi.

Palma festiua Oleæ socia. brachia in summo distendit, & manus à collectione, quæ cerebrum, quibus nec non nuptijs, & semine recepto, amoreque à Philostrato Diophane Pontano, pluribusque celebrato referatur ad hominem. Virore perpetuo, & ramorum ac fructuum æquilibrio incorruptam designat Iustitiam, & florentem Iustum. Religiosam, Christianam vitæ rationem, quod in altum se ab humo retrahat, inibique vigeat, splendeat in summo tota. Solem radijs corona in orbem annum, mensem ramis ad singulos lunæ circuitus missis, dies illa quæ 360. præstare dicitur, ab hisce tempus, eiusque longitudinem, potius ab expectato partu. Iudæam frequenti incolatu, damnum ab amissione eradicata. Corona porrò vniuersalis, siue etiam ramulo, nedum historijs Augusti, & alijs: victoriam semper celebrauit, & fortitudinem quæ contra quæuis immania resurgit, pondera inuicta simul & vincens.

Virtus plãtæ, morale ab ea præceptũ ad animos excitãdos, ne credas corpori tantum prodesse plantas, quæ animo quoque optimè mederi poterint, & in quamlibet que partem virtutem.

Descende per fructus & fruges. Lege, & collige in bonam frugem. Vberiores certè præsertim Triticum summæ in humano conuictu vtilitatis spica illa sua tumentibus onusta granis, eoque magis in racemos quandoque coaceruata prole luxurians, ad feracem te virtutem excitare videtur, & pleniores siue ethicas, siue etiam sacras messes. Pacemque & Victum, æstatemque & Cererem, & præcipuos cum Vua anni prouentus indicauerit.

Symbolũ.

Cerealis Papauer antiquis Cererem, Terramque vniuersam globo signauit, distinctis etiam plagulis pariter, & Ciuitatem dispertitis sedibus multis, æqualibus inde interstitiis Iustitiam: Caput dum in summo, nec absque Corona capitatum: hinc & gentem, eoque magis quod substitutione facta, humana à periculo eripuerit. quomodo & Punica non Carthaginensem tantum, sed omnem Populum. A semine multo Venus: à percussi amor augurio. Nobis autem & Papauer, & quæ huiusmodi multo referta semine consurgunt capita, præter fertilitatem, conclusaque plurima quæ indicant, hypnotica etiam vi consopita capita ludere videntur, quæ præsertim cogitationibus pluribus sibi propositis oppleta, eas citra vllum opus somniculoso conceptaculo conclusas retinent. Contra in Milio spargitur in effusum numerus, nec vel minimum retinetur quod conceptum est.

Sinapi quæ à minimo principio magnitudo? quis numerus? quantitatem dicat vtramque: amplitudinem ab humilitate & contemptu: desiderium rerum exprimat quæ in alto sunt, vt mirabiliter extollitur. Valida spirituum vis cerebrum acutissimè percutiens, firmiorque impressio: intellectus designet energiam, expergefactionem, doctrinæ quoque firmitatem multiplici propagatione.

Nec careant fructu quæ vesca non sunt. Impellat Laurus ad lauream, absterreat à Veneris Myrtus delicijs ludicra hæc Coniugula perforatis apud Tressenios folijs amoris vulnera notauit. Harpagij in Chalcide Myrteis Ganymedem; & Pæderastas. Genium & voluptates figura, & virore delicatulo; inanesque & gratias & lætitias saliante in conuiuijs Venere, sed opplente funebris mœstitudine, minus serias exornauit, & quæ sine clade victorias.

Solidas autem Laurus non quidem contentiosa illa Bebricia in Amyci portu, sed quæ cælitus à Columba nobilẽ medelam ac Phylacterium, quæ purgationem odora; insidijs aduersa custodiam; à fulmine securitatem; diuinationem crepitu, & excitatis, vt olim creditum insomnijs: Quæ profectò victoriam & Virtutem armis & litteris: triumphales honores, siue à Veientanæ syluæ Gallina ad Aug. Liuiam: certè omnium consensu: Quæ Imperij authoritatem, Bacchum Apollinem ornauit: Poeticam cum Hesiodi sceptro, & Hederæ furore vim adiunxit, hac qua liberatores coronati, qua occulta vis contecta pernicies, inuoluta in ea potentis Thyrsi cuspide.

Cupressus tristis, imbecillique in membris virtute mortis trophæa constituere videtur, lugubris, atrato virore, funebris, omnium consensu, non vsu tantum antiquo, aut quod Cyparissiæ implantata sepulchro, quòd Diti dicata, quod Seueri alijsque augurijs inumbrata, quod lecta ad id materie. Horret Plinius natu morosam, fructu superuacuam, baccis toruam, folijs amaram, odore violentam, nec vmbra gratiosam. Magnates hac crescenti quidem Pyramide sua complent viridaria citra vllam imminentis cogitationem mortis. Accense Populum, iterumque & Myrtum vt Herculeos labores, Venereosque iocos & morti, & luctibus obnoxios, vel opinione hominem agnoscas: mortisque plenas & voluptates & vires. A Picea, eiusque prouerbio cum Pino conclude. Hæc celsitudine proceriores, & vel ipsos notat Reges, fructu Aesculapium ornat: lugubris & mortis Medicis & Monarchis superextollit imperia, vt siue Regnorum, siue medicaminum eludat vires. Dicitur & Cybeles & Natura Pino, seminis conspiciendo sane, vt ita dicam ædificio: Dicitur paritas Cupresso protractis in vnum brachijs; Inutile dicitur pulchritudinis spectaculum inani fructu, perennis notatur natura materie incorrupta, vt ex morte hac dumtaxat discas immortalitatem.

Quæ & sæpius occurrit, & spernitur frugiperda Salix casso a semine, & in floccos disiecto homunciones nobis referat absque fructu. Alijs quod frigida insuper, quod vberem laqueis materiam præbeat, & castum Viticem collegam sortiatur, suspensa retinuerit Hebræorum organa; Sterilitatem, Castitatem, Temperantiam vincula, resecationemque à Lampsaceni falce, præproperaque quasi salientis incrementa, torrentiumque propinquitate confluentes in otiosos illos, inutilesque hydropotas hæreditates dixerit. Compar Populus Herculeis nobilis coronis bicoloribus folijs; tempora diurnis, nocturnisque distributa partibus. Platani cælebs pulchritudo, reprobis spatiosas desidias; bonis exempla referat intaminati decoris.

Afferant & ad perficiendum subsidia, & illa quoque quæ imperfecta sunt. Fungus amplo, sed putrido pileo labilem & ridiculam Mundi huius authoritatem deridet. Moriones & credulos refert, necnon repente factos, cuiusmodi ouis in Aula haud pauci indies excludi solent. Galla spuria & subsiliens proles inanem in Mundi fructibus, & hilaritatibus leuitatem, maximè verò in choris & ridiculis saltationum iocis ob oculos ponere videtur.

Monitu etiã pag. seqq.

Porrò in omnibus figura non pauca designauerit. Riseris Aegyptijs Lunam cum suis figuris in Iachrymosi Cepis sectionibus, & voluis vt vt prophana re à Dictidis morte: Solem in solido vniusque eiusdem superficiei Rapo. Dignius sea, ipsius ortum Loto mysterijs plena; obrotundis, & in solis obedientiam, & motum apertis, indeque constrictis folijs. Schœno vitæ progressus, & filo. Inde Lino fatum, candidisque ex eius neruis contextis puritas, volatus Filicis folijs dictus, quod ea alas fingant & pennas, inde Pterigæ nomen.

Virtus Plantæ Moralis ab ea præceptum

Spinarum asperitas quid non asperum repræsentabit. Odium sic Rubo indicatur, Vrtica crudelitas, Paliuro Carduis omnibus perturbationes molestiæ. Fructus si interruperit, suauitas illas inter; vt tenellis Asparagis, beneque sapidis Cynaræ capitibus, lactei Cardui tubulis, Tuneque pomis. Si verò flores intermissi, decora virtutis inter ærumnas: vtrisque quæ ex aduersis emergunt iucunda cum vtilitate.

A viribus recordatio quædam. Satyria, Erucæ, vitia, quæ à furente, quæ ab vrente sunt Venere dicent, præsertim si ob id indita nomina. Bulbi nuptias addito etiam antiquo more. Temperiem Lactuca, Castimoniam Ruta, Cicuta, Nymphæa colludente candore. a Typha & Arundinis panniculis audies surditatem. Ciconia Origanum monstrante, & huiusmodi pluribus medicinam. Desiderium Concupiscentiam Cappari, quod instimulet omnem appetitum. Mandragora Amatorium quid, nec non ex Socratico Xenophonte, & Hebraico cibo lætitiam. Somnolentos, vel præsigni historia detruncatis ab Hannibale Afris rebellibus vino ea perfuso. Securitatem denique Filice quæ serpentes arcet. Temperantiam quæ Taurum coërcet Caprificus, cuius ramulis Iuno Caprotina solemnitates habuit.

Dabit & vsus. Ferula puerorum, ebriorum castigationem reducet in animum. Purgationem Hyssopus, vel lepræ. supplicium Cicuta inique Socrati bibita. Sacra capita antiquis ceremonijs Verbena. Victum Papyrus antiquissimo cibo, & simplicissimo, vnde & parcus, nec spicam quærens, vnde gentis supra memoriam vetusta nobilitas. Chartas præterea cum folijs omnibus. Iuncus & Arundo stylum, & calamos.

Fabulæ quoque significandi vim apposuerint. Narcissus flori suo stultam pulchritudinem, inanemquè formæ, quæ in corpore est conspectum inscripsit. Qui Adonis dicitur cruenta retulerit Veneris dona.

Signo

Imago siue Figura.

Lilium bulbiferum, & huius generis plantæ, quæ prolis complexu plurimo circumornantur, eam quam matre filijs in sinu detentis Pictores effingunt, repræsentant procul dubio Charitatem. Suo modo Radicifera Oenanthe, & quæ plura germina mittunt & nutriunt. Perbellè etiam Ornithogali bulbus bulbillorum caterua contectus. Purani Agnus Scythicus simplicitatem expresse referre poterit si venerit in conspectum. Patientiam Iuglans Nux retulerit quæ & saxis, & longurijs quotannis percussa fructum reddit. potius quam nuptias ab antiquis illis sparsionibus, vel fragore, aut munito fœtu. Notant alij fœcunditatem in ea sibi ipsi damnosam, qua talibus iniurijs obnoxia fiat.

Pudicitiam plenissimè, quæ Pudica inde appellatur herba, & contactum vitat, seque contrahit. Ita Impatiens illa siliquosa, quæ manum non fert, nec poppisma.

Lasciuiem in Hedera, quæ vagis membrorum motibus luxurians, alienis tota in corporibus procumbit, lentis stringens quasi brachijs multiplici prouoluta complexu sugens vndequaque, & sese radiculis inserens foramina perterendo quibus insistat, vnde nedum tangere, sed nec nominare eam Flaminibus Dialibus fas erat, quasi spectaculo ipso impuram & morem.

Quæ inde perplexa viticulis appenduntur arboribus, aut sparsis ramorum excursionibus senticeta condensant. & asperant, dum Animalia retinent, præsertim verò Tanis illa Vitis albæ è familia furentem Vrum implicitis comprehendens cornibus no omnes referunt, dum voluptatibus decepti implexi sistimur, & irretiti.

Matrimonium pingit pari manu, & pacem, quæ e concubitu, & gignendi motibus, Palmata Orchis, Concordiæ inde nomen audire solita. Humani vtriusque sexus fœcunditatem Anthropophoræ D. Fabij Columnæ L. Orchides, quæ spicatum innumerum, masculos & fæmellas, mirabili fundunt spectaculo. Dulcamarum amorem Aurantiæ comparant malo. tu dum à pulcherrima arbore, beneque odora, & sapida mixtos, minusque gratos habes succos huiusmodi omnes vitæ huius voluptates, & iucunda quæque consideraueris molestijs permixtas, & amaroribus.

Similitudo, expressio quædam.

Cedrus in Libano, Palma in Cades, patrijs vtpote cælo, & solo; prosperitatis: Vitis in domus lateribus abundans vbertatis fructuosæ: Nouellæ oliuarum circa matrem succrescentis feliciter prolis. Arbor iuxta aquas, cuius nec defluet folium beatitatis affusis a Deo bonis: designationes habent.

Laser illud multi nominis, spissique spiritus, quod in odoratissimum, fœtidissimumque distinguitur, nomen ipsum designet famam, & infamiam, quæ ijsdem parentibus voce, litterisque pronascuntur, viresque acquirunt siue in laudem, siue in vituperium contendant. Itidem quæ ab eodem genere, & in eadem familia Atriplex, & Garosmus: Cucurbita, & Colocynthis; aut cibos, grataque obsonia; aut fœtorem, virulentumque amarorem subministrent.

Exemplum. Homilia.

Persica malus, quæ ex nimio fructu suopte pondere rumpitur, itidem Prunus, aliæque quibus idem contingit: Virtutem proponunt, vitium detestantur exemplo euidenti. Scilicet cum res tulerit heroico spiritu publica pro vtilitate temnendum esse propriæ vitæ periculum; interimque cauendum ne supra vires nostras nimis multa moliamur, quibus omnibus succumbamus imperfectis, nimisque multa concipiamus animo, quæ numquam præstare possimus. Ilex alijs quæ ex sese rumpitur ciuiles exprobat seditiones.

Parabola.

Tritici exsatione diuersa ratio prouentus, vitæque ipsius & fructuum Christi Domini in sacris Euangelijs parabola diuersos exprimit ex sacra concione fructus. Lilia agri, quæ absque vllo labore, & textura Regia Salomonis indumenta superant, diuinam prouidentiā quæ eo magis pijs religiosisque prospiciat viris, si ad infima quæque cōplenda, & exornāda extenditur. Mixta Tritico Zizania, mala, quæ bonis interponi, quæ bona præuertere solent liuido præsertim opere, nec nisi diligēter, ac opportunè seponi queunt. prauos mores Loliū abunde notauerit pessima bonas inter fruges cōsuetudine.

Emblema.

Addideris & litteras non inutiliter, dummodo difficiles tibi regulis tricas non feceris, quod minutissimo à quibusdam otio potius, quam negotio fieri solet. Expeditè igitur & licenter. Florum gemmæ inscriptione [non sera dies] spem dicunt nobis. Caucafon multiplici fœcunditate [in benedictione] vim crescendi a Domino. Cornus nostra ad hastas, & clauas [vi & virtute.] Laurus a fulminibus tuta, [nec ira, nec ignes.] Larix Vitruuiana in cæsareis incombusta [vis nescia vinci.] Hemorocallis alijs, atque alijs singulis diebus floribus emissis [vices dedit æmula virtus.] Camarum aspectus coniugalis [paret amor paribus.] Palmaceus trabs pondere imposito [excitat non comprimit.] In minimis dum maxima sunt nobis, Sinapi e sacris posita. [è minimis magnitudo.] Capparis [ex arido sapor.] Vitis racemis plenis [non flos, sed fructus.] Aurantia [aut flos, aut fructus.] Ficus cum fructibus [& flos & fructu .] Eadem efficacius. [flos omnis in fructu.] Cornus nostra saxosis obstricta montibus [emergere .] Vitis suis cum racemis sed acinis ablatis. [Patres nostri] quæ hic indicasse satis. Sedum appositi virtute se explicet, ea semperuiuum facit, vt ab alijs notatum. mater enim est perennis vitæ. resistit plantula omnibus aduersis constanti firmata succo, succedit, quæ florida semper & inexhausta, quæ quouis ab æstu siccari nequit, quamuis minuscula Korella. Corona nobis è Papyro [Aere perennius] quæ instimulet. Laudo quæ ab alijs, vel ex historia antiquæ penu, ex Martis, ac Saturni Gramine, defensio, salus, fiducia in aducisis ex cordato. Perseæ pomo linguatis folijs virulentiæ depositione mutata patria, signa. ex Abietis montana materie ad mare nauigijs currente, vel ex periculis stipes. Momentanea felicitas breuis exaltatio ex cucurbita vltra Pinum conscendēte. Nuptiæ, sponiæque suis cum Cydonijs. fistula è semper virenti pallenti Buxo. Plura certè quæ ipsi ex Plantis assiduè sumimus in nostris ædificiorum picturis exprimere solent, loquentibus, docentibus aulæis. odimus enim quæ muta splendent, nec animum inani pictura pascere consueuimus, si quod profit simul & placeat adeò facilè iungi potest, & oculos simul, & animos iuuare.

Gryphus.

Fabarum solemne illud Pythagoricum præceptum in primis fuerit. Quod tamen vel à munijs publicis, prophanisque cōmercijs; vel à venereis dementijs abstinendum non a legumine vult: dum hoc suffragia in comitijs præberentur; dum hoc aut instrumenta ipsius Veneris designarentur, aut inflata magis cierentur in furorem. Scio interim apud Lucianum non sine mysterio cremorem hunc cruentum esse, & quæ de mortuis parentalibus manibus lugubribus floris litteris inferorum portis, ac cognominibus, quæ de somnijs, deque Aegyptia, & Romana Dialis Flaminis superstitione fabam eruditam reddere solent, fabaceamque abstinentiam ancipitem. Illa Cumini æmula in salini contubernio familiaritatis etiam prouerbium dedit. aliud dum cuditur. Expressæ porrò Aenigmatibus à Symposio Malua, Beta, Cucurbita, Cæpe, Rosa, Lilium, Vitis, Arundo, Spongia.

Aenigma.

Monitu

Scrupolosum signum.

Liliorum, siue Papauerum vertices summos, elatiora scilicet capita demetebat ille, vt tyrannicum firmandi imperij præceptum traderet. Contrectati Ocymi odorem, contusi fœtorem Ianuensis ille Moderatori repræsentabat, vt submoneret Populos imperio conterendos non esse.

Impedimenta procerum habentur in sacris, nec non humilium exaltatio spiritus simul, ac vires, in Regis illa electione inter ligna: a qua pingui suo succo excusauit se Olea; dulcedine sui fructus Ficus: liquoris sui præstantia Vitis: vt tandem Regnum asperiusculæ Rhamno contingeret. Siquidem & hæc spinosa sub vmbra omnes recepit, & ignis minas in Cedros vsque Libani effudit.

Rubus apprehendens, lædensque Vulpem Aesopo & Gabriæ, quæ conuiciabatur, & te ipsam increpa audiebat, notat infamiam accurrentium ad iniurios pro beneficijs, & socordiam aliena vitia non sua agnoscentium. Idem amissis in Mari vestium mercibus prætereuntium vestes retinens, & attrectans vt suas inueniat, in sua vnumquemque recidere semper designat, & cauendum ab illis qui sua perdiderint, siquidem alienis postmodum instaurari curent, vnde ad quæcumque peruenerint ea arripere, & retinere student: simul autem & vncos, & tricas vitandas. Vite vero pampinis condensis Ceruam a Venatoribus tegente, quam postea arrodens detectam prædam reliquerit Aesopo, & Gabriæ eadem ab iniurio hirco amotis pampinis potius adiuta vinum producente ad eius in sacrificijs mactationem, quid aliud dictum, quam pœnas, easq. atroces ingratos erga benefactores manere, benefactoribus omnino illæsis. Rubo interposito Punica & Malo de pulchritudine contendentibus in tituli partem, derisio est apud Aesopum inanium ambitionum, & titulorum vili statim in consortium accurrente socio. Inflata pulchritudine, & spernente Dumos, Rubosque inde securis tempora abscindendis membris subinferente, & canente Auieni ore: quam velles spinas tunc habuisse meas, procerum fortunatorum pericula habentur, & priuatorum securitas. scilicet deformis & humilis ab humanis tutior iniurijs. Oliua & Arundine apud Aesopum contendentibus de tolerantia, viribus, & quiete, vt Aesopo vel Quercu, & Arundineis calamis, vt Auie-

Apologus. Fabula.

Tab. 10.

mere volueris qualitates, conditiones habebis. Quibus in propriam vtilitatem ductis ad probitatem, ad sapientiam contendere possis, ipsa docente natura, suasque regulas ob oculos proponente nō mysticè, & signis tantum, sed & euidenter viuis etiam proprijs exēplis, necnon alienorum etiam recordatione, & suggestione, improperia tandem ad minas vsque, ac derisiones addente, vt resipiscas, rubo-

Virtus Plantæ Morale ab ea præceptum

Mythologia.

Auieno flexibilibus quamuis irrisis, venti vim maximam declinantibus, illis verò robustis resistentia penitus confractis, prudentia exponitur, modesta inclinatione violentos impetus eludentium, temeritas vi obsistentium maioribus. Quæ verò abriæ Vulpis racemos dum consequi nequit acerbitatem acinorum comminiscitur, illa necessitati leniter subiugandam voluntatem docet. Herbas denique implantatas infelicius genitis habere in terra, optimæ matris, & nouercæ differentiam apud Æsopum statuunt: & ciuium ac aduenarum in Ciuitate locum, & Pyrum quæ cito transilit, inde que excidit Cucurbita prouectos repentino fortunæ motu labiles ocyus ostendunt, contraque suo cum robore permanentes illos quos Virtus ipsa valido firmauit statumine meritorum.

Paræmia. *Prouerbium.* *Adagiũ.*

Arbor certe homo, beneque arborum in morem Genealogi gentes ducunt stirpesque dicunt Antiquum homericum, nimisque verum illud, Genus Hominum sicut foliorum. Quam multi inde à folijs, siue stirpibus ipsis morum charaSteres? Videas corticosos leuiores subere, Phellinas suberinos dixeris, qui & alios cogant ad leuitatem, stultiores Terebintho, clamosiores ardente auro, proceriores Alno, Rubo arefacto præfractiores, crispiores, molliores Apio & Spongia, eaque bibaciores. Clematide Ægyptia graciliores, Moro maturiores, Cucurbita saniores, similiores Ficu, viliores Corchoro. Quot cruribus vel mutuatitijs scipionibus nixos arundineis, vt persæpe vitem decipiat vallus? Quot Pepones potius, molles, aut stupidos Fungos, quàm viros dixeris? Betizat iste, ille lachanizat, Cæpas alius edit ærumnosus, Cyparissi fructum referunt complures. Non satis est quibusdam Ficus diuidere, sed Cuminum vsque secare, Milium terebrare conantur. Victus varius, at vitæ ratio multò magis. Terrestris & sine sanguine Cæna, Cicerinus Bacchus, & philosophica illa Lens, & ad ollam, & ad vnguentum, & omnia, syrorumque in oleribus diuitiæ ac additamenta, Azanea mala, Lampsana victitare, & Cappari illos iuuerit dumtaxat; quibus hortus altera succidia est, neque igni egent; vel quibus agrestibus oleribus, & Carduis vesci placet, reliquis vt genis etiam non paucis Eruum. Apium pro corona non multi certauerint. Rari Ficum cupiunt, Alliumque in retibus; dum multi aluntur Ambrosia, qui Fœno potius deberent. satis Quercus dicent, ad lautiora ventum iam est. Rotum irretiti gustarunt plures, Thymo, Thymbra, immò & Sinapi sunt qui acrius vescantur, Parus qui Origanum tueatur æqua mente. comperias Mandragoram & Strychnum vsque bibentes somno veterno, ipsisque correptos insania, feraci vitiorum messe a crasso, beneque stupenti otio. Mandrones quoque à Ficulnea nauicula. Quid potius huius farinæ hominibus condixeris Anticyræ, ne nauigent. Helleborum bibant, vel Scyllas à sepulchro vellant, Nasturtium comedant? Laconicum ne Tithymalum illis obtuleris, qui proprijs ita lippiunt in rebus? Callamne bibendam nepotibus, non quibus nil Bulbus profuerit, sed quibus nullo opus est Bulbo amara nimis glande. Et qui risu profunduntur Sardonio bene petulanti? Quid Fabarum Arrosoribus, & qui cum his Allia comedunt ad extremam vsque fabam incassum reclamante silentij præceptore? scilicet illos qui Cuminum serere, Ocyma quoque & cantare, spinas colligere, Linum lino nectere, in syluam ligna ferre: Samiorum inter flores in Anthemusa dormitare, Rosam cum Anemone conferre, Anagyrim ad fœtorem vsque commouere, miseroque in agro Filices enutrire inculti solent rudes inepti; vel extra omnes Oleas, intraque aleas irrequieti petricosi, quibus prouoluta certè saxa, nullo vspiam Musco obduci possunt; frustra Byssinis ad virtutem compellaueris verbis: frustra vel Cedro digna loquutus, leguminum nunc messem indicaueris, flores Viticem misisse, maturuisse botrum, dandam sedulò operam litteris, nec cum præterierit quærendam aut è Scylla Rosam, vel Hederam post Antistheria, Mentham bello colendam non esse. Moly nigram, & difficilem radicem lacteum florem: dulcem tandem fructum arduum, sed perutile opus. Satis Biblo vbertatis spicam non ferre grauem nec postulare. Quippe ne intra quidem Apia vnquam admissi, non vitiata Nuce doctrinæ sibi, vel tantillum vt Mydas in Faba comparauerint: talemque ex herbis fasciculum, in quo plus sibi Aloës, quam Mellis compererint sicco constrinxerint Iunco, vel Porrifolio, quo fatui amatores fragilissimo, & igniculos ciente suam sibi crumenam vinciunt prodigentia perditi. Obstiterint potius ficulneo muniti contenti gladio, dum minimè sciunt quantum distent æra Lupinis, quid vile sit, quid pretiosum, non secus viris intermixti, ac Corchorus inter olera. Similes habeant labra Lactucas, nullo tale gramen mansuescit aratro, nullo ferè perit sydere, nec facile radicitus extirpatur. Operæpretium sit nonnulli si auscultent; anguilla ficulneo folio retinenda, nec mirum si, non è vite Rubus, sed è fœtidis folijs odorus Flos, e vepribus Rosa, sique spinosum in prato aliquid quod auerruncandum, paruula interim spina ni bona fuerit; haudquaquam mala. Surculus surculum fert, botrus oppositus botro maturescit. Quercus multis deijcitur ictibus: erumpit fungus in horam, & Asparagi, vel in Augusti culina celerrimè coquuntur: alia atque alia subinde quærenda Quercus. Qui aliud nequit, Cupressum simulet. Aut flos denique, aut Cucurbita. Cedri quidem, at numquam cadentis altitudinem, pulchritudinem, odorum spiritum heroica quæ virtus superauerit fastigio. bona Arbor fructus dabit bonos, mala malos excidenda, & igni committenda, vt quæque ab eis quæ protulerit dignoscatur.

Monitum.

Quid modò Sycomorum, quid Blitum, Betamque insulsa tibi, stupidæ stultitiæ nominibus dedecoras? Sapiant alijs viuentibus, Blitteus fueris tu si quæ ori potius quam cordi sapiant perquisieris, dum & acrius admonuerint, quæ vtve sapida minus, obsonia tamen supplent, tu non inutilis tantum, sed damnosus absumis.

Monitu etiam, vel sententiæ quadã indigitatione picturæ modo

Olea dum conscendentem vitem suis cum racemis horret, Prudentes à vino abstinere monet: Vlmus quæ etiam postquam aruerit sustinet Vitem, & e contra, quæ aridam Vlmum adhuc contegit, & complectitur Vitis, Amicitiam vltra mortem protrahendam. Quercus ramos quæ non protollit in altum, nisi pariter radices in imum dimiserit, firmitati simul ac incrementis dandam esse operam.

Dogma.

Humiles plantæ, quæ calcatæ, & compressæ non minus virent, sed etiam lætius insurgunt, sumendos in afflictione animos, aduersaque tolerando superanda esse monent. Id præter vndique fusum Gramen præstiterit Fœnum Græcum Chamæmel. Hispanic. & muscotæ fere omnes, quæ nobis vias pulchre sternere solent.

Qui conferto à lumine sese contrahunt flores, vt Tristis inde dictæ arboris Lazuræ Iasmirabilis, inflatos, tumidosque dimittendos esse vultus a superna luce, summaque veneratione ac humilitate.

Metl quæ multos post annos cum superbissime multiflorum caudicem, supra adstantes etiam arbores emiserit inde exsiccatur, Triumphos Mundi, & pleniora illa extrema coarguit gaudia, quæ subsequens occupat luctus. Putrigena inde Fungus venenata, qui maxime allicit esca, immanem præsentis, vel leuiusculi boni vim, quo præoccupante, futurum omne quamuis ingentis molis, & emolumenti, vesanis nil prospicitur.

Phallus, qui inhonesta facie, putridusque sua vi frangitur, dum impetuosè promittitur insanos Veneris impetus mole, qui sua ruentes nos rumpunt, demonstrando; absterrere nos valet ab huiusmodi efferatis motibus.

Quid multirepa Hedera præterea? Bacchum ea, siue Osiridem refert, a quo sata, inebrians, & ipsa commansa, concidens inde, annosisque accumbens arboribus, parietibus quasi baculis firmata; in reciprocam ruinam, senectutis ostendit silicernium, quod & in vino. ab hærendo fortè dicta, nexus tenaces, multiplici scribens complexu, quibus male sani Lieo correpti mente ligantur. Labile atque aridum, quod in Mundi fauoribus, ac fortunis notat, & eam beneficijs rependi gratiam, qua sufferentes, diuque sustinentes, nutrientesque arbores in aridam vsque mortem ducit, simulque ruitura prosternit. Poetas interim expresserit, qui pertinacius famæ subnixi humeris exsurgere conantur. viret ea ac pallet, cum ipsis labore nimirum ac nomine.

Arundine iam sagittas vides, & calamos, fragilitatem imbecillo adiumento: & inania, & nodos. confringe, calamitatem habebis, vel nomine, vel absono fragore dicentibus: fasciculos interim litterarios. Quid hic ominis? & litteris, & armis aduersi plurimum imminere, ni firmitatis, & munimenti ab ipsa virtute quod opportunum fuerit apponatur. Vtinam calamis nulla interesset vanitas, nulla obueniret calamitas.

Viscum, quod sua non seminat arbos, nec nutrit, aliæque parasiticæ plantæ, quæ aliena quadra, alieno succo victitant, dum nutrices ipsas exhauriunt; quàm arcendi sint à dorso nostro Parasiti, Scurræ, gnatones, inutilesque homunciones præmonere videntur, præsertim Cuscuta, & Epithimum, quæ è terra subsilientes Linum, aliasque plantas complexu plurimo deuinciunt, & stringunt, maternaque humo prorsus relicta illis inuiuentes absumunt, & strangulant. Meretricum complexus, illasque perplexas tricas apprimè repræsentant; quibus tam illæ, quàm assentatores versuti, subdolique in aulis plures nos vndique circumueniunt, arctèque comprehendunt circumplexos, reiectisque, & quammaxime absconditis propriæ originis nidulis nos, nostraque omnia in se pertrahentes disperdere, consumere assiduè conantur, vt nisi caueamus, nisi cane peius & angue fugiamus, bardi, blenni, fungique profectò simus, miseram incassum spectantes malorum effigiem.

Parænesis.

En quæ commoneant agminatim. Terram ramis quæ petunt, & in multarborem consurgunt sumendas ab humilitate vires, figendas alias, atque alias radices, vt firmiora subsequantur incrementa. Quæ tardius præsuaues producunt fructus, vt Palmaceum omne genus, paulatimque, beneque perficienda opera. Remouendas laboribus difficultates, aperienda quæ obsistunt, illa præmonuerint, quæ in altum proferunt nobis, multoque & præduro occludunt cortice, vt Coccum, Nux, Amygdalus, Pinus. Pulchra inde minus, sed perutili fruge, & quæ asperum & puluerosum quamuis elegantem producunt, & speciosum; formæ haudquaquam credendum; nec gratiæ, quæ iucundo sapore noxam perniciosa inferunt voluptate: expectandum potius graui à labore, & insignem fructum illæ docuerint, quæ amaris ab radicibus prædulcem ferunt. Perutiles dicunt lachrymas, Balsamiferæ, & Copalliferæ Ornus, & tyrax. Patientia famæ odorem longè, lateque diffundi, quæ in suffitus vsurpantur; & splendorem vsque illius per aduersa quæcumque, quæ a concisione lucent ligna; & quæ ferrum ferrea superant medulla, heroicum etiam spiritum interiora induere. Quæ floribus, frondibus, nullo, aut perexiguo fructu abundant, pariter ac verbosos, & elegantes, minus tamen operi deditos viros contemptui esse, vt Italorum Beluedere, quæ virenti elata, sed superuacua Pyramide, ad scopas tandem, & deuerrenda pauimenta damnatur vilissimo ministerio, quo & illi atterere Magnatum Aulas solent. Huiusmodi autem omnia, quæ viroris coma, aut colorum flosculis nimium luxuriant, indeque concipiunt nihil; bene quidem illos redarguerint, qui deliciarum, diuitiarum, nugarum pleni inter inania, semper inutilem

Tab. 10.

ruboremque ex ipso virore contrahas, & abiectis vitijs, animisque ægritudinibus, virtutũ omnium amicimine decoratus in opificis summi Dei Optimi Maximi amorem ascẽdens perfectionem, felicitatem, beatitatem ipsam virentem perpetuò, ac florentem in sempiterni, veris, & incorru-

Virtus Plantæ, Monitu.

incorruptibilium fructuũ Paradiso consequaris.

ſem perterunt vitam, cuius à virore breuitatem, Solſtitialis illa, quæ repentè exorta, repentè occidit Ephemeram. &
huiuſmodi. Suauiſſimam porrò etiam illis virtutem, qui initio minus oblectationis ab eius cupiunt, præſertim Mu-
ſarum ſtudijs ipſius Muſæ fructus admonet, quibuſdam cum primò guſtauerint minus gratus, qui deinde eo reuereri
nequeant affatim. Pomum ex Arbore vnicum Cacho referunt, ſed prægnans pomis, Troianum dixeris pomum:
ſubmonuerit cumulatis viribus ab eodem Viro plura Virtutis opera, quæ diſiunctim a multis vix fierent patra-
ri poſſe.

Profectò quocumque amœna per hæc vireta diuertere, animoque excurrere volueris aliquid arripere erit, quo iuuari
in moribus poſſis. Iam autem ad virtutum ſummam, & complementum quo perficiaris, vel te nolentem & inſanum
impellant Plantulæ, & pertrahant. Tribulus ita te benè tui ipſius conſcium [liceat quæſo] tribulet, vt aquas fun-
das, vt in illis eam conſpicis fluctuantem, ex oculis inquam quibus plurimum, ni fallor, deceptus es. Aptiſſime
quidem à Tribulo mente noſtra ipſamet tribulata. Aſperi corticis fructus eſt medulla ad cibum, ad panem vſque
dulcis, gratior ſuccus præfractis aduerſis atque exantlatis. Inter aculeos cibus abſconditur, paruulus, caducuſque
inſidet qui appareat floſculus; non enim rerum facies aut ſpecioſa quæ videntur, ac defluunt, ſed quæ reuera conſi-
ſtunt curare debemus: quæ inania, quamuis pulchro obueniant aſpectu, ea minimè morari nos poſſint, quominus
ad ſolidiora properemus. Circumſtat Lacuſtris aqua, totam ne obruat, conceptis illa ſuperius ſpiritibus exerto ſe
vertice ſuſtinet; fruſtratur fluctuum impetus ima ſolo innixa radice, nec fibris ſe credit per aquam ſparſis. Ita
obuerſemur Nos in huius vitæ fluctibus, vt quamuis nutriant, circumſtent vndique, ſubmergere tamen nequeant,
ſpiritu fultos, & ſuperiori eminentes parte, ſupraque firmam fundatos petram. Repentè ſi ſuccreuerit aqua,
hæc admirando erigitur niſu, & elongatur ad aëris retinenda confinia, vt nullo pacto ſuperata remaneat. Decre-
ſcente retrahitur humore, ſumendas ita nobis vires, & modos, ne tenebræ, ne aduerſa nos comprehendant, aut ſub
mittant, refringendos ſtatim ſuperbientes ſpiritus, ne inani vllo efferamur impetu: contrarijs proſperis æquè rebus
ſeruanda temperatio, hiſce vt mitiores, illis fortiores fieri poſſimus. Vlterius. Aquarum hæc alumna medijs in illis
victitat, nec tamen aliquid fert, nec concipit niſi cæleſtes impluerint. Quæ certè inferius circumſtent bona, po-
tius bonorum imagines quamuis alant, retineant, abſque vllo tamen fructu ſteriles nos, miſeroſque ſemper habent;
ni è ſupernis viuis illis fontibus inexhauſtis imbres deſcendant, qui nos beare valent, fructuque felicis gratiæ per-
petuum ditare, ac implere, ne iterum ſitiamus. Quos dum iam animo fontes deſideras, reſpice noſtræ huius felicis
Tribuli faciem, vt amplius, ampliuſque te prouehere poſsit. Triquetra dico folia, triplicem coſtarum diuiſionem,
triquetrum fructum & vnicum, immò vniualuis indiuiſi ſeminis, interiori cordis figura. Lege hoc in plantis, vel
Trifolijs innumeris, & Trinitate inde dicta, additis, admirabile myſterium; vt ad ſacroſanctam Triadem cor totum,
& mentem erigere queas. Recole Creatoris ſummi erga te in hiſce notis beneficia, vel in hiſce minimis admirandi
opificij ſigna. Vt quocumque tempore plurimum proficere poſſis, dum quauis die Tribulum cum floſculo, & fructu
inchoato medio completo, tenello, & ſolidiori, reſpectas. Potentiam recole ineffabilem. Sume & Nati ex San-
ctiſſima Virgine Redemptoris figuras, quæ ipſius exortum, quæ paſſionis illius [quæ in tui gratiam in Olea Pacis,
Palma victoriæ; veri roboris Quercu, in multiplicis trophæi arbore, in victoris Cruce triumphali, in ligno vitæ
deuicta mors eſt] ſacra inſtrumenta ſubindicent. Vniſeminis Tribulus concluſo vaſculo, è puriſſimi candoris nu-
cleo, ita germen mittit, vt illud ſemper integrum permaneat. En Virginei partus figuram, quo Natus Vnigenitus
habitauit in nobis, exprimente id in herbulis natura quo ipſa ſuperatur vniuerſa, quo omnifariam extupeſcit ingen-
ti miraculo. Iam & Tribuli aculei diras illas pœnas, ſed & clauos ipſos & ſpinas deſignare videntur, quæ congeſta
in Paſſiflora Granadilla, alijs dicta propè flumina inexpletum lugente humo, prolata tibi habes. Exſurge igitur
cum Tribulo bene cordatus per aquam, cum Palma per aërem, cum Palma, quæ terram ita deſerit, vt vix ipſi ad
trahendum ſuccum filis appenſa remanere videatur; Cælum ipſum pete, vt ipſiſſimam Palmam victoriæ arripere
poſſis, & Cælum violenter rapere. Extolle à Tribulo, & Triuniformibus herbis à Paſſiflora, indeque ardentis ſpiri-
tus Acriuiola, quæ in flammeo, & ſplendenti flore igneas tres linguas Sancti illius Amoris perbellè depictas re-
fert, quæ lituris munerum ſeptenarium etiam ſignat, ternarium ſemine complet. Cor, & mentem extolle,
diſce à Solis flore, Phaſeolo, Lupino illo horario, Heliotropijs omnibus, Selenotropio, quæ inferiorum
cum ſuperioribus nexu lumina reſpiciunt naturæ, quæ ad creatum vertuntur Solem; vt ad Increa-
tum Maximum Optimum Sapientiſſimum Patrem Luminum te conuertas, & admirando ex or-
dine conſtructione viribus multitudine morum documentis, ſacriſque figuris ſtirpium, Opi-
ficis Omnipotentis amore incenſus, virtutes per omnes, vel minima purgante Ezon
excuſſo quouis mortali, quouis inſenſo Tribulo, ad Cedrum vſque per Miſe-
ricordiam, Pietatisque eo notata opera, ex bene fragrante incorru-
pto, maximeque efficaci ſpiritu proueharis, atque ita excellas ad
ipſam, vt Felicitatem, Beatitatem ipſam propius, propiuſque
accedere valeas: ad quam vel minimæ, contemptæque her-
bulæ, vel ſuis aculeis, ac tribulis; excitare te, atque
incitare potuerint. Hæc, hæc monendi pictis
in ſtirpibus vis, ni ignauus prorſus,
ac ſtupidus obſtiteris.

Plena concione excitatio.

Audiſti loquentes chartas: antiquius loquutas, nec arte, aut mangonio adiecto, ſed ſponte ſua ſtirpes, ſcito. quippe folia hæc, ita exſcripta inuenies, vt abundè perutilis doctrinæ fructibus mentem ipſam perficere, & cõplere valeas, nec alio ea, quàm Summi Opificis ſapientiſsimi calamo notata ſunt, vt tecũ vndique in rem tuam colloquantur.

Quam plena in agro, in Eremis ipſis Bibliotheca, quam multi & monitores, & Magiſtri docet Religioſa illa ſolitudo: monent confertim ſacra illa nemora, ad Chriſtianã pietatem virentes, creſcentes vbique libri aperiuntur, nec credas antiquos illos ſummæ probitatis Patres in huiuſmodi receſſibus, chartaceis carentes lituris deſides fuiſſe; qui tali aſſiduè lectione perfruerentur, qui talibus in cõtemplationem impellerentur ſtimulis, pellicerentur doctis amœnitatibus.

Tab. II.

Elucet in omnibus Creatoris Maiestas. Porphyrio non Thus neque aliam victimam antiqui, sed folia velut primam pubescentis Naturæ lanuginē manibus decerptam Dijs adurebant, quo signo Deum Creatorem testabantur à quo herbæ & quæcumque in terra orta sunt. ferebantur & Rami, germinibusq; omnibus venerabat, quadam exprimi solebat, veluti primo nutrimentum, & incrementum obtinentibus, fructumq; promouentibus. Myrti Palmæq; appensis Perseæ Arboris fructibus gestamina, cor, & linguam Deo dicandam esse, Mysterium habebant Hebræi, figuris vt superius designantibus. plura quoq; accedente igne ad odorem, calorem vsque & lucem.

Decor — **Nobilitas. Fama.**

- **Honorum prærogatiuis.**
  - *Mysterijs nonnullis antiquæ superstitionis.*

Eatenus quidem, vt Numen habere credita sint Aegyptijs Allia, Cœpæ; ridet moralis Satyra Numina
in hortis nata. Acria fragrantia, immo lacrymosi odoris Numina. Et Quercus apud Gallos, quæ suos
Sacerdotes sortita est, & Driudas inde dictos, & Dodoneo Ioui sacras, quas Vocales etiam dixe-
runt cum Columbis, & in Vrbis Exquilino Quercetum, cui Nymphæ illæ Viræ Querquetulanæ di-
ctæ præsidebant. Adde & Fagum, vnde Fagutal, sacellum Iouis cum Fago sacra, vel Fagetum in
Exquilijs, in quo templum Iouis Fagutalis. parum enim retulerit, si Plinio auscultaueris, vel Varroni.
Colitur Ficus Arbor Plinio in foro ipso ac comitio Romæ nata sacra fulguribus ibi conditis. Ruminalis à
Romuli Lupa. Nauia ad Puteal Libonis. Certè & Solis arbores Lunæq. ad Alexandrū oraculis claras
aliasq. sacras cum ipsis Lucis abunde apud Antiquos comperies. inductā sæuis illius rabidæ Erisich o-
ni perniciem, quasi à Cerere, & Nymphis vlciscentibus, & Quercus, & Nemora impie excisa, quæ
ipsis dicata erant. Oschophori ramos in sacra ferebant. sceptrum Iouis eius edolatum ligno Cupressi
honorem dedit apud Pythagoreos. Antiquiores rudesq. magis è Quercubus ac saxis nati dicti sunt.

A Diuis & Heroibus inuentoribus dictæ, vt Mercurialis Artemisia Heraclea, Chironium.
Sacro apud Antiquos vsu, virga Ianalis. Spina nuptiarum facibus auspicatissima à Sabinis vsque raptis
triumphalis Laurus, princeps autem Verbena, siue Herbena inde Hierobotani dicta, & Sagmen; &
Cincinnalis, multi quidem & nominis & nobilitatis apud Romanos nostros, dicente Plinio, nulla Ro-
manæ nobilitatis plus habet, quam Hierobotane, è qua sacrarum decermina frondium, quæ à Legatis
ferebatur ad hostes, qua Iouis verrebatur mensa, domus lustrabantur, purgabantur, sternebantur
Aræ. Peruia ferebatur Verbena ius sacratum Ioui iurabatur Sagmine, cuius nominis & aliæ herbæ
participes fiebant, cum sacris vsibus adhiberentur, expiationibus & Amuletis à Græcis quoque ea
plurimum adhibita. Ab ea denique & ramine vt vulgaribus & quouis pede tritis Herbariæ autho-
ritatis plurimum, Verbenarijs quoque dictis. Altius quæ ex Reccho Indorum Sacerdotum Fanaticam
Ololiuhqui serpentum prudentiam, sapientum quoque herbam vocatam, cuius vicem læuis Smilax cum
Dorychnio perbelle subire inter nostrates possent, lymphatis mentibus.

Dicatione qua nimirum Antiquis Olea Mineruæ, Myrtus Veneri, & Hedera cum Ferula Baccho, Cereri
spica, & Cerealia inde dicta quæcunque. Quercus Aesculus & Iuglans Ioui, Pinus Cybeli, & Pani,
Populus Herculi, Laurus & Lotus Apollini, Cupressus Plutoni Proserpinæ, Diti Siluano, Acer Sty-
pori. Gramen Marti, Abrotonum Isidi, Heliotropia & Helioscopia omnia Soli, Narcissus Furijs,
quibus Aconita potius ex furiali veneno.

Admirandis proprietatibus. vt luce Baaras Iosephi Aglaophotin Nictæretum, & quæ huiusmodi dicun-
tur. sunt ex nuperis, quibus & Ophioglossum, & Aster Atticus luceant. omnibus quidem ligna ex popul-
neo, & querno genere quædam in putredinem humefacta, lucem mittunt. Aproxis Pythagorica Ne-
penthes Homerica si hæc luctum, si dolorem arcet; si illa in ignem vsque violentissimum sua ad se ra-
piens ex rect iura. addat Chrysophilus vtut doio'us, quæ ab auro & in aurum si vllæ refulserint po-
tius pulchri nominis causa.

- *Celebritate siue rei siue nominis apud Heroas.*
  - *Sophos.*

Venerata Pythagoræ Faba, qui ventri indulsit, non omne legumen, quam nec dentibus vnquam, nec
pedibus conterere voluit: siue præcepto ænigmatico, siue ex cremore illo sanguineo & Mysterijs
a Luciano derisis, de quibus supra.
Iuramentis Socraticis nobiles Quercus, Platanus, Brassica, quæ non tantum inter Acriolera præcipua
sed omnes inter herbas antonomastica dignitate prolata. Eius laudes apud Catones, & Antiquos Patres
confertas habes, immo eam vnicam Romanis sexcentis annis & cibos dedisse, & Medicinam fecisse
notum: dedisse & fastidij ac mortis prouerbia solemnitate sua, repetita scilicet, recocta Crambe,
& quæ maledictis famam obtinuerunt Cuminum atque Ocyma. Lens inde Aesopica prætereunda mini-
mè est, vtpotè Philosophorum plurium cibus.
Celebratæ à Poëtis; alijsq. extra rem plantariam scriptoribus, vt Dictamnum, Amaracus, Acanthus,
Caltha, Amellus Virgilio, Lotus Hyacinthus Homero & Crocus, cuius vel a Troianis temporibus ho-
nos. Viola Lilium & Rosa à pluribus præsertim bibacissimo Anacreonte. Florilegi certè & floriloqui
Poëtæ omnes. laudentq; modo Tulipas & Anemones, quæ & primas hodie in hortis, & secundas & reli-
quas omnes habent. Lepidus Plautus formidolosas herbas habet, dum sceleratam Sinapim terit, tri-
stem antea dederat obsoletus ille Romanarum Musarum parens Ennius sociam mœsto Cepe. Moly &
Mercurio & Homero & Veneficijs nobilis destructis, vel potius Virgiliano Lusu ad hortorum custodem
relata: fascino quod præfiscine non egeat.

  - *Proceres alios.*

Dignitate Floris Indis Regibus Coatzon Tecoxochitl Lyncea nostra magno in pretio, in qua scilicet
figura colores, colorum mixtio, simul colludere videntur, ipsæque maculæ conspersæ pictoribus quos-
cunque lusus eludere.
Præstantia ligni, Ebenus Neroni allata, rara vsque à fine Imperij, tertia in tributorum auctoritate. à Pom-
peo Magno in Mithridatico triumpho ductam arborem hanc miratur Plinius. Nostra verò ætate nec
rara, nec vniusmodi, nam præter nigerrimam, subfuluam, violaceam, immo & purpurei decoris habe-
tur, dum bene nummata Principum marsupia Naturam non solùm obstetricis officio magis iuuant, sed
eam noua semper concipere & parturire compellunt.
Odore primo & viribus Balsamum apud Iudæos (quibus & Aegyptijs concessum) horto regio magna
æstimatione habitum, Vespasiano ostensum, quo in frutice sæuiere Iudæi, defendere Romani, &
dimicatum pro eo, vt Plinius refert, Fisco inde ferente.
Ad Coronæ vsque publicum honorem non sine mysterio Laurus, Quercus, Olea, Myrtus, Hedera,
Pinus, Baccharis, Apium, Gramen protractæ, vt in præcedentibus, plures verò ex odoratis cum flori-
bus ad symposia, & res venereas. Porro Myrtus Principum frontes cingere solita prouerbio locum de-
dit quo Coronam myrteam ambire quis diceretur. multo Palma nobilius, à qua quod inclyta post facta
tribui solita esset, Palmarium facinus heroicū appellaretur. Ironicè contra reprehenderetur quod secus.

- **Dignitate, claritate, plantæ decus.**

Lauri honores, & titulos antiquos & recentes belli, & pacis quis affatim dixerit? multa Plinius, plura forte nostri temporis scholæ, in quibus sunt, qui lauream sumpserint, qui affectent lauream & laureati, & à fructu baccalaurei ante fructum.

Inuentione ab ipsis Heroibus nomen sortitæ, vt Lysimachia, Gentiana, Telephium, Euphorbium Carlina.
Laserpitium Cyrenis numismatibus expressum, Batti Silphium a summo honore dictum, in noui ratique
honoris prouerbium vsque Romæ ærario adseruatum, medicamentis. condimentis, odoramentis fa-
mosum.

- —Præsigni illustri ad publica vsque signa.

Spica apud Campanos numismatibus etiam effigta, quos felices prouentu reddebat.
Quo pacto Orno, & Fraxino apud Calabros Manniferis Arboribus idem honor deberetur. Fraxinus
certe Homeri antiquiora præconia obtinuit. Linum Plinij, quæ cur sibi quoque vexilla non signaue-
rit quæ reliquis constituit omnibus & maiori quidem laude nostris sæculis? quæ scilicet illi Aegyptum
admouerat Italiæ: quæ ligna misit omne per mare, quæ terras, regionesq. dissectas vinxit in vnum; ea
mentes colligat hominum, iura ea stringit Regnorum, Linum inquam eiq. proxima Cannabis & qui
herbularum nerui aut dilaniati aut contuli nobis Phytocharisma proferunt.

- *Splēdore quodā ex qualitate notabili.*
  - *Vsus nobilitate ipsa.*
    - *Peculiari, vel insigni efficaci.*
      - *Alimētis & alijs ad victū primis.*
        - *Necessarijs.*

Triticum, Maizium, Vitis, Olea, Palma dactilifera, Cacaoatl Recchi, Linum: ex Panis, Vini, Olei,
potionum, vestium laudibus, ex vsu quotidie repetitis.
Secundas aliasq. plures è frumentis ferunt ac leguminibus, è pomiferis, bacciferis, arboribus, præ-
sertim Amygdalus, Prunus, Pyrus, Malus, Cerasus, Tzapotl, Ate, Anona, Recchi. Ficus præfer
non quod Carthaginem à Catone, à Romano Senatu extinxerint, sed Darij quod palatum permo-
uisse, adeo potuerint Atticæ; vt Bello Persico causam dederint. Scis de Palestinæ grandioribus
Racemis: adiunge Narsetica poma quæ in italiam Longobardos excitarunt.
Sed primo fortè loco apud Canarios Fontarborem illam reposuerim, quæ aquam [à qua profectò tam
multa viuentibus] sola ministrat.
Sacchariferam mediam interim Arundinem fecerim, cuius Saliresinæ [vt ita dicam] an iucunditas
vel vtilitas potior sit, in cibis, condimentis, fructuumq. omnium conseruatione; non facile discre-
ueris. Medicina commendat. Collaudat cibaria. Luxus extollit; vt bene sapida etiam crystallo ho-
rarios fructus inclusos, perennes, gemmeosq. simul reddiderit.

        - *Iucūdis.*

Prunuli nuperorum in Latio & in Vmbria, præsertim fungilli, Boleti antiquorum, Pepo, Melopepo, Tu-
beres, Tubera, Musa Orientalibus, Cerebrassica Cypria, Asparagi Cæsalpinorum, Chamariphes te-
nella germina, præcipue è Circeo monte Caëtanorum Ducum consang. nostrorum.

      - —Intercedat hic census ille apud antiquos infelicium arborum, ita vocabant fructu carentes & fruge, religione damnatas, quæ seri minime solebant. addebat superstitio dicatas Inferis præsertim nigrum ferentes. Felicitatis titulus à fructu alijs erat.
      - Medicina, & Artibus diuersis
    - Multiplici vtilitate
  - Existentiæ numero
- Facti alicuius memoria

in sequenti pagina.

Betonica.

Plantæ decus — Nobilitas Fama — Titulus Plaga

Si vitale lignum, si vitæ ex lignis succos, vel frumenti adipes, & quæ deinde olea ab hisce inferioribus ad superna elato reuerenter animo in sacris litteris respicere volueris; naturæ huius præstantiã, veròsque à summa natura honores, nonnisi cum ingenti mentis fructu percipies.

Victu in praeced. pag.

Medicina.

Betonica, de qua & Apuleius & Musa libros antiqui plenos, nuperis etiam prouerbio indicantibus omni-
modam in medicina potestatem. subnectamus libro quoque donatas à Iuba Euphorbium, insigni certè
vel à fortunis authore, à Themisone inuentore Plantaginem, à Marcione Raphanum, Diocle Rapum,
Chrysippo Brassicam, celebratas inde Musæo & Hesiodo Polium, Erasistrato Lysimachiam, Anthemi-
dem Asclepiadi, Artemisiam Dioscoridi, Moly Homero, pluribus quidem laudibus Vrtica Phaniæ. De-
sumatur vtrinque nobilitas à facultate scilicet & Scriptoribus. Malua Aristalthæa præsertim Græcis
dicta & Omnimorbia, Betonicam æmulabitur. de Maluæ. & Asphodeli bono non sine prouerbio Hesio-
dus. ex hoc cibus cum Ficis præcipuæ voluptatis Plinio, Epimenidis Platoni, Abstrusæ adducantur gran-
dioribus titulis. Semmion apud antiquos à potentia maiestate appellatam, Theombrotion, odorata
illa Regum Persarum. quà aduersus mentis, corporisq. incommoda vtebantur. Dodecatheon maximæ
auctoritatis, omnibus quæ medebatur morbis.

Longè quoque petita China radix, quæ à Sinensibus nostro sæculo dictis, quos Sinas antiquos faciunt
regni nomine decorata mittitur. Quod certè difficulter recens, nec nisi multa pecunia haberi possit,
celebratur sæpiculè à Medicis, ægrotisq. illis præscribitur; quos curare ipsi vel nesciunt, vel nequeunt,
vt quæuis culpa à Medico, in medicamenti defectum, vel impedimenta leniter elabatur.
Cozomecatl Recchi omnes antecellat, cuius prorsus admirabiles recensentur lib 6. cap. 57. facultates.
Peço, siue Tabacum, quam merito Panaceam Americanam Terentius noster dixit. Tabacologia peculiari
libro à nuperis conscripto, quæ etiam famosos hymnos nostris diebus obtinuit, libellos certè Viscum
Quernum, [Antiquis Gallis omnia sanantem magna religione petitum, auro desectum, cando exceptum
sago, è Cælo missum, Druidis cum sua arbore nihil sacratius] & Chymicis Persicaria, atque Helleborus
sibi adsciuerunt.

Vsus nobilitate — Peculiari efficacia in — Artibus diuersis — *Tingendi*

Isatis Glastum, qua à cœruleo, plures colores parantur, iuuantur ferè omnes, Achiotl Recchi, à tingendi
viribus dicta, Lutum, Crocus, Cyanus Viola, à quibus colores ipsi denominati.

Materia

Castaneus ædificijs perutilis, vnde Arborum Regina ab huiusmodi fabris nuncupata, quod lignum trabi-
bus, tabulis, amphoris, vasis, & quidem nullis aquæ temeratum iniurijs exhibeat, fructusq. simul in
panem & obsonium: cui Quercus successerit. Obedientissima Fraxinus quocumque in opere.

Cælãdi sculpendi

Fagus vnde Guttus ille Faginus Curij, & diuini opus Alcimedontis Virgilio, præter quæ fructus laudes ali-
bi à nobis nec frustra indicatæ, cui in simili materia Acer non tantum mensis dicata.

Vitri &c.

Kali. Nec ars ferè vlla peculiaribus suis stirpibus destituitur, quarum vtatur ministerio. Vel sola Nar-
dus priscos vnguentarios multiplici opere detinuit.

Multiplici vtilitate.

Palma Indica Babyloniorum, quæ in ipsorum commodum, Medica subsidia plura, Frumentum, Oleum,
Lac, Butyrum, Saccharum, Aquam ardentem, Vinum, Acetum, Aedes, Naues, Vasa, Arma, Zonas,
Mantilia, Storeas, Rudentes, Ignes. quid? ad trecentum sexaginta dicunt quæ exhibuisse fertur.
Papyrus Biblus, è qua phyluris chartas vnde præstantia inter herbas, ex ipsa Papyro Nauigia, Cym-
bas, Fiscellas, Stragula, Tegetes, Vestes, Calceos, Vela, Elychnia, Funes, Armamenta Nautica
varia, vtensilia Vasorum, ligna è radicibus, Coronas è flore, cibus è crudo, ac decocto succo, &
scapo interiori potius, qui antiquis torrebatur in escam, & frequenti quidem, summoque adiumen-
to, vnde merces tandem amplissima Herodoto, Theophrasto, alijsque testibus. Nec desunt qui pa-
nem ex ea dicant.
Spartum Hispanicum, æmulatione quadam subsequitur. e quo Sportas quasi Sparteas ni ab asportando
mauis, Corbes, Fiscellas, Piscinasq. omnes, Soleas, Calceamina, Pileos, Cola, Vrnas, Amphoras, Re-
stes, Rudentes, Nauium adiumenta plura, crassioraq. ad saccos fila, strata, ignes, Faces, Nexus, &
quæ non ad Villaticam illam Catonis supellectilem? vnde contempta quamuis nullo decore, aut hilari-
tate spectabilis merces. inferenda, tamen ad orientis ditissima promptuaria deportetur.
Metl Recchi: Mellita, Mellea, Aloes Americana nuperis nostris. Vinum, Acetum, Mel, Saccharum.
fundens; fila; acus, vestes, sutoriam omnem; restes, sepes, quæ claudunt, quæ ligant; Ligna, Tra-
bes, Clauos, Imbricem, domum, quæ excipiat totam; ad litterarias, vsque quæ moneant, schædas.
Morus, vel vnius Serici perquam decoro emolumento.

Splendore ex notabili qualitate.

Additum & pretium stirpibus & metallica pensatio. Delphico Apollini ex auro dicatus Raphanus Beta ex Argento plumbeũ Rapum. At Rapa quibus nunc Interamnia fruitur Nursia iam olim superbijt, candorem & magnitudinem habuere; cur non cessit coloris iure fatuæ plumbum Betæ? Aurum hodie certè Agallocho debetur, quamuis naribus nõ palato famuletur supra quam duplici ad illud ratione præstãtissimi Calambac: ad oculos verò tantum relata, minora munera Martiali aurea quam Citrëa Atlantica illa; paria hæc cum Auro Varroni. scilicet Citri Cedri, Citrij, Mediciq. seu ligni, seu fructus certa præstantia est vt incerta distinctio. Loti patulæ ramorũ opacitate lasciuæ nobiles Crassi, & Domitij exemplo pretium dicant Arborũ. Vidimus affabrè obrizo ex auro rutiloque ex argento expressos flores & folia inter gemmas ac delicias Principum.

Existentiæ numero, ratione. — *Raritatis.*

Palma in Italia; Musa in Sicilia, Styrax in Europa, Vitis apud Septentrionales, & quæ Peregrinæ, aut
Exoticæ implantantur non suis locis, vt vix vna aut altera studiosis Botanicis ostendi possint. Balsami
autem raritas, vel in ipsa patria fuit, ni in Iudæa pariter peregrina planta extiterit, & Indiæ potius
incola, quod facilè suspicamur.

Frequentia.

Thymum in Hispania cum Sparto, Ladanum in Cypro, Hoaxacan Guayacan in America, Rhabarba-
rum & China inde dicta, forte & Cinnamomum; quasi Cinæ Amomum Dar- Seni sin c, transitu apud
antiquos Sinas; Aurantia cum tota familia in Neapolitanis; Styrax in nostra ditione Meduliæ, Patuli,
ac Cælij montis, & in nostro Iani monte ad Albuneam Bulbelleborus. in Nucerini Apennini iugis
Tragacantha. in Creta Dictamnum, in Rhodo Aspalathus, Lotus cum Papyro in Aegypto, ad Ge-
nesareticum Lacum odoratus Calamus, in Cilicia Crocus. Et quæ patrium nomen secum tulere, vt Ce-
rasa, Cydonia, Punica, Serica. Castaneæ Thasiæ, Nuces Damascenæ, Michuaçanica Chichyme-
capatlis.

Vocabulum si Etrusco more premis nobilissima omnium Vrtica erit, vel communi diuerbio quod omnibus facili negotio innotescat, nequaquam, vt dignoscatur luminis indiga. si famam ad populi palatum examines vtilissima Brassica illa multis & offis & nominibus.

Facti alicuius memoria. — *Historica.*

Sacra, vt Rubus ardens incombustus, Sycomorus Zacchæi, Ricinus Ionæ, Colocynthis Prophetarum,
Mandragora Rachel.
Heroica, vt Larix Cæsareis in bellis. Cornus nostra, ex qua Troianus equus, & Herculis claua iaculis
etiam & militaribus hastis. inde Fraxinus vtilis hastis Ouidio dicta, & Achillis hasta nobilis. Ficus
Ruminalis Romuli, Boletus qui Claudium inter Diuos retulit Neroni, de quo lepida Senecæ Apocolo-
cynthosis. Palma apud Mundam Iulio sobole felici columbarum nidis frequentata. Delphica Plata-
nus Agamemnonis manu sata adde tamen pulchriora. prodijsse Helenium è Quercu suspendij famige-
ratæ Helenæ. pullulasse herbã è anguine Orphei, quæ inter Bacchi sacrificia citharæ sonum emitteret &
è sepulchro Bebrici Regis in Amyci potu insanam illam Laurum, cuius ramuli illati nauibus iurgia
faciant donec abijciantur vndè & prouerbium. durasse ad Plinium vsque Oleam Argis ad quam Iouiam
Vacca alligata ab Argo, alia Athenis à Minerua in certamine editas & Oleaster Olympiæ ex quo Her-
cules coronatus, & quæ Aphricani sata manu: literatæ Vaticani Ilices & Tyburti: Palmæ Deli Apol-
linis ætate. Platanus ex qua in Aulocrene pependit Marsya, Amygdalus suspensæ Phyllidis virore
amisso. Romana Lotus, ad Lucinam, & Capillata Vestalium & Vulcani æquæua Vrbi. Alnusq. po-
tius extra Theatrum in Atheniensi posita foro intra tamen prospiciens quæ prouerbij ab Alno spectantiũ
causam dedit.

Miratur ita Lithospermi speciem Plinius vt nihil se maiore inter herbas cum miraculo aspexisse dicat, tanto decore veluti aurificum arte alternis inter folia candicantibus Margaritis tam exquisita [inquit] difficultas lapidis ex herba nascentis.

Fabulosa.

Laurus Daphnidis, Pyrami & Thisbes Morus, Panis ac Boreæ Pinus, Amaracus ille puer Regius vnguen-
tarius, Smilax Croci amore infelici commutata. Hyacinthus, Narcissus, Adonis, Anemone, omnisque
florum turba, quorum pulchriores præsertim, vix absque Nymphis, Amalijsque: vel priscis, vel no-
stris sæculis reperias; vix absque Veneficæ Veneris veneno, quamuis spuma Cerberi, vt in Aconito
excitauerit.

Decor concinnitas pulchritudo. — *Symmetria dispositione.*

Hilaris vt Arbutus, Punica, Amaranthus tricolor.
Tristes vt Iuniperus, Morus nigra, Suber corticosus rudis.
Decora vt Laurus, Platanus, Ilex, Aquifolium, Iasmirabilis, Ricinus, Rosalthea. superet Platanus re-
tento per diem Xerxe spectante auroq. ornante, & monilibus & superioribus titulis.
Speciosa in sacris Olea alias Abies; Agnus castus, Passiflora, Flos Solis, in Abiete rectitudinem, alti-
tudinem, ordinem, speciem certè omnem, simul conspexeris. obscuritas hinc eximit Cupressi pyra-
midem, dum mœstam facit.
Pulcherrima vt Citria, Aurantia mala, vnde Ghets Hadar in sacris; si flores fructus, frondes; si faciem
odorem, respicias; si densum virorem, & in topiarijs obsequium, non Myrtum dumtaxat, sed
Cupressum quamuis funebrem, Iuniperum tristem, Buxum fœtidam adnotaueris.
Deformis, aut pulchra minus horridiuscula Rubus Aesopi testimonio, Atriplex, Portulaca, Eruca,
Polygonum.

Aspectu exteriori ipsisque coloribus.

Conformi facie vt Quercus, Ferula, Saluia.
Deformi insolenti, vt Tune, Dracunculus, Palma, Cotyledum, Kali, & ex imperfectis plures.

Tab. II.

Tab. 12.

- Nomen primum.
- Cognomen quandoque duplex, aut etiam triplex, & Scriptoris quoque addito, prout ipsa distinctio exigit, a proximis, vt discerni possit: & sæpe certe desiderandus pronominis demonstratiui vsus.
  - Simplex, vt Viola.
  - Cōpositum, vt Ionthlaspi, Lilionarcissus,
  - Proprium vnius plantæ, vt Cornus.
  - Plantarij generis, vt Arbor, Frumentum, Olus, Tergifœta, Humiflora.
  - Certum, Taxus, Olea.
  - Dubium controuersum, Delphinium, Othonna, Lampsana.
  - Legitimum, Cicuta.
  - Spurium fictitium, Ageomoron.
  - Casu impositum, aut saltem minus cognitum, vt Iberis, & pluribus hucusque Ammi.
  - Ratione
    - Figura, Similitudine, Analogia: Aster Lunaria, Scorpioides, Ophioglossũ, Psyllium, Ricinus, Vmbilicus, Cotyledon, Zazacilin, Theoquilin, Delphiniũ, Orchis, Buglossum, Hipparis
    - Aliarum plantarum, vt Chameactis, Chamepitys, Tlacapolim, Ahuapatlis.
    - Numero Trifolium, Quinquefolium.
    - Magnitudine Hypposelinum.
    - Compositione, Millefolium, Cempoalxochitl.
    - Sapore. Oxys, Oxalis, Cocoxihuitl.
    - Colore Iris Tlaxochitl Rubia
    - Maculis Lyncea, Flos Tigridis, Dracunculus.
    - Odore Smyrniũ, Garosmus, Alliaria, Scordiũ, Coahyelli, Ptarmica.
    - Proprietate quadam, Texaxapotla lapidum perforatrix, Heliotropium.
    - Conditione propria, Adiantum.
    - Generatione, Hemionitis.
    - Vi Galion.
    - Facultate excell. Agnus. Hepatica. Sydetitis. Aristolochia, Phabuame, Cuipatli, Fœminarum medicina.
    - Facultate multipl. Panax.
    - Animalibus Chelidonium.
    - Appetitu bestiarum, Cattaria. Apiastrũ, Ornitnogalum.
    - Loco Potamogeton, Parietaria, Halimus, Hydropiper, Oreoselinũ, Ahuapatli, Texcaxiluitl.
    - Patria Lycium, Persea, Agaricum Colchicum.
    - Regione Chichimecapatli.
    - Inuentore Teucrium Teuquililtic, Gentiana Achillea. Cortusa.
    - Dignitate Herba sacra, Imperatoria, Herba Regina, Angelica.
    - A membris antonomasice Folium, Radicula. Radix ital. Raphanus. Foglia, Cauol Brassica Italis.
    - Sanctorum dicatione S. Mariæ. Mentha Græca. S. Claræ. Valeriana. Aliæ, de quibus peculiari opere I. Bauhinus.
    - ab Heroibus, Heraclea, Chironia, & aliæ antiquis.
    - à fabulosis, Adonis, Hyacinthus.
  - Eruditorum. / Vulgi.
  - Antiquorum. / Nuperorum.
  - Theophrasteum. Dioscorideum. Plinianum. Mesues, & Serapionis, & aliorum. D. Fab. Columnæ Lyncei. N. Ant. Recchi. P. A. Matthioli. C. Bauhini. C. Clusij. & al.
  - Officinarum. Artificum. Populare.
  - Botanicorum. Poëtarum. Aliorum scriptorum.
  - Latinum, Græcum, Hebraicum. Germanicum, Italicum. Mexicanum, & aliarum linguarum.

Hic Plantæ anceps, & controuersa Auctoritas, quæ maxime agitatur, dum Critico examine perquirere opus est, non tantum antiquorum vulgatissimum dixerim plebeculæ olusculum, nempe Lampsanam; sed & ipsissimam Fabam, vt Dodonæo videtur.

- Litterale librorũ scilicet, & scriptorum
  - Eruditorum.
    - Antiquorum.
      - Legitimũ
        - *Theophrasti, cuius profectò adhuc plura, vel incognita, vel minus cognita, nec mirum si nobilioribus dumtaxat ille ingenijs scripserit.*
        - *Dioscoridis pertrito quidem volumine tam multis Cōmentatoribus peruoluentibus, declarantibus, litigantibus; sed prima in Botanicis vtilitatis.*
        - *Crateuæ, cuius pauca quæ referuntur.*
        - *Plinij apud quem aliorũ multa exscripta prostant, nonnulla autem perturbata.*
        - *Galeni, Hieroclis, Nicandri, Pausaniæ.*
        - *Serapionis, Actuarij, Aëtij, Aeginetæ.*
        - *Mesues, Simeonis Sethi.*
        - *Apuleij, Vegetij, Celsi, Cassiani Bassi, Scribonij, Festi Pompeij, necnon Varronis, Columellæ, Catonis.*
        - *Macri, sed Marbodei, aut cuius? plura qui cecinit.*
        - *Homeri, Virgilij, Ouidij nonnulla obiter illustrata, vt Moly, quod nos obseruauimus: nonnulla è Theocrito, Callimacho, & Interpretibus eruditionem habent.*
      - Spuriũ, fictitiũ, ac penè superstitiosum
        - *Aegyptijs Magis Sophistis, alijsque huiusmodi attributum, quod inter Notha Dioscoridi adscripta copiosè inuenies, fortèq; in manuscriptis codicibus margini irrepsit diligenti nimis varijs in regionibus, ac libris plantas perquirentium manu adpositum. Nec tamen spernas: suaserim potius Marantha & Gesneri consilio vsus, vel inde in Plantarijs quibusdã lucem exquireres. Nos certè obseruauimus Acorum totum ab Apibus confertim insidentibus arrosis penitus folijs absumi, vnde cum in prædictis nominibus iam Piper Apum dictum vidimus, optime iure id factũ cognouimus, haud latente hoc Antiquis, quod condiendo melle eius aromaticæ & saluberrimæ partes aptissimè mellificibus volucellis à Natura exhibeãtur.*
    - Recẽtiorũ Phytologorũ q vel
      - Antiqs nominibus
        - *Plantas restituere student, vt Doctissimus Columna, qui Aquilegiam dictam Isopyrum Dioscoridis statuit, & Vulgi Lunariam Epimedium, Vrsi Auriculam Alysma, & huiusmodi plura.*
        - *Malè suppositas amouent, ne subsequentes studiosi decipiantur. Arum Aegyptiũ idem Columna pro Colocasia, seu Faba Aegyptia intrusum, quãuis cum Alpino omnes ferè Botanici reclamarent, inter Aracei generis limites restrinxit, quod legitima hodie Colocasia, vel apud Sinas à Terrentio comperta, vt inf. penitus cõprobatum.*
      - Nouis repertis plãtis.
        - *Antiqua nomina tanquam affinibus cognomine aliquo addito imponunt, vt recte Picielt, seu Tabacum Hyoscyamum Peruuianum dicentes, non ita Metl Aloëm Americanam: peius dum Caryophilleum Indicum Cempoaxochitl dicunt, quod è Tanaceti familia est.*
        - *Noua iure inuentionis, vel editionis inscribunt & componunt, vt Elephas, Cortusa: Lyncea, Nectarea, Passiflora, & plura à nobis inferius, quæ quandoque ad expressiorem significationem minus congruis ablatis reposuimus, vt pro Melongena Curbisolanum; pro Mechoacan, Apocycumerẽ; pro Peruano Nasturtio, Acriuiolã.*
  - Officinarum, medicarum, & Physicarum.
    - Pharmacopæorum, qui vel
      - *Ab eruditis accepta, hausta barbarie multifariam corrumpunt, ex Aro Barbam Aron, ex Aristolochia Astrologiam rotundam, rotundo ore blatientes, & Violam Matrem violarum diligenter quidem, vt plantã à suis floribus seduli distinguant.*
      - *Noua indunt, vt sigillum Salomonis Hippoglosson dicentes: Oxym Alleluya: Panem cuculi Arum, & Chelidonium minus, verendo, ridendoq; potius, quàm dicendo nomine: Succisam Diaboli morsum: Sagittam Barbam syluanam.*
      - *Quandoque perturbant Arabica, vt Cyclaminum Artanita, & Dracunc. Luph crispum, Ricinum Cataputiam, & Ceruam maiorem vocitant. non rarò Græca, vt ex Glycyrrhiza Liquiritiam, dulcem forsan liquorem dum glutiunt.*
    - Chymistarum.
      - *Suas qui admirabiles herbas Borissas, Leporissas, Lunarias, Sferra Cauallo, quibus Hydrargyrum coagulare, celeberrimumquè, sed obscuriori adhuc famæ latentem lapidem illum excoquere valeant, in cerebro potius indigestis fumis oppleto, quàm vllo in horto alunt: nec rarò nouas sibi confingunt stirpes, quibus perquirendis nusquam autem inueniendis tempora impostores homuncionibus illis auri cupidis proterere possint, quos spe interim lactant inani.*
- Med. particeps quodammodo
  - Rhizotomorum.
    - *Botanicæ hi quisquilijs imbuti erudítiori illo puluere consperso mirum in modum legitima corrumpere vocabula, nomina præuertere, ac nouis ineptire solent, & Radicem cauam, Napellum spinosum (Berberim nempe, quem Napellum!) Centimorbiam, Centum oculos, & alia huiusmodi doctrinæ afferunt.*
  - Florilegorum.
    - *Hos apud vel Deliciarum, vel Amasiarum cultus concinnas sibi ex lusu confinxit voculas. Aquilegiam namque Amor perfetto, Lil. Constant. Riccio della Signora dicunt, Iridem Chalcedon. Giglio Faraone. Narciss. montan. coronat. Collo di Camelo, Delphinium pluriũ, Speron di Caualliero, & Violam tricolorem, Socera & nora. Solanum maius H. Belladonna, Amaranthi speciem, Gelosia vocitant. Ita scilicet nobiliores artes ad luxus, & Veneris obsequia deprimi solent.*
- Vulgare plerumque amussiæ plebis.
  - Olitorum, Hortulanorum.
    - *Hi plantas etiam sed vescas tractant, & vlterius à Rhizotomis, florilegisque corrumpere solent, vel cognomina à locis, quibus acceperint addere; quasi inibi tantùm producantur.*
  - Artificum diuersorum.
    - *Prout enim infectores fullones, vitrarij, alijque stirpibus vtuntur peculiaribus quoque nominibus variè nominant, hinc Soda, herba Mora, herba Turca, herba Rozza, Saponaria, Asperella, Concimone, & similia.*
  - Populi, Rusticorum, Pastorum.
    - *Summam hi diuersitatem non solùm omnibus in linguis, sed regionibus, omnibusque penè dixerim in locis in nominum dictionibus habent, audiendi tamen sunt. nam non rarò è minimè spernendis signis nomina ducunt, ipsa indicante Natura, immò indigitante; non solùm plantæ ipsius habitum, vnde Plantaginem Quinqueneruiam, Ophyoglossum Herba senza Costola, Coronopum Herba stella, Asplenium Indorata, ex peculiari conditione, dicunt ex proprijs notis; sed internas etiam vires, vnde Fegatella Lunaria minor in Apennino Gualdensi dicitur; nec aliunde Podagraria, Pulmonaria, Verrucaria, Vincetoxicum, Vlceraria, Sanguinella, immo ipsa Scorzonera sunt. Quandoque & antiqua in libris obsoleta, aut minus declarata remanente tradita per secula à maioribus voce restituunt, vt prædictæ Lampsanæ, quæ obscurior nobis, & controuersa apud Auctores, eandem tamen apud rusticos in Græcia hodie retinet appellationem, à quibus petenda est, quod eruditissimus collega noster Ioan. Demissianus Lynceus Cephalleniensis nobis confirmauit. saltem autem vestigio legitimi nominis seruato, hæc studia nonnunquam iuuare poterunt, memori ætatum fide, apud hos præsertim simplicioris, magisq; sedati ingenij homines.*

Hic posteriùs Etymologia deriuatio ipsa, & ratio nominis impositi plenius, ad latentium in ipsa re vestigia habenda.

- Inde propinqua, & pendentia
  - Homonyma.
  - Synonyma.
  - Aequiuoca.
  - Cognominata.
  - Denominata.

Con-

Tab. 13.

Conclusa in Plāta vniuersim ex omnibus circa ipsam, aut in ipsa consideratis:

- Absoluta ipsius duntaxat Plantæ contemplatione, quæ scilicet ex complemento symmetria, & organorum, functionumq. vitalium censu est, dum omnibus ita suis numeris constare videtur, vt nil prorsus ipsi desit. — *Perfectio*: Particularum in figuras, indeq. figurata mēbra cōpositio: membrorum in Plantā coniunctio: spirituum in vegetādi munera conspiratio; hisce omnibus absoluta cōstitutio; hìc cōsideratur, vt stirps quælibet suo in genere perfecta cōpareat.
- *Intrapositum ex cōstitutione, Naturaq. ipsa petēdum ad Plantam præcisius genuino locō statuēdam syntactica cōspiratione. Et est* Gradus:
  - Aliarum rerū cōparatione quadā facta, vel aliqua ratione adhibita, præsertim verò plātarum — *Relatio*:
    - Vnius solummodò obiectæ:
      - *Internis, minusq. notis respectibus, nec scias, quam etiā obseruatis*: Sympathiæ. / Antipathiæ. ad:
        - *Elementa, vt de Cucumeribus adnotatū, Aquā qui appetunt, vt etiā ad suppositum vas inclinentur, Oleum autem refugiant.*
        - Animalia:
          - *Apes Apiastrum amic.*
          - *Serpentes*: *Fraxinus, & Ruta inimic.* *Fœnicul. amic.*
          - *Scorpiones*: *Atonit. inimic.* *Alb. Veratr, Ocym. amic.*
          - *Columbos Hedera amic.*
          - *Vespertiliones Platanus cōtingētes torpidos reddit; Ciconia impositis folijs pullos suos ita liberante.*
          - *Anseres Nicteretū Democriti, Plinio Ginzamicum (inde dict. inimic.*
          - *Catos Phu amic.*
          - *Fainas Ruta inimic. impedit ingress.*
          - *Lupos Gilla D. Ambros. qua Turtur nido imposita arcet à suis pullis.*
          - *Leopardos Allium inimic.*
          - *Capras Cinnamomū amic. cuius surculū sequūtur.*
          - *Alia Onothera, & Lysimachia, quæ fera animalia cicurare dicuntur.*
        - Stirpes alias. vt
          - *Ficus cum Olea, cum Ruta; Vlmi cum Vite; Myrti cum Olea & Punica; Asparagi cum arundine* — *amic.*
          - *Quercus cum Olea mutuò se interficientium.*
          - *Vitis cum Brassica; Brassicæ cum Origano; Rutæ cum Cyclamino* — *inimic.*
          - *Filicis cum Arundine, quæ secta non renascitur, & ad inuicem lædi dicuntur.*
          - *Resinosarū, & Olisuccarū cū alijs omnibus, quorū respuunt quæcumque per mixtionem coniugia, cùm aliæ, quamuis magis etiam Naturæ fronte dissitæ appareant, vniantur: & scriptum quoque sit Platanum poma tulisse, Quercum Pyra.*
      - *Exteriori facie, & bene conspicuis conditionibus*:
        - Similitudinis cum
          - Animalibus.
            - Corporibus totis.
              - *Agnō, Agnus Scythicus.*
              - *Scorpione, vel potius Squillis, Doronici radix.*
              - *Verme, Scolopendria. Asplenium,*
              - *Homine mare & fœm. Orchidis, Antropophoræ Colum. flores.*
            - Partibus.
              - *Linguis diuers. animal. inde dictæ Cynoglos. Bugloss. Hyppogloss.*
              - *Dentibus, Dentariæ inde appellatæ plures.*
              - *Pulmoni, ipsiusq. tumidis lobis, Pulmonaria arborū.*
              - *Manibus, Orchis palmatæ rad. foliæ Chamæsyces.*
              - *Vesicæ, Halicacabi, Solani fructus.*
              - *Testibus diuers. anim. Orchidum diuers. radices.*
              - *Mutonibus, diuersar. leguminosar. Siliquæ diuers. cuiusmodi plura apud Phytognomonicum Portam habes.*
          - Plantis alijs.
            - Apparētibus magis partib.
              - *Quercu, Chamædrys.*
              - *Pino, Chamæpythis.*
              - *Cupresso, Chamæcyparissus.*
            - Natura, & partibus. — *Passiflora, Capparis, Aristolochia inter se.*
        - Dissimilitudinis. — *Quercus cum Solano, Triticum cum Cucurbita, & innumera alia.*
    - Plurium scilicet ipsa ratio syntactica, quæ ex internis, & externis
      - *Aliquarum*
        - Propinquarum, ab Indiuid. — Eiusdē præcisius generis, eodē ferè nomine quæ differentijs in infimas species dispertiuntur.
          - *Triticum munitum, spica mutica, Triticum spica racemosa, Michuacanensis Recchi.*
          - *Sic de Trifolio, Atriplici, Gramine numeros. inter se.*
          - *Quandoque eodem nexu coniuncta variæ sortiuntur nomina, vt Mollugo, Galium, Rubia, Aparine, Malua, Althæa.*
        - Species. — Gradatim inde decedētes. — *Comprehensio verò est pluribus sub eadem veluti antesignana stirpe, quæ celebrior, vt sub Quercu, Robur, Ilex.*
        - *Species media.* — Affinitate. — *Sub Solano Dulcamara, Lycopersicum, & in ijsdem nominibus præditis sub frequentiori, vt sub Tritico vulgari munito reliqua.*
        - *Genera med.* — Conueniētia quadā magis minusq. dissitæ. — *Minima distantia est in floribus præsertim, quæ varietas dicitur, & in coloribus plerumque.*
        - Distantiæ.
        - Genera. — Differentiæ. — *Notabilis, maris & fœminæ, legitima scilicet, vt in Cannabi, Mercuriali, quæ tamen potius iungat, quam diuellat.*
        - Genera latissima. — Distinctiones — *Mespilus à Sorbo, Sorbus à Malo vulgari. Mala Punica, & Cydonia.*
        - Remotarum. — Medijs remota interuallis, quæ quandoq. etiā Homonyma. Inter se maximè dissita, vt
          - *Panax, Heracleum, & Chironium, Heliotropium, Chelidonium maius & minus.*
          - *Gramen vulgare & Parnassi, Trifol. Aureum, acetosum vulgare.*
          - *Ilex & Punica, Pœonia, & Lapathium, Abate, & Iasmirabilis, Acaxochitl Recchi, qui Flos Cardinalis apud nostros est ab Apoymatli eiusdem, Trachelium à Cypero.*
      - *Media quædam. Respect. pag. seq.*
      - *Omnium. pag. seq.*
  - *Extra consignat.*

    Porrò è stirpibus quælibet non ad socias tantum, & contubernales, sed etiam sursum quasi ascendente spiritu ad suum referri animalculum Aureliam, Erucam, Papilionem videtur, pariter descendens ad quæ a se producuntur, Fungos, Villos, Squamas, Tubercula, & huiusmodi plura, ad funginum vsque situm, & squamosam Aeruginem.
- Tractatio *pag. seq.*

Conclu- Gradus.

Tab. 13. Quæ sequuntur Tabulæ posthumæ sunt, & nondum ab Authore recognitæ, nec completæ: dantur tamen vt inueniuntur ex ipsius Principis manuscriptis exactiori qua potuit cura, & studio, à Francisco Stelluto Lynceo depromptæ.

Conclusa vniuersim in Planta —

Gradus relatio plurium syntactica ratio —

Inter intra, & extra positum. *Media quædam, respectus diueris mutuos replicatis à Natura vinculis, arcbantisq; pluribus coordinationibus harmonica quodammodo dispositione ita referuntur.*

Omnium ad omnes. *Omnium scilicet, totum si ab vna parte plantale agmen, vniuersumque constituamus, spectemusq;*

Vnius ad omnes. *Vnaquæque enim planta alias vniuersas respicit, itidem nulla stirps est, quæ in vniuersa coordinatione inter reliquas omnes suum locum præcisè non obtineat, quo in ipsarum serie, & cathena statuatur.*

Omnium ad vnam. *Et viceuersa cunctarum habitus quidam ad singulas respiciendas, & complectendas est.*

De viribus singulis in singulis Classibus
Balsamica
Bezoartica
Catartica &c.

Planta ad Classes. *Quælibet Planta præter propriam Classem in qua pluribus titulis statuitur degenerans quodammodo propensionem habet, qua peculiaribus quibusdam notis aliam respicit Classem, vt Monospersum, Mesagrum, Monospermata, ex Rapaceis.*

Classis ad Plantas. *Classis quælibet præter conscriptas in eas plantas in alijs quoque dispersas classibus sibi correspondentes habet, vt Monospermatum inter ferulaceas, caucalim.*

Classis ad Classes. *Omnes verò simul classes præter resultantem ex semine vniuersalem deductionum cathenam qua singulis adnexam habent & viceuersa habentur, ita etiam aliquam respiciunt, quamuis (vt singulæ) respondentem in ea plantam obtineant, & classis quæcumque reliquas omnes, suis sigillatim plantis respondentibus vt . . . .*

Plantæ è diuersis classibus inter se. *Vnde, & cathena, cum quadam analogia è diuersis agminibus considerari potest, qua occultis vinculis, licet per materias eæ dispersæ in manipulos alios, atque alios colligentur.*

Plantæ ancipites ad Classes. *Sunt & mediæ, quæ internectere classes ipsas ancipiti quodammodo vtrinque affinitate videntur vt . . . .*

Extra consignatum, vel traditū, ipsa scilicet tractatio est, dū respicimus quę ab intellectu de Planta obseruata, reposita, literisq; adnotata prostant apud.

Inuentores non antiquos tantum, scilicet Mercurium, Herculem, Chironem, Helenam, Circem, Artemisiam, Peonem, & siue Rhizotomos, vt Crateuam, siue etiam ipsos Reges non secus ac Reginas gentium, Mithridatem, Lysimacum, Clymenum, Thelephum, aut Duces, vt Achillem, Alcibiadem. Sed posteros quoque Magnum Carolum proceresq. alios nonnullos ætatum subsequentium, qui non alios plantarum tractatus nec alijs litteris exaratos quā nomine proprio plantis indito & ab ipsis Inuentoribus plerumque mutuato (vt hisce sæpius contingit) nobis reliquerunt. Verum quæ de proprietatibus, & virtutibus plantarum per traditionem ab illis emanarunt, deinde alij recentiores conscripserunt exararuntq. & ab ipsis conscripta posteris demandarunt; vel apud illos potius neotericos qui cōpeererunt & scripserunt ipsimet cuiusmodi Columnam, Mathiolum, Bauhinum, Clusium, Hernandez, Recchum, Imperatum, & alios insigni sane studio peregisse nouimus. Et apud

Allatores ex diuersis regionibus locisq; vtpotè apud antiquos, Pompeium, Lenæum, Dioscoridem, Euacem; Nuperos vero Garziam, Monardum, Acostam, Alpinum, qui ex varijs & remotissimis prouincijs ipsisque Indijs rem plantariam noua suppellectile plenioribusque thesauris insigniter ditarunt. Et etiam apud.

Descriptores historicos qui recolunt, obseruantq. Græcorum, Latinorum & Arabum traditiones, quæ à nobis suis locis indicatæ sunt: ex quibus si Philosophus Teophrastum, Dioscoridem Medicus, Historicus Recchum, Columnam eruditionis sectator pratulerit, duces haud dubiè sortietur quos inoffenso pede sequatur.

Plantas ipsas nouas litteris dederunt obseruatione multiplici, præsertim visitatione plurima naturalium seminariorum, plurimaq; peregrinatione.

Plantarum facultates nouas, vsu, & experimentis detectas absconditaque alias atque alias proprietates, & naturas Botanicis communicarunt.

Nomina indiderunt, ipsis plantis vt publici iuris fierent, vt earum virtutes in vsum, & studia per voces litterasque venire possent.

Tab. 14. Synopsis præcipuorum, quæ in plantis obſeruari poſſunt.

- **Nomen**: Legitimum, ſpurium, aut adulterinum, analogum, & æquiuocum obſoletum, nouum, incertum: corruptum; controuerſum tam inter eruditos, quam in varijs officinis; quibus adde Synonima, & omonimia, & ſimilia.
- **Cognomen**: Ductum ab Auctoribus, aut primis Scriptoribus, inuentoribus, aut allatoribus, vel a regione, & patria, forma, proprietatibus, aut qualitatibus, internis, aut occultis, & externis ab vſu, & ortus, ſeu productionis certo tempore, & duratione vitæ.
- **Etymon**
  - Sumptum ex vernaculo incolarum Idiomate,
  - Vel genuina interpretatione linguarum
  - Ex quibus ſemper aliquid peculiare de plantarum natura detegitur.
- **Genus**
  - ſummum: cuius ſpecies primæ ſunt, arbor frutex, ſuffrutex herba.
  - infimum: Sunt enim aliæ vmbelliferæ, bacciferæ, capillares, aromaticæ, quæ ſubdiuidi poſſunt in: olera, cerealia, legumina.
- **Differentiæ, quę peti poſſunt à**
  - Subſtantia, Lignoſa, carnoſa, reſinoſa, ſucco turgida lacteo, ſanguineo, exſucca, viſcoſa, oleaginoſa, fragili, friabili, fiſſili, tenera, dura, &c.
  - Forma V. g. ſupina, erecta, glabra, hirſuta, ſpinoſa, geniculata, rotunda, ſtriata, quadrata, &c.
  - Partibus. Vt radice, caule, folijs, floribus, fructibus ſemine, &c.
  - Qualitatibus. Prima, ſecunda, tertia, quarta de quibus Galenus.
  - Vſu: Ex quo plantarum aliæ ſunt, diureticæ, remollitiuæ, aſtringentes hepaticæ, &c.
- **Natura in qua conſiderantur**
  - ortus in quo
    - modus
      - naturalis
        - ſpontaneus ex eadem aut diuerſa planta,
        - artificioſus, ex cultura. vnde fiunt, fœcundæ magis aut ſteriles, quę ſemine, radice, flore, fructu, ſtolone, ſurculo, ramo, virga, lachrima propagant.
      - præter naturam: vnde abortus, monſtra, variationes & degenerationes plantarum in alias ſpecies aut vſus.
    - tempus: Alię namque ineunte vere, aliæ inclinata æſtate, hieme circa ſolſtitia, aut æquinoctia, tardæ, aut præcoces florent, germinant, virent aut ſemen emittunt vnde æſtiuæ, vernæ, &c.
    - locus tam naturalis quam peregrinus
      - Vniuerſalis in quo cōſiderantur.
        - Cœlum Seu aſpectus, & influxus ſyderum, climatum conditio, & oppoſitio ad orientem, occiduum, vel meridianū Solem; ſitus ad auſtrum, vel ſeptentrionem, ventorumque flatus peculiares, terreſtres, marini calidi, frigidi, &c.
        - Solum Pingue humidum, ſiccum, lapidoſum, glareoſum, vliginoſum, ex quo naſcuntur montanę, nemoroſę, campeſtres, hortenſes, ſaxatiles, arenolę, & quę creſcunt in vineis, conuallibus, pratis, incultis, vijs publicis, ruderibus, tectis parietibus, &c.
        - Aqua: marina, fluuiatilis, lacuſtris, fontana; vnde: Marinę, fluuiatiles, lacuſtres, aut fontanę, quæ vel omnino ſub aquis, latent, ſuperemergunt, aut ſuperficiem lambunt in pura, limoſa, aut turbida & vliginoſa,
        - plantę, aliaq; ſuper quibus enaſcuntur. Vt *thymum*, ſuper quo *epithymum*: *linum*, in quo *caſsuta*: quercus, & alię arbores, in quibus *viſcum*, tum noſtras, cum Indicum *polipodium quernum*, *muſcus hepatica*; & *larix* in qua *Agaricus* fungique alij in alijs arboribus. Si inter plantas potius quam morbos numerandi ſunt, & cadauera quibus muſcus pro capillitio eſt.
      - & peculiaris. vt
        - Regio: vnde Pyrenęe, Africanę, Gallicę, Hiſpanicę, Alpinę, &c.
        - ager priuatus: vnde Lutetianę, Salmanticæ, Monſpelienſes, &c.
        - aut peculiaris, & inſolitus locus: Vt ſuper *cornu cerui*, Si Theophraſto credimus nata *hedera*: & apud Iaponenſes herba peculiaris inter oſſa mortuorum.
  - duratio ſeu vita
    - totius: vnde annuæ, bimæ, trimeſtres, ſemeſtres, perennes, &c.
    - partium: radicum, caulium, florum, foliorum, quædam enim quotannis folia, flores, &c. mutant, quædam non.
  - morbi
    - communes
    - proprij a cauſis: interna, externa
    - læſis: temperię, cōformatione, vnitate; vnde: Syderatio, verminatio, radicatio, eradatio, hirculatio, roratio, decorticatio, ſcabies, & fungus congroſſis, tæda, vulnus, &c.
  - corruptio
    - totius, partium
    - naturalis: exſiccatione, aut putrefactione, contuſione,
    - violenta: abſciſione, auulſione, auuerruncatione, &c.
  - conformatio: in qua figura, connexio ſitus, ordo, & numerus partium attenduntur.
  - materia: in qua denſitas, raritas, mollities durities leuitas, grauitas, aſperitas, glabrities.
  - cultura: Vbi aratio, ſtercoratio, irrigatio, putatio, expurgatio, plantarum, ſarritio, & partium reſectio.
  - mores: Alię namque ſunt Syluestres, alię cicurari poſſunt, vel non, domeſticę, luciſloræ, noctiflorę, delicatę, robuſtę, heliotropię, ſenſitiuę, triſtes, ſcanſiles, reptiles, amplexicaules, &c.
- **Quantitas**
  - diſcreta: Quę conſiſtit in numero tam ſpecierum quam ſingularum
    - plantarum: Aliæ rare, frequentes ſimplicis, aut multiplicis ſpeciei, multifloræ, vniſloræ poliſpermæ, monoſpermæ, &c.
    - partium, vnde
  - continua: In qua magnitudo totius aut partium, craſſities, tenuitas, proceritas, profunditas, &c. vndę paruę magnę, tenues, craſſæ, altæ pumilæ, &c.
- **Qualitas**
  - prima: Vt calor, frigus, humiditas, ſiccitas, ex quibus temperamentum plantarum: ſunt, enim alię calidę, humidę, frigidę. & in 1. 2. 3. vel 4. gradu, inchoato, medio, completo.
  - ſecunda: Vt odor, ſapor, color & quas vocant tactiles qualitates, ex quibus plantarum alię ſunt odoratę, inodorę candidę, luteæ, fragiles, flexiles, tenues, craſſę, lęues, aſperę, durę, molles, ſolidę, rarę, viſcidę, &c.
  - media: Vt leuitas, grauitas, &c.
- **Facultates ſecundum medicos**
  - primę: Quę ſunt eædem cum primis qualitatibus.
  - ſecundę: Vt ſunt attenuantes, incraſſantes, aperitiuę, aſtringentes, emollientes, obſtruentes, rarefacientes indurantes, &c.
  - tertię: Vt diureticę, ſarcoticę, epuloticę, corroſiuę, &c.
  - quartę: Vt ſunt occultę, & quę à proprietate ſubſtantię pendent, v. g. alimentarię, medicamentoſę, venenoſę, cardiacę hepaticę, Cephalicę: vnde plantarum ſympathia, antipathia cum mixtis, foſſilibus, plantis, animalibus, & corporis humani partibus, aut humoribus.
- **Vſus ratione, & experiētia inuētus, & confirmatus in**
  - Cibis varia preparatione artis coquinarię tam ad neceſsitatem victus, quàm delicias apparandis.
  - medicina: ad ſanitatem tuendam reparandam, confirmandam ex diætetices, Coſmetices therapeutices pharmaciæ, Chimiæ, chirurgiæ, &c. præceptis.
  - mecanicis: quibus plantæ materiam, ad mille inſtrumenta, opera, & commoda, miniſtrant.
  - artibus liberalibus. Poetica, Oratoria, Geometrica, Muſica, pictura Architectonice, œconomica, politica, &c. in quibus varius plantarum vſus cuilibet ſuo iure, & modo, vnde in ſacris, prophaniſque magiſterijs, ludis triumphis, funeribus ædificijs, &c. imo, & moribus formandis, rebuſque repræſentandis, vnde ſunt ęnigmata, hyeroglifica, imagines.

Stir-

Tab. 14. Stirpibus acuratius examinandis tutiſsimi ſunt manuduces.

Artes liberales, & Scientiæ.

Mathematica.
Arithmetica.
Muſica.
Anatomia.
Archithectura.
Geometria.
Topographia.
Coſmographia.
Aſtronomia.
Phyſica.
Anatomia phyſica.
Agricultura.
Phiturg.
Phyſiognomonica.
Statica.

Oeconomia.
cibaria,
ars condiendi melle, ſaccharo &c.
Medicina.
Pharmacopæa.
Hippiatria.
Vnguentaria.
Magia naturalis.
Chymica.
Pyrotechnia.
Libaria.
Artes hic ferè omnes vſq. ad exquiſitas, & confictas, Oeconomia corporis plerũque miniſtrat, iubente ſcilicet hic materia.
Ethica.
Politica.
Repræſent.
Antiquit.
Philologia.
Critica.
Logica.

Metaphyſica.

Encyclopædia.

Phytobaſani, ſeu diuerſa plantarum examina.

Phytopſia.
Plantarum hiſtoria.

Phytographia.

Herbilegium.
Rhizotomia.
Aſtrophytologia.
Chronophytum.
Calendariũ ruſticanum.

Phyturgia.
Phytognomonica.

Botanica.
Simpliciaria.

Phytoiatria.

Anthoblepſia.
Florilegium.
Topiaria, omniſque viridarij ars, quæ inter Agriculturam, & Architecturam.
Botanocritica.

Phytocritica.

Phytologica.
Phitonomia.

Biblioteca Botanica.

Scriptores tã noui quàm priſci botanographi; & miſcelanei.

D. Fab. Columna Lync.
I. Camerarius.
C. Bauhinus.
C. Cluſius.

Calceolarius, & Pet. Bald.
I. Thalius Hercynias.
C. Schiredenfild Sileſias.
C. Geſnerus Germanicus.
C. Cluſius Hiſpanicus.
N. A. Recchus *Mexican.*
P. Alpinus Aegyptius.
Tabella Chronotopica.
I. Turneiſſerus.
B. Charrichterus.
I. Coſtæus.
I. C. Scaliger.
Cato, Varro, Columella, Palladius.
I. Bapt. Porta Villa.
I. Bapt. Porta peculiari op.
D. Fab. Columna.
C. Crollius.
Athæneus.
Apicius.
Dioſcorides.
Plinius.
Galenus, Meſues, Serapio.
P. A. Matthiolus.
C. Durantes.
N. A. Recchus.
I. T. Tabernæmontanus.
I. Turneiſſerus.
Delechampius.

H. Eiſterteuſis E. Beſteri.
H. Reg. Pariſ. S. Robini P. Vallettii.
E *Schuuertius.*
Ioa. Iac. *Chiffletius Biſunt. in ſuis Dædalmatis.*
D. Fab. Columna Lync.
B. Marantha.
N. *A. Recchus.*
Hiſt. Lugdunenſis.
A. Anguillara.
M. *Guilandinus.*
P. *A. Matthiolus.*
C. Geſneri Catalog.
A. *Cæſalpinus.*
A. *Zaluzanias.*
A. *Spigelius.*
I. *Coſtæus.*
B. Textor.
P. *Pona, & M. Lobel. Aduer.*
C. G*eſnerus.*
C. Bauhinus.

Terræ hæc, Mariſque viuens, exertaque veſtis, & perpulchrum tegumentum opificio multiplici, ſummeq. vario, vel ignauum quemuis, aut impium in ſummi admirationem, venerationem, amorem Opificis perducere, pertrahere poterit, ſi animum, vt par eſt, aduertere voluerit.

Dum igitur tum pluribus artibus ſtirpes materiam exhibent, atque inſtrumenta tùm & ipſarum cognitio plurimis quoque vtitur ſcientijs, atq. completur: diſciplinas excitat ferè omnes, atque agitat vniuerſam philoſophiam ſi compl exum agnoſcere liceat, ſummaque humanis in rebus vtilitatis ipſam dicere Phytoſophiam.

Habes hic neceſſaria victum, amictum, habitacula, medicamenta: habes commoda, inſtrumentaque fere omnia: ſi vtilitatem quæris, nec amplior, pleniorque in vniuerſa Natura campus, nec multiplicior merces, aut quod confertis magis ſpectaculis, vel pulchris obijciatur, ſi oblectationem, ſi recreationem poſtules, vel contemplationis exercitium, ipſam quoque ſi præter amplitudinem, ac præſtantiam ſtudij ab humanis titulis dignitatem exigis ornamenta illa antiqua, quæ vel à Cerere, & Baccho, Medea, Agamemnone, Machaone, Podalirio, vel ab Aeſculapio, Hercule, Apolline ipſo ſumuntur, fumoſa nimis omitte. Reges Proceres toto ex Orbe habes. Attalus, Buiax, Archelaus, Iuba, Maſſiniſſa. Hiero, Romani Catones, Varrones, Imp. Diocletianus coluere, & Reges & Duces Gentium Mithridates, Alcibiades, Magnuſq. Carolus, alijq. plures inuenerunt, proprijs ſe. nominibus adornarunt. Sed & ipſe qui agmen claudat, atq. cõcludat, cui Regni purpura, ſacriſq. & ſolidis titulis diſciplinas has condecoret, genuiniſq. à Creatore Sũmo fuſis ſplẽdoribus cõpleat, & Rex & ſapiens Salomon a maxima ad minimam viq. omnibus de plantis diſputauit, Quid interim antiquius? quid dignius? ſi Protoplaſtus, ſi primus parens, & cum viribus ſingulis ſingulas ſtirpes nouit, & nominibus donauit, nobiſq. indigitauit.

Tab. 15.

In Plantarum notitiam, ex nominis, ipsiusq. rei coniugio, auspicia.

Per nomen enim adimus plantas: & à nomine, quæ de plantis conscripta sunt exigimus, præcipuè quantùm ad vsum pertinet: sicque fit, vt quæ humanæ ætatis breuitate nobis depereunt, plurimùm studiosorum laboribus, ac perennibus studijs, litteris consignata, ad posteros deriuentur. Pleniores nempe contemplationes, & sæpius, cum iactura virium ad plantarum cognitionem facta pericula, libris committuntur; quæ omnia in ipsis tradita, & expressa, ipsius ductu nominis facile assequimur, & intelligimus: dum nomina certis inquirentium signis, ac notis designata, se produnt: alioquin annotationibus huiusmodi destituta facile obsolescunt. Namque haud multa ex antiquis ad nos vsq. seruata, pauca certe ad nos vsq fideliter traducta, degenerunt, ac vix vlla incorrupta. Nunc porrò, & nomine, & iconibus, tum nuperæ ætatis industria, & insigni sanè in successores beneficio ad hoc nostrum opus iuuamur. Quamobrem vel

- Phytoptæ planta quæuis in naturæ libro, aut inde expressa facie obijcitur. vel
  - Non tractata, seu planta noua, & nondum cognita. vel
    - Natura, quæ nouas semper in dies molitur, & producere solet diuersas habita ratione varietatis locorum: vt laserpitium, inuisum antea Cyrenis, piceo illo imbre primò genitum.
    - Litteris (omnibus quidem nobis communibus) incognita, aut omissa, vt plurimæ ex imperfectis nostris, vt Elleboryngium nostrum, aliæque, quæ hic primò prodeunt: sed quàmmultæ adhuc perquirendæ, non tantum in Insulis, aut minus cognitis regionibus, sed in nostra etiam Italia.
      - In quo aduertendum si se noua facie nobis offerat, & nouis qualitatibus, ex quibus nouũ quoq. nomen obtinere possit planta.
      - Si vel forte alicuius nouæ classis existimanda sit
      - Sin minus, inquirendum quo in ordine inter antiquas, & cognitas constituenda sit
      - Si autem ex his, quæ antiqui tradiderunt, & a recentioribus emanarunt nouæ alicuius plantæ natura antiquioribus consimilis appareat, desumpto cognomine ex peculiari, & magis propria eius differentia, v.g. quod sit frutex, baccifera, & similibus, ad earum classem, quæ similis sunt conditionis est reducenda.
  - Tractata, & pluribus fere tractationibus pro Botanicorum de ea scribentium numero. vel
    - Auctore ab vno enunciata citra vllam controuersiam.
      - Ex antiquis vt a Plinio Barba Iouis
        - Ab enunc ante verò, seu primo plantam describente omnis omnino de illa petendus est tractatus.
        - Si quæ verò fuerint propriæ obseruationes addendæ, quibus eius historia magis, & magis ditescat pròptis semper grati animi officio inuentoris laudibus.
      - Vel recentioribus, vt Agrimonides, & plures aliæ apud D. Fab. Columnam
      - Multæ apud Recch. Bauh. Clusium
    - Vel pluribus à scriptoribus partim enunciata partim traducta, magis, magisq. exposita, nec fere absq. controuersia; ijsq. vel
      - Veteribus dumtaxat, eaq. proinde antiqua, & renouanda recentioribus.
        - vno scilicet cum pluribus. vg.
          - Antiquis & recẽtiori vno Vt laserpitium Penæ. aut
          - Recentioribus, & antiquorum vno, vt lauedula, quæ pseudonardus Plinij, & stœchas Dioscoridis, & Pastolochia Plinij.
      - Vtrisque nobilior, famosa, sed controuersijs, ac disputationibus maxime anceps, & agitata,
        - Vtrisque tum antiquis tum recentioribus pluribus discrepantibus pro eiusdem veritate, vt, Iris, Asarum, Abies Helxine, Atriplex, omnibus ferme Rosa, Lilium, Psilix, Quercus &c.
      - Vel recentioribus tantùm, vti nupera, & antiquis incognita, (nisi forte plurimorum Phytologorum veterum libris caremus,) vt Necociana, Tabaccum, Tulippa, Metl, Scorzonera, &c.
  - Quærendæ plantæ in
    - natura ipsa & libris
      - antiquorum
      - recentiorum
    - viuens / exsiccata / repræsentata / integra / diuisa in partes
      - figura folia, vel coloribus additis
    - copula siquidem hoc cum inferiori

Notæ ipsæ, seu singulares animaduersiones in plantas, coniugij ipsius nominis scilicet & plantæ præcipua erunt instrumenta, eoq. potiora, quo magis peculiaribus, & magis euidentibus signis collectæ sunt. Neque enim præcipui naturæ caracteres obliterari facile, æquè possunt, vt nostri inditorum nominum, qui facilime ponuntur reponuntur, innouantur, atteruntur. *

Nomen quod est ad cognitionem plantarum **Ansa**

* Et plantæ quidem omnes, & qualibet, in vnico, naturæ libro, innumeris licet paginis distincto quærendæ forent. Quàm multæ enim dictæ, & incognitæ, sed nec dictæ quidem comperirentur, si montes diuersosq. tractus (vt regiones inuisas, desertas, & amplissimas æquoris oras prætereamus) nostros dico intra Italiæ fines perlustraremus, Garganum, Maiellam, Corneum, Nursinum, Nucerinum, Curium, Ianuarium nostrum: e quibus vix semel aliquos conscendere nobis licuit, breui horarum morula; & Ianuarium quidem ipsum antiquæ Albuneæ nostræ ditionis sedem vix attigimus, quandoq. Botanicis cum collegis doctissimis Fabro, Terrentio & Molitore, ac Phytognoste peritissimo Coruino, vt vel leuissimè inspicienda plantarum occurrente varietate, haud temporis satis esse posset: multa nihilominus vidimus reliquum negotia prorsus distulere.

- plantæ suis tractationibus / tractationibus iungendæ:
  - Vel recolenti Phytologo repræsentatur ab historicis: & tractatus de planta ipsa, præmisso nomine eiusdem in librorum notis ac signis delineantur; & notæ, quibus planta requiratur, eidem assignantur. siue
    - Existẽte planta eodem modo, & simplicitate, & vnitate naturæ
    - Seu non existente, vel exoleta, & amissa:
      - Vt ab aspectu nostro semota, & quæ non reperiatur amplius, vti Cirenense laserpitium.
        - Hic autem solùm diues illa eruditio in promptu habenda est, quæ ex antiquitatis cultu, & notitia deriuat,
        - Cuius ductu, & labore quærendi, & periculo alias pro alijs substituendi liberamur.
        - Qua comparationem instituamus ad existentes plantas, non sine harum illustratione.
      - Aut à naturæ libro omnino deleta, vt quæ nuspiam sit.
        - Superest tamen spes eandem reuisendi, si natura ad eam producendam rursus voluente causarum circulo vires suas exerat.

Superiorum mutatione, inferiora quoque mutari par est: sensim proinde, ac multis sæculis in herbis, & animalibus nouum aliquid, aliquid amissum, multa paulum immutata detegimus; vt nihil mirum, si in figuris, facultatibus, origine, & qualitatibus diuersarum plantarum, similes plerumq. audiamus mutationes. Medici enim illas admodum celebres Betonicæ vires exoleuisse conqueruntur; quamuis ab Apuleio, Dioscoride, ac Musa promissa. Pepones adeò concelebrati de mensis decessere, eorumq. omnis honos me. peponibus nostris concessus. Quæ rerum omnium vicissitudo, perennis. Cùm temporum, locorumq. circuitus vicissim permeare deprehendatur, nihil adeo nouum videri debet, si in Mexicanis Recchi nostri aliqua hodie ea ex Theophrasteis plantis viguerit, quæ nos, & Græcos deseruerit penitus.

Vt ad

Tab. 15.

Vt ad pleniſſimam tandem plantarum notitiam; ne ſcilicet planta vlla ſine nomine, nèue nomen ſine plantę ſuę hypoſtaſi exhibeatur, aditus facilior ſit, vtq. intelligamus ſine dubio, per quem, & quomodo planta nobis imprimis innotuerit, diſcuſſis omnibus vetuſtatis nebulis, quę plurimum ſtudioſis offundunt tenebras, omnis antiquitas in pręſentis æui nouitatem renouanda eſt. Vt autem quæcumque ſtirps aſpectui noſtro peruia proprio dicenda ſit nomine: vel vt tam ex naturæ libro, quàm ex diuerſorum codicum paginis vninerſim ipſamet, inquiri, inueniri, & haberi poſſit; denique vt cuilibet, aliorum frui liceat obſeruationibus, & noſtras grato animo excipere, incitatis ſemper vlterius, & ſtudijs noſtris, & exercitijs.

Tractationes omnes de plantis conciliandæ ſunt

- Diuerſimode nominantiū & inter ſe de nomine diſſentientium.
  - Recentiorum
    - Qui ſi nouis tantum nominibus vtuntur, ea omnia in vnū colligenda, & pro ſynonimis habēda.
      - In his quærendum an ſecundum mentem hiſtoricorum, quouis ſub nomine, ad propriam claſſem plantam reduxerint, an verò vlteriori diſquiſitione reuocanda ſit.
    - Si vero peculiaribus & proprijs opinionibus eadem ex antiquorū fontibus deriuent: inquirendū num legitima videatur vocum ſumptio: tuncq. nomen, & cognomen ab recētioribus impoſitum reuocandum ad ſynonima, de quibus dubitatur: vt ſiliquaſtrum pro Arbore Iudæ, an rectè a Dodon. ſumptum, & Acacia antiqua Mathio. neq. enim eſt Acacia.
- vel
- Connominātium, & ſimplici ac recepto, omnibuſq. communi nomine appellantiū eaſdem v.g. Iris, Aſarum, &c.
  - Antiquorum
    - Collectis dumtaxat ſynonimis, vt ex mutua collectione eorumdem intelligamus quid Theophraſto, quid Dioſcoridi, Math. &c. viſum ſit.
      - Amplius quærendum an veteribus cognita ſit tantùm, an verò a neotericis tantùm planta noua tradita ſit; & an noſtras ſit, an exotica, & de nouo ad nos inuecta: non enim Tune Americana ſolum eſt, ſed & Sicula, & Caietana.
      - Rurſus an botanographi ſeu antiqui, ſeu recentiores, vel in genere de illa ſcripſerint, vel in ſpecie, & an capitibus: libris, & tractatibus inter ſe conueniant.
  - Omniū & ſingulorum
    - Examinatis diligenter & rite expenſis ijſdem ſynonimis omnibus, quæ vni eidemq. plantæ, aut diuerſis aſſignantur, vt citra dubium pateat, an ſub hac, aut illa appellatione, fuerit ſcripta à Theophraſto, Dioſcoride, Plinio, & recentioribus, vt Columna, Bauhino, Cluſio, Math. &c.
      - Cum autem probe recognita fuerit, ſuo non abſque laude reſtituenda erit loco, indeq. legenda, vt Faba Aegyptia, ſi cui forte contigerit eam vidiſſe, vel Dracunculus Maior, cuius gratia, male audire ſolet Mathiolus.
    - Adde quod in nullo idiomate reſpuenda vnquam ſunt vulgi vocabula: ex quibus plerūque, in plantæ, & eius naturæ notitiam deducimur, ſiue illa ſucceſſu temporum, ſiue; recenter à plebe plantis indita ſint.
    - Sed neque ſpernenda vlla etiam vulgatiſſima, cuiuſuis, de plantis experimenta.

In Magia ſua naturali doctiſſimus Collega noſter Porta, quem adoleſcentes adhuc in Phyſicis arcanis audiuimus, artificioſo commento nouas ſtirpes producere molitus eſt, quod varijs margonijs in pluribus, in non omnino mutata planta, ſaltem in colore, & qualitatibus partium alteratur.

Cæterum experimenta non laudare non poſſumus, plus autem deferimus obſeruationibus, vt nouis ſemper, vel ſaltem de nouo compertis ijſdem naturæ diteſcant promptuaria.

D. Fabius Columna collega noſter, qui generis nobilitatem à maioribus deriuatam proprijs haud expertem titulis reliquit, ſed multiplici condecorauit doctrina, noua ſemper non ſolum è naturæ penuarijs conroſè eruit; ſed ex antiquis, & obſoletis eximio Botanocriticæ ſplendore genuinas complures reſtituit ſtirpes. Idque vel confertis negociorum tricis implexus (ea noſtra conditio eſt) aſſiduo præſtare non ceſſat, vt in Phytobaſano ſuo, ſeu plantarum examine, & Ecphraſi plātarum, harum diſciplinarum ſtudioſis pluſquam liquido notum eſt, magiſq. ex promiſſis voluminibus, quibus quotidie inſudare ſolet, cum iucunditate, & vtilitate haud exigua legentium perſpicuum fiet.

Peritiſſimo autem deque hac de re herbaria optime merito Gaſpari Bauhino, vel ampliſſimum hoc beneficium primo debetur. Collectionis videlicet ſynonimorum quam ipſe in Phytopinace auſpicatus, in annotationibus ad Math. & ſui in Tabernamontani prima parte compleuiſſe videtur. Quippe vnuſquiſque antea Phytologus varia ſtirpibus pro arbitrio indens nomina, alienis prorſus poſthabitis, aut de induſtria prætermiſſis, ingentem phytoſophiæ ſtudioſis ipſo in veſtibulo confuſionis caliginem offuderat. Ab hoc, & complures nouas plantas, & ampliſſimum promiſſum Tractationum theatrum expectent ſtudioſi, vtiliſſimiſq. interim Pinacibus vtantur.

Nec montibus tantummodo, vel littoribus, aut pratis parcere ſolent, & abſtinere Phyſici noſtri; ſed etiam libros reſpuunt, niſi flores, aut medicinæ ſancita decreta, & praxes præ ſe ferant, & largius exhibeant. Quare florilegi duntaxat ad delicias, Medici plurimi ad ſtipem, Phytonomi fere nulli pro ingenij præſtantia, ſummiq. opificis admiratione, & operis cognitione plantas contemplantur, & examinant.

Scripſeramus hæc iam, cum ecce ſtrenuus ille Terrentius noſter, e Chinenſi Regno Fabro collegæ nunciat legitimæ Fabæ Aegyptiæ frequentiam etiam in quotidianis cibis; Rhabarbarumq. in hortis illic Betæ vicem habere. Hoc iam in teſta nos alimus: illam verò multorum hallucinatione nobilem libentiſsime certè exciperemus: cum iam autem copioſe illic inuenta ſit, quin ad nos tranſmittatur minime dubitandum eſt.

Tab. 16.

Habes amice lector, ex sequenti eruditissimi Principis Apostrophe, conceptissimam totius Tabulæ præsentis occasionem: analogiam scilicet partium, quæ plantis insunt, cum membris corporum, quæ sensu pollent.

Recurris ad singula, quæ in brutis, aut etiam in nobis sunt membra, vt comparando omni te ex parte expleas. An non quidquam scire potis es nisi hoc tibi ipsi prorsus simile reddideris? Crediderim te potius nihil minus temetipso nouisse, & veteris γνῶθι σε αὐτὸν oblitum. Audisti iam dum de plantarum vita cogitaremus; minutius hic si vis accipe. Brachia, crura, oculos si in stirpibus quaeris, nullus es, & absonus magis, quam si nodum in scirpo: error est non in specie tantùm, nec in angusto familiæ limine, sed in amplissimo toto genere. Scis illas nequaquam aspicere, aut manu apprehendere, vel ambulare; organis tamen ad hæc instruere velis. Inesse quidem musculos rectè notes; quibus appositis coagmentatæ excrescunt; venas etiam, quibus succi ad nutriendum, augendum, pariendum interfluant: imò & neruos, qui ad fulciendum protendantur, cæteraque huiusmodi membra, quæ pro modo, ac ratione vegetantis animæ obeunda consequuntur munera. Iam quid anceps in radice inesse caput hæsitas? imò & os ipsum credas, si initia, si nutrimentum, collectionesque cum Galeno aduertis. Hepar, venamq. Portam filamentis suis diuaricatam, quidni & cordis fontes, si primores illos vitales focos per cætera sensim distributos hepacordicerebrum dicas; (vt multiuerbo multa:) ipsumque cordi cerebrum, seu radicis, basis, & caulis virtutem, quæ per medullas toti introducta corpori animatas, & vegetantes merito censeas partes. Deniq. si vitam, & gignendi, seu propagandi facultatem inquiris; postquam tam diuersas in corpus vnum congestas dotes agnoueris, vitæ, conseruationis, ac propagationis principium illic constitutum intelliges. De situ interim minimè sollicitus, nedum inuertere coneris; si radix altior alimentum attrahit, si caulis altilem ascendendo fugit, & digerit succum; vel si vim seminis illa, quæ vices habet capitis in se conseruet, & foueat, negocij haud tantū tibi facessat: nec enim analogia vterlibet in plantis ineptior credenda est; nec insulse pelli superducta corporibus, plantarum cortices, & humoribus ac sudoribus, gummi vel lacrimas contuleris; neq. sanè capreolos, clauiculos, & spinas animalium corneis vngnibus, roncinis, aculeatis mucronatisq. temere comparaueris. Hominem verò cum Aristotele inuersum cogita, & explicatis diuersarum frondium, & truncorum caulibus, aut fustibus, brachia numerosaq. crura in vna stirpe componas. Iam illius transilire videris limites, nec regulam ullam luxurianti apponere ingenio: dum enim florescit vlterius, aut frondescit, folia, & flores capillis respondere vis, & comis: nimirum talibus analogijs nobis complacemus, satis at plerumq. quæ pulchra sunt, & concinna præcurrunt, præiudicio fiunt veritati.

- Ecquid aliud in plantis *appetere, spirare, & ipsum sentire* voluerunt Empedocles, & Democritus, quàm quod vnico *Animalis* nomine Plato comprehendit? quem nos vltro sequuti, *vegetantis animalis* naturam per partes suas deducemus: est igitur,
  - vegetans animal / *siue plāta, & stirps*
    - nutritum
      - attrahente, retinente, nutriente & expellente — Facultatibus instructum
        - in aquis alitur
        - in vliginosis adolescit melius
        - montibus & incultis gaudet
    - crescens ac germinans
      - spontaneè & adhibita industria
        - surgit in altum
        - deorsum se protendit
        - latius se explicat,
        - humi repit, & serpit
        - & sub terra propagatur in modum radicum.
    - generans
      - simile, dissimile & degenerās
        - semine,
        - sobole,
        - germine
        - reflexione,
        - viua radice,
        - insitione —
          - corticis
          - ramorum
          - foliorum
        - gummi
        - ligno

- Admiranda plantarum varietas, præsertim si perfectas imperfectis adiungimus, Theophrastum ipsum præpedire potuit quin partes omnibus communes acciperet, varias enim illas, diuersis in generibus stirpium nec communes assignari posse pronunciauit. Nos autem antequam de partibus hic de plantarum specie quærimus aliæ siquidem sunt.
  - imperfectæ / perfectæ / perfectiores — tam ratione qualitatum quas possident, quam partium ex quibus cōstant & sunt.
    - herba
    - herbifrutex, suffrutex
    - cremium, phryganon
    - frutex
    - arbor frutex
    - arbor
      - quarum alia est
        - humi planta
        - multistirps
        - vnistirps
        - arborescens &c.

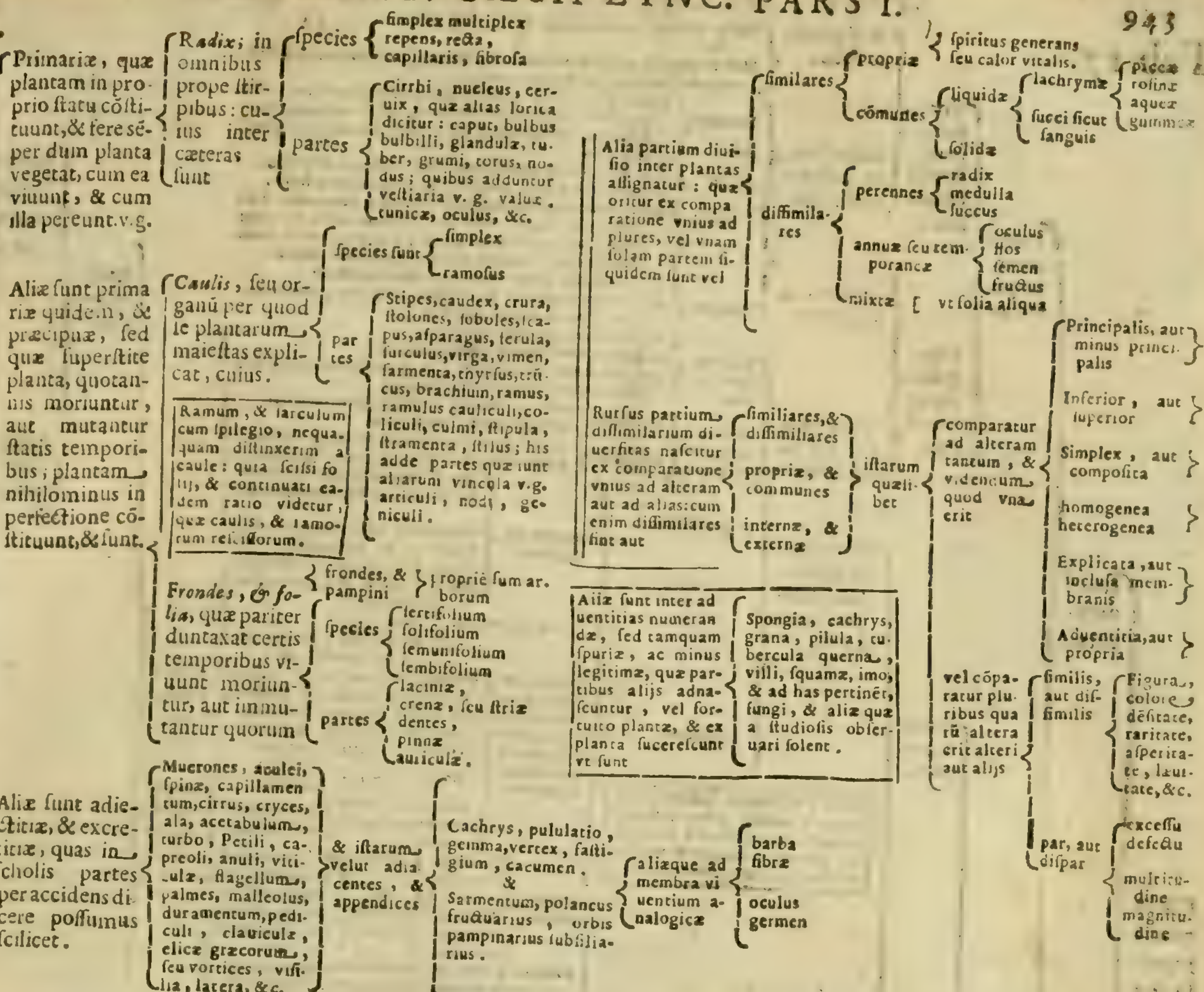
- Plantarum in vniuersum partium aliæ sunt,
  - essentiales
    - anima
      - calor causa omnium opifex
      - seu spiritus primum vegetandi principium
        - inhærens
          - coagmentans ex
            - similaribus
            - vel vtrisque mixtim
            - dissimilaribus
        - influens
        - organa vegetantium dirigens
    - corpus
      - ipsa plantarum materia, & maxime
      - humor omnium impressionum capax
        - insitus
        - ἀχρέμονος seu natiuus
        - aduentitius
          - elementaris
          - stirpibus communis
          - alimentaris,
          - cuti adiacens
  - Corpus vero stirpium in sua propria superficie considerandum quæ est, vel
    - lateralis vt folium
      - explicatio
      - actus
      - tegmen vestis
      - ornamentum
    - subterranea vt radix
      - caput
      - fundamentum
      - cor, seu hepar
      - os alimenti
    - & supera vt caulis
      - eleuatio
      - ductus
      - artus ad thoracem
    - in quibus examinanda sunt
      - numerus
      - magnitudo
      - figura
      - situs quo alias partes & organa respiciunt & inde conspiratio in conseruationem totius.
  - integrales — analogæ ad membra animantium
  - principales — radix, caulis, brachia, fructus
  - secundariæ — cortex, lignum, matrix, medulla
  - minus principales — humor, liquor, gummi, lacrimæ, &c.

- Non sunt tamen omnibus communes, quæ phytopris obijciuntur plantarum partes, sed quibusdam solum, quibus qualitates, vt plurimum sunt communes: arboribus enim ac fruticibus, multa inest similitudo partium, sed non eadem ratio est in plantis: in quibus tanta detegitur diuersitas, vt vix ad naturæ normam reducere possis: partiū tamen aliæ.
  - Coniunctæ, & per totā plantam diffusæ, quamuis sensus nostros lateant.
    - Primæ, intimæ & magis componentes, magisque similares, & communes, quas diuidas in
      - interiores — vt sunt
        - succus
        - hematophyton
        - liquor
          - aquosus
            - lacteus,
            - lacticroceus
            - sanguineus
          - oleaginosus
          - glutinosus
            - melleus
              - mel
              - manna
              - saccharum
            - lacrymosus
              - resina
              - gummi
      - carnem in qua est
        - carnis pulpa
          - succosa
          - humida
          - sicca
        - medulla
        - cor matrix
        - lignum, albumen
        - adeps
        - fibriæ quibus adiacent
          - vena
            - maior
            - succolenta
          - costa
          - neruus
            - tenuior
            - siccior
          - quæ sunt intermediæ partes.
          - neruo ex carne
      - exteriores
        - cortex
          - simplex
          - multiplex
        - lanugo, cuticnla
        - cutis tegumentum
        - hirsuties
        - squama, aculei
        - tunica, pili, spinæ
        - liber, corium, villi
        - membrana.
    - Mediæ, diuisæ à se inuicem, vnitæ in plantis, & distinctæ ab earum natura: dum separantur: namq.
      - vniuntur ad naturalem dispositionem
        - musculus
        - pulpa coniuncta musculo
        - arborum maestra Italice: nodus centrum.
        - pecten, torulus
        - lineatio
      - separantur casu, vel artificis vsu
        - gutta, quæ est liquoris expressa pars
        - articulus seu, materia artificibus vsitata
          - frustum, scobs, schidia,
          - quisquiliæ, serrago,
          - ramale, resex,
          - truncus, termes, spadix.
  - Distinctæ de quibus seq. pag.

- *Differentia plantarum præcipua in suis partibus Theophrasto est quod quædam,*
  - *habentur vel non habentur*
  - *non similes, vel non varia habentur*
  - *non similiter habentur scilicet positione, ordine, numero.*

Aliæ

Tab. 16.

Aliæ sunt plantarum partes distinctæ quidem ab earum natura, & à se inuicem separatę; plantas tamen perficiunt, & in sua perfectione cõstituunt; dum necessitate quadam ad earum compositionem, & naturalem dispositionem cõcurrunt. Et sunt vel

- Primariæ, quæ plantam in proprio statu cõstituunt, & fere sẽper dum planta vegetat, cum ea viuunt, & cum illa pereunt. v. g.
  - *Radix*; in omnibus prope stirpibus: cuius inter cæteras sunt
    - species: simplex multiplex, repens, recta, capillaris, fibrosa
    - partes: Cirrhi, nucleus, ceruix, quæ alias lorica dicitur: caput, bulbus, bulbilli, glandulæ, tuber, grumi, torus, nodus; quibus adduntur vestiaria v. g. valuæ, tunicæ, oculus, &c.
- Aliæ sunt primariæ quidem, & præcipuæ, sed quæ superstite planta, quotannis moriuntur, aut mutantur statis temporibus; plantam nihilominus in perfectione cõstituunt, & sunt.
  - *Caulis*, seu organũ per quod se plantarum maiestas explicat, cuius.
    - species sunt: simplex; ramosus
    - partes: Stipes, caudex, crura, stolones, soboles, scapus, asparagus, ferula, surculus, virga, vimen, sarmenta, thyrsus, trũcus, brachium, ramus, ramulus cauliculi, coliculi, culmi, stipula, stramenta, stilus; his adde partes quæ sunt aliarum vincula v. g. articuli, nodi, geniculi.
    - Ramum, & surculum cum Spilegio, nequaquam distinxerim a caule: quia scissi solij, & continuati eadem ratio videtur, quæ caulis, & ramorum resissorum.
  - *Frondes, & folia*, quæ pariter duntaxat certis temporibus viuunt moriuntur, aut immutantur quorum
    - frondes, & pampini: propriè sunt arborum
    - species: tertifolium, solifolium, semunifolium, sembifolium
    - partes: laciniæ, crenæ, seu striæ, dentes, pinnæ, auriculæ.
- Aliæ sunt adiectitiæ, & excretitiæ, quas in scholis partes per accidens dicere possumus scilicet.
  - Mucrones, aculei, spinæ, capillamentum, cirrus, cryces, ala, acetabulum, turbo, Petili, capreoli, anuli, viticulæ, flagellum, palmes, malleolus, duramentum, pediculi, claiuculæ, elicæ græcorum, seu vortices, vissilia, latera, &c.
  - & istarum velut adiacentes, & appendices
    - Cachrys, pululatio, gemma, vertex, fastigium, cacumen. & Sarmentum, polancus fructuarius, orbis pampinarius subsiliarius.
    - aliæque ad membra viuentium analogicæ: barba, fibræ; oculus, germen

Alia partium diuisio inter plantas assignatur: quæ oritur ex comparatione vnius ad plures, vel vnam solam partem siquidem sunt vel

- similares
  - propriæ: spiritus generans seu calor vitalis.
  - cõmunes
    - liquidæ
      - lachrymæ: piceæ, resinæ, aqueæ, gummeæ
      - succi sicut sanguis
    - solidæ
- dissimilares
  - perennes: radix, medulla, succus
  - annuæ seu temporaneæ: oculus, flos, semen, fructus
  - mixtæ: vt folia aliqua

Rursus partium dissimilarium diuersitas nascitur ex comparatione vnius ad alteram aut ad alias: cum enim dissimilares sint aut

- similiares, & dissimiliares
- propriæ, & communes
- internæ, & externæ

istarum quælibet

- comparatur ad alteram tantum, & videndum quod vna erit
  - Principalis, aut minus principalis
  - Inferior, aut superior
  - Simplex, aut composita
  - homogenea, heterogenea
  - Explicata, aut inclusa membranis
  - Aduentitia, aut propria
- vel cõparatur pluribus qua rũ altera erit alteri aut alijs
  - similis, aut dissimilis: Figura, colore, densitate, raritate, asperitate, læuitate, &c.
  - par, aut dispar: excessu, defectu, multitudine, magnitudine

Aliæ sunt inter aduentitias numerandæ, sed tamquam spuriæ, ac minus legitimæ, quæ partibus alijs adnascuntur, vel fortuito plantæ, & ex planta succrescunt vt sunt: Spongia, cachrys, grana, pilula, tubercula querna, villi, squamæ, imo, & ad has pertinẽt, fungi, & aliæ quæ a studiosis obseruari solent.

Aliæ tandem sunt plantarum partes; quæ cùm sint tamquam fœtus, aut proles virtutis illius vegetantis, & generantis, quam plantarum spiritũ, & animam diximus: cumq. perpetuò non insint plantis, sed statis temporibus desint stirpib⁹ propterea partes illas vocari non patiuntur nonnulli ex Academicis; vt vt sit ad plantas omnino pertinent, & sunt.

- Flos, qui est fœcundæ hilaritatis festiua quædam spõsio, perfectioris fructificationis prænuncia, & premissio spirituumspes fructiferæ abundantiæ, & plantarum lætitia; cuius partes sunt.
  - Calix, nympha, flamina, flocci, capillamenta, capices, scylus, cœtus, seu sedimentum. Vngues florifolia, seu foliola, tubuli, caliculi, galericuli, cuculli, oscula, rictus floripendiũ, lanugines, coma, & plura alia, quæ intertermonis delicias vsus adinuenit.
- Et semen; quod est, magnæ matris fœtura; vegetantis animæ soboles, collecta in compendium plantæ, stirps obsiquata; morientis plãtæ fœtus, ac renascentis genius: vniuersi deniq. animalis vegetabilis breuiarium, cuius partes assignantur, &
  - species sunt: Pomũ, glans, nux, nucipomum, acinus, granum, Bacca corymbus, cytisus, Brion muscosus, vua, cachrys, anetũ, iulus, &c.
  - Partes quæ sunt
    - caput ad quod spectant: capitellum, conus, calix echinatus, echinus, verticillum, paterula, vmbella, muscarum, panicula, racemus, florifolium, spica, culmus, &c
    - folliculus: vulga, loculamentum, conceptaculum, vasculum, vtriculus, theca, elate, valuulus, concha, siliqua, operculamentum, vagina, septum glumæ, scapus.
    - cõceptaculum: cor ipsum, oculus, vmbilicus, putamen, nucleus, galliocæ, valua, hilum, cartilago, lanugo, pyrones, officulum, voluula, cupula gigarta &c.
    - pericarpium quod pro fructu vulgo accipitur: ad hoc etiam spectat, pulpa, vel humor circa semen, vnde semen munimento cinctum: ipsum vero semen cum nucleo, & pulpa a flore deriuant.

Cæterum in duabus maximè partibus principalibus, quas diximus animam, & spiritum, & alij naturam, & corpus seu compositum ex similaribus, aut dissimilaribus stirpium partibus, disquirendum est a phytopta, quis sit.

- ortus, &
  - In ortu exquiritur naturæ similis productio, per semen, quod per omnes stirpium partes, dispositis rite organis, & ad omnes naturæ motiones conformatis, partium nexibus diffusum, tamquam fermentum exercitens in sui naturam cætera conuertit, expergefacto, ac vigente calore natiuo & licuti olures in fixis corporibus salis, ac sui phuris virtutem operari, & mouente, & accedente spiritu fieri aiunt.
- vigor
  - Vigor autem cognoscitur si organa, & partium nexus animæ vegetantis actionibus recte subseruiunt: & si partes numerosæ, grandes, nutritæ, pingues, succosæ ad perfectam naturam excrescunt.
- infirmitas
  - Prædictis deficientibus, oritur infirmitas, in qua consideranda est conseruatio, vel reparatio partium destructarum.
- ariditas, quæ est mors stirpium
  - cuius signum ex colore exteriori facilè colligitur; vix enim stirpes emori credas, quibus inest viror, seu viridis color, qui fere vegetandi, gradum exterius consequitur. Cum recipiat a communi calore in humore crassiunculo digestionis compendium; si tamen excipias stirpes, quæ in litoribus, & salsis adolescunt, quæ vt plurimum subalbescunt, vel in cinericium colorem vergunt, & prope in album desinunt vt Dictamum: atrata sunt tubera, multa, rubet Coralium, & hypocitis cum Epithymo: Mille autem inuenias in vegetantis naturæ imperfecta luxuria colores, violenta æmulatione gemmarum, crescentibus ac se pandentibus in dies magis versicoloribus lapillis: sequitur autem quasi semper internarum qualitatum naturam exterior illa species coloris quæ vitam vegetiorem in ijs arguit.

Plantarum venter, ipsa terra, magna omnium mater facile creditur Anaxagoræ; non tamen hoc, neq alia quæq. membra animantibus, & plantis commonia existimare poteris, nec quiquam de his determinate statuere; sed pariter cum Theophrasto in ancipiti stirpium discrimine hærere, nisi nobiscum imperfecta à perfectis seiunxeris. Viscum namq. à terra separatum, quod semen profert, quod numquam seminat, & tubera ab eo dem ventre diuulsa, cæterisq. membris destituta, communis diuisionis partium cancellos quoscumq. perrũpunt, scilicet licentius in ijs luxuriatur natura, nec nostris retinetur legibus.

Nulla fere ex omnibus stirpibus est, quæ suis non vna dixerim, vel altera, sed omnibus partibus nobis aliquo modo vsu venire, vel prodesse non possit, aut contemplatione digna non sit, siue organi ipsius, siue præstantia ratione. Nutrit tota meditatione mentem; fructu pascit corpus; floribus, viroribusque vtrumq. oblectat; vt nihil vel minimum in tanta copia despiciendum sit. Quid verò maioribus id opus erit exemplis firmare? rideat murigena capares, illas, quas contemnunt homunciones; qui tamen earum magnitudinem ore satis probare videntur, dum subinde vulgatur prouerbium (quod illarum æstimationem, & admirationem præfert) saltem apud Italos nostros, à plantarum studijs fere alienos. Postquam iam fere plantam totam dentibus conterunt: folia pariter, ac gemmas, flosculos, flagella, fructumq. omnem, & pericarpium, grana ipsa, totumque vasculum comedunt. Plantulam respice vix vllo inter saxa viuentem succo, paruulam fructu, latis & explicatis floribus, lignea, & perenni duritie, pingui folio, in arido pascuo, scilicet, muro, vel magnas arbores egregio æmulatam conatu, quæ te Myophyllum rubens, & ipsam in ruborem vsq. redarguat.

Tab. 17.

- **Cõueniunt inter se stirpes,**
  - **Euidentiùs.**
    - **Cõstitutione peculiari.**
      - **Corporis perfistentis cõformatione.**
        - Symmetria, & notis,
          - Totius plantæ, omni scilicet simul conspectà.
          - aut
          - Membrorum, partiumq. omnium sigillatim, vt in tabula differentiarum, membratim signare poteris.
        - vel
        - Cõpositione mebrorum, siue
          - Numero
            - Dum pluribus, aut paucioribus partibus constant; ijsq. pluribus, aut paucioribus latentibus, vel apparentibus, dum presertim se reconunt aut exerunt aliæ, atq. aliæ.
          - siue
          - Modo
            - Si eodem ordine comparent compositæ, aut dispositæ.
            - Si folia ante florem, vel florem p[r]æmunt ante folia.
      - **Vitæ ipsius, eiusq. munerum.**
        - Ætate, & duratione
          - Totius
            - Sunt enim longæuæ magis, & breuioris durationis æstiuæ scilicet, aut trimestres hebdomadariæ, vt Fungi diutiusque aut breuiùs in vità produ[c]tæ, vel in semine sopitæ, perseuerante spiritu persistunt plantæ.
          - Partium
            - Quæ omnibus semper membris sanæ consistunt.
            - Quæ perpetuifoliæ, vt arbores nonnullæ, quæ sempiterna honore virere dicuntur.
            - Vt & radices perennes, seu annuæ.
        - Generatione, seu fæcunditate.
          - Ratione qualitatum.
            - Quæ per semen tantum multiplicantur
            - Quæ per semen ac radicem, ac alias communicantur, & hinc plantiferę, & Amphicarpæ
          - Proportione, & mẽsura.
            - ad florem
              - monospermata, vt Tribulus Aquaticus
              - tetraspermata, vt Saluia.
            - ad plantã
              - multiseminis, vt Annis, Orchis, Typha.
              - pauci seminis, vt Mercurialis, Agrimonia.
    - **Propinquitatis.**
      - **Corporum in conuictum colligatæ, nexu.**
        - magis stricto
          - connatæ parasiticæ
            - Quæ, & innatæ, & penitus dependentes sunt, vt Viscũ, cassuta; &c.
            - Vel Enatæ, eadẽ matercula subsidente, vt Hypocisthis: aut Vagæ, & in diuersis, vt Orobanche in Genista, & Leguminibus.
          - Arte innexæ
            - insitione
            - inoculatione
            - appositione, alijsq. emphytheoticis, &c.
        - Laxiori
          - Adnatæ ex varia fere corticis, putrefactione aut adiectis succis calore fouente.
            - Erumpentis, vel excreti succi occasione (vnde his speciebus etiam magis) competit cõuictus. vt sunt
              - Tubera.
              - Squãmæ
              - Villi.
              - Fungi.
            - mediæ ——
              - Lichen
              - muscus
            - Exteriorũ etiam adiacentium occasione
              - Polypodium.
              - Trichomane,
          - Superpositæ
            - Inuadentes, & super alcendẽtes, aut supercadentes.
              - Ad succum
                - vt Hedera
              - Ad Fulcrũ tantũ
                - Volubiles implexicaules omnes. vt Vitis super quercu, &c.
          - Supernatæ casu ex superiniectosemine, aut collectitiorũ in cauis putrilagine, aut fimo &c.

        > Ipsum si vinculum spectes in indiuiduis tantum habes; si verò aptitudinem ad vincula quæ plures scilicet coniungere valent, iam familias totas connectes.

      - **loci originalis.**
        - Proprius contingentis, &
          - vndequaque ambientis:
            - Vt in subterraneis & consepultis.
            - Aquatilibus, commerles, vt
              - Marinæ,
              - Lacustres.
              - & Fluuiatiles.
          - vel Excipientis ac retinẽtis
            - Ex quo nomen sumunt ab ipsius soli cõditionibus.
              - Saxatiles, arenosæ
              - Limicolæ, palustres
              - Agrestes hortenses
            - Vel a propinquorũ respectu.
              - Montanæ.
              - Maritimæ.
              - Aruenses.
              - Pratenses.
              - Nemorosæ
                - in Vmbrosis.
                - Apricis,
                - Vineis.
                - Fruticetis.
                - Segetibus.
                - campis
                - syluis
        - Latiusculè spectantis
          - Consimilibus rationibus.
            - Cultum admittentes.
              - Domesticę
              - Vrbanæ.
              - Satiuæ
                - Cuiusmodi sunt olera, & ex alumnis hortorum, ac testarum pulchrifloris plurimæ.
            - Cultum respuentes.
              - Immites, ac feræ.
                - Filix nullo mansuescit aratro, sed Barba illa Iouis sæpius Botanicorũ hortulanos frustratur, & è nostræ Vmbriæ mõtibus Ocymoides illa Muscosa, Nucerinaque Tragacantha.
          - Patriæ respectu.
            - Cæli, vel climatis ratione
              - calidi
              - frigidi
              - sicci,
              - aut
              - humidi
                - Seu Regionis eiusdẽ, vt Germaniæ, Italiæ, &c.
            - Vel magis præcise ipsius loci
              - Vt Agri eiusdẽ Mõtis, aut Ciuitatis, aut finitimæ, vel cõtinentis, aut in eodem circuitu.
    - **Coordinatione**
      - **Congruentis pariter tẽporis.**
        - Qualitate
          - Producendo
            - Eodem scilicet, tempore, tum membra, tum fœtum, vel certę iisdem mensibus adnascentia radicibus simul germinando, aut gemmas aliasq. partes quæ simul na tales sortiuntur.
          - Nascẽdo, vel Moriendo.
            - Moriendo aut omnino aut per partes amissione scilicet Caulis, fœtus, foliorum, &c.
        - Quãtitate
          - Proferendo, & cõplendo
            - Eodem mensium vel dierum spacio partes has, aut illas, & ad maturitatem eas perducendo.
          - Erumpendo
            - Spacijs postquam satæ sunt æqualibus, vt velut eodem partu ex vtero fœcũdę MatrisTelluris exilire videatur vt tribus diebus Blitum, Napum, Eruca, Ocymũ quarto Lactuca, Anetum, vix anno Pæonia, & Mandragora.
  - **Obscuriùs,**
    - Origine.
      - Spõte ex terræ visceribus emergentes.
        - Similibus è Terris mineris, aut halitu.
          - Vt Albucus, Rosmarinus, Laurus, Cneorum, Sanamunda Barba Iouis.
        - similibus miscellis complutis
          - Vt notare est per arua, glebosa, humidaq. Chelidoniũ minus, Aconitũ hyemale illud Monophylũ, Ranũculi quidam, & per vliginosa, vt Lichen, Lycopodium.
      - Vel Seminis initijs excitatæ, & vel Sembifolijs, aut Semunifolijs à biualui, vel vnius alui grano prodeuntes, stirpinitio introrsum, vel extrorsum habito à matre scilicet terra.
    - Actionibus.
    - Passionibus.
      - Sunt enim nonnullæ eiusdem odoris, saporis, temperiei, vt Nardus cum Valeriana, Cicer cũ Kali. aut facultatis eiusdem, vel vsus in Medicina, vt Aromaticæ, Catharticæ, Deleteriæ, alterantes similiter, vel etiam in alijs artibus.
  - **Conueniunt, etiam constitutionis totius ratione.**
    - Particulatim.
      - Sexus nota ab eodem concepta semine, ac Maris, & fœminæ ex ortu.
      - Affinitatis vinculo
        - Proximæ seminij Dispositione
          - *Hinc classes & familiæ*
        - Remotiore respectu.
          - *Inde Plantamentis.*
    - Vniuersim.
      - Minus scilicet perfectæ
      - Perfectæ.
        - Simplicis complementi.
          - *Hinc ampliora agmina.*
        - Excessus etiam supra Plantæ cõmunem gradum.

Diuer-

Tab. 18.

Diuersæ sũt inter se stirpes, si in earũ Natura latiùs inspicias.

- Quæ exterius ac cẽlentur v. g.
  - Originem,& ipsarũ caușas.
    - Principia effi ientia, cum ipsorum instrumentis, quibus diuersa accidunt.
    - Materiam
      - magis simplicem — vt sunt elementa varie ad mixtionem concurrentia, vnde halitus, & metallica corpora, vel spiritus maternam humum permeantes diuersis modis agunt.
      - magis mixtam — vario diuersis è complutis, miscellisque fermento.
    - Formas quas diuersas intellect potius ex diuersis figuris, tam internis, quam externis tibi confinges: quam vt eadem ex naturę fontibus haurias.
    - Fines, quos, a morali & Rhetorica potius quam a physica deduces, vt decoris multo plus, quam firmitatis habeant.
  - Locum, seu solum natiuum, in quo nutrimenti, educationis, & victus sedes; consideratis.
    - Elementis vnde
      - Subterraneæ.
      - Superterrestres — Saxatiles, arenicolæ, limicolæ. Aruenses, & diuersarum Terræ qualitatum.
      - mediæ — Palustres. Maritimæ.
      - Aquaticæ siue aquis immersæ — Marinæ. Lacustres aut stagnantis aquæ. Fluuiatiles, riuales, Fontanæ.
    - Mixtim consitis ex quibus.
      - Simul aut disiunctim viuentes — Superarboreæ innatæ. mediæ, superradicatæ, terrestres, enatæ. & casu supernatæ a liberis differentes.
      - Parasiticæ liberæ.
      - Patria diuersa.
        - confinijs diuersis — syluestres, pratenses, montanæ, vallium, segetum, aruorum.
        - Vicinijs non ita distinctis, vt quæ prope has, aut illas, in hoc vel alio circuitu nascuntur.
        - Cœlo diuerso — proximo, remoto — vmbroso, aprico, calido, tepido, frigenti, aut rigenti.
        - Climate, aut regionibus diuersis — nostrates, exoticæ, peregrinæ, aduenæ, italicæ, Germanicæ.
  - Positionis situm.
    - Totius plantæ quoad motum
      - de loco — Vaga stirps, fixa. — fluctuans, natans
      - in loco
        - vi propria
          - in se — surgens, ascendens, pendula, descendens, supina.
          - in alijs (circumdans, complectens.
        - vi aliena (vt asportatione permota,
    - & quoad germen — a cacumine ad ramos erectum, a latere aut ramis pendulum.
    - quoad statum — vt planta sit erecta, contorta, incumbens, seu alijs accumbens. succumbens, iacens, humistrata, repens.
    - Partium — ex varia namque dispositione partium stirps dicitur. — ordinata, aut composita, inordinata aut incomposita.
  - Magnitudinem, totiusque molis rationes, quæ consistunt in
    - Extensione quantitatis vnde. — maiores, proceriores, altiores, longiores, breuiores, crassiores, latiores,
    - & partium minorum vt sunt, — frondes, rami, fibræ, & — vnde sunt — densiores, rariores.
    - intentione, vel numero partium — magis radicatæ, proditæ, molles, aut magis tenues, &c.
    - & in particulari. vnde fiunt. — pleniores, farctæ, stipatæ, succosæ, pingues. inanes, tabulatæ, cauæ, spongiosæ, arentes.
  - Numerum, seu multitudinem specierum. — Vnde frequentiores, rariores, vulgares, minus obseruatæ, magis abstrusæ: quamuis hoc ipsum ad soli natalis obseruationem spectare videatur.
  - Figuram siue faciem.
    - Interiorem quæ est vel — lapidea, ossea, lignea, carnea, herbacea, fungosa, varia — vnde fit — robusta, valida, firma, imbecillior, laxior, varia — Quæ omnia per modos, & qualitates partium componentium in tabella. 14. præcise magis designantur.
    - Exteriorem,
      - totius corporis, quæ erit integra, mutila, vel deficiens.
      - Solius exterioris superficiei
        - primo intuitu — inquirendo an sit pulchra, concinna, aut insolens & monstruosa.
        - reflexo intuitu
          - ad alia referẽdo — vt sit similis magis, aut minus dissimilis.
          - absolutè considerando — Linearum speciem, vt Iunci globos, vt tuberum, bulborum & capitatorum multorum, aut pyramides, vt Campanulæ, quæ a figura nomen pyramidalis accepit.
      - vel partium in particulari, de qua in tabula de differentijs partium.
  - Actionem ex qualitate.
    - Nota
    - occulta
      - vniuersim — vt efficax, debilis, similis, aut dissimilis temperiei, aut facultatis, saporis, odoris, &c.
      - vel particulatim
        - Odore
          - nullo vt Gramen Corallium.
          - aliquo
            - grato — Suaui, vt Iua Moscheta, Geranium, Ambrosia, Botris, Ageratum. Aromatico Gariophyllus, Nardus, Nux myristica.
            - molesto — Graui, vt Allium album, Narcissus, argenteus. Fœtido, vt xytis, Cattaria, Laser fœtidum. Putrido, vt Vuluaria, Dracũculi flores.
        - Sapore, de quo supra.
        - Qualitate, v. g. calore, frigore, & in quibus excessus, gradus, & proportio notari debent.
        - Facultate, v. g. esculenta, deleterica, medicata, & hac vel catartica, aut diuretica, diaphoretica, vel alteranti &c.
  - Passionem,
    - Ab Animalibus
    - Ab Hominibus
      - Eas in cibum, vsurpantibus aut Medicinam, aut ad ignem & alios vsus. — indeque resistentes, fortiores, ægrotantes atque in tabum incidentes. & impatientes contactus, vnde nomen accipiunt.
      - vel diuersis agriculturæ operibus easdem exercentibus, præsertim putatione, ablaqueatione, pampinatione insitione &c. — vnde satiuæ, spontaneæ, mites, feræ, seu cultum respuentes, Vrbanæ, agrestes, domesticæ, hortenses, syluestres, & varie quoad varium cultum se habentes.
    - Cœlo, & Elemẽtis. — Sunt enim aliæ frigoris, brumæ, æstus vel Solis, impatientes, aut variè, meliusq. resistentes, & vel ipsis ignibus inuicta materia, vt Vitruuiana vel potius Cæsarea Larix de qua suo loco.
- Aspectum varium de quo pag. seq.

Plura profectò hic physicè obseruare posses, quæ nunc dumtaxat sunt admirationi, Natam in Cerui cornibus Hederam Theophr. Laserpitium Cyrenis post imb ẽpiceũ. Asparagum è consepultis Arietinis cornibus, e carbonibus Verben in alijs Absinthium, & quam multa alia, quæ minus, aut nihil prorsus nota.

Quid in plantis disterminandis, aut Cœlum possit, aut regio, vel ex hoc sumes; quod eadem planta à se ipsa etiam discordare videatur, sibique dissimilis qualitatibus maximè immutatis, vt Scylla Siculis, Hispanisque acerrima, mitis nobis, Helleborus venenum Hispanis, & medicamentum Italis. Nicotiana Indis calida, Europæis Narcotica.

In plantis diuersus surgendi seu à globo se se protendendi & explicandi spiritus, & primò in herbæ speciem comparendi vigor, nullus fere est subterraneorũ, & hydrognaphalorum, quæ nusquam è terra erumpunt: Lichenι; ac Lenticulæ debilis; herbis maior, fruticibus vegetior; vniuerso arborũ generi nobilior; maximus autem Cedris, ac Trogloditicis Palmis, imò & Laricibus, abietibus, pinubusque quibusdam, & fagis contingit, vti præcelsæ pyramidali nostri Ianuarij montis. Respondere autem videtur hæc à natura facta emissio, proiectionibus factis ab animalibus; ita vt percutiendi impellendi, saliendi, ascendendi, & se protendendi ad ea ad quæ viribus peruenire nituntur, surgendi similes impetus in plantis quodammodo pares esse videantur: teli enim iactum vix vllæ arborum superauerint. Quare Trabs illa Tiberiana, e lance CXX. pedum; Abies illa Ægyptiæ nauis CXXX. Cedrus Demetrij paris altitudinis subinde celebrantur ab antiquis.

Tab. 18.

- Aspectum varium ratione figuræ
  - quæ vel mutatur
    - sua sponte
      - pro diuersitate temporis, ætatis, loci, aut seminis
    - aut magonijs & affusis liquoribus, aut ster coratione varia.
      - in quibus
        - virtus
          - roboratur: vnde vniflorae in multifloras, simpliflorae, in pluriforas, parui fructus, in magnos deueniunt.
          - debilitatur: vnde triticum in lolium: tulipæ flore albo, in flauum: vitex rectus, per ætatem in curuum, & agrifolij folia in summo angulos amittunt, &c.
        - materia
          - abundat: vt ex simplifloris multifloræ, quod in Anemonibus, tulipis, gariofilis, & alijs notatur.
          - deficit: Ricimus Theophrasti: Botris, & Trifolij folia sensim dum senescunt, minora fiunt, maluæ, aliarumque caulis, plenus, ætate, fit cauus, aut vacuus, & inanis.
  - vel perseuerat

Vitæ in his omnibus ratio, & viuentis, retinentisque connexum habenda; & eorum, quæ diuersè intus, vel extra permouentur, vel ipsa patiuntur.

Diuersæ sũt interse stirpes, si in earum natura latius inspicias.

- Quæ scilicet ad ipsius viuentis statum attinent
  - In primis vitæ functionibus, quę sequuntur
    - vitæ modum v.g.
      - vigorem, & sanitatem, ex varia præsertim radicis infixione, corporisque ficciori, firmioriq. compagine.
        - Quedam enim in terra tantum viuunt, nonnullæ in natali tantum, & sunt, quæ translationibus, & aeris, externisque iniurijs magis, magisque resistunt.
        - quedam extra terram
          - Integræ suo cum virore; vt semper viuum, Aloe, Rodia Radix, Bulbi plures, Scylla præsertim, sed Colchicum nobis, vel in ipsa pixide carcaceo inclusum cucullo floruit. Asphodelus in cubiculo cæmentis interceptus à murarijs, germina misit.
          - Excisę, & exsiccatæ florentes, vt Pulegium à Solstitio; vnde multas per solstitia flores aperientes ipsi obseruauimus, floresque cadentes excepimus.
      - Langorem, & imbecilitatem, morbosque varios, qui diuersis ex actionum, seu functionum læsione diuersimode contingunt, vnde diuersis sunt obnoxiæ morbis.
    - vel alimentorum susceptionem, & appetitum.
      - Aquæ purioris Adianthum, sordidioris Olera, calidę Ocymum, salsæ vel nitrosę Chrythamum, Kali, Brassicæ, Eruum, Ruta, Beta; contra salsam prata non ferunt, alique ingruente pluuia, (vt in nostra Taumatumbria adnotauimus) exarescunt. Copiosæ Oryza, Papyrus, rarioris Caparis, Verbascum: viui platanus, & diuersorum liquorum diuersæ, vt existimare, quam reperire facilius.
      - Terris diuersis plantæ diuersæ gaudent, cinere immundo, ficus, Oleæ, fruges cœmentorumque micis solo permixtis, aliquæ calce ipsa, præter ficum nonnullæ; nunnaqueis, (vt summatim dicamus) diuersè subactis, & commixtis: vel etiam stercoratione, vnde letamen dictum.
  - vel spectāt ad morem, seu potiùs motus quotdam, respectu
    - sui ipsius
      - quo ad situm vt
        - Florentia a summo, medio, vel imo tantum, præsertim spicata, vt triticum, conifera, vt Diplacus, & a summo Anthemis Plinio: vmbellifera, vt feniculum, Angelica, a medio Marrubium, & Pulegium regale.
        - Aut varie a summo, medio, & imo, & per totum tyrsum, vt Asphodelus luteus.
        - Aut etiam successiue, & sigillatim, & quandoque alio flore, vt Lilioasphodelus, qui inde Homero kailis, legi videtur.
        - Intra se etiam germinante occulto flore, vt lappa, quæ adhærescit Flimo, & miroque in se modo Apparine.
        - Adde quod in gemmis etiam, & frondibus proferendis diuersitas inest.
    - vel aeris, & cæli.
      - quo ad tempus in quo etiam attenditur apertura, foliorũ & florũ & ad solem cõuersio.
        - Sunt enim ordinata alia, quæ statis temporibus folia, frondes, flores, semina, seu caules, &c. vel prius folia, & germina proferũt, quam flores, & semina, vel contra.
        - Alia præpostera, vt nudiflora, quæ florem, vel etiam fœtum omnem folijs præmittunt, vt Tussilago, Crocus, Scylla, Amygdalus.
        - Alia promiscua dixeris, quæ vtroque modo, vt ficus quædam.
        - aperturæ foliorum, & florum diurnæ; quas seruant complures: aperturæ nocturnæ, vt Lazura, Peruana, Mirabil, arbor tristis si flores respicias.
        - Contractionis diurnæ Caltha, Trifolium si flores respicias, qui noctu aperiuntur nocturnæ si folia respicias.
        - Ad solem conuertuntur heliotropia omnia inde dicta, mirabiliter verò tota die, Phaseolus ille Indicus, & vulgatior Lupinus, ad solem singulis successione horis circnmagitur.

Ab altilibus succis figuræ quoque rationes haud ineptè deduxeris; exiguas, asperas, angustis hispidas stirpes habes exiguo nutrimento: verum a plenioni rotundiores, turgentesque magis, & non obesas aut dulciores, à vario varias; eoq; immutato plurimum diuersas.

Organorum contextus, & quæ intus obediant diuersè, aut digerantur agnoscemus.

Sed patria in his omnibus Cæli, inquam ratio præter illa, quæ ab internis sunt inquirenda.

- Quæ interius, vegetantis sunt, virtutis, & vitalis facultatis, ipsiusque functionũ.
  - vel curte vitæ conditionibus præfinitis
    - natura / cultu penes
      - ortum
        - citum: Vt tertio a satione die Ocymum, inde forte dictum, 4. Anetum, sexto æstate, 10. Beta, bruma octauo Atriplex, & 10 rursum Brassica, xx. Porrum 40. Apium.
        - tardum: Anno vix Pæonia, Mandragora, post annum Lotos, Agilops Plinij.
      - germinationẽ
        - celerem: Vt Amigdalus, & in maritimis omnia præcocia,
        - tardam: Vt Morus, nux iuglans solstitialis, & in montibus omnia serotina.
        - aliquotam: Vt semel, vereque bis, Medica malus, ter ternis gemmis Pinus Abies Robur, Februario, Martio, Aprili medio.
        - Indeterminatam: Seu incertis vicibus, aut sæpius, Sampsucus, Beta, tota æstate, & vere continuata opera, & aliæ plures. Aegyptijs perpetua gemmatio, ficuti, & vere alibi.
      - incrementum
        - citius, Vt Salix, Populus, Malus, Persica, Cucurbita, flos solis.
        - tardius Vt Pinus, Robur, Buxus, Palma.
      - casum
        - foliorum: Celerius moro, serius amigdalo.
        - fructuum: Punicæ ficui folia ante fructos cadunt sicuti & vitibus, &c.
        - florum: Pruno, fructus cadunt ante folia.
      - durationem
        - totius plantæ vnde
          - perennes
            - Longæuæ, vt Palma, Quercus, annosa inde dicta, Pinus, Buxus, cupressus, & Resiniferæ, Iuniperus quæ temperati caloris &c.
            - Paucorum annorum, Rosa Abrotanus, Malus persica, quæ diligenti cultu ad trigesimum etiam annum perducitur, quamuis citra decimum perire soleat.
          - & paucorum annorum, seu fugaces.
            - Fico, seu malis præcocibus, dulcibus, aut sertilloribus vitibus breuissima vita Plinio.
            - Aliæ sunt aliquot horarum, vt Koniphytum nostrum dierum aliquot, & ephemeræ vt fungi.
            - Vnius mensis, Ophioglossum, Rosella, Linaria, Botrytis aliquot mensium radix caua Orchis, trimæ, aut quadrimæ, Leucoium, Bimæ, Caltha, Brassica, Beta, Apium Annuæ, legumina saturaria, Botrys, Ocimum, Cucurbita.
        - diuersorum membrorum
          - radicis
            - perennis: Olea, Palma, Laurus, Cupressus, Ilex, Myrtus, vnius duorum, vel paucorum annorum, vt quæ intereunt altero anno dato semine, sicut viola Bolbonax limonium elegans Rauolfij, & aliæ.
            - fugacis seu pereuntis: Plures enim singulis annis, & interdum aliquot mensibus radicem amittunt, vt Bulbonaca, limonim, &c.
          - frondis
            - Sempiternæ, vt Olea, Palma, Laurus, Cupressus, Ilex Myrtus
            - annuatim deciduæ, vt Pirus, Prunus, Morus, genista, &c.
            - Mixtæ, Media Arbutus, cuius cacumen viret, inferiora hieme arescunt.

Tab. 18.

Diuersæ sunt etiam inter se stirpes ratione virtutis genitalis, quæ vt plurimùm vnius generis diuersas constituit species: & in hac discutiuntur.

- Fœcũditas, ratione
  - seminis, { manifesti / incogniti
  - radicis,
  - caulis,
  - surculi,
  - germinis
  - gemmæ,
  - foliorum
  - gummi,
  - fructus,
  - quorum omnium generandi facultas consideratur vel
    - vniuersim
      - nulla { Sunt enim steriles, tum speciei, tum indiuidui vitio, & inde castratæ, & eunuchæ dictæ, sed de indiuiduis, quæ intra certa genera reperiuntur, alia est ratio; quæ non prouenit a facultate interna, dum sterilescunt sed a contrarijs extrinsecis: cæterum, neutrigenas alij nuncupant *fungos, tubera*, imò *adiantum*: ob defectum facultatis generatricis.
      - inefficax { Nonullæ namque moliuntur semen, sed non perficiunt, mulorum similitudine, vt *hypocistis*, aliæ aliquid semini respondens producunt, vt *Phyllitis lanugo*, & quæ in *polipodio*, & similibus.
      - fœcunda
        - semine { simplici [siue solo semine perfecto, vt fit in *sementigenis*, / multiplici [superius v.g. & ad radicem succrescete, vt in *amphicarpis*
        - productione
          - simplici { naturali, spontanea, sementica, insitione, transplantatione, &c. } ex quibus oriuntur { natiuæ, aduenæ, putrigenæ, imbrigenæ, opagenæ, &c.
          - multiplici,
            - Per radicis in se multiplicationem nascente sobole ad coniuncta germina multigermina, præsertim ex multoculis, multiglobis, & geniculatis radicibus.
            - Et per radicis ad alia mébra additionem, aut eadem succrescente ex ramis auulsis, quod fit.
          - incerta { Seu cum toto plantæ corpore varie consita multitudine quod in omnibus plantiferis euenit.
          - cómunicatione { Ramis insitione coniunctis, terræ implantatis, viua radice, vt fit in sarmentis & multiplantis irradicatis, vel ab alto in terram missis, vt *morum*.
          - vel aggeratione { Folijs sponte, vel arte implantatis, vt *Opuntia Tune*.
    - vel particulatim in partibus, maximè flore, ac semine, in quibus
      - Ratione vnius, aut alterius vigor generandi nullus, v.g.
        - in flore { vt sunt *Aflora*, & tristes, / vt *Iuniperus*, *phylix*, &c.
        - in semine { vt aspermates, & *castrata* / quales sunt *salices*, multis.
      - In alijs ex vtraq; parte maximè vegetus est. { vt notare est in semnifloris (quas vocant) æquiparis, seu æquifœtis vnius iunctim floris, & seminis.
      - In alijs ex vna parte vegetior notatur, proportione.
        - aliquota, & certo excessu
          - vtrinq; { Floris vnius, aut plurium ad vnum semen, vel plura. / Seminis vnius aut plurium ad vnum vel plures flores, vt *tetraspermata*.
          - vel ab vna tantũ parte v.g. { Flore, vt *Blitalcis*, *Solanum* quã Amaranthum Mexicana n dicunt: duos enim ad vnam baccam flores emittit. / Semine, vt *Castanea Fagi Triplex*.
        - aliquãta, & incerto excessu. { Vtrinque sed maior numerus floris, aut seminis discernendus, vt in planta, seu *Plantagine*, lanuginosi floris, aut cuculati, & multiseminis vt iculi, contra uero potest numerus, aut maioris alterutrius partis: v.g. floris ad vnum semen, vt *Amentifera*, & quæ Iulum, & cyathum emittant, &c.
- Pariendi ratio diuersa
  - tempore
    - singularis fœturæ { quædam enim semel tantùm in vita pariunt, vt *Flos Solis*, *Musa Platana*, *Mexicana Metl*, &c.
    - aut frequétioris partus, qui accidit
      - rarius { determinatis spatijs { Semestri, vt *Medica Malus Ficus*, *Arbutus*: annuo, *Malus*, *Poma*, *Persica*, *Nux* plurium annorum, *Palma*, *Aloë*. / Indeterminatis temporibus pro Cœli, Solique constitutione.
      - alternis annis { Sunt enim alternis feraciores, *Malus*, Pirum, fagus, & quouis septennio, olea, tum quæ bissextili conferuntur.
      - sæpius { Spatijs menstruis, vt *Calendula*, Chamepytis, & quater: anno, *Sicomorus*, & ter *Pinus*, ac *Vitis insana*, toto vero anno successiue, *Aphaca*, aliæque varijs temporum spatijs.
  - modo { In quo culturæ, aëris multa consideratio, vnde omnimestres rosæ, & quadriferæ vites, multæque stirpes biferæ, at plures, quæ mitiori autumno decerptæ virent: itemque Aurantia, & congeneres, quæ cum acerbis, præmaturos fructus, & flores super eodem ramusculo producunt; & quæ annis bissextilibus consitæ, annis alternis semper feraciores,
- Prolis sexus { masculinus / fœmininus } { Nam quamuis ab vnico stirpis corpore, tamquam matrice, tamen diuersi sexus plantas produci videmus: vt *Mercurialis*, & *Cannabis*, quarum mares fructum sine flore, fœminæ florem sine fructu, aut semine producunt: & de *Rape*, & *Napi* semine eodem masculinas, & fœmininas nasci tradunt authores, & experientia commonstrat; secundùm quòd densiùs, aut parcius, seminantur.

Quis porro inter plantas nobilior quàm Palmæ sexus. In quo, si per vicimiam, communicatio quadam spirituum, si amicus contactus, porrectis ad inuicem brachijs; imò si allatus ab alterius radicibus puluis; si propinquus aspectus; si denique cultoris adhibita ad vtramque amasiam arborem contractus coincidant. Subito hilaritatem toto corpore produnt, & fœcunditatem concipiunt; Inde miratur Marcellinus; cum stupore rem narrat Plinius, & extollit Pontanus prolixeque & confirmant Galenus, & Guilandinus: dum in plantis, idem quod in animalibus proprium est, natura detegit. De quo in Ecyd phyto plenius

Præter plantas prædictas, quæ in nascendo, & producendo semine sexum quemdam induunt, multæ sunt, quæ maris, & fœmina distinctas voces audire solent apud Phytographos, vt Paonia, Abrotanum, &c. traductum etiam est hoc ad fungorum genus, & quod magis ridendum, in Agarici recensionibus: in spongino quoque Zoophytorum. Et lachrimis ipsis mascula thura connumerantur à Virgilio. Et hoc scitu dignum maritas populos complexas vites, & vlmos quoque, quod in agro nostro Aquaspartano frequens. Sed nisi ad virium præstantiam, analogià quadam masculos huiusmodi titulos retuleris inepte censeas: namque à surgendi virtute vinearum masculeta profert Plinius, & densiore spiritu accedente, aut magis vegeto masculescere semper dici possunt.

Etiamsi quibus capitibus plantæ inter se conueniunt, ijsdem etiam à se inuicem differre censantur; dum vnum, vel plura in vna plantarum defuerint; vt prope cacozeliam sapiat, earumdem principiorum tot diuersa schemata descripsisse, Intellectum tamen est nobis de mente eruditissimi Principis fuisse, per diuersos calles ad plenissimam plantarum notitiam deducere studiosos phytomitas: nam quis eadem semper sapiat: ideo sine affectionis studio de conuenientia, & differentia plantarum præsentes attexuisse credendus est tabulas, quæ compendiola licet methodo, vtili tamen studiosis exarauit, Lector boni consule.

In Iby-

Tab. 19.

In Phytonomia certitudinem prȩscriptæ copulationis nominis scilicet & rei obfirmatio.

In vocibus quidem, & litteris, in libris, notisq; omnibus defectus quidā, aut mutationes edacis præsertim iniuria temporis, vel scribentium, ac pingentium aut ineptè dicētium incuria cōtingere solēt, qui nos in controuersiā deducant, & laxata copula studiosos in dubio relinquant: succurrendum propterea sedula pensitatione, & discussione, vt verū plantis nomen reddi possit: quod si spurium fuerit, vel dubium, & minus cognitum.

- Restituatur
  - Si aut præ antiquitate, illius memoria perierit, aut simile nunquam planta ipsa obtinuerit: aut certè si videatur ineptum. varium, male innouatū, corruptum. dubium, & incertum: Ex quibus dubia nobis resultet plantæ cognitio.
    - querendum de stirpis, nomine, seu vocabulo, an sit.
      - Receptū & vsitatum
        - Apud vulgus, maxime in loco natali plantæ ipsius.
        - Vel apud antiquiores, aut eruditiores, qui de plantis differere consueuerunt.
      - scriptum in
        - Aliquo antiquo codice, sua cum planta viuis depicta coloribus.
        - Probatæ fidei, & authentico libro, adhibita pariter plantæ figura.
        - Aut in diuersis, loquente quasi natura proditum, quod in vocibus consilio, & ratione impositis contingere sæpius solet: quod in Ammy, phytologis multis obscurissimo, manifestum est.
      - designatum diuersis descriptioni bus
        - expressiori, & velut historica: iunctis.
          - Figura, cum notis existentibus, & comparentibus simpliciter expressis.
          - Habitudine, compositione, ac relatione similitudinis pariter cōspicua, & detecta.
          - Numero, si eadem numero apud omnes cognoscatur planta, & si cum alijs speciebus conueniat.
          - Patria, vbi aut plures, & frequentiores, & efficaciores esse solent.
          - Viribus, ac vsu, si facto scilicet periculo, ad amussim respondere sibi inuicem in his videantur, ac si vsus idem vigeat continuò.
        - obscuriori, ac stirpibus nō correspōdentibus quia
          - Vel deficiunt attributæ notæ, pluribus paucioribus, aut diuersimode ijsdem comparentibus.
          - Vel notæ aliæ existere videntur, in descriptione numquam expressæ, præsertim si euidentes, figulares, aut notatu dignæ fuerint.
          - Vel non conueniunt generibus, quibus ascribuntur, vt si diuersa, plura, aut pauciora sint genera.
          - Vel patria non conuenit: quòd ibi non reperiantur.
          - Vel ibi rariores sint, & alibi frequentiores.
          - Aut vires, facultatesque assignatæ non iustificantur, & aliæ se produnt obseruatione dignæ: aut interdum contrariæ, aut saltem vix diuersæ in medica praxi: seu dogmatica, seu methodica, aut empyrica reperiuntur.
        - vel insufficienti, & minùs verificata, quod fit.
          - Codicis, & contextus ipsius deprauatione, ac mendis, confusione, mutilatione, dubio, &c.
          - Verbis minus proprijs, seu etiam ambiguis,
          - Si pars vna pro alijs, aut alia intelligi possit, vt in Delphinij similitudine, alij enim in folijs florem, alij in flore folia intelligunt.
          - Si nullæ notæ positæ sint, quòd forte describentium tempore essent vulgatissimæ.
          - Si magis communes, indeque ancipites, vel paucæ, aut præcipuæ tantùm, quæ non sufficere ad vberiorem declarationem videantur.
          - Comparationibus quoque minus aptis.
          - Patria, & loco non adnotatis.
          - Viribus, aut vsu non expressis.

Phytologis ducentibus nos plerumq; à stirpibus pictis ad viuas.

Vnde vtrinque innotescet vt & facile intelligetur, ad vsum pariter chartis, & Hortis interuiant stirpes, & perennent Flores in studijs, vt studia in Floribus.

Natura ducente nos à stirpibus pictis ad veras, & viuas.

- cōfirmetur, ne quid supersit dubij.
  - Si nondum bene prorsus exploratum, vt adeo pluribus applicari possit,
  - Aut etiam viua, & constanti traditione ad nos translatum perseueret.
    - mediante rei ipsius, siue subiecti.
      - demonstratione
        - Pleniori, in viuentibus stirpibus obseruatione, & planta fusiùs, & accuratiùs delineata.
      - comprobatione
        - Viribus, vsuque plantarum diligentia summa obseruato, nec solis pharmacopeis, olitoribus, aut ritotomis relicto, quod multi medicorū factitare solent.
      - traditionibus celebrioribus.
        - Absolutissimis in posteritatis beneficium requisitis authographis, compilatis libris, & commentarijs editis, quibus singula, vel minutissima adnotentur: quod & assequi erit facilius singulatim microscopio nostro adhibito, quod in pluribus nos etiam exequuti sumus.

Si abludere quandoque litterulis nomina videantur, alijs, atq; alijs accitis testibus reducenda, & consideranda, quam facile ineruditorum dentibus, tam multis permolentibus sæculis quasi carie arrodantur.

Condonandum nonnihil Pictoribus est, itidem sculptoribus, & cælatoribus, plus autem illis, qui ligno stirpium effigies, & qui crassiori arborũ materiæ flosculorum speciem inducere conantur, vt id, quod in corporis acumina crassitudinem distendit, omnem faciem elegantiorem, & subtiliores in ea lituras referre debeat.

Conferendi omnes præsertim contemporanei, aut deinceps transcribentes Phytologi, emaculandi, expurgandi, restituendi contextus.

Si facies quandoque, & inde petita signa, ac similitudines; si in actum redactæ vires, aut contradicere, aut ægre, & non omni ex parte respondere videantur, examinanda singula sunt, quæ stirpibus supe rueniant, aut promouendis, aut perturbandis.

Comprobantium verò semper præcipuarum notarum ac similitudinum ratio habenda, & quæ collecta in omnium choro magis consonare ac splendere solent, præstantioribus, beneq; examinatis, & castigatis codicibus confirmantibus.

Aduertendum quam multum in plantis immutandis valeant.

Cæli
Soli { Varietates,
quibus annorum constitutionibus
aëris impressionibus,
diuersis substratis materijs,
altilibusq. succis
contrarijs, alienis, insuetis
nutriantur, adolescant.
cultus diuersæ rationes
si necessaria, aut congruens
non habetur, aut mutatur,
diuersaq. alia, atque alia adhibetur.
soli facies, ac situs.
quoquo modo vertatur.
Animalium præterea stirpibus vescentium.
maternamq. ipsarum aluum
stercorantium, euertentiũ iniuriæ diuersæ.
Plantarum { ætates, morbi, corruptelæ } { primæ, Mediæ, vltimæq. senectutes.

Quæ inde contingere, quandoque possunt, & naturæ subducuntur additiones, vel demuntur partes, variumque habitum, & numerum constituunt, ne impedimentum vllum nobis afferant, quin easdem stirpes suis non reddamus nominibus, nominaque Plantis, aut ad aliena, & illegitima coniugia quandoque impellant, summopere aciem aduertere debemus, ac dispicere. Quid inter cætera valeat ætas, vel ceratonia ostendat dum iunior à seniore adeo diuersos profert flores, vt eiusdem plantæ non facile æstimaturus sis.

Genera plura esse possunt, & alia, atque alia inueniri, nonnulla tamen, vt in præcedenti innuimus, prorsus amitti diuersis in locis, vt pauciora remaneant.

Et Patriæ plures, & scriptoribus ignotæ esse possunt, eædemq; stirpes pluribus prouenire locis, vt Styrax in Syria, & in Latio in nostro Cælio, quandoq; & Patriam penitus deseruerunt, vt Cyrenas Laserpitium, vt diximus.

Nouas in dies nobis facultates innotescere in plantis, nil mirum, additis semper experimentis ex Chymica noua aperta, eaq; fæcundissima officina. Antiquitus porrò detectas, pluribus labefieri, aboleri quoq; possunt, forsan deficiente natura, quæ vt effœtos homines, ita imbeciliores herbas proferre dicatur, vt de Betonica indicatum, plurimum verò semper retulerit, vt in præstantissimo genere herbæ propositæ sumatur experimentum.

EX PHYTONYMIA.

Respuendos nullos esse libros credas, nec vlla quæ inscribuntur folia fructu carere, quisi in singulis perutili succo non pariter turget, numquam tamen exsuccum prorsus comperias: sic vt ociari, legendo te creaas. Antiquos, nuperosque Phytographos sæpe consule, plantas herbaceis in folijs require dum nec in montibus licet, nec in mari, siquidem & saxa, & æquora, & syluas & hortos in pagellis conscriptos habes. Latent in Bibliothecarum angulis codices, in quibus antiqua vestigia plantarum recolere possis, nec rudem spernas faciem si quam lucem afferat in caligine vetustatis. Cæsareus innotuit Dodoneo. Riolantius non vnus latitat in Carbonariæ Neapolis Cænobio non obscurus, Arabes plures apud serenissimos Medicæos, sed & Arabicus cum pictis iconibus Græcis haud relictis nominibus in Escuriali apud Catholicum Regem insignem nunciant, scilicet adeundi non rarò Arabes, & Chaldæi, apud quos Botanica sopita, iam apud Latinos extincta, apud Græcos per multa sæcula diuertit. In Vaticani thesauri carie expiscari, nobis aliquid in antiquis restituendis licuit, vt in ipsa syntaxi inferius indicatur.

Criticam in Botanicis virgam meo quidem consilio ne sumpseris vnquam, quamuis hypercritico acumine polleas, nisi Columna, & Marantha porrexerint, exemplo ille, hic regulis, gnauus ille antiquarum, & vocum, & rationum, æstimator, & censor, hic ad examen, & methodum quæcumq; perpendenda reducens; & serio antiquis in contextibus præsertim Botanicorum magistri Dioscoridis animaduertentes ambo, Phytonomiæ ambo Anatomen prosequuti videntur; sed & Columna præter libros in stirpibus, etiam ipsis inueniendis, & anatomice inspiciendis egregiam præstitit, & præstat operam.

Vt nomen Plantæ iunctum
Synonymorum placida cohorte
comitatum
Aequiuocis longe reiectis,
Homonymis distinctis
Tricis controuersiarum excussis
Ex opinionum cumulis quibusuis
E rutum
Explicitum,
Vt nominandi, ostendendi, indigitandi
pura, absoluta
Præditum
Inhærens
Persistat indelebile;
Et clauis loco quæcumque de plantis
litteris consignantur, & vocibus
nobis adaperiat.

Tab. 20.

Phitoiatria, siue vsus plantarum in medicina, qui duabus in regulis totus continetur. scilicet.

- vniuersali
  - quæ stirpium delectum habet ratione
    - Loci v. g. Regionis, plagæ, tractus, agri, &c. imò & cultus diuersi, aut etiam terræ qualitatum, aqueæ, arentis, &c.
    - Temporis v. g. autumni, hiemis, veris, æstatis, solstitiorum, æquinoctiorum, quibus partium, vel ipsarum stirpium, aliæ sunt vegetiores, aliæ minùs vtiles, aut efficaces.
    - Vitæ ipsarum plantarum; dum enim senescunt aliæ, vires amittunt, aliæ augent. Et hic signanda tempora colligendarum, exsiccandarum, & ad vsum seruandarum.
- peculiari quæ consistit
  - in vsu ad quem spectat.
    - Electio, quæ est versatorum in arte propria cognitio.
    - Præparatio, quæ est officinarum singularis pragmatica.
    - Simplicitas, aut cum alijs tam stirpibus, quàm medicamentis commixtio.
    - Modus interior, & exterior, qua dosi, quando, quoties, & quamdiu ad vsum sanitatis sumi debeat.
    - Affecti corporis commotiones, & circa illud non naturalia, (vt vocant) habita, ratione loci, temporis, ætatis, consuetudinis, victus, &c.
    - Membrorum affectiones, morbi status, quantitas, qualitas, & accessus diuersi.

Nè verò quispiam minùs sollicitus, tam in euoluendis Auctorum paginis, quàm perlustrando fœcundantis vbiq; naturæ per terras, & maritima propatulo volumine in lapsum coincidat; imprimis iudicio perquam diligenti, compositis interse totidem scribentium sententijs, textus ex alijs, atque alijs pariter scribentibus restituendi erunt; vti ex Athenæo, & Plinio Theophrasteus: examinanda dehinc verba, conferendæ partium rationes, & discutiendæ; nulla verò autorum spernenda consilia, vel animaduersiones, quorum diligentia veritas se propalat. Quin à patrio stirpium senatu, & interdum vernaculo vulgi idiomate, aut vicino petenda nominum, vel cognominum indicia ex quibus plantarum natura plurimùm se prodit. Stirpium quoque descriptiones cribrandæ: ne similitudinis specie, vel analogiæ vitio nos decipiant. Cæterum in naturæ libro, si forte consueta desint, aut langueant, aut pauciora compareant: tum præcipuorum habenda est ratio: cæterorum diligens examen faciendum, quod vel ab ipsa stirpis natura, vel ab alijs eiusdem speciei, aut generis plantis argumentum ducat: aut denique iuxta medicam methodum, & dogmata singularum iustificandæ facultates; ex quibus dubij quidquam nihil vnquam supersit. Atq; hæc ad præcedentia, pro appendice appendenda.

Demum Phytonomia penè omnis consistit in exercitijs.

- Phytopticis, vbi
  - Siue à natura eductæ, & prolatæ, siue arte consitæ, & educatæ, inuisendæ, vel inquirendæ, sed præuio nobilis risotomiæ vsu vnde pleræque hactenus innominatæ, & incognitæ se promunt, maxime in Italia nostra, quæ eo plures habet similes, quo pauciores botanographos perquirentes: ex montibus enim, conuallibus, & campestribus siue humidis, seu lapidosis, &c. notabilis plantarum differentia, colligitur.
  - Physici in Botanicorum gratiam horti conferendi: in quibus vniuersæ prope naturæ stirpes fœlicibus compendijs concludantur, & ad vota compareant, dum erumpunt, crescunt florent germinant, fructus emittunt semen concoquunt, & intereunt: quales Serenissima Venetorum Respub. Patauij. Serenissimus Magnus Dux Etruriæ Pisis: sub versatissimis stirpium alumnis Cæsalpinis, Guilandinis, Alpinis, Cortusis; ex quibus, quod oculis placeat, quod naribus arrideat, quod studia iuuet, & sanitatem tueatur cognoscere facile est: tales etiam & Imperatus, & Calceolarius, Pæna, & Paludanus alijque alunt.
  - Recolendæ item ad se transmissæ, quæ plurimum in hortulis fenestrarijs, omnium ferehorarum obseruationibus accomodatis aluntur. Aut etiam in cartaceis, seu paginarijs hortis, qui spicilegio quodam constructi, & in librum replicati siccatas etiam herbas, nocturnis, diurnisque studijs spectaculum faciunt,
- Phytoiatricis
  - Facultatum facto crebriori examine, seu experimentis, indicijs, explorationibus, practicis tum medicis, tum chimicis, &c. multoque ac diuerso periculo, educendis, aqua, sale, spiritu, odore, &c facto.
- Phytosophicis
  - Contemplationibus, ac studiosis consumptis vigilijs, præsertim circa penitiora naturæ stirpium, & causas earum.
  - Agitationibus mutuis, amicisque disceptationibus, aut aliàs cum botanicis docta consuetudine, & studiorum communicatione, seclusa semper studiosa altercatione, quæ cum feruet intemperantiùs, minus assequitur veritatis. Exemplo fuerit illa inter Dioscorides, & Galenos, & alios eiusdem ætatis, quos amica diffidia fecere sapientes. vt & nostris temporibus Cortusos inter, & Mathiolos, Cesalpinos, & Ghinos ac recentius Columnas, Portas, Bauhinos, Imperatos, &c.
  - Conscriptionibus denique, & aduersarijs, ac notis altercationum primo plenis, ac tumultuarijs? tum methodicis, siue historicis, siue Physicis.

Instituti examinis, ad cognoscendas stirpes seu plantas elaboratissima illa methodus a Maranta proposita est, in qua ex superioribus, pleraque inuenias fusiùs explicata, vnà cum suis paradigmatis, diffusioribusque præceptis: quæ si tibi obscurior, aut ardua magis videtur, obycisque, Auctorem parum ea vsum: tu tamen laborem alienum proba, & quidquid inde potes carpe fructuum. Vtinam plures in reipub. litterariæ commodum digerere similia, aut exantlare non pigeret. Nec stirpis vllius cognitionem, aut nomen contemnendum putes: mirabilis etiam in minimis natura, & diues. Si vsum statim, si flores exigis nullus es. Quidquæso in depictis tabellis, in aureis, argenteisque emblematibus aliud quæris, quam artis elegantiam ex aspectu? At Dei Opt. Max. opera tanto pulchriora & certè iucundiora sunt, quàm nostra, quantò hæc commendantur, dum ad illa propius accessisse comperiuntur: & cum his audes lusus nostros, fabulas, & inania conferre! Nonne stirpes dum viuunt gemmant: si colores in gemmis pluris æstimas: hic & colores, & organa, & amplius vitam suspice. Barbato cuidam nihil esto sensu similis: qui nobiscum dum Barbam Iouis in Romano ad Antium littore spectabilem satis videret, quod elatis, ac nudis intensam ferret frondibus comam statim nomen petijt, & statim virtutem (vt solet) dato nomine, virtutem confessus hucusque incognitam: subiratus, spreuit, quasi incassum agnosce-etur, quod careret vsu, nec persuasus vnquam annuit, in pretio habendum, quod posterorum sedulitas, ad maiora consequenda conuertere poterit, haud dubie si Alchimistis vtilem prædicassem, qui ex argenteo foliorum colore ærarium turgescere fecissent, nihil in planta despiciendum duxisset: quid facerem: alij sunt hominum ita compositi animis, vt præter commoda corporis aut voluptates sensuum, cætera, ne hilum quidem æstiment.

FINIS TABVLARVM.

Hic

AMICO LECTORI.

EIC nonnullæ ex Phytosophicis desiderarentur tabulæ: sed fatum cui Author præpropere cessit, scribentis manibus nondum absolutum præripuit opus, quin imò plures ingenij fœtus, qui propediem lucem expectabant in ipso penetrali mentis præfocauit: dum admodum Illustris eruditionis virum XXX°. supra M. DC. Salutis; annos XLV. natum nobis eripuit. meliorque sors (vt pie credimus ascri sit Cœlitibus.) Tanta interim studiosorum iactura, vt eidem satis deplorandæ ne Academiarum quidem omnium luctuosa sufficiant epitaphia. Si enim de morali quidquam exigeres sapientia, solers Federici Principis ingenium non eruendis tantum disertæ antiquitatis ruderibus implicitum, sed in omnis doctrinæ dogmatis assiduum, saluberima formandis moribus colligebat monita: si faceta de Geometricis, ac Mathesi, vel artefactis optares prodigia, tibi Physicam Mathesim integro volumine compingebat: Naturam *sic in partes diuiserat, vt vno* Vniuersali rationis speculo, *omnia eiusdem arcana detegeret. Si quem phytlocalus delectabat hortulus* Theatrum Plantarum, *ad voluptatem spectantium erigebat; adeoque de subterraneis, de propatulis, & sub aspectum cadentibus, de aëreis, & superioribus admiranda singulatim recolligens, posterorum commoditati, (cui studebat) nihil non periclitatus, industriosissimam moliebatur* Encyclopædiam, *ad quam nouis instrumentis, magis in dies peruios recluaebat aditus. Habuisses de cerebro Principis scientiarum promptuarium: legisses in fronte de arduis quibuscunque acerrimum iudicium, in oculis infinitorum prope ideam voluminum, in ore suadam ipsam residere miratus esses, ac facundiam; in manibus, tam artis, quàm naturæ obfirmatum experimentis compendium. Cuius domus Musæum; Porticus Lycæum Peripateticum, horti Tusculanum, villæ ac possessiones Attica gymnasia facile crederentur. Nunquam bene pransus sine sale philosophorum, vel salibus poëtarum, aut delenificis, tamquam ferculis, doctissimorum congressibus: vt ideo spretis scurris, ijsque iocis, qui capessendæ virtuti non satis iuuant: lusus omnes inter Lynceos, & spectacula inter Academicos parietes concluderet. Quid enim non splendidius modo, sed erugandæ fronti, & a serijs per subcisiuas animo relaxando commodius, & iucundius, quam virum genere Principem totidem nobilitate, fama, scriptis, scientia, & experientia conspicuos Portam Velserum, Galilæum, Cæsarinum, Ciampolum, Pertium, Valerium, Terrentium, Columnam, atque alios, Lyncæorum (quorum ipse idem Princeps) matriculæ ascripsisse, quorum vigilijs, lucubrationibus, & operis, non effeminati mollium poëtarum prodirent lusus, sed proficui tetricæ conatus Mineruæ solida, & iusta implerent volumina, artiumque liberalium, & humanarum scientiarum dissoluerent nodos. Cæterum quid ad æternam memoriam commendatius, quam sedula illa Principis liberalitate, ac studio exquisitum prodijsse opus* Mexicanæ naturalis historiæ; *quam Fernandes primum Inuictissimi Philippi II. Hispaniarum Regis in Indias Protomedicus delegatus, (etsi tumultuarie satis, vt primis assolet ingenij partubus) lustratam oculis, manibusque contrectatam in ipso natali solo contexuerat; quamque postmodum Nardus Antonius Recus notis Illustrem nobilibus ex vulgari Hispanico, latinitati, ordine nedum satis commodo, reddiderat, & delitescebat in* Museolo *M. Antonij Petilij, ipsiusmet Nardi tum vita functi, hæredis: Vnde non nisi sagacis vrbanitate* Principis *huiusmodi thesaurum educi, nec facile fuit, nec licuit, adeoque neque expoliri, vel doctissimis Lynceorum communiri commentarijs: quibus pro coronide Principis accederet prodigalitas, tot figurarum ex æquo similarium cælandis imaginibus; eiusdemque docta dexteritas, ordini (qui est operis spiritus) meliori præscribendo. Deerant autem studiosorum commoditati Phytopticæ, quibus elegantem nauauit operam, tabulæ; quas & dabat, & proprij largus æris prælo committebat: dum vero cum vita simul rem imperfectam deserit, Franciscus Stellutus Lynceus ex eiusdem Larario Posthumas deprompsit, ac versatissimorum consilio digestas cæteris attexuit.*

Atque hæ quidem auitæ nobilitatis Principis Cæsij memorandæ fuerunt appendices, quem Iura imprimis, & Fortuna, Montis Cælij Marchionem, S. Angeli, S. Poli, & Aquaspartbæ *Ducem fecerant; Federicus Cæsius, & Olympia Vrsina* Aquaspartbæ *primi Duces, Principem genuerant; & Principem coniugia testata fuerant: primum scilicet, cum* Artemisia Columna, *alterum cum Isabella de* Saluiatis; *quorum prosapia, quæ per Pauli Sfortiæ, & Olympiæ de Cæsijs connubium, pari nobilitate, viuaci semper fama, nec senescente vnquam gloria propagatur æternum duratura sit. Quis enim tum nominis, tum virtutis hæres legitimus, maiora non moliatur, vbi inter proauos connumeret, Pontifices, Imperatores, Partenopeos Reges, Purpuratos Principes, Patriarchas, Archiepiscopos, Præsules, ac potentissimorum exercituum Duces, quos breuis numquam pagina captura foret.*

Hoc interim quisquis legis boni consule; illam sane omnis eruditionis frustra desideratam luget supellectilem; sed in primis præcocis falcem fati, in genere non minus, quàm doctrina Principis, & Academiæ Lynceorum Protopræsidis ac patroni sui colendissimi vigilias, & annos temere iniectam, mœrens, animo memori, grato, ac reuerenti; luctu, & querimonijs prosequitur Franciscus Stellutus Academicus Lynceus superstes.

INDEX TABVLARVM
PHYTOSOPHICARVM
PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI, &c.

1 ENS substantia, &c. seu introductio ad tabulas. fol. 905
2 Studium circa stirpes, omnisque plantarum scientia præscribitur. 906
3 Plantæ repræsentatio, indeq; contemplatio ad plenam cognitionem. 907
4 In plantis consideranda, & cognoscenda. 908
5 In planta, quæ ratio quantitatis, &c. 909
5 In planta ratio quantitatis locatæ. 910
5 Ratio quantitatis quoad contermina corpora. 911
6 Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore. 912
6 Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore. 913
6 Affectiones, & mutationes plantæ. 914. & 915
7 Vires plantæ, eius compositione destructa. 916
7 Sapores plantæ. 917
7 Qualitas. 918
7 Vires destructæ plantæ. 919. & 920
7 Sequitur idem. 921
8 Vsus plantæ, peculiaribus eius partibus nonnullis sumptis. 922
8 Charta. 923
8 Vsus plantæ alius. 924
8 Vsus plantæ, abscissis crassis membrorum partibus. 925
8 Sequitur eadem materia. 926
9 Energia, & præstantia plantæ viuentis. 927
9 Energia plantæ viuentis. 928
10 Virtus plantæ, & morale ab ea preceptum ad animos excitandos. 929
10 Sequitur eadem materia. 930. 931. & 932
11 Tituli plantæ, ornamenta, & laudes. 933
11 Sequitur eadem materia. 934
12 Nomen plantæ, quo non raro eius aliqua peculiaris dos subindicatur. 935
13 Conclusa in planta vniuersim ex omnibus circa ipsam, aut in ipsa considerata. 936

Sequuntur tabulæ Posthumæ.

13 Conclusa vniuersim in planta. 937
14 Plantarum quantitas, qualitas, actio, vsus, energia. 938
14 Scientiæ stirpium, studijsque illarum promi. 939
15 In plantarum notitiam nominis ipsiusque rei coniugia, &c. 940
15 Sequitur eadem materia. 941
16 Plantarum partes, quæ Phytoptis obijciuntur. 942
16 Sequitur eadem materia. 943
17 Plantarum conuenientia inuicem, & similitudo. 944
18 Plantarum inter se diuersitas. 945
18 Sequitur eadem materia. 946. & 947
19 Nominum, seu appellationum quæ plantis dantur examen, & eorumdem quandoque intereuntium restitutio. 948. & 949
20 Phytoiatria, siue vsus plantarum in medicina. 950

F I N I S.

HISTORIAE ANIMALIVM ET MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Liber Vnicus

IN SEX TRACTATVS DIVISVS

Francisco Fernandez Philippi Secundi primario Medicô

AVTHORE.

TRACTATVS PRIMVS.

De Quadrupedibus Nouæ Hispaniæ.

Cap. I.

De Mapach, seu Animali Cuncta Prætentante manibus.

ANIMAL est Mapach quauhpecotli, aut cane Melitensi magnitudine paulo maius, humile, teres, ac pilis vestitum, nigro, alboque colore promiscuè variatis, magno capite, paruis auriculis, rostro canis venatoris, longo, ac tenui, sed singulis iuxta singulos oculos fascijs candidis in rectum vtrinque procedentibus, cauda longa, & humanis pedibus atque manibus quibus prætentare videtur omnia. Cicuratum, altumque domi nunquam non blanditur domesticis (mitescit enim facilè, ac quibusuis oblitus vescitur) quos tenerrimo prosequitur amore, ac iuxta iacens, volutatusq; humi iucundè mille modis lasciuit ac ludit; Vulpeculã imitatur astu, & moribus, lauat instar AElurorum seu feliũ manibus faciem, ac eisdem cibaria ori, haud aliter ac simiæ solet admouere. Ferocem se ostentat exteris aduenisque, notis verò atque domesticis blandum, atque amabilem, verum non semper abstinet à morsu,

suapte

suapte natura mordax, aut vnquam est eius innocentiæ certa ac firma securitas, securauè consuetudo, & familiaritas, perfidum enim Animal est, & cum minus creditur, in crura, aut manus inuolat, ac versute interdum blandimentis prouocat quos adoriatur incautos, terrorem satagit incutere inuadentibus sonitu quodam rauco, horridoque, & technis, ac arte vincere quos vi opprimere est impos. Alitur sanguine Cohortalium, aut Gallipauonum, quos aut intra domicilia, aut in agris agentes, clanculum ac per insidias corripit ac lacerat, item culmis spicisque Tlaolli quorum est pernicies, arborum pomis, ac melle metl, perque hyemem muribus, ac lacertis, & alijs huiusmodi Animalibus, incedit quandoque posterioribus tantum insistens pedibus, & furto quidquid offenderit surripit. Sunt qui ad Simiarum genus aut Cercopithecorum id Animal referant, sunt qui ad Quauhpecotli, nec desunt qui ad indigenas Vulpeculas. Animal tamen videtur sui generis ac cæteris adhuc mihi cognitis forma, & moribus dissimile. Viuit † 30 † 30 Colci in antris, & Cauitatibus Montium, Colliumue. Sunt qui Yllamaton, seu vetulam vocent, nec desunt qui Maxtle, seu gossipinum cingulum, aut Cioatlamacazque seu Sacerdotissam.

De Ayotochtli, seu Dasipode cucurbitino. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. *lib.*9. *cap.*1. *fol.*314.

De citli, seu lepore. Cap. III.

FErt etiam lepores noua Hispania nostratibus similes, forma atque alimento, sed auriculis longissimis pro corporis magnitudine, latissimisque, intexi solent pili ab indigenis vestibus, linteisque quibus vtuntur palliorum vice, necnon & natiui, velut & Dasypodum lanugo, ac variarum auium plumæ, tanta est harum Gentium circa res fere nihili industria atque diligentia.

De Tochtli seu Dasypodum generibus quos Cuniculos vocant. Cap. IV.

INuenias apud nouam Hispaniam varias Dasipodum differentias, prior est. Spactli, seu hispanicus, qui si pinguibus versetur agris, nō minus iucundam, quam apud nostros alimoniam præbet. Secundus est Eliztactochtli seu pectus candens, Tertius Cuitlatepolli, seu breuis caudæ. Quartus qui pertinet ad peruinos vocatus Tocantochtli, seu Talpæ Mexicensis quam Tuçam vocant, figura. Quintus Quauhtochtli. Sextus Metochtli. Septimus Cacatochtli. Octauus alter Cuitlatepolli, Vltimus vero à rubeo fuluoque colore quo variat nuncupatus Elapaltochtli quorum omnium formæ non nihil inter se distantes sunt, & ideo diuersis nuncupantur nominibus, nutrimentum verò nostratium insuauius est & durius.

De Tlacuatzin. Cap. V.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 18. fol. 330.

De Hoitztlacuatzin seu Tlacuatzin spinoso. Cap. VI.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 12. fol. 322.

De Tzonyztac, seu Quadrupede Capillorum candentium. Cap. VII.

OFfenduntur etiam (vt audio) non procul ab Australi Pelago in Prouincia Toztlani, & Caseapani Ferarum genera à candore capillorum vocata Tzonyztac, breuibus cruribus, colore atro, crasso corpore, manibus pedibusque, & corporis magnitudine Tigris, ac prolixa cauda, Animal rarò veniens in hominum conspectum, & quod transfixum sagitta aliquando succumbat, fabulantur Indi, luteo capite visum, celerem prænunciare mortem, candenti verò, longam vitam polliceri, sed indigam, ærumnosamque, & refertam laboribus.

De Tlacaxolotl, seu Fera rotunda facie. Cap. VIII.

ANimal est Tlacaxolotl Tauro vastius capite magno, prolixo rostro, latis auriculis, atrocibus dentibus, humana penè facie, vnde sumpsit nomen, crasso collo, manibus, pedibusque, & in his taurinis vnguibus, sed maioribus: clunibus magnis, latisque, cauda crassa, & prolixa ac pelle crassa, fuluoque hispida pilo, rarum animal, saxorumque & solitudinum incola, Atzaceani, Tepotzotzontle, & Tlaquelapani non procul à regione, quam à sitù profundiore vocant de Honduras, vescitur montano Cacaoatl, Quapachtli, & Oriente Tlaolli vastatis passim aruis, satisque, & cum horum non adest copia, folijs arborum, & Fruticum. Caro eius edulis est, Quadrupedumque, & pariter Volatilium saporem præferens; hominum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, adeò est illi tergum impenetrabile, quamobrem defossa terra, ac desuper contecta ramis ac frondibus, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos, Elephantes.

De Anonymo quodam Animali. Cap. IX.

OFfenditur, & aliud Animal, cuius nomen nondum accepi, hispidum, ac Vulpis cauda fusca, & subnigra, iubatumque postquam consenuit, auriculis paruis, & angustis, corpore eius modo vario, plana, & lata facie qualis est humana, crasso rostro, halitu lethali, sagaxque, & versutum, & imbecilliorum Animalium Insidiator, & Raptor atrox.

De Tigri & Tlalocelotl. Cap.X.

De quo supra: Io: Fabr. 498.

VVlgaris est huic Orbi Tigris, sed nostrate maior, necnon Tlacocelotl, seu paruus Tigris vocatus, quoniam illi videatur similis forma, atque specie, quamuis corporis cedat magnitudine, maculæ verò fuscæ ac nigræ sunt, non pallidæ atque candentes, quales in Tigribus, esse solent. Aggreditur Indos, Hispanos fugit, ea est huius Gentis imbecillitas, aut Hispanorum feritas, ac ei Animali congenitum ingenium.

De Miztli. Cap. XI.

LEoni nostro minimè iubato aut idem est Miztli, aut congener, in infantia fuscus, & fuluus in iuuenta, interdumque rubeus, aut subalbidus in maiorem tamen corporis assurgens molem (quod ob regionis diuersitatem potest euenire) ac longè minus ferox. Est & Quamiztli affinis Leoni, vnde nomen, sed mitior, agiliorque, quo fit vt quidam Hispanorum Pantheram esse putauerint. Ad eiusdem pertinet differentias Maçamiztli qui à Ceruo, & Leone sumpsit nomen, Ceruum atque Leonem quibusdam corporis partibus imitatus, necnon & CuitLamiztli à Leone, & Lupo indigena nomenclatione mutuata; Leone crassior minor tamen, mitiorq. & cum viuat Ceruorũ, ouium, & Cohortalium Venatione, interimatquè etiam dum satur est quæcumque offenderit Animalia, cùm famem semel expleuit, binos, ternosuè dies dormit, abstinens à præda donec rursus esuriat. Est & Tlamiztli felle minor, sed facie Leonina, cuius exhibemus imaginem ob mirandam in tam paruo corpusculo Leonis Animalium penè omnium ferocissimi similitudinem; Ad huius fortasse differentias pertinet Leo ille paruulus, quem audio à Margarita Insula ad Regem Philippum delatum in itinere defecisse.

De Ytzcuniquani, seu Canum Interfectore. Cap.XII.

VVlgare est huic nouæ Hispaniæ Ytzcuniquani improbum Animal, & noxium, indigenis, appropinquat per noctes Oppidorum subvrbijs. Vlulatque vt euocet ad se canes quos trucidet, ac voret; atque ita interemptis probis, fidisque domiciliorum Custodibus vitæ suæ parato victu cauet, ac prospicit. Sunt qui idem Animal cum Cuitlamiztli esse putent, nec desunt qui cum Itzquintecuani, de quo inferius.

De Coyotl, seu Vulpe Indica. Cap.XIII.

COyotl, quod quidam Hispanorum Vulpem, alij Adipum, atque alij sui generis esse putant, Animal est veteri ignotum orbi, lupino capite, oculis viuidis, magnis, atque pallentibus, paruis, & acutis auriculis, rostro longo, nigro, neque admodum crasso, neruosis cruribus, vncis ac crassis vnguibus,

cauda

cauda valdè hiſpida, craſſaque, noxio morſu, ac denique ad formam noſtratis Vulpis accedens, ad cuius fortaſſis genus erit referendum, mediaquè inter eum, & Lupum magnitudine; Vulpe enim noſtrate duplo maius eſt, & Lupo minus, quamobrem non Oues ſolum ac ſimilia Animalia, ſed Ceruos quoque dicitur inuadere atque occidere, & interdum quoque homines; fuſco, longo, candidoque promiſcuè pilo tegitur; ſagax eſt in venatu, ac Vulpinis moribus: atque adeò pertinax iniuriarum vltor, & ereptæ aliquando ſibi prædæ memor, vt poſt dies aliquot agnoſcat Raptorem, inſectetur què obuium, & interdum etiam alijs ſui generis comitatum aggrediatur, etſi fieri poſſit mordicet, & trucidet, cognitiſquè magno ſtudio, & cura ædibus atque interemptis quibuſque domeſticis animalibus vlciſcatur iniuriam, & infeſti hominis ſumat pænas. Eſt etiam erga beneficos gratum, adeò vt allatis ante eum Cohortalibus, & cæteræ prædæ parte animi beneuolentiam plerumquè teſtari ſoleat. Quod ſpectat ad vſum medicum, aiunt, dentium pene eius expurgatorum ſedari dolorem. Viuit permultis Nouæ Hiſpaniæ locis, ac præcipuè in frigus & rigorem declinantibus. Victitat imbecilliorum Animalium præda, Maizio, alijſque frumentaceis, & ſaccharinis quoquè ſi quando offenderit arundinibus, capitur decipulis, laqueiſque, & occiditur ſagittâ.

De Cuitlaxcoyotl. Cap. XIV.

AD Coyotl differentias pertinere videtur Cuytlaxcoyotl, nam eiſdem quoque præditus eſt moribus, & forma etiam eſſet eadem, niſi Cuetlaxtli pilo ſimilis videretur, vnde inuenit nomen, collo craſſo, & impensè hirſuto, pectoriſquè, & faciei pilorum longiorum à Ceruo, terrificus. Ad idem genus refertur Atzcacoyotl, & eodem præditus eſt ingenio: ſed Formicarũ aſſidet cauernis, vnde nomen: cumq; noctu vlulat multiformes edit clamores, necnõ & Tſalcoyotl; qui tamen verſatur circa Oppida, & ex Cohortalium rapina magna ex parte viuit.

De Ocotochtli ſeu p. . . Daſipode. Cap. XV.

ANimal eſt ferum, vertagi magnitudine, tereti, humili, & craſſo corpore, auriculis paruis, facie leonina, Feliſue, viuidis oculis, & modo rubra, craſſis cruribus, vnguibus vncis, fuſco circa dorſum pilo, circa ventrem candido, ac iuxta reliquum corpus cinereo, vbique verò nigris conſperſo maculis roſtro, ac cauda breuibus, aſpera lingua, vlulatu exili, & incredibili pernicitate. Viuit Tetzcocanis montibus, venaturque Ceruos, & alia huiuſmodi animalia, & interdum etiam homines, lambens, attingenſue lingua eorum oculos, cui tanta ineſt vis veneni, vt è veſtigio obcæcet adeoquè interimat. Occiſorum cadauera herbis, fœnoque, aut ceſpitibus tegit, & conſcendens propinquas arbores vlulat, ſtatim feræ circumſtantes intelligunt ſua deſideria, accurruntque, quàm celerrime, & ſatiantur præda; poſtremumquè omnium Ocotochtli, ne ſi prior ad eſcas acceſſerit, cætera animalia attingentia Cadauer eius exanimentur veneno.

De

De Oztohua. Cap. XVI.

SPecies est Vulpis peregrinæ, nostrati similis forma, atque magnitudine quæque tres dodrantes vix superet, nigro, candidoque vestita pilo, sed quibusdam in partibus fuluo, similibus quoque moribus, & proxima versutia. Alitur Cohortalibus, & alijs imbecillibus animalibus, quibus tendit insidias, atrociter mordet, incolit foueas, inde nomen, & in Terræ cauitatibus occultata educat sobolem; cumque aliter non datur hominum vitare manus simulat se mortuam, quin apud has Gentes in cibi iam diu venit vsum; quamuis crepitus ventris sit illi fœtidissimus, Ocuitucensibus versatur agris, vbi illam curauimus depingendam. Est & altera species; quam Tepemaxtlam vocant, eadem penè forma, & natura, sed nulla in parte fulua, & cauda nigris, albisque fascijs transuersim discurrentibus varia, quæ prouenit quoque apud Ocuitucenses.

De Quauhpecotli, seu Mele Montano. Cap. XVII.

ANimal est duos plus minus dodrantes longum, rostro prolixo, tenuì, ac versus superna contorto, prolixa item cauda, pilo longo circa aluum cadente, ac per cætera fusco, aut atro, candentique, sed circa dorsum nigriore, atris pedibus, & incuruis vnguibus, mitescit facile, vorax est, nullisque parcit oblatis escis, nec tamen editur eius caro: placidum est animal, ac mille modis blandiens, ac ludens, noxium tamen ignotis, Melis videtur genus, atque ita Texon vocari consueuit ab Hispanis Indigenis. Accepi à viris fide dignis, & qui apud hosce agros diutissimè sunt versati alia insuper reperiri genera duo, quorum alterum sit nostras Melis, quæ tamen adhuc non sunt ad me delata. Viuit in regionibus calidis, verum alitur domi etiam in temperatis, & frigidis.

De Yzquiepatl, seu Vulpecula quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. Cap XVIII.

Habetur supra volumine 1. *lib.9. cap.*20.*fol* 332.

De Cercopithecis. Cap. XIX.

Habetur supra volumine 1.*lib* 9. *cap.*7.*fol.*318.

De quibusdam Canum peregrinis generibus. Cap. XX.

*de vno supra. Io.Fabr.fol.*466.

PRæter Canes notos nostro Orbi, qui omnes penè ab Hispanis translati, ab Indis in his plagis hodie educantur; tria alia offendas genera, quorum primum antequam huc me conferrem vidi in patria, cæteros verò neque conspexeram, neque adhuc eo delatos puto. Naturà omnes atque moribus, nostris similes sunt, nec forma admodum differentes. Primus Xoloytzcuintli vocatus

alios

alios corporis vincit magnitudine, quæ tres plerumq; excedit cubitos, ſed habet peculiare nullis pilis tegi, verum molli tantum, ac depili cute, fuluo atque Cyaneo colore maculata. Secundus Meliten ſibus canibus ſimilis eſt, candido, nigro, ac fuluo colore varius, ſed giberoſus, gratuſque iucunda quadam deformitate, ac capite velut ab humeris edito, quem Michuacanenſem abora, vnde eſt oriundus vocare ſolent. Tertius verò nuncupatus Techichi, Catulis ſimilis eſt noſtratibus, Indis edulis, triſti aſpectu, ac cætera vulgaribus ſimilis, Atque hæc de canibus Nouæ Hiſpaniæ breuiter dicta ſunto.

De Tepeytzcuitli, ſeu Cane Montano. Cap. XXI.

ANimal eſt Canis parui magnitudine, audaciſſimumque, aggreditur enim Ceruos, & quandoque etiam interficit. Corpus vniuerſum nigrum eſt, ſed caput, pectus, ac collum candens, pili longi, & cauda longa, & caninum quoque caput, vnde nomen: veſcitur Vitellis ouorum, & pane ex aqua calenti reſoluto, ſi quando contingat cicurari.

De Macame, ſeu Ceruis. Cap. XXII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib*. 9. *cap*. 14. *fol*. 324.

De Cuetlachtli, ſeu Lupo Indico. Cap XXIII.

de quo etiam ſupra Io. Fab. fol. 479. *Sub nomine* Xoloitzcuintli.

FOrma, colore, moribus, & mole corporis Lupo noſtrati ſimilis eſt, atque adeo eius (vt mihi quidem videtur) ſpeciei, ſed ampliori capite. Tauros verò ſicut & noſtras Lupus aggreditur, & interdum etiam homines: reperiuntur nonnulli candentes quorum etiam exhibemus imaginem: Viuit in calidis nouæ Hiſpaniæ locis.

De Tucan, ſeu Talparum Indicarum quodam genere. Cap. XXIV.

TAlpæ (vt videtur) ſpecies eſt, dodrantem æquans longitudine, & latitudine humerum humanum, carnoſa pinguiſque, atque adeò breuibus cruribus inſiſtens, vt ventre penè terrã attingat, fuluo pilo, breui cauda vncibus vnguibus, longiſquè, roſtro murino, paruis, & orbicularibus auriculis, biniſque ſuperna parte, totidemque inferna primoribus, longis exertis, & incuruis non ſine alijs, qui licèt longe minores, ſunt tamen firmiſſimi, edulis eſt caro pinguis, ac iucundo guſtu, ſed ſtuporem incutit dentibus rodentium oſſa, hebeti eſt viſu, ac ſub lucem prorſus nullo, ſubterraneis cauitatibus viuit, atque adeò numeroſis terram cuniculis terebrat vt non ſit tutum qua parte latet Viatores agere iter. Cum antro egredi contingit, repetere illud neſcit, atque ita alterum de nouo excauat quo ſe condat, veſcitur omni radicum genere, & quibuſque Tlaolli partibus, nec parcit phaſeolis, alijſuè ſeminibus, quæ in cibos

annuos suis latibulis seruat, ac vbi opus sit, deuoranda reponit. Est & aliud apud Nouam Hispaniam Talparũ genus, & eo quod luminis prorsus sit expers, permultæ Murium differentiæ nostræ Genti prorsus ignotæ, quas modo ob temporis angustiam prætermissas per maius fortassis otium aliquando prodemus.

De Coyametl, seu Quauhcoyametl. Cap. XXV.
de quo etiam supra Io. Fab. fol. 637.

COyametl quem alij Quauhcoyametl quoniam est montanus, alij Quauhtlacoyametl, alij vero Quapicotl vocant, apro nostrati videtur similis, sed longe minor est, & vmbilico (ita enim vocatur ab indigenis) circa dorsum mirabilis, in quo se recipit humor quidam aqueus, qui digitis expressus fluit, nec tamen is verus est vmbilicus, aut subest quicquam ab eo quod in alijs animalibus reperiri solet diuersum: quod eo dissecto cognouimus, aliudue quam glandulosa quædam, & mollis pinguedo; ferus est, ac truculento cum primum capitur morsu, sed cum circuratur placidus est, & amicus domesticis, habeturque in delicijs, caro est simili suillæ, aprinæue, sed durior, atque insuauior, setæ sunt asperæ, albo ac nigro promiscuè variatæ colore. Vescitur glandibus, radicibusque, & alijs montanis fructibus, nec non vermiculis, lumbricis, atque alijs eiusdem generis animalibus, quæ lacustribus humidisue, & vliginosis nascuntur locis. Deuastant etiam sata, cum ab eis non arcentur, gregatim ambulant, & redditi mites aluntur quibuscumque esculentis domestici vesci solent, verum digiti pedum manuumque variant, siquidem alij productiores sunt, alij breuiores.

De Quauhtechallotl. Cap. XXVI.
de quo supra Io. Fab fol. 582.

QVinque sunt Sciurorum præter veteri Orbi notos differentiæ quos Indi Quauhtechallotliltic nuncupant aut Tlilocotequillin cognomine sumpto à corporis, & caudæ colore, nempe nigro, & à pinubus quos colunt vescuntur pomis quę ex arboribus decerpunt, in earundẽ cauitatibus reconditis seruatisque in hyemmales alimonias, vbi & sobolem educant, & nihil nõ abrodunt, versuti sunt, passerum voces sonant, & caudam qua se totos operiunt, lanigeram gestant, mitescunt facili opera, & quibusuis aluntur nutrimentis, dum comedunt posterioribus insistunt pedibus, orique cibos admouent prioribus, attollentes maiori ex parte caudam ac corpus eadem nisi in cursu tegentes, tunc enim protendunt illam, eiusdemque irati pilos erigunt, adiunguntur eorum pelles internis vestium partibus caloris conciliandi, atque ornamẽti gratia, fugata ad eum modum deformitate, & hyemmalis rigoris sæuitia. Secundus Quauhtecallotlquapachtli, aut Coztiocotequallin à luteo alui colore dictus, in duplam ferè crescit magnitudinem, alboque, nigro, & fusco colore promiscuè tegitur, si ventrem excipias qui pallens est, aut fulus quemadmodum

dum attigimus, & caudam gerit prælongam, piloſamque qua ſe interdum operit; Viuit in terræ foraminibus, & antris incluſus, in quibus quoque educat prolem: veſcitur indico frumento, quod raptum ab Aruis in hyemem recondit. Verſutus eſt velut & reliqui, nec vnquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius Techallotl dictus, caudam ferè depilem geſtat, ac breuiorem, nec dodrantem vincit longitudine, non cicuratur, ſed perpetuò mordet atrociter, & corrodit oblata omnia, fuſco, & candenti colore promiſcuè tingitur, & poſterioribus quoque innixus pedibus oblatam edit alimoniam, ſed præcipuè maizij ſpicas apprehenſas anterioribus; oculi ſunt magni ſi illos cum cæteris partibus conferas, viuit in antris, quæ vnguibus facile excauat, conſternitque lana, goſſipioue, & quouis alio molli ſtramento, ac Paſſeres voce imitatur. Quartus Tlalmototli dictus ſpitamæus eſt, caputque, & oculos habet pro corporis amplitudine maxima, caudam vero longam, piloſamque & lineis albis, fuſcis, ac nigris interſtinctam, qua ſe eodem quo alij modo tegit. Color totius corporis varius eſt, & quandoque inclinans in fuluum, cætera præcedentibus ſimilis. Quintus dictus Quimichpatlan ſeu Mus volans, fuſco pilo, nigroque promiſcuè tegitur, qui propè brachia & crura eſt prolixior, ac paruarum alarum forma, cuius gratia tanta celeritate in has, & illas arbores ſeſe vibrat vt dicatur volare, eſt autem cæteris minor, paruo, & murino capite, magnis auriculis, nec alia, quàm cæteræ horum animalium differentiæ vtitur alimonia, caudam eius vſtam, ac redactam in puluerem deuoratamquè, aiunt parturientes iuuare. Eſt & aliud genus Iztactechalotl vocatum, cæteris forma ſimile, prolixitatèque, & lanuginoſa cauda, capite, tamen, collo, & clunibus deſuper fuluis, cauda per alterna intetualla cyanea, ſubalbidàque, ſed fuluis diſtincta lineis, cætero corpore ſubalbido, vnde nomen, ac pilis cæruleis vario.

De Quauhtentzo. Cap. XXVII.

GEnus eſt Syluestris Muſtellæ prælongæ caudæ, fuſci pili molliſſimiquè, & punctis nigris diſtincti, mitiſſimum animal Vulpeculæ ſimile, & quod accedit etiam ad cognitos & domeſticos, parantur è pelle eius veſtes magno habitæ in pretio, tum ornamenti gratia, tum etiam arcendi frigoris moleſtias, manus ac pedes ſunt Quauhpecotli, alitur platanis, & alijs fructibus, ac vitam agit in regionibus calidis Xonotle, vnde miſſum eſt id animal, ſed Pictorum incuria perijt eius imago, aut fortaſſis cuiuſpiam minus honeſti Viri rapina.

De Tepe Maxtlaton. Cap. XXVIII.

GEnus eſt Felis ſylueſtris, Muſtellæue, nam & æluro par fere eſt magnitudine, piliſque veſtitum nigris, & promiſcuè candentibus, puluis eius dicitur febrientibus conferre, roſtrum eſt longum, auriculæ paruæ, breuia crura, & cauda eiſdem traſuerſis faſcijs, nigris, candidiſque, quibus Tepemaxtlaton Ocoitucenſis, cuius videtur ſpecies variare.

De Coyopollin. Cap. XXIX.

ANimal eſt paruum, muris mediocris magnitudine, aut paulò maius: cauda vero auriculis & roſtro Tlacuatzin ſimile: nam cauda etiam pro manibus vtitur, & natus matrem in metu tenet amplexam, cauda eſt craſſior murina, firmiòrque, venter ex albo palleſcit, auriculæ ſunt translucidæ, pedèſque & crura candida. Educat in arboribus ſobolē, poſſetq; in genera Tlacuatzin referri, ni alicui potius arrideat magis pertinere ad mures, aut eſſe ſui generis animal. Viuit in montibus Tepeztlanicis vbi inuentus eſt delineatus atque deſcriptus.

De Tauris, Vacciſque Quiuiræ Regionis. Cap. XXX.

de vno ſupra Io. Fabr. fol. 587.

CVm Hiſpani in eas penetrauere Regiones, inter alia miranda dictu, offenderunt Armenta Taurorum ſylueſtrium, modico humilique corpore, dorſo incuruuo, & frequentibus iubis, laciniiſue longius propendentibus, ac fuluo totius corporis colore, & carne, nec ſapore aut ſalubritate noſtratium Vaccarum carni cedente, qua cruda Incolæ veſcuntur epotato ſanguine, & pellibus aduerſus frigora corpore munito. Audio Vaccam vnam ex his delatam ad Philippum Maximum, & vltra flumen quod habet nomen Aconchis, Hominũ quoq; genus incuruum reperiri, quod tamen adhuc nõ ſatis habeo perſpectum.

De Ytzcumtepotzotli ſeu Canibus Gibbis. Cap. XXXI.

de vno ſupra. Io. Fab. fol. 466. *Sub nomine* Ytacuintepotzotli.

AT quid mirum Taurorum hominùmque giberoſa reperiri genera, quando gibboſum quoque Canum genus offenditur, quos vocant Michuacanenſes ob plagam à qua ſunt oriundi. Sunt hi melitenſibus paulo maiores, & colore velut & noſtrates variantes, collo penè nullo, & capite ex ſcapulis prodeunte, cætera reliquorum Canum moribus, atque naturà, nec aliter applaudentes heris, atque colludentes.

De Caluaria reperta Chalci & de repertis Gigantum oſsibus. Cap. XXXII.

MOnſtrificorum quæ præceſſere animalium enarratio videtur expoſcere, vt ſubnectam repertam apud Chalcenſes ab effodientibus puteum humanam caluariam duplici facie, quaternis oculis, naribus, maxillis binis, quatuorque, & ſexaginta dentibus, & his ipſis non modo iuſtam aſſequutis magnitudinem, ſed multorum annorum vſu conſumptis atque protritis. Quominus mirere Androgynum illum, quem aut tulit Antiquitas, aut Plato philoſophandi gratia confinxit, quin permulta Gigantum non vulgaris magnitudinis oſſa per hoſce dies inuenta ſunt, cùm apud Tetzconanes, tùm apud Tollucenſes, quorum nonnulla in Hiſpanias delata ſunt, alia vero miraculi gratia à Prore-

gibus

gibus seruantur, inter quæ dentes maxillares esse scio quinque circiter vncias latos, ac decem longos, vnde conijcere licet capitis amplitudinem quod bini homines extensis brachijs vix possent amplecti. Hæc autem notiora sunt, quam vt fides queat illis ab aliquo denegari, & tamen non me latet à multis iudicari multa fieri non posse antequam facta sint, adeò verum est atque indubitatum quod Plinius noster dixit, *naturæ* (nempe) *vim ac maiestatem omnibus momentis fide carere*, siue horridæ magnitudinis homines aliunde in hanc regionem venerint (cum apud Promontorium bonæ spei Patagones quosdam versari monstrificæ proceritatis narretur) sintque ab indigenis occisi, siue volente natura eos hæc tulerit Tellus, auctumque numerum pertimescentes Indigenæ vastauerint ac funditus deleuerint.

De Tepemaxtla. Cap. XXXIII.

SPecies est Vulpis, candido, nigroq; & fuluo pilo vestita, capite paruo, modicis auriculis, corpore gracili ac quaternos ferè dodrantes longo, rostroque tenui, & prolixo, moribus vero victuquè & rapina cæterarum Vulpium: offenditur vbiuis, sed præcipuè calidis in locis.

De Æluro à quo Gallia vocata corraditur. Cap. XXXIV.

NOn me latet vulgare esse hoc Felis vocati genus Hispanis, quanquam Aduenam non indigenam, verum qui ex Insulis philippicis cœpit iam in hanc nouam Hispaniam adferri, neque apud quenquam ex recentioribus, pro dignitate delineatum videram, curaui in his, quos iussu Philippi Secundi Maximi condo libros depingendum. Non tamen illius vsum, & mores præteriens, tùm quod ab alijs nostræ ætatis descripta sint, tùm quod Nos ad alia ignotiora enarranda properamus, aderit fortasse tempus, dabiturque Numine concedente otium, vbi quæ nunc breuiter attinguntur, plenius ac latius possint enarrari. Verùm Felem hoc animal vulgo vocari reuocat in memoriam accepisse ab his qui nuper ab Hispanis nauigarunt in hunc nouum Orbem, ac Regiæ Philippi Secundi ad fuere, ad eum delatum AElurum (ni fallor) à Lusitania Calinum Melitensium more lanigerum, iubatumuè, aut laciniatum, ac candidissimo pilo insignem, atque amabilem, & in delicijs à tanto Principe haberi.

De Peruichcatl. Cap. XXXV.

De quo supra. Io. Fabr. f. 660. Sub nom. Pelon Ichiatl oquitli.

ETsi intelligam peruinas vocatas oues iam dudum delatas in Hispaniam, & ab omnibus pene visas atque cognitas, tamen delineandas putaui quod à nullo alio ante me pictas conspexerim, vt neque eos quibus fortè fortuna ignotæ sunt, latere posset earum forma à nostratibus non parum aliena: sunt enim longè maiores, inutili tectæ vellere, carne verò neque grati, neque probati alimenti, eisque viribus quibus in Iumentorum penuria non nihil ferre possint oneris, quemadmodum periclitatum est apud Peruinos priusquam eò essent veterina translata animalia. Illud silendum non est in horum peregri-

norum animalium ventre interdum reperiri lapillos illos quos à facultate qua venenis aduersantur, Bezares Arabum Gens vocare consueuit.

De Ariete quadringeminis armato cornibus. Cap. XXXVI.

OFfendi apud Mexicanos Arietes quadringeminis armatos cornibus, quos etsi antea vidissem in Hispania, depingendos tamen curaui, vt his qui non viderunt eos ex Icone innotescerent, siue hi ad peculiare pertineant genus, siue euentu, casuque sint monstrifico editi atque producti.

De Tlacoyotl, seu Coyotl humili. Cap. XXXVII.

INueni in agro Tetzcocano animal pilosum valde, vocatum Tlalcoyotl, duas longum spithamas, vnguibus melis, aut Quauhpecotli similibus, breuibus cruribus & nigro vestitis pilo, breuissima cauda, corpore toto ex albo vergente in fuluum, sed dorso, ac superna parte capitis, & colli nigris, lineaque distinctis candenti, caput est paruum, rostrum tenue, & longiusculum, canini exerti ac vita victusque eadem quæ Quauhpecotli.

De Ytzcuintecuani. Cap. XXXVIII.

SImilis est Ytzcuintecuani vocato Quauhpecotli, ac eodem modo meli nostrati congener, non solum corporis magnitudine, moribusque, sed rostro etiam (quod perlòngum est, & tenue) ac pedibus qui illos Quauhpecotli suisue parui videantur imitari, verum color albus est maculis nigris ac magnis distinctus, & spectabilis, nomen habet à mordendo canes, viuitque toto Tepeci non longè à mari australi.

De Leone paruo Insulæ Margaritiferæ. Cap. XXXIX.

AVdio Leonum minimum genus missum elapsis annis ad Maximum Philippum secundum in itinere interijsse, quod mirandum est, nisi fortasse AElurorum syluestrium aliqua erat differentia, quæ Leones facie referret, nec tamen ad Leonum pertineret genus qualem apud Maxicanos à me inuentam ac Tlalmiztli vocatam, depingendam atque describendam curauimus, dum historiam naturalem noui Orbis iussa Philippi Maximi condentes illic ageremus.

De Cacamiztli. Cap. XL.

ITa vocatum est hoc animal quoniam ad Leonum paruornm feliumue pertineat genus, & in iuncetis versari soleat; quadrupes quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fuluo pilo, & aliquantisper prolixo tecto, auriculis breuibus ac penè nullis, ælurino capite, cauda prolixa, hispidioreque, adeò est ferox vt Ceruos plerumquè aggrediatur, atque etiam occidat, vnde fortassis nomen, ni à fele potius profectum est: Miztli enim apud Mexicanos interdum AElurum, & interdum significat Leonem; viuit apud Panucenses, vbi illum curauimus & depingendum, & describendum.

Finis Tractatus I. Historiæ Quadrupedum.

TRA-

TRACTATVS SECVNDVS
DE HISTORIA AVIVM NOVAE HISPANIAE

Cap. I.

De Hoacton Fœmina.

HOACTLI mare paulo maior est, ventre, colloque alba, sed fuscis passim intersectis pennis, reliquum corpus fuscum interpositis albis, oculi magni nigrique, sed iris pallens, cætera sunt illi cum mare similia. Ardeæ cinereæ videtur species; sunt qui sentiant generis esse sui, nam magnitudine à cæteris ardeis duplo ferè vincitur, sunt qui Xoxouh, qui Hoactli vocēt.

De Quetzaltototl, seu Aue plumarum diuitum. Cap. II.

AVis est cristata pauoninis magna ex parte ornata plumis, parcæ magnitudinis, rostro acuto, luteoque, & pedibus pallidis, cauda Tzamatl plumis prælongis vestita, atque virentibus, nitidis, & pauonini coloris Iridis folijs forma similibus, opertisquè superne alijs nigricantibus, infernè verò & qua parte pauoninas attingunt quæ in medio sunt inclinantibus in virorem, quasi cauente natura mediarum pulchritudini, crista plumis constat splendentibus atque pulcherrimis, pectus, collumque infernè rubris & micantibus, ac pauoninis supernè qualibus etiam dorsum tegitur, nec non eæ partes quæ subter alas sunt, interque crura: sed dilutis exilibus & mollibus, plumæ alarū sunt prælongæ, virore tinctæ diluto, & in acumen desinentes. Pennæ tegentes humeros virescunt, sed subter sunt nigræ, quæ vero alas interstant non nihil incuruæ, ac vnguium colore. Plumæ huius Auis maximi æstimantur apud Indigenas, ipsique auro quandoque præferuntur, nempè longiores ad cristas, & alia capitis ac vniuersi corporis bellica, pacisque ornamenta, cæteræ vero ad textilia opera, & rerum quarumuis, sed præcipuè diuorum exprimendas formas. Cui rei pennas quoq; Auicularum (quas Hoitzitzillin vocant) permiscere atque intexere solent. Viuunt in Prouincia Tecolotlani vltra Quauhtemallan tendentibus in vocatas *honduras*, vbi magna cura cauetur ne quisquā eas occidat Aues, tantum licèt eas plumis exuere, ac statim dimittere, nec omnibus sed solis Dominis: sunt enim opimorum prædiorum loco, ac transeunt ad hæredes.

De Achalalactli seu Piscium Voratrice. Cap. III.

ACHalalactli quam alij Michalalactli vocant, Auis est Columbæ magnitudine, & forma similis; rostro acuminato, & nigro, tres digitos longo & proportione corporis crasso, caput crista ornatur è colore cyaneo in nigrum tendente longaque, venter candidis tegitur plumis & collum torque candent insignitur. Alæ infernè albescunt sed postremis partibus videntur fuscæ, &i can-

candicantibus diſtinctæ maculis, ſupernè vero cyaneæ velut & reliquum corporis, extremis partibus nigræ & albis vndique maculis reſperſæ. Cauda partim nigra, partim cyanea eſt, ſed maculis quoque candidis variata per interualla, crura rubea ſunt, pedes in digitos diuiſi, in atros vngues deſinentes, oculi nigri, iris verò candeſcens. Aduena Auis eſt Mexicanorum Plagæ, verſaturque in fontibus ac fluuijs, piſciculis & alijs aquatilibus victitans, edulis, ſed reliquarum Auium paluſtrium ſapore atque nutrimento.

De Acolchichi ſeu Aue rubeorum humerorum. Cap.IV.

STurnorum (quos Hiſpani *Tordos* vocant) videtur ſpecies quando magnitudine, colore, & forma pares ſunt, & cum eis vbique verſantur, etſi humeri primo fului appareant in rubrum vergentes, & cum ætate proceſſere, in fuluum omninò mutentur colorē, in caueas coniecti voces reddunt humanas, & lepidè garriunt, quauis re oblata veſcuntur ſed pane maximè atque indico frumento. Calidis frigidiſque eas Aues reperias regionibus, ab Hiſpanis Colonis argumento rubeorum humerorum *Comendadores* vocatas, ſed numeroſis agminibus, & Oppidanis admodum moleſtis audacter incurſantes præcipuèq; feruidis & maritimis regionibus, malum, inſuauemque præſtant ſuccum, & in Arboribus non procul ab Oppidis hóminumque commercio nidificant, & ſata in quibus forte conſedère deuaſtant atque depopulantur, cantant luduntque; ſeu caueis includantur, ſeu libere per domos permittantur incedere.

De Aztatl. ſiue Ardea candenti. Cap.V.

ARdeæ albæ ſpecies quædam eſt Aztatl, noſtrati aut eadem, aut forma & magnitudine proxima, vniuerſi corporis pennæ niueæ ſunt aut lactei coloris, molliſſimæ ac mirum in modum pexæ, atque compoſitæ, roſtrum longum ac pallens, ſed virens iuxta exortum. Crura prolixa, nigraquē ſicut & pedes qui in quaternos finduntur digitos, quorum tres ſunt prælongi, ac Grues videntur quadamtenus imitari vocibus, degunt iuxta paludem mexicanam.

De Xoxouhqui hoactli. Cap. VI.

NOmen inuenit hæc Auis à voce, ſonat enim hoho, ad Ardearum pertinet genera, etſi longe inferiore ſit magnitudine. Plumæ quæ ſubſunt alis, ventri, ac collo, ſunt cinereæ, quæ verò caput tegunt purpureæ, tenijs tamen ſingulis digitum latis vtrinque circumdātibus, promiſcuè frons nigra eſt atque candens, caput inſignitum criſta ſeptem purpuraſcentibus plumis concinnata, alæ cinereo, cyaneoque colore variatæ, pedes fuſci, nigri, atque pallentes: humeri, alarumue exortus candidi, roſtrum ſerratum nigrum craſſitudinis pollicaris, & quaternas prolixum vncias, crura ſpithamæa, ipſaque Auis integra ab extremo roſtro cū collo, quod ſeſqui dodrantale eſt ad pedes vſque, duos pene cubitos longa, lacuſtris eſt, Aduenaque paludi mexicanæ, etſi raro apud eam

eam capi soleat. Fera Auis est, & à Septentrionarijs regionibus ad Mexicanas credita descendere.

De Atapalcatl, seu Testa Aquaria. Cap. VII.

AVis quam Mexicani vocant Atapalcatl, seu Testam Aquariam, Anati illi syluestri (quam recentiores Querquedulam vocant, nostri verò Cercetam) similis omninò esset, nisi rostrum haberet duplo latius, colorem candentem, & fuluum, admotàmq; manū irrito protinus innocuoq; lanciaret morsū. Cæterum lacustris auis est, & syluestriū Anatum genus, lacus Mexicani Aduena, insuauìque, & piscoso nutrimento. Quin & ea (quam diximus Querquedulam vocari) ad eundem lacum cum cæteris palustribus per hyemem se confert, delineandam tamen non duximus, quod esset nostro Orbi & Animalium recentibus scriptoribus notissima.

De Atototl, seu Aue aquatili, mare. Cap. VIII.
de vno supra. Io. Fabr. fol. 672.

PAsserem nostratem æmulatur magnitudine & forma, sed rostrum est nigrum, crura, pedesque fului, corporis inferiora magna ex parte candida, cætera fuluo, albo, nigròque variantia colore. Indigena est Mexicano lacui Iuncetis atque carectis vere educans, muriùmque voces cantu imitata cui ab ortu solis in noctem, vsque pertinax assuescit, estur assa, elixauè, nec malum aut omnino insulsum præbet alimentum.

De Acacalotl Mare, seu Coruo Aquatico. Cap. IX.

AVis est à cauda extrema ad rostri vsque acumen quatuor ferè longa dodrantes, ac medioris amplitudinis, crura sesqui spithamea, rostrum arcus instar incuruum, duos palmos longum, ac mediocriter tenue, pedes in quaternos finduntur digitos, nigerrimis munitos vnguibus, crura minus nigrescunt digitis, rostrum cyaneum est, & exgiuum caput, plumæ infernæ fuscæ insertis rubris, superiores verò promiscuè purpureæ, subnigræ, virides, atque splendentes. Ceruix est septem digitos longa, caput, collumque pennis fuscis, albis, & viridibus teguntur, ac paulisper fuluescentibus, oculi sunt nigri, & iris sanguineo tingitur colore. Cæterùm ab externis oculorum angulis vsque ad rostrum vnciæ vnius interuallo deplumis, & glabra est pellis, rubescensque ex albo, alæ viridi splendentique subtus pellucent colore, & qui pro varijs solis repercussibus euariet, atque mutetur, supernè verò propè exortum passeæ sunt, deinde vero viridi, atque pauonino spectabiles colore, Indigena huic Plagæ Auis est. Versatur circa lacus, ac piscibus victitat. Masculus fortassis est, & auis (quam Recentiores vocant Arcuatam) aut illi saltem congener. Educat Filios veris tempore iuxta loca lacustria, bonum præstat alimtēum, nec valdè iniucundum, crassum tamen atque (vt lacustres Aues decet) piscosi odoris, & viscosum.

De Acolin, seu Aquatili Coturnice. Cap. X.

STurno est Acolin magnitudine par, cruribus, pedibusque è viridi pallescẽtibus, & in quatuor prolixiores digitos diuisis, rostrum est luteum, & longiusculum proportione corporis, tenuèque, & mucronatum, oculi nigri, Iris fulua, ac paruum caput: interna corporis candida sunt, lateribus fusco maculatis colore, superiora verò, & cauda quæ breuiuscula est fulua sunt, sed maculis nigricantibus distincta, & candidis lineis, quasuis pennas circumambientibus, eiusque coloris punctis nonnunquam conspersis: lacus incolit, piscosúmque, nec tamen admodum ingratum præstat alimentum. Vermiculis muscis & huiusmodi alijs paruis Animalibus victitat circa paludem volitantibus. Indigena est huius lacus, caput mira colorum varietate micat, quod medium atra linea secat, ac velut cinereæ alæ latera: maculæque paruæ. & candentes canthos externos: collum, pectusquè cinerea sunt, cætera e fuluo in viride potius inclinant.

De Acacacahoactli, seu Aue aquatili raucum sonante. Cap. XI.

AVis est quam Acaçaçahoactli vocant ob cantus raucedinem Alcionum species illa est, quam nostri martinetum piscatorem vocare solent, circa aquarum fluenta victus gratia, ac congenita quadam versantem natura. Anate fera paulò minor est, collóque, & rostro spithamæo, hoc est tres digitos latos pronominet, mediocrem sortitur crassitudinem, in aërem desinit ac morsui est per quam opportunum, supernè autem nigrum est, & infernè album, & pallescens circa latera, oculi nigri sunt, Iris verò propè pupillam rubra, deindè pallida, ac demum candens, ab oculis ad rostri vsque exortum fascia è viridi pallescens procedit. Crura pedèsque in digitos fissi virescunt extrinsecus, intrinsecus verò inclinant in pallorem, color totius corporis magna ex parte albus est, fuluis pennis insertis, verûm superna magis fusca sunt, inferna verò candidiora, alæ infernè cinereæ, ac desuper circa extrema nigræ, mox è fuluo rubescentes, deinde pallescentes ex fuluo, ac demum fuluescentes circa dorsum. Piscibus victitat, mitescit minimo negotio, nec est cantu insuaui s, indulgenter tamen, ac blandè vermiculis, & alijs exiguis animalibus quæ in paludibus gignuntur alenda. Carne etiam vescitur, & alijs non paucis vbi fieri aliter non possit, crassi est alimenti, neque dissimilis ei, quod Anates feræ præstare solent, Indigena est huius Plagæ, & vere educat inter iunceta sobolem, mirum est, cũ sit ceruix pro ratione reliqui corporis longissima, in quam breuitatem illam cum libet contrahat, quod frequentius facere solet. Cauda pusilla est, nigràque, & nonnihil præseferes splendoris, quæ in maiorem procedit amplitudinem, patrio nomine appellatur Tolcomoctli. Similis omninò esset hæc Auis Compari, nisi rostrum desuper nigricaret, subtus rubesceret, velut pedes, & crura, & vniuersum corpus fuluum nigrumquè promiscuè cerneretur.

De Amacozque, ſeu Aue rubeſcentis colli. Cap. XII.

AVis eſt paluſtris noſtrati Turturi magnitudine par, cruribus, pedibuſque fiſſis in digitos, atque ex albo rubeſcentibus, nigris vnguibus, roſtro mediocriter longo, exili, & nigro, atris oculis, & Iride rubea, pectoris, ventris, & alarum inferna alba ſunt: ſed cauda quæ mediocrem longitudinem nanciſcitur, fuluo, & nigro colore eſt inſperſa; at collum pectuſque torques bini, minimi fere digiti diſtantes interuallo, nigrique cingunt, quorum anterior vndequaque circuit, poſterior ſuperna deficit, ac diſparet parte; frontem autem ab oculo ad oculum alter, eadem latitudine, & colore. Quin ex vtroque latere maculæ binæ candentes pari amplitudine ſupra oculos verſus collum attingentes, ferè illud diſcurrunt: ſuperna corporis, adeoque ipſa cauda albo, nigro, fuluoque ſunt colore, alæ verò deſuper fuluo, & fuſco. Indigena Auis eſt, lacus Mexicani alumna, ac veris tempore educans ſobolem: eſtur caro, quæ eodem, quo cæterarum aquaticarum eſt nutrimento, veſcitur culicibus, piſciculiſque, & lacuſtribus vermibus, vehementius perſtrepit, quàm pro corporis ratione, nec tamen poteſt garrulis Auibus annumerari.

De Acatechichictli, ſeu Aue confricante ſe ad Arundines. Cap. XIII.

AVicula eſt Corduele paulo minor deſuper vireſcens, e fuſco; ſubter verò ex albo palleſcens, cantillat vt Achantillis, ac ſimili veſcitur alimonia.

De Acuicuitzcatl, ſeu Arundine Aquatili. Cap. XIV.

QVam Mexicenſes Acuicuitzcatl vocant, *Larum* latini, ac *Gauiam* nuncupare ſolent, hanc modo non duximus deſcribendam, quòd à quibuſdam recentiorum ſub ſecundi lari nomine depingatur.

De Auibus quibuſdam roſtri maximi. Cap. XV.

ADeunt quotannis ſtato tempore eam Prouinciam, quam *Honduras* vocare mos eſt, Auium numeroſa examina, columbarum magnitudine, ſpectandaque forma, cùm ob pennarum varietatem, quæ luteæ, coccineæ, candidæ, ac cyaneæ ſunt, tùm ob roſtri monſtrificam magnitudinem, quod præterquam quòd, partim eſt coccineum, ac partim candidum, & maculis è nigro luceſcentibus, paſſim interſertis diſtinctum; reliquo corpore eſt longius. Auem nondum mihi videre licuit, roſtrum apud me eſt, quod ſi procedente tempore facta mihi non fuerit eius copia, curabo depingendum. Sunt qui ad Pſittacorum genus referant.

De Atototloquichitl, ſeu Paſſere Aquatico mare. Cap. XVI.

PAſſaris noſtratis æquat magnitudinem, & formam, roſtrum tamen nigrum eſt, crura, ac pedes fului, inferiora corporis magna ex parte candida, cætera fulua, candidoque, ac nigro variata colore. Indigena eſt Prouinciæ Mexicanæ auis, Iuncetis carectiſq. educans prolem; mures cantu, ſoléque quamprimum

exoriente æmulari ſolet, & toto die occinens pertinax perſeuerat. Edulis eſt eius caro, bonumque, nec inſuaue præbet alimentum.

De Quauhchichil, ſeu Auicula capitis rubei. Cap. XVII.

AVicula eſt Hoitzitzillin paulò maior, infra candens, ſupra verò vireſcens è fuſco, ſed caput coccineis quibuſdam ornatur plumis (vnde nomen) femora verò nigris; & roſtrum, pedeſque atra ſunt; in frigidis viuit, caueáque detenta, ſuauiter occinit.

De Chichictli. Cap. XVIII.

AVis quam Mexicani à ſonitu Chichictli vocant, ſpecies eſt Noctuę, Gallinæ cohortalis magnitudine: ſi plumæ quoque veniant in cenſum pennatis cruribus, ac plumis corporis vniuerſi, fuluo, albo, fuſco, nigróq. reſperſis colore. Oculi ſunt atri, & palpebræ cæruleæ; par eſt Tolchiquatli magnitudine, aut ea paulò maior, circa Mexicanam verò paludem, atque Vrbem ipſam verſari ſolet.

De Cenotzqui. Cap. XIX.

CEnotzqui, ſeu Auis euocatrix niuis ideo vocata, quòd paulo antequam ningat clamitare ſoleat, ſileat verò niue iam decidente, & poſtquàm ninxerit magnitudine, voce, forma, roſtri aduncitate, curuitate vnguium, paruarum Auium aucupio, ac lacertarum venatu Tinnunculo ſimilis eſt, ſed colorũ formoſa, & ſpectabili quadam varietate conſpicua. Vngues ſunt nigri, crura pallent, pectus fuluum eſt, ac venter nigris maculis conſperſus, & candidis tegitur maiori ex parte plumis, alæ ſubter candidæ, & cinereæ ſunt, anterius, ſupernèque fuluæ, ac nigræ, paulò poſt cinereæ, atriſque conſperſæ maculis, & poſtremis demum partibus nigræ, licet maculis albis latiſque varientur; cauda ſubtus nigro, candidoque tingitur colore, deſuper verò velut, & reliquum corpus fuluo, nigrantibus diſtinctum maculis. Caput nigrum eſt, faſcia diſtinctum cinerea, roſtrum paruum cinereum ſupernè atque infernè, ſed ſupernè iuxta exortum linea ambitur lutea. Oculi nigri ſunt, & pallentes palpebræ, quouis cælo gaudet, montana colit, & veris tempore educat ſobolem. Ita conuoluit huc & illuc caput, contorto in varias partes collo, vt eodem ſitu immota perſtans cuncta circumſpiciat. Eſt & alia eiuſdem Auis ſpecies: quam ſeorſim depingendam curaui, Tinnunculo ſimilis eſt, & quibuſdam diſtans colorũ varietatibus: capite ſiquidem fuluo, & cinereo eſt, & collo partim nigro, ac partim candeſcente. Sunt qui *Ceceto* vocent.

De Coltotl, ſeu Auicula inflexa. Cap. XX.

AVicula eſt Coltotl, paſſeris noſtratis magnitudine, & forma: plumis infernè cinereis supernè nigris, ſed per ambitum interdum nigris atque interdum candentibus: Indigena eſt huius Mexicanæ Prouinciæ. Vere (vt cæteræ penè omnes) educat ſobolem, & clauſtris contenta modicis, cantu Carduelem noſtratem iucundè ſolet imitari.

De Ceoan, seu Aue niuea. Cap. XXI.

TVrdo visciuoro paulo maior est, circa pectus, ventrem, atque alarum exortum fuluescens, permixtis ad caudam cinereis plumis, alarum extrema, caudaque ipsa, infernè cinerea sunt, supernè verò vniuersum corpus nigrescit è fusco, rostrum, quod paruum est, atque exile, cruraque fuluescunt: mentum candet, insertis tamen nigris aliquot pennis. Sermonem humanum æmulatur, velut irridens transeuntes, quos tamen vbi licet insequitur.

De Comaltecatl. Cap. XXII.

AVis est Comaltecatl lacustris, à Regionibus algentibus, Septentrionarijsq; ad solum hoc Mexicanum quotannis per hyemem velut ad aprica, & tepida loca, postquam alibi educauit sobolem, confugiens. Spithamam vnam, ac præterea vncias sex ab vltima cauda ad summum vsque rostrum longa, & columbi syluestris amplitudine, cruribus dodrantalibus, tenuibus, ac rubescentibus, pedibus concoloribus, in tres digitos longiusculos diuisis, plumis vniuersi corporis candentibus, superna parte capitis, rostroque nigris, alis supernè, infernèque candido, ac nigro colore variatis, & rostro palmum longo, tenui, atque desinente in mucronem. Estur eius caro, verùm sapore piscoso est, malumque, & iniucundum exhibet nutrimentum.

De Chochopitli. Cap. XXIII.

ALienigena quoque est Chochopitli, seu Auis rostrata, aduenaque huic Mexicano lacui, *Chorlito* à Toletanis vocatæ Aui persimilis: ab extrema cauda ad rostri vsque acumen sesquipithamam longa, rostrum ferè palmeũ, ad extremum nigrum, & virens iuxta exortum, candentibus tegitur pennis, insertis tamen circa alas quibusdam fuscis, quas cum collo, & capite albas, nigrasque potius sortitur: carnium natura, & cibus idem qui Comaltecatl.

De Coyolcozque, seu Colli sonali. Cap XXIV.

SPecies est Collin, seu Mexicanæ Coturnicis, inter quamplures alias de quibus loquemur seorsim. Ergo Coturnicibus vocatis à nostris similis hæc est, magnitudine, cantu, nutrimento, volatu, & moribus, sed diuerso colore, qui supernè est ex fuluo, candidoque commixtus, infernè verò tantùm fuluus, etsi verticem, & collum nigrantes, albæque plumæ occupent, & tænias ab vtroque latere, adeòque à collo ad vtrumque oculum constituant, atque efforment. Oculi sunt atri, & fulua crura. Indigena Auis est, campestribusque locis, velut & nostras frequens, ac simili etiam alimento, & quòd ad illud Perdicis Hispanicæ (est enim eius species) proximè accedat.

De Colcuicuiltic. Cap. XXV.

COlcuicuiltic, seu Coturnicis Simulachrum, Coturnicis quoque nostræ est species: albis, nigris, coccineisque variata plumis, & protractis desuper potius lineis, quàm circumscriptis maculis, subter verò potius maculis frequen-

tibus quam lineis: pedes, cruraque cyanea ſunt: ſed cantu, magnitudine, moribus, ac cæteris cunctis, præcedenti omninò ſimilis.

De Quachilton, ſeu Aue Siliquaſtrini Capitis. Cap. XXVI.

Similis eſſet Quachilton, magnitudine, & forma, ei Aui quam recentiores *Fulicam*, Hiſpani vero *Foja* vocant: eodem enim modo ſuperna parte calua eſt, iuxta roſtri exortum, adeoque eius ſpecies, ſed quoniam nō omni ex parte conuenit, imò quibuſdam in rebus diſtat, eam & deſcribendam, & delineandam curauimus: Fulicà velut noſtrate, orbique notiſſima vetuſto ſub ſilentio pertranſitâ. Totius ergo corporis color purpuraſcit ex nigro, non ſine quibuſdam candentibus, quæ paſſim interſeruntur pennis; roſtrum initio pallet, ſed adoleſcentibus rubeſcit: lutea quoque crura ſunt, aut inclinantia in virorem, in quatuorq; pallentes digitos diuiſa ſine vlla membrana; quamobrem vltra roſtri colorem, qui longè diuerſus eſt, à priori Fulica magnopere diſtat. Oculi nigri ſunt, & fulua Iris, lacuſtris etiam eſt, & Mexicanæ paludi aduena, piſcibus victitat, nec malum aut iniucundum dicitur præſtare alimentum: nocte intempeſta, ſummòque mane gallinaceorum more (ea enim eſt illi conſueta vox) clamare, aut cantare ſolet: ſunt qui Yacacintli vocent.

De Cozcaquauhtli. Cap. XXVII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 8. *fol.* 319.

De Coztototl, ſeu Aue pallida. Cap. XXVIII.

Avicula eſt, *Canarij* apud Hiſpanos (quoniam Inſulis eius nominis eſt familiaris) vocati magnitudine, tota lutea; extremis tamen alarum partibus nigris, caueis incluſa Carduelem cantu imitatur, deuorataque bonum, & gratum præbet alimentum, calidis degit, offenditurque Regionibus.

De Chiquatli, ſeu Noctua. Cap. XXIX.

Avis eſt Ruſticulæ noſtrati par, longo roſtro, tenui, & pullo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, inferiora corporis pallida ſunt, nigris quibuſdam plumis circa collum interſertis, Iris lutea, ac nigri oculi, cætera ex fuluo, fuſco, & cinereo permixta. In montibus verſatur, humipeta eſt, & in vimineum, alteriuſue materiei coniecta carcerem, haud vulgariter garrit. Alitur facili opera, nantlaolitio pane, vermiculis, alijſque hiſce ſimilibus veſci cō. ſueuit, calidis, frigidiſque regionibus capitur, pingueque, & non omninò aſpernandum præbet alimentum. Sunt qui eam Auem Chiquatotl vocent.

De Cencontlatolli, ſeu quadringentis linguis. Cap. XXX.

Avis, quam à cantus multiplicitate, & numeroſo concentu Cencontlatolli Indi vocant, Sturno noſtrati par eſt magnitudine, ſubtus alba, ſupernè verò magna ex parte fuſca, permixtis tamen pullis, ac candicātibus pennis, præcipuè tamen circa caudam & caput, quod quadam veluti corona circumdatur, orna-

ornaturq; albeſcente: in caueis quibus detinetur ſuauiſſimè cantat, nec eſt auis vlla, animalue, cuius vocem non reddat luculentiſſimè, & exquiſitiſſimè æmuletur. Quid? Philomelam ipſam longo ſuperat interuallo, cuius ſuauiſſimum concentum tantoperè laudant, celebrantque vetuſti Authores, ac quidquid auicularum apud noſtrum Orbem cantu auditur ſuauiſſimum. Alitur facile: nihil enim ex his, quæ in vſum nutrimenti cedere ſolent reſpuit, ſed calidas amat regiones, frigidas reformidans, aut cælo exultat temperato. Eſt & altera eius ſpecies Tzonpan vocata (niſi fœmina eiuſdem ſpeciei fortaſſis eſt) eadem magnitudine, forma, & cantu, plumis tamen infernè albis, cinereis, & nigris. Deſuper verò pullis, nigris, atque candentibus.

De Chilcanauhtli, ſeu Anate Chilli colore. Cap. XXXI.

ANatis ſylueſtris ſpecies eſt Chilcanauhtli magnitudine, & forma, vocatæ apud noſtros Querquedulæ, verum paulò minor, ac roſtro latiore, etſi hac ipſa roſtri latitudine cedat Atapalcatl, color plumarum vniuerſi corporis fuluus eſt, ſed alarum varius, quippe interdum cæruleus, interdum candidus, aut ex nigro vireſcens eſſe cernitur. Oculi ſunt nigri, & coccinea Iris, palmipes eſt, pedeſque, & crura habet ex pallido fulueſcentia. Aduena eſt huic Mexicanæ paludi, atra carne, & piſcoſo alimento.

De Izanatl. Cap.XXXII.

STurnorum Indigenarum quoddam eſt genus, nam colore, naturà, moribus, voceque etſi magis ſonora illis aſſimilari contingit, à roſtri acumine ad caudæ exortum ſpithamea Auis eſt, & brachium craſſa, vnde ad extremum caudæ in dodrantalem protenditur longitudinem; pennæ ſunt nigræ, pauonino colore ſplendentes, pedes, ac crura nigra, itemque roſtrum, quod tres digitos latos eſt longum, & minimum digitum craſſum, ac interdum Picarum Indicarum more riſu quodam videtur commoueri; regionibus frigidis eſt magna ex parte familiaris. Sunt qui Yxtlaoltzanatl vocent.

De Hocitzanatl, ſeu magno Sturno. Cap.XXXIII.

CIrca vrbes verſatur Hocitzanatl, eſſetque monedulis noſtratibus prorſus ſimilis, niſi eas vinceret corporis magnitudine, & prolixitate caudæ (qua vel Picis ipſis eſt par) & è nigro colore in cæruleum ſplendentem pauliſper inclinaret. Garrula eſt, altæque vocis, & ſonoræ, crura ſunt nigra, & mediocriter lõga, ac pedes in quaternos fiſſi digitos, armatos vnguibus prolixis, ac nigris; alimoniam iucundam præbet, atramque, & pertinentem ad ſuccum melancholicum, ſunt qui Caxcaxtototl vocent.

De Tequixquiacatzanatl. Cap.XXXIV.

TEquixquiacatzanatl, ſeu Sturnus ſalſus, qui iuxta ſalſos lacus verſatur, Auicula eſt, Sturno formà, magnitudine, & colore perſimilis, caudà tamen prolixiore, & paulo maiori corpore, plumæ, pennæque omnes, ſi excipias eas quę collum, & caput veſtiunt (nam hæ pullæ ſunt) nigreſcunt cum quodam fulgo-

re.

re. Hiſpani Indigenæ ob ſimilitudinem quam habet cum Sturnis noſtratibus *Tordos* nuncupant, gregatim volant, numeroſo, & immenſo agmine, ac ſata iuxtà quæ conſedêre deuaſtant; Veris tempore educant ſobolem; Eſtur caro, ſed ingrati eſt, duri, atque atrabilioſi nutrimenti: Sunt eorum plura genera de quibus ſeorſim. Cantu querulùm ſonant, Monedularum fortaſſis, aut Sturnorum ſpecies, niſi libeat aues ſui generis (quod veriſimilius videtur) eſſe fateri.

De Tzanahoei. Cap. XXXV.

Picæ noſtrati Tzanahoei ſimilis eſſet, niſi tota nigricaret, præter caput, & collum, quæ inclinant in fuluum colorem, nam & cauda prolixa eſt, & par ferè magnitudo, querula eſt vox, velut illa minorum Sturnorum. Diſcit humanas voces, ſurripit clanculum quidquid offendit, & ſenſibus viget, humanis per quam proximis.

De Tolocatzanatl, ſeu Sturno Iunceti. Cap XXXVI.

Hiſpanienſibus Sturnis ſimilis eſt formà, & magnitudine, verùm paulo minor, totus niger, ſi caput excipias, quod fuſcum eſt: edit autem pro voce clamorem.

De Tzanatltototl, ſeu Aue ſimili aut congenere Tzanatl. Cap. XXXVII.

Auis eſt dodrantem ferè longa, aut Sturni noſtratis magnitudine, roſtro craſso, & breui, cinereo, & nonnihil incuruo; collo, pectore, & ventre rubeſcente; capite nigro caudaque, ac reliquo corpore, pennis nigris, albis, & alicubi etiam fuluis variato, pedibus verò cinereis, & in quaternos ſciſſis digitos; eſt autem ingrata ſimonià, & cantu minimè iucundo.

De Chiltototl. Cap. XXXVIII.

Chiltototl, ſeu Auis ſimilis Chilli, Paſſeris conſtat magnitudine, colore, & forma, ſed roſtrum eſt nigrum, & incuruum, tenuius, & longius. Venter caputque flammea, & cauda nigra, caueà canit incluſa, nec inſuauiter; arboribus nidificat; grato, optimoque conſtat alimento, & eſt totius nouæ Hiſpaniæ incola.

De Colin aliquot generibus. Cap. XXXIX.

Colin genera (quas Coturnices vocant Hiſpani, quoniam noſtratibus ſunt ſimiles, etſi ad Perdicum ſpecies ſint citra dubium referendæ) multa apud nouos Hiſpanos eſt reperire. Nonnulla fuſca, & criſtata, quæ Quauhtzonecolin nuncupant, mediocris magnitudinis, cantu inſigni, ſed lugubri; Alia fuſca quoque, ſed criſtarum expertia, & paulo minora; Alia omnium maxima, fuluaque, ſed capite albo, & nigro variato colore, extremis verò alis, & dorſo candentibus; pedes verò ac roſtrum nigra ſunt, Hiſpanis (vt dixi) Coturnicibus aſſimilantur

lantur

lantur omnia, & bono, ac grato constant alimento, si tamen iugules duobus, tribusue diebus antequam assa mensis apponantur. Exhibetur earum caro etiam malè habentibus, nec est apud Indos alia vlla post cohortales, quæ ei possit anteferri, aut alimenti salubritate, gratiaue, aut gustu: canunt nostratium instar, etsi aliæ alijs suauius; caueis includuntur, vescuntur indico, nostroue frumento, & sunt quàmpluribus huius plagæ locis familiares.

De Coxolitli quam Phasianum patrium vocant. Cap. XL.

GAllipauonum vocatorum sunt hæ Aues magnitudine, quas Indigenę Phasianos nuncupare consueuerunt, color est fuluus, crista nigra, vniuerso procurrens capite: pedes, rostrumque rubea sunt, nigri vngues, pectus candidis punctis variatum. Caro, si aliquamdiu auis hæc seruetur interempta, salubris est, & grati alimenti, alias iniucunda, & quàm deceret durior. Sunt & alia Auium genera, quæ computentur ab Indigenis inter Phasianos, sed de illis suis agemus locis; hæc autem de qua modo est sermo cucullit non cantat.

De Chachalacametl. Cap. XLI.

COlor est fuscus, pectus in caudam vsque è candido in pullum vergens, pedes rostrumque cyanea, Hispanicas voce imitatur gallinas, sed pertinax cantus, credas audire aues multas simul perstrepentes: est enim valdè sonora vox, vnde est sortita nomen, non est enim aliud Chachalametl quam Auis vociferans, atque clamitans; magnitudinem æquat nostratium cohortalium, sobolem verò educat iuxta montana loca, in quibus viuit.

De Cocotli. Cap. XLII.

SImilis est Cocotl Turturi nostrati, sed corporis magnitudine longè minori, dum canit sonat hu hu hu, bono cōstat nutrimento, sed tamen duriusculo, abundant eis montana atque Oppida.

De Tzinitzcan. Cap. XLIII.

AVis est parua Columbæ penè par, plumis multorum colorum vestita, quibus Imagines miræ subtilitatis intexunt Indigenæ (eius enim artis præcellentia vniuerso Orbi iamdiu innotuere) & vtebantnr festiuis diebus in bello, Templis, ac publicis tripudijs; rostrum breue est, incuruum, & pallidum, caput columbinum, collumque, sed quæ plumis virentibus ac nitidis vestiantur, pectus ac venter rubea sunt, præter eam eius partem, quæ est proxima caudæ: illa enim cyaneo, candentique promiscue tingitur colore, cauda supernè virenti, ac infernè nigro, alæ verò partim albo, & partim subnigro, atro oculi, Iris luteo, sed in coccineum vergente, verùm crura, ac pedes cinereo. Viuit in calidis iuxta Oceanum australe, alitur in caueis, & vescitur fructibus, pulcherrima auis est, si quæ alia, sed neque cantillat, neque (quod sciam) eduli carne constat.

De Cocotzin. Cap.XLIV.

COcotzin ſeu Turtur, auicula eſt noſtro paſſere paulo maior, cuius corpus vniuerſum ſupernè fuſcum eſt, plumas tamen ſingulas, nigro ambiente colore, alarum anteriora partim nigra ſunt, ſed maiori ex parte fulueſcunt. Cauda extrema albo, & fuſco promiſcuè colore tingitur, plumæ quæ infernum corpus veſtiunt, albæ ſunt, ſed in lineas fuſcas deſinentes; alarum inferna fulua, cinerea, & nigra; caput paruum eſt, roſtrum paruum, & nigrum, collum breue, crura rubentia, vngues fuſci, ac parui. Nomen habet apud Mexicanos ab alarum colore, & ſtrepitu, apud Hiſpanos verò qui eos *Turtures* vocant; à vocis murmure, ſapore, ac nutrimento, etſi noſtris Turturibus longè minores ſint: Indigena Auis eſt, Mexicanique agri alumna, ac valdè frequens, ſonat hu hu, bono conſtat nutrimento, etſi duriuſculo, viſitur in montanis locis atque etiã iuxta Oppida. Aiunt, ſi mulieri (neſcienti quid edat) cocta cibi loco exhibeatur mederi Zelotipiæ, ſed quomodo id fieri poſſit Theologi videant. Eſt & aliud genus prædictæ auiculæ omninò ſimile, ſed fuluo corpore, nigróque, & capite cinereo, cuius forma, atque natura ex præcedenti aptè percipietur, ſunt qui Tlaplalcocotli hanc, ob fuluum colorem vocent.

De Altera Chiltototl. Cap. XLV.

NIgra Auis eſt, ſed alba pectus, atque humeros; fronte (qua parte depilis eſt) nigra macula inſignis, cruribus mediocriter longis, ac morſu celeri erga tentantes eam appræhendere, eduli carne conſtat, ſed nutrimento non admodum expetendo.

De Ecatototl ſeu Aue venti. Cap. XLVI.

ANate domeſtica paulo minor eſt; roſtro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, plumis infernè candidis, ſupernè vero iuxta femora fuluis, lineis tamen nigris intercurſantibus, circa reſiduum verò & caudam fuluis; alæ ſunt ſubtus cinereæ, ſupernè verò fuſcæ, nigræ, atque albæ, caput eſt nigrum, criſtatumque, ſed ab occipitio tęniæ candentes vtrinque procedunt ad oculos, qui atri ſunt, & lutea conſtant iri, cùm in cæteris, auibus ſint paludes incolentibus ſimiles.

De Altera Ecatototl. Cap. XLVII.

PRæcedenti ſimilis eſt, ſed criſta maiori, orbiculari, ac coronæ modo eminenti, paululumque alba, pectus, è fuſco vergit in cinereum, venter candens eſt, ac pedes plani, crura fulua, & pennæ circa ea exortæ, cauda orbicularis, & infernè albo, pullóque colore variata, ſupernè verò fuſca: alæ ſubtus candentes, cinereæ, ac pullæ ſunt, deſuper nigræ, candidis tamen quibuſdam inſertis pennis, reliqua verò, quæ aquaticis natura.

De Elotototl, ſeu Aue ſpicæ Maizij. Cap.XLVIII.

ITa vocata eſt hæc Auis, quòd meſſis tempore proueniat, Paſſeris æquat magnitudinem, roſtro breui conſtat, tenuíque; colore corporis partim albo, partim pullo, ac partim cyaneo, atque cinereo. Cantus eſt omninò expers, atque ideo domi non educatur; edulis eſt, ſed neque laudato, neque ſuaui nutrimento. Viuit autem in gelidis regionibus.

De Elototl. Cap.XLIX.

AVis eſt ſeſquidodrantalis, ſi caudam, roſtrúmq. cum reliquo metiaris corpore, roſtrum nigrum ac ſplendens, cyaneum ſupernè corpus, ſed præcipuè cauda, & alæ, nigris tamen lineis intercurſantibus alas per interualla, & infernè cinereum; at quę dorſum, collum, ac caput veſtiunt plumæ, in nigrũ magis inclinare videntur, quæque criſtam quandam, quæ ei ſupereminet componunt; fronti etiam inſunt plumæ quædam cæruleæ, & pedes ſunt nigri, oculos ambit circulus concinnatus e plumis candentibus: grato nutrimento conſtat, frigidiſque locis educat ſobolem; ſunt qui vocent Ocotzinizcan.

De Hoaċtzin, ſeu Aue ſimilem nomini edente vocem. Cap.L.

Habetur ſupra volumine 1.*lib*.9.*cap*.10.*fol*.320.

De Hoexocanauhtli. Cap.LI.

HOexocanauhtli, ſeu Anas ſalicaris, altera ſpecies eſt earum auium, quas Hiſpani *Martinetes* vocare ſolent, quibus roſtro, cruribus, pedibus, totiuſque corporis forma, victu inſuper, vitáque quadamtenus eſt ſimilis: Magnitudo Tolcomoċtli, ſed criſta magna in cyaneum colorem vergente inſignitur. Alarum color ſupernè cyaneus eſt, etſi in albas lineas plumæ deſinant, infernè verò cyaneus reliqui corporis color, aut fuluus eſt, cinereúſue, aut candens: vocata autem eſt eo nomine, quoniam in ſalicibus nidificet.

De Hoitlallotl. Cap.LII.

HOitlallotl, ſeu Auis longa, à roſtri acumine ad caudæ vſque exortum (quæ ſpithamam quoque longa eſt) dodrantem prolixa conſpicitur: roſtrum deſuper magnum, ſubter verò cinereum, quadrantem longum, ac mediocriter craſſum. Cauda virens, ſed pauonino ſplendore, plumæ totius corporis ex albo fulueſcunt, fulueſcuntque prope caudam è nigro; ſed quæ corporis veſtiunt ſuperiora nigræ, ſunt maculis candicantibus conſperſæ. Humipeta Auis eſt, ac volatus modici, ſed adeò pernice curſu, vt equorum velociſſimorum agilitatem longè excedat; Calidis Regionibus viuit, nec expetendam præbet alimoniam.

De Hoactli, ſiue Toloactli, ideſt Aue ſicca. Cap. LIII.

AVis eſt lacus Mexicani alumna, ternas ſpithamas à roſtri ipſius acumine ad caudam poſtremam longa, ac gallinæ noſtræ magnitudine, crura pedem vnum prolixa, roſtrum cum vncia trientem, craſſitudine verò pollicem æquans, ſupernè id nigrum eſt, lateribus autem pallens, ac infernè nigrum, & ſubfuſcum, oculi ſunt magni, Iris lutea, & palpebræ rubeæ, vertex plumis nigris tegitur, itemque criſtà inſigni, ſimiliter nigra. Collum, venter, corpuſque vniuerſum candet, ſed cauda cinerea eſt, velut, & alæ deſuper, nam infernè ſunt albidiores, ſuperiores alarum partes virore quodam ſplendent, dorſum etſi candidis tegatur plumis, pennis tamen nigris in virentem inclinantibus ſplendorem paſſim veſtiri ſolet. Pedes qui in digitos fiſſi ſunt, & crura quoque palleſcunt, alba faſcia circumcingitur caput à roſtri exortu ad oculos vſque procedente. Lacus Mexicani Aduena eſt, vocaturque ab Hiſpanis Indigenis velut & quædam aliæ Aues *Martinus Piſcator*, ob piſcium quibus alitur capturam, arundinetis educat ſobolem, grauem infert morſum, ac grauem ſimiliter edit vocem.

De Hoitzitziltototl ſeu Aue varia. Cap. LIV.

Habetur ſupra volumine 1. *lib*.9. *cap*. 11. *fol*. 320.

De Hoitzitzilpapalotl. Cap. LV.

SImilis eſt Hoitzitzilpapalotl Hoitzitzillin, vnde nomen, eſt autem Papilionis genus, cuius corpus oblongum eſt, ac deſinens in tenuitatē, & tranſuerſis quibuſdam lineis aurei coloris diſtinctum, ſed maculis nigris interſertis: alarum ſuperiora eodem colore diſtincta ſunt, ſed inferiora rubeſcunt lineis haud abſimiliter diſcurrentibus tranſuerſim: cætera Papilionum reliquo generi conſona. Sunt & aliæ innumeræ apud nouam Hiſpaniam differentiæ non viſis variatæ coloribus, pulcherrimæque, quarum nonnullas delineandas curauimus, vt eſſent velut quædam reliquarum indicia, deſcribendas tamen nullas penè duximus, & quod nullius, præter ſpectabilem quandam naturam eſſent vſus, & quòd magna ex parte ſibi ipſis mutuò aſſimilarentur.

De Hoilotl, ſiue Columba. Cap. LVI.

COlumbæ ſpecies eſt Hoilotl, cui ſimilis eſt magnitudine, murmure, & nutrimento, venter tamen, pectuſque teguntur plumis fuluis diluti coloris, inferiora caudæ cinereis, ac pariter alarum interna, ſuperna omnia fuſca ſunt, ac maculis conſperſa nigris, pedes, cruraque rubra, ac roſtrum nigrum, frigidis viuit regionibus, ſylueſtribuſque, & fera habetur auis, dum canit colto videtur proferre, & ob hoc apud Panucenſes huius obtinuit à cantu nomen.

De Hoauhtototl. Cap. LVII.

ITa vocata eſt, quòd apparere in his Regionibus conſueſcat, à meſſe Tlaolli, prouueniente iam Hoauhtli: maior eſt paſſere noſtrate, pedibus, ac roſtro, fuſcis, cæteris coccineis, ſi tamen dempſeris caput, dorſum, & alas, quæ viridi diluto tamen conſtant colore. Coturnicis penè more canit, edulis eſt, & alba caro, nec malum, ingratiue ſaporis præbet alimentum, ſed tenerum, ac multis ſuaue; includitur caueis, veſcitúrque frumento hiſpanico, & indico.

De Hoexotototl, ſeu Aue Saligna. Cap. LVIII.

HOexotototl, ſeu Auis vocata Saligna, quoniam circa Salices magna ex parte verſatur, modica eſt, ac Paſſeris parui magnitudine, fuſca, ac pallens promiſcuè tota, pedibus, ac roſtro nigris, tenero, ac grato alimento, nec cantu iniucundo, imitatur enim occentu noſtros Cardueles, alitur Chian, & indico frumento in puluerem redacto. Aduena eſt huic Prouinciæ, ſtatiſque ad eam procedit temporibus, cùm alibi educet ſobolem.

De Huexolotl. Cap. LIX.

GAllus eſt Indicus, quem Gallipauonem quidam vocant, norúntque omnes: reperiuntur alij ſylueſtres, duplo domeſticis maiores, duriore, & inſuauiori alimoniâ, cætera ſimiles, qui interdum ſagittis, interdum verò, tormentorum bellicorum vi ſolent interimi. Sunt & fœminæ, in ſupradicto genere Cihuatotolin vocatæ, quæ maribus ſunt viliores, etſi gratiſſimo atque ſalubri alimento, cedente tamen ei, quod ſumitur à noſtratibus, ob humiditatem & pinguedinem quandam nimiam, & nauſeam mouentem aliquibus delicatioris palati.

De Hoilotl. iterum Cap. LX.

SVnt inter Columbas huius Orbis, quædam montanæ maximæ omnium, ac domeſticis ferè pares, vergentes in colorem purpureum, candidis humeris, coccineo roſtro ac pedibus, eduli, ſed dura carne, & nutrimento parum iucundo. Sunt & aliæ etiam ſylueſtres, coloris fului, ſed tamen diluti, pedes tamen ac roſtrum rubeſcentes, quibus vngues nigri ſunt, humeri vero albi.

De Hoactzin altera. Cap. LXI.

FVſca Auis eſt, Hiſpanicæ gallinæ circiter magnitudine, cuius oculi nigricãt, cantus verò ſimilis eſt vocatæ Calandriæ iucundus, ac ſonorus; quin homine conſpecto videtur ridere, aut irridere eum: non miteſcit, edulis eſt, quanquam nec tenera carne conſtet, nec bono ſit expetibilis alimento.

De Hoitzilaztatl. Cap. LXII.

ARdeæ ſpecies eſt mirandæ paruitatis, ſi cæteris ſui generis comparetur, vix enim æquat Columbam, candidiſſima eſt, ac cæterarum Ardearum for-

ma, roſtro tamē purpureo, ſi eam partem excipias, quæ præeſt exortui: illa enim lutea eſt, pedibus pallidis, purpuraſcentibus cruribus, & vnguibus fuſcis. Veſcitur piſcibus, quos in lacubus vbi verſatur, altero ad ſe actos pede, roſtro inuolare ſolet.

De Yztactzonyayauhqui, ſeu Aue varij capitis. Cap. LXIII.

ANatis feræ, palmipediſque ſpecies eſt, roſtro nigro, mediocriter lato, vniuerſo penè corpore candenti, nigro atque cinereo, ſed circa collum, & caput purpureo, albo, cyaneo, viridi, ac ad ſolis repercuſſus, lapidis, veſtiſue heliotropiæ inſtar vario, atque pauonino; palmæ, cruraque rubra ſunt, alimentum verò quale cęterarum paluſtrium, lacui ſiquidem Mexicano aduena eſt: Illud minimè prætereundum, Anatis id genus non gradiri, ſed natare velut, & Acitli, ceu lepus aquatilis, & vtriſque crura eſſe eodem modo, natatui tamen cōceſſa, minimè ad inceſſum, vt quæ extremo adhæreſcant, & cōglutinentur corpori, velut Auibus monſtrificis, & quæ fortaſſe cæteris alijs genitis à rerum natura raritate, & ſingulari fabrica minimè cedant.

De Colcanauhtlicioatl. Cap. LXIV.

ANatis ſylueſtris genus eſt Colcanauhtli, fuſca maiori ex parte ſupernè, & aliquantiſper candens, infernè verò alba, & partim fuſca præter alas, quę infernè prorſus candidæ ſunt. Caput eſt ſuperiori parte nigrum, atque cinereum, ſed in atrum prę cipuè colorem inclinans, inferiori verò magis in cinereum, palmipes eſt, crura, ac pedes è pallido rubeſcunt, roſtrum eſt ſupernè nigrum, infernè autem, ac circa latera fuluum, verſatur iuxta ſtagnantes aquas & loca paluſtria.

De Quachichil. Cap. LXV.

AVicula eſt Hoitzitzillin paulò maior infernè candicans, ſupernè verò vireſcens, etſi caput coccineis, quibuſdam exornetur plumis, ac femora nigris, pedes ac roſtrum nigra ſunt. Viuit in frigidis regionibus, & cauea incluſa ſuauiter canit.

De Concanauhtli. Cap. LXVI.

GEnus eſt Anatis magnæ Lauanco noſtrati ſimilis, quam ob eam rem, non curauimus depingendam.

De Ytzquauhtli ſeu Aquila nouaculæ. Cap. LXVII.

AQuilæ ſpecies eſt paulo Tlacoquauhtli maior, acriorque, Aues enim magnas, & lepores ipſos perſequitur, infeſtat, ac rapit, color eſt promiſcuè pullus ac niger, candido, & fuluo quandoque permixtis: frigidis locis degit, ac raptu viuit.

De Yacapitzahoac Mare, seu Aue rostri mucronati. Cap.LXVIII.

ANatis syluestris species est, querquedula vocata paulo maior, rostro gracili, ac breui infernè fuluo, ac desuper nigro, cruribus planis, interna parte cinereis, externa vero nigris; digitis ternis diuisis inter se, sed tenuibus, latis, & ex albo nigrescentibus; caudam, aut nullam habet, aut breuissimam: interna corporis argentea sunt, superiora verò cum capite, & anteriori parte colli quibusdam licet plumis albis permixtis nigra, quod alis quoque vsu venire solet, oculi nigri sunt, Iris rubra, reliqua verò natura, quæ Anatibus feris inesse consueuit.

De Yacatopil seu rostro sudis. Cap.LXIX.

AVis est Yacatopil Columbi syluestris magnitudine, rostro quatuor digitos longo, tenui, pallidoque, sed magna ex parte nigro, cruribus luteis, pedibus eiusdem coloris in quaternos digitos diuisis; color vniuersi corporis, alarum, & caudæ ex albo, cinereo, nigro, & fusco permixtus est, sed inferiora simul cum cauda album magis participant, reliquæ verò partes, cęteris quos diximus prędita sunt coloribus. Aduena ergo est huic Plagæ, & quo tempore ad eam se confert, ad lacum versatur Mexicanum; vescitur vermibus, & sapore constat, nutrimentóque aliarum syluestrium Anatum, nec tamen tergiuersari licet, in differentias earum quas vocant Gallinularum esse referendam.

De Yacatexotli, seu rostro cyaneo. Cap.LXV.

ANatis pene domesticę constat Yacatexotli magnitudine, estque inter Anates lacustres, & feras similiter adnumeranda; rostro constans lato, & circa extremum obrotundo, coloris supernè cyanei, infernè verò ex albo rubescentis, candescentibus cruribus, è nigro, atque etiam palmis, pennarum superni corporis color fuluus est, inferni verò ex argenteo nigricat, alæ subtus cinereę sunt, superna vero parte nigræ, reliqua natura, quę Anatibus lacustribus, & feris esse solet.

De Yxcuicuil, seu Oculo picto. Cap.LXXI.

PAsseris est magnitudine, & colore, præterquam quod superiores plumæ fuluæ magis videntur, & circa rostrum, capûtque nigrescunt nonnullæ, aliæ verò pallescunt ex albo; edulis est eius caro, sed non satis boni aut grati alimenti; caueis inclusa iucundè canit, vermiculis, alijsque similibus ali solet, & in frigidis Regionibus versari.

De Yexixouhqui, seu Aue cyaneorum pedum. Cap LXXII.

PErsimilis est hęc Auis magnitudine, forma, colore, rostroque ei, quam apud Hispanos Toletanum Regnum incolentes *Andario* vocari est consueta, sed caput candicantibus tegitur plumis, nec rostrum adeò est in superiorem partem contortum; iuxta lacus versatur Prouinciæ Mexicensis, ad quam singulis quibusque annis stato tempore diuertere solet.

De

De Yohaltecolotl, seu Bubone nocturno. Cap. LXXIII.

BVbonis species est frigidis proueniens Regionibus, nec tamen aurita, eadem magnitudine, & plumarum colore, quo Noctua circiter constans, sed caput multis plumis magnis, ac velut crispis flocco non dissimilibus amplificato.

De Yohoalcoachillin. Cap. LXXIV.

TErtia species est Fulicæ recentiorum, eademque constans magnitudine, forma, caluitię, & rostro; quanquam non parum distet colore, rostrum enim rubeum est, ac luteum propè extrema, plumæ infernè, ac circa collum, & caput purpureæ sunt, supernè verò ex pallido virescentes, cyaneæ, & fuluæ, frigidis autem viuit Regionibus.

De Yllamatototl, seu Aue vetula. Cap. LXXV.

PAsseri nostrati similis est, magnitudine, forma, & colore, paulo tamen maior, cauda infernè fuluescente, ventre albo, pectoreque, & collo infernè ruffo, bono constat, & grato nutrimento.

De Yxamatzcatltototl, seu Aue candenti colore illita oculos. Cap. LXXVI.

MAgnitudine est, ac voce Passeris, colore subtus pallenti, circa alas verò, & caudam albo, capite fusco, sed partibus, quæ propinquę oculis sunt candentibus, vnde nomen; pedes, rostrumque cyanei, exaturatique sunt coloris; edulis est, sed apud homines paulo sagacioris palati parum expetiti nutrimenti.

De Miacatototl, seu Aue Germinis Maizij. Cap. LXXVII.

AVicula est satis parua, ita nuncupata, quòd germinibus Maizij insidere soleat, ventre pallenti, ac reliquo corpore nigro, plumis tamen candentibus interfertis, alæ, caudaque infernè cinerea sunt, frigidis degit locis, ac bono constat alimento.

De Tempatlahoac altera, seu Aue lati rostri. Cap. LXXVIII.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 697.

ANatis feræ genus est Tempatlahoac domesticę magnitudine, rostro lato, & longo, vndequaque nigrante, lingua alba, cruribus, palmisque è pallido rubescentibus, collo, & capite viridibus, purpureis, & nigro splendentibus colore, adeoque pauonino, aut gemmæ heliotropię; oculi nigri sunt, pallens iris, pectus candens, & reliquum corpus infernè fuluum, sed binis maculis iuxta caudam vtrinque candentibus insignitum, supernè autem semicirculis quibusdam in ambitu ex albo tendentibus in fuscum, intra verò è nigro in viridem splen-

ſplendentem, alæ initio cyaneæ ſunt, mox candidæ, & tandem virenti micantes ſplendore, earumdem tamen extrema altero latere fulua ſunt, altero verò fulgida, & viridia. Cauda deſuper, ſubterque per ambitum candeſcit, cæterùm internè atra eſt, pauonina verò supernè. Aduena eſt lacui Mexicano, & qualem aliæ lacuſtres Aues ſolent, præſtat alimoniam. Hirundinem Indigenæ Hiſpani vocant.

De Mocototl, ſeu Aue quæ alitur herba vocata Mocoqlitl. Cap. LXXIX.

FVſca Auis eſt, pallido tamen colore permixto, pectus candet, ac ſubtus cauda, pedes, roſtrumque coccinea ſunt, & ſturni magnitudo, canit ſuauiter, caueiſque detinetur incluſa, veſcitur maſſa, ac maizio trito, gratóque & ſalubri conſtat alimento. Eſt & hæc Aduena Mexicano lacui, calidarumque Regionum alumna, altipetaque iucunda, & hilaris.

De Chietottotl. Cap. LXXX.

AVis eſt Turdo viſciuoro noſtrati, forma, & magnitudine ſimilis, ſed cinerea tota, ſi demas partes quæ circa ventrem poſtremũ, & ſub mento ſunt, vbi candeſcũt pennę: pedes ſunt pulli, verùm crura è pullo vergunt in candidũ, roſtrum incuruum, ſed tenue, cuius ſuperior pars, longior viſitur inferna; in frigidis regionibus viuit, nec malo, ingratóue conſtat alimento.

De Nochtototl ſeu Aue. . . . Cap. LXXXI.

AVis vocata Nochtototl, ſeu ob colorem, ſeu ob pabulum, Hiſpanico paſſeri videtur par, forma, magnitudine, & colore, ſed caput mentum, ac deſuper exortus ipſe caudæ coccineo colore tingitur, reliquum corpus, magna ex parte fuſco, aliàs verò nigro, atque candenti: caueis ſolet includi, ac Carduelеs noſtrates imitari cantu.

De Nexhoitzillin, ſeu Hoitzillin cinereo. Cap.LXXXII.

AVicula eſt paruitatis viſendæ, roſtro aliquantiſper incuruo, tenui, & longitudine vniuerſum pene corpus æquante, plumæ quæ paruulæ ſunt, nigro, virenti, fuluóque colore micant; ex his mira Indorũ opificia, mira huius generis natura, dicta à nobis alibi eſt. Viuit frigidis in locis, ac interdum calentibus, cuius ſunt non paucæ ſpecies à nobis alibi magna ex parte numeratæ.

De Nexton. Cap.LXXXIII.

AVis eſt Columbæ magnitudine perſimilis, verùm corpore magna ex parte cinereo, ventre ac collo infernè albo, pedibus, ac cruribus, roſtroque nigris, quod eſt pro magnitudine corporis nimis incuruum, etſi circa extremũ tenue. Caueis incluſa iucundè modulatur, Regionibus frigidis degit, nidificat in arboribus, veſcitur ſeminibus, vermiculiſq. & ſalubre, gratumque exhibet alimentum, ſunt qui Nextototl vocent.

De Nextototl. Cap.LXXXIV.

AVis est, Columbis nostratibus paulò minor, coloris magna ex parte cinerei; ventre, collóque inferna parte albis, pedibus, cruribus, & rostro nigris.

De Ococolin, seu Perdice montana. Cap.LXXXV.

PErdicis species est Ococolin, nostrate maior, duas enim spithamas & trientem æquat lõgitudine, à rostro extremo ad vltimos vsque pedes, crassitudine quoque excedens eamdem: rostrum, crura, ac pedes candescunt è rubeo, totius corporis color fuscus, pallens, & fuluus est. Alæ infernè cinereæ sunt, ac pullæ supernè, maculisque albis & fuluis distinctæ: caput, collumque magna ex parte fuluescunt, & insperguntur pullis, ac candentibus pennis, velut quę circa superiorem capitis sunt partem, in lateribus atque sub rostro nigris; oculi sunt placidi, iris nigra, optimum, ac pergratum alimentum, & Coturnicis carni minimè cedens, etsi à nostratium Perdicum alimento longè distet. Regionibus exultat temperatis, aut paulò frigidioribus, in feruentibus enim nec nasci, nec viuere gaudet.

De Ocotzinitzcan. Cap.LXXXVI.

AVis est, Columbæ magnitudine, rostro nigro, crassitudine, ac longitudine mediocri, colore cyaneo, sed partim albo, atque cinereo, cruribus, pedibusque, & vnguibus nigris, boni est ac grati alimenti; viuitque in frigidis locis.

De Oconenetl. Cap. LXXXVII.

PIci Marcij, genus est maximum, cuius puluis deuoratus (Indorum testimonio) medetur Hydropicis.

De Pepatzca, seu Anate splendenti. Cap. LXXXVIII.

ANatis feræ est species, Querquedulæ vocatæ forma, magnitudine, & totius corporis colore persimilis, sed capite subfuluo, tęnijsque viridibus ab occipitio in oculos procedentibus, infernè verò in cinereum colorem tendentibus ex albo, ac supernè variantibus interdum fusco, aut fuluo, interdum vero viridi ac nigro; cruribus, palmisque cinereis, rostro atro, & illi Querquedulæ pari latitudine, ac nigrantibus oculis. Aduena est Mexicanæ paludi, nec potiore, gratioréue, quàm cæteris lacustribus contingat, nutrimento.

De Pipixcan, seu Aue furaci. Cap.LXXXIX.

GAuiæ, aut Lari est genus, haud dissimile cinereæ, quam quidam recentiorum depinxerunt, tum magnitudine, tum etiam colore, sed vertice, ac rostro nigris, quod etiam est modicè incuruum, ac prope extremum rubescens. Crura, è nigro vergunt in sanguineum colorem, cauda extrema de-

super

ſuper cinerea eſt, ſicut alarum poſtremæ partes partim albæ, ac partim nigræ; candentibus tamen maculis paruis per interualla interſertis. Circa lacus, & flumina verſatur, piſcibuſque paruis, & vermiculis victitat. Aduena eſt, neque educat ſtagnis Mexicanis prolem; edulis eſt, ſed minimè probato nutrimento, aquatiliſque, clamitat, rodit oſſa, ac quiduis obuium edit.

De Pipizton, ſeu Auicula ſplendenti. Cap.XC.

AVicula eſt, Coltotl vocatæ adeò ſimilis, vt vix alteram, ab altera diſcernere, atque ſeparare poſſis: eadémque ferè natura, quamobrem de ea plura dicere ſuperſedeo.

De Poxaqua. Cap. XCI.

GEnus eſt Oti, aut Aſionis, naturà noſtratibus ſimilis, ſed diuerſus formà, quamobrem pingendum curauimus.

De Quauhtotli. Cap.XCII.

QVam Auem, Recentiores ſacrum Falconem nuncupant, Mexicani Quauhtotli, ſeu Arborum Accipitrum vocare conſueuerunt. Eam Auem ad nos allatam, pingi noluimus, quòd in omnibus, cum noſtrate ferè conueniat. Fateor Accipitrum omne genus, apud hanc nouam Hiſpaniam, Yucatanicámue Prouinciam, repertum, præſtantius eſſe, atque animoſius, in veteri Orbe natis: verùm cùm formà, atque naturà conueniant, non duxi interponendum noſtris Imaginibus.

De Cocoztli, ſeu Auicula lutea. Cap.XCIII.

AVicula eſt, Cardueli cantu ſimilis, necnon & magnitudine, verùm è luteo, in fuſcum inclinans colorem.

De Quauhchochopitli, ſeu Auicula ligna excauante. Cap.XCIV.

AVicula eſt, Mexicanæ Coturnicis formà, & magnitudine, plumis nigris, aut pullis, lineis albis, tranſuerſim diſcurrentibus diſtinctis; ventre, pectoréque, minij colore; lingua picorum more, quorum eſt ſpecies prolixa: viuit in frigidis, & arbores roſtro ſæpiuſculè petitas excauat.

De Ecatototl, ſeu Aue venti. Cap.XCV.

ANate domeſtica, paulò minor eſt Ecatototl; roſtro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, inferna teguntur plumis candentibus, ſuperna verò iuxta femora fuluis, lineis tamen quibuſdam nigris intercurſantibus, iuxta reliquum verò fuluis, & obſcuris. Alæ ſunt ſubter cinereæ, supernè verò fuſcæ, candidæ, atque nigreſcentes. Caput atrum eſt, & criſtatum, ſed ab occipitio maculæ candidæ vtrinque procedunt ad oculos; hi nigreſcunt, palleſcitque Iris, cætera la cuſtribus Anatibus ſunt ſimilia. Atecatototl fæmina, mari ſimilis eſt, ſed criſta maiori, rotunda, & coronæ modo eminenti, pau-

lisṕerque candida: pectus è fuſco vergit, in cinereum, venter candet, palmipes eſt, crura pullo colore tincta, & plumæ, quæ non longius ab illis oriuntur. Cauda rotunda, candido pullóque infernè colore variata, ac fuſca ſupernè. Alę ſubtus cincreæ ſunt, candidæ, ac pullæ, deſuper vero nigræ, etſi candentes quædam pennæ interſerantur: reliqua natura, quæ mari.

De Hoinetli, ſeu Aue incurua. Cap. XCVI.

SPecies eſt Accipitris, Aſturis ferè magnitudine, maiori tamen capite, roſtro incuruo, ac nigro, cruribus luteis, incuruis vnguibus, cauda ſpithamam longa, lataque, & magnis alis, pennarum color ſubtus candens eſt, fuluis variatus plumis, nigriſque iuxta alas, atris verò ſupernè, fuſcis, fuluis atque candentibus: oculi viuidi ſunt, & nigri, ſed iris lutea, viuit ex rapto auicularum paruarum, & imbellium.

De Quauhcilni. Cap. XCVII.

AVicula eſt Paſſeri noſtrati magnitudine ſimilis, roſtro tenui, & nigro, vnciam vnicam longo; collo, & ventre extrinſecus candentibus, ſed extrinſecus (ſi plumæ explicentur) nigris, reliquum corpus promiſcuè album, fuſcum, & nigrum eſt, & pedes, cruráque nigra. Aduena, eſt huic Mexicanæ paludi, muſciſque, & lacuſtribus victitat animalibus, edulis neque ſemper inſuauis alimoniæ: interdum ſiquidem pingueſcit, & ſuaue præbet alimentum: ſpecies verò Tzitzicuilotl, ſed alimoniæ minus commendabilis.

De Tlalacatl, ſeu Anſere Montano. Cap. XCVIII.

ANſer montanus eſt Tlalacatl domeſtico ſimilis, ſed pullo magna ex parte conſtans roſtro, & cruribus ex rubro candeſcentibus, cætera partim alba ſunt partim vero fuſca, fulua, & nigra. Scio anſeri ſylueſtri noſtrati aut omnino eundem eſſe, aut congenerem, ſed interim patiantur lectores vnam, aut alteram Auem ex noſtratibus tot peregrinis, Indiciſque, vel quòd hic etiam proueniant, interſeri, nè vel vna ex peregrinis quarum facta mihi copia eſt lateret conterraneos, quorum vſui, & iucunditati ſemper pro viribus ſtuduimus.

De Quatoztli. Cap. XCIX.

AVicula eſt Carduele minor, pullo, ac nigro colore conſperſa, ſed poſtremo corpore, ac circa caput pallens, viuit in frigidis, ſonatque Tzitzi. Eſt & alia Auicula eodem nomine, ac penè magnitudine, vt plurimum lutea, ſed fuſcis quibuſdam iuxta caudam pennis circa pectus, collúmque candentibus, & alijs rubeſcentibus è pallido criſtata, cuius pedes ex pallido quoque rubeſcũt, nigreſcuntque oculi, ac roſtrum. Viuit in Tetzocanis montibus, edulis eſt, includiturque caueis delitiarum gratia, etiamſi ſuaui cantu vigeat nullo.

De Yzquauhtli. Cap. C.

AQuilæ pulcherrimum eſt, & criſtatum genus, roſtro ad radicẽ luteo, deinde vero nigro, nigris vnguibus, pedibus pallidis, cruribus, ventreque

è nigro, & candido permixtis, fuluo, collo, dorſo, & cauda nigris, ac fuſcis: coronâ criſtâue nigra, atque ſubrecta: magnitudinem circiter æquat vulgaris Arietis, adeò vt vel ferocium Animalium audaciam, & homines etiam ipſos poſtquam cicurata eſt, leui ex cauſa aggrediatur, & inuolet; miteſcit tamen, & aucupio non minus ac reliquum Accipitrum genus videtur idonea, atque inſeruire ſolet. Auis digna vt quæ à regijs aucupibus alatur, ac circumferatur: querula eſt, moroſa, feroxque, & venatur non Aues modo, verùm & lepores, aliaque Animalia his ſimilia.

De Tepetototl. Cap. CI.

TEpetototl, ſeu montana Auis, quam alij Tecuocholli. Hiſpani vero Indigenæ *Phaſianum* vocant, Auis eſt Anſeris magnitudine, colore ſplendenti, nigroque, plumis tamen nonnullis infernè candentibus circa caudam in poſtremis alis: cruribus, pedibuſque cinereis, roſtro incuruo, partim cinereo, & partim luteo, ac circa radicem velut tumenti, criſta plicatili, oculis nigris, ſed pallenti Iride; alitur frumentaceis frugibus, ſeu in maſſam, ſeu in panem coactis, alijſque ſimilibus eſculentis. Edulis eſt, ac pinguis caro, nec diſſimilis illi Indicarum Cohortalium: Mite Animal, hominis amicum, & quod cibũ appræhenſo domeſticorum pallio exigat, pulſetque clauſam ianuam, vbi aliquò intrare ei opus ſit roſtro, herumque ſequatur ſi liberum ſit, venientemque alacriter applaudenſque excipiat.

De Tecolotl. Cap. CII.

BVbonis auriti, viſendi aſpectus ſpecies eſt, nigroque, ac fuſco colore varij, cuius oculi magni, aureique ſunt, cætera reliquorum Bubonum naturæ ſimilia.

De Tlacoquauhtli. Cap. CIII.

TLacoquauhtli, ſeu Aquila virgæ, genus eſt Aquilæ frigidis degens regionibus, Aſturis magnitudine, colore fuſco, & cinereo, Auiculas, mures, & lacertas rapiens, necnon Colotos, & inde victum ſibi parans.

De Tzitzihoa Marc. Cap. CIV.

ANatis feræ genus eſt, domeſticæ magnitudine, roſtro cæruleo, longo æqualiter, ac mediocriter craſſo, cruribus, palmiſque cinereis; capite fuluo, & pauonino variato virore, torque verò, pectoreque & maiori parte corporis infernè candentibus, cætero qualis eſſe ſolet vocatorum Aſturum colore, & candenti vtrinque iuxta caudam, quæ per ambitum alba eſt, ſubtus nigra, ſupernè verò candido colore, nigro, & fuſco variato, biniſque prolixioribus pennis nigricantibus inſignis. Alæ infernè per ambitum argenteæ ſunt, & circa medium cinereæ, ſupernè verò circa humeros cinereæ quoquè ſunt, mox è pallido rubeſcentes, deinde nitidæ, atque pauoninę, rurſus albæ, ac tandem alterutra extremorum parte cinereæ, altera verò pauliſper virides, atque ſplen-

dentes. Euariat non nihil fæmina vt videri poteſt: in ea quam exhibemus imagine.

De Toltecoloctli Mare, ſeu Metzcanauhtli i. Aue lunari. Cap. CV.

ANatis feræ genus eſt Auis illa, quæ quoniam ſplendente noctu luna capi ſolet, Metzcanauhtli dicitur, Querquedulę vocatæ magnitudine proxima, ſed omnium (vt mihi quidem videtur) pulcherrima. Roſtrum eſt mediocriter latum, ac longum, ſupernè cyaneum, & infernè nigrum, vniuerſum corpus candens, nigris diſtinguitur punctis, ſed iuxta pectus frequentioribus. Alæ infernè candentes, & fuſcæ ſunt, ſupernè vero cyaneæ, albæ, virides, fuluæ, & nigrę promiſcuè reperiunrur. Crura palmæque ex pallido rubeſcunt, caput partim ſubfuluum, & ſubnigrum eſt, & partim pauoninum colorem imitatur, inter roſtrum verò, atque oculos (qui mediocres magnitudine, nigri, ac velut exerti viſuntur) candida macula ſupernà parte latiori, infernà verò deſinente in in anguſtum eſt inſignitum: cauda infernè cyanea eſt, ſupernè ſubnigra, & albeſcens in ambitu; nutrimentum autem quod præbet, quale aliarum auium paluſtrium.

De Toltecoloctli fæmina, ſeu Aue Stertrice Iunceti. Cap. CVI.

ANatis ſylueſtris genus eſt, aduenæ huic Mexicano lacui, cuius roſtrum apparet nigrum, ac latum mediocriter, palmæ, cruraque cinerea, color corporis vniuerſi, & alarum, albus magna ex parte infernè eſt, admixto colore nigro; ſupernè verò, vt plurimum niger permixtus circa pennarum ambitum fulueſcenti, ac candido, & circa alas extremas interdum viridi, ſplendenti, aut pauonino; nutrimento conſtat, quali cæteræ aues paluſtres.

De Tolchiquatli, ſiue Noctua Iunceti. Cap. CVII.

NOctuæ ſpecies eſt, Tolchiquatli, quæ licet paruo conſtet corpore, ſi plumis veſtitam, auctamque conſideres, metiariſque, Gallinas cohortales noſtras magnitudine æquare iudices; oculi magni ſunt, atrique, pallida Iris, roſtrum nigrum, incuruum, & breue, pedes, cruraque impensè hiſpida, & ex albo pauliſper fulueſcentia, incurui, atrique vngues, plumæ circa roſtrum albę, atque candentes iuxta ventrem, iuxta alas infernè nigræ, ac permixtim fuluæ, ſupernè verò nigræ, pallidæ, candidæ, ac fuluæ. Sunt autem eædem prolixæ velut cauda; nocte volat, quo tempore venatur, ac deuorat mures: verſatur iuxta lacus, & Oppida, & fortè in vlularum, & Aluconum referenda genus.

De Tzonyayauhqui mare, ſeu Aue Capitis varij. Cap. CVIII.

ANatis feræ ſpecies eſt, circa lacus agens vitam, ac magnitudine domeſticæ pene par: roſtro lato, cyaneo ſupernè, binis tantùm maculis interſtincto, altera in extremi roſtri exerta quadam, tenuique, qua mordet, particula, infernè verò ex cyaneo nigreſcente. Cruribus breuibus, ac cæruleis, quales palmę quoque ſunt, pallido tamen colore interdum inſperſo; capite, & collo craſſis, iuxta latera pauonino colore, aliquando tamen nigriore vertice: pectus

nigrum

nigrum est; ventris, ac corporis latera candescentia, etsi caudam lineæ nigræ transuersim discurrentes condecorent: dorsum fascia nigra fuluescente lata digitos tres, ac in extremum vsque caudæ procedente insignitur; Demum alæ nigro, fuluo, candido, atque cinereo promiscuè tinguntur colore. Indigena quoque auis est, & lenta, crassaque constat alimonia.

De Tzonyayauhqui fæmina, Cap. CIX.

MInori corpore fæmina constat, rostro lato, cyaneoque, & alicubi candenti commaculato colore, oculis nigris, & iride fulua: color vniuersi corporis e candido, nigro, & fuluo permixtus est: quamquam venter albus magis, alæ verò sint maiori ex parte nigræ; crura, palmæque eumdem quem corpus sortiuntur colorem; est etiam similis Mari, naturâ, atque nutrimento.

De Techictli. Cap.CX.

TEchictli, seu auis sese scalpens ad arundines, Auicula est Carduele minor, cuius pedes, ac crura rubra sunt; breue rostrum, acutum, & tenue, & superna parte nigrum, inferna vero album, non sine rubedine quadam, pennæ pectoris, ac ventris candidæ, & caput magnum cum quadam fuluedine, quæ per medium eius discurrit: alæ item fuluæ sunt, maculis nigris, atque cinereis intermixtis; cauda supernè, atque infernè, *Asturis* vocati caudam colorum varietate imitatur. Edulis est, ac bono constat alimento. Educat vere prolem, & ad Trogloditis species videtur pertinere. Est & alia Auis eodem nomine, sed vincens magnitudine, rostro tenui, longioreque, & colore totius corporis è fusco, & cinereo promiscuè commixto.

De Tozcacoztli Mare, seu gutturis pallidi. Cap.CXI.

AVicula est Cardueli nostrati pene par, cruribus ex albo rubescentibus, rostro breui, acuminato, tenuique, supernè nigro, infernè verò ex albo (qualia etiam crura sunt) paulisper rubescente; interna corporis lutea sunt, superna partim lutea, ac partim cyanea: alæ infernè cinereæ, supernè vero ex fusco pallescentes, velut & cauda; oculi nigri, fascia quoque nigra ab ortu rostri per vtrumque oculum ad pectus vsque procedit: caueis inclusa alitur concentus gratia, qui est illi, etsi exilis, impensè tamen suauis. Vescitur Culicibus; Indigena est Mexicanæ huius Prouinciæ, cuius generis fęmina Cocochatlcioatl dicitur. Estur vtriusque caro, neque est alimenti omnino contemnendi. Sunt qui Quicochatl oquichtli vocent.

De Tzopilotl, siue Aura. Cap. CXII.

Habetur supra volumine 1. *lib.*9. *cap.* 11. *fol.* 331.

De Tlaltepetlachiquatli, seu Otide saxorum. Cap. CXIII.

DVas species peregrinas huius auis adhuc offendi, & particulari quadam forma spectandas, quas facile ex imagine, qui volet depræhendet, quarũ alteram Tlalchiquatli, alteram vero Poxaquam nominant.

De Tlalchinoltototl, ſeu Aue combuſta. Cap. CXIV.

PAſſeri noſtrati magnitudine, forma, & colore ſimilis ferè eſt; caueiſque incluſa, non minus Carduele cantu placida.

De Tetzonpan. Cap. CXV.

AVis eſt Sturni aut Centzonpantli magnitudine, cinereo, candido, pullo, atque nigro colore; cantu præcellens; & altera illius ſpecies, vt credi par eſt.

De Tlapalchichi, ſeu Confricatrice rubea. Cap. CXVI.

OB motum, quo confricari videtur, id ſortita eſt nomen. Eſt autem auicula Cardueli par, rarò ſeſe conſpicindam, aut capiendam præbens: frigida loca incolit, mille variatur coloribus viſu iucundis, pulcherrimiſque; partim ſiquidem cærulea eſt, & partim è viridi, aut rubeo palleſcit, partim verò apparet flammea, roſtrum ſupernè nigricat, ac albicat infernè, breue quidem, & ſi longitudini craſſitudinem compares, craſſiuſculum: edulis eſt, & bono, gratoque conſtat alimento.

De Toznene. Cap. CXVII.

PSittaci id genus, viridi ac luteo colore micat, oculi rubeo, roſtrum verò candenti, aut nigro; fuſco pedes, ſed in candidum inclinante: propenſius eſt, aptiuſque ad humanos ſermones exprimendos cæteris, ac frequentius apud Hiſpanos. Alterum genus vocant Cochò, viridi colore, rubeo, & candenti capite, minoriſque molis, quod loquax quoque eſt, nec admodùm diſſimile pręcedenti, quamuis ſono diſtet. Hos Pſittacos vocant Hiſpani *Catherinas*. Tertium Quiltoton, tinctum virore, vocatæ Calandriæ, aut Galeritæ non criſtatæ magnitudine, frontem candida macula inſignitum, roſtro candido, & nigris pedibus, humanas voces imitatur, & gregatim cum congeneribus volat, cùm cæteri compares tantùm reperiantur; omnes verò in excelſis arboribus nidificant. Primum de quo diximus genus, certas, ſtataſque Arbores, quas nunquã deſerat eligit, quæ cùm in hæredes tranſeant, Dominis illarum ſint haud parùm, vel ob eas aues, & plumarum ſpolium vtiles. Sunt & quas Haitinihuacamaias vocant, Mexicani verò Alo, totæ rubeæ præter humeros, & caudam, quæ cyanea ſunt, & Gallinæ cohortalis noſtrę circiter magnitudine, roſtro magno, candenti, & reſimo, pedibus nigris, ac carne ſimiliter nigra, ex quibus nonnullæ offenduntur, quæ humanum ſermonem edoctæ æmulentur, ruſticè tamen, & inconditè, filioſque ſuos more aliarum domeſticarum auium educent in domibus, vbi aluntur. Offendas & alias virore diluto tinctas, nigrante roſtro, pedibuſque, cauda, & humeris virore tinctis ex ſaturato, nec prę fatis minores. Viuunt hæ iuxta montium cacumina, & excelſas Pinus, ac clamant vehementer, volantque binę, ſunt & montanę incondità formà, quę nõ cicurantur, aut aluntur domi. Nullius earum eſt caro edulis: nam & atra eſt, & guſtus iniucundi; commune eſt omnibus vtramque maxillam mouere, quod

nulli aliorum contingit Animalium; ſunt & alia genera de quibus ſeorſim loquemur, ac fortaſſis de prædictis latius per otium.

De Tzitzicuilotl. Cap. CXVIII.

AVis eſt fuſca, ſed diluti coloris, quæ imbribus apparere ſolet decidentibus, atque exultare, vnde euenit ei nomen; pedibus longis, ac nigris, tenui, ac longo collo; roſtro prolixo, nigróque; eduli, ac pingui carne, grato ſapore, ſed alimento pituitoſo, & olente ſalſuginem. Sunt & aliæ minores eadem forma, & magnitudine, nec deſunt qui eas omnes nominent Atzitzicuilotl.

De Tlalquipatli. Cap.CXVIX.

ALtera ſpecies eſt Oti peregrina, cornutáque, aut ſi mauis auriculata, paruo conſtans corpore, roſtro reſimo, ac breui; oculis nigris, Iri ex luteo rubeſcente, plumis totius corporis, quibus & crura veſtiuntur, fuſcis, atque cinereis, atriſque, & incuruis vnguibus: cætera verò Oto noſtrati natura.

De Xiuhtototl, ſeu herbarum Aue. Cap.CXX.

AVicula eſt Paſſere noſtrate paulò maior, ſed tot ſpectandis coloribus variata, vt nequeant non eſſe viſu gratiſſima: corpus, caput, collumque plumis teguntur cyaneis, non ſine quibuſdam fuluis permixtis: cauda nigra eſt, ſed candens circa extrema: Alæ infernè cinereæ ſunt, ſupernè verò partim cyaneæ, partim fuluæ, ac partim etiam nigræ, roſtrum breue, craſſiuſculum, vergenſque in fuſcum ex albo, & pedes cruraque pulla: in caueis incluſa garrit, non inſuauiter. Edulis eſt, & ſapore, nutrimentoque conſtat quale cæteræ auiculæ præbere ſolent. Sunt qui Elototl vocent.

De Xalcuani, ſeu Aue Arenam deglutiente. Cap. CXXI.

ANatis feræ ſpecies eſt Xalcuani, domeſticá paulò minor, roſtro mediocriter lato, liuentiſque ſuperna parte coloris ad exortum, atque extremum, & infernè nigro; plumis infernè, corpus tegentibus albis, circa pectus, tamen, & ſupernam in partem fuluis, ſed candidis diſcurrētibus tranſuerſim; alis, caudàque virenti, candido, nigro, ac fuſco colore variantibus deſuper, ſubter verò albis, atque cinereis; circa caput viridi ab occipitio ad oculos diſcurrente tænia, reliquo vero capite ex albo vergente in colorem cinereum, pullo, nigreſcente, permixto: cruribus proportione reliqui corporis paruis, pulli coloris, ac planis pedibus. Aduena eſt huic lacui, ſaporis piſcoſi, atque ingrati nutrimenti.

De Xochitototl. Cap. CXXII.

AVis eſt Sturni magnitudine, ventre, pectore, & cauda, magna ex parte croceis, non ſine mixtione coloris atri; alis ſubter cinereis, ſupernè atro, & candenti colore permixtis, reliquum corpus ſimul cum capite atrum eſt: cantu Picas imitatur, ac eduli carne conſtat. Hæc eſt eadem illa quam Cozototl ſupra vocauimus, mutatis tamen temporis progreſſu pennis.

De

De Tzonyayauhqui tertia. Cap.CXXIII.

DVas alias Aues ſimilis nominis alibi deſcripſimus, hæc autem tertia Sturni æquat magnitudinem, quæ ſubtus eſt alba, fuluàque, deſuper verò ex viridi palleſcens. Dextræ alæ exortus candet, fulueſcitque, caput verò partim vireſcit, ac pallet, & partim nigricat; pars colli dextera nigra eſt, ſed roſtrũ atrum, pedes verò, & crura ex albo rubeſcunt, caueà incluſa, cantu ſuaui adſtantibus impensè grata eſſe ſolet.

De .Xomotl. CapCXXIV.

AVis eſt dorſo & alis deſuper nigris, ac pectore fuſco: huius pennæ Indorum veſtibus intexi præcipuè ſolent; palmipes eſt, & criſtata, quod cúm naſcitur, percipitur euidentius.

De Xochitototl altera, ſeu Aue florida. Cap.CXXV.

AVicula eſt, Paſſeri noſtrati, forma, & magnitudine ſimilis; variat tamen plumarum colore, quæ partim pallent, partim nigricant, partim albæ ſunt, ac partim quoque fuſcæ: ſuaui cantu placet, quæuis incolit loca, vermiculis, ſeminibuſque veſcitur exilibus, nidum conſtruit ex arborum ramis pendulum, vbi etiam incubat ouis, neque eſt inſuaui aut vitiato nutrimento.

De Xoxouquihoactli. Cap.CXXVI.

NOmen ſortita eſt hæc Auis à voce, & ad Ardearum genera (vt mihi quidem videtur) pertinet, quamuis plurimùm diſtet magnitudine: plumę, quę ſubſunt alis, ventri, ac collo, cinereæ ſunt, quę verò caput tegunt purpureę, tænijs tamen digitum latis, vtrinque circumdantibus. Frons promiſcuè candens, & nigra eſt, caput verò inſignitum criſta, ſeptem concinnata purpuraſcentibus plumis. Alę ſunt cinereo, cęruleòque colore varię, pedes fuſci, nigri, atque pallentes; humeri, alarumue exortus candidi, roſtrum ſerratum, nigrum, pollicaris craſſitudinis, ac ſeptem prolixum vncias: crura ſpithamea, totaque ipſa auis ab extremo roſtro cum collo (quod ſeſquidodrantale eſt) ad pedes vſque tres dodrantes longa. Lacuſtris eſt auis, atque aduena Mexicanę paludi, apud quam quoque raro capitur; fera eſt, & à Septentrionarijs Regionibus credita deſcendere in Mexicanas.

De Nepapantototl. Cap.CXXVII.

ANatis ferę genus eſt frequens Mexicanæ paludi, roſtro in acutum quadamtenus deſinente, cætera autem ſimilis, niſi quod nullum eſt genus coloris illas ornari ſolitum, quod huic ſoli non contingat, ſitque ei ſpectando ornamento, atque pulchritudini; vnde eſt ſortita nomen.

De Atototl, ſeu Aue Aquatica. Cap. CXXVIII.

ETſi non me latet Atototli, quam *Onocrotalum* Græci vocant, noſtri verò *Alcatrazum* deſcriptam eſſe ab antiquis, ac veteri cognitam mundo, tamen quoniam raro Hiſpanis viſa eſt, variantque in ea deſcribenda Authores, & lacui Mexicano quanquam aduena ſit, tamen frequentiſſima, eam depingendam, & breuius exprimendam curauimus. Eſt ergo aquatica Auis, vnde nomen inuenit, criſtata, palmipes, & olore longè maior, minime edulis, pennis vt plurimum ex candido inclinantibus in fuluum, etſi alæ maiori ex parte (quod Mari præcipuè euenit) nigreſcant, nigris quoque vnguibus, pedibus verò, cruribuſque, & roſtro, quod palmos duos longum eſt candidis, & paruis circumſeptum dentibus, ac iuxta finem incuruum, cauitate illa ingenti, & capaciſſima alimoniæ ſeruatrice, quæ ei ſubeſt, oculiſque ex luteo rubeſcentibus. Piſcibus, quos rapit victitat, & ideò iuxta lacus, fluminaque, necnon in ipſo mari verſari ſolet.

De Aue Paradiſea. Cap. CXXIX.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.9. cap. 6. fol.* 317.

De Acitli, ſeu Aqueo lepore. Cap. CXXX.

de altera ſupra. Io. Fabr. fol. 686.

ALterum genus eius Anatis, quam *Colymbum* Ariſtoteles, Gaza verò *Vrinatricem* vocat, Acitli ſeu Aquatilem leporem conſueuerunt vocare Mexicani: hæc eadem prorſus eſſet, quæ deſcripta, delineataq. à quibuſdam recẽtiorum, niſi caput longè maiori inſigniretur criſta, atraque, venter colore argenteo ſplenderet, & collum infernè niueo, ſupernè verò è nigro vergente in fuſcũ; lacubus innatat, ac iuxta eos perpetuò verſatur: nam neque volandi potis eſt, neque per terram commodè incedendi, femoribus ita reliquo corpori connexis atque coalitis, vt natatui, non inceſſui queant inſeruire: piſcibus quos inuolat veſcitur, victitatque; prolem in iuncetis, atque arundinetis educat, nec Anatum noſtratium vulgarem vincit magnitudinem. Maſculus aliquanto longior eſt corpore, collo, ac criſta ampliori, roſtrum fæminæ breuius eſt, nigrum, & vtrinque iuxta oculos plumis tectum fuluis, cùm Mas candentibus tegatur. Hæc eſt Auis illa, quam Indi fabulantur ventos euocare, vbi ſe peti ſentit ab Aucupibus, quibus flantibus, turbatiſque vndis, euertantur Cymbæ quibus nauigant, ſubmerganturque eam inſequentes, ſi quinque prius ſagittis excuſſis arcu non contingat attingi, atque trucidari, & in cuius diſſectæ corde reperiri gemmam arbitrentur, ad multa vtiliſſimam, & magno habitam in pretio, nec alteri quam Deo conſecrandam: Verum hæ nugæ ſunt, & mendacia ab horum hominum profecta leuitate, atque credulitate. Inſuaui, parumque ſalubri velut & aliæ Aues paluſtres conſtat alimonia, atque ideò à nullo ſagacioris palati admodum expetenda.

De Acolin, ſeu Coturnice aquatica. Cap. CXXXI.

AVis eſt fuſca, Coturnicis magnitudine, vnde nomen: pedibus longis, prolixo roſtro curuato in inferiora, coloris fuſci, obſcurique; verſatur circa lacum Mexicanum, nunquam fermè volat, ſed iuxta aquarum ſumma curſitat velociſſimè: alitur piſcibus, ipſaque edulis eſt, nutrimenti tamen vulgaris atque paluſtris.

De Cehoilotl. Cap. CXXXII.

GEnus eſt Columbæ ſylueſtris, cuius pennæ fuſcæ ſunt, præter eas, quæ pectus, & extremas veſtiunt alas, nimirum candidas, & pallentes; Iris nigra, coccineus ambitus, pedes, cruraque rubra, & patria Oppidum Quauhnahuacenſe.

De Toxcacoztic. Cap. CXXXIII.

TVrdi noſtratis viſciuori, quem appellant *Charlam* Hiſpani magnitudine eſt æqua, formaque perſimili; ſed collum, & pectus lutea ſunt, ac faſcia eiuſdem coloris frontem præcincta, & quanquam pro cantu clamorem edat, poſſet in Sturnorum ſpecies non ineptè referri.

De Cacacollin. Cap. CXXXIV.

COturnicis vocatæ ſpecies eſt Cacacollin, eademque conſtans magnitudine, forma, nutrimento, & cantu, atque eiſdem ferè coloribus variata.

De Tzinitzcan. Cap. CXXXV.

AVis eſt parua Carduele minor, plumis veſtita multorum colorum, quibus effigies multæ ſubtilitatis texunt Indigenæ (eo enim opificio claruere ab hoc Orbe expugnato, ac toti penè claruere Orbi) ornantque feſtiuis diebus Templa, belloque, pace, & publicis tripudijs, atque choreis capita, ac reliquum corpus.

De Yacapatlahoac, ſeu Aue lati roſtri. Cap. CXXXVI.

ANatis feræ ſpecies eſt Yacapatlahoac, domeſtica paulo minor, longo, ac lato roſtro, ſed præcipue iuxta extremum; crura, palmæ, roſtrumque ex pallido inferna parte rubeſcunt; at roſtrum ſupernè in ambitu rubeſcit ex fuſco, & circa extremum ex fuluo nigreſcit: corpus vniuerſum tegitur pennis, ſemicirculos quoſdam imitantibus; fuluis, nigris, & candidis (ſi eas partes excipias, quæ ad ventrem ſpectant, nempe omnino fuluas) alæ foris partim albę, partim virides, ſplendentes, & vt plurimùm, fuſcæ ſunt; intrinſecus verò albicant: vita demum, ac carnium eius nutrimentum, cęteris Anatum ferarum generibus ſunt penè ſimilia. Hiſpani lauancum, & regiam anatem vocant, nec deſunt, qui Tempatlahoac vocare malint.

De Oconenetl. Cap. CXXXVII.

PIci marcij genus eſt maximum, cuius puluerem narrant hydropicis mederi.

De Yxamazcatl. Cap. CXXXVIII.

AVis eſt Sturni magnitudine, roſtro mediocri, ac nonnihil incuruo, & cinerei coloris, oculis nigris, ſed iri cærulea, plumis quibus ſubtegitur è fuſco vireſcentibus, pectore luteo, ac ventre albo, & ſubfuſcis cruribus, pedibúſque: nullius eſt, præterquam plumarum vſus, præterque carnium cæterarum auicularum nutrimenti: dicitur autem Yxamazcatl à colore luteo oculorum.

De Chiantototl. Cap. CXXXIX.

AVis eſt Sturni magnitudine, mediocri roſtro, ac nonnihil incuruo, cinereique coloris; nomen ſumpſit à colore Seminichian ſimili, auicula hæc, acuti, ac cinerei roſtri, pectore, ac ventre candenti, ſed ſubfuſcis plumis maculato; dorſo ſubfuſco, & cyaneo, alis verò candidis, atque ſubnigris, nigris etiam oculis, & fuſcis cruribus, ac pedibus, paruo capite, cinereoque, ſed linea candida iuxta alterutrum oculum inſignito: minimè cantillat, & Tezcoquenſibus agris vitam agit, Tutlæque miſtecæ ſuperioris: gaudet niuium tempore, & bonum præſtat edentibus alimentum.

De Coztototl, ſeu Aue lutea. Cap. CXL.

AVicula eſt, fuſco, nigro, cinereo, & luteo colore varia: viuit Tetzcocanis montibus, & quò cæteræ huiuſmodi Auiculæ conſtat nutrimento: cantat ſuauiter, ac colorem in nigrum, candidum, & luteum mutare viciſſim ſolet.

De Tlaquiloltototl, ſeu picta Aue. Cap. CXLI.

AVis eſt pulcherrimis variata coloribus, nempe luteo, coccineo, viridi, purpureo, nigro, atque cyaneo; lutea oculorum (qui nigri ſunt) Iride, & cinereis cruribus, ac pedibus; viuit in calidis Regionibus.

De Tlauhtototl, ſeu Aue Coccinea. Cap. CXLII.

EIſdem variatur Tlauhtototl colorum differentijs, ſed paulò minori conſtat corpore; viuit quoque Regionibus calidis, non procul à littoribus maris auſtrini.

De Coztototl, ſeu Aue lutea. Cap. CXLIII.

AVicula eſt lutea tota, ſed capite nigra macula inſignito, caudaque, & alis, pallido, nigroque variatis colore.

De Tlaquauhtli. Cap. CXLIV.

AQuilæ genus eſt mediocris magnitudinis, incuruo roſtro, propè exortũ luteo, diluto, ac circa cuſpidem ſubnigro colore variato, ventre verò pallenti, atque ſubfuluo, luteis pedibus; incuruis, ac cinereis vnguibus, occipitio pallido, cauda fuſca promiſcuè, atque cinerea, & reliquo corpore fuluo, atque ſubnigro: reliqua natura quæ Aquilis.

De Cocho Pſittaci genere. Cap. CXLV.

PSittaci genus eſt magni, roſtro ſupernè cinereo, infra verò ſubnigro, cinereis cruribus, pedibuſque viridi colore; ſed cyaneo capite, candido, coccineoque variato colore, & quadamtenus pallenti, necnon alis poſtremis coccineo, diſcit humanum ſermonem, & cæterorum Pſittacorum inſtar indiſtincta pene ſimilitudine reddit voces humanas.

De altero Cocho. Cap. CXLVI.

SImilis eſt prædicto, ſed longè minore corpore, nigris oculis, Iri lutea, ac plumis ambientibus oculos rubeis, pennis verò alarum & fuſcis, & cyaneis.

De Opipixcan. Cap. CXLVII.

ANatis feræ genus eſt, roſtro ſubrubro, cruribus verò ac pedibus, qui plani ſunt, fuluo, ac candenti variatis colore; reliquo vero corpore cinereo, & nigro: viuit circa lacus, & quo cæteræ Anatum differentiæ, conſtat nutrimento.

De Toquilcoyotl. Cap. CXLVIII.

ROſtrum eſt prolixum, ac mediocriter tenue, ceruix prælongà, caput coccinea macula deſuper inſignitum, lutea Iris, & corpus vniuerſum fuſcũ, nigrum promiſcuè, atque cinereum; verſatur iuxta aquas, edulique (licet parum expetenda) carne conſtat: nomen verò habet à voce. Gruis æquat magnitudinem, ad cuius refertur ſpecies, nam & eius mores imitatur, reliquamque naturam, ſi maculam rubeſcentem excipias. Sunt qui Coceayauhqui vocent.

De Coyoltototl. Cap. CXLIX.

AVis eſt mediocris magnitudinis, fuſcis pedibus, cruribuſque, roſtro craſſiuſculo, fuſco, & breui, ac deſinente in acumen; pectore, ac ventre coccineis, ac reliquo corpore ſubrubro, atque nigreſcente: nomen habet à ſonitu illi ſonalium ſimili.

De Nopaltencol. Cap. CL.

AVis eſt ſubfuſca, & cinerea tota, roſtro ſubincuruo, & prolixo, ſturno paulo maior, & iri oculorum rubra.

De

De Ceceto. Cap.CLI.

NOmen habet à voce; Tinunculi autem videtur ſpecies, ſed peregrina,& nunquam noſtro viſa Orbi, etſi ijdem prorſus ſint mores, atque natura; quamobrem cætera narrare ſuperſedeo: vbique frequens eſt, ſed calidis maximè regionibus, vbi ex auiculis, quas rapit victitat.

De Metzcanauhtli, ſeu Anate lunari. Cap. CLII.

ANatis ſpecies eſt domeſticæ par, ac eiſdem variata coloribus: viuit apud Mexicanam paludem, vbi capi à Mexicanis Aucupibus plerumque ſolet.

De Tolcomoctli. Cap.CLIII.

AVis eſt magna,tres circiter ſpithamas prolixa; roſtro longo, tenuique, ſupernè nigreſcente, & palleſcenti infernè; luteis cruribus, & vergentibus in purpureum, ſicut & ipſi pedes: ventre, ac pectore albo, ſed fuſcis quibuſdam vndulato pennis; alis deſuper fuſco, candido, cæruleoque variantibus colore, iri rubra, & ictu quem roſtro infert valdè nociuo; & quanquam palmipes non eſt, piſcium circa lacus agens viuit rapina, & ad ſpecies Alcionum, quos Hiſpani vocant *Martinetes* pertinere videtur: Aiunt corio nudatam, aſſamque, & ex oleo, & aqua ingeſtam, gratum exhibere alimentum.

De Yacacintli, ſeu roſtro ſpicæ Maizij. Cap.CLIV.

AVis eſt ternos circiter dodrantes prolixa, virentibus cruribus, capite, & ventre cyaneis, ſed vergentibus in purpureum; alis promiſcuè fuluis, nigriſque, luteis oculis, ac roſtro, ſed in coccineum propè exortum vergente, quod tres penè digitos latos longum eſt: anteriori parte capitis depili, & calua; ad recentiorū Fulicas videtur pertinere, ac piſcium prædâ iuxta lacus, & flumina viuere: Edulis eſt eius caro,ſed nec bonum,nec gratum præbet alimentum.

De Yztactzon yayauhqui. Cap.CLV.

GEnus eſt Anatis feræ, paruæque, cuius roſtrum eſt latum,atque cæruleũ, & iuxta extremum alba quadam diſtinctum macula, pedes etiam (qui plani ſunt) vergunt in cæruleum, & reliquum corpus, albo, fuluoque variat colore: cæterum eadem penè vita,quæ reliquis lacuſtribus Auibus, ijdem mores, & alimonia.

De Ocotzinitzcan. Cap.CLVI.

AVis eſt formoſa, Columbæ magnitudine, roſtro duos circiter digitos latos longo, nigroque; capite, & pectore purpureis, necnon cruribus, ac pedibus; reliquo vero corpore ex luteo vireſcenti. Viuit in regionibus calidis iuxta maris Auſtralis littora, nec tamen cantu ſuauis eſt, neque iucundo nutrimento.

De

De Quauhtotopotli. Cap. CLVII.

EIsdem viuit Regionibus Quauhtotopotli, sed paulò minor est, minorique & atro rostro, nigris oculis, fuscis cruribus, pedibusque, & fusco capitis vertice, quod tamen est coccinea præcinctum tænia, reliquum verò corpus, luteo dilutiore, ac colore fusco promiscuè tinctum micat.

De Caxcaxtototl. Cap. CLVIII.

AVis est tota cyanea, subnigraque, ac sturnos huius Orbis maiusculos æquans longitudine: capite paruo, nigris oculis, sed lutea iri, nigroque rostro longiusculo, ac desinente in acumen: edulis non est, neque canora; viuitque in plagis temperatis, qualis est Mexicensis, aut paulò calidioribus: Sunt qui Hueitzanatl vocent, & referant ad speciem Sturnorum Mexicensium.

De Tlacahoilotl. Cap. CLIX.

SPecies est Columbæ syluestris nostris vocatis arabicis quadantenus similis, incuruo rostro, mediocri, rubeoque; cruribus rubeis, pedibúsque, necnon oculorum iri, pectore, ventre, & alarum anterioribus partibus; cætera cęrulea sunt, interfertis tamen iuxta caput, & collum inferna præcipuè parte nonnullis rubeis pennis. Viuit iuxta agros Mexicanos, nec expetendo constat nutrimento.

De Cochitenacatl. Cap. CLX.

AVis est littorum Oceani Australis alumna, duas prolixa plus minus spithamas, rostro incuruo septenas penè vncias longo, supernâ parte candenti, serratoque, sed inferna nigro: oculis atris, sed iri ex luteo rubescente, capite, & collo in lineam vsque coccineam, qua præcinctum est supernè, & infernè nigro; deinde verò, supernè nigro, & infernè pallenti, sed rubeis maculis atrisq. lineis variato: cauda, alisque nigris, ventre virenti, purpureis femoribus, nigris vnguibus; cruribus, pedibusque è cinereo virescentibus, & plumis, quę sunt à femoribus vsque in caudam, rubeis: piscibus victitat, nec omnino ingrato constat alimento.

De Cochitototl, seu Aue Florida. Cap. CLXI.

AVis est Sturno nostrati magnitudine circiter par, rostro tamen acuminato, tenui, & paulisper incuruo: vnguibus nigris, cinereis cruribus, capite verò, collo, & supernis alis promiscuè cinereis, ac nigris; cæteris verò partibus luteis, vnde fortassis nomen: oculi vero atri sunt, & pallens iris; vermiculis victitat, & seminibus: calidis regionibus viuit, nec tamen cantu placet aut alimento.

De Tlapaltototl. Cap. CLXII.

AVicula est Cardueli nostro par, aut paulò minor, rostro paruulo, tenuique, oculis nigris, sed iride lutea; alis, caudaque è nigro rubescentibus,

tibus, ac reliquo corpore prorsus coccineo. Viuit in calidis, nec sapit eius caro, aut cantu admodum est iucunda, sed visu pulchra, ac non mediocriter spectanda.

De Tlanquiquiztototl, seu Passere sibilante. Cap. CLXIII.

AVis est littorum Oceani australis alumna, Columbæ par, rostro crasso, acuminato, & nigro; atris oculis, iri lutea, alis, caudaque albo, & nigro colore variatis, tænia nigra à rostro ad extremum vsque pectus procedente, alis verò circa priores partes etiam luteis, ac vniuersim reliquo corpore pallenti, si demas pedes, & crura, quæ fusca sunt, & vngues ipsos, qui ex albo nonnihil pallescunt: viuit iuxta arbores ornatas floribus, quorum victitat melligine: educat vere sobolem, habeturque maximi à Tototepecensibus, quibus est familiaris ac frequens.

De Hoitzitzillin Tepuzcullulæ. Cap. CLXIV.

SPecies quædam est Hoitzitzillin pulcherrima, ac maxima, rostro longo, tenui, incuruo, cæruleoque, colore vniuersi corporis Heliotropij, pauoninoue & splendenti: Viuit melligine florum, velut congeneres, & artificibus intexendarum pennarum materiem exhibet, gratam atque pretiosam.

De Quauhtotopotli. Cap. CLXV.

PIci species est peregrina, rostro longo, nigroque, & nonnullis in partibus fuluo: colore nigro, sed candidis plumis maculato, ac præcipuè circa caudam, postremas alarum partes, rostrum, ac ventrem, qui penè totus candidus est, ac cinereis pedibus; mitescit, aliturque domi, Sturno nostrati par; excauat arbores modo cæterorum Picorum, quibus victu, nutrimento, ac reliqua natura est similis.

De altera Xochitenacatl. Cap. CLXVI.

AVis est Columbæ magnitudine, rostro præ corporis mole maximo, serratoque, superiori parte luteo, inferiori verò subnigro, & in purpureum colorem vergente, oculis nigris, sed iri rubescente ex luteo, ac reliquo corpore cæruleo, cinereoque. Viuit circa littora Oceani Australis, ac piscibus, quos rapit vesci solet.

De Perutototl. Cap. CLXVII.

ANas est peruina, quam velut nostro iam notam orbi, non curauimus describendam. Variat nonnihil fæmina à mari, velut ex vtraque Imagine cuiuis erit facile intueri.

De Chiquatototl. Cap. CLXVIII.

AVis est Rusticulæ nostrati similis, rostro longo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, nigra item macula inter pectus, & collum insignis; cætero verò corpore, ex albo, luteo, fuscoque variato, iri lutea, ac ni-

grıs

gris oculis. In regionibus temperatis, ſeminibus, & vermiculis victitat, ac grato conſtat alimento.

De Elotototl. Cap.CLXIX.

ELotototl, ſeu Auis baſis ſpicæ Maizij ad Ruſticularum etiam genus videtur pertinere; roſtro enim conſtat longo, Coturnicis magnitudine, bono nutrimento, & colore totius corporis albo, fuluòque promiſcuè, atque nigro: alitur domi, ſibilaque non cantum edit; Sunt qui Chietototl vocent.

De Quachichiltic fæmina. Cap. CLXX.

FOemina eſt alterius Quachichiltic oquichtli, de qua in ſuperioribus, eadem forma, & magnitudine, etſi incluſa caueis in luteum mutetur colorem, cuius rei gratia, hanc Auiculam, & rubeam, & luteam curauimus depingendam: alitur cantus gratia, & ſuauiter modulatur. Naſcitur in agris Mexicanis, educaturque in domibus, quibus eſt mirum in modum cauſa delitiarum frequens.

De Cocochatl. Cap.CLXXI.

AViculæ ſunt Carduele paulo maiores, luteo, alboque, & fuluo quoque colore variatæ, ac macula iuxta alterutrum oculum inſignes, etſi in mari hæc longè maior appareat; naſcuntur in temperatis, aut aliquanto in frigus decliuibus auris, qualia ſunt Tetzcoquentia, nec ſunt cantu, aut nutrimento plurimum expetendo.

De Elcoztototl. Cap.CLXXII.

AVis eſt Turdo Viſciuoro, aut Merulæ par, luteo pectore, ac ventre, vnde inuenit nomen, nigra cauda, alis ex nigro fulueſcentibus, capite, collo, dorſoque, & cruribus cinereis, roſtro ſubnigro, longiuſculo, & iuxta acumen pauliſper contorto, & iride oculorum (qui nigri ſunt) lutea; naſcitur temperatis locis, ſeminibus, ac vermiculis victitat; educat vere, nec valde ſuauem edit cantum, aut expetendam præſtat alimoniam.

De Quapetla hoac. Cap.CLXXIII.

AVis eſt Quapetlahoac ſeſquidodrantem longa, roſtro magno, rubeoque, & in acumen deſinente; alis nigris, ac reliquo penè corpore ex cinereo ruſteſcente: minimè canit, & mediocre præbet alimentum.

De Cacalotl, ſeu Coruo. Cap.CLXXIV.

INueni Coruum quibuſdam candidis pennis inſignem, quem, quia memoria dignus mihi eſt viſus depingendum curaui, & in hac Auium Mexicanarum hiſtoria deſcribendum.

De

De Colcanauhtli, ſeu Anate Coturnicum Mexicanaum colore. Cap. CLXXV.

ANatis feræ ſpecies eſt, mediocris magnitudinis, roſtro lato, & nigro; fuluis pedibus, ac cætero corpore, albo, fuluo, nigroque, & cinereo colore variato: cætera Anatibus feris ſimilis.

De Tlotli. Cap. CLXXVI.

FAlconis columbarij, quem *Nebbi* vocant, genus eſt peregrinum, nigrum totum, ſi roſtrum, cruraque, & pedes excipias, quæ lutea ſunt, & mirè (vt narrant) operæ in aucupio, quibus differt à noſtrate; quamobrem & depingendum, & memorandum duximus.

De Quaxoxoctototl. Cap. CLXXVII.

ALlata eſt ad nos à littoribus Maris auſtralis auis quædam pulcherrima, Columbæ plus minus magnitudine, roſtro magno, latoque, nigro, & in acumen contortum tendente, vertice cyaneo, & reliquo corpore cyaneo, pallido, viridique promiſcuè, & nigro, quæ minimè canit, nec ſuaui conſtat alimento.

De Tlauhquechul. Cap. CLXXVIII.

PLateæ, Pelicanoue videtur ſimilis, ſed coccineo, pulcherrimoque vniuerſi ferè corporis colore, aut ex albo rubeſcenti, lato, atque obrotundo circa finem roſtro, cinereoque, pupilla nigra, iride rubra, rugoſa fronte, gallipauonis, Auræue, depili penè capite, candentique, cum vniuerſo fere collo, & parte pectoris, & faſcia nigra latiuſcula, caput à collo diſtinguente: circa littora maris, aut fluminum viuit, veſciturque piſciculis adhuc viuentibus, quos rapit, mortuos enim non attingit, vt nobis (eam domi ſatagentibus educare) patuit experimento.

De Quapachtototl. Cap. CLXXIX.

QVapachtototl, ſeu auis fulua, octo vncias longa eſt, ac totidem cauda; roſtrum è cyaneo nigricans longiuſculum, incuruumque: oculi nigri, & iris alba, pectus cinereum, ac inde ad caudam vſque venter niger, cauda ex nigro fulueſcens, alæ verò, collum, atque caput fulua, vnde inuenit apud Indos nomen: grato aiunt conſtare nutrimento, cùm canit, riſum æmulatur, atque ideo inauſpicati habebatur ab Indis ominis, quo tempore Euangelij præclariſſima dies nondum eis illuxerat.

De Yohualtototl, ſeu Aue nocturna. Cap. CLXXX.

AVicula eſt Paſſeri noſtro pene par, ita vocata, aut quoniam noctu victum quærere ſoleat, aut quòd nigra tota ſit pauliſper vergens in fuluum, iride tamen, & inferiori roſtro ex luteo rubeſcentibus: eſt autem neque ſuaui cantu, neque nutrimento admodum probato.

De Yohualcuachili, ſeu capite Chilli nocturno. Cap.CLXXXI.

AVis eſt littoris Oceani Septentrionalis alumna, ſalſorumue lacuum, è quibus victum ſumit, inuenta apud Flumen Tuſpæ: vix æquat ſturni noſtratis magnitudinem, ſed collo conſtat tenui, ac longo, capite paruo & in longum producto, prolixo roſtro, luteoque, prolixiſque cruribus, pedum digitis, atque vnguibus qui lutei ſunt. Digiti, & crura cinerea cum inferiori parte femorum, nam ſuperior fulua eſt, cauda breuis, atque fulua, cum anteriori alarum parte, nam poſterior cyanea eſt, reliquum corpus nigrum, quibuſdam tamen fuluis circa ventrem permixtis pennis. Sed mirandum eſt ab exortu roſtri aſſurgere coronam, Orbémue ſuperiori parte in tres diuiſum cuſpides, e luteo rubeſcentem, ac mediocriter craſſum, & ab anteriori alarum parte, binos aculeos contortos, quod nulli auium adhuc noui eueniſſe, præterquam huic, cauente ita (vt exiſtimo) natura auiculæ aliàs imbecilli, vt ijs velut præſidijs ſeſe à fortioribus auibus tueretur, nihilque eſſet adeò debile, imbelleque quod vim quampiam non poſſet inferre hoſti.

De Cacalototl ſeu Aue Coruina. Cap.CXXXII.

AD Sturnorum Tzanatlue genus videtur pertinere Cacalototl, Sturno enim noſtrati eſt par, vniuerſo corpore, è nigro vergente in cæruleum, atro roſtro, cauda prolixa, & iri ex luteo rubeſcente. Inutili carne conſtat, nullo delectat cantu, viuitque in regionibus temperatis, aut calidioribus.

De Chilcoquipaltototl. Cap.CLXXXIII.

MErulæ magnitudinem æquat Chilcoquipaltototl, cuius roſtrum vergit in nigrum è cyaneo, caput nigricat, vireſcunt crura; venter, pectuſque palleſcunt, reliquum verò corpus luteo, viridique, necnon albo, & nigro, variatur colore. Viuit in calidis, non tamen valet cantu, aut nutrimento.

De Chiltototl. Cap.CLXXXIV.

SImilis eſt præcedenti colorum varietate, & magnitudine, necnon moribus, ſed capite coccineo, & fuluis pedibus, & fortaſſis ei congener.

De Tatac. Cap.CLXXXV.

AVis eſt Paſſeris magnitudine, capite, cauda, dorſo atque alis promiſcuè cinereis, albiſque, & è nigro in cyaneum tendentibus colorem: collo, & pectore infernè rubeſcentibus ex luteo, ventre albo, albis, & cinereis femoribus, cruribus verò ac pedibus è fuſco vireſcentibus, ac lineis albis, & incuruis ſupernè circumdantibus oculis, qui nigri ſunt; nec canit, nec admodum expetendam præſtat alimoniam, viuitque in temperatis regionibus.

De Quatotomomi. Cap. CLXXXVI.

PIci genus eſt Ipupæ magnitudine, & nigro, fuſcoque varium colore; roſtrum, quo ex cauat perforatque arbores, tres digitos longum eſt, firmũ, & can-

& candens, ac infernè breuius quàm supernè: caput est paruum, ac rubeis cõtectum plumis, & crista etiam rubra insignitum: tres vncias longa, sed superna parte nigra: alterutro colli latere fascia candida descendit ad vsque circiter pectus: pedes cruraque liuida sunt. Viuit Tototepeci Miltecæ superioris, non longè à mari australi: nidificat in arboribus excelsis. Vescitur Cicadis Tlaolli, & vermiculis: imbrium educat tempore, hoc est a mense Majo vsq. in Septembrem; edulis tamen non est, aut alium quempiam (quod acceperim) præstat vsum.

De Xochitenucatl. Cap. CLXXXVII.

AVis est Psittaci magnitudine, & forma, ac pene tota viridis, insertis tamen nonnullis pennis rubescentibus, pauoninisque alijs; verùm crura, pedesque nigra sunt, & tenuia; rostrum incuruum, quaternas penè vncias lõgum, serratumque, vnde nomen, & luteo, ac nigro varium colore; calidarum regionum atque maritimarum Incola est, neque alium (quod nouerim) quam plumæ præstat vsum.

De Chachauatototl. Cap. CLXXXVIII.

AVicula est Tepuzculullam singulis rediens annis, Carduele nostro paulò maior; pedibus fuscis, rostro paruo, & nigro, infernis partibus luteis, reliquis verò cæruleo, nigro, atque cinereo variatis colore, cuius nulla alia est præterquàm plumarum vtilitas.

De Chichiltototl Tepazcullulæ. Cap. CLXXXIX.

INcola est Regionum calidarum Auicula illa, quam Mexicani Chiltototl vocant, & circa Tepuzculullæ montes viuit, magnitudine præcedentis, infernis tamen partibus rubeis, supernis verò cinereis, & nigris, sed in purpureum colorem vergentibus, rostro verò paulò acutiore, atque longiore.

De Tlauhtototl, seu Aue rubea. Cap. CXC.

AVicula est tota rubra, vnde euenit illi nomen, Merulæ penè magnitudine, & nigris quibusdam plumis alis interseriis; prouenit Totonacapæ, & caueis inclusa canit suauiter.

De Tlauhquechultototl. Cap. CXCI.

TLauhquechultototl, seu auis capite Plateæ similis, præcedenti maior est, rostro longo, & nigro, sed inferna parte longè breuiori, vertice ac toto pene collo desuper rubeo, infernis cunctis cinereis; alis verò ac dorso nigris, sed albis transuersisque lineis variatis: degit Pauhatlamijs agris Prouinciæ Totonacapæ. Pici species est arbores perforans, cuius capitis plumæ rubescentes applicatæ, aut verius agglutinatæ, capitis curant dolorem, seu in eam sententiam venerint, quòd vertici auis adhæreant, siue id ita se habere experimento aliquo cognouerint.

De Cocozton. Cap. CXCII.

AVicula eſt Cardueli magnitudine ſimilis, luteis, cyaneiſque pennis varia, ſed nullo inſignis cantu.

De Techictli. Cap. CXCIII.

PRæcedenti pene eſt par, ſed cinereo, & fuſco varians colore, cuius nihil accepi quod memoria dignum reputarem.

De Quapach canauhtli. Cap. CXCIV.

GEnus eſt Anatis feræ lacus Mexicani alumnæ, roſtro lato, cæruleoque qualia etiam ſunt crura, atque pedes, capite, collo, pectore, ac ventre fuluo; cauda breui, alba, & nigra, alis cum dorſo, è fuſco, fuluoque tranſuerſis tænijs variatis, ac nigris oculis, moribus verò, victu, atque nutrimento cæterarum ſyluestrium Anatum.

De Ayo quantototl tiltic. Cap CXCV.

PVlchrè canit, ſed non miteſcit, & ſuaui conſtat alimento, Paſſere maior eſt, veſcitur arborum fructibus, roſtro conſtat paruo, fuſco, ac nigro, & reliqui corporis colore è luteo vergente in candidum.

De Motmot. Cap. CXCVI.

AVis eſt calidis frequens regionibus, Columbæ magnitudine, coccineis oculis, & nigra pupilla, roſtro incuruo, ſubnigro, tres penè digitos longo, & acuminato, infernè breuiori, ſerratoque ſuperne, capite cæruleo, & pauonino, fuſcis pedibus, virentique cætero corporis colore: rarum eſt ineſſe caudæ pennam vnicam cæteris longiorem, & quæ extrema tantùm parte ſit capillata, tantæque pulchritudinis auem, nullum præterquam plumarum habere vſum.

De Çacatototl. Cap. CXCVII.

AVicula eſt par Achantilli, infernis omnibus candidis, ſupernis verò ſubnigris, atque ſubfuluis, & cinereis pedibus: veſcitur ſemine hoauhtli: iucundè canit, viuitque in planis Tetzcoquenſibus. *Ṡuactli*

De Teoauhtototl. Cap. CXCVIII.

TEtzcocanis etiam montibus, & agris viuit, bonum præſtat alimentum nec alitur domi, nec gratus ei cantus, obtigit: magnitudo circiter, quæ Paſſeri, roſtrumque breue; cæterùm partium infernarum color albus eſt, ac in luteum vergens, ſupernarum verò cyaneus, & alarum niger.

De Acxoyatototl. Cap. CXCIX.

CArduelis æquat Axoyatototl magnitudinem, color eſt infernè ſubalbidus ſupernè verò ſubfuſcus, & luteus, crura ex luteo rubeſcunt, criſtaque

quam

quam capite gestat: edulis est; includitur caueis, sed caret cantu, prouenit in montibus Tetzcoquensibus; marem verò curauimus depingendum.

De Picicitli. Cap CC.

TEtzcoquensis etiam Auis Picicitli, paruula, totoque cinerea corpore, si caput excipias, & collum, quæ atra sunt, sed candenti macula oculos (qui magni sunt) ambiente, cuius acumen in pectus vsque procedit; apparent post imbres, educatæque domi breui moriuntur: carent cantu, bonum præstant alimentum; sed nesciunt Indi referre vbi producant sobolem.

De Amaxocototl. Cap.CCI.

VIuit in temperatis aut paulò frigidioribus locis, gratum alimentum præbet, iucundoque pollet, atque sonoro occentu: præcedenti paulò maiorem adepta magnitudinem, cinereo circa collum, pectus, ac ventrem colore, fuscis pedibus, alis verò, dorso, caudaque cinereo, & nigro colore variatis

De Xompantototl. Cap.CCII.

CArdueli est penè par, non educatur domi, bonam præbet alimoniam, sobòlem procreat intra oppida, aut iuxta propinquos agros, & colore albo, purpureo, luteo, & candenti distinguitur.

De Cuitcuitzcatototl. Cap. CCIII.

PAulò maior est præcedenti, versatur in syluestribus, montanisq. arboribus: non alitur domi, & tamen pergratè cantillat: inferna coccinea sunt, pulla crura, capitis superior pars fulua, reliquum verò corpus cyaneo, candido, atque subnigro colore distinguitur.

De Xotlapech. Cap.CCIV.

FVluus est Xotlapech supernè, atque infernè cyaneus, nec magnitudine æquans sturnum; caput humili quadam, sed pulchra crista insignitur, fului etiam coloris, cuius extrema versus rostrum pennæ subnigræ, atque subrectæ excipiunt: edulis est, in montibus agit, & nullo placidus habetur cantu.

De Olototl. Cap.CCV.

VIuit in montibus Tetzcocanis auis præcedenti par, sed tota penè cyanea pauoninaque, quamuis circa collum, & ventrem albi, rubrique coloris: edulis, nec expers cantus, qui tamen est exilis. Auis verò ipsa de pulchritudine posset cum multis alijs certare.

De Yxtezcatototl. Cap.CCVI.

CEdit pulchritudine præcedenti Yxtezcatototl, Passeris magnitudine, variata tamen cinereo, fusco, & nigro colore: Viuit in montibus Regionum temperatarum: edulis est, exiliter canit; nec viuit in domibus alta.

De

De Ayoquantototl. Cap. CCVII.

AT Ayoquantototl par ferè magnitudine, luteo, nigro, ſubalbidoque colore variatur. Montana colit: bono alimento conſtat, & quoniam cantus impensè exilis eſt, caueis includi minimè conſueuit.

De Xolotlapech. Cap. CCVIII.

AVis eſt edulis, ac præcedentis penè magnitudine, infernè lutea, fuſca verò ſupernè, viuit in arboribus montium Tetzcocanorum, vbi prolem educat: veſcitur vermiculis, non canit, aut expetendum admodum præbet alimentum.

De Elotototl. Cap. CCIX.

LOngè minor eſt Elotototl, ac Cardueli penè par, ſed albo, aut cyaneo colore, caudaque penè tota nigra: Viuit iuxta arbores montium Tetzcocanorum. Edulis eſt: non canit, & ideò neque alitur in domibus.

De Chiltototl. Cap. CCX.

AVicula eſt Carduele paulò maior, tota ferè coccinea, ſed nigris iuxta alas admixtis plumis: maculis verò prope oculos candentibus, & roſtro paruo, ac nigro: minimè canit, ſed obſtrepit, edulis eſt, educat in Arboribus Tetzcoquenſibus, veſciturque vermiculis, & culicibus.

De Ococolin. Cap. CCXI.

GEnus eſt Pici Sturni magnitudine, & pulchrè variatum colore nigro, & luteo; circa dorſum verò, crura, ac ventrem cinereo, roſtroque longo, & acuto: Viuit in Tetzcocanarum ſyluarum arboribus, vbi ſobolem educat: edulis eſt, nec tamen cantillat.

De Xiquipiltototl. Cap. CCXII.

AVicula eſt minima, nigra macula roſtrum, collumque conſperſa, cætera cyaneo, cinereoque tincta colore: incluſa caueis cantillat, chian ſemine veſcitur, & tritotlaolli: educat ſobolem circa Tetzcocanorum montium Arbores.

De Quauhelototl. Cap. CCXIII.

AVis eſt tota cyanea, Columba paulò maior, & criſta in acutum tendente eiuſdem coloris inſignita: calidarum regionum alumna eſt, & quanquã viſu pulchra & ſpectabilis, plumarumque colore commendata, nec canit, nec eduli conſtat nutrimento.

De Cuechtototl. Cap. CCXIV.

AVis eſt magnitudine, & roſtro Pſittaci, incuruis, & rapacibus vnguibus, luteis cruribus, pedibuſque, ſed nigris punctis diſtinctis: alis cyaneis, ſub-

ſubalbidiſque è fuluis variatis plumis; pectore, ac ventre rubeſcentibus; capite è candido in coccineum vergente colorem, depili; rugoſoque, quale etiam eſt collum, quod torque iuxta pectus ambitur eminenti, & albo, ſed cyaneis, ac tranſuerſis diſtincto tænijs, habet etiam ad roſtri radicem (quod rarum eſt.) Orbem concinnatum ex acinis multis, ex albo in rubrum colorem vergentibus. Hanc auem ego nunquam vidi, ſed eius tantùm imaginem apud Tetzcoquenſes, in Aula quadam Regiæ domus, vbi ordine quodam Principum eius Prouinciæ formæ ſerie quadam videbantur delineatæ, quam in libros hoſce transferendam curaui, quoniam ex nonnullis Incolarum accepi, littoribus Oceani eſſe frequentem, qui tamen nihil quod ad eius naturam aut mores ſpectaret narrare potuere, præterquam viuere ex rapto, & verſari ſolitam non pròcul à mari.

De Caquantototl. Cap. CCXV.

OFfendi etiam apud Tetzcoquenſes Auiculam criſtatam, pulchra, ac rara forma, Paſſeris magnitudine, coloris cinerei, ſed extrema cauda lutea, & ab extremis alarum pennis coccineis quibuſdam capillamentis propendentibus, paruo capite, paruoque roſtro, quæ in montibus etiam viuit eiuſdem Plagæ, ac ſeminibus veſcitur, neque eſt cantu, aut nutrimento cæteris auiculis commendatior.

De Yayauhquitototl. Cap. CCXVI.

AVis eſt Sturni magnitudine, viridi, cyaneoque, fuluo, & cinereo colore diſtincta, in qua vel illud memoratu dignum eſt, & pene huic aui peculiare, duas pennas ab extrema cauda prodire cæteris longiores, quarum pars prior depilis ſit, extrema verò cyaneis, & nigris pilis veſtita.

De Axoquen. Cap. CCXVII.

AVis eſt è Piſcium rapto viuens, & ad Alcionum fortaſſe pertinens differentias, quos *Martinetes* vulgus Hiſpanorum vocare ſolet. Auis eſt ictus ſatis noxij cinereo, luteo, ac fuluo colore varia, roſtro nigro, acutoque, & octo vncias longo, collo verò duas ſpithamas ac pelle laxius dependente cauo, cauda verò ſeſquidodrantem prolixa, ac productis cruribus, qualia aquaticas aues decere ſolent. Sunt qui Acaçaçahoactli vocare malint.

De Ahuatototl. Cap. CCXVIII.

AVis eſt Sturni magnitudine, & forma, ſed alis, & cauda cæruleis, cætero verò corpore è ſubalbido vergente in fuſcum; viuit in Quercubus, & ſobolem educat, vnde euenit ei nomen.

De Guitguit. Cap. CCXIX.

AVicula eſt minima, Regulo ſimilis, viridi colore, & ſuaui nutrimento, ea eſt naturæ rerum vis, vt hæc tantula auis, ac fere nulla, audeat coruorum examina conſectari, & vbilibet latitare cogat, ac ſeſe inter arundineta tueri. Eſt & aliud auicularum genus in Inſula præcipuè Cubu, gregatim volantium, & Rizi (cuius ſeminis maximus eſt apud eas Gentes prouentus, atque vſus) deuaſtantium ſata, nomine maja, multi nutrimenti, gratique, & facilis coctionis, coloriſque fului, quibus eſt in colli poſtica parte (dictu mirandum, & nulli alteri animali conceſſum) caput, ventriculus, primumque receptaculum nutrimenti.

De Daic. Cap. CCXX.

VVlgaris auis hæc Columbi æquat magnitudinem, & bonam alimoniam præſtat; nidum excauat cauda, ac pedibus iuxta ſabuloſa loca, quaternas altum ſpithamas, vbi ponit oua per imbres anſerinis maiora, & pugnum fermè ampla, dicta ab Indigenis Tapum, quinquagena, pluraue, & citra vllum albumen, pinguis naturæ, & craſſæ, quæ aſſa, aut cocta, bonum, ac pingue præbent alimentum, fixa verò craſſum, & malum, concoctuque difficile; mirum eſt auem adeo paruam tantæ magnitudinis oua, tamque numeroſa edere, eadem tam profunda in ſcrobe collocare, & collocata citra incubantis Parentis opem, atque teporem pullos excludi, & excluſos euolare, è veſtigio. Viuit in Philippicis.

De Tuputu. Cap. CCXXI.

NOmen inuenit à cantu, verſatur in carectis, herboſiſque locis: magnas arbores minimè conſcendit. Phaſiano forma ſimilis eſt, minor tamen: loco carnis habet vermes, quibus adeo refertæ ſunt ſingulæ corporis partes, vt mirum ſit nihil præter eos ac pellem in ea Aue reperiri, quam tamen non perforant, aut rumpunt denſis ornatam pennis, cùm cætera ſolos vermes eſſe planè perſpiciatur.

De Pauxi vocata Aue. Cap. CCXXII.

NOn eſt prætereunda Auis illa, à Margarita (vt ferebant) ad Regem Philippum delata, quam in horto eius vidimus Galli gallinacei magnitudine, aut paulo maiorem, nigro colore plumarum, ſed ſplendenti, & pauonino, rubeo, & incuruo roſtro, & Pſittaci ſimili, mitem, ſed capi, & attrectari à quouis renuentem. Erat in hac Aue inſigne, & peculiare, tumorem quendam radici roſtri affigi, qua parte erat tenuior, pyri forma, lapidis duritia, & cæruleo colore, qualis eſſe ſolet lapidis cyanei, aut vocati Turcoidis; alebatur autem ſi bene memini frumentaceis ſeminibus, & cæterarum cohortalium nutrimento, quibus forma quoque videbatur ſimilis,

De Altera Aue delata ad Philippum II. Cap. CCXXIII.

MEritò alia Auis viſa mihi in eodem horto, erit præcedenti adnectenda, Ciconiæ (ni mente excidit) magnitudine, & cinereo colore, criſtam hæc geſtabat octo (vt mihi quidem videtur) vncias longam, è multis aggeratam plumis ſubiectis eiuſdem coloris, & in amplitudinem orbicularem, præcipuè circa ſummum dilatatis, atque excreſcentibus, verùm Cuſtodum incuria perijt, antequàm ego diſcedens ab Hiſpanijs Optimi, Maximique Regis iuſſu nauigaſſem ad Indos.

De Pitzmalotl. Cap. CCXXIV.

GEnus eſt Sturni dodrante paulò maius, lato roſtro, nigroque, Oceani auſtralis littorum Incola, cæterorum Sturnorum huius Orbis moribus, & natura.

De Picalotl. Cap. CCXXV.

AVis eſt prolixa dodrantes binos, infernè candens, ac ſupernè cyanea, roſtro nigro, craſſo, & longo, & nigricante criſta: vociferatur, non canit; alitur domi, veſcitur Tlaolli, alijſque frumentaceis ſeminibus, vermiculiſque, ac bonum aſſa, aut elixa præbet alimentum. Viuit in Prouincia Ygualapæ, uon procul ab auſtrali Oceano.

De plurimis alijs Auiculis anonimis, ab eadem Prouincia miſsis. Cap. CCXXVI.

MIſſæ præterea ſunt ab eadem Prouincia multæ auiculæ ſine nomine, quarum quinque priores fuluæ, atque cinereæ ſunt; ſexta lutea, & cinerea; ſeptima verò nigra, & rubra, non ſine quibuſdam luteis propè alas pennis, quarum omnium cantus, & nutrimentum, neque poſſunt impenſe aut improbari, aut commendari.

De Quarta Elototetl. Cap. CCXXVII.

AVicula eſt Paſſeris magnitudine, tota (ſi alas excipias, pedeſque, & roſtrum) cyanea, ſed maculis cinereis conſperſa: alæ enim fuluo, nigro, pallenti, ac cinereo variantur colore, roſtrum è candido vergit in nigrum, ac pedes, cruraque cinerea, & fuſca promiſcuè ſunt; oculi nigri, & iris lutea: caueis incluſa ſuauiter canit: bonum præbet alimentum, verſaturque in Regionibus temperatis, qualis eſt Mexicana, aliturque Tlaolli.

De Yacatlil, ſeu Aue roſtri nigri. Cap. CCXXVIII.

NOmen inuenit hæc Auis à nigro roſtro, digitum tranſuerſum longo, & è craſſiuſcula origine deſinente in acumen. Sturni æquat magnitudinem, cinerea eſt, & viuit in locis calidis.

De Altera Xochitenacatl. Cap. CCXXIX.

AVis eſt lacuſtris, ac littorum maris Septentrionalis alumna, ſeſquipalmũ longa, ſi roſtrum excipias; quod octo pene vncias eſt prolixum, ac tres latum, (portentoſa nempe magnitudine, & vniuerſi corporis longitudinem pene æquante) ſerratum, coccineum, iuxta extremum; circa alias verò partes cyaneum, & ex albo palleſcens, ſed ſingulis momentis (quod fide pene caret) mutans colorem: collum productum eſt, ſuperna parte fuluum, inferna verò, & circa latera, ex albo palleſcens, ſed rubeis hemiciclis diſtinctum, cauda atra, circa cuius exortum plumæ adſtant albæ, & coccineæ: pedes & crura cinerea ſunt, ſed cyaneis maculis variata; vngues nigri, oculique, verùm Iris rubeſcens ex albo, quam cyaneus ambit circulus: cætera ex nigro fulueſcunt; Domeſtica Auis eſt, ſaliens incedit, alitur quouis nutrimenti genere, & quibuſque etiam regionibus ad quas deferri contingat, viuit.

Finis II. Tractatus Hiſtoriæ Auium.

TRACTATVS TERTIVS
DE HISTORIA REPTILIVM NOVAE HISPANIAE.

De Acaltetepon, ſeu Monoxilo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant. Cap. I.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 11. *fol.* 315.

De alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltetepo nuncupantur. Cap. II.

CONSVEVERE Mexicani lacertarum innocentium, vulgariumque differentias omnes, quaſque feruentium Regionum Incolæ Cuetzpálin vocant, Tecouixin nuncupare, venenatas verò quæ in ſepas chalcidicas, ſepedoneſue quadrupedes referri poſſent, aut citra venenum aliquanto vulgaribus maiores, nempe lacertarum genera, quæ multa apud ipſos naſcuntur, Acaltetepon. Venenatarum tria adhuc apud nouos Hiſpanos offendi genera, morſus noxij, ſed minimè (ſi tempeſtiuè occurratur ei) læthalis, quarum duæ priores magnitudine, forma, & colore conueniunt, ſed picturarum diſtinguntur varietate: altera namque luteis tantùm ornatur ſpherulis in fuſcum; candidumque inclinantibus colorem, altera verò candidis lineis in rectitudinem procedentibus, luteiſque, & ſecundum tranſuerſum fuſcis, & palleſcentibus è candi-

candido. Postremum genus peculiari nomine Tetzauhcoatl, quòd raró occurrat, nuncupatum, ac prorsus à Tetzauhcoatl serpente diuersum, paruulo, ac pene nullo, sed lætifero (vt ferunt) morsu, omnium est minimum, fusci coloris in fuluum inclinantis, sed cauda magna ex parte cyanea. Est & quartum genus ita vocatum, non quòd venenatum sit (est enim innoxij morsus) sed quòd venenatis maiuscula corporis mole videatur respondere, cùm cætera vulgaribus lacertis prorsus sint similia.

De Ahueyactli, seu Hemorrhoo Indico. Cap. III.

SErpens est Ahueyactli Tecutlazoçauhqui forma, sed sonalibus carens, veneno verò hemorrhoo antiquorum congener, exertis caninis, & lethali ictu, quo vniuersum corpus ità afficitur, vt vndique sanguinem effundat, nempe, per os, nares, & oculos, quin vulnera, quæ iamdiu occaluere (si contingat morderi hominem ab hac fera) rursus hiant, manantque sanguine, tanta est vis huius perniciosi, atque monstrifici veneni, cuius remedia erit (vbi commodius valeant) referri.

De Aquaquetzpallin, seu Aquatico colore. Cap. IV.

QVas Haitiniyguanas vocant, Mexicenses Aquaquetzpallin vocare consueuerunt, Colotum videntur referre; sed plurimùm distant forma, atque natura, quinque dodrantum æquant longitudinem, si caudam pariter metiare, quæ reliquo corpore triplo prolixior est, humanoque humero inter vtraque crura crassior: digiti tenues sunt, & pro magnitudine corporis longissimi; brachia, cruraque crassitudinem, recens nati æmulantur pueri (ne dicam) æquant: venter candescit ex viridi, & reliquum corpus squamiferum est, colorisque medij inter argenteum & virentem: vngues sunt mediocres, cauda prolixa, & in extremum vsque à posterioribus pedibus sensim gracillescens; dorso imminent pinnæ quædam angustæ vnciam vnam longæ, spissæ, & protractæ ad extremum vsque caudæ, licet sensim fiant breuiores: caput supernè deforme, ac horridum est, prædurum, ac velut clauatum, sicut superior quoque colli pars: oculi nigri, & mandibula inferior cærulea, è qua pendet membrana lata digitos quaternos, orbicularis, tenuis, squamosa, & palearibus similis, nonnulloque circa exortum clauata interuallo, pinnataue, ac è viridi in flauum colorem vergens, eadem mandibula cæruleis tegitur laminis, rotundis, magnisque, ac præcipuè alterutro latere vnica, quæ nostratem assem, dimidiúmue argenteum vocatum denarium æquat amplitudine, coloreque, & nitore piscium æmulatur squamas, alia præterea paulò minore iuxta aurium sedem, & quæ rutilescat vehementius, oris rictus magnus est, ac dentes parui, innocuuum animal, & aquarum Incola, oua parit innumera, grata gustui, optimique nutrimenti, velut & ipsa eius est caro (ita enim vocare libet, quoniã carni potius, quàm piscoso generi similis est) quæ pullis nostratium cohortalium minimè cedit, seu gustum spectes, seu alimoniam. Vix est, qui cùm primùm incidat in hoc animal, timorem animo non concipiat, etsi aliòqui mite,

innocuumque, aut qui semel degustatum, summa non prosequatur auiditate. Sunt etiam in hoc genere terrestria, Quequetzpallin vocata, nonnihil tamen distantia colore, & meliore, atque iucundiore alimento, sed reliqua natura pene eadem, in quibus omnibus illud videtur mirabile, terram reptatam eorum abdomine, ventreue pinguescere, ac fieri longe sapidiora: calidis verò Regionibus degunt, vnde ad Mexicanam Vrbem quadragesimali præcipuè tempore deferuntur.

De Aquetzpalin, seu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant. Cap. V.

Habetur supra volumine 1.*lib.*9.*cap.*111.*fol* 315.

De Acoatl, seu serpente Aquatili. Cap. VI.

IN paludibus temperatarum Regionum versari solet, dentibus paruis, ac innoxio morsu, longus quinque dodrantes, ac pollicem crassus, supernè tænijs nigris, & cyaneis alternis distinctus, & cyaneus infernè; capitis superna nigra sunt, latera cyanea, ac inferna lutea. Viuum audio parere, ne indico impare vipera nostra dicatur carere. Sunt qui Miaoacoatl vocent, quoniam spicæ Maizij colore sit.

De Aquaqua, seu Bufone. Cap. VII.

VErsantur in calidis Regionibus huius nouæ Hispaniæ, ac præcipuè iuxta vtriusque maris littora, mirandæ magnitudinis Bufones, vt qui galeros mediocres æquare soleant, cæterà nostratibus similes, nisi quod veneno sunt mitiore, ob quorum magnitudinem, eos in hac enarratione pertransire silentio nolui.

De Colcoatl, seu Serpente Coturnicibus simili. Cap. VIII.

ANguis est binis dodrantibus paulò longior, pollicem crassus, ac Teuhtlacocauhqui primæ (vt videtur) species, nam & sonalia pro numero annorum caudæ innascuntur, augenturque: venter candet, ac nitescit, dorsum verò maculis nigris, & fuluis variatur, atque distinguitur, conspiciturque venter iuxta caudam reliquo corpore crassior, caudaque adeo breuis, & subitò attenuata, vt vix latum digitum æquet: dentes omnes parui, breuesque sunt, & tamen lethalem infligit morsum, sed qui (si adsit diligentia) remedijs aliorum venenatorum animalium morsibus destinatis, coerceri, atque curari soleat.

De Cencoatl. Cap. IX.

ANguis est septem prolixus spithamas, ac tres crassus pollices, si excipias partes, quæ sunt iuxta ventrem, vbi longè amplior videtur, & vnde cauda ad vsque extrema subitò gracilescit: color est infernè albus, liuidusque, dorso verò atque lateribus niger, nisi quod tænijs ruffis sese cruciantibus circa latera distingui solet, dentes verò parui apparent, ac minimè lethalis morsus.

De

De Tzicatlinan ſerpente. Cap.X.

GEnus eſt Serpentis Tzicatlinan, ſeu Formicarum mater, ita vocatum, quòd earum cuniculis viuat, & quando foras exeunt ſequatur eas, ſtatis anni temporibus; pulcherrimus eſt omnium Serpentium, nec cuiquam noxius, minimi digiti craſſitudinem æquat, ac duorum dodrantum longitudinem, faſcijs diſtinguitur candidis, rubriſque tranſuerſis, & alternis, non viuit niſi cum Formicis, aut alibi, quàm Regionibus calentibus: quod verò ſpectat ad medicinam, tuſus, appoſituſque, dicitur tumores præter naturam diſcutere.

De Canauhcoatl. Cap XI.

HOminis æquat Anguis hic craſſitudinem eumdemque dupla longitudine excedit: incolit ſaxa, antraque, & occurrentibus animalibus ad ſe tractis halitu victitat, euenitque aliquando, vt Indi iter agentes inſederint ei, rati truncum eſſe (tanta eſt eius vaſtitas, atque ſtupiditas) nec intellexerint, quàm inſtabili, terrificæque ſedi inſtiterint, donec Angue ſenſim præterlabente perterriti ſurrexerint, innocens tamen eſſe dicitur, ac nullo pene noxius morſu.

De Ecacoatl, ſeu Angue venti. Cap.XII.

ANguis eſt ſex ſpithamas longus, binaſque vncias craſſus, innocuus, dentibus paruis, ventre argenteo, lateribus, ac dorſo, lineis ſeptem candidis, luteis, cyaneis, & nigris alternatim interſtinctis, lingua prolixa, tenui, bifida, & nigricante, quam vibrat velociſſime, atris oculis, & pro magnitudine corporis amplitudine inſignibus, & Iride pallida.

De Quatapalcatl, ſeu Chameleone Mexicenſi. Cap.XIII.

de vno ſuprà Io. Fabr. fol.721.

GEnus eſt Chameleonis Quatapalcatl, in calidis nouæ Hiſpaniæ repertum Regionibus, parùm à noſtro, (vt ex imagine licet coniectari) diſtans, ſed tamen non prorſus idem; vidi & apud Haitinos Chameleones, ſed longè minores noſtratibus, & vulgaribus lacertis penè ſimiles, verùm de his ſuo dicencendum eſt loco.

De Cuicuilcoatl, ſeu Colubro vario. Cap.XIV.

SErpens eſt dodrantem longus, ac minimum digitum craſſus, cauda ab ipſo ano tenuiore, velut & Tzoalcoatl, trium vnciarum interuallo; dentes habet paruulos, ventrem liuidum, fuſcum, dorſum atris interſtinctum lineis: naſcitur in frigidis, ac lethalem infligit morſum, nec ſunt aduerſus eum alia, quàm contra Teuchlacotzauhqui remedia excogitata.

De

De Cencoatl, seu Colubro simili spicæ mayzij, similibusque coloribus variato. Cap.XV.

GEnus est Serpentis innocuum, maculis interstinctum fuluis, & nigris, ac ventre candido, longum cubitos quatuor, & brachio tenuius, dentibus paruis, ordine duplici serie quadam dispositis. Viuit in calidis, nec plura adhuc de eo Serpente comperi.

De Colcoatl, seu Colubro Coturnicum colore. Cap.XVI.

SErpens est lethalis morsus, longus tres spithamas, ac pollicem crassus, similis est Teuctlacocauhqui, similibusque mordet caninis: huic à meatu per quem redduntur excrementa, subitur cauda, tenuatur, atque gracilescit.

De Cuech, seu Colubro sonalibus insignito. Cap.XVII.

SErpentis genus est innocuum, quatuor cubitorum longitudinis: candet huic venter, dorsum fuluis, nigrisque maculis distinguitur: dentes parui, ac corporis crassitudo ternos digitos æquans.

De Yztaccoatl, seu albo Colubro. Cap.XVIII.

de quo supra Io.Fab.fol.774.

SErpens est lethiferi (vt narrant) morsus, quinque prolixus cubitos, teres, oblongo capite, oculis magnis, ac nigris, binis caninis, qui superiori maxillæ infiguntur, exertique sunt, alijs verò modicis; collo tenui, palmumque longo, à quo ad medium vsque corporis tres pollices crassus est, vnde sensim vsque ad caudam extremam attenuari incipit, venter infernè albus est, vergens in liuidum, sed ab ano in extremum vsque caudæ, ac iuxta collum inferna rubent; dorsum cinereis tegitur squamis, ac velut maculis quibusdam albo colore distinctis, vnde nomen: agilis Coluber est, & qui sese cauda tueatur, in girumq. (si quis eum attigerit, seu repat, seu pendeat dum tamen appræhendatur) se contorqueat.

De Yztactecoizin, seu alba Lacerta. Cap.XIX.

LAcertæ genus est ventris candescentis, fusci dorsi, sed candidis lineis secundum longitudinem discurrentibus, alijsque per interualla transuersis interstinctum, maculis quoque nigricantibus, & quibusdam in locis obscurum. Innocui est morsus, vitamque agit in frigidis plagis, cuius Nos, & masculi, & fœminæ præstamus imaginem.

De Macacoatl, seu Angue Ceruino. Cap. XX.

SErpens est femoris, & interdum humani corporis crassitudine, longitudine verò vicenum quandoque pedum, maculis conspersus fuscis, vergentibus in nigrum, fuluisque; ceruino capite, vnde nomen, nisi fortè id contigit, ob cornua, quæ audio ei iam senescenti innasci, accommodatissima excitandæ veneri. Prouenit regionibus calidis, vbi, quò calidiores sunt, eò in maiorem crescit amplitudinem.

De Macacoatl. Cap. XXI.

CEruino & hic Anguis capite constat, ceruinamque mansuetudinem cicuratus præfert, sed minor est, maculis licet subluteis, & nigricantibus distinguatur.

De Maquizcoatl. Cap. XXII.

MAquizcoatl, quem alij Tetzauhcoatl vocare consueuerunt, seu anguem abusus, quòd raró, ac per miraculum videatur ab aliquo, sesquidodrantem longus est, ac minimi digiti æquans crassitudinem, coloris argentei, nitidi, ac veluti translucidi in vtramque partem, vt libet graditur, etsi capite vnico insignitus, Amphibænæ Antiquorũ fortassis species. Est & alius Anguis eodem nuncupatus nomine, nõ modo ancipiti incessu, capitibus quoque binis, quem adhuc mihi non licuit videre, nisi fortassis is de quo diximus est, quem conspeximus Itztolucæ, & curauimus depingendum.

De Cencoatl. Cap. XXIII.

SErpens est candenti, ac nigro variatus colore, aspectu pulcher, & magnitudine mediocri, qui licet morsu lædat, non tamen occidit.

De Teuhtlacotzauhqui, seu Domina serpentum. Cap. XXIV.

Habetur supra volumine 1. *lib*.9. *cap*.17. *fol*. 328.

De Tecoixin torquata. Cap. XXV.

LAcertæ genus est innoxium, torque insignitum candida, vnde nomen, corpore crasso, integrumque dodrantem longo, ventre candenti, fusco dorso, sed vicissim dilutiore, exsaturatiorique colore distincto.

De Tlehua, seu Igneo Colubro. Cap. XXVI.

ANguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus, squamis albis, nigris, fuluis, fuscisque distinctus; caput est viperæ nostratis capiti simile, caudaque iuxta finem subitò attenuata, interualloque binorum tantum digitorum, quæ desinit in sonalia: lethalem infert morsum, vrentemque, vnde euenit ei nomen, cùm incedit in latera vtrinque se conuoluit, ac lento procedit

dit greſſu: contra eius morſum, aiunt conferre tuſam radicem herbæ, quam vocant Amolam, de qua ſuo dictum iam à nobis eſt loco.

De Petzcoatl, ſeu Angue lubrico. Cap. XXVII.

SErpentis eſt venenatum genus ſpithamas prolixum binas, candenti ventre, fuluo dorſo, ac è medio ferè corpore ad caput ſenſim gracileſcens, & rurſus circa caudam duarum vnciarum interuallo, reliquo craſſius corpore, ſed nuſquam minimi digiti craſſitudinem excedens: ſinuosè graditur, ac ſe paulatim contorquet: offenditur agro Mexicano. Aiunt morſui eius remedio eſſe Rubetæ inteſtina vtcumque deuorata, item arboris ferentis cornua ſimilia taurinis ac Mizquitl quæuis contuſæ, & applicatæ partes. Viuit ſaxoſis, montoſiſque quarumuis Regionũ locis; ſunt qui hunc eundem Serpentem Tlalcoatl necnon Elzoalcoatl vocare ſoleant.

De Petlacoatl. Cap. XXVIII.

ITa vocant Mexicenſes noſtratem Scolopendram, apud quos mira viſitur magnitudine, vt quæ pedes duos longitudine, & craſſitudine duos digitos latos interdum excedat.

De Tlilcoatl. Cap. XXIX.

REperi apud Tepoztlanum Anguis genus, decem plus minus prolixum cubitos, hominis verò craſſitudine, totum nigrum, in cyaneum tamen vergens colorem (ſi ventrem excipias, qui albeſcit) præcinctum lineis albis, cyaneis, pallidis, ac fuluis, caret ſonalibus, ac tamen lethalis eſt morſus: recta procedit ſeſe conuolens in gyros, & cum morſum ſtudet infligere, ſeſe ſupra caudam erigit: caret caninis: paſcitur piſcibus; quos rapit iuxta flumina, inſectatur Accipitrum genus, atque adeò adſtricto eos cingit nodo, vt & interimat pariter, & hiſcat, atque rumpatur. Nec eſt ſerpens vllus, qui tanta velocitate inſectetur homines. Eſt & alius eiuſdem nominis, niger quoque, ſed luteis maculis diſtinctus, de quo aliâs.

De Tlecoatl, ſeu Igneo Serpente. Cap. XXX.

COluber eſt in ſex dodrantum menſuram adoleſcens, triumque digitorum craſſitudinem. Viuit montanis locis, & lethalem infert morſum: color eſt fuluus: Sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum: ſinuosè incedit, in vtraque ſeſe latera contorquens. Viuit in montibus Tepeztlanicis, vnde delatum ad nos, & deſcribendum, & delineandum curauimus.

De Techichicotl, ſeu lapide inculto. Cap. XXXI.

de altera ſupra. Io. Fabr. fol. 686.

ITa vocatum eſt id Lacertæ genus, ob ſimilitudinem cum rudi lapide; dorſum huius, pedes, caudaque candido, luteo, & nigro variantur colore. Venter candet, & cauda ex pallido rubeſcit.

De

De Quauhtzicatlinam, seu matre formicarum. Cap. XXXII.

ID nominis sortitus est hic Anguis, quoniam cum Formicis habitare solet, eodemque antro degere, dodrantalis, atque innocens est, & minimum crassus digitum, maculisque distinctus cinereis: ventre cyaneo diluto, ac veluti transuersis lineis nigrescentibus, cinereisque, vel subalbidis spectabili. Est & alius eodem nomine Serpens, sed colore igneo, de quo alibi.

De altero Teuhtlacotzauhqui. Cap. XXXIII.

EST & alius Serpens, Teuhtlacotzauhqui quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudine superans, & humerum crassitudine, nec dissimilis alteri eiusdem nominis, tum forma, tum veneni sæuitia, & atrocitate: præterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda, sed huius color pullus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contingit) obliquè sese intersecantibus: aiunt, eam esse veneni huius vim vt non ictu tantùm, verùm contactu quoque officiat, vnde sortitum nomen.

De genere Tamacolin, seu rubetarum. Cap. XXXIV.

PLura reperias apud nouam Hispaniam Tamacolin, Rubetarumue genera distantia inter sese; colore, magnitudine, & veneno; quædam enim maritimorum locorum Incolæ venenatæ sunt, & scutis mediocris amplitudinis, vmbellisue similitudine pares, quod genus etsi longè minori Icone curauimus exprimendum, aliæ mediocris magnitudinis, sed non vsque adeò monstrificæ, venenatæue, & adeo in regionibus calidis frequentes, imbrium præcipuè tempore, vt vix pedem figas, quin aliquam non calces. Aliæ verò longè minores, expertesque veneni, quædam sunt atræ, nonnullæ fuscæ, atque aliæ virentes: reperias quoque inter ranas nonnullas nigras, atque ita Rubetis similes, vt horreas illarum aspectum, edules tamen, ac expetendas ob gratum, probatumque nutrimentum.

De Thilcuetzpallin, seu nigra lacerta. Cap. XXXV.

DVo sunt Lacertarum genera, quæ à nigro colore Tilcuetzpallin vocari consueuere, innoxia, atque innocentis morsus, quarum altera paulo crassior est, altera verò tenuior; sed binis lineis cinereis recta à capite ad caudam supra dorsum procedentibus, alijs verò eiusdem coloris delatis transuersim.

De Tecoixin, seu saxorum lacerta. XXXVI.

LAcertæ genus est mite, sed corpore cæteris lacertis crassiore, aluo candente, mento cyaneo, & lateribus vtrinque circa ventrem cæruleis, reliquo vero corpore iuxta caudam fusco, mox pullo, & versus collum caputque nigro: fascijs binis albis collum torquis modo ambientibus, & anteriora crura cingentibus, forma semicirculorum, vniuersum corpus paruis squamis tegitur, atque quadratis, quanquam hæ sint in cruribus & cauda minores; Caput videtur te-

ſtudineum imitari forma, dentes ſunt parui, ac innocens morſus, inter ſaxa degit, vnde nomen; vermiculis veſcitur; & magna ex parte in gelidis regionibus inuenitur, ac vere educat ſobolem, inceſſus, pedes, & crura reliquis lacertis ſimilia ſunt: fœminis candet venter, maribus verò cyaneo eſt, & exaturato colore: dorſum in vtroque ſexu conſpicitur fuſcum, atque etiam ipſa cauda, ſed candenti, luteoque colore conſperſa, binis vt dixi faſcijs caput, collumque cingentibus. Sunt & alia Lacertarum genera, quorum formas ex Iconibus promptum erit depræhendere, vt neceſſarium non fuerit eas pluribus modo deſcribere, quales ſunt Milquaxuch, altera Tecoixin mas, & fœmina. Quauhcuetzpalin, ſeu ſyluestris lacerta, Acaltetepo, Yztactecoixin, mas & fœmina. Cuelzpalcochiton, & aliæ, quæ his forma, & natura, magna ex parte ſunt ſimiles.

De Tetzauhcoatl, ſeu ſerpente raro. Cap. XXXVII.

MInimus eſt Coluber, & tamen morſus lethalis, vix enim quatuor vncias longitudine æquat, aut pennam anſerinam craſſitudine: venter rubeus eſt, punctis nigris diſtinctus, & dorſum fuluum eiuſdem coloris punctis variatum: frigidis regionibus familiaris eſt, ſiue editæ ſint, ſiue humiles, adeòque ipſis Indorum tectis.

De Texixincoyotl. Cap. XXXVIII.

GEnus eſt Lacertæ ad ſpecies pertinens Tecuetzpallin, ſed corpore tenuiori, & ſquamoſo, partim cyaneo infernè, partim vero candenti; supernè verò pallenti, atque nigro, ſed capite, ac torque nigricantibus: innoxium eſt animal, velut & Tecuetzpallin.

De Xaxalhua. XXXIX.

COluber eſt ſex dodrantes prolixus, & ternos digitos craſſus, ventre candenti, ac reliquo corpore nigro, ſed diſtincto punctis albis, lineaque quadam candida procurrente ſecundum corporis longitudinem: oculis magnis, modicis dentibus, noxij ſed minimè lethalis morſus, cauda ſonalibus carente, & quæ binum, ſenumue dodrantem interuallo ſenſim gracilleſcit.

De Teixminani, ſeu ſerpente inuolante oculos. Cap. XL.

SErpens eſt prælongus, & tenuis, cuiuſmodi etiam caput cernitur, ventre liuido, ac fuſco dorſo. Sunt qui Micoatl vocent, quoniam ſagittæ ſit ſimilis: vibrat ſe ex arboribus, & in hominum oculos iaculatur, Iaculi cenſetur ſpecies, nam tametſi craſſitudine cedat, mirum in modum ſimilis eſt proprietate, atque natura: rectà incedit, corpus in ſpiras minimè conuoluens: naſcitur apud Quauhnahuacenſes, vbi illum curauimus, & delineandum, & deſcribendum.

De

De Tecuixin, ſeu innocuis Lacertarum generibus. Cap. XLI.

PLura ſunt apud nouam Hiſpaniam innocuarum Lacertarum genera, quarũ nonnullas depingere, atque deſcribere placuit, omiſſis alijs. Prior occurrit illa, quam Tototepecenſes apud quos frequens eſt, Cuti patria lingua vocant, mediocri magnitudine, alboque, & nigro variata colore; eſt in ea inſigne, in poſteriores pedes ſeſe attollere, & anguium modo edere ſibila. Secunda verò, quam à colore nigro vocant Cutezpallin, vtriuſque ſexus proprietate, & forma, nonnullam indicans differentiam; Tertia Quetzpalcochiton nomen à perpetuo ſopore ſortita, euocando ſudori mirè vtilis, ſi puluis dragmæ vnius pondere deuoretur ex aqua. De Yztactecuixin, & alijs duabus ſpeciebus quæ generis retinent appellationem, ac Tecuixin ſimpliciter nuncupantur, ſeorſim eſt dictum à nobis.

De Thilcoatl. Cap. XLII.

ANguis eſt in vaſtam creſcens longitudinem, & craſſitudinem, innoxius, ac in montibus vitam agens Tepoztlanicis; nomen ſumpſit à cyaneo colore in nigrum vergente. Eſt & alius eodem nomine, niger quoque, ſed luteis maculis diſtinctus, de quo ſuo loco eſt dicendum.

De Tetzauhcoatl. Cap. XLIII.

ANguis eſt tres dodrantes longus, ac digitum craſſus, cuius ictus peſtilens eſt, dorſum nigrum, venter candeſcens ex pallido, & rubeſcens infernè cauda, venter autem, & cauda punctis nigris conſperſa: caput nigrum, ac torque circumcinctum luteo, remedium morſus, eſt ictum locum ſugere, ſed comeſto prius Picietl, ne venenum noceat præſidium adferentibus, quod etiam velut egregiam antidotum admouere expedit vulneri: cùm nec ſolum aduerſans illatæ noxæ, ſed ipſis quoquè ſerpentibus infenſum ſit, & inimicum.

De Tapayaxin, Cap. XLIV.

AD Lacertæ differentias videtur pertinere, quanquam orbiculari penè plano que conſtet corpore, ac Raiæ vocatæ quadamtenus forma, ni longè minor eſſet, nec vncias quatuor longitudine, aut latitudine æquans, cartilagineum autem eſt, & multis variatum coloribus, gelidum ſemper tactu repertũ, tardi inceſſus, ac rarò mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehenſum ſed caput eſt duriſſimum, & quibuſdam clauatum, horrenſque aculeis corollæ modo diſpoſitis. Gaudet ab hominibus appræhendi, manibus geſtari, contrectarique placida quadam ſecuritate, ac tranquillitate immobilis, quamobrem amicus hominis ab Indigenis nuncupari ſolet: illud eſt in eo mirabile, & nulli alteri (quod ſciam) commune, compreſſis, vexatiſue oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, ſanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi ſolet ab homine temperatiſſimo, aut ſana fruenti valetudine, tanto interdum impetu, vt ad trium paſſuum diſtantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in puluerẽ, deuoratumque ex vino,

aut aqua, drachmæ vnius menſura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnoperè auxiliari ſolet; quod multis certiſſimisq. experimentis eſt comprobatum, vacuata morbi cauſa per ſuprema, infernaque, ac demum euocata vrina, permixta pituitæ, alijſque longis, craſſiſſimiſque filamentis. Viuit in montibus frigidarum Regionum, vbi paſſim offenditur.

De Temacuilcahuilia ſerpente. Cap. XLV.

NOmen inuenit à fortitudine hic Serpens: eſt enim Temacuilcahuilia cũ quinis hominibus pugnans: in obuios enim impetum facit, eaque vi opprimit, vt ſi collo ſemel ſe aduoluerit, ſtrangulet, interimatque, ſin verò, corporis ipſe coluber diſrumpatur obnixu, ſaluo homine: qui huius naturam nouere eum deludunt, opponentes arborem, aliudue cuius nexu, diſrumpatur, putans comprimere hominem, vt ita tandem conuulſus intereat. Ali etiam vidimus ab Indis deliciarum gratia colubros quoſdam virides, qui allati ab agris pollicari tantùm magnitudine; in femoris craſſitudinem amplificentur, & adoleſcant, vbi pro antro eſt illis dolium ſtramento indulgentiæ gratia emollitum, vbi magna ex parte quieſcunt, viuuntque, niſi cùm edendi eſt tempus: tunc enim egreſſi, cubile, aut humeros heri amicè conſcendunt, beneuolè terrifici animalis amplexus tolerantis, aut epyſtilij in medio contracti in ſpiras, rotamque magnam æquantes, innocentiſſimi veſcuntur oblatis, atque quieſcunt.

De Tepecolcoatl, ſeu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante. Cap. XLVI.

TEuhtlacotzauhqui primi videtur ſpecies, ſonalia ſiquidem pro annorum numero aucta in cauda geſtat, & reliquam eius formam videtur præ ſe ferre, ſed ſqualidior eſt, & quincuncibus ſeſe iuxta dorſum ſecantibus, ad ſecundi Teuhtlacotzauhqui formam, videtur potius accedere.

De Chiauhcoatl. Cap. XLVII.

COluber eſt mediocris magnitudinis, cinereis, ac nigris maculis diſtinctus, ornatus ſonalibus, ac lethalis morſus, quanquàm ſi tempeſtiuè occurratur auxilia proſint. Huius ſpeciei fortaſſis eſt, aut idem (ætate tamen differens) quem alij Cuicuilcoatl vocant, & nos, ea forma, & magnitudine qua depictus eſt, allatum curauimus delineandum.

De Nexoa. Cap. XLVIII.

de vno ſupra Io. Fabr. fol. 775.

SErpens eſt quinque cubitos longus, totus cinereus, vnde inuenit nomen, & innoxij morſus, qui repertus à nobis eſt apud Quachquchullenſes.

De Oto Colubri genere. Cap. XLIX.

QVatuor Serpens hic ſpithamas longus eſt, ac pollicem craſſus, caput eſt paruum, venter candet, totus verò albis, & nigris punctis, terniſque

lineis

lineis rubris, transuersim procedentibus distinguitur. Adeo lethalis est morsus, vt intra quinque, aut sex horas hominem ictum occidat, colit loca humida, vmbrosaque, & gressu tardo incedit; aggreditur occurrentes sponte, & nulla prius illata iniuria, offenditurque passim in Insula Cubu.

De Aguasen. Cap. L.

DVas Spithamas tantùm longus est Aguasen anguis, cæterorumque vulgarium forma, fusco colore, lato capite, atque compresso; adeò verò lethali est ictu, vt intra dimidiæ horæ spatium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac miserè putrescente. Versatur montosis locis, editis, atque arentibus, Alexitherium eius est Pangaguasen, de quo sumus inter Plantas loquuti, nascitur in Philippicis.

De Ataligato Angue. Cap.LI.

PAruulus est, nec pennæ anserinæ excedit aut crassitudinem, aut longitudinem; centeni semper, pluresue offenduntur, neque vnquam à sese inuicem separati veneni expertes, sed aliàs adeò perniciosi, vt aggressi dormientem si fortè quemquam reperere, nulla arte auelli queant, donec tandem hominem interemptum ictibus hinc inde allatis totum absumpserint, atque deuorauerint.

De Teque Lacerta. Cap.LII.

IN domibus, montanisque locis oberrat, & interdum etiam in cauitatibus lignorum, aut arundinum, dodrantalis est, oculis paruis, nigris, ac lucidis, & fusco prædita colore: expurgat cùm libet (Cantores imitata) guttur, mox canit, sonatque Chacon, vnde etiam illi obtigit nomen, sunt enim qui ita vocent, & tandem velut cantu delassata conqueritur. Paratur e huiusmodi animalibus lethiferum ad inficiendas sagittas venenum toxicumue, inclusis arundinum internodijs, mox punctis, actisque in rabiem donec mortem obeant, atque ita demum earum sanie perunctis sagittis.

De Taletec Lacerta. Cap.LIII.

PAruulæ sunt, viuuntque in Platanis, aut ædibus, meliores in platanis: Hispanicis, sunt forma similes, fuscæ, & nigris oculis: asthmati opitulantur, si extractis visceribus conuoluantur rizo, ac pariter includantur Platani folijs intextis in fiscellam, atque ita ex aqua elixæ, cũ sale, & igni admotæ donec rizum percoctum sit tandem mandantur.

De Dopone. Cap.LIV.

COluber est longus quaternos, aut quinos pedes, nec pollicè crassior, diluto virore vniuersum eius corpus tingitur, si caudam excipias, quæ fusca est, caput est magnum, & octangula figura vsque ad oculos, qui sunt nigri, nigraq. iride, & tenui circumdati à quo loco sensim extenuatur vsque ad os, quod longum est, & simum, sex armatum supernè dentibus, ac totidem infernè,

præter

præter alios minores, lingua nigra eſt, tenuis, & mobilis. Intra diem vnicum mortem infert: corpus ſiquidem vniuerſum attollit in tumorem: remedio eſt Alexitherium pangaguaſen, qua ratione diximus aſſumptum.

De Haro Coloti genere. Cap LV.

LAcerti genus eſt femoris æquans craſſitudinem, caput decem vncias longum, initio latum, ſed quod deſinat in acuminatum os: quaternis incedit pedibus velut Quaquetzpalin Mexicenſe, cuius eſt fortaſſis ſpecies, eidemque perſimilem caudam geſtat, & lento quoque incedit gradu. Verſatur in arboribus natis iuxta riuos, aut dulcia flumina, neq; deſcendit ad iunceta, Tiphamue, niſi cum ſeſe conatur vindicare à ſolis iniuria: venatur gallinas, quádo celeritate nequit, malitioſa quadam, & aſtuta arte, colludens enim illis volutatur ſolo, atque ita rapit improuiſas; natiua quadam ſimplicitate ad eum accedentes. Naſcitur in Philippicis.

De Bitin Colubri genere. Cap. LVI.

VIuit in montanis locis Anguis Bitin, aſpectuque conſtat terrifico, nigris punctis, rubeis, ac candidis, vitulino capite, ampla fronte uſque ad oculos, qui nigri ſunt, lucidique ſed virenti circumdati iride, rictu oris magno, munito multis, & acutis dentibus caninis quaternis digitum prolixis, ſeſe mutuò inuicem excipientibus quatuor vlnarum longitudine, & craſſitudine hominis, conſcendit arbores, vnde ſe vibrat appenſus cauda, rapitque homines, & apros, & alia huius generis animalia, deuorans ea quandoque integra, & ex eo venatu viuens: prouenit in Inſula Cubu, viſuſque eſt in Inſula Lutaya à militibus Hiſpanis, cum vellent Naues leuare onere.

De Coyuta. Cap. LVII.

COluber eſt innocuus ſex ſpithamas prolixus, ac pollicem craſſus, nigro vero, & luteo colore perpulcher, miſit eum ad Nos Tototepec Nouæ Hiſpaniæ Prouincia.

De Colubro ſplendente in tenebris quem vocant Cumcoatl. Cap. LVIII.

DEpingendum etiam curauimus Colubrum ab Iguala Prouincia miſſum ob peculiare eius miraculum: nam nocturnis ſplendet ſub tenebris, & lethalem infert morſum: eſt autem brachium craſſus, & quaternos longus cubitos. O.N.

Finis III. Tractatus Hiſtoriæ Reptilium.

TRACTATVS QVARTVS

DE HISTORIA INSECTORVM NOVAE HISPANIAE.

De Atocatl, seu Araneo versante in aquis. Cap. I.

ENVS est Atocatl Aranei, rubro, aureo, & nigro variatum colore, telam ducens magna ex parte, vitamque agens iuxta Plantam vocatam ab incolis Metl leuissimi, atque innocentissimi ictus, mirùm qua dexteritate opus peragat, filis hinc, atq. illinc distractis, & in Orbem veluti circino quodam compositis staminibus, deinde verò intexto, atque stipante subtegmine.

De Axin, seu Vermium quorundam pinguedine. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. *lib.*9. *cap.*5. *fol.* 317.

De Aoachtocatl, seu Araneo ro...do Cap. III.

GEnus est Aranei miræ magnitudinis (ouum enim excedit columbinum) expers lethalis veneni, in calidis proueniēs regionibus, qualis est Quauhnaoocensis, & copiosius, maiusque in feruentioribus. Sunt qui Tlahoehoetl vocent.

De Ecatocatl, seu Araneo venti. Cap. IV.

ARanei genus est Orbiculare, nucis ponticæ amplitudine, ac forma, sed aliquanto oblongiore, linea lutei coloris intercursante dorsum, nigris distincta punctis, prætereaque coccineo, candido, & fului colore: veneni videtur expers; pedes non vsque adeò sunt prolixi, vt alijs generibus contingere solent, crassiusculi tamen apparent, ac nigro, alboque colore varij, nascitur Tepoztlani, cuius Oppidi agris est perquàm familiare: sunt qui Ocelotocatl nuncupent, atque id nomen adiecimus illius imagini.

De Hoitztocatl, seu Araneo spinoso. Cap. V.

GEnus est Aranei dementiam morsu inducentis, cuius corporis media, superiorque pars atra est, reliqua verò lutea, forma tribulo similis, & aculeata, vnde nomen est impositum; Hoitztli enim nomen spinam sonat.

De Tapachichi. Cap. VI.

LOcustæ genus est forma nostratis, sed spectandis variata coloribus, alæ enim superiores virides sunt, ac nigris punctis distinctæ, interiores verò nigræ ac rubentes; corpus cinereum est atrum, ac viride, cornua verò coccinea, offenditur apud Tepoztlanenses, vbi sunt qui vocent eam Tzontecomama.

De Temahoani. Cap VII.

Genus nigrum eſt vermis ſpinulis luteis horridum, aceruatimque, & ſerie quadam per interualla diſpoſitis, noxijs atque venenatis. Viuit Tepoztlani, vbi vocatur à quibuſdam Xuchiahoatecolotl.

De Techichiatl. Cap VIII.

Techichiatl, ſeu lapis maculatus, ita dictus eſt à forma, qua lapidem quempiam maculatum hic vermis imitari ſolet; eſt autem eius caput vocati Tiburonis ſimile, roſtrum ex albo rubeſcens, atri oculi, nigra linea diſtincti, quę ex altero procedit ad alterum: vniuerſum corpus rubeum eſt, & atro ſemicirculo ex alterutra parte diſtinctum: venter ac pedes nigra, verùm quibuſdam illorum partibus ex albo nigreſcentibus. Eſt & alius vocatus Eloahoatecolotl prædicto ſimilis, ſed ſpinifer totus, minor, & in viridiorem inclinans colorem; alius verò fuſco, & viridi colore varius, qui à goſſipio nomen inuenit: Ichcatzin enim vocari ab Indis conſueuit, necnon, & quem Xochiaietlan nuncupant magnitudine, corporis lenitate bombicina, & ſplendore inſignis, varianſque coccineo, luteo ac nigro colore; quorum nihil præter formam memoratu dignum, & à cæteris vermibus alienum accepi.

De Coyayahoal. Cap. IX.

Habetur ſupra lib.9.cap.9.fol.320.

De Ytzuqua ſeu ſipantipe. Cap. X.

Reperitur & aliud vermis genus apud Michhoacanenſes vocatum lingua patria Ytzuqua, & Sipantipe, corniculis binis, quibus iter prætentat, rubris, monſtrifica forma, ac nigro, fuſcoque colore varius, quem cæteris duxi adijciendum, quod Melones indiſtincta ſimilitudine oleat.

De Temictli. Cap.XI.

Vermis eſt, qui haud aliter ac bombices ſolent, ſeſe (poſtquam in iuſtam magnitudinem adoleuit) in membranam feralem ab ipſo filis intextam condit, & deinde ac ſi parum eſſet ſuapte ſponte detruſum in carcerem exhalaſſe animam, ſe libitinamque ſuam à ſurculo aliquo ſuſpendit, vt procedente tempore in volatilem papilionem vertatur, ac inſperatas ſubeat formationes.

De nonnullis Papilionum generibus. Cap. XII.

Reperiuntur apud nouã Hiſpaniam permulta Papilionum viſu pulcherrima genera, mira magnitudine, ac varietate colorum, ex quibus nonnulla depingenda curauimus, & natiuis reddenda coloribus, vt reliquorum, quæ innumera ſunt indicium aliquod eſſe poſſent.

De Pollin. Cap. XIII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 15. fol. 327.
Nascitur Hocitlalpæ.

De Insecto altero, quod Tenamaznanapaloa vocant. Cap. XIV.

NOmen sumpsit à lapillis apprehendendis pedibus, quæ est eius naturæ. cornua fert tenuia longa, ac se ipso triplo prolixiora. Locustę videtur genus, eiusue insecti, quod apud Hispanos vocant *Ceruam paruam*, crustatum animal, ternis vtrinque pedibus, longisque, sed qui sensim procedentes versus caudam fiant breuiores: innoxium est, & cuius nulla narretur vis, aut peculiaris naturæ.

De Cohahoapochin. Cap. XV.

VErmiculus est cinereus, & hispidus, ramulis quibusdam viridantibus opertus, valde exilium foliorum (ita enim libet modò vocare) corrudæ quadamtenus similium serie quadam, ac per interualla dorsum occupantium, quod lineis nigris transuersim ductis distinctum est, secundum ramulorum progressum; ramuli vtrinque desinentes, lutea quadam excipiuntur linea, rectaque procurrenti: digiti æquat plus minus magnitudinem. Caput, pedes, caudaque candido sunt, cyaneo, atque coccineo colore, visendo quodam ordine distincta: noxium morsum infligit, & calorem vehementem in ictis partibus excitat. Sunt & alia innumera vermium pulcherrimorum genera, quæ ex his quos depinximus gratia exempli, valeant facile depræhendi.

De Tetlatoca. Cap. XVI.

GEnus est Vespæ aculeatum, pungensque, ita vocatum, quoniam singulis quibusque diebus, effossa terra, & aliò delata parat cubile, sed fauos minimè construit, nigrum inclinans in cæruleum, si alas excipias, quæ fuluæ sunt, & cornicula, quæ luteo colore tinguntur. Viuit in montibus Tepoztlanicis.

De Quauhmecatl. Cap. XVII.

GEnus est Reptilis, surculo arenti, longoque, & quibusdam appendicibus aucto, ita simile, vt vix (si quiescat) animatum esse credas: id tamen quoniam sine capite ad nos delatum est, depingi noluimus: etsi aspectu rarò, mirabilique, neq; vnquam à nobis ante oblato.

De Quetzalmiahuatl. seu Vespa pennas Huacamayæ colore imitata. Cap. XVIII.

VEspæ nostrati similis est forma, aculeo, & dolore, ictu excitato, sed cauda lutea, & fuluo corpore, alis verò atris, & nitentibus: Viuit Tepoztlanicis agris, & instar Vesparum nostri Orbis fauos construere solet.

De Quauhtemolin. Cap. XIX.

GEnus est scarabei parui, volatilis, pulli, sed lineis albis distincti, cuius nihil memoria dignum accepi.

De Quauhocuilin. Cap. XX.

ITa vocant nostratia centipeda, ab Hispanis *Cochinillas* vocata, quarum est in his regionibus copia.

De Tleocuilin. Cap. XXI.

GEnus est Cantharidum paruarum rubri capitis, pectoris smaragdini, & reliqui corporis fului, aiunt, lepræ illitas, atque confricatas mederi. Viuunt apud Hocitlalpenses; Est autem Tleocuilin igneus vermis, & ab ignea, atque vrenti natura, impositum est Insecto huic nomen.

De Temolin seu Scarabeis. Cap. XXII.

De quo supra Io. Fabr. fol. 832.

REperias apud hanc nouam Hispaniam plura scarabeorum genera, quorũ mihi in hunc vsque diem quinos è naue licuit videre; ex his insigniora picta tradimus, vel quoniam eorum derasa deuorataque ex aqua cornua, Venerem dicuntur mirum in modum excitare.

De Tlalacatl seu Arundine terrestri. Cap. XXIII.

ANimal est paruum Cicadæ simile, & alarum expers, capite, pedibus, totoque corpore fuluis, geminis formicarum instar armatum chelis, quibus mordet, & nullius (quod sciam) in medicina iuuamenti.

De Tlaxiquipillin seu Marsupio terrestri Cap. XXIV.

VErmis est niger, vrentis naturæ, cuius puluis inspersus medetur lepræ. Vidi & alium fuluum, teretem, tenuem, & paruum, qui in tenebris mirum in modum lucet, cuius non teneo memoriter nomen.

De Tocatl seu Araneorum generibus. Cap. XXV.

PRimum Araneorum genus Tlacoltocatl, seu steroris Araneus vocatur mediocri corporis magnitudine, & colore, inter nigrum, & fuscum constans. Secundum quod maius est Tocamaxacualli dicitur, eodem pene colore: Tertium Tocatlzintlauhqui minus prædictis, ac nigri coloris. Quartum Tzintlatlauhqui nuncupatur non ob aliud quàm quod etsi toto fere corpore niger sit, macula tamen rubea insignitur. Est, & aliud dictum Tocamaxacualli corpore magno fuluo, atque hirsuto, & septimum omnium maximum Tlalhoehoetl coloris nigri pallescentis, atque cinerei. Est & Ocelotocatl eò ita nominatum, quòd Tigris pellem colorum varietate quadamtenus imitetur, necnon Huitztocatl ab spinis nomen sortitum, & Atocatl ab aquis iuxta quas solet

Zitlatlauhq; aracnneus est viperino praeditus veneno. Caue illũ.

ſolet verſari interſtinctum nigro, coccineoque, & pallido colore: in maritimis locis maximos audio reperiri, nec ſcio quodpiam eorum genus valde nocentis eſſe veneni, etſi nonnulli morſu ſint noxij, & Tocamaxacualli difficilè ſanabilia infligere vulnera quæque (ſi cicatrice obduci contingat) alijs atque alijs locis renouentur, eademque non morſu, aut ictu excitato, ſed inceſſu confricatione, & redditis in afficiendum locum alui excrementis.

De Hocitexca. Cap. XXVI.

HOcitexca ſeu magna Cimex denarij argentei æquat amplitudinem, alata, fœtida, atque hominibus infeſta peſtis tum odore qui illi fœtidiſſimus eſt, tum hauſtu ſanguinis humani, excitatiſque rubeis eruptionibus: ob cuius monſtri noſtris nunquam viſam, atque admirandam magnitudinem non iudicaui in hac hiſtoria prætermittendam.

De Tzontecomama, ſeu Inſecto, cui Caput videtur eſſe oneri Cap. XXVII.

CIcadæ genus eſt noſtrati ſimile, ſed ea magnitudine ob quam ſolam delineandum apud Quauhnahuacenſes curauimus.

De Laualaua aranei genere. Cap. XXVIII.

PAruuli ſunt, aureique, & punctis rubris diſtincti, vulnus eſt noxium; ictoſque agit in inſaniam, membriſq; ſubinde ſtupor inducitur, interunturque anxietates, & dolores: præſidium eſt Tubæ prioris Tambalaguiſæ, & Pilipoc ſingulorum tres obolos tundere, ac ex vino palmarum reſolutos deuorare; aut oleum cuius mixtionem narrauimus inter plantas nouæ Hiſpaniæ, illinire vulneri; cauendum tamen primis tribus diebus à potu, aut ſi bibendum ſit, vinum palmarum, aut noſtras, quod præſtantius eſt aſſumendum, præterea etiam ab aëre, & ſole. Viuunt in pratis herbiferis Philippicarum Inſularum.

De Lumatec Hirundinis genere. Cap. XXIX.

HIrundinis eſt ſpecies inter herbas, & montium arbores viuens, ſemidigitum longa, & impensè tenuis. adhærent iter agentibus, ſubeuntq; quoſuis humani corporis meatus etiam anguſtos, & fœdos, neque prius diſcedunt quam humano ſatientur ſanguine: tunc enim ſponte cadunt, ac minus infeſtāt ſole vigente. Remedium eſt arundinibus quibuſdam præacutis eas auellere, aut ſeſe tueri intra aquas conſidentes ſaxis, ſi quæ fortè adſint, aut pyram conſtruere, atque interponere ignem.

De Sulum Formicarum genere. Cap. XXX.

REperiuntur in Philippicis Insulis duo Formicarum genera Sulum dictæ, quarum aliæ sunt sex digitos longæ, ac crassæ digitum latum, coloris nigri nitidique, rictu dimidij digiti, prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hærent dentes tenues, & firmi, viuuntque in montium arboribus. Aliæ sunt alatis Formicis similes, & aliquanto maiores, viuunt in campestribus, atque aduersus hyemis iniurias congerunt arenæ aceruos incredibilis magnitudinis, intra quos fauos construant, vbi tutæ, & munitissimæ degunt.

Finis IV. Tractatus Historiæ Insectorum.

TRACTATVS QVINTVS

DE HISTORIA AQVATILIVM NOVAE HISPANIAE

De Axaxayacatl, seu Musca palustri aquosa facie constante. Cap. I.

XAXAYACATL parua quædam musca est, & lacustris, faciem candoris aquei gestans, vnde nomen, quæ retibus in Mexicana compræhenditur palude tam fertili statis temporibus captura, vt ex eisdem innumeris tritis, commixtisque globuli parentur, qui toto anni decursu veneant in emporijs, coquunt illos Indigenæ Maizij spicæ membranis conuolutos, coniectosque in nitratam aquam, atque ita bonum, multumque, nec gustu insuaue præstant alimentum, quin eisdem aluntur mille Auicularum domesticarum genera, quæ inclusæ caueis non sine audientium voluptate occinere solent: sunt earum muscarum, maiorum, minorumque bina genera, sed in minimis diutius immorari dum ad maiora propero, necessarium non duxi.

De Axolotl, siue lusu Aquarum. Cap. II.

Habetur supra lib. 9. cap. 4. fol. 316.

De Atetepitz, seu scarabeo lacustri. Cap. III.

A crustæ duritia accepit Atetepitz nomen, in lacubus versatur Mexicanis, quibusdam terrestribus scarabeis (vt ex eius imagine apparet) magnitudine, & forma, & pullo quodam colore in atrum vergente persimilis: crustatum animal, & quatuor saliens pedibus, quorum bini, qua parte vmbilicus in alijs situs est, oriuntur, ac sese vbi supinus iacere cogitur vibrans in pronum, atque contorquens: Estur ab Incolis, qui Pamphagorum more nulli pene rei parcunt.

cunt. Vulgare tamen præbet alimentum, velut & Achichimatli, & Atetepitz ſcarabeorum paruorum, & paluſtrium, vt conijci poteſt genera.

De Atolocatl, ſeu Gerynis. Cap. IV.

QVàm varij ſunt hominum mores, quotuplicia rerum naturalium genera diuerſis vniuerſi Orbis plagis in cibos, menſaſque venere? En Gerynis non ſine voluptate veſcuntur hi Occidentales Indi, quos aut intueri, aut nominare horrent noſtri, & locuſtis frixis, formiciſque non parcunt, expetunturque ab hac gente multa, quibus nihil à reliquorum mundi Incolarum obſonijs eſt ablegatius. Quid? quod in eorum emporijs paſſim illos venales reperis? neque admodum mali, ingratiue noſcuntur palato, non vnico parati, licitatiue modo? interim ipſi patrio fruantur cibo, dum in indicas illas cohortales, quarum maſculos Galli pauones vocant, patiantur nos ſæuire.

De Anenez Inſecto lacuſtri Cap. V.

INſecti lacuſtris genus eſt Anenez, cruſtatum, paruum, depreſſum, tres digitos latos longum, ac toto corpore, ſi ventrem excipias, teres, ſeptem tranſuerſis inciſum lineis virentis coloris, ternis vtrinque cruribus tenuibus, ac longis, quæ verſus caput procedentia ſenſim fiunt breuiora. Capite, oculis, totaque corporis forma, terreſtri cicadæ ferè ſimilis eſt; veſcuntur eo Indi, haud aliter ac ſquillis, neque diſſimilem (nam & nos periclitati ſumus) alimoniam præbet.

De Amilotl, ſeu Piſce Tereti. Cap. VI.

AD genus candidorum piſcium quos vniuerſim Mexicani Yztacmichin vocant, referuntur tres illi magnitudine quidem differentes, Amilotl nẽpe omnium maximus, Xalmichin mediocris, omniumque minimus Yztacmichin. Amilotl igitur lacuſtris piſcis eſt ſquamoſus, coloris (ni quibuſdam pullis maculis conſpergetetur) candeſcentis; ſeſquidodrantem longitudine, & pollicem craſſitudine excedit, binas pinnas habet in dorſo, totidem in ventre, vtrimque vnam, ac infra ventrem alteram: caput eſt longum, roſtrum acuminatum, ſed inferna maxilla prominentiori: oculi ſunt nigri, iris aurea, aureum caput, venter luteus, adeoque reliquum pene corpus, optimum, & concoctu facile præbet alimentum, nam & ouis capitur magna ex parte onuſtus, adeoq; gratum, vt cùm grauem quandam euaſiſſem ægritudinem, mihique nutrimenta omnia à ſanis hominibus, & ſagacioris palati vehementer expetita ſorderent, diſplicerentque vehementius, hoc vno cibi genere ſuauiſſimè vſus ſim, & ad vires inſtaurandas non mediocriter adiutus; ſed magnitudo ipſa adeò gratiam commendat, vt quò in maiorem amplitudinẽ adoleuerit, eò maiori habeatur in pretio, expetatur auidius, rarius inueniatur venalis, inuentuſq; ematur carius.

De Ahuauhtl, ſeu Muſcarum paluſtrium Ouis. Cap. VII.

EXtrahitur è Mexicenſi lacu piſcoſum quippiam vocatum Ahuauhtli, copioſo prouentu, haud abſimile papauerino ſemini, hoc eſt oua Axaxayacatl

de qui-

de quibus iam dictum à nobis, proiectis in eum sinubus humeri, femorisue crassitudinis laxius tamen contortis, qua parte fluctus tumidiores sunt, quibus commotum, turbatumque solet adhærescere; Inde corradunt Piscatores, atque in magna vasa recundunt, ex his, aut effingunt placentas, illis quæ è Tlaolli parantur persimiles, aut Orbes, quos Tamales patria lingua vocant, aut digestũ in inuoluchra spicarum Maizij reponunt, vt inde occasione oblata coctione, aut torrefactione parent fercula, piscosum quiddam sapit, ipsorumue piscium oua, nec omnino malum ferunt præstare alimentum; imò licet aridum, & strangulans, ventriculum firmans debile, ac dissolutum.

De Acocilin, seu Imagine Cocleæ. Cap. VIII.

SQuillæ species est Acocilin nostratibus maior, quæ in Palude capitur Mexicana, cauda auium insignis, binis schelis, quaternis alterutra parte cruribus, quibus & graditur, & retrocedit: oculis binis, & corniculis duobus prætenuibus: Color est infernè candens, supernè pulius, sed qui cùm elixatur in rubrum (quod cæteris quoque Squillarum generibus est commune) mutetur; fæminæ plenæ ouis nigris, circa postremum ventrem patulis, capiuntur papaueris semini forma, & magnitudine similibus, quæ inflexa tuentur cauda, retinentque. Grati sunt nutrimenti, nostratiumq; Squillarũ sapore, ac succo simili.

De Ahuihuitla, seu Aquam trahente. Cap. IX.

GEnus est Insecti Vermisue crustati lacus Mexicani alumni, calami anserini crassitudine, & latitudine trium vnciarum, coloris supernè fului, & albi infernè, ternis graditur vtrinque pedibus, caput est exile, & latiusculum, forcipe armatum, bono, gratoque constat alimento, cauda verò, quæ crusta tegitur dura pungit, venenumque solet inferre.

De Ahuitzotl. Cap. X.

REperias in fluminibus dulcium aquarum calidas regiones abluentium, quale est Yauhtepecensis genus quoddam animalis nigro, pulloque variatum colore, canis Melitensis magnitudine, quod Lutriæ potest reputari genus; quin lutriæ etiam ipsæ magna copia proueniunt in noua Hispania. Nec non aliud aquatile, animal illis haud absimile, leo aquatilis vocatus, ab Indigenis verò nãnãduta ternas pene longus spithamas, rufo pilo, longoque, & molli, sed obscuriore circa dorsum, rostro prolixo, & tenui, incuruis vnguibus, cauda longa, breuibus cruribus, & auriculis, & cauda binos dodrantes prolixa, qui piscibus victitat, nec aliam quam pellis vtilitatem præbet, viuitque non longè à littoribus maris australis.

De Atopinan. Cap. XI.

NAualibus Scarabæis similis est Atopinan: quatuor tamen vncias longus, ac duas extensus in latum, color est fuscus, & crustaceum tegmen, crepitat volans, & circa Lacum Mexicanum noctu versari solet inter iunceta: edi-

tur

tur ab Indigenis elixus cum alijs piſcibus paruis, atque herbis. Similis videtur Xopanxacalli, & ad Locuſtarum paluſtrium ſpecies pertinere.

De Ocuiliztac, ſeu Vermiculis candidis. Cap. XII.

ITa vocare ſolent Mexicenſes quoſdam vermiculos alumnos Tenochtitlanæ Paludis, haud abſimiles his, qui è putreſcentibus carnibus ſolent generari: videntur nidum crudi ſunt atri, at torridi in patinis, aut vocatis comalibus, ſtatim candicant; hos comedunt conſperſos ſale Indigenæ, ſuauis teſtati eſſe ſaporis, & quo amigdala noſtratia æmulentur: vberrima ſeſe vltro offert quotannis ſtato tempore eorum vermium captura, ſed præcipuè per largiores imbres, mali ſunt ſucci, & inter horrida, viliaque fercula recenſendi; quamobrem in diuitum, aut ciuiliorum hominum non veniunt menſas, ſed aliorum tamen, quibus alimoniæ potioris, aut gratioris non ſuppetit copia, aut quorum palatū nihil adeò fœdum eſt, aut horridum, vt effugiat, modo ſapiat. Non deſunt, qui ab hoc abhorrentes alimento cohortalibus Anatibus, pullis, & Anſeribus, eodem ſaginati libentius vtantur.

De Amacpalli, ſeu manu coccinea. Cap. XIII.

SPongiæ marinæ eſt ſpecies, duriori tamen, quàm cæteræ callo, & in digitos longos, ac teretes, manuſue figuram efformata, vnde euenit illi nomen, ob cuius raram, & peregrinam formam ab auſtrali miſſam mari, ſub oculos noſtra gentis ponendam expreſſa imagine ſtatuimus.

De Atexcalquahuitl. Cap. XIV.

ATexcalquahuitl, ſeu Arbor lapidea aquæ, ſaxis marinis innaſcitur, vnde profert ſtipites lapideos, fuſcoſque, & nullis ornatos folijs, cuius tamen nihil memoratu dignum accepi: Sunt qui Iſidos plocamon Plinij, Caritoblepharonue eſſe commendant, nec deſunt qui Antipaten Dioſcoridis, referantque ad Corallorum genus.

De Atonahuiztli. Cap. XV.

GEnus eſt lacuſtris Inſecti tenuis, & longiuſculi, ternis vtrinque pedibus inſiſtens, ac chellis binis exorientibus circa roſtrum, quibus innatat, ac deſilit, nulla inſigni facultate præditus, ſed vitam agens circa lacus.

De Xochipaltapachtli, ſeu Concha minij coloris auriculata. Cap. XVI.

VIdimus iuxta mare auſtrale inter alia Concharum genera, quoddam Xochipaltapachtli, à minij colore vocatum, mediocri magnitudine, tranſuerſis ſemicirculis lineas ſecundum rectum procedentes ſecantibus, ac colore minij rubeo, dilutiore, ac luteo in rubeum tendente diſtinctum: alterum maiuſculum, ac lineis ſimillimum, ſed colore candido, rubeo, & fuſco varium, ac demum tertium citra auriculas rubeo, diluto, fuſcoque colore, & lineis dum-

taxat

taxat rectis, sed quæ in eo ipso procursu in ternos finiantur orbiculos, quarum nihil insigne accepi præter formam, quæ videtur à Maris mediterranei, & septentrionalis Conchis quadamtenus dissidere.

De Chacallin. Cap. XVII.

CHacallin, seu locusta palustris Mexicano capitur lacu, Græci hanc . . . latini squillam gibam, Hispani verò *Camarones* vocant in vsum venit alimenti, & nota præstat in cibis commoda, atque ideò à nobis silentio pertransita.

De Cocolin. Cap. XVIII.

COcolin, seu cænum grauiter olens vocatur ab Indis fuscum quoddam Mexicani lacus excrementum: vndæ innatans, limo simile, quem odore quoque videtur æmulari: vnde nomen: vendunt hoc Indi, ac in fercula adhibent, gulæ quauis re oblata explendæ gratia, cùm tamen virosum odorem spiret, & noxio constet nutrimento.

De Cueyatl. Cap. XIX.

VOcant Mexicani Cueyatl ranarum speciem quamdam in prædicto solitam capi lacu, hæc eadē cū nostratibus esset; nisi è viridi colore vergeret in nigrum, nam & cibis idonea est, & salubre, gratumque præstat alimentum: reperias tria earum mediocris magnitudinis genera, fuscique coloris, quarum Xuchcatl omnium minimæ sunt, viridesque. Acacueyatl omnium maximæ atque teterrimæ. Cueyatl vero femora habent interna parte lutea, pectusque, & mediocri inter præcedentes constant magnitudine, quæ omnes sunt aptæ cibis: reperiuntur quoque Rubetæ paruæ vocatæ Tamacolli, aliæ verò monstrifica magnitudine Aquaquæ nominatæ, quarum lac posteriori parte fusum veneficum est, sed de his suo dictum est loco.

De Yzcahuitli. Cap. XX.

LVmbricorum tenuissimorum congeries quædam est Yzcahuitli, quæ retibus Mexicano capta lacu, ac vasis quibusdam capacibus seruata in emporijs, quæ Tianquiz patria lingua vocant, venundantur, eadem ab Institoribus decocta pullum colorem induit, odoremque qualem piscium fundunt oua, & coactam panis refert substantiam, lac auget lactantibus enixis; quò fit, vt quidam inde placentas efforment, & exsiccatas reponant, etsi neque eo modo diutius saluæ seruentur, incorruptæque; cùm semidecoctæ sunt, additur siliquastrum, vt simul cum sale saporis esculentorum adaugeat gratiam, quo pacto palatum demulcet, nec insigne aliquod videtur inferre nocumentum.

De Yayauhqui, seu Atro Xohili. Cap. XXI.

MInima vocatorum Xohilium species est Yayauhqui, pisciculus nempe lacustris, squamosus, minimi digiti magnitudine, pullo colore, vnde nomen,

men: ventre proportione corporis maximo, Gerynorum æmulo, & laxioris quàm deceat cibi, ideoque neque admodum ſalubris, neque ab vllo anxiè expetiti.

De Yacapitzahuac, ſeu Piſce tenuis naſi. Cap. XXII.

MInimus eſt eorum piſcium, quos Indi Yztacmichin, noſtri verò candidos vocant, lacuſtris, fluuiatiliſue, viuiparus, ſquamoſus, coloris argentei, nec mali, aſpernandiue alimenti, ouorum præcipuè copia, gratiá commendante; minutis, candentibuſque tegitur ſquamis, & inferior eſt guſtu, ac ſalubritate vocato Amilotl ſpecie candidorum maxima, de quo ſuo dictum eſt loco.

Iterum de Yacapitzahuac. Cap. XXIII.

PIſcis eſt Mexicani lacus ſpithamam longus, & pollice pauló craſſior minutis ille ſquamis tegitur, pinnulas duas habet in ventre, in dorſo vnicam, & ſingulas in ſingulis branchijs: oculi ſunt parui, ac nigri, color totius corporis candēs, niſi quod iuxta branchias palleſcit; ad Piſces albos, quos Yztacmichin hęc gens vocat, pertinet: bono alimento conſtat, & minimè ingrato ſapore: influunt enim huic Mexicano laçui fontes, riuulique non pauci, amœni, admodumque ſalubres, quorum lymphis præter pluuias, magna ex parte conſtat.

De Yztatl, ſeu ſale fontano. Cap. XXIV.

ETſi alibi ſim de ſale vniuerſim loquutus, de fontano eſt hic rurſus nonnihil adijciendum: generatur ergo è quibuſdam ſalſis fontium aquis, multis erumpentium locis, coniectis in cauitates quaſdam arte paratas, ſalis genus optimum, humidioribus partibus à ſolis calore conſumptis, reliquis verò, quæ ad naturā terrenā potius accedunt, cum nonnulla aquæ portione coactis; ſal verò, aut Nitrum, quod colligitur, deraditurue ex alueo paluſtri pluuijs ceſſantibus areſcente, vt à terreſtri portione ſeparetur, maceratur in primis ex aqua, ac reſidente terra liquata tenuior pars cum lympha fluit per canales ad hydrias, e quibus deſumpta in cauitates prædictas diſpertitur, vbi vi ſolis in ſalem coit.

De Michpillin, ſeu Ouis Piſcium. Cap. XXV.

GEnus illud lacuſtre albū, quod ex omni piſcium in lacu degentium mexicano conflatur multitudine, vnde factum eſt illi nomen, ſtatis anni tēporibus eadem captum palude haud aliter, quàm Thyni, Trichiæ, ſcombri, ſimileſq; piſces alij gregatim vagantes in Oceano, Agmen piſciculorum eſſe creditur haud lendibus maiorum, medio id procedit alueo in neutrum littus inclinans, tam numeroſa multitudine, vt quinque cubitorum interuallum, aut amplius occupet: non prætermittunt occaſionem Piſcatores, ſed diligenti obſeruatione, & cura, vagantes Piſciculos captant, excipiuntue retibus, atque ita non mediocris ſolet ſæpenumero fieri captura. Coquuntur ijdem ahenis fictilibuſue vaſis, ferculiſque vbi opus eſt adijciuntur, addito ſiliquaſtro, chilliue, quo apparatu, neque modico, nec ingrato cibo conſtant, ſed quo non modo In-

di, verùm Aduenæ quoque Hiſpani ſæpenùmero veſci gaudeant.

De Xiomichin Mexicanorum, quam noſtri Troctam vocant. Cap. XXVI.

PIſcis eſt ſquamoſus Troctæ, Salariſue noſtratis forma, magnitudine, ſuauitate, ſquamis, ac nutrimento; ſed punctis rubeis minimè diſtinctus, quãquam ruboris cuiuſdam expers non ſit: circa torrentes calidarum regionum non longè à Mexicana Vrbe, magnaque aquæ dulcis verſatur flumina. Caput reſimum eſt, duorum dodrantum longitudo, ſquamæ minutæ, dorſum nigrum, candida latera, ſquamis tamen quibuſdam nigris conſperſa, ac venter albus: dorſo quaternæ inſunt pinnæ, ventri totidem, quaternæ iuxta branchias, ac binæ aliæ circa excrementi meatum: varijs capitur locis, ſed præcipuè iuxta Hocyacocotlan, ſunt autem, qui Patlani michin vocent.

De Malullis Cap. XXVII.

VOcant Guaſtecæ Malulles, genus quoddam Ranarum aquaticarum optimi, pergratique alimenti, ac pondere libram vnam æquantium.

De Tepechacallin. Cap. XXVIII.

CApiũtur in fluminibus calentium Regionũ eæ, quas locuſtas latini, Mexicani verò Tepechacallin vocant, dodrantem longæ, ac duos pollices plùs minùs craſſæ: eduntur coctæ, aut ferculi modo, quod candidum vocamus, paratæ, qua præparatione, carnium ſaporem præferunt, quanquam piſcoſum aliquid ſemper oleant. In Mexicano verò Lacu Cicada verſatur paluſtris, patria lingua dicta Atopinan. Item Colcæ paruę, quibus veſci Indi minimè aſſueuerant, Cancrorumque varia, & innumera genera, nec eorum modò, quorum meminit Antiquitas, ſed aliorum quoque, qui varia forma, & varijs etiam conſtant coloribus, haud minori Concharum copia, atque varietate. Verùm nobis animus non eſt tam multa animalia proſequi, donec per otium liberius concedatur deuagari, quemadmodum nec Scarabæorum, qui itidem eduntur ab Indis varia genera, quale eſt Atetepitz, & Coatecpatl.

De Xohuilin. Cap. XXIX.

XOhuilin maximus, & qui iam ad iuſtam deuenit magnitudinem, Xohuilin ſimpliciter dicitur: qui verò natu minor eſt, ſed ætate huic ſecundus, Tlacoxohuilin nuncupatur. Tertius ab illo Tepiton xohuilin, ac minimus omnium Yayauhqui, de quo alibi ſumus loquuti: maximus omnium lacuſtris eſt, ac dodrantem æquans longitudine, nec piſcibus circa Hiſpanorum flumina verſantibus diſſimilis, candens eſt, verùm totus pene ſanguineis perfunditur guttis: cauda eſt lunata, vnica dorſo pinna, branchijs binæ, binæ ventri, ac iuxta anum vnica: caput reſimum eſt, corpus tectum ſquamis exilibus, & venter ouis magna ex parte onuſtus, oculi ſunt parui, nigrique, iris ex pallido rubeſcit, & corpus vniuerſum palleſcit è candido; eſtur in meliorum piſcium penu-

penuria, etsi vitioso constet alimento, parumque grato, carneque laxiore quàm deceat, atque molliore.

De Xalmichin, seu Pisce arenoso. Cap. XXX.

SPecies est mediocris eorum piscium, quos candidos, seu Yztacmichin vocant, aut is ipse Amilotl, mediocri tamen, nec vigentis ætatis magnitudine: Amilotl enim maximus alborum est, Xalmichin mediocris, & qui simpliciter Yztacmichin vocatur, minimus. Est & alius pisculus Xalmichin dictus, vix minimum digitum longitudine, aut crassitudine æquans, rubeis squamulis, nec nostratibus rubeculis valde dissimilis, qui omnes squamosi sunt, bonoque, & grato alimento, præcipuè si iustam attigerint magnitudinem, elixique ex aqua pura, additoque hortensi apio edantur.

De Xalmichin Quauhnahoacensi. Cap. XXXI.

PIscis est dodrantalis molli, & candenti tectus pelle, sed circa dorsum Mustellinæ modo distincta: cauda lunata, candido, nigroque variata colore, pinnis duabus circa dorsum, binis circa branchias, & circa excrementi meatum vnica. Viuit in fluminibus regionum calidarum, & quamuis non sit squamosus, gratum tamen præbet, ac bonum alimentum.

De Texcalnanacatl, seu Fungo lapideo. Cap. XXXII.

A Figura nomen accepit hic lapis, qui fungis similis est, ac colore albo, cinereo, & subrubro variatus: offenditur aliter propè littora maris australis, cuius fortassis salsa aquarum vi, hac est donatus forma.

De Tapachpoxcauhqui. Cap. XXXIII.

TApachpoxcauhqui, seu Concha muscosa, Conchæ genus est, cui muscus innascitur, à mari australi delata. Inuenit verò à musco eidem innascenti nomen.

De Huitzitzilmichin. Cap. XXXIV.

PIscis est Oceani septentrionalis alumnus, laminis squamarum instar tectus, duos longus cubitos, tenuisque, & rostro octo vncias prolixo, sed superiori parte contra acum aliarum naturam paulò longiori, ad quarum tamen species puto referendum, & colore candenti nutrimento verò salubri, & grato, quale est Asellorum.

De Tlacamichin. Cap. XXXV.

ITa appellant Indi piscem, quem Hispani Indigenæ *Dobalum* vocant, qui versatur quoque in mari australi, diciturque ab antiquis (è multorum virorum sententia) lupus, ab alijs iamdiu descriptus, cum capitis eius lapillis, atque vsu.

De Quatetl. Cap. XXXVI.

PIſcis,quem Miſtecæ Quatetl vocant, Mexicani verò Axolomichin, dicitur ab Hiſpanis *Bagre*: in vtroque viuit Oceano,& ad flumina quoque deſcendit. Piſcis eſt corio,non ſquamis tectus,ad duos, treſue palmos adoleſcens, duas prælongas geſtat barbas,quarum ratione barbatus quoque dici poſſet: cauda eſt lunata,ſupra dorſum prælonga pinna, ſtatim à capite ſumens exordium: alia verò non longè à cauda,quæ parua eſt: circa ventrem duæ aliæ, præter duas, quæ ſubſunt collo. Prægrato conſtat alimento,pinguique, & elixus eſtur: dorſum nigrum eſt, ad media vſque latera; venter verò,& reliquum corpus candens lineaque inter partem candentem, & nigram vtrinq; rectà procedens.

De Papalomichin. Cap. XXXVII.

PIſcis quem Miſtecæ vocant Papalomichin,Mexicani verò Tzatzapalmichin, Hiſpani *Muxarran* nuncupant, Antiqui verò (vt creditur) *Sparum*: naſcitur in vtroque Oceano, paruus piſcis eſt, ac latus, & cauda lunata,duabus ornatur pinnis iuxta branchias, præterea alijs iuxta ventrem binis, & altera iuxta caudam, & ſupra dorſum altera,quæ à capite ad caudam vſque procedit, horridulis ſpinis conſtat: Piſcis eſt ſquamoſus & grato, ſalubrique nutrimento. Vocant & alium Piſcem *Muxarran nigram* Hiſpani, Mexicani verò Cacalomichin, duarum Spithamarum longitudine, coloris nigri, magnis ſquamis, cauda orbiculari, vniuerſo dorſo ſpinifero ac pinna propè caudam magna, caudam ipſam attingente, ac præter illas branchiarum,duaſque alias,quas habet in ventre non longè à capite, alia eſt prædictæ valde ſimilis, bono, & grato conſtat alimento, & in vtroque Oceano dicitur viuere.

De Xochipaltapachtli, ſeu Concha auriculata minij colore Cap. XXXVIII.

VIdimus iuxta auſtrale Oceanum inter alia Concharum genera quoddam Xochipaltapachtli à colore minij vocatum, mediocri magnitudine,trãſuerſis ſemicirculis, lineas alias ſecundum rectum procedentes ſecantibus, ac colore minij rubeo dilutiore, ac luteo in rubeum tendente diſtinctum. Alterum, etiam maiuſculum,ac lineis ſimillimum,ſed colore candido, rubeoque, & fuſco varium, ac demum tertium ſine auriculis rubeo diluto, fuſcoque tantùm varians colore,& lineis dũtaxat rectis, ſed quæ in eo ipſo procurſu in ternos deſinant orbiculos,quorum nihil inſigne accepi præter formam,quæ videtur à Maris mediterranei, & ſeptentrionalis Conchis, quadamtenus diſſidere.

De Acipaquitli. Cap. XXXIX.

QVem latini *Serram* vocant, Miſtecæ Acipaquitli nuncupare conſueuerunt vtroque viuentem Oceano; huius formam veriſſima imagine ex ipſo Piſce deſumptam reddendam curauimus; ſed deſcribendum piſcem noluimus, vt de quo noſtram protulerimus in commentarijs, in X. Plinij librum editis

ſententiam, ad quem Lectorem duximus ablegandum, cùm iamdudum noſtris innotuerit Regionibus, & nunc ob temporis anguſtiam non liceat per cognita diuagari.

De Aleſac, lupeaue maris Auſtralis. Cap. XL.

ALlatus eſt à Mari auſtrali ad nos Piſcis, quem *Saualo* noſtri vocabant Hiſpani, eo per omnia ſimilem, ſed maiorem, ac longè inferiorem ſapore, quem tamen depingi noluimus, ob indiſtinctam pene cum eo ſimilitudinem, ſed ſpecie diſtare putauimus ob ſaporis, nutrimentique inſignem differentiam, comedimus etiam in Haitina Inſula, cùm ab eius Eccleſiæ Antiſtite hoſpitio exciperemur, eodem nomine, & forma Piſcem, à ſeptentrionali petitum Oceano, ſed adeo diſſimili guſtu, ac nutrimento, vt diuerſum ab illo eſſe intrepidè iudicauerim.

De Acacana, ſeu Piſce gibbo. Cap. XLI.

PIſcis eſt pene dodrantalis inferiori labro prolixiore, ac inſigni gibba, quæ à capitis exordio ad os vſque (quod eſt valdè paruum) arcuato flexu deſcendit, vnde nomen ſortitus eſt, dorſum, lateraque cyanea ſunt, venter, ac laterum pars alba, ac præter duas pinnas, quæ circa branchias ſunt, vtrinque vnica anguſta, & longa; & aliam paruam, duæ aliæ viſuntur breues, altera à medio ventre, altera verò à dorſo in caudam vſque procedens; ſquamoſus non eſt, & tamen bono conſtat alimento; Mare illum ad me miſit Auſtrale, etſi quidam referant in ſeptentrionali quoque reperiri,

De ſerra Piſce. Cap. XLII.

ALlatus eſt ab eodem Mari Piſcis à Tototepecenſibus Tlateconimichin nũcupatus, dodrante paulò longior, anguſtuſque, lunata cauda, acuto capite multis exiguis, & peracutis dentibus, ac præterea, quæ branchijs circumſtant ſupra, infraque, & ab vtroque latere binis pinnis, altera circa dorſum, & circa ventrem altera, à quibus in caudam vſque quidam velut dentes procedunt, quorum ratione Hiſpani, Coloni *Serram* vocant, cute tegitur, ac ad ſuarorum, ſcombrorumuè videtur genera pertinere.

De Acacapallin. Cap. XLIII.

REperitur etiam in mari auſtrali Sargus, vbi Acacapallin ab aſperitate vocatur, magnis ſquamis tectus, & tænijs tranſuerſis, ſuſciſque diſtinctus.

De Acuetzpalmichin. Cap. XLIV.

SPirenæ altera ſpecies eſt, & quam noſtri *Bicudam* vocant, viuitque in Mari auſtrali iuxta Tototepecenſes, inſigne eſt in hoc Piſce inferius roſtrum longius eſſe ſuperiori, & ſquamis tegi, ſunt qui Quacuetzpalmichin vocent.

De

De Coatetl. Cap. XLV.

PIſcis eſt fluminum, ac Maris Auſtralis Incola, *Bagre* ab indigenis Hiſpanis appellatus, corio tectus molli, lunata cauda, binis inſignis prælongis barbis, prolixa item pinna, quæ à dorſo iuxta caput oritur, binis alijs circa branchias, ac iuxta caudam ſupernè infernèque duabus, notiſſimus eſt in noua Hiſpania, & interdum ad trium cubitorum longitudinem adoleſcit.

De Huitzitzilmichin. Cap. XLVI.

GEnus eſt Acus, ſed roſtro inferiori tres digitos longo, & prætenui, ſuperiore verò mediocriter lato, ac ſemiunciali: cætera alijs congeneribus ſimilis. Viuit in Mari Auſtrali, & ſquamis tegitur.

De Papalomichin. Cap. XLVII.

ITa vocant Incolæ ſparum album, quem noſtri *Muxarram* vocant, maris etiam auſtralis Alumnam, nigrum verò ſeu Cantharum, Cacalomichin, quos Piſces velut notos, etiam Hiſpanis, & in ſeptentrionali quoq; natos mari, non curaui depingendos.

De Quetzalmichin. Cap. XLVIII.

INſignis etiam Piſcis eſt Quetzalmichin, quem fabrum vocant, ſed mari etiam mediterraneo frequens, vel ob crines, quos dorſo geſtat, nigros, & prælongos, quem velut notum quoque prætereo.

De Tenexmichin, ſeu Pagro. Cap. XLIX.

EAdem ratione, & Pagrum prætereundum duxi, dum tamen conſtet apud Auſtrale Oceanum non minus ac apud noſtra maria verſari, quod etiam de Tlaxcalmichin, ſeu ſolea dictum eſſe velim.

De Coyamemichin. Cap. L.

COyamemichin, quem Indigenæ Hiſpani *Porcum* vocant, vtriuſque Maris Incola eſt, rotunda pene forma, lunata cauda, ac binis pinnis ſupernè infernèque prælongis, à medio corpore in caudam vſque procedentibus, & reſimo, ac obrotundo capite; ſquamoſus eſt, & grati, probatique alimenti.

De Yzcohua. Cap. LI.

VErſatur quoque in prædicto Mari Piſcis, quem Mexicani Yzcohua, Antiquilupum, & Hiſpalenſes *Robalo*, qui offenditur etiam in fluminibus, ſquamoſus, gratique, & valde probati nutrimenti, necnon & Trichiæ noſtrates vocatæ ab Incolis Cacamichin, Coracini etiam, quos Incolæ Popoyotl vocant, & Macamichin, quos noſtri *Chuchorroz*, computatos inter *Trachuros* minores ſquamoſos, lunata cauda, oblongoſque, & magni capitis, & Galeorum genera permulta: Præterea Tentzonmichin, ſeu Piſcis barbatus, ita dictus à barbis prælongis

longis, quibus est insignitus, & id Mugilum genus, quod nostri *Licam* Indigenæ Malacahual vocant: & quem nostri *Roncador*, Indigenæ Chianmichin, & Antiqui Exocætum: & eorum, quos indigenæ Cocamalomichin, nostri *Palomentas*, & Antiqui *Glaucos* vocant, species tres, quorum alter latior est, ac quaternis, quinisque lineis cyaneis transuersim discurrentibus insignitus.

De Coamichin. Cap. LII.

MIssi præterea sunt ad me Icones aliorum quorundam Piscium, qui procedente tempore deferentur, ac si opus fuerit, delineabuntur, quorum interim nonnihil dixisse conueniet, interque illos in primis de Coamichin, qui ab Anguibus, quorum referre videtur formam habet nomen; longiusculus enim est, teres, ac minimè squamosus, ac fortassis inter Galeos, reponendus. Secundus Cochomichin, qui à Psittaco sortitus est nuncupationem, cui rostro iudices magnopere assimilari. Alia insuper spirenæ species, teres, parua, ac prælongo rostro, vocata Totomichin, necnon Colomichin oblongus piscis, ac paruus, ac Achiyomichin prorsus similis illi, quem gibbum vocant, sed differens colore, qui huic ruber est.

De Manati. Cap. LIII.

Habetur supra lib. 9. cap. 13. fol. 323.

De Piscibus, qui nauigantibus in Nouam Hispaniam occurrere solent. Cap. LIV.

NAuigantibus in Nouam Hispaniam solent occurrere, & facili opera capi Tiburones, vasti Pisces, & ad Cartilagineorum, oblongorumque differentias pertinentes, qui adeo voraces sunt, vt Ingentem quandoque canem a Tiburone absumptum ejusdemq; posteriora vtraque crura, vna cum natibus vno morsu ablata complures se vidisse testentur, referantque, lanienis cultrum, hamum prægrandem maximamque Taurini capitis partem in stomacho alterius simul inuenta Quin traditur in peculiari maris recessu festiuissimus de illis iocus, demitti videlicet, integram equi partem quartam, vt adeo aquæ extimam, ad aliquot palmos non attingeret superficiem accurrere nihilominus ad obtutum, & olfactum tanta pernicitate, & impetu Tiburones, vt saltu ex aquis prorumpentes medio in aere carnem, & ossa ipsa non minori facilitate effracta sorberent, quàm si quis lactucam discerperet. Horum Tiburonum capitibus, ob asperitatem ingenitam supini adhærent adeo pisciculi, quos Romeros vocăt, vt nullo conatu eos abigere possint, illi verò dolatæ prædæ portiunculis, quæ plerunque per rictus Tiburonis effugiunt, victum sibi quærunt: Hique ad turdorum differentias pertinentes, grati gustus, ac salubris. Quid numerem Mugilum alatorum turbam, & aureos Pisces, eosdem toto insequentes Pelago, iucundæ, atque optimæ alimoniæ, quos in Anthiæ species fortassis aliquis referat, aut Delphinos Toninas vocatos, mali inter Nautas ominis, & procellosum tempus præsagientes, marinos homines, trabes prælongas, Porcos, Pagros Raias,

Bal-

Ballenas, ſcolopaces, & alios permultos in mentem modò non venientes, qui mihi ſemel tantùm in Nouam Hiſpaniam nauiganti caſu ſunt oblati.

De Piſce Tauri forma, qui à Chines Oceano delatus eſt. Cap. LV.

Piſciculus eſt vix duos palmos longus, ſed pinna caudæ inſtar ſex pene prolixa digitos, corio intectus duro, fuſco, ſed circa ventrem candenti, & vbique pentagonis, ſexanguliſue diſtincto figuris, os eſt minimum, ſed longiuſculis munitum dentibus, oculi magni, pinnæ circa aures binæ ſatis paruæ, quemadmodum & aliæ duæ, quarum altera circa extrema ventris eſt; altera verò iuxta poſtremum dorſum: mirum eſt in hoc piſciculo duas prominere iuxta frontem ſpinas acuminatas infractæ duritiei inſtar corniculorum, ac totidem alias eadem magnitudine, & forma, circa ventris poſtrema; cæterùm de nutrimento aut natura eius nihil adhuc memorandum habeo, quod tradere poſſim poſteritati, niſi pandente ſeſe quotidie amplius mundo, antequam moriar quicquam hiſce meis ſcriptis adijci poſſe liceat ſperare.

De Cuitlapetotl, ſeu Piſciculo lacuſtri ventris magni. Cap. LVI.

Piſciculus eſt digitum longus, craſſuſque, ita vocatus, quòd cœnoſis aquis degat, & ventrem habeat proportione corporis magnum; fuſci coloris. Vulgaris alimenti, & Mexicanis lacubus familiaris. O. N.

Finis V. Tractatus Hiſtoriæ Aquatilium.

TRACTATVS SEXTVS

DE HISTORIA MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Hic tractatus conſtat 36. capitibus, quorum 26. habentur ſupra, Volumine 1. lib. 10. capitibus, & folijs infra notandis.

Cap. 1.	*De Chimaltizatl, ſeu lapide ſpeculari.*	*ſ.ª lb. cap.* 3. *fol.* 336
Cap. 2.	*De Chapopotli.*	*cap.* 2. *fol.* 336
Cap. 3.	*De Hoitzitziltetl.*	*cap.* 18. *fol.* 341
Cap. 4.	*De Ychcatetl, ſeu lapide Goſſipij.*	*cap.* 15. *fol.* 340
Cap. 5.	*De Yztacxalli.*	*cap* 16 *fol* 340
Cap. 6.	*De Tlanexillo.*	*cap* 22 *fol* 342
Cap. 7.	*De Tapachpatli, ſeu hepatis medicina*	*cap.* 19 *fol.* 341
Cap. 8.	*De Yztli lapide.*	*cap.* 14 *fol.* 339
Cap. 9.	*De Yztatl, ſeu ſale in genere.*	*cap.* 25 *fol.* 343

Cap. 10.

Cap. X. De Texotli ſeu ſilatico.

GEnus eſt Terræ in montibus quarumdam Nouæ Hiſpaniæ Regionum effoſſæ, teritur hæc, includitur ſaccis, atque effuſà deſuper aqua, tenuior pars permittitur excolari, ſiccata redigitur in placentas cyaneas, quibus pictores eumdem colorem æmulantur: quæ remanſit in ſaccis craſſior pars tunditur, effuſaque rurſus aqua, tenuior ſecundò fluit, ad eadem vtilis, quamquam dilutior, atque vilior.

Cap. 11 *De Tlalyac, ſeu terra fœtida.* *vbi ſup. cap. 23. fol. 341*

Cap. XII. De Teticatl.

TEticatl, ſeu lapis Ticatl lapidis albi genus eſt, quo viſto vtuntur pictores ad albũ colorem exprimendum: quamuis Chimalticatl vocato, candore cedat.

Cap. 13. *De Tequixquitl iterum.* *vbi ſup. cap. 26. fol. 344*

Cap. XIV. De Tecuitlatl.

SCaturit Tecuitlatl nonnullis è locis Aluei Mexicani lacus perſimilis limo, & ſummas ſtatim petit aquas, vnde excipitur, verriturque retibus, aut coaggeratur palis, Indi extractum, & paulisper ſiccari permiſſum ad ſolem efformant in placentulas: rurſus exponitur ſoli herbis virentibus ſuper impoſitum, donec exquiſitè areſcat, ita reponitur, vt caſeus in anni tantùm vnius vſum: eſtur vbi opus eſt cum Maizio torrefacto, vulgaribuſque Indorum placentis: Vnaquæque limi huius vomica peculiarem ſortitur Dominum, cui mille aureos interdum annuos reddat: ſapore eſt caſei, à quo ſumpſit apud Hiſpanos nomen, ſed minùs grato, & cœni quodam odore: color adhuc recenti cyaneus, aut viridis, ſed limoſus inueterato, è viridi nempe vergens in nigrum, edulis exigua portione, eademque aſſumpta loco ſalis, condimentiue maizij; at quæ ex eo parantur placentulæ, improbi ſunt, ac ruſticani cibi, & hoc vel eo conſtare poteſt, quòd cùm Hiſpanienſes Coloni nihil quod ad palati delicias ſpectet maximè apud has regiones intactum reliquerint, id nutrimenti nunquam ſuis permiſerint faucibus deuorandum.

Cap. XV. De Tlahuitl, ſeu Rubrica fabrili.

QVod Mexicani Tlahuitl vocant, nos Arabum æmulatione Macram, Latini vero Rubricam fabrilem appellant, genus eſt pallentis Terræ, quæ torrefacta rubeum è veſtigio induit colorem, vtilis pictoribus, ædiumque parietibus, ſoloue inficiendis colore.

Cap. XVI. De Tetlilli.

TEtlilli ſeu Ater lapis genus eſt terrę in myſtecarũ regione vocata huius Nouæ Hiſpaniæ præcipuè effoſſæ, atra, & qua pictores eidẽ colori imitando paſſim vtantur, etſi alia paretur apud eos atramenti differentia vocata Ocotlilli ex fumo aſſularum Pinus cuiuſuis, nuncupatę patria lingua Ocotl, vnde nomen

M atra-

atramento, vstarum nempe fumus in vasorum opertorum cauitate in pilulas coit, quas demum derasas in suis empor-js venundare frequenter solent.

Cap. XVII. De Tecuixtli.

TEcuixtli, seu Terra lutea Ochræ est species inficiendis tectis, camerisque idonea, quæ locis quibusdam huius Regionis vberrimè prouenit,

Cap. 18. *De Tlalxocotl, seu Terra acida.* *vbi sup. cap.26. fol.*342
Cap. 19. *De Ticatlalli, seu Terra alba.* *cap.21. fol.*341
Cap. 20. *De Tequixquiltl, seu Nitro iterum.* *cap.26. fol.*343
Cap. 21. *De Tecocahuitl.* *cap.20. fol.*341

Cap. XXII. De Tecuixtli, seu colore luteo.

GEnus est Terræ, cuius fumo condecorare Indi denigratas trabes, cæterasq; materies solent, atq; inficere rudes quasdam, & modici sumptus tabellas

Cap. XXIII. De Xicaltetl

HOc est aliud candidum, ac minerale pigmentum, Quoxicaræ vocatum, quo primùm res illinuntur, vt alij desuper appositi colores tenaciùs adhærescant, nec valeant facile deradi, aut vlla violentia deleri.

Cap. 24. *De Quetzalytztli, de hoc fit mentio. vbi sup. cap.* 7. *fol.* 337
Cap. 25. *De Eztetl seu lapide sanguinis.* *cap.* 6. *fol* 337
Cap. 26. *De Apoconalli.* *cap.* 1. *fol* 336
Cap. 27. *De Eztecpatli.* *cap.* 65 *fol.* 337
Cap. 28. *De Tlapalte huilatl.* *cap.* 12 *fol* 339
Cap. 29. *De Tlaquiloltecpatl, seu lapide picto.* *cap.* 10 *fol* 339
Cap. 30. *De Tolocayztli.* *cap.* 13 *fol.*339

Cap. XXXI. De Matlalxihuitl.

ITa vocant, cynaeos omnes lapides, quales sunt vocati Torcoides cyaneique, sed præcipuè viliores quosdam, qui videntur ad prædictorum species pertinere nullam tamen eorum vtilem facultatem medicinę nosse sunt testati, ad hos etiam referendus est, quamquam dilutior, quem Xiuhtomolin nuncupant.

Cap. 32. *De Quetzalxoquyac, seu Pluma fœtida.* *cap.* 10. *fol.* 339
Cap. 33. *De Coztictecpatli.* *vbi sup. cap.* 4. *fol.* 337
Cap. 34. *De Lapide Philippicarum.* *cap.* 9. *fol.* 338

Cap. XXXV. De lapide aqueo.

SAcrificus quidam ostendit mihi gemmam etiam candentem, & ad chrystallorum (vt videbatur) pertinentem genera, in qua mirum erat guttulam velut aquæ interceptam, & parua contentam cauitate semper tenere foraminis superiora; quoque magis deprimeretur eò auidiùs ad superiora tendere, cuius ego naturalem rationem adhuc peruestigare nequiui.

Cap. 36. *De Ytehuilotl, & lapide Crystallino vbi sup. cap.* 17. *fol.* 340

IN-

INDICES ALPHABETICI SEX TRACTATVVM HISTORIAE Animalium, & Mineralium Nouæ Hispaniæ. & in primis Tractatus Pri[redacted] De Quadrupedibus.

A

DE Aeluro à quo Gallia vocata corraditur. fol. 11 Cap. 4
De Anonymo quodam Animali. f. 3 c 9.
De Ariete quadrigeminis armato cornibus. f. 12. c. 36
De Ayotochtli, seu Dasipode cucurbitino. f. 2. c. 2.

C

De Cacomiztli. fol. 12. Cap. 40
De Canum quibusdam peregrinis generibus f. 6. c. 20.
De Caluaria reperta Chalci, & de repertis Gigantum Ossibus. f. 10. c. 32.
De Cercopithecis, f. 6. c. 19
De Citli, seu Lepore. f. 2. c. 3
De Coyametl, seu Quauhcoyametl. f. 8 c. 25
De Coyopollin. f. 10. c. 29
De Coyotl, seu Vulpe Indica. fol. 4. Cap. 13
De Cuetlaehtli, seu Lupo Indico f. 7. c. 23
De Cuitlaxcoyotl. f. 5. c. 14

H

De Hoitzlacuatzin, seu Tlacuatzin Spinoso. f. 3 c. 6

L

De Leone paruo Insulę Margaritiferæ. f. 12. c. 39

M

De Maçame, seu Ceruis. fol. 7. Cap. 22
De Mapach, seu Animali cuncta prætentante manibus. f. 1. c. 1
De Miztli. f. 4. c. 11

O

De Ocotochtli, seu Dasipode. f. 5. c. 15
De Oztohua. f. 6. c. 16

P

De Perqicheatl. f. 11. c. 35

Q

De Quauhpeçotli, seu Mele Montano. f. 6. c. 17
De Quauhtecallotl. f. 8. c. 26
De Quauhtentzo. f. 9. c. 27

T

De Tauris, Vaccisq; Quiuiræ regionis. f. 10. c. 30
De Tepe Maxtla. f. 11. c. 33
De Tepe Maxtlaton. f. 9. c. 28
De Tepeytzcuitli, seu Cane Montano. f. 7 c. 21
De Tigri, & Tlalocelotl. f. 4. c. 10
De Tlacaxolotl, seu fera rotunda facie. f. 3. c. 8
De Tlacuatzin. f. 3. c. 5
De Tlacoyotl, seu Coyotl humili. f. 12. c. 37
De Tochtli, seu Dasypodum generibus, quos Cuniculos vocant. f. 2. c. 4
De Tucan, seu Talparum Indicarum quodam genere. f. 7. c. 24
De Tzonyztac, seu Quadrupede capillorum cādentium. f. 3 c. 7

Y

De Ytzcuintecuani. f. 12. c. 38
De Ytzcuintepotzotli, seu Canibus gibbis. f. 10. c. 31
De Ytzcuniquani, seu Canum interfectore. f. 4. c. 12
De Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Mayzium torrefactum æmulatur colore. f. 6. c. 18

INDEX

Tractatus Secundi de Auibus.

A

DE Acaçaçahoactli, seu Aue Aquatili raucum sonante. fol. 16. Cap. 11
De Acacalotl Mare, seu Coruo Aquatico. f. 15. c. 9
De Acatechichictli, seu Aue confricante se ad Arundines. fol 17 Cap. 13
De Achalalactli, seu Piscium voratrice. f. 13. c. 3
De Acitli, seu Aqueo Lepore. f. 41. c. 130
De Acolchichi, seu Aue rubeorum humerorum. f. 14. c. 4
De Acolin, seu Coturnicè aquatica. f. 42 c. 131
De Acolin, seu Aquatili Coturnice. f. 16. c. 10
De Acuicuitzcatl, seu Arundine Aquatili. f. 17. c. 14
De Acxoyatototl. f. 52. c. 199
De Ahuatototl. f. 55. c. 218
De Amacozque, seu Aue rubescentis colli. f. 17 c. 12
De Amaxocotototl. f. 53. c. 201
De Atapalcatl, seu Testa aquaria. f. 15. c. 7
De Atototl, seu Aue Aquatil Mare f. 15. c. 8
De Atototl, seu Aue aquatica. f. 41. c. 128
De Atototlquichitl, seu Passere aquatico Mare. f. 17. c. 16
De Aue Paradisea. f. 41. c. 129
De Aue altera delata ad Philippum secundum. f. 57. c. 223
De Auibus quibusdam rostri maximi. f. 7. c. 15
De alijs pluribus Auiculis Anonimis ab eadem prouincia Missis. f. 57. c. 226
De Axoquen. f. 55. c. 217
De Ayoquātototl tliltic. f. 52. 195
De Ayoquantototl. f. 54. c. 207
De Aztatl, siue Ardea candenti. f. 14. c. 5

C

De Cacalcollin, f. 42. c. 134
De Cacalotl, seu Coruo. f.48. c.174
De Cacalototl, seu Aue Coruina, f.50. c.182.
De Cacatotol. f. 52. c. 197
De Caquantotol. f. 55. c. 215.
De Cascaxtototl, f. 46. c. 158
De Ceceto, f. 45. c. 151.
De Cehoilotl. f.42. c.132
De Cencontlatolli, seu quadringentis linguis. f.20. c.30
De Cenotzqui. f.18 c.19
De Cecan seu Aue [illegible]uea, f.19.21
De Chachalacametl f.23. c.41
De Ch[illegible] f.51, c.188
De Chi[illegible]tototl. f.4[illegible] c.139
De Chich[illegible]tototl Tepazcullulae. f.51. c.189
De Chietottotl. f. 31. c. 80
De Chichictli. f.18. c.18
De Chilcanauhtli, seu Anate Chilli colore. f.21. c.31
De Chilcoquipaltototl. f.50. c.183
De Chiltototl f.22. c.38
De Chiltototl. f.54 c.210
De Chiltototl. f.50 c.184.
De Chiltototl altera. f.24. c.45
De Chiquatli, seu Noctua. f.20. 29
De Chiquatototl f.47. c.168
De Chochopitli. f. 19. c.23
De Cocho Psittaci genere, fol.44. Cap.145
De Cocho altero. f.44. c.146
De Cochitenacatl. f.46. c.160
De Cochitototl, seu Aue florida. f.46. c.161
De Cocochatl. f.48. c.171
De Cocotli, f.23. c.42
De Cocotzin. f.24. c.44
De Cocozton. f.52. c.192
De Cocoztli, seu Auicula Lutea. f.33. c. 93
De Colcanauhtlicioatl. f.28. 64
De Colcanauhtli, seu Anate Coturnicum Mexicanarum colore. f.49. c.175
De Colcuicuiltic. f.19. c.25
De Colin aliquot generibus, fol.22. c.39
De Coltotl, seu Auicula inflexa, f.18 c.20
De Comaltecatl, f.19. c.22
De Concanauhtli. f.28. c.66
De Coxolitli, quam Phasianum Patrium vocant, f.23. c.40
De Coyolcozque, seu Colli sonali. f.19. c.24
De Coyoltototl. f.44. c.149
De Cozcaquauhitli. f.20. c 27
De Coztototl, seu Aue Pallida. f.20 c.28
De Coztototl, seu Aue lutea, fol. 43. c.140
De Coztototl, seu Aue lutea, f.43. c.143
De Cuechtototl, f.54. c.214
De Cuitcuitzcatototl. f.53. c.203

D

De Daic, f.56. c.220

E

De Ecatototl, seu Aue Venti. f.24 c. 46.
De Ecatototl a tera. f.24. c.47
De Ecatototl, seu Aue Venti, f.33. c 95.
De Elcoztototl. f.48. c.172
De Elotototl, seu Aue Spicæ Mayzij, f.25. c.48
De Elotototl, f.25. c.49
De Elotototl, f.48. c.169
De elototl. f. 54. c.209
De Quarta Elotototl. f.57. c.227

G

De Guitguit, f.56. c.219

H

De Hoacton fœmina. f.13. c.1
De Hoactli, siue Toloactli, id est Aue Sicca. f.26. c.53
De Hoactzin, seu Aue similem nomini edente vocem. f.25. 50
De Hoctzin altera. f.27. c.61
De Hoauhtototl. f.27. c.57.
De Hoexocanauhtli. f.25. c.51
De Hoitzanatl, seu magno Sturno, f.21. c.33
De Hoexototototl, siue Aue Saligna. f.27 c.58
De Hoilotl, siue Colūba. f.26. 56
De Hoilotl iterum, f.27. c.60
De Hoinetli, seu Aue incurua. f.34. c.96
De Hoitlallotl, f.25. c.52
De Hoitzilaztatl. f.27. c.62
De Hoitzitzillin Tepuzcullulæ. f.47. c.164
De Hoitzitzilototl, seu Aue varia, f.26. c.54
De Hoitzitzil papalotl. f.26. c.55
De Huexolotl, f.27. c.59

I

De Izanatl, f.21. c.32

M

De Metzcanauhtli, seu Anate lunari, f.45. c.152
De Miacatototl, seu Aue germinis Mayzij. f.30. c.77
De Moçototl, seu Aue quæ alitur herba vocata Mocoquitl. f.31. c.79
De Motmot, f.52. c.196

N

De Nepapantototl. f.40. c.127
De Nexohoitzillin, seu Hoizillin cinereo. f.31. c.82
De Nexton. f.31. c.83
De Nextototl. f.32. c.84
De Nochtototl, seu Aue . . . fol. 31. cap. 81
De Nopaltencol. f.44. c.150

O

De Ocoçolin. seu Perdice Montana. f.32. c.85
De Ocoçolin. f.54. c.211
De Oconenetl. f.32. c.87
De Oconenetl. f.43. c.137
De Ocotzinitzcan. f.32. c.86
De Ocotzinitzcan. f.45. c.156
De Olotototl. f.53. c.205
De Opipixcan. f.44. c.147

P

De Pauxi vocata Aue. f.56. c.222
De Pepatzca, seu Anate splendenti. f.32. c.88
De Perutototl. f.47. c.167
De Piçalotl. f.57. c.225
De Picicitli. f.53 c.200
De Pipixcan, seu Aue furaci. f.32. c.89
De Pipizton, seu Auicula splendenti. f.33. c.90
De Pitzmalotl. f.57 c.224
De Plurimis alijs Auiculis anonimis ab eadem prouincia missis. f.57 c.226
De Poxaqua. f.33. c. 91

Q

De Quachichil. f.28. c.65
De Quachichiltic, fæmina, fol. 48 c.170
De Quachilton, seu Aue Siliquastrini capitis. f.20. c. 26
De Quapach canauhtli. f.52. 194
De Quapachtototl f.49 c.179
De Quapetlahoac. f. 48. c.173
De Quatotomomi. f.50. c.186
De Quatoztli. f.34. c 99
De Quauhcilni. f.34. c. 97
De Quauhchichil, seu Auicula capitis rubei f.18. c.17
De Quauhchochopitli, seu Auicula ligna excauante. f.33. c. 94
De Quauhtotopotl. f.46. c.157
De Quauhtotopotli. f.47. c.165
De Quauhtotli, f.33. c.92
De Quaxoxoctototl. f.49. c.177
De Quauhelotototl. f. 54 c.213
De Quetzaltototl, seu Aue plumarum diuitum. f.13. c.2

T

De Tatac. f.50. c.185
De Techictli. f.37. c.110
De Techictli. f.52. c.193
De Tecolotl. f.35. c.102
De Tempatlahoac altera. seu Aue lati rostri. f.30 c.78
De Teoauhtototl. f.52. c.198
De Tepetototl. f.35 c.101
De Tequixquiacatzanatl. f.21. 34
De Tetzompan. f.38. c.115
De

De Tlacahoilotl . f
De Tlacoq auhtli 3
De Tlalacatl, seu
tano . f.34. c 58
De Tlalchinoltot
combusta . f.38
De Tlalquipatli
De Tianquiquizt
sere sib lante . f
De Tlapalchichi ,
trice rubea . f.3
De Tlapaltototl .
De Tlaqua uhtli . f
De Tlaquiloltotot
picta . f 43.c 1.
De Tlatepetlachi
de saxorum . f.3
De Tlauhquecha
De Tlauhquechul
De Tlauhtototl , s
cinea . f.43.c.142
De Tlauhtototl ,
bea . f.51 c.190
De Tlotli . f.49. c .7
De Tolocatzanatl ,
iunceti . f 22 c.36
De Tolchiquatli , siue
iunceti . f.36.c.107
De Tolcomoctli 145 c.
De Totecçolocti sæ ni
Aue stertrice i c ti f.3
De Toquilcoyotl . f.44 c.
De Toteç ilocti mare, seu
zcanauhtli , idest Aue L
ri . f 36. c. 05
De Tuputa . f.56. c.221
De Tozcacoztli mare, seu gut-
turis pallidi . f.37.c.111
De Tozcacoztic . f.42.c.133
De Toznene. f 38.c.117
De Tznahoei . f. 22.c.35
De Tzanatltototl , seu Aue
simili , aut congenere Tza-
natl . f.22.c.37
De Tzinitzcan . f.42.c.135
De Tzinitzcan . f 23 c.43
De Tzitzicuilotl. f.39. c. 18
De Tzitzihoa mare . f.35.c.104
De Tzonyayauhqui mare, seu
Aue capitis varij . f 36. c.108
De Tzonyayauhqui fœmina ,
fol.37. cap.109
De Tzonyayauhqui tertia ,
fol.40. cap.123
De Tzopilotl,siue Aura.f.37.112
X
De Xalcuani, seu Aue arenam
deglutiente. f.39. c.121
De Xiquipiltototl . f.54. c.212
De Xiuhtototl ,seu herbarum
Aue ,f.39.c.120
De Xochitototl . f.39 .c122
De Xochitototl altera seu Aue
De
u.
De Y
caude
los . f.30.
De Yxamaz
De Yxtezcatc
De Yxcuicuil ,
cto . f 29.c 71
De Yzquauhtli . f.34
De Yztactzonyayauh
Aue varij Capitis. f 28.
De Yztactzonyayauhqui.45.

INDEX
Tractatus Tertij de Reptilibus.

A

DE Acaltetepon , seu Monoxilo mucronato, quod priuatim Tamacuilcahuya vocant. fol.58. cap.1
De
De Peta
co. f.64
De Quatapalc
ne Mexicensi .
De Quauhtzicatlin
tre formicarum.

C

De Cacacollin, f. 42. c. 134
De Cacalotl, seu Coruo. f.48. c.174
De Cacalototl, seu Aue Coruina, f.50. c.182.
De Cacatotol. f. 52. c. 197
De Caquantotol. f. 55. c. 215.
De Cascaxtototl, f. 46. c. 158
De Ceceto, f. 45. c. 151.
De Cehoilotl. f.42. c.132
De Cencontlatolli, seu quadringentis linguis. f.20. c.30
De Cenotzqui, f.18 c.19
De Cetan seu Aue [illegible]uea, f.19.21
De Cachalacametl [illegible] f.23. c.41
De Chachalacametl [illegible] f.51. c.188
De Chiantototl f.4[illegible] c.139
De Chichiltototl [illegible]epazcullule, f.51, c.189
De Chiectototl. f. 31. c. 80
De Chichictli, f.18. c.18
De Chilcanauhtli, seu Anate Chilli colore, f.21 c.31
De Chilcoquipaltototl. f.59. c.183
De Chiltototl f.22. c.38
De Chiltototl, f.54 c.210
De Chiltototl, f.50 c.184.
De Chiltototl altera. f.24. c.45
De Chiquatli, seu Noctua. f.30.29
De Chiquatototl f.47. c.168
De Chochopitli. f. 19. c.23
De Cocho Psittaci genere, fol.44. Cap.145
De Cocho altero. f.44. c.146
De Cochitenacatl. f.46. c.160
De Cochitototl, seu Aue florida. f.46. c.161
De Cocochiatl. f.48. c.171
De Çoçotli, f.23. c.42
De Cocotzin. f.24. c.44
De Cocozton. f.52. c.192
De Cocoztli, seu Auicula Lutea. f.33. c 93
De Colcanauhtlicioatl. f.28. 64
De Colcanauhtli, seu Anate Coturnicum Mexicanarum colore. f.49. c.175
De Colcuicuiltic. f.19. c.25
De Colin aliquot generibus, fol.22. c.39
De Coltotl, seu Auicula inflexa. f.18 c.[illegible]o
De Comaltecatl, f.19. c.22
De Concanauhtli. f.28. c.66. lan-
De Coxolitli, quam P[illegible]
Patrium vocant, [illegible]ium quo-
De Coyolcozque[illegible]ne. f.71. c.2
nali. f.19. c.2[illegible]
De Coyolto[illegible]hin. f.73. c.15
De Cozcaq[illegible]al. f.72. c 9
De Cozto[illegible] E
da, f.2[illegible]atl, seu Araneo ven-
De Co[illegible]

De Coztototl, seu Aue lutea, f.43. c.143
De Cuechtototl, f. 54. c.214
De Cuitcuitzcatototl, f.53. c.203

D

De Daic, f.56. c.220

E

De Ecatototl, seu Aue Venti. f.24 c.46.
De Ecatototl a tera. f.24. c.47
De Ecatototl, seu Aue Venti, f.33. c 95.
De Elcoztototl, f.48. c.172
De Elototl, seu Aue Spicæ Mayzij, f.25. c.48
De Elototl, f.25. c.49
De Elototl, f.48. c.169
De elototl, f. 54. c.209
De Quarta Elototl, f.57. c.227

G

De Guitguit, f.56. c.219

H

De Hoacton fœmina. f.13. c.1
De Hoactli, siue Toloactli, id est Aue Sicca. f.26. c.53
De Hoactzin, seu Aue similem nomini edente vocem. f 25.50
De Hoctzin altera. f.27. c.61
De Hoauhtototl. f.27. c.57.
De Hoexocanauhtli. f.25. c.51
De Hocitzanatl, seu magno Sturno, f.21. c.33
De Hoexototol, siue Aue Saligna f.27 c.58
De Hoilotl, siue Colūba. f.26. 56
De Hoilotl iterum, f 27. c.60
De Hoinetli, seu Aue incurua, f.34. c.96
De Hoitlallotl, f.25. c.52
De Hoitzilaztatl, f.27. c.6[illegible] m ge-
De Hoitzitzillin Tep[illegible] seu Insectæ. f.47. c.164 [illegible]cdetur esse
De Hoitzitzilototl varia, f.26. c.54
De Hoitzitzilp[illegible] seu Sipantipe
De Huexolotl. 10
De Izana[illegible]
De [illegible]

INDEX
Tractatus Quinti de Aquatilibus.

A

De Acacana, seu Pisce Gibbo fol.85. Cap.41
De Acacapallin. f.85. c.43
De Acipaquitli. f.84. c.39
De Acuetzpalmichin f.85. c 44
De Alosac, Lupeaue Maris Australis. f.85. c.40
De Acocilin, seu imagine Co-

De Nochtotol[illegible] 78 c.8
fol.[illegible]1. cap.[illegible]atl, seu Muscarum
De Nopaltenc[illegible] Ouis. f 77. c.7
[illegible]tla, seu Aquam tra-
De Ocoçolin. f[illegible]8. c.9
tana. f.32. c.8[illegible] 178. c.10
De Ocoçolin. f. In tecto lacustri.
De Oconenetl, [illegible]li, seu manu coc-
De Oconenetl [illegible]. c 13
De Ocotzinitz[illegible], seu Pisce tere-
De Ocotzinitz[illegible]
De Olototl. f.[illegible]5
De Opipixcan. [illegible]ahuitl. f.79. c.14
[illegible]tl, seu Gerynis.
De Pauxi vocat
De Pepatzca, [illegible], seu Scarabeo ladenti. f.32. [illegible]5. c.3
De Perutototl [illegible]ztli. f.79. c.15
De Peçalotl, [illegible] f.78. c.11
De Picicitli, [illegible]catl, seu Musca pa-
De Pipixca[illegible] [illegible]uosa facie constanci. f.32. c[illegible]1
De Pipiztor[illegible]tl, siue lusu aquadenti. f[illegible]76. c.2

C

De Pitzma[illegible]allin f.80. c.17
De [illegible]michin. f.87. c.52
nimis [illegible]tetl. f 86. c.45
m [illegible] colin. f.80. c.18
De Po[illegible] [illegible]yamemichin. f.86. c.50
De Q[illegible] [illegible]ueyatl. f.80. c.19
De [illegible] Cuitlapetotl, seu Pisciculo lacustri ventris magni. f 88.56

H

De Huitzitzilmichin. f 83. c.34
De Huitzitzilmichin. f 86. c.46

M

De Malullis. f 82. c.27
De Manati f 87. c.53
De Michpillin, seu Ouis piscium. f 81. c.25

O

De Oculiztac, seu Vermiculis candidis. f.79. c.12

P

De Papalomichin. f.84. c.37
De Papalomichin. f.86. c.47
De Pisce Tauri forma, qui à Chines Oceano delatus est 88.55
De Piscibus, qui nauigantibus in nouam Hispaniam occurrere solent. f.87 c. 54

Q

De Quatetl. f.84. c.36
De Quetzalmichin. f.86. c.48

S

De Serra Pisce. f.85. c.42

T

De Tapachpoxcauhqui. f.83 33.
De Tenexmichin, seu Pagro. fol.86 cap 49
De Tepechacatin. f.82. c.28
De Texcalnanacatl, seu lungo

go lapideo . f.83. c.32
e Tlacamichin . f 83. c.3
X
e Xalmichin, seu Pisce
io. f 83 c.30
e Xalmichin quauhna
si . f.83. c.31
De Xiomichin Mexic
quam nostri Tro
cant . f. 82. c.26
De Xochipaitapac
cha minij colori
fol.79 c.16
De Xouuilin . f.
Y
De Yayauhqu
li . f.80. c.2
De Yacapit
tenuisna
De Yacap
De Yzcat
De Yzco
De Yzt
f.81.

Tr

I